EUGEN BARBU

OPERE

II. Romane • Jurnal

ACADEMIA ROMÂNĂ

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

univers
enciclopedic

ACADEMIA ROMÂNĂ

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

Colecția „OPERE FUNDAMENTALE"

Coordonatorul colecției: acad. EUGEN SIMION

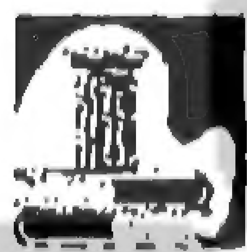
EUGEN BARBU

OPERE

II. Romane • Jurnal

Ediție îngrijită, cronologie, note,
comentarii, repere crtitice
de MIHAI UNGHEANU

Prefață de EUGEN SIMION

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

univers enciclopedic

București, 2006

Coperta: PODALV
Redactor: Rodica CHIRIACESCU
Tehnoredactor: Liliana KIPPER

Cartea a apărut cu sprijinul
S.C. PETROM SERVICE S.A. București
și al

COMPANIEI NAȚIONALE „LOTERIA ROMÂNĂ“ S.A.

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial“

ISBN: 973-7934-72-5

ISBN – 10: 973-637-131-X
ISBN – 13: 978-973-637-131-8

SĂPTĂMÂNA NEBUNILOR

„... Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresurați de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipește popoarele, de învingătorul Asiei. Și acriții sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înșăuați cu aur sunt roși de păduchi... și Nichiforii singuri, stăpânitori și impetuoșii Tzimisces și centaurii Bulgaroctoni nu mai sunt decât fum, nour și cenușă, marele Dighenis Acritas a fost sorbit de Caron în adâncimi și în întunecimi; a pierit inima elenismului"...

(Palamas: „*Moartea Bizanțului*")

*

Venezia rămăsese de mult în urmă. Prin cristalul verde aburit al carozzei nu se zăreau decât palele ploii, biciuind pomii fără frunze din marginea drumului. Fanalele trăsurii aruncau o lumină tremurătoare în noroiul alunecos. La câte o cotitură, Hrisant Hrisoscelu zărea trupurile umede ale cailor, patru armăsari unguresți, bine hrăniți, biciuiți cu sârg de către surugiu. Alături, silueta secretarului său livonian, trăit în Bucuresci și la Peterzbuc multă vreme, pe urmă în cancelariile contelui Capodistria, fiul natural al contelui Goncearov, cum mințea cu seninătate, făcut cu o curvană regală de la curțile împărătești, pe nume Militrisa, moartă de ani vreo doisprezece, în mizerie la Paris, de unde îl culesese Christo, nici el nu mai știa cum, pentru că astfel de persoane suspecte, plutind în mocirla viciilor unui oraș cum era Luteția, mai curând te vânează ei pe tine decât tu pe ei. Ei sunt trimiși de cine știe cine și nu afli nici până la moarte ce anume urmăresc. Semăna mai mult a grec decât a livonian, era un bărbat șters, îmbrăcat corect, răbdând orice observație, fără nici o tresărire, ascultând și memorând totul cu precizie, neuitând nimic, știind ca orice greșeală se poate termina cu o concediere în asemenea vremi de nepace. Purta fracul voltairienilor, joben de mătase, mănuși albe, pantofi fără fluturi, baston, iar la asemenea vreme își arunca peste vestmintele scumpe de postav venețian, o pelerină neagră, ușoară. Îl poftise să ia loc lângă el pe bancheta trăsurii, acela nu-l refuzase, primise greu pentru a-i arăta că încă îl respectă

ca pe un stăpân deși nu știa dacă avea să mai capete vreun taler de la un om ca el, încăput la mari datorii. Vremile ospețelor săvârșite între pahare și sănătăți lăsau loc răbdării. Nu vor mai fi desfătări cu lăutari, nu se vor mai juca cărțile, neprietenii se vor arăta nemiloși și-l vor părăsi pentru că în casa lui din Bucuresci către care se îndrepta cu o inimă posacă nu se vor mai omorî asupra mesii la feluri și bucate plătite de el și juruințele de dragoste ale femeilor se terminaseră. Nu era nici bătrân măcar, la asta se gândea Hrisant Hrisoscelu. Fusese bogat, cereștii lui patroni îl părăsiseră, trebuia să invente ceva, să-l mintă întâi pe acest secretar care va duce iute vorba în târgul Bukurli că urmașul bogatului Hrisoscelu, bătrânul, se ruinase pe unde fusese. Cu o noapte înainte dormise la Pesta în casa baronului Burckhardt. Nu fusese o primire rece, dimpotrivă, masa îmbelșugată, tutunul bun și conversația agreabilă îi dăduseră până la un punct speranțe, dar când adusese vorba de un credit mai mare, gazda se prefăcuse a nu înțelege, lăsându-l să creadă că nu știe nimic din ce i se întâmplase și că-l tratează cum îl tratase până atunci: ca pe un om care nu are nevoie de nimic. Îi schimbase caii, dăruindu-i acești armăsari focoși și rugându-l să-și păstreze carozza în care călătorea de două zile, o trăsură lucrată cu grijă la Viana, numai atlazuri moi și oglinzi în care nisipul timpului încă nu intrase, trăsură ce cu siguranță că-l va scoate din sărite pe Princepe când va ieși cu ea la plimbare până la Heleșteu, la Băneasa, unde se plimbau elciii și boernașii Bucurescilor. În curtea palatului său cu pietrișul bine greblat, udat din belșug de ploaia interminabilă a acelui noemvrie, baronul Burckhardt îl îmbrățișase și-l bătuse pe umeri, urându-i sănătate și invitându-l ca la viitoarea călătorie la Paris sau la Venezia să-i facă cinstea de a înnopta tot la el... Vorbe, totul se terminase, îl aștepta coltucul lui Babic, Cutia milelor, azilul și tot restul de umilințe, avea să termine la troaca lui Moruzi, să primească pomană ca boer Dudescu, dacă nu și-o face cumva seama într-o astfel de noapte, cum era aceasta în care intra în Bucuresci după atâta risipă și nebunie, ca să-și ia

locul între boerii ruginiți ce pândeau la cahvenelele de lângă Curtea Veche svonurile din Divan sau în grădina Mavrului unde se mai plimbau încă urmașii sărăciți de tot ai mazililor ce muriseră în închisoarea Bostangi, sau așteptaseră câte o jumătate de secol în mahalaua de la Ceșmé-Bosfor, bâzâiți de muștele ce erau zeițele acelor locuri și care desfătaseră pe filosofii greci... Pentru el, ca și pentru pegra aristocratică, umplând Pera ca niște păduchi, ușile Altarului Puterii se închiseseră de mult și pentru totdeauna. Ar fi fost mai bine să i se întâmple moarte decât să mai ajungă acolo unde îl ducea luxosul echipaj dăruit de baron. Un an ar fi reușit să mintă pe cei din jur, mai avea câte ceva de vândut, caii lui vestiți de la Herăstrău, câteva pâlcuri de păduri, balta de la Chiselet, niscaiva scule uitate pe cine știe unde, tocmai pentru astfel de împrejurări, cum învățase, ca orice fiu de neam mare, vreo două mine de sare, cam stoarse și braniștele de vânătoare la care toți râvneau, dar când începi să vinzi toată lumea știe că scapeți și atunci nimeni nu te mai bagă în seamă. Trebuia să se prefacă, cum o putea, cheltuind nebunește, ca și când averea lui ar fi sporit în lipsă și pe acolo, pe unde fusese, îi mersese numai bine. Era cunoscut ca risipitor, se gândise în săptămâna dinaintea plecării de la Venezia să cumpere pe câteva mii de taleri niște pietre false de la un bijutier maran care locuia în vechiul ghetto, coliere și inele cu ametiste de rășini lustruite și brățări, atât de bine imitate că numai un bun cunoscător l-ar fi dibăcit, și asta după multe cercetări, că marfa lui bine încuiată într-o ladă de lemn scump nu făcea prea mult. Acum îi părea rău că înnoptase la baronul Burckhardt, pentru că acesta, oricum, în afară că nu era un om care nu bârfea, totuși va spune cuiva că urmașul Hrisoscelului scăpătase. Prețul era bun: o trăsură de 20 000 de taleri pe puțin care va orbi Bucurescii, dar o casă mare se ține cu sume nebunești și el trebuia să risipească, să dea serbări, să cheme lumea acasă, să tragă artifiții de Sfântul Gheorghe, când se trimiteau caii în Ceair, să îmbrace de Paști o icoană făcătoare de minuni în argint, să dea de pomană în fiecare sâmbătă, să înalțe slujbe la Mitropolie și să trimită cucoanelor pie-

tre cum nu se vedeau pe aici. Avea să scrie prietenilor lui, contelui Lagarde, verișoarei sale, Elenco ce sta la Smirna și clocea pe parale bune rămase după bărbatul mort, contelui Luca de Gasperi Belleval și marchizului de Saint Aulaire pe care-i ținuse pe moșiile lui; mai erau, alde Meitani, și el baron, cu titlul cumpărat la Viana, cavaler de Malta, alde Polizu Cendo, negustorii ca Hagi Moscu, Iancu Scuffa și chiar Manuk Bey dacă s-ar mai întoarce de pe la misterioasele lui treburi atât de amestecate. Mai erau zarafii care dădeau cu dobânzi grele sume mari, o să mai scrie lui Gianachi Dimitrie Caribolu ce nu era nici el un fitecine, cu care familia lui făcuse afaceri din timpurile cele mai îndepărtate...

– Nu oprim, jupâne? se auzi de pe capra trăsurii glasul umezit de frig al servitorului său pe care-l știa la spatele carozzei, ca să-i păzească cuferele grele, legate cu curele.

– Ajungem într-o jumătate de ceas, de ce să mai oprim? se mirase vizitiul care vorbea românește. Caii au mâncat la Sibii. Nouă o să ne dea boer Hrisoscelu ceva rachiu să ne încâlzim și la noapte să te ții...

Se auziră câteva glume grosolane pe seama unor celetnice cunoscute de ei doi pe podul Beilicului unde așteptau în crâșme sordide curvele podărese ce nu făceau nazuri. Livonianul nu spunea nimic, nu scotea un cuvânt. Rafalele de apă tot mai loveau pieziș în lanternele de cristal ale trăsurii și în zare nu se deslușea nici o lumină, de parcă Bucurescii ar fi fost înghițiți de noaptea profundă de noemvrie.

– Vine bălana, zisese cu glas mare servitorul Iusufache ce-l așteptase la Sibii, gură bogată abia așteptând să ajungă acasă unde-i plăcea atât de mult.

Hrisant Hrisoscelu ura orașul pe care l-ar fi părăsit pentru totdeauna dacă ar fi putut, iar să te întorci acolo pe o asemenea vreme era ca și când te-ar fi aruncat cineva într-o latrină de mavrofori. La vremea asta pe ulițe se stingeau fanalele și umblau ucigașii, noroiul avea să îngroape roțile trăsurii pe care numai caii bine hrăniți ai baronului Burckhardt erau în stare s-o mai

scoată la drum bun. Se zăreau, ici și colo, mici luminițe, opaițe de seu care tremurau dincolo de pieile de porc ce țineau loc de geam deasupra ușilor închizând bordeiele ca niște morminte. Grădinarii din marginea orașului intrau în iarnă cu familiile lor și nu aveau să mai iasă până la primăvară, stând claie peste grămadă cu muieri și copii, mai rău ca animalele. O sărăcie cumplită îi adunase laolaltă pe lângă niște cărămidării de unde un strămoș de-al său scosese averea pe care stătuse el cu cei dinainte până în acel păgubos an al întoarcerii la Bucuresci. Ca să uite de toată mizeria își aminti de Rhodosul cel cu mori de vânt, de apa lui verde ca un smaragd în care rarile furtuni ale Asiei aruncau pescăruși uciși de oboseală, ori rândunicile venite de cine știe unde. Ce loc de pace! Dar chioșcul de la Therapia cu florile lui violete de bouganvilleea, căzând ca niște cascade, ori insulele Prinkipo-Haliki, anticamera domnitorilor fanarioți ce uitau cum sfârșește fericirea vieții lor în așteptarea firmanelor cumpărate cu sute de pungi de aur, toată acea lume orientală, amestecată, plină de intrigi, cu micile ei tabieturi și pe urmă cu jalea veștilor sosite de departe și cu înmormântările descăpățânaților și cu slujbele preoților. U topos! Nu există un asemenea loc, zisese careva. Ba exista, el trăise acolo ani buni, văzuse mărirea și decăderea Vizanțului prin amintirile altora, prin cele cetite și mai ales privind alaiurile fericiților ce se duceau spre bucuria încoronărilor între steagurile lor putrede de sângele altora, în aplausurile mulțimii căreia i se aruncau bani la răspântii pentru a meni noroc și cum nu semănau aceste plecări fericite cu întoarcerile lipsite de semeție, cu ceremoniile deșuchiate ale luării puterii la care atât visase, și el, și-ai lui, și la care n-ajunsese, la ziua luminoasă când un cal arăbesc cu tacâm de aur trebuia să-l ducă până la locul petrecerilor fastuoase unde Serenissimul ar fi trebuit să-i dea buzduganul cel bătut cu briliante. Ai lui ținuseră numai poalele caftanului domnesc al altora, în urechile lor nu sunaseră niciodată miraculoasele cuvinte: Mugibengè amel oluna, cuvintele investiturii,

mereu alții urcau în scările cailor domnești, urmați de hageghianii de la Divan, și ei călări, umbrind zidurile Hàs Farunului de o umblatoare coloană fericită în soarele Marmaralei ce mirosea vara a hoit și scotea pe decapitați la maluri printre chiparoși, devorați pe jumătate, niște biete trupuri lepădate, ceea ce mai rămăsese din strălucirea lumii. O, cum se înfiorau erodiile de stârc alb în primăverile Stambulului, spre seară când mulțimea beată de slava Sultanilor ieșea în priveală să mai vadă un viitor mort, dus cu alai spre curțile cele mari. Cai, sudoare, cerșitori, șandalii bătându-se pentru un galbin în praf și pe urmă coroane plutind pe apa mării, putrezite și ele de atâta vânturat și ciudatele sunete ale rugăciunilor muftiului și teroarea aceea nădușită din acest oraș al morții și al spectacolelor încoronărilor, fericirea și sfârșitul crunt, laolaltă, la distanțe mici de timp. Ritualul Amedenului, privegheat de curioși, bogate vestminte, porțile Saraiului, pline de umbra verde a chiparoșilor funebri ce vesteau cumplite sfârșituri, tarafurile cântând în alaiuri și strigăte dulci de femeie, ceaușii cu turbane uriașe, roșii, paicii în haine de ceremonie, cabanițe de jder proaspăt în care mai trăia parcă sângele animalelor jertfite, mereu moartea și viața, amestecându-se ca într-un perete pictat de o mână nebună ce vedea cu un ochi metafizic învălmășala fără rațiune, gândită strâmb, ironic, viața dând naștere morții în chiar clipa ieșirii la lumină. Steaguri și dumbarale, tuiuri și vestminte în culori otrăvite, postavuri și leneșe mătăsării, strimfi și văluri de gaz sub care zăceau ochi orbi, fără dragoste sau invidiind cu ură aceste ceremonii nemeritate. Pe acele ulițe trăise, sărăc ca un șoarece, Nicolo Mavrocordat care vindea stambă până s-ajungă domn, după ce se prostituase luând-o pe Ruxandra cea ciupită de vărsat, văduva lui Alexandru Coconul și care avea să-l nască mai târziu pe Alexandru Exaporitul Mavrocordat; pe aceleași ulițe trecuse, cu vise turbate în cap, Alois Gritti, bogatul aventurier lombard ce râvnea la tronul Ardealului și aproape îl și dobândise, dar sfârșise la galere ca și doctorul Rossi, cel ce trăgea

spre tronul Munteniei. Dar Rudolf Cantacuzen, ce vânduse Ordinul Sfântul Gheorghe, moștenit de la Stolnicul Constantin Cantacuzen, unui evreu și i se luase un regiment pentru desonoare, fiind spânzurat tot aici nu copilărise pe aceleași ulițe blestemate? Mavrocordații nu vânduseră întâi cărbuni și oi în Fenal? Dar fostul domnitor Alexandru Callimachi nu cerșise cu femeia lui bătrână, mulțumit că a scăpat cu viață la poarta Iccapu și la chioșcul Bagdad, în locul numit Haz-Ordaua pe unde altă dată trecuse călare, dar purtat spre glorii, în fruntea unui strălucit cortegiu? Unde erau briliantele și blănițele de vulpi negre din visele lui copilărești și mantia roșie ca sângele a Marelui Vizir, unde Miralemul, îmbrăcămințile ienicerilor și hanilor de Crimeia pe care-i văzuse stând în șeile cailor sălbatici, ce mergeau rotindu-se ca saltimbancii la circ? Unde dispăruseră parfumurile de demult, harnașamentele și pintenii de aur pierduți cu intenție în praful curților de către domnitorii făloși, unde mai stăteau, ca într-o strană, hazinelii împărătești, chilarlâi cu tingirile lor ce orbeau mulțimea în soarele mereu primăveratic de la Vosfor înaintea acestui pierde-vară de la Răsărit, cum îi spunea în nopțile lor de nebunie amoroasă de la palatul Caragua de lânga arcadele Loggettei, Herula Lucrezia Vimercatti, verișoara acelui straniu Hrisoverghi, omul care-l sărăcise și-l făcuse să-și piardă onoarea, împingându-l diabolic spre un mormânt mic și fără glorie...

Venezia, orașul ce dispăruse undeva în memoria lui, ce trebuia să șteargă dragostea pentru femeia venită de cine știe unde, din bordelurile cairote, ori de la Levantul puturos, spioană, ori o nerușinată femeie de lume ce-și râsese de el ca de un copil, în luxura Cetății Dogilor, rănindu-i sufletul pentru totdeauna. Suferise ca un câine umblând pe ulițele aurarilor, ori pe la Arsenal, căutând-o, așteptând să găsească vreun bilet sub ușă când se întorcea în palatul închiriat pe o sumă colosală numai pentru ei amândoi și parcă pentru o veșnicie, deși știa că nu

o să reziste, că într-o zi tot ce mai avea în țară trebuia să fie vândut și scos la mezat în Cochivechi, puțin păsându-i, pentru că o iubea ca un nebun și nu mai știa ce să-i mai cumpere, cărând trandafiri galbeni de Isfahan cu gondola din piața San Marco, atunci aduși pe ape din ținutul celor opt raiuri, trandafiri proaspeți, cu rouă încă pe ei, anume ținuți la întuneric, în cale, pe tăvi de argint sub care se punea ghiață și stropiți de mâini dibace să nu se treacă, să mai păstreze aromele persienești, și-atunci înaltele odăi ale palatului Caragua răsunau de strigăte mici de durere și trandafirii striviți sub trupul ei mare și pietros expiau într-un nemaipomenit parfum și femeii i se făcea frică și se privea nebună în oglinzile leproase, coclite și plângea, și i se părea că aude pe scări pașii contelui Attilio Vimercatti venind să-i ucidă pe amândoi; dar nu sosea nimeni, dinspre lagună se strecura numai un miros putred de mare ce descompunea sarea și-o lepăda pe sub zidurile vechi ale Veneziei, și la șase seara, când mai aveau un ceas până când ea trebuia să fugă, dusă de o gondolă neagră pe sub ziduri, asta numai spre iarnă, ca acum, răsunau clopotele celor 60 de biserici ale orașului, un oraș orgolios, tainic, al otrăvitelor întâlniri între îndrăgostiții bogați, gata să se lase uciși numai pentru a se găsi câte două ceasuri pe zi. Câte seri disperate când asculta pustiu, golit, ploaia pe lagună și deslușea sub streșinile palatelor rumoarea porumbeilor ce-și căutau culcușurile, și pe sub balcoane treceau alte gondole cu alți îndrăgostiți, la fel de nesăbuiți ca și ei, și o știa pe Herula Lucrezia în brațele acelui bărbat brutal ce nu mai termina cu jocurile lui de cărți și o teroriza cu gelozia lui nebună! A doua zi sosea mușcată, cu răni rotunde pe spate și pe el îl apucau furiile, promitea că o să-l caute și-o să-l omoare fără îndoială pentru că astfel nu se mai putea, și ea, târfa, râdea cu gura-i sălbatică, mușcată de un alt amant, nu de soț, mințindu-l cu nerușinare, și inventa o mie de chinuri pe care le răbdase. Venezia, la amurg, când nu venea la întâlnirile promise, spunând după ce îi trimetea medalioane lobate,

cumpărate de la bijutierii de lângă podul Rialto la prețuri fabuloase, ori amulete cu Roata Norocului, sarazine sau lădițe arăbești aduse din Spania, cercei de Orient, cu câte o lacrimă de briliant ce-ți lua privirile la luminile lumânărilor, damascuri străvezii prin care Herula Lucrezia privea luna când contele Attilio Vimercatti pleca în Toscana, la moșie, să vâneze și ea spunea că nu-l urmează pentru că suferă de stenahorie și cerea să fi lăsată cu câteva prietene care jurau s-o distreze cât va lipsi el și s-o apere de curtea bărbaților; dar taftalele de Persia și China, maramuturile de Famagusta și voalurile alexandrine, aduse din spurcatul oraș unde fetele erau disvirginate la șase ani, câte antrepozite golise cu banii lui, pe câți îi îmbogățise acest nabab venit de la Orient cine știe pentru ce încurcate trebi, că încurcate erau cu adevărat și nimeni nu le dădea de capăt. Odată, de gelozie, văzându-i un umăr mușcat și abia acoperit cu pudră și cu dresuri era să-i dea foc rochiei de argint de Murcia în care era îmbrăcată, atunci adusă pe lagună. În altă seară, când se certaseră pentru că voise să plece mai devreme aruncase pe fereastră după ea cu tot ce-i venise la îndemână, de la covoarele maure, până la sfeșnicele aurite lucrate cu dălțița. Atunci se pierduse și o Psaltire regală din secolul al XIII-lea, trimisă după înșelătoarea ce se îndepărta pe sub ferestrele deschise ale palatului Caragua. Venezia bizantină; Venezia dragostelor fără noroc, Venezia plină de cupole de aramă, peste care ploua cu sunete de bronz la fiecare oră, din campanile, pentru ca oamenii să ia aminte că timpul e iute trecător; Venezia piazzetelor răsunând de copite de cai; Venezia cu loggiile ei strălucind cu toate chipurile palide ale femeilor și bărbaților căzuți parcă din afrescuri sub lumina faclelor... Unde erau acele săli pline de hermeline, de perdele, de tapiserii șterse de vreme, mâncate de rugina timpului, gemând de rumoarea șoptită a curtezanelor între care el nu o vedea decât pe una, pe această Herula Lucrezia Vimercatti, sosită din ostrovul de la Paros, rătăcind în acest oraș al fildeșului și jaspului; în Venezia plină

de intrigi ca de o râie spirituală fără moarte; Venezia onixului și a vaselor grele din care sburau păunițe coapte în uleiuri, scoțând flăcări din pliscuri la marile banchete din palatal bronului Philibert de Noailles, marele Maestru al Johaniților, rudă cu un Noailles, ce luptase la Nicopole; Venezia ambasadorilor plini de intrigi ca împărații chinezi de ceasornice; Venezia ce dădea cu o mână plină de mir și lua cu două, pline de sânge; Venezia tratatelor de voluptate, a desfrânărilor afrodite trăite dincolo de zidurile garanza din care seara, la amurg, cădeau bucăți de tencuială într-o descompunere care cine știe când trebuia să ia sfârșit; Venezia ducilor roși de păduchi sub zale; Venezia vanitoasă a arhiducilor, senzualul oraș în care se murea de sfârșeală când începea să bată vântul de iarnă, Bora, care lua locul leșiosului scirocco, vântul dinspre Sahara ce golea urbea de lume, vara, alungând-o cine știe unde; dar ce oraș părăsit, frumos, lăsat de capul lui să pută, să adăpostească pe cei ce fugeau de adevăr; Venezia aventurierilor, a femeilor ruinătoare; Venezia steagurilor bisericești pictate de cei mai mari artiști ai lumii, și ei sfârșindu-se de lihtis în această pușcărie rău mirositoare, împodobită cu guri de tun, desenate de Cellini sau Michelangiolo, locul unde se parfumau banii și hamurile cailor, orașul debordând de rugi, cortegii și lepră. Surâsuri și evantalii, cupe lucrate de bijutieri geniali în care spumega otrava subtilă cu gust de vin, oarbe oglinzi ce-l mistuiseră și pe el îmbrățișat, strivit în brațele acelei femei cu nume straniu: Herula Lucrezia. Jumalțuri și broderii, cearșafuri din care puteai să nu te mai ridici și chipurile strivite de fum la partidele de tarocchi, orașul ochilor divini, al mărgăritarelor jertfite mării, al baldachinelor păzite de halebardieri plătiți cu ora, sărmani actori de pantomimă ce locuiau undeva lânga leii de piatră ai Arsenalului, arătând ca niște câini.

Unde mergea el acum? Spre ce întunecat oraș apăsat de prima ninsoare, de bătaia acelor fulgi rătăciți de vânt în câmpia Sciției minor ce se prefăceau iute în lacrimi și se striveau de

cristalul verde al carozzei. Câteva flăcărui palide abia pâlpâiau în zare, ocrotite de lămpile neamțului ce se ocupa de iluminatul Bucurescilor. Unde erau brocarturile bogate și caii de paradă cu prapuri grei pe șoldurile bine hrănite, unde larma mulțimii sau lumina reflectată de pieile de Cordova, sau acele cuori d'oro, piatra de culoarea lămâii a palatelor la amurg pe care jucau umbrele subtile ale grădinilor, ori convoaiele Bucintorelui, convoaiele de balestieri cu penaje și livrelele albe ale valeților de taină, bufonii de la Sevilla, nobilimea vorace, îmbrăcată în camora de damasc roșu și sberniile gulerelor scumpe? Toți mureau undeva în amintirea lui, și gicolierii veseli, aruncând cu cercuri de metal în văzduh și înghițind flăcări, și servitorii plini de cuvinte, și zilele mari ale Carnavalului, la falsele mascherate când, dincolo de veselia măștilor, ochii unor femei plângeau; orașul fusese mistuit undeva în lacomul timp, numit trecut.

*

Iusufache și cu vizitiul de pe capră probabil că înlemniseră, își spunea Hrisant Hrisoscelu privind cele două siluete aflate afară între măciuliile poleite ale carozzei. Livonianul ațipise lângă el, toropit de oboseală. Nu se mai auzeau nici îndemnurile ungureanului, nici pocnete de bici, începuse să ningă mărunt și își dăduse seama că frigul scăzuse, nu mai bătea vântul, un roi de fulgi amețiți înconjurau fanalele în vârtejuri ca niște fluturi, iute pierind în besna acelui noemvrie. Trase de lănțugul care lăsa să intre aerul de afară prin ferestruica de cristal ce reflecta luminile Bucurescilor, ivite cu chioșcurile de priveală, ițindu-se peste grădinile despuiate de frunziș, cu morile de la Radu Vodă, amenințătoare, scârțâind funebru din aripele uriașe. Un miros de postav și de fum de balegă pătrundea din afară. Se auzea vag clipoceala Dâmboviței, alăturea, desghiocându-se la ușoara încălzire a vremii. Departe licăreau geamurile de hârtie ale logofeției și sub copitele armăsarilor duruiră blănile podului Calicilor. Îi fu frică să nu-și rupă vreunul dintre ei glesnele, că

bani să cumpere altul nu avea de unde lua. În curțile țigănești, din margine, mai ardeau focuri și se auzeau pusci rare. Pe urmă începură să bată clopotele din cele cinci sau șase turnurele de la Biserica cu Brad. Spre Grădina cu cai, acolo unde se făceau călușeii la Sfântul Dumitru, ninsoarea alerga peste maidanul gol acum și o coadă albă umbla nebună, aruncându-se spre Caimata. „Ce sfânt o mai fi și azi în acest oraș, care ține 210 sărbători pe an și Paștele, două săptămâni?“ se miră în sinea sa Hrisant Hrisoscelu. Or fi sfinții apostoli Orest, Olimb și Sosipatru, ziua sfântului Grigorie Taumaturgul?“ Cine mai știa? Unde era, el, Riga Velestinul, descăpățânatul să-i spuie pe dinafară ce sărbătorea nebunul de oraș în noaptea abia începută, când toți fugeau în așternuturi sau în crâșme să uite urâtul? Unde era Dumitrache Turnavitul, cel ce umbla cu Perdicarul după el, ca să-i citească în stele, împlându-l cu minciuni de minune, visând la restaurarea Imperiului bizantin, ce și el își pierduse capul în Șapte Gulade, într-o zi pe la prânzucior când Pașii beau cahvele și se uitau pe apele dulci al Bosforionului, trăgând din narghilele și punând la cale alte intrigi de pe urma cărora aveau să mai moară cine știe câte beizadele și ipsilotați...

Se zăreau acoperișuri șindrilate, iscând pizme vechi prin domneasca pompă ce arătau. Din grajdurile altor curți se auzeau nechezături întărâtate de cai. Se vede treaba că se întâmplau veniri de musafiri și armăsarii amușinau, mirosindu-le a pizdă de iapă striină într-acea ninsoare feerică și nesinceră ce vestea mai curând pierirea iernii decât începutul ei. Dar de ce băteau clopotele turburând tihnele Curții? Să fi venit imbrohorul pe neașteptate și să se audă mâine cine știe ce vorbe proaste prin târg, ori luase foc vreun han, ori isbucnise ciuma, dar ciuma nu venea iarna, ea sosea prin mai sau în căldurile lui Cuptor când se împuțeau hainele în Târgul de păduchi ori prin bezestemuri, ori se ivea vreun corăbier plin de bube din Corfu.

– Acuș ajungem, boerule, strigă de pe capră vizitiul mândru că-l adusese repede pe stăpân până la Bucuresci.

Trecuseră de mahalaua Scorțarului și se auzeau trosnind niște stejari în acel joc al fulgilor ce păreau o cometă despletită, umblând prin oraș de capul ei. Lămpile neamțului clipeau pe omăt și caii ungurești auzind nechezatul din grădina lui, Meitani începură să dea semne de neliniște, nu mai țineau trapul, trăgeau care încotro, și vizitiul începu să-i înjure și să-i biciuiască. „Taman acuș să ne răsturnăm", gândi Hrisoscelu și strigă la cei de pe capră: „Ușor că nu dau turcii, lăsați caii în voia lor", dar cine-l asculta? Se vede treaba că băuseră vreo damigenuță de rachiu tot stând ei în frigul de afară și după ce amorțiseră nițel, acuș se trezeau și aveau chef să bată animalele. Trecuseră și de casele bi-vel comisului Velea, de gura Păscăriei și prăvăliile Vladului. Prin ferestruica de cristal intră un roiu mic de zăpadă pe care Hrisant îl culese, bându-l cu gura fierbinte. Aerul părea dulce cum numai în luna lui Făurar mai era, de undeva, din cer, dacă ar fi stat să asculte, coborau pe scări de mătase cohorte de îngeri, îmbunați și ei, gata să intre pren cârciumi și să se încurce cu tălănițele de la Cafineonul Altântop, ținut de un armean, de unde slugile sale aduceau smochine și strafide, umplând odăile cu un miros indicibil ce-l făcea fericit. Uite și biserica Sfântului Ion cu nava ei prelungă și turlișoare vărsate, uite și Bărăția ce nu amorțise pentru că aici era un loc aglomerat unde mai mișunau mușteriii și muierile, șandaliii și pezevenghii, vânând vreun prost cu punga plină. În fața, la Hanul lui Piper, două mârțoage se bălegau în zăpadă proaspătă. Vizitiul chemă masalagiii sgribuliți de frig sub un șopron, aruncându-le un pumn de parale și aceștia, cu grătarele în spate ca niște cocoașe, aprinseră faclele și cârpele nămolite în păcură, alergând în fața carozzei. Apucară pe ulița marchitanilor, după ce trecură de casa consulului nemțesc de la Ghiulolo. Cișmelele și urloaiele Bucurescilor năpădite de omătul afânat susurau tainic pe ulucele lor de pământ. Se vedea, sus, pe deal, prin roiul de fulgi clădirea întunecată a Băii Mitropolitului. Nebunul de o păzea, tot mai bătea un țucal de tablă ca să vestească

arhimandriților că se află sus, pe meterezele roase de vreme, păzind averea bisericească. La casele locuite altădată de Panaiot Codrika, se zăreau prin grelele perdele policandelele și girandolele puind lumini sub tavane. Ce aveau să-i mai audă urechile mâine dimineață când o să-și trimită sluga în târg, pe Iusufache, să-i culeagă ultimele svonuri și știri ticăloase despre oamenii pe care de atâta vreme îi părăsise? Și deodată sentimentul acela că pierduse feerica Venezie se mai îndulci. „Ah, să facem focurile cele mari, împărătești, de iarnă, să tăiem porcii, dac-or mai fi, de nu i-or fi mâncat vehilii cu slugile și să plec cu saxonii de vânătoare la locurile scumpe ce mai mi-au rămas! Un joc bun de pharaon și poate îmi dreg buzunarele, că doar nu am păzit puricii pe unde-am fost, acel ticălos Hrisoverghi ce mi-au vândut-o pe Herula Lucrezia, verișoara lui, ca pe o marfă, m-a învățat destule și încet, încet, o mulțumire lentă începu să-l cuprindă. Veneau sărbătorile de Crăciun, trebuia să facă heretisirea de buna sosire către Domn, o să-i mai sufle în urechi vorbe dulci, cum știa a spune și pe urmă să te ții! Numai de i-ar putea minți pe toți, măcar o jumătate de an, cu ce păstrase pentru a arăta că se întorsese, nu sărac cum era, ci plin de daruri pentru cucoane târguite din vreme: două cufere pline cu inele și lănțuguri, pietre false pe care ele, oricum le vor pune pe degete sau în urechile delicate prin baluri, macaturi și strimfi de mătase, șaluri ghiuveze și evantalii de Sevilla, pictate.

Sosiseră.

Porțile erau date de perete, Afenduli, un bărbat gros și mut ca mormântul aștepta cu căciula în mână, salutându-și stăpânul. Primiseră răvașul lui și Hrisant Hrisoscelu văzu din goana carozzei remizele spoite, rădvanele vechi cu care mergea la moșii și săniile pregătite pentru anotimpul ce sosise mai devreme decât credeau cu toții. Țiganii fierari băteau nicovalele cu barosurile și potcoavele de schimb scoteau scântei roșii. Printr-o ușă își zări caii bătrâni pe care avea să-i dăruiască vreunui boer scăpătat ca să se ducă vorba și hamurile roase de nădușala

animalelor de-a lungul anilor. Vizitiii și rândașii, bucătarii, croitorii și cismarii stăteau pe un rând, toți cu capul descoperit în ninsoarea veselă. Din fundul curții își auzi saxonii întărâtați, lătrând puternic. Era o hămăială unanimă și când coborî, desmorțindu-și iute picioarele înțepenite în urările de bun sosit ale domesticilor, din Turnul Meridian se auzi o detunătură și apoi se strigă o oră oarecare a serii sau a nopții. Lui Hrisant Hrisoscelu îi fu lene să-și privească ceasornicul englezesc cu perle de la brâu pe care neapărat trebuia să i-l dăruiască lui Iusufache, care se va făli cu el prin cahvenelele de la Curtea Arsă, spuind câte în lună și-n stele despre stăpânul său, ținându-i astfel faima, și așa mare. Grădina tunsă vara cu grijă, era acoperită de un strat subțire de zăpadă. Lumina fanalelor în care sfârâiau încă lumânările de seu și nu gazofenul de mai târziu al lui Steege, nici măcar petrolul lampant, arunca dâre mișcătoare pe covorul pur. Bucătăriile miroseau de departe a pâine pusă în țest și undeva se frigea o vită.

– Bine v-am găsit, le ură boerul și întrebă pe logofetul Caliarh ce se afla mai aproape:

– De ce bat atât de aprig clopotele, a dat iar boala Halepului peste noi, ori ce e?

– Nimic, Măria ta, zisese acela, au născut Doamna pe la chindie și se dă de știre pentru a fi bucurie mare în târg...

– Așa, făcuse absent Hrisant Hrisoscelu și mersese spre țarcul câinilor de vânătoare prin omătul afânat, în timp ce mulțimea slugilor privea beată de uimire la cocia de Viana, atât de minunată, cum nu se mai afla alta în Bucuresci, cu arcurile ei de oțel și cu stâlpii poleiți cu aur, bronzuri și cristale verzui ce sticleau diavolește în luminile șovăitoare, ori în parada nebună a ninsorii ce se întețea. Și caii? Astfel de armăsari nu se pomeniseră pe aici. Țigăncile roabe se uitau la fuduliile lor și la mădularele ce li se ivise după acele nechezături la trecerea pe lânga zidurile lui Meitani. Turbaseră și sforăiau ca alte alea, grăjdarii îi apucaseră de zăbalele de argint și priveau hamurile

bătute în ținte frumoase, stelate și nu le venea să-și creadă ochilor. Muierile stătură încremenite pe urmă în fața scării ce se lăsa cum ai desface un plic până pe pavelația curții și când zăriră interiorul ce aducea cu un iatac muieresc de cucoană, profumat, cu oglinzi și cu rame bătute în cuie de argint, amuțiră. Dar parcă felinarele ce cusur aveau, că erau numai ape, Maica lui Dumnezeu, cum luceau, toată această trăsură în care puteai să te culci cât ținea drumul, părea o lebădă neagră, uriașă, numai oglinzi și perne de catifea, iar când se mișcau roțile, amețeai. Doamne, apără-ne, c-o s-audă Princepele și o să pățim ce-a pățit Vorniceasa Tarsița Filipescu cu dumnealui Vodă Caragea, când a ieșit pe podul Mogoșoaiei în fiacrul ei de speriase lumea, numai că această trăsură era și mai și, cum nu mai văzuseră Bucurescii alta!

Hrisant fu primit cu un hămăit vesel de saxonii lui ce se rupeau să iasă din țarc. În spate se afla logofetul Caliarh care, știind damblaua stăpânului, ivea dintr-un coș bucăți proaspete de carne de vițel pe care Hrisoscelu le aruncă pe rând în patru colțuri ca să nu-i încaere. Erau vreo doisprezece sau treisprezece și mârâiau dușmănos unu la altul de îndată ce-și înșfăcau porția. Un masalagiu ținea o faclă deasupra curții mici pentru ca boerul să-i vadă. Erau hrăniți bine, supli, aveau ceva crud și prietenos în priviri, cu ei mersese de multe ori la prepelițe, ori la iepuri, știau să se ferească de focuri, să evite alicele, să înoate, să muște mistrețul când trebuia, iar cu urechiații să se joace, să-i aducă în bătaia puscilor celor vrednice ale bărbaților ce petreceau la moartea animalelor.

Pe lângă el trecu perechea cailor înaintași, atunci deshămați de grăjdar, peste care cineva pusese valtrapuri groase cu ciucuri. Aburii ieșiți din trupurile lor zeești lăsau în urmă un miros familiar și Hrisant Hrisoscelu simți cu adevarat că se întorsese acasă. Câinii se potoliseră hăcuind carnea proaspătă ce le fusese aruncată. Era vremea să intre înăuntru, să se spele în vasele de Bosnia, încălzite pe cuptoare, să se îmbrace în haina de casă și

să tragă din ciubuc un tutun bun de Smirna, cum îi era obiceiul. I se făcuse foame, dădu poruncile din mers, să se cinstească vizitiul și secretarul livonian cu ce le dorea inima și dacă aveau chef, să se îmbete cu toții, mai puțin arnăuții de pază ai lui Afenduli, pentru care abia a doua zi era sărbătoare. Dinspre fabricile de postav soseau izuri umede și focurile caselor boerești întărâtate de ninsoarea molcomă topeau rășinile și aerul era iute și dulce. Stăpânul casei își scutură cismele galbine pe care le încălțase pentru acest drum și intră puindu-și papucii. Ca orice boer mai tânăr și umblat prin cele streinătăți, lepădase ișlicul și ceacșirii, își răsese barba și umbla la vreme de iarnă într-o malotea pusă peste frac.

Se simțea că de mult nu se făcuseră focurile, un aer de casă nelocuită multă vreme îl isbi. Mirosea a prav intrat în lucruri, a lână de Anadolia ce se încălzește la primul foc de iarnă, iscând un iz greu de câmp, ori de lână nespălată, dar un miros familiar, oricum. Lumânările lăsau o lumină verzuie, spectrală pe Buharalele roase ușor de atâta călcat, pe sofalele joase, încărcate de perne și ghermesituri, pe grelele dulapuri veneziene și, când văzu masa greoaie, mânăstirească de Hurezu încărcată cu poligale, brânză, pilafuri, baclavale și sarailii, cu zacuscă și salam, prezantină și ananas, uită Venezia care-l rănise atât, cu toată lumea aceea nebună, cu intrigile și risipa făcută. Porcelanurile străluceau, tacâmurile de argint vechi, ascunse de șervetele de Damasc, luceau stins sub roiul vesel al lumânărilor agitate de un curent secret. Vutca franțuzească și vinurile spaniole, caperele, andivele și melcii, totul vorbea despre o bună stare ce trebuia apărată, dar cum? „Să-mi odihnească și mie și să mi se facă orânduială de mâncare“, gândi, dar era singur, prietenii lui muriseră pe rând, trădați, care sugrumați în celulele întunecate, care scurtați de cap, lăsând numai urma faptelor lor.

Logofetul Caliarh, drept, mut, nemișcând, aștepta ordinele. Își cunoștea stăpânul și știa ce-i trebuia acum, în această noapte măreață de iarnă când, deasupra Bucurescilor se așternuse

nuntirea zăpezii. Îl lăsă să se desbrace, ajutându-l cât era nevoie, țigăncile roabe aduceau de pe cuptoare vasele de bronz, din care ieșeau aburii. Secretarul livonian desfăcuse cufărul cu lucrurile de trebuință și pusese la îndemână săpunurile franțuzești târguite din vreme care făceau o spumă trandafirie, și-l ajuta pe servitor să-i toarne pe spate boerului apa încalzită cât trebuia, să nu-l ardă, dar nici să nu-l înfrigureze. Hrisant stătea gol în fața lor, fără sfială, avea un trup cu bună mireasmă, subțire, bine proporționat, cu picioare lungi de atlet și umeri lăsăți. Capul blond și cârlionțat arăta ca al unui efeb. Un ușor strabism al ochilor îndepărtați puțin de rădăcina nasului făcea din acest boer tânăr și de rang un vânat al pohtitorilor ce nu se sfiau să-l înghesuie pe unde apucau deși lui nu-i plăceau moravurile turcești. Îl unseră după aceea cu uleiuri și cu camfor, îl lăsară să se usuce în fața sobei de cărămidă în care ardeau butucii retezați cu dichis ca să lase un jar ca rubinul ce scădea în trepte, cum s-ar topi un fagure la lumina prea puternică a soarelui de vară, iradiind egal o căldură dulce ce te îndemna la somn. Cât timp se ocupară amândoi de el, beizadeaua cercetă pe credinciosul său Caliarh, vorbindu-i când grecește, când românește:

– Cine cu cine s-a mai măritat în târgul ăsta puturos cât am lipsit noi?

– Păi Bella Cantacuzen l-a luat pe primul Rosetesc, cel care era mare scarofilax la Stambul și au fugit în Englitera la nește rude...

– Păcat, bună bucățică, zise Hrisant Hrisoscelu. Tot așa scârnavă a rămas de-și lăsa amanții să i se cace pe piept?

– Tot, răspunsese logofetul, frecându-i bine spinarea, cu un ulei de Hios, ca să-l scoată din oboseală.

– Frumoasă femeie, dar de tot ticăloșită... Dar Elisafta Cupărescu ce mai face?

– S-au dus la mânăstire, la Piciorul maicilor din pricina unui conte rusesc ce au lăsat-o cu buzele umflate anul trecut

la vremea asta și a primit tunderea monahală. Au urlat Bucurescii o lună și mai bine că s-a nevoit în singurătate.

– Dar Catrina Ruset?

– Asta e o smeoaică și jumătate. După ce l-a făcut pulbere pe generalul baron, Tige, că numai nu lătra, de l-au și dat afară, zice lumea, din armată, s-a încurcat cu comisul Racoviță care a tocat patru moșii până a prins-o cu câinii lui în pat...

– Ce spui? Viciul n-are graniță, nu-i așa, iubite secretar? îl întrebă în franceză pe livonian.

Fiul natural al Militrisei și-al contelui Goncearov nu-și îngădui decât o remarcă neutră:

– Lumea e plină de curiozități...

Nu se angaja niciodată în astfel de discuții, mai ales cu martori, ca să nu se audă că ar fi bârfit pe cineva, mai ales într-un oraș ca ăsta în care nu puteai să tragi o bășină că se și auzea. Era mâncat de toate cele, așa încât își văzu de-ale lui, strânse hainele boerului căruia slugile îi aduseră un ceai de Rusia, dres cu lămâie, pregătit de bucătărese, refuză vutca la care-l îndemna Hrisant și își făcu de treabă ca orice slugă de casă mare care știe că trebuie tot timpul să te faci util pentru ca stăpânul tău să nu se întrebe de ce-i bei aerul.

Hrisoscelu își îmbrăcă anteriul de mătase cu mâneci largi, pe deasupra cu un beniș îmblănit, lăsând să se vadă dedesubt postavul fistichiu și șalul cu care-și încinsese mijlocul. La brâu își puse brelocul cu ceasornicul englezesc pe care avea să-l dea mâine cadou lui Iusufache și-și așeză pe cap ișlicul de samur, cu colțul pe frunte. În degete își vârî inelele numeroase cu pietre nebune ce scânteiau în lumina veselă a lumânărilor, unul, câte unul. Mângâietor și rugător al lui Dumnezeu, se reîntorsese la vestmintele orientale, totuși, în acest loc unde trebuia să stea cine știe cât timp, supus vechilor obiceiuri de care ar fi vrut să se lepede, dar nu reușise. Tot nu aflase ce muiere o să-i încălzească așternutul în noaptea aceea, deși pe femei le ura din toată inima și știa că nici una, cât va fi de proaspătă, nu va reuși să-l

facă s-o uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, ce-l nebunise de cap. Careva îi adusese o dulceață de rodozahar ca să-i cadă bine. Nu era ceasul țeremoniei de cahvea, era prea târziu, s-ar fi potrivit mai curând să cadă în caifetul mesei, să lucreze asupra mâncării. Dinspre cămări soseau izuri amestecate, de oțet și de varză murată, știa castraveții puși în borcane la vremea asta și gogoșarii ce arătau ca niște bube roșii și gogonelele după care se omora bețivanul de Iusufache cel ce bea țuică fiartă cu piper, ori pelin, ca mitocanii.

– Nu mi-ai spus, Caliarh, cu cine înnoptez eu, că afară e pustiu și mi se face urât...

– Ar fi ceva, o luă acela cu meșteșug...

– Să nu-mi cari vreo slugă în iatac că nu am gusturi ancillare.

– Nerantula Mavrodin știa că sosiți, mi-a zis să-i trimit vorbă dacă ajungeți la vreme că tot se plictisește. Ai ei sunt astă seară la ghiordum, bat cărțile.

– Apropos, ce se mai joacă în Bucuresci?

– Concina, Calul alb, Wist, Preferance, Pichet, ce vă dorește inima. Prietenii măriei tale de abia vă așteaptă.

– Sunt toți? Nu au plecat nicăieri?

– Unde să se ducă?

– Și alde Ionică Greceanu, și Vasilică Ghica, și Neculai Negruzzi?

– Toți, în păr! Săptămâna trecută erau să dea foc la Hanul Gherman că au adormit cu lămpile aprinse la masă și s-au îmbătat, mai mare ocaua decât daraua...

– Bat politichia, tot asa?

– Dar cum? Au vrut Măria Sa să-i strângă și să-i trimită la ocnă, la Telega, dar le-a luat juruință că nu mai umblă cu mozavirii și marghiolii... Se țin acum de marșande și o fac pe galanții cu damele ca să fie crezuți că au lăsat intrigile...

– Dar alde Kostaki Kiriazi, tot boer halèa?

– Tot.

– Și Calimah Pantazoglu?

– O ține într-un zamparalâc, cum îl știți...

– Nu mi-ai spus cum arată Nerantula Mavrodin, că n-am mai văzut-o demult? S-a mai îngrășat? Că era ca o scoabă și mie nu-mi plac astea puține, nemâncatele...

– După gustul meu, cum aud și eu pren târg, ar fi ceva de capul ei, că se dau în vânt ai lui Rhigas...

– De când se întind la cașcaval parveniții ăștia, la os mavrodinesc?

– Cumpără tot...

– O să vorbesc cu Princepele să le taie barbele, să-i sluțească, să știe și ei că dacă nu ai ghenealoghion, poți să te-arunci în Dâmbovița...

– Atunci? mai întrebă logofetul.

– Trimite sania după ea...

– Bine, zise acela și se făcu nevăzut.

– Pot să mă retrag? întrebase cu un glas imparțial secretarul livonian. Mâine la câte ceasuri să vă scol?

Hrisant Hrisoscelu se gândi puțin.

– Om vedea, o să te chem eu, aș vrea să dorm până la prânz. E și-o vreme bună de somn...

Fiul natural al contelui Goncearov se înclină și se retrase spre odăile personalului, aflate undeva în fundul uriașei curți în care se mai auzeau lătrăturile saxonilor.

Rămas singur, Hrisant Hrisoscelu privi tablourile afumate, agățate în perete. Bunicul său, Theodosis, cu soața, în vestminte grele, priveau cu ochi indiferenți veșnicia. El, cu cucă spahier agasî peste cabaniță, ea, cu o rochie de citarie cu flori de fir, cu șireturi de dram, blană de sângeap, neagră, cercei de aur cu picere de mărgăritar, cu robinuri, inele de aur în degete încărcate cu pietre de balaș, pafta de argint și lefți, cu zmaranduri și cu pajori, ca și mătușa Calista, o femeie cu privirea severă, îmbrăcată într-o tătarcă de cacom, plină de zamfire și nasturi de aur pe sub decolteul adânc. Ce vremuri nebune, gândi, dar, iată, toate s-au dus și țărâna le acoperă trupurile lor vechi și

acele capete de sidef lustruit din ramele aurite și afumate ce nu mai erau decât niște țeste fără identitate, uitate în cine știe ce groapă sau sarcofag de piatră…

Deschise ferestrele. Ninsoarea stătuse. De afară venea un aer frumos, nu mai băteau clopotele, dinspre câmpia nesfârșită din jur nu răsbătea nici un sunet. Fu o clipă de liniște nefirească, nu se auzea decât zăpada dospind. Cerul se limpezise și o stea verde înțepă cu lumina ei puțină acel întuneric de catifea al orașului. Se auzi sania cu care sosea Nerantula Mavrodin. Când trecură, cal și echipaj, pe sub fanale, Hrisant Hrisoscelu îi văzu chipul frumos pe care i-l cunoștea. Se auziră ușile și pe urmă femeia intră. Avea 30 de ani sau mai puțin, călca precum o fiară, învăluită într-o hermelină ca zăpada de afară, ținând în brațe un cățel milort; și el alb, cilibiu, cu un cap de furnică și doi ochi negri, inteligenți în care plutea stenahoria. Înaintă spre el cu acel mers pânditor ca al călăilor sau al vânătorilor, așeză animalul pe o sofa ca și când ar fi avut o urnă în brațe și când desfăcu blana, Hrisant Hrisoscelu își dădu seama că sub ea se afla o femeie așa cum o născuse maică-sa…

*

Clopotele de madem îl treziră către prânz pe Hrisant Hrisoscelu. Avea capul greu, vinul de Tokai pus în lăzi la plecarea din Peșta de către baronul Burckhardt se lăsase băut, dar fusese nepotrivit pentru o astfel de noapte. „Câte ceasuri să fie?" se întreba. Prin perdelele moi și dese nu se deslușea decât jocul tăcut al fulgilor de afară. Iar ningea. Orașul fără acele clopote ar fi părut pustiu. Se apropiau sărbătorile cele mari când boerii trimeteau cu câteva zile înaintea Anului Nou cârjele la Curte pentru a fi reconfirmați în slujbe; dați mai jos, ori înălțați de fantasiile Princepelui; vremea intrigilor când, în saloanele Bucurescilor foia o lume febrilă, purtând vorbe de colo-colo, trimetând cadouri cocoanelor, surorilor sus puse, ori cumnatelor cu trecere pe la dregătorii cei mari. „Azi ar trebui să fac

heretisirea de bună venire la Domnitor, dar cum să merg cu capul ăsta mare și înfundat, să-i spun acele dulci cuvinte pe care le așteaptă de la mine, ca să nu mai vorbim că ar fi bine să scotocesc prin bagaje și să trimit femeilor apropiate lui niscai scatulce cu odoare adevarate, niscai diamanturi din cele veritabile, câte mai scăpaseră de lăcomia Herulei Lucrezia Vimercatti, pentru că Sophiei, sorei mai mici a Princepelui, nu mergea să-i oferi niscai imitațiuni pentru că avea bancherii ei, maranii ei, ce odată se uitau la o piatră și știau a cui a fost, pe unde a trecut ca gaj pentru niscai sume de pomină. „Las, mă duc mâine“, hotărî și bătu din palme. Intră o roabă țigană cu ochi ca lătura, Rafira sau Sultana, nu mai ținea minte cum îi zice. Sta la ei în casă de 45 de ani, îmbătrânise, îi căzuseră dinții și nu se mișca. Îngropase vreo opt copii din cei vreo 26 câți făcuse, dar nu se cunoștea, avea aerul căzut al altor slugi.

„Cahveaua“, porunci, „și papucii“.

Papucii erau la picioarele lui, în casă mai ardea un jăratec molcom. Toată noaptea Nerantula Mavrodin vârâse bușteni în sobă. Avea un spate frumos arcuit ca un cembal, roșcat în lumină rubinie a flăcărilor și părul grecesc răsturnat peste umeri îi acoperea coapsele. Sânii mici și ascuțiți ca niște ghiulele turcești îi loveau genunchii și ea se întorcea râzând cu dinți albi de iapă și-l privea.

„Psihi-mu, nu-ți este somn încă?“

Și dacă i-ar fi fost ce-ar fi putut să facă? Era gureșe, veselă, al ei bătea cărțile la pharaon, avea să vie acasă abia peste trei zile și dacă se întorsese, cum se va întoarce ea în această dimineață cu un diamant încastrat într-un inel cu pecete despre care o să spună că l-a găsit prin fundul vreunei lădițe de taină, el, Lazu Mavrodin, avea să o crează, visând la clipa când o să i-l ceară pentru a-l juca la cărți pe cine știe ce sumă. Putea s-o înșele, să-i dea una din pietrele acelea false, dar pentru ceea ce-și pusese în cap nu se potrivea. Unei astfel de muieri care arăta tot ce dobândise, oricui, trebuia să-i oferi lucruri scumpe și

prețioase pentru că vorbind în urechea confidentelor să spuie de unde le căpătase, ducându-i lui faima, ce pe asta se baza tot viitorul. Cât privește pe Principe, el avea să-l cumpere cu o pușcă englezească cu glonț special care fărâma vânatul în bucăți, vânatul greu, cum ar fi fost mistrețul și cu asta se achita de toate păcatele în fața înaltei fețe. Iar despre doamna, cu o pereche de canari de patru note, și ei aduși de la Venezia, de nu vor fi răcit, cât îi ținuse el în trăsura minunată a baronului tot timpul călătoriei, în coliviile lor acoperite cu un șal de mătase de Hindea, se numea că a cinstit-o cu gândurile cele mai bune.

Nerantula Mavrodin îl pusese în curent cu toate evenimentele mai mari sau mai mici de la Curte. Nu trebuise s-o roage prea mult. Avea o minte sistematică, nu uita nimic, de la modă până la amantele consulilor, care cu cine se ținea și unde, ce mai era la slujbele mari, cine îl mâniase pe Principe și cum, ce scrisori se primeau și de la cine, ce se spunea despre ciuma diplomatică după care nu murea nimeni, ascunzând de fapt gânduri de fugă ale Domnitorului, dar câte nu aflase în cele câteva ceasuri trecute în nebunii trupești până la venirea zorilor când femeia își îmbrăcase hermelina, își luase cățelul acela cu cap de furnică și dusă fusese, să n-o apuce lumina zilei și s-o zărească vreun suflet că ieșise pe poarta din dos a casei lui care dădea spre maidanul Dulapului de unde, cu sania pregătită, un om de încredere avea s-o aducă pe neștiute în așternutul soțului.

Roaba venise cu cahveaua și cu ciubucul din lemn de Alep. Alături pe tava de Dantca, stătea punga de căprioară cu tiutunul în ea, un tiutun dulce de Stambul fumat de mazili la Vosfor, privind spre dulcele arhipel pe care visau să-l străbată cu cabanița pe umeri, pe corăbiile ce avea să-i ducă în pașale. Mirosul amărui umplu odaia. Muierea desfăcuse perdelele și o lumină pufoasă pătrunse în odaia afumată, încărcată de blănuri și mițe albe pe care stăteau aruncate în desordine perne mari, îmbrăcate în mătase. În acel aer stătut de dimineață mai pluteau parfumurile muierii abia plecate, un amestec de apă de obraz și

sulimanuri, de mosc și lavandă, ceva greoi, și dulce în același timp. Nerantula Mavrodin avea unghiile de la mâini și de la picioare vopsite și în jurul pântecului purta un lănțișor de aur subțire ca un fir de paianjen ce se rupsese și sta rătăcit în mijlocul unui covor de Smirna, roșu ca para focului, un Ghom cu desene cunoscute sub numele de Zil-i-Sultan, adică Umbra Sultanului, cu un Arbore de viață așezat între motivele florale. Roaba adună podoaba cu grijă și-o așeză la capul sofalei celei joase într-un bulb de argint cules de un anticar din bazare și cumpărat de către Hrisant Hrisoscelu la Rhodos. Nu spusese nimic, nu se mirase, era la a cincia sau a șasea generație de robi și știa că nu trebuie să vorbească decât dacă e întrebată.

– Deschide ferestrele, zisese Hrisant Hrisoscelu, să intre puțin aer. Că n-o fi atât de frig afară, nu?

Țiganca se dusese și făcuse ceea ce i se ceruse. Era o dimineață turbure, ningea molcom, se auzea zăpada căzând peste zăpadă ca într-o frunză de dud când rod viermii de mătase. Din Turnul Meridian se auzi glasul ceaușbașalei care anunța orele cu glas mare, iarna și noaptea, când praful de pușcă nu prea lua foc, ca vara, în văpaia zilei. Nu era târziu, nici prea devreme. Nu-i era foame, bău cahveaua privind melancolic la lănțugul subțire pe care trebuia să-l trimită repede Nerantulei Mavrodin. Noaptea aceasta fierbinte nu-l făcuse mai fericit. Un gol îl pustia, senzația ultimelor două luni de la Venezia revenise, nici călătoria grea pe care o făcuse, nici acea femeie frumoasă nu reușiseră să-l facă să uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, așa cum bănuise. Va trebui să treacă încă vreme și nu se știa câtă, își spusese. Ar fi trebuit să vadă dacă cumva sosise ceva cu poșta de la prieteni. Luă clopoțelul de pe măsuța turcească, plumbuită pe margini și încastrată cu fildeș. Asta era pentru secretar care aștepta dincolo, în cancelarie. Livonianul se arăta numaidecât, bărbierit la sânge, cu hainele evropenești călcate, cu aceeași față impenetrabilă, cu un surâs care nu spunea nimic, ci voia să arate numai o atenție neexagerată la cele ce trebuia să afle.

– Au sosit ceva fogliete în lipsă? N-am mai citit un jurnal de o lună și mai bine.

– Cum nu? și corespondența, zise acela și se și prezentă cu un teanc de hârtii pe care le lăsă pe măsuță. Sunt multe acturi de la moșii, rapoarte ale vehililor și socoteli pe care o să le descurce dumnealui, logofetul Caliarh...

– Bine, să nu mă turbure nimeni.

Și după plecarea secretarului începu să scormone în grămada de plicuri aruncate la întâmplare, cu o furie curioasă. Știa cum ar fi arătat un răvaș din partea Herulei Lucrezia, pentru că mai primise de la ea câteva scurte comunicări ascunse în plicuri francese, parfumate, de culoarea muștarului, dar din vălmășala aceea de mesagii nu se ivea semnul pe care l-ar fi dorit din toată inima. Dealtfel nici nu avea când să sosească o astfel de leteră. Recunoscu scrisul lătăreț al generalului Milaradovici, inamicul lui Ipsilanti, despre care Langeron spusese odată că nu e „le sauveur de Bucarest", ci „le sauteur de Bucarest", glumă rămasă celebră în otrăvitul lor de oraș. Nu-l deschise, nu-l interesa. Iată și caligrafia grecească a lui Elenco, cine știe ce cerere de bani mai ascundea. Îmbătrânise și ea, probabil că se ținea cu tineri vicioși sosiți la Smirna și care se lăsau plătiți pentru serviciile lor amoroase; Theodosie Zygomalas îi trimesese Threnosul lui Duca într-o nouă ediție, frumosul cântec despre Căderea Constantinopolului, poate mai măreț decât acela al lui Critobul din Imbros, dar acum numai de asta nu-i ardea. Cum spunea bătrânul Caton, la melanholie e bună varza crudă... Aruncă hârțoaga cât colo, fără măcar să citească de unde trimetea acela prețioasa carte. Cu o mână distrată răsfoi foglietele aduse prin Casa de Comerț a lui Constantin Hagi Popp din Sibii de la Viana; Mercure de France, Journal de l'Empire, Morning Chronicle, Moniteur, ziarul Curții din Paris, Morgenblatt, un ziar din Tübingen și bătrânul Telegraf grecesc. Știri de la Paris, Londra și Viana, lucrări diplomaticești, nu mai ardea praful de pușcă în aer ca altă dată, Evropa se pusese pe petreceri și aici

ședeau în oala dracului. Nește Cantacuzeni se certau cu urmașii Ipsilanților pentru țiitoarele comune ce le trecuseră prin paturi, luase foc un ospel la Basel, mai nimic. Pașa din Belgrad mai ucisese cinci simpatrioți, ba, nu, iată că se mai afla câte ceva și din foile astea. Corespondenții de la Bucuresci transmiteau că primul favorit al Princepelui, Philippe Linchoux, de fapt Filip Lenș era în disgrație, asta i-o spusese și Nerantula Mavrodin astă noapte. Gurile rele cârteau că prințul strigase la el timp de un ceas, dar nimeni nu putuse penetra causa câteva zile. Cu mari străduințe însă corespondentul aflase: se descoperise că totuși acest om de încredere al Domnitorului coresponda cu Reis Effendi în vederea dobândirii tronului în casul în care Princepele ar fi fost răsturnat și domnia ar fi luat-o cămărașul ambițios, care avusese neobrăzarea, între altele, să facă daruri Pașei din Vidin, trecând pe numele lui ceea ce înalta față trimetea cu regularitate acolo pentru sprijin la domnie. Necugetata faptă îl hotărâse pe excelența sa să-l expedieze pe Lenș în exil la Castoria, dar din indiscrețiile surprinse de cel ce scria aceste lucruri, reieșea că consulul austriac Kreuchely îl sfătuise pe un confident al Domnului să nu-l trimită acolo, unde Lenș ar mai fi putut cabala împotriva Înaltei sale persoane. Von Miltitz, excelența nemțească, era de aceeași părere, dar numai viitorul avea să decidă asupra acestor încurcate trebi. Într-un alt număr, Telegraful grecesc mai scria că se vorbea despre bancruta unor bănci ce abuzaseră de svonul ciumei pentru a-și lichida fraudulos creditele, profitând de boala diplomaticească. Se amintea de aerul rău de Snagov care producea toate nenorocirile în acest oraș, aer de mlaștină ce nu făcea bine sănătății. Indiscretul corespondent mai aducea la cunoștiință publicului cetitor că Princepele se arăta misterios și că luminile lumânărilor se vedeau până în zori în fereștile palatului deși se știa că petrece la Casa Arnăutului cu țiitoarea sa, Marula Korban, ce se ținuse și cu Finansul Basarabiei, spioană, ori ce, prepusă de turci să afle ce gândea Mărita Față și ce secreturi se ascundeau în capul

domniei sale. Într-alt număr al jurnalului se mai da știre că după toate probabilitățile baronul Meitani ce fusese mai întâi băiat de prăvălie la Adrianopole și-și cumpărase o dugheană făcând ceva avere, după care devenise comis al bancherului grec Sachelarie, și el baron austriac, ca și actualul baron Meitani, ar fi mijlocitorul afacerilor Princepelui în materie bancară întrucât era singurul lui creditor și lua dobânzi usucătoare pe care nenorocitul de popor le plătea cu multă sudoare. „Știrea n-o să cadă bine“, gândise Hrisant Hrisoscelu, uitând de durerile lui de cap din acea dimineață și mai citi cu sete că același baron fusese prins de către domnitor că a pus ducați falși în circulație; făcuse cercetare mare din care reieșea că de fapt sumele fuseseră încasate de oamenii lui de la nește negustori de oi de la Stambul. Aceștia plătiseră aici cu monede calpe, afacerea era încurcată întrucât negustorii tăgăduiau vina și se aflau sub cercetare. Aeelași corespondent mai dădea și ultima știre neliniștitoare despre Princepe. Din relatările verbale ale celor din jurul Curții rezulta că domnul este cam îngrijorat din pricina svonurilor ce circulau în oraș și anume că turcii nu văzuseră cu ochi buni întrevederea secretă din pădurea Pantelimon dintre Măria Sa și un agent secret austriac ce participase numai de ochii lumii la acea vânătoare organizată tocmai pentru a ascunde convorbirea ce durase mai bine de trei ceasuri. Cum Ahmed Aga avea spioni în toate casele din Bucuresci, Princepelui nu avea să-i fie moale, pentru că de multă vreme era bănuit că trage cu ochii spre austrieci, tratând transmiterea averii peste graniță printr-un bancher din Hermanstadt, știre ce-l putea costa și capul. Toate se conjugau, deși erau știri mai vechi decât ceea ce aflase de la Nerențula Mavrodin: orașul fierbea, domnia Măritei Fețe nu mai era atât de sigură: arnăuții neplătiți intraseră peste călugării de la mânăstirea Căldărușani sub pretextul că aduc un boer în surghiun, trimiși fiind de Domnitor și după ce-i schingiuiseră pe aceștia, le furaseră argintăria și vasele scumpe, bisericești, fugind în munte. Mumbașirul domnesc cu albanezii

nu mai fuseseră prinși pentru că Principele nu trimesese potera după ei pentru a nu-i molipsi și pe ceilalți, și ei neplătiți în lefi cu lunile. Toate, puse cap la cap, vorbeau despre întunecarea puterii domnitorului care arăta verde de supărare și nu mai voia a știre de nimeni. Caminarul Dresna în timpul acesta fusese făcut mare clucer, după ce nevastă-sa stătuse zi și noapte câteva săptămâni cu Pulcherița Mavro, sora cea mare a Prințului care, în absența Doamnei, făcea onorurile curții. Pe Elena Ciucurluc pe care Hrisant Hrisoscelu nu avea cum s-o uite de la o datorie, Principele era cât p-aci s-o piardă, Aceea, gură de Târgoviște, apucase să spună la o soarea, între ele, muierile, că Domnitorul o luase pe urma altuia, care fugise cu milioanele la Italia, lăsând țara de râpă și că va fi vai de cei ce-or sta când or da turcii în țară și-o să-i facă bucăți pre ei, cei rămași. La care, aflând Măria Sa astfel de vorbe spurcate, se arătase milos și spusese că auzind ce fricoasă e Slătineanca, o s-o ajute să scape de o asemenea primejdie și o s-o trimită în surgun la mânăstirea Măxineni, unde era multă pace și liniște. Abia după ce prieteni de-ai gureșei femei așteptară îmblânzirea mâniei domnești și vorbiră, i se îngădui acesteia să se retragă pe la moșiile ei, ca să nu sufere.

Pe Hrisant Hrisoscelu aerul dulce de afară îl înviorase. Nu se schimbase nimic cât lipsise de aici. Trebuia să tragă un pac de otravă cât nu se ducea jarul rămas în cămin. Fumul dulce al tutunului de Macedonia umplu odaia de un damf subțire, verzui care se ducea spre ninsoarea de afară. Ce tihnă! Nu bătea vântul, se auzea de departe scârțâitul morilor de la Radu Vodă și câte un clopoțel de sanie. Nerantula dormea, probabil, în patul său sau își chemase bijutierul să-i prețăluiască piatra dobândită. Până seara avea să umple Bucurescii de svonuri. Avusese grijă să-i spuie că se întorsese mai bogat decât plecase și că o să trimită tuturor cocoanelor mărgăritare și inele de la Venezia, unde aurul era de pomană. Asta până în Săptămâna nebunilor.

– Ce mai e și asta? întrebase femeia.

– Cum, voi ați uitat obiceiurile cele bune, ori n-au ajuns până aici știrile evropenești?

Nerantula nu știa nimic.

– N-ai auzit de pasquinate, când hierodulele cele frumoase și scârnave se travestesc și petrec pentru a scoate din smârcurile plictisului înaltele fețe ale orașului ce țin ginta și obiceiurile mai vechi?

– Trăim într-o țară creștinească, Hrisant, ori te-ai nebunit pe unde ai fost? ziscse frumoasa femeie, ștergându-și obrazul dat cu chinoroz. Lungile-i plete negre îi băteau curii când se mișca în fața focului.

– Pe vremea cea buna a altora se făceau, după câte știu eu, și travestiri la Mogoșoaia...

– Pe acela, pe Hangerly l-au mâncat câinii, a rămas numai numele de el, moartea l-au cerșut de la viață și l-au dus unde nu e nici bucurie, nici întristare.

Hrisant Hrisoscelu se posomorâse. Pe ce istm ajunsese! Aici moartea face ca o nebună, cum spunea Foletul.

– Adică nu ați auzit de acele giostri strălucitoare, de turniruri de intermezzi și moresche?

– Dar ce, te crezi la Italia? îl certase Nerantula și i se așezase cu țâțele pe piept. Lumea a căzut la daruri și se roagă pentru scăparea vieții, s-au dus petrecerile și timpul burlelor. Ce-ți pasă ție care ai călătorit și nu vrei a știre ce se întâmplă sub acest soare plin de nenorociri? Ai noștri se gândesc zi și noapte la piața Ghel-Mumia unde se scurtează capetele și des se mai scurtează...

Luase un guadalup pus la murat în oțet și mușcase că să-i mai stingă lichiorurile băute. Femeia, deși de neam mare, avea niște buze țigănești, probabil că vreo bunică se înghesuise cu vreun făurar prin vreun grajd și le spurcase sângele. O ținea o foame de lup, mușca cu dinții aceia de iapă din pepenele acrit, și-l stropea pe trupul gol, lingându-l.

– Mai spune ce-i cu Săptămâna nebunilor?

Și-i spusese:

– O să chem croitori de la Viana să-mi facă costume de bal, că voi da un bal cum am dat la Italia, în orașul Venezia, cel mai otrăvit oraș din lume, unde tare am mai risipit...

– Spune, spune, se bucura ea, și-l apăsa cu țâțele pe piept și el îi simțea tufa aspră de păr dintre picioare, frecându-l pe piele și iar se urca pe ea și când se sătura povestea cu glas scăzut cum va pune fântâni artizicești prin grădina acestei case ce nu avea jocuri de ape ca ale lui Meitani sau ca ale lui Scuffa și cum va pietrui aleile cu pietriș alb și va aduce apoi de la moșiile lui și va risipi efebi de marmoră sub copaci, ca în grădinile italiene și cum vor cânta musicile pretutindeni și bărbații se vor îmbrăca în frunze și vor fugări fetele prin tufișuri și, Doamne, ce va mai fi, șapte zile și șapte nopți, dacă nu patruzeci, cât stătea Vodă în Ceair de Sfintele Paști și mai apoi o să se ducă vestea că s-a întors beizadea Hrisant Hrisoscelu plin de ducați, de taleri și de funduclii turcești. Și-n mijlocul acelei grădini peste care ningea în noaptea ce trecuse, o să sape un lac mare pe care o să plutească feluci și caice și un galion încărcat cu flori, atunci aduse de la sere, taman de la Brașov unde lăsase el vorbă la niște florari sași. Și toate crengile copacilor vor fi împodobite cu mascaroni și va începe carnavalul, cel mai mare carnaval pe care l-au știut vreodată Bucurescii, un carnaval mai dihai ca acela de la Urbino, despre care se dusese vorba în toată lumea. Numai țiitoarele domnești și boeroaicele să aibe cu ce se îmbrăca pentru că el, asta visa, să le dea peste gurile lor puturoase ce mult îl bârfiseră, și-l făcuseră de nimicătură, cât lipsise. Mâine, zisese Hrisant Hrisoscelu, va trimite pe secretarul lui livonian la moara de hâitie de la Mogoșoaia, să-i facă aceia confetti și serpentine, cum văzuse la Italia, iar la Arsenal să comande pocniturile și artifițiile, cu care o să dea foc Bucurescilor ca să se învețe minte fitecare.

Nerantula Mavrodin rămăsese cu gura căscată.

– Pentru asta, iată ce-am pregătit, mai adăugase Hrisant și cărase din dulapul care adăpostise sacul cu pietre false, prețioasa

grămadă, arătându-i-o în fugă, prefirând minunile printre degetele lui ca pe o ploaie cu diamanturi nemaivăzute.

– Ei nu, că mor! făcuse femeia, dând să pipăie acele sticle ce-i luaseră ochii: galbine, albastre, roșii, verzui lucind în lumina lumânărilor. Dar el strânsese gura sacului, încuiase dulapul florentin cu o cheie grea ca și când s-ar fi temut să nu i se fure ceva.

– Pot să spun ce-am văzut? întrebase femeia îndurerată că nu poate să-l răpună în acel pat și să-i ia tot ce-i arătase.

Asta și dorea Hrisoscelu, dar nu grăi nimic. Oricum, ea tot avea să umple târgul pentru că nu era de închipuit că-și va ține gura.

– Cum dorești, la sfârșit, am să dau un banchet de încheiere pentru că după asta plec, mă duc la Muntele Athos și mă călugăresc și voi împărți tot ce-am strâns celor mai frumoase femei din oraș. Numai că trebuie să le spui, dacă tot ai de gând s-o faci, să-și cumpere trăsuri ca lumea, să vândă boierilor de rangul doi bucile lor răpciugoase, cociile și trăsurile mai vechi, pentru că în curtea mea nu va intra fitecine și-o să pun arnăuți la poartă, și care nu are un echipaj cum trebuie, îl întorc înapoi și care nu se îmbrăcă după rangul său, n-are ce căuta în curtea și în casa mea, pentru că o dată e Săptămâna nebunilor și să te ții câte case se vor strica în oraș și câte mueri se vor arunca în fântâni, ori o să le găsești pe la stăvilare, umflate de ape...

– Bine, bine, mai făcuse Nerantula, târându-se la picioarele lui, mai mângâindu-l ca să-l scurgă bine, dar ce te faci cu Princepele că a dat nește legi somptuare, nice birjele nu se mai fac decât după rang, ferească Dumnezeu să nu ai dreptul la o trăsură cu stâlpi poleiți și să te prindă.

Puțin îi păsa lui de legile Princepelui. Mai bine să-i zică ce se întâmplase în lipsa-i, și ea le povestise pe toate, dintr-o răsuflare: Fata lui Ilieș, cupărelul, fugise după un mavrofor și acela fusese găsit mort sterp în patul lui, o știa Hrisant pe aceea? O știa. Dar despre Jupânițele lui Carifolu, negustorul de cherestea

de la Brăila de avea casele mari ale Mavrului, aflase? Le luaseră hoții arginții de zestre, le batjocoriseră și ele ce să mai facă, își dăduseră foc în grajduri cu gaz. Scelerații fuseseră prinși și bătuți mai rău decât vinovații Giurgiului, li se întâmplă moarte după ce jupânesele jurătoare ce fuseseră de față la amarnicele fapte îi recunoscuseră. De durere, tatăl fetelor se închisese la schitul Strâmba să-i fie în veac năpasta și după doi ani îi îngropaseră trupul înlăuntrul bisericii de-acolo. Marele postelnic Sandu Stamati se desmâniase de necazurile ce le avusese și el cu un fiu ce nu-l ascultase și luase o schioambă cu care făcuse un copil, dar de vreme ce lui îi plăcuse, de ce să nu consimtă la cununie? Alde Neculai Comnen tot se mai bucura de voia vegheată a Domnului și-și făcuse de cap într-o zi, furând banii orfanicești, dar câte nu se întâmplaseră în anii cât lipsise el din Bucuresci?

– Mai spune, mai spune, o îndemna Hrisant, ca să se odihnească, pentru că Nerantula nu-l slăbea, îl lăsa ce-l mai lăsa, pe urmă turna vinul unguresc în cupe și și-l scurgea printre țâțe, rugându-l să-l bea de pe unde ajunsese, că era bun, amărui, mischet de pustă...

Așa, ar mai fi fost de povestit cum arsese casa de la Barboși a lui Safta Ruset, când plecase aceea acolo cu un ibovnic și tot stând ei în plăceri s-a ivit soțul și i-au prins nu cum le ședea lor bine, pe sofale, între perini și cearșafuri, ci înghesuindu-se pe dușamele ca grăjdarii, că pe tare voia carnea pietroasă a muierii să fie strivită: s-o bată la blană apăsarea bărbatului îndârjit ce fusese vârât în grosuri de către legitimul aflător, prin hotărârea Divanului ce nu se amesteca decât dacă te dovedea. La Curte soseau mereu scrisori deșarte și de pizmă după câte știa ea, pline de amenințări și de mozavirii, ce nu trecea prin mintea lumească; murdăria sufletui omenesc e grea și plină de lături! Arătatele întâmplări erau numeroase, dar lui de asta-i ardea, ori nu era sosit de la drum și dornic de muiere? Ce ședau ei la farmute, când afară ningea de topea pământul și nimeni nu știa taina ce-i lega?

– Mai zi-i! o ruga Hrisant ca să mai scape.

Nu erau multe: se săvârșise, așa, sfânta cununie a Catrinei Moruzzi în Duminica dinaintea Sfintei Troițe și fugise mirele, nu se știe nici acum de ce. Era un grec de la Pireu care, ori nu primise acturile ce le întocmise cu socrii, ori găsise pe o alta, nimeni nu aflase încă de ce rămăsese mireasa cu buza umflată pe treptele bisericii Sfântului Nicolae Șelari. Ei, așa se mai svoneau lucruri grele, de facerea vreunei năvale a rămășițelor pasvangiilor de la Vidin, dar ei trecuseră, furaseră și nește fete, își dăduseră foc, primejdia se dusese, acum erau alte griji. Păuna Filipescu suferea o cuvioasă văduvie la mânăstirea Mărcuța, unde îngrijea de nebuni, dar fapta ei nu făcea gaură în cer după câte petrecuse. Elisaftei Balș aveau să-i dea părinții zestre 22 de sate, 20 de iepi cu mânjii lor vreo șapte țigănci ertate și slobode, bașca șiragurile de mărgăritare moștenite de bătrâna ei și heleșteele și blănile și casele din Dealul Spirii, și morile, ba era vorba de o mină de aur de n-o știa nimeni, toate pentru un scelerat de prinț austriac pe care îl tot aștepta și el nu mai sosea de la drumurile pe unde umbla că era militar și dacă scăpa cu viașă avea de gând să stea la locul lui cu fata aceea ce nu împlinise 19 ani. Numai că și cu ea era o poveste, de n-ar apuca s-o afle striinul: când avea 16 ani și sta la Cârligătura, la locurile lor au venit nește pehlivani de mirare cu circul lor, cu focul în beregăți și cu cercuri și cu mers pe sârmă și s-a uitat copila la unul, nu zici că o deochease, vrusese să plece după el și nu se știe dacă nu au cusut-o doctorii la Peșta, că nimeni nu suflase un cuvânt, dar ceva tot nu era cum trebuie că fata și-acum ofta și cum vedea țigani o apuca un dor de ducă, de abia o țineau. Mai an, de Sfintele Paști, că tot vorbiseră ei de asta, de la Mitropolie se furase icoana făcătoare de minuni a Sfântului Andrei, patronul breslei bumbăcarilor și aceia și-acum strângeau bani ca să facă alta la un zugrav de subțire care ceruse luna de pe cer, că nice el nu se apuca de treabă până nu-i dădea Ăl de sus duhul său și asta costa. În ce privește lumea din Bucuresci, cocoanele

făceau echitație la Herăstrău vara și venea lumea buluc să privească armăsarii arăbești dansând ca la Viana, la manej, ori să sară porțile și tufișele cum ai trece peste un pai. Unde mai pui valtrapurile galbene și verzi, cu ciucuri, cismele și oamenii care-i bușumau când stăteau să se odihnească, și cravașele de piele englezească, fină, rafturile și tacâmurile aurite după moda turcească; adică de ce îi spunea ea, Nerantula, toate astea, că nice nu trecuse un ceas de la intrarea lui în Bucuresci că se și dusese svonul că-l văzuse careva sosind cu ditamai trăsura de Beci, ca o gondolă neagră și cu stâlpi împărătești, cu oglinzi și atlazuri, trasă de 6 cai unguresti, cu care, ea, una, i-ar fi fost frică să iasă la șosea în astfel de vremi ca să nu-l supere pe Princepe, dar, mă rog, dacă o să trimită și înaltelor doamne de la curte câte o piatră, desigur mai scumpă decât cea dobândită de ea în acea noapte mică, atunci nu se mai speria. Asta îl mai costase o blană de caracul, scoasă din dulap, pentru a stinge orice invidie față de ele și mai ales pentru a deschide și mai bine gura lăudătorei care avea să-i zăbunească de cap pe toți locuitorii acestui sat mai mare, sârguincios la svonuri, ducând și mai departe vorbele și sporind ce auzea. Ca persoană cu meriton ce era, n-avea decât să le aprindă mințile lacomilor de plăceri locuitori ai Bucurescilor în așteptarea acelei Săptămâni a nebunilor când, el, Hrisant Hrisoscelu scăpătatul, lipsitul de avere sau cu numai o rămășiță din ea, o să le arate fața unei vechi răsbunări pe care o clocea de ani de zile cu o răbdare cum numai cei ce știu gustul ei otravit o au...

– Când te mai văd? îl întrebase în ușă Nerantula Mavrodin, ținând în brațe cățelul acela mic cu ochi încărcati de neurastenie.

– Cine știe? făcuse el dând din umeri, poate la Săptămâna nebunilor...

*

În aceeași zi, spre seară, după prostul obicei al Țării Românesti, fără să se anunte, la poarta curtii beizadelei își făcură apariția într-o sanie trasă de doi telegari îmbrăcați în valtrapuri,

Ionică Greceanu și Vasilică Ghica, afumați bine că soseau de la o nuntă ce ținuse o săptămână și aflaseră din târg că boer Hrisant Hrisoscelu se afla în odăile lui, zăcând de oboseală. Nimeni încă nu-l văzuse la față, nu se arătase, cei ce-l știau erau mușteriii de la cahveneaua grecului Emandi, cel ce și umpluse Bucurescii de vorbe cum arătau caii unguresți ai noului sosit, și, mai ales, carozza aceea care turbase lumea.

Hrisant Hrisoscelu își făcuse morticica de după masă, ațipise adică preț de un ceas, un ceas jumătate după o masă belșugată, cu ananas de la cămări și struguri uscați, cu friptură de curcan și sosuri îndrăcite englezești, aduse pe la vămi de negustori cinstiți. Visase că-l strânge careva de gât; era contele Vimercatti și se trezise cu capul turbure, privind năuc prin perdelele geamurilor. Cerul era verde ca ceaiul, stătuse ninsoarea, se punea gerul, știa cum arătă o astfel de după-amiază pustie în acest oraș când puteai să auzi cum cad ultimele frunze în pădurile Cotrocenilor pe o pojghiță de ghiață și trece un stol de ciori spre stăvilarul de la Grozăvești și aripele lor parcă ar tăia hârtie. La poartă era svon mare, Afenduli cu arnăuții se răsteau la careva, se făcu năvală și se auziră strigăte. La ușă bătu logofetul Caliarh care-l aștepta cu toate anafterele și catastifele, să-i dea socoteală până la ultima para de ce făcuse în lipsă.

– Ce-i? întrebase Hrisant, intrând în papucii de mătase și căutând cahveaua ce ar fi trebuit să fiarbă undeva prin apropiere.

– Au năvălit alde Ionică Greceanu, cu Vasilică Ghica, sunt băuți; nu, că trebue a vă spune lucruri mari...

Nu-i plăcea, dar nu mai avea ce le face.

– Lasă-i, făcuse cu lehamite.

Totdeauna așa pățea când se întorcea de la drum lung. Aceștia se înfățoșau, voiai nu voiai, cu sacul plin. Altădată vederea lor i-ar fi făcut plăcere, dar acum avea o somnolență și o lene ce nu-i mai priau. El nu la vorbele din târgul Bucuresci se gândea, ci unde-o fi acum Herula Lucrezia și cu cine...

Se auziră sunete mari pe podele și după câteva clipe în odaia în care mai ardeau bucăți de mangal în căldări de metal, puse sub ferești ca să îndulcească aerul cât se mai răceau sobele cele mari, pătrunseră cei doi: unul mic, negricios cu o față șireată, cu ochii codați, Ionică Greceanu și Vasilică Ghica, zis și rât de porc, că avea o gură aridicată spre obraji și aruncată înainte ca și când mereu ar fi amușinat ceva.

Îi urară pe greceste de bună venire, „Ghiasu“, îl îmbrățișară înfrigurați, lovindu-i spetele cu palmele și privindu-l de câteva ori ca și când ar fi vrut să se încredințeze că el e și nu altul, după atâtea întâmplări prin cele striinătăți.

– Bată-te să te bată, unde mi-ai stat! spuse țigănosul, că mi se urâse să te tot aștept, am crezut că o să mori pe acolo pe unde apucasei, nu tu o epistolă, un răvaș, să mai știm câte ceva, dar tot am aflat, că lumea e mică...

Cei doi lepădaseră și ei demult îmbrăcămintea orientală, nu mai arătau ca doi loghiotați, nu mai purtau calpac și cabaniță îmblănită, ori brâu în dungi pe mijloc. Erau încă subțiri, nu aveau 24 de ani, deși semne de îngrășare dădeau amândoi. În locul lebedelei și tombaterei se îmbrăcaseră nemțește: frac cafeniu deschis, cu coade lungi până la glezne și bumbi de alamă, pantaloni verzi, strimți pe picior, jiletcă vărgată, cravată liliachie și guler scrobit, băț, nalt peste urechi. Pelerinele le lăsaseră afară în mica încăpere întunecoasă unde-i desbrăcau țiganii robi ce făceau primirea; care în curte având grijă de cai și ducându-i la grajduri ca să le dea fân; care strângându-le ce aruncau de pe ei: fulare de Paris, ori jobenele de mătase, dacă nu cereau să fie ajutați să-și scoată cismele și să încalțe papucii păstrați la îndemână când voiau să se simtă bine, ca pe vremuri, când purtau caftane matlasate și șalvari de frica turcilor.

Gazda bătu din palme și Sultana ori Rafira, cum i-o mai fi spunând, se ivi:

– Cahvele și lichioruri... Ori doriți vreun vin greu, spaniol adus de la Venezia, unde se mai află?

Cei doi se priviră, ar fi înnădit cheful, dar parcă Hrisant Hrisoscelu nu avea o faţă prea primitoare, asta o simţiseră de la venire, ceva se schimbase în acest chip şi în aceşti ochi de parcă prin ei ar fi trecut un trăsnet.

– Ce s-o găsi...

Erau gata de farmute. Ţigănosul îi şi dăduse drumul după obiceiul său:

– Auzişi?

– Ce s-aud?

– Bella Cantacuzen a pus cruce, a luat-o un Rossettesc. O îmbrăcă numai la Stambul. Arătă ca o celestină...

Auzise. Hrisant Hrisoscelu îi tăiase macaroana nou-venitului.

– Dar de călugărirea Elisaftei Cupăreasca? A ajuns ca o jumătate de frânghie.

– Cum nu?

Ionică Greceanu făcu un cap de om prost:

– Că n-o fi fost careva pe aici, alde Neculai Negruzzi cu Kostaki Kiriazi şi ţi-au făcut tacrir?

– Nici vorbă.

– Atunci?

– Mai vine lumea şi prin Paris, mai trece pe la Italia, mai află omul...

Celălalt se desumflase.

– Atunci noi ne ducem că dacă n-avem ce-ţi povesti, mai bine ne punem laţul...

– Nici aşa, îi linişti cu un gest gazda. Îşi luase în fugă, cât n-a-pucaseră să intre cei doi, un halat subţire de mătase deşi nu era cald ca vara şi îi îndemna la ciubucele aduse de roaba ţigană până ce făceau cahvelele prin bucătăriile din dos. Aceea pusese la îndemână vasele de argint în care se aflau lichiorurile şi dispăruse în vârful picioarelor.

– Să nu vă dau mai bine o vutcă franţozească să vă dregeţi, că bănui că nu veniţi de la mânăstirea Praporul...

– Las' mai bine lichiorul ăsta că e mai dulce și mai subțire. Dar să nu-ți povestim ce-a mai forfecat și Catrina Ruset? se amestecă Rât de porc, și el gata să vândă ce știa.

Hrisant Hrisoscelu se făcu la început a nu fi aflat ce teleleică mai fusese și asta, îl ascultă pe musafir și când acela vru să-i dea lovitura de grație și să-i spuie cine era victima, beizadeaua zâmbi a zicere:

– O știu și p-asta. E baronul Tige. L-au dat afară din armată iar ea s-a dus după comisul Racoviță c-o are mai îmboboșată.

Râseseră toți trei de întâmplare, după care Ionică Greceanu se lumină:

– Mie-mi pute, a trecut careva pe la tine, nu se poate, aici e coada dracului, spune drept care a înnoptat în așternutul tău?

Și făcu apelul gărzii, cum se spunea între ei, bărbații, pe timpuri.

– Alde Sevastia Stamati? Nu, că e în retragere definitivă, sper că nu ai rămas cu gusturile de adolescență, să te culci cu bașoalde... Atunci, ia stai puțintel: Crysafina Costandachi? Hai spune, mărturisește că tot nu scapi, asta parcă era cu Iancu Canano, ori s-o fi săturat? Nu, mai curând cred că e vorba de Sofnica Comnen, dar și ea a trecut de vârsta serviciului! Lizica Ipsilanti, asta trebuie să fie! mai aruncă, cum face un parior care joacă pe cai mulți, numai ca să nu piardă.

Hrisant Hrisoscelu tăcea; își aprinsese ciubucul și trăgea fumuri. Un parfum dulce umplu odaia.

– Nu scoți nimic de la el, e ruginit în vicleșuguri, se resemnase Ionică.

Dar începu celălalt, Vasilică Ghica:

– Că n-o fi nebuna de verișoară-mea cu care te-ai mai culcat tu. Gundula? Hai spune că nu-ți fac nimic, tot vreau eu să ne-n-cuscrim, dar nu se poate, e plecată la Doaga, are tinerii ei, nu era să te aștepte pe tine, mamă, mamă ce mai mestecă și asta, e ca moara de hârtie de la Mogoșoaia, cere mamă, mamă cere... Atunci?

Se mai gindi o clipă:

– E clar, trebuie să fie o femeie măritată, dar să lipsești atâta vreme și să nimerești tocmai când îi pleacă bărbatul la joc de cărți, asta e prea de tot. Axinia Palade? Aș, de unde...

Mai spuse câteva nume; Hrisant Hrisoscelu, mut, mormânt, ca bărbații.

– Aflu eu, făcuse Vasilică Ghica, dacă nu ți-o place ce-i fac hahalerei...

Și pe urmă își aduse aminte parcă:

– De când ai venit?

– De-o zi.

– Și n-ai trecut pe la curte?

– Eram ostenit și Princepelui nu-i bine să-i arăți o mutră plictisită...

– Mâine, nu mai sta, trimite-i o leteră, ceva, cu stil, ca strămoșii noștri. „Măria ta îți scriu cu o mână de țărână și mă-nclin până-n verdele pământ“, du-te și fă heretisirea de bun venit. I-ai adus ceva, sper...

– Cum, nu? Doi șoimi de vânătoare și o pușcă englezească...

– Glonțuri?

– Și glonțuri.

– Merge. Și doamnei?

– 16 coți de pambriu și nește pietre, ghiuluri, că tare le mai place... Canari de patru note...

Ionică Greceanu bagă de seamă că e cam puțin.

– Niscai parfumuri?

– Da cum crezi? și parfumuri, că era plină Venezia de parfumuri.

– Arăbești?

– Francese?

Erau ca doi hultani, mâine de dimineață la cafenionul Altântop or să spună la toată protipendada ce auziseră aici, dar asta și voia Hrisant Hrisoscelu.

– Parfumuri franceze, de cele mai scumpe, că numai ăștia știu să le tocmească bine...

Se facu tăcere. Intraseră slugile cu cahvelele fierbinți și aburul lor umplu odaia de un damf amărui. Cerul, afară, se întunecase, nu mai era verde ca mai devreme, avea ceva amăgit, culoarea de dinaintea nopții și simțiră toți trei frigul melancholiei acestor ceasuri.

– Ziceau ăi de te-au zărit, cât au putut ei să vadă la lumina fanalelor, că te-ai întors cu o trăsură, trăsnet, nice Prințul nu are așa ceva... întrebă cu o invidie greu de ascuns Vasilică Ghica. Ori ai comandat-o pre ea la Londra, ori la Beci, ori la Peșta că numai ăștia știu a face trăsuri cum trebue.

– Mi-a dăruit-o baronul Burckhardt...

– Ce spui?

Creștea sacul lor pentru a doua zi.

– E ceva de capul ei? Făcea țigănosul cu ochii mijind în speranța că faimoasa carozză cu stâlpi poleiți care-i fusese descrisă de cafegiu nu arăta chiar așa cum spusese acesta.

– O berlină? Cum se poartă acum? îngâna cu limba uscată și Vasilică Ghica.

– O berlină rotundă, Directoire, cu tambour?

– Ori un cupeu de voyage?

– Un Berlingot rapid? Spune, nu ne mai fierbe...

Hrisant Hrisoscelu se făcea că nu știe, deși acest lucru nu i se putea întâmpla tocmai lui.

– După cum mi-a zis care mi-a zis, făcea Ionică Greceanu, e mai degrabă vorba de un Fiacre à la dormeuse sau un cupeu Dorsay, cum am văzut anul trecut la Paris, de stătea lumea cu gura căscată...

– Da de unde, nu te pricepi tu la astfel de treburi, după impresia mea ar fi vorba de o caleașcă în formă de gondolă imperială, care poate fi folosită și la vânătoare...

– Are la spate scaun pentru lacheu? Da sau nu?

Dar răspunsul nu-l așteptară nici unul, nici altul, încercând să ghicească mai devreme decât acela putea să le mărturisească.

– Știu acum, am citit alaltăieri în Moniteur, ăștia sunt la zi cu toate cele, trebue să fie vorba de o carosă Victoria ori Mylord, costă o avere. Haide, vorbește odată!...

Dar Hrisant Hrisoscelu se mulțumi să mormăie:

– O s-o vedeți când o să ies cu ea la Herăstrău...

– Nu că ne înnebunești! Cum adică când ai să ieși cu ea la Herăstrău? Păi când o să ieși la Herăstrău, că noi nu mai putem răbda până atunci, doar n-o să ne spui că nu ne iei cu ea?

– Asta o să mai vedem...

Cei doi înghețară. Erau familiari cu beizadeaua, dar el păstra dintotdeauna o răceală rău ascunsă câteodată când nu-i convenea ceva, lăsându-i să înțeleagă că-i despărțea rangul; că ei, boeri, boieri, de familie bună, dar nu se numea că erau copii de prinți care oricând puteau să moștenească un tron, chit că titlul ăsta de beizadea nu i se mai potrivea de multă vreme nici lui Hrisant.

Vasilică Ghica, ca mai deștept ce era, schimbă vorba:

– Și pe la noi ce-o să mai faci, ori pleci iară?

– Încă nu m-am hotărât, deocamdată stau, vreau să dau o petrecere. Mai spre Sfintele Paști, de Săptămâna nebunilor...

– Ah, făcură cei doi, la semaine des fous, am mai auzit noi despre chestia asta! Și cum ai să faci? Că lumea nu e pregătită pentru așa ceva. A mai făcut Hangerly un fel de Sabat la Mogoșoaia și știi cum s-a terminat totul? Principii au capetele înfierbântate, ce li se cuvine a face lor nu e permis tuturor...

– N-are a face. Am planuri mari. M-am întors cu mulți bani și nu am cum a-i cheltuire, și-atunci? Mai petrece lumea în contul meu. Stați să vă arăt.

Venirea lor neașteptată nu-l găsea nepregătit. Ar fi dorit să-i fi văzut abia peste o zi-două, dar dacă tot năvăliseră peste el, măcar să-i învețe minte, să aibe ce povesti când s-or duce la ai lor. Scotoci în dulapul florentin și scoase de-acolo nește planșe puse în țiplă târguite de la anticarii de lângă podul Rialto și „De

arhitectura“ de Vitruviu, deschizând paginile la Cartea a VIII-a, capitolul „Despre ape.“ După care, timp de două ceasuri le făcu capul mare cu planurile sale nebunești pe care le avea, planuri ce le întrecea și pe cele ale lui Ipsilante, care voise să lărgească Dâmbovița, s-o unească cu Argeșul și să aducă Dunărea în Bucuresci. Treaba părea simplă: cu banii mulți pe care-i avea prin băncile Veneziene o să comande niște mașini ce aveau să sape pământul să tragă la el în curte și pe la alții apa de la Grozăvești, să n-o mai lase să inunde grădinile din jurul Bucurescilor sau să-și facă de cap la secetă când nu puteai să folosești un fir. Dealtfel, planul său avea să fie supus Prințului și cu suiulgiul o să stabilească și planurile în detaliu, cum se cuvenea. Era vorba despre săparea unor puțuri și cisterne prin diferite locuri, de ridicat un turn de apă care ar fi ținut echilibrul în tot orașul și ar fi distribuit la voia locuitorilor bunătatea aceea de la Dumnezeu, s-ar mai fi făcut nivelări după trebuință și puse niscaiva olane în formă de conducte că doar romanii se pricepeau la toate astea cu două mii de ani înainte și nu se mai mira nimeni, dar noi în puturosul ăsta de Bucuresci, plin de mlaștini și de oameni fără treabă nu ne îndurăm să ajungem acolo unde alte orașe se aflau de multă vreme? Puteau fi folosite și neste conducte de plumb la nevoie, dar ele erau mai otrăvitoare când s-ar fi stricat apele la călduri și intemperii, slavă Domnului, lut aveau destul cei din Bucuresci! Mai bune erau olanele, oricum... Cu ocazia asta se puteau construi și câteva orologii cu apă, era o nimica toată...

Întinsese planșele pe podele și aceia se uitau simțind că albesc. O invidie neagră le cătrănise inima, câte milioane trebue să aibe omul ăsta și de unde? Trebuia găsită muierea cu care stătuse în pat noaptea trecută și vor afla ei tot, dacă era o minciună sau adevărul; că asta nu plecase cu mâna goală din patul lui și după darul căpătat aveau să știe dacă nu sunt mințiți. Hrisant Hrisoscelu vorbea întruna, îl știau cât e de învățat, dar acum îi lăsase cu gura căscată:

– Uite aicea scrie totul. Ctesibius din Alexandria, el a inventat forța suflării naturale și pneumatica pentru că pe asta se bazează ornicele de apă...

Și le povesti cum fiul friserului descoperise și înfăptuise cu ajutorul unui fir, la capătul căruia se află o bilă de plumb, prima mașină hidraulică.

Ionică Greceanu simțea că se sufocă. Atunci ar fi plecat să dea svon în oraș, ori că Hrisant Hrisoscelu s-a zărghit, ori că vrea să devină Domn, pentru că la banii și la planurile pe care le avea numai astfel de gânduri puteau să-i treacă prin cap... Se stăpâni cât putu, abia mai urmărind cele ce spunea bărbatul acela blond, cu ochii asimetrici în care sclipea un grăunte de nebunie. Le arătă desenate un havus și un tambur, cum se curăța apa cu ajutorul unei substanțe de limpezire, după planul mai simplu al sacagiilor din Bucuresci, care foloseau alaunul sau pietrele de moară. Pe urmă pusese degetele peste planșele flotorului și tamburului care aduceau apele spre verticală și spre cupa care se răsturna stârnind aerul ce proiecta aripele artizicești în sus. Le vorbi despre liniile lunare și pentru că tot se afla la ceasornice le povesti câte ceva și despre ornicele anaforice, de iarnă, cu toate semnele Zodiacului, care ar mai fi și spus fiecăruia soarta. Mai avea ceva de adăugat și despre morile de apă de pe Dâmbovița, pe care trebuia să le moderniseze după cele mai noi cerințe, cât despre înfrumusețarea orașului, Bucurescii fără nește orgi hidraulice nu se puteau gândi de aici înainte.

– Dar ce legătură au toate astea cu Săptămâna nebunilor? întrbase cu un aer lingușitor, acum, Vasilică Ghica.

– Au, că vreau să fac o petrecere ca la Urbino, ori ați trăit în pădure sau la stână de nu știți ce jocuri se fac acolo?

– Ba cum nu? se jigni celălalt, că nu suntem nici noi slătari...

– Păi atunci, nu pricepeți? Va trebui să fie ceva nemaivăzut să stea lumea cu gura căscată...

Și le vorbi despre cilindrii de bronz cu fundul mobil pe care avea să-i așeze în fața Palatului Măriei Sale pe cheltuială proprie

și despre delfinii cu lanțuri, despre clopotul cufundat în apă și despre canalele orgii tetracordice sau hexacordice, or să vadă ei, geometrii și arhitecții, inginerii și lucrătorii pe care i-a și tocmit la Italia și care sunt pe drum încoace.

Ionică Greceanu și cu Vasilică Ghica erau terminați. Băuseră lichiorurile care mai rău îi treziseră și dădeau semne de nerăbdare. Afară se înstăpânea o noapte rece, senină, cu stele mari și pe ulițe se auzea tăietura săniilor pe ghiață.

– Păi noi ne-am duce, zisese Rât de porc, tu ce spui, Ionică?

– Am merge că mai avem treabă, ca fiecare, o să te căutăm; nu uita însă a face heretisirea, că Princepele nu suferă așa ceva...

– De ce nu mai stați, taman acum, când voiam să vă mai arăt ce vreau să ridic aici, pe locul vechilor case bătrânești? Că am comandat marmoră de Preconezia, ori nu știți cum arată marmora Preconezia?

Până să-i răspunză, aceia spuseseră: „Avem cinstea să-ți poftim o seară bună“ și erau afară în frig, și se uitau unul la celălalt ca și când l-ar fi văzut pe dracul...

*

După un mai vechi obicei, Hrisant Hrisoscelu își scutea o neplăcere, renunțând la o alta. Gândul de a merge să facă heretisirea la Princepe îi producea o greață fără sfârșit. Câteva daruri trimise cu scuze că nu se află în cea mai bună sănătate, cumpărarea câtorva demnitari și totul ar fi mers cu mult mai bine, dar la o socoteală subțire ieșeau destui. Dădeai unuia, nu puteai să-i lași pe ceilalți: aflau cămărașii, aflau grămăticii, vătafii, ispravnicii, economul, divictarul, spițerul Curții și ăsta mai dădea un prav Domnitorului, dimineața când se scula el cu fața la cearșaf după vreun somn uimit, și-i mai turna în urechi vreo vorbă-două; nu era bine să-l uiți; afla cuparul și la vreo masă bogată, când turna vinul cel negru, apuca de zicea și el ceva; dar hirurgul? Pe ăsta puteai să-l uiți? Lucrurile se încurcau, punea pe hârtie; se înmulțeau: pe cafegi-bașa puteai a-l lăsare? Dar pe

berber-bașa de-l bărbierea în fiecare dimineață? Îl apuca amețeala, așa că trecea la vechiul minavet și s-apuca să cânte, să nu se mai gândească la câte belele se legau de întoarcerea asta. Pe la uși, logofetul dădea tărcoale cu anatefterele în care se aflau cifre încurcate ce atât îl oboseau, dar nici să te faci că nu-ți pasă nu se putea pentru că asta însemna ruina. Și așa îi încăera ca să-i afle: care vătăjel nu se vedea în locul lui Caliarh, tăind și spânzurând și acesta parcă scăpa averea mișcătoare și nemișcătoare a boerului de sub priviri? Ce era mort, ce-i luase Dumnezeu mințile? Așa că într-o dimineață, când, pentru a zecea oară spunea trăgând din ciubuc că ar fi fost vremea să se înfățoșeze la curte, ca să se scuze, oricum față de el însuși, pentru lenea ce-l cuprinsese, îl chemă pe logofăt cu registrele, ceru cahvele și spuse celorlalte slugi să nu primească pe nimeni, ori de unde ar veni că are treabă.

Afară era o iarnă goală, ningea de rupea pământul, se îngropaseră Bucurescii sub un strat de omăt de un metru și încă nu se terminase. Cerul sur și jos acoperise ulițele și casele parcă fuseseră mistuite de un incendiu alb și mut din care țâșneau fumuri rare ce se turteau iute și se risipeau pren curțile pustii. Se svonea că la bariere se arătaseră lupii gata să intre pe podurile nedesfundate și să năvălească în ogrăzi. Rar băteau clopote la biserica Sfântul Ion Piață, ctitoria lui Ioniță Croitorul.

În halat, Hrisant Hrisoscelu trăgea din tabacul de Ianina, adus de negustorii striini și vândut celor agonisiți și cu dare de mâna și se gândea la povestea lui Ghinea, grecul, poreclit și Olariul, lăcătar la Rumelia, de unde și porecla Țucalas care, ajuns Vistiar mare, se lăuda că scrie toată socoteala țării pe o unghie și măsura cu cotul în toate părțile și nu găsea un om cu coaie ca el. Așa i-ar fi trebuit un logofet. Acela ce desfăcea foile în fața lui, Caliarh, părea moale și bun de tras pe sfoară, dacă voia să fie ruinat nu avea decât să nu-l schimbe. Și așa se alesese praful de toate, nici el nu-și dădea bine seama de asta.

Numai de nu ar vorbi livonianul, să spună ce risipise el pe acolo, prin părțile pe unde fusese...

I se făcuse a mânca halviță; clătină clopoțelul de pe masa încastrată cu sidef și când se ivi Sultana sau Rafira, cum i-o mai fi zicând, îi porunci să caute pren cămări și să-i aducă ce pohtea. Ținea în mâini neşte mătănii pe care le tot pipăia fără nici un gând. Ce vremuri, ce vremuri... altădată nu avea grijile de acum. Se culca la trei noaptea și se scula la zece; slujbă, pe la cancelaria domnească, de ochii lumii, de la unsprezece la patru, când se întindea masa. După care își făcea somnul cel mic, ațipelul, până la șapte, când începea viața: ori se apuca să joace nuci sau iasic, ori tura, dacă nu făceau o para la cinci și stos pe despuiate, pontarisind la partide înfricoșate, cu alde Pantazoglu sau Kostaki Kiriazi, ajutați de nelipsiții Ionică Greceanu și Vasilică Ghica și toți șulerii...Era vremea danțului cu cele muieri libere ca Nerențula Mavrodin, ce nu se măritase pe atunci, cu Bella Cantacuzen și Elisafta Cupărescu; parcă Păuna Filipescu ce păzea, că nice ea nu era ușă de biserică și, Doamne, ce mai chefuri trăgeau cu toții pe la mânăstiri după ce înhăumau șase poștalioni la caretă și duși erau pe la Căldărușani, pe la Tariverde, la Fanduru, ori Cocoșu de nu-i știa nici dracu și cum se mai despuiau de era vară și bătea ușor Băltărețul cu mirosul lui de nămol, și ele, curvele de rang, o făceau pe naiadele și își arătau toate cele în lumina soarelui, și erau atât de tinere, abia le îmbobociseră țâțele, când le vedeai în saloane nici nu ridicau ochii de sub evantalii, ziceai că sunt sfinte, dar când apucau, nechezau ca iepele în călduri și erau frumoase, înalte, bine zidite și cum mai alergau prin ierburi cu părul lor ca mierea, curgând pe spetele puternice, toate logodite, toate duse pe urmă la biserică cu popă, cum cerea ighemoniconul, toate cu odraslele de mână în jur, scăpând ca din cușcă după amanți, atunci când bărbații apucau la chefuri, pe la moșii ori la vânători.

Logofetul își rostea litania lui, în grecește, arătând niște coloane cu cifre. Știa el, Hrisant Hrisoscelu că pielea de capră

a ajuns o nemica, 9 bani una și că pe pielea de bou nu luase anul trecut decât 45 de parale? Vaca se vindea cu 30 de creițari oca, iar mielul scăzuse la 6 bani și atunci ce se mai miră lumea că boierii scapătă și că vătafii nici nu ai cu ce-i plăti? Unde mai pui rânduielile de vamă, taxele la zalhanale, intrarea la bâlciuri dacă te duceai să vinzi vitele pe barba ta, catachrisisul vameșilor și luarea nedreaptă? Vremuri grele, ofta acela și el iar își amintea de Herula Lucrezia Vimercatti cum venea în gondolă după ce îi pândea de la o fereastră, de sus, sosirea pe canal câte patru ceasuri nenorocite și îi vedea părul acela roșu și silueta înaltă pe sub umbra podurilor. Uneori pe la amiază când Venezia somnola și se auzea marea retrăgându-se spre larg, uscată de vântul african rătăcit în oraș și de pe fațada vechilor palate cădeau bucăți de tencuială la roaderea timpului; o, acele după-amieze leneșe, încărcate de miresme putrede de pește stricat și de mirodenii strecurate pe sub portalurile afumate, când îi asculta pașii grăbiți pe îngusta scară și o pândea cu ușa deschisă. Ea sosea înspăimântată, ascultând dacă în urma-i se închideau grelele porți cu lacăte și omul nevăzut, ce-i păzea, se așeza pe pontonul de piatră pe care jucau valurile când apele lagunei creșteau. Și atunci o rupea, despuind-o cu grabă, cu o frenezie a mâinilor ce nu mai puteau fi stăpânite, și ea țipa, și-l mușca de ureche, și-l însângera. Dragostea lor era ca o luptă, nu avea nimic gingaș, voiau amândoi parcă să se distrugă. Din carnea femeii ieșeau niște ventuze și Herula Lucrezia devenea o mare caracatiță lacomă și avea o mie de brațe și-l sugruma sub trupul ei puternic și-l tăvălea pe covoarele de Smirna. Când se însera afară și prin ferestrele deschise se auzeau strigătele gondolierilor și chitarozii sbârnâind coardele, pleca grăbită, terorizată de ce avea să i se întâmple.

– Și tu te duci? Acum? o întreba, mereu la fel.

– Ești nebun, nu vezi că afară s-a întunecat?

Sub cerul verde al Veneziei sburau porumbeii, de parcă soarele i-ar fi ars în acel ultim pârjol al serii. Zidurile vechi se tocau

singure și un frig subțire lua locul zăpușelii de peste zi, briza mării avea un gust sărat, intens și femeia se grăbea să-și încopcieze rochiile de atlas de culoarea cărămidei, aduse de la Damasc sau din putredul Cairo. Și se auzeau lănțugurile și paftalele lovite ușor și un parfum insinuant rămânea în acea înaltă încăpere cu oglinzi obosite în care intrase o râie coclită și el o privea înca o dată, lacom de parcă nu o mai văzuse de un secol. Avea un chip grecesc și ochii minunați în care murea amurgul, cu tot acel vaiet unanim de dragoste din jur, cu rotirea năucă a paserilor de deasupra lui San Marc iar cretinul de Caliarh îi spunea că prețul jimblei crescuse la 5 parale pentru o jumate de oca, iar boerii încă nu stabiliseră nartul băcanilor și aceia luau pielea de pe cumpărători. Știa el, boer Hrisant Hrisoscelu, că măcelarii fuseseră puși sub o epistasie specială? Nu știa, de unde să știe? Aflase că Aretino Costa Petru fusese prins cu un adevărat monopol ascuns de carne și-aveau să-l vâre la gros pentru că domnitorul nu se juca când era vorba să fie tras pe sfoară? Acuș mare brânză nu făcuse el, dar pentru a-și spori veniturile, Principele limitase numărul butucilor la 15 de fiecare măcelărie și numai consulii streini mai aveau dreptul de a ține scaune proprii întru săturarea lor și-alor lor. Toate în numele norodului, ziceau pitacele, ce nu trebuia să sufere discolie și scumpete la cumpărătoarea hranei sale. Nice brutarii nu trebuiau să cerce pagubă, așa încât se făcuse și pentru ei câte ceva.

Caliarh era plicticos ca liturghia, vorbea de contractele ce începeau de Paști și se terminau la anul viitor, spunea suma cărnii de râmător la prețul zilei și el nu înțelegea nimic, îi explica răbdător și celălalt se prefăcea a pricepe ponturile pline de învățături. Domnitorul stabilise precis dispozițiunile articolului 18, unde se poate ceti că ispravnicul de Curte sau becerul palatului să nu fie volnic a ridica carne de la vreun scaun fără de o teșcherea cu arătarea sumei de carne ce era să se ia, dar cine ținea seama de asta? El, ca administrator, trebuia să ungă osiile pentru că altfel rămânea cu carnea nevândută și i-ar fi

făcut pagubă boerului, ori de ce-l plătea? Ca să nu se întâmple una ca asta! Dacă nu știa, trebuia să afle și să tragă unele învățături. Cei ce veneau să cumpere ar fi trebuit să dea toți banii deplini, dar ce, o făceau? Că n-o făceau...

În odăi ardea molcom mangalul pe la ferești și în sobe se auzeau grămezile de tăciuni prăbușindu-se. Afară nu se mai termina cu tihna ninsorii; nu bătea vântul, nu vuia nemic, cădea numai omătul de parcă s-ar fi vărsat toate magaziile cerului peste Bucuresci. Ciorile dădeau roata deasupra pieții de la Curtea Arsă și amarnic mai croncăneau. „Iarnă bogată", cum spuneau bătrânii. Cel puțin așa avea motiv că n-a putut ieși din odăi ca să facă heretisirea și Princepele va înțelege, dacă nu era și el plecat pe undeva. Cât îi privea pe Ionică Greceanu și pe Vasilică Ghica, aceia nu se mai arătaseră, probabil că zăceau beți de invidie prin crame, povestind celor ce i-ar fi ascultat cât de cuprins era el și cum venise cu sacul plin ca să umple orașul de bine.

Logofetul nu terminase. Se înmulțiseră angariile, spunea; pe unii i-ar fi scutit Princepele de fumărit, de ierbărit, ar fi dat, pe de altă parte, monopolul scaunelor unor mânăstiri ce numai treabă pentru cinstite fețe bisericești nu era. În dulcele Paștelui or să vadă ei cu toții la scumpirea cărnii de berbec pe unde or să scoată cămașa; dacă la toate astea mai adăugai că se aridicase prețul și la lumânările de seu, făcându-se 54 de parale ocaua și că se prohibă esportarea lor în Ardeal și la serhaturi, ori facerea de săpun, era o jale! Unde mai pui că se dăduse pitac ca fieștecare să ardă noaptea numărul cuvenit de astfel de lumânări în felinarele așezate din 7 în 7 metri și lucrul costa, că numărul nopților nu se micșora, tot atâtea erau într-un an, nu mai puține. El, Hrisant Hrisoscelu, de unde să știe că fusese în striinătăți și nu aflase despre faptele nazirului Casei Podurilor care scumpise grija pavelelor ce ei, cu toții, trebuiau să le plătească. La Cutia Milelor crescuse de asemenea darea de ajutorință; dacă intrai în Bucuresci trebuia să plătești o taxă, dacă ieșeai – alta, ori nu băgase domnia sa de seamă la bariere când

sosise că vizitiul avea parale potrivite prin buzunări ca să nu mai piardă vremea și le acoperise din alergătura cailor? Pe urmă logofetul trecu la socoteala arendei ocnelor de le mai avea. Aici socoteala era tare încurcată și dacă ar mai fi avut răbdare ar fi venit cu alte acturi mai deslușite, acum încă nu erau bine întocmite. Hrisant Hrisoscelu făcuse un semn cu mâna că acela, Caliarh, putea să treacă peste asta și când o mai avea el vreme o să se socotească la bani mărunți. Mai prost era că se publicuise pitacul pentru întocmirea caftanelor pe care sluga i-l citi, cuvânt cu cuvânt:

„Cinstiților și credincioși dumneavoastre, boerilor veliți ai Divanului Domniei Mele, fiindcă între alte iraturi ale Cutiei Milosteniei, care prin crisoave domnesci se află întocmite este întocmit și de la cei ce îmbrac domnescile noastre caftane cu cinuri de boeri după starea boerilor, de la cel dintâi până la cel mai mic, dar văzându-se că în această întocmire nu se osebesc cei ce se orânduiesc într-acele cinuri de boerii hàlea, carii au și venituri, de cei ce îmbracă caftane de boerii paialâcuri, de aceea poroncim dumneavoastră ca, adunându-vă la un loc să faceți chibzuire pentru aceasta și să arătați Domniei Mele mijlocul îndreptării în ce chip veți găsi cale ca teorisindu-se de către Domnia Mea, să dăm nizamul îndreptării. Tolco pisah gospod…"

– Mare sărăcie trebue să fie în punga domnească de se fac astfel de legi, zisese beizadea Hrisant Hrisoscelu ce numai cu o ureche ascultase, dar băgase la cap totul.

– Numai asta să fie și ar fi deajuns, dar au sporit taxa cununiilor și anume 20 de taleri de fieștecare boer mare; 10 taleri de boer de-al doilea și 5 taleri de cei de-a treia mâna și de la neguțitori, câte un taler de la cununia de țăran din oraș. Vornicia Obștirilor e în pagubă…

– Nici să te mai însori nu e o pricopseală, glumi Hrisant Hrisoscelu, înțelegând că era și mai sărac decât bănuise pentru că toate aceste știri și cifre nu făceau altceva decât să-l umple de groază.

Bucuriile nu se opreau aici: de la pieile de iepuri ce se esportau se luau 6 bani de fiecare, ca să nu mai vorbim de cei 45 de bani ce trebuiau plătiți la fiece șoc de sticlă importată; la postav se taxau 6 bani; la cărțile date de visterie, negustorilor li se lua câte un taler. În ce-l privea pe el, Hrisant Hrisoscelu ce nu era boer hàlea, ci paia, adică fără funcție, ad honorem, el nu trebuia să plătească caftanul decât la jumătate. Se scumpiseră și taxele la vânzările de imobile, un condei important intra la Vornicie și de la vitele de pripas, de la scosul buților din pivnițe și descărcatul lor în magasii. Unde mai pui zeciuiala la cărămizile, la olanele și nisipul intrate în oraș, unde dregerea și curățirea podurilor pentru care trebuia achitat, că trebuia plătit și aerul. Dar taxa pentru dulgheri, holtei și oameni cu meșteșug ce sciau totul din mica lor copilărie; darea anuală a o sută de podine bune și treizeci de urși, totul pentru întreținerea schepsisului podurilor din oraș? Cât privește Calea domnească a Mogoșoaiei, pentru ea se făcuse cuviincioasă silință a înnoirii, ce înghițise peste una sută mii de taleri și dacă Măria Sa avea răbdare să-l asculte, el, logofetul Caliarh i-ar spune că în anul trecut, pe Martie, pentru facerea Podului Târgului de Afară se recursese la o dare straordinară, impusă tuturor orășenilor câți aveau case și prăvălii sau țineau odăi la mânăstiri și hanuri, adică: neamuri, mazili, postelnici, cumpănași, ruptași, striini, preoți, diaconi, scutelnici, poslușnici, slujitori și sudiți, toți de obște ca să dea ajutor la facerea acelui pod, de la taleri 5, până la taleri 3, după starea fieșcăruia. Asemenea se percepuseră 8 000 de taleri de la neguțitorii de la Curtea Veche ca să se facă din nou podul de la poarta din sus până la poarta de jos, cu șanțul, o mulțime de parale, comentase logofetul.

Hrisant Hrisoscelu mâncase aproape toată halvița adusă de Sultana ori Rafira, roaba țigancă și ninsoarea de afară și vocea egală, moale a lui Caliarh îi făceau somn. „Dacă o ține așa până-n seară nu mai ieșim iarna asta din casă și doar voiam să vâr groaza în lume, arătându-mi carozza", gândea Hrisant,

privind prin perdelele dese, afară. Aridică iar clopoțelul de argint ce suna cristalin prin încăperi și ceru cahvele. „Ori nu bei, logofete?“ Acelea bea, că i se uscase cerul gurii, ar fi luat și o dulceață de caise verzi dacă ar fi știut gândul stăpânului, dar el avea alte dichisuri.

Cât se mai odihniră de la aprigele lor socoteli, Caliarh îi mai povesti cum i-au certat cu bătaia, Măria Sa, Principele pe cei ce nu făcuseră lucrurile de trebuință cu ocasiunea tristă a ciumei mici, ce se ivise din cauza murdalâcului și pentru că aceia nu făcuseră din partea lor cuviincioasa curățenie și pază, metaharisindu-și negutitoria lor fără de nici o sfială și mai întreținând boala.

– Îi bătea la falangă și-i ținea prin grosuri, dar care cum scăpa tot la treburile lor spurcate apucau, noroc că s-a îndurat Dumnezeu de nu ne-a luat atunci pe toți. Că fugeau care cum vedea cu ochii, ori pe la moșii, ori pe la mânăstiri, în paza Domnului... De unde multe pitacuri luminate pentru întreținerea curățeniei pe poduri și cerința ca nimenea să nu mai arunce lături ori gunoaie sub ele, ce aceia ce nu înțelegeau o să vadă pe dracu'. Pe Podul Mogoșoaiei știa măria sa, Hrisant Hrisoscelu, că se puseseră 16 care cu boi și târnuri pentru măturat și lopeți, fiind bună râvnă a înălțimii Sale Principelui ce este asupra lucrurilor de folos, legați de Casa Podurilor cu oamenii lor și fac gătirea materiei pentru a fi curat în tot timpul acel pod. Unii scriseseră apelații, dar amenzile nu fuseseră iertate pentru cei necuvioși cu cerințele domnitorului, pricinuind putoare, că acuș și seara puneau în lucrare lumânările pentru a se vedea podurile și ce fac acei netrebnici pe ele, întrucât noaptea erau păzite cu felinare.

Caliarh clefăia ultima bucată de halviță adusă de roaba Rafira, ori Sultana, cum o chema și aștepta să se răcească cahveaua. Hrisant Hrisoscelu îl lăsă să se spovedească mai departe. Gândurile lui sburau în urmă, la otrăvita Venezie; la ziua daurită când, lângă fântână Santa Maria della Salute, o zărise pentru

prima oară pe Lucrezia Herula Vimercatti, cu părul ei căzând greu pe umerii acoperiți de o rochie de culoarea naramzei și în ochii aceia uimiți își zărise moartea, oglindită într-o scurtă strălucire a soarelui de amiază ce pogora peste oraș. Trecuse cu un mers leneș de hateiră, numai brățări și amânare, zăngănind din acele metale. Era ziua logodirii Dogelui cu marea când trufașul oraș scotea din toate pivnițele săracii și mizerii lui, amestecându-i cu nobilimea bolnavă și posacă în haine strălucitoare pentru a se bucura de atâta istorie. Piatră, aur și semeție sub amenințarea mării necruțătoare ce visa ironic atât de aproape, ușoară mare, cu cavernele ei lichide, cântătoare, cu spumele albe ce măturau piața Ducalelor. Într-o clipă, femeia se mistuise în mulțimea înghesuită spre scările unei biserici. Sunetele purificatoare ale bronzului din clopotele veneziene dădeau svon vesel că e ziua fericirilor și el se simțise deodată pierdut, înghițit de mulțimea strivitoare care-i furase ființa pe care trebuia s-o găsească cu orice preț. Umblase nebun până la Zanipolo, străbătuse podurile, gâfâind, părându-i-se că vede părul ei roșcat, de flăcări, dar nu era adevărat; intrase turbat în biserica Frari, urând lumina întunecată a zidurilor ce-i ascundea detaliile și când își dăduse seama că nu era acolo, ieșise afară furios. Dăduse un pumn de taleri cerșitorilor aflați pe treptele mâncate de vreme ale bisericii și-i rugase să-i spună dacă n-au văzut o femeie tânără și frumoasă cu părul roșu. „Trebue să fie o evreică, fiică a bancherilor, zisese o babă fără dinți, dar ghettoul nu-i prea departe". „Nu e evreică", spusese Hrisant Hrisoscelu, are părul vopsit, știu eu cum se face treaba asta, a stors șofran peste adevăratul ei păr, numai acela lucește așa în lumina amurgului" și-i lăsase cu gura căscată. Florile aruncate pe canale în cinstea mării se fanau în lumina arzătoare a amiezii. Un miros funerar umplea orașul de frică. Dincolo de perdelele misterioase poate că-l pândeau ochii divini ai streinei ce-l lăsa să se chinuie pentru că nu se putea să nu fi simțit fulgerul din inima lui tânără; era greu de închipuit să n-o fi cutreerat și pe ea acea voluptate a

dragostei născute într-o singură secundă, lungă și mortală. La dracu cu banchetul la care era invitat, puțin îi păsa de mutrele alea caraghioase care se bucurau când îl vedeau, așteptându-i darurile nesăbuite. Sub podul Rialto treceau bucentaurii încărcați de purpură și crini ai falșilor Dogi de o zi, ce aruncau mărgăritare, și ele false, lacomelor ape simulând vechile daruri ale veritabililor nobili ai trecutului. În lumea plină de oreficii nu o căuta decât pe femeia aceea și nu văzu în după-amiaza disperată decât igrasia Veneziei, urcând pe ziduri când orașul începu să se pustiiască, ostenit de atâtea jocuri, pândind noaptea ce venea, luându-și un scurt răgaz pentru a reîncepe nebunia sa colectivă, vomitarea de femei, copii și bărbați, amestecați, înfrățiți pentru trei zile. Apa grea și murdară a canalelor clipocea la picioarele lui; intrări oculte, păzite de felinare de fier forjat, cu lămpile încă neaprinse așteptau cu porțile deschise, dar prin ele nu se ivea acea femeie, nimic. Totul arăta ca o deslănțuire de prostime ce se înghesuie și nădușește grăbită că vremea trece și nu scoate tot ce se poate scoate din veselia tâmpă a acelor ceasuri. Treceau gondole cu baldachine galbene sub care ochiul lui lacom căuta să pătrundă, dar nu reușea, și venea o noapte fără speranțe când totul avea să dispară sub hlamida neagră a cerului și Dumnezeu îi va răpi femeia scoasă tot de el în cale și fără de care nu mai putea trăi. Venezia, într-un amurg corupt de lumini șovăitoare, Venezia bolnavă, putredă, tremurând în apele coclite pe care lunecau lumânări aprinse, lăsate la voia întâmplării, amintindu-le celor petrecăreți de hlizirea morții care pândea prin marii vânători ai cerului. Cerceta ferestrele cu o foame neastâmpărată de a o afla pe femeie, zărise loggiile secrete prin care treceau scurt fețele palide, nobiliare ale venezіencelor de neam mare, ce nu se amestecau cu gloata de jos, facle și blănuri orbitoare; Venezia plină de cizeluri, ce ascundea incunabule și mobilă rară, intrigi, canțone și șoapte. Sunetul cortegiatorilor de noapte, pentru că venise noaptea și în el se implantase o disperare ce-l putea duce la moarte, fâlfâitul moale al tapi-

seriilor aruncate peste balcoane pe care le mișca vântul ușor, totul îi spunea că nu o va mai găsi niciodată. Un zid cu o grădină pictată, cu falsa sa perspectivă și cu paseri fabuloase ca la Pompei, și ele mințite de penelul unui pictor dement, goticul venețian deslănțuit în ziduri și coliviile din bazar, pline de papagali gureși, strigând fără motiv din cauza nopții asudate, încărcate de stranii lumini, o rumegătoare noapte ce deocamdată devora iluzii, parfumuri și năștea cancerul melanholiei în sufletul tânărului sosit dintr-un Orient vag, dintr-un loc al tihnei și visării, aiurit de toată rumoarea de voci și suspinuri din jur. Încă băteau clopotele sub aura verde-aurie a nopții spulberate de focul arteficiilor ce aruncau cununi și horbote de lumini înspre istmul către care rânjea marea, trimețând mereu avertismente și măturând piețele la câte un val mai mare, fapt ce stârnea țipete mici de femei speriate și parcă tot acest tablou mișcător, încărcat de umbre, pândit de moarte, ascuns după o cortină sonoră, se ridica spre ceruri, furat de o dorință divină de a distruge toată acea frumusețe fără seamăn. Și când zorile se arătaseră peste ulițele pe care vântul de dimineață căra confetti și serpentine de hârtie, adică toate urmele măcinate ale nopții de nebunie, putuse să mai vadă plutind pe ape flori triste de geraniu, florile atât de urâte ale unei dimineți fără noroc.

*

O cunoscuse abia după câteva luni, din întâmplare, când, spuindu-i povestea sa tristă lui Christo Hrisoverghi, acesta începuse să râdă prostește:

– Trebuie să fie verișoara mea, numai ea are părul roșu, poartă perucă la serbări ca să nu fie recunoscută, zisese. Nu e înaltă, bine zidită? Cu un mers de leoaică și cu un mijloc cât un inel de logodnă prin care trece toată dacă-și pune mintea?

Aunci, în ochii lui Hrisant Hrisoscelu lucise nebunia.

– Nu se poate să am un astfel de noroc!

– Vino cu mine la contele Vimercatti și ai s-o cunoști, e soția lui.

Ar fi vrut să urle, să-și sfâșie obrazul în clipa aceea, să orbească, să fie ars pe rug numai să nu fi aflat o astfel de veste și celălalt văzându-i desolarea de pe chip, ghicise.

– Nu trebue să te îngrijorezi prea mult, la Venezia pudoarea femeilor nu este chiar atât de mare... O iubești...

– Ce vrei să spui? sărise ars, gata să-l insulte.

Celălalt îl privise cu ironie și râsese ascuțit, chițăind ca un șoarece.

– Doar nu oi fi gelos și pe viața ei de dinainte? „Ce-a fost a trecut, prezentul se ascunde în cuvântul «acum» și viitorul încă nu s-a născut", ai auzit aceste frumoase versuri?

Tăcuse crunt, căutând în pământ.

– Atunci? îl întrebase Christo Hrisoverghi.

– Atunci, spune-mi unde să fiu diseară și la câte ceasuri?

– Cunoști palatul Pesaro?

– Îl voi găsi.

– Lângă el se află palatul Vimercatti. Spui numele meu lacheului...

– Bine... La cât?

– După 10 seara, stăpânii dorm până pe la 9, au obiceiuri siciliene. Contele e gurmand, ai grije să pierzi la cărți dacă te invită ca să te faci simpatic, moare după un câștig. Cunoști tarocchi?

– Cum să nu?

– Joacă pe sume mici ca să reziști.

– Am bani, se fudulise, ca și când ar fi lansat o provocare.

Hrisoverghi îl privise cu atenție. Nu știa nimic despre el pe atunci, se cunoscuseră la marchesa Modiglioni, într-o seară și, tineri amândoi, frumoși amândoi, spirituali din fire, se împrietenisera fulgerător.

– Cum vrei, dacă o s-o faci pe grandomanul n-ai decât, eu te-am sfătuit prietenește cum s-ar cuveni să te porți... Și încă

ceva: nu pomeni nimic despre Napoleon. El a desființat Republica veneziană.

Plecase posomorât. Nu mai era vară, ploua zilnic, o ploaie țârâită de toamnă apăsând acoperișurile. Nu ieșea decât rar la o cafenea unde trebuia să-l întâlnească într-o duminică dimineața pe Trimisul terzimanului de la Stambul, omul lui de legătură cu Eteria pentru care venise aici cu o mare sumă de bani, să-l corupă pe acela ca să lucreze pentru cauza lor. Nu aveau o dată fixă de întâlnire, trebuia numai să se afle în fiecare duminică dimineață, la unsprezece în locanta pustie în sezonul ploilor, așteptând să apară un necunoscut care-i va spune câteva vorbe, într-un anumit fel. Se dusese întins la locuința sa de pe Calle del Mandollo și dormise neîntors trei ceasuri bune, voind să uite de frica ce-i inspira ideea de a o revedea. Pe la opt seara se sculase, aprinsese lumânarea și-și privise chipul pustiit de suferința acelor luni trecute când nu făcuse altceva decât să vină în fiecare duminică la „Lanterna" și în celelalte zile să aștepte, ori să pândească pe străzile înguste ale augustului oraș o femeie cu părul roșu ce nu mai trecea. Arăta bolnav, chipul supt și buzele vinete nu aveau să-i facă nici o impresie verișoarei lui Christo. I se părea că hainele întinse pe pat și cămașa de mătase chinezească cu butoni de diamant erau umezite de briza marină ce intra prin ferești. Chemase o femeie care deretica prin ospel și o rugase să mai puie fierul pe fracul lui de mătase și să aibe grijă să nu-l ardă cumva. În priviri avea o uimire tristă, i se părea că arată ca un prost ce nu poate fi luat în seamă, ori ca unul abia scăpat dintr-un ospiciu. „Ce face o muiere dintr-un om" și înjurase birjerește. Trebuia să bea ceva, un lichior sau un vermut; a, să fi găsit o picătură de anason era și mai bine. Simțea un gust sălciu în cerul gurii, era prăbușit, fără vlagă, nu ar fi fost în stare să lege două cuvinte în acea noapte și mai trebuia să mai și joace tarocchi; n-avea inspirațiune, mai bine s-ar fi culcat și nu s-ar mai fi sculat niciodată. Era noemvrie, pe canale ploua și bătea un vânt rece și ascuțit, biciuindu-i obrazul. Ple-

case devreme, învelindu-se într-o manta și ținindu-și jobenul cu degetele să nu i-l ia vântul. O să ajungă ud leoarcă, cu ghetele scofâlcite, la asta nu se gândise, dar acum era prea târziu ca să se mai întoarcă, ar fi putut să se urce într-o birje, într-un Coucou-empire sau într-un Tilbury cam rare la Venezia, dar nu-i mai păsa de nimic, îi era frică de clipa când avea s-o vadă din nou pe femeie și de aceea putea să plouă cu găleata.

Ajunsese puțin peste ceasurile zece în fața unui peron luminat sărăcăcios de un lampadar pe care-l sgâlțâia vântul. Crezuse la început că a greșit locul, dar după toate detaliile se afla în fața intrării palatului Vimercatti. Un valet cu brabeți, absent, rece, fără priviri îl întâmpină salutându-l cam cu dispreț în italiană pentru că nu înțelegea probabil cum un invitat într-un astfel de loc sosește pe jos, dar pe fața lui nu se citea nici a mirare, bărbatul între două vârste avea indiferența condescendentă a servitorilor de casă mare și asta îl mai liniști asupra a ceea ce putea să i se întâmple în seara aceea ciudată, plină de ploaie și vânt. Bănuise că va fi invitat la una dintre recepțiile de care acest oraș nu ducea deloc lipsă, dar nu se auzea sgomotul de voci obișnuit în astfel de împrejurări și nici ferestrele nu arătau a fi luminate à giorno, cum se cuvenea în asemenea ocazii. Lacheul desfăcuse un cortil uriaș de mătase sub care Hrisant Hrisoscelu intră docil, urmându-l până la peronul de marmură foarte alunecoasă din pricina mâzgăi ce se strânsese pe treptele joase. Intrară și prima senzație pe care o încercă văzându-se într-o oglindă din micul și întunecosul vestibul fu dezastruoasă. Ar fi trebuit să se întoarcă cât se putea de repede și să dispară în ulițele veneziene. Arăta ca un șoarece ud. Părul îi scăpa de sub jobenul umezit care părea și el strivit; avea o față galbenă din pricina luminii lumânărilor. Ceea ce îl isbi de la început fu o cizmă metalică pentru umbrele în care într-adevăr se zăreau câteva, scuturate afară înainte de a fi vârâte ca într-un rastel. Pe pereții din fața scării principale câteva cornuri ale abundenței stricau și mai mult imaginea pe care și-o făcuse despre această

casă de oameni bogați. Palatul Vimercatti avea ceva cazon, asta plutea în aer, prea multă marmoră mărind senzația că intri într-un mausoleu, încăperile pe care le ghicea în jur trebue să fi fost prea înalte și mari, reci, prost încălzite în acest anotimp; o senzație neprimitoare își făcea loc în sufletul vizitatorului, dar Hrisant se prefăcu nepăsător, își lăsă pelerina îmblănită cu jder și valetul o așeză într-un fel de furcă florentină cât vizitatorul privi pereții tapisați cu hârtie, oroare, nu cu mătase după moda francesă, fapt ce mărea senzația că se află într-un palat cu pereții de lemn, cu toată desfășurarea de ancadramente de piatră, când vânătă, când albă. Un galben stins, vechi, afumat domina încăperile ce păreau pustii, nelocuite și lipsa de sgomot, de animație îl făcu să se întrebe încă o dată dacă nimerise unde trebuia, dacă nu cumva Christo Hrisoverghi îi jucase vreo farsă.

Valetul îl conduse pe scările greoaie și ele, neacoperite de covoare, la capătul cărora vegheau două statuete cu câte un lampadar în mână. Ușile din față erau vopsite în alb și-i aminteau lui Hrisant Hrisoscelu un lazaret de lângă Giudecca pe care-l vizitase în primele zile ale sosirii lui aici. Intrară într-un mic salonaș pe podelele căruia fuseseră aruncate câteva covoare de lână albă, ceea ce îi împrumuta un aer sărac și mărea impresia de spital pentru că sub o fereastră care dădea spre Piața Ducalelor vizitatorul zări și o canapea de piele, îngustă și incomodă, cu o oglindă Directoire deasupra, după ultima modă. Aplicele de bronz aurit, dublate cu dungi negre de marmură îi lăsară un gust mortuar, de morgă sau de capelă. Prin alte uși deschise, trăgând cu coada ochiului zări doua sau trei interioare întunecoase și gustul lugubru al gazdelor îl sperie. „Trebue să fie un om militar", gândi Hrisant Hrisoscelu, numai ei stau în niște grajduri ca acesta, chit că e încadrat numai în rame de marmură. Ca să mai îndulcească senzația de rece și neprimitor, din instinct probabil, contele Attillio Vimercatti care alesese mobilele, cu siguranță el și nu acea femeie, pentru că altfel totul ar fi fost dezastruos, golise un tambour de metal în care plan-

tase un ficus cu frunze palmate. Intră în salonul – și el tapisat cu hârtie – în dungi albastre și albe, cu un plafon depărtat, sub care spânzurau lumânări fine, fără miros, într-un policandel cât o roată de car. Perdelele lungi de taffetas, albe și albastre, cu cordeluțe ce le sugrumau la mijloc, astupau puțina lumină ce ar fi trebuit să isbucnească din piața Ducalelor de la felinarele de jos. O masă acoperită cu o placă de marmură neagră sporea senzația de funerar provocată de mobila din jur, foarte potrivită pentru un palat oficial în care să fie duse tratative, dar nu într-o locuință destinată să îmbie o femeie.

– Ai sosit? se auzi vocea prietenoasă a lui Christo Hrisoverghi.

Se ivise printr-una din acele uși albe. Era înalt, atletic, cu o privire șovăitoare, jaboul de dantelă în care sclipea o perlă mare, plină de focuri, redingota albastră, cu guler de catifea, croită foarte bine pe corpul lui bine proporțianat, sugrumată pe talie, încheiată în față cu nasturi de mătase îi dădeau o înfățișare distinsă pe care Hrisant Hrisoscelu o pierduse din pricina ploii de afară. Christo purta butoni de aur la vesta cu revere și toată înfățișarea lui respira o agresivitate încărcată de șiretenie.

– Nu arăți prea bine, de ce naiba n-ai luat o trăsură sau o gondolă până aici?

Nu-l certa, era numai îngrijorat de aspectul lui umil.

– Poate există un loc unde pot să-mi pun hainele în ordine? sugeră Hrisant Hrisoscelu.

– O să găsim, dar trebue să te prezint gazdelor mai întâi, urmează-mă. Lucrezia vorbește cu doua prietene, bărbații joacă Ombre în seră, acolo-i place lui Attillio să stea pe o astfel de vreme... Ori nu știi Ombre?

Nu știa și asta era o nenorocire.

– Nici Faro?

– Nici.

– Atunci nu ne rămâne decât biliardul sau tarocchi. Femeile nu ne primesc până nu termină cu bârfa lor.

Intraseră într-un salon dominat de un șemineu din marmură neagră ale cărui coloane măreau senzația de marțial a încăperii. Pe consolă, o pendulă de bronz aurit cu două obeliscuri, și ele de piatră, sporeau urâțenia demnă din jur.

– Cred că poți să te usuci puțin până le spun eu ceva ca să te scuz. Dealtfel, să știi că puțin le pasă, aici vin oameni pe care eu, de pildă, care sunt un familiar al casei, nici nu-i cunosc. Spun, dacă-i găsesc mâncând ceva la bufetul rece, că sunt în trecere și molfăie mai departe. Uneori nici n-apucă să dea bună ziua gazdelor. O să te obișnuiești cu ei.

Hrisant Hrisoscelu se apropie de focul leneș care trebuia să repare ceea ce stricase vremea de afară. Flăcările șovăitoare abia încălzeau aerul din jur, se rezemă cu spatele de suprafața rece a căminului și așteptă să simtă dogoarea, privind peretele din față pe care spânzura o oglindă cu lauri și arme, dincolo de care se ghicea sera despre care-i vorbise Christo și unde se aflau bărbații. Prin geamurile aburite Hrisant Hrisoscelu văzu silueta unei lămpi de alabastru în formă de urnă. În mijlocul vastului salon ce părea golit de mobilă, pe o masă greoaie ca un catafalc, un vas argintat de flori încerca să înveselească ceea ce vedea în jur: bronzuri și statuete cu subiecte mitologice; un covor oribil, imitând o tablă de șah și perdelele de taffetas, sugrumate la mijloc, lăsând să scape câteva siluete de clădiri din piața Ducalelor. Printr-o altă ușă, la fel de înaltă și albă, descoperi un fel de salle à manger, tapisată și ea cu hârtie și cu un perete pictat în care se zăreau Antilele în viziunea lui Leroy. O masă de acaju, o piesă dealtfel destul de scumpă, socoti Hrisant Hrisoscelu, nu salva nimic din impresia de neprimitor pe care oaspetele o simțea, cum nu salvau nimic scaunele în gondolă, cu desene de epocă și lumina puțină venită de la o lustră aurită, cizelată ce arăta în detalii un bufet jos, acoperit și el cu marmură gri și negru, susținut de doi grifoni. În rest, inventarie Hrisant Hrisoscelu, argintărie greoaie, formată din ceainice ovale, de formă marabout, cafetiere antice, farfurii desenate la Londra

și o ceramică pompeiană. Printr-o altă ușă pe care o vedea într-o oglindă, și ea încadrată în marmură, abia se distingeau gheridoane din acaju, o comodă rectangulară cu trei sertare și picioare de leu, aparținând unei mici biblioteci, reflectând o altă oglindă, Les psychés, încadrată în lemn, ornamentată cu palmieri și lebede, și două scaune à la romaine.

– Ei, te-ai uscat puțin? Pot să te-arăt femeilor? întrebase Christo Hrisoverghi, de undeva din acești pereți ce se asemănau cu oglinzile care-i reflectau.

– Încă puțin, deși nu cred să salvez cine știe ce...

Hrisant Hrisoscelu își potrivea părul umezit cu degetele și simțea că se urăște. La drept vorbind, ar fi preferat să fugă undeva, să se ascundă, să nu mai fie văzut.

Și în această așteptare tăcută, oaspetele se simți deodată privit. Nu știa de unde vine senzația aceasta, dar se întoarse și auzi o voce de femeie, gravă, aproape bărbătească, cu inflexiuni metalice, cum au mezzosopranele.

– I me haritumeni na sas vlepas! Sunt încântată să te văd! Calimera! Nu arăți prea bine. Christo mi-a vorbit despre dumneata, spunea când grecește, când italienește; era grecoaică, ghici Hrisant Hrisoscelu, totul o arăta, numele, profilul acela și agresivitatea cuvintelor. O grecoaică născută în arhipel, la Paros sau la Rhodos, poate că se și întâlniseră acolo vreodată, demult, în umbra morilor de vânt. Herula Lucrezia Vimercatti nu mai semăna deloc cu femeia tânără de lângă fântâna Santa Maria della Salute, pierduse aerul acela copilăros și rătăcit de animal fugărit de mulțimea ieșită la serbarea Bucintorelui. Părea mai înaltă, o Junonă calcând cu siguranță în încăperile croite parcă pe măsura ei, într-o rochie „Cheveux de la Reine“, cu o jupă rotundă căzând până în pământ, peste care aruncase o jachetă de catifea, o cazacă Monpensier, mulându-i talia. Purta un smarald în corsaj și-l privea cu un aer amuzat, de parcă ar fi văzut un animal curios.

– Du-l undeva să se schimbe, îi spusese vărului său, lui Christo Hrisoverghi, cu o voce nu atât poruncitoare, cât persuasivă care-l intrigase pe Hrisant chiar de atunci. Și înainte ca el să protesteze pentru că nici nu concepea să se îmbrace cu haine de împrumut, femeia adăugă, adresându-i-se ironic:

– N-ai avut bani pentru o trăsură sau ai picat la Venezia cu un Mail-coach?

Îl lua peste picior și el nu găsi replică, lucru pe care avea să nu și-l ierte multă vreme. Adică venise în acest oraș destrăbălat cu trăsura de bagaje, cu un poștalion ordinar? Ce-i dădea dreptul să se poarte astfel cu el? Și simți că o urăște din toată inima.

– Nu te supăra pe ea, are o limbă ascuțită, o scuză Christo Hrisoverghi simțind furia celuilalt. Nu vrei mai bine să mergem în seră, să-ți prezint pe contele Vimercatti?

Femeia dispăruse în încăperea alăturată și atunci își aminti că lângă fântâna Santa Maria della Salute purtase o perucă, pentru că, acum avea un păr negru care îi arăta adevărata vârstă: nu mai mult de 30 de ani.

Primul impuls pe care-l avu fu să fugă și să se arunce în apele tulburi ale canalului San Roco. Un sentiment de dezastru îi bântuia. Retingota și pantalonii lipiți de pulpe îl strângeau, se simțea cusut ca într-un sac, gata să fie aruncat în adâncurile Vosforului ca în povestirile acelor rude îndepărtate pe care le auzise sub sicomorii de la Bosphorion, când tot acel peisaj paradisiac se întuneca de grozăviile evocărilor teribile ale mazililor bătrâni pe care-i cunoscuse, acriți, încărcați de ură, gata să moară nemulțumiți, ducând dincolo de sfârșitul lor o dușmănie nevindecabilă. Era o seară pierdută așa încât îi spusese lui Christo:

– Aș vrea să mă retrag, cred că mă înțelegi. S-ar putea să ies fără să fiu văzut? Ți-aș fi recunoscător dacă ai prezenta scuzele mele contelui. Spune-i orice: că mi s-a făcut rău, că am răcit, pricepi?

Celălalt, ca orice bărbat bine crescut, nu comentă în nici un fel această plecare precipitată și-i arătă o ușă masivă de stejar

prin care pătrunseră într-un alt salon cu fotoliile acoperite cu huse, încăpere străjuită de uriașe dulapuri de haine, unde se intra rar. Coborâseră o scară în formă de melc, probabil o scară de serviciu, luminată numai de lanterne șovăitoare și se treziseră în vestibul; Hrisant își regăsi pelerina umedă pe care și-o svârli pe umeri.

– Atunci când te mai văd? îl întrebase Christo, dezolat, dar nu cu curiozitate.

– Duminica dimineața mă găsetti la „Lanterna“, o cafenea de lângă Rialto, treci pe acolo, nu se poate să nu dai de mine, și în clipa următoare se afla pe peronul de afară, simțind ploaia măruntă care-l biciui o clipă peste obrajii înfierbântați. Era o noapte rece și nourii alergau goniți de vânt peste lagună.

Hrisant străbătuse o piață plină de pește, cu rafturi unsuroase în fața cărora se înghesuiau niște femei gălăgioase, tocmindu-se și strigând la vânzători, alegând cu mâini lacome aterine sau raci, scrumbii vinete în lumina spectrală a felinarelor, totul arătând plumburiu în coșurile mari, pline de solzi și resturi. Era lumea săracă ce se alegea cu nimic, cei bogați netârguind noaptea. Apele canalului San Roco somnolau sub lumina albastră a unui felinar aburit. Acum totul îi era indiferent, lucrurile se terminaseră înainte de a începe. Vrusese într-adevar să moară în acea noapte când rătăcise până spre Tragheto, unde se ridicau niște clădiri răpănoase și în balcoane spânzurau rufe umede ce nu se mai uscau în acea vreme rece și umedă de noemvrie. Timpul trecuse greu, se întorsese spre palatul Vimercatti mult mai târziu și privise ferestrele înguste și asudate de căldură din interior în care mai sclipeau lumini. În clipa aceea clopotele Veneziei vesteau zorile și pe ulițele pustii treceau câini sgribuliți. O dușmănie surdă față de femeia abia cunoscută creștea în el și nu putea să și-o stăpânească. Avea să-i arate el Herulei Lucrezia Vimercatti, îngâmfatei ăsteia care-i spusese că sosise în Venezia într-o trăsură de bagaje, ca ultimul săräntoc! Era bogat, avea s-o umilească, s-o facă să-și dea seama de ce e în stare.

O să părăsească micul ospel în care locuia pentru a nu atrage atenția cuiva; puțin îi păsa de streinul acela ce nu mai sosea și de cauza Eteriei, și de banii ei, încredințați de oamenii de nădejde pentru câștigarea unei chehaiele. Erau lucruri mai frumoase în viața asta! O să închirieze unul din aceste palate pe care le vedea acum, palate în care proprietarii lor nu locuiau aproape niciodată pentru că le ofereau streinilor pe sume colosale. Mâine chiar, avea să cheme croitorii ca să-și comande câteva costume și-o să iasă din existența mizeră pe care și-o impusese de când intrase în Eterie, o să mobilizeze cu gustul lui oriental încăperile reci și streine și-o să le arate acestor militari sau ce dracu erau contele Vimercatti și vărul Herulei Lucrezia, ce înseamnă luxul și bunul gust, o să arunce în dreapta și-n stânga cu funducliii turcești pe care avea să-i schimbe pe ducați venezieni și-atunci mai stăm noi de vorbă, doamnă!

Bătea un angelus mânăstiresc de dimineață când se întorsese în micul lui adăpost din Calle del Mandolo.

*

Nu dormise decât câteva ceasuri, și acelea sbuciumate, visase turme de câini care îl fugăreau și-l sfâșiau, pe urmă că stă încuiat în odaia lui și că cineva îl pândea. Nu voia să deschidă și presimțea că dincolo de ușă se afla chiar Trimisul. Se trezise de câteva ori din coșmar, plin de o sudoare rece și pe urmă readormise și visul se reînnodase. Necunoscutul se afla lângă patul lui, privindu-l insistent. Avea o față nedeslușită, de seu, lucioasă, fără trăsături, ca a înecaților. Nu-și amintea dacă vorbiseră grecește, oricum acela îl întrebase ceva, dar o spaimă neagră îi intrase în oase, o frică rea îi apăsa inima. Se trezise cu gura amară, privind încăperea sordidă și ploaia de afară. Cerul era sumbru, apăsător, orașul se golise, un gondolier trecea pe sub ferestre, strigând ceva cu glas gutural. Niște femei se certau jos la intrare, de unde se ridica un miros de gunoi putrezit. Își adusese aminte că stabilise să-l întâlnească pe

Christo Hrisoverghi și ce avea el să spună când o să vadă cum stă? Vechi obicei de oameni aflați la strâmtoare: încăperile cele mai ieftine, haine ponosite; dacă voia să facă impresie de la început trebuia măcar să-și fi cumpărat câteva cufere arăbești; pe urmă unde era servitorul fără de care nu se putea concepe viața la Venezia? El îți căra bagajele, el se tocmea, el îți aducea trăsura. Își privise ceasornicul. Mai erau trei ceasuri până la întâlnirea cu vărul Lucreziei Herula Vimercatti. Jos tocmai se deschisese o locantă, nu avea decât să spună că îl căutase aici pe un sărman care avea să-i aducă corespondența din țară și că de fapt locuia în San Girolamo, unde voise să tragă încă de la sosire, dar se speriase de prețurile pipărate. Primul lucru pe care trebuia să-l facă era să-și caute un servitor; știa unde să-l găsească, în piazzeta din jurul podului Donna onesta, pe el o să-l trimtă după niște cufere și târguielile celelalte avea să le facă după ce va vorbi cu Christo pe care o să-l tragă puțin de limbă.

Se spălase în grabă, își potrivise cu o foarfecă pletele, se cioplise cu un brici, atât cât să nu lase impresia că e neîngrijit, hainele nu arătau prea bine, dar pe ploile astea toată lumea părea murată, pleoștită. Mantaua se uscase, nu avea decât să-și cumpere din drum o umbrelă sau să folosească una dintre cele aflate în fața intrării ospelului. Peste un ceas, după ce rătăcise cu un aer absent în jurul dughenelor pline de coșuri cu raci și pește, acoperite numai atât cât să arate ceea ce trebuiau să arate, ochi un fel de vagabond îmbrăcat într-o bauta, rămasă de la carnavalurile trecute, purtată de cine știe câți inși cu care acela își acoperise hainele lustruite, dar încă în bună stare, mai bine zis, aproape de a fi lepădate. Avea figura celor numiți aici confidenți sau bravì, soitar sau negustor de paseri, oricum, cu instinctul lui, Hrisant ghicise că era omul care-i trebuia.

– Mi se pare că pe mine mă căutați? îl întrebase necunoscutul cu familiaritatea și insolența tuturor disperaților care amușină ceva de mâncare într-o astfel de zi plină de ploaie și

știu că într-o clipă trebuie să facă impresie celui ce l-ar solicita în vreun fel.

Vorbea ușor stâlcit, probabil venea din Sardinia sau umblase pe mări; era mic, pirpiriu, cu niște ochi inteligenți.

– Nu știu, îi răspunsese Hrisant bănuitor încă, pentru că locurile nu erau atât de sigure, deși la ceasurile când îl întâlnise, lumea umbla în jur și nu i s-ar fi putut întâmpla nimic. Ce învârți?

– Fac ce trebuie...

– Am nevoie de un om bun la toate.

Giovanni Basadonna, cum aflase că-l cheamă, îl măsurase, cântărindu-l câte parale face.

– Ești strein? Nu prea căptușit cu bani...

– Nu se știe...

– Am miros la oameni, cei cu bani nu caută servitori aici...

– Ai dreptate, dar am interes ca să se știe că m-ai urmat de unde viu...

– Și de unde vii?

– Ce importanță are?

– Bine, caut de lucru, azi plouă toată ziua, nu am ce face, oricum, nu-ți garantez că o să fac pureci la dumneata. Unde stai?

– Am inchiriat un apartament la San Girolamo...

– Va bene, constată el cu o obraznicie care ar fi trebuit să-l enerveze pe Hrisant. Mergem. Ce trebuie să fac?

– Să nu răspunzi decât dacă te întreb ceva. Ia banii ăștia și cumpără-ți cu ei niște haine purtate, dar bune, să nu se creadă că acum te îmbraci ca lumea pentru prima oară...

Necunoscutul îl măsura amuzat:

– Nu ești prost deloc. Numele meu nu-ți spune nimic? Giovanni Basadonna, mă trag dintr-o veche familie nobiliară a Veneziei...

– Toți spuneți așa.

Necunoscutul luase banii fără să-i numere.

– Într-un ceas, te aștept. Bărbierit ești, nu uita să-ți schimbi încălțările. Nu face economii. Să vii cu o trăsură, o să am nevoie de ea; și mai ales să nu te miri de nimic...

– Am înțeles, domnule, am avut și eu servitori, nu te uita la mine cum arăt acum. Care e numele dumneavoastră?

I-l spusese.

– Bine.

Și-i întorsese spatele. Era sigur că nu o să fugă cu banii. Nu era o sumă importantă, dar te puteai aștepta la orice din partea unuia care nu era prost și își mai dădea și aere nobiliare.

Lângă ospelul San Girolamo, aflat pe canalul Giudecca, știa încă de la prima lui trecere pe aici un fel de dugheană întunecoasă a unor negustori arabi care aveau cuferele ce-i trebuiau pentru a face impresie. Trecuse în grabă pe la ospelul pârlit în care avusese nefericita inspirație de a locui și cântărind din priviri puținele lucruri pe care le avea, le dăruise unei femei care-l spiona din ușă, imtând că pleacă și că era rost de bacșiș.

– Ia-le! îi zisese și-i mai pusese în palmă un taler de argint la care muierea privise amuțită.

Asta era. Trebuia să fi făcut totul de la început, jumătățile de măsură nu erau bune. I se și recomandase să nu se uite la bani ca să nu nască bănuielile cuiva, dar vechea sgârcenie a familiei, moștenită de la înaintași îl împinsese în mizera locuință pe care o părăsea cuprins de nemăsurarea celor ce nu au cheltuit niciodată cât le trebuia.

Se oprise apoi în fața micilor magazine din spatele lui Rialto, ciudatele, misterioasele depozite de stofe și mătăsuri arătând numai câteva lucruri în geamurile lor luminate de vânăta lumină a zilei întunecate. Îi trebuiau cămăși și jabouri de Flandra, pantaloni și pantofi englezești cu botul ascuțit, butoni de aur, brelocuri, ciorapi de mătase, jachete și vestoane croite după moda spaniolă ori franceză, dar asta nu se bătea din palme. Christo, care era introdus în societatea veneziană avea să-l ajute, deocamdată trebuia să-l mintă pe Giovanni al lui dacă îl va mai

revedea, că toate bagajele sunt pe drum și că abia sosise de undeva, de departe. Cât despre cuferele arăbești, ele aveau să fie umplute în curând cu lucruri nemaivăzute. Ajuns în fața lui San Girolamo, o clădire cenușie cu cinci caturi, cu balcoanele dând spe melancolicul canal plin de ceață în ziua de sfârșit de noemvrie care anunța o iarnă ploioasă cum erau toate iernile pe canal, intră sub poarta lui acoperit de o perdea cu aerul unui individ care abia făcuse listonul, văitându-se de mizeria de afară și cerând portarului să-l conducă la recepționer.

– Nu aveți bagaje? se miră celălalt.

– Sosesc mâine, zisese neglijent. Deocamdată te rog să mă conduci în apartamentul pe care o să-l iau, servitorul va fi aici într-o oră; arată-i unde să se instaleze. Am multe treburi...

Îi pusese în mână doi taleri și asta îl scutise de alte explicații și curiozități. După un ceas se arătă și Giovanni Basadonna. Arăta exact așa cum își închipuise: redingotă neagră de stofă groasă, cu guler de catifea, pantalonii ușor umeziți de ploaia de afară. În mână purtase până atunci o uriașă umbrelă pe care o lăsase la intrare; acum avea un aer important de servitor de casă mare, cu plastronul ușor îngălbenit la gât, cu un fel de cravată roșie, înnodată meschin, peste cămaș albă, protejată de o jiletcă înflorată. În mână ținea încă un fular lung, cu care nu știa ce să facă.

– Ei, bine, ai nimerit?

– Dar cum? se miră. Sunt în orașul meu.

– Nu pari venezian. Ai călătorit, nu-i așa?

Servitorul se miră încă o dată. Fusese de altfel ultimă oară când o făcuse.

– Știi prea multe ca să fii un om obișnuit. Câți taleri îmi dai pe zi? Sau vrei să facem un contract?

Hrisant nu-i răspunsese decât după ce se gândise puțin.

– Depinde cât o să am nevoie de tine.

– Atunci trebuie să mă plătești pe șase luni înainte.

– Nu e mult?

– Pentru câte am să-ți fac, merge. N-o să-ți pară rău. Dă-mi, deocamdată,40 de ducați.

Nu se tocmise. Celuilalt îi păruse rău că nu-i ceruse dublu. Prin geamurile apartamentului în care se aflau se vedea apa vânătă a Giudeccăi, sbicită de vânt.

– Unde sunt bagajele dumneavoastră?

– Vor sosi mâine sau poimâine de la Roma...

Nu mai întrebă altceva.

– Ți s-a arătat unde o să dormi?

– Da, e cam înghesuit, dar merge.

– Dacă o să am nevoie de tine, te chem, adăugă, arătându-i lenta de mătase de lângă draperii.

Își privise după aceea ceasornicul. Mai avea câtva timp până să-l întâlnească pe Christo.

– Ai adus și o trăsură?

– Vă așteaptă jos, spusese Giovanni Basadonna.

– Bine, cobor îndată. Sper că birja are coviltir. Acum du-te...

Celălalt dispăruse. Rămăsese singur, privind în jur la lucrurile cu care trebuia să se familiarizeze. Un pat cu polog de mătase veneziană, câteva fotolii, un gheridon, sfeșnice de argint, lumânări, uriașe dulapuri ale căror uși deschise larg lăsară să pătrundă în caldul apartament un miros amărui de lavandă, covoare moi, vechiul iz al apartamentelor de la Odi-Kioi, același aer marin, saturat de ploaie și ușor sărat, iritindu-i nările. Se apropiase de ferestre. Jos, pe sub portalurile umede treceau femei cu ogari supli sub cortilele grele de apă, făcându-și plimbarea și oprindu-se sub perdelele prăvăliilor aurarilor, pline de inele și brățări. Un soare pierit, de dincolo de cerul neguros parcă ar fi vrut să spargă sumbra zi nesuferită, streină, îndepărtată. Pasul fusese făcut, o știa. Timpul fugea în urmă. Apa Giudeccăi se spărgea din pricina vâtului. Un sentiment de înstrăinare îl cuprindea. Totul îi era potrivnic în acel ceas. Ce avea de gând? Simțea că trebuia să ia niște hotărâri pe care prudența de până atunci nu i le dictase. Viața avea să se schimbe în mod

primejdios. Privise laguna cu cartierele ei pustii din jur, plutind într-o ceață ce se înfiripa pe nesimțite; apa, invadată de alge verzi, sosea în colonii ca un paviment de sărbătoare, străluminat de cerul plumburiu din care scăpau rafale cenușii de lumină. Nisipurile mișcătoare de dincolo de malul negru al Giudeccăi aveau o culoare tulbure. Deschisese ferestrele. Aerul nu era rece, numai umed, o umezeală care îi pătrundea în oase.

Dacă venea cu adevărat Trimisul? El nu putea să nu vină. Chiar poimâine când era tot duminică, pentru că într-o duminică avea să sosească, să se așeze la o masă de la cafeneaua aceea de lângă podul Rialto și pe urmă ce se va întâmpla? Cum arăta acel necunoscut? Și după ce or să-și spună parolele, despre ce aveau să mai discute în locanta de lângă manufactura „La Pălărie“? Dar el, acest Trimis, putea să vină peste câteva luni și până atunci se întâmplau multe. Să joace și să câștige la jocul de cărți că doar trăise la Peterzbuc și la Stambul unde era cunoscut pentru norocul lui, nu ruinase oare atâția prinți moscoviți aflați în trecere prin orașul împărătesc, plin de canale și de case de perdiție ca și Venezia? Și dacă norocul îl va părăsi? Nu trebuia să se mai gândească la un astfel de lucru...

Apele se retrăgeau, târându-se repede spre un loc secret, Cetatea Dogilor era plină de răufăcători, și unii oameni se mai îneacă sau sunt uciși pe i calli în timpul nopților întunecoase, dar câte nu se puteau întâmpla în acest oraș?

*

Christo Hrisoverghi nu se mirase de nimic. Nici măcar că fusese chemat într-un loc atât de deochiat și așteptat într-o trăsură închiriată. Urcase și își protejase jobenul de mătase lăsat pe o sprânceană, primind să fie condus de la Bogheiul cu care venise până la banala lui carozză, sub cortilul impasibilului Giovanni Basadonna.

– Ce naiba cauți tu în acest cartier de putane?

– Am avut o întlânire.

Celălalt nu mai întreba nimic, remarcând numai:

– Sper că nu era vorba de o femeie.

– Bineînțeles.

Asta putea să însemne foarte multe lucruri.

– Nu mi-ai spus unde locuiești.

Fusese un adevărat noroc că schimbase hotelul.

– La San Girolamo.

– Puteai să găsești ceva mai bun, remarcase Christo, dar probabil că acolo te-a dus gondolierul care e plătit de hotelier. Unde mergem?

– Tu știi mai bine.

– Există o locantă care-mi place lângă Teatrul Grimani. Îți convine? E ora când toate femeile frumoase trec pe acolo ca să ia o înghețată sau o cahvea.

Christo îi strigase birjarului să meargă la San Giovanni Crisostomo și pe urmă îl privise cu atenție, spunându-i cu o oarecare îngrijorare:

– Nu-mi place cum arăți. Pari frământat de ceva. Ai necazuri? Aici totul se poate repara...

Hrisant se sperie, dar nu se trădă:

– Cred că am facut o impresie detestabilă verișoarei tale...

– Da de unde! S-a amuzat teribil. Spune-mi cu ce să te ajut?

– Am nevoie de un samsar...

Celălalt îl privise cu o curiozitate neascunsă:

– Un samsar? Pentru care lucru?

– Vreau să închiriez un palat...

Nu părea prea mirat, dar noutatea îl intrigă.

– Poate nu știi cât costă închirierea unui palat la Venezia...

– Bănuiesc, dar nu are nici o importanță.

– Nu o să-mi spui că ești dispus să dai un sfert de milion pe an?

– De ce nu?

Christo îl examinase ca pe un nebun. Să vii cu o trăsură oarecare la o întâlnire și să nu te miri că închirierea unui palat costă 250 000 pe an!

– Nu e totul însă. Trebue să-l repari, să-l mobilezi și asta va dubla prețul...

– Vrei să zici că n-o să găsesc ceva bun de locuit?

– Depinde. Aristocrația e sărăcită de războaie, s-a refugiat la țară. Altfel prețurile ar fi fost și mai mari. Nu cumva faci contrabandă de mirodenii, ori ai spart o bancă, ce-i cu tine?

– Sunt îndragostit, Christo...

– Asta explică multe, surâsese el. Iată, am ajuns. Coborâm...

Hrisant plătise birjarului și-l rugase pe servitor să-l aștepte undeva într-o locantă alăturată unde se vindeau lichioruri, până va discuta ce avea de discutat cu prietenul său. Străbătuseră o piață. Simigiii strigau în gura mare că au cei mai buni covrigi și în aer plutea un miros de castane coapte. Intrară în cafeneaua plină de lume zgomotoasă, actori, femei pline de bijuterii bancheri tineri. Aerul era înecăcios de la fumul de lumânări aprinse de cu dimineață din cauza zilei întunecate și în lojile înguste, căptușite cu catifea vișinie râsetele nu încetau nici o clipă.

– Îti place?

Christo se salutase cu niște necunoscuți, cerând apoi ceva de băut:

– Pare destul de vesel, zisese Hrisant.

Prietenul său făcea semne cu mâna celor necunoscuți.

– Ești un obișnuit aici.

– Alla mattina una messeta; al dopodisnar una bassetta; alla sera una donneta, psalmodie celălalt. Mă scol târziu, sunt plin de datorii ca orice bărbat, o să înveți și tu, nu după multă vreme, cum se trăiește la Venezia, din moment ce mă întrebi unde găsești să închiriezi un palat...

Trecea o femeie corpolentă, mișcând leneș un evantaliu și trăgând cu ochiul spre Christo care o salută ceremonios.

– Elisabeta Taber! Ce femeie era acum zece ani, s-a îngrășat; umbla ca o lebădă. S-o fi auzit cântând aria Didonei părăsite, se stingeau lumânările pe scenă și lumea o căra pe umeri până la trăsură, se băteau care să ajungă s-o ducă, ce vremuri! Și uite-o cum a ajuns! Își pune perucă neagră să pară mai sălbatecă și mai tânără, dar asta n-o mai ajută la nimic. Femeile mor când încep să-și dea cu prav de Cipru pe păr, e primul semn al bătrâneții. Cum e mătreața la bărbați...

Hrisant privea la bancherii marani care mâncau înghețată, neînțelegând cum pot să se îndoape cu dulciuri la o oră atât de matinală pentru unii care se sculau târziu și abia începeau să-și omoare timpul.

– Deci un samsar, reluase Christo cu aerul că nu-l interesează afacerile prietenului său, dar nu înainte de a ți-l aduce pe fiul Militrisei și al contelui Goncearov pe care l-am regăsit în Paris, ca să-l angajezi ca secretar particular. A stat trei ani în Bucuresci cu trupele rusești. Știe romămește, ca să nu mai vorbim de alte limbi! Probabil că ai ajuns comanditarul unei societăți sau ești mason și nu mi-ai spus. Numai masonii caută palate în vremurile astea. Venezia e aproape părăsită de lumea bună, ceea ce vezi sunt resturile ei, negustorii, oamenii cu bani care nu pot să facă alții stând pe la moșiile de la țară. Deși, fie vorba între noi, nici comerțul nu mai merge. Sunt săraci lipiți, crede-mă, și vii tu, dintr-un fund de lume și cauți un palat. În urmă cu doi ani fără o jumătate de milion nu puteai închiria așa ceva, mi se pare că ți-am mai spus-o. Nenorocitul de Napoleon ne-a distrus. Nu ne ajungeau turcii, au venit după ei, și franțujii, și austriecii...

– Vorbești ca un italian, ce s-a întâmplat cu tine,chiar nu te interesează deloc patrida?

Christo isbucnise în râs:

– Agapite-mu, trebue să fii nebun. Tot mai crezi în revoluție? În fleacuri? Văd că ești bogat; patria celor bogați este banul. Pe deasupra te-ai mai și îndrăgostit, o să uiți repede totul

și n-o să te mai miște nimeni din orașul ăsta. Vreau să-ți atrag atenția asupra câtorva lucruri de la început, ca să nu mai faci vreo prostie. Ai un servitor, probabil că azi l-ai angajat, se vede de la o poștă. Ai venit la Vimercatti acasă pe jos, plouat ca o gâscă. Asta nu se face. Și dacă te aflai peste drum de casa Herulei trebuia să sosești cu gondola chit că ocoleai Venezia toată. Pe urmă, San Girolamo nu-i loc rău, dar pentru unul care are bani să închirieze un palat, trebuia de la început să întrebi care casă mare e liberă? Dacă-mi scriai din timp te sfătuiam să întreprinzi ceea ce era absolut necesar să faci ca să nu te compromiți. Familia Calbo-Crotta are un fel de pălățel cam ruinat, cam jupuit, dar aici contează numele. Când te întreabă cineva unde ai tras, spui simplu: La casa Contarini sau Gritti Maruzzi, la San Severo sau la familia Labia cu care mă înrudesc puțin. Nu contează că nu te crede nimeni, aici toți mint, își sporesc contul din bănci și nu vorbesc decât despre datoriile pe care le au. Cu cât sunt mai multe, cu atât par mai bogați, să nu uiți asta. Trebuiesc rostite nume de bancheri cu influență, chiar dacă nu le ceri un ban; roagă-i numai să nu dea din cap când sunt întrebați dacă te cunosc sau nu. O să-ți prezint câțiva, uite-i: stau numai un ceas ca să fie văzuți, pe urmă nu te mai cunosc. De la ora prânzului se retrag și apar numai spre seară și dacă-ți fac favoarea să te primească un sfert de ceas trebuie să fii fericit. Important este să se audă că te-au luat în seamă, lucrul se traduce prin a avea credit. Dă bacșișuri mari pe unde mergi să se ducă vorba că ești putred de bogat, nu te tocmi, lasă-te jefuit, cel puțin o vreme, pe urmă se vor bate ca să-i primești la ușa ta. Faima e mai importantă decât orice. După aia poți să obții tot ce vrei de la Venezia. Îmi vorbeai de un palat, dar asta nu-i suficient. Îți trebuie și o vilă la țară, undeva, la Friuli, sau la mare; dacă vrei să fii mai aproape. Să-i mai ceri samsarului să-ți închirieze discret și un apartament unde să primești doamnele căsătorite. Acasă la tine nu-i de bun gust, ascultă la mine. Te vor vinde, oricum servitorii, dar

femeilor le place misterul, locurile ascunse, unde să vină cu multe precauții, băniesc că nu ești chiar un ageamiu în materie. Cu cât există mai multe obstacole în calea unei legături în afara căsătoriei cu atât sunt atrase mai mult...

Pe măsuța acoperită cu marmoră roz fuseseră lăsate două lichioruri aurii. În lojile alăturate răsunau râsetele femeilor, aerul devenea înnăbușitor, fumul de lumânări și de tutun făcea totul irespirabil. Intrau alte doamne tinere în pelerine lungi pe care le aruncau în brațele însoțitorilor ce-și scuturau umbrelușele de ploaia de afară și își făceau semne cu cei sosiți mai devreme în locanta sufocantă. Un bărbat albit prematur, cu o gură lacomă, acoperită de o mustață galbenă mișca o tabacheră care avea pe toate fețele desene scandaloase, arătându-le cuiva din spatele lor. Christo se amuza de curiozitatea alarmată a celuilalt, care vedea pentru prima oară așa ceva.

– O să te obișnuiești cu toate, nu mai fă mutra asta. Acuș or să vină travestiții, să nu te lași înșelat, își umflă sânii cu parafină și se fardează, sunt actorii de la Grimani, toți pederaști, dar băieți de viață... Bea...

Hrisant gustase băutura străvezie, ușoară, care-l amețise încet-încet. Larma veselă din jur, chipurile femeilor frumoase care soseau sau plecau, sclipătul lumânărilor mereu schimbate ce aruncau lumini în jur, totul îl făcea să uite orice fel de grijă. Christo îi vorbea fără întrerupere, privind în jur la cei ce soseau, schimbind cu ei saluturi sau câteva vorbe și pe urmă, reluând ceea ce spusese cu câteva clipe mai înainte, neturburat, cu o luciditate ce sporea odată cu trecerea timpului. Avea o față palidă, chipul slăbit și ochii negri, plini de o lumină întunecată îl fixau cu atenție. Buze subțiri, oasele feții scobite, părea un fel de actor el însuși în aceasta lume de actori.

– Sper că nu o să uiți jocurile. Aici lumea se plictisește repede. La unsprezece ceasuri, noaptea trebue să fii la Ridotto, la San Mosé, o să te întroduc eu acolo. Ca să faci impresie trebuie să pierzi mult la început, asta îți va ușura relațiile

viitoare, te vot căuta, vor crede că poți să-i îmbogățești, dar cum te cunosc, n-o să le meargă prea mult. Bassetta cunoști?

– Nu prea, am jucat pharaon până acum:

– Nu-i nimic, o să înveți repede, dar Biribisso; dar Panfil?

– Nu prea.

– Nu-ți cer nimic, câteva dimineți petrecute împreună și restul va fi un fleac. O să mergem și în tripourile clandestine ale nobililor, unde nu se pătrunde oricum; o să plătești pe cineva ca să-ți facă intrarea. Vimercatti ar fi desolat să știe că n-ai relații. Noroc că nu te-a văzut în seara aia, am eu însă grijă de tot, va fi o întâlnire întâmplătoare. În societatea noastră cicisbeul este admis fără examen, existau vremuri când la căsătorii supiranții erau trecuți în contract, ca să nu fie vorbe, moralitatea viciului trebue respectată, dar cum te știu, n-o să te mulțumești cu sărutări platonice și confidențele Lucreziei. E o femeie dificilă, te previn. N-a avut decât câteva aventuri, puține pentru câte ar fi putut să aibă...Ce-i aerul ăsta disperat? Doar nu voiai să te aștepte pe tine! Are treizeci de ani, dacă nu și-o fi ascuns câțiva, exact când e mai vulnerabilă o femeie. O să iei locul unui părințel, Mocenigo Bezzoni, care-și freacă mantaua lioneză în preajma Lucreziei. S-a învechit, și la Venezia nu ține treaba asta, ai sosit la timp, locul e pregătit, cu statura asta, cu privirea de lup flămând care n-a mai avut o femeie frumoasă de un secol, lucrul e foarte lesnicios, crede-mă. De onaniști fug toate femeile măritate, dar cicisbeul e bun la cărat pachete, la dus flori la zile onomastice, la pierdut la cărți în favoarea soțului care de asta rabdă totul, sper că mă întelegi... Fii nebun, cheltuie pe măsura unui nabab și restul o să vină de la sine. Nu te întreb de unde ai banii pentru că nu e de bun gust, dar cel puțin risipește-i cu talent, că asta nu-i e dat oricui. Și-acum să trecem la afaceri...

Mai băuse puțin din lichiorul acela auriu, apăruseră și travestiții în pelerinele lor lucioase, colorate: violet sau roșu aprins, cu priviri curioase și pline de viciu, se cercetau; în ochii lor apăreau gelozii brusce, chipurile li se întunecau cum trec norii peste

mare și o înnegresc, pe urmă făceau gesturi mari cu brațele, cereau de băut și vorbeau tare. Femeile nu erau femei și bărbații nu erau bărbați, dar era greu să-i deosebești. De sub mantii sau mânecuțele de mătase se iveau brațe păroase, piciorul îmbrăcat în mătase al vreunei fete cu ochii lacomi, iute scăpat de sub roba despicată părea perfect, dar vocea avea un sunet adânc, neașteptat. Soseau cahvele și dulciuri, înghețate în formă de turnuri, cataifuri enorme stropite cu siropuri, prin ușile de cristal intrau alte cete de bărbați și femei care arătau aceeași lăcomie de a găsi pe cineva cunoscut în vreo lojă, bancherii se retrăseseră, intrau acum actorii sosind de la repetiții, de la Grimani, cu aerul lor imperativ, cu acea fericire rafinată ce li se întipărea pe chipuri de cu seară și nu-i părăsea decât a doua zi pe la prânz; gesticulau ca niște regi care ar fi fost aruncați în cuștile leilor, glasurile lor aveau sonoritatea de cristal cu care rosteau replicile ce trebuiau auzite până în fundul ocult al benoarelor unde femeile se lăsau sărutate din când în când de buzele băloase ale bancherilor, gândindu-se la ei, la acești actori ce intrau cu aerul triumfal al unei coloane de soldați. Erau lacomi, flămânzi, veseli fără motiv, imbecili și setoși de laude, își și plăteau lăudătorii care îi însoțeau pentru a spune în gura mare la ce triumf asistaseră cu o seară înainte sau două, când scena fusese inundată cu flori, și ele cumpărate, și ele stropite cu apă până la finalul mult așteptat, flori abia furate de la San Michele cu o noapte înainte și aduse cu gondolele pe sub zidurile canalelor întunecate, înaintea zorilor, flori luate de pe mormintele ducale, cărate și ele de la parastasuri și rugi rituale, pe care mâinile hoților nocturni le reîntorceau în orașul saturat de petreceri, de regrete, de minciuni și de ceremonii. Christo tot îi mai vorbea cu glasul lui rece, în care exista o absență de care Hrisant devenea din ce în ce mai conștient:

– Am un om, un adevărat geniu al afacerilor, Alfano Stradiotte, să nu mi-l strici, grec de-al nostru, după tată, o pramatie de care ai să te îndrăgostești, cere mult: 15%; să nu-i dai

decât 12%, asta e rațional, lasă la și mai puțin când nu are clienți, dar nu știi niciodată când e pe dric. Oricum, peste 12% să nu sari că ne distrugi pe toți, cum te va simți că ești pentru prima oară la Venezia o să încerce să te jumulească. Când nu te mai înțelegi cu el, vorbește-i de patrida, asta-l mișcă, dar nu prea mult, oricum e bine să-i încerci și sentimentele. Amenință-l din când în când că o să ajungă la Pozzi sau la Piombi, asta o să-l mai trezească din lăcomia lui, dar ce vorbesc eu de lup, că lupu-i la ușă! Hei, Alfano, n-auzi? Surdule...

Pe ușile de cristal intrase un fel de misit, slăbănog, subțire, cu o mutră neajutorată, între două vârste, pe care curgeau hainele purtate cu stângăcie de parcă ar fi fost și ele luate la vreo pomană de pe morți. Samsarul îl salutase pe vărul Herulei cu deferența subalternă a celui ce are mereu nevoie de ceva și de cineva. Christo îi făcu loc lângă el pe bancheta de pluș, scuzându-se că trebuie să dispară câteva clipe pentru că printre mese își făcea loc un fel de dihanie cu chip de lup, un bărbat între două vârste, cu o figură vicleană, cu ochi din care isbucnea o curiozitate lacomă ce inventaria într-o secundă fiecare detaliu din jur.

– E Barbaro Vimercatti, căzătura de cămătar care o să cumpere toată Venezia dacă mai trăiește zece ani. Și eu îi datorez bani, ne ia dobânzi neînchipuite, nici nu vreau să spun cât. Acum își caută datornicii pentru a le aminti că termenele au trecut și că asta îi costă.

Numele îl isbise pe Hrisant, dar nu întrebă nimic, îl urmări numai pe noul venit care, odată cu persoana lui, adusese de afară un vânt rece, înfricoșător. Glasurile se înmuiaseră pe neașteptate, lumea discuta acum în șoapte, femei și bărbați păreau preocupați de cahveaua lor sau de turnurile de fistic verde ale înghețatelor. El surâdea cuiva nevăzut, prefăcându-se că nu cunoaște pe nimeni. Mulți îl salutau, dar noul sosit nu-i zărea, era un avertisment viu: „Sunt aici, ce aveți de gând, polițele semnate de voi sunt în sertarele mele"; căuta numai un loc,

câțiva tineri se sculaseră, dar avea aerul că nu-i vede și când străbătu tot salonul acela plin de fum, și ieși, un oftat unanim de ușurare se auzi și glasurile iar crescură și veselia întreruptă reveni, dar vocile erau mai scăzute, râsetele mai puțin libere, fără strălucirea voioasă de dinainte.

– Să te ferească Dumnezeu să cazi în mâna lui.

Alfano Stradiotte încă avea pe chip stigmatul unei frici ce nu putea fi ascunsă, era ca și când văzuse fantoma unui mort ce se arătase o singură secundă, dar acea secundă durase o veșnicie în știința vinovată a celor ce-i datorau lui Barbaro Vimercatti ceva.

Reaparuse și Christo, care nu se salutase cu cămătarul sau probabil că nu-l văzuse.

– Alfano, dumnealui caută un palat de închiriat. Ce spui de asta? Un kefalonit pe care te rog să-l servești ca și pe mine.

Misitul îl privea neîncrezător. Nu avea mutra unuia capabil de a fi atât de bogat. De obicei numai bătrânii închiriau case la Venezia, când terminau să strângă tot ce se putea strânge pe lumea asta.

– Și cam despre ce ar fi vorba? Sunt palate și palate. Unele abia se mai țin, sunt pline de apă, ruinate, cad, sigur că pot găsi și unul nou, dar nu vă recomand, asta ar face impresie proastă. Văd că sunteți un om de condiție...

„Vechea tehnică, își spusese Hrisant, te mägulește întâi și pe urmă se aruncă la un preț de trei ori mai mare."

– Mâine v-aș putea instala în palatul Feliciani, dar depinde ce-mi cereți. Cât aveți de gând să cheltuiți pentru asta, probabil că signor Christo Hrisoverghi v-a pus la curent cu prețurile. Fără un million, nici să nu vă gândiți să începeți și e cam mult...

– Alfano, nu-l speria! Vorbești de un milion ca de nimica toată.

Samsarul avea mâini noduroase, umede și negricioase, cu vene mari pe care le freca pentru a-și pune sângele în mișcare. Sunau ca lemnele și în ochi apăruse furia pe care o simte orice animal de pradă în fața victimei.

– Mă gândisem la tot, la locuința de la țară, la cai, la echipaj...

– Așa mai merge! Adăugă și mobila, ca să nu te aud pe urmă că ți-aduci aminte... zisese Christo.

– Și mobila, evident...

– Plus apartamentul afacerilor galante...

– Și mie, nenorocitului, ce-mi mai rămâne?

– Cei 10%.

– 15%...

– Alfano...

Glasul lui Christo avea o violență dulce care-l oprise pe celălalt să continue.

– Bine, o să mai vedem...

– E mult, spusese și Hrisant.

– Atunci de ce să mai discutăm, dacă vreți un palazzo, nu am cum să încep sub 700 000.

– Cu reparații cu tot?

– Nu, asta ar mai costa ceva. E palatul Leporini, care stă gol de șase luni, dar nu vă sfătuiesc; igrasie, dușumele făcute zob, balcoanele la primul bal se vor prăbuși în canal. Dacă vreți așa ceva, numai un decor, nu aveți decât. Bănuiesc că dumnealui nu e bancher ca bestiile alea pe care le cunoști (se adresa lui Christo) care se tocmesc până le sar dinții din gură, sgârciți de parcă i-ar înmormânta cu aurul lor cu tot.

– Dacă începi de la 300 000 e foarte bine, ca să ne putem opri undeva pe la o jumătate de milion...

– E puțin, se sbătea misitul, să mai caut, dar nu cred că o să găsesc ce doriți, eu îmi cunosc oamenii dintr-o privire. Omul dumitale e un om orgolios, privește-l numai. Pariez că e picat de undeva, de la Pireu sau a umblat pe mări și a făcut avere, de unde vii, de la Alexandria sau din Corfu? Spune-mi repede ca să știu cu cine am de-a face!

Hrisant zisese cu lehamite:

– Ce contează?

– Bine, atunci, când îmi prezentați înscrisurile de garanție? Să mă duc în bănci să verific conturile, bănuiesc că nu umblați cu sacul de bani la dv. Pe urmă, e bine să știți că trebue să-mi dați cei 15% de la început, calculând cheltuielile previzibile. O să mituiesc oamenii să facă actele mai repede, să găsesc lucrători pricepuți care cer ochii din cap, pentru că bănuiesc că vă grăbiți să intrați în palatul pe care-l închiriați cât mai repede posibil.

– Cam așa e...

– Asta costă. Ce termen?

– Două luni.

– Nu se poate.

– Nu am timp. Plătesc oricât...

Hisant devenise imprudent.

– Imposibil, cine poate să repare un palat care are în medie 25, 30 de camere, plus atenansele, plus grajdurile, ca să nu mai vorbim de vila de la mare sau de la munte...

Aia poate să mai aștepte, vine iarna, nu pleacă nimeni din Venezia până în martie, se amestecase Christo în tocmeala celor doi.

– Sub patru luni, nici gând... hotărâse Alfano.

– Plătesc oricât, repetase Hrisant.

Misitul îl luase de braț și aproape strigase la el:

– Pentru Dumnezeu, vorbiți mai încet. Nu trebuie să afle nimeni că aveți atâția bani, nu cunoașteți orașul ăsta care are urechi peste tot. Nu vă lăudați cu ce aveți de gând să faceți. La drept vorbind, aș fi preferat până la urmă să am de-a face cu un bancher dintre aceia care-mi fac atâta scârbă, ei se tocmesc, trag de fiecare taler, dar știu că sunt serioși, cunosc valoarea banului, nu-l aruncă pe fereastră ca domnia ta. Dacă nu v-ar fi recomandat signor Hrisoverghi v-aș fi socotit un nebun. Vorbiți de un million ca de o sută de mii de ducați, dar ăștia sunt bani nu glumă, ce dracu ați fi făcut, cum de i-ați adunat, sau nu-i aveți și vă bateți joc de mine.

– Mâine să mă cauți la San Girolamo, să-ți dau parolele și înscrisurile de garanție. Știi ce ai de făcut, nu-i așa?

Hrisant surprinsese privirile schimbate între misit și Christo. Încă voiau să știe dacă nu se păcăleau unul pe celălalt.

– Bine, voi veni, zisese Alfano, dar ascultați la mine, dacă mai aveți prieteni în afară de signor Hrisoverghi, nu mai vorbiți, pentru Dumnezeu, cu nimeni. E bine să nu se afle nici numele meu, aici m-au văzut o mulțime de oameni, dar ei bănuiesc că vă ofer niște lucruri mai mărunte, dacă cineva află că sunteți în căutarea unui palat arătos, cum bănuiesc că vă trebuie și vă întreabă, desmințiți cât puteți, dacă nu, spuneți că sunteți proprietar de mine în Abisinia. Asta vă dă credit și la poliție, pentru că e imposibil, grăbit cum sunteți, ca poliția să nu afle că aveți atâția bani.

Fața i se smochinise, murea de o invidie secretă, pe care voia s-o ascundă fără să reușească, dar în chinul acestui josnic sentiment intra și o mare doză de respect, pentru el era un client mare, neobișnuit, cum nu mai avusese probabil de ani de zile.

– Acum, o socoteala scurtă, adăugase. Deci căutați un palat pe o cale principală sau vreți ceva discret, retras? Dacă sunteți diplomat, așa ceva nu e indicat, pentru că va trebui să dați banchete și lumea fuge de locurile dosnice. Vă trebue un palazzo cu peron la canal, cu mai multe ieșiri, cu grădini interioare, deși la Venezia grădinile costă cel mai mult, pentru că pământul e scump. Iar la țară, unde vreți să aveți vila? Pe Brenta, deși la Tivoli v-aș indica, știu ceva, e aproape, lumea nu mai are timp, aleargă de colo-colo, nu se îndeasă la drumuri lungi și drumurile lungi costă, așa încât, gândiți-vă bine. Nu-mi răspundeți astăzi, mâine va fi foarte bine dacă putem să stabilim ceva. Va trebui să caut și un pictor, pe cineva care să vă pună la punct interioarele. Cu mobila iar e bătaie mare de cap. Lumea de aici bârfește, un mic amănunt vă vinde și să te ții! Nu aș vrea ca Alfano Stradiotte să dea greș. Atunci, dacă mâine îmi avansați ceva, în patru luni vom putea să deschidem casa.

– Două, am zis, cu orice preț. Pe la Crăciun aș dori să invit lumea bună din acest oraș la mine...

– Mamma mia, dar e o nebunie, ise trelos...

Christo Hrisoverghi îl privise și el cu acea curiozitate plină de spaimă pe care o acorzi celor ce-și pierd mințile pe neașteptate, dar nu se mai putea face nimic...

... și, deodată, acest oraș secret fu întrevăzut, își desvălui misticele sale ascunzișuri și el se târî pe sub portaluri de piatră, deschise uși scorojite și intră sub bolți de grădini părăginite, urcă treptele roase ale sanctuarelor patricienilor pe care călcaseră basilei, regi fugiți din țările lor, judecători ce hotărâseră soarta altora; călcă vechile parchete afumate ale iatacurilor dogale, străbătu coridoare tainice și coborî în pivnițe umede, roase de cancerul timpului, auzind sgomotul valurilor bătând sub porticuri și acea lentă, neîntreruptă mișcare a apei; i se descoperiră pe rând plafoanele aurite, roase, tapetele sub care fuseseră ascunse averi bijuterii; mari saloane înnegrite, arse de incendii de demult, ferestre cu rame plumbuite prin care cerul albastru-auriu al cetății se arăta sgârcit, amestecându-se cu marea radioasă, urcând canaturile verzi, pline de mușchi, clar-obscurul unor încăperi cu bolți pontificale, lanterne ruginite în care abia mai pâlpâiau luminițe șterse, mișcate de vântul ce le mătura la vreo rafală și, peste tot, simțise mirosul de pepene și gudron al Veneziei, cu tot ce avea ea esoteric. Laguna întreagă, amenințătoare undeva, cu tonele ei de apă ce puteau să irumpă peste diguri; umbrele umede și ele, negre-cenușii, verzui, umbre catifelate, ferestre cu perdele sfâșiate de timp și de fum, mirosind a prav și a vechi, a ambră și a șoareci, sgomote abia auzite sosind de undeva din bârnele măcinate de carii imemoriale; impasibilii, mohorâții, disprețuitorii monseniori trecând nevăzuți încă prin încăperile obscure în care mai puteai să auzi sgomotele intime ale vestmintelor lepădate și chiar târârea vântului de afară pe nervurile de plumb topit undeva, în besnele unor

turnătorii și îndoite de cleștele forjoului, devenite după aceea numai niște ramuri uscate de metal care protejau între cristalele lor subțiate de vreme acea intimitate care nu se cerea decât apărată și în care intrau strigătele violurilor mărturisite sau nu, rezultatul tranzacțiilor familiale, dincolo de sumele și interesele puse în joc; Venezia ațipită în duminicile matinale, plină mai apoi de strigăte înăbușite, rămasă fiind afară, dincolo de tumultul pasiunilor strivite de secret; cu discursurile de demult ale demagogilor și rândurile șterse în denunțurile alcătuite la lumina lumânărilor pentru Marii Inchizitori ai Consiliului celor zece; puterea în care nu puteai penetra, ocrotită de bogăție, de halebardierii de sub bolțile de piatră de afară, păzind războinici ordinari, aventurieri plătiți cu luna sau cu anul, vechi mercenari ce jefuiseră aiurea în numele unor idealuri mincinoase și risipeau aici totul, tăvălindu-se cu femei în imensele paturi, apărate de baldachine pictate de cei mai renumiți pictori ai cetății, deflorând fecioare venite din cerul pur al iluziei, bine crescute, cu guvernante, cu profesori de dans, marfa părinților ce vindeau totul: reputație, frumusețe, gingășe, victimele știind că sunt vândute sau că or să fie vândute și abia așteptând să li se întâmple acest lucru; marele teatru al lumii, desfășurându-se sub candelabrele acum stinse, abia arătând mucarnițele lor negre, roase și ele de praf și nepăsarea timpului... Ai mai fi putut să auzi scufundarea secretă a mobilelor vechi ce nu mai fuseseră urnite din loc de o jumătate de secol din sălile uriașe unde băuseră generații de bețivani, urmând altor generații de bețivani, meseni făloși, toastând și râgâind, plini de cuvinte frumoase, desprinse din cărți vechi și lachei tăcuți, abia respirând acel tumult al ospețelor, cu toată grandomania lor ce făcea să isbucnească paseri din uriașe torturi sau din animale spintecate savant cu pumnale vânătorești, de hirurgii vestiți ai petrecerilor, gesturile lor fiind însoțite de sunete de lăută sosite de undeva din vreo loggie de piatră, ascunsă privirilor, sub un ocheț cenușiu, prin care abia pătrundea reflexul mării omnipotente de afară,

ea, regina Veneziei, în care totul era voluptate și amenințare pentru că moartea venea pe canale, cu ciuma, cu urâtul boalelor ei, cu răsboaie și impozite, cu grijile grele ale celor ce urzeau comploturi și afară vegheau numai străluminatele basilici, divinele icoane pictate în ziduri și cenotafurile prefigurând absente trupuri regale, rămășițe ale trufiei omenești cu tot ce se mai ostenea din propriul trecut, cerșind osanale, flori și rugăciuni din infinita moarte care nu era moarte, pentru că nu e mort cel ce mai e servit de umilință și dă de pomană din nesfârșirea lui, adunând lumea și silindu-i pe preoți să le rostească numele și să le arate faptele mincinoase, împodobite cu laude cumpărate încă de pe vremea când își pregăteau aceste suspine, voind să șteargă nepieirea Veneziei eterne chiar în despuierea pereților goi ai palatelor abandonate, despuiere lipsită de răsuflarea celor ce trăiau cu numai părăsirea, uitarea și regretul rămas după cei duși sau numai plecați în alte locuri, cu impersonalitatea saloanelor nelocuite multă vreme și aflate în așteptarea altor oameni care să reînsuflețească vastele odăi fără mobilă și fără flacăra unor focuri ce se reaprind după ani de absență, sau luni, sau zile, lăsând umbre proaspete pe pereții din care a mușcat tocmai acea absența a unor proprietari care făceau aceleași gesturi ce vor fi făcute de cei ce vor sosi în locul lor, îndeplinind adică ritualul acelorași gesturi și fapte, și refăcând în jurul lor aura nevăzută a habitudinii pe care cei noi vor să și-o însușească și nu reușesc pentru că o familiaritate este proprietatea morții care urmează vieții și gesturilor făcute deja și nimeni nu și-o poate însuși; Venezia putredă, care te posedă te ia în stăpânire fără să-ți dai seama, otrăvindu-te lent cu imaginea ei turbure, cu cupolele ei ca niște meduze plutitoare în marea cerurilor mereu schimbătoare, cu brumele sale subțiri ce-ți fură conturul feții și ți-l proectează în viitor, cu toată păpușeria celor ce te înconjură, umbre ale saloanelor înăbușitoare, în care se înghesuie niște marionete și li se pare că petrec, că se împrietenesc, că se iubesc sau că se posedă și deodată magia se sparge și sosește

ultima seară, pe care și el, Hrisant Hrisoscelu, avea s-o cunoască, cea mai rece seară, cea mai streină, când orașul cu iluzia lui multicoloră, fierbinte, iresponsabilă te părăsește și nu poți să-l mai iubești, nu ai de ce să-l mai iubești și tot ce crezi că ai adunat numai pentru tine și îți aparține pe veci: plăcere, obișnuință, lucru familiar, amintire dispar într-o secundă și afară rămâne o cetate streină, cea mai frumoasă lume, dar, deodată, cea mai înstrăinată de tine, un oraș uitat, cu ulițe umede, poduri și gondole care duc și miri, și defuncți înțepeniți spre San Michele cu pietrele lui tombale, semănate parcă de pe o altă planetă pentru a-ți aminti că bornele morții au marcat până și un astfel de loc și te așteaptă și pe tine o gondolă neagră cu patru îngeri aurii, cu aripi de gips și coroane, și acele văluri ultime ce bat în trupii ei și pe care nu le vei mai auzi, însoțit de uitare, și degeaba sunt strigătele și cântecele ce ar vrea să te însoțească până în cer și mor chiar în acea clipă, în acel loc, și el strein de viață, pentru că nopțile, morții sunt mai singuri decât oricine în lumea asta, mai singuri decât stelele îndepărtate, mai singuri ca marea ce și ea e singură; o, Venezia opacă, surdă la orice regret; Venezia obosită de sine, nemaiauzindu-se; cu seri livide, streine, fără palatele dogale pe care întunericul le absoarbe și le retrage în uriașa umbră a nopții, strania, sălbatica cetate plină de șoapte dulci sub portaluri, de gânduri ascunse, încărcate de imense uri, înveninind aerul pe care-l respiri în irealul decor minat de funestul sentiment ce înjosește omul, dar care-l și mișcă; intrigi, șoapte, denunțuri, călăi, preoți, iubiri, fecioare, curtezane, prezicători, atleți pe frânghie, noctambuli, bețivi, povestitori, improvizatori, materia magică a Veneziei compusă din lumea coruptă a apelor ei puturoase, a zidurilor în care au murit la epidemii de lepră și ciuma, acele nuntiri infinite întrunind trecutul, prezentul și viitorul; leneșa, morbida Venezie, imensul mormânt de ape, suspendat sub cerul în care veghează heruvimi funebri, coloanele de mătase în amurg ale lui San Marc, turlele de plumb, scurgându-se în

cețuri, topite în imaginația infinitului; scări neștiute, roase de pași nenumărați care au favorizat și favorizează adulteruri; marele fast venet, știut de nimeni în întregime, de necuprins, marea minciună a acestei așezări ireale pe care Dumnezeu o ignoră pentru că a uitat-o sau a trecut-o în contul Diavolului; taina Veneziei din care iradiază carnația femeilor frumoase care au putrezit demult, întâi îmbătrânind, secătuite de vârste, de amintiri, erodate de timp și pe urmă vegetând în iatacurile dosnice, trăind din invidia pentru altele care le iau locul, acele nesfârșite emisii de urmașe ce le acoperă cu uitarea lor și le desființează cu nepăsare, cu vitalitatea nemiloasă ce șterge tot ceea ce o naște...

*

Rafira ori Sultana, sau cum îi zicea, mai intra în odăi și aducea mangal care odată ce se stingea lăsa un fum gros; arunca butuci în sobe, mai deschidea ferestrele și întreba: „N-ar voi ceva de îmbucat, dumnealui Hrisant Hrisoscelu, că se făcuse de prânzișor și n-ar strica un lichior, o lacherdă, o prezantină, ori măcar alune să mai mestece să nu-i stea gura și stomahul, dar beizadeaua mângâia absent mătăniile, privind lănțugul de aur ce trebuia de mult trimis Nerantulei ca să și-l lege în jurul pântecelui în care borâse boerul în prima noapte a venirii lui din acele locuri depărtate pe unde iubise și fusese sărăcit. Simțea că ceva ce nu putea fi controlat îl luase în stăpânire de la sosirea lui aici, o lipsa de voință ce-l măcina ca o boală. Se scula târziu de parcă acel drum, ce-i drept lung și sdruncinat, îl topise. Nu-i era nici foame, nici sete, ar tot fi zăcut pe acele macaturi moi și ar fi fumat numai, privind fumul verde și profumat al tutunului. Se scula cu gura amară, cu limba ca iasca și nu simțea nimic decât golul fără sfârșit al sufletului. Îi era lene să se îmbrace, secretarul livonian voia să intre la același ceas în odăile lui, dar nu-l lăsau muierile, pentru că ora deșteptării se lungea. De unde altă dată, când se anunțau cu glas mare din Turnul

Meridian ceasurile opt, turcești, el era în picioare, după câteva zile nice la unsprezece nu făcea ochi. „Ce-i cu boerul?“ întrebau ai curții, îngrijorați. „Este sănătos, are ceva?“ Slugile dădeau din umeri; „Nu are nemic, ce să aibe? Gogește numai. Citește gazeturile sosite de la Viana și pe urmă iar doarme; ciugulește ceva și spune să pregătim trăsura că vrea să iasă până la Herăstrău să ia aer și după două ceasuri se răsgândește, îi e lene și nu vrea să cheme bărbierul să-și radă obrazul, arată ca un călugar, rar mai face câte ceva, de parcă l-ar fi stors tălănița aceea care a stat cu el în noaptea venirii și nu mai are snagă, nu mai are nemic în el“...

Careva vrusese să aducă doftorul, să-l cheme pe Perdicaru știind că se au bine, dar Hrisant Hrisoscelu îi luase la goană, să n-audă de așa ceva; ce, se se nebuniseră la cap? Nu-i ardea de nemic, voia numai să zacă, dacă nu făcuse el nici măcar heretisirea la Domnitor, atunci ce mai voiau? Dădeau cu toții năvală spre porți, dar arnăuții nu mai primeau pe nimeni până la noi ordine și acele noi ordine nu soseau. Perdelele stăteau trase până la prânz și din odăi nu se auzea vreun glas. Ionică Greceanu trimisese vorba prin Iusufache care mai ieșea la cafenion că îl invită pe boer la o vânătoare, să-și scoată saxonii care se sălbaticiseră în curte, să-i mai arunce la o amușinare, la o pulpă de mistreț că altfel se blegesc, dar el nu dăduse nice un semn, sau măcar la o partidă de cărți să iasă, să-l vadă lumea că se svonise că are rac și că o să moară curând și asta nu era bine. Îi trimeteau răvașe după răvașe, soseau și bilețele de la femei, dar el citea unul sau două și pe urmă cădea iar în melanholia aceea care nu-i mai trecea; se afla departe de Venezia, îngropat sub zăpada unei ierni ce se anunța teribilă. Și de fiecare dată, de câte ori primea câte un semn din afară, își spunea, jurându-se după ce se privea în oglindă că de mâine începe viața de la început, că o să meargă împreună cu Vasilică Ghica și Neculai Negruzzi și cu Kostaki Kiriazi ori cu Calimah Pantazoglu în vizite, că o să cheme muieri la el, pe alde Nerantula Mavrodin,

pe Chrysafina Costandachi ori pe Anica Filipescu, ce se mai găsea prin acest puturos oraș de Orient să-l scoale din morți pentru că mort era, deși trăia...

Și acela, logofetul Caliarh, nu mai tăcea cu ale lui, dar cine-l asculta?

– Ce spui? Ce spui? se mira Hrisant Hrisoscelu cu glas din ce în ce mai stins pentru că parcă ceva din el se scufunda în propria-i ființă și vorbele aceluia începeau a-l plictisire, dar nice singur nu voia să rămână întrucât destul se deștepta fără nimeni alăturea în recile cearșafuri și voia să cheme pe careva să mai aprindă focurile din sobe, dar nu mai avea puterea de a se ridica în coate și de a da vreun semn, ori de a vedea pe careva, ori de a aprinde vreo lumânare. Asculta numai, învăluit în cergile cele groase la viscolele de afară care dădeau roată Bucurescilor pentru că nu aveau unde să se oprească și pisau orășelul de câmpie și era de mirare că, atunci când se astâmpărau, el mai exista și că pe ulițele cele năvălite de gheață și zăpadă mai ieșea câte o sanie ce-și suna zurgălăii și pe urma acel sunet delicat și lin se stingea undeva, departe sub cerul negru. Ciorile își făceau și ele rotile funebre și strigătoare. Veneau zorile turburi, cenușii, se auzeau în grajduri caii boerești rozând zăbalele și slugile care le puneau fânul dinainte și i se făcea dor de locurile pe care le părăsise și iar se hotăra: „Vând tot, lichidez ce mai am și plec înapoi s-o găsesc și s-o fur, ori s-o omor". Și se scula, bătea din palme, scula slugile, asta se întâmplase numai de două ori, își chema bărbierul care-l rădea bine de aspra barbă și se privea în oglinzi și le spunea celor din jur: „Ne punem pe treabă de azi, auziți voi, pregătiți săniile și caii pentru că bănuiesc că trăsura nu poate străbate într-atâta zăpadă". Și slugile se bucurau și începea un frecuș prin curte și logofetul și secretarul livonian dădeau ordine după ordine și femeile călcau hainele și cămășile și cântau de bucurie că se înzdrăvenise beizadeaua și, maică, ce-o să mai facă el acuș, în nenorocitul de târg, și cum or să mai curgă bacșisurile și-or să se ivească pe la uși acele femei ce

mult râvneau la bijuteriile lui Hrisant Hrisoscelu despre care numai auziseră și se și svonea că sunt mai ceva decât ale împăraților rusești întrucât beizadeaua lor dăduse lovitura prin Francia și își depusese toată averea în băncile veneziene ce gemeau de ducați și rubiele și că era vorba să ia tronul și de aceea Princepele nice măcar nu-l întreba de ce nu venise să facă heretisirea și că dacă ar vrea el, Hrisant, l-ar cumpăra în aur de Viana, ori i-ar da credite să umple țara de mori nemțești că avea de unde și ce adusese el acasă era numai un gunoi, neşte bijuterii pentru bietele kiramele de pe podul Beilicului, nu demne de doamnele ce ardeau din pipote să se culce cu el, chit că cele mai multe erau măritate și duse la popa cu ai lor, dar ar fi fugit de-acasă fără să clipească, cum scriau în bilețelele trimise beizadelei și aduse pe furiș de alde Iusufache căruia nu-i mai ajungeai la nas cu prăjina de când se întorsese stăpânul și sta numai în cahvele și povestea în ce lux și desmăț se desfată Hrisant și cum îl păzesc arnăuții toată noaptea cu puscile lor să nu fie uruiala dracului și să-l prade careva că era putred de bogat, bașca ce avea în sipete și-n lăzile aduse, dar unde mai puneai banii din bănci? Și svonurile creșteau și în seama noului sosit în Bucuresci se puneau cele mai năstrușnice fapte. Ba că ar cumpăra toată Valahia cu ce era pe pământurile ei și s-ar întinde la domnie și că Poarta chiar l-ar primi cu multă bunăvoință dacă ar face un semn, terminând cu Princepele. Svonuri primejdioase, dar cine le putea desminți decât nebunul de boer ce tot nu se arăta pentru că după ce mânca puțin, când voia să se îmbrace era apucat de plictis și-l întreba pe secretarul livonian: „Cum e afară?“ și acela ieșea puțin și se întorcea spunând: „Bate nițel vânt, dar dacă vă puneți căciula și luați blana de lup nu simțiți nimic pentru că parcă ar da soarele.“ „Bine, făcea el, să mai bem o cahvea și o să vedem noi“. Și mai beau o cahvea și pe Hrisant iar îl apuca lihtisul și o lene ucigașe și începea să-și desbumbeze nasturii de diamante de la cămașă și să o lepede pe covoare, întinzându-se pe sofa și uitându-se afară cum era cerul: când se lumina,

când se împosoca. „Ce facem, stăpâne?" întreba Iusufache din sfert în sfert de ceas, gata să se urce pe capra saniei boerești, și ea lucrată la Viana deși în mintea lui blestema toana vremii care-l împiedica pe boerul său să iasă cu carozza aceea nemaivăzută în care sosise și mai ales să fie privit, bătând caii ungurești cum nu mai avea nimeni. Dar iar începea ninsoarea și se așeza zăpada, vătuit, tiptil și se auzeau lupii dinspre pădurile albastre ale Cotrocenilor. „Ce vreme, zicea Hrisant, să nu dai un câine afar' din casă și noi ce să căutăm la Herăstrău, că nici măcar nu e muzică, cum e vara! Meterhaneaua cântă numai din mai", și iar se ofilea și se băga în așternuturi, și-i gonea pe toți, și fuma, și privea prin perdele cerul apăsător, jos, negru. „Dar dă el soarele, își spunea singur, și o să vină primăvara și să vezi atunci ce mai plimbări o să fac..." Deocamdată soseau sărbătorile Crăciunului și în curți se tăiau porcii și se auzea un guițat nemaipomenit și se aprindeau lemnele cu catran și se pârlea șoricul și el nu avea nici măcar atâta voință să le spună că degeaba fac piftii și pregătesc murăturile și varza acră pe care o pritoceau, pentru că nu are de gând să invite pe nimeni la petrecere, dar ei tot sperau că o să fie iar veselie și-or să cheme lăutarii ca pe timpuri, să cânte trei zile și trei nopți în șir și se vor umple de parale de la boerii cherchеliți care fugeau pe furiș să mai doarmă pe la casele lor, cu rândul, ca să nu-l supere și pe urmă se întorceau tot în sănii, spunând că au zăcut pe undeva prin colțuri pentru că pe vremea când se întâmplau acele lucruri, alde Kiriazi, alde Matei Cigala ori Codrika sau Riga Velestinul nu se dădeau bătuți toate zilele și nopțile petrecerilor. Cereau afion, mai luau nescai frunze pe care le rumegau în măsele, beau ulei ca să nu se îmbete, dar se țineau în picioare, nu-i cărai decât pe la joia mare cu săniile, înveliți ca niște morți în cergile mițoase și aruncați în paturile lor, îmbrăcați cum erau, de unde nu se sculau decât după o săptămână. Ce vremuri, ce vremuri, dar nu se putea ca stenahoria să mai țină și uite că ținea, pentru că de fiecare din cele doua dăți, Hrisant

Hrisoscelu se răsgândise până a ajunge în curte și dacă mai trecea vremea, ei bănuiau cu toții că beizadeaua nu se va mai mișca decât, Doamne ferește, pe la Sfintele Paști și asta o să-l supere pe domnitor...

Dar mai avea vreo importanță? Căpătase viciul tăcerii. Asculta numai pe alții și se gândea la ale lui. Mereu îi venea în minte iarna de dinainte de a o revedea pe verișoara lui Christo Hrisoverghi, pe femeia cu părul când roșu ca ambra, când negru, cu privirile halucinate ca ale celor ce iau hașiș, probabil suferind de o miopie accentuată, provocată de picăturile pe care și le punea în pupile și care-i dădeau aerul pur și mirat al venezienelor. Era ceasul când Herula Lucrezia Vimercatti spunea cu o voce stinsă privind apele încărcate de o scăpărare ciudată de fosfor din adâncuri:

– Îi simți pe morți? Sunt aici, în adâncul lagunei și mai încolo, pe mare.

Și el simțea cum i se face frig și se întreba de ce spaimă este dominată acea femeie pe care o iubea nebunește și de ce mergea cu el și cu Hrisoverghi spre Murano care se vedea în zare cu focurile lui la amurg, dintr-o vegetație putredă, cu cimitirele sale plutitoare, insula cu adevărat a morților, ca și San Michele și numai în fața acestei bucăți de pământ simțea și el că moartea este prezentă mereu în viață și că nimeni nu dispare din existența noastră, mai ales a acelora ce târau după ei ucișii trădați și sugrumați în carcerele de lângă Piața Ghel Mumia și pe cei retezați de cap, acele cranii ce erau golite de ochi de către peștii răpitori de la Vosfor și se ridicau, albe și fără altceva decât niște găvane și le amintea lor ce evanescentă e viața în așteptarea domniilor nu mai veneau.

Și umbrele palatelor, pe care le bântuise în căutarea ei câteva luni grele, clar-obscurul lor melancolic, spaima fără nume care îl lua în stăpinire pe neștiute, umbra catifelată, dar înghețată a unei zile de martie, când soarele abia licărea pe lagună și îl cuprindeau presimțiri că va fi înjunghiat în vreo biserică plină

de copii încununați cu margarete, umezeala crepusculara a Veneziei intrând în zidurile palatului Caragua, toată iarna așteptării lui disperate i se recompunea în memorie. Odăile păreau pustii fără femeia ce nu mai sosea. Mohorâții lui servitori, cărând mobila din bazarele de la Rialto, îl priveau fără curiozitate, făcându-și treaba și numărând banii împărțiți cu mari strigăte de disperare de către Alfano Stradiotte. Pe urmă, când totul se termina, rămânea singur într-o Venezie ațipită pe la prânz când saloanele se goleau de toată gloata ghiftuită și înaltele odăi bătute de soare îl trimeteau la gândul că se poate muri din cauza mării, de urâtul ei, cum îi spusese tot Herula, cu ceva mistic în vorbele rostite. Orașul aștepta un semn ca să fie distrus, Venezia limpezită atunci de apele sale purulente, de toate mizeriile iernii, de gunoaiele funerare, de florile sale fanate, putrezite sub poduri, se purifica. Străluminatele sale bazilici, opulente și fudule, cu cupolele lor ca niște magnolii roz, de două ori existând; în reflexele mișcătoare ale canalelor și sub cerul palid se arăta primaverii. Dar câte Venezii fuseseră? Venezia muzicală, plină de o lumină nobilă sau de o brumă ca sudoarea îngerilor, mai ales dimineața, o brumă, și ea roz, o brumă subțire ca transpirația frunzelor și Venezia acelor seri când Herula Lucrezia Vimercatti îi promisese că va sosi la el în palatul Caragua, neapărat trebuia să fi fost o astfel de seară cu ceață roz, plină de liniște, și nimeni pe ulițele pavate cu piatră, ori pe canale, nimeni care s-o spioneze, și ea, furișându-se pe sub acoperișurile brumate și atunci nu vor fi sburat nici măcar porumbeii din piața San Marc, va fi fost o liniște unică, și tot ea spusese că în acea seară va veni, ca altă dată în acest oraș, ciuma cea mică și nu va mai fi nevoie să se ascundă și vor aștepta moartea sub troienele de flori pe care el mereu le împrospăta pentru că palatul Caragua, de la închirierea lui și până la prima ei venire acolo, fusese mereu plin de trandafiri galbeni de Isfahan aduși pe ghiață din țara celor opt raiuri, umplând cu o umbră palidă pereții. Venezia așteptării, o Venezie fără contur, cu clădiri

amorfe ca niște elefanți îngenunchiați într-un cimitir sacru, cu o vegetație ce macera cimitirele negre de la Murano, înconjurate de flăcările cuptoarelor și de licăririle indecise ale sufletelor celor morți, plutind parcă în etaje, deasupra mării. Venezia ciuruită de lumini șterse, cu sângele ei abia sclipind, un sânge plin de umbre divine, Venezia ca o stampă pictată dintr-o indispoziție zeiască cu palafiticolii ei, începând cu Palazzo Chigi-Zondadori și terminând cu cuibul lui ruinat și refăcut în care sosise tocmai ea, Herula Lucrezia Vimercatti. Și-atunci, în gândurile lui nebune, privind pe acei oaspeți reci și bârfitori ce-o însoțeau, pe ducii și principii ruinați ce beau și mâncau fără să le pese de sbuciumul lui, luând aminte la femeile care ar fi vrut să rămână în locuința sa, el făcându-se că nu înțelegea acest lucru pentru că o singură femeie intrase aici și trebuia să rămâie și aceea multă vreme nu sosise, lăsând ca trandafirii lui nebuni să se ruineze lent sub plafoanele palatului Caragua, ca a lepră galbenă, lepădându-și pielea vegetală pe pavimentele înghețate ca niște pietre tombale. Altă dată, mai ales în zorii verzi ai orașului dorea să vadă mirificul oraș scufundându-se lent, începând cu Piazza del Campo și terminând cu biserica del Redentore în mâlurile ce înghițiseră pădurile din jurul Veneziei, dincolo de stâlpii Cadorei pe care era clădit fragilul oraș cu lespezile lui curate, cu Campanila din care băteau clopote lovite cu ciocane de bronz mânuite de niște sfinți rotitori, mișcați de mașinării subtile, și toate minunile născute din carierele ei de piatră, calliii și campii golași pe care murea mierea soarelui pe la patru după amiază, prin martie, cu fundamentele secrete ca niște păduri ale mării, rezistând vremii și eroziunii, o Venezie care va fi fost să dispară în fundul secret al lagunei, înghițită de o moarte lentă, șireată, păstrând totul pentru a fi reinventat vreodată pentru alte personaje și pentru un alt timp...
„Venezia ducală; Venezia leneșă, bolnavicioasă, Venezia norilor scirocali ai lui Giambatista Tiepolo; Venezia magică a fecioarelor cu fețele ca perlele, Venezia întunecatului sânge al

morților de pe mare care chemau din apele fugare, mereu cântătoare, ca sirenele...", cum zicea un scriitor.

*

La sărbătoarea Redentore, Christo Hrisoverghi îl chemase, spre seară, la San Marco, acolo unde fuseseră pe vremuri cele patru figuri, Fluviile cu care Galla Placidia ornase palatul de la Ravenna. Laguna fumega într-un fum verde, cum se iscă în orașul Dogilor de câte ori lumina o părăsește într-o zi de vară cu ploi nesfârșite, ce pisează acoperișurile și opresc sborul porumbeilor care se aciuiază sub cortilurile de piatră ale galeriilor Ducalelor, torcând amoros. Piața era spălată de valurile care treceau scundul dig de piatră și în balconul de alabastru se ivise un băiat de patrusprezece ani, îmbrăcat în hlamidă albă, cu două lumânări aprinse în mână pe care le așezase în fața Madonei de Mozaic. Din Campanilă se auzise bătaia unui ceas de seară; jos treceau grupuri de oameni cu steagurile corporațiilor, foșnind umezite în răcoarea serii. Un ultim foc al soarelui ce se scufunda în lagună ca mumia arzătoare a hoaței împărătese ce-și lăsase chipul pe vase de aur, cu ochii ei imenși și sprâncene arcuite, cum o știm din tablourile lui Nicolo Rondinelli. Era ora când în jurul altarului de la Parenzo se celebra imperiul aripilor, misterul paserei, ultimul ritual bizantin al Veneziei, când în aer se aruncau porumbei și vulturi captivi ce osteneau leneș după câteva sbateri de aripi, deprinși cu prizonieratul lor aurit și sacru. Un viscol de clopote îl asurzise mai devreme, acum bronzul lovit cu tandrețe avea parcă o catifea dulce și semăna cu zumzetul unor albine. Feeria crepusculului se termina ca totdeauna cu un Ave Maria unanim, isbucnit mai întâi din bisericile apropiate, strânse parcă laolaltă de o mână nevăzută pentru a vesti lumii Sărbătoarea morților. Cele mai frumoase glasuri ale Veneziei se ridicau sub cerul schimbător al acelui amurg.

– Cred că mergem la Torcello, îi spusese Hrisoverghi, acolo-i place Lucreziei la începutul verii și mai ales să sosim

noaptea, când toată insula este plină de luminile miilor de lumânări aprinse pe morminte. Cunoști Torcello?

– Nu, mărturisise Hrisant, deodată mânios că nu avusese această curiozitate care l-ar fi scutit probabil de ironiile femeii.

Își privise pe furiș costumul comandat la Viana, o redingotă, completată cu Vatermörder, un guler înalt, cu vârfuri ascuțite, cu o cravată vânătă înnodată după manualele ce circulau în oraș, în saloanele ducilor și principilor. Înfipsese în ea un ac de aur închipuind un vultur străpuns de o săgeată, simbol enigmatic ce o intrigase pe Herula Lucrezia Vimercatti. Ea nu întrebase nimic din bună creștere, spre enervarea lui Hrisant Hrisoscelu care abia aștepta să-i dea o explicație. De câte ori se privea în oglindă își aducea aminte de ridicola costumație orientală adoptată ori de câte ori se întorcea în țară și i se părea că ceva îl îngroapă în acest mormânt strălucitor al Veneziei din care nu ar mai fi plecat, cu lumea sa amestecată, ciudată, evropenească.

Noaptea căzuse de-a binelea, orașul era luat în stăpânire de cortegiile ce plecau spre insule în bărcile lor lungi sau rotunde, dromoane bizantine, nave ce serveau numai la ceremonii, scoase din subsolurile palatelor, reparate în grabă și date la apă, galere veneziene rămase prin muzee, dar și ele folosind în asemenea împrejurări, pline acum de lanterne și de pânze strânse în jurul catargelor pe care spânzurau schelete și capete de mort, după gustul macabru al localnicilor în acea noapte a Redentorelui, feluci maure, suple, înguste, gata să se răstoarne la cea mai mică creștere a valurilor, galease franceze, cu câte nouă rânduri de oameni la rame, trăgând după sistemul alla scaloccia, totul într-un amestec multicolor, luminat de facle și fanale, un amestec de voci de bărbați care cântau sau se strigau de pe o punte pe alta, unii desbrăcați până la mijloc ca vechii robi, prefăcându-se că repară velele, cu peruci ce le acopereau părul adevărat pentru a revela niște capete tunse chilug precum condamnații de odinioară, cu semnul înfierarii desenat pe frunte. Cei cu un

smoc de păr și el trucat la măsluitorii din teatrele venete, machiori și șarlatani de ocazie, purtau în jurul șoldurilor cearșafuri de in, roșii, verzi sau albastre, la culoarea galerelor pe care serveau. Peste umeri, înfrigurații nerăbdând umezeala nopții abia începute țineau un caftan și pe cap o beretă roșie și așa-numita gabbano, o manta lungă de postav aspru și ieftin, și ele scoase din magaziile teatrelor. Între uriașele corăbii se învârteau descumpănite de mișcarea valurilor iscate de înghesuiala din jur, acaccile, joase la apă, cu prova rotunjită, cu vele patrate sau triunghiulare, construite la Venezia în secolul al XIII-lea ca și toridele, mai mici decât primele, cu fundul plat, o singură punte și cu un catarg, corăbioare pentru sfinți, cum se putea vedea pe pereții lui San Marc pe mozaicuri. Convoiul era încheiat de câteva vase mari de tipul Rocheforte, navlosite la Genova de către un Ludovic pentru transportul cavalerilor în cea de-a noua cruciadă, nave de expediție cu corpuri greoaie, cu prova și pupa ridicate și etrava verticală, încărcate de suprastructuri, făloase, închipuite, lustruite, cu etamboul perpendicular pe chilă, cu castele de observație, numite în alte locuri și cuib de corb, împodobite cu sculpturi de lemn, tritoni sau sirene; două punți despărțite de spații apărate, paradisurile și unde se așezase încă de pe acum trufia princiară reprezentată de făloasele personaje cu care Hrisant Hrisoscelu începuse să se deprindă la reuniunile din iarna trecută, pline de petreceri și mese nesfirșite; corăbii încărcate cu preoți și călugări sosiți cine știe de unde, purtând coroane de flori în jurul gâtului și învârtind la nesfârșit mătăniile, așezați pe bănci negeluite, dar roase de atâtea funduri pe care le suportaseră sabordiere; pentru transportul cailor de călărit pentru că, după serbare, Hrisant Hrisoscelu aflase că era invitat de către soțul Herulei Lucrezia Vimercatti la o vânătoare; asta și explica de ce ea sosea singură, soțul plecând înainte pentru a pregăti hăitașii și câinii. Dinspre mare sosea o uriașă navă în jurul căreia roiau, ca niște delfini, panfilii și brigantine încărcate cu o lume veselă. În apă, luminile șovăitoare ale

faclelor roșii, galbene și chiar verzi din pricina pucioasei folosite, făceau să explodeze artefìcii. Vele triunghiulare, arabe, mânau mai iute unele echipaje ce le foloseau cu îndemânare, strecurându-se ca niște știuci. Pirați încă neîmbrăcați, cu un postav negru peste ochi și cap de mort la pălării, se grăbeau spre punțile de lemn alunecoase și primejdioase ce lăsau să cadă în apă pe câte un imprudent. Scări de frânghie ridicau lăzi la bord, încărcate cu curmale și sticle botoase, îngropate în rafie împletită, pline cu un vin negru sau amărui de culoarea cerii vechi...

Herula Lucrezia Vimercatti sosise. Cu acea plină de cruzime atenție, Hrisant o zărise într-un Tonneau tras de doi cai mărunți ce se opriseră în marginea pieței aglomerate și căuta în mulțime chipul lui Christo Hrisoverghi. Birjarul conducea la pas, prudent. În spate, o servitoare tânără păzea un coș de bagaje pe care sta așezată privind amețită mulțimea din jur. Lucrezia era îmbrăcată cu o jachetă peste o fustă de catifea, cu o tocă de lutru, acoperindu-i părul roșu al perucii, parcă ghicind că așa o place el mai mult. Mâinile și le vârâse într-un manșon în care – avea să bage de seamă asta mai târziu – își ascundea o mică pungă de crocodil, plină de flacoane, parfumuri și carnete vieneze. O cuvertură de Tibet îi acoperea picioarele pentru a nu simți umezeala nopții începute.

Îi recunoscuse și le făcuse un semn cu mâna înmănușată:

– O, iată-te; îi spusese, adresându-se lui Hrisant Hrisoscelu, care își scosese jobenul de mătase și-i sărutase mâna după moda evropenească. Nu mai ai aerul de câine plouat din seara aceea. De fapt, de ce-ai plecat atunci? Ți-am spus ceva neplăcut?

Râdea cu privirile ca niște cuțite, amestec de batjocură și de promisiune tandră, dacă i-ar fi plăcut vreodată. Cel care aprinsese lumânările în cinstea Mariei din Campanilă se retrăgea acum în bătaia clopotelor. Hrisant îi văzuse chipul palid de copil crescut în mânăstiri. Lumina săracă a lumânărilor tremurătoare îl prefăcuse într-un fel de mucenic.

– Ai aflat unde mergem, nu?

– Mono zeo xeri, Dumnezeu o știe!

– Christo ți-a vorbit de vânătoare? Sper că ai un cartuș și o pușcă, dacă nu două, cum se obișnuiește...

Le avea. Bagajul – și-al lui și-al verișorului ei – fusese încărcat de mult pe acel vas roșu ca purpura care se legăna ușor lângă cheiul de piatră.

– Ești cam tăcut, spusese ea, privindu-l pentru prima oară.

Era greu să reziști unei asemenea cercetări ce semăna cu prețăluirea unui obiect.

– Ascult, este cu totul altceva, răspunsese scrâșnit Hrisant, și-i înfruntase privirea cu ochii lui ușor asimetrici care-l făceau frumos și agresiv. De sub bordul scurt al jobenului îi scăpase o șuviță de păr, aurie.

– Ce-ai făcut toată iarna? Îl mai întrebase femeia, jucându-se cu o brățară și privind la vizitiul care descărca bagajele cu servitoarea ei. Acesta avea un capușon cu zurgălăi care sunau lin la cea mai mică mișcare. Îi întindea cu atenție niște lumânări lungi fetei, acele mocoletti ce aveau să țină loc de confetti când începea ceremonia stingerii reciproce a feștilelor.

– Te-am așteptat, îi răspunsese, simplu, tutuind-o după obiceiul grecesc.

Christo le arătase scările pe care trebuiau să urce. De pe puntea aglomerată se auzeau vocile unor femei care strigau la cei rămași pe cheiul de piatră. Hamalii urcau bagajele cu scripeți și, în învălmășala aceea, Herula Lucrezia Vimercatti nu-i mai răspunsese.

Când Venezia rămăsese în urmă cu luminile ei, cu o rugă murmurată și cu corurile înnăbușite de depărtarea ce creștea și lumea amestecată începuse să vorbească aproape în șoaptă, privise spre Herula. Lumina fanalelor o arăta nevie, rece, ferindu-și fața de frigul lagunei. Jos, undeva în apă, se auzeau lopeții celorlalte ambarcațiuni mai mici; careva cânta un Imn pentru fecioară. Ieșiseră la larg și tot cortegiul se transformă într-un Triumf al Morții. Corăbierii stăteau nemișcați la bord,

toate faclele fuseseră stinse în apa sărată a mării, cuprinsă de o ciudată liniște în care coșmarul nocturn ce avea să înceapă trebuia să se desfășoare cu complicitatea tacită a nopții. Despre moralitățile italiene, cortegiile carnavalești descriind Moartea cu toate bunătățile sale, Hrisant știa câte ceva din cărțile citite în lunga lui recluziune din tinerețe, dar, ciudat lucru, Sărbătoarea Redentore începea cu o teribilă rumoare, cu strigătele, iute amuțite, ale femeilor, ce se simțeau deodată singure în feluci sau corăbii în prezența uriașei tăceri a mării din jur. Orice relief se pierduse, Venezia nu mai era, ultimele sale lumini fuseseră și ele înghițite de ape, se aflau undeva în larg, într-un ținut neprecis și toate acele corăbii se opriseră în întuneric, nemișcate, într-un abia simțit tangaj. Mirosea a plante putrezite, necunoscutul miros al largului, cu ceva sărat și cu un iz de iod și de apă pulverizată ce se lipește de obraz ca o ceață pe care o ștergi și ea revine și te inundă. Herula Lucrezia sta încremenită cu fața spre un orizont numai de ea văzut. Abia se zăreau stelele, și ele acoperite de fâșiile pline de abur ale nopții, și nimeni nu spunea nimic și tăceau înfricoșați, poate câteva sute de oameni așteptând ceva ce știau și el nu știa, dar care trebuie să fi fost îngrozitor din moment ce le stârnea atâta frică. Și minutele se scurgeau în acea tăcere și nimic nu se întâmpla. „Ești aici?" ar fi vrut să întrebe, rușinea îi ținuse gura încleștată. Cu voința celor îndrăgostiți privise spre locul unde ghicea că se află femeia, siluetă neagră în neagra noapte, nu știută, bănuită, acolo, sus, undeva, sub un catarg, lângă alte siluete, aproape și foarte departe de el în același timp, gata să plece pe mare sau să fie răpită de un demon al acelei nopți fantastice.

Și-atunci, dinspre portul din care plecaseră, parcă isbucnind din apele lagunei, se auziră înfundat, mai înâi niște clopote dogite, încărcate parcă de alge și bătute cu fier peste care se puseseră bandaje de cârpe, acel sunet prevestitor al morții pe care-l aud cu adevărat numai cei ce sunt cuprinși de presentimentul sfârșitului. Dangătul îndepărtat, surd al Veneziei nu

mai avea acuratețea de înainte, la amurg când băiatul de paisprezece ani dispăruse în zidurile Campanilei după ce aprinsese cele două lumânări pentru Fecioara Maria; nu mai semăna cu zumzetul de albine, avea ceva straniu și, din adâncuri, se iviră lumini ca și când acel cimitir de apă se pregătea de o imensă resurecție a înecaților. Înotători, cum avea să afle mai târziu, purtau talgere cu fosfor care păreau lanternele celor ce muriseră pe mare, o lumină metalică, ostenită, mereu dispărând și ivindu-se din scurtele valuri ce mișcau apele în jurul corăbiilor și bărcilor. Și dangătul clopotelor crescuse ca un urlet, ca o furtună și isbea urechile celor aflați în larg și parcă din străfunduri se ridicau acum zidurile uriașe ale unei catedrale ce semăna cu biserica Redentore, dedicată răposaților și, undeva, într-un amfiteatru închipuit, pe ape răsări un altar cu mii de lumânări aprinse, iluzie a nopții, dar pentru el o insuportabilă realitate, ca și când marea scotea acum la suprafață o catedrală făcută din pereți de aer prin care se vedeau altare din piatră și imnuri acatiste însuflețite. Din gurile nevăzutelor fântâni ale adâncurilor isbucni lumina unor oreficii ce închipuiau fântâni artizicești, adevărate geizere argintii, ce devorau întunericul și în acea lumină desluşiră gondolele tragice ce se îndreptau spre San Michele, insula morților creștini ce trebuiau depuși în acea noapte, cortegii funerare, cu coșciuge uriașe, acoperite cu mormane de flori, omagii aduse răposaților de rang la sărbătoarea Redentore când se evocau cele 40 000 de victime ale Sagrei peste. Cineva striga cu un glas profund deasupra mării în latinește: hodie mihi cras tibi și de undeva i se răspundea peste ape: memento vivere – pentru ca un alt glas să curme pe cel dintâi, cu teribilul avertisment: memento mori! Și atunci de pe un catarg care nu se vedea din întunericul dens pentru că luminile iar se stinseseră, în jur rămânând numai catedrala de aer care semăna cu San Marc, și el o copie a bisericii Sfinților Apostoli de la Bizanț, din care nu se mai zăreau acum decât altarul ca un pala d'oro, ornamentat cu email cloasonat și pietre prețioase. Atunci peste

ape se revărsă un stol de serafimi cu zece aripi, numărul sacru al creștinilor, numărul decalogului plutind lent și căzând în valuri cu un fâșâit teribil. Pe urmă totul fu acoperit de către vestirea unor goarne anunțând lumii nepăsătoare, preocupate de plăceri și vicii, că începe sărbătoarea morților. Și din turnurile nevăzute ale dromoanelor și galeaselor sburară lemuri, morminte ce păreau de piatră și explodau în întuneric, aruncând schelete și oase rătăcite, iute înghițite în mâlul negru și umid de dedesubt, o adevărată răscoală a cimitirelor mării din care isbucneau, de asemenea într-o chermeză veselă, lapidarii și osuare într-un răcnet comun al celor din jur tânguindu-se la vederea spectacolului fantomatic ce-i învăța cu prezența neîntreruptă a morții. Un vaier șuerător în care se distingeau strigăte de copii înecați, copite de cai ce băteau în tavanul cerului, alergând cu capetele în jos, un cor funebru și, în sfârșit, plutirea pe gondolele ascunse de întuneric a unor capele în care se aprindeau acum lumânări; giulgiuri albe, fantomele nenumite ale morților nenumiți. Dintr-un front nevăzut, un semicerc descris de corăbiile aflate pe mare se producea un asalt al celor uciși pe ape asupra celor vii din feluci și brigantine, aflați la îndemâna morții, spre groaza prefăcută a actorilor amestecați printre cei naivi ce nu mai participaseră încă la o astfel de bătălie. Agresiunea îi sufoca pe cei din micile tritonii și femeile leșinau. În aer sburau schelete cu coase pe umeri, plutind miraculos printre atâtea catarge nevăzute, umplând aerul de prezența Morții necruțătoare. Se auzeau țipete ca ale sugrumaților din temnițe și marșul Marilor Vânători ce culegeau viața și apa însăși începuse să miroasă a putrefacție, se aflau într-o baltă stătută unde se așezaseră cumpliții arhangheli secerători. Din adâncuri înaintau putregaiuri marine, și ele, niște plante canceroase în erecție vegetală, proliferând amenințător sub botul rotund al felucilor și voind parcă să înghită toată acea suflare înfricoșată. Pe un catarg se scurgea într-o clepsidră gigantică nisipul timpului răsturnat în vasul transparent, cu un fâșâit de rozătoare

uriașă ciuruind urechile celor ce asistau la amarnica bufonerie. Pe mare, trecând pe rotile sau pe patine alergau acum Vanitățile, niște marionete, femei cu părul roșu ca peruca Herulei Lucrezia Vimercatti și el înțelese abia acum ce trebuia să-i spună acel păr fals văzut pentru prima oară lângă fântâna din fața bisericii Santa Maria della Salute, dar tăcu, nu spuse nimic, nici măcar nu o privi deși ea întorsese puțin obrazul, atât cât să nu-l privească, dar să-i ghicească surâsul de pe buze. Un preot ridicat în picioare se răstea spre larg, ascultat de către corăbieri, cu cuvintele vechi pe care cardinalul Oliva le citea zilnic pe un sipet sculptat în formă de mormânt: Memorare novissima tua et in aeternum non peccabis. Începuseră funeraliile princiare ale celor uciși de eternitatea mării, convoaiele plecate spre San Michele se desprinseră de grosul cortegiului general care deschidea o poartă în amfiteatrul nevăzut al nopții. Corurile se îndepărtau și ei simțeau mirosul de lumânare stinsă, de ceară topită, de putreziciune al adâncurilor despărțite parcă de puritatea sărată a largului, acel gust amar al mării, sărat și umed în același timp. Vanitățile alergau și ele undeva sub zarea neagră, cu rochiile multicolore, cârpite, cu trenele vânate de lațuri ce le scufundau una câte una în abisuri, într-o nălucire secretă, însoțită de strigăte de spaimă. Deasupra se auzi iar o sbatere de aripi ale unor schelete sburătoare care alergau de la un catarg la altul, mașini teatrale în care se aflau adevărații acrobați ai serbării, rămânând anonimi, dincolo de masca nopții. Pluteau și se aruncau în goluri, erau agățați cu cângi nevăzute din nevăzutul mării și iar proiectați pe acel cer pe care pluteau acum fantomele de siliciu aprins, niște uriașe personaje feroce, vânând și ele ceva ce se afla deasupra mării. Tangajul corăbiilor scăzuse și vântul iute al largului se ițise ușor pentru că de undeva soseau zorile, lăsând pe ape un polen translucid, o fosforescență vană. O tristețe surdă plutea pe mare. Spectrele gigantice se topiseră în lumina indecisă, giulgiurile nu mai străluceau, turnurile corăbiilor, acele cuiburi de corb se deslușeau, puțin câte puțin,

în pâcla dimineții ce se instaura pe apă. Sdrențe de smeie ce folosiseră la ciudata mascara atârnau printre catarge. Tot balamucul nocturn își arăta spatele nestrălucitor, ațele cu care totul fusese mințit. Panourile și paravanele erau retrase, ridicate cu scripeți pe punțile scenelor ce stătuseră până atunci în întunericul prielnic și oamenii ce fuseseră astfel amăgiți vrură cu toții să întreprindă ceva, să cânte, să strige, să îndepărteze acele bube luminoase ale fanalelor ce pluteau pe mare ca să îndepărteze coșmarul, dar nu reușiră să facă nimic decât să privească pustiul verde al mării peste care lumina așeza covorul său triumfător...

*

Afară se întuneca și peste Bucuresci cădea unul dintre acele amurguri sfâșâietoare care făcau pe bărbați să fugă pren cârciumi or după curve podărese, nemaisuportând casele lor în care la ceasul acela se aprindeau lămpile sau lumânările, să nu mai știe urâtul nopții ce se apropia de oraș de undeva din întinsa câmpie peste care se întețea acum un ger sălbatic ce înghețase apa Dâmboviței și născuse țurțuri mari sub șindrilele acoperișurilor. Era o liniște ca în ianuarie, rar bufnea câte un cotoi gras pe magazii și caii bășeau puternic în grajdurile lor, îndopați bine cu fân de spaima stăpânului. Slugile, de când beizadeaua sosise, nu mai furau decât cu frică, neștiind ce gânduri are. Trecuseră trei săptămâni și nu ieșise din casă; pe logofet îl judecase, mâine cine știe ce-i mai trecea prin cap? Beau pe furiș vin negru, fiert, cu slugile de la bucătărie și mâncau împărătește felurile refuzate de către Hrisant Hrisoscelu care avea el ceva la stomah, ori într-alt loc de lăsa masă după masă necercetată, cu tot ce era mai bun pe ea. Se strica zacusca, se stricau poligalele, aceia băgau în ei cât puteau, mai trimeteau și pe acasă, pe la ai lor, se afla de unde, vinurile cele bune erau ținute cu cheia de chelar, așa încât pentru ei mai rămânea niscai țuică fiartă și pelin din cel bun, ori primoi, ori căpșunică de pe la

moșii, cu nuci, trai pe vătrai, nu făceau nemic, porunci nu soseau, toată curtea sta într-o așteptare ciudată. De câteva ori Afenduli cu ai lui dăduseră svon că în acea dimineață boer Hrisant va porni cu trăsura spre curtea Princepelui spre a face heretisirea de sosire, dar de fiecare dată lacătele fuseseră puse la loc, străjile retrase pe meterezele foișoarelor și nătângile persoane îl tot întrebaseră pe Iusufache ce se petrece cu stăpânul lor de nu iese afară să-l vadă lumea că fiecare întreba: „Dar ce-i cu beizadeaua, că s-aude că dă un bal, că merge la Princepe să i-o ceară pe sora cea mică în căsătorie, adevărat era ori nu?“ Cine putea ști? Svonurile se băteau cap în cap: ori că Hrisant suferea de o boală cumplită care-l desfigurase și nu voia să se arate cârtitorului de oraș cu oamenii lui clevetitori, ori că pregătea planurile cele mari pentru Săptămâna nebunilor, despre care se auzise câte ceva. Fuseseră cercetate străjile de la bariere: nu intraseră careva talieni, sosiți de la Italia cu sculele lor pentru săparea fântânilor artizicești despre care atâtea se svoneau? Nu fuseseră primiți la vreun ospel niscai arhitecți striini cu planurile pentru canalizarea Bucurescilor? Și de ce nu-i mai primea Hrisant Hrisoscelu pe Vasilică Ghica și pe pe Ionică Greceanu deși aceia, trimiși de alții ce nu aveau intimități cu beizadeaua, morți de curiozitate, nu reușiseră să treacă de oamenii lui Afenduli care spunea cu glas înghețat că „Boerul nu primește“? Sentimente amestecate, de ură și curiozitate, începuseră să înconjure persoana noului venit. Răutăcioșii ziceau că agia avea de gând să trimită ordin de arestuire pentru Hrisant și că or să-l vadă ei cu toții pe boer în cremenalion pentru fapte necugetate, dar când îl cercetau mai bine pe Iusufache la cafenionul Altântop, acela spunea, grozăvindu-se, că boerul lui e bine, sănătos și că primește în fiecare noapte câte o vizită de la persoane ce nu pot fi numite. Nici bacșișurile grase strecurate în largile și primitoarele lui buzunare nu-l convinseseră să spună vreun nume. Ca orice servitor bun știa că asta îl costă capul, așa încât ședea și bea cu răbdare cahveaua pusă dinainte, plătea mai mult

că avea de unde sau se făcea că avea de unde și pleca urmărit de privirile curioase ale celorlalte slugi boerești ce și ei așteptau o veste de la aceștia în tavernele din jurul Curții Arse. Nu aflaseră nemic.

Cât îl privește pe Hrisant Hrisoscelu, acestuia puțin îi păsa de cele ce se vorbeau pe seama lui. Acum scăpase de arătatele întâmplări și de comedia de a se fi făcut că se interesează de cele de trebuință, adică cum mergeau cele încurcate socoteli, putea să doarmă și el puțin pentru că vorbăria aceluia îi făcuse un somn ca la Crăciun. Ciugulise câte ceva, se privise într-o oglindă și pentru prima oară zărise o undă de osteneală în ochii săi atât de frumoși după care mureau muierile. „Îmbătrânesc, uite cutele astea, și dacă o să mai zac mult în pat o să mă îngraș și va fi vai de mine“, se căina în gând și parcă-i venea să râdă: ce importanță mai aveau toate acestea acum, când totul era sfârșit? Dar asta o știa numai el și nu trebuia s-o spună la nimeni. Nu se plictisea, curios lucru, nu simțea nici o nevoie de lume, ori de vreun desfăț cu lăutari și cu prieteni. „Am căzut într-o cuviincioasă văduvie“, rânjea în sine, privindu-și părul ce se mai asprise și se albise pe la tâmple. Trebuia să mai trimită cele daruri, mai ales Princepelui, soaței lui și surorilor, boerii mai puteau aștepta, dar nu atât de mult, pe urmă aveau să facă năvală spre casa lui și nici arnăuții nu puteau ține piept atâtora și cu atâtea ranguri. Bătuse din palme și se ivise secretarul livonian:

– Ai trimis canarii și puscile la Curte? întrebase, deși știa că acela nu primise poruncă.

– Când binevoiți...

– Mâine și vezi ca paserile să nu se fi betegit. Ori a murit vreuna?

– Se poate? se miră celălalt. Ochii din cap...

– Bine.

– Și cu darurile celelalte ce fac?

– Le trimiți și pe ele, tot ce-am pus noi deoparte la plecarea din Venezia, să nu-mi mai aud vorbe...

Hrisant Hrisoscelu privise după aceea cu o stăruință plictisită prin perdele la întunericul ce cuprindea curțile. Era un fel elegant de a-l concedia pe celălalt.

Dar secretarul mai avea ceva de spus:

– Poate că ar fi bine totuși să le duceți dumneavoastră...

Hrisant Hrisoscelu promise, dar a doua zi de dimineață se sculă târziu, dinadins. Afară era frig, viscolea, trecuse scurtul senin al zâmbitorului soare și zăpada creștea sub ferestre.

– Nu vezi ce-i afară? îl cercetase pe secretar, parcă cerându-i aprobarea. Nu e chip să ies și aș vrea să mă prezint la curte cu carozza dăruită de contele Burckhardt. Mă înțelegi?

– Cum, nu? Dar poate ar fi bine și cu o sanie pe care am împodobit-o... Ighemoniconul e ighemonicon și Măria Sa, nu știm, după cum spune logofetul, dacă mai are răbdare...

– Trimite-i darurile și spune cui le va primi că sunt foarte bolnlav și că cer iertare.

– Nu e bine, signore, ascultați pe un om care a mai văzut lucruri din astea. Principii sunt geloși dacă nu-i bagi în seamă. Ei nu au nevoie decât de vorbe cuvioase, de complimente și atunci când i le faci, par a nu le băga în seamă, dar mai rău e când nu le faci, pentru că le lipsește ceva, urechile lor destrăbălate sunt obișnuite cu mierea asta care le curge în auz și, vezi bine, domnia ta face rău că nu se îmbracă acum ca să meargă la curte...

– Nu sunt anunțat, nu se poate nici așa. Trimite pe cineva să spună că sosesc mâine cu toate cele...

Prudent, livonianul nu o făcuse și bine făcuse, pentru că a doua Hrisant Hrisoscelu îi sculă de cu noapte pe toți servitorii și le spuse că suferă de amețeală, cerând să vină Perdicarul și când careva era gata să se arunce într-o sanie ca să-l cheme, beizadeaua îl oprise la poartă:

– Ce, ești nebun? Vrei să afle lumea că nu mă simt bine? Mă vindec eu până mâine, dați-mi niște apă fierbinte și aruncați sare în ea, cât pot să rabd, și-o să-mi vâr picioarele până îmi iau foc și-mi trece...

Făcuseră ce le ceruse, dar livonianul care era om cuprins de minte ghicea că stăpânul său începuse să sufere de o lipsă de voință, care avea să-l dea gata. Nu spunea nimic nimănui. Mai încercase de câteva ori să-i aducă aminte de datoriile pe care le avea față de stăpânire, dar Hrisant se prefăcea a nu înțelege. Îl rugase să meargă la Pulcherița Mavru cu niște scrisori și cu o blană de cacom și cu câțiva coți de stofă și cu un șal beldar de 1 500 de taleri. Sophicăi, sora mai mică a Princepelui, i-ar fi trimis un cepchen, numai fir, cu bumbi și găitane de aur, scriindu-i și câteva rânduri în care ar fi rugat-o să-l scuze pe lângă Princepe că nu poate veni el personal cu canarii de patru note, pentru Doamna, puși într-o colivie de aur venezian, cu 16 coți de pambriu, cu nește ghiuluri vârâte în cutioare vieneze de catifea și cu parfumuri francese. Cât privește șoimii de vânătoare, dacă Măria sa ar binevoi să pună pe cineva să-l primească pe secretarul lui livonian, care și el nu era fitecine, ci fiul natural al contelui Goncearov, făcut cu numita Militrisa ce trăise la Peterzbuc, la Curtea imperială, i-ar fi înmâna darurile.

– Vezi, îi spusese fericit secretarului, vezi că se poate? Tot prin femei și pe urmă hotărâse și ce se cuvenea și celor de la curte, zicând că o să umple slugile sale o sanie cu daruri care ar trebui lăsate pe la porțile boerești, unde ai casei tare s-ar bucura să primească atențiile bogatului bărbat de a cărui soartă nu știau nimic și care-i îngrijora.

– Văd, răspunse acela, dar când o să scrieți scrisorile?

– E timp. Săptămâna viitoare. Poate mai stau viscolele.

Într-o dimineață se trezi pe neașteptate cu Kostaki Kiriazi la ușă.

– Cum ai pătruns? se miră Hrisant Hrisoseelu, mânios pe Afenduli și pe arnăuții săi.

– Am sărit gardul când nici nu gândeau paznicii.

– Am să-i dau afară, zisese mânios beizadeaua.

– Ce-i cu tine? Bolnav nu pari, nu mă lași să te sărut?

Erau prieteni de mulți ani de zile, chit că nu se văzuseră de atâta vreme. Kostaki avea un cap ca o lubeniță și dinți de cal, râdea și desfăcea mâinile parcă gata să-l înghită între ele.

Mirosea a tutun bun și a votcă, chit că era dimineață. Era îmbrăcat și el evropenește, numai cu o manta deasupra fracului de dimineață. Obrazul roșu de frig, tăiat bine cu briciul, și o mustață palicărească îi întregea chipul agresiv. Niște sprâncene groase îi acopereau pe jumătate privirile curioase care-l cercetau.

– Nu-mi spui să stau jos, nu-mi dai ceva să beau? Ce face revoluția noastră?

Cuvintele astea îl scoaseră din sărite pe Hrisant, pentru că Kostaki Kiriazi era unul dintre cei mulți ce nu cotizaseră niciodată pentru Eterie. A, înțelesese să-și dea adeziunea orală, dar să nu se scarpine în pungă, unde mai pui că lucrurile se mai și aflau și dacă puneau mâna pe el turcii și o pățea ca alde Codrika și Riga Velestinul, ca să nu mai vorbească de Dumitrache Turnavitul!

– Revoluția pe care ați trădat-o cu toții, zisese Hrisant scrâșnit.

– Mă rog, eu nu am vrut să mă îmbogățescu de pe urma politichiei ca alde Hagi Moscu, ori Facca...

Se așezase neinvitat pe un divan și căuta în jur un vas în care s-ar fi găsit vreun lichior sau ceva de băut pentru că-i ardea gâtejul de dimineață.

Celălalt nu chemă pe nimeni, nu-i oferi nimic. Sta în picioare lângă o fereastră și aștepta parcă să-l vadă pe Kostaki plecând. Aceluia nici nu-i trecea prin gând așa ceva.

– Toată lumea mă întreabă ce-i cu tine și eu nu știu ce să răspund. N-ai ieșit din curte, nu te-ai arătat nicăieri, crezi că asta se face?

Hrisant Hrisoscelu tăcea îndârjit.

– Să înțeleg că nu mai mă suferi?

– Înțelege ce vrei...

– Vasilică Ghica și cu Ionică Greceanu mi-au spus câte ceva, că nu ai mai fi în mințile tale.

Voia să-l insulte, să facă ceva care să-l scoată pe celălalt din sărite, dar beizadeaua se ținea bine.

– Ascultă-mă, Hrisant, tu tot mai crezi în lozinca grecilor: Tha elithi to romaico? Tu crezi că mai vine romaica? Că noi, nemernicii de fii de plăcintari, pricopsiți în Fanar, vom împlânta vreodată crucea pe cupola Hagiei Sofia, crucea care a stat o mie de ani veghiind Răsăritul pentru a ține spiritul creștin? Ești nebun de legat, ori ce ești?

Celălalt nu spunea nimic, simțea numai o imensă scârbă. Nici nu mai avea dreptul să vorbească despre iubirea de neam, martirii Eteriei putrezeau undeva în fundul Bosforului sau în pământul sterp al Anadoliei. Și el trădase Mișcarea, dar nu putea s-o spună. Dar de ce o trădase? Pentru că oameni ca acest Kostaki Kiriazi o trădaseră înainte ca ea să se desfășoare, să facă ceva împotriva asupritorului. În stenahoriile lui nocturne îl aștepta pe Trimis, pe omul Terzimanului de la Stambul care avea să-l găseacă oriunde s-ar fi ascuns pentru a-i cere socoteală: unde pieriseră atâția bani strânși pentru Revoluție? Oare nu mai ținea el minte cumplitul blestem al jurătorilor: „Fierul și pietrele să putrezească numai trupul celui ce va vinde Romaica să rămână în veci neputrezit“?

Kostaki Kiriazi nu înțelegea muțenia ce urmase a beizadelei. De unde să știe că Hrisant Hrisoscelu nu avea nici un drept să-l judece pe el, ce nu se amestecase în Mișcare, dar nici n-o trădase ca acel om ce nu mai dormea de frică în așteptarea Trimisului. Și, în clipa aceea de muțenie prelungă își aminti dulcile crânguri ale Bosphorionului, pline de fețe vesele ce se jucau în minunatul loc, în așteptarea logodnicilor domnești, peste care norocul cădea pe neașteptate, după ani lungi de desnădejde. O, acele zile nesfârșite de pândă, de căutare a unui prilej de a corupe pe înalții funcționari, capriciile acestora ce nu voiau să primească de la necunoscuți nimic, de frica călăului ce le-ar fi scurtat capetele și pe urmă toanele lor repetate, nemulțumirile disimulate sub zâmbete sau indispoziții ce nu

puteau fi prevăzute, desnădejdea, singurătatea orașului aurit, cu nepăsarea lui, cu acea fericire a fetelor necunoscute ce treceau prin porțile Saraiului și ei, acești urmași ai vechilor greci, cerșind un surâs de la protectori, conștienți că într-o zi, odată aflați în orașul din care strămoșii lor fuseseră alungați pentru cine știe câte sute de ani îl vor și cuceri vreodată fără arme, găsind și ei o Kerka porta și vor cânta laolaltă, după cine știe câte veacuri, Kyrie eleison sub cupola cea mai frumoasă din lume a Sfintei Sofia după care vor ieși în orașul blestemat ca să calce în sângele păgânilor. Generații întregi de râvnitori la tronurile Țării Românești, acolo unde se făceau averile ce aveau să servească la ridicarea Eteriei și a gloriei grecești, se stinseseră pe malurile însorite ale cetății lui Justinian și ei tot mai sperau că odată, nu armele, ci șiretenia milenară, răbdarea lor care întrecea orice, vor birui.

Ce să înțeleagă nesimțitorul de Kostaki Kiriazi care, în afara jocului de pharaon și de vutca de dimineață nu trăise pentru altceva decât pentru femeile pe care le vâna și le vâra în patul lui nesătul? Boala, singurătatea, desnădejdea lunilor și anilor lungi de așteptare, surghiunurile și torturile celor care trebuiau să mărturisească în urma unui denunț cât strânseseră și unde depuseseră banii și giuvaerele ce trebuiau nesățioșilor sultani, înșelătoria repetată, frigul morții, bântuind dinspre Ghel Mumia, mereu căderea securii pe butuc la Șapte Gulade... Totul într-o visare prelungă ce lăsa pe fețele lor, ale fanarioților, ceara nesănătoasă a spaimei și nici o bucurie, nici măcar atunci când plecau spre țărmurile fericite ale Țărilor române, acolo unde banii se înmulțeau ca în povești, unde slugi hotărâte storceau tot ce putea fi stors în cel mai scurt timp, fără scrupule, în numele Revoluției sau al unei lăcomii ce nu putea fi controlată. Creștini turciți cu biserica în suflet, ascultând cântecele muezinului și psalmodiind în minte: „Pământ sunteți și pământ vă veți face... Copiii unor copii plăcuți lui Dumnezeu..." De la Nistru până în Peloponez, insule mici ca niște candele într-o mare de

întuneric, visând la un viitor improbabil ce se va stinge în veac, acea năzuință unanimă a unui popor, istovită de așteptare, de speranțe trădate, de morții cărați de ape, ori înmormântați fără nume în gropile comune, în șanțuri, trași în țeapă ori retezați de iatagane. „Trăiască iubirea de neam!“, iată cine era iubitor de neam, acest Kiriazi, scurs de beții, nepăsătorul tânar care acum cinci sau șase ani, când Hrisant îl rugase să dea ceva pentru Mișcare, răspunsese cu cinism: „Poate o sticlă de șampanie când tu vei fi Domn al Valahiei, iar eu un nemernic de dregător la curtea ta...“

– Lumea spune că ești bolnav și de-aia nu te arăți. Ba, alții mai răi așteaptă să-ți facă pomenile: un cap de țărână, o slobozire a apelor, acolo, după datină... Dar eu nu cred, nu pari atins de nimic, poate ești puțin cam palid pentru că stai prea mult în casă. Ar trebui să mai petreci puțin cu noi, să mai faci berbantlâcuri. S-au ridicat femei noi, demoazele gătite, e una Lizica Ipsilanti, de i-ai bea apă din păsărică, ori pe Axinia Palade s-o vezi, într-o blondă dantelă de mătase, mamă ce drojdie! A stors pe cine a putut, numai cotoi amorezați, cred că nu s-ar da îndărăt de la unul ca tine care aud că putrezești în multul banilor și ar zăbovi în cele osteneli trupești. Azi de dimineață, când erau ațipite străjile și am putut să sar gardurile curții tale, că numai așa te mai poate vedea cineva, m-am strecurat în remiza trăsurilor și ți-am văzut faetonul princiar. Ce e? Un Boghei sau un Duc? Bănuiesc că e făcută la Londra, nu la Viana unde comandă toți mitocanii trăsuri... Nu vrei să-mi răspunzi? ești mut ca orice conspirator...

Tonul lui Kiriazi devenea amenințător.

– Știu că ar trebui să mă tem de tine pentru că am auzit că ai umplut Bucurescii cu briliantele pe care le-ai trimis femeilor de neam, bașca ce mai ascunzi prin lăzile tale, dar dacă te porți urât cu mine s-ar putea ca și eu să mai deschid gura și să mai latru unde se poate și nu se știe bine ce s-ar alege de tine...

Hrisant Hrisoscelu crezu că nu aude bine. Cum îndrăznea nenorocitul?

Bătu din palme și se ivi livonianul care, la intrarea lui Kostaki Kiriazi, se opusese să-l lase să pătrundă în încăperile beizadelei, dar renunțase văzând că acela era decis să nu se lase împiedicat de nimeni.

– Poftește-l pe dumnealui afară! spusese scurt, întorcându-i spatele.

– Ai să regreți! amenințase Kostaki Kiriazi cu bastonul său franțuzesc, cu măciulie de argint. Am să spun tot ce știu în oraș și cunoști ce rahat de târg e ăsta și cum le înflorește.

Hrisant Hrisoscelu nici nu binevoi a-i răspunde, ca și când ar fi vrut să nu lase să-i scape vreo necuviință. Și asta fusese totul...

*

Multă vreme după vizita lui Kostaki Kiriazi, beizadeaua avusese coșmaruri. Pe Afenduli cât pe-aci să-l dea afară pentru că oamenii lui permiseseră unui strein să sară gardurile și să dea năvală peste el, arnăuții fuseseră și ei pedepsiți cu scăderea hranei pe câteva săptămâni și logofetul Caliarh își luă și el papara ce i se cuvenea. Supărat, Hrisant Hrisoscelu nu mai primi decât slugile de-i făceau focurile și trimise de mai multe ori înapoi masa neatinsă. Nu bea decât foarte puțin și în silă, felurile gustoase se întorceau cum veniseră în cuhnie și geaba un rândaș căra cele mai bune prepelițe și fazani de la vânători, gura boerului nu mai primea nimic. Se usca văzând cu ochii, nu avea somn, căuta numai în grămada de fogliete sosite de la Viana cu poștalionul și, mai ales, în vraful de scrisori ce începuseră și ele a se rări. Soseau mai multe răvașe de la cei pe care nu-i primea, cu toții îngrijorați de cele ce i se întâmplau și nu știau, dar el nu răspundea nimănui. Băteau curieri în poartă, paznicii îi alungau din chioșcurile de priveală și arătau puscile dacă ar fi mai stăruit. Plecau speriați și lumea vorbia și mai și că trebuie să fie o mare taină la mijloc, dacă apropiindu-se Crăciunul, boer

Hrisant nu-și făcuse heretisirea și nu trimesese darurile, cum spuneau apropiații Domnului, Doamnei și surorilor, ce mare supărare s-ar fi adunat în sufletele lor, dar aceluia nu-i păsa. Cum cădea seara, peste ferestre se puneau obloanele și nici o rază nu străbătea în afară sau măcar să muște cu o gură galbină zăpada, să rupă din acel întuneric ce nu se mai isprăvea, că zilele erau lungi și se apropiau marile sărbători și tot orașul fierbea pentru că nu știa ce se întâmpla cu beizadeaua. Mai răii de gură vorbeau c-ar fi murit și că-l ascund rudele de va mai fi având așa ceva, că nimeni nu aflase, ori servitorii, ori acel livonian care sosise cu el pe capra carozzei în seara plină de viscol din noemvrie, când minunata trăsură plină de oglinzi și catifele, trasă de cai unguresti, străbătuse barierele în goană și doar câțiva o văzuseră și încă vorbeau despre ea ca despre o trăsură împărătească, cum nu avea nice măcar Domnitorul. Se svonea că darul era de la Napoleon, altfel cum de nu s-ar fi supărat Princepele până acum că nu-i calcă palatul și nu-i face complimenturile de bună sosire? Nerantula Mavrodin auzind toate acestea scosese darurile primite de la Hrisant și ieșise cu ele în lume. Care cum întreba – și muierile picau de necaz că nu știu – ea numai ce scutura din umeri: „Mi le-a dat o rudă îndepartată ce au trecut prin Bucuresci acuș două-trei săptămâni, un văr de-al doilea", zicea, dar cine o credea? Diamantul încastrat într-un inel cu pecete, se vedea bine, era un dar regesc și cine în acest oraș pârlit putea să facă un astfel de cadou decât noul venit? Dar blana de caracul de unde o avea? Bărbatu-său, ca să nu se ducă svonul cu ce și cum, zisese că o cumpărase el de la Viana, prin trimiși și că să le mai stea gura că nu poate omul să-și ție muierea în acest târg mai bine că ți se și îndeasă auzul cu vorbe spurcate și că dacă e pe așa, el n-o să mai rabde și vor vedea fiecare după păcătoasele cuvinte ce vor scoate!

Dar de toate acestea habar nu avea Hrisant Hrisoscelu care se încuiase în casele lui păzite acum și cu câinii ce fuseseră scăpați din lanțuri și lăsați liberi, mai ales noaptea, și care ar fi

sfâșiat pe cei striini de locul acela pustiu pe care oamenii începuseră să-l ocolească cu spaimă. Slugile însă cârteau, și vorbele sburau peste ziduri; dincolo de puscile albanezilor, se zicea că beizadeaua bea vutcă cu eter și cade în adevărate halucinații, că e mut ca mormântul și stă numai în visurile sale de om bântuit. Începuse a se scula din ce în ce mai târziu, cu privirile încețoșate, abia gustând din murăturile trimise de bucătari pentru a-i întărâta pofta de mâncare și din jumerile ce trăsneau nările pofticioșilor, dar care lui nu-i făceau decât greață. Slăbea văzând cu ochii, se subția, halatul de mătase în care lâncezea ceasuri întregi atârna larg în jurul șoldurilor; se spăla de câteva ori pe zi în vasele pline cu apă încălzită, se privea în oglindă și își bărbierea obrazul în fiecare dimineață ca și când ar fi așteptat pe cineva care nu mai venea. Când scormonea grămăda de scrisori aduse cu poștalionul la patru zile, ar fi dorit să găsească un plic anume, dar acea scrisoare pe care tot n-o mai afla nu mai sosea și-atunci el nu mai deschidea nici pe celelalte, le lăsa lipite, pline de vești ce nu-l mai interesau. Livonianul încercase de câteva ori să-l hotărască să despecetluiască sigiliile de ceară roșie, dar el dădea din umeri:

– Deschide-le tu și spune-mi despre ce e vorba...

– Dar dacă sunt lucruri confidențiale?

– Nu am secrete, citește-le și spune-mi din când în când cine-mi scrie și ce vrea...

Fiul Militrisei și-al contelui Goncearov, deși credea că săvârșește un sacrilegiu, desfăcea plicurile și citea îngrozit cum creditorii de la Viana și Paris, de la Venezia și Genova îl somau să-și achite polițe mai vechi, împrumuturi încă neonorate. Erau și facturi pentru mobile și bijuterii pe care nu le achitase și acei oameni îndârjiți îl amenințau că nu mai au răbdare și că vor face reclamații la Principe prin consulii lor și prin reprezentanții aflați în Bucuresci. Hrisant Hrisoscelu asculta toate vorbele aceluia și pufnea:

– N-au decât, să poftească încoace. Cine le va recunoaște cambiile lor falsificate, destul m-au stors și m-au furat.

Iusufache, și el de față, râdea cu gura până la urechi auzind toate astea:

– Bine le face măria ta la pungași și la bancheri, să se ruineze, n-au decât...

Beizadeaua, care nu avea intimități cu servitorii, îl poftea afară din odăi și rămânea cu livonianul.

– L-ai întrebat pe logofet? Mai avem ceva prin bănci?

– Puțin și nu e bine să atacăm fondul.

Secretarul avea felul său de a privi lucrurile ca un om care văzuse multe în viața lui.

– Cum crezi...

– Nu știu ce să le răspund...

Hrisant Hrisoscelu găsise soluția, cel mai neașteptat lucru pentru el:

– Lipește scrisorile la loc, ori nu le mai deschide și trimite-le înapoi cu mențiunea: persoană necunoscută la această adresă. Să-i vedem, mă vor găsi ei în acest fund de lume?

– Și dacă or să vă găsească?

– Om vedea atunci ce avem de făcut, deocamdată nu-mi mai spune nimic...

– Și-l concedia și pe el, începând să citească Threnosul lui Duca, trimis de Theodosie Zygomalas din cele striinătăți. Adormea pe neașteptate și se visa la Venezia în micul ospel în care locuise până a nu întâlni pe Lucrezia Herula Vimercatti, simțind parcă în nări același miros de igrasie ca și în casa bătută de viscole, atâta vreme neîncălzită și nelocuită. I se părea că aude pereții ruinându-se și simțea în păr, prin somn, mătreața varului cojit de umezeală ce picura ca o ploaie măruntă peste el. Pe urmă fantasmele creșteau uriașe și revedea odăile palatului Caragua, cu lanternele lui arabe în care pâlpâiau lumânări fără fum și tabernacolele alexandrine închipuite de un decorator cu imaginație ce lucra în teatrele veneziene unde fabrica

mașinile lui de groază, infernalele și mișcătoarele turnuri ce striveau în sgomote teribile personajele de pe scena mică, luminată cu fanale. Acestea se stingeau în urletele suplicațiilor când zeii sfâșiau cerurile de hârtie de dincolo de rivaltele misterioase în sunete de gonguri vestind pedepse inimaginabile, și revelând bestiare în clar-obscur prin care mișunau monștri închipuiți din legendele Evului Mediu, stârnind o groază ce se topea abia în foyerele bine luminate, când publicul înspăimântat se regăsea ca și când ar fi traversat Iadul într-un ceas. Focuri și groază, teribile himere, fantome plutind prin fumuri verzi ce lăsau un miros de pucioasă și trosnetele ce te asurzeau și sângele de vopsea, ce-i drept, isbucnind spre spectatori și invadând printr-o iluzie optică fosele înguste, înghițind violoniștii ce purtau pe față măști mortuare. Punerea în scenă a „Uraniei" de Bridart îi dăduse ideea de a-l chema pe acel Bertolluci, căruia îi ceruse să transforme palatul părăginit a cărui închiriere îl costa atât pentru a-l desafecta de ruina ce îl invadase. După o privire îndelungată și o inspecție minuțioasă din pod și până în cavele întunecate și pline de șoarecii Veneziei despre care se spunea că se hrănesc cu cadavre de copii avortați, arhitectul zisese că știa ce avea de făcut și ceruse pentru tot 175 000 de taleri, înțeles cu Alfano Stradiotte. Hrisant Hrisoscelu nu se tocmise, apucat de megalomania celor ce nu risipiseră niciodată pentru că în familia lui toți fuseseră sgârciți și adunaseră, mâncându-și de sub unghii. Și, într-adevăr, se iviseră zidari și ipsozari, oameni ce scoseseră dușumelele și spărseseră zidurile cu o frenezie iscată de banii plătiți pe jumătate înainte, schimbaseră magazia de piatră, arătoasă pe dinafară, dar aproape de nelocuit pe dinăuntru, într-un palat islamic, cu lapidarii sugerate, cu odăi scunde, cu tavane ogivale, în care ardeau lanterne încărcate de cioburi colorate, pardosite cu piatră ușoară de Tunis, marmura sunând ca violele, peste care alt furnizor arab așternuse nebunele covoare, cumpărate pe nimic de la aristocrații ruinați ai acestui oraș al ruinaților și revândute la prețuri fabuloase. Baldachine

de mătase somptuoasă, în culori neînchipuite, acopereau micile divane peste care erau așternute de asemenea covoare subțiri și moi, postavuri de Persia ce acopereau unele colțuri ale pereților ca să dea impresia unor lucarne feerice pe fonduri negre sau verzi, damaschinuri și sarazine, ornamentate cu păsări aurii, privighetorile iraniene pe tafte și siglatoane, camocate și maramuturi din Fanlagusta și Nicosia, dabikiuri egiptiene și voaluri alexandrine, adică tot ce-și dorește un autor de decoruri când i se dau bani pe mână, și el nu se uită la ei, și-i risipește cu pasiune. El, același Bertolluci, îi desenase mai apoi și rochiile de argint, imaginate pentru Lucrezia Herula Vimercatti, aduse de la Murcia și Malaga, din mătăsuri pictate la care femeia privea fermecată, spuindu-i:

– Acum înțeleg de ce mi-ai zis odată că locuiesc într-un cavou (i-o spusese, într-adevăr, poate după plimbarea lor la Torcello unde înțelesese ce o obseda: ideea că va muri tânără, idee implantată de acel om militar, contele Vimercatti, care o înspăimânta pentru ca s-o păstreze sau era numai jocul lor. O spusese făcând aluzie la locuința lor rece, atât de deosebită de palatul Caragua, care avea cu totul alt aspect decât imunda casă plină de marmură rece, impersonală, fără căldura încăperilor în care intrai ca într-o grădină, plină de grote pardosite cu covoare și abia luminate de fanale). Dar să știi că eu n-am văzut o astfel de lumină decât în bordelurile cairote.

Râsese sălbatic cu dinții ei de fiară regală, cu care-i sfâșâiase mai apoi umerii și pieptul tânăr de efeb ca și când ar fi vrut să-l devore ca un animal ieșit după pradă.

– Ce să fi căutat tu în acele locuri?

– Poate că de-acolo m-a luat bărbatul meu...

– Nu se poate să glumești cu asemenea lucruri. Mi-ai spus că ești grecoaică...

– După mamă, tatăl meu a fost italian, un sărăntoc de marinar care trebuia să mă crească și, când nu a mai putut, m-a

vândut pur și simplu unei putane care ținea o astfel de casă lângă bazar. Ai fost la Cairo, știi unde e Bazarul?

Nu fusese. Tăcuse furios. Voia să creadă că îl minte, altă dată o rugase să-și povestească viața și ea îi vorbise despre un bordel din Alexandria și de un tată bogat care o măritase cu un fals prinț berber care o vânduse după un an pe trei cămile într-un târg african și ajunsese într-un harem puturos de unde fugise cu ajutorul unui grăjdar. Povești ale Orientului, cine mai știa care e adevărul adevărat? Se contrazicea, se prefăcea că-și aduce aminte de lucruri pe care nu le spusese altă dată, poate erau numai fapte ale altora. Oricum, decorul palatului Caragua îi plăcea și-l sfătuise să cumpere uleiuri și mirodenii ce trebuiau arse în încăperi pentru a-i aduce aminte de aerul stătut al locuințelor încărcate de jeg, dar totdeauna purificate de niște ierburi pe care i le și adusese, într-adevar, miraculoase ierburi, lăsând în pereții vechi ai locuinței sale un miros afrodisiac fără pereche. Pe măsură ce descoperea interioarele numeroase ale locuinței închiriate, Lucrezia Herula Vimercatti se minuna de rafinametul celui ce-l decorase cu atâta măiestrie. „Trebuie să fie un inițiat, un evreu sau un sirian care știe să citească eșarfele cufice, enigmatice, pe care sunt scrise sfaturi cifrate, ori nu știa el ce ține pe pereți?" Vorbea gutural ca egiptenii, avea, atunci, nu o vulgaritate, cât o gravitate în voce, care o făcea de nerecunoscut. Odată îi adusese un Coran cumpărat de la niște mozarabi, dăruindu-i-l și el nu-l uitase la Venezia, îl luase în graba plecării ca pe ceva foarte prețios. Dar toate astea se petreceau după acel drum la Torcello unde ceea ce încă fusese vag în sentimentele lui luase o formă demențială...

Sosiseră în zori, în lumina turbure a insulelor peste care răcoarea nopții mai lăsa o nepăsare funebră, îmbrăcând pinii în giulgiuri negre, de ceață.

Insula era, toată, o mare de lumânări palide ce isbucneau abia pâlpâind din zorii lăptoși pentru a aminti celor ce debarcau că pășiseră pe un alt tărâm, cel al morților din veci ale căror

suflete răsăreau acum deasupra ierbii proaspete, de vară. Bătea un clopot abia auzit, în aerul trandafiriu, soarele se ridica de undeva de pe mare și cețurile deveneau lințolii aurii ca voalurile de Damasc, cu taina pe care o au țesăturile foarte fine. Mulțimea nu scotea nici un cuvânt, se îndrepta spre o mică bisericuță albă, cu turle rotunde, acoperite cu olane ca și când ar fi fost foile unor nuferi în marea cerească, niște nuferi portocalii, decolorați și caști, descompunându-se în lumina arzătoare a dimineții. În aer plutea un miros de tamarisc, un amestec de plante iuți și istovitoare, expiind, trezindu-i și făcându-i să treacă într-o stare de inocentă visare. Cavouri și plăci de marmură ca niște timpane de piatră pe care soarele se târa leneș, îmblânzind sentimentul morții și născând o senzație de pace eternă. Undeva, în fața pelerinilor apăruse un car negru tras de șase bivoli, condus de un personaj cu coasa pe umeri, îmbrăcat într-o pelerină neagră. O cruce uriașă ținută de un călugăr se pleca din când în când spre cei ce urmau tristul convoi. Angelusul se auzise iar, cu acea stranie bătaie subțire dintr-un clopot fragil, un clopot-copil, născut din alte clopote ce vor fi vărsat din bronzul lor toate tunetele și acum scăpau numai un strigăt mic, amintitor de moarte pentru pomenirea ce urma. Cavouri deschise, cu ușile grele de fier forjat, lăsau să intre în ele o muzică murmurată de gurile pelerinilor care cântau și ei abia auzit. Din acele reședinte princiare ieșeau personaje îmbrăcate în costumul negru al morții cu măști peste fețele necunoscute, conducând convoiul spre locul slujbei. O voce puternică domina acel murmur unanim: Dolor, pianto e penitenza. Totul amintea Carnavalul lui Pierro di Cosimo. În urma convoiului se alăturau de pe aleile nevăzute ale cimitirului alți actori ai kermezei funerare, încălărați pe mârțoage costelive, droaie de schelete desenate pe valtrapuri negre, prapuri și torțe încheiau mizera feerie a dimineții ce se limpezea și mai mult.

– Pentru ce această familiarizare cu moartea? o întrebase Hrisant Hrisoscelu.

– Pentru că viața e numai o pregătire a morții.

– Și tu simți că începi să mori?

Lucrezia Herula Vimercatti îl privise intens o clipă ca și când atunci ar fi aflat un lucru nemaipomenit despre sine.

– Ce spui? se miră.

Hrisant Hrisoscelu nu-i răspunsese. Vorbele sunau ca o răsbunare și ea ghici înțelesul tăcerii sale. Christo Hrisoverghi le înmână un snop de mocoletti. Convoiul era lung și fiecare rugă dura câteva minute. Așteptau între chiparișii negri sub soarele nemilos care începea să le amintească de noaptea pierdută, dar umbrele lor scădeau și dinspre mare venea o boare sărată, umezindu-le buzele.

– Totdeauna te gândești la morți? o întrebase. Ai mulți morți la care te gândești?

– Mă gândesc la toți morții, nu numai la ai mei, acesta e sensul serbării Redentore, să ne amintim de cei ce au plecat sau pe care-i vom reîntâlni vreodată.

Corurile se stingeau încet-încet și bătaia rară a acelui clopot-copil, al angelusului, se stingea în torpoarea soarelui iute, de vară.

– Dumneata, Hrisant (nu se mai tutuiau, nu știau nici ei de ce în schimb îi spusese pe nume), ai mulți morți de care trebuie să-ți amintești? îl întrebase fără curiozitate, parcă ascultând niște voci ce veneau de undeva de pe o altă insulă, cine știe unde aflată vestind că și acolo sosiseră pelerini. Mirosea a frunză încinsă de soare, tamariscul se usca lăsând un miros mortuar, purificator, cum are tămâia sau lumânarea arsă.

– Nu i-am numărat, îi răspunsese. Prieteni și rude apropiate, poate uciși...

– Ucișii nu sunt morți?

– Poate că sunt morți, dar mai înainte de orice ei rămân uciși.

– Vrei să spui că ai omorât oameni?

– O, da. A trebuit...

– Cine ești tu?

– Cine știe?

Christo Hrisoverghi o luase înainte, privea nepăsător, aproape plictisit la acest convoi de nevolnici cu lumânările lor aprinse, sfârâind sub lumina mare a zilei. Pe el nu-l impresiona nimic, ardea de nerăbdare să termine cu această obligație la care lua parte și nu-i trecea prin cap decât gândul unui vin negru, ținut în pivnițele călugărilor, care trebuia să se afle la vreun han din apropiere.

Lucrezia Herula Vimercatti se întorsese, privindu-l drept în față, fixându-i gura tânără și proaspătă, cu acea privire care exprimă totdeauna dorința. El nu zâmbea, ochii săi depărtați de rădăcina nasului, asimetrici și ciudați, o obsedau de când îl văzuse.

– Vrei să spui că ești un aventurier din aceia de care Italia e plină? Un condotier venit aici pentru cine știe ce treburi murdare?

– Ce importanță are?

– Nu-mi răspunde prin întrebări. Din moment ce știi cine sunt, spune-mi cine ești...

– Un venetic de la Răsărit, cum ai spus-o, mi se pare...

Nu i-o spusese încă atunci, la, Torcello, avea să i-o spună mai târziu ca și când ar fi fost invenția ei, dar el nu mai ținuse seama de asta.

– Ce înseamnă Răsărit?

– Jumătatea a doua a portocalei, locul de unde vine soarele în fiecare zi.

– Doar stăm pe același pământ...

– E adevărat, dar soarele nu ne luminează în același timp, când aici e amiază, acolo de unde vin eu, pe câmpuri aleargă amurgul cu caii lui vineți...

– Ești literat? De ce vorbești așa?

– Cum?

– Într-un fel în care oamenii obișnuiți nu vorbesc...

– Nu sunt literat, nu-mi plac indivizii ăștia, nici pictorii care au umplut toate bisericile romane, și drumurile, și saloanele, și muzeele, cum nu-mi plac nici muzicanții, sunt niște farseuri bețivi, fii ai himerelor care fac atâta rău oamenilor...

Lucrezia Herula Virnercatti tăcuse puțin, convoiul înainta încet spre altarul nevăzut unde trebuiau să lase lumânările lor uriașe arzând liniștit. De undeva, dinaintea lor, Christo Hrisoverghi le făcea semne.

– Atunci ce faci? Ești bogat sau mi se pare mie? și dacă bogat, cu ce te ocupi?

– Prea multe întrebări deodată.

Femeia râsese, scuturând din umerii de amazoană.

– Călărești? o întrebă pe neașteptate.

– De unde știi?

– Se vede. Asta mă și intrigă, un om atât de sănătos și care să creadă atâta în viața de apoi.

– Dacă vin la sărbătoarea Redentore nu înseamnă neapărat că trebuie să cred în viața viitoare. Dar tot nu mi-ai răspuns la întrebare. Ce faci?

– La Venezia? Sau în general, așa, râsese ca și când ar fi vrut s-o sfâșâie.

– La Venecia, de pildă? (pronunța Venece, în dialect, sau Venise).

– Aștept pe cineva...

– De atâta vreme? Mi se pare că a trecut destul de când te-ai luat după mine de la fântâna aceea până în cartierul evreiesc.

– Știai că te-am urmărit?

– Dar cum, ce vânat nu știe unde e vânătorul?

– Și de ce n-ai stat pe loc, de ce nu m-ai lăsat să te găsesc atâta vreme?

– Eu l-am trimis pe Christo la tine ca să-ți spună unde ai să mă afli.

– De ce?

– Nu știu.

– Ai fi putut s-o faci mai devreme!

– Nu se putea. Îl iubisem până atunci pe el...

– Pe cine? Pe Christo? Doar sunteți veri și pe urmă ești măritată...

– Și ce importanță are asta?

O durere pe care o resimțea și acum la atâta vreme de la auzirea acelor cuvinte îl sfârtecase.

– Nu se poate, mă minți, ești cea mai mare mincinoasă pe care am cunoscut-o

– Dacă vrei să crezi asta, nu ai decât...

Erau aproape de pragul acelei bisericuțe albe, acoperite cu olane ca niște nuferi palizi.

– Nu intrăm, ce faci?

Înăuntru era o penumbră verde, sfâșiată de miile de lumânări aprinse pe pavimentul răcoros, lipite toate la capăt și stând drept ca o pădure arzând. Fumul ieșea pe undeva printr-o deschizătură a turlei. Peretele diaconic părea un fagure de miere ce luase foc. Nu slujea nimeni, ușile împărătești erau închise. Din pereți isbucneau simbolurile bizantine, acel lapis lazuli amestecat cu auriul nimburilor și sticlirea lentă a pietrelor încastrate în ziduri, având un aer cuvios. Se auzea abia sunetul clopotului de afară, dintr-o turlă nevăzută, totul părea sacru, dar el nu se gândea la nici un mort, nu rosti în gând nici o rugăciune, îi urmări profilul, simțind cât o urăște. „Și la urma urmelor de ce-mi spune toate aceste lucruri, putea să le țină pentru ea până crapă, curvă fără noroc și mistificatoare."

Erau din nou afară, în fața unui câmp plin de maci roșii, hrăniți probabil de cadavrele fără cruci pentru că într-acolo uriașul cimitir era absorbit de o câmpie anonimă.

– Ei, bine? Nu mi-ai spus pe cine aștepți de atâta vreme! O femeie, nu-i așa?

Vru la început să-i spuie că da, pentru a o pedepsi, dar crezu că e mai bine să-i mărturisească adevărul, nu fără speranța că tocmai acest lucru nu-l va crede.

– Aștept pe un Trimis.

– Ce– i acela un Trimis?

– Un Trimis este un om care te visează mereu și când nu te mai visează, mori.

Christo se apropiase de ei.

– Vouă nu vă e foame? Eu crăp, mi s-a uscat cerul gurii și aș bea un vin rece...Veniți cu mine, ori vreți să vă plimbați peste trupurile acestor morți care probabil că ne privesc fără ca noi s-o simțim?

– Sosim îndată, spune-ne unde să te găsim?

Le arătă un drum plin de praf pe care urcau și ceilalți pelerini.

– Sus, acolo unde se vede un acoperiș ascuns de tufe, este un han...

Hrisant Hrisoscelu îl privea cu o ură nedisimulată și Christo o simți, părea mirat, dar nu întrebă nimic și dispăru departe de ei...

– Ei, bine, acel Trimis ce face el, în afara de a te visa?

– Trimisul este un om care trebue să primească ceva...

– Vorbești ca despre niște conspiratori. Venice e plină de generali care au pierdut toate războaiele lor și visează să răstoarne pe ducii ce le-au luat moșiile și le-au uzurpat puterea. Vrei să spui că ești unul dintre acei oameni fără identitate care se ascund și urzesc comploturi?

– Cam așa ceva...

Lucrezia Herula Vimercatti îl măsură ca pe un om picat din lună. Nu arăți ca un conspirator, dar dacă mă gândesc bine ai ceva suspect pe chip. Și, mă rog, ce cauți aici?

– Ți-am spus: aștept pe un Trimis. Mai mult decât atât nu am voie să spun...

– Bine, am înțeles, nu am să te mai întreb niciodată despre acest lucru, dacă ții cu orice preț la secretele dumitale. Nu ai obosit? schimbă după aceea vorba.

– Cred că da, când se întoarce corabia înapoi?

– Nu mergi cu mine? Soțul meu ne așteaptă. Ai uitat de vânătoare?

– Cred că aș face mai bine dacă aș pleca.

– Nu cumva ești gelos pe cele ce ți-am spus și vrei să mă pedepsești pentru trecutul meu? Ciudată mentalitate de om venit într-adevăr de la Răsărit, acolo unde femeia e numai o roabă... Deci vii cu mine? Încă nu te-am prezentat soțului meu, a fost destul de intrigat de dispariția dumitale... S-a bătut în armata austriacă și l-a înfruntat pe Napoleon care l-a vânat după ce republica veneciană a capitulat. Spune-i lucruri cât mai urâte despre împărat. Îl urăște de moarte...

Nu putea să afirme nimic rău despre acest om pe care-l iubise și atâta vreme cât promisese celor din Răsărit că îi va elibera când, din cauze politicești, se aliase cu turcii, dușmanii de moarte ai Eteriei, dar știa femeia ce era aceea Eteria și morții ei? Cei ce erau gata să se jertfească pentru a reinventa patria liberă și Bizantionul?

O urmă fără să spună nimic, posac, ștergându-și obrazul asudat cu o batistă, privindu-i din când în când curbura șoldurilor. Trebuia să-i fi fost cald în fusta de catifea care-i prinsese bine noaptea, pe mare. Probabil că o enerva și toca de lutru, dar servitoarea ajunsese cu siguranță la han, înaintea lor, cu coșul acela uriaș în care se găseau alte vestminte mai ușoare. Simțea nevoia să facă o baie, să se spele cu apă rece pe tot trupul și arșița sosită din larg odată cu refracția marină îl înăbușa aproape.

Drumul urca drept sub o coastă golașă, plină de pini și de flori de oleandru. Un miros de flori distruse de căldura ce creștea îi apăsa răsuflarea. Praf, un cer alburiu, acum, fără un nor și undeva, jos, biserica și dromoanele și galeasele, jucând în valurile mici, abia simțit, într-o mare ca o baltă stătută, cum era sufletul lui murdărit de cuvintele Lucreziei Vimercatti.

Privi soarele gol ca sfera Sophonisbéi, o minge de foc aruncată zeilor, stăruind o clipă deasupra mării. Era un soare fără noroc, cum avea să-și dea seama mult mai târziu.

*

Ninsese apocaliptic, Bucurescii zăceau sub o povară albă și păreau deșerți. Fumurile ridicate spre cerul apăsător arătau că sub acel lințoliu mai existau ființe vii. Nu se auzea nici un sunet. Iusufache ieșise în târg ca să-și arate ceasornicul englezesc cu briliante pe care, în sfârșit, Hrisant Hrisoscelu i-l dăruise și spunea la întoarcere că la Hanul Zamfir, pe Ulița Mărgelarilor, se iviseră într-o dimineață căprioarele fugite din pădurile Cotrocenilor, frumoase, frumoase și flămânde și că din stabilimentul Zincăi Păuța, unde ședeau la farmute tălănițele în jurul unei sobe îndesate cu mangal și coceni de porumb bând zaibăr ori țuică fiartă, dreasă cu piper, curvele ieșiseră afară și le dăduseră din palme pâine umezită și roșcove cumpărate de la băcani. Lupii în schimb pătrunseseră în mahalaua Scorțarului mâncând trei cai pe care-i jupuiseră de vii cu colții și cu ghiarele, aceia bătându-se cu fiarele până la moarte. Era sfârșitul lumii, cișmelele lui Mavrogheni înghețaseră și lumea topea zăpadă pe plite și se ruga la Ăl de sus să nu dea năpaste mai mari peste lume. Cădeau ciori din cer trăznite de gerul amiezilor când sta ninsoarea și un soare scurs atârna ca un funducliu de aur deasupra turlelor abia ivite din nămeți. Slujnicarii domnești îmbrăcați în haine proaste și cu pusci la șolduri plecaseră după lemne de metru, ba mai scoteau și bârnele de pe poduri de sub zăpadă când nu ajungeau până acolo unde erau trimiși. Popii citeau glavele, dar rugile erau zadarnice, porțile sfintelor lăcașuri se zidiseră în ghiață, în capace de sticlă, ca și când ar fi fost cavouri punând între credincioși și Dumnezeu un zid. Din Turnul Meridian căzuse cel ce anunța orele, înghețat tun și el de frig, îl ridicaseră ca pe un lemn și-l îngropaseră sub zăpadă pentru că pământul era bocnă. Numai nebunul de călugăr, Teodat pularnicul, cel ce avea un mădular de un stânjen cu care astâmpăra văduvele și șchioambele Bucurescilor, bătea din țucalul lui în clopotnița Mitropoliei, chemând lumea să se spăsească. Lui îi dădea mâna pentru că se afla pe deal unde vânturile cele mari spulberau

zăpada viscolită și nu o adunau ca în alte părți. Mânca pâine rece și praz înghețat, bea un vin mohorât, să i se mai scoale; că, vară, iarnă, lui nu-i păsa: avea tainul său de muieri cu care se încălzea și-i trecea urâtul vieții. Fugiseră și niște fete de oameni cumsecade, îmbătate de craii din Scaune. Lăutarii le căraseră în Vlașca cu birjarii scopiți de la biserica Sfântul Spiridon-Nou. Cerșitorii făcuseră de-o săptămână un foc mare dinaintea clopotniței și cereau colivă văduvelor venite la pomeniri, unde numai Popa Lixandru nu sosise că nu se desbătase de-o lună și mai bine, de când fusese la un botez. Dacă ai fi ascultat printre rafalele de vânt ai fi auzit cânticele de la Hanul Mărgărit unde zicea unul, Bazarca, din neam vechi de cântăreți bisericești ce se lăsase de liturghii și slovenea lumește pentru trei poli pe lună:

„Aseară trecui călare
Pe la poarta dumitale
Și-ți zării rochița-n poale
Cusută cu naturale
Naturalele de fir
La mijloc cu trandafiri
Trandafiri în trei boboci
Ce cu foc din ochi îi coci"...

Se spunea că măcelarii vindeau carne de câine și de măgar, dar cine se mai uita pe un asemenea potop la semnele nefaste ale timpului? Fuseseră întâmplări de foc. Arsese o Manutanță și jarul luminase cerul trei zile în pălălăi care amenințau să ia toate ulițele în stăpânire. Se scoseseră tulumbele la hanul Șerban Vodă, cel mai primejduit, dar noroc că vremea iar se cufuri și nu bătură vânturile dinspre Bărăgan ca să întindă pojarul și, încet-încet, casele pârjolite se stinseră rămânând numai niște grămezi negre, udate și acoperite apoi cu un strat de zăpadă. Totul înghețà după aceea și iar se făcu liniștea cea mare care îl scotea din pepeni pe Hrisant Hrisoscelu. Îi plăceau dezastrele, ura lui față de acest oraș părăsit și în care fusese silit să se

întoarcă își găsea o răsbunare posibilă. Când auzise că luase foc a mahala sperase că totul se va termina într-un dezastru general. Totdeauna cei încolțiți de datorii sau de scârbă, de lipsa unor deslegări în stare să-i împace cu semenii gândesc la catastrofe ce ar face din ura lor o justificare, prilejuindu-le posibilitatea de a începe viața de la început. Știa acum de ce fugise atunci, cu cinci sau șase ani în urmă, din Bucuresci. Totul se întâmplase într-o dimineață când el încheiase drumul lung și întortochiat al solicitărilor. Ultimul pe care-l văzuse fusese Cristache Mano, grec și el, simpatriot, care vorbea de câte ori avea ocazia despre Magna Hellas și când îi ceruse bani pentru Mișcare, acela dăduse din umeri:

– De unde să am eu bani? Un biet negustor care strânge pentru copiii lui?

Cu o seară înainte îl văzuse sus, la salon, la hanul Gabroveni pierzând la pharaon o moșie numai în galbeni și se mai văita ca un nemernic, măcar să fi fost singurul. Parcă Kostaki Mavru ce-i spusese? Că are obligații mari, băieții lui învățau în striinătăți, cine să le dea? Dar Philoteus Tranulis, cel cu morile de vânt de la Radu Vodă, pe el nu-l pășteau toate nevoile? De fiecare dată se jurase că cel cu care stătuse de vorbă înainte va fi ultimul și că va fugi unde va vedea cu ochii numai să nu-i vadă pe acești oameni fără patrie care vorbeau despre ea, dar nu înțelegeau să facă nimic pentru Eterie. Pe unii îi amenințase, le vorbise de ziua de apoi a judecății, când vor sta în furci în fața batalioanelor sacre care le vor arăta numai o gură de pușcă pentru ceea ce nu făcuseră, dar ei se scuturau ca de dracu': „Ce ne trebuie nouă lupte și eroism, eroi au existat la Troia, noi prin șiretenie vom învinge, e nevoie numai de puțină răbdare", spuneau de parcă s-ar fi înțeles între ei înainte de a-l întâlni pe el. Umblase năuc prin mulțimea absentă, simțind un vid fără nume în jur; cadavre, asta erau, numai niște cadavre umplute cu câlți, fără suflet, alergând într-un oraș și el mort, fără ideal, într-un tărâm strein, unde numai câțiva purtau viziunea unui viitor eroic. Dar

nu atunci hotărâse că trebuie să se despartă de ei, să nu-i mai vadă, să le arate dispreţul fără nume. La Venezia găsise aceeaşi lume ruinată, măcinându-se de ambiţii şi intrigi, nepăsătoare şi ea la înaltele idealuri ale unor nebuni tineri ce visau la reînvierea Bizanţului, sătui, conformişti, surzi ca în urmă cu câteva sute de ani, când aceeaşi lume lăsase să cadă cu mare răsunet crucea de pe Hagia Sofia. El şi acei tineri mai puteau să ţină minte strigătele învingătorilor pe uliţele în marginile cărora zăceau decapitaţii: Jagma! Jagma! Apoteoza funebră a biruinţei păgâne nu lăsase să doarmă câteva generaţii de greci, dar acum totul se stinsese ca un glas în apă, Răsăritul dormea de patru sute de ani aproape, visând la un viitor incert, ici şi colo se agitau popoare mici, cădeau câteva capete, erau schingiuiţi nişte visători şi aruncaţi într-un sac cusut la gură, aurul se scurgea în hazinelele Sultanilor şi oraşul mirţilor înflorea mai departe.

La toate aceste lucruri se gândea Hrisant Hrisoscelu în coşmarurile lui în care Stambulul nu mai avea deloc înfăţişarea aceea molatică ce urmase zăngănitului armelor sale glorioase, transformându-se într-un staul multicolor, într-un bazar plin de sticle colorate, de lene şi rafinament. O idee trebuie să trăiască în arme sau să moară, nu are de ales, asta o spunea beţivanul de Dumitriţă Turnavitul, dar pe el armele nu-l interesau; mai mult, răsboiul i se părea o preocupare pentru soldăţoi grosolani, el se socotea un secretikoi, un om de cabinet, dar nu reuşise niciodată să ajungă la acest rang dificil pentru că se îmbăta prea des şi divulga secretele şi legile conspiraţiei cereau ca atunci când unul dintre cei juraţi vorbeşte prea mult sau ştie prea mult să fie sacrificat şi Dumitriţă Turnavitu fusese sacrificat fără scrupule. Când se trezea câteodată din somn pe la miezul nopţii, când ultimii butuci din sobă trosneau, prăbuşindu-se în jarul rămas, Hrisant Hrisoscelu dădea un strigăt de spaimă şi căuta în întunericul odăii silueta celui strangulat cu firul mătase. El se afla undeva în prag şi de fiecare dată când rămânea singur în odăile sale, beizadeaua avea senzaţia că-l vede

pe prietenul Perdicarului în rama ușii, așteptându-l cu lațul fin al imbrohorului pentru judecata de apoi. Probabil că nu lenea îl ținea pe el în casă de nu voia să vadă pe nimeni, ci teama inconștientă că undeva, pe o uliță, va sări careva pe scara trăsurii și-l va ucide. Mai erau otrăvitorii, femeile cumpărate, dar câte posibilități de a fi omorât nu mai existau?

În acele nopți nesfârșite ale viscolului, când Bucurescii păreau un loc abolit, luat în stăpânire de neantul iernii, Hrisant Hrisoscelu aprindea lămpile și lumânările, nu chema pe nimeni ca să nu arate că-i era frică și se ruga fierbinte deși nu credea în Dumnezeul predicat de către Nicolae Depasta, ori de Riga Velestinul. Panaiot Codrika îi fusese cel mai apropiat, el era un om melancolic în felul filosofului Boetius, care vorbea despre o existență nemistică, dar curată ca viețile sfinților, cuvintele putând să mângâie mai mult decât orice plăceri lumești.

Unde erau plimbările nocturne din curtea Academiei grecești de la Bucuresci în acele tinereți comune cu ale lui Panaiot Codrika, când acest oraș de câmpie, prăfos, fără identitate, nu însemna decât un popas în calea lor triumfătoare ce trebuia să nu se oprească decât acolo, pe locul vechiului Hipodrom, unde alergaseră cei mai frumoși cai din lume? Unde erau strigătele de altădată pentru Justinian: Tu vincas, Justine! Și el răspunzând de pe acele promontorii de marmară: Bene vibite, cives.

Timpul lacom ștersese toată gloria creștină din care nu mai rămăseseră decât ruinurile aspirațiilor unor nebuni ca ei, și ei trădați de nesimțirea bogaților ce se făceau că nu pricep pentru ce se băteau acei tineri idealiști ce sărăciseră sau se lăsaseră sărăciți pentru o nălucă...

Afară crivățul făcea ca deasupra Bucurescilor să se ridice fantoma lui de zăpadă, o furtună albă, parcă plină de biserici de ghiață în care slujea vocea puternică a patriarșilor morți de la Răsărit...

*

Într-o noapte visase că fugise din casa de vară de la Eyub, unde stătuse câţiva ani buni înainte de a se întoarce bogat şi gata să dobândească un rang cât mai mare în Bucurescii plini de noroaie, primavara şi toamna. Viscolea puternic şi lui Hrisant Hrisoscelu i se păruse în somn că se întâmpla ceva nefiresc, dar se trezise târziu dintr-un coşmar în care se înghesuiseră fără nici o logică alaiurile lângă Orta-Kapu şi chipurile cazascherilor, un halou de blănuri strălucind în lumina dulce a Marmaralei ce scotea aburi. Ceva, o primejdie plutea în văzduh, pe urmă parcă se trezise şi auzea tumbulhaneaua asurzitoare pe uliţele strimte ale Stambulului vechi, acolo unde puteai fi asasinat sub o streaşină pe care urca o viţă neagră, sălbatică. Era ameţit, fugea de cineva, nu ştia ce-i cu el, ar fi vrut să se trezească, conştient oarecum că visează şi că nu i se întâmplă nimic, dar acest sentiment turbure se anula singur şi se afla iar undeva, într-o mică biserică grecească şi se cânta heruvico, lăudările se auzeau stins, în greceşte, cineva îl pândea dintr-o mulţime amestecată, pe urmă visase câini, cete întregi de câini alergând grămadă cu spinările năduşite pe un teren mlăştinos, plin de ochiuri de apă pe care trebuia să le ocoleşti şi în care te scufundai dacă nu erai atent...

După ceremonia Redentore de la Torcello urmase vânătoarea aceea, începută într-o dimineaţă cu ceaţă, undeva într-un ţinut sterp, plin de vulpi. Călăriseră un ceas şi pe urmă întregul cin se strânsese pe o buză de pământ. Se aflau în preajma Veneziei, sosiseră încă din zori cu o corabie mai mică; hăitaşii îi aşteptau, maestrul de vânătoare îi şi trimisese în spatele copacilor şi tufişurilor joase. Odată cu creşterea luminii puteau zări vegetaţia de culoarea sodei şi smârcurile lucind îndepărtat sub soarele palid, răzbătând undeva de sub orizon. Mirosea a noroi dospit de căldura verii şi sus, deasupra acelui tainic loc, sburau paseri cu o vâslire rară. Vânătorii se grupaseră după simpatii: Antonio, Marchiz Mazzacoratti, alături de baronul Campagna, amândoi scunzi, agresivi, adăstând mai rău decât animalele care

abia mai erau ținute de sgardă, gata să tragă cu armele lor, îmbrăcați în pantaloni pe pulpă și cisme, cu scurte îmblănite și șepci englezești, alături de Attilio Vimercatti, care-i domina cu statura lui înaltă, împărțind ordine servitorilor și hăitașilor. Într-o parte, ducele Corigliano, alături de care se afla contele Lucchesi Palli, cu o jumătate de obraz sfâșiat la o altă vânătoare și, în al treilea grup, condus de către marchizul Ottoboni, fragil, agitat, se însoțise cu un urmaș al familiei Fiano, un tânăr frumos și palid, parcă scos dintr-un mormânt, cu ochii numai spre Herula Lucrezia, puțin păsându-i de regulile ce se stabiliseră înainte de începerea vânătorii și un alt nobil venezian – Gianni Faggiano, asudat, trăind încă de pe acum cele ce aveau să se întâmple. În spate, la o lizieră, grupul femeilor aduse de contele Vimercatti special pentru partida din acea dimineață. Maria, născută Otrante, soția marchizului Mazzacoratti, îmbrăcată într-o livrea de catifea roșie, călărind foarte bine până în acest loc unde descălecase ca un bărbat; lângă ea, Luisa Ottoboni, cu o figură vicleană, într-un amazon gri, agrementat cu lampasuri aurii, surâzând peste umăr Mathildei Faggiano, fiica acelui senior, cu un buchet de violete în corsajul negru. Pantalonii bărbătești cu broderii de piele lăsau să se vadă un trup tânăr, numai mușchi, o mică vestă strânsă pe talie îi turtea sânii ascuțiți și toca de lutru împodobită cu pene de fazan îi ascundea cruzimea privirii, pentru că toți acești oameni sculați de dimineață aveau pe chip o ciudată tristețe, sporită de privirile ucigașe, încărcate de o ură nejustificată, ca niște războinici ce trebuie numai să omoare fără să se întrebe pe cine. În spatele lor, într-un brek, baroana Giovanelli, sora contelui Vimercatti, se așezase pe două perne îmbrăcate în piele de tigru, împopistrate cu ghinde roșii și aurii royale. Fuma nepăsătoare, deși Attilio se uita mustrător către ea, pentru că mirosurile streine de acel loc puteau să îndepărteze vânatul și când femeia trecută de 40 de ani, greoaie, corpolentă și necurioasă de violența celorlalți înțelese, strivi țigara aflată într-un fume-cigarette de argint,

ascultând tăcerea aproape religioasă ce se instaurase în locul mlăștinos. Hrisant Hrisoscelu nu avea plăcerea de a vâna, venise aici numai pentru a fi prezentat soțului Lucreziei, urmând o grea obligație ce acum luase sfârșit. Își găsise un loc retras într-o parte a amfiladei. Era frig, soarele abia încropea aerul, o ușoară ceață mai plutea deasupra ochiurilor de apă, tăcerea era covâșitoare. Undeva, în stânga, se zărea silueta nedeslușită a Veneziei, contururi albăstrui și turle, ceva vătuit se sbătea în aer. Paserile înțelegând parcă primejdia mlaștinilor își aleseseră alte cărări de aer, vâslind prudent pe undeva, departe, pândind din cer acel loc încărcat de ură. La câțiva pași, ultima din grupul de femei, Herula Lucrezia, într-un pantalon scurt terminat în jambiere montante, cu un jupon până la genunchi, cu broderii Renaissance în piele de Cordova, aurite, dublate cu stofă de culoarea nisipului, stil fermier, sugrumat de un cordon de piele bătut, cu nasturi mari de aramă în formă de capete de câini, adulmeca nevăzutul vânat. Purta peruca ei roșie de la fontana Santa Maria della Salute și părea foarte tânără. Vestmintele bărbătești nu reușeau să-i ascundă formele atletice. Emana o energie îngrozitoare și când trase primul foc, Hrisant Hrisoscelu văzu pe chipul ei cruda plăcere a ucigașului. Zâmbise triumfător privind la vulpea care sosise în salturi mari spre locul unde se aflau, în larma focurilor din jur, zăpăcită de împușcăturile încrucișate. Ochise precis, cu gesturi sigure, privind o singură clipă animalul înspăimântat ce-și căuta salvarea în vreo văioagă. Hăitașii erau departe și câinii chifneau în mlaștini, opriți ca să nu intre în bătaia focurilor. Fusese un moment când tot acel ținut pustiu, sărat și sterp se însuflețise ca și când din șanțuri nevăzute s-ar fi iscat pe neașteptate flăcări mici, cozile de vulpi, roșcate și mișcătoare foind deasupra ierbii, o viermuială de blăini lucioase, mișcătoare, și teroarea din spate și din față, și simțiseră cu toții în nări mirosul de sânge proaspăt care stropea pământul, mici izvoare vitale maculând apele stătute, acele

ghioluri sărate și tunetele înfundate ale împușcăturilor, turburând pacea nesfârșită, stranie a locului.

Din nou tăcere. Nu scotea nimeni nici un cuvânt. Vulpile rănite, încercând să treacă de lanțul de vânători, strecurându-se prin noroi și ape, chelălăind, făceau și mai crudă acea ucidere. Animale chircite sub smocurile de iarbă urâtă, spasmele, agonia și apoi sângele ce nu mai curgea, mirosul rece, ceea ce lasă o sumă de cadavre în aer, memento-ul teribil al sângelui scurs ce gâlgâie și, pe urmă, ia sfârșit pe neașteptate și ceața târându-se, parcă voind să ascundă crima și iar soarele, și, în fundalul palid al cerului, nepăsătoarea Cetate a Dogilor cu palatele ei abia văzute într-o ceață lipicioasă. Apoi hăitașii și câinii iar fugărind ce mai rămăsese nefugărit: iepuri de câmp și cârtițe speriate și vulpi ce înfruntaseră riscurile de a fi sfâșâiate de însoțitorii vânătorilor și-acum, nemaiavând ce face, se duceau spre gura puștilor și ele trosniseră din nou, semănând o nouă moarte. Pe urmă iar tăcere, nimeni nu se adresa nimănui. Se suna încetarea focului, o trâmbiță pe care la deschiderea vânătorii Hrisant Hrisoscelu nu o auzise și care vestea că vor veni câinii să strângă cadavrele și să le aducă vulpile la picioare și atunci abia se auziră glasurile vesele ale bărbaților și femeilor și servitorii aduseseră brek-urile mai aproape și începură să încarce iepurii și blănurile sfâșiate și vulpile gracile, cu ochii sticloși, cadavre ca de ghiață, țepene, sunând ca scândura când erau aruncate în larma câinilor ce se bucurau că aduc stăpânilor acele prăzi ușoare, lovite, fără viață, o larma generală, o fericire ciudată într-atâta moarte și, pentru prima oară, Hrisant Hrisoscelu, și el vânător, simți cum urăște levrierii iuți și cruzi ce scotoceau șanțurile și ascunzătorile și sfâșiau cu colții gâtlejurile animalelor care nu muriseră încă.

– Ce-i cu tine? îl întrebase Herula Lucrezia Vimercatti. Nu ai tras nici un foc.

– De unde știi?

– Te-am urmărit...

– Ai mai avut timp? Tragi foarte bine.

Pletele roșii ale perucii erau mângâiate de vântul de dimineață. Pe șold purta – abia acum băgă de seamă – o geantă de piele de căprioară.

Bărbatul ei, înalt și grosolan, cu apucături militare, de la tonul răstit până la felul marțial de a călca, îl irita. „Cum o putea această femeie să doarmă cu el?" se întrebase de când îl văzuse. Cu o seară înainte mâncaseră împreună într-un pavilion de vânătoare din grădina vilei lui, unde ajunseseră împreună cu Christo Hrisoverghi și cu ceilalți oaspeți. Lui nu-i era foame deloc, abia gustase niște lapte rece dintr-o cană de lut și puțină brânză de capră, privind la adunarea de vânători ce se lăudau cu ce făcuseră în Piemont cu un an în urmă. Erau amici vechi, pe el nu-l băgau în seamă, nu avea nici o curiozitate față de prietenul lui Attilio; acesta, ca gazdă, îl întrebase câte ceva, rupând cu poftă o halcă de carne prăjită. Îi vorbeau familiar, păstrând o distanță ce nu putea fi dedusă din nimic, dar care exista, era de-ai lor; vorbeau în aluzii, se refereau la isprăvi comune de care el era strein și nu voiau să-l jignească, și tocmai convorbirea convențională îl scotea din sărite. Pavilionul în care avea loc întâlnirea dinaintea vânătorii era împodobit cu capete de mistreți și păstra aceeași răceală ca și locuința contelui din Venezia. Puști austriece încrucișate pe pereții de bârne și coarne de cerbi, ochii sticloși ai cadavrelor de animale, totul înghețat și îndepărtat. Rareori i se adresau, marchizul Ottoboni vorbea și franceza, cu el încercă să lege o conversație, dar totul se slei în cele din urmă pentru că ceilalți îl atrăseseră într-o lungă dispută despre o veche vânătoare care avusese loc lângă Pisa, nu știa când. Herula Lucrezia, i se adresa în grecește, fapt care-l scotea din sărite pe Attilio, deși n-o arăta, neînțelegând ce-și spun. Christo se plictisea și căsca din răsputeri. În cele din urmă, contele îl interogase scurt, fără să pară că vrea să-l menajeze: de unde venea, cu ce se ocupa și ce avea de gând să facă în acea Venezie plină de lume streină, în vremuri atât de turburi, când întreaga Italie era răscolită de lupte fratricide, de

trădări și de alianțe neașteptate. Nu uitase să-i amintească faptele lui de arme și, mai ales, ura față de Napoleon pe care-l numea cel mai mare tiran al omenirii. Christo, care nu-l slăbise, îi șoptise de câteva ori să-i țină hangul, ceea ce Hrisant Hrisoscelu încerca să facă, dar nu reuși pe deplin. Trecuseră anii când Spiritul absolut călare pe cal cutreierase Europa cu un Cod într-o mână și cu sabia în cealaltă, aducând jumătății de omenire care-l iubea speranța unei libertăți ce se dovedise iluzorie. „Ce voiau grecii dumitale de la micul caporal?" îl întrebase aproape răstit Vimercatti. „Ceea ce doriți și dumneavoastră, italienii: libertatea", îi răspunsese. „Și credeți că el, acest vânător de fuste, în afară de făcut războaie știa ce-i aceea libertate? Pentru ce se bătea el, în afară de a se ilustra?" „Cine știe? Noi avem răbdare", răspunsese gânditor Hrisant Hrisoscelu. „Poate nu te înțeleg, exclamase Attilio, vorbești italiana destul de bine, numai gândurile dumitale sunt confuse. Și dacă visezi la libertatea Greciei de ce ești aici și nu în acele sate din Muntenegru, unde se dau lovituri turcilor?" Hrisant vrusese să nu-i răspundă, dar rușinea de a rămâne tăcut în fața unei întrebări atât de grave în prezența acelor doamne care nu plecaseră încă la culcare și, mai ales, a Herulei, îi dădură curajul de a-l înfrunta pe acest om agresiv. „Lupta noastră, a celor din Răsărit e mai grea decât a celor de aici. Nici italienii nu sunt liberi, dar ei nu au pierdut sensul libertății, cum au pierdut cei din Răsărit. Este o diferență." „Ce vrei să spui?" Ducele Corigliano lăsase bucata lui de friptură de căprioară sau ce va fi fost și-l privea curios pe acest strein. „Nu înțeleg, cum se poate pierde sensul libertății la unele popoare?" „Bine, ele se ticăloșesc. Orice cuceritor își face treburile cu o sumă socială de vânzători, de obicei cu meteci, cu niște indivizi care preferă să uite cine sunt numai pentru a trăi bine." „Și asta s-a petrecut cu un popor atât de mândru cum e poporul grec? El a putut să uite o istorie atât de veche numai pentru că turcii au fost mai puternici?" se mirase Luisa Ottoboni. „Poporul nu a uitat nimic, au uitat cei care ar fi trebuit să nu

uite, și mai ales cei bogați", răspunsese, cu o încrâncenare ce sunase foarte curios în acele urechi, Hrisant Hrisoscelu.

Tăcuseră cu toții și pe urmă contele Vimercatti îl fixase cu o privire turbure: „Soția mea mi-a spus că ești nobil și că ai stat multă vreme la Constantinopole. Nu-i așa, Christo, pentru că tu îl cunoști de mai multă vreme?" Acela spusese că e adevărat. Contele Vimercatti nu mai deslușea înțelesul cuvintelor musafirului său. „Nu ești cu cei bogați și nobili?" „Nu toți cei ce sunt bogați sunt și nobili", răspunsese Hrisant în tăcerea posomorâtă a celor din jur. Attilio aruncase soției sale o privire ce voia să însemne: „Pe cine mi-ai adus?", dar trecu peste asta, stârnit de vorbele lui. „Dacă am înțeles bine, dumneata ești venit aici pentru a strânge în jurul ideii de independență a țării dumitale pe oamenii de bine. Dar să știi că nu de la acest general francez trebuia să vină libertatea Europei. El voia să se înțeleagă în cele din urmă cu asupritorii țării dumitale și ai Italiei pentru că țările mari nu se încurcă în probleme secundare. Am fost ofițer în solda austriecilor, le cunosc politica: ei, cu rușii, și cu turcii vor să stăpânească răsăritul Europei, silindu-i pe francezi și pe englezi să nu se amestece. Când se vor sătura de asta, imperiile vor veni încoace, setea de pământ nu se potolește niciodată. Napoleon dorea să înghită Rusia unde a terminat prost. Toți se pândesc unul pe altul, așteptând ca să slăbească celălalt." „Mi se pare că tocmai asta dorim noi, popoarele care visează la independență, spusese Hrisoscelu, așa că orice idee care ne ajută în vreun fel ne folosește." „Ești un om ciudat, oricum, Christo, se adresase vărului Herulei, ce-i cu omul acesta, și tu ești grec, și tu visezi la independența Greciei?" Hrisoverghi, care era un cinic, protestă cu glas moale: „Visez să destupi șampania aia care așteaptă să fie băută și n-o mai aduci, Attilio!"

Și când toți se retraseră și rămase numai cu Herula Lucrezia sub acoperișul de lemn al cabanei de vânătoare peste care plutea lumina turbure a lunii, femeia îl întrebase: „Spune-mi, e ceva adevărat în ce zici?" „Dar tu ce crezi?" Îl măsurase cu ochii ei

iscoditori, abia sticlind în întuneric. „Ce importanță are libertatea altora când tu ești foarte bogat?“ „De unde știi că sunt bogat? „Mi-a spus Christo, care a avut și el ideile tale, dar acum îmbătrânește și nu se mai ocupă de fleacuri.“ Hrisant Hrisoscelu simțise că oricât i-ar fi vorbit acelei femei, ea n-ar fi înțeles nimic, niciodată. Era obișnuită cu luxul și trândăvia acelei existențe pe care și el o încercase până când nu-l întâlnise pe Nicolo Depasta și pe Riga Velestinul și pe ceilalți tineri frumoși, auriți, hrysous neanias... Știu ce vrei să-mi spui, îi zisese la început cu prudență, pe urmă, din ce în ce mai cu ură, că Europa e plină de aventurieri care vorbesc despre revoluții, de oameni gata să ridice ghilotine și să-și lase capul sub cuțitul lor. Franța a lansat moda și ceilalți nu fac altceva decât s-o imite. Ideea republicană moartă în fastul imperial al soldățoiului Napoleon, parcă așa spunea mai devreme soțul tău, dar nu e vorba numai de un teritoriu pe care-l vrem numai pentru noi. Poți să înțelegi? Vechiul paganism al strămoșilor noștri s-a transformat într-o feerie creștină, Cristos e o invenție iudaică care a trecut Mediterana, ascunzându-se în catacombele Romei, ea a devorat toată puterea armelor cu umilința și când a ajuns în Răsărit a născut un fruct frumos: Bizanțul, sora trufașei Rome. „Ești cel mai ciudat nebun pe care l-am văzut“, îi zisese Herula Lucrezia. „Nu sunt vorbele mele, sunt ale unui învățat care mi-a schimbat viața.“ Tăcuse. Locul mlăștinos, luminat de o lună spectrală, mirosea tot a ierburi descompuse. În pavilionul unde se mâncase până atunci și se aduseseră mesele de joc bărbații vorbeau tare și aruncau cărțile pe mese cu exclamații violente.

„Îi auzi? o întrebase pe Herula Lucrezia, își închipuie că există. Se bat ca niște mercenari când e cazul, bârfesc, se culcă cu femeile și-și închipuie că și-au trăit viața dacă mai beau din când în când.“ „Și ce mai este în afară de asta?“ îl întrebase femeia provocator. „Știu și eu? Poate moartea pe care atât o slăviți. M-am uitat la tine ieri, la Torcello, aveai atâta dorință de moarte și ea, moartea, te pândește, dar dacă ar veni, te-ai speria.

Crezi oare că eşti pregătită pentru moarte?" Râsese scurt, ca și când ar fi mușcat-o de beregată și ea simțise o rană pe chip. Își acoperise obrazul cu o palmă rece ca și când s-ar fi ferit de ceva. Și-acum, când și-o amintea trăgând în vulpile ce se rostogoleau ca niște mingi la picioarele sale, cu privirea înghețată, cu setea de a ucide în ochii sticloși se întreba când și pentru ce o iubise de când o văzuse? Acum, după coșmarul acelei nopți de viscol, i-ar fi putut răspunde: o iubise pentru că simțise sub chipul ei pe Distrugător, pe cel care îți ia viața. Hotărât că el încetase să trăiască în afara existenței din care fusese alungat. Degeaba îi vorbise despre auleții și chitarozii cerșetori ce rătăciseră în pământul Greciei când Magna Hellas pierise și urmașii acestora cerșeau la porțile cuceritorilor. Ce putea să înțeleagă femeia de lux pentru care numai strălucita viață pe care o ducea însemna totul? Dar atunci cuvintele lui o mișcaseră. Hrisant era altfel decât bărbații sastisiți de viața lor nobiliară, de vânători și de tarocchi, de baluri și de carnavaluri, foștii soldăţoi austriaci trăiau numai din amintiri, câteva lupte norocoase duse undeva, în câmpiile siciliene și pe urmă dulcea pritoceală a timpului de pe domeniile pașnice, cu servitori în jur și cu lenea Sudului, unde Vimercatti avea întinse domenii. Sigur că acestui trai regal, dacă-i adăugai și visul unei Italii libere, era cum nu se poate mai bine. Herula Lucrezia Vimercatti îi spusese simplu „Unei femei îi plac cauzele mari ale bărbaților, sunt ca niște povești despre viscolele răsăritene despre care Christo mi-a vorbit, dar pe care nu le-am văzut niciodată". Îi apucase mâna. În jur era numai o lumină rece de lună și mlaștinile din jur miroseau amar și sărat. „Cine ești?" „Un grec care gândește ca Aristotel sau ca un sfânt", îi răspunsese.

*

Se apropiau Sărbătorile cele mari ale Crăciunului și pe la curtea beizadelei se vânturau oamenii de trebuință cu anateftere, tot sperând că Hrisant o să-i primească pentru a deslusi

încâlcitele socoteli de pe la moșii, dar el se dădea bolnav, ori, poate, era bolnav și nu știa. Se scula târziu, cerea, dacă avea poftă un salmingodis pregătit de bucătari în misterioasele lor magupii, deasupra cărora fumurile nu mai stăteau, dar parcă nu-i era atât de foame cât ar fi vrut aceia și înapoia tăvile, cerând ori castane fierte în zahăr, ori lisă de chitră în care punea pravurile lui, că-l spionau pe la ferești și-l vedeau dregându-și băuturile cu eterurile aduse de la Venezia în sticluțe mici pe care le ținea ascunse, ca un vrăjitor ce era. Trăgea tiutiun din ciubucul de Alep și cădea în gânduri, cerând să nu fie turburat.

– Măria ta, zicea Afenduli, caii ar trebui scoși din grajduri că se înțelenesc...

Hrisant Hrisoscelu nu-i asculta, nici pe el, nici pe secretarul livonian care îi aducea aminte, din când în când, că nu făcuse heretisirea.

– Mâine, arunca el, pufăind din tutunul de Macedonia care umplea odăile cu un fum verde și privea afară prin ferestre la zăpada rânită dis-de-dimineață de slugi și care iar se așeza până sub cercevele.

– Ce mai e în târg? îl întreba pe Iusufache abia sosit din turul de dimineață de pe la cafenion, ori de la precupeți, mai mult ca să-și arate ceasornicul englezesc căpătat de la Hrisant Hrisoscelu.

– Ce să fie, măria ta? răspundea sluga, la Biserica Bărăției i-au pus icoanei Sfintului Andrei atâtea lumânări, afară, de nu se mai poate intra înăuntru. Alde Safta Ilderoaia, de rămăsese văduvă de bărbat, a fugit cu un muscal. Lumea zicea că avea trebuință, că nu era dusă de tot, mai putea. Gavrilița Ganciu, de-l știe Înălțimea ta, a lăsat borțoasă o țigancă și aceea s-a spânzurat că o omora tat-său, care umbla după boer cu un cosor zicând că-i taie boașele...

Hrisant Hrisoscelu se scărpina ușor pe sub halatul de malotca, neascultându-l.

Și pe la curte ce mai fac, ei, boerii?

– Trag fitilele, măria ta. Care fură, care minte, toți strâng și se pregătesc să dea în primire că domniile sunt scurte și banii se agonisesc din vreme. Toată lumea se pregătește de Săptămâna nebunilor. Au auzit că face Măria ta mare carnaval, cu măști, cu toate drăcăriile... Mereu mă întreabă: „Mă, Iusufache, dacă alde boer Hrisant ți-a dăruit ție un ceasornic ca ăsta, cu briliante, trebue să fie tare bogat..."

– Și tu ce le spui? întreba beizadeaua cu un glas tot mai stins, privind prin ferestre soarele care încălzea ușor bogata zăpadă.

De câteva zile stătuse urgia și noaptea îngheța și orașul era acoperit de un cristal, când cutreiera luna deasupra Bucurescilor făcând să sclipească bălțile și Dâmbovița ce se căznea pe sub sloiuri să iasă la limanurile ei.

– Ei, eu le spun multe. Că ei întreabă și abia așteaptă să vadă trăsura domniei tale cu care ai venit și eu le povestesc ce oglinzi are, și ce felinare, și scările cum se fac ele mici, și cum sunt caii care ne costă – să știe măria ta, că fânul s-a scumpit cu iarna asta și de la moșii nu prea a venit anul trecut mare lucru...

– Lasă fleacurile, că n-am vreme, spune mai bine, ce mai bat ei din buze...

Iusufache odată se strâmba ca și când ar fi înghițit o pricomigdală tăvălită prin smântână.

– Mai ales muierile ar da și pielea de pe ele să facă năvală încoace. Cocoana aceea de a fost la domnia ta când ai sosit se dă de ceasul morții să mai pătrunză încoace, dar n-o lasă albanezii. Alaltăieri au prins-o că se îmbrăcase cu niscai nădragi și apucase să intre pe la cămări și dacă nu era careva cu ochii în patru, te trezeai cu ea în pat, că bună sculă – să mă iertați pentru îndrăzneală – trebuie să mai aveți devreme ce au nebunit toate muierile din Bucuresci și vor să rupă porțile...

Hrisant Hrisoscelu nu ținea să asculte asemenea lucruri de la slugile lui, așa încât schimba vorba, trecând la treburile domesticești; dacă aveau destule lemne pren magazii, dacă purtau grijă de păsările aduse de la Venezia pentru fețele cele mari și

dacă le dădea de mâncare câinilor și cailor ungurești. Toate ar fi fost bune, numai că înaintea primei zile de Crăciun, logofetul Caliarh apăruse, vânăt-vânăt; spuindu-i un lucru de întristare: unul din canarii lui, ce trebuiau dăruiți soției Princepelui, murise.

– Nu se poate! se mirase Hrisant Hrisoscelu, sărind din așternutul de pe care nu se mișca. Da unde-i țineați?

– Sus, în filegorie, ardeam și seara și dimineața nițel mangal ca să-i încălzim și uite că unul s-a dus și o să-i moară și muierușca, pentru că așa sunt păsările astea, dacă piere una, gata și ailaltă...

Se îmbrăcase cu halatul și urcase grăbit scările de lemn care duceau într-un fel de turlișoară monahală unde vara se țineau mesele și se luau geamurile pentru ca să intre curenții umezi ai bălților și pădurilor din jur. Hrisant Hrisoscelu nu mai urcase aici de multă vreme, dinaintea plecării lui, și, odată ajuns sus, văzu colivia cu stinghii de aur și trapezele metalice, frumos strunjuite care-l costase destul, cumpărată la Venezia tocmai pentru a-i face praf pe cei de la Curte, știind că Doamna slăbiciunea asta o avea, să asculte canarii. Sus, geamurile nu erau înghețate, dovadă, că nu de frig murise pasărea, ci de misterioasele boli ce le ucid pe aceste ființe ce nu se simt bine decât în anume locuri și cum le streinezi, odată băgă capul sub aripă și încremenesc. Cealaltă, muierușca, scotea strigăte ce te asurzeau, de parcă ar fi nebunit, sărea de pe un trapez pe altul și iar se repezea în sus ca și când ar fi vrut să scape din închisoarea daurită. Răsturnase micul vas cu apă și la boabele puse de slugi nici nu se uita, era mei sau altceva și o bucățică de zahăr, și o coajă de naramză, dar nevestica nu voia să moară în colivia ei din care cadavrul bărbătușului fusese scos. O furie rece îl încălzise. Ar fi pălmuit pe careva, dar se stăpâni, și, deodată, în soarele acelei dimineți care punea pecețile sale roșii peste zăpada încremenită, primordială, ce acoperise orașul jos, văzu turlele depărtate și auzi niște clopote într-o dungă, sunând a mort. Era liniște altfel, o liniște s-o tai cu cuțitul, o liniște cum numai

într-un astfel de oraș puteai să asculți, o liniște de început de lume și din când în când se auzeau clopoțeii de la săniile boerești care alergau spre Herăstrău, unde ar fi trebuit să se afle și el acum, să stea sub niște blăni de lup, cu căciula trasă pe urechi, cu o miță deasupra genunchilor și să privească la cucoanele ce începuseră a se îmbrăca muscălește, cu salopuri de samur și cu cușme căzăcești, ce le stătea cum nu se putea mai bine. Își aducea aminte de caii bine hrăniți, de poștele de hârtie, de Herăstrăul către care treceau echipaje cu tineri nebunatici ce dădeau foc cozilor animalelor și de săniile ce o luau nebunește pe lacul acoperit numai de o pojghiță, ca unghia. Vreo trei fete ale Zincăi Farfaroaia Golescu se înecaseră cu sanie cu tot, duse în ale morții de bețivanii de copii ai lui Holban Hartulari, ce din neamul lui fusese mămular și se pricopsise și ținea hanguri mari. Lucruri uitate și iată, acum, privind orașul înghețat sub lumina palidă a unei dimineți de decembrie, Hrisant Hrisoscelu se simți bătrân și fără putere.

– Să puneți așternuturi pe patul ăsta, zisese, că vreau să stau aicea diminețile și duceți pasărea asta undeva, să n-o mai văd...

Iusufache luase colivia și întrebase:

– Să nu merg eu mai bine și să cumpăr de la negustori vreo altă sburătoare, să-i ție locul celei moarte?

– Nimeni nu poate ține locul unui mort, zisese absent beizadeaua, privind afară unde copacii erau plini de chiciură.

Morile de la Radu Vodă scrâșneau din aripile lor de lemn. Parcă ceva înghițise toată suflarea din acel oraș în care numai sunetele dulci ale clopoțeilor de sănii mai vorbeau despre oameni.

– Să faceți foc aici, s-aduceți sobița aceea de la Viana cu care mă încălzeam pe vremuri, vreau să stau în priveală...

Îl lăsaseră singur și el se așezase într-un balansoar de lemn cam dogit, în care se legăna ca și când ar fi visat, uitându-se ceasuri întregi afară. Urcase și Rafira sau Sultana, cu alte slugi și dereticaseră repede, pe apucate, căraseră cearșafuri și blănuri,

aprinseseră mangalul și aduseseră aici și minaveta la care boerul, umbla din când în când, învățând paserile să cânte.

De Crăciun nu coborâse. Zăceau cozonacii și piftiile și nimeni nu fusese chemat să împărtășească sfânta masă cu beizadeaua.

– Incai, înainte îi mai plăceau muierile, dar acuș, cârteau alde Sultana sau Rafira și celelalte, e încă tiner, că nu s-o fi slușit pe acolo pe unde a fost și de unde se zice că s-a întors mai bogat decât a plecat, că am auzit că are saci cu briliante și pietre, și le ține ascunse, și mare minune să nu-i treacă cuiva vreun gând să-i dea în cap cu ceva într-o noapte...

Vorbe, el nu le auzea. Stătea neclintit și ura orașul acela frumos sub povara zăpezii. Câteodată, când eterul și pravurile pe care le amesteca în cahvea îl luau sub stăpânirea lor își închipuia că ridica perdelele și obloanele de lemn ale caselor și privea înlăuntru. De sus, din miradorul rotund, cu vedere în toate părțile, zărea și cel mai îndepărtat colț al orașului. Turnul Meridian dădea ceasurile lui turcești prin strigătele noului crainic ce avea o voce mai dogită care se auzea până la casa lui Hrisant Hrisoscelu. Ascultase clopotele de la Mitropolie, unde fusese slujbă mare și văzuse convoaiele spre Ulița Calicilor, sănii și carose, trăsuri și droaște ale boerilor de rangul trei, urcând spre palat ca să dea urările Princepelui. Numai el nu se mișca și simțea cum se bucura, cu o furie pe care nu și-o înțelegea. „Lasă-l, să bage de seamă că nu mă duc la el, că nu-mi pasă de puterea lui și de ce face. Să mă strângă, să mă ia cu neferii, să mă bage în beciurile lui, nu-mi pasă. Nu vreau să-i văd pe toți spurcații ăștia!“ Îi știa de mult pre mulți, din Fanarul puturos, unde strângeau bani cu ruptul pentru a cumpăra tronurile și a mitui unde trebuia. Acum erau boeri, purtau caftane îmblănite cu misada lată, tivită cu cacom, țineau hangere bătute în pietre scumpe la brâu și se scărpinau cu unghiile crescute sub işlic, care n-avea calpac de samur, contăș și feregea, de ajunseseră boeri de starea întâi, dar cum arătau ei în acea mahala unsuroasă, plină de câini și pisici moarte, cu curțile păduchioase,

acoperite de o viță vânătă și cu încăperi strimte în care abia își trăgeau răsuflarea, nu mai spuneau. Hrisant Hrisoscelu încă mai știa în nări acele mirosuri de haznale și de uleiuri grele, încinse pe plite și izul de sodă ieftină ce duhănea din vestmintele spălate rar, din economie. Unde erau casernele trăsnitoare de la Vani Keuii din care ieșeau cavaleriile strălucitoare ale oștenilor aduși din stepele Anadoliei, fioroșii soldați precedați de gardienii de turbane, armiferii ce deschideau drumul europalaților prea învățați? Totul se ștersese în memoria sa ostenită, o dulce zăceală îl învăluia, o stare de lene ce nu-i mai trecea, greața de a rupe hârtiile ce țineau foglietele sosite de la Viana în care nu mai voia să citească nemic. Mai curând desfăcea un jurnal vechi care dădea cifre despre jocurile finanțelor și n-apuca să citească mai mult de trei rânduri că-l și apuca un căscat și mai cerea un șerbet și apa rece, ținută în donițele puse în zăpadă sau în beciuri, deși era iarnă afară, că apa caldă avea gust de zeama de varză și nu-i plăcea și iar fuma și se mai dregea cu pravurile lui și atunci Bucurescii se despuiau pe dinăuntru ca la teatru și el vedea odăile în care fusese de atâtea ori, cu sofalele lor joase și cu covoarele scumpe de rugăciune pe care alunecai și auzea unele șoapte și știa sânii de demult ai femeilor ce se bașoldiseră de atâta pilaf mâncat și smochine și le căzuseră dinții cu care îl mușcaseră în tinerețele lor nebune, o, câte chiote în crângul de atunci al Cotrocenilor, când un puf verde împânzea trunchiurile și ramurile, și pădurea avea parcă buze de copil și respira un aer rece pe care ei, nebunaticii adolescenți, îl simțeau pe obrazele încinse. Primele jocuri cu fetele beizadelelor, cu chipurile lor de porcelan, înghețate, cu ochi albaștri de păpuși, cu acea mândrie învățată cu doicile nemțești ori francese, venite de cine știe unde ca să dea lecții de bună purtare vlăstarelor princiare ale foștilor vânzători de locum de la Stambul, ajunși aici boeri cu arbore, cu diplome cumpărate pe bani grei, ce mințeau pe naivi și îndulceau stările incerte ale acelor oameni pe care numai copiii lor îi înnobilau. Serile nebune din

mlaștinile de la Radu Vodă, când se auzeau sărutările scurte, furate copilelor îmbrăcate în satinuri de Lipsca, albe, cu horbote sau agitând un petit mouchoir de gaze rose, bătându-și iubiții cu jordii de salcie abia culese de pe malul gârlei puturoase care le plăcea atât pentru că locurile aveau o taină, și lui îi plăcea să vâneze câte o mamuzelă ce alerga prin iarbă, precum felinele de la Persida, în rochiile lor aeriene ce ardeau câteodată pren biserici luând cu focul lor, cu tot, viețile cele neștiutoare și tinere, cum se întâmplase de un Sfânt Paște cu Elisafta Comnen care cine știe ce păcate plătise, buzata fetiță de 16 ani, ce nu mai fusese fecioară de la 13, pentru că mult mai era săltăreață și cu care, cum se ascundea vreunul în vreo odaie, se trezea fără snagă. Acum umbrele orașului invadat de zăpadă se lungeau peste ulițe pe furiș. Apăreau primele felii de întuneric, dinaintea nopții, știa cum începeau amurgurile de iarnă în orașul Bucuresci: întâi griurile apăsătoare devorând zidurile și ștergerea contururilor, vechile hanuri de lemn fiind primele absorbite în neființă, cu acoperișurile lor de șiță, putrezite și ele, încărcate de spăimoasa lumină, ultimă, și pe urmă copacii despuiați de frunziș, siluete vagi în albastrul nemilos deocamdată, niște jonci lipite de zidul cerului, alb aproape la orizon, cu vagi explozii de lumină, repetate într-un infinit ce avea un calm funebru. Orașul halucina în acea amiază de iarnă și Hrisant Hrisoscelu simțea că este sustras de un lucru pe care nu-l deslușea, era ca și când ar fi ieșit din viața reală și ar fi intrat în altă existență. Nici o dorință, numai o lene ucigașe, o vagă dorință după ceva de care nu avea nevoie. Clădirile sticloase ale Bucurescilor, dincolo de care vedea iatacurile, duhnind de lene, se pulverizau în acea lumină. Fusese ceasul siestei, mai scurt acum, iarna, al lepădării veștmintelor, când barbele decavaților de boeri umblau pe sub cracii muierești plescăind din buze, ohtând și vărsând toată puterea ce-o mai aveau în acele neostoite pâlnii nesătule de plăceri, și orașul tot, dacă l-ai fi ascultat, nu ar fi fost decât un geamăt de voluptate. Era vremea când se făceau copiii, ieșeau și

câte doi, gemeni, din acele mari dorinți, și soarele declina măreț peste case și palate; era ceasul voluptăților casnice, când numai tălănițele nu serveau, cum spunea dada lor, cea care le ținea socotelile pren pivnițele ce se măturau acum pentru că sosea seara și se învârteau mușterii pe afară, ora ticăloasă a incesturilor, când mintea preacurvea în cuget și vreun tată, rămas văduv, își desvirgina fata, abia ivită la viață, cu sânii îmbobocind impudic, luată pe neașteptate în așternuturile asudate, cu chiote și rumegări de mistreț, când pereții crăpau de frică la atâta ticăloșie, dar ceea ce greșise trupul, aveau să ierte slujbele și rugile popilor, plătite cu galbini mulți ca să-i învelească iar în cuvenita rușine. Numai cerul Bucurescilor era clar, imperturbabil, până la el nu se auzeau strigătele de voluptate și nici sgomotul mic, definitiv al hymenelor rupte, cel ce împingea copilițele nevinovate în teritoriul curviei. Dacă privea prin alt geam, Hrisant Hrisoscelu vedea Cotrocenii cu copacii săi negri, acum roși de podoabă, orașul Hilarii părea ridicat într-un Ierusalim al soarelui, era frumos în nemernicia lui și o căldură dulce îi intra în obraji, Hrisant își aducea aminte și de șoimii de vânatoare cumpărați pentru Princepe și i se făcea frică; dacă îi mureau paserile și darurile lui se împuținau?.. Vrusese să cheme pe cineva, dar îi fu lene să se ridice, ori să scuture clopoțelul care scotea sunete stinse. Prea multe vorbe căzute trebuiau spuse la heritisire, de aceea nu se ducea să lase stofele și parfumele și ce mai adusese, lăcomia de complimenturi a domnitorilor îi mâncase toată viața, era tăcut, ostenit, privea bogăția ca pe un dar firesc, dar nice să-i lingușească pre aceia nu putea. Se auzeau pași pe galeriile de lemn ale casei, careva, o slujnică, se ghilosea cu vreu rândaș, muierea scotea icnete ascuțite, lui nu-i mai spuneau nimic aceste lucruri, din el ieșise ispita, ceva murise acolo, în Venezia și veselia lui de demult nu se mai întorcea, dorința turbată de a trăi, de a risipi; lumea nu mai valora un sfanț, părea stoarsă de orice tentație, ar fi trăit zidit în acea nepăsare rozându-l pe dedesubt, de care era conștient, dar neputând să

i se împotrivească. Era fericit că nu trebuie să se miște, că nu-i mai era foame și sete, că era lăsat în pace, păzit, uitat, nefericit dar și fericit în același timp, pentru că totdeauna când pierzi ceva, un lucru te cumpără singur și te ia într-o altă stăpânire. Nu o visa pe Herula Lucrezia Vimercatti, cum și-o dorea câteodată, nu putea s-o viseze, dar nu dorea nici o altă femeie, deși în oraș erau destule și încă ce femei! Le știa de la alunițe până la rădăcina părului, se culcase cu cele mai frumoase, ele se umiliseră cu toatele, pe câteva le alungase fără nici o remușcare atunci când încercau să-l subjuge cu o apăsătoare dorință imperativă ce zăcea în fiecare femeie, cu insistența de a-i impune să facă ceea ce doreau numai ele. Era un tânăr revoluționar pe atunci, scopul politic îl domina, femeile erau numai niște surse de bucurii întâmplătoare de care se putea lipsi. Fusese pregătit pentru beciurile reci de la Șapte Gulade, gata pentru chinurile infernale ale gâzilor turcești ce nu se jucau cu cei ce li se opuneau. Știa din auzite cum începeau necruțătoarele întrebări, dar mai întâi învățase să iubească moartea, adică era pregatit pentru sfârșit, și restul nu mai avea nici o importanță. De ce mor oamenii, mai ales când sunt tineri, pentru niște idei abstracte? se întreba acum, când, dezamăgit, trădat de către vechii lui tovarăși, trădând și el pe alții numai pentru a muri într-un fel pe care-l socotea eroic, demn. În sfârșit, aflase că limonada retorică nu o poți bea decât la o vârstă tânără când moartea ți se pare mai frumoasă decât viața întrucât numai ea are sens, cum spunea Nicolo Depasta, arătându-i scopul jertfei în care el crezuse. Morți, mereu morți, morții care ne iau în stăpânire imediat ce ne naștem, existând în funcție de ei, de alăturarea aceea nevăzută, într-un cortegiu ce nu se sfârșește și care e început, de undeva, din niciodată...

Trecuse și Crăciunul; într-adevar, cănărița murise și ea peste o zi, o svârliseră undeva în zăpada proaspătă și colivia de aur, cu trapezele ei frumoase, legate cu fire de mătase, rămăsese goală. Moartea pustia totul, lua cu ea orice sens al existenței;

odată cu distrugerea trupului nu mai exista nimic din moment ce nu mai știai nimic. Și într-o dimineață sau într-o amiază ca asta avea să vină Trimisul, omul cu lațul, care-l va întreba unde sunt banii Eteriei, banii aceia ce se topiseră pe neștiute în nebuniile pline de fantasii fără oprire, săvârșite de dragul femeii ce se despărțise de el cu o perfectă indiferență, cu răceala cu care lepezi un vestmânt vechi „Și-acum?“ întrebase în acel ultim ceas, în palatul Caragua, dospit de sudorile ultimei lor întâlniri. „Acum, nimic, spusese Herula. Trebue să înțelegi, nu mai e nimic de făcut, totul s-a sfârșit, ca o boală de care te mântui.“ Frumoase cuvinte, dar la ce-i foloseau lui? Într-o astfel de împrejurare numai unii pot să zică: „Și-acum, nimic“, pentru că, într-adevăr, pentru ei nu mai înseamnă nimic restul de zile și de nopți, întrucât acel lucru în care numai unii crezuseră, luase sfârșit pentru ceilalți, înainte de a afla ei înșiși.

Bucurescii cădeau sub tencuiala acelui amurg, depărtat și rece; o înstrăinare intra în ziduri, deodată simțeai că suferi de frig, dar de un altfel de frig decât cel de care suferă toată lumea. Cei de afară se întorceau de la Herăstrău, se auzeau clopoțeii, hilar și vag, el știa asta, simțea acum foarte bine că se afla într-un oraș strein cu totul, existând între niște oameni ce nu-l iubeau și care îi rămâneau definitiv indiferenți. Împotriva lor pregătea o teribilă răsbunare. Se gândise la asta de multe ori în nopțile când nu reușea să adoarmă cu nici un chip. „O să-i ruinez, spunea cu glasul celui care vrea să pedepsească, am să-i împing la mare risipă, am să-i fac să-și vândă sculele de prin scrinuri ca să cumpere rochii muierilor de la Viana sau de unde dracu își târguiesc ele trențele bine croite, am să-i silesc să-și vândă moșiile pentru a-și cumpăra cai ungurești, fiindcă ei asta vor voi să aibe: cai ungurești, ca ai mei și carose de Viana sau de Bratislava, și ambiția le va lua carnea de pe os; o să-i învăț eu minte, odată pentru totdeauna, să mă mai invidieze, să-mi mai dorească moartea, prefăcându-se că mă iubesc și sărutându-mă cu barbele lor puturoase. „O să vă vindeți fiicele și o să le faceți

târfe pe Podul Beilicului, numai ca să dansați la Săptămâna nebunilor!" Și, la gândul acesta deplin, de vindictă, o fericire pe care n-o cunoscuse niciodată îl năpădea ca o apă fierbinte, învăluitoare.

*

Se trezea uneori noaptea și auzea gândacii foșnind parcă în pereți. Casa veche, plină de găuri, nu fusese măturată de mult, slugile se leneviseră, intraseră și ele într-o apatie pe care le-o transmitea, cu cea nemișcare. Mirosea a cerneluri uscate pe hârtie veche de căldura focurilor mari de iarnă și mai ales a sfoiag. Păianjenii își țeseau tăcuți, ziua, pânzele lor sub tavane. În plasele aeriene câte o muscă mare, trezită din hibernare, era vânată și devorată lung de cruzii călăi ai încăperilor. Praful îi usca beregățile, simțea că nu mai poate să respire și că se sufocă. „Mâine îi chem pe acești puturoși și le frec ridichea de n-or să se mai vadă, mănâncă de câte șase ori pe zi, au început să se îngrașe, le-au crescut curii ca la nevestele de popi, bârfesc și mă vorbesc în târg. O să-i mai împuținez, las' că-i învăț eu minte", dar cum se scula târziu, se lua cu altele și uita; ei se prefăceau că au treabă, tot răzuiau zăpada ce se topea lent și scăzuse ca marea sub lună, părea numai un grunz murdar ce păta grădina despuiată și pe ziduri până și arvaniții moțăiau. De fiecare dată, sorbind cahveaua bine pregătită de Rafira ori Sultana în cuhniile casei, trăgând din tutunul de Macedonia se lăsa cuprins de o lene ce-l scotea din sărite, dar în care se complăcea fără să vrea. Ca să scape de sentimentul acesta de pierdere a conștiinței îl chema pe Iusufache; acela făcea temenelele de cuviință: „Frumos ești, Doamne, sprâncenat ești! Vesel să fii!", ca lui Vodă, pe urmă scotea ceasornicul englezesc cu briliante, se uita lung la limbile lui și se mira, ca și când l-ar fi certat: „Târziu, târziu"... Nu-i spunea lui anume asta, pentru că nu îndrăznea să se întindă la cașcaval, dar era într-adevăr târziu, aproape de prânzucior; boerul nu era mâncăcios, lăsa bucatele aproape

neatinse, dacă gusta o smochină sau două, având pe față o schimă de greață. Masa de prânz o lua pe la cinci, un borș fierbinte și câte o bucată de carne, mai mult vițel dacă era, de carnea de porc nu se-atingea, crescut la Stambul se deprinsese cu cele mahometești, așa încât la ei în curte nu se găseau astfel de animale. Pe urmă iar cădea în visătoria lui plină de tăceri. Iusufache îi dădea raportul; cum se sărbătoriseră cele cuvenite la Nașterea Domnului, care boer lipsise, și de ce, cum se țineau popii, cu Mitropolitul, ce se mai spuneau despre nebunul de Teodat, pularnicul care ar fi încălărat o vacă a sfinților părinți, că nu-i mai ajungeau muierile și câte și mai câte. Acela dădea din buze, nu ostenea; arsese cuptorul curții domnești de era să se facă praf palatul care și așa era mai mult din lemn decât din ziduri; alde Princepele trimesese, cârteau slugile boerilor, plocon Împăratului peste una sută mii de taleri; Validelei, zece mii, că era mai mic; Marelui Vizir, tot atât; Chehaiaua de la Stambul se îndopase și ea ca un gânsac cu grăunțe de aur: 5 000; Caimacam pașa de asmenea; Reis Efendi ce trecuse pren Bucuresci ca să mai dea un svon, două, plecase cu sania plină; mai marele eunucilor, având omul său la curte, se alesese cu 800 de funduclii din cei zimțați. Padișahul, între altele, primise și o scatulcă cu diamanturi de la domnitor. Nu era încă mucarerul mare, dar nu strica să bucuri pe Înălțimea sa cu niscai pietre scumpe, cevașilea; precum Alteței, mamei Princepelui Serenissim, ceva perle, din cele grele, cât oul de bibilică. Pentru restul curții imperiale fuseseră trimise cu săniile peste 60 de blăni de hermelină și 500 de sârturi de samur, o avere, nu alta. Pe alde Aslan Ceaur îl prinseseră cu șolticării, că-i luaseră țechinii și rialii spanioli cu pajoră, gurușii, caragroșii și zloții turcești, găsiți într-un beci, vârâți într-un perete, alături de galbini turcești, stambulii de opt lei unu', misiri, galbini de Stambul și câte și mai câte odoare. Era vorba să-i scurteze capul, ori, în cel mai fericit caz, să-l trimită în surgun pe la mânăstiri, ori cine știe pe unde aveau să-i zacă oasele.

– Dar Măria Sa, Principele, nu întreaba de mine? își iscodise Hrisant Hrisoscelu sluga.

– N-am auzit...

– Să mă fi uitat Fericirea Sa?

– Cine mai știe, dacă nici domnia ta n-ai dat semne, că toată lumea așteapta să te vadă cum mai arăți și mă întreabă.

– Și tu ce le spui?

– Ce să le spui? Că o să te înfățișezi la Săptămâna nebunilor, atunci vreai domnia ta să dai o mare serbare, cu fasturi și cu arteficii, cu danțuri și cu muzici, să întorci Bucurescii pe dos...

– Bine zis, care te mai întreabă, asta să le adaugi: boerul nu vrea să se arate până când o să vă spargă ochii cu luxul și briliantele aduse de la Venezia și o să dea un bal mare, să deschidă casele lui și să vă țineți, așa să le zici, m-auzi tu?

– Da cum? Cine minte mai bine ca mine?

– Cum adică: cine minte mai bine ca tine?

Iusufache îl privise cu ochii lui pustii în care se răsfrângea tot golul sufletesc al unei slugi ce nu are altă bucurie decât să mănânce și să bea pe la patru, când stomahul lui rumegă ca al animalelor din curte:

– Măria ta nu știe că oamenii au început să cârtească?

– De ce să cârtească?

– Au tot așteptat ca acel logofet, al domniei tale, Caliarh, să le mai dea ceva din lefile lor, că se apropie Anul Nou și au și ei de trebuință...

– Și de ce nu le-au dat?

– Pentru că n-are... Moșiile sunt înglodate în datorii, dobânzile cresc și creditorii, zice el, au devenit neîndurători, abia îi țin albanezii cu puscile pe la porți...

– Să vândă ceva, prisăcile, o pădure, un heleșteu, o moșie, să nu stea cu mâna în cur!

– Ar vinde, dar cine ia moșiile astea, pline de ipoteci, de angaralii?

– Ia te uită, se mirase Hrisant, ai învățat limba logofetului! De unde?

– Ei, măria ta, prea ne crezi proști pe toți...

Hrisant Hrisoscelu căuta ceva în mintea sa ostenită. Oare ce locuri nu mai erau iptotecate, ce păduri nu fuseseră tăiate și ce mai putea vinde pentru a nu-l mai înghesui acei streini de pe la porți? Se hotărâse să-l cheme pe logofet cu anatefterele lui cu tot și să socotească împreună, cât mai avea, ce trebuia dat, astupat, ce era nevoie, dar la gândul că acela o să-i vie cu chitanțe, cu polițe, cu acturi năclăite de cerneala literelor columbate, cu socotelile încurcate din care nu răzbea nici o lumină, simțea că înnebunește.

– Bine, încheiase cu un gest care-i spunea slugii că nu mai avea nevoie să fie supărat cu chestiuni din astea, mâine, când îmi aduci ciubucul, amintește-mi de ce mi-ai zis azi, că trebue să facem o socoteală. Și să le spui la ai tăi, care stau pe sub scări și trăiesc din belșugul meu, că or să primească tot ce e de cuviință, că am de unde. Odată am să încep să vând pietrile mele și nu știu cine va putea să le cumpere...

– Să mă duc la ovrei, în bezestemul Sărindarului și s-aduc pe bancherul Rosenthal?

– Nu-i nevoie de bancherul Rosenthal, am eu bancherii mei în Bucuresci, ori mă sfătuiești tu pe mine ce să fac? și-l plimbase afară cu un gest.

A doua zi, bineînțeles că mutase vorba despre cele discutate cu o zi înainte, puindu-l să-i povestească cum fusese slujba cea mare de la Sfânta Mitropolie.

– Cum să fie? S-a sculat Princepele, devreme, au bătut seimenii cu foc mărunt și au ieșit cu odobașii și ciorbagiii. Au cântat din instrumenturile lor turcești din zâlzen și boluzen, lume ca la carnaval, țimbale, tromboane, boerii fuseseră dis-de-dimineață la palat cu matrazurile, corul bisericilor din Bucuresci cânta de te durea inema: „Vrednic este!“ și domnia sa se uita ca și când nu ar fi văzut pe nimenea. S-au pus covoare,

dinainte-i, sus în deal, ca să nu se sdruncine când cobora din trăsură. Băteau timpanele de te asurzeau și davul făcea să se spargă cerul cu tunetele lui, lumea iubește fastul domnilor; dacă sunt bogați se simt și ei puternici și cu buzunarul plin, chit că le chiorăie mațele de foame. În dreptele lor cugete gândesc la fericirea măriei sale și nu-l invidiază. Sus, în deal, au venit Mitropolitul și l-au întâmpinat cu mare prisoseală de vorbe. De trei ori iese Domnul din ghecit pe an și se cuvine a fi ocăriți de bine cu toții că Principele e Domnul lor lumesc, în afara lui Dumnezeu care-i așteaptă în cer cu tot ce-i folositor sufletelor.

Hrisant Hrisoscelu nu asculta acea învălmășire de cuvinte a slugii sale credincioase și compara în gând vechile ceremonii la care participase, cu ciudatele, depărtatele, pierdutele ciurde de boeri și soldați, îmbrăcate în haine orientale, încărcate de blănuri și erodii fastuoase ce abia se înclinau în aerul dulce al arhipelului, cufundat într-o dulce torpoare, cu serbările din orășelul prăbușit și sărăcit, ce nu semănau cu marile, nemaipomenitele cortegii proiectate pe majestuoasa Aia Sofia de bazalt, cu acele case pe balcoanele cărora se așterneau cele mai frumoase covoare din lume, în cinstea bazileilor morți de mult, lăsând locul cailor arăpești și giubelelor încărcate de briliante turcești. Unde erau palidele figuri de împărați creștini ce se orbeau unul pe altul, ori își tăiau mâinile sau își smulgeau limbile cele păcătoase ce cârtiseră unele împotriva altora, unde era mileniul șters, putrezit el însuși ca un corp viu, trupul timpului luxuriant în care se topiseră atâtea visuri de mărire, gloria mai marilor sufletelor și ai bunurilor de nemic, pământești? Fala Bizanțului înmormântată în piatra stearpă a orașului cucerit? Dincolo de Rumeli Hisari smoneau vânturi mici dinspre Asia Mică și mirții aruncau parfumul lor amestecat cu duhoarea Orientului, miros de cadavre abia descăpățânate, udând cu sângele lor țărâna setoasă în care intraseră găleți întregi și totul răsuna dintr-un timp de demult, încărcat de strigăte și vaiete, ca un urlet al descăpățânaților, al celor din fundul Bosphorionului, dacă gurile lor

smulse din trup ar mai fi putut să cânte vreodată; poate numai tigvele lor din care peștii luaseră ultima bucățică moartă de carne, acele cranii golite de ochii frumoși ce vor fi știut înaltul cer, verde al Islamului sau al creștinității, domnii cuvioși ce vor fi sforăit prin trapeze de mânăstiri, ori în stranele frumoase din lemn de lămâi ce iradiau mirosuri nespuse la slujbe, acum numai niște orgi ale golfului în care se sbuciumau apele, ele, acele cranii golite spuiau acum un cântec melanholic despre măreția trecătoare a lumii. Figuri palide într-un convoi, trufia puterii dusă călare într-acele sunete ce-ți tăiau nervii, bătaia profundă a tumbaralei și cihodarii plini de măreție în decorul nelumesc al celei mai minunate cetăți de pe lume... Poarta cea mare, Bab-i-Humaium, Poarta Fericirii, Poarta Jalbelor, egrete și cabanițe anonime într-o lume de viitori descăpățânați ce doreau, făceau totul pentru a ajunge din cetele ceremoniale, jos, în golful parșiv care la amurg era violaceu și pașnic, străbătut de feluci și caice și, dedesubt, morții lui foșneau putrezi în saci și se clătinau la curenții adâncurilor ca o vegetație de cadavre frumoase, drepte, ca trunchii unei păduri tinere, plutind leneș, nu cei din care se rupsese totul, cei mai proaspeți, abia sosiți din celulele pline de păduchi cât oul, roși de rane, bătuții, arșii pe la subsiori ca să mărturisească pe unde au ascuns averile, foștii domnitori, și viziri, și pași, cei ce uitaseră prin garnizonuri că puterea e numai a unuia singur ce-și trimetea imbrohorul care glumea cu tine, bea și odată bătea din palme și apăreau acei harapi nemiloși și scoteau fermanul și vedeai moartea cu ochii, cât ai clipi. Mii de uciși, înșirați într-o tribună a răposaților, decapitații sau morții fără trup ce și ei se trupaseră într-o tristă cohortă, dreaptă, încremenită, plină de dignitate, cu acele figuri hieratice de fantome înșiruite rânduri, rânduri, atât de multe rânduri, încât Hrisant Hrisoscelu credea că trăiește un coșmar cu ochii deschiși. Și parcă atunci foșgăiala gândacilor, mișunarea lor secretă prin podele și munca titanică a păianjenilor sub acoperiș și mirosul de prav îi mai dădeau speranța,

speranța că scăpase odată pentru totdeauna de orașul în care atât așteptase și care-l deținea într-un fel, ca pe o ființa pe care poți s-o retragi dintr-alt loc, și s-o readuci în rândul acelor morți ce așteptau solemni, palizi, descarnați, în rândurile lor infinite, sute de morți pe care nimeni nu-i mai lăuda și nu-i mai însoțea cu plecăciuni și cu vorbe roditoare, cuvinte, deșarte cuvinte, privirile scurse, pline de o târâtă, cerșetoare lipsă de demnitate, complimente soioase ca măslinele abia scoase din butiile de Chios, care nu aveau însă mirosul de căcat al gurilor spurcate ce lingeau tronul cel plin de daruri lumești. Totul într-o ciudată cavalcadă a morților cu cei vii pe care-i știa aici, aproape, urcând dealul pricăjit al Mitropoliei, prin forfota mulțimii dornice să-și vadă grămada de gunoi, strălucitoare a favoriților curții, bălegarul bogat în care mișunau muieri și limbile cele mai spurcate altfel prin cotloane, pe unde urdinau cu vorbe greșite, necuvioase, cu calomnii care mai de care mai încărcate de ură. Alaiuri peste alaiuri, astfel iubeau toți domnii, neînvățând de la ceilalți, mereu gloata care se amuza de împiedicarea unui cal la vreun colț de uliță, toată fala vegheată a garnizoanelor de ieniceri din care se auzeau îndepărtate trâmbițe, sunând câteodată, la ceasuri de seninătate; Judecata de apoi, nebunia colectivă a gloriei ce trăia pe ascuțișul săbiilor nemiloase, bucurie curmată într-un mâine foarte apropiat, un mâine plin de groază, lipsit de bucuria turbatelor alaiuri, bete alaiuri, încărcate de aur și bogăție, prag de morminte ce se deschideau de pe acum, secret, cu o mișcare nevăzută. Unde erau toate acele minarele cu turlișoare ca țurțurii de ghiață, vibrând în serile Stambulului; unde, grădinile profumate cu mirosuri numai ale acelui oraș ce nu putea fi confundat cu nemic? Altul era sensul morții la Venezia, unde puteai să te stingi de plăcere ascultând corurile basilicilor sau așteptând în mirosul de nămol al canalelor pe Lucrezia Herula Vimercatti și altul era sensul morții lângă moscheia Fethiè, lângă pragul Asitané, sub cipreșii somnolând, lângă groaza pașalelor ce așteptau sentințele în Bostangi Besa,

acele cuvinte scrise de Ambasadorul Morții pe pământ în cancelariile lui și citite la lumina faclelor în beciurile umede de sub palatele cele ce arătau numai fața lor, trandafirie în răsăritul soarelui, a vieții care era vânată diurn de Marii Venatori ai spuzi telor stele ce întâi pe soare îl ucideau, undeva în crângurile de la Azap-Capu...

– Au cântat Axionul, își bătea degeaba buzele Iusufache, auzit numai de el însuși, și pe urmă s-au sfințit colivele ori pilaful și ce mai era pe-acolo. A dat Domnul și-o masă, nu afară, că era ger, ci în trapeza cea mare a Mitropoliei cu vânat și jimblulița cu urdă sărată. După protopsaltis se înghesuiau calpacele boerești la mâncat asudând cu sârg. Înălțimea, sa, sculat cu tot parataxisul, era vesel – așa ziceau aceia ce mi-au povestit – și tare mai m-am bucurat că a uitat de măria ta, care nu a făcut încă heretisirea, că zice și secretarul domniei tale că nu se cuvine și că nici el nu mai stă dacă nu i se dă leafa, că n-are nice ce îmbrăca...

– Cum n-are ce îmbrăca? se mirase Hrisant Hrisoscelu, parcă trezit din somn, slavă Domnului, că la Venezia l-am ținut numai în hainele mele că nu era să mă fac de râs, ori și-a vândut trențele în Cochivechi? Să ia ce-i trebue de la mine de pren lăzi că n-o să moștenesc lumea asta. Ce vrea?

– O blană. L-a podidit frigul iernii cu care nu e obișnuit...

– Dă-i ce-i trebue și mai spune-mi ce-a mai fost?

– Ce să fie? Lume multă, vătăvi de aprozi, care abia țineau mulțimea când s-au dat pomana banilor, vătavi de păhărnicie ce au făcut scurtă la mâini, turnând în pahare, Mitropolitul a binecuvântat pe toți cu paterița în mână și boerii cu toiegele lor aurite au luat sfințirea de sărbători. S-a mai făcut slujba mică la urmă, dar lumea era amețită, cucăiau toți, gata-gata să se facă de râs, dornici să se întoarcă în așternuturile lor, s-au îndeplinit toate schimele de smerenie, au pus fiecare în blid câte 15 lei pentru pomazania mare după ridicarea colivei, preoții domnești și diaconii au zvorit cu sârg...

– Au cântat și protopsalții cei mari de la Mitropolie?

– Dar cum? Toți îmbrăcați în trup! Strigau către Dumnezeu!

– Au zis și tropariu, și condacul?

– Totul, măria ta.

– Dar lăudările s-au făcut?

– Ce mai întrebare, parșivii de-i cunoaște măria ta abia așteptau. Răuascunșii din jurul Domnului se băteau cu barbele care să încapă mai în față și să facă temenelele.

– Sfetagoriți și Sinaiți au venit la sfânta slujbă?

– Asta nu mai știu, măria ta.

– S-a facut engomionul, tot?

– Tot.

– S-au dat confețioane?

– Tot, au luat de la preuți înghițitura de credință, măriile lor, vin și mâncare.

– Vutcă și cofeturi?

– Dat, că noi, slugile, la asta ținem, cum se taie ceva de la mesele împărătești înseamnă că-i de rău, că se strânge sacul la gură, și adio bacșișuri, adio bună stare...

– Pe boerii de rangul doi i-au băgat Măria Sa în seamă?

– Erau cam roși și duhoși, cu blanele cârpite, le mai căzuse pasul, cârteau buziș pe la colțuri, umpluți cu răutăți. Obrajii lor luaseră văpseaua plânsului ochilor lor, cum zice sfântul Irace Sirul! Iar s-aude c-o să avem Domnitor nou, careva se pregătește pe la Stambul, a dat mai mult și abia așteaptă să se facă încoa.

– Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Țara asta e sătulă de nepace: încai, Iusufache, să știi de la mine că boerii și domnii care au stat mai mult sunt sătui, și-au mai acoperit găurile buzunarelor, dar vin alții, tineri, nesățioși, gata să prăpădească totul în jur, și cu ăștia e mai bine să n-ai de-a face. O javră bătrână înțelepțește, mai lasă carne pe os, învață de la mine... Și-acum, du-te că am o treabă...

– Parcă ieri spuneați că...

Îi făcuse vânt cu mâna:

– Piei! Te chem eu când am nevoie de tine..

Urcase în filegorie, abia târându-se, nu înainte de a se dichisi, de a se spăla cu apă de obraz și de a-și rade barba, că nu se mai suferea cu păr pe față, ca maimuțele, slăbise, oglinda veche arăta un chip striin și în ochi zărea un deșert ca în privirile nebunilor, o osteneală mare, licăriri vechi, încremenite, parcă nici nu vedea cu ele, deși dincolo de acea suprafață verzuie de sticlă se recunoștea, era poate închipuirea ființei lui. „Cât m-am schimbat! se căinase singur. Parcă am trăit un secol..."

Sus era cald, blănile moi, orașul se vedea așternut la picioare; cu pomii lui scheletici, cu acea depărtare rece care-l separa de ce era în jur; un cer seninos, trufaș, stătea deasupra. Nu trecea nice o pasăre sub covorul de aer, totul era lipsit de viață, nu bătea nici vântul, zăpada se luase aproape de pe ulițe, mai erau gorgane uriașe, strânse pe la colțuri, ori pren grădini, adevărați tumuli, livide morminte în acea pustiire a Bucurescilor care aducea cu șiragurile de piramide naturale despre care îi vorbise Dumitriță Turnavitul odată, ciudatul bețiv care amenințase beizadelele că o să scrie cândva o carte în mai multe tomuri despre ținutul mirific al Valahiei și al celor de departe, de la Marea cea Mare, la stepele Tisei, ținutul imemorial al Daciei Felix, de unde trăgea ciudatele sale semne. De la el auzise teoriile bizare că de fapt mitologia greacă se trage din poveștile acelor ciobani ce stăteau în neclintirea zării pe ciumaguri, cum îi vedea el din carose, sosind în țară, mute personaje ce erau de fapt niște inițiați, acei analfabeți geniali care se duceau în muntele Kogaion de unde luau împărtășania de la un preot al lor, Zalmoxis sau așa ceva, un munte misterios pe care se afla o coloană a cerului din argint, ridicat de preoți ce-i învățaseră pe pitagoreici religia lor de mai târziu. Ciudate vorbe ale unui nebun, spuse parcă în somn, dar având în ele o taină ciudată. Curiosul lui prieten bea pren crâșme puturoase și deborda de cuvinte, spuiind cui îl asculta că până și crângurile de piatră ale Athenei sacre erau inspirate de acei inițiați ce făceau

transhumanțe și umblau după stele în nopțile geroase, bâjbâind prin Tracia lor milenară ce premersese civilizația elenă.

Tăcerea liturgică a amiezii Bucurescilor copleșea toată acea casă pe care o simțea pândindu-l. Desigur, Iusufache se dusese de ieri să le spună slugilor că boerul o să aibă grijă să le dea lefile și să treacă la socotelile lor atât de încâlcite. Până atunci se descurcaseră ei oricum, pentru că-l știau ce belaliu este și cât de greu îi vine să facă adunări și scăderi. Probabil că logofetul Caliarh își pregătise niscai măruntei pentru ei, cât să le ajungă să nu moară de foame, că slugii dacă-i dai, se învață cu multul și nu e bine, nu se mai oprește cu răsipa. Asta o învățase de la ai lui, de la acei falnici strămoși, sgârciți și mândri pentru că, spuneau ei, așa se fac averile, se clădesc cu trudă, dar mai ales punând puțin lângă puțin.

Și gândul i se întorcea iar spre bețivul delirant de Dumitriță Turnavitul, la ideile lui ciudate, la euforia cu care exalta acel trecut imemorial al acestor valahi, răspândiți până în stepe și în țara tătărească de unde veneau călăreți înfricoșetori, nesătui de pământuri noi, cu cruzimea lor, cu minciuna batjocoritoare cu care înfruntau ce mai avea elevat acest colț european de lume, un ultim salon în fața iurtelor și a corturilor asiate, ce aduceau un vânt dinspre Răsărit. O vreme nu-l înțelesese pe Dumitriță pentru că el avea câteodată un fel de a vorbi foarte ocolit, ca al oracolelor, proabil că o veche deprindere de conspirator îl obliga la asta, nu înțelegea de ce-l urăște pe Napoleon pe care mai apoi și Hrisant Hrisoscelu îl urâse din toata inema.

– Ne va trăda. E prietenul turcilor, nu iubește libertatea, cum susține, el nu vrea decât gloria Franței și mai ales faima personală. Degeaba predicile, atâta vreme cât îngăduie acestor trei puteri din coastele noastre să se tocmească pe soarta altora. Visezi ca și mine la o patrie liberă, Hrisant, dar ea, aceasta patrie liberă, e foarte departe. Vor mai muri mulți, poate și noi amândoi, până vom vedea Romaica. Turcilor puțin le pasă de ceea

ce dorim noi, dacă ar fi să judecăm drept, nici nu s-au atins vreodată de credința noastră, au o cinste a lor. Ei doresc să ia tot ce se poate lua de aici, restul nu-i privește. În cruzimea dovedită există încă o poartă de scăpare. Alții, prietenii tăi și ai Eteriei, sunt necruțători și vor veni timpuri când vei înțelege asta. Vor eliberarea grecilor și a românilor de sub turci, dar nu numai atât. Ei doresc să ia locul celorlalți de fapt și o să vezi tu ce bine o să mai fie...

– Ce vrei să zici? îl întrebase pentru că pe atunci era exaltat. Știi doar că pe stema Eteriei se află inițiala țarului, între alte semne.

– Știu, și ce-i cu asta? Nu-i cunoști. Ei ne vor sufletul, nu numai pădurile și râurile, și minele de sare, și aurul din prundușuri... Cu toate astea trebue să le stăm alături.

Prietenul său îl pregătea de fapt pentru altceva, pe nesimțite, și abia mult mai târziu înțelesese: pentru ideea de jertfă, pentru renunțarea la viața trecătoare, lipsită de spiritualitate și nimeni ca un suflet tânăr nu crede mai ușor în astfel de basme frumoase decât cei ce trăiesc puțin. Sosul grosolan, pragmatic, al sfaturilor foștilor plăcintari din Fenal îl desgusta. Era atât de frumos să mori pentru o cauză nobilă, înțelegea Hrisant pentru ce-l făcuse ucenic?

Nu era simplu, ai lor erau împrăștiați în toată lumea, exista o organizație, grade, o ceremonie de inițiere, se corespunda cu ajutorul unor semne secrete în care până și culorile aveau rolul lor, existau simboluri ce puteau fi citite numai de către cei inițiați, statute, jurăminte, semne misterioase de recunoaștere la întâlniri, inele, ieroglife, peceți, adică acel alfabet ocult care place atât celor ce abia ies din copilărie. Îi arătase o hârtie pe care fuseseră desenate două cercuri concentrice, unul mai larg decât altul. În câmpul din mijloc era săpată litera A și un K, inițialele lui Kapodistria și a Sfintei Sofia. Îi vorbise apoi despre puterea diriguitoare a Eteriei care era un Principiu și era bine să-și bage asta în cap; Archi, sufletul, puterea Asociației. Cei

ce s-ar fi îndoit de această putere erau executați în umbră, fără să știe nimeni, fiind socotiți trădători ai cauzei. Cine sprijinea Eteria? Să nu creadă că erau lăsați singuri. Împăratul Rusiei, Alexandru; Primații Moreei, cu flota lor, Conspirația se întindea de la Neva, Pontul Euxin, până la Venezia și chiar în mădularele administrative ale Imperiului Otoman. Existau peste 200 000 de membri ai Eteriei, la Smirna, la Constantinopole, la Hios, Samos, Calamata, Missolonghi, Ianina; la Iași și Galați, în Bucuresci, Târgoviște, Craiova, Triest, Moska, Viana, Peşta. Un anume Emmanuel Xantho fusese trimis la Peterzbuc pentru a-l convinge pe contele Capodistria să-i ajute. Ce spunea?

Îi întinsese mâna, adăugând:

– De aici înainte tăcerea este legea vieții tale. Nu vei vorbi nimănui despre cele ce ți-am spus, altfel vei fi mort. Și-i dăduse semnele de recunoaștere pentru cei ce l-ar fi căutat din partea Eteriei.

Și-atunci cine mințea? Nicolo Depasta sau acel aventurier Dumitriță Turnavitul, care era și el din Eterie, nu i-o spusese, dar Hrisant ghicea asta după cuvintele lui, pentru că și românii, el cu acel Constandin Dudescu, erau, limpede, niște răsculați împotriva Imperiului și dacă făceau politica de răsvrătire, de ce prietenul Perdicarului vorbea atât de urât despre Împărat și boerii lui care erau amestecați în conspirație?

*

Nu mai dormea cât trebuia, se scula noaptea pe la trei și privea orașul cufundat în mocirla albă a zăpezii. Timpul se încălzise pe neașteptate, deși trecuseră de Anul Nou, streșinile curgeau – curioasă vreme – se auzeau gârlele desghiocându-se și în brațele morilor de la Radu Vodă scârțâia un vânt rătăcit. Peste zi, Iusufache îi adusese veștile cele mai noi: pe Filip Lenș erau gata să-l spânzure, într-atât era de supărat Princepele pe el pentru câte făcuse după atâtea iertări; despre Mihăiță Filipescu, ceilalți boeri spuneau că devenise o lipitoare, un lup nesățios

care, după ce rodea carnea până la os, vrea și măduva, vorbe spurcate, parcă despre el, Hrisant Hrisoscelu, câte se vor mai fi zis de când se întorsese? Marelui logofet, Bălăceanu, i se punea în seamă faptul că după ce se arătase patriot se aliase cu domnitorul pentru a deveni Ban al Craiovei.

– Fleacuri, mormăia beizadeaua, au nebunit cu toții, altceva?

– Așa ar mai fi fost o treabă, că Chehaia bey ar fi pus niscai întrebări, știe domnia ta cui, și nu e bine. Se svonește despre o revoltă a țăranilor, și câte și mai câte...

Căsca, îl lăsase în plata Domnului. Mai rău i se întâmplase înaintea Bobotezei că îi murise un câine de vânătoare.

– Dar ce-a avut? îi luase la întrebări pe logofet cu ai lui, cu Afenduli cu tot, ori i-ați dat ceva de nu i-a priit?

– A murit de bătrânețe, zisese șeful albanezilor.

Secretarul livonian, care era și el de față, se amestecase ca să se arate util:

– Ar trebui să faceți o vânătoare-două, să-i mai scoateți din țarcurile lor, se sălbăticesc, ori mor de plictiseală, mă pricep la animale, era bătrân, avea vreo 14 ani, îmi spune Afenduli.

Se împăcase cu ideea asta, dar o vânătoare nu-l amuza atât acum.

– Las', în februarie, că atunci e mai bine, zisese și-i trimisese la plimbare, că nu-i putea suferi. O să scot șoimii pe care tot nu i-am trimis Principelui. Sper că nu o să mi-i omorâți și pe ei...

– Se poate? se mirase logofetul care privea fioros la slugile din jur.

Îi lăsase în pacea lor și urcase în filegorie, deschizând un geam care dădea spre gârle. Dintr-acolo venea un miros greu de nămol. Se auzeau câinii din mahalaua Scorțarului și pe ulițe nu mai umblau cu săniile, ieșiseră trăsurile, bătând noroaiele groase de pe poduri, caii aveau un aer falnic, îi vedea de departe umbând în buestru și își amintea de armăsarii lui ungurești din grajduri; nici măcar nu mai trecuse să-i vadă, să le dea câte o bucățică de zahăr, să se împrietenească cu ei, cumva. Trebuia

neapărat să iasa la Herăstrau. „Uite, mâine, dacă o să fie frumos, neapărat mă duc, îi mai scot, să ia aer."

Rafira sau Sultana, ori cum îi zicea, se învârtea în jurul lui cu cahveaua și cu dulcețurile, avea să-i spună ceva. Pe el nu-l interesa, dar nici s-o suporte atât în preajmă nu mai răbda.

– Ce-i cu tine? Ce tot mă ocolești?

– V-aș zice o vorbă...

– Zi-o.

– Cineva tare mai oftează după domnia ta și nu poate să pătrundă înlăuntru că o omoară neferii cu puscile lor...

Hrisant tăcuse mânios.

– Cocoana Nerantula Mavrodin mi-a dat un pumn de galbini ca să vă fac vorbirea, ce să-i răspund?

– Să nu-i răspunzi nemic, auzi? Și să nu mai stai de vorbă cu fitecine...

Muierea țigană dăduse să fugă, un rest de demnitate însă o opri locului:

– Dar a stat cu măria ta în pat, credeam că de atâta vreme ți s-o fi făcut și măriei tale dor de ea, că e frumoasă, frumoasă..

– Piei!

Nu știa de ce se înfuriase. Cu cât vremea trecea, acea rană nevăzută nu se vindeca deloc, dimpotrivă. Un amestec de ură și neputință îl măcina. Trimetea după pravuri de dormit și doftorii îi dădeau neste fleacuri, ațipea ce ațipea, și pe la trei noaptea se trezea asudat, pândind ușa bine cetluită în trei zăvoare. I se părea că cineva respira neauzit în cadrul acelei intrări din lemn de stejar, ghintuit cu piroane, aprindea o lumânare, pe urmă lampa și începea să citească câteva minute aceleași foglietе întârziate pentru că pe cele mai noi nu le mai desfăcea. Le strângea și le arunca într-un coș de papură, cerând slugilor să le puie pe foc. Corespondența, de asemenea, tot n-o desfăcea, să nu mai citească amenințările creditorilor de la Viana, ori Paris, căuta numai un anume plic care nu mai sosea. Acel plic nu avea să vie niciodată, știa bine, dar o speranță nebună încă

îl însuflețea și cât mai credea că ea îi va scrie odată, putea să mai trăiască...

În sfârșitul lui septemvrie, Lucrezia Herula Vimercatti plecase la țară, cu soțul și prietenii lor, fără să-i spună vreun cuvânt. Suferea. Vestea i-o dăduse Christo pe care-l privea ca pe un asasin. Oare era adevarat că se iubise cu el? Era frumos, avea ceva atletic în mersul elansat de ogar, plăcea femeilor. Mai bătrâne, mai tinere, adolescente ce abia se pregăteau să iasă în lume, treceau pe la el, prin odaia micuță pe care o avea în podul unei cladiri din Plazzo dei Carmelenghi, un fel de grajd parfumat, cu mobilă puțină, numai perdele și perne, cu un pat uriaș în care ar fi putut să doarmă trei inși, cine știe cum urcat în acea încăpere cu tapete roase, luminoasă și absorbind toată ziua soarele, în care, spre seară, se auzeau chemările îndrăgostiților, cum se auzeau de altfel în toată Venezia. Balconul ei spânzura deasupra unui canal luminat noaptea de o faclă unsuroasă și leneșă ce arunca mici umbre pe apele stagnate. „Aici se întâmplase?" se întreba mereu, înnebunit de gelozie, privind patul uriaș în care ar fi încăput până și Vimercatti; amuțea când intra, sedus de o curiozitate ce nu putea fi înfrânată, tot așteptând o confidență care să-l facă să-i urască pe cei doi, și mai mult.

În sfârșit, lunga lună trecuse și într-o dimineață Christo apăruse radios:

– S-a întors.

– Lucrezia?

– Da.

– Și cum arată?

– Belissima, i-a priit, nu vrei s-o vezi?

– Dar ea vrea să mă vadă?

– Cred că da...

– Întreab-o, și dacă nu ai alt lucru de făcut, vino cu ea la Florian, la cafenea...

Sosise înainte de amiază, arăta ca o actriță de la Paris care iese dimineața să-și facă plimbarea. Era îmbrăcată într-o rochie rose de Noël, combinată cu bengalină. Un cordon lat, auriu, îi strângea bustul. Fusta lua amploare spre spate și scotea în relief talia subțire și corsajul luminat de o broderie de perle. La gât purta o șemizetă de guipure și brațele înnegrite de soarele necruțător al verii erau acoperite numai până la jumătate. Venezia goală în acel ceas părea mistuită de văpăi. În lagună, vase mici cu pânze somnolau pe apele scăzute și sub perdelele cafenelei se aflau puțini clienți, toropiți de soare, sorbind cu paiul limonțerii colorate.

Lucrezia venea parcă de departe, cu un mers amânat, cu o pălărie de pai, albă, umbrindu-i fruntea și o panglică argintie îi flutura pe spate, ușor. Pantofii albi de satin abia călcau pavimentul lustruit de soare. O umbră îi întuneca fața râzătoare.

– Ce faci? îl întrebase direct, întinzându-i brațul înmănușat.

– Te aștept, ca totdeauna. De fiecare dată când te văd îmi placi mai mult, îmi pari mai frumoasă și mai dulce...

Herula râsese scurt ca de a glumă pe care nu o mai auzise.

– Christo, pot să beau ceva rece?

– Cum nu? se oferise acela, gata să-i lase singuri. Tot am treabă, intru înăuntru și trimit pe cineva.

Se plecase scurt, ceremonios, cu surâsul pe care Hrisant îl știa de-acum, un surâs care putea să însemne orice: și o galanterie nemărturisită de cuvinte, și a promisiune, și o recunoaștere a unei intimități dispărute care devenise acum o amiciție fără reproșuri.

– Ei? exclamase ea, privindu-l cercetător ca și când ar fi vrut să ghicească cât suferise în absența sa. Nu spui nimic?

– Aștept să-mi povestești cum a fost.

Lucrezia Herula Vimercatti privise spre lagună și răspunsese târziu, când un bărbat le adusese, la comanda lui Christo, oranjadele în niște sonde prelungi, după moda englezească:

– Ce vrei să știi? Viața noastră e făcută din nimicuri plăcute. Din stenahorii și petreceri. Am fost la Parma, pe unde avem prieteni. Ne facem vacanțele vagabondând, ne plictisim de oameni și de casele lor prea mari, prea înghesuite de lucruri. La țară e frumos, mai ales în acest anotimp când Venezia se golește. Apropòs, ce se mai aude cu palatul pe care l-ai inchiriat? Abia aștept să văd ce gusturi ai. Probabil ca te-a costat o mulțime de bani...

Hrisant nu-i răspunsese.

– Nu bei nimic?

– Nu. Te privesc numai, povestește...

– Nu e atât de interesant. „Verzi raiuri pământești", cum zice poetul. Barbații au jucat cărți toata ziua și toată noaptea, au băut vin de Malvasia, vinuri ușoare, ieftine ca să nu se îmbete; cei tineri mi-au făcut curte, ei se plictisesc, ca femeile...

– Cicisbeii?

– Da, e un vechi obicei venețian – quatro cicisbei che servano la signora – trebue să te înconjuri de curtezani, să nu pari sărac. Bărbatul care nu e înșelat înseamnă că nu și-a ales o femeie frumoasă...

Obrazul ei avea ceva agresiv, totul era agresiv în ziua aceea pe chipul său, și buzele pârguite, umflate parcă de vânt și mai ales părul acela roșu pe care-l spulbera vântul. Terasa dădea spre canal, un canal cu apă tulbure, grea de uleiuri cărate de cine știe unde. Ar fi înecat-o acolo.

– Ce să-ți mai spun? se mira Herula Lucrezia Vimercatti. Am asistat la o fiesta dei tori, gazdele ne-au dăruit la plecare câte o osella, știi ce-i aia?

Îi întinsese o monedă de aur cu efigia unui centaur, semnul acelei case, vreun urmaș al marilor familii, vreun Gritti, vreun Dondolo, vreun Vendramin...

– E frumoasă.

– Frumoasă e vara, spusese ea, ca să adauge ceva; avea în priviri un regret secret, ca și când vremea care trecuse de când nu o văzuse îi furase ceva, numai de ea știut.

– Ești îndrăgostită?

– Nu mi se întâmplă prea des.

– Nu mi-ai răspuns la intrebare.

– Ce importanță are!

„Iar se joacă cu mine." Nici mâna nu i-o sărutase încă. Glumea numai, cum s-ar fi jucat cu câinii ei, cu care o văzuse de câteva ori la Giudecca, niște feline albe, cu capul lunguieț de iezi și ochi subtili, triști, ținute în lessă, târând-o parcă în lumina trecutei primăveri.

– Trifone ne-a arătat cedrii de pe vremea lui Pietro Bembo, aduși de la Benaco, sunt foarte bătrâni. Femeilor le-a dat numai vin de Trevisano, care-i grădina Veneciei. Numai acolo și în regiunea Padovei crește o asemenea viță de vie, colinele sunt limpezi și deschise...

Spusese un lucru foarte frumos, el n-ar fi fost în stare să-și dea seama dacă o priveliște e mai frumoasă decât alta și de ce.

– ... Dacă ai ști ce plăcut este când plouă; se aud cocoșii cum cântă răgușit, asta dă o impresie de depărtare. În rest flori, jocuri de apă, statui, verdeață. Toată Italia e un cimitir de piatră. Și tu ce-ai mai facut?

– Nimic sau aproape nimic.

– Și cel ce te visează?

– Nu a sosit încă, dacă ar fi venit poate că în seara asta ar fi trebuit să ne despărțim...

Tăcuse câteva clipe încărcate, pe față se isca un fel de furie înăbușită.

– Ce vrei să spui?

– Ce-ai auzit. Ar fi trebuit să plec sau să mor...

– Aș fi vrut să nu fi auzit aceste cuvinte de la tine... Ti crima, ti sinfora! Ce păcat, ce nenorocire!

Îl privea cu un reproș intens, ochii îi erau umeziți de lacrimi. Chiar îi părea rău că el ar fi putut să plece în seara asta, așa, pe neașteptate?

Îi așezase palma pe braț, ca și când ar fi vrut să-l rețină, deși lui nu-i trecuse prin minte să se ridice.

– Și dacă nu aș fi venit azi, aici, și celălalt ar fi sosit, plecai fără să-mi spui un cuvint, fără să mă mai vezi?

– Așa cred, așa e regula...

Treceau lorettele Veneziei, sub umbrelușele lor roz, aurii, albastre. Era ora când își căutau clientela nobilă pe la mesele rotunde de pe terasele din jur. Aveau ceva triumfator pe chip, soseau de lângă mare, cu fețele smolite și dinții le sclipeau în obrazele negre de soare, sub pletele în care un vânticel sosit dinspre Ponte dei Pugni își făcea mendrele.

De ce îi reproșa plecarea ce nu avusese loc; ea nu dispăruse fără un rămas bun, fără o vorbă, deși Christo probabil că-i vorbise de sentimentele lui?

Herula Lucrezia ghicise la ce se gândea.

– Ar trebui să înțelegi că am niște obligații față de soțul meu. Aceste vizite făcute prietenilor aduc relații noi. Attillio e interesat de multe lucruri, eu trebue să-i fac jocurile. Puțină curte unui nobil care are proprietăți de vândut că-l înghesuie impozitele sau cametele, nu-i atât de ușor...

– Credeam că în afară că vânează și strânge monede vechi, soțul tău nu face nimic...

– Nu e numai numismat, se ocupă și de heraldică, glumise cinic femeia, surâzând.

Acum nu mai avea nimic tragic pe chip, nici măcar melanholia de la venirea sa la Florian.

– Înțeleg; cineva mi-a arătat odată într-o sală cu armoarii niște simboluri grăitoare; îmi spunea că dacă văd un leopard, ori un trandafir trebue să știu ca în curând va fi o luptă... Nu vrei să-mi povestești cum ți-ai petrecut vremea?

– Dacă ții cu orice preț! Vrei să afli tot? Cu cine am dormit, cu cine...

– Bănuiesc că ai dormit cu soțul tău...

– Ți-am mai povestit că sunt o hierodulă scârnavă care se culca cu cine-i place...

– Și Attillio nu are nimic de spus?

– Prea-l crezi viteaz (altă dată afirmase că minte de stinge apele și să n-o creadă niciodată, adăugând că bărbatul ei e foarte gelos și că e în stare, ca orice italian, să-și omoare rivalii, pe urmă iar uita și inventa povești cu arabi care o plăteau ca să se culce cu câte trei deodată, ca odinioară în bordelurile cairote). Are nevoie de mine, îl ajut foarte mult să obțină credite, cumpără case și pierde mult la tarocchi, când îl cauți se împrumută cu dobânzi mari.

– Și te folosește pe tine?

– Da.

Pletele garanza îi cădeau pe marmura măsuței. Avea o față pură, frumoasă, tânără. Numai privirile erau rele, în ele citeai o lăcomie ciudată, o ferocitate pe care abia mai târziu avea s-o înțeleagă. Acum părea indiferentă numai o clipă, pe urmă parcă s-ar fi plictisit.

– De ce-ți place să spui despre tine lucruri pe care probabil nu le-ai făcut niciodată? De ce te murdărești mereu?

Părea să nu-l fi auzit, privea după o putană tânără de tot, cu o față de copil speriat care se strecura prin mulțime ca un vânat ce nu știe că e adulmecat de mulțimea de bărbați. Avea o curiozitate devoratoare totdeauna când vedea o femeie frumoasă, pe chip i se ivea atunci un amestec de furie și de plăcere. Își smulsese peruca de pe cap pierzându-și dintr-o dată aerul pueril care-i plăcea atât de mult lui Hrisant. Ceva îi despărțea acum, se înstrăinaseră.

– Nu vrei să-ți pui peruca?

– De ce? se mirase. Iubești pe altcineva în mine, pe o femeie cu părul roșu?

– Nu-i adevărat, așa arătai când te-am văzut prima oară.

– Nu-mi place să mi se poruncească. Ce importanță are dacă am părul roșu sau negru?

Hrisant Hrisoscelu privise spre piața umezită de valurile care se spărgeau în joasa rampă de piatră. Putea să-i spună că nu știa nici el de ce o plăcea mai mult, cu peruca aceea, dar privind-o cu grămada de păr fals în poala rochiei avu impresia că cineva o decapitase. Mereu obsesia decapitării, cum o aveau toți fanarioții, gândul secret la condamnații din Neagra Edeculă pe care-i văzuse sosind acolo, întregi și deodată, după ce li se retezau capetele, privirile din ochii celor ce încă nu muriseră se stingeau cu o frică înspăimântătoare în capul despărțit de trup, rostogolindu-se pe caldarâmul însângerat. Moartea sosea cu o întârziere scurtă, dar venea; pleoapele decapitaților se învinețeau, cât putea să simtă el asta, pentru că nu vedea, simțea numai că acele pleoape ale decapitaților se învinețeau în lumina turbure, a pieții și ochii parcă, se uscau dintr-o dată, uimiți, îndurerați, strigând cu o ultimă lumină. Trupurile se sbăteau mai mult, dar capetele se rostogoleau și deveneau rigide, grele, le strângeau numai niște nefericiți în saci pătați de sângele altor decapitați, ca pe niște bile de lemn.

Și cu răceală îi povesti toate acestea, ca și când ar fi fost un lucru obișnuit pe care el îl văzuse de multe ori, ceea ce nici nu era departe de adevăr.

– Vrei să mă îngrozești? întrebase femeia care avea pe chip numai rigiditatea celor ce află fapte incredibile, pline de cruzime.

– Sunt lucruri adevărate. Și pe mine mă așteaptă un tron sau un gâde.

– Ai citit romane franceze.

– Deloc. Trei din familia noastră, mai apropiați sau mai îndepărtați, au pierit astfel până acum.

Herula îl privise cu o curiozitate ironică. Pe femei trebue să le faci să râdă sau să le înspăimânți, Hrisant știa asta de la bărbați mai bătrâni. Numai așa devin curioase.

– Nu vrei să mergem să ne plimbăm puțin, e prea frumos afară ca să stăm aici și să vorbim despre descăpățânați. Uite, îmi pun peruca la loc ca să nu-ți amintești de lucruri neplăcute...

Hrisant lăsase câteva monede mărunte pe masa de marmură și porniseră spre Erberie. Aurèa Venezia își arăta palatele scăldate de soarele puternic. În gondole, barcagiii somnolau după ce scriseseră cu creta pe tălpile încălțărilor că nu vor să fie turburați, întrucât în acea zi câștigaseră banii pentru hrană. Sub perdelele colorate ale campiellelor putrezeau piersicile și strugurii timpurii; roiuri de muște se aruncau în văzduhul auriu, cămara Orașului Dogilor răspândea în acel ceas al zilei un miros de fructe putrezite, de verdețuri și de pătlăgele strivite, un parfum de livadă ce se întrecea cu izul de gunoaie plutitoare, scurgându-se la vale către cine știe ce destinație. Orologiul de la San Giovanni Elemosinario răsuna muzical peste lagună.

– Nu vrei să mâncăm ceva sau te așteaptă soțul tău acasă?

– Ar trebui, dar puțin mai târziu. Poate mergem la o trattorie să luăm o minestră și să bem un aleatico... Îți plac heringii?

– Sunt grec ca și tine, sigur că-mi plac.

– Atunci mergem la Far, în străvechile hrube de la San Mattio.

Și chemase un gondolier care se trezise tocmai din beatitudinea prematură de amiază.

– O plimbare mai lungă? întrebase acela.

Herula Lucrezia îi spusese unde să-i ducă.

– A, știu, zisese streinul și-i privise surâzând. Erau tineri și frumoși amândoi; vremea, numai bună pentru niște îndrăgostiți, cum îi bănuia. Turlele de plumb și lanternele de la San Marc, cu crucile lor aurite, sclipeau în luciul amiezei venete. Îngerii cu zece aripi isbucneau în azurul cerului, sburau deasupra locului tutelar care-i adăpostise și se roteau; așa i se păru lui în ceasul divin ce începea; se reîntorceau în ziduri pe nesimțite, strecurându-se în cuiburi nevăzute, iute, cât durează un astfel de miraj. Venezia nu mai avea aerul ei secret, funebru ca în alte zile, nu mai semăna cu cimitirele părăsite, pline de cavourile Dogilor parteciaci; era deschisă, limpede, plină de o

glorie solară. În fleșele Molei sclipeau două facle; erau numai razele de soare ce se aprinseseră în cristalul unui candelabru.

Hrisant o privise cu o insistență pe care femeia o ignora. La ce se gândea? La bărbații cu care străbătuse în alte gondole același drum? Pe față îi jucau urmele apei, luminate violent, o tristețe dulce, plină de regret se adâncea, pe obrazul obosit dintr-odată. Venezia de la amiază părea un rug galben, arzând blând în boarea lagunei.

– O să plouă spre seară, spusese gondolierul, privind spre cerul ce se întunca, undeva spre apus. Totdeauna, când bate vântul dintr-acolo înseamnă că vine ploaia, dar noi ajungem la Far și am cortilul pentru întoarcere. Vreți să vă aștept?

Nu-i răspunseseră nici unul dintre ei; priveau îngândurați apa nepăsătoare care-i înstrăinase o clipă. Carcerele de la Piombi rămăseseră în urmă, acoperișurile lor ardeau mort. Ieșiseră puțin la larg, orașul era în urmă, apele se sălbaticiseră, vălurite de vântul ce se întețea. O umezeală autumnală urca de undeva, dinspre mare, dar asta nu o simțeau decât exaltații.

– Sinoporo, vine toamna, totdeauna o simt mai devreme, spusese Herula. Întâi îngălbenesc copacii de la Procurațiile Vechi, atunci scapă câte o frunză pe care vântul o cară peste olanele acoperișurilor și eu o văd, nu știu de ce, sau poate numai îmi închipui că o văd, toată Venecia devine atunci o uriașă ureche care aude îndepărtatele sunete vestitoare ale lui septemvrie. Ai să mai fii aici?

– Nu știu, răspunsese trist Hrisant, privind-o ca și când atunci ar fi descoperit ceva pe chipul ei.

– De ce depinde?

– De sosirea omului pe care-l aștept.

– Atunci de ce ai închiriat un palat? Asta m-a făcut să cred că o să întârzii din cauza mea...

– Poate că e chiar așa, dar mi-e frică s-o spun..

– Și Trimisul?

– El nu știe cum arăt. Trebuie numai să-i dau o parolă. Poartă un inel cu un fenix încrustat pe o pecete... Atât. Numai eu știu semnul, el nu are cum să mă afle, de aceea îl aștept...

– Ce ciudat ești....

Trecuseră de Dogana del Mar. Statua de aur a Fortunei care păzea Antrepozitele, stând în echilibru pe o sferă rotitoare de aur, fusese lăsată în urmă. Gondola schimbase direcția și în față aveau acum o columnă de granit care-l purta în vârful ei pe Sfântul Teodor deasupra unei piazzete.

– Mâine toată Venecia va afla că am fost cu tine... spusese femeia ca și când s-ar fi bucurat de un astfel de lucru.

– De unde știi?

– Aici totul se află.

– Parcă spuneai că soțul tău e obișnuit cu asta...

Herula nu-i răspunsese. Privea la vânzătorii de scoici de pe cheu și la clopoțelul cu șnur pe care un factor îl agita sub un balcon, ca să i se trimită coșul împletit pentru corespondență. Un dentist ambulant lucra în gura unui bărbat răstignit pe un scaun, smucindu-se să scape din mâinile cavadentelui ce se silea să-l ușureze de dureri.

– Brrrr! făcuse femeia, mutându-și privirile în altă parte.

Sciroccoul aruncase o undă fierbinte pe neașteptate, vaporii cenușii de deasupra mării aduceau în grabă ploaia.

– Acum ajungem, spusese pe neașteptate gondolierul.

Osteria era aproape. Câțiva oleandri vârâți în butoaie, niște iederă pălită pe pietrele zidurilor; lume amestecată: gondolieri, negustorași, zidari, vânzători ambulanți beau cipro sau un păhărel de garba; alții, despuiați până la brâu, băteau cărțile pe niște bănci grosolane, sorbind din ulcele în care se afla vinul săracilor, cumpărat pe nimic. O femeie urduroasă, cu un șorț roșu dinainte, căra porțiile de pește prăjit, legume fierte, raci, moluște, ouă tari, murături și bucăți de brânză proaspătă, așezate pe insalatiere; nu lipseau sepiile tăiate în felii subțiri sau polipi plutind

într-o zeamă turbure, înconjurate de foi de țelină, leuștean și ridichi, totul făcându-ți o poftă turbată să guști din fiecare fel.

Îi luase în primire un bărbat între două vârste, vorbind într-unul dintre dialectele pe care nici italienii nu le înțelegeau prea bine.

– Signora, signore, pe aici, avem loc discret, retras, după mine, poftiți...

Îi condusese după un zid, și el năpădit de iedera aceea fără vlagă și le așezase pe o masă primitivă, de lemn negeluit, o hârtie mare, albă pe care o avea sub braț și pe care o netezise cu iuțeală, vorbind în același timp și trăgând cu ochiul dacă nu se iviseră și alți mușterii:

– Avem melci și lăcuste în ulei și lămâie, brodetto, alla veneziana; caparozzoli, bosega, chefal, țipar. Doriți poate înainte o supă de orez? Cârnăciori? Dar granceola de Adriatica și langusta sunt regine aici, nu puteți să plecați fără să gustați. Dacă nu, avem sardele, calamaretti, moleche, sardele în saor. La început vă recomand o grappa, un digestiv, pe urmă un vin ușor: Capo Buona Speranza, un Pazaret, un Muscat de Canare, sau unul roșu: Lunel...

Obosise, vorbea atât de repede că până la urmă se lăsaseră în voia lui: să aducă ce crede, numai să nu-l mai audă vorbind. Soarele fusese înghițit de nouri și se făcuse frig. O lumină neverosimilă acoperea Venezia. Bubuia scurt sau prelung, niciodată la fel, proprietarul osteriei trimisese un copil care întindea o prelată pescărească deasupra viței sălbatice care atârna peste acoperiș ca o perdea vegetală. Parcă la San Marc se trăgea cu tunul. Porta della Carta, cu leul marcian dispăruseră într-o ceață vânătă. Herula Lucrezia avea o față aburită, numai broboane, nu-i mai era frig, o nădușală cobora pe sub nourii amenințători, vântul dispăruse undeva, pe mare.

– Mi-e frică, nu-mi plac furtunile, spuse femeia. Ia-mi umerii...

Clopotele Veneziei băteau stins, chemând corăbiile din larg, marea avea o fosforescență bizară, undeva se zăreau niște brazde luminoase ca niște coapse de delfin, în nuntă. Sarea din adâncuri lucea și ea în mii de serpentine, numai în stânga sclipise ceva fabulos. Un incendiu scurt despica decorul sinistru în lumina cenușie. Amiaza pierea pe neașteptate în holocaustul norilor cărați de vântul african. Farul apropiat, un gât de piatră ridicat pe un cheu murdar, începuse să arunce focurile sale scurte.

Hrisant îi apucă umerii simțindu-i carnea fierbinte ca după o febră; nu era în asta nici un fel de îmbrățișare, brațul lui nu avea nimic posesiv, dar o simțea dureros de aproape de el și cu toate astea nu voia deloc ca femeia să-și dea seama de asta.

Vântul aruncase o jerbă de frunze de viță, smulsă din coroana de deasupra lor: oleandrii și butoaiele cu sempreverdi se sbăteau în aerul fierbinte.

– Mi-este foame, spusese Herula Lucrezia. Ție, nu?

Hrisant nu-i răspunsese, mai târziu, nu știa nici el de ce îi spusese că în urmă cu câtva timp, adică în clipa când începuse să plouă cu violență, dorise să moară.

Își dăduseră întâlnire în ziua deschiderii Carnavalului. „Plec iar, spusese, lăsând să se înteleagă că e bolnavă și că trebuie să fie văzută de un medic undeva, în Paris, sau în Anglia. Până atunci termini și tu cu instalarea.“ Era și mai limpede pentru el că nu se puteau vedea în oraș, în cine știe ce odăiță, precum cusătoresele pe care le inviți în mansardele de pe Lato dei Squartai. E drept că avea gusturi ciudate, de pildă de a fi venit aici, la Far, să mănânce și să bea Lunel cu gondolierii și parlagiii, care știau să nu se arate curioși, dintr-o complicitate profesională, dar asta era altceva, părea un capriciu, nu trebuia să ia în serios tot ceea ce spunea, ori făcea. Dacă o iubea, așa cum bănuia, trebuia să aibă răbdare, să o curteze discret, să știe să-și apropie pe Vimercatti, care ar fi putut să facă lucruri de neimaginat, și pe care l-ar fi îmblânzit dacă i-ar fi cultivat viciile, jocul

de cărți, ba chiar dacă ar fi mers cu el la alte femei cât ea lipsea, ca între bărbați, aici toate acestea se obișnuiau, să nu se mire, să nu facă mutra aceea intrigată, ofuscată pentru că bănuia că nici el nu trăise numai în munții Kefaloniei și că mai văzuse multe, că se culcase cu femei mai ceva decât o putana veneziana de lumea mare, care nici măcar nu făcea caz de virtutea lei.

O ascultase, dar demult învățase să nu se mai mire de nimic.

– Nu e mult până la Craciun?

– Așteptarea o să mă facă mai frumoasă în ochii tăi.

– Pleci singură?

– Cu o prietenă. Poate n-o să mă mai întorc... Niciodată nu se știe...

Gondolierul îi aștepta cu cortilul deschis. Încă mai picura, Venezia zăcea sub o pătură de nouri cenușii, învăluită într-un plictis grandios. Peste câteva zile Christo avea să-i spună cu cinismul lui bine cunoscut: „Te minte, cine știe prin ce provincie zace singură; are o amică, o destrăbălată și aia, trăiesc totdeauna câteva luni împreună, se travestesc în femei sărace, fac prostituție pentru câțiva taleri, asta le amuză, pe urmă povestesc prietenelor cu cine s-au întâlnit pentru că astfel de curvane sunt căutate, mai ales de oameni din lumea mare. Câteva mosche, desenate cu ristic pe obraz, o mască, schimbarea glasului și mai ales veștminte, cumpărate din Târgul de păduchi, le schimbă de nu le mai cunoaște nimeni. Unii le spun secretele lor pe care Attillio le folosește mai apoi la afacerile sale. E de fapt un amuzament. Aici dragostea e un giocco di palla. Nu cunoști cântecul:

„Quanto son scaltre le mie cortegiane!
Sanno usar can gli amanti arte e drittura:
Prodighe a quelli dan tutto il cuor l'oro
E si tirano a sè l'argento e l'oro..."

Obiceiul era vechi în societatea venetă, soții nu sufereau, ba își găseau, după aceea, femeile mai proaspete. Câteva perle

în plus; câte un inel nu prea scump; rugăciuni multe pentru iertarea păcatelor după spovedania la preot și totul era ca la început, de ce se mira atât, trebuia să se obișnuiască... Cognitio mali, non mala...

Îi apucase mattutinul, clopotul de dimineață, vorbind. Hrisant voise să părăsească în ziua aceea Venezia; rătăcise pe ulițele din jurul ghettoului până pe la prânz, secat, ca și când cineva i-ar fi scos toate măruntaiele din el. Îl cuprinsese o frică pe care nu o mai încercase niciodată. În ce se vârâse, lângă ce oameni ajunsese să trăiască? Nu era neobișnuit cu ticăloșia cunoscută mult și în multe forme, dar o rămășită de idealism îl atrăsese încă spre Herula în care, ca orice îndrăgostit, văzuse pe cea care-i putea schimba viața și i-o schimbase, dar în ce fel! Un gust de pierzare îl însoțea de când era adolescent, o tentație față de neprevăzut îl conducea orbește pe drumurile cele mai complicate. Nici măcar nu mai putea da înapoi. Nu mai avea cum. Alfano Stradiotte intrase în banii încredințați de Eterie cu o furie demențială. Pe lângă el se ivise un fel de avocat isteț, vorbăreț, Ignazio Beccafumi, și el plin de texte de legi, explicându-i de câteva ori pe zi în ce greutăți intraseră cu toții, și mai ales ce sume trebuia să lase în palmele lacomilor cerberi ai băncilor. Sumele încredințate casierului Eteriei erau garantate, bineînțeles de băncile din Peterzbuc și Viana, trecuseră din mână în mână, bancheri, oameni de stat semnaseră cambiile, existau ipoteci ce întăreau livrarea celor trei milioane de taleri, în diferite monede; grecești, turcești, rusești și austriece, pentru că la atât se ridica prețul coruperii Terzimanului de la Stambul, dar asta presupunea mare schimb de documente, treceri prin bănci, acte peste acte; el nu avea timp, de aceea se ivise Ignazio Beccafumi care servise la casele cele mai cunoscute. Auzise el de Dal Moro, de Moretto, de Fini, de Candiotte? Beccafumi lucrase cu bancherul Hagopian din Stambul, cu Spiro, cu Ivanoff, să aibe încredere. Nu-i va risipi un sfanț, așa să știe, nu va lua decât ce i se cuvenea. Avea niște ochi galbeni, mâinile palide,

de muiere îl îngrijorau pe Hrisant, dar nu mai putea da înapoi. Sumele curgeau, el numai iscălea, se prefăcea că socotește contul și că nu-i scăpa nimic, dar de fapt nu înțelegea mare lucru. Știa că va fi ruinat, dar la „Lanterna“ nu mai avea rost să se ducă. Nu-i rămânea decât să devină un vânat al celor ce-l trimiseseră aici cu banii Eteriei, fie ce-o fi. Stradiotte găsise ceea ce căutaseră multă vreme amândoi, un pălățel, cum îi spunea el, exact ce-i trebuia, discret, pe o uliță scurtă în care nu intrau alte trăsuri decât cea pe care o cumpărase tot el, că de-aia era misit, pe o nimica toată: 34 000 de ducați, cu cai cu tot, cu matlasarea interiorului și cu angajarea unui vizitiu, care și el primea cu ocazia aceasta un fel de bacșiș princiar, și-l condusese în fostul palat Caragua al unui nobil ce se sinucisese cu vreo 80 de ani înainte, chiar în salonul pe care i-l arătase Stradiotte, povestind drama ca și când ar fi fost martor. Acesta se spânzurase cu lenta unei perdele și trupul lui fusese văzut de toți gondolierii de pe Canal, atârnând deasupra apelor, până ce, cineva, un vecin tăiase netrebnica legătură care-i luase viața. Palatul nu era în cea mai bună stare, dar nici nu putea sa aibă pretenții la așa ceva, îi arătase pivnițele încă inundate ce aveau să fie uscate cu focuri mari după ce apa va fi absorbită cu pompele, plafoanele afumate sub care, după ce ipsozarii își vor face treaba, spălătorii vor scoate la iveală tablouri votive semnate de Giovani Mansuetti, auzise el de Giovanni Mansuetti? Palatul acela trecuse prin mai multe mâini ilustre, îl stăpâniseră familiile Foscari și Soranzo; pe urmă misitul îl cărase pe scări, îi arătase cele două intrări: cea principală și riva, care era poarta discretă pentru cei ce aveau să-i facă vizite confidențiale (Stradiotte clipise mărunt din ochi, cu o complicitate care pe Hrisant îl deranjase, nu avea ce face), străbătuseră o grădină părăginită, cu plante sălbăticite ce trebuiau înlocuite cu altele proaspete, pentru asta vorbise cu un grădinar ce avea să se îngrijească de peluze și de straturile ce vor fi plantate curând. Arcadele, dacă binevoia să vadă, erau în bună stare, scările somptuoase, atriile mărețe. Sălile de jos,

în frunte cu cea mare, pòrtego, de la primul cat, erau bine luminate; palatul mai avea o poartă dosnică pentru domestici, ușile cu arhitrave și stâlpi de marmură lăsau trecerea spre apartamentele largi ce trebuiau mobilate după gustul noului proprietar, dar de asta avea să poarte de grijă un decorator. Tavanele aurite abia se mai zăreau sub fumul gros ce se prelinsese pe pereții laterali și urcase până sus din pricina unui coș ce nu funcționase. cum trebuia. „Opt sute de ducați plafonul", estimase în treacăt Alfano Stradiotte, atâta costase la vremea lor, fiecare, era o sumă, nici nu știți ce pomană este că am obținut un preț de închiriere pe care nu-l bănuiți, o nimica toată pentru luxul care o să iasă de sub aceste ruine, o să-mi spuneți: „Bravo, Alfano! Meriți cei 15%..." „12%", rectificase pe loc Hrisant, învățat de Christo să nu-l slăbească pe cel ce te fura... Pe urmă misitul îl plimbase prin grădina în formă de labirint, arătându-i canaletto-ul acoperit, cavana pentru gondole. „Discreție perfectă, nu o să știe nici musca cine vă vizitează", șoptise iar cu o complicitate murdară omul său. Într-o debara găsise și un tablou uitat de vechiul proprietar pe care i-l atribui lui Carpaccio: Natività della Vergine, deși se vedea cale de o poștă că era o amărâtă de copie a cine știe cărui pictor de mâna a treia pe care Hrisant avea să uite unde-l văzuse. În sfârșit, după ce făcură turul proprietarului reveniră în cabinetul care trebuia să-i servească lui Hrisant de birou, unde avea să-și țină actele secrete, un fost refectoriu întunecos și afumat, cu tavanul boltit și dulapuri negre, solide în ziduri, ce se încuiau cu mari obloane metalice de fier alb. Fu amintit cardinalul Contarini, patriarh de Aquileia care ar fi locuit și el în acest palat și ar fi folosit întunecata și misterioasa încăpere în care se mai găseau pene de scris, pergamente, totul de fapt o recuzită de la Teatrul Grimani pe care abilul misit o împrumutase ca să facă efect noului locatar, să aprindă imaginația ageamiului ce voia să locuiască o casă princiară, numai pentru că avea bani, cine știe din ce afaceri murdare scoși. Acolo mai trebuia adus un lettorin, spunea Alfano, pentru codice sau

cărți, și un scabelo pentru ca decorul să fie reîntregit cum se cuvine. Toate costau, știa el ce sume cer anticarii, pentru că numai ei puteau să găsească ceea ce lipsea sau fusese furat din palate. În ce-l privea pe Hrisant, o resemnare blândă luase locul unei împotriviri inițiale. Cu asemenea oameni nu se putea discuta la infinit, trebuia să te lași jefuit cu aerul că nu le merge cu tine, deși celălalt zâmbea în barbă pentru că pe mulți îi trăsese pe sfoară. De fapt la socoteala finală nu avea decât să-l trimită pe fiul Militrisei și al contelui Goncearov, pe care-l angajase de curând și care i se părea un om destoinic, să se tocmească el în locul său pentru că nu mai avea nici un fel de energie.

Pe urmă Giovanni Basadonna cărase câteva săptamâni, cu încă un grup de servitori, mobila grea, pe scările ce trebuiau ferite de încălțările lor grosolane. Lucrătorii aduși de misit, și ei gălăgioși, plini de pretenții și de fumuri, se lăudau cu palatele în care făcuseră aceeași muncă, și dă-le vin roșu, și dă-le de mâncare: apăruse și un bucătar, și o femeie care trebuia să aibă grijă de lenjeria lui, să spele și să calce, să pună în ordine vestmintele lui Hrisant pe care tot Christo îl dusese la croitorii cei mai renumiți din Venezia să-i croiască pelerine franțuzești, jabouri de mătase, pantofii englezești urmând să fie cumpărați de la magazinele de lângă Rialto. Dar alergătura aceasta de dimineață până spre seară prin dughenele cu lucruri îl scotea din gândurile negre pe care le avusese la început, după dispariția Herulei Lucrezia, despre care nu mai avea nici o știre. Îl mai încerca câteodată pe Christo, crezând că-l va surprinde și că acela îi va spune unde se ascunde, dar el era mut ca mormântul, jurându-se că habar nu are unde putea să stea atâta vreme fără să dea vreun semn.

Serile și le petreceau prin teatre. Pe Hrisant nu-l amuza viața asta, dar trebuia să se obișnuiască cu ea dacă voia să o mai vadă pe Herula Lucrezia. Așa încât se iluziona că se distrează, răbdând să-și frece fundul de băncile strâmte ale stalului de la Grimani, care aduceau cu cele de la biserica Santa Madona,

cumpărând, fără poftă, mere coapte și mâncând în silă sau bând lichior de anason în pauzele dintre acte, privind la mulțimea ce descojea portocale, mestecând lacomă covrigi, castane, semințe, alune sau bând cahvea și certându-se cu custodele teatrului pentru prețurile prea pipărate ale locurilor. Fumul de lumânări era amețitor, se scurgea greu pe sub plafoane; mirosul de mulțime asudată îl îngrețoșa; dar trebuia să-i facă pe voie lui Christo care se amuza spunâdu-i că îl călește în vederea „logodnei" cu Herula. Mergeau și la Operă, unde se fluiera când aria nu era cântată cu convingere de vreun tenor venit de la Palermo sau din altă parte, nedeprins cu violența celor din stalurile veneziene și atunci pe scenă se arunca cu mucuri de lumânări, cu coji de portocale sau se fluiera, pur și simplu. Aristocrația plictisită din loji își trimetea, ca pe timpuri, porumbei sburători de la o loje la alta, cu mesaje scrise pe hârtie fină, legate cu lănțuguri subțiri de aur, în veselia fremătătoare a parterului care fluiera ca să sperie păsările ce duceau misivele unde trebuia fără să se turbure de zurba sălii încălzite. După care plecau cu toții la Ridotto, unde-i așteptau prietenii, în frunte cu Attillio Vimercatti care de la o vreme nu-l mai slăbea pe Hrisant cu amabilitățile, invitându-l la o bassetta. Streinul ținea banca, pierdea atât cât credea că va potoli setea de ducați a soțului Herulei și se ridica ostenit de la masa de joc. Și aici era fum și înghesuială, târfele nobiliare se arătau după miezul nopții în rochiile lor, mariage sau andrienne, în stofe brodate cu aur și argint, cu penaje, batistă de mătase albă, jabouri, unghii lungi: quasi per testificar di esser bestie, mănuși lungi, manopole, brodate și parfumate, cu eventalii cu mânere de aur făcute la Zucchi, Bagozzi sau Finezzi, ori, și mai scump, la Remondini di Bassano, bijuterii false sau veritabile, totul sclipind sub policandrele strălucitoare, luând ochii bărbaților, și ei îmbrăcați în haine de catifea, efeminați, plini de importanță, aferați, arătându-și butonii de aur, lănțugurile, inelele și brelocurile, ciorapii fini, englezești, pantofii ascuțiți la vârf sau șosetele albe. Erau găunoși,

vorbăreți, plini de promisiuni, trișori, adevărați cartofori ce pierduseră și făcuseră averi, înșelând pe alții ori trași pe sfoară de cei mai bine pregătiți pentru tacita luptă de subtilizare a banilor din buzunarele celor naivi. La ziuă, Hrisant se îndrepta, rupt de oboseală, spre ospelul său, adus de un gondolier, închiriat și el cu luna până când avea să angajeze unul, al casei. Palatul Caragua ieșea din jupuiala lui matusalemică, zidurile se luminau; lucrătorii nu aveau sporul pe care-l bănuise el, nici vorbă de cele două luni cerute de noul chiriaș, trecuseră patru, cât zisese Basadonna, și mai era încă mult de făcut, curțile interioare erau pline de moloz și de resturi de lemne, grămezi de marmură împiedicau accesul spre apartamente; încăperile pustii, lipsite de mobilă, cu ferestrele deschise prin care intra un aer salin de pe canale îl alungau din nou în stradă. Era ceață și umezeală, dimineața și seara; toamna rodea paragina fastuoasa a orașului, vopsitorii lustruiau grilajele, tavanele erau săpunite cu grijă; pe scări, decoratorii și pictorii migăleau cu grijă să scoată la suprafată picturile ucise de fumul timpului, apărea ici-colo câte o pată roz sau albastră, promițând să desvăluie vreodată întregul misterios al plafoanelor; mozaicurile vechi, parchetele nelustruite de un secol sau mai puțin se arătau cu greutate de sub jegul vremii; vechile perdele sfâșiate de praf erau trase de la geamurile pe care niște femei ce nu le mai tăcea gura le frecau cu sârg ca să facă sticla mai luminoasă. Dar cu răbdare, vechea magneficență a acestei locuințe ieșea, încet-încet, la suprafață deși încărcătura ei barocă nu era pe gustul lui Hrisant căruia îi plăceau mai ales lucarnele acelui palat, încăperile intime de la parter, ascunse în ziduri, cu uși joase de stejar. Ceruse decoratorului să pună draperii deasupra lor, să le învăluie în valtrapuri somptuoase care dădeau intimitate greoaiei clădiri. Eclerajul saloanelor îl făcuse tot el, supraveghând ca nu cumva lumina să fie brutală. Soseau și mobilele, scrinurile, dulapurile greoaie, acvariile și oglinzile, și ele cărate din alte palate, puține la număr, verzi, întunecate, fără sclipiri, cu rame grele

de cristal argintat, ros de vreme, cu o adevarată pecingine în aur care nu făcea rău, dimpotrivă. Trimisese înapoi pe ebenist după fildeșuri mai învechite, lipsite de albeața vulgară pe care o avea noul, fără lustrul lui indecent, mozaicurile trebuind să fie și ele purtate, roase, ciobite, orice pietricică proaspătă îl enerva, îi chema pe lucrători și-i certa și aceia înjurau birjerește pentru că clientul lor era prea pretențios. Intervenea Stradiotte care le explica că e vorba de un fel de prinț oriental care locuise la Stambul și în Spania (asta era de la el) și care se pricepea la astfel de lucruri, nelăsându-se dus de nas ca fitecine. Nici ceramiștii nu scăpaseră de gura lui Hrisant, fastidioasele gravuri aduse de decorator fuseseră refuzate în câteva rânduri ca necorespunzatoare, lăzile arăbești, lanternele scodolite din magazinele prăfuite de sub podul Rialto erau înapoiate după ce fuseseră cercetate; Hrisant nu admitea copii, pentru că în materie de marfă orientală se pricepea ca nimeni altul, că doar nu degeaba bătuse bazarele din Pera ani de zile. Nici vopsitorii nu ieșiseră mai bine; el hotăra albul și auriul cu care se decorau ramele ușilor sau ale plafonului; alesese cu Christo vesela fină, porcelanele, lingurile și furculițele de argint, el desenase modelele și așteptase cu răbdare să i se aducă comanda de pahare de la Murano. La cumpărarea trăsurii nu lipsise; nu-i plăcuse catifeaua și damascul decorației interioare și desenul livrelei lacheului care trebuia să stea în spate, litierele și cupeul erau matlasate după cererea sa cu herburi aurite, harnașamentele celor șase cai, cumpărați și ei de la un moșier rural de lânga Vietto, nimic nu fusese neglijat, de la Oratoriul cu cinci orgi care te întâmpina în holul imens de la intrare și până la lăutele veroneze ce zăceau abandonate pe podelele acoperite cu covoare orientale din micile refugii neîncăpătoare în care numai câte un divan și pernele risipite pe jos erau singurul mobilier alături de băile mici, joase, pline de săpunuri francese și parfumuri subtile, pecetluite în sticle de cristal. Alfano Stradiotte dorise să se

spânzure când Hrisant refuzase statuile mitologice de marmură ce ar fi trebuit să împodobeasca încăperile de jos.

„Nu e muzeu, e o casă de locuit“, protestase chiriașul și cu asta discuția se încheiase pentru că misitul atâta învățase în cele câteva luni cât avusese de-a face cu grecul sau încăpățânat, să nu-l contrazică.

„Fără nimfe, fără driade lângă cămin! facea el patetic, asta e blasfemie, îmi dau demisia din serviciul dumneavoastră, o să-mi pierd clientela când se va vedea că nu am reușit să vă conving!“ Avea un fel de plâns gâtuit în beregăți, își smulgea părul din cap, dar Hrisant rămânea impasibil la disperarea lui teatrală. Fântâni interioare, da, asta-i plăcea noului chiriaș al Palatului Caragua, dar capete antice, pe piedestaluri, Neptuni și Delfini care să sublinieze jocurile de ape, asta cu nici un preț, nu; marmura are ceva funerar în ea, spunea Hrisant, mai ales când e multă. Nici afrescul ivit pe plafon nu-l fericea prea mult, noroc că nu-l văd, spunea, doar dorm în altă parte, și acolo nu am amorași și frunze de acant și stema familiei Pesare, nuduri grăsălane după moda acelui timp când se pictau personaje despuiate, greoaie, reprezentând Banchetul Cleopatrei, ce putea fi semnat de Tiepolo sau de un imitator, cu totul, o pictură jovială de gustul cel mai jos, dar pe care nu mai putea s-o acopere cu ceva pentru că ar fi stricat stilul locuinței. Avea de gând să trucheze totul cu o lumină secretă care să lase în umbră plafoanele care-l scoteau din sărite.

Se certase cu gradinarul și cu decoratorul la croirea grădinii plină de o luxurianță ce nu-i placea deloc; prea multe plante, prea multe arcade, nici aici gusturile lor nu coincideau. Aleile trebuiau lăsate să fie invadate de iarbă, să nu aibă acel aer nou care-l irita, vegetația nu trebuia mereu scurtată și tunsă ca grădinile franțuzești, iubea sălbăticia, chiar închipuită, lăsată să se desfășoare într-o exuberanță naturală. Era greu să-i convingi pe acești italieni încăpățânați, cu ei o scoteai târziu la capăt. Până la urmă se terminase cu bine, îi apucase iarna, venea Anul

Nou și încă se mai cărau mobile vechi, se aduceau modificări în unele colțuri ce nu aveau destuă intimitate și când, în sfârșit, după tocmeli homerice scăpă de el, plătindu-i cei 12% care deveniseră de fapt vreo 20%, cu ce-i încarcase la socoteli, Alfano Stradiotte constatase cu humorul lui involuntar:

– Totul îmi place în acest palat. Numai că-i lipsește ceva.

– Ce anume? întrebase Hrisant, ușor nedumerit de această ultimă pretenție a misitului.

– O femeie...

*

Christo era de o veselie nebună. Câștigase o sumă mare la Panfil și seara aceasta care mai păstra ceva din iarna funerară a Veneziei în care grădinile lâncede emanau un miros trist nu-l făcea deloc melancolic. Era deghizat în madonier; își făcea din când în când vânt cu tricornul pe care-l ținea în stânga și se saluta cu necunoscuți. Undeva țipau niște femei, mirosea a parfum prost și a carne friptă. Deasupra pieții San Marc se aruncaseră primele arteficii în văzduhul negru ce se lumina intermitent arătând înalta Campanilă roșie din turlele căreia zburau porumbei speriați de traiectoriile luminoase din jur.

– Cum o s-o recunoaștem? întrebase Hrisant.

– Cu inima, zisese acela cu un surâs batjocoritor. Probabil că va purta un costum de mahalagioacă; ai băgat de seamă ce gusturi are. Când o să vezi o gnaghe, însotită de un chiogian; să știi că ea este cu Attillio. Pe el nu or să-l țină puterile și o să se ducă repede acasă, să doarmă. A jucat toată noaptea cu mine cărți.

Pe lângă el trecea Nebunel, îmbrăcat în alb, cu încălțări și șireturi de culoare roșie, agitând o pălărie încărcată de pene și aruncând în mulțime cu ouă de carton. Carnavalul începuse devreme, aproape de miezul nopții; aerul era sărat, cu o prospețime care venea totdeauna dinspre mare. Il Mattaccino săruta femeile mascate, la întâmplare, era gras, înalt, buzunarele

hainelor lui erau pline de confetti pe care le svârlea în dreapta și-n stânga.

Christo îl privea pe Hrisant. Bauta lui neagră atârna într-o parte; peruca îi venea cam șui. „Nu e obișnuit cu astfel de spectacole; pare stingherit, gândise, dar se obișnuiește el când vor începe furlanele și manfrinele."

Undeva se spintecau vite, un miros de sânge proaspăt umplea imensa piață. Clopotele băteau aiurea, parcă încercând să acopere confuzia sonoră a San Marc-ului. Măcelarii și fierarii se amestecau cu ambasadorii; putanele de pe Fondamenta pe care le recunoșteai după mișcările șoldurilor, îmbrăcate în mătăsuri fine de Lyon, se aruncau în mijlocul aristocratelor. Cenda vestmintelor lor strălucea în focurile încrucișate ale arteficiilor. În scurtele sclipiri sticleau briliantele din degete, agrafele și cataramele de aur, firele de argint cu care își legaseră mijlocul, ori cercelușii cu perle din urechi. Purtau papuci de casă, o faceau pe popolanele, dar nu le mergea, bădăranii se strâmbau la ele și le ciupeau de fund.

– O vezi? întrebase Christo în cele din urmă.

– Nu.

Hrisant era abătut și nu știa de ce așteptase atâta vreme ziua aceasta și, iat-o, nu avea nimic deosebit, poate numai sfârșitul ei care însemna dimineața de a doua zi când trebuia să-i primească pe primii săi oaspeți în palatul Caragua în care ardeau toate lumânările încă de cu seară și servitorii așteptau încremeniți pe treptele măreței scări principale. Toată febra acelei înfrigurări prelungite, certurile scurte și violente cu decoratorul care avea alte idei decât ale lui trecuseră și-l lăsaseră cu o oboseală covârșitoare. Ar fi dormit, deși numai de dormit nu-i ardea într-o astfel de noapte; băuse câteva cahvele care-l țineau pe picioare, dar ceva greoi îl apăsa: un fel de bănuială tenace că ea nu va sosi și, anume, făcând-o dinadins, pentru că în ce-l privea, totul era făcut dinadins...

– Și dacă nu vine? întrebase pe Christo.

– Cum îți închipui? Nu stă ea în casă pe o vreme ca asta.

– Dar dacă n-o lasă Attillio?

– Nu s-a născut acela care s-o împiedice pe Herula de la o plăcere, zisese râzând celălalt. Dacă vrei s-o recunoști, privește-i alunița; va avea una pe gât: galante; ori una în colțul gurii: assassina. Îi cunosc obiceiurile...

Nimfe, păstori calabrezi, Zanni în pantaloni albi, largi, tiviți cu verde, astrologi, cabaliști se învârteau în jurul lor fără vreun scop sau având aerul că se distrează, căutând și ei pe cineva, pe care să-l recunoască în mulțimea pestriță din jur. Un vânt rece făcea să scârțâie statuile de lemn ale Pieței San Marc. Cei mai mulți se înghesuiau în jurul unui stâlp deasupra căruia ardea o roată de flăcări și sub care Ercole își încerca forțele îmbrăcat într-un tricou vărgat, ridicând haltere false, cu aerul că e distrus de greutatea lor, asudând, gemând și, în cele din urmă, smulgând ropotele de aplauze ale curioșilor. Pe o sârmă dansa o fată slabă, palidă cu o umbrelă roșie în stânga, abia ținându-și echilibrul și ajutându-se cu brațul celălalt; mulțimea o ironiza, îi striga: Hopla! dar ea n-o auzea; nu voia decât să ajungă dincolo, la capătul acelei sârme ce atârna ca o burtă spre mijloc. Brighiellele alergau de colo-colo, furând pe câte un gură-cască, luându-i batista sau punga în care-și ținea câțiva bănuți de aramă. Pantalone, regele Carnavalului, împărțea pungi cu nimicuri și vorbe de duh în dreapta și-n stânga, făcându-și loc cu ajutorul unui lung baston cu care despărțea grupurile ce-l împiedicau să treacă.

– Nu e! zisese de câteva ori, impacientat, Hrisant Hrisoscelu. Ai să vezi că va lipsi, o face dinadins...

– Nu vrei să mergi la astrologi să-ți ghicească în palmă dacă vei fi fericit în noaptea asta? îl ironizase Christo cu vocea lui turbure, obosită după noaptea pierdută înaintea acestei serbări ce începuse.

Hrisant nu-i răspunsese. Îl ura din inimă, ar fi vrut să-l vadă căzând pe pietrele pieței, svârcolindu-se în dureri. Profesorul Masgumieri, dentist, ocultist, vânzător de vopsele pentru păr

și mustăți își desfăcea sticluțele sale cu soluții și alifii, prețul lor fiind încasat de o femeie slabă, deșirată, care lua banii fără să-i numere, cu un aer absent, aruncându-i într-o basma pe care o desfăcea și o înnoda cu dexteritate.

– Trebue să fie la marionete, hotărî Christo, haide cu mine.

Mulțimea se înghesuia într-acolo, era greu să pătrunzi printre rândurile strânse, dar, încăpățânat, o luase înainte și-și făcea loc cu coatele, privind cu atenție la fiecare persoană care ar fi putut aduce cu Herula Lucrezia. Se auzeau capetele de lemn ale păpușilor, lovindu-se unul de altul: Pulcinella cu Arlechino, Turcul cu Soldatul se fugăreau caraghios în fața unei perdele albe de mătase lucitoare; băteau niște tobe mici, copiii râdeau de se prăpădeau, ținuți pe umerii unor bărbați groși, înalți, ce nu mai lăsau pe alții să mai vadă ceva din lupta înverșunată ce era urmărită cu sufletul la gură.

Herula nu era nici aici. O tombolă scârțâia din greu înainte de a fi pornită, abia urnită de un uriaș îmbrăcat în costum de pirat. Pană albă de struț cu care se termina brațul de lemn al Roții Norocului se oprea în fața vreunei culori sau cifre, mulțimea de jucători urla de bucurie, ori de furie, fericitului câștigător i se dădea câte un purceluș de gips, pictat cu auriu și cu roșu și acela pleca bucuros că-i surâsese norocul și că va avea un an bun înainte.

– Plec, hotărâse brusc Hrisant.

– Ce, ești nebun? S-ar supăra. Cred că stă în vreun colț și ne pândește, are răutăți din astea.

Manechinul Bătrânei, La Vecchia, fusese spintecat și din mijlocul pântecului ei țâșneau flori și confetti, revărsându-se peste mulțimea amețită de atâtea surprize. Un câine sărea prin mijlocul unui cerc de foc, artificiile îl orbeau, dar el continua să se întoarcă mecanic și să sară exact prin mijloc și curioșii îl gratulau cu oase de pui pe care le scoteau de prin buzunare.

– Uit-o! strigase Christo dintr-odată și își făcuse loc, dând ghionți în dreapta și-n stânga, să ajungă o siluetă care aducea

cu a Herulei. Hrisant simțise că se înăbușe, abia se ținea după prietenul său, mânat de o speranță ce-i dădea o greață ușoară, era amețit, curios, vederea i se turburase.

– Mască! Mască! striga Christo, dar femeia era un travestit care râdea acum cu gura până la urechi văzând mutrele dezamăgite ale celor doi.

– Aș fi jurat că e ea! spusese Christo, avea același mers și aceeași statură... Mai căutăm, nu-mi scapă!

Deasupra pieții se înălțase un balon aerostatic, umflat cu aer cald. Avea o bordură de lumânări ce pâlpâiau în vântul nopții, se legăna ca și când ar fi fost gata-gata să se prăbușească, mulțimea țipa de frică ca nu cumva pânza să ia foc, dar flăcăruile erau prea departe și nu se auzeau decât bufnetele celor ce se stingeau pe rând. Băteau tobele, înverșunat, se auzeau aplauze, mirosea a alune prăjite și hohotele de râs ale celor din jur îl scoteau din sărite pe Hrisant. „Îl las și dispar în mulțime, hotărâse, s-o caute el, să-i spună ce-o vrea, nu doresc s-o mai văd, parcă ar fi ultima femeie din lume..."

Dar nu plecase, îl urma tăcut, obsedat, pe Christo, simțea că asudă, că i se usucă limba în cerul gurii, o ură neagră, veninoasă urca în sângele lui. „Vreodată când va fi a mea o voi umili, cum i-am făcut Chrisafiney Costandachi pe când era fecioară încă și mă juca pe degete și am despuiat-o și am uns-o cu miere și am legat-o de un salcâm de au mâncat-o muștele și pe urmă am pus un țigan s-o lingă pe toate părțile și ea țipa de plăcere și ar fi vrut bărbat și am lăsat-o să stea singură, încuiată la moșie, la Gliganul, într-o chilie, de se urcase pe pereți și mă implora s-o deflorez, să-i fac ceva, că nu mai putea, și am dat-o potcovarilor s-o răstignească ei, să borască în ea, rând pe rând, până au crezut că moare pentru că poștă o făcuseră și țipa ca din gură de șarpe și a trebuit s-o repare doctorii cei mari de la Bucuresci că n-o mai lua nimeni de nevastă, zdrențuită cum era."

Trecuseră două ceasuri de când rătăceau prin mulțimea ce se amețise de-acum, se auzeau cântece deșuchiate, perechile se

sărutau după ce-și scoseseră măștile și-și arătau chipurile. Petrecerea se spărgea. Încă nu era dimineață, aerul părea mai rece, dinspre mare venea o boare salină, lipindu-se de față, obrazele se umeziseră în lumina slabă a faclelor ce se mai scurseseră și ardeau, abia pâlpâind. Era limpede că ea nu venise, că-l făcuse de râs în fața lui Christo care avea să povestească tuturor prietenilor lor cum îi trăsese clapa grecoaica. Musafirii probabil că aveau să vină pe la cinci de dimineață; nici mai devreme, nici mai târziu, adică exact când carnavalul se spărgea, trebuia să bată tunurile și să se arunce ultimele artificii spre cerul întunecat al acelei ultime zile de Craciun. Vânzătorii ambulanți își strângeau tarabele sărăcăcioase; vânduseră tot ce aveau, își numărau banii la lumina unor lumânări, chioșcurile erau închise, se puneau obloanele, se închideau lacătele, lumea se rărea, se auzeau voci guturale de cheflii care se retrăgeau spre mahalalele Veneziei.

– Mergem? îl intrebase pe Christo.

Părea și el întristat de întâmplarea căreia îi fusese martor.

– Nu știu ce-i cu ea. Nu face niciodată așa ceva, dacă spune că vine, nimic nu o împiedică să se țină de cuvânt... o să ne distrăm, în schimb, o să bem șampanie și o să ne culcăm cu frumoasele veneziene. Am chemat un adevărat corp de elită, o să ai de unde alege. Nu-ți rămâne decât să te răzbuni, ea o să afle, oricum...

Prietenul său nu mai avea nici un haz. Gândul de a patrona o serbare în halul în care se afla nu-i făcea nici un fel de bucurie. Gândurile cele mai sumbre îl întunecau și mai mult. „Lichidez totul, chiar azi, vând, plec, să nu mai aud de acest oraș și de putorile care trăiesc în el. Curve și mascarale, parcă nu am mai văzut fund de muiere, parcă nu sunt destule tălănițe în Bucurescii ăia puturoși? Parcă nu știu că marfa cea mai lesnicioasă în lumea asta, tot femeile sunt..." Mai împăcat, îl luase de braț cu tandrețe pe Christo și-i spusese:

– Haidem, am un chef teribil să mă îmbăt...

Celălalt nu-l auzise niciodată de când îl cunoștea spunând astfel de vorbe. Gondola îi aștepta; pe lângă ei mai treceau câțiva travestiți, ținându-se de gât și sărutându-se cu nerușinare. Aveau buze lipicioase de satiri, îi făceau scârbă, erau scârnavi, i-ar fi trimis în ocne, atât îi ura, poate și pentru că arătau fericiți, poate și pentru că nu se uitau după femei...

Palatul Caragua strălucea de departe, peronul de piatră era pustiu, numai doi lachei nemișcați, le arătară drumul cu faclele.

– A venit cineva? întrebase Hrisant.

– Încă nu, spusese unul dintre ei, Giovanni are să vă spună ceva.

Urcaseră câteva trepte și Basadonna le ieși înainte. Era îmbracat și el într-o livrea albă, cu perucă și pantofi de lac cu catarame argintii:

– Vă așteaptă o doamnă!

Hrisant crezu că moare, simțise cum tot sângele i se urcă în cap.

– De mult? Unde e?

– Sus! arătase servitorul cu capul.

– Îi seamănă, ca orice face, comentase uscat Christo. Aleargă, ce mai stai?

– Și invitații? făcuse prostit Hrisant:

– O să am eu grijă de ei. O să le spun că te-au răpit pirații, că te-au închis la Piombi, pentru datorii la cărți, găsesc ceva; Aleargă până nu se răzgândește...

Cânta, se afla undeva, dar nu o vedea. Un săpun uriaș de culoarea fisticului alunecase pe sub o perdea, se auzea căderea apei într-o cadă, lăsând să scape în acel atrium verzui un abur parfumat.

– Tu ești? întrebase cu glasul puțin răgușit și-și arătase mâna cu unghii lungi. Vezi ce ai câștigat la tombolă în noaptea asta? Râdea de una singură și se auzea cum își freacă trupul cu un

burete. Mai ai răbdare? și iar râdea. Vorbea singură ca și când el n-ar fi fost acolo:

– Ce-am mai căutat până am găsit săpunurile, și parfumurile, de unde le-ai adus, cine ți le-a furnizat? Să-mi dai numele, îmi place totul aici. De la miezul nopții rătăcesc prin palatul tău. Aveai dreptate; casa lui Vimercatti pare un cavou pe lângă aceste încăperi. Te credeam un sălbatic și când colo; fumarnițele astea care lasă numai jarul, și cărbunii, și mirosul de mosc al pieilor de Cordova, sunt nebună după așa ceva, îmi place la tine; ai să mă obișnuiești prost...

Alunecase iar un săpun uriaș, roz, plin de spumă, Herula turna ceva dintr-un flacon în apă și cânta grecește „Buze dulci, buze dulci, cine le va săruta"... Hrisant se gândea să comande chiar în această dimineață roze de Siria, să-l pună pe Giovanni Basadonna să răscolească toată Venezia ca să-i găsească așa ceva, și o pasăre septicolor, cum văzuse într-o prăvălie de sub Podul Rialto. Asta o învățase de la bătrâna Arhita Arhipoaia care și ea, mamă-mamă, ce mai forfecase, cu ducii ei, cu conții ei scăpătați, dar plini de idei ce-și dădeau singuri titluri de hypatoși...

Palatul Caragua mirosea a nou, a piper, a curmale de Aravia și a cuișoare. Era răcoare, ea se afla dincolo de perdea, goală; blănile și macaturile de pe paturi nu ajungeau, trebuiau aprinse mangalurile din tombakul poleit care scoteau flăcări. Îl apucase o febră, nu știa cu ce să înceapă mai degrabă; jos se auzeau primele voci ale invitaților, dar nu-i mai păsa; gondolierii se strigau, cereau loc la peron, foșneau rochiile de atlaz și glasurile femeiești aveau ceva ațâțat în ele. Bărbații grizați glumeau porcos între ei. Își adusese aminte tocmai acum, nu știa de ce, de cuvintele lui Christo, spuse cu cine știe ce prilej, la vreun joc sau când se îndreptau spre palatul Caragua: „Femeile veneziene sunt mai nesățioase de carne fragedă decât de pâine"...

Abia atunci îi văzu rochia aruncată pe podele, pelerina neagră și pantofii, o diademă și un inel mic pe care, chiar în dimineața aceea avea să-l înlocuiască cu un altul, comandat de mult

și care aștepta doar să fie pus în degetul acelei doamne necunoscute despre care îi vorbise bijutierului lui de pe Cheiul Sclavonilor pentru că la Venezia trebuia să ai lacheu, croitor, cismar, bucătar, servitor, dar și bijutier; altfel te numeai fitecine.

– Iată-mă! zisese Herula, intrând, învăluită numai într-un prosop, înaltă, călcând pe dalele de piatră, pe vârfurile picioarelor.

În Turnul Orologiului din Piața San Marc, Regii Magi se învârteau pe scripeții lor de lemn, sacadat, arătându-și rânjetul de bucurie și vestind dimineața.

– Smirna mării, Fecioară Marie, cea amară, tu mi-ai dat mie toată această zi care începe? se mira Hrisant, vorbind grecește, ca în copilărie...

*

Vasilică Ghica sta la capul lui, se trezise cu el ca și când ar fi intrat pe coș. „Unde dracu or fi arvaniții mei și ce păzesc ei de pătrunde ăsta peste mine când nici nu m-am spălat pe ochi?! Acuș, până-n prânz îi dau afară, că nu se mai poate!"

– Am luat o vutca de anghelică, zicea acela, picior peste picior la capătul patului. Era îmbrăcat într-o redingotă pe talie, cu pantaloni pepite și cu ghete negre de lac, cu gumilastic. La gât îi flutura o lavaliera, jobenul și-l lăsase pe un scaun alăturat, ca și bastonul cu măciulie de argint. În sprânceana ochilui stâng strălucea monoclul, cu rama de aur și șnur, favoriții stufoși îi dădeau un aer bătrânicios. „M-au trimis prietenii. Domnul se află foarte îngrijat că nu te-ai arătat și n-ai făcut heretisirea. Ce să le spui?"

Hrisant, încă buimacit de somn, nu știu la început ce să-i răspundă, mai curând voia să afle cum pătrunsese în casa lui, cu toată paza. Smuci de lenta perdelei de lângă pat și Iusufache își făcu apariția cu o mutră pleoștită, cu privirile numai în jos.

– Cum a intrat dumnealui?

– Măria ta, l-am rugat să nu facă una ca asta, n-a fost chip; stă aici, la capul dumitale de azi de dimineață, cică are a-ți da vești mari și proaste, am crezut că e mai bine...

– Trage perdelele! spusese cu lehamite Hrisant. Câte ceasuri să fie?

Iusufache își scoase ceasornicul cu briliante dăruit de beizadea și îl privise cu o atenție mare.

– Peste unsprezece...

– Bine, lasă-ne, adu-mi o cahvea. Pe dumnealui l-ai omenit după cum se vede...

– Da' de unde, s-a servit singur; umblă pe aici ca la dumnealui acasă. Așa boer n-am mai văzut.

După care dispăruse, încă mormăind.

– Zi-mi ce să-i spui Măriei Sale...

– Că având un cal bolnav, n-am putut să ies...

Rât de porc făcu o schimă de mirare:

– Cum adică, pentru o nenorocită de mârțoagă, nu ajungi la domnitor? Cine să creadă una ca asta? Mai bine, orice altceva. Vorbești himere! E un bărbat sapient, dar nice așa! Mai gândește-te, nu mă grăbesc, mai ales că am mai multe mesaje de la fețe luminoase, ai auzit de Luțica Mișoglu? Mi-a zis că moare până nu te pune jos; rea de muscă, abia a luat în pântece și dă cu ea de-asvârlita, dacă o vezi, te nebunești de cap; umblă alde Papafilu, s-o ia de nevastă, dar ce-i proastă? Acela i-a promis că-i scrie fabrica de postav pe numele ei, să fie stăpână, dar Luțica, nu și nu, că nu se lasă să plece îngreuiată de neguțitori hrisoveliți, că pentru tine e făcută...

Lui Hrisant îi venea să râdă. Ia te uită! o știa pe Luțica. Când plecase în cele striinătăți era o copilă cu coade blonde, sărind coarda și cercul și-acum s-ar îndrăgi cu el! Parcă prezența aceluia după atâta singurătate îi făcea bine, mai afla câte ceva, că era bun de gură, mișelul, și le știa pe toate.

– Spune, îl îndemnă pe Vasilică Ghica cu un glas blând, ce-i cu fata asta, a căpiat la cap, ori ce?

– Umblă muscadinii, galanții și dandișii după ea, ca pisica după vrabie. Eleganții își schimbă cămășile de două ori pe zi de dragul ei, doar-doar i-o băga în seamă, dar ea: nu și nu, că ție îți este promisă! O, de-ar fi numai ea, dar s-au ivit destule fete gentile, simple, naive care abia așteaptă să fie chemate. Ți s-a dus vestea. Nerantula Mavrodin l-a ruinat pe bărbat-său, l-a trimis la Viana după o carozză ca lumea; acela și-a vândut moșia Toporul, Săcădații și cu Gâlca și dus a fost ca din pușcă la cumpărat. Umblă boerimea cu limba scoasă după armăsari arăbești; s-a auzit ce haită ai în remize, numai unu și unu, și vor să-i dai la montă după ce inviți lumea la Săptămâna nebunilor. Văzui că în curte nu se afla nemic, se pare că are dreptate alde Kostaki Kiriazi care cu dinții lui galbeni cu care a mâncat numai căcat, de se umple de rușine în târg, zicând că ai venit cu idei stravagante de pe unde ai fost și că de fapt ești nebun, și-i păcălești pe toți. Ai promis că aduci meșteri talieni să facă fântâni și lucrări artizicești, dar nu văd nemic...

– Vin ei, făcuse Hrisant, vag, aruncând un braț leneș în aer. Îi aștept de mult, dar sunt angajați la conții unguresti din Transilvania, mă lupt să-i scot din mâinile lor...

– Atunci e bine, o să le spun la toți ce-am aflat, că mai ales muierile s-au țâcnit, nu mai au marșandele de mode timp nici să se odihnească noaptea. Umblă toate ca zărghitele după malacofuri, după rochii de taffetas, după evantaie, buchete false de flori din pânză sau mătase charlotte și cahioleuri, după rochii de gaze, învață limba franceză care mai de care, și au jurat că anul ăsta nu mai pleacă una la apele minerale pentru că nu mai au cu ce; nice la Buziaș, nice la Mehadia. Și-au angajat dascăli muzicoși tare-n tambură și la forte piano de le cântă, iar danțul le învață maestrul de grații Cocoratu. Barbații nu mai joacă lanskernet, nici macca, nici calul alb, nici ghiordum, i-au curățat nesăbuitele pe toți.

Intrase Iusufache cu două cahvele fierbinți care dădeau aburi parfumați în încăperea cam rece, acum de dimineață.

– Cum mai e afară? îl întrebase Hrisant.

– O pișoarcă de vreme, dar ieșim noi în primăvară, acuș dă iarba și punem poștalionii la caretă și să te ții, să se uite lumea după noi, ca la urs, că demult așteaptă...

– Auzi, auzi, făcea și Vasilică Ghica.

– Ei, să treacă noroaiele astea, să ies la Herăstrău, să v-arăt carozza contelui Burkhardt, nu sunt două în toată Evropa ca ea...

– Am văzut-o, minune! se lingea mosafirul pe buze.

Sluga se irosise prin perdelele ce acopereau ușa. Erau din nou singuri.

– Ionică Greceanu te roagă ca pe un frate să trimiți odată surorilor Princepelui cele brilianturi, că lumea cârtește, cică nici nu ar exista așa ceva...

– Vrei să ți le arăt? se mirase, din pat, Hrisant. Vorbesc degeaba!

Ochii celuilalt se aprinseseră de o curiozitate neînfrânată. Dar beizadeaua nu se ridică decât în coate, dând să coboare.

– Lasă, lasă, mârâise Vasilică Ghica, bănuind că el, de mândrie, o să scoată pietrele și o să le înșire. Ceva mai știa de la Nerantula Mavrodin care le împodobise pe toate, nu se mai sfia, ce dacă aflase bărbat-său de unde avea inelul acela cu care se întorsese după noaptea petrecută cu Hrisant? Cel puțin așa aveau să știe cu cine se culcase prețiosul bărbat cum venise, nice soțul ei nu putea să dea înapoi de la o asemenea încornorare cu fală.

– Și-atunci, ce aștepți? Că holerele alea tremură la gândul că ai putea să trimiți altora ceea ce cred ele că li se cuvine, ca fețe regale ce sunt...

– S-aștepte, dacă Pricepele nu se supără că nu mi-am făcut heretisirea, ele de ce n-ar aștepta?..

– Ai dreptate, dragule, zisese Vasilică, pot să fumez, că am un tutun bun de Ianina, stai să-l tai nițel, că-l țin în boccea, în țiplă ca să rămână proaspăt...

– Fumează, Vasilică, și mai spune..

– Ei, ar fi multe, așa, dar de ce nu te-arăți, că zice lumea că ești bolnav...

– O să le spui tu cum arăt, nu-i așa? Sunt vesel, puternic; când m-oi șubrezi dau avize medicale la gazete și să vezi cum năvălesc doftorii să mă facă bine...

Tabacul aprins lăsa în odăi un miros bun, profumat.

– Nu ți-am spus ce mai făcură coclitele văduve: alde Marghioia Calimah, care a băgat al cincilea răposat în răbdătorul pământ. Nu l-a lovit ciuma mică; ea i-a facut moarte din zburdările cărnii. Ce crezi, ăsta, ultimul, era mai tinerel, și ea, nu și nu, că să-l înscrie la Societatea Ecvestra, că avem și așa ceva de când cu moda de la Paris, să-l vadă rudele și ai ei, duminică la Șosea, călare. Prostul, că prost a fost, s-a dus, a luat lecții de echitație și nu zici că a dat peste un cal cam nebun care l-a aruncat sub el și l-a strivit ca pe o muscă; era, ce-i drept, și cam slab de țâțână, și uite-o iar în căutare de bărbat... care o mai lua-o că i-au prins frica...

Avea pe chip o șiretenie abia ascunsă spunând lucrurile acelea și-l privea pe sub sprâncene, mai schimbând un picior peste altul ca să-i arate mai bine pantalonii din stofă pepite, croiți de croitorul Kokadu, care rupea inema târgului cu fantasiile lui în materie de îmbrăcăminte.

... chiar mă gândeam, aveam o curiositate juvenilă, oare tu nu ai de gând să faci prostia pe care o facem cu toții când mai îmbătrânim de a lua o nevastă, că mușterii s-ar găsi. Nerantula a și dat în târg că-l lasă pe al ei și că te ia pe tine. Alelalte, să moară, nu alta, alde Bella Cantacuzen, alde Elisafta Cuparescu, ca să nu vorbim de Catrina Ruset și Sofnica Comnen care dau slujbe la popi să nu te-apuce vreo toană, că ele mai bine se omoară decât să afle că ți-ai pus pirostriile de dragul cine știe cui... Barim Gundula, verișoara mea, era de câteva ori gata-gata să sară gardul, numai să te vadă. Abia am potolit-o: Stai, fată, în treaba ta, că nu-l cunoști: când vede că este asediat, se întoarce pe partea aialaltă și s-a zis cu tine! Dacă

mai rămâi mult închis, o să le scoţi pe toate din sărite. Mai ales, astea măritate au mâncărime undeva, de nu le mai ţine nici dracu' în loc...

Frumoase lucruri mai aflase în dimineaţa asta. Îl mai stârnise niţel pe Vasilică Ghica:

– Ia mai spune, şi cum ziceai că-şi cumpără toţi trăsuri şi cai buni?

– Da, de la negutătorii din bezestemul Sărindarului, care-şi târguie de unde apucă patachesuri, fiacre, burse pe care le dau la revopsit, până la pişlerii ce sosesc la baluri în daradaică, sau într-un balon-brişcă, tras de două mârţoage, toţi se laudă că o vând şi pe maica-sa, dar nu se lasă până nu aduc de la Viana o carozza ca a ta... Pe care-i auzi: Mă-mbrac frumos ca un mort şi nu mă las până nu ajung şi eu să fiu invitat la Săptămâna Nebunilor, nu afli un ruginit, un destrămat, un şandaliu care să nu se şi vadă în curtea ta, să joace şi să danseze, să aibă ce povesti până la adânci bătrâneţe; le-ai făcut capul mare. Nu s-a mai cheltuit atât în Bucuresci de pe vremea lui Hangerly şi-a lui Caragea, care şi ei erau făloşi. Cică Princepele o să dea o amnistie cu acest prilej pentru a fi bucuria mai mare, cine ai ajuns, daţi-ar Dumnezeu toate sănătăţile... Păi eu m-aş cam duce, ce să spun lui boer Roset, de-i zice Baston, care şi el ar vrea să te vadă?

– Ăsta ce mai vrea?

– Ei, s-a încurcat cu Tarsiţa Vardala, şi am eu bănuială că i-ar trebui o sumă mai bunişoară, cu dobânzi mari, bineînţeles, dar nu cuteză că i-am spus; asta nu face impresie bună la un nou venit în oraş cu atâta cinste şi bogăţie...

– Şi el ce-a zis?

– Ce să zică, nu-l interesează nemic, îl roade muierea, că şi asta vrea berlină şi cai frumoşi, şi rochii, şi sticlărie la gât şi în degete. Aşa, ar avea garanţii, mai ţine ceva moşii, vreo patrusprezece, toate frumoase şi bogate, nu ai pierde dacă l-ai săraci

nițel să se învețe minte că omul la bătrânețe se scrântește... Nu mai trăiește înfrânat după o viață cuvioasă, preamărită.

Dacă ar fi știut Vasilică Ghica că în câteva luni, cu adevărat trebuia să vândă și el ce pământuri mai avea, și ce pomi, și acarete pe unde vor mai fi fost, neamanetate, ba chiar puținele pietre prețioase pe care le ascunsese bine și nu avea de gând să le arate cuiva, să n-ajungă cumva ca Dudescu, ăl bătrân, la Cutia Milelor.

– Nu dau cu împrumut, nu-i de bun gust; nu vreau să alerg pe urmă după banii mei, cât despre camătă, nu obișnuiesc să trăiesc din mizeria altora...

– Bine spus, dar nu știi cum e omul când i se aprind călcâiele după vreun cur de muiere? O să-l sfătuiesc să meargă la bancheri, la negustori, aștia fac așa ceva. Păi, m-aș cam duce, dacă mai e ceva, mai vin eu, dar mai îmblânzește servitorii, să mă lase, nu să săr gardurile sau să dau bacșișuri ca să te văz. Îmi crapă obrazul de rușine, dar nu puteam să nu te previn. Câteodată mă gândesc cum de nu ți-e frică la gândul că Princepele te așteaptă și tu nemic. Are și el o răbdare, va fi mai rău dacă o să te uite, dacă nu ți-o trimite cârja; că și cu chestia asta, știi cum e...

Hrisant făcuse iar un gest de lehamite. Să n-aibe el grijă, chiar și înaltele obraze trebuiau să mai intre la idei din când în când, să nu creadă că toate li se cuvin, că pe lume mai există și indivizi ca el ce văzuseră multe și trecuseră prin câte și mai câte, și e bine să se gândească și ei, la câte și mai câte.

Vasilică Ghica mai băuse un păhărel de vutcă de anghelică și se aridicase cu greutate. Se mai îngrășase, nu mai avea aerul lui vesel de altă dată. „Probabil că ăsta voia să-mi ceară ceva, dar a pus-o pe seama lui Roset, m-a încercat și văzând că nu-i merge, se duce să mă facă cu ou și cu oțet, cine știe ce mai inventă, că am rac, că mă duc, că abia mai mă târăsc prin încăperi, pentru că așa e omul: nu-i dai, îți pune în spinare toate belelele, dar o să-l afle el, că or să mai vină și alții, și Iusufache

ce păzește prin cafineoanele prin care umblă decât să tragă cu urechea și să-i mai spună una, alta, care ce-a mai cârtit și l-a luat pe dracu' în gură.

– M-am cam dus, eu zic că ar fi bine până în Săptămâna nebunilor să-l vezi pe Măria sa și pe urmă să dai drumul petrecerilor cu inema largă, așa e mai bine. Toată lumea te așteaptă, vrea să vadă ce n-au văzut Bucurescii de când sunt ei...

– Du-te, Vasilică, și n-avea nici o grijă. Cum se drege calul ăla care nu știu ce are la un picior, poate că nu l-au potcovit bine, sosesc și eu în târg, să mai văd lumea...

De unde să știe el că rămânea mereu în stenachoriile lui de sofialist...

*

Bucurescii stăteau sub epitropia verii. Era o arșiță câinească. In oraș o liniște de moarte, ca la prânz; Hrisant auzea cum leorbăie un câine apa dintr-o troacă, undeva în vreo curte; cerul verzui ca rășina de Livan, fără nour. Prin perdele nu adia nici un vânticel. Aripile morilor de la Radu Vodă înțepeniseră și trosneau de căldură.

– Ce zi o fi azi, Iusufache? întrebase.

– Păi, miercuri, în iuliu, iar ai uitat, boerule. Cuviosul Lampadie. Sacagiii au vândut toată apa, nu-i mai auzi, s-au tras și ei la umbră...

– Bine fac... Da' logofetul Caliarh pe unde o umbla el acuș? La cancelarii au terminat cu trebile, că nu mai stă nimeni să judece. Toți sunt plecați la băi să-și dreagă stomahurile de cele boale...

– Ei, aleargă să facă bani că ne sdrobesc creditorii, s-au pus pe capul nostru...

– Ce spui?

– Mereu te miri, de parcă n-ai ști, boerule...

Nu mai avea aerul spăsit de altădată. Sta pe un scaun, în filegorie, lângă patul în care Hrisant Hrisoscelu se afla tologit, ca de obicei.

– Am terminat noi toate bunurile de vândut, eleșteele, pădurile, moșiile, parcă nu-mi vine a crede...

– De ce nu-l întrebi pe el? Umblă cu anatefterelele alea pe la cei rău îndemnători, pren târgul domnesc, dar aceia nu-i mai

dau păsuriri. Ți-au luat totul pe nemica; dacă ești neprevăzător și silnic și nu te scoli, să iei frânele în mână...

– Ce vrei a zice?

– Ce-am spus! Ca mâine, Caliarh ăsta o să se ducă pe unde-o vedea cu ochii și o să aflăm că e bărbat cu sacadat. Știm noi a cui parte o ține el, pe-acolo pe unde merge? Cumpără lucruri nemișcătoare, stă la licitații pentru puduri de fân, a cumpărat astă iarnă și stânjeni de lemne, vorbește anapoda când îl întreb despre cesferturile de făina, ovăz și orz, dar cine le vede? Se pare că știe a intriga și-l lași să-și joace caii cum vrea...

Hrisant se juca cu niște mătănii de abanos, negre, de la Athos. Fumase până atunci puțin tutun, lăsase ciubucul deoparte și trăgea pe nas din eterurile lui.

– Nici când nu se scurtaseră veniturile nu era prea darnic; l-ai lăsat să împartă el paralele pentru cămară, pentru taxe, pentru daraveli. Nu mai ieșim din linte și din fasole, măcar domnia ta nu guști, că ți-e silă; nici nu știu cu ce te ții, ca paserea; ciugulești și dai deoparte, eu, bate-mi-se gura de păcătos ce sunt, aș zice că suferi de ceva, deși, uite, de când te-ai întors trecură câțiva ani bunișori și până acum nu te-ai dărâmat...

– Chiar? Câți să fie?

– Da' cine-i mai numără? Lumea te blesteamă.

– Ei, mă blestemă!

– Da', cum? Câți s-au ruinat de când cu Săptămâna aia a nebunilor pe care n-ai ținut-o... Ai uitat că Bella Cantacuzen și-a amanetladisit sculele de aur numai ca să-și cumpere carozză? Dar Catrina Ruset? Unde-s paftalele ei de aur? La marani în depoziton, fuiii! S-au dus! Numai Pulcherița Mavro, ca mai deșteaptă, și-a salvat mătăniile de diamante și inelele, c-a avut minte... Fie că bine i-ai mai păcălit... De negustori ce să mai spun; s-au umplut de binefaceri! Trăsuri le trebuia și cai arăpești? Au dat ce-au avut de pe ei, numai ca să facă față. Comandă haine, comandă rochii pentru ale lor; umblau ca niște păunițe muierile și, când a fost la o adică, a fugit și

Princepele în cele striinătăți, de n-apucasei nici cherofilima să faci! A venit alt domnitor, te așteaptă și el de nu știu când să te duci să-i săruți dreapta, dar nu te miști, parcă ești zidit în casele astea ce se dărăpănează... Încă Perdicarul, de a dat Dumnezeu de l-au iertat și pe el, că mult mai bea, zicea că te muncesc Frumoasele, că prea ești ciudat... Au rămas toți cu trăsurile în ogrăzi, cu caii de marafet și cu livrelele roșii ale birjarilor, nu-i cumpără nici dracu', a sărăcit lumea, cine știe ce zile ne mai așteaptă și domnia ta, puțin îți pasă, te muncește adiata aia care nu mai sosește...

– Las' că facem și Săptămâna nebunilor, numai să mă mai întremez nițel, ca, nu-ș' ce am, un lihtis, nu-mi vine să fac nimic, nu mă trage inema...

– Cine te mai crede? Prima dată ai dat sfoară că nu te simți bine, că de-aia nici n-ai ieșit din curte și că după Sfintele Paști o să te-arați cu caii contelui Burkhardt și cu carozza. Sta lumea în priveală și nu-și credea ochilor. Adică să nu-și țină cuvântul boer Hrisant Hrisoscelu, beizadea ce se află? Și uite că nu te-ai ținut de cuvânt! Dar ei tot te-au crezut. Și-a dat Dumnezeu de a venit și toamna și iar s-au pus muierile să calce rochiile și să mă cerceteze pe mine pe unde mă vedeau: cum te simți și ce ai de gând, și eu îi mințeam că acuș-acuș te aridici și că deschizi porțile, și-i lași să intre și le trimiți darurile promise, cui promisesei, și când colo...

Hrisant era obosit de vorbăria servitorului, l-ar fi alungat, dar rămânea singur și i se făcuse urât.

– Uite, cum o trece arșita asta, să știi că ieșim în petreceri.

– Cine te mai crede? S-a dus și toamna, și iarna acelui prim an când te-ai întors și tragi nădejde ca spânul de barbă! Încai, în primăvara următoare ai găsit o scuză mai ca lumea: dăduse Sfânta, lumea toată trasă în casă. Cioclii cu prăjinile pe la porți, cu ochii cât polul, ce să mai fure. La noi nu a fost chip să intre, că-i țineau albanezii; pe vremea aia mai aveam arvaniți pe ziduri...

– Cum adică pe vremea aia, ce, acum nu mai sunt?

Iusufache îl privea ca pe un înviat din morți.

– Boer Hrisant, glumești, ori nu mai ai ținere de minte... Ai uitat că nu i-ai plătit patru ani și că au fugit mâncând pământul, le dădea Caliarh numai mâncare de post; duminica ce mai tăia câteva oretenii, cât au mai fost și alea prin ogradă. Umblau pren sacnacsii cu limbile scoase, vin nu mai văzuseră de cine știe când, cât despre lefi, numai cismele din picioare nu și le vânduseră. Nici băcanii nu ne mai dădeau pe datorie...

Hrisant simțea că se înfurie.

– Iusufache, doar tu ai văzut ce pietre am, ți le-am arătat. O să le scot, și o să ne răscumpăram moșiile și o să vină iar vremea să ne roage toți să-i primim...

Iusufache pufnise stropșit:

– Ce pietre! M-ai trimis cu vreo câteva la bancherul Rosenthal. Acela s-a uitat cu un geam pus în ochi la ele și mi le-a dat înapoi: „Sticlă!“ a zis. M-am dus și în Pazar, la nește bijutieri. S-au uitat și ăia și au pufnit ca dracu când dă de tămâie. Pe urmă ai scos sacul cu grăunțe lucitoare, de credeam că îmi ia ochii: când colo, pietrele domniei tale se cocliseră; erau făcute din rășini, așa mi-au spus; ba, mai m-au luat și peste picior: „Du-te dumneata acasă și lustruiește-le cu un postav și după aia mergi la Zinca Arghiroaia care ține tălănițe și kiramele și culcă-te cu ele și la urmă dă-le câte un inel din astea care se vând la kilogram la Italia, dar dispari repede până nu bagă de seamă acelea că le-ai tras chiulul, că-ți pun fustele-n cap!“ Așa mi-au zis, să nu mai apuc ziua de mâine...

– Răutăți lumești, făcuse filosofic Hrisant, mai trăgând din eterurile lui pe nări. Am, puși deoparte, lei essindari, am diamanticale, tu știi mai bine, dar ele trebuesc ținute pentru zile grele. Tot o să fac Săptămâna nebunilor, nu am kief de nemic. Mai bine povestește-mi ce mai e pren târg.

Iusufache nu se înghesuia la bârfeală, dar îi era milă de Hrisant care parcă mai albise pe la tâmple și arăta ca unul lăsat în nepurtare de grijă, sortit să moară de moarte bolnăvicioasă.

– Ce să fie, măria ta, în mahalaua „Bate pește", nește argintari s-au făcut bancheri, poartă pălărie înaltă, strigă Pitulicea țiganca după ei: Mă, nemâncaților, să vă dau un galbin de pomană, ori v-ați ajuns? Și ei, s-o ucidă cu slugile, le fugăresc, alvițarul Bacalu și-a cumpărat, dacă ai pomenit dumneata, ariston cu 6 cântece și o brișcă cu leagăn, zice că o să-ți dea de pomană când n-o să mai ai de mâncare, că tot la troaca lui Moruzi o să ajungi și eu când aud astfel de vorbe spurcate, cât e el de pricopsit îl scuip și-i povestesc în ce benchetuiri ai stat pe-acolo pe unde ai fost și-l chem să vadă caii noștri care s-au sfoiegit și ei în remize, că nu i-ai scos decât prin curte și au orbit aproape, sunt numai coaste, nu mai stau șeile pe ei, le dă slugile de milă câte o crosnă de fân ca să nu se prăbușească. Zău dacă mai pricep ceva. Ce oi mai aștepta dacă mai ai diamanticalele alea de nu le scoți, că te prăpădești. Te-ai uitat în oglindă?

Hrisant iar se oțărâse.

– Mai tacă-ți gura aia spurcată că nu știu ce-ți fac... Nu-mi plânge tu de milă, că nu mă prăpădesc, am trecut prin multe. Ia te uită la el...

– Pot să fumez în fața măriei tale?

Altă dată numai pentru întrebarea asta l-ar fi biciuit, dar acum nu mai avea nici un fel de însemnătate dacă nu-i arăta respectul pe care-l merita, în definitiv, cu el se ajuta, ținea la el nu ca la o slugă, ci ca la un prieten.

Încuviințase din cap și acela își tăiase tutunul cu un briceag, murmurând de unul singur:

– Pe urmă și pe secretarul ăsta al dumitale de ce-l mai ții, de parcă te-ar avea la mână. Nu sufli înaintea lui, parcă nu vă aud cu cum vă sfădiți noaptea? Uite-l, acuma doarme, nu face nemic. Citește foglietele alea pe care le aduce de la cafineon de la Altântop pe furiș, că nu știu ce caută în ele, și când mai vine

poștașul cu vreo leteră ți-o citește că și de citit ți s-a făcut lehamite, de nu mai citești nimic.

– Ei, nu mai văd bine, asta e... Obosesc, ce rost are să-mi stric ochii? Spune mai bine ce mai face lumea?

Iusufache, mai îmbunat de tutun, se scormonea în cap, să le mai adune.

– Păi Lolea a pus nește haidamaci de au strâns lumânările de la casele Belvederului, de pe afară, pe cele de la casa Maricăi Dăhmăroaia, de la Carabet și Avramoglu, ba a trimis pe unii și pe la binaua mânăstirii Mărcuța și i-au prins. „Ce faceți, mă, nenorociților, cu lumânările oamenilor?“ „Ce să facem? Alte lumânări pe care le vindem“, au răspuns hoții. I-au bătut, au mărturisit pentru cine lucrau, ia-le pielea, n-ai ce le face! Negustorii au făcut petiție să-i bage la Cremenalion, se judecă, e o daraveră întreagă, s-a păcătoșit lumea de tot... Altceva ce să-ți mai spun eu, boerule? S-au mărit taxele de către Eforia podurilor, că vor să pună piatră, și asta costă. Lumea mormăie, prea multe angarii, nu e bine nici așa... Pena Papugiul din mahalaua Silvestrului și-a măritat fata și-a dat-o după un boer zabit, cu meriton, și zestre, numai sipete legate în fier și hunteri de vânătoare, că acela face ce face și merge pe la moșii să mai tragă focuri în prepelițe, sitari sau ce-or mai vâna ei pe-acolo, în rest e pace, lumea petrece când apucă, cu vinuri întunecate, sânge de taur...

Arșița parcă se mai ostoise. Iar se auzea câinele ăla care lăpăia apa dintr-o copaie drept în mijlocul Bucurescilor. Pe Hrisant îl luase un somn, picotea. Iusufache înțelese că era vremea să se retragă, îi era și milă de boerul lui. Oare nu-și mai dădea el seama ce i se întâmplă? Că sărăcise și că râdea lumea de el? Ce mai vorbea de Săptămâna nebunilor, că în curând nu vor mai avea nici după ce bea apă, numai dacă nu cumva ținea ascunse cu adevărat pietrele pe care le văzuse și el odată, dar pe care Hrisant le căuta din când în când și nu le găsea, pentru că uitase unde le ascunsese. „Să nu le fi furat alde

secretarul livonian, ori cine știe ce slugă, alde Sultana ori Rafira, sau cum îi mai spunea“, că le uitase și el numele adevărat.

Beizadeaua ațipise și visase scurt că se află în Pera, unde-l urmărea Trimisul cu un laț de mătase pe care voia să i-l arunce de gât. Alerga și gâfâia, strigând. Iusufache îl auzise cum urla în somn și-l sguduise cu milă: „Scoal', boerule, eu sunt, ai visat urât!“ Hrisant se trezise, privise buimac în jur, îi văzuse fața prietenoasă și recăzuse iar într-un somn agitat. A doua oară se visă la Venezia; se afla în gondolă cu Herula Lucrezia, pe Canalazzo, peste ei cădeau frunze de bergamot și bătea vântul grecale, simțise un frig mare în oase, ea parcă ar fi vrut să plece și să-l lase, și el se ruga să nu facă una ca asta, asudase, se smucea în ațipirea scurtă și ilogică și iar se trezise și-l alungase, parcă atunci văzându-l pentru prima oară în ziua aceea: „Și tu ce cauți aici? De ce nu mă lași singur?“ Iusufache dispăruse, făcându-și cruce cu limba în gură; „Nu mai e sănătos, mai bine l-ar duce prietinii la doftorii cu ipolipsis, să-l vadă“. Dar cine să mai intre aici? Pe Vasilică Ghica îl alungase beizadeaua cu bastonul pentru că acela se spurcase la lichioruri și vutcă, îl bea câte o zi întreagă, abia îl urneau cu arnăuții, cât mai avuseseră așa ceva la poartă. Alde Kiriazi, barem, nu intra nici în curte, striga numai de afară: „Ieși, Hrisant, să te vadă lumea, că zice că ai murit! „Ăsta îl ura cel mai tare pentru că își făcuse planurile cele mai mari cu el și ajunsese la salamet. Spera că la Săptămâna nebunilor o să-l îmbuneze și o să-l stoarcă de ceva parale, dar el, Hrisant, nemișcându-se din curte nu avea de unde să-l apuce și să-l întoarcă. Beizadeaua sta în fața lor și-i asculta, și o ținea, una și bună: Numai să se facă el bine și o să iasă în târg, să meargă la Principe pentru heretisire, după care, să te ții petreceri, și-atunci o să le arate el ce adusese de pe unde fusese! Numai că zilele, și lunile, și anii trecuseră și nu se întâmplase nimic; care se curățase intrând la cheltuieli, îl blestema și-acum, și-l făcea de ocară. Unde se mai văzuse boer care să făgăduiască ceva și să nu se țină de vorbă! Îi dădeau de știre că pragul lor nu o să-l

mai calce, că or să-i otrăvească armăsarii, parcă bieții cai aveau vreo vină; ba chiar puneau la cale să-i dea foc la case și bietul Iusufache, care ținea la el, nu mai avea somn, mai punea ce slugi mai se târau prin curte să stea de veghe, mai ales după miezul nopții; să nu se întâmple una boacănă. Dumnezeu îi știa cum se mai țineau în viață armasarii baronului Burkhardt, cât aveau să se mai țină pentru că porțiile de fân se împuținau, trebuia să-i mintă pe creditori, ba de câteva ori își și amanetase ceasul lui cu brilianturi la care ținea ca la ochii din cap, ca să-l scoată din încurcătură. Ce știa beizadeaua? Nu se mișca din locul său din filegorie, cânta la minavetă spre seară, fuma pufăind, rar și nemaislăbind din priviri cerul palid de la amurg, pe urmă cadea iar într-o melanholie nesfârșită. Mai venise pe furiș Nerantula Mavrodin să întrebe ce-i cu el. „Cred că e nebun, spunea ea, îngrijorată, prietenelor după aceea, dar și cu o bucurie secretă, altfel ar face ceva, ar mai da ochii cu lumea, parcă a amuțit de tot, n-ai aflat din ce i se trage? Aflase Iusufache, dar nu-l vânduse. Aceea îl ispitea: „Se zice că e la mijloc tot o femeie, de a iubit-o el pe-acolo, pe la Venezia“. „Vorbe, cucoană, cine știe ce altceva îl roade! De dorul de muiere te vindeci! Vine alta, de-o pildă, una ca domnia ta și-l scoate din ale lui, nu e lucru greu, trebue că e altceva la mijloc. A trăit molatec...“ Livonianul cunoștea mai multe, dar era mut. Fusese cu el pe-colo, ei știau ce făcuseră. „Da, bani, giuvaericale mai are?“ Are le-am văzut eu. Doar dumitale știu că ți-a dat un inel de s-au speriat Bucurescii.“ „Și-atunci de ce nu le scoate, de ce nu-și plătește datoriile? Că-l vorbește lumea și nu e bine.“ „Știu eu? O fi având motive să sufere, că altfel ar petrece, ar chema prietenii. Oricum, dumneata spune-le la toți că Săptamâna nebunilor tot o să aibe loc, numai să se mai întremeze puțin, să aibe toți răbdare...“

*

Într-o dimineață când logofetul îi ceruse să scoată ce stambulii ori funduclii mai avea prin fundul lăzilor, ce lire italiene

sau turcești, Hrisant răspunsese că ce mai ținuse mărunțiș, lui îi dăduse, ba chiar și nește înscrisuri mâncate de dobânzi, cum aflase mai târziu tot de la omul său. „Ce facem?“ întrebase Caliarh. „Pune ceva la bătaie, ce mai avem...“ „Nu mai avem nemic, neste pășuni mărginașe, nescai eleștee care nu acoperă ipotecile și pușca englezească pe care ai adus-o pentru Măria sa.“ „Și-atunci?“ Logofetul îndrăznise: „Atunci, zic să scoateți vreun diamant din acelea despre care vorbește lumea...“ „Ei, diamanticalele nu se vând aici, că le dai în pierdere, bijutierii nu se pricep, și nici nu au capitaluri ca să le acopere. Numai unora care cunosc merită să le arăți.“ „Totuși o să facem ceva pentru că ni se duce vorba în târg că nu mai avem un sfanț, au aflat până și telalii de asta și nu e bine.“ „Du-te pe la boerii magnați, pe la alde Petrachi Mavroghene, pe la Chitiga, Fotachi, ei trebuie să aibe ceva lichid, spune-le că nu mă aflu în sănătate și că numaidecât ce mă pun pe picioare vin și le dau garanția, să mă creadă pe cuvânt...“ „Ei, cuvântul, când știe lumea că ai scăpat, nu mai face nici doi bani...“ „Lasă-mă atunci“, făcuse aspru Hrisant și acela pierise prin odăile casei, pe unde ședeau domesticii, și ei gata să spuie că s-a dus strălucirea boerului lor, că e falit și că nu se știe ce zile urmează...

Dintr-odată Hrisant se simțise gol, sărac, scos din acareturile lui, cum mai pățiseră și alții cu mare rușine. Aveau să-i intre în curte, să-i scoată boarfele la Cochiivechi, să-i vândă caii și trăsura aceea care era ultimul lucru care l-ar fi înstrăinat. Unde mai pui râsul și vorbele, unde muierile care-l urau pentru ca li se tăiaseră rochiile de vechime în dulapuri pentru că el nu fusese în stare să le cheme la Săptămâna nebunilor! Nu mai era loc de glumă, logofetul avea dreptate, trebuia să facă ceva să nu rămână de râsul Bucurescilor! și-atunci își adusese aminte că mai avea ascunse niște paruri, niște lănțuguri de aur, niște emailuri cu camee, de la Venezia, unde mai pui ce adunase și lăsase într-o ascunzătoare, într-un zid, vârâte într-o casetă: ceapse cu mărgăritare, inele cu zamfire cât oul de bibilică,

zichire, mătcale de aur, lefți cu izmarande și pajori, cum le ziceau pe aici, nasturi de aur, cercei cu mărgăritare, dar câte nimicuri încă, ce s-ar fi strâns destule, la o cercetare; dar pe unde mai era locul acela de taină își amintea vag. Parcă și cămările nu mai semănau: avea el timp să le ia la rând, când o să-i trimeată pe toți în treaba lor și o să cerceteze perete cu perete; nu se putea să nu-și aducă aminte...

Dar tot amâna să înceapă cercetarea, cu o frică ciudată că nu va găsi în cele din urmă nimic din lucrurile ascunse și atunci pentru a se feri de o asemenea descoperire, lăsa să mai treacă o zi. Îi venea parcă și greu să se scoale din pat. Până sus, în filegorie, îl duceau de umere ori Iusufache, ori Caliarh, ori fiul natural al Militrisei și al contelui Goncearov. De-acolo, de sus, de unde se vedea tot orașul, parcă mobilele greoaie de nuc din încăperea în care zăcea nu-l mai apăsau atât. Vara dormea în mirador, nu mai cobora, mâncarea puțina și cele de trebuință, tutunul și împuținatele eteruri și ele ascunse în locurile cele mai neașteptate de spaima de a nu da cineva peste ele, să i le fure, le avea la îndemână, le găsea repede, dar tocmai multele ascunzișuri ale bocalelor și cutiilor cu pravuri îl îndepărtau de adevăratele și prețioasele locuri de taină în care-și depusese lucrurile cele mai scumpe care ar fi putut să-l scoată acum din încurcătură. Silit de repetatele cereri ale logofetului, începuse totuși să caute prin fundul lăzilor lui, încuiate cu lacăte. Le luase pe rând, cu o răbdare disperată în cele din urmă, dar în ele nu se aflau decât haine vechi, după moda turcească ce trecuse, mici fleacuri și lucruri fără preț pe care le arunca înapoi și închidea cu grijă grelele încuietori metalice pe care uneori, când uitase în ce sipete mai umblase, le găsea deschise, și intra în panică, stând ceasuri întregi și încercând să afle dacă el era de vină că lacătele erau neîncuiate sau cu adevărat cei din casă ar fi putut să le violeze și atunci devenea bănuitor, începuse să-i întrebe pe rând, pe cei trei, ba chiar și pe Sultana sau Rafira, sau cum o mai chema, dacă nu cumva știa cine scotocește noaptea sau

când lipsea el, de era sus, în filegorie, prin lăzile sale? Și ei, cu toții, se mirau cum adică îi bănuia, după ce atâția ani îi fuseseră credincioși și din casă nu lipsise un ac? Cum se putea una ca asta, și muierea plângea de umplea pământul cu lacrimi, logofetul spunea să i se facă socoteală chiar atunci că nu mai stă nici măcar un ceas, și trebuia să-l îmbuneze și să-i dăruiască un cadou, ceva, un fleac, o amuletă, un ac de aur, un costum mai vechi de-al lui; cât despre Iusufache, el era cel mai nepăsător, îi arăta unde ținea cheile lacătelor, în buzunarele halatului său de malotea și râdea ca de un caraghios: „Doar nu o avea careva curajul să te fure în somn boer Hrisant!" și el iar își frângea mâinile de părere de rău și le dădea dreptate, dar asta nu-l împiedica să-l cerceteze și pe secretarul livonian, spuindu-i că nu-și mai aduce aminte dacă nu cumva se afla de față la întoarcerea lui la Bucuresci, când își pusese lucrurile în ordine și cam pe unde ar fi putut el să ascundă o cutie de fier, bine lăcătuită în care ținea lucrurile cele mai de preț cu care se salvase din acel oraș al pierzaniei. Fiul Militrisei și al contelui Goncearov dădea din umere, în semn că astfel de lucruri nu le putea ști tocmai el, pentru că stăpânul său nu-i arătase niciodată încredere, dar îl sfătuia să se gândeasca bine unde ar putea fi acele prețioase scule, să o ia cu binișorul și să scotocească pentru că în casă erau, și anume nu departe, pentru că el nu ieșise nici până la bucătării sau la remize decât în ziua venirii, ori acolo nu avea de ce să ascundă lucrurile sale cele mai prețioase. Aveau dreptate cu toții și începuse să-și strângă lucrurile cu mare grijă, de la așternuturi până la hainele pe care le împăturea cu grijă la culcare sau le așeza în dulapuri când trebuia să se schimbe. Dar din această pricină i se părea că obiectele din încăpere se împuținează. Cât zăcuse în patul lui și se urnise mai greu, credea că e înconjurat de prea multe scaune, prea multe perne și obiecte nefolositoare. Le scotea afară, cerând Sultanei sau Rafirei, sau cum îi mai zicea, să le ducă unde o ști, că nu are ce face cu ele, dar pe urmă îl apuca un fel de panică: odaia i se părea prea

goală, despuiată de podoabele ei; unde erau covoarele, parcă se răriseră, le număra în fiecare seară înainte de culcare și dimineața după ce-și bea cahveaua, singurul lucru la care nu renunțase cu nici un chip. Unde era tabloul ce-i înfățișa pe bunicul său, Theodosis, și pe mătușa Calista? Cine-l luase? Ori îl vânduseră? Nu-l vânduseră, el, Hrisant, le ceruse să-l ducă undeva, în altă odaie că nu mai putea să sufere privirea interogativă a bătrânului. Îl aduseseră la loc, atârnându-l în perete și o săptămână beizadeaua avusese impresia că totul e cât se poate de bine, în ordine, nu lipsea nimic, slugile erau credincioase. Numai seara, înainte de căderea întunericului, odaia parcă redevenea strâmtă și ceva îl constrângea: dulapurile negre, masive, de lemn de nuc, cu încuietorile lor de metal, cu zăvoarele lucrate cu ciocanul de fierarii țigani, îl asediau. Simțea că nu mai are aer și deschidea larg ferestrele; afară cădea o besnă abia ciuruită de puținele lumini slabe de pe podurile Bucurescilor, numai parfumurile florilor de salcâm, dacă era primavară, îl mai scoteau din frică sau vreun chiot de fată care se sbătea în brațele cine știe cărui hăndrălău. Și în ultima lumină a zilei i se părea că zidurile nedeslușite ale caselor din jur cresc și-l constrâng, ca și când ar vrea să-l sufoce. Aprindea toate lămpile și-atunci mobila veche și greoaie creștea, gigantic; îi venea să strige, să cheme pe cineva, dar i se făcea frică și numai nevoia de a pune în ordine sfeșnicele, vechile Sinaxare și cărți grecești, mucurile de lumânare ce trebuiau aruncate afară îl liniștea. Simetria lucrurilor din odaie, scaunele și pernele de piele aruncate pe covoare, anularea dezordinei create tot de el îl împăca, stingându-i teama. În primăvara celui de-al doilea an, după ce se întorsese, ceruse lui Afenduli să puie jos, cu arvaniții lui, toți copacii din jurul ferestrelor și aceia, nemirându-se de nimic, îi tăiase și atunci parcă panorama orașului văzut de mai departe îl mai liniștise, crescuseră distanțele și nimeni nu putea să se suie în crengile bătrânei lui livezi și să-l spioneze sau să tragă cu pușca; locul putea fi citit ca în palmă. Dispăruseră și sgomotele pe care le făceau marile lor co-

roane de frunze când izbucneau furtuni neașteptate și crengile uscate, mai ales toamna, sgârâind geamurile și dându-i un frison prin oase. În primele luni uitase de Trimis, aici era greu să-l găsească, deși cei din Eterie știau la urma urmelor unde se putea întoarce și tot l-ar fi dibuit, dar până atunci mai era, probabil că-l căutau prin orașele italiene; întâi scormoniseră Venezia și pe urmă luaseră la rând toate târgurile, bănuind că el căutase adăpost în cine știe ce păcătoasă urbe; astea îl făcea să se încuie noaptea cu niște drugi de fier, puși de-a curmezișul ușilor care-i luau multă vreme, să le deschidă dimineața, pentru a putea să primească slugile în odaie. Îi era și rușine de ei, dar îi și amenința când credea că-l privesc cu un fel de veselie lipsită de orice respect. „Ce vă holbați așa, am condus treburi politicești mari, pe capul meu cele trei imperii au pus aur mult, nu vă mai mirați atât și spuneți-mi dacă se ivește vreun necunoscut în ogradă, și întăriți paza, și nu lăsați pe nimeni să-mi calce pragul, fie ei și prieteni, și asta, zi și noapte. Care mai sare gardul, ca Vasilică Ghica și alții, trageți cu puscile în ei, să se învețe minte să cadă pe capul omului ca iarna pe casă..." După care iar pica în letargiile acelea prelungite, uita în ce zi se află, ba chiar în ce an, ca mai încoace, dacă se aducea vorba de Săptămâna nebunilor, promitea lui Iusufache sau lui Caliarh că nu o să se scurgă o lună și o să deschidă porțile, și o să iasă cu trăsura aia a lui, cum nu văzuseră Bucurescii, la Herăstrău. Dar vremea trecea, slugile nici nu mai îndrăzneau să-i mai aducă aminte de sărbătoarea promisă, aveau nevoie de bani, logofetul abia mai făcea față cererilor, de la Hrisant nu mai scotea decât cu greutate niște acte vechi, și ele nemaivalorând nemic; cum avea să se convingă imediat ce ajungea prin cancelarii, la creditorii nemiloși ce le aruncau cât colo arătându-i alte înscrisuri mai vechi ce anulau valoarea hâirtiilor aduse de el. Și sluga se bătea cu pumnii în cap și pleca de-acolo înjurându-și birjerește stăpânul. Dacă-l lua la rost pe beizadea, Hrisant se făcea că nu-l ascultă, privea pe ferestre din mirador, ori învârtea încet, desgustat manivela

minavetei care scotea din arcurile ei niște melodii grecești sfâșietoare. Și-atunci beizadeaua se înduioșa și își aducea aminte de patrida și Caliarh pleca cum venise, adică fără să obțină ceva de la el. Tot cotrobăind prin poduri dăduse peste niște dele, pline de hârțoage, care arătau că mai aveau câte ceva, niște pământuri de care Hrisant nu-și mai aducea aminte, ce puteau fi și ele făcute bani. Le pusese în bătaie, le vânduse pe nimic, pentru că era presat de creditori și mai întârziase, cu câteva luni bune, dezastrul ce se arăta înaintea lor. Beizadelei nici nu-i mai pomenise de ele, deși acela se prefăcea că se uită cu atenție în hârtiile pe care era obligat să le semneze, dar nepricepând nimic. Vorbea mai puțin cu cei din jur, frazele i se rupeau la jumătate, pe neașteptate. Secretarul livonian încercase de câteva ori să afle ce avea de gând stăpânul său, dar el se gândea la o veche împrejurare de la Venezia și când își dădea seama unde se afla, tăcea, privind dușmănos la celalalt. Vorbele îi veneau greu pe buze, o greață de cuvânt îl silea să tacă ceasuri întregi. Ceva se rupea în Hrisant, se destrăma, ăsta era cuvântul, ar fi trebuit să se îngrijească, să aducă un doctor, pe Palamiriu, de pildă, dacă mai trăia, să-i dea ceva: miere, balsam, ulei de sunătoare, aloes, ori zeama de varză; dacă nu, aveau să sosească cioclii ce erau oameni bisericești! Dar și aceste porniri se stingeau în el. Un om nou în casa lui l-ar fi turburat sau obosit.

Odată Iusufache îl prinsese pe Hrisant furând mâncare din farfuriile ce le adusese Sultana ori Rafira pentru el. Se închinase în ascuns și nu mai spusese la nimeni. Era limpede că boerul lor nu mai era în mințile sale. Adică nu mai avea el ce să mănânce, și măcar de-ar fi mâncat! Dar nice atâta nu făcea: găseau slugile resturile pe sub paturi, ori în dulapuri; felurile, răcindu-se, sleindu-se, puțind, aducând șoarecii și gândacii, dar nu puteau să-l certe pentru că s-ar fi făcut foc, îi scotea cu înjurături din odăi, făcându-i pe ei de nebuni și de apucați. Ciudat lucru, și asta o observaseră și alde Iusufache, și secretarul livonian, și Caliarh; firea i se schimbase cu totul într-o vreme. „Are

o troahnă", spunea fiul Militrisei, „îi trece"; devenea brusc vesel fără vreun motiv, râdea de ce-și aducea aminte și când observa privirile lor curioase, țintindu-l, cădea brusc într-o posomorâre adâncă, se încuia în filegorie și nu mai primea pe nimeni câte două sau trei zile. Atunci îl auzeau trântind zăvoarele de fier și după o înțelegere tacită, de mai demult, îi lăsau urcioare cu apa sau vin la ușă și tăvi cu mâncare ce rămâneau neîncepute. Pe urmă iar devenea prietenos și îi încerca cu întrebări ciudate și perfide: dacă știau ceva despre caseta aceea cu bijuterii pe care el o ascunsese pe undeva, pe aici, prin multele odăi ale casei; dar ei nu știau ce să-i răspundă și atunci Hrisant se înfuria și îi dădea afară făcându-i de hoți și prefăcuți, amenințând că va aduce oamenii Agiei să-i cerceteze. În câteva zile de luciditate cercetase cu o atenție încordată toate colțurile odăilor, ciocănise pereții cu degetele, ascultând unde ar suna a gol; ba se vârâse și în diminul plin de funingine, cercetând dacă nu cumva atârnase de vreo funie sau de vreo sârmă lădița aceea cu scule. Pe urmă se adâncise într-o cercetare îndelungă a memoriei: nu le dusese cumva în remiza cailor, acolo unde nimeni nu ar fi bănuit că pot fi ascunse asemenea lucruri! Nu în ieslea animalelor, dar undeva sus, sub căpriori? Nu-și mai amintea nimic din acea primă zi a sosirii lui la Bucuresci, dacă atunci nu ascunsese acolo lada cu bijuterii, atunci numai în casă erau, în cine știe ce ascunziș, dar unde era acela? Nu mai ținea minte nimic, ceasurile de noapte, ninsoarea, sloata, ploaia de afară, atât își amintea; alergătura slugilor prin curte, ordinele scurte ale logofetului, salamalecurile slugilor ce se prefăceau a avea treabă multă, dar să se fi dus la grajduri cu cutia, parcă nu ținea minte.

Într-o noapte, prin fevruar, așteptase până ce nu se mai auzise nici un sgomot prin curte și pe la bucătarii și când crezuse că toți adormiseră, privise afară la ninsoarea tăcută, lentă, cu fulgi mari, care așternea un omăt gros pe pavelele curții. Arnăuții ațipiseră și ei pe creștetele zidurilor, nici nu-l auziseră când ieșise cu un felinar, pregătit din timp, în curte, și, pășind

în zăpada moale și afânată, intrase în grajdul care mirosea a animale bușumate, a fân și a balegă. Caii mai arătau frumoși, puternici, îl simțiseră, sforăiau ca și când le-ar fi fost frică și el îi potolise dându-le zahăr, încă mai avea mintea limpede pe atunci, știa la ce se putea aștepta, și trăgând cu urechea afară dacă nu cumva arvaniții se vor fi trezit, atârnase felinarul într-un cui și cu o scară ascunsă în fân pe care o știa de multă vreme cercetase podul în care nu se mai aflau decât pături împuțite, câteva haine vechi de rândaș și o ladă cu cuie. Cercetase totul cu migală și pipăise cu mâna lui fiecare locșor unde s-ar fi putut ascunde prețioasele scule. Nu dăduse de nimic, numai paianjeni și gândaci foșgăind speriați, miros de prav răscolit și tocarea maruntă a cailor ce ronțăiau fânul. După vreo doi ani, uitând de vizita nocturnă, mai încercase o dată să vadă dacă nu cumva aici ascunsese lada cu bijuterii, dar se reîntorsese disperat în casă, dându-și seama că nu mai ținea minte nimic, nici că mai fusese o dată în grajdul acela în care acum nu se mai aflau decât patru cai, pentru că doi dispăruseră, omorâți de foame și ceilalți abia se mai țineau pe picioare, despuiați de frumoasele lor șei, cu mușchii tremurând în puțina lumina a felinarului. O clipă avusese impresia că nimerise în alt grajd și fusese descumpănit, pe urma ieșise afară și abia mai recunoscuse casa în care se reîntorsese. Zidurile erau goale, nu le mai păzea nimeni; chioșcurile de pândă, pustii, lipseau scânduri din ele și nu mai adăposteau pe nimeni. Bătea un vânt nemernic de noapte, vântul curgole, cum îi spuneau săracii, vestind ruina și moartea. Parcă nici scările nu mai arătau ca înainte, bucăți din rampele de mermer și zidurile se mâncaseră pe sub ferestre, zărise și vreo două geamuri sparte prin care viforul acelei nopți arunca grămezi de zăpadă. „De-aia mi-e frig mie câteodată și nu știu de unde vine răceala, și ard mangalele degeaba, iar slugile astea nu-mi spun nemic, de parcă aș fi mort, ori nebun..." Cuvântul îl speria, avea în el o amenințare neștiută; oare era cu adevărat nebun? Știa unde se afla, frica de Trimis parcă îi mai trecuse, dar câte-

odată se scula din somn și tresărea, părându-i-se că umbla cineva pe la ferești și auzind cum ruginesc cheile în uși. De atunci cerceta în fiecare noapte încuietorile și punea câte un dulap în dreptul ușii. Ferestrele aveau gratii de fier, dar se mai șubreziseră. Îl pusese pe Caliarh să le întărească și le încercase el însuși rezistența. Nu mai dormea chiar atât de liniștit, se scula asudat, cu părul măciucă, i se părea că în rama ușii apăruse Trimisul, avea o față prelungă, de apă sau capul unui decapitat, învelit într-un ciorap de mătase. Tresărea, urla, aprindea repede o lumânare și făcea înconjurul odăii, cercetând fiecare colț, ascultând sgomotul curenților reci de sub uși care-i clătinau flăcăruia lumânării. Pe urmă, cu timpul, i se înfipsese în minte ideea că de fapt secretarul livonian era Trimisul, dar nu o mărturisea. Avea toate datele pentru asta: era tăcut, știa tot ce făcuse, cu cine și cât cheltuise, dar de ce-l lăsa încă în viață? De ce nu-l sugruma? Era atât de lesnicios, doar un om ca el putea să-l dea gata numaidecât, fără să se împotrivească. Poate era mai perfid, poate așa i se ordonase: să-l chinuie cât mai multă vreme, să-l facă să umble pe pereți de frică. Dar dacă îl otrăvea? Nu se gândise niciodată la asta, și lipsa lui de poftă de mâncare oare nu de aici se trăgea? Și poate tot o consecință a acestei frici era faptul că mai târziu avea să se laude fiului Militrisei și al contelui Goncearov că se trage din ultimul împărat al Bizanțului și că atunci când Imperiul de la Stambul se va prăbuși și creștinii vor pătrunde iar în orașul sfânt, va deveni primul basileu, după atâta amar de vreme... Părându-i-se că vede pe fața celuia un fel de neîncredere, încercase să-l convingă, strigând la el și umblând în sertarele dulapului cu acturi, în căutarea dovezilor pe care nu reușise să le găsească niciodată pentru că după asemenlea crize îl apuca iar o incertitudine. În ce loc se afla? Trăgea atunci pe nări din eterurile învechite, pe urmă cădea într-o muțenie de câteva zile, când nu mai primea pe nimeni, rămânând nemișcat în fața ferestrelor și privind orașul acela prăfuit. Secretarului livonian îi spusese odată, luându-l martor, că era

de față când era să se distrugă Venezia și el o salvase. Acela îl privea ca pe un nebun, neștiind ce să mai creadă. Ce fel de distrugere a Veneziei? Un incendiu, o creștere a apelor? Dar nu întreba nimic. Pe urmă iar cădea în îndoiala plină de neliniște, întrebând dacă e seară sau e dimineață, dacă a mâncat ceva sau se spălase pe mâini, pentru că de frica de a fi otrăvit își freca de câteva ori pe zi mâinile cu săpun, cu o îndârjire cumplită. Când se mai liniștea deschidea „Oglinzile Domnitorilor", condica de ceremonii pe care i-o trimisese în dar Nikita Akominat sau Depasta, ori Zygomalas, nice asta nu mai știa, și citea câteva ceasuri fără să înțeleagă nimic din literele ce-i deveniseră streine; o făcea ca să-l găsească secretarul livonian așa și pentru a putea să-i spună că se pregătea pentru ceremoniile viitoare ale Bizantionului, când se va așeza el în tronul acela de aur și va conduce lumea creștină, scăpată de mahometanți. Atunci căpăta o privire de vizionar, se încrunta și vocea urca până la o demență solemnă, și fiul Militrisei își făcea iute de treabă în alte încăperi, și el rămânea singur, deodată, simțind pe neașteptate mirosul puturosului de oraș care-și trimetea izurile prin ferestrele deschise: un amestec de pulbere, umezită, de cereale vechi ce se descompuneau, totul amintind ceva grețos ce aducea cu susanul încins de soare în coșurile simigiilor de la Curtea Arsă; ceva de pepene borșit și scurs pe pavelațiile unsuroase, un aer rânced în care se prăjiseră, în cazane, gogoși și plăcinte, ori semințe, un fel de prav de zahăr, de rahat locum pe care se așezau muștele în amiezele albe, goale, fără suflet ale Bucurescilor...

*

– Tu suferi de boala prinților, de melanholie, îi spusese odată Hrisant, Herulei Lucrezia Vimercatti, privind la peștii dragon din acvariul dăruit de ea, două animale vorace ce se pândeau, gata să se sfâșie și pe care le ura din toată inima încă de când le văzuse prima oară.

– De ce crezi asta? întrebase la rândul său femeia, cu o curiozitate leneșe.

– Pentru că totul te nemulțumește.

Poate că avea dreptate. Să te scoli de dimineață, să mănânci, să lenevești, să te duci să joci carp sau să faci listonul, iar să mănânci și pe urmă să lenevești din nou în așternuturi până spre seară, când trebuia să te hotărăști în ce casă să mergi și cu cine să te întâlnești; dacă era cazul să întârzii la teatrul Grimani până la sfârșitul acelor tragedii francese, nesărate sau să pleci la mijlocul unui act, după ce priveai complice la prietenii din alte loji care și ei înțelegeau că e vremea să se adune undeva, sub vreun acoperiș. Dar toate aceste se repetau și deveneau plicticoase. În loc de răspuns, îi astupase gura cu palmele: „Ești un barbar. Tu nu înțelegi viața celor de aici. Va trebui să te convingi de câtă libertate m-am bucurat și mă mai bucur!" „Atunci de ce ți-e frică de soțul tău?" „Pentru că el nu suportă să fie înșelat." Altă dată îi spusese că „o împrmută", adică o lasă cu alți bărbați numai pentru a-și atinge scopurile. Care era adevărul și dacă toate acestea erau adevărurile, de ce i le spunea când știa bine că o iubește? „Nu pot să-ți dau nici o explicație", spunea ea cu un aer absent. Era poate numai o strategie de femeie, voia să-i lase impresia că nu-i poate aparține în întregime niciodată, că putea fi a oricui dacă ar fi avut vreun capriciu, fără ca el să o poată împiedica. Aparținea mai întâi bărbatului său, individului grosier care se purta cu ea brutal, care o sechestra săptămâni întregi în casă și când scăpa, Herula avea aerul rătăcit al celor ținuți multă vreme la întuneric și jura că nu se mai întoarce la el, dar după câteva ceasuri se ridica speriată și alerga înapoi, în mormântul de marmoră al casei lui Vimercatti, în care, de cele mai multe ori, Attillio nici nu se întorsese, pentru că la asemenea despărțiri el pleca la vânătoare sau se înfunda în cine știe ce speluncă cu jocuri. Era modul său de a o pedepsi. Herula îi amintise și de brutalitățile lui și, curios lucru, faptul nu-l mirase, prea îi semăna lui Vimercatti ca să n-o creadă. Îi

arăta trupul plin de vânătăi, carnea ruptă în unele locuri și tocmai umilința femeii pe care o iubea îl făcea să o dorească mai mult și să caute s-o ocrotească. „De ce nu-l lași?" o întreba contrariat de răbdarea ei. „Pentru că nu știi ce greu se divorțează la Venezia. Nu ai auzit de biserică, de gura lumii, de răsbunările soților? Ar trebui să mă ascund în fundul pământului, dar el tot m-ar găsi cu sicarii lui A mai avut o nevastă pe care a ucis-o. Și nu i-au făcut nimic; aici numai femeia e vinovată..." Pe chip se ivise o rătăcire tulbure, dar un instinct îi spunea că Herula îl minte de fiecare dată, că dincolo de aceste grozăvii se ascundeau altele, și mai și, o complicitate între cei doi. Unele lucruri auzite de la Christo îl făceau și mai bănuitor, dar ea rezista oricăror capcane; răspunsurile la unele întrebări erau destul de ciudate, dar dacă insista, ea nu-i mai răspundea, cădea într-o muțenie nesfârșită și atunci Hrisant nu mai încercase niciodată să treacă peste rezerva din care nu reușea s-o scoată. Îl lăsase să înțeleagă limpede că exista un prag peste care nu va fi în stare să sară. Atunci părea dușmănoasă, îl ura câte o zi întreagă, și trebuia s-o îmbuneze și alerga la bijutieri și iar trebuia să care gondolierii trandafiri galbeni de Isfahan, ținuți pe gheață și aduși pe ape câteva zile, și roze de Siria, iute ofilite, ce trebuiau stropite de câteva ori pe zi de servitorii ce se înmulțiseră în palatul Caragua. Giovanni Basadonna nu mai prididea cu comenzile și alergăturile în oraș. Trebuiau organizate partide noi; Hrisant lăsa atunci la mesele în jurul cărora se așezau sume mari, și lui Christo, și lui Vimercatti și totul se schimba; Herula devenea prietenoasă, păstra numai o tristețe bolnăvicioasă în tot ce făcea, avea presentimente, spunea că visele n-o înșală: o să moară curând, tocmai îi ghicise o țigancă care locuia într-o speluncă de pe Latto della Rabbia. Îl ruga să se poarte frumos cu ea pentru că viața sa era scurtă – o știa de la prima cuminecătură, când preotul o privise cu o milă nesfârșită și-i spusese mamei sale că e prea gracilă și expusă tuturor răutăților lumii și ar trebui să se îngrijească, mai ales de suflet, să n-o lase din

mâna ei și s-o ducă cât mai des la biserică pentru a o întări cu rugăciuni. Da, avea dreptate, suferea de melanholie, boala prinților, cum spusese el atât de frumos, dar de ce nu-i povestea ce-i ascundea pentru că îl simțea, era un om secret, nu se înșela, nu-i așa? Nu se înșela, dar nu putea să-i facă mărturisiri pentru că în viața lui erau amestecați foarte mulți alții și i-a fi pus în primejdie. Ea nu ajungea niciodată la întrebarea de care se ferea Hrisant cel mai mult: de unde avea banii pe care-i cheltuia? Era cu adevărat un prinț răsăritean, cum văzuse câțiva pe aici, ruinându-se și pe urmă punându-și capăt vieții pentru că risipiseră totul, nebunește? Herula părea când calculată, atentă la darurile pe care le primea, când dezinteresată, uitând inelele dăruite pe scundele tabernacole din jurul patului, după care își amintea că avusese un colier pe care un alt bărbat i-l dăruise cu un prilej, și-l întreba dacă nu-l lăsase pe aici. Asta îl mâhnea. Darurile lui aruncate pe cine știe unde și cele ale altora, uitate prin colțurile nesfârșitelor odăi ce se ruinau parcă secret, deși abia fuseseră restaurate de zidarii lui Alfano Stradiotte. Și tot farmecul iubirii lor căpăta o inconsistență nedorită. Nimic nu era sigur la această femeie, ea surâdea câteodată unor amintiri; un gest al său o trimetea în trecut, evocându-i un alt bărbat cu care făcuse dragoste cine știe în ce oraș și în ce loc. Ba mai avea și voluptatea de a povesti prin ce case trecuse și prin câte paturi; vorbea de locuri suspecte, murdare, pline de lume care o privea ca pe o putană și ea se simțea astfel, o putana, dar asta îi dădea o ciudată veselie, putea el să înțeleagă așa ceva? Nu putea, dar îi venea s-o ucidă și chiar îl lăuda pe Vimercatti că o chinuie, dar el nu reușea să se înfurie și ea îl sfida: „Haide, lovește-mă!" îl conjura și el fugea atunci, o lăsă singură și nu o mai găsea și nu știa zile întregi de unde s-o ia pentru că acasă servitorii lui nu erau primiți de servitorii ei, care mințeau cu nerușinare, spunând că doamna era plecată la Ascoli, la niște rude cu soțul, și ei se întorceau și spuneau ceea ce auziseră și o furie fără margini îl făcea să alerge după Christo pe care abia îl găsea și să-i

ceară sfaturi: De unde s-o ia? „Întâi trimite-i ceva, spunea el, asta mișcă totdeauna inima femeilor.“ Și iar alerga pe la bijutieri să găsească un lucru nemaipomenit și împăcările dintre ei erau teribile; Herula uita de toate primejdiile pe care le invoca și nu se întorcea acasă nici nopțile. „Mă va omorî, mă va omorî! spunea cu o adevarată voluptate. Și ce bine va fi să mor pentru tine! Abia aștept, trebue să mă duci la San Michele cu gondola, să pui o mulțime de flori peste coșciugul meu de argint. Nu-i așa că o să fie un coșciug de argint? Și flori, foarte multe flori, și mai ales să nu plângi, să privești numai cum mă așează în cavoul familiei mele. Trebue să te duc să vezi acest cavou“, spunea cu aceeași tristețe jucată. Și-l dusese. Era o dimineață de septemvrie, când Venezia își luase aerul ei tragic de toamnă, palatele devenind spectrale, dimineața, și la amurg de o culoare palā, moartă, roșcată sau galbenă, și apele neclintite. Gondola în care se aflau se mișca ușor pe canale și ciprii negri în ora dintre dimineață și amiază aveau o gravitate măreață; locul, insula toată mirosea funerar, a tămâie și a smirnă, un fum înecăcios de lumânări plutea peste ierburi; ziua morților, și preoții slujeau cu glas tare, capetele plecate ale rudelor celor pomeniți asudau în soarele scurs al zilei de toamnă. Herula avea în priviri ceva fanatic, o lucire ca a doritorilor de moarte, există astfel de indivizi care poartă în priviri dorința morții, cu o fericire ce nu poate fi ascunsă, un fel de forță irezistibilă de a-și apropia moartea. Lumea era amară în acel ceas, unsprezece, când băteau clopotele, de undeva din campanilele Veneziei, și ele aducând aminte de moarte, de trecerea spre o altă lume. Mii de lumânări albe și galbene ardeau pe morminte proaspete. Exista în tot acest spectacol o beatitudine căreia Hrisant nu-i scăpase și probabil că ea, Herula, asta dorea, să-l familiarizeze cu evanescența existenței. Privea mormintele roase de apele lagunei cu îndărătnicie și-i arătase un mausoleu ruinat din margine, pe care vremea aproape îl înjumătățise. „Aici voi fi îngropată, spunea, și într-o noapte cosciugul meu de argint va fi luat de curenți

și îngropat în mâl". El nu avea abulia tragică a Herulei ce i se întipărea pe chip și-i strecura în suflet o spaimă fără nume, și atunci trebuia să înțeleagă de ce voia să smulgă vieții tot ceea ce aceasta putea să-i dea. De aici desfrânarea agreabilă pe care în unele clipe ea o nega, contrazicându-se: „Dar tu nu înțelegi că te mint, că nu mă gândesc decât la tine, ce, ești nebun, prost sau ce mai ești?" Când s-o crezi? În asemenea clipe de dăruire iresponsabilă când se umilea, când cerșea să fie mângâiată sau în clipele acelea de refuz când înțepenea lângă el și nu scotea ceasuri întregi vreun cuvânt, privind numai prin perdelele ce începeau și ele să miroasă a vechi pentru că tot acest palat emana din el igrasie, era un loc arheologic în care părea imposibil să eviți ceea ce evoca el însuși: trecutele chipuri ale altor femei ce se iubiseră poate în același loc, între aceleași ziduri, în fața aceluiași foc; din septemvrie Basadonna făcea focurile în toate încăperile pentru că Herula era friguroasă și atunci când zilele erau călduroase totul devenea insuportabil aici, în încăperile înalte, prea încinse, ca iarna, și ferestrele nu se deschideau niciodată, erau înțepenite și nimeni nu reușea să le desfacă pentru a lăsa să intre din afară aerul trist al toamnei veneziene, când cerul era de un albastru degradat, aproape albicios și numai exploziile porumbeilor din văzduh, zborul lor înalt mai turbura tăcerile lungi, insuportabile ale acestei femei în stare să rămână mută atâta vreme. Hrisant simțea că înnebunește atunci și lupta peștilor dragon din acvariul întunecat îi vorbea de sfâșierea lor nemărturisită, peștii le semănau, voiau să se distrugă reciproc și nu reușeau, lui îi treceau atunci prin cap cele mai nesăbuite bănuieli și răsbunări; cine știe cu cine fusese cu o zi înainte și unde, cine știe ce vorbe îi spusese necunoscutului cu care se iubise și acum se gândea la ziua trecută, la îmbrățișările pe care voia să nu le uite și gelozia îl rodea, ar fi vrut ca ea să fie bolnavă, să fie silită să stea lângă el, să o îngrijească, să aducă pe cei mai buni medici din Venezia la căpătâiul său, numai așa Herula i-ar fi aparținut cu adevărat; numai așa nu ar mai fi putut să facă

aluziile despre lucruri vagi, care-l scoteau din sărite evocând ceasuri la care probabil visa cu chipul încremenit, cu o delectare morbidă și atunci iar evoca insula San Michele, cu mormintele ei proaspete în care ar fi vrut să se afle, în cavoul rece de marmură al familiei pe care i-l arătase. Era monumental, aducea cu tot ce construise Vimercatti în viața lui: coloane puternice, niște plăci de marmură enorme, de parcă sub ele ar fi trebuit să fie înhumați uriași, dar se mira văzând că era pe jumătate distrus, cărat de ape și ros de sarea mării. Și odată plecați de acolo, ceva se însinua pe chipul ei, un fel de pecete funerară, un sentiment agonic pe care nimic nu-l mai putea clinti: Herula părea o ființă destinată morții, el trebuia să știe asta în tot timpul și să n-o turbure. Nici trandafirii cât niște capete de copil cu mirosul lor dulceag nu o scoteau din răceala ce o cuprindea, parcă îngheța, obrazul devenea translucid, toată ființa ei emana o depărtare fără speranță. O ura în acele clipe și îi treceau prin gând idei ucigașe. Poate ar fi fost mai bine să termine, să se mântuie de neînțeleasa iubire. O absență morocănoasă se stabilea între ei, nimic nu-i mai unea, o înstrăinare fără posibilitatea de a fi distrusă creștea irevocabil în amândoi, trebuiau foarte multe zile după aceea pentru a ajunge la căldura, la nebunia din alte dimineți când ea sosea pe neașteptate, încărcată de flori și de flacoane mici cu eteruri cu care-l îmbia, amestecându-le într-un vin auriu pe care declara că ea însăși îl preparase, ceva spumos ca șampania, cu un gust aducând cu Setuva sec, cu gust amărui, de rodie necoaptă; îmbătându-l repede și dându-i o senzație de plutire, de împăcare și atunci îmbrățișările lor aveau un elan ce nu putea fi măsurat, dragostea lor, ceva pustiitor, disperat, fără speranță. Atunci i se părea că pe scări aude pașii lui Vimercatti și că el era gata să pătrundă în încăperea plină de perne, de umbre, și ele aurii, la amiază, în septemvrie și că-i va ucide așa cum erau, goi, în uriașul pat comun. Pe urmă totul scădea, o regăsire stupidă, o cădere amară lua locul pasiunii. Herula plângea fără să știe

de ce, obrazul i se chircea, parcă îmbătrânea; remuşcări sălbatice o cuprindeau, se întreba de ce se află acolo şi-l privea ca pe un strein şi o depărtare glacială se construia în ei, un îngheţ lua loc acelei călduri înfricoşetoare care-i unise. Se depărtau unul de celălalt, înstreinaţi, reci şi înduşmăniţi parcă pentru totdeauna. Singurătatea de după dragoste, acea distanţă ce putea să ucidă iubirea, îi chinuia alte câteva zile; ea fugea, lipsind câte o săptămână. La început, un fel de uşurare îl fericea pe Hrisant; atunci bătea cluburile aristocratice, lăsa să curgă ducaţii pe mesele de joc, mai şi câştiga pentru că nu era chiar un ageamiu şi nu voia să aibe aerul unuia care cumpără toată societatea şi pe urmă iar era apucat de melanholia sfâşietoare pe care parcă Herula i-o transmitea. Christo îi aducea câte o actriţă tânără, proaspătă, cu ceva lilial în privire, şi îl îndemna să se culce cu ea. „Sunt discret, suntem bărbaţi. E mai bine aşa; îţi va trece, nu vezi că Herula te devoră, cui pe cui se scoate". Dar primele îndemnuri se topeau după câteva clipe. Fata surâdea prosteşte, spunea ceva necuvenit cu glasul baritonal al actriţelor ce făceau zilnic exerciţii de impostaţie şi nuanţa vocii ei îl supăra, avea în ea ceva vulgar şi o îndepărta cu o mică atenţie, un inel sau o brăţară ieftină trimisă a doua zi prin Basadonna, care se mira de atâta gentileţă faţă de asemenea fiinţe. Şi din nou absenţa Herulei îl făcea să sufere; se întreba unde putea să stea ascunsă sau ce voiajuri făcea şi cu cine, îl întreba pe vărul ei dacă are idee pe unde se afla. Christo dădea din umeri: „Cine ştie? Parcă spune cuiva, nici bărbatu-său nu ştie, te bănuie pe tine, dar cel puţin tu eşti acum înscris pe lista lui, lumea te crede cicisbeu, nu pari periculos, deşi eşti frumos. Am avut şi eu grijă să le spun la toţi că te culci cu mine şi cu alţi bărbăţi, asta nu scandalizează pe nimeni aici, nu-ţi face grijă. În felul acesta totul este cum nu se poate mai bine." şi Hrisant primea totul, aşteptându-o resemnat, mereu cuprins de panică, după trecerea mai multor zile, că nu o va mai vedea niciodată. Aşa cum apăruse în viaţa lui, aşa putea să dispară, fără nici un fel de explicaţie,

fără păreri de rău. Herula îl certase de câteva ori: „De ce ești atât de apucat, nu știi că în dragoste cineva trebuie să piardă, și nu voi fi eu aceea care va pierde, și atunci de ce nu faci ceva ca să te aperi, să nu te aud că nu ți-am spus-o..." Dar astea erau răutăți, credea el, numai jocuri pentru a-l face să creadă cât e de nesigură și pe urmă iar plângea pe umerii lui și-i spunea cât de bine fusese cu el și că nu-l va părăsi niciodată pentru că e tânăr, și puternic, și frumos, și are un fel de a poseda femeile, sălbatic, cu disperare, ca unul care a mai murit odată și știe ce-i aia viață și cum trebuie trăită... Hrisant se întreba atunci dacă el o iubește mai mult pe ea sau totul era numai o închipuire, dacă nu întâlnise de fapt o mare mincinoasă, și atunci căuta s-o scuze: avea toate motivele să fie așa, o păcăliseră toți, trăise greu, fusese săracă; de aceea nici nu-i trecea prin cap să se despartă de bărbatul său, pentru că, așa cum era, simțea lângă el un fel de siguranță pe care alții nu reușiseră să i-o insufle. Vimercatti o tolera, câteodată o trata ca pe o soră; sigur că părea violent și nedrept, că o punea să se prostitueze, dar era o practică veche a bărbaților de aici și tocmai din această scârboasă existență emana siguranța viitorului ei, cu el nu putea pierde... „Dar bine, atunci, el, Hrisant ce însemna?" Herula Lucrezia se gândea câtva timp și spunea cu inocența criminalilor. „Știu eu, altceva, un lucru nou, necunoscut. Nu am aflat nimic despre tine, nici nu vreau să aflu..." „Nu-i adevărat, mă spionezi, vrei să știi de unde vin și ce am făcut, am să-ți spun totul odată și o să te sperii..." Ea râdea nepăsătoare: „La ce ți-ar folosi? Dacă ai afla ce lucruri mi s-au povestit! Nimic nu mă mai poate îngrozi pe mine..." Și cu asta îl descuraja; îl umilea; de cele mai multe ori, nici nu părea dispusă să cunoască ceva despre el, îl privea ca pe un strein, de parcă l-ar fi întrebat: „Dar tu cine mai ești? Parcă acum te-am văzut prima oară. Oare cu tine m-am culcat sau abia acum ne cunoaștem?" Asta îl scotea din sărite. I se părea îngrozitor să-și dea seama ce puțin însemna pentru o ființă ca ea. Și atunci de ce comedia cu ducerea la San

Michele ca să-i arate locul unde voia să fie îngropată, de ce poveștile cu gelozia lui Vimercatti? Toate acestea te puteau duce la nebunie. Uneori Herula trăgea obloanele și aprindea numai lumânări în jurul patului. Atunci îi plăcea să se privească în oglinzi. Buzele palide îi împrumutau chipului ceva tragic, o disperare cu care se și lăuda: „Nu-i așa că acum sunt și mai frumoasă și că mă iubești mult de tot, că vrei să mori cu mine? Aș dori să ne înecăm, ai curaj? Mergem spre Murano, știu eu un loc care-mi place, răsturnăm gondola și nu ne mai întoarcem; sunt niște nămoluri din care nu mai scăpa nimeni, acolo merg sinucigașii când vor să termine cu viața. Putem s-o facem și într-o dimineață, devreme de tot, vrei?“ Bătea din palme, se bucura ca de o fericire ce le-ar fi aparținut numai lor. „Voia?“ Sigur că voia, dar acea dimineață, sau seară, sau noapte, nu sosea niciodată, pentru că totdeauna după astfel de invitații pofta ei de viață parcă creștea, atunci organiza cele mai nebunești petreceri cu Vimercatti, atunci îl chemau la Tivoli, unde Alfano Stradiotte îi cumpărase și lui o vila de țară și încingeau niște chefuri de câteva zile. Gelozia lui lua forme îngrozitoare în acele ocazii; Herula se purta ca a hetairă cu toți, devenea provocatoare, și ghicea că totul era făcut numai pentru el, tinerii amici ai lui Christo erau luați de braț și Herula dispărea cu ei în locuri ascunse, ivindu-se după o vreme cu un aer triumfător, sfidându-l. De câteva ori Hrisant părăsise serbările lor, jurându-se că nu dorea s-o mai vadă; se culcase chiar cu câteva din femeile atât de slobode ale societății lor, ba chiar și cu o prietenă de-a Herulei, care, cu siguranță, avea să se laude că trecuse și prin patul ei, dar toate astea îl costaseră pentru că fusese greu s-o reîmpace; fugise de el un timp, îi trimisese vorba prin Christo că se îndrăgostise de un actor de la Grimani cu care se simțea foarte fericită, ba și apăruse cu el la o reuniune; un friulan frumos, cu niște ochi arzători, cu ceva devorator pe chip, vag aristocrat, vag numismat, cu proprietați la Malamecco, trăind din expediente fără s-o arate, după care toate prietenele Herulei

alergau, și atunci îi dorise moartea, se dusese la biserică, el, care nu era credincios, și se rugase să se îmbolnăvească, nu actorul, ci Herula, să ajungă pe moarte pentru a putea să o salveze, recâștigând-o în felul acesta, dar lucrul nu se întâmplase și zilele treceau îngrozitor de greu, aflase de la Christo că de Vendemmia, Herula plecase cu Vimercatti și cu acest Gentille Labra – la l'uccellagione – vânătoarea cu șoimi, la el, la țară. Nu-l mai ajutau nici eterurile, nici vinurile cu care încerca să se amețească, nici jocurile de cărți la care câștiga, spre hazul prietenilor care spuneau că atunci când câștigi la tarocchi, pierzi în dragoste. Rătăcea prin Venezia care i se părea pustie, năzărindu-i-se că o zărește într-o gondolă, urmărind zadarnic pe niște îndrăgostiți necunoscuți, fericit totuși că nu fusese ea cu altcineva. Zilele treceau greu, goale, începea să-și închipuie ce face Herula în acele ceasuri ce nu-i mai aparțineau, cum se culcă cu frumosul actor sau cu soțul său și se jura că nu se va mai atinge de ea niciodată. Christo îl compătimea, avea totuși o afecțiune pentru el, poate era o veche ură de refuzat sau plătea trădarea Herulei în ce-l privea, până și amănuntele astea îl scoteau din sărite, dar de ascultat îl asculta.

– Ar trebui să-i dai o lecție, îi spusese acela într-o dimineață pe când își beau cahveaua lângă Teatrul Grimani (când îl revăzuse pe Barbaro Vimercatti, fratele lui Attillio, care, curios lucru, îl salutase ca pe un vechi amic, deși nimeni nu le făcuse cunoștință. „De ce mă salută ăsta?" îl întrebase pe vărul Herulei și el îi răspunsese brutal, cum îi era obiceiul: „Îți ia măsura la coșciug!" „Ce vrei să spui?" „Că în curând o să ai nevoe de el...")

– Cum adică?

– Simplu. Să te încurci cu altă femeie, s-o aduci la tine și să o ții câteva săptamâni. Herula va afla și atunci intră în joc riscul: cât le cunosc, de obicei vin ca niște mielușele la cel trădat, de frică să nu-l piardă, dar în ce-o privește pe ea, aici nu am nici un fel de siguranță. S-ar putea să fie exact pe dos, să nu o mai vezi niciodată. Ești în stare să riști?

– Da, spusese imprudent și cu o oarecare mândrie.

– Să vedem. Dacă vrei îți fac cunoștință cu o femeie din buna societate, se numește Daria Fini, face parte dintr-o familie foarte bogată și acum nu are pe nimeni, abia l-a lăsat pe unul dintre cei mai frumoși bărbați din Venezia cu care a trăit câțiva ani, e un moment propice. Cred că asta ar scoate-o din sărite pe Herula. Încerci?

– Încerc...

Christo îi ajutase să se întâlnească. Era una dintre acele frumuseți venete care făceau victime sigure ori de câte ori întâlneau un strein pentru că păreau disponibile oricând, fără a avea aerul că sunt femei ușoare. Blondă, cu un păr ca paiul, nu arăta cei 30 de ani pe care-i avea, dar nici aerul copilăros al altora pe care Hrisant nu-l suferea, și asta ghicise Christo când o alesese. Carnală, violentă, bine crescută, ascunzându-și apetența pentru viață printr-o exprimare vagă, politicoasă, dar atentă, lipsită de aerul suferind al celeilalte pe care Hrisant îl iubea dintr-o nevoie de a proteja, asta nu știuse Christo, deocamdată corespundea dorinței lui de a o substitui pe Herula. Era veselă, râdea din orice, bea cu plăcere vinuri ușoare, amuzându-se la cele mai nevinovate glume, era abordabilă fără a primi repede intimitatea, dar iscând o prietenie mai curând decât un fel de a subjuga, cum era în cazul celeilalte. Prea deschisă, prea accesibilă totuși nu rezistase decât câteva săptămâni. Plimbări cu gondola, apariții la Grimani, în loje, în grup cu alții, dar ceilalți înțelegând că Hrisant îi plătea Herulei, totul părea că merge bine, reacțiile soției lui Vimercatti nu se cunoșteau, nici un svon, nici o șoaptă, nimeni nu știa unde dispăruse cu actorul ei; se vorbea de un voiaj în Sicilia, cu soțul și cu amantul, și asta mai mult îl chinuia pe Hrisant decât pe ea; jocurile de cărți nu-l mai amuzeau. Daria Fini simțise că ține loc de umbrelă amoroasă și-l părăsise fără nici o explicație. Christo era furios, îl făcea de naiv, de copil prost ce nu mai avusese de-a face cu femei adevărate. Nu cu câteva daruri scumpe se repara asta, va

avea de atunci o reputație rea și asta costa la Venise. Cel mai mult trebuie că se amuză chiar Herula de aventura lui. Pierduse totul, jucase greșit, nu avusese tăria de a o face pe cealaltă să creadă că măcar ar fi posibil ca între ei să se întâmple un lucru serios. Era pierdut, nici Christo, cât era el de experimentat în asemenea afaceri, nu știa ce soluții să-i dea. Trebuia să aștepte și dacă va avea un mare noroc, atunci putea fi posibilă o împăcare.

Nu trecuse multă vreme, și ocazia de a o recâștiga se ivise mai curând decât banuiseră amândoi; Vimercatti trebuia să plătească urgent o sumă destul de mare pe care niște polițe o garantau, dar nu mai avea nici un ban, pentru că, după bunu-i obicei, pierduse la tarocchi ultimele economii.

– Despre cât e vorba? întrebase:

– 45 000 de taleri austrieci.

– Ce trebue să fac?

– Să aștepți.

– Cum adică?

– Bine. El nu mai are credit pe piață...

– Nici fratele său nu o să-i dea?

Christo râsese ea de o glumă bună.

– Cine, Barbaro? El vrea să-l vadă în sapă de lemn. Îl urăște din tot sufletul, dacă vrei să știi. Și-au disputat o moștenire și a câștigat Attillio, asta nu se iartă o viață...

– Și-atunci?

– Atunci datornicul trebuie să vândă tot, ori să se mute din oraș, ori așa ceva, Herula nu va răbda. L-a mai scăpat de câteva ori din asemenea situații, dar acum nu mai are unde alerga...

– Înteleg, prețul mi se pare însă umilitor...

– Vrei s-o mai vezi sau nu?

– Vreau.

– Atunci?

– Bine, aștept...

– Va veni la tine. Nu va trece o săptămână. Te povățuiesc ca pe un frate. Lasă-te greu, umilește-o. Spune-i că nu vrei să

mai auzi de ea, că te-ai săturat. Să se ducă unde-o vedea cu ochii, destul cu câte ți-a făcut. Înțelegi?

Înțelegea. Așteptase. Nu trecuse o săptămână (mai târziu avea să-și dea seama că erau înțeleși, dar atunci totul părea atât de firesc!) Venise. Era cernită, nu mai avea aerul agresiv de altă dată, părea că suferise îngrozitor și însăși prezența ei în palatal Caragua o umilea nemaipomenit. Asta îl pierduse: nenorocitul lui de orgoliu, credea că o va umili, că ea va cerși, că îi va promite să-i devină slugă, otreapă, ceea ce, la drept vorbind, nici nu i-ar fi plăcut.

– Știi de ce mă aflu aici? îl întrebase cu aerul acela al ei îndepărtat.

– Nu.

– Nu ai aflat nimic de la Christo?

– Nu, jucase Hrisant comedia mai departe.

– E vorba despre Attillio...

O lăsase să povestească, credea că asta îi va face rău, toată mărturisirea plină de detalii: că era un jucător înrăit știa, că se află într-o situație absolut de nesuportat, afla acum tocmai pentru că era obligată să recurgă la el, care era ultimul căruia ar fi îndrăznit să-i ceară un lucru atât de îngrozitor, dar nu mai avea altă ieșire, toată lumea îl știa pe Attillio, era un rău platnic. Nici măcar nu-i cerea suma aceea cu împrumut. Trebuia să-i dea pur și simplu fără să se mai gândească că îi va fi restituită vreodată. O înțelegea el? Pentru asta îi oferea tot ce avea: bijuterii, putea să amaneteze ce mai avea, numai să nu se desonoreze atâta timp cât mai era soția lui. De altfel, căsătoria lor nu mai putea să dureze, totul era pierdut, să știe bine, dar timpul era necruțător și venise la el în numele unei iubiri ce se pare că se stinsese încet în ce-l privea și nu-l ruga, voia numai să știe ce putea să facă fără să iasă umilită din urâta afacere, pentru că, dacă s-ar întâmpla așa, ea și-ar lua viața. Nu era vorba de bani, era în joc onoarea unei familii cunoscute. După ce va fi ieșit din îngrozitoarea situație îl va lăsa pe Attillio și când totul va fi uitat,

va fi liberă pentru cine o va iubi atunci, pentru că el, iată, se dovedise, la rândul său, infidel și se încurcase cu o femeie ca Daria Fini, toată Venecia vorbise, nu se putea ca să nu afle și ea...

Și, un plâns sfâșâietor îi curmase vorbele precipitate; era disperată, voia să moară, nu ar fi plecat din palatul Caragua fără promisiunea lui că va face totul pentru a-l salva pe nenorocitul de bărbat cu care trăise atâția ani! Atâta dorea, după aceea putea să i se întâmple orice: el s-o disprețuiască ca pe o femeie de stradă, să o sfideze în public, era vorba numai de salvarea onoarei unei vechi familii, repetase cu o insistență dureroasă.

Atunci își dăduse seama Hrisant cât de slab era. Primise fără să clipească să-i ofere suma, fără nici o pretenție. În ceea ce privește relațiile dintre ei, Herula nu avea nici o obligație. Putea să se întoarcă la actorul acela al ei și să trăiască cu el. Dacă voia să știe, pe Daria Fini nu o mai vedea, nu mai aveau nimic comun, poate ca vor rămâne prieteni, dar asta nu știa nimeni dacă se va întâmpla; de obicei, în asemenea cazuri, nu mai exista întoarcere, era o chestiune care nu-l privea decât pe el.

– Totuși nu pot pleca așa, spusese Herula privind încăperile din care parcă avea să dispară pentru totdeauna.

– Ce vrei să spui?

– Nu primesc decât..?

– Decât ce?

Îl privise cu aerul ei disperat, rece, îndepărtat. Nu înțelegea? Ce era ea, o putană de doi bani căreia îi oferi o sumă de bani și o dai afară pe ușă? Nu, astfel nu se puteau încheia legăturile dintre ei, dar nici ce trebuia să spună nu ghicea Hrisant.

– Probabil că o să rămân la tine. Banii îi voi trimite cu cineva. Se va ști de unde i-a luat Attillio și eu în cazul acesta nu mai pot sta cu el nici măcar un ceas...

Era ceva nebunesc în ceea ce spunea. Adică se vindea cu adevărat pentru soțul ei, asta era un fel de a spune că n-o interesa atât onoarea soțului, cât onoarea ei, dar cum? Rămânea aici, numai pentru că se îndatorase la el ca să-l salveze pe Attillio,

ce fel de om era atunci el, Hrisant, și ce avea să spună lumea? Că o cumpărase, pur și simplu...

I-o mărturisise deschis.

– Da, chiar așa, e mult mai logic și mai onorabil pentru toată lumea...

– Dar divorțul despre care spuneai că e atât de greu de acordat de către biserică? Toate acestea cum vor fi evitate?

– Nu-mi pasă de nimic. Attillio se va opune la divorț; sunt sigură, dar nu mai are nici o importanță pentru mine. Vreau să stau cu tine de-acum, nu mă va mai vedea, înțelegi? Trebuie pedepsit pentru cele ce a făcut, probabil că știi că mai m-a pus de câteva ori în situația asta, dar nu mai pot să-l rabd. Îi voi da o lecție...

Hrisant simțea că cel umilit, între ei trei, era el acum:

– Asta nu pot să primesc eu, spusese.

Herula se roșise.

– Cum adică nu poți să primești, dar ca să știe toată Veneccia că trăiești cu mine ai primit? Asta nu crezi că putea avea consecințe? De unde vii tu? Din ce locuri unde femeile nu înseamnă nimic! Înainte de toate, și tu și Attillio, trebue să salvați reputația mea...

„Ce se mai putea salva în asemenea împrejurări din reputația unei astfel de femei?" se întrebase Hrisant, uluit de întorsătura lucrurilor. Și mai ales ce mai putea să-i spună ea în asemenea împrejurări? Un gust amar însoțea despărțirea lor ce nu mai avea nici un fel de sens, nici împăcarea, însă cum să-și dea seama că atunci greșise, pentru că nu o rupsese cu ea; pe urmă totul fusese atât de firesc...

Trecuseră câteva săptămâni. Ea plecase la Vimercatti a doua zi, acesta îl poftise la el acasă cu mai mulți prieteni la o cină, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, ceilalți nu aveau aerul că aflaseră ceva; dealtfel, la Venezia se știa ce trebuia știut, nu ce ar fi vrut toți să știe. Datoria fusese onorată, viața lor în trei

decurgea ca mai înainte, cu aceleași reuniuni, cu lume, cu jocuri, cu spectacole la Grimani și plecări neașteptate la Tivoli. Numai Christo dispăruse ca orice codoș care știe când să se retragă. Mai rămânea ca el și Herula să se împace. Orașul i se părea strein, dușmănos, se gândea la o retragere sub pretextul unei afaceri încurcate; ar fi fost cel mai bun lucru pe care-l putea face, dar treburile nu luară întorsătura logică pe care o doreau toți. Golul pierderii acelei iubiri aproape de neînțeles nu putea fi atât de ușor umplut. Părea simplu: fugi și gata. Dar unde fugea, și de ce? Intrase într-un joc mult mai grav decât bănuise. Era foarte greu să lase totul baltă și să se dea bătut. O insatisfacție fără margini îl rodea. Ceva îi scăpa la aceasta femeie; ea nu-i aparținuse cu adevărat nici măcar o clipă; era trista realitate. Se jucase cu el, era limpede, părea un copil păcălit și mândria lui nu suporta să părăsească scena atât de ușor, trebuia să se știe ca nu ea câștigase jocul, dar pentru asta ar fi trebuit să se întâmple un lucru neobișnuit și el nu se întâmpla.

Reîncepuse viața lui trândavă, cu jocuri de cărți; pe Trimis îl uitase, parcă nici nu ar fi existat vreodată. La „Lanterna", nu mai intrase niciodată, o ocolea instinctiv; nu aveau decât să-l caute, era prea târziu pentru a mai putea da îndărăt. Trebuia să meargă până la capăt și acel capăt era obscur, plin de primejdii. Și din frica latentă ce se năștea în el, se iscară imprudențele ce-l aruncară pe un drum fără ieșire. Tot mai des simțea nevoia să ia eterurile cu care Herula îl obișnuise; nevoia de a ieși din realitate devenise tiranică, nu voia să mai știe de răul pe care-l făcuse și de care suferea și când vrei să nu mai știi că există ceva ce ți-e potrivnic te prefaci că acel rău a dispărut. Hrisant nu mai avea în față decât un viitor incert ce trebuia să înceapă din momentul în care va termina banii și când va trebui să se întoarcă. Restul nu conta. Această nebunie de a deveni hoț, de a trăda o idee nu era un lucru de care era vinovat. Aproape fusese împins la faptele pe care le săvârșise, nu era o scuză, sigur că un om cinstit s-ar fi întors cu banii Eteriei înapoi

și ar fi căutat pe un ipsilotat ca să-i predea, spunând că nu a găsit pe Trimis, dar cine ar fi fost acela? Ce mavrofor nenorocit care ar fi zis bogdaproste pentru o pomană ca asta? Cei buni, idealiștii, tineri alumnieli, tinerii luminoși fuseseră uciși, care scurtat de cap, care chinuit în beciuri și gâtuit, care aruncat în Bosphorion. Unde erau ei, Riga Velestinul, unde Depasta, unde Codrika, Cigala? Morți cu toții, putrezind în pământ, trădați, vânduți. Principiul fusese trădat de cei mai puțin îndrituiți s-o facă: de Ipsilanti, de Cantacuzen, de Caravia care furaseră o sută de mii de ducați înaintea bătăliei de la Drăgășani și dispăruseră cu ei, lăsându-i pe proștii din Batalionul sacru fără arme. Parcă Hrisant nu fusese acolo și văzuse: în loc de ghiulele, niște care cu pietre; în loc de fitile pentru tunuri – paie, în loc de pusci – lemne; în loc de instrucție, baluri la Târgoviște; în loc de eroism, certuri pentru muieri între Ipsilanti și Cantacuzen. Ce folos că Riga Velestinul aruncase sămânța și că viitorimea avea să culeagă roadele! Care viitorime? Petrecăreții de la Viana, cei ce diluaseră otrava înaintea bătăliei decisive ca să nu moară, vorbindu-le ca la niște proști despre viața viitoare în care ei ar fi trebuit să fi și intrat la câteva ore după băutul cucutei în comun, divina senzație că te duci și te bați pentru a ajunge, oricum, în ceruri pentru că turcii nu aveau să omoare decât niște morți; de aici nemaipomenita lor ardoare de a ucide cât mai mulți dușmani și furia lui pe care nu putea s-o uite în vecii vecilor când se trezise într-un morman de cadavre, viu, după o zi, nevenindu-i să-și creadă ochilor că mai trăia! Și nu era singurul, mai scăpaseră vreo doi, și ei mințiți, plini de răni, dar vii, păcăliți de hilarul, acum, discurs de îmbărbătare al șefului lor, cel ce fugise primul din bătălie și ei, nemaiînțelegând nimic dintr-o asemenea întâmplare se consolaseră că, totuși își va găsi și el sfârșitul, oriunde s-ar găsi, că doar sorbise primul din cupa aceea din care gustaseră cu toții. Cum mai puteai să mai trăiești după o asemenea crudă desiluzie, când aveai 22 de ani și aflaseși mai pe urmă că Ipsilanti murise la Viana, la 33 de ani, beat sau ucis

probabil de unul dintre supraviețuitorii masacrului de la Drăgășani! Ceea ce nu mai putea fi reparat în ce-l privea era faptul că nu el fusese cel ce-i dăduse lovitura de grație trădătorului. Și atunci toate torturile morale pe care le încercase o vreme păreau simple copilării. Revoluția murise; nu mai credea nimeni în ea; lui i se încredițaseră prin hazard banii și multă vreme vrusese cu adevărat să-i predea Trimisului pentru cauză. Dar cum orice lucru murdar, murdărește totul în jur, era limpede, nimic nu avea să mai facă din el un idealist. O știuse de la plecare, dar încă cinstea lui îl oprea de la orice lucru nepermis, dacă omul Terzimanului ar fi sosit la vreme, ar fi predat banii și s-ar fi întors în țară, trăind din veniturile moșiilor lui. Pe când așa...

Venezia de iarnă, numai brumă și aburi, ceva șters, amorf, un oraș strein, numai conture ghicite; palatul Caragua, un mormânt. Totul se degrada, el locuia sus, unde nu venise niciodată Herula Lucrezia, într-o încăpere simplă, cu ferestrele încărcate de perdele grele prin care lumina vagă a lui decemvrie abia pătrundea, lăsând pe podele un fel de zăpadă spectrală. Focuri mari trosneau în căminul uriaș de piatră și ecoul pașilor lui Basadonna care aducea eterurile sau furișarea secretarului livonian având să-l mai întrebe din când în când de ce nu merge la petrecerile din acea iarnă. La care era mereu invitat, spre mirarea prietenilor săi ce nu știau ce să mai creadă.

Poate atunci se născuse urâta stenahorie pe care nu mai reușea să și-o alunge...

*

– Azi-noapte a mai murit un cal, spusese Iusufache, parcă fără părere de rău. Dacă nu mai are cine să-i îngrijească! Au fugit grăjdarii, au luat ce mai aveau de luat de la logofetul Caliarh și, poteca! Or să moară și ceilalți, au ajuns niște mârțoage, trei mai avem, e mai mare păcatul de ei; stau la

întuneric, unul a orbit pe la Crăciun, nici nu ți-am mai spus, măria ta, ca să nu te supăr...

Hrisant nu-l asculta. Privea cerul alb, gol, de afară, sub care se urzeau halucinațiile amiezei de iuliu a Bucurescilor, o văpaie fierbinte, un cer sticlos, înalt, fără paseri. Băltărețul nu mai bătuse de o săptămână. Mirosea a nămol uscat. Plopii de la locurile Prințipului Zamfir arătau ca lumânările, erau drepți, aproape că nu mai aveau crengi, le mâncaseră vipiile verii, cădea rar câte o frunză și până ajungea jos pe pământ, beai o cahvea, se rotea leneșă, căutând golurile de aer, parcă, și pe urmă se răsucea într-o parte și-n alta. Bine mai era să privești, să nu te gândești la nimic. Toți erau plecați pe la moșii; altă dată, și el, la vremea asta, sta pe la Gliganul, pe la Potroci; era june pe atunci, petrecea cu muierile tinere. Doamne ce mai făceau! Memoria îi juca feste; nu-și mai aducea aminte în ce an se afla, la câte o trezire bruscă din somnurile scurte și agitate, confunda numele celor pe care-i striga să-i aducă un pahar cu apă sau o dulceață, cu servitorii lui de la Venezia. Semănau între ei, aveau parcă aceleași chipuri neidentificabile; niciodată nu-i privise prea mult și nu-i ținuse minte. Erau numai nume și plecăciuni, nește răspunsuri la cererile lui: „Dă-mi aia, dă-mi aia..." Și ei aduceau, după care nu-i mai vedea, dispăreau, mersul le era furișat, pașii nu li se mai auzeau.

De undeva, din depărtarea albicioasă și ștearsă a panoramei orașului se auzea cadența unui cântec soldățesc: „Rața", parcă așa-i spunea, o horă de trupeți, dar totul devenea fantasmagoric. Readormea și visa scurt că e urmărit de Attillio și de fratele acestuia, Barbaro, care avea un vraf de hârtii în mână, cu care îl amenința. Străzile erau ude, parcă plouase, el aluneca și îi era frică că va fi ajuns de cei doi „Asasinii, asasinii!" striga și gâfâia, asudase și când se trezise văzuse iar chipul de lemn al lui Iusufache. Acesta fuma alături, nu mai avea nici urmă de respect pentru el; așa-i dacă slugii nu-i dai bani...

Îl mânca barba, îi crescuse sălbatic și nu mai umblase în ea cu foarfeca. Era cânepie, și murdară; își vedea chipul într-o oglindă aburită de deasupra patului larg în care zăcea în chioșcul de priveală de atâta vreme. Iusufache se ruga de el să mai coboare, că nu e sănătos ceea ce face, dar nu-l asculta; trupul i se îngreunase, îi era lene să se și spele, deși la lucrul ăsta încă mai ținea, nu se putea suferi murdar; își schimba mereu rufele, dar îl mânca barba, era năclăită, ar fi trebuit să cheme un bărbier de la Baia Mitropoliei, să-l radă ca pe Fleury, cel frumos ca luna, cum spusese careva. Dar ce-i trebuia? I se părea că aude un havus curgând, dar pe seceta asta nici sacagiii nu mai ieșeau la soare, numai dimineața de tot mai strigau cu glasurile lor ruginite:. „Apă, apă! Eau, Oooo, pe franțuzește, că, de, ne franțuziserăm, Eau, Oooooo! Ia apa, apa, ia cu donița, ia cu sacaua, două parale, două parale..."

– Ce spuneai, Iusufache?.. întrebase, prefăcându-se că nu-l văzuse fumând de față cu el.

– C-a mai murit un cal, și că mai avem trei, și gata.

– Ce cal? Care cal? se mirase beizadeaua peste mintea căruia iar se așternuseră uitările lui dese.

– Calul de la carozza dată în dar de contele Burckhardt, de, la Sibii.

– Ce spui? Ia te uită! Și-ai cui erau caii ăștia?

– Ai domniei tale, ai cui să fie? Caii ăia pe care nu i-ai pus încă niciodată la trăsură să ieși din curte, să te vadă lumea și să moară de necaz...

Hrisant râsese mărunt, ca și când ar fi auzit o glumă bună.

– Ce spui, mă Iusufache? Nu am ieșit din curte? Dar la Săptămâna nebunilor ce-am făcut, mă? Nu am poroncit eu slugilor de la grajduri să-i înșeuze, să le pună harnașamentele aduse cu bani grei de la Viana? Nu dansau oamenii pe străzi și eu aruncam cu poli de aur în dreapta și-n stânga? Și cum îmi mai pupau mâinile și mă bravoseau, ai uitat, ori ce?

Avea un râs lancaviu, ca un schelălăit de câine bătut, cineva din el nu avea încredere în ceea ce spunea, dar se ținea tare.

– Și femeile care-mi umpleau casa? De nu mai reușeai, nici tu, nici secretarul să le dai pe scări afară? Alea ce erau, mă? Dar fântânile artizicești pe care le-am făcut și aruncau apa mai ceva decât cea a lui Mavrogheni? Ei, ia spune?

Iusufache îl privea ca pe un venit din lumea ailaltă: „Ia te uită, a nebunit de tot boerul nostru, săracu'! Zice că a trecut Săptămâna nebunilor, că a jucat și a petrecut lumea, visează cu ochii deschiși, nu, că e trăsnit rău! Și-acum îl blestemă Bella Cantacuzen și Rosetescul ei care s-a ruinat, vânzându-și trei moșii ca să-i cumpere ei carozza de Viana, ca a săritului ăsta, ce să mai vorbim de rochiile și podoabele aduse cu mare cheltuială de barbatul Nerantului Mavrodin? Parcă Sofnica Comnen nu luase pielea după cei trei amorați cu care se culca cu rândul: unul lunea, unul miercurea și altul sâmbăta? Lumea vorbea, se afla, se știe, se spune... Dar Lizica Ipsilanti, cu babacul ei ce nu mai avea de niciunele? Tot ce mai strânsese pe fundul lăzii, dă-l pe petrecerea care nici măcar n-a avut loc: cumpără aia, adu, cară, rochiile s-au tăiat toate în lăzi, că a venit mazilirea Domnului, fuga lui, pe urma Sfânta a mai luat și ea ce-a găsit în viață, fugi, care prin striinătăți, care pe la moșii, cheltuială mare cu doftorii, cu înmormântările, au făcut averi cioclii Bucurescilor! Și dumnealui vorbește de Săptămâna nebunilor! Măcar Pulcherița Mavru a nimerit bine pe unde a ajuns; cât despre Catrina Russet, ea, cu câinii săi cu tot, s-a scufundat prin Rusia, cine știe pe unde se mai află. Au cu toatele ce povesti, cum le-a tras boerul nostru clapa și cum mai râdea când veneam eu cu știri: „Cine s-a mai curățat, Iusufache?" și eu îi spuneam, și el mai scotea de pe unde mai scotea câte o liră turcească și mi-o punea în palmă! Bacșiș pentru că îi aduceam la cunoștință răutățile pe care le făcuse! Cum soseam cu o veste proastă, cum îmi umplea palma cu un stamboliu, sau cu ce se găsea."

Hrisant iar ațipise. Era o zi măreața de vară, cum îi plăcea slugii. Iarna destul trăseseră frigul cel mare pentru că pădurarii uitaseră să mai aducă lemne boerului, banii se împuținaseră de tot. Vânduse tot, cu o frenezie de nebun; credea că va mai trăi numai trei zile, și-acum se strângea gura sacului. Iusufache ar fi plecat la cafineon, să mai afle vești, ceva, că din astea se mai ținea, dar iar ar fi trebuit să dea ochii cu curioșii ce-l iscodeau și-l luau peste picior: „S-a dus Hrisoscelu, e curățat!“ ziceau aceia cu o bucurie neascunsă în priviri. „Da de unde, e nițel bolnav, dar când s-o pune pe picioare, atunci să vedeți! o să-i cerșiti din palma, dar el n-o să vă bage în seamă!“ „Pe dracu! E plin de datorii, ruinat, a tocat tot pe unde a stat, pe acolo. Cât despre sculele de aur cu care tot vă lăudați, unde sunt, Iusufache, ca până acuș ar fi trebuit să le scoată! Să le arate! Nici heretisirea la Domn nu și-a făcut-o, de rușine. Noroc că acela a fugit și a scăpat, că-l blestemau surorile lui, de mincinos și de amăgeu...“ „Eu le-am văzut, spunea Iusufache cu multă convingere, dar l-a luat o toană, până îi trece. E sgârcit; altfel vă facea bucuria!“ Nu-i convingea: „Dacă ar fi așa, n-ar vinde, că i-a mai rămas praful de pe tobă! Noi nu știm parcă! Vai de capul lui! Nici Săptămâna nebunilor n-a ținut-o, cum fusese vorba. Care l-a crezut și-a vândut și sufletul și-acuș n-are nici cu ce hrăni caii arăpești, mă rog, altfel nu se putea, mârțoage la carozze vieneze nu s-a văzut! De cumpărat birje în Bucuresci pe sărăcia asta cine mai cumpără? Iusufache, ține minte de la noi, strânge bani de înmormântare că nu o să ai cu ce-l duce la groapă pe boerul tău“... Răutăți omenești...

Intrase și secretarul livonian, întrebând:

– Tot mai doarme?

– Doarme și mai deschide un ochi, pe urmă iar îl ia apa...

Îl priveau amândoi ca pe un mort.

– A slăbit îi tremură mâinile nu știu cât o mai duce. Seara, cât e de cald peste zi, îi e frig și-mi cere să-i fac focurile, nu mai are sânge în vine...

Secretarul privea cu groază spre beizadea; nu cumva se prefăcea și auzea tot ce vorbesc ei? Dar Hrisant susura ușor în viscle lui de amiază. Era cald, zăpucul intra în valuri prin ferestrele deschise.

– De-ar trage o ploicică până-n seară, zisese Iusufache.

– Aș, nu vezi, totul – sticla...

– Ce este? întrebase pe neașteptate beizadeaua.

– Nimic, ce să fie? Așteptam...

– Ce așteptați?

– Logofetul e pe la Tribunale, se judecă pentru branіștea de la Pociovaliștea. Noi ce facem?

Hrisant se uita la ei ca la alte alea.

– Să vă băgați un deget undeva și să mă lăsați în pace!

– Nu-i plăceau veștile proaste, nu voia să știe de ruinarea lui; cum începeau cu socotelile – și Iusufache, și secretarul, și Caliarh – îi dădea afară. „Descurcați-vă! De ce vă plătesc?" le striga, dar cum să te descurci?

Servitorul dispăruse. Celălalt ce mai aștepta? Se visase lângă Monastirea Cordeliarilor, din Pera, era cu Riga Velestinul și făceau calemburguri, petreceau, râdeau, și-acuș veniseră ăștia cu rahaturile lor, să-i turbure tihna. Ia te uită! Ca prin vis își aduse aminte de cele spuse de Iusufache.

– E adevarat că nu s-a ținut Săptămâna nebunilor, că eu am uitat?

Iusufache, nu și nu, că nu s-a ținut...

Secretarul livonian nu știuse ce să-i răspundă, dăduse să scape de întrebările lui, dar Hrisant nu-l slăbise:

– Vorbește, de ce mă mințiți toți și mă amărâți? Nu am împărțit eu bacșișuri și pietre? Nu le-am dat eu la toate curvanele antea câte un briliant? Că un sac am avut și nu-l mai găsesc; nu am deschis havuzurile ce cântau prin piețe și pe la poduri? Nu erau străzile pline de echipaje lăcuite à la Daumont și cai înlerați? Așa o sărbătoare nu s-a mai văzut în Bucuresci de pe vremea lui Hangerly... De ce taci?

cadă greu. Să nu ne păgubim la scrierea îngerului pentru puțintica dulceață a mâncării, cum zicea dumnealui velitul Antim din Iviria...

Cei doi se uitau unul la celalalt. Secretarul livonian privea afară pe fereastră la amiaza strașnică de vară ce arunca clăbuci de aburi, secând fântânile Bucurescilor.

– Mi-e dor de niște dropioare, mai făcuse visător Hrisant și de un vin snob... Nu se adresa nimănui, vorbea singur, amintirilor. Doar o sticlă cuvioasă și prăfuită bine.

– Ce zăduf, ce sete, ai dreptate, boerule, oftase Iusufache. Ce-ar fi să mai petrecem, că de mult nu am mai făcut-o. Și-a trecut ceva vreme... Pui un prun în pământ, pune și-o doagă-n pod, ziceau bătrânii noștri.

– Mă, dar tu te-ai înțeleptit rău de tot.

Sluga se gândea că vinul tânjise destul în poloboace, s-o fi acrit de mult, dacă nu l-or fi băut albanezii cei ce plecaseră, ori grăjdarii. Ceva măruntiș mai avea pus deoparte, nu se lăsa el fără o para, ar fi alergat să-i facă beizadelei o plăcere, dar știa că totul nu era decât o toană a nebunului ce nu se mai mișca din filegoria lui și nici măcar foame de-adevărat nu simțea. Visase probabil că petrece pe undeva, pe la moșiile lui și își adusese aminte de mâncarea dulce de morcov, de marule, de bob verde murat, ori de marinată de stacoji, dar ia să-i puie o masă, că-l știa: odată strâmba din nas ca și când i-ai fi dat otravă. De doftori, să nu audă; de doftori și de mâncare și, uite că odată înviase! Ca mâine o să joace în baluri cotilionul, șubeta ori cadrilul lăncierilor! Pe dracu! Era surpat, îl țineau pravurile și eterurile pe care le sorbea. Numai el știa ce pățea cu spicerii ca să-i mai vândă cele otrăvuri fine din care beizadeaua se amețea în visele lui plăcute, ieșind din cea lume! Noroc cu doftorul Hrista, înfocat eterist și el; acesta îi scria cu litere fără cusur rețetele pentru farmaciștii ce nu se lăsau, fiindcă, spuneau ei, îl omoară pe Hrisant Hrisoscelu cu acele droguri și să-și ia răspunderea cine voia, ei nu și-o luau! și cât mai costau toate

pravurile astea, că vânduse o jumătate de moșie pe 8 000 de lei, cheltuiala numai pe anul ce trecuse.

– La ce te gândești, Iusufache, de nu dai poruncile și nu mi-o scoți pe muierea asta de aici?

Sluga îi făcuse semn cu ochiul Rafirei ori Sultanei, sau cum îi mai zicea, adică: fierbe și tu ceva pe foc, pune pe niște farfurii, că el tot n-o să guste, că nu mai are stomac, e o ruină pe dinlăuntru... Și aceea ieșise.

Erau de tot singuri, cu livonian cu tot; trebuiau să mai spună ceva și nu știau ce. Despre ploaie să zică, despre soitarii din Târgul de păduchi, ori că dăduseră foc Momâii de paie care, de obicei, anunță venirea primaverii, dar asta se petrecuse cu trei luni în urmă; acuș umblau paparudele, niște țigănci după care alerga cu limba scoasa Teodat, pularnicul, nebunul cu țucalul de la Mitropolie, și acela, ferindu-se de cuțitele potcovarilor și argintorilor care le iubeau pre ele și pe alții nu-i lăsau să se apropie.

Hrisant era chinuit de un gând vechi, voia să-i prindă cu șoalda.

– Ori la Săptămâna nebunilor au fost și măscăricii talieni, că eu i-am tocmit, le-am dat destule parale?

– Au fost, făcuse sigur de el secretarul livonian, care știa mai bine să intre în joc și mai ușor.

– Dar Geamala au jucat-o?

– Au jucat-o, cum nu?

– Și pehlivanii arapi au înghițit săbii?

– Au înghițit.

– Dar prezicători de la Hindea au fost?

– Fost.

– Măi să nu vă deochiați! Și Sgabercea, nebunul Dudescului?

– Cum nu? Cel ce rupe gâtul porumbeilor și-i mănâncă cu pene cu tot. A fost, și Dună – măscăriciul boerilor, și Manea al lui Dumitrache Ghica, și Bărbucică și Chimiță.

– Acela, Chimiță, tot în stofă de mobilă umblă îmbrăcat?

– Tot.

– Dar farmazonii? Dar broscarii cu maimuța?

– Toți, jucau și strigau și măria ta i-ai umplut cu funduclii. Erau și nemții halterofili, cu ghiuleaua, iar popa Ciupelnițeanu umbla cu un cal viu în spate de l-au deșelat până la urmă și l-au dus la spitalul de orfanotropi, să-l vindece că se dăulase și i-au pleznit boașele.

– Da stambulioții? Au jucat ei printre cuțite și au scos căciuli din alte căciuli, bătându-le cu biciușca?

– Au scos, făcea ca papagalul, secretarul livonian...

– Mincinoșilor! strigase deodată Hrisant Hrisoscelu, lăsându-l pe fiul natural al Militrisei și-al contelui Goncearov cu gura căscată. Visuri, kimere, istericale, nevricale, visați, de ce atâtea alucinații? Afară, afară!

Ieșiseră speriați, făcându-și cruce, blestemându-și ziua când se tocmiseră să-l servească. Beizadeaua rămăsese singur. Nu era trist, nu gustase gluma, pentru că până în urmă cu câteva clipe crezuse el însuși că Săptămâna nebunilor avusese loc; nu era posibil altfel, doar luase toate măsurile, doar cheltuise tot ce mai avea pentru a scoate lumea din casă, cu muieri îmbrăcate în rochii de terțanel, cu fulii de diamante, gherdane, inele și brățări, cu fionguri de panglici mov și cârmezii, cu paftale de aur, ca pe vremea Zincăi Goleasca, cu șaluri beldar ca la începutul veacului, după moda veche, și ei, berbanții, cu mătănii de odogaciu sau chihlimbar în mână; încă pe sub giubea, cu cepchen din fir și tarabolusul pe ureche; pe când angliștii, riderșii, franțuziții bonjuriști „en habit à la franque“, loghiotații, perceptorii de limbi streine sfidau pe cei dogiți, învechiți în moda altui secul ce se dusese. Vasilică Ghica îmbrăcase redingota albastră, ori visase el, de nu-și mai aducea aminte, arăta lung și deșirat, cu haina sugrumată pe talie și încheiată în față cu nasturi de mătase, ceea ce îi împrumuta un aer de cocoș. Parcă Ionid Greceanu nu purtase, atunci sau altă dată, pantaloni de cașmir pe picior, cu supieuri, cravată de muselin, pălărie

tare, de castor și pantofi cu tocuri înalte? Se dusese vremea ammaestraților fanarioți! Cât timp trecuse, părinții lor fuseseră artiști în iahnii și baclavale și ei ciripeau franțuzește și nemțește, risipeau moneda curgătoare la britisch-biliard, ori ighiordum ca pe nemica și dansau passe pied-ul și matradu-ul napoletan, fără, să le pese; parcă el, Hrisant, ce făcuse?

Și din nou o durere surdă îl lua în stăpânire. Nu era frica, nu era nici măcar melanholie că pierduse o femeie cum nu mai întâlnise; numai sentimentul acela de risipă a vieții fără scop când începuse totul cu violența tinereții, cu atâtea speranțe și scoposuri nobile, și-acum ce se afla în urmă? Nimic, semănând totul cu vidul acestei după-amieze înfricoșetoare de vară, cu vipia, cu nădușala care-i curgea pe spinare și cu frigurile de seară, cu intrarea în lumea lui falsă, a eterurilor din care nu mai reușea să iasă... Mereu obscuritatea lividă a zilelor goale, fie iarnă, fie vară, culoarea ternă a aerului saturat de prav sau de o uscăciune care-l îngheța; focurile cele mari nemaiajungând răcelii din oasele lui și, mai ales lihtisul, boala orientului, acel gol fără sațiu în care intri și de unde nu mai reușești să ieși, turburea stare de așteptare, fără mișcare, fără gânduri, numai o supraviețuire dureroasă în care se rupeau niște valuri și se trezea mereu în trecutul pe care-l ura, dar de care nu se putea desbăra. Venezia, canalele, marea mugind în zori, clopotele, umezeala, jocurile luminoase ale apelor, o imobilitate din care nu reușise să scape nici măcar acolo, tavanele pictate de la palatul Caragua, fuga lui până la Viana, urmărit de creditori, de șacalul acela de Barbaro Vimercatti, cel ce reușise să pună ghiara pe el, așa cum îi prevestise Christo. Trăise frumos în tinerețe, „puțină gramatică, puțin Descartes“, după moda timpului și-acum se prăbușise într-o viață aruncată. Mereu gândul la viața dublă a Herulei: pe cine iubea? Se împăcaseră, dar sărbătoarea durase puțin, reapăruseră bănuielile, reproșurile, geloziile, o punea să povestească ce făcuse cu Gentille Labia, cu falsul numismat, vagul actor, friulanul care vâna cu șoimi. La el nu se gândise? Ce făcea

el, Hrisant, în acel timp; nu-i spunea nimic suferința aceea teribilă, zilele goale, când Venezia era mai tristă decât cimitirul San Michele, când sciroccoul bătea violent și zidurile se încălzeau, luau foc și era singur, privind încăperile pustii, oglinzile reci și întunecate, streine fără chipul ei, bezna verde, întunecoasă a interioarelor părăsite? Dar el unde era, și ce făcea în acest timp? îl întrebase Herula cu acea glaciaritate în glas a tuturor desamăgiților ce vor să-și ia revanșe amare, părăsiți la rândul lor cu aceeași cruzime? Cum arăta târfa de Daria Fini, era înflăcărată, ca ea? Cunoștea mângâierile pe care numai o curvă trecută prin bordelurile cairote știa să le acorde bărbaților? De ce se mai plângea? De ce nu așteptase? De ce voise s-o facă să urle de gelozie? Degeaba lacrimile, reproșurile, acum era prea târziu! Da, îl iubise pe actorul acela, pe vagul numismat, cum îi spunea el, pe friulanul cu moșii la Malamocco, unde era foarte frumos dacă voia să știe, iarba catifelată, strugurii brumați, aduși pe tipsii de argint, argint de pe vremea Cruciaților, cum se lăuda. Și ce mai scâncea acum, când totul era trecut, mort, ceva ce fusese, ce nu mai putea să se întoarcă, nu vedea că tot la el se întorsese, că se afla aici? Avea încă un soț, nu se gândea la agresiunile lui brutale din unele dimineți? Pe Attillio nu era gelos? „Taci!“, o ruga, astupându-i gura cu palmele. „Tu mă stârnești. Fiecare clipă de iubire e altfel și ne aparține numai nouă! Nu au nici o însemnătate cei ce au fost sau or să vină. Trebue să învățăm că iubindu-ne, murim; că iubirea, ea însăși moare atunci“. Reverberațiile Veneziei pe zidurile ce putrezeau și ele, se erodau ca iubirea lor cu fiecare ceas, cu fiecare zi trecută. Atât de puțin într-un atât de profund sentiment! Și nici o milă din partea nimănui, a niciunuia, numai o devorare reciprocă, Hrisant privea la cei doi pești dragon, cum se pândeau, probabil că nu dormeau niciodată, doreau doar să se sfâșie. Mâinile ei în obscuritate, brățările sclipind mort în lumina scăzută a interioarelor palatului Caragua; afară, ciclamele, anemonele și migdalii radiind în soarele iute de dinaintea toamnei, mozaicurile lustruite,

portocalele din vazele de argint întunecat; dincolo de ferestre, grădinile orașului se opăreau în fierbințeala amiezei. Ceasuri ucise în reproșuri, în strigăte acoperite de sărutări false, ce voiau să ia locul altor sărutări de mai mult; un plictis ucigaș, golul înaltelor încăperi pe plafonul cărora jucau reflexele apelor clocite și strălucitoare ale canalezzo-ului, cu unduiri galbene, vinete, violete, după decantarea luminii strecurate prin perdelele ciuruite de soare. „Știe că ești aici?" o întreba. „Știe." „Și nu te omoară încă?" „S-a obișnuit." Asta îl scotea din sărite. Sunt lucruri care se tac într-o situație ca a lor, dar ea avea plăcerea de a rupe portocala cu dinții, nu s-o cojească, o mânca precum copiii, stropind în jur zeama parfumată, asta îi amintea violența, cruzimea și lipsa ei de scrupule. Bazinele de afară plesneau în soare, se auzea piatra crăpând. O iarbă salbatică, uscată se târa sub ferești; ceruse să nu fie cosită, nici nu știa bine de ce.

Și el, singur, aici, în chioșcul unde sta în priveală, în filegoria lui atât de săracă după fastul palatului Caragua, ascultând cum se scurg zilele și cum melci, libărci sau gândaci rodeau pereții, devorându-i cu o dușmănie înmiită de foame, probabil, pentru că nu mai găseau nimic în magaziile lui, magupiile nu mai ardeau de atâtea focuri și resturile nu mai erau cărate la gunoi cu roaba pentru că nu avea cine să mănânce ceea ce pregăteau bucătarii; aceștia fugiseră odată cu cizmarii și croitorii curții neplătiți cu lunile, furând ce găsiseră... Claustrarea, imobilitatea timpului în care se închisese; totul ar fi trebuit să-l ajute să uite ceea ce nu avea să reușească să uite vreodată. „Ce-ți spune când te întorci?", o mai întreba. „Nimic, nu mă întreabă nimic, nici unde am fost, nici cu cine, dar știe." „Nu a vrut să te ucidă vreodată?" „Cum să nu? De câteva ori". „Și cum ai scăpat?" „Nu știu". Râdea, avea atunci râsul acela trist pe care-l iubea cel mai mult. Îi propusese din nou să-l părăsească; ea fusese de acord, nu mai amintise de greutățile pe care le-ar putea avea cu biserica, dar totul fusese uitat. Se prefăcea că nu mai știa de

promisiunea de a-l lăsa pe Attillio. „Sunteți complici, îi spusese cu brutalitate. Altfel nu înțeleg nimic din ceea ce faci". „Nici eu nu înțeleg, dar nu aș putea trăi cu tine." „Ce înseamnă că nu ai putea trăi cu mine? Ce, ăsta e un fel de a trăi?" Herula se indignase pe neașteptate. „Unde te crezi? În haremurile voastre stambuliote? În insule? De insule am fugit, vreau să trăiesc cum trăiesc, nu mai întreba nimic." O ura din toată inima, ea devenea imobilă, cădea într-un fel de catalepsie care îi îngheța trupul de care nu se săturase. Era rece, crispată, ca un lemn, nu mai avea pe chip nici o frumusețe; îl uimea cât de repede se putea schimba. Se lăuda dacă era sgândărita că e sătulă de dragoste pentru că, nu mai departe de o seară, se dusese cu actorul ei care revenise și scheuna pe la ușile casei lor și se istovise de atâta foame a bărbatului care parcă ieșise din pușcăriile Veneziei, de la Piombi, din carcere, avea o insațietate pe care nu știa de ce o provoacă tuturor bărbaților, își dădea el seama de asta? De câteva ori vrusese s-o sugrume, știa că-l minte sau îi plăcea mai degrabă să fie așa, și atunci îl apuca o furie demențială. Se certau și Herula se jura pe morții ei de la San Michele că nu o să-l mai vadă niciodată în viața ei, că nu vrea să mai știe nici cum îl cheamă și-i arunca brățările și inelele lui pe care ar fi vrut să le svârle în canal, dar geamurile palatului Caragua erau înțepenite, aerul intra prin niște lucarnițe de sus, nu ajungea până acolo pentru că le-ar fi svârlit în mocirla puturoasă a canaletto-ului...

După care urma tristețea iremediabilă a zilelor de despărțire când Hrisant nu se mai înțelegea cu nimeni. Degeaba veneau Christo și ceilalți la el, îmbiindu-l la jocuri și la serate muzicale; nu ieșea din odăi, tăcea; nici măcar lui Stradiotte nu-i mai dădea ordine; secretarul livonian îi gonea pe toți, spuindu-le că în asemenea clipe era mai bine să nu fie văzuți. În acele momente de singurătate își propunea să cheme alte femei, Christo putea să-i aducă câte voia, să se iubească cu ele câte o săptămână, să bea vinuri franțuzești să părăsească palatul care nu-i mai plăcea. Ceva sleit lua loc pasiunii pure de la început. Se

mințiseră, iubirea nu mai putea să renască; dar venea, deodată, o după amiază când se auzea de undeva, de jos, o ușă deschizându-se violent, cineva striga de acolo că a sosit, și el nu răspundea, și, deodată, ea apărea în încăperea cu pereții poleiți, cu mobila întunecată și smulgea perdelele și soarele de afară pătrundea înlăuntru, invadând încăperea înaltă și descoperind ungherele familiare pe care le uitase. Era îmbrăcată în rochii transparente, albe sau roz, sau viorii; alerga până în locul în care se afla cu brațele deschise, cu un avânt ce nu putea fi descris, și o avea în brațe, toată, numai tinerețe și disperare, și lacrimi, și scâncete, și minciuni: „Nu mă crede, tot ce ți-am spus nu e adevărat, mă ierți, mă ierți? Spune că da pentru că altfel plec imediat, nu ai să mă mai vezi niciodată..." Și nu o lăsa din brațe și ea avea pe chipul alb urmele unei boli ireversibile, chiar își inventa boli năprasnice, fără nume, ce aveau s-o răpună, primele semne se și iviseră spunea; medicii îi dădeau foarte puțin de trăit, dar ei nu-i mai păsa de nimic. Știa el ce simțea în acele clipe? De ce nu aflase că femeile mint pentru a fi dorite mai mult, era o veche lecție învățată de la mamele mamelor lor, și el, prost și uituc ce era, credea toate basmele pe care i le spunea? Era nebun, sau ce era?

Atunci reveneau trandafirii galbeni de Isfahan, și rozele de Siria, bijuteriile filigranate, cum numai mâna meșterilor venezieni știau să facă, batiste, mousseline, parasole, evantalii, hermeline, câini brack pentru soțul ei; colivii de aur cu canari, după moda orientală, gușii de vulpe de Mosc, mărgăritare, ceasornice englezești cu surprize, șaluri de Halepa, ba și o trăsură, și iar se auzeau vorbe mari, și se făceau promisiuni nesăbuite și jurăminte ce nu erau ținute decât câteva săptămâni; reîncepeau vânătorile și jocurile de cărți la care Hrisant pierdea nebunește dintr-o vanitate de sinucigaș. Pentru el nu mai exista decât un singur sfârșit, ruina, moartea, ștreangul de mătase sau otrava...

*

Din când în când, lenea stupidă în care se complăcea era întreruptă de câte o veste proastă pe care tot Iusufache i-o adu-

cea: turbaseră saxonii de vânătoare, îi apucase pe ei stenahoria; stăteau închiși, dăduse boala în ei și se mușcaseră sălbatic, trebuise să-i împuște pe rând; Hrisant nu-i mai auzea amușinându-se prin curte; era o liniște ce-l scotea din sărite. Doar ce mai bătea cu puscile la amiază din Turnul Meridian, sau răzbea strigătul din dealul Mitropoliei al nebunului de Teodat, care se năstea la necuviincioșii ce nu țineau rândul la punerea lumânărilor. În rest, orașul părea ucis, numai un nor de praf albicios învăluia turlele; de la hanurile din jur, spre seară, un svon de lăutari se târa spre ferestre. Și atât. Se ducea viața lui... Celorlalți ce le păsa? Petreceau, se făcuse pâinea și mierea, și vin mult, cum zicea Iusufache, parcă cu o invidie neagră față de alții; adică, pe ocolite, el, Hrisant, scăpătase, nu mai avea ce arunca la răspântii, parale, să audă boerii pârâcioși și mincinoși că nu ajunsese la salamet. Slugile îl părăsiseră; nu-i mai mâncau lacherda, scrumbiile și sardelele, ajunseseră la semințe de dovleac, mai mare rușinea, se duseseră la alții și-l povesteau; nu se mai putea face nimic. „Dar or să vadă ei, îi amenința Hrisant față de secretarul livonian, să audă și acela, în genunchi se vor întoarce și vor cere să-i primesc în slujbe, dar să nu mai aud de ei..." Nu-l credea nimeni; usturatele lui cuvinte nu însemnau nimic, o știa, mai bine decât toți, chiar el. Și, ca să pară că nu-i pasă de pagubele ce se înmulțeau, îi spunea lui Iusufsche: „Las' să mai treacă o zi-două și ies în târg, să m-arăt. O să scot din banca lui Rosenthal, că am înscrisuri, bani cu ghiotura și o să ne cumpărăm alți cai și alți câini de vânătoare. Ce mai dau din clanță bărbierii, că tu de-acolo le afli pe toate?" Iusufache atâta aștepta, măcar cu asta se mai spăla în fața beizadelei, și-i arăta că el rămăsese al său credincios: „Ce să mai spună? Au scos prosopul în băț, afară, în fața prăvăliilor și se uită la canarii din colivii și la buchetul de flori cu care îmbie musteriii. Ei duc veștile proaste, le dau tutun, mă uit la ceasornicul englezesc cu care m-a cadorisit măria ta și ei mă întreabă: „Încă nu l-ai vândut, Iusufache?" „Încă nu, să vă crape vouă leibărul, uite

așa! „Da' jupân'tu ce mai zice?" „Ce să zică, zice că să-l pupați undeva. Pe la dekemvre se pune pe picioare și vă arată el, nădăjduim ceva rodire de coconi..." Cu asta-i lăsa cu gura căscată pe curioși, Iusufache. Adeca boerul nu căzuse în starea eunuhilor, mai putea, ocărâte isprave se știau despre el, din tinerețe, dar că după ce-l făcuseră de scurs și fără snagă, râsul Bucurescilor, să mai afle că pune jos și că va mai avea și niscai moștenitori, asta era prea de tot. „Vă lăudați voi!" făcea careva și Iusufache plezneà de furie. „Cum adică, ne lăudăm, își însușea el pluralul acela măgulitor. Habar nu aveți cu ce femei a trăit el pe-acolo, pe la Venezia. Am aflat totul de la secretarul livonian, pe el să-l puneți să vă spuie, vi se face părul măciucă." Că aceia îl mai întrebau: de ce, la o adică, beizadeaua nu mai ținuse Săptămâna nebunilor? se oprea să zică, să nu-l supere. Între ei, ai casei, așa rămăsese, că petrecerea cea mare se ținuse și că boerul fusese generos, le împărțise tuturor darurile aduse de la Cetatea Dogilor, dar cum să crezi într-o minciună atât de gogonată? Mai rău era că fiul natural al Militrisei și al contelui Goncearov o luase de bună și numai ce-l auzeai și pe el: „Mai ții minte, Iusufache, ce-am mai petrecut la Săptămâna nebunilor?" „Cum?" se mira sluga, cu aerul că nu-i vine a crede cele ce auzea. „Ce te prostești atât, ori ai tâmpit și tu, ca toți bășinoșii ăștia de boeri, plini de barbe și goi de minte, boeri de punga? Ai uitat mesele frumoase de le-au pus boer Hrisant, mistuirile de foc când a dat cu arteficii și cu bombe de se luminase cerul ca la focul cel mare? Ori nu mai vor să știe că stăpânul nostru au vrut să le treacă vremea din privit, că altceva nu mai au ce face, spun snoave, mănâncă rahat și trag la lulele?" „Nu, că s-a sfărâmat și ăsta", gândea Iusufache, se umple lumea de nebuni, mâine, poimâine, o să mă auzi și pe mine povestind cu ficlenie cum ne vom fi veselit cu toată pripa la Săptămâna nebunilor!" Și dacă era pe așa, las-o cum ai pus-o! bea apa de putină, și zi-i că-i șampanică... Încă n-am ajuns la mezaturi, dar nici departe nu suntem, până atunci măcar să petrecem... Se vede treaba

că secretarul trăsese luna asta în piept aer de Snagov și acela nu-i priia. Așa se întâmplă când averile sunt rău agonisite și lumea se nebunește, ori se preface, pentru că el, Iusufache nu credea că Hrisant al lor era chiar într-o ureche: se ferea de dânsul așa, ca să nu-l mai întrebe nimeni de ce-a pătimit pe acolo, pe unde a fost, altfel de ce ar lua-o rasna? După ce vorbești cu el, de parcă nu ar avea nemic, odată o cârmește cu minciunile, într-un rătăcit curs al planeților, pentru că, dacă voia să știe beizadeaua, asta era, trebuia dus la descântătoare, deasupra-i veghea Saturn, cel plin de plumb, cu relele lui...

Și, ca să-l mai distreze, Iusufache îi povestea că în târgul păcătos al Bucurescilor se deschisese o înaltă școală de hățuri lungi, adică de dresat caii, de ședeau aceia în două picioare și jucau în cerc, ca la circ, și toate demoazelele și angliștii, și riderșii se înscriseseră acolo și făceau poze academice pe armăsari, stravaganțe plutarhice, cum scria în foglietele de le zicea acum gazeturi, în libelele sale, fratele lui Theodosie Zigomalas, un grec ca și Hrisant, ce influa cu scrisul lui în opiniunea publică. Și iar se mira beizadeaua: „Mă, Iusufache, eu nu te mai țin pentru că nu mai am cu ce te plăti, tu ai ajuns de vorbești mai bine ca mine." Asta îl mulțumea pe Iusufache mai mult decât orice. „Vezi, boerul tot boer, cugeta el în sine, dacă te mai ridici la minte, nu se supără, te bagă în seamă. Are frăgezimi sufletești, că de-aia era bună pricopseala învățăturii și când ar avea el vreme, că vorbise cu secretarul livonian, s-ar apuca să citească cărți și organe matematicești sau ar tocmi un dascal latinesc să-l deprindă cu lucrurile subțiri ce se arătau acum în lume. Parcă alții erau mai breji decât el, numai că știau pe dinafară Gnomele lui Esop si Homer, urmaseră scholana și uite ca-i porunceau lui, cel fără de nice o învățătură! Pe Iusufache îl băteau de mult gândurile astea pentru că tot scodolind pren poduri ca să vadă ce să mai vândă din casă, dăduse peste „Tomul uitării" și „Panoplia dogmatică", două cartoaie din care-i citise livonianul din grecește de câteva ori și, Doamne, ce mai

învățături erau acolo, să tot asculți și să te destupi la cap! Auzise el, îl întreba acela de „Politichia“ lui Aristotel, dar de „Cuvintele aurite“ ale lui Pithagoras? De unde să audă, că trăise prost, numai lăcuste nu mâncase, ca sfinții părinți în deșerturi. Și secretarul îl trimisese la un grec sofialeu, unul de avea dugheană lângă „Ochiul lui Dumnezeu“, unde se vindeau pantofi cu cataramă, știa el? Dacă știa, o să-l găsească că nu prea avea clienți, sta cu un pudel bine pieptănat în brațe, afară, că o tarabă era toată negustoria lui, și să-i spună de cine-i trimis și să-i dea niște cărți de învățătură, și-atunci, pe Sfântul Mihail al Sinoadelor, o să vadă el, Iusufache ce carte o să-l învețe că tot nu mai aveau ce face cu nebunul lor de boer, ce nu mai ieșea din parigoriile sale. Se dusese sluga: acolo, altă lume, numai desmădulați, loghiotați de prindeau muște, poeți, cum li se spunea, cu pălării clacă și pantaloni colanți, femei groase, dar boite, vorbind franțuzește, și-n jurul lor țapi tineri, niște păpușei de cafenele, cu plete lungi, îmbrăcați în doi coți de postav roșu, legați la gât cu o panglică de-i zicea lavalieră, după moda de la Paris, cu jiletci galbene ca mierea, à la republicaine, cum auzise de la secretarul livonian, scurtă până la genunchi, cu colțuni de mătase, ori în pantaloni albi, moi și surtuce de prunelă, trăgând din ciubeice și învârtind zariflâcuri ori suveniruri mitologice în dește. Avusese ce-i povesti beizadelei o săptămână, pentru că de învățătură tot nu se apucase. Grecul sofialeu îi dăduse câteva tomuri, dar Iusufache adormea pe ele, după ce citea câteva rânduri despre Alfavita sufletească. Prost se născuse, prost avea să moară, ce-i trebuia lui; așa că să nu se mai mire boer Hrisant că mai scapă câte un cuvânt mai altfel pe gură. Beizadeaua râdea de se prăpădea și ivea de unde nu se știe câte un leu de argint otoman și i-l dădea: „Ia-l, Iusufache, să ai cu ce plăti cahveaua, să mai afli“. Aceluia îi răsărea fața de bucurie, lua bănuțul și, cu ce mai avea, mergea în Târgul de păduchi, a doua zi să cumpere niscaiva mărfuri pacotile, că altceva nu-i mai dădea mâna. Veneau vremuri grele, ar fi plecat la alt boer, dar se legase

sufletește de Hrisant; ar fi fost mai mare rușinea să-l lase la greu precum alții. Măcar el avea haz, îl mai distra oleacă cu novitalele sale: ba că în târg veniseră arhitectoni cu planuri mărețe de acheducturi și fontane publice; ba că Domnul cel nou o să ardă Condica datornicilor și-o să se șteargă toate rușinile, paremii de-ale domneștilor adiotați ce promiteau și niciodată nu se țineau de cuvânt, dar scutelnicii și sărăcimea trăgea nădejde, ce altă ceva să facă? Mai venise și un hindiu-harap care sărea peste șase bivoli deodată, ori se lega de coada unui cal și-l ținea pe acela în loc, asta la bâlciul din Mahalaua Calicească, minuni ce atâta groază de limbi de om nu poate povesti, ba că Marula Korban se desfăcuse de soțul său, ori că Ionică Greceanu căzuse din nou în fapte de curvie, ori că Elisafta Balș a rămas săracă de soțul ei pe care l-a găsit la Grădina Darea la semn cu alta și de atâta materie de iubire s-au încăierat și acela a plecat de-acasă; lumea trăia, își vedea de-ale ei...

Se plictisea repede, ațipea în timp ce sluga vorbea de ale lui fără să se mai oprească. Căsca plictisit, dar Iusufache nu înțelegea, ori îi era milă de el și voia să-l scoată din gândurile negre ce-l pășteau de multă vreme. Totul era rupt în memoria lui, ba se visa la Turla Jalikioscului privind ceasuri întregi la jocurile apelor, la ciprii ce fumegau în amurg într-un abur; ori întindea mâna și i se părea că atinge carnea Herulei pârguită în lumina roșcată a lumânărilor aprinse în palatul Caragua. Alături acvariul întunecat, plin de plante putrede lăsa să se vadă pânda celor doi pești dragon ce se așteptau unul pe celălalt. „Unde ești?“ întreba și auzea glasul lui Iusufache și asta îl scotea din minți: „Nu ai plecat? Ce mai îndrugi acolo vrute și nevrute. Du-te, voi a sta singur“. Și sluga plecă umilă, privindu-l ca și când l-ar fi certat: „Ce-ți veni? Ce ai cu mine?“ Dar avea nevoie de tăcerea din jur ca să se întoarcă în acel trecut din care nu mai voia să iasă.

Venezia rece, iarna, ca o poză de dagherotip, cu ceva metalic în cerul strein și el singur, focuri încă arzând în căminele și ele reci, streine, interioare austere, fără viață parcă, deși acolo fusese ea și nu se știa dacă se va mai întoarce vreodată, pentru că totdeauna gustul pentru moarte o făcea să spună lucruri ce-l înfricoșau. „Adu-ți aminte că va veni o dimineață al cărei apus nu-l vei mai vedea", îi repeta Herula Lucrezia Vimercatti un principiu iezuit și pe urmă îi pomenea de morții ei de la San Michele, care o așteptau, morții ce o apăsau cu memoria lor, cei ce trăiau încă în ființa ei atât de mistică, pe care-i visa și-i blestema. „Sunt mereu cu mine, spunea, nu mă slăbesc nici o clipă, grei, uriași, mulți. Haide să ți-i arăt", și-l ruga să o însoțească în gondola care o aștepta lângă poarta lor secretă, dar el nu avea chef de cimitire, de trandafirii fanați de pe marmora îngălbenită de vreme în care soarele mort de la cinci după masă, iarna, lăsa un fel de spumă albicioasă numai, o aureolă. Pe Herula o chinuiau oglinzile pe care le acoperea cu perdele de câte ori intra în înaltele odăi ale palatului. Plafoanele ce se înnegriseră repede de fumul lumânărilor și arătau iar a vechi, a ceva trecut, ciudat lucru, nesfârșitele odăi îi dădeau o furie de a umbla prin ele, de a se ascunde, și el o uita o vreme și pe urmă își dădea seama că ea plecase poate sau îi făcea numai răutăți, lăsase la vedere un colier sau o batistă, sau un șal străveziu, și o striga, și nu o găsea ceasuri întregi pentru ca știa să folosească toate ungherele secrete ale acelei case închiriate pe care el încă nu le descoperise. O striga ca și când ar fi chemat-o în apă, perdelele grele vătuiau glasurile, se instaura, mai ales iarna, o besnă moale, cenușiu-portocalie sosită din evantaliile focurilor, din recele cer de afară, ce avea în el o frică. O implora: „Să nu pleci în noaptea asta, nu pot să suport întunericul și singurătatea". „Nu plec, iubitule, spunea și dispărea pe neașteptate și el o căuta, voind să ghicească unde s-ar putea ascunde și nu reușea s-o găsească decât târziu, când, sub cine știe ce scară se auzea un râs răutăcios care putea să însemne orice; dar uneori pleca cu adevărat și el

zadarnic implora pereții reci pentru ca ea să se arate; era departe, în cine știe ce săli de jocuri sau în casa ca un ghețar a lui Vimercatti. Atunci ar fi vrut să moară, atunci ar fi vrut să vină Trimisul, să-l gâtuie, dar nu se arăta nimeni. Afară ploua, o ploaie subțire, sâcâitoare. Ceasurile treceau greu, se plictisea, nu-i venea nici să citească, arunca cărțile pe podele, fuma, auzea cum putrezesc fructele în vazele de argint, uitate pe podele, urme ale trecerii ei pe aici, mici flacoane cu eteruri, totul îi aducea aminte de nebunia ei când se deslănțuia, când intra în cada în care aruncase mai înainte trandafirii galbeni de Isfahan, cu țepii cărora își sfâșia sânii cu o voluptate turbată, tot trupul ei fiind repede umplut cu râulețe de sânge roșu pe care Hrisant le sorbea ca și când ar fi vrut să-i ia puțina viață, câtă mai era în acele clipe de uitată voluptate, când nu mai știau cine sunt, doi îndrăgostiți pierduți în acest oraș uitat pe lagună, și Herula îi striga în urechea însângerată. „Fos mu, acum aș dori să mor! Sinfono?" „Sinfono!", spunea el. Trandafiri striviți, căldura înăbușitoare a încăperilor roase pe dedesubt de un cancer al varului ce ploua mărunt peste cearșafurile în care se învăluiau, răniți amândoi, arși, privind plafoanele aurite și afumate, atât de îndepărtate. O căldură zăpușitoare le ardea carnea. Hrisant simțea o amețeală dureroasă și ar fi vrut să deschidă ferestrele mereu închise ale palatului Caragua, pecetluite parcă pentru totdeauna în chenarele lor de plumb ca și când ar fi fost zidiți de vii acolo. „Să fugim, spunea Herula sufocată și ea de acele ziduri, altfel vom muri..."

Memoria lui se întuneca nu mai știa unde se află: la Bucuresci, în torpoarea lui Iuliu, când arșița mușca din frunzele de salcâmi ai mahalalei Scorțarului sau în planturoasa Cetate a Dogilor care în luna aceasta era deșartă pentru că toată lumea pleca în vilegiatură încă din iunie, după ziua sărbătoririi sfântului Anton din Padova...

Totul era turbure. Numai mirosurile, altele, Bucurescii nu aveau izul de vanilie și scorțișoară, esențele exotice ale piețelor

asurzitoare din Cannaregio sau Dorsodure; vara mirosea a boșar și a tei, ultimii tei ce mai lepădau florile lor în ulițe ca pe un dar întârziat al întârziatelor veri, uitate parcă în cer de sfinți și aruncate ca o pomană peste Bukurli... Nu mai erau campielli plini de gondolieri care, la ceasul amiezii, jucau borèle sau lippa cu derbedeii desculți, în lipsă de mușterii. Clienții lor se aflau prin viile de la Treviso unde strugurii abia începeau să se coacă și arătau ca niște perle, de culoarea galbenă a ochilor de pisică. Golanii cântau sub ferestre „Gerusalemme", ulițele mișunau de berete albaneze și vânzătorii de biscuiți își strigau mărfurile. Treceau cu lăzi în cărucioare negutătorii de bagigi și portocale, cei mai mulți armeni, cu chipuri smolite și glasuri groase ce se întreceau cu mugetul clopotelor Marangorei, chemând spre ateliere pe meseriașii băuți de cu seară, care nu mai aveau chef de lucru în ziua aceea. Între ferestrele caselor joase de dincolo de canalul de la Santa Croce atârnau rufele multicolore ale spălătoreselor cu ziua, plimbate pe frânghii mânuite dintr-un loc într-altul cu ajutorul unor rotile neunse ce scoteau strigăte ascuțite ca paserile mexicane, vândute la San Giacomo, duminica pentru a însufleți apartamentele celor bogați. Treceau curvele ieftine în mulette, înjurându-se în grai friulan cu puturoșii ce dădeau să ațipească în soare pe cheurile încărcate de coșuri de peste și acoperite cu saci umeziți până se îndura vreunul dintre ei să le ridice și să le care în depozitele din apropiere unde gheața lăsa să curgă un râu plin de paie tocate, murdar și împuțit. Pe la prânz când, cu timpul, scădea marea, sosea un fel de barcă dosădită, încărcată cu înecații culeși din lagumii în noaptea ce trecuse. Trupurile țepene erau aruncate ca buștenii pe pavimentul încălzit și cine avea neamuri dispărute trecea să le vadă, să facă recunoașterea. Din când, în când, câte o muiere scotea țipete ascuțite și-și lovea cu palmele obrajii, într-o disperare teatrală, mortul era vârât într-un sac și-l cărau cu o roabă spre mahalalele îndepărtate. Dar la toate astea Hrisant nu privea decât când rămânea singur și-l măcina urâtul. Atunci smulgea

perdelele încărcate de prav și se uita prin geamurile turburi la mulțimea confuză mânată de griji ce alerga spre locuri necunoscute, ori la leșinul de la amiază al hamalilor. Până se auzea Realtina, clopotul de la San Giovanni, ce marca sfârșitul zilei de muncă, zăcea în așternuturi, ucis de oboseală. Se adunau nopțile pierdute în tripourile de la Ridotto și ceasurile nebune petrecute cu Herula care pica pe neșteptate, grăbită, privind în jur, ca și când ar fi bănuit că cineva își petrecuse noaptea aici, în palatul Caragua și ea caută vreo urmă, punându-l să jure că-i este credincios, și neîmpăcată își rupea șalurile de mătase cu care-și acoperea obrazul pentru a nu fi recunoscută de careva. „Hrisant, spune că nu o mai vezi pe Daria Fini, Christo mi-a spus totul, te vizitează în lipsa mea..." Mințea. Orice ar fi făcut ticălosul de verișor al Herulei, dar să-l vândă dacă l-ar fi văzut cu o femeie, asta nu! Ar fi fost descalificat, nu ar mai fi putut să iasă în lume, era o lege bărbătească, nescrisă pe care o respectau până și pungașii ce dormeau noaptea pe bacul de pe Rio de Verieri... „Ești nebună!" îi spunea, râzând și necrezând-o. De fapt se scuza că pica neanunțată pentru că pe urmă mărturisea singură: „Mi-a fost dor de tine, voiam să dorm puțin aici..." Într-o dimineață, parcă presimțind că va sosi, adusese cu un gondolier un sac de perle ordinare pe care le risipise ca pe un pietriș în atriumul acela în care ea își pierdea mereu săpunurile. Erau miei, mărunte, câteva mii, costaseră destul, pentru că dacă le vindeai una câte una sau înșirate pe sfoara unui colan puteai lua un preț bun. La început, Herula nu-și dăduse seama că pietrișul alb de dinainte fusese înlocuit, dar pe măsură ce se apropia amiaza și soarele pătrunsese prin îngustele ferestre, perlele începuseră să licărească, scoțând o lumină nelumească, ca și când un foc rece s-ar fi aprins pe neașteptate și iradia din mozaicul atriumului. „Ce se întâmplă? îl întrebase, vine de undeva o lumină supranaturală. Sunt fantome?" Era speriată, nu înțelegea nimic, se ridicase într-un cot și privea spre locul acela pe care Hrisant presărase perlele înaintea venirii ei. „Ghici!?" O

luase de mână și o adusese în fața bazinului în care pluteau pești manciurieni, roșii, cu cozi fastuoase. Pusese neîncrezătoare tălpile pe falsul pietriș și simțise răceala catifelată a perlelor ce păreau ochi omenești pe care calcă. Si tot ce fusese până atunci, spaimă și reținere se transformase într-un dans salbatic. „Ești nebun, ești nebun! striga. Ai făcut toate astea pentru mine?" Îl sărutase fericită ca un copil, se plecase peste măruntul pietriș prețios și prefirase printre degete perlele care curgeau unele peste altele scoțând un sgomot de ghiață sfărâmată, pe urmă și le aruncase printre sâni și le lăsase să curgă de-a lungul trupului, să le simtă răceala. Ochii îi străluceau ca într-o nebunie. „Nimeni nu m-a iubit așa, spunea gâfâit, gata să-l înăbușe când se arunca asupra lui. Unde ai învățat toate astea? În puturosul vostru de Orient? Spune! Spune!" Dar el nu mai putea să răspundă pentru că ea îl sufoca cu gura ei sălbatică. Urmase apoi o lungă, nebunească îmbrățișare și pe urmă dormiseră câteva ceasuri și ea se sculase, plângând. Visase ceva teribil, nu voia să-i spună ce, probabil morții ei o chinuiau în coșmare, era suptă, desfigurată aproape, avea o privire pierdută. „Ce-i cu tine?" „Nimic", spusese, dar se temea de ceva venit din fantasmele ce o bântuiau. Ar fi vrut să plece, dar nu se îndura. „Am fost atât de fericiți azi, spusese, încât mi-e frică; totdeauna când ești prea fericit trebuie să ți se facă frică, înțelegi, fericirea se răscumpără cu multă suferință, tu o știi?" O știa, dar nu voia s-o spună. Se îndreptase spre locul acela în care lumina perlelor se stinsese, mocnind numai ca un foc înăbușit. Prin perdele nu mai sosea decât o mușiță tremurătoare, mai mult cenușie. Herula se aplecase spre grămada de perle și le cărase spre ușa care dădea spre balconul ce spânzura deasupra canaletto-ului, singurul loc prin care intra aerul în încăperile oculte ale palatului Caragua, aruncându-le în apa neagră acum, lăsându-le să curgă printre sânii ei ca și când ar fi vrut să le mai simtă încă o dată tandra mângâiere rece și asculând cum plescăie lovind valurile, cu o bucurie de copil ce face șotii. „Trebuiau restituite mării", spusese la

sfirșit cu gravitate. „Te superi pentru ce am făcut?" „Îți aparțineau, puteai să faci ce vrei cu ele." Noaptea înăbușită de vară sosise, în sfârșit. Gondolierii se trezeau din lunga lor somnolență de peste zi, era ceasul când îndrăgostiții săraci sau uitați ai Veneziei ieșeau din cotloane și voiau să simtă răcoarea lagunei. Țânțarii turbați năvăleau spre focurile aprinse pe Fondamenta. Soseau în haite iuți, bâzâind, însetați de sânge, trebuiau trase iute perdelele. Era vremea când blondele femei ale orașului își încercau rochiile și obrajii lor de piersicii erau ciupiți de lacomele insecte ce găseau pe unde să se strecoare. Curvanele Veneziei le blestemau, își puneau spirt pe pielea delicată sau aprindeau plante odorifere ce lăsau un miros ascuțit de piper sau de ambră, un miros ucigător care le alunga. Adevăratele doamne sau târfele nobiliare părăsiseră orașul și Herula îl anunțase că peste două zile pleacă cu Attillio Vimercatti pe Brenta cu il burchiello, împreună cu prietenii, să-și facă villeggiatura del Sante, „poți să vii și tu", spusese în treacăt, ca și când ar fi vrut să-l lase să înțeleagă ca ar fi mai bine să nu vină. Nu m-a invitat soțul tău, cum să fac?" „La astfel de voiajuri nu se invită, te prezinți, pur și simplu, dacă știi de unde să iei barca înseamnă că cineva te-a chemat, nu o mai face pe supăratul. Iei o gondolă și ne aștepți la Mestre, eu am să fiu pe punte, o să-ți fac semn cu o eșarfă roșie, asta-i tot, ai înțeles?" Se îmbrăcă repede, grabită ca și când i-ar fi fost frică să nu întârzie undeva. „Și cine mai vine cu voi?" „Nu știu, bărbatul meu se ocupă de fleacurile astea..." În câteva minute dispăruse, o mai văzuse fluturând o mână în gondola lui care o aducea și o lăsa din nou pe peronul casei Vimercatti. Câteva ceasuri își jurase sieși că nu se va duce pentru că nu astfel se invită un om ca el la o petrecere mai lungă, cu acele fraze derizorii, cum ai lăsa dispoziții unui servitor, dar gelozia îl lua din nou în stăpânire. În astfel de ocazii nu lipseau cicisbeii mai vechi sau mai noi ai acestei femei, avea un bun prilej de a vedea ce-i mai fac „grajdurile", cum spunea ea câteodată. O s-o învețe el minte, o să-i umilească pe

toți neisprăviții ăștia săraci, care se dădeau drept conți și baroni deși erau numai niște scăpătați cu nume ilustre. Îl chemase pe secretarul său livonian care era bun în astfel de împrejurări și-l pusese să-i caute cea mai frumoasă gondolă din Venezia pe care o încărcase cu covoare și cu un cort de mătase argintie, cu luciri nemaipomenite în acel amurg al întâlnirii când în delta de la Mestre se ivise cu destulă întârziere acel burchiello, încărcat de lume, strigând și cântând în același timp, un fel de corabie a nebunilor, care abia își făcea loc spre intrarea râului. Se aprinseseră felinarele de bord și Hrisant zărise silueta subțire a Herulei care agita într-adevăr o flamură. Cântau din ghitare câțiva inși îmbrăcați în vestminte de sărbătoare, tocmiți din timp, totul avea ceva carnavalesc, cum erau toate la Venezia. Vimercatti probabil că începuse de pe acum un Panfil pentru că nu se arată; pe puntea de lemn se aflau mai multe femei decât bărbați. Beizadeaua desluși chipul smolit al lui Gentille Labia, flancând-o pe Herula, îmbrăcat într-un costum de pirat cine știe de unde închiriat. Era sigur că acest tânăr nu va lipsi, dar părea prea târziu pentru a mai arăta vreo proastă dispoziție. Urcase pe o scară de frânghie la bordul corabiei, părăsindu-și însoțitorii din gondolă. Îi întâlni pe vechii cunoscuți de la vânătoarea de vulpi, organizată de Vimercatti: baronul Campagna, secund, cu ochii lui iscoditori, cu o agresivitate reținută în priviri; marchizul Mazzacoratti cu soția lui Maria, născută Otrante; Luisa Ottoboni, Mathilde Faggiano și baroana Giovanelli, sora lui Vimercatti; nu lipsea tânărul Fiano, și el în preajma Herulei, vorbindu-i sâsâit, gesticulând agitat, toți în costume pestrițe de marinari. Herula îl întâmpină cu un zâmbet care nu spunea nimic, aproape cu răceală, urmărită de femeile din jur, care știau povestea lor, desigur, dar nimeni nu-și permitea să arate asta. Gianni Faggiano, ca totdeauna asudat, sosise din pântecul corabiei care părea foarte încăpătoare, pentru că de jos se auzeau strigătele jucătorilor de cărți ce se grăbiseră să-și omoare timpul

pe acest bastiment lent ce abia înainta prin noroaiele râului secat de arșițe.

– Ce faci? îl întrebase repede Herula, după ce dăduse salutul dintre doamne și însoțitorii lor.

– Bine, dacă pot să spun așa...

Îi întinsese un pahar cu un vin amărui pe care-l luase de pe tava purtată pe punte de un valet în livrea și ciocnise cu el.

– Te bucuri că ești cu mine?

– Sunt mulți care se bucură că sunt cu tine aici; soțul tău, Gentille Labia și chiar tânărul Fiano...

– O, mai sunt, nu i-ai văzut pe toți, râsese ea cu un glas reținut. O să ți-i prezint...

Apăruse Christo care nu putea să lipsească de la această petrecere.

– Ei, te-ai acomodat? îl întrebase. Nu ai un aer prea fericit. Suferi de ceva. Aici trebue să zâmbești tot timpul, altfel lumea o să creadă că ești constipat. Hai mai bine să-ți arăt unde ai să dormi. Dar nu ți-ai luat pușca? se miră. La Bassano va fi o vânătoare de mistreți, dar nu-i nimic, avem câteva în plus pentru gură-cască de felul tău...

O luase înainte, coborâseră pe o scară ce scârțâia îngrozitor și intraseră pe un coridor de lemn luminat de un felinar de vânt. Aerul era îmbâcsit de fum, undeva se auzeau puternic glasurile jucătorilor ce se tachinau când ceilalți pierdeau vreun pot. Și deschisese ușa unei cabine înguste cu două paturi și i-o arătase:

– O să dormi cu mine, dacă nu cumva vrei să stai pe punte. Sunt și acolo locuri pentru cei mai puțin mofturoși, dar nu te sfătuiesc, țânțarii or să-ți muște pielea de o să-i pomenești. Lasă-ți bagajele aici...

Îi luă geanta de piele în care își adusese schimburile și i le aruncă într-un dulap.

– Vrei să te speli? îl întrebase, arătându-i un lighean de argint și un vas cu apă. E cam strâmt aici, dar ne descurcăm noi. Știi ce ai de făcut: du-te întâi și joacă cu Vimercatti, lasă-i

ceva pe masă, doar nu ești prima oară cu el. O să-l facem să se simtă bine. Pe urmă totul o să-i placă.

De afară se auzea glasul puternic al marchizului Antonio Mazzacoratti care-l pisa pe ducele Corigliano că pierduse un rond. Ceilalți râdeau în gura mare, hohotind amuzați de mutra pe care o făcea probabil cel ce pierduse.

– Cine se mai află pe punte?

– Păi, pe contele Luchesi Palli îl cunoști?

– Parcă.

Mai a venit și Barbaro Vimercatti, te sfătuiesc să-l câștigi lăsându-i ceva în ghiare. Cu viața pe care o duci, nu se știe când o să ai nevoie de el... Un cămătar este întotdeauna necesar și trebuie îmblânzit.

– Așa îmi urezi? Să ajung la mâna lui?

Christo râsese mânzește.

E mai bine să știi ce te așteaptă; decât să te miri ce te-a găsit.

Mi i-ai spus pe toți?

– Nu. L-am uitat pe părințel.

– Ce părințel?

– Pe Mocenigo Bezzoni. Herula are grijă ca totdeauna toate generațiile sale de amanți să fie de față: trecutul, prezentul și viitorul...

O, avem și viitorul cu noi? Cine ar fi? întrebase cu o ciudă grea.

– O să-l ghicești, jocurile noastre nu permit desvăluirea unor secrete. Ele trebue să fie aflate... Mergi sus sau te duci să joci?

Jucase până spre zori. Era ostenit de moarte, femeile dormeau de mult în cabinele lor. O dimineață murdară, nădușită, încărcată de nouri se ivea undeva, din stânga Brentei. Platani, obloanele somnoroase ale vilelor ruinate de războiul cu Napoleon, țânțari care nu-ți dădeau pace, ciupind sălbatic, o boare umedă, fierbinte încă de la ceasul acesta matinal,

undeva spre dealurile înverzite: Treviso, Castelfranco, Monfiumi și Padova, distanță pe care leneșul lor vas avea s-o parcurgă în câteva zile, cu opriri și petreceri, cu nămolurile ce făceau să eșueze burchiello-ul, cu trasul pe uscat și căratul în trăsuri până la un punct unde o altă corabie îi aștepta, cu servitorii gălăgioși ce făceau transbordările, prilej pentru femei de a-și schimba rochiile, punându-și cisme când era cazul, pentru a traversa mlaștinile și locurile noroioase.

Hrisant fumase îndelung, singur, pe urmă coborâse și dormise câteva ceasuri, trezit de clopotul care bătea anunțând prânzul. Se spălase în grabă, pe Christo, pe care-l găsise dormind, nu-l mai văzu, se sculase înaintea lui. Pe punte se da un vin frizando, șprițat, șampanică de Asolo. Bărbații se bărbieriseră, arătau proaspeți chiar după o noapte de joc întărâtat. O ploaie caldă curățase puntea înghesuită de cântăreți și marinari aflați în treabă, de jucători încă năuci de somn, dar cu priviri ațâțate de ușoara băutură care-i scotea din mohorala nopții trecute.

– Qui si bebe anche bene... spusese, în hazul celorlalți, Gianni Faggiano, cerând încă un pahar din Suavele ce făcea o spumă albă în cristalul de Murano.

Se întrebau cum au dormit fiecare, cât au câștigat în seara trecută. Vimercatti, deobicei cu o mutră plouată de parcă-i tot tuna și fulgera, îi dădea ocol lui Hrisant, întrebându-l ce-a mai făcut și de ce nu răspundea la invitațiile repetate pe care i le transmitea prin soția lui? Nimeni nu schița măcar vreo schimă de râs la auzul acestor cuvinte. Păreau înghețați, absenți, priveau fastuoșii copaci în haine de vară și Hrisant îi răspunsese că multele ocupații îl împiedică să vină la petrecerile lor atât de dese.

– Înțeleg, înțeleg, zisese contele. Afaceri diplomaticești. Mi se spune că ești un om foarte important.

Dorea să-l măgulească, să-l facă să se simtă bine între acei duci și marchizi scăpătați pentru care seninătatea cu care pierduse cu o seară înainte 10 000 de reali la jocuri rămânea un mare mister.

– Uite-l și pe părintele Bezzoni, spusese careva. El nu bea decât limonadă, râsese acela.

– Vorba proverbului: nu se scufunda vreun burchiello pe care să nu se afle un călugăr, un student și-o curtezană conchisese Barbaro Vimercatti, și el bine dispus în ziua aceasta atât de turbure.

Valeții serveau frutti di mare, marinarii de la lopeți strigau în cor, opintindu-se să scoată corabia din nămoluri. Apa scădea, se pregăteau să facă transbordarea. Vilele Grimani, Finni și Alessandrini se zăreau prin stuful Brentei, locuri parcă părăsite, sub cerul vânăt. Aerul era din ce în ce mai înăbușitor, Venezia prăfuită rămăsese undeva în urmă, nu se mai vedea de mult, se aflau într-un ținut mușcat de seceta verii, ierburile erau pălite, din ele sburau iute paseri, se auzeau primele împușcături și bufnetul fazanilor care cădeau greoi în apă. Femeile încă se dichiseau în întunecatele cabine ale corăbiei, dregându-și la lumina lumânărilor, în fața oglinzilor, zugrăveiile de pe obrazele devastate de noaptea ce trecuse. Camerierele alergau, de colo-colo, pe coridorul întunecat, încurcându-se una pe alta, se certau în fugă; bucătarii pregăteau la pupă mâncărurile calde, mirosea a pește prăjit, a ulei și a condimente. Vâslașii cu cagule roșii pe capul incins de efort se apărau de țânțari și înjurau în gura mare. La drept vorbind, Hrisant nici nu înțelegea de ce făceau nebunii ăștia plimbarea pe Brenta. Totul era incomod, aerul devenea din ce în ce mai pestilențial, se loveau unii de alții, era sgomot, se întindeau cortile colorate care să-i apere de soarele ascuns de nori, se întinseseră iar mesele de joc pe punte, până spre seară nu aveau cu ce să-și omoare vremea. Probabil că vor dormi la vila Foscari, îl înștiințase Christo care le știa pe toate, dacă la transbordare nu vor avea dificultăți, dar ceata de servitori ce avea să facă decât să care și să-și blesteme zilele viețișoarei lor? Se așterneau covoare pe punte, chitarozii cântau ușor să nu le supere urechile, suiți pe un fel de estradă; la prova erau și pânze, mai făcea și vântul câte o treabă dacă

avea să înceapă să bată. Probabil că în ziua aceea nu adia nici măcăr vreo răsuflare de aer, așa încât catargele rămăseseră goale, arătând cerul cenușiu.

Herula nu se ivi decât târziu într-o rochie albă, amplă, sugrumată pe mijloc cu o bantă de moar care o subția și mai mult.

– Cum ai dormit? o întrebase Hrisant.

– Cum se doarme pe un asemenea vas. Spune-mi, am auzit că te-ai ruinat aseară, mi-au spus femeile. De ce faci toate astea? Vrei să mă plătești?

Avea un fel direct de a intra în subiect, îl stupefia cu întrebări ca acestea.

– Când se joacă, se mai și pierde...

– Da, dar tu pierzi mereu...

Îl certa? Își bătea joc de el, nu știa niciodată. Doar Christo era cel ce regiza toate acestea, el îi spunea ce trebue să facă și nimeni nu avea aerul că e jignit.

– Îți place? îl întrebase Herula, arătându-i Brenta.

– Nu știu ce găsiți voi amuzant în aceste plimbări...

– Schimbarea locului, chiar dacă e mai neplăcut ca la Venecia...

Asta era. Tânărul Fiano le dădea târcoale.

– Te las, îi zisese, am un concurent dârz. Nu te slăbește din ochi.

– O, Mario! îl strigă. Ce te guduri ca un cățeluș? De ce nu vii încoace?

Îl sărutase ca pe un verișor, adică în fugă, abia atingându-i cu buzele obrazul asudat. Ce e cu tine? Roșești ca o servitoare...

Celălalt nu mai putea să spună nimic, vorbele usturătoare îl făcuseră să fie și mai încurcat.

– Ei, haide, haide, apropie-te, Hrisant n-o să te urască, deși ar avea destule motive.

Mereu vorbele în doi peri, mereu insinuările ce-l mușcau de inimă.

– Mai bine ar fi să vă las pe amândoi să vă jigniți cât vreți, zisese Herula râzând de ei și văzându-i cât erau de încurcați. Până la urmă vă descurcați voi...

*

Ziua trecuse greu; se încurcau unii cu alții pe puntea îngustă, femeile chicoteau, servitorii, și ei, abia își făceau loc cu gustările și cu paharele ce iute se goleau. Christo dispăruse, ca și părințelu, lipseau și Herula, și tânărul Mario Fiano; în schimb Hrisant nu mai scăpase până spre seară de Barbaro Vimercatti care-l cerceta discret de unde are atâția bani și cum de nu-i cheltuiește mai bine? Ipochimenul îl plictisea, avea o curiozitate agresivă, ți se vâra în suflet, cu surâsul lui unsuros de cioclu ce te măsura. Aflase că în după amiaza aceea mai pierduse 4 000 de scuzi, spunându-i în treacăt că dacă va termina banii pe care-i luase asupra-și, ținuți de livonian cu grijă, poate să-l împrumute contra unei semnături simple alte câteva mii? „Cu plăcere“, răspunsese sec, bancherul. Secretarul nu bea, nu prea mânca și abia ațipea din când în când, lăsând impresia că deși se afla între prieteni se teme parcă de hoți; e drept că locurile aveau o reputație rea, dar erau mulți, aveau arme cu ei, părea greu de închipuit că cineva ar avea îndrăzneala să-i atace, oricum, suspiciunea lui părea jignitoare pentru ceilalți, dar n-o spuneau, îl priveau, cu aerul că-i făcuseră favoarea să-l primească printre ei. Fiul Militrisei și al contelui Goncearov îndrăznise numai spre seară să-i atragă atenția lui Hrisant că pierduse destul pentru cât timp trecuse de când se urcaseră pe il burchiello, dar beizadeaua dăduse din umeri ca și când ar fi vrut a-i spune că asta nu avea nici o importanță, să-și vadă de ale lui, și îl întrebase, unde dormise? Livonianul îi răspunsese că pe punte, cu toți ceilalți, cu bucătarii și valeții, unde parcă era mai plăcut decât jos în burta corabiei cu aerul ei stricat de lumânări și de atâta suflare omenească. „Și țânțarii?“ Secretarul era obișnuit cu ei, nu-l mai pișcau, se săturaseră de sângele lui, glumise. Se nămoliseră înainte de

a ajunge aproape de vila Foscari, pe mal însă, nevăzuți, îi însoțeau câțiva țărani cu care și bivoli ce fură puși să tragă cu frânghiile corabia de pe mal și când nu se mai putu, coborâră și bagajele le cărară servitorii. Drumul de țară era prost, birjele ce-i așteptau hurducăiau, dar toți țipau de o plăcere falsă, găsind că tocmai dificultățile ivite făceau bucuria călătoriei, și apoi la capătul acestei chinuitoare căi de pământ îi așteptau gazdele lor ce se tachinau, urându-și un partener nou în noaptea aceea, cum era regula nescrisă a lumii lor, lucru ce-l umplea de mirare pe Hrisant.

– De ce se ghilosesc atâta? îl întrebase pe Christo.

– Pentru că s-ar putea să dormi la noapte cu Luisa Ottoboni; care nu se mai află în prima tinerețe și dacă nu o să-i faci față, o să rămâi compromis pe viață.

Beizadeaua nu înțelegea.

– Cum adică?

– Cum auzi. Înainte de a ne culca se face tragerea la sorți și, cum ți-o fi norocul...

Hrisant îl privise năucit.

– Vrei să spui că s-ar putea să am parte, să zicem, de sora lui Vimercatti?

– A, asta încă mai poate fi iubită dacă nu va fi lună la noapte; ca să n-o vezi, mai prost ar fi să te însoțești cu Mathilde Faggiano, pentru că ea nu doarme în astfel de ocazii nici măcar o clipă...

– Nu se poate!

– De ce să nu se poată, dar pe ce lume trăiești? Chestiunea e veche, nu noi am inventat distracția. Poate ai noroc să rămâi fără parteneră și atunci o să-ți găsești o fetișcană din cele care ne gătesc și după care se omoară marchizul Mazzacoratti.

Christo râdea de se prăpădea de încurcătura lui. Se gândea la același lucru ca și Hrisant, adică la insul cu care va dormi Herula Lucrezia.

– Mai ai o șansă: să fiu eu norocosul, dacă nu vei fi tu. Putem să ne înțelegem, ți-o cedez pe verișoara mea și mă voi resemna cu ce-mi oferi, dar asta o să te coste...

– Totdeauna se întâmplă astfel de lucruri când plecați pe Brenta? mai întrebase, tot nedumirit, Hrisant.

– Aproape totdeauna. Să știi că nu se clipește, nu se comentează. Totul e să ai norocul de a nu vârî pâinea într-un cuptor rece, cum zicea Periandru din Corint. A doua zi toată lumea se poartă ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar mai sunt și gazdele; Foscari are doua fiice superbe: pe Madona! mi-aș dori una din ele. Nici nevastă-sa nu e rea. Are cu 23 de ani mai puțin ca el; e a treia, s-a măritat abia de doi ani, fetele sunt din prima căsatorie...

Se înserase bine, se auzeau strigăte din delta mica a Brentei, silueta vilei Foscari mai purta câteva urme de soare, înainte de a se scufunda în magma întunericului, după ce o zi întreagă se ascunsese în nouri. Tufe de iarbă leșuită de vipii se sbăteau ușor la un vânt nedecis. Mirosea a ghiol, noroiul fusese tăvălit peste zi de cete de mistreți. O alee de carpeni ducea spre scările monumentale. Remizele erau arse, și pe aici trecuse războiul, încă în aer mai plutea un miros vag de fum. Sere, havuzuri fără apă, secate, jupuite, bazine în care se aruncaseră gunoaie și bălegar de cai; niște lebede abia mișcându-se pe un cot al Brentei cărând mâlul dintr-un fel de grădină în formă de labirint, colivii uriașe în care se sbăteau leneș vulturi bătrâni, roși de păduchi, cu privirea aceea ce nu se poate descrie, a paserilor captive, cu o pleșuveală ce le dădea aerul unor arhiepiscopi; în jur: centauri, tritoni, cam ciobiți, bazinele nu mai aveau decât mâzgă pe funduri, totul emitea o tristețe fără sfârșit, dar însoțitorii lui Hrisant nu păreau să bage în seamă ceva, vorbeau tare, se tachinau pe chestia pierderii la joc din seara trecută sau făceau aluzii la norocul nopții următoare. Flori sălbăticite invadau aleile neîngrijite de multă vreme; tufe de mirt și merișor, Un imens plictis de după-amiază risipită se instaura în sufletul lui Hrisant; ar

fi dormit, aerul era înăbușitor, dar odată ajunși în fața unei porți de fier descoperiră cu toții facelele înfipte în fațada roasă de vreme și lacheii în livrele de pe trepte, drepți, solemni, pudrați, ca și când ar fi fost uitați acolo de o mie de ani. Nu clipeau, păreau ireali în fracurile lor verzi, roase și aurite, cu chipuri albe de cabotini și cu perucile, mâncate și ele, îngălbenite, dar asta se văzuse mai târziu când Hrisant trecuse pe lângă ei și își dăduse seama că erau toți bătrâni, abia mai ținându-se pe picioare. De sus, prin ușile deschise ale unui vechi salon, o încăpere cu plafonul acoperit de oglinzi, albăstrite de vechime și ele, crapuloase, ca niște solzi de crocodil, soseau sunete de flaut. Cineva îi conducea spre locurile unde aveau să doarmă; lumina, înlăuntru, nu era orbitoare, lămpile emanau raze discrete, galbene ce învăluiau totul într-un fel de aură, și ea veche, cum vechi era totul în vila Foscari. În spate, pe când se spălau în micile odăi ce țineau loc de băi, utilate cu tot ce trebuia, după un drum lung și ostenitor, auziră câteva carozze ce soseau de undeva din apropiere, probabil. A doua zi aveau să le vadă; niște trăsuri arhaice, cu herburi abia distinse pe ușile joase, landouri cu coroane ducale pictate cu aur, tapiserii roase, damascuri în care vremea lovise discret, cai ce erau înșăuați rar și stăteau în ham ca pe rug, cu birjari, și ei solemni și stranii, în haine de catifea, prea strimte, dar toate acestea le uitai; și pe marchizii de țară, și pe conții cu genealogii inventate, când intrai în înaltele încăperi, cu pereții matlasați, cu uși uriașe și clanțe de aur, pe care nu se știe cum soldații francezi, care dormiseră în aceste iatacuri regale, le cruțaseră, cu geamuri pe care ploile de pe Brenta și rarele ninsori înscriseseră hieroglifele lor verzui în cristalul geamurilor.

Panoplii, fotolii, paturi cu polog, dulapuri de stejar, cufere cu chivăre de fier intarsiat, tablouri afumate, în rame grele, cu scene de vânătoare, pictate de maeștri provinciali, covoare arse pe alocuri, urmele militare ale tuturor războaielor; în sfârșit, cămine uriașe în care de toamna până în martie ardeau bușteni acum numai niște guri afumate prin care intra un curent secret

ce mai răcorea încăperile și alunga mirosul de vechiu atât de persistent. Servitorii cărau bagajele aduse de musafiri, ușile se deschideau după niște bătăi discrete în tabliile lor din care pica rumegușul și se iveau valeții aceia care arătau de 80 de ani, cu perucile îngălbenite și livrelele prea mult periate, aducând pe tăvi de argint pahare cu băuturi răcoritoare. De jos, din curte, se auzeau hămăituri de câini, se pregătea vânătoarea de a doua zi, cineva alerga de colo-colo pe pietrișul rărit al curții; se dădeau ordine, undeva ardeau focuri mari, într-o bucătărie aflată într-o aripă îndepărtată a palatului. Volteggiatori locali dădeau târcoale intrărilor, servitorii abia ținându-i dincolo de porțile de fier, mirosiseră ca niște câini că era rost de o masă pe veresie din ceea ce ar rămâne de la banchetul ce avea să înceapă aproape de miezul nopții. Se pregăteau fazani, potârnichi, claponi, rațe de India, asta o află de la Christo, un mare mâncău, care, după ce-și schimbase vestmintele, dăduse o raită pe la bucătării ca să știe ce îi aștepta. De sus, din loggia orchestrei, se auzeau sunete de ghitare, cineva cântase până atunci la o spinetă, salonul sunase ca o biserică, dar acum muzica era veselă, un gong discret îi anunța că gazdele îi așteptau și oaspeții începuseră să coboare...

De pe rampa scării, salonul vilei Foscari părea invadat de verdeață: perdelele care le ascunsese priveliștea la sosire, fuseseră date deoparte și salonul părea o imensă seră; arbuști de un verde crud sau plante exotice în butoaie cu pământ se înălțau spre tavan, mesele erau ascunse după tufe artificiale, în havuzuri translucide se mișcau sub o lumină spectrală pești argintii. În jurul vaselor de porcelan de Murano, valeții cărau vesela și gustările. Se ardeau tije chinezești aromitoare, lăsând în aer un fum exotic și din loggia orchestrei fuseseră lansați porumbei cu zurgălăi la gât, un stol întreg care umplu uriașa încăpere cu un clopoțit dulce ce dură puțin, de un mare efect.

Hrisant văzu abia când atinse ultima treaptă, mesele încărcate cu salate uriașe, grămezi verzui de lămâi, fazani cu bețișoare

de santal în cioc, încremeniți de parcă ar fi fost împăiați, fripturile în sosuri parfumate din care bucătarii tăiau cu sârg pe măsură ce oaspeții luau loc pe îngustele și incomodele lor scaune, privindu-se, căutând să se recunoască și să se grupeze după simpatii. Deasupra fastuoaselor mese la care se așezaseră imaginea răsturnată, feerică, a acestora, ștearsă fantomatică în oglinzile vechi. Trufe, stridii, mortadela în vase de argint, caș de Piacenza, lăptuci, morcovi, păstrăvi, sturioni, paste de Genova, sturzul de Peruggia bine ars, gâște de Romagna, prepelițe de Lombardia, totul se învălmășa în privirile uluite ale oaspeților. Vinurile grele și ușoare erau cărate în butelci învelite în rafie, turnate în pahare și gustate de gurile experte; muscaturi, vinuri dulci, brognoli de Friuli, vinuri de Candia, seci, tari, mai ușoare, toate îl amețeau pe Hrisant prin neomeneasca abundență. Mai târziu aveau să sosească și tortele uriașe, în caturi, înghețatele roz sau de fistic, cu frișcă sau cu bordaj de ciocolată, adevărate piramide. Era cu neputință să-ți închipui că pe aici trecuse războiul. Muzica stinsă din loggia orchestrei îl făcuse melancolic. Herula se întreținea cu Salvadore Foscari, gazda, căruia beizadeaua îi strânsese mâna la sosire, în ușa de la intrare, unde marchizul îi întâmpinse împreună cu soția lui, o doamnă înaltă, indiferentă, între două vârste, plină de bijuterii, cu aerul acela straniu și teatral al celor puși în situația de a arăta că sunt fericiți să primească atâta lume la masa lor; Attillio Vimercatti se așezase între cele două fiice ale marchizului, într-adevăr frumoase, dar lipsite de aroganța mamei, figuri palide, în rochii de vară ce le împodobeau cu discreție. Barbaro și Christo atacaseră piesele tari ale expediției, cum glumise vărul Herulei pe drum, adică pe soția lui Mazzacoratti și pe baroana Giovanelli. Spiritele se încălzeau greu, vecinii de moșie ai marchizului, provinciali în gesturi și în frazele găunoase pe care le auziseră cine știe la ce ultim banchet de prin cine știe ce loc, se sileau să lege o amiciție rapidă cu noii veniți. Aceștia li se păreau cu adevărat niște nobili, dar rămâneau posomorâți cu tot vinul pe care-l

îngurgitau, silindu-se să se înveselească cât mai repede, ceea ce se și întâmplă în cele din urmă, spre bucuria tuturor.

La înghețată, când turnurelele reci, stropite cu sirop provocară strigăte de admirație, mai ales femeilor, bărbații cerură cahvele și fumară țigări de foi după o modă recentă. Mesele de joc luară pe nesimțite locul celor pe care se aflaseră grămezile uriașe de cărnuri și pești, salate și fructe ce se descompuneau lent în vasele de argint, din cauza căldurii. Prin ferestrele deschise intra un miros amărui de nămol. Câinii chelălăiau în țarcurile în care fuseseră închiși, li se aruncau resturile de mâncare și oase; se auzeau mârâiturile înfuriate ale celor mai lacomi, câte un schelălăit, și înjurăturile servitorilor. Cei ce nu jucau Panfil făceau curte femeilor; de dănțuit nu se dănțuia încă, dar, peste două sau trei ceasuri, numai pătimașii la tarocchi mai rămăseseră în jurul meselor rotunde, aflate după perdelele de catifea, separându-i de ceilalți.

– Nu joci? îl întrebase Herula Lucrezia Vimercatti pe neașteptate.

Se aflau pe balconul care dădea spre Brenta luminată de o lună ruginită. Jos, în curte, alergau încă slugile bete și ele de-acum, după ce băuseră resturile din carafe. Niște păuni se strigau impudic, era umezeală, broaște și paseri de noapte trimeteau mesaje amoroase în văzduh. Chitarozii încercau corzile, câteva perechi începuseră să danseze într-un colț al salonului.

– Nu.

– De ce? Ai pierdut prea mult?

– Sunt obosit.

– Îți pare rău că ai venit cu noi?

– Câteodată trăim prea mult; una e să exiști și alta să petreci...

– O, ce vorbe înțelepte.

Nu erau singuri, câteva perechi se ascundeau în umbra balconului.

Probabil că ești așteptat. Soțul meu de când vrea să te jupoaie!

– Astă-seară o să am noroc. O să-mi scot banii pe care i-am pierdut. Să știi că mai și câștig, din când în când.

– Mi-ai mai spus-o, de ce crezi că o să câștigi?

– Am o bănuială, așa...

Herula râsese stins, cu glasul ei gutural ce-l turbura de fiecare dată. Ochii îi străluceau, avea o privire ironică.

– Te gândești la loteria femeilor. Poate mă câștigi pe mine...

– Și dacă nu te câștig?

Ezitase o secundă, pe urmă răutatea învinsese.

– Va fi cu atât mai bine, mâine de dimineață o să vin la tine după ce o să mă culc cu un bărbat care nu-mi place...

– Nu glumești?

– De ce aș glumi, totdeauna așa mi se întâmplă. Doresc pe cineva din grupul celor ce mă însoțesc și mereu câștig un nătărau care nu știe ce să facă pentru a-mi place, ori e stângaci, ori e neputincios și de cele mai multe ori mă întorc în culcușul lui Attillio și el râde de mine...

– Nu vrei să vorbim despre alte lucruri?

– De ce ești atât de laș?

– Nu sunt laș, dar ție îți place viața asta?

– Nu suntem niște sfinți. Tu vii din răsăritul sclavelor și nu suporți. Aici lumea e mai deschisă...

– Și mai imorală...

– Imoral e să nu iubești..:

– Tu pe cine iubești, Herula?

– Nu știu. Poate pe tine, atât cât am să te iubesc, poate pe un altul când îi va veni vremea...

– Și te poți culca în noaptea asta cu oricine?

– De ce nu? E numai un amuzament. Când eram o putană, primeam câte cinci-șase bărbați într-o zi. Erau și mai mulți câteodată, asta nu mă împiedica să mă duc la iubitul meu, seara și să-i aparțin ca în prima noapte când ne cunoscusem.

Hrisant nu înțelegea.

– De ce te uiți așa la mine? Îți spun numai adevărul. Pot să mă culc în seara asta cu cretinul ăla de Fiano, sâsâitul plin de coșuri încă pe obraz, care mă admiră de doi ani, și ce-i cu asta? E ca și cum ai mușca un fruct acrișor, nepârguit. Altceva e să iubești. Voi sunteți plini de prejudecăți, credeți în viața viitoare, în nepăcat, în mântuire. Nu există mântuire pentru om...

Trebuia să recunoască că așa era, dar nu o spuse.

Herula se apropiase de el și-l sărutase cum ai săruta un bolnav.

– Dacă te vede cineva? întrebase Hrisant.

– Pe Brenta nu se vede nimic, așa sunt jocurile în societatea noastră, nimeni nu se supără. Crezi că Attillio nu mă înșală? Și încă cum!

– Atunci geloziile lui, amenințările că te va omorî?

– Cuvinte, dragostea e altceva.

Totul era spus rece, sigur, dar el tot credea că femeia glumește.

– Ai haz...

– O să-ți dovedesc foarte curând că nu e așa...

– Vrei să spui că-ți este indiferent cu cine o să te culci în noaptea asta?

– Nu, dar nici nu o să-mi pară rău și, pe urmă, nimeni dintre noi nu are voie să strice o lege nescrisă...

– Este o lege nescrisă?

– Chiar așa, asta ne face să suportăm viața stupidă pe care o ducem. Crezi că are vreun haz să te culci de atâția ani cu același bărbat? Numai orgoliul vostru este de vină. Nu știu dacă mă înțelegi...

Hrisant ar fi vrut să plece în clipa următoare, să-i lase pe toți și să aștepte zorile, undeva în câmpul de lângă Brenta. Se simțea murdărit, o umilință mistuitoare îl încerca. Da, orgoliul lui era de vină, vechi prejudecăți, poate, dar mai poți iubi o femeie după ce auzeai ce spune Herula?

– Hrisant, tu chiar mă iubești? Atât de mult? Hrisant, tu ai putea să mori din cauza asta? Taci! Nu spune nimic, nu vreau să aud idioțeniile pe care le aud de la toți cei ce mă adoră. Înțelegi?

Deasupra Brentei treceau paseri negre, parcă agonizând, abia mișcându-și aripele, erau amețite de lumina sură a lunii sau erau bolnave? Pluteau numai, nu sburau...

*

Toate acele zile fuseseră otrăvite de gelozie. Hrisant încercase de câteva ori să părăsească Foscari, dar nu reușise, cineva se ivea de fiecare dată și urmă un joc de Panfil sau de tarocchi; pe urmă fusese vânătoarea unde Mazzacoratti se rănise ușor la o mână; nu-l slăbea nici Christo care-i aducea știri despre Herula; înainte de a se face loteria femeilor, ea și cu fata cea mare a gazdei spuseseră că sunt bolnave și se retraseseră în camerele de sus, lăsându-i pe bărbați să întindă cărțile până în zori.

– Dar tu de unde știi? îl întrebase.

– Eu știu tot, tu nu-i vezi pe ceilalți la mese?

– Lipsesc câțiva, constatase beizadeaua.

– Dorm, i-a toropit oboseala drumului și vinurile grele.

Nu era prea convins. Jucase totuși turbat ca să uite, câștigase de câteva ori la rând. Vimercatti părea iritat, se posomorâse, aștepta de la el altceva, dar Hrisant era hotărât să le arate că nu stau la masă cu un ageamiu. În zori erau curățați cu toții; nici Barbaro nu scăpase, se jurase că nu mai ia parte la nici o partidă; el era bancher; ce, voiau să-l decaveze? Plătise caniota pe care gazdele o luau tacit, împărțise bacșișuri la servitori; aceștia erau numai plecăciuni. Herula nu apăruse; aflase mai târziu că fusese la vânătoare cu cei ce nu jucaseră, însoțită de Mario Fiano, vânaseră vulpi; mistreții îi așteptau la Pizani, unde hăitașii încercuiseră pădurea din jurul castelului. Abia a treia zi convoiul se pusese în mișcare, cu larmă într-o confuzie de bagaje, servitori, uituceli ale femeilor ce trimeteau cameristele să le scotocească odăile în care dormiseră în căutarea dresurilor și a pieptenilor lăsați prin sertare. Hămaiau câinii, lacheii solemni primeau ultimele bacșisuri în palmele mereu umplute cu monezi.

Brenta era turbure, deasupra treceau rațe sălbatice; careva trăgea păgubos după ele, se auzea ecoul văilor din jur, în pomi alicele smulgeau crengi ce sunau uscat; cerul era tot vânăt, aerul înăbușitor, o enervare creștea în fiecare; erau prea mulți, isbucneau scurte certuri, iute potolite. Se aduceau carafele de la Foscari; în cănile de lut sau în paharele subțiri de Murano curgeau spumoasele vinuri ușoare, albe, roz. Se mânca puțin, unii dormeau toropiți de zăduful din jur; țânțarii erau alungați, arzându-se mirodenii pe punte; pe la amiază monotonia copleșitoare îi vârâse pe toți în pântecul întunecat al burchiello-ului și abia la șase, spre seară, începură să iasă la aer, cu fețele umflate, mohorâți, cerând iar de băut. Herula se ivi târziu, avea o agrafă de argint în păr, fața îi era suptă, palidă, lumina unui felinar de vânt îi împrumuta un aer spectral. Fațada vilei cu coloane egipțiene, galbene în palida lumina a amurgului, de la Pizani, opera lui Palladio, se arăta. Foscari și orășelul Castelfranco rămăseseră în urmă. Călătorii văzură zidul ce încercuia pădurea. Copacii găunoși, niște cedri sau stejari, ori paltini vechi, sunau sec în vântul stârnit de învolburarea apei care aici era mai lată și mai puternică. Porțile magnifice de fier erau deschise, un custode, și el în frac, îi aștepta pe pontonul aflat ceva mai departe. Cabriolete cu doi cai, trăsuri cu șase, berline închise, în total vreo zece echipaje, îi așteptau. Nu vedeau pe nimeni în afara acelui bărbat cu părul sur. Christo le spuse că gazda murise în urmă cu șapte ani, dar puteau să se simtă ca la ei acasă; erau servitori, aveau ce mânca, o rudă îndepărtată îngrijea de toate acestea; o s-o întâlnească puțin mai târziu; un bătrânel oacheș, cu mutră de podgorean, care își spusese numele: Pandolfo, afabil, plin de humor, glumind cu ei ca și când s-ar fi cunoscut de multă vreme. Se urcaseră în trăsuri, căruțele ce urmau birjelor or să le care bagajele; nimeni nu-și mai aducea aminte cu ce venise, de asta se ocupau servitorii. Merseseră în grup, pe jos, înconjurând uriașul bastiment de piatră; clădirea purta și ea urmele unor schije ce sgâriaseră coloanele de piatră.

În spatele curții ardeau focuri, vânătorii de a doua zi se pregăteau să intre în corturile lor, cu câinii alăturea. Fumul de crengi abia se târa deasupra peluzelor arse de soarele zilelor trecute. Același miros de mâl, de putred, de grajduri; în jur, larma veselă, iscată din te miri ce a vizitatorilor, pe urmă instalarea în camere abia luminate de lumânări înfipte în sfeșnice de argint, un curent secret într-o clădire prea rece, mai puțin primitoare ca aceea de la Foscari; ancadramentele puternice ale plafoanelor abia văzute din paturile acoperite cu blăni, faclele de pe coridoarele nesfârșite, marmura prea multă și bazinele din jurul ferestrelor ce luceau în lumina săracă a nopții de vară, îl făceau pe Hrisant să se simtă strein de toată acea mulțime gălăgioasă ce-l înconjura. Nu-i plăceau înghesuiala de lucruri și de ființe, vocile răstite sau răgușite, poruncile mereu repetate și se întreba ce căuta el între amicii Herulei, de ce nu rămăsese la Venezia? Spre miezul nopții se auzi chemarea la masă; nu mai era ca la Foscari, li se servise o cină vânătorească, și un vin tare, aspru ce se lasă băut, dar nimeni nu protestă, erau sătui, abia așteptau să se culce, deșteptarea era devreme, când încă noaptea se îngâna cu ziua. Christo îl întrebase dacă merge la mistreți, dar el refuzase; nu-i plăcea carnagiul; să se ducă ei, care or vrea.

– Înțeleg, vrei să rămâi singur cu Herula, zisese râzând câinește celălalt.

– Da de unde. Ea nu merge la vânătoare?

– Ai mai văzut femei la mistreți? Ai humour... accentuase cuvântul ultim. Te privește. Ți-am mai spus; nimeni nu întreabă nimic, nimeni nu se miră de nimic. La revedere...

Dormise mult, până pe la unsprezece. Castelul Pizani era pustiu, vântul ușor mișca frunzele arborilor seculari ai parcului din jur. O liniște desăvârșită urma acelei foiri de coroane bătrâne. Nu se auzea nimic, nu știa ce să facă. Christo plecase din zorii zilei, nu dormeau împreună, slavă Domnului, loc era

pentru toți. Se întorsese în clădirea rece și pustie. Piatra de pe jos era acoperită, ici și colo, cu preșuri de țară, se vede treaba ca lucrurile cele mai bune fuseseră ascunse. Nu se vedeau decât niște mese de stejar și scaune croite grosolan. Perdelele erau rărite de lumina soarelui, mirosea și aici a vechi, a locuință părăsită. Căminele, două în dormitorul lui, nu înțelegea de ce; unul mai mic într-un perete și altul pe un colț, cu un trepied în față între două coloane, probabil locul pentru femeile casei, unde altădată vor fi stat torcătoarele, îi dădeau nu știa ce sentiment de singurătate. Bănuia că mai se aflau și alții în uriașele odăi de țară, solemne ca niște cavouri, cu multa lor piatră, cu bârne ce susțineau tavanele simple, albe altădată, afumate și ele. După un ceas pierdut în fața ferestrelor coborâse pentru a doua oară cu o greață abia stăpânită. Nu mâncase mult, dar băuse sălbatic pentru că vinul greu îi plăcuse și-l durea capul, i-ar fi trebuit ceva care să-l dreagă, dar nu știa cum trebuiau chemați servitorii, ei fuseseră destui de puțini și cu o seară înainte. „Mă descurc până la urmă" își spusese și coborâse în sufrageria, și ea pustie, așteptând apariția cuiva. Acela se ivise, nu era Pandolfo, ci un fel de intendent, cu glas spărtigos care bătuse din palme, chemând servitorii, doi, îmbrăcați ca niște argați de țară cărora le porunci ceva, întrebându-l în cele din urmă și pe el, dacă nu greșiseră cerând puțină brânză și lapte? Era exact ce dorea, spusese la rândul lui Hrisant, fumând până ce, după o lungă așteptare, o femeie scundă și iute îi așternuse pe masa serijelată un șervet alb, curat pe care așezase un coș cu pâine, o uriașă piramidă de brânză de capră și o cană cu lapte bătut.

– Ia te uită, se auzi glasul Herulei din spatele său, te-ai sculat atât de târziu! Cum de nu ești la vânătoare, care e o ocupație bărbătească?

Râdea, Hrisant se sculase în picioare și o invitase să se așeze. Bărbatul acela lipsit de amabilitate se ivise iar, o întrebase scurt ce dorește, mai mult hotărând el ce avea să-i aducă buna femeie care-l servise și pe el.

– Dar tu? De ce te-ai sculat atât de târziu? Aseară nu s-a jucat și alte lucruri nu-mi închipui să se fi întâmplat fără ca să le aflu și eu...

– Nu se știe, râsese ea scurt, cu un aer prefăcut de vinovăție. Aș mânca niște castane coapte, am să-i spun acestui om foarte dezagreabil. Tu ce bei? A, lapte! se miră după ce și gustase din cana rece de lut, privindu-l sfidător cu buzele pline de urme de smântână. Chiar, de ce nu te-ai dus la vânătoarea de mistreți? Nu ești prea brav...

– Crezi? se mirase Hrisant.

– În locul meu nu ai gândi la fel?

Râdea, sosise femeia cu o bucată de unt galben și cu un fel, de pâine de țară, neagră.

– Vrei? îl întrebă.

– Nu doresc decât să te privesc...

Râsese. Erau singuri.

– Ei? Cum a fost?

– Ce să fie?

– Femeia cu care ai dormit la Foscari?

– Nu a fost nici o femeie...

– Pe cine minți? Christo mi-a spus tot.

– Christo e un mincinos. Despre mine a povestit ceva?

Îl sfida, luase iar oala de lut și băuse din laptele adus pentru el. Își întinsese apoi cu un cuțit cioplit grosolan, untul pe bucata de pâine pe care o tăiase ca un pădurar, sprijinind-o de pântece:

– Vrei?

Îi oferise o altă bucată pe care așternuse untul galben, surâzând:

– Să ne închipuim că sunt soția ta... haide, mușcă!

Hrisant mușcase.

– E bine așa?

– Cred că da.

– Nu ești sigur... Să ne dezmierdăm cu lapte și cu miere.

– Unde e bărbatul tău adevărat?

– La mistreți, moare după așa ceva. Faci bine că nu mergi cu el la vânătoare. Nu sta în bătaia puștii lui, s-ar putea să greșească o dată, deși trage foarte bine.

– Ce vrei să spui?

– Că e în stare de orice.

Iar poveștile ei...

– Cum poate fi cineva gelos pe o nevastă pe care o oferă altora?

– Asta-i altceva. Un joc de societate. Știe că te iubesc...

Mințea, îl privise drept în luminile ochilor, sfidându-l.

– Mi-ar place să cred toate cuvintele tale...

Mânca cu poftă, parcă nu-l mai auzea, era preocupată să nu scape vreo firmitură pe masa grea și scrijelată.

– De fapt, de ce nu ai încredere în nimeni? îl întrebă după o lungă și îngândurată tăcere. Numai oamenii care mint nu au încredere în ceilalți. Ți-a trecut frica?

– Frica de ce?

– Nu știu. Te iubesc câteodată când te crezi singur în mijlocul celorlalți. Ți-este frică de ceva, nu știu de ce anume...

– Se vede?

– Se simte, eu miros frica la oameni, cum simt câinii.

– Să zicem că mi-e frică. Asta poate să schimbe ceva între noi?

– Poate. Femeile caută oameni siguri cu care să stea multă vreme.

– Și cu mine nu ai putea sta mai multă vreme?

– Nu cred. Ești aluncos, ascunzi ceva. Mă uit la ochii tăi.

– Ai vrea să știi ce ascund?

– Poate, dar nu sunt sigură. Mi-ai spus câte ceva, trebuie să ghicesc restul, dar e foarte greu. Nu vrei să umblăm puțin? Undeva, pe aici, e foarte frumos, sunt niște lacuri.

Soarele se arătase în sfârșit. Ardea puternic, dar umbra verde a platanilor făcea plăcută plimbarea. Rochia ușoară de vară, aproape transparentă o întinerea mult, își strânsese părul cu o fibulă de aur cu briliante, sus, în creștet. Paloarea îi dispăruse,

se cunoștea că dormise mult. Dar ceva strein creștea între ei de fie care dată după un timp.

– Lumea vorbește despre noi și, iată, nici măcar nu ți-a trecut prin minte să mă săruți, deși suntem singuri.

– Mai avem timp...

– Crezi?

Se îndepărtase puțin ca s-o vadă cum umbla, cu pașii aceia prelungi, amânați, legănându-se ușor, știind că-i stârnește dorinți după fiecare mișcare.

– Dacă te-aș lua cu mine? o întrebase pe neașteptate.

– Unde să mă duci? Mă așteptam să-mi spui asta. În Răsăritul vostru plin de primejdii, unde averile se topese peste noapte, unde sunt descăpățânați oamenii care râvnesc la tronurile altora? Attillio mi-a spus că ești un pretendent la un tron șubred. Nu am simțul aventurii, prefer mocirla Veneciei, care este o mocirlă aurită, mult mai atrăgătoare decât necunoscutul în care mă chemi... și pe urmă totul s-ar distruge. Crezi că pe Vimercatti nu l-am iubit? Sau pe alții. Fugi dacă ții la mine, cel puțin așa o să-mi aduc aminte de aceste zile. Îmi place tot ce mi se refuză... Sunt nestatornică, Hrisant, o fiică a mării, gata să plece unde va vedea cu ochii. Pe Attillio nu l-am părăsit pentru că el e cel la care te întorci de fiecare dată. Tu nu ai putea suporta așa ceva, te cunosc bine.

Îl îmbrățișase cu o duioșie ce-l umilea.

– Și să știi că m-am culcat și cu Mario. S-a întâmplat la Foscari, tu nu ai să crezi. Într-un loc ascuns. Sub o scară. Îmi plac la nebunie aceste lucruri făcute împotriva a tot ce este obișnuit.

– Mă minți, spusese el cu o siguranță dezarmantă. Vrei să mă faci să te urăsc, n-ai să reușești...

Femeia îl privise ca pe un bolnav.

– Cât ești de naiv! E adevărat, ți-o jur. Aș fi fost gata s-o fac cu oricine.

– De ce?

– Pentru că-mi place primejdia. Aș fi vrut să mă prindă Attillio și să mă omoare. Asta gust eu, spaima de a fi prinsă.

Hrisant insistă:

– Nu cred nici un cuvânt din câte ai spus...

– Nu ai decât să nu crezi, dacă l-ai întreba pe Christo, el ți-ar spune de câte ori mi s-au întâmplat lucruri dintr-astea! Pe când trăiam și cu el, Madona mia, câte i-am făcut și lui! Trebuia să fiu moartă de mult, dacă nu m-ar fi ajutat norocul.

Era incredibil, dar Hrisant se hotărâse să nu o creadă. Se prefăcea a fi vesel, o veselie stranie care o irita pe Herula Lucrezia.

– Mai bine, spune-mi cât mai durează plimbarea asta care m-a scos din sărite?

– O, ești exasperat de noi! Nu-ți plăcem, suntem prea frivoli... Măcar o mărturisim, nu avem haremuri...

– Pe acolo, de unde vin eu, nu sunt haremuri. Târfe avem, ca fiecare. Din toate rasele, cu adevărat niște minuni, unele dintre ele...

– E bine de știut, când Attillio o să mă alunge, am cel puțin unde să merg, sper să mă ajuți...

O apucase de umeri și o smucise ca și când ar fi vrut s-o împiedice să mai spună ceva, cu o furie reală, încărcată de o dorință de a o ucide parcă.

– Nu încetezi odată cu toate minciunile astea? Cine dracu ești?

– O târfă grecească, de ce mă împodobești atât? Visătorule!

Alerga înaintea lui; rochia albă de vară în care soarele ardea ca o torță făcu să o urmeze. Nu o ajunse, ea se pierdu sub umbra copacilor; o strigă; nu voia să se arate.

Spre prânz, Hrisant îi părăsi pe neașteptate, fără nici o explicație, căutat de secretarul livonian care abia îl găsi în palatul Caragua, după o alergătură de două zile. Cu ce ajunsese aici, cum, nu întrebă: era fericit că nu-l uciseseră tâlharii Brentei cum crezuse toată lumea. Stăpânul său zăcea tăcut pe un pat, în jur se simțea mirosul eterurilor; se afla între vis și viață, perdelele

lăsate ascundeau arșița de afară; nu schimbaseră nici un cuvânt între ei, atunci crezuse pentru prima dată fiul Militrisei și al contelui Goncearov, că Hrisant va muri, dar lucrul nu se întâmplă.

*

Agonica Venezie era pustie în acea vară fără sfârșit. Până spre seară nu se auzeau decât cânii hoinari, hălăduind pe sub ziduri, mușcându-se turbați de căldură. Pe canale, nici o gondolă, numai somnolența amiezii, turburată rar de un clopot ce parcă bătea singur, lovit de vreo pală stingheră de vânt, iute curmată de nemișcarea aerului. Parcă toți fugiseră din orașul acesta. Podurile de lemn aruncau o umbră subțire în apele puturoase. Un întuneric palid domnea în încăperile pustii. Marea lehamite a orașului se simțea în tăcerea lui nefirească. Cerul de la amiază, aproape alb nu se mai umplea de paseri. Porumbeii, somnolenți și ei, se prăbușeau pe acoperișurile de olane cu bufnituri mari. Mirosul de pește putred invadase ulițele, în camerele din palatul Caragua arseseră mirodeniile în vase de argint, până în septemvrie și lumina de afară nu pătrunsese aici Herula nu dădea nici un semn; nici el nu o mai căuta. Nu o aștepta, era prima oara când simțea nevoia de a nu se mai ridica din așternuturile fierbinți. Nu mânca mai nimic, bea doar ceaiuri și trăgea pe nări pravurile cu care-l obișnuise femeia; odăile erau pline de cutii de fildeș în care erau ascunse hașișurile. Luându-le, Hrisant regăsea lumina și o feerie rece, ca și când ar fi intrat într-un ținut de gheață. Sub ziduri, rar câte o gondolă era legată de un stâlp, i se părea că ea sosește, dar se înșela. Pe scări nu se auzeau pașii pe care i-ar fi cunoscut dintr-o mie. „Pe unde-o fi acum? și cu cine? Îmi plătește...“, gândea înfricoșat totuși că nu o va mai vedea. Ar fi primit-o oricum ar fi venit și de unde, dar nu mai avea energia de a ieși din întunecatul și vechiul său palat. Slugile așteptau poruncile ce nu mai erau pronuțate, secretarul livonian, la sfaturile lor ar fi trebuit să cheme un medic, dar el știa ce-l rodea pe Hrisant,

nu mișca un deget. „Îi trece, le spunea, cunosc boala asta." Din ziduri pândeau rele necunoscute, blesteme vechi, orașul te lega de el, aici te întorceai dacă voiai să fugi; reveneai ca un milog, te strecurai pe sub ziduri, îl cerșeai din memorie. Degeaba promitea el lucrurile cele mai răzbunătoare. Era legat pe veci de mirosurile, de parfumul secret, de tăcerile sale, de lumea amestecată pe care o știa dincolo de obloanele închise, numai un murmur stins pe canaluri și câte o melodie obosită la ghitară. La San Michele marea fura încet mormintele în ceasul acela, valurile tulburi băteau în maluri; trecea un preot în sandale de lemn, cu un pește uscat agățat de frânghia cu care își legase mijlocul, îi auzea glasul cu care binecuvânta copiii, îl văzuse de câteva ori; se ivea pe la prânz pe sub obloanele lui; unii mureau a doua oară în acest oraș, cum se întâmpla cu el. Venezia fusese parcă furată de orice ființă vie, o liniște sepulcrală se înstăpânea pe ziduri, soarele fugea pe lagumii, pârjolind totul, prăvăliile erau închise de mult, numai seara se mai auzea clănțănitul obloanelor. Sciroccoul scotea nebunii din balamucul de lângă Arsenal și aceștia mușcau fetele tinere de sâni sau de gât, urlând de plăcere, urmăriți și bătuți de tații acestora și sluțiți cu pumnii. Mai cădea câte o ploaie scurtă, caldă ce făcea și mai rău nervilor; pe Hrisant îl durea capul, trebuia să ia iar pravurile acelea care-l retrimeteau într-o dulce toropeală. Abia spre seară, ce spunea el spre seară, pe la ceasurile apropiate de miezul de noapte se auzeau viorile din San Marc cântând în piața pustie la cafeneaua Florian pentru nu se știe cine. Orașul era gol, pustiu, părăsit de toți. Hrisant își vedea chipul în oglinzi, slăbise, credea că va muri. Visa urât, Trimisul i se arăta parcă sub un chip smolit de turc sau de arab; lunile de după septemvrie erau departe; asta îi spusese Herula odată: „când nu mă vei mai vedea, așteaptă-mă într-una din zilele de luni..." Nu primea pe nimeni înăuntru, cobora rar să guste câte ceva, mai mult fructe și limonăzi, nu mai reușea să citească nimic. Nici Christo nu dădea nici un semn, toți erau plecați cine știe

pe unde, puțin le păsa de el. Nici măcar nu putea să spere că vreo ploaie lungă de câteva săptămâni va face ca Venezia să fie inundată, să acopere palatele și bisericile, și piețele, să le fure și să le ducă undeva în larg, să piară odată pentru totdeauna blestemata cetate! Numai niște bufnițe din podurile Procurațiilor mai cobeau, asta la câte un miez de noapte. O căldură fetidă îl înăbușea. Simțea că se sufocă, transpira, deschidea ușile spre balconul dinspre canaletto, de afară venea tot o duhoare pestilențială de vară, și iar ardea bastonașe tibetane cu miros amărui de plante necunoscute. Streinele ziduri ale palatului Caragua îl copleșeau; se visa strangulat, îl vedea pe Trimis la capătul patului, se scula amețit, plin de o sudoare fierbinte pe frunte. Și-o amintea lângă el pe Herula în puținele lor întâlniri de până atunci, în patul cu polog, străjuit de coloanele răsucite de stejar. Totdeauna simțise depărtarea dintre ei spre sfârșitul zilei. Totul începea violent cu o posesiune disperată, cu mugete și lupte, ca și când ar fi vrut să se devoreze unul pe altul, pe urmă înghețau amândoi, ca și când ar fi stat într-un mausoleu rece; disperați că se urăsc fără să știe de ce, cu sentimentul că își furaseră unul celuilalt ceva; tăceau, dormeau scurt, nu se priveau, o înstrăinare desgustată îi făcea să rămână încremeniți ceasuri întregi, apoi dorința venea spre ei, îi hăituia, o mândrie prostească îi silea să nu trădeze nici unul ceea ce simțeau, fiecare așteptându-l pe celalalt; o atingere întâmplătoare îi făcea să se aprindă din nou, cu o furie nestăvilită; cu o remușcare turbată și ceea ce fusese până atunci strein, între ei, devenea un foc uriaș. Li se părea că dragostea lor a murit și tot ce contribuise la asta trebuia să fie distrus. Și glasurile lor rosteau mari jurăminte, iute uitate și se certau peste un ceas numai, geloși pe trecutul lor, pe timpul cât nu fuseseră împreună. Herula devenea iar rigidă, nu se mai mișca, trupul îi îngheța; Hrisant nu îndrăznea s-o atingă, desgustul de dragoste îi făcea să se urască iar. Călcau blănile aruncate peste mozaicurile reci, femeia desfăcea obloanele și un aer stătut venea de afară,

împreună cu larma de noapte a orașului. Nu știau câte ceasuri erau și dacă nu cumva Attillio o căuta. Și iar sentimentul acela de spaimă că o va pierde îl făcea să se întoarcă spre ea și s-o îmbrățișeze, ca și când nu ar mai fi fost posibil s-o vadă vreodată. Certurile scurte și violente erau uitate, reproșurile deveneau cuvinte dulci, neinventate încă de nici un îndrăgostit, un fel de rugă spusă cu gura închisă, un murmur de plăcere și implorare; o tăcută recompensă pentru tot ce ieșea urât din gura lor în momentele de furie. „Nu ți se pare că suntem închiși într-o piramidă?“ întreba Herula, neliniștită dintr-odată, ca și când acest lucru ar fi fost adevarat. Pe canal alergau nouri luminați de fulgere, furtuni magnetice loveau acoperișurile Veneziei, împroșcându-le cu frunze și crengi rupte, cu cadavrele porumbeilor loviți de trăsnete. Parcă cineva ar fi bombardat orașul cu bolovani.

– Noi ne iubim cu adevărat? o întreba Hrisant.

– Nu, ne mințim numai că ne iubim, spunea ea cu un glas strein, rece și îndepărtat.

– Tu nu crezi în nimic...

– Tu crezi?

– Nu știu.

– Atunci?

Obloanele scârțiâau în furtuna violentă. Gondolierii rătăciți strigau după ajutor, dar nu-i mai auzea nimeni. Felinarele fuseseră stinse de vânt, aveau să-i pescuiască alții a doua zi din larg, cărându-le cadavrele rigide, vinete ce trebuiau înșirate în piețele umezite și încărcate de resturi; pe urmă soseau rudele să-i recunoască, asta era tot, ce le păsa lor de ce era afară? La vremea asta șobolanii Veneziei apucați și ei de stenahorie ieșeau din ascunzișuri și invadau magaziile de cereale din depozitele de la Castello; în biserici se aprindeau mii de lumânări pentru sufletul celor duși pe mare, flăcăruile lor luminau pereții și în cafenele oculte se juca biribisso, târfele nobiliare se pregăteau să-și

părăsească amanții, întrebându-se cu ce se vor întoarce la soții lor pentru că gondolele nu se mai mișcau pe o astfel de vreme.

– Vrei să pleci? o întreba, simțind-o neliniștită.

– Nu. Vreau sa vie Attillio să ne omoare pe amândoi.

– Știe unde ești?

– Bineînțeles.

– Și de ce nu o face odată?

– Vom afla când îl vom vedea în ușă...

– Servitorii n-or să-l lase să intre.

– Nu-l cunoști. Nu-l poate opri nimeni... Vrei să rămân?

– Da.

– Bine..

Dar se răzgândea. Gondola lui o ducea pe orice timp și la orice ceas din noapte unde ar fi vrut. Avea un om care ar fi înfruntat orice furtună ca să-și facă datoria.

– Plec, spunea, te simt, nu mă mai dorești...

– Nu e adevarat... urla el, exasperat, vreau să mă scol mâine de dimineață și să-ți văd obrazul, să-ți citesc gândurile...

– N-ai să poți citi nimic, râdea Herula. Au încercat mulți și nu au reușit

Goală, umblând ușor spre atriumul, dincolo de care se aflau băile, pășea peste rozele de Siria, le privea cu regret cum se fanau, lepădate pe mozaicurile lucioase; își umplea cada cu buchetele acelea ce se opăreau sub apa fierbinte ca și când nu ar fi vrut să le lase cuiva.

– De ce faci asta? o întrebase odată.

– Le iau cu mine, nu înțelegi? Nu mă pot întoarce acasă cu brațele pline, Attillio îmi trimite și el trandafiri, dar sunt alți trandafiri, pe aceste roze le ucid, nu vor mai fi nici măcar ale tale... cât voi lipsi... Înțelegi?

Acum nu mai era nici ea, hălăduia cu solozzierii ei, la vânători, prin vilele lor de vară sau cine știe pe unde, puțin îi pasă că el putea să plece și să n-o mai vadă; dar, chiar, de ce nu avea

el curajul să încheie socotelile încurcate de la Venezia? Își făcuse în câteva rânduri bagajele, dar lichidarea celor ce lăsa aici era mai complicată decât credea. Secretarul livonian spunea că are nevoie de cel puțin o lună ca să termine totul; dacă voia să se ruineze nu avea decât, dar nu era bine să apuce cine știe încotro; răbdarea era sfetnicul cel mai bun. Răbdarea și o lașitate nemărturistă care-l ținea legat de acest loc blestemat, speranța că într-o dimineață, amiază sau seară o s-o mai audă pe scări sau coborând pe cheu din gondolă; de aceea nici nu ieșise atâta vreme, și atunci totul va fi ca mai înainte. Ea va râde de prostia de a se fi certat, dar, ce, parcă se certaseră? Era o toană numai; el se jignise ca un prost și lumea o să-i reproșeze mojicia de a-și fi părăsit prietenii fără un cuvânt... „Îngerii cerului rămăseseră în carnea lui", cum zice poetul.

Pe urmă memoria i se turbura, timpul începea să se destrame; nu mai știa dacă la sărbătoarea Vendemmia, când pe dealurile de la Asolo se culegeau viile, se împăcaseră sau dacă în încăperile de la palatul Caragua ea îl pusese să jure că vor merge împreuna la Capela Madonei Nicopeia, care se afla undeva sau în închipuirea ei, pentru a se lega pe veci. Dar ce însemna o veșnicie? Ceva zile sau săptămâni, și pe urmă iar dispărea sau îi trimetea vorbă că-l iubește pe altul și-l lasă să joace cărți cu Vimercatti și cu ceilalți stricători de bani pe care orașul ăsta îi strângea din toată lumea. Acolo pierduse el o sută de mii de taleri într-o singură noapte și Barbaro îi oferise alți bani și-l pusese să iscălească niște hârtii pe care nici nu le citise, spre spaima secretarului livonian care îl trăsese de o parte și-l sfătuise să nu mai facă astfel de imprudențe pentru că nu cunoștea lumea în care se vârâse; dar cine-l ascultase? „Barbaro Vimercatti, ca să zic așa, mi-e cumnat, spunea râzând mânzește, nu mă ruinează el, și la urma urmelor nu-i mai păsa de nimic; o să mănânc seminte de dovleac în Pera, și am să-mi aștept rândul la domnie și măcar să am la ce ma gândi", vorbe păguboase ce

aveau să se adeverească dacă nu o să-l asculte pe el, fiul Militrisei și al contelui Goncearov ruinat și el prin lume.

Petrecerile se țineau lanț, toată societatea veselă din jurul lor îl privea ca pe un nebun la care te uiți cu înțelegere, și nu o dată abia ascunsa privire compătimitoare a marchizului Mazzacoratti sau a baronului Campagno îl făcuseră să simtă un fior ascuns în inimă, dar de dat înapoi nu mai putea da, era ca un om aruncat în mare care nu știe să înoate și face ce poate. Trebuia să-și joace rolul până la capăt, altfel ceilalți ar fi râs de el. Sfaturile secretarului livonian nu mai aveau nici un fel de răsunet.

Serile de la Asolo erau dulci, prelungi; după-amiezele treceau vesel sub un soare ca o piftie de aur, bătea un vânticel ușure, se aduceau coșuri cu struguri brumați, ținuți la întuneric, răcoroși; femeile își schimbau mereu rochiile, aveau pălării mari de paie de orez ca să nu li se înnegrească obrajii, iar bărbații nu se mai ridicau de la mesele de joc. O terasă care da spre miază-noapte îi apăra de ultima vipie a verii. Christo îl sfătuia să nu mai întârzie atât cu Herula prin viile culese că s-ar putea să-i vadă argații gazdei și, cu gura lor spurcată, să se spună una și alta și atunci Vimercatti ar fi trebuit să facă ceva, să se supere; altceva era să fie, ei între ei, care nu aveau prejudecăți, și altceva să te lași bârfit de slugi; dar Hrisant nu mai vrea să știe de nimic. Își pierduse orice prudență, aproape îl sfida pe bărbatul Herulei care se prefăcea că nu vede nimic. Contele Luchesi Palli încercase și el odată să-i facă o aluzie, dar nu ținuse seama de nimic pentru că i se părea că ipocrizia generală nu mai avea nici un rost; toată lumea știa despre ce era vorba, nu aveau decât să-și bată gura; el tot o va lua pe Herula Lucrezia de la bărbatul ei, și atunci ce atâta tevatură, nu le ajungea că la jocul de cărți, îi lăsa să câștige sume nevisate, ceea ce cu adevărat le potolea nevoia de a vorbi pe socoteala lor?

Se certaseră acolo, în vila marchizului Ottoboni sau nu mai ținea el minte? Totul se întuneca în mintea sa. Dacă nu ar fi auzit bătaia tobei de seara și țucalul lui Teodat, pularnicul din

Dealul Mitropoliei, s-ar fi crezut încă la Venezia. Mirosul de nămol era altul decât cel al canalelor; asta mai distingeau nările sale dedate eterurilor. Ulițele puturoase ale Bucurescilor aveau mirosul lor inconfundabil: amestec de gunoaie stătute, de fumuri ca pe vremea clumei mari; guzganii ce și ei puțeau a hoit, mișunând prin curtea care rămăsese ca un maidan de la fuga arvaniților și dărâmarea gardurilor; lacurile trimeteau și ele un damf de pește stricat, unde mai puneai pravul ca o plapumă la amurg, deasupra turlelor pisate și, mai ales, muștele cât unghia ce se aruncau asupra omului ca și când ar fi vrut să-l devore și hoiturile de cai, rupte de câinii pribegi ce hăpăiau ca la marile ospețe. Iusufache umbla cu cățuia de mirodenii prin casă, pre jos și urca din ce în ce mai greu scările ce duceau în filegorie pentru a-i mai primeni aerul și Hrisant îl întreba:

– Dar ce fac bestiile alea de tot mănâncă?

– Nu sunt ai noștri; saxonii au turbat, rupând ostrețele, și duși au fost de când nu mai avem carne de vițel să le dăm...

– Cum, nu mai avem carne de vițel? se mira beizadeaua, dar logofetul ce face?

– A fugit și el, înaintea câinilor. Nu l-a plătit măria ta, pe un an și jumate...

– Ce vorbești, Iusufache? și de ce nu mai vindem noi ceva, o moșioară, un cot de pădure, ceva?

– Pentru că nu mai avem ce...

– Avem, de ce să n-avem? Să-mi aduci cărțile bătrâne ale moșiilor ca să rămână socoteala curată, luminată.

– Dar ce, așa nu e curată, luminată?

– O fi, dar ai uitat câte ceva. Locurile domnești de la Șindrilița...

– S-au dus...

– Dar locul sterp de trei prăvălii de lângă hănișorul din Ulița lipscanilor?

– Păpat, că domnia ta te-ai învoit să fac acturile. Să ți le aduc?

– Dar banii din bănci?

– Care bani? Bancherii nu se mai lasă înșelați, nici măcar cu vreun credit mic...

– Și diamanticalele mele unde sunt? Ori le-ați furat?

Iusufache îl privea cu milă; Hrisant simțea nesfirșită duioșie din ochii servitorului său și asta nu mai suferea.

– Să te duci repede la Rosenthal și să le dai pe toate, dar nu pe oricât, că sunt pietre cum nu se mai găsese în Europa, să nu te înșele; ai auzit?

– Bine, bine, făcea acela cu o compătimire ce-l scotea din sărite pe Hrisant...

– Și să-mi pregătești puscile pe care le-am adus. Săptămâna viitoare merg la vânătoare.

– Puscile le-a pus în mezaturi logofetul Caliarh, cât a mai stat aici; pe nemic ni le-au luat...

– Nu se poate; mă duc la Principe și îi pârăsc; slugi mizere și mișei și neputernici, așa credeți voi că mă înșelați pe mine? Unde sunt hainele mele de vizită? Cele cu butoni de aur, să mă îmbrac, acuș mă duc la Măria Sa și vă arăt eu vouă... Nu auzi, ce mai aștepți?

Iusufache se uita la el ca la un nimeni.

– De ce nu te miști?

– Nu vrea înălțimea ta să mă asculte? Principele pe care-l știe măria ta a pierit în diastima vremii; acum au venit altul ce te-au uitat că nu te-ai dus cu cârja să faci heretisirea și te-au scos din cele condici, abia dacă îți mai știe careva numele; multă lume a pierit în vremea cuviincioasă de când ai sosit aici; alde Neculai Negruzzi, alde Kostaki Kiriazi, de-i zicea măria ta Cap de lubeniță, s-au trecut cu toții după ocărâte isprăvi...

– Ce spui, Iusufache? se mira beizadeaua, și eu ce-am făcut în acest restimp?

– Ai dormit, ori te-ai gândit la ale dumitale; pe la locurile pe unde ai fost și ai risipit, că secretarul livonian ne-a povestit tot, cum dădeai de-asvârlita cu talerii și funducliii turcești, de

părea i-ai fi dușmănit, și cum te-au jupuit talienii ăia cu târfele lor de muieri...

Era parcă o poveste despre altul. Frânturi vagi, o Venezie ștearsă, uitată, de parcă ar fi fost o stampă arsă.

– Ce-a mai tocat măria ta, îl atingea el cu cuvintele, câte jocuri ca să-ți treacă vremea din privit; ... alde dumia ta spărgea mesele și le punea iar și o luai de la început; de-acum, nemic în nepioasele tale mâini: dacă n-ar fi Iusufache să măture, să spele, să gătească, să cârpească, să tragă la gherghir, ca muierile, pravul s-ar alege...

– Păi muierile noastre unde sunt? Sultana ori Rafira sau cum i-o mai fi zicând; cu țigăncile bucătărese și cu spălătoresele de aveau treabă câte o lună?

– Fugite, toate...

– Unde să fi fugit ele, când sunt roabele mele?

– Ei, unde? Unde au văzut cu ochii, că ne cânta cucu-n pungă! Hrisant nu înțelegea.

– Atunci m-au golit hoții de ce am avut și cine să fie hoții, dacă nu voi, apropiații mei, tu și cu secretarul livonian, cu logofetul Caliarh?

Servitorul îl privea blând:

– Nu vrea măria ta să mai bea o cahvea, că asta mai avem, de orice ne putem lipsi, dar de cahvea, nu... Cerșim, furăm, cahvea este. Mai ales că înălțimea ta, doar te atingi, ca paserile de mâncărurile de urzici de vară și de pilaf, daca e iarnă...

– Cum ai zis? Mâncăruri de urzici? Păi asta mănâncă mitocanii, cum o să mănânc eu urzici? Ori ai uitat cum te porunceam eu la Săptămâna nebunilor? Nu le-am dat înaltelor fețe, hulubi în papiloturi, salce de hrean cu migdale amare, sarailii și baclavale; nu le-am destupat pelinul ținut în butoiase de teiu? Ce tot mă mințiți voi ca pe un prost? Ori mi-ați prăpădit averea? Cămările erau pline, nu luam noi la vremea asta miel fript cu salată de fetică; fazan și potârnichi? Dar cocos fript, ori mezelicuri făr de care orice masă e de neînchipuit?

– S-a dus vremea când măria ta îmi porunceai: „Ia, pune nește mese frumoase, Iusufache“, și eu mă dădeam peste cap, cu țigăncile bucătărese și când totul era așezat, să ne tihnească și nouă, și celor boieri plini de barbe și goi de minte, odată ce te răsgândeai: „Nu-i mai chema, Iusufache, că n-am chef de ei“. „Și cu mâncărurile ce facem, măria ta?“ „Dă-le la câini, că ei sunt mai credincioși!“ Asta spuneai, și ce mai prăpăd de pește! Își blestema zilele Rafira ori Sultana, sau cum naiba le mai chema, că le-am uitat și eu, totul a fost o sfărâmare în zadar...

Iar privirea aceea plină de milă pe care Hrisant nu o mai putea suporta. Îl dădea afară din filegorie și acela greu se mai îndemna la o astfel de invitație; nu-l mai asculta nici el, dar se va însănătoși odată și-odată, și-atunci o să-i arate el lui și altora că lihtisul îi trecuse și se va ridica în scări și să te ții ce-or sa mai vină la ușa lui cu cerșutul, într-o nesuferită rușine, ficleni și nesătui, dar pe toți o să-i dea afară! Și, mai întremat, îl chema cu un clopoțel de-l avea la îndemână, cerându-i oleacă de vin, să se dreagă.

– Nu mai e! spunea sec Iusufache, parcă cu o satisfacție ce-l scotea pe boer din sărite.

– Cum așa?

– Bine. Dacă vrea măria ta apă de putină de la puțul Consulului frances, două parale donița, și ăștia numai eu știu de unde-i mai scot în fiecare zi...

Hrisant se supăra și nu voia a-l mai vedere câteva zile, când nice nu se mai atingea de mâncare, o uita la capul lui, rozând câte o cojiță de pâine învechită și privindu-se în oglinzi; nemairecunoscându-se; din apele lor murdare răsărea un chip sfoiegit, palid, cu ochi pustii în care bântuia nimicul. Hainele erau vechi, ponosite, roase, decolorate, numai primeneala o schimba des și Iusufache se blestema că mai stă lângă beizadea; trebuia să spele din patru în patru zile rufele, își bășicase palmele, soda îi rosese degetele, parale nu mai avea să cheme chivuțele sau spălătoresele; el deretica, el stropea dușamelele putrezite, vara,

când începeau să se știrbească punând în primejdie viața stăpânului care se văita în gura mare:

– Te-ai înțeles cu secretarul ca să omorâți! Scoateți lemnele din podele, doar-doar o să-mi rup gâtul și să mă moșteniți, dar nu vă merge, ticăloșilor, așa să știți!

Iusufache își făcea o cruce apostolească și scuipa în sân:

– Doamne, s-a zărghit maria ta, să nu fie cu păcat, doar ne vezi că noi am mai rămas...

– Să taci, șarpe de Eden, că te știu eu! o să-mi fac testamentul, ia să-l chemi la mine, mâine, pe Vasilică Ghica să-i spun ce las, și cui...

Iusufache râdea cu gura până la urechi:

– Ce să mai lase măria ta, pravul de pe tobă...

În Hrisant se deștepta fălosul risipitor de altădată, lăudându-se și crezând deodată cele ce spunea:

– Așa credeți voi! Mai am bani, în bănci, la Viana, și la Pesta; să mă caute baronul Burckhardt, cel de mi-a dăruit carozza; la el am lăsat cele mai scumpe scule, că nu eram nebun să le aduc încoace, să le furați voi. Ca să nu mai vorbesc că am dosit și sacii aceia cu perle și cu pietre scumpe...

– Cu care m-am făcut eu de râs la prețăluitori, de erau nește rășini și sticle; și ei râdeau cu gura până la urechi de mine, veninatele hiare!

– Ce tot spui, Iusufache? I-ai pus să le bată cu ciocanul? Să le cerceteze? Să vadă dacă sunt adevărate?

– Dar, cum? Se spărgeau în măsele ca nucile, nu alta, ori te-au păcălit pe măria ta, ori ai fost vreun prost...

Cuvântul îl speria pe Hrisant. Ia te uită cum îi vorbește în fața sluga lui; l-ar fi omorât, dar i se făcea lehamite, nu mai avea nice puterea să se mai supere; mai bine să se prefacă a nu înțelege cele ce-i spunea și când o putea, o să-i arate el ce merita; așa se vorbește cu un boer de viță?

Ce-ai zis? Ce-ai zis? se prefăcea a nu-l fi auzit.

– Ce să zic? Că te-au păcălit pe măria-ta, că ești tare bun la suflet și de-aia ai ajuns într-o astfel de dărăpănare sufletească și calicească...

– Cum adică, calicească? se indigna el. Nu mai avem noi acoperiș? Nu mai avem cu ce să ne arătăm altora împodobiți de bunătăți? Nu mai avem cu ce să fim foarte milostivi asupra celor scăpătați? Ori casa noastră a ajuns un țarc fără gard?

Iusufache se așeza nepoftit pe fotelul îmbrăcat în mițe de lângă patul lui Hrisant.

– Cam așa ceva. Uite, boerule ce mai avem, asta-i toată averea noastră... și prefira printre degete câțiva puișori, bani mărunți de câteva parale. S-au dus galbenii împărătești, s-au dus livezile, s-au dus pădurile, logofetul le-a vândut până la una, am rămas sărmani în curgătoarea lume... cum scrie la Cheia Înțelesului...

Hrisant își aducea aminte de prietenul lui și de ceea ce pretindea el că mai are de lăsat altora:

– Du-te acuș după Vasilică Ghica, am a-i spune ce rămâne de pe urma mea, și cui; dacă ești cuviincios, ceea ce bag seama că nu mai ești, o să te alegi și tu cu ceva...

– Nu mai vine Vasilică Ghica la domnia ta, ai uitat oare cum nu-l primeai, cum sărea el gardurile ca să te vadă, crezând că o să se aleagă cu ceva? Acuș nu te mai scoate din rău agonisit și căzut în multă boală, să mă ierți c-o spun...

– Cum adică?

– Ei, s-a ajuns și el, și-a luat o trăsură Victoria, cu patru cai, nu se mai dă jos din ea, salută cu jobenul de parcă-i Princepele. Numa ce privește cu coada ochiului și care are meriton, îi dă bună ziua, care nu, se face că plouă...

– Parcă noi nu avem carozză, și încă ce carozză, numai oglinzi și catifele și șase armăsari unguresti de mănâncă foc. Uite, numai de al dracului, duminica le punem hățurile și ieșim la Herăstrău, să-l învățăm minte...

Iusufache îl privea cu o milă nesfârșită. Se obișnuise cu uitările beizadelei, deși nu credea în ele, mai curând bănuia că o face pe prostul.

– Care cai ungurești? întreba.

– Cum care cai ungurești? Armăsarii cu care am venit noi de la Sibii... ori te-ai tâmpit la cap...

– Au murit de mult, făcea amarnic Iusufache.

– Nu se poate! striga cu glasul slăbit Hrisant. Voi mă mințiți, i-ați vândut, ori ce le-ați făcut?

Sluga se mira că nu ține minte când i-a spus de multă vreme că nu mai aveau ce le da de mâncare, că se împuținase fânul și că unul dintre ei orbise, stând în întunericul grajdurilor și că mai bine i-ar fi trimis duminica în Ceair sau la concursul de poze academice, călare, cum se făceau de la venirea noului domnitor, dar el se încăpățânase, și-i lăsase să piară cu zile, de nemâncare și tânjală.

Hrisant, supărat, deodată, nemaiputând să suporte atâtea vești proaste îl dăduse afară.

– Piei! Să nu vă mai văd pe niciunul, slugi necredincioase ce sunteți, și risipitoare, și dușmani ai mei. Marghioliți, rău sfătuitori și ruinători ai averii..

Afară se treceau tomnaticii trandafiri suavi ai Bucurescilor, ducând cu ei în mormântul de aer tot ce mai agonisise vara... Hrisant se închidea în el, parcă timpul ar fi împietrit în jur, nu mai ținea minte zilele și lunile; nu mai știa unde se afla, poate unele sgomote familiare sau mirosuri ciudate de mâncăruri îi mai aduceau aminte de vechi mahalale sau de Venezia. Se credea câteodată în palatul Caragua, ori la viile lui Lazu Mavrodin, când deflorau ei țigănci de patrusprezece ani și acelea chirăiau de plăcere în așternuturi. O tristețe ucigașă îl făcea să stea în nemișcare zile întregi; nu era durere ceea ce simțea, cât o nepăsare uriașă ce zidea în jurul lui ceva de nepătruns. Nu primea pe nimeni, îl alunga și pe Iusufache, ca și când nu ar fi vrut să iasă din acea tăcere leșioasă de vară a Bucurescilor, când

căldura îi dădea o torpoare dulce, un leșin din care nu ieșea, ca să nu-și mai aducă aminte de nemic; orice loc știut sau lucru pe care l-ar fi folosit, l-ar fi adus la realitate și asta nu mai suporta: să știe că trăiește. Dureroasa sa absență de la viață i se părea cel mai frumos lucru pe care-l câștigase; cu asta se hrănea, cu senzația că alții, prin nedreptatea pe care i-o făcuseră, îl ajutau acum să treacă de remușcări, de căință. O bucurie salbatică îl cuprindea atunci când își aducea aminte de cele trei milioane de taleri pe care le prăpădise în mai puțin de doi ani; chiar frica de Trimis se prefăcea într-o ciudată voluptate; puteau să-l caute; nu aveau să găsească decât un cadavru; omorau un mort încă o dată; el nu mai trăia, și tot ce fusese desamăgire, senzația eșecului, a neputinței de a duce ceva la cap, la care ținuse foarte mult, ideea de refacere a patridei se transforma într-un triumf asupra celor ce-l înșelaseră la rândul lor; începea să creadă că atunci când se lăudase față de Herula că își trădase pe cei mai buni prieteni: pe Riga Velestinul, pe Panaiot Codrika și pe ceilalți, spusese adevarul. Ori era adevărat? Nu mai știa bine nimic; s-ar fi putut ca el să-i fi vândut cu adevărat și asta numai pentru că aflase că Ipsilanti se afla cu o tălăniță la Bucuresci în timp ce ai lui mureau la Drăgășani, de otravă sau de glonț și deodată o seninătate și o pace sufletească fără sfârșit îl luau în stăpânire; el plătise pentru morți, toți cei furați de o izbândă la care visaseră atâta erau răzbunați. Remușcării îi lua locul vanitatea, iar absența de la viață pe care și-o impusese ce era? se întreba altădată. O răscumpărare a ticăloșiei, o autopedepsire? Perioadele de euforie, de bucurie secretă erau urmate de o frică persuasivă, rece, sugrumătoare și dacă vor veni, dacă acel Trimis era chiar secretarul livonian care-l ruinase mai întâi și-acum se desfăta privindu-l cum decade; cum nu se mai bărbierește și lasă să-i crească unghiile ca la morți, cum nu se mai spală; el care era un tânăr frumos ce iubea femeile, jocurile și caii, și-acum arăta ca un cadavru îmbălsămat în așteptarea, a ce? Da, ei nu-l mai puteau pedepsi; dar boala de care suferea,

Inaniția asta, lipsa de gust pentru mâncare, pentru aer, delirurile lui după ce lua eterurile, visurile false în care trăia, ce erau? Nebunia în care se refugiase, pentru că era o nebunie să te prefaci că exiști, să suporți insultele slugilor și nepăsarea lor, să te lași terorizat de mereu cererile lor de bani și să simți că numai o moarte aparentă te scutește de a-i mai auzi, nu era chinul cel mai rafinat, nu era pedeapsa cea mai rea pe care o primise? Nu, Trimisul, dacă secretarul livonian era Trimisul, nu-l va sugruma cu lațul de mătase, îl va ucide cu răbdarea lui și numai atunci când va fi la marginea vieții îi va spune că astfel au hotărât ei să-l pedepsească; cei pe care-i trădase și care-l trădaseră, la rândul lor, pe el... Ah, numai milă să nu le stârnească, asta nu voia cu nici un chip și după lungi perioade de somnolență prelungită, urmau nopțile nedormite, ascuțirea auzului, pânda la ideea că sorocul sosise și că totuși Trimisul vine cu lațul. Cu simțurile lui ascuțite deslușea totul în jur: râcâiala gândacilor în pereți și păianjenii ce-și sporeau pânzele cu migăloasa lor răbdare; umbletul șobolanilor pe sub podele, în căutarea hranei; iarba din curtea pustie ce creștea sub lună, trecerea leneșă în zori a unor păsări ce abia lopătau din aripi deasupra orașului toropit de somn; clinchetul infinitezimal al unei raze de soare ce bătea în vreo oglindă, toată apăsarea pravului asupra încăperii vechi în care gogea, cu ochii plini de recunoștință spre zorii vineți ai zilei ce venea. Dacă se lumina însemna că va mai trăi, pentru că dacă erau să-l omoare, noaptea aveau să-l omoare; dar de ce nu și într-o lâncedă amiază de vară când, să fi strigat, nu te mai auzea nimeni, ascuns aici, în încăperile dărăpănate pentru că albanezii nu mai stăteau pe crestele zidurilor, și ele împuținate, iar în jur nu mai rămăsese decât un maidan plin de buruieni, păscut de gâște țigănești ce gâgâiau pe la unsprezece ceasuri, sburătăcind prin noroaiele ce se făcuseră în jur. Iarna, frica lui creștea, teribilele ninsori ce cădeau peste Bucuresci mistuiau tot: case, curți, râul înghețat al Dâmboviței, cu morile sale încremenite, să fi strigat nu ai fi fost auzit de nimeni; și-atunci se ridica din

velințele lui ce începuseră să pută de nespălare și mai punea un zăvor sau un scaun greu de nuc dinaintea ușii prin care ar fi putut să pătrundă Trimisul, numai să-l audă, că ar fi știut el ce face. Unde erau oare puscile englezești să tragă cu ele? Amanetate ori vândute de logofet, ori furate, în locul lor avea un topor cu care s-ar fi apărat, deși știa că nu mai are puteri și că forța i se sleise și că s-ar fi prăbușit, atât era de slăbit, fără sânge, scurs ca o lumânare și când ajungea să gândească aceste lucruri, îl cuprindea mila de sine însuși. Unde era frumosul Hrisant de altă dată? Unde era forța lui când punea un cal jos la jocurile armăsărești din Ceair, la sărbătoarea Domnilor? Unde zilele pline de echitație, unde frumoasele răpuse în pădurile albastre ale Cotrocenilor în care, pe la septemvre, suna prima frunză uscată și cădea într-un rotocol leneș? Era angelic, puternic, inocent, mânat de un ideal, asta îl făcuse frumos, generos, delirant, ilogic și, poate, nedrept cu alții, dar ce putere emana din el! Și-acum? Cine-l privea din coclitele oglinzi? Un căzut, un dogit, o vechitură! Unde erau visurile lui de altădată, unde speranța că va domni la Vizanț, că pe monede va fi chipul său, că se vor face sigilii cu numele său? Amară era viața lui, și toate câte trecuseră! Zilele ce nu mai erau, fastidioase, pline de voluptăți păreau numai o viață visată de altul; cineva îl gândise; cineva îl dorea dincolo de ele, sleit, sărăcit, plătindu-i pentru tot ce fusese înainte trufaș, plin de mândrie, și-acum nu-i rămânea decât beatitudinea morții, sfârșitul de care se temea cu o ciudată voluptate. Epifania morții. Câtă căldură și plăcere în fiecare ceas trăit în primejdie, și ceea ce îl slăbea îi dădea și forță în același timp; ce era muritor în el se pregătea pentru distrugere și asta îl umplea de mândrie. Trăise: dragostea, spaima de dragoste, împlinirea ei și singurătatea de dincolo de dragoste când pierzi totul și ceea ce părea câștigat, al tău, era numai o înșelătoare iluzie...

Gândirea lui logică se rupea, căuta să lege întâmplări și cuvinte, voia să priceapă ce i se întâmplase; nu reușea, dând un

înțeles vieții sale ar fi sărăcit-o; trebuia s-o lase cum fusese, un șir imprecis de fapte, fără vreo explicație, gelozii pe un gest al Herulei, trădarea lui inexplicabilă la urma urmelor, ispita când o văzuse alergând spre biserica Maria della Salute, lașă dorință de a scăpa din lațul iubirii, ori poate chiar dorința de a trăi trădarea femeii; el, căruia nu multe femei i se refuzaseră, totul devenea de neînțeles... Extazul și frica, ruga și îndepărtarea, refuzul și revenirea în lațul necruțătoarei hierodule, vânatul venind după vânător și vânătorul care caută vânatul, regula nescrisă a celor ce știu să joace, dar trișează și se lasă trișați. Când fusese el cel adevărat, când crezuse în revoluție sau când o trădase și de ce pe un preț atât de la îndemână? Ce era un jurământ și ce era o sărutare? Când o iubea? Atunci când o auzea urlând în palatul Caragua de voluptate sau când își dorea să se îmbolnăvească pentru că îl părăsea pe neașteptate, ducându-se cine știe cu cine și unde? Când era adevărat că exista: atunci când o aștepta și ea nu venea și pe urmă spunea cu cinism că nu-i fusese dor de el și că se răzgândise pentru că se întâlnise cu Mario Fiano, ultimul ei amant, gângavul băiețel, plin de acnee, cu chipul său lăptos și priviri turburi; dar, la urma urmelor, putea s-o creadă? Nu erau destui cei din jur? Nu era mereu prezentul Christo, mantaua ei de ploaie și vreme rea când o părăseau amanții? Cel ce știa ce-i trebuie și unde s-o ducă pentru a-i potoli stenahoriile? Cine iubise mai mult între ei doi? Dar ea, Herula Lucrezia, chiar îl iubise și astfel arăta o iubire? Goana aceea printr-o Venezie plină de iluzii, unde totul era minciună; de la palatele răpănoase și igrasioase pe dinăuntru și arătoase, feerice pe afară care aduceau musafiri de pretutindini aici tocmai pentru că irealul oraș creea spaima că poți să te culci liniștit și că te poți trezi pe lumea cealaltă, în fundul lagumiei; asta probabil că-i atrăgea pe toți; ideea de a muri odată cu regala, impetuoasa, nemaivăzuta, unica Venezie... Să mori odată cu sunetele ei, cu oamenii ei, cu petrecerile nesfârșite într-un delir de culori, mirosuri și serbări, orgoliosul oraș

trăgând totul după el; fastul, desnădejdea, speranțele, vanitatea... Pândele lui pe sub podurile pline de lume, în speranța că o va vedea într-o gondolă cu altul și atunci ceea ce îi plăcea să creadă că este numai minciună în stare să-i stârnească dragostea, e adevărat și ar fi găsit motivul pentru a o părăsi, dar motivul exista: era soțul ei, omul lângă care dormea cel mai des; pe care nu voia să-l lase, doar o implorase să fugă cu el, avea destui bani, puteau să se ascundă undeva în lume; dar ea refuza cu o leneșă negare: „Nu e nimic de făcut, am mai încercat de câteva ori cu alți bărbați; de fiecare dată mă găsește și mi se face frică să nu mă omoare, și-l urmez, și el râde de mine, și-mi spune că dacă nu o să poată să mă mai întoarcă la el, mă va ucide“, ah, vorbele astea vulgare ca între slugi, dar atât de adevărate parcă... Stârnirea orgoliului, o gelozie adevarată, o iubire atât de cumplită încât să uite de mândria lui la care ținea cel mai mult? Visase pedepse pe care ea nu avea să le știe niciodată și după urile iute stârnite, cumplite în imaginație veneau iertările dulci și dorul de ea, și iar glasul cu care o întâmpina atât de supus că femeii îi stârnea râsul...

Scrinuri aurite, plafoanele vechi, uscate de focuri, ferestrele umezite de bruma de afară, oglinzile reci, înghețate ca niște vitralii întunecate, în care mișunau umbre, și bezna verde din zilele de vară, refracție a grădinilor oculte, în trepte, din jur, gândite de Alfano Stradiotte care atâta merit avusese spunându-i: „Cât ar părea de curios, nicăieri nu ești mai singur ca la Venecia unde ai nevoie de decor, de grădini, de copaci și aici e numai apă și ziduri, și trebue să-ți construiești ceva în jur ca să te apere de singurătate“. Știa el cât de singur se simțea în timpul certurilor cu Herula? O cunoștea dinainte? Auzise cum își părăsește amanții și voise să-l protejeze? Putregaiul ce creștea din mozaicuri și pereții umeziți, parchetul vechi care pocnea, ca și mobila, noaptea, la o căldură mai mare, iarna în singura lor iarnă, fâșâitul cearșafurilor, morbidul odăilor înalte, gheața, ambra, florile de geraniu din balcoane, aruncând și ele un miros

funerar în încăperile în care vântul mișca abia vechile perdele încărcate de prav; așteptarea, ura că nu venea sau întârzia, pe urmă o bruscă afecțiune, ceva încărcat de recunoștința că se primejduia și sosea aici, urmărită de gelozia celuilalt, care-i promitea moartea, și chiar exaltarea ei la ideea că Vimercatti va sosi vreodată în palatul Caragua, el fiind singurul care nu călcase aici spre a-i surprinde, și plăcerea femeii de a fi prinsă, de a fi ucisă cu el în același timp, Herula evocându-i scurgerea sângelui lor pe piatra atriumului; și așteptarea morții între rozele de Siria ce-i plăceau atât de mult, și-atunci, spunea, vor lăsa slobode apele fierbinți în bazinuri și de afară nu se va mai auzi clipocitul viselor, și ei vor dispare din această lume pe drumurile de apă ale lagunei. Oratoria deșartă a scenelor de împăcare în care erau atâtea stridențe și lucruri neadevărate, luate ca atare, și reproșuri, și strigăte, și insulte, și pe urmă împăcarea dureroasă; parcă mai trăise astfel de lucruri, nu era la prima iubire, dar de ce între atâtea femei exista numai una singură care ia totul, care îți schimbă viața și felul de a gândi, pentru care ești în stare de orice fel de umilință; femeia față de care nu eziți în nici un fel și ți-ai da până și moartea fără nici un fel de regret? Apoi dezgustul de tine și de aceea pe care o găsești asemănătoare cu toate femeile din lume și te miri de ce mai întârzii în dragostea oarbă care te-a scos din făgașul vieții obișnuite, ba chiar te cuprinde un fel de veselie că ai scăpat de un lucru plin de primejdii, că ești eliberat și că înaintea ta stă viața cu toate plăcerile ei; alte femei, alte prietenii și senzația că ai terminat cu habitudinea, că n-o să mai auzi aceleași cuvinte, și ești ca pasărea cerului, și nimeni nu te mai poate opri din drumul tău... Asta durând numai câteva zile care încep să se lungească și nu mai ai gust de viață și cauți ceva care să ți-l redea. Christo îl cărase după el în alte locuri, femeile visate să o înlocuiască pe Herula nu-i spuneau nimic și verișorul ei îl certa amarnic! „Dacă mă află, trebue să plec din Venezia o astfel de trădare nu se iartă.“ „De ce o faci?“ îl întreba. „Pentru că

te văd cum arăți și am cunoscut și eu sentimentul ăsta, pe ea mă răzbun". „Ai iubit-o cum o iubesc eu?" „Cine știe? Dar eram la fel, căutam alte femei și nu găseam, nu știu ce se întâmplă în asemenea împrejurări. Oricum, dacă vrei să scapi, există o singură ieșire. Altfel o să regreți, va fi din ce în ce mai greu." Femeile acelea se sileau zadarnic să-i placă, Hrisant simțea că ceva se ofilește în el, mai rezista câteva zile și îl ruga pe Christo să facă ceva, să-i împace. Trimetea daruri pe care Herula i le restituia, refuzând să-l mai vadă. Degeaba căutau bijutierii cele mai frumoase brățări, degeaba îi arătau pandantive și inele, moarte bijuterii în moarta Venezie în care el nu mai încăpea pentru că dragostea lor fusese pierdută...

*

Visase florile aruncate pe puturoasa Brentă, dincolo de locurile vilei Foscari, un mormânt de ginestre uscate pe care leneșa apă îl căra la vale. Herula privea la grămada fanată, frunze pălite pluteau în jur; sentimentul că tocmai călătoria aceasta distrusese dragostea lor îl persecuta și în somn; pe urmă, pe neașteptate îl visase pe Riga Velestinul sau pe Codrika, chipurile lor se confundau, careva dintre ei doi vorbea despre musafirii, imnografii, poleitorii și eburarii Vizanțului, totul se încâlcea. Prinții Răsăritului veneau spre el în nesfârșite convoaie, cetatea curvă strălucea din jumalțurile ei cloasonate, din fildeș, și în Piața Taurului se dădea jertfa, Magnaura măreață încă îl persecuta. Herula trecuse în rochia aceea în care era îmbrăcată când o văzuse pentru prima oară, cu părul ei ca o flacără. Erau acolo și Nicolo Depasta și Theodosie Zygomalas, ardeau ruguri în jurul arborelui nopturn care arăta ca un cireș înflorit și Hrisant se mira că nu arde și acela, înconjurat de umbre, cu chipuri pălite de preoți și de savanți. Era sărac-pulbere, cerșea în genunchi ca și când picioarele i-ar fi fost retezate. Patricii, consulii și comiții îl priveau de sus, cu milă; erau așezați în joasa tribună și vântul le mișca bărbile venerabile, eunuhii palatului

mişcând abia penele roşii, vopsite, de stârc ale uriaşelor evantalii cu care le clătinau aerul din jur. Caii legiunilor bizantine, numai argint şi hier, jucau pe loc, plini de spumă. Carneficele sub masca secretarului livornian îl urmărea prin mulţimea ce se strângea şi se desfăcea în faţa lui; pe urmă scena se schimbase, se afla pe Giudecca, peste care parcă atunci căzuse o zăpadă ca făina deşi la Venezia ningea rar; totul era glacial, gracil, prelung, diformat, eterurile lui îi jucau feste, apa avea o crustă albăstrie sau verde, culorile se amestecau, deveneau sumbre; băteau clopotele, era în ziua plecării, când Barbaro Vimercatti îl căutase în toate locantele ca să-i ceară ultimii bani care-i mai avea asupra-i, cu toate actele mincinoase, smulse în nopţile de joc, când pierdea nebuneşte sume neînchipuite şi acela îl punea numai să semneze în josul unor foi albe pe care mai apoi le umplea cu caligrafia lui brutală, plină de litere uriaşe. Palatele ruginite de vreme aveau o faţă căramizie, păreau dărăpănate, un alt oraş, de data asta negru, lua loc feericei cetăţi de altădată; apele urcau spre ferestrele oarbe şi acoperişurile plumbuite, sarea lagumiei mânca piatra cenuşie şi parcă totul pierea, devenea numai o ceaţă viorie, fără adâncime, peisajul se ştergea, rămâneau numai izvoarele subterane din care ţâşneau smârcuri murdare, toate gurile de canal ale Veneziei aruncau noroaie subţiri, aluneca pe o ghiaţă, parcă fugea şi în urma lui se aflau şi Attillio, şi Christo, şi Barbaro Vimercatti, cerându-i banii împrumutaţi; asudase, se sufoca în somn, aerul stătut din filegorie îi uscase pieptul, respiraţia gâfâită se auzea până în curtea în care Iusufache mai mătura anapoda, într-o dimineaţă senină de vară. Visul se întrerupea şi pe urmă nu mai avea logică sau se recompunea încât puteai să crezi că te treziseşi şi că eşti iar în mijlocul palatelor, strălucind de policandele aprinse, spre seară şi mirosul de gudron şi pepene al Veneziei îi revenea în nări. Promontoriul, Ducalele, Procuraţiile, San Marc, lustruite, şterse de vânturi, oamenii fericiţi pe terasele cahvenelelor, lanternele gondolelor aruncând pe ape, şterse serpentine galbene,

umezeala de seară a Veneziei, boarea, asudarea fierbinte a siroccoului, obloanele ce clănțăneau în vânt, gunoaiele plutind sub podul Rialto, o Venezie îngândurată și posacă lua locul încet-încet orașului plin de viață. Pisici sure, în cete, ca niște șobolani urcând treptele de piatră, glasuri guturale ce se strigau de departe peste amorțitele grădini de seară uscate de vântul cald, Hrisant auzea cum se sfoiegesc frunzele de parcă ar fi fost de ceară și se deslușea manfrina sau furlana și femei necunoscute dansau în rochii de mătase și decorul devenea iar lepros; curgea pe ape, macerarea zidurilor semăna cu ronțăitul șoarecilor la amiază, vara, când Hrisant îi auzea prin pivnițele umezite unde găseau de hrană cine știe ce resturi, dar nu se afla în Venezia, ci la Toporul, în câmp, era cald, fierbinte, se stropea cu apă din sfert în sfert de ceas, geaba perdelele de trestie de la ferestre, soarele pătrundea cu forță peste tot, nădușea zidurile, pe vremea aceea Crysafina sau o altă femeie dormea hipnotic lângă el, tresărea, era beată, se răsucea în pat, îl cuprindea pe neașteptate și îl încălăra iubindu-l încă în somn, cu ochii închiși și dând țipete mici pentru că nu mai aveau niciunul dintre ei snagă; era numai o furie a plăcerii, se storceau cu furie, luând totul unul de la celălalt; dar acum se afla în Venezia plecării, rece sau în plină vară, zăpada aceea era tot torpoarea lâncedă a grădinilor ostoite de atâta căldură, mirosul de nămol devenea înăbușitor; nu era Crysafina, era Herula, cea care venise pentru ultima oară la el ca să-i spună că nu era adevărat ceea ce-i spusese Christo, el nu înțelegea că o veche gelozie îl silea să mintă și că voia să-i despartă?

Totul se petrecuse într-o dimineață de toamnă, ploua, o ploaie oblică lovea în obloane. Hrisant nu mai voia s-o vadă. Cu o seară înainte, Christo îl vizitase aici; avea pe față o ticăloasă bucurie, fața-i lucea de căldură veche, stătută de afară, dar și de plăcerea a ceea ce avea să-i spună.

– Ce-i cu tine? îl întrebase. Arăți fericit ca și când ai fi câștigat la joc...

– Chiar așa și este, spusese celălalt. Am jucat cu Vimercatti aseară, în trei ceasuri i-am luat toți banii. Vrei să-i vezi?

Hrisant nu avea astfel de curiozități. Christo scosese o pungă de piele și golise pe masă talerii austrieci de argint. Erau mulți, sunau bine.

– Ei?

– Ce? întrebase beizadeaua.

– Nu-i recunoști?

Hrisant nici nu privise spre masa pe care celălalt vărsase într-un gest măreț monedele sunătoare.

– Banii nu au miros, spusese, un taler seamănă cu celălalt, de unde aș putea eu să-i cunosc?

Christo râdea cu dinții lui strălucitori, părea vestitorul unui teribil adevăr.

– Numără-i!

– Ai vreo datorie la mine, nu-mi amintesc...

– Numără-i!

– Nu înțeleg!

– Sunt 40 000, asta nu-ți spune nimic?

Nu înțelegea. Era poate nedormit, făcuse o noapte mică citind „Istoria amorurilor celor mai gingașe ale Parisului“ și nu vedea ce dorea a-i spune verișorul Herulei.

Tăcerea dintre ei devenea stingheritoare.

– Și dacă ar fi 40 000 ce ar însemna asta?

– Cât ți-a cerut iubita ta alaltăieri pentru mormântul lui Vimercatti de la San Michele?

Stupoarea îl amuțise. În cele din urmă reușise să îngâne:

– Nu se poate!

– Ba se poate! I-am câștigat de la Attillio azi noapte! Sunt ai tăi, ți-i restuiesc!

Hrisant se ridicase și-l privea cu o uitătură sălbatică.

– Ia-i! Sunt ai tăi, nu ai mei. Sunt câștigați la joc, nu-mi da de pomană, și chiar dacă ar fi ai lui Vimercatti nu pot să-i iau. Eu, în locul tău, nu aș fi spus un asemenea lucru! De ce o faci?

Christo pălise, îl privea ca pe un nebun.

– Dar nu înțelegi că-și bate joc de tine? Că te-au ruinat amândoi; ea și bărbatul ei, așa face cu toți, eu am pățit-o printre primii și nu mai vreau s-o pățească și alții...

Hrisant îi întorsese spatele și nu voia să-l mai știe acolo. Celălalt își adunase talerii și-i vâra în punga de piele, cu siguranță că nici nu se gândise cu adevărat să-i înapoieze banii, ahtiat și sărac cum era, voia numai să-i spună că e mințit de Herula. Da, banii erau ai lui, cu două zile înainte ea venise aici de dimineață, cernită, într-o rochie neagră, spunându-i că merge la San Michele și că-l roagă s-o însoțească; era tristă, abia vorbea, ce se întâmplase cu ea? o întrebase. „Ce să fie, creditorii îi scoseseră în vânzare cavoul familiei Vimercatti și trebuia să facă ceva, să depună osemintele celor morți undeva, în vreo capelă până când avea să facă rost de 40 000 de taleri cu care să cumpere un alt cavou. „Cum, și pentru 40 000 de taleri, lași să ți se ia acest loc scump inimii tale?“ se mirase el cu o candoare de care cei doi sau cei trei tâlhari, probabil că râdeau și acum. „Nu-i am“, spusese Herula. Nu-mi ajunge că apele au mâncat tot locul din jur și ea piatra a început să se scufunde și că într-o noapte nu o să mai găsesc nimic din aceste pietre și rămășițe, ca să nu mai spun că risc ca bețivanul de Attillio să mă lase să fiu înmormântată într-o groapă comună...“

Îi pusese banii pe o măsură și se prefăcuse că are treabă un minut sau două, cât ea ar fi trebuit să-i ia. Dar la întoarcerea în înaltele odăi, banii erau tot acolo. “Ce faci? De ce întârzii? Spui că ești așteptată și că monumentul acela sau ce este va fi vândut, și ce se află înauntru, rămășițele celor din familia voastră, aruncate cine știe unde. Du-te, primește-i, nu-mi mulțumi...“ Herula sta neclintită și privea afară prin ferestrele

înguste ce dădeau spre canaletto-ul pustiu. „Nu pot. Nu am să reușesc să-ți înapoiez niciodată această sumă..." „Dar cine-ți cere să mi-i înapoiezi?" și ca să curme încurcătura în care se aflau, dispăruse, lasând-o singură acolo...

O auzise plecând târziu cu gondola care o aștepta. Nu o privise. Și-acum venea Christo și-i arăta unde ajunseseră acei taleri. Atunci ar fi trebuit să plece, să n-o mai vadă niciodată, dar o lașitate pe care n-o putea birui, îl ținea pe loc. Cine știe ce intrigă mai făcuse acest Christo Hrisoverghi? Dacă talerii erau, pur și simplu, ai altuia, de unde să-i cunoască el? Dacă suma coincidea? De întrebat pe Herula nu putea s-o întrebe, chiar dacă ar fi fost o chestiune de viață și de moarte: nu vrei să scapi pe cineva la care ții, dându-i o sumă de bani și după aceea s-o întrebi ce a făcut cu ea! Mai ales pe o femeie pe care o iubești. Putea să vorbească despre orice cu ea, dar despre mormântul familiei Vimercatti de la San Michele, asta, niciodată. Așa încât tăcuse, suferind cumplit. Ar fi putut să se intereseze printr-un interpus, prin Alfano Stradiotte, sau prin secretarul livonian, dar asta însemna că mai aflau și alții despre secretul care era numai al lui și al Herulei și un bărbat ca el nu putea să divulge un astfel de lucru. Numai nebunul de Christo să nu apuce să se laude sau să-l batjocorească în cercurile lor; dar acela nu ar fi fost în stare să facă așa ceva, cât era de ticălos, pentru că o iubea încă, cu siguranță pe Herula și onoarea îl oprea s-o bârfească, dar cine mai știa ce se mai putea întâmpla? Nu-i părea rău de generozitatea lui, cheltuise mult mai mulți bani de când se afla la Venezia, aruncase cu ei, ca și când ar fi vrut să-i termine mai repede, suferea numai la gândul că cineva știa cât fusese de ridicol și cum o crezuse pe femeia ce nu avea nimic sfânt. Răbdase, se mira numai că ea nu-l mai căuta, deși nici el nu-i mai dăduse nici un semn; tot Christo venise spre seară, peste vreo săptămână și-l întrebase neliniștit:

– Ce-i cu tine? Ești bolnav? Herula întreabă de ce nu te mai arăți?

Hrisant nu-i răspunsese, îl găsise stând cu lumânările neaprinse în odăi, cu niște struguri dinainte, din care ciugulea nepăsător.

– Ce să-i spun? mai întrebase după un timp celălalt. Sper că nu vrei s-o lași să înteleagă că ai aflat de la mine ce-a făcut cu banii tăi?

Hrisant nu răspundea în nici un fel.

– Bine, atunci să pricep că nu vrei s-o mai vezi?

Plecase spre ușă, dar se întorsese:

– Totuși, o explicație se cuvine să-i dai, nu înțelegi? Altfel va bănui. Inventă ceva; că ești bolnav, că te-ai îndrăgostit de alta; tăcerea ta nu o va face decât să ne urască pe amândoi. Măcar dacă ai demnitatea de a uita ceea ce ți-am spus, du lucrul până la capăt, prefă-te că nu știi nimic; trimete-i un dar, niște flori, minte-o, numai să trecem peste momentul ăsta, dacă nu vrei s-o pierzi, mai ai vreme să dregi ce ai stricat...

Zăcuse câteva săptămâni în încăperile în care nu mai pătrundea decât secretarul livonian cu portocale și băuturi reci. Toamna venise cu nesfârșite ploi, sâcâitoare, apele negre ale canaletto-ului nu-l mai îndemnau să iasă, făcuse focurile mai devreme deși nu era atât de frig. I se părea că Buranul sgâlțâie obloanele; măcar, de s-ar fi umilit să vină aici, să-i spună ceva, dar rezista, era mai puternică decât el. Citea câteva ceasuri, măcina plictiseala, se gândise de câteva ori să cheme pe vreuna din acele femei pe care le cunoștea și care abia așteptau să le dea un semn, dar i se părea că răzbunarea lui ar fi fost prea meschină. I se năzărea, sau iar auzea țipetele nebunilor pe calli; ei alergau după putane sau scuipau pe copiii ce-i loveau cu pietre; ah, ce oraș! Ce mai căuta el aici? Își făcuse bagajele de câteva ori, secretarul livonian îl privise cu scepticism, știa că nu era nimic serios în toate astea; o să-i treacă...

Nu-i trecuse. Christo, marele maestru al ceremoniilor o adusese cu tot grupul lor de prieteni într-una din serile cele mai întunecate din noemvre; erau mascați, mergeau la un bal, aruncau cu confetti pe pavimentul dat cu ceară al saloanelor și suflau în trompete de carton, guițând ca la Carnaval. Costumele de mătase amestecate, veselia tâmpă a musafirilor, faptul că erau băuți și sgomotoși îl indispusese la început, dar când o văzuse pe Herula Lucrezia într-un costum de matelot, toată furia lui luase chipul unei înduioșeri ciudate: era un fel de a-i scuti pe amândoi de explicații.

– Ce faci? Nu vii cu noi? îl întrebase, ca și când nu l-ar fi văzut de o zi.

Ochii ei mari, arzători, acel trup mulat de mătasea strălucitoare, abia strâns într-o vestă neagră, aerul fericit, un fel de amețeală în tot ce făcea, o inconștiență dulce, totul îi produse o dorință arzătoare. Nu voia în acel minut decât să-i simtă mirosul cărnii, să-i ia brațul pe care i-l întinsese, ferm, imperativ, căruia nu-i rezistase.

Și nebunia legăturii lor continuase încă în acea iarnă, plină de certuri, de o agonică încleștare. Știau amândoi că ceva se pierduse, că se îndepărtau tot mai mult unul de celălalt și atunci se iubeau cu o disperare prelungită; reproșurile curgeau, Herula îl învinuia că trăise în tot acel timp, cât nu o văzuse, cu Daria Fini care se și lăudase că o înlocuise pe ea, pe Herula, dar se înșela târfa și nemernica pentru că mai bine mureau amândoi decât să i-l lase: biete cuvinte mincinoase în care nu mai credeau niciunul dintre ei. Și nebunia inițială revenise: îi aducea bijuteriile cele mai năstrusnice și ea le refuza; aruncase scarabeii de aur, și lănțugurile cu briliante pe podele și voise să le sfărâme, pe urmă se înduioșa, le culegea de pe jos, cu o piozitate caraghioasă și se bucura ca un copil că nu se stricaseră, reconstituindu-le cu răbdare, punându-le la gât, biruitoare, sărutându-l și spuindu-i că nici un bărbat nu fusese atât de nebun ca el, Hrisant, și atunci ceea ce mai rămăsese din înflăcărarea

dragostei lor, reînvia; ploile nesfârșite ale acelei toamne întârziate și începutul de iarna îl trăiseră ca într-o beție continuă. Herula întârzia nopțile la el și când o întreba dacă nu-i era frică de bărbatul ei, îi răspundea că abia aștepta ca el s-o ucidă, și că ar fi foarte bine dacă i-ar omorî pe amândoi; asta i-ar uni pe veci, ce-ar putea să-și dorească mai mult? Totul era ca o boală din care nici moartea cea adevarată nu putea să-i scoată, orice ar fi făcut...

*

Pe la amiază, într-o luminată zi de primavară, Hrisant se trezise cu Vasilică Ghica în filegorie. Era îmbrăcat într-o jiletcă ușoară, purta joben și pantofi de prunelă, sosise într-o trăsură neagră, cu două sirene de argint de-a dreapta și de-a stânga vizitiului; avea un aer compătimitor de cum intrase, își scutura pravul de pe încălțări și se bătea nerăbdător cu mănușile de bumbac pe coapse, punând bastonul alăturea.

– Bine te-am găsit, vere. Am venit să-ți dau o vizită! îi spusese cu glasul lui cu doagă și atunci Hrisant își adusese aminte că printr-o complicată legătură de familie se cam înrudeau, cum se înrudeau cam toți boerii în Bucuresci, dar era prima oară când o afla.

– Șezi, îl invitase Hrisant, deși prezența oricărui strein în încăperea lui, din în ce mai sărăcăcioasă, îl mâhnea, dar acum nu se mai schimba nimic pentru că nu mai avea paznici, nu mai avea slugi, dacă nu-l punea la socoteală pe ultimul său drept credincios: pe Iusufache, dus în dimineața aceea după încurcatele trebi lăsate în seama lui de beizadea.

Vasilică Ghica, ras bine, dat cu parfumuri, inspecta cu un ochi sever încăperea.

– Faci copilărește de nu șezi, zisese Hrisant.

Celălalt nu-i răspunsese, scruta cu un ochi sagace filegoria.

– Ăsta-i claustrul tău? Toată lumea vorbește că ești bolnav și că nu vrei să te îngrijești. Mulți se bucură că ai scăpătat și

că o să le lași o suvenire pietoasă, mai ales de la pozna pe care le-ai făcut-o cu Săptămâna nebunilor, dar eu te-am iertat. Chiar am venit spre a-ți oferi ceva bani, dacă ai avea trebuință...

– Eu? se mirase Hrisant. Cum să am trebuință de bani, sunt bogat...

– Pe dracu, bogat! Toată lumea știe că ai vândut ce-ai mai avut și că te caută creditorii din cele striinătăți, și băncile. Pe cine minți tu?

Hrisant se ridicase în coate și-l privise sfidător:

– Să nu mă ridic de aici să-ți arăt diamanticalele pe care le-am adus, că n-aveți voi, cu ai voștri, strămoși și urmași, nice cât sub unghie, și o să vă speriați... Nu mai intriga și tu, și-mi face numele de rușine. Sufăr, o să-mi treacă, o să merg la medici să iau ierburi, leacuri. Mai bine, că tot ai venit, spune-mi ce mai e pe-afară? Dacă o vezi pe Doamna, dă sărutări de mâini de la mine și spune că abia aștept s-o văd și să-i prezint omagiile. Dacă n-ai greață de băutură să-l chem pe Iusufache și să-ți dea o vutca, ceva, că știu că folosești, mai ales în vizite...

– Nu, nu-i nevoie. Mă aflu în dulce, acum mănânc nuci. Am băut aseară destul și dacă o mai țin astfel nu o să mai fiu harnic la femei, mă lasă câinele, nu te supăra că te refuz. Am fost și eu nebun de cheltuitor, dar mi-a trecut; nu vrei mai bine să te duc la spicer, să-ți dea ceva, un balsam, un ulei de întărire, o apă de plumb, aloes, ori să-ți puie frunze de varză acră la inemă, ori să-ți facă vreo baie de șezut, să te umplu de binefaceri...

– Nu-i nevoi, vere, spusese Hrisant, nu te uita la mine că am slăbit și că sunt palid, nu am mai ieșit din casă, asta e, dar mă dreg eu, nu avea grijă...

– Cum vrei, dar să știi că s-au înmulțit vindecătorii, știu niște frizeri care ți-ar pune lanțete, ți-ar vârî niscai clistire undeva sau să-ți dea droguri purgative, că nu te simți bine, parcă eu nu văz, ci văz... S-au deschis și niște stabilimente evropenești, cu apă rece, sămurită și caldă pentru ușurarea omenească. La Baia Țiuloaicăi ai putea face o cură de apă, avem dohtori

în Bucuresci cu bun ipolipsis, faci rău că nu te cauți... Oricare dintre ei ți-ar precurma boala de care zici că suferi. O clismă, acolo, ți-ar face să-ți revină pohta de mâncare, de ce te ferești? De ce nu bei niscai pelin să-ți facă foame? S-a inventat și-un panaceu: Morison, neste hapuri; le înghiți și te învie, nu de alta, dar iar mă întreabă muierile de tine, cât te-ai dărăpănat? Nu mai dau navală încoace, că nu le mai îmbie nimic, și nu te-au iertat că le-ai ruinat, pe ele și pe ai lor cu nebunia ta, cu serbările acelea de nu au mai avut loc...

– Nu-i adevărat! se supărase Hrisant, vorbind cu o convingere nebună. Poate ai fost tu plecat în timpul acela; întreabă pe toți: ce trăsuri, ce petreceri, ce fântâni artizicești, am dat cep la 40 de butoaie de vin, curgea șampania ca râul Doamnei, numai spume, și fetele, cum mai erau ele împodobite și cine le-a împărțit, izmarande, perle de Venezia, și lănțuguri, și inele cu zarimf, zăbăluțe de argint și pinteni pentru echitație la Herăstrău?

Celălalt nu-l mai contrazisese, dădea numai din cap ca și când ar fi ascultat pe careva întors de pe Steaua Păstorului.

– Hai mai bine să-ți torn ce mai e pren Bucuresci. O știi pe-a lui Cuscungachi, pe Calița, podoabă negrăită, că acuș s-a făcut și ea de măritat, pe când te-ai întors, abia repeta alfabetul. Nu, și nu, s-o ia pânzarul Carabet, s-o ducă în așternut cu miros de busuioc și iarbă mare, tânjea, ce mai, după ea; a tocmit trăsură, cai, cu marafet, vinul fierbea în boloboace, s-au făcut strigările; au adus lăutarii de la Puțul cu zale, când colo, ce să vezi, mirele pe la miezul de noapte a găsit ușa spartă! Scandal, bătaie, sânge a făcut-o. Au rușinat-o, au pus-o pe mătură ca pe o curvană, cu rudele lui, că are cinci frați, cum știi, a plâns; mirele cât era el de înalt și cocorat, de năduf au chemat pe Arghira de la Podul de pământ și-a îmbracat-o în mireasă, a umplut-o de bani și-au petrecut trei zile. Pe mireasă au dus-o la Spitalul nemernicilor și se află în judecăți cu Carabet care-i cere tatălui despăgubiri

pentru rușinea făcută față de venirile de musafiri ce le-a suportat în casa lui, ca încornorat ce era.

Pe ulițe trecea aparul cu putina lui și striga păgubos:

– Ia apa de băut! Eau, Oooo, apă, apă, ia apa, ia apa...

Orașul părea deșert, soarele încropea, primele muște bâzâiau, izbindu-se de geamuri. Pe Vasilică Ghica îl apucase desgustul, dar parcă agonia înceată a celui ce atât îl disprețuise odată îi făcea bine, avea să-l povestească la cafineon, să-i facă pe ceilalți să-i plângă de milă, ba, de-al dracului, o să le ceară să-i aducă fiecare ceva bani, ori scule că era tare scăpătat...

– Și Princepele cel nou, ce mai face, cu ai lui boeri, s-au terminat dresul Curții și mai pălăvrăgesc aceia ca înainte, ai noutăți?

– Cum nu? se bucurase Vasilică Ghica, căruia îi răsărise de bucurie că i s-a făcut o asemenea îndemnare.

– Ei? Ei? tresărise bolnavul din patul lui.

– S-o luăm pe rând, să nu scăpăm ceva, le ticăi oaspetele. Pe nemernicii din jurul lui, îi știi: Stau în Scripturi și preacurvesc cu plăcerile de sub pântec; se aruncă asupra meselor strălucite și spun altora să se sfiască spre a nu se îngrășare; cu sfat bun beau vinul și săracilor le lasă apa de Giulești; trăiesc într-o viețuire deșartă și cer celorlalți să se umilească; se scoală târziu, și-i mână pe ai lor la treabă din zori de ziuă; de multul banilor și de sătui, nu mai termină cu predicile; sunt umpluți de răutate și invidii și Princepele, care-i drept, vrea să le mai taie din coaie: să-i mai scurteze pe la subsori, pe unde puroiesc; ei chițăie și trag libele injurioase. În față îl preamăresc și pren locuri ascunse îl batgiucuresc, dar mânia e dracul întristării și veninul șerpilor. Domnul clocotește între ziduri și-l dor intrigile, dar nu poate singur, nici să tocmească lucruri necuviincioase nu-i este îngăduit; vorbește în pilde și ceilalți se fac a nu-l înțelege, până i-o izbăvi odată cu urechea bătută în cuie la răspântii, să-i mântuie de colibeturi. Ascultă la mine, o să-i auzi pe nătângi că ajung la linte, și la fasole cu apă, și la vin împuțit, că din băutură li se trage; se adună și se îmbată și pe

urmă devin rău îndemnători, ori el nu mai poate, câtu-i de blând, așa că s-a cam pus pe capul lor și n-are nice o vină după proasta-mi judecată... Dar nu te-am plictisit?

– Nu, nu m-ai plictisit, tăgăduise Hrisant.

Vizita lui îi făcea bine, deși încă nu aflase care era scoposul ei cu adevarat.

Vasilică Ghica privea în jur, ca și când ar fi căutat ceva ce ar fi uitat la ultima lui înfățișare de la care trecuse destulă vreme.

– Ai pierdut ceva? îl întrebase Hrisant.

– Nu, mă gândeam numai că tu, nu știu dacă te mai uiți în oglindă, te-ai cam scurs, cad hainele de pe tine, nu mai ai mult; nu ai vrea să-ți fac vreo înlesnire ceva, să mă îngrijesc de trupul tău schingiuit pe lumea asta...

– Vrei să zici că mă duc, că vă las?

– Toți ne ducem, făcuse Vasilică Ghica visător, omul e mai bine să se îngrijească din vreme de sufletul lui. Mă gândeam că poate ai mai pus ceva deoparte, e păcat să cadă vreun lucru scump pe mâna slugilor. Nerantula Mavrodin mi-a arătat inelul pe care i l-ai dăruit, să nu te superi, așa-s muierile, se lăuda; mă gândeam că poate mai ai niscai bijuterii ascunse; le-am putea pune la adăpost, că e păcat, văd că totul se ruinează, slugile astea te-au stors de tot ce aveai, se milesc pe la unul și altul în oraș de parcă ai fi Iov pe grămada lui de gunoi, mai mare rușinea; nu e mai bine să mă lași pe mine să mă îngrijesc de afacerile tale, mai mult de asta am venit. Secretarul te-a lăsat după ce mai mult râvnise la cele ce mai aveai decât să te ajute, dușman îți era, ca orice apropiat care-ți știe secretele; în numele prieteniei noastre, zic că ar fi mai bine să-mi încredințezi ce mai ai, adică bani, acturi, tot ce poate să mai folosească, să te scoatem din mizeria asta, că uite cum ai ajuns...

Hrisant Hrisoscelu simțea că era vremea să-l pălmuie. „Uite ce-și permitea licheaua, dar cine-l chemase pe el aici să-i socotească ce-a mai rămas din averea sa?“ Lacomul și fiara, viermii banchetau pe trupul lui încă viu, Vasilică Ghica vorbea ca

logofeţii bisericeşti la înmormântări. Mai bine cerşitor la Mânăstirea Arhimandritul decât să se dea de viu pe mâna hulpavului ăstuia; mai bine să intre în defăimarea lumii decât să ajungă la pomana lui Vasilică Ghica...

Nu-l mai asculta, acela vorbea, vorbea, cuvintele sburau pe lângă urechile lui astupate, îl ura de moarte, dar nu-i arunca nici o privire şi după ce Vasilică Ghica îşi bătu gura de pomană încă un ceas şi mai bine, înţelegând că e de prisos şi că numai că nu e poftit afară, musafirul se ridică, îşi luă bastonul şi jobenul de mătase, făcu un salut: „Păi de azi încolo, cred că n-o să ne mai bonjurim!" şi dispăru, lăsându-l singur, nu înainte de a-i aminti că odată cu moartea începea uitarea cea mare şi pustiul neexistenţei şi că nu va avea cine să-l pomenească, dar de aceste lucruri de mult nu-i mai păsa lui Hrisant Hrisoscelu...

Secretarul livonian îl înştiinţase într-o duminică de demult, la Venezia că băncile îl amână mereu, când era vorba de scos noi sume.

– Cum adică? Nu avem acturi bine întocmite?

– Ba, da.

– Atunci?

– Vor să mai întrebe, pentru că dacă o mai ţinem aşa, vor da faliment. În mai puţin de un an şi jumătate s-au dus peste două milioane de taleri. Au secat şi ei, vor să mai întrebe, colo, colo. Li se pare că risipa e prea mare şi că ar mai trebui oprită...

– Nu-mi pasă de ei; să plătească dacă avem acoperire.

– Avem, dar mai sunt poliţele lui Barbaro Vimercatti. Crezi că el nu şi-a luat măsuri? Joci, scrii, iscăleşti, nu te uiţi, s-au adunat 350 000 de ducaţi şi peste 300 000 de taleri; nu e bancher în lumea asta care să arunce pe fereastră sumele pe care le cheltuieşti.

Dar mobilele? Tot ce am pus înăuntru; ele nu valorează nimic?

– E cam puțin. Zic să ne strângem, altfel vom fugi cu coada între picioare. La o nevoie cine ne mai împrumută?

– Cum, cine? Prietenii mei; doar ai văzut în ce societate mă învârt...

– Nu crede în prietenie la nevoie; e sfatul unui om mai bătrân.

Niciodată Hrisant nu se gândise câți ani are fiul Militrisei și al contelui Goncearov. Îl privise, avea un chip fără vârstă, ușor obosit, ca unul care trecuse prin multe. Modestia lui, știința de a tace, și de a nu da sfaturi decât când era întrebat, îi plăcuseră beizadelei. Dar acum ce-l apucase? Erau ei chiar la fundul sacului? Îl întrebase. Nu era chiar așa, dar nici departe nu se aflau; trebuia să știe din vreme că-l așteptau zile grele. Îi amintise de moșiile lui din țară; le putea amaneta, să n-aibe nici un fel de grijă, nu era un scăpătat. Numai că sfaturile bune nu sunt ascultate, mai ales când era vorba de un tânăr ca acest stăpân al său. Și ziua cea mai tristă sosise. Socotelile, oricât le ura el, erau limpezi: băncile nu mai aveau ce să mai livreze, polițele lui Vimercatti trebuiau onorate; unde mai pui creditorii care aflaseră și ei de ruina acestui strein păgubos care reușise să toace cu atâta ușurință într-un răstimp atât de scurt o sumă colosală? Trebuia făcut ceva; încercase să câștige la joc și chiar reușise de câteva ori, dar ceilalți, în frunte cu Vimercatti, începuseră să-l ocolească, ba erau obosiți, ba trebuiau să plece în provincie după niște lucruri mereu amânate; nu le mai convenea. Altceva erau partidele în care el pierdea cu bună știință, și altceva, acum, când Hrisant avea nevoie de bani, și-și încerca șansa fără cruțare. Mersese în locurile lor de pierzare din bunele zile de altădată, în tripourile de lângă Rialto, dar cu faliții nu încerca nimeni să joace prea mult; n-aveau chef să-l vadă fără un sfanț, doar îl cunoșteau de mult și nu i-ar fi stat bine să înceapă a se împrumuta de la alții; el, căruia îi merseseră toate atât de bine până atunci și care nu se uita la bani. Pontau și pe sume foarte mari pentru a-l sili să iasă din joc, dar el mersese

curajos și câștigase de câteva ori; se părea că norocul orbesc îl însoțește; avea memorie, îi luaseră frica; cât puteau, îl evitau; plecau de la mese de parcă ar fi fost ciumat. Cu ce câștigase se mai încropise. Ducea aceeași viață destrăbălată, aruncând cu banii, sfidându-i, îi invita la el, la țară sau în palatul Caragua, la petrceri, dar numărul musafirilor scăzuse simțitor; veneau numai curioșii și pierde-vară, ca alde Christo sau Mario Fiano; Mazzacoratti sau marchizul Ottoboni, Faggiano și Vimercatti trimeteau invitațiile înapoi prin servitori, în ideea că erau plecați din Venezia; dar el știa pe unde se ascundeau, le scria cuvinte usturătoare prin Hrisoverghi care le înmâna leterele injurioase, dar acelora puțin le păsa. Apăruse în schimb Herula Lucrezia, care dormea la el câteva zile și nopți, dăruindu-i-se cu o frenezie necunoscută.

– Ce-i cu tine? o întreba.

– Nimic, se mira ea, ce să fie? A început să nu-mi mai pese de bărbatul meu. Aș vrea să mă despart de el, e și mai gelos, câteodată cred că nu o să mai apuc dimineața care urmează, înțelegi?...

– Nu ai auzit nimic despre mine? o întrebase îngrijorat, cercetându-i chipul pe care nu se putea citi nimic.

– Ce s-aud?

– Că nu mai am credite, că bancherii au început să mă refuze și chiar Barbaro nu-mi mai acordă împrumuturi decât cu dobânzi pe care nimeni nu le-ar primi...

– Nu știu nimic, și puțin îmi pasă de faptul că ești sărac. Eu te iubesc și așa, poate mai mult chiar. Nu ai aflat că în fiecare femeie trăiește o soră a bărbatului? Am să fac totul pentru ca să te ajut. De câți bani ai nevoie?

– A, încă mă descurc, nu-ți face griji.

– Spune-mi orice sumă; pe Barbaro îl conving eu să nu-ți mai ceară dobânzile nebunești cu care i-a ruinat pe atâția. Îl cunosc: e lacom, nu ar fi trebuit să iei nimic de la el; e josnic, nici pe frate-său nu l-a cruțat...

Pe urmă, uita de toate aceste lucruri, părea înverșunată, asculta vântul de afară

– E Bora, bate a pagubă, și doar nu e anotimpul lui. Ce ai să faci dacă pleci din Venecia?

Ciudate întrebări punea după atâtea sărutări.

– Nu știu. Am să mă întorc acolo, în Răsăritul meu, de unde vin. Am să vând ce am și am să revin. Sunt foarte bogat.

– Atunci e foarte bine, am să te aștept, nici nu știi ce greu are să-mi fie fără tine.

Obloanele erau sgâlțâite de curentul canaletto-ului. În piețele pustii din apropiere se strângeau tarabele scoase afară și pânzele care le acopereau. Mirosea a peste stricat; dinspre lagună se întorceau bărcile grăbite, să nu le apuce furtuna.

– Acum ar trebui să murim amândoi, spunea Herula Lucrezia. Să închidem obloanele și să dăm foc acestui palat. Focul e purificator. Nu ți-ar place?

Era frumoasă, cu chipul ei livid în umbra vagă a încăperii. Soarele orb de afară arunca numai o scursură galbenă de lumină. Se auzeau frunzele uscate prematur în obositele grădini ale Veneziei, roase de buran, ceva ce scrâșnea pe granitul unsuros peste care apele împuțite trecuseră în valuri. Era frig, ar fi trebuit să aprindă focurile cele mari, deși iarna cam trecuse. Un cer clocotitor rodea asfințiturile, se făcea și mai rece în acel oraș deschis spre mare.

– Vino! îl chema.

Era ostenit, slăbise, femeia avea ceva devorator în tot ce făcea.

– Tu nu simți cum viața ni se duce, cum trece pe lângă noi? Să luăm totul de la ea.

Trupul îi era încă tânăr, musculos, alb, sânii puternici, când se ridica părea un arcaș plecat la vânătoare, umbla cu pași mari prin odăile înalte în care încă mai stăruia amăruia căldură din alte nopți mai fierbinți, pentru că aici nu știai când e primavară, vară sau toamnă; nici iernile nu erau statornice; blănile albe pe care se tăvăliseră până atunci încă miroseau a trupurile

lor încinse. Numai pereții strângeau în ei ceva mohorât, sgrunțuros; se erodau secret, în covoare parcă ar fi tors un milion de molii, mobila grea și neagră strălucea mat și troznea noaptea când focurile, într-adevăr se reaprindeau și o lumină mișcătoare se urca pe pereții igrasioși. Palatul Caragua avea ceva nesănătos, vechi, putred, restaurările grăbite nu reușiseră să scoată din zidurile lui rumegătoare pecetea timpului trecut. Ceva salin, mușcător care le făcea sete plutea în aerul odăilor. Nici florile ce soseau mereu cu o gondolă nu reușeau să scoată mirosul de umezeală și ruină, de mucegai și iarbă de mare.

Hrisant o alungase de câteva ori, amintindu-i de Vimercatti; ea se lăsa greu convinsă. Îl privea ca pe un bolnav de care trebuie să ai grijă și asta-l scotea din sărite. Se hotăra greu să părăsească patul uriaș în care rămânea ceasuri întregi singur, fără să ceară nimic servitorilor, golit, fără nici o dorință, bând doar din carafele pe care mereu le schimbau servitorii, un fel de licoare verzuie de lămâie amestecată cu eterurile pe care i le aducea Herula și care-l scoteau iute din lene. Atunci își lua băile, începea să umble, îi era foame, pe urmă vântul de afară ce nu mai contenea îl făcea să recadă în starea de torpoare pe care nu mai reușea s-o domine. Adormea, visa, avea coșmaruri, ceva îl rodea secret, un fel de frică de zilele care urmau: creditorii lui încă nu se arătau atât de enervați de faptul că el nu-și achita dobânzile măcar; Barbaro era mai nesățios, se prefăcea că are treabă în vreun loc mai apropiat și că trecuse numai să-l vadă pentru că auzise că nu-i mai mergea atât de bine cu sănătatea, că avea o slăbiciune ce nu-l părăsea, ba îi mai aducea și niște siropuri de întărire, în semn de prietenie. „Îmi ia măsura la coșciug", gândea Hrisant, vorba lui Christo. Despre datoriile lui nu pomenea nimic, avea numai privirea aceea ațâțată a creditorului care cântărește din priviri cât poate să răscumpere din acele mobile, din covoare și ce mai avea el ascuns prin sipeturi. Nu arăta nici mulțumit, nici îngrijorat, dar beizadeaua simțea că mult nu mai putea trece și vor începe presiunile, și doar el

nu era singurul. Sporeau datoriile la bijutieri, la croitori și cismari, la florari...

Și din frica ce creștea pe nesimțite, în el se născuse o ură feroce pe orașul acela atât de trist când ea nu venea, atât de strein în zilele și nopțile, pustii și nesigure și tot fastul lui arăta ca un decor sumbru în care stătea parcă zidit. Nu mai ieșea din odăi pentru ca să nu întâlnească pe cine știe ce cunoscut care l-ar fi privit ca pe un sărman lovit de boala săraciei sau pe vreun creditor ce i-ar fi amintit niște termene. Noaptea avea lungi coșmare amestecate. Uneori credea că Venezia fusese invadată de valuri și că la ferestrele palatului Caragua, acoperite de obloane Bora ridicase apele. Îi era frică să se trezească și să cerceteze dacă visa sau într-adevăr de afară îl apăsa o masă uriașă de apă. În coșmarurile acelea auzea fâsâitul marilor vase de la sărbătoarea Redentore, scârțâind și lovind cu catargele lor acoperișul. Într-o noapte, în somn, crezuse că deschisese ușa balconului și privise spre piața San Marc. Orașul tot era verzui, poate eterurile lui fuseseră de vină, dar piatra albă a pieții, dalele pe care apele revărsate le spălau aveau ceva translucid, alunecau; nu era nimeni în jur, numai cerul; pustiu, și deodată, simțise fărâmarea coloanelor Ducalelor ca și când ar fi fost surpate; păreau făcute din nisip și dinspre lagună soseau spumele albe ale mării ce-și întinsese valurile până aici. Bucăți tronconice de piatră sculptată se rostogoleau spre locul unde se afla, dar totul se întâmpla într-o mare liniște, stâlpii păreau grei, el se sufoca simțind că va fi sfărâmat odată cu locul în care se afla și arhitravele crăpau, sgâriindu-i fața, cornișe, grifoni, frize, toate păreau de cocă, temeliile de piatră și palafiticolii de sub buzele orașului plezneau ca niște artefacii, baldachinele cu statui se subțiau ca și când cineva le-ar fi supt măduva; ceața le rodea, făcea din ele niște fuse luminoase. Nu era nimeni în pustiul acelei pieți ce se lungea ca și când din uriașul ei trapez nu rămăsese decât un culoar găunos, și el întunecat ca și cerul ce contrasta cu acea apăsare a apei, albe, pline de spumă, ce căra totul spre mare:

coronamentul fațadei, triglife, himere, dragoni, putti, metope, baghete, lăcrimare, echine, inele, vimperguri în acolade, console, statui furate grădinilor ce se chirciseră și arătau ca uriașe strafide coapte sub un soare lichefiat, aflat deasupra campanilei ce se clătina și ea ca o uriașă lumânare roșie, elastică, gata-gata să lovească bulbii de aramă ai basilicei și caii pontificali ai quadrigei. Nu-i era frică; ceea ce simțea era numai un mare regret ce se năștea în el la privirea catastrofei ce nu mai putea fi evitată; apa căra totul și piața rămânea singură ca un stadion de piatră pe care numai rămășițele coloanelor se mai târau într-o ultimă sforțare de a rămâne pe terra ferma; loggiile de piatră erau sdrobite de tumultul viril al valurilor, odată cu sălile hipostile sfărâmate, terciuite, cu coșciugele de lemn ale stranelor de lemn de palisandru, cine știe când lucrate cu dălțița și o veselie ciudata îl încerca. Totul se ducea de râpă, totul era cărat de valul uriaș care spărsese Ducalele, cu ferestre cu tot, cu treflele și cu maurii de bronz ai Turnului orologiului, cu toată acea viață trivială, fericită a Veneziei; poate așa era mai bine, ca apele să înghită totul și el să scape din acest naufragiu și atunci, și Trimisul, și ceilalți puteau să piară; Vimercatti, fratele său, Barbaro, Christo și prietenii lor care nu mai voiau să-l vadă...

Pe urmă simțea frigul până în sânge, de parcă totul ar fi fost de ghiață în el, ca și cum într-un arbore ar crește un altul de cristal, Venezia devenea un fel de cimitir vânăt, în care mai atârnau puținele resturi de coloane ciuruite, găunoase în care Buranul își cânta solemnele elegii. Campanila se înroșea la un foc sosit de undeva, din adâncurile reci ale lagunei și un mușchi gălbui urca pe resturile ei; funii murdare sugrumau piatra scăpată din dezastrul glacial. Creșteau uriași palmieri pe care sepii și melci urcau tăcut, vătuit, cu o foame neînchipuită, plante și tufe secrete ale mării, o invazie de mâzgă, rapace, cu rădăcini furioase ce începeau și ele să roadă temeliile crăpate ale pieții și înghițeau cu ferocitate campanila. Totul în lumina unui

cearcăn verzui-albastru în care soarele fierbea lent ca un sâmbure. Ecourile unor voci de înecați soseau din larg, cerând ajutor, glasurile erau ruginite, uriașe, ecourile poate le făceau astfel; ele se repercutau în ce mai rămăsese în picioare din ferestrele ca niște ochi morți ale fostelor cancelarii, niște văgăuni somnoroase, din care ieșeau caracatițe, și totul se transforma într-o pardoseală plină de mâzgă rece pe care Hrisant aluneca; o căuta ca în somn pe Herula și din toate vechile palate ale orașului nu mai rămăseseră decât câteva cupe răsturnate de bronz în care clocotea un abur câlțos, și trupuri reci, înghetate pluteau deasupra, figurile înecaților aveau numai rânjete pe fețele spectrale și caracatițe înfometate alcătuiau ciorchini străvezii, mucilaginoși, o piftie uriașă ce plutea spre insula San Giorgio Maggiore. Cerul era plumburiu, nu adânc, ca o cupolă sufocantă, simțea că se înăbușe; vedea San Michele plutind cu mormintele lui de piatră, ca o navă uriașă și din margini se rupeau lespezi pe care erau scrise cu litere de aur numele nobiliare ale bunelor familii. Pe urmă tot ce era sumbru și devorator cădea într-o stoarsă lumină galbenă și din zidurile bisericii Santa Maria della Salute ieșea Herula Lucrezia, cu icoana Verginei Mesapondissa în brațe, alergând pe dalele pieții. Bazine de piatră se recompuneau în apa ce stagna de data asta, și fântânile reisbucneau cu șuvoaiele lor de apă cristalină, ciudata înseninare era acoperită de un val mat în care din nou totul se pierdea și se recompunea. Herula Lucrezia Vimercatti dispăruse parcă înghițită de apele clare în care biserici și palate erau spălate. Cearcănul de lumină de deasupra campanilei se făcea roșu și cărămida părea a fi luat foc, pavelele aveau o catifea strălucitoare pe care Hrisant aluneca în căutarea lui înfrigurată. Sub bolțile din care mai ciuruia varul, se zăreau scări cărate de un curent misterios, rampe de lemn, un perete diaconic, cu sfinții lui mâncați de vreme din care curgeau rumegușul și sfeșnicare, și trepte erodate de sare, un mâl ce devenea un râu mocirlos acoperea totul și scena atât de limpede a San Marcului cădea

într-un râu noroios în care totul se murdărea și devenea scheletic. Ducalele erau numai ruine albastre, mâncate de spumă și nimic nu mai amintea strălucirea lor furată de adâncuri; scoici uriașe clincăind la curenții apelor; Hrisant se afla pe un fund de mare prin care vedea o altă Venezie, părăsită, fără viață, numai cu niște ziduri răpănoase pe care melci băloși urcau tăcuți. Un râu mic scurgea mâlul cu o încetineală obosită, și într-un ultim efort de a se trezi, de a depăși acest coșmar, Hrisant mai văzuse ocnele de la Priggione, crăpate, invadate de o paragină verzuie. Sub Puntea suspinelor trecea, într-o gondolă un heruvim abia lopătând prin nămolul gros, cafeniu, mirositor, cu o gesticulație leneșă, ca și când ar fi fost ultimul martor al strălucirii orașului profanat ce nu mai exista...

Afară bătea cineva cu forță în poarta dinspre canaletto. Era probabil Christo cu o veste rea. Îl lăsase să aștepte multă vreme prefăcându-se că nu-l aude...

*

I se făcuse dor să audă o pasere cântând. Unde vor fi fiind canarii aceia de patru note, pe care nu-i trimisese Princepelui, tot în coliviile lor, ori i-au mâncat pisicile de foame? Dar caii ungurești, falnici, ce-i băteau pe cei orlofi ai fiului lui Pandele Colportoriul, zis Alexandru Mavrocordat, cel ce speriase Bucurescii cu o asemenea podoabă. Totul pierise în zarea din urmă a vremii. Iusufache se uita la el ca la un nebun când mai întreba de ei.

– Ai uitat, măria ta, că s-au stins și lighioanele cântătoare, și caii, care de nemâncare, care de neiubire, că pe toate le-ai lăsat de râpă.

Hrisant nu-i răspundea; se uita numai în cerul adânc al acelei veri. Se simțea slăbit, nu s-ar mai fi sculat din patul lui. Bătea un vânticel dulce, dinspre morile de la Radu Vodă se auzea clănțănitul uscat al roților. Miros de nămol și de gunoi;

undeva, în curțile sparte de amiază leșinată gâgâiau câteva gâște. Bătea un clopot în dungă și la Baia Mitropoliei, Teodat pularnicul lovea cu un meleșteu țucalele sale ce sunau dogit.

– Câte ceasuri să fie? întrebase pe sluga cea credincioasă.

– Nu mai am ceas, l-am lăsat amanet, zisese fără vreun regret Iusufache.

– Nu, că ești nebun! Cum așa?!

– Bine, cum se amanetează, de luna viitoare nu mai am ce-ți mai da de mâncare. Și așa nu prea te înduri, mai mult cu apa te ții, dar eu, în schimb, trebue să te spăl, să te curăț, te-ai uitat în oglindă cum arăți?

Nu se uitase și nici nu dorea.

– Parc-ai avea o sută de ani. O să prinzi rădăcini în patul ăsta.

– Mai bine ține-ți gura! Unde-i secretarul livonian?

Iusufache iar făcea un cap mare, arătând o uluire nemaivăzută.

– Cum așa? A uitat înălțimea ta că a fugit acela cu tot ce mai sfeterisise

– Nu se poate! Azi dimineață l-am trimis să se ducă la ovreii din Bărăție să-mi aducă un Sbornic, cu viața mitropolitului Haliciu, o carte adâncă spre buna gustare a citirii! Cum de-mi torni prostii?!

Iusufache căscase a plictiseală.

– Dacă nu mă crede, măria ta să-l aștepte până la Crăciunul viitor. Pe unde o fi el acușica...

– Azi aș mânca fazan, făcea Hrisant ca să schimbe vorba, cum făcea de câte ori nu se mai înțelegeau din motive pe care nu le pricepea.

– Terci, asta avem, și acela că ni l-a adus Lolea, lumânărarul care-și face pomană cu noi.

– Cum terci? Nu-mi trebue terci...

Avea un glas slab, tânguitor.

– Atunci o dulceață de trandafiri cu apă rece, e tot ce mai am...

– Păi nu ți-am dat eu tot ce mai aveam, pietrele alea cu care te-ai dus la telali, puteam trăi din ele, zece ani buni...

Iusufache râdea tare ca un ghiolgan:

– S-au săturat și telalii de pietrele măriei tale, le-am dat una câte una gâștelor lui Guse Fotino, de-a cumpărat casele din vecini. Ele, ca nește tâmpite ce sunt, le înghit ca pe grăunțele de porumb...

– Nu se poate, ești nebun! Te-ai dus cu ele la bijutieri, să-i întrebi?

Nu m-am făcut de râs odată cu rășinile cele măsluite?

Hrisant credea că înnebunește: doar servitorul uitase că nu erau pietrele false cu care voise să ia gura târgului, ci cele vreo zece-cincisprezece diamante veritabile pe care le găsise din întâmplare în grămada de corespundență și fogliete vechi și în care aruncase, fără să-și dea seama, la sosirea în Bucuresci, geanta aceea cu acturi de la Venezia și lucrurile cele mai prețioase. Pe urmă, o ceață i se pusese parcă pe creier. Nu-l mai întrebase nimic; cu alt prilej îi spusese din nou să caute pietrele, că nu erau din cele false, dar Iusufache se sbârlise la el:

– Mai lasa-mă, măria ta, cu prostiile, ce pietre bune? Sunt neste sticle, parcă nu le-am văzut eu? Mai am una, am rătăcit-o pe sub pat pe la mine, o s-o caut și o să mă duc să o arăt, dacă tot ții la asta...

Dar nu se dusese încă. Hrisant nu mai întrebase nimic, era ostenit ostenit, tot ar fi dormit doftorii nu-i mai dădeau eterurile pe care le cerea pe o hârtie scrisă pentru că servitorul nu mai avea cu ce le plăti, erau scumpe și mai și râdeau de ei amândoi:

Să scoată giuvaerurile cu care se lăuda, și să dea odată sărbătoarea aia, de Săptămâna nebunilor, pe care ne-a tot făgăduit-o și nu s-a ținut de cuvânt, tu nu vezi, Iusufache, că boerul tău era scrântit de când a venit, ba ne-a mai băgat și la cheltuială pe toți: de l-am crezut și cu ce ne-am ales? Unul încă și-a pus și sbilțul de gât că și-a prăpădit tot ce strânsese ca să-și croiască haine pentru a lui și pentru el, să facă față la acea pomană de sărbătoare nețінută...

Hrisant o lua de la cap:

– Și tu chiar crezi că secretarul meu livonian m-a lăsat și a plecat?

– Dar cum?

– Nu l-am omorât eu cumva?

Avea niște ochi goi, pustii. Servitorul nu se înspăimânta, dar în mintea lui își căina stăpânul.

– Ei, nu, că-i bună! Păi eu l-am dus la poștalion, o fi pe la el, pe la Riga, prin străinătăți. A plecat sărac ca un ou, cu ce avea pe el, te-a slujit câțiva ani pe degeaba, vindea ce strânsese, numai ca să te ajute și, când n-a mai putut, dus a fost. Să nu te afle mort în vreo dimineață...

Pe chipul răutăcios al beizadelei se arăta un zâmbet plin de șiretenie.

– Ăla era poate vreun frate geamăn al său, dar să știi de la mine că eu l-am gâtuit într-o noapte cu un laț de mătase. Dacă vrei să te convingi, sapă sub scara filegoriei și-ai să-l găsești acolo...

Iusufache râdea sufocat de atâta greață:

– Ei, cum așa, că nu mai ai puteri, nice să te dai jos din pat! Cum să-l fi omorât, și când, pe acel frate geamăn pe care i l-ai dăruit? Și pe urmă ar mai fi trebuit să mai și sapi, și pământul e tare, și lopata de unde să fi avut? și cine să ți-l care, și cine să te ajute?

Râdea și el cu o răutate neascunsă, ca și când ar fi vrut să-l jignească, deși i se făcea milă de nebunia ce-l cuprinsese pe boer.

– Dacă vrei să crezi, bine, dacă nu, nu...

Iusufache, că tot n-avea ce pierde, îi mai dădea sfoară:

– Și, adică, de ce să-l fi ucis domnia ta pe secretar?

– Ei, era o taină care ne lega, nu pot a o spune...

– Nu-ți mai dau mâncare la prânz dacă nu-mi mărturisești, îl amenințase într-una din zile, când povestea se repetase și curiozitatea lui Iusufache nu mai avusese margini.

– Cum, adică, nu mai îmi dai de mâncare?

– De ce ți-aș mai da? Nu m-ai plătit de nu știu când, mi-am amanetat și ceasul pe care mi-l dăruisei, atât am mai putut face

pentru măria ta, și, dacă vrei să știi, mă țin din pomana vecinilor și stau aici și când nu o să mă mai pot mișca, o să murim amândoi de foame...

– Să murim de foame?

– De ce te miri? Nimeni nu mai vrea să știe de noi, ne-au lăsat cu toții...

– Și femeile mele care m-au iubit?

– Unele au murit, altele au plecat, ce-a mai rămas nu se mai uită într-acoace, au amanți, au cine le sprijini bătrânețele, pentru că sunt bătrâne de-acum, nește babe...

– Ce tot vorbești? și Nerantula Mavrodin?

– Și... Câtă vreme a curs pe Dâmbovița, habar nu ai. Privește-te în oglindă și o să te vezi. Te-a mai ținut prescura pe care ți-am dat-o și pomana celor din jur, cei mai săraci. Mai bine mi-ai spune ce era cu secretarul, de ce l-ai ucis?

– Păi nu spuneai tu că nu l-am ucis și că a plecat de bună voie?

– Ei, glumeam, se vâra Iusufache în jocul nebunului.

– Atunci îți spun. El era Trimisul..

– Ce Trimis?

– Nu-ți spun decât dacă juri după mine.

– Jur!

– Unii ca aceia să fie procleți și afurisiți și anatema de vlădica Isus Christos și de cei 318 părinți de la Nicheia, așișderea și de vlădicia mea, și să aibe parte la un loc cu Iuda și cu Asia și pietrile, și fierul să se topească iar trupurile acelora să nu se mai topească în veci, dacă vlădicia mea va spune ce a aflat acum. Iusufache îl îngânase, cuvânt cu cuvânt.

Trimisul era cel ce mă visa și trebuia să ia banii și să-l cumpere pe Terziman... dar să nu spui la nimeni un cuvânt; jură-te și pe oasele mamei tale care zac cine știe unde îngropate...

– Ce Terziman, ce bani? se mira intrigată sluga la auzul unor astfel de vorbe.

– Lucruri confidențiale, ce știi tu? Trebuia să ajung Împărat la Bizanț. Ai auzit de Bizanț? M-ar fi încoronat în Sfânta Sofia și ar fi cântat coruri îngerești, dar n-a fost să fie...

Basme de dus dintre cei vii, gândea Iusufache și vechea lui dragoste față de beizadea îi spunea că nu putea să-l lase în voia Domnului, pentru că într-adevar ar fi murit de foame fără el. Îl știa de tânăr, îl cunoscuse de când se întorsese din Pera, pe unde fusese și el, cu cinstitul său părinte și cu toată spița lor boerească, din os domnesc. Dar gândul la împărăția Bizanțului era prea mult, închipuiri făuritoare de-ale sale, născute din pravurile pe care le mai găsea prin colțuri, mucegăite, vechi, pentru că doftorii din Bscuresci nu-l mai lăsau să le ia și spicerii nu-i mai vindeau.

Între timp, Hrisant adormea pe neașteptate, ațipea preț de un ceas, cât își mai făcea el treaba pe afară, pe la amurg se scula și-l punea să umble la minavetă. Aceasta se hodorogise, i se stricase un arc, horcăia mai mult decât cânta un marș turcesc, ori o romanță grecească, tristă, tristă. Pe el nu-l supăra la ureche, părea că nici nu mai asculta, ori îi cânta în cap vechiul instrument care umbla ca lumea în alți ani ce trecuseră, pompoasele zile ale plăcerii și tinereții. Și cerul avea și el o leșie, se împurpura pe urmă; sub orizon treceau paseri ciudate de câmpie, negre, plutind leneș, cum leneș era totul în acest oraș, Bucuresci...

Memoria i se întuneca puțin câte puțin, un șir de fapte nu mai aveau nici o logică și le povestea fără să aibă vreo legatură între ele; căuta să retrăiască acea ultimă parte a vieții sale de la Venezia, a rupturii de Herula Lucrezia Vimercatti, căutându-i un înțeles. Fuseseră epoci în care o credea nebună, când ea îi spunea că de fapt el dorește să scape de această dragoste ce-l putea împovăra și svonurile că băncile nu-l mai creditau nu erau decât niște șiretenii; atunci reproșurile furioase creșteau într-o avalanșă de insulte: „Știu bine ce vrei să faci; după ce ai trăit cu mine, după ce m-ai compromis, vrei să te întorci în Răsăritul acela despre care îmi vorbești ca despre Paradis, dar

mie puțin îmi pasă; putem vinde tot ce se află în acest palat, și sunt destule, ca să trăim un an-doi, fără atâtea petreceri și jocuri, pentru că ele te-au pierdut; tu nu pe mine m-ai iubit; ai iubit luxul acestui oraș; ai iubit ceea ce dincolo nu ai avut: o femeie ca mine; această risipă ce te-a ruinat și prieteniile costisitoare; iubești să iubești; și anume să iubești în Venezia care este un fel de scenă pe care te-ai arătat; dar dragostea e ceva mai profund decât îți închipui; eu o cunosc în toate felurile: iubești ca să iubești cum dorești tu, pentru că ești egoist; te lași iubit; nu iubești, te prefaci că iubești; spune dacă nu am dreptate? Dar eu mă voi prostitua, și știu s-o fac, pentru a sta lângă tine chiar de vei fi scos afară din palat. O să găsesc cu ce ne va rămâne o locuință mai ieftină și o să trăim împreună, puțin îmi pasă de Vimercatti și de tot ce face el; dacă e nevoie, voi vinde cavoul acela pe care mi l-ai răscumpărat și tot ce mai am, bijuterii, daruri nebune de ale tale; mai ții minte, mi-ai trimis două zaruri de aur, un dar cum se făcea Dogilor și cu care o să ne descurcăm multă vreme; am toate tabacherele arabe pe care ai aruncat o gramadă de bani și emailurile scumpe, la care putem adăuga covoarele și mobila; din păcate, n-o să putem răscumpara cheltuielile făcute pentru restaurări; dar dacă Alfano Stradiotte se va bate cum trebue, mai scoatem ceva și de aici; aș vrea să nu te mai văd atât de îngândurat, mi se pare ca asta îmi dă iar gustul morții; știi cât mă gândesc la gondola care mă va duce și pe mine la San Michele, străjuită de îngerii ei de gips auriți..."

Afară vântul de toamnă mișca frunzele uscate ale grădinii palatului Caragua pe aleile umede și ceața vătuia ferestrele plumbuite; focurile ardeau cu trosnete mari, umezeala dispărea puțin câte puțin, uriașele blănuri albe păreau roșcate în jocul flăcărilor, un parfum greu de mosc plutea în aerul veșted; ceva nu mai semăna cu nebunia de la început; cu prospețimea inițială a acelei dragoste atât de ciudate; o oboseală vagă îi lua în stăpânire; se iubeau cu o falsă foame; sărutările aveau parcă aceeași intensitate; dar osteneala era mai grea după aceea; un

desgust al cărnii îi făcea greoi, absenți; tăceau mai multă vreme, ascultând obloanele sgâlțâite de vânt. Era vremea când la Ridotto se pierdeau sume mari și vechiul jucător din el îl rodea pe Hrisant; se plictisea, ciudat, deși dacă ar fi părăsit-o nu ar fi știut cum să se întoarcă mai repede înapoi. O melanholie stranie îi învaluia. Dragsostea lor se ruina, cum se ruinau odăile acestea, și ei o simțeau. Din obscuritatea colțurilor înaltelor odăi casetoanele aurite trimeteau o vagă lumină sporită de focurile ce se stingeau încet. Atriumul și băile verzui păreau niște sere; peștii cei lacomi se pândeau dincolo de plantele care le ascundeau trupurile negre și șerpuitoare. Nu reușiseră nici ei să se distrugă unul pe celălalt, Hrisant le vedea numai cozile fastuoase ce se învăluiau, și umbra rece și feroce ce se strecura în spatele celeilalte umbre, și ea la fel de rece și feroce, și priveau la nesfârșit amândoi la acest joc al morții ca și când ar fi pariat și chiar pariau fiecare în gând pe câte un astfel de luptător rapace, dar niciodată ei nu oboseau, noapte și zi se pândeau neostenit, neadormiți, veghind momentul de slăbiciune al celuilalt; plantele se ofileau, apa se învechea, trupurile acelea niciodată nu trădau vreo obosesală. Afară vântul și ploaia măturau fucsiile care scoteau un sgomot sec. La intrarea din spate, acolo aștepta mereu, sub un coviltir, un gondolier tăcut, ca și când nu ar fi existat. În Torre del'Orologio orele băteau târziu, parcă niciodată exact; ar fi trebuit ca ea să plece, dar nu pleca, tocmai pentru ca Hrisant să nu o bănuiască că se grăbește, și el dorea să rămână singur, să-și pună ordine în gânduri, dar Herula nu se mișca; trupul îi devenea rigid, o simțea cum îl pândește: „Te-ai plictisit, spunea, cunosc senzația asta, carnea ta nu mai emană un suflu de dorinți, nu mai asuzi când mă simți lângă tine, și sărutările sunt fade". Privea florile ce se fanau tăcut lângă uriașul pat cu polog, risipite pe mozaic sau pe covoare. Aerul se usca în jurul lor când pălălaia creștea, pentru că slugile aveau o știință de a așeza buștenii într-un fel de piramidă ce scădea ușor, lăsând sub ea numai un rumeguș pufos, auriu, ce-și schimba culoarea, devenind

când brun ca berea, când galben ca trandafirii de Isfahan, ce-și trimeteau ultimele mirosuri atât de depărtate și ciudate, un miros de deșert, un miros sterp ca aerul din jur. „Soțul tău se ruinează dacă-l mai lași atâta vreme singur", îi spunea și ea se ridica brusc și voia să plece. „Mă gonești, am știut că va veni și clipa asta, spunea, sunteți toți la fel." O ruga să nu plece, ea începea să vorbească fără șir, parcă psalmodiind niște versuri sau spunând fraze fără șir: „San to fosmu se agapo, den to erata mistico, tha to farnaxo na acusti se disiche Anatoli..." Alături, pantofii de mătase și rochiile mototolite. Îi plăcea să rămână goală cât suporta frigul, pe urmă se învăluia în blănurile moi, strălucitoare care-i mângâiau pielea. Își freca sânii cu ele și atunci celulele ațâtate se ridicau ca niște ventuze din trup într-o voluptate nesățioasă. „Ia-mă!" gemea și se răsucea, ferindu-se de el, depărtându-se, și Hrisant trebuia să se târască, s-o ajungă, și ea îi scăpa și iar se depărta; fugea, rostogolindu-se pe recele mozaic care-i rodea pielea, cât mai departe de el; se apropia de uriașul cămin în fața căruia lua un chip sălbatic, luminată de flăcările potolite, vinete, târâtoare și se apropia ațâțat, dar ea îi scăpa, mereu frecându-și pielea de blănurile scumpe. Afară vântul se întețea, obloanele clănțăneau straniu ca un tropot sălbatic. Pajerele de deasupra scaunelor pontificale, luate de cine știe unde de Stradiotte și de misiții lui, ori de secretarul livonian, aveau un luciu mat în depărtata scăpărare a focului ce mai trebuia alimentat cu bucăți de lemne de care ei uitau totdeauna și urmărirea, tăvălirea femeii pe recele paviment se lungea. Sticlăria și ceramica din pòrtego sclipeau rece. Pe pereții acestui habitaclu ocult ramele grele de lemn aurit lăsau să se vadă puternicele trupuri venețiene, portrete de dogărese îmbătrânite prematur în astfel de încăperi, în vestminte sumare, alături de privirea rece, indiferentă a soților care se uitau la ele ca la niște streine. Sfinți cu aureole greoaie învăluiau compozițiile academice ca să dea un aer cuvios acestor intimități. Labirintul aurit al plafonului, obturat de grinzile greoaie, ici-colo, oferea

o mai mare adâncime încăperii sub care se simțeau înstrăinați și mai mult; dantelele vechi ale perdelelor mâncate de praf pe la poale miroseau a pustiu, dar ei nu-și simțeau decât trupurile ațâțate ce se urmăreau pânditor, cu o lene sau o aprindere, mereu reînnoite. Stucul închipuind frunze de viță de vie, stilizate și colonetele ce susțineau unele bolți, și ele de marmoră, măreau și mai mult senzația de răceală. Ornamente obscure și stranii se iveau din unghiuri nebănuite, când oboseau și stăteau spate la spate, sau unul lângă celălalt căutând ceva cu privirile sub plafoanele pe care restaurările nu le scoseseră din obscuritatea lor. Pieile aurite, un goblen ostenit pe care secretarul livonian îl găsise la un preț convenabil acoperea un perete; scene de vânătoare cu un inorog: cornul său era de fapt un phalus încărcat de dorință; ochiul lui rece scurma desișurile unei păduri pline de frunze, totul avea luxurianță, numai vechimea și rozătura cusăturii îi dădeau relief, și nebunia ornamentală continua în niște intarsii de pe un perete ale unei încăperi mici care conducea spre băile luminate tot timpul, acoperite, spre locul în care se aflau, de covoare palide. Chenarele de marmoră ale înaltelor uși opreau toată profunzimea creată de jocul umbrelor și al focului. Prea multe figuri, festoane, capete și busturi în aceste locuințe prea mari; în cele câteva clipe de răgaz ale prelungitei vânători, își amintea cu înduioșare de conacele lor de țară, de casele încăpătoare, pline de lucruri care le micșorau, creând intimitatea, ele nu aveau aerul muzeal al palatului Caragua. Undeva, alături, curgea o fântâna; gura unui delfin lăsa o lavă argintie care umplea un bazin. Neptunul cu trident, greoi și aproape trivial, se scălda în apa lui până la genunchi, vânând ceva ce nu se vedea pe fundul de piatră. Uneori Hrisant arunca acolo perle și mărgăritare care luceau albastru sau argintiu, mărite de unda transparentă a apei mereu primenite. Piatra de Verona avea o brumă gălbuie de parcă de undeva din fundul micului bazin ar fi stat să răsară niște nuferi. Vaze cu o mărunțită vegetație înconjurau bordurile; ei ajungeau aproape de ușile

uriașe și se rostogoleau dincolo, apropiindu-se de masa plină de argintărie. Deasupra ardea o lanternă, putea să intre cineva să aprindă focurile pentru masa de seară; era cinci sau șase după amiază, pe canal hălăduiau vânturile; se auzeau strigăte guturale dinspre Zecca, tineri nebuni se băteau cu sete pentru vreo putană; Hrisant o ajungea pe Herula, care avea o dexteritate ciudată de a-i scăpa chiar atunci când credea el că e mai aproape de a o prinde și iar se rostogoleau pe covoare. Oboseau, dar el nu renunța; se loveau de ușile grele și ajungeau în vreo galerie, se reîntorceau în aceeași nemiloasă pândă, curmată de sărutări, de scurte supuneri când îi simțea sânii aspri sub el și trupul gata să-l primească, dar ea îi scăpa din nou și el o înjura scurt cu niște cuvinte țigănești, pe care Herula nu le înțelegea; nu era greu să-și dea seama că însemnau de fapt trivialități ce numai în acele momente puteau fi spuse de gurile lor mușcate și pe urmă ea se prefăcea că a obosit și-l aștepta, și-l lăsa s-o cotrobăie pe mutește, mușcând-o fără să scoată vreun cuvânt; mâriind ca o cățea. Oglinzi obosite, undeva, deasupra sau lângă ei, repetându-le imaginea încordată, aproape confuză a celor două trupuri ce se căutau, și unul dintre ele scăpa de sub celălalt, ca în jocurile peștilor voraci din acvariul opac; himere, paseri sculptate în picioarele roșcate de lemn, pe care le atingeau cu spatele, și, deodată, ea se lăsa învinsă, privindu-se hăituită într-o uriașă Sansovino, coclită, cu ape grele, neguroase, cu un chip de sălbatică, albă, goală, cu sânii atârnând ca niște grele ghiulele, cu părul lăsat pe ochi, de sub care dorința mereu stârnită îl chema ca s-o posede, stând ca animalele și urlând când îl simțea, tot, în trupul încordat, plin de bucurie; și gura ei rostind cuvinte porcoase, mângâieri și nume necunoscute, de sfânți, de iubiți uitați, de îndemnuri; urlete și implorări într-un limbaj umilitor care ar fi rușinat-o dacă i l-ai fi amintit după aceea, și chinul acela ce se transforma într-un urlet comun de plăcere, se termina cu prăbușirea amândurora pe mozaicul rece, cu privirile înghețate, reci, stinse; și ea îl implora să nu reînceapă, dar

tocmai asta îl hotăra să o ia de la cap și Herula urla și-l ruga să înceteze, făgăduindu-i orice, dar Hrisant era neînduplecat și începea iar o luptă îngrozitoare; femeia încercând să scape dorinței nebunești, aproape fără scop, stârnită tocmai de suferința ei voluptoasă, sătulă, dar dornică în același timp, din mai ales nemărturisita sete de a se umili, de a-i cere iertare, de a făgădui că a lui va fi, în vecii vecilor, și el, mânios, urând-o și spuindu-i că nu o crede și că vrea să o sature de el odată pentru totdeauna, și mereu întrebarea: dacă cineva a iubit-o atât de violent cât o iubise el, cu atâta nesațiu și sălbăticie, și ea jurând că nu, și pe urmă după numai un ceas, râzând de el și batjocorindu-l: „Uite unde se afla atletul care-mi cerea să-i spun că nu am mai avut un bărbat ca el", și-atunci ura lui creștea, amintindu-și de alte dăți, când fusese păcălit și tot ce mai era viu în el îl făcea și mai sălbatic și o poseda iar cu o demență a simțurilor care o făcea să nu mai știe dacă visează, dacă e gata să moară, dacă îl iubește sau nu; dacă ce i se întâmplă era adevărat, și dacă nu-i va fi după aceea rușine de ceea ce spusese și, mai ales, de ceea ce dorise să i se întâmple și i se întâmplase cu adevărat și încă la ce mod. Totul vibra în privirile ei; damascuri și piei aurite, cadrele greoaie ale tablourilor cu dogarese și stinsele mobile, și vagile figuri înnegrite ce privegheau spectacolul cărnii și vântul făcea să tremure afară obloanele, și parcă i se părea că trăiește în altă viață și că într-adevar îl iubește, dar el nu o credea niciodată și pe urmă totul se potolea în ură și bănuiala lor veche; tăceau ostoiți, ascultând ploaia de afară și el își amintea de Christo, de Mario, de preoțelul acela și de cei pomeniți numai cu numele pe care nu avea să-i cunoscă niciodată, șirul nesfârșit de amanți care o posedaseră poate în același fel și cărora le strigase aceleași cuvinte porcoase și pe care-i rugase la fel cum îl rugase pe el, cerând puțină milă, dar asta nu însemna decât câteva ceasuri de ură și pe urmă dulcea împăcare; era tânăr, trupul lui refăcea iute dorința de dragoste, cu o uluitoare capacitate de a repeta ceea ce repetau de atâtea zile și când, în sfârșit, ceva

întunecat, un fel de hău al singurătățtii se instaura între ei, și ea cu adevărat voia să plece, începeau reproșurile și certurile, și amenințările că se vor despărți odată-și-odată, tocmai pentru că nu se hotărau să-i spună lui Vimercatti că viața lor dublă nu mai putea continua. Și Hrisant rămânea în palatul pustiu, bântuit de vânt și singurătatea îi făcea bine, dormea câte trei zile, abia mâncând câte ceva, se simțea bolnav, golit parcă de orice dorință, gata să nu se mai ridice multă vreme. Secretarul livonian se îngrijora, îi spunea că prietenii îi dădeau iar târcoale, ce se întâmplase oare, îi mințise Herula că bancherii îi împrumută din nou bani, că mai sosise ceva din țară unde el avea o stare destul de bună, cu care ar fi putut acoperi orice datorie și într-adevar i se făcea dor de obscurele încăperi de la Ridotto, cu lumea lor amestecată și era încercat mai ales de un dor de revanșă, fiind gata să joace până îi va curăța, până ce va recâștiga tot ceea ce pierduse prostește în anul ce trecuse numai pentru a le arăta că e bogat și că poate risipi oricât, pentru că avea de unde. Pe urmă începeau jocurile de trei zile și trei nopți, partidele uluitoare de tarocchi și vremea nu mai conta, Vimercatti îl implora să nu-l curețe, pentru că de câteva ori îl lăsase afif, fără un taler pe masă, dar tot el îl împrumuta ca să-l umilească și mai mult și iar îl curăța, și iar îl împrumuta permițându-i în cele din urmă să-și recâștige sumele pierdute, ceea ce îl fericea pe nenorocit.

Spre primavară plecaseră la Malmocco, în apropiere, pe la vilele altora și încinseseră niște vânători cu lațul la pasere, umblând prin crângurile abia înverzite, mai schimbând decorul plin de ape și vânt; totul mirosea a iarbă, nu a nămol; se puneau mese pe covoare, sub pomii abia înfloriți, se mânca miel; alături susurau niște pârâuri reci, limpezi, proaspete, în care răceau vinurile de Frascati. Slugi, vânat, grădini artificiale chiar în natura atât de simplă, totul îngrădit de mari ziduri, vegheate de paznici, ca nu cumva cei de afară să arunce vreo privire asupra acestor existențe private pline de petreceri; și iar focuri în

păduri, noaptea și disparițiii de perechi, dincolo de tufișurile abia înverzite, crude, și țipete de femei parcă violate în care el căuta să distingă glasul Herulei, care pleca cu Mazzacoratti sau cu Gianni Faggiano și o urmărea și o punea să jure după aceea că nici măcar nu se lăsase sărutată, și ea ezita, avea în privirile concupiscente acea nerușinată nemărturisire, pofta și satisfacția că nu era așa, sau că, dacă era așa, asta nu se întâmplase numai pentru că nu dorise să-l înșele pe Vimercatti și nu pe el, pentru că pe el putea să-l înșele și trebuia să-l înșele pentru a-l pedepsi pentru Daria Fini sau alta, care-i ținuse locul într-o vreme când se certaseră, lucru ce nu se putea uita, și cearta se întețea; uitau că se mai aflau și alții de față; el pleca pe neașteptate în alte locuri, nu revenea câte o săptămână, lăudându-se că a întâlnit alte femei, Herula ar fi vrut să nu-l creadă, dar îl cerceta bănuitor și făcea totul, cu ajutorul lui Christo mai ales, să-i aducă la cunoștință că nici ea nu stătuse degeaba și că apăruse și altcineva în viața ei în afara celor știuți pentru că viața lor trebuia să le aducă mereu alte schimbări. Minciunile îi rodeau pe amândoi, îi măcinau, ura creștea. Hrisant voia sa fugă pe neașteptate din Venezia, își făcuse bagajele de câteva ori, dar secretarul livonian îl înștiințase pe vărul Herulei că de data asta totul devenea serios și că s-ar putea cu adevărat să plece. Împăcările nu mai aveau atunci farmecul de altădată, erau pline de insulte și reproșuri, își aruncau unul altuia cele mai triviale cuvinte, pe urmă râdeau pe neașteptate și își făceau semnul îndrăgostiților înainte de a se iubi din nou înfometați unul de celălalt, dar ceva se stinsese, cuvintele nu mai aveau parcă sens, reproșurile creșteau, despărțirile se lungeau. Ea lipsise mai mult de o lună sub pretextul că Vimercatti o căra în niște vizite prelungite, făcute unor oameni față de care era îndatorat, dar știa că minte, că pentru asemenea vizite nu era nevoie de atâtea zile, și atunci își trimetea iscoadele să afle cu cine petrecea. De câteva ori avusese surpriza de a afla că Herula Lucrezia nu părăsise Venezia și că stătuse cu niște prietene, încuiate în casă, dându-și în cărți

ca niște țigănci venite special pentru asta, ronțăind castane și bând vin. Altă dată, vizitele pomenite avuseseră loc, erau de fapt serbări câmpenești pe care Herula nu le gusta, dar trebuia să-i facă plăcere și lui Vimercatti, așa că nu mai avea ce să zică. Era parcă stăpânită de o chinuitoare sete a plecărilor și a schimbărilor; asta o știa, era grecoaică; se urca în căruțe țărănești, se scalda în râurile mocirloase de pe lângă Torcello care mai păstra ceva din primitiva Venegia, cum îi spunea ea, cu un cuvânt vechi, niște bălți puturoase, pline de palafite și stâlpării pentru câștigarea terenurilor din lagună, se amesteca cu negustorii de legume, cu suflătorii de la turnătoriile de sticlă, bea must acrit și ieftin, le asculta poveștile cu nevestele pline de copii, furate de la habotnicii părinți, dormea în corturi vegheată de lacheii lui Vimercatti, care pleca dis-de-dimineață după rațe în mica și noroioasa deltă, lăsând-o singură să fiarbă fructe în niște vase uriașe în care se făceau magiunuri. O fericeau cabrioletele deșchiolate, care o cărau prin cine știe ce sate amărâte unde se întreținea cu femeile unor cărămidari, le cerea sfaturi pentru prepararea unor plante pe care le culegea cu ele din câmpiile din jurul acelor așezări mizere, unde încă în martie se mai adunau cu roaba verzele din anul trecut, lăsate pe câmp pentru a hrăni pe cine știe cine și în cuptoarele cărămidarilor se mai ardeau cărbuni care înnegreau nobilele fețe ale doamnelor venite în aventură în aceste păduchioase cătune pentru a avea ce povesti la întoarcere. Se întorceau în Venezia aduse de cupeurile pline de praf, roase de drumurile proaste, cu niște cai de poștă, și ei dărăpănați, cu picioarele și crupele mâncate, cu ochii surși, nehrăniți la vreme și osteniți parcă de un secol. Herulei îi plăceau focurile făcute pe câmp, în micile insulițe încărcate de stuf unde orăcăiau broaștele pe care copiii le vânau și le frigeau pe bucăți de lemn, umezeala de noapte, ceața de dimineață, vântul călduț de avril, și toate diminețile încărcate de mirosuri nemaipomenite de plante de apă, sălbatice, ghiolurile verzui, șerpii care mișunau printre picioarele lor goale, fără să le

provoace frică. Intra în micile bisericuțe sătești, ale fecioarelor, toate muruite, cu turle de piatră și cu icoane primitive, în cimitirele pustii, pline de iarbă, umbla desculță și pe urmă îi arăta tălpile crăpate și înțepăturile de mărăcini și palmele pline de bătături de la ramele primitive ale bărcilor grele și nu scăpa ocazia de a-i aminti că în unele nopți dormise cu pescari tineri care aveau coșerele lor de stuf și nu lipseau detaliile asupra murdarelor pături pe care nu se așeza decât un țol murdar, dar ce noutate, să te culci cu asemenea țărani, putea el să înțeleagă? Pe urmă totul era desmințit, Herula jurându-se că a mințit tocmai pentru a-l necăji pentru că nu știa unde se afla el și cu cine, și de ce nu venise cu ea, să o vadă cum împletea coșuri cu țărăncile și stingea varul în picioarele goale, plină de vânătăi pe care înainte le dădea drept urmele unor brutalități bărbătești! Cununa cu Attillio Vimercatti perechi de tineri, asculta tarafurile primitive care însoțeau ceremoniile, vorbea licențios în graiul lor, o amuza că aflase cum înjurau acei tineri, când nu-și găseau nevestele fecioare și le trimiteau la părinți în darabane, cu caii bătuți la sânge, intrând urlând de indignare în satele ultragiate unde se iscau bătăi cu partizanii socrilor, scandaluri ce se terminau după trei zile, uneori cu morți, și cel mai adesea cu răniți sau chiar cu câte o împăcare pe bani pentru insulta suferită de fericitul mire, gata să treacă peste neplăcerea suferită dacă i se mai dădea ceva la zestre. Pe urmă, sătulă de atâta mizerie îl chema cu ea în vilele patricienilor venezieni, la Friuli și Bresciane, să-i arate bazinele lor cu pești exotici și scările care aduceau cu minunile celor din Cetatea Dogilor, însetată de noutatea cunoașterii altor oameni, de a gusta alte feluri de mâncare și de a asculta complimentele noilor curtezani care o înconjurau de fiecare dată ca un roi nesătul sub privirile ironice ale lui Vimercatti. Acesta nu mai avea aerul fioros din ziua când îl cunoscuse, părând mai curând părintele Herulei decât soțul ei. Se pierdeau câte trei până la zece mii de scuzi pe zi la cărți; Barbaro, care era realist, creștea suma dobânzilor și Herula

auzind acestea îl înjura în gura mare, dar lui nu-i păsa, doar pierdea și el la jocuri, atât cât socotea că era onorabil, ca să nu pară meschin față de ceilalți; băncile trimiteau câte o sumă rotundă de când începuse Hrisant să pună drept gaj moșiile lui din țara pe care secretarul livonian le descria ca pe adevărate latifundii. Hrisant câștiga, dădea bacșișuri mari, mai plătise din datorii ca să sporească încrederea celor mai bănuitori și astfel trecu și vara cu plăcerile și voiajurile ei, cu anecdotele galante spuse la urechea femeilor chicotind de plăcere, cu plimbarea ocultă de seară și, mai ales, cu petrecerile neuitate ale nopților când bâjbâiau în locuințe necunoscute, în căutarea prietenelor de o noapte...

Toate acestea fuseseră când? Înainte de plimbarea pe Brenta sau după aceea, în care antotimp venezian? Totul devenea confuz, visa o partidă întinsă de basseta în care câștiga porcește; auzea râsul milog al lui Vimercatti, implorându-l ca să mai lase ceva pe masă, dar se prefăcea că nu-l vede, îi evita privirile, și, dincolo, în spatele fotoliului său, ros de atâtea spinări de jucători, apăruse figura răvășită a Herulei Lucrezia, fixându-l cu ochi arzători.

*

Un cer amar, nourii pieptănau piața San Marc, ziua aceea nu avea s-o uite curând. Herula îi spusese în râs, privindu-l cu o milă nesfîrșită.

– Ar trebui ca înaintea plecării să-ți inviți prietenii ca să petrecem pentru ultima oară...

Nu mai avea nici un rost să întârzie în Venezia din moment ce totul se încheiase. Pe chipul ei de gips – nici un fel de afecțiune; totul respira desgustul și răceala. Femeia privea la cerul fraged de afară. De la fereastră, Hrisant zărea Tetrarhii, asudați de boarea unei zile înăbușitoare de toamnă ce aducea aburi dinspre mare; Sarrazinii păreau cu adevărat niște conspiratori uitați în piatra Veneziei.

– Ce rost mai are? întrebase.

– Nu poți pleca ca un hoț din acest oraș, ar râde cu toții și de amintirea ta...

Avea dreptate. O privise ca într-o iluminare și atunci încolțise ideea răzbunării, dar cum să se răzbune? Cele cinci cupole de bronz ale Basilicii Evanghelistului mocneau în aerul putred. Leul Sfântului Marcu răsfoia cartea cea mare, cu o aripă de piatră subțiată de ceață. Mirosea a frunză trecută de bergamot, cum mirosea la începutul toamnei; veneau nesfârșitele ploi, atâta lucru învățase și el; marea avea să intre în oraș, învăluind acele calli de piatră cu parfumul ei salin. Trecea un covrigar cocârjat; din lagună suna clopotul unei corăbii rătăcite; undeva, aproape, căutând cheul.

– Andar in Candia, îi spusese Herula Lucrezia, ești ruinat, nu vezi, nici sănătatea pe care ți-o știam când ai venit aici nu o mai ai; de bani, ce să mai vorbim? Ce o să faci cu acest palat? spusese uitându-se în jur.

– O să-l las, așa cum este, cu toate lucrurile lui și cu ce am trăit în el...

Crezuse că o va înduioșa, dar ea măsura totul cu o privire înghețată.

– Barbaro se va bucura, zisese în cele din urmă; o să-ți pună sechestru pe tot ce va găsi la niște sume de nimic, așa face totdemma; ar fi mai bine să vinzi...

Nu mai avea nimic din femeia pe care o iubise atât. Simțea și ea, dar nu făcea nimic pentru a-i schimba gândurile.

– Nu se pleacă astfel din orașul vostru, spuneai chiar tu mai devreme. Cred că ai dreptate. o să-i chem pe toți și o să facem o petrecere de pomină...

Râsese ca și când gândul acesta l-ar fi făcut fericit.

– Nici nu-ți închipui ce bine îmi pare că vom petrece pentru ultima oară cu toți amicii noștri; sper că ai să le spui la toți să vină, să zicem sâmbătă, e o zi bună?

Ea îngăduise din cap, după o scurtă șovăire.

– Să nu lipsească nimeni: trebue să fac invitații?

– Dar cum?

– Perfect. Secretarul livonian se va ocupa de asta. Tu vei veni? Înmormântările nu sunt prea vesele.

– Pe cine o să înmormântăm atunci?

– Dragostea noastră va fi dusă cu gondola la San Michele, acolo unde sunt cărați toți morții... Te aștept deci sâmbătă spre miezul nopții, după obiceiul vostru venezian. Nu-l uita pe Attillio...

– Soții, dacă ai băgat de seamă, nu prea se arată în lume cu soțiile la Venice; nu e de bun gust...

Își aruncase pelerina de tabarr cu guler de jder peste umeri, acoperindu-și rochia subțire care-i desvăluia gâtul prelung, fără colanul de perle ca niște boabe de rouă, cu care voise de câteva ori s-o sugrume în ceasurile lor de dragoste. Se oprise în ușă:

– Atunci, pe sâmbătă noaptea... Se latrevo, se potho, ti alo thelis na su pó, gia na pistepsis poso e sena agapo...

Cuvinte dulci, grecești care nu mai aveau acum nici o semnificație.

*

Pe Marchizul Mazzacoratti l-ai invitat?

– Cum nu? se mira secretarul livonian, palid în acel miez de noapte trecut, când în palatul Caragua nu se afla încă nici un musafir.

– Dar pe baronul Campagno?

– Am lista; cum trimeteam invitația, cum tăiam un nume...

I-o arătă, dar Hrisant nu voise s-o privească. Repeta numele musafirilor ce nu se arătau încă.

– Și pe ducele Corigliano? și pe contele Luchesi Palli? Dar pe marchizul Ottoboni? Spune?

– Pe toți. Cu soțiile lor. Care au... și pe signor Mario, și pe signor Gianni Faggiani; și pe baroana Giovanelli, și pe signor Vimercatti și pe fratele său, Barbaro; pe signora Daria Fini, și

pe signor Gentile Labia, citea el lista imperturbabil; și pe părintele Mocenigo Bezzoni...

– Cine a dus invitațiile?

– Beccafumi.

– L-ai controlat?

– L-am însoțit; el prezenta invitațiile; îl așteptam în gondolă.

Nici macar Christo nu venise, pe care nu-l invitase, dar care sosea nechemat acolo unde se întindea o masă sau începea un joc de cărți.

Privise încăperile pustii în care lumânările ardeau leneș. Un vânt ușor le mișca flacăra; uriașele mese încărcate de mâncăruri, fructe și băuturi îl scoteau din sărite pe Hrisant, și asta secretarul livonian înțelegea foarte bine.

– Poate mai întârzie, după prostul obicei venezian, îngânase el, nu prea convins.

Nu-i răspunsese: s-ar fi putut întâmpla și lucrul acesta, dar ca până și Christo să nu se iveasca până la un ceas atât de înaintat, asta nu era lucru curat. Furnizorii se întrecuseră pe ei cărând vinurile de Soranzo și primii struguri brumați din acel an, strălucind și plini de o sevă chihlimbarie. Erau așezați în piramide, revărsându-și ciorchinii aurii peste bordurile de argint ale talgerelor. Se auzea curgerea fântânilor interioare; aerul era înăbușitor; afară, cerul jos, încărcat de ploaia ce se pregătea să asedieze orașul arunca un zăduf ce se strecura până în saloane. Pe tăvile uriașe langustele în uleiuri strălucitoare se sleiau de căldură, sosurile deveneau râncede, se degradau; francolinii se desfrăgezeau, trebuiau puse bucăți de ghiață peste ei, dar asta le-ar fi alterat gustul, Muscatul dulce, greco și Chiarello de Alba se încălzeau în carafele subțiri de Murano.

Hrisant își privise de câteva ori ceasornicul. Trecuse de unu, pe canaletto-ul de alături nu se auzeau nici un fel de lovituri de lopeți de gondolă.

Secretarul livonian, neclintit, aștepta lângă ușa balconului, privind afară. Fulgera; de departe, pe acoperișurile veneziene băteau primele rafale de ploaie.

– Nu mai vin, spusese.

Celălălt privea nemișcat siluetele palazzourilor. Fazanii copți și rumeniți se uscau, bucătarii așteptau dincolo de uși, abia respirând, simțind încordarea din aer. Ce nu căraseră din piețele scotocite trei zile la rând? Melci pregătiți într-un unt galben; sepii și polipi; țipari și raci cu carapacea subțire, batog și morun, gătit alla Vincentina; friptură de gâscă, cocoș sălbatic, pârguit bine, salăți proaspete peste care se turnaseră mirodenii exotice, paverada, un sos picant din scorțișoară, nucșoară și piper. Lumânările se topiseră pe jumătate; valeții vegheau, pregătind altele, strângând cu grijă ceara în mucarnițe. Supele ce trebuiau servite în al doilea salon se sleiau pe sobele bucătarilor. Șampania și dulciurile din al treilea salon erau vegheate de alte slugi care nici nu clipeau în spatele scaunelor pe care în noaptea aceea, după toate probabilitățile, nu avea să se mai așeze nimeni.

Plouase mult și violent; cerul se curățase spre zori, o lumină turbure luase locul nopții. Orașul se deștepta târziu; numai spre cheu se auzeau glasuri răgușite de marinari abia treziți, trebăluind pe punțile umede.

– Strângem? întrebase secretarul livonian.

– Nu. Puteți să vă duceți să vă culcați. Dă oamenilor să bea ceva; numai să nu se îmbete; dacă au chef de așa ceva, să meargă în speluncile lor. Așteaptă-mă; dacă poți dormi puțin, pe urmă vom vedea ce o să facem.

Își schimbase hainele și coborâse, străbătuse piazzetta, lăsând în urmă coloanele bizantine. În față, la Dogana dell Mar, sfera de aur se umbrise sub cerul vânăt. Văzu silueta sumbră și greoaie a bisericii Santa Maria della Salute. Treptele de piatră și contraforții îi amintiră cum alergase după Herula Lucrezia Vimercatti peste podurile Veneziei, rătăcind după ea și

căutând-o. Câtă vreme trecuse de atunci? Vru întâi să apuce pe Riva degli Schiavoni; se răzgândi și o lua spre debarcader; cheul era pustiu, doar câțiva hamali se îndreptau spre un mare barcaz sosit de undeva; puntea lui era plină de saltimbanci. În cuști de lemn câteva maimuțe tinere și un urangutan cu cap senil se agitau. Bărbații înjurau grosolan, veghind la coborârea lăzilor pline cu instrumentele lor de lucru. O mătrăcucă groasă și vulgară număra banii datorați pentru transport. Începuse dealtfel o tocmeală sgomotoasă la care Hrisant privise plictisit. Maimuțelor tinere și agile, doi tineri, un baiat și o fată, le ofereau banane dintr-un coș pe care urangutanul fu cât pe-aci să-l sfarme, dând să-l smulgă din mâna binevoitorilor. Moimele desfăceau cojile galbene și umede cu o privire înfometată, pe urmă înghițeau lacom fructul, lingându-și cu poftă buzele.

– Minette! Cecca! Tette! striga muierea la ele, nu mai mâncați atât! Și pe urmă se repezise spre perechea de îndrăgostiți adresându-se, mai ales bărbatului, cu o furie produsă probabil de faptul că trebuia să plătească atâția bani celui ce-i adusese cu barcazul:

– Bigolante! Despogia negai! De ce vrei să-mi îmbolnăvești animalele! Ecco! Nu vezi că sunt fragile, inteligente, toată averea mea, la o parte! La o parte! La o parte! Ei...

Și iar număra banii pe care îi aștepta căpitanul barcazului cu mâna întinsă, înjurând și el că nu se mai termină odată târgul. Dar patroana circului nu avea de gând să isprăvească număratul, mai găsea să mai spună ceva și celorlalți:

– Mille! Gerelemo! Agostino! Fiți cu ochii în patru că rămânem săraci, numărați lăzile, vedeți să nu ne fure careva felinarele. Pânza de cort ați strâns-o bine?

Saltimbancii se învârteau în jurul hamalilor pe care un bărbat slăbănog, îmbrăcat într-un tricou de marinar îi certa în gura mare să aibă grijă să nu strice ceva, pentru că înăuntru se aflau uneltele magice de lucru.

Ordinele femeii nu încetaseră:

– Tassini! Pasqualigo! Ce stați, dați o mână de ajutor acestor nepricepuți care or să ne strice vasele și baghetele, unde mai pui că le umblă ochii după niscai rochii să le dea curvelor lor diseară. Mă sărăciți! Ochii-n patru, ei, tu ce stai, Flagini? Ia te uită la el!

Matracuca avea un neg pe obraz, buze groase, vinete, era îmbrăcată într-o rochie largă, murdară pe la poale, scuipa din când în când în sân, făcând cruci mari și mirându-se ce sumă putuse să-i ceară căpitanul barcazului. Perechea de îndrăgostiți, fata într-o rochie roșie, culoare ce începuse să scoată din sărite ceața de maimuțoi și tânărul pletos, cu ochi senini, terminase să împartă ce aveau de împărțit din coșul lor, golit acum. Maimuțele începuseră să se strâmbe la cei doi și să se agite din nou, cu strigăte mici și ascuțite.

– Potolește-le! striga patroana circului celui ce răspundea la numele de Gerelemo. Nu vezi ce fac, nerușinatele, tocmai în ziua sfântului meu patron...

Hrisant privi cuștile în care masculii tineri din grupul maimuțelor se masturbau cu nerușinare în fața celor doi îndrăgostiți. Fata roșise și se smulsese de lângă cuști, urmată de tânărul ei, înjurând și el cu sete. Beizadeaua isbucni într-un râs neașteptat. Asta era! Maimuțele aveau să-l răsbune, să plătească pentru insulta de a fi lăsat singur să aștepte în palatul pustiu.

Saltimbancii încă ajutau la descărcatul lăzilor. Erau o ceată de tineri slăbănogi, în tricouri de atleți sau în bluze de mătase pe care le foloseau probabil și în spectacole. Cărau trapezele înfășurate în frânghii și plasele, cumpenele arcuite cu care pluteau pe sârmă deasupra piețelor, având pe față gălbejeala celor hrăniți prost și rar; pe obrazele smolite de gitani le crescuse barba nerasă de câteva zile, suferiseră de rău de mare, nu arătau prea fericit, vorbeau o italiană de sud.

Hrisant se apropiase de cel ce părea impresarul sau bărbatul patroanei, Gerelemo și-l întrebase:

– De unde veniți?

– De la Palermo, dar tu cine ești? îl tutuise el după obiceiul circarilor, deși hainele streinului nu arătau a fi ale unui om de rând.

– Ce importanță are? Vreau să vă invit la mine să dați un spectacol...

Celălalt îl privise ca pe un nebun.

– Atât de dimineață? și se întorsese spre femeia lui: Auzi ce zice signorul acesta, vrea să dăm un spectacol poate chiar acum, se mira el ca de o obraznicie, peste un ceas sau două, după ce noi ne-am târât două zile pe mare din cauza furtunii, cu acești bravi atleți și ridicători de haltere! Ha, ha, ha...

Femeia se apropiase și ea cu un aer compătimitor de Hrisant:

– Dacă ai băut prea mult, Messir, ar fi bine să te duci la culcare. Noi suntem artiști, cum îți permiți? Suntem nedormiți, animalele sunt surmenate, abia ne mai târâm...

Hrisant lăsase să-i scape un pumn de dubloni la picioare. Banii zăngăniră sgomotos pe dalele de piatră și deschiolații de atleți și echilibriști pe sârmă se aruncară să-i strângă cu o lacomie feroce. Nu mai vazuseră asemenea bani, îi încercau între dinți, mirându-se că nu sunt falși, se loveau, înjurându-se care să apuce mai multe monede.

– Ei, ce spui? făcuse beizadeaua, privindu-l cu un surâs cinic. O să mai aveți încă pe atât dacă veniți cu mine...

– Mammma mia! strigase Gerelemo. Margheritta, privește, ia banii de la hoțomanii aceia și numără-i că-i înghit și pe urmă trebuie să-i păzim când or să-i scoată pe cur!

Matracuca, fără o vorbă, întinsese mâna ei grasă în care dublonii erau depuși cu părere de rău de ceata de năimiți. Unul încercase să tragă chiulul, dar Mama Margheritta nu-l scăpase din ochi și-acum îl dojenea cu un glas amenințător:

– Mille, scoate ce-ai ascuns până nu mă supăr; și repede, că-ți dau o palmă de nu te mai scoli!

– Și cu maimuțele astea ce facem, și cu atâtea lucruri? întrebase cu un aer nefericit Gerelemo pe strein.

– Cheamă hamalii, plătește-i că ai cu ce acum, adu mai ales maimuțele. Stau foarte aproape. Întrebi unde e palatul Caragua și te duce oricine. Vă aștept într-un ceas...

Secretarul livonian nici nu clipise când văzuse ciudata ceată care urca scările: în frunte, femeia care răspundea la numele de Margheritta, îmbrăcată într-o rochie verde, stropită cu paiete, cu o mare diademă de pietre false așezată peste părul negru, strâns într-un coc uriaș. Pe brațele arse de soare jucau câteva brățări de tablă, zăngănind la fiecare mișcare. Avea șolduri apocaliptice; părea că mișcă un munte de untură, fața îi era lucioasă, se spălase și părea mândră de propria-i înfățișare. Era urmată de Gerelemo, care purta sub braț o biciușcă de piele, îmbrăcat într-un frac lustruit de vreme, bine periat, care-l făcea și mai subțtire și mai înalt, purta joben, un ucenic mai tânăr căra dupa el un coș cu porumbei și, într-o cutie metalică, baghetele și sculele lui magice. Se pudrase gros, femeiește. Purta mănuși de bumbac de care era mândru și salută cu eleganță, și pe secretarul livonian, și pe Basadonna care, și el, îi răspunse abia înclinind capul, fără un zâmbet. Ceilalți, parcă pentru a marca gradul lor de subalterni, veniseră în tricouri și pantaloni subțiri de vară, decolorați de atâta spălat, curați, fiecare având un aer cuvios, de gentlemani care au mai fost invitați la astfel de spectacole private. Unul ducea în jurul brațelor și al gâtului un boa enorm care șuera amenințător. Erau patru sau cinci, târând de câte un lănțug câte o maimuță, și ele îmbrăcate în costume de circ, niște veste roșii și albastre ce le dădea un aer șoltic, pus pe rele. Erau gata să sară din când în când, dar biciușca lui Gerelemo le potolea cât ai clipi.

Hrisant îi așteptase între cele două uși deschise, spunând:

– Sunt invitații mei! Mi s-a făcut foame! N-am mâncat nimic de ieri...

– Și cu moimele astea ce facem? îndrăznise Basadonna.

– Ce să facem? Le așezăm și pe ele la masă, că doar din maimuță ne tragem cu toții...

– Meravigliosa! exclamase matracuca de cum intrase în palat, privind în jur și zăngănindu-și brățările de tablă. O să se ducă vestea în toată lumea circului de aceasta invitație. Messir, scuzați-ne că nu am știut cu cine avem de a face. Am fost peste tot, în Venezuela, în China, în Africa, dar un palat pe dinăuntru, la Venecia, nu am văzut niciodată...

Scosese din sân un pumn de semințe și le aruncase pe mozaic, ca și când ar fi semănat:

– Să fie cu noroc, sunt boabe de orez din delta Nilului, spusese cu mândrie, unde arunci, încolțește totul și aduce noroc...

Aerul vânăt al zilei trecute lăsase loc unei dimineți albastre, de o paliditate diafană. Dinspre canale veneau mirosurile proaspete de zarzavat ale piețelor și izul de pește abia răsturnat din bărcile ce se întorceau din larg.

– Bine e să trăiești la Venecia! exclamase Gerelemo, încă năucit de ceea ce vedea.

Îl urmaseră pe Hrisant care le arătă scaunele goale în care ar fi trebuit să petreacă invitații săi de cu seară.

– Luati loc!

– Întâi spectacolul! spusese cu multă demnitate Mama Margheritta și bătuse din palme spre ceata de circari din spatele ei. Din niște lăzi apărură două borcane cu fetuși în spirt, o bufniță împăiată, câteva fosile și un clavecin ocular; șarpele începuse să șuiere pe marmora din fața căminului, unde, cu o perdea sdrențăroasa, agățată pe o bucată de sfoară, șefa acestui trib de vaganzi improviza o scenă. Înghițitorul de flăcări își începuse numărul dând foc smoalei care scotea un fum gros, iar numitul Agostino anunța programul:

– Messir, o să fiți martor al celui mai mare spectacol de circ din lume: o să vedeți Atlanți năvălind din sferele celeste, Roboți cuceritori; pe Angelus dubiosus, Mandarini chinezi și pe Maimuța lui Dumnezeu, Inocența întruchipată de marea noastră

artistă, Margheritta care a făcut turnee în America, Africa și Asia. Și-acum Concertul angelic, interpretat la trompetă de Maestrul Pasqualigo...

Cu o îndemânare și o iuțeală care-l uimise pe Hrisant, ceata de atleți și ridicători de haltere se deghizaseră, învăluiți în mantii stacojii, în mandarini cu măști de carton pe fețe, luminate spectral de un felinar cu lumânare pe care Mama Margheritta sub chipul Inocentei, îl agita sub bărbiile artiștilor improvizatori. Agostino, în fracul lui prea larg, care-i ascundea cocoașa, cu fața dată cu pudră și cu buzele vopsite violent declama cavernos:

– Messir, o să vedeți pe Schingiutori, în Pantomima Veneciei, pe cei ce scot inimile din pieptul îndrăgostiților și le aruncă în foc. Ciumații, Cruciații, Papii și cei arși pe ruguri, cu plăgile lor sufletești, chinuiți de demoni pentru că au suferit de viciul infernal al ingratitudinii!

Flangini, Mille și Gerelemo se sbăteau spasmodic, învăluiți în niște sdrențe care altă dată mai avuseseră în pânza lor câteva fire de aur, dar acum erau ciuruite și scoteau la fiecare mișcare un praf vechi ce se împrăștia sub plafoane.

– Iată-i pe călăii supranaturali, anunța, neobosit, Agostino, iar Maestrul Tassini o să vă joace pantomima lui Prometeu pe care-l sfâșie vulturul...

El însuși își pusese la repezeală niște aripi uriașe de carton, pe care le agita, șuerând ca și când ar fi coborât din ceruri:

– De sus, o să auziți îngerii muzicanți cu goarnele lor!

Făcuse un semn și cei ce jucaseră până atunci pe Ciumați și pe Papii blasfematori, arși pe rug, încercară să sune din trompetele lor ruginite, care scoaseră strigăte triviale. Mama Margheritta cu o falcă uriașe de bou dădea și ea semne de nebunie în rolul îngerului psihopomp, care culege cadavrele de pe un câmp de bătălie.

Agostino anunța tot mai funebru pe cei cinci cabotini care intrau în alte roluri:

– Și-acum, Messir, Îngerii celești care au cap de cal și aripi de pasere, venind din neant.

Tassini bătea într-o tobă al cărei timpan suna desfundat, anunțând Cucerirea Imperiului roman. Întâi se auzi tropotul cavaleriei vizigote marcat cu lovituri seci și înfundate, Pasqualigo și cu Mille duceau în spate câteva mături care simbolizau pădurea Nibelungilor, cum anunța cocoșatul cu un aer înfricoșat. Un spectru care era jucat de Mama Margheritta, învăluită într-un cearșaf alb și peticit, dădea târcoale fetușilor din borcanul cu spirt și menea ceva cu gesturi grotești.

Funambulescul spectacol îl amuza pe Hrisant care aplauda sec la fiecare schimbare de subiect, cu o încântare care îi încălzea tot mai mult pe circari. Maimuțele, legate cu lanțurile lor de scaune; începuseră să dea semne de neliniște, urangutanul lua din talere struguri și-i înghițea cu poftă.

– Gerolemo! strigase de câteva ori pe ajutorul ei, Mama Margheritta, nu vezi ce face Melchiore? Cârpește-l! Ce mai stai!

Își ieșise din rol, dar repede reintrase în altul:

– Și-acum o să vedeți Gnoza sau Sfinxul sihastru, Torcătoarele, Sabatul diavolilor, pe Pensierosa și Gardienii Raiului și Iadului! anunța, imperturbabil, Agostino cu vocea lui spartă de bețiv...

Urangutanul mesteca leneș ceva; trecuse la molechi și la sepii și mai ales sosul paverada îl mulțumea; pe bărbie îi curgea un fel de zeamă verde pe care o aduna și o vâra în gură ca și cum nu ar fi vrut să piardă ceva. Atleților și ridicătorilor de haltere le lăsa gura apă, dar glasul nemilos al cocoșatului nu-i slăbea:

– Messir, urmează Tabloul vanităților, Nebunia și Moartea, Jocul măștilor și pe Donna ovală cu Oul ei zămislitor. În rolul principal: Mama Margheritta, care a încântat cu acest spectacol pe Împărații chinezi...

Orchestra improvizată a cabotinilor scotea sunete ascuțite din niște xilofoane. Gerelemo și cu Mille, ajutați de Flangini și Pasqualigo mânuiau câteva marionete ce simbolizau spiritele

rele și spiritele bune. Mama Margheritta, cu o pernă sub rochia de paiete abia se mișca, simulând greutatea unei sarcini imemoriale. Oul creuzet se rostogoli după niște gemete cumplite pe pavelele palatului Caragua; era de lemn și se desfăcuse în două la picioarele lui Hrisant care văzu ieșind din el un iepure viu. Ochii Bufniței împăiate se aprinseseră, Tassini prinzând într-o oglindă o rază de soare și proiectând-o în spațiul umbros. Urmaseră tablouri vivante: Mesagerii Numărului în care trăznetele scoase de o bucată de tablă lovită cu un meleșteu făcea să se înfioare carnea pe Basadonna, neobișnuit cu asemenea spectacole, și Defilarea rabinilor miraculoși și a Zugravilor de Infernuri, iar Carnavalul Calicilor fu jucat de întreaga trupă, în frunte cu Mama Margheritta care arunca dintr-un Corn al abundenței flori creponate și sticle colorate.

– Acum se trece Apa groasă, anunță Agostino cu vocea lui spartă, Magii necromanți și Martorii malefici se duc spre Iad. Schelete umblătoare pictate pe alte cearșafuri defilau sub ochiul lui Hrisant, circarii își schimbară costumele și vocea lui Agostino vesti Pantomima: Oglinda neprețuită a iubirii:

– Messir, veți vedea halucinații colorate, coșmaruri adevărate, elementali, lemuri, larve și spectre...

Clavecinul ocular proiecta pe un perete întunecat forme vagi și umbre chinezești. Perdelele fuseseră trase de Mille și în întunericul prielnic de culoarea urii, cum spunea cocoșatul, se arătară demoni în livrele spectrale, copacul heraldic și Nebunii rătăcitori...

Afară, în aerul limpede al Veneziei, ziua se mistuia încet, parcă înghițită de timp, care e călăul zilei de ieri.

Mama Margheritta se lamenta cu vocea ei groasă, de fumătoare:

– Ceea ce vedeți sunt fenicși și basiliști, paseri cu un ochi și un singur picior, pustiul Gobi cu golul lui sunător, arhați budhiști și palate de jad, care emană un miros princiar, uitați-vă bine la acești flagelanți, la dresorii de câini, la blasfematori, la

fakiri și profeții orbi, la minunatele femei care răspândesc un parfum de țelină și sunt îmbrăcate în rochii de rouă; o să vedeți minunate paravane, păduri de bambus, păuni și copaci ce vor fi devorați într-o secundă de fluturi Cap de mort, iată cetele de sodomiți, histrioni, eretici și sperjuri, ei merg spre Tărâmul întunericului lângă falsificatori de bani și vizionarii mincinoși, lângă proxeneți și curve. Auziți cum îi devoră păsările...

Gerelemo freca un fierăstrău de un lemn și sgomotul lui sinistru dădea impresia unei dureroase masticări. Din cușca răpciugoasă cu care veniseră isbucniseră leneș, abia dând din aripi, câțiva porumbei somnoroși, bătrâni, plictisiți de acest spectacol pe care-l jucaseră de prea multe ori. Le cădeau penele și se așezaseră pe masa încărcată, ciugulind boabe de mazăre și orez, murdărindu-și obositele aripe cu sosul paverada. Mama Margheritta se sbătea sub un palanchin străvechi pe care-l purtau cei patru atleți și ridicători de haltere.

– Acum trec Profesorii de imortalitate, anunța neturburat Agostino. Dintr-un coș fură aruncați niște simulacre de lei piperniciți, ca niște pisici, jigăriți, cu blănile roase și Tassini căra în spinare un coșciug gol de carton, arătând o mare oboseală și greutate.

– Așa ajung cei necinstiți, clevetitorii, striga cocoșatul, femeile care leapadă înainte de naștere, cerșetorii, efebii, hoții de cămile, geambașii necinstiți, concubinele...

Mama Margheritta lovea niște mandibule uscate legate cu o sfoară și blestema pe bufoni, pe eunuci și pe Regii Mumificați. Apăruse Omul-pardos, întruchipat de Pasqualigo, care era gol până la brâu, purtând în jurul șoldurilor numai o blană de leopard, și ea parcă mâncată de molii. Muzica stranie, licențioasă, insultătoare pentru urechi, îi spărgea timpanele lui Hrisant, dar nu știa nici acum de ce-i plăcuse atât spectacolul acela atât de sinistru.

– Sufletele ticăloase sunt blestemate să spele toată vremea frunze și să jupoaie copaci, câinele celest le roade oasele, unul

câte unul și Măgarul magic va fi purtat pe spinare de cei mai vinovați, o veșnicie...

Apăruseră și oglinzile fermecate, niște geamuri spoite cu cositor în care fantomele feminine ale Prințeselor defuncte dansau fără sgomot în frunte cu Regina Ciumelor.

– Ceea ce vedeți, anunța cocoșatul, sunt miresele îmbălsămate și aruncate pe râuri sălbatice ca să ducă răul cât mai departe. Acum urmează finalul, Messir, Cortegiul geniilor, care aduce în casă lumina benefică și norocul, astrologii curții regale chineze și himerele lor, Menestrelii orbiți pentru că au cântat prost la mesele împăraților...

Muzica funebră se amesteca cu o strălucire galbenă, de ceai, pe care îndemânaticii artiști o produseseră cu o lanternă magică, un abur rugos plutea sub plafoane, o culoare de vară și glasul grav al Mamei Margheritta declamă versurile poetului: „Florile, vai, cum se trec, vesele spre moarte..."

– Melchiore! Melchiore! Pleacă de acolo, își ieșise iar Mama Margheritta din rol. Și tu, mastega brodo, se adresase lui Gerelemo, de ce-lași să strice masa?

Urangutanul, cu capul lui senil, rumega o halcă de carne, mestecând-o rar, cu atenție. Matracuca anunța cu glas victorios:

Spectacolul Pantomima Veneciei a luat sfârșit...

– Bravo! Bravo! strigase Hrisant încântat, îmbrățișând-o pe femeie. Și-acum la masă!

Perdelele fuseseră desfăcute și lumina senzuală a orașului năvăli prin ferestre, arătând chipurile spoite ale circarilor. Erau asudați, osteniți, mai bătrâni. Melchiore vârâse iar laba lui păroasă într-o farfurie și înfuleca nepăsător spre disperarea femeii.

– Flangini, ce faci?

– Lasă-l în pace, zisese cu lehamite Hrisant, să stea cu noi la masă. E bătrân?

– A prăsit multe familii de maimuțe capucine. Cu el cerșeam pe vremea când nu aveam circul asta. Are mai mult de 30 de copii, dacă nu era el am fi fost săraci, în veci. Să-l fi văzut

ce făcea când era tânăr: știa să plângă, juca pe ologul, fura de stingea pentru noi toți: inele, brățări, tot ce vedea. Înghițea obiectele și a doua zi îi dădeam ceva să verse, ori să se cace, scuzați, Messir, asta-i limba noastră, pe urmă vindeam totul și puneam deoparte. L-am adus tocmai din Amazonia, are câțiva ani bunișori, abia se mai ține, doarme cu mine, nu vă uitați la ce-a făcut, e foarte simțit, știe să poarte fracul, e jongleur, umblă cu cheta prin piețe, toata lumea îl iubește. Dacă vreți să-l cumpărați, vi-l dăm pentru atâta cinste care ne-ați făcut. Dar nu v-am întrebat, cu ce ocazie oferiți acest banchet?

Hrisant nu-i răspunsese. Privea amuzat la atleții și ridicătorii de haltere, cum mâncau, cu o lacomie nesupravegheată, lucru care o scosese din sărite pe Mama Margheritta:

– Hei, tu, Agostino, și tu, Mille, lăsați labele voastre puturoase și apucați furculițele, cum v-am învățat; sunt de argint, ce dracu, ori nu mai știți să le folosiți? și pe urmă se întorsese spre el ca să-i scuze: Ce vreți, Messir, se țin cu lacherdă și cu ce le pică, cu mâncări stricate, furate de la osterii, ori cu covrigi. Nu au mai văzut așa ceva, le e și frică să guste din unele feluri.

Hrisant făcuse un semn discret lui Basadonna și celor doi valeți ai casei, să le așeze saltimbancilor câte ceva în farfuriile de porcelan de Murano. Oaspeții păreau paralizați de priveliștea racilor și francolinilor peste care se presăraseră bucăți de ghiață; de melcii ușor fanați de nădușala zilei trecute, dați prin unt; de batogul și friptura de gâsca și de salățile ce se desfrăgezeau. Servitorii luaseră sosul paverada în care Melchiore își vârâse ghiarele și-l înlocuiseră cu altul. Maimuțele care stătuseră liniștite până atunci se agitau, excitate de mirosul mâncărurilor răscolite. Scoteau gemete mici, se smuceau în lanțuri răcâind pereții.

– Dați-le drumul, spusese Hrisant, agasat.

– Nu se poate, Messir, protestase Mama Margheritta, nu le cunoști, nu știi de ce sunt în stare, or să distrugă totul.

– Nu-i nimic.

Matracuca privise spre Gerelemo cu aerul de a spune: e nebun, nu avem ce-i face...

Pasqualigo și cu Tassini se aruncaseră asupra fripturii de cocoș și deveniseră mai îndrăzneți pe măsură ce goleau paharele pe care valeții le umpleau numaidecât. Nu erau încă chercheliți, dar pe chipurile lor încălzite urca o veselie tâmpă.

– De ce nu le așezați și pe ele la masă? întrebase Hrisant, privind încă o dată la maimuțele neliniștite. Deslegați-le!

Mama Margheritta, cu o îndoială ce nu scăpase mesenilor îi făcu un semn lui Gerelemo să le elibereze din lanțuri. Apoi dădu ordine cu strigăte scurte: Tetta, aici! Cecce, lângă mine! Minette, și tu, Ippolito, stați la stânga. Dă-mi biciușca! poruncise impresarului, știu ce le fac dacă nu se astâmpără...

Cristoforo, un maimuțoi tânăr, urcător la trapez, care lucra cu Flangini, după spusele acestuia și cu Pasqualigo, scotocea în grămada de melci, fără să-i pese de strigătele Mamei Margheritta, care se mira în gura mare:

– Ce v-am spus? Nu se astâmpără deloc...

Hrisant nu avea însă aerul că e supărat. Făcuse semn să se mai toarne saltimbancilor din vinul Chiarello de Alba și, curând, râsetele se întețiră. Tassini povestea cum i-a luat foc beregata la o reprezentație și Mille cum a căzut de pe trapez de la zece metri înălțime, când era gata-gata să rămână cocoșat ca Agostino, la care Hrisant privi mai bine. Era un bărbat trecut, cu un chip tragic, aducând cu mutrele celor de la Ridotto când pierdeau. Își ascundea bine cocoașa sub haina lui largă și lăbărțată care-i dădea un aer comic; avea o față vânată și bea în dușmănie, schimbând vinurile cu lichiorurile aflate la îndemână, parcă pornit să se îmbete mai repede. Mama Margheritta trăgea cu ochiul la maimuțica Tetta, care începuse să caute ceva în jur. Învârtise biciușca în aer și animalul se întorsese la locul lui, furând din mers câteva portocale pe care le descojise cu îndemânare.

– De ce nu le lași să se joace? întrebase Hrisant:

– Nu le cunoști, Messir. Praf or să-ți facă perdelele și tot ce mai e pe aici..

– Nu are nici o importanță, zisese Hrisant, ostenit parca, dându-și seama că abia îi mai suporta pe cabotinii aceia și scotocind în punga unde ținea pravurile lui de peyotl, planta care îi înminuna ochii. Afară, în amiaza venetă, minerală, creștea o melanholie surdă din ziduri; era singur, spera că Herula Lucrezia va veni totuși, chiar dacă trecuse și noaptea, și dimineața. O lumină tăioasă îi descoperea cu o și mai mare cruzime musafirii care începeau să se îmbete; aveau fețe înduioșate, matracuca începuse să povestească despre grădinile împăraților chinezi și întinsese un pachet de taroți pe masă, poruncindu-i să taie și Hrisant se supusese, mai mult mirat decât curios.

– Nu-mi plac cărțile dumitale, zisese Mama Margheritta. Parcă suntem la o înmormântare, și-și rânjise dinții strâmbi de sub buzele vinete.

– Nu ești departe de adevăr.

În momentul acela Melchiore înșfăcase o carafă cu vin și o golise însetat dintr-o lungă înghițitură.

– Maimuțele beau și ele? întrebase.

– Ca fiecare! făcuse filosofic muierea.

– Atunci să fie adusă șampania! poruncise lui Basadonna, care asista înmărmurit la acest ospăț despre care avea să povestească toată viața lui celor ce ar fi vrut să-l asculte.

Cabotinii aplaudară fericiți că li se oferă o băutură atât scumpă.

Paharele sunătoare de Murano fură repede umplute de către impasibilii valeți. Primul care goli cupa lui, fu Melchiore, sorbind cu o lăcomie neașteptată băutură. Tetta, Cecce și Minette făcură la fel, gemând mai întâi de plăcere și mai cerșind, după care măturară cu lungile lor cozi felurile și tacâmurile de pe masă. Mama Margheritta le smulse farfuriile cu care în curând începură să arunce pe mozaicul portegoului.

– Pasqualigo și tu, Mille, ce faceți? Legați-le, or să spargă tot ce or să găsească...

– Asta și vreau, o potolise Hrisant. Mai toarnă-le, o să ne îmbătăm cu toții azi, așa că nu mai are nici o importanță dacă se sparge ceva sau nu...

Matracuca îl privise uluită cu ochii ei cercănați:

– Ți-a fugit mireasa în noaptea nunții sau ce dracu se petrece aici?

– Cam așa ceva, râsese Hrisant din toata inima, dar nu-ți place?

Melchiore, care avusese până atunci priviri blegi în fundul capului bătrânicios, se însuflețea pe măsură ce golea cupă după cupă, pe care Agostino i-o umplea cu furie. Unul dintre atleți îi vârî și un trabuc aprins în gură, una din acele țigări cu care se întorseseră din lungile lor turnee.

– Prete soto! strigase muierea lui Gerelemo, vezi să nu mi-l îmbeți sau să dea foc palatului! Messir, ești mai prost decât mascalțonii ăștia dacă-i lași să se distreze astfel. Lor ce le pasă, dar dacă moare Melchiore suntem sfârșiți. Cine o să mai buzunărească pe cei ce nu dau bacșiș artiștilor la sfârșit, cine o să le mai ia femeilor inelele de pe deget și brățările de la mână?

Nu o asculta nimeni. Parcă înnebuniseră cu toții, apucați de o fericire oarbă: dansau, strigau unii la alții, se sărutau prostește, iertându-și vechi insulte sau iscând alte scandaluri pe care Mama Margheritta abia le putea înăbuși, urlând la ei:

– Ce dracu' v-a apucat? Tu, cretinule, Agostino, pe care te-am cules din Ulița Țâțelor, nu te mai astâmperi? Și tu, Mille, care cerșeai în Piața Leoncini, nu mai ai nici un respect?

Melchiore trăgea în piept fumul parfumat al țigării de foi și-l arunca în sus, încântat. Pasqualigo fu primul care începu să sughiță, pentru că prea amestecase băuturile. Tette, maimuțica cu un fund roșu se urcase pe o draperie și de acolo pe un candelabru, care se clătina cu trupul ei cu tot, încolo și-ncoace.

– O să strice totul! se lamenta Mama Margheritta, dar văzând că nimeni nu o asculta, se apucă și ea să bea din răsputeri, pahar după pahar.

Melchiore se prăbușise cu capul în propria-i vărsătură, căinat de stăpâne-sa:

– O să mori, Melchiore, o să mori! Cine o să ne mai însămânțeze maimuțele urlătoare, cărora li s-a dus specia! Melchiore! Melchiore!

Plângea cu capul adunat în pumni și Gerelemo i-o tăiase scurt:

– Nu mai boci atât! Maimuțe sunt pe toate drumurile! Ce tot îl jelești atât? Ia te uită!

Totul devenea scabros, numai eterurile îl mai țineau pe Hrisant într-o dulce absență. Totdeauna, în starea asta, devenea binevoitor și un surâs înțelegător i se așternea pe buze.

Cecce, Tetta și Minctte dispăruseră undeva, în apartamentele necunoscute ale palatului. Secretarul livonian, care supraveghea masa, voise să se ducă după ele, să închidă ușile, dar Hrisant îl oprise:

– Rămâi aici!

Se auzeau țipete mici și ascuțite, bețive, ceva era sfâșiat, perdelele sau atlazurile de pe paturi; apăruse Ippolito cu un covor pe care-l târa amuzat, rânjindu-și dinții galbeni. Răsturnase un tabernacol, care se făcuse țătndări și vasele încă sunau lovite de mozaicuri. Basadonna se furișase spre locul dezastrului, dar Hrisant, mai lucid ca ei toți, îi poruncise:

– Nu se mișcă nimeni, lăsați-le în pace!

Cristoforo, fiul lui Melchiore, un urangutan tânăr, căra o ladă mare, cetluită cu fier, un cassoni cu intarsituri arăbești, din care se scurgeau afară mătăsurile luate pentru Herula Lucrezia, uitate aici. Cecce apăruse cu un șirag de perle la gât și se privise într-o înaltă oglindă. Rochii și nimicuri se înșirau târâte de lacoma curiozitate a maimuțelor: o casetă de fildeș cu inele și brățări de argint fusese răsturnată pe marmura lucioasă. Minette se bătea cu Tette sub privirile Mamei Margheritta, care se trezise brusc din scurta ei beție:

– Messir, nu poți să faci o asemenea risipă!

Hrisant râdea fericit ca și când ar fi auzit o glumă foarte bună.

– Nu-i nimic, lasă-le...

– Nebunule astea or să le înghită și ce-o să pățim până o să le luăm înapoi! De ce nu le dăruiești, mai bine?

– Cui să le dăruiesc? Cea care trebuia să le primească lipsește și va lipsi toată viața de-acum înainte.

Se făcuse o tăcere îngrozitoare. Atleții și ridicătorii de haltere se treziseră și ei brusc din beție. Flangini vâra în buzunarele fracului lingurițele și furculițele de argint, ca și Pasqualigo, dealtfel, iute imitat de Mille și de Agostino, cărora nu le mai păsa de nimic din moment ce gazda lor îngăduia tot ce se petrecea în jurul său.

Minette îmbrăcase o rochie a Herulei, ridicându-i poalele prea lungi pentru ea, clătinându-se beată și privindu-se în oglinzile din jur. Cecce smulsese perlele de la gâtul celeilalte maimuțe și bilele se rostogoleau pe mozaic, iute vânate cu piciorul de trapezist și de cel ce umbla pe sârmă. Numai Melchiore dormea dus în propria-i borâtură, cu un obraz chircit, gemând din când în când, spre spaima Mamei Margheritta, care nu uitase nici ea să fure câteva tacâmuri și să le ascundă în decolteul care-i desvelea sânii uscați. Ippolito și Cristoforo se băteau pentru un cavedoni, luat de lângă căminul de alături. Gerelemo abia îi despărțise. Cecce căra într-un colț o cutie cu pălării pe care le încercase pe rând, spre gelozia Tettei și Minettei. Acestea, de furie, spărgeau pernele cu ghiarele și începuseră să arunce cu fulgii în aer, iscând o adevarată ninsoare. Saltelele, și ele spintecate, sporeau pornirea lor nebună. Prin ferestrele deschise curentul purta pene de gâscă, totul avea ceva carnavalesc, cel puțin așa vedea Hrisant lucrurile sub imperiul pravurilor lui. Și în acest balamuc se ivise pe neașteptate Christo. Intrase neanunțat, pentru că nimeni nu se mai afla la uși și privise fascinat la Melchiore care, trezit pe neașteptate, se învăluise într-un baldachin verde de damasc și-și pusese pe fruntea teșită diadema de pietre false a Mamei Margheritta.

– Ce se întâmplă aici? îl întrebase pe Basadonna.

– Nu înțeleg nimic, mârâise servitorul
– Și de ce nu faci ceva?
– Așa sunt ordinele.
– A înnebunit stăpânul vostru, sau ce?
– Întrebați-l pe el, spusese flegmatic acela.
Hrisant îl zărise în cele din urmă și se ridicase din scaun:
– Îmi pare bine că ai venit.
Christo căutase să citească pe chipul gazdei un semn, ceva care să-l facă să înțeleagă ce se întâmplă, dar beizadeaua părea treaz.
– Ce-i cu tine, totuși? întrebase noul venit.
– Nimic, ce să fie? Am invitat pe prietenii mei la un ospăț și ei mi-au făcut cinstea de a petrece cu mine în această frumoasa dimineață: uite-o pe Herula Lucrezia Vimercatti, vara ta, și o arăta pe Mama Margheritta, care se strâmba cu limba scoasă la ei; dumnealui e marchizul Mazzacoratti, făcuse un semn cu capul spre Tassini; nu lipsește baronul Campagno și, aici, alături, e chiar ducele Corigliano, în costum de atlet de circ. Suntem în plin bal, s-au deghizat; numai tu ai făcut-o, râsese crâncen Hrisant, privindu-i chipul ce exprima uluiala cea mai mare. Iată-l și pe contele Luchesi Palli, adăugă, aruncând un braț spre direcția în care se afla Mille. Marchizul Ottoboni mi-a făcut și el cinstea; hei, Gerelemo, ridică-te și prezintă-te, spusese și acela, abia ținându-se pe picioare, îngânase ceva. Iată-l și pe tânărul Gianni Fiano, care a căzut de pe trapez și a rămas cu o cocoașă, dar nu se observă; Agostino, fii bun și strânge-i mâna prietenului meu, Christo; restul doamnelor vor sosi curând. De ce nu iei loc? Nu servești ceva, și-i arătă masa pe care farfuriile sparte lăsau sosurile să se scurgă pe pavimentul murdar. Gustă puțin fazan, niște molechi, sunt delicioși, s-au mai trăzvit puțin, dar mai merg. Nu vrei o salată? Și ea s-o feștelit, dar nu ține seama de asta. Ori vrei sa bei ceva? șampanie, Muscat ori vin de Salvazio?

Christo dădu să plece, dar celălalt îl împiedică furios apucându-l de gulerul fracului în care rămăsese de cu seară,

pentru că era limpede că venea de la un joc și nu avusese timp să se schimbe:

– Ce, vrei să fugi? Doar ai trecut pe aici ca să vezi ce se întâmplă. Spune, ea te-a trimis?

– Hrisant, ai înnebunit, e limpede! Ce te-a apucat? Nu am văzut-o pe Herula de o săptămână. Am trecut pe la tine, sperând să-mi împrumuți niște bani, m-au curățat astă noapte...

Într-o încăpere alăturată se spărgea ceva. Cristoforo se bătea cu Melchiore care îi smulgea o cutie cu jaspuri și cornaline ce se risipiseră pe mozaicuri, curgând spre locul unde se aflau. Din alte încăperi ale palatului se auzeau țipete ascuțite.

Ippolito, învăluit într-un polog de mătase, se silea să-și distrugă îmbrăcămintea neobișnuită la care privea cu mirare. Cuverturi, moscheti, stofe roz de bumbac, cine știe unde găsite, perne, ducați de aur falși, găsiți în lăzile arăbești zornăiau pe pietre; satimbancii se încăieraseră ca să-i strângă. Melchiore, ostenit și făcându-i-se din nou foame, mânca lumânările căzute pe jos dintr-un candelabru în care se hâțâna Minette. Cristoforo desfăcuse un jeț, cu o atenție sporită, ca și când l-ar fi despăduchiat. O Veneră, copie după Giorgio Castelfranco fusese sfâșiată de ghiarele lui Cecce; totul lua în ochii lui Christo un aer nebunesc și el i-a spus lui Hrisant după ce băuse pe nerăsuflate câteva cupe de șampanie.

– Ce-i eu tine? Ce-i cu tine? repeta în neștire, privindu-l.

– Nimic, bea cu noi, de ce trebue să pricepi tot ce se întâmplă în jurul tău?

– Nu vezi că o fac? Ai să-mi dai banii? Mă așteaptă încă la joc prietenii noștri, vor râde de mine dacă nu mă mai întorc, înseamnă că nu mai am credit în oraș.

– Am să-ți dau, tot am să-ți dau; voi m-ați jefuit, tu și Herula, nu-i așa? Mărturisește! V-ați bătut joc de mine. Spune, Christo, pentru asta am să-ți achit toate datoriile, pentru mine totul s-a sfârșit.

– Ți-am spus doar că e o scursură. Te-am prevenit. Nu eu ți-am mărturisit că banii luați de la tine pentru mormântul familiei, de la San Michele, i-a jucat Attillio la cărți? Dacă te interesează ceea ce ți-a arătat, nu era nici măcar mormântul familiei Vimercatti, l-a mai arătat și l-a mai vândut câtorva. De câte ori bărbatu-său se află în lipsa de bani, ea duce câte un prost ca tine la cimitir și îi spune că o să se omoare sau că se va lăsa târâtă de apele lagunei până când se va îneca, și voi o credeți, cum am crezut-o și eu.

– Și atunci ce erau vorbele acelea frumoase: Se latrevo, se photo. Filatemu monon, o, Ypsistos gnorizi to megetos tis agapismu?

– Cuvinte, Hrisant, cuvinte, atât...

Saltimbancii plecaseră, portegoul era deșert, măturat, servitorii mai adunau încă resturile de mâncare risipite pe mozaicuri și cioburi; găseau din când în când câte o perlă rătăcită pe lângă dalele sgâriate și o ascundeau cu grijă, să nu fie văzuți. Talgerele de argint fuseseră golite și geamurile de cristal sparte erau aruncate în apa caneltto-ului; încă, în aer, mai pluteau fulgii ușori și albi din pernele sfâșiate. Văzduhul era limpede; trecuse amiaza, cerul iar se întunecase. Gunoiul princiar al palatului Caragua era cărat afară, resturi de paseri și portocale putrezite, pietre false pe care alunecai dacă nu erai atent, câteva din brățările de tablă ale Mamei Margheritta și furculițele de argint, scăpate din buzunarele atleților ce nu reușiseră să le fure pentru că Basadonna le strânsese cu grijă. De un candelabru spânzura un șal venezian de culoarea ambrei, al Herulei. Măști de la vechiul carnaval pe care Minette sau Cecce le sfâșiaseră erau cărate afară, beteala și un polog rupt cu furie de Melchiore.

Hrisant privise jobenul de mătase al lui Gerelemo, rupt și el, pătat de sosuri, larga haină a cocoșatului, Agostino, care se bătuse cu Pasqualigo, cercurile jongleurilor și bagheta maistrului impresar. Saltimbancii își uitaseră bătrânul șarpe boa fără

dinți care mai șuiera printre rămășițele acelei mese sardanapalice. Vântul rece, neașteptat după căldura înăbușitoare a zilei, umflase perdelele ciuruite de ghiarele maimuțelor, umflându-le și făcându-le să mături mozaicul.

– Vine Buranul! zisese Basadonna, adunând cioburile unei carafe cu o măturică.

Hrisant nu-i răspunsese. Îl auzea pe secretarul livonian strângând lucrurile, în zori aveau să plece. Totul se sfârșise atât de brutal și de neașteptat. Mama Margheritta încă urla pe cheu spre circarii ei:

– Acum să vă văd, târâturilor! Coate-goale ce sunteți, nenorociților! Melchiore ne ține pe toți în spinare, pentru el vin oamenii la spectacol, nu pentru rahaturile voastre de pantomime, și voi l-ați îmbătat! Dacă moare?... și când dăduse cu ochii de Hrisant, care-i privea de pe balconul palatului Caragua, îi strigase: Iar dumneata ești un om bun și nefericit, nu o să te mint! Să știi că nu am văzut nici America, nici Africa, nici China, suntem niște pârliți de circari, niște ladroni, niște împuțiți care nu au trecut de Palermo și Neapole, toata viața noastră ne-am târât prin sate răpănoase și am dormit pe câmp, cât despre palatele și grădinile despre care ți-am povestit, ele au existat numai în mintea noastră, dar nu le-am văzut niciodată. O să mințim și de aici înainte pentru că nu avem ce face altceva, dar dumitale voiam să-ți spun adevărul...

Și plecaseră târâind cu ei trupul greu al lui Melchiore, care abia se ținea pe picioare, având un rânjet fericit care-i înfrumuseța capul senil.

*

Se trezea năuc, cu senzația că nu dormise deloc. Totul se amesteca în coșmarurile lui; imaginea Trimisului care începea să aducă cu Riga Velestinul sau cu Codrika; altădată Iusufache intra mai des în filegorie să-l întrebe ce bune doriri ar mai avea pe la acest ceas de amiază, când Bucurescii cădeau în lehamitea

verii și se auzeau trosnind salcâmii. Mirosul lor dulce și greu, din începutul lui iuniu, trecuse; acum se uscau primele frunze și îngălbeneau, bătea un vânticel și lua neşte roiuri, ducându-le spre Tabaci de unde nu mai veneau mirosurile de argăseală dacă nu se isca Băltăretul; frunzișoarele păreau galbeni de salbă, plu teau rotund spre bălțile Bulindroaiei și se așezau peste scundele acoperișuri. Unde era fericirea și pururea pomenita ascultare a slugii, ori vorbele lui cuvioase:

– Scoal, măria ta, că azi sunt Sfinții Sărmani, Sfinții cei făr' de arginți, Sfinții Doctori și poate te faci și domnia ta bine, îți trece bâzdâcul, că mult te-a mai ținut și nu te mai lasă...

Dar nu-l mai auzea; au murise, au se săturase și-l lăsase? Era o liniște de cimitir; mai treceau rar frânghierii, rândașii și croitorii cu vreun vizitiu beat, beți și ei, chiuind scurt, mai mult icnind, asta însemnând că trecuse sâmbăta ori duminica și ei făceau blau, adică lăsau puturoasele de ateliere și înfundau crâşmele.

Vara pleca; știa el asta mai bine decât oricine. Cerul albastru era galeș, nourii abia se târau mai încoace. Veneau diminețile afânate, triste de toamnă, când îți țiuiau urechile de atâta liniște.

– Zilele noastre muritoare sunt ca iarba, zis-a Cuviosul Pavel Tabeul, menea Iusufache, și el cu o suferință în glas și cu un lihtis adânc. Trecea vremea de tihnă și senin, ce mai, vara se ducea cu pompă frumoasă și alai; trebuiau să-și caute hainele groase de postav de Afumați, să adune lemnele mai pe lângă casă, că odată din năduşala cea de pe urmă a verii, ploua și, pe urmă, cădea frigul acela ca briciul ce îngheța zidurile și numai cu focurile cele mari mai încălzeai odăile bine așternute, cu masă, cu bucate și cu cele dulcețuri. Dar vremea asta trecuse cu mare dobândă; parcă i se părea lui, ori ăsta era adevărul adevărat: sluga aducea, de nu se știe unde, colivă și prescuri, ba un pilaf ce se sleia cu zilele pentru că pohta lui nu creștea, ori covrigi, uscați și ei, și, întrebat fiind pentru cine a întins Iusufache pomeni, acela răspundea că pentru morții lor, ai amândurora, că erau destui, și că sa nu-și facă grijă, ca e bine

așa. Pe urmă, fără să vrea, ridicindu-se și privind spre locul unde mai erau grajdurile, și ele dărăpănate, fără porți și fără nemic în ele, în afara trăsurii lui celei mândre, cocia de Viana, dăruită de contele Burkhardt, în care acum ouau găinile pentru că, paznicii fugind, zidurile fuseseră lipsite de pietrele de râu, furate de vecini lacomi. Casa lui mândră rămăsese parcă în câmp, nu o mai ocrotea nemic și nimeni, porțile fuseseră băgate pe foc cu un an în urmă, deși el nu-și crezuse sluga, pentru că nu mai aveau nici un butuc de lemn în curte, și nici plopii săi înalți nu se mai vedeau; în alte trei ierni de mai înainte, și ei dați focului ce cu mare lacomie își făcuse muncile sale.

– Au tu vrei să mor de moarte silnică? îl întrebase pe Iusufache.

– De ce, măria ta?

– Cum de nu mai stă nimeni să mă păzească și unde e mândrul gard de piatră și foișoarele albanezilor?

– De când au plecat, săracii, bată-te să te bată, că mereu uiți. Ce foișoare? Ce gard? Ruine, asta mai avem și buna nădejde că ne vom mântui pren sărăcia cea mai amară, umbră de domn ce-ai mai rămas...

Un frig i se strecurase în oase și nu mai întrebase nimic, ca nu cumva al lui om de nădejde să-i dea vreo veste proastă. Altă dată tot fără să vrea, văzuse o femeie bătrână aducând o farfurie cu supă fierbinte din care ieșeau aburii și se întrebase pentru cine venea buna ființă, iar când Iusufache îi întisese lui acea fiertură sărmană, era cât pe ce să i-o arunce în față, de furie, fără ca sluga să bănuiască de ce o face, pentru că îl găsise trântit în patul lui și nu-i trecea prin cap că Hrisant știa că primeau de pomană ca nemernici ce ajunseseră. Beizadeaua nu întrebase nimic, se întorsese numai cu spatele spre peretele coșcovit de umezelile atâtor anotimpuri și plânsese încet, vrând să rămână singur și să nu stârnească milă. Iusufache pricepuse și se făcuse nevăzut cu farfuria aceea încă aburind, cu tot. Multă vreme Hrisant nu-i vorbise și acela îl pândea cât dormea și îi lăsa pe masă turtițele cu susan cumpărate pe câteva parale; ori vreo

varză călită, într-un castron ieftin, și aceea luată tot de pomană, de la cine știe ce biserică din Ulița Mărgelarilor. Mai pe urmă, băgase de seamă că și hainele putreziseră pe el, erau rupte și cârpite, cămășile abia mai țineau, și ele date la tinda bisericii Sfântul Ioan Nou, unde, probabil că sluga se ducea de Sâmbăta morților. Îl întrebase o dată unde-i erau mândrele lui vestminte de la Venezia și Viana și Iusufache spusese că i le furaseră slugile la plecare în schimbul banilor pe care îi datorau ei amândoi.

– Dar cum? se mira Hrisant, doar mă știu cât sunt de bogat, ia caută tu unde trebue, pren lăzi și scoate pietrele pe care le mai am și care fac averi și du-te la Marchitani și ia-ți niște haine mândre pentru că mie nu mai îmi trebuesc, nu am trebuință, dar măcar tu să fii îmbrăcat cum se cuvine, să nu râdă lumea...

– Mă duc, măria ta, spunea el cu o nesfârșită blândețe, mâine, mă duc, dormi liniștit, și beizadeaua închidea ochii și se prefăcea că doarme pentru ca Iusufache să plece din filegorie și să-l lase singur.

Atunci se ridica cu greutate din cearșafurile rupte și se privea într-un colț de oglindă și vedea acolo un bătrân cu un păr cenușiu, albit, nespălat. Cine era cel ce se uita din spatele lui în acea oglinda, spuindu-și că nu poate să fie chipul său pentru că el era încă frumos și tânăr, cu ochii aceia migdalați și asimetrici pe care îi iubiseră atâtea femei.

– Paracletule, îl cerceta când îl mai vedea, să mergi în Nicolaie Șelari, lângă Simigeria lui Antofie și să-mi cumperi un fular de cel de mătase, că am răcit și mă doare gâtul, să-mi înfășor ciolanele, auzi tu?

– Cum nu, măria ta, răspundea sluga, care niciodată nu-l contrazicea, mai ales când era vorba de lucruri netrebuincioase ca acelea pe care i le cerea acum: haine noi, fular de mătase, ba chiar câte o masă mai aleasă, ca pentru un om mare ce era.

– Să se fi scurtat atât veniturile? se mira, să nu mai avem noi de niciunele? De ce nu se ducea el la zarafii subțiri, să-l

caute pe Ghenea Ristea, pe care de atâtea ori îl împrumutase cu bani și nu-i mai ceruse niciodată.

– Nu ne mai cunoaște, măria ta, răspundea Iusufache, poate dacă te-ar vedea, s-ar rușina, dar de mine, puțin îi pasă. Spune că te descurci înălțimea ta, că ai ascunse pietre și ducați, și bani turcești, nu te vaită el, dacă te-ar vedea poate i-ar fi nu știu cum...

– Adică ce vrei să spui? se supăra beizadeaua și-l dădea iute afară din filegorie:

– Piei! Să nu te mai văz! Ce, am ajuns de râsul lumii, ia te uită!?

Și rămânea singur, și nu se mai atingea de covrigii ori de coliva lăsată pe masă de slugă. Bea apa și sughița, nu-i era foame, numai de dorul după pravurile lui se stingea. Căuta, ce mai rămăsese pren pungi dosite sau în cutiile aduse cu el, puterea lor se trecuse, îsi dădea seama de asta și atunci se înfuria și-l trimetea la spiceri, să-i cumpere, știa el ce, dar aceia nu-i dădeau nemic lui Iusufache, căci ziceau că o să moară dacă mai trage pe nas asemenea nenorocite doftorii, și după o vreme își dăduse seama că foamea năștea un fel de delir sec, alb, și că privind pe fereastră vedea Bucurescii parcă învăluiți de o ploaie de făină, subțiați, apoși, în ceață. Spre Morile Vlădichii se isca atunci un fel de furtună și totul se ștergea, iar el dădea într-un lung leșin și se trezea când Iusufache îi turna ceva pe gât, un fel de băutură fierbinte, pe care o înghițea greu și asta îl mai scotea din leșinuri, dar se înfuria pentru că-i plăcea mai mult starea aceea de inconștiență în care se credea din nou la Venezia. Totul nu mai avea contur, reapăreau din cine știe ce colțuri ale minții fumegoasele chenare ale ferestrelor palatului Caragua, plafoanele aurite și chipul Herulei, care se întorsese la el și-l certa drăgăstos de ce plecase fără să o vadă și de ce nu mai așteptase măcar câteva zile, pentru că fusese plecată cu prietenii ei și cu soțul. O Venezie lăptoasă se alcătuia încetul cu încetul, altădată parcă ar fi ars, avea o fierbințeală amețitoare. Unde era delirul verilor de pe canaletto-ul acela? Auzea vechile strigăte de dragoste de când erau împreună în odăile încinse și ea

spunea că fac rău că nu pleacă undeva, în Nord, unde sunt păduri și de ce stăteau ei în zăpucul acela și-n mlaștina Veneziei, dar tot Herula Lucrezia adăuga că e mai bine acolo, pentru că erau singuri și Attillio al ei, nesuferind năduful, fiind astmatic, nu se putea întoarce și atunci orașul acesta le era locul cel mai fericit. O Venezie coaptă ca un fruct prea mult pârjolit de vară, cu mirosurile ei pe care le învățase de acum, cu acea dulce și somnoroasă frecare a tamariscului din grădini și amara boare de seară a bergamotului; cu lumina filtrată prin obloanele de lemn de la ceasul amiezii, când femeile dormeau bestial și în uterele lor fecundate de amanți se năștea viața, oh, unde erau „verile târzii ale morților", cum recita ea un vers, învățat cine știe unde, în bordelurile cairote sau în casele oculte, unde se iubea cu alții, în cine știe ce alt timp? Atunci auzea urletele nebunilor ce scăpau de sub supraveghere și hălăduiau pe calli, beți de libertatea dobândită, și el le arunca dodecari și monede austriece numai să tacă. Era ora când pietrele prețioase cloceau în icoanele scumpe de atâta căldură și ametistele se îmbolnăveau în apele lor albe sau verzui, turburate de o infuzie necunoscută, rozându-le și degradându-le; o febră intra în metale, în apele stătute, în sticla geamurilor și cupolele de aramă de la San Marc păreau jumătăți de măr putrezit. Pe canalele orașului curgeau gunoaiele de la amiază, ceva borșit umplea aerul de miasme, era ca înaintea ciumei turcești, se speria Herula Lucrezia Vimercatti și aprindea ierburi pălite, ținute în sân totdeauna și un fum subțire plutea prin încăperi. Femeia se ruga cu glas stins, în grecește și cânta cu glas îngânat: Glike-mu, Stravomeni, Dulcele meu Răstignit... și el o pândea până ce ieșea din frică, plângea ca și când ar fi vrut să-și ispășească toate păcatele pe care le făcuse și, jos, apele moarte ale Veneziei nășteau țânțari, roiuri uriașe ce se strecurau pe sub ușile ce nu se închideau de tot și se refugiau sub pologuri și simțeau că se înăbușe, așteptând serile cu răcoarea lor. Atunci, din zidurile vechi, ruginite de timp, se ivea o fosforescență care lumina vag în jur; urla o

femeie de urât și ei credeau că Cetatea fusese părăsită și rămăseseră singuri. Nici un cântec, nici un oblon lovit, numai nouri de forma Bucintorelui, fugind înaintea lunii, care răsărea dinspre Mestre, abia ridicându-se din aburii de peste zi, căzuți deasupra lagunei. Venezia părea o halucinație a mării. Hrisant o întreba pe Herula: „Mă iubești?“ și ea nu-i răspundea, devenea răutăcioasă, îl mușca încet și repede cu dinții ei mărunți, ca și când ar fi încercat un fruct care-i plăcea, și în el creștea o dorință sălbatică și o răsturna și se luptau obosiți ca două fiare sătule, desgustate una de cealaltă. Iradierea începutului de noapte lăsa un iz de nămol ars, de vară. Sunau leneș scoicile moarte, frecate de cheu, ca niște zaruri; clopotele de seară, dogite, abia auzite le amintea trecerea timpului; carnea ei fierbinte îl întărâta iar, și sânii aceia ascuțiți și ațâțați, și Herula Lucrezia urla: „Lasă-mă, lasă-mă!“, dar el nu o credea și iar se luptau fără crutare, clopotele deveneau tandre, aveau un sunet moale, în încăperile neluminate creșteau umbre ciudate ca niște nuferi, reflexul vreunui felinar de pe canaletto, proiectat pe tavanele înalte; afară, grădinile fierte de căldura de peste zi, lepădau acele chiparoșilor și dafinilor; nespolele se amărau în uriașe coșuri și trandafirii galbeni de Isfahan explodau, umplând mozaicurile cu petale moarte. Înaintea lor, o noapte lungă, fără somn. Pe la miezul nopții aerul se umezea puțin; salinitatea mării le usca buzele, sărutările reci îi făcea să se certe: „Nu mă mai iubești“, spunea femeia și-l mușca, sângerându-i gura, ești ca o tufă de mirt în deșert“, pe urmă plângea pe neașteptate și începea să se roage cu ardoare.

Se trezeau târziu, când, în timpanele străvezii de marmură ale bisericilor, soarele ca un melc roșu se târa spre biserica Ruga Vecchia, Pisanii afumați se arătau glorios în zidurile Procurațiilor, laurul cânta parcă, scirocco-ul încă nu-și arunca strepezitele lui mesaje; bifore aurii se implantau în Campanilă. Herula Lucrezia dormea ușor, lui i se părea că murise, nu reușea

să-i vadă mișcarea inimii sau respirarea, se speria, o scutura ușor, pe urmă mai puternic, întrebând-o: „Ce-i?“ „Nimic, mi se părea că ai murit...“ Cerul se albea către prânz, era osificat, li se făcea sete, beau lichiorurile acelea verzui în care ea arunca pravurile sale subtile care îi dădeau un fel de euforie ușoara ca într-o înălțare. Totul înflorea, un frig ușor îi intra în sânge, orașul își pierdea magneficența, devenea fragil în ceața ușoară și, pe urmă, magica amiază se sfărâma, cum se sfărâmau șervetele acelea de zahăr fin la mesele ducale. La fântânile de lângă Santa Maria della Salute se strângeau muierile, așteptându-și tăcute rândul în jurul ghizdurilor de aramă. „Tu crezi, Herula, ca acest oraș există sau e numai un vis al nostru?“ o întreba. Ea îl privea cu o lene plină de voluptate, și-i arunca un trandafir cu ai cărui țepi își sângerase pielea. „De ce faci asta?“ o întreba. „Ca să înțeleg ce a simțit Mântuitorul pe cruce când i s-a pus coroana de spini“. Erau desgustați unul de celalalt, de lăcomia fiecăruia, de trufia măgulită în secret; ar fi vrut amândoi să se despartă, lui i-ar fi plăcut să dea o fuga până la Ridotto, la un joc, dar nu era chip să ieși în fierbințeala de afară; ea se visa undeva, lângă un lac alpin, dorind să audă o cădere de apă, dar rămânea aici, până când simțea că îl urăște și că dragostea lor se primejduia. Patul era fierbinte, aruncau cearșafurile de pe ei și pe urmă se lungeau pe mozaicul și el fierbinte, stând nemișcați, privind serpentinele de lumină ce se lățeau pe plafoanele afumate, la mișcarea ușoară a valurilor de pe canaletto. Ațipeau fără să știe unul de celălalt, nu intra nimeni nechemat în refugiul lor nupțial; Basadonna lăsa cu pași neauziți fructe în talere, la uși și carafele golite erau înlocuite cu altele. Pe la ceasurile patru, cerul era ca un vin trăzvit, de culoarea morcovului; ardeau mirodenii zadarnic, amușinând ca fiarele orașul ce se ascundea, dincolo de obloanele bine închise. Câteodată cerul se întuneca pe neașteptate, soseau nouri ca niște tauri, ploaia venea iute, cu o putere nemaivăzută. Gura lagunei, plină de nămol, bolborosea și din depărtare se auzea cutremurul mării,

spume iradiau în depărtare, spărgând aburii salini; râuri descătușate de miresme soseau, de undeva, din depărtare. Pe diguri se aprindeau focurile, măturând piatra cheului. Din altarele bisericilor deschise pentru cei ce se refugiau în ele de frica furtunii licăreau aurariile vanitoase ale orașului. Fulgera undeva și cădeau trăznete seci cum s-ar fi spart niște nuci. Și golul arzător de deasupra Ducalelor revenea repede, vântul căra nourii și cerul se limpezea, soarele luând locul acelei besne putrefacte care o scotea din sărite pe Herula Lucrezia Vimercatti. Grădinile umezite de furtună scânteiau, ea îl punea să repete: „Zi-i dupa mine: niciodată altă femeie! Jură, jură!“ Avea o ghiară în gât care-i sugruma vocea, părea răgușită și crudă, îl privea cu ochi răzbunători, cu ceva vrăjitoresc și i se făcea frică. Afară, zidurile roase ale Veneziei tremurau în moliciunea și fierbințeala luminii ce revenise. Undeva, cineva ciupea o coardă de ghitară, numai o dată, ca și când i-ar fi încercat elasticitatea și iar bufnea o fereastră cu un sgomot sec, dinspre Scitia minor, Hrisant simțea o bănuială gravă, un frig verde ce-i îngheța șira spinării. „Ai să dai socoteală, îi spunea cineva, era poate glasul Trimisului, acolo nu te vei mai întoarce pentru că ai să răspunzi, te așteaptă lațul de mătase“. Pe urmă crepusculul venea târâtor dinspre lagună, băuturile ușoare din carafele răcite cu bucăți de ghiață; parfumele trandafirilor ce muriseră de mult pe lespezi cu o ultimă și tragica expiere, îl scoteau din frică și extazul întreținut de Herula Lucrezia renăștea arzător. „Sunt ca un rug, spunea. Vrei să murim? îl întreba ea. Acum e cel mai ușor, când suntem atât de fericiți!“ „Da, vreau, răspundea, și aștepta ceva rău, îngrozitor, un pumnal care să-i reteze beregata, dar femeia rămânea nemișcată lângă el, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji: „Îmi pare bine că ai primit, dar mai putem aștepta, moartea vine ea singură, poate se numește Attillio sau altfel, de câteva ori am trecut pe lângă ea...“ Venezia anadyomene somnola afară pe labele ei de piatră ca o rodie în violul soarelui de la amiază. „Murim, spunea Herula Lucrezia, fericită ca de o mare

descoperire, ia-mă!“ Orașul cădea în asceza serii, voci femeiești din biserici, pline de ardoare răcneau imnuri spre cerul leșios și viața se ștergea din memoria lor: măști, dansuri, orgoliu, sete de dragoste, lentoare, somn, himere, corupție, nimic...

Treziri pline de spaime; era în Bucuresci, o știa după mirosul vechi, de haine putrezite și de sărăcie, după gustul sălciu al apei băute dintr-un urcior de pământ, după imobilitatea luminii prăfoase de afară, după scârțâitul funebru al aripelor uscate ale morilor de la Radu Vodă.

– Iusufache Iusufache striga cu glas neauzit, uscat și el, și nimeni nu-i răspundea. De patru zile servitorul nu mai venise. Pe masa de lemn a filegoriei nu se mai vedea nimic, nici urmă de covrig sau de pâine, puțină apă clocită în urcior, atât...

Se târâse spre fereastră ca să vadă dacă nu cumva sosea măcar femeia aceea cu farfuria ei de supă fierbinte. Afară nu erau decât câteva găini clocind ouăle în carozza lui dărăpănată din care nu mai rămăseseră decât arcurile. Paznicul Turnului Meridian uitase să anunțe ora. Bucurescii cădeau în somnolență până spre seară. Nu se ivea nimeni. Cu o milă, nesfârșită, Hrisant privise la fanalele de bronz ale trăsurii dată de contele Bruckhardt. Geamurile de sticlă veneziană fuseseră de multă vreme furate. Ușile erau sparte și scara, în formă de plic, ruginise. „Parcă ar fi trebuit să fac heretisirea la domnitor, își spusese, dar când asta?“ Câtă vreme trecuse? Și în jur nu mai era nimeni, unde fugiseră cu toții? Îi era foame, ar fi gustat o baclava înainte de moarte; pentru că moartea venise; era undeva aproape, sau se înșela el? Nu se putea să-l fi uitat toți, într-o dimineață urcase cele câteva trepte care duceau în podul miradorului. Toată noaptea auzise o rumegare surdă care venea parcă din pereți. Era întuneric, nici un ocheț ca să lase lumina. Aprinsese o lumânare și văzuse uluit cum pe podelele de lemn foșneau viermii de mătase în sute de frunze de dud. Era o căldură de cloacă și coconii albi și aurii străluceau în palide umbre. Lațul de mătase!

Cineva îl pregătea. Nu dormise două zile și două nopți, pe urmă căzuse iar în halucinațiile lui. Se visase la Bizanț, i se arătase Îngerul lui Isaia, erau ipsilotații care-l judecau și pe urmă îl condamnaseră la moarte, purta o cruce, ca Răstignitul; pe urmă înviase și bea cu Depasta și cu Theodosie Zygomalas în crâșmele alexandrine; îi servea o femeie cu părul roșu, care semăna cu Herula Lucrezia Vimercatti. Femeia avea gura plină de muște, pe străzi soseau Împărați în haine grele de aur, cu coroanele pe frunte, luminați de o pădure de lumânări și Hrisant auzea răsunătoarele imnuri creștine, spărgând zidurile de lângă Pera; decorul se schimba, tiare asiatice luceau în Soare, vedea pe neașteptate Bosforionul și cum jucau capetele descăpățânaților ca niște nuci pe apa trandafirie de la Ot Kapu, și ianicerii, gonind cu sabiile scoase și împrăștiind mulțimile, și pe urmă iar teribile convoaie de preoți, cu fețe negre și bărbi argintii în care mai picurau boabe de ceară, albă, parfumată. Asta simțea în nări: mirosul de tămâie al atleților lui Hristos, cum spunea Ioan Scărarul. Duceau uriașe icoane de aur, cu un Mântuitor răzbunător, cu o privire rea; unde era veghea acemaților, credința lor, totul nu fusese decât o farsă dar cei fără somn din mânăstirea Spudeilor? Prinții și apostolii lui Dumnezeu trădaseră biserica care devenise mireasă; spiritul hoardei o ardea pe la poale, setea de îmbogățire, megalomania, teatralitatea, corupția, mormintele faraonice, turnurile strălucite, cavourile grandioase cât niște temple, orgoliul lor nerușinat. Peste chipul Christului militar la care Romaica visase se așternuse fardul; biserica lor devenise o curvă; fildeș și jaspuri, ghirlande de diamant, pixide și urne de porfir pentru aghiazmă în locul vaselor de milă din lut; ferecături de aur, talere, patere, juavere, jumalț cloasonat, marmură și ornament policrom, câtă zădărnicie! Paoni și flori în locul spinilor; parfume în locul mirosului de sânge, pietrei și deșertului îi luaseră loc grădinile trufașe, carnavalurile în care se juca Răstignirea cu actori beți; encomiaștii emfatici, argintul și trufia, imnografii fără rușine, poeții liturgici ce se

îmbătau în altare; patriarșii Răsăritului alături de Împărați dori-purtați în carul triumfal, cântând: „Doamne, da nobis abundanciam, Adorna", cursele de cai, hippomachia, cei aruncați în rheuma, cei scurtați de limbă ca să nu spuie adevărul; gâtuiții de sub arcadele Augusteonului, luptătorii suiți pe măgari cu fața spre coada asinilor; Origene ruinând Bizanțul cu predicile sale, toată melopeea dulceagă a Răsăritului care voia să mute Roma la Constantinopole, o mie de ani de curgere a sângelui în spatele Răstignitului, Magnaura, Hebdomul, Blacherna clădite pe sărăcia lui Hristos... Unde greșiseră învățătorii lui ce-l împinsese să trădeze, să risipească banii Eteriei, să trăiască cu spaimă ucigașă de Trimis, care tot nu sosise, și căruia avea să-i scape, pentru că avea să moară, murise, murise...

1975–1981

– *sfârșit* –

PRINCEPELE

AEDIFICABO ET DESTRUAM

AVERTISMENT

În dorința autorului de a reda cât mai fidel epoca fanariotă, el îl anunță pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericești, cronici ale timpului, precum și documente autentice, începând de la scrisori particulare și până la acte oficiale. În această privință nu are nici o pretenție de originalitate, după cum nu a dorit să facă o reconstituire istorică fidelă a vreunei domnii. Romanul acesta este o sinteză, un basm și o operă lirică în același timp, cine vrea s-o ia în alt fel, nu o face decât pe răspundere proprie.

E.B.

PARTEA ÎNTÂIA

CIUMA

Într-o sfântă Duminică, în timpul slujbei celei mari în biserica de-i zicea Caimata, intră un fel de cerşitor, înalt, lat, dugos, numai zdrenţe, strigând:

– Scăpaţi-mă, oameni buni!

Necunoscutul se prăbuşi în faţa porţilor împărăteşti şi îşi arătă subsiorile. O fântânea purulentă lăsa să curgă de-a lungul braţelor o scursură albicioasă.

– Ciuma! strigă careva şi numele blestematei goli într-o clipă lăcaşul de rugăciuni.

Vestea fugi pe uliţe şi sărbătoarea zilei a şaptea fu turburată. Oamenii se închiseră în case aşteptând ceva, cu spaimă. O tăcere de moarte se înstăpâni deasupra Bucurescilor. Seara se ivi luna îmbrăcată în sânge şi în jur era un senin sticlă. Pe la miezul nopţii se arătară vârcolacii cătând capul lui Iuda şi locul lui Cain. Câinii lui Dumnezeu muşcau cu sete din lumină şi oglinzile ce se ştie că sunt răuvoitoare la boleşniţă fură acoperite cu marame albe. Se întunecaseră şi ele şi femeile spuneau mai târziu că le pieriseră apele, încenuşându-se şi arătând semnul morţii. Nevestele îşi scoaseră înspăimântate inelele cu pietre preţioase şi le ascunseră. Argintul şi talgerele fură îngropate în sipete, podoabele despuiară pe rând chipurile frumoase şi

îngrijorate. Tăcerea creștea nemiloasă și noaptea asta parcă rece nu se mai sfârșea. La casele boerești de pe podul Mogoșoaiei se trăgeau grelele perdele și se aprindeau lumânările de Paști. Porțile se închideau cu lanțuri și dacă ai fi ascultat bine se auzeau cheile ruginite mișcând în broaștele de fier. Vârcolacii pieriseră, lumina rea a lunii pierise, acum totul scânteia ca fundul unui lac. Era o noapte înspăimântătoare, când în frumosul nopții furnicile lucrează mai mult și crește sarea în mări. Oamenii simțeau cum le sporește sângele în vine ca să se apere de groaza amenințării care venea de undeva din văzduh.

Încă nu făcea nimeni nimic, toți se uitau spre palatul Princepelui de la Curtea Nouă. În toate ferestrele ardeau lumini mari, împărătești, ca la sărbători. Poate era numai un zvon, poate nimic nu era adevărat, poate se speriaseră popii de la biserica de-i zicea Caimata, cine mai știa ce să creadă, dar când totul părea că se liniștește și lumea se pregătea să adoarmă, deasupra orașului se auzi un zgomot îndepărtat. Despre Balta Icoanei, numită și lacul Bulindroaiei, venea un nor ciudat, ca soda, în acea stranie lumină. Să fie liliecii de la mânăstirea Mărcuța? Să fie gâștele Mitropoliei? Nu erau. Ceva amenințător se apropia cu o egală bătaie de aripi. Aerul era stătut, nu mișca nici un vânt, praful sta neclintit în ulițe. Un miros greu, rânced, acoperea acel nor încet, sticlos, ca o lână, acum albă, nu murdară.

O nuntire de fluturi, parcă neclintiți, duși de o secretă mișcare spre fântânile Princepelui umbri lumina lunii. Întâi veniră cei cu aripile ca pucioasa, galbeni și ușori, iradiind în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, fluturi-lămâiță, albiliță, fluturii cerului și fluturii de sidef, vestind zorii ce nu se mai arătau. Păreau frumoși, mulți cum erau și plutind ușor deasupra caselor, apoi învăluiră pomii și coroanele lor odată se prăbușiră într-o devorare lacomă și rămaseră pustii și iar înfloriră în strălucirea lor mirată când norul cel galben se ridică deasupra palatului. Aripile galbene erau străvezii, ai fi putut vedea împătura albastră a stelelor prin ele, dar în această

frumusețe totul se duse, la fel de încet, cu aceeași tainică mișcare, cum ai muta vag lumina. Dinspre jitnița domnească se auzi atunci un fel de chițăit de șoarece, unanim, mult, stins, amenințător. Soseau strigile, fluturii cu cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătându-și găvanele negre. Nunteau și ei tăcut, gros, umplând aerul de o duhoare grea. Abia mișcau aripile, ca și când ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul cu un văl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rândunică, fluturi de zi, cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsaseră un polen galben, ușor, în văzduh. Prin acest perete subțire și translucid treceau ceilalți, greoi, amorfi, grețoși, voluptuoși, cătând parcă un punct cardinal. Stătură un ceas în aer, lipiți sub lună, ascunzând-o, oamenii îi văzură bine, buha ciumei dăduse semn fără milă orașului.

Din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul:

– Fraților, a sosit!

Cerșitorii, șandaliii, orbii și șontorogii se iviră de sub bolnițe și priviră fluturii. Îi primiră cu strigăte de bucurie și de sub cărămizile prăbușite se iviră oale de vin și rachiu din care se bău cu sete, pe nerăsuflate.

– A sosit ciuma, fraților, mai spuse Malamos și se arătă deasupra fostelor grajduri ale scimenilor. Ni i-a trimes Sfinții Părinți, Tănase și Haralambie.

Era înalt, țeapăn ca un prooroc și le vesti răsucindu-se în gluga lui de călugăr, legată pe mijloc cu funia unui spânzurat:

– Al nostru o să fie orașul!

Ridică brațul drept și cerșitorii îi văzură inelele făcute din cuie de cosciug, vindecătoarele cu care le lua durerile de cap și-i lecuia de spânz.

– Să trăiască Împăratul nostru! strigară milogii, care din cărucioare, care de pe grămezile de gunoaie în care mișunau șobolanii cât vițeii de lapte. Duhoarea pimnițelor fu răscolită de acea mișcare.

– Aud câinele pământului! vesti Bozagiul, a trimis fluturii să aducă apă copiilor morți!

Un fior străbătu ființele acelea fără frică. Pe urmă tăcu și el și se așeză așteptând să treacă norul nefast. Strigile stăteau nemișcate asupra orașului, ca și când l-ar fi pândit. Aerul devenise năbușitor. În case copiii țipau de spaimă și muierile cărau găleți cu apă că boleșnița venea cu sete mare și arșiță. Călugărul nebun de la fântânile necontenit cântătoare ale Princepelui opri duruitoarele și în bazine încetară artezienele. Fu și mai tăcere, ca la începutul lumii. Fluturii nu se mișcau, torceau parcă aerul cu aripele lor leneșe. Totul era bolnav în această cumplită noapte a începutului ciumii.

Și-atunci bătu primul clopot vestit de o toacă dementă și după ea se luară altele și oamenii scoaseră afară frigăruile de carne și luară talăngile de la capetele vitelor și începură să le lovească cu disperare. Copiii izbeau aerul cu ciomege și prăjini și se iscă un vaer de fier și de strigăte împotriva molimii.

Fluturii cap de mort ascultară dangătele triste de la Mărcuța și de la biserica Stavropoleos, încrucișându-se deasupra acoperișurilor, dar nu se clintiră. Veneau zorile și arătau și mai amenințător, chițăind ca șoarecii în aerul zăcut. La mitropolie se scoteau moaștele și icoanele cele mari. Șapte preoți în odăjdii slujeau cu glasuri mari în altare. Lumea căzu în genunchi prin curți și se rugă spre cerul în care stăteau cei mai buni vânători ai vieții. După ce speriară văzduhul, podarii din capul Bucurescioarei se aruncară asupra câinilor, să-i schilodească, nu alta. Animalele urlau gonite prin curți să sperie ciuma. Venea moartea cu tot tacâmul său: cu coasa, cu gresia și ciocanul. Întâi te atingea la cap sau la rărunchi și te bolnăvea, pe urmă îți lua viața în cumplite chinuri. Soldații albanezi ai Princepelui alergau spre bariere să le închidă și să le vegheze. Puțurile fură acoperite cu scânduri și în porți se scriseră cruci de smoală. Se astupau de zor găurile pe unde erau, să nu încapă molima și se arunca pelin pe drumuri. Lumea mânca usturoi și căta oțetul

pren rafturi. Porțile fuseseră date cu catran și în curți se aprinseseră focurile.

Pe loggia palatului de la Curtea Nouă prima rază de soare făcu să sclipească marmura:

S o l n o n o c c i d a t! scria acolo cu litere săpate în piatră.

Ce pustie zi urmă!

Unde erau gătitele ploi să stingă setea neașteptată ce se ivise în gâtlejuri? Unde erau sclipirile fântânilor artizicești? În șanțuri se și ridicaseră garduri de nuiele să se oprească ce apă se mai scurgea, plină de lintiță cum era. Oamenii agiei strângeau cu sacalele proviantul pentru trebuințele spitalicești.

La ceasurile șase de dimineață bătură a doua oară clopotele cu disperare și după ele toate fiarele sunară. Fluturii nice atuncea nu se mișcară de deasupra orașului. Urcaseră mai sus și întunecau lumina nădușită a zilei. Arnăuții domnești traseră cu puscile și-i împrăștiară și când totul se lumină simțiră o nemiloasă căldură. Până seara și a doua zi nu se întâmplă nimic. Boerii își chemaseră doftorii să-i păzească și pe ulițe nu se ivi nici un echipaj după ani de zile de plimbări. În grădina lui Scuffa năvăliră nebunii de la mânăstirea Mărcuța ce nu mai puteau fi ținuți din pricina clopotelor ce îi asurziseră și mai rău îi stricase la cap.

Ceasurile treceau greu. Parcă toți ar fi vrut să mai audă ceva, să știe, că dacă moartea își făcuse sălaș undeva măcar dintr-acolo să se ferească, pe când așa? Nu avea nimeni somn, nimeni liniște. Geaba slujbele popilor ce nu se mai odihneau, numai la marea icoană a Maicii Domnului mai era speranță, pentru că Isus pe alte unul de ciumă nu vindecase. La prânz o scoaseră într-adevăr și-o duseră până la Dâmbovița cu mare pohfală. Treizeci de copii îmbrăcați în alb o purtau și în urmă veneau sute de părinți ai bisericii neînfricați, călcând în praful uliței de pe podul Mogoșoaiei. Icoana era împodobită cu flori grele, încinse de jur-împregiur cu o coroană. Mâini dibace ascunseseră în această frumoasă arătare a podoabelor naturii și urzici și bucăți de usturoi. Soarele sclipea nemilos în aurăria nimbului

Născătoarei. Muierile bătrâne se închinau și își ascundeau ochii. Nu era bine să chemi boleșnița cu astfel de podoabe ce trebuiau iute ascunse, să nu le vadă lumina. Dar cine mai ținea seama de asta? Tot văzduhul cânta de vocile groase ale sfinților părinți ce aruncau cu fum de tămâie în dreapta și-n stânga, să schimbe aerul.

După icoană fură plimbate moaștele Sfântului Pantelimon, lăsate descoperite să vadă lumea de unde o să vie minunea și izbăvirea. Erau câteva oase galbene, învăluite în borangic și mereu stropite cu aghiasmă, ca să nu miroasă, la care cu toții priveau, făcând cele cruci mari. După ce și aceste sfinte daruri ale bisericii fură întoarse la locul lor, Vodă trimise sacalele sale să stropească ulițele cu apă parfumată ca la marile sărbători. Era o risipă dar și o dovadă de frică.

Până într-a patra zi nu mai muri nimeni. În casele boerești ardeau noapte și zi lumânări mari de ceară de Smirna și mirodeniile și camforul îmbălsămau aerul. Fuseseră întinse mese de care nu se atingea nimeni pentru îmbunarea morților, după obicei. Printre tacâmurile acoperite cu șervețele de Olanda, ca nimic să nu lucească, așteptau farfurii cu pastramă și icre tescuite, erau cârnați de zalhana și ghiudem cu mirodenii, nisetrul zăcea în porcelan cu ochi sticloși, alături de cegă și păstrugă. În casa marelui ban Radu Golescu lofarii de mare și scrumbița împuțeau aerul de două zile, dar morților nu le cereai să se grăbească. Sfințiseră preuții masa și așteptau semn mântuitor, el cu ai lui, să nu le putrezească piersicele și prunele ținute în talas de anul trecut și oferite răposaților de dincolo. Vel logofătul Manolachi Grădișteanu nu se mai ridica de la icoane, dând spate îmbelșugatului prânz așternut pe un damasc albastru ca marea unde zăceau alături: brânzeturi, poligale amare, trandafiri, păstrăvi, țipari, luchii și știuci, precum și minunea merelor Fürstenapfel, mere dungate, mere Paradis, merele sunătoare de la moșia sa de la Dunga, pergamute de Isember, tămâioase și moi, după care-i lăsa gura apă chiar în rugăciunile sale înflăcărate. Tot ce era mai bun pe lume se aruncase morții pe mesele

întinse și ochi osteniți vegheau la putrezirea fructelor pentru că moartea și morții ei nu veneau la praznicul cel silnic și pustiu. Piersicele galbene la început se învinețeau sau se făceau roșii ca bubele, anghinarele împietreau. Boer Belivacă, până să guste morții, mai gusta din cantaridele ținute într-un sipet numai pentru sufletul său să-l întărească. Pepenii godini scoși din borcane se descompuneau în căldura necruțătoare, strugurii stafidiți păreau a patra zi o coptură galbenă pe mesele cele strălucite. Smochinele nu mai arătau ca de început și miroseau greu, putrezind. Casele se umpleau de un aer gros de la lumânări, se ardeau măturile cu care se mătura ca nu cumva cine știe de unde să aducă ele boala, în văzduh băteau fără întrerupere clopotele și toaca de la Sfântul Dumitru Nou, cu sunetul ei anume de lemn de cireș, umplea bogatele urechi de o chemare a credinței ce nu se mai isprăvea. Toți ochii erau pe palat. Câtă vreme Princepele nu părăsea Bucurescii ei nu puteau să fugă pe la moșii, pentru că atâta le-ar fi trebuit. Vodă ședea neturburat în încăperile sale și citea din Cărțile de învățătură într-o smerită resemnare. Seara, prin ferestrele deschise, seimenii de pază îi auzeau glasul monoton slovenind cu voce tare:

– *Spune-mi acum, ticăloase suflete, unde este Domnia noastră? Unde este muma noastră? Unde sunt feciorii și fetele noastre? Unde sunt băile cele calde și umplerea voii trupului nostru? Unde sunt grădinile noastre cele frumoase, cu mesele cele întinse și cu cărnuri cu miros bun și frumos? Unde este vinul care totdeauna înveselea inimile noastre? Unde sunt vioarele, și tobele și surlele? Unde sunt caii noștri cei frumoși și podobiți cu rafturi poleite și cu șale ferecate? Unde inelele noastre cele cu pietre scumpe? Unde diamantele cele împărătești împodobite cu mărgăritar și cu pietre de mult preț? Unde podoabele hainelor împărătești? Unde este aurul și argintul dintr-această lume, ticăloase suflete? Că pentru lăcomia aurului și argintului tău și a altora care nu iubesc pe Dumnezeu, tu te-ai despărțit de fața cea dulce a Dumnezeului tău…*

Principele sta îngenunchiat în fața altarului de taină și se ruga pentru sufletele cele păcătoase ale supușilor săi și lumea cea nemernicească, știindu-l acolo, cu ruga pe buze, dulce spera în mântuire. Numai într-aceasta la Curtea Veche, năimiții și scurșii, blestemul lumii și nefericiții, pândeau în petrecere prăpădul celorlalți. Asta așteptau ei, ca cei vii și bogați să fuga dinaintea morții și să iasă din vizuinele lor și să tâlhărească. Acuș se fereau de puscile albanezilor și de grelele pedepse ce le-ar fi căpătat dacă nu și-ar fi ținut firea pentru că Domnul nu glumea. Stăteau în gunoaiele lor, roși de șobolani și de podagră, mândrindu-se cu bubele lor de care până și ciuma avea să se sperie. Mai avea să mai treacă ce mai avea și pe ei îi vor chema să le îngroape morții de care nimeni nu se va mai atinge. Răbdători, cu ochii mijiți de pohte multe, așteptau chefuind, dând strigăte de sfidare și oamenii de pe ulițe și de prin curți știau ce-i așteaptă. Focuri, cutremure și războaie făcuseră din vechile grădini și palate cu scări de mermer, cloaca pierzaniei, locul târâturilor și al certaților cu legea. Unde se scăldau Domnitorii în băi de Țarigrad, pardosite cu piatră de Preconezia, acum se pișau caii pribegi și creștea bozul. Unde fuseseră iatacurile beizadelelor și cuconilor, și sălile hipostile prin care trecuseră minuni de fete cu părul ca grâul copt acum se ușurau Malamos Bozagiul cu ai lui, lăsând în urmă-le baligi întregi, spurcate și împuțite. Zidurile trebuesc a știre să îmbătrânească, nu să se ruineze, zicea Vitruviu cel bătrân, dar cine mai ținea minte aceste vorbe într-un loc unde totul se clădea pe nisip, mic și în grabă, fără măreția altor lăcașuri. Calicii își scormoneau plăgile cu unghii negre și se căutau de purici acolo unde se înălțaseră cântări nemaiauzite și spaima domnise cu tot cortegiul ei sumbru. Aici lucise aurul cel ce cursese ca un râu printre mâinile lacome, aici în bășcile seimenilor se luaseră vieți, dar ce le spuneau acestor năimiți ruina și prăbușirea? Dacă ai fi scormonit mai bine gunoiul, ai mai fi scos de sub resturi vreun capitel corintic sau delicate frunze de acant din marmură. Sub putrezi ciucuri luceau

la vreo lumină neașteptată vrejurile de caulicoli, câte opt, câte opt. Pe toate acestea treceau cu nepăsare tălpile desculțe ale uitaților de Dumnezeu, cei fără noroc, cioclii acestui oraș ce sta sub semnul morții.

Din multul istov, cum se întâmplă oriunde, femeile se deșteptară primele. Întâi își puseră câte una, câte una, podoabele: lănțugurile și cerceii, salbele și inelele de matostat, sculele ascunse cu grije în sipete secrete. Nu mai puteau răbda să stea cu degetele neîmpodobite, nesulemenite și fără să stârnească pohtă bărbaților. Numai briliantele cu duhul lor înflăcărat nu fură așezate pentru că prea chemau moartea. Doamna Neacșa Pârșcoveanca, nevasta Marelui Vornic, începu a umbla prin iatace punându-și rochiile cele roșii, că, spunea, speriau boala. Își căuta sarvanele de canavăț ghiulghiuli, cu blană de samur și guler cu ciaprazuri, felegelele de canavăț, turungii cu pântece de râs, conteșele de postav, cu limie de samur, pacealele și iile cu lesc de mărgăritar, cu șireturi de fir, mătăsăriile, dulamele de lastră și pe toate le potrivi în fața oglinzilor despuiate de pânzele doliului celui alb al ciumii. Iar sclipeau oglinzile venețiene cu apele lor albastre, clare, și aurul îi făcu cu ochiul nebunei. Își pusese pe rând rochiile de terțanel cu flori de fir, în ghiordii, zăbunelele de sandal, în zăvase cu șapte foi, de lastră, căptușite cu taftă leșească și își mai potrivise nasturii cu jilalț, cu lefți și leftișori în chip de gripsor, șirurile de mărgăritare, sălbile de zloți și paftalele. Până și pervazurile de argint ale oglinzilor o arătau minunată, cum era. Și după ea se luară și celelalte, din plictis, din neavând ce face, stolniceasa Haretia, Sofica a hatmanului Costachi Caragea, Catrina Greceanu, Sanda Done, ca să nu mai vorbim despre Păunița Cantacuzen care uitând de boleșniță își chemase croitoresele și le jughinea în legea ei că se apropiau Paștile și zicea că nu mai avea ce îmbrăca.

Și dacă femeile îndrăzniseră de ce să nu se apuce și cinstiții bărbați de rele? Încet, încet, se iviră și fețele de masă pentru cei vii, că pe cei morți îi săturaseră, chit că ei nu veniseră, și unde

se așezară peșchirele și mărămile de mâini, și fură poftiți oaspeții și deschise ferestrele. Locul clopotelor de spaimă îl luară lăutarii, lihniți de atâta odihnă, și lavițele fură iar acoperite cu covoare și pe mese luciră lingurile și cuțitele de argint. În casele lui Ianachi Moruzi petrecură den a patra zi până-ntr-a șaptea. Erau mulți, prieteni și neprieteni, înfrățiți, gustând cu mare osteneală testemelurile făcute la mânăstirea Mărcuța, stafidele negre, chiuțuzise, stafide roșii și razachii, măslinele negre tri glenes, măslinele verzi și câte altele. În timpul ospățului musafirii aruncau sub masă bucăți mari de carne de vită și din cupe scurseră vinul cel dogorâtor pentru morți. Printre picioare amușinau câinii de casă, mare zaveră făcând. Se intonară și cântece eclesiastice, dar mai mult de lume ziseră țiganii înveseliți den frică. În ulițe se văzură și trăsurile elciilor și se spunea că Vodă luase o gustare ușoară cu mitropolitul, dar nimeni nu putea pune mâna în foc pentru asta. Și când se auzea că se vor deschide și apele cu glasul lor adormitor den fântâni, căzu vestea ca un trăsnet că în mahalaua Scaunelor muriseră trei pe neașteptate, ascunși, se vede, de rude.

Li se arseră hainele în piață și câinii ce se atinseseră de rufe fură împușcați. Iar bătură clopotele a amenințare, un stol de clopote cu mereu alte glasuri, apăsate, dulci, rugătoare, triste, melancolice, vesele, săltărețe, groase în glas ca doaga, piuind parcă, subțiri și înălțătoare, mângâind sufletele, ori speriindu-le și mai rău pentru că vorbeau despre apropiata moarte. Piețele se închiseră și fiarele strălucitoare din prăvălii fură îngropate: sape, lanțuri, lampele de noapte ale lui Karoll Knape fură coborâte într-o pivniță, güghiunurile vânzătorilor de bragă ascunse pren magazii și iar fură purtate moaștele Sfântului Pantelimon până la Dâmbovița.

De pretutindeni se auzeau ciocanele bătând ușile în cuie și Malamos Bozagiul strigă celor din oraș că l-a auzit pe câinele Cerber cerând cap de om. Vocea lui răzbătu în nouă hotare, până în bariere, parcă mai departe decât clopotele izbăvirii. În

porțile unse cu catran fură înfipte capete de cal, să sperie ciuma. Nopțile erau și mai albe, că era lună plină și varul din ziduri făcea și mai mare setea celor atinși de fierbințeală. Nu mai era unul, nu mai erau trei, ciuma se așezase pe oraș cu temeinicie. Mirosul de oțet nu reușea să acopere duhoarea cadavrelor lăsate în fața porților. În fiecare fereastră ardeau lumânări. Flăcările șovăitoare aprindeau noaptea cu mii de lumini. Se iviră cioclii de la Curtea Veche cu căngi și cu strachina de oțet la brâu, cu basmale roșii și cu dinții de mort la gât. Aveau pe cap glugi negre ca acei faimoși *beccamorti* de la Napoli și erau la fel de nelegiuiți. Băteau în porți după ce furau banii puși pe ochii răposaților și cereau ce li se cuvenea cu glas mare:

– Aruncați colacii de pomană și olcuțele cu vin așezați-le în praguri!

Mâini șovăitoare se arătau pe după uși și ei, târându-și picioarele rupte, luau prinosul și-l dădeau pe gât. Se îmbătau repede, nemâncați cum erau cu lunile, și când aveau treabă mai multă, aruncau în furgoanele lor și vreo doi, trei vii, abia picniți de boală. Aceia strigau de sub cadavrele țepene ale altora, dar lor nu le păsa, pășeau măreț pe lângă caii răpănoși loviți de bice cu plumbi și cântau „Veșnica pomenire“, râzându-și de victime. Dincolo de râul Colentina și el secat acum de arșiță era o groapă în care stinseseră var. Acolo îi aruncau, presărând țărână deasupra și privind cum mai mișcă vreunul sub stratul ușor, scoțând câte o mână și pe urmă prăbușindu-se de vii în arsura ce clocotea încet devorându-le trupul.

Princepele își amintea Parentalia romană și se întreba când vor năvăli morții pe ulițe urlând, nemaiîncăpând în gropile comune. Frica adusese în oraș munți de flori, cine știe de unde culese, zăceau mormane, mormane, pe treptele bisericilor și în fața porților. Căldura le istovea iute și putrezeau și ele nemaireușind să acopere greaua duhoare a morților. În pomi nimfele fluturilor lăsate în urmă cu o săptămână se deșteptau la căldura focurilor nepotolite și cerul iar se umplu de polenul

aripelor proaspete ca de o pucioasă strălucitoare. Se auzeau de pretutindeni strigăte:

– Apă! Apă!

Dar nimeni n-ar fi adus vreun urcior pentru buzele însetate. Se părăseau frate pe frate și soț pe nevastă, toți își căutau locuri singuratice, sperând să nu se ia de la celălalt boala. Din odăile puturoase ale pușcăriei izbucneau strigăte disperate. Paznicii nu le mai dădeau de mâncare nenorociților și noaptea cei înnebuniți se loveau cu capetele de pereți, de parcă ar fi spart cineva nucile cu sacul. Se spunea că la hanul Toptangiilor, Malamos nu vrea să primească pe negustorii din mahalaua Scaunelor care-l implorau să le ridice morții. Mai marele Bozagiilor zicea că n-are vreme pentru că era în petrecere cu niște căzături de kiramele adunate de prin șanțuri, bolnave, pe moarte, dar încă bune pentru asemenea ființe ce nu mai cunoscuseră femeia de luni de zile. Erau lucruri și mai grozave. În porți începuseră să apară leșuri fără cap. Rudele retezau căpățânile răposaților cu toporul ca să sperie ciuma și le așezau tigvele între picioare. Pe dârele de sânge scurs se adunau roiri de muște și ele bântuind aerul ca apucatele. Noaptea, hoții de la Curtea Veche le tăiau dreapta ca s-o afume și s-adoarmă pe cei ce aveau de gând să-i jefuiască. Cu brațele retezate, sau numai cu degetul mic, alergau beți și bezmetici pe sub garduri, nu înainte de a vârî în gura morților câte un bolovan rotund pentru ca aceia, la vămile văzduhului, să nu mai apuce să spună cine făcuse ticăloșia. Așa că dacă ai fi trecut pe la miezul nopții, ai fi zărit în porți niște ciungi rânjind la lună, cu lumânări în stânga ce mai rău îi lumina și-i făcea și mai înspăimântători. Muierile spuneau că din lipsă de carne, la Zalhana se vindeau hălci de copil și nu mai mâncau decât ștevie. Orașul se pustia, dar boerii nu se mișcau de dincolo de perdelele lor grele, pândindu-l pe Princepe. Acesta tot între cărțile sfinte ședea, rugându-se. Era tare de suflet și asta dacă mai ținea, pe toți avea să-i

prăpădească. Răsunau glasuri de preoți jelind morții printre fumurile verzi:

Mergi la mama ta, pământul, moale ca lâna pentru cel drept! Deschide-te, pământ, să nu-l apeși! Acoperă-l cu haina ta!

Și nu mai ploua, nici măcar puțină rouă pe pământ nu se lăsa. Bolnavii mureau de sete după ce aveau deliruri sticloase în care visau că se scaldă în mare sau râuri clocotitoare, apoi parcă beau din apa morților, roșie ca jăratecul. Le ardeau pântecele și din bube le curgea o zeamă albă, greu mirositoare. Îi durea capul și usturoiul de la gât și oțetul nu le mai foloseau la nimic. În nebunia lor văpseau pereții cu catran să nu mai vadă izbitura lunii în varul cel alb care le sporea setea cumplit. Locul bântuit nu era scormonit de sapele milogilor, nici ziua, nici noaptea, pentru că plânge, spuneau ei, și trebuia să-l lase să se odihnească, așa că pe care-i apucau înainte de asfințit, îi aruncau în biserici, unul peste altul, până ce și aceste lăcașuri se umplură de cadavre și de mirosul lor nu te mai puteai apropia. Luă foc Sfântul Gheorghe Nou și arse până în temelii, peste două zile se aprinse și în mahalaua Tabacilor o biserică. Se mistuiau ca rugurile îndopate cu morți. Aerul se făcea atunci dulce și deasupra Bucurescilor iar se iviră fluturii cap de mort, fâlfâind leneș din aripele lor negre. Îi atrăgea moartea și se aprindeau din scântei, prefăcându-se în ceva miraculos, de aur, în fionguri metalice incandescente. Ceilalți chițăiau ca șoarecii în văzduh și cădeau la rândul lor în flăcări. Lumea căta în Zodiac, în Pravila Semnelor, dar cărțile de noroc nu spuneau când se va potoli urgia. Fură îngropate clopotele și, când icoanele făcătoare de minuni se dovediră neputincioase ca și moaștele Sfântului Pantelimon, răufăcători și speriați se duseră și le batjocoriră de groază. Puțeau și umblătoarele de-ți muta nările pentru că se opriseră fântânile și lumea murmura că nu mai are apă decât cea den Dâmbovița în care zăceau cu zgaibaracele în sus caii cioclilor, dărâmați de nemâncare.

O agonie lungă stăpânea orașul. Se îmbolnăviseră și câteva cucoane, cu toate doftoriile luate. Vel boer Rudăreanu o plângea pe-a lui și-o înmormântă într-o luni. Cămărașul Ioanichie Costandachi se duse și el după nevastă la o săptămână numai. Pocise lumea ciuma asta. Cei ce scăpaseră încă se apucaseră de petreceri ca să uite amenințarea. Femeile își pierduseră pudoarea și deveniseră cățele. Bărbații lor nu le mai ajungeau. Erau bete toată ziua și cântau a spaimă, înghesuiau slugile mai tinere pe sub scări și făceau toate ticăloșiile știute. Lăutarii nu mai plecau din odăile lor, vinul curgea gârlă, orașul trăia din miile lui de lumânări, din sângele celor cu gâtul retezat și din țipetele muierilor răsturnate sub bărbați. Atunci și-au pierdut fecioria multe copile neîncercate și nu le-a părut rău. Voiau să guste înainte de moarte din plăcerile neștiute ale trupului și amarnici copii au născut după aceea, fără tați știuți într-atâta înghesuială. Umbra unui neam ticălos spurcase totul.

Și pentru că nu era semn de mântuire, niște țigani de lângă fântâna Boului dezgropară cu mare haraiman călușul și, învăluindu-l în pelin, îl jeliră și-l descântară până ce ieșiră cu el în uliță. Avea cap de berbece și însămânța pământul de câte ori îl vârau în țărână. Phallusul de lemn fu plimbat păgânește pe toate ulițele și scoaseră la urmă și nește paparude, goale, numai cu răchite verzi în jurul pântecelor, puindu-le să joace. Oamenii le udară cu apă stătută, și aia cine știe unde găsită, și le huiduiră. Spre podul Beilicului sună până seara berbecele prin ostrețele gardului, ca să alunge molima, dar nu plouă. Și într-această lungă veghe împotriva morții se zvoni că a murit Malamos și că l-au îngropat la Curtea Arsă cu mare pompă, minciună sfruntată pentru că din pimnițe ochii milogilor, șandaliilor, ciungilor și deșuchiaților ardeau cu nerăbdarea de a jefui toate aceste case în care bogații pândeau fuga Princepelui spre Mogoșoaia, fugă ce nu se mai întâmpla.

„Moartea e o necesitate, trebue s-o privim în față!“ scriau slovele, rugăciunile nu mai ajutau, poate mântuirea venea din

altă parte. Râul morții, Cocytos, umflat de lacrimile răposaților, se revărsa în jurul Infernului. În toate ferestrele Bucurescilor ardeau lumânări mici, bătu apoi un vânt în miez de noapte și mută miazma mai la Sud, dar nimeni nu o știa. Decapitații, fără dreapta ce le slujise să mănânce și să mângâie, priveau cu ochi orbi noaptea plină de fantasme, în care se întorceau *strigile* în cohorte leneșe, parcă nemișcând, spurcând aerul cu strania lor frumusețe...

PRINCEPELE

Princepele privea sera pustie, în care mai pluteau într-un zbor moale papagalii, mari cât ereții, cu pene roșii ca fazanii, cum i-ar fi descris Giovanni dei Bardi Strozzi din Cadiz când îi văzuse pentru prima oară la sosirea lui Columb din America. Și păsările păreau bolnave, aerul era de tot neclătinat, o putoare dulce de cadavru stăruia peste oraș în acel amurg înverșunat de vară. Treceau furgoane încărcate cu morți, scârțâind din roțile neunse, crăpate de căldură. Strângătorii de hoituri cu fulare roșii la gât moțăiau pe capră, lovind alene caii. În colțuri de uliță ardeau zdrențele celor duși și fumul umplea cerul. Mirosea a oțet și păsările cădeau de pe trapezele lor aurite după un zvâcnet moleșit. În jurul lor zburau pene galbene și verzi și se auzeau strigăte scurte de groază și plăcere. Câte două, păsările se loveau cu ciocurile sticloase și se căutau. Dincolo se strângeau lucrurile, slugile alergau. Frunzele grele ale plantelor de seră nădușiseră parcă, aerul era de nerespirat. O duhoare amăruie se amesteca în slabul curent cu camforul presărat pretutindeni. Nu se mai termina curgerea apelor din micul bazin și șiroitul lui neîntrerupt îi făcea somn. Princepele îl aștepta pe comisul Velea, dar el se prăbușise iar în vreo tavernă din marginea Bucurescilor și iar trebuia să-l biciuie ca să-i mai stingă

poftele neostenite. Era dus prin smârcurile cărnii de frica morții, cum ar fi spus Sfântul Augustin, neînduratul. Luă un breviar, îi mirosi pielea veche ca să-și schimbe aerul, citi câteva rânduri și aruncă cât colo cărțulia. Nu avea chef de nimic. Un sentiment turbure îl stăpânea. Era un amestec de frică și o presimțire rea îi da târcoale de câteva zile. Dacă în rătăcirile lui, nebunul cel tânăr se molipsea de ciumă?

Trecu o slugă doborâtă sub greutatea unui cufăr de piele de Cordova. Palatul răsună trist a gol. Toți plecau, aveau să rămână numai seimenii de pază și garda arnăuților. Un praf ușor, auriu, se ridica în curte. Plopii ce vegheau intrările stăteau nemișcați în bătaia nemiloasă a soarelui. Privi tavanul albastru al serei și geamurile asudate. De păsări avea să ducă lipsă la Mogoșoaia unde locul era mai auster, dar acolo se afla eleșteul cu ochiul lui de apă pe care puteai să-l contempli la amurg, erau vietățile apelor moarte, zăcute sub o vegetație grea acum, bogată, trufașe, crescută până peste marginile ei, izbucnind din sine, din hrana adâncurilor ca un nămol verzui, plin de o mișcare misterioasă, întreg planctonul acela mișcându-se lent sub privirile necurioase ale slugilor, dar care lui atâtea îi spunea.

Părăsi sera și ajunse în odaia de primiri. Tavanul plin de stele, cu boltă joasă ținea răcoare. Lemnul rar de palisandru, cu sculpturi dibace ce închipuiau mari frunze palmate, cu intarsituri făcute cu fierul înroșit și pe urmă îndulcit cu uleiuri și vopsele, desenând regate fantastice și rebusuri, ornamente delirante visate de artiști nebuni, nu de zugravii țării, străluceau ușor în lumina de la mijlocul zilei.

– Mai repede, mai repede! poruncea cineva, bătând din palme.

Treceau iar furgoanele cu morți scârțâind înfricoșetor cu osiile lor neunse și surugiii prinseseră glas:

– Ferește, ciuma! Ferește, ciuma!

Glasuri bețive de bărbați ce vor fi zăcut prin lazarete și șanțuri, acum cu mintea slăbită făceau această treabă fără frică, goi până la brâu, amețiți de holercă, rachiul acela puturos ce iute le lua mințile.

Dintr-un perete Apollon surâdea cuiva, cântând din lira muzelor. Câteva femei în vestminte străvezii dansau pline de o grație obosită. Copia *Parnasului* lui Mantegna, executată de o mână nu de tot stângace se prăfuise și Mercur zâmbea numai cu un ochi ținând de frâu Pegasul ce-l privea cu o iubire de cal. Carnația roză a zeiței Venus lua ochii tuturor musafirilor care intrau aici. Era o năzdrăvănie a messerului Ottaviano pentru că în palatele domnilor români mai degrabă găseai C i n a cea de T a i n ă, izbucnită den văpsele naive, decât această opera păgână cărată în cuferele lui secrete.

Aerul se încălzise de tot, ardea în jur în sfere nevăzute, lovind obraji și vestminte. Totul i se părea greu Principelui, vru să lepede unele haine, dar trebuia să plece și nu se putea arăta oricum supușilor. Poate că nici nu era bine că părăsea Capitala la amiaz când ochi curioși aveau să-l vadă, dar cine mai zăbovea în orașul pustiit de moarte? Prăvăliile erau golite de lucruri, ferestrele bătute în scânduri. La ceasul acesta, numai prin funduri de grădini mai pândeau ochii boerilor așteptând ca el să facă ceea ce făcea, pentru ca la rândul lor s-o șteargă pe la moșii de frica blestematei.

Slugile adunau acum nisiparnițele și călimările din cancelarii, strângeau hârtiile cu grijă și le rânduiau, se grăbeau cu toții, trăgând cu coada ochiului spre curtea în care se rânduiau așternuturile de schimb pentru logofeții cei mari. Îl vor fi găsit pe Doctorul lui în crisopeie?

– Ați luat și peanele? întrebă moale Principele ca să spargă tăcerea amenințătoare a amiezei.

– Luat, Măria Ta, spuse careva cu glas slab, abia auzit, ca și când s-ar fi temut că dacă va vorbire mai tare, boala se va mișca într-a-coace. Străbătu mica încăpere de alături și deschise ușa ghintuită în piroane ce dădea spre mica chilie a messerului. Lângă opaițele de argint în care se mai zăreau lumânările verzi de spermanțet arse pe jumătate se aflau cărțile sale de rugăciuni, magneții și bucățile de gips și de fier, din care se lăuda că va

crea într-o daurită dimineață piatra filosofală a proorocilor și posedaților. Corali și porțelane sparte zăceau în mare neorânduială, vasele lui antice cu desene albastre stăteau ciobite pe la margeni, mozaicurile de Talavera sclipeau risipite pe masa vrăjitorului. Dintr-o ocniță Princepelui îi chema privirile desenul Arborelui Vieții înconjurat de arhonții Bizanțului. Sfânta Sofia părea o navă cu catarge negre ce plutea în apele pereților proaspăt văruiți.

Ieși într-o galerie neagră și strigă încet:

– Ottaviano!

Nu răspunse nimeni. Geamurile serei erau împânzite de papagalii neliniștiți ce presimțeau că palatul e părăsit. Loveau cu penele lor grele pereții de sticlă și scoteau strigăte guturale. Sluga de la seră le adusese apă și semințe, dar ei nu luau în seamă asta. Se izbeau înverșunat de pereții de sticlă și parcă ar fi vrut să iasă afară. Fântânile curții curgeau în neștire, abia ostoite de frunzișul greu al arborilor ornamentali. Aerul era mai proaspăt aici în mica grădină interioară, parcă mirosul dulce al morții de afară nu mai pătrundea. Cineva uitase să strângă rămășițele mesei de azi dimineață, în cupe de argint mai lucea boaba galbenă, străvezie, a strugurilor de anul trecut. Camforul se lupta cu mirosul de ulei rășinos și cu duhoarea hoiturilor cărate spre cimitirele mărginașe. Iar striga cineva de dincolo de ziduri:

– Ferește, ciuma!

Un glas păgubos, bețiv, fără soartă. Cioclii dădeau târcoale palatului. Princepele luă o trufă și o gustă. Avea gustul morții, era secătuită, amară. O aruncă și scuipă. Simțea nevoia să se spele pe mâini cu apă rece. Se întoarse și întrebă dacă nu puteau să plece.

– Încă puțin, Măria Ta, zise careva cu acea întârziere orientală de care nu scăpa nimeni prin aceste locuri.

Se așeză și răsfoi absent D i a r i u m u l ceremonierului Burchardt aflat la îndemână, uitat de messer într-un colț. Deschise la descrierea cinei castanelor dată de Cesare Borgia în

prezența tatălui său, papa Alexandru al VI-lea și a sorei sale Lucrezia, la Vatican, unde în acea seară veniseră *in palatio apostolico quinquaginta meretrices honestae, cortigiane nuncupatae...*

Principele surâse trist și cercetă Foletul.

Cărțoaia magului Ioan de Valahia era ferfenițită. Principele se mira numai cum de nu o luase cu ea Evanghelina Doamna, maică-sa, ce numai în aceste pageni cetea de dimineața până seara. Frunzări cu un ochi distrat și ceti:

Avgust, 6 dni, lună plină.

Chieravale dzice:

Aer frumos.

Veaste de o lucrare iscusită de arme, aduce minune.

Fruniol dzice:

Un princep tânăr face frumoase sărituri, într-un joc politicescu

La 28 avgustu dni, la sfertu dentâi, Chieravale zicea:

Vreme nestătătoare.

Vulturu fulgerând a lui Zefsu zicea:

Se gătește un război de câmpu și în altă parte ocolire de cetăți.

Iar Fruniol dzicea:

Acele tabere care gândia că vor ședea lenevoase, bine se pisează între dânsele.

Și mai jos:

Călărașe cu veastă veaselă, a unor obraze.

Duca de Baviera face cale.

Inglitera dă bani ca să tocmească nește amestecături.

Ardere de corăbii în mare.

Craiul de Spania, dulce doarme...

O zi foarte turburată mai apoi veselă, vânt și ceață...

Principele închise Foletul și privi afară. Trăsurile erau gata. Își văzu chipul în apele unei oglinzi și, înainte de a părăsi palatul, uită o clipă degetele absente pe clapele clavicordului trimis de bancherul său din Veneția în dar.

Caii porniră ușor și surugiii îi lăsară într-ale lor. Monarhul se trezi după o vreme și strigă la ei spuindu-le să se ducă singuri la sosire la armaș să-și capete porția că dorm pre ei și-l mânie.

Nu se înserase când intră pe poarta cea de cărămidă. Soarele mai arunca o poleială pe zidurile năpădite de iederă. De departe veneau zădufuri și miros de pește. În sălcii cineva atârnase lanterne și serpentine. Ce sărbătoreau ei aici? Scăparea de ciumă, ori ce? Se ivi ca din pământ cămărașul Canaano, plecat și unsuros, numai salutări:

– Să ne trăiești, Măria Ta. Cum ai călătorit?

– Bine. Da cu voi ce e? De ce vă bucurați?

– Doamna Evanghelina a poftit pe boeri astă-seară, are serbare...

– Au au uitat de moarte, de ciuma ce împuținează țara?

– Cine știe, Măria Ta? S-au dat poruncile și noi ne facem datoria cea sfielnică...

– Bine, du-te...

Coborî și merse spre cuptoarele de unde mirosul pâinii proaspete răbufnea în valuri. Cinci robi, despuiați până la brâu, aruncau aluatul în cuptoare. Focul zumzăia. Nu spuse nemic și le întoarse spatele, cuprins iar de frică.

Slugile despachetau, se cărau cuferele grele și sus, în loggia de marmură albă, se ivise numai o clipă chipul uscățiv al Evanghelinei.

„Se ferește de mine!" gândi Princepele.

Bătu din palme și paicii îl urcară de subsiori pe scări după cuviință. Făcu o baie lungă schimbând lighianele de Bosnia și parfumul apelor, când calde, când reci. Spre seară aerul se îmbună, dinspre heleștee nu mai veneau damfurile nămolurilor. Se arătară în schimb țânțarii țiuindu-i pe la urechi și în chiupurile de fier negru fură aprinse cârpele uscate, din vreme pregătite.

– Aduceți migdale și alune! ceru.

Cahfeaua fu turnată în ceașca împodobită cu briliante, dar nu o gustă încă. Luă ciubucul și-l cercetă pe cămăraș.

– De ce nu vine Doamna să mă vadă?

– Stă cu coconii și cu soața Măriei Tale la taclale, luând dulcețuri. Amiaza mult le-au istovitu...

– Bine. Nu vreau să le știu...

– V-au poftit la petrecere.

– Oi vedea, când s-o mai răcori... O să fie lume multă?

– Destulă.

– Iar înghesuială și bani aruncați...

Luă cleștele de spart alune și pocni câteva. Se aprinsese și puțină iască și se ardea zmirnă prin colțuri, ca să se parfumeze mai bine aerul. Aici nu mai mirosea a cadavru ca la Bucuresci, apele aveau alte unde, trimeteau spre încăperile de sus ale Princepelui izul lor de smârc, amărui și parșiv. Stuful suna ușor la primul vânt al acelei zile neclintite.

Se înserase și lanternele erau aprinse cu grije prin curte. Soseau primele butci ridicând praful, caii arăpești luceau în lumina masalelor. Curtea se umplu de strigăte, de tropot de pași și de miros de fân. Fanarele sclipeau luminând pietrișul alb. Pe sub bolți se cărau primele rachiuri și, din întuneric, Domnitorul ghicea privirile pline de râvnă ale boerilor cătând a nădejde în sus, să-l zărească, dar el îi disprețuia, nu voia să știe de ei. Își schimbase vestmintele cu altele mai răcoroase, acum priveghea, fumând, moartea apelor în întunericul ce se înstăpânea molcom. Țânțarii fugiseră alungați de fum, se auziră greerii și, deasupra lacului, se ridică iar un murmur nedeslușit. Policandrele licăreau din încăperile de jos poleind curtea cu dâre galbene. Tot mai soseau aduși de mațele lor nesăturate, de pofta de petrecere și de curiozitatea lacomă. Scârțâiră undeva lăutele și înțelese că trebuia să coboare.

Jos la scară, palid ca moartea, negru-vânăt, înfricoșetor, cu o veste grea pe buze, îl aștepta comisul Velea.

– Doamne! se prăbuși el la picioarele stăpânului.

– Grăiește, nu fi muiere! putu să mai poruncească Princepele.

– L-au ucis!

Se făcu o tăcere în care nu se auzea decât arderea faclei ce lumina scările cele de mermer.

– Nu e adevărat!

– Ba da!

– Unde se află?

– Ți l-am adus, e în biserică. L-au cărat până aici doi ție credincioși...

– Dacă minți, te ucid!

– Ucide-mă!

Obrazul comisului era încremenit de o mare durere. Îl urmă prin întunericul curții, nemaibăgând de seamă vânzoleala din curtea cea năpădită de musafiri gălăgioși.

Biserica se afla aproape, lângă poartă. Princepele văzu un furgon asemănător cu acela al ciumaților. Doi țigani vegheau lângă o gloabă deșelată cu lumânări aprinse în mâini. Nici nu știu când urcă treptele tindei și fu înăuntru. Pe o năsălie de brad, zăcea mort messerul Ottaviano, palid, frumos, cu chipul ca al îngerilor, cu pletele răvășite peste larga-i frunte, cu un ultim zâmbet încremenit pe buzele lipsite de sânge.

Princepele se prăbuși pe lespezi și strigă:

– Aduceți lumânări, să ardă toată ceara din Valahia pentru sufletul acesta neprihănit! Mi-au omorât soarele! Bată clopotele!

Nu plângea, sta drept și asculta preotul care de multă vreme îi citea mortului la cap din Cărțile cele Mari:

– *Miluiește-mă, Doamne Isuse Hristoase, prea dulcele meu Dumnezeu, miluiește-mă, că Tu ești învierea și viața! Căci acum am venit la amintirea morții. Întreg m-am îmbrăcat în frică și-n cutremur și mă înspăimânt, cum să întâmpin înfricoșata ta judecată și nenorocitul meu suflet, cum o să treacă fără teamă cercetarea amară a vămilor...*

*

În însemnările de taină ale Princepelui întâlnirea cu messerul Ottaviano nici nu fusese trecută. Iată ce se găsesc în acele pageni cam la timpul despre care scriem:

2 duminică sept. am sosit la mânăstirea De un Lemn.

4 marți sept. 4 am sosit la mânăstirea Bistrița.

6 joi sept. am sosit la mânăstire la Hurezi.

13 joi am purces de la mânăstirea Hurezi.

oct. 17 luni am purces de la Târgoviște și am sosit la Mogoșoaia.

oct. 20 sâmbătă purcezând de la Mogoșoaia am venit la Bucuresci lăudând și mulțămind lui Dumnezeu că toată călătoria înapoi o am făcut cu sănătate, cu pace, cu bucurie i proci.

Acum când glasul profund al preotului răsuna sub bolțile afumate ale vechii biserici brâncovenești chemând judecata Domnului, clipa acelei întâlniri îl apăsa pe Princepe.

– *Și am văzut, Doamne, ceasul apropiindu-se și toți cei cunoscuți m-au părăsit și-mi stă înainte să merg un drum al durerii și intru în porți prea strâmte. Și din durerea drumului și porțile cele strâmte e cu putință să fiu izbăvit după păcatele mele sau nu, să văd și eu luminata Ta Față, Dumnezeul meu? Căci știu că dupre păcatele mele e cu neputință ca eu să fiu izbăvit, ci toată nădejdea mea la tine o pun, Hristoase, Dumnezeul meu și fața mea am lipit-o de pământ și alerg către milostivirea ta cea multă și strig ție cu glas jalnic și cu lacrimi ale sufletului, stăpâne, împărate atotțiitor, făcătorul cerului și al pământului și-al mării și-al tuturora dintre ele, milostive, iubitorule de oameni, de tine se cutremură toate puterile cerurilor, pre tine te cântă soarele, pre tine te preamărește luna, pre tine te laudă stelele, de tine ascultă lumina, de tine tremură adâncurile, ție îți slujesc izvoarele...*

Ottaviano era mort și nu-l mai atingeau nici măcar cuvintele de slavă, nici rugăciunile. Sufletul zburase, smult din trupul păcătos.

*

Pe messer i-l adusese maică-sa Evanghelina în palatul cel întunecat de ploi al acelei luni de toamnă, pe o vreme târâită,

sâcâitoare, plină de melanholie, când lucrurile dimpregiur i se păreau triste și fără folosință. Răsfoia cărțile dogmatice dăruite de banul Preda, sosit într-o scurtă călătorie de la țară, pe care iute-l lepădase pentru că nu suferea om în jur și ivirea acelui tânăr cu ochi albaștri, îmbrăcat într-o rasă florentină ce aducea izbitor cu portretul lui Guidobaldo de Montefeltro, Duce de Urbino, văzut în Palatul Pitti, îl zguduise din prima clipă.

„Iată un om fatal!" își spuse și vru să-și ia ochii de la privirile lui magnetice. Tânărul scuturase din pletele lungi și galbene și se înclinase cu o grație feminină, ducând mâna la piept:

– Magnifice, supusul vostru!

Vorbise în toscana veche pe care Princepele o cunoștea bine.

– Messerul Ottaviano, spusese Evanghelina, o să-l ajute pe Ioan astrologul la întocmirea calendarelor.

– Sunt chiromant și cabalist, un *incantatore*, expert în maleficii, adăugase acesta, vin din lume, caut, știu, mai vreau să aflu...

Avea un glas limpede, cristalin ca un clopoțel. Mijlocul și-l sugrumase cu o curea neagră, împletită, și în picioare purta sandale, deși vremea nu mai era potrivită pentru așa ceva. Messerului îi căzuse mâna palidă, neobișnuit de lungă, pe care scânteia un inel legat în argint bătut. O piatră cu lumina fanatică scânteia din mijlocul unei copci filigranate. Necunoscutul purta inelul pe arătător și ținea între degete un trandafir galben, ultimul trandafir din acea toamnă, parcă atunci cules din grădini.

I-l întinsese Princepelui zâmbind. Avea mâna însângerată, probabil că-l culesese pe furiș și se rănise. Evanghelina dispăruse, turburată de schimbul de priviri al celor doi bărbați.

Princepele smulse dintr-o vază de porcelan alți trandafiri, trei la număr, tot galbeni și luându-l pe cel din mâna necunoscutului îi așeză în cruce pe masă.

– Rosenkreuzer! șopti tânărul turburat. Știi?

Monarhul duse un deget la gură.

– La Egipet, trandafirul era semnul buzelor pecetluite, spusese moale și se apropiase de el ca într-o vraje:

– *Ingenia curiosa!* – Vrei să-mi fii exaporit?

Celălalt îi sărutase dreapta.

– Da, Magnifice!

– Nu-mi mai spune așa, aici suntem la porțile Orientului...

Vorbeau tot italiana veche și se scormoneau cu o curiozitate lacomă.

Pe masă se aflau darurile banului Preda, odoare de argint și stofe tivite cu aur.

– Știi a citire chirilica...

– Puțin...

– Deslușești?

Îi întinse engolpionul monahului Pahomie, adus de la Bistrița de către banul Preda. Pe exerga lui de smalt verde și albastru, necunoscutul silabisi:

Au făcut acest panaghiar robii lui Dumnezeu monahul Pahomie și jupanul Preda, marele ban în anul 7029.

Erau două tipsii mici, rotunde ce se deschideau cu o balama, pe o față cu încrustarea în argint aurit a Adormirii Maicii Domnului și pe cealaltă cu chipul Mântuitorului înconjurat de flori suflate cu smalt roșu, verde și albastru. Partea concavă a interiorului avea pe o față pe Maica Domnului cu Hristos în brațe, între patru heruvimi aripați, cu o rugăciune în limba slavă și o bordură de flori. Exerga, în afara inscripției, mai ținea un pătrat în care se înscria o galerie cu patru stâlpi de aur, boltită, în fundul căreia se deslușea un ospăț de îngeri. Porțile din jurul pătratului erau ocupate de patru figuri de serafimi și de profeți, gravați în foaie de aur și acoperiți cu un strat de smalt verde.

– Lucrătura e făcută de meșteri italieni, spusese necunoscutul cu siguranță.

– Nu la Nürenberg?

– Nu, Magnifice... nemții nu lucrează decât ferecături de Evanghelii cu figuri e n b o s s e l a g e, pe plăci metalice suflate cu aur...

Princepele ridicase un epitrahil de mătase cu portretul banului Barbu, îmbrăcat în port călugăresc, suflat ca de o gură de înger cu fir subțire de aur.

– Îți place? întrebase.

– Lucrătură venețiană.

După ce cunoști?

– După desenurile făcute în fir plat și fir încrețit.

– Ești priceput.

– Poate.

Zâmbi cu o naivitate de înger, avea gura cărnoasă și dinții mărunți și albi, o gură sănătoasă, proaspătă, de fată.

– Câți ani ai?

– Douăzeci și trei...

– Și-atâtea cunoști?

– Poate.

– De ce spui mereu poate?

– Așa se cuvine. Nimeni nu știe prea multe lucruri...

„Va muri tânăr, e Pic de la Mirandola în carne și oase."

– Cunoaște domnia ta mai multe graiuri?

– Latina, francesa, turca, greaca și limba cea arabă. Am trăit și în Spania.

– Deci și spaniola?

– Și!

De ce nu stai într-un loc?

– Nu mă țin.

– Cine?

– Principii vor să fie lingușiți, sunt și intrigant.

Vorbise serios ca despre altul.

„O să i-l opun lui Ioan, astrologul, învârt aceleași stele și minciuni. Vor fi precum cei doi Efori la luptă în bătăliile

Lacedemonienilor. Discordia acestor doi regi ai astrelor va fi pavăza puterii mele."

O, hrysous neanias, Alexios! exclamă în grecește, frumosul meu tânăr aurit!

– Urmărești ceva? îl mai întrebă după aceea.

– Steaua Pelin a Apocalipsului...

Părea nebun, cu privirile lui albastre, profunde, nevinovate și ticăloase în același timp, cu gura aceea fragedă, pofticioasă, plină de minciuni și de invenții.

Principele îi luă mâna pe care strălucea inelul cu lumină fanatică. În intarsitură, abia zărit strălucea semnul cavalerilor Kadach.

– Rămâi? îl întrebă.

– Ce pot face?

– Ei te-au trimis?

– Nu, legea.

– Vrei să faci ceva?

– Caut urmele templului ridicat de meșterul Hiram Abi, aflat în centrul Universului.

– Nu aici e centrul Universului.

– Știu, dar aici vor fi banii care mă vor duce acolo.

– Acolo, unde?

– Cine știe?

Apoi vorbiră despre nunțile chimice și secretul Templierilor. Principele cunoștea unele lucruri, dar era uimit de mintea tânărului messer.

– Nu ai mai trăit vreodată? îl întrebase turburat, ieșind pe galeriile Palatului.

Afară țârâia sâcâitor ploaia. Bucurescii i se părură Principelui un loc de exil, o provincie pierdută a Universului. Îi luase mâna și priviseră geamurile murdărite de urmele cenușii. Urcaseră treptele foișorului despre Doamna și priviseră ulițele noroite. Treceau sacagiii plouați fără să-și fi vândut apa, în ziua lor cea mai nenorocită.

– Cunoşti Oracolele? mai întrebase cu o spaimă abia ascunsă Princepele.

– Toate cele 85 de mijloace tradiţionale.

– Bibliomanţia, cristalomanţia, chiromanţia...

– Şi xilomanţia.

– Tălmăceşti visele?

– Da. Intru repede în legătură cu eul profund şi spun despre vieţile anterioare...

– Cunoşti şi disciplinele ermetice ale Marelui Orient?

– Tot.

– O să-mi fabrici şi aqua-toffana?

– Da, o să-ţi vindec copacii, Magnifice, prin magnetism. Scot fluidul din pietre. Inelul meu vede în trup, uneori vindecă, dar să nu mă crezi totdeauna, mint.

– De ce?

– Nu ştiu...

– Eşti un *zeus europos*, cât să-ţi dau ca să rămâi?

– 4000 de taleri pe an.

– E o avere.

– Ştiu.

– Atunci?

– Nu pot altfel. Trebue să ajut la ridicarea Marelui Templu ce va fi cel mai grandios lucru de sub Marele Firmament...

– Cunoşti legile ţării? Drepturile şi îndatoririle?

– Da.

– Îţi poţi pierde capul...

– Am mai murit...

Pe faţa lui nu tresărea nici un muşchi, se uita undeva în galerii şi asculta ploaia de afară. Treceau slugi cu cafele şi curând fumul se ridică între ei ca un văl, când arseră ciubucele iute aprinse. Trebuia să-l îmbrace în vestmântul oriental, să-l facă să lepede acea rasă, sandalele şi curelele. Dar el visa atunci, ca într-un loc nou, sosind parcă de undeva din constelaţii.

– Ce mai ştii? întrebase lacom Princepele.

– Hrematistica.

– Sunt bogat.

– Cine știe...

În glas avea atunci o spaimă pe care Principele și-o aminti cu groază acum când zăcea între lumânări la picioarele lui, ucisul.

Îi întinsese palma stângă.

– Spune dacă cunoști! Ce se vede?

Ottaviano tăcuse o vreme și ridicase spre el ochii săi albaștri de înger.

– Pot să mărturisesc tot?

– Da.

– Ai curaj?

– Am.

– O să mori violent. Dulceața sfârșitului va fi într-un mormânt mic...

– Minți!

– Nu-ți place?

– Minți!

– Nu.

– Te arunc în pimnițe și te voi schingiui...

– Te înspăimântă adevărul!

– Pleacă!

Messerul dăduse să coboare scările foișorului. Afară negura cobora peste curțile tăcute ale Palatului.

– Rămâi!

Stătuse.

– Ce să-ți dau ca să-ți răscumpăr prezicerile?

– Nimic.

– Și eu știu a ghici. Dă-mi palma...

Ottaviano i-o întinsese.

– Și tu ai să mori iute...

– Nu mi-e frică, zisese el cu glasul cel de copil. Adevărat spui. Stau sub o planetă neagră, nu?

– Nebunii ale gurii. Să-mi faci Foletul pre anul ce vine că Ioan, astrologul meu, a ostenit.

– O să-l fac, îți fac dacă vrei și un *Metoposcop* ca al lui Bartolomeo Cocle, dar să-mi dai talerii.

– Toți?

– Numai o parte. Îmi trebue haine. Petrec bine cu lumea, trebue să am.

Princepele îi măsurase fața cu o privire ucigașe.

– Ce încredere pot să am în tine?

– Încrederea vine adusă de credință. Ai nevoe de mine. Nu stai bine între zidurile acestea bisericoase. Vreau să te îmbogățesc.

– Dacă aș fi avut nevoe, tot de la Stagirit aș fi știut-o. Aurul meu se varsă peste lume.

– Câtă trufie, nu mai spune la nimeni.

– N-am spus. Numai tu știi...

Îi luase mâna fierbinte și messerul nu și-o retrăsese. Din ochii lui puri cădea un cântec mut, pervers. Buzele îi erau umede ca înaintea unei nunți de taină.

MELANHOLIA

Sosirea în palatul Princepelui a ciudatului tânăr făcu să crească numărul șoaptelor. Boerii își spuneau în urechi cuvinte cu multe înțelesuri și zvonuri ciudate umblau slobode prin odăile muierești. Se zicea că messerul Ottaviano e un *gran diavolo*, fugit de pe la curțile occidentale și căutându-și sălaș aici, în locurile mai păguboase ale Țării Românești, umblând cu tertipuri și vrăji, sucind mințile cui putea și cui nu. Unii îi văzuseră bagajele descărcate cu grije noaptea în curțile de taină: sfere armilare, planisfere, emisfere de Magdeburg, orgi de lemn, harfe, flaute, viole și lăute florentine, un gravicembali, abia dus spre locurile ce-i fuseseră destinate. Se vorbea despre balanțe și saci cu plante misterioase ce umpluseră încăperile cu esențe secrete, despre telescoape prin care ucenicul lui Belzebut privea planetele din loggia Princepelui ceasuri întregi. Messerul avea, după aceste știri de taină, balanțe hidrostatice, sfere de chihlimbar, busole și magneți, troliuri și șurubul lui Arhimede, vase comunicante, butelii de Leyda, pendule și pârghii, macarale miniaturale, candelabre magice și stele de piatră cu greu ascunse pe sub paturi, ceară specială de lumânări, alifii și borcane, retorte cu spirt în care unii se juraseră că vrăjitorul ținea copii vii, născuți prematur, foetuși ciudați, plutind în jurul propriului

lor ombilic, păsări cu graiuri ciudate ce vorbeau omenește, formule cifrate scrise în limba arabă pe *carta pecora*, toate tipărite cu literă măruntă, *cancelaresca*. Unii îl credeau ebreu, alții toscan, se spunea că de fapt este un grec fugit la Italia sau un francez urmărit pentru inversiuni. După câteva luni se găsiră oameni mai călătoriți care jurau că messer Ottaviano venea de la curtea Spaniei cu neștiute mesaje. Era fără îndoială un *sebretikoi* sau un om militar căzut în dizgrație cu toată tinerețea lui și nu lipseau voci care să-i asigure pre ceilalți că străinul îi va ruina pe boerii pământeni, pentru că se pricepea să fabrice aurul în retortele lui. Cămărașii, slugile și cei mituiți să-i afle tainele scorneau sau spuneau adevărul, cine mai știe, decât numai că se știa că nu doarme și că aproape în fiecare vineri se biciuia singur în chilia dată de Princepe, făcându-și spinarea numai sânge, spinare la care Domnitorul privea cu bucurie printr-o ferestruică. Toate se amestecau, unii sufereau pentru că hotărârile lui Vodă cu toții nu se mai luau decât în odaia de taină a exaporitului, devenită locul *logothesei* și vocilor bătrâne ce dădeau sfaturi bune altădată li se răspundeau cu surâsuri și ironii, cu o batjocură abia ascunsă de privirile și așa turburi ale Princepelui. În puțină vreme, Evanghelina, cea care cu adevărat conducea trebile țării, asculta ea însăși de povețele și ciudatele învățături ale streinului. Messerul își câștigă repede, cum era firesc, dușmani mulți, alții voiră să-l lingușească și el primi curtea lor fără să-și ascundă disprețul. Era un *rex proditorum*, o canalie sau un om divin sosit aici să scape Curtea de sărăcie? Cine putea să știe? La început și-o făcu părtașe pe cea mai puternică, pe mama Princepelui, lăudându-i prudența – *prometheia*, justețea vederilor – *euboulia*, finețea – *to anhinon* și arătându-și nedumerirea că la o astfel de înălțată curte nu există nobili. Avea o gură spurcată, își râdea de totul și de toate, știa pe dinafară prosopopei în latinește, recitându-le în felul actorilor cunoscuți la acea vreme foarte puțin în Bucuresci. Ticălosul se lăuda că văzuse multe carnavaluri la Urbino și în

Toscana, limba lui neobosită promitea cântece scrise în italiană, închinate Evanghelinei, amintindu-i de Pietro Bembo, ce fusese un Petrarca al secolului XVI și terminând totdeauna prin a deplânge ocupațiile porcești ale boerilor pământeni ce nu știau plăcerea vânătorii, a pescuitului și a călăriei. Ei nu mânuiau armele și nu făceau acele încântătoare *giostri*, turniruri pline de freamăt de la alte curți. Mâncau în schimb și puneau carne pe ei și la o adică cine avea să apere măreția Princepelui și haznaua lui sleită de atâtea peșcheșuri și dări? Unde erau oamenii de spirit și poeții? Unde arhitecții, unde astronomii? Femeia îl asculta uluită, nemernicul aducea foi și hârtii ciudate, cărți legate în piele, îi vorbea despre măsurarea timpului și-i arăta învechite litere. Auzise despre *Horologiumul* lui Huygens, de ce nu dăduse încă fiului său cartea lui Newton: *Philosophiae naturalis principia matematica*, tipărită încă din 1687? Arăta privirilor ei uimite un barometru cu argint viu, invenția lui Toricelli și procurat cu mare cheltuială la Veneția, îi vorbea apoi femeii despre Paracelsus, Pitagora și Galilei cu ale sale *Discorsi*, despre Aristotel și Giordano Bruno. Era în cuvintele lui și un amestec de divinație și multă șarlatanie, dar cum să nu înșeli o biată temătoare ființă a lui Dumnezeu căreia niciodată nu-i trecuse prin cap să cerceteze dacă era adevărat că stelele nu stau fixe în cer ca niște ținte și că în mijlocul lor Soarele veghează lumea. Evanghelinei puțin îi păsase până atunci dacă lumea întreagă va pieri sau nu sub o ploaie de pietre magnetice ce vor ciurui pământul, strivind totul. Aberațiile constelațiilor erau lucruri noi pentru ea, muncind între acturi de închirieri de mine în cancelariile domnești, cu logofeți nespălați pe picioare, cruzi, șireți, lacomi, gata s-o înșele cu minciunile lor. Sigur că nu citise *Tratatul despre lumină* și nu știuse până atunci despre Delta și Tetagrama, despre coloanele Joachim și Boaz, ori despre pecetea lui Solomon și steaua numărului de aur. Fermecătorul le amesteca pe toate într-un dulce basm, o târa pe ființa domnească în obscure calcule asupra timpului și o asigura că va ști

când vor sosi relele și cortegiul năpastelor, el care cunoscuse pe Cavalerii Crucii, ai Arcei Regale și pe Principii Tabernacolului, ai Libanului și Ierusalimului, slujitori devotați ai Marelui Arhitect ce va reclădi lumea cu un compas de aur. Acest Ariosto al curții valahe reuși s-o desguste de prezența femeilor ce nu știau nici să se spele, cât erau ele neveste de boer, aruncând numai parfum peste jegul lor tradițional și o împinsese spre practici mistice ce nimeni nu le cunoștea pentru că ușile fură zăvorâte cu grije și paznicii albanezi, muți ca mormântul, vegheară ca nimeni să nu pătrundă acolo unde messerul începu să domnească foarte curând. Auzise ea, Evanghelina, despre Sublimul Principe al Secretului Regal, despre misterele Graalului, despre tainele preschimbării pietrei brute în piatră cubică, dar despre uluitorul proces al resurecției soarelui în frunza de salcâm? Intrase într-o dimineață în strâmta odaie în care Doamna Evanghelina țesea la gherghef cu fetele de curte, niște tinere ochioase, pline de nuri, la care messerul nice nu-și ridică privirile, ca și când le-ar fi văzut prin sticlă. Era devreme, la sfârșitul verii. Din cămări venea un miros de mere atunci aduse de pe la curți depărtate, parfumând sălile de lemn în care izul yonathanelor intra ca o otravă. Slugile spărgeau nuci și aruncau miejii pe dușumelele spălate bine înainte, totul era tihnit, nici nu presimțea în acea curățenie și pace furtuna ce avea să vină. Doamna alungase fetele în odăile lor și-l poftise pe un jilț. Bătuse din palme și-l întrebase:

– O cahfea?

– Nu, Mărită Doamnă. Nu doresc nimic. Virtutea este hrana mea cea mai obișnuită și vorba frumoasă pâinea cu care mă hrănesc...

– Frumoase cuvinte, messer Ottaviano. Nu mi-ai spus – de unde vii?

– Cine știe... surâsese el cu buzele acelea coapte, aruncând peste parmaclâcul frumos sculptat în piatră cea mai candidă privire, ce nu se asemuia decât cu dimineața strălucită de sep-

tembrie sau început de octombrie. Soarele îi juca în părul galben ca gutuia și arunca străluciri pe zidurile albe, ca și când ar fi luat din podoaba lui ceva și-ar fi spoit iar încăperile. Era frumos ca un zeu, bătrâna femeie ce-și luase în văduvie bărbații pe care-i vrusese și pe urmă-i pierduse, care în călătorii depărtate, care în aprig surghiun, ba nu s-ar fi zis că nu-și descăpățânase câțiva ibovnici, pierzându-i prin intrigi și vorbe șoptite la urechi doritoare de așa ceva, îl privea în acea dimineață ca o femeie, prin sânge.

– Messer Ottaviano, spune-mi măcar pe ce cale ai sosit?

– E apa care m-a adus...

– O apă curgătoare sau nestatornica mare ce te-au lepădat la țărmul blestemat?

Messerul tăcuse gânditor.

– Nu pot a spune, zisese apoi spășit, luând dintr-un vas de Orient un strugure chihlimbariu, plin de parfum, și strivindu-i boabele între dinții lui ce trebuiau mușcați de altă gură. Avea mâini albe, cu degete prelungi, împodobite cu un inel cu piatră fanatică ce scotea sclipiri fatale, amețindu-te.

– Bine, dacă nu poți. Ce ziceai că ar trebui făcut în Țara asta Rumânească...

– Multe, zisese el vag, iar privind acel soare și acea dimineață ce se lungea pe ziduri ca o femeie atunci sculată din calde așternuturi.

– Ce? apăsase femeia cu vechea-i autoritate ce vremea nu i-o rosese.

– Arhitecturi, palate, legi. Puterea se cere întocmită mai întâi...

Vorbeau grecește, pe urmă limba se amesteca, messerul când se încălzea dădea în toscana veche, ce avea eresuri, nu cuvinte.

– Am ridicat biserici, zisese Doamna, puțin mâhnită.

– Acestea sunt, mă ierte ilustrissima dona, nește hambare de șiță. Grecii foloseau piatra...

– Dar nu cunoșteau focul și năvălirile. Stăm pe un istm de nisip. Aici și credința e la jumătate, ca un vin îmbătat cu apă. Oamenii se roagă, dar Dumnezeu nu-i ascultă.

– Pentru că nu sunt înspăimântați. Doamnă, frica este legea guvernării.

– Stăm preste un popor blând. Destul că-l jefuim.

– Nimeni nu ia destul de la această mizerie ce se numește popor. Noi suntem o aristocrație, ilustrissimă, deasupra nevoilor, deasupra a ceea ce este îndeobște al tuturor...

Evanghelina simțise un fior care-i scutură palmele. Ce avea omul acesta de te înfricoșa? Era tânăr, ar fi trebuit să umble pe cai, să vâneze, să arate trupul său femeilor, ar fi trebuit să se ucidă cu vin și cu bucate și el era devorat de o ambiție care-l despodobea, îl făcea urât cum era în acea clipă.

– Nouă ne este milă de cei mulți, dar nu avem ce le face, mai adăugase moale.

– O, mila! rostise iar acest copil pur, cu obrazul cum este un altar. Ce risipă, Doamnă, ce risipă și ce zădărnicie! Poporul v-ar da la câini. El vrea să mănânce și să bea. Eu vorbeam despre o civilizație. Nu puteți lăsa pe fiul vostru să treacă peste acest istm de nisip și să nu lase urme. Atunci puterea lui ar fi într-adevăr un lucru risipit. Dumnezeu, cine va fi el, un filosof sau o ființă ce petrece ignorându-ne, s-ar mânia dacă Princepele n-ar ști ce să facă cu puterea. Ea trebue folosită chiar împotriva celor pe care-i nenorocim. *Mundus vult decipi...*

Evanghelina surâse vag, pe obrazul ei vechi nu se ivi nici o lumină.

– Vorbe, messer Ottaviano. Nu suntem la Atena sau la Roma, avem altă soartă. Vom găsi după noi, dacă ne mai întoarcem, numai pulberi...

– Trebue construit în spirit, Doamnă. Vreau să fac din fiul vostru un Princepe adevărat. Sunt destinat lui. Și el mie. Cineva m-a trimis. Nu am venit întâmplător...

Avea acum privirile unui nebun tânăr, totuși de aceea mai îngrozitor pentru că în el muncea o putere nebănuită. Îi luă mâna și îngenunchie.

– Să mă aperi cu puterea ta de stăpână, pentru că tu ești stăpâna aici. Oamenii or să mă urască pentru că le voi face mult rău. Ți-o spun Ție, *pentru ca Tu să o știi.* Primești?

– Primesc! zisese Evanghelina cutremurată și-și lăsase palmele în părul lui parfumat, mirosind ciudat a bărbat tăvălit în spermă. Ceva vechi, uitat, zguduitor, îi urcă în sânge, crezu că în clipa aceea îl posedă, cum îi simțea pe vechii săi ibovnici căzând în viscerele ei, cu toată bărbăția, venind ca niște uragane, umplând-o de viață, fecundând-o, dându-i ceva ce numai femeile simt și nu spun nimănui, pentru că ceea ce simt este un lucru pe care Dumnezeu numai lor le-a încredințat și nu-l vor încredința în vecii vecilor nimănui...

Târziu, messerul se ridică. Se auzeau pași pe coridoarele de lemn. Sosise Principele, puțin încărunțit, mergând greu, leneș, dovedit de petrecerile de cu seara când își îmbătase boerii, ca să-i deslege la limbă. Vestmântul său strălucitor sclipi în para soarelui ce trecea un hotar nevăzut către prânz, amiaza leneșe a Bucurescilor, ce nicăieri nu era astfeliu.

– Turbur? întrebase simțind în jur ceva tainic, ceva ce tremura și-i umplea de groază pe toți trei, un lucru magic.

– Nu, despre Voi era vorba, Magnifice.

– Nu-mi mai spune astfel, zisese Principele și se așezase în scaunul vechi de nuc.

– Cum doriți, dar limba nu m-ascultă, ea este sluga minții mele ce cu venerație gândește la tine și te iubește...

– Vorbeați?

– Vorbeam, zisese Evanghelina trăgându-se în sine. Acum avea priviri moarte, opace, grele, turburate.

– Despre ce, dacă-mi îngăduiți?

– Messerul visează la o civilizație pe acest pământ...

– E megaloman, râsese falnicul bărbat la jumătatea vieții, cu dinții lui proaspeți ca și ai tânărului. Cunoști vorba aceea a unui italian, messer Ottaviano? Cine zice popor, zice un animal nebun, plin de rătăcire și zăpăceală, fără gust, fără iubire, fără statornicie... un monstru ale cărui zadarnice păreri sunt tot atât de departe de adevăr, cum este, după Ptolemeu, Spania de Italia. Statele nu se pot ține cu conștiința! afirmă acela. Și-atunci?

– Atunci trebue construit împotriva lui, a acestui popor.

– Ce să construiești? Aici puterea este numai o părere, un vis scurt sau lung... Uneori ține câteva luni, alteori câțiva ani și de cele mai multe ori se isprăvește în baia sângelui de la Edikulé. Suntem fanarioți, noblețea noastră e cu atât mai mare cu cât avem mai mulți decapitați în familie. Înțelegi?

– Nu înțeleg! îl contrazise tânărul cu o violență care le îngheță inimile la toți.

– Cum nu înțelegi? Doar spui că ești discipol al divinului Aristotel. Nu zisese el că noblețea constă în virtute și în bogăția strămoșilor...

– Bogăția e în spirit, Magnifice. Aici vreau să construiesc eu pentru tine...

– Cum?

– Chiar folosind nedreptatea, sângele, ce-i un bun capital și ce-i mai rău în lumea asta. Aici toți fură ca să supraviețuiască. Voi nu trebue să supraviețuiți în felul lor...

– Îmi dorești moartea?

– Ce este moartea? O speranță, Magnifice, noi ne-am mai cunoscut, noi am mai venit unul spre celălalt, și vom mai veni. Suntem ca fluviile ce mereu se întâlnesc și se fecundează și în fiecare clipă o încep de la început, curgând împreună în marea timpului...

Avea iar nebunia pe chip, soarele îi poleia părul.

– Mă crezi, Mărite?

– Cred, spusese Princepele ca în vis și-i ocolise privirea distrugătoare.

– Atunci trebue să faci ce-ți spun, deși sunt mai tânăr. Cineva m-a trimis...

Princepele se depărtă de el, ca să scape de uitătura aceea, ce-l despuia pe dinăuntru.

– Nu e adevărat. Tu minți. Am beciuri, te arunc la câini, aici se moare din otravă, din cuțit, din bici și câte alte schingiuiri. Nu știi ce pot să fac din tine...

– Suferința nu m-atinge. Mă biciuiesc în fiecare seară ca să nu dau cărnii obicinuința de a nu suferi. Mă hrănesc cu muște, dacă e nevoie, și cu rădăcini. Setea este deliciul meu și foamea ceea ce îmi dă libertatea de a fi eu însumi.

– Vorbe...

– Nu sunt vorbe. Încearcă-mă.

Avea în priviri ceva teribil și Evanghelina simți că se va prăbuși dacă-l mai vede.

– Nu am timp pentru tine.

– O să ți-l faci.

– Îmi ceri sau îmi poruncești?

– Îți poruncesc!

– Dar nu se poate. Sunt Princepele!

– Asta este ceea ce dorim, nu ceea ce suntem...

– Și ce suntem?

– Nimeni.

– Și-atunci?

– Atunci, folosește-te de ceea ce ți s-a dat.

– Cum?

– În orice fel.

– Chiar împotriva dreptății?

– De aceea sunt aici, ca să-ți arăt cât de urâtă și fără logică este dreptatea...

– Fug, nu te mai pot asculta. În fața mamei mele îmi spui acest lucru? Și ea te rabdă, după ce m-a învățat să scuip pe mișei, pe mincinoși și pe intriganți?

– Sunt singurii care construiesc ceva. Omul drept e nefolositor.

– Jur că nu înţeleg nimic. Eşti Diavolul.

– Nu sunt Diavolul. Sunt un curtean. Trăiesc ca să te servesc. Şi nu atât pe tine, cât ideea de putere. Eu sunt sclavul acestei idei.

Princepele simţea că năduşise, vestmintele i se părură deodată grele pre el.

– Tot Stagiritul spunea că cel mai groaznic lucru e nedreptatea înzestrată cu arme...

– El trăia într-o lume de filosofi, nu de hoţi.

– De unde ştii?

– Ştiu totul şi ceva pe deasupra.

– Gura ta scuipă minciuna ce se vrea ban de aur...

– Ţi-am promis să te îmbogăţesc.

– Sunt bogat, şi asta şi vreau: să fiu bogat. Dacă îmi prisoseşte voi putea trăi, voi domni, voi face. E ceea ce vrei şi tu, nu vezi că dorim acelaşi lucru?

– Ba da, dar Voi îl vreţi orbeşte, Voi nu ştiţi ce înseamnă a domni şi a avea putere. O putere care nu e dovedită faţă de sine însuşi nu este putere...

– Nu-mi plac vorbele tale.

– Puţin îmi pasă.

– Necuviinţa costă capul.

– Este un cap care merită a fi tăiat, ce spui?

Zâmbea, era un copil jucându-se cu focul, nu puteai să-l pedepseşti decât făcându-l să dispară, ca să nu-l mai vezi niciodată, pentru că altfel el îţi intra în sânge.

Tăcură o vreme privind vremea sărbătorească de afară. Princepele bătu din palme.

– Adu-mi neşte mere... ceru cămăraşului numai plecăciuni şi zel, ce iute se întoarse cu câteva, cărate din livezile Coziei, în paie, cu tot mirosul lor de-acolo.

– Iei? îl întrebă.

Messerul luă şi muşcă cu dinţii lui de mânz lăsând în carnea albă a mărului o gură pofticioasă, rotundă.

Princepele îl aruncă pe al lui în talgerul de metal și totul sună ca la Judecata de Apoi. Merele se rostogoliră pe podele, vasul zăngăni puternic, cu toate metalele lui cântătoare.

– Eu nu pot, spuse moale, căzut, rezemându-se de jilțul de pe care se ridicase. Credeam că sunt destul de ticălos, dar iată că s-a născut un ticălos mai mare. Ce spui, Doamnă?

Evanghelina îi privea pe amândoi cu spaimă.

– Am crezut că am făcut totul ca să-mi merit Iadul meu, dar vii tu, stirpe nenorocită, om umblat, căzătură a curților ce eu nu le cunosc, ros de amoruri ancilare, curva slugilor, și-mi alungi discipulii și familiarii, spunând cum i se va fi spus pe vremuri unui condotier sau unui princepe, nu mai țin minte: Vă așteaptă o pereche de fazani, împreună cu o signoră numită moartea. Veniți deci să ne desfătăm ca bătrânețea, spioana morții, să nu-i spună acesteia că suntem bătrâni... Sunt obosit, messer Ottaviano, puterea de care-mi tot trăncăni m-a ostenit, nu am ce face cu ea. Sunt melanholic. Am dorit-o mult și am avut-o. Am abuzat. Poate nu știi ce sunt capitulațiile față de Sultan, poate nu știi că am dezrădăcinat tot ce semăna în țara asta cu dragostea față de pământul ei. Nenorociții ăștia nu mai știu ce sunt aceia strămoși, i-am corupt, i-am învățat să fure, nu au o armată a lor, am tocmit mercenari tocmai ca să-i învăț să mă știe de frică. Ce vrei să mai fac decât ticăloșia asta de a-i sili să-și uite limba? Îmi vorbești de o muncă în spirit. Află că i-am surupat și în spirit. Din șapte cuvinte, trei sunt grecești, și două turcești, ce mai rămâne? Popii cântă psalmii în limba mamei mele și-a mea. I-am lipsit de simțul militar ca să pot să-i stăpânesc. Ei mai bine beau decât să se bată și i-am învățat că asta e o virtute. A contempla, nu a face! Cunoști un pact mai frumos cu diavolul decât acesta? Nătângii trag pe gât holercă și cred că au dobândit mântuirea. Acest neam l-am visat prăbușit în beții și în neputință și-l voi avea, pentru că-mi fac datoria față de-al meu, ce dușman îi este. Vii tu, un copil, și vrei să mă înveți ce mai am de făcut? Ce mai am de făcut? Școala

e grecească de asemenea, mânăstirile ale compatrioților mei se află și laolaltă averile lor fac a șasea parte din țară. Țara, sau ceea ce numim noi țară, este coruptă până în măduva oaselor. Nu se dobândește nici bună ziua fără un bacșiș. Înțelegi? Știi ce-i acela bacșiș? Nice cu tunurile, nice cu puscile nu poți face mai mult rău. Atunci când un neam ajunge să fie convins că nu se mai poate face nimic cu el este pierdut și eu l-am ruinat. Crezi că acest cor de lingușitori care mă înconjură, care-mi beau vinul și-mi mestecă fazanii de pe masă sunt prietenii mei? Tot ce-a fost cinstit în țara asta zace în beciuri, putrezește sau a murit demult. Mie nu-mi trebue împotrivire, pentru că împotrivirea este mama cugetării și cugetarea scutește de sânge mâna ce dorește să verse sângele. Uite, țin între degetele mele un șirag de mătănii, mă sfiesc și mă rog, popii au asurzit cu rugăciunile lor poporul care crede că jaful ce-l fac e urgia venită de la Dumnezeu, pentru că aici, pe pământ, trebue ispășit, nu în altă parte. Gura mea fată minciuni fără de sfială, cu o mână mângâi și cu alta retez capete. Cupiditatea mea a cerut să am geniu fiscal. Când ai să înveți hârțoagele mele ai să pricepi ce mare lucrare am făcut. Mi-am adus toate neamurile din Fanar și le-am zis consilieri. Ei au învățat pe cârcotașii ăștia mici de aici ce-i acela un cârcotaș mai mare. Îi fur și-i pun să-mi ureze de sănătate. Mitropolitul mă binecuvântă și mă numește în fața mulțimii cel mai mare prieten al acestui norod, eu îl jupoi și el se roagă pentru sănătatea mea. Să știi că cel mai ușor lucru pe lumea asta este să fii nedrept. Mă credeai adineaori când mă spăsisem și spuneai că sunt numai un ucenic al tău? Le-am tăiat pădurile, le-am golit minele de sare, de aur și de tot ce are mai bun pământul acesta. Corăbii neobosite umblă pe mare spre Stambul, ziua și noaptea, și setea stăpânilor mei crește văzând cum se poate lua totul în cântece de mulțumire. Am încurajat mita, am prefăcut vinul, doresc să-i tâmpesc, am vraci ai pimnițelor care amestecă dresurile cu apa și zic că au cules toate viile. Dar vinul merge în altă parte și-mi aduce mie aur și bogăție. Vrei

să ridic biserici de marmură aici unde nu ține nimic? E bun și lemnul că arde repede. Arhimandriții îmi aduc butoaie cu miere verde, cea mai rară miere din lume și mi-o oferă pentru un scaun care este al jafului. Și nu orice jaf, e jaf de suflet, pentru că văzând norodul ce corupt e clerul său, nu mai crede în nimic și eu de asta am nevoie. Vreau să-l dezarmez și l-am dezarmat. Sfinții, chiar dacă ar mai învia pe acest pământ, ar fi uciși cu pietre. Nimeni nu mai are nevoie aici de cinste. Ea ar fi ca holera, ca ciuma, ca ducă-se pe pustii. Am corupt și banii, i-am făcut de nemica, lucrez cu parale turcești și grecești, îi învăț pe hoți să strângă lire și nu creițari, să ascundă dacă mai au ce ascunde, tot ceea ce eu le voi fura odată și-odată. Orice tiranie se sprijină pe o aristocrație și eu mi-am făcut-o. N-o vezi în jur? Au calești de Viana, au cai, au moșii, au mine, au tot. Fetele lor se cumpără la masa de joc ca târfele, averile când cresc prea mult, vine gâdele și scurtează ceea ce trebuie scurtat. Cum spunea Battista Mantovano? *La noi sunt de vânzare templele, preoții, altarele, cele sfinte, coroanele, torțele, tămâia, cerul este de vânzare și Dumnezeu însuși!* Le-am dorit să mă viseze și în somn, ce mai vor? Frica le este nevasta de fiecare noapte. Când se scoală dimineața, se miră că nu i-au târât cine știe unde și-mi mulțumesc că le-am mai dat un soare cu grație. Pe care nu am putut să-l cumpăr, l-am dat morții. Am grije să trimit prin oamenii mei zvonuri, îi turbur, îi înfricoșez, îi știu, le cunosc toate faptele, toți frații, ibovnicele și mamele. Oamenii mei îi pândesc și când se duc, să mă ierți, afară! În timp ce par cu frica lui Dumnezeu, îi defăimez, le trimit ibovnici nevestelor ca să-i am la mână, le cer când nici nu se așteaptă și dacă mârâie le înfățișez teribilele lor fapte de care, de cele mai multe ori, nice nu sunt vinovați. Femeile lor lucrează cu gura lor spartă pentru mine, de la ele știu cum stă rânza în fiecare. Și asta nu-i puțin. Au învățat cu vremea una să spună și alta să facă. De trei ori era să-mi pierd capul și-am scăpat. Chehaiaua mea de la Stambul ce înghite banițe întregi cu bani m-a prevenit de fiecare dată.

Am dușmani mulți, dar fierul îi așteaptă pe toți. Înapoi în mahalaua Fanarului nu vreau să mă mai întorc. Ca să învăț limba turcă, mama mea și-a vândut tot. Supușenie și elocință până iei puterea, zicea ea, și bine zicea. Să știi să aștepți și după aceea să lovești! Pe tâlharul care fură pentru mine îl fericesc, pe tâlharul care fură pentru altul îl nenorocesc. Boerii mei puturoși, acești *kabadaz* mă cred sfios și temător, le dau în fiecare zi iluzia că mi-e frică de ei și, când pot, îi umilesc în fața celorlalți. Îmi știu de frică. Am și câțiva grămătici, dar ăștia sunt plicticoși și compilatori. Când mă supără câte unul îl pun să latre cum face câinele și el latră. Nu cunosc speță mai lașă și mai gata să lingă unde a scuipat. Cică trăesc din trândăvie ca să poată gândi. Pentru ei, eu gândesc. Și-asta ajunge! Mai are puterea despre care-mi vorbeai vreun văl, ca să-l sfâșii...

– Nu, Magnifice!

– Sărută dreapta atunci!

Și i-o întinse. Acela căzu greu la picioarele lui și-l diviniză cu o privire atât de supusă, încât Evanghelina simți nevoia să iasă afară din odăi.

*

Către sfârșitul anului, Princepele îl chemase la el pe Ioan de Valahia să-i citească Foletul. Astrologul, trecut acum de 60 de ani, își privea Domnitorul cu o umilință veche, lăsând să-i scape pe lângă lungu-i trup mâinile sale bătătorite cu care primăvara ținea coarnele plugului.

– Au te-am întristat cu ceva? îl întrebase.

– Nu, Măria Ta.

– Nu-mi plac răspunsurile cu gura pungă. Mie să-mi spui...

– Au intrat în casa voastră Necuratul...

Princepele râsese bătându-și pulpanele hainei scumpe cu degetele grele de inele.

– Vorbești de messerul Ottaviano?

– De el...

– E un învățat, citește ca tine zodiile. Are în traistă *La Tartana degl'Influssi*. Citește frâncănește și latinește, știe greaca de parcă ar bea apa, dacă-i arăți litere chirilice, râde și se joacă cu ele, e numai spirit.

– Știu, Mărite...

– Mi-a adus un *Trattato Astrologico*, imprimat la Veneția.

– Știu, Mărite, mi-a arătat și mie *Calendarul Astrofilului* de la Târnava. A vrut pre mine întâi să mă cumpere. Să nu-l asculți. Minte.

– Toți mințim, viața e o zăbavă în dulcele adevăr ce ne place, nu în cel ce nu ne place. Și ce mai are, că mie nu mi s-a înfățișat cu totul?

– Din traista lui, cum bine ai spus Măria Ta, a scos și un *Prognostic perpetuu*, un *Sismologhion*. Cred că a cumpărat, nu se știe de la cine, și *Calendarul Târnaviensis*. Cunoaște zilele faste și nefaste după Tycho Brahe, dar nu spune la nimeni. Cred că e mai învățat ca mine. Nu totdeauna Dumnezeu însoțește vârsta cu cea mai mare știință. Eu mă duc și mai doresc a afla, el e plin ca un pom greu de rod. Aproape nice n-ai crede că are vârsta pe care o mărturisește. Ori unde nu doarme, ori unde are un ochi metafizic, nu știu. Mi-a spus dacă n-aș dori să întocmim împreună un *Minologhion*, cu mișcarea stelelor, a vânturilor și a soarelui, a lunei, unde să știm totul înainte despre focuri iscate, despre eclipse...

– Și ce-i rău în asta? Uniți-vă și spuneți-mi când o să am belșug și când o să-mi sece haznaua binelui...

– El lucrează cu Diavolul. Culoarea lui e Negrul. Nu ne potrivim...

– Fleacuri, învățate Ioane. Studiază cele patru trigonuri și fă la jumătate cu el. Lăsați mai bine certurile și spune-mi ce zice Pallade Astrologa că va fi la anul?

– Țara Rumânească se arată a sta sub Vărsătoriul de Apă. Priatenii Măriei Tale știu cum le umblă lucrul. Vor fi vorbe de obște preste tot anul...

Scosese cărticica lui scrisă cu cerneală neagră și cu chinovar, întocmită de un caligraf sârguincios și citea prognosticurile generale.

– Să ia Măria Ta sama la vremea ce vine la scosul unei măsele și la treaba oilor în care pagubă văd.

Pe urmă trecuse vorba despre patru vremi ale anului și citise la întâmplare câteva preziceri:

– Gran Venator de Lago Scuro dzice: *Ce intrându turbarea în câini, se vor mușca între ei și nici nu vor avea vreme a se repezi cât să poată pune împotriva vrăjmașilor lor. Lucrurile obștești vor urma cu obicinuita lor fierbințeală...*

Princepele îl oprea când și când.

– Înțelept ești, Învățate Ioane. Am să cuget la cele ce-aud. Mai zi-i.

– La vorbele de părți, Fruniol dzice pe Ghenarie: *În gabineturi vine mistuită o materie prea tare, nu însă fără scârbă a unui stomah gingaș. Cerul seninos...*

– Aha, ce tâlcovenie! făcu Princepele. Adicătelea cine ar avea acel stomah gingaș?

– Gândească Măria Ta și-i voi da răspuns când va fi de trebuință.

– Bine, Învățate. Mai citește...

– Citesc, Măria Ta. Pallade Astrologa dzice: *Veaste bună de la cel prințep apăsat...*

– Ăsta ar fi vărul meu care stă zălog la Stambul pentru mine.

– Cum dorește Măria Voastră... Gran Pescator de Cumahio în fevruarie la șfertu de pre urmă dzice: *Dăjdiile și cererile, cui se cade, plătește!*

– Dar, cum, Învățate Ioane? Trebue! Mai zi-i!

– În *Țara Moschicească mari cuvinte ca să stea pre odihnă s-arată.* În *Țarigrad armonie vârtoasă...*

– Tare mă bucuri...

– La *lună noauă în 14 al lui fevruarie o curvană vestită rămâne înșălată și ciumată de un al ei mai vechi credincios...*

– Ha, ha, ha, râse Princepele cu poftă. Bună...

– *O cetate de lângă mare, spre Miază zi va avea ceva mișcare. Umezeală și vreme stricătoare trupurilor omenești, se mai veade și la sfertu dentâi* dzice Fruniol *ca un comandant să se păzească de oamenii lui de casă și cel om mare stea cu grije în mâncări și-n băuturi pentru că-i vine urzită otravă...*

– Ei?

– Cine știe, Înălțimea Ta, pe care paște pașii nenorocirii...

Princepele tăcu o vreme îngândurat și pe urmă îi făcu iar semn cu mâna-i obosită astrologului:

– Mai zi-i!

– Gran Venator de Lago Scuro dzice: *O, cum nebunește de melanholie, cel om mare și cu adevărat nu știe ce mai pohtește de la astă lume. Împotriva norocului nu folosește desnădăjduirea. Un rebel va plăti cu capul lui blestemăția. Frumoase zile!*

– Destul, Învățate! Pentru azi e destul...

Era turburat și nu voia să i-o arate.

– Du-te deci și împacă-te cu streinul...

Ioan de Valahia închisese *Foletul* legat în piele de capră și-l privea drept pe Domnitor.

– Niciodată, Măria Ta. Pentru virtutea mea răspund în fața stelelor ce pe toți ne luminează cu grația lor blândă. Messerul e Diavolul ce au a turburare apele...

– Exagerațiuni, Ioane. O să vină vremea să v-aduc la masă pre amândoi. Sărută-mi dreapta și ieși...

Bătrânul se înclină cât era de lung și-i sărută mâna asudată, încinsă de vechi uleiuri și apoi se duse.

Pe urmă veni seara de toamnă târzie. Afară cădeau ultimele frunze ale nucilor, șuerând. Se făcuseră focurile și lemnele trosneau. Pe ziduri urca gheara neagră a nopții. Orașul se pustiise. Se aștepta prima ninsoare. După un ceas ori două Princepele se plictisi și bătu din palme.

Se ivi cămărașul Canaano.

– Să mi-l aduci pe mascalțon...

– Se roagă, ori se pedepsește... E gol și se biciuie.

– Atunci mă duc eu la el!

Princepele se ridicase sprinten și străbătuse coridoarele pustii de lemn. Afară în curte urlau paonii ca niște câini. Chilia ce i-o dăduse messerului era tocmai la capătul celălalt al palatului. Prin fața ușii maică-si, cât era de puternic și de bătrân, trecu în vârful picioarelor ca să nu fie auzit.

Pe urmă vântul scutură clopoții cerdacului și limbile lor bătură metalele din ce în ce mai repede. Venea ninsoarea. Dinspre nemiloasa câmpie ce înconjura Bucurescii sosea haraimanul iernii și mult îi plăcea să se știe la adăpost.

Ajunsese lângă un zid de lemn în care o slugă a lui practicase un ochi secret. Se apropie și-și lipi obrazul de acel loc. În odăița messerului ardea numai o lumânare. Pe pereți se zăreau chărți marine și sferele de piele ce închipuiau amărâtul nostru de pământ se mișcau ușor.

– Tu ești? întrebă messerul de dincolo, simțindu-l.

Princepele nu-i răspunse. Nu sufla, stătea numai lipit cu obrazul de zidul de lemn.

– Tu ești? mai întrebă o dată, fără să se întoarcă.

Iar nu-i răspunse. Celălalt se prefăcu a crede că nu-l știe și ridică de pe podele biciul cu care își făcea exorcismele. Era gol până la jumătatea trupului și pe spatele său se zăreau urmele rele ale altor lovituri. Avea o carne ca de ceară, frumoasă, cu umbre și dungi. Când se lovea lumina lumânării se lungea și pâlpâia. Totul se înnegura. Se auzea șueratul biciului lovind aerul, sfărâmându-l ca pe un pahar. Princepele simțea o bucurie secretă deși ivirea sângelui pe acea carne îl silea să ducă mâna la ochi. Messerul se biciuia din ce în ce mai înverșunat. Începu să gâfâie și pe urmă iar întrebă:

– Tu ești?

Iar nu-i răspunse.

– Atunci lasă-mă să mă pedepsesc!

Și iar șuieră și se auziră gâfâielile schingiuitului. Spatele era acum numai pâraie de sânge. Tânărul nu scotea nici un geamăt. Principele nu mai răbdă și pătrunse peste el:

– Oprește-te, nebunule!

Messerul Ottaviano se ridică în picioare. Avea ochii plini de lacrimi și pe piept i se scurgea o sudoare profumată. Mirosea a râu, a piatră, a nimic.

– Ai venit, te așteptam...

Îngenunchie și-i luă dreapta.

– Izbăvește-mă!

– Te izbăvesc...

– Am scris în seara asta un sonet pentru tine.

– Spune-l!

Își țineau mâinile una într-alta și se priveau. Cu gura lui dulce de fată, messerul recită fără să clipească:

Veggio nel tuo bel viso, Signor mio,
Quel che narrar mal puossi in questa vita.
L'anima, della carne ancor vestita.
Con ésso è già più volte ascesa a Dio.

E se'l vulgo malvagio, isciocco e rio
Di quel che sente altrui segna e addita.
Non è l'intensa voglia men gradita.
L'amor, la fede e l'onesto desio.

A quel pietoso fonte, onde siam tutti,
S'assembra ogni beltà, che quà si vede,
Più c'altra cosa...

– Zdreanță omenească! Mincinos păgubos, răcni Principele. Ăsta-i sonetul către Tomasso Cavalieri al lui Michelangiolo, spurcăciune! Pe cine vreai să minți!

Îi întoarse spatele și ieși furios, bătând fără să se mai ascundă dușumelele palatului.

– O să-l dau la câini! blestema pe coridoare.

A doua zi se auzi prin slugi că messerul își face bagajele și că poruncise să i se strângă instrumentele care erau aruncate unul peste altul într-o sanie. Toată noaptea aceea ninsese cu fulgi mari, pământul se acoperise cu o blană strălucitoare. Era o tăcere înspăimântătoare și boerii se feriră să-l caute pe Principe știindu-i meteahna de a se răzbuna în altă parte când nu mergeau cum trebue lucrurile.

Pe la prânz, când calabalâcul era aproape gata, un slujitor, mort de frică, abia îndrăzni să spună că messerul Ottaviano mai întreabă dacă are de auzit vreun cuvânt.

– Nice unul, ducă-se!

Într-un sfert de ceas sunară zurgălăii și sania se topi în acel văzduh plin de fulgi de zăpadă. Trecu apoi o zi. În piață fu spânzurat un hoț de drumul mare și la doi le tăie gâdele dreapta, lăsându-i îngenunchiați în sânge pe treptele unei biserici. Amarnic strigau ciorile a hoit. Spânzuratul proaspăt sta țeapăn, păzit de seimeni cu sulițe. Spre seara celei de a doua zi îi ciugulirǎ un ochi și pe obrazul mort se ivi un râu negru. Principele privea spre acea siluetă ce domina piața și se gândea la nemic. Băteau clopotele spre slujbele de seară. Se rugară cu Doamna Evanghelina și cu nevasta ce începu să bănuiască lucruri necurate. Îi aduseră copiii, două fete și pe coconul Haricleiei, Hrisanti, cu obrazul alb, fără vlagă, cu o lene a privirii ce a boală trăgea.

– Vrea Măria Ta ceaiuri, vrea ceva întăritor?

– Nimic nu vreau, Doamnă, zisese fără s-o privească.

Fetele se uitau la el și Princepele era trist, trist de moarte. Mai ales seara când lumina se încenușa devreme simțea nevoia să-l audă pe cel plecat, să-l știe mai ales, stând acolo, în chilia lui în care abia se mișcau acele sfere armilare la curenți. Își porunci să-l uite, ceru vin fiert și vru să se veselească, chemă fetele care jucară în odaia Doamnei. Erau frumoase, cu obraze curate. Își aminti de tinerețea lui, de nopțile din pustiul Anadoliei când asculta glasul hienelor. Tot trecutul năvăli în el, cu mirosul

cailor în manej la Trapezunt, cu sticlirea verde a mării, cu Bosforionul cel dulce abia sticlind în amurguri. Își aduse aminte de acele legiuni tăcute de soldați arși de soare între care trăise, de bivuacuri uitate la lumina focului, de strigătele de sentinele, și în nări iar îi veniră cumplitele mirosuri ale latrinelor soldățești. Acolo luase năravul bărbaților trăiți între soldați, cai și arme. Pe urmă îmbrățișările muierești meșteșugite și prelungi îl dezvățaseră de patima lui. Evanghelina îl căsătorise repede cu uscata lui de femeie, Haricleia, cu averea ei mai ales și nu mai alesese. Fugea uneori pe la moșii îndepărtate și aducea scârnave hierodule să-l scoată din nămolurile plictisului. Treceau chipuri de fete, mai sclipeau acei ochi blestemați ce-l râvneau, auzea acele gemete mici sub el, și știa carnea aceea ce se încingea și înflorea ca lotusul. Sâni de fecioare neîncercate ce aveau în nădușeala lor scârba de a-l primi și o dorință ce venea ea singură de undeva, vorbe de ocară și mușcături, scrâșnetul dinților și țipătul muieresc dintâi, dar peste toate se așeza acel zgomot repetat de carne flagelată, numai acea carne luminată de para lumânării pe care el nu o atinsese, a păcătosului ce cine știe pe unde hălăduia.

A treia zi nu mai răbdă și-l chemă pe căpitanul seimenilor poruncindu-i să i-l aducă pe messer din pământ, din iarbă verde, de unde o ști. Îl căutară, scodoliră Bucurescii ca pe un buzunar. Nu era. Trimiseră potere pe la hanuri de poștă, în cele din urmă îl găsiră la Giurgiu, așteptând lângă Dunărea înghețată să se urce pe o corabie care să-l ducă la Viana.

Tremura de frică. Credea că au venit să-l omoare. Îl aduseră în blănuri, legat, cu ochii numai spaimă și i-l aruncară în față.

– Îndurare, Magnifice! spusese messerul cu fruntea lipită de pământ.

– Cum o să-mi fie milă de dușmanul meu?

– Atunci omoară-mă cu mâna ta divină!

Îi întinse un pumnal ascuns în hainele sale. Principele nu-l luă.

– Ridică-te, zisese, și să nu mă mai mâhnești...

– Am spus doar că mint.

– Știu.

– Grazie!

Îl lăsă să-și vină în fire și după aceea îl chemă la el, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat între ei.

– Ascultă, messer Ottaviano. Ioan de Valahia nu mi-a putut spune nimic despre tezele cenzurate ale lui Pic de la Mirandola. Poate le cunoști. Este un lucru care mă tiranizează de la o vreme. Cărțile mele nu-mi dau deslegare...

– Cum nu, Mărite.

– Vrei să-mi spui că le-ai citit undeva?

– Asemenea lucruri ard frumos în flăcări. Le știu, le-am auzit. Parcă el sau altcineva spunea: filosofia caută adevărul, teologia îl găsește și religia îl posedă...

– Frumos cuvânt.

– Machiavel spunea despre Pic că era un om aproape divin. A suferit ca și mine. Nerecunoștința este răsplata principilor.

– Nu cârti, că am beciuri grozave în care te așteaptă șobolanii mei înfometați, ori n-ai învățat a-mi ști de frică?

– Ce vrea sufletul Vostru?

– Vrea să se mântuie de îndoială.

– E greu să speri că vom scăpa de acest chin.

– Deci e adevărat că Christos nu a coborât în mod real în Infern de pe crucea lui? Ci numai virtual?

Messerul privise dulcea așezare a zăpezii de afară.

– Maestrul nostru susținea că nici o imagine legată de crucificare nu trebuie adorată, nici chiar în sensul în care vrea Thomas d'Aquino. Tot el crede că nu e posibil ca Dumnezeu să-și asume orice natură. El e numai o natură dotată cu rațiune. Dar de ce te frămânți atât?

– Simt că mi se apropie moartea și vreau să știu...

– Toți suntem în apropierea morții. Ea este poarta prin care trecem în fiecare zi.

– Şi-atunci să-i cred pe preuţi când rup pâinea care e trupul veşnic? *Hoc est corpus meum*?

– Consacrarea trebue luată ca o simplă recitare, asta zicea Pic. E mai impropriu, spunea el, să afirmi că Dumnezeu e o inteligenţă decât să spui despre sufletul raţional că e un înger...

– Atât voiam să ştiu...

– Şi eşti mai liniştit?

– Poate. Să ne rugăm...

– Eu nu cred.

– Îl negi pe Dumnezeu?

– Nu, îl primesc, e cu totul altceva.

– Ioan de Valahia mi-a spus că eşti Diavolul...

– Bătrânul acela înecat în tămâie?

– El.

– Nu ştie ce spune. Raţiunii i se zice Belzebuth când distruge culcuşurile calde ale gândirii. Sunt blestemat să ştiu şi să afirm. Nu am ce-i face.

Iar avea privirea aceea nebună care-l înfricoşa pe Principe.

– N-ar fi mai bine să bem ceva?

– Nu beau.

– Iar minţi! Te-au găsit într-un han cu borâtură pe piept.

– Aşa e. Dar nu mai eram eu acela care vărsa.

– Mi-ar place să te ocupi puţin de petrecerile mele. Poate facem un bal cu travestiri. Vreau să mă bucur puţin. Palatul este o ocnă neagră. Aş pleca din el şi mâine.

– Din tine trebuie să pleci, Principe. Eşti prizonier ca Ugolin şi n-o ştii.

– Mă sfâşie câinii melanholiei. Tu auzi cum urlă tăcerea acestei ierni? Suntem la capătul pământului. Parcă în Sciţia sau în *ultima Thule*, simţi?

Ascultară amândoi. Afară creştea zăpada, strat peste strat.

– Am văzut mortul. Nu mai are ochi, zise moale după aceea messerul.

– El ți-a ținut locul. Puteam să-l grațiez, dar n-am făcut-o. Ție ți-au scos ochii ciorile.

– Știu. M-a durut, am mai murit o dată...

Vorbeau ca doi nebuni și pe afară pândea Doamna cu fetele de mână, pe care le înfățoșa Princepelui, ca să le mai vadă, ca să-și mai aducă aminte din ce dragoste ieșiseră.

Venise iar un amurg târâtor care scurmă cu ghiara lui neagră pereții și sufletul Princepelui.

– Ar trebui făcute niscai invențiuni, ceva, niște *pasquinate*, dar boerii ăștia sunt greoi la minte, în ei carnea gândește.

– Bine vorbești.

– De ce nu-i zgudui puțin?

– Poți să zgudui pământul ăsta fără suflet?

– Cum, nu? Dacă l-ai pune pe unul să-și denunțe fiul pentru rele închipuite față de tine...

– Le dau idei.

– Frica de rău nu împiedică răul. Gândește-te ce frumos ar fi să-i torturezi pentru ceea ce nu au făcut, să-i pui să se urască. Ce dovadă a forței! Strică-i pe prieteni cu cei mai buni prieteni ai lor, asta este o operă.

Princepele iar se temu. Messerul avea gura umedă și din ochii lui albaștri de înger picura o rouă înduioșată.

– O mamă care-și ucide fiica mințind despre ea că a insultat pe Doamna. A face răul și a pedepsi e o nemica pe lângă a nu face răul și a pedepsi. Ce spui?

– Îmi dai frică.

– Încearcă. Jocul ăsta o să-ți alunge melanholia de care vorbeai. Nu-mi plac sufletele care se usucă tânjind la ceva ce le este la îndemână. Mor să aud crescând aurul tău. Trebue să facă un zgomot de vierme... Mulțimea se îngrașă din nedreptate, din sângele altora. Gândește-te că supușilor tăi le-ar trece plictiseala. Aici nu au la ce să se gândească. Haide, fă-o pentru mine...

– Să mai vedem...

– Nu e vreme.

– Unde mă împingi?

– Către desăvârșirea ta și a puterii tale ce nu trebue ajunsă de nimeni.

Fără să știe vreunul dintre ei, afară începuse să ningă cu sânge.

IOAN VALAHUL

O remușcare surdă rodea sufletul Princepelui și, pentru a mai stinge vorbele ce se țeseau în jurul său și-al messerului Ottaviano, îl chemă la el într-o dimineață pe Ioan Valahul spunându-i a se pregăti pentru o călătorie la Bistrița că tot era vară și pe câmp puteai să auzi cum se coace bobul grâului. Învățatul avea să lase ceasloavele și l-ar însoți să mai privească neasemuitele lucruri ascunse sub acele bolți de piatră. Lăsau curtea cu intrigile ei mărunte, îl lăsau pe acest nebun de talian ce avea să spumege de furie auzind că e părăsit și s-ar fi potolit și furia femeilor ce nu mai tăceau. Plecarea neașteptată a Princepelui îi amintea prima întâlnire cu Ioan. Îl căraseră cu caràta pe un câmp, Evanghelina și slugile, undeva nu departe de Curtea Domnească, într-un ținut sălbatic cu pământ fabulos, veghiat de sălcii. Era frig, spre primăvară, cerul tot, o zdreanță cenușie. Păsări de baltă se ridicau de undeva din fundul acelui pământ ostil care vara trebue să fi fost plin de țânțari, iar acum numai bolovani tari, suri. Opriseră la capul unui ogor. Înaintea lor, aplecat peste un plug de lemn, se căznea a însufleți acest deșert tare un bărbat cu părul alb, îmbrăcat numai într-o cămașă lungă, murdară pe la poale. Venise spre Princepe desculț, cu tălpoaiele lui de țăran, mari și pline de nămol, ținând în palmele bătătorite viermi culeși de pe jos.

– Ioan îmi zice, spusese simplu, plecându-şi uşor capul, iscodindu-l cu privirea lui grea ca metalele. Sluga Măriei Tale.

„Nu e un învăţat, e Cincinatus! gândise Princepele, ce să fac cu acest ţăran? Unde am nimerit? Şi ce curte e aceasta unde vor mânca toţi cu mine, smulgând bucatele din faţă-le..."

Celălalt tăcea. Vântul serii îi spulbera viţele părului pe frunte.

– Mi s-a spus că ştii a înmulţi vorbele...

– Învăţ dintr-un întuneric de cuvinte neînţelese, vorbise ca în Psaltiri.

– Şi-aici în câmp ce citeşti?

– Vorbele mute ale pământului. Şi de la un vierme culegi ceva... La Rusalii vom da ofranda primului rod. Ţinutul nu e prielnic, trebue ploaie mai târziu, nu multă, că locurile ţin umezeala. Vântul întăreşte ţărâna. Ne mai ajută şi paserile, ele fac restul...

– Vii? îl întrebase Princepele.

– Să duc brazda până la capăt. Mâine o să-mi trimit muierea să termine...

Şi pornise fără grabă spre plugul lui tras de un bou, din care ieşeau aburi în acel frig al serii de început de primăvară.

– Ciudat om, îi zisese maică-si, Evanghelina.

– Să nu-l superi.

– N-o să-l supăr, el să nu mă supere...

Avea în glas ceva ameninţător, femeia îi ştia mâniile repezi şi necugetate, dar Ioan era bătrân, văzuse multe, o să aibe înţelepţia de a nu-l necăji.

De Rusalii se aflau iar în faţa acelui câmp înverzit. Învăţatul smulsese câteva fire de grâu. Tăiau şi musteau.

– În altă parte de ogor se îngroapă cenuşa rugurilor din noaptea Sfântului Ioan, oase de paseri sau ale vitelor tăiate. La Atena, pe altarul lui Zeus Polion se aruncau la vremea asta primele roade. Se jertfea un bou care jefuise grâul şi mâncase spiritul grânelor. Prostii, Doamne, haidem să-ţi arăt cealaltă faţă a vieţii, aceea care începe cu moartea...

– Unde mă duci?

– E o mânăstire pe aici pe aproape, vreau s-o vezi. Nu te împotrivi! Țara e un cimitir întreg. Moartea o a cerșut pe viață. Trebue să știi ca să înțelegi. Toate urile se sting în brațele morții!

Avea o voce ușoară, cântătoare. Princepele nu mai spuse nimic. Se urcară în carâtă și caii asudară în lumina verii pe un drum plin de praf, nu departe. Se arătase pe urmă mânăstirea Snagovului, părăsită între bălți și papură. Locul părea pustiu și rece, bătea un vânt dinspre miezul apelor ce scutura fața lacului. Roatele se scufundau ușor, caii încetiniseră, căutau locuri sigure. Prin hățișuri se zbăteau paseri negre, repede mistuindu-se în amiaza de vară.

– Ce loc trist! zisese Princepele.

– Aice iarba gândește și pentru noi...

Se înfățișară morminte zdrobite și cruci putrezite, pietre albe, uitate, acoperite cu litere șterse.

– Citește Măria Ta? întrebase Ioan.

– Da.

Coborâseră în acel loc și în acea liniște fiorul morții îl cuprinse pe Princepe. Oare unde era rece, oare unde bătea vântul?

Tăiat a fost jupan Udrea de către Mircea Voevod, în satul Oncești. A fost fiul lui Dragomir Postelnicul și-al jupâniței sale, Marga. În anul 7082... scria pe pietre.

Tăiat a fost jupan Radu Stolnicul de către Alexandru Voevod și a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

Tăiat a fost jupan Barbu de către Alexandru Voevod, în orașul Bucuresci și a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

Tăiat a fost jupan Crăcea de către Alexandru Voevod în orașul Bucuresci și el a fost fiul lui Dragomir, postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

– Aveau treabă voevozii! zisese Princepele, fără să lase a se înțelege ce fel de treabă aveau. Oare erau boerii necredincioși?

– Necredința vine din slăbiciune, Măria Ta. Să intrăm...

Biserica și paraclisul erau aproape, cu zidurile roșii, mâncate de vreme. Pe șindrila neagră ploile își lăsaseră urmele lor necruțătoare. Princepele privise turlele și ferestrele înguste prin care vântul șuera vesel. Locul părea aproape părăsit deși câte o mână omenească smulsese buruienele. În amvonul afumat moțăiau câțiva călugări pe care Ioan iute îi alungă să nu-i mai audă șoptindu-și cine venise să vadă sfânta biserică. O răcoare umedă făcea să picure de sus din transept bucăți ușoare de tencuială, albe, ca niște fluturi. Lumina soarelui străpungea acest întuneric parfumat în falii transparente, arătând chipuri uitate de sfinți. Stâlpii rotunzi ai chorei înverziseră de mușchi și pe treptele ciobite ale altarului Princepele zări gușteri cu gușile umflate. Mirosea a ceară bună, căzută în râuri galbene, risipite la picioarele lor. Nu slujea nimeni, era numai un loc de repaus.

– Aice cel puțin smintita minte omenească nu s-a fudulit ca la Curtea Domnească, unde au ridicat Neagoe o curvană, nu o besearică, într-atât e de ismenită, cu turlele ei ce parcă s-au răsucit la vânt și cer îndurare Domnului. O au văzut-o Măria Ta?

– Nu.

– Au ridicat-o meșteri nebuni despre care vorbește poporul. Unul cică a fost uitat sus pe șiță și a încercat să zboare. În ziduri vorbește lumea că și-a îngropat nevasta de vie și ea strigă de-acolo, noaptea când o strânge cărămida...

– Teribile scorniri, nu?

– Cine știe...

Princepele privea smalturile cărților sfinte îngropate în coperți de lemn și podobite. Argintul cu care erau învelite sclipea ușor în neagra lumină. Era vrăjit de arabescurile încâlcite, de foile și frunzele săpate în metale cu o răbdare uriașe. Nimburi coclite și vestminte țepene închipuite de meșterii bizantini ai secolului al XIII-lea i se arătau ca minuni mici. Serafimii și proorocii pluteau într-un văzduh greu, mâini pioase atinseseră aceste reci învelitori și glasuri de demult cerșiseră Domnului

mântuirea. O ceață albastră de fum învăluia altarul, cu ușile lui de chiparos, din care mai răzbătea un miros dulce de lemn scump. Fumul și vremea nu ștersese urma *migmei encaustice* din crestăturile lemnului, cum avea să scrie mai târziu un înțelept călător.

– Mi-ar trebui zestrea Snagovului, zisese Princepele hotărât.

– Nu poți să te jefuești, Mărite, pre tine...

Era un grai nou, necunoscut, auzit aici, spus de un plugar desculț ce scormonea pământul cu un plug de lemn. Acolo de unde venea, din marea lui așteptare, țesută în nopțile reci ale deșertului Anadoliei, aceste cuvinte l-ar fi costat capul pe Ioan Valahul, dar acela nu clipea în întunericul străpuns de raze de soare ce-i dădeau chipului livid un fel de stranic hotărâre.

– Tu, Doamne, trebue să sporești aceste miluiri către Dumnezeu. Nu să iai. Viața e de tot trecătoare. Învață de la acele morminte unde eu te-am dus mai întâi...

Princepele cunoștea ținutul pustiu al țării din vorbe neștiutoare. Un loc sălbatic cu mine de sare și aur, undeva prin munți înalți unde numai vulturii urcau și aice găsea minunile de cărți slavonești și grecești, scrise cu kinovar și cerneală neagră. Fugise cineva din civilizații către încoace și-l învățase pe omul înalt, cu părul alb și o gură grea, cărnoasă, să spună ceea ce știa (și cine știa de unde știa) și când lăsase vitele în ogorul desțelenit ca să slovenească, în care chilie și la ce școală?

– Sunt multe asemenea mânăstiri în țară?

– Multe, câtă credință, Mărite. Pășește în altar...

Pe o masă stăteau chivoturi de argint și cățui, candele, patere, cruci cu filigrană, potire și vase.

– Pre aceste cine le păzește?

– Nimeni.

– Mi s-a spus că aice se fură calul de sub om...

– Poate...

– Vorbești scurt, învățate...

Îl dojenea, dar era uimit. Atunci văzuse și scaunele domnești de-a dreapta și de-a stânga altarului. Erau lucrate de mâini dibace ce visaseră în lemn cu dălțițe nebune, un fel de marame subțiri ce cântau, nu alta. Văzu și catapeteasma ca un fum împletit și nu știu cum să-și mângâie palmele delicate cu aceste bolnave flori torsionate, arzând în ele însele și mai zări tot acolo, la văzul lumii, patrahiruri naive de pânză aurită și epitafuri cu îngeri, perdele și țesături de vis, apoi ridică de pe un perete icoanele sticlind blând și cercetă chipul lui Isus cuprins de văpsele albastre și din trupul lui divin răsărea o viță ca o frânghie ce-l unea cu viața și cu mormântul și când zări mai de aproape căciula ciudată a sfântului Iacob Persianul, rămase ca trăsnit.

– Așa ceva n-am văzut nici la Muntele Athos, zisese, unde stăpânește școala lui Panselinos.

– E un popor dăruit, Doamne. Ceea ce vede visează și după ce visează, scrie cu pensula.

– Și cine au ctitorit-o?

– Au fost mulți. Se vorbește despre Vlad Vodă Țepeș cel ce avea obiceiuri proaste, dar au fost și Basarabii și Radu Negru, cine-i mai știe, poate și Vladislav Voevod, dar paraclisele și altarele au ars și s-au ridicat altele, numai locul e același. Veniturile mânăstirii s-au sporit de la vama gârlii Snagovului. Din zece pești se lua unul pentru danie. Au mai curs bani și făină...

Ieșiseră afară să mai cuprindă cu privirea căderea soarelui peste apele mustite.

– Frumos loc și plin de visare, la început nu mi-au plăcut... zisese Princepele.

– Până te deprinzi, Doamne... Dar nu totdeauna pacea a însoțit aceste meleaguri...

– Vreai a-mi spune povești înfricoșate. Cum i-au muncit Domnii voștri pământeni pre boeri și cum prevestirile nu fură amăgite?

– Chiar așa. Tu trebuie a afla totul și a te ferire...

– Atunci grăește...

– În trapeza Snagovului l-au gâtuit pe postelnicul Cantacuzino...

– Am auzit ceva. Era un cărturar. Ce i-au pricinuit?

– Vorbe nemernicești i-au adus moartea. La ceasul cinci, să fi fost anul depărtat una mie șase sute șaizecișidoi, l-au genuncheat gâzii și viața îi muri sugrumată. Atunci au pierit un mare stâlp al acestui neam și dacă Măria Ta voește a învățare ceva este a se feri de vorbe mai mult ca de sabie. Pământul ți-este strein și nu ți-ascund că neamul nu vă iubește. El este plecat cu capul său în țărână, dar mintea lui visează la alți domnitori, ai săi, ce-i știu obiceiurile și nu-l suduie și nu-l jefuiesc...

Princepele simțea că se mânie, dar tăcu. Ziua era prea frumoasă ca s-o strice cu vreo mâhnire.

– Învățate Ioane, nu am apucat încă a lua. Dar știu cum se face...

– Să fii cu milă, Doamne, și să respecți ce-i al fiecăruia. Dă-le cât să nu moară...

– Ce nevoe au ei să nu moară?

– Dar ce-i crezi niscai vite? Aici un tipograf au tipărit cărți, nu-s nice o sută de ani de atunci. Nu-i mult, dar cât ne crezi de nevolnici sunt oameni între noi care s-au dăruit învățăturii. Acel postelnic citea latinește și elinește, eu i-am adunat cărțile risipite și tot mai cercetez pre unde le-au dus vânturile și negrija. Cărase de la Stambul, din biblioteca împăraților bizantini câte ceva el și familia, urmașii, și ce nu a strâns moartea în urma lor au adunat frumoase manuscrise, dacă vrea Măria Ta am să ți le arăt. După știrea mea nu-i lipseau cărțile fundamentale, începând de la *Călătoriile lui Pausanias* și până la *De vitis ac gestis summorum pontificum liber unus* tipărită la Colonia în 1551. Medicul Iacob Pylarino îi trimisese stolnicului Constantin Cantacuzino *Cronica Universală* a lui Johannes Nauclerus. În rafturile de la Mărgineni se afla tratatul *Del mappamondo istorico* al lui Antonio Foresti și *Adagiile* lui Erasmus din Rotterdam...

Princepele rupsese o nuia de salcie și-și biciuia vestmintele bogate.

– Atunci ce căutați voi la plug? Să are proștii, besna pământului, cârtițele astea ce nu știu a se spălare și-mi împut curtea de miros...

Peste turlele Snagovului ce se răsturnaseră în amurgul apelor dimprejur treceau pițiguși gureși. Ele încărcau aerul cu frig și ceva strein se așezase între cei doi.

– Măria Ta pământească îți dă voie, Doamne, să vorbești cum vorbești, dar sfiește-te în fața acestor morminte ce stau nepăsătoare în soare și-ți rânjesc. Am slujit și altor domni fanarioți, ei m-au chemat și s-au sfătuit cu mine. M-au privit de sus și când nu m-au mai răbdat, au vrut să mă dea morții. Îți doresc domnie lungă și înțeleaptă, de aceea te-am adus în fața acestor martori pe care trufia i-a zdrobit și i-a întors în țărână. Învață ceva, ori trimite-mă la plugul meu să nu-ți mai cert zilele tale strălucite. Poate ai nevoie de lingușitori, cum au toți puternicii zilei, dar nu de lingușitori trebue să se bucure Stăpânii pământului, ci de cei ce-i ceartă și le arată cât de greu atârnă păcatul lor ce nu seamănă cu al tuturor... Când mai vrei a învățare câte ceva să mă chemi, acum știu cât te-ai mâniat și rămân aici să mă rog și pentru zilele tale...

Princepele se depărtase fără un cuvânt.

Nu-l chemase o lună, două, lăsa timpul să treacă și aștepta să audă că Ioan Valahul se spășise. Maică-sa, Evanghelina, îl întreba neliniștită:

– Ce ți-au făcut bătrânul acela?

– Nemic.

– Atunci?

– Nu pot a-l vedea în fața ochilor. E mândru.

– Și nu-ți plac oamenii mândri?

– Între cei cu care am trăit nu cunosc un asemenea cuvânt, aici l-am învățat...

– Retorică, fiule. Ai avut școli bune.

– Și ce știe el la urma urmelor ca să-mi fie nelipsit?

– De ce nu-l asculți? Zidurile acestui palat te strâng, dar noi nu stăm pentru a muri. Am venit să strângem. Ar trebui să-l întrebi cum s-o faci...

– E ultimul sfat pe care mi l-ar da. Își iubește poporul. E legat de robi, de tot ce mișcă în jurul nostru...

– Atunci gâtuie-l!

– E prea târziu. Am apucat să-l las să grăiască.

– Și ce dacă?

– Tu nu știi ce spune...

– Afurisite vorbe!

Tăcuseră amândoi, era o zi de început de toamnă cu cerul posomorât. Nevasta îl supărase cu nașterile ei repetate. Tot fii morți făcea.

– Eu zic să-l chemi, zisese în cele din urmă Evanghelina. Lumea vorbește că nu vă înțelegeți. Trebuie să-i lăsăm să priceapă că suntem uniți. Altfel cine știe ce ticălos o să pornească intrigile spre Stambul.

– Bine, cum spui tu!

Îi sărutase fruntea bătrână și rece ca un lemn și bătuse din palme.

– Să mi-l aduceți pe Ioan, poroncise.

Și i-l aduseră. Era slăbit, ținut numai în posturi, avea privirea vagă a celor ce nu au văzut multă vreme oameni.

– Ce-ai mai făcut? îl cercetase cu atenție.

– M-am închinat pentru tine, Doamne, și te-am iertat...

– Ce cuvinte îndrăznețe aveți voi pe aici!

– E ceea ce ne-a mai rămas. Nu te speria. Poruncă...

– Nu voiam nimic de la tine, numai când or să înceapă ploile astea să mai vii să-mi mai vorbești. Pereții sunt tăcuți, femeile spun multe și nu știi nimic după aceea. Am auzit că ești astrolog, citești în stele.

– Ne închipuim și câteodată faptele se mai potrivesc!

– Să-mi faci Foletul...

– Ți-l fac, Mărite, dă-mi numai palma stângă și lasă-mă să mă uit în ochii tăi ce-s drepți până acum cu mine...

Îl privise vrăjitorește și-i lepădase mâna după ce o scormonise cu o privire aprinsă. După trei săptămâni îi citise primele prognosticuri:

– Fruniol dzice la 14 dni, lună plină:

Otrava șade pe arc, de se va slobozi, groaznici loviri vom auzi.

Aer călduros, dar nestătătoriu.

Scrutinia stelelor dzice:

Moartea taie o țară de boală, dară cine știe nu va să știe...

Cheravale dzice:

Cine a hiclenit pre mai marele său, tare îl doare capul...

– Ai măsluit Foletul, ca să mă sparii! îl întrerupsese Princepele.

– Nu-i adevărat. Uite ce dzice Contra Tartana: *Trebile lumești iară pleacă la rău...*

– Minți!

– Nu mint, Doamne.

– Atunci spune despre trecut ca să te știu.

– Spun. Vrei vorbe de vară, adică ce ți s-au întâmplat?

– Da.

– Tartana Seica dzice: *Câmpurile nu ard în firească căldură, ci se aprind de meșterșugit foc ce acel Domn negândit l-au adus. Câte gâlcevi și câte sgomote pentru nește lucruri care bine au mersu. Ce iaste? Ce iaste? Tot așa mergu: cu plânsuri se sfârșesc veseliile...*

Princepele stătuse îngândurat câtăva vreme.

– Mai citește!

Tartana Influsilor dzice la toamna cea bună, adecă mai încolo: Vremea frumoasă pentru vânătoare. Se vorbește de a se hotărî o logodnă, dară vine turburată.

Scrutinia stelelor dzice:

Mari sgomote spre Miază-Noapte.

Moartea în multe locuri face ca o nebună.

– Destul. Ai vorbit cu dracul.

– Nu-s nici măcar magician. Seamăn cu sibilele care l-au profețit pe Isus. Magi se spunea și filosofilor care erau lăudați și divinizați. I-a îngăduit și Scriptura...

– Cum de m-ai cunoscut?

– Stai sub semnul lui Saturn, *furor melancholicus*, care e o planetă rece, malignă. Ai mintea, nu sufletul, care-i al lui Jupiter. Ferește-te de nepăsarea ta...

– Învățatule, deși nu-mi plac prevestirile tale, aș vrea să ne împrietenim. Cui aparții?

– Spiței curgătoare a lui Ioan Românul.

– Și unde-ai învățat?

– La Patavia, de-i spune mai de curând Padova.

– Pari otrăvit de știință, deși lucrul pe câmp și palmele tale bătătorite nu mă fac să te cred.

– Dar de unde! și umerii lui de plugar se scuturară de râs. Sunt un fel de diacon. Am urmat o școală de cantori. În tinerețe aveam glas bun, mi se spunea că sunt Redemptus cel ce avea glasul dulce ca nectarul și mierea...

– Știi antienele și versetele alleluiatice?

– Sau ce-a mai rămas din ele în urechile mele bătrâne.

– Pari un stejar. Ai cărat la altare plăcuțele de fildeș pe care stau scrise clavicularele săptămânale?

– Da.

– Mai se știa pe vremea ta, la Patavia, *Liturghia mozarabilor*??

– Aceea se cânta la Toledo, Mărite, tocmai în secolul al VII-lea. Au decăzut glasurile și s-au uitat versetele, dar ceva tot mai rămâne din tot ce este lumesc.

– Mi-ar place să te aud cântând.

– Aici bisericile sunt sărace, glasuri bune se mai află. Ei îl cântă pe Dumnezeu cum ar fi de-al lor. Nu au respectul celorlalți, de la Italia. Ruga lor nu este sfâșietoare, e familiară. Credința seamănă cu oțetul îndoit cu apă. E un fel de complicitate, dar asta-i face mai fericiți.

Principele își descheiase gulerul de sobol, în odaia plină de fum se aprinseseră de multă vreme focurile și se încălzea. Afară ploaia toca vremea nepăsător.

– Cred că am să sufăr de sărăcia lor.

– Credința și glasul nu li se pot lua. Când bate vântul parcă aud kinoorul ebreilor ce cântau în deșert. Asta le-a dat Dumnezeu, vânt și sărăcie...

– Nu era harfa cu 24 de coarde din care strunea Regele David?

– Chiar așa, Doamne.

– Ești ciudat, Ioane. Nu mă mâhni.

– Încerc.

– Silește-te!

– Câte nu dorim și nimeni nu poate să ne împiedice să greșim...

– Ce vezi înaintea mea?

– Domnie lungă, primejdioasă, o să te coste, va trebui să faci fântâni din palmele tale.

– Ce înțelegi prin cuvintele astea?

– Prognosticurile mele te văd ca pe un jefuitor.

– Urâtă vorbă!

Ioan Valahul se uita afară prin ferestre. Ulițele Bucurescilor erau pustii și pomii se desfrunzeau la apăsarea ploii. Cădeau frunze ca niște eșarfe negre, rău prevestitoare.

– Ziua de azi e călăul zilei de ieri, după cum ziua de mâine e călăul zilei de azi, fă ceva, Doamne, spre a-ți salva sufletul. E ceea ce i-am rugat pe toți cei ce i-am slujit.

– Au fost mulți?

– Destui.

– Domnia în Țara Românească mi s-a spus că seamănă cu părerile. Abia te obișnuiești cu ea și vine capugiul.

– Fă-l să întârzie.

– Cum?

– Cine știe! Legea voastră nu-i curată. Tot ce distruge ține în sine distrugerea. Au căzut capete, am văzut sânge și mult au

sunat aurul pren aceste odăi. Dispreț și milă, iată ce-a mai rămas de pe urma a tot ce-a fost...

– Nu mă întrista, Ioane. Cine-și plătește slugile ca să fie supărat?

– Îți sunt dator, trebue să vorbesc așa. Tu îmi lași viața și vrei adevărul, dar acest adevăr îți face frică. Încearcă să nu te mai gândești. Ești la mijlocul domniei, poate scapi, poate ești șiret, poate fugi la vreme.

– Îmi dai sfaturi?

– Nu.

– Atunci de ce nu m-ajuți?

– Steaua ta rătăcește singură undeva. Citesc pe fruntea ta un gând rău pentru mine. El stă însă departe, dar vremea îl împinge spre faptă. Să te las, Doamne, vorbele mele mai mult îți alungă somnul...

Afară, în curtea palatului domnesc urlau saxonii de vânătoare, atunci aduși de un trimis, ce nu se obișnuiseră cu zgarda, cu biciul și cu bucățile de carne crudă streină, ce li se aruncau de dincolo de gratiile ce-i țineau închiși. Princepele îl lăsă pe Ioan să se ducă și privi mai multă vreme prăbușirea buștenilor în focul ce-i mistuia ca un cancer.

EVANGHELINA

Peste Bucuresci cădeau de trei zile amarnice ploi, însoțite de tunete grozave. Grădinile lui joase și pline de frunziș fuseseră pieptănate de un vânt neostoit ce sosea cu o mare putere dinspre câmpiile arse până atunci de soarele verii. Era întuneric încă de pe la prânz, nouri apăsați stând deasupra turlelor de biserici și amenințând curțile pustii. Palatul părea părăsit, arnăuții de gardă se ascunseseră în chioșcuri și priveau la acea vânzoleală neagră de văzduh. Dincolo de perdelele ferestrelor doamnei Evanghelina ardeau lumânări. Șuvițe șovăitoare de lumină tremurau la curentul coridoarelor de lemn. Un praf înnăbușitor astupa aerul ce nu mai umbla. Era năduf și frig în același timp, bubuiturile neașteptate speriau caii din remize și ei nechezau pe neașteptate. Grăjdarii suduiau de zor și-și făceau treabă în preajma lor, nu cumva să se întâmple vreo pagubă, pentru că numai atât ar mai fi trebuit.

Era o vreme prielnică messerului, ce nu putea ierta Princepelui că plecase cu Ioan Valahul, după cum iute aflase de la oamenii lui, ce repede și-i tocmise să spioneze după putință. Așa că, prefăcându-se a fi foarte ocupat cu treburi întunecate, nu ieșise două zile din chilia de sub scări. Știa că Evanghelina e singură și că muierile din jur o vor plictisi cu șoaptele lor și

cu nesfârșitele trebi căznicești. Dar nu se ivea, pândea numai nemișcat în fața cărților sale legate în piele de capră, grele, unse parcă cu untdelemn de măsline, pline de peceți, figuri și semne cabalistice. Ottaviano trăgea cu urechea, nădăjduind că femeia va veni singură și nu-l va chema. Nu intrase niciodată aici, cuvioasă cum era și speriată de cele ce i se spuneau la ureche despre el. Dar tare ar fi vrut s-o atragă în cursă, să-i arate ciudatele lui unelte. Numai de nu s-ar întoarce Princepele cu sluga lui credincioasă, să-i dea peste cap urzelile, dar atâta noroc tot ar fi trebuit să aibe.

Ploile nesfârșite ale zilei întunecate o scoteau din sărite pe mama Princepelui. Era obișnuită cu căldura începutului acesta de lună, când se pregătea să plece din Bucuresci și începeau treburile mărunte, ca uscarea așternuturilor la soare, aerisirea lor și golirea lăzilor și strângerea celor de trebuință pentru o mai mare lipsă, că mergea la Hurezi, pe la cule, să se odihnească, istovită după vremea intrigilor, a nesfârșitelor vorbe în șoapte pe după perdele. În odaia ei, retrasă în cel mai îndepărtat colț al palatului, intrau pe rând, după o întocmită rânduială, curieri de la Stambul, negustori ce se prefăceau numai a vinde, dar care cumpărau vorbe cu bani grei, oameni ce puteau fi găsiți prin preajma încăperilor Imperiale, în odăile de taină ale exaporiților. Negoțul acesta de știri îi plăcea Evanghelinei, era puterea ei, și fiul său pricepea ce mare lucru era să afli dinainte ce venea. Anul acela se zvonea că Sultanul cel bătrân era pe ducă și puterea lui s-ar fi fărâmat în câteva săptămâni, se pregăteau alți dregători să urmeze celor vechi, și ea trimisese de pe acum darurile de cuviință și mai ales acele cuvinte de credință ce țineau în ele promisiuni grele. Trebuia a ști să te miști în această magmă de pohte și sete de înavuțire, pentru că mai ales vremea de pace o turbura mai mult pe Evanghelina decât războaiele, ce-i drept mai pline de primejdii, dar oricum prevestitoare la timp a răului nevăzut. Ori, în astfel de zile neclare, numai credința și mila lui Dumnezeu te mai puteau apăra de cine știe ce intrigă și de cine știe ce bani, mai mulți, dați undeva la vreme, ce aduceau

sângeroase dobânzi. Acum, palatul era pustiu, fiul ei dus la Bistrița cu cine știe ce treburi încurcate.

Pe Ottaviano îl aștepta și ea, dar el parcă murise, nu se ivea, nu-i auzea glasul dulce de adolescent obraznic, nu-i auzea poruncile rostite în italiană și apoi foșnetul de vestminte parcă târâte după el. „Ce-o fi făcând?" O scormonea o mare curiozitate și punea femeile de încredere să cerceteze pe la uși. „Nu se aude nimic", spuneau acestea. „Poate se roagă"... „Cine, diavolul? Diavolul nu se roagă!" Una mai îndrăzneață auzise că făcuse focuri mari în vatra lui, deși zăpușeala verii și-a furtunii mira pe toată lumea. „O fi bolnav". Cercetaseră. Da de unde! Umblă în oalele lui de metale, ieșea fumul ca iarna pe horn. Cine știe ce drăcării se ascundeau. „Îmi dă foc palatului", gândise Evanghelina și mai curioasă și mai gata să-i trimită vorbă să-l cheme. Ultima oară vorbiseră aproape un ceas în iatacul ei plin de tetrapoade. Messerul cercetase cu curiozitate icoanele pe sticlă, pictate cu mână rafinată și naivă, spunând admirativ:

– Vreun pictor de la Firenze ce se află în exil pe aicea?

– Da de unde, țăranii! Sunt cumpărate în târg la Mălăești. Uite ce oale fac... și-i întinsese un minunat urcior cu ape negre și roșii, cu unde verzui ca smaltul de Vizanț.

– Nu-mi vine a crede.

– Ba da, proștii aceștia le fac și le dau pe nimica. N-au ce mânca. Mai degrabă stau cu picioarele în lut și meșteresc cu degete dibace la aceste oale.

Messerul cercetase îndelung icoanele și voise a ști tehnica învestirii pe sticlă a acelor imagini.

– Nu cunosc, e o taină a lor. Le ard cu flăcările văpselelor, cine știe, sau le întocmesc pe dos...

– Și acesta cine ar fi? întrebase plin de curiozitate messerul, contemplând un car al Sfântului Ilie, cu roți butucănoase, tras de patru cai cu priviri de copil. Poate Apollo?

– Da de unde! zâmbise femeia. Au un sfânt al ploilor, cel ce trăznește cu un bici de foc...

– Minune! spusese bărbatul, privind spițele naive ce străluceau în puțina lumină a odăii. Și caii parcă-s îngerii lui Botticelli...

Pe urmă Evanghelina îi văzuse cartea de sub braț, roasă pe la margeni, grea ca plumbul.

– Ce citeai?

– Multe, Doamnă, fie ca umbra Strălucirii Tale să nu se micșoreze niciodată...

Formula persiană îi plăcuse înaltei femei.

– Nu-mi spui și mie câte ceva? Odinioară aveam timp să citesc dar acum, nu. Mă sugrumă grijile și necazurile și mi-au slăbit și vederile.

– Dacă aveți răbdare și nu o să vă supăr, să vă citesc câteva pagini...

– Nu poți a mi le povesti? Nu mai am răbdare...

– Cum nu...

Dibaciul tânăr era pregătit pentru toate lucrurile, așa că își ceru permisiunea să se așeze pe un scaun din preajma Evanghelinei și cu cuvinte meșteșugite încercase să-i țină atenția trează. Îi vorbi despre însușirile domnitorilor de la adevăratele curți princiare și deplânse absența prin aceste locuri a unei nobilimi adevărate, capabile să dea strălucire Palatului ei.

– Iar îmi spui lucrurile astea. De unde s-o scoatem, messer Ottaviano? se mirase bătrâna. Nu vezi ce boeri am? *Non creder sopra il tetto.* Și ce-ar trebui să fie această nobilime, dacă-mi dai voie? Sau mai bine spus, cum ar trebui să fie?

Messerul deschisese cartea lui Baldesar Castiglione și-i citise cu o evlavie jucată:

– Nobilul trebuie să fie *di generosa famiglia*...

– Ha, ha, ha, râsese bătrâna. Cine, boer Belivacă? Boer Hrisanti? Boer Tranulis? Ăștia au jupuit boi în târguri și s-au cununat cu muieri zdrahoane. Nice pulpa de gâscă nu știu a duce la gură...

– Să aibă *una bella forma di volto e di persona*, citise mai departe, neturburat messerul...

– Strașnic! *Una bella forma di volto e di persona*... Cine? Căzăturile lor de neveste care se însoțesc cu țiganii prin umblătoare?

Râdea de se cutremurau bolțile și sânii ei mari cădeau ca niște saci plini sub vestmintele bogate. Era înaltă, căloasă, cât un cazac, se ținea dreaptă și disprețul țâșnea din ea ca din șadruanele de lângă Güzel-capù.

– ... să fie virili, nu efeminați, să caute să arate *le pici lascive e disoneste femine del mondo*...

Evanghelinei i se speriase somnul ce o cuprinsese la începutul acelei convorbiri. Râdea de se prăpădea spre dezolarea messerului.

– Și mai ce?

– Să știe danțul cel mai ales. Să lupte de pe cal și de pe jos, să arunce cu lancea și cu sulița, să înoate și să zvârle cu bile...

Ajunsă aici Evanghelina se lovise cu palmele peste poale ca o femeie de rând, într-atâta nu se mai putea stăpâni:

– Cine? Șandaliii noștri de boeri care abia își târâie bucile pe sălile palatului meu? Ăștia, îndopați ca gânsacii, ce nu știu măcar a-și plimba hainele, darămite să spună vorbe alese? Unde te crezi, messer Ottaviano? La Florența? La Mantova? Toți boerii mei au fost negustori de plăcinte la Stambul și au creștetul capului tocit de greutatea tăvilor pe care le cărau. Boerii mei sunt nește scursori, nu altă ceva...

– Uită sublima doamnă că și trândava noblețe napolitană sub care pute locul a făcut afaceri și iat-o astăzi. Dante, în *Convivio*, atribue noblețea superiorității morale și intelectuale...

Femeia îl oprise cu gestul său autoritar, atât de cunoscut, repezindu-și palmele grele de grăjdar spre chipul celui din fața sa:

– Nu cred într-o astfel de noblețe, parcă am mai vorbit noi. Ea nu are rădăcini aici. Tu ești un copil, dragul meu. Visezi palate acolo unde monumentul sare în ochi ca un lucru necurat. Vrei *giostri* și *turniruri* într-un loc unde nu există decât două ocupații de bază: intriga și numărarea paralelor. Vrei *intermezzi* și *moresche* într-un loc unde se mănâncă în fiecare zi *panem*

doloris. Pe pământul acesta se trăește mai bine din slujbele de înmormântare decât din binecuvântările nunților. Mai bine citește altceva...

– Să ne întoarcem la ce spune magnificul Giuliano despre femei...

– O, messer Ottaviano, mi se pare că vrei să mă lingușești...

– Da de unde, Înălțată Doamnă...

Închisese cartea lui grea și o așezase pe un tetrapod sub lumânările aprinse. Vorbea acum cu ochii lăsați, ferindu-și privirile de căutătura ei bărbătească ce-l făcea să se bâlbâie, și nu numai pre el.

– *Donna di palazzo* trebue să fie de neam bun, ca Voi, cinstită, fără mândrie, fără să cunoască invidia, să fie în stare să vorbească plăcut despre oricine și despre orice, să nu fie liberă în purtări, nici la vorbe, nici prea austeră, nici afectată. Trebue să fie frumoasă, prudentă, să nu lase prilej de nici o bănuială. Ei, acestei femei, nu i se potrivește virilitatea, cât *la dolcezza feminile*, frăgezimea, delicatețea. Ea pictează și face muzică, conversează, e discretă și modestă, ea discută, nu vorbește...

Evanghelina rupsese iar vorba curgătoare a messerului cu un mare hohot de râs, aproape grosolan.

– Toate acestea erau bune pe vremea Beatricei d'Este, dar aici? Ce naiv ești, Ottaviano! Zece ani n-am scos hangerul de la șold și-am trăit călare, dormind ca seimenii în șa. Aveam otravă în sân și dacă vrei a ști m-am culcat și cu rândașii de la *Techiè*, numai ca să iau puterea pentru fiul meu. Visam să-l văd Domn în Kara-Valahia și pentru asta m-am umilit cum nice nu-ți închipui. M-au batjocorit toți, de la miralemul ce păzea cele șase tuiuri ale Înaltului Sultan, până la portarul hazinelei împărătești. Toți m-au spurcat cu pohtele lor, cine a vrut și cine n-a vrut, dar nu simțeam nimic, pentru că puternic este numai acela care are un singur gând: să-și vadă terminate trebile lui, pentru care s-a născut. Am vrut să ajung aici și am ajuns! Danț, conversație, auzi? O femeie ca mine discută, nu vorbește! Nu, aici,

eu nu am discutat niciodată, eu am poruncit, să știi! Vorba mea a fost cel mai adesea biciul!

Și cum nu erau să se aștepte și să se pândească unul pre celălalt astfel de oameni cum erau Evanghelina și messerul Ottaviano?

A treia zi, când ploile cele mari ce se abătuseră asupra Bucurescilor deveniră și mai apăsate și peste oraș cădeau fulgere grele, albastre, despicând copaci și arzând case, el îi auzi pașii grei pe coridoare. Venea ca dintr-un mormânt.

Messerul apucă repede harfa de lemn și-i smuci coardele uscate. Bolțile palatului răsunară de o muzică nemaiauzită, rară, delicată, cum ar fi cântat din instrumentele lor celeste heruvimii. În chilia lui Ottaviano duduiau focurile ca la Crăciun, era o căldură leșinătoare ce încălzise pereții din jur.

„Ardem!“ gândea speriată femeia în vreme ce se apropia. „Vrăjitorul fabrică aur!“ Lăcomia amestecată cu spaima îi grăbea pașii. „E omul care mi-ar trebui!“ hotărî în acea clipă. Vechea spaimă ce o simțise față de el crescuse. Își aminti ziua aceea când îi vârâse mâna în păr și simțise că e al ei, cu totul, cu tinerețea, cu naivitatea nesfârșită a privirii și cu ce avea diavolesc în el.

Ajunsese în fața ușii. Se auzeau focurile și coardele vechi ale harfei, ciupite cu știință. O dulce vibrare îmblânzea auzul ei bătrân. Messerul o simțise de mult pândindu-l de dincolo de lemnul prins în cuie de fier. Cânta acum în latinește.

Evanghelina bătu. Îi era frică.

– Cine e? se prefăcu el cu o voce depărtată și rece, ca în transă.

– Eu...

– Și ce cauți?

Femeia nu știu ce să-i răspundă. Lucrurile se răsturnaseră. El putea spune că nu vrea s-o primească și ea acest lucru nu-l putea răbda.

– Stau singură în palat și mi-e frică de ploaie...

– Iară eu am treabă. Vino mai târziu. Îmi stingi focurile și atunci totul e pierdut...

– Vreau să intru...

Intrase fără să mai aștepte nici o încuviințare. Închisese iute ușa, ca nici un fir de aer să nu turbure focurile lui vrăjitorești. Messerul nici n-o privise. Avea ochii ațintiți spre cuptorul lui în care piereau bușteni, aruncând falii de lumină pe pereții înnegriți. Un fluture mare, *vanessa levana*, cine știe cum rătăcit și înviat de căldură, zbura în cercurile rubinii căutând o ieșire. Ferestruica mică a chiliei arăta numai un întuneric nefiresc ce stăpânea afară. În curțile din dos ale palatului se rupeau copacii la vânt. Tună și odaia neagră, mirosind a rânced, se văzu dintr-o dată parcă uriașă în acea bezná despuiată și neașteptată. Cranii și amulete, inele, sfere armilare, scaune joase și creuzete vegheau în jurul cuptorului spagiric care mesteca nepăsător lemnele. O oală grea cu plumb fierbea sub niște pirostrii. Messerul era parcă hipnotizat de flăcările uriașe ale focului. Acum nu mai cânta din gură. Ciupea coardele vechi și rostea ca într-o incantație patru nume ale diavolului: Barron! Satan! Belial! Belzebuth!

Femeia vru să fugă sau să-și facă cruce, dar mâna lui o prinse și o ținu pe loc.

– Nu trebue să ieși!

Îi poruncea.

Evanghelina privi în jur la lucrurile răspândite pe podele și pe micile rafturi: lemn de gaiac, de unde adus? uscat ca smochina, maimuțe mici împăiate, cercei uriași de fier, cu pietre albastre de sticlă ieftină sau cine știe, tabletele de magnanimitate găsite la orice alhimist, dar ăștia muriseră de mult prin Evropa, ce căuta atunci înviatul aici? bășici de pește, uscate, uleioase, galbene, vechi, pline cu un lichid ce semăna a sânge și trebuia să fie sânge și anume sânge de om, salsiphis de Spania, apă virginală și extract de mirt, moștenit de la marchizul de Sade, cum îi mărturisi mai târziu, uluind-o cu totul, pentru că dacă nu era nebun, era vrăjitor, numărul 9, copiat și împărțit, adică răsturnat, tăiat ca o vită, numărul sacru al vechilor temple izraelite, iarba *morsus diaboli*, tocată într-un borcan, despre care știa de la alți vraci că ajută la jocul de cărți, reptile necunoscute

ascunzând sufletul nobil al Marelui Proscris, broaște moarte ținute într-un spirt putred, pisici și cocoși cu priviri fixe, trăind parcă halucinant, nemișcate, cadavre, simulacre, calote de plumb, bucăți de postav roșu, cuțite, bucăți de sticle informe, efigii de oameni uciși poate sau pe cale de a fi uciși și planșe scrise cu numele Necunoscutului: Alif, Lafeil, Zazahit, Mel, Meltat, Lenata, Leutace, schițe în cărbune a unor ființe ce aveau cap de crocodil sau de lup, bărbați cu țeasta întoarsă spre spate și cu mâini în locul picioarelor, mere renete, ciudat conservate, roșii în mod nefiresc, ca și când în miezul lor ar fi ars un foc lăuntric, talismane de iarbă hermafrodită; vervena, citriodora, relicve și cuminecături negre, un fel de pâine mucegăită, cărți într-o dezordine satanică, legate cu șnururi, deschise și alte planșe cu casele lunii și ale soarelui, cu stelele dominatoare și semnele planeților în încifrata lor taină.

– Șezi, îi spuse messerul.

Terminase invocația și ciupea distrat coardele harfei. Femeia privea fascinată în jur.

– Saturn în forme familiare, zise vrăjitorul.

Era lung, gracil, parcă în furii, cu patru obrazuri, unul în față, altul în spate, acolo unde ar fi trebuit să-i fie ceafa, amândouă cu un cioc de fier, celelalte obraze stând unul la genunchiul drept, altul la genunchiul stâng, măști întunecate, nestrălucitoare. În jur, ca pe o carte de joc, ipostazele lui: porcul, un rege bărbos, un dragon, o bufniță.

Messerul ridică de pe podelele murdare o altă planșe, grea, uleioasă. Lăsase harfa și-acum se auzeau focurile cele mari ale cuptorului.

– Jupiter! zise. E sangvinic, se agită oribil în furtuni, e certăreț, deși are vorba mângâietoare și grăiește dulce. Privirea lui e de culoarea fierului iar mișcarea sa e fulgerul și tunetul... Auzi-l!

Afară coborau cerurile peste Bucuresci și totul era apăsat de o iute întețită furtună.

– Ipostazele lui sunt un rege cu suliță, un adolescent cu cunună, un taur, un cerb, un paon, un tufiș. Îmbrăcămintea e azurie cum e cerul la avril...

Avea vorba ca mierea, era primejdios, era destrăbălat, cerșea, voia, putea.

Apoi îl arătă pe Marte al Zodiacului, lung, diform, roșcat, cu coarne de cerb și unghii de grifon.

– Muge ca taurul, spuse rece, este elanul focului. Ipostazele lui sunt calul, cerbul, un rege ce fugărește un lup.

– Destul! îngână femeia.

– Ți-e frică?

O tutuia, dar ea nu băgă de seamă.

– Nu, dar nu mai vreau a știre...

– Să-i spui fiului tău ce-ai văzut când pleci de-aici.

Pe urmă ridică o altă planșe.

– Spiritele Soarelui. Culoarea lor e sângele amestecat cu aurul. Semnul lor: dacă-l rostești te acoperă sudoarea... Un rege călare pe un leu. O regină cu un sceptru, o pasăre, o roată...

Toate aveau un farmec diavolesc căruia nu-i putea rezista, se uita plină de o sete ciudată, de o curiozitate bolnavă.

– Înfățișerile lui Venus, mai zise messerul și ridică iar o planșe. Culoarea este verde, albă. Ipostazele: un rege călare pe o cămilă, o fată goală, iată-i semnul virginal, un triunghi din care se poate bea apă.

Zâmbi, avea gura roasă de viciu. Continuă după aceea indiferent:

– Mai sunt și alte ipostaze: o capră, un porumbel, o floare, iarba... iarba pe care călcăm. Îți dai seama, Doamnă, călcăm pe femei tinere...

„E nebun, curat nebun...“, gândea Evanghelina, dar spaima o ținea pe loc. Spaima și acel molcom fâșâit al focului.

– Mercur care e umed, rece, frumos, elocvent, afabil, un soldat înarmat.

Soldatul părea transparent, armele stăteau în el, crescute ca ramul dintr-un pom. Înainta pe un nor de argint.

– Dacă-l invoci, te apucă spaima! adăugă messerul. Și duse un deget la gură ca să sporească această mărturie.

Ipostazele lui erau un rege călărind un urs, un adolescent fără sex, un câine, un sfinx...

– Luna...

Planșa era rece, tenebroasă. Înfățișa un corp mare, larg, flegmatic. Dinlăuntrul lui ieșea un personaj chel cu dinți de mistreț.

– Seamănă cu o ploaie pe mare, spuse messerul, dar Evanghelina nu înțelegea nimic. Ipostazele ei: regele săgetător călare pe o căprioară, un copil, o vacă, o oaie, o scolopendră...

– Destul! repetă înfricoșată femeia.

Messerul ieșise parcă din transă. Se ridică și-i turnă un lichid incolor într-un pahar mic de lut.

– Bea!

Bău.

– Are numai culoarea *aquei toffana*, dar e un rachiu...

Sângele îi roși obrajii.

„Acest om trebue ori îndepărtat, ori ucis. El o să-l vrăjească pe fiul meu, o să-l mintă, pentru că tot ce este aici e minciună. Dar ce e diavolesc în om, totdeauna reușește să facă răul. Și răul trebue îndepărtat de la el. Cine să-l ucidă? Dacă avea darul divinației? Dacă știa să-și ghicească singur sfârșitul?"

– Ai să-i spui fiului tău, pe care acum îl temi? întrebă el cu o privire turbure.

„M-a citit!" gândi.

– Ce să-i spun?

– Că sunt mai puternic decât astrologul lui, Ioan.

– Cine știe!

Asta îl înfurie pe messer, dar se stăpâni. Luă harfa iar și îi ciupi coardele, absent, dus în alte locuri.

– Ce faci? Nu trebue să plec? întrebă femeia.

– De ce să pleci?

– Nu te încurc?

– Da de unde! Îmblânzesc focul. El tot n-o să-mi dea ce-mi trebue...

– Poate eu, impură cum sunt, am stricat totul...

– Rămâi! zise Ottaviano, privind flăcările. Deocamdată, încerc mica lucrare: vreau să fac argint. N-o să reușesc acum, dar poate altă dată. Tu nici nu-mi ajuți, nici nu-mi faci rău.

– De ce cânți?

– Focul are nevoe de armonie, el este o ființă vie. Vorbește, nu auzi? Uite, am aici desenat ceea ce încearcă să desăvârșească creuzetul meu care arde de trei zile...

– Vrei să spui că nu ai dormit, că ai păzit focul?

– Nu se vede?

Nu arăta ostenit, dar obrazul lui era de ceară, o ceară galbenă, transparentă. „Ah, dacă n-aș fi bătrână, dusă, pierdută, putredă pe dinăuntru, cu moartea-n mine, ce i-aș face acestui tânăr!“ Își aminti de cei pe care-i otrăvise ca să nu se mai laude, la fel de tineri și nerușinați, crezând că totul li se cuvine, cu splendida lor inconștiență, cu acea insolență ce trebuia pedepsită! Cum beau din paharul de argint și pe urmă o priveau mirați și în apele ochilor lor creștea spaima ca un val, mai întâi o uimire, apoi o revoltă, pe urmă un protest și în cele din urmă ura care o făcea să mai aibe un spasm lung, sugrumat de plăcere, simțind cum din ea răbufnește o foame nemiloasă și o durere că nu poate să îl mai știe viu încă înaintea-i pe cel dat pierzării. Fuseseră câțiva cărați pe năsălii de slugi, acoperiți cu crengi de cais înflorit, cu inelele ei în degete, vegheate de devotați ca să moară în pământ odată cu trupul și cu dragostea, cu taina lor împreună, acum numai niște schelete în care trăiseră viermii o vreme, mușcând din carnea aceea ce asudase, ce țipase, ce lăsase din ea o virginală vitalitate.

Messerul îi arăta Conjuncția metalelor din triada elementară: sulful, mercurul și sarea, un rege și cu o regină împreunați indecent, în poziții tradiționale, ceva nerușinat, dar pur pentru

că vorbea despre sublimarea metalelor și ea reprezentată printr-o pasăre sburând.

– Mercurul, zis Nebunul, zis Șarpele, zis Marea lanternă, Pelerinul, Spada, Hermina și Cerbul la un loc... cel ce devine prin putrefacție Corbul, Sicriul, Craniul și Culoarea neagră a pământului...

Hârtia căzu grea la picioarele lor.

„Trebue dat pe mâna unor conjurați, trebue să găsesc niște scelerați, niște sicari, să-l dau morții, e prea puternic pentru că are farmec..." Și o atracție veche, repetată, urcă în sângele ei. Ar fi vrut să-l atingă, dar un sentiment uitat din copilărie, rușinea, o opri pe neașteptate.

– Iată cele patru simboluri fundamentale: Pecetea lui Solomon, șarpele Uroboros, Caduceul lui Hermes și Oul filosofic... Le știai?

De unde să le știe? Ea numărase toată viața, furase cu știință de la alții, nu avea vreme de semnele hermetice.

Planșele iar se ridicau de pe podele culese de mâna lui subțire și fragilă, ușoară ca un pahar.

– Pecetea lui Solomon e steaua cu șapte colțuri, simbolizând cele 7 metale din care numai două sunt nobile... aurul și argintul... Șarpele Uroboros este semnul unității cosmice, el exprimă eternitatea pentru că nu are nici început, nici sfârșit. Pricepi ceva?

Iar o tutuia ca pe o femeie de rând, dar Evanghelina nu spunea nimic.

– De ce vrei să aflu toate astea?

– Ca să le povestești fiului tău ce trebue să mă asculte...

– De ce trebue să te asculte?

– Pentru că sunt trimis.

– Cine te-a trimis? mai întrebă Evanghelina aproape fără voință.

– Cine știe...

Pe urmă iar ridică o planșe de pe podele. Focul îi făcea somn femeii.

– Semnul lui Hermes, el voeşte a împăca principiile contrare: umidul cu uscatul, caldul cu recele, sulful cu mercurul. Umblă prin lume ca androgin. Înţelegi?

– Nu este nevoie să înţeleg. Îmi faci frică.

Messerul râse.

– Doar mă joc cu tine, vreau să te ameţesc cu vorbe. Nu ştiu nimic. Eşti proastă ca o ţărancă din Piemont. Te superi?

Nu se supăra. O vrăjeau ochii lui şi lumina fanatică a inelului din degetul arătător. Îi arătă iar:

– Oul filosofic care închide toate lucrurile. El adună toate elementele vitale. Aici stau animale şi oameni în ceea ce prietenii mei numeau compostul...

– Cine sunt prietenii tăi?

Messerul lăsă grelele hârtii şi se miră:

– Cum, nu ştiai? Lucifer, Baal, Moloch, Heliogabal, cel ce s-a căsătorit la Carthagina cu Soarele. Ţi-am spus doar că am mai trăit şi tu nu mă crezi. Mă numesc Gilles de Rais, Ferdinand de Cordova, Jean Marie Filelfe, Georgias de Leontioum, Jerôme Balbi şi Jaques Bonnaventura, Hepburne de Scoţia...

Evanghelina se ridică pe neaşteptate şi cu un ultim zvâcnet de voinţă ajunse lângă uşa grea de stejar.

– Fug, blestematule!

– Fugi, dar spune-i!

– Pe rug ai să mori, ca Savonarola...

– N-o să fie timp! Mă vor ucide şi mă vor ruşina, o ştiu de mult, dar lui spune-i că sunt puternic. Să vină singur când s-o întoarce la mine, altfel, o să-l aduc cu harfa aceasta... Sunetele ei chiamă cele 26 de lumini ale lunii şi voi nu ştiţi. Nu vă împotriviţi, nici tu, nici el. Nu aveţi nici o putere...

– Eşti diavolul!

Messerul n-o asculta. Borborosea acum pe latineşte:

– *Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora!*

Evanghelina reuși cu greu să deschidă ușa și abia când ajunse în iatacul său plin de lumânări aprinse auzi furtuna apăsând palatul cu valul ei de apă. Se închină iute și căzu în fața icoanelor.

– Hristoase, Dumnezeul nostru, tu mi-ai vârât pe Satan în casă, alungă-l!

Nu-i răspunse nimeni. Numai afară tuna ca într-un deșert, depărtat și trist...

LA BISTRIȚA

Drumul fusese greu, către munți șleaurile erau cărate de apă, furtuna trecuse pe aici mai devreme, lovind potecile și risipindu-le. Caii, șase câți erau cu toții, schimbați mereu la popasuri, urcau greu. Pământul argilos într-un loc, roșu ca sângele, îngropa butucul roților și trebuia pus lanțul. Sta deasupra și un cer mohorât. Ploile izbucneau când și când ca să umple mătcile râurilor repezi ce se năpusteau în bulboane, ducând grohotișul și umplând văile, cu pomi rupți și ei, împinși la vale de furtună.

– Amarnică vreme! oftase Ioan, privind la chipul posomorât al Principelui.

Celălalt nu răspunsese, privise numai afară, la lăturașii ce puneau umerii la arcurile carâtei domnești s-o scoată din cele noroaie. Țiganii nădușiseră, erau numai apă, strigau și pocneau din bice, dar animalele, cu toată amarnica porunceală, abia dovedeau. Suduielile și zgomotul îl iritau pe Principe. Nu spunea nimic, își strângea mai bine blana de sârt în jurul gâtului și se mai uita la chipul proaspăt, neostenit de drum, al celuilalt. Pe la prânz, bătrânul scosese o legătură, ascunsă cine știe unde sub lada pe care ședea și o desfăcuse. Se iviseră o bucată de brânză, albă și mustoasă, cu sâmburi negri în ea și o ceapă mare cât pumnul pe care astrologul o privise câteva clipe cu sfințenie, cum te-ai uita la o candelă sau la cine știe ce lucru bisericesc.

– Mâncă Măria Ta cu mine? Îmi face cinstea?

Hrana proaspătă, atât de neașteptată, scoasă dintr-un înveliș curat de pânză, după obiceiul țărănesc, îi făcea poftă Princepelui, dar învățase a se stăpânire. Nici nu clipi, spunând ceva ce semăna cu un „mulțumesc", greu de înțeles.

După ce-și făcu o cruce mare, gospodărească, Ioan sparse cu pumnul ceapa de apă care odată iuți aerul carâtei.

– Să caut și oleacă de pâine, mai zise astrologul și iar dibui pe undeva pe sub el, în lada scurtă de lemn.

Scoase o lipie galbenă, ca de ceară, moale și gustoasă, pe care o rupse în două, întinzându-i înaltului om partea lui.

– Ia, Doamne, să primească sufletul și să se bucure inema...

La vremea asta ar fi trebuit să guste niscai lofari sau păstrugă, gândi Princepele, din cele adunate în coșul de trebuință, la coada trăsurii celei mari, dar nu ceru nimic, voi să-și închipuie cum îi va fi vreodată, dacă, Doamne ferește, o să apuce greaua potecă a amarului, pe care încă tot s-ar mai afla câte un prietin.

Brânza avea un gust neasemuit, era proaspătă, de parcă atunci ar fi înghețat laptele și-ar fi născut-o. Și ceapa se înmuia în gingii, cu un iz de măr rar, curat.

– Mă bucur, Măria Ta, că-ți place, spuse celălalt, mestecând cuviincios ca să nu facă zgomot.

Princepele îl privi mai bine. Avea o față ca pergamentul, bine întinsă de vânturile de dimineață. Nu arăta vârsta ce va fi avut-o și pe obrazul luat bine în brici se iveau vinișoare roșii.

– Nu ai nește vin sau să opresc carâta, să cer slugilor? întrebă Princepele.

– Dacă simțește Măria Ta nevoia, da. Cât pentru mine, nu e trebuință. Și-apoi înțeleptul spune: nice o picătură de vin înaintea amurgitului soarelui. Dacă șezi la masă nu este lege să judeci, nice să dăruiești, iar dacă te ia beutura pre dinainte, nice să dăruiești, nice să urgisești. Și ce-i mai bun decât mintea de seară a omului, când lucrurile se așează și altfel vede cu ochiul minții?

Princepele tăcu. Limbajul acesta care amesteca cuvintele proorocilor cu sfaturile unui învățat Domnitor îi plăcea, dar nu o spuse.

– Și astfeliu trăești domnia ta în fiecare zi? întrebă în cele din urmă.

– Numai când nu postesc, răspunse celălalt repede, fără să se gândească la altceva.

– Amarnică credință!

– Nu e credință, Doamne, este datoria către sărăcia noastră. Omul tare mai dorește să ia totul de la albină și de la pământ și de la viile ce cu mâna sa le pune. Dar ce-i asta? Unii s-au hrănit numai cu văzduh și-au fost mai fericiți...

Princepele gusta încă din coltucul de pâine, bine prăjit într-un cuptor de țară.

– Nice bucătarii mei ce mult îi plătesc nu fac o pâine mai bună...

– Mâna muierii mele e sfântă, râse ușurel Ioan, privindu-l și el abia atunci pe Princepe.

Își trase mai bine lunga-i cămeșe albă, de in, spălată cu o zi înainte, peste care purta un mundir cu altițe negre, să-i țină de frig. Avea picioarele goale, dar nu simțea răcoarea munților ce se iviseră aproape, neguroși, cu păduri nestrăbătute parcă de picior omenesc, aruncând o respirație neagră într-a-coace. Tălpile erau ocrotite nu de opinci, cum se încălțau cei de pe aici, ci de un fel de sandale cu tălpoaie de lemn, greoaie, legate cu ținte și piele scorojită. „Duc cu mine un sfânt în carâtă, dar sfinții te judecă nu după purtările tale, ci după ale lor!". Și asta nu-i plăcea: să i se împotrivească cineva, fie chiar în gând.

Surugiii scoseseră trăsura la drum bun și chiuiau. Alături seimenii de gardă galopau nepăsători. Acum poteca era tare, plină de pietre. Din copitele cailor ieșeau scântei.

– Când crezi că ajungem? mai întrebă Princepele, în timp ce celălalt își scutura firimiturile din poale, după care iar făcu o cruce mare.

– Acuș, acuș... Dar nu ți-e foame, Măria Ta? că stomahul nostru e cât al greerilor, pe când Înălțimea Voastră e obișnuită cu alte bunătăți...

– Nu mai mi-e foame, Ioane, deși aerul e tare. O să ne ospătăm deseară dacă o să-mi îngădui să te chem la masa mea...

– Cum nu? Dorința Măriei Tale este poruncă pentru mine. Și fără slugi ce fel de Domn te vei afla?

Avea o gură parfumată, cuvintele alunecau ca uleiul.

Principele tăcu și privi văile sălbatice de-a dreapta și de-a stânga. Drumul iar se strica, era strâmt și plin de pericolon, dar se bizuia pe robii țigani care făceau gură și îndemnau caii ca pe hipodrom la Bizanț, în vremuri strălucite:

– Haide, hii, haide, băieți! Haide, că vă dau o baniță de orz deseară, să vă umpleți, să vă țină, că v-o fi! Așa, căluților, așa, na, tu, stângulețule, na, tu, lăturașule! Nu mă supăra că mă dau jos la tine și-ți scot mațele!

Vorbeau cu animalele într-un fel familiar pe care Principele nu-l înțelegea în ruptul capului. Ce aveau oamenii ăștia comun cu tot ce-i înconjura, fie că era frunză, fie că era vită, de prăsit sau de muncă? rosteau o limbă la fel ca a necuvântătoarelor, ce numai priveau și înțelegeau, primind și bătaia și sudalma.

De sus cădeau bucăți de stâncă. Bura era rece. Brazii bătrâni opreau puțina lumină.

– De ce s-au întemeiat domnitorii voștri în locuri atât de îndepărtate, Ioane?

Bătrânul își netezi cămașa de in și își privi genunchii uriași ce ieșeau din cutele ei.

– Și pasărea caută un adăpost sigur. Domnii noștri nu au stat numai în lumină. Unii au domnit tot călare, pe la granițe, n-au știut ce e hodina. Hodina lor era să ridice biserici în cinstea morții ce trecuse și în întâmpinarea celei ce venea peste un repede timp...

– Bine, înțeleptule...

Princepele își mângâia cu palmele diba cusută cu aur și privea turlele mânăstirii ce se iviseră înainte-le.

– Sălbatic loc! Cine au ctitorit-o?

– Banul Barbu Basaraba. Întâi au stat besearica într-o peșteră, ascunsă privirilor celor rele. Aice au lăcuit Banul Basaraba până la moarte într-o dulce schivnicie, după numele său monahicesc, Pahomie, ce au adus moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, întreg, cu tot trupul, ce până și astăzi stă în mânăstirea Bistriței în cosciug de argint... Mai târziu, Mihnea Vodă o au prigonit-o pre ea ca pe o muiere.

– De ce? întrebă Princepele.

– Cine știe! Nazuri domnești.

Trecură pe o punte de lemn și caii mai întâi se opintiră cu frică, privind adâncurile de dedesubt. De sus se căscau asupră-le guri negre de stâncă. Un mușchi vechi de când lumea sticlea magic, ca un geam. La nechezatul armăsarilor o ceată neagră de lilieci întunecă ceea ce nu mai era întunecatul cer. Pe râpe curgea beteala unor râuri sălbatice, căzând cu zgomote mari.

– Mai sunt aice epitrahilele vechi de care mi-au vorbit slugile?

– Sunt, Doamne. O să le vezi, călugării abia așteaptă a le arătare. Sunt și covoare venețiene, epitafuri de la țarul Moscovei, Godunof, policandele și medalioane...

– Aud că aveți și minee și ceasloave ce pe mine tare mă stârnesc a le vedea.

– Cum nu? Aice au stat învățați ce s-ar bucura a ști că li se prețăluie munca. Sunt și pravili canonice, e și un exemplar al Mineilor elinești de la 1680, al lui Brâncoveanu, sunt psaltiri, vieți de sfinți și cărțile dogmatice ale părinților noștri bisericești.

Sosiseră. Curtea plină de bolovani răsună de opritul scurt al cailor în fața intrărilor călugărești, putrede de ploi sub șița veche. Prin pavelația albă ieșise o iarbă deasă și groasă, verde, verde, ce vătuia pașii. Princepele fu întâmpinat de stareț, un bătrân cu barba colilie, cu ochi ca alga și mâini tremurătoare. Ținea între degete mătănii de la Athos și-l binecuvântă pe

Domnitor după obiceiul locului, apoi îi sărută dreapta. În spate, un pâlc negru de ieromonahi așteptau cu capetele plecate.

I se dădu pâine și sare din care gustă fără silă și îl poftiră în cămările de oaspeți unde aștepta o masă întinsă. Un călugăr îi așternu un prosop de arnici și îi turnă apă dintr-un vas de aramă. Mirosea a frunză de nuc, proaspăt ruptă, de undeva sosea seara de vară, plină de ploaie și umezeală. Pe lavițe atârnau grele velințe și mițe de oaie cu firul lung și drept. Principele își spălă obrazul și mâinile și se așeză greoi. Ioan aștepta lângă ușă cu ieromonahii.

– Vrea Măria Ta să se odihnească, că noi ne ducem.

Se aprindeau opaițe și lumânările de ceară scumpă se încălziră parcă de frumoasa strălucire.

– Șezi, Ioane. Plăcut loc...

Bătrânul stătu. Se aduseră mai întâi păstrăvi, apoi gâscă în aspic, rece, și un ghiveci mânăstiresc ca un pietriș. Peștii se rupeau singuri în mână, aveau oase delicate, albe, minerale. Principele mâncă cu poftă. Starețul sta în picioare și se uita. Domnul îi făcu un semn cu mâna.

Se așeză și acela.

– Să ierte Măria Ta sărăcia noastră, zise.

– Mai vin, zâmbi Principele spre bucuria celor din jur. Aud că țineți comori ce-ar mângâia privirile mele.

– Mâine după slujba de dimineață, de-ar da Domnul Dumnezeu și un sfântuleț de soare, să vă arătăm vistieria și odoarele...

– Bine, Sfinte Părinte, abia aștept...

– Sunt făcute de mâini tinoase, ce au putrezitu, dar de aceea-s și mai frumoase...

– Mi-au vorbit pe drum învățatul Ioan...

– El ne iubește, Măria Ta, în toată silnicia și netraiul nostru...

Vinul gros, negru, tras din bardace de plop, se zidea pe dinăuntru. Marele om simțea că e cuprins de bunăvoință. Terminase cu gustatul păstrăvilor, apucase să încerce ghiveciul cu

un gust parșiv de leuștean și de tarhon, cu amestecuri ciudate de piper și ananas, după moda grecească, țelină și cartofi și o mazăre dulce, ținută în oțet mai multă vreme. Ioan mai că nu gustase, îl bucura plăcerea Princepelui, precum și pe stareț.

– Și care-i numele tău? îl întrebă în cele din urmă Domnitorul, că am uitat a te întrebare.

– Nicodim, Strălucirea Voastră.

Sta în picioare cu un urcior din care mai turnă gâlgâitorul vin ce povestea nu alta, cu sângele lui gros, ivit din linuri necunoscute.

– Are Sfinția Ta vreo durere, ceva?

– Ar fi multe de spus, dar nu vreau să fac turburare mesii...

– Bine, îngădui Princepele căruia nu-i plăcea să asculte pârele și le lăsa pe seama oamenilor lui de credință, ușurat dintr-o dată, părându-i-se și mai bună gâsca în aspic pe care cu degetele o ridica, sfâșiind-o în dinții puternici.

Un călugăr nevăzut până atunci citea îngânat din Psaltiri, pe slavonește. Avea o barbă galbină, bine pieptănată, era frumos, părea tânăr, îi plângeai de milă că stă în această singurătate.

– Ce citește? îl întrebă pe stareț.

– Își face slujba...

– Frumoasă carte, ceru Princepele cu o mână flască, arătând în lumina lumânărilor și a scumpelor opaițe de argint inele sale cu piatră grea.

Călugărul i-o întinse. Era îmbrăcată în scoarțe grele de lemn, acoperite cu piele neagră. Domnitorul o răsfoi distrat, privind minunatele, rarele buchi chirilice. Începutul psalmilor ardea în culoarea roșie a cinabrului.

Branco Mladenovici a tălmăcit-o și Ioan Azov, teologul, au rescris-o, la Boràci în 1346, zise starețul Nicodim, făcând o înaltă cruce.

– E un lucru frumos, mai zise Princepele și citi ușor un gând.

– Știe Măria Ta a deslușire?

– Dar cum? se miră el. Și recită cu glasul său cu care porun-cea și dulci mângâieri lăsa supușilor, când îi lăsa să înțeleagă că vrea și el ce voiau ei: *„Începând David a împărăți după Saul, și-a ales din toate semințiile lui Israel câte 70 de bărbați, iar din semința lui Levi patru care au început cântările; au fost aceștia Assaf, Ieman și Iethan, și Idithum și fiecare aveau cu dânsul alți 72 care răspundeau...“*

Starețul Nicodim rămăsese cu gura căscată. Ioan, astrologul, zâmbea ușure la mirarea celuilalt. Princepele se ridicase în picioare și se primbla în jurul mesei, uitând de cele lumești. Îi plăcea mai ales cântarea secretă a cuvintelor scrise în limba greoaie, dar plină de măduvă.

... „Aceste patru căpetenii, cântători luminați ai lui Domnezeu, stând cântau lui Domnezeu; unul din ei în cymbală bătea și ceilalți în psaltru, iar alți în lăută și alți în prelude, și alți în trumbiță de corn și între toți sta David țiind psaltrul care e un organ mai frumos decât lăuta și fiecare dintre sine, de spiritul său mișcat, cânta lui Domnezeu, iar când Sfântu Spiritu se jucau asupra unuia, precum s-a zis asupra lui Assaf, ceilalți stau tăcându, în urmă cântându răspundeau lui Domnezeu, zicând aleluia...“

Nicodim căută parcă orb o cană de lut și-și turnă fără cuviință din vinul cel gros pe care iute îl dădu preste cap să-și facă curaj.

Princepele întinse psaltirea călugărului celui tânăr ce iute îngenunchie și o primi.

– Ia-o și fă-ți treaba ta...

Acela se îndepărtă și stătu lângă icoanele și lumânările sale din colțul odăii musafirilor. Afară începuse iar să plouă, mărunt, rece, umezind locurile și cerând să se facă focurile cele mari, ceea ce ei, ieromonahii, rânduiseră. Lemnele pârâiau vesele și un miros de fum de brad umplea ca o tămâie sfințită împregiurimile cele atât de bine primitoare.

Princepele mai gustă o bucată de gâscă, umplându-și mâinile de grăsime și înfulecând cu pohtă. Își șterse apoi barba cu

prosopul curat, plin de miros de busuioacă și îi întrebă pe Ioan și pe Nicodim:

– Cunosc domniile voastre și din ce cântau profeții?

– Cum nu? spuse Ioan. Profeții cântau și dintr-un urcior ce se numea nebel, ce i s-a zis mai pre urmă luth, adecă lăută. Aveau instrumenturi de vânt ugabul, ce va fi fost naiul, nehilul sau fluta, din trestie au din corn, ce frumoase sunete scoate, mai ales într-un loc deșert, hasosera ce era o trâmbiță de metal, înscrisă și pe arcul lui Titus, scopharul ce era o trâmbiță încovoiată precum curtenii Măriei Tale, kerenul și iobelul...

Princepele bătu ușor din palme, acum udate de o apă aflată alături într-un vas. Se prefăcuse a nu asculta otrava ce picurase bătrânul când rostise numele unui anume instrument.

– Mai erau tambura sau tophtul, adusă de la arabi, mesithaimul, sistele și triunghiurile siriace din care loveau măsurile...

Stareţul Nicodim mai bău o cană, cu gura uimită și făcu și o altă cruce:

– Fericit Princepe ce are asemenea slugi de-l slujesc până în ruptul capetelor lor. Un suflet și-un sfat...

Afară se întunecase bine, o oboseală ușoară îl cuprinsese pe monarh și nu ar fi vrut a-i supăra. Se ridică iar și mulțumi pentru bucate, tare lăudându-l pe stareț, ce știa atât de bine a-și primi oaspeții.

– Vezi a nu-l turbura cu grijile tale, mâine de dimineață, îi șopti Ioan, nu-i place să asculte și mai ascunde ce ai de preț, că e în stare să ia cu el la Bucuresci ceea ce îi folosește.

Princepele nu deslușea șoapta bătrânului, dar tot întrebă:

– Ce-i, mărite Ioane, ce-l dăscălești la cap, acum la ivirea stelelor ce noi aice nu le vedem, că plouă?

– Îl desleg de vise rele, Măria Ta...

– Bine faci, zise el și ceru să fie dus în încăperile de noapte.

*

A doua zi se arătă un soare curat ce lumina văile și luă aburii de pe munți. Sălbaticul loc se despuia în fața privirilor uluite

ale Princepelui și însoțiților săi. Strigase devreme cocoșul de munte, undeva pe creste, pietrele curții Bistriței străluceau de curățenie, caii țesălați și periați păreau de steclă. Varul alb al chiliilor orbea. Prin șițe străbătea un abur albastru.

– Minunată zi! zisese Princepele după ce-și spălase obrazul și-l uscase cu pânza ținută în busuioacă veche.

Pe mese se iviseră iar hartane subțirele, proaspete, să facă foame și un rachiu galbin, ca untdelemnul.

– Nu iai, Ioane? întrebase monarhul, mișcându-și mătăniile sunătoare de la Athos, ce păreau oase vii.

Se îmbrăcase în catifea verde și erodiul de stârc, lung și pufos strălucea prin cerdacurile mânăstirii într-o veselă primblare ce voia a-i alunga negurile încă neostoite ale somnului. Caftanul era dus de slugi pe mâini cerșetoare, când va fi nevoe a învelire iluștrii umeri.

– Mergem? întrebase vesel Princepele.

– Mergem, primise starețul îngrijorat de cele ce auzise de cu seară din gura astrologului.

Apucară pe o potecă de iarbă măruntă și urcară puțin spre peștera mică ce se afla deasupra paraclisului. Mirosea a mure strivite și a podbal, ceea ce însemna că undeva curgea o apă pe care iute o și auziră și o văzură. Părea un văl de mireasă, argintată, cum sta în bătaia soarelui de dimineață. Se auziră lanțuri căzând și lacăte ruginite desfăcându-se. O ușă grea de stejar masiv, bătută în piroane, luate în câte patru cu ciocanul de meșteri țigani, se dădu deoparte. Se ivi o minunată încăpere, luminată de cine știe unde, prin horn parcă sau printr-un acoperiș ce ar fi trebuit să lase să strice vremea ceea ce ei ascundeau, dar nu era așa. Pereții albi, parcă dați cu var numai cu o zi înainte, lăsau să se vadă minunate țesături venețiene, arme de preț lucrate, argintării și giuvaeruri, mătăsării și speterii orientale, filigrane de argint și aur, pasmanterii și obiecte de marmură și mozaic, sticlării colorate și oglinzi coclite numai puțin pe margeni, verzi cum e coada paonilor, urmuzuri fabricate la Mureno,

cărți cu ornamentații xilografice, cădelnițe așezate pe octogoane de argint, cățui cu două picioare, scaune cu mânere ornate în fier, iconițe smălțuite, tăvi gravate cu acul, smalțuri *champlevés*, chivoturi ca la mânăstirea Snagovului, dacă nu mai frumoase, paseri de metal despre care Ioan îi spuse Princepelui că fuseseră furate de la biserica Curtea de Argeș, despre care și-acum mai credea că nu e un lăcaș al Domnului, ci o izmenire în piatră.

Monarhul pipăi cu o curiozitate lacomă vechile covoare de catifea cu minunate desene, în care intrase uzura timpului, rozând și destrămând, înfățișând uriași pomi, cu flori de fir neted și fir încrețit, cu bordură de atlaz roșu, pe care erau cusute litere slavone încinse. Mai erau acolo și odăjdii *bellica*, cu desene țesute în mătăsărie de canabesum, gros, cu urzeala de cânepă și cu bătătura de mătase.

Sanctuarul bisericesc părea plin de minuni. Inima lui Ioan tremura de frică. Princepele se opri în fața manuscriptului de la Hilindar, cu un text neciteț, așezat pe o veche hârtie de bumbac, *charta bombacina*, pipăi cu degete pricepute ferecăturile evanghelice și studie împletiturile gracioase ale inscripțiilor paleografiei slavone. Tetraevangheliile îl fascinau cu luxul lor îmbielșugat.

– Îți place, învățate Ioane? întreba din când în când Prea Slăvitul ca să-și ascundă plăcerea plină de invidie.

– Îmi place, Doamne, au lucrat smeriții părinți, spre cinstea neamului nostru și-a lui neuitare...

Privirea Princepelui se întunecă o clipă, pentru că ghicea sensul ascuns din vorbele bătrânului și iar ghicea că ceva strein, rece, dușmănos i se împotrivește. Carminul, verdele, literele unciale, frontispiciile și figurile eliptice ale textelor, simetrica împestrițare de culori vii, palmetele și aplustrele, acantele și jocurile de pensulă, rățelele transparente de aur, inițialele de civit, paserile fantastice, plantele desfoliate îi produceau o plăcere dureroasă. Luxul acestei caligrafii îi vorbea de un rafi-

nament pe care nu-l bănuise și pe care voia să-l tăgăduiască, dar puteai s-o faci?

– Cum s-au numit aceste mâini? întrebă Principele și-l privi pe astrolog ca și când atunci l-ar fi văzut pentru prima oară, cu o depărtare parcă a cuprinderii văzului.

– Erau din școala de la Vizanț, de după 1100, înluminatorii, rubricatorii, miniaturiștii și pictorii se numeau Panteleon, Simeon, Minas, Micros și Nestor... Numele alor noștri sunt obișnuite, Marin, Petru, Tudor, Pârvu, Mutu... Unii urmași mai trăesc, dacă vrea Măria Ta îi aduc să scrie cu degetele lor boante...

– Sunt bizari, au un stil hieratic ce ține de Orient, adecă ceva ce ne scapă nouă celor ce nu-i știm. Dau dintr-o lume moartă un lucru viu, sunt naivi și grațioși, aspri și schematici, dar fac minuni, ornamentele lor par ale unor copii, dar ale unor copii ce au trecut mai întâi prin Rai. Săpătura e maleabilă, uite acest sidef galbin, încrustat, și ridică un semn de carte ușor ca o peană, ce delicatețe! Numai la India se umblă atât de firesc cu dăltița.

Lacom pipăia acum rățelele de argint aurit și zalele unei ferecături evanghelice, scobită în zarfuri și cu lănțuguri de sârmă. Parcă era orb, niceodată învățatul Ioan nu văzuse o plăcere atât de mare pe chipul vreunui om. Starețul Nicodim aduse de prin lăzi, încântat de fericirea Principelui, ceasloavele învelite în catifea și câteva inele vechi de argint scoase din vechile cosciuge ale repauzaților întru Domnul la această mânăstire, pe urmă îi arătă argintăriile Bistriței, potirele lui Jupan Barbu, cupele și tavele încinse cu cununi de flori, lucrate de meșteri suabi.

Principele îl opri:

– Ajunge, sfințite om. Du-mă afară! Plăcerea mă va face să fur și asta nu s-au pomenit nicăieri în lume...

Vraciul răsuflă ușurat. De la astfel de domni te poți aștepta la orice. În pridvorul bisericii și în curte se adunase lume. Vedeau de aici, de sus, o grămadă în cămăși rupte, țărani de bună

seamă și robi țigani ai mânăstirii care priveau la coborâșul lor de pe stânci.

– Ce-i cu acea mulțime? întrebă înaltul oaspe.

– Cine știe, Mărite Doamne, spuse neliniștit starețul.

Ioan ghici mai devreme cu o clipă ce se întâmplase. Pe cap țăranii purtau rogojini ce iute le aprinseră când Princepele se apropie. El nu cunoștea acest semn sălbatic de solicitare și se sperie:

– Dau foc mânăstirii!

– Nu, au venit cu jalobe...

Se făcu un moment uriaș de tăcere, când le auziră respirațiile grele de jos. Princepele coborî și-i privi. Era o mulțime fără față, indistinctă.

– Ce vor? întrebă Domnitorul, nevoind să-i privească, cum stăteau desculți în noroi, cu obraze găunoase și ochi sălbăticiți de foame.

– Dreptate, Măria Ta.

– Am oameni pentru asta, de ce este nevoe să-i văz?

– Nu mai pot răbda. Trebue să-i asculți.

Princepele se opri lângă sfântul paraclis, ferindu-se secret de atingerea vreunuia mai apropiat. Nu-i vedea, știa numai că are înaintea-i o mulțime ce se numea popor, adică oamenii pe care el îi cârmuia de mai mulți ani, dar asta i se părea ceva cu totul abstract, un lucru acum înțeles, adică o grămădire de oameni ce murmurau și ședeau cu rogojini aprinse pe cap, lăsând să-și ardă părul și abia pe urmă zvârlind în iarbă bucățile uscate de papură făcute cenușă.

– Ia-le hârtiile! îi șopti Ioan.

– Nu pot, zise Princepele încet, ia-le tu, nu vreau să le ating.

Astrologul strânse câteva jalbe cu o grabă care îi potoli pe cei din fața lor. Starețul era înfricoșat de mânia ce avea să urmeze a înaltei persoane și căuta cu privirile pe schivnicii săi ce nu vegheaseră ca să-l ferească de o astfel de încurcătură.

– Citește! porunci monarhul.

Ioan desfăcu hârtia acoperită cu litere mari, întinse de umezeală:

– Prea Înălțate Doamne.

Jăluim Înălțimii Tale pentru mare păgubire și supărare ce pricinuiește mânăstirea Bistrița satelor noastre din jur, că din vremi în vremi, cu obrăznicie și puteri cuprinzând fânațurile noastre de mai la vale, ce avem, atât pășcutul vitelor cât și făcutul fânului ce fac piste a lor trebuință a călugărilor, ei țin negustorie și noi am rămas din aceste price cu puține vite ce nu avem unde a le pășuna, dar și de fânețe este lipsă și de-a pururea noi trebue să silim a cumpăra fân...

– Așa este? întrebă Principele mâniat pe stareț.

– Să vedeți, Doamne, noi aice ne-am străduit...

– Citește mai departe, porunci Domnul.

– Deosebit acei călugări, nice cele 12 dzile ale boerescului nu vor a mai crede că le lucrăm preste an și le întind și le măsoară altfeliu ce noi nu mai putem răbda. Așa că ei dacă țin turme de vite și fac mutările mânăstirii unde le este voia, noi încotro s-o apucăm? Pentru care cu smerenie vă rugăm să aflăm milă și ajutoriu de la Înălțimea Voastră, să fie luminată poroncă să nu se mai facă strâmtorări și să nu fim lipsiți cu totul de ceea ce ne iaste de trebuință.

Să trăiască Măria Sa și să facă dreptate...

– Mai citesc? întrebă Ioan.

– Citește, învățate, doar de la Aristotel am învățat cu toții că binele este dreptatea în politichie. Suntem aduși aici în fața unor fapte necugetate ale acestor călugări ce trebue să înțeleagă că noi n-avem vreme să ascultăm ce neînlesniri fac...

Astrologul citi până pe la prânz și Principele ce avea școala răbdării ascultă, cu ochi atenți, dând din cap și mustrând mut pe cei vinovați ce nu i se aflau în față, lăsând însă a se înțelege că el de acum știe și va lua toate măsurile de trebuință.

Țăranii se mirau de răbdarea lui și îl rugară în cele din urmă să-și vadă de ale sale și să nu se mai supere, că dacă acum El a aflat, toate vor merge cum trebue și vor veni oamenii Măriei

Sale să facă dreptatea cerută. Dar înaltul oaspe nice nu se mișcă de pe piatra paraclisului, stând în soare și ascultând urgisirile. Numai la urmă chemă seimenii și, spre a da pildă, adună pe călugări și le scoase rasele, înfățișând mulțimii trupurile grase și păcătoase ale celor ce se îmbuibau din sudoarea săracilor.

Ioan încercă să-l certe vorbindu-i grecește ca să nu fie înțeles:

– De ce faci asta?

– Pentru că trebue. Tirania este o monarhie în folosul monarhului, oligarhia în folosul bogaților, iar demagogia ține de cald săracilor. Acum fac demagogie, puteai s-o știi de mult. Acești țărani proști și murdari voiau să sfâșie pe cineva și dacă eu aș fi luat parte acestor nenorociți de călugări, ei m-ar fi sfâșiat pe mine, ceea ce e prea mult...

Princepele privea spinările albe, pline de osânză pe care cădeau bicele surugiilor țigani ce scuipau în pălmile lor mari și băteau bine. Ieromonahii plângeau și se rugau să nu fie umiliți, dar domnitorul părea neîmblânzit. I se făcuse foame, dar nu avea vreme pentru mese. La urmă îi ceru și starețului Nicodim ce atât de frumos îi primise să-și scoată rasa cea neagră și să-și primească porția.

– Nu pot, Doamne, mai bine ucide-mă. Dacă mă bat țiganii, mâine trebue să plec de aici!

– De ce i-ai lăsat să vie să-mi turbure mie tihna acestei strălucite zile?

Un albanez îi și smulsese vestmintele. Nicodim avea un trup slăbănog, plin de oase, care mai mult îți făcea milă. Țăranii nu spuneau nici un cuvânt, credeau că li se dă dreptate și așteptau această dreptate cu o liniște încrezătoare. Și lui Nicodim i se cuvenea pedeapsa, cât era de om sfânt și neprihănit. Încă starețul se mai ruga de Princepe:

– Măria Ta, știi ce scrie în cărțile neamului: Nu voi lăsa pieirea omului meu bun! Nimenea pe omul drept să nu-l bântuiască!

– Oare ești om drept? întrebă neclintit Princepele, de sus, de pe piatra pe care ședea și lumea aceea amestecată îl auzi și-l adoră.

Țăranii îngenunchiară și-i mulțumiră de-acolo, rugându-se pentru sănătatea lui.

– Tu, slăvite, ne-ai făcut dreptate!

Ioan simțea că îl urăște, nu pentru că ar fi vrut ca starețul să nu fie pedepsit, dar pentru că știa că Principele nu crede în urgia dată călugărilor și nici în dreptatea oamenilor ce-l slăveau.

Când Nicodim fu cărat de un țigan milos să fie spălat de sângele ce-i biruise spinarea și să se trezească din durerile ce-l prăbușiseră, astrologul îl întrebă:

– Crede Măria Ta că a făcut bine ce-a făcut?

– Cine știe, învățate Ioane?

Stăteau în arhondaric, mulțimea se risipise, mai târziu aveau să audă de aice lăutari, ceea ce însemna că țăranii petreceau de bucurie.

– Atunci?

– Nu facem totdeauna ceea ce vrem și ceea ce trebue, dar sunt lucruri ce ne împacă cu nedreptatea. Eu însumi sunt un jefuitor, am ocne, am peștele țării, am vămi, iau vinul și strugurele, am inventat darea calului, am sarea și păcura. Ce datorează Domnul supușilor săi? Hrană și milă! *Defensio et favor...* pentru asta le iau lemnul, le iau pădurile, iazurile, caii și orzul. Rânduiala găleții mi-a permis să cer în loc de grâne bani. Să alerge ei, nu să alerg eu. Stupăritul și goștina nu din capul meu au ieșit, fumăritul da, zeciuiala la porci e veche, albinăritul și dijma pe brânză erau rânduite parcă de pe vremea lui Cantemir în Moldova, camăna pe ceara de albine nu am scos-o eu din mintea mea întunecată, catastiful de cisle a fost născocirea altuia, ruptoarele și birul breslelor le-am moștenit de asemenea, sataralele și mâncăturile alții le-au scris în datoriile poporului față de mine. Ce, trebue să-ți amintesc că un călător scria despre înaintașul meu, Brâncoveanu, că jupuia oaia fără ca ea să zbiere? Nartul s-a născut la una mie șapte sute șasezeci și șase, nu eu am sigilat pentru prima oară cepurile și nu eu am luat întâi pomul cel mai roditor din zece, rânduiala cailor și a fânului aici

le-am învățat. Eram copil când știam dreptul care spunea că există un *dominium eminens*, numai al meu, al Domnului, și pentru asta m-am pregătit o viață, să iau, nu să dau socoteală! Haiafeturile și gloabele sunt născociri ale slugilor mele credincioase. Eu am un singur *scopos*, să domnesc. Restul e deșertăciune. Ce-mi pasă mie că nu există dreptate? Mă silesc să cred c-o fac uneori. Astăzi am vrut să fug, să nu văd această mulțime vulgară, dar ar fi fost o prostie. În timp ce tu citeai jalobele, eu mă gândeam la minunile vistieriei Bistriței, numai aceia meritau să trăiască, aceia care au înflorit minunile ceasloavelor legate cu filigrane, dar pre ei cine i-au născut, mulțimea asta oarbă care dă din gloata ei câte un astfel de meșter ce înfrumusețează viața noastră? Puteam să-i împrăștii cu seimenii, să-i bat pre ei, nu pe acești călugări slinoși, dar mie supusul îmi este indiferent, el este o țifră, nu altceva. O posibilitate. Nu am făcut războaie, dar s-ar putea să le fac. Pământul e nesigur, atunci aș avea nevoie de aceste țifre ce se roagă, cred în Dumnezeu și petrec, au vite și nevoie ca vitele lor să pască, după cum au nevoie să creadă că azi li s-a făcut dreptate. Crezi că după ce vom pleca noi, starețul nu o să le ia pășunile înapoi și nu o să-i alunge de la ușa mânăstirii? Dar ce-mi pasă mie de toate fleacurile astea? Stau pe un mare catastif al durerilor, dar voința mea dorește un singur lucru: să scap. Tu mi-ai vorbit de țară și de dreptate. Nu cunosc aceste noțiuni pe care până și filosofii cei mai umaniști le-au renegat. Capul meu pe care îl vânează capugiul e mai prețios decât dreptatea nemernicilor. Statele nu se pot ține cu conștiința, spunea un italian. Să mergem spre Bucuresci, că mi-au trecut și foamea și setea și uite iar se întunecă în aceste locuri și vine ploaia...

După care plecară lăsând goală mânăstirea cu oamenii ei batjocoriți, ce așa cum erau, cu spinările rupte, îi duseră până la porți binecuvântându-i cu spaimă.

INIȚIERI

Chiar cu aceste îndepărtate călătorii pe la moșii și mânăstiri, Princepelui viața i se părea monotonă, fără plăceri neașteptate, cum își dorea din tinerețe. Într-o dimineață văzuse mâinile nevestei sale, Haricleia, și înțelesese că îmbătrânise. Erau lungi, uscate, nu mai aveau delicatețe, nu mai erau albe, gracile, ca lujerul de crin. Fața întinsă a femeii, mereu unsă cu dresuri de dimineață, nu o trădase încă, dar sub ochi i se așezaseră pungi ușoare de grăsime, vinete pe la margini, privirea ei nu mai părea ageră ca altă dată, ascuțită, parcă tăind văzduhul. Dormeau în iatacuri separate, rar întârzia în odăile ei, în fața icoanelor, stingând târziu și cu silnicie lumânările. Haricleia avea sânii lăsați, mari, lipsiți de puterea cărnii, tăcea îndârjit sub el, ca și când ar fi profanat-o. Nu fusese niciodată ceea ce își dorește orice bărbat, o destrăbălată. O țineau credințele, buna creștere și spaima de păcat. Avea destui ani, umbla călare, sta în strană cât țineau slujbele cele lungi, socotea, semăna lui taică-său pe care Princepele nu-l mai vedea de multă vreme pentru că se certaseră. Nici așa Princepele nu îndura să aibă în apropiere rude. Și pe-ai lui îi alunga. Pe copii nu-i suferea și când își vedea lingavele fete, că Haricleia două îi făcuse, și un cocon strein ce țesea și el la gherghef, cu ele împreună, îl apuca o disperare fără mar-

geni. Nu-i dorise, dar legea creștinească îl obliga să aibe moștenitori. Mai grea era datoria lui de a-și înmulți familia, să lase stirpei sale putința de a curge în spița următoare. Or Hrisanti, că în el îi sta nădejdea, ce nu era și-al lui, nu arăta a fi ceea ce doreau și maică-sa și Evanghelina. Băiatul crescuse mare, umflat, cealău, gângav, prost, îngânând cuvintele. Era lacom, pândea pe la parastase, la bisericile domnești și mânca coliva cu amândouă mâinile, primea de pomană de la oricine și lăsa prilej de batjocură, ceea ce mândrei Evanghelina nu-i venea bine, cum nu-i venea bine Haricleiei ce-i prigonea aspru pe cei ce se lăsau pradă lăcomiei coconului domnesc. De aici o veșnică ceartă, că de iubire nu mai putea fi vorba de multă vreme, că prea se amestecaseră toate laolaltă, și cele urâte și cele bune și Princepele nu suferea să aibe în casă apropiați. Unde mai pui că la curte mai apăruse și un fel de cumnat, unul dogit și umflat, neamul lor parcă, deși venea de prin Ardeal, adus de vânturi și de întâmplări, pre nume Hetcu, fără meserie, cu ceva carte dăscălească, cu o privire în jos, tot agăruind țărâna, ascuns și pizmos, un fel de bute fără fund ce seară de seară se umplea cu bere și cerea carne proaspătă, că nu-l lăsau stomacele fără număr ce le ascundea în pântece. Acesta vorbea puțin în față, dar ducea vorbele, pizma lui față de Princepe nu avea nice un motiv, creștea ca un aluat în fiecare zi. Ar fi vrut să aibe os domnesc, dar asta nu se capătă, nu-l ținea nici mintea găunoasă, era de tot neîndemânatic, cu gângăveala lui și cu lipsa de ascuțime a creierului îl trăgeau toți pe sfoară și-l aruncau de colo, colo. O ținea pe sora Haricleiei, mai tineră, zăludă, neînfrânată, ce înșirase bărbați ca mărgicele pe sfoară și terminase prin a sta, cât avea a stare, lângă prostălăul ăsta, chinuit de foamea lui nestinsă și de setea de bere. Familia nu era numeroasă la urma urmelor, ai lui muriseră demult, avea rude depărtate, dar nu le chema la curte, prefera să stea cu streinii, ce nu se ghiloseau și nu-și dădeau aere de apropiați, cărora putea să le poruncească, ori să-i alunge fără multă gândire, când îl plictiseau. Or, neamurile nevestei nu-l încercau cine știe ce, îl supăra numai foa-

mea lor ascunsă de avere și un fel păgubos de a folosi banii. Parcă nu le-ar mai fi ajuns, deși aveau destul. Ori locul nesigur, ori zvonurile că puterea pe aici e iute trecătoare îi făceau apucători, nu se știe, oricum ei simțeau disprețul ascuns al Principelui ce chiar atunci când stătea cu ei la masă nu prea îi îndemnase la intimități, ori dragoste, dar în care familie e dragoste, că fiecare vine cu ai lui și nu se înțeleg unii cu alții, sângele nefiind apă, să semene. Mai dureros pentru monarh era faptul că odată cu această ceartă și-o îndepărtase pe Haricleia care ținea partea familiei, cum era și firesc, ori sentimentul ăsta de singurătate nu putea fi suportat de Principe. Părea greu să mai schimbe ceva, legile erau fixe și imutabile, celelalte femei care o urmaseră în pat, la ocazii, nu aveau distincția și delicatețea aspră a Haricleiei, pentru că, fără să mărturisească, ceea ce îi mai plăcea Principelui la ea era tocmai firea sa bărbătească ce amarnic avea să i-o dovedească cu vremea. El ar mai fi îngăduit unele lucruri, dacă nu ar fi aflat că ticălosul de cumnat umbla cu vorbe și că pizma lui îmbrăcase forme nemernice. La sfat cu socru-său lăsaseră svonuri în Bucuresci și asta nu putea să le ierte Principele, nice socrului, nice acestui târâie brâu ce trebuia pedepsit la vreme, ori cu tăierea limbii, ori cu aruncarea în vreo umblătoare noaptea, să-i mai astupe gura cea spurcată în refectoriul comun al domesticității, în *il tinello*, cum îi spuneau talienii. La drept vorbind, Principele ar fi înțeles câte ceva din ura nejustificată și prostească a cumnatului, pentru că acesta favoruri cerșea în limba lui mută, dar și favorurile nu se dau oricui și ele mai întâi se merită. La urma urmelor ca monarh făcuse destule și oricui, îi plăceau oamenii isteți, cu mintea ageră, ori acela era departe de așa ceva. Venise într-o dimineață în odăile lui, tot cu ochii în pământ, cu o devoțiune de tot slugarnică, mai mult decât cerea buna cuviință, ceea ce Principele nu suporta. Îi dăduse cahfea și voise a-l asculta. Ce voia? Să ocupe un loc la cancelarii, adecă acolo unde se întocmeau acturile cele mai osebite. Pentru asta se cerea instrucțiune și chiar o caligrafie mai ca lumea, oamenii domnești având școli bune, de la Italia,

de la Francia, ori de la Alemania. Îl întrebase dacă știe latinește? Știa. Dar turca? Dar elina? Nu. Avea niște școli de tot obscure, vorbea și prost, dacă-l ascultai câteva minute trebuia să deschizi ferestrele. Îl pusese să scrie. Ținea peana ca pe un topor, literele ieșeau strâmbe și când se uită Princepele mai bine îi văzu și greșelile cele grămăticești ce el nu le îngăduia, fiind om de litere cât se ocupa cu cele politicești. Îl sfătuise cu blândețe să mai învețe, ori să mai aștepte, să meargă la Academia grecească de la Sfântul Sava, să mai cetească și pe urmă să mai vie, să vadă dacă se poate face ceva. Asta o știa și Hetcu, dar el sperase la protecția domnească, doar erau din familie și timp n-avea, că nu se știe nici cât o să-l țină norocul, pre el, Princepele, și dacă nu apuca acum câte ceva, atunci când? Asta gândise, dar nu spusese nimic. Plecase tot cu capul în jos, tot spăsit, tot cuviincios. Pe urmă înalta-i ureche auzise vorbele date prin târg. Nu erau mai spurcate ca altele, dar nice mai bune. Princepelui puțin îi păsa de ceea ce se vorbea despre el, dar dacă streinilor le era îngăduit să facă orice, unuia care mâncase la masa lui nu i se cuvenea. O chemase pe sora Haricleiei și o așezase în față.

– Aud că nevolnicul de bărbat ce ți l-ai găsit în târgul spart vorbește pe la colțuri. Aș zice să-l lași...

Capra, că o capră era acea muiere, îl privise aiurit, cu nește priviri bete.

– Adică cum? L-am luat cu preut. Nu pot a-l părăsi. Unde mai pui că am copil cu el. Sunt în trei luni.

Princepele se ridicase de la masă și spusese neted:

– Dacă până mâine seară aud că nu ai mers să faci cele de trebuință, în casa mea să nu mai calci. Și de e nevoie de dezlegări bisericești, să fie convocate dicasteriile și să-ți dea mitropolitul ușurinți...

– Nu pot, Doamne, zisese aceea cu mare convingere, dar el n-o crezuse și iată că de-atunci ea nu mai călcă în palat.

După mai multe luni Haricleia începu a cârtire. Că ea stă departe de familie și că o mănâncă singurătatea și că așa nu se

mai poate, că ar trebui să se gândească bine la ce face și la toate nedreptățile ce le săvârșește cu ai ei, ce oameni de bună credință sunt. La început Principele nu luă în seamă vorbele femeii, era și prea ocupat de trebile cele de fiecare zi, nici nu voia să se supere, așa că tăcu. Dar gura muierii nu are hodină și, după ce mai stătu, Haricleia iar veni cu usturate cuvinte. „Domnia Ta face mare păcat cu ai mei. Ei plâng și suferă și pentru asta sufăr și eu..." „Și de ce mi-o spui mie?" întrebase Principele. „De ce nu le-o spui lor, ce mi-au înșelat credința?"

Se aflau într-o carâtă, undeva lângă Hurezi, că era vară. Frâurile le ținea ea, Haricleia, cu firea-i cea bărbată, el, Principele, meditând la drum, stând într-o tăcere obișnuită, cum ai sta într-un zid.

– Ce-ai zis? se întoarse femeia cu fața toată plină de ură. Adecă tot îi mai urgisești?

Și biciuise caii sălbatic. Erau doi armăsari focoși de Arabia, care o luară nebunește la drum, aruncând scântei în urmă.

Apucată cum o știa, Haricleia îi lovea să-i rupă în două. Drumul se îngustă – în față o punte de lemn în care armăsarii aveau a-și rupe glesnele, dar ei nu-i păsa. Principele nu era fricos, dar nebunia nu-i plăcea, or asemenea fapte îi arătau că nu se înșelase când o bănuia și pe această ființă, gata să se prăbușească în căderi fatale. Știa că nici tatăl nu era ferit de accese neașteptate de cruzime, că-și bătuse fetele cu biciul în tinereți și-și prigonise nevasta.

Trăsura apucase nebunește pe îngustul șleau ce ducea la o moarte sigură și Principele vru să ia hățurile, dar Haricleia îl aruncă pe spate cu un ghiont de surugiu.

– Vreau să ne facem praf! urlase în acea goană dementă.

Principelui îi veni să râdă, deși tot stomahul i se întoarse pe dos de furie. Dacă era să moară, să-și fi ales singur sfârșitul, nu să piară prostește lângă o scoasă din minți. Așa că o plezni peste față cu marele lui inel ce-i sfâșie obrazul de sus până jos.

Trecuseră puntea. Calul din stânga zăcea în sânge cu glesna secerată. Principele coborî încet din carâtă și privi locurile cele depărtate în care vara punea o frumusețe sălbatică. Mirosea a fân proaspăt cosit, totul părea perfect armonic. Era bogat, puternic, ar fi putut să aibe orice, să ceară, să ia, numai că nebuna de lângă el îi arătase într-o clipă cât de singur se află, chiar dacă aveau copii împreună, chiar dacă erau laolaltă ceea ce numeau unii o familie. Porni încet pe jos și ajunse târziu, singur, în vechiul cerdac al Hurezilor. Se auzea roata olarilor învârtind lutul cu vrednicie. Ținutul era plin de pace, sfâșiat numai de strigăte mici de paseri. Nu mâncă, dormi singur nu înainte de a cădea la icoane și a spune Dumnezeului în care nu credea bezmetic, precum alții:

– Doamne, cât sunt de singur! Și dacă tu mâine mă iei la tine, va fi odihna și bucuria mea, pentru că viața nu mi-a dat nimic decât putere și avere, dar la ce folosesc ele dacă nimeni nu te vrea și nimeni nu suferă la suferința ta?...

Avea de atunci un sentiment ciudat al zădărniciei, ceva se surpase în el, cum ai prăbuși clădiri de nisip. Își spunea că nu pierduse nimic, dar pierduse totul. Pentru că ceea ce avea să urmeze era nefolositor, și bucuria și durerea ce nu o mai simțea și din care tot se mai înălța câte ceva...

Toate acestea se petreceau înaintea venirii messerului. Ottaviano, fără să știe, găsise nu numai o *corte morte*, cum spunea cui voia să-l asculte, ci și un Principe mort pe care încă nu-l ghicise pentru că educația lui aleasă îl oprea să arate ceea ce numai el trebuia să știe. O îndepărtare rece față de oameni putea să pară cuiva numai neglijență, dar în realitate sentimentul față de ceilalți era ceva mai puțin decât disprețul – *sprezzatura* – acesta era cuvântul îndulcit de limba lui Petrarca. Și doar învățase de mic, nu i-ar fi trebuit încă această aspră lecție, că prima mișcare a unui monarh față de oameni trebue să fie neîncrederea – *mimneso-apistein* – cum spuneau grecii. Numai că messerului nu-i trebui mult ca să ghicească nenorocul ce se cuibărise ca o sămânță în inema Principelui.

De la ferestrele chiliei lui îl privea cum umblă prin curțile pustii la ora când ar fi trebuit să spună vorbe plăcute nevestei sau să-și mângâie copiii, chiar nevoia aceasta de a umbla în locuri depărtate, de a vedea conacurile și mânăstirile, trădau singurătatea Princepelui. Nu-l ajutau nici vânătorile, nici goana pe câmp după iepuri și nici prăbușirea mistreților. Îi plăceau schimbările, ploile urmate de zile frumoase, furtunile de iarnă când în sănii fugea înaintea viscolului celui mare căutându-și parcă moartea. Și o căuta într-adevăr. Pleca singur să înfrunte fiarele și de câteva ori căzuse în capcane. Se salvase singur cu hangerul său ce bine tăia și pentru că-i plăcea bărbăția și pentru că nu înțelegea să piardă o luptă. De aceea se scula la miezul nopții și cerceta turnurile de pază, de aceea pedepsea pe seimeni pentru lipsa lor de disciplină, de aceea bătea grăjdarii cu biciul, când nu aveau grije de animalele lor ce le erau date în priveghere. Interior, Princepele urmărea ceva perfect, imobil, desăvârșit, dar nu găsise calea spre această perfecțiune. Nu-i plăceau legile, nu-i plăceau lucrurile, nu-i plăceau oamenii. Făcea favoruri fără să se gândească la consecințele lor, după cum era nedrept și când nu trebuia. Între primele vorbe pe care i le spusese Ottaviano la venirea lui la curte fusese și aceea mai veche atribuită unui Medici: „Cruzimea trebuie folosită o singură dată!“ Dar atunci această cruzime trebuia să fie exemplară, să înspăimânte, să bage groaza în cei ce-l încongiurau. Or el, Princepele, ce făcea? Speria niște slugi nemernice și credea că este puternic. Să pui să fie bătuți țiganii sau să trimiți un boer în surghiun asta putea să o facă oricine. El mai curând părea dus de puterea maică-si care veghea ca la toate sărbătorile să-i stea în dreapta și să-i șoptească mereu ceva. Asta îl supăra pe monarh, dar se potolea, pentru că, mai presus de toate, calitatea sa cea mai înaltă era aceea de a ști să se stăpânească. „În locul lui, gândise messerul, cu ea aș termina întâi. Lipsită de bun simț, cum e orice bătrân, uită că el hotărăște totul...“ Vrusese să i-o spună, dar situația lui de curtean nu-i permitea să meargă atât de de-

parte. Auzise de la unii boeri că aceștia cugetau la fel. Unul dintre ei îi dăduse să citească Cronica lui Azarie și anume cartea în care scria că pe vremea minorității lui Bogdan, fiul Lăpușneanului, Doamna Roxandra era *pravitelniță*. Or el, Principele, se afla la jumătatea vieții și încă nu se hotărâse să facă o mare și strigătoare nedreptate, care e de fapt forța și măsura oricărei domnii.

Vorbele se duc, aflase și Principele. Îl chemase și-l întrebase:

– Cine au spus că pe mine mă poartă încă de mână Evanghelina?

Putea să-l piardă pe acela, dar Ottaviano nu voi. Nice să nu rostească un nume nu se cuvenea pentru că monarhul era neiertător. Așa că se folosi spre a-l înfunda pe omul de care se temea cel mai mult.

– Mi se pare că Ioan a spus-o la o mânie, dar nu face, Magnifice, vreun păcat. E bătrân și gura lui nu mai știe a se ține. Vorbele nu ating niciodată obrazele cele subțiri.

Principele tăcuse, privind spătăriile și stâlpii cei împodobiți ai palatului. Pe urmă întrebase de vremea de a doua zi.

– O să plouă, zisese messerul. Am știre de la oasele mele cele ținute prin temnițe...

– Atât de tânăr și ai cunoscut pușcăriile?

– Ți-am spus doar că am stat în temnițele florentine unde păduchii erau mari cât fluturii...

Principele îl scrutase mânios:

– Iar minți, sceleratule! Asta ai citit-o în sonetele lui Machiavelli, ceva mai nou nu știi?

Dar parcă rușinea lui avea vreo margine? Cuvântul acesta nu-l învățase messerul nicăieri.

*

La întoarcerea de la Bistrița, Principele fu întâmpinat în bariere de boeri, adunați cu mic cu mare sub un portal de triumf ridicat peste noapte de slugi harnice.

– Bine a venit Măria Sa, să-i tihnească! spuneau cu toții, înghesuindu-se care mai de care mai în față. Nu lipsea de la ceremonie vel banul Radu Golescu, înalt, flocos ca un mistreț, lăsând în urmă un praf gros pentru că-și târa greul caftan împodobit cu lastră, bătând cu toiagul lui de argint în față ca și când ar fi fost orb; era de față dumnealui vel logofătul Manolachi Crețulescu, slăbănog, iute la mers, strecurându-se prin grămada de demnitari ce voiau a strânge mai degrabă augusta mână a Princepelui nemaiținând seama de ceremonial și de datină; dumnealui Manolachi Grădișteanu, vel logofăt, cu un obraz puhav, dumnealui vel vornicul Ștefan Pârșcoveanu, mic, iute, plin de sudoare și praf, de parcă ar fi venit dintr-o mină de sare; dumnealui Costache Ghica, cel cu vorba ca aluna: dacă o spărgeai găseai într-însa un sâmbure; vel hatmanul Costache Caragea, unsuros cât se poate, târându-și papucii și făcându-și loc cu bastonul argintat în cap cu care-și mai lovea nevasta la vreo cea petrecere, când aceasta se întrecea cu gluma și bea prea mult; dumnealui vel postelnicul Ianachi Moruzi, om de taină al Princepelui, mereu așezat în rândul al doilea și prefăcându-se că e modest și nu vrea să intre în sufletul monarhului, cum stă bine oricărui exaporit; vel logofătul streinelor pricini, dumnealui Petrache Ritorides, înalt, cu chipul ars de soare și cu părul albit sub calpacul de postav roșu, călăreț și bun mânuitor al rachetei la *il giuoco di palla*, căruia mulți nu-i vedeau un viitor strălucit pentru că era mai sprinten decât Princepele la ceremonii; vel spătarul Dumitrașco Topliceanu, negru ca un staroste de căldărari, om al înfricoșatelor taine, ce făcuse totul ca să obțină de la fiecare Domnitor *cedola segreta*, fără să reușească vreodată; nu lipseau vel vornicul obștirilor, dumnealui Ioan Știrbey; vel paharnicul Scarlat Greceanu, unduios ca o salcie, cu barba pieptănată de cu dimineață și dată cu ulei ca să mai scoată petele de tutun ce amarnic îl urâțeau; vel vistiernicul Constandin Dudescu în gugiuman de samur, cum numai Domnul purta, parcă târându-se sprijinit în toiagul ce avea în capăt

armele și însemnele familiei sale; vel stolnicul Nenciulescu ce-și cumpărase unele favoruri vârând la cine trebuia în așternut câte o mâhnită nepoțică; vel comisul Alexandru Văcărescu, drept și țeapăn, ținându-se departe de cei ce sărutau cu mare zel mâna domnitorului, lângă Mitropolitul Neofit, bătrân și dogit, ce abia îl mai țineau de umere episcopii și arhiereii, că se sculase de dimineață și arșița așteptării rău îi mai făcuse.

– Multă grije ne-ai mai pricinuit, Doamne, spusese el, cu buze vinete când apucase să-și facă loc lângă Principe. Credeam că te-am supărat cu ceva și că în bunătatea ta fără margini astfeliu ne pedepsești, lăsându-ne fără soarele nostru lumesc.

Avea vorba plină de miere, a fețelor bisericești, ce se pricepeau ca nimeni alții să miște sufletele cele mai împietrite. Mitropolitul privea cu răutate la Ioan, nemișcat din locul său și care în suflet se scârbea de acest spectacol omenesc al lingușirii. Mai veniră spre înalta carâtă vel medelnicerul Slătineanu; vel clucerul Dumitrachi Asan, șchiopălăul, târându-și un picior, cu gura numai smalț, arătând o mare bucurie că i se înfățișase cu multă podoabă Principele; vel serdarul Oteteleșeanu, înfoindu-și caftanul larg și fără guler din stofă de Țarigrad; vel slugerul Grigore Băleanu; vel căminarul Mihai Mano și ceilalți mai fără nume ce nu îndrăzneau a se înghesuire mai în față de frica vreunei nefavori, boeri de-al doilea rang, ce era bine să nu se arate oricum și oriunde, dar să fie știuți, că cine știe, norocul e mare și lumea duce o viață grea. În spate străluceau echipajele, cu țiganii robi pe capră, trăsuri de Beci, înăuntru cu catifea roșie și pe afară cu verigi de aur sau de smalț verde. În spate, în locul unde se puneau poverile și masalele pentru noapte, vegheau ostași albanezi, după rang. Caii arăbești, câte patru și câte șase, luceau frumos în soarele amiezii și roțile proaspăt văpsite la spițe arătau lucru țeapăn, englezesc. Poleite cum erau, goale, așteptând bucile cele bine hrănite ale înalților demnitari, cupelele păreau niște saloane, așa luceau postăvăriile și mătăsurile, bine cusute în feluri și feluri. Arnăuții pregăteau de-acum ciubucele

pentru că ceremonia era pe sfârșite și înaltele fețe ar fi avut pohtă să tragă un fum, două, până la poarta palatului, unde, dacă Princepele o să fie bine dispus, avea să întindă o masă în semn că a înțeles recunoștința primirii ce i se făcuse. Garda monarhului se strânse în rânduri bine aliniate și dădu semnal pristavilor să facă loc strălucitului cortegiu prin mulțimea de gură cască ce nu putea lipsi de la asemenea ocazii. Nu se trăsese cu puscile și cu flintele ca la serbările cele mari și, până la palat, sfetnicii cei mai apropiați îi spuseseră la ureche domnitorului noutățile zilei. Ioan coborâse și luase altă butcă, făcând loc prea plecaților, nevoind să fie de față la aceste mărunte îndeletniciri. Era încredințat că Princepele o să uite primblarea și o să intre iute în vârtejul zvonurilor și-al jocului politicescu. Bucurescii, sub focul lunii lui Cuptor, i se părură monarhului un oraș urât și strâmt. Ulițele păreau pustii, puțina lume strânsă de oamenii stăpânirii, în frunte cu aga Matei Bălăceanu, aclama sfârșit, cu priviri necurioase, alaiul. Ploile stătuseră și sub poduri se adunau murdalâcul și noroiul gros. Vântul ce bătea anapoda spulbera cenușa focurilor de pază, rămasă în piață. Salcâmul înflorise a doua oară și dinspre câmpiile den margeni venea un miros de cereale și guzgani. Magaziile se dărăpănau și trebuiau scânduri noi, alți bani, gândi Princepele și se uita la cei ce-l înconjurau, oameni de nimic, gata să-l vândă la primul prilej, mirosind cu toții a pătrunjel, că băuseră de cu noaptea și nu voiau să-i simtă El.

Lăsaseră în urmă fântâna Boului și apucaseră pe podul Mogoșoaiei. Trecu o nuntă în rădvane împodobite, pline de cucoane ce salutau cu mâna. În față, două slugi țineau un berbece viu, legat cu o funtă roșie ce mai mult îl sugruma decât îl slobozea să bea aerul încins. Blana grea de lână atârna în floace bogate pe umerii purtătorului și din când în când scotea câte un behăit neauzit. Celălalt ducea și el la subțiori doi miei vii, urmați fiind de câteva femei ce arătau ploconul nașului: o cușcă cu curcani vii, frumos podobiți în pene și înfoindu-și

mărgelele roșii. Într-o căruță, o lume beată călărea o balercă cu vin negru, din care curgea un șip, iute lins de doi țigănuși. Cântau niște viori parcă a pustiu în această tristă petrecere.

„Urât oraș!“ gândi Princepele. „I-ar trebui statui și un munte, o apă repede și lată, în care să se vadă la amurg grădinile și casele mai răsărite.“ Avea de multă vreme un gând pe care nu îndrăznise să-l spună și altora: să puie la toate barierele păzitori și, cum ar intra careva în Bucuresci, să lase la vămi câte un pietroi. În zece sau în douăzeci de ani, ar fi avut muntele care-i lipsea și cu nește robi țigani l-ar umple cu pământ, ar aduce apoi copaci și-ar schimba aerul bâhlit de vară. Pentru asta însă i-ar mai fi trebuit două domnii, or așa ceva el știa bine că nu se poate, cât ar unge mâinile lacome de la Stambul. Zâmbi trist și mai ascultă vorbele curtenilor ce nu mai isprăveau...

Ajunseseră. Porțile cele mari ale palatului erau deschise, garda dădea onorul, el nu privi. Curtea cea mare părea pustie și zări numai mișcarea papagalilor regali pe trapezele din sera fără geamuri. Cocoșatul lui, care-i înveselea unele zile și seri, sări să oprească armăsarii. Nu ajungea la hamuri și surugiii despuiați până la brâu, cu mari brâuri roșii în care țineau pistoale, râdeau de el, strigându-i măscări.

Din spate se auzi duruitul celorlalte echipaje ce iute încongiurau curtea. Caii bine hrăniți scoteau scântei din dalele de piatră și se opriseră, într-un zgomot ce dărâma zidurile.

Princepele coborî susținut de cei doi paici ce se iviseră ca din pământ să-l țină de subțiori. Erodiul de stârc strălucea în minunea acelei amiezi de vară. Era ostenit. Răsuflă ușor și-și îndreptă statura potrivindu-și hangerul plin de briliante de la brâu. Giubeaua albă, schimbată încă de la intrarea în Bucuresci, umplea curtea de o umbră nemaipomenită. Se auzi un murmur de admirație și boerii își plecară capetele, simulând cu mâna la buze sărutul de umilință.

– Doamne, te văd, te-aud, te caut, spuneau cu buze abia mișcate într-o adorație fără seamăn.

În liniștea care urmă Principele desluși apele fântânilor sale artizicești în căderea pe marmurile ce scoteau cântece și murmure dulci. Bătu din palme și poronci ca într-un ceas, după ce se va spăla de praful drumului, boerii să fie poftiți în spătăria mare, la o gustare.

În curte, zvonul fu prins repede de urechile atente și mulțimea curtenilor se auzi în lovirea repetată a pavelelor cu toiegele de argint umplând locul de sclipăt.

Și până a venire Principele, dumnealor se apucară la lafuri, după ce străbătând coridoarele susținute de pilaștri roși de vreme, pătrunseră în vechiul palat, glumind cu cămărașii ce-i întâmpinau și așteptând vutca. Slugile aduseră repede căzănelele cu apă de spălat și împinseră ligheanele. Turnau și glasurile se încrucișau într-o veselă conversație. Însemna că Principele era bine dispus și puteau spera și ei la unele înlesniri ce demult așteptau un asemenea prilej pentru a fi spuse. Spătăria joasă, cu bolți pictate în stele și cu bârne afumate, ținea răcoare. Dumnealui Radu Golescu și dumnealui Manolachi Crețulescu aveau încurcate treburi de lămurit așa încât întoarseră celorlalți spatele și-i lăsară să guste ei mai întâi vutca. În mijlocul spătăriei fusese așternută o masă lungă, legată în feronerie de Brașov și pe fața-i grea de nuc se întinseră brocardurile cele scumpe. Ștergare lungi atârnau deasupra lăsând numai ciucuri auriți pe margeni. Farfuriile și tacâmurile erau așezate în liniște de oamenii de trebuință.

Înaltele fețe se mai descheiau pe la anterie, prinzându-le numai în copci, ca să răsufle, dând mânecile la spate. Mitropolitul încă nu spusese *Tatăl nostru* și nu binecuvântase masa pentru că aștepta ivirea Principelui. Acesta se arătă exact la un ceas, cum fusese vorba, împrospătat, cu barba luată ușor cu foarfeca, parfumat și vesel. Se așeză în capul mesei, îl pofti alături pe Mitropolitul Neofit care atâta aștepta și acesta închină după ce spuse marea rugăciune în grecește în cinstea monarhului. Boerii ocupaseră locurile după rang, geloși să nu le ia alții partea de masă ce li se cuvenea, pândindu-se cu priviri

ucigașe și visând să ajungă cât mai aproape de Cel Iubit. Intră și muzica palatului care sună din trâmbițe și bătu tobele ușor, mai mult ca să mângâie auzul ostenit al celor de față. Cântau ceva moale, un fel de marș turcesc. Afară se înseră, se făcu și mai răcoare și gurile se deslegară.

Domnul se ridică și închină în cinstea celor mai apropiați, spunându-le numele. Locul muzicii militărești îl luaseră țiganii ce veniseră cu cobzele, gata să înveselească mesenii. În curând se auziră țambalele și se aprinseră lumânările.

Se aduse păstrugă de Dunăre ținută în ghiață, pui cu stafide – *Capama* și pe urmă felurile se încurcară după obiceiul pământului. Nu era o masă mare, ca la praznicele domnești, era numai o gustare, terminată cu servirea plăcintei ce avea ca totdeauna bilețele într-însa pe care erau scrise diferite cuvinte ce stârneau hazul când erau citite cu glas tare: *bețiv, înfumurat, fățarnic, râvnitor la domnie* și altele. Râseră cu toții de încurcătura vel pitarului Teodor Emandi, un om cu frica lui Dumnezeu, căruia îi căzuse această din urmă belea pe cap, aceea de a fi bănuit de sorți că dorește scaunul domnitorului. Slab, cu ochii scurși, fără două degete la stânga, se ridicase în picioare și rostise cuvântul infamant. Princepele îl fixase cu o privire rea tocmai din capătul celălalt al mesei și glumise cu o falsă supărare:

– Tu stârpitură, vreai să-mi iai tuiul?

– Eu, Măria Ta, zise acela după datină.

– Ian să mi-l scurtați puțin, rostise Vodă și ceilalți în beția ce începuse să pună stăpânire pe ei izbucniseră într-un hohot gros.

– Să-l iertăm, Măria Ta, propuse tot în glumă vtori logofătul Barbu Merișanu, nu vedeți că abia e coprins de vestminte și-l doboară greaua răspundere?

Boerii cei mari se prăvăliră pe masă de râs, dar Princepele părea hotărât să-l dea pe mâna seimenilor.

– Smerește-te, îl sfătui tot în glumă de alături vel cămărașul Ștefan Văcărescu.

– Mă smeresc, zise vel pitarul Teodor Emandi și căzu, mic cum era, din scaunul lui, târându-se până la capătul mesei în genunchi ca să sărute papucul domnitorului în văzul țiganilor ce nu mai cântau acum.

Velițiii boeri bătură din palme cu bucurie și nefericitul fu cărat de prieteni la locul său, vtori postelnicul Matei Huzum și treti logofătul Cristea Voinescu ajutându-l să-și șteargă lacrimile ce cu adevărat izbucniseră pe fața-i speriată.

După aceea se traseră în cămările apropiate, la cahfea și la dulceață unde, acolo, se întocmeau lucrurile cele mai de taină. Slugile cărau vinurile abia începute și aduseră lichiorurile de ananas să le spele cerul gurii. Se traseră ciubucele mai aproape și începu a se face politichia. Numai că de la o vreme ochiul monarhului căuta ceva ce nu știau ce. Vorbele se stingheriră și velițiii boeri așteptau cu frică ce avea să urmeze.

– Pe Ioan, unde l-ați uitat? zisese, dar gândul lui la celălalt era, știură numaidecât.

– El nu se înghesuie, Măria Ta, la astfel de petreceri. Se hrănește cu văzduh, rosti careva, să umple tăcerea.

– Dar messerul unde umblă de nu l-au văzut ochii mei osteniți de drum?

Urmă o tăcere stingheritoare care-l asurzi pe Princepe.

– De ce nu răspundeți?

– V-au părăsit, îngână aga Matei Bălăceanu cu spaimă.

– M-au părăsit? Dar cine i-a îngăduit lui una ca asta, că doar aicea este un stăpân...

Iar tăcură cu toții.

– Și, mă rog, de ce m-au lăsat? întrebă cu un haz amar monarhul.

– Pentru că ați plecat la Bistrița cu astrologul Măriei Voastre și pre el l-ați uitat...

– Să fie adus și bătut cu bicele, hotărî Princepele iute scos din sărite. Unde este?

– L-au tocmit dumnealui baron Meitani pentru vrăjitorești trebuințe. Stă la el în grădini și o face pe magul Balthazar.

– Cum au îndrăznit? întrebă uluit monarhul.

Vel vistiernicul Constandin Dudescu se plecă la urechea Princepelui și șopti ceva. „Îl sfătuiește să se astâmpere, gândiră toți ceilalți de față în același timp, pentru că cu bancherii și cu oamenii cu bani nu e bine să te ai rău“...

Princepele bău din cupă un rest de vin și se răzgândi. Spuse Bălăceanului peste umăr:

– Știi ce? Mai bine lasă-l în seama mea, că-l învăț eu minte! Câine slujnicar am să-l fac! Ce, și-a luat nasul la purtare, ori nu știe în ce colț de lume trăiește?

Masa se sfârșise, cahfeaua era rece, vorbele înghețaseră; pe buzele tuturor sta o bucurie sleită, taman acum la urmă când mai sperau și ei să le fie auzite durerile. Plecară deci, fără să mai stăruiască, pretinzând fiecare că destul l-au ostenit pe Măria Sa și că ar fi mai bine să-l lase să se hodinească...

Palatul se pustii într-un ceas. Princepele știa că n-o să doarmă bine. La capătul coridoarelor de lemn îl aștepta Evanghelina. Era îmbrăcată de noapte, își pusese numai deasupra trupului înalt și puternic un șal auriu în care bătea vântul pren ferestre.

– Nu dormi? o întrebă.

– Încă nu. Ce ai? Nu arăți bine. De ce nu te culci?

– Nu mi-e somn.

– Îl cauți pe messer?

– De unde știi?

– Ghicesc...

– Știi unde este?

– L-a luat baronul Meitani la el.

– De ce l-a chemat?

– Îi face bani.

Princepele o privea uluit.

– Da, e un vrăjitor. Cât ai lipsit a aprins focurile cele mari – și acum sunt pereții calzi.

– Ai fost la el?

Evanghelina dădu din umeri.

– Nu se cuvenea...

– Multe nu se cuvin.

– Ești femeie și mama mea.

– Doar nu am 20 de ani, sunt bătrână. Ce-ți trece prin gând?

– Nu-mi trece nimic, dar nu se cuvenea. De unde știi că face bani?

Asta îl rodea mai mult decât orice pe Princepe.

– Mi-a arătat cuptoarele lui. Toarnă plumb și scoate taleri. Avea o oală de gurուși și zloți turcești.

– Rubiale avea?

– Avea și rubiale de funduc și rubiale de stamboliu, tot ce vreai și nu vreai.

– Da ruble?

– Și ruble...

– E vrăjitor sau numai șarlatan?

– Cine știe! Se lăuda că el e mai tare și te certa că l-ai uitat aici și ai plecat cu astrologul Ioan.

– Îl învăț eu minte!

– De...

– Crezi că baronul Meitani îl plătește mai bine?

– O să te despăgubească și o să te lase cu buza umflată. Cine nu are un asemenea om și-l cumpără...

– Crezi că bancherii țin fiecare câte un astfel de pungaș la ușa lor?

– Chiar dacă nu țin, le-ar trebui...

– Și baronului nu-i e frică de puterea mea domnească?

Pe chip i se ivise ceva rău, ascuns, pe care maică-sa îl cunoștea demult.

– Oamenii cu bani au mai mare putere ca domnii. Ca mâine o să ne rugăm de el să ne împrumute pentru trebile mucarerului. Cu sărăcia asta din țară nice odată nu știi când ai vreo nevoe.

– Bine vorbești, culcă-te, o să mă gândesc până mâine...
– Dormi, nesomnul scurtează viața...
– Și-așa viața noastră e scurtă.

Princepele răbdase o săptămână. Trimisese apoi vorbă că-l vrea înapoi pe exaporit, dar slugile baronului Meitani răspunseseră politicos că nice nu poate fi vorba de așa ceva întrucât messerul era strein și avea legile lui care-i îngăduiau să stea în slujba cui vrea.

– Da, dar nu când e dator vândut mie! răcnise Princepele, uitând că încă nu-i dăduse suma promisă, cei 4.000 de taleri.

Vorbele se încrucișau, vremea trecea. Nu mai putea să-l lase de capul lui. Așa că se urcase în carâtă și poruncise să fie dus în margenile Bucurescilor.

Nu era devreme. Aripile morilor de la Radu Vodă scârțâiau jalnic în căldura verii. Copacii se pârliseră de focul lui iulie și el nu mai știa ce așteaptă și nu se trage pe undeva pe la cule. Încurcatele trebi ce nu-i mai dădeau pace îl legau parcă de puturosul de oraș. Lăsară biserica Zlătari de lângă Dâmbovița și apucară pe mahalaua Tabacilor, unde aprig mai duhnea a lume înghesuită. Mirosea a piei argăsite și Princepele care nu ieșea prea des putu să-și vadă orașul, în toată înfățoșarea lui nemernicească. În curți băteau baroasele țiganii fierari și fumul de copită încinsă cu fierul roșu făcea aerul de nerespirat. La cârciumi petreceau țărani cu cojoace și căciuli pe cap, chiar în căldura aceasta ce smulgea pielea de pe om. Morile mari pe piloni putreziți, dați cu catran de multă vreme, scârțâiau amarnic și copiii goi pușcă se scăldau în apa puțină, plină de cai morți. Hurdubăile mari, mirosind a făină zăcută, se clătinau la vântul ușor, parcă goale și părăsite. Pe malul celălalt stăteau negustorii și hangiii. În stâlpii scurți atârnau brâie de mătase, urlama de țară de lână albă cu usuc. Se vindeau ghermesituri, cârpeturi, fesuri și palamuturi. Negustorii de parfumuri urlau cât îi ținea gura, arătând borcanele lor de colonie de Francia.

Covoare aprinse în desene subtile, orientale, stăteau în soare, înveselind tristele locuri. În urloaiele secate curgea o apă murdară din care beau măgărușii sacalelor. Limonțeriile erau deserte și în geamuri juca musca mare cât unghia. Un miros dulce de șerbet, de rahat dat prin zahar și de simigerie umplea aerul. Totul era leșios, pe cer se târau nouri albi, cât neste butii. Doi turci așezați pe vine se scărpinau în nas. Făgădăurile secate puțeau în bezestemuri, gunoaiele îți mutau nările. Pe tarabele joase zăceau pepenii despicați, primii pepeni ai acelui an, cu miezul roșu, sau boșari. Pe frigăruile de aramă ardeau seuri groase ce lăsau un fum trăsnitor, unde în curți se înjunghiau berbeci scoțând strigăte sugrumate. Trăsura ajunsese în ulița Șelarilor, dădură la spate ulița Zarafilor și ajunseră în mahalaua Scaunelor pe care o vestea mai întâi un miros năprasnic de carne veche. Pe butucii plini de sânge închegat Princepele zări bucăți de carne sfârtecată cu toporul. Muștele bâzâiau amarnic, lovindu-se de sticla carâtei.

Mai încolo ieșiseră curvele podărese arătându-și cele de trebuință în porți și îndemnând pe privitori cu gesturi deocheate să intre în curțile acoperite cu viță.

– Mână mai repede! porunci Princepele, ca să nu mai vadă ce vedea.

După un timp lăsară mahalalele în urmă și ajunseră la un loc mai ferice, plin de grădini și parcuri. Înaltul oaspe nu cunoștea curtea baronului Meitani pentru că nu vizita pe nimeni, dar acum fie ce-o fi, s-o cuveni, nu s-o cuveni, o să năvălească peste el și o să-i răpească podoaba.

– Știți unde mă duceți? strigă la surugii.

– Da, Măria Ta, zise arnăutul de pază din spate, nice o grijă. Acuș ajungem...

Se ivi o uliță pavată cu dale de piatră și cu copaci bătrâni care aruncau umbre mari asupra porților înalte de fier. O spaimă pe care nu o cunoscuse niciodată îl cuprinse pe Princepe. Nu știa ce o născuse, dar simți că asudă. Îi venea să sară din carâtă,

ori să strige la surugii să oprească. Ulița se înfundase pe neașteptate, în jur nu mai era nici o locuință, parcă s-ar fi aflat într-un loc pustiu, deși era sigur că abia trecuseră pe lângă mai multe case cu câteva caturi, bine ascunse dincolo de frunzișul des al copacilor.

– Unde suntem? întrebă turburat și parcă nu-și mai auzea vocea.

Ceilalți nu-i răspunseră și trăsura plecă în galop ușor, mai departe de locul unde-l lăsaseră, în fața unei fântâni părăgenite, din care nu mai curgea nici un fir de apă. Gardul înalt de piatră ascundea vederii lunga curte întunecată care începea. Între pietre crescuseră asfodelele, pălite și ele de secetă și iarba era necălcată de multă vreme. Se auzeau păsări sfâșiind un frunziș bătrân, undeva în fundul plin de ecouri al misterioasei grădini.

Înaintă ca și când ar fi călcat pe un covor ce-i înăbușa pașii. În față văzu o poartă grea, înverzită, cuprinsă de mușchiul ieșit la acest loc umbrit. În locul clanțelor, Princepele zări un inel de fier rotund, neîncheiat, cu un rubin roșu, încastrat în ciocul metalic. Când îl atinse simți ceva rece și solzos în palmă, se cutremură și lovi cu el într-o placă ruginită care sună ca un clopot stârnind ecouri depărtate. Parcă cineva ar fi atins în același timp mai multe gonguri. Balamalele scârțâiră și Princepele își făcu loc. Umbrele copacilor ascundeau deocamdată totul, tufișuri de iasomie și o grea verdeață lucioasă închideau perspectiva. Frica încă nu-l părăsise. Nu rugase pe nimeni să-l urmeze. Voia să fie singur. Nu se întoarse, merse numai prudent prin iarba sălbatică din care țâșniră gușteri. Locul se deschidea pe măsură ce înainta. Curtea părea la început un imens cimitir fără stele și fără cruci, loc deșert, acoperit de strigăte ciudate. Pe urmă se ivi din acea neclaritate un fel de arc de piatră înnegrită, năpădită și ea de mușchi, o *porta magica*, cum văzuse în Italia, demult, cu semne zodiacale și inscripții nelămurite săpate în trupii ei odată falnici, ce se vor fi scufundat în pământul umed și lunecător. Se opri lângă un leu de marmură ce rostogolea un

glob, fără o labă, cu chipul parcă schimonosit ce trăda o durere veche. Alături, în stânga porții, abia izbutind să scape de întunericul verde al plantelor ce-o năpădeau, o broască țestoasă de malahit purta pe spate un stâlp rostral. În mijlocul porții era semnul Tetragramei, sub el un ochi și cifra 5. Un pentagon, un triunghi și un cerc abia se mai zăreau în rana pietrei bătrâne. Stătu câteva clipe și ascultă. Nu se auzea nimeni. Trecu dincolo de arcul de piatră. Dedesubt începeau peluze mai îngrijite și alei de pietriș alb. Poteca coborî ușor. La capetele drumurilor crucișate erau cipri funerari, tăiați de curând cu o foarfecă. Se întoarse și citi pe spatele porții *skinul*, semnul lui Christ în ebraica veche. Poarta lustruită pe partea aceasta de parcă ar fi bătut-o soarele era albă ca laptele și, ciudat, pe fața de piatră nu urcase nici un pic de verdeață. O luă spre stânga și în față zări statuia Sfântului Christofor, cel cu chip de câine. Parcă rânjea și ținea ca Salomeea un cap omenesc pe o tavă. Lângă el încerca să se elibereze din îmbrățișarea rece și nemiloasă a unei marmuri mai proaspete pasărea Calandrion, cu aripile desfăcute amenințător. În locul ochilor scoși, din găvane curgea nisipul, ca și când ar fi plâns. Principele se opri uluit pe loc. Mai văzuse o minunăție dintr-astea în sudul Italiei, în grădina vilei Palombara. Se auzea iar clopotul acela depărtat. Îi fu frică. Dacă îl urma cineva? Dacă fusese atras într-o cursă? Nu venea nimeni. Aerul era moleșitor, fierbinte, zăcut sub coroanele copacilor bătrâni, ce țineau numai întuneric, nu și răcoare. Înaintă șovăind. Pe o peluză zăcea în soarele strecurat cine știe cum în acest infern un leoncorn lângă o femeie goală. Umbra lor se întinsese lungă spre un loc mai nevăzut ce cobora. La dreapta și la stânga, drumul era străjuit de Gorgone cu șerpi răzvrătiți în păr. Pe un pat de fildeș ros de vreme, galben ca ceara veche se odihnea Nemrod-regele vânător cu arcul abandonat la picioare. Era frumos, cu un zâmbet ambiguu, cu chipul tragic. Puțin mai departe, în mijlocul unui cenotaf de pământ zări o fântână. Doi șerpi cu aripi voiau parcă să cuprindă ghizdurile

roase ce scârțâiau la vânt. Princepele se aplecă peste cupa de piatră și văzu jos, nu departe, o apă verde, moartă, ce-i reflecta chipul spectral.

Iar bătură acele gonguri și când se uită înapoi văzu spatele alb al porții magice. Soarele îi lumina mijlocul și se ivi o nevăzută până atunci pecete de aramă, ieșită parcă din reverberația luminii neașteptate. Cadranul diurn arăta cu o săgeată orele șapte. Se însera.

Porni spre cele câteva trepte, zece la număr, care-l duceau acum spre o altă peluză. Când ajunse sus văzu casa baronului Meitani, singură, dreaptă, pătrată, în mijlocul unui loc deschis.

Pe peretele dinspre soare era scris cuvântul *Agla*. La un colț stăteau semnele apelor pluviale, S-ul sigilar, precum și un triunghi. Nu se auzi nimeni, numai gongul acela ce răsuna acum dinspre poartă.

Șovăi o clipă, pe urmă înaintă iar. Urcă scările, alte zece, și se trezi în fața unei uși în care era implantat un cap de cal de argint. Între ochii animalului sta o palmă deschisă ținând o cheie mică și grea, lucind mort în strania lumină a acestui loc. Descuie fără să șovăie. Și auzi iar sunetul clopotului, plutind ușor peste încăperea tăcută ce se deschidea goală, dinaintea-i. Nici un covor pe jos, numai o piatră răcoroasă, calcar poros, lustruit cât trebuia ca să nu aluneci. Drept în față drumul era curmat de o altă ușă, deasupra căreia să înșirau semnele zodiacale consacrate. Acest mare salon nu făcea impresia nici că e locuit, nici că e nelocuit. Praful nu se strânsese pe jos și nici în ferestrele fără perdele, doar aerul mirosea ca în cavouri. Princepele privi vasele de aramă în formă de scoică în care putrezeau smochine, lăsând un iz acrișor în jur. Pe pereții drepți erau pictați sfincși și abraxaxuri cu cap de cocoș, de leu și de șarpe. O piatră neagră, imensă, pătrată veghea în mijloc pe un soclu.

– E cineva aici? întrebă tare Princepele, iar înfricoșat.

Nu-i răspunse nimeni. Deschise și a doua ușe care dădea spre altă încăpere mai strâmtă, de formă hexagonală, parcă mai

înaltă decât prima, poate și din pricina proporțiilor schimbate. În locul ferestrelor, vitralii roșii ca focul, albastre, verzi, aurii, opreau lumina. Deasupra lor Princepele citi în persienește:

Dumnezeu a spus măslin care nu se află, nici la răsărit, nici la apus. El este între genunchi și buric! Toate adevărurile sunt Kaf și Sin.

Un sentiment ciudat îl luă în stăpânire. Crezu câteva clipe că visează. O asemenea casă nu se putea locui, surugiii greșiseră și-l duseseră cine știe unde. Dar cunoșteau oamenii lui de la agie ce se ascunde sub acest acoperiș? De undeva simți un curent care arunca în încăperi miros de fân proaspăt cosit. Pe o ușe deschisă intră un țap cu un cap omenesc ce semăna cu al cămărașului Canaano, ce-i aducea dimineața pâinea cea proaspătă și laptele. Animalul mesteca o iarbă plină de zeamă ce i se scurgea pe botul roz, lăsând pete pe dalele de piatră pe care pășea. Se întoarse, părându-i-se că cineva îl privea. Nu era nimeni. Deasupra ușii prin care pătrunsese sta încastrat un verset ebraic:

Otrava e-n fruct, în floare, în sărut...

Mai mult fugi înainte, pe unde intrase țapul care rumega nepăsător. Pătrunse într-o altă încăpere străjuită de patru candelabre, fiecare într-un colț, fără lumină, cu lumânări stinse demult, pline dedesubt de o ceară încrețită, macerată, mirosind a pustiu. Pe pereți erau pictați arbori și paseri exotice, mamifere, monștri hibrizi și arborele filosofic despicat în două: arborele nopții și arborele diurn, unul cu fructe de argint, altul cu fructe de aur. Sub el, un text siriac indescifrabil. Un câine uriaș, viu, nemișcat îl fixa fără curiozitate. Princepele se opri. Animalul avea o privire magnetică. Nu lătră, nu făcu nici o mișcare, părea că suferă de o tristețe fără leac, capul îi cădea pe labele uriașe și moțăia, îi fu frică să treacă mai departe, dar saxonul căzu într-un somn de plumb pe neașteptate și oaspetele făcu un pas mare peste el. Înapoi nu putea da. Ceva îl mâna spre ultimele odăi ale acestei case. Nu putea nici să strige ca să nu

trezească animalul, dar nici nu se opri. Intră într-o altă încăpere pentaculară, plină de picturi ciudate care umpleau pereții într-o aglomerare dementă: pești zburând peste lebede, tauri care alergau spre un ou uriaș, pasărea sublimării odihnindu-se pe caduceul lui Hermes, Androginul lângă Acefal, spate la spate priveau bestiile aeriene ale unui Paradis pictat de o mână genială care făcea ca aceste panterbe, animale și ființe mitologice să se înfrățească într-o țesătură de culori indescriptibilă. Predomina verdele luxuriant al ierbii de primăvară și un albastru sticlos. Ici, colo izbucnea focul unui carmin din ochii leului mercurial, într-o confuzie extraordinară. Bestiile terestre mâncau pelicanul și un cocoș asimetric, prea gros și prea sălbatic, având în el ceva de rinocer, devora celălalt simbol al focului: salamandra! Foc pe foc se istoveau, ce taine, ce mesaje neștiute izbucneau din acești pereți!

Dincolo de ușa grea de stejar prin care trecuse se auzi rostogolirea leneșului câine în somn. Căsca precum un om, parcă rupându-și fălcile. Afară era soare, printr-o singură, unică, fereastră, lungă și îngustă pătrundea o fâșie de lumină albă. Paoni și lebede înaintau spre tavanul rotund, șarpele tricefal se pregătea să înghită un dragon. Pe colonetele împodobite cu frunze de acant fuseseră pictate maimuțe cu cozi interminabile, având în vârf trandafiri roșii ca sângele. Un androgin aripat ținea în mână o oglindă circulară, sferică ce arăta deșarta încăpere. Pe un perete atârnau chei și gravuri de aramă. Pe una scria în ebraică:

Împreună cu pământul, cu soarele și cu sarea, taci!

De fire nevăzute, sus, acolo unde bătea un curent nevăzut, atârnau cristale transparente și pietre colorate care la cel mai ușor vânt scoteau sunete muzicale, abia auzite. Din pereți se ivi desenul unor statui colosale: *Lenea, Furia, Orgoliul,* și *Invidia,* sub chipul spectral al unor femei, când frumoase, când înspăimântătoare. Curentul smuci o ușă dintr-un perete lateral. Princepele crezu că cineva pătrundea furios dintr-acolo. Inima îi bătu mai tare, dar parcă nu-i mai era frică. De undeva trebuia

să se ivească messerul, era felul lui de a se purta. Stătu câteva clipe, dar nu se întâmplă nimic. Pătrunse într-o altă odaie, cu pereții acoperiți de embleme și planșe anatomice. În mijlocul acestei încăperi cu cinci pereți pe o coloană de marmură spânzurau spade masonice, șorțuri și filacterii de plumb. Un deget uriaș acoperea jumătate din stâlpul de piatră care avea în desenul lui conturul unor buze. Era înspăimântător. Echere și mistrii de argint atârnau de tavan. Într-un cerc Principele desluși secreta și vechea deviză: *Non serviam!* Pecetea lui Solomon veghea dintr-un colț și câtăva vreme monarhului îi fu frică că nu va mai găsi ieșirea. Îl înșelau uriașele desene copiate după *Tratatul de disecție* al lui Charles Estiennes și după *cărțile de Anatomie* ale lui Valverde, înfățișând cruciați în supliciu, mușchi care atârnau ca niște fâșii de mătase zdrențuite sau ca petale monstruoase, carnasiere, cum au unele plante. Totul îți făcea groază, dar o fascinație nebănuită îl ținu pe Principe încă multă vreme în fața emblemelor lui Paracelsus.

Trebuia să vadă cu orice preț totul și abia reuși să se urnească înaintând către ultima ușă. O împinse cu greutate și se împiedică de un glob de plumb, înfipt într-un ax uitat chiar lângă intrare. Acesta se învârti greoi câtăva vreme atrăgându-i privirea fascinată. Pătrunsese într-o mare încăpere cu pereții acoperiți de cărți și manuscrise învelite în piele sângerie, în cotoarele cărora se puteau citi titlurile în elinește și ebraică. Tavanul jos era și el plin de picturi monstruoase. Tauri uriași cu virilități exacerbate năvăleau spre preoți ai lui Baal, goi, epilați, unși de parcă ar fi ieșit dintr-o baie de ulei, Astarteea indecisă, trădându-și cele două sexe, măsura silvanii și nimfele din jur. Saturn își devora copiii cu o expresie de lăcomie maximă.

În încăpere era foarte cald. Undeva în fund, un uriaș cuptor spagiric adăpostea un foc potolit. Principele zări mai întâi harfa de lemn a messerului, aruncată lângă un pat jos, acoperit cu o blană de urs.

Un baldachin de mătase îl acoperea. Dincolo de pânza subțire atârnau două picioare lungi, într-o abandonare ce trăda o mare oboseală. Princepele se apropie. Messerul dormea. Respira ușor ca un copil. Monarhul îi contemplă chipul frumos și părul auriu căzut pe frunte. O ușoară nădușeală îi inunda obrazul. Rostea cuvinte neînțelese în somn. În jurul patului, pe jos, erau risipite pene de scris și călimări, jumătate golite, cenușare scurse, lupe, cuțite și o balanță mică. Mai încolo, pe rafturi, stăteau risipite talismane astrologice, talismane matematice și talismane sacrilege. Flori de granat, culese de mult, macerate de timp, umpleau încăperea de un miros de putrefacție vegetală insuportabil. Pe jos, căzuseră zaruri, cristale de sare, pietre albe și negre tăiate cu un fierăstrău subtil, perle, corali, scoici și colane de scarabei mici, albaștri. Ridicând privirile Princepele tresări. Deasupra atârnau fructe de ceară cu chipuri omenești, ciudat de vii. Iar simți nevoia să fugă, dar se stăpâni. Îl încânta mulțimea obiectelor din jur peste care călcă cu grijă: cilindri chinezești de metal, bastoane cu clopoței și *diadema thorah*, arce metalice, *pietra di pavone* cu incrustații, amulete cu cei 28 de ochi divini, un japs reprezentând sexul zeiței Isis, lemne ciudate, rupte la colțuri, agate și porfir, amulete hinduse *kavac*, cum văzuse la Roma, plante presate culese de la India în noaptea *Amabasya*, talismanele celor 72 de stele malefice și cele ale stelelor benefice în număr de 36, sigiliuri din lemn de piersic, discuri circulare de jad, semnul demnității hieratice imperiale, canalul influențelor celeste *țung* din jad galben, un *yang* phallic, tablete de jad roșu, ce simbolizau focul divin, evantalii malefice, trigrame, bucăți de corn, ierburi solstițiale, meteoriți și pietre: piatra Alectorius, Kelovita, piatra Rajana, Draconita, Gamahezuri, alaun și ambră, toate cum le învățase cândva după *Tratatul lui Zosima*.

Nu le atinse. Înconjură odaia în vârful picioarelor ca să nu-l trezească pe messer și citi cotoarele aurite. Se aflau aici: romanul *Hypmnerotomachia*, atribuit lui Francesco Colona, *Emblemata*

Amorum a lui Vaieninus din Anvers, copii după *Libri fulgurales, Theatrum Chymicum, Crysopea* lui Johannes Konradus Barchausen și ale altor lucrări al căror titlu nu-l mai citi pentru că auzi în spate o ușoară mișcare.

Messerul se trezise. Râdea ușor cu dinții lui ca boabele de porumb de lapte. Avea iar expresia unui copil necorupt.

– Tu ești? îl întrebă. Ce făceai? Cum ai ajuns aici?

– Dar tu, șarlatane?

Voia să fie mânios, să pară autoritar, dar Ottaviano nici nu se mișca de pe locul lui. Își așezase palmele sub cap și-l măsura pe Principe de jos până sus.

Era foarte cald. Monarhul se îndreptă spre îngusta fereastră ca s-o deschidă.

– Nu! îl opri messerul.

– Mă-năbuș! zise celălalt și își descheie la gât vestmântul somptuos.

Se simțea mirosul înăbușitor al plumbului topit.

– Lucrezi pentru baronul Meitani?

– Da.

– De ce?

– El mă plătește. Tu doar promiți...

Ottaviano râse iar, arătându-și dinții.

Se auzi clopotul acela îndepărtat și trist ca de dincolo de lume.

– De ce mă cauți? întrebă messerul.

– Vreau să știu, am văzut totul și am înțeles...

Ottaviano se ridică în picioare și-i luă mâna într-a lui.

– Vrei să mă slujești?

– Da, spuse încet Principele. Nu ne-aude nimeni?

– Nimeni.

– Atunci?

– Vei avea răbdare?

– Da.

– Consacrarea se face prin virtuțile tale. Te legi să nu vorbești cu nimeni? Te voi pregăti timp de patruzeci de zile. Vrei?

– Vreau.

– În acest timp trebuie să rămâi cast, pregătindu-te pentru invocație. Vom aprinde două lumânări ce nu trebuie să se stingă în tot acest timp. O să mănânci pe o pânză curată, o să te ung cu ulei pe ochi, pe tălpile picioarelor și pe genunchi. Îți voi face semnul Tetragramei pe frunte, îți voi da un inel, o să dormi sub cap cu textele sacre, în somn vei primi oracolele când luna va fi în a 9-a casă, a naivității. M-auzi?

– Te-aud...

– Repetă după mine invocația ca s-o ții minte...

– Repet...

– *Eu sunt Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul, Acela care este, era și care trebuia să vină...*

– Eu sunt Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul, Acela care este, era și care trebuia să vină.

– *Atotputernicul...*

– Atotputernicul...

– *Eu sunt Primul și Cel mai Nou, Cel Viu, Eu sunt mort și iată că sunt viu... pentru secole și secole...*

– ... și iată că sunt viu... pentru secole și secole...

– *Am cheile morții și ale Infernului...*

– ... am cheile morții și ale Infernului...

– *Spune acum zece nume ale lui Dumnezeu...*

– Spun zece nume ale lui Dumnezeu...

– *El, Elohem, Elohe, Zebaoth, Elion, Escerchie, Adonai, Jah, Tetragramaton, Saday...*

Messerul tăcu. Părea istovit, ca și Princepele.

– Numele lui corespunde celor zece Saferoți ai Cabalei și aduc binele dinspre Dumnezeu. Platon le socotea mai sacre chiar decât templele... Totul e scris... mai adăugă messerul, arătându-i cărțile din jur.

– *Claviculele lui Solomon*, copiate din auzite de învățați, *Cabala*, se află aici, își arătă tâmpla, ca și *Zoharul*, ca și *Sepher Yetsirah*. Dacă avem timp o să-ți citesc manuscrisele și

Comentariile despre Geneză ale lui Johanan Alemani și opera favorită a lui Pic de la Mirandola: *Heptaplus*, cel care a trăit după cum știi într-o stare de grație... Vrei?

– Vreau!

– Am în sacii mei opera lui postumă, *Comentariul*, copiată de mâini harnice, și *Tractato contra gli astrologi* care e un fals, compus de frică, pentru că niciodată cei puternici nu permit celor ce știu să spună!

Obosise, luă harfa de lemn și îi smuci ușor coardele, privind cuptorul.

– Focul a ostenit, spuse. Cântă și tu...

– Ce să cânt?

– Ce știi?

– Nu știu nimic...

– Ba da, psalmi sau Cântarea Cântărilor, versul îmblânzește focul, și dă materiei căldura care-i trebue, nici mai mare, nici mai mică...

– Nu păcătuiesc împotriva legii mele?

– Nu păcătuiești!

– Nici împotriva focului?

– Nici. El este o împreunare de materii. *Conjunctio*... Mercurul se unește cu sulful, ca să nască copilul filosofiei, aurul. Lui o să-i placă cuvintele sublime ale înțeleptului...

– Bine, voi spune...

– Spune...

Principele repetă în grecește:

– *Sărută-mă cu sărutările gurii tale, căci sărutările sunt mai bune ca vinul... Miresmele tale sunt balsam mirositor, mir vărsat pe numele tău, de aceea te iubesc fecioarele... Răpește-mă, ia-mă cu tine, hai să fugim! Regele m-a dus în cămările sale, veseli-ne-vom și ne vom bucura de tine...*

Era istovit, un sentiment de rușine îl dobora. Mereu credea că visează, că băuse prea mult și că se întâmplă cu el lucrurile neobișnuite.

Messerul aruncă un pumn de praf în foc și flăcările se înteţiră. Ardeau diavolește, umplând pereţii de lumină. Ridică după aceea niște hârţoage de pe podele.

– Iată manuscrisele lui Trismosin, *Splendor solis* și primul tratat alhimic *Aurora consurgens*, uite tratatul *Della transmutazione dei metalli*, iată manuscrisul latin *Turba philosophorum*, cu patruzeci de embleme care descriu copulaţia Regelui cu Regina...

I le vâra în ochi, strângându-le în pumnul său mic și Princepele văzu uluit că erau doar niște foi aproape goale, nescrise sau începute numai cu litere necitețe.

– Aici am manuscrisul *Ripley scrowle* în care sunt descrise cercurile zodiacale, l-am furat la Londra, acum 200 de ani...

Părea nebun, dar convins, vorbea despre el ca despre altul, mort și înviat, și Princepele se îngrozi și mai mult când îl auzi continuând:

– Am și *textele lui Senor Zadith, Apocalipsul chimic*, cu *Măduva Alchimică, Dorinţa dorită*, descrierea mormântului lui Semiramis deschis înţelepţilor și *Salamandra strălucitoare*...

Se opri și scotoci pe sub pat cu o mână de orb.

– Aveam și cartea imprimată pe scoarţă de copac dată lui Nicolae Flamel care avea cheia marelui secret sculptat pe ușa bisericii Saint Jacques de la Boucherie...

Respira greu, părea că se înăbușe, era ca într-o transă, căuta aerul puţin al odăii și așa prea înghesuite și pline de fum.

– Am să te învăţ cum să vindeci ciuma neagră și o să fii cel mai mare domnitor. Ţi-am promis că te voi iniţia în hrematistică și o să mă ţin de cuvânt. Știu să fac bani, am elixirul vieţii care e pregătit după reţetele *Culegerii secretelor excelente*... Sunt Bombast von Hohenheim, am studiat secretele tartarilor, umblând la Egipet și la Bizanţ. Am îngrijit pe Erasmus și am profesat hirurgia. Am lăsat în altă viaţă o operă capitală numită *Cele 7 cărţi ale Arhidoxului magic*, zi-mi în intimitate Paracelsus, că nu mă supăr...

Pe buze îi înflorise o spumă subțire și tremura din tot trupul. Ar fi trebuit să-i lase cineva sânge, dar Principele nu îndrăzni să se miște. Sta și-l privea. Cuvintele cădeau încă din gura lui ca un torent.

– Lui Alfons de Castilia i-am dat atâta aur că nu mai știa ce să facă cu el. Mă numea Marele său Magister și mi-a oferit o fiică să mă culc cu ea...

Era nebun fără doar și poate, dar nebunia asta îl fascina pe Principe. Dacă l-ar fi întrerupt, îl omora.

– Am sub căpătâi *Dicționarul Infernal; Micul Albert* și *Marele Albert* sunt aici, iată-le, le-am udat la un naufragiu și literele numai eu mai știu a le citi. Sunt un om prețios. Crede în mine și ascultă-mă!

Se opri, își șterse buzele și fața cu o batistă de mătase pe care apoi o strânse în pumnul lui mic și asudat.

– Mă crezi?

– Te cred.

– Dă-mi mâna...

I-o luă, îi întoarse palma cu fața în sus. Nu o privi.

– Mi-e frică, zise încet.

– De ce?

– Să-ți spun adevărul...

Îl fixă drept în ochi.

– Mai m-am numit Vittorino da Feltre, Fidelfo și Mario Equicola. Am trăit la Mantova și la Ferrara, unde am mai trăit? Uite că am uitat... Magnifice, rămâi cu mine în noaptea asta, am încă atâtea să-ți spun...

Se ridicase pe lângă fața lui și-l ardea cu privirile. Avea o mână fără oase, moale, flască, lipsită de greutate.

„Dacă e mort?“ gândi Principele.

Vru să se smulgă, dar el îl reținu cu o forță nebănuită în palma aceea mică și asudată.

– Rămâi! îi porunci.

Și Principele rămase.

SABATUL

La cristovul viilor din acel an, Aiubitul și înțeleptul Princepe dădu o mare serbare la Mogoșoaia. Se făcuseră pregătiri, umblau vorbe că se vor vedea lucruri nevăzute, boerii scodoliseră până în fundul buzunarelor ca să potolească neasemuita pohtă de a străluci a soțiilor ce abia așteptau asemenea prilejuri ca s-arate care cum putea mai bine. Se povestea că va fi un carnaval păgân, ca la Italia, după indicațiile messerului, ce el închipuise toată această nemaipomenită petrecere. Fuseseră tocmiți oameni, umblau ștafete, totul fiind departe de Bucuresci, multe lucruri rămăseseră tăinuite, pentru că aceia ce făceau cele de trebuință se juraseră să-și țină gura cusută și fugeau să stea la farmute întru care tare îi mai ispiteau curioșii.

Oricum, banii curseseră gârlă, croitoresele nădușiseră alergând după materialele aduse din vreme de la Beci și din Francia, pe căile știute. Dacă te-ai fi pus la mintea boeroaicelor ai fi făcut avere în acel timp, pentru că mințile li se aprinseseră și nu-și mai stăvileau pornirile diavolești ale luxului. Nu ședeau deci mâinile cusătoreselor, slugile își găsiseră beleaua, se duseseră lenea și trândăveala, lumea părea apucată de streche. Se potcoveau caii, grăjdarii sucăleau la trăsuri, băteau stâlpii și măciucile poleite, rădvanele cele mai păguboase cu cămări ferecate,

cociile de Viana, toate arătau ca miresele cu trei zile înainte de ziua dăruită petrecerii. Valtrapurile verzi și albastre fuseseră pieptănate cu grije, perinele de frânghie, acoperite cu catifea, dată cu peria, roabele cu care se ajutau robii țigani să încalece caii înaintași vopsite și ele luceau de-ți luau văzul. Seimenii în haine de postav roșu împodobeau cu crengi de brad podul Mogoșoaici. Numai la venirea Vezirului, a Pașilor și a generalilor se mai găteau astfel căile lumești, se pregăteau și elciii, curioși de moarte a știre ce pregătise strălucitul Principe ce voia a arăta lumii cât se bucură de încrederea Măritei Porți și cum înțelege a răsplătire această înaltă dragoste.

Cu o noapte înainte careva văzuse turma de vite ce trebuia să fie sacrificată la acel înalt ospăț și spunea cui voia să auză că ea asurzise pământul de atâta ramăt ce numai la zilele Zalhanalelor se mai auzeau.

Când, în sfârșit, sosi daurita zi de septembrie, cu un soare molcom ce mai mult mângâia decât încălzea, lumea răsuflă ușurată. Până pe la prânz cerul se mai posomorî de câteva ori spre spaima cucoanelor ce se rugau în gând bunului Dumnezeu să nu le lipsească de timp frumos tocmai la o asemenea petrecere, dar de pe la patru cerul se zidi într-un albastru ca marea, de tot seninos. Se pregătea a răsări o lună cât o căldare și venise și o părere de vânt ce aducea miroasne frumoase de pe câmpuri. Echipajele se puseseră în mișcare, lucind din spițele roților și se auzeau strigăte întărâtate. Masalagiii își pregăteau faclele, deși până la întunecatul serii mai aveau. Caii arăpești străluceau cu rafturile, șeile și scările lor de argint. Coconii cei mai tineri călăreau alături, pe lângă carâte, să s-arate viteji și frumoși. În balcoane se așternuseră covoare ca la zilele mari și felinarele se aprindeau fără folos încă dinaintea apusului soarelui. Prin ușile și ferestrele deschise sclipeau oglinzile de Veneția cu pervazurile lor masive de aur. Cei rămași acasă făceau semne cu mâna celor plecați, multe lacrimi mai curseseră și în această zi de pomină că palatul de la Mogoșoaia nu-i încăpea pe toți și ighemoni-

conul era strict. De sus, priveliștea acestui convoi nesfârșit de trăsuri se arăta măreață. Luceau calpacele cu blăni scumpe și lungile haine de la Orient, numai mătăsării și atlaze în culorile nebune ale paonilor, savanele de canavăț ghiulghiuli, gulerele și samururile ca fumul cel sfânt, ceaprazele și fenegelele de canavăț turungii, pântecele de cacom și râs, conteșele de postav, limiile de samur, serhatlâcurile de canavăț cu paceale de samur, asta în ce privește grelele haine ale bărbaților, că dacă te-ai fi uitat la rochiile femeiești și la blănile și bijuteriile lor ai fi orbit. Sunau lesele de mărgăritar în trapul cailor de ai fi zis că ieșiseră arhanghelii din a doua viziune a lui Ezechiel, cu zalele lor ușoare de metal ceresc, mătăsăriile făceau valuri albastre și verzi în acel amurg, dulamele cu lastră grea cădeau pe șoldurile pline, nasturii de argint păreau stele divine bătute între sânii bogați sau buricele îngerilor savaoți. Scânteiau pietrele grele, scumpe cât o moșie ori o mină de sare, năucitoare, fanatice, cu o grea și mohorâtă strălucire, ori de pucioasă, ori de foc mocnit, toate strângând în ele păcate grele ce aveau a fi ispășite în vreo zi sau în vreo viață. Sarasirul greu, cu limii de samur ori de sobol sau canavățul cu flori de fir brodau desene podobite pe acele trupuri bine hrănite și leneșe, sfidând mulțimea ce sta și se uita cu gura căscată la cine-i conduce, sucnelele de tabin, de hatai, și de belacoasă, cu sponci de aur făceau o risipă haină în acei ochi flămânzi de frumusețe. Gurile de mărgăritar, rochiile de terțanel, ghiordiile, zăbunelele de sandal de Veneția, în zăvase de șapte foi, de lastră, căptușite cu taftă leșească suceau mințile fetelor tinere ce se și gândeau în acea seară cu ce baș beșliu de negustor să se culce ca să dobândească și ele o asemenea strălucită podoabă, ce le-ar înlesni drumul spre paturile și mai nesătule ale lumii mari. Mijloacele subțirele ori mai pline de grăsime erau încinse cu brâne cu căpătâie de fir, în degete sticleau inele mari, grele ca lanțurile Iadului, iar în urechi mișcau ușor cercei cu picioare de paing, lucrate la Vizanț demult. Lanțuri de aur, cu nasturi de jilalț, lefțișori subtili, în chip de

gripsori, sălbile de zloţi roşcaţi, brăţările împletite parcă trăgeau cu ochiul singure de la gâturile, urechile şi braţele femeilor. Diamanturile, rubinele, smaragdele cât oul de porumbiel se răsteau unele la altele într-o ceartă mută, secretă, plină de pizmă. Ancuţa Grădişteanu, legată cu un turban de tulpan cu zăbranic se uita la Haretia stolniceasa, şi o măsura cu cât mai îmbătrânise în anul de când n-o mai văzuse. Neacşa Pârşcoveanu, nevasta Marelui Vornic, ascunsă după un marabù, trăgea cu ochiul la Sofica, fiica hatmanului Costache Caragea, plină de fulii de diamant ca o vitrină de bijuterii de la Beci, Catrina Greceanu, soaţa marelui paharnic, se uita sfâşiată la greul trup, frumos podobit al Sandei Done ce-i surâdea din carâtă, trecând repede înainte, ca să tragă cu ochiul şi ea până la Mogoşoaia, ce anume purtau celelalte femei, să mai dreagă ce se mai putea drege, pentru că adevărata petrecere a acestor muieri era aceea de a arătare cât au, nu de altă ceva. Catrina Moruzi, verişoara marelui postelnic Ianachi Moruzi, venea mai la urmă, nepăsătoare la cele ce vedea. Erau toate, ce mai: şi Elena Balasaki şi Maria Văcărescu şi Smaranda Grădişteanu şi nemaipomenita Păuniţa Cantacuzen, ce sta tolănită pe pernele trăsurii ca o fiară la pândă, toate cu ai lor, prietini, soţi şi verişori, care mai de care mai bine dispuşi, gata să petreacă.

Mai la urma cortegiului nu lipseau nici boerii de mâna a doua, mazilii şi rudele lor, şi ei făloşi sperând că, la o astfel de zi, Princepele o să uite cele necazuri şi o să-i mai ierte. La urmă de tot, în trăsuri închiriate, soseau, chemaţi de voia domnească, grămăticii şi dascălii de la Academia elinească, scribii şi poeţii cu plete lungi, spălaţi numai cu acel prilej, cu bărbile potrivite din brice ştirbe, ţinute la locuri ascunse, pleava aceea inteligentă, plină de vorbe şi băşini, lingavi, urduroşi, nemâncaţi, mustind de grele snoave, cu ochii în patru, ca să aibe ce rumega o lună şi să umple cafenelele cu glume deşuchiate. Nu lipsea smeritul Macarie Cuful, cu faţa lui smeadă de delator, onctuos, respectuos din frică, cu o vorbă cântătoare, cel ce se târâse la

picioarele tuturor tronurilor și era ținut ca un lăutar la cele petreceri unde cu meșteșugite vorbe scuipa pe cine trebue, ori lăuda la comandă, cu sârg, fără alegere, scoțând iubitele cuvinte ca din butoiul Danaidelor, însoțit ca de obicei de prietinul său bun Antonie Spadone, cu care lucrase pentru agie de când se știau, pârând cu vorbe ticluite pe cine voiai și nu voiai, nelipsit de la nici un maslu, de la nici o înmormântare. Într-o altă droșcă, mai de trei parale, veneau cei patru cavaleri ai Apocalipsei, cum își spuneau ei înșiși: Neftiotache Buhuș, gros, greu, șișcar urduros, puțind a căcat când nădușea, beutor cu butea, meșter în cuvinte, om cuprins de minte, cu nedespărțitul lui amic, unul prizărit, fără glas, bâlbâit, repezit și plin de idei mici, Gheorghe Crisogon, autor de articole pentru fogliete și dramaturg, cum pretindea când i se jucau neroziile pe scena de la *Cesmeaua Roșie*. Garda lor era formată din doi zdrahoni beți de dimineața până seara; unul abia mai mestecând vorbele în gură: Agafet Cușcungachi, cu un ochi rătăcit prin mijlocul obrazului și altul vârât taman sub păr, ținut de mâna de Lazăr Scriba de Trapezunda, vestitul făcător de răvașe de plăcinte ce se vindeau în Târgul de afară cu două parale, în care scriau ziceri de râs, usturătoare.

Chiuiau cu toții, urmați de o ceată de zurbagii mai mici, fără nume, în fruntea cărora se afla Iacub Giacomi, bărbat frumos, de 35 de ani, cunoscut pentru curajul de a fi trăit cu cea mai urâtă femeie din Bucuresci: una zăludă, troală, cu un cap de cal, de i se spunea Dante, nu pentru că ar fi avut talentul acestuia, ci pentru că bocârnă, lată ca un cal de gloabă, vorbind în cresuri la beție – părea mai mult un bărbat decât o femeie. Erau beți de pe acum, cu oale de vin între picioare, golite pe jumătate, să ajungă cu damf între fețele bogate, să poată spune de cum intrau în turmă cuvinte de spirit care făceau să râdă pe curteni, de unde la o nevoie nevoită mai ieșea câte o înlesnire, la chiriile gazdelor nemiloase, la vreo aprobare de lemne, mai o invitație la mesele de sâmbăta, nu strica să ai și niște

bufoni la câte o târnosire. Inculți, invidioși, nespălați, se arătau arțăgoși și plini de ifose lumii privitoare.

*

Princepele, cu Mitropolitul Neofit, privea toată acea bulucire de trăsuri și zâmbea cu plăcere la saluturile boerilor veliți. De-a stânga sta maică-sa Evanghelina și Haricleia soața, cu cei trei coconi. Monarhul prezida gustarea ce se așezase în saloanele de jos ale palatului și pe urmă avea să-i poftească pe toți pe balconul ce da cu fața spre lac, să stea în priveliște.

Deocamdată lumea se înghesuia spre saloanele de gios, încărcate de oglinzi. Se aprindeau lumânările, pentru că afară ziua murea pe zidurile roșcate cu o ultimă strălucire de blândă toamnă de țară. Paonii Princepelui, la atâta vânzoleală și lume multă, strigau înspăimântați de moarte și se urcau pe ziduri, surpând iedera. Erau nervoși, isterici, aveau parcă glasuri omenești. Dar frica lor nu turbura acea mulțime gata să guste vutca și nisetrul ce sta în piramide pe tăvi de Danțca. Talerele grele, ținute de slugi voinice, cărau pahare de cristal și cupe. Pe masa luminată de sfeșnice de argint se așezaseră melci colarobi și raci, din cornuri poleite curgeau șipuri de vin trandafiriu, la cerere. Jilțurile și scaonele frumos sculptate fuseseră ocupate de femei ce-și arătau ferice dinții. Domnitorul, după ce intrase, dăduse împreună cu Mitropolitul binecuvântarea mesei. La dreapta, un cor de dascăli șoptea cântece eclesiastice. În colțuri, pe mese ajutătoare stăteau grămezi de carne de curcan, pastramă, cârnați, hălci de batal, atunci fripte pe nește grătare aflate în bucătăriile cele mari. Se mânca la întâmplare, cucoanele se și înfipseseră la cele dulciuri, la smochine și prezantină, bărbații luptau cu chefalii și cleanii proaspeți, rostind sentențe despre cumpătare într-o mare batjocură. Dumnealui Scarlat Greceanu iute se făcuse, pentru că o ținea de la prânz în bucuria așteptării acelei petreceri de seară și se ierta cu Andronache Gane, un văr cu care stătuse certat mai mulți ani. Dumnealui Radu Golescu

se apropiase de Princepe ce mai mult gusta decât mânca, cuprins de o neliniște ce nu scăpa nimănui. Vorbea repede, la ureche, voia să-l amuze, povestea ultimele snoave și nu-l scăpa din ochi pe potrivnicul lui neîndurat la grația domnitorului, vel logofătul Manolachi Grădișteanu, ce-i umplea cealaltă ureche cu ale lui și mai și...

Într-un colț, mai la nevedere, căutând cu mâini lacome printre cele tingiri și tave, ceata celor patru cavaleri ai Apocalipsei lua cu dragoste din grămezile de icre de chefal, scuipând sâmburii de măsline și turnând bine în foalele neostoite. Lazar Scriba de Trapezunda încerca niște lofari, proaspeți ca dimineața și întorsese spatele celorlalți trei care simțeau mai puțină foame cât o sete ce nu putea fi stăvilită. Neftiotache Buhuș, ținându-și cel de al doilea pântece cu amândouă mâinile din când în când, cerea cu glas milos paharnicului să-i toarne de două ori, să nu se mai încurce că avea o cupă îngustă, mai mult fasoanele de ea și intarsiturile. Cătase ceva potrivit în jur, dar ia de unde nu-i! Acum sughița și umbla cu privirea în ochiul cel rătăcit al lui Agafet Cușcungachi și el țapăn de greaua încercare prin care trecea, dar gata s-o dovedească, pentru că așa avea obiceiul: se destrezea bând într-una. Glumeau amândoi, amintindu-și de un An Nou când umblaseră pe la toate scările cu o varză în mână, cerșind bani, că-i terminaseră ca să țină încă un chef scăzut, pe la marginile păcătosului de Bucuresci. Acela, Agafet, cu mutra lui buimacă, numai bună de plâns de milă, spunea celor ce le deschideau că i-a murit un frate de oftică și n-are cu ce să-l înmormânteze, minciună ce se prindea la doi din trei. Acum, că era de unde și nimenea nu se ocupa de ei, băgau într-înșii cu sârg, cu o singură spaimă, să nu borască pren saloanele Princepelui, că atât le-ar mai fi trebuit! Și așa aveau un nume prost, or, să faci una ca asta la o masă de zile mari, însemna să te cureți de-a binelea, cât erai de crezut crema inteligheiției.

S-aduseră poligalele, anghinarele, guadalupii și strugurii. Începerea carnavalului se apropia. Afară căzuse noaptea și luna,

cât o pecete mare împărătească, poleia toată Mogoșoaia ce răsuna de strigăte de broaște și de bocănituri înfundate, acolo între stuf și trestie, unde messerul cu oamenii lui pregăteau surprizele. O slugă de taină șoptise Princepelui că poate să poftească lumea în loggie, în priveliște. Monarhul bătu din palme și suita îl urmă foșnind din grelele vestminte. Lângă scaune și sofale așteptau ciubucele și ibricele, alte talgere gemeau sub ciorchini grei de struguri brumați.

– Va fi ceva de basm! șoșoteau gurile muierești.

Într-acestea, Păunița Cantacuzen dispăru pe neștiute după o învoială cu cei ce puneau la cale ticluitele trebi. Mai târziu, însuși Princepele avea să plece, fără ca lumea a băgare de seamă.

*

Lacul părea mort sub lumina rece a lunii. Se răcorise și femeile strângeau mai bine blănurile în jurul delicatelor gâturi. Pe deasupra umerelor se șopteau vorbe viclene în spatele soților ce și ei tot după carne streină se uitau, plictisiți și burdușiți de vorbele nevestelor. În acel mohorât întuneric, numai perlele, lefții și mărgeanul sticleau sub privirea regală a diamantelor. Princepele se ridică în picioare și făcu un semn cu erodiul său fastuos de stârc, plecându-se numai puțin și mișcând capul de la stânga la dreapta. Culahul persian din păr de capră îl înălța și mai mult. Boerii și nevestele se ridicară odată cu el în picioare, înclinând capul cu mare devoțiune spre locul monarhului, al mamei sale, Evanghelina, și-al soației cu coconii, ce mulțumiră tăcut.

– Ce istorie mai e și asta? întrebă cuprinsă de presimțiri Evanghelina.

– O să-ți placă, șopti la rândul său Princepele.

– Să nu strici datinele. Stăm pe un scaun creștinesc.

Lângă o coloană privea tăcut, în cămeșa lui albă, țeapănă, de in, Ioan astrologul. Nu scosese seara întreagă o vorbă.

– Numai lui n-o să-i placă, zise iar Princepele. El este Cato Cenzorul, dar am să-l vâr în temniță, dacă nu-și ține limba!

– Ba, păcatul ăsta să nu-l faci! îl povățui maică-sa.

Din spate se auzeau grohăiturile celor patru arhangheli ai Apocalipsei care șușoteau cu boer Hristea Belivacă și cu paharnicii, să le mai toarne în cupe că dacă era petrecere, măcar să se sature și ei de vinurile cele mai bune.

– Ți-am spus să nu-i mai chemi! șopti și Haricleia, soața. Ce pildă dai fiilor tăi cu acești bețivi?

– Și filosofii se îmbată, Doamnă, vezi-ți de trebile domniei tale. Fiecare curte se podobește cu oameni de spirit...

– Oamenii de spirit nu fac ca porcii, mi-au pătat fețele de masă cu necreșterea lor. Nu știu să mănânce, nu i-ai văzut?

– Ferește-te, Doamnă, să nu te-auză sau să afle că-i disprețuești. O să-ți crească urzici în urechi, după aceea...

Undeva deasupra lacului izbucnise focul de artificii. Stele roșii și galbene cădeau peste fața apei. Făceau bolți lungi și păsările ascunse în copaci se speriară, fâlfâind amenințător pe deasupra, apoi pieriră.

În fund se aprinseră facle. Pădurea Mogoșoaia ce se afla dincolo de lac, nu departe, luă parcă foc. Se auziră, mai întâi strigăte nedeslușite, ceva ce semăna cu boncăluitul cerbilor în rut, apoi lovituri repetate în trunchii copacilor, ritmat, magic. Aerul se înfierbântă pe neașteptate, tot acel loc, apăsat de calda seară de toamnă, nădușa, devenea insuportabil. Aerul era greu de fumul faclelor, parcă respirația clocită a apelor venea într-acoace, dar nu făcea scârbă, nu era neplăcută, dimpotrivă, parfume amestecate încercau să risipească aerul cel stricat. Cerul luminat de lună era ca un vin vechi, subțiat cu ulei de morun. Orăcăiră pe neașteptate broaștele, mințite de acele sgomote lubrice, apăsate, repetate, adânci, sosite din fundul mlaștinilor. La lumina faclelor se iviră mai întâi cei vânați: cerbii și căprioarele, în piei proaspete, luate după animalele sacrificate încă în acea dimineață. Mirosea a sânge de departe, carnea aveau s-o guste cu toții la urmă după ce tot acest carnaval trebuia să degenereze într-o nesfârșită petrecere. Grămăticul Enache șopti vel slugerului Grigore Băleanu:

– Începe ca la păgâni...

– Astea se numesc la Italia *moresche*, nătărăule. Lumea se mai distrează și mai învață... îi răspunse celălalt peste umeri. Stați în grajduri în loc să călătoriți și vă mai numiți luminători ai poporului...

Dumnealui Dumitrache Aslan, vel clucer, îl trase de mânecă:

– Iartă-l și dumneata acuș și ațin-te că o să avem ce vedea...

Soitarii din Mogoșoaia îmbrăcați în piei de căprioară căzură în patru labe și se făcură că le este frică. De aici nu li se vedea chipul, aveau pe cap măști de carton și urlau înăbușit, se adunau grămadă și se risipeau la lumina faclelor. Din pădure se auzeau alte răcnete teribile, anunțând sosirea vânătorilor, și ei îmbrăcați în piei de animale, cu urme de sânge pe trupurile goale. Țineau în mână suliți și împungeau văzduhul acela nedeslușit în lumina incertă a torțelor. Dădeau târcoale urlând vânatului și dansau sălbatec ca la călușari. În stolniceasa Maria intră un frig privind acele trupuri, pline de mușchi, unse cu untdelemn, acoperite prin locurile rușinoase cu labe și copite de animale. Hăcuirea se făcu în sunete ciudate de corn ce sunau din ce în ce mai aproape. Alți oameni cu tărgi strânseră atâta moarte și o cărară spre frunzișele cele mai ascunse. Boerii bătură din palme și mai cerură vin.

– Ei, întrebă vtori logofătul Barbu Merișanu pe nevastă-sa, cum ți s-a părut?

Aceea, femeie la locul ei, șopti de după evantaliu, să nu fie auzită de vreo ureche spurcată:

– Stai să vedem ce mai vine...

Nu trebuiră să aștepte mult. După o scurtă tăcere, din tufișurile de papură aflate mai în față, izbucni un zgomot îngrozitor de talgere lovite. Aerul iar se încinse de parcă ar fi luat foc. Dinspre pădurea Mogoșoaiei se deslușea un galop ce cutremura pământul. Iar se băteau trunchii copacilor ca la vânatul iepurilor și un strigăt de surpriză acoperi hărmălaia. O turmă de măgari speriați se aruncă în apă, cătând să-și găsească scăpare de acel

zgomot ce nu se putea suporta. Erau întărâtați, își pierduseră blândețea, ori încăpățânarea, ar fi rupt ceva, moartea apropiată îi făcea sălbatici, răgeau înspăimântător și negăsind scăpare iar se aruncau spre apă. Se iviră zece sau doisprezece haidamaci cu ciomege și începură să-i lovească sălbatic. Erau goi până la brâu, pe piept aveau tatuaje înfățișând soarele, deasupra chicilor sălbatice țineau pene albe ce se mișcau agitat pe fundalul nopții.

– Ce fac, îi omoară! strigară câteva femei.

Se auzeau loviturile seci în capetele animalelor și strigătele expietoare. Se înecară cei mai mulți umplând apa de sânge. Aveau țestele zdrobite și încercau să scape de nămolul și planctonul ce li se agăța de copite.

Catrina Balș leșină în brațele vărului său, care abia aștepta s-o caute în sân, s-o deschidă pe la lănțuguri și să-i mai vadă sfârcurile cele după care umbla besmetic de două luni. Șireata, beată și de spaimă și de o cutremurare secretă, ce-i dase mare ușurare unde-i este omului mai bine, se lăsa purtată spre scările din dos unde, acela, Iordache, avea s-o întindă pe iarbă și s-o sărute pe gura deschisă ca un boboc de trandafir.

– Ăsta-i târgul cel mare al Sabatului! strigă, de lângă coloana de care se rezemase, Ioan astrologul. Cosimo întâiul cel puțin stropea catârii cu parfum și nu-i ucidea!

Lângă el se afla dumnealui Costache Ghica, om învățat, subțire ce știa și el multe. Se dădu mai aproape și-i șopti:

– Taci, mărite Ioane, vorba e prea de tot primejdioasă, o să te coste.

– Cultul lui Apollon despre care pomenește Pindar, la curtea Valahiei! Prea-i de tot! Nu mai lipsește decât să ne punem peane în cur! Țara arde și baba se piaptănă!

– Taci, pentru Dumnezeu! zise și mai înspăimântat celălalt.

– De ce nu scoate țiganii lui la secetă, să-i puie să facă pe paparudele, dacă-i place atât mascalțoneria? Măcar după aia ar ploua!

Ca *intermezzi*, trecu o plută luminată de felinare din bostan în care ardeau lumânări. Pe ea dansau fetele baronului Büller, cunoscute în Bucuresci pentru plăcerea de a se arăta desbrăcate pe unde apucau. Aveau trupuri bine alcătuite, cu şolduri ce făceau să dea strechea în bărbaţi. Un Pan, ce-şi acoperea dinaintea-i cu frunze, cânta din flaut. Ele, mai mult desvelindu-se decât acoperindu-se cu sălcii, căutau să nu cadă în apă, în lumina scursă ce nu le îngăduia să ştie unde se termina pluta şi unde începea lintiţa.

– Dacă nu s-o arăta şi Păuniţa Cantacuzen, să nu-mi mai spui pe nume, şopti stolniceasa Haretia, Neacşei Pârşcoveanu, care se afla lângă ea, făcându-şi vânt cu evantaliul, fără să-şi ascundă furia. Şi aia n-o să se joace, o să se arate cum a făcut-o mă-sa, în pielea goală, Doamne fereşte, că bine am mai ajuns...

După care ceru un pahar cu apă slugilor ce aşteptau la spate. Acum, pe apele argintii ale Mogoşoaiei, treceau feluci şi caicuri, ca la Vosfor, încărcate cu nuferi, trandafiri de toamnă, albi şi roşii, ceea ce iscă aplauze slugoase voind să arate afecţiunea pentru Înalta Poartă. Pe o altă plută, patru ţigani, unşi cu ulei, ca nişte *corai*, purtau vase în care se aflau virilităţile căpriorilor ucişi de dimineaţă şi fudulii de berbec.

– Da astea ce-s? se mirau coconiţele mai tinere, prefăcându-se că nu înţeleg.

Bărbaţii râdeau în barbă şi-şi dădeau ghionţi. Răspundeau în doi peri, ca să pară cuviincioşi:

– Ceva ce ne-ar trebui şi nouă!

Boeroaicele bătrâne îşi făceau cruce şi scuipau în sân:

– Sfârşitul lumii!

Pe pluta ce avea în capete *mascaroni* de ipsos proaspăt, turnat de mâini dibace, fu tăiat un cocoş viu şi putură să vadă cu toţii, cum un băiat de zalhanale, dibaci şi crud îi scoate inima dintr-o lovitură şi muşcă din ea, scuipându-i sângele încă viu.

– Au! făcură femeile, ascunzându-şi ochii, nemaiputând să suporte...

– Plec! zise Ioan lui Costache Ghica. Aici se va ține o messă neagră.

– Stai! îl rugă celălalt, Princepele o s-audă și-o să se supere.

– Să respecte mai întâi legea și pe urmă să se supere!

Și într-adevăr plecă, turburând petrecerea celorlalți. Se auzeau trâmbițele cele mari și dinspre moara de hârtie a Mogoșoaiei se ivi în ceața albastră a faclelor arse o plută mare, abia înaintând. Se băteau țimbale și alămuri, aerul era sfâșiat de corni care mugeau ca vitele și în față văzură un uriaș țap viu care avea legate cu sfori nevăzute două coarne și la spate. Între cele din față spânzura o perucă de femeie cu un păr negru și lung. Pe frunte i se lipise o lumânare care ardea cu o flacără mică, șovăitoare.

– Ăsta-i dracu! se înfiorau cucoanele și iar mai leșină una, Ioana Mavrocordat, ce n-avea nici ea inemă mare.

Dracul însă ședea alături pe plută. Spoit cum era cu funingine, doar puțini îl recunoscură: era Iordachi Ruset, ginerele marelui negustor Alexie Balaban, cine știe cum ajuns între prietenii messerului. Gol tot, frumos și înalt, își atârnase doi saci pe piept ca să pară că are mamele de muiere. Peste părul lui creț de plăcintar spânzurau plete de rafie, înnegrite, o bonetă șuie îi cădea pe un ochi. În față, la vedere, legăna un mare phallus de lemn, roșu, solzos, plin de serpentine de hârtie. Partea femeiască făcu iar: Au! și își ascunseră cu toatele fețele în evantalii. Iordachi Ruset sta răstignit pe un tron aurit, înconjurat de un cor de suplicați: dascălii de la biserica Dărăbani, cine știe cum strânși și aduși la această păgânească petrecere ce sperie și pe Mitropolit care iute se trase în cămările de taină, să nu mai vadă comedia. Și pentru că cei din loggia palatului băuseră destul și nu-i mai speria nimic, bătură din palme, cu o fericire bețivă, când dracul se ridică în picioare și-și arătă spatele acoperit de o mască râzătoare pe care pedepsiții o sărutară pe rând cu mare dragoste. Băteau tambure, se auzeau viole și chițăit de șoareci parcă, clopoței nebuni se agitară pe apă și sparseră toată acea liniște a nopții. Suplicații se apropiau de Iordachi Ruset cu

spatele, nu mai îndrăzneau să-l privească și tobele asurziră delicatele urechi.

– Asta, da, îmi place! făcu dumnealui Dumitrașco Topliceanu, mai vedem și noi ceva, un carnaval ca la Urbino, că prea ne plictiseam. Ce spui, iubite Mihai?

Mihai Mano dădu din umere. Nu înțelegea astfel de *burle*, el trăise între mavrofori și avea alte obicee.

Patru femei, între care nu lipsea Sanda Done, cu țâțele afară dintr-un vestmânt de tot transparent ce-i arăta trupul care omorâse câțiva bărbați și avea să mai omoare, aruncau cu fructe din mari coșuri, piersice și mere roșii, în apă. Bacantele aveau pe piept ciorchini de struguri și-acolo unde-ar fi trebuit să ascundă vatra lor de foc și pierzare, atârnau lanterne mici ca niște rubine. Bărbații începură să grohăie ca porcii lângă muieri, mai bând cu sete și nerușinare, închipuindu-se fiecare cu burțile, cu puturoșenia lor lângă acele cupețe ce nu se rușinau nici de apă, nici de cer, nici de cei ce le priveau cu atâta pohtă.

Costache Ghica îl asculta pe grămăticul Enache, care fugise mai într-acoace. Acesta îi spunea ceva la ureche.

– Ăștia au jurat pe Scriiturile negre ale Prințului Tenebrelor! Mâine va trebui să aducă Mitropolitul crucea cea de aur și s-o înece în apă ca să alunge pe Satan…

– E numai o joacă…

Dinspre moara de hârtie a Mogoșoaiei se mai ivise o plută, mai mică, și ea plină de nuferi și de trandafiri roșii. În mijloc era ridicat un fel de templu: *Sicca Veneria*, pentru cine știa, cu coloane de carton de care spânzurau simulacre *fascinum* și *fascina*. Pe un tron, acoperit cu o piele de țap, se arătase la apropiere divinul trup al Păuniței Cantacuzen, fără mască, numai cu o coroană de aur. Ținea brațele desfăcute și pe umeri doi broscoi, acoperiți cu catifea neagră, ca dona Martibal Sarrena.

– *Necata*, marea vrăjitoare a Scripturilor diavolului! spuse Costache Ghica.

Patru histrioni, și ei podobiți cu papură, rupseră broaștele în bucăți și le aruncară măruntaiele în lacul luminat de facle.

– Filip! Filip! strigau, cu glas țigănesc.

– Ah, ce i-aș face! Ah, ce i-aș face! juruiau bărbații cumplit în sinea lor și mai priveau și se mai holbau la acei sâni divini ai Păuniței Cantacuzen care numai îi scutura pre ei.

Muierile se închinau și trăgeau cu ochiul spre scaunul Princepelui ce era gol. Haricleia, țeapănă, privea neturburată pluta. Evanghelina plecase demult, dupăind cu pașii ei grei pe galerii. Coconii domnești râdeau și nu înțelegeau nimic. Numai din rândul boerilor de rangul al doilea se auzea sughițul lubric al lui Neftiotache Buhuș, turbat la vederea acelei minunate femei.

– Mă duc și-i fac! spunea cu vocea astupată de prieteni.

Agafet Cușcungachi îi umpluse gura cu pumnul lui mare, să n-audă cinstitele fețe asemenea făgăduieli, dar scribălăul tot mușca și scrâșnea:

– Mă duc și-i fac!

– Taci, nebune! îl rugau ceilalți și-l traseră afară cu greutate, că atârna cât o turmă mare de porci.

Pluta cu Păunița Cantacuzen se dusese ușor pe apă. Îi mai vedeau numai spatele regal pe care unii se cățăraseră ca pe o scară și gemeau acum în gând la amintirea caznelor celor nebunești.

– Ce iapă! făcea, în mintea-i, Hristea Belivacă, turnând în el lichioruri. O dată să mă lase numai! Două moșii îi dau și-un diamant, că degeaba am trăit dacă nu i-am pisat țâțele...

Dinspre insulă se aruncară iar cu artifiții. Cerul se lumină și putură citi pe calmele ape orologiul florilor, târât pe dedesubt de notători ascunși: boboci de trandafir ce simbolizau neliniștea, rezeda care purta consolarea, violete albe de seră, arătând speranța, rozmarinul cu fidelitate și o cunună de *camomillia* ce voia să spună că cineva era cuprins de melancolie. Nu se daseră pe ape mac și *thymul* ca să nu se cheme duhurile fatale. Închipuirea unui cadran arăta orele dragostei interzise: 7, din nenufari; 12 din ficoida glacială; 1 de noapte-garoafa proliferă;

5 de dimineață-frumoasa nopții; 6 în zori-geraniul trist; 9 când soarele a pornit cu carul lui de foc; nictantul de Malabar...

Ca timpul, aceste flori veneau din infinitul nopții și se duceau în infinit. Femeile care înțelegeau mesajele secrete bătură din palme ca la o minune. Cel ce le trimisese putea fi mulțumit...

Se auziră iar trâmbițe și se făcu pe urmă tăcere. Ultima plută se ivi ca din adâncul lacului, luminată pe neașteptate de facle. Spre balconul brâncovenesc, înaintau acum, drepți, fosforescenți, goi, cu trupuri statuare zeii Seth și Horus. O muzică bolnavă de flaut însoțea lenta plutire. Tăcură cu toții, uluiți de ceea ce vedeau. Alături, unul lângă celălalt, messerul, cu chipul său de copil, cu părul ca paiul copt ținea mâna Princepelui. Erau frumoși, fabuloși, ca doi arhangheli, era sfârșitul lumii. Costache Ghica porni la fugă pe scările cele întortochiate. Acum știa...

*

Târziu, aproape de miezul nopții locul suna de muzici și de țipete. Petrecerea se răspândise pretutindeni, în tufișurile de iasomie, pe aleile prăbușite sub pașii repeziți ai vânătorilor, în felucile pline de nuferi smulși de lângă mal de cei întreprinzători. Ardeau focuri mocnite ici și colo, pădurea Mogoșoaiei avea să ia foc în zori și n-o mai stinsese nimeni timp de o săptămână, dar acum era plină de trupuri. Soațele își căutau besmetice bărbații ce se încurcaseră cu muierile șătrarilor de la Mogoșoaia ce gătiseră toată ziua pentru cinstitele fețe, și-acum, bete, se lăsau târâte prin tufe, cercetate de măreţele bărbi boerești prin locurile cele mai ascunse. Acei oameni parcă râmau, porci erau, dar ce le păsa? Pe insulă, unde o căraseră cu pluta, Păunița Cantacuzen striga zadarnic în brațele a șapte căldărari ce o răstigniseră pe iarbă și se deșertau în ea pe rând. Îi sgâriase, îi lovise cu picioarele în pântece, le mușcase obrazele murdare, nu mai avea ce le face, acum striga de plăcere, că o luaseră de la început și nu se mai istoveau.

Catrina Balș îl pălmuia de zor pe văru-său care o desvirginase după multe împotriviri și se ruga de el să-i aducă altă rochie de unde a știre, pentru că aceea pe care o mai avea pe ea era făcută ferfeniță și o s-o râdă lumea.

Sanda Done, ce nice ea nu ierta, plecase cu doi bucătari pe care amarnic îi mai batjocori până îi lăsă să facă ce voiau cu ea, pe rând, fără mare zarvă și cuvinte, că nu vorbe proaste îi trebuiau, ci altceva.

Departe de toată această învălmășeală, Princepele sta istovit, pe o plută lângă umerii dulci, de fată, ai messerului. Mirosea a gârlă, a nămol, a pește. Un fluture rătăcit în acel început de toamnă și în acele nebune lumini ale nopții ce se sfârșea bătu cu aripi uleioase deasupra lor. Princepele îl înveli pe Ottaviano cu toga de postav alb în mijlocul căreia scânteia un mare scarabeu din diamante.

– Am trecut Styxul? întrebase messerul.

Celălalt nu-i răspunse. Privea cerul cu o mână abandonată în apă.

– Sămânța ta e rece și sterilă ca a diavolului! mai adăugă Ottaviano și surâse trist cu buzele lui de copil necorupt.

Se lumina. Fusese o noapte mică...

PARTEA A DOUA

TREBURI DOMESTICEȘTI

În acel octombrie, de după noaptea Sabatului, când arsese pădurea Mogoșoaiei și în târg se spuneau vorbele cele mai necurate despre Domnitor, messerul fusese pândit pe podul Caliței într-o noapte de trei scelerați ce voiseră a-l înjunghia. Ottaviano scăpase cu o fugă rușinoasă, dar Princepele, aflând, se mâniase. Aga Matei Bălăceanu nu dăduse de urma necunoscuților și nu lipsise mult să-și piardă slujba.

– Ce târg e ăsta de nu poate omul ieși să se primble fără ca cineva să nu încerce să-i ușureze punga? îl întrebase mânios pe slujbașul său, ce dăduse din umeri, spunând că de mult ceruse înmulțirea gărzilor, dar că nimic nu se făcuse pentru aceasta.

Numai că monarhul se înșela crezând că cei trei năimiți voiseră banii messerului și nu viața lui. De unde să știe Prea Luminatul că zurliul, nebunul, se apucase a umbla prin târg după muieri streine, că strica rânduiri de case și ieșiseră bărbații să-l termine. Frumos cum era, putred până la măduvă, Ottaviano numai ce se uita la vreo fată sau femeie și acelea umblau ca bete pe urmele lui. Bea nopțile până târziu pren tavernele de la margeni, cu lăutarii, și petrecea și spunea vorbe urâte. Încetul cu încetul totul se afla, dar cine să îndrăznească să-l părască

Princepelui, ce se știa că e omul de taină, ce-l are în mână, femeia și exaporitul său...

Într-acel octombrie galbin, plin de rod, monarhul îl luase cu el pe la moșii, uitând necazurile și pricina acelui atac. Umblau pren țară. Pe câmpuri și pe drumuri, spre schele și pe la magazii, plezneau carele de saci. Se aduceau grâul verii, dijma oilor, zeciuiala de pește și la pomăt, turme întregi de porci umpleau aerul de strigăte, vitele băuneau spre staulele domnești. Se încheiaseră socotelile vămilor, umblau slugile cu catastifele sub braț, parcă apucate. Ici și colo răsunau bicele pedepsitoare și se auzeau vaietele muierilor cu mulți copii ce nu putuseră să plătească cât era de trebuință. La crame se trăgea vinul în linuri și tot văzduhul mirosea a tămâioasă, era un belșug în toate ce prevestea și a doua domnie, tot atât de bogată și plină de fapte puternice. Dinspre ocne soseau căruțele cu sare, mânate la Brăila pe vase, era vremea cea mai plăcută domnitorului, când simțea toată puterea pământească și dumnezeiască asupra supușilor săi. Călăreți de taină duceau plocoanele unde trebuiau, belșugul acela se revărsa și spre afară. Sataralele și mâncăturile, luate uneori cu sila se făceau bani grei la menzil schimbați prin misiți și zarafi. La carvasaraua domnească nu dormea nimeni, ziua și noaptea. Nemernicii erau sucăliți de oameni ai agiei, nu scăpa nice pasărea din cer fără să plătească ceea ce era de trebuință. Datornicii erau bătuți la falangă și mai scoteau, hoții arși cu fierul roșu, Bucurescii miroseau a carne prăjită, a pepeni și a fum. Soseau și banii luați pe vânzarea slujbelor, mânuiți de mâini dibace și strecurați în buzunarul marelui vistiernic Dudescu, ce știa a arăta Princepelui recunoștința sa, la o sumă bună. Mergea moara dracului fără oprire într-o mare și neoprită vreare. Gelapii treceau barierele cu vitele lor, umplând ulițele de mugete și baligă, erau niște nopți coapte ca o bubă, pline de miroasme și taină, răsunau împușcături din întuneric, se auzeau svonuri, lumea petrecea nebună, se făceau

nunți și lăutarii erau cărați cu roaba pe la bordeiele lor, după zile și nopți de istov.

– Cine spune că poporul meu nu petrece? întreba Princepele, auzind toate acestea.

Messerul râdea mânzește și asculta trapul cailor care-i duceau din loc în loc. Se făcuse parcă mai frumos, avea un chip livid, scurs de vicii și ochii aceia albaștri parcă se mai întunecaseră.

După vreo trei săptămâni se opriseră amândoi la Mogoșoaia, privind munca unor oameni ce strânseseră cenușa pădurii arse în noaptea de pomină și plantau o livadă de piersici delicați aduși de cine știe unde.

– Ce fac? întrebase messerul.

– Acoperă ceea ce a distrus focul purificator.

Stăteau amândoi în loggia de piatră și priveau nemișcarea lacului plin de un stuf pălit. Soarele unei dimineți de sfârșit de toamnă mângâia vag locurile. Mirosea a vrană, a strugure strivit. Bucătarii coceau pâinea cea de toate zilele, se zăreau focurile și trupurile lor despuiate în fața cuptoarelor. Se ivise de undeva, dumnealui bi vel vornicul Ștefan Pârșcoveanu, mic, iute, slugos ca totdeauna, plin de anatefterele în care erau trecute gloabele și haiafeturile domnești.

– Ce-i? întrebase Princepele.

– Are Măria Ta vreame?

– Mai încolo, iubite bi vel vornice.

Era urmat de trei ispravnici, toți cu pecețile și călimările în brâu, gata să dea socoteala de cele lucrate preste an.

Într-o clipă pieiră și-i lăsară singuri.

Un ceas sau două nu spuseră nimic, privind numai la acei robi ce strângeau cenușa fostei păduri, grămăjoare, grămăjoare și săpau cu grije alături, așezând puieții în gropile proaspete.

– Va fi întru amintirea unirii noastre, zisese moale monarhul, fără să-l privească pe celălalt.

– Când vor da primele fructe vom mai fi împreună? întrebase șiret messerul.

– Dar cum? se mirase celălalt.

– Cunosc capriciile Domnilor și ceea ce face puterea din ei.

Se stârni un vânt iute ridicând praful de cenușe și aducând miros de ars. În curte scârțâiau care doborâte de greutate, se auzea un bufnet de saci spre magazii și glasuri amestecate.

– Îmi place toamna, spusese Principele. E un anotimp vital, al puterii și al bogăției.

– Dar ești oare bogat? întrebase Ottaviano.

– Cât poate fi cineva bogat prin aceste locuri...

– Domnitor asupra unor bordeie! zisese messerul batjocoritor. Ți-ar trebui o țară sau o cetate, nu un stobor de sate păgubite.

– Să taci, că-ți retez limba cea afurisită!

Și se certaseră într-un minut. Dar iute le trecu.

– Ce-ai vrea să fac? întrebă în cele din urmă Principele simțindu-se singur dintr-o dată.

– Ți-am mai spus. Trebue să-ți dovedești ție însuți puterea...

– Vorbești prostii...

– Nu vorbesc prostii. Dacă ai fi citit măcar cărțile acestor locuri ai fi aflat.

– Ce vreai a spune?

– Ce-a rostit gura mea...

Îi arătase o cărticică.

– Asta ce mai e?

– Hronicul lui Chesarie Daponte. Să-ți citesc? N-au trecut o sută de ani de la întâmplările ce vei afla...

Deschise și deslusi din grecește cu vocea lui proaspătă: *„Se turcește Ienache Capi-Chehaia și se face chiugiuc tefterdar... Pe acest Ienache când s-a înfuriat împăratul pentru răsvrătirea lui a poroncit să-l preumble împreună cu alți capi-chehai ai lui în piață cu Ghel-Mumia și după aceia să-i scurteze de cap. Atunci Vizirazemi, fiind prietin cu Ienache i-a dzis că dacă s-ar turci ar putea să mijlocească pentru el să-i scape viața sa, dar pentru alții nu poate...“*

– Destul! poruncise Principele, ce să înțeleg?

– Umblu, aflu, vreau să-ți spun. Nu ai de ales. Ori îi scurtezi, ori vei pieri. Zice lumea că alți boeri râvnitori vor să-ți urmeze în scaon, că au bani mai mulți...

– Nu-i adevărat. Aș ști...

– Dormi, Magnifice, iartă-mă că ți-o spun...

Fața Princepelui se înnegrise.

– Nu-i adevărat!

– Și dacă o s-o afli mai încolo?

– De la cine?

– Știu eu? Nu cobesc...

– N-o să am milă!

– Să nu fie prea târziu!

Aceea fusese prima întunecare a acelei strălucite zile de belșug.

– Trebue să vii tu ca să-mi spui toate astea?

– Am fost trimis!

Monarhul l-ar fi biciuit, dar se stăpâni. Iar delira sau cine știe? Rupse mătăniile în pumn și-l chemă pe vel vornicul Pârșcoveanu cu o bătaie de palme.

– Atunci eu mă duc, spusese Ottaviano.

– Da de unde! Stai să privești la treburile cele domesticești. Și în timp ce ei îmi vor spune ce-au mai strâns și-or socoti, tu să-mi mângâi urechile cu știința ta. Pentru asta te plătesc...

Messerul rămăsese.

Se arătară iar ispravnicii, cu condicele lor. Dumnealui bi vel vornicul Pârșcoveanu trase călimările și o masă pregătită și începu a citire sumele scoase la vămi, la prisăci și la iezere. Erau numai cifre moarte, Princepele asculta cu o ureche distrată. Se înșirau textele anaforalelor domnești pentru ocrotirea pădurilor, ale prădalicelor – să fie să nu fie – și pentru care sumă, acturile de danii domnești pentru besearici și mânăstiri, precum și averile lor crescute, spre știința sa ce trebuia să coprindă totul.

Slugile aduseseră talgere pline cu mere sunătoare și alune. Cupe cu vin așteptau alături. Nu gusta nimeni până la încheierea socotelilor, dar trebuiau să fie...

Ispravnicii asudaseră citind:

– La mânăstirea De un lemn au crescut satele de la 13 la 17, au trei mori, nu una ca mai an, un munte și cinci vii. Cu bani buni au cumpărat și o braniște pentru vânat din care se cuvine să dea Domniei Tale 300 de iepuri și 200 de pielicele de vulpe, au oi și miere, ceară și porci den care se cuvine mai mult la anul pentru haznaua noastră.

– Strânge-i atunci bi vel vornice, ce mai aștepți?

– O să-i strâng, Măria Ta, dar cum?

Princepele lăsase mâna lui flască într-un talger și luase un măr. Ottaviano mușcase și el dintr-unul, rotund, mare și roșu ca o inemă.

Aerul se umplu de parfum.

– La curăturile de fum sunt strânse peste 470 de care, avem 810 burdușele de brânză, o mie și patru sute de burdușele de cașcaval și 230 burdufe de vin...

– Negustorii au dat postavele de trebuință?

– Au dat, Măria Ta.

– Bine, mai departe...

– Cele 83 de sate domnești au lăsat preste patru mii de găleți de grâu, ceea ce face...

– Ai zis ceva? îl întrebase Princepele pe messer care tăcea.

– Nu, mă gândeam numai la filosof: *Nu numai că toate lucrurile sunt întru Dumnezeu, dar toate lucrurile care există, cu atât mai mult cu cât sunt întru Dumnezeu și purced de la el, cu atât nu sunt decât o singură faptă...*

– Frumos grăește, bi vel vornice...

Ispravnicii, ființe nemernicești de la cancelarii, trăite numai între țifre, fără să aibe habar de Platon, încurcaseră catastifele.

– Ce v-ați uluit așa? îi certase Princepele cu moliciune, mândru că ține lângă el o ființă ca a messerului, ce știa să-i îndulcească această caznă a socotelilor...

Cu greutate trecură la adunarea plăților meșterilor cojocari ai curții, croitori și potcovari. Erau sume de nemic, dar trebuiau adunate, rânduite, să nu iasă pagubă, că fiecare suflet avea preț.

– Au scumpit fierul, au scumpit potcoavele sau ce fac ei acolo? întrebase mai încolo monarhul.

– Nu, Mărite Doamne, dau au fost și pagube...

– Bine...

Și măcelarii costau destul, hotărî să-i mai împuțineze. Pe urmă află că torcătorii de lână străduesc cu laudă și le mai lăsă ceva în taler. Olarii aduceau și ei binișor la târguri, se făcuse economie la văpsele și la lut, când ajunseră la treaba sladnițelor de bere, o ușoară mânie îl cuprinse pe domnitor.

– Aud că nemții aceia cer cât nu li se cuvine. Ce să înțeleg din necugetarea lor?

– Alții nu-s...

– Să găsiți, ori ce treabă aveți?

Tăcuseră cu toții. Principele aruncase jumătatea de măr pe care o avea în mână și luase un pumn de alune. Nu știa de fapt cât păgubea, dar îi plăcea să arate că află totul. Messerul surâse.

– Să faceți o condică de răfuială cu ei și să-i luați din urmă! Hotărî în cele din urmă.

Apoi trecură la veniturile schelelor trecătoare, socotiră para cu para cât i se cuvenea lui, Prea Măritului, pentru arderea fiecărui cuptor de pâine și fu mulțumit de cele aflate. Mămularii îi înșelau și el o știa bine, dar trebuiau puși spionii agiei, să-i afle și să-i dovedească pentru a-i scutura și mai bine și a lua tot ce era al lui. Sigilarea cepurilor se făcea pe ochi și pe sprinceană, el, bi vel Vornicul Pârșcoveanu, ce avea de zis?

– Eu socotesc, Măria Ta, dar mai scapă!

– Să nu scape...

– N-o să mai scape... promise cu gura pungă, mirat în sine de această nouă lăcomie, care lui, slugă credincioasă, nu-i mai lăsa nimic.

Trecură apoi la venitul morilor, al poenilor și prisăcilor. Sumele erau frumoase, îl mulțămeau, spre liniștea ispravnicilor. Până aceia socotiră ceea ce câștigaseră de la birul zalhanalelor, Principele glumi cu messerul:

– Ce spui, iubite Ottaviano, de trebile acestea obișnuite, vulgare?

– Când a fost zămislit omul, era înger de fapt, faptele l-au prăbușit la trup și la spirit...

– De ce?

– Pentru că Dumnezeu l-a învelit în carne.

– Și de ce-ar fi făcut-o?

– Pentru că a dorit să afle. Vreau să știu binele și răul, spunea el, dar această sete de a cunoaște nu era decât foamea unei bestii...

– Mă mâhnești...

– Tu de ce socotești câți porci ți se cuvin și câte vite?

– Ca să trăiesc!

– Nu, ca să ai puterea.

– Iar ne certăm?

Messerul nu-i răspunse. El nu putea răbda să stea mai mult de un ceas lângă acești oameni cu condici. Ar fi vrut să plece, dar trebuia să-l amuze pe Principe. De la sosirea sa mutul acela cocoșat, mic la stat și caraghios ofta pren unghere. Într-un fel se simțea un bufon și voia să se răzbune.

Socoteala nartului era încurcată, slugile domnești se bâlbâiau, îi apucase o frică, dar Principele era pornit, avea chef să discute.

– Domnii, ca zeii, sunt viziuni ale atributelor eterne sau nume divine, care atunci când sunt ridicate la rangul de zeități, devin distrugătoare pentru omenire. Ce-ar trebui să facă?

– Ar trebui ca ele să fie slugile, nu stăpânii oamenilor, spune careva, dar asta este o gândire de om slab.

– Poate că nu ai dreptate. Dacă ei ar aduce sacrificii Omului ar dobândi mântuirea...

– De care mântuire ai tu, Magnifice, nevoie? Să lăsăm vorbele. Fă ce-ți spun. Arată-le că ești puternic și dovedește-o!

– Nu-mi ajunge câtă putere am?

– Ți se pare că ai putere. Ți-am spus, dacă va veni unul cu o sută de mii de taleri mai mult, puterea ta se va șterge...

Bi vel vornicul Pârșcoveanu trecuse la darea orzului și-a ovăzului, care-i mai luă un ceas monarhului. Veniră socotelile pentru turmele transhumate și chivernisirea pentru sulgiul oastei. Aici se ducea mult, nu putea să se grăbească. Ottaviano mânca liniștit al doilea măr, arătându-și dinții. Săpătorii umpluseră livada cu piersicii cei acoperiți la rădăcină cu cenușa vechei păduri. Aerul se împânzise de ramurile lor tinere ca nește coarde, roșcate și viorii în acel amurg ce se lăsa peste locuri. În apele zăcute ale Mogoșoaiei începuse a sări peștele viu, ca niște pumnale. Era frumos, odihnitor, vechi de când lumea. Trudnicele ființe își strângeau uneltele și se sfiau știindu-l pe domnitor în cerdacul de piatră. Abia pășeau să nu li se audă pașii desculți. Pietrișul răsuna sub cozile paonilor ce începură a se striga. Messerul ar fi vrut să fugă undeva, departe de slujnicarii ăștia asudați, mirosind greu, dar unde să pleci când spiritul înaltului om trebuia mângâiat?

Birul breslelor mai luă câtva timp Princepelui. Monarhul vru să știe dacă i s-au trimis șoimii de vânătoare, de mult promiși și când află că îi aduseseră ceru ca nu peste mult timp să fie încercați.

– Sunt paseri mândre, spuse. Îmi plac, au cruzimea mea.

Messerul iar râse fără să se stăpânească.

– Te lauzi, Magnifice!

Bi vel vornicul Pârșcoveanu înghețase cu catastiful lui cel mare în poale.

– O să ți-o dovedesc...

Era prima făgăduială pe care i-o făcea și cuvântul domnesc trebuia să fie lege.

Ispravnicii socoteau acum scutelnicul mânăstiresc.

– Sfinții părinți cer să lase mai puține ocale de ceară, mierea vor a o împuțina, dar putem noi, Doamne?

– Să-l strângă pe Dumnezeu cu rugăciunile lor și acela să le dea mai mult, noi nu avem milă!

Principele era mai bine dispus, avea chef să-l facă să petreacă pe messer, ce nu mai asculta cu urechea lui profană, bucurându-se că legile creștinești sunt batjocorite.

Până socotiră și catastiful de cisle, monarhul mai zise:

– Nu spunea Proclus: mintea însăși de n-ar fi avut ochi, ar cere ochi, pentru ca să poată pricepe lucruri din afara ei și ar face legi ea însăși?... La ce-mi trebuesc toate acestea? Vreau să știu, atât, dar îmi folosește? Messer Ottaviano, vorbește-mi despre lucruri eterne. Ce zice înțelepciunea cărților tale?

Se ridicase și îi ridicase și pe ispravnici în picioare, făcându-le semn că terminase cu ei. Aceia se mistuiră în seara de toamnă pe scări. Se aprinseseră focuri de frunze uscate și văzduhul fu împânzit de fumuri mirositoare. Principele luă un măr din talger și-l privi:

– Stăm pe o îngrămădire de pământ. Fapta noastră e rotundă ca acest măr? Du-mă prin grădină. Ține-mi brațul și spune-mi cuvinte frumoase...

Ottaviano îl luă de braț și coborâră. Lumina amurgului era ca mierea.

– Într-o descriere a globului arhetip se spune că voința eternă a lui Dumnezeu privindu-se pe sine și nevăzând nimic decât pe sine și-a pus sieși capăt; și astfel începutul încheindu-se cu sfârșitul, au format un cerc numit globul...

– N-au spus-o și Paracelsus și Agrippa?

– Inițial ideea se găsește în Suso. El zicea că ochiul esențial al lui Dumnezeu, privind în sine însuși și nevăzând nimic decât pe sine însuși, se constitui în începutul și sfârșitul său, pătrunzându-se și contopindu-se. Acest lucru a format Globul Eternității care nu e nimic altceva decât dilatarea Ochiului Eternității din Centrul Circumferinței.

Pe urmă vorbiră despre făpturile Apocalipsului, și despre erele lumii în viziunea lui Ezekiel, până se lăsă întunericul, numai și numai ca Princepele să uite murdarele socoteli ce-i întunecaseră ziua, mai întâi cu bucuria acelui belșug și pe urmă cu plictisul de a fi silit să trăiască atât de lumește, între hârțoage și condici, cot la cot cu cei ce-l slujeau...

PRAZNIC DOMNESC

Într-o seară din primăvara următoare, Princepele chemase pe comisul Velea și-i ceruse să-i pună caii la trăsură, c-ar fi avut așa pohtă să se primble puțin prin Bucuresci, să mai lase cele saloane și cămări și să vadă singur cum își dorm supușii somnul. Orașul zăcea sub grădinile lui grele de frunziș, se răcorise vremea și dinspre marginile sale veneau arome necunoscute. Pe masalagii îi lăsase, carâta era păzită doar de doi arnăuți și de surugii înarmați. Era târziu, când toți dormeau și praful se așternuse în scocurile lui, doar gârlele gârâiau moale pe sub podurile de lemn, cernind timpul într-o tăcută, neștiută măcinare.

– Să mergeți domol, spusese monarhul, trăgându-și mai bine hainele pre el, înfundându-și fața aspră în gulerul de samur. Remizele, grajdurile și curțile păreau pustii. Trecuse și ceasul slujbelor de seară, țiganii robi se mistuiseră sub acoperișuri. În preajma bisericii despre Doamna, mai ardeau opaițe moi, cu o lumină jucăușe și se auzea un glas pustiu, de femeie. Casa domnească, pe stâlpi scunzi de piatră, răsuciți, părea că e părăsită. Pe acoperișurile ridicate din șapte și din nouă, șindrila strălucea în pișcătura lunii. Prin deschizătura ușii paraclisului, se târau lumini șovăitoare de lumânări.

– Cine au uitat să stingă? întrebase mânios Domnul îngrijorat, au nu sunt de ajuns câte focuri au isprăvit Bucurescii?

– Se priveghează un mort, Măria Ta, zisese comisul Velea, ce sta la spatele înaltei sale persoane, veghind împregiurimile.

– Bine, să fie cu fereală și grijă, că nu-mi trebuesc scrumuri în curtea mea.

Din fugă, Princepele se mai uitase o dată la meremetul caselor domnești zăcând într-un întuneric ce ascundea arhitectura sa vagă și neterminată. Palatul era întunecos și prost luminat, părea mai curând un loc pe cale de desăvârșire cu bani mulți și cu muncă a țiganilor de dârvală, cu adusul meșterilor greci de la Stambul, cu punere de alți pălimari și mermer. Mai lipseau și alte fântâni necontenit curgătoare, la care Vodă visa de multă vreme, pentru că înfrumusețata zidire mereu fusese părăsită sau arsă sau umplută de sângele Domnilor ce aici locuiseră cu ai lor, copii și neveste, iute și pe rând părăsind mărețul loc.

– Ar mai trebui făcută o scară cum a fost cea aridicată de arhitectul Spiridon Macri de la Italia, zisese Princepele peste umăr comisului Velea...

– Altă cheltuială, Măria Ta. Fără zece pungi cu galbini, dacă nu mai mult, nu se mișcă nice un meșter zidar, că de meșterul ăsta ce să mai vorbim...

– Trebuiește, Veleo! Cu cât urci mai multe trepte până la Divan, cu atât crește respectul, că noi aice, pe ghiață trăim...

– Știm, Doamne, înțelepție să fie că vine și restul...

– Am nevoe de bani și oamenii mei sunt slabi, ei sub haine țin o inemă, uitând că sluga Domnitorului trebuie să nu simțească!

– Drept agrăește Luminăția Ta...

– Baș beșliu Ahmet trece mâine în taină pe la Curtea noastră și nu de sănătate ne întreabă. El are treburi politicești la Iași ce și pe noi ne privesc...

– Se întunecă mintea mea, Doamne...

– Să nu se întunece, comise, am să-i scutur pe boeri în Divan și dacă s-o simți nevoia am să-i și scurtez...

Principele spunea toate astea tocmai pentru că știa că dulcea gură a slujitorului său le-o va mărturisi celorlalți mâine dis-de-dimineață la luatul cahfelei, făcându-i să le piară pohta de a mai întârzia cu întăritul huzmetului, ceea ce l-ar fi scutit pre el de a mai spune vorbe grele și când era de trebuință și când nu...

Trăsura lăsase casele coconilor în urmă, trecuse de chioșcul de piatră învăluit în iederă pălită și apucase spre turnul de la nemți. Jos, dincolo de fiarele îndoite ale cremenalionului și ale pușcăriei zapciilor se auzeau murmurele seimenilor ce atunci schimbau gărzile. Surugiii apucaseră spre poarta dinspre Podul Calicilor, pe unde nu era lume multă la ceasul acesta târziu. În geamurile logofeților și ale hătmăniei nu ardea nici o lumină. Pe galeriile de lemn nu se mai auzeau pașii slugilor și în foișoarele de la intrare băteau pasul arnăuții, privind în curtea luminată de lună. Porțile fuseseră date de perete și înainte se zăriră ulițele Bucurescilor.

Principele îi spusese din vreme comisului Velea pe unde s-apuce: să ocolească drumurile cu chioșcuri de stăteau în priveală, să o ia spre gura Păscăriei, spre prăvăliile Vladului, către bisearica Sfântul Ioan din podul Beilicului și pe urmă îndărăpt spre Bărăție, către hanul lui Piper, de-acolo s-o apuce pe ulița ce mergea de la consulul nemțesc până la Ghiiulolo, pe ulița marchitanilor, până la hanul lui Filaret, trecând două poduri de lemn peste Gârlița, până la casa lui Ianachi Moruzi, unde avea o întâlnire de taină. Drumul era ocolit taman pentru a înșela pe careva de ar fi vrut să știe încotro mergea Principele și ce treburi încurcate descurcă el după miezul nopții acesteia.

Zidurile albe, date cu var proaspăt, ale caselor ascunse dincolo de grădini, luceau stins în lumina palidă a nopții. Cișmelele Bucurescilor, cu șirurile lor de urloaie, erau oprite sau stricate. Suiulgiul nu fusese de mult plătit cu cei 60 de taleri ai lui și-și luase câmpii, lăsând orașul fără podoabele sale cele mai de preț. Din optsprezece cișmele mai clipea una: cea de la baia mitropoliei de care se îngrijea un călugăr nebun ce aiurea învățase să umble cu tulumbele de la prundul Dâmboviței.

Sacagiii aduceau apă taman de la cișmeaua lui Filaret, pentru că aceea scursă pe olane de la Giulești cu mare cheltuială pentru a adăpa obștea cu apă curată, limpede, mai ales la vreme zlotoasă când poșirca ce se scurgea între malurile de pământ era turbure și avea necurățenii. Trecuseră de casa lui Hagi Moscu, trăsura apucase pe o uliță veche și plină de praf. Lătrau câinii și din salcâmi cădea un miros greu. Și pe aici se ascundeau sub șindrile odăi bogate de dreapta și de stânga, cu tinzi în cruce și cu sala mare, de colo până colo, împodobite cu lavițe, cu talere de cositor, garafe și pocale. Sub aceste coperișe complotau boerii lui visând la alt domn, aici se încheiau pacturi secrete și legăminte călcate la primejdie. Sub fiecare polog domneau dorințe și ambiții nemăsurate, stinse numai de nemoartea somnului plin de vise umplute cu groază și plăcute făgăduieli. Pe divanele lor moi pe care se fuma, se sta la taifas, și se drăgosteau tinerii și mai bătrânii, se aduna lumea aceea, lui streină, plină de dușmănii și enterese. Beciurile și podurile ascundeau taine ce oamenii lui de la agie abia le miroseau, mai mult bănuindu-le decât știindu-le. Pe cărămizile puse în muchi se frecau papucii de safian și se târau pași tainici de vânzători. Fumul albastru al ciubucelor și aroma cahfelei nu părăseau acoperișurile și tavanele spoite sau înfrumusețate cu picturi stângace. Casele aveau scosuri în toate părțile și sacnasiu. Ferestrele priveau spre trei părți ale lumii, semn al fricii și al prevederii, pentru că într-un astfel de oraș și într-un astfel de loc, trebuia întâi să-ți pregătești fuga pe neștiute. Casele se și locuiau, dar erau mai mult un loc între două plecări unde mai găseai femei și dulcețuri, vorbe și făgăduieli nemaipomenite. Câteodată, duși din odăi, stăpânii acestor curți și ziduri nu se mai întorceau. O istorie sângeroasă și nesigură îi învățase pe toți cu trădarea și cu ascunderea gândurilor. Din ocnițe și pe după stucaturi vorbele scăpate din gurile slobode, lângă locurile ferite, soseau în urechi curioase ce în alte încăperi ascultau. Vorba costa în acest oraș al deliciilor, numit de mai vechii oameni când Hilarii,

când Bakurii, când Bukurlii, când Hilariopolis, vestind în aceste versete plăcerea, râsul și nepăsarea, dar cel mai ades o moarte neașteptată. Streșinile scoase în afară cu jumate stânjen, ascundeau ferestrele prin care ochi curioși pândeau ulița fără să fie văzuți. Dincolo de zidurile cetluite se ridicau ziduri bolovănite, înalte și groase, păzite de foișoare în care vegheau ziua și noaptea paznicii. Câte două rânduri de uși de stejar, încastrate cu piroane, opreau drumul grăbit al nepoftiților. În ferestre înflorea fierul împletit de către meșterii țigani, dibaci în încovoierea și supunerea lui după trebuinți. Chei mari, ascunse, deschideau târziu. De sub portalurile de la intrare răzbea un miros de oțet ce te punea jos venind din cămările pentru pazarghidean, anume alcătuit pentru timpul ciumii. Din pridvoare, pe galeriile de lemn pași tainici se retrăgeau la vreme spre paraclisurile aflate în coasta caselor. Sub tavanele de stejar se puneau la cale hicleniile cele mai alese și neștiute. Pe covoarele neprețăluite de Agem și de Ușak, pe rogojinile fine de India, călcau strimfii boerilor vânzători. Macaturile și perdelele groase de mătase de Alep și Damasc ascundeau slugi cu băgare de seamă la cele ce se spuneau și putea să mai scape stăpânul casei, ce iute erau trecute pe hârtie și apoi citite de ochii Princepelui ce cu mizeria asta omenească a pârei se hrănea pentru că altfel nu putea să stăpânească. Sub policandrele aurite, între valurile de lumină ale marilor oglinzi de Veneția dansau femeile cele mai frumoase ale acestui colț blestemat de pământ, fiice sau neveste de voevozi maziliți, decăzuți din rangurile lor boerești, dar tot mai sperând la minuni ce nu se mai îndeplineau. Sub tavanele împodobite cu girandole și pe scaunele legate în piele de Cordova, rezemându-se de rafturile cu cărți rare, ceasloave învăluite în capră și sub candele roșii se auzeau în șoaptă cele mai îndrăznețe cuvinte rostite de gurile pohticioase ale jupânițelor ce nu numai că spuneau ce au de gând să săvârșească după cele ce vor vorbi, dar și arătau cât se putea pieile lor macerate de parfumuri grele. O turbure, o grea nerușinare stăpânea casele

și încăperile. Divanurile erau pline de trupuri răsturnate și odăile se aprindeau de priviri pohticioase. Sâni albi cum era marmura de Carara suspinau prefăcut sub vălurile de mătase străvezie, în mâinile lungi sunau șiragurile de mătănii a pocăință, dar ochii codați și văpsiți promiteau flăcările iadului. Pietrele uscate luate între degete grăbite și mișcătoare aveau un grai al lor. Peste nepăsarea celorlalți sau sub ochii soților bătrâni, nevestele puneau la cale întâlniri tainice în locuri depărtate. De sub evantalii izbucneau lumini din diamanturi, mărgăritarele și aurul vorbeau despre plăcere și lene, despre îmbrățișări scurte și înfricoșetoare, de ruptul urechilor cu dinții lacomi ai jupânițelor ținute în dârdora măritișului și înșelate că le venea ceasul ce mereu se amâna. Bărbații făceau politichia lor încurcată mereu umplând cu tutun ciubucurile de iasmin și aruncând fumul în aerul odăilor. Princepele știa aceste saloane, de aici și de la Stambul, de pe vremea cât râvnise la tronul ce cu greutate și primejdie îl dobândise și, tocmai de aceea, casele îi erau acum ca niște dușmani ce ticluiau și puneau la cale nevisate mârșăvii. Sub acoperișurile lor curgeau vinuri nemțești și franțuzești, vinuri spaniole sticlind în pahare ca oțelul de Toledo, vutca și rachiul. Mințile se aprindeau, dorințele de asemenea și un val de ură creștea din invidie și speranță, ducând până sub porțile palatului lui un preș nevăzut de nenorociri viitoare. Vorbele messerului lucraseră. Trebuia să vegheze, să se pună bine cu streinul și să știe mai ales totul: ce gândeau acești oameni nevăzuți ce una spuneau zioa în Divan și alta uneltau acasă, cu prietenii și neprietenii.

*

Trăsura opri pe neașteptate. Ajunsese în fața casei boerului Ianachi Moruzi, după o înțelegere de mai demult. Porțile erau date de perete și surugiii potoliră caii. Princepele coborî. Slugile cu capetele plecate îi arătară drumul. De pe o scară, gazda surprinsă că nu-și controlase bine ceasornicul englezesc cobora nădușind.

– Fii bine venit, Măria Ta.

Pătrunseră amândoi într-o odaie de sub treptele de lemn de cireș și Ianachi Moruzi închise bine ferestrele. Era un bărbat cam de 60 de ani, înalt, dugos, cu o barbă albă strălucitoare. Capul ras lăsa să se vadă perii aspri ce făceau mândria unui om ca el.

– Ne-aude careva?

– Nici pasărea din cer, Măria Ta.

– Atunci e bine. Iată de ce am venit. Îmi ești om de trebuință. Mâine trece prin Bucuresci Strălucirea Sa baș-beșliul Ahmet. Are treburi la Iași...

– Știu ce fel de treburi. Întunecate treburi...

– Soarta domnilor nu-i la îndemâna prostimii și trebue să știm să primim ce ni se cuvine...

Princepele își scosese cuca și o așezase lângă el pe un scaun împodobit cu pietre de matostat ce aruncau raze ca niște ochi. O lumânare ațâța pietrele și le făcea să agrăiască în limbajul lor mut.

– Și mai bine este, Măria Ta, a știre să ne ferim...

– Oamenii mei i-am trimes la Giurgiu să-l întâmpine pe Ahmet. Sosește în taină, mâine pe seară. Nu vrea să se știe că a fost pe aici. Îl ții în beilic la tine până a doua zi, când îl aduci la palat sub pază bună, că am a-i cere ceva. Vreau să-l înduplec și să-mi spună cum mai e vântul pe la Poartă, și ce gânduri are Strălucirea Sa, Sultanul, în ce ne privește...

– O să te coste, Măria Ta...

– Totdeauna m-a costat. Viața nu-i de pomană, cine nu știe asta, iute și-o pierde...

– Păi, nu? Înțelept ești, Înălțimea Ta, deie-ți Dumnezeu sănătate...

– Așa că îndoapă-l, lasă-l să mănânce și să bea, aibi grije și de niscai copii depravați, dintr-aceia, ținuți de greci, care mult îl desfată când are trebuință...

– Știu ce am de făcut, Înălțate Doamne...

– Vrei bani pentru vreun dar, cumva...

– Bani am, Măria Ta...

– Știu, dar e bine să-i sporești și nu vreau să te păgubesc...

– Mi-i scot eu, n-aibe Înălțimea Ta grijă...

– Sosește cu imbrohorul și cu un capugiu. Ca să nu le vină vreun gând rău până la trimiterea haraciului, dă-le câte șase cai, cu tacâmuri, din cei împărătești de-i ții parcă cu flăcări în grajdurile domniei tale...

– Și cele de trebuință. Am înțeles, Măria Ta. Să n-aibi nici o teamă. Vor fi mulțămiți. Bani am să le scap în largile lor buzunare și o să-i mai trag și de limbă, să văd ce ascund în capetele cele nerușinate...

– Bine faci, acuș mă duc că nu vreau să știe nimeni că am fost la tine.

– Mormântul grăește, Doamne?

– Ți-aș fi spus la Divan cum este treaba și socotința, dar acolo era prea multă lume și nu-mi place. Unde mai pui că e și o noapte blestemată de n-am să pot dormi.

Își strânsese giubeaua albă, trăsese hangerul cu briliante mai pe șold și se ridicase fără să ducă la buze măcar ce era pe masă. Gugiumanul de samur fâlfâi între ei a pornire.

– Ai tăi ce mai fac? Sănătoși? mai întrebă monarhul ca să nu plece fără o vorbuliță ca lumea.

– Mulțumesc lui Dumnezeu, bine...

– Și prietenii dumitale ce mai șoptesc?

– Vorbe, Măria Ta. Ar trebui să-i mai strângi nițel, să nu creadă că e numai pace pe lume...

– Nu avea grije, mă duc...

Și ieșise. Afară parcă era și mai răcoare. Venea vara cea capricioasă, cu ploi și călduri, mereu neașteptată. Se urcă în trăsură și făcu semn surugiilor. Ianachi Moruzi îi mai sărută mâna o dată până a nu porni caii...

– Nici o grijă, Măria Ta. O să fac cum ne-a fost înțelegerea.

– Nici la ai tăi să nu spui, că muierile știi cum sunt.

– Pe nevastă-mea am trimis-o cu copiii de mai dimineață la Potlogi. Nu mi-am oprit decât slugile de trebuință, cele mai de credință ce până acuș nu m-au vândut...

– Bine ai făcut. Noapte bună...

Trăsura dispăruse într-un nor de praf și porțile se închiseseră în urmă-i. Principele căzu iar în gândurile lui. A doua zi avea treabă cu un sculptor, Schmutzer, pe care-l tocmise pentru sălile cele noi ale palatului și se gândea dacă actul încheiat pentru 3 000 de taleri nu era prea piperat. Acela se învoia să facă 46 de figuri barileu, deasupra ferestrelor de sus a noii spătării, 29 de figuri rotunde deasupra ferestrelor de jos, în altorelief și 5 figuri rotunde la fereastra de la balcon a iatacului Doamnei, văpsite toate cu văpsea de ulei. Mai erau de ridicat împodobirile interiorului, muncă nu glumă, așa că, la drept vorbind, nu strica banii degeaba. Sănătos să fie și să stăpânească tot ce i se cuvenea. Așa ar mai fi trebuit tocmit și un grup de statui, niște balcoane și portaluri, dar vistieria trebuia acum să facă față cerințelor sporite ale stăpânului de la Stambul ce-și trimisese emisarul negru încoace, ca să-i arate ce-l aștepta și pe el dacă n-ar fi îndeplinit dorințele Padișahului...

O neliniște turbure îi stăpânea sufletul. Se afla în ceasul de cumpănă spre cea de a doua domnie. Principele reintră prin poarta cealaltă, poarta de jos, cum fusese învoiala comisului Velea cu seimenii, ca să nu știe dreapta ce face stânga.

Curțile păreau de tot părăsite. Monarhul urcă scările din dos spre iatacul său, cătând să nu facă zgomot. În prag îl întâmpină Doamna ce somn n-avea, simțind și ea că ceva nu-i cum trebue.

– Nu dormi? o întrebă, sărutându-i obrazul rece și mâna vânătă.

– Cum pot dormi, când Măria Ta te frământi?

– Nu-i mare lucru. Am avut o treabă. Mâine trece spre Iași baș-beșliul Ahmet. Trebue să-l țin o zi și să vorbesc cu el, făgăduindu-i ce-i cere sufletul...

– Bine faci, înțelept ești, Doamne, ajută-te cel de sus...

– Acuș ar trebui să dormim puțin, nu?

– Eu mă mai rog, cu îngăduința Măriei Tale...

– Cum vrei...

Era târziu, deasupra Bucurescilor umbla o lună rătăcită, mică și covrigată ca un cosor de aur...

*

În urmă cu o săptămână un logofăt de taină îi adusese Princepelui o scrisoare de la baș-beșliul Ahmet care suna îngrijorător:

„Ca unul care am simțit totdeauna urmările bunăvoinței Măriei Tale față de mine și temându-mă ca treburile între cele două Curți, a Măritului meu stăpân, Sultanul, și a Măriei Tale, să nu se mântuie prin vreo ruptură în împrejurările de față, văzând primejdia la care trebue să fiu supus prin aceasta, eu îndeosebi, dacă ar afla Măritul Sultan că am de gând a-ți da de veste despre primejdiile ce te pândesc, îmi iau îndrăzneala să te rog a mă primi fără știința cuiva la trecerea mea spre Iași pentru a vorbi dimpreună despre cele mai neprevăzute trebuinți ale Măritului meu stăpân, ce te privesc și pe Măria Ta..."

Și iscălise. Niciodată nu văzuse Princepele o slovă turcească mai neagră și mai amenințătoare. De atunci somnul nu-l mai cuprinsese. Avea scurte coșmaruri în orele când oboseala îl învingea. Se trezea nădușit tot, căutând cu ochii în jur, mulțumind lui Dumnezeu că-și vede Doamna și coconii mișcându-se prin galeriile Palatului. Se credea o clipă în turnul de la Edikulé și auzea în urechi vâjâitul săbiei ce-ar fi trebuit să-i reteze capul în întunericul micei încăperi a gâdelui. Știa cunoscutul zgomot al valurilor bătând în zidul de piatră și simțea vechiul și cunoscutul miros al orașului albastru din diminețile de vară când totul scânteia, de la turnurile subțiri și ascuțite ale Aiei-Sofia și până la lespezile așezate una peste alta în largile, încăpătoarele și liniștitele cimitire turcești din fața Cornului de aur sau dincolo de Rumeli hisari. Amintiri îndepărtate de care nu putea scăpa cu nici un chip îl striveau sub povara lor îmbelșugată. Se revedea în chilia copiilor, în fața învățăceilor greci care-l puneau să buchisească până amețea în patru limbi vechile manuscrise ale lui Petrus Patrikios, supranumit Magisterul, rămase din

lucrarea sa plină de adnotări din *De cerimoniis* a lui Constantin Porphirogenetul. Cum trecuse acea vreme a lipsei de griji, de scurte ceasuri de joacă în curțile întunecate, străbătute de boeri bărboși și grăbiți care îi făceau salutul cu mâna la gură și la poale ca unui vlăstar domnesc ce era. Își amintea vechile bănci lustruite de vreme pe care citea în genunchi dintr-un obicei prost al tatălui însemnările lui Philotheus, protospătarul lui Leon cel Înțelept. Erau acolo reguli închistate, stabilite de cletorologhioanele vechi. Sfânta slovă a lui Constantin al șaptelea, el însuși nepotul unui sfânt, Theophanes ce trăise atât de puțin, cum trăiesc toți sfinții, îl fermeca. Călătorise cu fiul lui Leon al VI-lea în campaniile sale militare, duse în ținuturi arzătoare și îndepărtate, străbătuse deșerturi fără apă și câmpii mănoase, cercetând cărțile sale bisericești și asupra stării timpului, uneori noaptea căuta pe cărările cerului acele drumuri ale stelelor ucise încă înainte de a înceta să mai trimită pământului lumina lor. Învățase formulele cabalistice ale vechilor profeți arabi și se vedea încă de pe atunci reînviind fastul și fala Bizanțului în acest nenorocit de mic Principat al Țării Românești unde tatăl său domnise atât de puțin, dărâmat de intrigile neprietenilor și de arginții mai mulți ai altora. O lungă pregătire cu dascăli făcuse din el un bărbat plin de voință, împins de apriga dorință de răzbunare a mamei sale ce trăia numai pentru puterea lui, trebuind să plătească moartea tatălui, ce fără strălucire intrase în pământ. Când ajunsese în Fanar, în vechiul cartier grecesc, în anticamera viitoarei sale biruințe, strunit de acea teribilă Evanghelina ce într-o mână ținea ceasloavele și în cealaltă lirele venețiene ale corupției, femeie slabă, osoasă, cu un chip bărbătesc, ce nu descăleca decât ca să mănânce sau să intre peste slujbașii Sultanului, cu privirea supusă, cu o vorbă de duh, ori cu un dar la spate, tânăr, Principele fusese învățat ce trebuia să facă acela care merge cu firman de mucarer și cu blană la un Domn, în ziua Alaiului, pentru care zece ani bătuți îi trebuiseră. Dacă l-ai fi trezit noaptea pe neașteptate, ți-ar fi recitat din

textele vechilor dascăli, aciuiați la curtea tatălui, unde cătau a ști slovenia și a supraviețui din cuvinte, soartă a tuturor cărturarilor, disprețuiți de cei bogați și socotiți smintiți la minte. Alerga la Sfântul Gheorghe la ieșirea cailor în ceair în urma tuturor și spunea pe dinafară, pentru urechile lui numai în care bătea vântul de primăvară: „Iei în mâinile tale firmanul cu punga de diba, tu fiind călare pe calul tău, pe care-l ține sluga ta, ce merge pre jos. Când ajungi lângă Domn și vezi că este vremea ca Înălțimea Sa să pornească întru întâmpinarea firmanului, descaleci și vii spre Înălțimea Sa, întinzând către ea ambele mâini, cu blana și firmanul. Domnul ia îndată firmanul și, sărutându-l, îl pune deasupra, cu blana pe care o ții cu mâinile tale, și îndată îți aduc un cal domnesc cu patru ciohodari care țin calul tău și îndată pornești și treci înaintea Domnului..." Și, ca într-un vis, vremea se bulucise spre viitor și el ajunsese acolo unde vrusese mai ales Evanghelina, maică-sa, lângă porțile Saraiului unde se unea Marea de Marmara cu fără seamănul loc al Cornului de Aur, pe colina Bosphorion peste care pluteau în amurguri păduri de cipri, nemișcați în bătaia ușorului vânt ce învelea marea cea verde cu un abur. Ani întregi urmărise din ulițele noroioase ca un nimeni alaiurile Slăvitului Împărat, pătrunzând în palat prin cele șapte porți, prin Demir-capasî, prin Top-capasî, prin Balichanè-capasî, pe la Soüc-cețme-capasî, prin Otluc-capasî și prin poarta cea mare Bab-i-hümaiun, dar venise și ziua când putuse să străbată dincolo de Poarta fericirii, după lunga așteptare în fața porții jalbelor. Nu mai era de tot tânăr când i se așezase pe frunte cuca de argint, cu egretele și cabanița cu marginile tivite cu blană de samur, în sunetele asurzitoare ale muzicii turcești ce cânta afară, în curte. La 23 de ani îl văzuse pentru prima oară pe măritul Sultan la hipodrom, privind caii arăbești aduși de la Basra, ori de la Erzerum, Mossul sau Bagdad, din vechile garnizoane ale ienicerilor, și nu împlinise 40 de ani când îi sărutase darnica mână, dar cum să uiți o viață plină de umilințe, nesfârșitele oftaturi ale mamei ce nu

mai știa unde și cui să scrie, cui și ce să mai dea pentru ca să ajungă la acel ceas de slavă când bogăția lumii trebuia să i se așeze în față și el s-o ia și să se bucure, așa cum credea, de om ce era și nu știa grijile cele mari ale domniei, ce începeau odată cu plecarea din orașul plin de moschei, de lume pestriță, de aur și de femei, numit de cronicari Pragul-Asitanè, cuvânt cu cheie, ce multe spunea, capitala lumii de demult și de totdeauna.

Totul se amesteca în aceste ceasuri de spaime, capuchehaia lui lăsată la conacul său aflat lângă moscheia Fethiè, îi scria că în orașul măririi sale și al pierzaniei sale se ivise un protivnic ce cu bani împrumutați ori dobândiți cu cine știe ce mijloace iscodea prin consulii streini, râvnind la tronul țării. Princepele sporise de două ori rikiabia de la 400 de pungi la 650, de la 7 000 de ocale de ceară la 10 000. Trimisese și cele 600 de cântare de seu pentru arsenalul Porții și cele 500 de ocale de piei argăsite, târguise și încredințase omului său de credință cele 800 de bucăți de canavăț pentru hainele robilor de la catarge și plătea, după înțelegere, 100 pungi de galbeni Marelui Vizir, ca să nu mai vorbim despre pieile de jder și de samur, despre blănile de pacà, bașca ce mai luau celelalte regeale: chehaiaua, defterdarul cu ai săi. Bairamlâcul îl costase de fiecare dată până la 60 000 de piaștri numai din trimiteri la Poarta Împărătească, în afară de cei 250 000 de piaștri dați celor ce ar fi putut să hotărască, în vreun fel, viitoarea lui alegere. Cumpărase pe toți cei ce se lăsau cumpărați, de la miralem-aga până la portarul cuptorului împărătesc. Cu toate astea un voivoda-bei, cum îl asigurase și messerul, se aciuase ca gândacul în gunoi pe lângă slugile slăvitului Sultan și-i lua lui somnul și liniștea. Cine va fi fost și cu ce bani umbla acela, asta trebuia să afle și cât mai curând. Capuchehaia nu știa că i l-ar fi vândut, pentru că netrebnicul era vădit că are prin preajma lui un susținător și cine să fie altcineva decât vreun fiecine de boer ce ședea cu el la masă de Sfintele Paști și de Sfântul Crăciun, visând la ruina lui, la scurtarea capului său.

Își cercetase catastifele și însemnările de taină și căuta pe unde stătea buba. Oare nu uitase pe careva de la bacșiș? Semne nu erau. Numai în anul acela făcuse daruri până și ienicerilor sosiți cu Pașii în trecere spre Iași, nu-i uitase nici pe seimenii din serviciul său, spitalelor le aruncase o nemica toată de 2 000 de piaștri, pe când muhafâzilor le lăsase din hazna peste 60 000! Doamna cheltuise de yașmac 38 000 de piaștri, bisericii îi dăduse numai 20 000, mâncarea nu atinsese 40 000, palatul la reparat nu-l sărăcise, atunci cui și cât ar mai fi trebuit să dea, ca să astupe gura aceluia, ce lacom îl împingea din tron la pierzare.

„Ah, pământul ăsta naște trădarea ca mușița", își răcnise singur umblând nebun prin palat. „Pe care am să-l prind, întâi o să-l schingiui și o să spună cu gura lui cum m-a furat și a dorit silnicia mea!"

Cercetase și înscrisurile de taină. Era pus negru pe alb: ca la al doilea mucarer mic, prin logofeți, să sporească ceea ce era pecetluit de vechi învoieli și adăugaseră numai din partea Doamnei plocoanele împăratului: 10 000 de taleri, Validelei 5 000, lui câzlar-agasî 5 000, Marelui Vizir 5 000, chehaielei vizirului 1 000, lui Caimacam-pașa 1 000, chehaielei acestuia 500, lui Reis-Efendi 500, teșrifatgâului 800, mai-marelui eunucilor 500. Asta în afara cutiei de briliante trimise Padișahului cu prilejul mucarerului mare, alteței sale prințului: un lustru de diamanturi, alteței sale mama prințului împărătesc un ceasornic cu briliante...

O întrebase în nopțile lui de nesomn pe Doamnă:

– Pe cine am uitat noi, mărită soață?

– Pre nimeni, Doamne. Ai cercetat doar listele ce le țin ca să nu fie încurcătură. Până și pe odobași i-am miluit. Bairactarul își ia ce-i al lui fără să clipească, prin omul nostru. Avem dați bani până și șefului meterhanelei. Saccabașâul care însoțește pe slăvitul sultan în drumurile sale își are porția. Mirahorul Înălțimii Sale, de asemeni, eu nu știu pre cine puteam uita. Sunt mulți, bată-i Dumnezeul lor, Alah, ce lacomi i-a întocmit...

Cu tot zbuciumul, până la venirea baș-beșliului, nu putură să dovedească nimic, după cum nici după aceea. Cum se înțelesese cu boerul său de credință, Ianachi Moruzi, Ahmet sosi în taină abia a doua zi spre miezul nopții. Îl conduceau prin palat cei de trebuință. Garda lui rămăsese în curte, ascunsă în trăsurile ce însoțise tainicul drum. Baș-beșliul era un bărbat înalt cât doi, cu fața uscată de vânturi, îmbrăcat în haine strălucitoare. Pe cap purta un megvezè uriaș și caftanul împodobit cu copce de briliante și vulpi negre strălucea în lumina slabă a cămarei de taină în care Principele îl primise sărutându-i cu umilință mâna împodobită, încă de la ușă. Mantila lui roșie i se păru monarhului o tristă atragere a atenției.

– Atotlăudatul și Marele Dumnezeu să dea viață îndelungată prea puternicului, prea grațiosului și prea dreptului Împărat și să înmulțească zilele lui! zisese Principele.

– Selam aleccum ve rahmetullah! răspunsese oaspetele, clătinând cu demnitate erodiul stufos ce mișcă aerul stătut.

– Allah ömurler verè padișah efendimizè! întări iar Principele, cu o grijă neagră pe față. Ce vânt te poartă, Strălucirea Ta, în nemernica noastră țărână?

– Treburi la Iași, Măria Ta. Sănătos?

– După cum vede lumina ochilor tăi, Înălțime...

În mica odaie fuseseră aduse din vreme cahfeaua, ciubucul și dulcețurile. Baș-beșliul își roti ochii lui sălbatici în jur și gustă magunul.

– Bun! mârâi soldățește. Bine a făcut Măria Ta că nu a chemat aici fețe streine. Putem vorbi în liniște.

Dregătorul se așezase pe pernele de mătase, după ce lepădase caftanul și încerca licoarea fierbinte păstrată într-un vas filigranat. Principele se așeză alături și începu să scoată din largele buzunări ale halatului de casă inelele pregătite din vreme, care mai de care mai scump. Schimbul de vorbe dintre ei se iuți:

– Să cadă capul vreunui vrăjmaș?

– Dacă mi-l aflu...

– Luarea vreunei averi fără încuviinţarea Sultanului?

– O să vie şi acea vreme...

– Arenda altor ocne de sare?

Al patrulea inel trecu jumătatea degetului mic al dreptei. Lucirea scurtă a safirului lumină întunecatul chip.

– Păsuirea vreunei datorii?

– Cine îndrăzneşte să facă datorii către Înalta Poartă fără să fie pedepsit de urgia lui Dumnezeu?

Cel mai frumos inel, ultimul, împodobea acum lacoma mână a turcului.

– Spune!

– Ce scorniri se ascund după rândurile primite de la Strălucirea Ta?

– Ai un protivnic la Stambul...

– Numele lui şi trimit 39 de cai cu tacâmul lor de aur...

– Nu-l ştiu, poate îl află Luminăţia Ta.

– Nu cred nimic din ce-aud...

Sof-feregeaua baş-beşliului se strânse sub braţe. Culoarea stacojie lumina pereţii, umplându-i parcă de sânge.

– Mâine trimit cu slugile în urma Strălucirii Tale a zagarè, 40 de blăni de hermină şi 300 sârturi de samur...

– Gura mea e mută, am treburi diplomaticeşti aici, nu am venit a-ţi vinde pe duşmanii Măriei Tale care şi ei mă plătesc... să ştii...

Se lăsă o tăcere de moarte. Princepele întrebă după aceea neted.

– Dacă ei plătesc, cât? Eu pot plăti şi mai mult...

– Nu poci a-ţi spune. Află-l singur şi fă-i ce trebue. Turcul e cinstit. Dă o masă, îmbată-ţi slujitorii, uită-te la ei şi spune-le că unul l-a pârât la careva. Or să se arate cu degetul...

– Sunt mai mulţi deci?

– Toţi! Numai unul are bani mai numeroşi...

– Spune-mi-l!

Baş-beşliul se ridică. Penele de stârc fâlfâiră iar în aerul camerei de taină.

– E anul când domnia Înălțimei Tale ia sfârșit. Trebue făcute alte învoiri. Dacă te vei dovedi strângător și o să poți să încredințezi Sultanului o sumă mai mare, întrucât multe greutăți apasă asupra slăvitei împărății, s-ar putea să uităm de ceilalți...

– Cât?

– Haznaua s-a ridicat la 36 000 de pungi.

– N-are țara atât...

Ahmet surâse cu gura lui de lipitoare.

– Fântâna asta ascunde multe izvoare, Măria Ta. Dacă o seca unul, sapi mai adânc și găsești alte zece...

Și-atunci plecase, rugându-se scurt lui Allah să-i păzească zilele.

– Lacom ca o fiară, a dublat prețul! izbucnise intrând în iatacul Haricleiei ce se ruga sub icoane. Nu știu de unde să mai scot atâția bani. Țara e gata de răscoală. O să fim măturați într-o noapte, noi și-ai noștri. Or să dea foc palatului și vom ajunge săraci lipiți pământului...

Doamna tăcea privind pâlpâirea candelei pline cu untdelemn de Hios.

– Voi, muierile, nu stiți decât a vă ruga! mai zise el izbind cu piciorul într-un sfeșnic. Dumnezeu nu-ți dă singur, trebue să-i pui și lui mâna în gât! Slugile mele s-au îngrășat de atâta bine și se bucură văzându-mă că nu dorm. Nemernicul stie pe cel ce vrea să-mi ia tronul dar nu agrăește. Dar nu plec de-aici, așa să știe! Chit că iau sapte piei de pe nenorociții ăștia! Și când mi-oi face suma, drumul Vianei și-al libertății!

– Lăcomia nu face casă bună cu fericirea, Doamne!

– Vorbesti să n-adormi, iartă-mi vorbele nesăbuite...

– Smerește-te și stăpânește cu blândețe...

Princepele n-o mai auzi. Noaptea aia, cum le spuse mai târziu boerilor, nu dormise, îi urâse...

În toată această neliniste, ciudată era numai nepăsarea messerului. Acesta părea preocupat de ale lui, pretindea că nu mai

are mult și o să poată fabrica mult doritul aur la care atât râvnea și Princepele, necrezând totuși că o să-l vadă vreodată. Nemaiputând suferi nesiguranța, îl chemase la el și-l luase pe departe.

– Cum mai merge cuptorul spagiric, Ottaviano?...

– Încerc, Magnifice. Toamna este timpul cel mai bun pentru Nebunul Marei Lucrări. Atunci spiritele sunt favorabile și ceea ce e malefic în stele se pierde...

– Dar în cărți ce mai scrie? Nu-mi mai citești din Daponte, că mult mă mai învățai...

Messerul zâmbise cu gura lui răutăcioasă într-un fel cu totul nesuferit.

– Nici Neculai Chiparisa nu-i de disprețuit, în locul Tău aș dormi cu cărțile lor sub cap...

– Ce vreai a spune?

– Ce știe Strălucirea Ta mai bine decât mine...

Se aflau în iatacul Domnului, pe coridoare se auzeau pașii furișați ai Haricleiei ce pândeau făptura messerului.

– Ai aflat? întrebă dintr-o dată Princepele turburat, fără să se mai ascundă.

– Știam.

– Mereu te lauzi! ai o gură spurcată. Făgăduiești și nu te ții de cuvânt. Te-am lăsat la lucrările tale și nu cred nimic din ce-mi tot promiți...

– Vrei să plec?

Întrebarea era amenințătoare. Ottaviano îl privi drept în ochi cu acea nerușinare și îndrăzneală a iubiților ascunși.

– Cum poți vorbi astfel?

– Nu înțelegi că vor să mă omoare?

– Cine să te omoare?

– Toți cei ce te înconjură. Ei înțeleg mai bine decât Tine ceea ce vreau eu...

– Și ce vrei tu?

– Să fii puternic...

Tăcuse privind afară prin strâmta fereastră care dădea spre odăile de gardă. Jos, seimenii, în lumina și căldura începutului de vară, se mișcau de colo-colo, nepăsători.

– Și nu sunt puternic?

– De câte ori să ți-o spun că numai spaima dă măsura puterii?

– La ce școală a Diavolului ai învățat?

– Lucrurile acestea nu se învață, se fac! Lasă-mă numai puțin și am să ți-i aflu...

– Știi deci că sunt mai mulți?

– Ar trebui să faci ca nobilul Ferrante care-și ținea dușmanii îmbălsămați în hainele lor cele mai scumpe. Ar fi o priveliște...

Afară bătea vântul a secetă, pereții scoteau parcă gemete. Princepelui i se făcuse urât.

– Uneltesc, îi știu. Am oameni. Cel care ar trebui să te păzească și să afle e surd și orb. Ei toți, când mă văd, fug dinaintea mea. Cunosc că stelele mele îi părăsc.

– Nu cred nimic.

– N-ai decât!

Îi întoarse spatele și vru să iasă.

– Stai, unde te duci?

– Unde mă cheamă treburile mele...

– Și ce spun stelele tale?

– Că dacă nu le-o iei înainte, te vor doborî... Știi ce afirma Machiavelli: virtutea e acțiune. Nu există virtute contemplativă... Nimic nu e mai păgubitor decât calea de mijloc, *le vie del mezzo*...

– Și ce-ar trebui să fac?

– Pe oameni ori îi faci buni, ori îi distrugi!

– Și mai ce te-a învățat talianul tău?

– Fă ofense mari, căci numai astfel te scutesc de răzbunare! Cine ajută pe altul să fie puternic merge sigur spre ruină. Ca să stăpânești, trebue ori să iei, ori să ocupi. Au bani ascunși, află-i, stoarce tot de la ei, deposedează-i! Lasă-i săraci, se vor milogi,

fă-i să nu creadă în nimeni, să se pârască frate pe frate, soră pe soră, să-ți scuipe numele și să jure că tații lor sunt nemernici...

– I-am învățat demult cu asta!

– Și-atunci de ce nu le este frică?

– Poate că sunt prea obișnuiți cu trădarea. În scaunul meu, de aproape o sută de ani, au văzut o mulțime de domni trecători. Asta e bucuria lor...

– Să-ți amintesc greșelile fundamentale ale lui Cesare Borgia?

– Nu-i nevoie...

– Și-atunci?

– Să lăsăm să domnească legea...

– Vorbe de om bătrân, iartă-mă!

Princepele se ridicase mânios de pe sofaua pe care ședea.

– Ah, câine! am să te dau gâdelui, am să te biciuiesc! Nu mă știi de frică...

– Te apăr și tu-mi vorbești de lege! Dar legea ești tu! Tot Machiavelli spunea că oamenii și fierul găsesc pâinea, dar pâinea și banii nu găsesc oamenii și fierul! Mi-i lași mie?

Monarhul se tot învârtea prin odăile joase, mișcându-și greu vestmintele de dimineață. În cele din urmă se opri:

– Fie!

– Numai să m-ajuți să știu când s-au născut ei și părinții lor...

– Doar nu vrei să mă împingi să fac ceea ce a făcut odată Tiberiu cu demnitarii săi! Vrei să le întocmești horoscoapele? Să-i îmbraci în mantale împodobite cu potârnichi?

– De ce nu ? Nu e istoria maestra faptelor noastre și în special ale principilor? Să te mai învăț?

Monarhul avu o lungă ezitare. Știa ce înseamnă să spună și de data asta da. Dar nu putu să se împotrivească ochilor acelora albaștri, plini de taină.

– La noapte să vii să privim cerul. O să înveți multe. Am un ochean...

– Nu cred în stele...

– Te voi convinge...

– Bine.

Obrazul îi amorțise parcă, messerul îl fixa cum l-ar fi legat cu un laț nevăzut. La căderea serii se îmbrăcă și se parfumă, își concedie slugile și porni pe coridoare sub privirile soției sale, Haricleia, care încercă să-l oprească:

– Unde pleci? întrebase femeia.

– De când trebue să-ți dau ție socoteală, Doamnă?

– Lumea vorbește despre lucruri necurate...

– Cum poți s-asculți?

– Ai două fete mari și băiatul a intrat în maneje să învețe echitația...

– Du-te!

Haricleia intră plină de spaimă în odăile ei.

Era o noapte de început de vară, senină, înaltă, cu cerul tot o baltă de stele. Ușa chiliei messerului era deschisă. Pe pereți fuseseră întinse planșe cu semnele zodiacale, scoase de cine știe unde din sacii lui ce erau plini cu fel de fel de lucruri.

– Iată turnul meu Zigurath, glumi Ottaviano. E strâmt, dar încăpător. Magnificul meu stăpân îl face să strălucească...

– Vorbe, Ottaviano, tare mai pălăvrăgești... Pot să m-așez? Am obosit peste zi...

– Stai!

Scoase câteva pergamente vechi și le desfășură cu mână sigură:

– Iată aici desenele făcute după cele 22 de tăblițe ale Marilor Arcane. Cunoști?

– Puțin.

– Știi Marea Lege a Cifrei fatidice și-a Numărului?

– Nu.

– Ai să-mi fii discipul, cum mi-ai jurat?

Principele îngădui. După aceea messerul îi vorbi multă vreme, arătând când planșele, când cerul văzut prin fereastra îngustă a chiliei, despre stelele regale, despre astrul Aldebaran, cu privirea lui roșie care prevestește sfârșituri tragice, stând sub semnul Gemenilor; despre steaua Regulus, aflată sub semnul

Leului și când ajunse să pună mâna pe locul unde sta în desene Antares, scoase un strigăt de spaimă:

– De ea să te ferești, aduce moartea prin mână de om și supliciu!

– Ce vrei să spui?

– Nimic, Magnifice. E numai ceea ce știu...

Pe urmă îi arătă Pleiadele și Hyadele din Gemeni, îi vorbi despre planeta Praesepe, cea ce aduce orbirea, îi arătă pe Sirius, însoțit de străluciri militare și vorbi despre steaua lui, Alfa Orionis, Betelgeuza care vestea nemurirea unora.

Între atâtea cuvinte, îl întrebă când se născuseră el și maică-sa, Evanghelina, vru să știe orele de noapte sau de zi ale ivirii pe pământ ca să calculeze în gând mersul astrelor favorabile sau nefaste în casele lunii. Pe o hârtie făcea semne, trăgea linii ce se încrucișau și vorbea parcă într-o limbă numai a lui. Îi arătă steaua Pollux din Rac, ce-l urmărea pe el, pe messer, semnul că un asasin sau mai mulți se și iviseră și-i doreau moartea... Beta Perseii sau Algol din Taur patrona această mână sau aceste mâini ce aveau să sfârșească vreodată cu el, dar nu-i era teamă.

Părea transfigurat, cuvintele veneau repede, umbla prin acel cer ca printr-o grădină familiară, era frumos, era fanatic, era Magul acelei nopți de vară. Îi vorbi apoi despre steaua sinucigașilor, Alphard din constelația Leului, soră a altei stele nefaste: Ras Alhage, despre steaua Scheat a înecaților și-i arătă Nebuloasele Spirale, Nebuloasa Andromedei, a lui Orion, cea a câinilor de vânătoare, aproape de Ursa Mare, Nebuloasa Lyrei ca un inel străveziu și cea în formă de limbă de clopot numită Dumb-bell, îi vorbi apoi ca în somn despre vântul de miază-zi-răsărit care are corp de câine, coadă de scorpion și două brațe cu aripi...

Gura lui dulce de copil umplea noaptea de numele cântătoare ale stelelor cortigiane: Mardouk, Ishtar, Ninib, Nergal și Nebo.

Ridică degetul mâinii drepte și-i indică sus pe boltă luceafărul de seară: Ananith care era războinic și crud...

– Destul, vorbele tale mă amețesc!

Princepele avu un moment de îndoială dureroasă. Simțea cum intra și mai mult sub puterea acestui vrăjitor tânăr.

– De ce nu vrei să știi? E mai slab cel ce fuge de adevăr. Uite cărțile mele, și scotocise sub pat, arătând hârțoagele: am copii după Tetrabiblonul și Centilogul, ai auzit de Ptolemeu Alexandrinul? Îl cunosc pe Albumazar și pe filosoful Leonțiu...

– La ce-mi folosesc mie toate astea?

– Ca să afli mai devreme nenorocirea și să te aperi...

– Pământul nu apără pe nimeni. Dumnezeul lui e gâdele și dreptatea sa: corupția!

– Amarnice vorbe!

– Dă-mi niște migdale, ai sau chem slugile?

– Nu, e o noapte prea înaltă ca să mai văd pe altcineva...

În priviri avea iară acel viciu care-l întinerea pe Princepe. Renunță la migdale...

*

Ceea ce urmă se trase de fapt de la un joc de pharaon. Mai târziu cu o săptămână, într-o noapte fierbinte de iunie, messerul părăsi pe neașteptate curtea Princepelui într-una din acele plecări inconștiente ce aveau să-l supere atâta pe monarh. Era însoțit de medelnicerul Sotir, cu care se împrietenise la toartă, și el cu obiceiuri dubioase, demult deprinse. Ottaviano voia să mai schimbe locul, să găsească ceva, un joc de cărți, cum aflase că se bat pe la hanuri. Prietenul știa ceva, la *Norocul Cailor*, un fel de crâșmă cu tălănițe, unde se arăta din când în când și o curvă de 12 ani, una Puica, ce se zicea că are învățătură mare, de scoală din morți și pe răpuși și pe uciși cu farmecele ei despre care se dusese vestea în Bucuresci.

– Mergem, hotărâse messerul.

– Dar te cunoaște lumea...

– N-o să mai mă cunoască!

– Cum?

– O să vezi...

Și într-adevăr, pe la zece într-acea noapte, medelnicerul Sotir se dăduse jos dintr-o trăsură însoțit de o frumoasă femeie tânără, cu ochi albaștri, îmbrăcată într-o rochie ușoară de buhur, peste care așezase un șal roșu cu ulamale. În urechi îi spânzurau cercei cu floare de diamanturi și cu două smaragde. În degetele lungi și subțiri ținea inele cu safire ce luau ochii curioșilor. Gâtul lung și subțire era frumos împodobit cu o leasă de mărgăritar ce făcea privirile acelea vicioase și mai pierdute.

– Cine-i? Cine-i? întrebau mușteriii locului de pierzanie, lăsând cărțile și privind ca niște cotoi la necunoscută.

– Cine știe ce grecoaică adusă de lefegiul ăsta puturos să ne strice nouă norocul astă seară!

– Ba eu o cunosc, zisese unul, parcă comisul Zosim Bașotă, aflat și el la o masă. E Caliopi, vara banului Caragea... N-am mai văzut-o de opt ani...

– Să fii dumneata sănătos, îi răspunsese în derâdere dumnealui Lascăr Scanavi, aceea de mult a murit. Avea *morbo gallico* și după ce l-a dat unei jumătăți din Bucuresci a murit la Filaret urcându-se pe pereți...

Neturburați de această zarvă, cei doi se așezaseră la o masă de joc și începuseră să arunce cărțile. Pe la miezul nopții ușa se deschisese și intrase un bărbat înalt, frumos ca o cadră, cu o mustață subțire pe buzele veștede de băutor.

– Cine-i? întrebase Ottaviano.

– Ginerele vel vistiernicului Dudescu, o căzătură...

– Dar ce face?

– Își ruinează socrul. A băut cinci moșii și le joacă pe celelalte la pharaon...

– Cum se numește?

– Căpitanul Sârbu, păzește pușcăriile. A fost hoț de codru și și-a vândut frații de cruce. Lumea l-ar scuipa dacă nu l-ar teme...

Noul venit se așezase, ceruse hangiței o cană de vin și se uită împrejur. Prezența unei femei necunoscute îi ascuți privirile și curând nu-l mai slăbi pe messer.

– Ar trebui să mergem, zise medelnicerul Sotir, gelos, cuprins de o amărăciune fără nume.

– Mai stai...

De masa căpitanului Sârbu se apropiase acum un alt bărbat, cu un cap lustruit, cu degetele pline de inele grele, îmbrăcat cu mare grijă, după moda timpului, ce-i arăta mijlocul ca al unei viespi.

– Ăsta cine mai e?

– Seakis, un cartofor. De trei ori l-a ruinat pe Sârbu, dar el nu se lasă... Acum iar o să-l ușureze de bani...

Căpitanul uitase de messer, prezența acelui jucător faimos îl făcu să-i părăsească pe cei din jur.

– Joci, arhonda? întrebă.

– Cum nu? Dar ce-ai mai vândut de te țin paralele?

– Alexeenii cu cincisprezece mii și Ostrovenii cu optsprezece...

– Măi să fie! zise celălalt. Ce l-o fi apucat iar pe boer Dudescu?

Se adunau și alți curioși.

– Cam cât vrea să piardă domnia ta astă-noapte?

– Seakis, jucăm totul sau nemic. Să bată slugile ușile în cuie. Nu ieșim de aici până unul din noi va fi sărac lipit pământului...

– Pe dumneata nu te plâng. Mai are socrul ce vinde. E mai rău de mine...

Căpitanul taie cărțile cu mână sigură. Messerul le lăsă pe ale lui pe masă și se ridică.

– Să nu mi te-așezi în dreapta, *psihi-mu*, zise căpitanul Sârbu, simțind prezența streină în spate. O să-mi porți nenoroc...

– Bine, făcu Ottaviano, mișcând femeiește un evantaliu de fildeș ca și când i-ar fi fost cald.

Jucătorii și cei din jur simțiră un fior privind la strania femeie căreia nu-i dădeai 20 de ani, cu un păr negru ca smoala și cu acele priviri dulci, albastre.

Cumpărătorul necunoscut al Alexeenilor și Ostrovenilor îl plătise pe norocosul ginere în țechini de Veneția, monede bune de aur ce răsunară ca clopoții diavolului pe masa verde. Hangița adusese alune și Sârbu trosni câteva în fălcile lui puternice. Mai ceru după aceea un lichior și îl bău cu sete. La messer nu mai privi, îl robise jocul. Mintea începea să-i lucreze și pe față-i se citi o cruzime fără margini. „O să-l omoare pe grec dacă pierde!" gândi Ottaviano.

După țechinii venețieni la care Seakis răspundea cu riali spanioli cu pajură, fu rândul gürüșilor. De trei ori câștigă Sârbu, de trei ori Seakis. Miza se înnodă de două ori și veni rândul caragroșilor și zloților turcești.

– Pestriță avere a avut mușteriul dumitale, zisese batjocoritor grecul. Nici n-a schimbat banii la zaraf...

– Banul nu are haină, merge cât face, răspunsese cu scârbă căpitanul cu ochii în cărți.

Pe postavul verde se iviră galbinii împărătești de zece lei unul, semn că partida se întărâta. Nici medelnicerul Sotir nu mai juca. Lăsase și el cărțile și veghea lângă messer. Pe la miezul nopții, când asupra orașului se abătură răcnetele dogite ale cocoșilor, ce de spaimă parcă strigau, se arătară din pungi și galbinii olandezi și stambuliii de opt lei unul. Miza înghițise până atunci misiri numeroși ce se adunau grămăjoară, grămăjoară, în stânga grecului.

– Mai joacă arhonda? întreba neostenit Seakis fără să privească banii galbini și sunători.

– Cum nu? Doar ți-am spus: până nu prăpădesc tot ori te văd că te spânzuri, nu mă ridic...

– Păcat de zestrea boerului Dudescu, zisese grecul. Drept e că bine le mai stă banilor și-n punga mea, dar nu știu cum, mult trebue să fii muncit pentru ei...

Căpitanul, ca să mai afle haz în acea pagubă ce nu se mai isprăvea, răspunsese:

– A nădușit furând!

– Bună vorbă, numai să fie și-adevărată, că-i ușor să-i toci averea dar de ce să-l și vorbești de rău?

Căpitanul Sârbu pusese o carte bună pe masă. Seakis îl lăsa să câștige. Jumătate din ce-i luase timp patru sau cinci ceasuri se întorcea spre el.

Fericit, mai ceru alune și lichior. Nu știa că acest câștig făcea parte din ruinarea lui.

– Sfânta Născătoare de Dumnezeu o vrea și cu mine noaptea asta, ori, de nu, o să-i iau icoana de la Mitropolie și o să mă cac pe ea!

– Nu spune vorbe grele, arhonda!

Hangița, galbenă de nesomn, dar fără gând să plece de la această partidă ce mult o așteptase, adusese repede cele cerute. Căpitanul avea în apele privirilor un mâl parcă de lături și de icre stătute de pește; când câștiga, ca acuș, dinlăuntrul acelor ochi verzi se ivea o lumină rece ce limpezea totul. Seakis mai se lăsă o dată să piardă. Grămezile de riali și piaștri fură cărate de palmele lacome ale căpitanului peste fața de postav.

Spre groaza celor din jur, grecul puse pe masă două sute de galbini funducli de Stambul. Aurul lor gălbui străluci moale în palida lumină.

– Primesc! zisese Sârbu cu curajul nebun al pierzătorilor.

Cărțile foșniră în palme, făcură ocolul mesei și toată lumea aștepta cu sufletul la gură.

Trei grămăjoare de monede sunătoare luară calea întoarsă, apoi alte trei. Sârbu era curățat. Mai scotoci și pungile lui ascunse în nădragi. Până la ziuă nu rămăsese decât cu 500 de lei vechi. Îi jucă și pe aceia în trei porții. Una de o sută și două de câte două sute. Mai câștigă de trei ori, pe urmă iar se lăcomi și când afară se iviră zorile rămăsese lefter. Privi nebun de spaimă la grămezile de bani din fața lui și, fără un cuvânt, se ridică.

Sculă lăutarii hanului ce în acea noapte nu cântaseră, pentru că nu avuseseră pentru cine, dar nici nu plecaseră:

– Aideți, mă, cu mine, că vă dau ceva dacă-mi ziceți până acasă!

La messer și la ceilalți nu mai privi.

Țiganii atât așteptau. Își potriviră sculele și începură pe trei glasuri:

Of, of, of,
Nu mai poci de ostenit
Tot umblând după iubit
Și nimic n-am folosit...
Of, of, of...

– Hai după el! zisese Ottaviano.

– E târziu!

– Ce dacă!

– Îți place?

Medelnicerul Sotir se supărase.

– N-am chef de bețivi. Plec.

– Du-te! zisese blând messerul și se luase după căpitan.

Afară se lumina, era un aer proaspăt, bun ca o mângâiere. Bucurescii se arătau cu turlele Mitropoliei. De departe scârțâiau neunse roțile morilor de la Radu Vodă.

Astfel sosi căpitanul în curtea Dudescului ce mai avea fanarurile aprinse pe la colțuri. Casa, mută. Socrul era sculat de mult, o știa bine, dar la slujbe nu pleca atât de devreme. Sârbu aruncă țiganilor un lănțug de aur și câteva scule între care două brelocuri de Viana, ca să nu pară zgârcit chiar când se întorcea de la o partidă pierdută, știind bine că toată săptămâna orașul o să vorbească cum l-a ras grecul Seakis, fără milă, batjocorindu-l și luându-i tot ce mai avea după necugetata vindere a moșiilor.

În capul scărilor, așa cum se aștepta, îl întâmpină boer Dudescu în halatul lui de noapte, tivit cu blană roșcată de vulpe.

– Bună dimineața, tată socrule, spuse cu o ușoară bunăvoință ginerele, fără să știe că e ascultat de urechi streine. Nu am venit prea devreme, ca să nu-ți turbur somnul...

– Vreai să urci la mine sus?

– Cum nu?

Messerul se lipi de peretele casei. De sus, prin ferestrele deschise, se auzea totul.

– De unde vii? întrebase boer Dudescu.

– De la un joc, tată socrule. M-au lefterit iar!

– Știam... Aș vrea să pleci din casa mea. S-o lași pe fii-mea...

– Ce-s nebun? se mirase vesel căpitanul. Uiți că are avere! Asta-mi trebue mie, nu fata dumitale! După cum știe toată lumea, ea și-a închinat viața Mântuitorului și face rugăciuni de dimineață până seara, la mânăstirea Măxineni, neprihănita...

– Nu râde de ce am mai bun pe lumea asta.

– Nu râd, tată socrule, zic numai...

– Dacă te-aș despăgubi, ai pleca? Oamenii mei ar face restul. Ar desface acturile, tot. Vorbesc cu cineva și te duci când vreai în străinătăți...

– Nu poci, ce-s prost? Aici e căldurică, aici stă viitorul meu. Cine are nevoie de un cartofor ca mine? Nu spuneai domnia ta că nici un găinaț de rață nu face viața mea? Păi dacă-i așa, de ce să strici o sumă bunicică cu mine? Eu aștept. Dumneata o să mori. Nu azi, nu mâine. Să-ți dea Dumnezeu zile multe, să le poci duce, da tot o să ne lași înaintea mea, și-atunci îmi rămâne și mie ceva. De jucat cărticica nu mai joc, uite m-am jurat că dacă pierd astă noapte nu mai pun mâna...

– Piei din calea mea! îi strigase bătrânul cu ultimile puteri.

– Nu înainte de a-ți cere ceva bani de buzunar, că trăesc singur, nevastă nu mai am și curvele costă!

– Ieși, să nu te văd! Mai bine pui doi țigani să-ți ațină calea și să te omoare decât să-ți dau bani să cheltuiești cu muieri podărese!

– Voia dumitale, boer Dudescu. Eu tot am drum pe la grajduri, pe la Curte. Oi găsi un prilej să se audă câte ceva din ce știu...

Boer Dudescu mai strigase cu o ultimă putere a glasului:

– Du-te! Spune cui vreai ce vreai! Mai bine îmi pun capul sub tocător decât să-ți mai dau un galbin! Eu averea n-am furat-o, am făcut-o cu sânge și de aruncat pe fereastră, n-o arunc! O să merg la mitropolit și de vrei ori nu vrei tot o să te despart de fii-mea!

Asta fusese. După trei zile messerul îl aruncase pe căpitan înaintea Princepelui în odaia de taină.

Sârbu îngenunchiase plin de extaz:

– Sluga Măriei Tale până la moarte! zisese cu o voce devotată până peste marginile obișnuitei credințe.

– Ce ai a-mi spune, căpitane? Odată te-am scăpat de la moarte dându-ți viața ce nu o meritai...

– Știu că Înălțimea Voastră crede că sunt bun numai la treburile cele nemernicești, dar sufletul meu e curat ca aghiasma...

– Limba ta mai mult ascunde decât spune ceva... N-am auzit încă în aceste locuri despre o credință oarbă și de o dragoste fără de sfârșit.

– Dacă mi-ai încredința paza vieții Măriei Tale mi-aș îngădui să spun ce știu...

– Înțeleg, vrei o slujbă mai bună.

– Nu numai asta.

– S-aud.

– Strălucirea Ta are un protivnic la Stambul...

– Știi ce-ai spus?

– Știu!

– Vorbește și te fac omul meu pe viață!

Princepele era ca o fiară, se învârtea în jurul lui cu privirile crunte, gata să-l sfârtece, dacă ar fi îndrăznit cumva să-l mintă.

– Nu mi-e lesne!

– Acuș că ai scăpat vorba pe gură, ori cu voie, ori fără voie, tot o să mi-l spui!

– Îl spun, cu o făgăduială. Nu-i lua viața, Măria Ta, e o ființă apropiată.

„Ce scârbă de om!“, gândea Princepele.

– Fie. Făgăduiesc!

– Vărul boerului Dudescu tocmește tronul Măriei Tale cu banii socrului meu...

– Ai dovada? întrebă monarhul simțindu-și fruntea plină de apă.

– Uite-o, Măria Ta...

Îi întinse o scrisoare, nu de tot îngălbenită de vreme, ceea ce însemna că nu trecuseră multe luni de când fusese primită.

– Citește! porunci Principele așezându-se pe o sofa.

Messerul se topise parcă în perdelele încăperii. Sârbu ascultase cu urechea stângă dacă nu e cineva pe-afară, pe coridoarele de lemn, și începuse încet:

Părintește și frățește,

Slavă lui Dumnezeu ce, necuprins de minte de om, judecă și rânduiește chibzuind toate cele de trebuință, miluindu-mă și pe mine cu speranța dobândirii domniei unde am halè de vistiernic, pe slăvitul meu văr, Constandin Dudescu. Carele este dar pentru noi fiindcă dorește ca noi să îmbrățoșăm trebile țării și a Domniei cu toată virtutea și iubirea de cinste, fiind de laudă că au privit ochiul cel milostiv asupra Dudeștilor...

– Să mai citesc? întrebă.

– Citește!

În Mitropolie nu voi putea sta pentru că este calabalâcul altora, dar vei face gătire rânduind ca fiul meu, Nicolae, să-mi așeze casele în care șade vlădica de Târgoviște unde sunt și casele dumisale aproape. Cu care se împlinește trebuința păr ce se vor ridica oștile împărătești când grijindu-se Curtea, mă voi muta și eu acolo... Mai are trebuință Măria Ta să audă?

– Citește!

Să pui numaidecât să-mi facă șlicul de samur, după rânduiala domnească, numai de larg, după șlicul cel vechi care-l știi. Să mi-l trimiți înainte la Giurgiu prin Gheorghe de la Ostroveni, ce-l am acolo la copii. Să pornești pe Neculai, fiul meu, cu menzilul înainte, și să-mi puie și să-mi tocmească carâta de drum și să o

pornească cu om înadins al casei ca s-o aducă la Giurgiu unde să stea la sameșul Tuduri până va veni și celălalt calabalâc, trimis întru venirea mea. Să se trimită trei care pentru venirea mea, pornindu-le de la starostia Bucurescilor. De acolo, fiul meu Gheorghe, ca logofăt de-al doilea să-și iee doi-trei dieci de Divan și să vie cu carâta și celelalte calabalâcuri la Lichirești unde să aștepte până ce voi veni eu... Tot mai vrea Înălțimea Ta?

– Da cum? Citește!

Am auzit că chir Andrei Pavlu au luat în banii ce avea ai lui Mihai Voevodu Șuțul tacâmul de edecuri, tot, căruia îndată să-i scrii și, de va fi cu adevărat că le are, atâta tacâmurile de cai, cât și alte lucruri căzute Domniei, de isnoavă să-i scrii să le trimită și cu mulțumită i-oi plăti, înștiințându-mă cu cât se va putea mai în grabă de este sau ba. Dar îndată cu un lipcan să-mi scrii, că nefiind acolo, să se facă de aicea neapărat. Să-mi opintești 200 000 de taleri prin călărași cu împrumutare, cu orice chip se va putea. Am pus și pe vornicul Teodor Cuțulea dimpreună cu dumneata, ca să nu facă vorbă, și dar, cu urnire politicoasă stai singur săvârșitor, îndemnând pre toți la cele de trebuință va cere, ca dimpreună să se facă toate, fără însă a le lăsare de azi pe mâine... Destul, Înălțimea Ta?

– Citește!

Să socotești pe cine să orânduim capuchehaie la Țarigrad, chemând pe ai Lupeștilor, să le zici de venirea aici, la Țarigrad, ca să puie la cale pentru al casei loc și acareturi și venituri, pentru că știe turcește și a mai fost la Țarigrad înștiințându-mă și de streini și de mișcările ale împrejuratelor megieșii. Și-acum o ultimă dorință: șlicul de samur să fie din cei mai buni samuri și bine făcut, cu pielicele înnoite pe dinlăuntru ca să poată lupta la sudori, după căldurile ce sunt.

Io, Radu Dudescu, voevoda...

– Destul! Mi-ai împuțit urechile cu vorbele spurcate scrise de acest vânzător!

– Măria Ta, nu am făcut decât să ajut pre stăpânul meu...

– Dă-mi scrisoarea!

O luă și o ascunse. Știa că celălalt își așteaptă răsplata. I-o dădu fără multă gândire:

– După Crăciun, iai slujbă sub aga Bălăceanu ce are nevoie de oameni ca tine. Du-te!

Sârbu îngenunchiase și-i sărutase dreapta, lăsându-l în odaia de taină a logofeției, să-și macine de față cu messerul ura și dușmănia ce-o căpătase de la auzirea acelei scrisori ce-l făcuse pre el om și pe socru-său în neagră și amară pedeapsă-l împinsese.

*

Princepele venea de undeva dintr-o depărtată insulă grecească, de la Paros, dintr-o lume a basmelor mării ce gândește și ea ca o ființă vie în dogorile și răcelile soarelui.

În acele zile întunecate monarhul se judecă pe sine și-și cântări viața ca pe a altuia. Să ai dușmani era firesc într-o asemenea țară și în astfel de împrejurări. În acest loc strein lui, totul se putea întâmpla pentru că legea era numai o amintire, și o făcea cine voia și pentru cine voia. Unde se aflau oșteni seimeni și mai ales galbini dați unde trebuia, totul era îngăduit, amarnică istorie moștenise și amarnică istorie avea să urmeze...

Singur, în odăile sale, el privea spre viața-i. Când trecuseră atâtea zile, cu întrebările și faptele lor? Când îi sunase lui ceasul cel bun? Unde era vechiul oraș al Fecioarei, cu moscheile lui, cu marea cea verde de sub portaluri, cu ciprii nemișcați în bătaia soarelui de dimineață? Dar străzile înguste acoperite cu viță-de-vie parfumată, peste care plutea un straniu miros de gunoi și cadavre intrate în putrefacție, din vechea mahala a Fanarului, cu greci credincioși rugându-se de dimineața până seara ca să le reușească afacerile, cu femeile acelea, nevestele lor, cu chipuri de piatră, ce și ele se rugau pentru cei de pe mare, pentru cei ce sperau cum spera el și maică-sa. Câte lacrimi și câte ceasuri dezamăgite, câte drumuri făcute în taină pe la

fiecare dregător al Porții, ce scrisori și daruri date în taină, ca să poată auzi în daurita zi, minunata zi a investirii, cuvintele miraculoase ale Serenissimului: *Mugibingè amel oluna.* Atunci, în clipa aceea supremă, toate umilințele se ștersesеră cum te-ai spăla cu apă pe față dimineața. Uitase și așteptările chinuitoare de lângă zidul Hàs Farunului, în strimta curte plină de miros de pâine în care văzuse atâtea cortegii și auzise bocănitul toiagului miralemului pe pietrele tocite. Totul se topea într-o minune veselă. Treceau hageghianii de la Divan în costumele lor somptuoase, în soarele roșcat se clătina ușor erodiul primenind aerul. Balâcgilul din pene de stârc alb îl urmărise toată viața lui de copil ce se obișnuise cu așteptarea promisei domnii, după otrăvirea înceată a tatălui ce-și pierduse tronul prin intrigi aici țesute, așa cum altul acum țesea altele sub aceleași ziduri atât de cunoscute. Unde erau acele seri petrecute pe malul Bosforului în scârțâitul caicelor clătinate de apele neliniștite, acel aer otrăvit de miros de pește, tavernele joase, pline de oameni cu fețe fără expresie, căzuți parcă într-o toropeală ce nu mai lua sfârșit. Sfintele zile ale lipsei de grije, când nu trebuia decât să recite textele lui Epifanius al Ciprului, cel ce scrisese despre așezarea patriarhilor și mitropoliților la ospețele imperiale. „Ca să domnești, trebue să știi!" spunea maică-sa, cu vocea aceea ce te îngheța, privindu-l rece ca pe un strein, câteodată fără milă, dacă nu putea a-i răspunde la cerințe. „Domnilor nu le este dată o viață ușoară. Ei se trec ca florile și câteodată, dacă nu de foarte multe ori, pleci de aici cu alai și te întorci cu mazilul la spate. Sus (și-i arăta turnurile de piatră de la Edikulè) te ațteaptă un gâde și un butuc. Dacă ai noroc te așează un milostiv într-un sac și te îneacă..." Povești, triste povești, pe care orașul plin de cimitire, vorbind despre moarte alb și mut despre trecerea puterii ce iute e dusă pe apa nemăsurată a vieții, le spunea viu, arătându-le cui voia să știe...

Dar cum începuse povestea lor, numai de ei știută, de maică-sa, Evanghelina, și de acel trist și îndurerat bărbat care

avea pe buze un zâmbet înțelept, lipsit de putere? În ochii lui murise odată viața și ce-l ținuse până la adevărata isprăvire fusese o nădejde oarbă ce niciodată nu se mai dovedise. Ținea încă minte slovenirea cu glas încet sub icoane a maică-si ce scrisese între altora și mai marelui peste grajduri în preajma învestiturii. Cum sunau și-acum cuvintele ce prevesteau binele și viitorul: „Onoratului imbrohor al grajdurilor împărătești... Cu ajutorul lui Dumnezeu, mâine Voevodul din Valahia va veni la Divanul împărătesc, Majestatea sa a ordonat să pregătiți noaptea la patru ceasuri turcești, la casa sus-numitului Voevod, din grajdurile împărătești, un cal cu tacâm și acoperit cu cioltar pentru urcarea Voevodului și 39 de cai cu șea, acoperiți cu covor pentru suita sa..." Pe urmă sosise dulcea chemare la curtea Marelui Vizir, primirea la chehaiaua Marelui Vizir și toate acele grele și încurcate ceremonii ce se ridicau până la numărul optsprezece, vegheate de ochiul rece și știutor al Evanghelinei. Era tânăr încă, răbdarea nu-l măcinase ca pe părintele său, putea să mai guste plăcerea mirării prostimii de pe caldarâm, care privea cu slăvită adorare la alaiul ce-l însoțea până în fața porții Güzel pe unde, de fapt, și umilitor amănunt, intrau în afara domnilor, mobilele și cerealele Sultanului prea mărit. O, mirosul acela de grâu vechi, risipit prin vechile curți vegheate de priviri lacome și curioase, pitite dincolo de ferestrele străjuite cu drugi de fier! Totul era încărcat de taine, pe undeva prin aerul plin de vorbe se hotărau vieți omenești, o mână neluată la timp și dusă la frunte, o plecare mai puțin lipsită de semeție, câte nefericiri stârnea! Îi știa pe toți cei din spatele său înșiruiți călare în cortegiul alaiului. Pe teșrifati efendi, un bărbat înalt și mâncat de gută, lacom la bani și la primirea făgăduielilor că odată ajuns în scaun îi va trimite anual câte zece buseian-i-hassa, cei mai frumoși copii pe care-i putea găsi pentru a-i potoli neostenitele-i pohte. În spatele acestuia călărea domol chiatibul ceaușilor însoțit de emirul ceaușilor și de 20 de ceauși, și ei falnici în vestminte strălucitoare, arse de soarele

acelei primăveri ce încropea devreme sub zidurile Stambulului. Se citise rugăciunea, bătea un vânt dinspre Marmaraua cea întunecată într-un asemenea anotimp și se ascultaseră glasurile preoților, căzând sub lumina acelei zile, în sunetul cădelnițelor. Urmase gustarea luată pe cai, după un vechi obicei și pornirea spre curțile cele mari. Amedenul se desfășura după un vechi ritual și el însuși privea cu mirare la cei din jur, privegheat de ochii necrutători ai curioșilor. La toate astea râvnea protivnicul, un lacom și un vechi boer, pe care Princepele nu-l bănuise că prea i se păruse fără dorinți de putere. Când își privea vechiul caftan de învestire îl apuca o ură cumplită pe el și să-l fi avut dinainte pe vărul Dudescului, nu i-ar fi trebuit mult ca să-l isprăvească. Dar pentru asta se afla cineva la Stambul, ce grije va avea să-i toarne otravă în vreun pocal, la vreo petrecere, când îi era lui lumea mai dragă...

Totul se învălmășea între furie și amintirea nesfârșitelor zile. Ceva se ștergea în mintea lui împovărată de gânduri. Calul i se împiedicase înaintea porții Saraiului și bogatul vestmânt venețian se agățase de o tufă, gata să-l smulgă de pe cal, ce nefast semn ar fi fost, dar cineva îl sfâșiase cu o iute tăietură de sabie. Așa, cu caftanul ciuntit, intrase în marea curte. Brocardul auriu strălucea în soare pe fondul de postav alb și sobolii jughiniți aruncau nepământeasca lor frumusețe vestmântului împuținat. Trimișii streini priveau uluiți fala valahului ce pleca să ia tronul Țării Românești și se întrebau ce ținut de minune era acesta? În fața Divanului Vizirilor coborâse și fusese întâmpinat de Marele Vizir în persoană, și el îmbrăcat în strașnic vestmânt de ienicer agasî și de un coltuc-vezir. Marele Vizir îi încredințase buzduganul cu nestemate, greu, strălucind în lumina crudă a zilei de primăvară, și pe urmă intraseră în cort, unde se luase prima masă, în timp ce Istambul defterdarî făcea plata ienicerilor, ceea ce semn de mare prețuire era...

Pe urmă, către prânz, se auzise în curte un galop de cal. Se sculaseră cu toții și priviseră la armăsarul trimis de sultanul

însuși, un cal arăbesc ce trebuia bine călărit, cu tacâmul lui de aur, umplând zidurile de sclipiri nemaivăzute. Unde erau acele strigăte de mirare ale celor din jur, unde era avântul lui de-atunci, când se urcase în șa, după ce primise caftanul trimis de Serenissimul? Îl aduseseră 300 de ceauși cu turbane uriașe, roșii, urmați de 30 de paici în haine de ceremonie. Alții veneau cu cuca de argint, purtând în stânga mici halebarde. Robele de postav roșu și cabanițele împodobite cu blănițe de jder dădeau o strălucire nemaivăzută acestei sărbători a puterii ce-l îmbătase ca un vin de Hios. Terzimanul vorbea cu toată lumea dând din gură ca să-și facă meseria. Scăpa vorbe către Marele Dragoman, către capudan-pașa, ce aștepta alături, și el călare; către cazascheri și imbrohor, neuitându-l nice pe defterdar, ce puterea lumii era cu banii lui.

În Divan îl așteptau alte fețe înalte: Marele Vizir, caimacamul, ce bine fusese uns de către maică-sa cu diamanturi și scatulce scumpe, reis-efendi, cel cu treburile din afară ale Imperiului, chehaia-bei și alții ce abia așteptau să înceapă a doua masă a acelei zile și să desfășure sub privirile lacome pilaful taamului. Gustarea, ce numai gustare nu era, putea merge până la 50 de feluri și aici era încercarea burților. Cât îl privește pe el, abia lua din ce se afla pe mesele fără tacâmuri, în picioare, ca toți ceilalți. Îl țineau legăturile caftanului cu mâneci lungi, despicate la umeri, nu mai puțin scump decât acela în care venise, dar cum era darul Sultanului nu se cuvenea să nu-și arate încântarea.

Cei din jur vorbeau în șoapte, se mai puneau la cale cine știe ce alte înlocuiri de domni, în alte părți ale lumii, și în jur mirosul mâncărurilor piperate și parfumate se amesteca cu acela al pieilor și al iuftului. Încă nu văzuse cabanița Serenissimului ce-i luase mai târziu ochii cu copcile ei de briliante și blănița de vulpe neagră, se uita numai la mantia Marelui Vizir, roșie ca sângele, la aceea a caimacamului, verde cum era câmpul primăvara și la îmbrăcămintea stacojie a lui ienicer-agasî ce semăna mult cu îmbrăcămintea hanilor de Crimea.

Înainte de plecare, muhzir-aga, ce sta lângă Marele Vizir, îi așezase cuca cu pene de struț pe cap și luase comanda ienicerilor. Curtea se răcorise, soarele căzuse undeva dincolo de zidurile dinainte ale Stambulului. Era amiaza lui fierbinte, dar aici nu rămăsese decât lumina, o lumină ca miezul de pară, dulce și istovitoare. Se auzeau câinii ținuți în alte curți, saxonii de vânătoare ai Împăratului, lătrând fără pricină și zagargâbașî-ul fugise să-i astâmpere.

Cortegiul trecuse încet, la pas, pe poarta dinlăuntru, numită Iccapù, pe unde numai marii demnitari puteau să treacă, lăsase în urmă haznaua, chioșcul Bagdad și locul numit Haz-Odaua, unde locuiau cei 40 de curteni ai Serenissimului. Se ivise o curte străjuită de cipri nemișcați, cu pietriș ușor și mărunt pe jos. Ferestre mari lăsau priveliște spre malul de apus al Bosforului. Vântul mai mult adia decât aducea vreun miros. Numai boarea mării urca pe neștiute și răcorea obrazele înnegrite și acoperite cu bărbi.

Pe margini se zgâiau slugile împărătești: cei o sută douăzeci de hazineli ce vegheau la tezaurul împăratului, chilarlâii ce lăsaseră tingirile mesei sultanului și priveau orbiți de lumina namiezii, seferlâii uitând de hainele Serenissimului ce iute trebuiau schimbate după investire. Mai erau de față camerarii, ținătorii de șa, armiferul, gardianul de turbane, ținătorii de ibric și șeful bărbierilor, toți cu gura căscată.

Patru capugibași îl luaseră la coborârea de pe cal și-l purtaseră spre capul scărilor de marmură, unde aștepta Marele Vizir. Ușile cele mari de aur se deschiseseră și din umbra plină de parfumuri a sălii celei mari a Divanului izbucnise o lumină verde ce-l amețise. Capugibașii îl duseseră de subțiori, ca pe un bolnav, până în fața tronului, ce arunca din podoabele sale încrucișate lumini. Ceauș baș-aga bătea cu deinecul în podeaua de marmură urmat de Marele Vizir. Era clipa cea mare, clipa așteptată în vechile chilii în care învățase tot ce trebuia să facă acum din cărțile epirotului Andreas Darmarios, prea înțeleptul

europalat, cel ce încurcase lucrurile în Pseudo-Codinosul său, în care amestecau învățăturile din Metafizica lui Herennios, cu părți din operele lui Philo – Alexandru de Aphrodisios, cu cele ale lui Proklos, Dameskios și Giorgios Pachymeres...

Totul fusese uitat într-o clipă de rătăcire. Undeva, în fundul Divanului împodobit cu perdele de Damasc galben, pe un pod îmbrăcat în catifea de aceeași culoare, între lungile șnururi de mătase, terminate cu ciucuri imenși, se afla tronul pe care sta un bărbat uscățiv, cu păr alb, iscat de sub turbanul uriaș, împodobit cu pietre albastre, ce străluceau stins. Alai-Köșcü rămăsese dincolo de porți, ca și cei 28 de boeri însoțitori. Îl urmau numai patru, cei mai de credință, și-acum își amintea bine, între ei era și boer Dudescu. Parcă-l vedea cum își potrivește pe furiș cu un gest abia văzut caftanul nou primit în anticamera – arz-odasî – de la capugilar chehaiasî, marele portar...

Oare această ceremonie, cu învăluirile ei de invidie, să-i fi sucit mințile, dar el nu dorea tronul, ci văru-său și atunci ce se ascundea aici? În Divanul cel mare al Serenissimului ei cinci erau atunci, o știa bine. Boer Dudescu îi sta în stânga și tușea ușor, cu obrazul pălit, trăgând cu privirile în jur. Împăratul părea că nu-i vede, avea o privire ștearsă și îndepărtată. În dreapta lui cubbè-vezir, Marele Vizir își sugea buzele și privea crunt și amenințător la adunătura de ghiauri pe care-i disprețuia. Cei doi cazascheri păreau osteniți de lungimea acestei petreceri. Le-ar fi trebuit câte o narghilea și cahfele. Cei doi capugi-bași îl lăsaseră cu picioarele pe podeaua rece de marmură. Era liniște ca dincolo de lume. De undeva din grădinile pline de cipri se auzea numai zgomotul surd al mării. Princepele se înclinase de trei ori la intrare și se oprise în mijlocul sălii. Padișahul vorbise după o tăcere lungă. Marele Vizir îi adusese până la urechi doritele-i cuvinte ce le tălmăcea de alături terzimanul, un grec creștin ce știa toate limbile pământului, făcându-se a uita că Princepele cunoștea și el limba turcă.

– Auzind Înălțimea Mea de credința și nestrămutata loialitate a lui, îi dau din grație, ca răsplată, principatul Valahiei. Dorința lui este de a nu lipsi nici pe viitor de la credința și îndeletnicirile lui. El are să apere țările de sub domnia sa și să păzească bine a nu face nimic împotriva și peste dorința mea...

Răspunsese cu voce fermă, ceea ce de o mie de ori îl pusese să repete maică-sa, Evanghelina, în odăile întunecate ale așteptărilor lui din mahalaua Fanarului.

– Pun zălog pe viața și pe capul meu că voi sluji din toate puterile mele pe prea dreptul și grațiosul meu Împărat, atâta vreme cât el nu-și va întoarce privirea grației sale de la nimicnicia servului său.

După care, nepotrivit așteptărilor, nu căzuse în genunchi ci ascultase cu obrazul încremenit sfaturile date de Marele Vizir, care, în cuvinte consacrate, îi amintise că era îndatorat de atunci înainte la slujbele împărătești, să trimeată zahereaua și să fie de credință. Serenissimul părea împietrit în hainele stropite cu aur. La vreo mișcare a capului turbanul lui scânteia în bătaia pietrelor scumpe la care râvnea ca săracul de o viață și cum avea și ce iute să le dobândească și să le stăpânească, pentru că de aceea atât se canonise. Marele Vizir îi făcuse apoi semn să se apropie. Padișahul îi împinsese un steag cu vultur pe el, pictat de o mână meșteră. Armele țării aveau chipul Sfântului Gheorghe. Marele Vizir îi întinsese și el yürüc-bairacul – steagul de paradă pentru mers – și când totul se isprăvise, mai privise o dată cei patru stâlpi de aur ai tronului, se înclinase și se rugase în gând ca această marte să-i fie cu noroc. Ieșise cu sufletul plin de voința libertății. Până nu încăleca iar calul dăruit de Strălucirea Sa, era încă rob, așa încât se grăbise, fără s-o arate însă. Salutase pe toți vizirii și-și ținuse bine sabia încovoiată a ienicerilor, bătută. Pe aici se vorbea mult despre felul cum te porți și nu voia să se facă de râs. Nu ostenise, și-acum mai știa ce bine se simțise în curtea umbrită de cipri, înfruntând privirile curioase ale celor ce o umpleau. Sub tălpile subțiri ale papucilor simțise

răceala marmurei și aceasta nu avea s-o uite niciodată. Mirosul funerar de mirt, zgomotul îndepărtat al mării neostenite de jos, de sub ziduri, și răceala treptelor. Trecuse apoi pe sub Orta-Capù, Poarta Păcii, cea de mijloc, pe care Sultanul intra călare când se întorcea de la vânătorile sale. Bab-iis-Selam strălucea verde în lumina prânzului.

Alaiul de plecare îl așteptase dincolo de porți. Princepele, la sfatul maică-si, tocmise un corp de cavalerie albaneză, care era urmat de boerii ce-l însoțiseră, după ranguri. Înainte, cei patru, între care boer Dudescu, ce numai miere era în acea zi minunată, și alți trei pe care ar fi trebuit să-i încerce ca pe fier, dacă mai aveau credință în el au nu. Bandierele Sfântului Gheorghe și ale Sfântului Mihail se desfășurau în vânt. Stema Principatelor și a Sfintei Fecioare păreau că ia foc. Copiii lui, două fete și un băiat, și ei călare, ținându-se bine în șa, îl urmau mândri. Decretul de numire era adunat într-un cilindru de argint și părea un buzdugan mai mic. Doisprezece cai băteau pasul în urmă-le. Erau învăluiți în cioltac bogat și duși de zăbală de grăjdari ce și ei aveau scuturi cizelate de aur.

Cortegiul se îndreptase către conacul Princepelui de lângă moscheia Fethiè. Slujitorii lui aruncau bani de aur mulțimii și după o șiretenie ce tot de la Evanghelina, maică-sa, o învățase, caii din urmă își pierdură cuiele de la potcoave, prost bătute din potriveală chiar dimineața aceea, ca să arate celor ce le-ar fi găsit că argintul se găsește pe toate drumurile în Țara Românească. În cerdacul conacului, în hainele prea strimte, atunci, Princepele îl așteptase pe Miralem-aga, Vexiliferul împăratului, ce sosea către curtea bine rânduită și curățată cu alaiul său. Se auzea de departe tambulhaneaua asurzind trecătorii și cerșitorii ce împiedicau drumul. Orașul era parcă pustiu și se adunase aici să vadă nemaipomenita investire. Se apropia amurgul, nimărui nu-i era foame.

Boerii râdeau cu dinții lor de cai, frecându-și bărbile nădușite.

Marea jos, în Bosfor, fierbea încă de pe acum ca într-o oală curată de alabastru. Dinspre Marmara soseau zvonuri de pescăruși, strigând gutural deasupra Aiei-Sofia. Sangiacul, stindardul cel mare, răsărea deasupra convoiului, ca un mare vultur cu aripile pictate. Aerul era aprins, plin de uleiuri, undeva ardeau grătare peste care se așternea carnea de berbec. Tot acest cartier de greci și turci, de lume amestecată prânzea de-a-n picioarele ca să nu piardă marele și veselul ceremonial. Alaiul turcesc strălucea de podoabe. În frunte era, urmându-l pe Miralem-aga, așgî-bașiul, ceauși din incinta Saraiului, muteferechianii, călăreții din incinta palatului, seizii, descendenții Profetului, meșaichii moscheilor împărătești, mevalii, marii învățați ce solemn pășeau pe jos, ceașneghiranul, ce gusta mâncările, călăuz-ceaușii ținând tuiurile împărătești, imamul, duhovnicul sultanului, doftorul său, reis-atibba-efendi, judecătorul armatei, ordù-cadâsî, mai marele moscheii Sfânta Sofia, tevchî-i-pață, țeic-ül-Islam, pontiful musulmanilor, căpitanii cetelor ienicerești, solac-bașii, intendentul orzului, arpà-eminí, intendentul grajdurilor, ahor chetüdasî, bostangi-pașa, intendentul palatului, și alții: subași, axasbași, icioglani, ciorbagii și odobași, slujbași mai mărunți ce precedau muzica condusă de mehter-baș.

O ceată numeroasă de copii umplea ulița de praf, strângându-se în jurul muzicanților. Turcii cu turbane uriașe cântau din zâlzen și boruzen. Timbalele și tromboanele iritau aerul, totul era o nebunie colorată, un amestec de glasuri și strigăte.

În antecamera conacului Princepele îl primise pe Miralem-aga, sărutase stindardul cu gura și cu fruntea și i-l întinsese. Oboseala acelei zile începuse a se face simțită. Luase sangiacul și-l sărutase la fel, după care-l predase spătarului său, un boer tânăr, ce-ascultase atent cuvintele lui de mulțumire:

– Atotlăudatul și Marele Dumnezeu să dea viață îndelungată prea puternicului, prea grațiosului și prea dreptului Împărat și să înmulțească zilele lui!

Curtea se umpluse de urale și Principele predase lui miralem-aga un caftan nou și-i slobozise darurile de la Țara Românească, ținute cu grije până atunci: postavuri, rubiele, matrazuri, lăzi încrustate cu mătăsică de Beci în ele, cu ghiftuite pânze cusute de către cine știe ce mână meșteră, dincolo de Dunăre, în nopți lungi de veghe. Toate fuseseră desfășurate sub ochii mirați ai celor privitori, pe urmă se aduseseră panerele cu struguri ținuți până primăvara, pe care mai era neștearsă bruma toamnei trecute, precum și peștii ținuți în ghiață și în coșuri de nuiele, cu ochi albi, holbați, într-o încremenire de sticlă. Multe priviri picuraseră de pohtă și multe buze fuseseră linse în strălucita amiază. Pe urmă îngrămădirea de blăni se istovise, dispărând în praful întoarcerii. Toate vorbele de mulțumire fuseseră rostite, dar Principele mai avea treabă.

Însoțit de boerii săi, în aclamațiile ceaușilor, se îndreptase spre biserica Patriarhiei. Se înserase și soarele murea undeva dincolo de pietrele cimitirelor din spatele lui Rumeli-hisari. Îl întâmpinase însuși patriarhul, în spatele căruia privea toată nobilimea greacă din Fanar, cu ochi invidioși, roși de ură: prietenii și neprietenii, cu rudele lor, cu șoaptele lor, cu îndemânarea lor ce știa să zâmbească și să te cumpere. În curtea frumoasei biserici cu stâlpi răsuciți de piatră și cu sfinți albaștri în tencuială ce făceau umbră în pridvorul de cărămidă, Principele descălecase, ascunzându-și osteneala. Trecuse peste o piatră, pusă anume înaintea lui și ascultase vocile ceaușilor ce intonau în cinstea Domnului Dumnezeu. Vocile înalte spuneau cuvinte uzitale:

– Dumnezeule mare, ține întru mulți ani pe Padișahul nostru și pe Voevodul nostru și le dă lor viață îndelungată și fericită.

Intrase în biserică numai cu patriarhul care-l așezase la icoane. Principele se rugase fierbinte și primise mirul pe frunte, ascultând șoaptele rugii cântate ale marelui bărbat ce slujea cu ochii pieiți spre altar. Pe urmă ieșiseră amândoi afară și preotul îi arătase tronul ce-l aștepta, un scaun sculptat, de chiparos,

frumos mirositor, mai purtând în el lumina lumânărilor ce se aprinseseră la slujbă și parfumul de tămâie mereu aruncată în aerul bisericii. Cântăreții spuneau grecește imnul dedicat Fecioarei Maria și crucile boerești băteau pulpanele hainelor bogate. Patriarhul rostise rar, cu vocea lui mare, către cele patru vânturi:

– Și iar ne rugăm pentru prea înduratul, prea strălucitul și binefăcătorul nostru Domn, pentru ca bunul Dumnezeu să-i dea putere, învingere, tărie, sănătate și îndelungată viață, și pentru ca Domnul Dumnezeul nostru să-i ajute, să-l păzească și să-i pună sub picioarele lui pe toți vrăjmașii și protivnicii...

Pe urmă cântăreții intonaseră imnul polychronionul:

– Dă, Doamne, Prea Înduratului, dă binevoitorului nostru Domn, Domn a toată Țara Românească, viață îndelungată. Ține-l, Doamne, la mulți ani.

În portic, Princepele mai sărutase o dată mâna Patriarhului, ce era privegheat de patru mitropoliți în haine aurite cu cruci de aur în mâini și pornise înapoi spre conac, în cântecul *Vrednic este!*

Noaptea ce urmase nu dormise. Evanghelina, maică-sa, nu închisese nici ea un ochi măcar. Până la plecarea din Stambul mai trecuseră zile. Făcuseră vizita de rămas bun la Marele Vizir, prilej de noi făgăduinți și daruri către lacomul demnitar, pe urmă, când vremea socotinții sosise, îmbrăcase caftanul de drum și, însoțit de silihdar-aga, de mirahor-aga, capugilar chehaiasi și ciohodar-aga, ce-i erau cei mai de vază însoțitori, iar urnise convoiul boerilor în mare alai, sub privirile curioase ale mulțimii. Puterea lui abia atunci începea și putea s-o simtă mai bine. Doi paici, în costume de aur și argint, cu mari turbane albe, îl duseseră până la porțile orașului. Îi părea rău că lasă vechile mahalale, moscheile și marea aceea verde, plină de răcoare și-o spumă albă ca o dantelă ce mereu era aruncată sub malurile de piatră ale colinei Bosphorion. Tuiurile străluceau în soarele altei zile, la fel de frumoase și de neuitat, la fel de strălucitoare și binecuvântate. Caii Princepelui erau acoperiți

cu covoare aduse de boeri din țară. Păturile cusute cu fir de aur străluceau în ușorul praf al marginilor Stambulului. Înainte se afla un deșert roșu, pustiu, fără copaci.

Coborâse ajutat de doi yedeccii. În spate rămăsese urma albastră a orașului încastrată în cerul pălit. Bătea un vânticel călduț de stepe. Se auzeau buciume din rândurile alor lui, amestecate cu țimbalele violente ale meterhanalei ce-l saluta pentru ultima dată. Se înclinase către însoțitori, sărutase pământul sfânt de unde luase puterea și privise spre răsărit. Înaintea lui se așternuse atunci drumul cel mai lung și cel mai dorit. Auzise ca în vis alcâșul, strigătele de bucurie ale boerilor, după cum se vedea acum vânzători și încălecase spunând cu voce limpede:

– *Allah ömurler verè padișah efendimisè.*

În urma lui mai bătuse o vreme davul, se mai auziseră timpanele și teasurile, oboaiele și țimbalele. Da, totul numai închipuire fusese, un basm de Orient, spus de alte voci, pentru alte urechi. Sub el colcăiau, după cum vedea acum, trădarea, cumpărarea dreptelor-cugete și triumful altuia...

Așa începuse strălucitul menzil. Până la Ortachioi îl însoțiseră cumbaragiii, pe urmă spahiii îi părăsiseră și drumul obositor se sfârșise în câteva zile în fața Dunării. Pe malurile ei de pământ așteptau rădvanele cu daruri și mulțimea boerilor gata să îngenunche și să-i țină isonul credințelor ce iute se lăsau înșelate la alte semne ale puterii. Intrarea în saivan începea cu sărutul mâinilor și al poalelor, cu tăvălirea spurcaților prin praful drumului neînceput. Ce glasuri mieroase aveau atunci și cum se mai perpeleau și nu voiau să-i iasă din voie! În Divanurile iute ținute în drum se arătau binevoitori cu nevolnicii, ar fi dat și hainele și pielea de pe ei numai să nu-l turbure. Unde era el, boer Dudescu, în aceste zile prea fericite? Se pierduse în alai, îl știa undeva lângă el, în stânga, mereu cu o vorbă bună, cu un sfat. Nu cu lingușiri...

Și-acum? Ce să-i facă el nevolnicului? La cazne să-l pună, iute ar fi murit că nu-l țineau doagele de bătrân ce era, ceea ce

înțelegea și Princepele. De aceea nu pentru el luptase bătrânul, ci pentru vărul său și pentru nestatornica și nesătula lui familie. Să-l omoare, gândise în acele nopți de mare frământare, era prea puțin. Dacă s-ar fi întors ai săi prin jocurile domniei ar fi făcut din el aproape un sfânt. Pe când așa, o altă gândire încolți în mintea monarhului. Trebuia să-i rușineze pre toți, pre bătrân, pre ai lui și pre urmași, să-i știe istoria schimbătoare despre ce vânzători era vorba și despre ce pedeapsă meritaseră...

*

Despre sosirea în țară a Princepelui mai târziu cu peana lui cronicarul scria cu mare prisoseală, după cum urmează:

Domnul, dupre ce luă domnia la Țarigrad, îndată avându gata pre unul din oamenii săi și cu călărașii carii se întâmplă acolo, în menzil veniseră la Țara Rumânească cu zaptuferman și cu cărțile Domnului la caimacami pre care Domnul îi orânduise. Deci boerii caimacami, deosebitu de alte trebi și purtări de griji ce aveau din poronca Domnului, gătitu-au rădvane, carete și cară pentru agârlic, trimețându-le la Țarigrad, cu toate cele trebuincioase. Și pân a nu sosi Domnul la Giurgiu, fieștecare din boerii țării, în afara caimacamilor, s-au silitu să iasă întru întâmpinarea Domnului, așteptându-l la vadul Dunării, de astă parte, unde și saivantu iaste întinsu pre malu Dunării. Și când ieși Domnul din ghecitu, stătură boerii la rânduiala lor, de-i făcură alai și mergându Domnul la saivantu, mergeau toți boerii pe rânduială, de-i sărutară mâna și poala. Si lângă Domnul stătea un boeriu care iera mai cunoscutu Domnului, pre nume Dudescu și arăta pre fieștecare boeriu cine iaste și ce boerie au avutu; și de-acolea, îndată se ridică Domnul și merse la gazda ce era rânduită și gătită, petrecându-l și boerii.

După ce intră Domnul în casă, mergu și boerii toți înlăuntru și le zise Domnul să șază, dându-le cahfea. Pe urmă, eșindu boerii de la Domnu, mergu pre la gazdile lor. A doao zi mergu boerii de se închină Domnului și după cahfe se făcu și divan

de giudecăți norodului, apoi a făcut masă boiarilor ce în frunte cu Dudescu stăteau împregiurul lui.

Până la Bucuresci, la toate conacele a făcut Domnul divan, dându-le Domnul tutulor o mângâiere ca aceea că vor avea toți o dreptate. Pre cei mai aleși boieri i-a luat Domnul în carâta sa, într-o zi unul, într-altă zi altul, întrebându-i de starea țerii și cu ce chip să pot chivernisi și potu ridica trebuințele.

Sosind Domnul la Popești, unde de Bucuresci iaste cale de doauo ceasuri, acolo s-au întinsu saivantul Domnului; și Domnul, după ce se schimbă de straie și se griji după rânduiala Domniei, fiindcă acolea îl întâmpină și alaiul cel gătitu din partea spătarului, agăi și alte rufeturi, unii din boeri întâmpinară pre Domnul și de-acolea sosi Domnul cu tot alaiul.

Dupre obiceiul cel vechi, caimacamii au așteptat pre Domnul în meidanul ce este mai gios de fântâna lui Radu Vodă și acolea fiindu saivantul întinsu, descălecă Domnul și merseră caimacamii de se adunară cu Domnul împreună și cu ceilalți boeri, ce nu putuseră merge la Giurgiu și după ce șezu toată boerimea la rânduiala sa, la fieștecare se dădu cahfea.

Iar a doao zi se făcu gătire de tot alaiul, așteptând pre Domn toată boerimea la poarta mânăstirii Văcărești, cu tot alaiul și șiragul său. Domnul puse deasupra podoabelor sale și haina împărătească, ce se chiamă cabaniță și își așeză cuca pre cap și din a stânga Domnului, alăturea, mergea schemni-agasî, ce era rânduitu de la împărăție pentru așezarea Domnului în scaon. Din a dreapta și din a stânga, pintre paicii Domnului, mergu și alți oameni împărătești aproape de Domnu, fieștecare la rânduiala sa. Cum și toți boerii cei mari și cei mici mergu înaintea Domnului, înșirați pre rânduiala lor și după izvodu ce se făcu cu pecetea Domnului.

Și viindu Domnul încetu, încetu, intră în orașul Bucuresci pre la Podul Șerban Vodă iar schemni-agasî merse și descălecă dreptu la curtea domnească și intrând în spătărie, așteptă pre Domnul.

Însă până a veni Domnul la sfânta besearică din curte, mitropolitul ţerii, episcopii, cu alţi arhierei şi cu toţi igumenii mânăstirilor Bucurescilor mai înainte se aflară în besearică, fiind mitropolitul îmbrăcatu în toate vestmintele arhiereşti şi cu mitra pe cap, iar episcopii în mantii şi cu cârjele a mână. Domnul descălecându la scara besearicii, mai înainte se aflã mitropolitul cu episcopii, cu ceilalţi arhierei şi cu igumenii la uşa besearicii, preotul cu sfânta Evanghelie, diaconii îmbrăcaţi cu stihare, cu cădelniţe a mână şi citeţii cu lumini aprinse în doauă sfeşnice; şi dupre ce să sui Domnul pre o treaptă sau doauă, se scoborî şi mitropolitul cu o treaptă şi luând din mâna preotului în mâna sa sfânta Evanghelie, o dădu Domnului de o sărută şi cel ce iera protopsaltis îndată începu a cântare axionul. Şi agiungând Domnul în mijlocul besearicii, îşi luă cuca din cap şi se închină către icoana Mântuitorului Isus Hristos, şi o sărută, asemenea şi către icoana Precistei şi a proschinitarului. Şi apoi stând în mijloc, între cele doauă sfăşnice den a dreapta îl luă episcopul de Râmnic şi den a stânga episcopul de Buzău şi-l duseră spre uşa cea împărătească în sfântul oltariu şi ţinându-l de-o mână unul şi de-o mână altul, încungiurară sfântul prestol, cântând Isaiia dănţuieşte. Şi stându mitropolitul în dvera cea mare şi episcopii aducând pre Domnul şi îngenunchiindu-l înaintea sfântului prestol, Domnul încă plecându-şi capul şi mitropolitul puindu-i omoforul asupra creştetului Domnului, ceti molifta cea orânduită de încoronare, puindu asupra capului Domnului şi ipogonation, ce se cheamă nebedemiţă. După săvârşirea molifteі, îl şi mirui şi sărutând Domnul mâna mitropolitului, mitropolitul încă săruta creştetul Domnului.

Şi vrându ca să iasă Domnul din oltariu, stând afar, den partea den dreapta, ceauşii cei împărăteşti, episcopul de Râmnic, şi den partea den a stânga episcopul de Buzău, îl luară pre Domnul de subsiori şi-l duseră de-l suiră în domneasca strană. Şi stându mitropolitul în mijlocul uşii împărăteşti, blagoslovi pre Domnul şi diaconul îndată începu; Ελέησον ἡμᾶς ὁ Θεός

și pomenește pre mitropolitul, pre Domnul și pre tot creștinescu norod și face mitropolitul otpustul, cântăreții τόν δεσπότην și Πολυχρόνιον.

Și coborându-se Domnul din strana sa, merse de se închină în mijlocul besearicii și eșindu afară din besearică și încălecându, își puse iară cuca în cap și cu tot alaiul descălecă la scara cea mare, mergând în divanul cel mic, unde erau gătite de vătavul de aprozi doao scaone, a Domnului din stânga și a lui schemni-agasî din dreapta și beizadelile Domnului, cu mitropolitul, cu episcopii și cu alți arhierei stăteau toți în picioare și se închinau Domnului.

Și Domnul stătu în picioare în dreapta domnescului scaon și din sânul său scoase hatișeriful cel împărătesc și desfăcându-l și sărutându-l și puindu-l la fruntea sa, îl dădu în mâna lui divan-efendi și divan-efendi, asemenea sărutându-l, începu a-l cetire în veliglas. După sfârșitul hatișerifului, îndată se făcu slobozirea din toate tunurile după obicei și începu meterhaneaua cea împărătească. După ceia Domnul stătu în scaonul său. Apoi divan-efendi încă îmbrăcă pe schemni-agasî cu blană de samur din partea Domnului și după ce-l îmbrăcă stătu și el în scaon. Și apoi vel vistiernicul Dudescu ceti tâlcuiala hatișerifului împărătesc ce fu scos pre limba țerii și vel postelnicul îmbrăcă pe divan-efendi și pe vel-vistiernicul Dudescu cu blănile cele de rânduială și vel-vistiernicul îmbrăcă pre toți oamenii cei împărătești, cum și pre oamenii lui schemni-agasî, pe unii cu blane, pe alții cu caftane, pre alții cu capoturi și pre alții cu binișuri de postav, pre fieștecare după cinstea sa.

Dupre aceasta, beizadelile mergu, apoi mitropolitul, apoi arhiereii, episcopii și toți boerii de sărutară mâna Domnului, însă boerii și haina cea împărătească. Deci, ridicându-se Domnul și cu schemni-agasî din scaonile lor, mergu la spătărie și beură cahfea și apoi îmbrăcă Domnul pe caimacami cu caftane, mulțumindu-le de slujbă.

Dupre ce se așeză în domnie, a treia zi după vechiul obicei, domnul dădu și boeriile celor ce li s-au cuvenit. Rânduirea cinstitelor boerii după cum au urmat obiceiului precum mai gios însămnează: Vel ban: dumnealui Radu Golescu; Vel logofăt de Țara de sus, dumnealui Manolache Crețulescu; Vel logofăt de Țara de jos, dumnealui Manolachi Grădișteanu; Vel vornic de Țara de sus, dumnealui Ștefan Pârșcoveanu; Vel vornic de Țara de jos, dumnealui Costache Ghica; Vel hatman, dumnealui Costache Caragea; Vel postelnic, dumnealui Ianachi Moruzi; Vel logofăt al streinelor pricini, dumnealui Petrache Ritorides; Vel spătar, dumnealui Dumitrașco Topliceanu; Vel vornic al oștirilor, dumnealui Ioan Știrbey; Vel paharnic, dumnealui Scarlat Greceanu; Vel vistiernic, dumnealui Constandin Dudescu; Vel stolnic, dumnealui Constandin Nenciulescu; Vel comis, dumnealui Alexandru Văcărescu; Vel medelnicer, dumnealui Radu Slătineanu; Vel clucer, dumnealui Dumitrachi Asan; Vel serdar, dumnealui Constandin Oteteleșeanu; Vel sluger, dumnealui Grigore Băleanu; Vel căminar, dumnealui Mihai Mano; Vel portar, dumnealui Marco; Vel pitar, dumnealui Teodor Emandi; Vel șetrar, dumnealui Manolachi Florescu; Vel armaș, pre dumnealui Lucachi; Vtori logofăt, pre dumnealui Barbu Merișanu; Vel agă, pre dumnealui Matei Bălăceanu; Vel cămăraș, pre dumnealui Ștefan Văcărescu; Vtori postelnic, pre dumnealui Matei Huzum; treti logofăt, pre dumnealui Cîrstea Voinescu; Vtori spătar, pre dumnealui Dimitrie Perdicari; Vtori paharnic, pre dumnealui Atanasie Hristopulo; Vtori vistiernic, pre dumnealui Iancu Scanavi; Vtori stolnic, pre dumnealui Constandin Varlam; Vtori comis, pre dumnealui Nicolae Velea; Vtori medelnicer, pre dumnealui Alexandru Greceanu; Vtori clucer, pre dumnealui Radu Băbeanu; Vtori pitar, pre dumnealui Constandin Bălăceanu...

Ceea ce nu scria cronicarul și uitase Domnul era măruntul fapt că din lunga listă a boerilor, până și la rangul al treilea, lipseau numele celor doi boeri din familia Dudescu: Radu și

Neculai, fapt ce mult l-au mâniat pre acesta din urmă și l-au făcut să ia plin de scârbă drumul Stambulului și să unelteasca în fereală, după cum se dovedise.

*

Înaintea Crăciunului din anul acela, ce-i veni Domnului, nu că să meargă cu boerii la vânătoare, că dragi îi mai ereau și-ar fi mâncat epure, ori pasăre și ce s-ar mai fi ivit înaintea puscilor cu prilejul praznicului domnesc. Ținuseră cu toții posturile și s-ar fi cuvenit să mai facă o mișcare prin pădure, la Boereasa, unde sta fagul ca lumânările, unu-ntr-altul de nu se vedea nimic înaintea ochilor. Zis și făcut. Princepele au trimis chemarea, dumnealor au venit cu săniile și lungul convoi a ieșit din Bucuresci în frunte cu steagurile vânătorești, ținute înaintea unui căpitan. În două ceasuri orașul se mistuise în urmă și se arătă de departe codrul neclintit în zamful iernii. Era devreme, zăpada scrâșnea sub tălpicile unse ale săniilor și de sub blănile de mistreț ieșeau scurte trâmbe de aburi; Dumnealui marele logofăt Manolachi Grădișteanu sta cu marele vornic Costache Ghica în spatele Princepelui și-i turuiau în urechi.

– Bună vreme, spunea primul, dacă o vrea Dumnezeu o să se rădice grâul până-n vară și-o să facă spic cât vrabia.

– Numai credință să fie, zisese Vodă, ce cu un ochi râdea, cu altul pre toți îi măsura cu răutate.

– Ce vorbă mai iaste și asta, Doamne? întrebase celălalt boer ce odată se îngrijorase.

– De...

Din spate se auzeau strigătele câinilor, neliniștiți de apropierea vânatului.

– Gonaci ați tocmit? schimbase Princepele vorba.

– Tocmit. Întâi la mistreț tragem și pe urmă la epure...

Caii încetiniră. Pădurea se apropia. Văzură tâmpla ei albastră, pustie. Codrul avea o putere mută în rânduirea lui solemnă. Sta nemișcat în nemișcarea zilei de iarnă. În câmp, la spate,

soarele roșu și învolburat se ridica greoi să lumineze cărările lui oarbe. Săniile se strânseră după tipic la o margine de drum și căpitanul de vânători suflă în cornul de capră. O clipă liniștea nu fu ruptă de nimic. De dincolo de zidul de fagi răsună apoi un răspuns parcă din vis, biruind depărtările. Boerii coborâră, abia mișcându-se în blănile tocite. Erau groși, cu obrazul roșu, cu calpacele clătinându-se ca la biserică. Băteau din picioarele înfășurate în obiele de blană de vulpe și vârâte în cizme falnice, ca și când frigul i-ar fi și pătruns.

– Nevolnici și îmbășinați! mârâi Princepele în barbă.

– Ai spus ceva, Măria Ta?

– Nimic n-am spus, logofete Manolachi. Totul e pregătit?

– Totul...

Domnul trăgea cu ochiul spre pâlcul celor din spate. Între ei văzu statura înaltă a boerului Dudescu. Vel-vistiernicul se apropie slugos, bătându-și brațele că-l luase frigul.

– Tremuri? îl întrebă Princepele pe neașteptate.

– Mi-e frig, Înălțimea Ta.

– E o zi numa bună pentru vânat, nu-i așa? Să-mi stai în dreapta, să am măruntiș pentru gonaci când s-or ivi.

Vel-vistiernicul nu bănuia nimic se vede treaba, mai ales că vorbele Măritului îl întăriră.

Câinii fuseseră trimiși să ocolească pădurea cu o sanie și nu lătrau încă. Boerii știau că mai au de așteptat și-ar fi băut ceva, dar nu se cuvenea s-o facă înaintea lui Vodă. Acesta își luase locul la o margine și ceilalți îl priviră. Pe chipul lui se citea pentru cine avea ochi să vază o ascunsă și rea îngrijorare.

„Cine l-o fi supărat?“ se întrebă marele spătar Dumitrașco Topliceanu, ascultând tăcerea pădurii.

Marele postelnic Ianachi Moruzi băgase și el de seamă că Princepelui nu-i sunt boii acasă. Începură a șoptire până nu se auzi zvonul vânatului ce era căutat în întunecata pădure de către gonacii aflați departe.

– Asta-i vânătoare cu tâlc, zise întâiul, scuturându-și umerii ca să se mai încălzească pentru că înțepenise.

– Crezi?

– Când l-ai mai văzut pe Măria Sa să se coboare din casele lui și să ia drumul Boeresei? Dacă avea chef de vânat, oamenii săi atâta așteptau, să-i așeze căprioara sub pridvor, nu-i asta, ascultă la mine...

– Atunci ce să cred?

– O să vedem, nici eu nu-mi dau seama...

Pădurea sta neclintită în fața lor. Din spate se iscase un vânt tăios. Caii, cu nutrețul între picioare, mâncau în liniște. Fuseseră acoperiți cu țoale și de sub ele ieșea un abur frumos mirositor de animal încins...

– Și praznicul ăsta! mai zise careva. E drept că de patru ori pre an ne cheamă în micul divan și ne ospătează, dar acum parcă are alte pohte...

– Să nu fi fost turcul de vină, răspunsese spătarul Topliceanu.

– Ce turc, care turc? întrebă chiorul, mirat că nu știe nimic, deși oamenii lui ar fi trebuit să cunoască unele lucruri.

– Cum, n-ai aflat că a trecut prin Bucuresci baș-beșliul Ahmet?

– Ba parcă știam ceva, făcu celălalt ca să nu aibe aerul că nimic nu trece pe la urechile sale.

– Ei, de-aici pot să iasă greutăți, că Înălțimea Sa e supărat, se vede bine...

– Doamne ferește-ne!

Postelnicul Ianachi Moruzi se închină cu nădejde.

Din depărtare se auzeau loviturile gonacilor. Pădurea suna surd și îndepărtat ca o toacă. Nu se deslușea nici un zgomot pentru că numai la iepure se striga. Boerii se așezaseră în linie cu puscile pregătite. Oamenii de ajutor se țineau aproape cu alte arme de schimb, gata încărcate. În stânga Domnului sta marele logofăt, la dreapta vel-vistiernicul Dudescu, mai încolo marele vornic și ceilalți, între care hatmanul Costache Caragea, sosit cu treabă la Bucuresci și luat în petrecerea vânătorii pe

neașteptate, marele ban Radu Golescu și Scarlat Greceanu prin pregiur. Ceilalți se pierdeau în ceața dimineții, numai niște grămezi de carne învelite în blăni, stropșind priveliștea măreață a Boeresei. Gonacii veneau din trei părți, cum încongiuraseră pădurea și ciocăniturile cu bucățile lor de lemn în trunchiuri se desluseau mai bine.

Princepele se așezase pe o buturugă și aștepta nemișcat. Îi vedeau obrazul albastru și ochiul ager, barba sclipind în reflexele zăpezii și bogata blană de samur atârnându-i pe umeri. Când se auziră chelălăiturile samsonilor de vânătoare se ridică în picioare. Ceilalți țintiră luminișurile lemnoase din față. Toaca gonacilor bătu mai aproape. De prin lăstărișuri săreau animale necunoscute, zbucnindu-le sub priviri, dar nimeni nu le băga în seamă. Așteptau pe marele râmător sălbatic și primul foc cuvenit Domnitorului. Nu mai tușiră, nu mai șoptiră, stăteau cu ochii țintă la zăpada prăfuită de jos, plină acum de urme rășchirate. Câinii luaseră urma mistrețului, lătrau tare și din întunecimea pădurii se auzi o fugă greoaie, ca și când cineva ar fi târât un sac plin de zăpadă. Gonacii se opriseră departe de bătaia puscilor și așteptau. Din față se auzi un dupăit greoi și deodată frunze vechi și un noian fură spulberate. Samsonii mușcau din urmă și lătrau cu disperare ca și când i-ar fi înjunghiat cineva. Mistrețul se ivi în stânga, în dreptul marelui logofăt Manolachi Crețulescu, dar acesta nu trase pentru că nu se cuvenea. Era o fiară uriașă, neagră, țepoasă. În fuga lui zvânturată părea un cimitir scos din liniștea lui de morții ce s-ar fi răsculat din pacea pământului. Spre boerii cei mari venea un pogon de pământ negru, un bolovan înfricoșetor ce avea doi ochi sălbăticiți și un colț alb și scurt pe o parte și altul pe cealaltă. Prin inimile tuturor trecu un rece fior de groază. Ar fi tras cu toții, dar prima împușcătură era a Domnului. Și acesta aștepta. Râmătorul se opinti odată ca și când ar fi vrut să sară asupra Princepelui și pe urmă se răzgândi. Nefrica bărbatului îl învinse, și o luă la dreapta, așa cum știuse și voia Măria Sa.

Zăpada fu măturată ca de o furtună năprasnică. Pământ și frunze, brazde negre și crengi scurte și ascuțite săriră în obrazele boerești.

– Trage, Măria Ta, că ne scapă! zise careva cu groază.

Și Princepele trase. O dată și pe urmă încă o dată la repezeală, luând cea de-a doua pușcă, aflată la îndemână. Primul foc sbură calpacul boerului Dudescu și bărbatul căzu pe spate, aproape leșinat de spaimă. Al doilea lovi în ureche mistrețul și-l prăbuși fără suflare la pământ. Așa ceva nu se mai văzuse nici chiar la o vânătoare domnească. Marele vornic Costache Ghica nu știu ce să facă mai curând: să se bucure de strălucita iscusință a Princepelui, ori să-l ridice pe vel-vistiernicul Dudescu din spate, unde zăcea înfiorat?

– Să ne trăiască soarele nostru lumesc! strigă careva în triumful vânătorii.

– Slavă Măriei Sale și dibăciei cu care l-a răpus pe râmător!

Princepele se apropie de boer Dudescu, ca și când nu și-ar fi dat seama ce se întâmplase și-i întinse mâna:

– Iartă focul meu nevrednic ce te-au speriat atât! Dar mi-ai stat în cătare și n-am avut cum face!

Vel-vistiernicul îl privea cu îndoită groază. Oare să-l fi ghicit? Să-l fi vândut atât de repede ticălosul de ginere? Să știe Luminăția Sa totul și să fi încercat să-l facă de râs?

– Nu-i nemica, Strălucirea Ta. Eu îs vinovat. Trebuia să mă feresc.

Gonacii se apropiaseră și împrăștiau câinii ce chelălăiau beți de sângele animalului ucis.

Princepele scoase un jungher scurt de la brâu și tăie urechea mistrețului, ascunzând-o în largile buzunare ale vestmântului de iarnă.

– Să ne trăești, Măria Ta! spuse repede dumnealui Radu Golescu. Cu împodobită înțelepciune ne conduci pre noi și ne arăți iscusința până și la aceste nemernicești îndeletniciri ale vânătorii...

– Să ne trăești!

– Să ne înflorești!

– Să te ție sănătatea și mintea! strigară în cor curtenii cu fală. Mistrețul era cărat cu caii pe șleaul drumului. În urmă-i rămânea o dâră lungă de sânge închegat, negru și învârstat. Ochiul său rece, înghețat de moarte, privea nedumerit ceata boerilor strânși pâlc în jurul luminoasei persoane.

– În sănii! porunci căpitanul de vânători. Și voi, gonacilor, treceți să sărutați dreapta!

Oamenii se iviră cu căciulile de miel în mână, spăsiți, abia ridicând privirile către Domnitor.

Vodă îi făcu semn boerului Dudescu:

– Apropie-te, vel-vistiernice, ori te-au spăimântat focurile mele?

Princepele îl privi crunt și-i văzu obrazul căzut de frică. Celălalt nu mai găsea pungile. În cele din urmă dovedi. Măria Sa aruncă un pumn de galbeni gonacilor și căpitanul de vânători îi goni spre alte locuri îndepărtate, să scoată iepurele la câmp...

Boerii nu mai vorbeau decât despre cele ce văzuseră cu ochii lor.

– Ce iscusință! făceau ferindu-se unul de altul.

– Are ochi ager și nu scapă nimic.

– I-au trebuit Măriei Sale două focuri, dar râmătorul nu i-a scăpat. Este?

– Este!

– Acuș și boer Dudescu parcă înțepenise în dreapta lui. La asemenea prilejuri, te dai la o parte, nu-l încurci. Ce spui, vel-paharnice Greceanu?

Acesta, un bărbat adunat, îndesat, numai păr și negi pe față, cu un bot de sobol de parcă mereu scormonea, nu voia să spună adevărul ce toți îl simțiseră.

– Eu nu-mi aduc aminte să fi avut Măria Sa nevoie de doauă focuri cândva pentru a pune jos fiara. Că-l știu de demult...

– Atunci?

– Numai neîndemânarea boerului Dudescu să fie de vina!

– Cine știe?

Șoaptele se înmulțeau, vorba umbla din ureche în ureche. Mai pe la spate, pin săniile boerilor de rangul doi se spunea pe șleau că nu e lucru curat.

– Nu i-a răsărit soarele dinainte boerului Dudescu, azi-di mineață, zicea fără sfială dumnealui Matei Huzum, al doilea postelnic.

– De, i-o fi lui și-alor lui că pre toți Domnitorii i-au încurcat cu tămâierile și lingușirea! adăugase și dumnealui Cârstea Voinescu, al treilea logofăt.

– Stt! Nu vă mai stă limba-n gură și-o să audă Măria Sa. Așa să fie, dar voi nu trebue s-o gândiți... îi sfătui cu vorba-i domoală dumnealui Alexandru Văcărescu, mai bătrân, încărunțit în rele, ce multe văzuse și avea o gură ce rar o deschidea.

Și până spre seară alergară pe câmp după iepuri, mai împușcând, mai lăsându-i să scape din nebăgare de seamă. Fusese o zi plină, obositoare. Când se înseră și ajunseră în curtea conacului boerului Dudescu, pentru că tot pre el îl pedepsise să le dea o masă și să-i adăpostească o noapte, erau sleiți de atâta mers prin arătura plină de zăpadă. Căpitanul de vânători sosise de mult cu prada și o înșiruise sub cula albă, rânduită după cuviință. Mistrețul, cu steagul de ceremonie înfipt în burtă, la mijloc și giur împregiur două sute treizeci și cinci de iepuri cu boturile însângerate și urechile țepene. Urgie făcuse vânătoarea domnească, dar toți se priveau mândri, lepădându-și puscile într-o sanie. Câinii umpluseră larga curte și se gudurau printre picioarele norocoșilor. Li se pregătea și lor o cină îmbelșugată de către slugile aduse anume. Oaspeții urcară scările înghețate și ajunseră în marea sală unde se așternuse o masă scurtă de post ca să nu-și turbure stomahurile cinstiții boeri înaintea marelui praznic domnesc ce cu osârdie se pregătea la Bucuresci.

Hulpavii oaspeți ar fi mâncat tot că erau aduși de pe drum, din sloată, și nu se mai uitau, dar îi ținea cuviința. În

strachinile colorate de țară, cu margini pictate de mâini meștere și pe talerele reci de argint stăteau grămezi de cașcaval, și brânză de burduf, între jimbulițe și urdă sărată. Mai la mijloc, în alte talere întunecate, zăcea fasolea bătută, fără costiță de purcel să nu se strice datina și munții de gogoșari roșii ca focul, arzând cu oțetul în ei. Între garafele aromitoare, că vinul nu era oprit, stătea varza scoasă din butoaie abia cu un ceas înainte, rece și plină de inimi. După rachiul pus la fiert cu scorțișoară și supa de linte se încercară gogonelele pritocite la vreme, cu gustul lor parșiv de zeamă în care zăcuseră buruieni în butoaie anume pregătite. Se înfulecau mâncăruri de praz fără carne și măsline cu sos, mai cu mâna, mai cu tacâmurile de argint, vânătorește, mai mult de-a-n-picioarele, fiecare spuind ce avea de spus, când la ureche, când în gura mare.

Princepele părea mulțămit de vânătoare. Își întindea din când în când picioarele spre flăcările căminului îngust aflat mai la o parte. Afară coborâse seara, câinii se stâmpăraseră, nu se mai auzeau. Vinul cânta în buțile de lemn.

– Bine te-ai înstăpânit, vel-vistiernice Dudescu, zisese aceluia ce tot nu-și mai venise în fire după încrâncenata întâmplare.

– Cu voia Domnului milostiv...

– Și te-a costat mult un asemenea conac?

– E moștenire, Măria Ta...

– Bună moștenire. Mai ai câteva parcă prin țară...

– Am, cu voia Măriei Tale...

– Ești bogat, vel-vistiernice...

– Dacă îngăduie Strălucirea Ta...

– Îngădui, de ce să nu îngădui? Cu cât Domnul ține mai mulți supuși bogați cu atât îi merg și lui treburile mai ușor...

– Mare vorbă a spus Măria Ta...

– Dar parcă aveai o fată, ce mai face, că n-o mai întâlnesc prin iatacul doamnei mele, unde ades petrecea...

Boer Dudescu simțea cum îi îngheață spinarea de un frig neștiut.

– E dusă, Măria Ta. A apucat-o credința...

– Ce spui? Frumoasă îndeletnicire și nobilă. Fetele boerilor mei mai curând stau la danțuri și la petreceri decât să știe cuvântul Domnului sub vreun acoperiș de mânăstire... Ori o fi avut vreun necaz?

Boer Dudescu luă o măslină, o ameți în sosul gros cu lămâie ca să-și facă vreme la răspuns și spuse în cele din urmă:

– N-a avut noroc, Măria Ta...

– Cum adică? Frumoasă era, bogată era, ce ginere i-ai găsit?

– O, un terchea-berchea. Îl știe Înălțimea Ta, căpitanul Sârbu...

– Da ce-i așa ruginit de-l vorbești de rău?

– Un jucător de cărți, un bețiv și-un libov. Vânzător de frate de codru, dar trebuincios se pare treburilor stăpânirii.

– Ia mai spune, că-mi place povestea lui... Ziceai că e vânzător?

Domnitorul părea că visează, se uita la amurgul de-afară ce umplea curtea culei vel-vistiernicului cu un ultim și tandru foc roșu de soare, ce parcă din pământ lumina, nu de deasupra lui.

– De, Măria Ta. Nu a știut ce înseamnă virtutea credinței...

– Mulți nu știu ce-i virtutea credinței, vel-vistiernice Dudescu, și pedeapsa-i ajunge odată și-odată, nu crezi?

Se uită în el, nu altă ceva. Și boer Dudescu crezu că o să-l lase inema.

– De, fiecare după cele ce face...

– Nu-i așa?

În cea sală nimeni nu mai mesteca, căutând a ghicire ce tâlc aveau vorbele Princepelui. Acesta își clăti gura cu un pahar de vin și trase aproape șerbetul și cahfeaua, aduse de tăcutele slugi ale gazdei. Se fumă după aceea, se glumi și, când oboseala îi ajunse pe fiecare, trecură la culcare în odăile numeroase, potrivite pentru o asemenea ocazie.

Noaptea aceea toți dormiră în afara vel-vistiernicului care dădu ocol casei, gânditor, cu barba în piept, cu mâinile la spate, nemaisimțind frigul nopții și amenințarea soartei sale ce rea se

arăta, cu toate semnele din acea zi trecută, ce se scursese undeva în timpul tuturor dindărăpt...

*

Praznicul domnesc începuse mai târziu decât era obiceiul, pentru că convoiul de sănii, deși plecase devreme de la cula vel-vistiernicului Dudescu, ajunsese abia pe la zece în Bucuresci, încărcat și plin de veselie. Un ceas, Princepele se spălase și se schimbase cu mare grabă, parcă mânat de o mare plăcere. Boerii plecaseră drept la Mitropolie ca să-l aștepte, întremați de frigul de-afară al unei zile pline de bunăvoință. Ajunul Nașterii Domnului nostru Hristos se arăta cu mare pohfală.

În besearica mare și mândră, rece și plină de icoane și lumânări, stăteau în priveală Mitropolitul și episcopii lui și arhiereii la rânduiala lor, în stranele afumate. Boerii se înghesuiau la rânduiala lor, cu haine neobosite pre ei, privindu-se și zâmbindu-și cu bunăvoință, cum se cuvenea la o astfel de zi. Mai la spate, către intrarea în besearică, se afla și grupul boerilor maziliți cu priviri mai stinse, unele pline de nădejdie că din jocul sorții vor dobândi vreo iertare din partea Princepelui și vor lua iarăși havaetul și bucuria de coadă.

Vel-vistiernicul Dudescu, despre care se și dusese vorba în lume că era să-l piardă Măria Sa, sta în strana dreaptă, lângă Mitropolit, cu obrazul ca varul, fără surâs, cum erau sfinții cei curați din pereți. În apropierea stranei goale încă a Domnitorului ședeau marele logofăt, dumnealui Manolachi Crețulescu, cu obrazul ca para pergamută înainte de cules și cu o privire luminată ce trăda înțelepția-i cunoscută și înalta-i cultură trasă din cele cărți cetite și răscetite, și dumnealui Ștefan Văcărescu, marele cămăraș, un bărbat puțin adus de spate de la o veche suferință a măduvei putrede de umezeală, că locuise prin surghiunuri în odăi neîncălzite. Șopteau în taină de-ale lor. Din dreapta stranei Princepelui se mai aflau: dumnealui Dumitrachi Asan, marele clucer, cu un chip întunecat de grec și ochi

aprinși, jucându-se cu zalele unui lănțug ce mereu îl frământa în degete, făcându-l să sclipească în strălucirea vechilor lumânări de ceară, vtori logofătul Barbu Merișanu, lung și slab, ce parcă numai miercurea punea pre limbă, al doilea vistiernic, dumnealui Iancu Scanavi, cel ce avea un cap pleșuv de începea parcă de la bărbie și se termina în spinarea ascunsă de blănile lui jucătoare și tretilogofătul Voinescu, din a stânga boerilor celor mari, aflați mai la o parte să-l întâmpine pre Domnitor.

Princepele, dupre ce se spălase, ieșise din casa domnească și venise în spătărie șezând în domnescul scaon. Vtori spătarul îl încinsese cu sabia cea împărătească peste umăr și îi dăduse buzduganul în mâna dreaptă pre care el îl ținu ușor pe umărul drept. Marele spătar, dumnealui Dumitrașco Topliceanu, îi așezase cuca pe cap și Domnul se sculase cu tot parataxisul său, trimețând zapciii înainte la besearică cu semnele lor.

Alaiul străbătu mulțimea curioasă care împânzise dealul plin de zăpadă, cu strigăte și lovituri scurte. Cerșitorii și gură cască se holbau cu ochii plini de pohtă la strălucitul convoi. Marele postelnic Ianachi Moruzi nu se uita la nimeni, ținându-se bine în sania lui ce începea alaiul. Al doilea și al treilea postelnic îi păzeau spatele. Drumul era deschis de marele agă Matei Bălăceanu, de armașii și ușierii Princepelui, toți bărbați bine clădiți, potriviți să stea în șa, nu răsturnați în blănurile puse în sănii. Vătafii de aprozi și vătafii de păhărnicie își făceau și ei loc cu gura înaintea tuturora. Nu lipseau vătaful de stolnicei, bași-bulucbașul de seimeni, bulucbașii, iuzbașii și bairactarii, cu armele în mâini, după rânduială, toți o mulțime pestriță, amestecată, gureșe și plină de duhul iernii de afară. Aprozii și icioglanii fuseseră lăsați în divanul cel mic. Arnăuții făcuseră pârtie, sfărâmând zăpada, urmați de paici, satârbași și ciohodari. Pe amândouă părțile se înșirau acum, cu cât te apropiai de Mitropolie, fustașii cu dardile în mână. Toți se aplecau înaintea-i și când ajunse sus, îl întâmpinară Mitropolitul, cu episcopul și cu arhiereii lui, toți în fața ușilor împărătești.

Înăuntru era fum și aer stricat. Lumânările pâlpâiau. Vestmintele foșneau și străluceau, de afară intra un curent rece, iute încălzit de atâtea răsuflări. Mitropolitul cu paterița în mână și episcopii cu cârjele lor, boerii cu toegele aurite, cu toți făcură o ușoară închinăciune. Princepele se închină spre icoana Mântuitorului și către icoana Precistei, bătând rar semnul. Se înclină la rândul său către ușile frumos sculptate ale altarului și către boeri, făcând o shimă de smerenie către Mitropolit, ce nu-l pierdea din priviri. Apoi sui către strana cea goală, urmat de ceilalți. Neavând Domnul frați și beizadele de față, nefiind nice Doamna la slujbă, totul se liniști repede. Dinapoia stranei sale stătea acuși al doilea spătar, ținând în mâna stângă șlicul de sobol și o năframă de-i zicea cecmea.

Începuse cetirea sfintei liturghii și în sfântul lăcaș nu se auzeau decât tusete mărunte de bărbați dogiți de bătrânețe au de frigul acelei ierni aflate la început. La văhodul cel mic, când ieși preotul și diaconul cu Evanghelia, mitropolitul o sărută primul, punându-și cu sfială buzele pe pecețile-i de aur, pe urmă Princepele făcu la fel, lăsând să i se vadă ametistele de la degetele încărcate cu inele. Când se agiunse la Heruvico, vel-postelnicul Ianachi Moruzi, și vel-cămărașul Ștefan Văcărescu se apropiară de strana Măriei Sale, reluând spunerea rugăciunei celei mari către Tatăl nostru cel din ceruri și rămânând lângă scaonul prea Măritului până la isprăvirea liturghiei.

Vremea trecea pe neștiute în murmurul slujbei celei mari și în curiozitatea celor de față. Înăuntru căldura creștea și Princepele simți că asudă. Îl privi de câteva ori pe vel-vistiernicul Dudescu și pre ceilalți boeri, cu o uitătură plină de șiretenie ce nimeni nu știa ce înseamnă. Marele logofăt Grădișteanu bătea crucile cu nădejde și se uita la coroanele de aur ale sfinților. Undeva cădea tencuiala de atâta răsuflet fierbinte și un miros de igrasie, de perete fărâmat și plin de văpsele îi făcea să sufere nările cele fine, deprinse cu mai bune mirosuri. La pricasnă, Mitropolitul se sculă și sărută icoanele, pre rând, se

întoarse, blagoslovi pre Domnul, pre boeri și celălalt norod, așezându-se iar în strana sa. După care Măria Sa coborî până în mijlocul besearicii și se închină la icoana proschinitarului, unde un arhiereu îl mirui înaintea praznicului ce-i aștepta pre toți. Întorcându-se spre strana sa, Înălțimea Sa mai făcu o shimă de smerenie către toți și așteptă ca vel-vistiernicul Dudescu, gras, nădușit și grăbit să dea în blid 10 lei, de pomazania mare.

Săvârșindu-se atunci liturghia, Princepele merse să ia anafură den mâna mitropolitului, și se așeză iar în strană. Est timp, marele cupar se duse la curte și aduse însoțit de un păhărnicel cupa din care gustă mai întâi Mitropolitul, după ce o blagoslovise. După care o aduse spre Domnul și, stând înaintea stranei Princepelui, o întinse mai întâi vtori paharnicului să ia credință din ea și apoi o întinse Măriei Sale, care sărută cupa și gustă din pâine.

După miruirea tuturor boerilor și după ridicarea colivei, Domnul coborî din strană, se mai închină o dată cu o shimă de smerenie către toți și ieși din besearică, ducându-se la spătărie. Drumul până la Divanul cel mic Măria Sa îl făcu pre jos sub ploaia de binecuvântări a mulțimii, fericită că-i poate vedea smerita față într-o astfel de însemnată zi. Vremea se mai încălzise și soarele își punea pecețile lui de iarnă peste coperișurile orașului de scaon. De-o parte a văzduhului iar se pregătea o ninsoare sură, pentru că cerul avea o povară grea de nori aducători de zăpadă.

În curtea Palatului, sub ferestrele Doamnei, îl aștepta rânduirea vânatului de ieri, pus cu falā în bună rânduială, ca să mai vadă și slugile de aici că Măria Sa nu plecase degeaba la Boereasa. Domnul urcase în spătărie și nu se uitase împregiur. Avea un mers sigur și pe chipu-i de obicei de nepătruns se ițea tot mai arătat un surâs de neînțeles, poate potrivit la zioa de sărbătoare, dar pentru ochii bănuitori aducător de lucruri neașteptate. Până la sosirea în Divan a Mitropolitului, a arhiereilor și a episcopilor, ceilalți zvoreau cu sârg unul în urechea celuilalt.

Când toată lumea sosi, al doilea postelnic îi pohti la cahfea după rânduială. Pe dușamele se auziră ca totdeauna la asemenea zile loviturile de toiege și până se așezară cu toții mai trecu o vreme. Praznicul cel mare începu cu o slujbă după cuviință. În divanul cel mic fuseseră primiți mai întâi preoții domnești și diaconii ce ședeau gata îmbrăcați în epitrafile și feloane, ducând în mâini icoane și făclii aprinse, ca și sfeșnice de argint. În ușa spătăriei începu protopsaltul și al doilea cântăreț cântă tropariul și condacul praznicului. Mitropolitul, Domnul, episcopii și arhiereii, cu boeri cu tot se ridicară în picioare și preotul ce slujise Evanghelia îi întinse icoana Mitropolitului care, sărutând-o, o dădu Domnului. Măria Sa făcu și el o sărutare și, de afară, de îndată se auziră slobozindu-se tunurile și meterhaneaua. Boerii pupară și ei pre rând icoana și Domnul se așeză în scaon. Diaconul curții începuse în est timp a cetire orațiile sărbătorii. Vorbele grecești și lăudările despre bunătatea fără margeni dovedită de Domnitor față de supușii săi îl plictisiră repede pe Principe, dar se prefăcu că ascultă, ca să nu-i supere pe răuascunșii din jurul lui.

După săvârșirea și a acestui lung ceremonial ce se termină cu o urare în versuri ce fu spusă de o gură dulce:

Iată vine cel dorit,
Iată-l, vine umilit.
Către ai săi ucenici,
Cel mai mare preste mici...

Mișcați buzele spre bine,
S-arătăm de învățătură
Vom începe câte doi
Versuind cântări din gură...

vel-vistiernicul Dudescu dădu preoților celor despre Doamna câte un galbin și diaconului ce spusese orațiile de asemenea un galbin, după care intrară cu icoanele arhimandriții cu egumenii

mânăstirilor închinate la Sfântul Mormânt, urmați de Sinaiți, Sfetagoreți și alții, îmbrăcați cu toții în epitrafile și feloane. Unul dintre egumeni, pe numele său Eufrasie, mai pricopsit la învățătură, făcu engomion către Domnul, după care vel-vistiernicul Dudescu îi dădu și lui ce i se cuvenea. Fu apoi rândul preuților de rând, și ei cu icoane și ei cu vorbe dulci ca mustele la miere, pre buzele dosădite, și ei cu mâna întinsă la luarea zloților de cuviință, iute scăpați din palmă de către boer Dudescu.

Când ieșiră preuții cu totul, vel-cămărașul îi pohti la vutca pe înalții boeri ce atâta așteptau. Se aduseră și cofețioane și vel-cuparul întinse Domnului o tipsie de argint pe care se aflau doauă pahare. Cuparul luă o înghițitură de credință apoi Măria Sa gustă vutca, puind în gură și cofeturi. Copiii de casă duseră păhare cu vutcă Mitropolitului și boerilor cu rândul. După ce trecu vremea cofeturilor, vel-cafegiul, un bărbat buzat, așternu înaintea Domnitorului peșchirul cel rânduit și scurse băutura cea neagră în cești. Aerul fu îmbălsămat cu parfume. Când băutul cahfelii se isprăvi, se sculă mai întâi Mitropolitul și făcu plecare spre Măria Sa, urmat de arhierei și de boeri. Praznicul cel mare, țărămonia de zioa Nașterii Domnului, abia a doua zi trebuia să înceapă despre prânzișor.

*

Era o zi încremenită de iarnă. Soarele dus abia arunca o palidă lumină deasupra Bucurescilor, mistuiți de zăpadă. Cântau undeva prin curți cocoși blegiți de frig ca și când ar fi spus lumii că viața se isprăvise. Din hornuri ieșeau fumuri albe, iute căzând peste acoperișuri, risipite și pustii. Crăciunul începuse cu slujbe la biserici. Clopotele bătuseră devreme, rugăciunile erau acum făcute și începuse petrecerea. Princepele privea de sus, de la fereastra iatacului său, țurțurii lungi ce spânzurau de marginile chioșcului de vară. Stâlpii minunați ai locului de priveală, zugrăviți iscusit pe dinăuntru, abia se zăreau în aburul frigului. Câteva vrăbii gureșe scormoneau baligele uitate de

slugi în fața grajdurilor. Literele chirilice ale pisaniei încastrate în zidul de la intrarea în biserica domnească luceau ca date cu apă. Locul de juruințe era pustiu. Spre porți începuse mișcarea oaspeților aduși cu săniile, toți veliții boeri, sosiți cu nevestele ori fiicele, care muieri se grăbeau spre sălile despre Doamna.

Vodă își îmbrăcase giubeaua albă, își pusese la brâu hangerul împodobit cu briliante și se mai privise o dată în mica oglindă venețiană din perete, înainte de a-și așterne pe umeri gugiumanul de samur. Se gândea cu o bucurie secretă la cele ce le pregătise boerilor săi, mai ales unuia, după o lungă și plină de îndoieli gândire.

Pe sub casa domnească, așezată pe stâlpi de piatră, cu trei cafasuri și pe lângă odăile seimenilor se strecurau slugile, oprind caii cu strigăte mari, ajutându-i pe grașii și osteniții săi slujitori să coboare în zăpada curții. În fața băii ridicate din marmură de Preconezia, grăjdarii întorceau săniile și pe dalele lustruite copitele cailor alunecau, gata-gata să se prăbușească. Înainte de a trece spre spătăria mare, cea cu tavanul împodobit cu stele pictate de o mână meșteră, se opri lângă ușa vistieriei și bătu din palme. Se ivi tretilogofătul cu un cap uimit, gata să facă o plecăciune.

– Ai pregătit ce este de trebuință? întrebă Domnul.

– Cum a spus Măria Ta s-a făcut.

– Bine atunci. Când oi face semn, să fii pe aproape.

Tretilogofătul dispăru prin perdele ca și când l-ar fi înghițit pământul. Princepele trecu prin spătăria mică, se aplecă să nu lovească bolțile susținute de coloane scunde și răsucite și intră în odaia de ospețe. Printr-o ușă se vedea sala Divanului, împodobită cu tuiurile și stindardurile domnești. Locul era încă pustiu, de undeva, de dincolo de lungile coridoare de lemn, se auzeau glasuri amestecate și oamenii săi se iviră.

Din curte se slobozi un tun în semn că ospățul putea începe. Măria Sa se așeză în capul mesei și vel-postelnicul Ianachi Moruzi și cu vel-spătarul Dumitrașco Topliceanu, cu sabia și

cu topuzul în mâna dreaptă, se așezară în spatele său. Vel-paharnicul Scarlat Greceanu, îmbrăcat în caftan preste care așezase șapte coți de taftă naramzie, legați pe umăr, făcu semn cuparului să pună vutca și vinul. Slugi numeroase aduseră în grabă ligheanele de Bosnia, pline ochi cu apă pentru spălarea mâinilor. Dumnealui marele serdar Constandin Oteteleșeanu glumi cu vecinul său din dreapta ce se potrivi a fi Barbu Merișanu, al doilea logofăt, ce stătea mai în spate rezemat de banca acoperită cu läicere verzi:

– Spală-te, logofete, ca Pilat din Pont că o să vezi ce căftănire o să facă azi Măria Sa...

– Crede domnia ta că așa o să fie?

– Eu nu cred, eu știu...

Marele serdar râse ușurel cu ochii mijiți, ștergându-și cu dosul palmei barba argintie, în semn de mulțămită. În spate și alături boerii se salutau pe tăcute, ori murmurând încet câte ceva. Bărbații, părăsiți de nevestele ce erau mai grijulii cu protocolul, trăgeau cu ochiul unul la altul, să nu greșească cu ceva. Își scoaseră mai întâi anteriile, ridicându-le cu o copcă la guler. Mitropolitul își căuta cârja cu capăt de fildeș ca să poată binecuvânta masa. Ceilalți își pipăiră și ei toiegele, așezându-le aproape.

Dumnealui vel-stolnicul Costandin Nenciulescu făcea semn către cei ce aduceau bucatele pre masă de la cuhnii. Un blid mare se puse înaintea Domnului și vel-stolnicul luă credință, așezând blidul pe masă. Mitropolitul înmuie o bucată de jimbuliță auric în mâncare, după care se închină făcând urarea:

– În onoarea și slava lui Dumnezeu, care prin mila sa am ajuns sănătoși la această sfântă zi și să ne rugăm să ajungem și la anul, aceeași zi cu sănătate și pace.

Dupre care afară se slobozîră puscile în foc mărunt. Ceilalți făcură la fel urându-și sănătate unul altuia, cu voci spăsite, dar fără credință și dragoste. Erau ca o turmă îmblânzită aflată laolaltă. Se urau din ochi și se loveau pe unde apucau, dar aici,

înaintea Domnitorului, trebuiau să-și zâmbească și să-și spună vorbele cele mai iscusite și mai adormitoare de griji.

Slugile cărau ligheanele cu apă zăcută în care-și spălaseră mâinile și îmbălsămară curând aerul cu mirodenii. Vodă luă de la dumnealui Radu Slătineanu, marele medelnicer, lingura cea mare de argint, punându-și cu grijă puțină supă și bucăți de carne fiartă în blid, după care boerii făcură la fel, trăgând lacom cu ochiul la mezelile aduse de către oamenii vel-clucerului de la cămări. De la un colț de masă, dumnealui Hristea Belivacă, cel mai lacom mesean, simțea cum i se topesc cerurile gurii de pohtă, adulmecând cu nări hulpave mirosul cârnaților de zalhana, al salamului și al pastramei de Țarigrad.

Pe tipsii de argint sosiră și ghiudemurile de țară, făcute din carne de capră cu mirodenii și sardele și scrumbiile reci și încremenite, grămezile de icre de chefal, de icre negre, năruite de privirile ce întâi le înghițeau cu sticlirile lor, înainte de a le ajunge în stomahuri. Feluri după feluri se primblară prin fața cinstitelor fețe, icre de morun îndulcit, icre de știucă și câte altele.

Mitropolitul gustă cu cinste, ca și când ar fi ciugulit aerul. Nu mânca, slujea și-acolo pentru a dovedire că nu hrana cea lumească ne ține pre acest pământ, ci aceea sufletească. Dar tâlcovenia acestei purtări nu era băgată în seamă. Oameni erau cu toții, și marii dregători și Domnul și se cuvenea ca măcar la o astfel de sfântă zi să se poarte și puțin porcește. Așa încât mâinile împodobite cu inele groase și scumpe nu mai dovedeau cu alesul. Blidurile din care se scurgeau în burțile lor felurile se înălțau pre mese către tavan. Protopsaltul și cu al doilea cântăreț domnesc și cu alți peveți terminaseră cu obicinuitele cântări de slăvire a lui Dumnezeu. Se făcuse și al doilea toast. Domnul ridicase paharul său în cinstea Padișahului și puscile iar se sloboziră afară. Slugile aduceau acum felurile cele de mijloc, schimbând vinurile ușoare de Rin cu altele mai îndesate de Aipurh și Spania. Și unde se duceau rațele și gâștele și varza și bucatele cele înfășurate printre dinții lacomi ai vajnicilor bărbați

ce uitând de ei în atâta foame deslănțuită că erau laolaltă și privindu-se fără să vrea mai rău se întărâtau și își ștergeau mâi nile grase de cele antirie și-și mai flocăiau bărbile prin blănile scurte și prețioase, pătând cu degetele calpacele împodobite cu miel de Buhara, lăsate alături, pentru că nu păstraseră peste țes tele rase cu grijă decât tichiile mici și roșii.

Al treilea toast îl ținu mitropolitul întru sănătatea Dom nului și a Doamnei, făcându-se iar șanlâc, în timp ce cântăreții intonau Πολυχρόντον. Dumnealor boerii se ridicară în pi cioare cu contășile pe umăr, iute potrivite, după ce cuparul le dregea câte un coboc de vin ce Princepelui îl închinară, săru tându-i dupre aceea mâna măritului și luminatului. Când fu rândul vel-vistiernicului Dudescu, Domnul îl privi cu o atenție ce nu scăpă nimănui, o atenție primejdioasă, ironică, plină de ascunse gânduri, atenție ghicită în surâsul greu, lăsat pre buzele mai marelui.

– În cinstea domniei tale, vel-vistiernice, și întru mulți ani să ne mai vedem...

Alb ca hârtia, boer Dudescu ridică paharul de argint ce tremura în mâna-i îmbătrânită.

– Soarele nostru lumesc, să ne trăiești! spuse cu o voce șovăitoare și vru să se retragă.

– Da' parcă nu ți-ar fi atât de bine, vel-vistiernice... mai întrebă Princepele, îngrijorat cu ipocrizie.

– Ba cum nu, Măria Ta, dar e cald înlăuntru și nu-mi țin eu bine inema.

– Aha! făcu Vodă, parcă sughițând, și-l lăsă să se ducă la locul său.

Masa boerilor mai ținu cam la un ceas, după care urmară boerii de rangul al doilea și pe urmă cei mai mici, până și protopsaltul cu cântăreții, și ei bucuroși să soarbă un pahar față de luminăția sa și să capete un galbin bacșiș pentru cântări.

La masă se aduceau acum talvalele de Rusciuc și de Țarigrad și vinurile cele dărâmătoare de Tokai, șerbetele, dulcețurile,

cahfelele și ciubucele. Domnitorul închinase un pahar pentru Mitropolit, pentru arhiereii săi, pentru boeri și pentru tot norodul țerii sale.

Est timp, în odăile despre Doamna, soața Princepelui lua masa cu jupânesele. Ce zvoreală era acolo să nu mai povestim, că unde-s trei muieri și-o gâscă se numește că avem târg, darmite atâtea fețe luminate și neveste prea cinstite. Nu lipsea doamna Ancuța, soția marelui logofăt Grădișteanu, legată la cap cu turban de tulpan, cu zăbranic ca fetele tinere, deși era cam dusă după patruzeci de ani; se înființase la cea petrecere și stolniceasa Haretia, o femeie înaltă, făcută parcă din mermer și piatră de ocnă, gureșă, veselă, umplând încăperile de râsul ei ce părea tuturor prăbușirea Dâmboviței la stăvilarele cele potrivite; de asemenea se înfățoșase Doamnei și Neacșa Pârșcoveanu, nevasta marelui vornic de Țara de sus, și ea ascunsă după un marabù meșteșugit cărat de la Beci de negustorii lipscani, ținându-și coadele între funte, bine legate ca nește hățuri de cai. Mai la o parte, dar tot la dreapta Doamnei, se afla ochioasa de Sofica, fiica hatmanului Costache Caragea, purtând un urmuz împănat cu stele și fulii de diamant, cu sâni dogoritori ca sobele cele de tuci. Nu lipsea Catrina Greceanu, soața marelui paharnic, mai ștearsă și mai fără fire, necum Sanda Done, prietenă la toartă cu toatele cele de față pentru că ea le potrivea întâlnirile de taină, cum era codoașe, îmbrăcată într-o rochie de mătăsărie galbenă, lucioasă, ce mai mult desvelea decât ascundea lungile-i coapse de iapă împărătească ce între picioarele ei istovise pre mulți de se rugaseră să fie lăsați la treaba lor. Gurile rele ziceau cu osârdie că acolo în vatra ei de flăcări muriseră trei bărbați, unul de țeapăn, altul pentru că bea de dimineața până seara aftion și la culcare pelin cu urciorul să se ție vesel, ca să nu mai vorbim de-al treilea, care fusese înghițit de către vrăjitoare în vârtejul plăcerii și fusese scos de-acolo cu doftorii cei mari domnești.

Dar parcă numai Sanda Done era astfeliu? Ce să mai spunem atunci de Catrina Moruzi, verișoara marelui postelnic Ianachi Moruzi, cea de făcea baie iarna, cum era acum, goală în Herăstrău, puindu-i pe țiganii robi s-o frece pe țâțe cu zăpadă, ca să și le ție tari la mușcătură, darmite Safta Crețulescu, soru-sa, și ea o poamă de speriase cancelariile evropenești pre unde umblase și încurcase treburile diplomaticești, că nice acum nu se lăsa. Ruxandra Florescu, în rochie de marțelin, numai inele și dinți, ținea masa dinspre stânga, privind la celelalte cu o scârbă neascunsă. Despre ea se spunea că nu are ibovnici, în schimb s-ar ține cu câinii, ce cu ei umbla pe la moșii. Ar mai fi trebuit pomenită și baroneasa Büller, o căzătură bătrână ce se drăgostea cu băieșițe, că bărbat nu mai apucase de douăzeci de ani în pat, și ea în paplină fără cute, cu mâneci cu bufanturi și ciupeag scurt după moda Imperiului de unde venea.

Cele mai tincre, ce acuș se puneau bine cu Doamna și intrau în grațiile ei, cum erau postelniceasa Elena Balasaki, al cărei tată murise de mult și rămăsese numai cu maică-sa; Maria Văcărescu, cu capul gol, cu flori pre ea, într-o rochie garnisită pe poale cu fionguri de panglice; Ioana Mavrocordat, despre care se spunea că era plină de bube prin locuri ascunse încă de la 26 de ani, Smaranda Grădișteanu și altele se țineau mai la o parte.

Doamna închinase întâi pentru Principe, apoi se ridicase logofeteasa cea mare, Ancuța Grădișteanu, supunând paharul pentru Doamna și dupre aceea Doamna iar închinase pentru toate giupânesele, dupre care cu toatele, ghilosindu-se una pre alta că se bine învârtoșiseră, îi sărutaseră mâna, făcând urările cele de cuviință. Se aduseseră alunele și cofeturile și strafidele cele bune și băuturile dulci. Cocoanele mai trecute își așezau pe frunte fesul cel alb, legat cu testemel și bibiluri, ăle tinere își arătau sculele căpătate încă de pe acum, după cine știe ce întâlniri de taină cu bărbați bogați. Paftalele și dragonii prețioși scânteiau sub luminile de ceară galbină. Păunița Cantacuzen, de era rudă cu marele comis Alexandru Văcărescu, își râdea în

barbă de câteva cocoane cărora le pusese gios bărbații, care pre la o nuntă în cămări reci de taină, care pe la cule, în fân, vara, care în odăi pline de fum, sus, în casele închiriate de un negustor grec cu mare fereală pentru câteva ceasuri dulci. Inelul cel mare cu matostat în mijloc îl avea de la îndârjitul Manolachi Crețulescu, ce și-acum, către apusul vârstei, mai săvârșea și încă cum, mușcând și amușinând, cu mare pohtă și iscusință; șirul de mărgăritare cu diamanturi, ce făcea cât o moșie, îl primise de la dumnealui Costache Caragea pentru o înghesuită noapte lungă și nesfârșită numai ca să-i miroase acel boer rochiile că nu mai avea snagă și se bucura numai la atât. Ghiarele de leu ce-i țineau șalul ghiuvez împregiurul umerilor albi și tari le dobândise după ce nădușise în așternutul marelui paharnic Scarlat Greceanu, ce cu fiie-sa își ademenea ibovnicele, chemându-le să-i învețe podoaba limba franțuzească. Păunița Cantacuzen îi știa pre toți cum grohăie deasupra-i, îi văzuse în hainele lor groase urcând scările la odăile despre Domnul; care nu-i trecuse prin brațe, care nu-i scâncise în urechi, mozolindu-i-le: *Cori-mu! Corițaki-mu!* Și în ea cu mare pohtă se deșertaseră rămâind muți și fără vlagă până ce, cu alese mângâieri, iar îi dregea și-i făcea s-o ia de la capăt, jocul cel fără început și sfârșit, din care cu toții ne-am născut.

Slugile Doamnei puneau acuș pe joasele mese castane fierte în zahar, lisă de chitră, praline și acadele, cofeturi cu răvașe franțuzești în care se povesteau pe ocolite unele fapte ale celor de față. Femeile râdeau și își dădeau ghionturi, trântite pe sofale, dezvelindu-și trupurile istovite sau proaspete. Sosi și rândul caramelelor cu plesnitori de iar le făcură să râdă și să petreacă.

În spătăria mare se aduseseră ciubucele și se fuma în draci. Muștucurile de chihlimbar erau mușcate cu pohtă și mâinile leneșe ale mesenilor se lăsau în vasele proaspete, culegând fructe zaharisite sau luând cu lingurițele de argint dulceața de petale de trandafir. Se vorbea deodată, se spuneau măscări, femeile de alături, den odăile despre Doamna, erau lăudate pentru virtuțile

lor drăgăstoase și care mai de care zicea că nu s-a făcut de râs la grelele lor încercări ce ades aveau loc fără de știința soțiilor.

Întru această veselire și bună tihnă, ce se auzi către amurgul acelei seri de iarnă ce murea în curțile domnești pe ziduri cu o ultimă, istovită lumină?

– Cinstiți boeri și înălțate Mitropolit, zisese deodată parcă trezit din petrecere Princepele, ce ați spune de a ținere un Divan?

Se făcu o liniște de biserică.

– Divan? În zioa sfântului Crăciun? întrebă careva.

– De ce nu?

– Nu-i păcat, Luminăția Ta? întrebă Mitropolitul. Marțea, joia, sâmbăta și de sărbători nu se ține divan...

Princepele zâmbea rău în barbă, privindu-i pre toți cu ochi focoși.

– Am o toană, prea sfințite și veliți boeri, urmați-mă, jăluitorul de astăzi nu mai poate răbda, nu-l mai țin picioarele...

Jumătate curioși, jumătate înveseliți, și nefiind vorba să i se poată împotrivi, boerii îl urmară în sala Divanului celui mare pre Domn. El bătu din palme și chemă pe vătaful de aprozi. Praznicul domnesc se terminase printr-o curioasă petrecere și nu se cuvenea să lipsești de la așa ceva. Se așezară fără a mai întreba ceva. Mitropolitul la locul său în dreapta Princepelui, vel-aga la scaunul de trebuință, vel-armașul asemenea, armașii după rânduială. Boerii laolaltă, mai glumind, mai înghețându-le spinarea că știau de ce-i în stare. Cine știe ce mai născocise mintea-i bogată?

Mai întâi Vodă bătu din palme și se ivi comisul Velea ce făcu un semn în spate. În sala Divanului celui mare apăru un grăjdar ce târa de dârlogi un cal părăgenit, ce-l știau cu toții: armăsarul bătrân pe care se suise în ziua învestirii Domnitorul la Stambul, șarg, greoi, plin de bube acum, bășinos și tremurând den altă dată falnicele-i picioare.

– Da asta ce mai e? întrebă dumnealui Manolachi Crețulescu pe marele vornic Costache Ghica.

– O toană bețivă, să nu m-audă careva să mă pârască, răspunse acela.

Calul bleg, aproape orb, că domnitorul îl luase de bătrân la învestire, să nu-i facă vreun pocinog, să-l arunce râsului la curtea Sultanului, privea în podeaua lustruită a marei încăperi împodobite cu tuiurile de domnie și cu steaguri pictate.

Princepele mai bătu o dată din palme și se ivi tretilogofătul.

– Tălmăcește hrisoavele! îi porunci Domnul.

Acela desfăcu hârtiile și începu a citire. Pe măsură ce se înfierbânta, boerii auziră cu groază că Princepele hotărâse să-și învestească armăsarul de paradă ca vel-vistiernic, întrucât se dovedise că vechiul dregător, boerul Dudescu, dupre cum o dovedea scrisoarea ce fu repede citită urechilor îngrozite, ticluia și râvnea, prin vărul său, la măritu-i tron. În clipa aceea, în jurul mârșavului vânzător, se făcu iute un gol plin de murmure.

– Nu se poate, Măria Ta!...

– Nu e adevărat...

– Scorniri, luminate!

– Ba-i adevărul adevărat! tună Domnitorul din locul său. Să spuie cu glasul său boerul Dudescu.

Acesta căzu în genunchi și se târî spre Princepe.

– Îndurare, Doamne, îndurare! Este adevărul adevărat. Am scornit totul ca să te mânii și să mă nefericesc pre mine și pre ai mei. Hotărăște ce trebue să fac! Dă-mă morții, dar ai milă de-ai mei. Lasă-mă să fiu ucis ca vel-vistiernic și nu-mi rușina neamul cu o asemenea hotărâre, ce mă va umple de noroi pe mine și ai mei și necurățat mă va lăsa în vecii vecilor...

Domnul izbucni într-un râs sălbatic, pe care boerii rar îl auziseră:

– Tu visezi la pieirea mea și eu vreai să am milă? Aș fi putut să-ți iau de mult viața, dar ce-mi trebue mie o moarte nemernică? Mie rușinarea ta îmi trebue. Să fie de paradigmă pentru toți cei de față și pentru cei ce vor veni. Duceți-l, armași! În

surghiun la mânăstire la Măxineni unde e fie-ta să mori, uitat de scârba și de disprețul nostru!

Cutremurătoare pildă! Boerii simțiră că se sfârșesc pe picioare. Le trecuse beția și damful. Aveau capetele reci și privirile înghețate. Pe boer Dudescu îl cărară afară plângând, tăvălindu-se și cerșind îndurarea pe care Princepele nu o mai auzi.

– Și cine mai are vreun gând ascuns față de mine și de puterea mea pieritoare să ia aminte! Cât despre noul vostru dregător, ce asemenea vă este în rang și drept, să treceți acuș și să-l cinstiți cum se cuvine...

– Nu se poate, Doamne, spuse marele logofăt Manolachi Grădișteanu. O astfel de jignire nu poate îndura bătrânețea mea cea ție credincioasă.

– Ba o să se poată! hotărî cu glas înghețat Princepele, ridicându-se în picioare și strângându-și în jurul trupului veștmântul cel lucitor.

După o clipă de grea tăcere, boerii se urniră și trecură pe rând prin fața domnescului animal, ce, prăbușit, orb și chinuit de îndelungata-i viață, se bălegă nepăsător înainte-le, stropșindu-i în hazul mut al Domnitorului, ce gusta din locul său această strălucită și nemaipomenită umilire...

Ajunși acasă, goi de rușine, velițiii boeri își aduseră aminte că de la praznic lipsise messerul. Ca orice exaporit, la asemenea ocazii, el plecase în altă parte...

PETRECERILE TINERETULUI

Până la primenirea celei de-a doua domnii, care cerea o sporire de bani și daruri și mai nemăsurate, Princepele fu ca turbat. Nu ieșise de multă vreme din palat, nu-l vedea nimeni, rumega răzbunări cumplite. Nice maică-sa, nice soața, Haricleia, nu-i mai intrau în voie. Sta numai cu messerul și Dumnezeu știe ce puneau la cale. Între boeri vântul bănuielii și-al fricii de moarte iute se răspândi. Unii ziceau că se bolnăvise de rac și că-l gâtuie ceva pe dinăuntru, alții că ar face galbini calpi cu Ottaviano, să aibe cu ce astupa gurile cele nesătule ale Padișahului. Slugile, cât erau de cumpărate cu bani buni de veliții dregători, nu puteau spune multe lucruri. Mai umbla și zvonul că dăduse în doaga credinței, ceea ce nu mai mira pe nimeni când aflară că pusese pe popi să slujească ziua și noaptea și să se roage pentru sufletul său, ținând bisericile deschise ca neşte prăvălii. Unii cică îl văzuseră îmbrăcat în prăvăliaș făcându-și crucile în strane, ca să știe dacă acei slujitori ai Domnului citeau cu sârg literele Evangheliilor. Cine mai știa care-i adevărul și care nu? Oricum, faptele sale nu se opriră aici. După petrecerea de la Mogoșoaia și după nemaipomenita ispravă din Divan, când îl batjocorise pe boer Dudescu, ce acum era nebun în balamuc, la Mărcuța, plimbând o gâscă legată cu funtă în văzul

lumii și spuind că în ea zace Mântuitorul, astrologul Ioan, cum iar ziceau gurile rele, se retrăsese la Bistrița, pentru a se ruga și nu-l mai vedea nimeni. Principele îl chemase la el, dar acela se făcea că e bolnav și că mai are puțin și trece hotarul vieții, dorind numai a fi lăsat în pace pentru a-și mântui cugetul. Faptele bătrânului rău îl mai mâniau pe monarh, dar îl mai lăsă, cât îl smonea messerul ce zicea cu glas scăzut că se știe de când lumea că aceia ce nu sunt cu noi sunt împotriva noastră, cum scrie și în Evanghelia după Matei, și că ar fi cuviincios ca el, cât era de învățat și de în vârstă, să spuie mai bine ce nu-i place din faptele mărețe ale Principelui.

– Îl urăști, Ottaviano, mârâia acesta, judecându-l în felul său, numai cu privirea.

– De ce l-aș urî, Magnifice, nu mi-a făcut nimic...

– Oare? Fără el ai fi singur...

– Nu are decât să facă Strălucirea Ta ceea ce crede de cuviință. Eu sunt un strein aici, el este al pământului...

– Tocmai de aceea trebue să țin seama...

– Chiar când credința lui oarbă umblă împotriva Ta?

– Chiar, așa e mai înțelept. Putem să luăm țării ăsteia totul în afara sufletului. Noi ne ducem, ei, aceștia, rămân. Nu cunoști istoria locului pe care stăm. Pre mulți i-au hăcuit, pre mulți i-au smuls din locul de baștină, pre mulți i-au mâncat mările și surghiunul, dar se nasc mereu alții. Cu asta nu putem lupta...

– Om vedea... Fă-ți dreptatea Ta, arată-le cine ești și ce vrei!

Și Principele o arăta. Umbla într-adevăr pren bariere în haine de negutător și sta în privealâ cum se vindea cu balanța. Când credea că nu e cinstită socoteala, odată îl lua de barbă pe înșelător și chema armașii ascunși și seimenii, scurtând câte un braț sau câte o ureche. Asta tare mai plăcea poporului, care, prost, credea că el împarte dreptatea.

– Ce spui? îl întreba pe messer. Îți place?

– S-ar cuveni să te ridici de la norod și să scuturi și pe iubiții tăi dregători. Tare ar mai râde mătreața asta ce se numește mulțime și tare te-ar mai adora...

– O s-o fac și pe a-asta, cu atât mai mult cu cât am nevoie de bani. Mucarerul s-a întreit, trebue să scot din pământ, din iarbă verde, un milion și jumătate. Haznaua e aproape goală, mi-ar trebui ceva averi...

– Și ce mai aștepți?

– Ce spun horoscoapele tale? Care mai râvnește la tronul meu? Care mai uneltește?

– Mulți.

– Să-i mai împuținăm!

Așa se făcu că într-o bună dimineață blănarul Valsamache Aslan se trezi cu Princepele în prăvălie. Negustorul ținea casă mare mai la margenile Bucurescilor, iar în lipscănie, numai o baracă mai mare care duhnea a piei și a naft, a unsori și a iuft. Monarhul picase dimineața, după obicei, îmbrăcat în haine orășenești, fără să bată la ochi, adus de o butcă oarecare. Era însoțit de câțiva slujitori și părea binevoitor.

– Dorește Domnia Ta vreo blană ca lumea, ceva de preț, arhonda? întrebase negustorul fără să bănuiască pe cine are în față.

– Mi-ar trebui să văz întâi și pe urmă să aleg...

Lui Valsamache Aslan nu-i plăceau figurile întunecate ale însoțitorilor, dar obrazul necunoscutului și inelele de care monarhul nu se despărțea îi vorbeau de bine.

Ajutoarele înșirară pe masă lucruri nemaivăzute, aduse de la Beci, vulpi albastre, conteșe de râs, sârturi cum e apa dimineții, blăni fără nume de la Moscali, cumpărate prin târgurile moldovenești și trecute prin vămi și pe sub nasul taxildarilor fără să fie prețuite la adevărata valoare.

– Ei? întrebase negustorul. Cocoana e bătrână sau tineră? întrebase cu atenție, gata să dea un sfat.

– Mai ai? Le-aș cumpăra pe toate...

O asemenea vorbă nu auzise de mult negustorul. Numai nebunul de boer Radu Ralet, când fusese în puteri și-l țineau

buzunările, mai cumpărase o sanie întreagă de blănuri pentru Sofica Comneni pe care amarnic o mai iubise.

– Ce să zic, mai aș avea, dar costă...

– Bani au și țiganii mei, spusese în batjocură Princepele, vreai să ți-i arăt?

– Vai, cum se poate?

Valsamache Aslan își târâse bucile cele grele spre magaziile din fund chemând și ajutoarele ce le mai avea prin atelierele de argăsit, să sară la vreo nevoie, că cine știe ce se mai putea întâmpla. Aceia veniră și stară pitiți pe la praguri, privind cu curiozitate la zdrahonii Princepelui ce nu clipeau, obicinuiți cu asemenea fapte de la o vreme.

– Ai adus? întrebase moale necunoscutul, mângâindu-și absent barba bine pieptănată.

– Adus, arhonda. E tot ce am. Dacă mai trebue, mai comand la Viana. Am acolo un alt depozit. Dar de unde vine Măria Ta, de eu nu te cunosc?

– De colo, arătase Princepele peste medean curtea Palatului.

Valsamache Aslan odată înlemnise.

– Nu vrea Domnia Ta să mă facă să cred că spurcata mea privire îl are în față chiar pe Măria Sa, Princepele...

– Ba chiar așa...

– Ce cinste, lăudată fie ziua de astăzi...

– Nu te grăbi, râsese monarhul câinește. Ia strângeți lucrurile astea să nu le mai văz, poroncise celor din spate. Luați-le cu voi, că eu am o socoteală cu dumnealui...

Ceva nu arăta cum trebue. Princepele prea era liniștit și glasul acela prea rece.

– Are Măria Sa vreo trebuință, vrea să-mi vadă casa? Să aduc un lichior ceva, o cahfea, să mă ierte că nu l-am cunoscut de la început, dar fața Domnilor e ca a soarelui, nu poate fi privită că orbești...

– Lasă vorbele și ia-ți catastifele de socoteli cu tine să facem o primblare. Aerul de aici e de tot stătut. Nu vreai?

– Ba cum nu?

Era la începutul primăverii. Afară încă mai ciuruiau acoperișele, se topeau zăpezile. Ulițele pline de un noroi vâscos. Lumea se uita ca la panaramă, că simțise ceva. Se arătaseră și alți slujitori domnești stând în fereală.

– Unde-l duc? întreba prostimea.

– Cine știe?

– Da ce-au făcut?

– O fi furat...

– E un Dumnezeu al dreptății, care le vede pe toate, că nici așa nu se mai putea...

Vorbele se amestecau, garda împrăștia pe curioși, Valsamache Aslan tremurând vargă, îl urmase pe Principe, nu departe, că orașul tot avea patru ulițe mari și late, nu te rătăceai. Când ajunseseră lângă turnul Colții, monarhul îl poftise:

– Urcă!

Negustorul și mai spăimântat întrebase numai din priviri ce căutau ei acolo?

– Sus, e aerul mai bun, zisese celălalt și-l împinsese pe treptele putrede de lemn.

Mirosea a șoareci și a igrasie, pereții se coșcoveau, pe la colțuri putea a pișat, pe unde se scăpau nevolnicii noaptea. „Nu e pază, nu e cinste! murmura în gând Domnitorul, o să le-arăt eu lor!“ Valsamache Aslan gâfâia, că avea inima slabă... Era îmbrăcat subțire, cum îl luaseră din prăvălie, tremura vargă de frig că într-adevăr, sus, aerul se iuțise. Ținea la subsoară anatefterele, vreo patru la număr, legate cu șnur pecetluit și scrise cu cerneală de socotitorii cei vrednici pe care-i avea.

Pe acoperiș, acolo unde era o podea pentru paznicii de noapte și tulumbagiii ce vegheau la stinsul focurilor ce amarnic încercau Bucurescii, mai rămăsese puțină zăpadă. Însoțitorii rămăseseră jos, sub copac, pe scări. Erau numai ei doi: blănarul Valsamache Aslan și Principele.

– Vreai să-mi citești ce scrie în catastifele domniei tale? zisese măritul om cu glas blând.

– Ce anume vrea să știe Strălucirea Ta?

– Cam cât ai scos anul acesta și poate anul trecut, dar rotund, fără țifre multe că n-avem vreame...

– Asta era? Și de ce n-a spus Măria Ta de jos, ce mai era nevoie să urcăm până aice?

– O să vezi tu mai încolo și nu mai întreba atât! Cetește...

Blănarul cetise o sumă frumușică. Neguțătoria aducea bani buni.

– Asta-i tot?

– Da cum, Măria Ta?

– Mai pune...

– Ce să mai pun?

– Mai pune cât mai ai ascuns de ochii taxildarilor mei că am să-i bag în pușcării că nu știu a număra...

– Asta e socoteala cinstită, Măria Ta.

– Bine...

Bătuse din palme și de sub scări se ivise un ipistat, slab ca o scovercă, apăsat de griji și necazuri, cu ochi lăcrămoși, numai plecăciuni.

– Scrie! poruncise Măria Sa.

– Scriu...

– Pren aceasta aduc la cunoștință tuturor că las iubitului nostru Domnitor toată averea mea, locuri și acareturi, grăitoare și negrăitoare, pusă în bănci și în depozite, ori unde s-ar găsi ele, pentru a îndrepta tot ce lăcomia mea nelegiuită a furat cu bună știință...

– Cu bună știință, făcu acela, mai muind peana în cerneala ce se afla în brâu într-o călimară de argint...

Valsamache Aslan, atunci înțelegând că e deposedat și făcut sărac, încercă să se roage:

– Măria Ta, ai milă, am copii, urmași, cinci, ce le las? Unde să mă duc fără un sfanț, cine-mi dă de pomană, gândește-te și Măria Ta...

– Da mie cine-mi dă, nemernicule, că toți mă furați, toți doriți să vină gâdele și să-mi umple capul cu câlți. Tu crezi că Imbrohorul și Capugi-Bașa stau și mă întreabă de unde iau eu și ce fac cu banii? Nu, ei atâta știu: să ceară! Fac la fel! Să nu pierdem timpul că vremea e scurtă... Iscălește!

– Nu poci, Măria Ta...

– Cum? întrebase mirat foarte Princepele, nu poci a da ascultare unei dulci porunci cum este aceasta pe care o lasă Domnitorul tău?

Și bătuse iar din palme, cum ar fi cerut o cahfea. Se iviseră patru oameni, cu fălci căzute, ca nește dulăi, tăcuți cum sunt tăcuți numai călăii.

– Ian arătați-i ce-i jos, zisese moale Princepele.

Și slujbașii îl ridicară puțin de sub coate, aplecându-l pe blănar peste marginile cele de piatră.

– Îți place priveliștea? întrebase iar Princepele, plimbându-se în jur, cu mâinile la spate ce acuș îi înghețaseră la vântul de sus.

– Îndurare, Măria Ta!

– Ce îndurare, când tu nu ai milă de haznaua mea sleită? Cum să am îndurare față de tine când tu nu m-ajuți? Ian aruncați-l jos că m-așteaptă cu masa...

Până pe caldarâm nu era departe, dar nice zdravăn nu scăpai. Pe ulițe se strânsese mulțimea ce râdea în hohote la aceste fapte.

– Iscălesc! făcuse Valsamache Aslan, cuprins de sudorile morții. Îl lăsaseră. Era galbin, ca turta cea de ceară, se închina și căzu în genunchi, sărutând mâna dreaptă a Domnitorului, care acum râdea cu dinții lui cei albi și puternici.

– Vezi? îl certă. Spune și la alții, să fie de înțeles și să aducă singuri ceea ce le prisosește. Acum pleacă, vreau să mai beau puțin din acest aer de iarnă ce e ca o doftorie...

Blănarul se prăvălise pe scări bucuros c-a scăpat cu viață, în hazul mulțimii ce tare mai iubește când unii sărăcesc și se bucură ca la marile petreceri...

Așa se duse vestea în Bucuresci și în țară că Princepele îi despoaie pe cei avuți și că face o dreptate cum nu s-a mai văzut. Iubirea poporului crescu pentru el și messerul nu înceta să-i șoptească în urechile pofticioase de laude nemăsurate:

– Ei, ce-ți spuneam? Tu înțelegi acum?

– Înțelesesem de mult, dar voiam să nu fac ceea ce fac. E ușor a asupri, e mai greu a fi drept...

– Și nu ești drept?

– Poate, Ottaviano, dar pentru ce toate astea?

– Ai în față cea de-a doua domnie ce trebue să fie și mai glorioasă și mai plină de fapte mărețe...

– Istoria este o întâmplare cu târfe...

– Să fim târfele acestei întâmplări.

În luna april, la Dunăre sosise baș beșliul Ahmet, trimis de Padișah. Venirea acestuia nu era neașteptată, dimpotrivă, dar grija fu cu atât mai mare cu cât niciodată la împlinirea anilor de mucarer nu se știa ce avea să urmeze. Capuchehaia Princepelui de la Stambul îi trimisese vorbă că treburile erau destul de încurcate pe acolo, că vărul Dudescului nu stătuse nici el cu mâinile în sân, dar bine ar fi fost să vină aici și să împartă cu dărnicie în dreapta și-n stânga, după obicei. Așa că se sui în cel echipaj strălucit și sosi în întâmpinarea Înaltului oaspe pe care-l primi în marginile capitalei. Oamenii lui scoseseră lumea în stradă și îndemnători și guralivi strigau cât puteau cuvinte de bun sosit și urări de bine pentru Înaltul Stăpân de la Stambul, ce avea să bage de seamă Turcul și să spună unde trebuia că în Bucuresci Înaltul Padișah ținea om de încredere.

Ajunși la Palat, după salutul gărzii, intrară amândoi în odăile de primire și baș beșliul Ahmet întinse monarhului fermanul de a porni fără zăbavă spre locul unde mergeai să nu te mai întorci. O strângere de inimă dureroasă și apăsată simți Princepele la cetitul acelor cuvinte turcești, dar pe fața lui nu se clătină nice un mușchi.

– Voi fi acolo unde datoria mea de supus al Porții mă cheamă, zisese și sărutase dreapta celui ce aștepta darurile ce i se cuveneau la fiecare sosire.

Ca de obicei inelele mai noi ale Princepelui trecură pe rând în degetele groase ale celuilalt, care cu multă încântare mai întâi le cântărea în palmă și pe urmă le încerca prețul din priviri.

– Sunt vești bune au rele?

– Cine mai știe sufletul măritului Padișah, are și el greutăți. Toți cer, pregătește daruri multe, atâta poci a-ți spune.

– Am gătit niște blănițe de Beci, una și-una...

– Și ghiuluri, cât mai multe ghiuluri, asta așteaptă și Marele Vizir ce-o să te-ntâmpine cu mare pohfală...

– Atunci e de bine...

– Cine știe! făcea mereu îndoit celălalt, Ahmet, cu fața lui oacheșe plină de șiretenie.

– Atunci crezi că s-ar putea să nu mă mai întorc?

– Pușche pe limbă, dar n-ar strica să mai duci și niscai copilași. Tare se mai bucură Strălucirea Sa de tinerețea lor, cunoști...

– Cunosc, am trimes totdeauna și-o să mai trimet...

– Bine faci...

Ahmet plecase la casele lui, și-l aștepta. Orașul era plin de zvonuri, boerii clevcteau, sperând să scape de el, nu toți, numai mazilii și cei nemulțumiți, dar deocamdată nu se știa nimic, lucrurile erau de tot amestecate.

Princepele se sfătuise cu maică-sa trei ceasuri bune la ea în iatac.

– Golește casa! zisese Evanghelina, o să pui tot la loc când te vei întoarce. Ia și de la mine ce am – și răsturnase scatulca cu odoare de preț. Cere-i și Haricleiei ce are...

– E zgârcită, numai se vaită, nu o să dea nimic...

– Ba să dea, că lângă tine le-a făcut pe toate...

– Are o fire ascunsă, seamănă lui taică-său, strânge și șade pe ce-a strâns...

– Fii fără milă, e vorba de viața ta.

– Nu pot s-o jăfui!

– Ce-i aia nu poți s-o jăfui? Dacă eu mama ta pot să sărăcesc, să sărăcească și ea!

– Strânge pentru nenorocitul acela de colivar de fii-său, Hrisanti, pe care vrea să-l vadă în tron ca pe mine, când n-oi mai fi...

– Frumos îi stă, dar să se împartă...

A doua zi plecase urmat de suita lui pompoasă, cu oșteni, boerime, slugi și curteni. Nu lipseau meterhaneaua și pehlivanii, ca să arate și celor din țară și celor de la Stambul că nu venea ca să rămână acolo, ci ca să se întoarcă.

– Familia s-o iau cu mine? îl mai întrebase pe Ahmet în dimineața plecării, știind că den răspunsul său multe se puteau înțelege.

– Nu e nevoie, dacă Înaltul Padișah va avea nevoie de ea o s-o găsească.

Era un semn bun. Aruncă în bariere cu bani de argint ca să arate cât de magnanim era. Lumea mulțămea și aduna paralele cu pulbere cu tot.

– Săraci mai sunt!

– Nu atât cât vede Înălțimea Ta...

În urma carelor cu daruri, pline toate vârf cu blănuri, pește, grâu și taleri în lăzi bine păzite ca să nu mai vorbim de ce avea sub el, în scaonul birjei sale ce scârțâia din arcuri moi, veneau 200 de copii, plânși de mamele lor, strânși din vreme de arnăuți și duși cum se spunea să întărească oastea ienicerilor a

Sultanului și nu pentru alte murdare trebi, cum știau cei mai mulți. Strigătele băieților erau acoperite de sunetele stridente ale sâlzenului și boluzenului care aprig mai tunau, ca să dea un aer de sărbătoare acestei plecări. Era cald, praf, lume, și o nesiguranță ușoară plutea în sufletul Princepelui. Din loggia Palatului, messerul clătinase o mână abia văzută în acea dimineață.

Stătuseră toată noaptea împreună și monarhul chinuit de griji nu ațipise deloc.

– Ce spun astrele tale, Ottaviano? îl întrebase.

– Sunt semne favorabile. Arcturus și Centaurul vin asupra ta. Te vei întoarce și mai puternic. Fă cum este bine, corupe tot ce se poate corupe, împacă-te cu dușmanul tău de la Stambul. Uite, ia inelele astea ale mele și poartă-le în degetele mâinii stângi.

Unul dintre ele avea forma unui șarpe solzos și, în loc de ochi, un rubin. Celălalt era un sigiliu din lemn de piersic prins într-un cerculeț de aramă.

După aceea îl așezase în fața oglinzii venețiene a iatacului său. Ultima noapte nu o petrecuse cu Haricleia, cum s-ar fi cuvenit, ci cu vrăjitorul și asta avea să se afle în târg, dar acum toate lucrurile astea nu mai aveau nici o însemnătate.

– Așteaptă aici, spusese Ottaviano și dispăruse în chilia lui.

Femeile, toate, ale acestui palat stăpânit de griji, pândeau pe după uși, dar nu îndrăzneau să se arate. Messerul se întorsese cu un candelabru cu șapte lumânări aprinse. Din pânzele adânci, albastre-verzui, ale înaltei oglinzi scumpe se ivi chipul palid al Princepelui. De afară nu se auzea nimic, era o liniște nefirească și aerul stătuse în loc, nu bătea vântul, nu bătea nimic.

– În cele șapte lumânări, ard sufletele celor șapte îngeri planetari. Privește și crede în viitorul tău!

Luase un vas cu apă de pe scrinuri și jos, la picioarele de cristal ale înaltei oglinzi, așezase un lighean de aramă, ce sclipea mărunt în puțina lumină.

Stătură așa o vreme neclintiți. Messerul strigă după aceea cu glas tunător:

– Michael! Gabriel! Samael! Raphael! Sachiel! Anael! Cassiel! Ocrotiți-l!

Părea el însuși un demon în cocleala acelor cristale, cu chipul verde, lustruit parcă, de ceară. Pe urmă turnă cu grijă apă peste oglindă. Imaginea lor spectrală se turbură odată cu lumina galbenă și neclintită a lumânărilor.

– Să nu te miști! îi porunci Ottaviano și adună ceea ce se strânsese în vasul de Bosnia.

– Bea!

Principele bău. Oglinda se uscase, strălucea și mai mult și-i arăta pe amândoi în picioare, în vestminte de noapte. În spate, cele șapte brațe ale candelabrului ardeau neîntrerupt. Afară veneau zorile. Trebuia să plece.

*

Acum, în soarele frumos al zilei de aprilie, parcă spaima îi mai trecuse. Mai stăteau zece zile de călătorie înainte, s-ar fi liniștit oricum, ducea în spate o avere care ar fi mulțumit pe oricine. Câtă vreme Padișahul mai trăia și nu erau semne de schimbare a domniei, nu avea nici el să se teamă, așa că, odată ajunși la locul de trebuință, Principele dădu veste capuchehaielei că a sosit și acesta se și ivi însoțit de prietenii săi de pe aici: muftiul Kislar-Saltan și Ali-Silictar Aga, oameni de nădejde, ce iute îl liniștiră asupra viitorului. Trebuia numai să potolească gura acelui Dudescu și să-l cheme să stea de vorbă, să-i făgăduiască că o să-i dea un rang, ceva, dacă vrea să se întoarcă în țară și să-l lase în pace. Discuțiile durară câteva zile și fură înverșunate. Dudescu acesta era un bărbat hainos când venea vorba de avere și ceruse ceea ce luase de la nebunul ce sta cu gâsca lui la Mărcuța, plus pe deasupra și de ce-l jupuise pre el și pe-ai lui în lipsă. Principele promise tot, mai dădu și ceva pe deasupra, numai să știe că are un dușman mai puțin, aici în orașul Padișahului, ce și așa protivnicii se înmulțeau. Băură în cele din urmă vutca și cahfeaua împăcării și se

despărțiră. A doua zi fu primit la Marele Vizir care numărase copiii primiți în dar, luându-și partea ce i se cuvenea și arătând o mare bunăvoință. După sfatul Dudescului, ce acum îi era mai mult de ajutor ca un prieten cu sfaturile, monarhul îi ceru Marelui Vizir să-i îmbrace caftanul de învestire și să meargă astfeliu împreună cu boerii săi la Înaltul Padișah, pentru a fi asigurat că i se dădea iar tronul. Rugămintea fusese însoțită de alte neprețuite daruri, odoarele Evanghelinei, care, la fiecare mucarer sau vizită de acest fel, scotea din cine știe ce sipete lucruri de preț.

Când prețioasa haină fusese așezată pe umerii săi, Princepele mulțumise încă o dată în gând lui Dumnezeu că are o astfel de mamă, ce de toate se îngrija. Sărutase cu adâncă supunere mâna generoasă ce-i mai acorda încă ani de bogăție și huzur și cu lacrimi bine stăpânite în ochi, pornise către porțile cele cunoscute ale palatului.

Orașul era plin de lumea pestriță pe care o văzuse de atâtea ori. Colina Bosphorion strălucea în lumina primăverii. Boerii și slujnicarii vorbeau tare, cu veselie, văzând că mărirea și puterea sa lumească nu încetaseră. Exista ceva mai frumos decât o astfel de zi, când viața parcă începe de la început și te simți tânăr, puternic și atoatevăzător?

– Ce să spun Măritului Padișah? întrebase privind strălucitele vestminte ale celuilalt.

– Convinge-l, cum de altfel el este convins după darurile pe care i le-ai trimes, că inamicii Tăi mint când spun că dovedești nesupunere față de Poartă...

– Știe doar Strălucirea Ta câtă credință am pentru Înalta-i persoană!

– Știu, făcea celălalt, privind bazarele den uliți, dar bunăvoința măriților cu vorbe dulci se ține...

Cine l-ar fi văzut lângă Marele Vizir n-ar mai fi recunoscut, în umila ființă ce o arăta, pe crudul, hotărâtul și nestăvilitul

domnitor al Țării Românești ce atât învățase: să se arate mic unde se cuvenea și rău numai când era de trebuință.

– Bine, așa am să fac...

Și odată ajuns în sala tronului găsi acele cuvinte pornite din inimă în stare să-l convingă pe Padișah de neclintita speranță că acesta îl va lăsa mai departe în scaonul acela pe care atât îl iubea. Înaltul personaj mai îmbătrânise, avea pe față paloarea morții, parcă nici n-ar fi ascultat, când îi auzi glasul, ca al unei paseri, Princepele tresări ușor. Padișahul, sprijinit de paici, îi așeză lui și boerilor săi, după ceremonial, caftanul. Era o clipă supremă. Nimic nu-l bucurase mai mult după aceea, nici surgiucul de pe cap, semnul demnității și al învestirii, nici armăsarul de rasă, nervos, asudat, pe care-l călări până la casa Mitropolitului, nici întoarcerea ce fu ca un vis plin de veselie și vorbe, de complimenturi și supuneri. În șase zile, nu în zece, se află la barierele Bucurescilor, drept, înalt, puternic, sănătos, plin de o pohtă de viață pe care ceilalți aveau s-o simță și încă cum...

*

Vara și toamna care urmaseră, toți cei de la curtea Princepelui o ținuseră într-o petrecere. Dușmanii Măriei Sale căzuseră prăbușiți la pământ cerându-și iertare, scornind vini ce nu le aveau și umilindu-se foarte. Soseau în cete la palat și aduceau daruri, lăsau scurte cereri de îngăduință de a li se permite să se retragă pe la moșiile lor, ca să arate că toate uneltirile ce le erau puse în spate fuseseră numai vorbe urâte, dar pricepând că prezența lor nu făcea plăcere Strălucitului înțelegeau să ducă de aici încolo o viață retrasă, ca să nu supere pre nimeni. Ori dacă Înalta Sa persoană ar găsi de cuviință să arunce o vorbă de îngăduință, ei cu mare bucurie i-ar sta alături la vreo nevoie, care cu ce putea, cu moșiile lor, cu banii lor, cu soațele și copiii lor, gata să-l slujească până la moarte.

– Ce spui, Ottaviano? îl întreba Princepele pe messer gustând din smochinele proaspete și mutându-și mătăniile dintr-o mână în alta.

– Ce să spun, a-i ierta ar fi un semn de slăbiciune. Fă-i să bănuiască de dimineața până seara că nu se vor mai scula în patu-le. Atunci vor fi și mai smeriți și nu vor mai pune la cale...

– Oare o împăcare n-ar fi mai nimerită?

– Nu se pot împăca cei ce râvnesc același lucru, lasă-i prăbușiți în frica lor...

– Bine...

Așa se mai deșertară Bucurescii, ce iute se umplură în câteva luni de alți favoriți, care mai de care mai plini de vorbe bune pentru Princepe, rostind pe unde apucau devotamentul lor până în lumea de apoi, ce Acela nu credea, dar îi plăcea să audă...

Ca să-l necăjească, Princepele îl mai întreba din când în când pe messer:

– Și datoria ta, Ottaviano, când ai s-o plătești?

– Despre ce fel de datorie e vorba?

– Mi-ai făgăduit bani mulți, făcuți în cuptoarele tale...

– Și nu știe Magnificul meu Domnitor că Marea Lucrare cere astre pline de bunăvoință ce încă nu s-au ivit? De atâta vreme alții au făcut-o, eu de ce n-aș reuși? Dar trebue vreme...

Dulcele lui mincinos ce spunea vorbele astea cu graiul cel mai nevinovat! O durere fără seamăn, plină de voluptate, îl încerca pe Princepe. Dragostea lui pentru Ottaviano era ca dragostea pentru un copil, ca pentru o fată la vârsta adolescenței și precum o turbare, cum avea să-i dovedească viața peste puțin timp, când întâmplări teribile aveau să-l zguduie, să-l facă să plângă și să-și rupă barba.

Astea toate se petrecură în iarna când vremea cea rea pustiise orașul de reședință și pe messer îl apucă un fel de streche. Voia lăutari și târfe, cântece și destrăbălări, că nu mai putea răbda Palatul, cu orele lui de masă, cu rugăciunele cele ipocrite, cu pânda geloasă a Haricleiei ce l-ar fi ucis cu mâna ei

simțindu-l că-i luase locul în patul domnesc, cu amenințarea rece din privirile Evanghelinei ce cetise în ființa lui pierzania fiului și-l evita cât îl știa de frică. Mai erau și acei copii mari cu care se întâlnea, fetele Principelui și băiatul hulpav, mereu nesătul, cu buzele pline de mâncare, ziua și noaptea, și ei dușmănoși, gata parcă să-i toarne otravă în paharul cu apă. Toate astea la un loc la care se mai adăugau lingușirile boerilor ce-l știau omul monarhului și-l căutau și-i îndesau buzunarele cu aur și cu pietre prețioase, *numai pentru un cuvânt bun*, cum spuneau, îl umpleau de plictis și de lehamite. Soseau sărbătorile și Ottaviano ticluia ceva nemaivăzut. Prin oamenii lui dăduse sfoară între boeri și negustori că avea nevoie de ei, fierarii curții lucrau pe ascuns, messerul știa că cu cât va fi surpriza mai mare cu atât Principele îl va iubi mai mult și va șterge cu bunăvoința lui toate cele rele. Umbla în taină cu medelnicerul Sotir, complicele lui, plăteau, cereau, jefuiau, toate în numele Domnitorului ce avea o dorință frumoasă pe care ei, cei ce atât se lăudau că-l iubesc, trebuiau s-o dovedească cu orice preț. Celor ce se omorau pentru a face capriciul Magnificului, messerul le ceruse jurământ că nu vor vorbi cu soațele lor, că dacă s-ar auzi înainte ceea ce atât de gingaș ei puneau la cale mare mâhnire s-ar ivi pe obrazul curat al Principelui. Așa încât nimeni nu scotea o vorbă, deși curiozitatea monarhului creștea simțind că se pregătea pentru el ceva ce o să-i aducă o mare bucurie, cum avusese grijă Ottaviano să-i sufle în delicatele urechi, pe ocolite, fără să trădeze ceva din gândurile numai în el ținute.

Numai că în aceste uneltiri sufletul lui corupt o luă razna într-o bezmetică săptămână plină de viscole, ce adunase zăpada peste Bucuresci, înfundând ulițele și amuțind totul ca într-o mare noapte albă, peste care numai ciorile înfometate mai dădeau semne de viață.

De la jocul acela de pharaon privit în hanul La Norocul Cailor, messerul nu mai petrecuse ca lumea, așa încât și fiindcă Principele îl știa dus la trebile lui ce pre El îl priveau, scăpat

deci de ochiul gelos al Magnificului, dar nu de spionii Agiei și ai Haricleiei ce nice ea nu era dusă la besearică, îl chemă în taină pe medelnicer în chilia-i și-i spuse într-o dimineață:

– Ai treburi?

– Am, numai dacă m-ar slobozi Măria Sa aș putea să te ascult.

– Asta lasă pe mine. Îi trimet vorbă că umblăm împreună pentru ale sale...

– Bine...

– Să mă duci la hanul acela și să chemi lăutarii, cu prietenii tăi, boerii cei tineri, despre care mi-ai vorbit, ce și ei au trăit în tinerețele lor pe lângă grajdurile de la *Has-ahor* și știu cum se alungă urâtul pe o astfel de vreme...

Medelnicerul Sotir se cutremurase la cuvintele auzite.

– Numai să nu se afle...

– Cui i s-a urât cu binele să vorbească... amenințase messerul cu zâmbetul lui de copil.

Așa se făcu că timp de câteva zile nu-i mai văzu nimeni la curte. Era și vremea aceea câinoasă, urletele viscolului nu se mai opreau, părea că Dumnezeu bate cu harapnicele sale cele mari Țara Românească. Deasupra pustiului de omăt abia se mișcau fumurile slabe ale ogeacurilor. La vreun vânt mai mare, din palatul tăcut și pustiu, trezit numai de fâlfâitul leneș al aripelor papagalilor ce-și scărmănau penele prin sere, Princepele auzea zvon de muzici, ușoare, abia deslușite în acea năprasnică vreme.

– Cine petrece și unde? se întrebă el, chinuit de o neliniște, pe care nu avea cui s-o împărtășească.

Slujnicarii și oamenii apropiați se prefăceau că nu aud ca să nu cumva să se întâmple vreo nenorocire, aflând el pe unde se găsea messerul.

– E vântul, Măria Ta, spunea câte unul, surd.

– Ba eu aud lăutari...

– Pe lăutari i-au mâncat lupii, de unde să-i mai scoți? Stau pe vatră. Nu mai face nimeni nunți, că nici popii nu mai pot

deschide bisericile. Aici e ca pe lumea aialaltă, nu avem nice o putere...

Spre seară, Domnitorul deslușí voci omenești deșănțate. Ceru să i se spună ce se petrecea în acel oraș mort fără știrea lui și trădători, dușmani ai lui Ottaviano, aduseră vestea; exapo-ritul său se înfundase cu prieteni în hanul La Norocul Cailor și se zvântau jucând jocuri nerușinate.

– Adică cum? întrebase monarhul pe aga Matei Bălăceanu, ce atâta așteptase, ca să arate că era numai ochi și urechi pentru Măria Sa.

– Mai întâi să afle Strălucirea Sa cine e de față, nu-i așa?

– Spune...

– Păi medelnicerul Sotir cu ai lui: Iorgu Hartulari, cu beizadea Iancu Ghica, cu dumnealui Iordachi Ruset, ce-i matca tuturor relelor, cu boer Durac, cu Grigoraș Jora și cu ai vornicului Hrisoverghi, cei ce bat, să ierte Măria Ta, geamparalele turcești cu dosul. Au cărat țigani din mahalaua Scaunelor, cu ale lor, le fac floricele, nu mănâncă decât de post că au venit cele 40 de zile ale Nașterii, când numai pește poate să guste gura creștinului...

– Și nu m-ai putea duce domnia ta acolo?

Aga Matei Bălăceanu își trecuse degetele prin mustața bălană.

– Nice nu îndrăznesc să turbur privirea Măriei Tale cu o astfel de spurcată petrecere...

– Ba, de ce? Tare-mi plac cântecele, duc o viață de schivnic.

În privirile turburi ale Principelui se ivise o cocleală ce aducea după ea hotărârile cele mai grele și neașteptate. Atâta avusese și el vreme să observe în anii de slujbă.

– Bine, cum vrea Măria Ta, o să pregătesc o sanie și cu câțiva seimeni o să încercăm să pătrundem până acolo, în margeni, unde s-au ascunsu...

Spre seară, când întunericul pusese deasupra Bucurescilor sigiliul său întunecat, fără zgomot, abia biruind nămeții, micul cortegiu ajunse într-un loc apropiat de han. Ardeau două fanale

galbine aruncând pe acel munte de zăpadă străluciri ostenite. Ferestrele erau bătute în obloane, totul aducea cu un mormânt pierdut într-o sălbăticie albă și deșartă. Să nu fi fost vântul rece ce mai zbicea nămeții, acoperindu-i de o crustă strălucitoare, și chiotele dinlăuntru, ai fi zis că lumea toată murise în acel început de noapte. Scârțâiau lăute și voci bărbătești se schimonoseau într-o beție ostenită. Fapta lui nu era demnă de un Princepe, maică-sa Evanghelina l-ar fi certat să fi știut, dar aicea îl aducea carnea lui geloasă care ardea acum și turba.

Seimenii din gardă pătrunseseră pe o ușiță din dos, spuind slugilor care serveau să tacă dacă țin la viața-le. Îl urcară pe monarh într-o galerie de sus de unde se vedeau toate, din ascunsul întunericului. Era rece și para focurilor celor mari din sobele de dedesubt nu ajungea până aici. Vântul șuera pe la augustele urechi, dar nu-l mai auzea, era numai ochi.

În mijlocul hanului, cum i se păruse la început, jucau muieri sulemenite, cu obrazul dat cu chinoroz, văpsite de nu le mai cunoșteai, îmbrăcate în rochii turungii de culori țipătoare, pline de sticle și mărgele, de galbeni țigănești ce iute zornăiau la lovitul unei dairale. Lăutarii stăteau deoparte, abia luminați de lumânări, îi trezea pe rând hangița cu câte o căldare de apă rece luată din zăpada topită pe plitele încinse, și aceia iute își veneau în fire și apucau țambalul și cobzele să țină isonul. Pe masă juca o frumoasă muiere cu ochi albaștri, cu cozi lungi, negre; frumoasă de stătea soarele în loc, în care numaidecât Princepele ghici pe cel mai drag al său om. Nu se despuiase, avea un sân de muiere, sub o rochie ca vișina putredă, și coapsele sale cele dumnezeiești se mișcau într-o înfierbântare grozavă. La gât îi jucau lefții lui falși scoși din sacii fără fund cu care sosise în palat. Gura i se umezise și părea într-adevăr o muiere tânără, plină de pohte sălbatice. Mai erau alături, la picioarele mesei, și alte astfeliu de decăzute ființe în care monarhul își recunoscu boerii și beizadelele, tot în rochii, bătând din palmele lor păroase, arătându-și disgrațios picioarele

muschiuloase la vreo fandare. Pe messer îl bătea acum cu un bici ce mai mult mângâia medelnicerul Sotir, cu ochii plini de patimă, chiuind ca animalele în rut, cu o sălbăticie necunoscută pe chip, urmărind mișcările iuți ale celui de pe masă. Așa ceva nu se putea răbda multă vreme. Tinerii sicofanți îți turnau vin pe creștet și-l beau ca pisicile, de pe ceilalți, acolo unde ar fi trebuit să fie sacrul sân al fecioarelor travestite, dădeau de pielea plină de cicatrice a mavroforilor. Grigoraș Jora umbla în patru labe grohăind, beat mort, și după el se ținea și mai beat și mai nebun fiul cel mare al vornicului Hrisoverghi, Radu, un zdrahon întărâtat ce nu îmbrăcase rochia celorlalți și făcea pe mascurul, lovind curii celui din față-i...

Țiganii se întorseseră cu spatele să nu vadă grozăvia ce numai se auzi, când Grigoraș, cu fața lui de chitră și ochii perdeluiți de văpsele, gemu pătruns de furia urmăritorului său care-i sfâșiase vestmintele ușoare.

– Aoh! făcură cu toții bătând din palme și privind ruperea sfincterelor neofitului, adus pentru prima oară de către medelnicer în cercul destrăbălaților.

– Roagă-i-te! îi cereau lui Grigoraș Jora. Roagă-i-te!

– Nuuu! gemea Hrisoverghi. Nu-l iert, că tat-său ne-a furat moșia Ciumpavele acu 14 ani și eu îi plătesc...

Grigoraș Jora se prăbușise cu fața-n lacrimi și nu voia să scoată un cuvințel, pentru că asta l-ar fi umplut de dezonoare. Venise aici pentru toate umilirile, toți aveau să-i facă ce-i făcea tânărul Hrisoverghi și el avea să le facă la toți ce trebuiau să-i facă lui.

– Mamă! Mamă! striga un țigan. Eu nu mai poci, ies afară.

Îl scoaseră în pumni și cântară mai departe, bătând dairalele și sunând din spatele de lemn ale cobzelor care acum se țineau după icnetele celui de deasupra ce îndemna câinește.

Podelele scârțâiau groaznic ca și când casa era gata să se prăbușească. Însoțitorii Princepelui dispăruseră cuprinși de rușine și de o sălbatică pohtă. El se ținea cu dinții strânși, privind

numai la messer, ce juca în acest timp pe masă sub focul privirilor medelnicerului. Când, în cele din urmă, Radu Hrisoverghi strigă ca dintr-o peşteră a cărnii şi se prăbuşi înainte, începu un dans nebun. Iordachi Ruset, împodobit cu cercei, începu să se despoaie şi el în faţa lui Iorgu Hartulari. Acela, întărâtat de ce văzuse, îi rupse urechea stângă, smulgându-i un opal plin de sânge, cu care jucă în faţă-le, ca şi când ar fi avut între buze un boboc de trandafir. Celălalt nu scoase nice el vreun strigăt, luă numai rachiul de pe masă şi-şi turnă peste locul rănit. Pe uşă se ivise beizadea Iancu Ghica cu alţi doi Hrisoverghi, şi ei în rochii cu paftale, căzniţi de frică şi de atâta băutură. Ţineau în braţe crizanteme albe, reci şi umede aduse din serele de la *Ceşmeaua Roşie* ale florarului Ioniţă Scuffa ce se pricopsise în câţiva ani urmând toana boerilor.

Aruncară florile, care odată umplură odaia de o răceală neaşteptată. Erau ca omătul de afară, aveau în ele frigul şi un strigăt imaculat de nevinovăţie, semănau parşivului de pe masă care acum, ai fi jurat, era ca o fecioară, se ruşinase. Buzele sărutate de Princepe se albiseră şi privea în jos ca şi când ar fi văzut pentru prima dată bărbaţi în jur. Pe Grigoraş Jora îl târâseră afară, să-l spele cu zăpadă proaspătă, cântându-i un imn de mulţumire. Era frânt de şale, avea bale la gură şi o privire rătăcită, dar cine se mai uita la el? Acuşi toţi îl ţineau pe messer care îşi mişca şoldurile ca o tălăniţă, despuindu-se moale, cu gesturi pudice, leneşe. Ottaviano scâncea precum copilul în somn. Ceilalţi se târau la picioarele mesei şi-l rugau să se culce în acel maldăr de flori proaspete pe care se topea o zăpadă subţire, adusă de afară ce acum se făcea o apă scursă în podele. Iar bătură dairalele ţigăneşti şi el ivi o pulpă de fată. Ottaviano aruncă sandalele în tavan şi stinse o lampă, îşi smulse după aceea veştmintele ce-i ascundeau spatele frumos, plin de muşchi delicaţi.

Princepele se stăpâni cu greu muşcându-şi unghiile. Trebuia să rabde până la capăt sau să-l termine. O tristeţe ucigaşe îl cuprinsese.

– Cât te-am iubit! șopti încet în barbă și pe urmă încremeni.

Ottaviano era gol, alb, mișcându-și șoldurile lent, parcă ar fi adormit și tot ce făcea era numai somn și moarte. Medelnicerul Sotir îl lovea cu biciul și pe spinarea divină de adolescent se iveau urme roșii, iute mistuite în albeața pielii. Acelea erau sărutările ispititorului. „La curtea lui Justinian pre el, pe Ottaviano, l-ar fi schingiuit și i-ar fi zdrobit boașele și pe urmă l-ar fi ucis“, gândi Princepele și simți că nu mai poate răbda. Ar fi curmat tot acest joc nebunesc dacă nu ar fi auzit scârbavele cuvinte ale lui Iancu Ghica ce umbla în genunchi pe urma messerului:

– Dă-mi mie poarta pe care intră Princepele tău! spunea gemând, lasă-mă și pe mine acolo unde el se slobozește în fiecare seară!

Pe neașteptate, Ottaviano se întoarse și smulse o torță din perete, apropiindu-i-o de față:

– Să taci! El e femeia mea!

Un trăznet n-ar fi făcut mai mult decât această laudă nesăbuită. Monarhul se ridică iute în întunericul galeriei și nu mai văzu când ceilalți se aruncară asupra messerului și-l răstigniră pe florile albe ce muriră strivite în acel ceas de iarnă.

Afară, aga Bălăceanu aștepta nemișcat în zăpadă. Nu scoase nimeni un cuvânt la întoarcere. Bucurescii se prăbușiseră sub magma încremenită a omătului, voind parcă să ascundă grozăviile acelea nespuse.

– Știi ce ai de făcut? îl întrebă Princepele, înainte de a intra în palat, pe umilul său slujitor.

– Da.

Bătrân, cătrănit, ostenit, aga Matei Bălăceanu mai ascultă după aceea zvonurile ascuțite și depărtate ale viorilor prin spargerea vântului.

– Vine o urgie mare, mai spuse unuia de lângă el. Nu ați văzut și nu știți unde ați fost. Un cuvințel și sunteți morți, se știe, nu?

Nu-i răspunse nimeni, oamenii agiei sugrumaseră mulți, aveau sufletele murdare până unde nu se mai putea spune. Ceea ce se întâmplase în noaptea asta era numai izvorul binefacerilor viitoare la care se puteau aștepta pentru munca lor, nu tocmai cinstită...

*

Ceremoniile de iarnă ale celui dintâi an al domniei a doua a Princepelui fură strălucite și fără seamăn. De la Ajunul Crăciunului și până după Bobotează serbările se însoțiră de rugi pline de fast spuse de către preuții domnești în biserica despre Doamna, unde arseseră lumânări fără număr ca nește nestemate. Tretilogofătul Cârstea Voinescu deșelase patru cai umblând de colo, colo ca să vestească ceasurile și mișcarea slujbelor. Noroc că iarna se îndulcise și un soare vesel topise nămeții, scoțând ulițele de la adencul fără sfârșit. Fustașii alergau când la Mitropolit, când la episcopi, când la boerii cei mari și la boerii de rangul al doilea, ca să arate locul prelaților și al celorlalți, precum și felul în care aveau să-l urmeze pre Domn în alaiu. De ziua Nașterii Domnului, Princepele fusese întâmpinat de către Mitropolit care ținea în mână paterița arhierească și de către episcopii săi de dreapta și de stânga, în cârjele lor argintate. Domnul se oprise în mijlocul paraclisului, făcuse închinări spre icoanele tâmplei, apoi înclinări către Mitropolit și boeri, după care luase loc în strana domnească, înconjurat de Evanghelina, de către soața Haricleia și coconi, fetele, cu Hrisanti, mestecând și acum pe furiș covrigi reci, furați de pe la cămări. Mitropolitul, monarhul și familia sa sărutaseră după aceea Evangheliile înainte de prima cetire. Princepele privise pe furiș la Marele postelnic Ianachi Moruzi dacă se afla sănătos cu ai săi în stranele lor, precum și la toți devotații: vel-vornicul Ștefan Pârșcoveanu, dumnealui vel-banul Radu Golescu, dumnealui Manolachi Crețulescu și ceilalți mai fără nume ori fără rang. Se citea *Heruvico* și răsunau glasurile dascălilor tineri de la Sfântul Sava:

– *Carii pre Heruvimi, cu taină închipuim...*

Și în dulceața acelor voci isbucnea sunetul limpede al cădelnițelor și aerul se parfuma de mirosul tămâiei. Foșneau vestminte, se auzeau rugi cu glas încet și sclipeau necuviincioase inele în lumina verzuie a paraclisului domnesc. La pricasnă se cântase: *Unul sfânt, unul Domn...* și Mitropolitul, după ce se închină la icoane, blagoslovi pe Domn, pe familia lui, pe boeri și pe tot norodul de bărbați și femei ce așteptau afară, în zăpadă, cu capetele descoperite. Se trecu cu icoana proschinitarului și Principele fu miruit. După aceea se reașezară în strană și careva, în locul marelui vistiernic Dudescu, dus în balamuc să ispășească nemernicele-i fapte, puse zece lei în blid din partea Domnului, pentru pomazania mare. Se aduse Cupa cu anaforă pe care Mitropolitul o blagoslovi, apoi fură miruiți și boerii își luară anafora. Urmase masă mare la spătărie, dar cu asta rugile nu se terminară. În prima zi de Crăciun o luaseră de la cap. De dimineața Principele, cu altă îmbrăcăminte și podoabă, cu cabanița împărătească, ieșise din spătărie, așteptat de boeri și după ce făcură solemnitatea caftanului plecară la biserica cea mare, cu alai, la Sfântul Neculai Domnesc. Urmă utrenia, unii boeri de rangul al doilea mai căscau, ca după chef, cu spaimă privind în jur să nu-i pârască careva, ducând mâna la gurile năclăite de băutură și mâncare bielșugată. La vremea polieleului când se cântară psalmii: *Că în veac e mila lui, Aliluia,* se împărțiseră lumânările. În locul marelui vistiernic, cel ce le puse în mână făcliile fu Iordachi Moruzi, omul de încredere al monarhului. El îi dădu una Mitropolitului și una Domnului și Doamnei și Evanghelinei ce veghea cu ochii ei ca oțelul la respectarea datinei creștinești de la care un singur om lipsea: messerul, ca păgân ce era, spre marea sa liniște și a Haricleiei. Luau cu toții lumânări împletite și cetluite la capete cu figuri și colori și, în acea scurgere mută și pravoslavnică a femeilor și bărbaților ce Principele îi stăpânea, el își vedea puterea. Chipuri frumoase, ori roase de boli nemărturisite, figuri încremenite într-o frică

de a nu greși cu ceva și a aminti monarhului vechi bănuieli, domnițe cu părul galbin ori negru, fete și beizadele, cu toții în cele mai bune vestminte, curate, dichisite și parfumate. Se mișcau ca în vis, prin lumina șovăitoare a lumânărilor, de parcă din zidurile ce înfățișau cu o mână meșteră *Groaznica Judecată* s-ar fi desprins toți acei morți de demult ce fuseseră pictați în recele perete de stânga. Logofeții de vistierie și diecii de vistierie împărțiseră făclii căruiași după cinstea sa, arhiereilor, egumenilor, mazililor, rufeturilor și norodului din curte.

După oficierea liturghiei se trecu iar în spătărie și se petrecu, dar nimic nu putu să întreacă în acel an vestit slujba de Boboteează care avea să se încheie cu nemaipomenite întâmplări. La ajun toți egumenii mânăstirești veniră la Bucuresci. Greci și români se întrecură în acea zi să arate marea lor credință Princepelui. Soseau în sănii pline care cu blăni de vulpi, care cu blăni de jderi, cu pește ținut în sare și ghiață, cu brânză de oi, cu putinee de smântână și cu mere iernatice, cu miere și stofe scumpe. Treti logofătul Cârstea Voinescu abia mai prididea cu primirea acestor ofrande și cu trecerea lor în registre. Se spunea în târg că nici nu mai puteai călca pe gios în palat de atâtea daruri. Se făcu o sfeștanie mare, dis-de-dimineață, după care monarhul se retrase în spătărie cu Mitropolitul și veliții boeri. Sosiră apoi preuții domnești cu protopsaltul, cu icoanele, cântând condacul și troparul obicinuit. Mitropolitul îl stropise pe Princepe cu aghiazmă, răsunase *În Iordan, botezându-te Tu, Doamne* și monarhul sărutase crucea cea mare a Mitropoliei, după care o sărutară și ceilalți. Se auzi afară slobozirea a trei tunuri, și cântă meterhaneaua. Apoi se făcură Orațiile, ascultate cu mare atenție de slujitorii domnești, mai ales de Evanghelina, care vedea în fiul său un adevărat basileus akoimetos trăind la o curte săracă.

A doua zi după utrenie, sfeștanie și împărțirea lumânărilor zugrăvite, pentru că nu era vremea rea, numai noaptea ce trecuse bântuise un ger amarnic ce acum mai scăzuse, porniră

de la biserica despre Doamna la Iordan care nu era altul decât prăpădita de Dâmbovița, undeva la un cot, sub morile de la Radu Vodă ce înghețaseră în acel frig și scârțâiau amarnic. Cerul ca stecla, lumea podobită, toți în sănii. Bărbile veliților boeri se umpluseră de promoroacă și păreau suflate cu argint. Se ivise între alții, tăcut, bănuitor, nebăgat în seamă de nimeni, messerul Ottaviano. Înainte mergeau după obicei doi curteni, cu icoanele împărătești și cu lumânările cele mari împărțite la polieleu îmbrăcate în mătase, arzând în grija lor veghetoare. Pe un mic platou de gheață, la margenea cea mai de sus a silnicului râu, cu apă puțină vara, dar acum crescută cât să te îneci dacă n-ai fi știut a umbla pren ea, fusese ridicat saivantul, un cort în care așteptau scaone pentru Domn, familia lui și arhiereii cu boerii cei mari. O masă mare, plină de piftii și ele înghețate se așternuse întru cinstirea pofticioaselor guri. Curtenii puseră la cap lumânările arzânde și nu se mai clintiră. Domnul se așeză în fața mesei, având la stânga șiragul bisericesc și la dreapta pe marii boeri, dintre care, dacă ai fi băgat de seamă, lipseau vreo câțiva și anume dintre cei mai tineri și șugubăți, ce la alți ani ținuseră veselia petrecerii.

La vedere erau puse icoanele făcătoare de minuni ale Precistei de la mânăstirea Bărbătescu. Se făcu și aice o slujbă în veliglas chiar de către Mitropolit, cădind de nouă ori pre Domn și pre Doamna, cu mama sa, precum se făcu numai de trei ori pentru beizadele. Se cântară troparele de două ori, întâi sărută Mitropolitul crucea cea mare, apoi Domnul și se slobozi din nevăzute tunuri un foc mărunt după care cântă meterhaneaua. Urmă dupre aceea o scurtă defilare a cailor de la grajdurile domnești, încălecați de căre fiii marilor persoane ale curții. Vel-comisul Velea încheia acest convoi, călare pe tablabașa, calul dăruit de către Padișah la suirea pe tron, împodobit cu hainele vechiului vel-vistiernic Dudescu a batjocură, tot bătrân, tot răpciugos. Boerii, la trecerea acestuia duseră mâinile la gură și simulară sărutul datorat demnitarului, pentru că ochiul

Princepelui iute îi scrută pe furiș să vadă care nu arată cuvenita cinste noului său demnitar, ce lătra den stomah de se auzea până în cortul saivantului. Neclintit, fără să se turbure de aceste nesacre zgomote, Înaltul Mitropolit îl stropi și pre el cu aghiazmă, cum o făcuse cu ceilalți focoși armăsari de Arabia.

După care urmă scufundarea crucii. Vremea ce fusese până atunci mai mult neguroasă și neclară da să se lumineze. Pe râul înghețat plutea o ceață ce încerca a se ridica. Din stânga grupului de boeri se ivi un pâlc de călăreți, frumoși ca arhanghelii, toți încălărați pe cai albi, cu funte la pălării, chiuind vesel. Mitropolitul urmat de Principe și de ceata numeroasă a boerilor coborâră malul înghețat cu grije să n-alunece, sprijiniți de paici. Nu era departe și abia atunci deslușiră Dâmbovița înghețată și auziră mai bine roțile morilor de apă de la Radu Vodă. Ceața se ridica anevoie. Vrea să iasă soarele, ca un bulgăre roșu, de sânge, rostogolindu-se deasupra. În mijloc, acolo unde avea Înalt Prea Sfinția Sa să arunce crucea în Iordan, se zăreau ca în vis nește mogâldețe.

– Ce poate să fie? întrebă bătrânul Hrisoverghi, tunzându-și barba plină de promoroacă.

– Niscai măgari morți de astă toamnă de i-au adus apele și-au înghețat azi noapte, când tare au mai geruit Domnul Dumnezeu...

Fu aruncată crucea și călăreții se năpustiră pe crusta de ghiață alunecând și ținându-se bine în șa. Doi cai își frânseră glesna și fură pușcați pe loc de seimeni, ca să nu turbure ceremonia. Unul dintre tinerii curteni o aduse și îngenunchie. Mitropolitul îl stropi cu aghiazmă pe fericit și luă strălucitul simbol de aur și-l dădu după o scurtă sărutare Princepelui.

Atunci se ridică ceața și aurul crucifixului sclipi pe fața Domnitorului. Boerii făcură cruci mari și se bucurară arătând că au înțeles că Dumnezeu îi făcuse un semn de mare milă de la locul său. Trebuiau să se întoarcă la biserică, să mai asculte ultima liturghie și erau bucuroși foarte. Urmau o slujbă încă

și *kerodosia* pentru norod, apoi mesele cele mari. Numai ca se auzi un strigăt. Nice să se fi arătat lupii ce mai năvăleau la vremea asta în Bucuresci și nu ar fi fost o mai mare uimire și groază...

Cum se luaseră cețurile și soarele cel rotund și roșu începuse a lumina, în fața ochilor li se arătă un spăimântător cortegiu de oameni înghețați pentru că fuseseră udați cu apă toată noaptea și implântați parcă în Dâmbovița. Țineau cu toții în dreapta câte o lumânare mare, zugrăvită, legată cu funte, pe care cineva în ceața de până atunci le aprinsese dinadins.

– Doamne, iartă-i! Sunt niscai răufăcători, prinși și pedepsiți să ispășească.

Înghețații, goi până la brâu, erau înveliți de o pojghiță subțire ca o cămașe de borangic, ce le arăta trupurile tinere și frumos făcute, unele cu semne și tăieturi de sabie pe sub țâțe. Rânjeau cu dinții dezveliți, se vedea cât suferiseră în acel ger amarnic ce le adusese sfârșitul. Numai luminile șovăitoare ale marilor lumânări din dreapta-le era singurul lucru viu în acea spăimântătoare priveliște.

Bătrânul Hrisoverghi care stătea în dreapta Princepelui căzu pe neașteptate în genunchi:

– Cu ce ți-am greșit, Doamne? bolborosea. E Radu, fiul meu cel mare...

Femeile începură să plângă pe neașteptate și se apropiară cu toții de râu, împinși de o curiozitate nestăvilită, sub privirile monarhului care rânjea.

Messerul care de mult tăcea în spatele lui păli, recunoscându-i și pe ceilalți: Iorgu Hartulari purta pe chip o spaimă fără nume, parcă s-ar fi luptat tot timpul cu o ghiară de fier ce-l va fi sfâșiat, Iancu Ghica părea fericit ca după o beție, avea un râs tâmp pe buze, poate cântase ca să scape de cumplita tăietură a gerului de noapte, în timp ce Iordachi Ruset se încovoiase ca un cocoșat ce caută să-și vadă buricul. Boer Durac, aprig chefuitor în acest Bucuresci al plăcerilor, sta cu gura pungă, crunt și privind holbat soarele strein de sus.

– Doamne, Doamne, iartă-ne pre noi, în această luminoasă şi mare zi! se rugau cu glas mare femeile.

Pe messer îl trecuseră toate căldurile, asudase, era pentru prima oară când simţea ce-i aceea frica. Grigoraş Jora cu chipul lui de paranimf, ţinând în dreapta cea mai lungă şi frumoasă lumânare, se uita încremenit la Radu Hrisoverghi ca şi când ar fi vrut să-i sară în cârcă. Înţeleseră cu toţii de ce fuseseră pedepsiţi fluşturaticii tineri, aşa că nu mai întrebară nimic, urcându-se repede în sănii, să nu lipsească de la începutul slujbei, pentru că Mitropolitul nerăbdând grozăviile văzute o luase înainte ca bântuit, cătând sub icoane o izbăvire ce nu mai venea pre acest pământ.

Princepele se apropie de messer. Nu-l primise de trei săptămâni, deşi acesta se rugase pe la toate uşile. Slugile îi spuneau că are treburi mari, politiceşti, cu elciii picaţi la curte, că trebuia să iscălească tractate şi că se apropia războiul. Pe chipul lui, Ottaviano văzu o bucurie fără margeni. Numai soarele putea să-i joace un renghi în acea zi Princepelui, dar nu-i jucase.

– Ce spui? îl întrebă ca şi când s-ar fi despărţit de-un ceas.

– Lipseşte medelnicerul Sotir, răspunse cu răutate messerul. El unde este?

– O să se ivească curând ca să încheie frumos această serbare a Domnului... şi ca şi când şi-ar fi adus abia atunci aminte, mai întrebă: Oare nu azi era ziua sortită unei mari bucurii pe care mie atât mi-ai pregătit-o?

– Cum nu? Oamenii mei te aşteaptă în curtea palatului. Păcat că s-au mai împuţinat...

– Nu-i nimic, numai tu să nu fugi!

Ottaviano nu păli, nu strânse buzele, nu făcu nimic. Ştia că, dacă celălalt voia să-l omoare, nimic şi nimeni nu-l mai putea scăpa.

– N-o să fug, promise.

Liturghia Bobotezei se desfăşură într-o încordare surdă. Câteva femei leşinară din cauza fumului şi a aerului stricat din besearică.

Când ieşiră în pridvorul paraclisului, după cum pregătise messerul toate cele de trebuinţă, pe poarta cea mare, deschisă larg de seimeni, se ivi un cortegiu orbitor. Opt cerbi, prinşi în capcane la pădurea Coziei, cu coarnele numai diamante ce luceau fanatic în lumina soarelui, orbiră ochii uluiţi ai celor de faţă.

Se auzi un ah! scos de toate gurile în acelaşi timp şi femeile simţiră că uită grozăvia privită cu un ceas în urmă lângă morile de la Radu Vodă. Animalele care nu mai aveau nimic sălbatic, pentru că îngrijitorii palatului domnesc şi ai grajdurilor princiare le tociseră podoaba capilară cu pila, păşeau resemnate în ceas egal târând după ele o sanie acoperită cu mari piei de mistreţ. Un spic alb scumpea podoaba vânatului. Părea că peste blănile jivinelor ninsese chiar atunci. Când băgară de seamă, iar îi orbi ceva. Nu erau pietrele preţioase din coarnele cerbilor, erau tălpicile imperialei sănii bătute în argint. Luceau şi ele nemaipomenit în jocul zăpezii.

Principele se oprise şi privea acest dar pe care numai lui Dumnezeu poţi să i-l faci.

– Tu te-ai îngrijit de toate astea? îl întrebă pe messer.

– Eu, Magnifice, întru strălucirea ta veşnică.

O clipă monarhul voi să-l ierte şi şovăi o clipă înainte să se urce. Pe urmă îşi aduse aminte de cuvintele lui batjocoritoare înainte de a se prăvăli în grămada de crizanteme. Se încruntă şi se sprijini de umărul lui tânăr.

– Vii cu mine? Vreau şi eu să-ţi fac un dar...

– Viu, spuse celălalt crezând că merge la moarte.

Mitropolitul şi boerii bătură cu cârjele în pământul îngheţat al curţii, stârnind zăpada ca pe un roi de albine de ghiaţă.

– Drum bun, Strălucirea Ta!

– Petrecere bună!

Ochii Haricleiei ardeau de ură din acea mulțime și Ottaviano simți că-și joacă viața. Numai Evanghelina sta dreaptă în cușma ei de samur. Ce înțelegeau boerii ăștia bătrâni din tot jocul diavolesc al messerului când nici ea nu-i dădea de cap? O clipă, văzând nemaipomenita lui sanie, se crezu în curtea palatului Magnaur, la Bizanț, cum se visa totdeauna în închipuirile sale nebunești.

Un rob țigan luase hățurile, și ele bătute în pietre prețioase, ce sticleau nebun în amiaza însorită de iarnă.

– La Plumbuita, spuse Princepele, doresc să mă mai rog o dată pentru sufletul cuiva.

Doi seimeni vrură să se urce la spate, dar monarhul le făcu semn să stea la locul lor.

– Lăsați-ne singuri!

Sania ieși pe porțile mari ale palatului și pluti lin în ulițele pline de lume. Se auziră strigăte și binecuvântări. Mulțimea aceea, care îl blestema pe Princepe că e jefuită și lăsată fără nemic, cădea acum în genunchi ca la o minune și-l adora.

– Ce spui? îl întrebă încet messerul, de alături, privind mândru acel jalnic spectacol.

– N-ai spus tu să fim târfele acestei istorii pe care o trăim?

Ședeau în genunchi negustori și slujbași, femei cu copii de mână ieșiți în petrecerea soarelui binecuvântat, preuți și ostași, bătrâne și zvăpăiați de tineri duși să petreacă spre șosea în sănii. Se opreau cu toții și îngenunchiau, făceau cruci mari și rămâneau cu gura căscată la minunea echipajului.

– Pe om trebue să-l înjosești cu neputința lui, altă scăpare nu este pentru principi! Țărâna e locul lor lângă tronul tău, Magnifice! Unde mă duci?

– La mirele tău...

Vorbele erau amenințătoare, mai putea scăpa cu fuga, pentru că lipseau seimenii de pază, dar o asemenea rușine nu-și putea îngădui un om ca el, ucenic al diavolului. Așa că tăcu.

Lăsaseră în urmă ulițele cele mari ale Bucurescilor și trecură și de mahalale. După o jumătate de ceas de goană potolită printre casele prăpădite den margine, se iviră turnurile cenușii ale Plumbuitei. La barieră fură întâmpinați de aga Matei Bălăceanu, călare, și de garda lui. Zăpada înăbușea trapul mărunt al cerbilor și drumul care urmă se făcu în liniște.

– E totul rânduit? întrebase Princepele.

– Cum au fost poroncile.

– Bine, zise monarhul, după care înveli picioarele fragile ale lui Ottaviano cu groasa blană de mistreț de alături.

– Nu ți-e frig? îl întrebă.

– Nu, Magnifice. Mă pregătesc să mor.

– Dar cine vrea asta? Tu trebue numai să suferi, ceea ce e mai mult.

– Acum îmi placi, ești așa cum te-am dorit! Zise celălalt cu gura plină de o durere mare.

*

Spre seară, în aceeași zi, după slujba ultimă a zilei mari, în curtea plină de oșteni, fiecare cu lumânări aprinse în mâini, medelnicerul Sotir, om tânăr, de 25 de ani, în floarea cea aleasă a tinereții, fu rupt de patru armăsari. Din el rămase numai o zăpadă murdară, stropită de sânge și ceva ce aducea cu resturile unui trup.

GLI UOMINI SI DEBBONO
O VEZZEGGIARE O SPEGNERE

Sufletul domnitorilor se veselește în toată vremea în mâinile lui Dumnezeu, spunea Ioan Valahul mai auzind despre isprăvile iubitului său stăpân. În anul acela însă în palatul de la Bucuresci nu intrase nici o clipă bucuria de a trăi. O ostilitate rece însoțea toate actele vieții Principelui. Ura făcuse din el o mască fără pudoare. Se întorsese lângă copii și lângă Haricleia, ajuta lui Hrisanti la echitație în manej, fetelor le citea din *Nomocanon*, cu o voce cavernoasă, streină. Evanghelina nu venea să-l vadă pentru că nu suferea cu Doamna, de multă vreme. Zilele treceau greu, orele și mai nelesne. Câteodată femeile îl surprindeau pe monarh trăgând cu urechea spre coridoarele de lemn dinspre care nu se auzea nimic decât un mers furișat. Era messerul care veghea cuptoarele reci despre care spunea că au născut numai avortoni pentru că au avut, și el și Principele, zile nefaste deasupra. Câte o gură de Târgoviște ducea zvon în târg că talianul se afla în disgrație și că geaba trimetea Principelui embleme înfățișând fluturi ce mergeau spre o flacără, ceea ce în limbajul inițiaților însemna: *Eu am ales dragostea care mă ucide! – Eu o știu prea bine!* îi răspunsese, se zicea, în scris, înaltul bărbat, dar asta nu însemna mare lucru. Careva îl văzuse pe

Ottaviano prin geamul chiliei, umblând într-un cerc de cărbune, cu filacteriile pe frunte și cu o calotă de plumb, gata să primească razele triste ale lui Saturn, îmbrăcat într-un vestmânt roșu, arzând în cuptorul spagiric nu metale coapte, ci mere. Urechi atente învățaseră pe dinafară și invocațiile lui blestemate.

– Nu pe tine te ard, Asmodeu, spunea messerul spiritelor lui negre, tu aprinde numai inima acelui om, cum arde acest măr!

Stelele dominatoare ale cerului nu-l ajutau însă și-atunci el îl chema iar pe Dumnezeul său:

– El, Elohem, Elohe, Zebaoth, Elion, Escerchie, Adonai, Jah, Tetragramaton, Saday, m-auzi? Dumnezeule, îți strig numele după numele Saferoților, Tu ajută-mă, dă-mi-l pe acest om înapoi!

Se ducea la oglindă și-și făcea semn cu un cui pe frunte. Cei ce-l pândeau puși de Haricleia o luau la fugă.

– E diavolul! spuneau.

Unul îl auzise când se jurase *că va pune ruină pe ruină*, ceea ce însemna că-l părăsise pe Dumnezeu.

Messerul aruncase pe foc nuiele de alun peste care presărase tămâie și iar invocase spiritele:

– Ramură, eu te ard, spunea cu ochii săi albaștri plini de lacrimi. E inima, e corpul meu, e sângele, înțelegerea, mișcarea și spiritul Lui: Fă, îți poruncesc, ca el să nu poată să stea liniștit până în măduva oaselor sale, să nu stea pe loc, să nu vorbească, să nu urce pe cal, să nu bea și să nu mănânce înainte de a veni să îndeplinească dorința mea!

Dar se părea că nimic nu-l ajută. Primirea cifrei 1252, a *Ben Serafimului*, scris pe o hârtie, îl lăsase rece pe Principe. Nici cifra 49 *haghiel* nu-l ajutase pe messer. Spre vară, ca din întâmplare, un rob țigan îi adusese un mac, cules de mâna Principelui de pe câmp, ceea ce îl vestea că temnița îl așteaptă.

Era sfârșitul, putea să-și caute o urmă în lume. Se spunea că îmbătrânise și că nu mai era frumos, unii îl văzuseră albit și fără dinți. Ceea ce știau însă cu toții era că nu ieșea cu zilele

din chilia lui, că gogea pe patul aspru, rostind rugăciuni. Nu mânca și slugile aduceau talerele pline înapoi. O suferință cumplită îl încerca și pe Principe. Umbla mult cu comisul Velea, cumpăra și vindea caii de care iute se plictisea. Acest taedium vitae nu-i mai trecea. Prostul de Hrisanti își rupsese un picior la echitație și monarhul îl privea cu milă: „Iată pentru cine se pregătește un tron! Nu-i bun nici de grăjdar! Nu are forță, nici talent – e lipsit de ceea ce se numește *virtù*, nenorocitul!" Se certase de câteva ori cu Haricleia din cauza lui, dar toate astea nu-l supărau atât cât suferința celuilalt claustrat și bând numai apă. Îl pândea noaptea prin gaura practicată în peretele de lemn al chiliei. Era slab, fără vlagă, arăta rău. Ottaviano îl simțea și se trezea din somnul cel mai adânc, întrebând cu glas sfârșit, rugător:

– Tu ești?

Nu-i răspundea. Fugea iute, cu pași neauziți și se închidea în iatacul lui și nu mai adormea până dimineața. Erau niște nopți pustii, fierbinți, primăvara fusese o adevărată boală, tăcerea îl rodea mai rău decât orice alt necaz. Nu avea cu cine să schimbe o vorbă, îl chemase la el pe astrolog, dar acela tăcea încruntat în Bistrița și nu voia să-l vadă.

– Am să-l dau pe mâna gâdelui! De ce mi se împotrivește atât?

Pe urmă se îmbolnăvise pe neașteptate. O durere surdă în partea dreaptă a pântecului se ivise de un timp. Îi trecea și pe urmă iar începea. Era ca un gândac care-și face treaba în zidul cărnii.

– Am să mor, gândise.

Chemase doftorii, aceștia nu știau nimic. Îl ciocăneau, îl ascultau, dădeau din umere:

– O toană, Măria Ta, ești ca bradul! Ia umblă, ia apleacă-te. Te doare? Nu? Vezi că ești sănătos?

Dar nu era sănătos. Când termină cu toți vracii, veniseră vreo doi și de la Viana, se hotărî să-l cheme pe messer la el. Îl pedepsise destul.

Ottaviano se ivi, tot tânăr, tot frumos, cu ochii strălucind de o veselie fără seamăn.

– M-ai chemat?

– Mă sfârșesc...

– Blestemele mele.

– Tu m-ai îmbolnăvit?

– Eu.

– De ce?

– Din ură.

– Desleagă-mă!

– Făgăduiește că nu mai m-alungi...

– Făgăduiesc.

Îi luase mâna și stătuseră așa în lumina unei dimineți reci de toamnă.

– Vei muri după mine, îi spusese și pe fața lui frumoasă nu pluti nici o umbră de regret. Dar mă vei urma repede.

Îi aduse după aceea câteva bucăți de pâine mucegăită, veche în care erau scrise, de la plămadă, cuvintele *Sator* și *Rotas*.

– Mestecă-le bine și o să te întremezi...

După trei zile erau împreună la o vânătoare. Pădurea Rotunda părea un templu de frunză roșie, în care numai aerul mai punea o culoare străvezie. Subțire, în părul lui ca mătasea, călărind alături de Principe, părea că uitase tot ce i se întâmplase. Era Antinous, dar din răutate, monarhul îl strigă altfel când o luă înainte cu calul său abraș:

– Zufolina! Era să-ți trimit un sclav nomenclator să te-ajute să trăești liniștit.

Îl simți mânios. Mai bine l-ar fi pălmuit. Ottaviano întoarse calul cu o smucitură repede și-i stătu în față:

– Vorbele tale nu-mi fac nici un rău. Androginul este arhetipul primordial. Zămislesc lăuntric, sunt femeia și bărbatul tău.

Adam trăia cu Eva în el și-l întovărășea o Idee. La prima cădere, a Somnului, a rămas ceea ce e fiecare: Un ins! Recitește *Banchetul* și nu crede că m-ai insultat...

Fugise departe, galopând. Princepele îl urmă mâhnit. Era răcoare, cădeau frunzele, aerul răsuna ca un metal. Caii asudaseră, miroseau frumos. Curtenii rămăseseră în urmă, știau că Princepele nu-i suferă când se află numai cu messerul.

Ottaviano îl aștepta lângă izvor. Apa bolborosea. O pasăre tăia cerul adânc de deasupra, fără nor.

– Aș putea să te ucid! spuse messerul rece, fără mânie, dar la ce-mi folosește? Ascultă-mă! Mâine voi veni la tine, am pierdut destulă vreme, am o idee...

– Bine, vino, și-acum, haidem înapoi, mi-este frică de tine, ești nebun. Cine știe ce-ți mai trece prin cap...

În dimineața următoare erau în încăperea de taină a Princepelui. Se făcuse primul foc, lemnele scoteau sunete vesele, miroseau a rășină. Ottaviano nu fuma și nu bea cahfea. Lua rar câte o smochină uscată, o răsucea între degete și privea pe geam afară în piața deșartă.

– Nu-mi place orașul ăsta, rostise pe neașteptate.

– Mi-ai mai spus-o! Nu am de unde să scot altul.

– Ba da. O să-l clădești tu, de la început, va purta numele tău în vecii vecilor.

– Costă.

Messerul luase un fier lung și așeza lemnele din cămin pe cele două *pisici* negre, lucrate de meșterii țigani de Mogoșoaia.

– Nu pe tine o să te coste, pe ei... Ideea mi-a venit cetind niște cronici. Pe vremea rivalității dintre Florența și Pisa, gonfalonierul Soderini voi să abată Arnul și să-l facă să se verse într-un lac de lângă Livorno, în așa fel încât Pisa să rămână fără apă și să nu mai aibe ieșire la mare. Era o operă hidraulică costisitoare în care poporul vedea o *ghiribizzo*, dar lucrarea a fost începută și numai întâmplarea a făcut să nu fie desăvârșită...

– Dacă înțeleg bine, tu ai fi divinul Lionardo care ar vrea să abată puturoasa asta de apă: Bucurescioara și să-mi facă ieșire la mare. Ha, ha, ai haz, Ottaviano...

– Nu glumesc deloc, ar fi o operă măreață! Giangalezzo a construit diguri uriașe abătând apele Mincio la Mantua și Brenta la Padua. Tot el visa la secarea lagunelor venețiene. Iată despre ce este vorba. Încă din timpul domniei lui Ipsilanti ce-a stat în tronu-ți, Magnifice, un anume Franz Joseph Sulzer a vrut să unească Dâmbovița cu o apă mai mare.

– Dar pe aici sunt locuri sterpe și mlăștinoase, cu ce să lucrezi? N-am lucrători, n-am oameni pricepuți, dacă aduc de aiurea, mă vor costa cât capul.

– Am să ți-i aduc eu.

– De unde?

– Golim ocnele și temnițele...

– N-ajunge. Trebue mulți. Nu se fură atât în țara asta.

– Îi vom avea!

Principele îl privi. Messerul avea iar chipul diavolului.

– Ce-ți trece prin minte?

– E vorba de acel lucru despre care ți-am mai vorbit, despre curajul de a exercita puterea chiar împotriva legii! Vom clădi orașe după orașe. O să mă uit în stele și o să ți le desenez. Ninive a fost ridicat după scriitura aștrilor și râurile sunt oglindite în cer. Tigrul se află în Steaua Anunât, iar Eufratul în steaua Rândunicii, orașul Sippar în Constelația Cancerului și Nippurul în Carul Mare, al tău va fi în Saturn...

– Un oraș trist, un oraș al morții, doar tu mi-ai prezis... Ei, Ottaviano, Ottaviano, visez mereu un câine care mă adulmecă...

– Lasă vorbele, îngăduiește numai!

Nu făgădui atunci, se gândi numai că puterea era trecătoare și ambițiile nebunului de messer atât de mari! De unde să știe câte nume de domnitori văzuse el bătute cu ciocanul ca să fie șterse de pe pridvoarele de biserică? Ca orice visător, Ottaviano trăia în viitor, dar înțeleptul învață de la trecut. Crezu că-i o

toană care o să-i treacă, dar pe la mijlocul anului se trezi cu Ioan Valahul la ușă.

Nu se întâlniseră de multă vreme. Bătrânul era slab și plin de obidă. Venise pe sloată mare tocmai din munții lui. Se ținea într-un toiag și avea în priviri o mânie ce cu greu putea fi stăpânită.

– Ce-i, Ioane? Când te-am chemat eu mi-ai dat spatele, dar eu nu te-am pedepsit încă.

– Mai are vreame Măria Ta.

– Ce vânt te-aduce?

– Necazuri și vorbe grele. Umblă svonul că vreai să pedepsești țara...

– E și-așa destul de pedepsită, de ce-aș mai pedepsi-o?

– Asta mă întrebam și eu. Pot să șed?

La îngăduința lui augustă, își lăsase alături zăbunul de oaie care putea a umezeală și căciula dintr-un miel. Era tot în cămașa aceea, și de iarnă și de vară, lungă și aspră, prin care i se vedeau genunchii ciolănoaselor sale picioare.

– Vorbește!

– E adevărat că vreai să ridici orașe noi pren pustie și că pentru asta strângi vinovați și nevinovați și-i pui să sape ca la Judecata de Apoi?

– A, e numai o vorbă...

– Atunci de ce adună zapciii pe datornici și-i iau de lângă ai lor? De ce ridică agia noaptea bărbații din așternut și-i duce unde nu se știe? Nici pe preuți nu-i mai respectă, ce mai are țara asta om cu cap se numește dușmanul tău. Doamne, nu faci bine ce faci! Stai în fruntea unui popor răbdător ce știe numai a se ruga și a se supune, dar și el câteodată se mânie și-atunci e vai și-amar! Poate nu-l știi cum trebue, ascultă pe unul mai bătrân. Nu face din județe o temniță, nu bate și nu umili. De ce ți-au trebuit fapte nesăbuite, că te vorbește lumea! Ți-ai batjocorit boerii și-ai adus un cal în Divan, ai făcut din besearici nește tarabe unde numele tău se vinde, aud că ai umblat iarna

trecută într-o sanie cu cerbi, sfidând sărăcia neamului. Faci pe împăratul roman, dar cui îi trebuie asta? Stăpânește, dar nu asupri, ai milă de cei mai mici, ei se uită la tine ca la Phaeton, de ce le întristezi inimile?

Cuvintele lui Ioan nu-i plăceau. Se mânia repede și nu dorea să fie judecat.

– Ioane, de ce nu-ți vezi de rugăciunile tale?

– Neamul ăsta are și el o minte și mintea lui suntem noi, cărturarii. Mai ascultă-ne, și nu te mai lua după slugi besmetice ce vor să facă aice ce n-au reușit în alte părți, doar noi nu suntem gunoiul Evropei! Așa să știi! Lasă-l pe Dolcibene care proclamă lipsa de patrie ca o adevărată fericire, precum un filosof cinic de demult.

– Du-te!

– Mă duc, să nu mă mai chemi! Și-așa am venit greu!

Plecase bătând din tălpoaiele lui de lemn, legate cu grele curele rupte. Părea un stâlp al mâniei celei mari, dumnezeești. După el intrase Evanghelina.

– Ce-i, Doamnă? întrebase turburat încă.

– L-am auzit pe bătrân și-am intrat ca să te întreb dacă toate-s adevărate...

– Scorniri!

– Cum sunt scorniri când nu e om să nu tremure de frica Ta? Pe-ai lui Andronache Gane, de te-au slujit cu credință și te-au ajutat cu bani când ai avut nevoie, i-au luat pe toți, spunând cei de la agie că îți țin numele în deșert...

– Nu știu nemic!

– Ba să știi! Pe marele vornic Ștefan Văcărescu, de este mazil, l-au cetluit fără haine și-l pun să scormone cu fierul pământul cu pungașii și cu soitarii din temnița datornicilor. Pe vel-stolnicul Neniul l-au ucis paznicii când a cerut să i se spună cu ce e vinovat față de stăpânirea ta. Umblă droașcele agăi Matei Bălăceanu toată noaptea fără odihnă și ia pe care

apucă. Acum îi omoară frigul, la vară o să-i omoare setea. Lumea te știa cu frica lui Dumnezeu, ce poci să-mi spui?

– Du-te, mamă! Lasă-mă...

– Ori ai nebunit, ori streinul ăsta ți-este dușman. Nu-l mai asculta.

Evanghelina ieșise trântind ușile ca să se audă în tot palatul, lăsându-l și mai turburat.

Princepele îl chemase pe messer. Ottaviano se ivise repede, ca și când atâta aștepta. Oamenii lui de taină îi spuseseră cu ce drum se arătase Ioan Valahul, tocmai de la Bistrița.

– Ia vin, Dinocrate, ce-aud?

– Lenea are gură mare, Magnifice, nu asculta.

– Cum să n-ascult, dacă-mi iei de lângă mine oameni cu care m-am ajutat...

– Ei gândesc să te dărâme acuș...

– Stau nevinovați în mlaștini și timpul nu e prielnic. Se spune că mor și întreabă cu ce-au greșit...

– Nu i-am strâns încă pe toți cei ce cârtesc, mai e vreme, lasă-i și uită-te la aceste planșe, sunt făcute după Vitruviu. Vom alege locurile de construcție după ce vom spinteca pântecul păsărilor, privindu-le ficatul. Cum vrei să fie ridicat templul ce o să adăpostească mausoleul tău, în picnostil, în sistil sau diastil?

Îi arătă pe rând desenele și vorbi fără odihnă.

– Sus, sub friză, o să așezăm eolipiile și între aceste coloane bine proporționate, statui. În toate orașele noi, *in cella* vor fi ridicate statui și *phiale*...

Îi pomeni apoi despre proectele acelei lucrări hidraulice, cu cheiuri de marmură și ape bogate pe care aveau să umble corăbiile. Desenul subțire le și arăta reflectându-se în vadul Dâmboviței cu valuri sporite. Erau acolo pe planșe și fântânile la care visa de la începutul domniei, nu numai acelea ridicate, din puținii bani ai altor domnitori, ci fântânile lui despre care îi vorbise messerului în unele nopți, construite în terase, lăsând să cadă mari valuri de apă pe marmura lucitoare, tunând dimineața la

răsărituri și șoptind noaptea. Erau și orologiile lacunare și înalte clădiri de piatră, înconjurate de grădini, ulițe drepte, sub care aveau să curgă râuri curățitoare, spălând Bucurescii de mirosurile sale grele, erau grădinile pe care orice domnitor visează să le lase urmașilor. Numai mausoleul acela rece îl îngrozea... Jur împrejur, messerul imaginase imense orgi de vânt, care la cea mai mică adiere l-ar fi plâns pe el, Princepele, stând încremenit în raclă, alături de toți ai lui. Văzu și un obelisc drept, plantat ca un copac în mijlocul unei piețe deșerte.

– Și-aici?

– Aici? În vârf ar trebui o orgă colosală din burdufuri de piele de elefant, cum visa Raban Maur, arhiepiscopul de Maiența în lucrarea lui *De Universo.*

– O, Ottaviano, te gândești mereu la moarte...

– Ea este învățătoarea noastră... Opera vieții se numește moarte.

– Nu am cultul cadavrului. Numai asiaticii privesc mereu morții. În Țara Românească omul dispare fără sgomot, se duce într-o grădină, ai văzut ce frumos este pictat lucrul acesta pe tâmpla bisericilor?

– Celui mort îi este indiferent dacă stă în pământ, într-o grădină sau într-un mausoleu. Acolo nu vei sta tu, ci puterea Ta. Înțelegi? Ei nu trebue s-o uite și, chiar dacă acum îi pui să scurme pământul cu nemica sau să moară, urmașii te vor răsplăti. În piramide nu dorm faraonii, ci forța lor. În nisipul de lângă ele stau oasele nemernicilor, cine-i mai pomenește? Et tibi magna satis...

– Deșertăciune, Ottaviano, deșertăciune, toate sunt numai deșertăciune. Am ostenit, fă cum știi, faptele tale mă vor bucura dacă sunt demne de laudă. Mie ceilalți îmi sunt streini și suferința lor și nedreptatea lor nu mă mișcă. Dar tu crezi că noi îl facem mai bun pe om?

– Dacă nu-l faci mai bun, atunci distruge-l, Magnifice! E legea neîndurată a naturii!

Afară bătea un vânt rece de iarnă care aburea geamurile.

– Auzi, Faonius, acum se întărește lemnul în trunchii copacilor, vom avea pe ce sprijini ideile noastre...

Pe chipul messerului strălucea o exaltare fără margini. Singur auzea sunetul *hypate hypaton* al tetracordului divin...

*

Întru aceste fapte cronicarul scria în paginile sale:

Neputându-se odihni numai această ticăloasă de țară într-o fărâmă de liniște s-au aflat că de la venirea acelui striin s-au înstăpânit nedreptatea și frica. Nice un domn nu au dus legea până la cap, ei numai ce s-au lăudat că nu vor dormire până ce rumânii nu vor avea pe masă ce era de trebuință, pentru ei și-ai lor, pentru bună starea lor și o viață bielșugată, dar cine-i credea?

– Nu-mi trebue nemic alt, spunea fiecare în de sine, decât o fărâmă de viață fără de groază. Or pren delungarea vreamii rumânii învățaseră că numai cu cuvântul nu se fericește țara, măcar numai să nu fii de-a pururea cu ghiață în inemă, să trăești, nu ca animalul, hăituit, și să te mai bucuri de sfânta lumină a soarelui ce nepăsător strălucește deasupra noastră a tuturor.

Or, striinul acela, scoțându-l de sub puterile Divanului pe prea Măritul Princepe, ce-au făcut? Mai întâi i-au speriat pre cei mai curagioși și, dacă nu i-au îndoit, pren iscusite cuvinte au împlut urechile stăpânului de mozavirii. Și pre care voia să-l surpe, îl surpa. De sfatul urechilor lui numa ce asculta, pre nimeni nu mai întreba. – Ce-au făcut Cutare? – Au cârtit împotriva puterii și înțelepției tale, au dzis că țara o căznești și o jăfui întru împlinirea mucarerului. – Au ei nu-și cunosc datoriile, cât sunt de boeri, au ei nu știu ce mi se cuvine? Și, cum iute se mânia, îi băga în temnițe și-n butuci, îi schingiuia să mai spuie și după ce ținea sfat subțire, numai cu câțiva, cu Aga Matei Bălăceanu, cu exaporitul său și cu slugile strângătoare, numai ce aduna pre ceilalți boiari și le zicea cu o voce smerită: Făcându-se lucruri necuvioase împotrivă-mi și nevoind Domnia Mea

să vă mai turbur cu cele necazuri, am crezut de cuviință să i pedepsesc pe Cutare și pe Cutare după cât au păcătuit.

Dar ce au spus, Înălțate Doamne? mai întreba câte unul, ori lipsit de frică, ori din nevinovăție. Princepele se mânia foarte în sinea lui, dar n-o arăta și acela era pierdut, numai că El îi răspundea în marea mila sa că s-au legat nevolnicii pentru cusururi la haraci, ceea ce mare zulum au creat scumpilor vecini și protectori de la Stambul, ce întru sănătatea și viața îndelungată a Padișahului lor se roagă, El, Princepele, împreună cu cei mai apropiați, cum ar fi credinciosul său messer, Ottaviano, ce este mâna sa dreaptă, neclintită întru slujirea dreptății și-a adevărului. Ori se îndoia cineva de acest lucru? Să spună. – Nuuu! se temeau aceia, ducându-și mâna la gurile pătimașe ce nu puteau rosti alt cuvânt. Ce, erau nebuni ori duși de pe lume să se lase și ei desrădăcinați de pe fața pământului după ce auzeau în jur? Nu trecea noapte să nu se știe că un prietin, ori vreun apropiat fusese scos den așternuturi și dus pre sub cumpăt. Asta n-ar fi fost nemic, pentru că oricare era pregătit pentru mazilire și pentru îndepărtarea de la curte. Scurtarea capetelor era dulcea răsplată a Domnilor, dar pentru ei până atunci fuseseră numai necazuri mici. Ori ce se auzea nu se auzea bine. Aga Bălăceanu rupea oamenii și-i căznea, avea porunci să scoată adevărul din neadevăr și oameni ficleni, spuitori la agie și vadnici se iviseră pretutindeni, în cancelarii, în odăile de taină, în spătării, unde așteptau ospețe luminate și chiar în așternut, pentru că dacă dai drum minciunii, ea are picioare lungi și neașteptate. Din trei, doi pârau, și dacă ar fi pârât ce trebue, încă mai mergea, dar care nu se silea să înfunde cât mai bine, putea să-l afle pre cel ce-l bănuia că face la fel? Mințeau și soațele și ibovnicele. Messerul avea nevoie de un număr întru acele munci ale sale ce le scornise, despre care mai gios o să povestim și cum o să plinească numărul decât numai ce silindu-l pre fiecare să spuie ceea ce visa noaptea? Încă și multă răutate au făcut pământului acesta, pentru că dacă ar fi fost vorba numai de snaga boerimii,

încă mergea, întrucât ea era coruptă și mincinoasă și-și merita împuținarea, dar zurba coborî și mai jos. În mădularii comitetelor și între creștini se ivi o mare zarvă și îndoială. Se spuseră unii pre alții, părinți pre copii, băeți pre mame, fiice pre surori și amarnic mai pedepsi Domnul acest popor, drept, cinstit, cu frica lui Cel de Sus, dar iute spăimântat. Să fi fost pus la opreală încă ar fi fost bine, dar mai curând te rugai să fii ertat de moartea ce era să mori, când auzeau pren ce treceau alții. Multă sumă de suflete nevinovate pieiră în munci nemaiauzite numai pentru că pre ascuns, cu mare silnicie, ori cu râvnă, unii trimeteau răvașe la agie, în care arătau că prietinii lor, cu care ședeau seara la masă, făcuseră vorbe urâte la adresa înălțatului Princepe, să-l țină Dumnezeu, și nu se puteau răbda asemenea nelegiuiri. Or, și cei pârâți scriau de spaimă cam aceleași lucruri în pârile lor, și nu rar, frate de cruce se întâlnea cu frate de cruce pren temnițe și se urau foarte, mai departe, înțelegând cât de ticălos fusese fiecare. Pre care nu-i certau cu tăierea capului, ori asta numa cu boerii cei mari se petrecea, îi silnicea și se făcuse scârbă mare în toată țeara. Puțini rămăseseră în lege și aceia pren noroc. Messerul, om cu știință de carte și învățat în politichie, adunase inteligheanția strânsă în curte la Academia grecească și îi lămurise că Princepele luminat dăduse o cărare luminoasă țării și s-ar fi cuvenit a cinstire în odele lor și-n aprinse cuvinte înfăptuirile pentru care se pregătea întreaga suflare, acolo unde viitorul ei avea să răsară ca un astru de foc, înaintea lumii întregi arătând că și un popor ce se credea că e de nemic va fi în stare să se înfățoșeze cu mare falǎ la judecata cea mare a națiilor. Trăim un timp bărbat, zicea acela, messerul Ottaviano, gata să-și pună gura în comparare cu Ercul. Mulțimea înțelepților adunați aice trebue numai să cânte cazna și avântul fără de moarte a celor truditori care împreună cu țăranii cei îndărătnici ce, dacă nu vor să priceapă, vor fi siliți, vor aridica gloria Princepelui și a întregii populații la culmi nebănuite. Adunătura de slugi de cuvânt și făcători de versuri carcinice și omerocentrice,

de epigrame eroelegiace, bătu den palme cu mare bucurie, arătând că atâta aștepta de când lumea, că pentru asta fusese zămisliți din pântecele născător al mamelor lor. – Salutăm și sărutăm întru Cristos pe prea iubitul și învățatul sfătuitor al Princepelui, iubitul nostru messer Ottaviano, dzice tare cu acel prilej Macarie Cuful, mai marele peste ceata de lătrăi, ce mai slujiseră la toate curțile și staseră la toate mesele, făcuți parcă numai pentru așa ceva. Să ne curățim deci de nedreptate, adăugă, să făgăduim și să luăm hotărâre în fața cinstitului lemn, ce e crucea, ca să sprijinim toate aceste înțelepte măsuri. Că dacă, încheie el, cu o pildă de o spunea mereu la orice prilej și masă, fie că se potrivea, fie că nu, plouă în aprilie doauosprezece dzile și în mai una și termină, valorează puiul de cerboaică cu tot!, mai pe scurt, că dacă se gândise Princepele la începutul anului la așa o istorie, avea să fie bielșug, întrucât acela, messerul, le și înfățoșase planșele sale, arătându-le palatele de mermer ce se vor arăta în apele Dâmboviței pătrunse de izvorul nesecătuit al altor râuri, umplând, cum spunea el cu o gură dulce, Capitala de rod al apelor, crescându și fiindu oglinda nemaipomenitelor edificii. Fu mare afanisire și diriguitorul afacerilor Princepelui așternu masă mare și le-o așeză dinainte ca să mai laude aceia cu vorbe duioase măreața construcție ce i se puneau capetele taman în acele ceasuri sfinte și binecuvântate de Dumnezeu. Mai dzicea messerul că Princepelui tare i-ar mai fi venit bine în urechi și unele cântece adresate înțelepciunei sale și că dacă, nu că-i învață el, l-ar numi fiecare corifeu al științelor, ceea ce și era întrucât nu dormise pren biblioteci, la Italia și la Stambul, pe unde rătăcise, tare s-ar mai bucura. Ar mai fi așa un cuvent ce tare l-ar mai încălzi: Părinte al luminii și-al națiunii, grăitor întru fericirea poporului. Macarie Cuful, mai marele Academiei grecești, ce de mult aștepta un astfel de prilej, mărturisi cu ochii în lacrimi că demult gândește astfeliu și că soarele lui lumesc, cum o știe toată lumea și poate s-o dovedească, Princepele său este, și o va dovedi printr-o muncă neostenită. Se băură multe

pahare, deși acela, exaporitul, nu se îndemna, ci numai îi asculta și veniră fiecare, pre rând, ca să arate ce are în suflet. Dumnealui Antonie Spadone, înalt și pletos, numa curi și veselie la astfel de întruniri, se strecură ca un șarpe pe lângă demnitarii ce-l însoțeau pe messer și zise cu vocea lui tunătoare, ce putea fi și moale și unduioasă când voia: De azi s-a umplut de bucurie gura noastră, să ni-l ție Dumnezeu pe Principe că este unic! Nice Lazăr Scriba de Trapezunda, dascăl fălos, scriitor secret de denunțuri, puțindu-i gura mincinoasă ca o lagumie, nu se lăsă mai pregios și lăudă foarte mintea puternică a Domnitorului: Noi atâta așteptăm, să înfățoșăm în săracele noastre cuvente, ce nu aveau până azi nice un acoperământ, marile sale gânduri ce nu s-au născutu întâmplător, cum nu întâmplător stă Dumnezeu sus, pe tronul ceresc. Marcu Cipriu, grămătic ce avea un spate de parcă tot l-ar fi bătut cineva cu picioarele zioa și noaptea acolo, de l-ar fi gonit din urmă cu huiduieli și înghionteli, nu se lăsă nici el și uitându-se ca un gudel ținut la ușă în ochii messerului ce-l știa omul de taină al Princepelui, adăogă că va studia cu grijă tot ce foglietele vor scoate la iveală, ca nu cumva vreo greșeală ori vreo căznită laudă să se arate luminoaselor priviri ale Magnificului Domnitor. Erau toți târâți la picioarele exaporitului,vinul băut și bucatele alese le ridicaseră mintea pe culmi nemaivăzute. Gheorghi Crisogon împreună cu Neftiotache-Buhuș ziseră că lor le și îmblă mintea ca o mlaștină însănătoșită de apele primenitoare ce fuseseră cuvintele iubitului messer, că au aripe și că abia așteaptă să cadă pe o scândură de masă să se uite în sus și să cânte precum pasărea fericită, Alcion, în cinstea, sănătatea, dulceața și iubirea înălțatului Principe. Era o dragoste suprapământească ce se ivea în acel ceas minunat, se ridicau vorbe superbe, cu trene nemaivăzute de laude, ca și când într-adevăr muza poeticească s-ar fi așezat cu totul în acele încăperi ale Academiei ce acum erau luminate de mari feștile că sosise noaptea și ei tot mai petreceau. Trandafil Lambru, de scrisese în viața lui și o *Christoithie*,

se ridică pe neașteptate împins de vederea altor bucate ce soseau pe tăvi falnice și mărturisi că a auzit în chiar acel moment trompetele sfinte ale prea fericitului Patmianu ce trăise la Athos în mare sfiiciune, ispiratorul său care-i dictase această odă ce ruga a fi iute scrisă pre ceva și înaintată Domnitorului până la culcare:

Oda cea dentâi, glas doi, irmos: Valul cel învăluit al mărei...

Adunări de înțelepți și de ritori eminenți cu dreptul încununați pre divinul erou, precum și victoria poporului pios pre marele înțelept și pre Princepele Daciei, pe care l-a încoronat puterea cea tare a dreptei stăpânului. Acum într-adevăr s-a arătat locuitorilor ortodoxi ai Daciei timpul vârtoșiei, pierind descurajarea cea rea, toți se bucură cu plăcere nemărginită, căci rosa cea dorită a înțelepților stăpânește preste Vlahi.

Împărate al Împăraților, Fiule al lui Dumnezeu și Cuvinte, dă învingerii strălucitului, păzește-l pururea în favoare mai presus de cei ce l-ar supăra, cel ce este fericirea săracilor și persecutorul nelegiuiților, că a venit să ne mântuiască de necazuri...

Macarie Cuful simțind că începe o adevărată olimpiadă a versului cel lingușitor se aridică de la loc și stăpânindu-și lacrimile ce iute îi curgeau de-a lungul obrazului, cu orice prilej, se avântă orbește în lupta poeticească.

Oda trei, glas doi, irmos: Câți ne-am izbăvit din cursele vechi...

Cu ochii lui, ca azulul, șireți și plini de o plângăcioasă solicitudine, zise cu patimă:

Câți suntem adoratori ai ființei ce-i în trei lumini, a Tatălui, a Fiului și-a puterii Mângâitorului, să ne veselim și să plesnim cu mânele, melodii împletind acestui Princepe, căci este puterea scăpătaților lipsiți.

Zare luminoasă s-a aretat nenorociților, mântuitor al săracilor, scăpare celor în pericole, compătimitor și protector celor scăpătați, deci tot închinătorul pios să slăvească puterea cea tare a lui Dumnezeu, stăpânul. Cântare armonioasă den inimă să facem stăpânului cerurilor, celui ce ne-a dat glorie, acoperământ norocit și priitor săracilor...

Cei din jur bătură din palme cu bucurie foarte mare, să-i audă și messerul, cât mai ales, Macarie Cuful ce mai marele era preste ei și dacă l-ar fi zărit pe vreunul că nu se arată fericit de compunerea lui era primejdie să-l scoată din Academie, ori să-l roadă la pungă, dând din umere, când s-auzea că mai sosiră bani de la Mitropolie, întru susținerea acelui lăcaș de cultură ce trebuia să cânte de acuș înainte ca o orgă prea fericită întru slava Princepelui.

Făptura lumii părea spoită în arginturi și aur, Țara toată o luminoasă alcătuire și messerul se pregătea a spune de cum se va întâlni cu luminosu-i stăpân că exista unanimitate și că găsise în acel loc distins numai flacără a inspirației, ceea ce va ridica un maldăr de cuvinte ce se va auzi și preste hotare în urechile măreţului Padișah, ce atâta voia: să fie liniște în Țara Românească, fiecare să-și dea ce-i al lui întru odihna și liniștea lui ce nu trebuiau sdruncinate de tulburări. Numai că odată isprăvită această strălucită întrunire a intelighenției, caznele nu se opriră și silnicia se făcu și mai mare.

Agia îi strânsese demult pe mitarnici și pre tâlhari, pre leneși și pre cei ce nu voiau să știe de lume, și ei căsneau acuș într-un loc plin de soare și fără apă, ca să sape noua matcă a Dâmboviței, dar cum țăranii cârteau și se împotriveau fură arse sate cu foc și Princepele trimise răvașe: *Nu voi să mă mânii împotriva celor ce s-au sculat asupra domniei mele și a țării cu rea ficlenie, ajunsu-mi-au legea și judecata să piară după lucrurile și vina ce și-au luat până acuș plata, ca neste oameni răi și călcători de jurământ ce nu vreau să-i înmulțesc...*

Dar cum între aceștia nu se ridicau pâre, întrucât poporul e curat și nu spune minciuni, începură vameșii fără de lege să-i stăpânească în silnicie și să le ia tot din ogradă, să-i pună la munci nedrepte și aceia se răsvrătiră și dacă nu fură prinși, așa cum doreau oamenii stăpânirii, se pribegiră și goliră satele. Așa se făcu fără greutate că seimenii și zapciii de plasă au strâns țara și abătură năpăști nespuse asupra nevoiașilor ce se duseră în do-

rul lumii, săraci, istoviți, bolnavi și mâncați de griji. Și cum nu se mai putea altfeliu decât cu strâmbul, cine să-i scoată din foamete pe nenorociți care vrură să-și cate ei singuri jurători sprijinitori, dar unde să-i găsești decât în codru, încotro apucară cei mulți. Den Bistrița, auzind mereu cele nedreptăți și încălcări de legi ale messerului, ce în numele Princepelui chinuia oamenii, Ioan Valahul scrise cu mâna lui: *Amar celui ce se socotește el însuși îndeosebi, iar pre alt pre nimeni nu întreabă de sfat, că acela nu este de nice o treabă și se pierde el însuși și se va chema nebun pentru semeție...* Ori i-au ascuns cele scrise de astrolog, ori nu au vrut să răspundă, oamenii agiei își vedeau de treaba lor nebunească. Se ivise iar birul de lună și galbinul de fum demult uitate și țăranii mâncau unghii de cal mort ca să se țină, întru zadarul lor. Oameni răi și ucigași îi vânau care nu s-ascundea unde trebue și-i ducea bătându-i cu bice spre acel loc de pierzanie despre care peana noastră abia cuteză să scrie, cu scârbă, că în vecii vecilor de rușine va rămâne acea faptă pe care nimeni nu o făptuise în pofida neamului nost ce multe au văzut și suferit, călcat când de varvarii lăcomoși, când de neamuri striine și ele fără milă, numai că aceia obiceiurile nu le stricase și în afară de ce arseseră și luaseră cu ei, nu pociseră sufletul, pentru că acuș, până și clerul mințea, pus de mintea stricată a messerului a spune că bine face acel ce se supune puterii domnești ce pentru toți gândește și întru fericirea lui viitoare făptuește. Așa că erau pline judecătoriile de martori ce se aflau mincinoși sau ce cu strâmbul fuseseră giurați, întrucât isteț, cum era, exaporitul nu ar fi vrut să-l primejduiască pe Princepe și să se audă la curtea Padișahului ori prin striinătăți că legea e ocolită și nerespectată. Înveliți în obraze dureroase, orășeni, mai săraci ori mai cu stare, birnici, ori slujbași milogi, erau târâți în fața judecăților și după ce fuseseră schingiuiți în locuri de taină, mărturiseau vini nemaipomenite: că luau numele Domnului în deșert și că noaptea în loc să doarmă creștinește urzeau împotrivă-i, ceea ce mare turburare stârnea

și grijă. Tiräneștile poronci nu se opreau aici că locul acela ce împuțina pre mulți cerea mereu alte făpturi sdravene. Și când terminară cu ele îi luară și pre bolnavi și-i târâră și-i pedepsiră cum știau ei mai bine. Tot omul căznea în acele zile să se ferească să nu cate și să găsească vreo moarte ocărâtă, dar năpasta cădea ca din cer și nu ierta pre nimenea. Veneau vești amare că țara era băjenită și fugită toată, mai dădu Dumnezeu și o secetă cumplită ce stingea viețile și oamenii mai că nu se mâncară unii pre alții. Dând mare strâmtoare celor potrivnici și groaznice înfricoșeri, messerul lucra ca dracul cu ai lui. Vrăjmașii adevărului ziceau că acei nevinovați erau ridicători de zarve și că trebuiau să ispășească unde-i duceau ei noapte și zi, fără hodină. În câteva luni aceia strânseră cât aveau nevoie, cu care, boi și salahori, puși să taie lemne și să le care, să ridice grinzi, lați și poduri, să aridice încăperi, cum or fi pentru cei ce aveau să păzească o asemenea oștire de lucrători strânși cu sila, ce mai întâi trebuiau vegheați să nu fugă, ori să scapere revoltă. Arnăuții fuseseră într-armați bine și nu se arătau cu milă, chiar cu cei pe care boala iute îi ajungea și-i punea la pământ.

Într-un loc ars de soare vara și fără apă, bătut de vânt iarna și stăpânit de mari viscole, în nește mlaștini care-ți scurtau viața, căzni țara toată, cu sfinții ei în frunte ce nu ziseseră, unii, ca aceia, cei mai mulți, cu muncitori ai pământului celui românesc ce se uitau la el ca la obrazul lui Dumnezeu, dar acel pământ nu era al țării parcă, ci Iadul, locul de ispașă al nenorocitei de adunături în zdrențe, bătută și umilită cu bicele, pușcată cu puscile când nu mai tăcea și-și striga dreptatea. Ce gânduri și ce suferință se adunau aice, în locul cumplit unde mureau câte o sută pe zi, cărați pe năsălii și aruncați mai încolo, fără groapă, de se împuțise locul curând și începu a mirosi a hoit? Piereau și oștenii în lefi mai împuținându-se apa și cele de mâncare, darmite cei strânși de la locurile lor. Fu un chin fără nume, că totul era protivnic, pământul nu se lăsa, ori luneca, cum era în mlaștinile ce pândeau viața omului ca jivinele, ori erau tari

ca stânca și aruncau numai scântei. Rumânii nu aveau scule, se lucra cu roabe și unelte sărace, nu s-arăta spor și țânțarii și lipsa de apă era necruțătoare. Oamenii se făcuseră nesimțitori, nu se mai uitau la cel de alături ce se prăbușea, pentru că sosea seara și se făcea adunarea muncii și era vai și amar de cel ce nu săpase locul cum trebue. Noaptea se auzeau bătăi și făceau apeluri neașteptate, care încercaseră să fugă fuseseră hăcuiți pe câmpuri ori aduși cu lațul de gât și batgiucuriți ca să fie de paradigmă în fața tutulor.

Când nu mai puteau, toți strigau în cor spre paznici cu glas tare și cât mai puteau:

– Apă! Apă!

Se încrețea carnea pe seimeni auzindu-i și, neavând de unde, le strigau:

– Beți-vă pișatul!

Paznicii bănuiau că într-o zi, așa cum stăteau cei mai răi, în lanțuri, ori la obadă, vor rupe totul, sălbăticiți, și-i vor copleși, dar aceia cădeau sfârșiți și-atunci începeau biciuirile și cu toți cântau în cor, cu ce glasuri mai puteau întru mântuirea lor, ce se stingeau aice, în locul fără cruce, fără Dumnezeu, numai fiindcă Princepele ori nebunise, ori nu știa la ce pedeapsă stăteau cu toții, lăsându-și copiii fără mai nimenea.

Ori cum să afle El ceva când deschidea dimineața foglietele proaspete și citea cu nesaț cuvintele meșteșugite ale grămăticilor și lăudătorilor.

Văzând Dacia cea mizeră și mult suferitoare, îngrijitorul tuturor înțelepților și stăpânul și-au amintit iarăși de făptura cea aleasă pentru care te-a și dat pre tine și ca o victorie tare și puterea poporului celui pios.

Ca să duci la pășunea cea curată și de viață dătătoare păzindu-i cu potrivite regule ortodoxe, ai venit acum, stăpâne luminând cu blândețe pre toți cei ce se află sub protecția ta cu frumusețea și luminarea spiritului... cum scria Lazăr Scriba de Trapezunda pren cafenele și lăudându-se cu grația Domnitorului ce se

gândea să-l facă pre el mai marele Academiei în locul lui Macarie Cuful, ce se dogise și spunea și vorbe aiure când îl lua gura pre dinainte.

Ori credeți că acela ședea degeaba? El ar fi scris de trei ori pe zi ode, dacă ar fi avut unde să le înfățoșeze numai că să fie ținut unde era ținut, că de-acolo el și-ai lui mâncau.

Așa că a doua zi puteai citi în același loc unde erau puse planșele messerului cu clădirile cele noi ce trebuiau aridicate și cu splendoarea râului sporit al Dâmboviței:

Oda, cinci, irmos: Spălați pren curățirea spiritului.

Pre dușmanii cei întunecați și pre lupii cei stricători alungă-i cât mai departe de reaua judecată, iar pre turma ta îndreapt-o în cale nouă, și la slava cea plăcută a dreptei judecăți, ca în curând întărindu-te, să mântuiești pre servii tăi.

Precum spre fala israeliților a venit de demult marele Moisi, mântuitor divin, așa acum, împăratul a toate cel neînceput te-a trimis pre tine, putere tare, mult pătimașei țări ce era în întâmplări mult alunecoase.

Iată s-a arătat harul împăratului a toate către locuitorii Valahiei salvator, s-a ivit de la cel nepângărit, și veselia a strălucit cu multă putere. Deci oricine cu râvnă să se apropie ca de un Părinte...

Frumoase mai erau cuvintele ce astupau și îngropau atâta suferință, nevăzută, și cum mai cântau muzicile meterhanelei la sărbătorile cele mari ale aniversării Domniei și cum se mai bucurau slujnicarii și cum mai băteau balghemezurile și se arătau boeri scăpați de urgie cu aparataxis. Se făceau dunamnale după dunamnale și nimeni nu mai voia a știre de cei băgați mai întâi în obezi și chinuiți. Care scăpa se ruga la Domnul Dumnezeu să-i mai dea și ziua de mâine că de rest, cu atâta pâră și ură, nu se mai știa.

În acel timp, messerul mai scornise ceva ca să-l ridice și mai mult în ochii țării pe strălucitul său stăpân. Numai ce se auzi că la acel loc unde lucrau atâtea mii în chin si moarte s-ar aduce cu greutate și mari năcazuri păduri de pren alte locuri unde

prisoseau ca să ocrotească împregiurimile și să le împle de umbră că prea era plin de arșițe. Vorbele iar crescură trecute prin flacăra grămăticilor și scribilor ticăloșiți ce se apucară cu sârg să vestească lumii, în rânduri meșteșugite, luminata veste.

În ultima lui Odă, a patrusprezecea, Antonie Spadone scria cu hărnicie:

Profetul cel de trei zile din pântecele leului.

Din noaptea întristărilor ne-am mântuit, înălțând cântări să lăudăm pre Domnul că părinte este cel ce ni s-a dat spre guvernare, roza cea frumos înfrunzită a celor cu minte pioasă, dând har și iertare de greșale. Cel mai distins în casele Împăraților, sigur tu numai cunoști escelența Domniilor. Pentru aceea ai fost preferat înaintea tuturor Principilor, atât a celor tineri, cât și a celor bătrâni. Căci ești erou ca un gigant strălucitor.

De la natură ești cel mai nobil dintre părinți, prin fapte eminente te distingi ca Soarele, ești mult slăvit prin purtările-ți pioase, vărsător de ploi te-ai făcut supușilor, care varsă râuri îmbelșugate de minte prin aceea că pădurile tale vor rodi în pământ și vor aduce nourii cei bogați ce vor uda pământul țării și seceta și paguba vor fugi de la noi...

Se zicea că după ce tipărise această odă, Macarie Cuful voise a-și tăiare vinele și a muri întrucât o asemenea frumusețe clătinase mult pe Princepe și se audzise că lăcrăma de câte ori messerul intra la el și i-o citea.

Ce-i adevărat e că Strălucirea Sa i-au chemat la ei, împreună cu alții, cu cei ingineri tocmiți cu știința lor de către exaporit întru ridicarea acelor lucrări hidraulice de mare importanță și le dăduse ordine și medalii după obiceiul vremii. Fu mare acastasie între grămătici întrucât, tot la sfatul messerului, nu pătrunseseră cu toți câți erau la Academie în palat, fiindcă zicea acela, era bine ca toți să străduiască și să găsească cele mai bielșugate vorbe întru ridicarea faimei Princepelui lor, ori dacă cu toții ar fi căpătat onorul, unde ai fi agiuns? Așa încât se svonea că dacă nu erai alcaliu, adică om cu trecere pe lângă ipistații

de la cancelariile domnești, geaba străduiai acasă pe hârtie că și odele se înmulțiseră și nu mai era vreme să le citești, or, dacă cineva le-ar fi arătat după trebuință iubiților ochi regali, altfel ar fi stat lucrurile. Umbla vorba până în bitpazar că dacă ai fi găsit prochimen, adecă un subiect cum trebue, să-l mângîi pe la ureche pe Prea Înălțatul, bine ți-ar mai fi mers și cine zicea Doamne ia-mă! Așa că se puseră, care erau scăpați și dormeau în patul lor să scrie ode, care mai de care, cu har, ori făr de, cum puteau, cum auziseră, cum credea fiecare că e mai bine. Se umpluse cancelaria domnească de scrisori și scriituri și fu nevoie de un anunț ca să se mai oprească acest val de adorație ce nu mai putea fi istovit. Membrii Academiei grecești plecară către locul marei lucrări și se întoarseră pe rând cu veștile cele mai bucuroase. Imnuri slăvind munca se iviră iar în duium, cei ce aveau deprindere cu condeiul se întreceau cu cei hărăziți cu penelul. Stampe mari erau atârnate pren tot locul în care era desenat mai ales viitorul Bucuresci, capitala țării, plin de canale ca Veneția, într-un biișug de ape și edificii, de fântâni care mai de care mai mândre.

Într-aceste sărbători ale cuvântului și ale creației se mărise darea de varză și darea de mazăre, dar nimeni nu scotea un cuvânt, parcă fericiți să sprijine nemaipomenitele înfăptuiri cu ce puteau ori nu puteau. Birnicii alergau cu limba scoasă că li se făcuse socoteală la încasări și nu puteau cădea sub ea cu nice un chip. Care n-aducea cât trebuia ar fi picat în cursele celor ce trebuiau găjbiți și cine-și vinde lui viața altora? Așa că apăsarea era și mai tare și mai neîndurată. Temnițele gemeau, judecățile nu se opreau nice ziua, nice noaptea, judecătorii făcuseră scurtă la limbă osândind nevinovați, fără ca inema lor să se imple de vreo neliniște.

Întru acestea se ivi ca o stea strălucitoare o altă mare idee: să se ridice o întrecere între cei ce știau a turna bronzul au să mânuie dalta în mermer, și cine s-ar fi simțit în stare, să dibuiască în metale sau în piatră chipul nemuritor al Domnitorului

ce avea să fie cel mai mare ctitor al acestor locuri. Și iar începură imnurile și odele și care mai de care vru să dea ideile cele mai bune. Se căutară locurile cele mai prielnice, se făcură desene, cum ar arăta această minunată gândire în piatră ori în bronz. Mai că nu se bătură până să se înțeleagă cum să arate Princepele: călare, ori pe jos, pornind către Stambul către Măritul Padișah pe care-l urma în calea-i glorioasă și fără de moarte. Cei mai mulți țineau să-l vadă pe Strălucirea Sa încălărat în largu-i vestmânt, ținând de dârlogi un armăsar arăpesc, nu gloaba aceia bătrână și bășinoasă care sta la loc de cinste în orice Divan, laolaltă cu boerii si se bălega nepăsătoare, ci un falnic animal ca al lui Alexandru cel Mare, ce trebuia mai întâi dăruit. Erau treburi încurcate pentru că nu se știa dacă Măria Sa ar fi avut timp pentru așa ceva, prins în trebile domnești ce nu-l scuteau și nu-i lăsau odihnă odihnită. Ar fi trebuit careva să-i semene și pus călare, ca să se inspire artistul cu dalta, dar cine îndrăznea să creadă că există o asemenea ființă care să semene, auziți, oameni buni, cu Înalta Față, cu Strălucirea Sa? Asudară, vorbiră, umblară, trebile se încurcau și mai rău, noroc că Princepele însuși ce iute aflând nebuniile acestei adorații spuse într-o dimineață messerului că era rătăcit de-a binelea, pentru că încă se credea în Italia lui unde domnitorii puteau să-și ridice statui în viață fiind, dar nu aici, unde o asemenea faptă aflând-o Padișahul, tare s-ar mai fi mâniat.

Astfeliu de fapte se pot petrece numai atunci când, cum spunea Ureche, Domnul însuși este județ, însuși pârăște, însuși împle legea.

În anul bolnăvirii și stingerii Marelui Padișah, care murise prin februarie lăsând o mare jale în multe suflete si mai ales în al Princepelui, se svoni că lucrările hidraulice vor înceta pentru că mult istoviseră vistieria. După durerea prelungită de la curte unde sfetnici și boeri își arătară cu multă suferință tristețea de care se lăsaseră coprinsi, trebile începură a se așezare. Ispráviseră și grămăticii de la Academia grecească cu lungile lor elegii fu

nebre în care deplângeau universul că a pierdut steaua Orientului și că lumea a rămas mai săracă de la dispariția bătrânului tiran ce băgase groaza în raialele sale, scurgându-le de snagă și putere, jefuindu-le cu multă știință, jaf însoțit de osanalele cele mai nerușinate, în forme paroxistice ce mereu trebuiau reînnoite. Acum, Acela ședea în mormântul său din piatră și noul Sultan se pregătea să primească primele semne de credință.

*

Deci Princepele răsfoia într-o dimineață *Foletul*:

Fruniol dzicea la luna a doua:

Aeru este blându.

Toată, plină de lacrimi o văz, o curte, temându-se să moară unul den mai marii săi.

Chieravale dzicea:

Într-o curte se sfătuescu a se lepăda de cuventul dat.

Noroadele despre răsărit sunt turburate și cu puterea gândescu împingerea înapoi silei ce le face.

La o vorbă de iarnă, Vulturul fulgerător al lui Zevsu dzicea:

Vor fi mai mulți soli în lume decât olăcari, mai multe vorbe decât hotărâri trebilor, mai multe împărăcheri între puternici decât dragoste.

Frumoasă lovire se va auzi...

Acel mare care gândia să soarbă toată lumea într-un ou proaspăt, vezi-l acum cum au rămas!

Auz că se naște o prăpădenie unde nu se gândia.

Îl chemase pe messer si-i arătase paginile acoperite cu litere mici, grecești.

– Toate sunt scrise aici și tu vreai să-l omor pe bătrân...

– Nu eu vreau moartea lui, el și-o face, zisese Ottaviano cu zâmbetul acela ce putea fi și o amenințare și o dorință în același timp. De ce n-au venit când l-au chemat Domnul său? Unde se crede? Orice Princepe l-ar fi legat cu o piatră de gât și l-ar fi

dat pe o apă. Nu răul trebuie pedepsit ci începutul răului... și pe urmă întrebase cu candoarea lui de copil: Și ce mai scrie acolo?

Principele citi la întâmplare răsfoind paginile și apropi indu-se mai bine de fereastră pentru că afară ploua și era o zi întunecată, fără lumină, plină de lapoviță, dintr-un martie rece.

– Scrutinia stelelor dzice:

O, câte nebunii nascu de un cap ce spune: așa voi!

Moartea tae o țară, dară cine va să știe...

Cine au hiclenit pe mai marele său, tare îl doare capul.

Messerul împinsese în foc un buștean.

– Citește, Magnifice, că-mi place...

Iar îl batjocorea pe Ioan Valahul, prefăcându-se că știe ce scria acolo înainte de a fi auzit.

– Contra Tartana, dzice la șfertu dentâi: *Trebile lumești iar pleacă la rău.*

– Totdeauna ceva pleacă la rău în lume, nu-i nimic nou în asta, Mărite...

Principele găsise ceva ce-i părea a semăna cu viața lor.

– Uite, Cercătorul de stele dzice: *O corună care are lipsă de bani, muncește în ce fel va scoate banii din punga supușilor...*

S-aud în Taur și-n Pește multe turburări.

O să știți lucruri negândite: veți auzi cum găinile au zgâriat pe cocoși, gârlele nu vor mai fi gârle, căci în loc de apă va curge sânge într-însele. Multe ziduri fărâmate, cetățile ca și stelele vor cădea la pământ, căci nu se aude nimic alt fără cât războiul.

– Mincinosul, bine le mai potrivește, face din stele grăitorul lui, iar Foletul îi este slugă care te amenință și-ți dă sfaturile pe care el le dorește...

– Îl urăști, Ottaviano! Spune-mi mai bine ce fac banii tăi pe care de mult îi aștept? Nu cu ei trebuia să ridicăm palatele și edificiile despre care atâta mi-ai vorbit?

Messerul îl privi deschis.

– Știi ce zice Paracelsus, Magnifice: alhimistul nu urmărește să facă nici aur nici argint; rostul lui e să ajungă la esențele supreme, îndreptându-le spre rău.

– Ah, farfalone, bufon am la curte, de ce-mi mai trebuiai? Ți-am zis doar că aici numai minciuna clădește. Stăm pe nisip și eu am putut să visez.

Tăcuseră împreună ascultând focul și vremea rea de afară, care spoia geamurile cu frig și viscol.

– Philolaus, rosti mai târziu messerul, spunea că realitățile sunt fie limitate, fie nelimitate, fie limitante și nelimitante, numai nelimitate nu pot fi, întrucât adevărul e că realitățile nasc nu numai din ceea ce limitează, nici numai din ceea ce este nelimitat. Ordinea lumii, fără doar și poate, și-a lucrurilor aflate în ea au fost create ca o armonie, începând cu ceea ce limitează din ceea ce este nelimitat...

– Și ție îți ajung aceste cuvinte după ce m-ai mințit?

– Agrippa ne învață, continuă Ottaviano, cu același glas moale, fără căldură, că aerul concentrează în sine toate influxiunile cerești și, ca o oglindă divină, reflectă toate lucrurile făcute de natură și artă, precum toate limbile și vorbirile. Și toate acestea pătrunzând în om fără ca el să știe, îi apar sub formă de visuri. Eu am visat pentru tine și am *vrut*, pricepi?

– Vorbește-mi, Ottaviano, mângâie-mi urechile în acest ceas greu cu fleacurile tale...

– Fleacuri? Originea acestor gânduri există în noțiunea ebraică *Ruach*, care e spirit sau răsuflare...

Apucase un fier încovoiat și răsucea buștenii arși pe jumătate.

– Dacă am vrea să cunoaștem natura lăuntrică a omului după natura lui exterioară, dacă am vrea să înțelegem cerul său lăuntric după înfățișarea sa exterioară și să cunoaștem natura lăuntrică a copacilor, ierbii, rădăcinilor, pietrelor după înfățișarea lor exterioară, trebue să o facem în temeiul Cabalei. Ea poate să ne dea taina cărților sigilate și numai în ea vei găsi temelia adevărată și vei putea citi înlăuntrul oamenilor. Roagă-te

și ți se va da, bate și ți se va deschide! Vei căpăta mai multă înțelepciune decât Solomon, dar toate astea ți se vor da numai dacă mai presus de toate cauți împărăția Domnului.

– Bați câmpii, Ottaviano. Când mă trimiți să mă rog, când negi totul. Cui servești tu?

Celălalt nu-i răspunse multă vreme. Privea cerul întunecat de afară și se gândea la ceva.

– Ceea ce vreau să înfăptuiesc pentru tine este un gând care a mai existat. Vezi, Magnifice, unii spun că dacă cunoștințele sunt separate, inconștientul nu este. Ar exista deci un inconștient al întregii omeniri și poate al tuturor inteligențelor cosmosului. Unele făpturi, ca mine, ar avea acces în acest inconștient, ceea ce ar explica dorințele mele. Ce mă supără este că nu știu încă dacă fiecare individ are un inconștient. Ce să cred despre dorința boerilor tăi de a înălța edificiile Mele și mai ales a celor care sapă temelia lor, acum, în acest frig, în această sloată, murind? Creerul nu e decât robul care readuce din trecut ceea ce a existat ca dorință și realizare. Totul se înscrie undeva în cer, ceea ce eu doresc acum, au dorit-o cei ce au ridicat civilizația asiatică, la gândul patriarhilor ce mâncau ierburi, toate produse ale școlilor esoterice. Sfinxul Egiptului nu e decât o copie a unuia de la Babilon, vechi de opt mii de ani...

– Mă faci să râd, Ottaviano, vrei să ridici la Dunăre o civilizație cu ispravnici și zapcii, ha, ha, ha...

– Eu nu vreau, eu încerc numai. Pitagora spunea că din cer au coborât mesageri divini care ne-au învățat să construim. În tradiția hindustană se vorbește despre o memorie colectivă a omenirii, akasică, ea este rădăcina tuturor faptelor nefăptuite, ea dă impulsurile viitorului. Cabala primea în întregime viziunea *Ierarhiei Celeste* a lui Dionysos în care fiecare făptură era un inel al unui lanț ce se întindea de la cer la pământ...

– Nu aci se sfârșește lanțul tău divin, Ottaviano. Vorbești frumos, cuvintele tale au aripi...

– Tot Paracelsus afirma într-un silogism că Imaginația e puterea creatoare și că Fantezia nu este imaginație, ci hotarul nebuniei. Cel ce s-a născut cu imaginație descoperă forțele latente ale Naturii. Imaginația există în spiritul perfect, pe când fantezia numai în trupul fără spirit perfect. Imaginația precede totul și-atunci o imaginație hotărâtă poate realiza orice...

Și după aceea se avântă într-o demonstrație despre Omul primordial care putea influența stelele, făurindu-și o soartă proprie, după cum mai spuse Princepelui care dădea sceptic din umeri, preocupat mai mult cum era atunci de intrigile ce se țeseau la Stambul în jurul noului Padișah ce aveau să-l atingă și pe el, dacă nu ar fi fost cu băgare de seamă, că nu pe calea masculină a puterii și înțelepciunii se putea ajunge mai curând la Dumnezeu, ci pe cea feminină a iubirii...

– Tu vorbești despre calea iubirii, care să te ducă la Dumnezeu? Dar ce fel de Dumnezeu e acela care îți îngăduie ca în numele meu să chinui de trei ani oamenii la lucrările tale ce nu se mai isprăvesc și mi-au stors banii și m-au lăsat sărac...

– O, au și trecut trei ani? se miră messerul. Când?

– Cine știe! Aș vrea să mă duci și să-mi arăți...

– Cum vrei, dar vremea a fost prea scurtă...

– Mi-ai umplut țara de cimitire și cât vrei să mai aștept? Cu banii cheltuiți puteam să ridic o sută de mânăstiri mari și cuvioase... Acum că s-au schimbat obrazele la Poartă, nu-mi mai pot îngădui să risipesc. Padișahul cel nou va fi lacom, ca orice om sosit proaspăt în Domnie, o să ridice mucarerul și nu vreau să ajung în Șapte Gulade. Cum zice psaltul? Zelul casei tale m-au mâncat!

Tăcuse supărat, dar Ottaviano îl rugă să mai aștepte până la vară când se mai îndreptau drumurile.

– Bine, primi el, dar să știi că voi să văz...

Așa se făcu că într-o strălucită zi de iulie, într-un ales alai, Princepele însoțit de boerii cei mari și de către soli, plecară să vadă lucrarea. Îndărăptul convoiului strălucitor erau duiumuri

multe, meterhaneaua și căruțele cu mâncare și anatefterele de socoteli ale zapciilor în care se aflau trecute lefile inginerilor și ale celor în pază să nu fie ipopsie. Trăsura domnească dată cu lazur scânteia în soare și caii nechezau, sticlind din curele. Magopia gătea în fumuri grozave feluri pentru însoțitori, elciii mâncând, câte unii, feluri turcești. Strălucitele persoane în haine de vară petreceau la popasuri și la urmă îi căraseră și pe grămătici, toți cu înfățoșeri grozave ca să cânte pe loc, față cu toată lumea, minunea ce aveau să vază.

Pe chipul messerului nu se putea citi nimic, nici el nu venise până aici vreodată. Știa numai din fogliete ce se lucrează și de la oamenii lui ce-i trimiteau în fiecare săptămână socoteli despre cantitățile de pământ săpate. Până la ridicarea edificiilor mai era, dar măcar s-ar fi văzut acele păduri cântate atât de frumos de peana inspirată a lui Antonie Spadone și lăcașul viitor al frumoaselor ape ce aveau să prospăteze amuțita și săraca Dâmboviță.

Drumul ținu două zile cu mare veselie. Scribii se mai îmbătară după obicei, între care mai ales Neftiotache Buhuș, cât îl ținură din scurt să nu-l afle Princepele. Gălăgioasa ceată ajunse cam pe la prânzișor într-o îndrăcită vinere, plină de soare, cu cerul fără nor. Se opriră deasupra mlaștinilor, pe un deal de unde se vedea un râu în zare.

– Acolo-i? întrebă Princepele coborând și crezând că au și dat drumul apelor...

– Nu, Magnifice.

– Da' unde?

Spre poalele dealului se întindea un deșert sărat, alb, fără altceva decât nește mărăcinișuri. În stânga erau mlaștinile, și ele secate acuș, la seceta mare a verii. Un furnicar omenesc, cu roabe, stâlpi și sape, căznea sub cerul nemilos, într-o mișcare amețită. Se auzeau bice pocnind și mari strigăte de durere stinse în zăduful zilei ce se afla în amiaz.

Cei de jos încă nu zăriseră strălucitul convoi oprit pe buza dealului cu spatele la soare. Minunatele păduri cântate de iscusitul condei al lui Antonie Spadone nu era decât un pâlc opărit de sălcii ce mai trăiau ca prin minune în acea sare revărsată și în acel loc în care nu se vedea urmă de iarbă. Totul era uscat, fără viață, pustiu.

– Apă! Apă! strigară în cor cei de jos, zărind pâlcul de curioși de sus, cu vestmintele lor bogate, arătate la soare.

Seimenii vrură să-i împrăștie și se auziră iar bicele lovind spinările goale.

– Îndurare, Doamne, îndurare! urlară ei, de departe și pe urmă iar: Apă! Apă! Apă!

– Ce spun? întrebă Princepele pe messer.

– Strigă *Halila, halila!* Mărire lui Dumnezeu și Ție, Magnifice!

– Și lucrarea ta unde au ascuns-o inginerii, șarlatane, că nu văz decât un șanț ca urma unei găini?

– Aceea e, Doamne! zise mai marele lucrătorilor care urcase în goană până aice, gâfâind și tremurând tot de frică.

– Nu vreai a-mi spune că mă tâlhăriți, ori că am orbit?

– Aceia e, Doamne!

De undeva din cerul de tot seninos se auzi un tunet îndepărtat.

– O să plouă! spuse careva în tăcerea ce se așternu în mijlocul solilor ce priveau nemerniceasca lucrare, fără speranță că va fi dusă vreodată la capăt.

– Să mergem! hotărî repede Princepele, fără să-l mai privească pe messer.

La trei zile după strălucita vizită un călăreț aduse fericita veste că lacrimile și suspinurile chinuiților creștini ce ispășiseră pentru trei vieți în ținutul cel fără speranță încetaseră.

INTRIGI

Acum, că scârbile și întristarea trecutului se duseseră, toamna aceea și iarna ce-au urmat, Principele au avut odihnă în scaonul său, toate darurile norocului fiind asupra sa. Nu lipsiseră nici necazurile, la Sfeti Dumitru ridicase Dumnezeu o furtună, cu vânt mare și ploaie și se fărâmase schitul Balamuci, cu podoabele lui cu tot și se cuvenea, din ce avea din ce n-avea, să aridice un altul, mai gingaș întru cinstirea Celui de Sus. Pe messer, de-i zicea glumind Minte mare, îl iertase după o săptămână, pentru că acesta își deschisese vorbele către dânsul și cu cuvinte frumoase, căzute, mărturisise că era înșelător și că și pre el îl înșelaseră alții asupra zădărniciei lucrării hidraulice. Ninsese mult până la jumătatea lui martie și când împrimăvărase, noul Padișah dăduse edosis că o să sosească de la Stambul, cu frumos alai, beș beșliul Suleiman, un tânăr frumos ce se zicea că știa a petrece numai cu tineri turci la conace. Deci cheltuială mare dânșii cheltuind, cu oastea în halai, boerii și Principele îl întâmpinară după cuviință, cu daruri multe și mare șanlîc. După atâta pristăvire și urât parcă s-ar fi cuvenit și puțină petrecere pentru poporul cel nebun, care cu mari strigăte, uitând că țara fusese spartă și risipită, se aduna înaintea alaiului mahometesc să strige după obiceiul cel vechi: *mnoga leta* ori *selam malichim.*

Princepele își strânsese curtea măruntă, se sfătuise, chemase la el pe zarafii marani și le ceruse noi sume de bani cu dobânzile cuvenite, ce aceia nu prea se mai îndemnau, cât arăta el că se ține în scaonul său bine. Fiind vreame bună de primăvară, comisul Velea au scos la timpul cuvenit un cal frumos înșălat, cu toate podoabele gătindu-l. Monarhul se urcase în șa, își privise curtea măturată tare de ațiganii domnești, salutase pre Doamna și pre maică-sa și mersese să facă saivantul înaintea Bucurescilor unde, cu demnitarii săi și cu carele pline de daruri, aveau să-l întâmpine pe trimisul Marelui Padișah.

Gătirea mare de oaste, muzica meterhanelei și biișugul cu care îi ieșiseră înaintea-i tare-i mai plăcură turcului, dar n-o arătă. Princepele coborî, îi sărută scara de argint, după obicei, după care trecură boerii cei mari, înghesuindu-se să-i pupe papucul și îl petrecură până în marginea orașului, împreună cu Mitropolitul și cu mulțimea de părinți călugări și popi, cu toată boerimea și gloatele curții, în cântări dumnezeești și cu mare cinste. În fața bisericii Caimata se jertfiră sub tuiuri doi berbeci pentru un semn de biruință și gustară și oaspetele și Strălucirea Sa din vinul bun adus în plosci pe drumul numit al Buților în cinstea acelei neuitate zile. Ajunși în cerdacul de piatră, baș beșliul Suleiman, frumos și tânăr, înalt și oacheș, numai rubinuri și mătăsării, scoase de la locul potrivit caftanul și fermanul de înnoirea domniei. Princepele sărută mai întâi hatișeriful, îl ridică în dreptul capului umilit și îl puse la sân, după care îmbrăcă blana frumoasă. Alaiul pornise mai departe spre palatul domnesc în sunetele mari ale muzicilor turcești și-ale clopotelor care prinseseră glas și loveau într-o dungă cu mare bucurie.

Ajunși la Divanul cel mic, după ce se așezaseră pe joasele sofale, dumnealui Manolachi Grădișteanu ceti mai întâi pe turcește, apoi făcu tâlcuirea pe românie a hatișerifului, după care mai întâi beizadelele și pe urmă boerii sărutară mâna și poalele vestmântului Princepelui care-i privea cu o dulce întris-

tare. Pe uși năvăliră pehlivanii, cu facle și cuțite ce le aruncau în văzduh și le vârau în gâtlejuri spre marele haz al baș beșliului căruia foarte îi plăceau aceste îndemânări. Afară dădură de trei ori câte patru tunuri în cinstea oaspetelui ce nu mai pomenise o astfel de primire. Înainte de a trece la discutarea noului mucarer, comisul Velea împinse înuntru șase coteici de vânătoare, cățele pitice cu ochi lingușitori ce iute i se așezară la picioare trimisului, udându-i papucii de atât zel. Boerii de-al doilea ce cerșau și ei din priviri un mansup, ori așteptându-se odată cu noua orânduire și cu schimbarea obrazelor de la Poartă la vreo megalopsihie, mâncau salmingodis și râdeau slugarnic la vorbele lui Suleiman. Se schimbară sineturile, după obicinuință și se aduseră sugiucul, pastrama și sarailiile, după care topiră mâncarea nemaipomenită numită rahat de urs, ce iute îți făcea gura să strige de plăcere. Se îngrămădeau și elciii, urându-i înaltului oaspete ca orice luase de pe masă să-i fie de halal, în frumoase cuvinte, după care urmară engomioanele către Înalta Poartă, rostite mai întâi de Principe, cu voce mare și plină de avânt. Mai întâi se spuse cu gură bogată și în alese arătări triste că stingerea Înaltului Padișah căzuse ca un trăznet asupra țării și-a Domnitorului ce cât suferise la amara veste! Sublima Figură a Orientului nu se încongiurase de războaie decât numai când trebuiseră și cu mare înțelepție durase o înaltă prietenie cu Principele, care prietenie avea să țină în vecii vecilor și trebuia susținută cu toate mijloacele politicești, pentru a nu răci dragostea față de Sublima Poartă ce sprijinul definitiv și până la sfârșitul lumii era față de Țara Românească or, prin ivirea noului Padișah, ce era un Soare de-adevărat, el, ca Domnitor, a uita și a nu ști prosomiile, soroacele și cu atât mai vârtos semnele anuale ale soroacelor, adică mucarerurile, însemna a nu fi pipăit cerințele acelei prietenii eterne ce pe asta se întemeia: pe o ascultare fără îndoială a marelui prietin de peste mare, de unde veneau tot binele și fericirea lui, a Principelui și a supușilor săi. Oricine deci ar spune din buze spurcate și în necurată limbă altfeliu

trebuia pus în obezi, ori dus de pe lume. În veci deci să trăiască prietenia fără de moarte dintre cele două popoare și să nu aibă nimeni alții vreo nădejde de rău.

După care Princepele se așeză cu fală spre marea admirare a celor de față ce vedeau în el un orator ce surprinsese urechile lor cu alese vorbe. Careva bătu din palme și se ivi dumnealui Manolachi Grădișteanu ce la asemenea ocazii citea o epistolă, de mulți cunoscută cu diferite ocazii. Tușinat, cu glas uns cu miere, acela se făcu în față și rosti:

Prea strălucită, prea puternică, prea mare stăpână, autocrată, împărătească a toată Otomania. Această epistolă amicală și de mare prețuire trimisă în același timp prea fericitului, prea Marelui Domn, Cezar, egal în glorie cu Împăratul Rusiei, iar cu puterea și stăpânirea, egal cu Darie și cu Alexandru, remuneratorul împăraților, dătătorul de hegemonii, stăpânitorul lumii, împăratul împăraților Perșilor, foarte demn, ca Solomon, foarte fericit de asemenea, învingător al inimicilor, tăria cerului în locul hegemonilor, având ca stindard soarele, dătător de coroane principatelor Indiei, autocrator al Ircaniei ce stătea sub protecția renumitului Domn, Șah al Șahilor, a toată lumea Nadir Becan, a cărui domnie Domnul s-o păzească în etern în care timp a binevoit să-și exprime dorința pentru ridicarea la tron a Majestății Sale Serenissimă, noului Padișah. Pentru ca Dumnezeu să păzească stăpânirea măreției și a Majestății Sale, Înaltul Padișah, prin ordinul înalt al Princepelui nostru, ce astăzi gustă cu plăcere din noua sa investire la picioarele scumpului tron al veneratului Padișah, îți înmânez această epistolă, asupra căreia va binevoi Majestatea Sa Imperială să pună mâna ei. Prea înalta autocratoare cu esceptională mulțumire a primit felicitarea Majestății Sale Împăratului rusesc pentru înălțarea la tron a iubitului nostru Princepe. Acest semn de iubire este plăcut prea marei autocrate pentru că de curând, aflând de bunele relații dorite, Majestatea Sa Imperială din partea ei cu adevărat dorește să aibă motive reciproce ca să poftească Majestății Sale Șahului rezultate cu totul bune și fericite

și în fapt să arate pace și relațiuni perfecte către măreția Sa, Șahul, și să întărească neturburat buna înțelegere și să confirme pacea perpetuă care există între aceste două curți și care se va întări foarte mult. Pentru care excelența sa, măritul baș beșliu Suleiman ca om foarte temeinic poate să înștiințeze pe Majestatea Sa Șahul de o mare credință pentru care Princepele nostru cere mila sa autocratică.

Epistola fusese sărutată și predată înaltului oaspete care cu mare grije o adăpostise. După care se ivi Macarie Cuful, adus special la aceste ceremonii că avea grai plăcut, și el cu un *Triumf* ce se modifica după împregiurări.

Către Prea Puternicul Împărat Serenissim, Înalt Padișahul, acest discurs lăudător...

Grămăticul se cruntase, ascuțise privirile și ridicase glasul său cel mai mare:

– Dacă toate ființele se bucură pentru că se vede soarele la Orient și mai ales pentru că se ascunde nu mult timp, ci numai o singură noapte, se bucură zic pentru că iarba pe-acolo pe unde este păturită se ridică și păsările ciripesc ieșind în întâmpinarea lui, fiarele ies din locuințele lor și se veselesc înaintea lui. Câtă bucurie trebue să avem noi, oamenii, care de mult lipsindu-ne împărăția, sacra și luminata persoană a prea marii tale împărății, astăzi a răsărit la noi, ca soarele cel mai luminos și mai cu seamă în astfel de timpuri prea fericite și-ntr-o astfel de noapte lucind și trimis de Dumnezeu împotriva celor dușmani. Prea Dăruite de Dumnezeu Împărat și Padișah, natura și norocul cu o prea mare combinațiune între dânsele și-au format un corp foarte dăruit de Dumnezeu, prea civilizat și combinat. Luna ți-a hărăzit în minte un creier miraculos. Ermis înțelepciunea consfătuitoare, Afrodita, fața veselă, ochii vioi, care trimit prin scântei mila și bunătatea, soarele particularitatea Ta, ca să naști Mari Principi și Împărați și să-i luminezi pe toți supușii tăi prin ordine; Marte te-a înfrumusețat cu victorii, vigurozitate și putere și ți-a dat trofee foarte mărețe, Joe și-a dat propria sa bunătate la care noi îndrăznim dar n-avem curajul să ne arătăm la un așa mare autocrator. Cron ți-a

hărăzit maniere ca să câștigi multe împărății. Natura câtă abondență cuprinde în sânul ei, câtă frumusețe, câtă măreție a revărsat în tine! Norocul te-a împodobit cu toată norocirea bună și cu toate virtuțile ce le are. Prin urmare, tu ca unul excepțional, miracul al soartei, al naturii, al planetelor și-al lui Dumnezeu, te-ai pogorât în această viață pământească plin de virtuți, de glorie și de laude, care fiind întărit cu toate acestea, nici coasa morții, nici un obstacol nu va putea să împiedice minunatele tale îndeletniciri, care să treacă din generații în generații, de la popor la popor și de la state la state, de ce să mai lungim vorba și să mai aprindem lumina înaintea soarelui? Pentru ce este nevoie ca cu cuvinte întunecate ca ale noastre să ascundem cu nori gloria ta cea prea curată și mare?

O, tu, Împărate, o, tu, Serenissime, o, Tu, Înalt Padișah!

Pentru ca să te pogori pe pământ, ai luat de la Dumnezeu sufletul, de la Serafimi, amoarea, de la Heruvimi, știința, de la Puteri, puterea, de la Domni, domnia, de la Începători, începătoria, de la Tronuri, împărăția, de la Stăpâni, stăpânirea, de la Arhangheli, guvernământul, de la Îngeri, conducerea, de la Planeții stelari, înclinarea cea bună, de la Cron, înțelepciunea, de la Joe, temperamentul, de la Marte, bogăția, de la Soare, impozanța, de la Afrodita, frumusețea, de la Ermis, elocvența, de la Lună, prudența, de la Aer, veselia, de la Apă, străvederea, și din Pământ tăria. O, prea perfectă operă a lui Dumnezeu! O, prea perfect dar, trimis de Dumnezeu, dar al secolului prezent, dar însă nemuritor și nesfârșit în toate secolele. Tesaure Împărat, Înalt Padișahule! Ai ieșit din tesaurul bunătăților și a darurilor Sfântului Spirit, Petre, piatra cea mai solidă a ortodoxilor, Petre, piatra cea mai de preț a lumii, coroana polului arctic și antarctic al Răsăritului și al Apusului, noul și prea curatul Atlante, columna cea neclintită a sferei Sfintei Tale Împărății, pentru pronia ta cea necomparată! O, perfecțiune fără pată pentru care limba aceea care nu vorbește este imperfectă...

Ajuns aici, Macarie Cuful respirase adânc și iar își luase avânt ca să termine cu glas mare:

O, mare politichie, O, mare Stambul, mare împărătească și prea fericită, acum în fața ta să înceteze tot Universul de a se mândri cu înfrumusețări proprii. Să înceteze Spania de a se lăuda cu minele sale! Să înceteze a se mândri Dalmația cu aurul ce-l are! Să înceteze Britania de a se îngâmfa cu argintul ei! Să înceteze insulele fericite să se desfete cu paserile lor! Să înceteze Babilonia de a se mândri cu arborii ei cei prea frumoși! Să înceteze Fenicia de a se îngâmfa cu porfirele ei! Să înceteze Macedonia de a se lăuda cu minele sale astringente, Sparta cu alabastrul ei, Asiria cu mătasea ei, Iudeea cu balsamul ei, Cilicia cu șofranul ei, Frigia cu chiparosul ei, Atena cu ceara și mierea ei, Idumeia cu feniciile, Etiopia cu aromatele, Marea Genoveză cu mărgeanul ei, Paful cu florile, Arabia cu parfumurile, Numidia cu marmora, Oceanul cu mărgăritarele, Persia cu nardul, Galia cu merele, Portugalia cu papagalii, Brundizul cu oglinzile, Sava cu livantul, Cercera cu untul de lemn, Zachintul cu strafidele, Creta cu fructele, Morea cu prinocochii, Cefalonia cu moshata!

Să tacă prin urmare toate și să mărească numai păzitul de Dumnezeu Stambul, fiindcă el este înfrumusețat cu toate grațiile și prerogativele celui mai mare Împărat, Înalt Padișahul și mai ales în timpul prezent în care bătrânii sunt mulțumiți să moară ne având ce să dorească altceva mai mult, iar tinerii doresc să trăiască pentru că acuș s-au deschis poarta cetății lor celei mai fericite și mai glorioase! Și celelalte!

După care, fericiți, veseli, se lăsară la farmute, făcând un frumos ospăț ce se termină abia seara.

*

Asta fusese, dar oare ce trece mai curând pe lume? Facerea de bine! Pe la jumătatea verii, capuchehaia Principelui de la Stambul ipac îi dase știre că spre Înalta Poartă, vrăjmași ai adevărului și ridicători de zarvă, spre pacostea și surparea lui ne-

voiau, zicând nespuse răutăți și înmulțind arzurile. Se stârnise gâlceavă și trebuia să facă ceva. Să cadă la icoane, la picioarele sfinților, să se dea lor slugă și să se roage, ori dacă s-ar fi potrivit Princepele faptelor celor ce-l surpau, să-i lipsească de viață ca să nu mai fie nestatornici în cuvinte și fapte.

Cercetase, îl chemase pe Aga Bălăceanu și-l înfricoșase: Să mi-i afli, ori te termin! N-am nevoie de zoală și turburare!

Acela umblase, băgase spioni unde se putea, îi ascultase pe toți și venise cu vești:

– Măria Ta, toate relele se trag mai întâi de la grămătici și de la scribii ce-i ține Mitropolia cu bani la învățătură. Ei au gură mare și nu și-o țin...

– Să le mai dea ceva, hotărâse, mai ales ăstora mai proaspeți de nu au. Ce-i nemulțumește?

– De când au băgat în Academia grecească și neamuri proaste s-a schimbat treaba. Au venit și săraci, n-au unde dormi, stau pren grajduri și cârciumi, când e frig afară, împlu cafenelele, și-atunci ce să facă? Uite-i cum cârtesc...

– Mai scoate ceva din vistierie și potolește-i!

Umblase aga Matei Bălăceanu pre ascuns și mai împinsese bani, chiar Princepele arăta o mare bunăvoință spre acei nesătui și bețivi, ce iute schimbau vorbele când nu le ajungea de băut. Unul, Dascalache Chimenitul, ce o făcea pe Xenophanes, umblând neîngrijit, cu barbă și cu mustăți în care cutreerau păingănii, citea un poem prin bezestemuri, intitulat: *Despre natură*. Ce-i auziseră urechile Princepelui? Acela scria negru pe alb și recita cui voia să audă că dacă boii, caii și leii ar avea mâini și ar putea să sculpteze statui, ori să picteze tablouri, ei i-ar înfățișa pe zei ca pe boi, cai și lei, ceea ce era de tot străveziu! Altul și mai spurcat, Sevastos Zarcosie, spunea cui îl asculta că s-a dus pe copcă Princepele că s-au aflat la Stambul că e, cum zisese mai demult altcineva, pe dinafară măr înflorit iar pin nuntru lac împuțit. Al treilea, Costanda Mesiodax, un nimeni, ce cădea în genunchi în fața lui aga Bălăceanu de câte ori îl prindea la

strâmtoare și-l punea să jure că n-o să mai întristeze cerneala cu răutățile lui, ori nu înțelegea că are covăseala dracului pe inemă, cerea în batgiocură la Academie un *Phrontisterion* ca pe vremea lui Platon, ori loc de gândire n-avea el unde să gândească? Ce se ascundea adică sub acea minte? Ce voia a zice?

– Găina râcâind își scoate ochii! îl amenința aga Matei Bălăceanu și iar îi dădea drumul, ca să nu țină cuprindere zvonurile că intelighenția țării nu are loc de întors în marile ei elanuri. Fu chemat Macarie Cuful, mai marele preste ei, și întrebat ce are de gând și cum să-i potolească?

– Nu știu! făcu acela, i-au apucat dracii. Umblă goi prin grădina lui Scuffa și zic că sunt gymnosophiști. Ori lumea nu-i rabdă, s-au speriat și ei râd de toți...

– O să-i punem la opreală!

– Nice așa n-ar fi bine, gândise Macarie Cuful. S-aude!

– Ce dacă? Princepele are nevoie de liniște...

– O să le vorbesc.

– Vorbește-le!

Le vorbise dar nu mai puteai să te înțelegi cu ei. Umblau tănănău pren cârciumi, se îmbătau, despuiau pe bogasieri, aduși la agie urcau picioarele pe masă și râdeau batgiucurește. Îi mai bătuseră pe câte unii. Fu chemat și un mai vechi credincios al Princepelui ce stase la Academie mai multă vreme în fruntea lor.

– Ce spui? îl întrebase aga Matei Bălăceanu.

Autorul faimoaselor versuri de le învățau și-acum școlarii în bănci: *Dachie! Dachie! Fiii tăi se bucură de mine ca de un păr neîngrădit, cine trece ia și rupe* și al cunoscutei *Obștești Bucurii*, ce se recita la aniversări și serbări, zisese că cel mai bun lucru ce trebuia pornit era să-i înfometeze puțin, să le mai astâmpere elanul, că prea sburdălniceau.

Ceea ce nu făcură, fapt care întinse boala. Marcu Cipriu, om care le dădea gândirea, se puse în fruntea lor și mai pe ascuns, mai pe față îi adună și le zise ce aveau de pornit. Trebuiau pamflete și cuvinte dărâmătoare că și așa poporul și meseriașii

erau nemulțumiți, trebuia adică numai nițel gaz peste foc. Ceea ce aceia și făcură. Cel mai vârtos se avântă în această treabă Neftiotache Buhuș, scriitor prosaic, autor al unei subțirele cărți, cu greu tipărite, intitulate: *Schimbarea omului vechiu și nașterea celui nou, sau cărți de strigări întristătoare ale îngerilor ceresti.* Acesta în bețiile lui și în lenea ce-l coprindea repede era gustător de cuvinte jicnite și de invențiuni ticăloase. Așa că, după obiceiul său ce nu-l mai termină, se apucă să scrie lucruri necuvioase. O lua cu descrierea locurilor pe unde mâncase pește pe la toate Stoborurile și după ce descrise apele și luna și ce creștea pe câmp într-o dulce gâlceavă îl certase pe Princepe, spuindu-i, auziți, neauzire, că judecă pe unde-i este curul!

Azi așa, mâine așa, se întinseră și ceilalți la cașcaval. Antonie Spadone, ce cântase pădurile cele aduse de oamenii domniei în pustie, autor și al unui *Studiu sinoptic al lui Aristotel despre virtuți și viții în limba apla*, afierosită prea Înălțatului, prea piosului și prea măritului Princepe, scrise și el un *epitimviu* pe dos, plin de murdalâc și cuvinte otrăvite. Lazăr Scriba de Trapezunda, traducătorul din limba latină a celor *Patru extreme ale omului*, alcătui o expunere de drept în care se arăta că Măria Sa era uzurpator și că de la venirea la putere alungase din cetatea Bucurescilor pe cei vechi și pe merituoși, precum Sejanus.

Ocările se adunau; cât voia Princepele să nu le bage în seamă, ele îi urâțeau auzul. Întrebat, messer Ottaviano dăduse din umeri cu nepăsare:

– Nu asculta, Magnifice! Fac ca rațele!

– Tu nu-i cunoști. Mult rău au prăbușit asupra celor dinaintea mea.

– De ce nu le tai limba atunci?

– Se află la Stambul și Înalt Padișahul abia așteaptă să cheme pe altul care dă mai mult și să-l așeze în scaon. Pacea este plapoma cea mai dulce pre acest pământ.

Messerul se mai gândise și zisese în cele din urmă:

– Lasă pe mine, o să te chem când o să fie de trebuință. E nevoie numai de o pildă; care-i cel mai lung la unghii?

Princepele se mirase.

– Ce vrei să faci?

– Spune-mi numele lui...

– Neftiotache Buhuș, unul care bea și nu se oprește decât când doarme...

– Bine...

Așa se făcu că într-o dimineață pe când scriitorul prosaic stătea la reveneală cu prietenul lui cel mai bun, Agafet Cușcungachi, cel cu varza murată, sus la *Ceșmeaua Roșie* unde se împărțeau cahfele și lichioruri, se ivi o nemaipomenită femeie cu plete negre și ochi dulci ce li se așeză alături privind afară la țârâiala ploii. Acela, Neftiotache, căzut după muieri, de și-ar fi vândut-o și pe maică-sa pentru o sărutare, dugos cum era, împuțit, dar meșteșugar la vorbe, se aruncă spre masa ei. Îl fascinau inelele de pe degete și mai ales acei ochi albaștri mai văzuți undeva. În urechi femeia avea cercei grei de rubine ce-i luau ochii lacomului potlogar. „Ah, cu asta dacă mă culc, nu-mi mai trebue! Vine de la Levant, are hârtie de muscă în priviri nu altceva!“ și începu cu ale lui, că povestea bine. Întâi zise pe grecește câte ceva despre balta Brăilii, îi povesti cum prindea peștele și-l punea la proțap, chemă țigăncile din piață și umplu salonul cu flori, Agafet Cușcungachi, cu ochiul cel rătăcit sub fruntea îngustă, sta ca mort de admirare. Femeia îl asculta pe prietenul său, râdea și se veselea. Bea lichiorurile cerute și Neftiotache Buhuș începuse a se umfla de mândrie. „A mea-i! Bucăți o fac până diseară! Și-i fur și cerceii și-i beau!“ Se îndatorase după obicei la hangiu și avea de plătit prisoase și dobânzi. Pe la 5, femeia, Caliopi, așa spunea c-o cheamă, se ridică și-i întinse mâna subțire.

– Pe diseară, când se întunecă bine, lângă bezestemul din ulița Marchitanilor, unde-i o uliță cu un felinar. Te-aștept că pleacă al meu la jocul de cărți și-o să fim singuri...

La un asemenea noroc nu se aștepta Neftiotache, deasupra capului răsărise un planet fericit ce-l umplea de noroc. Mai bău ce mai bău cu Agafet Cușcungachi până acela, mai ros de băutură, se prăbuși pe masă și, când se înseră bine, porni spre casa lui sărăcăcioasă cu o trăsură să se schimbe cu ce avea mai bun în odăița ce o ținea într-un pod.

Pe la zece, așa când se ascunsese și luna după niște nouri plini de ploaie, o luase spre piața Marchitanilor. Era zăpușitor, fierbinte, sta să cadă o furtună, vreme numai bună pentru ce plănuise. Cânta și fluera de unul singur spre bucuria țiganului de pe capră care-l știa ce larg era la buzunar când îi cădea ceva la așternut.

Se dădu jos, își cumpără o crizantemă albă și și-o puse în piept, mult, lat în hainele pline de pete ce nu se vedeau în întuneric, că se scăpa pe el, de lacom ce era, pe la prânzuri și pe la ospețe. Se parfumase să-i mai scadă duhoarea ce scotea din carnea-i preamultă și nespălată.

O zări pe Caliopi și inima îi bătu tare, simți că asudă, de multă vreme nu avusese o astfel de bucurie. Ea nu spuse nimic, se mișca numai ușurel înainte-i și-l ducea pe ulița întunecată, numai cu un felinar. Dinspre cloacele și umblătoarele neguțătorești ce se strângeau aice, trăznea un miros greu, necurățat de lipsa de vânt. Podul de lemn scârțâia sinistru, într-acoace lumea se împuținase de tot. Era un loc de primejdie, dar cine se mai gândea la așa ceva? Să nu fi fost mirosul acela greu, ar fi fost o încântare.

– Mai e? întrebă în cele din urmă, cu puțină grijă că se întuneca rău de tot și el tot pe sub zidurile pustii.

– Acuș ajungem!

Se auzeau apele curgătoare ale făgădăurilor care cărau la vale grelele fecale strânse ani de zile pe canalele colectoare de lemn ce nu se curățau bine. Femeia se opri înaintea intrării spoliarumului ridicat de un negustor bogat în urmă cu trei ani.

– Aici! zise.

– Aici? se miră el și până să apuce să mai adauge ceva se simți înșfăcat de patru masalagii cât ușile cele mari de la Mitropolie care-l târâră pe sus, deasupra canalelor către marea hazna deschisă, unde cădea un șuvoi plin de duhoare în gălăgie mare. Acolo îl aruncară ca pe nemic în magma puturoasă care colcăia și scotea aburi verzi. Neftiotache Buhuș, om de la Dunăre, trecut prin multe, simți că moare. Încercă să înnoate în acea mizerie omenească, dar brațele îi erau grele și ostenite.

– Ajutor, oameni buni! strigă către masalagiii ce fuseseră mistuiți de întunericul locului.

Nu-i răspunse nimeni.

Cu puterea morții se apropie înnotând greoi de treptele de piatră ce dădeau spre o ieșire, acolo unde totul se mai subția la căderea împuțitelor ape. De sus se auzeau glasuri și nădejdea îi crescu.

– Scap eu de-aici și-o omor unde-oi găsi-o pe curva și parșiva!

Când crezu că Dumnezeu îi așezase mila sa deasupra capului, îl zări la capetele scărilor pe Princepele însuși, în hainele lui verzi, tivite cu baibafir ce luceau ca o mie de stele în lumina faclelor masalagiilor. Lângă el stătea messerul fără pletele cele negre și fără podoabe.

– Iertare, Strălucirea Ta! zise cu glas înduioșat și înfricoșat Neftiotache Buhuș, mai înghițind mizeria în care sta.

– Căcat ai mâncat pe seama mea, mai mănâncă! zise Princepele și cu papucul lui scump de safian îl împinse de tot în cloacă, unde teribilul pamfletar muri până în zori într-o lungă și grea agonie.

Deci auzindu-se toate acestea în Bucuresci, cuvintele de ocară încetară ca și când n-ar fi fost niceodată.

CREPUSCULUL

Înaintea ciumei celei mari Princepele simțise că ceva se schimbase în jurul lui. Nu-și dădea bine seama despre ce era vorba, dar parcă zgomotele curții mai amuțiseră, parcă din vorba oamenilor lipsea acel respect în formele lui paroxistice, mișcările erau mai încete, glasurile mai stinse. Totul conspira în jur, Evanghelina îl ocolea, nu o văzuse de mult, nu-și pierduse din semeția ei de altă dată dar la serbări se prefăcea bolnavă, ca și Haricleia care tot îi vorbea despre sănătatea șubredă a odorului său Hrisanti.

Cele două fete mai mult pe la Viana stăteau, după rochii și după luxuri, trimise de maică-sa, cu carâta ori pre Dunăre, ce nu se știa ce gânduri avea cu ele. Crescuseră, cea mai mare avea 19 ani, era neagră, ochioasă, voluntară, îi semăna Evanghelinei, pe ce punea mâna nu mai lăsa, se svonea că se amestecă și în treburile mai ascunse ale politichiei, dar Princepele nu o simțise, pentru că ar fi judecat-o cu siguranță. Nectaria iubea bijuteriile, când intra în odăile femeilor, și asta se întâmpla destul de rar, o găsea în fața oglinzilor de Veneția, încercând blănuri, ori coliere aduse de zarafi cu prețuri neînchipuite. Era lingușitoare, lăsa totul și-l îmbrățișa, îi mângâia obrazul ros de griji și-i mai cerea bani pentru ale ei. Cealaltă, cea mică, Pulheria, era mai

tăcută, cu o privire dârză, mereu încărcată de gânduri ce-l certau. Lui îi semăna, nu ar fi iertat pe nimeni, dar nice nu cerea nimic. Poate că Princepele o iubea mai mult ca pe cealaltă, dar nu-i venea s-o arate și între ei mereu se așeza o răceală ce-i îndepărta unul de altul. „Ar fi putut să învețe de la maică-sa că trebuie să te apropii de oameni, nu să fugi de ei, și pentru asta se cere bunăvoință..." Oare știau ele, pentru că erau mari de-acum, ce se întâmpla în jur, auziseră cuvintele spurcate ce nu-l mai ocoleau nici măcar pe el? Un princepe nu trebuia să țină seama de fleacuri, dar oricum erau fiicele lui, de celălalt, de Hrisanti, prostălăul, nu avea nici un fel de stingherire. Nu era al lui, era al Haricleiei din prima căsătorie făcut cu un pretendent ce murise în Galata, ispășind datorii și necredința către Poartă în așteptarea unei domnii ce nu mai venise niciodată. Când se certau, băiatul, dacă se mai putea numai astfel pentru că avea 25 de ani și se purta ca un copil, slăbănog, veșnic flămând, refuzat de toți, privit ca un bufon, arătând precum o stârpitură, cu oase moi și mici, într-un cuvânt un om neterminat, *șapte luni*, cum îi spuneau slugile în șoaptă, Hrisanti îi striga în gura mare:

– Uzurpatorule! Tu l-ai omorât pe tata și vrei să-ți dau ascultare?

Atunci, de undeva, ca prin ziduri se ivea Haricleia cu un bici și-l pleznea peste fața silindu-l să cadă în genunchi:

– Să taci, să taci, auzi! Cazi-i la picioare și sărută-i mâna că el ne ține pe toți! E Domnul și Stăpânul tău, m-auzi?

Cu obrazul plin de urmele biciuștii, cu o ură grea în priviri, Hrisanti făcea ce i se cerea cu un zel de nestăpânit. De maică-sa îi era o frică de moarte. Princepele îi auzea uneori, noaptea, plângând în iatacuri împreună, femeia promițându-i că prin răbdarea și norocul timpului o să-l vadă vreodată în acel tron pe care el ședea acum, cu fală. „Nemernicul, dacă numără până la cinci, adoarme și mai vrea să domnească!" dădea Princepele din umere și-și vedea de-ale lui, fără să-i mai pese de șoaptele și intrigile ce se țeseau dincolo de zidurile asupra cărora stăpânea.

Ce se petrecea acum însă nu mai semăna cu obicinuitele lor îndeletniciri. Întâi își dădu seama că odăile domnești păreau mai goale, ceva lipsea sau fusese înlocuit. Privise mai bine și nu mai văzu talgerele de argint în care toamna se descompuneau la căldura bolnavă a palatului perele Isember aduse de la Hurezi, taman în octombrie. Pe mesele joase erau aruncate tacâmurile de rangul al doilea, din cositor, pline de paoni și rodii, date în dar de un călugăr la o zi onomastică, dar valorând mai puțin. Perdelele grele cu ciucuri de aur și tivituri scumpe, din atlaze de Damasc, pieriseră și fuseseră înlocuite cu altele tot galbine, dintr-un material mai ieftin, iute învechite de soarele repede al Bucurescilor. Nice covoarele nu mai erau aceleași. Unul câte unul, scumpele korasamuri erau puse undeva în păstru și în locul lor stăteau aruncate pe jos carpete ce puteau fi găsite în lipscănie. Grelele țesături de Agem și Ușak fuseseră cărate undeva, în locul tebrizelor și buharalelor, podelele erau acoperite cu cârpe, nu altceva, iar macaturile de Alep, înlocuite cu pânze ușoare, țărănești. Să nu fi avut un ochi dedat la prețăluiri n-ai fi băgat de seamă. Numai cearșafurile moi și albe nu se schimbaseră. Prin colțuri lăzile grele învelite în piele de Cordova se răriseră și palatul părea sărăcit, nu mai avea strălucirea lui de altădată. Dacă te uitai bine, la serbările obicinuite nice nu mai venea atâta lume. Slugile nu i se mai uitau în ochi, masa o lua singur, ori cu messerul și de-aceea nu băgase de seamă aceste înstriinări. Evanghelina ce atât se certase cu Haricleia stăteau de dimineața până seară numai împreună. Ce-aveau a-și spune nimeni nu putea agrăi.

Când îi veni veste de la baș beșliul Suleiman că mucarerul pe anul ce urma trebuia mărit, întrucât noul Padișah voia să ridice fortalițîi pe malul Dunării și că se pregătea de mari fapte, înțelese că de aici înainte trebile domniei nu aveau să mai meargă așa cum trebuia. Știa maică-sa ceva, aflase Haricleia că zilele lui sunt numărate? Dar atunci de ce nu veneau la el să-i spună pentru că ședeau sub același acoperiș și orice surgun le

privea și pe ele, și sărăcia lui nu era și sărăcia lor? Ori erau nebune, ori ce? Îl chemase pe dumnealui Ianachi Moruzi, și-l întrebase ce crede despre toate câte se arătau?

– Măria Ta, țara e stoarsă, lumea abia mai rabdă. Nu mai avem de unde scoate. I-am smintit pre mulți, lucrarea hidraulică ne-au luat și ce mai aveam pe fundul haznalei, a trebuit să plătim inginerii și pe străini, munca n-a costat, dar uite că s-au dus banii...

– Și zarafii ce zic?

– Pot să vorbesc?

– Vorbește...

– Ei cred că Măria Ta a scăpătat și nu mai vor să dea ce le cerem.

– Am să-i închid! Unde se cred?

– Nu ar fi bine. S-ar auzi și mai rău ar fi.

Un sentiment de singurătate începu a-l cuprinde pe Principe. Nu-l află nici pe messer; acela, de la prăbușirea planurilor sale de a împlini lucrările hidraulice, nu mai stătea la curte. Se spunea că fusese văzut iar cu tălănițe la kera Duduca, ori cu lăutari în mahalaua Scaunelor. Principele strigase furios la aga Matei Bălăceanu:

– Să mi-l strângi de pe drumuri și să mi-l închizi în temniță! Că-l plătesc...

– Nu a primit cei 4 000 de taleri pe anul acesta, o spune în gura mare, cui vrea și cui nu vrea să-l asculte. Risipește și ce a mai strâns și zice că pleacă la Italia, că a găsit alt Principe ce știe a-i răsplăti pe cei ce-l servesc...

– Ticălosul! După ce m-au făcut de râs și mi-au prăpădit Vistieria? De-aici n-o să se ducă viu, așa să afle...

– Cum vrea Măria Ta, dar să nu se întâmple cum s-a mai întâmplat...

– Și tu mă cerți? răcnise. Au v-ați pierdut mințile? Au nu mă mai știți de frică? De când vorbiți astfel cu mine? Ieși și să nu te mai văz până nu mi-l aduceți legat...

Messerul său Ottaviano petrecea se pare cu nenorocitele lui de *cortesane puttane*, pline de vicii, culese prin șanțurile acestei capitale nerușinate de către tineri decăzuți. Ah, acest derbedeu ce colindase Evropa și vorbea cu venerație despre femeile cântate de poeți, dar se încurca cu țigănci și cânta cu lăutarii de gât! Ușor îi venea lui să flecărească despre Tullia d'Argona, de Imperia căreia i se acordau favoruri divine, de Beatrice de Ferrara și de Vittoria Colona sau Faustina Mancina când se încurca cu câte o Tincă puturoasă și murdară și strica ighemoniconul curții...

Monstri infelice, golan pierdut în praful Balcanilor, scursura grecilor și-a florentinilor sărăciți, șarlatan și ignobil, căzătură inspirată, curva Domnilor, oala în care ei își vărsau snaga. O să-l boșorogesc! hotărî cumplit târfa și nevasta bărbaților sculăreți.

Seara intrase în iatacul Evanghelinei. Încăperea era parcă mai goală, fuseseră strânse lucruri, arăta ca o biserică nezugrăvită.

– Tu pleci undeva? o întrebase cu vocea lui fără căldură ce niceodată în afara copilăriei sale nu se auzise altfel.

– Mă pregătesc pentru încercările lumii.

– Ce fel de încercări, Doamnă, de eu nu le cunosc cât sunt încă în tronul țării și pre tine și ai mei îi ocrotesc?

Femeia se ridicase, dreaptă, osoasă, în rochia sa neagră ce nu o mai schimbase de la moartea soțului.

– Smerește-te, fiule! Cazi la icoane și roagă-te, o să ispășești...

– Nu mă certa! zisese încet Princepele cu o dulceață uitată în glas. Doar tu m-ai învățat să cred în avere, în cai și-n arme!

– Dar nu în fandasii nebunești...

Tăcură, pe coridoarele de lemn pândea cineva. Simțiră amândoi. Era Haricleia care nu mai avea somn, nu mai avea liniște.

– Am crezut în el, spuse Princepele pe neașteptate. Doar tu mi l-ai adus.

Îngenunchie lângă scaunul ei pe care bătrâna femeie se așezase cu trupu-i ce troznise în liniștea încăperii.

– Am crezut că este o putere, și el nu-i decât un șarlatan

– Știu.

– Și-atunci? Ți-ai lăsat nevasta și copiii. Dar ei sunt averea ta, cum averea ta este scaunul Țării Românești pentru care eu te-am pregătit. Averile nu se lasă, ele se pierd, dară mai întâi le dobândești. Tu ai aruncat cu piciorul totul. Dacă nu ți-a mai ajuns muierea, și eu asta o înțeleg, că ai crescut greu și cu nefirești obiceiuri, trebuia să te ascunzi. Domnii stau în puterea luminii, ei sunt ca soarele pentru națiuni, ori tu te-ai întunecat, cu târfa ta bărbătească. Omoară-l! Numai sângele mai poate șterge această rușine ce ne-ai adus-o nouă, tuturor...

– Numai sfinții și geniile stau pe cal! Sunt om și-l iubesc. Tu poci să înțelegi așa ceva, mamă?

Evanghelina se gândise puțin. Un gând amar ca pelinul îi stătea sub limbă.

– Când l-ai citit pe Aristofan erai mic și nu aveai puterea. El credea că trebue să ne confundăm viața noastră cu a celui iubit, dar cât ești Princepe, deasupra patului tău trebuie să fie scrise cu litere de foc cuvintele altuia: *trovarsi dove si vince*...

– Cum să stau lângă învingător, eu ar trebui să fiu învingătorul, dar cu ce să mai birui? Padișahul mi-a trimis vorbă că a sporit mucarerul, nu mai am bani, țara e sleită, haznaua vistieriei, goală...

– Pentru că l-ai batgiucurit pe vel-vistiernicul Dudescu...

– Care fura, Doamnă, și uneltea...

– Pentru uneltiri trebuia să-l pedepsești, dar nu pentru că fura. Toți fură, ori nu știi? Și ce-ai făcut? Ai băgat un cal răpciugos în Divan și ți-ai râs de boeri. Ei nu te iartă. Nu-ți vor da nemic. Sunt bogați, dar plâng toată ziua și se vaită. Ca să-i silești nu mai poți. De-acum trimit altuia bani la Stambul, ca să-ți ia locul, nu vezi că ești pierdut?

– Tu o spui? întrebă moale Princepele.

– Eu, pentru că o știu. Ei se pregătesc, ca fiecare, pentru viitor. Nu înțelegi? *Tu ai fost* și nimic și nimeni nu te mai poate întoarce la ceea ce ai fi putut să fii...

Se priviră ca doi străini, femeia ridicându-se iar dreaptă din scaunul ei, nemiloasă, rece, fără urma vreunui sentiment pe chip.

– Nu e adevărat!

– Ba este adevărat. Te-au părăsit cu toții. Poporul nu te-a iubit niciodată și ăștia, restul, te-au iubit de frică. Acum nu mai ai nici un sprijin...

– Nu pe oamenii țării ne-am sprijinit noi, Doamnă. Pe bani ne-am sprijinit. Noi suntem fanarioți, cum vrei să ne iubească ei pre noi? Vorbești prostii. Ai îmbătrânit... Noi avem boala purpurei.

Evanghelina nu clipi. Un licăr slab de ură sclipi în ochii ei înghețați.

– Uiți că banii pe care te sprijineai nu mai sunt?

– Am să fac alții...

– Poate mai crezi în poveștile messerului ce și pe mine m-au mințit. Cuptoarele lui nu scot decât fum...

– Mai sunt averile noastre, ale familiei...

Evanghelina se prăbuși râzând pe scaunul ei plin de perne roșii.

– De ce râzi? întrebă Princepele simțind cum îi înghiață spinarea. Nu vrei să-mi spui că o să mă lași într-o zi pe mâna gâdelui, pentru că baș beșliul Suleiman nu e Ahmet, pe el încă nu l-am corupt cu darurile mele, el nu glumește...

Femeia își făcu o cruce mare și scuipă în sân ca o țărancă.

– Ferește, Doamne, casa noastră de nenorociri!

– Atunci?

– Mai rămâne fuga...

– Surghiunul? Eu să fug? Unde, Doamnă? Nu, nu fuga mai rămâne. Mai rămân averile noastre, a ta și a Haricleiei...

Evanghelina înțepeni.

– În lucrul acest să nu crezi niceodată, căci nu este drept să fiu trădătoare a averii mele și să rătăcesc căutându-mi pâinea și să cerșesc la uși streine, cum alții au stătut la ale mele. De aceea socotesc că nu pot să îndepărtez nimic de la ale mele, de

la stăpânirea mea, nici cea mai mică parte din ce s-ar putea împărți, înțelegi?

După trei zile, cât stătu turburat în iatacul lui, nevoind să vadă pe nimeni și lăsând trebile țării în paragenă, Princepele se afla în odaia Haricleiei. Îi sărutase mâna, cum nu o făcuse de mult. O privise. Tare mai îmbătrânise. Nu fusese frumoasă niceodată, dar oricum se culcaseră împreună, făcuseră copii, ținuse ori nu la greul vieții lui, el o răsplătise cu mărirea și cu darurile scaunului Domnesc. Măcar pre ea s-o știe alături, pentru că altfel nu se mai putea răbda viața aceasta.

– Unde sunt copiii noștri, Haricleie? o întrebase blând cum nu-i era vorba.

– La trebile lor.

– Nu mai stau pe acasă...

Privise cu ochii încărcați de bănuială lucrurile din jur. Și de aici lipseau covoarele scumpe și perdelurile cele alese, ce se puseseră la venirea lor în palat.

– Te pregătești și domnia ta să te duci undeva? Vreai a face călătorii...

– Cine știe? răspunse Haricleia.

– Ce vorbe-s astea? Ori ați nebunit cu toatele? Nu mai aveți respect pentru mine, ori să v-aduc aminte?

– Nu este nevoie...

– Vorbește-mi mai bine despre sburdalnicul tău băiat. Pe unde se mai află?

Haricleia își netezise rochia ușoară de atlaz, tivită cu blană subțire. Pe urmă își luase lănțugul de aur de la gât și-l vârâse în gură cu o candoare veche, după un obicei uitat, ce de mult îl știa Princepele și pentru care tare-i fusese dragă într-o vreme.

– Tu râzi de el, Doamne. Nu l-ai iubit niciodată și numai el este nădejdea mea...

– Slabă nădejde, făcuse amar Princepele fără s-o privească. Și fetele?

– Sunt duse la Viana, după treburi...

– Ce treburi dacă-mi este îngăduit?

– Au crescut, sunt mari, își fac instrucțiunea, nu pot să le las proaste, să moară în obscuritate pe la curțile deșerte, cum sunt acestea unde eu am fost silită să stau...

– Ooo! iartă-mă că mă mir ca bogasierii la târg. De aceea ai început să strângi lucrurile de prin palat.

– Ai băgat de seamă? se miră Haricleia. Credeam că ochii tăi petrec numai pe chipul lui Ottaviano...

Cuvintele ei erau mușcătoare, dar fuseseră rostite cu o indicibilă dulceață, ca să nu-l supere.

– Ce vrei să înțeleg eu din pregătirile tale?

– Că ești singur...

Princepele stătu puțin înainte de a spune ce avea de gând să spună.

– Și cine crede că sunt singur? Tu? Copiii tăi?

– Unii sunt și-ai tăi!

– Cum vreai! Principii sunt singuri numai când hotărăsc ei!

– Cuvinte, Măria Ta.

Nu-i mai vorbea ca o soție, păreau despărțiți de o mare.

– Doresc să-ți spun că ne leagă ori sărăcia, ori restul...

– Poate, zise Haricleia gânditoare. O șuviță de păr îi scăpă pe fruntea asudată. Princepele îi văzu iar mâna subțire, o mână uscată, rece, fără sânge, o mână de femeie bătrână. Niciodată nu avusese senzația că e bătrân și el, de asemenea, dar acum o simțea cu o dureroasă apăsare a sufletului.

– Pot să înțeleg că tu te-ai unit cu Evanghelina? Că îmi doriți moartea?

– Moartea? Doamne ferește! făcu Haricleia și repetă gestul celeilalte, închinându-se pios și cu spaimă.

– Atunci?

– Să nu speri de la mine, de la banii și de la averea mea.

– Dar ea este de asemenea și-a mea!

– Asta să n-o mai crezi! Știi doar că la căsătorie nu am făcut transcrierile dotale, iar ce mi s-a cuvenit, am strâns și-am pus

deoparte pentru Hrisanti. Nu începe un timp ferice pentru mine și pentru copii, dar voi ști să mă duc unde trebue, să dau unde trebue și el va dobândi tronul. Nu azi, nu mâine, în câțiva ani...

Ceea ce afla era îngrozitor, dar și mai dureros era să audă aceste cuvinte din gura Haricleii.

Mai mult nu se putea răbda. Părăsi fără un cuvânt odaia și străbătu coridoarele de lemn. În dreptul ușii chiliei messerului, se opri și ascultă o clipă. Nu se auzea nici un zgomot. Deschise. Odaia mirosea a pustiu. Într-un colț erau strânși sacii lui și lucrurile. Nu rămăseseră decât oalele de tuci, pline de lacrimi de plumb pe margini. Cărțile fuseseră adunate, pe sferele sale armilare și pe compase, pe planșele marei lucrări hidraulice se așezase un praf gros. Luă o piatră transparentă și o privi în lumina puțină a ferestrei. Își aminti de ziua când intrase pentru prima oară aici, de glasul lui ipocrit, strigând prin pereții subțiri și întrebându-l:

– Tu ești?

Resturi de lucruri, magneții și toate nimicurile acelea în care nu mai credea stăteau fără viață în încăperea și ea fără viață. „Și el se pregătește să plece, o să mă lase, se duce..."

Într-o dulce noapte a amândurora, Ottaviano recitase, pe podelele aspre, acoperite cu blănuri de mistreț, invocația în fața focului spagiric:

„Nu sunt nici curvă, nici virtuoasă, ci toate acestea laolaltă. Eu nu am murit prin foame, nici prin fier, nici prin otravă, ci din toate acestea laolaltă.

Eu nu mă odihnesc nici în cer, nici pe pământ, nici în apă, ci peste tot! Lucius, Agatho, Priscius care nu sunt nici soțul meu, nici iubitul meu, nici sclavul meu, fără supărare, fără bucurie, fără plânsete, m-au crescut, știind și neștiind pentru cine au ridicat această piatră care nu este nici piramidă, nici mormânt, ci amândouă laolaltă! Aici stă un mormânt care nu acoperă un cadavru și e un cadavru care nu e închis într-un mormânt! Cadavrul și mormântul nu fac decât una!"

– Șarlatane...

Văzu harfa lui de lemn, cu coarde groase, își aminti de sunetele ei ce ar fi trebuit să corespundă celor 26 de lumini ale lunii și pe Androgin plutind în văzduh cu o oglindă circulară în mâini, pe Saturn cu plete de fum, acei cerbi și maimuțe cu cozi terminate cu trandafiri roșii, își aminti vizita la casa baronului Meitani pe care nu-l zărise niciodată și de la care împrumutase sume mari prin misiți. Totul era un vis, un delir. Își aminti de bachanalia de la Mogoșoaia, de noaptea aceea verde, plină de fumuri de rășini și de exclamații, de rătăcirea pe lacul ce mirosea a nămol. Întinerise și crezuse ca un nebun în poveștile vrăjitorului. Uitase duhoarea picioarelor Comisului Velea, uitase răsuflarea de borhot pe care o scoteau grămăticii lui când își rosteau orațiile și laudele cele mai nerușinate în care nu credeau. Trăise oare acea dimineață înghețată când se plimbase cu o sanie trasă de cerbi?

Plecă lăsând ușa deschisă. În seră strigau gutural papagalii sărind de pe trapezele lor de aur. Se simțea un miros înăbușitor de vechi, de praf nemăturat. Se moleșiseră slugile? Nu mai ascultau? O să-i învețe el minte. Ce credeau, că a murit? Că nu mai are nice o putere? În noaptea ceea făcu sfat subțire, cu dumnealui Manolachi Grădișteanu, cu Ianachi Moruzi și cu cei de trebuință, oameni mai apropiați. Trebuiau strânși zapciii și să le spuie ceva că își jucau capul dacă până la Sfintele Paști nu ar fi strâns sumele de care avea el trebuință. Și când mai rostiseră unii vorbe răsuflate: înțelepciune, milă, îndurare, Princepele se făcu surd! Nu cunoștea asemenea cuvinte!

Pe urmă îl găsi pe aga Matei Bălăceanu și-l întrebă:

– L-ai găsit?

– Nu.

– Să fi plecat fără să-și ia lucrurile?

– Da de unde! Se ascunde cine știe la ce curvă podărească, că astea-i plac!

– Dacă nu-l afli, o să-l caut singur...

Și se ținu de cuvânt și încă cum.

*

Cum zicea cronicarul: „Monarhii mari, groaznice și puternice s-au pierdut și în cenușa lor s-au îngropat", dar dacă acesta era adevărul dreptății omenești măcar să-și facă singur dreptatea sa, gândea cu întunecată și înfricoșată minte Principele, judecându-i pre cei apropiați. Chemase logofeții de taină și aflase unde-și puneau prea mărita soție averile ce le strângea pentru fiul ei spre a sta cândva în mult râvnitul său scaon. Zarafii nevoiau de multă vreme la prefacerea banilor și la așezarea lor în sipete ascunse, precum slugi prea harnice căraseră într-ascuns lucruri de preț la Fundenii-Doamnei date în grija unui ieromonah, mut ca o lebădă, nițel șui și scăzut de minte ce numai pentru mâncare trăia și somn, dar om de credință era al înaltei sale femei. Așa încât, pe ascuns, însoțit de câțiva oameni ai agăi Matei Bălăceanu, în acea frumoasă și primejdioasă primăvară, Principele sosi în locul știut ce avea în jur un dulce cimitir, cu cruci mici, prăbușite. Bătea toaca cum bate numai în locuri de tot și de toate părăsite. Preuții nu slujeau, umblau la câmp că era timpul să pregătească pământul pentru marea nuntire a rodului ce venea. Pe mut îl luară pe neașteptate și acela îi dusese în spatele altarului, acolo unde stăteau frumusețatele morminte, în gropniță. În locul camerei celor răposați, oameni de încredere săpaseră un loc ascuns. Cătară cheile la înfricoșata slugă a Doamnei și le găsiră. Tezaurul sta într-o frumoasă amestecătură sub două semne lapidare încrustate în piatră. Deasupra, printr-o lungă fereastră, cu muluri gotice, străbătea lumina frumoasă de afară, soarele cădea ca o spadă pe icoanele rusești scrise în culori topite și pe potirele brâncovenești, bătute în argint. Anafornițe de Sibiu, Dalmația și Veneția lăsau să scape din suprafețele lor lucioase o lumină sălbatecă. Tulipele persienești aveau grele umbre în metalul greu ce răsuna la ciocnire cu un dangăt stins. Corbul Țării Românești, cu aripele desfăcute, încerca să sboare din argintării, casetele cu paseri armenești, cu lei și monștri asiatici, vasele persienești cu frunzișuri

bogate și complicate bucurau privirile lacome ale Princepelui, iubitor de frumoase alcătuiri. Stăteau aici, ascunse în gropnița de piatră, pitite în scrinele de fildeș îngălbenit, pandelocuri de perle și vase cu vulturi Cantacuzinești asupra cărora vegheau heruvimi, liturghiere, cu ferecături prețioase de aur, cu scuturi și semne heraldice, brățări țesute, àere și epitrahiluri vechi, roase, perdele de icoane și perdele de altar, strânse, chivotul Fundenilor într-o nebună împletire de linii și frânghii argintate, lucrate cu o daltă subțire, divină, cățui și candele, cruci cu filigrane și smalt, patere turcești, cu cercuri și împletiri fine, întortochiate, cruci ferecate, umivalnițe grele, nasturi strunjiți și baghete în formă de popici, numai aur, cu toatele, lucind mort. Nu zicea Eclisiarhul: „Ochii înțeleptului în capul lui, iară nebunul întru întuneric umblă..." Orb fusese, și ea, Doamna, îl sărăcise și tăinuise totul.

Făcu un semn și aceia începură să golească camera mormintelor cu mare grijă și grabă.

– Ce punem în loc? întrebase careva când mormântul de piatră fusese pustiit.

– O balegă! răspunsese acru Princepele și ieșise afară pășind absent printre mormintele acoperite de lespezi crăpate prin care izbucnea într-o puternică grabă iarba acelei primăveri. Mai avea el facultatea aceea pe care talienii o numeau: *lieta spensieratezza*? Mai putea el să recite ca magnificul Lorenzo:

– *Chi vuol esser lieto sia di doman non c'à certezza...*

Și gândul îl duse iar la messer. Pe unde va fi umblând el acum? Și cum l-o mai batjocuri, lăudându-se cu cine știe ce vorbe murdare. Totul nu era decât moarte și tăcere. Acel cimitir mic, plin de cruci prăbușite i-o spunea. Își aminti de toți cei spânzurați, de cei sparți cu sabia în Edikulè, de spurcatele hăcuiri ale atâtor înaintași, și parcă nu-i mai fu frică. Părăsit de dragostea celor mai apropiați, simțind moartea lucrând în carnea lui, avea o bucurie sălbatică la gândul că acea femeie mult apropiată lui va veni aice când va crede că el e părăsit de noroc

și va pleca și mai săracă într-un pustiu surgun, fără milă și pomană. Pe cealaltă, pe Evanghelina, n-o putea sărăci. I-ar fi fost ușor să afle unde-și ținea și ea strânsul și averile, dar în acel trup al ei se născuse, ea îl crescuse, și-l pregătise pentru trista și trecătoarea putere. Ea, maică-sa, Evanghelina, avea dreptul să nu sărăcească, să moară undeva în Fanar visând că vreodată va mai fi basilisă și că mâini slugoase îi vor întinde mere împodobite cu perle.

Carâtele erau gata, pe călugăr îl legaseră și-l cărau la temnițe ca să n-apuce a da de știre Doamnei. Când se va trezi ea va fi prea târziu, dar mai putea fugi din fața celei fatalități ce se strângea undeva în văzduh, încet, amănunțit, fără ca cineva să poată împiedica venirea nenorocirii? Cu fleacurile astea aurite, cu vasele și micile comori muierești, puteai să mai lungești un an sau doi o viață modestă, cum duc toți fugarii și sărăciții, dar o domnie nu mai putea înnădi. Țara era stoarsă, cererea nemiloasă, venea sfârșitul și nu mai rămânea decât fuga, sau funia subțire de mătase în jurul gâtului. Trebuia să aleagă și el alesese când, ajungând la Mogoșoaia spre seară în aceiași zi, văzu la amurg minunații piersici sădiți după arderea pădurii aceleia vechi, ce acum înfloreau nebun sub cerul pierit, al acelei zile de april. Pomii aveau o floare roză, bogată, păreau niște paoni plecați prin grădinile lui să mediteze. Se iviseră fluturi osteniți de lunga și moleșitoarea zi și puind după câteva zile omizi. Răul se încăibărase iute în trunchii prețioșilor copaci.

– Ce facem? întrebau grădinarii, pregătind surcele să afume sub ei ca să ucidă răutățile, dar monarhul ostenise.

Le spuse numai că Dumnezeu voia ca acea frumusețe să piară definitiv, și după aceea deși se mai putea face câte ceva, ascultă două zile munca tăcută și foșnitoare a larvelor care topeau livada domnească. Stătea în loggia de piatră, bătrân, bolnav de lingoare, în soarele fierbinte și se uita undeva în mintea lui rătăcită. Curtea era tăcută toată, se zidise într-o răbdare fără glas și nu mai umbla nimeni. Slugile și cămărașii puneau și

strângeau masa, umblând pe vârfuri, ca și când ar fi fost de aer. Nu scoteau nice un cuvânt, nu întrebau, se topeau parcă pren ziduri. Văzduhul era greu, stătut, plin de o duhoare dulce, din lac emanau grelele nămoluri, și Princepele își privea grădinile uscându-se în seceta neașteptată. Tânjea, slăbise, aga Matei Bălăceanu, întrebat la prânz și seara unde era messerul, dădea neputincios din umere. Nu-l mai găsiseră.

La sfârșitul zilei a treia, când din minunata podoabă a livezii nu mai rămăseseră decât niște schelete de lemn, uscate și gârbove, Princepele se ridică de la locul său. Acolo dormise, acolo băuse numai apă, ascultând foșnirea infinită a omizilor, ca o litanie surdă a ceea ce credea el că este ispășirea grelelor păcate. Deasupra minunatei grădini izbucni atunci un roi imens de fluturi galbeni, sătui, unsuroși, lovind aerul încins cu grele aripe. Se duseră peste lacul puturos la zăduful zilelor și nu-i mai văzu nimeni.

Aleile se pustiiseră, leii de piatră se coceau în soarele puternic și pe zidurile roșcate de cărămidă se usca acum iedera. Princepele umbla singur, vorbind parcă cu umbra celui dispărut. Când îl însoțise oare pe sub nucii bătrâni ce duceau la vechiul drum de care, când se opriseră lângă lacul năpădit de podoaba stufului galben într-un minunat octombrie când el îi vorbise despre valentinieni, despre Amonius și Marcion, despre eroarea ortodoxiei creștine care considera omul drept înger decăzut, un spirit pur, încarcerat într-o temniță de carne în urma dezastrului originar? Turburat îl întrebase luându-i subțirea mână, albă și ușoară, parcă fără oase ca a morților și-l întrebase:

– Să-mi spui, Ottaviano, atunci de ce să-l mai fi creat Dumnezeu pe om, dacă avea atâtea mulțimi de îngeri?

El zâmbise copilărește, cu acel obraz pervers, și spusese serios și încruntat ca și când întrebarea l-ar fi mâniat:

– Îngerii au decăzut din condiția lor din cauza dorinței de a fi suficienți, Dumnezeu elaborează în Om ceva nou, nemaivăzut...

Acesta era Omul, acel lucru nemaivăzut? O târfă bărbătească și muierească laolaltă, un lăudăros, un șarlatan, un înger decăzut el însuși, pripășit la curtea sa dintr-o întâmplare ce nu i fusese răsplătită. Când greșea, când se căia? Cum spunea tot acea gură spurcată, plină de minciuni: Materia și natura în sine nu au păcătuit, cine a păcătuit e spiritul...

În această lume de esențe contrare, circumscrisă într-un spațiu aproximativ, mișcătoare și neliniștită, proporția faptelor omenești nu mai avea nici o importanță. Averi, gânduri, dorință de putere, ce lucrări zadarnice, ce falã găunoasă și păgubitoare! A bate din palme și a avea ce vreai, a gândi rău despre un semen și a-l ucide, a voi să arăți că există ceva mai rău decât moartea: lipsa de libertate a individului...

Dar cine era liber în această închisoare a cărnii?

Nu spuneau vechii heretici că respectul pentru Dumnezeu ar fi trebuit să fie atât de mare încât în unele împrejurări era necesar să-ți fie teamă să rostești chiar adevărul despre El...

Dar unde și care era acel adevăr? Poate nu tuturor oamenilor le era dat acest adevăr de a nu fi mulțumiți nici de viață, nici de moarte, nici de ideea de Dumnezeu. A trăi în acest desgust, în această nepăsare, indiferent în fața puterii și a trecătoarelor podoabe, a înțelege cât este de zadarnic să te naști, indiferent că ești sărac sau puternic? A intra în miezul aparenței, numită viață, ce este numai o suită gândită încă de mult de alții, cuprinzând gesturi învățate încă din pântecele mamei, și acea memorie unanimă a tuturor în care există dorința de a supraviețui întâi și pe urmă de a distruge pe ceilalți. Poate vechea aspirație de a ști, ce este mai puțin decât a afla, merita prețul vieții. Ce suntem? Niște numere? Spirit? Materie? Omul e măsura Universului sau cuvântul acesta înseamnă numai o vorbă aleasă a filosofilor?

Unde era Lull al lui? Șarlatanul sau Profetul, trecut prin dulcețurile cuvintelor lui Cornelius Agrippa von Nettesheim? Unde umbla acest Marsilio Ficino ce se da în vânt după țigănci

și se lăsa răstignit pe flori de către mavrofori? El îl otrăvise cu cuvintele sale, cu acea prezență vizionară în care intrau închipuiri despre Omul arhetip, despre Adam Kadmon, primordialul, cel ce-l precedase pe Adam Protoplastis. În loc să-l lase să socotească cu pământeasca lui mamă, Evanghelina, carele cu miere adunate în curtea Mogoșoaiei, la strângerea dajdiei messerul îi vorbise despre corespondențele omului ceresc cu omul pământesc. Mistere profunde și gânduri secrete îl însuflețeau, dar niciodată nu reușise să pătrundă în mintea și sufletul acelui copil nebun pe care-l ura și pe care trebuia să-l ucidă el însuși pentru că acela, Ottaviano, călcase pactul lor, înțelegerea eternă dintre ucenic și Diavolul însuși. Iar dacă Satan calcă juruințele sale malefice, el trebue ucis...

Și când îl găsiră în sfârșit, Princepele se bucură cu o veselie neagră și rece.

Asta se întâmplă în timpul ciumei.

– Vrea Măria Sa să-l vadă? întrebase aga Matei Bălăceanu, ușurat că a scăpat de povara unei astfel de mari griji.

– Da.

Se împotrivise seimenilor, avea o rană la cap ce-l făcea și mai frumos. Buzele palide, fără sânge păreau doi trandafiri galbini, gata să se ofilească. Vestmintele erau murdare de noroiul ulițelor bătute în destrăbălata lui petrecere.

– Unde l-ați găsit? întrebase Princepele pe Aga Bălăceanu.

– Stătea cu beizadelele cele tinere ce ți-au scăpat, Mărite, la ultima mânie și nu se mai potolesc...

– Avea plete femeiești?

– Cum știe Măria Ta.

– Să-l aduceți în temniță la noapte, sub spătărie unde au stat destui osândiți. Voi veni și eu să-l întreb...

– Bine, Strălucirea Ta. Vom face lumină...

La miezul nopții se întâlniră. Messerul era însângerat. Turnaseră apă pe el și-l chinuiseră să spună cu ce treburi nemernicești venise la această cinstită curte și-l păcălise pe Magnificul

Principe. Nu scoseseră nimic de la el. Surâdea numai cu gura lui palidă. Ca un *faunus ficarius* sta în lumina faclelor, răstignit, lăsând din piele un miros pervers de femeie. Când auzi de sus pașii ușori ai Principelui, messerul fu scuturat de un fior. Acesta era îmbrăcat într-un vestmânt ușor, de noapte. Ținea numai la șold teberul ce se legăna ușor. Își dăduse cu apă pe obraz și pe piept strălucea scarabeul de aur dăruit de Ottaviano.

– Unde mi-ai fost, Cezar? întrebă cu ironie Principele privindu-l drept în ochii săi cei albaștri.

– Am studiat cărțile lui Elephantis, Menelac... îi răspunsese obraznic celălalt.

– Vei sfârși rău, și doar te-am rugat să nu mă mai mânii...

– Cu toții murim, cum ți-am mai prezis, mă vei urma repede...

Principele tăcu. În colțurile temniței celei reci așteptau patru țigani. Unul ținea între picioare un coș de nuiele în care se sbăteau pești vii. Monarhul smulse pânza de sac umezită care-i acoperea. Îl alese pe cel mai mare. Avea solzi argintii și i se smucea în pumn.

– Ce vrei să-mi faci? întrebă înghețat Ottaviano.

– O să mori ca Denis, tiranul Siracuzei. Dezlegați-l!

Țiganii desfăcută nodurile frânghiei care-i ținea brațele.

– Roagă-te, dacă nu ești păgân, Dumnezeului tău!

Messerul nu-i răspunse.

– Atunci o să-l scot pe diavolul din tine!

– Nu vei putea, rosti celălalt încet.

– Doar tu m-ai învățat! și după aceea Principele porunci cu glas din ce în ce mai mare. Eu te abjur pe tine, omnis imundissime spiritus, pe orice trimis al lui Satan, în numele lui Isus care te-a învins în lăcașul său! Viermii te așteaptă pe tine și pe-ai tăi! Ieși deci, Nelegiuitule, ieși, Sceleratule, ieși cu toate minciunile tale, căci Dumnezeu a vrut să facă un templu în trupul omului! Deșertul e locul tău! Lăcașul tău este cel al unui șarpe! Umilește-te și prosternează-te!

Messerul tăcu. Nu mai zâmbea. Privirile i se stinseră. Părea că ceva din ființa lui îl părăsise. Era strein, îndepărtat, altul...

Țiganii îl prăvăliră la pământ.

– Îngenunchiați-l!

– Smulgeți-i vestmintele!

Princepele ținea încă în mână peștele cel viu ce se sbătea cu putere.

– El va fi ultimul tău iubit! îi spusese și în clipa următoare messerul îl simți în viscere. Se sbătea înăbușit, încercând să scape din capcana de carne. Ottaviano începu să urle simțindu-și sfincterele sfâșiate.

Înainte de a muri, mai șopti, abia auzit, în toscana veche:

– Metraton Sarpanin, ridică-mă viu la cer ca pe Henoh și Elie!

RĂTĂCIRILE PRINCEPELUI

Într-a doua zi a priveghiului, Princepele tot mai stătea prăbușit în fața altarului, cu genunchii într-un râu de ceară. Fuseseră aduse lumânările mari de la Mitropolie, ce iute se topiseră și pe urmă alți stâlpi podobiți, arzând într-una de sufletul messerului. Preutii se schimbau unul cu altul și cântecele dascălilor nu mai încetau în stranele micului paraclis. O durere fără sfârșit cuprinsese întristata adunare a boerilor ce se prefăceau cu mare sârg a deplânge nestrălucita moarte a exaporitului. Sus, în palat, femeile, amândouă, Evanghelina și Haricleia, se încuiaseră în cămări și nu primeau decât mâncări și apă. Curtea toată era cernită și stătea zidită în frică.

Eu sunt, Doamne, în fața Ta, ca o vie pustie și un smochin fără rod, eu sunt, Doamne, sălașul și făptura Ta, Stăpâne, și nu am limbă curată spre a ruga bunătatea Ta și nu pot să mă uit și să văd înaltul cerului, se ruga monarhul ridicând privirile turburi spre tavanul afumat și poleit al micii biserici. Pe urmă întorcea acei ochi rătăciți spre boerii din strane ce stăteau și ei prăbușiți în spatele-i, să vadă care nu se roagă cu el și care nu suferă în acel ceas greu. Nu ridica nimeni capul, stăteau cu barbele în piept, prăbușiți într-o mută și fără de sfârșit rugă pentru sufletul celui dus.

„E nebun, o să ne omoare“, gândea dumnealui Ianachi Moruzi și mai făcea o cruce mare, fără a îndrăzni să-l privească pe Princepe. Fumul verde al lumânărilor îl înnăbușa, ar fi vrut să iasă afară, dar nu se putea.

Dumnealui Manolachi Grădișteanu care aflase totul de la oamenii de credință îl certa în gând pe prefăcut: „I-au băgat un pește viu în cur și-acum voiește să-l credem că l-a iubit și nu știe cine i-a hărăzit acest sfârșit! Doamne, ferește-ne de această milă și de această spăsire, El ne poate ucide pre toți și ne poate pedepsi punându-ne să-l lăudăm pentru faptele sale. Auzi-l cum spune rugăciunile cu glas tare...“

– *Să nu pornești asupra mea urgia Ta, Doamne, după păcatele mele* – se ruga Princepele, cu mâinile împreunate în fața inimii, privind Imnul Acatist din stânga oltariului cu coroanele de aur ale Magilor grăbind spre ieslea cea sfântă.

– *Ci, auzi-mă, Doamne, pe mine, ușuraticul și păcătosul și neînțeleptul și netrebnic rob al Tău, în ceasul acesta precum ai ascultat pe Ezechia în ceasul morții, așa ascultă-mă pe mine, nevrednicul rob al Tău, că afară de Tine altă scăpare nu am decât numai bunătatea Ta!*

– Curva regală! își spunea în gând dumnealui Ștefan Pârșcoveanu, au făcut din Palatul cel mai înalt leagănul desfrânărilor și au împuțit viața noastră cu nealese necugetări! Și vrea să-l credem! Pre noi și pre tot poporul ne-au pedepsit și ne-au batgiucurit și dorește iertarea noastră, dar mânia lui Dumnezeu o să-l ajungă!

– *Aceasta spunând*, rostea iar spăsit Princepele, *ceasul s-a apropiat și-am strigat cu glas jalnic și am zis: Iată, acum a sosit ceasul morții și strigați pe prea dulcii mei fii și pe mie iubiții dregători și slujitori. Veniți deci și stați în fața mea și eu am să vă zic vouă: Veniți încoace, copiii mei și iubiții mei și lumină a ochilor mei și dulce comoară a celor dinlăuntru ale mele, astăzi vă despărțiți, copiii mei și dregătorii mei, și vă îndepărtați de inima*

mea, precum stropul sare din valul mării! Și astăzi vor veni asupra voastră valurile mării..

– Numai pe mamă și pe soție nu și-au ucis-o! Necum copiii, gândea dumnealui Costache Ghica, cu ochii în pământ să nu-i zărească privirea, că pre noi ne-a împuținat și-a băgat groaza în noi și nu pâinea cea dulce am mâncat-o, ci lacrimi am băut de frica lui și-a celui mort ce stă într-o biserică creștinească, pângărind-o! Dă-i, Doamne, după faptele lui cele nemernicești și pedepsește-l după inema lui spurcată, adu-i gâdele în curte și fă să ajungă acolo unde-au pierit și mai drept credincioși...

Vestmintele Principelui erau ude de lacrimi și o durere fără sfârșit sfâșia chipul acela îmbătrânit deodată, cum nu-l văzuseră. Năclăit de ceară sub genunchi, monarhul sta nemișcat în durerea lui mare și asculta divinele glasuri ale dascălilor de la Sfântul Sava ce spuneau în grecește:

– *Miluește-ne, Doamne, miluește-ne, că am greșit și vicleșug în fața Ta am făcut și nu avem unde fugi decât în Tine! De aceea cădem Ție ca să ne miluești pre noi, că ești mult milostiv și îndurător și cine ar alerga la Tine nu-l gonești! Și noi, păcătoșii, alergând ne rugăm ție; miluește-ne pre noi și dăruește-ne loc veșnic de odihnă...*

„Ei nu mă cred, gândea Principele și eu știu asta. Sunt bucuroși că am avut tăria de a-l ucide pe Ottaviano și se prefac că știu durerea mea cea mare. Mincinoși și tâlhari ce vor sta la fel în fața trupului meu fără viață și cât aș dori ca eu să-i îngrop pre ei și nu ei pre mine, pentru că înainte nu mai este nimic decât moartea cu dulcea-i isbăvire și odihnă..."

Făcuse un semn către dumnealui aga Matei Bălăceanu ce tot dădea din umere la întrebările sale de două zile! – Unde stătea Ioan astrologul de nu-l găseau, că avea nevoie de el? Călăreți cu schimbul se duseseră în Bistrița dar nu-l găsiseră. – Cum, nu se roagă și nu bea apă goală? se mirase el tot îngenunchiat, în mare șoaptă. – Nu, Mărite, au plecat în munte, s-au tras la un loc de taină. L-au cătat oamenii mei, la chilia lui, dar nu e! Au spus ieromonahii că s-au ascuns în vreo peșteră de

unde te blestemă! – Să-l căutați și să mi-l aduceți, că am nevoie de el! Mort sau viu!

Dar nu-l găsiseră încă, pierise ca apa unui râu ce nu este aceeași la fiecare ceas. „Ce voi face eu acuș? gândea, că nu am deslegare și nice nu știu unde să-l înmormântez pe păgânul acesta frumos! Mi-ar trebui curaj și nu mai am! Muierile de bărbați îngenunchiați vor spune că le-am spurcat mormintele țării, dacă îi voi pune o cruce creștinească la cap lui Ottaviano și, după ce l-am rușinat, îl voi trece în rândul sfinților. Desleagă-mă, Doamne, de povară..."

Dar deslegarea veni într-un mod neașteptat când într-a treia noapte a priveghiului, Princepele adormind pe piatra paraclisului visă că Ottaviano se ridicase din coșciug și plecase singur prin tâmpla oltariului ca arhanghelul Mihail. Era spre zorii primei zile de Paști și mintea i se întunecă văzând biserica pustie. Se ridică, își frecă ochii și strigă cu glas înfricoșat:

– Unde sunteți?

Altarul – pustiu, lumânările cele mari – stinse, bătea numai un vânt cald de dimineață, stranele – goale... Se uită spre locul unde știa sicriul și nu-l văzu.

– L-au furat! urlă și ieși afară.

Aga Matei Bălăceanu stătea prăbușit în țărână cu seimenii lui.

– Iartă-ne, Mărite Doamne, am adormit cu toții și nu știm nemic. Omoară-ne, ia-ne viața, suntem vinovați...

Era o dimineață strălucită, băteau clopotele parcă vesele, parcă râzând de marea lui durere. Mai trebuia să curgă sânge, dar și așa era prea mult. Nu știu ce să facă, șovăi, voi să se întoarcă în biserică și se întoarse, crezu că a visat urât, totul era de neînchipuit, dar adevărat.

– Tremur pentru viețile voastre! strigă răgușit nemernicelor slugi ce stăteau cu fruntea în pământul curții.

– Iartă-ne, Doamne, o să-l căutăm...

Îl căutară trei săptămâni și nu-l mai găsiră niciodată. Era ca o minune, sau curajul făcuse din această taină un lucru care-i

privea pe toți și de frică nu spuneau nimic. Nebun, Princepele plânsese închis în cămările sale, alungând pre toți de la el. Se apropiase numai maică-sa, Evanghelina, ce tot dârză se ținea în firea ei de piatră.

– Nu mai jeli, așa a fost scrisul!

– Ce vreai a spune, Doamnă? Iar trupul său nice paserile, nice pământul nu l-au putut mânca, el numai ce se va fi pârjolit întru răutatea tuturora și nu va avea odihnă până nu am să-l găsesc... O să-i pun pe toți sub sabie și voi afla...

– Destul cu răul, el a fost Diavolul și sufletul i se odihnește unde-i stă locul. În cântări dumnezeești l-ai petrecut pe lumea cealaltă, acum odihnește-te, întrucât Măritul Padișah au aflat ce lucruri besmeticești se petrec la această curte și au început a se gândire să te înlocuiască dacă n-ai s-o pați mai rău...

– Ar fi o desmierdare să mă trimită acolo unde-au pierit atâția. Soarele meu s-a stins...

– Vorbești vorbe proaste în mijlocul vremurilor acestea.

– Doamne, judecă-i în matca focului! mai spuse Princepele și se întoarse spre Evanghelina: Iar de te aflu că tu ești aceea ce i-ai împrăștiat rămășițele cele îndurerate de moarte, te voi da câinilor mei și te voi ține înfometată într-un schit până ce vei ispăși...

Femeia știa că nu minte și fugi înfricoșată din fața-i.

Și, ca om, cugetător ce era, Princepele au dat de știre să-l caute iar pe răposat despre care se spunea că l-au furat tineri jurați și l-au hăcuit dându-l la porci ca spurcată hrană pentru a acoperi nesfârșita rușine. Pe urmă, când luminatele sale poronci nu găsiră răspuns, monarhul a căzut la grea melanholie și în acea vară ce urmă chemă la dânsul pre diaconul Anghel Văpsitorul și pre Gheorghe Crăsnaru din Pițicu, cu zugravii lor de subțire, cu calfe și ucenici și le poronci să ridice în grabă o biserică în cinstea messerului, pe care Dumnezeu îl luase la dânsul. Le dădu bani și lucrători și tot ce aveau nevoie și tare îi mai grăbi să apuce hramul în anul următor, când avea să vină cu toți boerii divăniți la Scroviștea pe lac să se închine cu toții ca la o minune.

Aceia lucrară ziua și noaptea, cu meșteri pietrari, cu zugravi și salahori, grăbiră și-l chemară și pre maistorul Mogoș din Ceauru de era vestit în astfel de puneri și alcătuiri și când crezură că îndepliniseră minunata dorință trimiseră vorbă că totul era gata.

Cine să bănuiască ce nebunie mai plănuise acea minte bolnavă a Princepelui ce nu-și mai vedea de alt lucru decât de a găsire ceva ce trebuia să-i cutremure pre toți și să-i zăbunească de cap. La ziua potrivită dară, înaintea joiei celei mari, cu butci și slujitori porniră spre locul numit Scroviștea, pe drumul plin de praf, umplând lumea de svon și de larmă. Nu lipsea nimeni, de la boerii mazili până la cei mai înalți dregători, de la ispravnicii de curte la grămătici, pregătiți, după rang și fire, a cinsti acel lăcaș hărăzit să-l pomenească în veci pe messer. Erau în postul cel mare cu toții, flămânziți, reculeși, apăsați de o spaimă fără nume, parcă presimțind înfricoșatele lucruri ce mai aveau a vedere. Ajunși lângă lacul acela negru și neclintit, înconjurat de braniști și de lunci, priviră în amurgul zilei întunecata zidire ce nu semăna bisericilor obicinuite. În scurgerea soarelui sclipeau mort turlele de aramă ce răsturnate în ape păreau clopote grele. Apăsau toate trele exonartexul pictat în văpsele negre și roșii, după poronca Magnificului, ce voia a-i face pre credincioși întâi a se înfiora și pe urmă a crede. Deasupra celui mai înalt loc, a pantocratorului, ardea o cruce de aur ce părea scăpată din ceruri. Clopotnița era de lemn și în fața ei se opriră în frunte cu Mitropolitul.

Înainte de începerea slujbelor celor mari ce aveau a ține trei zile, făcură saivant și întinseră corturile în acel loc luminat. Fură aprinse lumânări și începură cântece nesfârșite de slujbă. Între dulcile versete cântate de dascăli se auzeau nechezături de cai și zbor de paseri. Pe lacul întunecat băteau pești mari, aruncându-se spre lumina lunii ce daurea acea adunare de oameni, resemnată, curioasă, abia așteptând să pătrundă înlăuntrul straniilor ziduri ce miroseau încă a zugrăveală proaspătă și a var.

Prin arcosoliile joase isbucneau la câte o lumină săbiile arhanghelilor pictați. În umivalnițele de trebuință începuse a curge apa și totul era frumos și tainic, înfricoșat și măreț. Pe la mulurile ferestrelor scăpărau lumânări, veliții boeri vorbeau în șoaptă și așteptau deslegările, pentru că faptele domnilor ori laudă ori ocară le aduc și le răsună la lume, cum spune cronicarul cu dulcea-i gură. Într-acea noapte nu dormi nimeni și când strălucita dimineață se ivi înaintea uimiților ochi, ei, cu toții, crezură că visează. Sumbră, neagră ca o corabie a diavolului, aducând mai mult cu o arcă pătrată, biserica se arătă înainte-le cu grelele sale turle și cu tot ce ascundea și avea să arate. Treptele de mermer cădeau cu toatele în apele Scroviștei și la oglindire se înmulțeau. Păreau ușoare și străvezii ca o scară de îngeri. Cum lumina soarele, *gloria purpurèi! gloria purpurèi!* strigau razele sale, erau două biserici, nu una, care mai de care încărcată de grele văpsele ce vesteau teribile înfățoșeri ale Răului și Binelui. Până să se desmeticească cu toții, Mitropolitul începu slujba afară, nu înlăuntru, cum s-ar fi cuvenit, pentru că într-însul, în acel lăcaș, nu intrară decât a treia zi, la slujba Învierii. În icosul de trebuință era spus să se citească cele ce auzeau acum cu toții:

– *Apropiindu-ne toți cu frică la Masa cea de taină, să luăm pâinea cu suflete curate, petrecând împreună cu Stăpânul, ca să vedem cum spală picioarele ucenicilor și să facem precum am văzut, plecându-ne unul altuia și spălând picioarele unul altuia.*

Și-atunci se petrecu primul fapt neobicinuit la care aveau să stea față veliții boeri. Mitropolitul făcu un semn și se începu citirea Evangheliei de la Ioan. Atunci Principele, din vreme pregătit, lăsă teberul și scoase cabanița, rămânând descoperit, după care lepădă marii săi samuri și mantaua de ceremonie, rămânând numai într-o fotă de mătase din cele bune. Aruncase papucii și era desculț, umil, prăbușit de credință. Fu adus vasul de argint cu apă și el luă umivalnița cu mâinile cele puternice fără inele și podoabe în această zi și o așeză la picioarele boerilor

săi care-l priveau uluiți. Dascălii cântau din Catavasier τήν φάρ αν μήτριαν – *Că zgăul tău scaon l-au făcut și pântecele tău...* după care se închină la icoanele purtate de trei copii cărați și ei la sfânta slujbă ce cu fală îl priveau pe umilitul domnitor îngenunchiat alături. Pe urmă Princepele se ridică și cără iar niptira de argint, așezând-o întâi în fața dumisale Manolachi Grădișteanu rugându-l să se descalțe. Acela, uluit, rămase cu talpele în iarbă, ce pe rând, ca la joia pocăinței, monarhul i le spălă. Urmă dumnealui Mihai Mano și dumnealui Ianachi Moruzi, într-o amestecătură fără rang, cum se potriveau la acea așezare neașteptată, unsprezece la rând, între care și Dumitrașco Topliceanu și dumnealui Radu Golescu precum mulți alții. Pe ultimul, cel ce închipuia pe Iuda, îl traseră dintr-o trăsură ce stătuse tot drumul cu perdelele acoperite: era boer Dudescu, nebunul, cu gâsca lui subțioară ce amarnic mai făcea gălăgie. Și lui, celui trimis la Mărcuța, îi spălă Princepele picioarele cu mare sârguință în văzul tutulor, după care i le șterse cu un prosop, ducându-l blând și neturburat cum era, la locul său, în trăsură și dăruindu-i o maramă de sârmă și un tulpan de zece coți, ca să se ierte cu el.

După ce monarhul făcu crucile cele de trebuință și sfinți apa, Mitropolitul citi cele 12 Evanghelii, urmat de arhierei, episcopi și egumeni. După terminarea utreniei se traseră cu toții la corturi și se mai odihniră. În Vinerea mare plouă puțin și iar se însenină și slujbele începură de la capăt, fură sărutate epitafurile și se trecu la vecernie cu mare sfială și rugă. La șase ceasuri în noaptea spre sâmbătă, se începu slujba înmormântării Domnului nostru Isus Hristos, se împărțiră făclii și lumânări și se cântă canonul dintâi: *Pre cel ce au acoperit cu valul mării.* Domnul își pusese iară cabanița și ocoliră cu toții biserica trăgând cu ochiul la opera meșterilor ce stăteau îngenunchiați în iarbă, cu sculele lor. După cântarea svetilniei Σάρχι πυώσάς ως θνητός – *cu trupul adormind ca un muritor Împărate și*

Doamne... se făcură enusurile și pupară crucile cu toții, după care Mitropolitul dădu sărutarea duhovnicească Princepelui.

– Christos în mijlocul nostru! zise înalta față bisericească și monarhul îi răspunse:

– Este și va fi!

După care se îndreptară morți de ispită și curiozitate spre biserică, nemaicitind Pisania, asurziți de sunetul clopotelor bătute de o mână harnică.

– Minune! vrură a spune gurile grăbite ale grămăticilor în frunte cu Macarie Cuful și cu Antonie Spadone, dar se cutremurară. Boeri de rangul întâi și de-al doilea, boeri mazili și mulțime de bărbați se bulucirā spre ieșire cu o vedere înfricoșată, dar acolo, în pragul de piatră, îi aștepta El, Princepele, care, necruțător, îi împingea înăuntru să mai privească, să nu se mai mire atât și să se închine. Cu groază, cu uimire, se întoarseră și se uitară la opera păgână poroncită în taină. Pe peretele diaconic, acolo unde ar fi trebuit să stea chipul Princepelui și al Doamnei sale, erau numai vestmintele lor. Pentru că în locul acelor fețe atât de cunoscute îl văzură zugrăvit într-acel loc pe messer! Era pictată și Evanghelina, numai vestmintele ei și scaonul ei, dar în acel scaon stătea tot messerul! Și din ce privirā simțirā că nebunesc cu toții, asemenea cuvinte sugrumate scoteau de uimire și frică. Marele Vânător al Vieții ce alerga deasupra norilor tiviți cu argint era Ottaviano și Leviatanul ce înghițea pe păcătoși din apele Styxului avea chipul messerului, după cum la Groaznica Judecată pe tronul de aur stătea Ottaviano, cu dulcele său chip zâmbind, și în Iad, acolo unde erau pictați o mie de draci, cu toții aveau înfățișarea messerului și el îi chinuia pe păcătoși ce tot chipul său aveau. Sfinții militari, Nichita și Procopie, semănau ca două picături de apă cu vrăjitorul, caii lor aveau fața messerului și Magii în vestminte curate tot pre el îl înfățișau. Fiul risipitor cel desfrânat umbla cu fața dulce a messerului, și în scena ce înfățișa Moartea Dreptului tot meserul se arăta. La Judecata de Apoi în ceata

dreptilor și-a păcătoșilor, streinul acela sosea într-o mie de înfățoșeri care mai de care mai umile și mai sfidătoare. Cei răstigniți pe cruce tot chipul lui Ottaviano aveau și pe absida altarului el zâmbea într-o sută de fețe. Adam ce săpa cu un hârleț pământul era messerul și Eva care torcea avea ochii săi dulci și copilul lor era Ottaviano. În Acatistul Sfântului Gheorghe, balaurul avea chipul messerului și sfântul Gheorghe semăna cu Ottaviano când se primbla cu Princepele prin grădinile Mogoșoaiei. Cei de pe ruguri și spânzurații cu capul în jos cu toții aveau chipul său și Sfânta Paraschiva și proorocul David erau tot Ottaviano. Înfricoșata Moarte, cu coasa ei ce secera pe alții, avea fața lui dulce. Calul Ducipal cu corn în frunte lovind zgripțurii avea râsul lui Ottaviano și numai trup de cal. Și în pridvorul bolniței și pe ușile diaconești ale tâmplei, în colțul Bunei Vestiri și pe Porțile Împărătești numai și numai messerul era pictat. În Cavalcada Împăratului Constantin ce asedia Țarigradul tot messerul era, copiii ce-l urmau în tunici de mătase sau în mantii verzi și roșii pre el îl acopereau. Fecioara Maria Luminătoarea el era sub fuste femeiești și avea un râs pervers și Maria Magdalena tot Ottaviano era și-și arăta poalele barcagiilor ce-o treceau Iordanul. Sfinții Arhip și Timotei stăteau sub curmali și în nisip într-o sanie trasă de cerbi cu stele și fulii de diamanturi. Săturarea celor 5 000 de oameni cu doi pești și cinci pâini pre el îl înfățișa de cinci mii de ori și până și peștii îi semănau. Pe stâlpul sfântului oltar sfânta Filofteia avea chipul messerului și în Cortul mărturisirii el, Ottaviano, se mărturisea lui Ottaviano. În grădina Ghetsimani, femeia adulteră avea chipul messerului și Isus, ascultând-o, era tot el. Sodomul și Gomorul pre el îl arătau în cele mai mari flăcări ale cetăților privite de cei alungați. Heruvimii și Sfântul Filip lui îi semănau, fluturii ce bântuiau grădinile Țării Sfinte cu messerul aduceau, și călăii mucenicilor care scuipau draci pe gură tot fata lui o aveau, numai într-o arcadă oarbă abia luminată de

palida lucire a lumânărilor se putea zări chipul nedeslușit al lui Pilat din Pont ce ținea în mâna dreaptă un pește...

Și dacă toți, boeri veliți și dregători, au scăpat cu mintea zdravănă de la această încercare, a fost numai pentru că au voit-o Domnul Dumnezeu ce avea peste câțiva ani să umple apele de la Scroviștea și să care spurcata biserică spre fundurile lacului negru, ce spuneau oamenii că la Sfintele Paști din nămoluri se mai auzeau parcă strigăte de ispașă, ca și când chinuiții acestui pământ și ai cerului ar fi tras o grea casnă în vatra de foc a pământului...

*

În vara care urmă, Principele stătu mai mult la Mogoșoaia. Ținea rar Divanul și boerii petreceau pe la moșii în așteptarea unei schimbări ce părea de neînlăturat. De la Bucuresci soseau vești rare. Dumnealui Ianachi Moruzi și dumnealui Manolachi Grădișteanu conduceau trebile cele de trebuință. Monarhul afla numai unele lucruri și le încuviința. Părea părăsit de voință, făcea plimbări lungi prin grădinile opărite de seceta de primăvară și pusese țiganii să-i culeagă amarant și mandragoră, aruncând flori în lacul năpădit de vegetația-i zăcută. O melanholie grea îl stăpânea. Femeile îl priveau prin ferestrele odăilor lui și Hrisanti fu pedepsit de câteva ori că-i ieșise înainte.

Primele semne de nebunie apărură în toamnă când începură ploile cele mari ale acestor locuri și monarhul se închise în palatul său, nemaivoind să vadă pe nimeni. Se întorsese într-o noapte, dus de masalagii călări, și privise ca un strein capitala lui, plină de svonuri și de petreceri. Simțea o mare osteneală a trupului și tot ar fi dormit. Când i se aduse vestea de la Stambul prin oameni de credință că Capuchehaia era îngrijorat de ce se auzea în jurul urechilor Înaltului Padișah, nu făcu nici un gest de apărare și nu spuse nici un cuvânt. Se părea că ascultă o poveste de mult uitată ce-l privea pe altul. Pe urmă, într-o

vineri, se trezi pe neașteptate din această lene și se îndreptă spre vechea chilie a messerului.

Era pustie de parcă nimeni n-ar fi locuit acolo. Lipseau și sacii lui cu cărți, lipseau și pietrele, podelele erau curate, mirosea a busuioc și-a aghiazmă. Cineva slujise locul și stropise pereții cu apă sfințită. Oalele cu plumb nu se mai zăreau nicăieri. Rătăci pe coridoarele de lemn și vru să întrebe pe cineva ce se întâmplase, dar slugile nu se arătau, se ascundeau de spaimă și el se întoarse în iatacul plin de covoare grele ce-i înăbușeau pașii. Femeile îl urmaseră pe nesimțite, le auzea prin pereții subțiri, se rugau amândouă, fetele lui sosiseră și ele de la Viana, îi sărutaseră mâna și pe urmă se retrăseseră în odăile lor, ca și când n-ar fi fost. Un sentiment nesfârșit de singurătate îl copleșea.

Peste Bucuresci se abătură vânturi mari și ploile nu mai conteneau. Și-ar fi rupt hainele de pe el și-ar fi umblat aiurea. Noaptea se trezea asudat, ca și când cineva îi punea o ghiară în gât. Sărea din așternuturi și asculta. Se auzea un mers furișat, ori era numai vântul. Întreba plin de speranță:

– Tu ești?

Nu-i răspundea nimeni. Își amintea agonia lui Ottaviano, strigătele lui de durere și acea ultimă răsuflare înaintea expierii când îi aruncase o ultimă privire din ochii săi albaștri. Cam din vremea aceea începu să umple pereții odăilor sale cu desene. Cerea cărbuni și mâna lui tremurătoare închipuia triunghiuri, furci și pe șarpele Uroboros, așa cum îl văzuse în planșele vrăjitorului. Căută harfa de lemn a messerului și nu o găsi. Se mânie, își pedepsi slugile, dar după aceea căzu într-o adâncă tristețe ce-i rodea sufletul. Începuse a umbla desculț prin coridoare și a lepăda vestmintele scumpe. Sta numai într-un halat albastru de noapte, cum fusese îmbrăcat când îl ucisese pe messer, cu scarabeul acela de plumb de pe care căzuse poleiala. Șarlatanul îl mințise și când îi făcuse un dar, aurul lui nu era decât un metal căznit. I se părea că recunoaște în stâlpii Spătăriei celei mari pe Ottaviano și vorbea cu el când era singur. Femeile

îl auzeau noaptea furișându-se într-acolo. Umbla ca în vis și mângâia piatra lor rece, spunând că stă în fața coloanelor Joachim și Boaz din templul lui Solomon.

– Tu nu te poți scufunda! spunea în fața uneia.

– Tu n-ai să iei foc! zicea în fața alteia.

I se părea că sfeșnicele aprinse pe care le ținea în mână luminează stâlpii cabalistici ai înțelepciunii, ai puterii și frumuseții și-i desmierda ca pe niște ființe vii. Într-o lună umpluse pereții de desene ce înfățișau arborele sefirotic cu rădăcinile în Cheter, întors adică cu rădăcinile în sus și cu trunchiul în jos, aducând cu un palmier. În locul ramurilor Princepele scrisese numele geniilor planetare: Serafim, Cherubim, Tharsis, Ariel, ale îngerilor planetari și-ale spiritelor dominatoare: Rafael, Michael, Gabriel, Uriel, Menelasp, Amadich, Emachiel, și Damalech. În locul stelelor albastre ce împodobeau altă dată tavanul Spătăriei îi puse pe văpsitorul Anghel și pe Gheorghe Crăsnaru din Pițicu să-i umple acel gol cu elohimi și cherubimi plutind în nori de foc. Aceia o luară creștinește și alcătuiră nește îngeri cu brâie și cu iatagane turcești, cu turbane pe cap, călări pe mârțoage, ce Princepelui nu-i plăcură. Se suise el însuși atunci pe schele și apucase văpselele și începuse a picta, lăsându-i cu gura căscată. Îngerii aveau capete de berbece și caii păreau adevărați balauri, erau costelivi, ori aveau trupuri alungite fără sfârșit. Călcau pe ochi și pe frunze alături de vaci grele de lapte, cu ugere pline, ce hrăneau copii cu priviri piezișe. Palme întinse cerșeau cuiva o milă ce nu mai venea, mâini deschise amenințau cerbi și porumbei, un scarabeu imens ocupase mijlocul acelui tavan și brațele lui voiau parcă să-i smulgă pe cei de jos și să-i fure. Totul era înspăimântător, fără seamăn. Broaște țestoase și vulturi loveau ouă uriașe din care ieșeau șerpi, șacali și lincși, crocodili și șoareci rodeau planeții închipuiți în balanțe. Ibișii, ulii, viperele și scorpionii alergau spre unghiurile cele mai întunecate. Pictorii de subțire se închinau și o luau la fugă, nemaivoind să lucreze la acea operă diavolească. În cele două

colțuri dinspre spătăria mică, Princepele aruncase cu și mai mare îndârjire văpselele. Odată cu înaintarea muncii lui se iveau piramida lui Etemenaki și cea a lui Borsippa, cu cele 7 platforme ale Planeților; Saturn în culoare neagră, Jupiter în culoarea naramzei, Marte în roșu aprins, Soarele în auriu, Venus galben ca lămâia, Mercur în azul, Luna în argintiu. Sub ziguratul lui Borsippa Princepele scrisese numele ei planetar: *E-Eur-Imin-An-Qi*...

Plin de văpsele, încântat, cu o privire rătăcită, coborâse de pe schele și-i chemase pe pictori. Aceia nu mai veniră.

Zmintirile nu se opriră aici. Umbla cu o zdreanță în mână spunându-i lui Ianachi Moruzi că acea cârpă este gajul diavolului ce avea să-i dea gândul cel bun de-a putea fabrica aurul trebuincios la înnoirea mucarerului mare. Boerul se prefăcea a-l crede, pentru a nu afla lumea că Princepele nu mai avea mintea limpede. Într-o zi monarhul îl rugă în mare taină să-i aducă de unde o ști oalele spagirice ale messerului și-acela uită, spre mânia Princepelui ce era gata să-l dea pe mâna agăi Bălăceanu. Pe urmă umblă o săptămână cu un hrean în mână, spuind că-i peste și aruncându-l mereu în apă să nu moară, după care își făcu o păpușe pe care o striga fără să obosească:

– Alif! Lafeil! Zazahit! Mel! Meltat!

Auzind de acestea, Evanghelina chemă doftorii cei mari ai curții, dar Princepele le râse în față și-i alungă cu biciul. Comisul Velea îi adusese un țap pe care-l legase cu lanț de argint și umbla cu el pe coridoare. Ca să-l mai scoată dintr-ale lui, chemară pehlivani în palat, aceia înghițiră flăcări și umblară pe o frânghie și ce-i veni Princepelui: nu, că să alerge și el după ei. Abia îl opriră și spuseră, ca să nu se audă altceva, că băuse mai mult și de-aceia avea astfel de chefuri.

La ziua sa ce era în începutul iernii, unul dintre elciii acreditați pe lângă curte îi aduse în dar un câine uriaș, afgan la care monarhul privi o zi întreagă fără să scoată un cuvânt. A treia

zi, singuri fiind lângă focul căminului ce ardea bușteni mari de fag, îl întrebă în șoaptă:

– Tu ești?

Câinele adormi pe neașteptate, căzând într-un somn de plumb. Principele îl veghe până dimineață și când animalul ce părea ipohondru deschise un ochi ca de lup își spuse că-l mai văzuse undeva. Dar unde? Târziu își aminti, în casa Meitani.

Chemă surugiii și într-o dimineață de decembrie, învăluit în blănuri, porni cu sania spre marginile Bucurescilor. O luară spre Herăstrău, trecură de grădina lui Ioniță Scuffa, grea de povara unui omăt bogat, rătăciră ulițele și Principele își biciui furios slugile. După o jumătate de zi de rătăcire, monarhului i se păru că recunoaște acea intrare grea de fier și inelul de aramă al porții. Îi lăsă și pătrunse înăuntru. În soarele puțin ce se ivise abia, zăpada îl orbi. Fără vegetație, grădina părea săracă, pustie. Zări *porta magica*, cu ochiul ei zodiacal și iar bătură acele gonguri ce izbucneau parcă din pământ, aruncând un val de sunete peste copacii goi. Coborî treptele. Pasărea Calandrion era mistuită cu aripe cu tot de ghețuri. Fântânele încremeniseră și în pereții înaltei clădiri pustii citi un alt cuvânt: *Scheva*. Luă cheia ca altă dată din palma de argint de la intrare și deschise. Își auzea pașii pe lespezile de piatră și îi era cald ca și când acolo ar fi ars mari focuri. Nu se miră de nimic. Înaintă și privi risipa de pietre și magneți, de lingamuri de granit și ciorchinii de lapis-lazuli aruncați în coșuri de nuiele. Turcoaze și ambră stăteau la vedere, parcă odăile nu mai semănau sau intrase el pe altă ușă. Talismanele de argint atârnau în dezordine, alături de mistriile masonice și de theraphimele de lut ars. Văzu pe un tavan litera H și cifrele magice: 7, 49, 157 și 1252. În vasele de piatră stăteau ca altădată smochine proaspete, parcă atunci culese din nevăzute grădini.

Umbla ca orb printre păpuși de ceară și amulete de plumb, călcă pe ceva vâscos și străbătu o seră plină de granat și geraniu, flori triste, pline de melanholie. Aerul era înnăbușitor, se sufoca,

vru să spargă ceva, pe urmă fugi și mai în fundul acelor nesfârșite odăi, până ajunse în fața cuptoarelor unde odată Ottaviano arsese metalele. Era cald, aerul părea fierbinte.

I se păru că aude pași omenești.

– Tu ești? întrebă.

SFÂRȘITUL PRINCEPELUI

Despre petrecerea morții Princepelui, cronicarul scrise mai târziu: Deci prea milostivul Dumnezeu auzind strigarea săracilor și necazurile lor văzându, și a văduvilor plângere și tânguire, n-au mai putut suferi pe nesățiosul și nemilostivul domn, care a zis în inema lui că nu este Dumnezeu să răsplătească. Dat-a deci gând Împăratului să-i curme viața și îndată a chemat acesta pe vezirul și i-a poroncit cu străşnicie să se scrie ferman și să trimită capigiu împărătesc să meargă să taie pe Vodă să-i aducă capul la împărăție, pentru prea multă răutate și sărăcie ce au făcut raialelor împărătești din Valahia. Și degrabă vezirul a poroncit unui capigiu iscusit și măestru a tăia pe cei mari cu cumpătare, și i-a zis vezirul, iată fermanul Împăratului, cu putere mare și cu strașnică poroncă, ia-l și mergi la Valahia de taie capul beiului de acolo și-l adu spre a-l vedea prea puternicul nostru Împărat, că este nevrednic a fi beiu, și de nu vei plini poronca, capul ți-l voi tăia. Capigiul luând fermanul, s-a închinat vezirului și gătindu-se a plecat luându cu el un harap groaznic la chip și mare, cu îndrăzneală la ucidere, buzat la gură, și viindu pe drum pre la hanurile beilicuri nu spunea nimănui unde merge și ce treabă are, ci cu cumpătare din conac în conac mergea cu grăbire, pentru că domnii ţerii au oameni turci hangii

de le dă plată bani mulți, de ispitesc pe cei ce trec de la împărăție la Bucuresci și dacă dovedesc că merg la Vodă cu poroncă ori de bine ori de rău, cu mare grăbire merg înainte și spun lui Vodă ca să se păzească și ia bacșișuri mari de bani.

Deci sosind capigiul la Bucuresci, a mers la hanul beilicului ca de obicei și șezând la han trei zile a spus că merge la Dii Căpitan Pașa, și la Ostrov, cu poronci împărătești, și lui Vodă iar asemenea i-a spus cel ce-a fost trimis de a cercetat pentru venirea capigiului.

Deci capigiul, gătindu-se cu ai săi, a încălecat și a mers de a intrat în curtea domnească și a descălecat la scară și intrând în casă la logofeție a zis să facă arătare beiului, că are a vorbi cu mărirea sa din gură cuvânt de taină de la dragomanul Măriei Sale de la Stambul și este călătoriu și nu poate zăbovi și ducând pe capigiu la vel-postelnicul Ianachi Moruzi și spuind și lui, a mers postelnicul la Vodă și i-a spus.

Vodă a zis:

– Lasă-l să vie.

Postelnicul a zis:

– Ba să-i spunem că ești Măria Ta zaif, că are cu el un arap groaznic.

Vodă a zis:

– Așa au obiceiul capigiii de ia cu ei câte un om groaznic pentru mândrie, ci să vie să vedem ce-mi va spune de la dragoman.

Postelnicul Ianachi Moruzi a mai ispitit pe capigiu și a zis că Măria Sa este cam zaif, ci la întoarcerea sa va veni iar la Bucuresci și va afla vreame de a vorbi cu Măria Sa.

Capigiul a zis:

– Eu având fermanul către Căpitan Pașa pentru turburarea Pasvandului și pentru alte trebi împărătești și voi să merg și la Ostrov la haian, și de-acolo nu întorc pe aici, căci pe aici am venit într-adins să-i spui cele ce mi-a spus dragomanul Măriei Sale ci voi să vorbesc cu Măria Sa cinci-șase cuvinte, și să plec

că nu poci zăbovi. Postelnicul Ianachi Moruzi mergând iar la Vodă și mai spuindu-i zisele capigiului, i-a zis acela:

– Să vie să-mi spuie!

Deci postelnicul Ianachi Moruzi i-a zis capigiului:

– Te poftește Măria Sa!

Și mergând capigiul cu arapul au intrat în iatac la Vodă și i-a părut bine că a apucat înăuntru, și făcându-i capigiul obicinuita închinăciune cu mâna după obiceiul turcesc, asemenea și Vodă către capigiu, l-a poftit să șadă în pat pe saltea lângă Vodă; iar arapul a șezut pe laviță sau pe scaon; dat-a capigiului cahfea și cebuc, iar arapul n-a primit și începând a vorbi unul cu altul, întrebând Vodă pe capigiu de cele ce sunt la Împărăție, capigiul i-a spus cele ce-a știut, și înfiorându-se Vodă de vederea harapului, Vodă a făcut semn postelnicului să mai cheme ciohodari în casă, grăindu-i frâncănește și ieșind postelnicul afară, harapul a sărit repede în spinarea lui Vodă, puindu-i lațul în gât, capigiul a slobozit amândouă pistoalele în pântecele lui Vodă; harapul îl sugruma cu lațul trăgându-l cu amândouă mâinile gios din pat, și fiind Vodă cu virtute de se svârcolea, capigiul a înfipt hangerul în pântece de i-a vărsat sângele. Harapul ședea pre el și-i frângea grumazii, iar cebuciul și peșchergiul au început a țipa și când s-au slobozit pistoalele au sărit ciohodarii și a sosit postelnicul Ianachi Moruzi cu ei, dar capigiul a strigat:

– Dur, bre ferman!

Și au stătut toți și n-au îndrăznit să facă nemic, dacă au auzit: ferman.

Harapul a tăiat capul lui Vodă încă izbindu-se Vodă viu și tăvălindu-se în sânge, și puindu-i ștreangul în picioare i-a tras trupul pe scări gios în curte și desbrăcându-l a luat banii, ceasornicul și inelele harapul și trupul i-a lăsat în mijlocul curții, gol. Iar doamna cu fetele ei și cu băiatul țipau și săreau pe ferești afară de frică, că se temea să nu o taie și pre ea cu copiii și cu mama Princepelui, Evanghelina. Deci strângându-se cei ce s-au aflat în curte și boerii li s-au cetit fermanul și auzind toți s-au

înfricoșat. Iar boerii cei mai divăniți dacă au auzit au ieșit pe afară, pe la moșii, temându-se nu cumva va avea capigiul osebit ferman să taie și pe vreunul din ei. Așa săvârșindu-se omorârea, măcar că postelnicul Ianachi Moruzi l-a sfătuit pe Princepe să nu lase pe capigiu, că are harap groaznic și pe semuire se va tâmpla cevași, dar Vodă s-a înduplecat, cu mintea socotind că-i va spune cevași pentru el ce se face la Stambul, Dumnezeu slobozind să cadă în ispită.

Și lăsând acolo trupul după poroncă a zis harapul:

– Iată câinele cel ce a mâncat raiaua Împăratului!

Și zăcând până a doua zi, nimenea nu îndrăznea să zică sau să întrebe ceva.

Harapul a jupuit capul Princepelui și spălând pielea de sânge l-a umplut cu bumbac. Capigiul a poroncit să vie Doamna cu copiii ei și cu mama Princepelui în casă-le că nu are poroncă să le facă vreun rău și să nu aibe nice o frică. Postelnicul Ianachi Moruzi au mers de le-au chemat și le-au adusu la iatacul lor. Atuncea harapul a pusu capul Princepelui pe o tavă de Danțca și l-a dus la doamna de l-a așezat pe o masă să se uite la el zicându-i:

– Iată capul bărbatului tău!

Aceasta a făcut ca mai mare jale să dea doamnei și copiilor săi și să dea bani ca să-l ridice. Doamna, cu maică-sa Princepelui, Evanghelina, și cu băiatul și fetele ei se jăluiau cu țipet mare. Deci a chemat capigiul pe vel-postelnicul și pe vel-cămărașul, zicând să nu se teamă că nu le va face nice un rău și aceia abia au venit cu mare frică, temându-se să nu-i taie și i-a întrebat unde sunt teșcherelele cele pecetluite ce le-a făcut ca să le dea la raiale după vitele ce-au avutu, vrând să le ia birul de la dânșii pe acelea. Iar cămărașul și postelnicul au arătat frică și, scoțându-le din cămară, ziseră că au fost trei sipeturi de pecetluiri și a zis capigiul de le-au dus în mijlocul curții unde era trupul lui Vodă, poroncind să le puie toate pe trupul Princepelui grămadă și să le aprinză cu foc și să arză cu trupul lui și a poroncit să strige telari pe uliță, să strângă norodul să vază. Deci văzând așa postelnicul Ianachi

Moruzi și cămărașul au căzut la picioarele capigiului cu rugăciunea să nu se facă una ca asta, ci să se milostivească să lase trupul lui Vodă să-l îngroape creștinește și pecetluirile să le arză deosebit, drept care să le dea o sută de pungi de aur.

Numai cât s-au tocmit ei atât, câinii saxoni ai Principelui, ținuți nemâncați într-aceste griji și mirosindu-le a hoit, au rupt legăturile și au năvălit în curte de l-au sfâșiat pe Vodă ce stătea aruncat sub scări. Și într-atât erau de lacomi că s-auzea până la morile de la Radu-Vodă cum îl rupeau și-l sfâșiau, între care al său credincios afgan se silea a-l sfâșia mai bine, rupându-i ciolanele și bătându-se cu saxonii ceilalți.

Și trezindu-se ei târziu au ars pecetluirile în mijlocul curții astupând urmele de sânge și alungând câinii cei lacomi, după care capigiul au luat capul Principelui din casa doamnei și-a mamei sale. Și îndată a poroncit capigiul boerilor ca după ferman împărătesc să scrie la toți ispravnicii județelor să rămâie în așteptare că le vine un Principe nou și să se pregătească a-l primire cu falâ și cinste, după care au luat capul lui Vodă, ca să-l ducă Împăratului să facă cercetare de a dovedi prin mărturii că acela este cu adevărat capul Principelui.

Iară în noaptea plecării capigiului și-a harapului său, cele două femei și copiii Principelui s-au mistuit la drum de nu s-au mai văzut și a rămas palatul gol cu curtea lui și cu slugile. Și aflând șandaliii și milogii de la Curtea Arsă că au mâncat câinii pre domn și s-au dus puterea lui și-alor săi au năvălit în palat și-au luat tuiurile și în frunte cu Malamos Bozagiul au jefuit ce-au mai găsit pren încăperi, după care au venit în uliță, cu mari strigăte. Iară Malamos au fost urcat pe un măgar cu capul la coada lui și i-au pus cioclii și craii de Curtea Veche cabanița Domnului și cuca și teberul la șold și l-au petrecut pe podul Mogoșoaiei cu cântece și strigăte, bătându-l cu ciomegele și cu tuiurile, dând larmă:

– Trăiască Malamos, Împăratul bozagiilor! Să trăiască Domnul nostru! spre râsul întregului Bucuresci.

EPILOG

Deci boerii divăniți și-au gătit rădvanele și carâtele pentru agarlâcul noului Princepe, trimețându-le înainte cu cele trebuincioase întru întâmpinarea Domnului. Și până a nu sosi el la Giurgiu, fieștecare dintre ei, în afara caimacamilor, s-a silit să iasă întru întâmpinarea sa, așteptându-l la vadul Dunării, de astă parte, unde și saivantul fu întins pe malul apei.

Era o daurită zi cu soare și în aerul leneș zburau paseri, vâslind spre locurile lor. Smeriții curteni altfel se rânduiseră că schimbarea domnilor face bucuria nebunilor. Acuș mai la față se ghiloseau cei mai de rangul al doilea și proscrișii, întorși de prin surghiunuri și privind cu mânie la cei ce până atunci mâncaseră și băuseră la masa răposatului. Spre aceștia se făceau cu mare zarvă și glume boerii de rangul al doilea, ca să le intre în grații, spurcând amintirea celuilalt, cel ros de câini și decapitat, căruia amarnice păcate, făcute și nefăcute, îi aruncau în spinare. Dumnealui Radu Băbeanu, ce stătuse ascuns în firea sa, iute se mai înfipse în sufletul lui boer Andronache Gane, cel ce după Dudești trebuia să ia locurile cele mari la masa noului sosit. Stăteau barbă în barbă și nu se știe ce-și spuneau. Mai încolo, într-alt pâlc, vtori și stolnicul Constandin Varlam uneltea cu marele vornic Ștefan Văcărescu, om puternic și plin de fapte,

fugit și el până în zilele acestea de slavă și întors să-și ia ce i se cuvenea. Mai la urmă, foștii demnitari, în frunte cu vel-banul Radu Golescu și Petrache Ritorides, spăsiți, însetați să-și arate care cum ar fi putut devotamentul și iubirea spre noul domnitor, își frecau mâinile cu grije și pe față aveau o cenușe ce le vindea grija din suflete. Geaba voiau să se lase priviți în vestmintele proaspete ca să nu se zică cumva că au și decăzut, dintre cei de față, nimeni nu le arunca nice o privire. Din cete zburau râsete nerușinate și voci ce amenințau și urechile viitorilor proscriși roșeau de rușine, dar vorba înapoi nu o întorceau. Lipsea din această îmbulzeală Ianachi Moruzi, vel-postelnic și om de taină al fostului Princepe, fugit peste munți cu ai lui.

Larma se curmă pe neașteptate când noul domnitor se ivi din ghecit și boerii stătură ce stătură la rânduiala lor și-i făcură dupre aceea alai. Mergând deci Înălțimea Sa la saivant, merseră și ei de-i sărutară mâna și poala cu priviri umilite. Lângă Princepe stătea numitul Dudescu, nu cel din balamuc de la Mărcuța, ci vărul său, arătându-i Domnului pe fiecare boer cine este și ce au avut, încondeindu-i după faptele și norocul lor. Când veni rândul vel-spătarului Dumitrașco Topliceanu, acesta se împiedică și căzu alături, nefiind ajutatu de nimeni să se scoale. Boerii mazili râseră de el cu necruțare și-și deteră coate, spre uimirea Princepelui care odată se încruntă că nu-i plăcea.

– Ce au aceștia? întrebă pe cel din dreapta sa. Au nu știu că nu se râde la întocmirea domniei? Sau se bucură de căderea înaintașului meu, ce amarnică soartă au avut?

Se făcu o liniște și un frig în spinări care opări toată acea bucurie a începutului. Pe urmă, Strălucirea Sa merse la gazda ce era rânduită și gătită, petrecându-l și boerii veliți, mai spăsiți și cuviincioși.

După ce intră Domnul în casă, merseră și boerii înlăuntru și le zise acesta să șadă, dându-le cahfea și mai privindu-i pe fiecare cu mare atenție, pentru ca să-i știe mai bine și să ghicească în sufletele lor. Și aceia se dovediră sfioși și nu mai scoteau privirile

lor din ochii noului domnitor, arătându-i o dragoste nelumească. Cu vorbe meșteșugite, noii favoriți se și lipiră de scaunul luminatului și vorbiră dulci cuvinte, spuind cu haz vrute și nevrute, după care, la un semn, îl părăsiră și merseră la gazdele lor.

A doua zi iară merseră boerii de se închinară Domnului și după cahfea se făcu și divan de judecăți norodului, apoi Princepele făcu masă boerilor ce în frunte cu Dudescu stăteau împregiurul său.

Până la Bucuresci, la toate conacele, Domnul au făcut divan, dându-le tuturor în marea sa milă o mângâiere, ca aceea că vor avea cu toții o dreptate. Pre cei mai aleși boeri i-au luat domnul în carâta sa într-o zi pe unul, într-altă zi pre altul, întrebându-i de starea țării și cu ce chip se pot chivernisi și se pot ridica trebuințele. Și era și o vreme milostivă, cu aer bun, nici rece, nici cald, numai bună de umblat și pomii aveau cu toții o povară puternică de frunziș și înfloriseră că era primăvară. În coroanele lor bâzâiau albinele în roiuri prevestind bielșugul noii domnii și tare se mai bucura acela că rosturile lui începeau sub asemenea semne.

Sosind Princepele la Popești, de unde de Bucuresci era cale de două ceasuri, acolo s-au întins saivantul său și, după ce se schimbă de straie, Domnul se griji după rânduiala domniei, fiindcă acolo îl întâmpină și alaiul cel gătit din partea spătarului, aga Matei Bălăceanu și alte rufeturi, ce mai rămăseseră în slujbe încă. După obiceiul cel vechi caimacamii l-au așezat pe Înălțimea Sa în maidanul ce era mai jos de fântâna lui Radu Vodă și acolea întinzându-se saivantul, descălecă Domnul și merseră caimacamii de se adunară cu domnul împreună și cu ceilalți boeri ce nu putuseră să meargă la Giurgiu și după ce șezu toată boerimea la rânduiala sa, la fieștecare le dădu alesul cahfea și aceia o băură ascultând șoaptele fântânii ce arunca apa pe lespezi a bună stare.

Iar a doua zi se făcu gătire, așteptând toată boerimea la poarta mânăstirii Văcărești, cu tot alaiul și șiragul său, Dom-

nul își puse deasupra podoabelor sale și haina împărătească ce se cheamă cabaniță și își așeză cuca pre cap și din a stânga Domnului, alăturea mergea schemni-agasî, ce era rânduit de la Poartă pentru așezarea Domnului în scaon. Din a dreapta și din a stânga, printre paicii Domnului mergeau și alți oameni împărătești în văzul prostimii care tare mai căscă gura la asemenea petreceri. Cum toți boerii cei mari și cei mici mergeau înaintea Domnului, înșirați la rânduiala lor și după izvodul ce se făcu cu pecetea Domnului.

Și, viind încet, Domnul intră în orașul Bucuresci, pre podul Șerban Vodă, iar schemni-agasî merse și descălecă drept la curtea domnească și intrând în spătărie așteptă pre Domnul. Est timp, din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul:

– Fraților, vine ciuma!

Cerșetorii, șandaliii, orbii și șontorogii ieșiră afară de sub bolnițe și se uitară, care vedeau, la cerul necuprins, ars în soarele lui avril. Azulul era pustiu, nu se zărea *striga*, nu erau frumoșii fluturi de sidef care aduceau moartea, era numai albastrul acela adânc și pașnic al primăverii. Oasele lor dorite de căldură trosneau de plăcere și se întinseră mai bine în țărână. Malamos nu voia să iasă din beciurile lui, că-l mai dureau mințile și-acum la atâtea zile după petrecerea cu măgarul și tuiurile domnești, când năimiții și scurșii îl încoronaseră pe ulițele Bucurescilor și mare batjocură făcuseră în vin.

– Aud câinele pământului, vesti el din tainițe cu o voce dogită. Vine ciuma...

Iar se uitară neisprăviții spre ulițe și-atunci băgară seama la falnicul alai ce se mișca ușor și gros, bogat și plin de glasuri spre biserica domnească. Începu a bate toaca și din fântânile artizicești țâșniră apele cu coame argintoase și reci. Caii convoiului înaintau în pas rar, cu toate podoabele aurite pe ei, făcând aerul să tremure.

– Vine, fraților! striga într-una Malamos și șandaliii îi văzură din adâncurile pimnițelor inelele făcute din cuie de

cosciug, aruncând spre tavanele spurcate și afumate blesteme. Împăratul bozagiilor se sculase în picioare și țeapăn ca un prooroc privea la o gură de cer prin acoperișele sparte ale beciurilor.

– Vine! urla el din răsputeri, profetic, strângându-și mai bine în jurul mijlocului frânghia luată de la un spânzurat. Printre picioarele goale începură să mișune șobolanii grași ai Curții Vechi, dar el nu-i băga în seamă.

Și, până a sosi Domnul la sfânta biserică din curte, Mitropolitul țării, cu episcopii și cu alți arhierei și cu toți egumenii mânăstirilor Bucurescilor mai înainte se aflară în biserică, fiind Mitropolitul îmbrăcat în toate vestmintele arhierești și cu mitra pe cap, iar episcopii în mantii și cu cârjele lor în mână.

Domnul descălecând la scara bisericii, mai înainte se afla Mitropolitul cu episcopii și cu ceilalți arhierei și cu egumenii la ușa bisericii, preotul cu sfânta Evanghelie, diaconii îmbrăcați cu stihare, cu cădelnițe în mână și citeții cu lumini aprinse în două sfeșnice. Și, după ce se sui Domnul pe o treaptă, se coborî Mitropolitul cu o treaptă și, luând din mâna preotului în mâna sa sfânta Evanghelie, o dădu Domnului de o sărută și cel ce era protopsaltis îndată începu a cânta axionul. Și ajungând Domnul în mijlocul bisericii își luă cuca din cap și se închină către icoana Mântuitorului Isus Hristos și o sărută, asemenea și către icoana Precistei și a proschinitarului. Și apoi stând în mijloc, între cele două sfeșnice, de a dreapta, îl luă episcopul de Râmnic și din a stânga episcopul de Buzău și-l duseră spre ușa cea împărătească în sfântul altar și ținându-l de-o mână unul și de-o mână altul, înconjurară sfântul prestol, cântând *Isaiia dănțuiește*. Și stând Mitropolitul în dvera cea mare și episcopul aducând pe Domnul și îngenunchindu-l înaintea sfântului prestol, Domnul încă plecându-și capul și Mitropolitul punându-i omoforul asupra creștetului Domnului, ceti molifta cea orânduită de încoronare, puind asupra capului Domnului și ipogonation, ce se cheamă nebederniță. După săvârșirea moliftei îl și mirui și

sărutând Domnul mâna Mitropolitului, Mitropolitul încă sărută creștetul Domnului.

Și vrând să iasă Domnul din altar, stând afară, din partea den dreapta, ceaușii cei împărătești, episcopul de Râmnic și den partea a stânga episcopul de Buzău îl luară pre Domnul de subsiori și-l duseră de-l suiră în domneasca strană. Și stând Mitropolitul în mijlocul ușii împărătești blagoslovi pre Domnul și diaconul îndată începu Ελλέησον ἡμας ὁ Θεός și pomeni pre Mitropolitul, pre Domnul și pre tot creștinescul norod și făcu Mitropolitul otpustul și cântăreții. Τόν δεσπότην și Πολυχρόνιον.

Și coborându-se Domnul din strana Sa merse de se închină în mijlocul bisericii și ieșind afară din biserică și încălecând își puse iar cuca în cap și cu tot alaiul descălecă la scara cea mare, mergând în divanul cel mic unde erau gătite de vătaful de aprozi două scaone, a Domnului den a stânga și a lui schemni-agasî den a dreapta și Domnul cu Mitropolitul, cu episcopii și cu alți arhirei stăteau toți în picioare și se închinau Domnului.

Și Domnul stătu în picioare în dreptul domnescului scaon și din sânul său scoase hatișeriful cel împărătesc și, desfăcându-l și sărutându-l și punându-l la fruntea sa, îl dădu în mâna lui divan-efendi și divan-efendi, asemenea sărutându-l, începu a-l ceti în veli-glas. După sfârșitul hatișerifului, îndată se făcu slobozirea din toate tunurile după obicei și începu meterhaneaua cea împărătească. După aceea Domnul stătu în scaonul său. Apoi divan-efendi încă îmbrăcă pe schemni-agasî cu blană de samuri din partea Domnului și după ce-l îmbrăcă stătu și el în scaon. Și apoi boer Dudescu ceti tâlcuiala hatișerifului împărătesc ce fu scos pre limba țării și vel-postelnicul îmbrăcă pe divan-efendi și pe vel-boer Dudescu cu blănile cele de rânduială și acesta îmbrăcă la rândul său pre toți oamenii cei împărătești, cum și pre oamenii lui schemni-agasî, pe unii cu blane, pe alții cu caftane, pre alții cu capoturi și pre alții cu binișuri de postav, pre fieștecare după cinstea sa.

Dupre acestea Mitropolitul, apoi arhiereii, episcopii și toți boerii sărutară mâna Domnului, însă boerii și haina cea împărătească. Deci ridicându-se Domnul și cu schemni-agasî din scaonele lor, merseră la spătărie și beură cahfea și apoi îmbrăcă Domnul pre caimacami cu caftane mulțumindu-le de slujbă.

Ca la toate asemenea împrejurări se arătară și grămăticii pentru orații, încărcați de bale și supunere, foșnind din hârtiile lor cele vechi pren buzunări. În față sta Macarie Cuful, spăsit, cu ochii scurși, clipind cu o dulceață nemăsurată. Îl urma Antonie Spadone, numai curi, pletos, unsuros, adulmecând onorurile viitoare, și el cu alese cuvinte sub limbă. Lazăr Scriba de Trapezunda, înalt, fălos, cu privirea departe, adulmecând râurile ce le cânta mereu, spuind cui îl asculta că el nu se leapădă de Petru, dar că stă drept la fiecare domnie ca să-și servească țara, își făcea loc printre Iacob Giacumi și Gheorghi Crisogon. Mai la spate, beat ca de obicei, Agafet Cuschiungachi mesteca afion să nu-l miroase noul Principe și să bată la ochi. Trandafil Lambru recită deci oda cea dintâi, glas doi, irmos: *Valul cel învăluit al mării...*

Adunări de înțelepți și de ritori eminenți cu dreptul încununați pre divinul erou, precum și victoria poporului pios, pre marele înțelept și pre Principele Daciei, pe care l-a încoronat puterea cea tare a dreptei Stăpânului. Acum într-adevăr s-a arătat locuitorilor ortodoxi și Daciei timpul virtuții, pierind descurajarea cea rea, toți se bucură cu plăcere nemărginită, căci raza cea dorită a înțelepților stăpânește peste vlahi.

Împărate al Împăraților, Fiu al lui Dumnezeu și Cuvinte, dă învingere Strălucitului nostru Domn, păzește-l pururea în favoare, mai presus de cei ce l-ar supăra, cel ce este fericirea săracilor și persecutorul nelegiuiților, că a venit să ne mântuiască de necazuri...

Macarie Cuful, simțind că începe o adevărată Olimpiadă a versului cel lingușitor, se aridică din locu-i și stăpânindu-și lacrimele ce iute îi curgeau de-a lungul obrazului cu orice prilej se avântă orbește în lupta cea poeticească:

Oda trei, irmos; glas doi. Câți ne-am izbăvit den cursele cele vechi. Câți suntem adoratori ai ființei cei în trei lumini: a Tatălui, a Fiului și-a puterii Mângâietorului, să ne veselim și să plesnim cu palmele, melodii împletind acestui Princepe, căci el este puterea scăpătaților lipsiți. Zare luminoasă s-a arătat nenorociților, mântuitor al săracilor, scăparea celor... i proci.

Și până spre seară, când se terminară strălucitele serbări, se svoni că pe la bariera Delea Veche intrase în Bucuresci și un messer de la Orient.

1962–1969

SFÂRȘIT

IANUS

PRELUDIU

SPECTACOL DE GALĂ

Motto:
Ajungă-i zilei răutatea ei.
Vechiul testament

Era o vreme împuțită, cum e în București în fiecare primăvară, adică zăduf, adică sta să plouă, în sfârșit ceva borșit, ceva juma-juma, nici cald, nici rece, unde mai pui praful, unde mai pui aerul îmbâcsit de motorină, unde femeile care te scot din sărite cu rochiile lor croite după moda de acum doi ani, pentru că mereu se ivea câte un decret, ceva, o decizie, cât să fie mai sus de genunchi jupa, câți la sută au voie să poarte barbă și de ce model, o aiureală; că nu mai aveau ministerele ce să facă decât să stea cu centimetrul la brâu și să măsoare... La asta se pricepeau și la televiziune; cum aruncau ochii pe la orele 21 și vedeau una mai cu boi, puneau mâna pe telefon și-l luau pe președintele Ti-Vi-ului (și, Doamne, câți am avut!): „Ce-i cu știoalfa aia, tovarășu'? Dumneata ce păzești pe-acolo? Ce, suntem la bordel, și-arată copanele ca la măcelărie? Ia să nu mă faci să-i spui eu cui știi dumneata, că te cureți..." Și micuțele cântărețe fără voie, *allumeusele* intrate în conștiința publică prin patul lui Sile Dinicu, se curățau, mititelele, că nu le lăsau ministresele...

Și cum spuneam: mâine, poimâine o să vie careva să ne spună și cum să stăm pe closet, dar asta încă ar fi bine, pentru că igiena statului pe scaun la umblătoare e cel puțin o prescripție medicală! Deci, noi, la patru ace, în costume negre de ciocli, cu cra-

vate argintii, cămăși albe și butoni de aur sau, cel mult, luați de la *Romarta* sau cu modele din alea scite și cu măști, făcute de tipele de la *Fondul Plastic,* întitirizați adică, în ținută de seară, urcam scările de marmură ale *Sălii de concerte.*

Mă uitam în jur: numai stofe unguorești, pentru că astea se găseau deocamdată, care mai apuca se îmbrăca cu metraj de la *Export,* refuzat, bineînțeles, și zicea bogdaproste, arătam, cât de cât, decent. Ne înghesuiam ca o turmă spre scările bine lustruite, nu fără o oarecare ordine, nu fără o repliere secretă, după grade. Aici, dacă nu erai atent la chestia asta, puteai s-o feștelești; Doamne ferește s-o iei înaintea altuia, care avea după ighemonicon drepturi mai mari, că el nu ți-o ierta! Îți zâmbea, zicea: *Nu face nimic,* dar când apuca, te ardea în soartă de nu te mai vedeai, așa că se recomanda să ții marginea, adică să te grăbești ca păstrăvul în susul apei, cu opintiri, cu salturi, dar discret, nu cu aerul că te grăbești, pentru că locurile erau stabilite precis pe invitație, se cuvenea numai să ai un aer puțin distrat, pentru că nici să faci o mutră de înmormântare nu era bine; nu, oricum, cel mai potrivit lucru era acea grabă cuviincioasă, care nu ar fi trebuit să deranjeze pe nimeni, necesar fiind numai să conțină în ea și o atenție bine strunită, un interes major, adică să sugerezi că veniseși aici, nu absent, nici de tot curios, ci cu un sentiment grav de îngrijorare neexagerată, dar oricum, îngrijorare...

Încă mă tamponam cu batista pe frunte ca să nu arăt asudat, sau că mă grăbeam, sau că întârziasem cumva; nu, pur și simplu aveam un gest reflex, salutam în dreapta și-n stânga *cu un zâmbet mijlociu,* cum ar fi scris Breban, deci nu rânjet, nu gură la urechi, să poată crede cineva că am venit să asist la *belirea bătrânilor* și că mă bucur de asta. Nu, în nici un caz nu eram atât de tâmpit ca să trădez un astfel de sentiment de bucurie, căci, la drept vorbind, la ora asta nici nu exista vreun motiv de veselie. Pe urmă, unde mai pui strategia: zâmbind în general, salutând larg pe toată lumea, nu riscam să uit pe careva, pentru că în societatea noastră multilateral dezvoltată, la toate trebuia să fii

atent: să dai onorul la superior, să nu-i calci pe dinainte și să ai grijă să nu pari, celor ce ar putea să creadă una ca asta, că ești un tip închipuit, și mai ales să neglijezi să arăți o politețe plină de rigori. Or, dacă nu aveai carnețele, te rădeai: când s-a născut tovarășu'; când s-a născut mămica lui tovarășu'; când s-a născut soția de la tovarășu'; când, copilașu' tovărășelului, dar sora lui cea mare? Și așa mai departe... Dar asta costa: flori, telegrame, complimente, înghițeai și dădeai pe guriță: *Ce bine arătați, dar doamna, minune!, a întinerit,* lingeai casmaua. Lui îi spuneai scurt: *Să trăiți!* Ei: *Sărut-mânușițele,* ca pe vremea burgheziei împuțite; pentru că, vedeți dumneavoastră, nu se mai purta la vremea noastră șapca și salopeta, trecusem la rochii de seară, la cocteiluri, la recepții, cutare, cutare, trebuia să ieșim și noi în lume mai în față, chit că eram o biată țară subdezvoltată...

Așadar, dam din cap în dreapta și-n stânga, evitasem *Bufetul,* plin-ochi de *Pepsi* și cafele, de icre și fripturi reci, de struguri și mandarine, toate la preț redus, nu ca pe timpuri, când erau gratuite, dar, oricum, trufandale, pentru că pe piață, în afară de ridichi de lună și roșii, nu găseai mai nimic, de, se dezvoltase comerțul și luasem o medalie pentru cel mai dezvoltat *Export.* Fetele de la tejghelele tivite cu fier eloxat, în costume de spital, *Albe ca zăpada,* scrobite, cu pantofi cu tocul înalt, frumoase cele mai multe, atente, cu o memorie a privirii ce te îngheța, făcându-ne, absente în aparență numai, inventarul și veghind ca să nu dea cafeaua în foc, că știam eu de unde erau, își făceau și ele serviciul pe post de chelnerițe... Cei sculați de cu noaptea prin hotelurile puse la dispoziție provincialilor, cam cu capul mare pentru că largile geamantane cărate cu *vagon-lits* ascundeau cel mai ades *Turț* și slănină, Băbeasca și alte bunătăți cumpărate de la Casele speciale nerămânând neconsumate, dragii de ei, acești amici vajnici, în mijlocul cărora pluteam pe largile scări de marmură de Rușchița, aveau niște mutre de înecați și stomacurile lor cereau răcoritoare și cafea, și ei nu se cruțau, sorbeau lacom cești după

cești în speranța că se vor trezi, în sfârșit, de-a binelea, până la începerea spectacolului de gală, atât de bine pregătit, repetat cu o zi înainte, plin de surprize îngrozitoare, cum aflasem noi din zvon public, pentru că în București, și în general în România, nici n-apuci să tragi una că s-aude la Satu-Mare...

Acum sentimentele noastre, ale celor invitați, nu mai aveau nimic din frica de altădată, nu mai eram covârșiți de spaima bestială de pe vremea lui I. V., a Mustăciosului, a căzăturii, când eram convocați la astfel de ceremonii și fiecare se simțea ca pe front, pentru că nu știai de unde cade bomba, și când cad bombe, legea războiului, o știm cu toții, o schijă te putea lovi și pe tine, și nu era vorba numai de tine, schija, ipotetica și infima armă, putea mai ales să-ți atingă un protector, un sus-pus care ședea din când în când cu palma lui binecuvântată deasupra capului tău; or, ca să-ți pierzi în vremurile astea un protector era egal cu a te sinucide... Dar să nu mă îndepărtez de ideea de la început; aveam deci cu toții un sentiment ciudat de relaxare, de curiozitate bine cenzurată, o curiozitate malignă, în forme benigne însă, chipul nostru nu mai trăda frica, cum spuneam, dar nici satisfacția. Totul vorbea despre asta, murmurul general de pe scări nu avea gravitatea de altădată, surda spaimă neexprimată, nu acel ecou funebru al unor nopți uitate, chemate pe atunci poetic ca într-un roman polițist de Chandler, *„Nopțile din iunie“*, adică nopțile demascărilor, ale aruncării la gunoi a vrăjmașilor, a fraților de suferință numai pentru că așa o cerea *Organizația,* nopți ale Sfântului Bartolomeu, care pregătiseră aruncarea sub un tramvai a poetului Labiș, ori procesul compozitorului Andricu, adus cu poliția în sala *Facultății de drept,* ce ironie, ca să mărturisească că a spionat și că a fraternizat cu angloamericanii, nopți care au făcut ca poetul Voiculescu să fie vârât într-un sac și bătut până la inconștientă cu vergile, ca pe vremea Inchiziției, după care bineînțeles că toți trei au devenit clasici și slăviți cum se cuvine... Dar acum totul era îmblânzit, aproape duios, toată lumea putea să scuipe pe bătrâni,

dar nu chiar în față; ci își făcuseră spășiti autocritica și trecuseră în pensie, în pensii mari, rămăseseră în vilele lor și meditau la vremurile glorioase când puteau să vâre pe cine voiau la pușcărie numai cu un cuvânt. Ce vremuri, ce vremuri minunate, când Chișinevschi îi chema la șase de dimineață pe toți redactorii-șefi privindu-i ca Frankenstein când făcuse iar ochi, sculat din mormânt, și strigându-le: – Căcaților! Derbedeilor! Vă bag la Canal, acolo o să vă lăsați oasele... Și ei, căcații, cu adevărat niște căcați, se uitau la el și voiau să ghicească cu o secundă mai devreme unde se greșise. Era chemat un secretar și acela sosea cu presa zilei plină de sublinieri roșii de cerneală ca sângele:

– Uite ce scrie aici...

Apărea o lozincă zguduitoare: „Jos comuniștii!“ Sau: „Jos guvernul!“ Și căcații se topeau pe ei de frică: dacă corectura a greșit în noaptea aceea și un mizerabil de tipograf a inversat rândurile și dandanaua ieșise la suprafață?

Pe urmă, acela, Ioșka, cum îi spuneau intimii, izbucnea într-un râs de dement și-i întreba:

– V-ați speriat?

Și le arăta că luase din 16 rânduri exact cuvintele care-i trebuiau, unul de la cap, altul de la mijloc, altul de la coadă, și gata lozinca reacționară! Așa trebuiau ei, căcații, să fie de vigilenți, așa trebuiau ei să citească foaia pe care le-o încredințase Ioșka, s-o treiere, s-o vadă și pe dedesubt, ca și când ar fi fost scrisă cu cerneală simpatică...

Ce vremuri, ce vremuri, visau bătrânii care urcau agale scările *Sălii de concerte,* pe atunci era disciplină, nu sufla nimeni în front, toată lumea cu ochii la *Șef,* nu tu anecdote, nu tu o vorbă în doi peri, cât era românul de-al dracului! Acuma atmosfera era căldicică, cum ar fi în aprilie după o ploaie bună. Știam că trebuia să ni se comunice ceva important, dar asta nu ne mai îngrijora, nu se făcea decât o repetiție *post festum,* evident că era vorba doar de o reparație, de o reabilitare și încă de ceva, de o înfierare publică a cuiva, a câtorva persoane care aveau să

fie aduse în fața noastră, nu în lanțuri cum fusese adus compozitorul acela în aula unde studenții învățau *Dreptul civil,* nu, ele, aceste câteva persoane, aveau să se prezinte în costume, nu de ocnaș, ci în civil, și să povestească creștinește cum au făcut, ca la spovedanie, ca să fie de paradigmă pentru toți, de-acum și-n vecii vecilor.

Deci, cu acest sentiment nostalgic de relaxare, urcam treptele gălbui ca lămâia sau albe sau nu mai știu cum erau ale *Sălii de concerte,* amintindu-ne de vechi seri de jazz cu Armstrong, de spectacolele lui *Royal Shakespeare Company* în care briaseră Paul Scofield, Julie Christie și alții... O să vă întrebați, ei, bine, cum de se putuseră întâmpla toate acestea? Uite că minunea se produsese: se lărgise gaura! Care gaură? o să faceți ca proștii. Gaura!... Fiecare societate are o gaură pe care ies idei, amnistiați și alte chestii, când și cum se poate, ce să vă mai explic funcțiunea găurii în societatea noastră? Oricum, trebuie precizat că e foarte bine să fii atent la gaură; dacă toate vânt favorabil la pupă, te prefaci că-ți plac lucrurile subțiri, și Sartre pe deasupra, că nu-ți iei ochii de pe gazetele franțuzești și ești voiajat, că ai rude bine situate la New-York și în alte capitale europene, fără exagerări însă, pentru că dacă gaura se strâmtează e nevoie să uiți de toate astea și să o dai pe Materialism și Empiriocriticism. Fără asta ești pierdut, mort, distrus. Așadar, dacă sunt turiști în oraș, dacă se dau filme americane pe piață, iar la televiziune se țin mai puține conferințe înseamnă că gaura e largă; cum încep băieții cu sfaturile agricole și cu articole lungi la ziare, traduci instantaneu; s-a-ngustat gaura! Atunci vine vremea amintirilor din război, a fraternității cu toate popoarele, a îmbrățișării cu naționalitățile conlocuitoare și a pupării pe gură între bărbați, ca în romanele rusești, a lacrimilor de frățietate, ceva plin de peltea și de generozitate, până la viitoarea lărgire a găurii, când pot să reapară cinismul, whisky-ul și libertatea avorturilor, altă viață!

Așadar, urcam scările imperiale ale *Sălii de concerte,* năpădite de aromele de *Galbenă de Odobești,* de cafea proaspătă, a-ntâia, nu din aceea stoarsă de cofeină și vândută în magazinele armenești la același preț, fără nici o tărie, mai mult o iluzie de cafea, înghesuindu-mă între atâtea costume abia călcate, mirosind încă a stofă prăjită pe la genunchi în graba mare, a urină veche ițită în prohaburi, a colonie ieftină de bărbierit, spirtul acela vomitat în sticle prost sigilate și aruncat în obraz ca să dispară de fapt izul iute al trupurilor în care alcoolul făcea ravagii nocturne. În sfârșit, ajunsesem la intrarea propriu-zisă a *Sălii de concerte,* în cofetul ăla cu brizbrizuri de ipsos și catifea albastră, marină, cu neon și balustrade și cu patru colivii aurite ca niște cuiburi de rândunică, absorbite parcă de plafonul care aducea cu pântecele balenei lui *Iona,* sală care adăpostea, după cum se știa, manifestări culturale și adunări obștești importante, cântându-se adică Beethoven sau macabrul cântec al filmului *Love Story,* cântecul cancerului, de către vreo guristă adusă din cine știe ce colț de lume, care punea microfonul la gură și lăcrima în el cu ce mai avea în bojoci, și noi dădeam din palme și ni se părea că am intrat în rândul lumii, dar ea, ștoalfa occidentală sau adusă cu trenul de Bratislava, nu mai avea demult box-office, era ruinată, aici se mai cârpea cu câte un vagon de salam de Sibiu ca să nu-i ia valută, idee economică de mare prestigiu, ca să aibă nevestele mandarinilor și copilașii lor, mai ales, ce cheltui la Paris sau la Londra, zvonuri răutăcioase, de fapt vorbe aruncate în vânt la *Katanga* sau în alte locuri, unde totul se batjocorește și nu se bagă în seamă efortul general de redresare în toate sectoarele țării și ideea, în mare parte consimțită, de egalitate și echitate socială. Ce-i drept, la cele peste o sută și ceva de Mercedesuri, Volgi și Pobede din față nu mă uitasem, sau mai bine zis mă făcusem că nu le văd. Erau mașini solide, frumoase, joase, cu suspensie și cu perdele clasa întâia, să nu-i zguduie pe adjuncții de la Banca Agricolă sau de la Cultură sau de la Industria ușoară, că pe urmă gândeau mai greu,

se indispuneau, nu mai aveau ideile geniale cu care ne-au pricopsit atâta vreme. Soseau, silențioase ca niște pești de apă dulce, cu botul lor de nichel, aducând cu mopșii. Din ele coborau oameni importanți, bine bărbieriți, cu aerul acela solemn și înțepenit al cuierelor de casă mare, cu o morgă sangvinică, devenită clasică de-acum. Erau și mai tineri și mai bătrâni, la fel de gravi, cu același mers tipic de demnitari, mersul irepetabil al reușitei sociale, care parcă imprimă aerului din jur o distrucție instantanee; generali, preoți cu mitre aurite și brâuri roșii, punctuali și cu o indiferență cinematografică pe chip, de fapt gata să asculte cu o curiozitate lacomă cele spuse cu o zi înainte în cerc intim și acum se dădeau la lei, adică se vindeau vulgului, nouă, vârfulețelor administrative, cum zicea Mihai Pooopescu, niște adevăruri ce trebuiau răspândite tacit în mase. Veniseră și corespondenții străini, erau și ei, numai aparate și fițe, încărcați ca niște dromadere cu blițuri și magnetofoane, gâfâind pe trepte, alergând spre locul unde se aflau telexurile, făcând recunoașteri sumare în clădirea care arăta ca o bomboană fondantă, gata să comunice uluitoare vești; în jur, totul bâzâia: telefoane, casetofoane, circuite interne, circuite externe, ți-era mai mare dragul, să tot fii ziarist! La intrare mă salutasem cu *băieții,* care mă știau ca pe un cal breaz: nu măturaseră ei podelele cu mine, jos, la subsol, nu-mi rupseseră ei coastele tandru cu picioarele, înjurându-mă de mamă și de alte rude apropiate, nu-mi scoseseră ei dinții și nu-mi puseseră la coaie niște elemente electrice de ți-era milă să le mânuiești, aduse cu mari sacrificii din cine știe ce locuri distinse ale lumii, unde nu se mai bătea cu parul, cu ghioaga, cu palma... Le-am făcut cu mâna, eram amici, complici, știam unii despre alții totul, cum arătam în pielea goală, câte cicatrice aveam pe spinare și așa mai departe... Ei greșiseră puțin, executând ordinele, eu eram reabilitat, în rândul lumii, mi se ceruseră scuze, primisem casă și salariu, ba chiar pașaport, eram un om liber, ce conta trecutul, marile erori atribuite Mustăciosului de la care împrumutasem

totul: vânzarea de frate, denunțul necesar și dormitul liniștit după ce-ți vârai nevasta sau sora la pârnaie! Norocul meu fusese în ziua aceea că era cald și că nu mai stătusem la coadă la garderobă, evitasem și treaba cu băutul unui *Pepsi Cola*, strașnica băutură imperialistă din care unii se pricopsiseră combătând-o, băutură cu care tot tineretul de aiurea se droga și făcea războaie în Coreea și pe alte meridiane, cum scria bardul național A. Toma, cu fiu-său la un loc. Noroc că o reabilitasem noi, găsind-o gustoasă și comandând o fabrică, de-ai dracului, la Constanța, o repusesem în valoare, pentru că așa se întâmplă cu toate adevărurile: au două fețe fiecare, numai să ai tăria să le susții pe amândouă, la vremea lor, și fără riscuri prea mari; sau, și mai bine, cum spunea un nebun pe șleau: „Domnule, totul cu voie de la poliție! Altfel mierlim!“ Cum vă povesteam, nu băusem *Pepsi Cola*, așa că mă încadrasem într-un program minimal de securitate personală și înaintam în mijlocul acelei mulțimi, nu triste, nu îngrijorate, dar nici de tot vesele. Ce-i drept, nu mai erau timpurile când nu puteai să tragi un pârt că se și interpreta la sânge. Acum era altfel pentru noi, cei ce făcusem *Universitatea*, ne înjuram amicalmente cu foștii noștri paznici, ne trăgeam de nasturi, de chietoare, ne spuneam bancuri politice sau curate pornografii. Ei, cei care ar fi putut în timpurile glorioase ale lui I. V. să ne care la *Facultate* când voiau, se mai spălaseră, nu mai purtau *griul* acela mortal și pantofi deschisi, tip; știau câteva limbi străine, era o plăcere să ai de-a face cu ei; nu mai ascultau ca ciobanii prin cârciumi, lăsați pe spate și bând rom de cinci lei, un rom și o cafea mică, pentru că atât li se aloca de client; nu, acum aveau aparate perfecționate, mici, discrete, bijuterii; nu alta, nici nu simțeai când îți luau pulsul. Te ascultau ca doctorii buni, de la distanță, cu ajutorul unor ochelari sau cu pile minuscule; îți creau adică sentimentul dostoevskian al nesiguranței totale; dacă acasă te puteai aștepta ca ouăle din tigaie să fie în fond niște microfoane japoneze de ultimul tip și deci să-ți iei măsurile de rigoare și să discuți cu

nevasta sau cu amicii despre ikebana, pe stradă, dacă erai uituc, puteai să-ți dai drumul la gură, și ei, acești băieți, să te asculte ca pe un radio cu tranzistori; dar ăsta e progresul, înaintăm în toate domeniile, oricum, nu despre tehnica ascultării era vorba, era mai degrabă vorba că ei, băieții, nu se mai puteau întinde la cașcaval, nu mai puteau adică să ți se bage în suflet, oricând și oriunde, li se tăiase macaroana, asta era, și li se tăiase pentru că noi de-aia fusesem aduși aici, pentru a afla cu toții că macaroana băieților fusese tăiată odată pentru totdeauna. De fapt, marele defect al acestor tipi era că ei credeau că toată lumea, neavând ce face, conspiră, dar noi nu conspiram, și nu aveam de gând să conspirăm, pentru că nu aveam de ce. Ne săturasem numai de *ciocuri,* de frățietate, de îmbrățișări, de integrări și cooperări; voiam adică să trăim pe barba noastră, rău, prost, mizerabil, dar să nu mai cânte cocoșul altora pe gardul nostru, ori asta trebuia susținut; destul cu studiul în colectiv, cu darea în vânt după marii noștri amici, care numai de asta se țineau: să ne învețe cum să băgăm ața în ac, cum să te culci cu femeia ta fără să jignești morala și mai ales cum să-l iubești pe cel care după ce te fute, te mai și pune să-i cânți la mandolină...

Acum așteptam spectacolul de gală. Reușisem să-mi găsesc locul, privind scena imensă și goală, ca pustiul Arizona, pe care se afla numai o masă lungă pentru prezidiu, în fața căreia fuseseră așezate, ca de obicei, flori albe în ghivece de Stat, toate abia aduse din sere, sugerând puritatea celor ce aveam să auzim. Niscai radioficatori ciupeau microfoanele cu unghia ca să asculte ecoul sălii, iar dincolo de perdeaua rece a aerului condiționat se deslușea vag o rumoare stinsă, emoționată, supravegheată și ea. Locurile se completaseră rapid, nu exista scaun gol, nu se întâmpla ca la alte banale ședințe în care se citeau cifre de plan și soseau *mandarinii* provinciali cu rapoartele lor stereotipe, scrise de către secretari mediocri, fără strălucire, cu acea obediență și rutină din care nu ieșeam, texte fără surprize, fără ecou, simple pomelnice de cifre festive, fictive; nu, acum era

vorba despre sânge și conștiință, despre ceva gingaș și dureros. De fapt, mulțimea aceea din jur era cuprinsă de o febră secretă, de o nerăbdare abia stăpânită. Mulți se făceau că citesc ziarele de dimineață, le răsfoiau absent sau căutau numai știrile sportive, ori anunțurile de la *Vânzări-cumpărări*, în care căutau chilipiruri, adică mobilă stil la preț derizoriu, tablouri vândute la strâmtoare, semnate de maeștri cunoscuți sau, pur și simplu, câte o garsonieră în cartiere retrase, pentru vreo amică. Mi-am adulmecat vecinii cu coada ochiului; cunoscuții îmi făceau semne cu mâna, le răspundeam, pe urmă am dat să intru în vorbă cu cel din față, un guler alb, imaculat, un doctor reputat, care avusese moșii și-acum conducea un departament, după ce linsese funduri sus-puse și peste zece ani era Președinte al Academiei, cunoscut pentru faptul că-și lansase peste graniță cel puțin un pluton de amici ce uitaseră să se întoarcă în țară, dar asta nu conta pentru că știa să ofere ediții rare unde trebuia, să sărute mâna cucoanelor într-o societate unde gestul părea o mare extravaganță, să se insinueze la telefon devreme de tot, să întrebe candid, dând astfel consultații, cum stăteau femeile cele mai ilustre cu scaunul zilnic, și ce culoare avea și ce mâncaseră, și ce ar trebui să mănânce, și cât să stea culcate pe partea ficatului, și pe urmă iar, alte telefoane, la onomastice, cu imense buchete de flori de la Codlea și cu acea literatură jalnică și slugoasă a cărților de vizită care face atâta bine și aduce atâtea dobânzi manifestate prin aprobări de călătorii în Franța, decorații și instalări în prezidii, chestiuni de-ale noastre, curente, ca să zic așa... Știa să zâmbească, era fermecător, spunea cele mai nostime anecdote, le scria pe hârtiuțe confidențiale ca să nu le uite poanta, le spunea cu șarm, întreținea, într-un cuvânt, buna dispoziție prin anticamere a secretarelor și secretarilor care, și ei, primeau cravate și pixuri, cartușe de *Kent* și ceasornice elvețiene sub formă de breloc, aduse cu sacul de pe unde pleca, pentru a i se ușura audiențe intempestive în care-și distrugea dușmanii între două glume. Își vârâse adversarii în

pușcării, le trimisese comisii necruțătoare în anchete ce constatau cu o regularitate îngrijorătoare mari neglijențe în serviciu. Părea drastic, cinstit, un om dintr-o bucată, funcționa pe post de asanator, dar asta nu-l împiedica să ia mită cu ajutorul unei surori de caritate care-i era și amantă și mijlocitor, într-o locuință particulară unde se strângeau tablouri de Petrașcu, bijuterii sau metraje, câte zece mii de lei, în pachete vârâte în plicuri ce aveau aerul că sosesc de la cine știe ce ministere cu indicații secrete, totul făcut cu o precizie demnă de invidiat. Ceafa și obrazul lui, ras până la sânge, răspândeau un parfum discret de After Shave, hainele gri din stofă englezească erau impecabil croite la un croitor renumit și favorizau silueta unui bărbat trecut de 60 de ani, pe care nu-i arăta. Privindu-l, mă gândeam că secretul supraviețuirii prin revoluții a atâtor lichele rămase în istorie era elementar: mult umor, să știi să tragi cu o pușcă duminica dimineața pe un câmp, la iepuri, dar nu să omori fazanul șefului; cu o vorbă piparată, cu un compliment bine găsit, nu adresat direct, ci lateral, cum se trage din mers, splina *mandarinilor* se drena pe loc, cui nu-i făcea plăcere să-i spui că arată ca un domn de 30 de ani, ba dacă avansai că vânaseși cu regele Carol al II-lea care trăgea mai prost ca interlocutorul tău, era și mai bine. Trebuia să știi să aștepți, să sugi burta, să nu te lauzi cu fapte personale, nu, dacă stăteai bine și te gândeai, tu, cel în cauză, erai un imbecil, ideile geniale le avea însoțitorul tău, niște idei irefutabile, ce spun eu irefutabile?, geniale, domnule, fie că era vorba despre comercializarea pe scară națională a castraveților murați, fie că ar fi trebuit avansat ceva și în materie de industrie casnică, de pildă, cum să pui toarta la țucalele produse pe bandă: pe stânga sau pe dreapta? Zicea mandarinul că e mai bine pe stânga, trebuia să exclami, exact, este cel mai potrivit lucru, uite, de pildă mie, unul, nu mi-ar fi trecut una ca asta prin cap! Dacă nu uitai nici zilele de naștere ale verișorilor, nepoților și bunicilor celui pe care-l însoțeai, erai om, dar nu așa, după calendarul oficial; nu, domnule, trebuia

să fii atent și la calendarul ortodox, să nu scapi cumva vreun sfânt creștin, păi ce, era joacă? Dacă exista o mătușă Eudoxia în familie și nu aflaseși din vreme că exista o zi a Sfântului Eudoxiu erai pierdut, dar câți astfel de sfinți obscuri nu existau și câte mătuși ce trăiau prin atenanse, ținute precum câinii fără rasă prin periferiile curților în care intrai după ce te anunțai cu interfonul de la poartă, numai că vedeți și ele, aceste mătuși obscure contau, se iveau la praznice, la parastase, la ceremoniile dese și oculte din familii și o telegramă trimisă la timp conta enorm, pentru că ele, bunele femei, puteau să întrebe tam-nisam pe draibării din familiile mari: „Dar simpaticul ăla de doctor care m-a îngrijit anul trecut de trânji, ce mai face? Ce om atent, ce domn, se vede că a fost bine educat, nu ca tineretul nostru din zilele de azi, care nu mai știe ce este aceea maniera"... și așa mai departe. Unul dintre acești oameni ce reușiseră în viață, un bine cunoscut poet de curte, făcuse carieră plimbând pe un bulevard principal copilul unui cunoscut înalt funcționar, dar știți, fără jenă: la prânz și seara, ca o veritabilă bonă, era și el lângă doctorul în cauză, se împrietenisera spontan pentru că serveau la aceleași case, mi-aduc aminte cum debutase în viață, purta bască precum zidarii, afișa un fel de uniformă de proletar în curs de recalificare, vorbea tare și mânca mult, cerea două fripturi de la început dacă-l invitai la masă, pentru că, mărturisea cu candoare, a trăit prost la țară între ai lui, numai cu mămăligă și apă, cu cartofi reci și carne de oaie, și alea doar de Crăciun si de Paști. Muncise pentru cariera lui ani de zile, delaționa cu plăcere, practica toate astea ca pe un sport benign, sub surâsul său exista o ticăloșie bine pusă în pagină, cel interesat se și amuza, era și adus la curent cu noutățile zilei, care cu cine trăia, ce mai scăpase la șprit și așa mai departe. Cum ziceam, acesta plimbase doi ani copilul unui *mandarin*. Făcea ca rața, ca pelicanul, ca un mops turbat, băiețelul din cărucior zbiera că vrea lapte, el, gata cu suzeta, gata cu trulu-lu, cu măcăitul, cu păpușa, cu olița, îl ștergea la cur pe prințul moștenitor cu

hârtie igienică chinezească pregătită din timp, mirosea caca și avea aerul că e încântat, copilașul divin mâncase flori, așa de frumos parfum emitea. Și uite așa, timpul trecuse, copilul intrase pe mâna bonelor și el căpătase o vilă cu 9 camere, cu bazin în curte și chiar un scăunel bine retribuit. Dar mai bine să rezumăm: deci, înveselirea partenerului, cederea focului la mistreț, a pupa mânușița, a face pe prostul, a declara că ești cel mai tâmpit subaltern, deși ai câteodată și inițiative pe care le oferi cu generozitate celor pe care-i servești, fără nici un fel de pretenție, retrăgându-te în cel mai cumplit anonimat, scriind discursuri cu cât mai multe citate din clasici pentru cine trebuie și după aceea recenzii în revistele timpului, declarând, sub proprie semnătură, că gândirea economică românească a făcut cu ocazia aceasta un salt calitativ important, iată condițiile reușitei sociale în vremurile noastre de avânt și muncă voluntară. Priveam rândul de cefe bine aliniate din fața mea: numai personalități, domnule! Iată-l pe istețul planificator care ne-a dus de râpă cu aparatura lui electronică importată din America, pentru că aparatele de peste ocean funcționau ireproșabil, numai economia, nu; iată-l pe ministrul acela care vorbea prin intermediari cu cei aflați în holul ministerului său și-și nota într-un calendar audiențele, încurcând atât de rău treburile pe acolo, încât în șase luni căpătase o însărcinare și mai înaltă, pentru că la noi așa este: ești retrogradat în sus! Mai la stânga se afla un amabil interlocutor care mă saluta cu deferență de câte ori mă vedea, el purta semnătura unei idei geniale, cum sunt toate ideile în societatea noastră, și anume: desecarea lacurilor și înființarea unor ogoare noi pe funduri. Adică de ce să nu punem noi porumb acolo unde carnea creștea de la Dumnezeu cu milioanele de tone? De ce să nu semănăm porumb în mlaștini?... La ce e bun porumbul? La hrănirea porcilor! Deci vom avea carne căcălău! Foarte bine, dar și așa aveam carne și încă pește viu! Asta nu conta! Conta că noi făceam un lucru care avea să revoluționeze economia națională, vom înmulți cantitatea de

porumb, semănând milioane de hectare cu păpușoi, ca în cunoscuta anecdotă: – Ai auzit? – Ce? – Facem cărămizi din căcat! – Și cu cărămizile ce facem? – Le exportăm la bulgari, de unde luăm parfum de trandafiri – Și cu parfumul ce facem? – îl exportăm la ruși – Și rușii ce ne dau? – Ne dau căcat pentru cărămizi. Că mai fuseseră câte unii care amendaseră aceste năstrușnicii, nu conta! Ce-i ăla echilibru ecologic, ce-i aia climat, ce-i aia utilitatea unor mătci în care revărsările Dunării să aibă loc, nu să inunde județele din jur, cum avea să se întâmple peste câțiva ani, nu conta decât ideea nouă de a seca lacurile și de a pune porumb pe fundul bălților, a rămâne fără pește pentru a putea hrăni porcii și așa mai departe. Aceeași minte măreață emisese ideea de a se intra cu tractoarele în Deltă la defrișarea stufului, pentru a procura hârtia necesară poeților și scriitorilor, contribuind astfel la revoluția culturală cu umilele sale puteri, dar alungând păsările și producând pagube de miliarde... Minunații bărbați stăteau măreți în fotolii și eu îi priveam cu un fel de curiozitate bolnavă, erau cei ce cumpărau cu frenezie mașini-unelte de sute de mii de dolari și le aduceau în țară și le lăsau în curțile uzinelor pentru că întâi trebuiau să existe mașinile și pe urmă se făceau halele ce trebuiau să le adăpostească! Gândire mare, domnule! Alergau de colo, colo, băteau continentele, se întorceau încântați, cumpărau Albertine pentru tipărit, adevărate minuni ale tehnicii, dar se scumpeau la tărâțe și nu mai aduceau și instructori care să arate nenorociților de tipografi cum să le pună în funcțiune, și ei, acești umili muncitori obișnuiți cu vechile rable ale lui Stelian Popescu sau Pamfil Șeicaru, însfăcau ciocanele și le porneau ca la stână și uite că mergeau, nu cum trebuie, dar se mișcau, scoteau gemete, se defectau repede și înțelepții bărbați iar se suiau în trenuri și în avioane și fugeau să mai achiziționeze câte ceva, pentru că de la drumurile astea se mai alegeau și ei cu o mașinuță acolo, un depozit de mărci pe la cine știe ce bancă elvețiană, mută ca mormântul, pentru zile, Doamne ferește, negre,

că niciodată nu știi ce-aduce ceasul! Ele, aceste cefe asudate, pline de negi, de circumvoluțiuni de grăsime, ca valurile mării, ele gândeau pentru noi și la trei luni se scumpea brânza! Lucru fatal, dacă ne gândim, într-o revoluție economică, fapt caracteristic într-o societare în plină dezvoltare.

Dar gândurile mele fură curmate de apariția prezidiului și spectacolul de gală începu, lent, ceremonios, în sunetul discret al aparatelor de filmat, în șoaptele și tășturile celor ce nu voiau să piardă nici un cuvânt din cele ce se auzeau. Deocamdată, cineva citea un raport. De fapt, era vorba despre niște reabilitări *post mortem*. Lista celor dispăruți nu era lungă, era în schimb tragică. Mortii purtaseră nume ilustre, îi știam pe toți, copiii îi învățau acum la școală, cu biografii și operă, deveniseră busturi prin aule. Pe unii dintre ei îi apucasem încă vii, fotografiile lor uriașe dominaseră piețele publice și chipurile surâzătoare fuseseră purtate pe pancarte de-a lungul bulevardelor la sărbătorile mari ale națiunii, între ucigașii lor, și ei în fotografii și pancarte, surâzători, și ei plini de încredere în viață și în viitorul strălucit care ne aștepta pe toți. Plutisem și eu în mulțimea aceea care umbla în pas egal spre o uriașă piață dominată de statuia lui I. V., opera sculptorului Dumitru Demu, care arăta cu dreapta drumul omenirii spre bunăstare, statuie ce fusese tăiată cu fierăstrăul electric într-o noapte și cărată la gunoi, dar discret, nu cum făcuseră ungurii, care sunt mai apucați, cu trotil, cu contrarevoluție și pușcoace! Nu, la noi, ca totdeauna, se lucrase cu mănuși, cu discreția și bunul simț ce ne caracterizează: să nu pută, domnule, să nu jenăm pe marii noștri aliați. Așadar, îi văzusem vii la tribune, salutând mulțimea ce plutea ca un val legănător printre sutele de drapele de mătase care foșneau ca un lan de porumb la primul vânt al toamnei, și cum mai cântau muzicile, fanfarele, și cum se striga în cor, cu adorație, și cum mai dansau echipele de dansuri naționale și trupele sindicate ce făceau *cazaciokul* pe vine, din mers, și pe urmă veneau gimnaștii și unde pui dumneata

piramidele și fetele alea frumoase numai în maiouri, sculărețe și bine alcătuite, trecând prin cercuri și fluturând flamuri în însoritele zile ale parăzilor! Totdeauna, în astfel de zile, mă simțeam ca într-un Bizanț fictiv, printre prapuri și cântece grecești grave, și mă pierdeam cu un fel de voluptate în beția acelor mase ce repetaseră frumosul lor entuziasm cu instructori, zile întregi, în același loc, pentru ca nu cumva, măi tovarășe, să se supere cine știam noi, că unul a ieșit mai în față sau că vreo dactilografă bătrână, cătrănită și ostenită de câte dispoziții bătuse la mașină, a dormit pe ea tocmai în fața tribunei principale. Megafoanele uriașe emiteau fioros marșuri de victorie și beția comună îmi lăsa un gust amar. De trei ori pe an ieșeam la defilare și eu socoteam, minte de cretin, cam cât costau aceste plăceri colective și îmi spuneam că mai bine, cu banii ăștia, am fi cumpărat ceva care să țină, și iar se scumpea brânza și economia națională prospera în salturi spectaculoase, după cum se putea citi în ziarele timpului ce anunțau îndeplinirea cincinalelor!

Lectura lungului raport, plin de chichițe juridice și de evocări respectuoase, fără aprecieri grave la adresa celor ce greșiseră, pentru că adevărul mai fusese îndulcit oleacă; de la o zi la alta, se spunea că se exagerase într-adevăr, se ascultase adică orbește de directive nesăbuite, și ele iscate din spiritul de imitație atât de fatal într-o situație limită, dintr-un export condamnabil de revoluție. Parcă ce, nu știam cu toții că la francezi fusese la fel? Era nevoie de câteva capete ce trebuiau să cadă? Era! Atunci? Genialul conducător parcă nu-și trimisese în fața plutonului de execuție pe cei mai devotați amici și aceștia muriseră strigându-i numele cu adorație, că-i trimisese? Ce era mai prost în chestia asta era faptul că nu te puteai obișnui decât destul de greu cu succesiunea de adevăruri: când greșise revoluția și când avusese ea dreptate? Era aproape insuportabil să accepți pe rând ceea ce ai detestat, dar asta era piesa: cei mai buni căzuseră sub gloanțe și strigaseră: Trăiască Corifeul,

trăiască părintele popoarelor și, într-un astfel de climat, erorile se luaseră ca pojarul! Eroarea victimei rămâne peste vremuri în credința tâmpită a *fair-play*-ului călăului, parcă e un făcut! Oameni puși la zid și necrezându-și ochilor și urechilor că tocmai lor li se putea întâmpla una ca asta și tot sperând că totul nu este decât o farsă pentru încercarea puterii morale și că gloanțele veritabile nu puteau să fie decât niște cartușe cu lemn în capăt și că după jucarea farsei aveau să sosească demnitățile, răsplata, decorațiile. De fapt, dascălul omenirii curățase totul în jur din motive binecuvântate: mai întâi că nu încăpeau mai multe săbii într-o teacă și pe urmă că se visa un despot absolut, dorind să reabiliteze ideea de putere care se cam scofâlcise; movile de morți, pentru că moartea face lux, cadavrul în genere trebuie să fie de calitate, să reprezinte ceva, altfel semnificația finalului nu mai avea adâncime, pentru că în tehnica rimei intra neapărat și absurditatea: cu cât cad victime mai nevinovate, cu atât crimele sunt mai perfecte și călirea fierului este mai plină de sens. Oricărei doctrine îi sunt necesare cadavrele, sfinții, mausoleele, reabilitările, altfel ce s-ar mai face poeții, muzicienii și sculptorii? Pe cine ar mai lăuda ei, pe cine ar mai cânta, ce statui am mai avea noi în piețele publice? Acuma raportorul arunca totul mai ales pe muierea aia cu părul retezat à la Mary Pickford, fanatica care ne asurzea la radio cu gura ei ca un spărgător de nuci, clătinând din pletele scurte și băgând la bașcă sute de mii de nevinovați, ridicându-i din așternuturi, strămutându-i și ducându-i în Bărăgan, ori la drăguțul de Canal. Ca una ce împărțise patul și ideile cu Mustăciosul, trebuia să-i repete și gesturile majore, totul fusese necesar pentru a trezi conștiința noastră ce ațipise în mijlocul marasmului burghez, moștenit. Din clipa apariției sale pe scena politică, totul deveni posibil: lucrări faraonice, crearea unui corp obligatoriu de delatori (pentru că și asta-i o castă necesară oricărei societăți, cum e apa de băut), inventarea proceselor pe bandă, cu martori de profesie, ori voluntari, cuprinși de o dragoste incomensurabilă

față de adevăr și justiție, și așa mai departe... Ea ne adusese consilierii care ne învățau cum să ne tundem munții de păduri cu ajutorul societăților mixte și cum să tragem din pământ tot petrolul dându-l de pomană, cum să plătim de zece ori datoriile de război, ea inventase ultimele lagăre în care deținuții fuseseră distruși sistematic cu mămăligă cu ciment și alte distracții frumoase, cum ar fi ruperea boașelor de către câini dresați, cu aruncarea de la etaj, chestiile alea pe care le vedeam la cinema și spuneam că sunt numai ficțiune, dar, în sfârșit, totul se încheiase, începusem să ne obișnuim cu croitoria de lux a morții, cum spunea careva, și începuseră scuzele și reabilitările. Întâi îl căraseră din mausoleu pe Corifeu, nu cu tam-tam, peste noapte, statuile gloriosului generalissim dispăruseră din sud-estul european, bronzul topit, soclurile de marmură aruncate în anonimatul pavajelor, și în locul siluetelor lui agresive rămăsese un gol nostalgic, numai că spiritul său, cum aveam să constatăm mai târziu, nu murise deloc, el sta cuibărit în sufletele bătrânilor și se ivea în câte vreo ședință, în vreo cuvântare rostită cu spume la gură.

Cu toată discreția ținută la scoaterea cadavrului îmbălsămat din vitrina lui asiată, care făcuse multă rumoare în lume, noi nu trebuia să ne amestecăm, sunau dispozițiile, fiecare cu morții lui! În chestia asta treaba e delicată, lucrurile nu se fac otova, trebuie să ții seama de împrejurări, de situații, de cutare, de cutare, ehei, câte neplăceri poți avea dacă scoți prea devreme un cadavru în oraș! El, acest cadavru, trebuie fezandat, pus în valoare la vreme și mai ales cu un câștig, cât de cât, pentru că nimeni nu moare degeaba și la întâmplare. Din fiecare picătură de sânge se poate scoate câte ceva, asta măcar trebuia învățat din toată tevatura cu războaie, cu lagăre, cu persecuții rasiale; să dobândești un avantaj moral dintr-un hoit! Pentru că altfel de considerație capeți atunci când arunci în balanță un număr mai mare de cadavre decât alții. Poți să deschizi gura până la urechi, poți să te bați cu pumnii în piept ca evreii cu

Auschwitz-urile lor și în cele din urmă poți, la rândul tău, să faci să curgă sângele altora în valuri, în numele morților tăi, al martirilor tăi, al schilozilor tăi! La toate astea nu-ți dă dreptul decât cantitatea de răposați pe care ai depus-o în seiful mondial al sângelui, care transformă acest capital în teritorii, în mine de uraniu exploatate pe gratis, în anexări de teritorii și dictaturi și chiar în export de specialiști, în jafuri cu acte în regulă. Nouă, dacă te gândeai bine, ni se trăsese de la localitatea aia climaterică, Yalta, de la escrocii ăia mari, care, cu armatele lor, cu soldații lor și cu pușlamalele lor de generali, plus capitalul, plus reaua credință, plus tradiția lor de a jăcmăni țările mici, împărțiseră lumea în două, ca pe o vită. Eu pe cei patru mari, cum li se zicea în gazete, i-aș fi dezgropat și le-aș fi făcut ceva pe cap, i-as fi aruncat la porci, să-i mănânce, dacă va mai fi rămas ceva din hoiturile lor împuțite. Ăla cu trabucul lui, cu mutra lui de băutor de whisky, pictorul, cel ce promitea numai lacrimi și sânge concetățenilor lui, ticăiosul gras ca un buldog, hrănit numai cu carne proaspătă, el și paraliticul cu mutră de ghicitoare în cărți, cel ce sta în cărucior și mai lăsa să-i scape printre dinți vorbele alea frumoase despre libertatea lumii și despre principiile diriguitoare ale Națiunilor Unite și alte iordane de adormit copiii, pentru că pe Mustăcios îl iert, el era, orice ai vrea să spui, o persoană, el profita, el bătea cu pumnul în masă și vidanjorii ăia cu ștaif, cu *Magna Charta Libertatum* și cu *Constituția Americii* în spate, acceptau orice, pentru că le era frică de călăul tandru care-și ucisese și fiul, dându-l pe tavă lui Hitler. Pungașilor, după ce mierliseră în paturile lor, li se făcuseră funeralii naționale, se trăsese adică cu tunul de 21 de ori, după care îi înfundaseră în mausolee ca pe niște conserve de rang mare ce erau, iar noi beleam p...! Morți, răniți, lagăre, tifos, amputări, denunțuri, spioni și Curți marțiale, totul sub pulpana impotenților ăstora! Stăteam la cozi, vedeam filme tâmpite și trebuia să-i și aplaudăm! Ei luaseră cele mai cretine măsuri militare și cei din jur le și decretaseră ca geniale. Corifeul

le știa pe toate, dădea sfaturi pentru gospodine și ne învăța ortografia, se fotografia cu copii în brațe și-și otrăvea colaboratorii. Îi făcuseră, până să crape, biografii date cu Sidol, luând-o din copilărie și până la Căderea Berlinului, era atât de mare că îl visam și noaptea: frumos, rumeor, înțelept ca Socrate, înalt, mai ales înalt, dominând ruinele Războiului al doilea mondial și sufletele noastre care tremurau de frică. După încheierea păcii îi pusese cu botul pe labe pe foștii aliați; nu mișca unul, de la Arhanghelsk până la Londra, toți făcuseră în pantaloni, cu toată ambiția lor. Degeaba se rățoiau miniștrii, pederaștii ăia plini de discursuri și de amante masculine. Dacă i-ar fi trăsnit bătrânului prin cap pe atunci, le lua Europa de sub nas, numai să se fi înfoiat el nițel la ei, așa, să se fi sborșit în mustăți și gata cu băncile lor, cu casele lor de toleranță, cu bisericile lor, cu curvele lor cu tot! America? Pe America o durea undeva de soarta Europei! Nu decretase unul, de mult, că spiritul european murise și că asistam la declinul Occidentului? Și, ce, nu era așa? L-au lăsat întâi pe sifiliticul de Hitler să-și facă de cap cu măcelarii lui, cu saluturile lor ca la casa de nebuni: *Heil!* și cu palma dată peste umăr. Trăgeai un pârț, strigai: *Heil!* Te duceai cu dama undeva, la un loc mai discret: *Heil!* Puneai un număr: *Heil!* Și până la urmă ce-au făcut? I-a vârât nebunul pe franțuzi în mare, la Dunkerque, i-a isprăvit pe rahații lor de generali, cu linia lor *Maginot* cu tot, cu trădători cu tot, cu Laval și cu Moș Bodrângă de Pétain, care era să moară și el la zid, unde-l mai pui pe nenorocitul de Mussolini, calamitatea aia de dictator, că dacă e vorba să fii dictator, fă-o, domnule, ca lumea, nu te opri la mijloc, strigă, omoară, bagă-n pământ, să te țină minte lumea ca pe Genghis-Han! Uite, în privința asta, pe Mustăcios îl admir, a lăsat ceva în urma lui, văduve cu toptanul, ambuscați, buni de balamuc, nu s-a jucat, a lichidat în dreapta și-n stânga, începând cu cei mai devotați, ca să nu aibă vorbe... Pe când ăsta? Macaronarul ce-a făcut? Știți cum a murit... Cu cracii în sus, lângă Clara Petacci, mai mare râsul!

Cel puțin Paranoicul de la Berlin a avut morgă, a băut otravă ca o coafeză sau s-a împușcat și pe urmă ciracii l-au ars cu benzină, ca să nu mai găsească aliații ceva să pună la Muzeu, în afara unei danturi false! Nu, Adolf nu s-a încurcat, nu a fost operetistic, un ratat precum copia lui italiană. Nici vorbă, nici cu ăilalți nu mi-era rușine. Coarde mari, democrate, vorbeau despre măreția omului și și-au vândut până și oasele morților din timpul Primului război mondial pentru ca să facă zahăr din ele, ce parcă nu știți! Toți cei căzuți în câmpia Flandrei, vorba cântecului, sau ce mai rămăsese din ei, niște femure vândute la kilogram și băgate în fabricile de sfeclă, ăștia da, oameni, și-ar fi vândut și propriile cadavre, numai bani să iasă! Dar să n-o iau razna: întâi l-au scos, deci, pe Mustăcios din mausoleu, i-au dărâmat statuile și au început să-l toarne opiniei publice. C-a făcut, c-a dres, că trăia cu copile de 13 ani, că avea trei sosii, de nu știai care-i Corifeul și care dublura, că i-a mierlit pe alde Kirov, pe alde Lenin chiar, listă lungă, ți se făcea părul măciucă, și încă s-au oprit la timp, pentru că altfel cine știe ce mai ieșea la iveală. Pe urmă, uite că și-ai noștri au dat-o pe bune, au început să ridice fustița: ascultam acum un raport cuminte, gospodăresc: cât ni se furase în petrol și uraniu, cum scriau ei în acte aiurea și cum se făceau ei că plătesc, marii noștri aliați, și cum plătisem noi de 50 de ori mai mult, ca să ne învățăm minte, și cum achitam și cum strigam „Trăiască poporul frățesc!", cu drapele și cu articole de fond, cu cântece de-alea frumoase pe vine și cu dansatori în șalvari, cu cizme, și câte și mai câte! Păi unde să fi fost oamenii ăia puternici care să zică: *Nu!* Așteptaseră și ei să se lărgească gaura, și gaura se lărgise! O clipă și pe-acolo țâșnise *ăl bătrân,* care fusese radiat la o conferință, subtil, științific, fără mare tămbălău, lucru curat, un canceraș, și gata, totul se sfârșise frumos, cu colegii și garda de onoare la cap, pentru că orice curaj pe lumea asta se plătește, parcă cine nu știe? Întâi trăseseră în el cu gloanțe, voiau să-i plătească pentru eroarea lor de a nu fi mizat pe Anica, fata aia bătrână

de 50 de ani, cu părul retezat, care nu știuse să fie mai fină, mai pliabilă, și părintele omenirii îl alesese pe *ăl bătrân,* care știa să spună glume deocheate, să bea și era și de-al locului.

Dar acum venise *Reformatorul,* îl vedeam, se afla în prezidiu, el ne transmitea la toți acel curaj nebun de a sta drepți, în picioare, și de a spune *Nu!,* când nimeni nu mai îndrăznise să spună *Nu!* Tot coșmarul nostru vechi, cu conducte care aruncau petrolul nostru de 15 ani incontinuu, undeva, într-un neant geografic, cu munții rași, goliți de uraniu, cu furtul de climă și cu furtul de teritorii, cu luatul cu japca, cu marșuri ale prieteniei indestructibile, totul se sfârșise. *Reformatorul* era acolo, răspândind un aer rece printre veteranii care nu avuseseră curajul să zică la timp: *Nu!* sau nu putuseră să spună: *Nu!*; albi toți, palizi, ascultând, ca și când n-ar fi cunoscut-o, incredibila poveste a jupuirii, uriașa istorie a furtului secolului. O tăcere grea, plină de atenție, luase locul acelui zumzet de început. Nu mai respira nimeni. Lojile ca niște cuiburi de rândunică, de sus, de sub uriașul pântec de beton al *Sălii de concerte,* se goliseră, corespondenții străini fuseseră poftiți discret afară, ceea ce urmase era o chestiune care ne privea numai pe noi, ei aveau să afle sau să deducă ce s-a întâmplat aici după comunicatul final care, de obicei, ca orice comunicat final, era destul de ezoteric. Raportul principal avea peste 6 000 de pagini, cuprinzând observațiile comisiilor de verificare, dar nouă nu ni se citea decât un rezumat, un digest, ceva scurt, precis, dar nu mai puțin înspăimântător. Și-atunci îmi adusei aminte de imnurile pionierești în care marii bărbați învinuiți acum de atâtea lucruri mârșave erau cântați în versuri de către poeții timpului, ca alde Maria Bănuș și Deșliu, de mascarada cu drapelele și cu panouri purtate în spate și de uralele, sincere sau nu, ale mulțimii fanatizate, de discursurile auzite de atâtea ori, de cuvintele late, de profesiunile de credință la care asistasem și, la urma urmelor, biata mea bună-credință, pentru că și eu mă bătusem în piețele publice cu fasciștii, cu scursurile alea jegoase de dreapta care urlau în numele Regelui, al Națiunii

și al Credinței în Dumnezeu, Atoateștiitorul, în timp ce omorau și te puneau la zid și îți dădeau la cap; așa cum mă bătusem și cu pleava cealaltă, zisă intelectuală, care umbla cu alte cuvinte lustruite în gură: Democrație, Dreptate, Pământ țăranilor! Să faci ceva pe toate! Un pederast care purta ciorapi de mătase și fugea la Bădăcin când era mai groasă, trecuse, ani de-a rândul, drept cel mai mare om politic român! Căcat! Un moș cu țăcălie albă, fiul statuii din Piața Universității, altă fantoșă căzută, al doilea lider democrat, mare om de stat, ca să nu mai vorbim de-al treilea țucălar, un socialist pe puncte, unul bun numai pentru Congrese, iată ce produsese războiul! Acum toată lupta politică mi se părea o mascaradă fără egal. Se trăsese cu gloanțe, mai muriseră, rațional, la noi se murea rațional, nu ca în alte părți unde sângele curge gârlă; nu, noi avem tehnica de-a mierli cât mai puțini pentru a putea spune că suntem în rândul lumii, dar când e, la o adică, poporul se duce acasă, termină la vreme, nu lasă multe cadavre pe caldarâm. Pe urmă vine altă echipă și așa mai departe. Putem în felul acesta să încropim o istorie, cu personalități, cu biografii, cu relatări senzaționale din detențiune, cu vorbe mari și toate chestiile alea frumoase din care trăiesc învățătorii și directorii de case de cultură. Într-un cuvânt, toate astea intrau sigur în capitolul erorile revoluției, așa că se lăsa cu pensii, se plăteau anii de detențiune gratuită, se acordau dispense, se socoteau ca perioade de muncă toate zilele de caft și de tăiat sare, totul se repara, era într-adevăr o minune! Generali batjocoriți și scuipați numai pentru că-și iubiseră țara și ascultaseră de ordinele superiorilor, târâți prin beciuri și puși să lingă cizmele foștilor soldați de ordonanță, niște țigani borâți, primeau acum sume fantastice pentru ce înduraseră și eu nu știam sigur dacă banii puteau să acopere toată acea rușine, toată acea umilință și degradare morală ce nu se mai putea șterge cu nimic. Pensii strălucite și vile, amante tinere și mașini de lux, conferințe și aplauze cuvioase ca pentru niște reabilitați, locuri de onoare în loji la spectacole, căcălău de decorații și parăzi, drapele și cununi de laur după ce ai tras din greu la scoaterea

hârdăului și-ai desfundat tunurile pușcăriilor, în timp ce nevestele își vindeau totul din casă și erau transformate în prostituate de lux! Asta pentru cei ce scăpaseră, pentru că cei mai mulți mierliseră și văduvele benchetuiau cu peștii lor tineri și cu fiii lor, trimiși în compensație la studii la Oxford și Cambridge și se pișau pe țară și pe viitorul ei, pentru că de fapt asta visaseră: să ajungă undeva în străinătate, să pape tot, să ia LSD și să o facă pe *hippy*, că așa se purta... Poate că între urmașii ăstora sau între supraviețuitori mai existau și oameni cinstiți, dar borhotul era prea mare ca să mai poți crede în ceva, în cuvinte lustruite și în regrete eterne. Acum se citeau detaliile, cum îl achitaseră pe unul dintre *Întemeietori,* o porcărie, la trei ani după moartea Tătucăi, incredibil, și noi care eram gata să aruncăm toate zoaiele pe el, dar vinovatul era altul, era *Bătrânul* moldovean, cel cu surâsul dulce și cu o sănătate echilibrată a chipului, Batiușca al nostru drag care tăiase conductele și le spusese Pa și Pusi la amici și lumea îl adorase pentru că avusese, în sfârșit, curaj când îi venise bine și-i dusese pe țârcovnici cu preșul și îi făcuse să plece de aici cu tancurile lor, cu sfaturile lor mai rele decât tancurile, cu șiretenia și brutalitatea lor, cu imbecilitatea lor, cu acea obscuritate fatală pe care o împrăștiau pe unde treceau. Îl vegheasem și eu pe bătrân la capul catafalcului și dusesem împreună cu alții o coroană la Mausoleu, pentru că întâi ne făcusem Mausoleu și grădinițe de copii, asta era specialitatea noastră: copii cu buchete de flori la aniversări și un Pantheon de marmură cu flacără veșnică.

Raportul arăta precis cum se strânseseră probele împotriva unuia dintre întemeietori, cum unii, slabi de înger, fuseseră trimiși să învețe unde trebuia tehnica înscenării de procese perfecte, fără fisuri în depoziții și așa mai departe: Hârtii, mărturii mincinoase, o ură sistematică, diabolică, pentru că nu oricine poate să bage în pământ pe un nevinovat, și încă cu acte în regulă, cu respectarea legalității la care noi ținem cel mai mult, ca la ochii din cap, cum se spunea de atâtea ori în ocazii festive.

Martorii tocmiți apărură și ei mai târziu în sală și povestiră spășiți cum li se puseseră în gură acuzațiile irefutabile, cum stătea *Bătrânul* la telefon și aștepta mărturiile complete ale celuilalt, ale rivalului potențial, care i-ar fi luat tronul, cum îl amenința el pe șeful anchetator, ofițer de carieră și ditamai ministru, incapabil să scoată untul dintr-un acuzat încăpățânat ce nu voia să recunoască faptul de nimic că trădase ideea, idealul. Raportul înainta ca un buldozer într-un strat de guano, dacă aș fi avut la mine o sticlă de rachiu de 80 de grade aș fi tras o dușcă, pentru că există adevăruri insuportabile. Aceeași sală, același cofet albastru de catifea și cuiburile de rândunică de sub plafonul ca o burtă de balenă, sub care răsunau replicile actorilor lui *Royal Shakespeare Company:*

„Azi iarna vrajbei noastre-n mândră vară
Schimbată este de-al tău soare, York,
Iar norii de deasupra casei noastre
În sânu-adânc al mării-s îngropați.
Azi lauri încunună-a noastre frunți,
Iar armele sfărâmate-s, azi, trofee.
Azi strigătul de teamă-i chiot vesel
Și marșul morții azi e pas de dans...“

Gulerul impecabil, alb ca adevărul, puțin asudat, se întoarse spre mine. O față răvășită, excitată de cele ce auzea. Gura lui de colportor corupt, gura șefului de departament care scria pe rapoartele ce-i solicitau un loc în spital: „nu“, moșierul ce se descurcase lingând fundurile, trecând prin Revoluție cu același dispreț pentru cei umili, pe post de mare specialist, îmi șopti:

– Îl vezi pe ăla?

Îmi arătă o ceafă grasă, în trei trepte, ca racheta Saturn, în costum închis, cu spete mari de taur comunal în călduri.

– Îl văd, rostii fascinat.

– El i-a făcut felul. A intrat în celulă, l-a ocolit ce l-a ocolit pe Pătrășcanu și, pentru că nu avea curaj, victima i-a strigat

exasperată: „Termină odată, domnule, că te bag în pizda mă-tii! Fă-ți datoria și nu mă mai scoate din sărite!" Drept care, onorabilul nu i-a putut zbura creierii decât după două săptămâni de pândă reciprocă, victima nedormind nici o clipă și supraveghindu-și călăul necruțător până când oboseala l-a doborât, în sfârșit.

Povestea cu o beatitudine ciudată pentru urechile mele toate acestea, pentru că el asistase și ieri la această mascaradă a mărturisirii, dar, vezi Doamne, asta li se întâmpla LOR, adică nouă, el era din afara chestiunii, deși avea grad mare în administrație; pe el, murdăria auzită de două ori nu-l atingea. Totul spus cu aceleași cuvinte negre, un greu și murdar torent de vorbe, cum sunt unele dintre ele și în care încape toată ordura umană, aceleași cuvinte înălțătoare cu care se fac poezii și se alcătuiesc proclamații care rămân în adevărata istorie, cuvinte cu care se adorm copiii, seara, cuvinte de iubire, șoptite sub lună sau pe câmpul de luptă, bete de avânt și de dragoste, cuvinte ce te fac nebun de durere sau care te împing la moarte într-o beție fără știre, cuvinte îngrozitoare conținând adevărurile cele mai crunte, cuvinte ce ies din propriul lor jeg la suprafața conștiinței, cuvinte de regret sau ale mărturisirii, cuvinte ca niște câini jigăriți, dând din coadă; cuvinte puțind, asudând de oroare. Ele se suprapuneau cu altele care veneau din memoria mea uitucă, ciudat de fidelă în aceste clipe, cuvinte de mai de mult, ieșite din gura unui actor îmbrăcat în costum elisabethan:

„Tristețea strică somnul și odihna
Din noapte face zi și din zi, noapte.
N-au alte glorii, prinții, decât faima
Deșertăciunii; cinste în afară
Acoperind tortura dinăuntru.
Adesea doar închipuirea-i prețul
Atâtor chinuri ce cuprind o lume
Iar titlurile, de un nume simplu
Doar zarva faimei le deosebește..."

– De unde știi? l-am întrebat pe cel din fața mea, deși cunoșteam răspunsul.

– Ieri a spus tot, acum face numai rezumatul. Toți pereții celulei erau plini de sânge, creierii victimei zburaseră pe zid. Îl vezi ce prosper e, cum arată?

Uciderea lui Clarance se suprapunea pe scena vie la care asistam, pe aceeași scenă a *Sălii de concerte,* fără, insuportabilele acum, flori albe, se mișcau ucigașii ducelui șoptind:

„– *Îl vom ucide-n timp ce doarme?*

– *Nu, căci va spune c-am fost lași, când se va trezi...*

– *Când se va trezi? Ei, prostule, nu se va trezi decât în ziua Judecății de apoi.*

– *Tocmai, și va spune că l-am omorât în somn...*"

Raportul povestea cu amănunte totul, stabilea detalii pline de semnificații, voia să spună că executanții nu aveau nici o pricină ca să-l ucidă pe bărbatul acela al cărui portret îl purtasem cu toții în piețele publice, fost ministru, ironie, al justiției...

„– *Și conștiința unde ți-e?* întrebau actorii din memoria mea.

– *În punga ducelui de Gloster...*

– *Strașnic, când și-o deschide punga să ne plătească, zboară și conștiința...*"

Trebuia să aflu mai multe, să-mi astâmpăr foamea de adevăr, care mă persecuta ca un junghi. Îl interogai pe cel din fața mea:

– Să nu-mi spui că mai este în funcție, văd că poartă o uniformă...

– Cum să nu? E colonel, leafă mare, păzește o arhivă, a binemeritat. Nu a făcut decât să execute ordinele...

De altfel, ni se atrăsese atenția, de la primele rânduri citite ale raportului, să nu avem pretenții: vinovații nu mai puteau fi pedepsiți pentru că intraseră în termenul de prescriere de 20 de ani și nu mai erau pasibili de nici un fel de condamnare. Ei, toți ucigașii, se aflau printre noi și ascultau ca și noi romanul faptelor lor. Memoria mea se încărca de monologul rostit de Paul Scofield:

„Ați fost aleși din turmă să ucideți
Nevinovatul? Care mi-este crima?
Și care e temeiul ce-o vădește?
Ce juriu făr' de milă-a dat verdictul
În fața unui jude ne-mpăcat?
Cine-a rostit sentința morții mele,
Mai înainte de-a fi judecat?"

Tăcerea încremenită a *Sălii de concerte* îmi umplea urechile și inima de un haos tulbure. Auzeam *Imnul bucuriei* dintr-*a Noua,* acele voci suprafirești, îmi repetam în gând fraze întregi, știute pe dinafară. „*Unde există un Cezar trebuie să fie și un Brutus*". Greșise și divinul Napoleon, care umbla cu tunul în față și cu Codul civil în spate ca să elibereze spiritul european de tiranie, dar nu ducea și el în posteritate un cadavru în spate, un mort frumos și tânăr? Ce să mai înșiruim aici toate istoriile știute, târfele astea pline de erori, de cuvântări și de sânge, cărțile de căpătâi, pe care elevii erau siliți să le învețe pe dinafară. De mici îi învățasem să delaționeze, să-și pârască părinții, frații, colegii și iubitele, și asta în numele înaltului principiu al apărării celei mai înaintate morale din lume!

Am privit fața *Reformatorului,* o față albă, înghețată, plină de frig. El îi silise să vină aici și să povestească toate fărădelegile, fără nici o reticență, pentru că adevărul devenise insuportabil și trebuia mărturisit cu orice preț. Peste câțiva ani acest om, tânăr pe atunci, albise, acum era numai obosit și încă voia să învingă mizeria din sufletele unor colaboratori care așteptau ca niște heruvimi negri în spatele său ca să-l doboare, pentru că Mustăciosul murise demult, dar spiritul lui supraviețuia în mințile lor. Întâi, Corifeul fusese reabilitat, acolo, de către mareșalii plini de cizme și avioane supersonice, care-și vedeau amenințate privilegiile de a ucide fără nici o responsabilitate, acei politicieni de cabinet, visându-se măreți și intransigenți ca marii șefi de guverne din alte vremuri, dar nereușind decât să

scoată tragelapi pe gura lor condusă de minți bicisnice. De departe sunaseră primele avertismente:

– Hei, atenție, de ce distrugeți voi reputația marelui om de stat care a condus omenirea pe un drum plin de glorie? Unde vreți voi s-ajungeți? E drept, l-am scos noi din mormânt și l-am ars, dar el a fost mare, el a câștigat Războiul al doilea mondial cu geniul său, chit că acest geniu a fost plătit cu 33 de milioane de morți, numai partea erorii sale, că de celelalte milioane de morți răspundeau alții. Destul cu reconsiderările, cu distrugerea prestigiului Corifeului! Și iată, aici în sală, erau destui care se visau în locul mareșalisimului! Cum ar mai fi comandat ei execuțiile în continuare, cum s-ar mai fi îmbătat încă la fumegarea pumnalului abia ieșit din trupurile victimelor! Peste un timp, *Reformatorul* însuși trebuise să repare eroarea săvârșită asupra unui nenorocit de poet din Constanța, el ca Șef de Stat trebuise să dea ordine, să frece ridichea unui subaltern zelos care, cu complicitatea unui funcționar de la Cenzură, întocmiseră un Proces care semăna leit cu cele de pe timpul Corifeului. Nu, spiritul negru al acestuia nu putuse fi înmormântat odată cu trupului, el trăia liber printre noi, încă cerea sânge și hoituri, se ascundea încă în dosare secrete care erau îngropate și așteptau să fie puse pe mesele tribunalelor sumare...

Acum, pe podium se înșirau martorii mincinoși, da, pe unii îi aduseseră ca să mai coloreze jalnicul spectacol. Erau cărunți, împovărați de ani, cu începuturi de calviție deasupra frunților de gorile, ridați, vorbind ca să fie auziți cât mai puțin, cu toate că microfoanele nu iertau nici un cuvânt din spovedaniile lor murdare. Regretau cu toții tragicele întâmplări, dar invocau ordinele primite și puterea mortului din Mausoleul din Parcul Libertății, la capătul căruia ardea o flacără veșnică. Ei, martorii și executanții crimelor, nu făcuseră decât să se supună și zăcuseră în această minciună de peste 20 de ani. Acum vorbeau tandru despre cei uciși, ca despre niște prieteni, desigur, faptele erau adevărate, dar ireparabile. Unul dintre ei, fostul ministru

de interne din acea vreme, deținea un post mic, era director de tipografie sau cam așa ceva, mai avea *Mercedes* la scară ca orice mandarin, pentru că serviciile sunt servicii și erorile erori, vila din Jianu încărcată cu mobilă dată cu inventar, cu grădini oculte și piscină. Ca și ceilalți care-l urmară, nu mărturiseau vreo remușcare, vreun gând că ar vrea să se sinucidă, nici măcar nu intenționau să se retragă din posturile mai umile pe care le dețineau. Micuțul personaj, ghebos, cocoșat de atâtea răspunderi câte îi reveneau, omul sub ordinele căruia sutele de mii de nevinovați ispășiseră la Canal vini imaginare, vorbea lent, aţos, gospodărește, despre toate infernalele lui fapte. Părea modest, rău îmbrăcat, nu știa ce să facă cu mâinile, bâiguia, își cerea scuze pentru imensele prostii pe care le făcuse și, uluitor, nimeni nu-l huidui, cum ar fi fost firesc, nimeni nu-l interpelă, ascultam cu toții ca la o povestire banală, polițistă, oarecare. Se gârbovea pe măsură ce relatarea lui teribilă înainta și avea ceva umil ce cerea mila publică, mai târziu aveam să-l revăd reabilitat, în costum negru, pe la aeroporturi la primirile oficiale, cu un aer, iar agresiv, de demnitar regăsit, cu acel obraz mâncat de vărsat, pe care se reîntipărise ura, drept, țeapăn, inflexibil, așteptându-și ziua, dar atunci, în spectacolul de gală, în ziua călduroasă, plină de o tragică tăcere, la retragerea de pe imensa scenă a *Sălii de concerte* obținuse, ca un actor ratat ce era, aplauze. Sigur, fusese numai un reflex de ședință, parcă tot auzind mereu rapoarte ești deprins să subliniezi meritul celui ce a spus ceea ce avea de spus, cu aprobări mecanice, iute curmate de un șușotit unanim, venit din ultimele rânduri, de sus, ale sălii, aplauze oarecum firești, dar atât de nepotrivite, ca un fluierat în biserică, și nimeni nu înțelesese că, de fapt, tocmai aceste bătăi din palme nejustificate subliniau în mod tragic eroarea permanentă în care ne aflam! Slab, umil ca un câine care a primit multe picioare în tuhăs, sinistrul personaj părăsi scena fluturând din pantalonii lui largi și groși ca ai unui vânzător de ardei grași.

Pe urmă a fost invitat pe scenă al doilea executor al ordinelor, urmașul bicisnicului ce se așezase ușurat într-un fotoliu din față. Era un fel de țigan cu ochii roșii, înalt și agresiv, cu hainele bine călcate, cu un guler imaculat și o superbă cravată. Avea un mers sigur de călău profesionist, respira un curaj de fricos care o face pe-al dracului, pusese labele lui păroase pe micul pupitru de lemn și în timpul scurtului discurs lovea cu latul palmei muchiile tribunei improvizate și explica patetic că nu a greșit, el nu făcuse altceva decât să asculte orbește, era militar de carieră, avea datorii morale, jurase, să nu i se pună în cârcă nimic, se răstise spre larga masă a prezidiului...

Și atunci se întâmplase minunea. În fața unei asemenea insolențe, cineva îl întrebase, ridicându-se în picioare, dacă regretă ceva?

Un moment de tăcere, o tăcere grea ca un bolovan uriaș, care ne strivise timpanele. Pe urmă veni răspunsul:

– Nimic. Regret numai că ofițerii mei au lucrat atât de prost, încât au putut să-mi lase impresia că victimele au dreptate. Nu este nimic adevărat din toate aceste învinuiri. Numai ei au lucrat prost, și atât...

Adică nu schingiuiseră destul, adică nu smulseseră și alte mărturii false... Acest cinism grandios te băga în răcori, cu astfel de oameni în rândurile tale ajungeai departe, putea să tremure toată lumea de frica ta, că prea era căcăcioasă, și nu cunoștea astfel de fanatism total. Era, într-adevăr, un spectacol de gală, ceva în stare să te facă să borăști pe lumea asta, să dai foc la toate bibliotecile și să nu te apuci de aici înainte cât vei trăi decât de violuri; cel puțin popii, cu religia lor, nu promit decât lumea viitoare, dar ăștia, băieții care credeau atât de profund într-o singură idee și te luau cu fericirea personală derivată din fericirea tuturor, pe care ei, vezi bine, ți-o asigurau în felul lor dezvoltat de a fi, ei, acești băieți de zahăr care-ți trimeteau călăul cu pistolul pe la spate ca să-ți zboare creierii, ei erau niște martiri, niște victime ale unei erori pe care nu o mai înțelegeau...

Pe chipul *Reformatorului* se așternuse o poleială de staniol. Strângea fălcile ca să nu spună ceva, să nu rostească o condamnare definitivă a ticălosului care peste câteva zile avea să se așeze liniștit la cozi, să cumpere cartofi ca orice civil, să se salute cu amicii și să continue să fie liniștit, cu conștiința curată, ca și când meseria lui nu ceruse un liber arbitru, o sonerie gata să te avertizeze când ești îndemnat să săvârșești o crimă pe care o accepți sau nu, pe care o săvârșești sau nu, fără a arunca vina pe alții...

Scena era goală. De data asta nu mai aplaudă nimeni. Sus, la tribună, mai urcară câțiva, dar nu mai aveau aplombul aceluia, micile lor povestioare erau lipsite de măreție. Un alt *Întemeietor* fusese lichidat cu o rangă în cap, procedeu de abator, cam măcelăresc. Pur și simplu, îl doborâseră ca pe o vită pentru singura vină că avea o vechime mai mare acolo unde *Bătrânul* nu suporta înaintași! Măcar dulcele moldovean nu avea năravuri ca Racoski, care înainte de a-și ucide adversarii li se pișa în gură. Nu, ce-i drept, era elegant: punea pe unul cu ranga și gata! Pe mama celui de la Oradea o lichidase și mai spectaculos, pentru că nu avea astâmpăr și scria mereu memorii peste memorii, cerând reabilitarea fiului, o vârâseră într-un sac și o aruncaseră, după ce o sugrumaseră, în Someș. Pur și simplu:

„*Un sângeros tiran, un ucigaș*
Născut în sânge, investit prin sânge,
El s-a-nălțat de alții sprijinit
Și i-a ucis pe cei ce i-au dat sprijin...“ sunau acele voci, pe aceeași scenă, într-o seară, când, sus, sub plafon, se stinseseră lampadarele grele și se născuse lumina mirifică a teatrului.

Puțin după ora trei, ieșirăm cu toții tăcuți, în holurile de marmură ale *Sălii de concerte,* pășind îngândurați pe scări. Pe frontispiciul ei aș fi putut citi cuvintele înscrise altădată pe *Roata Puterii: Regrabe, Regus, Regnavi: Sum, sine regas...* Ciudat, pe chipurile zguduite de o oroare mută, putui citi și o ciudată satisfacție ce nu putea fi numită. Doborâtă era numai fiica

Bătrânului, aflată și ea în mulțimea care cobora ca din Infern scările galbene de Rușchița. Era îmbrăcată toată în negru, ca o văduvă sau ca o fiică iubitoare care cerea să fie iertată memoria tatălui, sprijinită de brațul soțului, încă aflată sub povara celor spuse de martori.

În jurul acestei persoane de care tremurase ani de zile întreaga țară se făcuse un vid monstruos, ca o groapă, și mi se părea că peste orașul nostru, intrat în descompunerea verii, pluteau cadavrele acelea și ele, aceste cadavre, împuțeau aerul cu un miros pestilențial, dar nu era mirosul pestilențial al cadavrelor, cât era înspăimântătorul miros al crimelor. Și auzeam loviturile de ciocan ale sculptorilor tocmiți să ridice statuia ucigașului. Un oraș din provincie îi purta numele și nu mai înțelegeam nimic: cum puteau să coexiste asemenea fapte laolaltă: omoruri fără nici un sens sau cu un sens îngrozitor, împotriva rațiunii – cu posteritatea năclăită de sânge nevinovat și de elogii exprimate prin socluri și numiri faste de așezăminte omenești?

Lungile mașini negre, silențioase ca dricurile de lux, își cărau iluștrii posesori, rapid, după o tehnică bine strunită, ingurgitând, de pe peroanele joase, personajele dramei la care asistasem. Treceau pe lângă mine rapid, în cuștile lor de cristal, incasabile, chipuri preocupate sau numai mâhnite, obrazuri încălzite de căldura de afară, de vipiile amiezei bucureștene care feștelise totul în jur. Simțeam nevoia să umblu mult pe jos, prin locuri necunoscute, să mă spăl bine, să-mi frec trupul cu o perie aspră, să las să cadă peste mine tone de apă curată și rece, care să mă facă să tremur de frig. Nu eram înspăimântat, nu-mi era nici măcar greață. Mergeam mecanic printre vehicule, răspundeam scurt la saluturile unor necunoscuți pentru mine, niște oameni care aveau în această amiază fețe de neidentificat, ca și cum țestele lor ar fi fost acoperite cu ciorapi fini de mătase, ca în filmele cu gangsteri ale anilor '36. Mă miram că mai aud glasul copiilor, jucându-se în scuaruri, și că mai existau băieți și fete, trecând pe lângă mine, ținându-se de mână. Frumoși

în trista zi de vară bucureșteană erau numai trandafirii, nemaipomeniții trandafiri de pe un bulevard care ducea spre lacuri. Mecanic, mă îndreptam spre imensa piață a defilărilor și parcă la sfârșitul ei zării, în aura amiezii pline de soare, statuia Corifeului, cu brațul lui îndreptat spre viitor, arătându-ne drumul, cu un gest de generalissim.

PARTEA ÎNTÂI

„LA UMBRA FETELOR ÎN FLOARE“

La trei zile după Spectacolul de gală, aflasem că rămășițele pământești ale lui Pătrășcanu fuseseră aduse discret, noaptea, în Mausoleu și că între victimă și călău ardea de-acum numai o flacără veșnică. Nu-i despărțea, pe el și pe ucigaș, decât eroarea, crima executată cu sânge rece. Moartea împăcase pe făptaș cu victima sa. Copiii aduceau coroane proaspete de flori la zile mari, grupuri reculese de femei și bărbați treceau în revistă, în mica rotondă, locul de repausare și priveau plăcile de marmură cu numele eroilor revoluției. Se regăsiseră, ca într-un mut colocviu, și muierea aceea tunsă à la Mary Pickford și vânătorul care alerga regimentele pe munți ca să-l păzească și murise penibil într-o pușcărie, și el trimis la bașcă de *ăl bătrân,* ca să nu-l mai încurce, după un proces la fel de bine pus în scenă. Măcar Ana o mierlise de cancer, mâncându-și unghiile de furie că fusese trasă în piept și că bietul Corifeu se lăsase înșelat atât de ușor de umorul moldoveanului, ce și el sfârșise putrezind de viu. Tristă istorie a ducilor, o, voi morminte și zădărnicii, o, glorie și urlete în piețele publice; o, deșertăciune a deșertăciunilor...

Afară era liniște, un parc uriaș arunca spre cerul impasibil rumoarea lui de zgomote de frunziș, tainic mișcat la vânt ca un plâns tăcut și etern. Peste orașul nostru ploua, năvăleau ninsori

și erupea după aceea primăvara. Numai acolo, sub cupola uriașă a monumentului funerar, ceva rămânea de neîmpăcat...

În seara când am citit reportajul depunerii rămășițelor celui ucis mișelește numai pentru că își iubise țara și nu voise să stea în patru labe, discursurile sobre și, la urma urmelor, neavenite, am deschis distrat o carte pe care o aveam la capătul patului, sub veioză. Am recitit o frază tipărită într-o pagină oarecare: „... Motorul psihologic al omului este frica, *metus*", notase Hobbes. Mi se pare că asta e fraza cu care ar trebui să încep relatarea mea, o poveste banală despre viața unui om din secolul nostru, al XX-lea, al atomului, al transplantului, al celor mai mari descoperiri științifice, al zborului în lună...

Întâi am zbârcit-o cu armata. Patria cerea mereu carne de tun și cum să nu-i dai carne de tun când aveai tineri de 20 de ani care făcuseră premilităria, aiureala aia cu băști și cu centiroane și cu *la stânga* și *la dreapta-mprejur!*, să-i bagi în aia mă-sii pe militarii ăștia și pe Majestatea Sa, fiul unui tată escroc care o întinsese cu Lupeasca lui cu tot într-un tren, pe la Timișoara, după o urmărire de sanchi, cu mitraliere la graniță, stând de zexe, pe burtă pe podeaua vagonului blindat, de parcă legionarii ăia care-i pândeau voiau să-i omoare de-adevăratelea, pe dracu, că doar Căpitanul lor stătuse ascuns în budoarul damei și o mai și făcea după aia pe antisemitul în piața publică, în sfârșit, acum își păpau banii prin Portugalia și-l lăsaseră pe ăla micu, pe Mihai, pe Papălapte, regișorul nostru bosumflat, buzat și caraghios, pe care-l luase Mareșalul cu *hai sictir!* și-l pusese la colțul lui, după care începuse un război drăgălaș cu rușii. Și să te ții exerciții antiaeriene, și unde începuseră și niște bombardamente de băgaseră americanii groaza în noi. Ne duceau în timpul liber la *Malmaison* să tragem cu pușca și să ne obișnuiască cu măștile de gaze, arătam ca niște cai de manej cu drăciile alea pe față, deși eram convinși că nimeni nu va folosi gazele în război, că nu erau proști să se curețe cu toții, dar cretinii ăia de majuri îi dădeau zor cu teoria și ne umpleau capul

de gânduri. Se duseseră dracului Vignola și Palladio, nu mai desenam cvartale de locuințe și piețe publice, fântâni arteziene, atrii cu patru coloane și capiteluri, cornișe și portice, frize și aiurelile alea din ordinul doric și corintic, astragalii și fusul coloanelor zăceau pe planșe și noi săpam adăposturi individuale și măști de pământ, învățam demontarea mitralierei *Maxim* și a puștii *Manlicher*, lupta la baionetă și alte rahaturi pe care nu dădeam doi bani. Războiul se face totdeauna altfel decât își închipuie militarii și râdeam la gândul ce festă le jucaseră nemții aliaților: mai cu amenințările, mai cu Münchenul, mai cu linia Maginot care căzuse ca o plăcintă, mai cu Dunquerque-ul din care pederaștii de francezi se aleseseră cu o spaimă pe viață și englezii cu o baie de nămol, iată-ne în fața unei povești cu întruniri de jobene mai întâi, cu ocuparea Austriei, a Cehoslovaciei și mai încoace a Poloniei, și jobenele dă-i cu protestele, dă-i cu notele scrise, doar-doar or scăpa de război, dar armele, odată făcute să latre, latră până te saturi și uite-așa tremurase Albionul vreo doi ani că dă istericul ăla cu nemții lui peste Canal, dar acela ce se gândise el: ia s-o iau eu mai bine spre Răsărit, că e mai pe uscat, credeau că muscalii or să-i primească cu piroști. Acuș și Mustăciosul a avut noroc, pentru că atât cât se credea el de genial tot nu prevăzuse că alde Hitler o să-i intre în ogradă, și-i intrase. Bătuse la ei ce bătuse, urmat de Mareșal, care profitase de chestiune ca să ne amestece și pe noi în bulionul european, și iată-ne beligeranți! Deocamdată, cum spuneam, făceam instrucție, ne lăsasem studiile. De altfel, ce știam noi despre război? Un capitol din *Pe frontul de Vest, nimic nou* al dezertorului Erich Maria Remarque, din care rezulta că bătaia aia cu gloanțe și cu gaze din '917 fusese un fel de operetă și ne închipuiam că așa o să fie și a doua ediție a războiului mondial, deși la Gara de Nord, când mă înfundam duminica prin bodegi cu câte o târfă, vedeam cum sunt descărcate trenurile pline de răniți și cum îi urcă în ambulanțe și umpleau spitalele cu ei. Toată țara

era înțesată de eroi și la radio vorbeau unii de făceau spume la gură, dând exemple de cum se moare frumos în căutarea Transilvaniei dincolo de Nistru, te cred și eu, din fața microfonului se vedea altfel războiul și spuneau, domnule, una și alta, și Mareșalul iar se înfoia la ăla micu, la Mihai, și la mă-sa, și-l bătea la spate, și-i punea pe amândoi pe coji de nucă, să vadă țara care e mai mare, și unde se ducea Regina Mamă și vizita spitalele și căra pachete și împărțea surâsuri ca pe niște cărți poștale și le punea mâna pe frunte la mutilați ca curva aia de mă-sa a lui Carol al II-lea, *Mama răniților,* care răniți arătau cu toții ca niște mumii albe în pansamente și mureau pe capete și noi ne vedeam viitorul cu ochii. În ziare nu se publicau cifre ca să nu fim demoralizați și dădusem dracului cartea și ordinele arhitecturii, că eu acolo la dugheana de piatră a lui Mincu mă înscrisesem, și în loc de planurile pieței lui Marcelus, toceam compoziția iperitei și iar la stânga și la dreapta și ne-au băgat în niște cazărmi puturoase care miroseau a creolină și borhot și a fasole lepădată. Ne cădeau moletierele, sergenții majuri aveau boală pe noi pentru că eram *teteriști* și ne alergau ca pe hoții de cai și ne țineau consemnați și iubitele noastre se regulau cu alții în lipsa noastră și noi înjuram și ne uitam pe ferestrele carcerelor; pe urmă ne-au dat drumul, chipurile eram instruiți, buni de război, pe mă-sa, nu știam cum se ține țeava, care-i trăgaciul și care patul armei, și pe unii îi mai strângeau cu ordine și plecau plângând la gară, cu mamă, cu tată și de-acolo pe front de unde dezertau, să fie ei ai dracului, slăbind puterea patriei mume și abia așteptam să dea cu bombe și în noi, ca în bulgari, să se termine cu bulibășeala asta, dar nimeni nu credea că aliații vor face una ca asta, că doar stătusem cot la cot cu ei în războiul celălalt și nu se făcea, că noi pe francezi îi iubeam, ca și pe anglo-americani, le văzusem filmele cu cow-boy, cu John Wayne și cu Zorro și cu toate damele lor dezbrăcate, ca alde Marlene Dietrich în *Îngerul albastru* și cu

silfida aia de Sonja Henie, pe gheață, și nu se făcea din cauza asta să dea în noi, numai că la 4 aprilie o scrântiserăm rău c-au trimis flota aeriană, numai fortărețe zburătoare, ce-i drept arătoase ca niște cocote de lux, și unde sforăiau ele pe sus și noi priveam și nu ne venea să ne credem urechilor, era o plăcere să privești, care plăcere la ei să fie, și ne-au făcut pilaf și ne-am pus și noi de i-am înjurat gospodărește și i-am băgat în toate cele, cât erau ei de aliați cu noi în primul război mondial, când am văzut că-i groasă! Atunci ne-am dat seama, așa e mintea românului de pe urmă, că erau cu toții niște escroci, și nemții și americanii, că ăștia, *boșii,* ne dăduseră niște avioane să cari morcovii cu ele. De fapt, totul ni se trăgea de la tata lui ăla micu, el ne păpase bugetul și armamentul și făcuse o afacere cu Skoda și pe urmă ne lăsase în curul gol, ca să nu mai vorbesc despre cazematele pe care le ridicase, inexpugnabile zicea Serviciul de propagandă și când colo, numai bune să te caci în ele, că și la ciment furaseră generalii noștri și furnizorii, asta neînsemnând că vreau să spun că și-a făcut careva vreo cazemată în curte, dar din cimentul acela se iviseră blocuri și bloculețe numai bune de închiriat, că războaiele vin și trec, era o folie...

Și dac-au văzut ei așa că se îngroașă gluma și că la Stalingrad i-au dat rușii pe nemți peste cap și i-au adunat cu sutele de mii, iar ne-au băgat în căzărmi și ne-au pus la muștruluială. O calamitate, nu alta, porcăria de instrucție și eu urlam că sunt arhitect *in spe* și pe ei îi durea în cot de asta și iar mă băgau la carceră și mă puneau să nimeresc ținta, cui folosea treaba asta nu am s-o aflu niciodată, pentru că dacă voiau cu adevărat să ne instruiască trebuia să ne dea tunuri antiaeriene și să ne învețe să țintim în fortărețele alea zburătoare și nu să țină Antonescu cel mic discursuri pe la facultăți și să încerce să ne asigure că o să câștigăm războiul. O să câștigăm una mare din trei, asta o să câștigăm, spuneam eu și Edy mă trăgea de mânecă: taci că în jur sunt numai turnători și te trezești la bașcă! De oftică ne duceam jos, la *Gambrinus,* să ne îmbătăm. Și unde ne întâl-

neam cu colegii de la Medicină care scoteau niște scule luate de la cadavre, niște falusuri întărite cu injecții, pe care le dădeau fetelor să le privească, să aibe și ele o amintire frumoasă, să le pună sub pernă ori să și le bage unde trebuie când lipseam noi, eram spurcați la gură, poate și pentru că eram nițel disperați, ce spun eu, nițel; eram speriați rău că murim tocmai la spartul târgului și chiar mă gândeam că dacă mă ia, îmi vâr un picior sub tramvai și rămân șchiop și cu asta scap dracului de toate, infirm, dar nu mort, dar nu ținea, că-mi spunea Edy, te duce la curtea marțială și te pune la zid și-ți trage una de nu te mai scoli, ca să te saturi să lipsești patria de două brațe și de două picioare pe front. Dar poate că nu știți cine e Edy... Edy era evreul meu; să ne înțelegem, eu nu-i sufăr pe jidani, pe spurcați adică, dar evreii îmi plac. Pe timpul frizerilor ălora de legionari, când îi luase la lopată, mă împrietenisem cu el din întâmplare. Prăpădit, cu ochelari, bicisnic, dând la nămeți, mă uit la el, așa de peste gard, nu știu ce nu-mi plăcea. Adică de ce să-i scoată, domnule, la muncă forțată? Ce, ei nu erau oameni? De ce să-i agațe, domnule, în cârlige la Abator? Pe ce chestie? că aveau și ei gulerații lor, înțeleg, că mai furaseră, care nu fură? Parcă ai noștri sunt mai breji? Am ieșit cu o supă de chimion și i-am întins-o. „Ce faci?“ m-a întrebat uluit. „Ce să fac? Ia! E caldă...“ Se uita speriat la mine, de parcă i-aș fi întins otravă. „Dacă te vede?“ „Cine să mă vadă?“ „Instructorul!“ „O, aveți și instructor? Îl bag în pizda mă-sii“. A început să râdă și pe urmă a halit supa de chimion și mi-a spus: „Mulțumesc“ și s-a uitat iar la mine ca la o altă aia. Pe urmă, când i-a curățat Mareșalul pe cămășari, l-am întâlnit la Arhitectură, bătea și el droabele pe-acolo. Nu-i ardea să învețe, ca nici nu prea-i lăsa pe alde ei. Vindea câte ceva, ne vedeam des în mansarda lui de unde noaptea aruncam cutii goale de conserve pe acoperișurile din jur, spre spaima celor de jos, care credeau că sunt bombe. Ne îmbătam frumos și ne spuneam povești cu fete pe care nu le avusesem, dar cu care ne lăudam, descriindu-le ca pe niște

Mesaline. Acuș, nici atât de sfinți nu eram, că mai pica câte ceva, pe vremuri din astea morala mai slăbește, prejudecățile dispar și ajungeam dimineața la instrucție galben ca turta de ceară și iar făceam la stânga și la dreapta și iar demontam mitraliera Maxim și în jurul nostru mureau pe capete și iar ne bombardau ăia și iar auzeau discursurile cele mai patetice cu putință și ni se cerea o doză în plus de patriotism și să fim cu ochii în patru la spioni și la sabotori, toată literatura aia de război, făcută la Statul Major de către căpitani în retragere. Și pe urmă, tronc, într-o noapte de august, ăla micul, Mihăiță, îi făcuse figura Mareșalului, îl chemase la palat și-l înhățase ca pe un găinaț scăpat din fundul unei găini, cu toți miniștrii lui, cu Antonescu ăl mic care ducea tratative secrete, și cu asta mascarada se terminase. Ne bucurasem cu toții, ieșisem pe străzi și dansasem și veniseră eliberatorii, cu niște bărboși în frunte, cu drapele roșii și portrete străine. Asta nu-mi plăcea mie, că ne adusese niște chipuri noi, pe care nu le știam, dar nu se făcea, oricum, și lumea sta și se uita cu gura căscată la toată defilarea, rușii erau simpatici, stăteau pe tancuri, bine că nu trăgeau în noi, seara mai înhăța câte unul câte un ceas, ce vrei, lipsuri mari în războiul ăsta, și nu se supăra nimeni, dar iar au pus militarii mâna pe noi. Războiul nu se terminase, o luaserăm în partea cealaltă, spre Apus, că aveam o treabă cu nemții și dă-i iar la stânga și la dreapta și demontează mitraliere Maxim și învață despre iperită și nimeni nu mai credea în nimic, pentru că debarcaseră și spurcații ăia de anglo-americani pe continent și pe Mussolini îl terminaseră cu armata lui cu tot, mai aveau pe unul în colimator și-l voiau viu și ce, ăsta, Hitler, era vreun prost să cadă în laba lor, nu, și-a pregătit o moarte de nibelung, cu otravă, cu chestii, și scriau prăpădiții de reporteri de nu mai puteau, și în timpul verii ăleia, a lui '45, m-am îndrăgostit măr de Odilia, chiar așa o chema, o lesbiană de 23 de ani, subțire, cu mutră prerafaelită, dar curvă până în măduvă, dar nu aveam s-o aflu decât mai târziu, de la cunoscători. Așa se arde omul,

mai cade și în câte o capcană din astea, cu părul lung și negru ca antracitul și cu ochii duși în fundul capului și cu fițe de intelectuală, că asta m-a băgat în boale, de fapt ea m-a agățat la Șosea, unde luam schițe după Arcul de Triumf, și nu zici că mi s-a așezat în spate și a făcut: „Hâm!" Și când m-am întors am văzut un șold interminabil într-o rochie verde de vară, sub care nu se afla decât un furou scurt, că totul era transparent de intrai în mormânt, nu alta; și ea, iar: „Hâm!" Era o zi, cum zice pederastul ăla genial pe care-l iubesc ca pe ochii din cap, Proust, o zi ca o mumie imemorială, somptuoasă, milenară, îmbălsămată în rochie de aur. Până la prânz căzusem ca o cazemată rău făcută, am luat-o de mână și am așezat-o pe o bancă lângă mine și i-am desenat din memorie Louvre și Domul din Milano și Arcul lui Titus, cu toate chestiile alea romane de pe el, pe care nu le văzusem niciodată decât în cărți. Și unde am băgat texte de la mine că aș fi călătorit prin Franța și Italia vreo doi ani înainte de război cu tatăl meu, bogătaș ce ar fi murit de cancer, și că mă întorsesem la o mătușă ce mă crescuse în frica lui Dumnezeu și câte și mai câte, că aveam boala de a minți, știind de la unul mai bătrân ca mine că asta le place cel mai mult: să le minți, să le faci să viseze... Mi-a mărturisit că citise Jurnalul Mariei Bashirtsheff și că trecuse la Amiel și dă-i cu una, cu alta, aveai de schimbat o idee cu cineva, am dus-o într-o cârciumă de periferie, că era mai ieftin, și-am îndopat-o cu covrigi și cu rachiu verde și bea frumos, avea ochii Anei Karenina, moartea mea, surâdea cuiva din ceruri și spunea din cinci în cinci minute că are vârsta morții, 33 de ani, ca Kierkegaard, iordane, că nu-i arăta, era mai tânără și dă-i cu conceptul de spaimă și eu mă tăvăleam după ea, am dus-o până acasă, ședea pe undeva prin Domenii, cartier de hohă, cu case bine făcute și cu grădini, și-am dat s-o sărut și ea s-a întristat și mi-a întins o mână rece, glasată, prelungă și m-a certat cu o privire care m-a făcut să roșesc: adică ea discută cu mine și eu sar s-o pup! Și cum am ajuns acasă, m-am spălat cu apă rece

și am pus mâna pe onanist să-l recitesc. Peste două zile eram în plină dispută cu Odilia. Aruncam eu ceva în balanță, ea îmi riposta ca la ping pong cu cele 70.000 de brațe de apă în care se abate conștiința și cu suveranitatea pioasă a omului în univers. Mă înălțam la ceruri, eram decavat, o iubeam tâmpește și-i cumpăram covrigi și rachiu verde și ea ținea țoiul ca o Magdalenă. Mă căra prin expoziții și mi-a dăruit un album: Jeronimus Bosch, spunând că e îndrăgostită de el ca de un amant metafizic. Puteai să-i reziști? O pelotam discret pe la coate că nu suferea mai mult și când eram mai nefericit treceam la conceptul de ironie, cu referiri la Socrate și la așchia de carne pe care și-o smulsese läbarul în legătura cu Regina Olsen. Și de-atunci i-am spus Odiliei *Regina Olsen,* și ei i-a plăcut și m-a lăsat în sfârșit s-o sărut. Avea un năsuc în vânt și un păr lung care-i cădea pe fese și era destulă vară și îi căutam sânii și ea nu mă lăsa decât să-i umblu în gură cu limba mea infectată de mușcături, că știa să rupă din om și era un zbucium și un fel de rateu și de amor făcut pe la garduri și iar tăcea și se uita la mine, absent, rece, glacială statuie, și eu mai trânteam câte una, doar s-o înmuia, tot a „onanistului", s-o zăpăcesc: „Omul este incognito-ul lui Dumnezeu" și ea juisa secret și eu mai profitam puțin ca să-i caut fundul gurii și avea niște buze proaspete și un aer visător și iar mă căra în muzee, pe la Zambaccian, că se întorsese armeanul în București cu toate tablourile lui scăpate de bombardament, și Odilia îmi preznta, prin saloane, crema Bucureștilor, toți foștii, toți decavații care la vremea aia tot mai țineau nasul sus că nu-i descălțase, nu le luase încă averile. În jurul amicei mele se învârteau mai mult niște femei înalte și frumoase, reci și manierate, care mă fixau cu o gelozie pe care am înțeles-o abia mai târziu. Eram înalt, blond, cu un păr scurt, făceam tenis pe vremea aia pentru că scăpasem de militărie și de război și mă sculam dimineața și o însoțeam pe Odilia la *court,* la Tenis Club, pe malul lacurilor, și ea mă striga: „Mâșkin!", cred că-i plăcea numele ăsta, cum îmi place mie să-i spun *Regina*

Olsen. Bărbații îi dădeau târcoale, prietenii mei îmi făceau o curte nebună ca să le-o prezint, dar ce eram nebun s-o fac? O iubeam pe sufocate și tot la faza sărutului și a conceptului de spaimă rămăsesem, tot la discuții și la mâna care zbura prin întuneric către mine și luam în palmă un sloi de ghiață și când o priveam ea avea un zâmbet care aducea cu infinitul și-mi venea să mă spânzur. Pe urmă, în luna următoare, trecurăm la Gide și la Legiunea tebană și ea bătea șaua ca să pricep, și eu nu pricepeam deloc. 40 de zile mi-a mâncat vremea curistul ăsta, cu ale lui, că fata le știa pe dinafară și pune-te iar pe citit, și unde mai zici că o bănuiam casătorită și că nu-mi spune, că trăiește cu vreun bancher și mai știu eu cu cine, începusem să fac crize de gelozie și ea mă ironiza și-mi astupa gura furioasă cu părul și când i-am ridicat puțin rochia, odată, ca din întâmplare, am crezut că moare în brațele mele. Săvârșisem ceva ireparabil, s-a sculat dreaptă ca o mătură și s-a cărat și m-a lăsat cu buzele umflate și nu-mi mai răspundea la telefon cu săptămânile și când mi-a răspuns am crezut că mi-a pus Dumnezeu mâna în cap, dar ea iar m-a târât prin muzee și eu îi dădeam zor că am o garsonieră liberă și că nu mai înțeleg nimic, dacă îi plăcea să umble cu mine de ce nu se și culca cu subsemnatul? Surâdea diafan, prerafaelit, și eu trebuia să mă culc cu altele și să mă descarc ca un cotoi și pe urmă am schimbat placa, o căram la tenis, o zdrobeam alergând-o, trimițându-i mingi lungi în dușmănie, o fugăream din colț în colț, o leșinam, dar nu se lăsa. Până m-a găsit un vechi amic al meu cu ea la *court.* Am dat să i-o prezint, el „Ne cunoaștem..." „Hait, ăsta a trăit cu ea!" Îmi venea să-i rup racheta în cap, nu alta. Am dus-o până acasă și grămadă la telefon: „Spune-mi ce-i cu Odilia?" „Care Odilie?" „Fata de ieri, de la Tenis Club" „A, nu e Odilia, o cheamă Aneta, dar așa-și zice, e studentă la Drept și trăiește cu femei, ce dracu, nici atâta lucru nu știi?" Asta era! „O s-o violez, să-i arăt eu ce-i pe lumea asta!" „Degeaba, a zis celălalt, au încercat și alții", adică și el, mama lui de răpănos! Am căzut la

pat de supărare și ea m-a găsit abia după opt zile și mi-a cerut explicații și eu ce era să-i spun? Am făcut-o pe mutul, dar nu era tâmpită și și-a scos totul de pe ea și avea un trup, o nebunie, și m-a mușcat și m-a făcut harcea-parcea, că voia să-mi arate ce fel de amantă poate să fie, pe dracu, înlăuntrul ei era ca într-un puț de piatră și degeaba răcnea și simula, că nu ținea, știam lecția. A plecat și n-a mai venit, o fi căutat pe altul, mai târziu aveam s-o văd cu bărbatul ei la Roma, plecase din țară, luase un fel de bogătaș milanez, ceva cu mătase, avea și doi copii, naiba știe cum i-a făcut, treabă încurcată, dar și acum când aud de Kierkegaard, mă apucă stenahoria.

Asta fusese în vara și toamna și iarna care urmaseră, că pe urmă parcă totul se întunecase iar. Se zvonea că ne ia dracu și începuse bătălia partidelor politice și se mâncau ca niște câini și se luau de beregăți ca în timpurile bune și iar începuseră discursurile și m-am dat deoparte. Prea mi-erau cunoscute notele, prea știam melodia. Ceva plutea în aer. Venea revoluția și eu mă pregăteam s-o întâmpin și citeam ziare și mă înarmam citind, dar ce se petrecea în stradă semăna prea puțin cu ceea ce găseam eu în cărți. O anumită irealitate exista în pagini, nu știu cum să vă spun. Terminasem Arhitectura, lucram la niște proiecte. În jurul meu se zvoneau cele mai năstrușnice lucruri, dar n-aveam timp de fleacuri. Venise și inflația, toată lumea vindea sau cumpăra ceva, în Grecia izbucnise războiul civil, de unde să știe nenorociții că, la Yalta, Roosevelt cu ceilalți mari ne vânduseră?

Pe urmă a fugit și Mihăiță cu mă-sa, și-a luat un tren cu lucruri și șandramaua se dusese dracului, aveam guvern democrat, se dăduse pământ la țărani și să te ții manifestații și lupte pe la prefecturi, prin provincie, lăsate cu morți și răniți. Eu lucram în draci la proiectul noului Teatru Național, care avea să fie ridicat abia în 68 și inaugurat în 53, dar, mă rog, pe vremea aia se pusese piatra fundamentală, se ținuseră discursurile de rigoare și cu asta tăcere și moartea muștelor! Poate nu erau

bani, poate imperialiștii ne amenințau, naiba știe ce era, nouă ne scăpa și pe urmă unde mai pui că s-a supărat Corifeul pe Tito și l-a făcut cu ou și cu oțet și citeam și nu-mi venea să-mi cred ochilor; de unde era omul lui, de-l ținuse pe lângă casă, acum nu-l mai scotea din călău și dușman al poporului! Mare minune, adică ăsta, Tito se bătuse prin munți cu nemții, le făcuse câte și mai câte și-acum devenise un fel de neicanime. Ceva nu era în regulă... Unde mai pui că ai noștri, strânși de boașe de către marele nostru aliat, începuseră să ridice fortificații la graniță și să care lumea în Bărăgan, ca nu cumva din simpatie pentru vecini să treacă granița și să mai facă cine știe ce pocinog. Trenuri după trenuri, cărând ce bruma se putea lua la iuțeală și trântește-i în mijlocul câmpului, cu copil, cu cățel, cu purcel și fă ce știi, și zi-i bogdaproste că ai scăpat cu viață! Parcă nu semăna cu ceea ce citeam eu în cărțile alea adormitoare scrise prin bibliotecile din Geneva. Adică unde era umanismul, unde era libertatea promisă și cu care sosise spre Europa marea armată eliberatoare a popoarelor? Unde mai pui că începuseră și responsabilii de stradă să te cerceteze mai direct, mai pe la spate: al cui ai fost? Ce-a fost mămica, ce-a fost tăticu, cum ai trăit, câte case ai avut, cine te-a ținut și care s-a cărat în străinătate? Acum o să-i curețe pe burtă verzi, îmi spuneam, bine le face, mama lor de burjui, că ăștia îmi mâncaseră mie premiul la școală pentru că le puțeam, pentru că eram fiu de muncitor, numai că mai pica și câte unul nevinovat, ba ce zic eu, unul? Destui! Cădeau la înghesuială și nu mai auzeai de ei. Îi băteau bine și pe urmă cercetau. Se întorceau care într-o ureche, care dând în doaga bisericii. Pușcăriile se umpluseră, și care da pe afară ca ciorba îl trimetea la Canal. Acuș nu-i un secret, canal ne trebuia nouă? Nu, ne trebuia numai un loc de exterminare. Tanti Anica ce se gândise? Cum să scape ea de tot ce-i românesc pe pământul ăsta care odată și-odată tot trebuia încorporat în pântecul balenei lui *Iona* sub forma unei republici unionale, așa că dă-i cu limba rusă cântând; care nu-și

ținea gura, la bașcă cu el. Strângea poliția pe cine voiai și pe cine nu voiai, ce nu le plăcea la autorități era că lumea toată se pusese pe anecdote cu Zăroni și consipira, ori, poporul ăsta al nostru o fi el rău de limbă, dar nu-i place să se bage în chestii din astea în care te frigi pe mâini, el stă cuminte în banca lui: bea și mănâncă, se duce duminica la biserică, se închină, mai face câte o cumetrie, dar nu revoluții, că n-are timp și chef de așa ceva. Treaba mirosea oricum, pe Mareșal îl daseră cu cracii în sus, la zid, dar cel puțin ăsta le-a arătat cum se moare, i-a hipnotizat pe soldați, ăiă plângeau, abia l-au terminat, pe urmă începură și alte procese. Spuneau ăia prin tribunale niște bazaconii de ți se făcea părul măciucă: cum niște nenorociți ce abia își mai țineau izmenele pe ei erau spioni anglo-americani sau îl ajutau pe călăul Tito și câte și mai câte. Mustăciosului i se făcuse iar a bea sânge și întâi o luase la el cu răritul; care ce făcuse pe front, care dezertase, care căzuse cu avionul, care nu murise în fața nemților termina în fața plutonului de execuție. Mai scria careva vreun pamflet, sau scrisese prin '38, gata, la cimitir, că era nevoie de curățenie, de liniște, începuse pacea și reconstrucția! Umpluse pământul de statui: de la Tbilisi până la Berlin, măretul om arăta cu brațul lui despicător de zări drumul omenirii. Filme și romane, studii care mai de care mai docte arătau geniul său militar, pe la răscruci apăruseră pancarte uriașe, pictate cu grijă de graficieni, în care nemuritoarea ființă răspundea la interviuri cu un *Nu* sau cu *Da* ce deveneau pentru eternitate memorabile. El le știa pe toate, domnule, de la gramatică până la ștersul la cur! Nu care cumva să nu faci cum ne învăța el, că iute te pâra responsabilul de imobil. Pe urmă, unde mai pui să ai îndrăzneala să nu te ridici la meci ori la cinema în sală când câte un cretin striga el întâi și se uita la ceilalți dacă nu fac la fel „Stalin! Sta-lin! Sta-lin!“ și dă-i cu iconițele peste tot: la coafor, la depozitul de lemne, la minister, la WC-urile publice: poza, să nu lipsească poza, că el ne-a eliberat, el ne-a băgat mințile în cap, fără el omenirea se duce! Uite așa ne-au

scos sufletul până în '53, când Corifeul ne-a lăsat și am răsuflat și noi ușurați, deși plângeau muierile sindicaliste la comandă ca niște bocitoare profesioniste și umblasem toți cu doliu la mânecă de parcă ne murise mama. Adevărul adevărat era că părintele omenirii o ștersese dintre noi la timp, altfel cine știe ce am fi făcut...

Pe urmă, dacă priveai în jur, nici ai noștri nu erau mai breji, *Mandarinii* nu se mai dădeau jos din limuzine, luaseră vilele burghezilor și trăiau ca beii, își măreau curțile, nu le mai ajungeau piscinele și vilele la mare. Păi unde era, domnule, modestia, aia despre care vorbeau cărțile noastre de căpătâi, unde egalitatea promisă, unde bunul-simț proletar? Adică scoală tu, ca să m-așez eu! Cum venea chestia asta? În vremuri de-astea e bine să spui bancuri pornografice sau să te îndrăgostești. Așa că m-am apucat să ascult muzică la Ateneu și iar am căzut după una frumoasă. Era mai cinstit așa, lucram la un Institut, proiectam case de cultură regionale și uzine, treabă până peste cap, ne țineau ce-i drept în ședințe, ne spălau creierul de dimineață până seara cu lămuririle lor interminabile și noi aveam atât de lucru, dar apăruse un tip nou în societatea noastră: agitatorul, și el trebuia să-și justifice existența! Așa că n-am mai rezistat și m-am întors la femei, pentru că după perioada tulbure a adolescenței, după onania reglementară a puștilor care descoperă poluția și persecuția vizuală a sânilor fetelor lângă care trăiesc, te campezi în teritoriul damelor de 30 de ani, neglijate de soți, dispuse să se ocupe de educația puștilor cărora abia le dă mustața. Nu era cazul meu la acea dată, pentru că eu trecusem de faza asta și aveam în spate un lung palmares și în față unul și mai lung. Fete virgine care voiau să se mărite și se lăsau deflorate numai cu gura, dezamăgite de ofițeri de rezervă care muriseră pe front sau deveniseră infirmi și lor, fetelor în floare, nu le mai plăceau, babete încărcate de inele și bijuterii obținute cu o grea stăruință, leșinând de plăcerea de a aparține unor neajutorați ca noi, adolescenții care dibuiau în materie, și ele,

săracele, ne treceau Styxul viciului, ne încurajau să facem tot ceea ce era pentru noi numai fructul lecturilor interzise, dar câte nu erau, mi-ar trebui multă hârtie pentru ca să înșir numele acestor cohorte eterogene. Pe vremea despre care vă vorbesc, nu era încă Lena pe care o iubisem de la depărtare, că de asta nu scăpasem niciodată, trebuia să mă îndrăgostesc, să-mi pierd capul, să nu mai știu ce-i cu mine, chit că existau și partide ușoare, femei disponibile, gata să se sacrifice pentru educația unuia care promitea și mai arăta ca un tenisman englez, blond, cu o privire dură, scormonitoare, cu un zâmbet sceptic în colțul gurii, călcând ca o gorilă la Telefon Club, unde mă dusese careva, fără altă recomandare decât prezența mea sportivă și o tinerețe agresivă, silueta înaltă de nemâncat, de student întârziat, marfă de război. Deci pe vremea aia nu era Lena încă, era Sonia care mă făcea să am amețeli după ce se tăvălea o noapte întreagă în patul meu, având o carne tristă, macerată de sex, oferindu-și toate deschizăturile trupului, nouă la număr, după cum stabiliseră vechii indieni și chiar Anton Pann: pură cu toate acestea, mirosind a nimic sau cel mult a săpun ieftin, pentru că nu se găsea altul pe piață. Ținea o tarabă, nu știu bine ce vindea, ne îmbătam în cârciumi periferice și pe urmă uitam să mai adormim, mă lăsa epuizat în patul încins și asudat și pleca la treburile ei. De fapt, îmi răzbunam nopțile păguboase de altădată, din timpul războiului, când însoțeam fete speriate pe sub garduri, până la porți necunoscute, dincolo de care dispăreau rapid după ce mă sărutau în grabă. Erau pe atunci niște nopți romantice cu toată frecangeala reglementară a unui timp ciudat, de primejdii și speranțe. Deasupra orașului explodau parașute verzui, știam că moartea ne căuta sub forma unor mici avioane de aluminiu ca niște jucării, bâzâind solemn și continuu și aruncând încărcătura lor fatală asupra cartierelor. Aveam scurte învoiri și voiam să profit și mai cădeam cu câte una în vreun șanț ce mirosea a mușețel și a iarbă pălită, era spre vara lui '44 și îi binecuvântam pe aviatorii aceia necunoscuți

care treceau deasupra orașului nostru cu aparatele lor, pentru că fetele se speriau de tot și eu profitam. Dulcile ființe dezvirginate în closete de către verișorii lor sau de unchi libidinoși, care le umpleau decolteul rochiilor cu bani ca să tacă, păreau gata să treacă în viața viitoare măcar satisfăcute de stângacea noastră insistență.

Așadar, fusese mai întâi Sonia, care dispăruse într-o vară, pe neștiute, fără nici o explicație. Poate că o luase cu el un amant bogat, poate emigrase undeva în Occident, pentru că aici nu mai avea loc de întors, cine mai știe? De la ea țineam minte numai niște partide nesfârșite nocturne, terminate prin OK tehnic de ambele părți și o râie țigănească luată de la nu știu cine și transmisă mie cu toate onorurile, ce vreți, așa erau vremurile, săpun puțin, chestii din astea cu igiena, cu pizda mă-sii. Pe urmă, după dispariția ei, căzuse o veche redută, o fată iubită la 14 ani care trăise până la 21 cu un ofițer și căreia eu îi aruncam iarna crizanteme albe pe zăpadă când se întorcea de la el de acasă, ca să-i arăt că puțin îmi păsa și că o iubeam sincer. Venise gata instruită în patul meu, plângea și avea remușcări pentru că nu mă înțelesese la vreme, dar tocmai asta o pierduse, pentru că nu-mi plăceau miorlăitele. Pe urmă istoria mea sentimentală înregistrase o sportivă, o contabilă șefă cu program, care nu voia să rămână gravidă, o femeie din lumea bună, cunoscută la un concurs atletic pe stadionul ANEF, focoasă, impertinentă, luxoasă, suferind de strabism și de o mâncărime undeva, pe care eu și cu alții, mulți, nu reușeam s-o potolim.

Pe Lena o întâlnisem la *Telefon Club*, pe țărmul lacului Floreasca, într-o amiază de vară. Avea ceva androgin, nu tu sâni, nu tu șolduri ca lumea, dar cu ceva straniu, ca acele ființe de mai târziu din tablourile lui Sabin Bălașa, sosind parcă din niște țări pline de ceață și de răceală. Avea ceva nordic, zguduitor de trist, mi se părea că nu bea decât ceai. Sta până seara târziu și juca tenis cu niște băieți înalți și ai dracului, plini de zgură roșie pe genunchi, în șorturi și tricouri albe, cumpărate la Londra,

băieți de familie, snobi și înfumurați, plini de bani, băieți de fabricanți sau de industriași ce se pregăteau să emigreze pe neașteptate, ori să intre în pușcărie. Stam pe malul lacului și mă uitam la yole, la câte o naiadă beată, plonjând în valurile mici. Îmi plăceau sălciile pălite de amorțeala lui august. Venea toamna, nu prea aveam rost, câștigam puțin, mai mult ardeam mangalul. Seara se întindeau mese de campanie, se juca pocker sau rummy bridge sau altceva, soseau grangurii, tații odraslelor bogate, în costume de alpaca argintie, cărunți și mirosind bine a parfum bărbătesc, a trabuc și a țigări scumpe, paznicii clubului mă luaseră la ochi, nu eram de-ai lor, altă marfă, trebuia să le dau câte un bacșiș ca să mă treacă cu vederea, în sfârșit, mă descurcam cum puteam. Apăruse și un fel de ciumă neagră, Beatrice, lungă, slabă, jigărită, fumând ca o reclamă vie de țigarete. Asta nu a ezitat și m-a luat cu caiacul pe o insulă din apropiere, așteptând întunericul ca să-mi explice nu știu ce. Ea mi-a prezentat-o pe Lena, după care muream. Avea o piele (Lena, nu Beatrice) măslinie și mai ales o iradiere tristă a ochilor, mi se părea că suferă de o boală necunoscută, nu de cancer, pe atunci cancerul nu făcea atâtea ravagii, ci de altceva, poate de o lungă insomnie. Mi se părea că doarme, sau încearcă să doarmă, pe un catafalc plin de tuberoze, venea parcă din Villiers de l'Isle Adam, mă așteptam s-o visez noaptea și să mă culc cu o fantomă. Era prietenoasă, dar proastă ca o bucătărie tip, folosea adică cuvinte standard, spera să se mărite cu cineva de la acest club de oameni bogați, să plece undeva, în Anglia sau în America. Peste ani, am găsit-o bătând la mașină într-o redacție. Era grasă, tâmpită, pierduse acel vag aer norvegian, de fiord, pe care eu îl adorasem la vremea lui. Dar atunci, în vara aia romantică, îmi plăcea să dau roată lacurilor, cu ea de mână, pe lângă pescarii care ațipeau peste undițe așteptând un pește, până la Bordei și de acolo până la Șosea, unde vara mai avea ceva dintr-o frumoasă expiere. Ne țineam de mână, locuia în apropiere. Într-o seară de septembrie, când era încă destul de cald,

a sosit la mine numai într-un pardesiu peste furoul roz, cu danteluțe la poale și a rămas până în zori, iubindu-ne frenetic și pe urmă a dispărut și ea într-un neant nedeslușit. Am căutat-o la *Telefon Club,* zi de zi, nu mai era, o înghițise parcă pământul. Am dat din umeri și mi-am văzut de treabă, aveam timp destul, într-un cerc de arhitecți l-am cunoscut pe Mihai Pooopescu, omul acela vesel, cu râsul lui melancolic care-mi făcea frică, pentru că prea venea din fundul unei nefericiri fără margini. Ilegalist, scăpat din pușcărie abia cu câțiva ani în urmă, prieten cu miniștri, demnitari și mandarini, refuzând orice post mare dintr-o apatie pe care foarte târziu mi-am explicat-o. M-am împrietenit cu el mortal, pentru că eram din aceeași familie spirituală, ca să zic așa, mergeam împreună la rugby, asta era boala lui, să stea între cocoane, cum spunea, bâlbâindu-se puțin. Cred că-i plăceau mult femeile, deși nu era insistent, avea o politete de *vieux monsieur* deși trăise în cartiere mărginașe, știa să pună o cataplasmă, *domnu' arhitect,* cum zicea, repetând literele, defect ivit din niște bătăi luate la poliție. Îi puțea și lui ca și mie cultul desfășurat în jurul Corifeului. „Bă, ăsta e nebun, crâcnea pe limba lui, să nu m-audă nimeni că intru de unde abia am scăpat, dar m-am săturat, domnu' Componist, cu *ura și la gară!*" Știa o mie de anecdote, le spunea cu glasul lui inimitabil, punându-le în valoare, *mise-en-pages,* trăgând des dintr-o țigară și mai bând din paharul cu vin negru, care odată îl înnoura. Ceva pogora în el, un duh întunecat și nemilos. Cu el am făcut primele expoziții fără a semna angajamente, pentru că încă nu aveam dreptul, erau și aici reguli, am intrat în lumea aceea de graficieni, actori și scriitori care mai de care mai aiuriți, mai snobi și mai agresivi. La tenis, la rugby, la fotbal eram nedespărțiți. Mai făceam și lucruri nepermise, că de aici mi se trăsese în cele din urmă; în grup, când începeau uralele pentru Mustăcios, pentru că nu exista spectacol public în care Corifeul să nu fie aclamat, ne apucam să ne înnodăm la șireturi și săltam numai derierul în formă de

salut. Era un râs general în tribună până ne-a luat unul deoparte, un agent cumsecade, și ne-a spus: „Mă uit la voi, sunteți tineri, de ce faceți prostii? Dacă vă vede unul mai al dracului? Ori n-ați auzit de Canal, de pușcăria Aiud și de alte chestii?"...

Am plecat în ziua aia cu toții, nu înfricoșați, cât umiliți, pentru că într-adevăr de atunci încolo nu mai puteam să mai facem pe nebunii, și asta pentru că omul acela avusese bun simț și ne prevenise că o să dăm de dracul. De unde era să știm că între noi se afla încă de pe atunci un turnător care abia aștepta ocazia să se afirme? La *Telefon Club* reapăruse *Iapa roșie,* o veche amică din adolescență, una plină de pistrui, corpolentă, îmbrăcată totdeauna în rochii roșii, mereu rochii roșii, altfel croite, o femeie plină de cuviință, după care, cu ani în urmă, amicul meu Tudor se dădea în vânt pentru că-i plăcea cum mirosea, un miros puternic de animal în călduri. Pentru ea umblase în mâini pe stradă, era felul său bețiv de a-i face curte, voia s-o exaspereze pentru că ducea o viață onorabilă și Tudor asta urmărea, s-o scoată din sărite, având o ură secretă împotriva ei pentru că dorea în mod serios să se căsătorească cu un om onorabil, nu cu un decavat ca el, care bea încă de pe atunci de dimineață până seara. O cunoscuse la Biblioteca Municipală, de pe Batiștei, printre oglinzi, cărți și fete șleampete care cărau sub subsuori romane de Cezar Petrescu sau Bromfield, elevi chiulangii și bătrâni ce fugeau de acasă ca să scape de glasul babetelor. Ea fusese un amor intelectual al amândurora, al meu și al lui Tudor, pentru că părea inaccesibilă în virtutea sa livrescă. Noi ne visam pe vremea aceea peștii unor dame cu bani și cu soți bine situați, de pe urma cărora am fi putut profita. Ne și vedeam secretarii unor mari demnitari, eu fete de 17 ani ca în romanele lui Gib Mihăescu, după care am fi fost în stare să ne omorâm. Eram prăpăditi după aceste *Donne Albe* care iubeau deputați cinici, ne imaginam cum am fi căutat pentru aceste prezumtive iubite inaccesibile cărți rare, incunabule și toată tărâța aceea culturală care zace sub praf prin magaziile

marilor biblioteci și de care habar nu are nimeni, gata să descoperim vreun sonet inedit al lui Shakespeare, unul scăpat de atenția oricăror cercetători și găsit numai de noi, pe care l-am fi dedicat inaccesibilelor persoane înainte de a-l trimite Institutului de la Stratford-on-Avon, dar acei demnitari cu fețe inaccesibile, mândre și incongruente nu se iveau. Noi colindam hanuri mărginașe și beam rachiu verde, zis *adio mamă,* pentru că era ieftin și otrăvitor, și ne uitam la sânii enormi ai acelei femei roșcate care ne recita când se amețea puțin *Balada cânepei* în englezește, fără cusur pentru urechile noastre, făcând să crească temperatura amorului intelectual pe care-l deslănțuise numai cu aceste mici deslănțuiri lirice. O iubeam, hotărât, îi spuneam în particular *Iapa roșie,* făcând aluzii la Esenin, crezându-ne subtili, dați dracului, dați în paște, cum spunea veneratul Mateiu, după care eram căzuți în cap...

Era vremea *Jurnalelor,* a fișelor mediocre pe care le credeam texte de căpătâi, colegii mai mari ca noi ne sfidau cu aerele lor de proaspeți universitari, cei ce nu reușiseră la Medicină, îmbrăcați în uniforme de sublocotenenți, stârnindu-ne o invidie acră pentru că erau plini de bani și succese, povesteau despre poștele executate în mansarde luate cu chirie mică în orașe de provincie, despre deboșa regimentară, unde la porțile cazărmilor așteptau fetele la coadă ca să-și ofere grațiile. Și noi, mereu lângă *Iapa roșie,* ținându-i trena, orbi, chiori după ea, apărându-i minunatu-i hymen pe care-l păstra pentru înaltul demnitar pe care-l văzusem după aceea: tip *trapu* de statistician, ori de economist, greoi, bădăran, cu mașină la scară, viitor mandarin care-i și făcuse doi copii în primii doi ani de căsătorie, cu care minunata noastră prietenă ieșea duminica pe bulevardele principale ale orașului, ca să vadă toată lumea că reușise în viață. Eram, deci, ca doi cerbi în rut și ea nu se mai hotăra între mine și Tudor.

Mâncam pe vremea aia semințe și covrigi lângă regalele și halbele plătite de careva mai împiciorogat și treaba mergea, băieții mai scoteau din servietele lor lipicioase ca niște marsupii

de balenă, cu care soseau direct de la Morgă, oase de cadavre pe care le dădeau fetelor să le lingă cu limba până le lustruiau bine. Pe celelalte, pe nebunele astea care se pretau la orice joc, le pipăiam, pe sub mese, pe fese și pe pulpe, gata de erecție, spunându-le cele mai urâte cuvinte, dar ei nu-i adresam nici o insultă, nu ne apropiam de monumentala lăptărie plină de pistrui ce izbucnea ca niște obeliscuri din intermediabilele sale rochii roșii. Așa, fete de tractir găseam noi, nu era o problemă. Le recruta din Gara de Nord un amic comun, un detracat de 35 de ani, fără vreo slujbă, șchiop și mefistofelic, care purta cravată și cămăși albe într-un timp când asta era un lux. Cădeau musculițe de provincie care nu aveau unde să doarmă ori curve fără saftea în căutare de plasament, nu alegeam. Gâște pur și simplu de 22 de ani, fără serviciu, neveste de negustori de la Călărași venite după afaceri, surori de comis-voiajori care duceau rufe de schimb în hoteluri de mâna a treia pe Grivița pentru frații lor, eleve fugite de acasă pentru a nu fi violate de părinți bețivi, la sfatul mamelor lor care le trimeteau la verișoare bine intenționate, și așa mai departe. Sacrificiul avea loc într-un cabinet de dentist al lui Pilu, fiul unui medic care murise în război, într-o casă înaltă, dezolantă, fără lucruri aproape, mirosind a rânced și a pustiu. Recrutorul sosea matematic la un sfert de oră de la sosirea trenurilor de provincie, cu prada în gheare. Se dădea drept inginer scutit de front, le căra cu taxiul plătit cu bani din colecta comună, ocolea străzile aglomerate ca să nu fie ochit ca proxenet de poliție și intra biruitor în apartamentele colegului, în timp ce noi ne ascundeam într-o cameră alăturată unde se bea rachiu de pere în așteptarea rândului. Dincolo de un glasvand prin care se auzea totul, în întuneric, într-o tăcere deplină, trăgeam cu urechea la repertoriul, mereu același, al canaliei, care spunea că de când și-a văzut victima și-a amintit de o frumoasă verișoară pe care a iubit-o ca un nebun, cu care nu a putut să se căsătorească pentru că părinții lor s-au împotrivit și care în cele din urmă s-a sinucis.

Cretinele îl ascultau fermecate, mai pune la socoteală și rachiul de pere care avea și el rolul său, misterul locuinței reci, cu acel scaun rotitor de piele și mica canapea de piele pe care aveau să sfârșească în cele din urmă de voie ori fără de voie, pentru că dacă amicul nostru se întindea la cașcaval și ele nu răspundeau cu nici un chip, urmau palme și amenințări că vor fi date pe mâna poliției pentru că este de neconceput să intri într-o casă necunoscută cu un bărbat numai pentru a juca table, dacă ele, aceste nefericite femei, nu aveau un interes amoros, atunci ce căutau, bani? Voiau să fure ceva? Păi dacă era așa, mai exista poliție, comisariat etc., etc... Asta era tehnica dură, pentru că recrutorul mai avea și alte sisteme. Își punea pe ochi o pereche de ochelari negri și scotea un baston cu care bătea caldarâmul ca și când ar fi fost orb. Totdeauna recunoștea din depărtare victima și ea îi cădea în plasă fără nici o excepție. Cine nu avea milă de un nenorocit lipsit de vedere, și șchiop pe deasupra, care declara că sta aproape de tot și o roagă să-l ducă până în poartă pentru că rătăcise direcția. Ajunși în fața porții urma rugămintea: du-mă până sus, sunt nouă trepte și o să-mi frâng gâtul până acolo, și într-adevăr existau nouă trepte până în vechiul cabinet. Restul era o simplă formalitate. Sigur că au existat și reclamații, dar Pilu îl cunoștea pe comisarul din cărtier și totul se aranja ca între bărbați. Mai fuseseră câteva nebune care voiseră să sară pe fereastră, dar noroc că înălțimea acelui mezanin nu era prea mare și cădeau și într-o grădină plină de iarbă, în care și să fi vrut să mori nu reușeai. Unde mai pui că nu te mai auzea nimeni, pentru că totul dădea în vechea stradă Doctor Lister, plină de ziduri groase și înalte, de castani bătrâni și de vechi clădiri care nu aveau nici o fereastră spre acele locuri oculte. Regula jocului era mai aspră decât credeau fetele ademenite. Recrutorul dispărea după ce se bucura de grațiile mosafirelor noastre sub un pretext oarecare. Cum aceste abominabile fapte aveau loc seara, nici nu era greu ca deruta inițială să fie posibilă. Totdeauna comutatoarele acelei odăi de dentist erau

stricate, singura lumină vagă era aceea a unui felinar îndepărtat. Se făcea un schimb de haine și apărea al doilea personaj. Urmau câteva clipe de stupoare, și pe urmă țipete sau împăcări resemnate, invitații: „Fii delicat!" sau „Tu cine mă-ta mai ești, măgarule?" ori palme și proteste și pe urmă gâfâituri repetate. Treaba se repeta de câteva ori, recunosc că nu eram niște tipi tocmai cumsecade, am fi meritat puțină pușcărie, dar la 17 ani totul pare permis.

Odată, în refectoriul nostru, cum îl numeam, apăruse o necunoscută grasă, muschiuloasă, cu buze mari, vinete, ceva între o atletă de circ și o maseuză, care imediat ce înțelesese despre ce era vorba râsese cu gura până la urechi întrebând câți suntem și cerând ceva de mâncare și anume salam, pentru că se omora după salam, și ne invitase pe toți să reluăm totul de la cap după ce trecuserăm cu toții printre picioarele ei, pentru că avea timp. Fuseserăm cinci sau șase, regăsindu-ne peste patru zile în cabinetul unui doctor de boli venerice și urcând pe rând pe masa rece de mușama, unde ni se făcuseră spălături cu hipermanganat. Eram cu asta mai puțin sfioși? Nu o iubeam noi sincer pe iapa noastră roșie, care odată cu trecerea vremii se făcea parcă și mai apetisantă? Formele ei se rontunjeau văzând cu ochii și deșteptăciunea îi creștea progresiv cu zilele care se scurgeau. Terminase în vremea aia cu Proust și ajunsese la Freud și la Jung, unde mai pui că începuse să umble și decoltată, arătându-și sânii plini de pistrui și uneori câte o pulpă care aducea cu aceea a Rachelicăi Nahmansohn, la care tânjeam în secret și eu și Tudor, chit că amorul nostru era livresc și imposibil. Într-o seară, prietenul meu, surescitat, o atacase, după propria-i mărturisire, profitând că eu lipseam. „I-am băgat limba-n gură!" se lăudase și îmi arătase ceva inflamat și sifilitic. Nu credeam, nu-mi plăcea să cred, eram invidios ca dracu și jurai s-o atac și eu, cum oi scăpa de sub supravegherea lui geloasă. Îi studiam în secret, nu arătau nimic care să-i fi unit în mod confidențial, mai curând limba aia a lui, inflamată, fusese prinsă într-o ușă

decât de dinții ei superbi, lați, albi, perfecți. Când am prins-o la înghesuială, a dat din colț în colț: Ce faci? Ce faci? mă întreba ofuscată și măgulită. Credeam că ești numai un partener spiritual! – Merçi, eu partener spiritual și lui Tudor i-ai mușcat limba, am protestat... S-a jurat că nu-i adevărat și-a început să plângă. Am fugit pe străzi după ea și pe urmă ne-am așezat pe o bancă într-un parc și mi-a spus că de fapt pe mine mă iubea pentru că eram serios, nu un saltimbanc ca Tudor, care o făcea de râs în fața amicilor. Ne-am despărtit romanțios ca în romanele cele mai proaste cu putință, doar cu o strângere de mână și cu vaga promisiune că vom ține secretul. Voia adică să se asigure că nu-i voi spune nimic lui Tudor și că nu-i voi reproșa faptul că s-a lăudat cu lucruri neadevărate. I-am promis, dar bineînțeles că aerul meu de cocoș i-a trezit bănuielile acestuia și am aflat, nu mult după aceea, că se dusese după ea, acasă, de unde dracu i-o fi aflat adresa, pentru că de obicei eram concediați de la urcarea în tramvai sau autobuz și că spărsese totul din casă în dorința lui nefrânată de a o poseda. Rezultatul: *Iapa roșie* se mutase, acoperită de rușine, dată afară de gazda care o credea o studentă onorabilă.

Acum o revăzusem la *Telefon Club*, pe neașteptate, cu soțul și cei doi copii, femeie cu totul respectabilă, care abia schiță un gest la salutul meu, ca și cum asta ar fi fost în stare să mă oprească să o acostez. Poate chiar frica ei de a mă prezenta soțului mă făcuse al dracului. Am salutat-o, deci, până în pământ, respectuos, ea s-a făcut că nu mă vede, o dată, de două ori, până m-am dus lângă ea și am întrebat-o dacă într-adevăr nu i-ar trebui niște ochelari cu dioptrii mai multe, pentru că, de când o știam, purta niște ochelari și era chioară cu adevărat. A roșit ca o plită încinsă, în veșnica ei rochie roșie, care o avantaja, pentru că avea părul roșu și el, acest păr lung și strălucitor, se armoniza cu restul. „A tu erai? – a întrebat – el e soțul meu..." a făcut, jenată, revenindu-și. „Unde-i Tudor?" „Ne crezi frați siamezi?" am întrebat. A râs, a povestit personajului de lângă

ea ceva în legătură cu noi, dar la un mod imposibil de suportat, avea un fel de superioritate care mă deranja, ceva de parvenit, un fel de înfumurare pe care o poartă cu ei totdeauna parveniții. Întreba la modul derizoriu: „Ați făcut și voi ceva? Ați terminat vreo facultate? Erați cam boemi..." Mă măsura să vadă dacă sunt bine îmbrăcat și eu am vrut în primul minut să-i spun că dorm ca un cloșard undeva la Azilul de noapte, în curte, dar nu am făcut-o. Voiam s-o mai las să se desfășoare, să vedem până unde întinde coarda. L-a pus întâi pe bărbatu-său să-mi comande ceva de băut, cu aerul că-mi face o pomană. „Ce bei?" m-a întrebat condescendent, ca și când ar fi vrut să-mi pună un pansament pe ochi. „Nu beau nimic", m-am zbârlit eu, gata să-i înfig ghiarele în ochi. „Lasă bancurile, știu că n-ai bani. Să-ți dea un whisky?" – „Nu, mulțumesc". A dat din umeri ca și când ar fi spus: „Lasă-l, e nebun" și a privit în felul acela nesuferit pe care-l știam atât de bine, de multă vreme, la bărbatul ei care ne măsura curios, mirându-se că soția lui avea un amic atât de reușit și de încăpățânat. „Și dacă înțeleg bine, cam tragi mâța de coadă?" a mai întrebat cu condescendența ei nesuferită. „Ba, deloc. Sunt arhitect, am comenzi". „Ce spui?", se amuza. Nu mă credea, se vedea bine. „Și Tudor?" „El e antrenor, a terminat Dreptul..." Îi sosise o oranjadă și sorbea cu paiul privind pajiștea *Telefon Clubului,* plină de șezlonguri și pipițe, de tenismani și foști miniștri. „Și cu ce ocazie pe aici?" mă întrebă, urmărindu-mi privirea distrată. „Am amici". „Ce spui?" se miră, iar nesuferit, și în mine creștea o ură care avea să facă urât dacă nu o țineam în șah. „Parcă erai comunist, cel puțin așa îmi spuneai mie...", apoi soțului, batjocoritor: „Sergiu, vino să-ți arăt un vechi ilegalist..." „Nu am fost deloc ilegalist, i-am spus răstit, eram pur și simplu un om de stânga, un simpatizant..." „Știu, nu are importanță". Bărbatul acela care arăta ca un contabil șef mă măsură încă o dată peste paharul de oranjadă și pe urmă se întoarse ca să mai tragă cu ochiul la pipițele de pe pajiștea gri

de iarbă, peste care cădea seara. „Și voi, ce căutați aici între aceste rămășite burgheze?“ am întrebat agresiv la rândul meu. „Cum, ce căutam?, doar sindicatul nostru o să preia în curând clubul acesta și am venit în recunoaștere.“ „Care sindicat?“ „Al învățământului, soțul meu e decan la Academia Comercială, vechi membru de partid...“ Râsul meu o făcu să întrerupă lungul șir de titluri pe care se pregătea să mi-l furnizeze. „Ce e de râs?“, se miră ea. „Nimic.“ „Sper că te-ai înscris în partid?“ mă întrebă îngrijorată. „Da de unde? Cine primește un tip ca mine în partid?“ Părea sincer nedumerită. „Dacă vrei, îți dau eu referințe“ „Nu, merçi, nu e nevoie...“ „Vrei să spui că nu mai ești comunist?“ „O, asta da, cum să nu fiu comunist, dar fără de partid, există și din aceștia“. Voiam să spun că eram un comunist care nu se prea înghesuia la masa comună, la care multă lume râvnea la ora aceea. Totdeauna am fost un om ciudat, sublinie ea, gânditoare. Pe urmă o schimbă brusc. „Ce mai citești?“ „Dar tu? Tot Proust?“ Iapa noastră roșie păru că se ferește de urechile soțului care tocmai ne acorda din nou o scurtă atenție. „Cum îți închipui așa ceva?, protestă cu un glas destul de puternic și înțelesei că voia să afle decanul Facultății Comerciale că perioada aceea decadentă se terminase; fac cursuri de marxism.“ „Interesant, spusei, interesant.“ „Ce găsești interesant?“ se alarmă. „A, nu e ceva important“. Îmi aduceam aminte de vechile noastre convorbiri. Nu aș fi putut bănui vreodată că această femeie putea să fie interesată de politică, asta nu mă deranja pentru că nu aveam prejudecăți, dar bănuiam, nu știu de ce, că e stăpânită de un oportunism casnic. Părea, adică, un fel de mimetism ca să placă soțului, voia să-i arate individului că între ei exista și un fel de înțelegere spirituală de același ordin, vederi comune care puteau să ducă la un menaj îndelungat și fericit. Socotii că putea să fie și un idealism sincer, născut din erorile ei mai vechi, dar nu mă puteam înșela, relieful ei interior nu avea nimic comun cu marxismul, nu era croită pentru așa ceva, dar la urma urmelor era o chestiune care

o privea. Voi să mă angajeze într-o discuție cu temă, dar fentai abil și-i vorbii despre lumea care se învârtea în jurul nostru. „Lumea care se duce", preciză ea cu o patimă pe care o remarcai imediat, „Da, e adevărat, dar o lume care trebuie văzută și înțeleasă". „Nu, e o lume care trebuie distrusă". Puteam să admit și asta, pentru că existase o vreme în viața mea în care visasem această clipă, când ticăloșii care-i sărăciseră pe ai mei și-i sileau să trăiască în mizerie trebuiau dați peste cap, înlocuiți, și eu nu-i iubeam, cum nu aveam să-i iubesc niciodată, dar la ea, această iapă roșie a tinereții noastre, se născuse un fanatism împrumutat, era același limbaj pe care-l auzisem la vechii colegi care mă îndemnau să intru și să fac ceea ce făceau ei: să țin discursuri și să umblu cu lămurirea altora, lucru care era perfect plauzibil și necesar într-o revoluție. Ghinionul meu era că mă reținea năvala lichelelor care erau acceptate fără nici o rezervă, pentru ca să se întărească numărul. Știam că politica nu este o meserie delicată, nu veneam din fundul unei peșteri, dar eu, personal, nu pentru acest fel de a trăi refuzasem pe alții. Poate eram un anarhist nedescoperit, un tip imoral și egoist, da, admit și asta, cu toate că mă puteam lăuda cu câteva lucruri din care aș fi putut face carieră. O bătaie cu legionarii din liceu, câteva săptămâni în spital, niște discuții violente cu profesorii fasciști pe care-i combăteam cu micile mele cuvinte mușcătoare, de scriitor ratat, o împotrivire de a mă servi de o armă ucigașă când guvernul Rădescu voia să scalde muncitorimea în sânge și să înceapă un război civil, și așa mai departe. Mă prelucra de multă vreme un fost coleg de bancă, cu o mutră de Robespierre, un tip cinstit în fond, care avea să rămână cinstit și neputincios până la urmă și să fie înghițit de către marii șacali care trecuseră peste meritele lui, peste faptele lui și-l comandau și-l siliseră în cele din urmă să devină un fel de robot funcționăresc, care știa numai să ridice mâna în ședințe deschise și să aprobe tot ce se cerce. Mă certa cu glasul lui de fetiță, cu acea privire de revoluționar plin de grijă pentru viitorul meu, îndemnându-mă

la o adeziune care de fapt, mai târziu, a și venit, dar atunci era imposibilă, pentru că trăiam cu toții opereta cultului, a sculării în picioare la orice manifestație publică și a adorării fără rezerve a Corifeului. Îi spuneam, lui, acestui coleg, că nu într-un singur om pot să cred, cât ar fi el de genial și cu mareșalii lui în spate, câte ar fi inventat în materie de marxism și-i aminteam figura altora care nu-și ridicaseră statui încă în viață fiind și nu dăduseră sfaturi în materie de gramatică și nu le știau pe toate numai pentru că erau conducători de state, ca să nu mai vorbim despre lagărele din Siberia, despre împușcații în celule și despre suprimările misterioase ale amicilor săi cei mai buni... Discuțiile noastre aveau un gust neplăcut, mi se ținea piept și eram acuzat că nu înțeleg nimic. *Robespierre* mă acuza că m-am schimbat (asta era, la toți, fraza tip), în timp ce eu o țineam ca gaia mațul că ei se schimbaseră, acești bărbați care poate aveau merite față de revoluția mondială, dar păcate și mai mari, pentru că, dacă o mai țineau așa, aveau să compromită cu totul ideea de comunism, pentru că acesta nu concepe corifei și tipi geniali care le iau ei pe toate și contrabasul, nu știu dacă mă înțelegea el pe mine? *Robespierre* se supăra, un timp, și revenea după câteva luni, neobosit, spunându-mi câtă nevoie era de mine în aparatul politic și cât o făceam eu pe nebunul, când de fapt el mă cunoștea bine și ar fi dat niște referințe nemaipomenite. Îi replicam că drumul meu e mai lung și mai complicat și că era bine să mă lase în pace... Și-acum, aceleași fraze la *Iapa Roșie* care mie îmi vorbea astfel, care miroseam de la distanță ce hram poartă fiecare... Era cam mult, mă stăpâneam cât puteam, dar și răbdarea avea o margine. Așa că am pretextat ceva ca să nu ajung la cuvinte nepoliticoase și m-am ridicat: „Îmi pare bine că te-am reîntâlnit, poate ne mai vedem cu vreo ocazie". Glasul meu nu spunea nici un lucru bun, nu promitea nimic. „Bine," a spus și mi-a întins o mână ostenită. „Păcat de tine". Era ca o lespede de mormânt aruncată din avion pe o groapă abia acoperită. Am fugit repede ca să plâng pe ruinele

ei și m-am îmbătat bine în seara aceea cu Mihai Pooopescu, povestindu-i tărășenia. „Mie să nu-mi vinzi din astea, Componist, că am trupul ca Sfântul Sebastian, numai răni. Tu nu-i ști pe toți, sau cel puțin pe aceia pe care-i știu eu. O, să-i vezi cum s-au umflat, cum se uită la mine ca la o victimă abia scăpată din catastrofa de la Vintileanca. Trebuie numai să ai puțin haz, și atât... Condiția umană, cum zicea Malraux..." „Merçi de așa condiție umană!"

Peste câteva luni avea să mi se întâmple ceea ce eu am numit, de atunci încolo, accidentul...

TREPTELE MĂRII

Dacă aș fi fost compozitor aș fi scris *Marea în trei timpi*, ceva à la Debussy, cu iordane de Valéry în cap de pagină, ceva de genul: *acest acoperiș liniștit pe care se plimbă porumbeii* și așa mai departe, cum le plăcea snobilor cu care îmi petreceam serile pe terasa Cazinoului, în schimbul de floretă al frazelor, unul mai al dracului decât celălalt, dându-i bătaie cu *vântul ce trece și aduce istoria lumii* de la capătul portului plin de vase ca un raft de bucătărie, înghesuite adică, vârâte unul într-altul, fluturând din pavilioanele panameze de împrumut, cu armatori bortoși pe dig, seara cu ochii după pijmandeze, cu buzunare pline și cu mașini de închiriat, gata să se îmbarce rapid, să circule, să foșnească, să străbată mările și oceanele, să mai facă niscai gologani, să-i piardă la ruletă sau dracu știe pe unde, deslănțuiți, ăștia, nu ca noi, dosădiți de nopți pierdute, de dans și alte alea, marea în al doilea timp sau în al treilea, la amiază sau la amurg, plină de nostalgie că-ți venea să-ți iei câmpii, să fugi pe motocicletele prăbușite ale băieților care o făceau pe *Hell's angels* sau pe *skinheads,* deși erau numai niște ingineri ratați, încărcați de ședințe și de birocrație, strângând unsprezece luni parale ca să se dea în stambă în iulie sau în august la mare cu pițipoancele lor, cu *allumeusele* lor sau, cum le mai spunea pe la Paris, cu *bucolicele* lor, fete gata să doarmă în hanuri după ce-l citiseră

pe Kerouak și o făceau pe indienele cu temperament deși erau niște boarfe fără vlagă, cu rochițe cârpite, ieșite și ele din foile mașinilor de scris, cumpărându-și sandale aurite pe banii de la orele suplimentare, trăgând besmetic seara pe faleză și închipuindu-și că sunt la Miami și nu la *2 Mai,* o comună pârlită de la granița cu Bulgaria, ce voiai să le faci, suflete...

Ne distram în felul nostru începând de pe la unsprezece dimineața, când ne sculam cu capul mare, cu privirile ca un tăvălug cercetând unde se găsea un borș de potroace (ceva care să șteargă amintirea cumplitelor nopți de dinainte) sau un iaurt cumsecade, capabil să sterilizeze papilele paralizate de atâta alcool. Ne feream de soare, ne priveam cu ură, ca dușmanii, căutam umbra salcâmilor și cerșeam bufetierilor sifoanele scurse, rămase între picioarele de metal ale meselor, puse una peste alta. Careva dădea la boboci în spate, cu mâna la gât ca înecații, pe la prânz ieșeau zvonuri că naiba știe cine se prăbușise într-un cazan cu spirt sanitar și că nu mai dădea semne de viață. Pe deasupra, mai trebuia să și lucrăm la Expoziția aia nenorocită și nouă ne ardea să facem baie, să ne aruncăm în valuri și să stăm cu fața în sus la cerul alb, necruțător. Pe la trei, eram din nou oameni, ne târam spre șoproanele acoperite cu viță verde de vie și sorbeam ciorbe pescărești, făcute în vase înnegrite și ciobite de atâta întrebuințare, câte două porții mari de cap de om, cu mămăligă și ardei, pe urmă cădeam iar într-un somn mortal lângă iubitele noastre, și ele arătând ca niște cadavre într-un acvariu cu apă murdară. Spre seară era altă viață, se răcorea, începeau să pufnească prin curți motoarele. Băieții în haine de piele, proaspăt bărbieriți, arătau ca James Dean înainte de a mierli, aveau ochii scurși și plini de o beznă metafizică. În spate, pe șa, erau toate fetele, *old ladies* ca în *Îngerii infernului* sau *Easy Rider* cu Jane Fonda. Aveau buzele mușcate, vinete ca niște castraveți uitați în borcane, rimelul le adâncea găvanele ochilor, arătau fatal, le-ai fi răpit pe loc și le-ai fi dus undeva. Marea ardea stins în mierea ei verde, alături, printre

acoperișurile de paie abia o zăream, părea flască, ca o femeie de 45 de ani, care o mai face pe curva, înaintea noastră așteptau șoselele și salcâmii galbeni, păliți de toamna pretimpurie, sosită cu bilet de autobuz de la Constanța. Plumitivii se uitau la noi cu groază, sosisem în acest paradis pe neașteptate și le stricasem liniștea lor plină de intrigi, de snoave literare și ochiade cu voie de la poliție. Luasem în primire satul și-i pusesem în inferioritate pentru că nevestele pescarilor se uitau mai degrabă la acești idoli blonzi cu BMW-uri zgomotoase ca niște catedrale americane, decât la cuminții soți în șorturi demodate, urmându-și nevestele în călduri, sosite cu amanți cu tot, ca să arate ce pot măcar pentru un sezon. Seara, la ora asta era momentul nostru, plecarea semăna cu căderea îngerilor în Apocalips, satu se umplea de fum, de miros de benzină arsă, de strigăte și de înjurături. Fetele își uitaseră, ori rujul, ori poșetele mici și strălucitoare, cumpărate cu bani grei de la madam Agnes, unele mai orbecăiau și acum după cerceii marini de coraliu sau de scoici vopsite, arătau ca adevărate *miss* în costume pescărești, cu dangarezii lor de bumbac, cusuți de mâinile meștere ale croitoreselor ce nu mai aveau liniște din mai până nu le expediau la mare, cu saci întregi plini de tricouri și ciorapi roșii și cu centuri de piele bătute în ținte, pentru că în mamas nu te-ar fi primit vreo văduvă de șef de trib fără aceste accesorii obligatorii nici în ruptul capului, unde mai pui pantofii de seară, dacă toată lumea hotăra că în cutare zi terasa va fi invadată de civilizație și atunci să te ții, se călcau rochiile, se spălau fetele pe cap, curgeau colonia și parfumurile ca șampania la curtea țarilor, tot satul mirosea a mătase arsă, a fier încins, a prize defecte, a motorină și dracu mai știa a ce, pentru că era sfârșitul lumii, Flores, care nu gungurea din vârful buzelor și se bosumfla era lăsată acasă să stea cu lipovencele la taifas, să afle cu cine se mai regulaseră celelalte anul trecut, când veniseră cu alții. Plumitivii profitau și le ciupeau puțină curte, cum zicea Mihai Pooopescu, se înfoiau, ofereau băuturi la bufetul bețivului ăla de Taras, care

întâi se îmbăta el și pe urmă avea grijă și de noi. Erau darnici, mai ales când nevestele le erau răpite de câte un *înger* pe neașteptate și duse în plăceri la Tomis, unde umblau câinii cu covrigi în coadă. Treceau grănicerii în căutare de spioni, să fiu al dracului dacă au prins vreunul în zece ani de când veneam aici, ba, să nu mint, l-au arestat pe un oarecare, care era atât de beat că n-a știut o săptămână cum îl cheamă și din ce oraș venea. După ce l-au dezalcoolizat bine, au aflat și treaba asta, era un gălățean care vindea ouă, o șmecherie întreagă: responsabil la o cloșcărie de-asta de stat, plasa găini unuia, complice cu el, și acela lua oul la trei sute de păsări care erau vândute a doua zi în piață și se numea că aveam de-a face cu o escrocherie legală și nici judecătorii nu au avut ce-i face, nu fura, profita de târtița găinilor și împărțea cu ăsta, treceau, cum spuneam, grănicerii cu priviri iscoditoare, în fiecare lună iulie, august și septembrie, exact jumate, cât ținea sezonul, că pe urmă se sfârșea balul și, băieții se-ntorceau la tăiat cartofi și la instrucție și la patrulare pe faleză, privind spre marea dinspre care ar fi trebuit, în mod teoretic, să vină vase imperialiste de război, pline vârf cu bombe atomice și cu infanterie marină; pe dracu!, nu-i ardea nimănui de război, nici măcar generalilor americani care mâncau o drăgălașă de bătaie pe unde apucau. Deci, sergenții majori se chiorau de fapt la oafele noastre care mai de care mai ochioase, și se făceau că le cercetează cam ce au în burtă și pe unde țineau aparatele de fotografiat, prin locuri intime și, după ce se cinsteau cu profesorul acela nebun de astronomie, care căzuse de pe o motocicletă, luat și el de valul turbat și de un *cap de piele,* zăcând după aceea în spitalul din Constanța două luni, cu oasele făcute ferfeniță, cântau împreună cu el: *Jedermann,* arată-te! trăgând după aceea strigăte tiroleze sau urlând: *Ahoe!* ca poetul Gege Takabosa. Din tot accidentul acela Profesorul rămăsese cu o țicneala simpatică, cu plăcerea de a purta o bluză mare și largă, căzută peste nădragii de pânză și o pereche de bretele roșii. Pe scurt arăta ca

un *yé-ye* de acum 15–20 ani. Pantofi cu vârfuri metalice nu avusese cine să-i facă, dar *jeans*-ul său arăta destul de credibil. Era mândru de nevastă-sa și de *badges*-ul purtat peste craniul zdrobit odată. I-l adusese cineva și arăta ca Manteufel pe frontul de Vest înainte de debarcare, intrase nebunia în toți, ce mai! Prin grădini, dacă nu plecam în raid, în *comandouri,* devastând pepenăriile și viile, aducând struguri cu foaia de cort sau distrugând gardurile urmăriți de miliție, răsunau tranzistoarele. Toți băieții erau dotați cu mașinării infernale, pe unde medii și lungi, pe unde scurte ca să prindem Istanbulul, care avea muzica *pop,* trufanda la noi încă pe vremea aia, toți ca niște mandarini chinezi, plini de ceasornice muzicale, cum aveam să văd în Curtea Imperială din Pekin, mai târziu. Hârâiau, toate, ca niște râșnițe, la concurență cu magnetofoanele portative aduse cu mari sacrificii din deplasări. Și dă-i cu Doris Day, care s-a mai feștelit între timp, adică a vândut un milion de discuri mai puțin și i-a scăzut *box-office*-ul, cu *My friend, my friend,* cu Matt Monro și cu Dean Martin, care zicea de inimă albastră *Return Home.* Lovitura de grație ne-a dat-o însă într-o vară crăcănatul ăla de fiu al lui Filip Mesiodax, cretinul cu aer de vedetă internațională care a devenit și compozitor până la urmă, rămânând la Londra, unde s-a căsătorit cu o fabrică de textile, adică, luând o *lady* deșchiolată cu 20 de ani mai bătrână ca el; și unde s-a instalat cu un patefon *Columbia,* adus de taică-său de la Philadelphia, și ne-a ținut un curs de istoria jazz-ului, cu discuri cumpărate de la *Consignația* lor de-acolo și le-a explicat fetelor care au rămas cu gura căscată cum se aruncă în America cu avioane de hârtie pe scenă când cânta, să spunem, Orchestra *Royal Garden Blues,* și omoară-ne cu clasicii în viață ai saxofonului și-ai tobei și-ai mă-sii pe ghiață: cu *be-bop*-ul și cu *Cozy Cole* care folosea un fel de talger ca să bage fanatismul în decibeli, cum am citit eu mai încolo într-o carte, că ne trăgea în piept puștiul, le ciugulea și nu dădea bibliografia. *Bucolicele* uitau de prietenii lor și veneau să asculte discuri hârâite și să

se pună la punct cu ce era nou în lume, cu *jazzul primitiv,* cu *jazzul cald* și cu *jazzul rece,* o întreagă universitate făcută prin vii după aceea, pe pământul nisipos, crăcănatul era dat în paște, zicea ceva despre *rag time* și mișcarea *cool,* dar asta nu-l împiedica să se lase căutat în buzunare la întuneric, pentru că puștoaicele asta așteptau, să facă descoperiri geografice în muzica desuetă, mișcarea 51, de tipul *Come back sweet papa,* imprimat în '26, pe vremea bunicii, și făcând *hâr* și scrâșnind și pe urmă auzind *Georgia Grind* și *Big fat ma and skinny pa,* o folie, ce mai... Cădeai în melancolie, nu alta. Disperatul de Tonny cu Alain Bombard al lui, cu traversarea oceanului cu pluta *Kon Tiki* se putea duce să se culce, nu-l mai asculta nimeni, le luase crăcănatul pe toate. Erau numai urechi *mașinistele, bucolicele* și *citadinele,* se dădeau în vânt după cuvinte magice cu teoria smulgerii trombonului din stilul *tailgate* și cu inventarea *trombonului* expresiv, cu *vibrato terminal* și cu *beaux restes.* Tonny mai vrăjea câte o intelectuală, pe unde mai apuca, vreo ochelaristă mioapă, plină de cărți și nemâncată. Îi cita din Fabre, umbla la *fenomenul thanatozei,* la *culorile de avertizare aposematice* și *homocromia* lui Cuénot, când căsca dama de plictiseală, cât era de pregătită, o cotea rapid spre moartea lui Lucien Bianchi, pe pista de la Le Mans, descriindu-l pe acesta cum a pizdit-o într-un *Alfa Romeo 1* în flăcări, la numai 35 de ani, idolul tuturor damelor din lume. Ochelarista lăcrima și se lăsa pelotată în memoria celebrului rutier, visând toată noaptea care urma autodroame și strigăte și benzină care curgea în valuri. Încă fetele noastre nu purtau părul lung și nu-l dădeau cu frunză de nuc, ca să capete lustrul acela de chihlimbar, nu aveau aerul capiu al *beatnicelor* de mai târziu, sau dracu mai știe, le încurc eu că erau prea multe la un loc, puteai să faci confuzii, știu sigur că le era drag de viață că dacă apucau la terasă, orchestra se pregătea să-și dea sufletul, pentru că băieții o îndopau cu *chateaubriand* în sânge și desert și pe urmă îi puneau pe tipi la muncă. Țiganii se lipeau, că le plăceau fetele, și ai noștri se

mai îmbătau, puteau să spere la ceva, nici nimfomanele nu ziceau nu, că ăștia aveau bani în sezon, făceau frățește cu responsabilii și mai ieșea de plătit chiria la gazdă și alte chestii. În timpul ăsta marea își vedea de-ale ei, căra vapoare, le vâra în port, ca pe niște batiste în buzunarul de sus al hainei, veneau zorile, ne urcam în câte o droașcă și tunde-o spre casă, cântând, cu băieții în față și cu fetele în spate, urlând din claxoane și sculând Constanța întreagă de parcă ar fi sosit primii oameni din spațiu. Eram falnici, eram răi, eram triști, ce mai! A doua zi, care mai avea suflet în el se ducea la Taras și se dregea cu bere ori cu votcă spălată în apă, câte o căldare bea, făcând socoteala câte zile mai erau și venea iar un an gri, plin de ședințe, de intrigi, de retrogradări, de cuminţenie impusă, pentru că băieții nu erau răi, își mai ieșeau numai din pepeni, o făceau pe grozavii și pe urmă dracii îi luau, care pe la șantierele pline de noroi până în gât, care prin munți și zăpezi, care prin deșerturi geologice, dormind în corturi. Tonny, cel puțin, *făcuse* toată țara, lucra de se spetea, cine-l vedea aici ar fi crezut că e Belzebuth în persoană, dar cine-l știa cum termina controalele lui cu cuptoarele de oțel, cum nu dormea nopțile cu lunile, ca să strângă un ban, ca să fie cineva măcar 24 de zile pe an.

Trecusem prin toate ca printr-o probă de foc, murisem de câteva ori lângă țărmul mării privind-o cum arăta: borâtă toată, plină de șervețele albe, lepădându-le la țărm, schimbându-se în draci, patetic, ca un cântec tâmpit. Unde citisem asta sau o auzisem: *trece secunda ascendentă pe cuvântul ziuă, orbind ca un trandafir în beznă...?*

Totul se prăbușise în neantul acelor veri fără întoarcere.

Time immemorial...

Fusese Dina, fuseseră fetele acelea cu nume dulci de caramele, cu sânii lor borșiți, ori obraznici, moi sau tari ca perele sălbatice, fuseseră nopțile cu muzică decadentă, cum ziceau cretinii, când aveam un *eros marțial* (și asta am ciupit-o de undeva), cu *tribunalele galante* ale Helgăi, adevărate *cours d'amour*

în care domnii de 40 de ani refulați spuneau măscări cu poftă și mărturiseau păcate imaginare, ca să nu fie luați de fraieri, cu hidroavioane bețive ce ieșeau din hangare la Mangalia de *Ziua Marinei* și cu *punchuri de culoarea puroiului,* vorba lui Saint John Perse, o nostalgie căcăcioasă ne mina, ne făcea mai puțini, ne devora în melancolii nesfârșite. Suferearn, în felul nostru, de răul secolului, dar cu decență, fără patetism, ne făceam gimnastica noastră intelectuală și pe urmă evadam într-o lume interzisă, fără lege, mai murea câte unul. Tonny se înecase, cât zicea el că o să-l imite pe Alain Bombard, pentru că nu știa să înoate, cretinul, și nu o spusese nimănui și nimeni nu-l crezuse când ceruse ajutor și se dusesc sub ochii noștri cărat de valuri uriașe, într-o zi cu vânt mare, cu zgomote de moară. Îl înmormântasem într-un cimitir plin de lut și de cruci mici și nu plânsesem de-ai dracului. Părinții îl reclamau, voiau să facă pompă, dar noi ne-am înțeles să le spunem că-l cărase putoarea asta de mare și că nu-l mai găsisem. Avea o parcelă pe care puneam flori cu toții de câte ori soseam la *2 Mai.* Băteau clopotele bisericii neterminate din sat, cu popa acela bețiv care vindea raci și creveți roșii ca niște viermi și se îmbăta și dormea la văduvele cu care trăise în tinerețe. Eram măreți, eram disperați, cu grupurile noastre *Boyler rooms girls,* anul acesta se cânta în draci *O, lady Mary,* pe atunci ne lua maul Connie Francis, cu vocea ei de mijlocie neconsolată. Nu mai sunt nici băieții de altădată. S-a schimbat macazul; alde puștii ăștia, fiii mandarinilor, nu mai vin cu motocicletele, cum veneam noi, au limuzine mari, negre, de protocol, silențioase ca niște mașini de călcat, poartă haine *carrick* la pantaloni deschiși, ca niște englezoi și vorbesc păsărește. L-am auzit pe unul spunând după ce aruncase un volum din *Biblioteca pentru toți* pe plajă: „Le vede gagiul ăsta de Proust!“ Mi-a plăcut, ce vrei, lumea evoluează, ei joacă perinița cu chiloți și le cântă seara prin aceleași grădini în care am îmbătrânit noi *My melancholy baby,* au auzit și ei de Ella Fitzgerald, dar se poartă alte cadâne și alt stil, stilul

murdar, *dirty,* noi am rămas niște țânci, cât ne credeam de-ai dracului, dacă ai asculta ce ținea pe vremea noastră ai roși...

Băieții au făcut burți, *allumeusele* s-au măritat cu oameni bine, au făcut copii și gușă, le mai zăresc pe câte unele tot la Cazino, dând din fund pe la miezul nopții, nu mai au nici un haz, mai bine ar împleti ciorapi și ne-ar scuti de fleacuri. Toate la vremea lor... *Il faut mourir en symétrie,* cum ciripea doamna de Sévigné...

Pe mine mă ține din scurt *Cheshire cat,* cu zâmbetul ei mai rău decât o barieră de cale ferată automată, nu spune nimic, se uită numai încotro îmi îndrept prepelicarii și comentează peste un sfert de oră: – Ai văzut-o pe tipa aia drăguță care a trecut adineaori? – Eu, tămâie: care tipă? – Aia certată cu Sfatul popular! Asta vrea să însemne că nu are dimensiunile legale, adică coapsa sus, să nu dărâme trotuarul cu partea rușinoasă. – Ei, ce-i cu ea? – Anul trecut a fugit cu unul de la *Ti-Vi,* râde, *Ti-Vi,* auzi? – Aud, și? – Și-acum era cu altul, sparge casele ca pe nuci. Multe înainte... pe urmă îmi atrage atenția că nu am salutat pe nu știu cine și îmi citează un nume: – Ai auzit de doctorul Trautwein. – Trautwein? Nu-l cunosc? Care se tratează la el? – Nu, prostule, ăsta e inventatorul trautoniumului, ai uitat? Eu, fețe grele... Hindemith... – Aha, iar am încurcat borcanele... Mai face puțină gimnastică pentru întreținerea supleței și a musculaturii degetelor, eu dau să mai fur ceva cu coada ochiului. – Nu te mai uita atât, că te duc la munte să stai cu Gică. Gică e cățelul nostru. Mersi. Iată au și trecut zece ani de când a făcut ordine în viața mea. Tot trecutul nostru e plin de muzică, de aluzii și sărutări, de zăpada de la Predeal și de ski, de nostalgii și exerciții. Dinspre anii 60 bate vântul stârnit de mișcarea pletelor de hyacint ale Săgetătorului, Sfântul Sebastian... Debussy, dimineți cu game heptatonice, când au trecut zilele, când am văzut-o pentru prima oară cu ochii ei de hun, beată de muzică, mulțumind publicului de pe estrada Mozarteumului, fără să mă gândesc atunci că o să fie soția mea, era demult,

parcă, habar nu aveam de divinul acordaj pianistic bine temperat, de figurația cromatică, de *cantus firmi* și de celelalte...

Fusese o iarnă feerică de demult, pe urmă marea în al doilea timp, la amurg, cu bezna ei sărată, putredă, cu același nisip și aproape aceeași lume, puțin mai îmbătrânită, o, cum se treceau femeile noastre în loji, roase de lumina rampei, de lunile care zburau în urma noastră, de anotimpurile puerile ce lepădau frunze până în noiembrie, frunze patetice, roșii ca o hemoragie uriașă pe străzi... Când îi cântasem lui *Cheshire cat* Imnul Sfântului Ioan, învățat pe șest, pentru ca s-o fac praf.

Unde era orașul lui Mozart, cu bisericile sale, cu celebra lui orgă mecanică, *taurul din Salzburg,* unde făcusem cunoștință, oraș năpădit de *baby-sitter*, de *flower-power,* de drogați și de *cale Zantedeschia* în vitrinele scumpelor florării, arătând ca geamurile Paradisului? Părea un salt în conștiință să treci de la Jimmie Rogers la Honneger, de la *Bang-Bang* la *Simfonia psalmilor,* dar eram eu același sau trecuse peste mine un car de foc, un tanc, dăduse cineva cu napalm peste conștiința mea, îmi murisem moartea, cum zice labagiul ăla de Kierkegaard? Unde erau fetele de altădată, care o adorau pe Joan Baez, unde *bătrânele doamne, în floare,* care stăteau cu curul pe șeile de cauciuc ale motocicletelor rablagite și o făceau pe disperatele și pe urmă spălau vasele unsprezece luni pe an și trânteau copii funcționarilor cu 1803 lei lunar în mână, mestecând din trecutul lor erotic la mare ca dintr-un interminabil chewing-gum? Timpul, împuțitul ăsta de timp, trecuse ca un tăvălug, ca bombardierele B 21 în Coreea, și lăsaseră covorul lor de bombe zburătoare peste sufletul nostru, eram toți numai răni și gropi sentimentale... La mine în casă sunau muzicile de manej ale lui Haydn de dimineață până seara și eu ascultam uluit *Tânguirea lui Agar* când îmi ardea de Dizzy Gillespie. În locul lui Johnny Dodds se pițigăia câte o soprană de coloratură și încă mai ciupeam din pagini secrete chestii în stare s-o amuz pe *Cheshire* a mea. Chiar săptămâna trecută găsisem ceva extra: *Gymnopediile* lui Erik

Satie și *Gnosienele*, despre care se spunea că aduceau cu cântecele nebunilor de la Charaton...

Viața fusese, era, sau trebuia să devină. Ce înțelegeam eu din ea? Unde era trecutul meu? Unde amicii mei? Unii morți, alții prin spitale, alții intrați în rândul mandarinilor, sfidându-mă cu succesul lor, pentru că eu nu înțelegeam să pertractez? Adică cum, bătrâne domn? Nu pertractez, dar care nu pertractase? Să fim serioși! Să fim serioși.

Cum zicea bărbierul ăla?

Mais je suis jnventeur d'un téléphone de verre de Bohême
et de tabac anglais
en relation directe avec la peur...

Mâine, poimâine o să vină Doctorul să-mi opereze și mie ocluzia, ca tuturor nevestelor de aristocrați din Cluj, câte mai rămăseseră, pentru că de asta sufăr, mi se scurtează intestinul, tot înghițind atâta rahat și dându-l afară...

În rest, totul e vesel, e frumos, e sublim și la vară o să mergem iar la mare, să ne mai amintim cum fugeau băieții pe motociclete, ca îngerii iadului...

*

Cu o seară înainte, Mihai Pooopescu mă scosese în lume, cum îi plăcea să spună. Ne dusesem la *Ambasador*, nu în restaurant, pentru că eu nu pot suferi restaurantele mari, mai ales dacă au muzică, pentru că se așază câte o cucoană de-alea cu microfonul pe urechile mele și-mi face praf timpanele, mi le zdrențuie ca să-mi arate ce voce are și ce englezească lamentabilă dizează, așa încât, și pentru că era de dimineață, vreme de dregere, de spus la ureche, de suspinat după vreo veche fetiță pe care o iubisem amândoi, pe rând, el mai mult teoretic pentru că asta-i plăcea, să le facă om, să le mărite adică, și cu mine nu reușea să le încurce, vreme deci de confidențe, era unsprezece dimineața, o vreme coclită, înainte de a pleca la mare, cerul jos,

aerul înăbușitor ca într-un abator, tot orașul gemea sufocat, te mirai cum mai merg tramvaiele prin asfaltul acela negru și topit, cum mai supraviețuiesc concetățenii noștri în afara teraselor, a locurilor ăstora cu ferestre mari, deschise, zbârnâind din ventilaloare nevăzute. Înăuntru era ceva mai răcoare, plantele carnivore, exotice, palmate, de lângă geamuri, dădeau să iasă afară prin ferestre, să agațe femei, nu alta, cu brațele lor vegetale, aveau ceva impudic, nerușinat, cerșeau o ploaie care nu mai venea, eu eram puțintel dus pentru că mă gândeam la o curvă mică de 12 ani care creștea în preajma mea, fără să știe, ca o heliadă, și vânătorul din mine o presimțea, aștepta cu arcul întins să mai crească, era proaspătă, fragilă, nevinovată, dar nu tocmai nevinovată, cu o pecete a păcatului pe buzele ce abia se coceau, în pârg, cu sânii ei ce se sileau să izbucnească prin bluzele de vară și, ea, nerușinata, simțea inconștient că o pândesc deși nu-i dădeam nici bună ziua, nici nu mă uitam la ea, nu făceam decât s-o scrutez, s-o adulmec, planificându-mi-o pentru mai târziu, când aveau s-o mozolească puștii ei de la școală, seara, punând-o numai în stare de excitație, pentru că ea spre călifari ca mine, către stricați ca mine tindea, bănuind că eu știu ceva mai mult decât să-i umblu pe sub rochițele de stambă, eu i-aș fi vorbit altfel, aș fi amețit-o cu cuvinte nemaipomenite, povestindu-i călătorii pe care poate nu le făcusem, dar asta le plăcea la toate: *minte-mă și spune-mi vorbe dragi.* Așa gândeam în timp ce Mihai Pooopescu îmi evoca pe o distinsă intelectuală – azi medic cardiolog – ce tăiase lemne cu fierăstrăul într-o haltă de provincie și pe urmă tocise și ajunsese la București mare cocoană, cum spunea el rotunjind o-ul ăla interminabil, și pe urmă se măritase mai întâi cu un ilustru inginer electronist care murise de cancer și pe urmă se iubise cu un geolog tânăr și frumos despre care nu puteai crede că a auzit de vârsta faliilor dacă-l vedeai cât e de monden și cum își taie hainele exact în dreptul curului, ca să aibe *aer de Paris,* să semene adică cu acei *dandy* pe care eu nu aveam să-i sufăr de la

naștere până la presupusa mea moarte, dar în timp ce el vorbea, eu înaintam cu ajutorul alcoolului în dulcile mele evocări în legătură cu ființa aceea mică și mă gândeam cât de secrete sunt femeile, cât de precoce, și cum simt ele încă de la ivirea pe lume pentru ce sunt făcute și cum doresc să se comporte încă de copile ca niște adulte. Mă gândeam la monstruozități, citisem undeva că una dintre ele făcuse un copil încă de la cinci ani și îmi evocam actul sexual *terminat* atât de aproape de venirea pe lume, cu consecințe precise ce puteau da naștere unei alte fetițe, care ar fi devenit un fel de soră a mamei, și în chestia asta exista ceva sacru, misterios, pueril, plin de patimă turbată și nu știam cine fusese bărbatul, pentru că trebuie să fi fost un bărbat care se culcase cu o fetiță, nu un mucios, nu un puști cu spermă ca laptele, ci ceva sănătos, plin de sământă, de putere, de dragoste infinită pentru femeia aceea ce se născuse într-un copil și ce delicat trebuie să fi fost monstrul acesta, ce vorbe trebuie să-i fi spus și cum să fi procedat el ca să facă, dintr-o nubilă pură, o ființă în stare să procreeze! Uluitor mi se părea să mă gândesc la toate astea fără rușine, ba chiar cu o invidie neagră. Urlând ca fiarele, omul a descoperit cântecul, parcă așa spunea mediocrul ăla de Taine, dar așa trebuie să fi fost, urlând, sau cântând mai degrabă, acel bărbat trebuie să fi făcut dintr-un copil o mamă. Era un act sfânt ca la începutul lumii, când, pierzându-se un univers, viața se pregătea să înlocuiască ceea ce murise și era nevoie de acea dezvirginare, de acel coit, de acea violare a unei fetițe pentru a mai supraviețui ceva din noi, dragostea mai ales, poezia de a iubi o fetiță ca o trestie, fără sâni, de a iubi o deschizătură a trupului mic, gingaș și plin de sământă totuși, în stare să producă în acel creuzet de carne o altă viață. Dragostea asta seamănă cu dragostea peștilor mei dați de *Cheshire cat,* care după ce mâncau *daphne* uscată, de mulțumire, se sărutau și zburau în acvariul nostru și făceau jocuri și nu era dragoste, ceea ce li se întâmpla era numai atingere, în felul sublim și trist de a face dragoste al peștilor, sau mă gândeam la plantele

care-și trimit semințele în eter, și ele, acele semințe, se duc exact acolo unde trebuie, mă gândeam la albine și la fecundarea florilor, cu asta semăna actul nebun de a face dragoste cu o fetiță de cinci ani care născuse după nouă luni și nu se mai mirase nimeni, pentru că ne pregăteam să ne luăm adio de la planeta noastră, pornind cu rachetele spre lună, călcând în deșerturi în care aveam să semănăm geniul nostru, să ducem crimele noastre și mizeria noastră omenească.

Nu ne turtisem încă, eu și Mihai priveam la lămpile metalice găurite cu bormașina, care lăsau pe mese o lumină săracă, semănând cu niște prezervative prea întrebuințate, bune de aruncat, zdrențuite. Mihai avea *hieros logos,* când apuca să bea puțin, purta conversație, cum spunea, de-aia îl iubeam pentru că îmi îndepărta tristețea, știa să râdă atât de deschis și atât de melancolic, încât uitam de orice. Amicul meu ajunsese cu povestirea la un punct picant, fata care tăiase lemne într-o haltă din Moldova, după ce-și îngropase primul bărbat și se avea în amor cu geologul, îi pricinuise acestuia un mare necaz, lăsându-se prinsă în brațele unui metis la care avusesc boală. „Îi găsise, ca să zic așa, în intimitate“, subliniase amicul meu, și mie cuvântul îmi plăcuse turbat. *Fondu!* încheiase el, ca să treacă la o poveste și mai ciudată și mai plină de farmec.

– Mă, Componist, așa îmi zicea el când mă iubea, știi ce-am citit eu zilele astea?

Și urmă o poveste fantastică cu niște găini crescute la centrul experimental de la Universitatea din Adelaide, care găini, relata el cu o încântată surpriză, au un nărav, se ciocănesc în cap una pe alta și totdeauna se petrece o dramă cu ultima care nu are pe cine ciocăni și moare de tristețe și eu parcă ghiceam unde bate el, dar mă făceam că nu, avea Mihai și chestii din astea, gusta parabola, gusta să zică cu perdea adevărurile supărătoare. Pe urmă, după obiceiul său, sări la o altă chestiune, și mai arzătoare, deși eu ardeam de nerăbdare să știu ce voi face mâine când trebuia să mă prezint într-o vilă de pe malul mării,

în orașul Constanța, ca să iau în primire expoziția ce-mi fusese atribuită. Asta s-a petrecut acum zece ani sau anul trecut, nu mai știu, nu are nici o importanță, îmi băusem mințile, și timpul, ce e timpul? el seamănă cu alt timp, care alt timp poate să fie și un timp viitor, noi putem trăi nu numai în trecut, putem trăi foarte bine și în viitor fără să ne dăm seama, așa că din moment ce Shakespeare și-a permis să scrie că în Boemia exista o mare, îmi permit și eu să le încurc, luați-le ca atare, deci mă întrebam ce aveam de făcut a doua zi în Constanța când el povestea despre trista pierdere a catolicilor care au avut o mare neplăcere în ultima vreme. „Auzi, bă, făcuse el, sorbind din paharul cu vin negru, Merlot sângele Domnului, Papa a înnebunit, după ce a ras-o din rândul sfinților pe Sfânta Filumena pentru nu știu ce matrapazlâc cu care a prins-o retroactiv, acum l-a șters din calendar și pe Sfântul Cristofor. N-ar fi nimic, bă, Componist, dacă ăsta ar fi un sfânt banal, dar sfântul Cristofor e sfântul automobiliștilor și e grav, s-a șucărit toată lumea, doar atâția umblă pe șosele și cum dracu să umbli pe șoselele atât de aglomerate și pline de primejdii fără să ai un sfânt al tău? Pe Sfântul Gheorghe nu l-a scos, că s-ar fi supărat prea multă lume, dar pe Sfântul Cristofor l-a ras pentru că nu era persoană importantă, ca să vezi că și la sfinți există o ierarhie, e nevoie să ai pile, sau pe scurt: defectulită!

Și-atunci, prin asociație, mă gândii la femeia aceea cu plete care-mi sărutase palmele prin birturi, dar nu se culcase cu mine, pe care o descrisese un plumitiv într-o nuvelă, la tipa aia care se ducea la raliuri și strica căsniciile și mă vânase și pe mine, spunându-mi vorbe dulci, dar eu fumasem genul generos, arzător, autoritar abia după ce te bagă în cofă, și o lăsasem lângă bărbatul ei tâmpit și absent, cu raliurile lui, cu escapadele lui de motor, cu toată porcăria aia amestecată cu amanți, cu ginitori, cu indivizi care profitau, pentru că femeia avea mereu o fierbințeală, era fatală pentru bărbații mai necopți, mai netrecuți prin furiile unor asemenea ființe pentru care gentlemenii

căsătoriți erau o pradă sigură, pentru că veneau gata pregătiți să piară, să cadă în mrejele neiertătoare ale acestei femei care trăia din plictisul generat de nefericita de instituție numită căsătorie, cu nevastă, cu miros de scutece pișate și cu alte intimități, gata să ucidă bruma de dragoste ce mai rămâne după ani de zile de trăit laolaltă. Dăduse o angoasă în mine, ceva a întâia, groasă de doi metri, ceva ce mă poluase pe dinăuntru, mai rău ca un petrolier răsturnat cu cracii în sus în Marea Nordului, și n-aveam alți detergenți decât vinul ăsta de 19 lei jumate, făcut cu tanini, cu vopsea și chinoroz, care peste o noapte avea să-mi dea o durere groaznică de cap, ca să nu mai vorbesc despre vomă, de poziția ridicolă în care mă va pune în trenul supraaglomerat de Constanța, plin de lume, de copii, de tați, de mame, de valize, de cârnați fripți la vagon-restaurant, de bere dezafectată, trezită, fără gheață.

– Și ce zici, Mihai, că trebuie să fac eu acolo?, mai întrebasem între două pauze.

– Te duci la nevasta lui Tizu și-i spui că ești cine ești, trimis de mine pentru expoziție și să-ți dea adăpost și de-ale gurii. Vezi, nu mă faci de râs, că e o cocoană bine.

– Am înțeles.

Era acum zece ani sau ieri sau alaltăieri, cine mai știe, poate confund dar n-are importanță, poate pe atunci el era mai marele peste o Expoziție care a ars și juca noapte de noapte bridge, arhitect eșuat ce ocupase locuri importante dar nu se putuse obișnui cu un anumit climat conformist și se mulțumise să privească la ascensiunea altora, la ridicarea altora în scări. Nu putea să se scoale devreme și să spună *să trăiți,* avea idei, îi contrazicea pe colegi și aceștia nu înghițeau să fie contraziși, așa e viața, nu suportăm pe cei ce ne-au văzut în pijama și cu care am împărțit francul, avem nevoie de zbor, de lingușeală, de pupincurism! Acum sau atunci lucra la *Odaia de Comerț,* cum îi spunea el serviciului de relații cu străinătatea în materie de mărfuri. I se dăduse un birou de doi pe doi, cu secretară la

telefon, și ardea gazul între 9 și 13 pe bulevard, visând să vină o vreme când să iasă la pensie sau să se scoale la 11, ca mine. Când apuca, fugea până vis-à-vis, la *Katanga*, nu să bea, pentru că nu era un bețiv, cât să mai pritocească un gând, cum spunea. Avea o sută de prieteni, promitea mult, făcea mai puțin, dar trebuia să-l iei așa cum era, un om trist, un om îngrijorat, un nonconformist care refuzase toate onorurile pentru a-și mai păstra un rest de libertate interioară, om de pahar, glumeț, iubindu-și fanatic o soră și memoria tatălui său cu care nu fusesem prieten, dimpotrivă, dar asta nu ne despărțise nici o clipă pentru că nu puteam să confundăm amiciția noastră cu mofturile unui bătrân. *Katharsisul* lui Mihai, și asta era uluitor să spui despre el: că ar avea katharsis, se năștea în fața unei cafele, a unui suc de roșii sau a unui pepsi în ediție românească, între colecțiile lui orale de strâmbătăți omenești pe care le povestea ca nimeni altul. A, exista și o poveste a lui, numai a lui, pe care poate n-am s-o spun pentru că e prea indiscretă, dar care de fapt mi se părea cea mai frumoasă și făcea din el un personaj măreț. Dar nu știa sau nu voia să știe de asta. El trăia ca într-o drojdie și se amețea cu zațul vieții și chiar suferința sa era aerul lui de pește aflat într-o mlaștină din care nu voia să iasă. Fața sa râzătoare era acel hohot inegalabil cu care umplea cârciumile, dar noaptea poate plângea neștiut, nu de frică, pentru că nu-i fusese frică niciodată, ca și mie, de viață, ci de milă față de umanitatea din jur. Lui Mihai, deci, nu trebuia să-i ceri decât vorbe, și atât, era prea leneș pentru a mai face ceva, el era ultimul crai de Curte Veche venit din tata Mateiu cu fumul, cu disperarea, cu restul. Nu era Pirgu, era Pașadia, era sublim, crepuscular, îl iubeam de mă tâmpeam, asta era, de ce n-aș recunoaște?

Trecusem la a treia sticlă de Merlot, afară bura, dar tot cald era, cu toată respirația plantelor exotice de lângă fereastră, cu toate ventilatoarele de modă veche. *Ambasadorul* avea ceva de gară, de sală de așteptare, pereții erau tapisați cu piatră galbenă,

lucioasă, cu o ceramică sanitară, aducând și cu o sală de operație, de fapt ne avertiza, ne obișnuia cu ceea ce avea să urmeze...

Mihai Pooopescu trecuse la o poveste fantastică cu Balzac și Hanska, parcă, cu o bisericuță din Rusia unde cloșca asta bătrână și grasă văzuse o dulce femeie de care se îndrăgostise, ce parfum în toată afacerea, și cum știa el să le spună, avea conversație, ce mai... Pe urmă trecuse la Victor Brauner și la problema destinului. Pictorul, în România, cum știe orice prost, pictase numai oameni cu un singur ochi în genul Picasso, venise războiul, plecase în Franța, scăpase de gazare, de lagăre, în 45 bea un vin într-un bistrou, unde intrase un bețiv care-i scosese un ochi cu o sticlă de *Perrier* aruncată la întâmplare...

Fumul din locantă se trăgea spre plantele palmate, carnivore, care agățau femei cu brațele lor vegetale de pe trotuarul încins și topit, era o vreme să verși pe viață, să nu mai știi de tine, să dispari în confuzia alcoolului. *Tăcerile scăpărau,* cum zice poetul. Ceva creștea în noi ca un mormânt...

Nu, nu eram trist, eram numai îngăduitor cu toată lumea. În locantă intrase ceva atomic, o blondă percutantă, cu sânii cât două buldozere, purtându-i agresiv asupra noastră, gata să ne sufoce. Cu sfârcurile lor de locomotivă *Pacific,* voiau parcă să spargă vitrinele pline de salate trecute, opărite între gheață și căldura de afară. Se așezase drept în fața mea etalând monumentale pulpe cât niște cedri, atât erau de falnice picioarele-i superbe, nu mai mâncam nimic, nici nu prea mănânc când beau, picoteam numai aparent ca să-i studiez anatomia răscolitoare. Ai fi zis că nu mă vede, că nu e acolo, dar nici eu nu eram făcut cu degetul, unde îi dădeam replica lui Mihai, care mă certă cu un semn: „Componist, te ții de rele de azi dimineață, dar acum ai luat-o razna. *Fineeeesse!* scandă el, silindu-mă să iau altă direcție a privirii. Timpul trecea nepăsător și iar mă gândeam la aceste ființe secrete, femeile, la ceea ce produc ele: poeme, procese, cuvinte frumoase și invective, satisfacții de trei minute și rătăciri pe străzi, când divine, când cu sufletul de

hingher, catedrale ale urii, splendide, superbe sau banale (ca o stradă goală de provincie, duminică la ora două după masă), când nu te mai interesează, când le-ai consumat, nu astfel și înainte, când le dorești, când îți dau dureri de cap, când te amână, când te inspiră, când te rumegă, când fac din tine un rug arzând nesfârșit. Totul atât de relativ și atât de trist, și iar se ivi din memorie femeia cu plete, atât de devotată, atât de gata să-ți sărute palmele, să-ți spună cât de inteligent ești, cât de singur și neînțeles, lăsându-te să pricepi că ai o singură șansă: că ai întâlnit-o pe ea, și-acum, după ce-l terminase pe inginerul acela trimis în exil în provincie, numai pentru că fusese gata să strice o căsătorie, trecuse la altul, probabil că iar săruta mâinile și iar se uita îndrăgostită la cine știe cine prin paharul de rom, într-o grădină mărginașă de oraș, cu viță de vie căzută pe mese și lăutar bucureștean cu ochii scurși, că totul se lega, totul avea un început și un sfârșit.

– Mai spune ceva, Mihai, îi zisesem și mă gândeam cu groază că mâine la aceeași oră o să zac în nisip sau o să intru direct în expoziția în care trebuia să lucrez după a doua mea absență. De fapt, beam ca să uit de unde veneam.... Lungi coridoare, umede, gri, lungi șiruri de uși, lungi interogatorii, lungi convorbiri, chipurile amicale, cu tratare cu țigări și pe urmă violente palme pe obraz, prima detenție se confunda cu a doua, cu lunga plimbare de vineri până marți de dimineață, când mă prăbușisem pe podele și fusesem udat cu găleți de apă rece și iar pălmuit, și totul mi se părea atât de absurd pentru că mă credeam în alt loc și în alt timp și când voiam să memorez ce mi se întâmplă, totul se ștergea și pelicula se întuneca ușor, ca și cum ai trece peste ea cu un burete înmuiat într-un lichid vâscos, puturos; apoi cuvinte, guri, dinți și iar cuvinte omenești, voci dulci care numai la o oră de la răcnetele ce se topiseră în urechile mele spuneau lucruri drăgăstoase sau își strigau copiii, cu care eu acum trăiam laolaltă, poate vreunul dintre ei era aici sub prezervativele de metal ale *Ambasadorului,* braserie, nu

restaurant, cu vreo fetiță din acestea și iar reveneau acele lungi coridoare, pline de durere, de strigăte, de foame, de disperare. Muriseră mulți, atunci, ieri, acum, alaltăieri, cine mai știa, și afară era vară și eu mergeam la mare și revedeam sala aceea plină de neon și auzeam vorbele fostului ministru de interne care povestea atât de calm, atât de bine gândit ce se întâmplase în urmă cu ani, cum pe mama unuia o aruncaseră în Someș pentru că nu mai termina cu cererile de grațiere și cu memoriile și de fapt fiul ei murise atins cu o rangă în cap într-o celulă și cel care făcuse asta era tot aici, cu ceafa roșie, grasă, asudând, în haine gri, bine călcate, se afla și acela care în loc de o rangă de fier folosise un pistol bine uns și mă întrebam de ce-i iertase *Reformatorul?* Coridoare, lungi coridoare și împușcături rare în memorie, vătuite ca aplauzele unor oameni aflați la un spectacol monden sub apă. Imaginea *Reformatorului,* cu capul lui de sportiv, tuns scurt, cu ochii aceia bănuitori, cu replica scurtă, tăioasă, omul care tăcuse 30 sau 40 de ani, tăcuse din adolescență ca să învețe, să aștepte, pândise și când reușise le arătase foștilor prieteni cât greșiseră, pe câți băgaseră în pământ, numai pentru că nu aveau curaj, numai pentru că la ei centrul motor al inteligenței era frica, un *etus...* Tovarășul Tăcere, ce vorbă nebună, ce bine i se potriveau aceste cuvinte, tovarășul Tăcere, omul care îi silise să vină să spună, să mărturisească totul, în fața tuturor, pentru ca să nu mai fie nimic de acoperit, pentru ca acea împăcare de dincolo de moarte în pantheonul de marmură, în care călău și victimă dormeau laolaltă, despărțiți numai de Eroare, zeiță nevăzută, paliativ, justificare și orice în afară de Dreptate, Justiție și așa mai departe, prejudecăți și ele la urma urmelor. Poate vinul era de vină, năvala lui neagră și amețitoare în sânge, acel ciclon tăcut și persuasiv, care îmi înmuia glasul și sufletul, era de vină, dar nu puteam să plâng, nu-mi era milă de mine, îmi spuneam că merit ceea ce mi s-a întâmplat pentru ca să mă dezbar de acea pojghiță creștină, de

acel sentimentalism venit de pe cruce: iartă pe aproapele tău!, dar aproapele tău te ierta pe crucea ta, în mormântul tău?

– Ai spus ceva, Mihai?

De fapt vorbeam amândoi despre altceva, fiecare ne ascultam numai pe noi, ieșisem din noi. Blonda fanatică cu picioarele ei ca cedrii Libanului, strunjite, frumoase, înalte ca o înaltă melodie, se amețise puțin, începea să devină nerușinată, se apleca peste masă arătând tot decolteul cu ce conținea, o carne agresivă care trebuia râmată o noapte întreagă pentru ca să ajungi undeva în intimitatea ființei ei. Era o Junonă, avea ceva de cal, poate și căldura asta o făcea să exale în jur tot felul de pofte care săreau spre ea, nu mai treceau mesele, săreau, o agresivitate masculină fără sfârșit în jur, o simțeam, până și chelnerii erau gata-gata să răstoarne platourile cu sosuri și fripturi din cauza ei...

– Pe cai! zisese Mihai Pooopescu, simțind că dacă mai beam o sticlă de Merlot voi deveni iresponsabil și se lăsa cu scandal, pentru că individul care o însoțea pe mititică, vorba vine, arăta ca un boxer de categorie grea și nu avea chef să se dea în stambă.

Afară aerul era clocit, impur, plin de gaze, de benzină arsă, de miros de asfalt încins, ardea și lua pielea. Trebuia să mai plouă până a doua zi, îmi era urât să mă duc acasă, nu ședeam departe, dar eram singur și ar fi trebuit să fac o vizită cuiva, uneia dintre fetele acelea care mă primiseră de câteva ori la ele și nu aveau pretenții de la mine. Dar la care? Plecaseră cu siguranță pe litoral sau la munte, nu răbdau să fie văzute în București în luna iulie sau august, dacă puteau o lungeau până la jumătatea lui septembrie, numai să nu se știe că nu au prieteni care să le ducă la mare, care să cheltuiască cu ele prin baruri. Mai bine se închideau în pivniță și-și dădeau cu iod pe piele ca să pară bronzate, decât să le vezi bând limonadă la chioșcuri în plin București, tocmai acum...

– Domnu' arhitect, ne-am înțeles, mă întorc la serviciu, uiți că sunt vârfuleț administrativ?

– Nu uit, Mihai...

– Și nu mă face să te trag de urechi. Sosesc urgent la 15, în control...

Era omul care, nețినând seama de dosarele pe care le aveam în spate, mă angajase, îmi dăduse adică pâine să mănânc. Mă uitam după el, flutura o mână deasupra capului, în hainele lui subțiri de vară. Mai sunt oameni buni ca în Ionescu-Morel, dracu s-o ia de viață...

*

Amiaza de vară ardea torid în zidurile albe, le devora ca un cancer al varului, bătea ce-i drept și o briză binefăcătoare, de sus de pe strada pietruită cu bolovani de râu se vedea înghesuiala portului și furnicarea oamenilor strânși lângă dana de cereale. Marea, bestială în devorarea acelei călduri apăsătoare care-i stătea pe creștet, lovea moale digul de beton. Câteva coșuri de vapor fumegau leneș lângă pontoane. Scârțâiau niște geamanduri în larg, pe punți se rostogoleau butoaie, scrâșneau macarale și se auzeau sirenele de avertizare. Hamalii cărau baloturi legate cu panglici argintii de metal ușor, lucind în lumina necruțătoare. Sub ei, apa purta scânduri rupte și gunoaie, zbătându-se lent într-o parte și-n alta. Coborâi strada plină de coji de pepene și de semințe privind absent vitrinele moarte, ca și când ar fi fost golite de răufăcători. Mai erau încă trăsuri în orașul acesta, prin gara veche și înghesuită trecusem în multe rânduri de la o stație a Canalului la alta, închis cu alții în haine vărgate, gata să ne bem pișatul de sete, bătând cu pumnii în pereții vagoanelor, știind că asta nu le convenea paznicilor; să se știe că dincolo de obloanele ghintuite cu drugi de fier se aflau oameni și nu animale...

Orașul avea acum perdele de mărgele la frizerii, un fel de cilindru tărcat de sticlă care se învârtea chemând mușteriii copleșiți de căldură, răstigniți în scaunele de piele, cu bărbile pline de o zăpadă de săpun mirositor, cu brice sclipind în soare, cu

colivii cântătoare în care păsări exotice sau pur și simplu sticleți naționali cântau de-și rupeau micii lor plămâni ca să facă atmosferă municipiului, lumini ca eclaturile reflectorului de la capul Midia, tăind campusul deținuților, și acele rafale sfâșiind bezna cu gloanțe trasoare, ca să intimideze pe cei dintre gardurile de sârmă ghimpată... Briza nu mai ajungea până la mine, treceam pe sub perdelele de pânză ciuruită, căutând umbra, privind absent la femeile ce se întorceau de la plajă, singura plăcere în amintire ce mă ținuse departe de disperare când stăteam acolo unde se făceau apeluri noaptea pe neașteptate și pășteam iarba de lângă closete ca să bag ceva vitamină în mine ca o vită, fără rușine, doar cu dorința expresă de a supraviețui, de a nu pârî pentru o ciorbă în plus, cum făcuse omul acela cu ochi murdari care profesa la Construcții acum, pozând în *dandy*, într-un tip plin de sine, gata să creadă că pe el detențiunea nu-l atinsese, regulându-și în revanșă toate studentele pe rând, știind că pentru câte suferise n-o să-i spună nimeni, nimic. La o stație de benzină se umpleau rezervoarele unor *Moskviciuri*, se stârnise pe neașteptate un vânt fierbinte, plin de praf, semințele golite se ridicau în aer ca o ninsoare de vară inedită. Femei vulgare, de port, glumeau cu marinarii în permisie pe terasele berăriilor. Trebuia să mănânc ceva, picam prost, la o oră când, dacă soseam, trebuia să fiu invitat la masă și cum sunt coconos, vorba lui Mihai, nu puteam să primesc așa ceva de la cineva pe care nu-l cunoșteam, de altfel din descriere rezulta că era o adevărată colonie de desenatori și graficieni, cu nevestele lor, buni camarazi, să-i pui pe pâine, cum zicea prietenul meu, dar firma e firmă, așa încât căutai ceva ce știam mai demult. Trecu un autobuz vechi, dărăpănat, cu o caroserie cântătoare ca orga de la Biserica Neagră, ce-i drept nu avea acuratețea acesteia, dar scotea zgomote solemne, oricum. Mă oprii în fața unei florării, în vitrină se fanau florile. Negustorii de mărunțișuri își strângeau tarabele, sticlele colorate și colanele albe de scoici înveseleau amiaza de vară marină. Peste

acoperișurile de olane roșii zburau stoluri de pescăruși, ca și când cineva ar fi aruncat în aer cu grenade albe. Explodau deasupra mării, cădeau pe suprafețele azurii și pline de spume și se ridicau triumfător în aer după vânătoare. Jos, vedeam o plajă stâncoasă și o geamie cu turlă ascuțită ca un creion, pe acolo se afla adresa dată de Mihai, dar mai era vreme. Prin ușile deschise se auzea zgomotul unor puluri de lemn mutate cu bătaie pe o suprafață lucioasă și apoi căderea unor zaruri. Firmele decolorate de sticlă, cu vopseaua mâncată de roaderea soarelui, erau de neidentificat, toate semănau între ele, produse la aceeași cooperativă, fond cenușiu, litere negre, puteai să te dai cu capul de pereți și tot nu nimereai dacă ai fi căutat un magazin special. Coloane de aterine în balcoane de lemn, o prăvălie alimentară mirosind greu a ulei scurs pe o dușumea împuțită, când ești în libertate bagi mai greu de seamă aceste semne ale locului în care te afli, dar mai târziu, din a doua memorie, și de altfel asta e zestrea celor deținuți, mirosurile, culorile te țin în viață, îți ajută să înoți în marea de tăcere, în singurătatea pușcăriei... Pe un trotuar, un băiețel arunca în sus și în jos un fel de mașină de călcat în care ardeau sau încercau să se aprindă niște cărbuni ce luceau ca rubinele. Găsisem în marea anonimă de firme ceea ce căutam: *La Ciali,* birt economic, resturile civilizației burgheze cu firme particulare, cu patroni, cu ucenici de croitorie ca acela care învârtea acum mașina lui de călcat... Muște, roiuri de muște de pe timpul ciumei lui Tucidide, un morman de hamsii, mirosuri pestilențiale de carne împuțită ce nu stătea în răcitoare cu gheață naturală sau în frigidere, descompunându-se în amiaza portului, plină de flacără. Și, pe fundal, mirosul ardent al mării, sărat, curățând putoarea. Mi-am amintit atunci, o știu bine, de prima călătorie de după prima detențiune, la Alexandria, de duhoarea cărnii de măgar, de șanțurile imunde de lângă port și de copiii, aceiași, ca pretutindeni în lume, țipând, jucându-se nepăsători la mizeria din jur, la politică, la porcăria numită viață. Un tătar sau

un turc, ras pe cap ca Yul Brynner, dădu la o parte perdeaua de mărgele și lacom de un client ca un vânător de capete mă vârî înăuntru, aducându-mă până în fața unei mese acoperite cu mușama gri, cum totul era gri în acest oraș al mării.

– Bună ziua...

Pereții erau scorojiți, mirosea indecis a toate, a pește fript, a ciorbă, îmi adusei aminte de Lawrence Duvell și de straniul lui *Quartet.*

– Cu ce servim la dumneavoastră?

Vorbea prost românește, dar asta nu-l deranja deloc. Doi pescari cam soioși, îmbrăcați în cămăși cu mânecile răsucite, mâncau la o masă, cu o foame de masor, hăpăind lung și agitând lingurile metalice, coclite. Din ușa bucătăriei mă privea o hapsână de muiere de 120 de kilograme, cu un șorț dinainte, cu mâini de matroz. De dincolo de ea îmi trăznea nările un dulce iz de chebap, să nu fi fost dinții de aur ai lui Ciali care sclipeau amenințător, aș fi căzut pe jos de poftă.

– Mi-ați putea da un *kadân budu,* coapsă de femeie, precizai ca să vadă că știam despre ce era vorba, m-a trimis un prieten la dumneata și mi-a spus să nu plec din Constanța până nu mănânc un *kadân budu*...

– Cum să nu? făcu patronul încântat că avea în fața lui un tip bine, dacă doriți putem face și un *kadân göbegi,* asta buric de femeie estem...

– La urmă, zisei, pentru că e un fel de halva, nu-i așa?

– Chiar așa, la dumneavoastră cunoaștem, bun bărbat. Bătu din palme, femeia cea grasă se scurse pe cimemul unsuros pe lângă cei doi pescari care tot mai leorbăiau la ciorba lor de pește sau la cine știe ce altceva.

Crochetele sosiră în câteva minute ca și când numai asta așteptase Ciali să-mi dea. Plăcerea lui era să mi le înfățișeze în persoană pe o tavă încinsă de alpaca, cu care probabil că-i servea numai pe inspectorii săi financiari. Mâncarea era excelentă, puțin prea grea și grasă pentru un stomac care trecuse prin

atâtea. Ce curios, mâncai fără să mă gândesc la nimic, abia afară, după ce plătisem și primisem complimentele patronului și ale nevestei sale, plus invitația de a mai trece prin micul sanctuar murdar al plăcerilor gastronomice, îmi adusei aminte când auzisem și de la cine invitația de a trece pe la Ciali și de a cere un *buric de femeie.* Eram într-o baracă, demult, nu demult, în urmă cu 5 ani numai, cu un fost medic sau așa ceva, închis pentru încercarea de a se fi îmbarcat pe un vas fără pașaport, adus la *lucrare* după ce ispășise un regim aspru de izolare și căruia nu-i plăcea să muncească și plătea cu mâncarea sau cu țigările lui pe alții ca să-i facă norma, pentru că avea mâini slabe, cu palme de domnișoară și pământul acolo era ca marmura, scăpăra sub lancea de fier și dacă ai fi rupt o lopată te aștepta carcera și lipsa de apă, și el tot dând țigări altora și mâncând aproape nimic numai ca să nu muncească, înnebunise, pentru că era nebunie ceea ce făcuse. Trecuse la Cernavodă în gară la un popas al trenului pentru alimentare dintr-un vagon în altul și se ascunsese în niște mlaștini și paznicii aduseseră câinii și îi siliseră pe ceilalți condamnați să-l caute, pentru că altfel le tăiau porția de mâncare și le urcau norma la săpat și-i lăsau fără apă și le lungeau și detenția și le tăiau și pachetele și toți se repeziseră pe urma evadatului și după cinci ore de căutat îl găsiseră cu mațele afară într-o mlaștină. Își tăiase stomacul cu o ciosvârtă de cuțit pentru că nu mai putea să rabde să fie din nou închis și să audă iar apelurile de noapte și să suporte palmele și injuriile și să se știe că nu e în stare să sape metrii aceia cubi pe care-i avea de săpat. Om liber își spunea, om care trăise pe mări, pe punțile de clasa întâia a vaselor de voiaj în care călătoreau alții, cu ospete și chefuri, cu misiuni diplomatice și porturi fermecătoare, cu femei negre, cu mulatre, ca în romanele lui Somerset Maugham, și eu nu-l crezusem nici un minut pe omul acela, care poate nici nu ieșise din portul Constanța, pentru că cine știe ce scabie vindecase prin vreun dispensar la Midia sau la Capul Caliacra și credea că văzuse Java și

Havana și Sumatra și Capetown, pe dracu... Îmi venea să vărs amintindu-mi de mațele lui risipite, adunate într-un ziar de către alt deținut și introduse în stomacul spart, cu un făraș, și cum mai lătrau câinii aceia și cum se mai zbuciumau și voiau să muște pentru că în jur le mirosea a om de la Canal, care era numai un infractor ce trebuia adus în colți, făcut zob, pentru răsplata lor care întrecea un kilogram de carne crudă pe zi; mai mult decât paznicilor li se dădea bestiilor de mâncare, pentru ca nimeni să nu scape din capcana acelei fanatice cu părul tuns ca al Passionariei.

Strada gemea de aglomerație, orașul acesta mă făcuse să sufăr și altădată, mă făcea să sufăr și acum, ar fi trebuit să cer să fac o expoziție oriunde numai aici nu, dar puteai să te mai tocmești când cineva vrea să te tragă din fundul în care ai fost aruncat, vrea adică să-ți arunce un colac de salvare după o mare tragedie, după o mare nedreptate pe care ai suferit-o? Femei, marinari și copii se înghesuiau pe trotuare, se auzeau glasuri nepăsătoare, fără identitate, așa cum sunt glasurile în amiază, când nimeni nu mai ascultă pe nimeni și totul pare un halou stins de cuvinte fără formă, fără culoare. Un turc trecea pe lângă mine ca în basmele orientale, sunând dintr-un gügün împodobit cu monede de aur ce cântau. Negustorul de limonadă alunga ceata de puști vagabonzi care-l hârjoneau cerându-i pe gratis un pahar din lichidul gălbui, fără zahăr, din care își trăgea zilele. O piață plină de geamuri roșcate sclipea în lumina unui amurg neașteptat, pentru că era abia patru, dar soarele zăcea măcelărit ca un cap de sfânt Ioan Botezătorul pe tipsia verde a mării, totul arăta ca un acvariu în strania lumină. Sirene, huruiala macaralelor uriașe, miros de oțetari încinși. Poșta cea mare înconjurată de pescăruși grași cât niște gâște, cercuri în care fetițe săreau într-un picior, un stol de *canna indica,* roșii și ele, de o culoare mușcătoare. Strada Roza Luxemburg, pe care apucasem, arăta ca un tub de canalizare, avea trepte scurte de piatră, parca aș fi coborât într-un purgatoriu, la capătul căruia

mă aștepta o coroană de alge, de midii mișcătoare... Era mai răcoare, undeva, în fund, ghiceam hăul albastru sau negru al mării, cu valurile ei simetrice ca niște volane de rochie, și spre mine venea o canonadă repetată, tunând de sus, prăbușind ceva, iar orga ei răsturna amiaza spre mine, mă strivea între copertina vagă a cerului și piatra albă. Ca de pe o câmpie imensă de apă, sosea triumfător briza, ocolea copacii opăriți și balcoanele pline de costume de baie multicolore, din ziduri cădea o mătreață de var cu un zgomot aproape imperceptibil, totul era erodat, totul dispărea în timp în această amiază... În față, o casă rusească, cu cerdacuri ciudate, își arăta încăperile întunecoase din care deslușeam focurile roșii ale unor țigări, ar mai fi trebuit să aud cântecul samovarelor pântecoase. Un golf întunecat mi se arătă în sclipătul de seară al amiezii. Apa avea ceva neliniștitor. O ceață iscată de frigul neașteptat se ridică din larg și acoperi tot orizontul.

– Va fi furtună, am gândit în minutul acela, nu mai e mult și voi fi la adăpost, în colonia arhitecților și graficienilor... Ajunsesem, de fapt, în fața unei vile cu obloane verzi, acoperind geamurile. Era totuși o oră cretină, patru și jumătate, lumea dormea, vrui să mă mai învârt, dar era prea târziu, uraganul sosea dinspre Amzacea cu pași mari, rostogolea niște nori colosali ca pe niște cvadrige. Străbătui o curte scurtă, dând spre o intrare dosnică. Trepte, două câte două, din piatra helicoidală, tocite și alunecoase, între care abia se iscaseră asfodelele, pe zilurile albe se târșeau la vântul violent teci de clematite, clătinând flori galbene ca niște crenvurști. Sunai, se auziră, într-un târziu, când și începuse să plouă cu picături mari, niște pași pe o scară de lemn și un glas de femeie tânără care întreba:

– Cine e?

Îmi spusei numele și auzii un răspuns incredibil:

– A, componistul lui Mihai...

Îmi venea să râd, mă credeau reparator de piane sau Beethoven în persoană, dracu să-i ia, aveau umorul lor,

fusesem deci semnalat cu o telegramă, pentru că pe vremea aceea scrisorile făceau o săptămână până la Constanța.

În cadrul ușii stătea un fel de fată de 18 ani (mai târziu aveam să aflu că avea 26), îmbrăcată în dangarezi bleumarin și într-o bluză marinărească, dungată, de căpitan de vapor. Ochii plini de întuneric, de mioapă, mă izbiră, semănau cu ai unei mai vechi prietene, care și ea se ascundea să arate că în particular poartă ochelari. Avea un păr tuns scurt, *tifosi,* sâni agresivi, părea înaltă în sandalele fără toc, își strângea centura de piele plină de ținte de aluminiu, ceea ce sugera că o deranjasem pentru că dormise, deși nu o arăta, și se îmbrăcase încă pe scări, venind ca să-mi deschidă...

– Mă scuzați, nu am nici o vină, m-a trimis Mihai Pooopescu...

– Știam, poftim...

O răcoare profundă, câștigată cu ajutorul acelor obloane groase de lemn, închise ermetic, mă întâmpină. Dibuiam și simții cum mă apucă de mână.

– Te duc eu până te obișnuiești cu obscuritatea asta...

Intrasem într-un salon lăcuit, ca de vapor, în care se mănâncă sau se joacă cărți pe mări, ca să treacă timpul; jos de tot, sub tavan, lucea o lampă roșcată de alamă, mai mult ghicii pentru că în întuneric învățasem să mă orientez repede. Evitai o masă, ținut de mâna ei caldă. Cred că de aici mi s-a tras, de la acest prim contact, de la complicitatea întunericului, atât de neașteptată și plină de taină. Mirosea a vopsea, a lemn impregnat de ulei, a pereți lăcuiți. Era o construcție de inginer naval care voia să se simtă acasă, la el în vilă, ca pe vasul pe care lucra. Începusem să văd, dar nu renunțam la mâna fetei cu părul retezat, cu mersul acela atât de feminin.

– Comutatorul e dincolo, veni explicația, pentru că trebuia să vină. Naiba știe de ce l-au pus tocmai acolo când au ridicat casa...

– Poate aveau o altă ușă, spre mare, spusei...

– Ești un om deștept, zisese ea ștrengărește, cu o camaraderie imediată.

Înlăuntrul acestei sufragerii sau birou de studii era destulă viață, o știui. Ceva neliniștit mișuna în jurul meu și nu-mi dădeam seama de unde venea senzația asta. Un miros marin, altul decât al mării, oprit de obloanele grele care interziceau lumina. Răbufni un tunet și ceva sclipi prin crăpătura obloanelor, pe mare trăzni, se auziră valurile uriașe, iute stârnite de vânt, bătând într-un dig apropiat, pierdusem orice noțiune de orientare, în mod ciudat, și, deși știam că mă aflu într-o casă, crezui câteva secunde că mă zbat pe puntea unui vas. Îmi pierdusem pe neașteptate echilibrul, mă cuprinsese o senzație ciudată de slăbiciune avută numai de două ori în celulă și numai din cauza nemâncării, și doar astazi, adică în acea zi despre care vorbesc, mă săturasem, mâncasem suficient... Brusc se făcu lumină, un bec chior se aprinse deasupra. Mă aflam sub un tavan de bârne adunate, lăcuite, așa cum bănuisem. Din perete, în clipa în care becul se aprinsese, izbucniră alte lumini mici, aruncând razele lor palide sub niște acvarii. Erau patru sau cinci, neînsuflețite încă, dar în care, în câteva secunde, începu să miște ceva, mai mulți pești cu ochi bulbucați, bănuitori, scalari dungați, *Sumatranus* portocalii, pești telescopici cu ochii bazedovieni, *Hifo,* cu cozile lor de evantaliu, și alte specii care-mi scăpau, pentru că nu eram un cunoscător.

– Bună seara, spuse după aceea, ca și când atunci am fi intrat amândoi în casă și era într-adevăr seară. Mă cheamă Dina, sunt soția lui Tizu...

Mă măsură o secundă infinită, *mă prețălui,* cum ar fi spus Mihai Pooopescu, fără să arate asta, pe urmă întrebă firesc:

– Vrei să faci un duș?

– Aș vrea.

Îmi arătase o scară interioară, lăcuită și ea. O luase înainte. Se mișca ușor, nu făcea vreun efort ca să-mi arate anatomia

ascunsă de tricoul acela, de dangarezi și în general de tot harnașamentul.

– Cloul e în stânga scării, baia aici. Prosoape ai, sau să-ți aduc eu?

Aveam cu mine un sac de antrenament vechi, răpciugos, la care ea privi cu interes.

– Rugby? întrebă.

– Nu, pe vremuri am jucat fotbal, în ultimii ani am fost destul de ocupat ca să mai practic vreun sport.

Se uita la mușchii mei istoviți de cărat roabe la capul Midia, roabe pline de piatră ca în *Colina,* nu știu dacă vă mai amintiți de filmul acela bestial.

– Ești prieten cu Mihai?

– Da.

– De mult?

– Nu mai știu.

Voia să spună că eu n-arătam de vârsta lui Mihai și la urma urmelor nici nu eram atât de bătrân. Își aranja centura de piele galbenă, bătută în ținte.

– Și jos, ce-i cu muzeul acela oceanografic? întrebai într-o doară.

– A, e al proprietarului vilei, o să-l cunoști, vine seara să joace bridge...

M-am ars, mă gândii, ăștia or să mă așeze la masă când n-or să fie destui și eu jucam prost și nici nu-mi plăcea.

– E un tip foarte interesant, adăugase. Cât stai?

– Știu eu? Mihai m-a angajat. De el depind...

– Înțeleg. Totuși, ai un prosop?

– Am.

Nu-i răspunsesem încă la întrebare.

– Și costum de baie și celelalte? mai întrebă. Se uita la pantalonii mei de oraș, la costumul acela atât de nepotrivit pentru un sezon la mare.

– Nu vrei să mergem mâine să cumpărăm niște pantaloni de doc?

Râdea puțin batjocoritor.

– Nu prea ești dotat. Dacă îți vor fi mari ți-i potrivesc eu, nu-mi plac manșetele largi la bărbați. Să știi că mă pricep, avem jos și o mașină de cusut, e o plăcere...

– Crezi că o să am nevoie de alți pantaloni? o întrebai la rândul meu cam nedumerit.

– Dar cum? fu ea și mai mirată. E cald, trebuie să alergi, să sui pe scări la expoziție, nici nu te-am întrebat: ce ești, arhitect sau grafician?

– Mi se pare că organizam expoziții în altă viață!

– În altă viață? se miră. Doar nu vii de pe lumea cealaltă...

– Poate...

– Ești enigmatic...

Râse frumos, înduioșat, mă mai măsură o dată.

– Nu arăți prea bine, constată. Vii de pe vreun șantier unde s-a servit numai orez fiert, nu-i așa?

– Cam așa ceva...

– Totuși du-te și fă un duș, și mai vorbim...

– Bine, mulțumesc...

– Și dacă nu curge apa când tragi de lanț, nu te speria, așa e la Constanța: canalizarea nu e prea bună, adăugă firesc, ca și când am fi vorbit despre altceva.

Afară se auzea zgomotul teribil al furtunii de pe mare.

Dina coborâse, o auzeam pe scări. Mirosul de lac, de lemn vechi, de mediu marin cu plante și nisip ros de putreziciune, mișcarea secretă a vieții din acvarii îmi dăduseră de la început un fel de complicitate cu ceilalți ocupanți ai casei, despre care nici nu întrebasem. Erau ori la plajă, ori la expoziție. Casa părea goală, părasită. Auzeam ecourile unor chiuvete ce lăsau să se scurgă apa și pe urmă totul fu acoperit de uraganul de afară, care zgâlțâia obloanele de lemn. Mă dezbrăcai la iuțeală, eram plin de praf, și-mi veni să râd când îmi văzui pantalonii mototoliți și cămașa cu mâneci lungi. Aveam un pulover pentru seara

și-atât. Nu eram dotat: *Mal preparé pour la vie,* cum zicea Mihai. Trebuia, într-adevăr, să-mi cumpăr un tricou și o pereche de pantaloni de doc. Banii îmi erau cam numărați, ce-mi dăduse Mihai ca avans, trebuia să mă mișc prudent. Apa era rece, sălcie, plăcută. Deschisei ferestruica care dădea spre mare. În fața geamului, un zid negru de apă se rostogolea amenințător spre țărm. Furtuna de nisip și de ziare vechi de pe plajă plutea deasupra largului, totul era învălmășit, cvadrigele văzute mai devreme, nori și vânt, arătau sălbatic, păreau că vor strivi orașul. Minaretele subțiri și albe din anotimpul oriental zgâriau această confuzie neagră, străzile se pustiiseră, se auzeau sirene disperate chemând din adâncurile depărtărilor. Orice furtună are ceva plăcut pentru cel de pe țărm, pentru că el realizează într-o secundă sentimentul de securitate, binefacerile unor ziduri care te adăpostesc. „Cam frumoasă“ gândii pe neașteptate și mă înjurai pe mine însumi. Oamenii îți dau adăpost și tu te și gândești la blestemății. Pe pereții care însoțeau scara spre apartamentele de sus (patru uși, două pe dreapta, două pe stânga) erau hărți marine, imense, pline de bizare meridiane verzi și roșii. Îmi amintisem impresia stranie de rigiditate a acvariilor în clipa când se aprinseseră micile beculețe, în spațiile spongioase ale fundurilor acoperite cu nisip cenușiu, care mărea senzația de mediu înghețat, de transparență rece, în care pândiseră parcă multă vreme acei pești necunoscuți, cu ochii lor glaciali, egali, plini de mister. Un regn care ne scrutează, o lume care așteaptă catastrofa existenței noastre pentru ca s-o ocupe. Peștii stătuseră o secundă nemișcați în lumină, erau sticloși, rigizi, dând impresia unui mediu mort care dintr-odată înviase, zvâcnise și se reînscrisese pe orbita vieții. Ciudată spaimă, notată inconștient undeva. Era ca senzația de înecare avută odată, când căzusem de oboseală cu roabă cu tot de pe o îngustă punte ce se rupsese și totul se prăbușise cu mine în valuri și nu atât apăsarea apei cât senzația de incongruență, de lipsă de putere era să mă omoare. Aici, nu ceea ce era straniu mă înfricoșa, cât gândul că trebuia să stau laolaltă cu atâția oameni și eu eram

sătul de locuitul împreună cu alții, de înghesuiala de pe priciuri și înnebuneam la gândul că mă voi izbi la baie, la clou, cum spusese puștoaica asta, de atâta lume, că îi voi găsi în chiloți, în pielea goală, că vom spune cu toți *pardon* și *ne scuzați* și *permiteți* și eu aveam nevoie de o mare singurătate, să mă adun, să încerc să mă reconstitui, să fac ceva și pentru mine cel pulverizat, aruncat la câini.

– Hei, gata? striga cineva. Sau te-ai înecat?

Era Dina. Deschisei ușa și spusei că sosesc imediat. Se afla la mijlocul scării și-mi privea pieptul gol din care mai rămăsese ceva din frumusețea eforturilor sportive de altădată. Pielea mea albă cred că-i jignea privirile.

– Vreau să-ți arăt unde o să dormi. Ai pijama? Știi, nu te mira, bărbații sunt tare căscați, pleacă la drum fără să se gândească la nimic.

– Cred că da, zisei, și-mi acoperii bustul cu prosopul meu din ațică de 14 lei...

Nu-i plăcea nici prosopul, știui după felul cum se uita la el. Am dat de dracu! Ăștia sunt snobi, și când dorm trebuie să fie îmbrăcați într-un fel special. Arhitecții aveau boală la haine ultimul tip, la cămăși tivite nu oricum, la manșete făcute special, și câte și mai câte. Să vezi ce-ai să pătimești, spusei în gândul meu, cu al cincilea glas, al spășirii. Îmi așezai cămașa iute, o vârâi în pantaloni, nu eram sfios și asta îi plăcea, nu mă rușinam ca fetițele în fața unei necunoscute, așa că o însoții în odaia îngustă de lângă scară, a cărei ușă o deschise. Un pat de o persoană, un tablou cretin, copie după Știubei, fabricatorul de marine care nu aveau plumoul, greutatea și uleiul venețienelor lui Petrașcu, o masă, două scaune, un dulap de haine, pe jos linolcum, o fereastră dând și ea spre dig. Aici obloanele nu erau lăsate și se vedea afară, unde vârtejul continuă și era întuneric aproape și tuna și fulgera și hârtiile luate de pe străzile Constanței erau purtate ca niște obiecte grele ce mereu își schimbau formele, ca mobilurile lui Calder.

– Vai de cei de pe mare, spuse femeia cu un glas batjocoritor.

O și clasificasem. Știam ce este, ce vrea, ce speră, cel puțin așa îmi închipuiam atunci...

– Ai mâncat? mai întrebă.

– Da.

– Vrei să bei ceva?

– Nu.

– Dorești să te odihnești puțin?

– Nu sunt obosit. Unde sunt ceilalți? Aș vrea să știu ce am de făcut?

– O, nu te grăbi. E destulă vreme. Stăm până în octombrie aici, sau, mai bine-zis, nu aici, de aici plecăm să organizăm o expoziție lângă *2 Mai,* știi unde e *2 Mai?*

Atunci nu știam...

– Nu, zisei.

– O localitate la graniță, acolo se merge pe bază de autorizație, seara la 7 se închide localul, ca să spun așa, și se vâră lumea în casă, se ară plaja cu caii ca să nu fugim cu vreo ambarcațiune în Turcia și nani, nani până la 9 dimineața când putem să facem plajă. O să-ți placă. Vine numai lume bună. Scriitori, artiști, cucoane, apropo, ești căsătorit?

– Nu...

Se apropiase de mine și mă privea cu ochii ei de mioapă.

– Stai să-ți ridic mânecile la cămașă, parcă ești un civil...

– Ce-i acela un civil? întrebai...

– A, nu ai de unde să știi, civil este orice individ care nu face parte din tribul nostru...

– Ce trib? mă mirai.

– Am un trib de băieți, o să-i vezi. Vin cu motocicletele sâmbăta. Sunt ingineri, fug de la serviciu mai devreme și seara sosesc aici ca să-mi prezinte omagiile, au motociclete foarte bune, fac patru ore până la Constanța. Pleacă duminica la miezul nopții și luni o iau de la capăt...

– Și nu mor de oboseală?, pentru că îmi închipui că nu închid un ochi când vin aici...

– Încă nu am înregistrat nici un mort în lista mea civilă!

Râsese iar.

– Cobori? terminase cu răsucitul mânecilor, fusese foarte aproape de mine, îi simțisem parfumul de om tânăr, ceva ce mirosea a mare, a alge, a păcură scursă în nisip, tot amestecul olfactiv pe care trupurile noastre îl împrumută de la soare, de la buruienile sălbatice de pe plajele pustii.

O luase înainte și-mi arăta acvariile:

– *Molinesia lyra... gurami...* Pești negri cu coada în formă de liră, mișcând scurt în lumina roșie a încăperii, pești albi, musculoși, cu puncte negre...

– Uite aici e o *Rhizostoma pulmo,* un fel de meduză, nu o ciupercă de gelatină cum ar părea unui neavenit, asta înseamnă că în bazin e apă sărată, de mare. Ce spui?

Semăna cu o conopidă plină de pori, acoperită de un fel de pălărie albicioasă, cu margini albăstrui.

– Are opt brațe și găurile pe care le vezi sunt de fapt guri. Iată și o colonie de briozoare, niște actinii, *Alga cladosphora...* numele curgeau unele după altele, cu rezonanțele lor ciudate. Se vedea bine că-i face plăcere să le înșire, să arate că le știe pe dinafară.

– Iată și racul *Diogenes,* locuind într-un fel de butoi. De fapt este cochilia unui melc numit *nassa.* Mi se pare foarte pretențios, dacă vrei să vezi cum arată trebuie să-i schimbi apa, asta îl asfixiază...

Acvariile aruncau pe linoleumul încăperii reflexe verzui. Sub pereții de sticlă, umbrele peștilor se mișcau ușor, cu propulsii moi, afară tuna încă și fulgere nevăzute iscau scăpărările de pe scară, iritând egala, moarta lumină a încăperii. Totul era alterat de tăcerea aproape misterioasă a răgazurilor din munca uraganului intermitent.

Într-o vitrină se zbăteau niște pești turtiți.

– Îl vezi pe ăsta? Se numește *Solea nasuta* sau limba de mare. Are ochi asimetrici, pe o singură față. Îi place foarte mult

nisipul, e un fel de porc acvatic. Iată aici și un *Pleuronectas flesus*, animal foarte curios. Știi de ce? (Nu știam). Cât e pui, are ochii neegali. Când lungimea corpului ajunge la circa un centimetru, se turtește, începe să înoate numai pe o parte a trupului și ochiul de pe spate migrează în față. Dar de balaurul ăsta în miniatură ce spui?

Îmi arătă un pește cu un cap ca al cailor de mare. Corpul lui părea îmbrăcat în zale și țepii spinării îl făceau fioros. La o scară mai mare ar fi fost îngrozitor prin expresia rigidă a capului și mai ales prin creșterea proporțiilor cozii cuirasate.

– *Hippocampus* sau călușelul de mare. Iată și un *scomber-scomber* sau scrumbia albastră. Cu asta proprietarul are necazuri și m-a pus să veghez. Cum se încălzește apa, trebuie să i-o schimb... Ziceai că ai mâncat, pentru că altfel ți-aș aduce eu ceva...

– Nu e nevoie...

– Bine, deci uscat, acest pește devine țâr...

Se întoarse spre mine surâzând ca un copic

– Despre *Clupeea delicatula* și despre *Sardina pilchardus* îți vorbesc mâine. Dă-mi un ban!

Cerșea în felul puștilor, întinzând o mână și având pe față o expresie rugătoare. Mă căutai în fundul buzunarelor și găsii o monedă.

– Ai face carieră la un muzeu, zisei...

– Crezi?

Se întoarse cu spatele și urcă încet scările.

– Nu vrei să intrăm la mine și să trecem pe terasă, de unde putem privi furtuna?

– Cum să nu? Nu am altceva mai bun de făcut.

Deschise o ușă și intrarăm într-o odaie evident feminină, deși locuia acolo cu soțul ei, asta o văzui după hainele puse pe spătarele scaunelor. Totul era plin de dantelușe, de rochii de-a valma, de bluze răsturnate pe un pat, de geamantane deschise lăsând să se vadă moliciunea unor furouri de mătase sau

rigiditatea de sticlă a ciorapilor de nylon, aruncați la întâmplare, un fel de caiet de socoteli, centuri, altele decât cea care-i sugruma mijlocul, tot bătute în ținte, tot de piele, fantezi, sandale cu o curea transversală, cu mai multe curele mici, altele tot cu ținte, pantofi cu tocul cui, iar rochii și geamantane mai mici, saci de voiaj.

– La ce te uiți? întrebă. A, lucrurile mele, nu sunt prea ordonată... Îți plac bluzele?

– Da, spusei ca să zic ceva.

– Dumneata nu cumperi de la madam Haș pentru cucoane?

– Nu știu cine e madam Haș.

Mă privea curios.

– Pe ce lume trăiești? Spui că ești neînsurat. Nu faci cadouri prietenelor dumitale? Numai la ea se găsesc lucruri bune. Când o să ai nevoie, să-mi spui, să te duc. Găsești ce vrei și ce nu vrei: parfumuri, stofe englezești, pantofi italienești, tablouri, apropo, luna asta a vândut un Ciucurencu, o minune. Te pricepi la tablouri? Dar ce te mai întreb dacă te pricepi, dacă ești organizator de expoziții... Componist... Tematician, cum zice Mihai... Ieșim afară?

Deschise o altă ușă, care dădea spre o terasă spălată de ploaia ce cădea necruțător. O masă de trestie împletită, șase scaune puse cu picioarele în sus.

– Arena, zise.

– Ce arenă?

– Aici se joacă bridge, ori nu joci bridge?

– Habar nu am, minții.

– Atunci de ce te-a adus Mihai?

Era dezamăgită cu totul.

– Te pomenești că nici nu știi să înoți?

– Cam așa ceva...

Lăsă să treacă o secundă de stupoare.

– Ei, nu, că Mihai e nebun. O să am treabă cu dumneata. Să te îmbrac, să te învăț să înoți. Dansezi? făcu bănuitor.

– Da de unde!

– Îți bați joc de mine...

Nu putea concepe că ditamai zdrahonul ca mine nu știe nici să danseze.

– Parcă sunt blestemată, trebuie să aștept numai sâmbăta ca să dansez? Cadavrele astea joacă bridge și nu dansează, Mihai până îl pornești este o nenorocire, bărbatul meu nu se ridică, și dacă se ridică mă calcă pe picioarc. Ascultă, se alarmă brusc, bei?

– Destul, dar numai când e cazul...

– Bănuiam...

Am râs și eu, părea sincer îngrijorată.

– Pariez că nu ți-ai luat nici instrumentele de bărbierit! Era ceva cu totul neașteptat.

– Vrei să ți le arăt?

– Da...

Ieșii și mă dusei să-mi aduc săculețul cu micile mele fleacuri. Știam de ce mă trimisese după ele, voia să-și mai dea cu un pieptene prin păr sau să se rujeze puțin, deși părea că nu se rujează. Când mă întorsei, privea furtuna de-afară.

– O să plouă cu pești, ca în Biblie, zise, și mă uitai la părul ei. Și-l pieptănase cât lipsisem, cu ruj nu-și dădea, într-adevăr. Se ivise și ceva nou: la încheietură avea acum o brățară armenească de argint vechi. Mâinile lungi erau înnegrite de soare, abandonate în fața mării. Îi arătai rabla mea de aparat de bărbierit cu care trecusem prin atâtea și snopul tocit al pămătufului.

– Phi! făcuse ea disprețuitor. Mâine îți cumpăr unul nou din păr de cămilă. Dă banii încoace. 28 de lei și 50. I-am luat și lui Tonny unul acum o săptămână... Cadouri nu fac la bărbați, că nu merită...

Scosei banii pe care nu-i mai numărai. Ea făcu lucrul acesta, deranjată de vântul care venea dinspre mare. Se auzeau firmele de tablă ale orașului, câte mai erau, zbârnâind, vibrând ca o uriașă orgă de metal. Un nor de praf roșu, de nisip de la o carieră, se ducea spre far, era un fel de sac ce înghițea puțina

lumină. Atunci văzui micul port, Tomis, cu digul lui știrb, lângă care fuseseră strânse ca niște gâște câteva cutere, cu catargele clănțănind și ele în furtună. Pe terasa joasă a *Salvamarului* se zbăteau câțiva marinari ca să lege cu odgoanele colacii de salvare decorativi, grei, umpluți cu câlți, cu ceva care să-i facă rezistenți la asemenea asalturi eoliene. Două geamanduri erau zvârlite spre țărmul care se dezagrega, marea rodea nisipul, îl căra spre larg și iar îl arunca, sinuoasa siluetă a plajei se modifica mereu la jocurile apei. În întunericul brusc lăsat, zvâcneau serpentine albe de spumă ca și când cineva ar fi aruncat în valuri benzi de bruiat radarul, era o joacă teribilă acolo, sus, mai ales sus, unde încă tuna și izbucneau lumini. Geamandurile izbiră pereții cabanei clădirii aceleia de iurtă, cu balconașe, și se auziră zgomotele făcute parcă de două ghiulele. Câteva pânze de cort erau târâte pe nisip cu viteză, se ridicară în aer, uriașe zmee, se prăbușiră și iar se înălțară, pălmuind apa cu fața lor grea, umezită, pe urmă dispărură în haloul valurilor ca niște batiste. Strigăte de sirene din larg și eu lângă femeia aceea necunoscută, care nu mai spunea nimic, privea numai fără spaimă largul și fulgerele și dezastrul de pe mare.

– Dacă dă Dumnezeu, spuse cinic, eșuează vreun vapor grecesc și mâine avem portocale și ulei de Hios...

Râsese scurt cu dinții ei de mânz. Uriașul bal acvatic se domolea, trecusem de clipa lui parosistică, serpentine de platină se adunau sub digul de piatră din stânga, marinarii de la *Salvamar* pescuiseră o față de masă tărcată, venită de cine știe unde și care nu apucase să se ude. Farul, târziu, dar mai bine decât niciodată, începuse să arunce brațe agitate de lumină pe mare. Horbote, evantaie de spumă, meduze aruncate în turme, cu discurile lor mate, lipicioase, de materie moale, erau pescuite de pe nisipul umed, negre, de copiii care se iviseră de sub garduri, din încăperile clădirilor din jur, semănând cu niște cazărmi. Marea era cenușie, încerca să-și recapete culoarea adevărată, dar trebuia să treacă multă vreme până atunci. Malurile de lut

de la *Trei papuci* abia se zăreau, numai spre scările vechii plaje se zăreau striațiile proaspăt săpate. Dacă ar fi încetat o clipă zgomotul surd al hulei, ai fi auzit cum se prăbușește lutul. Perdelele de creton care acopereau ferestrele din camera Dinei se zbuciumau încă la vânt, făcând un zgomot de mitralieră.

– Stăm? mă întrebase femeia, răsturnând un scaun ușor de nuiele cu fața în sus.

– Stăm. Când vin ceilalți?

– Diseară.

Era aproape șase.

– Nu ai o întâlnire, ceva, ai venit singur? mă interogase.

– Încă nu.

– Oh, ce încrezut ești! Avem fete frumoase în trib, spuse, soții lor nu sunt geloși, pentru că le umblă ochii după altele. De fapt, la mare nu se vine cu nevasta. E vremea vacanței. Dar noi, care am apucat să fim neveste, nu mai avem ce face... Diseară nu or să-ți placă toate. Vor fi ostenite, au lucrat din greu astăzi. Eu nu m-am dus, pentru că m-am simțit rău. Fetele au, ca și mine, diaree...

Râse iar, scurt.

– Nu te superi că-ți spun toate astea, dar apa e imposibilă în Constanța, și Borsec nu le dă în gând să aducă. A trebuit să gătesc, facem de serviciu câte una în fiecare zi. Acolo, la expoziție, bărbații noștri mănâncă ce-apucă, un sandviș, ceva, seara au o foame de lup, de fapt nu mă amuză nimic din toate astea. Le fac salate și câte o ciorbă lungă, mai deschid o conservă, mai plicticos este să speli vasele, dar aici toată lumea spală vasele, și bărbații, așa încât să nu strâmbi din nas, există un regulament nescris.

– N-am să strâmb din nas...

Se auzi soneria.

– A venit proprietarul să vadă dacă nu cumva furtuna i-a luat pe sus casa asta. Mă duc să-i deschid...

– Pot să merg eu să-i deschid.

– Nu te cunoaște, poate să aibă un atac de inimă.

– Arăt atât de suspect?

– Poate...

Coborâse, era jos, vorbea cu un bărbat de vreo 50 de ani, îmbrăcat într-un costum cam uzat, care-și inspecta peluzele cu flori zdrențuite. Mormăia ceva, Dina îl lăsase singur, el cobora printr-o portiță spre mica plajă din față, plină acum de tinichele, de resturi de ziare și de bucăți de lemn gudronat, smulse de cine știe unde. Aerul se purificase, era sărat, acid, tăia.

Începea să se însereze. Soarele melancolic fugea spre port și era târât de niște garline care legau parâmele bătrânului dig. Pe strada pietruită cu bolovani de râu trecea un mic cărucior tras de un măgar alb și placid, ud și înțelept. Pe faleza ce înfipsese un pinten de piatră în mare se adunau cetele de copii, culegând scoici.

– E frumos aici, spusesem...

Dina se întoarse iar, sta pe scaunul ei de nuiele și îmi arăta un profil tânăr, pur, și ochii aceia miopi.

– De când n-ai mai fost la mare? mă întrebă pe neașteptate.

– A, nu mai știu... Am fost câțiva ani la rând, dar asta e un fel de a vorbi că am fost la mare...

Nu înțelegea. Îmi aduceam aminte de izolarea zilelor de carceră în cuștile de lemn, de mirosul de găinaț al celor ce-și instalaseră căsuțe cu porumbei în preajma lagărului, tocmai pentru a ne mări parcă inconștient dorul de zbor, de evadare. Gardienii sentimentali se ocupau în timpul liber cu creșterea acestora, iar când erau de serviciu trăgeau pe nas mirosul latrinelor comune, unde eram duși la ore fixe, înșirați pe două rânduri, asistându-i pe cei din fața noastră, pentru că aceste lăcașuri ale desfătării burții nu aveau uși, ca nu cumva careva să evadeze prin cine știe ce canal secret. Marea se afla la un kilometru, și acolo unde stăteam noi era numai nisip, și soare, și disperare, și lipsea apa, și când bătea vântul se auzea câte o muzică călătorind în libertate dinspre oraș, dar care era orașul acela sau satul

acela nu aveam de unde să știm, pentru că nu aflam niciodată unde locuiam, în ce loc geografic erau instalate cabanele de lemn. Poate Agigea cu sanatoriul lui, cu petuniile care aruncau un val curățitor spre locul blestemat, marea și orele de scos tunul, cărarea hârdăului cu fecale, asudând, gata-gata să te prăbușești la pământ până la locul acela, nu prea departe. Simțeai pasul sentinelelor din spate, până la cisterna în care era scurs tunul, și dacă aveai noroc te suiau pe o capră și o mârțoagă te căra undeva mai departe, trei sau patru sute de metri, și aruncai conținutul cisternei într-un fel de ghiol puturos dinspre care bătea vântul la schimbările de atmosferă și te ucideau miazmele și te nenoroceau.

Dacă mergeam în fiecare an la mare? Da, trei ani la rând săpasem în stânca dură ca oțelul, cărasem cu roabele, făcusem cale ferată, construisem barăci, răspunsesem la apeluri, intrasem în carcerele acelea strâmte în care vrusesem să mă spânzur, dar există locuri în univers în care nici măcar un cui nu găsești și o bucată de sfoară rezistentă, care să te țină atât cât să te sugrumi. Cărasem marmite cu un fel de ciulama de mălai amestecat cu apă și cu ciment. Văzusem cum se înecase unul din lăcomie într-un cazan de cuș-cuș în care se zvârlise ca să ia o înghițitură de mâncare mai mult și cineva îl răsturnase în melasa fierbinte cu fața, apoi cu brațele și cu restul și murise strigând în clisa aceea fierbinte și noi mâncasem nepăsători din amestecul acela de piele omenească, îi mâncasem ochii topiți și pielea de pe degete și de pe mâini. Furasem bani ca să pot să-mi cumpăr o rogojină, să am ce pune pe prici noaptea și să fumez, și rogojina asta minunată te mai și învelea când era frig, și era frig mereu, pentru că slăbisem și era gata să mă duc de câteva ori, cum se duseseră atâția lângă mine, fără să strige, fără să spună vreo vorbă și careva îmi ciordise la rândul lui acea rogojină mirifică și mi-o vânduse a doua oară pe țigări nefumate, pe pachete înjumătățite, pe izmene călduroase și pe ciorapi străpunși cu iglița pentru ca să nu conțină cine știe ce mesaj

secret. Dacă mergeam în fiecare an la mare? Cum să nu? Anul trecut, sau, nu, în 50 sau în 52, cine mai știe, muncisem o zi întreagă sub soarele care ne lua pielea de pe creștetul tuns și eram zdrobiți, și la prânz, când să ni se împartă cana aceea săracă de apă sălcie, unul înnebunise și strigase ceva și fusese iute înăbușit de către ceilalți condamnați cu pumnii, cu lovituri în stomac, dar comandantul auzise și se bucurase și dăduse ordin ca toată apa, tot butoiul puturos în care ne făceam uneori și nevoile, să fie răsturnat, și asistasem îngroziți toți, aproape o mie de oameni, cum nisipul înghite lacom apa, lichidul acela care ne mai ținea în viață, și vrusesem să rupem rândurile și să-l ucidem pe loc, să-l linșăm, dar soldații care ghiciseră la ce ne gândeam atunci, în minutul acela, și scoseseră armele și erau gata să tragă, avea ochii roșii de ură, dar nu pe noi ne urau, pe cei din spate îi urau... Și, mai târziu, într-o sală de tribunal, asistasem la procesul acestui comandant de lagăr și îi auzisem lamentările și-i văzusem nevasta și cei patru copii mucioși și auzisem sentința de condamnare la moarte pentru crime împotriva umanității și nu mai mi-era milă de nimeni și de nimic, nici de copiii aceia mucioși și de mama lor plânsă și disperată... Era prea târziu pentru mine, a doua zi îl împușcaseră, probabil la Jilava, îmbătându-l întâi și pe urmă zburându-i creierii cu un glonț de pistol, de aproape, *umanitar*, să nu simtă, dar ce simțisem noi, atunci, cine putea să mai spună, cine putea să mai vindece ura noastră, disperarea noastră, ura aceea care ne marcase pe toată viața și pe care o trăiam inutil, pentru că în realitate eram morți de mult...

Dacă mergeam în fiecare an la mare? Sigur că mergeam... Ni se plătise. Mie cel puțin mi se plătise regește până la a doua detenție. Călătorisem pe mări, locuisem în hoteluri de clasa întâia, mă culcasem cu femei frumoase, văzusem muzee, dar fantoma mea era aceea care călătorea în *sleeping-car*, nu eu, cel tânăr, cel ucis de o mie de ori.

– La ce te gândești?

– O, fleacuri, spusei. Ce-a spus proprietarul despre furtuna asta?

– O să vină peste noi și o să-ți facă, uite așa, capul...

Îmi arătă cu gesturile ei atât de plastice cum o să-mi umple capul de gânduri.

– Vorbește ca o muiere... Dacă nu aș fi puțin bolnavă, aș ieși cu dumneata la plimbare, să-ți arăt colțurile necunoscute ale acestui oraș...

– De unde le cunoști atât de bine?

– Taică-meu a lucrat pe aici, ne aducea în fiecare vacanță școlară. Cunoști catacombele, vechile catacombe ale Constanței?

– Nu.

– Vrei să ți le arăt?

– Păi o să avem vreme? Doar aici e treabă de făcut...

Dina izbucnise iar în râs.

– Dar, nu înțelegi, omule, că stăm până în octombrie, că e vreme destulă?

– Înțeleg.

Începeam să înțeleg. Expoziția era un pretext. Ei, toți cei de aici, se aflau de fapt într-un fel de vacanță. Mihai se gândise la tot. Dacă ți-ai fi pus mintea să muncești, puteam pleca la București după o lună. Asta era...

Proprietarul urcase pe terasă, gâfâind ușor, avea ceva de negustor de cafea, părea un om plin de haz, arătându-și mereu un dinte de aur rău pus, care-i dădea un aer canin.

– Bună seara, spusese.

– Nene, făcuse Dina, ți-ai inspectat peștii?

– Inspectat.

– Au răspuns toți la apel?

Răspunseseră. Se vedea cât de colo că bărbatului acesta, care se plictisea câteva luni bune pe an, îi făcea plăcere să stea între femeile tinere ale arhitecților și graficienilor.

– Domnul? întrebă, înainte ca să-i fiu prezentat.

– Întăriri de la București.

Îmi spusei numele, el mă măsură în treacăt.

– O cafea? îi propusese Dina.

– Bineînțeles, dar băieții?

– Acuș vin. Cred că furtuna asta le-a stricat lucrul la exterioare, dacă nu s-o fi întâmplat ceva și mai rău.

Se auzea apa fierbând pe un reșou. Femeia avea o mare îndemânare, parcă nici nu părăsise terasa, stătea cu noi și în același timp adunase de undeva trei cești, pusese o față de masă pe suprafața rotundă de trestie împletită, căutase și găsise un ibric, golise o cutie din tablă de jumătate din conținutul ei de cafea râșnită mai demult și-acum ne privea aproape amuzată cum ne respingem tacit, cum simțim o gelozie reciprocă și cum încercam să ne acomodăm, vorbesc despre mine și noul sosit, proprietarul, care avea și un nume ciudat: Ceamburu, parcă, dacă reținusem bine. De undeva de dincolo de Constanța, care mirosea în general a petrol, sosea un vânt plin de pelin și chimen, câmpiile arse de dincolo de *Trei Papuci* expirau în amurgul ciudat. Falnicul bărbat din fața mea avea repertoriu, și-i dăduse drumul după obiceiul celor care fac oratorie din profesie. Începuse să vorbească despre furtuna de mai înainte și ajunsese la mareele de toamnă. Nu vorbea rău, era puțin sâsâit, ca și când fiecare cuvânt s-ar fi împiedicat în dintele acela de aur care sărea înaintea buzelor sale pofticioase, cu care și începuse să soarbă cafeaua fierbinte. Nu-l ascultam, trăgeam numai cu urechea, aprobându-l când și când ca să am aerul că sunt atent, pentru că Dina avea treabă dincolo, *se extrăgea,* din când în când, și mie îmi revenea rolul de interlocutor, și-atunci începeam să clipesc des ca și când curiozitatea de a-l urmări mă solicita extrem și el credea că eu puteam să leg toate acele cuvinte ale lui în memorie. Dar care ar fi putut, la urma urmelor, să lege ceva? *Euripe,* adică curente rapide, cum scanda gros, ca la școală, ca să bag în cap, Marea Mediterană, pe urmă un citat din lucrarea *Sistemul Lumii* de Pierre Duhem, dacă auzisem de Pierre Duhem? Evident că nu auzisem, dar dădusem din cap,

aspirând mirosul profund al mării și ascultând valurile care tot mai munceau sub digul de piatră și privind cuterele care se risipiseră în micul port Tomis, într-adevăr ca niște gâște rătăcite și spulberate de un vânt prea mare. Legea mareelor era cunoscută până și de sfântul Ambrozie, zicea domnul Ceamburu, și eu îi repetam numele în gând pentru că suna bine, avea un fel de tunet interior, ador numele care se pot scanda ca un vers, tot în materia asta, apăsa el, putea fi citat naturalistul Pliniu... Pe mare apăruseră și portocalele Dinei din ipoteticul vas grecesc eșuat, se iviseră într-adevăr niște lăzi distruse de furtună, și pe apele negre, mai negre decât noaptea care venea, se vedeau niște mingi mici, portocalii, aș fi vrut să i le arăt, dar trebuia să dau din cap, să mă prefac că ascult ceea ce mi se spunea. Țărmul își aprindea luminile, un colan nesfârșit electric de globuri, de undeva venea o melodie melancolică, ciudată, pe care o cunoșteam, se vede treaba că Dina pusese un pik-up în priză și pe disc se răsucea o spirală muzicală, languroasă, și se auzea vocea lui Yves Montand, persuasivă, insinuantă, plină de o voluptate amară: *„Et la mer efface sur le sable, les pas des amants desunis...“* Cântecul cădea și se ridica, bătea un vântuleț, nu rece, cât amărui, și eu știam să dau vântului un gust, să-l cataloghez... Domnul Ceamburu îi dădea zor cu Macrobe, cu lupta dintre curenții care brăzdează oceanele, cu Poincaré care vorbea despre intervenția lunii, *în materie de maree,* chiar așa spunea, în materie de maree, și pe urmă trecu la Caruso, care spărgea un pahar de cristal cântând continuu, cu o notă mai sus, nu știu ce melodie... Discul se schimbase, pe fața cealaltă, nu se mai auzea glasul grav, bărbătesc, plin de sămânță și melancolie, adio cu *feuilles morts* și cu altele, acum se deslușeau ritmurile unui *rock* sau așa ceva, cine mai știe, confund mereu timpul și locul. Proprietarul peștilor, al acvariilor și al vilei acesteia, în care nimerisem din întâmplare, își continua discursul său. Terminase cafeaua, acum Dina îi așezase în față o farfurioară plină cu niște pișcoturi, el îmi făcea semne să iau și eu, dar eu mă uitam la

marea moale ce-și astâmpărase hergheliile de spumă și părea o basma flască, abia mișcată într-o gară de provincie. Trecusem, la *mareele de apă vie,* pe urmă la *mareele de apă moartă,* ale *contrariilor,* adică de respingerea celor două atracții: ale soarelui și ale lunii, pe urmă fui bombardat cu Kepler, cu Ismael Bouillaud care, și aici gura voluptoasă a domnului Ceamburu se rotunji, sorbi aerul plin de iz de pelin și chimen, și expectoră totul într-o avalanșă: care a inventat *Astronomia filolaică,* am auzit eu de astronomia filolaică? Evident că nu auzisem, dar dădeam din cap. Prin ușa care se deschidea spre terasă trecea din când în când Dina, cu tonsura ei *tifosi,* cu ochii parcă mirați mereu. Ea auzise probabil de o mie de ori micul repertoriu al proprietarului, așa că pe domnul Ceamburu nu-l mai interesa dacă e prezentă sau nu la discuție, eu eram victima, pe mine mă devora, aplecându-se peste farfurioara cu pișcoturi în care nu mai rămăseseră decât niște firimituri, ce nu se mai zăreau în incertitudinea orei ce înainta. Când ajunse la Newton, vru să mă dea gata: știam eu că mărul acestuia era, e drept, atras de către Pământ, dar că și mărul, de asemenea, atrăgea Pământul?

Ar fi trebuit să aplaud, dar din stradă se auzeau glasuri amestecate de bărbați. Soseau băieții, viitorii mei colegi, eram salvat. Într-o adevărată cascadă științifică mai apucai să aflu că masa lunii atrage masa fluidă a apelor de pe Pământ, că un oarecare Lucien Rudeaux a scris, și citatul îmi fu dictat ca și când ar fi trebuit să-l vâr în cap în fața unui pistol gata să tragă: „din combinarea declinărilor lunii și ale soarelui rezultă importanța relativă a mareei...“ Se auzeau apeluri amicale în încăperea de jos, cineva căuta comutatorul pus atât de aiurea și înjura, Dina urla cât putea: „Huuuo! Parcă sunteți barbari, mai potoliți-vă, prosoapele le găsiți pe rampa scării!“ Nu știam câți sunt, dar erau destui. *„Întâi fetele, întâi fetele!“*, striga o voce alto, afumată de țigări *Mărășești,* evident o voce de femeie, se produse o busculadă, domnul Ceamburu continua imperturbabil lecția învățată pe dinafară: soarele, dacă vreau eu să știu,

era o stea pitică, deși are un cortegiu de 9 planete principale, și dă-i cu *orbita lui Pluton* și cu *orbita lui Uranus,* care nu făcea, auziți, decât un unghi de zero grade și 46'! cu planul elipticii, și eu ardeam de nerăbdare să văd ce recoltă de pițipoance îmi rezervase mie Mihai, trimițându-mă în acest cuib de vipere tinere. Se auzea dușul suprasolicitat, noroc că apa lui sosea cu avânt acum, pe seară, nu era ca dimineața, când, din cauza nevoilor menajere, în țevile vilelor din Constanța presiunea e mică. Iar strigăte, iar fete ciupite de fund, care urlau în gura mare: „Să nu fi obraznic, impotentule!“ și râsete și salutări trimise lui Ceamburu, care era strigat pe nume și alintat: Salve, nea Gogule! Venim! Nea Gogu nu mă iertase: „Cum îți spuneam, domnule...“ Îi repetasem numele de familie pe care el îl memorase încântat și continuase cu *afeliu,* cu *periheliu,* cu *apogeul, perigeul* și *revoluția siderală,* de-mi făcuse capul calendar. Când ajunsesem la *revoluția sinodică,* apăru Tizu. Știam că el este din descrierile lui Mihai Pooopescu: înalt, atletic, bronzat, leneș, cu o figură ironică de tenisman, umeri largi și un piept bine dezvoltat, în costum alb. O ținea patern pe Dina pe după umeri. Ea îmbrăcase peste bustul provocător un pulover. Schimbase și pantalonii, nu mai erau dangarezii, erau niște pantaloni de buret, foarte strânși pe corpul frumos. Părea că e fiica Tizului, râdea, privindu-l, și-i așeză cravata strâmbată puțin în repezeala de a se echipa. Îi strânsei noului sosit mâna, amical, mă știa și el din relatările telefonice sau telegrafice ale amicului nostru comun. „Eu sunt prințul consort al șefului tribului“, spuse, arătând spre Dina, ca să știu de la început ce grad avea în mulțimea aceasta zgomotoasă. Vorbea cu moliciunea pe care i-o trăda și fața, părea bine crescut, lipsit de energie, cu acea întârziere în a spune și a face pe care o au oamenii foarte plictisiți sau foarte activi, dar care nu vor s-o arate. Domnul Ceamburu nu renunțase la lecția lui și, scăpându-mă într-o clipă divină, trecu direct la noul venit: „Spuneam domnului... îmi uitase numele, i-l repetai, că viitorul în materie de

maree este hidrodinamica. Când am studiat producerea *mascaretului,* știți ce-i acela un mascaret?“ Nu știam, evident. „Un mascaret este un val înalt care urcă împotriva cursului unui fluviu, și repetam studenților mei (abia acum înțelesei că era profesor universitar sau așa ceva) că...“ Cu răbdarea unui om dispus să ia locul altuia pe rug, Tizu simula aceeași atenție pe care eu o jucasem până atunci. Dina trecuse în spate și își așezase o mână pe umărul meu și îmi șoptise: „Componist, te-a nenorocit!“ Așa era, dar nu recunoscui, și simțeam că intrasem într-o capcană, că bezna asta moale a mării, sărată, perversă, plină de glasuri de femei care se îmbrăcau pentru seară după ce făcuseră duș și pe care le așteptau prepelicarii mei lacomi, să le vadă, să le cântărească, mă târăște în ceva primejdios. Se auzeau zgomotele târșite ale valurilor mici de noapte și în locul pelinului și-al chimenului venea un iz de ghiol, violent, cărat prin cer de vântul nocturn. Dina sta încă în spatele meu, mă pândea, se juca cu mine, știam ce vrea, voia să mă înscrie în ceata ei de adoratori pe care aveam s-o văd, acum, peste câteva minute, sau mai târziu, când vor sosi motocicliștii. Tizu nu o privea, era absent, sau obișnuit cu apropierile ei instantanee, dar eu tăceam alertat ca o rachetă în cosmos, când oxigenul se scurge afară și obloanele de supraveghere a stelelor s-au încețoșat... Ceamburu tuna iar către soțul Dinei pe latinește: „Spuneam studenților mei: *Aurum igne probatur...* pentru că, domnule arhitect sau inginer, ce sunteți, noi învățăm aici limbile homerice: elina, latina și, dați-mi voie, rusa... *universitarii la universități!*“ Aproape striga și înțelesei de ce, se adusese un fel de rachiu de casă din care aprigul proprietar al vilei sorbise, fără să bag de seamă, jumătate.

– Te lăudai că bei... spuse femeia din spatele meu și simții un parfum care nu mă ametea, mă revolta!

Alături se aprinsese un fel de fanar vârât într-o colivie de rafie și lumina scursă pe fața ei înnegrită de soare, colanul de scoici de la gât și brățările armenești sugerau un vitraliu

bizantin, sau eu voiam să înfrumusețez această seară. Întâi izbucni în mine ceva ce se împotrivea începutului de noapte.

– Facem o partidă de bridge? năvăli cineva pe ușă și apăru un alt bărbat, mai scund, cu mușchi agresivi, îmbrăcat tot în alb, cu un pulover cu dungă neagră în jurul încheieturilor mâinilor, cu aerul parșiv al lui Osvaldo Valenti, o față roșcovană, nu îndestul de neagră chiar în acea lumină scursă prin rafia felinarului. Purta pantaloni de piele, era aproape o uniformă. „Mâine o întind", hotărâi brusc, revoltat, ăștia mă vor privi ca pe un servitor. Dar, nu: erau amicali. „Bună, Componist, dumneata ești, nu-i așa? întrebase. Teddy mă cheamă" (probabil Toader de la mămica lui), dar nu mai avea nici o importanță acum, trecu pe lângă mine și se așeză la masă. Se aduse repede un fel de veioză. „Joci?" mă întrebă careva, apăruse un al treilea personaj, tot bronzat, ceva mai mic și mai neliniștit, spuse un nume pe care nu-l reținui, erau toți în formă, mă bătuseră pe umăr, cu proprietarul și cu Dina și cu ce mai venea erau destui, totul se amestecă și eu trecui în penumbră, mă uitară, deși mă îndemnau mereu să golesc paharele umplute cu rachiul acela de casă ce era mereu împrospătat de Dina. Celelalte fete încă nu se iviseră, mai aveau de reparat ceea ce credeau ele că trebuie reparat. Când, în sfârșit, apărură împreună: încă două, mai târziu aveau să fie trei, proprietarul, satisfăcut de câștigul neașteptat al nu știu cărei faze a pasionantei partide, strigă tare, acoperind vântul dinspre larg: „Spuneam totdeauna studenților mei: *Plenus venter non studet libenter!*", pe urmă sughiță și mai spuse ceva și eu simții iar mâna cu brățări zornăitoare: „Nu te simți bine cu noi?" „Ba da", zisei repede și mă hotărâi să încep să beau și începui să beau și totul se transformă într-o magmă moale, ușoară, într-o noapte plină de farmec, în care fetele și ceilalți băieți erau adevărați îngeri binefăcători și totul devenea sânge și vis și irepetabilitate și eu trăiam sferturi de ceas în *orgiile efemere ale uitării,* cum spunea Pater, și urma o incertitudine bizară: băieții aceștia, Holly sau Teddy, și fetele, parcă fără sâni

ca niște ființe de un sex incert, pluteau în jurul meu ca într-un dans. Una era Helga, sora unui inginer ce avea să sosească abia sâmbătă pe seară cu *îngerii iadului,* cum își spuneau, și alta era Corina, care părea soția celui ce făcuse să înceapă partida de bridge, și beau, și erau camarade, și voiau să mă încurajeze să mă simt bine între ei, și nu erau două fete cum credeam, mai sosisc una, tot în alb, toate erau îmbrăcate în alb, în cinstea mea, îmi spuseră, și erau drăguțe, atente, și umblau la pik-up și mă chemau să dansez și eu nu voiam, eu fixam încăpățânat digul cu colanul lui de mărgăritare astrale și voiam să sosească din bezna putredă un vapor fantomă, un aeroelefant din acelea ce s-au inventat abia peste 10 ani, un *Boeing 727* sau mai puțin, un *Jumbo Jet,* cum a fost botezat, și să mă ducă undeva într-un cimitir fără cruci, numai cu gropi acoperite cu nisip peste care pășteau acum probabil caprele, pentru că urmele lui fuseseră distruse sau numai munca vântului le făcuse să dispară și văduve credincioasc căraseră de-acolo coșciuge încă neputrezite sau cadavre pe jumătate descompuse și le duseseră în cimitirele familiale de lângă case, așa cum ai ține să ai morții pe lângă foc ca pe pisici sau pe câini, să mai plângi din când în când în cinstea lor, prefăcându-te că nu i-ai uitat. Și pe discurile puse cu grijă, cu migală, de fetele acelea care credeau că asta însemnă a trăi: să tragi de dimineață până la cinci, să faci o baie în mare și pe urmă să joci bridge și să dansezi cu băieții ăștia și ei în alb, care-și schimbau soțiile într-o poligamie abia stăpânită de relații sociale, de prejudecăți, de prietenie sau cine știe ce încă, și a doua zi s-o iei de la cap și să crezi că a mai trecut o zi, o săptămână, că ți-ai făcut datoria sau cine mai știa ce era în capul lor, oh, îmi venea să plâng odată cu Memphis Slim, nu știu dacă el cânta pe atunci sau altcineva, un *boogie-woogie,* un fel de furtună în pian, un galop de cai tătărăști, care era foarte posibil într-o astfel de noapte, aici, pe o terasă din Constanța, la marginea Asiei, scrutând stelele înfășurate în ceață, albe, șuierând spre larg și în vântul ăsta sexual care făcea ca prepelicarii

mei să umble aiurea și să caute, de fapt ce? Le măsuram fără să știu: Helga era o aschimodie lățoasă, emanând o tristețe de ghetou polonez, avea ceva spelb, insignifiant chiar când stătea pe colac la clou, vorba Dinei, părul ei incert cădea în vițe sălbatice, nu avea 22 de ani, era ruptă de sexul său, dar cu ceva senzual în privirile acaparatoare, sânii abia se ghiceau sub bluza bine întinsă, trebuia urgent introdusă pe aripă într-un *cinsprezece* trimis în Franța la *Turneul celor cinci mari* ai rugbyului. Dansa lipită bine de Tizu, care lăsase masa de joc, și Dina, pentru că era astfel fentată, îi luase și ea bărbatul sau prietenul la dans și își lipise obrazul negru de gura acestuia, de obrazul parcă epilat, atât cât puteam să i-l văd în lumina puțină lăsată de rafia veiozei. Îl uram pe tipul ăsta fără motiv, deodată mă simțeam frustat de ceva ce nu-mi aparținuse niciodată și veni cealaltă, Corina, și își așeză și ea mâna pe umărul meu și zornăia și ea o brățară din scoici pe lângă urechile mele și mă întrebă: – Nu dansezi? – Ba, da, zisei, acum îmi era indiferent dacă știam sau nu să dansez ca ei de bine, alcoolul mă scosese din claustrarea mea, din capcana mea care începuse cu foetusul ce eram la naștere și nu se terminase nici măcar odată cu celula de scânduri în care stătusem o săptămână cu genunchii la gură, sufocându-mă, pentru că totdeauna stăm într-o gogoașă metafizică, într-un cocon de mătase, într-un ovul plin de nimic... „Ești timid?“ mă întrebă ea ca pe un copil care scăpase în recreația mare. „Da de unde,“ spusesem, și o strânsesem mai tare la piept ca să-i simt sânii, pentru că prin sâni, cum spune parșivul ăla de Proust, femeile ies, agresiv, în lume, simt; sânii, antenele colectoare prin care senzațiile, mizeria și minciuna vin spre ele, le avertizează, le fac șirete, misterioase, grele de o taină pe care nici o Madonă nu ne-a trădat-o... Era lungă, cu copane de iapă, avea ceva posesiv, mă absorbise în bazinul ei concav, mă sugea cu pântecele musculos, a, deci așa ședeau lucrurile! Proprietarul se îmbătase și plecase acasă pe nesimțite, nici nu știu când se retrăsese. Acum cânta Ella Fitzgerald sau altă negresă,

cu un glas care dădea din cur, marea trimitea efluviile ei bete spre terasa asta care era ultimul promontoriu al lumii. Timpul se mistifica: în alte locuri erau zorile sau amiaza, ploi tropicale topeau savana sau un val de iarbă mare, la asta mă gândeam mereu ACOLO ca să uit de arșiță, furtuni, sau în Himalaia urcam cu coarda, pe stânci sure și bătea un viscol rece care-mi îngheța urechile și fețele și careva cădea, râuri mari se poluau, erau înghițite de maree de petrol, nu, ăsta trebuie să fie un gând de mai târziu, dar nu avea nici o importanță; cineva, între a doua și prima detenție, vorbind cu mine de la Paris, era nebunul de Edy, mă întrebase pe neașteptate într-o seară: Cum e vremea la voi? Aș veni acolo, acum! Cu asta tăiase distanțele dintre noi, ceea ce ne separa. Ningea în Paris și noi văzusem asta la televizor cu o jumătate de ceas înainte și era încântat că știam neobișnuitul fapt fizic în acel anotimp în Paris, când de obicei plouă, pentru că atât cât plouă în Paris nimeni nu știe în afară de mine, care crede că mai mult plouă în Londra. Eram beat, dar, și Helga mă mușca ușor de ureche. Nu știam încă dacă era și ca măritată, dacă era sora șefului *îngerilor iadului* care trebuia să sosească sâmbătă pe motocicletă BMW cu ceata lui. Îmi mozolea urechea deși abia mă văzuse și gâfâia ușor și eu trebuia să mă prefac că nu înțeleg, sau că-mi place sau că iau asta numai ca pe o joacă începută sub lumina complice a veiozei ce scăpa o pală galbenă printr-o colivie de rafie. Se auzeau sirenele de ceață chemând sufletele din larg și mă aflam poate pe puntea unui vapor cu care fusesem mai demult până în Venezuela și nu mă bucurasem atunci, pentru că totul venise prea pe neașteptate, prea semăna a scuze și a *pardon, și mai uitați și dumneavoastră,* pentru că vedeți cum știm noi să reparăm ceea ce am făcut... Nu găseam un cuvânt, îl găsii, în sfârșit, un păhărel din rachiul ăla de ienupăr mi-l adusese din memoria mea avariată: eram un *cicisbeu,* un cicisbeu al acestor fete de familie venite să petreacă. Nimic nu putea să existe în realitate decât bridge-ul și rachiul de ienupăr, proprietarul care recitase

latinește și vorbise despre stele și maree. La București, aceste doamne, acești androgini în costume albe n-or să mă mai cunoască, atât eram: un cicisbeu pentru ele, cineva care trebuia să le ducă gențile de plajă sau sacii de pânză în care țineau costumele de baie, și rochiile de stambă colorate, și dangarezii, și sandalele cu curele încrucișate și ținte de metal...

Jos, lângă dig, Constanța mi se păru, în noaptea fără identitate, un oraș fictiv...

*

Mă trezisem într-o tăcere totală, cu o durere masivă de cap, căutai să înghit un antinevralgic, mi-era sete, nici nu mâncasem nimic seara, eram găurit ca malul plin de cuiburi de lăstuni de lângă un sat apropiat, pe unde căutam odată ouă ca să le mănânc cu coajă cu tot, indiferent de gust, numai pentru a-mi potoli imensul gol al stomacului...

Nu mișca nimeni în toată casa. Nu-mi mai aminteam nimic. Obloanele trase lăsau să cadă suliți verzi pe linoleumul de jos, parcă eram pe o masă de operație. Mă ridicai, era primejdios, recăzui. Cineva bătu la ușă, ca și când m-ar fi pândit. Era Dina, aducea pe o tavă de plastic exact ce-mi trebuia: un piramidon, o dulceață și un pahar aburit de apă minerală.

– Bună, Componist!

Ne tutuiam de-acum. Cine știe ce nebunii făcusem aseară, nu-mi mai aminteam nimic. Mă privi. Eram dezbrăcat pe jumătate. Mă acoperii cu cearșaful. Ea se așeză pe marginea patului și mă cercetă ca pe o stelă funerară din muzeul de la Mangalia.

– Te doare capul?

– Îhî! făcui, strâmbându-mă plin de greață. Ceilalți cum se simt? întrebai eu ca un supraviețuitor după cutremurul de la Messina.

– I-am îmbarcat pe șlep și i-am trimis la treabă. Abia s-au ridicat din scutece...

Îmi plăcea limbajul ei crud, familiar.

– Mergem la plajă? mă întrebă iar.

– Păi eu sunt scutit de lucru?

– Până nu vine Mihai, nu ai ce face acolo. O să-mi ții de urât...

– Asta-i bună! Mihai vine abia peste câteva zile.

– Nu are nici o importanță. Nicevo... Du-te la duș, lasă apa să curgă, dacă mai curge la ora asta, freacă-te bine în creștet sau vrei să-ți aduc niște oțet, ia calmantul ăsta, fii în formă de cavaler servant că acuși se duce soarele. E unsprezece și jumătate...

– La ce oră ne-am culcat?

– Pe la patru. Dăduseră zorile... Ai dansat tureește și nu e rău deloc... Mă gândeam cât de ridicol trebuie să fi fost.

– N-am spus niscai prostii?

– Cum să nu? Dar cine le băga în seamă? Suntem obișnuiți cu condiția porcească a bărbaților.

– Vrei să mă scuzi? N-o să mai beau de-aici încolo.

– Ba să bei, altfel nu ai nici un haz... Ai trecut printr-un necaz mare. O să-ți fac o cafea ca să-ți ghicesc în ceașcă sau, mai bine, dă palma stângă încoace.

I-o întinsei.

– Ai o mână foarte incertă...

– Ești ghicitoare?

– Nu, toate femeile știu să citească în cafea și în palmă, sau se fac că știu, ca mine.

Îmi zvârli palma deoparte:

– Haide, bea toate astea, înghite, fă un duș, mă duc să-ți torn cafeaua.

Dispăruse, zornăind din brățările de argint. Două purta în dimineața aceea: una subțire, cu pietre albastre de lapis-lazuli, și alta cu intarsii negre, întortochiate, probabil litere armenești. Băui, înghiții, stătui cinci secunde întins, trăsei bine aer în piept, deschisei ferestrele, pe urmă obloanele. Afară marea era de un albastru nefiresc, ca cerneala *Pelikan,* cum e numai lângă Corfu, și ziua avea o albeață dușmănoasă, cerul se curățase de

orice nor, nu era cald, bătea briza, marea arunca inele de logodnă argintii spre țărm. Pescărușii strigau sălbatic deasupra, vânând în plonjoane violente peștele ascuns în fierberea sălbatică a apei. Orașul cu casele lui, cu geamiile lui, cu cabinele mici ale plajei *Trei papuci* era exuberant și vibra în soare. Îl citasem fără să vreau, după obiceiul meu prost, pe Nat Owinger, cine o mai fi fost și ăsta, probabil un arhitect plin de sine. Numărai până la cincizeci, durerea de cap nu trecu. Veni Dina cu cafeaua, mă privi drept în ochi:

– Ce fată îți place? Helga? Corina sau Nina?

– Să-ți spun drept, toate!

– Și eu?

– Dumneata... dumneata...

– Îmbracă-te! îmi porunci și-mi arătă un colan de scoici: Îți plac? Să-mi faci un cadou că te scot la plajă, ador cadourile.

– Bine, acceptai.

– În cât timp ești gata?

– Știu eu, trei minute e mult?

– Sunt foarte punctuală...

– N-aș crede...

– Limbajul lui Mihai. E ceva contagios, se ia ca scabia, toți bărbații mei vorbesc ca Mihai Pooopescu...

– Cum toți bărbații dumitale?

– Da, toți bărbații care intră în trib sunt bărbații mei, eu știu tot ce fac: de cine se îndrăgostesc, dacă au nevoie de ceva, dacă trebuie să plece la București mie trebuie să-mi ceară voie, altfel, *fuii!*, șuieră, papucii. Ai înțeles? Sărută mâna!

I-o sărutai râzând.

Peste cinci minute eram într-o stație de autobuz. Orașul era aglomerat, plin de lume, de tipi tuciurii, de exemplare amestecate, de femei și copii, de șoferi și negustori de semințe, de marinari în permisie, de sezoniști în costume dungate, de prostituate deghizate, pentru că oficial meseria aceasta nu se mai putea practica, de elevi în vacanță și servitoare plecate la

piață, dar uitate de Dumnezeu în fața spectacolului nemaipomenit. Orașul avea ceva eteroclit, amestecat, casă lângă casă nesemănând una cu alta: și doar îl văzusem de atâtea ori, dar astăzi îl examinam ca pe un bolnav. Femeia mergea lângă mine aproape abandonată în soarele torid, era frumoasă așa cum ți se dezvăluie numai câteodată femeile, când opera naturii, adică a soarelui, a acurateței zilelor și restul concurau cu ceea ce exista în ea, ascuns și perfid, o fericire tainică pe care cu o puneam în seama mea, de fapt, încrezut cum eram, bănuiam că special mă lăsase să dorm ca să poată merge cu mine la plajă, abandonându-i pe ceilalți, și undeva, mai târziu, ceva adevărat se dovedi a exista în presupunerile mele. Ea dorise să știe cine eram, ce făceam și mai ales ce ascundea chipul meu impenetrabil. O intrigasem pentru că, împotriva obiceiului tuturor bărbaților, nu mă dezvăluisem de la început, nu mă lăudasem cu ce fac sau cu ce făcusem, sau mai ales cu ce aveam de gând să fac. Autobuzul întârzie o jumătatede oră reglementară. Nu era timpul de plajă când nu puteai să răsufli, era destul de târziu, acum călătoreau gospodinele în goană după primii pepeni galbeni sau verzi, cu vrejul întors ca să se coacă mai repede și să coste mai scump, lângă stație gemea o piață plină de muieri în rochii vulgare, cu buline și dungi cam asemănătoare, printre struguri și ciorchini verzui ca paleta să fie complelă, să dea acel spectru al locurilor de desfacere de pretutindeni; grămezi de roșii, în piramide, și ardei verzi, și castraveți ca niște torpile scoase dintr-un arsenal secret al pământului. Femeile se tocmeau cu negustori malefici, care voiau să vândă peste prețurile de stat, și amestecul de mirosuri, de alune prăjite pe o tablă încinsă de un puști negricios, și siluetele vitelor înjunghiate din hale, arătând jumătăți roșii, pline de sânge și grăsime, atârnând pe cuie mari de metal în arșita amiezei ce sosea, strigând de pe mare, dădeau laolaltă ceva fabulos, totul mi se părea frumos pentru că lângă mine se afla fata asta cu tonsură *tifosi* către care, secret, ființa mea și începuse să migreze. Sosi autobuzul, un fel

de barcă albastră pe pneuri, din care se proliferă o suită de cucoane grase, ca siluetele de pe frontoanele termplelor din India. Aveau parcă solzi, arătau ca niște dragoni și șerpi, se târau pe asfalt, aerul putrezea de mirosuri și, când pornirăm, Dina se rezemă puțin de pieptul meu ca să nu o ia vântul acela ce ne tăia gâturile cu tăișul lui. Tăceam, priveam numai orașul balnear care nu avea nimic dintr-un *vast polypier,* nu era Baalbek-ul plin de taină, dar era locul unde eu începeam ceva, locul unde mă primejduiam...

Mă trezii într-o stație de la marginea orașului.

– Coborâm, spuse Dina, și sări pe trotuar.

Străbăturăm o stradă plină de praf și de salcâmi opăriți și merserăm printre garduri joase, dincolo de care pândeau ochi femeiești. Eram lângă un cap de mare aglomerat de scoici, privind înaltele siluete ale posturilor grănicerești instalate pe niște picioroange metalice. Vântul dinspre larg ridica hârtii, și gunoaiele miroseau în amiază. Lagunele mării, negre, pline de goluri în acea imensitate verde sau albastră, erau cutreierate de pescari anonimi, care trăgeau plase după micile lor ambarcațiuni. Îmi plăcea pustiul acela, pentru că nu suferearn imensul *imbroglio* al unei plaje obișnuite în sezon. Valurile iscau din adâncuri carene smolite și iscoluri pescărești, totul se clătina pe un fond de calcar alb, orbitor, care îmi ucidea ochii.

– Trebuie să-ți iau și niște ochelari, hotărî Dina pentru mine, privindu-mă cum mă chinuiam, la întoarcere, să nu uităm. Nu întrebi încotro mergem?

– Parcă e Tataia...

– Chiar așa...

Marea venea spre noi, pe câmpul plin de pipirig cântător se alergau șoareci de nisip, vineți, supli, bine hrăniți. Un soldat se uita cu binoclul la noi de sus, ne cerceta ca pe niște animale ciudate ivite pe fundul unui acvariu. În larg, vântul făcea spirale enorme, evantalii insidioase. Aerul era sărat, bun, mă trezisem

definitiv, părul în dezordine mi se încrețise la soare. Eram sigur că mă va pune să mă tund în felul bărbaților ei...

– Poimâine vin *șobolanii,* zise, ca și când ființele acelea mișcătoare din jurul nostru i-ar fi adus aminte de ceva.

– Ce *șobolani?*

– Băieții mei...

– Dacă înțeleg bine, ai *bărbați* și *băieți...*

– Da, primii au drepturi, ceilalți sunt numai aspiranți...

– Și pe mine de ce m-ai așezat fără stagiu între cei dintâi...

– Vârsta...

– Mă găsești bătrân?

– Cine a spus asta? Ei au între 18 și 44 de ani, sunt juniori. Înțelegi?

Înțelegeam. Coboram niște trepte de pământ spre plaja plină de scoici. Erau peste patru sute, se prăbușeau sub pași, roase, lustruite, și se țineau în niște bucăți de lemn, păreau drumul spre un Purgatoriu primitiv. Din mare, înainta spre noi un promontoriu de nisip de o albeață orbitoare. Marea arunca câlți de Manila, era harnică, nehotărâtă, lucra...

– Îți place?

– Îmi place pentru că nu e lume multă...

– Voiai să fii numai cu mine, singur?

– Nu am spus asta...

– Atunci?

Ajunsesem. Câteva dune, vântul care bătea puternic, sus, cuștile de metal ale grănicerilor, repetate pe orizontul pur ca niște cotețe de porumbei pe catalige metalice. Scoicile scoteau un zgomot de fier frecat. Aerul sărat îmi jupuia obrazul nebărbierit.

– Știi să faci un cort?

– Nu.

– Nimic nu știi să faci!

– E nevoie?

– Nu. Putem sta pe pânza asta, dar o să-ți ia pielea. Și cu cămașa ta, ce facem? Mai bine treceam întâi pe la magazin...

– Nu-i nimic. O arunc dacă nu mai e bună la nimic.

Întinse o pânză dungată, tare, de in, pe nisipul aspru. Adusei doi bolovani și o fixai.

– Întoarce-te cu spatele să-mi pun costumul...

Mă uitai spre mare și îmi scosei pantalonii de oraș, atât de nepotriviți aici. Îmi trebuia un șort, eram ridicol. Pe dedesubt aveam slipul meu destul de demodat în anul acesta când totul se scurtase, când se ajunsese la *bikini* și la toate chestiile astea care la noi păreau enormități.

– Gata...

O privii de jos în sus. Era neagră toată, suplă, tânără, cu o carne puternică, vibrând în tăișul brizei.

– Ne încălzim puțin și după aceea intrăm în mare. Chiar nu știi să înoți?

– Puțin, mă descurc...

– O să te abandonez atunci și o să mă duc în larg.

– Să nu speri de la mine vreun ajutor, dacă te ia vreun val mai mare...

– Nici o grijă...

Își scosesc brățările și atunci înțelesei de ce în momentul în care o femeie își leapădă podoabele e mai goală și mai pură.

Jos, cu fața la cerul străbătut de pescăruși, goi și ei, și suri, și albi, și negri, ca niște mici obiecte zburătoare, vântul se simțea mai puțin. Își așezase capul pe sacul în care își strânsese totul într-o ordine ce mă cutremura. Îi vedeam numai subrațul, locul acela atât de intim, și mușchii pieptului. Spre golful strălucitor trecea un gabier sau un trauler, nu vedeam bine de aici. Ascultam numai sunetul egal al mării, soneria ei continuă. Stam în fața unui podiș de apă. Tăcurăm mult, ascultând numai țipătul păsărilor care dădeau preț liniștii.

– Nu spui nimic? zise într-un târziu.

Nu-i răspunsei.

– Cine ești de fapt? Ce faci?

Se ridicase într-un cot. Asta și dorisem: s-o intrig, pentru că de fapt ghicisem încă din seara trecută că, între celelalte, ea îmi plăcuse cel mai mult.

– Un om în vacanță, cu voia dumitale, i-am zis, pentru că mă îndemni la chiul... Mihai nu ți-a spus nimic?

– Ce să-mi spună?

– De unde vin?

– Nu... De unde vii?

Tăcui iar. Nisipul sclipitor fugea pe deasupra noastră, cărat de vânt. Insecte mici își făceau munca lor titanică pe lângă dreptunghiul de pânză de in, cărau ceva, imensele furnici, neostenite. Ca noi, acolo, în locul pustiu, plin de soare și de sete. Despre asta nu puteam să vorbesc niciodată și nimănui...

– De obicei, ce-ți spun *băieții* și *șobolanii* dumitale când mergi cu ei la plajă?

– Știu eu? Vorbesc despre motociclete, despre șefii lor de la șantiere, despre femeile cu care se culcă, fleacuri....

– Și nu vă plictisiți?

– Nu, pentru că sunt amuzanți. E unul Tonny, o să-l cunoști, aduce mereu discuri și ne face teoria jazzului, ne învață pe toți ce mai e nou în lume, în materie de dans, are prieteni care-i procură reviste străine și ne ține adevărate cursuri,..

– Trebuie să fie tare nostim...

– Râzi de mine...

Se culcă la loc și mă ridicai într-un cot ca să o privesc mai bine.

– Te-am supărat?

Nu-mi răspunse.

– Și ieri seară trebuie să fi spus o mulțime de prostii, nu-i așa? Când mă îmbăt devin imprudent..

– A, nu! Erai foarte hazliu. Băteai câmpii. Mi se pare că ai recitat și un fel de poem. Mi-a plăcut ceva. Ziceai că trupul nostru este mormântul zeilor...

– Nu e a mea. Fur și o fac pe deșteptul când mă pilesc. Am citit probabil undeva, cultiv lucrurile frumoase, sunt calofil. Cu

asta câștigi mult, mai ales când spui noutăți, toată lumea vine cu o lecție învățată de acasă, ca domnul Ceamburu, aseară. La drept vorbind, el nu supără pe nimeni...

Mă ridicasem iar în picioare și ea făcuse la fel și priveam marea în arșită. În larg se agitau delfini jucăuși, în salturi rotitoare.

– Divinii delfini! spusei nu știu de ce, puțin înduioșat, ei l-au salvat pe poetul Arion și l-au dus la țărm...

– Iar inventezi! L-au dus pe unul de pe coasta Braziliei, am citit în ziar...

– Nu inventez, e în Mitologie...

– O să te controlez...

– N-ai decât...

Își scosese din sacul de plajă niște piepteni albi, un șirag de mătănii pe care mi le întinse și două oglinzi în care se privi.

– Nu arăt ca o ciumă?

– Aștepți un compliment de la mine?

– Ești răutăcios! Dacă vrei să te iert, dă-mi un sărut cult pe frunte. Asta-i dintr-un film.

Ezitam. Dar o făcui. Era ceva rece, impersonal, dar ea nu protestă. Un truc comun, folosit de mai multe ori. Uite așa te cară spre cortul ei, bătrâne marinar! Naussicccaaa la Tataia, între scoici și mătănii portocalii, oglinjoare cu reclamă *Gladys* pe spate și piepteni de os.

Privii în sus, la scările de lut pe care coborâsem, nu venea nimeni, dar o clipă îmi închipuii că ar fi putut să vină soțul ei, tocmai în clipa când buzele mele sărate îi atingeau fruntea. În malul ciuruit se aruncau pescăruși lacomi, ducând puilor ceva adunat din mare. Deasupra portului, departe, plutea o pleavă aurie de soare și sirenele de larg anunțau primejdii ipotetice.

– Nu intri în mare?

Mă ridicai. Soarele era în spate. Acolo unde nisipul se termina și spuma albă venea lacomă spre noi, ne văzurăm umbra. Singuri în fața mării care tuna puternic. Avea vreo semnificație

că umbra ei ținea în dreapta pumnul meu tremurător? Cine știe? Zilele următoare aveau s-o spună, deocamdată o privii fără nici un fel de dorință, eram puri și singuri în fața acelui abis mișcător.

Totul într-o dimineață cu soare torid de iunie a unui an pierdut în căderea neostenită a timpului. Ceva vertiginos venea dinspre mare, o primejdie reală, apăsătoare, dar închisei ochii și îmi închipuii că pot să îndrăznesc să rămân acolo.

După aceea Dina plonjă și eu o urmai între spinările fugitive de apă sărată, care mă biciuiau și mă aruncau când spre fundul plin de nisip, când spre cerul gol.

*

Spre seară părăsirăm un autobuz deșert care ne adusese spre periferiile Constanței. Era ora când nimeni nu umbla cu mașinile astea deșelate, pline de explozii în vopseaua carcaselor, toate albastre-marin ca să dea culoare orașului, dar nu asta crea atmosfera, atmosfera se compunea din ulițele pline de praf și casele joase, acoperite cu olane roșii, și prezența secretă a portului mai ales, invazia mării spre străzile ce se susțineau, ca prin minune, deasupra, și nimeni nu se gândea la primejdia reală ca, pe neașteptate, valurile acelea, stăpânite de mecanica suspectă a naturii, să năvălească spre restaurantele și berăriile pline de o mulțime pestriță. Da, mai ales prezența secretă a mării, asta făcea farmecul orașului, și zornăitul de perdele cu bile și rafie, și țipetele păsărilor din coliviile frizeriilor, și aura metropolei înfipte în spuma verde a apei. Dina mergea înaintea mea, puțin absentă, ducând în trup oboseala înotului îndelung din ziua ce se isprăvea. Nu voise să-mi facă demonstrații, înotase pur și simplu mult, pentru că-i plăcea să stăpânească apa și să înfrunte primejdia ei. Când se întorsese, târziu, eu nu știam dincotro venise, apăruse pe neașteptate și o căutam încă îngrijorat în larg cu privirile. Marea o cărase departe și ea sosise din spatele meu și mă întrebase:

– Ce faci? Te plictisești?

– Nu, negasem, și mă bucurasem că o știam iar alături, pentru că mă simțeam responsabil de îndelungata și periculoasa ei absență.

– Nu ești imprudentă? o întrebasem iar, și ea mi-o retezase scurt:

– Știi ce te rog, am un bărbat, nu-mi mai trebuie altul. Să nu mai vorbim despre asta...

– Bine, face fiecare ce vrea...

– Ei, să n-o luăm nici așa...

– Adică?

– Adică mie trebuie să-mi ceri voie, ai înțeles?

– Am înțeles...

Pe cataractele mării se mai zărea spuma zilei pierdute în larg, cerul ostenise, se căznea să prindă o culoare în amurg. Acum era seară, ea îmi poruncise familiar:

– Întoarce-te să-mi scot costumul, și câteva secunde sau minute știusem că stătuse goală în spatele meu, cu sânii aceia agresivi aruncați spre mare și cu coapsele dezvelite la vântul ce sosea ascuțit din larg. Fâșâiseră veșmintele strânse în sac și zornăiseră brățările și se crease între noi o intimitate stranie. Tricoul subțire de pânză sau de bumbac, dracu să-l ia, îi făcea frig după aceea, cât urcarăm treptele de pământ, cele patru sute de trepte, mă rugă s-o iau de umeri până se încălzește și eu îi privisem capul de băiat speriat, parcă scăpat din lagăr, pentru că șuvițele negre ale părului tuns scurt de tot, deși purtase cască, i se umeziseră și se lipiseră de creștetul rotund. Tremura ușor, îi simțeam umerii osteniți sub palma mea aspră și ea mă întrebase repede:

– Unde ai tras așa din greu? Ai o mână de pescar, de robotnic...

Nu-i răspunsesem, trupul tot avea un miros de algă, de ierburi de mare, și sus, pe faleză, unde vântul nu mai șuiera ca în fața mării și rămăsese numai o respirație inegală, plină de iz de buruiană, limba câinelui sau mai știu eu cum le spunea

la plantele astea cu măciulii albastre, spectrale, zăngănind în praful ce cutreiera deșertul unui maidan fără capăt, sus, pe faleză, spun, îmi venise să o sărut și, dacă aș fi sărutat-o, sunt sigur că nu s-ar fi împotrivit.

*

Mergeam absenți unul lângă celălalt, pentru că ceva se pierduse. Există un minut în fiecare viață când trebuie să îndrăznești și atunci eu nu îndrăznisem, deși o știusem un timp scurt sau lung, nu-mi mai dădeam bine seama, goală în spatele meu, așa cum dormea probabil câteodată lângă bărbatul ei sau când făcea dragoste...

Ajunsesem în fața Expoziției și nici nu bănuiam că acolo trebuia să lucrăm. Erau câteva siluete nedeslușite arhitectonic, un fel de turnuri de piatră, cu uși mari, și ea intră prin câteva din ele și o urmai. Pavilioanele încă dezafectate miroseau a clei, a hârtie de calc, pe jos zăceau în dezordine rame ușoare de placaj, pe mese se zăreau fotografii mărite și litere tăiate cu foarfeca, geamuri abia lustruite de mâini harnice, ce aveau să protejeze exponatele, și totul părea o harababură fără sfârșit. Nu era nimeni, banda plecase mai devreme decât de obicei.

– Îi pedepsesc, hotărî Dina pe neașteptate, doar le-am spus că vin să-i iau...

– Poate că bărbații dumitale s-au dus să facă o baie cât mai e soare, spusei ca să-i scuz.

– Nu le-am permis...

– Te grozăvești...

Mă măsură cu ochii aceia de miop, negri, grei.

– Plecăm...

Părăsirăm pavilioanele. Era curent și hârtiile se ridicau de pe jos și se urcau spre acoperișurile sferice, circulare, pline de miros de smoală și de pelikanol. În față, pe maidanul cutreierat de câini vagabonzi, se zăreau cortul zdrențuit al unui circ și în jur câteva barăci de tragere la țintă.

– Ai bani la tine? mă întrebă cu o familiaritate la care acum aveam dreptul amândoi. Vreau să te ruinez! Sunt o vicioasă. Trag la ținte în tinichele ori de câte ori trec pe aici...

Ne apropiarăm de un fel de pupitru primitiv, în fața căruia bețivi pașnici ocheau ca și când ar fi țintit Hiroșima și pe urmă aruncau cu niște mingi de câlți, grele ca niște bolovani, într-un șirag de cutii metalice. Premiile erau sinistre: statuete de ghips înfățișând mirese în rochii roșii sau încăierări cu ursul, vânători ochind o păsărică aflată într-un copac care aducea mai curând cu o corabie.

– Doi lei, doi lei tragerea! țipa o muiere grasă, plină de viplă în gura mare și lăbărțată.

Scosei banii pentru cinci trageri și-i întinsei. Bilele de piele fură așezate în rând și Dina începu tirul. Un *Petromax* modifica fatal unghiurile de ochire cu dâra lui galbenă, veche șmecherie pe care partenera mea nu avea de unde s-o știe. Lăsai ca lucrurile să se desfășoare în voie și îmi văzui de treabă. Piramidele mele erau prost așezate, dărâmai ce dărâmai, alături unul câștigase o mireasă de ghips și se și umflase ca un campion mondial suit pe podium la Olimpiadă. Noi repetarăm porția de ghiulele, cilindrii metalici cădeau cu zgomot, un puști le aduna din spatele redutei de lemn și-și ferea capul să nu-l izbească vreo minge din acelea trimise cu furie spre fundalul moale de pânză de sac. De undeva sosea un miros de carne friptă. Mi se făcuse foame, pe aici erau obiceiuri proaste, se mânca bine numai o dată pe zi, și anume seara...

– Nu vrei să mergem undeva, să încerc să te hrănesc? propusei. Când am venit am mâncat ceva grozav la unul Ciali, *buric de femeie,* ai mâncat vreodată așa ceva?

– Nu, îmi mărturisi ea, grozav de curioasă la auzul acestui fel de mâncare cu totul nou.

Lăsă ultima minge de piele și mă apucă de mână.

– Mergem. Ai plătit?

– Da.

Ne târam prin mulțimea de necunoscuți. Femei străine se uitau după noi. Mirosea a pepene parcă.

– Dar n-o să întârziem? N-o să-ți spună ceva soțul tău?

– E obișnuit cu vagabondările mele. Sunt o ființă imprevizibilă. O să vezi...

Nu eram curios, în sfârșit... Ulița pietruită cu bolovani de râu și, în general, acea șovăială a serii deasupra orașului venind dinspre mare, cu o lumină decantată, lustruită, ceva între catifeaua neagră de mai târziu și ce avea semeț, până atunci, ziua... Iar sunau în jur perdelele de bile ca niște mingi de ping-pong și rafiile acelea, și din felinarele aprinse prin curți se strecura o lumină vineție, ceva care aducea cu viperele și crabii. Miros de hamsii, și scrumbii, și scaune pe trotuare, și ceva pestilențial în amurgul șovăitor, și gunoaie menajere plutind deasupra acoperișurilor în forma subtilă a fumurilor, și vii și bostănării, depărtate, de dincolo de oraș, trimițând mesageri secreți în aerul mort, ostenit, al sfârșitului de zi, și zgomote de parâme, și sirenele portului, și acele șuierături de pe mare, și valuri care se izbeau și se rostogoleau și loveau ceva de beton umezit care foșnea și cădea, și iar se ridica, și amintirea treptelor de pământ, și marea cu vântul ei aspru, și umărul Dinei care tremura, nu de frig, cât de oboseală, și marea, mereu marea, văzută în libertate de data asta, cu o femeie alături, când căpăta alte valențe, cum ar fi spus Mihai Pooopescu, cât se poate potrivi o astfel de expresie mării. Ferestre înguste, ochi pânditori de turcoaice eșuate aici prin generațiile celor ce le născuseră, și ele lepădate într-un port mai mult grecesc decât turcesc, și pontonul plin de absență al zilei, cu câmpii de var în jur în lumina lunii ce va veni, adică plin de un pustiu pe care rătăceau umbre de cai ai unor năvălitori de demult, ce lăsaseră numai mormintele, acele piramide modeste de pământ, tumuli sau gorgane în care dormeau regii mongoli, topiți și ei în drum spre Occident, cu femei și cai laolaltă, cu bijuterii naive și brățări de argint ruginit, uciși de erodarea timpului, a morții, și a neantului numit pământ, și viață, și dracu mai știe cum...

– La ce te gândești?

Mă suspecta că sunt absent, că nu sunt lângă ea, pe strada plină de bolovani de râu, de portice secrete, de curți înguste ca niște culoare ale vântului și mării, și, cine știe, mă gândeam dacă noaptea marea nu ne invada fără să ne înece și în zori se retrăgea discret, și noi eram de mult înecați și uciși și ni se părea că nu părăsisem această viață și aceste piețe, și turnurile minaretelor, și salcâmii care și ei mureau peste noapte în furtuni misterioase, și erau răpiți și duși spre larg, și din nou restituiți unei vieți aparente. Bubuiau încă în urechi zgomotele piramidelor de cutii de conserve de tablă, dărâmate, și în nări năvălea mirosul acela de limba câinelui, și vedeam iar pintenul digului de piatră intrat în pieptul matern al mării... Țipete de cormorani, de unde cormorani, ăștia rătăceau spre deltă și pe aici erau poate musafiri pierduți sub un cer străin. Auzeam zgomotul unui ceas de apă, parcă lângă vechea Agoră, sub Parthenon la Atena, confundam timpul și spațiul și, dacă nu ar fi fost autobuzele astea caraghioase cu vopseaua explodată, ca și când în fiecare stație ar fi fost întâmpinate de o canonadă, m-aș fi crezut în altă parte.

– Ei, unde este Ciali ăla, că am ostenit?

Capul tuns *tifosi,* cu privirea mirată de copil scăpat din lagăr, mă fixa interogativ.

– Ajungem imediat, spusei, deși nu eram sigur.

Simțul meu de orientare nu putea să dea greș. Prin gușile de piatră ale ulițelor ce se prăvăleau spre mare se vedeau lagunele ei violete, și iar sunau inutil sirenele de ceață.

Ajunsesem, dădui la o parte bilele perdelelor de os ale intrării și sunetul lor muzical crescu și se stinse până apăru tătarul sau turcul, sau ce naiba să-l ia era și mă recunoscu, și spuse Dinei:

– Bună seara, cu o politețe într-adevăr orientală, adică înclinând puțin capul lui ras pe o parte și pe alta și pe urmă ne arătă o masă într-un colț sub o colivie cu bare de alamă în care se zbuciuma o pasăre fastuoasă, numai aici găsită, lângă mare, ceva care aducea cu un papagal, dar cred că nu era papagal, cu pene

de o culoare amețitoare, în nuanțe strigând de voluptate și cu un ochi rece ca lumina inelului lui Solomon, scăpată din degetul vreunui mag. Nu era nimeni înăuntru și el știa ce doream.

– *Kadân budu?* întrebase, tot unsuros, tot politicos.

– Nu, *kadân göbegi*... precizai și mă simții ca lordul acela care a deschis primul mormânt al faraonilor...

– A, asta estem și mai bun, se bucură birtașul și dispăru, și pasărea aceea din colivia aurită iar ne fixă cu ochiul ei glacial, scrutător...

Dina terminase să-și inspecteze fizionomia în mica oglinjoară din sacul plin de surprize pe care-l purta cu ea.

– Ei? spuse lent, amânat. Ai văzut locul de muncă. Îți place? Dacă vrei, de mâine te poți duce să lucrezi ceva, dar până vine Mihai cu tema de la Minister nici noi nu știm prea bine ce avem de făcut...

– Înțeleg. Nu mă grăbesc...

– Atuncit mergem și mâine la plajă?

– Da, dacă vrei...

– Nu ți-am cumpărat lucrurile promise, spuse cu o grijă extremă. Mâine, înainte de a lua autobuzul, facem piața, hotărî...

Mă mai inventarie o dată ca pe un cal în târg...

Până sosiră crochetele acelea gustoase vorbirăm despre lucruri fără semnificație, era momentul cretin când doi oameni ce abia se cunosc au lașitatea de a încerca să se îndepărteze unul de celălalt... Afară, noaptea pusese stăpânire pe oraș, îl trăgea în robia ei tutelară, îl amețea cu bezne parfumate, cu clipeala luminilor șovăitoare de pe mare. Puteam să fim furați cu toții și duși într-un exil al largului până în zori, când cineva ne restituia realitatea. Puteam eu să-i spun *atunci* acelei femei ce simțeam? De altfel, ce simțeam? Ea dorea foarte mult ca eu să am un sentiment de familiaritate imediată în ce-o privea, îmi acordase prietenia cam prea repede și tocmai asta refuzam tuturor femeilor, eu doream s-o înfrunt, s-o fac dușmana mea, pentru ca să mă socotească altceva decât un purtător de sacoșe. Atunci

nu aveam încă imaginea a ceea ce însemna ea pentru mine, mai târziu avea să mi-o spună Helga, smulgându-și în fața mării scoicile înfipte în carnea în care eu intrasem, odată cu toată vâltoarea mării vorace din jur, pentru că în toate acele lumi, vreo trei, eu fusesem înconjurat de mare, care era nelimitată și se insinuase teribil în existența noastră.

– Știu că ai fost la Canal, îmi spuse ea pe neașteptate. Mihai ne-a povestit tot, nu trebuie să eviți să vorbești despre asta sau să crezi că nenorocirea ce ți s-a întâmplat te face să însemni mai puțin decât ceilalți. Înțelegi?

Înțelegeam, dar ce puteam să spun decât că nu voiam să mă privească toți ca pe un martir.

– Fac parte din categoria celor ce au intrat în sfera erorilor posibile, nu e nici un merit în asta. Mulți au murit fără să știe de ce, eu am avut noroc pentru că am avut o existență mai aspră înainte și asta mi-a dat mai multe resurse fizice... De fapt, de ce te interesează tot ce mi s-a întâmplat?

– Nu știu exact. Mi se pare numai că e mai interesant decât ce s-a petrecut cu ceilalți....

– O, foamea asta de senzațional! Nu te deosebești cu nimic de alții, toți vor să le povestesc. Sunt fructul unei erori, asta e, și restul nu merită nimic...

Veniseră crochetele, mărgelele de la intrare sunau iar, intrase cineva, nu mă interesa, mă interesa mai mult pasărea aceea care aducea cu chipul intransigent, mai ales cu ochiul intransigent al unuia dintre anchetatorii mei.

– De fapt, de ce s-au întâmplat toate astea?

Credea că eu știu. De unde să știu? La a doua anchetă și la al doilea interogatoriu lucrurile se schimbaseră. Murise gloriosul conducător de oști, se putea presupune că murise nedreptatea, dar nu era așa. Peste câțiva ani se redeschiseseră dosare prăfuite, și iar fură închiși alții, și alții, și noua *Sfântă Vehmă* își făcea lucrul ei sinistru.

– Hei, Componist, nu mi-ai răspuns...

– Nu știu ce să-ți răspund. În lumea asta nu ajunge numai nevinovăția, trebuie să știi, dacă n-o știi, bagă-ți în cap ce-ți spun. Mișcările sociale au nevoie ca de aer de victime, de procese, nu se poate altfel. Ceva înlocuiește altceva, și cum ar face-o fără împotrivire, nu este firesc...

– Nu înțeleg nimic...

– Mai bine mănâncă...

Gustă. Avea un fel adorabil de a lua cu mâna din farfurie, de a se scălâmbăi, ca și când ar fi vrut să semene cu un copil obraznic.

– Ai auzit de *francjudecători?*

Nu auzise.

– Dar de *Cavaleria rătăcitoare?*

– Nici...

– Mai bine. Pretutindeni, în timp, cineva vrea să facă ordine, să pună la punct conștiința omenească, să existe ceva ce ucide altceva. Puritate, dreptate, Dumnezeu, cruce sau alt semn; totul are o etichetă și o morală. Eram foarte amestecați acolo...

– Acolo, unde?

– Pe aici, pe aproape, pretutindeni, asta prima oară, când m-au închis pentru prima oară, pe urmă totul se civilizase, nu mai semăna cu ce fusese. Le trebuiau numai niște vinovați posibili. Înțelegi? Este nevoie totdeauna de un vinovat. Pe unul, de pildă, pe un actor frumos, îl luaseră pentru că își vânduse nevasta pe o mașină, unuia care o luase cu el în Occident. Când se aflase, bineînțeles că lumea se amuzase indignată, dar autoritatea nu se amestecase, asta era o treabă particulară, în lege nu se statuase așa ceva. Pe urmă, când trebuiseră victime, el intrase automat în categoria *celor ce trebuiau să facă numărul,* adică intrase în remiza socială. El, actorul cretin, și bețiv, și frumos, greșise odată și atunci fusese cules din cârciumi și adus în pușcării. Era uluit că nu pățise nimic când săvârșise păcatul, dacă ceea ce făcuse era un păcat, și memoria autorității îl jignea. Pe mine mă interoga a doua oară un băiat cu carte, nu se mai purta

plimbarea în picioare în celula golită de orice obiect de vineri seara până marți, când mă prăbușisem pe podele, nu, acum era vorba de altceva. Țigări americane, cu filtru, din import, *stați jos, vă rog să nu vă neliniștiți,* în general un langaj civilizat. *Nu dorim altceva decât să stabilim adevărul, numai adevărul...* Și care era acel adevăr? *Noi știm că sunteți victima unei imense calomnii, vă cunoaștem trecutul, dar, ce să-i facem, ați intrat într-o categorie care trebuie să împlinească o cifră,* ori era cinic, ori era nebun. Mai curând nebun. Știam cum începuse. Știam totul în amănunte și el, cel din fața mea, *marele inchizitor,* care nu avea nimic diabolic în el, dimpotrivă, era simpatic, glumeț, vorbea și două limbi străine, citând din autorii favoriți în germană și engleză, își dădea seama că ceea ce face este împotriva oricărei logici, dar tocmai amănuntul acesta îi făcea plăcere. De la inventarea personajului complex din mintea de cartofor a lui Fiodor, era la modă să fii iresponsabil, să accepți orice numai pentru că toată lumea socotea pe om ca pe ceva imprevizibil. Anchetatorii nu mai aveau acea inocență spirituală dezarmantă, acea virginitate a păcatului care te punea pe gânduri, nu mai erau sfintele palme și genunchii în boașe care te prăvăleau pe dușumea și pe urmă se venea cu cana de apă și cu dușul scoțian și te ridicau și iar te loveau, dar cel puțin nu aveai senzația asta de șoarece intrat la gaură; nu, acum se vorbea șoptit, politicos. Un amic cu care băusem prin cârciumi whisky îmi spusese odată ceva cutremurător:

– Ceea ce ți s-a întâmplat nu este nou și neașteptat, e o consecință a vorbei lui Ignacio de Loyola: *dacă cineva nu crede în mod sincer că trebuie să spună negru atunci când știe că totul e alb, nu e un bun iezuit...*

Citatul era destul de aproximativ, dar eu îi înțelesesem sensul profund.

– Vor adică să facă din mine un informator? îl întrebasem. Dumneata uiți că eu am mai făcut o detențiune, și încă ce detențiune?

– Da, știu, și ce folos? N-ați învățat nimic, domnule. A servi înseamnă lipsa oricărei mândrii.

Asta era egal cu pierderea demnității și, dacă i-o spusesem, el începuse să râdă.

– Să lăsăm fleacurile! Cine mai are mândrie într-o lume aservită, plină de robi, în care numai puterea are justificarea existenței...

Și îmi pomenise despre scrisorile de amenințare bătute în porți cu cuie și de pumnale înfipte în piepturi brave fără nici o justificare. Nu era ceva nou. Crima se practica de la începutul lumii, vorbind de crima celor ce îi ucid pe cei ce se împotrivesc. Carol cel Mare doar nu-l întrebase pe Dumnezeu când întemeiase tribunalele morții și dăduse libertate arbitrariului creștin în numele apărării credinței. Ori nu știam? Și-apoi, vorbea frumos, era instruit, știa pe dinafară istoria călăilor, le cunoștea numele. După 700 de ani nu venise și regele Robert ca să augmenteze regulamentele terorii? Ce tot voiam eu? Autoritatea, orice nume ar fi purtat, trebuia să se apere și noi nu aveam decât două perspective: să ne însușim punctul de vedere al anchetatorului sau pe cel al victimei. Voisem eu să stau numai în tabăra celor persecutați? Nu aveam decât! Dacă mi-ar plăcea să scap de orice necaz, nu trebuia să fac decât să accept! Ce să accept? Nimic, un fleac. Să spun numai o dată, în public, că ceea ce se făcea era bine, indiferent dacă avea vreo rațiune sau nu. Simplificam, bineînțeles, dar asta era realitatea. Omul din fața mea se ducea după aceste convorbiri *afară*, și cuvântul ăsta avea acolo o semnificație totală, plină de implicații. Dacă reușeam ca și prima dată să fac abstracție de acest lucru, eram salvat, și m-am salvat încă o dată. Poate eram norocos, poate aveam o stea favorabilă undeva, în cerul confuz. Rezistasem, nu acceptasem, și doar era un lucru de nimic, care mă costase alți doi ani de privațiuni.

Dina mă privise curios.

– De ce fac asta?

– Pentru că felul nostru de a trăi cere victime. În orice clipă, cineva, ceva cere victime. Este fața cealaltă a vieții, răscumpărarea...

Nu mai mânca, nici nu mâncase, se prefăcuse doar.

– Și de ce numai unora li se întâmplă asta?

– Pentru că numai unora li se poate întâmpla asta...

– De ce?

– E o regulă a jocului.

Eram obscur, cum era noaptea coruptă de afară, în care marea încerca, așa cum încerca în fiecare clipă, să răpească orașul acela plin de lumini și de mistere.

– Ce este o victimă?

– O victimă este o justificare a ceva ce trebuie să se întâmple. Asta ajută progresului, se pare...

Brățările ei armenești, cu sunete secrete, sunară ușor pe brațul înnegrit de soare. Capul tuns *tifosi* se clătină ușor într-o parte și în alta.

– Vreau să plecăm, vreau să beau ceva astă seară...

Plătii și ieșirăm în haloul nopții marine, pline de miresme, de sunete și întrebări. Pe un zid al unei grădini se frecau crengi de smochini. Mătăniile ei de la gât luceau stins în lumina săracă, călca dezolată pe pietrele de râu care-i răneau tălpile sandalelor pline de curele. Am ajuns la vilă și am străbătut marele salon întunecat, din pereții căruia izbucnea lumea aceea acvatică, misterioasă, cu mișcări lente, adormite, și am urcat scara. Pe terasă nu era nimeni. Băieții plecaseră la Cazinou și lăsaseră un mic bilet, chemându-ne acolo pentru că, pe neașteptate, sosise *patronul*, Mihai Pooopescu, care dădea o mare recepție...

– Mergem? întrebai. Nu te îmbraci?

Ea căzu pe un scaun de nuiele și privi bezna moale în care fierbea marea.

– Nu, vreau să beau ceva numai cu tine astă seară. Nu am chef să dansez deloc.

– Se vor supăra...

– N-au decât. Ei nu au dobândit încă drepturi. Au numai datorii.

Suna frumos, ca rândurile dintr-un cod. În ochi îmi rămăseseră fațadele bazarurilor de pe stradă, cu paleta lor atât de pestriță, geamurile minerale ale bătrânelor iaurgerii cu maiaua lor rotundă de lapte înghețat, pierdute sub roiuri de muște ce le asaltau, oprite de perdele de tifon și de mațele galbene de lipici, *moartea muștelor,* trecuserăm în drumul nostru de dimineață pe lângă noi negustori de beltea înfiptă pe țepi de salcâm verde, și ea cerșise să-i cumpăr, și mâncase, scoțând limba, și se unsese pe mâini, și îmi scosese batista din buzunar și se ștersese fără remușcări pe palme, și mi-o înapoiase, lipicioasă ca muscamorul, și se strâmbase la mine și *constatai, acum, că aveam amândoi un trecut...*

Marea gemea ca o scroafă la picioarele terasei. Eram singuri, ea adusese sticla de rachiu de ienupăr și turnase. Fuma tăcut și bea ca un muncitor după o zi pe schele, apăsat, cu gesturi late, cu ceva trudit în ceea ce făcea, voia să se drogheze și se lipsise de distracția de la cazinou numai pentru a se solidariza cu mine. Asta semăna a milă, dar puțin îmi păsa. De undeva, din mare, se ridicau ierburi putrezite și pluteau pe suprafața mișcătoare, luminată de lună, și eu nu le vedeam, numai le intuiam, și stele șovăitoare se clătinau în aerul îmbătat, era din ce în ce mai luminoasă noaptea, alături ea pusese pick-up-ul, și sunete stranii se smulgeau dintr-un saxofon, căpătau identitate și năvăleau spre noi, împreună cu muzica și mica hulă a largului, cu corăbiile nevăzute venite dinspre aiurea, fără să știm de ele. Pânze foșneau și cheiul era plin de cutere pe care le ghiceam în slaba lumină ca pe gâștele sălbatice ale lui Niels Holgerson, sosite pe un banc și așteptând și ele cine știe ce rahat de bunăvoință de la viață...

– Cum e? întrebai târziu.

Nu-i mai vedeam fața în întuneric, era îndepărtată, ștearsă...

– Am avut pe cineva care a fost acolo, spuse târziu... Poate un vechi iubit, poate o rudă nu are nici o importanță. Nu l-am mai văzut. Nu s-a întors...

– Înțeleg.

– El nu mi-ar fi vorbit niciodată despre asta, așa cum mi-ai vorbit tu. Pentru că nu ar fi înțeles. A murit, probabil, nepricepând nimic și asta e cumplit, dar, în general, pricepe careva ceva din ce i se întâmplă?

– Curios, dar existau categorii de oameni care înțelegeau, sau mai bine zis înțeleseseră, ce li se întâmpla: țăranii și catolicii!

– Ei bine, cum?

Se apropie de mine cu scaunul și îmi întinse paharul.

– Bea, te rog. Aseară mi-am dat seama că ai nevoie de alcool ca să poți vorbi.

Poate avea dreptate. Trebuia să-i explic.

– Țăranii văd în ispășire ceva ce-i trebuie lui Dumnezeu și, poate, națiunii. Sunt o clasă care crede despre ea că e sortită să plătescă.

– Și ceilalți?

– Ceilalți cred că din cabotinismul credinței lor primesc suferința așa cum este ea, dar o îndură cu demnitate, ceea ce e foarte mult acolo.

Miros de gudron dinspre *Salvamarul* acela și țipete de păsări rătăcite pe mare, deși noaptea pe mare nu zboară nici o pasăre, sau poate mi se părea, poate înfrumusețam conștient această noapte ce începuse.

– Și catolicii ce făceau?

– Se rugau. Îngenunchiau și plângeau precum corurile de israeliți din Racine!

Făcu o mutră uluită și se dezvinovăți în mod neașteptat:

– N-am citit nimic, joc bridge, sunt o femeie ușoară, dansez, îmi fac unghiile, mă duc la coafor, am un amant...

– O, ai și un amant, cum scrie la carte...

– De ce nu? Nu ți-a spus Helga în timp ce dansai cu ea aseară, într-o apropiere care mie mi se părea foarte suspectă?

– Nu, nu mi-a spus nimic.

– Păcat, ai fi fost prevenit și astăzi m-ai fi abandonat, nu ți-ai fi pierdut timpul cu mine pe plajă, ai fi căutat o femeie, pentru că după două zile o să chițăi... Deci, ce făceau catolicii?

– Se rugau, împotriva regulamentelor, erau bătuți și o luau de la cap, munceau și pentru alții, cei slabi, cei bolnavi...

– Și țăranii?

– Țăranii îndurau. Erau așa-numiții chiaburi. Știau să care pământul, economic, a urni o roabă plină de piatră nu e un lucru ușor. Mușchii lor deveneau adevărate pârghii, nu osteneau atât de repede. Știau să și mănânce mai prost. M-au uluit cu rezistența lor și mai ales cu știința atavică de a munci. Asta ține de un ritual milenar, nepretuit. A ști să sapi, să cari pietre, să le urci inutil pe creste, să le arunci înapoi și să nu întrebi de ce se întâmplă așa ceva. Mi se pare miraculos...

Ierburi sărate muriseră, și noaptea asta și planctonul mării își trimiteau spre noi mirosul expierii sacrale. Venea dinspre larg o lună verde, plină de un venin fără margini, ne devora chipurile, și eu o vedeam mai bine prin decantarea alcoolului, era frumoasă, măsurându-mă cu o neliniște ce începuse să-mi aparțină.

– Bea, te rog cu să bei, îmi spunea, iată și eu sunt amețită de tot.

– De ce?

– Nu știu, simt că trebuie...

La *Salvamar* ardea un foc de nuiele sub treptele terasei ca un cerdac. Se bea și-acolo în cinstea nopții, și dinspre casa aia de iurtă se auzeau chiote vagi, și când se făcea brusc liniște mi se părea că disting zvâcnetul peștilor în acvariile domnului Ceamburu. Eram atât de beat la un moment dat, încât memoria mea reveni de undeva din câmpiile viscolite de uitare și-i recitai din porcul ăla dulce care căuta timpul pierdut: *știi tu că*

dinspre mare vin dorințe vagi ca parfumurile? Așa cum Styraxul este dorința Protyraiei, șofranul dorința eterată, aromatele dorința Herei, smirna parfumul norilor, mana dorinței Nikeei, iar tămâia parfumul mării.

– Ce-i asta? Scrii?

– Recit.

– Ești și actor?

– Unul ratat.

– Și de ce-mi spui toate cuvintele pe care le cunoști?

– Știu eu de ce? Poate pentru că mi-ai dat prea mult să beau.

Tăcuse, privind spre terasa de jos pe care se zbuciumau tăcute flori în noapte. Jertfele orgiophanților pe care le evocai mai apoi nu-i vorbiră decât despre beția mea care creștea, care nu era agresivă, ci tandră, pentru că atunci descoperii că puteam să mă îndrăgostesc...

*

Pe urmă totul se transformă într-o nebună, iresponsabilă viață. Mihai intrase ca un Vercingetorix în Expoziția ce trebuia să se deschidă în toamnă sau, mai bine-zis, aproape de toamnă, străbătuse grăbit cele cinci sau șase pavilioane, hotărâse din mers tematica: era ceva cu dezvoltarea agriculturii în regiunea Constanța, cu porumb, cu grâu, cu tractoare, cu azotați, cu îngrășăminte, toată literatura reportajelor festive ce trebuia ilustrată cu talent în diapozitive, în cifre, în fotocopii, în litere lipite cu pelikanol, cum se și începuse. Scosese un dosar și-l dăduse lui Tizu, care-l urma speriat puțin de vivacitatea cu care sosise amicul nostru de la București, având o dispoziție eroic insuflată în birourile organizatorilor. Mie îmi revenea ceva foarte ușor de făcut: să supraveghez ca nu cumva decoratorii s-o ia razna, să *nu cădem în căăăcat,* cum spunea el, *că ne faaacem de râs, măi, Componist,* pentru că exista o tentație să se rupă gura la fraieri și el ținea la firmă. Înțelesesem, și pe urmă plecarăm cu toții la plajă să facem o baie bună. El mai avea treabă în

Capitală, dar tot apucă să stea două zile în care ne striga de dimineață: „*Pe cai!*" Și ne suiam pe cai. La Eforie luaserăm un birjar și beți crunt ne suiserăm pe capră și cu un drapel, sculasem mica localitate în strigăte de indieni. Băusem la buvetă până în zori, când marea arăta ca un țâr vechi, era adică mov. Eram eroici, ne apucase un fel de dorință de a rupe salcâmii, de a ridica tot nisipul de pe plajă în aer. Helga mă ataca violent pe sub masă pentru că nu știu de ce-i căzusem cu tronc, dar regina ostrogoților mă fixa cu atenție, eram sub lupă, nu mișcam și simții că în aer se naște iar, se reeditează războiul celor două roze. Nu știu de ce dracu nu le plăcea Holly sau Teddy ăla care semăna cu Osvaldo Valenti, poate capul lui blond nu le spunea mare lucru, în mine ghiceau o violență reținută, asta mi-a mărturisit-o una dintre ele mai târziu: Corina sau Helga, nu știu care dintre ele. Dansasem, eu mai puțin, mai mult ceilalți, și îi acompaniam, bătând din palme, Mihai bea sistematic lângă mine, îmi povestea ultimele cancanuri din lumea plumitivilor care începuseră să sosească plini de autorizații, dar trăgeau spre *2 Mai*, unde aveam să ajungem și noi dacă dădea Dumnezeu și nu ne stricam spatiile! Frenezia fetelor era contagioasă, își puseseră rochiile lor largi de seară, după moda de acum 150 de ani copiată din *Istoria costumului*, adică fuste largi: *panier. Helga, care sosea dimineața la plajă în niște tonnelets* de bumbac cu buline, seara schimba nădragii scurți cu niște pantaloni de stofă bună cu *sous pied*, strânși pe fese și nu s-ar spune că fesele ei, care semănau cu niște trabuce *Cigarillos*, nu erau apetisante. Trupul rece, drept, aproape fără sâni, în general aerul ei asexuat turba pe vilegiaturiști, care vedeau în grupul nostru nu atât o ceată de snobi, cât elementul șoc al acelui an. Femei fanate, care dădeau în primire, se retrăgeau adică din viața publică precum niște epave în derivă, aflate cu siguranță în ultimul lor sezon la mare, pentru că la anul nu mai aveau ce să arate, se uitau cu invidie la acele trupuri, la acele rochii și costume pe care le criticau cu o furie oarbă, căutându-le defecte de

croială, dacă nu aveau ce să zică despre sânii atomici ai Corinei sau despre șoldurile ei de iapă marocană. Chiar dansul stârnea furia muierilor de lume, de așa-zisă lume bună: neveste de doctori aflate cu soții care se pricopsiseră din raclaje, avocați cu țoapele lor de secretare cumpărate cu cornuri între două procese și pe urmă căzându-le pe cap necruțătoare, pline de pretenții, fără stil, savanți miopi cu niște fetițe deșelate care le făceau tăieturi din ziare, privitoare la activitatea lor, trecând de la foarfecă direct la cunilincție în paturile lor stil, cumpărate de la vechea burghezie, sărăcită, gata să vândă tot ce mai avea prin sufragerii, poduri și magazii, la preț rezonabil. Eram zgomotoși, *eram dați în paște,* făceam pe nebunii, voiam să le provocăm groaza, oroarea și mai ales invidia, care este însoțitoarea de toată ziua a omului, locuind în ventriculul stâng al unui organism despre care se pretinde că și iubește între altele. Dina așteptase ceva, și acel ceva nu se întâmplase, și eu nu știam încă ce era, și pe urmă am aflat, îl așteptase pe fratele Helgăi, pe *Maur,* cum aveam să aflu că-i zice, un bărbat frumos ca Ramon Navarro, prea dulce după gustul meu, înalt, atlet, motociclist, șeful acelui grup de *Hell's Angels,* cu care aveam să mai am de a face, și încă cum...

Nebun și încrezut, furat de băutură: ce crezusem eu, că sosisem acolo în raiul femeilor și le cucerisem pe toate și mai ales pe cea care-mi plăcea cel mai mult, bănuiam că dacă intrasem într-un magazin ca *Macy's* din New York în ediție constănțeană, adică ceva mai mic și mai înăbușit, plin de țărani care lăsaseră oile la bariera orașului și își târguiau tranzistoare japoneze făcute la *Electronica,* și cumpărasem, la râsul ei secret, bluze și pantaloni de doc pe care apoi mi-i strâmtase ca un croitor de mare talent, cu asta rezolvasem problema sentimentală ivită la bordul navei, aflate în croazieră pe Marea Neagră, mai bine zis în vila Ceamburu? Nu, nu se rezolvase nimic, deodată fui abandonat, uitat pe acea terasă, nu mai însemnam nimic, eram la fel de absent din atenția ei ca și peștii proprietarului, acele *stupori opace,* cum le spunea negrăitoarelor careva. Puteam

să pulsez în jur, să mă agit, să ascult cum coboară pe scări, noaptea, trecând pe lângă ușa mea, sperând că va bate în ea vreodată, pentru că îi recunoșteam pașii ușori, mici, precipitați, și dușul acela dimineața, jetul care spăla trupul plin de oboseala somnului, patetic după orele de amorțire și dragoste, poate în așteptarea altui bărbat care nu eram eu, și puteam să mă învelesc iar cu cearșafuri ude de umezeala mării care pătrundea prin obloane cu o secretă persistență, fiindcă nu se întâmpla cu adevărat nimic. Începusem să lucrez după plecarea lui Mihai și noi înaintam în iulie și nimic nu era nou la babord. Ore de nădușeală în saloanele circulare ale expoziției, cu supravegherea ridicării panourilor, cu geamurile sparte de curent, cu nervii muierilor astea tinere care munceau serios, erau persecutate de banii pe care voiau să-i câștige fără a le fi dăruiți de soții lor, de amanții lor, dracu să-i mai știe, că nu înțelegeam nimic. Nevenirea aceluia, a *Maurului,* negru, frumos, înalt, diabolic, dar la modul ieftin, și nu știu de ce asemenea bărbați au succes tocmai la femeile atrăgătoare care ar trebui să fie dezgustate de asemănarea dintre ceea ce e frumos masculin și ceea ce e frumos femeiește, la modul lor glandular de a exprima această frumusețe, absența bărbatului pe care firea mea bănuitoare îl presimțea și-l ura încă inainte de a-l cunoaște îmi crease greutăți, cum se spune. Dina se făcea a nu mă cunoaște, nu auzise de mine, mormăia ceva, în cele din urmă surâse trist într-o dimineață și-mi spuse că în ziua aceea nu avea chef de lucru și dacă nu aș vrea s-o însoțesc iar la plajă. Asta în fața soțului ei, care nu făcu decât un gest resemnat:

– Dacă mai e ceva de adăugat la panoul ăsta, o să mă ocup eu de el. O bănuială teribilă îmi încolți în minte; *era limpede că eu îi făceam acestui om un serviciu* dacă plecam cu ea. Și-am plecat pentru că simțeam nevoia unei explicații, de ce dracu mai era nevoie de o explicație când totul era atât de clar, de primejdios! Și iar autobuzul acela cu explozii de vopsea în bordul plin de benzină și de elice care zbârnâiau în căldura zilelor

din ce în ce mai aprinse, și înghesuiala, și în piața plină de pepeni nu era numai mireasma lor, era și marea care ocolea, care dădea târcoale ca o fiară orașului, și noi alergam pe o șosea înaltă ca și când am fi vrut să scăpăm de împresurarea ei, și iar posturile de grăniceri pe picioroangele de metal veghind largul de pe care nu sosea nici un bastiment inamic, erau numai manevre scurte de defilare, trebuia să aibă loc și o defilare mai târziu; pe urmă, păsările și treptele acelea, patru sute sau mai multe, de pământ lustruit. În aceeași zi se montă și o furtună scurtă, sub ochii noștri, din mare săriră valuri ca niște iezi albi la început și pe urmă hula se aruncă spre faleza de lut și păsările țipară pe neașteptate cuprinse de panică și nisipul zbură pe lângă obrazurile noastre arse de soarele violent.

– Nu ai să intri în mare pe o astfel de vreme, zisei...

– De când hotărăști ce să fac?

Ah, această psihologie a superiorității, acești *șobolani* care o ascultau orbește și eu nu-i mai cunoșteam odată, ca să văd ce fel de târâie brâu vor fi fiind. Nu mai spusei nimic, îmi văzui de treabă, între timp învățasem să fac și un fel de cort pentru că mai fusesem la plajă, nu cu Dina, cu Helga, care îmi arătase, familiar, camaraderește, micile șmecherii, cu frânghiuțe și inele metalice, cu o parâmă de salcâm cumpărată de la magazinul cu obiecte turistice.

Dina mă privea mirată.

– Progresezi... Corina? Helga? făcu inventarul.

– Helga.

– Școală nemțească, bună. Râse cu puțină dușmănie, de fapt atunci îi eram indiferent, amantul ei stătea la București cu altele, probabil că avea să care pe careva încoace, vreo fată pe care o s-o ascundă în vreun sat din apropiere sau cine știe unde...

– Întoarce-te cu spatele să-mi pun costumul...

Ritualul, acel fâșâit de veșminte... În definitiv, de ce nu se ducea dracului mai încolo, de ce trebuia să-i aud nylonul frecându-se de sâni și să ghicesc pe șolduri o rochie care cade ca

o coajă de copac? Rochii apretate, bluze albe, portocalii, nu mai știu cum erau, a trecut vremea, mă doare să spun toate astea, să mi le amintesc, dar făceau parte din totul acela compus din fleacuri și din șuierături ale mării, ca și când o hienă s-ar fi înecat în larg. Plaja *Trei papuci* era pustie. Rar sosea vreo bătrână, în fuste murdare, să spele vreun coș de rufe, făcute grămală, ca și când ar fi aruncat pe nisip lături vechi.

– Gata, poți să te întorci.

Era neagră, dreaptă, dură, cu un zâmbet chinuit pe chip. Privea spre mare și pe urmă întrebă direct:

– Aici ați fost?

– Nu, la Mamaia...

Voia să știe dacă rămăsesem singuri. Era geloasă pe ceea ce s-ar fi putut întâmpla, dar ce-o privea la urma urmelor?

– Ce ți s-a întâmplat în ultima vreme? întrebai, ca să ocup această absență care creștea între noi.

– Nimic, dar absolut nimic...

Bănuia că aflasem, că știam câte ceva despre *Maur*. Helga mi-o mărturisise direct:

– Nu știu ce găsește Dina la frate-meu, este un cretin. În afară de piesele de motocicletă și ceea ce face pe șantier nu cunoaște nimic, dar știu eu ce face pe șantier?

Ea nu se scuzase, nu trecuse în spatele meu când își aruncase fustele și bluzele. Nu... Helga spusese direct:

– Dacă vrei, poți să te uiți, am sâni frumoși...

Erau frumoși într-adevăr, nu aveau forma unor bombe, ca ai altor femei, păreau două portocale negre, arse bine de soarele copt al verii. Stătuse în fața mea și îmi făcuse elogiul nudismului.

– Totdeauna mă scald goală, nu-mi plac costumele...

Nu fusesem la Mamaia, ci tot aici, sub treptele de lut stătusem, și Dina care o știa bine, mi-o spuse:

– De ce mă minți? Helga face nudism, la Mamaia nu se duce nici s-o omori. Te-ai culcat cu ea?...

– Nu...

Lucrurile nu stăteau chiar așa, dar nu recunosc niciodată astfel de fapte.

– Ce a găsit atunci Dina la *Maur?* o intrebasem pe Helga.

– Știu eu? E frumos, atât! Poate să fie un bun amant.

– Și soțul ei ce spune. Știe?

– Știe, dar nu are ce face. Dina îl amenință că-l lasă și el nu poate renunța la ea. E o chestie foarte complicată. De altfel, dacă vrei să știi, după părerea mea, totul e o porcărie... Chestia asta cu culcatul femeilor cu bărbații. Uite, eu am mai mulți prieteni și nu-mi pasă de gelozia lor. Îți spun drept că în soarele ăsta, așa cum stau goală lângă tine și cum te doresc de aseară de la dans sau și de mai înainte, când ți-am mozolit urechea stângă, m-aș culca cu tine...

Nu se întâmplase atunci, nu fusese atunci, sfiala... Femeia cu rufele nu se uita la noi, puțin îi păsa de trupul ei gol, de sexul acela auriu expus la soare. Ea spăla, avea copii, trudea, noi ne distram, eram *sezoniști,* buni pentru că le închiriam odăile lor de lut, de la periferiile Constanței, cu preț de speculă. Totdeauna viața trebuia privită din alt unghi de vedere decât al tău.

– Ce spui de propunerea mea? râsese Helga, arătându-și dinții sălbatici. Ori te deflorez?

Amoralitatea din jur a mării mă scutea de orice replică, dar nu spusei nimic. Ea înțelese că jucase cam tare.

– Te pomenești că o iubești și tu pe Dina... Atât de devreme? E clar. Cum apare un bărbat în vila noastră muierea asta îl acaparează. Ce moravuri, dar și ce slăbiciune! Spune-mi, chiar nu-ți plac? Admit că nu am sex-appeal ca ea, dar, oricum, o lady nu se refuză...

– Nu aici, și nu când vrei tu...

O tutuiam fără ezitare, de altfel cu asta mă obișnuisem.

– Bine, primi, să vorbirn despre altceva. Corina îți place?

– Hm...

– E cam toantă...

– O bârfești?

– Nu, discutăm fair-play. Tot frate-miu mi-a spus. Stă ca o saltea sub om...

Pudibonzii s-ar fi speriat de limbajul ăsta, dar pe mine nu mă mai mira nimic.

– Spune-mi, toți vă culcați cu toți în tribul ăsta?

Helga râsese, ca și când ar fi auzit cel mai interesant lucru din dimineața aceea.

– O, nu. Numai cu cine ne place. Mie, de pildă, nu-mi place Holly, și nici Teddy, și nici Tonny, pe care o să-i cunoști. Au ceva de cocă, de cozonac dat pe afară. Să nu crezi că altora nu le place. Corina să dă în vânt după Teddy, dar acesta dorește de trei ani să se culce cu Dina, s-o vindece de frate-meu, și nu reușește, poate faci tu ceva în privința asta. Soțul ei ți-ar fi recunoscător. Știu, nu protesta, ai venit aici ca să muncești onest și nu poți etc., etc. Află că n-o să se supere nimeni pe tine dacă o să le strici casa. Abia așteaptă fiecare s-o ia razna când celălalt întoarce capul. E atât de plicticos să te culci de atâtea ori cu același om! Sărută-mă, ori nici asta nu poți să faci?

O sărutasem. Mușca al dracului, îmi smulsese limba din loc, avea niște dinți ascuțiți ca fierăstraiele.

– Nu-i rău, hotărî ea.

– Ce nu-i rău?

– Chestia asta. Îmbrățișează-mă, să te simt tot, peste mine. Ador trupul bărbătesc. În altă lume știu ce am făcut. Parcă în India erau jertfite femeile unor falusuri ce închipuiau zei...

Nu era o nimfomană, abia mai târziu aveam s-o aflu. Muncea de căpia luni de zile, fără să aibă pe nimeni, dezgustată de bărbați, pe urmă umbla capie după ei, cerșea, dorea, o spunea fără rușine.

Acum, Dina mă cerceta cu o atenție meticuloasă, voia să știe exact ce se întâmplase, *cum* și mai ales *unde?*

– Mărturisește, aici?

– Nu a fost nimic.

– Nu mă minții, o cunosc, nu te-a iertat...

– Și la urma urmelor ce importanță are?

– Are, pentru că nu-ți dau voie. Dacă este așa, trebuie să te muți la un hotel, undeva, în oraș.

– Dacă vrei, mâine îmi car bagajele.

– N-ai decât.

Mă ura, privind spre mare ca la un dușman. Amfiteatrul de lut al plăjii se liniștise, furtuna trecuse, fusese scurtă și lăsase numai valurile. Ea intră în mare, eu nu-i spusei nimic, putea să se înece, o privea. Curenții o cărau spre larg și pe urmă o aruncau înapoi, voia să moară parcă, era geloasă pe *Maur,* care stătea în București cu altele. În ce nimerisem, și de ce nu mă puteam extrage din toate astea? Marea mirosea a potasă ca în romanul lui Chihaia; ziua, prea luminoasă, inegală, plină de o fervoare tâmpită. Se întoarse după 20 de minute, istovită, se prăbuși sub cortul smuls de ultimul vânt. Dinspre satele păguboase din jurul Constanței răzbea un iz de ceamur uscat prea mult în soare.

– Puteai să te îneci, zisei ca să nu tac.

– Nu se întâmpla nimic.

– Urăști pe toată lumea astăzi...

Nu răspunse. Își aduna mătăniile și brățările, se pieptăna, privindu-se în oglindă, suferea că nu stă cu cine ar fi vrut aici, departe de pavilioanele pline de miros de clei, de litere tăiate pe care le lua vântul și mereu le aduna cineva de pe jos. Avea *sad gaiety,* cum se zicea despre jazz, și eu încercam să pescuiesc în această apă turbure a conștiinței ei. Îi propusei să mergem la Ciali, sau să rătăcim prin vechiul port, îi vorbii despre secretele catacombe ale Constanței pe care nu le văzusem; nu o mai interesau. Se ridică, se îmbrăcă, după ce-mi porunci să întorc capul și plecarăm prin maidanul acela plin de cioburi de sticlă, de resturi de marmură și șobolani alergând bezmetici către găurile lor. Niște muște coapte, lipicioase, ne jucară în jurul capului.

– Nu vrei să bei ceva? o întrebai sus, pe faleză. Se zărea bufetul *Farul,* cu scaunele lui metalice, așezat în drum. Nu vrea

nimic, voia să doarmă, să-și uite, să-și doarmă disperarea. O lăsai în pace, absent, rece, înghețat, de fapt mort de gelos. A fost o zi sinistră. M-am întors la expoziție, m-am certat cu unul dintre băieți, cu Teddy, mi se pare, i-am spus lucruri neplăcute și el la fel, noroc cu Tizu, pentru că altfel ne-am fi bătut de-a binelea. Corina mi-a aruncat un pachet de țigări, dar nu fumam, mi-au lipit o hârtie ca un maț sau ca o serpentină de bluză și când am văzut asta m-am înfuriat și mai rău, și ei, cu toții, au înțeles că eram făcut praf și anume din cauza cui, și se ghiloseau și-și dădeau coate, și eram hotărât să mă sui în acceleratul de opt seara și să naufragiez într-o grădină de vară din București. Nu știu cum m-am salvat, ba știu, m-a salvat Helga, care era mama înțelepciunii și m-a urmat fără un cuvânt la plecare, lăsându-și bicicleta cu care venise lângă zidul unui pavilion și pe urmă când mai m-am potolit mi-a arătat orașul caverne de piatră suprapuse, geamuri strălucitoare și uși date de perete, terase târându-se în întuneric, spre mare.

– Ei? E greu?

– Nu e greu deloc.

– V-ați certat?

– Da, recunoscui.

– Nu-i nimic, e prima oară, o să mai urmeze. E infernală. În locul tău aș face-o geloasă...

Dracul nu m-ar fi sfătuit mai bine.

– Cum?

– Mergem amândoi la Eforie, la buvetă, bem ceva, dansăm, deși nu prea te pricepi, și pe urmă ne culcăm într-o odaie închiriată în gară încă de la sosirea noastră pe pământ virgin...

– Bună idee.

Ne-am dus la casa de bilete de unde am luat ce trebuia și după un ceas stăteam într-un compartiment gol, pentru că seara nu sosea nimeni la mare, toți călătoreau noaptea ca să câștige o dimineață de plajă, morți, dărâmați de oboseală. Într-o jumătate de oră eram pe centru, ne-am dus la o gazdă, era devreme,

unii mai dormeau încă prin vilele ascunse de salcâmi, pe urmă *am făcut bulevardul*, am defilat strânși în rând cu femeile care se măsurau în ce rochii au venit aici și cu cine mai trăiesc în sezonul acela, am recunoscut câțiva plumitivi pe care-i uram de-a binelea pentru aerul lor sătul. Ca și domnul Croke, gândeam de mult că ei zac în mocirla succesului, dar asta n-o știa nimeni. Era tipul acela grizonat, cu fața fină, universitarul căruia în campusul lui Pitagora i s-ar fi înălțat un mormânt, dar aici, la noi, încă preda istoria betonului. Îl însoțea o fetiță neagră, planturoasă, cu curul căzut, având ceva puturos în mers și în tot ce făcea, provocându-mi somn de câte ori o vedeam. O știam mai de mult, nu era cine știe ce de ea, dar lui îi făcea fișe, sta în biblioteci, îi era utilă și asta conta la o carieră întârziată, fără realizări majore. Se țineau de braț, Cantuniari era fudul ca un curcan și mai se uita și pe alături la femeile cu care se culcase în alți ani, sau la cele cu care avea de gând să se culce în sezoanele viitoare. Ochii săi murdari, frumusețea aceea de albinos, cămașa ireproșabilă nu mi-l aduceau deloc aminte pe deținutul de lângă mine care fusese cât pe ce să fie linșat de ceilalți cu o scoabă de ancorat bilele schelăriilor pentru că era ceea ce anchetatorul meu îmi spusese odată ca să-mi evoce istoria denunțurilor: unul dintre *missi dominici*, un anchetator trimis între deținuți ca să le afle secretele, nu un turnător ordinar; nu, un tip care după aceea stătuse șase ani la Londra, într-o misiune diplomatică, pentru că se ocupase de intelectuali în detențiune. Mica *Motopie* de pe malul mării își arunca primele lumini către seară, voind să arate bine, ca o damă fanată care tot mai încearcă să profite de amurguri. Mă grăbeam, dar tot nu puteam să evit chipuri cunoscute. Mă întâlnii și cu arhitectul acela care duhnea de departe a rom și paciuli, însoțit de un fel de pederast, șovăitor la mers, aducând al dracului eu Filip Mesiodax, dar o canalie ceva mai tânără, mai jigărită, încă nerealizată, cel ce făcea sluj prin anticamera lui Cantuniari, șeful lui de catedră la beton, cu ceva elegiac pe chip, și mi-adusei

aminte de o vorbă a lui Leconte de Lisle și i-o spusei Helgăi și ea râse și-mi spuse că asta nu era nimic, să-l fi văzut pe un prieten de-al ei...

Ajunsesem, terasa nu era plină, vântul arunca fețele de masă spre mare, mi-am rememorat clipa când plecasem cu Mihai și cu drapelul acela prin târgul scandalizat în zori și mă pregăteam să mă îmbăt iar rău de tot. Și o și făcui, ajutat de femeia asta plină de bunăvoință care se și pregătea să nu mai lase nimic din mine. Nu mai țin minte ce s-a întâmplat trei zile. Am locuit într-un fel de salon cu tablouri sinistre din care mai lipseau numai ridichile ducesei de Guermantes, nu știu cât am dormit, dar mă dureau oasele, parcă aș fi înnoptat pe o bancă și Helga nu se mai astâmpăra, m-a pavoazat cu guri sănătoase, fără dinți lipsă, pe tot trupul, nu mai puteam să fac plajă timp de 10 zile cel puțin și nici nu m-am mai dus după aceea la plajă, prefăcându-mă tare ocupat cu expoziția și am purtat în tot timpul ăsta numai cămăși cu mâneci lungi, în delirul homeric de veselie al fetelor din trib, pentru că nebuna avea obiceiul de a nu lăsa nici un milimetru de piele neinventariat cu gura ei vorace. Dacă m-ar fi dezbrăcat cineva, aș fi arătat ca ciorapii care se poartă de câtva timp, plini de sărutări pe mătase, erotici, cu aluzii ca o carte pornografică, pe care nici o doamnă serioasă nu ar îndrăzni să-i îmbrace în afara budoarelor.

Noroc că toată starea de incertitudine a fost curmată de apariția *îngerilor iadului*, care trebuie povestită de un om serios. Așadar, eram cu toții în pavilioane, gata să ne strângem boarfele pentru că vremea trecuse și ne aflam în apropierea termenului de predare și trebuia s-o tulim de la vila cu pricina, să emigrăm mai spre Sud. Câmpul plin cu tiribombe, cu Moși, cu călușei și bărci de tir, era liniștit ca o biserică de țară după slujbă, doar clănțănit de foarfece și fâșâit de hârtie, spionaj din priviri de la mesele vecine și acea tăcută apăsare a unei diminețí de sâmbătă, când era cazul să încheiem treaba mai devreme și să plecăm la *Trei papuci* să ne lăsăm nădușeala de sub cămășile

umezite de osteneală și atunci urechile mele desluşiră ceva care aducea cu trecerea unor zei pe deasupra unor acoperişuri de tablă sau cu erupția celebră din Kamciatka, care a aruncat tone de lavă peste un oraş şi a provocat atâta electricitate în aer, încât soneriile tuturor telefoanelor sunau demente, singure, făcând apelul morții. Nu erau claxoanele ce anunțau ocuparea unor orașe din Texas, erau motoare ambreiate, sugrumate apoi și pornite iar ca în Kerouak și niște fete necunoscute care făceau pe indienele. Mi-adusei aminte de *chapitrele* constituite prin legământ şi de *paznicii sigiliilor* şi de *trezorierii* care țineau banii furați de prin baruri, unde dracu citisem asta, dar chiar așa era, veneau barbarii pe motociclete puternice BMW, cu căști ca niște buloane uriașe de plumb, lucind mort în soarele puternic de vară, claxonând, urlând, făcând ca toate alea la periferia unui oraş paşnic, băşinos, fără nimic de preerie, cu gardurile lui turtite, cu mediocritatea lui fără egal, cu cârciumi posace în care de-abia se auzeau comenzi şi cântece şoptite, în care de fapt nu putea intra vreun astfel de individ cu un porumbel viu în mână căruia să-i smulgă cu dinții capul și să se lase murdărit de sângele proaspăt, numai aşa de-al dracului, ca să arate cine este, urmat de *old ladies*-urile ce se zăreau prin praful maidanului, pentru că ne lipisem pe geamuri ca să-i vedem mai bine. Pipițele aveau părul lung încă de pe atunci, *îl inventaseră,* deși se purta Rita Pavone, cu capul ei cât o nucă și cu strigătele acelea de parcă cineva ar fi tăiat-o cu fierăstrăul, deci vedeam încă atunci o corcitură din ceea ce mai târziu avea să se numească *hippies* cu *beatnici* sau ceva şi mai rău: *skinheads,* capete rase de piele, descendenții englezi ai ye-ye-ilor care au speriat mai apoi Europa, avortând în aule la Nanterre, ținând discursuri umanitare. Nu purtau coliere şi benzi în jurul capului, *bariolées,* nu erau desculțe, nu se-nveleau cu cuverturi pe spinare; ei, băieții, nu aveau bărbi, erau rași bine de dimineață și nici nu țineau medalioane pe pieptul acoperit de haine de piele, nu erau încălțați în pantofi cu vârfuri metalice, nici măcar nu

ajunseseră să poarze *jeans* prea lungi, îndoiți pe glezne. Țineau în spate, în ranițe sau în poala femeilor lor magnetofoane cehoslovace, rar câte unul mai bun, cum aveam să-mi dau seama mai pe seară, când umpluseră terasa cu prezența lor zgomotoasă, febrilă. *Comandoul* motorizat ocupase maidanul plin de tiribombe și claxona în draci, cerându-ne la rampă. Fetele ieșiră primele, se îmbrățișară, soții se uitau prietenește la amanții de două zile, fu o fraternitate de câteva clipe, pe urmă totul se pierdu în praf și ambreiajul repetat. Îl căutai pe *Maur.* Era acolo, în tricou roșu ca sângele, cu o cască teribilă pe ochii acoperiți de ochelari mari de sticlă neagră, cu o față trasă, nu aducea deloc cu Helga, era făcut probabil cu alt tată, purta cizme fine pe piciorul lung de sportiv și avea un trup subțire, bine întreținut. Dina lipea în draci la o masă litere pe un panou. Nici nu ieși să-l vadă, era supărată foc. El sta pe șeaua aceea înaltă, cu o roșcată decolorată, cu pletele încărcate de pulbere de Bărăgan. Se făcură prezentările, ne sosiseră întăriri ca să terminăm mai devreme, Mihai mai trimisese un stol, cum spunea unul, Tonny, cel ce avea să se înece mai târziu sub ochii noștri, în clipa aceea, felibru, lacom de aplauze ca un tenor italian în turneu. Vorbea cu toată lumea, gesticula, arăta ceva, mai sorbea dintr-o sticlă de rom, aducea al dracului cu nebunul de Edy. Era debil, îl bătea vântul, dar știa o mulțime de lucruri, povestea ca un magnetofon scăpat de sub control, cine cu cine se mai încurcase în București înainte de a doua jumătate a sezonului. Una, Cora, aflai, avea *un Polichinelle dans le tiroir!* Baba cu care afirma că trăiește de două săptămâni îl taxase de *play-boy* și asta îi plăcea, că nu mai era numit *pește* și râdea singur de ce spunea. Tânărul mă cuceri de la început, avea un debit teribil, aia să-și folosească maxilarele, nu glumă. Ne prefăcurăm cu toții că suntem bucuroși de a ne fi întâlnit, ei trebuiau să umble încă după case, stăteau câte doi într-o odaie ca să facă economii, unii rămâneau în concediu 15 zile, alții se întorceau la șmotru duminică noaptea, la București, să nu le ducem grija, căraseră băutură

din belșug, aveam să ne vedem pe seară pe terasa Cazinoului, unde-i cunoșteau toți chelnerii, care ne și rezervaseră încă de pe acum o masă ca lumea, să nu ne înghesuim cu mârlanii, cu plumitivii care-și dădeau aere, ca și când ei ar fi fost aristocrația îngăduită a acestei societăți.

Plecară în același *tourbillon* de praf, în răgetele motocicletelor și în claxoanele ce intenționau în secret să dărâme zidurile orașului cotropit. Ăștia trebuie că se bat cu scaunele când se îmbată bine, violează femei și săvârșesc lucruri și mai rele.

– Da de unde, îmi spusese mai târziu Helga, sunt pașnici, o fac numai pe nebunii, tipi nerealizați, boxeri avortați din burta mamelor lor.

Aveam să-i văd a doua zi pe plajă la Mamaia borând tăcut ca acele foci materne văzute într-un film superb mai târziu, murind sau încercând să moară cu capul în nisip în nenorocul soarelui care le încingea frunțile greu încercate de alcoolul de sâmbătă seară, în care-și înecau ceea ce-și refuzaseră o săptămână întreagă, certându-se cu subalternii și cu șefii neînduratori. Erau simpatici, dansaseră până la demență, chiar după ce se închisese Cazinoul, chiar după ce fuseseră primite toate bacșișurile posibile și lăutarii își luaseră cu ei micile sicrie de lemn în care țineau viorile și plecaseră beți morți, târându-se pe sub digul de piatră. Puseseră atunci magnetofoanele lor cehoslovace în priză și unde se răstise Binng Crosby spre Marea Neagră și Peggy Lee și câte și mai câte, se cânta bătrânește *Four Walls* și altele și *Teslele* cădeau unul câte unul la reformă și se aduceau altele, portative, și se dansase până la leșin în fața mării pustii, pe care niște vapoare luau în serios ziua care venea de-acum, sâmbătă spre duminică, sosind cu mărfuri și cu pasageri în dezolantul port, fără case de curve, fără *flippere* și alte distracții. I-am iubit de la început pe toți pentru că erau inconștienți și disperați, mai puțin pe *Maur,* care mi-o și răpise pe Dina și dansa cu ea făcând-o pe absentul, dar de fapt sorbind-o în el cu o tehnică nemaipomenită a mușchilor, a trupului, cum

numai Helga mai știa să te ia și să te vâre în ea, ca și cum tot ar fi fost o uriașă ventuză de care nu mai puteai să te salvezi.

Cel mai mult m-am împrietenit cu Tonny, inginer și el nu știu la ce înșiruire de litere, desemnând o organizație de produs furtunuri pentru motopompe sau așa ceva, eram și eu destul de amețit ca să mai mi-amintesc ceva. Avea o mutră de lăbar, de onanist, deși cred că femeile se culcau cu el tocmai pentru că era vesel și spunea prostii și ele adoră genul ăsta de bărbați fără implicații cu care poți face dragoste pentru că nu fac copii, dar pe care nu-i iubești. Avea proiecte mari, voia să plece de la Mamaia sau de aiurea cu o plută de genul Kon-Tiki, și-mi vorbea despre necunoscutul pe atunci pentru mine Alain Bombard, și gândul mă ducea la altul, la Alain Fournier, și credeam că în marea lui ignoranță literară îi confundă. Nu era așa, era tot un fel de navigator, încă neafirmat, în care el credea, și dă-i cu o mulțime de chestii în care eu nu mă pricepeam deloc cu *supernovele* și cu *quasarii,* știam eu ce erau aceia quasari? Nu știam, erau niște stele foarte luminoase, strălucind și după moarte, pierdute în cosmos, luminând calea navigatorilor, ducându-i pe lumea ailaltă pentru că te orientau rău... Mă uitam la el și mă minunam: cretinii ăștia de pe șeile lor de motociclete, care se culcau cu fetele prin șanțuri pline cu buruieni, se mai uitau noaptea la cer și mai deschideau manualele de astronomie, evocându-mi piramidele albe, de calcar, pe care Herodot mai apucase să le vadă în deșert, nedesfoliate de marmură, cojite de lăcomia omenească. Și o zi întreagă, uitând de momeria plajei pline de lume pestriță, între două borâturi, pentru că îi era rău al dracului și își revenea greu, mă omorâse cu îngerii profetului Zephania, care țintea să alunge pe cei ce adorau cetele de îngeri suiți pe acoperișurile lumii, și cu *Erebul* lui Orfeu, care era de fapt valea umbrei morții sau purgatoriul din Dante. Și dă-i cu Dante și cele patru stele zărite sau nu de Amerigo Vespucci cătând și el Crucea Sudului, și despre inspirația marelui florentin sau, pur și simplu, magia lui care, la o

cercetare mai atentă, era de fapt de găsit în izvoare arabe. Stelele îi erau familiare. Îmi vorbi despre Albategnius și despre *Sfera* lui Sacrobosco, despre care nu auzisem pentru că nu reușeam să citesc chiar tot, așa cum aș fi vrut. Nu făcea nimic, glumea el, nu putem să ne lăudăm ca bătrânii noștri că într-o viață vom dobândi înțelepciunea. Ei aveau și mai puțin de citit, când nu discutau în grădinile lui Akademos. În timpul ăsta, prepelicarii mei o căutau pe Dina pe plaja înghesuită, plină de trupuri și de costume, de fete și de mingi tărcate, de înotători refulați și alte jivine. Nu era, nu era nici *Maurul.* Fugiseră la Năvodari, cum avea să-mi șoptească la ureche, morfolindu-mi-o, Helga.

Și-atunci marea asta puturoasă, de culoarea puroiului, cum erau punchurile din sondele poetului, mă otrăvi și mai rău, o găsii dezgustătoare cu toată panorama ei pluricoloră, cu acele strigăte și apropieri secrete, cu idilele ei de fix 15 zile, cu bonuri la masă și dormitor comun, și excursii în Bulgaria, și ținut de mână pe faleză, seara, și ilustrate trimise la neveste sau la amici pe care vrei să-i faci invidioși e *tutti quanti...*

– Bei ceva? îi propusei ca mareșalul acela care pierduse nu știu ce bătălie frumos. Ar trebui să te dregi.

De fapt, eu trebuia să mă dreg.

– Cum să nu? Acum sunt iar în formă și, după ce îmi arătă un *latron* de-al unui poet la modă care ținea curte de ortaci în grădina personală și-i căra și la mare pe banii *Fondului literar,* îmi propuse să mă ducă cu motocicleta înapoi în oraș, dar nu voiam să mă sinucid încă. Preferam cinstitul autobuz. Știam eu o cârciumă mică pe aici? Numai de el descoperită? Nu știam. Să mă ducă el, dacă refuzam drumul în cavalcadă pe șoseaua plină de târfe ofilite, cu plete de angeli ca în pictura renascentistă. O căra pe una, mi-o puse în brațe, mă duse la un debarcader, o întrebai pe fata asta cine era, ce spera de la viață și ce căuta pe mare în duminica aceea? Ea râse tâmpit și-mi spuse că eram un cretin, ceea ce acceptai fără rezerve. Pe o mică insuliță, unde furăm debarcați sub un șopron de stuf, mai erau

disperați ca noi, disperați și bere caldă, preferai ceva tare care să mă ucidă chiar dacă era căldura asta fără scrupule.

– Cum te cheamă? o întrebai ca să am conversație, pentru că nu prea excelam la capitolul acesta.

– Laura...

– Ptii !

Era laborantă, avea sâni frumoși și o gură ordinară, fără să se rujeze, râdea frumos, arătând dinți întregi.

– Vă iubiți? o întrebai, arătându-l pe Tonny.

– Da de unde, n-am avut când, ne-am cunoscut cu o seară înainte la bar, abia ne-am *aclimatizat* unul cu altul azi de dimineață, într-un pat al dracului de îngust.

Asta o spunea el și ea nu dezmințea nimic, dimpotrivă, era încântată. *Generația pierdută* a lui James Dean se înghesuia în jurul mesei noastre cărată cu vaporașe, care mai de care numite mai caraghios: *Liliana, Flora, Marea Neagră, Mamaia* și așa mai departe. Chelnerii aduseră ce trebuie cât putură și ei de repede și, mai cu vântul venit dinspre ghiol, mai cu un tranzistor de alături care arunca valuri de muzică, făcând ca trenul în timp ce încerca să retransmită preludiul la *Longobarzii* lui Verdi, ne construirăm o psihologie acceptabilă. Pe urmă, fata blondă nu mai mi se păru atât de neroadă, poate nici nu era, avea gura aia imposibilă, știa anecdote și le și spunea la rând ca și când din casetele creierilor săi nu ar fi ieșit decât poante.

– Da p-aia cu Roosevelt o știți?

O băgam în mă-sa cu anecdotele ei. Căutam să reconstitui dacă pe plajă se arătase Tizu de dimineață. Îmi amintii că el avea de lucru încă la Expoziție, o făcuse dinadins ca să nu se întâlnească cu ceilalți. Cu o seară înainte dansase cu altele, le făcuse curte, înghițea destul de greu prezența *Maurului,* cu care se spunea că se și bătuse, dovadă că deși Dina dansa cu celălalt, la masă nu stăteau unul lângă altul; ăilalți, bine crescuți, se prefăceau a nu observa nimic și nu am auzit nici un fel de comentariu pe chestia asta. *Last but not least,* mi-am zis. Am venit la

urmă, dar nu voi fi cel de pe urmă... Și jurai, ce nu-mi jurai în gând, să răzbun toate trădările trecute și viitoare ale femeilor, să le părăsesc, să le bat, să le scot dinții din gură, ba și ceva mai rău: să le umilesc în felul meu barbar, ah, cum știam numai eu și toți bărbații din lume...

– Cum e plaja la Năvodari? îl întrebai pe neașteptate pe Tonny.

– Vrei să mergem acum?

– A, nu, Doamne ferește; dar întrebam, numai așa...

– Lungă, pustie, plină de gunoaie, are dune în care poți să zaci în pielea goală până seara, nu trec decât păsările pe deasupra... Era perfect, îi și vedeam pe Dina și pe *Maur* făcând dragoste. Mă gândeam că eram un cretin că nu o chemasem pe Helga cu noi să bea ceva și pe urmă să plec și eu cu ceva într-acolo, cu o mașină din astea care se fâțâiau încolo și-ncoace și să stăm și să ne uităm la mare și ea să mă exploreze adânc, ca pe un continent sălbatic, să-mi facă inventarul. La dracu, era trist, mai cerui ceva de băut, *rom Jamaica,* ca tipografii ieșiti din plumb și din otrava mașinilor de cules. Trecu pe lângă noi una nemaipomenită; Tonny șuieră, nu chiar ca un golan, dar destul de tare ca să-l facă pe însoțitor să întoarcă capul indignat. Unde nu dădea Dumnezeu și un caft ca lumea, o bătaie ca în *7 păcate,* să ne rupem hainele puține de pe noi, să ne scoatem ochii, să ne cadă dinții din față, să înțeleagă nefericita asta cât suferisem eu pentru dimineața care trecea ușor prin timp.

Încet, încet, băutura mă duse cu ea departe de *camerele sudice* ale cărții lui Iov, evocate de Tonny, și de plutele lui imaginare cu care voia să străbată mările. La urma urmelor, o s-o iau pe fanata asta care arăta în soare ca un castravete epilat și o să mă culc cu ea, și proaspătul amic n-o să se supere... Ăsta era cel mai bun leac împotriva geloziei, să fug undeva cu copila, cu laboranta care nu mai spunea nimic, se droga tacit cu *rom Jamaica,* ca și mine, ca să uite și ea cine știe ce prietenie fără perspectivă, pe care nici voiajul, nici elocvența lui Tonny nu

reușeau s-o risipească. Cerul era alb, în amiază treceau mici ambarcațiuni cu pânze, pline de strigăte de fete, nimic nu era pur în această oră, în această torențială revărsare de simțuri, colectivă. Eram cu toții nebuni de-a binelea, căutând ceva lipsit de speranță, niște oameni explodați...

*

Plecarea rockerilor a fost mai puțin glorioasă decât sosirea. S-au strecurat aproape pe ulițele pustii ale orașului, chiar motoarele nu mai aveau agresivitatea de la venire, parcă *îngerii* le puseseră o surdină ciudată și retragerea era dezafectată, ca la plecarea *Moșilor* din câmpurile copilăriei. Înaintea lor nu mai erau două zile iresponsabile, marea, demența alcoolică, fetele care nu țineau seama de nimic. Soseau diminețile cu negură, cu condică, cu autobuze suprasaturate de călători, șefii priviți ca la orice început de săptămână, inspecțiile și, la urma urmelor, munca propriu-zisă care, oricât ar fi cântată de poeții cu idei, nu este cel mai plăcut lucru din lume. În ce mă privește, nu aveam gânduri prea mari pentru viitor, o zi întregă mă duruse capul pentru că mă sculasem devreme, cu gândul întins de a termina ce aveam de terminat și de a lua primul tren către București. După socoteala mea, mai mult de o săptămână nu mai aveam de lucru, după aceea, expoziția pictorilor de la *2 Mai* îi privea pe ei, aveam să-i restitui lui Mihai ce aveam de restituit și mi-aș fi văzut de treabă. În definitiv, mai găseam eu ceva de făcut, chiar dacă foștii prieteni ar fi încercat să mă ocolească, cât erau de lași, și ar fi pretextat că nu găsesc pentru mine ceva ce mi se potrivea.

Expoziția arăta ca după o explozie atomică. Fetele erau dărâmate, pieptănate prost, galbene, tăiau în silă litere din material lucios și le cădeau pensulele în pelikanol, dinspre maidanul cu tiribombe nu se auzea nimic, soseau numai trâmbe de praf fierbinte care o luau razna prin sălile circulare. Lipsea Dina, Helga arăta ca un trandafir, nu știam de ce, mă studia pe sub

genele grele, blonde, nici Tizu nu venise la Expoziție, vreo trei boboci de trandafir din câmpia Munteniei aduși cu motoci cletele și rămași în localitate își căutau un pretext de a fi pontați că au lucrat, cu ochii pe ferestre, gata să evadeze de sub escortă și să se prăvălească în mare. Erau înalte ca niște baschetbaliste, cu brațe lungi și puternice, tunse ca huliganii anilor 69, pline de ele, frumoase, cu danturi proaspete, mestecau gumă târguită în port și întrebau în gura mare pe Corina:

– Dragă, cum stăm cu moravurile pe aici?

– La muncă, stătutelor! strigase ea și-și văzuse de treburi cu un surâs care spunea multe. De-acum totul se liniștea, intra în rutină. Diseară avea să vină domnul Ceamburu, cum făcea din două în două zile, să-și inspecteze acvariile și să trăncănească despre morunii *huso huso,* despre sturioni și prolificitatea lor proverbială. Auzisem eu despre *morunul dauric* sau caluga, *huso dauricus* din bazinul Amurului, care ajungea la greutăți de peste 1 000 kilograme? Și mă trăgea după aia spre fluviul Mississippi, și dă-i cu rachiu de ienupăr și cu *Polyodon spadula.* Săptămâna trecută abia trecusem la *holocefali* și la *peștii osoși,* mai aveam până să terminăm cursul și începusem să-l urăsc pentru că nu era imprevizibil ca alți oameni, avea un repertoriu și-l bănuiam chiar pe bietul Tonny că face la fel cu stelele sale și cu chestiile alea de navigație pe oceane, mica noastră traistă cu povești cu care voiam să rupem gura la țărani.

– Cum a fost? mă întrebase o voce insinuantă din spate, cu ceva lipicios ca hârtia de muște din vitrinele iaurgeriilor Constanței. Era Helga, mirosind a săpun bun, nu arunca pe ea colonie sau parfum s-o tai, femeie bine crescută.

– Cum să fie? capsare totală. Tonny abia m-a adus acasă, am fost pe insulă, la un fel de zahana cu fleici și pești prăjiți...

– Și aia mică?

– O să avorteze probabil luna următoare, dar nu din pricina mea...

Era limbajul crunt al bețivilor de luni, sastisiți de încercările nocturne ale alcoolului și mai ales de cele din orele următoare răsăritului de soare, când ce are el agresiv o ia razna prin trup și distruge și se apucă să facă urât.

– Nu vrei ceva de cap? Sunt dotată, știu ce vă trebuie la toți lunea de dimineață.

– Nu, mulțumesc, nu fi maternă, am avut o mamă pe care am urât-o, mi-ajunge....

– N-o face pe nebunul, ia bulinul ăsta, e nemțesc. *Bayer,* ori pe vremea ta nu se luau aspirine *Bayer?*

Adusese și o sticlă cu apă minerală, rece, ținută la frigider. Era bunăstarea și bunăîngrijirea în persoană, de altfel de la început o bănuisem că practică un fel de iubire pentru semeni care te putea scoate din sărite.

– N-a venit, spuse neglijentt și eu știui la ce face aluzie. Acum dă socoteală pentru faptele sale soțului legitim...

– Dacă n-o omoară, tot nu e nimic...

– A, nu se poartă la noi așa ceva, ori vii de pe maidane? Cuvântul rănește mai rău decât orice!

Avea un talent nemaipomenit, ca și celelalte fete de aici, de a-și bate joc de toate, de a se face că o doare în cot de orice, dar, în momentul în care-i dispărea un ruj sau poșeta pe care o uita pe mesele din jur, răcnea ca arsă cu fierul roșu.

Îmi vedeam de treabă, ocolii toate parcelele sugrumate de panouri, ridicate nu după gustul meu. În general, Expoziția era prea încărcată, pentru că existau oameni care voiau să arate chiar tot ce făcuseră sau aveau de gând să facă, neglijând regula vitrinei: a arăta lucruri puține, dar semnificative. Pe la 12 o ștersesem, mâncasem iaurt și băusem limonadă, ceea ce avea să se lase cu un dezastru, pe urmă mă întorsesem, uram marea, nu voiam să aud de ea, fetele și băieții plecaseră, bătea vântul în această serie de săli circulare în care numai un om de serviciu mai mătura. Am stat până seara, mi-era urât să mă întorc la vilă să dau ochii cu Dina sau măcar s-o aud la duș. Îmi trăsni prin

minte ideea unei dezertări, dar îmi fu rușine de Mihai, m-ar fi făcut albie de porci și nu de gura lui mi-era, cât de ceea ce ar fi putut crede ceilalți despre mine. Seara s-a mers la Cazinou, a fost o masă funebră, regina ostrogoților lipsea; eram ca la un requiem, nu altceva. Întârziam intenționat, beam în dușmănie ca să ajung distrus acasă, să adorm în câteva minute, ceea ce se și întâmplă. Dimineața mă trezii cu Helga lângă mine, dormise bine, arăta proaspătă și o întrebai uluit:

– Da cu tine ce mai e pe aici?

– Uiți că m-ai răpit la trei noaptea din așternut și mi-ai făcut declarații?

– Eu?

– Tu. Ai vrut să ridici vila cu susul în jos dacă nu aș fi acceptat să te urmez. Arătai ca un taur comunal; noroc că ți-am astupat gura și-am acceptat să te-adorm ca pe un prunc. Ai putea ca măcar acum, când toți au plecat la lucru, să-ți arăți calitățile care te-au consacrat ca mascul...

O trimisei la duș și mă privii din nou în oglinda coclită a lui Ceamburu, arătam ca un dezgropat, privirile mele nu mai aveau nimic omenesc. Trebuia să-mi schimb felul de viață, nu mai aveam încotro.

– Spune-mi, cum s-a distrat fratele tău? întrebai când femeia se întoarse, învelită într-un prosop care nu ascundea prea multe lucruri.

– Cine știe! Abia am apucat să ne dăm bună ziua și să-mi lase niște bani. E foarte ocupat.

– O să vină și sâmbătă?

– În fiecare sâmbătă...

Râse brutal, cu o satisfacție pentru care ar fi meritat palme.

Se îmbrăcase, era grăbită, nu părea jignită că am cărat-o după mine în noaptea trecută.

– Te rog să mă ierți, nu m-am controlat.

– Lasă fleacurile...

– Crezi că m-au auzit ceilalți?

– Și dacă te-ar fi auzit? Ori vrei să nu-ți strici reputația?

Nu era chip să vorbești cu ea, o sărutai ușor pe frunte, un sărut cult, cum ar fi spus și Dina.

– Mergem?

– Unde?

– La *Trei papuci.* Vreau să fac o baie bună.

Ducă-se dracului cu Expoziția lor, cu porumbul lor cu tot și cu toată familia gramineelor crescută pe pământul sacru al Dobrogei noastre milenare...

– Îmi promiți că ai să fii drăguț cu mine? mă întrebă.

– Depinde ce înțelegi prin asta. Nu-mi plac spectacolele în aer liber...

Pornirăm la drum, ar fi trebuit să am și eu o motocicletă, să scăpăm de autobuze. Un megafon uriaș dădea sfaturi literare prin gura unui distins universitar, care se ocupa și de soarta tinerilor poeți. Noroc cu autobuzul care se urni și ne scăpă de vocea lui. Mă obseda o melodie cântată de Doris Day, sâmbătă seara. Nu era cel mai bun lucru auzit vreodată, dar nu știu de ce-mi plăcea. „Am devenit sentimental ca o fetiță de pension!“ mă certai în gând și privii cu recunoștință la profilul clasic al Helgăi. Nu semăna deloc cu *Maurul.* Ce curios lucru, era sora lui, ne înrudeam într-un fel, eram *cumnați* în acest joc dobitocesc al instinctelor. Îmi adusei aminte de predicile din celulă ale unui preot care ne invita la elevația spirituală. Cu orez fiert și pâine mucegăită, *elevatio mentis* era un rahat. Ori ai vocația de a mânca pe un stâlp muște, ori te faci pește ca Tonny, care trebuia să aibă grijă să nu spună bancuri proaste babelor cu care trăia și să strângă cunoștinte și bani pentru pluta lui cu care va eșua în mările Sudului, ca să cadă pradă, probabil, unor frumoase femei cu colane de corali la gât...

Ceva nu mergea, mi-era mai greu să suport viața decât în împrejurări și mai dure. Coborârăm și privii stâlpii posturilor de grăniceri. Marea venea spre noi, era numai o apă stătută. O zi ca asta fără valuri întâlneam rar, era bună și pentru baia

unor copii. Soarele ardea nemilos, dar nouă nu mai avea ce ne face, ne lăsasem două rânduri de piele.

De sus, de pe faleza de pământ, o zării pe Dina. Sta singură pe pânza ei de in tărcat cu dungi verzi. În mare mi se păru că l văd pe puștiul sosit cu *comandoul* de motocicliști, unul Costin sau așa ceva. *Șobolanii* îmi luaseră locul și mă apucă un chef sănătos de scărmănat, pe care abia așteptam să-l duc până la capăt.

– Văduva neconsolată te așteaptă, spuse Helga, știind că Dina îi stricase o dimineață tandră, cu mângâieri nevinovate și cuvinte iresponsabile.

– O urăști?

– De ce s-o urăsc? Suntem prietene de șapte ani.

– De atâta timp durează porcăria asta cu fratele tău?

– Nu e o porcărie. Se poate întimplă oricărei femei ca să nu-i placă bărbatul și să-l iubească pe altul...

– De ce nu se căsătoresc?

Ea se opri în loc și vântură sacul, și nădragii aceia de bumbac sau din ce dracu erau făcuți tremurară în briza care urca până sus, pe faleză.

– Ia nu mai moraliza pe alții! E mai cinstit așa...

Parcă mi-ar fi dat o palmă, dar nu eu vorbisem, mânia mea vorbise. Jos, Dina nici nu ridică ochii spre mine.

– Bună, zise cu ironie. Cum ați dormit azi noapte?

– E nesuferit, mă denunță Helga, bucuroasă că cealaltă știa totul.

Nu le mai ascultai. Viața nu avea chiar nici un sens, venisem aici ca să uit o perioadă din existența mea, o perioadă absurdă, și intrasem în ceva și mai absurd, ar fi trebuit să râd de mine însumi, dar nu puteam. Helga se dezbrăcase de tot. Își arăta soarelui coapsele superbe.

– O să-l sperii pe copilul ăsta, îi atrase Dina atenția, arătându-l pe Costin, nu e obișnuit să stea lângă femei goale....

– Să se obișnuiască. E băiat bine crescut, de la mama lui, nu e rudă cu Brătienii?

– Și dacă e rudă cu Brătienii trebuie să te vadă pe tine așa cum te-a născut mămițica?

Helga consimți să-și așeze un fel de zdreanță peste sex pentru că din mare sosea tânărul acela cu părul ca paiul copt, sfios ca o domnișoară, pe care ghicii că prietena mea nu avea să-l ierte cât îi vor mai sta oscioarele pe aici. Marea mirosea a pepene galben, era leșinată și stătută. Mă ridicai, salutând pe noul nostru partener, care luă locul meu pe pânza Dinei. Intrai în mare și după un sfert de ceas auzii un glas care mă striga de alături:

– Hei, Componist, mă mai iubești?

Surâsei fără să pot spune ceva și înotai mai departe, rudimentar, cum înotam de obicei. Veni lângă mine. Avea priviri hipnotice, poate din cauza strălucirii soarelui, poate din cauza sării.

– Ce-i cu tine?

– Nimic, mă apăram eu și dădeam să arăt ca Johnny Weissmüller în *Tarzan*...

– Nu vrei să mă duci la prânz la Ciali, să-mi dai un *kadân budu?*

– Dacă ții cu orice preț...

– Nu-mi plac replicile auzite la cinema...

Se depărtă. În cerul de deasupra se montau clădiri pufoase și norii veneau cu turlele lor dinspre Turcia, aveau ceva neagresiv, doar soarele le schimba culoarea și un lucru care-i rodea pe dinăuntru. Unii se făcură negri și aduseră ceva vânt, care mai răcori puțin totul. Mă întorsei lângă puștiul care trăgea cu ochiul la șoldurile dezgolite ale Helgăi, prefăcându-se că nu-l interesează. Vorbeau franțuzește despre ultima descoperire literară a snobilor noștri: Camus. Costin, sau cum naiba îl chema, graseia ușor, ca și cum și-ar fi impus asta ca să fie mai interesant. Îmi cedă locul și se duse în mare după Dina.

– Ei? întrebasem? Când îi faci felul?

– E crud, dar e bine crescut, spuse ea într-un fel indiferent, care-mi vorbea destul despre ceea ce avea de gând. Și tu? V-ați împăcat în larg ca doi mateloți care se regăsesc după un naufragiu?

– Ce crezi?

– Ce cred?

Helga aruncase pânza care mai acoperea ce mai putea fi acoperit pe ea. Nu credea nimic. Era tristă. Îi venea să plângă.

– Nu am succes la bărbați, până și pe puștiul ăsta l-a făcut praf Dina, toți se îndrăgostesc de ea și noaptea vin la mine să le pun comprese pe capetele înfierbântate.

Nu plângea, o mânie rece o stăpânea.

– De fapt ar trebui s-o rup cu cercul ei, dar mi-este greu să mă împrietenesc cu altcineva, mie unul ca Tizu mi-ar fi trebuit...

– Și de ce nu faceți schimb?

Mă măsură ca pe un idiot.

– Tu chiar nu înțelegi nimic din toate astea?

– Ce să înțeleg?

– Chiar ne crezi niște curve?

Cuvântul suna foarte brutal în gura ei, dar eu nu negai.

Îmi întoarse spatele și putui să-i văd fesele perfecte, înnegrite bine, care nu aveau nimic senzual în ele.

Tot ceea ce făceau femeile astea era prețul plictiselii, al unei imense plictiseli. Pentru ce fuseseră ele pregătite? Pentru călătorii, pentru Sorbona poate sau pentru Cambridge, și în locul acestora ce avuseseră? Prelegeri despre producția-marfă, care nu le interesa nici cât negru sub unghie. Ah, bietele fete de familie, crescute cu guvernante, cu grădinari, cu lachei, cu mașini, proiectate deodată în mici camere igrasioase, în mansarde, vara, pline de căldură, cu baie comună, unde era, cu coridoare cu vecini indiscreți, cu mers de dimineață la servicii umilitoare, sau cu duminici în *Talcioc,* unde o mătușă vindea o broșă foarte scumpă cu camee, preț fix 2 000 lei, nici un leu mai puțin că s-ar răsuci în groapă *răposatul.* Răposatul bătuse țăranii la moșie, îi spoliase, petrecuse la *Moulin Rouge* și ținuse discursuri

patriotice în Parlament. Dracu mai știe unde era adevărul. Nu-mi inspirau milă, dar le tratam ca pe niște ființe recuperabile. La drept vorbind, fusese o vreme când aș fi construit drumuri în munți cu ele, dar asta chiar ajungea? Încet, încet, reveneau în societatea noastră: prin căsătorii, prin copii, prin nepoți, învățau la rândul lor, din ce brumă mai aveau, pe trântorii ăia mici câte două sau trei limbi străine, îi trimiteau, mai ales pe fete, la școlile de balet și să vezi și să nu crezi: rămășițele falnice ale burgheziei zdrobite de lupta de clasă absolveau printre primii școlile pe la Leningrad sau dracu știe unde și porneau în turnee peste graniță după verificări și paraverificări și se întorceau de trei sau de patru ori, și, deodată, ocheau un nătâng de funcționar superior pe la cine știe ce societate americană sau vest-germană și, iată-le, reintrau în viața pe care o părăsiseră mamele sau bunicele lor, în timp ce avalanșa de discursuri afirma la infinit lupta de clasă și alții strângeau tablouri și le ascundeau prin poduri, așteptând o restaurație sângeroasă.

Pe plajă apăruse un plonjor, cu cască și suliță, un fel de triton de metal ieftin, cu papuci care-i făceau labe de gâscă, într-un *bikini* plin de pete albastre și verzi, păros, fălos, negru, musculos, privind spre trupul gol al Helgăi. Aceasta nu se sinchisi și el trecu mai departe, o văzu pe Dina cu Costin și se aruncă în subteranele lichide ale mării ca să-i sperie, să le rupă gleznele poate cu ciomagul acela metalic. Dracu ne lua, era limpede, începusem să ne occidentalizăm: vânători acvatici, pe când ski nautic și corăbii cu motor care să ne tragă în larg? Era invidia neagră și veche care vorbea în mine, sau o celulă vigilentă la modul pașoptist?

– Îmi aduci niște scoici? mă rugă Helga pe neașteptate.

– Ce te-a găsit?

– Sunt tristă...

– Ei, cum așa?

– Mi se întâmplă chiar și mie...

– Curios.

Adunai un pumn de cochilii cenușii, negre și albe. Sunau plăcut în pumnul închis. Iar veneau dinspre larg mirosurile stranii ale mării. Pepeni galbeni spintecați și ceva sărat, dulcele amestec de aer fetid și resturi de fumuri strânse noaptea de vânt și cărate până aici din capriciu.

Îi întinsei scoicile și ea se uită la ele atent, ca și când atunci ar fi văzut pentru prima oară așa ceva.

– De ce nu fugi la București? mă întrebă pe neașteptate.

– De ce să fug?

– Nu vezi că ești pierdut?

– Ce se numește a fi pierdut?

– Te-a chemat să rămâi azi cu ea la prânz?

– Da, de unde știi?

– O cunosc mai de mult ca tine. Face totdeauna așa.

– Cum adică totdeauna? Vrei să spui că în afară de fratele tău...

– Asta nu pot să știu. Are atâția prieteni, e o tactică, încât nu poți afla niciodată cu care e numai prietenă și cu care nu... De aceea nici nu se însoară fratele meu cu ea...

înțelegeam.

– Îl iubește?

– Nu cred. E numai orgolioasă.

Sosea din mare, urmată de Costin, care făcea pași mari și-și ridicase umerii ca atleții care au avut un start bun. Îi urma și plonjorul care se și prezentă, scoțându-și masca de plexiglas, aruncând sulița metalică alături. Avea un nume imposibil de reținut și spunea prostii în serie. Nu-i ascultai, regretam că venisem, deși îmi fusese dor de mare, de soarele ăsta. Timpul trecea în mod imbecil.

Pe neașteptate, Dina începu să se îmbrace, rugându-ne să întoarcem spatele cât își trăgea dangarezii, ceea ce mă enervă la culme, pentru că bănuisem că intimitatea asta numai mie mi se cuvenea, și pe urmă, când fu gata, inclusiv așezarea

brățărilor de argint pe brațul stâng, ca și când totul ar fi fost firesc, îi spuse puștiului:

– Costine, rămâi cu Helga și, vezi, nu-i face curte prea mult...

Nenorocita îl moștenise și pe plonjorul care mă invidia fără nici o rușine, dând să mai spună ceva după ce sărutase mâna, care zornăia, cu brățările Dinei. Urcarăm treptele în amiaza albă, fără identitate. O privii pe furiș. Plânsese zilele astea, avea cearcăne. Străbăturăm cărtierele sărace din marginea Constanței în tăcere. Mă târam, îmi era frică, mi-era lehamite. Îi povestii că intenționam să plec imediat ce aș fi terminat lucrul meu la expoziție. Nu spunea nimic, nu protesta, i se părea normal, și asta mă scotea din sărite. Nu întrebă nici măcar de ce nu mergeam la *2 Mai* pentru cealaltă expoziție, a pictorilor?

Străzile erau pline de coji de semințe, mirosea a porumb fiert și-mi dădui seama că sezonul se termina, intram în august sau intrasem de-acum, și vremea nici nu știu când trecuse între partidele lor de bridge și dansul bezmetic pe terasa Cazinoului și venirea *rockerilor,* care mă dăduse peste cap, și ea, această venire avea să se repete săptămânal, între discursurile dintre două pahare de rachiu cu ienupăr ale lui Ceamburu și prietenia blândă a Tizului care se obișnuise cu figura mea catastrofică, arătând ravagiile suferite în avalanșa sentimentală în care intrasem fără voie și din care încercam să scap eroic.

Ajunsesem la Ciali, privii pasărea lui nemișcată din colivie și nu mai spuserăm nimic. Turcul știa ce ne trebuie și suportai greu tăcerea interogativă a femeii.

– Nu vrei explicații? mă întrebă.

– De ce explicații? Ce trebuie să-mi explici *mie?*

Râse ușor și în ochii ei se citi puțină compătimire. Îi privii capul tuns de copil. Se juca cu mătăniile scoase din geanta de voiaj și le uită pe masă. Mâncarea nu mai sosea.

– Mi le dai?

– Ia-le...

Le luai. Erau ușoare, parfumate, nu aveau nimic sacru. Erau un pretext. Citisem de dimineață în trecere ziarele și aflasem că la Roma, în noaptea trecută, niște tineri neidentificați decapitaseră statuile din parcul Borghese. Era o nebunie colectivă, sau o nemulțumire ce nu mai putea fi stăpânită? Cu ce rimau toate astea? Mașini cărora îi se dăduse foc, lipsa de îngrijire a fetelor care dormeau pe sub poduri și se lăsau făcute poștă, care ucideau pentru a face rost de bani ca să-și cumpere LSD? O lume drogată, amorală, în jur, aceste femei care nu știau ce doresc, dornice să se piardă peste câmpii galbene de grâu copt pe șei de motociclete, sau să gonească cu 160 la oră pe *straßbahnuri*, curioase să afle gustul morții mai devreme, nemulțumiti cu toții de civilizație sau de absența oricărui ideal? Și noi, care aveam un ideal, moral și social și mai știu eu cum, de ce eram nemulțumiți? De ce ne era frică?

– Dă-mi voie să-ți ridic mânecile...

I le întinsei pe rând, amândouă brațele, unul după altul. Făcea asta foarte serios, ca și când ar fi suferit dacă le-aș fi purtat altfel. Pantalonii strâmtați de ea îi plăceau, ar fi trebuit să mă gândesc să fac ceva și cu părul ăsta prea lung, să-l mai scurtez, și îl și scurtasem la prima ocazie. Orice s-ar fi întâmplat cu mine, ăsta eram, nu se putea modifica nimic în psihologia mea, chiar dacă aș fi luat înfățișarea *Maurului.* Mereu mă întorceam aici, mereu vedeam statura aceluia și pe urmă ideea că stătuseră între dune, singuri, atâtea zile, iar eu și celălălt, soțul, știam de asta și ei nu-i păsase...

Sosiseră crochetele, nu mai aveam nici un chef de mâncare. Aici, la *Ciali,* nu se putea bea nimic. Pe unde or fi quasarii și supernovele lui Tonny, care pulsau în cosmos și eu nu le vedeam la ora asta din cauza soarelui, totul plutea, își căuta alt orizont. Când eram *dincolo* nu puteam să văd cerul, cerul nostru era un tavan jos de pe care plonjau ploșnițele și le vânam, dar se lăsau greu prinse și nu ne mai gândeam decât la somnul nostru furat, la apelurile venite pe neașteptate și la ura pe care

o poate stârni absența cerului pe care-l știai și nu aveai cum să-l zărești și nu vedeai decât ploșnitele astea ce trebuiau vânate. Mânca, îi era foame, era clar că se certase cu bărbatul ei. Nu o mai privii, aș fi cerut ceva de băut, dar iar îmi adusei aminte că Ciali nu avea decât lapte bătut. Trecură greu câteva clipe, ni se aduse apă minerală trecută, afară era o căldură fără limite, abia putui să mă ridic, să achit și să mai privesc la pasărea din colivie, și ea moțăind definitiv pe trapezul de lemn. Uram birtul ăsta puturos și mă și visai undeva, afară.

– Ce facem? mă întrebă, ea însăși golită de orice inițiativă.

– Aș bea ceva...

– Acum? Te sinucizi. E prea cald...

– Te rog...

– Bine, dar nu-mi reproșezi nimic...

– Ce să-ți reproșez, eu sunt un intrus între voi, ar trebui să-ți mulțumesc că m-ați primit, că stai de vorbă cu mine...

– O, Alioșa Karamazov...

Găsirăm un fel de grădină părăginită la un colț de stradă, plină de căruțași care beau în picioare și plecau. Nu puteam să sufăr berea, era prea nemțească pentru mine, n-avea nimic spiritual în ea, s-o ia dracul. La o masă de lemn ciuntit ne prăvălirăm în umbra binefăcătoare a unei vițe ce începea prematur să îngălbenească. De undeva sosea un mic vânt rătăcit pe ulițele prăfoase. Era într-adevăr un ceas când ar fi trebuit să dormim bestial până se răcorea. Treceau mașini grele pe o stradă alăturată, motoarele păcăneau, o să mă blesteme, mă gândi. Îl invocai în gând pe Sfântul Ioan Chrisostomul, al elocinței, să-mi dea graiul înapoi, dar asta nu reușiră s-o facă decât cinzecurile de *rom Jamaica,* chiar se întrecu pe sine acest rom, pentru că devenisem agresiv și mă trezii cerându-i socoteală pentru prezenta *Maurului.* Nu spunea încă nimic, bea și ea Fernet, dar nu avea nimic disperat, nu se uita la mine ca la o bâzdâganie. Ce mă găsise? Ce dracu aveam? Mi se suise la cap căldura asta?

Abia spre seară ceea ce ne despărțea fu ucis de osteneala alcoolului.

Se ridicase pe neașteptate și-mi spusese:

– Haide...

Era o seară tumefiată, totul părea murdar și neterminat, orașul arăta ca o latrină de cazarmă, necurățată de mult. Oamenii abia umblau, uciși de soarele de peste zi. Nici eu nu arătam prea bine, cred. Ajunsesem pe cheiul portului Tomis, naiba știe când și cum, marea mă dezmetici puțin. Arunca spre mine un val rece de aer, o boare putredă și lumini smulse de undeva din largul amenințător.

– Plângi? o întrebai.

Umerii i se scuturau spasmodic. Nu-mi răspunse multă vreme.

– Dă-mi batista ta.

Avea obiceiul să împrumute obiectele altora, creând astfel un fel de intimitate inevitabilă. Își șterse ochii și păstră bucata de pânză. Era bine crescută, voia s-o spele și să mi-o înapoieze, pentru că ăsta ar fi fost semn de despărțire și ea nu voia să se despartă de mine, îmi spunea toate astea cu un glas de copil.

– De ce nu vrei să te desparți de mine?

– Nu știu...

– Dar mâine, oricum, sau poate în noaptea asta, dacă nu am să fiu atât de laș, am să plec la București...

– Nuuuuu...

Răcnise aproape, cu o disperare care ar fi clintit și sufletul acelui groaznic personaj dintr-un film color german: *Inimă rece.*

– M-am rătăcit printre voi și eu nu vă înțeleg, la drept vorbind. Ce dracu vreți unii de la alții?

Mă privea cu acea miopie care făcea să-i strălucească ochii. Mi se făcuse milă de ea.

– Spune ce s-a întâmplat?

– M-a cerut de nevastă. Este pentru a treia oară.

Plânse iar scurt, descărcându-se.

– Și tu ce i-ai spus?

– Că nu-mi las bărbatul...

Avea un glas de femeie burgheză pentru care noțiunea asta cretină, *bărbatul meu,* însemna foarte mult, deși făcea ceea ce făcea. Era greu s-o înțelegi.

– În definitiv, îl iubești?

– Nu știu...

– Atunci?

– Vreau să termin povestea asta și nu pot.

Mă așezasem pe digul de piatră, încă încălzit de soarele zilei care trecuse. O chemai lângă mine, luându-i brațul. Stătu fără să mă vadă.

– Și el ce-a făcut?

El era *Maurul.*

– A plecat cu roșcata aia și au dormit la Năvodari.

– Și tu?

– M-am încuiat două zile în casă.

– Înțeleg.

Fusese furioasă, geloasă, îl așteptase. *Maurul* juca tare, juca înfiorător. Dar tot nu înțelegeam de ce vrea s-o ia de nevastă.

Îmi răspunse ea, fără să știe ce gândeam atunci.

– Dacă ne căsătorim, *celălalt* n-o să suporte...

Celălalt era soțul ei. Ce limbaj...

– Și-atunci?

– Atâta răspundere nu pot să-mi asum.

Îi spuse numele mic, cel cu care se chemau în intimitate, un nume de o banalitate înfiorătoare, și îmi povesti cum are grijă de ea, cum o cunoscuse încă în liceu fiind și cum o aștepta la *Regina Maria* în față și ce elegant era pe atunci și cum o invidiau celelalte fete pentru că un om serios îi făcea curte și cum merseseră la biserică, la *Sfântul Elefterie,* și se cununaseră cu popă și ce lume fusese și pe urmă fericirea scurtă se năruise ca într-un roman prost de la începutul secolului.

– Și individul acesta când s-a ivit? întrebasem cu o ură nedisimulată?

– A, la un fel de ceai cu bridge și dansase cu ea și totul se dăduse peste cap, se dusese la el acasă și o cunoscuse pe Helga și ea acceptase să facă pe intermediarul între ei, dar lucrurile nu se pot ascunde multă vreme. Casa în care ședea *Maurul* se găsea în centru, undeva prin spatele unei biserici armenești, și lumea aflase, și aflase și soțul ei, și fusese o dramă, și ea vrusese să-și strângă bagajele și să fugă, dar bărbatul o rugase să se mai gândească, și se mai gândea și în clipa de fată, cunoșteam vechea lașitate reciprocă, un tacâm de groază, toată lumea era în pagubă și comedia continua.

– Și acum?

– Acum? El n-o să mai vină sâmbătă, cum trebuia.

Pleca cu oafa aia roșcată la mânăstiri și ea ce se făcea singură, disperată, pentru că numai așa mai suporta viața asta cretină, cu tăiatul literelor și cu sălile de expoziție și cu mizeria aia de pelikanol și fete care se uită la ea ca la o prostituată...

Înțelesei că mă aflam pe postul infirmierului, puturos rol!

Vântul de noapte iscat pe neașteptate strângea hârtiile și cojile de semințe din micul port dezafectat, fără corăbii și fără marinari. Dinspre casa ca o iurtă a lipovenilor se auzeau înfiorătoarele coruri rusești. Cântau *Occi cironia* cu niște glasuri dureroase de episcopi și simțeai că peste un ceas își vor da foc cu o durere pe care nimeni nu avea cum s-o priceapă. Mă și gândeam, cum o să-mi fac bagajele și o să mă târăsc până în gara sufocată de sezoniști și ce frumoasă vară urâtă o să-mi petrec eu în grădinile Bucureștiului și cum o să cobor scările asudate de dimineață încă de la opt, când soarele Bărăganului avea să mă alunge la ștranduri și cine știe încă unde...

– Ce gândești despre mine?

– Nimic. Nu e nimic neobișnuit în ceea ce îmi spui...

Îmi luă mâna și se uită cu ochii ei miopi la mine.

– De fapt, de ce fugi? o întrebai.

Nu știa.

– Ai avut odată un mare eșec sentimental, nu-i așa, și ai rămas cu un complex... Îți place curtea bărbaților, te culci cu toți?

Râse scurt.

– Nu chiar cu toți, mai rămâne și ceva pe de lături.

Zâmbi amar.

– Așadar, drapelul în bernă, sâmbătă, frumosul *Maur* nu va mai veni. Sunt tare neconsolat, ce pot să fac pentru tine, Dina?

Tăcu indignată că nu înțelegeam nimic din ce-mi povestise. Era greu atunci să mai înțeleg ceva.

Ne târârăm spre vilă ca la o înmormântare, casa lui Ceamburu era plină de lume și veselie. Într-un minut se afla în mijlocul *șobolanilor* de serviciu și glumea cu acei puști care cărau platouri cu gustări și rachiu de ienupăr. Nu lipsea nici proprietarul. Tizu nu o întrebă unde fusese. Eu îi dădeam destule garanții. Știa să se estompeze, avea un fel de a o săruta părintește pe frunte, fără nimic posesiv în el, fără nimic agresiv, ca și când ar fi așezat pansamente, înțelegeam cuvântul ăla imposibil *sărut detașat*, îmi venea să râd și să plâng în același timp. Se dansa, existau discuri noi și magnetofoanele așteptau în rezervă. Ceamburu exulta în limbajul său piscicol, aflai că trebuia să ne mutăm pentru că expoziția era pe terminate și vila nu mai putea să fie ținută. Coincidea cu plecarea mea, la țanc sosise toată chestiunea, participam deci la cheful de adio, începea o altă viață. Mâine de dimineață trebuia să ne cărăm hârțoagele și hainele la hotelul *Metropol*, vechiul *Metropol* al Constanței, care arăta ca o magazie de cereale. Helga se lipise de mine insinuantă.

– Ei, șansele tale cresc precum cotele apelor Dunării, nu-i așa? Frate-meu a curățat-o.

– Știi tot.

Nu se putea ascunde nimic în lumea asta besmetică și indiscretă.

– Te previn că te-am turnat și pe tine. Cu tot ce faci, cu mutra asta capie. Știi să te bați? Mi-a spus că o să te calce cu motocicleta dacă mai vine și află că te ții de capul Dinei.

– Nu are decât.

Dădusem din umeri și-mi promisesem o doză mortală de rachiu, nu era nici măcar greu să te îmbeți. Privii marea zăcând în bezna neagră a nopții. Îmi plăcuse vila asta cu mirosul ei de vopsea, cu viața secretă din pereți a acvariilor, cu pânda misterioasă a peștilor care tot aveau să ne invadeze odată și-odată. Acum totul se termina. Se auzeau paharele lovite de stânci, aruncate peste bordul terasei de lipovenii de alături, care tot mai cântau în cor liturghiile lor.

„Direct la gară“ hotărâi, „fără sentimente, pentru că nu poți să-ți permiți așa ceva, ar fi prea mult pentru tine...“

– Nu dansezi? mă invită Dina.

– Nu, sunt și așa destul de ridicol...

– Sper că vrei să asculți ceva la ureche, e prea multă lume de față.

Îi luai umerii și ne învârtirăm încet în sunetele unei *malaghenii* prelucrate de Mantovani, care avea ceva tragic și peisagistic în notele luate cu melancolie la chitare sau ce dracu erau instrumentele acelea electrice care făcuseră din muzică un fel de rugăciune.

– Nu ai să pleci, nu-i așa?

– De ce întrebi?

– Pentru că am nevoie de tine...

Râsei crâncen, ca și când aș fi auzit că mi-a murit prietenul cel mai bun.

– Cum adică ai nevoie de mine? Ce cuvânt e ăsta? Tu suspini după altul și ai nevoie de mine!

– Nu mă iubești puțin?

– Și dacă te-aș iubi puțin la ce mi-ar folosi?

– Bine, Componist, pleacă...

Amenința ca un copil supărat, care vrea să-ți arate că o să-și sfărâme jucăria pe care i-ai dat-o...

Cunoșteam jocul ăsta periculos al femeilor. Era un fel de milă la început, cum au toate femeile față de bărbații care le

iubesc, milă în care intra puțin orgoliu satisfăcut. Nu conta că mai erau alții: soțul, un amant, nu era neplăcut să mai existe cineva gata să-și piardă capul. Cine știe ce repertoriu are și el, ce cuvinte care se țin minte și sporesc zestrea afectată a femeilor care la 35 de ani sunt părăsite și adună ca niște cămile în cocoașe apa asta vie pe care mai târziu o drămuiesc și supraviețuiesc din ea. Da, panglicuțe, scrisori, cadouri în cutii, pentru că viața lor sentimentală este atât de scurtă! Pe urmă, bărbatul o ia razna și se duce tot după cele frumoase și tinere și ele trăiesc din grămezile astea de fundulițe și cercei, și cadouri, și dau în cărți, și beau cafele peste cafele, și-și iau amanți tineri, focoși, pe care-i plătesc în felul lor, și celălalt, partenerul cu care s-au obligat reciproc să trăiască până în vecii vecilor, se uită mereu pe fereastră, ca în anecdota aceea teribilă când nevasta spune: „Plouă groaznic afară, dragul meu“, și el, cu nasul în ziar, exclamă într-o supremă plictiseală: „Dă-i în pizda mă-sii!“ Pe cine îi dă în aia mă-sii nu se știe, dar îi dă, și asta exprimă toată lehamitea universală a bărbatului...

Nu o iubeam deloc în seara asta. Cu femeile, copii ai durerii, să nu aveți explicații sentimentale, că totul se duce dracului.

– Plec, totuși, e mai bine...

Ca în filmele cu Mireille Balin în decorul Algeriei franceze din 1936, cu Marea Mediterană în spate și cu orchestre în haine de alpaca, iar ea, languroasă ca o stridie în călduri, și *el* dur și halucinant.

Mă părăsise și-l cultiva acum pe Costin acela, și iată apăruse și plonjorul subacvatic, îi mai lipsea tridentul și masca de apă. Era frumos, bronzat, cu o cămașă impecabilă, ce bine știau ăștia să se îmbrace, arăta grozav, eram invidios și mă gândeam că dacă o las singură pe fata asta nebună, o să se culce cu ei, numai ca să se răzbune pe *Maur,* nu pe mine, și mica lașitate începu să mă roadă, și ceva murdar din mine începu să spere că se va alege cu o ciosvârtă de sentiment, cu un răhățel de surâs, ceva. Trebuia numai s-o fac pe intransigentul, dar să nu fiu, ah, dacă

ar fi venit Mihai în seara asta, puteam să pretextez că el m-a obligat să stau la post, să merg dincolo, la *2 Mai*, unde aveam să începem altă viață.

Helga, bosumflată, avea un obraz ca și când ar fi primit palme, trecuse puțin timp de când o ținusem în brațe pe Dina și mai băusem ceva și mai auzisem o poveste cu sturioni emisă de Ceamburu.

– Ce-i cu tine?

– Mi-a spus că dacă mai dormim împreună în noaptea asta e jale, face scandal...

– Bună, e geloasă...

Îmi veni să râd și înțelesei că trebuia cu adevărat să plec dacă voiam să obțin ceva de la ea, pentru că spre disperarea mea pricepui că totul nu se va termina cu bine, îmi plăcea definitiv.

– Știi ce, o sfătuii pe Helga, te rog eu să vii la mine, cum dăm stingerea, și dacă poți să faci și o scenă de isterie va fi cu atât mai bine...

– Porcule, o iubești, spuse, și-mi dădu o palmă ușoară, ca să nu audă nimeni.

De pe terasa lipovenilor cădeau merele coapte dintr-o livadă, bețivii noștri vecini bând lung după cerdacul de lemn până amețeau, și pe urmă se rostogoleau în peisaj pe nisipul plajei. Buf! Atât, și adormeau adânc în același minut.

A doua zi mă trezii târziu în hotelul *Metropol.* Când ne mutasem nu știu. Mă îmbătasem rău de tot. Era o lumină violent albă, odaia în care mă aflam era aproape goală, pereții dezolanți. Se auzea un pisoar care șuruia indecent pe un coridor și pași pe scări, și în general hotelul avea ceva sinistru, voci și înjurături jos, la portar. Îmi privii sacul meu cu obiecte puține, patul era nedesfăcut, o pătură jegoasă îmi ținuse trupul gol deasupra, urme grele se întipăriseră în părul de cămilă răpciugoasă. Un lavabou, un lighean albastru, o cană mare plină cu o apă zăcută și muște care mă bâzâiau. O durere sinistră de cap și golul acela din stomac, când visezi un iaurt ca pe un

pansament, și pe urmă iar glasuri, o muiere afurisită care nu mai termina cu sfaturile. Peste drum, într-un imobil jumătate în umbră, doi copii chinuiau o pisică. Nu erau obloane, erau numai geamurile de-al doilea cu hârtie neagră prinsă în pioneze. Mă frecai pe frunte, mă spălai pe dinți și îmi turnai apă pe mine până la brâu peste pantalonii de doc, mă pieptănai, arătam ca Gara de Nord la 4 aprilie.

Undeva în acest etaj pustiu, al treilea, mai exista cineva, presimțeam. Eram numai eu cu Dina. Stătea în pat, avea temperatură, se îmbolnăvise. Îi dădui bună dimineața, deși trebuie să fi fost două după masă. Arăta și ea rău.

– Ce-i cu tine? Nu pleci?

– Nu mai plec!

– De ce?

– Ai nevoie de ceva?

– Nu, mi-au lăsat tot pe masă.

Îmi arătă niște medicamente, pastile și o sticluță cu ceva incolor.

– Ce ai?

– Naiba știe? Colită sau așa ceva. Din cauza apei, uit mereu să nu mai beau și iată ce pățesc. Am temperatură. Pune mâna.

Ardea. Era goală sub o pijama subțire, oh, în starea aceea periculoasă a femeilor care, dacă doresc ceva când e prea mult soare afară, îl și obțin! Ce bun ar fi fost un tren acum, un tren de ora două, cu bere la ghiață în vagon restaurant, cu lume multă care trăncănește despre fotbal și alte fleacuri.

– Stai lângă mine.

Mă așezasem docil.

– Mă urăști?

– Cum n-am urât pe nimeni, spusei cu una din acele replici pe care le regreți o viață întreagă.

– Ești laș, credeam că ai să pleci de-adevărat...

Mă ridicai brusc, dar fu mai iute, mă prinse de braț. Mă prăbușii peste ea.

Pe urmă spuse:

– Ce faci?

Și o ținui strâns sub gura mea.

– Ce faci?

Ușile erau date de perete, putea să intre oricine, era soare, un soare vandal care albea totul în jur până la disperare. Se auzeau glasuri de muieri întărâtate, putea veni portarul sau chiar cei de la Expoziție. Nu-mi păsa de nimic. Trebuia numai nimicit acest orgoliu al ei, acest triumf secret, trebuia umilită și numai posesia putea să-mi dea toate, laolaltă, dar era îngrozitor să te culci cu o femeie care era bolnavă, deși tot soarele acela marin dogorea din ea... Se auzi o ușă trântită de curent.

Nu era nimeni.

Tremura și mă privea ca pe un nebun.

– Ce faci? scânci cu ce avea copilăros în ea și eu ghicii exact sensul acelui scâncet. Era groaza că îl înșela pe celălalt, nu pe soț... Ah, pudori creștine și toate cuvintele grețoase ale manualului de bună purtare. Dar nici animale nu eram. Stam lângă fereastra deschisă și vedeam copiii de vis-à-vis cum chinuiau pisica pe care o trăgeau de coadă. Umbra amiezei urca pe zidul casei vecine, era ca un val cenușiu. Strada zgomotoasă și tarabele multicolore de la capul ei, totul se amesteca amețitor.

Rămăsei până seara pe un scaun. Nu am mâncat în ziua aceea nimic, am vegheat-o numai, a adormit și eu am privit-o cu o duioșie tâmpită și pe la șase, când se mai răcorise, apăru Tizu cu alte medicamente, cu un pepene galben, privindu-mă bănuitor. Ea delira, asudase de câteva ori, îi pusesem pe frunte un prosop cu apă rece, cât putea fi de rece după ce curgea bine chiuveta în acest hotel de clasa a treia.

– Nu se simte bine, spusei, deși cel ce nu se simțea bine eu eram, acum totul se schimbase, relațiile dintre noi trei nu mai erau aceleași, mi se făcu brusc greață, dispărui, îi lăsai singuri și pe urmă plecai la gară fără nici o explicație. Trenul de noapte mă duse într-un București pustiit de căldură. Atelierul meu arăta groaznic, praf și cărți, tușuri chinezești, planșeta plină de

linii, un covor, ros, asta era tot. Telefonul țârâi pe la prânz, dormisem bestial. Era Mihai, care începu să mă înjure pentru că dezertasem și el avea nevoie de mine și să nu-i fac una ca asta. *Fineessse!* Nu mai avea nici el nici un haz.

– Nu pot să mă mai întorc acolo, spusei cu deznădejde.

– De ce?

Pauză mare.

Pe urmă tot el:

– Cocoana? De, mă, Componist. Țin-te bine, îți mai telefonez eu.

Vorbea despre ea ca despre o calamitate ce nu putea fi evitată. Era limpede că Dina nu avea o reputație prea bună, dar ce-mi păsa mie de asta, pentru că o iubeam și restul erau vorbe, invidie, cretine cuvinte spuse de gura lumii. Prima zi trecu greu, ca și a doua. Mă dusei cu niște prieteni, mă culcai cu o necunoscută care mi se păru de o vulgaritate înspăimântătoare, râdea tare, deși părea nu de tot ordinară, dar beția la femei e un lucru îngrozitor. O părăsii repede și pe urmă iar căutai ceva, dar nu se găsea decât borfet, ce mai rămăsese în București în plin sezon, deși trecuse de jumătatea lui august și de la mare se întorceau cocorii bronzați, plini de avânt și voie bună. Colindai grădinile, amicii mă găseau nesuferit, mă spovedii și lui Mihai care mă ascultă cu ochii lui triști de basset și-mi dădu sfaturi părintești: asta îmi mai trebuia! Dar dacă cumva mă simțeam în stare să mă sui în tren, îi găsesc la *2 Mai,* lucrând pe brânci, el în altă parte nu avea unde să-mi dea de lucru. Înțelegeam eu? Înțelegeam, dar eram trist...

Pe la începutul lui septembrie, când tot Bucureștiul avea un aer melancolic, cu trandafirii lui galbeni ce lepădau liric petale pe alci și cu tramvaiele, galbene și ele, și dezolante, și pline pe la prânz, cu cerul acela spălăcit, decolorat ca o cămașă pe puncte, simțeam că plesnesc. O întâlnisem pe Corina, frumoasă de pica, bronzată ca aluna coaptă, cu un păr dat cu șampoane franțuzești, mă invita secret să fac ceva, dar eram scurs

ca o zdreanță, pe lângă noi treceau fete necunoscute, *purtându-și sub nylon migdala crudă a sexului,* cum zice atât de frumos Saint John Perse. Nu le priveam decât dintr-o inventariere sumară, rece, nu-mi mai spuneau nimic.

– Ce fac băieții la mare?

– Bine, lucrează...

Știa unde bat și-mi arătă un bloc:

– Nu urci până sus să-ți dau ceva de băut, nu arăți bine!

– Nu, mulțumesc...

Avea coapse frumoase, era plină în limita permisă, cu ceva de spumă de mare, râdea cu toți dinții și părul ei mă înnebunea, era lustruit, lins parcă de limba unei pisici. Toată o provocare și ar fi vrut să-mi facă un mare rău, dar eu rezistam.

– O mai iubești pe Dina? mă întrebă dezamăgită de refuzul meu, care o jignea într-un fel.

– Ce fel de vorbă mai e și asta?

– Ei, lasă, parcă de ce ai plecat de la mare?

Nu negai, nu spusei nimic. Îmi întinse o mână parfumată și mă privi drept în ochi.

– Când o să fii mai bine dispus, dă-mi un telefon, îl știi?

– Da, minții.

Dispăru în umbra unui hol de bloc. Rămăsesem singur pe trotuar, eram un cretin într-adevăr. O săptămână mai rezistai, făcând toate prostiile posibile. M-am plimbat cu fete nubile cărora le recitam din Rilke, le țineam de mână și voiam să le sărut cast, dar toate aveau gust de lapte, ceva le lipsea, uram totul, amintirea acelei veri și amintirea mării, vila lui Ceamburu și hotelul plin de soare, cu copiii de vis-à-vis și sărutul sălbatic, și nedumerirea Dinei că am făcut asta, jumătatea de indignare că am trecut peste pragul unei convenții, dar cine fixase această convenție?

Nopțile se lungiseră, aveau o langoare dulce, mirosea a fân cules cine știe pe unde, poate pe la mânăstirile din jur, pe la Cernica, pe la Pasărea. Închideam grădinile și cârciumile și mă prindeau zorile tot gol și nebeat și fără prieteni.

Da, știu bine, trebuia să capitulez, nu mai era nici o scăpare. Trebuia să mă urc în tren, să las grădinile cuprinse de teamă, și casele de pe care cădea varul, și automobilele ce poluau aerul cu mica lor răsuflare. Și plecai la mare, trist, fără speranță, bănuind că, dacă nu o voi face, voi muri de un plictis mai rău decât orice *plictis*...

*

Am sosit în Constanța pe seară, orașul părea curat și aerisit, dispăruse mulțimea aceea agresivă a turiștilor, totul căzuse în melancolia sfârșitului de sezon. Pe terase chelnerii moțăiau de-a-n picioarele, nu mai era năvală la bere și strigătele apocaliptice:

– Nu mă uita, nea Vasile, bagă și 12 mici cu bateria respectivă!

Totul era potolit ca după un mare incendiu, Ovidiu tot mai gândea cu pumnul în barbă în piața aia croită anapoda și am coborât să inspectez vila lui Ceamburu. Obloanele erau parcă bătute în cuie. Mi se părea că trecuseră zece ani de când locuisem acolo și nu era nici o lună. Vrusei să sun la ușă, să stau de vorbă cu proprietarul și să-i cer voie să privesc marea de pe terasă. Oare ce mai făceau lipovenii aceia? Mai cântau ei *Occi ciornia?* Peste toate trecuse un taifun și urmele aventurii mele la mare parcă fuseseră îngropate.

Mă răzgândii și pornii spre stația de taximetre. Trebuia să ajung la *2 Mai* chiar în noaptea aceea. Coborâi strada Roza Luxemburg încet, ca într-un pelerinaj, privii balcoanele fără podele prin care cădeau bețivii noaptea, la lumina lunii, când uitau că nu au înlocuit scândurile și ieșeau să tragă pe nări aerul marin, cercetai fiecare fereastră în acel amurg trist. Orașul nu mai avea agresivitatea din vară, murea încet, la ora șapte fără un sfert, se scufunda în cumințenia lui provincială. Zilele se scurtau, ce mă voi face eu acolo, în satul acela păduchios pe care nici nu-l văzusem până atunci?

Abia peste o bună bucată de vreme găsii un șofer dispus să meargă până la graniță, cum zicea el, pe care-l atinsei bine de la început cu o sumă rotundă ca să nu mai aibă îndoieli metafizice. Îmi spuse că era nevoie de o autorizație specială, altfel mă opreau grănicerii la podul de pontoane...

Aveam. Mihai, pentru eventualilatea că mă răzgândesc, îmi vârâse într-un buzunar un fel de act cu ștampile, și cu ce trebuia. Într-un ceas eram în fața unui estuar nevăzut, păzit de sentinele. Ardeau numai două felinare roșii de semnal, treceau submarine spre un port, nu știam atunci ce se întâmpla exact, se auzeau fluiere și se făceau semnale luminoase. Grănicerul îmi cercetă îndelung actele, privi fotografia buletinului, dispăru un sfert de ceas într-un fel de canton, probabil că vorbea cu cineva la telefon.

– Nu v-ați ales o oră bună, spunea șoferul...

– Înțeleg, dar n-am venit să mă distrez aici...

În sfârșit, ceva se urnea, podul de pontoane care fusese refăcut după trecerea acelor vase nevăzute apăru înaintea farurilor mașinii. Mă însoțea un subofițer suspicios, care mă ducea până în sat ca să fiu recunoscut de cei de la Expoziția locală. Îi oferii țigări, el luă una, fumă îngândurat, vorbi cu mine mai mult ca să-mi asculte accentul și când ajunseserăm în fața unei clădiri mai mari, luminată de o lampă chioară, coborârăm..

– Aici e Expoziția, numai pe domnii arhitecți să-i găsim...

Domnii arhitecți erau în fața cârciumii lui Taras, pe care aveam s-o cunosc mai bine în zilele următoare, vârâți într-un fel de tranșee de pământ, acoperită cu viță de vie. Un felinar chior arunca urme violete pe trotuarul improvizat. De undeva de aproape mugea marea de septembrie, încă nu îngrozitoare, încă nu tenebroasă, dar cu ceva străin de bucuria verii în ea. Dinspre niște vii pe care nu le zăream veneau mirosuri dulci de strugure ce era copt și trebuia cules. Foșneau salcâmii bătuți de vântul dinspre mare. Ceva mătăhălos se ivise din șanțul acela de pământ și se apropie de mine.

– Dumnealui este? întrebă subofițerul.

– Dumnealui, zise Mihai Pooopescu, graseind și îmbrățișându-mă. Ce faci, Componist?

– Am venit...

– Bine ai făcut.

Îl luarăm pe subofițer și coborârăm în tranșeea de pământ. De aproape, lucrurile erau mai vesele ceva. Nu lipsea Dina, care stătea în capul mesei lungi, Tizu, mohorât și surprins că mă reîntorsesem, plus juniorii aceia, acum negri ca smoala, în cămăși impecabile, albe, strălucind în noapte. Lipsea Helga. Singura femeie de la această petrecere era Dina.

– Bună, făcu ea, sunându-și brățările.

Mă așezai, căutând să n-o privesc multă vreme. Pe subofițer și pe șofer îi pierdurăm după un ceas, se îmbătaseră repede cu vodcă, Dumnezeu știa cum vor ajunge unul la podul de pontoane și altul la Constanța.

Mihai discuta ceva cu un tătar ras în cap, care bea cot la cot cu mușteriii fără să lase impresia că se va matoli.

– Unde-l culci pe dumnealui? întreba din cinci în cinci minute amicul meu, trăgând din țigara ieftină pe care o pufăia cu voluptate.

– Are babușka loc pentru un regiment...

– Biine, să n-avem vorbe, că dumneatui e obraz gingaș...

– Se poate, coane Mihai? Se poate?

Și dă-i cu un pahar pe gât, pe care și-l umplu la loc, ca să aibă ce bea și în spatele barului său. Taverna din care venea era un fel de magazie pescărească, duhnind de mahorcă și trimițând spre noi cântece stinse, lipovenești. Nu se mai cânta în cor ca la Constanța, intrau numai pescari tineri, îl văzui în seara aceea și pe popa cel răspopit, un bătrân falnic, cu barbă albă, care trecu printre mese și oferi la fiecare raci de mare și un fel de râme roz, crevete, pe care nu știui să le identific atunci, care se mâncau ca niște semințe, strivindu-le între dinți. Mai erau *civili,* cum zicea Dina, câteva femei bronzate, frumoase,

uitate pe acest țărm, cu soții sau prietenii lor, ba strigând într-o dulce libertate, de la o masă spre altă masă, ba împrumutându-și cutii de conserve și sosuri englezești aduse de la *Athénée Palace* din București. Sfârâia un grătar, totul părea frust și ocult. În câteva minute fusei pus la curent cu lucrările. Trebuia să rămânem aici până la jumătatea lui octombrie, să încheiem treburile, și după aceea, Maica Domnului, vorba lui Mihai. Vom mai vedea. Am să locuiesc cu ei în aceeași curte, într-o odaie a babușkăi, personaj pe care aveam să-l văd puțin mai târziu, o lipoveancă slabă ca o scândură, curioasă și energică, care mă duse, între două pahare, peste drum de cârciuma lui Taras ca să-mi predea locuința, ea ținând un felinar și luminându-mi drumul, cu trecând printre niște oleandri uriași și ascultând zgomotul salcâmilor care erau scuturați de vântul dinspre mare. Un miros de migdală amară și de frunză de viță de vie mă invadă. Locul îmi plăcu numaidecât, nu știu de ce.

Intrai într-un fel de cușetă de vagon de dormit, adică într-o încăpere îngustă, lungă de trei metri și lată de doi, cu o singură fereastră și o ușă care dădea spre un cerdac. În lumina becului atunci aprins văzui mari ciorchini de struguri spânzurând deasupra capului babei, care mă măsura din cap până în picioare. Un pat, o masă și un scaun, un lighean și un reșou. Ca la o mânăstire, pereții sclipeau abia spoiți cu un albastru mineral, plini de icoane lipovenești și de calendare de pe vremea țarilor, pătate de muște și recondiționate mereu ca să mai arate chipurile de patriarhi de pe la 1889. Podele lustruite cu ceară, vopsite în roșu, un țol frumos în culori stinse și atât. Cerui să mi se pună hârtie albastră la fereastră. Femeia dădu din cap că a înțeles, primi bacșișul meu care o anunța că ne vom înțelege și mai bine și îmi aduse o imensă carafă cu apă ca s-o am peste noapte, deși se îndoia că voi mai avea nevoie de așa ceva, oricum era bună a doua zi, dimineața...

Ascultai chiotele de la cârciuma de peste drum și fâșâitul salcâmilor din curte. Petrecăreții abia începeau să se trezească

la viață. Era și devreme, abia opt și jumătate, mai aveam de grăpat și semănat. Mă schimbai repede, îmi privii obrazul ras abia pe la prânz, mergea. Luai un pulover alb, învățasem lecția, pantalonii aceia dichisiți de Dina, mă privii în oglinda coclită a unui șifonier pe care abia atunci îl identificai, așezat pe un colț al îngustei odăi. Nu arătam nici mototolit, nici ca Clark Gable, frumos.

Pe la miezul nopții aflasem tot letopisețul localității. Aici trăgeau cei aflați în divorț, doctorii care plecau la mare cu câte o soră de caritate mai frumoasă și nu voiau să fie recunoscuți de fitecine, le dădeau drept logodnice sau verișoare celor curioși, dar nimeni nu era curios în *2 Mai*, pentru că toți aveau ceva de ascuns și nu era bine să se vorbească. „Insula pinguinilor", zicea Mihai din ce în ce mai vesel, trăgând din ultimele *Mărășești*. Taras se încinsese bine și îi căra ca pe niște saci pe lipovenii care întrecuseră măsura. Îi arunca în șanțul din fața grădinii și de acolo cei azvârliți afară din paradis erau culeși de nevestele care-i așteptau în întunericul de peste drum, mâhnite, îngrijorate, scotocindu-i prin buzunare ca să mai strângă ceva bani, dacă mai era cazul. Ei se lăsau târâți acasă ca niște bagaje, câte unul se mai încăpățâna să se întoarcă, dar era împiedicat cu blândețe. În grădina lui Taras, necunoscuții se retrăgeau și ei fără să salute, din discreție, având aerul că se află la Miami, nu la granița Bulgariei. Aveau un mers șovăitor, făceau semne cu palmele la gură amicilor care abia se vedeau sub frunzișul etericei grădini.

Închisesem multe birturi, îmi era dat să-l închid și pe acesta. La patru dimineața abia ne târârăm peste drum. Se anunța o zi limpede, tristă, de septembrie, dar noi o ghiceam numai după lumina tulbure ce sosea de undeva, deocamdată vag, abia deslușind silueta lungului sat, aflat pe marginea mări.

Se băuse în cinstea sosirii mele și, de ce să n-o recunosc, se cam întrecuse măsura. Cei tineri, mai puțin rezistenți, dăduseră în primire mai devreme, dormeau ca pruncii de vreo

două ceasuri. Erau bine crescuți și, când simțiseră că puteau să se facă de râs, se strecuraseră fără să ne dăm seama spre locurile de campare, lăsând magnetofoanele lor cehoslovace să cânte ușor pe scaunele de fier, parcă uitate acolo fără scop. Nu schimbasem cu Dina decât câteva fraze. Nu părea curioasă să afle de ce mă întorsesem. Toți cei de la masă, câți mai rămăseseră, știau de ce venisem la *2 Mai.* Ciudat, Tizu nu se arăta ostil, era mai mult mâhnit de un lucru pe care eu îl ghiceam demult. De fapt, mă simțeam îngrozitor de prost în fața acestui om, dar o nerușinare, îmbinată cu o disperare nereținută, mă mânase într-aici, nu aș fi putut trăi în Bucureștiul acelui an cu nici un chip, trebuia să mă întorc, să-mi beau până la capăt paharul. Și Dina știa asta, mă privea lung, în tăcere, îi simțeam privirea grea pe obraz, avea în ochi tot triumful pe care-l simte dresorul când tigrul i se târăște la picioare. Zâmbea vag unui gând numai de ea știut, zornăia din brățările metalice și se prefăcea că-l ascultă atent pe Mihai, care povestea câte case se desfăcuseră în vara aceea în București și cine cu cine se încurcase, că știa el cât *e de defectulită* cu doamnele bucureștene, care *n-au stare, bă, Componist, nu au stare!* Se punea la cale o mare partidă de bridge pentru sâmbătă, când trebuiau să sosească de la București întăriri puternice: Teddy și ceilalți, Helga și Tonny, Corina și toată trupa, plus ceva *șobolani* noi, abia intrați în serviciul *Reginei ostrogoților,* pentru că, nu știam eu, dar nici ei, în exil, la malul mării, nu dormiseră, și aveam să văd ce frumoasă expoziție făcuseră, dar o mai lungeau, că era mai bine la mare decât în împuțitul acela de București, unde mai pui, îngâna Mihai Pooopescu, că *vremea trece, leafa merge, noi muncim cu spor,* vorba cântecului...

La unsprezece eram în mare. Plaja părea sălbatică, neîngrijită, treceau grăniceri din sfert în sfert de oră, mereu privindu-ne ca pe niște naufragiați în spațiu, căzuți cu parașutele aici la *2 Mai.* Tizu mă dusese la Școala aia care arăta ca o gară și-mi arătase exponatele, dispuse pe panouri în vreo șase încăperi. Era

vorba mai mult de un orgoliu local, cineva voia să creeze impresia că aici este o Florență a artiștilor dobrogeni și se studia posibilitatea ca această primă manifestare să devină permanentă, deși nevoile școlarilor erau mai presante, și clasele, după părerea mea, trebuiau golite încă la 1 octombrie, când începeau cursurile. În sfârșit, îi privea, noi fuseserăm plătiți, totul era gata, rarii vizitatori erau surprinși, spunea Tizu, de tablourile naive pictate de niște pescari, dar tocmai curiozitatea făcea prețioasă această colecție necunoscută și ciudată. Ne întoarserăm pe plajă și o găsii pe Dina înconjurată de tinerii văzuți cu o seară înainte. Pe doi îi cunoșteam: unul era Costin, al doilea, vânătorul subacvatic, cu un nume care aducea a Brâncoveanu sau așa ceva, și el arhitect, și el aflat în șușă, în trupa lui Mihai, dar pe al treilea chiar că nu aveam de unde să-l iau. Erau toți frumoși, bine crescuți, cavaleri servanți la modul cum concepea Dina acest titlu. Eu nu eram decât un *outsider*, totdeauna un *outsider*, așteptând să câștig vreodată, la un cap, locul întâi...

– Ce faci? mă întrebă mai târziu, când ceilalți se duseră în mare.

Era o dimineață când trebuia să te sfârșești de tânjeala verii; nu frig, nu soare violent, ceva ce-ți vorbea despre moartea anotimpului cel mai frumos. Un dig alb, de piatră, un far mic ca într-un film de amatori, fără grănicerii care treceau cu aere războinice pe buza umedă a țărmului mâncat de valuri și marea violetă, lentă, parcă nemișcată. Ceilalți strigau din apă în frunte cu Mihai, care sărea și o făcea pe *Delfinul Flipper*.

– Prost, îi răspunsei eu, privind mătăniile cu care se juca.

– Deci te-ai întors? Deci te-ai predat?

Mă privi drept în ochi.

– Spune-i cum vrei... Dar să nu mă lași să înțeleg că-ți produc milă, pentru că asta nu suport. Îmi vine foarte greu să stau aici cu Tizu și cu Mihai și cu adolescenții ăștia...

– Ei, nu-i mai minimaliza atât, au și ei destui ani, nu sunt niște mucoși. Și, apoi, sunt atât de drăguți, nu crezi?

– Foarte drăguți, acceptai. Te-aș ruga să mă ajuți...

– O, și ce aș putea să fac pentru tine?

– Știu eu, să nu mă bagi în seamă, să te faci că nu exist...

– Vorbești serios?

– Foarte serios.

– Atunci ce mai cauți aici?

– Vrei o declarație de dragoste? În ce stil?

Scormoni nisipul și-l lăsă să-i curgă printre degete. Apoi găsi o scoică frumoasă, roză, ca o unghie de înger, cu ceva lustruit și cosmic în ea.

– Uite, ți-o dau ție. Dar mi-o plătești. Scoate un bănuț...

Venisem în slip, nu aveam nimic la mine.

– Bine, diseară la masă mi-l dai, dar să nu uiți, că nu-mi plac bărbații care rămân datori.

Mă măsură ca pe un rac mort, eșuat în nisipul acela aspru, bătut de vântul mării. Dunele arătau lunar, aveau trepte și se auzeau trist mărăcinii loviți de briză.

– Nu înotăm?

– Știi că nu-mi place.

– Eu totuși o să mă duc după ei...

– Crezi că ne-au lăsat singuri, intenționat?

– Poate, spuse ea, și-și așeză casca de cauciuc pe cap. O privii cum alerga spre mare, leneș, parcă încălzindu-se pentru înot. Neagră toată, subțire, cu părul scurt ascuns de cască. Plonjă într-un val nebun, plin de spumă, și îmi făcu după aceea semne din mare, sălta deasupra valurilor, se arunca cu fața sub tăvălugul de spumă și iar se ivea deasupra, strigând ceva, de bucurie.

Mă furișai în grădina babușkăi și furai struguri. Erau galbeni și parfumați, cu un gust dulce amărui. *Afuzali,* parcă așa le spunea, sau mă înșel eu. Cărai câțiva ciorchini uriași într-o sacoșă și întinsei ofranda pe pânza ei tărcată, de in.

În spatele acelor grădini pline de parfum se auzeau glasuri de femei, strigându-se prin viile pitice din apropiere. Începuse culesul, copiii alergau și ei cu coșurile pline spre locul de

depozit, undeva se aprinseseră cazanele pentru țuica de casă. Fumuri galbene se ridicau deasupra mării, dar vântul le spulbera și cerul rămânea tot înalt, de un azur desăvârșit. Treceau niște traulere cu un mers de melc, abia târându-și pântecele de metal spre Constanța, dincolo de farul cretos, abia distins în albeața amiezei ce se instăpânea.

Până la venirea *șobolanilor* de sâmbătă, Mihai ne organiză o masă pescărească la cherhanaua din sat, unde am sorbit cea mai oribilă ciorbă de pește din viața mea, ceva ce nu avea nici un gust și pentru care unii și-ar fi dat și haina de pe ei, pe urmă am mers la Vama Veche și-am tras un chef cu grănicerii, dormind pe țărmul mării în corturi, pe un frig de ne-am săturat de campat în mijlocul naturii, ascultând toată noaptea mugetele sălbatice ale mării într-un golf circular, eu pândind până în zori clipa când un val mai mare va curăța semicercul de nisip și ne va îneca pe toți, fapt care nu avu loc din motive binecuvântate. Ochii îmi erau cârpiți de nesomn, cerui la cinci dimineața rachiu unui soldat pentru că simțeam că mor de frig, și când o luarăm spre casă, abia pe la prânz, cu un jeep, binecuvântai micul nostru sat, plin de flori și de o ploaie galbenă de frunze de salcâm, care cădeau într-o migrare lentă peste acoperișuri. Taras ne făcu mizerie pentru că-l trădasem, ne băgă apă în vodcă și ne încărcă nota de plată. Vilegiaturiștii se răriseră în câteva zile, văzând cu ochii. Un curent rece, care pătrunsese adâncul mării, îi goni și pe ultimii supraviețuitori. Noroc cu Helga și cu Teddy și cu Tonny, care împrospătară atmosfera moartă de aici cu vești zguduitoare de la București, unde era o căldură să-ți bați copiii, și lumea se ducea la ștrand ca vara, că nu se mai pomenise un asemenea septembrie, plin de zăduf, mai murise careva din cunoștintele lor, îl știam eu pe Cutare? Nu-l știam, ne lăsase, era ceva de spaimă, căldura îi omora pe cardiaci, care nu stătea la umbră, dădea în primire. Se încinse și faimoasa partidă de bridge pe masa primitivă a babușkăi, care ne aducea guvizi și ni-l arăta mereu pe popa acela de 80 de ani

cu care trăise în concubinaj mai bine de 25 de ani, cu știrea soțului, pe care nu-l mai ajuta câinele și n-avea ce le face. Râdeau, complice amândoi, doi bătrâni care se mai țineau bine, cu fețe bătute de vânt, arătând mai puțini ani decât aveau în realitate, senini, cu acea împăcare în privire a celor ce nu au cerut mai nimic vieții. Pentru mine, zilele astea erau atroce. Nu rămâneam singur cu Dina decât puțin și ea profita sau mi se părea mie. Îi propuneam să fugim la Constanța sub un pretext oarecare, dar declara că ideea mea l-ar mâhni pe Tizu și era mai bine să ne vedem de treburi. Îmi strângea mâna pe furiș, ba chiar, dacă era adevărat, ne sărutam în drum spre bucătăria babușkăi, sub pretext că aduceam mâncarea pentru toată lumea, profitând de întunericul curții neluminate. Totul era o joacă primejdioasă și Mihai mă privea cu o întristare evidentă, simțind tot ce se petrecea cu noi. Timpul nu vindecase nimic, dimpotrivă. Helga mă luase în primire încă de la sosire:

– Să știi că te spun lui frati-meu...

– Nu ai decât.

– O să te calce în picioare, ți-o repet. Nu-l cunoști. A aflat, și nu de la mine, că te-ai întors aici...

– Puțin îmi pasă, să poftească...

O ură fără margini încolțea în ochii ei. Nu pentru că mă iubea, pentru că nici ea nu mă iubea, era numai succesul Dinei care o înfuria. Încercase totul în cele câteva zile cât stătuse printre noi: voise să intre peste mine, noaptea, dar eu mă încuiasem bine, nu mai eram cel de la vila lui Ceamburu, mi se părea că trebuia să ispășesc totul, să sper, să pândesc o întâmplare mare ca să mă ajute, dar vremea trecu și nu se întâmplă nimic. Devenisem mahmur, prezența celorlalți mă irita, dar ne suportam cum puteam, ne salva cârciuma lui Taras și marea, dimineața, acel aer de sfârșit de sezon pe care-l mai avea septembrie. Zilele se scurtaseră, priveam vapoarele turcești sau grecești care luau drumul spre larg, vremea se asprise, abia pe la prânz mai puteam să ne mai perpelim puțin la soare, bătea un vânt rece,

rareori se mai putea intra în mare. Apa devenise un cavou imens, albastru, deasupra căruia numai pescărușii mai zburau lent, plonjând cu furie în valuri.

*

Către sfârșitul acelui septembrie de pomină, ne aflam la Constanța, în vila lui Ceamburu. Expoziția de la *2 Mai* fusese strânsă în grabă și transportată la Constanța, cum era și rațional să se întâmple, Ministerul Învățământului revendicase spațiul destinat școlarilor și singura soluție era să ne apucăm din nou de treabă și să montăm totul în vechea noastră Expoziție din câmpul unde se țineau Moșii și se instalau din aprilie circurile de la București sau de la Budapesta. Câte zile ne trebuiau? Nu mai mult de zece, dar o lungirăm puțin, pentru că vremea era încă frumoasă și ne plăcea orașul pustiu și trândăveala. Iată-ne, așadar, lăsându-l pe Taras cu bețivii lui pe care-i căra seara afară din taverna plină de fum și-i lepăda în șanțul din fața cârciumii ca pe niște saci de cartofi. Babușka ne condusese până la jeepul cu care ne cărarăm bagajele și mai privirăm cu toții salcâmii despuiați acum de frunzele lor galbene și marea pustie, pe care numai pe la amiază mai puteau fi zărite draglinele greoaie. Fusese frumos, viile erau culese de-acum, doi lipoveni căzuseră într-un cazan cu spirt medicinal și se înecaseră, beți morți, îi înmormântaseră cu popă și cu mari bocete chiar în ziua plecării noastre. Nu aveam să știm că peste trei zile, la *Trei papuci,* Tonny avea să fie luat și el de un val și înecat și că vom jeli la fel. Deocamdată, plecarea din *2 Mai* nu avea nimic tragic în ea, ne-am salutat cu grănicerii, podul acela făcut din pontoane s-a deschis și s-a închis pentru ultima oară în fața noastră, am trecut peste punțile șubrede care pârâiau de credeam că o să ne trezim la fund, și am intrat triumfători în Mangalia, gonind după aceea pe lângă marea pustie, privind cu melancolie la dezolarea localităților uitate de toată lumea, la stațiile de benzină

în fața cărora moțăiau *pompiștii* cu căștile lor galbene, fără nici un haz acum.

Voisem să ne ducem la hotel *Metropol,* dar lui Tizu îi veni ideea să cerem iar azil domnului Ceamburu. În definitiv, mai erau câteva zile de stat, hotelul acela era prea de tot zgomotos, așa că încercarăm. Profesorul ne primi ca pe niște vechi prieteni, cu exclamații și îmbrățișări. Se putea să nu facă el atâta lucru pentru noi? Odăile puteau să fie cam reci noaptea, în acest anotimp întârziat, dar dacă era cazul putea să aprindă și focul. Ce bine fusese astă vară cu noi, acum se plictisea cu baba lui, cum spunea, arătându-și nevasta care sosise și ea de pe la rubedenii, ia să scoată el rachiul acela de casă și să bem...

Ne instalarăm în vechile odăi, privii peștii care abia se mișcau în acvariile lor, nu știu ce sentiment de nesiguranță mă încerca. Voiam cu toții să reedităm ceva ce se petrecuse de-acum, reîncălzeam o ciorbă stătută, nu știu de ce. Ne prefăceam că suntem veseli, glumele noastre păreau nesărate. Cei trei tineri cavaleri servanți păreau cam plictisiți de rolul lor prelungit și nu mai aveau reflexe parcă, erau stângaci, mahmuri, să nu fi existat Mihai cu poveștile lui mereu noi, mă duceam dracului, fugeam la București și-i lăsam țuț pe toți cu expoziția lor cu tot...

Sezonul se sfârșise cu adevărat demult, trăiam din niște amintiri. Mie, sosirea în oraș îmi lăsa o libertate mai mare, puteam pretexta că mă duc cu Dina după cumpărături sau la un film la care Tizu nu avea chef să meargă sau la un meci de fotbal, pentru că începuse campionatul și ea era amatoare de spectacole violente. Oricum, nu mai exista suspiciunea aceea de la *2 Mai,* care devenise insuportabilă de la un moment dat.

Sosi sâmbăta, dinaintea ultimei săptămâni la mare. Helga și Teddy se iviră cu un tren de prânz, aducând ultimele știri din Capitală. Sora *Maurului* era palidă, avea nu știu ce neliniște, vădită în tot ce făcea. Ar fi vrut parcă să-mi spună ceva și nu îndrăznea. Bău jumătate din sticla de rachiu a lui Ceamburu și când se îmbătă puțin mă trase deoparte.

– Mâine vine Grieg...

– Și dacă?

– Ar fi bine dacă nu te-ar mai găsi aici.

– De ce?

– S-a hotărât s-o ia pe Dina cu price preț.

– Și Tizu ce-o să zică?

– Este o chestiune veche între ei doi...

– Cunosc, eu sunt al treilea, intrusul... Nu voi pleca.

O vedeam printr-o oglindă pe Dina, care ghicea ce-mi spusese Helga. Pălise. Brățările ei de argint vechi, cu încrustături armenești, sunară a alarmă. Tizu o privi peste cărțile de joc pe care le avea în mână. Ceamburu jubila, câștiga la partida de pocker începută cu un ceas mai devreme. Mihai fuma și aruncă un valet pe masa de joc, cu uh aer absent sau numai prefăcându-se absent.

– Ce faceți, fraților, o punem de mămăligă, ori n-aveți chef de joc?

Teddy era și el caciolit rău de tot. Ne aflam la trei zile după înmormântarea lui Tonny, nu ne era moale deloc, făceam ce făceam și aduceam vorba despre modul stupid în care sfârșise.

Mai târziu puțin, când reușii să rămân singur cu Dina pe terasă, o întrebai:

– Ai aflat?

– Da.

– Și?

– Ce să-ți răspund?

– Vine tot cu roșcata aia, a lui, pe șaua din spate, cum ar aduce un cauciuc de rezervă?

Mă privi cu o ură intensă și nu-mi răspunse.

*

Îngerii iadului nu sosiră la prânz, cum bănuiam eu și ceilalți care, în afară de Tizu, erau preveniți de ceea ce avea să urmeze. Veniră când întunericul căzuse de-a binelea și eu credeam că

ceva îi împiedicase să ajungă până aici, speram că se răzgân diseră, la drept vorbind, nici nu înțelegeam de ce *Maurul* nu mai răbda încă 7 zile, pentru că atât mai aveam de stat aici, și, acolo, în București, era puternic, nu mai putea întâmpina nici un fel de obstacol în față, ar fi putut face ce vrea, dar multe lucruri sunt inexplicabile în lume. Stam, deci, cu toții pe terasa vilei lui Ceamburu și ascultam corurile rusești ale lipovenilor care se îmbătaseră, ca în orice sâmbătă seară, și se pregăteau să se arunce pe plajă de pe cerdacul casei în formă de iurtă. Era o noapte fără lună, puțin înnourată, fără vânt. Marea părea moale ca o batistă, abia foșnea, rar. Portul *Tomis* părea un amfi teatru plin de enigme; parcă în restul orașului toți oamenii muriseră pe neașteptate, asfixiați de un suflu nevăzut. Atunci, de undeva, din creierii mei, izbucni un sunet ciudat, uniform, ca bătaia de aripi a unor gâze de metal ce ar fi invadat cerul nocturn. Zgomotul creștea, apropiindu-se, avea ceva rău în el, păcăneau țevi de eșapament cu tobele scoase și știui că erau *ei*. Își aleseseră această oră de început de noapte tocmai pentru a fi mai fioroși, reflectoarele BMW-urilor luminau de-acum strada Roza Luxemburg. Din balcoanele acelor case ocrotite de un întuneric putred, probabil că acum cădeau bețivii care uitaseră că nu mai există podele dincolo de ușile ce dădeau spre mare. Orașul vuia de claxoane, se părea că marțienii au năvălit în această pașnică așezare omenească. Nu erau mai mult de cinsprezece, ca de obicei, dar știau să facă zgomot. Ulițele de piatră reper cutau, ca niște goarne, zgomotele eșapamentelor. Un fum verde de gaze se ridica în lumina de apocalips a reflectoarelor. Mica piață din fața casei Ceamburu se luminase ca o scenă. Proprie tarul se trezi primul, Mihai vru să țină echilibrul acestei frici, ivite pe neașteptate, nu mișca de la masa de joc pe care nu o părăsise de două zile. Tizu nu avea aerul că înțelege ceva. Bea numai pahar după pahar, cu o repeziciune care voia să mă convingă și mai mult că ținea să fie calm, dar nu reușea decât cu

ajutorul alcoolului. Dina încremenise în fotoliul ei de rafie privind marea întunecată care tăcuse de tot.

Circul mișcător de motociclete grele făcu un tur al pieței, ambreind înfiorător. Căștile plumbuite luceau sinistru în lumina becurilor sărace, ochelarii de plexiglas, fumurii și stranii, sclipeau în bătaia reflectoarelor. Trei minute nu se auziră decât motoarele. Pe urmă se făcu tăcere. În fața vilei se formase un semicerc. Numai ghidoanele și reflectoarele aprinse mai vorbeau despre prezența amenințătoare a rockerilor. Helga tremura lângă mine.

– Ce ți-am spus? șoptea din când în când, și-i simțeam sânii mici sub puloverul de lână. Acum o să înceapă o scenă ca în povești. S-au mai bătut odată...

– Tizu nu se va bate, pentru că e beat mort, îi spusei printre dinți.

– Da, dar ambiția lui nu s-a îmbătat, e mai trează decât oricând...

Tăcerea continua, amenințătoare, și tocmai de aceea simțeam că-mi plesnesc nervii.

De jos se auzi în sfârșit vocea *Maurului.*

– Tizule! Tizule! Ieși pe balcon, vreau să-ți spun ceva...

Nu se auzi nimic. Îl vedeam pe *Maur* în haina lui neagră de piele. Își aruncase ochelarii peste cască. Avea cizme lucioase, negre, lungi până peste genunchi, părea într-adevăr un demon al nopții, un demon mecanizat, făcând corp comun cu monstruoasa sa mașină.

Se aprinseră din nou reflectoarele și *îngerii* începură să claxoneze dement. În balcoanele caselor din jur se și adunase o lume necunoscută, care privea totul ca la teatru. Umbre agitate, femei și bărbați, copii ce nu apucaseră să se culce pentru că era cam devreme. Ciudat, nu se ivea poliția.

Se făcu iar o tăcere lugubră și se auzi pentru a doua oară vocea *Maurului:*

– Tizule, am venit s-o iau pe Dina. Aruncă-i lucrurile și trimite-o jos, m-auzi?

Jocul de pocker continua mecanic. Ceamburu, și Teldy, și Mihai aruncau cărțile pe masă, rigizi, cu gesturi automate.

– Simt că într-o zi o să-l omor pe individul ăsta, scrâșni atunci Tizu.

Mă aflam în ușa care da spre terasă. Vedeam și odaia lui Ceamburu, cu oglinzile ei, și masa de joc, cu cei patru oameni luminați de o lampă cu abajur, dar și piața din fața vilei, măturată de reflectoarele motocicletelor.

– Tizule, pentru ultima oară îți cer să-i arunci lucrurile și s-o lași să coboare...

Atunci bărbatul acela ridică privirile și o căută pe Dina. Ea sta nemișcată cu fața spre mare, numai umerii îi tresăltau puțin. Plângea probabil. Avea pe umeri o broboadă albă, pe care nevasta lui Ceamburu i-o așezase în jurul gâtului, în timp ce se petreceau toate aceste lucruri.

Tizu se ridică, aruncând cărțile, și vru să treacă peste pragul ușii, în care mă găsi pe mine.

– Rămâi, îi spusei, cu o decizie care-l surprinse.

– Dar tu cine mai ești, ca să-mi dai mie ordine?

Mă lovi pe neașteptate cu destulă forță, în plex, dar rezistai.

– Rămâi, îi repetai.

– De ce te bagi?

– Rămâi! îi spusei pentru a treia oară, abia te mai ții pe picioare.

– Ce vrei să spui? răcni el și mai mă lovi o dată, de data asta în ficat.

– Dacă nu te astâmperi te culc cu doi pumni, rămâi, ai auzit sau nu?

Nu mai apucă să mă mai lovească încă o dată. Îl trimesei la podea cât era de lung. Helga vru să mă împiedice să cobor scările, dar era prea târziu. Din câțiva pași mă aflam în mica piață, în lumina reflectoarelor nemiloase, care mă orbeau. Auzii

ambreiajul motocicletelor și-l văzui pe *Maur* aruncându-și haina de piele și coborând de pe *BMW*-ul lui.

– Vasăzică asta era, spuse el, și veni spre mine. Se auzeau infernal din nou claxoanele motocicletelor și motoarele și eșapamentele care umpleau aerul cu un gaz înăbușitor. Rămăsesc în tricoul lui, roșu, mulat pe corp, arăta ca un atlet superb, cu mușchii de rugbist, cu fața aceea impenetrabilă, cu părul cârlionțat și cu un zâmbet trufaș pe buzele uscate de furie. Îl vedeam bine ca sub o lupă, cum îi vedeam pe toți cei din jur, ascunși totuși de umbra nopții și de violența luminii motocicletelor care mă orbeau. Se făcu brusc o tăcere ciudată în jur, ne auzeam pașii, înaintând unul către celălalt.

Urmă după aceea o singură secundă de șovăire. Ura din ochii noștri vidase aerul acelei mici piețe, l-aș fi ucis atunci, cu siguranță, dar se întâmplă lucrul cel mai neașteptat cu putință. Cineva mă strigă din spate și realizai într-o scurtă secvență că pierdusem totul.

– Nu, fără bătaie!

Era Dina, în dangarezi, cu o haină de piele, tot neagră ca a *Maurului,* în micile ei cizmulițe, lucind în lumină crudă a reflectoarelor. Avea în mână o mică valijoară, un sac de mână polonez cu un vultur bicefal, negru și el, purtând pecetea unui magazin. Totul se înregistra în mintea mea cu o viteză uluitoare.

Îi simții mâna pe umăr, strângându-mi omoplatul, cu prietenie, cum ai duce la gară pe un amic pe care o să-l vezi foarte târziu sau niciodată. O mai privii lung, ochii aceia negri, de miop, erau goi, dincolo de lucirea lor moartă nu exista nimic pentru mine.

Ea aștepta acest moment, îl premeditase, nu ar fi avut altfel timp să se îmbrace atât de repede în costum de croazieră, să-și ia micul bagaj. Totul era infernal de adevărat. *Maurul* îmi întorsese spatele și se suise pe motocicleta lui care sforăia măreț, de-acum.

– Gata, Dina? mai întrebă posesiv, ca un actor de seriale.

– Vin...

Mă mai privi o dată cu o scurtă recunoștință, care era mai rea decât orice lucru, și fără să-mi întindă mâna se sui în spatele *Maurului* cu un gest familiar. Văzui cum îi așază brațele pe umeri, auzii pornirea comună a motocicletelor și motoarele rulând îngrozitor spre centrul orașului. În mica piață se făcu un întuneric de neînchipuit. Doar sub lămpi se mai ridica un fum de gaze de eșapament, verzui ca luciolele sau sufletele morților.

Dina alesese...

INTERMEZZO

În vremea din urmă călătoream foarte mult. Sosea la mine câte un domn din aceia politicoși, poate că îl uitasem, poate ne întâlnisem în subsolurile cenușii sau prin teribilele ascensoare care coborau cu scrâșnete, în cutia lor toracică plină de cabluri și de răcoare, spre birourile fără ferestre, pline numai de lumina reflectoarelor. Acum, băieții se schimbaseră, purtau cămăși albe și costume bine călcate, sunau, așteptau, nu se impacientau, dacă aș fi fost femeie, mi-ar fi adus și flori, salutau de parcă îi crescuseră mămicile lor la Oxford sau la Cambridge, aveau *smile,* surâdeau din toate organele lor și din toate cele, se înclinau ușor și așezau un plic pe masă:

– V-am adus pașaportul!

– Bine, lasă-l acolo...

Căutau să intre în vorbă, câte unuia chiar îi dădeam câte un whisky, nu mai semănau, unii se pricepeau chiar la arhitectură, povesteau detașat, în treacăt, despre funcționalitatea orașelor și despre perspectivă, despre policentrism și cartierele satelit, despre necropolele antice și necropolele moderne, cloacele descoperite, și așa mai departe, era o plăcere să știi că nu dormiseră nopțile, că-i chinuise careva să le dea o față mai lustruită și poate toate aceste lucruri asimilate mai cu voie, mai fără voie, îi umanizaseră. În sfârșit, lăsau pașaportul acela cu

coperți tari ca un caiet din copilărie, plin de ștampile, și alături biletele de avion sau de tren și un teanc de bani, dolari sau lire sterline, proaspeți, mirosind frumos ca liliacul, sau lire turcești, sau drahme și mă trezeam în aeroporturi, printre reflectoarele amețitoare, în haloul nopților de vară, în zbârnâitul infernal al reactoarelor, privind absent fețele standard ale stewardeselor, cu privirea lor impersonală, cu gurile zâmbitoare, la centimetru, cu mereu guma de mestecat și instrucțiuni în caz de aterizare forțată și alte chestii, tot prologul călătoriilor, nu lipsite de risc. Cum zicea Camus: *frica e prețul călătoriei,* și așa mai departe, și pe urmă răsfoiam reviste în culori de caramele, pline de dame cu rochii nemaipomenite, și poșete, și pantofi, și blănuri, cu bătrâne clădiri stil, în planul doi, cu peluze, și cu toată aparatura civilizației ăsteia. Mai erau și câini, și prețuri, alături, scrise neglijent, pentru oamenii cu bani, grași, suficienți, cu părul gominat, cu *Rollsurile* lor, cu *Chevroletele* și cu *Fordurile Mustang,* cu femeile lor în cârd, cu fiicele, rudele și nepoții și toate, bucătării ca niște farmacii, și aspiratoare, și mobilă de toate gusturile, treceau orele, veneau escalele, aerogările frumoase, reci, impersonale, și lumea înghesuită pe scări rulante ca într-un revizuit Purgatoriu în care nu lipsește aerul condiționat, tonomatele și curvele de lux, târând după ele pești tineri și neosteniți, ori vreun babac, plin de trabuce și geamantane, de cecuri și gâfâituri. Dar vorba Lucyei Tantamount, mie nu-mi plăceau, *ni les tapettes, ni les gousses.* Pe la Roma sau pe la Viena se urca și câte un marchiz Saint Loup en Bray, blond, sclipitor, cu mutră de jucător efeminat, dar într-o ediție ceva mai recentă, adică cu neglijență de ultimă oră, citind *Times*-ul la rubrica bursei, absent, privindu-ne pe toți, nu numai pe mine, pentru că și eu sunt scârbos când trebuie, ca pe niște rahați cu care e obligat să coexiste două ceasuri, până cobora el ca să viziteze niscai prieteni sau vreo amantă care-l aștepta cu tot cortegiul de rude, pe terasele pentru public unde lumea se uită la avioane ca la un turf de animale mecanice. Prin toată această civilizație

astenică, uscată și fără personalitate, mă strecuram cu osteneală, cu un ochi indiferent, aproape invidios. Nu urâsem pe nimeni pentru că reușise, nu cunoșteam acest sentiment, dar când am organizat la Lausanne o expoziție, am simțit acut sentimentul scârbos de inferioritate dintotdeauna. În Elveția, și mai ales în sătucul ăsta cu lacul Leman și cu câteva relicve și cu amintirea doamnei de Staël, nu mă simțeam ca în Grecia, obligat de atmosfera istorică la reflecții, mereu bombardat de memoria mea sau de comentariile lui Filip Mesiodax care, cum auzea că am primit pașaportul, se și înființa ca să-i dau o masă și să-mi arunce toate rămășițele lecturilor proaspete: că Moore zisese că Parthenonul decăzuse de la starea de operă arhitecturală la aceea de sculptură, și asta numai din cauza distrugerilor suferite, care au permis să fie ciuruit de lumină. Și dă-i cu aforistica, și cu invențiuni pe teme cunoscute, și cu icre, și cu discurile pe care și le alegea: Vivaldi, Bach (nu se putea să lipsească) și Corelli, și iar cu vorbe, și cu icre, și cu whisky *Johnny Walker*, îmi golise un raft și nu mai termina. Dar la Lausanne, deși începutul fusese prost mi s-a întâmplat un lucru interesant, o să vă povestesc, cum mi-o veni la gură, că am multe de spus și nu pot să le zic oricum, trebuie nițică punere în scenă. Deci, m-am suit într-un tren și am străbătut jumătate de Europă, era o primăvară cam cufurită, cu ploi multe și frig, și eu priveam Tirolul de la fereastra vagonului de-a întâia, călătoream cu un fel de comisar al expoziției, cu care mă îmbătasem de câteva ori și cu care jucasem și rugby cândva, când eram mai tineri. El părea absorbit de cifre și de calcule, eu nu aveam decât să distribui tablourile pe pereți într-o oarecare ordine, și pentru mine asta era un fleac. Nu se lega nimic între noi, eu veneam de unde veneam, el lucrase în alt sector, se căsătorise bine, cu fata unui ștab, îmi arăta o prietenie spartă ca un *puzzle,* mă făceam că nu bag de seamă, mă atrăgea mai mult peisajul, dar și ăla era o mizerie, natură coafată, sate trase cu linia, noroc de vechile turle ca niște cepe verzi, plutind în ceața de dimineață.

Era ca la un naufragiu, totul dispărea și apărea, soseau spre noi văi și felii de munți și se mai vedea și nițică zăpadă, cum ai da cu bidineaua ca să iasă ceva, nu-mi plac, domnilor, ce să fac cu astfel de alcătuiri în care omul a dres și și-a băgat nasul că nu mai recunoști nimic din natură, și cădeau sub geamurile expresului și niște halte frumoase, dichisite și ele ca niște prostituate din fața hotelului *George V*, cu firme și neon și hamali lustruiți, propagandă, nu mai aveau nimic omenesc, totul mergea pe roate, trenuri electrice, tot dezmățul bandelor rulante care cărau pe șoselele lor, ca de material plastic, averi și lucruri de contrabandă, nimicuri și cărți, fleacuri și parfumuri, răsunau clopote și lovituri repezi de macaze electrice, trenul iar se urnea și ne plimbam prin țara asta ca printr-un decor. Când am coborât la Lausanne, am fost fericit, pentru că orășelul mai purta ceva provincial în el, nu avea ifosele Bernei sau ale Genevei, stătea în banca lui, cum spunea prietenul meu Mihai Pooopescu, cel mai dulce bâlbâit din câți am cunoscut. Așadar, ne-am dat bagajele pe mâinile tregherilor, nu aveam aerul cel mai fericit din lume, simțeam că se naște ceva dușmănos în jurul meu și asta numai din cauza fostului amic rugbyst care nici el nu se simțea bine, că nu are la cine să strige, să o facă pe șeful, că asta îi mănâncă pe toți.

A doua zi au fost descărcate materialele, veniseră oameni speciali pentru asta, tâmplari, tapițeri și alții, care mai de care, eu m-am dus pe la 12 la locul expoziției, nici nu era greu să-l găsesc, dar flanasem puțin în jurul Lemanului, care avea ceva ostil în dimineața rece, era și el grețos ca un șef, ca un ștăbuleț, o făcea pe nebunul, cu valorile geometrice egale, cu vaporașele și cheiurile pustii, dar era liniște măcar, treceau vagoane electrice, silențioase ca niște omizi, automobilele nu aveau agresivitatea din alte locuri, umblau în cârduri, cu capotele lor strălucitoare, cu damele de burghezi, cu acea bună-cuviință la care râvnesc eu de multă vreme în România și nu o mai zăresc, oamenii adică se îngăduiau tacit, își făceau loc unul altuia în

acest marasm al civilizației în setea de afirmare a automobilului, care are din ce în ce un profil și mai agresiv, care-și cere adică drepturile pe șosele și îl și ia, cu un spor de cai putere, cu nebunia și moartea celor de la volan, dar aici totul era cuviincios, repet, lipsit de agresivitate. Zăream și ambarcațiuni cu pânze și cu pedale, scârțâiau niște scânduri pe punțile laterale, Elveția este o țară a senectuții, cel mai mult o locuiesc bătrânii, cel puțin așa credeam eu până când am intrat în mecanismul ei interior, și o să vedeți cum... Râdeam la amintirea unei vorbe a lui Dali: *Dumnezeu a făcut o singură capodoperă: Marea Mediterană, restul lumii l-a rasolit!* Golanul ăsta de Dali, împuțitul ăsta de geniu, cu ceasurile lui moi, cu Biblia aia ilustrată ca de un parlagiu, cu furturile lui și cu scotocirea în mintea lui Chirico, dar asta-i privea pe ei doi, nu pe mine, pe mine mă privea să ajung la un timp convenabil la Expoziție și să vâr nasul dacă exponatele sau bucăți din ele sosiseră la vreme. M-a întâmpinat mutra acră a fostului amic și, într-un minut, am uitat partidele de bridge și serile de alcoolism și câte altele. În el ieșise tenorul metafizic la rampă, voia să-mi arate că e șeful meu. Mi-a tras o papară, nu dură, nu cu vorbe grele, dar așa ca să simt câte ceva, mi-a spus că el se sculase de la ora 9 și că așteptase până acum să sosească porcăriile astea de tablouri și grafica din care nu pricepea nimic și că se cuvenea să fi fost și eu acolo, că așa și pe dincolo. N-am scos un cuvânt, pățisem prea multe ca să mă mai enervez, dar afară începuse să plouă și pe urmă a plouat o săptămână, dacă nu tot timpul, și eu trebuia să stau cu el încă două săptămâni și să mă scol de la ora opt și să-l suport până la șase după masă, cu aerele lui de comisar al unei expoziții internaționale și cu cine știe ce mai vorbe luate din ziarele timpului, era prea mult. Prima săptămână a mers cum a mers pentru că era de lucru, mai mutam un tablou, mai băteam un cui cu tâmplarii, trecea vremea, de fapt era o treabă de două zile, restul ne puteam duce la plimbare, să facem *liston* ca la Veneția, pe

ploaie, pe malul lacului Leman, dar funcționarul ăsta nu pricepea nimic, el știa că trebuie să stai opt ore închis în expoziție pentru că de-aia te trimisese statul, să-ți respecți orarul aici sau aiurea. În sfârșit, s-a inaugurat porcăria asta cu știuleți de porumb, cu cifre cam umflate, dar asta nu era treaba mea, era a altora, cu poze și cu câte altele, și mă plictiseam de moarte, prea ploua, prea era pustiu, prea nu venea nimeni pentru că nu așa trebuia făcută propaganda, ci altfel, mai deștept, nu cu vinderea pepenilor la grădinari și cu învățatul lui tactu cum să facă copiii, pentru că pe ăștia nu-i mai interesau lucrurile rustice, porumbul, știuleții și tractoarele, ei fumaseră chestii din astea, nu așa se făcea propagandă, repet, erau niște curi pe la Minister pe care-i ardea în buzunar să vină până aici și să se mai scălâmbăiască prin trenuri și avioane și să mai toace ceva valută și s-aducă ciorapi la secretare și la amantele de prin mansarde și mahalale, și li se rupea lor de eficacitatea propagandei și de tot ce trebuia să schimbăm noi în viziunea lumii despre țara noastră. Îmi venea să mă sinucid, și când mă hotărâi să-i spun fostului amic că mâine iau avionul de la Geneva și că plec acasă, pentru că îmi făcusem treaba, și ploaia lor de aici nu mă mai interesează și nici mutrele astea și câinii lor, și lacul Leman și toate vitrinele, pentru că eu mă întorceam cu cărțile acasă, nu cu dessous-uri de damă, într-una din acele dimineți ploioase de vară pierdută, când toate bazinele cerului se deșertaseră asupra micului orășel, cu cisternele lui nemiloase, iată că aud o voce care întreabă de undeva din spatele meu:

– Monsieur...

Și-mi rosti numele cu o ușoară deformare.

Înaintea mea stătea o superbă femeie blondă de 30 de ani, într-un sveter verde și cu o scurtă de piele de căprioară, udată de la portiera mașinii *M.G.*, englezească ultimul tip, cu care sosise frânând scurt până la ușile de cristal, batante, ale sălii de Expoziție. Am privit-o fără curiozitate, am un reflex în privința asta. Fuselajul era aerian, avea ceva *a întâia* în mersul elansat.

I-am strâns mâna și convorbirea s-a legat repede. Era președinta unei *Societăți de organizat timpul liber,* făcea facultatea de turism și altele, n-am reținut din primul minut. Ca reprezentantă a sectorului Sud-Est-European, îmi cerea voie să viziteze expoziția și să mă invite până la Geneva cu mașina ei, unde aveam să-l cunosc pe președintele lor, un oarecare domn Gustav și nu mai știu cum, cu plăcere, dar eu nu eram decât decoratorul, mai aveam un șef, de acela ea nu întrebă, ea cu mine avea ce avea, așa era protocolul, intram nu în sectorul organizatoric, ci în cel artistic, ei cu oameni ca mine se ocupau, de ceilalți aveau grijă alții, domnul care mi-era șef avea să primească și el o invitație și așa mai departe. M-am dus înghețat la fostul meu amic și i-am spus despre ce era vorba, el mi-a permis rapid să plec și să lipsesc cât vreau, nu avea nimic împotrivă, unde mai pui, regreta incidentul dintre noi doi pe care spera că l-am uitat, dar era nervos, ploua atât și drumul fusese obositor și câte și mai câte. Nu am acceptat nimic, că și eu, când vreau să-i fac unuia mizerie, apoi să te ții, nu-l mai scapă nimic și nimeni. Am plecat. Tot ploua, mașina ei sport era atât de neconfortabilă cât puteai s-o suporți, avea fotolii de piele și retrovizoare, radio și centură pentru viteze mari, femeia chiar îmi recomandă să mi-o pun pentru că era mai sigur, *deși ea nu făcea viteză.*

– Mă numesc Noëlle și mai rosti un nume, n-are rost să-l reproduc. Spune-mi așa, fără multe reticențe, vom avea relații camaraderești, eu vreau să vă conving să intrați în asociația noastră, care are o secție internațională.

Nu avea cum să știe ce birocrație, ce aprobări trebuiau pentru o afacere ca asta, dar o lăsai să spere, pentru că nu pierdeam nimic. O priveam pe furiș, era bine alcătuită, înaltă, rochia scurtă îi arăta picioarele bine făcute la care nu privii, cu toată ispita, pentru că o astfel de indiscreție, care la noi face plăcere, aici era o insultă. Îmi povesti pe scurt o mie de lucruri, semnalându-mi ceea ce era interesant pe drum, ruinele unui castel, ridicat de italieni, și care luase foc, muntele nu știu cum,

nume periferice, de râuri, de poduri și statui, ceva cu Calvin, mai lipsea Wilhelm Tell cu porcăria lui de fiu și cu mărul, și cu arcul, ah, detest explicațiile șablon, și Baedekerele, și toată mitologia scremută, scoasă din necesități de turism și de luare de bani fără să se prindă fraierii. Între toate, și câteva informații de ordin personal, avea o soră care lucra într-un magazin, aici nu era nici o rușine, era fiica unui mic fabricant care le pusese să muncească, pentru că relațiile în Occident, vorbesc de la părinți la copii, nu au leșinătura aceea sentimentală ca la noi: dă-i copilului, fă-i copilului; nu, aici te aruncă în viață ca în apă și înoată dacă știi, când mor bătrânii se schimbă treaba, vine un avocat, stabilește cine și ce moștenește, dar până atunci, la muncă, de dimineață până seara. Avea un aer fericit, părea sigură pe ea, o invidiam în secret, era tânără, frumoasă, președintă a unei secții internaționale, a unei societăți de turism, locuia în Elveția numai câteva luni pe an, restul timpului o puteai găsi ori în Spania, ori în Italia, ori în Grecia. Îmi povesti că va veni în anul viitor în Iugoslavia și că se va arunca de la Belgrad cu micuța ei mașină spre granița României. Îi promisei că o s-o aștept la Timișoara, numai să dea un telelon, și-i întinsei o carte de vizită, că acum se purta și la noi așa ceva. Conducea cu absență, fuma, ploaia arunca în parbriz jeturi vinete de apă, Elveția dispăruse într-un ocean, o căutam poate pe fundul lacului Leman, sosirăm la Geneva spre seară, mă predă șefului ei, un bărbat de 45 de ani, gras, vesel, cu ceva nemțesc-elvețiano-austriac și nu mai știu ce pe față, băutor de bere, evident, care timp de două ore avea să-mi arate el orașul până ce ea se întorcea. Îl găsisem într-un birou capitonat, cu trei telefoane, pline de becuri care se aprindeau și se stingeau ca în filme, cu secretare, care mereu vârau capul pe ușile capitonate, și cu dosare în dulapuri cu capace glisante, numai aluminiu și sticlă, fața festivă a lumii noastre ipocrite și pline de lustru. Covoarele stingeau totul, lumină și zgomote, trebuia să plecăm, ne fixarăm întâlnirea comună și el mă plimbă pe străzi

cu o mașină, nu indecent de luxoasă, nu parvenită, nu de serviciu, ceva care făcea numai aluzie la buna stare a societății pe care o conducea, dar nu vorbea ostentativ despre ea. Nu se cuvenea să fie altfel. Totdeauna nu te urci pe pacheboturile prea luxoase ale vieții, acolo se urcă numai aventurierii ei și cei cu bani până la nerușinare, nu, te urci în vehicule de mâna a doua, cu ceva încă uman în ele, cu ceva ce mai aspiră la bunăstarea în formă ultimă. Restaurante, cartiere de directori de bănci, cu mari cortine de verdeață în față pentru a ocroti fațadele caselor de invidie și de indiscreție, cu locuri secrete de parcaj și porți automate care se deschideau la porunci telecomandate din limuzine. Pavaj și bulevarde, semețe etaje și ceva hieratic și cinematografic, cum au toate orașele europene, sau către ceea ce tind să dea impersonalitate și obrăznicie în același timp trecătorului, ceva semeț și umil, vorbind deopotrivă despre bogăție și rugă, retractilitatea celor ce au de ascuns bogăția lor furată celorlalți. Poduri și autostrăzi, și, mai ales, vitrine ca niște dinți rânjiți spre lume, cu bijuteriile lor, cu manechinele lor cu care ai fugi în lume, cu tăcute și solicitatoare chemări, cu promisiuni și firme luminoase, beția aceea, orgia aceea comună, tristă, coabitarea aglomerată în vacarmul locurilor de făcut și de risipit banii. Am stat și într-o mică pensiune unde mâncase și dormise Churchill, am luat cafeaua care costa aici de zece ori mai mult ca în altă parte, și totul era curat, lustruit în jur, și totul vorbea despre o bunăstare inextricabilă, și simții iar sentimentul acela rușinos, numit invidie. Îmi aminteam de hanurile noastre, de restaurantele neprimitoare de stat, de insolența chelnerilor și de murdăria balcanică pe care e drept că ani la rând autoritățile au încercat s-o corecteze, și-mi spuneam că puteam să le fac una mare, să rămân pe aici, ca alții, pentru că aveam să le plătesc multe, dar ceva iremediabil sentimental mă lucra precum un anticorp. Domnului Gustav îi căzui cu tronc pentru că îi vorbii despre mine în treacăt și, când află că am fost demi de mêlée ca și el, îl lăsai lat.

– Se joacă și în România rugby?

– Cum să nu...

– Ia te uită! și mai ceru cafele și se uită la mine ca la un papuaș și mie îmi venea să-l înjur, deși era simpatic și plin de bunăvoință. Cu ceea ce îl terminai însă fu altceva. El organiza un concurs internațional la Florența cu tema cum să ne petrecem timpul liber mai plăcut. Venea lume multă, avea capul plin de idei, abia aștepta acest congres și concurs și când îi spusei că s-ar putea ca în cadrul acestor expoziții și colocvii să nu strice și un concurs de bridge, îl văzui că era gata să cadă lovit de apoplexie.

– Pentru ideea asta sunteți invitatul meu acolo. Durează două săptămâni, aveți aici cecul pentru întreținere și bilete de avion...

Și dădu să iscălească ceva, într-un carnet, dar îl oprii.

– Nu, domnule Gustav, și-i spusei și al doilea nume, pentru că aveam obiceiul rar de a reține numele celor ce-mi erau prezentați și cu asta îl făcui K.O. Programul meu e foarte încărcat, nu e nevoie de cecul dumneavoastră. Voi fi la Bombay atunci...

– Dar nici nu v-am spus data...

– A, de aici plec pentru doi ani acolo, mințiii cu sânge rece, am treburi importante....

– Păcat, făcu el și închise carnetul de cecuri și își șterse fruntea cu o batistă imensă, albă.

– Se joacă bridge și în România!... se miră iar.

– Aveți în față un profesor, un șef de clan, dacă veniți la București vă rog să vă antrenați bine înainte, și-i întinsei și lui o carte de vizită, cu telefon, adresă și toate celea. O ascunse ca pe un trofeu în portvizitul de piele neagră. Știam de ce e fericit, avea ce povesti burtoșilor lui diseară, la cină sau în vreun bar; auziți comedie, în România, asta e undeva pe lângă Viena, nu? întrebase, se joacă bridge, au cluburi de bridge, dar este sfârșitul lumii, Flores...

Sosise punctuală ca un ceasornic de Schaffhausen sau unde s-or face pe aici ceasornicele cele mai bune, Noëlle. Cu scurta ei de piele de căprioară, nu obosită, proaspătă, cu un obraz alb, umezit puțin de bura interminabilă de afară.

– Gata cursul?

– Gata, vă conduc.

Vorbea o franceză nu gargarisită, cum e cea din Paris, pe care n-o pot suferi pentru că e teatrală, limbă de rostit pe scenă, nu pe stradă, dar ce poți să faci cu poporul ăla care de atâtea secole se scălâmbăie și crede că-i stă bine? I-am strâns mâna domnului Gustav, și el era fericit, și mi-a făcut o mie de promisiuni că o să-mi scrie și că o să mă viziteze.

L-ai făcut praf, spuse Noëlle pe drum. Niciodată nu l-am văzut atât de exaltat.

– Pe dracu, rostii eu în gând, sunteți voi amabili, v-au crescut mamele voastre bine și iar îi văzui picioarele acelea lungi în ciorapi sticloși și mâinile abandonate pe volan. Nu avea decât un inel simplu pe unul din degete. Nu întrebai nimic, trăncăneam cum am obiceiul. O vârâi fără să-și dea seama pe terenul meu secret, cel al picturii, și vorbii un ceas, dacă nu mai puțin, despre Spencer, auzise de Spencer, de Stanley Spencer, descoperit fără să vreau în *Tate Gallery*. Auzise. Îi plăcea și ei ca și mie straniul *Christ Carrying Cross* cu femeile lui scoase jumătate pe ferestre ca niște îngeri, cu calvarul batjocorit și pe urmă vorbirăm despre *The Last Supper*, strania cină de taină a picioarelor apostolilor, și despre *Resurrection*, cu morții aceia ieșind familiar din cavouri și morminte ca din niște adăposturi antiaeriene, ruda engleză a lui Bruegel și Bosch. Și timpul trecu pe neașteptate și eram din nou în Lausanne, satul ăsta mare de piatră.

– Ce faci duminică? mă întrebă.

Ce era să fac decât să mă plictisesc ca orice om printre străini?

– Nimic.

– Te-ar supăra dacă ai fi invitatul meu? Am un apartament în N... nu-i departe de Geneva, vin și te iau pe la 6 după masă,

facem o oră cu mașina. Am și o cabană, sus, în munți, pentru schi, să vedem cum o să fie vremea până atunci... Dacă vrei să schiezi și e vremea bună, pot să vin mai devreme...

– Nu schiez, am spus...

– Bine, atunci, la 6 te iau și cinăm împreună.

Și plecă, înaltă, în scurta de piele de căprioară și în rochia ei care-i arăta splendidele picioare. Era vineri, vremea a trecut ceva mai greu. Tot ploua. A sosit și ziua aceea ca un motan jigărit după săptămâna brânzei. Era o zi nenorocită, plină de spumă, de aburi, de năduf, de frig, de plictis, de jeg moral. Lemanul părea o copaie plină de rufe murdare, nu se mai avânta nimeni pe lac cu bărcuțele cu pânze, stăteau toate la mal, legate ca niște cai la conovăț. *Listonul* se transformase într-o agonie sub umbrele, bătrâni, parcă paralitici, abia se mișcau în ceață și în bura aceea și vitrinele aveau ceva mort, deși se aprinseseră luminile, și mai arătau rochii scumpe, și ceasuri, și bijuterii, și magnetofoane, și aparate cu tranzistori, și televizoare portative, îți venea să te arunci cu o piatră de gât în apă. Mașina *M.G.* sosi, lustruită, plină de sclipiri, cu parbrizul aburit și el și coborî Noëlle, înaltă, într-un pantalon mulat și cu o bluză băiețească pe gât, albă, mănuși fără vârfuri, de piele, și o altă scurtă din altă piele de căprioară, de altă culoare, cu pantofi cu catarame de argint, imaginea prosperității civilizației helvete și a Occidentului. Îi sărutai mâna și urcai lângă ea, era frumoasă, tânără și fericită, sau mă înșelam eu, și-mi ciripi repede că pleacă peste două zile la Madrid și de acolo la Barcelona și cu iar simții o invidie rea ca o plagă, ceva vâscos și murdar, ceva ce aducea cu palmele și bătăile nedrepte pe care le încasasem la vremea mea, când mă plimbasem într-o odaie, singur, de vineri până marți, gândindu-mă la o mie, la un milion de lucruri...

Și ca să n-o plictisesc îi povestii câte ceva despre orașele tentaculare, închipuite mistic întâi în poemele căcăcioase ale lui Verhaeren, care habar nu avea el ce expresie descoperise, și

mă avântai într-o critică distrugătoare. Nu-mi plăcea Corbusier, cu toate feliile lui de beton și cu terasele suspendate, și făcui și Brasilia praf, alt moft care nu avea nici un rost în inima țării sale, și-i luai la rând pe toți arhitecții la modă, pe Niemeyer și pe alții, mai știu eu care, și când eram mai înfuriat, ea mă întrebă de ce nu-mi plăceau toate astea, ce aș fi vrut eu, să ne întoarcem în caverne, să locuim în temple sau în cazărmi, să reinventăm întunecoasele saloane Renaissance sau să aruncăm cât var mai avem pe lumea asta în stucaturi baroce și în amorași și cariatide și bazine și fleacuri? Nu, nu voiam asta, dar noul stil mi se părea prea fragil, prea inconsistent, fără ceva care să-mi vorbească despre durabilitate. Și-i făcui teoria mea că în arhitectură nu e ca în muzică, unde arbitrarul poate să construiască și lucruri în stilul păianjenilor schizofrenici care au ridicat pânze pline de lacune după ce au fost injectați cu urină de nebun. Arhitectura avea nevoie de certitudine, de ceva grav, de ceva întemeiat și noi umblăm cu fițe, cu brelocuri și cu aberații. Cel puțin, conchideam, Elveția, prin natura sa, este scutită de astfel de lucruri. Aici nu se pot bate câmpii, cum ar voi careva. Țara e echilibrată, are un prestigiu, o soliditate morală pe care în altă parte nu o poți găsi.

Noëlle surâsese trist, era pentru prima oară când vedeam așa ceva pe chipul ei.

– Te înșeli, domnule, nu ne cunoști. Raportat la numărul de locuitori, Elveția stă chiar mai prost decât Suedia în ce privește numărul de sinucigași...

– Nu cred...

– De ce nu? Ai auzit de foën?

– Desigur.

– Când bate foënul dinspre Anzi, vezi podul ăla, și-mi arătă undeva, în dreapta, un pod aruncat peste un braț sau un golf al Lemanului, are 60 de metri înălțime, mulți se aruncă de acolo... Jos, sub el, se află sediul unei societăți de prim ajutor care nu face decât să identifice morții. Funcționarii ei stau și

așteaptă să le pice de sus viitoarele cadavre, nu fac altceva decât le pescuiesc rapid și le identifică, ducându-le la rude sau la poliție, dacă nu lasă acte, în schimbul unor bani. Se poate prospera și din asemenea lucruri...

– Și de ce nu se urcă reprezentanții societății pe pod ca să-i împiedice?

– O, asta ar fi împotriva Constituției cantonale.

Surâse iar, fără aerul fericit de la începutul cunoștinței noastre.

– Și mai vreau să-ți spun ceva... Avem și destui introvertiți. Societatea noastră pare foarte echilibrată, pe picioarele ei, dar să-ți povestesc o întâmplare: mă duceam de ani de zile la un dentist, un bărbat distins, de 40 de ani, care se îngrijea de dantura mea din când în când. Într-o zi, după un tratament, m-a rugat să beau o cafea cu el, era ostenit și se săturase de meseria lui. M-a poftit într-un salon alăturat, stătea bine, era bogat, se vedea încă de la intrarea în cabinetul său în ce loc te găseai. A lipsit câteva minute și a apărut o minunată femeie coaptă care a dat să mă sărute pe gură...

Ne apropiam de Geneva. Orășelul N. era ceva mai încoace, pe o șosea laterală. Scăpasem de mașini, de viteză, de semnalizări, de toată acea goană în turmă, de duminică. Locurile păreau pașnice, frumoase până la refuz, totul arăta o prosperitate ajunsă la paroxism. Ferme și vile, ziduri și mici pensiuni, ceva de invidiat, eram mort de ură.

– O să vină și sora mea, cu logodnicul ei la masă, sper că nu te deranjează. Rămân puțin și pleacă. Se vor căsători peste două săptămâni. Acum umblă după un apartament, sunt osteniți de atâta târguială și fleacuri.

Urcam o șosea în pante line printre vile oculte, cu mari grădini în față, reședințe de bancheri, muzicieni celebri și artiști și mai celebri, plini de bani, de servitori și mașini. Tăcere și ploaie, ostenisem parcă, încercam să deslușesc ceva dincolo de perdelele dese și de flăcările candelabrelor scumpe, dincolo de peroanele sub care se opreau limuzinele negre și tăcute, întâm-

pinate de lachei care deschideau respectuos ușile grele de metal și așteptau să coboare vreun borțos sau vreo damă de 65 de ani căzută sub briliante și propria-i importanță. Se prăbușeau obloane și pe sub ziduri pluteau alte echipaje, totul era ca într-o ceremonie secretă, se ignorau, nu-și aruncau nici măcar o privire, se sfidau numai cu mărcile lor de automobile, cu zidurile lor, care mai de care mai înalte și mai secrete, cu casele lor în care bănuiam argintării și lume beată, vorbind toate limbile, păziți de câini, de poliție, de agenți secreți și de spaima celorlalți de a nu putea nici măcar gândi că ar reuși vreodată să pătrundă în aceste rezidențe, în aceste refugii ce adăposteau mari orgolii și sume imense de bani și oameni poate invidiați, capabili sau nu, escroci sau nu, merituoși sau nu, cu talent și cu noroc, cu tot ce trebuie și nu trebuie unui om, cu lipsa de spiritualitate a averilor care nu fac decât să te arunce în dorințe, în setea de a spori ceea ce ai și în frica de a nu pierde, nu bunăstarea, nu bogățiile, ci rangul, locul tău cel mic în societate, treapta ta, de care te agăți privind cu dulce dorință în sus și cu oroare în jos și cu repulsie la cei de alături, care și ei încearcă să se suie, dacă nu odată cu tine, în același timp, cel puțin când ai ostenit tu puțin și nu ai băgat de seamă și el a mai câștigat ceva, o sumă cât de mică, cu care să apară în contul băncilor sau în tipul de mașină pe care o schimbă, ah, oribila noastră civilizație, care a aruncat la gunoi primatul inteligenței și a făcut și din filozofii ei niște bancheri cu cecuri, cu *Mercedesuri* și cu ifose. Pe aici ar mai trebui să-și mai ducă odată Isus crucea, ca în Stanley Spencer, să le zguduie rânzele și pleoștitele conștiințe, închiriate, bune de aruncat la gunoi...

Ajunsesem. Vila cu un etaj, cel de sus al surorii lui Noëlle, cum aflasem mai devreme, și parterul ei, cu un mic *patio* de piatră, bine pus în valoare de arhitect, cu vederea spre Evian, care clipea cu luminile lui de vis-à-vis, peste lacul Leman în negură, ca un bastiment. Se întunecase mai devreme, cădea o ploaie compactă, rece și dușmănoasă ca un vărsat negru. Inte-

riorul era plăcut, farmaceutic, precis, ceasornicăresc, jumătate sufragerie, jumătate bucătărie, cu toate instalațiile acelea de gaz și de infraroșii, cu frigiderele înalte și încăpătoare, cu rafturile albe pe care pluteau parcă vase de aramă, bine lustruite, într-o ordine supărătoare, cu un bar care lăsa să se vadă un șir de sticle ca niște popice transparente: Malaga, whisky, Campari și vin de Porto, rachiuri rusești și poloneze, totul într-o rânduială exasperantă.

– Bea ceva până termin eu, îmi spuse Noëlle, și-și așeză un șorțuleț în față și trebălui cât avusei eu timp să sorb de două ori whisky cu sifon și cu cuburi de gheață, privind spre Lemanul misterios și luminile Evianului, care se zbătea în ceața, cu neonul și cu vitrinele lui nevăzute. Exact la ora fixată se auzi în curte un motor și apăru o superbă femeie de 20 de ani, varianta mai tânără a lui Noëlle, înaltă cât ea, cu același mers elansat, cu ceva mai puțin inteligent în priviri, dar o ființă care încânta și era încântată de sine. O urma un bărbat scurt, cu tendințe de îngrășare, peste 35 de ani, îmbrăcat cu un sacou pufos, atent ca un șacal flămând, cu un șal la gât, îngrijorat de umezeala de afară. Ghicii că e cântăreț la operă de la început, după cum se mișca. Venea probabil de undeva din Italia, fusese fiu de frzer sau de om sărac, avea ascunsă în gâtlej una din acele voci care uimea lumea și-i crea deliruri colective și veneau și casele de discuri, și dă-i contracte, și bani, și apărea și câte o fetiță din astea care încă vindea nu știu ce, în vreun magazin elvețian dintr-un târg cu 6 000 de locuitori, și se îndrăgostea de tenor sau ce era, și el trebuia s-o scoată din magazin și să-i arate operele de pe mapamond și lumea până la viitoarea escală sentimentală, când avea s-o abandoneze cine știe în ce oraș, cu copii și pensie alimentară și alte cadouri la zilele de naștere și o să-i mai facă vizite, și o să se poarte civilizat până la adânci bătrâneți, dacă cumva nu era catolic, pentru că atunci se nenorocea pe viață.

Asta era. Ne-am strâns mâinile, am mâncat ceva, Noëlle nu știa să prepare o cină ca la noi, mâncarea părea impersonală, ceva fără sare și piper, cum ai mânca flori de salcâm sau altceva, de pildă, sepii. Tenorul sau ce dracu era mai gusta un fel și se mai ducea la baie și mai făcea un tril: *Ridi pagliáccio.* Îl auzeam gargarisind notele ca pe scenă și iar apărea surâzător și se scuza, spunând că îi este frică de umezeala aceea și de ceata nesuferită și sora lui Noëlle ne povestise cum bătuseră străzile din Geneva în căutarea unui apartament convenabil. Simțeam cum are o invidie secretă pe aceasta, care era mai deșteaptă, președinta unei secții internaționale a *Societății pentru cheltuirea folositoare a timpului liber,* călătorind mult și nestând ca ea într-un magazin, dar acum totul se terminase, venise tenorul, negricios, scurt și focos, cu ochii lui întunecați și cu vocișoara aia care ne îngheța inima, și dă-i cu vocalizele, și cu gargara, și cu încă un fel de mâncare și gazda mea era indispusă din ce în ce mai mult pentru că ea, probabil, simțea ura celeilalte femei, chit că-i era soră, și așa mai departe. Plecară în cele din urmă, tenorul vârât de tot în marele lui fular de mătase, cu pălăria cu boruri mari trasă pe frunte, salutându-ne ca Mascatul, și sora lui Noëlle, triumfătoare, pășind spre o mașină de lux, neagră. Un zbârnâit, un plonjon în abisul străzilor în pantă și se făcu liniște.

Beam vin și priveam spre Evian, care arăta acum ca un colier coclit, bolnav.

Noëlle terminase rapid cu strânsul vaselor, cu aruncarea lor în recipientele ce le spălau și uscau automat. Nu se auzea nici un zgomot, totul era ca într-o uzină a viitorului, omul nu avea decât să programeze mașinile acelea cu ce trebuia făcut. Beam vinul dulce amărui și ne uitam peste lacul Leman, dispărut în întuneric. Eram singuri și de undeva din memorie voiam să scot fraze, nici banale, nici patetice.

– Mă ierți, o întrebai, ai fost măritată?

– Nu, dar am încercat de două ori...

– Și?

Noëlle tăcu, privind recile lumini ale lustrelor. Mobila grea de stejar a sufrageriei aducea cu o sală de mese medievală, asta căutase să sugereze cel însărcinat cu interioarele. Gravuri greoaie nemțești, cu decoruri de Heidelberg și de Freiburg și cu interioare de crame din Evul Mediu, împodobeau pereții. Totul era prea sanitar aici, mă simțeam ca într-o aerogară sau într-o sală de operație. Ea ghici și îmi arată un mic salonaș care dădea spre o seră, plantele aveau ceva disperat, năvăleau cu toatele către un loc de unde probabil că venea ziua mai multă lumină. Aveau frunzele chinuite ca niște desene suprarealiste, ceva inhibat și torturat.

– Nu mi-ai răspuns...

– Primul logodnic era un inginer. După câteva luni, tot discutând amândoi, și-a dat seama că face un complex de inferioritate. El nu putea vorbi decât despre mașinile pe care le exporta, era cam puțin și pentru mine...

– Și al doilea?

Noëlle surâse trist.

– Al doilea era funcționar de bancă. Voia să stau acasă și să știe că are o servitoare de lux care îi pune și-i strânge masa; urmau și niște copii, dolofani, trei sau patru, la cifra asta se oprise... Mi-a spus, în cele din urmă, când a înțeles că nu vreau să renunț la serviciul meu, că am un program prea independent pentru el.

– Și? întrebai sorbind o ultimă înghițitură de Porto.

– Probabil că voi rămâne fată bătrână.

Asta o spunea cu o nepăsare vecină cu ironia cea mai feroce, femeia asta frumoasă, înaltă, fericită parcă, cu vilă lângă lacul Leman, cu fața ei arsă de soarele de azi de dimineață, pentru că în munți fusese soare cu câteva ore mai devreme și schiase după ce-și dusese câinii și-i închisese acolo, pentru că nu știa dacă îmi plac sau nu, totul fusese deci numai un pretext ca să facă puțin sport până avea să vină să mă ia pe mine cu mașina.

– Poate n-ai să mă crezi, dar sunt în situația de a nu putea să iau pe cine vreau. Pentru categoria aceasta, am prea puțină avere. Iar cei ce m-ar vrea ei pe mine nu au destul ca să-mi asigure ceea ce sper de la viață și, la urma urmelor, cred că și merit.

Și sentimentul acela oribil, târâtor, murdar, spurcat, numit invidie, fugi din mine și nu-l mai simții multă vreme. Era ora când ar fi trebuit să mă retrag. Poate că ar fi trebuit să fac ceva ca să-i ies înainte acestei femei, era greu de presupus că-i plăcusem, după cum era improbabil să nu se fi simțit bine cu mine, dar, în convenția moravurilor lor, mai știam eu ce era nevoie să fac? Deocamdată trebuia să nu mă arăt patetic, detest asta, lacrima pe pâine, vorbele desuete și valorile lor căzute în stare de dizgrație. Mă ridicai.

– Domnișoară Noëlle, este vremea să plec.

– Te conduc cu mașina.

– Imposibil. Sunt de făcut încă o sută de kilometri și cu cei de la întoarcere, două sute. Iau trenul, e un fleac pentru mine...

– Țin mult să te conduc.

– Și eu țin la fel de mult să plec cu trenul...

– Măcar până la gară, consimți ea...

Era nouă seara, urma pentru ea, probabil, ceva la televizor, muzică de Haendel la radio, un pick-up poate, și în rest? Gara se afla la trei minute de vilă, coborârăm prin ulucile de piatră ale micului orășel. O replică a Capriului, mai puțin dezmățul Mediteranei. Ploua încă. Trenurile treceau ca tramvaiele. Peste 5 minute venea unul. O privii. Era frumoasă, înaltă, superbă, nu trăda nici cea mai mică tristețe pe chip. Scoase atunci o monedă și întorcându-mi spatele se apropie de un automat. Mă așteptam să cadă o caramea, ceva, ca în copilărie, sau un pahar de *Pepsi-Cola,* dar sus se aprinse un ecran mic și se auziră acordurile *Adagioului* lui Albinoni, ceva ce tremura ca cilii plantelor subacvatice, un fel de rămas bun de la viață, și pe sticla galbenă, o pereche de balerini se învârtiră ca într-o expiere, cu o înghețare a brațelor și a picioarelor care-mi vorbea despre

opera vieții care se numește moartea, cum spusese demult, de mult de tot, un filozof.

Și pe urmă ecranul se stinse și trenul opri, cu ușile lui ce pocneau și cu lumea tăcută care urca scările cuviincios și cu geamantanele de piele suite rapid în vagoane și cu curentul gării și al pornirii locomotivei electrice, și eu i-am sărutat mâna lui Noëlle și am privit-o în ochii în care nu citeam nimic, și n-am mai văzut-o de atunci niciodată...

CHESHIRE CAT

În Paris mă simțeam totdeauna prost. Mai ales iarna, când ploua și cerul avea ceva zdrobitor, cu baloanele lui negre, venite dinspre ocean, cu acele nesfârșite averse care nu reușeau să-mi liniștească nervii. Geaba cafenelele cu decavații lor, cu acele prostituate arheologice, care îmi aminteau de anii '29, de Malec și de Clara Bow, mă enervau și pederaștii de la *Flore*, ușor machiați sub ochi, cu obrazul nefiresc de faianță roz, și cu aerul lor decăzut, subtil, cu gesturile secrete pe care le învățasem cât eram de ageamiu în materie, cu batistele perfect albe, de un alb senzual, bine potrivite în neglijența lor, care lăsa marginile să curgă peste buzunarele de sus ale hainelor ușor șifonate, mă săturasem și de bătăile lor scurte și violente, terminate cu câte un omor repede mascat de ceilalți din jur, care acopereau ca adevăratele *gorile* răfuielile începute cu palme și terminate cu înfigerea unui ac lung de oțel în carotidă sau în inimă. Frumos era în Paris să intri în case oculte de miliardari sau de aristocrați și să privești tapetele din alt veac, de mătase ușor degradată, abia erodate de vreme, dar cu ceva mort, încremenit în ele, mobila aceea aurită, eterică și fictivă parcă, pe care nu îndrăzneai s-o folosești, dacă era vorba de scaune, decât cu prudență, o, lungile saloane cu oglinzile lor venețiene, mâncate de o carie violetă, străvezie, care făcea din fiecare un fel de tablou

îndepărtat și rece, reflectând candelabrele ce aveau o lumină și mai stinsă, și mai moartă, așa încât credeai că deasupra acelor odăi ard nuferi de cristal, înveninați de reflexul bătrânelor oglinzi. Trecutele marchize și contese, care de fapt își câștigau banii lor închiriind apartamente în cartierele de lux la miliardari americani, aveau și ele ceva vechi, de la rochiile purtate și care se tăiau secret la o așezare mai bruscă pe pernele nenumărate ce se înșiruiau, până la fețele macerate de pomezi scumpe, adevărate măști ciuruite de-a lungul pereților. Graseiau supărător, dar eu nu le ascultam, îmi luam porția de whisky, trei doze mari, rapid, și totul devenea fără relief, mă simțeam în altă parte, cu tot zumzetul acela de voci care evoca vremea domnului Proust, dar pe mine mă durea în cot de domnul Proust al lor; ele, aceste dame vetuste, cu rochii îmbibate de parfumuri de la 1900 încoace, straturi, straturi, cu șanțurile vechilor colane de perle în cutele de catifea, ca urmele carelor romane din piatra Histriei, mă plictiseau de moarte cu ifosele lor și atunci ascultam ploaia Parisului de afară, monotonă, ucigașă, ce mergea atât de bine cu alcoolul în care pluteau bucățele de gheață. Ele, aceste femei din alte decenii, știau că aparțineau recuzitei domnului Swann, dar de ce mai era nevoie să facă caz de asta? Soseau valeți în fracuri verzi, ca la Academie, cu acele desene aurii la manșete și cu mănuși de ață albă, curate, impecabile, cu tăvile de argint masiv pe care se găsea mai nimic, o mâncare sofisticată, anșoa care putea a pește de Brăila uitat la soare, cu mici bucățele de salam care aduceau cu salamul de Sibiu, cu niște măsline stârcite și cu alte pahare, mereu alte pahare colorate ca niște popice de *bowling*, pline de *pepsi* sau de citronade colorate fistic, îmbietoare, ca să bei mai puțin whisky, pentru că acesta era mai scump, și dragele mele contese aveau buzunare rezonabile și venituri fixe și viața în Paris era scumpă. Acolo am cunoscut o mulțime de lume în iarna de dinainte de a merge să deschid expoziția de la Salzburg, unde am cunoscut-o pe *Cheshire cat*, spioni, industriași, lume din

petrol, cum spuneau acei bărbați sugerând milioanele din bancă, poeți ratați, dar la modul în care se ratează în Paris, adică niște domni eleganți, plini de discursuri și teorii, cele mai noi, nu legate de structuralism pe care abia îl descoperiseră, cât de ceva și mai tâmpit, trecut prin teoriile idiotului ăla de Mc. Luhan și nu mai știu ce bărbier, dar asta îmi dădea mie un aer particular care plăcea foarte mult femeilor. Cele mai tinere mă chemau în apartamentele retrase ale gazdelor, aici totul era permis, îmi vorbeau de *partuze* și eu nu înghițeam sistemul ăsta, să stau în patru labe cu asistență de față. Să nu facă, domnule, spectacol... Ele, fetele astea tinere cu boturi de carne atât de ațâtătoare, voiau o senzație la sfert de oră, ori nu eram mașină, să ne înțelegem, pentru Dumnezeu. Mă credeau ceva între țigan și sârb, confundau capitala țării cu o alta, îmi vorbeau despre Lupeasca, Madame Aslan și Țiriac, că Năstase încă nu avea atâta vogă, ca să mă amuz le invitam în țară unde, potrivit spuselor mele, mai existau haiduci și ele juisau secret la ideea unui viol în Delta Danubiului, cu țapi bărboși și nespălați, cu băut până la idioțire în lotci și cu toate chestiile alea de hahaleră pe care le povesteam de le lăsa gura apă. Le spuneam că lucrasem la un canal homeric în preajma mării, unde muriseră peste o sută de mii de oameni, și fetele turbau, îmi umpleau paharele cu whisky și se încolăceau la picioarele mele, dar când mă simțeam mai bine cădeam în ultima mea fază, cea a muțeniei, credeau că am să mor, deveneam palid, dar n-aveam nici pe dracu, mă uitam numai la saloanele pline de scaune luate de la Sotheby, la Londra, desenate de Godwin, sau la lampadarele de porțelan japonez, cu motive aplicate de Dresser. Afară ploaia făcea ravagii, auzeam tranzistoarele lăsate să mormăie în surdină transmițând știri: uragane în Pacific, cădea câte un avion în Honolulu; 123 de morți în Vietnam – bombardamente; un tunel se prăbușise în Alpii italieni, aici era bine, ardeau focuri cu gaz metan în imensele cenotafe de marmură de pe vremea lui Napoleon I-ul, cu nervuri roz, și focul acela

simulat, pentru că totul era simulat, mă distra ca și desenele covoarelor care aduceau cu cele orientale, dar nu erau veritabile, erau făcute cu mașina, și ochiul meu pineal suferea la vederea lor, le simțeam cât sunt de țepene, nu aveau lâna oilor hrănite cu iarba amară a Anatoliei, dar numai eu știam asta, și când le explicam babelor de ce covoarele lor nu au acea moliciune perversă a celor veritabile, ele își blestemau furnizorii și promiteau concedieri rapide, precum și evacuarea unor podoabe care, în loc să înnobileze marile lor încăperi, le desfigurau în ochii unui cunoscător cum eram eu. Îmi plăcea să le stric plăcerea de a se crede bogați cu adevărat; când mă apropiam de câte un tablou luminat de câte un bec bine mascat în scafe, tremurau de frică să nu le spun că sunt falsificate, dar eram generos, treceam peste asta, dacă ele, marchizele fără acte în regulă, voiau să aibă un Corot veritabil, să aibă, nici să le stric plăcerea de tot nu se putea. Și-atunci țâțâiam din buze și ele erau gata să leșine de plăcere. Numaidecât soseau în jurul meu acele ființe filiforme copiate după Giacometti parcă, îmbrăcate în velur, în moar roz, în mătase bleu electrique, cu chipul angelic și o carne transparentă, cu ochi delicați și suavi, care nu promiteau nimic bun, cu acea abia netrădată cruzime, lesbiene bine crescute ce se strângeau pe furiș de mână pe sub pernele moi și fistichii pe care zăceau bete de la o oră în sus, când se auzeau gemete din toate colțurile odăilor căzute într-o somnolență voluptuoasă și când babele își chemau cu telefonul peștii cei tineri de la localurile unde dansau. Era trecut de miezul nopții, Parisul gemea sub ploaia lui interminabilă și eu rătăceam prin cartierele rezidențiale, păzite de gardieni și de negri. Mă strecuram afară din toată acea solzoasă și murdară lume, și căutam cloșarzii, depuși de alcool deasupra gurilor calde de canal. Ei fumegau în noapte ca niște altare ale uitării omenești, erau tineri sau bătrâni, nebărbieriți și cu pardesie cârpite, acoperiți cu nylon ca să nu ia apă la galoși, nepăsători sub cerul liber, pentru că în Paris rar este frig, e numai ciuruiala aia nesfârșită a ploii și

cerul care te ucide cu baloanele lui captive de nori sosiți de peste ocean. Veneau zorile în parcuri și zidurile de frunze negre, poluate, roase de un fum cumplit, foșneau ca în secvențele filmului *Blow-up,* mi se părea că aș putea să mor în acel smog de dimineață, cu pantofii mustind de apă. Din umbră ieșeau imense clădiri cenușii, cu ferestre acoperite de obloane decolorate, frumoase erau numai tarabele în noapte, cu verdeață proaspătă și mirosurile exotice de banane, mandarine, curmale și ananas. Perdele tărcate deasupra becurilor și noctambuli aruncați în taxiuri de portari obedienți, femei pierdute pe lângă halele cele vechi și, vai, câte un dangăt singur venind dinspre *Nôtre Dame,* un glas de plumb sau de bronz, uși electrice de fier ce se închideau în urma imenselor limuzine cu faruri de ceață. Făceam și un drum prin ghetoul evreiesc, mut, interzis, cu mirosul lui de pască, de maia, de ceva uscat, și porneam mai departe spre hotelul meu de mâna a doua, a cărui adresă nu o dădeam nimănui, pentru că în Paris ești mort dacă spui cuiva că locuiești într-un hotel prost. Nu te mai invită nimeni la masă, nu treci un prag, nu ești onorabil dacă nu tragi la *George V* și chiar dacă nu locuiești acolo, dacă e să oferi o masă trebuie s-o faci neapărat la o butică de mâna întâi, una din acele taverne pline de vedete de cinema, de producători și de femei de lux, pentru care cea mai mică atenție începe de la un vizon și se termină cu un *Cadillac...*

Cum spuneam, nu mă simțeam bine în Paris pentru că ploua mult, iarna. Aici, la Salzburg, era altceva, aer stenic, rece, multă zăpadă, mi se părea că trăiesc într-un oraș ireal mai ales noaptea, când în jur plana ceva misterios și plin de grație. Trăsesem la hotel *Bristol,* lângă grădina *Mirabelle,* încărcată de glicine de gheață în preajma unui cimitir decent, aliniat nemțește, cu ceva atât de singular că ți se făcea dor să mori numai ca să stai acolo între atâta lume bună. Catedrala, ca un bivol negru de piatră, arunca prin turlele ei baroce, răsucite, negre, tunete de clopote, la orice oră, în peisajul perfect hibernal, cu ceva stra-

niu în el, neclintit. Sosisem noaptea la Salzburg și lucrul mă marcase, o ușoară zăpadă, afânată, proaspătă, albă, diafană, cum a încetat să mai fie zăpada în lume, acoperea totul, aerul era pur și dulce, mi-aminteam de nopțile de altădată ale copilăriei și luminile hotelului acela atât de strălucitoare din cauzea cristalelor albăstrui mă emoționau, nu știu de ce; mă simțeam bogat, liber, căldura holului hotelului *Bristol* mă învăluise ca un alcool subtil, fotoliile plușate, roșii, ușor tocite de atâtea trupuri suportate, zgomotul familiar de chei pe care le iei de la portar și urarea *noapte bună* pentru că... Cerusem prin lelefon ceva de băut, deschisesem ferestrele, odaia de la etajul al treilea mirosea a așternut proaspăt, a lemn bun și vechi, călit de atâtea valuri de căldură de calorifer, și venise un băiat cu cuburile de gheață și whisky-ul nelipsit la asemenea ore. Am luat ziarele, le-am răsfoit distrat, am băut puțin, pe urmă m-am culcat. Dimineața, orașul a debutat cu un soare pestilențial, cu o orgie de alb, de lume multă, era prin ianuarie, la sfârșit, sau în februarie, parcă, nu mai țin minte, ningea sau zapada în fulgi liliachii era cărată de un vânt ușor peste apa verzuie a unui râu. Pe poduri mașini nebune de turism cărau în viteză schiori tineri spre lifturile metalice care-i duceau sus la cabane. Cheile de aur ale breslelor clincăiau în aerul senin, în dulcea dimineață de ianuarie sau de februarie. Un duș rece, ca de obieci, și coborâi în holul pestriț, aglomerat, care totdeauna îmi dădea sentimentul acela neplăcut al constrângerii, mă retrăsei într-un mic salonaș vernil cu pereții încărcați de caricaturi și cerui cafea, brioșe și portocale, îmi plăceau iarna portocalele, citii ziarele de dimineață, era un concert la orele 20, cânta o româncă cu un nume oarecare, trecui peste asta, cel puțin atunci, descojeam distrat portocalele și mă uitam la programul meciurilor de hochei, mai curând așa ceva îmi trebuia. Eram eu muzical, dar cu patru sute de oameni în sală nu prea îmi plăcea. Nu știu dacă ați observat ce fac tipii la concerte, iese tenorul metafizic la rampă și dau din cap, bat măsura cu degetele pe spătarele fotoliilor, nu, dom-

nule, mai bine la radio, mai bine într-un fotoliu, cu geamul deschis, cu ziarele uitate pe picioarele întinse sub păturile ușoare, privind grădina *Mirabelle.* La 11 trebuia să trec să fac inspecția localului în care îmi organizam expoziția, asta ar fi durat circa o oră, nu mai mult, pentru că am ochiul câmpului, pe urmă o recunoaștere, poate o plimbare cu sania, și masa, odihna de după-amiază, aveam trei *polițiste* bune cu coperțile ca o coajă de mandarină, o nouă colecție, citii în ziare și adresele galeriilor de pictură, moartea mea. Dubuffet ăsta nu-mi plăcea, desena cu rigla, era colorist, dar atât, niște nemți, ori de ăștia nu se lipea pictura de vreo 300 de ani; un american trișor, mă rog, trebuia să-mi vâr nasul, mai exista o expoziție de bijuterii, casa Mozart... Îmi luai ușorul palton din stofă *cromby* care atârna cât o pungă de mere și flanai ușor prin ulițele festive în orice anotimp ale orașului. Lucruri frumoase și scumpe, o risipă, un desfrâu vizual, aveai la ce să privești. Am intrat la adresa dată de cei de la București, era o clădire masivă, renovată de curând, prea încărcată după gustul meu, la care trebuia să fac adaptări serioase și asta numai cu pliante și cu artificii în panouri. Patru încăperi, le sortai, îmi consultai tematica notată în carnetul meu de lucru, mergea, zăbovii mai puțin de o oră, însoțitorul vru să mă invite la masă, eram doar clientul lor, dar refuzai, spusei că o voi face cu plăcere cu altă ocazie, acum eram curios să văd orașul, el acceptă, fixarăm ziua când trebuiau să vină lucrătorii noștri să pună toate exponatele, erau necesare șase sau șapte zile de lucru intens, dar echipa mea era antrenată, nu voi întârzia, îl asigurai, numai dacă nu cumva birocrații ăia ai noștri nu vor face ca data trecută, când la Montreal mă siliseră să cheltuiesc o avere pe telefoane pentru că nu mai trimiteau odată ce aveau de trimis, ba dădeau vina pe vamă, ba pe cei care beneficiau de reclama expoziției, care nu asiguraseră sumele la vreme și așa mai departe. Intrai într-un cinematograf ca să văd un *James Bond.* Prost, ce-i drept, dar asta era marfa, pe urmă mă întorsei la hotel, nu fără un ocol prin

curtea turnirurilor, plină de statui decapitate care scoteau un efect colosal pentru că gâturile acelea de piatră aveau manșoane de zăpadă și statuile căpătaseră ceva fantomatic. Băteau clopotele bisericii *Sfintei Trinități* și pe un podium de lemn, într-o piață octogonală, se repeta *Jedermann,* actorii recitau în haine, cu fulare la gât, și strigătele se auzeau până departe, izbindu-se de vitrinele magazinelor încărcate de inele și ceasornice elvețiene.

Pe la cinci după-amiază, când ultima rază de soare ștersese acoperișul catedralei și sfinții plini de licheni verzi intrară în confuzia tencuielii încercuite de seara care venea devoratoare, pătrunsei la *Kaffeehaus Tomaselli,* plină de femei frumoase, spiritualizate de muzica orașului parcă. Negre, blonde, roșcate, numai blănuri, cu acei ochi fanatici, demoniaci, în care exploda succesul social al celor ce reușesc. Clinchetul ușor de cești chinezești, cu porțelanul ca niște timpane muzicale, suna plăcut în fumul verde de țigări americane. Se vorbeau toate limbile pământului, de la italiana agresivă și prost crescută până la franceza snobilor care mormăiau, graseind și gesticulând, la germana ca o *toccată* de Bach și la engleza lătrată a unor domni în haine tradiționale în carouri, atât de nepotrivile în morga acestei cafenele, în care se intra în negru la orice oră. Bătrâne fotolii de pluș greu, mese bisericești parcă, pline de un lustru supărător, scaune grele, chelnerii dansând în jurul clienților, cu o repezeală grațioasă, și picolițe cu șorțulețe apretate, cu acel aer vag al fetelor de la țară care vor să se mărite bine după ce fac un stagiu la oraș și câștigă bani pentru dotă ca în Maupassant. Cerui ceva, răsfoii absent ziarele proaspete de prânz și rămăsei cu privirea pe ușa de cristal cu aripi batante, muzicală și ea, aruncând falii de aer cald spre locul unde mă aflam. Intrase o femeie de 28 de ani, înaltă, cu un aer absent, urmată de un bărbat de peste 50, albit, grizonat la modul cinematografic, într-un palton cu guler de biber, cum purtau boierii noștri după primul război mondial. „Să fiu al dracului dacă ăștia nu sunt români" mă jurai în gând, mai ales după studierea rapidă a tipului. Purta pantofi,

ceea ce era neobișnuit la ai noștri iarna, avea un guler impecabil, alb, o cravată ca burta morunului cu ceva afanisit pe chipul, nu vulgar, nu comun, părea mai degrabă un academician sau un inginer, dar pe mine mă fascina femeia într-o blană imensă de lup canadian, cu un chip mongol, cu pomeți și cu acel aer îndepărtat, nu rece, cât absent, privind peste toată lumea din jur fără să recunoască ceva. În urechi sunau două mici nicovale, doi cercei metalici, după moda acelui an, de argint. Păr auriu ca berea, nenatural, dar de o mare strălucire, un mers de dansatoare, nu pronunțat legănat. „Unguroaică" îmi spusei. Lăsară paltoanele la garderobă, ea cu o degajare care mă făcu invidios, aproape aruncând blana, și el, însoțitorul, prinzând-o cu ușurință exact atunci când credeam că o va culege de pe jos, dar nu, pentru că și el o aruncă pe masa garderobierei și într-o secundă lăsă și paltonul său cu mesadă, dar totul făcut cu atâta degajare că gestul părea studiat, repetat, jucat de o mie de ori. Femeia de la garderobă îi întinse un jeton de plastic și el îl strecură în buzunarul hainei negre cu o și mai mare uitare și neglijență. Se așezară în dreapta mea, la singura masă liberă din uriașul salon al cafenelei *Tomaselli.* Statuară, femeia se privi fără insistență în oglinda de deasupra mesei, își potrivi rochia neagră și bine cusută pe trupul imperial, bine făcut, potrivindu-și ușor cu degetele răsfirate buclele blonde. Râse scurt spre însoțitorul care-i luase degetele și i le încălzea. Așteptam să aud un cuvânt. Și el fu rostit:

– Ți-au înghețat mâinile, nu-i așa?

– Nu, negă ea și căută ceva în poșeta de ștrasuri.

Scoase de acolo tot o oglindă, mică, plină de amprente, și se studie atent, pe urmă o abandonă.

– La cât trebuie să fim la *Mozarteum?*

– La 19,30 cel mai târziu...

– E vreme, spuse femeia.

„E pianista anunțată în ziarele de azi", stabilii eu, româncă, tipul trebuie să fie soțul sau amantul... Căutai să-i găsesc un

defect bărbatului. Părea perfect stăpân pe sine, știa să-și poarte hainele și avea un fel de a se stăpâni, o reținere care trăda un om de gust. Nu vorbea tare, nu sublinia nimic, comandă un bol cu ceva fierbinte, un fel de rom încălzit, un lucru cu totul misterios pentru mine, pe urmă, ca într-un ritual, adăugă niște ingrediente în vasul de cristal. Mă prefăceam că citesc ziarul, dar femeia ghici că-i urmăresc. Crezând că sunt singurii care știau românește din toată acea clientelă eteroclită spuse:

– E un tip alături care ne studiază...

– Ei, și? făcu bărbatul fără a-mi acorda nici măcar o privire, pe urmă începură să discute despre concertul din seara aceea, ca nu era mulțumită de orchestră, care cântase prea tare și o acoperise la repetiția de dimineață, el negase acest lucru și îmi dădui seama că era de fapt dirijorul și-mi amintii și numele lui scris în gazeta aceea care anunța concertul. Băură pe urmă punchul, apoi îmi dădui seama că, de fapt, îi ascultam. Făcui iute o socoteală a cunoștințelor mele muzicale: *clavicembali, ancie simplă* și *dublă, Pierrot lunaire* de Schönberg și *Jocul de cărți* al lui Stravinski audiate la Paris, *sonorități impasibile, reci, extatice,* asta citisem într-o cronică muzicală, *frullato,* cu *tremolo dental, registrul supra acut,* știam pe dracu, totul se confunda în creierii mei, *sonoritatea descărnată a picolei pe fundalul unei orchestrații aeriene și transparente,* totul ciugulit dintr-o carte despre Ravel.

Un apel chelnerului, achitai repede nota și mă ridicai de la masă. Dacă aș mai fi întârziat aș fi săvârșit o gravă indiscreție. Îmi ridicasem paltonul de la garderobă și îl îmbrăcasem din drum, mânat parcă de frică, spre ușa batantă care arunca valuri de căldură spre salonul aglomerat. O mai privii în fugă pe femeia de la masă. Râdea cu toți dinții ei albi ca o cartușieră cu gloanțe de sidef. Trăda în aceeași clipă și siguranță, și șiretenie bine disimulată, în toată acea veselie de o secundă, în privirile ei intuii mai mult decât știui o bănuială tristă și o ironie nestăpânită. Îmi veni în minte, nu știu de ce, numele acelei pisici

pirete a lui Lewis Carroll care atunci când surâdea începea să dispară. O numii, din acel prim minut când o văzusem, *Cheshire cat*...

Afară, seara pândea cu toate luminile vitrinelor, aerul era dulce, avea ceva amar în el, un gust de migdală parcă. Sfinții de la biserica *Trinității*, înverziți de timp și de lumina perversă a reflectoarelor, ieșeau din imperiul nopții și cădeau asupra orașului. Ușoara zăpadă scârțâia sub pași. Trebuia să mă schimb, să-mi pun haine de seară, să merg să cumpăr un bilet de intrare de la o agenție din centru, dacă aveam să mai găsesc, să ajung la timp la *Mozarteum*, s-o revăd...

Ajunsesem din nou în straniul parc cu statui decapitate de lângă *Mirabelle*. Copacii erau încărcați de zăpadă, crengile clincăiau la bătaia clopotelor catedralei. Mai aveam un ceas și jumătate până la începerea concertului. Chipul femeii îmi reveni în memorie. „Ușor, ușor", îmi spusei, nu cumva astea-s sechelele ultimului anotimp de la mare, nu cumva duduie prin capul tău sunetul triumfal al motocicletei acelui tip frumos în tricou roșu care ți-a furat regina și a dus-o în imperiul lui necunoscut și după care te-ai îmbătat o săptămână la rând ca să uiți, ca să nu te otrăvești singur de amintirea acelei mări fără nici o atracție pentru tine? Nu cumva vrei să-i plătești în eternitate acelei femei, tunsă *tifosi*, plecată cu cavalerul ei motorizat cine știe unde? Nu era o gelozie ce voia să se verse în estuarul viitoarei agresiuni pe care mintea ta o și pune la cale.

Noaptea din jur avea ceva eteric și dulce. Trebuia să mă grăbesc, să mă rad, să ajung înainte de începerea concertului, s-o ascult și să văd ce-i putea pielea, să mă interesez de bărbatul acela cărunt, cu mutră de actor înainte de pensie, care făcea probabil gimnastică dimineața ca să nu-i crească pântecele, sau nu mânca deloc pâine. „Soțul? Amantul?" În ce hotel din acest oraș ședeau? Puteam să-i urmăresc când ieșeau de la *Mozarteum*, dar așa ceva îmi repugna.

Urcai rapid cu liftul, în odăi era nefiresc de cald, trebuia să mai fac un duș, mașina de bărbierit mergea bine, cămașa albă nu arăta avarii mari ținută prin geamantane; mă privii. Aveam avantajul de a fi mai tânăr decât domnul acela, unde mai pui bine cunoscuta tehnică de a le ameți pe rațele astea care abia așteaptă să fie măgulite și pe urmă, dacă le mai lași și impresia că sunt singurele femei frumoase de pe pământ, totul pare un fleac. Trebuia numai inventată o poveste, ceva *tare,* cu niște lucrări fabuloase, să zicem varianta cu vizitarea în Chile a unui orașe părăsite, care-mi adusese multe dobânzi, sau descrierea Chinei, care rămâne un miraj pentru toată lumea.

Terminasem, ca să zic așa, mica echipare, timp mai era, luai ziarele lăsate pe măsuța din hol. Dacă mergea la *Mozarteum,* trebuia să cânte Mozart, dar ce anume din Mozart? Căutai coloana cu pricina din foaia locală, plină de reclame de sutiene și bijuterii. Era vorba de un *Concert de Mozart.* Mă trezii în liftul hotelului cu încă trei persoane. Fluieram a pagubă în gând. Era limpede, trebuia să mă înarmez rapid cu un *Lexicon muzical,* să citesc câte ceva, măcar să am aerul că sunt de acolo. Cu nimic nu faci praf mai mult decât cu sugestia că te afli în chestiune, mai ales în fața unui profesionist. Sigur că până la urmă avea să mă prindă, nu se putea altfel, dar totul e să le dai la timp și pe urmă, când se trezește victima, e târziu. Mica nacelă scoborâtoare avea ceva de gondolă, pereții erau tapetați cu catifea albastră matlasată și niște oglinzi mici, împodobite cu îngerași de nuc sculptat, reflectau cele patru personaje, palide, diforme, între care mă număram. Aveam cu toții acel inimitabil aer stupid al clienților marilor hoteluri, țepeni în hainele de gală, gata să se prefacă în statui când îi priveai... „La dracu, mai bine mergeam la hochei, acolo te îmbraci în hanorack sau pui un pulover pe gât și un fular și huidui și stropșești și lumea nu te bagă în seamă. Ies scântei pe gheața mată, auzi loviturile croselor canadiene care aduc cu zgomotele tăierii unor păduri seculare și cu asta totul e bine, dacă mai bei și ceva tare, iarna ți se

pare suportabilă, poate mai găsești și câte o ființă cu aer îngeresc care vine și te întreabă la ce hotel locuiești și anume la ce etaj și la ce cameră... „Porcule, mă certai, ai vârî în patul tău o prostituată?"

Nu știam unde este *Mozarteumul,* dar pentru ce existau taxiurile? Mă urcai într-unul și privii strada aglomerată. Începuse să ningă pe neașteptate și tot acel aer dulce al Salzburgului se încărcă de un joc subtil de fulgi, abia purtați în ușorul vânt de noapte. Șoferul mă depusese în fața sălii de concerte, plătisem și priveam acum femeile încărcate de blănuri și bijuterii care se înghesuiau spre intrarea sobră. Uitasem de bilet, dar era imposibil să nu fie case de bilete și aici. Cercetai, cu nasul meu bun găsii repede ghișeul și persoana care îmi vându ceea ce îmi trebuia. Intrai după ce lăsai fularul, mănușile și paltonul unei bătrâne morocănoase. Sala avea ceva vetust și intim în același timp, părea încărcată de lume, dar nu era, nu se vânduseră chiar toate biletele, dar mai rămânea timp. Podiumul era luminat de becurile unei rampe ca de teatru. Orchestra își ocupase locurile, se auzea numai acea cacofonie inițială a oricărui concert, când se încearcă instrumentele și se ascultă corzile. O privire circulară spre balcoane și îmi amintii de teatrele noastre, în lojile cărora rugineau de un sfert de secol, de când le știam eu, aceleași personaje care se estompau odată cu trecerea vremii, îmbătrânind vizibil în benoare, fostele fete la care râvnisem și care deveniseră cu timpul mame, sau soțiile mandarinilor, ajunse bunice și ele, ori tinerii falnici care cheliseră sau aveau obrazul din ce în ce mai veștejit, galben de hepatite din care abia mai supraviețuiseră, toată fauna plumitivilor orgolioși, a inginerilor cu prime anuale pe care nu aveau pe ce să le cheltuiască și a savanților cu locuințe la Șosea, o lume ce scădea, murea, putrezea văzând cu ochii și pe care eu de fapt o uram. Publicul de aici avea aceeași gravitate pusă-n scenă, aceeași înțepenire solemnă care la o mie de chipuri aduce cu o frescă de piatră. Lojile erau vechi, sala, nici mare, nici spațioasă, părea un fel

de studio cu tradiție cu stucatura ei veche, cu tavanul aurit și candelabrele arzând cu toate lămpile de Murano, care, încet, încet își pierdură lumina în rumoarea surdă a publicului. Lojile și balcoanele se scufundară într-o negură gri, apoi nu se mai văzură...

Apăru bărbatul grizonat, în frac, salutând cu distincție sala și primind aplauzele înghețate ale publicului ce nu avansa nimic. Ridică bagheta după o clipă scurtă de ascultare a orchestrei. Cei peste 30 de instrumentiști mi se părură tot atâția atleți aflați în *block-starturi,* pe un stadion luminat cu lămpi fosforescente.

Se auziră după o secundă primele măsuri ale *Sonatei în la minor cu variațiuni* de Mozart, cântată vreodată și de Arthur Rubinstein. Undeva, în dreapta podiumului, în fața unui pian masiv ca un pachebot, sta *Cheshire cat,* în rochie lungă, neagră, de concert, cu privirea ațintită asupra claviaturii, așteptându și intrarea...

*

Aveam s-o revăd abia peste un an și jumătate, la deschiderea unei expoziții de grafică, organizată de mine în București. Era spre sfârșitul primăverii, în înghesuiala aceea de lume snoabă care se află în treabă la orice vernisaj, cunoștințe, rude, prieteni, critici de artă, scriitori și muzicieni, mai mult dispuși să fie ei înșiși văzuți decât să spună ceva bun expozanților, când din mulțimea de capete răsări figura ei îndepărtată ca a Anei Karenina, cu triștii ochi de culoarea leușteanului, nici acum nu știu bine cum erau, după atâția ani, cu părul auriu, *auburn,* de culoarea berii blonde, cu aerul acela jumătate ironic al femeilor curtate, aparent prietenoase, în secret suspicioase, temătoare, gata să se retragă în cochilia lor fără ezitări când agresiunea asupra-le ar fi evidentă. Era însoțită de același personaj, neschimbat și el, ba chiar cu un aer de navigator întors de pe Mediterană, adică cu o față ușor înnegrită de un soare marin

de pe alte meridiane, când ceilalți oameni arată fețe de iaurt sau de hârtie, abia mai suportând iarna care trecuse și nu trecuse. Părul ușor grizonat îi dădea, ca și prima oară când îl văzusem, o distincție naturală, dar nu din cauza acelei discrete îmbătrâniri pe care nu o ascundea, ci pentru că, pur și simplu, părea bine crescut și educat și nu făcea gesturi în plus, nu vorbea prea tare în mulțimea dornică să fie ascultată. Se aruncau replici de teatru, mici răutăți la adresa celor absenți sau împotriva celor ce expuneau, râsete ca niște nechezături veneau dintr-un colț al sălii de expoziție. Cunoșteam glasul, era al unei prea inteligente femei, fiica unui savant, crescută prea mult în străinătate cu bone rele, dar realmente simpatică și vie. Nu știu dacă insistența privirii mele chemă ochii aceia mongolici spre mine, eram ca un șarpe boa la pândă, cu tot ce aveam hipnotic în mine aruncai un val de unde magnetice spre ea. Prepelicarii mei nu mă vândură. Simții că mă recunoaște, deci mă ținuse minte, dar nu trădă cu nimic surpriza, dimpotrivă, ceva amorf și fără interes începu să locuiască în ochii săi. Vorbea absent cu mai mulți bărbați care se înghesuiau în jur. Acum îmi jucam cartea cea mare, trebuia să invent o cunoștință comună. Numai nebuna de Suzanne, cea care râdea ca un cal, nechezând, mă putea salva, cunoștea pe toată lumea, lua interviuri la televiziune, era imposibil să n-o știe. Mă apropiai de ea, o despărții de un actor cam băut care-i făcea curte și-i spusei scurt:

– Vreau să mă prezinți acelei doamne...

– Știi cine e?

– Știu...

Mă măsură lung:

– Pe timpuri aveai gusturi mai proaste...

– Lasă gura și împinge-mă în față, ca și când habar nu ai avea de tot ce mi-ai spus.

– Să știi că e serioasă.

– Mă rog.

– Să nu mă faci de râs...

– Se poate. Finnneeeesssse! cum zice Mihai Pooopescu...

– Apropo, nu l-ai mai văzut pe măgar? Are o datorie de onoare la mine, mi-a promis că-mi aduce un manual de bridge...

– Ți-aduc eu unul chiar astăzi dacă reușești să-l scoți din joc pe protector, și-l arătai pe cunoscutul dirijor care se afla cu altă lume în jurul lui *Cheshire cat.*

– O să fie greu, e cam gelos, nu te pune cu el...

Și dispăru în mulțime, făcând mai întâi un tur de orizont, tatonând adică momentul în care trebuia să mă ia de mână, fără să pară ceva ostentativ și să mă arate ca pe o minune a secolului nostru plin de iluzii și de căi ferate. Or, dacă apucam să deschid gura, totul decurgea de la sine, nu se mai putea sta înaintea mea...

Trecură cam patru minute, toți aveau poftă de vorbă, în special femeile, care-și făceau complimente nesincere una alteia, fără credință, după un obicei milenar. Urmă o scurtă recapitulare: o căutasem în toate hotelurile din Salzburg, dar se vede treaba că avuseseră tren sau avion chiar în noaptea concertului, și în cele două săptămâni cât stătusem acolo nu o găsisem. Cu greutate, și mai mult din întâmplare, aflasem chiar în ziua plecării că locuise într-un hotel apropiat de grădina *Mirabelle*, dar totul se sfârșise și așteptasem un nou prilej de a o cunoaște. Un an de zile pândisem programul de concerte de la Ateneu. Nici o singură dată nu-i apăruse numele. Trebuie că stă mult în străinătate, îmi făcusem socoteala, asta zic și eu viață... Aveam cunoștințe în lumea muzicală, dar mi-era frică să nu fiu bănuit de prea mult interes în jurul acestei persoane. După o jumătate de an, tot o femeie, fără să știe cui vorbea, adusese vorba despre ea. Avea o reputație bună, era în divorț cu al doilea soț și se bănuia că se bucură de protecția acestui individ atletic și ușor îmbătrânit, care era directorul Filarmonicii. Nu manifestai nici un fel de surpriză, mă prefăcui că știam totul și că persoana nu mă interesa. Deci, al doilea soț, un divorț în perspectivă, un amant probabil, situație previzibilă, vânat ușor.

Lupte locale, scurte, și gata, *Victorie, Victorie,* ca într-un final vânătoresc. Suzanne sosise lângă mine, îmi luase brațul și mă ducea spre un cerc zgomotos de femei și bărbați care o acopereau pe *Cheshire cat...*

– Așadar, dumneata ești spionul din Salzburg, cum te numisem cu Mac, spuse femeia, arătând superba cartușieră de sidef a dinților și întinzându-mi mâna. Te-am văzut și în sală, nu aveai aerul unui polițist, dar nici al unui meloman...

Râse scurt și se întoarse spre bărbatul acela cu trei nume, cum anunțau ziarele și afișele concertelor lui, sau, pe scurt, Mac, cum îi spusese ea. „A debutat tare“, îmi spusei, și ceva scrâșni în mine. „Memorie bună, dar și semn de atenție“. Replica, dacă ar fi fost să vie, trebuia să vie acum, dar tăcui. Suzanne îmi luă cotul și mă vârî mai în sufletul ei:

– Ți-am spus că mușcă rău.

Asta nu-mi spusese, dar nu avea nici o importanță. Repliere rapidă și atac prin surprindere. Mă incomoda teribilul ei amic, care mă devoala ca pe un clișeu furat din seiful unei puteri străine.

– Doamnă, îmi pare bine că vă cunosc. Am ținut foarte mult să vă ascult acolo, la Salzburg, poate și pentru că nu aveam un program mai bun în seara aceea... Numai hochei...

– Nu ești deloc amabil... mârâi omul cu trei apelative.

– Am multe defecte, dar ca amator pot să spun că nu a fost un concert rău. Mi-a plăcut cel mai mult *bisul* dumneavoastră, mă adresai de data asta femeii, cu aerul meu fabulos distrat. Ce era? *Tartina cu unt* sau așa ceva?

Mă privi atent și pe urmă râse.

– Ești răutăcios. Era chiar *Tartina cu unt...*

– Da, ceva abia șters cu degetele pe pian, cum ai curăța o masă plină de firimituri cu un buchet de liliac alb; lucrul ăsta l-am văzut într-o cârciumă, ceva delicat și trist în același timp...

– Și restul? întrebă deodată interesat dirijorul, pe care-l uram încă de pe acum.

– Știti ce spunea cretinul ăla de Grillparzer despre *Euryante* a lui Weber?

Nu-i lăsai să nege ca să nu-i umilesc, așa că adăugai, conform micii mele stratageme, pregătită de un an de zile: O astfel de muzică merită să fie interzisă de poliție...

Cheshire cat îmi aruncă una din acele priviri care nu mă înșelau niciodată. Surpriza fusese realizată, dar nu mai trebuia să întind coarda, pentru că riscam să-mi rup gâtul.

– Suzanne, cine e individul ăsta care mă insultă de 10 minute?

Amica mea nechează iar, după obiceiul ei de care nu se putea dezbăra.

– Un idiot scump, cu care am trăit vreo doi ani, nu-i așa?

– Nu-mi mai aduc aminte, dar dacă tu spui asta, e în regulă.

– Și dacă-i idiot, de ce vorbește despre muzică?

– Probabil pentru că nu se pricepe deloc la muzică. Are curajul ignorantului.

Trebuia să mă retrag onorabil, să mă prefac ostenit sau preocupat. Veniseră cei de la Serviciul Expozițiilor, vreo doi sau trei indivizi care țineau mereu aceleași discursuri trase parcă la șapirograf. O invitai pe *Cheshire cat* mai în față ca să primească și ea din porția asta pe care eu o digeram de ani de zile. Vorbea un tip gras și fălos, îmbrăcat cam devreme în haine gri de mohair, prea încrezător în primăvara pretimpurie, asudat tot de plăcerea de a fi filmat, pentru că apărură imediat operatorii care făceau semne mute și energice celor ce țineau reflectoarele pe margine. El era unul dintre cei ce mă vârâseră în pușcărie și care de câte ori mă vedea de la ieșirea mea de-acolo nu știa ce cuvinte de miere să-mi spună. Mi se pare că fusese militar și că trăise cu directoarea unui muzeu, făcându-i acesteia servicii intime, cum se spune în limbaj decent. Avea o obrăznicie ceva mai căzută, în glas totuși păstrând încă agresivitatea tipilor de același calibru. Cariera lui continua cu o ușoară degringoladă, dar se vedea bine că o luase în jos, nu se mai purta genul ăsta, dar croitorul ce să facă? Trebuia să accepte încă

sacoul de anul trecut, intrat la apă. O priveam cu o satisfacție bestială pe *Cheshire cat.* Nu arăta vreun plictis, avea numai un aer aiurit, cunoșteam tipul: femeia care nu știe unde-și pune lucrurile niciodată, care-și uită acasă poșetele și scapă într-un canal cheile de la mașină înainte de a le folosi. Era frumoasă în soarele ferestrelor imense, abia ocrotite de perdele, părul ei de culoarea berii strălucea în mulțimea de capete informe și eu mă rugam în mod criminal ca omul acela de lângă ea să plece cu un avion în India, dacă se putea peste o oră, și noi amândoi să-l ducem până la aeroport și să-i facem semne prietenești cu mâna...

Oratorul nu terminase, abia întorsese două foi, citea rar, cu prudență, numele unor înaintași celebri în pictură care nu-i erau familiare și se silea să nu scoată vreo notă falsă. Aveam un surâs de zile mari, știam să aplaud cu acea ironie pricepută numai de câțiva, cărora, de altfel, le ușuram complicitatea...

Atmosfera se încălzise. Priveam pantofii gri deschis ai individului, cu care nu ar fi trebuit să iasă pe stradă într-atât erau de nepotriviți, mai rău ca o pereche de papuci, la acest costum bine croit, de stofă cumpărată în timpul deplasărilor în străinătate. El nu ghicea nimic din electrocutarea mortală la care era supus de atâtea priviri de femei mai ales, pentru că ele nu te iartă când greșești. Te fac de râs în târg, te povestesc ca pe Nastratin. Mai aruncai o coadă de ochi spre *Cheshire cat.* Era acolo, suporta, dar se gândea la altceva, era limpede. „O să i te fur dobitocului ăsta", îi jurai în gând, și mă pregăteam să spun niște vorbe urâte despre el, despre modul cum dirija în special, găsite, dacă-mi aduc bine aminte, într-o carte a Marguerittei Long despre Cortot. Eram pregătit pentru extemporal, ce mai, numai împrejurările să mă ajute...

Cretinul terminase, luase aplauzele, se înclina ca un toreador spre public.

Mă apropiai de urechea ei fină, în care soarele pusese un bănuț roz.

– Cum v-a plăcut dinozaurul?

– Numai nu rage...

... Într-adevăr, acela improviză ceva, excitat de succes, și îl mai ascultarăm câteva minute behăind. Îi știam bine biografia, își așeza dactilografele pe birou și secretare nu angaja decât pe termene scurte, ca să poată să le schimbe. Avea un pat de piele în cabinet, pretextând că trebuie să întocmească noaptea texte oficiale, când alții, nu ca el, dorm pe ruptelea în timp ce dânsul, dacă apucă două sau trei ceasuri de odihnă, își tampona final fruntea plină de sudoare cu o batistă ireproșabilă și privea mulțimea căreia i se permise, în sfârșit, să intre în Expoziție...

*

Nu atunci fusese, în duminica aceea de dimineață, ci mai târziu, înaintea verii. Într-o dimineață, pe un bulevard plin de gaze de automobil. Nacelele de verdeață ale castanilor sau teilor de pe strada largă, debordând de firme și de anunțuri urbane, păreau că migrează spre soarele incandescent. Începea să fie nesuferit în București, sosea vremea să o luăm spre mare, să mai arătăm localnicilor cum stăm cu porumbul în Dobrogea, să vină lumea ca la urs să citească cifrele și să vadă siluete de vaci, decupate în hârtie lucioasă și lipite una sub alta: graficul adică, domnule... atâtea taurine, atâtea ovine, atâtea păsări, ce dulce era viața acolo, în imensa sală de expoziție, printre panouri, cu fetele în dangarezi... Unde mai era Dina? Nu mai știam nimic despre ea și despre *Maur.* Mihai Pooopescu îmi spunea că evadase de sub escorta soțului și trăiau la sora acestuia din urmă într-un amor nebun. Bridge, dans, totul se lichidase pentru mine, definitiv, nu aveam înainte decât un naufragiu total. Nu-mi mai plăceau femeile, numai ele știu ce au pățit cu mine. Mai pica câte ceva în pânza păianjenului și, vai ce repede îmi trecea, și cum le mai puneam pe goană sub diferite pretexte. De fapt, îmi era spaimă de marea care trebuia să urmeze, nu,

mai bine undeva la mânăstiri, să nu-mi mai aduc aminte de acea întâmplare trecută, de stupidul ei final melodramatic...

Era, deci, într-o dimineață dinaintea verii, la sfârșit de mai, treceau automobile și lumea avea osteneala dinaintea vacanței, care nu seamănă cu nimic altceva, era o bulucealã în jur că nu se mai vedea om cu om. În față la *Grădinița* borau, cât era de devreme, poeții aprinși de căldură după băutura de noapte. Pe doi îi luase miliția și-i împingea discret în taxiuri ca să-i ducă la circă, erau agresivi și gesticulau, răcneau, dar lovituri secrete, bine aplicate, le tăiau glasurile răzvrătite. O baie bună, un proces verbal și, gata, o luau de la cap, de ei nu se lega nimeni. Erau nevinovați, erau stupizi, făceau parte din peisaj, știa o lume întreagă.

Când să intru la *Leonida,* pe cine văd înaintea mea coborând dintr-o mașină lungă, neagră, ca un dric american din „Incoruptibilii?“ Pe *Cheshire cat,* într-o rochie ușoară, galbenă, care o făcea și mai înaltă. Înainta drept spre mine, neprivind pe nimeni. La volan îl zărisem pe omul cu trei nume care demarase scurt spre Piața Romană, nu puteam să ratez lovitura.

– Sărut mâna...

Mă privi ca atunci când mă văzuse prima oară, fără curiozitate, ușor speriată de surpriză, ca orice om preocupat care nu vede strada, abia dacă distinge câte un individ.

– Ce faci, domnule?

– Flanez, așa se spune, nu? Dumneata?

Era o jumătate de pas, dacă întrebuința a doua plural eram curățat, dar lucrul nu se petrecu pentru că avea, cum trebuia să constat mai târziu, un fel familiar de a se purta cu lumea, politețea excesivă nici nu stă în altceva decât în amiciția instantanee față de cine merită, la modul american și atât...

– Pot să te însoțesc?

Nu-mi răspunsese la prima întrebare.

– Cu plăcere, merg la magazinul *Muzica* după niște discuri.

Se gândi la ceva și ezită, pe urmă spuse:

– De fapt, ce faci?

– Nimic, sau aproape nimic...

– Și la Salzburg ce făceai?

– Organizam o expoziție...

– Și asta rentează?

– Depinde...

– Depinde de ce?

– De cei care te trimit. Dacă te trimit des, rentează; dacă nu te trimit des, nu rentează...

– Ești cinic...

– Eu? Ei sunt cinici...

Mă privi cu coada ochiului. „Acum îmi dă nota“, să vedem dacă trec...

– Și în ce constă organizarea asta de care vorbești?

– Alegi o sală, faci un deviz, gândești tematica, să placă clientului, și împarți ce ai la dispoziție, cum e mai bine, pe urmă te cerți cu furnizorii, dacă scapi cu bine din chestia asta, aștepți comisia, ce zic comisia, că sunt mai multe. Aici începe diplomația, nu știi să faci diplomație, te-ai curățat, ți se respinge expoziția și o iei de la cap și nu-ți mai dă alta, și dacă nu-ți mai dă alta, te apuci de o meserie mai frumoasă...

– Cât văd, dumitale îți merge bine...

– Depinde, e un fel de a spune. Odată mi s-a imputat o Expoziție, s-a făcut o expertiză, mi s-a încheiat un proces verbal și am făcut câțiva ani de pușcărie...

Se opri puțin din mers:

– Vrei să spui că ai făcut și pușcărie?

– De ce nu? Ce e atât de dezonorant?

Râse din toată inima.

– Nu zău, ai umor...

Ce spunea înțeleptul? Fă pe femeie să râdă și a ta e...

– Crezi?

– După hazul pe care-l faci pe seama dumitale, ce pot să cred? Măcar erai vinovat?

– Da de unde...

– Și-atunci?. .

– Atunci trebuia să plătească cineva oalele sparte.

– Și-ai acceptat totul așa, fără să te bați?

– Nu era o vreme să te bați. M-au găsit vinovat și gata... Prietenii mei au avut grijă să scape de mine cât se poate de ușor și au reușit...

– Și ai stat mult la pușcărie?

– Destul, dar nu vrei să vorbim despre ceva mai amuzant?

Ajunsesem în fața magazinului *Muzica.* Era închis. La 12 închideau.

– Vai, totdeauna întârzii, făcu cu regret. Dumitale ți se întâmplă?

– Depinde, dacă-mi propun, reușesc câteodată... Ce facem? Să încercăm la alt magazin?

– Nu, ceea ce caut nu se găsește decât aici. E vorba despre niște discuri englezești, comandă specială...

– La cât deschid din nou?

– La cinci.

– Ai o altă treabă?

Mă privi lung și ezită o singură secundă.

– Nu.

– Pot să te invit pe o terasă?

O altă secundă scurtă, de gândire, un curent nevăzut prin priviri.

– Da...

Vrusei să mai întreb ceva în legătură cu omul care o părăsise în față la *Leonida,* dar nu era cazul. Mă prefăcui că privesc de-a lungul Căii Victoriei în căutarea unei mașini.

– Nu, sunt sătulă de mașină, nu vrei să mergem pe jos?

– Cum să nu? Dar nu e prea departe pentru dumneata?

O privii. Avea pantofi cu tocul jos.

– Merge, adăugai...

– Ce simț de observație ai! Știi că după ce te-am întâlnit la Salzburg m-am gândit că ești spion...

– De ce? Am un aer suspect?

– Nu, nu cred, dimpotrivă, dar asta mi se pare că e condiția spionului, să arate onorabil...

– Nu e rău ca definiție, dar cu adevărat nu sunt spion. Am o meserie, mă descurc, și nici n-ar ține ei în meseria lor un individ ca mine.

– Cum poți să mai glumești pe seama unei nefericiri pe care ai trăit-o?

– Simplu, este singura șansă ca să supraviețuiești.

Strada era deșartă la ora aceea a prânzului, treceau rare mașini, lăsând dâre în asfaltul încins, totul mirosea a benzină arsă, mă simțeam fericit fără să știu de ce. Mersese destul de ușor până acum, dar instinctul meu de vânător îmi spunea că voi avea de furcă. Dropia mea *auburn* zbura frumos în soare...

– Ce fel de om ești?

– Toate femeile întreabă chestia asta, a devenit aproape o tradiție. Ce fel de text preferi?

O măsurai cu o imensă obrăznicie, care era a timidului.

– Spune-mi textul dumitale, oricare ar fi el, eu am să opresc din el ce îmi convine...

Era prudentă...

– Ușor blazat, fără preocupări mari, un sybarit, dar nu la modul deocheat, ceva cărți, ceva femei, ceva muzică, ceva pictură, nu, nu mă privi așa, nu a mea, nu știu să pictez, dacă mă gândesc bine sunt un pictor ratat, asta e..., puțin alcool, mai ales seara când nu mai suport tenebrele. Ce ar mai fi de adăugat? Îmi plac hainele puțin purtate, nu sufăr duminicile și sâmbetele seara când mă închid cu cheia în casă pentru că nu mai am încredere în semnele de circulație și în doctrinele filozofice...

Râdea fără să aud eu, râdea cu ochii.

– Știi cum te-am numit chiar din seara când te-am văzut pentru prima oară la cafeneaua *Tomaselli?*

– Nu...

– *Cheshire cat*...

– Asta nu-i o poveste cu o pisică?...

– Exact...

– De ce?

– Ai nu știu ce, șiret și tandru. Ai suferit mult, nu-i așa? Bărbații se îndrăgostesc de dumneata, dar nu te iubesc...

Se gândi puțin.

– Nu, nu cred că-i așa. Nu ar avea de ce să nu mă iubească. Dacă mă cunosc bine, vor să stea mult lângă mine și eu nu suport asta. Am avut până acum doi bărbați... Primul a murit de leucemie după doi ani de la căsătorie. Era un englez foarte drăguț, am ținut mult la el, al doilea, un arhitect, cam afemeiat... Sunt în divorț cu el de câteva luni...

Nu întrebai nimic. Mă prefăceam că sunt atent la automobilele care treceau pe lângă noi.

– Nu ai obosit? o întrebai, ca să spun ceva...

– Încă nu, o să-ți zic dacă va fi cazul... Dumneata?

Mă întreba dacă am o soție sau dacă sunt liber. Trebuia să invent ceva ca s-o sperii rău de tot. Era amuzamentul meu, făcea parte din tactica infanteriei marine.

– O, sunt un monstru...

– Adevărat?

Se mira într-un mod care mă tușa, credea repede tot ce i se spunea, dar tocmai de aceea trebuia să invent ceva cât mai fioros.

– Am trei copii din două căsătorii. Nu prea trimit bani pentru întreținere și fostele neveste m-au dat în judecată. Am procese multe, vai de capul meu...

Era stupefiată.

– Dar nu pari un om neajutorat, fără bani...

Era delicioasă în mirarea ei fără margini.

– Da, dar nu-mi place să le dau bani numai pentru că le-am făcut copii. N-ai spus că sunt cinic? O femeie inteligentă ca

dumneata a descoperit imediat ce zace în mine, iată de ce nici nu mă ascund...

Se opri și spuse decis:

– Nu cred nici un cuvânt. Nu ești cinic, ești mincinos. De ce o faci?

Râsei trist.

– Îmi place să mint... E un vechi obicei de pușcăriaș. În închisoare, asta m-a salvat. Le spuneam povești despre țările văzute în călătoriile mele și ei mă credeau, și-mi dădeau țigările lor, ele m-au ținut... Dacă nu aș fi fumat eram mort...

Claxona un idiot pentru că trecusem pe roșu, el avea dreptate; dar cine mai ținea seama de asta când îmi adusesem aminte de lucruri atât de dureroase...

– Și-acum minți?

– Nu, de data asta nu...

Se vedea de departe Statuia Aviatorilor, cum se vedea Arcul de Triumf într-un roman al lui Remarque, începea să devină un simbol adică, cu aripile ei scurte și verzi de bronz, cu acele chipuri și trupuri înălțate sau îndurerate de cădere. Bulevardul spre care ne îndreptam urca, din față soseau limuzine negre în viteză, prin geamurile de cristal zăream chipuri cunoscute. Remarcau cu ochi lacomi silueta femeii, mersul ei sub pomii aceia care aici nu mai aveau oboseala bulevardelor din centru...

– Este o zi frumoasă... spuse ca deodată.

– Neobișnuită, adăugai, și lansai unul din acele surâsuri nesuferite care făceau să cadă treizeci de cazemate odată, dacă nu întreaga linie Maginot.

– De ce neobișnuită și nu frumoasă?

– Pentru că în fiecare zi faci probabil aceleași exerciții de digitație acasă sau în sala de repetiție, pentru că vezi aceleași mutre de care te-ai săturat și deodată dai de un apucat care te bate la cap cu poveștile lui tâmpite, dar asta te amuză, te scoate din habitudine... Vrei să-ți cânt ceva?

Se uita la mine ca la un nebun.

– Ce ai de gând? Ori ai băut ceva de dimineață?

– Nu, nu beau niciodată înainte de asfințitul soarelui... ori nu-i cunoști pe clasici?

– Ce clasici?

– Clasicii oenologici, cei care se îmbată numai noaptea...

– Ești bețiv? mă întrebă perfect îngrijorată.

– Ba bine că nu! Rup, știi ce-i aia? Mă culc beat ca un porc și mă scol greu dimineața...

Mă măsură iar cu privirile ei șirete care-mi cereau de data asta o dezmințire.

– Nu ai mutră de bețiv...

– Nu arăt, dar să știi că am băgat mulți bani sub masă...

– Nu e vulgar ce spui?

– La ce pension ai făcut liceul?

Se irită. Nu se aștepta să adopt tonul ăsta golănesc, dar tehnica cuceritorului era ruperea frontului psihologic al inamicului.

– De mai puțin de un ceas mă întreb ce fel de om ești... Și iată îmi vine din ce în ce mai greu să aflu...

– E atât de interesant?

– Știu eu? Oricum, am ghicit la Salzburg că ești român...

– După ce?

– Ai ascultat, ce-i drept, numai o secundă, ce vorbeam cu Mac...

– E adevărat, dar după aceea m-am ridicat precipitat ca să nu mai trag cu urechea...

– Străinii nu fac așa ceva.

– Vrei să spui că nu sunt indiscreți? Nu-i cunoști...

– Nu, nu e vorba de indiscreție...

– Atunci de bună creștere!

Iată, ne și certasem, după un atât de scurt *comerciu de idei*, cum ar fi spus Mihai Pooopescu.

– Nu vreau să te insult. Zău că mi-a părut bine că ai plecat atât de repede...

– Dar asta avea, atunci, vreo importanță pentru dumneata?

Nu-mi răspunse și o imensă bucurie mă cuprinse.

– Chiar nu vrei să-ți cânt ceva? Nu mai e nimeni pe aici.

– Dacă dorești...

Părea resemnată.

– Imnul Sfântului Ioan. E ceva din secolul XI, un fel de improvizație pentru învățarea notelor, li-l dedic, e foarte frumos. Știi latinește? O latină ceva mai ciudată...

– Puțină greacă, puțină latină...

– Atunci ascultă:

Ut queant laxis
Re sonare fibris
Mira gestorum
Famuli tuorum
Solve poluti
Labii reatum
Sancte Ioannes...

Se uita la mine cu o plăcere plină de surpriză.

– De unde știi toate astea?

– Am citit niște lexicoane muzicale de când te-am văzut la Salzburg, voiam să te fac praf...

– Ești nebun...

– Zău că nu sunt... Sau vrei să-ți scriu scrisori idioate ca Wagner?

– Ce scrisori?

– Ascultă aici, am o memorie prodigioasă: „*Această dragoste, deși moartă, îmi va umple viața până la sfârșit cu amintiri vesele și cu senzații binefăcătoare...*"

– E un text de Wagner?

– Autentic, citește-l pe Louis Barthou și ai să te convingi... Mai asculți? Te rog...

Se strâmba și eu eram gata să-i cad în genunchi.

– Nu te supăra pe mine, dar zău că merită: iată ceva trimis Mathildei Wesendonck: *„Desmierdările tale de dragoste sunt cununa vieții mele...“*

– Nu, destul, mă întrerupse rugător...

– Te rog, o implorai... și continuai fără milă: *„Iată-mă mândru și fericit! Nu, nu te căi, nu avea remușcări! Ochii tăi? Gura ta? Mâinile? Inima? Sunt eu? Ești tu? O, delicii ale sufletului! O, dulce, sublimă, ardentă, magnifică, fericită!...“*

Mă opri. Mă credea cu adevărat nebun.

– Mă convingi foarte repede că ești rău. Nu se recită scrisori intime, chiar dacă sunt publicate de oameni mari, care s-au vrut scriitori...

Ajunsesem lângă lacuri, un soare ca o mămăligă gălbenă ardea peste apa estivală. Un minut greu trecu. Voiam numai s-o amuz, dar nu gusta totul. Trecusem peste ștachetă ca un avion, nu ca un atlet... Pașii mici, domnul meu, pașii mici. Acum se potriveau poveștile lui Marquez, fabulosul ăla cu generalii lui, cu femeile străvechi ce se legănau în imense balansoare, în cartiere moarte, aflate în fictivele ținuturi ale Americii de Sud. Eram un maestru, dar îmi trebuia cu adevărat un gât de alcool. Dacă nu mă lăsa aici, la treptele de piatră ale restaurantului, eram salvat. Și nu mă lăsă...

Terasa era aproape goală, câțiva decavați se mai sileau într-un colț să reziste după-amiezii care avea ceva imperial în soarele fără frâu ce inunda pavimentul.

Bătea un vânt ușor dinspre lac, yolele se aplecau nărăvaș pe o parte, trupuri negre de soare îmbrăcate în maiouri de culoarea laptelui punctau ca în Dufy acel câmp acvatic al sporturilor.

Bogdaproste, încă nu se ivise înghesuiala din iulie sau august, puteai să găsești un loc mai retras lângă boschetele de trandafiri de abia înmugurite. Se auzeau sălciile de jos parcă rumegând în ușorul vânt și briza, vedeți, briza asta nu putea să lipsească dintr-o astfel de amiază când te bați cu Minotaurul unui trecut plin de surprize și necunoscute...

– Aici? întrebai.

– Dacă vrei...

Nu se angaja, își alese un scaun cu fața spre lacul de un albastru închis, cum era totdeauna Herăstrăul înaintea lunilor călduroase.

– Ce bei?

Era o întrebare fundamentală pentru că nu-mi plac femeile care nu beau. Sunt ipocrite...

– *Campari*...

– Un *Campari* și un whisky...

Băiatul se și înființase, se cunoștea că nu aveau prea mulți clienți...

– Vii des aici? mă întrebă și își cercetă chipul în mica oglindă plină de amprente, pe care o lustrui delicat cu batista ca pe o lupă de lunetă...

– Nu prea. Îmi plac mai curând cârciumile sordide...

– De ce?

– Știu eu? Poate pentru că am trăit multă vreme sordid... Pe urmă, nu pot să sufăr snobii...

– Ce înțelegi printr-un snob?

Mă gândii un minut.

– Știu și eu, e greu de spus... Unii au gust, dar prea mult, alții se prefac că au, dar toți vorbesc cu aceeași fervoare despre ceea ce cunosc foarte puțin...

– Asta e greu de stabilit. După socotelile dumitale, eu cunosc foarte mulți snobi. Dar sunt cu toții drăguți...

Era un cuvânt care mă irita. *Drăguț*. Îmi reprimai orice resentiment, încercai să zâmbesc. Era momentul când mi-ar fi trebuit o țigancă cu un coș cu flori, și ele, aceste personaje, existau pe undeva prin preajmă și ne pândeau, dar probabil că așteptau ca să bem ceva. Nu greșeau. Privii cu coada ochilor în jur, nu văzui nimic, o pereche de puști care se sărutau pe furiș la marginea cealaltă a terasei. Beau oranjadă și se sărutau, erau frumoși ca toată această amiază.

Sosise chelnerul solemn, cu o tavă cu pahare și cuburi de gheață, și cu un platou foarte ispititor.

Când totul fu așternut pe masa curată și ne privirăm, ceva ostil se ghici în privirea mea. Ea mă măsură o singură secundă, lung.

– Ești un om ciudat...

– De ce sunt ciudat?

Nu-mi răspunse.

Acum, dacă ar fi venit țiganca să fac eu gestul acela regal care le termina pe toate femeile, dar nu se ivi nimeni, perechea de tineri încă se mozolea la capătul celălalt al terasei și soarele cobora lent spre crenelurile turnului de la mănăstirea maramureșeană făcută în stil cazac și în care se tipăreau cărți încă de pe vremea când eu voiam să ajung la Marea Neagră printr-un canal săpat în stepa dobrogeană.

Ah, dacă nu era țiganca în clipa asta, măcar să mă fi putut ridica la cer de două palme ca părintele Nicanor Reyna, când vruseseră să-l execute, sau ca strania *Regină a albinelor,* Remedios, pe care Tatăl Ceresc o luase la el cu cearșafuri cu tot, spre stupefacția vecinilor. Dacă aș bea primul pahar de whisky, cu siguranță că incertitudinea mea în fața acestei femei ar dispărea, îmi ziceam. Ceea ce și făcui. Arăta nemaipomenit în magnifica amiază bucureșteană de vară, cu părul acela în care soarele arunca căldări de aur și vântul făcea fițe, și ea mereu și-l aranja și surâdea ca și când ar fi vrut să se scuze: nu era frumos să se pieptene în fața mea, dar i se părea că nu mai arată așa cum dorea, dar de ce dorea asta?

– Mă întrebai mai devreme dacă am trăit sordid. Da, dar era foarte interesant. Probabil că detești pe oamenii care au trăit așa. E drept că sărăcia lasă obiceiuri urâte... Drept să-ți spun, mai fur din când în când, nu sunt cleptoman, o fac din sport, îmi place primejdia. Știu să tai un geam cu un cui și deschid o ușă cu un chibrit...

Făcuse o figură disperată... Mă credea pe jumătate. Trebuia să continui, acum era cât pe-aci s-o fac praf. *Campari*-ul îi lumina chipul frumos și ochii aceia de hun.

– Odată, continuai, am făcut o spargere de unul singur la un magazin de pe Calea Griviței. Știi unde e Calea Griviței?

– Da, relativ, undeva pe la Gara de Nord...

– Exact...

– Totul mergea perfect, era târziu, noaptea, poate pe la două, și când să plec din magazinul universal *Sora,* îl știi, a purtat mai multe nume, cele o sută sau o mie de mașini de cusut electrice au început sa meargă, le pusese careva în priza și țăcăneau cu toatele, ca o ploaie, mi se părea că o să mă înec în uriașul magazin plin de manechine de fete cu părul roșu, am luat-o la fugă și când am ajuns la Podul Grant, știi unde e Podul Grant, tot mai credeam că văd manechinele de la magazinul *Sora* alergând după mine...

Râdea cu toată cartușiera ei de dinți impecabili...

– Ești teribil, de unde scoți toate astea? Tuturor femeilor le spui astfel de povești?

– Numai celor care-mi plac...

– Și eu îți plac?

– Să mă mai gândesc, depinde de câte povești am să-ți mai spun...

– Știi multe?

– O mulțime, le fur de la alții, le adaptez, le fac să strălucească. Zău, există mulți autori care povestesc rău lucruri extraordinare, nu crezi? Atunci, vrei nu vrei, trebuie să perfecționezi aceste povești pentru binele tuturor...

Avea o bănuială.

– Scrii cumva?

– M-a ferit Dumnezeu, scriitorii sunt niște idioți... Nu pot să-i sufăr, când îi văd o iau pe partea cealaltă a străzii.

– De ce?

– Știu și eu, nu se trăiește cum ai vrea să scrii că se trăiește. E cu totul altceva, nu știu dacă mă înțelegi?

– Cred că da...

Făcusem un semn discret chelnerului care mai adusese un whisky și un *Campari.* Nu gusta mai nimic, nici eu, nu era o oră când puteai să mănânci. Îmi trebuia țiganca, dar ea întârzia. Trebuia să mai invent ceva. *Cheshire cat* scosese o subțire tabacheră, luă o țigară, și o ajutai să și-o aprindă. Un fum verde se așternu între noi, apoi vântul mă ajută să-i revăd sclipirea șireată a ochilor. Se amuza privindu-mă.

– Nu ai treabă acum sau mai târziu cu domnul acela? atacai fără scrupule.

– Care domn?

– Ionescu Mihai Brăila sau Popescu Victor Stoenești, spusei cu un hiatus al minții, intenționat...

Râdea din nou, privindu-mă atent...

– E vorba de Mac, nu-i așa?

– Parcă așa-i ziceai și data trecută când ne-am văzut, dar de ce nu ți-ai luat un câine, un dog era foarte indicat pentru numele ăsta...

– De fapt, știi cum îl cheamă, dar te prefaci că ai amnezii... Nu, nu trebuie să-l văd acum și nici mai târziu...

– Pot să cred că sunteți camarazi, că vă consultați numai asupra unor chestiuni foarte importante, cum ar fi dacă orchestra te acoperă prea mult pe dumneata, când ar trebui, ca din amiciție măcar, dacă nu din altceva, să te ilustreze...

– Vezi că ai tras cu urechea în cafeneaua *Tomaselli?*

– Și ce, nu merita?

– Știu și eu?

Din nou unda aceea tristă care îi invada privirea.

– Locuiți împreună?

– Nu... Are o soție, foarte bolnavă de ani de zile. Eu am rămas singură, ți-am spus că sunt în divorț cu cel de-al doilea soț al meu.

– Ce viață veselă, cântai pe nas, cu o oarecare dușmănie pe care nici măcar nu mai încercam s-o ascund.

– Nu vrei să-mi mai spui o poveste trăsnită ca aceea de adineaori? Cu cele o sută de mașini de cusut *Singer* care au pornit dintr-o dată puse la priză de piticul *Mimmo,* știi cine a fost piticul *Mimmo?*

– Vag...

Știam, o lăsai să-mi spuie, trebuia să-i dau o șansă, *Fred, dă-mi o șansă,* cum făceau gangsterii aceia de la *Ti Vi,* cu pistoalele pe masă și cu frica în oase.

Și atunci, pentru că ziua se scurta și sosea, vorba poetului, ora când trenurile cădeau de pe pod, îi inventai ceva și mai și, când furaseră niște hoți, din aceeași Grivița, podul Grant și-l vânduseră bucată cu bucată la kilogram pe Calea Negustorilor și cum *Omul de fier,* cel cu magazinul de cuie de la Podul Basarab, se rugase de ei să-i aducă și Podul Carol I de la Cernavodă pentru că avea mare nevoie de fier și acolo s-ar fi găsit cu carul... Râdea de se prăpădea, și țiganca nu mai venea, fir-ar mama ei a dracului să fie... Pe urmă îi povestii cum s-au îmbătat niște ceferiști la piața Matache Măcelarul și cum, nemaiavând bani și nici vreo cârciumă deschisă, spărseseră vitrina de la Panorama Universului din fața gării, unde erau niște bocale cu copii avortați în spirt verde, și cum băuseră zeama aceea la miezul nopții și avuseseră halucinații timp de trei luni de zile, trecând la jaf deschis, fapt care-i determinase să intre în magazinul de pe strada Doctor Felix, colț cu Liceul Marele Voievod, adresa era aiurea, dar nu avea importanță, de unde furaseră patru mii de colivii cu papagali cărora le dăduseră drumul și tot cartierul se umpluse de pene pentru că, neobișnuiți să zboare din cauza captivității, își pierduseră coada și ninsese trei zile peste casele din spatele Gării și au avut gunoierii ce să care în tomberoanele lor până nu mai știau cum îi cheamă. Pe urmă le-a fugit mintea cu sorcova și au fost duși cu toții la Mărcuța, unde vorbeau chinezește pentru că nebunia papagalilor asta era, vorbeau chinezește...

– Mai rabzi? o întrebai.

Mă privi tristă deodată.

– De ce mă întrebi?

– Pentru că bănuiesc că Mac Popescu Feldioara sau Ilie Ionescu Constanța sau cum îi mai zice directorului dumitale de la Filarmonică nu-ți vorbește decât despre flautul contré alto, despre French hornul bine întrebuințat sau despre oboiul bariton în do...

– O, ce demonstrație...

– Nu sunt numai escroc sentimental. Sunt îndrăgostit de dumneata încă de acolo, de la Salzburg, și am să fac totul ca să termini cu actorul ăsta ratat de film...

– Ce siguranță, ce siguranță...

– Nu e vorba de siguranță, ci de cu totul altceva...

– Ai să-mi spui că m-ai visat încă de acum zece ani și că acum, văzându-mă, ți-ai dat seama că nu se poate fără mine... Pe când o cerere în căsătorie?

Era jale, trecusem iar cu avionul peste stachetă, mă grăbeam, obiceiul meu. Dar iute schimbai macazul.

– Nu mă lua în serios. Mai bine să-ți povestesc ceva care mi s-a întâmplat mie în America de Sud (pe dracu, nu fusesem niciodată acolo până atunci). Eram undeva în Columbia sau în Argentina, nu mai țin bine minte. Cineva m-a dus cu un autocar până într-un sat nu știu cum îi zicea, ceva pietros, fără aer, la mare înălțime, un ținut fictiv, cum există numai în romanele lui Kafka sau în *Deșertul tătarilor,* dacă ai citit cartea asta...

Nu citise *Deșertul tătarilor,* despre Kafka știa câte ceva, nu se scuza pentru că nu avea obiceiul să se scuze, dar mă ruga să-i dau drumul la invențiunile mele.

– Acolo am cunoscut o lume ciudată, te rog să mă crezi că era ceva demn de văzut: oameni care trăiau 140 de ani, străzi întregi pline de bătrâni ce parcă ar fi fost scoși conservați din morminte și puși în niște balansoare de lemn (Marquez să trăiască, pe care ea nu-l citise), am cunoscut și pe unul Mauricio

Babilonia, care atunci când sosea la o întâlnire era precedat de un roi imens de fluturi galbeni, mi se pare că era vrăjitor, ca avea un fel de baston de mag din care lăsa să-i scape hoardele lui de fluturi care infestau toată natura aceea sălbatică...

Pe urmă îi descrisei Carnavalul, amestecând pe Marquez cu autori de prin alte părți, ceva din Carpentier sau Borges și din alții, cu descrierea unor străzi întregi pline de case de piatră în care prin ferestre puteau să fie văzute oglinzi verzi, arheologice, cuprinse de păienjeniș, și în care zburau păsări ciudate, roșii, cu ciocuri mari, și care croncăneau ca ciorile, cu mereu ruguri pe care erau arse cadavre proaspete, care în mod ciudat nu miroseau a hoit pentru că din jur, deși ne aflam într-un loc ocult, aflat la mare înălțime, creșteau flori ciudate și ele, begonii cât pepenii, orhidee vorace și astromelii care te amețeau, ferigi și origen și dacă intrai înlăuntrul acelor curți puteai să auzi scârțâitul unanim al balansoarelor de lemn și să vezi o mie de figuri de mumie, cenușii și fără vârstă, înțepenite într-o nemișcare care te cutremura și în paturile arhiepiscopale mai dormeau femei la fel de lunare, cu pielea violetă și totul exulta un aer vicios pe care nu-l puteai suporta. Se spunea că în regiunea aceea cad cel mai ades avioanele, deși nu se găseau niciodată resturi sau trupuri, localnicii vorbind despre un monstru venit de pe alte planete care înghițea în văzduh BOAOU-rile sau, pe mare, vapoarele transatlantice, și uite așa o ținui cu Triunghiul Bermudelor până la amurgul acelei zile, fără să mă opresc.

Prin fața ochilor de culoarea șteviei îmi trecui convoaiele mele cu trăsuri de viceregi și cu prapori de aur veritabil, făcuți din dubloni topiți în cuptoare spagirice la lumina lunii, când în tufișurile din acele locuri cântau turpialele și canarii se însoțeau într-o ceremonie nocturnă fără sfârșit și țipete amoroase care aminteau raiul primordial...

– Destul, destul, spuse în cele din urmă *Cheshire cat*... A venit seara.

Pe lac, yolele se cărau ca niște văduve grecești spre hangarele din jur. Locurile îmi erau cunoscute. Vechiul *Telefon Club,* picnicurile de sâmbăta, pe iarbă, și apoi sărutările sunând ca niște bani mici căzuți pe o tejghea...

– La ce te gândești acum?

– Nu știu bine...

– Vreau să mai beau un *Campari,* o să mă crezi o bețivă, dar m-am simțit foarte bine cu dumneata...

– E adevărat?

– Ești un om trist ca și mine, care-și bate joc de viață și mai ales de ce i se întâmplă, nu-i așa?

– Poate...

– De ce ești îngrijorat?

– Nu sunt îngrijorat, sunt melancolic, este cu totul altceva...

– Ce-i aceea melancolie?

– Un sentiment regesc descoperit de Platon.

– Și din ce se naște melancolia?

– Din contradicția dintre iluzie și realitate. Dar eu tot mai vorbesc și iată ceea ce îmi trebuia...

Sosise țiganca. Avea un coș întreg de trandafiri galbeni. Moartea mea! Erau peste trei sute de fire în coșul acela.

Le luai pe toate și plătii și coșul...

– Ești grandoman? Cum o să le duc?

– O să chem o trăsură. Încă, pe aici, se mai găsește o trăsură în București. Țineam foarte mult să sărbătoresc ziua asta...

– O zi neobișnuită, nu spuneai așa mai devreme?

– Nu-mi amintesc niciodată ce spun, nu colecționez propriile mele vorbe. Vrei să mergem?

– Încă nu, spuse.

– De ce? o întrebai, nu e politicos că cu vreau să plec primul, nu am nici o treabă, dar nu aș vrea să-ți complici viața... Totdeauna am găsit pe cineva lângă femeile pe care le-am iubit, nu-i nici de data asta altfel...

– Și dacă nu e nimeni?

– O, cunosc textul ăsta...

– Nu mă dezvinovățesc, dar bărbatul acela nu mă mai interesează de mult, suntem amici, m-a ajutat-foarte mult...

– Recunoștință, plus devotament, ce loialitate.

– Nu te înțeleg.

– Nici cu pe dumneata. Ar fi trebuit să nu vorbim despre asta...

Privi coșul cu flori, proaspete încă în acel amurg de vară, stropite de țigancă înainte de a le abandona lângă masă. O uram încă de pe acum, dar ăsta era un semn grav, eram trist, cu adevărat voiam s-o duc acasă la mine, dar totul mi se părea imposibil.

*

– Aici stai?

Două oglinzi uriașe, venețiene, un imens living room, puțină mobilă, covoare turcești pe jos, cărți răvășite pe podele, acum și florile acelea ce începeau să se ofilească, calorifere cu măști de fier forjat, perdele îmbibate de praf și masa de proiecte, cu sticlele sale de tuș, cu *teurile* de lemn și cu mirosul de hârtie de calc. Deschisei geamurile ca să intre aerul nopții de vară. Sub ferestre treceau vag mașini întârziate cu un foșnet de cauciucuri și undeva suspina un frunziș greu de copac, pe care nu-l auzisem niciodată până atunci, deși locuiam aici de doi ani de zile.

– Fosta casă a unui bancher, sus sunt două băi, scară de marmură cum ai văzut, un bazin, totul e făcut după un gust care mie nu-mi place. Amestec de stiluri, e ceva arab, ceva florentin, iar balconul ăla ca o colivie, care dă spre hol, este lucrul care mă scoate cel mai rău din sărite, așa că nu am nici o vină...

Cheshire cat privea totul în jur, îi plăceau cel mai mult înaltele oglinzi feerice care răsfrângeau lampa grea de bronz de deasupra, cu cele 16 becuri lumânare, cu o bilă metalică...

Își potrivi ușor părul de culoarea berii și se îndreptă spre barul acoperit cu piele de Cordoba din colț.

– Ai gheață? întrebă.

– Cred că da...

Mă dusei până în bucătărie și căutai, în *Saratovul* mic, bucățile de gheață. Se mai găsea ceva. Ea descoperi paharele, privea numai la *ghiordezul* roș din colț, cu întunecatele lui modele, arse de timp și de pași.

– Petrașcu? întrebă privind o culă albă, îngropată în zăpadă.

– Sper că nu-i o imitație.

– Casa e cam goală, dar așa se întâmplă cu oamenii singuri.

– Călătoresc mult, nu am timp să-mi pun la punct locuința...

– De ce atât de puține cărți?

Râsei scurt și luai paharul de whisky preparat de ea.

– Pentru că le-am mai uitat pe unde am stat, este a treia mea locuință, cea mai reușită. Pe celelalte le-am părăsit cam în goană și la întoarcere nu am mai găsit nimic, ce-i drept mi s-au prezentat listele de obiecte pierdute și scuzele de rigoare, dar nu e nimic, o s-o iau de la capăt...

– Și ce-a mai rămas sunt lucrurile bancherului?

Nu erau, dar geniul mincinos din mine nu mă slăbise încă.

– Pe el l-a împușcat, în '45, nevastă-sa, care era de fapt o spioană, sus, în baia de la etaj; urme de sânge nu am mai găsit, evident, pentru că înainte aici fusese o instituție, mi-au dat casa ca să uit și eu cât voi putea eroarea juridică căreia am căzut pradă...

– Nu inventezi iar?

Nu inventam, era realitatea, dar cine mai știe, cel puțin așa spuneau funcționarii aceia care mi-o predaseră la cheie cu destul regret în ochi, pentru că era arătoasă.

– Casă cu noroc, cum spunea unul dintre ei, să nu te muți niciodată din ea, zicea altul, dar, mersi, dacă o termin ca ăla, sus, în baie?

Cheshire cat râsese, privind imensul dulap florentin, ceea ce numeam eu *marchiza,* și care-i plăcu foarte mult.

– Nu avea un gust rău bancherul dumitale...

Râsei, de fapt găsisem numai gândaci, un parchet nerașchetat și multe găuri în calcio vecchio, ce-i drept făcut de meșteri italieni...

– Și noaptea nu-ți este frică, nu auzi fantoma bancherului, sus în baie?

– Nu cred în fantome...

– Eu cred, să știi...

Era fermceătoare ca un copil, chiar se îngrijorase. O priveam, era magnifică în rochia galbenă de vară care îi punea în valoare coapsele înalte și ce avea statuar. De fapt, cred că cel mai mult îmi plăcuse la ea mersul de dansatoare, de cum o văzusem intrând în cafeneaua din Salzburg...

– Spune-mi, e o chestiune care mă persecută de când te-am cunoscut: ai luat vreodată lecții de dans clasic?

– Da, da.

– Am ghicit.

Mă bucuram ca un copil.

– Nu e greu de presupus. E o artă complementară pianului. Am vrut să dansez la Operă, dar plămânii mei slabi nu mi-au îngăduit.

– O, dans, pian, tetă, franceza și germana la cinci ani, înotul și limbile străine se învață devreme, nu-i așa...

Ura mea de clasă ieșea la suprafață cu vigoare, dar mă stăpânii. Nu știu ce îmi spunea că ea nu era ca fetele de la *Telefon Club* pe care le dezvirginam pe iarbă, cu o sete și o ură ce nu le scăpa...

– Este adevărat, dar să știi că sunt o mic-burgheză oarecare, o să te dezamăgesc. Am avut guvernantă la cinci ani și trăsură proprie undeva în provincie, pentru că tatăl meu conducea o mină, pe urmă am scăpătat și am dus-o greu. Am venit la București, din toată mobila aceea frumoasă, care aparținea întreprinderii, am luat numai pianul, care era al nostru, asta-i tot. Locuiesc undeva, într-o margine de București, cartierul e destul de burghez... Cu asta te-am liniștit?

– Nu am prejudecăți, chiar mi-ar fi plăcut să cunosc o doamnă din lumea mare, și dacă vrei să știi am și cunoscut destule, nu sunt interesante, evident, nu toate...

– Ce infatuare!

Râse iar în felul său trist de a se amuza, cu o îngânare a glasului ce nu-mi scăpă.

– Nu-ți este foame? o întrebai și dădui să pornesc spre frigiderul meu în care de obicei nu se găsea nimic.

– Nu, mulțumesc, spuse. Niciodată nu mănânc seara...

– Dar o să te îmbeți...

– Merită, ești cel mai mare mincinos pe care l-am cunoscut vreodată, nu vrei să mai îmi spui o poveste din acelea cu orașele dumitale fictive pe care atât le iubești, tocmai pentru că nu există?

Și mă privise lung, cu ochii ei îngrijorați...

BOLILE SPLENDORII

Erau duminici când ne doream, și eu și *Cheshire cat*, o singurătate sălbatică și inaccesibilă, cum spune undeva D'Annunzio. Destul cu exercițiile de gimnastică de dimineață, destul cu mereu repetatele digitații la pian, care umpleau casa de un fel de ploaie sonoră, monotonă până la urmă. Game, exasperări și bătăi furioase pe o clapă, ceva ce nu sosea din monstruosul pian ce mi se părea noaptea un imens cenotaf, în care zăcea liniștea mea atât de râvnită. Un vid interior uriaș mă stăpânea, parcă din fantezia mea ar fi dispărut orice îndrăzneală, uitasem tot: „Scamilli impares", tavanele suspendate și acele ornice de iarnă, zise anaforice, ale lui Vitruviu; Palladio cu *Cele patru cărți* ale sale *de arhitectură* zăcea în raftul de sus, îmi era și silă să mai privesc într-acolo – pentru că acolo era tinerețea mea sfârșită, presată între coperți. Ridicasem niște closete din beton, niște colivii în serie și geam givrat, potrivindu-se ca nuca în perete cu imensa piață către care dădeau cotețele mele albastre, pe care nici nu le semnasem. Directorul acela, chel, cu capul ras, omul de bine, materialistul dialectic, nu ținuse seama de nimic. El voia „măi tovarășe, ca omul să aibă unde locui întâi și pe urmă o să facem și artă, nu-i așa?". După care mă bătuse familiar pe umăr, ca să-mi arate că nu-mi poartă pică pentru că îl înfruntasem. „Ei, ce spui?" Ce să spun? Spuneam că de fapt noi ar

trebui să facem în socialism și ceva pentru veacuri, el, socialismul, să fie o Renaștere, nu o improvizație. Casele pe care le construiam erau utile, e adevărat, și se ridicau repede, dar cine construiește repede o face pentru fațadă, potemkiniadele astea aveau să se răzbune peste cel mult două decenii. Fațadele se ruinau de pe acum, arătau cojite, restul făcea vântul și praful sosit din Bărăgan, neglijența administratorilor de bloc și nepăsarea noastră balcanică. Dar eu locuiam nu numai într-o casă, locuiam într-un interior de oraș și mă durea să văd etajele aglomerate și inestetice puse în spatele Palatului, cu care nu se legau. El, Directorul acela, era încântat, se congestionase la inaugurarea cotecioarelor, ținuse un discurs cutremurător în care cuvintele sforăiau mai abitir ca armăsarii, fotografii își făceau meseria cu flashurile lor, că era și o zi întunecoasă și nu cumva să fi scăpat ziarele de mutra încruntată eroic a înaltului personaj cu care trebuia să fim fericiți a doua zi în edițiile de dimineață ale ziarelor. Vorbeam studenților despre piedestalele de ordin compozit și despre proporțiile doricului și eram silit să-i trimit după aceea într-un forum pestriț și lăbărțat, fără proporții, una le arătam proiectând planșele lui Vignola pe un ecran imens și alta vedeau ei în târgul ăsta puturos, împodobit cu siluete de ghips și din care fuseseră scoase, oroare, busturile unor cariatide, pentru că unui primar pudic nu-i plăcuseră sânii de piatră ai femeilor! Căzuse peste mine o lene spornică, o lene dezgustătoare la urma urmelor. Nu mai mergea nici cu alcoolul, mereu aceeași greață de dimineață, reluarea zilelor cu silă, zăcerea în pat până spre prânz. Era vremea evadărilor, nu mă mai amuzau nici poveștile cu câini de la cabana aceea din munți, prea ploua mult verile, oamenii de știință anunțau că pământul se răcește. Ca orice saturnian, mă și vedeam pe un iceberg plutind în derivă prin lumea asta plină de spaime, de fumuri și orori. Vești proaste la radio, cădeau avioane ca muștele, o statistică a morții se înghesuia zilnic în coloanele de știri ale gazetelor. O frică insidioasă, rece, se strecura undeva în labirintul nos-

tru de spaime ce se numește suflet. Peste tot plutea o agresiune ciudată. Văzusem tineri umblând cu lanțuri legate de mâini, niște lanțuri groase, ciudate, și-i întrebasem la ce le folosesc, bănuiam că e o modă, o podoabă de siccari sau de gladiatori, reeditată undeva în America și preluată de contestatarii noștri, dar nu, erau de fapt arme de apărare, cutite și lanțuri legate de încheietura mâinii drepte, cu care izbeau în încăierările ce se stârneau pe neașteptate prin grădini de vară sau prin sordidele bodegi de margine. Văzusem odată o astfel de încăierare, fusese ceva inimaginabil pentru mine, pentru că violența pe care o surprinsesem mă îngrozise. Unuia îi crăpaseră fața cu un astfel de lanț și deodată un ochi îi plesnise ca un fruct copt, aspectul acelei fete desfigurate ce arăta parcă pudrat cu brumă, o brumă cenușie, culoarea morților, mă urmărea, și de atunci evitam să mai ies neînsoțit sau să mă înghesui în cinematografe. Strada, cu înfiorătoarea ei rumoare, cu ramătul sacadat al tranzistoarelor purtate ca niște copii pe brațul stâng al tinerilor noștri *hippy*, la fel de pletoși, la fel de jegoși, la fel de agresivi ca toți nemulțumiții lumii, mi se părea că mă murdărește. Rătăceam fără scop în mulțimea ce umbla drogată de alcool încă de dimineață, lume fugită din uzinele infernale sau din școlile în care erau tâmpiți sistematic, cu discursuri, puștii și adolescenții. Ah, secolul nostru, al Dezvoltării! Cât se vorbea pe toate lungimile de undă, într-o infectă și nemaicurmată pledoarie pentru fericirea viitoare pe care nimeni nu o va întâlni nicăieri decât în fundul unui mormânt bine zidit, în care să nu mai pătrundă atâta demagogie nerușinată și minciună poleită. Televiziune, filme color, reclame uriașe, vorbe căzute în torent asupra fiecărui acoperiș și dincolo de asta ce era decât nimicul cel mai de pe urmă, nimicul-nimic, jalnicul nimic, cancerul și spaima de bomba atomică, cei atinși la patru ani de norul ciupercii ce se plimba deasupra noastră sistematic, venind dinspre Siberia sau dinspre Pacific. Știri laconice, vești de pretutindeni, marmelada melancoliei noastre, se inventase și o bombă curată, orașele și

civilizația erau salvate, va dispărea din ele numai ceva neînsemnat: oamenii! Fiți liniștiți, copii ai durerii: nu o să doară! Cineva amenința că o să facă din toate apele lumii ceva solid, un fel de ciulama încremenită, și atunci o să abdicăm cu toții, aerul era infestat, râurile muriseră, rămăseseră numai niște mocirle putrede de pești descompuși, urechile noastre erau bombardate cu promisiuni triviale: încă puțin și o să fie bine! Nu disperați, nu vedeți că înaintea voastră se află Dezvoltarea cu toate efectele ei suprafirești? Înmulțiți-vă, nu vă iertați femeile, faceți-le copii, case se construiesc în ritm de jazz: ziua și etajul, piața, deși se scumpește, e veselă, avem carne, avem unt, cât om mai avea, numai război să nu fie, dar războaie erau în fiecare zi, venea câte un ramolit de secretar la Națiunile Unite și împăca părțile, se bea șampanie și totul reintra în normal. Ce-mi plăcea mie la războaiele astea locale era că morții păreau puțini, se murea în porții reduse, asta nu mai supăra pe nimeni, cu ce mai tocau avioanele și trenurile, că și ele înnebuniseră, cădeau, se ciocneau, se aduna, opera morții se îndeplinea bucată cu bucată. Da, dar nu mai puteau vorbi gălăgioșii ăia de reporteri despre hecatombe, despre milioane de morți, nu, acum se omora economic, cu suta de mii, pe urmă venea șmecherul ăla de Kissinger, care l-a băgat pe Nixon în căcat, și, ca Messia, făcea pace. Ce mai contau atentatele, ostatecii luați și căsăpiți, ce mai contau bombele de plastic, ce mai contau mașinile aruncate în aer? Trăiam în secolul conspirațiilor, al teroriștilor, luna și lovitura de stat, guverne rase, trimise la plimbare, dacă nu cumva se petrecea ceva și mai rău și se umpleau cimitirele, închisorile și stadioanele. Era o folie, să tot trăiești! Și-n haosul acesta mondial, apăruseră și insomniile lui *Cheshire cat.* Neatent ca orice bărbat, nu-mi dădusem seama că femeia asta fusese clădită pe o ereditate, nu șubredă, pentru că făcea echitație la stadionul Armatei și conducea bine caii aceia uriași, cât pe o fire neliniștită, imposibil de adunat undeva. Totul fusese ascuns bine câțiva ani, mici treziri bruște în timpul nopții: „Big,

am visat ceva urât: niște broaște țestoase uriașe care se înmulțeau amenințător, ocupând spațiul din jur, și pe urmă senzația de arierare în somn, când îți dai seama că înnebunești și nu știi ce să faci, că spui cuvinte nearticulate și nu te poți împotrivi răului care te inundă ca o apă fără sfârșit." A doua zi, o prietenă, Angela, o liniștea: nu-i nimic, broaștele înseamnă ploaie sau demisia cuiva important, poate directorul tău de la Filarmonică, sau cine știe ce draibăr care-ți propune să te lase să pleci în turnee în străinătate, dacă te culci cu el. Pe urmă, câinii care o sfâșiau pe neașteptate, năvălind din grădini cuprinse de torpoare, infestate de căldură și de o pace resignată ce o încânta la începutul coșmarurilor ei. Cunoșteam și eu senzația asta? Da, o cunoșteam, trăisem odată o astfel de perioadă a unei anxietăți totale, când dormeam numai câteva minute, timp în care visam uriaș, vise ce mi se păreau lungi și nesfârșite și care puteau fi controlale după ceas. Limbile metalice arătau numai câteva sute de secunde și atât, dar trecusem prin grădini bolnave, încărcate de plante otrăvitoare ce se transformau în șerpi, ceva luxuriant și înspăimântător în același timp, ceva ce te atrăgea irezistibil și nu puteai să i te sustragi, cum sunt prinse muștele pe dezgustătoarele hârtii încărcate de clei și au o lungă agonie, dorind să iasă din mlaștina în care au fost fixate. Lacuri fosforescente, încărcate de ierburi uriașe, unde gâfâie toată natura saturată de țânțari și de capcane vegetale, în care te prăbușești și te trezești aproape mort de frică; pe urmă tăcerea asurzitoare a unui deșert familiar, loc în care ai trăit, căpătând deodată o lipsă de identitate, un spațiu ocult, straniu, fără aer, fără oameni, în care au dispărut toate sursele de apă, și ceva rece în creier, ca un fierăstrău ce-ți roade carapacea de oase sub păr, acel strigăt sonor, metalic, al unei minți ostenite de veghe, ceva încărcat de electricitate și de îngrozitoarele poveri ale inimii. Atunci aprindeam lumina și mergeam la patefonul electric și puneam *Sărbătoarea Hebei* a lui Rameau care-i plăcea atât de mult lui *Cheshire*, și ea sărea deodată din pat și aproape smulgea brațul metalic de

pe disc, era sătulă de muzică, de sforăială clasică, cum îi spunea atunci, și începea să umble pe mica terasă ca să-i revină somnul, o dulce oboseală, dar asta a mers un timp, pe urmă trucul se uzase. Ar fi trebuit să abordăm insomniile noastre așa cum erau, ca o suferință atroce, dar *Cheshire* făcea din asta o prefăcătorie. O găseam dimineața la pian cântând mereu Chopin, căutând ceva mai învăluit, tragicul acoperit de ceva mătăsos, pedala fină, abia atinsă cu vârful degetelor, muzica aceea care vorbea atât despre tuberculoză și despre dracu mai știe ce. Dar începusem eu însumi să am coșmaruri din cauza persecuției ideii că ea nu doarme, mă trezeam și o pândeam, avea câteodată un somn continuu, stătea ca moartă, credeam că nici nu-i mai bate inima, pe față nu i se ghicea nimic, avea chipul înecaților, o ducea Lethe undeva și când readormeam îmi visam câinii de la munte, hăituiți și furați de un fel de ciclop care-i băga într-un sac. Unul dintre ei avea un trup de sitar și în loc de păr, pene verzi și un cap de știucă, altă dată mi se arătau *Urechile de spionat* ale lui Athanasius Kircher, uriași pereți în care intrau toate șoaptele, adevărate panouri acustice, disimulate în microfoane ultrasensibile ce amplificau în visele mele până și fâșâitul unei hârtii pe asfalt, atât de tare că simțeam că-mi plesneau timpanele, dar nu erau atât zgomotele, cât senzația aceea de incertitudine uriașă, de existență într-un loc nesigur. Într-o iarnă, mă visam în palatul *Rancho Grande* al dictatorului Gomez din Venezuela, în clădirea lui cu odăi circulare, triunghiulare, pătrate sau ovale, înguste cât un șervet, dar înalte de 6 metri, pe care le descria undeva Wendt, carcere și odăi princiare în același timp, cu pereții lor constrinctori, care mă asasinau lent, pentru că simțeam cum pereții aceia mă strângeau ca o menghină, cum mă zdrobeau cu aerul lor ce se îngusta material, apăsător și încărcat de o ură acerbă. Înainte de a-l reciti pe Gauthier, visasem ochii de copil implantați în chipul unui cadavru, pupilele acelea bleu-turcoaz, pupilele nictalope ale bufnițelor din *Avatar,* cadavrele ca o lavă nocturnă, baldachinele lui fantastice pe care

aveam să le văd aievea la hotelul *Beaux-Arts* în Paris, unde-l cunoscusem pe straniul marchiz de Carçel, cel ce-și decapitase bătrâna amantă americană și fusese descoperit de poliție în apartamentul lor din *Rue Foch*, în cartierul cel mai scump al Parisului, maculând-o cu propriul sânge înainte de a o ucide și după aceea așezându-i capul retezat într-un vas de Delft și contemplând-o la lumina lumânărilor la care-i citise nopțile eseul „despre omor considerat ca una dintre artele frumoase", a lui Quincey, cu ochii aceia de un albastru polar ca ai lui Onufrius. Alteori, aveam deliruri arhitectonice, mi se părea că magaziile mele de beton s-au prăbușit deodată, simțeam cum se cutremură patul sub mine și că cele 18 etaje ale coliviilor cad peste mine, venea cineva și îmi bătea în ușă, să mă încarcereze pentru că eram responsabil de ceea ce furaseră meșterii de pe șantiere, cimentul înjumătățit, armarea insuficientă, deoarece fierul se vindea bine pe sub mână și când mă trezeam asudat, sufocat, mi se părea că am scăpat de o mare catastrofă și trebuia să beau ceva ca să-mi vin în fire. Se încurcau în aceste coșmaruri decoruri vechi de expoziție, planșele lui Piranesi, torturile mitologice pe care le desenam la școala de arhitectură în orele plicticoase, pagodele imaginate într-o Japonie ce se construia sub acoperișul lui Mincu, între fete care miroseau a săpun de război, rânced, și mâncare pe cartele, jigărite, amoroase, carnale, nesătule, ca niște câini costelivi, fugărite prin ganguri de borfași și pe urmă înghesuite de noi, studenții acelor vremuri, în cine știe ce mansarde igrasioase, încălzile cu vechi manuale tipărite pe hârtie de lux, care scoteau un sunet magnific de mătase scrumită, o, ce vremuri... Și *Cheshire cat* mă interoga dacă și eu am coșmaruri și eu îi ascundeam, bravam că am un somn de om ucis, că niciodată nu mă trezesc înainte de cele 10 ore reglementare care mă refac și-mi dau idei, dar de fapt începusem să ne pândim în toată această agonie de început, ea devenise nervoasă, știam ce o roade: dispăruse dirijorul, managerul, omul care plătea reclama, cel ce avea o mie de relații, și care doar o

prevenise: ai să vezi tu, când nu o să mă mai ai pe mine, o să fii nimeni, dar ea nu-l ascultase și se ținuse după fundul meu de boem, de arhitect ratat, care știa numai să organizeze expoziții, luând ochii la țărani. Mi-o spusese odată destul de brutal. Ascultam la radio *Psyché* a lui César Franck și ea nu era atentă decât la clipa când trebuia să-mi dea lovitura aceea pe care o pregătea de mult. Concertul se încheiase, și deodată: „Tu nu faci nimic, celălalt știa că are o datorie față de mine..." O, asta era... Asta era. Era prin mai, mi se pare, prin fereastra deschisă se zăreau luminile unei nopți murdare de praf și uscăciune, bătea un vânt rău, lovind obloanele ridicate și făcând un zgomot sinistru pe neașteptate. Trebuia să le las în jos și le-am trântit cu furie ca răspuns.

„Adică ce vrei să spui?" am întrebat-o mânios. „Vreau să spun că de când m-am despărțit de el, presa mă neglijează." „Vrei să zici că presa era cumpărată de individ?" Lovisem greu, dar trebuia să lovesc, o simțeam. „Cum adică cumpărată, ce crezi că nu am talent, că m-am culcat în dreapta și-n stânga cu criticii muzicali ca să fiu lăudată?" „Nu, nu asta, dar îi cunosc pe oamenii aceștia, nu fac nimic gratuit." Tăcuse, încărcată de ură. Umpluse un pahar cu alcool și-l băuse cu sete, voia să-mi spună totul, odată pentru totdeauna. „Adevărul este că nu am aflat dacă-i plătea, dar știa să iasă cu ei la *Athénée*, să le aducă mici daruri din turnee, mașini de bărbierit electrice, parfumuri pentru amantele lor de doi poli, avea mai ales o curtenie studiată, era un om bine crescut, un boier, ei știau asta și se simțeau măguliți, pentru ca să-i facă plăcere, scriau despre mine ori de câte ori aveau ocazia..." Nu mă simțeam cu nimic vinovat, așa că-i spusesem direct: „Și ai vrea ca eu să stau cu ei prin restaurante și să-i cumpăr ca să te laude pe tine, dar astea nu mai sunt laude, ai nevoie de așa ceva?" „Nu e vorba de laude, e vorba de reclamă. Omul modern e grăbit, trebuie violentat, trebuie să fie bătut la cap, trebuie să i se repete de o mie de ori că cineva are talent, și asta nu se numește laudă, e un fel de a

iubi pe cineva..." Da, înțelegeam, el, omul acela amabil, cu părul încărunțit, politicos și bine crescut, era exact ce-i trebuia, avea reputație, avea bună creștere, știa să-i trimită flori, dacă nu în fiecare zi, cel puțin cu orice prilej, inventat sau nu. Era mica lui escrocherie, dar femeile de asta au nevoie, și pe urmă eu de abia acum înțelegeam cât se iubea ea pe sine, nu atât poate pe sine, cât meseria în care trebuia dat din coate, ca peste tot. Ar fi trebuit să punem punct, să ne oprim aici, dar mica noastră lașitate a făcut caverne. Ne-am împăcat peste câteva zile, nu avea o fire rea, nu era un om care să țină la supărare, dar pielea elefantului fusese tăiată într-un loc și durerea se năștea încet și sigur, trebuia să înțelegem, și eu și ea, că ne aflam pe două insule diferite, că un hotar de apă ne separa și că locurile noastre aulice de fapt ne despărțeau, nu ne uneau. Îmi spunea că mă înțelege, înțelegea până și ratarea mea, pentru că era evident că mă ratam refuzând să construiesc colivii de beton și nu fântâni; hambare colorate pentru găini ce ouau pe bandă în loc de Arcuri de triumf, dar, vai, ar fi trebuit făcut ceva pentru că ea trecea drept o mare pianistă și lumea uita asta, numele ei dispărea treptat din coloanele criticii muzicale și se iveau demoazelele cu Conservatorul făcut pe sponci sau cu piloaie în spate, ceva cu Mercedesuri și telefoane unde trebuie, și eu ce înțelegeam să fac? Eu înțelegeam să stau nemișcat ceasuri întregi cu ochii fixați în tavan și să privesc cum moare lumina spre seară prin obloane și să ascult cuprins de anxietate venirea nopții ce atâta rău îmi făcea. Trebuia să evadez din penitenciarul secolului meu, cum spunea Huysmans, dar cum? Mai era și omul acela care mă urmărea: avea acum altă tehnică, mă lăuda, voia să mă facă complicele lui. Îmi dădea de lucru, dar știa că ori refuzam, ori făceam totul fără suflet și asta se simțea. Mă pusese să decorez un parc și eu îi prezentasem desenele: nu erau cine știe ce, dar intrasem în zodia economiilor, se scumpise benzina și hârtia în lume și noi, care suferim de toate crizele și maladiile universale, bineînțeles că sufeream și de maladia

lipsei de benzină și maladia lipsei de hârtie și de cine știe ce dracu mai suferearn. El privise hârtiile și țâțâise admirativ: excelent, excelent lucrat. O să le supun comisiei. Comisia țâțâise și ea și totul mersese mai sus. Mai sus, începeau observațiile. Venea ăla cu coliviile și nu-i plăcea, voia ceva rustic, ce erau aiurelile astea? Mobiluri? Nu auzise! Calder, n-am auzit de Pasternack! Asta însemna că proiectantul avea sticleți în cap, de ce nu punea el niște ciobani și ciobănițe de carton pe deal, așa ca și când ar fi vii, cu niște buciume și catrințe pictate frumos, să ne simțim, măi tovarășe, ca la țară, că de-aia dă Statul bani, să se vadă arta națională! Dacă nu era bun cartonul, că cineva făcuse observația că în parcuri mai și plouă, atunci să le facem din placaj traforat, că acela nu intră la apă și așa mai departe, și el, măgarul, sprijinitorul meu, găsea că șeful comisiei avea perfectă dreptate când dorea ciobănițe și buciumași pe dealul din Parcul de agrement. Fântâni, da, ar fi fost frumoase pentru că „Tovarășu" se dusese și el la Roma și aruncase un ban în *Fontana di Trevi,* să nu-l credem noi de la Rusănești, dar fântânile alea costau bani și, vedeți dumneavoastră, acum facem și noi ce putem, totul de lemn, de paiantă de luat fața, pentru cât o da Dumnezeu, numai să fie lumea mulțumită, să aibă unde să se plimbe duminica, să se distreze, că atâta meritau și ei, oamenii muncii! Bineînțeles că făcusem praf toate planșele și că fusesem invitat să mai deschid o expoziție pe undeva prin Canada sau în Tunis, era modul cel mai ușor de a scăpa de mine, aduceam și valută, mai lăudau și străinii țara, era cu mult mai bine să mă plimb. Au fost lunile de coșmar când am ilustrat cărți *à rebours* și, nu știu de ce, poate că starea în care mă aflam se potrivea foarte bine cu aleile acelea negre, pavate cu brichete de cărbune, și bazinele în care stagna o groasă cerneală, și ea neagră, cu chiparoșii sumbri, cu pinii ca niște păuni de culoarea antracitului, și cu mesele de disecție din morgile în care se serveau dineuri macabre pe fețe de masă negre, încărcate cu coșulețe violete, luminate cu lumânări verzi

înfipte în grele candelabre, cu toți invitații în smokinguri negre, cu orchestrele camuflate în perdele negre, cântând cântece funebre, și unde se serveau în farfurii, și ele negre, vânaturi cu sos de culoarea miambalului, totul în maladive vegetații necunoscute, și unde se serveau vinuri de culoarea cojii de ceapă, puțin arsă, totul în palate de abanos, arse de incendii ce durau o sută de ani. Bineînțeles că obosisem să plec și de când descoperisem că peste tot călătorești cu propriul tău cadavru, refuzam sistematic expozițiile, declarându-mă grav bolnav. Și atunci se făcea liniște, telefoanele nu mai sunau, casa trosnea de atâta tăcere, nu mai auzeam nici sâcâitoarele autobuze și strigătele de pe trotuare și muzicile tranzistoarelor care atât mă inchietau altădată. Mă gândeam la ovreiul cu capra și-mi spuneam că e bine să ți se mai arate din când în când pisica pentru a realiza cât ești de liber la tine acasă, dacă știi să te extragi de la muncile ce nu-ți convin. Era poate mai frumos să-mi amintesc de călătoriile mai vechi, de oboseala lor melancolică, de ploile Parisului și de acea incredibilă piață Navonna, în care locuisem câteva luni, de decorul ei ireal, de prinții lui *Cheshire cat* și de palatul *Lancelloților,* cu liftul lui ca o berlină, parcă ireal, cu busturile strămoșilor lui Carlo, a împăraților Massimi, lepădați pe pavajul unei curți în care țârâia de două mii de ani o mică fântânică, și de nopțile când mi se părea că la Quirinale au început să cadă statuile și prin grădina Borghese cutreierau sub lună Papii, Împărații și concubinele princiare, conduse de Paoline, curva regală...

*

Primul nostru voiaj fusese feeric. „Vino să-ți arăt prinții mei din Paris și *millieul* cu tipii lui suspecți, o să te amuze". După Predealul acela cu odăile ca niște nacele încărcate de portocale și cu schiori pe strada principală și portari care mereu te somează să le aduci buletinele de identitate că-i halește poliția, această instituție nemiloasă în orice loc din lume, ne-am suit

într-un avion și ne-am instalat într-un hotel din preajma Sorbonei, nici prea scump, nici prea ieftin. „Altă dată, spunea *Cheshire*, când aveam concert în Paris, nici nu era de conceput să fi stat în alt loc decât la *George V*". Știam, omul acela, era prima oară când auzeam că îl regretă. Mie nu-mi imputa nimic, dar observa că altădată locuia în hoteluri scumpe, iar acum, ca să zic așa, scăpătase. Nu am spus nimic, mă prefăceam numai că privesc ploaia interminabilă a Parisului, mereu ploaia aceea cenușie, încărcată de pulbere de cărbune. Răsfoiam ziarele căutând locul unde era anunțat concertul ei, publicitatea nu era nici foarte discrelă, dar nu anunța un Karajan, trebuia s-o știe și ea. Îi semnalam locul în chenar, citea lacom numele său sub al dirijorului, nici el cine știe cine, dar asta era situația... La aeroport avusese primul șoc. Cei de la Ambasadă se aruncaseră literalmente către un tenisman la modă, care coborâse cu aerul celor ce colindă lumea fără răgaz, încărcat de rachete și de saci, pe care-i purta un fel de chibiț, lung și negricios. Ziariștii năvăliseră, grămadă, spre dulcele copil al maidanelor, cu o biografie tipică de băiat de mingi, de om sărac care reușește prin muncă multă și, mai ales, pentru că *fusese ajutat*. Ajutat de cine? De talentul lui singur, dar ăsta era *prețul*. Nu spuneai lecția pe dinafară, rămâneai dumneata să joci la Reșița, la Timișoara, nu pe Coasta de Azur. *Cheshire* văzuse roșu. Nu că s-ar fi așteptat la ceva mai bun, dar măcar funcționarul acela cultural ar fi trebuit s-o întâmpine. Ei, bine, a așteptat cinci minute să se termine larma făcută de coborârea asului rachetei și pe urmă, când lumea s-a risipit și nu a venit nimeni spre noi, a început să înjure, nu vulgar, pentru că ea nu era vulgară nici o clipă, dar cu o ciudă care mă făcu să râd cu poftă. „Asta-i piesa, am zis, este epoca sportivilor, artiștii trebuie să stea în banca lor, să nu deschidă gurița că se ard". Și am chemat un taxi. Eram familiar acestui oraș și i-am propus să mergem la *Gerson*, unde știam o proprietăreasă surdă și un bătrânel ciudat, care te pândea să nu dai telefoane fără să plătești, într-un hotel curat de

50 de franci pe zi, cel puțin la data aceea, pentru că pe urmă scumpiseră cu toții prețul, nu te mai puteai apropia. *Cheshire* a primit, nu fără o oarecare reținere. Bani am fi avut și pentru un hotel foarte bun, dar cu încă nu realizam ce înseamnă asta pentru un pianist ce trebuia să-și facă un renume. După micile formalități de înscriere în registru, mai simple chiar decât la „Carmen“, în Predeal, ea a coborât să-și înștiințeze prietenii că sosise în Paris. Îi părea rău că nu o făcuse încă de la București, dar eu, care pătimisem multe, o rugasem să amâne treaba asta pentru că riscam să fim opriți, pur și simplu, ori amânați de către vigilenții funcționari de la Vămile Pustiei, care atât erau de grijulii cu concetățenii lor, că-i scăpau peste graniță exact pe cei care fugeau cu adevărat din țară pentru totdeauna, pune-cându-i și făcându-le mizerii unora ca noi, cărora nu le trecuse niciodată prin cap s-o șteargă. În sfârșit... După cinci minute bune, în care eu despachetai micul sac de voiaj cu care umblam, din oroarea de a căra lucruri multe cu mine, reapăru și îmi anunță un program grandios. Întâi, erau repetiții pentru concertul anunțat, o reuniune cu presa la Club din Rue Wagram, pe urmă o serată oferită de Ambasadă și câte și mai câte, după care, o vizită la amicii săi care se și oferiseră să ne ducă, unul în Bretania, altul – în Sud, cum am fi dorit. Se zăreau la orizont programe dure cu cabarete, striptease și alte delicii ale Lutetiei anilor acestora, dar nici eu, nici *Cheshire* nu eram amatori de așa ceva, poate un lucru mai neobișnuit, și acel lucru neobișnuit se ivise, cum aveam să constatăm mai apoi. Primele trei zile au decurs monoton pentru mine, *Cheshire* alerga cu o mașină de colo până colo, la radio, la televiziune, prin redacțiile revistelor unde era chemată să spună câte ceva despre viața muzicală de la noi. O lăsasem singură și asta avea să-mi reproșeze mai târziu, deși ea se simțea ca un pește în apă printre fotografi lacomi de senzații și ziariști afurisiți, care te măsoară de la felul în care te îmbraci și până la ceea ce comanzi la dejun. Era o retragere discretă, nu-mi convenea să apar pe post de prinț consort și asta

precizasem de la început, venisem aici ca să mă odihnesc, era primăvară, martie, ploua, și mie îmi plăcea hotelul liniștit deși, din când în când, dubele poliției sunau amenințător: sticleții luaseră spaima lui Cohn Bendit, care paradise economia Franței numai după trei discursuri, chiar aici în inima Sorbonei. Încă pe sacrele ziduri mai puteam citi lozincile contestatarilor care cereau să se termine odată cu societatea de consum, cu armata și cu biserica, să vină adică haosul, anarhia și pletoșii, să pună ei laba lor murdară pe toate și să facă ordinea dezordinei. Mă sculam târziu, dimineața, poate și pentru că ploua mult, pe *Cheshire* o simțeam mișcând alături de la 7 de dimineață, făcea dușuri lungi, își alegea toaleta din ziua respectivă din multele geamantane pe care le cărase până aici, bașca cu ce avea să se mai întoarcă. După dușul și gimnastica de dimineață, mă privea cu un oarecare dispreț și chiar cu invidie că mai dorm, în loc s-o imit; urma machiajul, lung și atent la oglindă, și mereu schimbarea rochiilor ce o nemulțumeau, pentru că erau din anul trecut, și aici găsise altceva, cum ai să găsești altceva oricând în Paris. Și trânteli de strasuri și de inelușe și de pantofi care nu se potriveau și ceasul era nemilos și mașina, care o purta de colo colo, aștepta, și ăștia nu erau ca șoferii noștri. Nu coborai, plecau și chip de mai găsește iute un taxi în ploile interminabile, unde mai pui că nepunctualitatea se plătea, o pățise de câteva ori, se necăjise dar eu nu puteam face nimic, mă rostogoleam în moalele pat și ascultam șiroitul apei calde în țevi și mica clipoceală a caloriferului și în față stăruiau, înalte și albe și afumate, zidurile bătrânei Sorbone, când auzeam închizându-se cu un clanc ușa, răsuflam ușurat, puteam să mai dorm un ceas, deși începea vacarmul femeilor de serviciu care trânteau aspiratoarele de prag și gălețile cu apă și urcau cu așternuturile noi în lifturile preistorice ale acestui Paris, pe care nu-l cunoaște multă lume, pentru că nu a călătorit. Pe la 11 o luam agale spre micile librării din jur și răsfoiam volumele nou apărute, era o plăcere: rafturi întregi de cărți proaspete, ambalate

ca niște bomboane, în culori vii, în țiplă lucitoare. Pierdeam un ceas, două, pe urmă o apucam în sus pe Sena, bătut de scurtele rafale ale ploii ce nu se mai oprea. Când izbucnea soarele, meschin și el ca francezii, era o plăcere să hălăduiești pe podurile sonore sub care treceau nave de agrement. Regăseam Parisul pe care-l pierdusem, în care venisem prea târziu, unde aș fi putut să construiesc vreodată, dar nu aveam s-o mai fac și o ciudă neînțeleasă mă însoțea ori de câte ori trăiam aici, deși îmi plăceau micile *drugstoruri,* atunci apărute după moda americană, și lumea amestecată, belalie, care umbla hai-hui. Parisul, orașul celor cu timp mult și care nu vor să facă altceva decât să se plimbe, deși în turlele de lângă Champs Elysées știam că gravii bancheri socoteau cifrele lor și imaginau afaceri, la fel de necruțători ca în romanele balzaciare. Odată, într-o călduroasă zi de vară, auzisem prin geamurile deschise ale unui building tropăiala ușoară a mașinilor electronice de calculat, atât de familiară secolului nostru, și afară era frumos și cald și toate acele geamuri grele în rame de fier ale trustului *Simca,* sau așa ceva, erau încuiate ca niște morminte faraonice și aerul sosea de undeva din eter cu ajutorul coliviilor metalice din care se naștea *aer condiționat,* pentru că după ce terminasem cu apele, ne ocupam și de aer, stricându-l și pe el cu benzină arsă, cu zgomote, cu fum și alte chestii drăgălașe despre care vorbește tâmpitul ăla de Mc Luhan. La prânz, mă întâlneam cu *Cheshire,* deja ostenită de aceste conferințe de presă, de interviuri și de declarații la ORTF și la *Express,* moartă de foame și gata să cadă într-un somn mai lung de după masă, după ce rătăcise prin o mie de locuri.

*

Concertul de la *Pleyel* avusese loc, nu cu cine știe ce succes. Sala, pe jumătate plină de un public snob, m-a enervat de la început și n-am știut cum să mă strecor mai repede afară, așteptând-o pe *Cheshire* care primea felicitările tuturor amicilor

din Paris, și nu erau puțini, sau măcar așa mi s-a părut mie atunci: totul încărcat de complimente și de cuvinte ce se pot auzi în asemenea ocazii, dar când am ajuns la Saint Germain și am intrat la *Flore* ca să sărbătorim micul eveniment, am simțit-o cum se dezumflă. Cred că atunci a înțeles și mai bine lipsa acelui manager care știa să stimuleze presa și mai ales pe criticii muzicali, care, ce-i drept, nu lipsiseră, dar nu se știe cum aveau să reacționeze. Au fost câteva ceasuri chinuitoare, am glumit cu cei de față, am încercat toate diversiunile, dar pe chipul ei se instalase ceva tragic și între noi se instaura tacit, dar sigur, o depărtare ce nu mai putea fi recuperată. A, dacă atunci aș fi avut curajul să iau primul avion și s-o las singură în Parisul acesta ostil, pe care-l mai putea recupera, poate viața noastră s-ar fi schimbat, dar o iubeam și sufeream sincer că nu pot să fac pentru ea ceea ce altul făcuse atât de bine și timp de atâția ani. Seara ne-a găsit singuri în micul hotel *Gerson,* în odăița aceea aproape studențească, cu tapet de hârtie, care avea pe ușă o etichetă pe care scria „Alice în Țara minunilor", nu știu de ce, după gustul provincial al proprietarilor spanioli, încărcată de buchete de flori, dar purtând toată tristețea unei zile oarecare din Paris, când pe trotuarele pline de cărți din jurul Sorbonei treceau negri și *hippi* îmbrăcați ca de carnaval, indiferenți și zgomotoși, și atunci am știut că nu puteam evita ceea ce ea voia să-mi spună cu orice preț. Nu aveam chef să ies nicăieri, dar a insistat: „Vreau să mergem undeva unde e lume veselă, tu ești mut și înnegurat de parcă nu eu aș fi suferit acest eșec, pentru că eșec a fost, așa să știi. Dau concerte de mai bine de 10 ani și niciodată nu am avut o sală atât de goală..." Am tăcut, privind multă vreme bustul lui Montesquieu, căruia băieții lui Cohn Bendit îi făcuseră bărbiță și mustăți cu creionul chimic, și o lumină crudă și lăptoasă de neon îi arăta chipul schilodit. „Ce ai de taci? Nu vrei să mergi? Te simți bătrân?" Nu era deloc amuzant ce-mi spunea. „Unde vrei să ieșim?" „La *Maxim,* la *Olympia,* oriunde, vreau să mă distrez puțin". „Bine, îmi pun

trenciul și plecăm, ești gata?" Voiam să-mi iau un aer vesel, dar nu reușeam deloc. Până și-a găsit rochia cea mai potrivită, blestemând croitoresele din București și lipsa lor de talent, am pierdut o bună bucată de vreme. Citeam un Sade pe care-l cumpărasem în dimineața aceea de la un anticar, *Les prospérités du vice.* „Ajută-mă", îmi spusese exasperată de nefuncționarea unei mici încuietori a rochiei, care o scotea din sărite. Am ajutat-o, nu eram îndemânatic și a ținut să o sublinieze. Când, în sfârșit, am ieșit afară, s-a simțit destul de rău și am fost nevoiți să ne întoarcem, abia urcând cele patru etaje pentru că liftul era defect. Avea un obraz palid și a simțit nevoia să vomite, de nervi, cu siguranță. A adormit târziu și când, în sfârșit, am simțit-o că respiră mai liniștit am stins și eu micuța veioză care veghea la capul ei. Târziu, de dimineață, am găsit-o citind gazetele. Nu apăruse nici o cronică, maldărul de pagini răsfoite îmi spunea că nu era nici în ziua aceea în toanele cele mai bune: „Ei?", am întrebat. „Nimic", zisese, „semn prost, dacă ar fi fost un succes ar fi scris chiar în această noapte și am fi putut citi câte ceva la ora asta". „Ciudat, atât cât mă pricep, cred că ieri ai fost într-o formă foarte bună". Râsese mânzește: „Ești tu drăguț, dar cred că am cântat prost". „Nu e adevărat", am protestat. „Haide mai bine să bem ceva cald". Am coborât la drugstorele din apropiere. La un cinema se juca *Moartea lui Troțki* cu Richard Burton și m-am oferit să fac puțină coadă, după ce mâncăm ceva, ca să-l vedem. „Nu am chef de așa ceva", mi-a spus, „o să mă duc să vizitez magazinele". Pe urmă, în timp ce mâncam ceva, înghesuindu-ne pe micuța banchetă a localului, mi-a zis pe neașteptate: „Știi că dacă ăștia scriu prost, cei de la Londra vor afla și mă vor plăti prost și nu e atât de bani, cât de reputație. Un pianist este ca un jucător de fotbal: e onorat după forma pe care o deține, ori nu știai?" „Nu știam", am spus cu o oarecare vinovăție. Dar de ce ai nevoie de atâția bani?" „Nu e vorba de bani, e vorba de *box office*". „A, da, înțeleg, am spus, asta-i altceva, dar nu ai de ce să te îngrijorezi". Nu voia

să mănânce, cu toate îndemnurile mele, lăsase minunata salată care-i plăcea atât fără s-o guste. Privea afară prin ferestrele atunci spălate, strălucind într-un soare incredibil pentru Parisul întunecat de obicei și plin de funingine. „I-am chemat pe toți amicii mei, să le spun să facă ceva, să vorbească cu patronii ziarelor, sau măcar cu redactorii de serviciu să nu cumva să apuce careva să dea“... Era framântată de soarta concediului ei și pe mine chestiunea mă amuza într-un fel, pentru că eu nu o cunoscusem în asemenea ipostaze, și mai ales nu vedeam în ea un fel de afacerist care e îngrijorat de *box office-ul* său și alte chestiuni din astea, atât de neașteptate pentru mine. Se uita mereu la ceas, începea să se enerveze că unul, Relu, întârzia și atunci mi-a trecut prin cap că aveam și eu pe ai mei din Paris, pe nebunul de Edy, totdeauna plin de idei, și pe îmburghezitul Mirel, care făcuse cele mai ordinare servicii până reușise să se introducă în cercurile înalte ale Parisului, deși acum căra încă mobilă din depozite mărginașe pentru socru-său, care-l trata nu ca pe un ginere, ci ca pe un fel de lucrător, dar, mă rog, așa se parvine... „Știi ce, am zis, am și eu câteva cunoștințe, să nu-ți faci mari iluzii, dar ceva se poate întreprinde...“ „A, cunoștințele tale...“, a făcut dezamăgită, probabil tot niște boemi“, nu zisese „ratați“, adică ce fel de amici puteam avea eu în Paris decât niște declasați, dacă ea, care deținea de mult un cap de pod în acest oraș, nu reușise mare lucru, cum aveam să mă descurc eu, aiuritul, arhitectul fără comenzi, de care nu auzise nimeni pe aici... De sărit țandăra îmi sare ușor, dar ia să număr eu până la zece, cum spune Sfatul medicului la radio, și mai bătea și un clopot la *Notre Dame* ca în romanele lui Dumas sau Victor Hugo, băga-i-aș și pe ăștia unde știu eu, că romanele lor sunt pline de clopote și de chestii din astea. Am dat niște telefoane între timp unde știam eu, nesperând mare lucru, apoi am tăcut mâlc și numai sosirea providențială a acelui Relu ne-a salvat atunci de la o ceartă în public. Era asudat, roșu la față, înjurând șoferii din Paris care nu-și mai fac meseria, scuzân-

du-se cum putea și cerând din mers și achitând o gustare și apărând lângă noi cu tava în brațe, pe care se afla o bucată de unt, două cornuri, un suc de roșii și ceva.ce aducea a stridie sau așa ceva. „Ei?" întrebase *Cheshire,* lacomă de știri. „Se face", spusese Relu, dar nu cu acea siguranță pe care eu o speram, „s-au mai scârboșit și ăștia, au mărit prețul. E și-o înghesuială de orchestre în Paris de nu mai ai loc de pianiști, de dirijori și de soliști și fiecare e pilotat de un serviciu de publicitate, pentru că nu mai merge altfel..." M-am scuzat și i-am lăsat singuri pentru că prea era frumos afară și mie nu-mi ardea de discuții și chestiuni din astea cu relații și servicii de publicitate. Aș fi vrut să merg să văd mai bine cele cinci Van Gogh care mă omorau de câte ori le priveam sau, pur și simplu, să umblu pe Sena, să privesc orașul ăsta fudul, bogat și plin de el, ceea ce am și făcut. Cartierul era plin de negri, de elevi cu pachete de cărți legate cu o bretea de cauciuc, moda lor snoabă detesta servietele funcționărești, cu alura lor de hippy scandinavi plecați cu sacii jegoși în căutarea unui loc sub poduri. Mergeau în grupuri, figuri drogate în galbenul acelui soare rar, de dimineață, al Parisului ce nu părea deloc vesel, sau mie cel puțin nu mi se părea astfel în acea zi și la acea oră... Am ajuns în jurul grădinii Luxemburg, am întrebat dacă-l iertaseră librarii pe Joseph de Maistre, în sfârșit, s-a găsit unul care era în deficit cu încasările și mi-a făcut semn cu ochiul că se află, numai să stau nițel, să se golească puțin magazinul ca nu cumva să știe careva că el vinde o astfel de carte, ei, mama lor, cu libertatea de opinie și cu toate chestiile alea cu care se laudă peste tot, uite-i, cu libertatea spiritului, că eu, dacă vreau să cumpăr *„Les soirées de Saint Petersbourg"* trebuie să înot printr-o grămadă imundă de cărți de Sartre – ăsta se purta de un sfert de secol în Paris! Mi l-a adus, am plătit, afară era atât de frumos încât m-am hotărât să amân vizita la „Jeu de Paume" și să mai umblu. Am luat-o pe lângă liceul *Henri IV,* am ajuns la Pantheon, strecurându-mă printre grupurile de nemți taciturni cu hărți în mână și cu

blonde copile între niște tipi emasculați, băuți încă de la ora asta și nepricepând în ce oraș se află. Începuse și un vânt teribil, care ridica deasupra Parisului un nor de praf. Ar fi trebuit să-l caul pe Edy la palatul UNESCO, unde lucra, dacă nu cumva îl dăduseră afară, pentru că era prea boem și nu m-am hotărât să mai mă sui într-un taxi, preferând mersul leneș al unui om nelegat de nici o obligație. Pe *Rive gauche*, în vitrinele ebeniștilor, străluceau mat, mort, ca niște racle faimoase, piese din secolul XIV, frumoase, scumpe, inaccesibile. Dincolo de birourile încărcate cu hârtii, domni încliftați, cu aere de conți, se tocmeau cu doamnele atunci coborâte din *Porche*-urile lor, sforăind încă în fața trotuarelor. Treceau pe lângă mine tineri, cu acea lipsă de identitate a sexelor ce începea să mă scoată din sărite, grupuri și cupluri îmbrățișate de parcă și-ar fi pierdut brațele unul în celălalt, căutându-se, plete lângă plete, stârnind ideea că toate fetele din acest oraș se iubeau violent în văzul lumii. Nu tu sâni, nu tu acel aer de domnișoară, nu ceva candid, ceva identic, fără accent, fără căldură, lănțuguri și kitsch-uri, flori de hârtie și bretele și genunchi cârpiți și jeanși rupți și petece de piele, fiicele rock-ului se jerpeliseră cu bună știință, ca să arate că nu le pasă de casele fudule din cel de-al 16-lea arondisment, unde zăcea putredă și roasă de cancer toată bogata burghezie și nobilime a Parisului, cea pe care Revoluția o cărase la ghilotină cu roaba și o decapitase cu sete. Mi se făcuse dor de brutalitatea rugbystă a anilor '45, când bărbații tineri erau tunși boxeur, cu părul ca peria, și se rădeau la sânge și purtau cravate și cămăși scrobite și haine negre și păreau cu toții niște studenți la Harvard, ăștia de-acum păreau numai cloșarzi, abia sculați din gunoaiele de la Hale, cu drojdia în cap, nu aveau demnitatea acelora, nu mai erau mușchii, nu mai era agresivitatea de atunci, nu sugerau ginul, damele care crăpau în brațele lor de matadori, nu aminteau imperiile și războaiele coloniale, arătau ca niște prăpădiți, semănau unii cu alții, ăștia apărau Occidenlul, ăștia voiau să zică *nu* tancurilor parașutate pe stră-

zile Budapestei și ale Pragăi într-o demonstrație teribilă? Nu mai există acel aer dur, exploziv, nu mai erau nici uniformele kaki și *bazooka*, chiar cântecele lor atât de violente deveniseră un fel de psalmi asemănători, vorbind despre flori și pacea universală și toate minciunile strecurate în presa coruptă, contra unor sume imense. Stingerea, copii ai durerii, că vine bau-bau și o să vă ocupe în 24 de ore și voi o să zdrăngăniți la ghitare electrice și Holliday o să vă scape ca funia pe spânzurat și voi o să gemeți și o să vă striviți la coadă la Olympia ca să aveți un loc mai în față și nici Sylvie Vartan și nici căcăciosul ei de bărbat nu o să mai poată face nimic pentru Franța, că dincolo se cânta de o jumătate de secol marșuri militare și se moare de foame și există o scadență și ea sosește, se apropie și voi vă țineți de șale și purtați lănțuguri la glezne și vă futeți în cur și zaporojenii fac instrucție în stepe și se înarmează, și voi credeți că bășinoșii de miniștri, cumpărați în culisele Genevei cu toptanul, or să vă salveze de război și de sclavie... Pe ziduri invadase un chip care nu mă reținuse de la început, un student maoist, ucis la Uzinele *Renault*, din care se făcuse imediat o icoană contestatară și textele erau aceleași pe care le cunoșteam: imunde, amenințătoare și încărcate de ură de clasă, revendicative. A, în ce lume trăiam! Am cumpărat un ziar, altă poză, alte semne tipografice, grase, care marcau sfârșitul, în Italia, lângă Milano, a industriașului Feltrinelli, cel ce editase *Doctor Jivago*, și era miliardar și făcuse parte dintr-un *comando* care-l executase pe ucigașul lui Guevara, pederastul care se pozase în vitrine, ca semn de protest, în cover-girl și se eshiba la magazinele *sexy* din toate orașele acestui Apus încărcat de contradicții... Am citit înfrigurat reportajul: îl găbjiseră cu un fir de înaltă tensiune în timp ce încerca un act de sabotaj. Un chenar reproducea o frază spusă unui amic înainte de a muri și care mi se păruse zguduitoare în ziua aceea luminoasă și plină de vânt din Paris: „Simt că-mi trece un glonte prin șira spinării", frază demnă de amicul meu Joseph de Maistre, cu care hălăduiam pe Sena, sub braț.

M-am oprit puțin la buchiniști și am găsit *Istoria infamiei,* a lui Borges, pe care o căutam de mult, obsedat de „adâncul iluzoriu al oglinzilor". Ajunsesem la UNESCO, unde domnea aceeași brambureală, adică du-te-vino-ul în care se amestecau malgași și norvegieni, fete letone cu sud-americani de care trebuia să-ți ferești buzunarele cât erau ei de studenți sau diplomați sau, pur și simplu, teroriști în căutare de clienți în Alger sau la Ierusalim, tipi suspecți, înfulecând din sandvișuri ieftine și bând bere, în ascensoare, din cutii, pipăind cu ochii nerușinați sânii englezoaicelor ce chicoteau excitate de aceste agresiuni, juisând secret și gata să se ofere la primul apel. Am oprit la etajul 7, am străbătut lungul culoar circular, am căutat pe Edy la camera 54, dar el nu era, îi ținea locul o fată spelbă, care mi-a precizat că îl voi găsi ori sus, la etajul 11, la restaurant, ori revine către orele 13, când puteam să-l caut din nou. Am urcat la restaurant. Totul lucea, nichel, tăvi și bocale, farfurii și pahare de plastic, într-un amestec de neînchipuit. Delegații străine forfecau timpul în discuții interminabile ca în urmă cu opt sau șase sau patru ani, când mai trecusem pe aici, nimic schimbat, inconștiența veche sub formă de dialog. O scurtă inspecție oculară mi-a dezvăluit trista realitate că Edy nu se afla în incintă. Am stat pe un scaun, am cerut ceva, un Pepsi sau o oranjadă, nu mai are importanță ce, mi s-a adus, am deschis cartea inspectorului de păsări comestibile, am citit câteva pagini cam făcute, am mai tăiat o frunză la câini preț de o oră și, nevăzându-l, am plecat. Obosisem și, la ideea de a mă întoarce pe jos, avusesem chiar o mică repulsie, dar așa se întâmplă în câte o zi. Dădusem telefon lui Mirel, nici pe el nu l-am găsit. Probabil că umbla prin cine știe ce case pariziene în căutarea unui *nécéssaire* stil, ca să-i facă plăcere socrului său, care trebuia să vadă în el un tânăr capabil. Am luat-o înapoi pe jos, râvnind la patul comod din camera hotelului *Gerson,* pe a cărei ușă scria „Alice în țara minunilor", visând la tapetul, imitație de mătase, lavabil, cu flori albastre și roz. Am regăsit după un ceas jumătate

de marș proprietăreasa surdă și pe soțul ei bănuitor, cu mutra de hangiu din romanele fantastice englezești, m-am oprit după ce am ridicat cheia să mai privesc *hamsterii* închiși în colivia lor, ca păsările, tremurând de frig, pentru că în hotel nu mai ardeau caloriferele de mult și se chirceau printre talași rozând banane, micii șoricei roz și tandri, cel mai frumos lucru din hotelul *Gerson.* Am urcat tăcut scările și am dat peste *Cheshire*, citind nervoasă un ziar de prânz. Am înțeles, o înjurau. Nu spunea nimic, privea numai cerul de deasupra Sorbonei, plin de nouri lățoși ca niște câini de rasă. „Ce e?" „Nimic", a zis cu o voce pierdută, iar eu am ridicat ziarul căzut pe mocheta de o culoare incertă. „A, înțeleg", spusei după ce am citit cele vreo 60 de rânduri de prin pagina 32. Pe urmă i-am propus să mergem undeva să mâncăm, dar nu-i era foame. „Și Relu ce mai spunea?" „Nu mai spunea nimic, el își vede de ale lui". Îi povestii că-mi căutasem amicii și nu-i găsisem, mărturisind și scopul. „Nu vor face nimic, e prea târziu", spunea cu o încăpățânare acerbă și mâine trebuie să încep repetițiile pentru *Albert Hall.* „O să-i găsesc pe Edy și pe Mirel și-ți garantez că or să te ajute"... O tăcere lungă acoperi promisiunea mea, m-am culcat furios. Și seara am cinat cu familia unui alt amic al lui *Cheshire,* care ne-a invitat la un restaurant danez de pe *Champs Elysées,* ca să mâncăm homari, mie asta-mi mai trebuia, dar cel puțin prietenii lui *Cheshire* povestiseră cum ajunseseră lefteri în Paris, el, fost director de ziar, ea fiica unui bancher, obișnuită cu traiul bun, proprietară a unei ulițí la Iași și trăind cinci ani prin mansarde, deși avea pe părintele său aici, dar acela voia să le lase o moștenire mare ce nu putea fi folosită decât după moartea lui, de aceea ei amândoi căraseră pachete pentru societăți de caritate și, încet-încet, treburile începuseră să meargă și-acum erau bogați, aveau un apartament în Paris, un *chalet* pe Loara și un *Mercedes* la scară, și el făcuse chiar o faptă mare la anunțarea inundațiilor din România, anume: strânseseră zece milioane de franci pentru sinistrați, numai după o simplă idee:

rugase pe Picasso și pe Miró să deseneze două timbre pentru un tiraj filatelic restrâns și aceștia o făcuseră și suma fusese donată statului nostru, pe urmă vorbisem despre *tiérceul* unde el juca cu pasiune și pierdea regulat, pentru că se făceau escrocherii și *caii erau trucați* și oamenii pierdeau pe capete, dar asta nu mai avea importanță pentru că aveau de unde să piardă. Ascultau absent privind-o pe *Cheshire,* care nici ea nu era în apele ei. Amabilii oameni înțeleseră curând că ceva nu era în regulă și din aproape în aproape aflară ce dificultăți aveam noi în Paris, fură făcute promisiuni foarte limpezi, deoarece omul cunoștea în materie de ziariști o mulțime de lume și totul se însufleți și *Cheshire* își reveni, și după două pahare de vodcă cu suc de portocale se schimbă, îmi transmise și mie o veselie agreabilă, pentru că altfel eram de neabordat. Seara se sfârși, deci, cu bine și putui să cobor ceva mai sigur de mine în acest holocaust puturos a treia zi de dimineață, după ce-l sunasem pe Edy, care răspunsese în sfârșit la telefon cu o voce care nu anunța nimic bun. „Ce e, mă cu tine?“ „Las' că vorbim“. Era scorpia de nevastă-sa lângă el, femeiușca aceea frumoasă, rece ca un cuțit de ghilotină, care nu-i lăsa în buzunar decât banii de benzină sau de metrou când mergea cu trenul electric și nu cu mica lui rablionetă, încărcată de mucuri de țigări și de sticle golite, pentru că Edy boala asta o avea: bea și când conducea și-mi era frică că-l găsesc dracului odată cu poză la rubrica de accidente de după sâmbetele și duminicile de week-end. Mi-a trântit telefonul după ce am stabilit locul întâlnirii noastre, undeva, în piața *Saint Supplice.* Am luat-o lipa-lipa printre coșurile cu flori debordante, explozive, indecente ca niște sexe, împodobind asfaltul ce lucea în soarele acelei zile, în care Parisul nu mai semăna cu sine însuși. L-am găsit la o masă, într-un subsol luminat cu niște becuri ce imitau lumina naturală, filtrată prin niște vitralii. Bea ceva verde, un absint sau dracu' știe mai ce, avea o mutră de drogat, nu mai semăna cu boemul lăsat de mine aici, în urmă cu un an sau doi, veselul boem eliberat,

gata să cucerească Parisul, și cum ne mai îmbătasem noi în ziua aceea! În fața lui Edy se aflau atunci Promisiunca, Viața, Speranța, Parisul cu toate minciunile lui, cu toate cavalcadele de fericiri la care visase de atâta vreme. Fusese cumpărat și i se acceptase să plece, zgârci-zgârcitul lui tată înțelesese că trebuie să se scarpine în buzunar și să-l scoată de acolo, unde nu mai putea respira, sau, cel puțin, așa scria el în misivele prea dese, trimise părintelui său. Pe atunci avea un pașaport în buzunar și mereu îl scotea și ni-l arăta și-l săruta, era prețul libertății lui și nouă, mie și fetei aceleia cu părul lung ca smoala și cu niște ochi de Salomee, în care abia intrasem ca prin niște porți ale făgăduinței, ne era frică să nu-l arunce, nebun cum era, peste acoperișurile de tablă pe care soarele mai așternea lumina lui ultimă. Și-acum mă privea ca un om aflat în cușcă. „Ce-i cu tine?“ am întrebat înainte de a mă așeza. „Ce bei?“ fusese răspunsul lui. Avea o voce plângăcioasă, părea slors de orice energie. „Te-au dat afară?“ l-am întrebat. „Nu“, a spus repede și a cerut pentru mine un whisky, repetând comanda pentru el, absintul verde ca acel *adio mamă* de pe vremuri. „Atunci?“ „Noëlle mi-a adus o muiere în casă și mi-a spus să mă car. E lesbiană“. Ei, asta era bună... „Și tu ce faci?“ „Plec la Abidjan, pe Coasta de Fildeș, undeva lângă Nairobi, ca șef al unei secții de pedagogie“. Înțelegeam: se ducea dracului Parisul, cu Flore și cu *Les deux magots* și cu partuzele din Bois de Boulogne și cu damele lui pe care le înghesuia în *Peugeotul* căzut, puțind a tutun algerian, bun pentru cei din Legiunea străină. Chelnerul ne adusese ce cerusem. El băuse cu sete și cel de-al doilea pahar, la modul său teatral, disperat, pe care-l cunoșteam atât de bine. „Am fost și la psihiatru să-l întreb ce am“. „Și?“ „Mi-a zis că e vorba de un complex de vinovăție și că o călătorie, o rupere de mediul înconjurător m-ar reface“. „Atunci e foarte bine“. „Dar o iubesc, nu înțelegi?“ „Pe cine?“ „Pe Noëlle“. A știam asta, dar o lesbiană e o lesbiană. „Vrei să-mi spui cum a fost?“ Asta îl mai descărca. „De fapt, eu i-am adus-o în casă, era frumușică, mă

culcasem cu ea de câteva ori prin casele unor amici și pentru ca să simplific, i-o prezentasem, pentru că atâta timp cât lipsea, plecată la școală, mai foloseam și propriul domiciliu..." „Și?" „Și Noëlle, ca să se răzbune probabil, sau poate pentru că și târfa asta mică era lesbiană, dar eu habar n-aveam, a pus ochii pe ea. Și-acum trebuie să plec eu, nu pot să mă mai sufere nici una dintre ele. Mă urăsc, le încurc, înțelegi?" Plângea. Avea cu Noëlle doi copii și iată ce se întâmplase. Cum niciodată nu puteam să spun vorbe de prisos, găsii că e mai simplu să repet și eu whisky-ul. Asta mă făcea mai lucid. Mă gândeam că, de fapt, nu era numai atracția celor două femei una față de cealaltă, cât realitatea că el era cam dezechilibrat și bea prea mult și-i făgăduise că va scrie, în sfârșit, romanul acela de mult promis și niciodată încheiat, care l-ar fi lansat și l-ar fi îmbogățit pentru că numai 2 000 de franci ai lui și cu cei vreo 1 500 ai ei nu ajungeau în acest oraș hrăpăreț. Era, pe deasupra, și leneș, nu se descurca cum o făcea Mirel, acela nu avea boemia lui. Îl mai ascultai puțin, se lamenta folosind o limbă din care absentau unele cuvinte, nu-mi plăcea deloc că arăta atât de bolnav, nu mai era teatru, era tragedie de-acum. Ca să schimb vorba, l-am mai întrebat câte ceva despre amicii noștri comuni, nici vorbă să-i propun s-o ajute pe *Cheshire;* lui numai de asta nu-i ardea. „Ce să facă?" Toți se duc la fund. „Condotierul Pierre, frumosul nostru Pierre, care credeam că va rupe inima târgului, s-a ras". „Ei, cum așa?" „Baba l-a părăsit sau el a părăsit-o pe ea și l-au dat afară". Tăceam, uluit, asta era vestea cea mai surprinzătoare dintre toate. Cum se putea ca tipul care jucase pe degete miniștri, care le intra în cabinete, la 11 dimineața și le cerea o *Volgă,* cum era pe atunci, sau o călătorie în China, devenit mic șef de secție la o editură din Frankfurt, să ajungă, cum aveam să aflu, într-o clinică de psihiatrie, distrus, ros de alcool, cu un început de ciroză, sau erau numai zvonuri, cine putea să știe ce fac ăștia aici? „Mai adaugă la asta că și-a bătut joc și de societatea în care trăise, că-l introduseseră în vilele lor în care nu

intra oricine și se apucase să-i spurce, și cum nu i-a mers la noi, nu i-a mers nici cu ăștia, că și ei plătesc, dar numai ca să le lingi lăbuțele, să-i perii, să-i faci frumoși, ce crezi tu?" „Și e ras?" „Ras, tuns și frezat. L-au înmormântat de viu: slujbă – nu, publicitate – nu; acum scrie romane polițiste sub pseudonime și reclame pentru deodorante, sloganuri publicitare, înțelegi?"Am trecut la frumoasa Aurora. „A, curva asta a nimerit-o mai bine". Se însuflețea, bârfa îi făcea bine, poate și lichidul acela verde pe care-l sorbea cu înghițituri mari, ca și când s-ar fi înecat. „Ce face?" „Ce nu face?" Și pe urmă mi-a povestit că găsise pe un italian, ceva, un operator sau băgător de seamă, care o lansase într-un film. „Un film?" m-am mirat eu. „Da, *Genunchiul Clairei*, îi zice." Citisem, culmea, într-o revistă, câte ceva despre acest film: „Chestia aia cu o fată care-și contemplă genunchiul la nesfârșit numai pentru că i l-a privit un băiat?" „Exact". „Subiectul e frumos, am recunoscut, dar ea era o vacă, fără temperament, dacă excludem cei doi sâni care arătau bine, dar care serviseră destul, nu știu ce se mai putea vedea la ea. Poate aerul acela capiu de oaie." „Exact, să știi că asta era! Aerul capiu care plăcea regizorului. Nu găsești că trebuie să fii o tâmpită ca să te tot uiți la propriul genunchi o oră și jumătate, pentru că acest obiect frumos a fost privit de un labagiu?" Pe urmă aflai că nu era cine știe ce, un film de circuit închis, cum se făceau atâtea în Paris, despre care presa snoabă scrisese pe deșălate. „Culmea e, mai adăugă Edy, că acum e plecată în America, unde a devenit producătoare". „Nu mă înnebuni!" „Da. Au împrumutat-o câțiva și face filme, deschide o casă". Era mirobolant. În local intrase o damă trasă de un afgan și de un buldog, o urma un fel de fost mareșal de palat la Elysée, cănit, cu o mustață feroce, cu niște ochi de prestidigitator, care luară loc la masa alăturată. Edy, după prostul său obicei, începu să o fixeze pe femeie și tragedia pentru care era gata să ajungă la droguri și la luminal mi se păru a lua sfârșit. Dar asta nu dură mult pentru că mareșalul palatului o mută pe parteneră cu spatele la dia

bolicul privitor și amicul meu reveni la atrocitățile din Paris; o știam eu pe cealaltă curvă de rangul întâi, pe fiica lui Mavroporos, care fugise cu un fel de dansator? Mi-o aminteam. „E și ea aici de câțiva ani, nu mulți, vreo doi". „Și ce face? Mai bea țuica cu litra?" „Întâi a făcut trotuarul, ce să facă? Pe urmă a găsit un om pașnic, o să ne vedem diseară la mine, sper că vii, nu-mi faci figura". Perspectiva mă îngrozea: să dau ochii cu Noëlle, care va bănui că el mi s-a plâns, plus persoana, care va da onorurile alături de gazdă, se complica viața în Paris, dar nu puteam să-l refuz. Apărură și două țigănci împodobite cu blănuri false de vulpe albastră, vorbind o franceză surprinzătoare pentru urechile unuia care venea de unde veneam eu. Atacară perechea de la masa vecină și începură cititul în palmă. Edy găsise o oglindă prin care-și făcea semne cu vampira, însoțitoarea mareșalului palatului. I-am spus pe șest să se astâmpere că se lasă cu scandal și nu aveam deloc chef de așa ceva. „Da de unde!" se miră Edy, ești speriat de bombe, aici nu se iau de beregăți oamenii din cauza damelor, *moncher,* te crezi la București, tipul e măgulit că i-am acroșat gagica sau nevasta sau ce pizda mă-sii i-o fi..." Am făcut semn chelnerului, am plătit, dacă mai bea un absint ne făceam de baftă. Piața care înconjura catedrala *Saint Supplice* era plină de turiști și de curve care băteau caporalul pe sub perdelele tărcate. Trecu pe lângă noi o babă cu o pisică în lesă, Edy începu s-o fluiere cu două degete între buze, ca golanii, lumea se alarmă, baba începuse să înjure și să amenințe cu un baston, îl luai ușor de braț, dar el urla că-i face ceva lui Pompidou, ce-i drept în românește, ca să nu înțeleagă prea multă lume, voind a-mi demonstra mie că aici era libertate și că puteai să-l insulți pe șeful statului fără să pățești nimic. „În chestia asta cu șefii de stat, îi spusei, e foarte ușor să-i insulți și să nu pățești nimic, dar ce te faci dacă vrei să scapi de ei, că nu se lasă, au armată, au pușcării, au spioni, te ascultă, te pipăie, trebuie să te arăți fidel, să te prefaci că-i adori, că altfel îți taie ciorba și-ți bagă și pe cine nu vrei în apartament."

Asta îl trezi. Ca să nu-i stric ziua, îl întreb și ce mai face amicul nostru Mirel. „Ce să facă. Tremură de frica socrului. A cerut de la mine împrumut 300 de franci ca să-și ia un ceas elvețian și nici acum nu mi i-a înapoiat. Așteaptă să facă un ciubuc, dar să nu-l afle ai lui. Și când te gândești că eu l-am vârât în familia aia și-acum abia dacă mă mai cunoaște. Dacă era mai deștept, mă gândeam să-i recomand pe.o verișoară a lui Rockefeller, care stă în Paris.“ (De fapt, versiunea lui Mirel, pe care o cunoșteam mai demult, era că Edy, din invidie, nu-l recomandase urmașei marii familii.) „E bună și fata asta pe care a luat-o“. „Te cred și eu, să te duci la el să vezi unde stă, în *Neuilly,* interfon la poartă, celulă fotoelectrică, trebuie să te anunți cu trei zile înainte; staif mare, ce mai...“ „Mă, ai dracu lui, i-am spus, voi vă invidiați între voi, ce ați înnebunit?“ Edy făcea semn unui taxi. „Mă car, m-am cam îmbătat, te aștept diseară, o să borăsc bine ca să pot să-mi primesc musafirii, și pe urmă mai vedem ce mai facem. Unde te las?“ Mă lăsă lângă Sorbona, nu departe de hotelul *Gerson.* Micul hol încărcat de mirosul acelor hamsteri ce se tăvăleau pe talașul proaspăt și bătrâna care spiona printr-o oglindă înclinată dibaci sosirile și venirile clienților săi, cheia pe care o pescuii din mers de pe palierul de lemn și un fel de plantă exotică ce umbrea un perete acoperit cu hârtie ce imita mătasea și scările înguste și întunecoase unde puteai fi asasinat fără ca criminalul să lase vreo urmă și pe urmă ușile acelea cu inscripții: *„Visul unei nopți de vară“* sau *„Alice în Țara minuniilor“* și *„Albă ca zăpada și cei 7 pitici“* totul îmi devenise familiar... Deschisei usa. *Cheshire* nu se întorsese, umbla în Parisul căptușit de interese, de conți și pederaști, de negustori și de mitomani ce visau afaceri fabuloase și erau urmăriți de toate polițiile din lume și de datorii și de creditori, de polițe și de mandate de arestare și deodată un sentiment mai vechi îmi reveni. Era un fel de curiozitate monstruoasă, de gelozie postumă sau nu mai știu cum să-i spun. Îmi amintii fulgerător de alt moment, de la începutul

cunoștinței noastre. La trei săptămâni după ce se culcase cu mine eu am plecat la Geneva pentru un timp, era vorba tot despre o expoziție, ceva sumar și neconvingător, cum facem noi totdeauna, cu bani puțini și cu mult tam-tam la ministerul respectiv ca să mai ia niște prime draibării și rudele, și nepoțeii, și să mai umble și ei nițel, să mă inspecteze pe mine, și să-mi dea sfaturi, de parcă de când îi expulzaseră mamele lor din locul de origine, ei asta făceau: expoziții; se pricepeau la toate, băga-i-aș unde trebuie, și cum mai strâmbau din nas și cum mai miorlăiau... Mă plictiseam, umblam de colo-colo prin orașul încărcat de ploi și de umezeală, pierdeam vremea prin cafenele și fumam în draci, intram în câte un cinematograf mai ieftin, unde se dădeau filme porno sau, pur și simplu, filme vechi, unele de 30-40 de ani, care nu mai aveau nici un haz, dar îmi omorau vremea și asta îmi convenea și, într-o după masă din acestea dospite, murdare, încărcate de nervi, pentru că ceea ce îmi făceau însărcinații cu executarea expoziției nu-mi plăcea deloc, am intrat într-un cinematograf din acestea, nici nu știu cum îi spunea, aveau firme discrete, *Luxor* sau cine mai știe cum, și am plătit, cumpărasem niște ilustrate să scriu amicilor câte un rând și chiar și lui *Cheshire,* nu știu din ce sentimentalism, eu care nu cunoșteam asemenea slăbiciuni, dimpotrivă, îmi plăcea să joc tare, sufocant, să o fac să creadă că o uitasem, cât eram noi de proaspăt amorezați și filmul nu începuse, și m-am așezat într-un fololiu mirosind a material plastic și am privit la cei vreo 60 de inși pe care ploaia Genevei îi aruncase în sala cochetă, mestecând gumă sau desfăcând caramelele de hârtia lor cerată, fete cu părul lung ca niște cățci de rasă și tineri în *jeanși* peticiți și fluierând ca pe Grivița, pentru că operatorul mai aștepta câțiva clienți, să vină de afară și să se adăpostească în sala primitoare care aducea cu un budoar, și în loc de film se începuse cu un jurnal mai vechi care prezenta viața cantonului, făcând un panoramic al împrejurimilor și pe urmă al clădirilor mai vechi, totul tehnicolor, pudrat și cu acel iz de

carte poștală ce mă scotea din sărite, și apoi aparatul de filmat ne introdusese într-o sală de concerte, eu nu aveam de unde s-o cunosc și iată-l pe dirijorul meu și al lui *Cheshire*, cu bagheta lui, cu figura aceea transpirată, imitând pe George Enescu când cânta la vioară, cu părul ușor încărunțit pe la tâmple și, mai ales, cu studiul acela al manșetei care ieșea din smoking, manșeta apretată, scoțând marginea exact atât cât trebuia și cu ușoara neglijență a papionului care alunecase din cauza efortului și chiar cutele acelei haine lungi și rotunjite pe la poale și pe urmă un prim plan al ascultătorilor din rândul întâi, câteva doamne încărcate de bijuterii ca niște foci ieșind din spuma mării, și domni gravi, pomădați, și ei solemni, extaziați, și când mă așteptam, pentru că mă așteptam la asta, chipul lui *Cheshire*, dar nu femeia care dormea lângă mine câteva ore după ce făceam dragoste, ci altcineva, o altă persoană, stranie și depărtată, rece și calculată, ascultând replicile orchestrei și tapând pianul cu energie, ca un inginer electronist care apasă pe butoanele mașinilor exact când trebuie și privind apoi drept în ochii dirijorului, și eu simțeam cum aparatul acela încărcat cu pelicula îmi dezvăluia o intimitate, un secret, comuniunea dintre acești doi oameni pe care-i urâi în aceeași secundă, pentru că înțelegeam că ceva îi unea deasupra voinței lor, erau parteneri, doi complici legați de muzică și se înțelegeau într-un fel în care eu nu aveam niciodată să mă înțeleg cu *Cheshire*, și mi-am amintit de asta exact în clipa când în hotelul *Gerson* nu era nimeni sau cei care se aflau în acest hotel dormeau și eu eram singur și auzisem strigătul de deznădejde al lui Edy, sfidând catedrala *Saint Supplice* și tot orașul, și femeia mea nu se mai întorcea, umbla prin Parisul secret, al ei numai, în căutarea unor oameni care trebuiau să-i consolideze reputația, ce știam eu ce relații mai avea ea pe aici și pentru câteva rânduri scrise în gazetele de prânz sau de seară ar fi făcut desigur orice, gândul mi se părea monstruos, nu puteam să o încarc cu așa ceva, dar gelozia mea fu alimentată de amintirea acelui sentiment mai

vechi din Geneva plină de ploaie când, pentru trei secunde, surprinsesem că între dirijor și ființa la care țineam atât exista ceva ceea ce eu nu voi reuși niciodată să înving, intimitatea muzicii care-i amețea, nu puteau uita acel extaz dat de pian, de legănarea hipnotică a bărbatului care stăpânea cei 30 sau 40 de orchestranți și pe ea, gesturile lui, moi și totuși autoritare, frângerea trunchiului și privirea de gheață cu care poruncea celor din rândul al treilea, cu viorile, sau pianistei, când să atace o măsură, când reluau cu toții fraza adânc dramatică, acel val de muzică toropind auditoriul și transportându-l cu forța într-un teritoriu unic, iar pentru cei din afara sălii de concert, inabordabil, inaccesibil, străin și rece, îndepărtat și de neajuns. Ieșisem afară, în burnița Genevei, furios, umblasem mult pe jos privind vitrinele și simțind o gelozie nimicitoare și-mi reamintisem convorbirile noastre de la hotelul „Carmen“, care începeau de obicei în joacă, cu întrebările mele: „Și ce mai face ilustrul văduv?“ Ea se mira, distrată, privind îngusta stradă din fața noastră pe care se plimbau perechi de turiști sau cumpărători de la magazinele din jur. Se enerva, și știa că voiam s-o enervez, pentru că de când o cunoscusem îmi era imposibil să-mi stăpânesc gelozia pe acest tip cu care trăise. „Ce vrei să spui?“ se aprindea, și în ochii aceia de culoarea levănțicăi scăpăra o mânie ce nu mai putea fi controlată. „Nimic nu vreau să spun, vroiam numai să știu dacă-ți mai telefonează“. Pe vremea aceea locuiam separat în București, încă nu ne hotărâsem să ne căsătorim, trăiam un fel de idilă de puști cu mers prin cârciumi periferice și asta ne amuza, îi cumpăram flori de la țigănci, câte o căldare de margarete, era vară și aruncam gheața din șiștarele oferite de chelneri și puneam gitana să mai care de la vecine și alte buchete de flori, că-mi plăcea să văd un câmp întreg de margarete în jur, să ne îmbătăm până spre seară, când un taxi ne căra la mine, în atelierul acela încă nemobilat, și ne trezeam abia a doua zi, sleiți și privindu-ne cum arătam de scurși în oglinzile mele verzui și macerate, moștenite de la

bancherul ceh care fusese ucis cu un foc de pistol în baia de sus de către propria-i nevastă, care era spioană, povestea tulbure spusă mereu, uitând că o știa, că i-o povestisem de nenumărate ori. Acum realizam că toate aceste nopți istovitoare care începu seră sportiv, cu un fel de religiozitate, cu o teribilă poftă a mea de a afla cam ce poate să dea această femeie în intimitate, se prefăcuse într-o dispută cu cel de dinaintea mea, cu amantul bătrân, cu tipul acela pe care l-aș fi omorât cu o mare plăcere, dacă aș fi putut. Și ea simțise toate astea și la început nu spusese nimic, se lăsa posedată cu furie, cu toate șiretlicurile unuia care știa ce trebuie făcut pentru ca să stăpânești definitiv o femeie, dar mie nu-mi ieșea din cap că nu voi reuși niciodată s-o fac să-l uite pe acel bărbat care, trebuie să recunosc, avea farmec, știa să umble, să gesticuleze, avea o stăpânire de sine câștigată după mulți ani de frecușuri cu lumea, strecurându-se printre mafioții muzicii, trebuind să le ceară ceva fără ca aceștia să observe, sau să le ofere ceva ce le făcea plăcere. Și sentimentul că nu-mi aparține în întregime crescuse mai ales din acea după-amiază de la Geneva. Jurnalul de actualități trebuie să fi fost vechi de câțiva ani, deci concertul avusese loc aici, în orașul plin de umezeală și plictis, pe vremea când eu încă nu apăru sem în viața ei și ea nu avea de unde să mă știe, poate era un jurnal de pe vremea când o văzusem la Mirabelle, în Salzburg. Dar atunci când o întrebam cu o chinuitoare insistență despre el, din mânie îmi spunea: „Da, îmi mai telefonează, și dacă vrei să știi îmi mai trimite chiar și flori". „Vrea să știe ce faci? Cum te simți cu mine? Și ce-i spui?" Aș fi vrut să mi se răspundă cu o grosolănie, voiam să-mi spună ceva îngrozitor, care să-mi provoace o furie oarbă și să plec și să o las și să terminăm ceea ce de fapt abia începusem, dar ea surâdea: „Ești un prost, nu înțelegi că după asta totul se transformă într-o prietenie?" Nu, nu mai exista nimic, voia să mă asigure, decât amiciția care este conserva dragostei, mumia ei, adică ceva mort iremediabil. Da, dar pelicula aceea? Cele trei secunde ale privirii ei în ochii lui,

gesturile autoritare, porunca tacită: „Acum atacă!" și pianul care parcă devenise o catedrală în care se repercutau toate acele măsuri torențiale ale unui concert pe care nici măcar nu-l identificasem... Pe urmă scenele repetându-se, se amuza și întreba cu ironia aceea ce mi se părea câteodată tandră: „Suferi de gelozii retroactive? Ce-ar fi să te întreb și eu despre femeile cu care ai trăit și pe care le-ai iubit? Crezi că nu știu cine ești? Orașul e mic. Amica mea de la *Filarmonică* mi te-a descris". Reușise ceea ce își propusese: să mă măgulească; să gâdile tenorul metafizic, asta mă făcea mai imprudent, uitam, iertam, voiam să ofer celuilalt o șansă egală: ce tot fac eu caz de ceea ce fusese între ea și dirijor? Acum totul se schimbase, ne întâlnisem, ne devoraseam câteva nopți la rând, ne plimbasem ca îndrăgostiții, eram cu adevărat îndrăgostit și mai ales triumfător, câștigasem o bătălie cu un adversar de temut, oricum, cu un tip prestigios, care ar fi putut să fie invulnerabil, adică s-o silească pe *Cheshire* a mea, dacă eu nu eram atât de tare, să se reîntoarcă la el, la situația dinainte, la supunerea aceea pe care, cu brutalitate, pelicula *Jurnalului de actualități* mi-o dezvăluise. Și pe urmă îmi mai aminteam că ea mersese și mai departe, ca și când ar fi vrut să mă imunizeze împotriva geloziei tâmpite care se întorcea în trecutul nostru și care ar fi putut să ne facă mult rău la amândoi: „Să știi că nu sunt o sfântă, dar asta nu înseamnă că m-am culcat cu oricine. Am făcut-o de câteva ori de nevoie, din interes, asta se întâmplă cu orice femeie, în orice timp și în orice societate". Aș fi vrut s-o opresc atunci, pe loc, să-i așez palma peste buze, dar nu am avut curaj, curiozitatea era mai mare: „Nu trebuie s-o iei în tragic". Și pe urmă povestise simplu că la angajarea la *Filarmonică* trebuia ca cineva să-i dea aprobarea. Era un evreu pe care-l cunoșteam bine, mi-a spus numele lui, nu știu de ce, ca să se descarce, ca să pară și mai sinceră decât era nevoie. Un tip libidinos, ceva oribil care-mi făcea greață numai la evocarea numelui. „Și ai putut să faci asta?" „Da, de ce nu?", m-a întrebat. Tatăl ei fusese dat afară de peste tot,

dosarul ei nu era în regulă și nu mai putea aștepta, avea de ales între a muri de foame și a face acel lucru destul de neplăcut. Nu era singura. În vremea noastră măreață, a Dezvoltării, omul rămăsese același, era cupid, lua mită și se culca cu femeile care-i plăceau dacă avea un scaun bun sub cur! Și nu era numai asta, dacă voiam să știu; mai de mult, în anii tinereții, o violaseră niște țigani. Trei inși fioroși, care o pândeau de ani de zile și pe care ea îi sfida pentru că avea bicicletă, și erau niște nenorociți și mureau după ea și o pândiseră într-o seară pe un maidan și unul o ținuse de gură și ceilalți doi o răstigniseră și o batjocoriseră pe rând, lucruri ce acum i se păreau grozăvii, dar pe care nu le putuse evita. Cu asta mă vindecasem de geloziile mele postume, mai aveam chef să aflu ce mai face dirijorul acela cu trei nume pe care eu le uitam sistematic și le schimonoseam în fel și chip? Mai voiam să știu că ea era silită să repete cu el, aproape zilnic, și că și acela era gelos și gelozia lui se disimulase acum într-un fel de nemulțumire profesională, îi descoperea deodată defecte pe care altădată nu le observase. Era prea obosită? Dar ce făcea, de ce nu avea grijă de condiția sa fizică pe care orice pianist, ca orice sportiv, trebuia s-o respecte? „Îl omor", îmi spuneam în gând, „imbecilul, o terorizează pentru că nu se mai culcă cu el, dar asta nu e onest, nu e etic. Pe dracu, etic, uite ce etică mai avem și noi și nu mai putem de etică..." Și credeam că o să fac ceva fără logică, să mă duc într-o dimineață în sala aceea de repetiții și să-l pândesc și pe când o corecta-o pe nedrept, să mă reped spre el și să-l iau de piept, dar iute aceste planuri războinice dispăreau și-am căutat să-mi fac de lucru, să uit totul. Pe urmă îmi venise în minte și povestea cealaltă, cu omul cu care *Cheshire* alerga în parc la 7 dimineața sau la 5, dacă era vară, povestea cu ceaiurile intime din vila lui, unde se ducea o prietenă a ei, păzită de caralii, de acele politicoase partide de amor pe care ce rost avea să mi le povestească? Eu puteam s-o bănuiesc, puteam să pun pe cineva să scormonească în trecutul ei, dar ea ar fi trebuit să nege, să

mintă că nu a fost ea, dar exista un cinism, o răzbunare poate pentru trecutul meu pe care ea îl știa atât de bine, de la cine dracu? Și o suspiciune se năștea între noi, o gelozie feroce pe trecut, un lucru îngrozitor în fond, dar pe care ea îl alimenta în mod curios, vrând parcă să distrugă dragostea noastră, care nici nu știam dacă era dragoste. Odată îmi spusese: „Știu că mă cauți pentru ca să uiți." „Ce să uit?" „Trecutul tău recent. Ești ieșit dintr-o mare pasiune, ca dintr-o boală, și vrei să te vindeci". Poate era adevărat, poate nu. „Ce mai fac motocicliștii Dinei?" mă întrebase ironic, cu acel surâs care tăia adânc ca un pumnal malaiez. „Nu știu, dar cine ți-a povestit despre Dina și motocicliștii ei?" „Dacă te interesează, l-am cunoscut și eu pe frumosul bărbat care a venit și ți-a luat-o de sub nas, la mare". Și cu asta încheiase. Ce voia să spună prin *l-am cunoscut?*, dar nu-mi convenise să întreb mai mult și asta mă chinuia înfricoșător. Erau o turmă de snobi, de băieți arătoși, de bonviveuri, de oameni de nimic care se cunoșteau, care își pasau între ei amantele cu un fel de carte de vizită: Ia-o și tu, dragă, nu e cine știe ce, dar merită să încerci. Parcă nu așa mi se întâmplase și mie de câteva ori, știam că merg într-o aventură ca într-o partidă de pocher, mi se cunoșteau performanțele, trebuia numai să nu mă fac de râs, restul: farmec, inteligență și toate celelalte erau amănunte secundare. Te aruncai în apă și înotai până la mal, pe urmă, într-o dimineață, dădeai telefon și răspundea cineva că aceea pe care o căutai plecase la mare cu altul și o întâlneai, și tu erai cu alta, plecai intenționat cu alta ca să-i arăți că te doare în cot și vă salutați pe plajă și vă vedeați în restaurante și surâdeați complice și dacă, din întâmplare, te întâlneai cu vechiul partener în autobuz, întrebai: „Ei, cum merge?" „O.K.", ți se răspundea, deși știai că cuplurile se desfăcuseră de mult și se refăcuseră în alte case și în alte partide, totul la nesfârșit, fără regrete, fără nici măcar schimburi de vorbe inutile. Nu asta dorisem de la femei, să facă din amor un sport, ceva cum te-ai spăla pe dinți, igienic, profitabil pentru

ambele părți, și deodată gelozii din acestea din cinematografe periferice din Geneva, uitate, ne apăreau cu toată penibila suita de scene și de reproșuri. Lipseau numai insultele și trebuia să-mi amintesc încă de pe atunci de vorbelee pe care le spusese Justine iubitului său, sau iubiților săi: *„Noi ne folosim unii de alții ca de niște topoare, ca să-i doborâm pe cei pe care-i iubim cu adevărat".* Dar oare asta era, sau poate numai nevoia de apărare a tuturor iubiților și amanților de a conserva sentimentele celuilalt cât mai mult cu ajutorul spaimei: cultivând adică un sentiment de insecuritate care să-l roadă pe partener, iscând în el neliniști și gelozii pe trecut și pe prezent, ba chiar pe ceea ce se putea întâmpla de pe o zi pe alta, născând răul din practicarea dragostei, care e legată cu o mie de fire de ființa noastră atât de prost construită (avem nervi, avem mândrii și, mai ales, suntem egoiști, un egoism feroce, ce ne macină clipă de clipă, orgoliul imens de a poseda numai noi totul, de a nu lăsa nimănui nimic, decât ruine, nesănătate, sărăcie, nici un sentiment, totul pustiit ca după cutremure și războaie, după noi deșertul, neantul) și atunci de ce să nu le înțelegem pe femei, care se apără și ele cum pot, chiar născocind violuri, chiar inventând grozăvii, dar oare era adevărat că inventau, sau chiar se complăceau în nenorocirile lor și ar fi fost și mai nefericite dacă nu li s-ar fi întâmplat. Povesteau parcă, nu cu atâta remușcare, câtă am fi vrut noi să aibă vocile lor, nici cu atâta dorință de purificare. Revenea bănuiala. Ce, parcă mie nu mi se întâmplaseră astfel de lucruri? Nu posedasem eu, cu amici de-ai mei în comun, câte o femeie care la început se arătase îngrozită și pe urmă se dedase la toate acele umilințe cu o voluptate stranie, care născuse gelozia tot în sufletul nostru? În ceea ce mă privea, plecasem dezgustat de la două sau trei încercări din acestea de a terfeli reputația, și nu atât reputația cât conștiința unor femei pe care, chiar dacă le dispretuiam, le socoteam totuși niște ființe gingașe, ce meritau să fie iubite, fie și numai pentru că-mi plă-

cuseră mie, o zi sau o săptămână, și atunci de ce nevoia asta de a vedea ceva fragil obligat unor supuneri grotești?

Și toate aceste gânduri complicate fură curmate de un urlet, inuman aproape. Era al unei femei care striga de undeva din curtea plină de umbră a hotelului *Gerson.* „Ce s-a întâmplat?" se întrebau chiriașii din celelalte odăi din jur. Pe urmă totul a fost oribil. Am vrut să nu știu nimic. Îmi era de-ajuns strigătul lui Edy din piața *Saint Supplice* de astăzi, nu mai voiam alt strigăt și altă disperare, dar nu se putea, de jos se auzea un murmur stins, glasuri de femei și de bărbați și se simțea o rumoare amenințătoare și au început să urle și sirenele poliției și nu am mai privit fața cenușie de piatră a Sorbonei și m-am dus în baie și, prin gemulețul care dădea spre curtea interioară, am văzut pe pavajul de piatră trupul unui tânăr palid, cu capul zdrobit. „S-a aruncat de la etajul 7", spunea cineva și lumea îl privea parcă cu un respect pe care-l datorăm morții și morților și nu așezaseră nici măcar un cearșaf peste el, să-l acopere. Am închis gemulețul și am privit iar fațada de piatră gri a Sorbonei. Era o zi uscată, cu vânt și soare, și m-am gândit că mi-ar fi venit foarte greu să mor într-o astfel de zi și pe o asemenea vreme. Am deschis micul tranzistor și am ascultat glasul sexual al unei speakerițe care anunța fără emoție că la Belfast insurgenți, înconjurați de poliție, au aruncat în aer clădirea în care se închiseseră împreună cu ostatecii pe care-i luaseră, pentru a obține eliberarea unui japonez care nu știu ce făcuse, ba știam, omorâse vreo 47 de persoane nevinovate pe un aeroport! Pe urmă, știrile se terminaseră, urmase Vivaldi și un blues, trebuia să ies pe o terasă afară, să beau niște bere, *Cheshire* avea să vină mai târziu, i-am lăsat un bilet, cu adresa lui Edy, dacă o uitase cumva, și i-am spus că în jur de ora 21 voi fi acolo, pe urmă am plecat în oraș. Zidurile erau invadate de afișe care anunțau spectacolul „O, Calcutta!", corpuri goale, spectacol pe care aveam să-l văd peste câteva zile și în care cea mai frumoasă scenă rămânea aceea a filmării sărutului a doi melci. M-am târât până la *Coupole,*

unde speram să găsesc o mutră cunoscută, dar localul era plin de pederaști și de lesbiene, care se pelotau în văzul lumii fără nici o jenă, fum și miros de bere și de ceva prăjit cu unt. Un bețiv era evacuat cu brutalitate, pentru că făcea scandal și asta nu se putea suporta, semăna cu eternul boem al Bucureștiului, poetul Gege Takabosa, nebunul orașului nostru. Ediția lui franceză avea aceeași barbă neîngrijită în care fuseseră uitate firimituri și resturi de sosuri nespălate cu săptămânile, ascunzând în plus furunculele roșii de sifilis. Gesticula ca și celălalt, amenința, lovea, era buhăit, fără putere, se lăsa târât într-un bulevard mai mult din nevoia de teatru decât de altceva. Am privit în jur, canapelele semănau cu cele din picturile lui Renoir, aceiași oameni cu aere dezabuzate care beau prea mult și petrec ceasuri întregi în locuri nesănătoase, ca aceste cafenele încărcate de nicotină și aburi de alcool, același aer de nimic pe care-l au morții, cum zicea Borges. Mi-aminteam de accesul de nebunie altui Edy, de cadavrul din curtea hotelului *Gerson* și totul mi se păru amar în acest oraș. Nicăieri nu mai aveam vreun sentiment de siguranță sau de mulțumire, câteodată, în mod ciudat, regretam unele zile petrecute în pușcărie, atunci când teroarea trecuse, când eram toți ca niște elevi de școală militară sau niște pensionari, cu ore fixe de sculare, cu program administrativ inutil și cu vorbăria molcomă în care toți *foștii* spuneau ce le trecea prin cap, când se învățau limbi streine și unii se mirau că nu mă interesează nimic. „Știi germana?" „Nu", răspundeam. „Dar engleza?" „Nu". „De ce nu vrei să înveți?" „Nu mă interesează". Ei erau prea optimiști, credeau că dincolo de termenul de eliberare îi aștepta o viață luată de la început. Câțiva aveau 60 de ani, dacă nu și mai mulți, dar se legau de viață, sperau că timpul petrecut între zidurile pușcăriei îi va conserva și că existența lor se va prelungi. Mulți muriseră fără să mai vadă grădina Cișmigiu sau casa din care fuseseră ridicați, dar asta nu mai avea importanță. Mai pe urmă mă întâlneam pe străzi cu unii și ne salutam ca veteranii sau ca cei ce făcuseră campanii

în război sau serviseră în *Legiunea Străină.* Acolo mă urâseră pentru că nu-i ascultam. Era o chestiune și de orgoliu și de mândrie, dracu mai știe ce era. Voiau să fie considerați *cineva*, dar erau numai niște numere, atât. Mâncau fecalele la comanda țiganilor care-i chinuiau și le lingeau cizmele pe care aceștia scuipau, tocmai pentru a le distruge ultima rămășită de mândrie, și când eram între noi, redeveneau profesori universitari sau foști miniștri și pretindeau să-i asculți. Nu eram nici eu mai breaz, dar cel puțin nu făceam caz de mine, de persoana mea, eram numai un *număr,* asta le repetam dimineața și seara, „să vă intre bine în cap, aici sunteți numai niște numere, atât". „De fapt, de ce nu vrei să înveți nimic?" mă întrebase unul dintre ei, un filolog care ne turna la paznici și ne făcea rapoarte confidențiale numai pentru a căpăta un blid de ciorbă în plus, scuzându-se atunci când era gata-gata să fie omorât de cei ce-l aflaseră că trăda că o făcuse pentru a se conserva, pentru că el avea o misiune pe lume: și trebuia să supraviețuiască. „Știi ce, domnule profesor, nu vreau să mai știu nimic pentru că am aflat tot. De fapt, cel mai mult îmi doresc să mor, dar această favoare nu mi se face. Nu am mijloace ca să-mi iau viața, pentru că la asta visez tot timpul. Așa că nu mă interesează absolut nimic. Când voi ieși de aici voi fi gol și pustiit, și nimeni și nimic nu va fi în stare să mă scoată din starea asta. Voi fi probabil un robot. Atât. Sunt vidat, înțelegeți? Am visat să ridic catedrale, ca Gaudi, ceva teribil, în genul *Sagradei Familia,* un monument tunător, înspăimântător, cu turle în care să se sălbăticească păsările, și ce voi reuși să fac dacă mai scap de aici? Probabil că niște uzine de fosfați sau cartiere de locuit, colivii de beton în serie. Pentru asta crezi dumneata că m-am pregătit atâția ani și am sperat atât? Mulțumesc..." Profesorul acela ieșise din pușcărie, mai trăise ani buni și i se oferiseră onoruri ca și mie, ca să uite, călătorise în străinătate, își redobândise gloria, dacă era întrebat ce-a pățit, spunea ceva evaziv, vorbea despre eroarea care este posibilă în orice revoluție, cu alte cuvinte

își recăpătase onorabililatea pe care el o credea cea mai mare virtute a omului și pentru asta cred că murise fericit. Nu era un tip exemplar, nici nu voise asta; intra în calcul să vândă pe alti deținuți, să reintre după aceea la catedra lui și să se scuze față de amicii care auziseră că purtarea nu îi fusese ireproșabilă: „Trebuia să fac orice, cum vă imaginați altfel?" Nimeni nu și imagina nimic, altfel, nu se putea imagina nimic, altfel...

*

Parisul de noapte al miliardarilor, *Avenue Vosges*, apoi *Bois de Boulogne*, apoi *Chardon Lagache*, din al 16-lea arondisment, casă țeapănă, unde locuiește Edy, cu un ascensor, vorba lui Mirel, în care în momentul când intri spui partenerului *dum neavostră* și la ieșire te tutuiești cu el, prilej pentru mine de a cugeta la dezmățul burghez care face din prezența acestei avan scene a bunei stări sociale un avertisment. Sigur că în cazul amicului meu nu era vorba despre un lift închiriat numai pentru nevoile sale, cum se întâmplă în America cu miliardarii, dar cartierul acela silențios, încărcat de umezeală, de o taină lugubra parcă, cu acele sonerii ce răspundeau în depărtate apartamente și în fața cărora așteptai minute în șir, făcea parte din viața Parisului. Ce știam noi, sciții, veniți din câmpiile dunărene, aici se ședea pe miliarde, pe bani buni, americani, nemțești, belgieni, aici erau afacerile, aici se trăgeau sforile, aici puteai să întâlnești o lume interesantă...

Deocamdată atmosfera era încărcată, Noëlle arăta ca o petardă neexplodată, îmi strânse mâna, privindu-mă în ochi și căutând să ghicească dacă știam ceva. Avea pe față ceva rău, murdar, nu știu, poate mi se părea, poate făceam din scena de dimineață din piața *Saint Supplice* un roman, dar aveam impresia că pe obrazul ei citesc viciul, eu, care eram un vicios de ți-era mai mare dragul, de fapt mă și gândeam cam cum arata partenera sa și doream chiar să mi le închipui șușotind și îmbrățișându-se în misteriosul dormitor pe care amicul meu il

părăsise. Erau acolo și copiii, îi auzeam, scâncete și lovituri și pe cineva care voia să-i potolească deși trecuse de mult ora somnului. Luasem o mască impenetrabilă. Dialogul fusese scurt și convențional: „Ce mai faci? Nu ne-am mai văzut de un an". „Da de unde, de doi", am protestat, și pe urmă o sărutasem pe obraz ca să-i arăt amiciția mea încă de la început, să mă desolidarizez adică de Edy în ce-i privește, și în privirile mele se citea fraza: „Nici o grijă, te înțeleg, fă cum îți este mai bine". Mă și trezisem cu un pahar de whisky în mână și salutam în dreapta și-n stânga. Se auzea vorbăria gazdei, a lui Edy, care țipa în stilul său cunoscut, înjurând românește din două în două vorbe, ca să se descarce. Veiozele fuseseră așezate pe podele, era un clar-obscur care voia să fardeze ruptura celor doi. Prin vagile lumini ale aparatelor care cântau în același timp, un radio și un televizor, zării pe urmașa lui Mavroporos, puțin mai fanată, cu ceva obscen în priviri, cum o apucasem la București. Îmi întinse mâna cu o complicitate pe care eu nu o acoperii, tentasem unul către altul într-o seară când se îmbătase la mine, spărgând pahare în dinți la modul rusesc, acum avea un aer bolnav, mi-era teamă că era atinsă de o maladie, dar îi auzeam vocea agresivă și, bineînțeles, vorbea despre voiajul de a doua zi. „Trebuie să plec la Roma, se văita, închipuie-ți, și am avion devreme, ce nenorocire!" Era grizată, rochia foarte decoltată îi arăta formele acum mai căzute, se apropia biruitor de 40, dar în picioarele cabrate mai păstra „cevaul" sportiv de altădată. Ah, câtă lume trecuse pe acolo, forfeca fără milă cred că și acum, Mirel îmi șoptise, soțul era foarte ocupat și fata pleca când la Londra, când la München, când la Roma, unde avea amici cu care își toca plictiseala în baruri, nefăcând nimic, suferind de o nevroză atroce, dar tot iradiind, ca o armăsăroaică, ceea ce numesc sociologii amorului *aerul sexy.* Dintr-un colț mă plăcă, sărind peste veioze, Edy, ca un rugbist veritabil, și după ce mă înhăță mă prezentă unei borâturi grase, aflate între două femei tuciurii. „Să-ți prezint un ministru malgaș, zise gazda foarte mândru,

domnul Raminasotra, cu doamna și cu secretara domniei sale." Tipul nu era încă beat ca să ia palme, dar era ceva și mai rău, grizat, gata să spună chestii spirituale, adică, și asta într-o franceză impecabilă de colegiu – că fusese în România și că a vizitat Brașovul și că-i plăcea *țuica*. Pe urmă, pe dată ce introducerea amabilă fu terminată, îmi spuse că de fapt ne cam înrudim, întrucât avem destui țigani și că umblăm ca și ei, desculți, și eu simții că-i dau o labă să mă mai stăpânesc, dar *salooon*, cum zicea Mihai Pooopescu, mă abținui și continuai să zâmbesc deși l-aș fi tocat nițel cu pumnii, pe urmă mai făcu o aluzie la ordinele pe care le primim noi de la niște amici și cu asta socotii că e vremea să i-l las unui american, cu o mutră de garagist, redactor la o revistă suspectă, destinată răsăritului european, care grohăia beat mort ceva despre imposibilitatea Americii de a pierde al treilea război mondial. Mirel mă smulse ușor de lângă el, abia sosise, mă cercetă scurt despre ce era nou la București și îmi strecură niște reviste pornografice, germane, ceva ce se cumpără din vestitul cartier hamburghez Sanct Pauli, pe urmă am trecut la conversația lui favorită: ce-i mai făcea bestia neagră, Paul Ionescu, șchiopul acela infernal care-l persecutase și care, mai susținea și astăzi, îl făcuse să emigreze, omul care-i lua odaia cu împrumut pentru deboșele sale și pe urmă îl umilea în ședințe, făcându-l ca pe o albie de porci. „Știi, îmi spuse, acum doi ani am auzit prin cineva că sosise la Strasbourg. Mi-am făcut socoteala: 700 de kilometri pentru a-i da două palme, era cam mult." La care-i răspunsei: „Culmea ar fi fost să te întrebe după aceea: Dar dumneavoastră cine sunteți?" La care interlocutorul meu rămase interzis: „Mai bine m-ar fi omorât decât să mă întrebe așa ceva". Pe urmă mă părăsi și trecu la urmașa lui Mavroporos pe care începu s-o peloteze sub privirile cumintelui soț, care îi arăta lui Edy avantajele de a se duce pentru cinci ani la Abidjan și a se întoarce aici ca șef de secție la UNESCO. Din fumul gros de țigară se auzea grohăitul americanului și sughițurile ministrului malgaș, care rodea alune și golea pahar

după pahar. De undeva, dintr-un unghi întunecat al odăii, doi ochi devoratori mă iscodeau. Îi simțisem de mult: era *partenerul* lui Noëlle, ghicii instinctiv. Își căuta de lucru cu pick-up-ul din colțul unde stătea și întreținea o conversație falsă cu altă femeie ce nu-mi fusese prezentată. Noëlle se tolănise pe un fotoliu și o săruta din când în când cu un aer absent în care se ghicea, sau poate mi se părea mie, violența dorinței imediate. Edy se trezi de câteva ori și se îmbătă la loc, voia să pară cu orice preț vesel și eu știam ce se ascunde în el, îl înghesuii într-un colț și-i spusei: „Trebuie să pleci cât mai curând, înțelegi, te vei elibera". „Da, spunea el, știu, dar mai sunt formalități, chestii, o să-ți spun eu, oricum, într-o săptămână sunt la Abidjan". „Ai grijă ce faci, finalurile sunt cele mai rele. Ele te îndeamnă să ratezi totul, mai lasă dracului băutura, ia mai bine somnifere dacă nu vrei să te gândești la chestiunile astea." Noëlle apăruse lângă noi. „Ce faceți aici?" întrebă. „Vorbeam cu Edy despre o veche amică comună pe care am împărțit-o când locuia la București". „O, la astea se pricepe", remarcă ea ironic. „Nu dansezi?" mă chestionă ca să mă îndepărteze de el, vreau să-ți prezint pe o prietenă de-a mea, elevă la școala la care predau, poți să-i faci puțină curte". Nu mă omoram după dans, dar trebuia să accept, așa că făcui câteva mișcări și mă trezii în fața unei fetișcane de 17 ani cu niște ochi intenși, negri, duhnind de ceva feminin, pervers și rece, bine făcută, agresivă, având pe chip totuși semnul unei ciudate tristeți pe care încerca să și-o mascheze. Avea o mână ușoară, transparentă parcă, de om nehrănit, și părul lung și strălucitor îi dădea un aer de ondină. Până să mai fac evaluările necesare dansând, reapăruse Mirel care îmi întinse un trabuc și o abandonai pe mititică: „Tu nu fumezi din astea?" „Nu, mersi", zisesem. Voia să-l imite pe Pierre, dar avea un aer sărac, nu se lega privirea lui încă umilă de om care cară mobilă cu statura agresivă a canaliei, cu acel cinism atât de sfredelitor al Condotierului care-i făcea pe miniștri să se cace pe ei când le dădea mâna. Puțin luat de ape, începuse să mi se

laude: „Am bani, sunt bogat, când o să ai și tu o să fumezi havane". Mă făcea să râd: „Mă, tu te-ai tâmpit? Dai replici din Balzac? Și eu sunt bogat, chiar dacă nu domiciliez în Paris. Ce, crezi că pentru a fuma havane e nevoie să te deplasezi până aici?" Edy, care asistase la acest scurt dialog, începuse să strige în gura mare: „Las' că vin comuniștii și-aici, tăticu!" „Ba o să vină Giscard", profețise Mirel, sumbru, dar-oricum atins că are în față perspectiva de a mai lua-o o dată de la cap cu lipirea afișelor, cu măturatul sediilor și cu toate chestiile alea drăgălașe ale noastre. Lângă mine, americanul picotea lângă urmașa lui Mavroporos, picat cu labele lui păroase peste ea, voind parcă să-i scoată sânii afară din rochia decoltată. Edy, surprinzându-mă, îmi spusese: „Se cunoaște că trăiești în mahalaua aia a Europei". „Uite ce e, eu te bag de unde ai ieșit, și pe tine și pe Mirel, cu aerele voastre de parveniți. Dacă vrei să știi, fac ceva pe Parisul vostru!" „Invidia! urlase Mirel de la locul lui, urlă invidia în tine!" „Nu e nici o invidie, fac ceva pe Parisul vostru, dacă vrei să știi, cu boarfele voastre, cu partuzele voastre, cu curioșii voștri și cu cultura de bordel, sunteți morți, mă, voi nu simțiți? Ați fugit de unde ați fugit ca să vă mai prelungiți ideea de viață, pentru că ceea ce vi se întâmplă vouă, numai viață nu este!" Ce dracu mă apucase de le țineam discursuri? Probabil whisky-ul! Ei se uitau la mine și-și dădeau coate, desigur că eram ridicol. „Europa asta a voastră e moartă, v-a spus-o Spengler și Berdiaeff, o să vă ia dracii, cu banii voștri, cu palatele voastre, cu bugetele voastre, cu economia voastră înfloritoare. Mai bine ați face din școli cazărmi și ați învăța să trageți cu pușca, cadavrelor..." Lângă mine, cei doi continuau jocul lor de societate. În colțul cu pick-up, Noëlle o înghesuise pe prietena ei, se certau nu știu pentru ce, cred că îi dăduse și o palmă, pentru că cu tot întunericul obrazul fetei iradia de violență. Încă puțin și se taie cu briciul, gândisem. Se auzi soneria. „A venit nevastă-ta", zisese Edy și se aruncase spre intrare. Într-adevăr, era *Cheshire,* îmbrăcată într-un costum de catifea,

un deux pieces bleu marin, cu lănțișor deasupra buzunarului de la pantalon dar, oroare, cu un tricou mărinăresc de 7 franci, cumpărat de dimineață de la Tati sau de la cine știe ce butic de mâna a doua. „Unde ți-e bluza ta specială de dantelă pe care ai pregătit-o?" i-am șoptit la ureche. „Lasă-mă, că era nici să nu vin. Am căutat-o de am înnebunit. Iar mi-au jucat o farsă spiridușii: doar știi că am adus-o de la București, o aveam în geamantan, caut-o, draci! Ce n-am făcut? M-am învârtit prin odaie, i-am implorat, am pus două chibrituri cruciș. Nimic. Să nu mi-o fi furat spanioloaica aia care face curat", zisese și mai îngrijorată. Edy o și aruncase în brațele americanului care o sărută franc pe obraji și-i oferi paharul lui cu whisky. Totul era ratat, deci. Știa că o va întâlni aici pe urmașa lui Mavroporos, pentru ea făcuse cinci probe la croitoreasă, la București, ca să-i arate că nu a rămas de căruță cu moda și acum, iată, totul bulit, bluza de 7 franci în loc de dantela aceea minune, adusă cu mari sacrificii de la Roma...

Peste un sfert de ceas, Edy izbucni în criza lui etilică.

– Învățați să închideți ușa casei, nenorociților!

„Ce s-a întâmplat?" întrebase alertat americanul. Mirel îi explicase: „Ne dă un avertisment. Cică să închidem ușa casei că intră frigul peste noi". Și deodată lui Edy îi dăduseră lacrimile și-i spuse tâmpitului ăla cu mina unui garagist: „Am fost în '68 în America și am intrat în magazinele voastre și în marile blocuri, era de Crăciun și peste tot cântau niște muzicuțe, nu știu ce erau, niște carilloane, ceva îngeresc, și ningea și vitrinele erau pline ca pe vremuri la noi. Și era belșug, și oamenii intrau și ieșeau cu pachete imense și păreau fericiți și, nu știu de ce, din invidie sau din amintirile mele mai vechi am simțit că asist la petrecerile unei alte lumi, care a uitat de nefericirea celeilalte, dar nu simțeam atunci ură pentru America voastră îmbelșugată, cât milă. Îmi spuneam: uite, ei sunt fericiți și habar nu au! Și lasă ușa deschisă să intre frigul în casa lor și ar trebui să facă ceva ca să nu le intre frigul în casă și nu fac. Mer-

geți spre prăpastie și nu vă dați seama. Arma la picior! cunoști porunca asta?“ „Cunosc“, zisese americanul. „Foarte bine, Harry, arma la picior!“ și mai bău până la fund un pahar.

Pe urmă, ceea ce mai știu e că începusem să-i fac curte urmașei lui Mavroporos, spre stupefacția lui *Cheshire*, care abia mai făcea față asaltului americanului și mă ruga să mergem acasă pentru că avusesc o zi a dracului de grea și mâine începeau repetițiile pentru *Albert Hall*, cu o orchestră de aici... Pe urmă, Mirel ne-a cărat până la hotel *Gerson* cu *Austinul* său stereofonic, punându-ne muzică de Boiledieu, ceva de colind, grațios și vechi ca un vin bun. Era fericit că poate să ne arate bunăstarea lui și bănuia că la București vom povesti ce bine a ajuns. Dar ce, eram nebuni? îi spusesem glumind, cum o să povestim că-ți merge bine, vrei să ne îmbolnăvim cu toții de ficat, o să te descriu, futu-ți mama ta, în culorile cele mai sumbre: cum cari tu mobilele lui socru-tău, cum îți dă nevasta 2 franci pe zi pentru metrou ca și lui Edy și cum lansați voi cecuri fără acoperire la restaurantele mari când vin românii și pe urmă vă dați de ceasul morții de unde să scoateți bani ca să puteți ieși cu fața curată.“ Puțin supărat, ne lăsase în fața hotelului *Gerson*, dar nici mie și nici lui *Cheshire* nu ne era somn. Era abia trei noaptea, străzile Parisului hăuleau de strigătele studenților urlând sub ochii gaborilor care așteptau lângă mașinile lor negre, cu priviri ucigașe, arse de anul ’68. „Cum a fost?“ o întrebai. „M-am întâlnit cu câțiva ziariști, se pare că lucrurile se mai îndreaptă. Cred că aici Relu a avut un oarecare rol.“ „Îmi pare bine“. Eram din nou prieteni, dar ceva rămăsese pe fundul vasului: o drojdie care pe măsură ce timpul avea să treacă, va roade carcasa. În sfârșit. „Mai vrei să bei ceva?“ o întrebasem. „Putem intra aici, pe undeva.“ „Nu, vreau numai să mă plimb“. Avea o privire tragică. „La ce te gândești?“ „Mă gândesc că Nelly Fontana a avut dreptate. Cum vezi o fustă, gata.“ „Ești încă supărată că nu ți-ai găsit bluza și o dai pe mine“. „Nu, erai ca un taur în jurul acelei ștoalfe“... Ștoalfa era urmașa lui

Mavroporos. „Știi ce, dragă, pe vremuri arăta bine, și mărturisesc că am și întreprins ceva, dar nu am avut șansa. Acum era de vină numai whisky-ul care se urcă repede la cap și-mi dă idei îndrăznețe. Nu te-ai plictisit de Parisul ăsta?“ „Încă nu, nu pot pleca mai devreme de 5 zile, Bobby e ocupat și nu putem anticipa“. „Perfect“, atunci mai așteptăm.

*

A doua zi, pe la ora 23, ne aflam cu Relu și cu suita sa în cel mai straniu loc din câte văzusem până atunci în viața mea, undeva la capătul unei străzi întunecoase, sub turlele negre ale bisericii *Saint Roch.* Ne trezisem în fața unei garderobiere care ne aduna lucrurile inutile: umbrelele fără de care nu poți ieși în Paris, balonzaidele și fularele ușoare de mătase. Pe urmă pătrunsesem într-un hol din care se deschidea o perspectivă halucinantă spre un turn care putea fi al unui zigurat babilonian sau ceva ce amintea turnurile singulare în orașele dezolate ale lui Chiricco, cu piețele lor prin care trec fete fugărind un cerc, spirale și balcoane oculte și, mai ales, acel aer straniu al locurilor interzise. „Beaux-Arts e localul pederaștilor din toată lumea“, zisese Relu, încântat că ne poate oferi o astfel de distracție. „Aici îl găsești pe Visconti și pe marii califari ai curului“. Tapet mov, de mătase, și mici lampioane care mai mult ascundeau decât arătau, totul avea aerul unui decor semnat de Dali. Chelneri tăcuți, îmbrăcați în livrele mov și în papuci de satin de aceeași culoare, purtau grele tăvi pe care străluceau bocale sofisticate, special desenate de cei mai mari artiști ai acestui oraș al luxurii. „Ei, ce spui?“, zisese *Cheshire,* bucurându-se ca un copil. „Ce să spun, stai să mă lămuresc mai bine despre ce e vorba“. Ne întâmpină un domn solemn, cu o chelie lustruită, arătându-ne drumul. Totul părea bine împărțit: în stânga un salon care sugera lectura, aducând cu o bibliotecă, iar în fața cărților îmbrăcate în piele de vițel, o masă pe care se afla o sticlă de șampanie. O doamnă în negru era asaltată de un tânăr blond ca

Jean Marais în tinerețe. Lampadarele aruncau o lumină bolnăvicioasă, galbenă, pe mochetă. „Domnii vor să facă un tur?“ ne propusese cel ce ne conducea. „O, nu e nevoie“, protestasem eu, dar Relu făcu semn și ni se arătă liftul a cărui ușă se deschise fără zgomot, cu un fâșâit. Înăuntru, un băiat frumos ca îngerii lui Botticelli, îmbrăcat în costum de satin roșu, ne invitase să urcăm până la etaj într-un fel de landou, în mijlocul căruia era întinsă un fel de plasă de mătase, peste care cădea un greu baldachin, vișiniu și el. Am refuzat, totul mirosea a mosc, a parfumuri stranii și lumina perversă avea ceva atât de îngrozitor de vicios că ți se făcea frică. „Atunci, doamna și domnii vor să mănânce, nu-i așa?“ Relu, vesel, își frecase mâinile. „Chiar așa“. Lăsarăm *boy*-i cu fesele bine puse în valoare de pantalonii mulați pe trupuri și ne îndreptarăm spre o grădină interioară, plină de mici bazine și de colivii, așezate pe mocheta și ea vișinie. Băteau leneș paletele unui ventilator tropical de deasupra, alungând căldura și fumul. Pe micile măsuțe, veioze aprinse, îmbrăcate în aceeași mătase vișinie, aruncau o lumină spectrală pe scumpele pânze de Olanda ce străluceau de curățenie. „Cât costă o masă aici, Relule?“ întrebasem. „N-are nici o importanță“. Un decorator pervers aruncase piei de vițel sub înaltele colivii de metal strălucitor. Un papagal uriaș, de culoarea focului, ce-mi amintea de Mexic, striga din când în când ceva gutural. Pe pereți, tablouri cu păsări fabuloase și-ntr-unul din bazine un cormoran nemișcat, care își ținea penele negre lipite de trupul vânjos. Ne așezasem la o masă, totul sta în penumbră. „Uite-l și pe marchizul de Carçel“, spusese Relu. *Cheshire* era încântată. „Mai ușor cu marchizii“, ricanasem eu, „geme Parisul de ei.“ „O să ți-l prezint, făcuse prietenul nostru, este un tip foarte interesant“. Și luase lista de mâncare pe care i-o întindea cel ce ne adusese până aici. Când mă familiarizasem mai bine cu lumina de acvariu, văzusem un bărbat de 35 de ani, cu o față palidă și niște ochi atât de albaștri, încât luminau parcă tot acel salon grădină, cu niște mâini palide, lungi și

expresive. Avea o gură amară, care-i dădea un aer morbid. Păr gominat, ca la artiștii din anii '29, strălucind în lumina lampadarelor, și un inel uriaș pe unul din degete, aruncând lame verzi când cineva trecea cu câte o lumânare spre una din mesele din apropiere. „Lângă el e «dama»", mai zisese Relu. „Ce damă?" „Cea care pălește." „Vrei să spui că domnul este pește?" „Bineînțeles. Are un palmares cunoscut, a ruinat până acum cel puțin o duzină de bogătașe. Vreo trei s-au sinucis, una e în balamuc, alta cerșește și acum o poți vedea în fața halelor. Asta e americancă, o să ți-o prezinte." „Are obiceiuri rele", scrânșni de lângă mine *Cheshire.* Lumina sepulcrală îmi dezvălui o femeie de 70 de ani, încărcată de bijuterii, ceva ce aducea cu o mască, reclamă pentru produsele cosmetice, cu mari pungi de grăsime sub ochi, ravagii pe obrazul căzut cu toate operațiile estetice făcute și mai ales dinții aceia falși de cal, în stil american, aducând cu boabele de porumb, cu care râdea ostentativ ori de câte ori însoțitorul ei spunea ceva. Își zornăia brățările și îl privea cu ochi de îndrăgostită pe tânărul său partener. Acesta purta un smoking impecabil. „Cred că scrie și el, spusese Relu, dar nu vrea să recunoască, povestește lucruri foarte interesante. Îl mai las nițel și-l chem la masă la noi, îmi e îndatorat, odată l-am împrumutat cu o sumă fantastică la un joc de cărți, și, lucru rar în Paris, mi-a restituit toți banii, spunându-mi că i-am purtat noroc." Am privit fețele de masă, și ele mov, și lumânările roșii de ceară bună, grecească, care lăsau urme ușoare în jur, dezvăluind când și când chipuri necunoscute. Se vorbea încet, chelnerii se apropiau pe neștiute de mesele încărcate de acum cu mâncăruri exotice. Prietenul nostru ne întrebă ce luăm și până la urmă renunță să ne mai convingă: să cerem o cină chinezească, cu carne de câine și cu supă de șarpe, la anunțarea cărora *Cheshire* crezu că o să leșine. Sus, în turnul care lăsa prin spiralele scării să se vadă oculte intrări în dormitoare speciale, perdelele fluturau discret. „Se lucrează la odaie", zisese Relu golănește și pe urmă privise spre masa marchizului Carçel, care

nu avea altceva mai bun de făcut decât s-o sărute pe gură pe babă, cu o poftă animalică atât de violentă, încât crezui că bătrânei o să-i sară capacul de la ceasul cu briliante pe care-l avea pe mână. Papagalul de Peru plutea peste mese și lăsa să-i cadă în farfurii ușoarele pene. Aerul avea ceva luș, părea stricat, mă miram că încă rezist acestei presiuni ezoterice venind din pereți. Într-un intrând mascat de o ușă neagră de mahon lustruit, evocând și ea o colivie, lângă o masă de biliard, o negresa care aducea cu Cassius Clay era agresată de un maltez atletic fără ca cineva să se sinchisească. Bilele de fildeș alb și negru răsunau la fiecare mișcare a bărbatului care avea scurte zvâcniri, ca și când ar fi juisat. Sosiseră și două japoneze în costume tradiționale, mergând cu pași mici peste blănile de vițel care le împiedicau mersul în sandale. Sub o oglindă ovală, încadrată de o ramă aurie, se așezase un organist și auzirăm curând Bach în ritm de jazz, dar cu ceva tragic în ceea ce emitea instrumentul acela îmbrăcat în piele de leopard, luminat de două imense lumânări roșii. „Ce-i azi?" întrebă Relu. „Luni", zisese *Cheshire*. „Ah, astăzi nu sunt bărboșii, au aici un quartet care cântă Haydn, o minune: pian, vioară, violoncel și gravicembali. Dacă vreți să știți, am lucrat la Beaux-Arts la începuturile mele în Paris, spusese. Se câștigă numai din bacșiș până la o mie de franci noi pe zi. Vin granguri mari, le trebuie tineri, mai ales italieni, ăștia fac de toate, o, dacă v-aș povesti." *Cheshire* murea de curiozitate. „Dar n-avem destul timp. Deocamdată aș dori să-l chem pe marchizul Carçel cu baba lui, el cel puțin are conversație, eu sunt mai greoi. Nu știu ce am astă seară." Îi privisem numai chipul acela de stafidă smochinită, păstrând o ciudată spiritualitate în strălucirea privirii curate, cum au profeții sau marii inițiați.

Până să vină însă la masa noastră marchizul, Relu ne mai relatase câteva din poveștile lui... De fapt, el, ca liber cugetător, ar putea trăi numai din invenții, să fiu sigur de asta. Când sosise în Paris, înainte de a face *haute couture*, jucase roluri de figurant,

alături de Michel Simon în Auvergne, într-un castel de unde se întorsese cu câteva statuete de sfinți foarte vechi pe care-i oferise muzeului național. Își vânduse invențiile Băncii de idei din Paris: un automobil electric, care fusese cumpărat pe bani buni, dar nu se construise nici până acum, pentru că altfel toți negustorii de petrol din lume s-ar fi ruinat, și în timp ce ne adusese un sos ciudat, iute, și o salată din andive, și nu mai știu ce plantă roz, el, încă sorbind dintr-un pahar de brandy, îi urmărea pe ceilalți. Pe urmă îl fixase pe marchizul de Carçel ca și când ar fi vrut să-l atragă la masa lui cu privirile acelea magnetice, din care se desprindea atâta forță. Își adusese aminte de alte opt invenții depuse la Banca de idei...

Cheshire asculta minciunile lui Relu, dar pe mine mă interesa mai mult partida de fascinație pe care o exercita asupra marchizului Carçel. Dacă aș fi vrut să reconstitui totul, cred că îi bănuiam pe amândoi de mai vechi relații, poate fuseseră împreună în vreo pușcărie, poate exista între ei o complicitate iscată din vreo mare escrocherie, dacă-i priveam bine, aveau un aer comun, ceva atât de vicios și de pervers că ar fi trebuit să mi se facă frică și să părăsesc localul atât de ciudat, cu bocalele lui sofisticate, cu lumea ce mișuna în jur, atât de suspectă și de vinovată. Marchizul se prefăcea a fi preocupat de baba lui, o fixa într-un fel cum nu mai văzusem că se poate privi o femeie. Avea pe chip, pentru că-i vedeam pe amândoi din locul în care mă aflam, o iluminare lăuntrică de parcă ar fi descoperit, dincolo de pungile ei de grăsime de sub ochi, cine știe ce tentație misterioasă sau o transparență de demult a obrazului femeii, ce va fi fost foarte frumoasă în tinerețe, pentru că, deși avea o falcă de cal, prelungă și osoasă, chipul păstra o îndepărtare rece, nu știu de unde venea senzația asta, de la privirea tulbure sau de la felul cum își plimba din când în când mâna pe propriu-i obraz, sau acea sclipire obosită a ochilor bătrâni în care mai strălucea nu știu ce venin. Îl ura, îl disprețuia în același timp pe tânărul ei partener, dar voia parcă să ia ceva din el, poate

energia pe care o bănuia în trupul musculos de sportiv, ros de vicii. „Nu-ți place?“ o întrebasem pe *Cheshire*, arătându-i-l pe marchiz. Ea îl privise în treacăt, mai atentă la cele spuse de Relu, care povestea aventura lui recentă cu o cântăreață care era angajată la *Mayol* să danseze goală, dar care nu se alegea cu nimic pentru că teatrul era plin de onaniști, care în timpul programului se masturbau sub ziarele așezate peste prohab. Și asta, cot la cot, fără nici o jenă. „Nu cred“, zisese în cele din urmă. „E prea frumos, aduce cu Alain Delon, are ochi vicioși, bolnavi, trebuie să fi omorât vreun Marcovici în vreun bazin“. Făcea aluzie la o recentă crimă cercetată și abandonată de poliție. Era vorba despre misterul dispariției unui frumos cascador. Și pe urmă își văzuse de treabă. Soseau mâncărurile misterioase, comandate: sosuri negre, ca la ospețele lui Huysmans, vinuri de culoarea chihlimbarului, somnolențe greoaie, în cupe groase, și ele mov, cum totul era mov în acest local atât de încărcat de viciu. Papagalul avea un zbor vâscos, leneș, și el pervers, și penele roșii care cădeau în bazinele mici peste cormoranul somnoros nu-l turburau. Rămânea nemișcat, privind numai cu un ochi absent acele ospețe și lumânările roșii fumegătoare, ce răspândeau un miros dulce de ceară grecească și de ceva necunoscut. Poate că undeva, sus, în micile dormitoare, se ardea smirnă sau se fuma hașiș și noi nu știam. Orga cânta acum ceva intens funebru, însoțitoarea marchizului de Carçel se isterizase, scotea gemete guturale, dar nimeni nu o băga în seamă, privirea ei devenise intens arzătoare și, în mod ciudat, lupta cu puterea ei de seducție, privind intens spre bărbatul tânăr care căuta să-i ignore privirile. Mirosea a pâine rusească sau mi se părea mie, persecutat de vechi lecturi, și așteptam să se aducă ciorbele negre de broască țestoasă, simțind nevoia să beau zdravăn, să intru în această atmosferă în care ceilalți erau familiari. „Se droghează amândoi“, spuse pe neașteptate Relu. „Pe urmă înnebunesc, i-am văzut de câteva ori, fac urât de tot...“ Mă uitasem mult timp la acest nou Des Esseintes. Bărbatul era înconjurat

de pahare mari în care clocotea vinul negru de Porto, avea un chip verzui și începusem să-l desenez cu frenezie și el băgase de seamă și poza, nu mai semăna cu nimic din ceea ce fusese înainte, devenise un personaj nou, se năștea din alcool și din hașiș, sau ce dracu lua, și acest personaj creștea dezgustător în fața mea, lua chipul *Nenumitului,* ochii deveniseră intens albaștri, dacă nu verzi, aveau ceva din fundul Mării Egee, ardeau ca spirtul, cu o flacără moale, transparentă, și îl simții pe Relu că înnebunește de ciudă că celălalt nu-l bagă în seamă și că se scufundă tot mai mult în obrazul mort al bătrânei, în care parcă vedea o fată de 16 ani. Se întâmpla ceva ce nu înțelegeam, primejdios și de o intensitate drăcească, imposibil de închipuit. „Ce-i cu tine?" mă întrebase *Cheshire,* simțind deodată că în jur se petrecea ceva de care ea era foarte îndepărtată, dacă nu exclusă, trădată. „Nimic, uită-te numai la omul acela și ai să înțelegi". Toată grădina-salon, încărcată de plante exotice care exalau un miros iute și insinuant, emitea o tensiune nemaivăzută și simțeam, ca pe front, o primejdie iminentă. „Ce ai?", îl întrebai pe Relu. Acesta avea acum niște ochi de reptilă trezită de o lumină violentă, necunoscută. Se dezmetici puțin și încercă să recapituleze. „Depinde: unii amestecă puțin codenal, cu maxiton sau cu ortedrină, dacă nu cu tablete de amphetaminice. În limbajul *hippy,* chestiile astea se numesc: *tripshoot, acid, super;* e de fapt vorba de LSD, marijuana, *kif,* morfină, canabis, hașiș, *chauvre indian,* cocaină, eter sau medicamente antiparkinsoniene. Cei mai săraci folosesc ojă de unghii sau sirop de tuse, pur și simplu. Te interesează să faci o *partidă* sau un *voiaj,* cum i se spune?" „Nu, mulțumesc, dar mărturisesc că tipul mă fascinează, are ceva neobișnuit. Încă puțin și nervii mei or să cedeze. În jurul nostru se petrece ceva și nu-mi dau seama ce". „Nu te grăbi", spuse Relu, o să vină curând la masa noastră, le place într-o anumită fază a drogării să vorbească mult, să se exhibe". *Cheshire* părea îngrozită. „Nu vrei să plecăm? mă întrebase alarmată. Îi cunosc, nu știu dacă tu-i știi,

scot cuțitele sau bricegele sau pistoalele. Se ucid între ei, devin geloși, suspicioși, e mai bine să plecăm." „Da, de unde? acum mi se pare că acest hotel este foarte interesant", spusei și gustai dintr-un sos gros și încărcat de plante și bucăți iuți de carne, ciudate la gust, dar cu totul remarcabile sub latura culinară.

Peste un minut, marchizul de Carçel se afla la masa noastră. „Pe domnul îl cunosc", spuse cu un glas fără modulații ca al unui robot, „pe dumneata – nu, dar mi-ar face plăcere să-mi fiți prezentat, am observat că m-ați desenat adineauri. Dacă mi-ați permite, aș invita-o și pe însoțitoarea mea. Sunt un prostituat, trăiesc cu femei bătrâne, dar asta nu trebuie să vă deranjeze, dacă vă uitați bine în jur, aici toată lumea face ceva ilicit. Cele două japoneze pe care le-ați văzut sosind puțin după dumneavoastră, sunt, de fapt, doi spanioli travestiți, au un preț foarte ridicat..." Și fără să mai aștepte vreo încuviințare se ridică și o aduse pe americana lui la masa noastră. „Gloria, așa se numește, îți prezint un vechi cunoscut de-al meu și pe un amic de-al său, al cărui nume îmi scapă deocamdată". Pe *Cheshire* o fixă derizoriu, ca și când nu l-ar fi interesat. Bătrâna nu se clătina pe picioare, avea o față ca a unei păpuși mecanice, înțepenită, oribilă, încărcată de mult fard, era de o fascinantă urâțenie și făcuse totul pentru a o spori. Îi strânsese mâna lui *Cheshire* și-și zornăia brățările foarte scumpe de pe mână, pe urmă simțisem în palma mea o piele uscată de schelet și ne așezarăm, în sfârșit, și noi, bărbații. Marchizul ne spuse la toți: „Relu (îl cânta pe *u*) a fost cu mine în *Legiunea străină* prin '47". Adusese cu el de la masă un volum legat în piele de vițel, pe care citi cu o privire iute numele autorului: Quincey. Aha... Marchizul examina acum mica mea schiță. Nu părea mulțumit. „Sunteți pictor?" „Nu, arhitect." „Înțeleg. Nu prea semăn." „Pentru că ați început să pozați în momentul când v-ați dat seama că vreau să vă fac portretul." „Este perfect adevărat. Pozez, este un vechi defect al meu. Aș fi vrut să fiu actor, dar n-am nici un pic de talent. Și doamna? o arătă pe *Cheshire,* dânsa

precis că este actriță." „Nu, domnule, răspunse *Cheshire,* numai o biată pianistă în trecere prin Paris." „Atunci pot să fac ceva pentru dv.? Am relații întinse aici." „Nu, mulțumesc, am susținut în urmă cu câteva zile un concert fără prea mare succes, relațiile dumneavoastră, pentru care vă mulțumesc, nu ar putea să m-ajute mai mult decât răul pe care mi l-am făcut eu. Presa m-a primit destul de rece. Acum nu mai ajută la nimic." „O, presa, doamnă, presa se cumpără, e cel mai ușor lucru!" „Se cumpără, dacă ai cu ce". Marchizul o privi descumpănit. Auzea un lucru nou. „Vreti să spuneți că ați venit în Paris cu ideea că numai cu talentul îl veți cuceri? Ce eroare! Ce spui, *darlyng?*" *Băboiul* făcu ochii mari, ca și când ar fi auzit ceva nemaipomenit. Doamna degnie să spună cu o voce de cavou: „Și eu am fost în tinerețe un fel de cântăreață de operă, asta m-a și ajutat să ajung nevastă de miliardar și mai apoi văduvă și mai apoi..." privise spre marchiz, dar acesta surâdea serafic, având pe chip ceva copilăresc, ce opri glasul teribilei femei. „Să știți de la mine că sunt numai două feluri de a parveni în această meserie: ori să vă culcați cu toată lumea, să mă scuze domnul, care, poate e soțul dumneavoastră ori plătind sume bune; cale de mijloc nu există." Relu crezu că o să mă supăr, dar trecusem prin multe, nu reacționai, dimpotrivă, râsesem cu o poftă exacerbată, pentru a arăta că înțelegeam foarte bine chestiunea. Ochiul meu pineal îmi spunea, însă, că în timpul acestor schimburi de cuvinte se întâmpla ceva ce nu puteam noi să pricepem. Nu era consecința insistenței cu care ultimul îl privise, aducându-l pe marchiz la masă, cât altceva, ei retrăiau un lucru de demult, ei se extrăgeau puțin câte puțin de lângă noi și își evocau un lucru tăinuit. Era limpede că stătuseră împreună, în vreo celulă mulți ani de zile, aveau un aer familiar de soți, de amanți, de inițiați. Atunci, pentru a le provoca uimire, îl întrebai pe marchiz: „Spuneți-mi, nu ați stat împreună undeva, în vreun lagăr sau în vreo celulă, nu ați trecut printr-o mare primejdie sau nu vă leagă o taină nemaipomenită?" „Nu cumva ne bănuiți că am

jefuit noi trenul poștal din Anglia, că suntem autorii furtului secolului?" răspunsese cu o voce goală marchizul de Carçel, privind bocalul cu vin negru din față. Lumina lumânărilor de ceară otrăvise adâncul ochilor săi atât de frumoși, se întâmpla ceva care semăna cu ivirea unui nor îndepărtat pe mare, când culorile apelor nu se întunecă, dar se încarcă cu ceva misterios din adâncuri, ca și când umbra norilor s-ar ivi întâi din nisip și norul nu ar fi decât reflexul acelui lucru material care tulbura cerul. Relu vru să spună ceva, se răzgândi, pe urmă bolborosi un amănunt în legătură cu o detențiune la închisoarea *Santé*, în timpul nemților... Nu era potrivit să insist, așa că schimbai vorba. Gloria Sullivan, cum se recomandase amanta marchizului Carçel, căuta acum în poșeta de piele neagră, zornăindu-și brățările scumpe. Se enervase, o nemulțumea ceva. Pretexta că uitase pudriera sus, în odaia lor, închiriată în acest straniu hotel, și-l rugă să se ducă să i-o aducă. Tânărul se ridică fără nici un fel de neplăcere, surâzând atât de frumos că aproape o enerva pe femeie. „Îl vedeți ce docil este?" ne întrebă după plecarea lui. „Asta mă scoate din sărite cel mai mult la el, supunerea". În trei minute elasticul marchiz reapăru cu obiectul dorit și i-l întinsese, sărutându-i mâna. „Vino", spuse femeia și el se apropie în felul cățeilor care știu că trebuie să fie mângâiați. O mușcă posesiv pe gură, cu acea dorință lubrică pe care o isca sărutul dat unui cadavru. Erau siniștri, dar doamna Sullivan nu păru deloc mulțumită de ceea ce i se oferise. Îl privi cu o ură nedisimulată. Probabil că, inconștient, era supărată că la masa la care ședea se mai afla o femeie, și încă tânără și frumoasă, și inițiativa de a veni lângă noi îi aparținuse lui și nu ei, neînțelegând că ceea ce-l atrăsese fusese vechiul său compars, Relu, cu care marchizul de Carçel trăise probabil în închisoarea *Santé*, cum încercam eu să reconstitui toată povestea. Tânărul nostru comesean se așezase, când doamna Sullivan constată că nu i se adusese ceea ce ceruse, pudriera era asemănătoare cu cea pe care o dorise, dar nu conținea și nuanța de

pudră care-i trebuia: „Marcel, ești drăguț, spusese insinuant și poruncitor în același timp, cred că doream altceva." Și ne explică: „Am pudrierele mele, fiecare pentru o oră, acum îmi trebuie altceva..." Marchizul se prefăcea a nu o auzi și eu înțelesei că femeia va izbucni. „N-ai auzit?" întrebă doamna Sullivan. Nici un răspuns. În fața orgii îmbrăcate în piele de leopard apăruse o negresă monumentală, care cânta cu o voce încărcată de nu știu ce insinuări:

„tu es jolie,
tu es jeune,
tu es dans le vent,
tu as entre 15 et 20 ans..."

„Marcel, te-am rugat ceva" mai zisese o dată femeia, pe un ton care ar fi mișcat și un regiment. „Nu mai urc, *mamm's,* spuse cu vocea unui copil nesupus. Nu mai vreau, hotărăște-te ce pudră vrei, du-te singură și ia-ți-o!" Pe chipul bătrânei femei se iscă o ură îngrozitoare, ceva ce fusese parcă născut într-o lagună de orduri. „Cum spui? întrebă, nu te duci? Dar ești plătit pentru asta, porcule! Mă costi cât o cocotă de lux și nu te duci să-mi aduci ce-ți cer?" Marchizul păli, crezui că o va ucide cu un bocal din acela din cristal negru și greu, dar el nu clipi, părea surd, mut, ochii îi ardeau acum cu flacăra aceea nefirească de spirt. „Pește ordinar ce ești, mizerabil copil de maidan care o faci pe aristocratul, unde te trezești? Marș sus!" Încremenisem cu toții. Femeia nu ridicase glasul și asta mi se păruse cel mai înspăimântător lucru, vorbea pe un ton familiar, zâmbind ca și când i-ar fi adresat cuvintele cele mai drăguțe ce se pot auzi din gura unei femei care ceartă pe cineva cu dulceață, dar insultele care urmară erau atât de grosolane, încât urechile noastre se înfiorară: *„droon, loan, shark, dead, beat rest room,* asta ești!" și cu un ultim rest de energie se ridică de la masă, pornind demn spre liftul care clipea în fundul grădinii salon. „Ce v-am spus? Sunt un prostituat. Doamnă, vă rog să scuzați accesul de

isterie al prietenei mele.“ Pe chipul lui *Cheshire* nu se citea nimic, era prea bine crescută ca să trădeze vreo neplăcere. Ridicase o cupă și înclinase capul, privindu-l cu ochi iscoditori: „Trăiți primejdios“ spusese numai. „Vi se pare, se poate trăi primejdios, dar agreabil. Ceea ce fac este o meserie ca oricare alta. Se va întoarce, o să vedeți, atunci o să-mi sărute mâinile și o să se zvârcolească pe podele, dar nu am s-o ridic, va trebui să-i plătesc pentru scena asta, e o isterică bătrână, dar, credeți-mă, se mai poate scoate ceva de la ea“. Zâmbea mulțumit de un lucru pe care eu îl ghicii. El câștigase partida. „Te mai droghezi? îl întrebă pe Relu, ții minte la *Santé*: puțin var ros de pe pereți, amestecat cu spirt medicinal și cu planta aceea algeriană, cum dracu se numea? Și ce stare îți dădea, nu am mai găsit nimic mai bun după aceea.“ „Să presupun că și d-ta o faci?“ îl întrebasem pe marchiz. „De ce nu? Este foarte interesant. Trăirile corosive ale opiumului“, și pusese mâna pe cartea lui Quincey, care se afla între noi. „Scrie tot aici, sau nu l-ai citit pe Quincey?“ Îl citisem. „Atunci, știi câte ceva despre bolile splendorii din visele drogaților, care încep cu deliruri arhitectonice, ca în faimoasele schițe ale lui Piranesi, iată-ne în meseria dumitale“. Deschise cartea și citi câteva rânduri: *„să vezi o mare pavată parcă cu fețe omenești îndreptate spre cer, mânioase, deznădăjduite, zeci de mii de fețe, ca generațiile...* “ Pe urmă închisese cartea și continuase explicația. „Intoxicatul simte torturi mitologice, se sufocă, este expatriat într-un peisaj asiat, se refugiază în pagode, e închis în camere secrete, mii de ani, zăcând în sicrie de piatră, ori simțind sărutările canceroase ale unor crocodili...“ Marchizul de Carçel privea spre ușa liftului, după socotelile lui doamna Sullivan ar fi trebuit să se întoarcă, surâzătoare, împăcată că și-a găsit în sfârșit pudra ce-i trebuia pentru acest miez de noapte în Parisul pederaștilor. „Las-o, spusese Relu, într-o zi tot o să-și găsească pe altul mai tânăr ca tine sau mai atent și o să vii la papa“. Marchizul de Carçel privea numai spre ușa liftului pe care băboiul nu se mai vedea. „Mi-e teamă

să nu ia barbiturice. A mai încercat de vreo câteva ori, urc puțin să văd ce face." Se ridicase și fugise spre ușa liftului. Negresa nu terminase programul, era statuară, gesticula larg și vocea ei umedă umplea grădina-salon de un mare și repetat strigăt gutural, atât de sexual încât simțeai că nu i-ai fi putut rezista dacă ar mai fi continuat. „Ce-i cu ăsta?" îl întrebai pe Relu. Se gândise numai o secundă dacă era cazul să spună totul. „Are multe pe conștiință. L-au arestat pentru că a participat la acțiunile OAS-ului, e uns cu toate alifiile. A luptat ca mercenar în Congo, a fost rănit de câteva ori, nu e lipsit chiar de un anumit curaj, dar simte că îmbătrânește și face acum ca peștele. Am stat cu el doi ani la *Santé*, am fost foarte buni amici. Cred că eu l-am pervertit, era aproape un copil, până și nemții puseseră ochii pe el, dar nu din patriotism a preferat pușcăria în compania unui bătrân codoș care știa ce înseamnă să stai zile lungi într-o celulă lângă un îngeraș ca ăsta. Nu mai bea nimeni nimic, aici?" *Cheshire* devenea din ce în ce mai curioasă. Aproape că simțeam cum crește în ea o atenție lubrică. Orice urmă de jenă dispăruse, era excitată la maxium de ce va urma, aproape că ar fi dorit să audă că doamna Sullivan luase 40 de pastile sus în odaia ei de la Beaux-Arts, pentru lumea noastră lipsită de evenimente. Fusese adus un platou pe care se topea cu lentoare, în căldura lumânărilor, o uriașă înghețată de culoarea miambalului, în care *Cheshire,* mare amatoare de dulciuri, își și înfipsese furculița de argint pentru a transporta o felie, pe o mică farfurie verde. „M-am înșelat, spusese în clipa aceea Relu, iată și *Quartetul* de bărboși. Vor cânta cu siguranță Haydn, ca în grădinile publice din provincie, asta place cel mai mult aici. Snobii mor să se simtă ca în parcurile de la Melun... Păsărelele mecanice mai lipsesc, să scoată triluri." Bărboșii în smokinguri de culoarea lămâii luaseră poza de pornire în fața oglinzii. Începură să cânte ceva trist, un lamento de cameră, executat cu o mare finețe. Japonezele (adică acei spanioli deghizați) erau asaltate de doi englezi vârstnici care nu lăsau nici

o îndoială asupra predilecțiilor lor. Râdeau ca după bere, erau pântecoși și roșcovani, tunși într-un fel special, păreau îmbrăcați de același croitor fără fantezie, dar dacă-i priveai bine înțelegeai că nu erau rude, pentru că aveau ceva în același timp comun, dar și neasemănător. „Am sosit" se auzi glasul marchizului de Carçel. În spate, doamna Sullivan, într-o rochie neagră, încărcată de perle, cu obrazul dres cu pudra acelei ore de după miezul nopții, la fel de înspăimântătoare în urâțenia ei exemplară, cu chipul încă încărcat de sângele ridicat de palmele bărbatului care o lovise sănătos de câteva ori, clătinându-i solida dantură falsă, surâdea. „Ne-am împăcat, e foarte drăguț." Și iar urmase un sărut dezgustător în sinceritatea lui, ca de la un tip plătitor, un sărut-dovadă, care nu putea să lase nici o îndoială că e un sărut comandat, executat cu o mare virtuozitate, mai ales pentru cei ce puteau sau aveau curajul să privească această scenă grotescă, la care, de fapt, nu privea nimeni, pentru că la fiecare masă din acea grădină-salon se întâmpla câte ceva și asta o știam după râsetele ațâțate ale bărbaților travestiți care se sileau să fie cât mai feminini și nu scoteau decât niște isterice guițaturi din gâtlejurile arse de alcool. Și atunci simții eu înaintea marchizului de Carçel că nervii lui cedaseră, că drumul său până sus ca s-o aducă pe babă din nou lângă el îl costase mai mult decât săruturile acestea care făceau parte din meseria lui: fusese umilit, o bătuse, dar în felul acesta îi ceruse și iertare, o trăsese după el, dar cu ce preț? Îi văzui mâna care tremura pe bocalul de cristal negru, și setea fanatică cu care bău de câteva ori la rând mă înspăimântă. Îngrozilor era că, odată cu înaintarea lui în beție, farmecul pe care-l exercita asupra lui *Cheshire* creștea, ochii i se întunecaseră, aveau ceva criminal în ei, nu știu cum să explic, clocoteau secret; așa va fi trebuit să arate un înger exterminator, îmi spuneam, și nu-mi venea greu să înțeleg că, femeie fiind, l-aș fi putut iubi și eu cu toată murdăria lui interioară, pentru că iradia o otravă mistuitoare în jur. Simțeam cât o urăște marchizul pe doamna Sullivan, dar su-

râdea la modul bestial al fiarelor care-și hipnotizează victimele. Se îmbătase și recita din Quincey: *„simt în jurul meu o constelație strălucitoare de omoruri,* spunea cu un glas înăbușit, încărcat de patimă. Sunt îndrăgostit de imensa suprafață a beregatei tale, Gloria, și m-am hotărât să fiu mușteriul ei. Am să te omor în chip splendid, îmi vei permite, nu-i așa? Am un vechi brici, îl duc cu mine oriunde merg, îl ascut pe o bucată de piele și, când va fi foarte ascuțit, o să-ți retez beregata. Nu-i așa c-o să-ți placă, *darling*" „Da, iubitule, spunea baba ca o capră în călduri, taie-mi beregata, iubitule, te rog să-mi tai beregata, chiar în noaptea asta, te rog mult, iubitule, scursură de canal, *jav... kid brother*", grohăia, era ațâtată de ideea de a fi omorâtă, își întinsese deodată gâtul, smulgându-și colierul ca să-i arate vinele bătrâne în care pulsa sângele învechit, aici, aici, făcea, și-i dăduseră lacrimile de o dorință teribilă. Căuta un obiect ascuțit și nu-l găsea, și atunci, cu o forță pe care n-o bănuiam, sparse un bocal și, cu jumătatea însângerată care-i rămăsese în palmă, îi arăta gâtul: „Acum, acum, te rog, vreau să mor astă seară, te rog mult, Marcel, te rog", urla și se zvârcolea pe un scaun, și noi, cu toții, înmărmurisem, dar nimeni nu se uita spre masa noastră. Numai ochiul tivit cu galben al cormoranului care stătea încremenit în bazinul lui ne fixa. Papagalul de Peru ațipise pe un trapez argintiu, suspendat sub un lampadar, și *Quartetul* bărboșilor își încheia victorios sonata melancolică pragheză. Ochii doamnei Sullivan erau în mod uluitor încărcați de extaz și de o mare fericire, pe care nu am mai citit-o niciodată în ochii cuiva.

*

Slujba de duminică de la Vatican, la radio, glasuri grave de preoți și acel ecou al marii bazilici Sfântul Petru, cadența lanțului cădelniței clătinate din mers, tusea credincioșilor, nimic amuzat. Citeam cu un ochi distrat ziarele Parisului, căutând cronica muzicală. Mutam cu un deget indicatorul aparatului

portativ, se auzeau apelurile poliției către șoferii de pe autostradă, orga pascală, vocea Papii în latinește și sfaturile către cei pregătiți pentru tainul morții din acea duminică din Parisul peste care ploua nesfârșit, cu acea pelerină de picături parcă pulverizată cu un irigator. Cruci de flori, lumânări, mulți bătrâni, și mai multe femei, descărcându-și sufletul în fața nevăzutului preot, aflat dincolo de o carceră de lemn, plină de întuneric, frigul care sosește de afară pe sub ușile mereu deschise și cerșetorii care joacă drama sărăciei la modul patetic italian, o știam. În această duminică la Roma era probabil soare și ciungii și șandaliii, urmașii romanilor, făceau ca rața, pentru o sută de lire. Ce va alege generația care ne urmează: Crucea sau Mașina? Simt de undeva că vine iar Inchiziția, cu tăcerea ei, cu Tribunalele ei Ecleziastice, cu Spaima ei, cu Delatorii ei, cu pedepse barbare pentru necredincioși, să nu vă mirați dacă or să reapară crucificații pentru mântuire, mai bine de o mie de ani de desfrâu, de scăpare de sub control, dar unde ne trezim?! În ce lume? Iar orga pascală și glasul acela insiduos al polițistului de la postul mobil de pe autostrada numărul 114: *„Nu fiți nerăbdători! Nu fiți nerăbdători!“* O voce patetică, ca la *Comedia franceză* sau la ce se prinde din teatrul radiofonic. Se dăduseră și primele cifre de morți: 48, până la ora asta, și era abia 11,23... „Scrie ceva?“, mormăise, cu glasul ei susurat din patul lat de două persoane al hotelului *Gersor, Cheshire.* „Încă nu am găsit nimic“, spun, dar ai puțină răbdare, pentru că n-am răsfoit toate ziarele.“ „Bine, eu mai dorm“, zisese și se întorsese pe partea cealaltă; pe urmă: „Și afară cum e?“ „Plouă, ca de obicei...“ Tăcere. Se auzea clinchetul caloriferului, care era deschis numai pentru o oră, sub supravegherea patroanei. De altfel, după calendarul lor din Paris, nici nu mai era iarnă. O privisem pe furiș. Era frumoasă, cu profilul său nobil, cel mai mult plăcându-mi nasul ei, nu știu de ce. Odată mă îndrăgostisem de privirile alteia, aveau ceva ostenit, tragic, femeia despre care vorbesc parcă sosea totdeauna din interiorul ei, care era o mină, un puț

nesfârșit, trăia agonic, ostenea repede, era insomniacă, îmi spusese. „Și în rest, ce faci?“ „Citesc.“ „Dar nu se poate citi la nesfârșit.“ „Asta, iarna, dacă e vară ies și mă plimb.“ „Și cum sunt nopțile?“ „Nu-mi dau seama, le urăsc pentru că toți se odihnesc și eu umblu pe străzi.“ „Și nu ți-este frică?“ „De ce să-mi fie frică?“ Cu *Cheshire* era altceva. Nu dormea nici ea prea bine, lua barbiturice, le fărâmița homeopatic, dar asta nu folosea prea mult, îi făcea mai bine gimnastica, gălăgia din casă, exercițiile la pian și bara pe care se cățăra. O tachinam de multe ori: „Eu nu mi-am luat o nevastă, ci o gimnastă“, și asta pentru că mereu mă invita să mă agăț și eu ca o bufniță de barele lustruite din atelier, pe care le implantase în ziduri, cum se mutase la mine. De altfel, totul se schimbase în casa aceea cu puține lucruri: un pat florentin cu stâlpi rostrali, o oglindă puțin coclită lângă imensele oglinzi ale pereților atelierului și cam atât, ba nu, câteva scaune de piele, bătute în ținte și un fel de dulap, și el florentin, o imitație cam grosolană, făcută de un tâmplar tâmpit, în care aruncam lucrurile la întâmplare. Pe urmă, tot atelierul fusese invadat pur și simplu de rochiile ei, pe umerașe, erau ca o volbură, se umpleau de praf sau de funinginea caloriferului – iarna, dar ei nu-i păsa, începea să se dezbrace din micul vestibul, aruncând mantoul sau blana pe brațele unui fotoliu roman care veghea niște vase persane de aramă, luate pe nimic de la un armean care emigrase în grabă prin ’57, pe urmă pantofii aruncați din mers și aterizând care pe unde apuca, precum niște avioane, de unde drama la alte plecări la repetiții: „Big, nu ai văzut tu cumva perechea pantofilor mei gri, cei cu perla falsă?“ „Nu, n-am văzut.“ „Iar spiridușii!“ spunea și se vâra sub paturi, pe sub dulap, scotea de acolo ace de păr și caiete cu schițe de ale mele, un portret în cărbune pe care-l încercasem pe vremea Dinei, când umblam mai mult beat de furie că o știam cu motociclistul și încercam să mă conving că o să mă apuc de ceva serios și că o să mă fac pictor în cele din urmă, pe urmă se auzea un strigăt: uite, am găsit furoul ăsta! De patru

luni îl caut. Unde crezi că era? „În baie, glumeam eu, sau în crematoriu, unde-mi arunci tu cămășile când mă întorc cu târziu.“ „Tu nu mai glumi. Era în sacul lucrurilor de iarnă. Ce-o fi căutat acolo?“ Se uluia și o priveam cum clipea din ochii de culoarea leușteanului. „Mă duc la biserică să dau ceva preotului să mă dezlege de spiriduși, de javrele astea mici.“ Eu o sfătuiam să fie prudentă, să vorbească frumos cu ei, că știa de ce erau în stare. „Parcă ție nu ți-au făcut-o. Nu ți-au ascuns ceasul timp de trei săptămâni de era să dăm afară femeia de serviciu, și aia de orice putea fi bănuită numai de furt nu, ca era pocăită și lăsa ultimul leu găsit pe parchet la vedere și dădea socoteală până la ultimul sfanț.“... Da, erau întâmplări ciudate, lui *Cheshire* i se furau cărțile de ghicit, *taroții,* în care citea cum o mănâncă o solistă de la Filarmonică: una grasă, neagră și buzată, și cu uscătura cealaltă, care cânta la harfă, cea care fusese directoare la un teatru muzical și acum se reprofilase, cântând în orchestra mare. Mai era și o lipia cu ochii de pește mort, *țipesa,* cum îi plăcea lui *Cheshire* să-i spună, cu un dispreț fără seamăn, concurenta ei la lieduri, pe care numai omul cu trei nume, dirijorul, nu o programa în marile concerte de la Atheneu, târfa care se culcase până și cu portarul Filarmonicii, cel care-i aranja aplauzele la sfârșitul concertelor, dar ce organizare, cu *bisuri,* cu rechemări, fapt care o mânca pe *Cheshire* mai rău decât o boală. Îl bănuia până și pe protectorul ei că-i trecuse prin pat: „Asta nu a iertat pe nimeni“, zicea cu o convingere definitivă, dar eu nu eram atent sau i se părea că nu sunt atent și atunci se supăra pe mine că nu particip la durerile sale atât de dese și nedrepte. Atelierul meu devenise un fel de magazin de la *Taika Mé,* de pe timpuri. Soseau mereu geamantane cu alte rochii, încărcate de ciorapi, de scurte, de fuste, de bluze, de dessous-uri. „Mai dă din ele, s-au demodat,“ îndrăzneam. Era zgârcită, se despărțea greu de lucruri, deși altădată oferea rochii foarte elegante amicelor, după ce le purtase numai o singură dată sau deloc. Era capricioasă, se lăsa flatată de o zgripțu-

roaică grasă și perfidă pe care o numisem Bombette, nu știu de ce, care se aciuise în casa noastră de mai multe luni de zile, făcându-se utilă, o pieptăna pe *Cheshire,* îi aducea reviste de modă, ar fi vrut să-i fie confidentă, dar ea era prea mândră pentru a se confia cuiva, dar nu rezista când o auzea pe intrusă spunând că cineva, ieșind de la concertul în care cântase „nebunește, tu, Chopin", spusese că de la Lipatti nu mai avusesem un asemenea pianist, care să cânte cu atâta acuratețã. O credea și pe urmă își auzea vorbe în oraș. Bestia mai și inventa: că cutare o mănâncă în fund, că cutare a zis cutare, o otrăvea cu știință și pe urmă îi amintea că pensia nu-i ajunge și că are o fetiță canceroasă de 11 ani, și ea îi trimetea o rochie sau scotea bani din poșetă și o ruga să meargă la o policlinică unde avea relații, să-i cumpere cele mai noi medicamente și aceea, *bestia neagră,* venea înapoi și spunea că îi mai trebuie bani și-i mai dădea și abia mai târziu aflase că biata copilă canceroasă de 11 ani era bine mersi și că nu avea nici pe dracu și că dama infernală nu trecuse pe la policlinica respectivă, și ieșiseră la suprafață și intrigile și vorba dusă de colo-colo, pentru că asta făcea infernala Bombette, cutreiera casele și bârfea pe cei abia părăsiți și când aflase o dăduse afară, pe ușă, cu picioare în cur și pe urmă auzisem că datora sume uriașe și la alții pe care-i escrocase în același gen melodramatic... De altfel, aveam amândoi un talent nemaipomenit de a atrage escrocii, ni se potriveau, nu știu de ce, poate pentru că eram prea creduli, poate pentru că nu eram apărați și nu ne obișnuisem să-i depistăm de la început. Era și greu să-i vânezi, ei te vânau pe tine, intrau pe neașteptate cu ajutorul unui amic comun în anturaj și pentru că nu țineam seama de conveniențe îi acceptam în jurul nostru. Aveau ceva simpatic în felul de a fi, pentru niște oameni taciturni ca noi, care abia schimbam trei vorbe într-o zi, gălăgia cu care umpleau serile era binefăcătoare. Bârfeau subțire, plasau abil complimente, aveau debit verbal, unii chiar dovedeau cunoștințe bune în materie de muzică, erau eruditi, lansau atacuri la adresa bros-

coaicei sau a lipiei, știind rivalitatea dintre *Cheshire* și aceea, și trăsneam de râs când unul dintre ei o imita cum se mișcă în scenă când se așeza la harfă de parcă era la Moși, pe sârmă, și cum se pițigăie și scoate niște sunete de sifon fâsâit. Cei care mă flancau pe mine se ofereau să-mi facă mici servicii și le dădeam de lucru pentru a-i putea ajuta, giram cu numele meu proiectele pe care le făceau, pe unele le corectam și cum semnau primele contracte, înnebuneau. Aveam teoria mea că românul rezistă cel mai prost la succes, pentru că i se urcă la cap. Nu trecea mult și-mi auzeam vorbe: „Știa careva că proiectul hotelului de la Cap Midia nu era făcut de mine și că, el, Cutare, îl gândise în lungi nopți de meditație și eu i-l furasem pentru că respectivul, pe vremea aceea, nu putea să joace decât rol de negru și eu încasasem banii și numai acela știa cum se descurcase până când reușise să se afirme, și câte și mai câte infamii. La început suferisem cumplit, aș fi fost în stare să-i omor pe derbedeii ăștia care-mi stătuseră la masă și mă iritaseră cu lingușala lor, pentru că orice suportam, în afara vorbelor repetate despre talentul meu. Mi se mai puneau în spate și alte grozăvii: că odată spusesem că sunt mai mare decât Michelangelo și că-l detestam pe Corbusier pentru că era îngust la minte și câte și mai câte, calomniile curgeau în valuri, dar timpul rosese placa aceea sensibilă a sufletului meu și acum mă durea în fund de tot ce se zvonea despre mine, nici nu-i ascultam pe delatorii mai proaspeți care se insinuau, gata să-mi facă portretul după aceea în jurnalele lor secrete sau în bârfa de cafenea, unde se spuneau lucruri abominabile despre mine și *Cheshire*. Totul se forma pe un fond de ură, iscată din invidie. Prea multe comenzi, prea multe solicitări. Soseau grijulii, care mă sfătuiau cu vocea psalmistului: „Mai lasă, dragă, și tu, lucrul, mai du-te și te plimbă." Slavă Domnului, că mă plimbam destul! Sau se mirau ipocrit: „Dar când naiba ai timp să desenezi atât, să citești atât?" Sau: „Mersi, ție îți vin reviste străine și ai de unde să te documentezi, pe când noi?" Reviste se aflau cu sutele în Biblio-

teca Institutului de Arhitectură sau la Proiect Club, dar cine se ducea să le citească? Nu aveau timp, unii beau de dimineață până seara și trăncăneau, cădeau pe podele, trași de chelneri la miezul nopții afară din restaurante, pe urmă soseau cu capul mare și picoteau pe planșele lor, mulți terminaseră cu meseria, concediați, dați afară pentru incapacitatea de a rezista viciului, de fapt erau leneși, cârpănoși, preferau să facă datorii în contul lucrărilor pe care nu le terminau mai niciodată și pe urmă discutau pe un ton acru în ședințe că există unii care înăbușă talentele adevărate și lucrează în serie și nu le mai ajunge și fac avere și ei sunt sacrificații, oameni pentru care nu se găsește nici măcar o Casă de cultură în Bucureștii Noi să fie proiectată și executată. Dincolo, la Filarmonică, cuvintele erau și mai grele: Sigur, dânsei, dânsa fiind *Cheshire,* îi convine, toată ziua bună-ziua în străinătate, dă concerte, are relații, și noi murim aici, anonimi și neștiuți, în sala de concert, pentru că nimeni nu era dispus să piardă bani numai pentru ochi frumoși și așa mai departe. Dar toate astea o marcau pe *Cheshire.* Simțeam cum îi dispare seninătatea pe care o avea când o cunoscusem. Odată cu sosirea ei în atelierul meu, dispăruse acel gol al amiezelor, plictisul meu repetat, lipsa de poftă de muncă. Totdeauna când fusesem îndrăgostit muncisem pe rupte, cu o sălbatică frenezie, mai ales pentru a dovedi celui de lângă mine ce sunt în stare să fac. Nu ținea mult, pentru că veneau băgătorii de seamă care contemplau planșele cu câte un surâs admirativ, scos printre buze, anunțând, de fapt, demolarea proiectelor respective. Întâi se spuneau cuvinte frumoase, de admirație. „Maestre, începea câte un cap pătrat din Minister, deși știa că cuvântul mă oripila, ceea ce văd eu este ceva superb, ce spun eu, uluitor..." Lăsa o pauză și urma fatidicul „dar"... *Darul* era că se simțea nevoia unei economii, că trebuia să mă gândesc la spațiu, că noi nu ne puteam permite să risipim acolo unde cerințele erau înainte de toate practice, nevoi spirituale, da asta se înțelegea, dar de ce ne trebuie nouă atâtea holuri și de ce atâtea intrări și ieșiri?

Ce puteam să-i spun cretinului? Că se putea întâmpla și câte un incendiu, cum se întâmplaseră câteva prin America, Franța și prin Anglia, și că muriseră sute de oameni, tocmai pentru că nu fuseseră destule ieșiri, pentru că localurile publice trebuie să țină seama de asta și un teatru este un loc unde omul se mai și plimbă între două sau trei acte, și mai discută, și atunci nu trebuie să ne înghesuim și să ne călcăm în picioare. Și repetam vechea mea idee că noi nu construiam ca să dărâmăm peste 10–20 de ani, pentru că asta ar fi costat mai mult, ci ar fi trebuit să construim pentru mii de ani, tocmai pentru a imprima epoca noastră în conștiința urmașilor, tocmai pentru a arăta că trăisem eliberați spiritual... Bineînțeles că soseau financiarii care tăiau pe urmă unele cifre, sau le înjumătățeau și le aduceau la sfert, și eu părăseam proiectele mele și, ele, așa abandonate, pentru că aveam o mare reputație, erau cârpite, refăcute, meschinizate și eu trebuia să accept să le semnez, pentru că altfel s-ar fi auzit că de fapt sabotez, că nu iubesc autoritățile și așa mai departe, toată ciulamaua aia de vorbe din ședințe de care eram sătul până în gât, cum eram sătul până în gât de genul ăla de oameni cu pantofi gri și costume deschise care mă flancau, nu destul de discret, oriunde mă duceam, de parcă aș fi deținut secretul bombei atomice... Dar, cu toate astea, mă obișnuisem, nu mai duceam viața dezordonată din alte timpuri.

„La ce te gândești?“ întrebase *Cheshire* din patul dublu al hotelului *Gerson.* O mințisem: „Mă gândeam la straniul domn de Carçel de aseară, ce spui?“ „Era interesant, avea ceva morbid, totdeauna mi-au plăcut tipii de genul ăsta.“ „Să înțeleg că te-ai culca cu un asemenea individ vreodată?“ „Nu, răspunse imediat. Nu știu dacă m-aș culca sau nu, am ezitări, ți-am spus că nu am fost o sfântă și în general în chestia asta cu culcatul sunt ca un bărbat. Poate că acest marchiz m-a dezgustat pentru că accepta să joace rolul acela de îndrăgostit numai pentru a putea locui în hoteluri bune și a putea să lenevească, fără să facă nimic, să-și *exercite meseria lui,* cum afirma atât de simplu spu-

nând: «Doamnă, sunt un prostituat», ca și când ar fi zis: «Doamnă, sunt un mare pictor sau un medic reputat», lăudându-se cu asta, înțelegi?" „Înțeleg." „Dar, în același timp, mă și atrăgea, ți-o spun drept, pentru că îl cred în stare să o omoare". Râsesem cu toată veselia pe care puteam s-o am într-o dimineață ploioasă din Paris. „Literatură. Citește Quincey și crede că va executa o crimă ca pe o lucrare de artă, el uită că cei mai mari mincinoși sunt scriitorii. Dacă ai ști ce banal trăiesc, și cu cât trăiesc mai banal, cu atât inventează grozăvii mai mari, trăiesc din spaima pe care și-o fac cu mâna lor, dar asta le dă forță, ei încep să creadă cu timpul chiar că ar putea să și execute omorurile pe care numai le imaginează..." *Cheshire* nu avea mania contradicției, asta îmi și plăcea la ea. Dar de data asta spusese: „În ce-l privește pe marchiz, îl cred în stare de orice." „Atunci de ce nu încerci să ți-l apropii, poate îți retează ție mai degrabă beregata decât babei..." Mă privise ca pe un prost și spusese definitiv: „Dar tu nu înțelegi că mirosul meseriei lui îi place cel mai mult, că o urăște sincer pe doamna Sullivan și că o va omorî, tocmai pentru că-i înlesnește să trăiască abominabil? El nu ar putea trăi fără murdăria meseriei sale. Există oameni care mănâncă numai lături pentru că le place să se degradeze. Doar l-ai auzit pe Relu că există aici, în Paris, o femeie de lume, foarte bogată, care lasă castelele ei din provincie și vine în Paris ca s-o facă pe servitoarea? E o plăcere să primești palme, nu ai auzit de masochiști?" „Dar marchizul de Carçel nu e un masochist, să fim serioși, nu-i place să muncească. Atât." „De unde știi?" „Bănuiesc." Se ridicase într-un cot și mă contempla. „Nu, el seamănă cu un tip care m-a curtat pe mine. Era un fel de scriitor. Fusese dat afară din facultate pentru că era băiat de popă și în el se născuse o ură fără seamăn împotriva tuturor, mi-o spusese deschis. Câtva timp lucrase pe mașini de piață. Dacă nu-i dădeai câțiva lei peste ce taxa aparatul te lovea cu manivela în cap, o mărturisea singur. Citea Dostoevski și voia să trăiască precum personajele lui. Se încurcase cu niște femei

oribile, niște căzături bătrâne, le cerea bani după ce se culca cu ele și tocmai jena lor de a vedea în el un pește îi plăcea mai mult. Simțea cât se degrada, dar asta îi făcea bine, de fapt simțea o nevoie de umilință, care-i dădea în același timp senzația că e puternic, putând să fie mizerabil. Mie nu-mi plăcea pentru că avea o frunte îngustă, deși exercita asupra femeilor o atracție ciudată. Avea un trup de gorilă și era agresiv și nu pierdea vremea cu vorbe. În viață făcea foarte puțină literatură. A intrat în case de miniștri, le-a făcut praf nevestele, pe căzăturile acelea fără dinți și fără sex, cred că a scos fulgii din ele. În trei ani își construise o carieră fenomenală. Îl bănuiesc că trăise și cu un înalt personaj, cu care cred că se culca nu știu pe ce post, de fetiță sau de bărbat, deși respira, ca și celălalt, un aer agresiv, dar în chestia asta nu pot să bag mâna în foc. Speriase lumea, își constituise un corp de kileri, teroriza orașul. Numai că acum vreo cinci ani a făcut o greșeală fatală. A fugit cu o femeie în Germania federală și a bătut cu pumnul în masă, spunându-și numele și închipuindu-și în orgoliul lui că se auzise și acolo de el. Bineînțeles că nu-l știa nimeni și că l-au luat peste picior. Belicos cum era, a înjurat în dreapta și-n stânga. S-a dus la un frate al lui, fugit mai dinainte la Hamburg, și acela i-a spus că-l poate ajuta dacă se oferă să-i conducă mașinile de probă pe care le avea la un garaj. De unde, o întoarcere penibilă înapoi cu dama pe care o prostituase pe acolo și care, fără clientelă, s-a întors și ea după 6 luni și s-a spânzurat, sub spectrul datoriilor care crescuseră în lipsă. Dar crezi că s-a astâmpărat, crezi că e liniștit? Nu, când ne întoarcem o să ți-l arăt, bântuie restaurantele și locurile unde vin cei din mijlocul cărora a fugit, amenință, promite, are *fani* și așteaptă nu știu ce, trăind iar cu femei bătrâne, cu ștoalfe, și complăcându-se în teribila meserie de pește al ruinelor femeiești. Cred că s-a întors mai mult pentru a-și regăsi mizeria lui morală, pe care orice biruință în cariera adevărată i-ar fi interzis-o. Adevărata lui vocație este, ca și în cazul marchizului Carçel, murdăria, jegul, mirosul pestilen-

ţial...“ Lungul său discurs se terminase, am deschis ferestrele. Pe acoperişul Sorbonei curgea ploaia interminabilă a Parisului, dar lumea nu se sinchisea. Vorba cuiva: „Que font les Parisiens quant-il pleut? Ils laissent pleuvoir“. Cel de la postul de radio al poliţiei se ruga patetic de călătorii de pe autostrăzi: „Nu fiţi grăbiţi! Nu fiţi grăbiţi!“ Numărul morţilor din duminica aceea crescuse la 86. Până seara mai aveam de numărat...

*

Ultima seară din Parisul acelui an o petrecusem în casa din Neuilly a lui Mirel. Scorpia de soţie şi socrul aveau afaceri în Federală şi-i lăsaseră bătrânului pirat apartamentele pe mână şi de ce să nu ne ia el ochii, să ne arate cum se deschide poarta la comanda electronică şi cum avea un dormitor numai pentru maică-sa, care locuise câteva luni aici şi nu pe strada aceea de lângă Gara de Nord, răpănoasa şi vai de ea, şi dă-i drumul la toate „minunile“ din casă, la radio, la televizor, pune aparatul de proiecţie şi arată-ne filme pornografice, care mai de care mai scabroase, şi pe urmă dă-i cu whisky şi cu bârfa. „A plecat Edy?“ Plecase. Nu-l mai văzusem din seara aia, scrisese cuiva? Încă nu, că era leneş şi trebuia şi el să se acomodeze, asta cerea timp şi era un tip dificil, noi înţelegeam totul. „Acum târfa de nevastă-sa o să fie fericită.“ „Şi copiii?“, întrebase *Cheshire.* „Copiii se descurcă ei“, conchisese filozofic Mirel, o să fac şi eu unul, ca să nu mai am vorbe cu familia şi să nu mă trezesc în stradă. Ăştia sunt burghezi, nu glumă, zisese cu mare convingere, şi într-adevăr după un an de zile aflasem că se ţinuse de cuvânt. Mai era în vizită la el un tip ras în cap, taciturn, vag scriitor, tip inteligent de flateur şi bun vorbitor, povestindu-ne o teribilă aventură în Argentina, unde fusese secretarul lui Peron, care-l invitase pe cheltuiala lui să locuiască în castelul prezidenţial şi să-i scrie biografia, lucru ce-l încântase pe domnul Pârvulescu şi, trai nineacă, timp de mai bine de trei ani. „Puteam să aflu ce voiam. Generalul, care trăieşte acum în exil în Spania, nu

avea nici un secret față de mine. Îmi încredința actele lui pe care le semna și unele erau confidențiale, vă rog să mă credeți, dar cum nu mă interesau, mi-am văzut de treabă. Avea mania de a se lăsa privit, nu știu de ce toți oamenii de stat cred neapărat că fac și istorie în timp ce au puterea, ca și când această relație ar fi obligatorie, deși, cum s-a văzut de atâtea ori, cele mai multe legislații sunt adevărate colecții de prostii." Avea un haz al lui, iar când se amețise puțin mărturisise că sfârșitul acestei aventuri fusese lamentabil. Un grup de militari adverși asaltaseră într-o dimineață palatul prezidențial și pe el îl găsiseră în apartamentul pus la dispoziție. Năvăliseră cu pistoalele in mâini, agresivi, gata să-l ucidă. Pe general îl urcaseră într-un avion militar și-l expediaseră peste ocean. „Cu dumneavoastră ce este aici?" îl întrebaseră politicos, dar o politețe cu pistolul în mână nu face doi bani și nu are deloc aerul unei sărbători. „Scriam biografia președintelui." „Aha, făcuseră aceia, speram că o să ne-o arăți și nouă." „Cu plăcere, spusesem, numai că mai am nevoie de câteva săptămâni pentru a o pune la punct." În oraș uruiau tancurile pe bulevarde și se auzeau focuri de mitralieră, nu era o atmosferă propice pentru o conversație frumoasă. M-au lăsat sub pază să-mi termin biografia președintelui. „Și chiar ați avut starea de spirit de a mai putea s-o terminați?" întrebase *Cheshire*. „Ba bine că nu, doamnă. O țeavă de revolver îți dă foarte multe idei și eu am avut una, și foarte bună, am înlocuit tot ce era laudativ la adresa Președintelui cu cele mai abjecte cuvinte. De unde tipul era părintele Argentinei, acum devenise călăul ei, tot ceea ce ziarele citaseră ca foarte pozitiv era criticat cu o pană măiastră, pe care aș mai vrea s-o posed și-acum. Nu am scris niciodată atât de bine și de precis, nu a existat un pamflet mai reușit la adresa fostului dictator decât al meu. La plecare, am fost îmbrățișat și condus la aeroport ca un erou național." Nu avea darul că glumise și eu cred că nu glumise. Vorba lui: „Cu o țeavă de revolver la tâmplă ai cele mai cinstite și drepte idei"... Priveam buildingurile proaspete

de pe Sena care-și aprinseseră luminile și simțeam prin geamurile închise ermetic boarea pădurii Boulogne. Tipul ras în cap, *trapu,* cu mișcări greoaie de urs, trecuse la lucruri mai vesele. Povestea viața lui de mercenar în trupele lui Chombe și Mobutu de mai încoace, cum dăduse foc satelor din Congo, judecățile sumare, marșurile sălbatice într-o țară care nu știa ce să facă încă cu libertatea ei, dezbinată de lupte interne, de interese străine ce se încrucișau pe trupul sfârtecat de un teribil război civil. Dar din tot ce spunea reieșea că ducea și acum dorul acelor incursiuni cu *comando*-urile lui, a aventurilor ciudate din junglă. Povestise cum îl legaseră odată într-o mlaștină și-l lăsaseră să fie devorat de crocodili, nu știu cât inventa, cât citise din alții, dar lucrurile erau teribile. Părea un om pe care nu dai doi bani dacă-l vezi într-o mulțime, atât arăta de comun. „Și-acum ce faceți?" mai întrebase *Cheshire,* și ea suspectându-l că tot ceea ce auzise nu era adevărat sau ni se reproduseseră fragmente din amintirile lui Papillon. „Acum mă scol în fiecare dimineață la 7 și iau metroul ca să ajung la o editură, unde scriu până la cinci după masă referate. Am patru copii, trebuie să-i întrețin și ceva mai bun nu am găsit. Trec adesea cu nostalgie pe lângă birourile care recrutează mercenari pentru Laos sau pentru Birmania și mă gândesc de multe ori că aș mai încerca o dată, deși știu că de data asta ar fi ultima mea încercare de a participa la un război. Nu mai am agilitatea, simțul acela special al luptătorului care se descurcă în orice situație, chiar în întuneric, pentru că nimic nu este mai fascinant decât *guerila* oarbă, când nu știi ce te așteaptă de la o clipă la alta. Și pe urmă, cum să uiți triumful de după fiecare bătălie, când știi că ai scăpat și că poți să faci un chef monstru cu camarazii și cu femeile și că poți arunca banii fără nici o grijă, pentru că ai destui. Poate nu știți ce spunea faimosul nostru comandant, un neamț, fost în SS, maiorul Müller: «Copii, Stalin l-a întrebat odată pe Beria: Beria, în ce loc se află conștiința omului? – În cap, zisese acesta. – Atunci trageți în cap», hotărâse el, asta era și deviza

lui Müller". Omul începuse să-mi facă frică. Mirel, ca să dreagă impresia sinistră de aventură, mă interogase în stilul său sictirist: „Ei, ai văzut Parisul? Adevăratul Paris?" „Parcă mai există adevăratul Paris! Merde! Știi că ești bine! Cel mult, în cărți, dar ăsta nu mai aduce deloc cu Parisul pe care-l știam noi, stai într-un oraș de bussinesmani, niște infecți de negustori care, dacă ar putea, ți-ar vinde și pielea de pe tine. Dar, cu adevărat, unde e Parisul, Mirel?" „Stă încuiat în casă" răspunsese el rapid. „Tuturor le e frică, mai ales bogaților. Burghezii, care altădată se omorau după stilul snob, acum vor să fie crezuți săraci, înțelegi? Și-au cumpărat mașini populare, mici, limuzinele dispar în garaje secrete și sunt scoase numai noaptea. Toți se îmbracă cât mai prost, pentru a nu atrage atenția celorlalți. I-au speriat nihiliștii din '68. Economia Franței a fost zdruncinată atunci și nimeni nu o va mai reface, nu-i vorbă că și De Gaulle a compromis dolarul de două ori, într-o veche ură pentru cei ce l-au umilit în timpul războiului. Franța, dacă vrei să ști, este bogată, dar se ascunde de invidia generală." Și pe urmă ne invitase să ne ușchim, pentru că el a doua zi se scula devreme și trebuia să care mobila lui socru-său, ceea ce noi și făcurăm, plimbându-ne până dincolo de miezul nopții prin Cartierul latin. Străzile erau invadate ca totdeauna în Paris de o mulțime fără somn, se auzeau tobe și cântece. Sub turnurile negre ale bisericii Saint Severin, se zbătea mulțimea de gură-cască a turiștilor care își închipuiau că petrec. Pe toate panourile nu se vedeau decât două pistoale și-o damă goală. „Sfârșitul, și ei nu-și dau seama", spunea omul ras în cap. „Sfârșitul care a început în 1789". La un radio portativ se anunța cu o voce voit gravă că președintele Zairului și un ministru al Tanzaniei fuseseră asasinați cu focuri de armă, după care postul Paris transmisese muzică lejeră. Și cu asta sejurul amuzant din Paris luase sfârșit. A doua zi, Relu ne-a dus la Orly. Nu arăta că ar fi dormit prea bine. Ne-am îmbrățișat și l-am lăsat dincolo de ușile automate ale aeroportului, mic omuleț care ne făcea semne cu mâna.

Ploua, pista era cenușie ca o limbă de mort, avionul părea un rechin de argint eșuat după un potop, aici, pe bulevardul avioanelor de la Orly. Am mai fluturat mâinile, numai așa pentru că ne închipuiam că dincolo de sticla ușilor cineva se gândea la noi și făcea la fel semnul despărțirii.

Motoarele au început să fornăie și, după un sfert de ceas, eram în nori, străbătând ploaia nesuferită a acestei părți de lume. Canalul a fost traversat în mai puțin de o oră. Stewardesele ne-au oferit ceva de băut, avionul e agreabil, cu condiția să nu fie ultimul, pe urmă se arătă Londra, și ea învăluită într-o plapumă cenușie, cu turlele umezite și cu lungile peluze verzi, de o culoare atât de pură că simțeai cu adevărat o bucurie copilărească.

*

Bobby, cu secretara lui care arăta ca un cal normand, ne aștepta dincolo de barierele de metal ale încăperii pentru bagaje, formalități lejere, mereu același gând de binecuvântare pentru piloți, când ai iar sub picioare dragul pământ, când simți aerul condiționat al marilor săli de așteptare și auzi larma veselă, anunțând călătorii viitoare, plecări iminente și despărțiri dureroase și vocea crainicelor, atât de încurajatoare, aproape senzuală, invitându-te să ai încredere în ceea ce va urma, în smulgerea aceea de pe pistă și plutirea la 10 000 de metri înălțime, cu viteză sonică, spre distanțe enorme, pe care le străbați atât de repede și comod.

„Hello, Bobby“, spusese *Cheshire* în engleza ei foarte curată, poate puțin școlărească, și eu am privit spre rusul cel roșcovan care ne aștepta. Ne văzusem la București în urmă cu doi ani. Sosea totdeauna ca un Moș Crăciun în preajma sărbătorilor, avea prieteni mulți, dădea o masă la Athénée pentru toți, petreceam o seară, pe urmă el o lua prin toate casele cu colindul, aducând whisky și țigări bune, cafea braziliană și câte un parfum Chanel pentru femei. Îmi plăcuse de la început aerul lui

de boem bătrân. Trecuse de 60 de ani, dar nu se cunoștea, călătorea de la New York la Tokio, unde avea birouri, se afla când la Roma, când la Londra, dacă nu avea treabă la Hong-Kong. „Ce faci tu, Bobby?“ îl întrebasem direct, în maniera care le era atât de familiară, lor mai ales. „Vând muzică“, spusese simplu. Lua o melodie *in nuce,* scrisă pe două bucățele de hârtie, o asculta întâi, dacă îi convenea tema, iscălea un cec, pe urmă se ducea acasă la el, era un mare orchestrator, ba îi știam și câteva compoziții de care nu făcea mare caz, foarte frumoase, melodioase, cu ceva rusesc, nostalgic, în ele. Pe urmă vindea muzica unor case de filme, imprima discuri, era mereu însoțit de un funcționar tânăr, de obicei blond, spătos, cu aspect de rugbyst, îi plăceau mesele prelungite, ceea ce cei din Londra nu înțelegeau cu nici un chip și el spunea că de aceea vine des în Răsărit, pentru a mai simți libertatea aceea pe care aici o mai găsea, de a pierde timpul cu prietenii, în libații și povestiri. Nu se îmbăta niciodată, deși trăgea zdravăn la măsea, votcă sau vin negru, era același de la un ospăț la celălalt al meselor ce se întindeau. Îi asculta pe ceilalți și vorbea destul de rar. Cu figura lui de buldog simpatic, puteai să-ți închipui orice despre el. Ne aruncase în Rolls Royce-ul lui demodat ca un hotel bun, de culoarea cremei de castane, cu fotolii de piele veritabilă ca niște strane de la Westminster, ne întrebase unde vrem să locuim și noi dăduserăm din umeri ca niște provinciali ai Europei ce eram. Secretara vorbea atât de repede, încât lui *Cheshire* îi fusese destul de dificil să o înțeleagă și când își dăduse seama de asta, Pat, așa o chema, se scuză: *„I'm sorry“,* și pe urmă hotărâse ca pentru toți: „La *Londonderry* e foarte șic, central, lângă Hyde Park.“ „Foarte bine“, spusesem noi și mașina alerga pe autostrada care ducea spre Londra. Ștergătoarele abia se auzeau, numai o muzică discretă de radio ascuns undeva, în bordul de lemn scump, și ceața aceea umedă a unei zile de primăvară rece, pe la ora 17, când încep să cadă negurile, și sentimentul că ai prieteni te încălzește că-ți vine să plângi de bucurie. Eclaturi

de lumină violentă în parbriz. Îl priveam pe amicul nostru, conducea cu atenție, asta îl distrage de la afacerile lui, gândeam; lipsea băiețelul blond, care de obicei îl acompania; femeia de lângă noi era peste poate de volubilă, ne recomanda unde să mergem, cu aerul că ne consultă. *Cheshire* îl întrebase pe Bobby dacă lucrurile sunt aranjate aici. El surâsese. Va vedea. Ea îi spuse dezamăgită că la Paris lucrurile nu merseseră cum sperase și că presa fusese rece. „De asta mă voi ocupa eu, spusese cu siguranță, îmi datorează foarte mulți multe lucruri, pe urmă mai este și reclama, cu asta-i corup, le plătesc mii de lire sterline pe lună, vor ști ce au de făcut." „Și sala?" mai întrebase *Cheshire.* „Publicul îl cunoști cum e. Rece, dar dacă îl cucerești poți să-l înnebunești, să îl ai în mână. Nu dau doi bani pe urechea lor muzicală, aici au toți scamatorii succes, numai artiștii adevărați – nu. Dar asta! zău că nu merită să te preocupe." Era fericită, deodată iradiase, o simțeam, trăia pentru reușită mai mult ca pentru orice, și asta mă enervase fără nici un motiv. Secretara mă interogase discret: cu ce mă ocup? Și de când? Cât câștigam, asta nu întrebase, nu era de bun gust în societatea lor, dar din moment ce eram amicii lui Bobby trebuia să fie ceva de capul nostru. Intrasem în oraș, vitrinele aruncau fâșii violete pe asfalt. Era ora când doamnele băuseră ceaiul, când se îmbrăcau în toaletele pentru vizitele de la ora 19, oră când soțiile adultere se strecoară în grabă cu taxiurile, în micile apartamente clandestine din cartiere mărginașe, pretextând că sunt la prietene, gata să se întâlnească cu soții lor la cină, undeva, în oraș, veseli, amici, fiecare sosind din altă parte, întregind quartetul amoros care menține fericirea conjugală. Dar, vai, Londra după Paris avea ceva iremediabil provincial. Domni în negru, sobri și gravi urcând în autobuzele cu etaj, funcționarii de bancă atunci ieșind din sumbrele lor birouri, unde calculaseră dobânzile băncilor, sau midinetele cu băști, scăpate de teroarea clientelei feminine, micile vânzătoare de creioane cu pastă sau chiloți de damă, ciorapi și lenjerie, ce supravegheaseră până

atunci rafturile auto service-urilor cu un ochi atent, vânzătoarele de discuri din magazinele muzicale, lungi ca niște tramvaie, cu compartimentele lor cu căști, cu acea clientelă solemnă, moțăitoare, de tineri studioși, de fete cu ochelari ce trădează mari dioptrii, ascultând atent înregistrările lui Haifes sau ale lui Menuhin, ca într-o rugă, micii lustruitori de ghete de lângă *Piccadilly Circus*, plecând spre casele lor sordide, cu bănuții mărunți umplându-le buzunarele, și minunea luminilor rotitoare ale unui pașnic oraș fără zvârcoliri, dacă e să exceptăm *Soho*-ul, unde totul tună și fulgeră din reclame uriașe, într-o veselie dementă, mai mult a turiștilor decât a acestor tipi plecați spre cine știe unde. Vitrine cu lumini hohotitoare, ca niște strigăte electrice, și acel halou de ceață și străfulgerări de *flashuri* și de stilete de neon, care străbăteau bezna lăptoasă a începutului de noapte și motoarele care torceau vătuit în umezeala Londrei, tăcute siluete ale unor turnuri de televiziune și nici un copac în acest asfalt al teatrelor și magazinelor uriașe, al cinematografelor care anunțau filme sexy și crime îngrozitoare, imaginate în studiouri cu vopsea roșie și monștri de genul King-Kong, ce fusese reinventat, restaurantele cu perdelele trase, intime, nearătând nimic afară, spre deosebire de ale noastre, care etalează mâncăruri și sticle tocmai pentru a te atrage într-un loc în care nu există nici o intimitate, ci o petrecere gregară, cu strigăte și chiote de bețivi, ce iute se aprind și amenință, dimpotrivă, totul discret, cu firme abia luminate, mici cluburi unde fiecare cunoaște pe fiecare și se vorbește atât de încet, încât este imposibil să deranjezi pe cineva și nu se aud decât clinchetele cristalurilor abia ciocnite și nu vezi decât fumul verde de țigări, plutind destrămat spre gurile de aerisire care primenesc aerul fără zgomot. Bobby ne propusese să mergem undeva să mâncăm, după ce vom fi făcut un duș și ne vom fi odihnit un ceas și jumătate, cât mai e până la ora *dinner*-ului, care pe urmă fusese luat la *Elefantul Alb, club Rotschild*, vechi de 150 de ani, undeva foarte aproape de hotel. Ne va conduce Pat, secretara,

hotărâse, care între timp va mai trece și pe la biroul lui, aflat undeva în apropiere, dincolo de boschetele din Hyde Park, pe care le vedem de sus, din camera de la etajul trei, unde aveam să locuim într-un apartament foarte frumos, cu televizor și radio, cu două încăperi, îmbrăcate în mătase albastră; Bobby oprise în fața unei uși batante și începuse a împărți cenții mărunți hamalului care cărase geamantanele, boy-ului care ne dusese cu liftul și, în sfârșit, fetei care ne arătase încăperile, după care dispăruse fără gesturi patetice, sărutând mâna lui *Cheshire* și mie făcându-mi un mic semn de amiciție. Peste o jumătate de oră, în timp ce *Cheshire* se războia cu apa fierbinte a dușului, auzisem o bătaie discretă în ușă și intrase camerista, urmată de un puști cu un coș cu frezia, umplând apartamentul de un miros suav...

*

Elefantul Alb, club Rotschild, privat, vechi de 150 de ani, mi se păruse familiar, bătrânicios, poate și din cauza oamenilor din jur, a chelnerilor căniți, cu acel aer de *vieux temps,* cu prea corectele lor haine, în contrast cu cele ale oaspeților ce renunțaseră se pare la morga britanică, despre care atâtea s-au scris. Bobby ne întâmpinase cu aerul său dintotdeauna, amuzat ca și când ar fi auzit o glumă bună de foarte curând, ușor grizat, cu un obraz roșu ca al oamenilor ce trăiesc în aer liber multă vreme. O condusese pe *Cheshire* până în dreptul unui fotoliu unde aștepta soția lui, o femeie încă tânără, și ea cu un aer din Cehov parcă, rusoaică de bună seamă, vorbind o engleză alterată, ușor intrigată de siguranța cu care necunoscuta venită din locuri atât de îndepărtate îi strânsese mâna și o abordase în stilul său irezistibil: „Good evening, how are you?", ca și când ar fi cunoscut-o de cel puțin câțiva ani și acum se revedeau. „So, so", răspunsese Julie Melin, surâzând încântător și poftind-o lângă ea. Era de față tot Statul Major al lui Bobby, Pat, secretara, tăcând prudent, fără inițiativă, gata să fie utilă dacă era nevoie,

Craig, asistentul său, tânărul atletic care ne adusese aici, cu o mașină a patronului, și el așteptând să fac saluturile de rigoare, după care-mi propuse să vorbim franțuzește, deși nu știa decât douăzeci de cuvinte, și dând-o repede în engleza lui precipitată, nu lentă, înduioșată, ca a lui Bobby. Eu, ca totdeauna în astfel de ocazii, mă prefăceam a consulta lunga listă pe care mi-o întinsese un chelner țeapăn ce aducea cu lord Eden, tânăr, fără rasa acestuia din urmă, și apoi, după ce adusese ceva de băut, cred că un amestec de vodcă cu gin sau așa ceva, studiai împrejurimile în timp ce de lângă mine se auzea glasul soției lui Bobby, care-i explica lui *Cheshire* că Londra nu e New Yorkul, ci Bostonul, și odată stabilită această chestiune, apucai să privesc fără rușine adunătura aristocrată din jur: babe cu ochelari decorați cu diamante, lângă tinere ladies, decoltate, agresive, surâzând soților lor, membri ai Parlamentului, în costume reiate și cu chelii pretimpurii, ce le dădeau un aer grav și important. Vorbeau fără eticheta la care mă așteptam, ridicând glasul pe neașteptate, semn al părăsirii bunei creșteri despre care atât citisem. Craig reușise o vreme să-mi facă puțină conversație, spunându-mi că de fapt e cel mai împuțit club din Londra, pentru că chelnerii sunt italieni, oberii – austrieci sau elvețieni, iar bucătarii – francezi, de unde un talmeș-balmeș fără sfârșit. Mă invită să iau ceva: pește cu salată, andive și melci, stridii și broaște, vin negru, o supă fără identitate și așa mai departe, nu, nu eram năucit, nu puteam să aleg, știam bucătăria asta în care era permis absolut totul, pentru că cu cât mâncărurile sunt mai puțin gustoase, cu atât snobii se panează și le laudă fără nici o măsură. În sfârșit, m-am stabilit la un fel de friptură în genul frigăruilor noastre și mi-am întors privirile către asistența din jur. Intrase Sarah Milles, vedeta cea mai *en vogue* la ora aceea în Anglia, înconjurată de trei tineri zgomotoși ce țineau să atragă atenția celor de față, cățărându-se pe scaunele înalte ale barului și cerând whisky. Am măsurat-o curios, să știu și eu cum arată o fată de 19 ani care ia 300 000 de lire sterline pentru

un film: ceva insignifiant, îmbrăcată într-o rochie mov, cum se îmbrăca regina Maria pe vremuri, cu o bantă din aceeași culoare în jurul frunții ca să stăpânească niște bucle decolorate, cenușii mai mult decât blonde, pistrui, un nas obraznic și cam atât. Cei trei *play boy* se dădeau de ceasul morții s-o amuze, dar vedeta nu se simțea deloc la largul ei, părea după o noapte nedormită, își potrivea nervos brățările și îl interoga pe un al patrulea bărbat, despre care Craig ne înștiință că era un cunoscut patron de casă de discuri: Franklin Dee, trecut de 50 de ani, cu o gură dezabuzată și ochi subțiri, mongolici, îmbrăcat, ciudat pentru ora aceea, într-un costum de culoare deschisă, plictisit, fără chef de viață, cum arată bețivii în zori, mahmuri și porniți. Întrebările vedetei îl agasau, făcea semne disperate către Bobby, că sosește, dar femeia din fața lui nu-l scăpa de sub tirul cuvintelor. „Probabil că e vorba de un contract", pronostica Julie, informând-o pe *Cheshire* despre agresivitatea bine cunoscută a acestei fete ce nu ierta pe nimeni în numele succesului său. Miniștrii felurilor de mâncare defilau solemn pe lângă noi, purtând triumfător tăvile de argint pe care fumegau feluri misterioase, învăluite în plante aromate sau arse încă de flăcări albastre. Mă gândeam la ei; erau cei mai interesați ca noi ceilalți să existăm; strângeau în fiecare zi bani, făcând averi, pentru a avea cu ce să plătească titlul de lorzi al copiilor lor. Bobby spunea cu glas tare că în Londra se mai aflau în acel moment Charlie Chaplin, comoara lui Tutankamon și chiar regina Olandei, Wilhelmina. „Mulțumesc, am avut onoarea, zisese *Cheshire* cu umorul ei sec. Venind încoace, ea și regina Elisabeth aiuriseră toată circulația, umblând în droașca imperială, destul de demodată după gustul ei. Și pe urmă ca să faci o jumătate de oră de la *Knights Bridge* până la *Westminster Abbey* din cauza asta, nu merită."

Atmosfera se mai încălzise și *Cheshire,* înconjurată de veselia stârnită de observația sa ce amuzase asistența, își amintise că-i adusese la *Elefantul Alb* un dar lui Julie și căută atent în larga-i

poșetă de voiaj. Ar fi trebuit să fie fotografiată când luase mutra unui copil căruia i se furase olița de noapte, constatând că, așa cum i se întâmpla în toate momentele esențiale, uitase darul pentru soția lui Bobby la hotel și se scuza stupefiată de propria-i neglijență. Dar trecu peste asta și povesti cum în urmă cu un ceas, coborând în holul hotelului, întrebase pe omul de la recepție unde putea găsi articole pentru bărbați: *„I want buy for men“* și acela izbucnise într-un râs homeric, lucru care se întâmplă și cu cei de la masa noastră, pentru că Bobby îi explica zâmbind, în felul lui bine crescut, că de fapt ceruse să i se dea patru bărbați și tot bând noi între felurile pe care nu le comandasem, dar care soseau la îndemnul secret al acestuia, m-am extras și am privit nerușinat la femeile parcă pârguite noaptea la lună, cum ar fi zis Giono; nu mai erau puștoaicele lungi și blonde din urmă cu patru ani, când trecusem pe aici și le urmărisem prin berării sau pe trotuare, călcând ca niște ogari. Anglia aristocrată era mai așezată puțin și petrecea cuviincios, furculițele păreau niște baghete de dirijor, atât de ușor erau duse la gură, spre niște figuri, și ele imateriale și șterse cum au chipurile gangsterii, care jefuiesc băncile ziua nămiaza mare; fețe terciuite parcă într-o catastrofă; bătrâne soții de lorzi, cu colierele lor agresive, sticlind în lumina oglinzilor de deasupra barului, și apoi fumul acela verde ce învăluia totul într-o ceață ce se târa deasupra farfuriilor, corectând gesturile lente ale chelnerilor și ștergând vocile ca la magnetofon, și pe urmă totul se aprinse în capul meu. Auzeam cu o acuitate îngrozitoare vocile umede din subsolurile în care zăcusem, totul se suprapunea și eu nu mai înțelegeam de ce mă aflu aici și nu în altă parte, coborând scările umede și străbătând obscure coridoare și auzind bocancii soldaților însoțitori sau cizmele subofițerilor ce mă urmau și apoi zgomotul sec al unei uși metalice ce se închidea, și venea statul în picioare, ore întregi, bănuind că cineva, prin zidul cenușiu, te studia cu un ochi sagace. Era imposibil să nu știu că dincolo de el aștepta cineva ca eu să obosesc, să simt ne-

voia dă a mă rezema de peretele aspru și să aud o voce din tavan, pornită ca o avalanșă dintr-un microfon: „Deținut, nu te rezema“ și iar așteptare și nu nașterea unei neliniști care oricum venea odată cu oboseala, ci pânda reciprocă, pentru că și eu îl pândeam pe anchetator, și el trebuia să obosească, deși la două, la două ceasuri, sosea altcineva și punea aceleași întrebări și nu era atât faptul că voiau să afle ceva ce poate nici nu-i interesa, cât îmi încercau rezistența, pentru că ei știau că nu făcusem nimic, cum nimic nu făcuseră nici ceilalți, țăranul care folosise un ziar pentru nevoi ce nu pot fi numite și ghinionul lui fusese că nu se uitase pe dos, unde era chipul Mustăciosului, și-l bătuseră atât pentru asta că nu mai reușea să vorbească, sau, celălalt, micul funcționar de la o arhivă de raion care, sâcâit de atâtea știri după lungile lui ore de serviciu, îndrăznise să închidă cu brutalitate difuzorul tocmai în timpul unui discurs al Anei Pauker, și vecinul care râvnea de mult la o extindere a spațiului locativ îl denunțase și obținuse ceea ce râvnise atât de mult, și pe acesta îl găsiseră cu beregata tăiată de un blacheu ruginit, cine știe cum obținut, inverosimilă moarte, operă a unei teribile voințe. Și câți mai fuseseră, tânărul șocat de atâtea bătăi, care spunea că voia să arunce Arcul de Triumf în aer cu dinamită... Cohorte de chipuri nerase, pământii, scormonind pământul cu niște unelte primitive și implorând pe turnătorii care măsurau cavourile săpate într-o lungă zi de vară în stepa dobrogeană, în stâncă, să li se dea un calificativ de trecere, pentru că altfel li se arunca mâncarea în nisip și porția de apă și de acolo nu mai scoteai nimic. Unde era boxerul negricios ce nu mai putuse răbda și își zdrobise capul de pereți cu o furie cutremurătoare și-l găsiseră prăbușit sub zidul pe care rămăseseră cheaguri de sânge imense și oase stâlcite, un cadavru din care numai trupul solid mai fusese întreg, fața obișnuită cu upercuturi și swinguri arătând la ora descoperirii ca o piftie fără identitate, tamponată parcă de o locomotivă. Și înmormântarea lui într-o dimineață în zori, când *„cerul era de o cruzime fără margini“*, un cer lim-

pede, neîndurat, necruțător, văzut dintr-un mic patrulater de închisoare, sub privirile paznicilor cățărați pe un zid crenelat, și mereu în auz frecătura închizătoarelor de automat, mereu aducătoare-aminte de moartea care te pândea la fiecare gest neobișnuit... Și setea, lunga sete din vagoanele plumbuite, când cei mai slabi își băuseră propriul pișat și vărsaseră și se zvârcoliseră trei zile, cu mâinile adunate pe pântece...

Craig povestea că un amic de-al lui îl dusese alaltăieri în Soho cu un taxi. „Am nimerit la niște falsificatori de bani, zicea amuzat. Prietenul nu avea lire să-i plătească taximetristului și l-a rugat pe șofer să-l urmeze într-o curte. Am intrat cu toții: eu, cel ce ne conducea și prietenul într-un fel de magazie. Cei dinlăuntru nici nu s-au sinchisit, puneau lirele falsificate la uscat, ca rufele. Omul care mă invitase a luat o hârtie și l-a rugat pe șofer să aștepte până se usucă. Acesta nu s-a mirat de nimic, a dat restul, mulțumind pentru că i se lăsase ceva în plus și plecase." Pe urmă, văzând că mă amuz ascultându-i poveștile, mi-a mai spus că odată, în Franța, pe când făcea contrabandă cu ceasuri elvețiene, ce i-a venit unuia cu care călătorea? Să facă un mic tur în jurul Parisului. „Eram cam băuți și într-o jumătate de oră provocaserăm un accident: ciocniserăm o altă mașină. A venit poliția; eram încărcat ca o albină cu ceasuri pe sub haine, le purtam la mine, nu le lăsam în hotel de frica indiscreției femeii de serviciu. Treaba a durat destul, dar s-a terminat cu bine, pe polițiști nu-i interesa decât procesul verbal". Cei din jur râdeau de se prăpădeau, se ivise la masa noastră Franklin Dee, proprietarul casei de discuri, abia scăpat de tirul Sarahei Milles, păr alb, grizonat, aerul lui Sinatra, după afacerea cu gangsterii de la cazinoul din Las Vegas, ceva de cântăreț ratat cu siguranță, care și înșfăcase o sondă cu gin amestecat cu vodca rusească și o băuse cu sete. „Hello, Frank, care-i situația?" îl cerceta atent Craig. „Proastă, dragul meu; fata vrea un contract la o sumă ce m-ar ruina și, pe deasupra, nici nu are voce", după care mi se adresase în franceză, ca să nu rămân în afara con-

versației: „Au înnebunit cu toții, actorii ăștia de cinema, au boală acum să imprime discuri și încă să le și vândă, dar de asta ne ocupăm noi și vă rog să mă credeți că nu e deloc ușor"... Pe urmă trecură la alte subiecte. Directorul casei de discuri era înfometat, ceru ceva de mâncare importantului personaj care veghea ca toată lumea să fie cât mai repede și mai bine servită. Pat, ceva mai înveselită de băutură, îmi șoptea că ne aflăm „într-o veritabilă casă Rotschild" și mă ruga să observ boaseria roșie, din lemn de cireș, a barului de alături, ceea ce eu mă prefăcui că fac cu destulă atenție. Pe lângă noi treceau chelnerii italieni, cărând tipsii armenești cu indescifrabile desene, deasupra cărora fumegau ibrice de aramă sau sticle de șampanie cu glazuri de gheață și lungi pahare cu picior, în care fuseseră aruncate patetice flori exotice sau frunze roz. Fumul crease o cortină între noi toți, crinii din covoarele roase abia se mai vedeau, dincolo de ușile înalte cu geamuri de cristal se ghicea o terasă. Doi ficuși uriași se plecau încet la mișcarea violentă a maître d'hotel-ului care dirija mica armată ce aducea căpșuni înghețate în stive de frișcă uriașe, ridichi sofisticate, supe negre și fără gust, cum bănuiam, fripturi necunoscute, palide și devitalizate, sosuri de culoarea morcovului, totul un holocaust al pântecului, înnobilat de zâmbetele profesionale ale chelnerilor, de trandafirii de un roșu atât de îndoliat, cum scrie Katherine Mansfield, încât păreau să se fi reîntors pe tulpina lor după ce muriseră... „Dar de ce le trebuise asta?, mă întrebam eu, și să mă ia dracul dacă eram beat, de ce trebuise asta?" „Pentru ca să ne facă frică, să ne facă friiiiiiică", striga un glas în urechile mele asurzite. „De cine trebuia să ne fie frică?" întreba iar demonul acela necunoscut. „Și de ce să ne fie frică? Pentru că noi pentru asta ne bătusem, ca să nu ne mai fie frică". Ciocnirea cupelor fine și femeile acelea străine erau încântătoare, ar fi trebuit să mă facă să mă simt fericit, dar ceea ce mi se întâmpla era numai plata pentru lunile acelea înspăimântătoare. „Plata, domnule, nu înțelegi?" „Trebuie să uiți!" „Dar asta nu se uită,

asta nu se va putea uita niciodată." Noi, comuniștii, pentru altceva ne bătuserăm, și, iată, veniseră niște străini de neam și ne luaseră locul și voiau să ne facă frică și nu știu dacă mie mai putea să-mi mai fie frică de altceva decât de propriile amintiri, de ceea ce era imposibil de a mai fi șters din memoria mea, pentru că nu mai puteam să privesc un zid fără a nu mă gândi la chipul strivit al boxerului, pe care-l văzusem înainte într-o gală de box, la lumina reflectoarelor, câștigând un titlu european, și pe urmă cine știe unde se îmbătase și cine știe ce zisese și trebuise să-l ducem la groapă în lumina aceea înspăimântătoare a zilei: un chip ca o piftie, fără identitate, fără ochi, fără gură, ce forță trebuia să fi fost în omul acesta ca să se ucidă într-un mod atât de înspăimântător și cât își dorise sfârșitul și ce-i provocase o astfel de teribilă dorință de moarte!

Franklin Dee povestea ceva amuzant: „În urmă cu câțiva ani, mă aflam în Brazilia, trebuia să stau cel puțin doi ani, și directorul meu mă adusese în mijlocul societății englezești de-acolo. Era o societate încremenită, rămasă în urmă cu un secol, niște englezi uitați în Brazilia din veacul al XIX-lea, semănând cu cei din romanele lui Maugham. Aveau femeile lor, câinii lor, pederaștii lor, lesbienele lor, mă rog, tot tacâmul, plus bunele maniere de acum un veac. Femeile, când m-au văzut – eram mai tânăr, nu vă uitați la părul meu alb – s-au însuflețit, credeau că sosise între ele, în sfârșit, un bărbat care-și va face datoria, pentru că soții lor uitaseră să și-o facă". Bobby râsese cu îngăduință și ne explicase că auzea povestea asta cel puțin a treizecea oară. „E numărul lui", conchisese, și făcuse semne discrete chelnerului cel mai apropiat.

Când am părăsit *Elefantul Alb,* afară, spre Bloomsbury, treceau cu mare zgomot de sirene pompierii. „Ce s-a întâmplat?" făcu Julie. „Cred că e un foc undeva", spusese și Craig, absent. „Merg bine incendiile și pe aici, îmi șopti *Cheshire,* rentează!" Pe urmă ne târârăm prin Soho puțin, privind vitrinele încărcate de poze porno, *reclama skin-flexurilor.* Am mai poposit un

ceas la *Les Ambassadeurs* ca să luăm câte un Hennessy și o cafea și, pe când cerul devenise verde ca frunza ceaiului de Ceylon, deasupra Londrei, ne-am oprit în fața hotelului *Londonderry*, care apăruse în ceața de dimineață ca o navă, a bunei speranțe, învăluită în propriul somn, în moțăiala portarilor galonați și în fâșâitul ușor al lifturilor care urcau goale spre etajele oculte, aruncate deasupra Hyde-Park-ului, privind prin ferestrele lor, oarbe la această oră, infinitul...

*

„Marea poartă a Kievului“ din „Tablouri dintr-o expoziție“ de Musorgski, mi-o revelase pe *Cheshire*. Sala elegantă de la *Albert Hall* era pustie, mă ascunsesem într-un fel de firidă prin care abia se strecura lumina unui palid bec și privisem indiferent un timp marea orchestră condusă de un suedez cărunt, înalt, gesticulând prea evlavios parcă pentru muzica aceea solemnă, și pe urmă am auzit-o lovind clapele pianului într-un final ce abia putea fi presimțit. Repetau pentru a treia oară, undeva într-o galerie din stânga, silueta lui Bobby și-a lui Craig ca „niște îngeri reci luminoși“ într-un vitraliu, sosiseră mai târziu, nu făcuseră nici un fel de zgomot, nici nu îndrăzneau să se așeze și pianul acela era tapat cu o forță pe care nu i-o cunoșteam, alămurile zornăiau umplând aerul de o muzică festivă, exotică, vedeam hoarde multicolore intrând pe sub arcuri de triumf, trecusem de partea încărcată de melancolie, acum totul lua sfârșit într-o jubilație stranie. Se făcuse un moment de liniște, o singură secundă, dirijorul îmbrăcat într-un pulover de culoarea frunzei arse se întorsese spre locul unde *Cheshire* sta încă nemișcată sub farmecul propriei interpretări. Și-atunci o parte a orchestrei se ridică la semnul suedezului și aplaudă cu arcușurile pe spinarea viorilor, era ca un ropot de ploaie și, în mod neașteptat, Bobby izbucni într-un strigăt care aducea cu acela al unui cow-boy ce-și cheamă caii din preerie, fu urmat de și mai nebunul Craig, care fluieră în semn de simpatie, și

pe urmă nu mai știui ce se întâmplase. O luaseră pe sus, o duseseră la cabină, ei, și suedezul, și violoniștii, și pe mine mă uitaseră în colțul acela al sălii și după mai bine de o jumătate de oră își aduseseră aminte că mai existam pe lume. Stam în același loc, cu genunchii la gură. Sala se golise. O femeie de serviciu se strecura printre șirurile de fotolii cu un aspirator de praf, făcându-și cu conștiinciozitate munca.

Mă descoperiră în semiîntunericul sălii, *Cheshire*, urmată de suedez și de Bobby, cu Craig, vorbind tare și gesticulând. Aveam de gând să mergem undeva pe *Oxford Street* să mân căm la repezeală cu toții, căci trebuia să se reîntoarcă la repetiție. Mă salutară derizoriu, și eu simții din nou senzația aceea de gol în stomac pe care mi-o lăsase totdeauna o astfel de atitudine în ce mă privea. „Prinț consort, asta ești, să-ți intre bine în cap", dar le zâmbii și-i lăsai s-o laude pe *Cheshire, despre care Bobby spunea că l-a întrecut pe Horowitz, interpret de neegalat al acelei bucăți a lui Musorgski. Pe urmă, ne urcarăm în Rolls*-ul lui de culoarea cafelei cu lapte, cam înghesuiți, dar acceptându-ne, și Bobby, deși conducea, nu renunța să-i arate femeii de lângă el afișele roșii care umpleau zidurile Londrei cu numele ei, alături de cele ce anunțau premiera lui *Godspell.* În sfârșit, strecurându-ne printre autobuze, pline de sudoarea subțire a unei ploi de primăvară, ajunserăm într-un local vienez, plin de căni, de farfurii și talgere, de fete în costume tiroleze și de domni cam amețiți care beau bere și se agitau la mesele înghesuite dibaci unele într-altele. Într-un fel de loggie luminată cu lămpi mascate discret ne aștepta Franklin, care se ridicase și ne oferise locurile, făcând semne discrete chelnerilor ce încălzeau la o flacără paharele în care urma să fie turnat coniacul. Atmosfera era însuflețită, *Cheshire* vorbea mult, nu mai avea deloc aerul acela din partea finală a *„Tablourilor"*, când o văzusem pentru prima oară transfigurată, cu niște ochi arzători pe care nu-i mai putea ascunde nici măcar lumina săracă a scenei. „Ce spui, cum am cântat?", mă întrebase în fugă, înainte de a se sui în limu-

zina lui Bobby. Mormăisem ceva, dar ea nu băgase de seamă indispoziția mea, îi asculta pe ceilalți și aceștia nu mai conteneau cu laudele, sărutându-i mâinile și anticipând un succes monstru și asta-i plăcea nespus de mult, dispărusem pentru ea definitiv, eram un pasager oarecare în acel mare automobil de lux, aș fi luat un avion ca să plec mai repede la București, dar mi se părea că totul ar fi fost prea teatral, buna-cuviință cerea să mă bucur tăcut, discret, de acest succes al ei. Începui să beau metodic, cum făceam în astfel de situații, *coniacul prăjit,* cum îi spusesem imediat în gând, avea un gust parșiv, dar dacă aș fi repetat doza asta fierbinte, mă tufleam, așa că la al doilea rând trecui pe cinstitul whisky, din care nu murise încă nimeni. Un bărbat ridicol, gras și puhav, îmbrăcat în pantaloni scurți, tirolezi, voia să facă atmosferă și scotea triluri alpestre ca să acopere glasurile amestecate din jur. Nu-l asculta decât o doamnă beată criță ce mima buna dispoziție, dirijându-l cu un braț flasc. Miros de carne friptă, de scotch, nu mă amuzam deloc, noroc că se ivi la masa noastră un tânăr roșcovan, cu mutră scandinavă, care se recomandă David și nu mai reținui cum, cu un glas gutural de *East End,* vulgar și nepozat, băiat înfipt, care o și măsură pe *Cheshire* cu ochii lui de pickpoket, scormonind în ei ca într-un puț adânc. Craig îi făcea conștiincios biografia în franceza lui aproximativă, ajutat de Franklin Dee din când în când. „E directorul stației-pirat Odiseea, spunea. Postul său e pe cale de a fi depistat, deocamdată și-a încetat emisiunile care nu mai au loc decât sâmbăta, emițând numai muzică pop și reclame." „Dar cum e plătit?" întrebasem curios. „Simplu, prin bănci, are un cifru și cei ce aud că li se face reclamă, știind câtă lume ascultă aceste posturi ilegale, depun suma cerută la sfârșitul lunii prin corespondență, conform unei legi nescrise." „Și Poliția?" „O, face și ea ce poate. Auzi, David, domnul întreabă cum scapi de copoi?" Mi se tradusese întrebarea și răspunsul venise prompt: „Deocamdată postul e mobil, ca studiou am câteva garaje în diferite cartiere, mutăm postul de colo-colo cu

mașinile, emisiunile sunt scurte." Într-o zi tot o să-l prindă, dar până atunci va avea destui bani pentru ca să se apuce de ceva mai serios, zisese Craig. „Am mulți amici în *millieu* și chiar în poliție, mă mai asigurase respectivul, când aceștia simt că mi-au dat de urmă careva mă anunță și postul tace câteva săptămâni. Nu e prea ușor, în schimb e amuzant." Ceruse supă de linte, macaroane cu sos de roșii *à la raviogli* și o înghețată, părea un tip pașnic, poate numai mutra lui de golan din *Soho* era cam nepotrivită pentru morga lui Bobby și a lui Franklin, dar ei nu se sinchiseau. În local mai pătrunseseră niște zidari, cu trenin guri murdare de var, cu plete *hippy* și cu un aer bestial, ca acela al omorâtorilor nevestei lui Polansky. Bobby îi amintise lui *Cheshire,* apoi, că a doua zi avea conferința de presă, nu cumva să întârzie sau, Doamne ferește să lipsească, pentru că tot ce făcuse el până atunci se ducea de râpă. Se uită într-un carnet plin de date și nume, citi numele cronicarilor muzicali de la cele mai mari ziare din Anglia și bifă pe cine invitase, subliniind pe cei pe care-i mai avea de invitat. Craig preluă lista, trebuia s-o dea lui Pat, care făcea totul, era vorba de mici scrisori însoțite de cadouri, de amabilități și chiar de amenințări discrete față de cei pe care amicul lui *Cheshire* îi finanța. Pe urmă ni se aminti la amândoi că după conferința de presă trebuia să mergem la proprietatea lui de la Richmond, de asta avea să aibă grijă tot Craig cu Pat, cina se stabilise să înceapă la ora tradițională, adică la 19, dar cu drumul, cu o scurtă plimbare de acomodare, trebuia plecat, cum stabili el pentru Craig, în jur de 16, s-a înțeles? Se înțelesese. Ne ridicasem, nu de tot amețiți, pentru că oamenii aceștia nu știau să petreacă, pentru ei mesele însemnau exact ceea ce erau: un timp destinat să te hrănești, să faci o pauză între niște întrevederi și pe urmă să te întorci la afaceri cât se poate de limpede la cap.

Londra era înecată într-o ploaie de culoarea pucioasei, o ceață ușoară învăluia turlele catedralei *Sfântul Paul,* pe lângă care trecurăm. Eu aveam să mă odihnesc la hotel până termina

Cheshire repetiția de seară, suedezul părea mai proaspăt decât oricând, directorul stației de radio-pirat ne promise o vizită la sediu, la unul dintre sediile misterioase ale acestei întreprinderi și ne despărțirăm, luând-o care încotro. Întâi voii să mă învârt puțin prin centrul Londrei, să mă mișc nițel printre mormintele de piatră pe care călcau nepios turiștii la *Westminster Abbey*, dar eram sătul de poeți și de oameni politici, de celebrități și de date, preferam muzica de la radio și priveliștea Hyde Park-ului, de sus, de la fereastra camerei mele. Mereu morminte și reclama asta a morții, dobânda pentru viață, uscarea feței celeilalte de cerneală, sugativa pe care citim invers că după plăcere vine suferința și după viață – moartea. Stupide gânduri londoneze, într-o după-amiază când nu băusem destul, care se risipi într-adevăr când ajunserăm spre înserate la Richmond, pe strada numită *A regelui*, în fața unei clădiri vechi de un secol, cum ne asigură Craig. „A plătit o mulțime de bani, dar așa obișnuim aici, trebuie să investim în ceva ce poate fi ușor vândut și la un preț poate și mai bun." Parcase într-o mică curticică, în fața unui castel în care murise prima Elisabetă a Angliei. Ploua prea tare pentru a face plimbarea propusă în jurul casei lui Bobby. Peluzele de gazon pe care se jucau copiii, placându-se ca la rugby, nepăsători la firele de apă ce le șiroiau pe haine, erau umede. Mirosea crud a frunză putrezită și de sus, din plapuma de nori cenușii, foarte lăsați peste acoperișuri, se auzeau *bang*-urile prelungite ale reactoarelor. „Cum puteți să stați lângă un aerodrom?" întrebai pe Julie, care ne întâmpinase. „A, acum e bine, locuiam și mai aproape, într-o casă mult mai frumoasă și mai confortabilă, dar nu am mai rezistat. Aici nu e atât de rău, nu avem decât traseul pentru Europa, cel puțin am scăpat de o jumatăte dintre curse. Asta e mult". Făcuserăm turul proprietății: casa lui Bobby, ridicată pe trei niveluri, era îmbrăcată în lemn bun, ceva între *cottage* și o vilă tradițională, în mochetă galbenă, cu un cămin de piatră jos, în fața căruia se aflau *pick-up*-uri și fire electrice ce atârnau neglijent, difuzoare stereo-

fonice bine mascate și discuri, benzi de magnetofon, casete mici, reproduceri de tablouri celebre, ceea ce dădea un aer deodată ieftin acestei case, un aparat de proiecție de film, un mic ecran ce se putea strânge, dale de piatră albă strălucind de atâta frecat cu ceară, un fel de fotolii rurale, comode, și o canapea mică, pe urmă etajere pentru discuri și iar benzi de magnetofon, o discotecă complicată, cu etichete pentru interpreți și nume de orchestre, la primul etaj două dormitoare tapetate cu hârtie roz cardinal, false cămine încălzite cu electricitate, de unde *Old Court House* arăta primitor. Sus de tot se afla mansarda pentru oaspeți, unde aveam să dormim cu toții în noaptea aceea, Craig și un compozitor din Milano, Reverbery, cu care ne strânseserăm mâinile, mici odăițe cochete sub acoperișul repede, peste care cădea ploaia ce se mai potolise. Ne reîntorsesem în mica sufragerie luminată cu lumânări, nu era încă ora de masă, așa că Bobby ne împrumută câte o umbrelă și ieșirăm printr-o terasă într-o mică grădină, plină de iarbă și de clematite încă neivite, dar pe care proprietarul le lăudă cât putu. Tamisa era în apropiere, deschisesem o mică portiță și trecusem un pod vechi peste brațul îngust al râului ce mirosea a catran, privind un alt castel, al lui Edward al III-lea, ridicat în jurul lui 1570. Bobby îmi spuse că Richmondul era orașul de week-end al actorilor și oamenilor cu bani de lângă Londra. Furăm înconjurați de câini prelungi, roșii, de vânătoare, cu păr lins, ca în filmele tradiționale englezești, prietenoși și jucăuși, lătrându-ne amabil, după care ne întoarserăm la cină: somon, friptură cu morcovi, vin negru, fructe și cafele, apoi ne instalarăm la televizor ca să vedem fotbal – asta în ce privește partea bărbătească – femeile bârfind încă într-un salonaș până când se trecu în odaia cu discuri a lui Bobby, care întinse o bandă ca să-i ascultăm muzica pentru un film aflat în producție: ceva trist, bine orchestrat, aducând cu muzica din Doctor Jivago. Coniacul era foarte bun, după aceea și femeile găsiră un subiect comun: fantomele. Julie povestea că al doilea motiv pentru care

părăsiseră vechea casă, aflată cam la 30 de kilometri de Richmond, era faptul că era „bântuită“. *Cheshire*, care parcă tocmai acest lucru îl aștepta, saliva cu plăcere. „Spune-mi, le-ai văzut?“, o întrebase cu o curiozitate lacomă pe Julie. „Cred că nu pot să spun asta, dar oarecare considerații pot face. În general, fantomele sunt de gen feminin, zisese, le plac pălăriile.“ „Ce spui?“ se miră atât de mișcată *Cheshire*, încât ceilalți izbucniră în râs. Julie vorbea foarte serios, cred că nu glumea deloc, de altfel nici Bobby n-o contrazisese, nici nu avea aerul că vrea s-o dezmintă, o făcea din plictis sau din bună creștere, nu-mi dădeam bine seama. „Da, continuase Julie, într-o zi mi-a dispărut o pălărie la care țineam foarte mult și pe care o închisesem bine într-un gemantan. Am căutat-o de-am înnebunit și nu a fost chip s-o descopăr. Ahia după doi ani, am dat de ea, exact în același geamantan, care tot încuiat era.“ „Ce spui?“ făcuse triumfător *Cheshire*. „Big, povestește tu chestia cu cămașa ta din China, o cămașă tropicală, o frumusețe, cumpărată la Shanghai, ceva în dungi portocalii, la care țineai foarte mult, la fel, am căutat-o o vară întreagă, era în geamantanul cu lucrurile de vară, n-a fost chip s-o găsim, era să dăm afară femeia de serviciu, am crezut că am pierdut-o mergând la vila de la munte, după ce căldura se sfârșise și venise iarna, viscolul, am găsit-o în geamantanul cu lucrurile de vară. Ce spui, domnu' Big?“ mă interogase final, cu un ton triumfător. Nu mai aveam nimic de spus, numai că eu nu credeam în fantomele feminine și spiridușii lui *Cheshire*, dar din moment ce rudele lor englezești făceau cam aceleași lucruri, trebuia să mă resemnez și să-i dau dreptate. Dar asta nu-i ajungea lui *Cheshire*, o victorie locală, la mine, trebuia să-i recomande lui Julie și o rețetă: „În general spiridușii mei nu rezistă dacă așez două bețișoare în cruciș.“ Julie știa și ea metoda, dar declară că nu totdeauna reușește să-și recapete lucrurile în felul acesta. Pe urmă discuția se prelungi, noi ne cam îmbătaserăm, dar Craig ne asigură că și la Turnul Londrei se întâmplă lucruri ciudate. Noaptea, paz-

nicii care nu ajung la balamuc și ies la pensie, mărturisesc prin ziare, în memoriile pe care le publică contra unor sume bunicele, că au auzit și chiar au văzut reginele descăpățânate trecând prin coridoare. „Brrrr!“, făcuse *Cheshire,* nesimțind nici un fel de oboseală, deși eu îi amintisem că ziua concertului se apropia și nopțile acestea încărcate de povești senzaționale n-or să-i facă prea mult bine. Se schimbaseră trei rânduri de lumânări, Bobby ne pusese o altă bandă cu muzica lui mai veche, ceva între melodia din *Love Story* și *Un bărbat și o femeie.* Nu eram muzician, dar îmi plăcea să strecor intrigi și le amintii că în ce privește melodia cancerului, ea era ciupită din Schubert, dar asta nu avea nici o importanță. În sfârșit, după încă un ceas, ne strecurarăm fiecare în mica lui încăpere de la mansardă, ascultând urletul din cer al reactoarelor, care se ridicau de pe *Heathrow* și străpungeau cerul cu un geamăt apocaliptic.

*

Citisem undeva că eroina unui roman era ucisă de un nenufar, care creștea la infinit în ea... Așa mi se părea în acea dimineață însorită *Cheshire,* credeam că va muri de orgoliu. Ziare, reviste, o spumă de hârtie o acoperea, cerea mereu oranjadă stewardeselor care îi aduceau pahare cu picior, surâzând cu acel veșnic surâs profesional în care intră și puțină milă și o politicoasă înclinare a capului „ce vreți să vă facem, doamnă, aici dumneavoastră sunteți cea servită, când terminăm cursa vom cere și noi altora să ne aducă pahare cu oranjadă.“ „Citește, citește“, spunea aproape isteric *Cheshire,* triând nervos ziarele și revistele ilustrate. „Îți place? I-am terminat, le-am arătat eu flegmaticilor ăstora ce înseamnă o pianistă...“ „Citește, citește...“ Și eu: „Da, draga mea, e foarte bine, e foarte bine.“ Mă privea puțin intrigată, cam de sus, cu ochii ei de culoarea leușteanului, în care mocnea, ca o mare sub care stă un vulcan, orgoliul cel mai nemăsurat. „Citește, citește!“, suna repetat sfatul ei plin de încântare de sine. Alături de noi, o babă speriată,

care călătorea pentru prima oară cu avionul, o întreba din trei în trei secunde pe *Cheshire* când ajungem la Roma? „Peste două ceasuri“, îi răspundea ea de fiecare dată, cu răbdare. Pe urmă, fetele acelea de 18 ani, înalte, în taioare verzui, cu pălăriuțe pe o sprânceană și pantofi cu tocuri care le făceau și mai înalte, ne aduseră ceva de mâncat, baba începu să molfăie, nu știam cine era, dar o uram din tot sufletul, nu-mi plac oamenii care leorbăie supa sau care aspiră mâncarea ca ventilatoarele, semn că puțin le pasă de ceilalți, deși acelora le vine să vomite auzind stomacurile lor ghiorțăind și trăind fizic satisfacția de a funcționa, cu poftă, cu o sănătate ce trebuie pedepsită și, Doamne ferește, nu trăisem între lorzi, dimpotrivă, dar pe nici un sărac nu l-am auzit vârând supa în el ca într-un canal, numai că ființa infernală de lângă noi scăpa totul pe rochia lui *Cheshire,* care, culmea răbdării, nu spunea nimic, o privea îngerește și nu mânca deloc, într-atât ziarele acelea pline de fotografiile ei, de comentariile plătite, probabil, la linie, de Bobby, o scoseseră de pe șine. Când s-a trezit și cu furculița acelei neveste de docher, sau ce pizda mă-sii era baba aia, pe fusta ei, am crezut că o ia la palme, dar ea i-a surâs blând și și-a șters pata de muștar cu șervețelul de hârtie, zâmbindu-i înțelegător, o, asta m-a enervat cel mai mult, cu mine era cu mult mai necruțătoare, dar ea socotea probabil că răbdarea în fața babei era o răsplată pentru triumful său londonez de la *Albert Hall.* Sub noi, *Mâneca,* vânătă, încărcată de spumă, avionul torcea blând, era o plăcere să călătorești într-o astfel de zi după atâta ploaie și umezeală. „Citește, citește!“, mă îndemna imperativ *Cheshire.* „Am citit, draga mea“, spuneam de fiecare dată, mă bucur mult“. „Mă bucur mult, mă îngânase deodată, parcă ți-ar părea rău că am avut atâta succes...“ Trecea un fel de sportiv mătăhălos pe lângă fotoliul nostru, nevestei de docher sau ce mă-sa era i se luau farfuriile de plastic din față, rochia neagră, largă, puțind a urină încă, cu tot amestecul de parfumuri din acel compartiment zburător, era plină de firimituri, în viața mea nu am

văzut un animal mai respingător decât acea bătrână care rumega încă, tâmpită de frică, privind marea de sub avion și neînțelegând ce se petrece cu ea. „Nu pricep ce-mi spui...", am zis surd. „Știi bine ce vreau să spun", se auzi răspunsul răspicat de lângă mine. Succesul o făcuse și mai frumoasă, cu pletele ei aurii sub curentul micilor instalații de aer, părea că va decola de pe locul acel glisant și se va ridica în văzduh, părăsindu-mă definitiv. „Ți-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ai spune ce înțelegi prin fraza asta «știu eu ce trebuie să pricep»"... Trecusem *Mânecа*, ne aflam probabil deasupra Spaniei sau a Franței, nu știam bine ce itinerar avea avionul ce ne ducea la Roma, la „prinții mei", cum spunea *Cheshire,* cu aerul că are un grajd în care, pe lângă alte minuni: escroci din *millieu,* șefi de stații-pirat, poseda și câțiva prințișori, *veritabili, să nu crezi altceva,* dar dacă socoteam bine, se găsea chiar un senator american, gata-gata de câteva ori să devină președinte al Americii, și atunci ce dracu ne-am mai fi făcut?... O tăcere grea se așternuse între noi, abia așteptam să aterizăm, să fac ceva, să sparg un obiect. „Te-am întrebat ceva, insistai, ar trebui să-mi dai o explicație..." Nu mi răspundea, acum zâmbea ironic, cuiva aflat dincolo de norii de sub noi. „Te rog foarte mult, poate ar trebui să ne explicăm odată și-odată... „Ei, bine, dacă vrei tu..." „Vreau..." „De ce nu ai fost la concert?" De data asta îmi era greu să-i răspund. „Aș vrea să mă înțelegi bine..." Vorbele veneau greu. „Am fost la repetiția aceea, mi-a ajuns. Succesul are în el ceva narcotic, să știi că l-am avut și eu, cunosc bucuria pe care o simți, dar asta nu e suficient, trebuie să te gândești tot timpul și la ceilalți, chiar dacă acest sentiment te copleșește. Nu cer pomană, nu-ți cer nimic, dar când mai pleci undeva, nu mă mai lua cu tine, nu că nu aș putea să suport succesul tău, pentru că-l suport, ceea ce nu mai pot înghiți este neglijența ta, am devenit un obiect. Mă arăți celorlalți cu aerul că spui: «Am de toate, între altele și un soț», asta nu se poate răbda. Ei nu mă cunosc, mă cred ceva între un impresar și un hamal care cară bagajele tale

prin gări și aeroporturi. Dacă pricepi, totul e OK. Dacă nu, n-ai decât să mă interoghezi din două în două minute dacă am citit ce scrie presa engleză despre tine. Am citit cât înțeleg eu, e foarte bine, te sfătuiesc, pentru că nu ai acest obicei, să decupezi toate articolele și să le arăți imbecililor noștri care, dacă nu vii cu patalama de la Paris sau de la mama dracului, nu te bagă în seamă. I-ai făcut praf, foarte bine, dar nu mi-o mai spune mie, adu-ți în casă cele zece amice cu care joci bridge și beți cafea și povestește-le până te vei sătura ce a făcut publicul englez atât de reticent după ce ai terminat să cânți. Încă o dată, mă bucur din toată inima că ai avut succes, dar nu mă mai lua niciodată cu tine. Cumpără-ți un *fox-terrier*, ceva, un câine bun, și trage-l de zgardă, atâta îți cer, și cu asta, dacă socotești că e timpul să încheiem, să spunem că ne-am zis unul altuia ceea ce aveam de spus..." Avionul torcea blând, era un „*Caravelle*" minunat, care mergea ca tras de o ață, o riglă: nici o zguduitură, nici o cădere în gol, poate că și ziua asta minunată era de vină, adormise și nevasta docherului, sforăia ușor, nu brutal, cum m-aș fi așteptat, parcă era un ceainic pus la foc mijlociu, totul redevenea minunat. *Cheshire* nu spunea nimic, făcea ceva și mai rău, plângea tăcut, îi zăream numai lacrimile de-a lungul obrazului frumos, plin de lumina succesului de până atunci. Ziarele acelea, care o acopereau cu totul, deveniseră niște hârtii murdare, de care nu mai avea nevoie...

*

Și eu mă visam acolo, sus, în Poiana, cu cățelul Gică Doi, care era să fie sfâșiat de lupi într-o iarnă cumplită, peste doi ani de la acest episod, între merii înfloriți prin iunie, niște *meri încărcați cu îngeri,* cum spunea ofticoasa aia de Katherine Mansfield. Și să stau singur și să încui poarta de fier și să privesc numai la munții încă ninși în măreața lor singurătate, de dimineață și până seara, să privesc iarba aproape neagră de atâtea ploi, să fac focul mărunt la gaze și să schițez ceva leneș pe planșele mele,

să-mi aduc aminte de tot ce mi se întâmplase, dar, pentru Dumnezeu, să fiu singur, pentru că mă plictisisem de toată curtea aceea, de avocați, papagali, curve, saltimbanci și alte dihănii care veneau cu micile lor minciuni, cu zvonurile lor, cu bancurile lor, cu tot rahatul știrilor culese din lada de gunoi a Bucureștilor. Cum spuneam, fuseseră câteva femei, câțiva amici, ca Felix Mesiodax, care mânca pe vremea aceea des la noi, deși arăta ca o scovergă, până aflasem abominabila chestie cu cenușa luată de la Crematoriu, era un tip inteligent, vesel, invitat peste tot pentru că își bătea joc de orice și asta făcea bine rânzei noastre în care se aflau pietre mari cât oul de bibilica, pentru că nu aveam ziare și dacă ele existau mințeau, îi dădeau zor cu cifre fardate, cu știri alese cu grijă, cu laude nemaipomenite, cu primiri triumfale de regi, președinti, cu *Watergate* de mai târziu și cu Nixon, care dăduse chix și el ca ultimul borfaș, dar câte nu erau în această varză numită ziar, ce de minciuni, ce de sfaturi asezonate, știri și fotografii venite prin satelit, contra 30 000 de dolari transmisia, tocmai de la curul pământului, prin cablu, prin radar, prin laser și alte invenții de-ale lor, numai să aflăm mai devreme cu o clipă că în Kenia se băteau mercenarii și că în Congo îl beliseră pe Chombe, după ce Chombe îl belise și el pe Lumumba, era ca la *Stan și Bran:* scehestrări de persoane; răscumpărări care costau milioane, mai apoi drăguța chestie cu tăiatul urechilor, și noi înghițeam tot, nu mai puteam fără narcoticul de știri falsificate, puse bine în pagină, și în timpul ăsta, vorba romancierului, crescuse impozitul pe varză și se scumpeau ciorapii, și la mine se răsteau ministeriabilii aceia care se prefăceau că de când îi fătaseră maicele lor stătuseră în fața planșetelor și cunoșteau tot: adică, de ce voiam eu blocuri cu 18 etaje, ce, ne aflam la capitaliști, în America? „De ce nu 18 etaje?“ întrebam eu. „Pentru că lifturile costă scump și nu le puteam fabrica în țară.“ „De ce nu cumpărăm o fabrică de lifturi?“ „Tovarășu', dumneata ești cam slobod la gură și asta o să te coste...“ Mă costase, mersi! Îi între-

bam cu violența mea înnăscută: „Dumneavoastră știți ce-i aceea economie politică?“ „Ba bine că nu“, ziceau ei, care se alfabetizaseră peste noapte în propriile birouri, cu profesori terorizați ce dădeau diplome cu care te puteai șterge undeva. „Ei, bine, dacă știți economie politică, eu vă fac o socoteală simplă: de ce mutați orașul în afară, la mama dracului, de ridicați blocuri cu patru niveluri, pentru că nu aveți lifturi și socotiți că omul poate să urce patru etaje fără să moară, dar uitați că lifturile costă mai puțin ca terenul agricol pe care-l mâncăm, că tot lățindu-ne și mergând spre Ploiești și spre Urziceni și spre naiba știe unde, lungim liniile de tramvai, firele electrice, telefonice, canalizarea și celelalte belele ale unui oraș și, colac peste pupăză, mai furăm și din timpul lucrătorului care va fi obligat să străbată acest municipiu ce se lungește, în ore întregi, și noi știți ce mijloace de transport avem, și omul va trăi jumătate din viața lui în tramvaie și în autobuze, în loc să stea să se distreze, cum scrieți în toate ziarele și revistele... Că, măi frate, noi pentru fericirea omului muncim, că așa am învățat...“ Secăturile se uitau la mine cu ochii aceia fără spirit, cu agresivitatea urangutanului care știe că te mănâncă: „Adică cum, dumneata pui la îndoială hotărârile de partid?“ „Ce are chestia asta cu hotărârile de partid?, întrebam eu. Ce, partidul ne învață pe noi să fim tâmpiți, să aruncăm banii, să pierdem terenuri agricole și să mâncăm timpul oamenilor?“. Atunci intervenea câte unul mai împăciuitorist, o, ador acest cuvânt, inventat în secolul XX, și spunea: „N-ai dreptate, tovarășe, las' că facem metrou și-atunci lumea o să zboare până la locul de muncă“. Optimismul ăsta mă scotea pe mine din sărite, mă făcea să rag, să mor... „Da, știu, l-am văzut desenat acum 30 de ani în «Scânteia», ce frumos arăta și cum mai cântau poeții stațiile lui pe care nu le-am văzut nici până azi... Ca și canalul acela care făcea din București un port la mare, dar câte povești din astea n-am citit noi în ziare... Unde mai pui că la șanțul ăla de l-au astupat vânturile și nisipurile am pus și eu umărul nițel, câteva cazmale

acolo, plus o sută de mii de morți, hrăniți cu mămăligă cu ciment și împușcați sau bătuți măr numai că avea Anica nevoie s-o facă pe dictatorul... s-arate că ea e împărăteasa Katerina..." „Cine e tovarășu?" întreba câte unul contrariat de atâta agresivitate. Îmi venea să râd. Auzeam cuvântul „reabilitat". „Aha", făcea acela care tare m-ar fi trimis iar la locul meu sau mi ar fi tras una între coaste. „Și de ce nu-i mai tace gura?" Nu-mi tăcea pentru că mă săturasem de atâția proști, de tâmpenia lor fără margini. Dar ei asta nu aveau cum s-o priceapă în vecii vecilor. Așa că era mai bine acolo, lângă câini, lângă munții nepăsători, să-mi fac bilanțul și să-mi ling rănile. Curtea mea cu avocați, cu histrioni, îmi era de ajuns. Se plantaseră, mai nou, câteva personaje, unele mă amuzau, am avut mai multe femei de serviciu. Una, creștină după Evanghelie, rea, grasă, invidioasă, pe care nici pildele și nici predicile duminicale n-o îmblânziseră: cinstită, curată, gătind teribil, dar mereu arătându-mi o ură feroce, mereu spunându-ne, mie și lui *Cheshire*, că nu ne mai ajung banii, și că ce-am face noi cu atâția și de ce muncim atâta? Asta era problema ei întru Christos: de ce nu stăm noi cu mâinile încrucișate, cu burta la soare? Aveam un apartament la București, casa aia de la munte, ce ne mai trebuia? În concepția ei, ar fi trebuit să ieșim la pensie! După ce-i făcusem rost de casă, ne părăsise fără nici un scrupul, știind că femei bune nu se mai găsesc în zilele noastre și despărțirea fusese brutală, imedială și tranșantă: își făcuse treburile cu noi, nu o mai interesam, plecase. Venise după aceea cea de a doua femeie, eu o alesesem, credeam că e bulgăroaică, și chiar am optat în favoarea ei, fără s-o văd, preferând-o unei nemțoaice. Era o minune! Spăla, gătea, servea, răspundea la telefon, era o secretară perfectă; avusese un serviciu la un minister, o întrebasem cum de părăsise acel loc și îmi răspunsese că niște intrigi infernale o îndepărtaseră și că prefera o muncă mai umilitoare, dar să fie lăsată în pace. Părea o cucoană, avea doi fii, ocupând servicii onorabile, ce puteai să crezi despre o astfel de doamnă

care se comporta demn și părea exemplară. E drept că, încă din primele două zile, începusem să observ că-mi lipseau bani din buzunar, dar asta nu mă neliniștise: niciodată nu număram sumele pe care le aveam, credeam că *Cheshire* ia când nu are cât trebuie și uită că a luat, am întrebat-o odată din pură curiozitate și eram gata s-o bănuiesc mai curând pe ea decât pe distinsa noastră femeie, care avea niște maniere uluitoare și care răspundea atât de frumos la telefon. E drept că perfecțiunea asta, fără fisuri, îmi dăduse de bănuit de la început, dar a trebuit să treacă o jumătate de an ca să mă lămuresc, când mi-am deschis un sertar în care țineam niște însemnări personale și o sumă bunicică. Nu luase tot: luase numai caietele-jurnal cu care credea că mă va șantaja și jumătate dintr-o sumă mare. A venit poliția, a tergiversat cât a putut, dar nici eu nu eram dispus să trec peste o astfel de chestie. Nu aveau decât să știe ce gândesc. Îi privea: în vremea noastră nu mai ești singur nici când te pișі, pe mine mă lăsa rece că se știe cu cine mă culc, unde mă culc și cum mă culc, mi-am pierdut frăgezimea impresiilor, m-am obișnuit. Mereu aparate de ascultare, mereu rapoarte secrete, ce-am spus la masă, cu cine m-am văzut, cu cine flirtez și alte chestii, mă doare în cot de spionajul lor, dar să pui o damă din Poliție să-ți fure niște hârtii, luându-ți și niște bani necuveniți, deși era bine plătită de ei, unde totul se știa, asta era prea de tot! Pe urmă mă și sfidau: adică, cine eram eu de mi se umbla în mațe, cu atâta indiscreție, cu atâta perfidie, după ce mi se citeau articolele din Constituție la radio și mi se garanta prin ONU că am drepturi, auziți, ale omului: să fiu percheziționat, să mi se citească ce scriu în caietele mele cele mai intime, numai pentru că cineva voia să știe ce-i în capul meu? Nu ajungeau turnătorii din jur? Băieții de la minister, care mă provocau la fiecare trei minute, care înjurau în gura mare la bere și făceau rapoarte a doua zi, atribuindu-mi mie ce gândeau ei în intimitatea lor, răstălmăcirile lor nerușinate? Nu-mi ajungea asistentul acela frumos, înalt, îmbrăcat după ultimul jurnal, care

făcea ce făcea și mai lua o bursă în străinătate, pe unde ședea câte 9 luni, și când se întorcea, venea la mine, se uita la planșele abia schițate și se mira: „Cum de poți dumneata să lucrezi pentru ăștia". „Ăștia" erau tocmai cei care-l plăteau ca să culeagă de la mine cine știe ce înjurătură. „Nu lucrez pentru ăștia. Ăștia sunt și buni și răi, cum sunt peste tot oamenii. Lucrez pentru țara asta. Mi se pare că e mai important să te gândești că avem o vatră comună, pe care trebuie s-o facem mai frumoasă..." „Vorbe", spunea cu aerul lui solemn de asistent la arhitectură, potrivindu-și cu finețe cravata abia cumpărată între două avioane, venind de la Frankfurt an Main. „Dumneavoastră, era ce-i drept foarte politicos, mai credeți în statele mici? Ar trebui să ne ducem dracului cu toții, să ne înghită rușii sau americanii, să învățăm cu toții una din aceste limbi și să terminăm cu toată mizeria noastră balcanică..." Îl priveam, cred că era convins de ceea ce spunea, acolo unde raporta el nu scria asta, dar cu mine părea sincer: numai soluția asta era cea mai bună! Arăta profund nemulțumit, dar mereu călătorea, mereu venea peste mine să-mi ia pulsul. Protectorul lui, un fel de țigan ardelenesc, gras, băutor, plin de snoave, care se trezise la comandă și care stătea numai în legații și la recepții peste hotare, mă asalta și el cu aceleași proteste violente: îi băga pe cutare și pe cutărică în aia mă-sii, că de-aia nu mergea țara, că niște lichele conduc treburile publice. Ce puteam eu să le spun acestor mizerabili? Ei făceau rapoarte și eu trebuia să protestez, deși nici mie nu-mi plăceau toate lucrurile. Mă zgândăreau, voiau să mă destupe ca pe o sticlă răsuflată, să-mi ia cepul, cum se spune... Multă vreme i-am privit ca pe niște curiozități, luam masa cu ei, îi lăsam să vorbească, deși știam că vor pune totul în seama mea, toate ideile lor. Mai era un fel de sanitar și un fel de trepăduș, și el venit din fundul unei comune, toți ăștia sosiți de la țară aveau agresivitatea celor ce vor să ardă etapele, făcuseră carieră, dar parcă universitarul acela cu obraz de copil, cu zâmbet dulce, care ne vorbea nouă la Institutul Mincu despre construcțiile

Renașterii, cu vocea lui cantabilă și frumoasă de tenor de mitropolie, el de unde venea? Erau prea mulți, mă sufocau. Acum îmi trimiseseră și servitoarele, voiau să vadă ce am și în coșul cu gunoi, ei bine, nu aveam nimic. Voiau ca doamna aceea cu nume de roman, cu fii în M.A.I., care-mi propusese să-mi aducă niște documente de la un ministru unde servise, documente cu care l-aș fi putut compromite, să mă bage în rahat. Acum îmi cădea fisa, ei știau totul, voiau să mă împingă și la șantaj, voiau să mă curețe. Ei bine, nu mă interesau rufele murdare ale ministrului, care și așa se curățase în cele din urmă... Dar erau mulți, prea mulți. Venea unul țigănos, agitat ca un titirez, de dimineață, se prefăcea că e interesat de proiectele mele, dacă mă chema cineva la telefon, gata, ca un borfaș exersat, mi se uita în hârtiile de pe birou, voia să știe ce citesc, ce e în rânza mea, era fiere, ce să fie! Mă gâtuiau, mă scoteau din sărite. Pe urmă, iar am angajat o ființă din acelea bisericoase: a venit ceva rotund și mic, o dulceață, cânta și ea psalmi, nu mă ura, cinstită foc, nimic de zis, casa noastră s-a mai liniștit, dar fericirea nu e veșnică, vorba cuiva; iată-ne și cu femeia asta că chiulește, că ba e bolnav soțul, ba nu mergea tramvaiul, și trăgea chiulul, nu mai aveam ce face, clanul nostru străbătea valurile unei existențe mereu amenințate din afară de personaje noi care apăreau, se făceau utile și murdăreau totul, rând pe rând, cu interesele lor, cu meschinăria lor, cu urzelile lor, de care noi mereu aflam târziu, și cine trebuia să rabde toate astea, noi! Și răbdam, pentru că prea luasem mult rahat în gură, trebuia să supraviețuim, înțelegea *Cheshire?* De fapt, asta voiam să-i spun: că nu eram perfecți nici unul dintre noi, dar trebuia să rămânem la spate și să tragem în cei ce ne asaltau, și ea venea cu orgoliul, cu beția succesului, cu acele articole care puteau să fie scrise și cu bună-credință, dar mai întâi erau bine plătite și eu nu mai puteam suporta, și o nevoie de singurătate mă domina. Multă vreme după acel voiaj trăisem, eu și *Ceshire,* ca niște înstrăinați, nu mai regăsisem nota de sus, nu mai cântam

pe aceeași voce și ceva murea, se isprăvea între noi, și se năștea sentimentul acela pe care-l cântă filozofii: amiciția, dar cu care îndrăgostiții nu au ce face...

Și soseau alții: unul câte unul, când simțeau că-i mirosisem și că nu-i mai sufeream dispăreau cu aceeași discreție cu care apăruseră. Se apucau de alte lucruri, erau trimiși în alte case, să le ia pulsul, dar în casă se ivea mereu altcineva și cu mă săturasem și mi se făcuse urât. Apăreau din neant sub forme civilizate: unii o făceau pe diplomații străini, vorbeau perfect franceza sau engleza, mă însoțeau în avioanele de lux, făcând o pe turiștii, manifestau o morgă ce ar fi tras în piept pe oricine, în afara unuia care-i văzuse de aproape și care avea un miros de copoi după ce „trăsese“ atâta. Mă invitau la dejunuri plătite gras nu știu de cine, o făceau pe fabricanții, pe oamenii F.B.I.-ului, la New York primisem o ofertă senzațională: nu voiam eu și cu *Cheshire* să rămânem acolo? Pentru ea se oferea un contract gras: ceva între 150 000–300 000 de dolari pentru o serie de concerte, eu, dacă aș fi vrut, puteam să clădesc un cartier la San Francisco. În doi ani aș fi fost un om bogat, cu yaht, cu apartament în capitala Statelor Unite și unul sau două pe coastă... Cel ce mă ispitea era un om bătrân, căsătorit cu o englezoaică, pe care mi-o prezentase, îmi servise și o poveste frumoasă și chiar adevărată: fugise cu prima soție cu un avion peste Marea Neagră, el cu niște prieteni aterizaseră forțat în Turcia și ca vechi membru al Amicilor Marii Britanii ceruse să fie trimis la Londra. Cu ani în urmă îl primiseră acolo și fusese apoi internat într-un lagăr șase luni, cercetat serios și găsit nevinovat; odată eliberat, i s-a dat un loc de hamal și mai pe urmă împachetase cu sfoară și hârtie colete. Asta doi ani; pe urmă o luase de la capăt, o făcuse pe studentul bătrân la Paris, pentru o bursă mizerabilă, cine știe cum obținută, și după aia venise cu soția profesoară, la Washington, căsătorit a doua oară, pentru că prima nevastă, cea cu care fugise din România, se sinucisese... Totul era ca un film prost povestit, dar veridic.

L-am dus într-o berărie de negri, undeva în Harlem și i-am plătit eu berea, l-am îmbătat bine și i-am spus, arătându-i strada apăsată de buildinguri: „Vezi dumneate aceste superbe clădiri?“ „Da.“ „Dacă aș dori să rămân aici, în cinci ani aș poseda o jumătate din strada asta“. „Cred, spunea el, sunteți un om capabil, de-aia vi se face oferta asta“. „S-ar putea, am spus și eu, dar de ce mi se oferă aceste sume mirobolante?“ Omul mi-a cerut permisiunea să bea mai departe, zicând că o să-mi răspundă mai încolo. După o jumătate de oră era groggy: „Te-am mințit, spunea, e adevărat că dumneata ai fi fost plătit bine, nu atât cu cât am spus eu, e vorba de o afacere politică, aș fi luat un preț bun pentru tranzacția asta, dar nu te sfătuiesc, sunt niște fiare, niște fiare, domnule. Nu-i cunoști...“ Plângea, avea 65 de ani, părul alb și mi-a spus că, de fapt, de multă vreme îl ținea englezoaica lui, profesoara aceea de franceză aici, în America, cu lecțiile ei particulare. Ceea ce făcea cu mine i se întâmpla de trei, patru ori pe an, câștigând 400 de dolari pentru 21 de zile și pe urmă, adio. Era vremea în care, pe spezele Departamentului de Stat, sta în hotelurile cele mai scumpe, mâncând cele mai bune mâncăruri pentru că deconta tot ce comanda, nu plătea nimic, dar numai de trei sau patru ori pe an, și după aceea, mâța de coadă, mizeria cea mai mare... L-am dus la hotel și a doua zi m-am făcut că am uitat ce-mi spusese. M-a chestionat discret dacă-mi mai aduceam aminte despre ce vorbisem cu o seară înainte, dar negasem vehement; de mult nu mă mai îmbătasem atât de tare. Era fericit, m-a dus până la aeroport, m-a urcat în avion, mi-a făcut un cadou, un fleac, dar asta mă tușase. Peste șase luni aveam să aflu de la altcineva că era un vechi agent care o făcea pe recrutorul în America...

Ah, și rufele astea în care, dacă umbli prea mult, devin și mai murdare! Ceva trebuia să se întâmple într-o zi, cineva trebuia să șteargă cu buretele mizeria! Dar, să trecem... Odată, chiar era să mi se întâmple ceva și mai dihai. Un telefon, ploua, era în februarie, într-o duminică. Stăteam cu *Cheshire,* trăn-

căneam, era exact în epoca aceea când ruinele se ridicau între noi pe nevăzute și un plictis regal se înstăpânea. Țârrrr! „Cine e?“ „Eu, un vechi amic...“ „Da,“ zic. „Ce faci?“ „Citesc“. „Nu ai vrea să vezi pe cineva?“ „Pe cine?“ îmi spuse numele. O doamnă bine cunoscută. O știam de mult. Făcea filme, fusesem și eu angajat în treaba asta. Aveam reputația de a fi unul dintre cei mai înzestrați arhitecți. Am fost convocat cu mare pompă undeva, într-un birou, unde de obicei nu ajungeai prea repede. Fusesem lăsat să aștept un ceas și jumătate într-o anticameră. Mi se dăduseră cafele, *pepsiuri,* pe vremea când această băutură era considerată ceva pervers și corupător, citisem ziare, nu înțelegeam de fapt nimic din ce mi se întâmpla. „Tovarășul“ era ocupat, mă ruga din sfert în sfert de ceas să nu mă supăr, să mai aștept. Așteptam, ce dracu era să fac? Reviste străine pe mese, secretare amabile, mereu soneria care le chema înlăuntru, după care ieșeau cu un cap pătrat, alergând pentru a executa un ordin, și tăcerea înfiorătoare a clădirii, cenușie toată, cu ziduri vopsite în culoarea cazărmilor, uniformă, în care te pierdeai dacă nu ai mai fi trecut pe aici, dar eu trecusem; nu mai avea aerul fioros de pe vremea lui Ioșca și-a lui Teohari, circulasem de la subsolul umed, cu lifturile acelea metalice ce te duceau la interogatorii, acum ele nu mai aveau mortala lor tăcere, scoteau zgomote dulci de clopoțel când opreau la etajele superioare, pentru că se inventaseră (perverșii de francezi) sonerii dulci ce cântau Mozart în câteva măsuri. Interioarele fuseseră căptușite cu oglinzi și lemn bun, miroseau ca landourile de epocă din filmele cu Gerard Philippe, aveau covoare pe jos, erau spațioase, nu luau, ca altă dată, câte 12 deținuți cu ele, abia călătorea câte o persoană bine îmbrăcată, rasă la sânge, cu haine englezești, mirosind a spray, a pudră de bună calitate. Și cum urcau ele, lifturile astea, de iute și ce silențioase erau, și cum te întâmpinau secretarele cu un surâs numărul cinci și nici nu clipeai bine din ochi și soseau cafelele și paharele cu oranjadă sau pepsi, se schimbase jupânul; flori pe mese, cristaluri, dispă-

ruse și fotografia generalissimului; nu tu mustăți fioroase de bașbuzuc, nu tu lozinci scrise cu litere aurite sau roșii ca să-ți intre bine în cap ce spunea I. V., nu tu – nimic! Liniște, pace, cutare, cutare... În sfârșit, după un ceas și jumătate, soneria: sunt poftit înlăuntru; ideologul nostru drag și scump începea să încărunțească de atâtea griji, avea părul ușor ondulat, un surâs dulce de om cumsecade, ovrei moldovean, nici nu știam de ce tremurau cei ce veneau aici și se treceau pe ei după ce-l cunoscuseră, el dădea linia, cum să cântăm pe generalissim de 1 Mai, cum să defilăm, cum să fie drapelele, câte și cum să fâlfâie în aerul de primăvară, câte portrete să ducem noi, muritorii de rând, pe spinare, să le arătăm celor din tribune, și așa mai departe. El se ocupa de Operele cu o mare ale lui I.V. Ele ieșeau, inundau librăriile, ocupau vitrinele, erau cumpărate cu anasâna, prin rețineri din salariu la 1 și 15 ale lunii, cu cărțuliile astea cu coperți roșii ca focul defilau muncitorii de 7 noiembrie și de 1 Mai, cu ele se agitau băieții ăia cuminți deasupra capetelor, fâlfâindu-le și arătându-le; adică suntem dobă de carte, l-am citit din doască în doască pe genialul I.V. Să ne trăiască! El controla ce trebuie să învețe lumea la școala primară și la școlile serale, el făcea pe scenariști să dârdâie când le citea paginile lor încărcate de lozinci, pe scriitori îi trata ca pe niște căcănari ce erau, că prea făceau pe ei, prea o dădeau *pe luat și pe plătit.* Nu se croia un bust în România să nu-l aprobe el, nu puteai cumpăra un tablou cu subiect uzinal pentru fabrici fără aprobarea lui, el condusese lucrările pentru ridicarea statuii din bronz a nemuritorului din Piață și, probabil, tot el supraveghease mai târziu, trei nopți la rând, tăierea monumentului cu fierăstrăul electric și aruncarea mizeriei la gunoi, de parcă nici nu fusese vreodată acolo, o, dar câte lucruri nu se legau de prezența lui în acel birou imens pe care eu îl străbăteam, cu o prea mare dezinvoltură, știind că-i plac boierii, cum era Pierre, cunoscutul romancier cu care se tutuia, pentru că era sătul de proletari și-l prefera pe acesta, care o făcea pe fiul de contesă

maghiară, și ar fi vrut să meargă cu imitația față de „tovarășii" pe care-i știam cu toții până într-acolo încât să aibă la ușa lui și un Alexis Tolstoi, că de Maxim Gorki puteau Bucureștii! Așa dar, fusei poftit la o masă alăturată, după ce personajul se prefăcu încă a mai rezolva niște acte urgente în care umbla cu un creion mare și gros, cu vârful, și el roșu, scriind câte ceva pe margini, dând, cum s-ar spune în limbajul de atunci, „prețioase indicații". Când, în sfârșit, după ce mai răspunse moale, cu glas egal, la trei telefoane importante pe fir direct, ridică ochii privindu-mă, găsind în față un obraz deloc slugos, cum era obișnuit, ci mai curând niște priviri ironice ce nu așteptau altceva decât truisme. „Știți de ce v-am chemat?" Știam vag. „Mi se pare că e vorba de un film." „Exact. Ați vrea să colaborați?" „Cu mare plăcere". „Atunci să discutăm..." Alte cafele, atmosfera era oricum destinsă până a nu ajunge la amănunte. Era vorba despre un film *monumental.* Cuvântul suna amenințător în gura lui. Adică se vor da bani mulți, dar trebuia să iasă ceva *extra.* Știam scenariul? Îl știam, mi-l dăduseră să-l citesc... Era vorba de ilegalitate, de cineva care iese din pușcărie și devine un constructor al socialismului. „Știti și cine joacă în rolul principal?" Aflasem. Era *Tovarășa.* Numele nu i se rostea niciodată. Atât: *Tovarășa.* Scenografi, croitori, coafori, regizori, alergau cu pălăriuțele, cu rochițele, cu alifiile, să aibă grijă de *Tovarășa. Tovarășa* pleca la 11 la Viena, se coafa, la ora 15 era acasă, mânca, bine mersi, se odihnea, seara recepții, cutare, cutare. Acum i se sculase, pardon de expresie, să facă film și făcea: Buuuuun! Până aici era bine. Cum vedeam eu chestiunea? Chestiunea era simplă: trebuia să fac decorul și atât, la asta mă pricepeam, asta făceam... „Bine, bine, zicea înaltul personaj, noi te cunoaștem, ești unul dintre cei mai dotați oameni din meseria asta, am vrea de la dumneata ceva pe măsura talentului pe care-l ai." „Vă mulțumesc, spuneam eu, dar aici nu e vorba de a ridica palate, e vorba de niște decoruri care să exprime epoca, ori noi cunoaștem epoca. Doar și eu..." „Știm, de aceea

vă aflați aici, de aceea voim să vă folosim..." Despre celelalte chestii nici un cuvânt, se făcea că plouă, dar nu asta mă interesa pe mine, pe mine mă interesa altceva... „Știti, dădeam eu să atrag atenția, decorul în care se petrece filmul e cam sordid: mahalale, pușcărie, fabrici. Nu știu ce pot face. Dacă aș fi în locul regizorului, aș lucra în direct, un zid afumat de fabrică e mai autentic decât unul construit în studiou... unde mai pui că ar costa și mai mult!". Înaltul personaj înțelegea, dar eu trebuia să pricep că filmul se făcea pentru o dată festivă, era dedicat unei persoane și mai înalte. În acest film... „Știu", ziceam eu, „joacă *Tovarășa*" „Exact". „Păi?" Nu pricepeam, în afara scenariului mai era vorba de altceva? întrebasem. „Desigur, scenaristul va fi pus să scrie ceva de după..." Aha, *de după,* când *tovarășul și fiica sa...* Înțelegeam. Era simplu, în ce mă privea, ca meseriaș, eu făceam ce mi se cerea, nu mă interesa adevărul istoric, dacă scenaristul scria și altceva, cu mare plăcere. Voiau să clădesc Veneția la Buftea, o clădeam, făceam canale, gondole, tot tacâmul, că doar nu eram de la țară, dar părerea mea sinceră era că un film simplu despre ilegalitate, așa cum fusese ea, era cel mai potrivit lucru, aici trebuia să-i convingem pe cei din stat că se suferise, că muriseră mulți prin pușcării, că era totul clădit pe o mare durere umană... Înaltul personaj mă privise cu o blândețe nespusă. Înțelegea nobilele mele gânduri și era de acord cu ele, dar și prea multă suferință în filmele noastre nu e a bună, trebuia și ceva *luminos,* nu în sensul de *happy end,* cum se obișnuia la Hollywood, dar măcar o rază dulce, în sensul că o locuință mai ca lumea după aia, luată de la burghezie, mergea. Pricepeam? Pricepusem, am dat mâna, m-a condus, culmea, până la ușă. Pe urmă, începuse mascarada: schițe peste schițe, alte desene pentru că nu conveneau destul, rochiile pe care croitorii le tăiau ziua și noaptea nu se potriveau cu decorul meu cam depășit, cam demodat, cam din '36–'39 și doar acum, în altă parte, se făceau lucruri ditai...

„La ce te gândeşti?“, mă întrebase *Cheshire* pe neaşteptate. Jos, era Roma învârtindu-se sub avionul nostru. Baba englezească se trezise, dădea semne de nervozitate. Aparatul se aşternu liniştit pe pista de aterizare, se învârti uşor pe loc, uşa metalică se deschise, furăm poftiţi să coborâm. Aerul era dulce, primăvăratic. „Nu face mutra asta“, zicea *Cheshire.* Uite-l pe Carlo. Carlo se afla sus pe terasa aeroportului şi ne făcea semne cu mâna. Intrarăm pe culoarele întortochiate ce ne duceau spre vamă, el prezentă o legitimaţie şi fu lăsat să ne întâmpine. Siluetă înaltă, pălărie albă, blazer cu insigna de diplomat, avea ceva sportiv, un surâs deschis, semăna teribil cu Ferdinand în tinereţe, poate din pricina mustăţii roşcovane, tunsă scurt. Ne îmbrăţişă pe rând: „Ei, cum aţi călătorit?“ „Molto bene“, spusese *Cheshire* şi fu chemat un hamal care încărcă bagajele noastre, profesional, cu o aplicaţie vădită. Trecurăm de carabinieri, vameşii îl salutară pe Carlo, îl cunoşteau. Mi-l aminteam din iarna când venise să vâneze, sosit tocmai din Scandinavia ca să se întâlnească cu amica lui ce sosea din India, unde făcuse un reportaj. Inginer, cavaler al Ordinului de Malta, consilier pe lângă Quirinale, aristocrat, asta se vedea de la discreţia cu care se îmbrăca până la vorba învăluită sau gesturile moi, o gesticulaţie cum puţini oameni ştiu să o aibă. Ne suisem în maşina lui, un *Opel Record* nu prea spaţios: „Nu se mai poartă maşini mari“, spunea el derizoriu, cu aerul că ne face o confidenţă. „Vine vremea lui *Topolino,* ştiţi *Topolino,* cel din timpul războiului?“ Ştiam. „Consumă puţin, nu bate la ochi, aici avem o mişcare de stânga destul de puternică. Ţăranii nu mai plătesc arendele, pe noi nu ne scuteşte nimeni de impozite. Trebuie să vând ce am la ţară pentru că nu mai rentează, oricum pământurile sunt expropriate, noi am intrat în socialism fără să băgăm de seamă. Săracii cultivă pământurile, iau recoltele şi noi plătim... Noroc că am proprietăţi în oraş şi ceva în băncile elveţiene. Cum vezi lucrurile?“ Şoseaua netedă, pustie, ne ducea printre dealuri cu pini negri, aerul era dulce şi ziua de tot fru-

moasă. „Știu cu ce să-ți spun, Carlo?". El surâdea încântător prin parbrizul deasupra căruia spânzura o oglindă, mașina decapotabilă, în goană, răsfira părul lui *Cheshire*. „Cum a mers la Paris și la Londra?", întrebase prințul. „Bine, bine", răspunsese *Cheshire* cu ceva mai multă modestie, fără vreo exaltare, dar ea, exaltarea, trebuia să vină, mai era vreme. „Am citit ziarele. Se pare că la Londra a fost ceva mai bine". „Da, a fost ceva mai bine". Carlo simțise că ceva nu era în regulă între noi, dar nu întrebase nimic. Ajunsesem în piața Navonna, mașina fusese parcată undeva, alături. Nici chiar cei ce locuiesc aici nu mai au voie să lase mașinile în această piață celebră a Romei. Fântânile lui Bernini șușoteau discret, se auzeau clacurile aparatelor de fotografiat ale turiștilor, fiecare zi avea ceva festiv, imperial, unic. Apăru un portar, ne luă geamantanele, Carlo nu se sfii să care și el unul. Și asta îmi plăcu, fără ifose princiare... Un coridor prelung, casa avea trei sau patru etaje, nu aveam timp să număr. Trecurăm pe sub niște bolți de piatră către un lift exterior, aflat în curtea interioară din spate. Sub un zid, câteva busturi de piatră, așezate pe asfaltul curții, ca niște obiecte derizorii: „Împărații Massimi, rudele mele mai vechi, făcuse ironic Carlo, stau acolo de 2 000 de ani, noroc că la Roma nu plouă prea mult..." De sus, de undeva din fundul unui puț de piatră, deasupra căruia se zărea albastrul cer al Romei, cobora un fel de gondolă de lemn scump, roșcat, ascensorul, care aducea cu primele exemplare de pe timpul lui Franz Iosef. „O să călătorim într-un violoncel", spusei privind vechiul și frumosul lemn care blinda oglinda liftului. *Cheshire* și începuse să-și aranjeze buclele blonde, ținând să-i placă lui Carlo, parcă numai lui Carlo? Cu un an în urmă, venise la noi un alt os de prinț din familia Borghese, inginer și el la Milano, mai scăpătat, mai boem decât Carlo Lancelotti, care avea cel puțin un aer sportiv. Și eu, înghesuit între geamantanele de piele, cârpite parcă cu etichetele colectate de pe aeroporturile din lume pe unde mă purta viața, mă întrebam absurd, în clipa aceea: ce

știu cu despre această femeie de care începeam să mă separ, iubind-o încă, dar era evident că ne îndepărtaserăm, că eu eram silit să n-o mai iau așa cum era, trebuia să încep să fac investigații în memoria mea atât de labilă: s-o reconstitui, pentru că perioada oarbă, când nu mă interesa nimic în afară de a o vedea, de a mă culca cu ea, indiferent de ce se întâmplase înainte de asta, trecuse iremediabil, trecuse... Fapte care nu mă interesau, pentru că, într-adevăr, nu mă interesa nimic în afara acelor lucrări gigantice pe care le plănuiam și care nu mai mi se comandau: apucam de desenam, făceam calculele, devizul, le prezentam însoțite de lungi memorii și „tovarășii" le „studiau", cu lunile, cu anii, uneori chiar aveau aerul că vor să le aprobe și mai cereau scurtări și economii „n-avem fondurile care ne-ar trebui", se scuzau. „A trecut epoca grandomaniei, acum e nevoie să ridicăm locuințe multe și clădiri utilitare". Înțelegeam: de la statuile inutile și imense, gorilele acelea de piatră care împodobeau fațadele inutil, urâțindu-le, se trecea la ghipsuri și la lipsa lifturilor și la etaje puține și la uitarea WC-urilor pe planșete și la economisirea de elemenți de calorifer, că așa eram noi: nu puteam să ne oprim undeva la mijloc, unde ar fi fost normal...

Vechea clădire era răcoroasă, prea răcoroasă pentru acest anotimp, din pricina bătrânelor ziduri, și cât am stat acolo aveam să simțim răceala lor, dar deocamdată eram într-o plăcută explorare. Ușile grele, flancate de două bănci de piatră, o urnă, și ea amintind vechimea busturilor de jos, și cam atât. Carlo suna exasperat, sperând că Delfina, amica lui, o să deschidă; în cele din urmă se hotărî să-și caute cheile. „Nu e acasă, e iar plecată după vreun reportaj cu beatnicii ei..." Intrarăm într-un apartament încărcat de reviste *„Play boy"* și *„Elle"*, aruncate pe mese, pe parchetul fără covoare aproape, cu ferestrele deschise spre piața Navonna, plină de copii, de popi și de turiști. Doar fântânile foșnitoare de jos mai linișteau, când puteau fi auzite, atmosfera febrilă de început de aprilie, când lumea simțea nevoia să se plimbe, să ia aer, să stea pe terasele

cafenelelor. „O să locuiți în camera Delfinei, are sus un studio, ne spusese Carlo, când vine o să vă explice ea mai bine. Eu am acum o conferință cu ministrul de externe la Quirinale, trebuie să fiu acolo într-o jumătate de oră". Era cazul să se schimbe, până își va găsi mașina, până va străbate piețele aglomerate, cu siguranță că va întârzia. „Ne vedem la prânz", mai spuse și pe urmă, zâmbind, o, zâmbetul incomparabil al lui Carlo, peste care trecuseră 2 000 de ani de exerciții, dispăru dincolo de ușa masivă, apoi se întoarse, ne lăsă cheile, spunându-ne că el mai are unele sus, locuia cu un etaj deasupra, și se făcu liniște. Tăcerea pieței Navonna de dinainte de amiază, când afară era soare și aici răcoare, o răcoare de început de primăvară la Roma, Roma și ea spânzurând pe dealuri, cu perdelele ei de mătase, cu abia ghicitul zvon al Tibrului, de jos, zărit din fuga automobilului, susurând leneș pe sub podurile de piatră răsunătoare, pline de statui. „Îți place?" mă întrebase *Cheshire* ca un proprietar, și undeva ghicii că avea asupra mea un fel de ascendent. Și pe urmă veni informația care era destinată să mă facă praf: „Aici se închiriază apartamentele cu un milion de lei fereastra. E cel mai scump loc din Roma". Înțelegeam, dar ce era să fac, în ce mă privește, preferam micile hoteluri de categoria a III-a, cum era cel al doamnei Trombetta, care costa o mie de lire pe seară, hotel aflat în piața Pantheonului, plină de pisici, unde trăgeam de câte ori treceam prin acest oraș. Buna mea creștere cerea însă să arăt o încântare pe care nu o găsii în fundul ființei mele. Cercetai odaia studențească de alături a Delfinei, era cochetă, mică, înghesuită, mult mai intimă decât uriașa încăpere în care ne lăsase Carlo. Tapet de mătase, tăiat ici și colo, dar veritabil, un pat cu bile de metal, foarte nepotrivit pentru mobila întunecată, dură, de lemn masiv, de dincolo, adică un fel de mansardă studențească. Lipseau busturile de pe holurile întunecate și acele armoarii taciturne, aici era viață, clasoare, un mic birou, o toaletă cu oglindă și dosare, hârtii și dezordine și piepteni și mici bijuterii de tablă sau gablonzuri, adică acea

strălucită umilință a vechilor case. La drept vorbind, marea sufragerie în care încă mă învârteam, cu scara ei interioară și cu un foarte nepotrivit televizor și cu un pick-up la care se cântau cântece grecești melancolice, cum aveam să aflu mai târziu, în amintirea unui logodnic bogat din Elada, *ratat* de către Delfina, și care călătorea pe yahtul său, sau numai scria că o face, nu mă dărâmase deloc, dacă n-ar fi fost câteva vase romane vechi, cârpite cu o grijă arheologică, nu aș fi avut senzația că locuiesc într-un loc atât de invidiat, care mie mi se părea, la o primă impresie, mai mult incomod, neavând superstiția de a colecționa senzații rare. Așadar, am reintrat în mica odaie, care avea o fereastră ce dădea spre o curte interioară pe care nu o vedeam din cauza unui zid din față, și el vechi și ruinat, și care nu făcea altceva decât să repercuteze niște voci de undeva de jos, unde se afla, cum aveam să pricep foarte repede, un mic restaurant, de unde se auzeau comenzi răstite și zgomote de tacâmuri. Deci un imens dulap în perete, din același lemn sever, greu, de nuc, în care se aflau, într-o dezordine pe care o recunoșteam, peste o sută de rochii și pardesie și taioare și perechi de pantofi despărțite și amestecate și câte și mai câte. Încolo, fotografii de actori cu autografe, cu scris incult, cum au mai toți actorii, acele megalomane semnături ce voiau să rămână neșterse în istoria cinematografului și a teatrului mondial, chipuri de foști garagiști ajunși peste noapte vedete cu un box office colosal, numai pentru că jucaseră roluri de boxeri sau de gangsteri, fără nici o spiritualitate pe chip, numai cu o brutalitate agresivă, ce se purta de la apariția lui Gabin și a lui Boggy. „Eu fac un duș", zisese *Cheshire*, și mie nu-mi rămâneau decât revistele de modă ce se zăreau în jur. Le-am răsfoit fără poftă, dar curios, înjurând mărunt în gând, pentru că, la o adică, faimoasele modele ce ni se propuneau, și nu atât nouă, celor ce ne pricepeam la femei, cât elevilor labagii din toate colțurile acestei planete, nici măcar nu arătau cum trebuie: picioare scurte, cururi joase, sâni fleșcăiți sau um-

flați cu parafină, cel mai mult se salvau cu gurile lor de ciochiste care promiteau mult, alde Jean Birkin, care numai nu scotea limba la noi, sau alde B.B., și ea cu o caterincă, parcă în căutarea unui sex venit de dincolo de hârtia lucioasă. Eram sătul până în gât de atâta prefăcătorie și masca durerii; în pat, cocotele astea, care năşteau liceenilor poluții de-i găseai prin closete, nu făceau doi bani. De alături, se auzeau șuvoaiele de apă curgând pe trupul lui *Cheshire,* scotea mici țipete, peste câteva minute avea să-mi ceară prosoapele din geamantanele nedesfăcute. Mă ridicai, le descuiai, scosei de-acolo halatul ei de mătase și ce mai trebuia, mica trusă plină de farduri, de pensule și restul, le strecurai prin ușa deschisă și mă învârtii în jurul pick-up-ului, pusei un disc, totul hârâia, făcea un fel de zgomot de fond, aveam oroare să stric instrumentele muzicale ale altora. Îl închisei și privii pe fereastra cu obloane verzi, spre piața Navonna. Era ora 13 și jumătate; prânzul. Pe terasele ce dădeau spre *Neptunii* lui Bernini, răstigniți printre fâșii de apă argintie, se înghesuia lumea aceea snoabă și plină de bani, ce-și putea permite să plătească aici o masă cu sume exorbitante. Automobilele neavând voie să parcheze, îi vedeam sosind obezi, grăbiți sau, pur și simplu, dacă erau mai tineri, zgomotoși, însoțiți de femeile lor, îmbrăcate hippy, cu pantaloni din piele, bine mulați pe tenderul scos ostentativ, încărcați de brățări pe la glezne și la încheieturile mâinilor, semănând între ei de nu puteai ști care sunt bărbații și care femeile, cu acea înfiorătoare lipsă de decență de a se săruta ostentativ, lung, lubric, în plin soare, căutându-se în fundul ochilor de parcă nu se văzuseră de un veac, mic act erotic jucat pentru privirile indiscrete ale mulțimii, goana după aplauze, sau după invidia celor din jur. În cărticica „*Number one*“ se aflau actrițe de cinema, pictori și scenografi de la *Cinecitta,* pederaști veniți din Sicilia, unde jefuiseră bănci și voiau să se lanseze în Roma mirifică, toți cu haine de scai și cu acel aer decavat de droguri, scoși parcă de sub ghilotină, cu suficiența batjocoritoare a celor cu bani, sau numai cu credite până la

primul contract sau la prima intrare într-un *gang* mafiot, lumea ce aștepta senină, imbecilizată, să fie ocupată peste o zi, peste o lună sau peste un an, într-o agresivă docilitate. „*Number one*", sămânța de scandal a revistelor, eroinele și eroii reportajelor care apăreau de sub rotative în fiecare dimineață: „*Droga o assassinio? Thalita-Paul Getty III* (încă nu-i tăiaseră urechea și nu plătise bunicu-său miliardul) poza cu pletișoarele lui lungi de pastor anglican sau de trubadur, fericit, cu niște ochelari de medic în vacanță lângă curva polineziană, care luase barbiturice și nu se mai sculase și se dusese dracului cu toate fotografiile și băiatul chemase pe alta și pe altele și iar băuseră și iar se drogaseră; erau cu toți în micuța carte de scandal a Delfinei, pe care o primisem la București și acum făceam reconstituirea. Nu lipsea nimeni. Federico Pantanella și Veruska, Isabellina Rossellini, Paolo Vassallo și Bino Cicogna, principele Rado și Rupolli, Elsa Martinelli în minitunică mexicană, adică cu *tuhăsul* gol la recepții, unde a-ți arăta fesele era de cel mai bun gust, *Roma bene,* Odile Rubirosa, cu pulpele ei groase de jocheu și părul blond, Franco Rapetti, subțire ca un bărbier de casa mare, rău, colțos, cu o mutră de agresor, Maria Teresa Lorray, metisa care apăruse goală în „*Hair*", Giuliano Carabel, cu lănțugul lui, ca al lui Hollyday; Adriano Potini, 30 de ani, diplomat german, implicat în procese cu droguri, Calimero, un fel de pește de podul Grant, Marisa Mell, cu Pierluigi Fori, în epoca amorului lor, care amor știam noi câți bani face și câte luni durează; Bruno Ruggeri, zis Profesorul; Marina Dante Della Rovere, dacă numele ăsta vă spune ceva, Beppe Ercole, alt *play-boy* de clasă, Helmuth Berger, „amica" lui Luchino Visconti, „Ludwigul" său drag care se poza gol în revistele de scandal, făcând-o pe Marlene Dietrich din „Îngerul albastru", Gianfranco Piacentini, și el un „clasic" al by-nyght-urilor, Gigi Rizzi, Britt Eklund, Philippe Leroy, junele prim cu părul alb, Susy Andersen, Nadia Cassini, Maga Konopka, *naturalista,* Lily Moon, minorul Rudolfo Ragusa, Pucci Albanese, titan al dro

gurilor, și altă lume bună... „Ce naiba faci tu acolo de taci?", mă întrebase pe neașteptate *Cheshire,* ieșind din baie. „Răsfoiesc o revistă". „Și ce vezi acolo?" „Cred că sunt un străin în această lume, pe care nu o înțeleg, o invidiez și o urăsc în același timp". Avea pe chip ceva dezmățat. Știam ce însemna asta, dar sosi Delfina, de la un *party* și se ducea la un altul, după aceea stabilise o întâlnire la miezul nopții pe Via Venetto, dacă nu aveam ce face, ne invita la ora 1 la *Oglione,* nu știam ce-i asta, dar ora mi se păruse deplasată. „Vezi-ți de treabă, o sfătuisem, fă-ți programul, nu te gândi la noi, suntem veniți în vacanță". „Cum adică? se mirase ea. Adică *Cheshire* nu dă nici un concert la Roma?" Nu dă. Putea ea să aranjeze ceva? Nu era nevoie. Aveam destui bani și voia să se odihnească, pentru că la București o așteptau contracte groaznice. „Atunci o excursie la Bagnaia". Știam noi ce-i aceea Bagnaia?, un castel foarte frumos, cumpărat de un prieten de-al ei. „O să vedem", amânasem. Delfina se dezbrăca din mers, eu m-am făcut că am treabă și am coborât. Le-am lăsat să-și povestească de-ale lor, femeile. Portarul casei Lancelotti mă privea curios, nu era încă dumirit de unde apărusem și în ce relații mă aflam cu princepele său, oricum, mă saluta, pentru că reținuse că sosisem cu mașina lui. Soare, porumbei, popi, școlari și clopote, fotografii la minut și cântece de tonomat, aparate cu tranzistori ce făceau să tresalte umerii turiștilor care le purtau pe spinare ca pe niște mici colivii lăsate pe șold, din care ieșeau triluri, bossanova-urile orchestrelor de jazz, voci de cântăreți de operă și discursuri, că nimerisem și în plină campanie electorală și toată Roma era încărcată de manifeste, de afișe pline de promisiuni, de megafoane care urlau la răspântii, glasuri dogite, răgușite sau furioase, anunțând fericiri viitoare cui vrea să asculte și, mamă, ce mai răcneau macaronarii! Am privit puțin vitrinele. Noi, totdeauna, parcă veneam de pe lumea ailaltă, deși trecusem prin Paris și Londra uitasem cum arată un vas ca lumea, o cravată, o mobilă, totul lucea: îți lua ochii, avea pe *vino încoace,* nu tu țucalele albas-

tre sau violete de la *Electrocasnica,* nu tu televizoarele așezate ca niște cutii cu macaroane în față, nu tu lipsa de gust a vitrinierilor noștri, care mie îmi făcea greață. Era o plăcere să te uiți. La o adică, cine dracu îi învăța pe *popii noștri* că trebuie să ne îmbrăcăm la fel, să ne punem cipici și să ne tundem în cap? Asta era esența? Asta însemna lipsa de exploatare? Păi să le spun eu, că iar îmi amintisem de „Tovarășu", care mă dusese în casa acelei femei ce voia să facă film, și încă ce film, *monumental!* Monumental, futu-i curu mă-sii: scări din marmură, doi zdrahoni la poarta cu interfon. Mi-am spus numele, cartierul era pe malul lacului, se duseseră dracului și țânțarii, îi stârpiseră cu substanțe otrăvitoare, sălcii și nuferi, gard de doi metri, piticuți cu electrică pentru noaptea, să nu-ți rupi gâtul prin iarbă, tufe de liliac și piatră cubică și totul rostuit. Câteva trepte, *chaiselonguri* pestrițe și agenți în civil, care făcând pe grădinarii, care ștergând de praf mobila florentină; pe pereți: Petrașcu și Luchian și Pallady, aleși cu gust, cărați din muzeele naționale, covoare veritabile de Ispahan și iar marmura aceea de un alb insultător, prințul meu Lancelotti locuia ca un cerșetor dacă voia să știe, și cămin cu gaze, și uși grele abia mișcându-se în rosturile lor, uși de mânăstire, negre, reci, impersonale, și servitori tăcuți, care aduc pe rotile un serviciu de Sèvres, albastru palid ca cerul acestei Rome din april, și vase și tot ce vrei și aștepți, că „Tovarășa" nu s-a sculat, sau numai se piaptănă și i-a învățat careva că trebuie să-l faci pe oaspete să învețe să aștepte ca să-și dea seama la cine a venit și să intre groaza în el și să se învețe minte, că nu-i la oricine acasă, ce credeam noi, că burghezia aia pe care voiam s-o dărâmăm e mai a dracului? În sfârșit, apăruse ceva gras, negru, cu un păr strălucitor, scund și vulgar, cu buze groase și cu ceva agresiv și insultător în tot ce făcea, asta mi-am dat seama până a nu apuca să spună ceva. „Dumneata ești?" Eu eram, mi-am spus numele, îi plăcuse, sunt sigur, silueta mea încă sportivă, puțin îngroșată de vârstă, dar nu dezagreabilă, pentru că mai jucam tenis și știam

să mă mișc. Se afla la al treilea bărbat, pe unul, doctor, îl omorâse în pușcărie, pentru că nu știu ce-i făcuse, o lăsase sau se culcase cu alta și i se înscenase aceluia un proces sau, pur și simplu, era un pește ordinar și-și merita soarta și-l mierlise, îl îngropaseră fără pompă mare, familia primise o sumă bună și fusese trimisă peste graniță. Primul și al treilea nu mai contau, erau niște oameni obișnuiți, dar știam că „Tovarășa" se servea dacă era apucată de streche, ținea pe lângă ea o fostă învățătoare care aranja totul, avea diferite apartamente în București sau la Snagov sau la Cheia sau la mama dracului și când o mânca pe „Tovarășa", cel ales era chemat cu un telefon și dus cu un *Mercedes* și începea o petrecere de nu se mai vedea om cu om și, când toată lumea era chiaună, masculul era strecurat în apartamentul noii regine, și Doamne ferește să nu corespunzi sau să nu-ți ții gura, așa că, la drept vorbind, îmi cam tremura fundul de ce puteam să pățesc. Am fost sobru, inamical, am prezentat schițele de decor. Ea le privea absent. „Nu bei ceva?" m-a întrebat. „Niciodată dimineața, doamnă". „Înțeleg". Pe urmă un surâs. „Arhitect?" „Da, arhitect", am zis. „Cunosc povestea dumitale. Au făcut ceva ca să repare eroarea aia?" „Au făcut, mai fac, sunt foarte atenți cu mine". „Și?" „Și nimic. Asta nu se poate repara în nici un fel". Cred că fraza asta m-a salvat pentru un timp, dar venise ziua cu ploaie și amicul meu, care întâmplător era vărul ei, un văr cam lăsat deoparte, neglijat, nebăgat în seamă, mă chemase să vin la ei la Snagov, la vilă. Se plictisea. „Cine se plictisea?" întrebasem. „Tovarășa". Era lume multă acolo, se auzeau zgomotele chiolhanului, parcă eram ispitit, mă cuprinsese și pe mine *spleen*-ul, dar ceva, un instinct de demult, mă făcu să refuz. „Nu pot, am musafiri, nu pot să-i las, scuză-mă, cu alt prilej, cu plăcere, dar acum nu pot". S-au auzit niște glasuri, amicul meu explica. Pe urmă a spus un „bine", care nu prevestea nimic bun. Timp de un an și jumătate nu am mai primit nici o comandă, filmul s-a făcut fără mine, a fost scurtat la timp, ea dispăruse din rol, nu mai rămăsese decât

în câteva imagini. S-a dat la un cinematograf periferic, regizorul a căzut în dizgrație și în locul turneului european făcut cu un avion special, cum i se promisese de multă vreme, s-a apucat de scurt metraje. Explicația: murise tatăl „Tovarășei" și într-o săptămână nu o mai cunoștea nimeni, toți amicii ei se împrăștiaseră. Învățătoarea aceea, care tăia și spânzura în Ministerul Culturii, fusese mutată la Ciorogârla, unde se află și acum și predă la niște mucoși limba română. Am mai văzut-o de câteva ori în autobuz, arăta ca o țărancă, cât o privește pe „Tovarășa", ea în șase luni se făcuse de 120 de kilograme, căzuse într-un fel de populism ciudat, bea țuică cu vecinii casei din provincie și tăia gâște, boteza și cununa la țară, altfel avea încă pensie mare, își vindea din când în când câte o bijuterie foarte scumpă, sau un tablou, cerea să plece peste granită ca fiica lui I.V., dar mereu era amânată sub diferite pretexte și ea tot mai aștepta ceva, nu știu ce...

PARTEA A DOUA

SEZONUL PLOILOR

După Londra, erau orele 19. Pluteam într-un ocean limpede de aer, jos se vedeau pădurile roșcate ale Canadei și ghețarii migrați dinspre pol ca o flotă de gheață scăpată în derivă, o flotă moartă, rece, impersonală, străbătând un mare plictis al naturii. Pasagerii avionului *Transavia* moțăiau după atâta whisky băut, nu se mai auzeau nici vocile sparte ale docherilor de la Dover, plecați la Campionatul mondial de fotbal, nici glasurile unui grup de români care urcaseră privind cu ochii nerușinați la fustele scurte ale olandezelor blonde, nesărate și asexuate, care acum strângeau resturile nesfârșitei libații iscate de frica traversării oceanului. Adormise și însoțitorul meu. Doctorul avea acum o față destinsă, visa probabil că se află la țară și că scrie ceva pe dovlecii lui pe care-și purta corespondența cu iubita de 16 ani, până ce aceștia se coceau și se răsuceau trădând iubirea lor de o vară. Avionul plonja lung spre Gander, simțeam cum îmi crapă timpanele de presiune, mestecam o bomboană, dar degeaba. Stewardesele își vedeau netulburate de treaba lor, adunau cu răbdare teancuri, teancuri de farfurii de carton în care se mai aflau resturi de crevete în sos rémoulade sau cartofi prăjiți după care se omorau irlandezii, friptura rece abandonată sau paharele de plastic în care mai clincăiau resturile de bere sau de gin. În aerul aproape friguros, iscat de

micile ventilatoare, tot se mai simțea un iz de băutură amestecată, ceva grețos; în stânga mea, frumoasa domnișoară, urcată cu noi în avionul *Regina Irène,* la aeroportul Stansted, lângă inimaginabilul său însoțitor bătrân și caraghios, cu inimaginabila ei fustă de o inimaginabilă scurtime, lăsând să i se vadă pulpele de o inimaginabilă frumusețe, dormea. Mai mult de 150 de bărbați o curtaseră fără un cuvânt, pretextând că au treabă la cabina pilotului în cursul traversării, numai pentru a o privi, pentru a rumega după aceea gânduri scabroase despre ea, numai ca să nu-și amintească de primejdia în care se aflau. Acum se potoliseră, monstrul lor sexual plecase într-un scurt concediu, imaginara amantă a tuturor respira ușor, cu pudoare parcă, era frumoasă întru totul, o muză abandonată în avionul *Regina Irène,* blondă, serafică, cu picioare lungi dezgolite până la coapse, interminabilele picioare ce erau gata să ne arunce într-o catastrofă, într-atât grohăiseră pe limba lor argotică despre ea acei docheri plecați să susțină echipa Angliei în Mexico...

Pădurile și lacurile înghețate ale Canadei veneau spre noi cu violență. Îl sculai pe doctor:

– Hei, coborâm, aterizăm...

El zâmbi dulce, își strânse genunchii la gură și ațipii pe loc mai departe. Frica îi făcea somn, plecarea, desprinderea de pământ și aterizarea îl scoteau din sărite. Și doar călătorise destul, dar de frica asta nu era chip să te vindece nimeni. Fetele olandeze se pregăteau acum să ne dea *pepsi* sau whisky, dar nu mai avură timp pentru că englezii amuțiți, simțind pista sub roțile avionului, aplaudară ca la teatru, fericiți că se găseau din nou pe pământ. Ne aflam undeva pe un câmp aproape înghețat, în plin soare, privind clădirile aerogării care odată văzută mi se păru higienică și anostă, civilizată și plină de *kakapițuri,* cum spunea Angela, o amică, adică poșete, blănuri, bijuterii, pantofi și câte altele. Luxul, acest lucru interzis celor mai mulți din trei oameni, își desfășura trena lui sclipitoare încă de la intrarea pe continent. Până la Guadalajara trebuia să traversăm America,

dar asta mărea plăcerea călătoriei. Cât despre expoziția mea, ea avea să se facă rapid, ca de obicei. Doctorul, devenit deodată alt om, umbla ca apucat de draci pe toate culoarele, cumpărase cartoline pentru cei de acasă și scria grăbit salutări la șefi, la rude și la frații de la Rotunda. Cu ochii lui inteligenți făcea comparație între prețurile de aici și de aiurea, se mira, dădea din umeri, ținea un lung monolog interior, curmat numai de anunțul placid al unei spicherițe care vestea în patru limbi plecarea iminentă a *Reginei Irène*...

Scările rulante ne extraseră pe toți, cu englezi și irlandezi cu tot, din pântecele aerogării, părea că ne aflăm într-un Infern automatizat, ce ne arunca la suprafață ca pe o lavă păcătoasă. Apoi, minunatul Boeing, atât de criticat pe vremuri, când avioanele de acest tip cădeau ca muștele, se ridică ușor în aer și englezii se apucară să ceară whishy, de spaimă, spre disperarea stewardeselor care vedeau cu ochii cum le scade rezerva de băutură. Aerul condiționat șuiera egal pe lângă urechile noastre, eram iar o mare familie care se ruga în gând să nu ne strivim de minunatul pământ, acum când abia scăpasem de minunatul ocean în care doar praful de rechin ne-ar mai fi ajutat și acele cârpulițe de culoarea mandarinei, ce ne-ar fi semnalat ca naufragiați în imensa întindere de apă. Inimaginabila fată, cu inimaginabila fustiță, de o imaginabilă scurtime se întreținea cu maimuța geloasă de 78 de ani, două luni și patru zile, cel puțin atât îi dădeam eu, urmat ca un cocoș care simte în jur că armăsarii de la Dover erau gata s-o violeze pe însoțitoarea sa dacă această călătorie, și așa destul de lungă, va mai dura. Doctorul începuse s-o înjure mărunt, nemaiputând să suporte acele picioare inimaginabile, lăsate la vedere. Maimuțoiul în criză capilară, care era plătit să distreze grupul de susținători ai Angliei la Campionatul mondial de fotbal, curta două cucoane grase, de o vârstă compromițătoare, care râdeau în hohote. Îi vedeam ochii de câine bătut și dinții galbeni de nicotină. Animatorul avea o mutră păguboasă de viitor milionar câștigător la Loto.

Își făcea teribila meserie stând în picioare de mai bine de opt ore, neostenit, agita brațele, strigând, făcând pe Chaplin, sau frații Marx și Hitler. Irlandezii și englezii și care mă-sa mai erau în burta *Reginei Irène* se prăpădeau de râs, bătându-se cu palmele peste genunchi, rupând coifurile lor de hârtie făcute în culorile Marii Britanii, în bere, și o luau de la cap. Șeful lor, un bătrân cu mutră de cal câștigător la derby, cu jobenul negru și lucios îndesat pe frunte, se ridicase în picioare și dirija cu bagheta și iar auzirăm *Rule Britannia* și alte marșuri de stadion, eram cu toții un balamuc aerian, o trupă lubrică de saltimbanci care țâțâiau din fund de frică, dar de cântat cântam, pentru că ne apucaserăm și noi, eu cu doctorul, să răcnim, pentru că altfel am fi asurzit. Panașe, insigne, bere, unt și pepsi, whisky și strigăte, numai fetele olandeze atât de asexuate strângeau tot ce mai scăpa întreg de pe măsuțele mișcătoare. După patru ceasuri de zbor, ne strecurasem printr-un peisaj lunar, roșcat, cu munți deșerți, teșiți, striviți parcă de pașii de fier ai zeilor care pe aici hălăduiseră, zeii azteci cu nume interminabile și imposibil de pronunțat, zei cu capete de șerpi, stranii, înspăimântători și răi. Aerul era fierbinte ca un ceai, degeaba șuierau ventilatoarele de deasupra capetelor noastre, nu aduceau decât ardenta vară mexicană, strecurată parcă prin țevile unei orgi.

Pământul venea din nou spre noi, răsunător, violent, sub forma unei lungi șosele de beton, pe care roțile *Reginei Irène* săltau vesel și biruitor...

*

Duminică într-un sfârșit de mai...

Afară era un soare violent, care spărgea lumina parcă în petardele iscate de perdelele glisante de lemn. Un perete de sârmă subțire oprea insectele care bâzâiau afară, în infernala căldură. Era unsprezece dimineața. Doctorul sforăia lângă mine în imensul pat spaniol de nuc negru, sub o cruce pe care ar fi putut fi răstignit un om adevărat. Mă sculase de dimineață la

cinci o pasăre textilistă, insistentă ca o muiere, care tăia cu fierăstrăul ei minuscul tăcerea primei mele nopți mexicane, o noapte grea, încărcată de esențe stranii, o noapte violentă și amenințătoare în seninătatea sa de vară, o noapte când spiritele morților, cum spuneau cei de pe aici, umblă în libertate pe pajiștile de iarbă în căutarea celor rătăciți sub lună. Pereții albi ai casei señorei Carolina de Gomez Arzapalo din Avenida Chapalita 1221 repercutau lumina scăpată prin perdelele glisante de lemn. Dinspre grădinile oculte ale cartierului *Colonias* veneau miasmele dulci ale sisalului, iar de undeva, de aproape, se auzea susurul lin al unei fântâni interioare. Un manghier cu frunze lăcuite bătea ușor în obloane. Era o zi binecuvântată de Dumnezeu, când eram tânăr, sănătos și călătoream, o zi pe care oricine putea să și-o dorească. Un miros de ardei striviți pătrundea până la noi și din bucătăria gazdei se auzea pregătirea tortillei. Pe pereți, în afara crucii imense, distinsei, în această primă recunoaștere, fotografia proprietarului și o *caretas,* o mască de carnaval, un dulap de haine baroc, cu îngeri și cu scarabei și semne magice, o ladă cât un catafalc, plină de mânere de argint, un mic birou cu o mie de cheițe, lucind toate ca niște licurici în această beznă îndulcită și iar dulapuri masive în stilul rural colonial, pe care se aflau vase în care străluceau gladiole, orhidee, dalii mov, trandafiri pătați, garoafe portocalii de India, acoperind bordurile de aramă mușcată. Peste tot *glorietas,* mici statuete sacre, negre și enigmatice, calendare azteće de malahit, cutii lăcuite de Uruapan în care, probabil, señora Carolina de Gomez Arzapalo își ținea micile nimicuri.

Trebuia să-l trezesc pe doctor. Îl scuturai. Sforăise infernal toată noaptea, dar nu aveam ce-i face, acum o să-l chinuiesc, gândeam, cu un marș nemaipomenit prin cartierele orașului în care trebuia să facem recunoașterea obligatorie. Hămăiau undeva câini, cu alte glasuri decât la noi, mai sugrumate, guturale, aducând cu strigătele unor criminali aflați pe galeră. Trăsei storurile de lemn și o lumină orbitoare invadă odaia. Doctorul

mormăi ceva, se sperie, se uită cu ochii lui rotúnzi, inteligenți, în jur și realizează unde se afla.

Pe peluza de afară servitoarele casei, în picioarele goale, tundeau cu mașina gazonul, cu o răbdare îngerească. Erau două indiene tinere, clădite bine, în rochii de un verde violent, care lăsau să li se vadă pulpele înnegrite de soarele tropical. Pe masă se aflau ziarele din ziua aceea, pline de știri tipărite cu litere groase. Uraganul distrusese nu știu câte sute de sate de pe coasta oceanului, avea un nume de fată ca de obicei, nu mai țin minte care, *Flora, Celia,* îmi aminteam coborârea noastră de cu o scară înainte, în lumina când verde, când portocalie a acelui ținut, o lumină de început de lume. Ceea ce ținusem minte era încordarea pasagerilor, acea tăcere înfiorătoare din *Regina Irène,* când nici măcar glasul animatorului acela cu mutră păguboasă nu se mai auzise pentru că frica pusese iar stăpânire pe noi, o tăcere mare, fără istorie. Pe urmă totul trecuse, intrasem în aerogara înăbușitoare, simțind dintr-o dată cum asudăm din cap până în picioare, în hainele noastre parcă prea strânse pe corp. Vameșii uitaseră să vină și am stat la coadă printre geamantanele devenite adevărate pietre de moară și când, în sfârșit, aceștia apăruseră ca într-o operetă de Lopez, în pas dansant, trei indivizi, scurți, grași și tuciurii, agresivi, cu mustăți solemne și piscoți la ureche, cu pistoale la șold și în bluze cafenii, negrăbindu-se, lenți, suspicioși, confruntându-ne pe fiecare cu fotografiile, scotocind meticulos geamantanele spre stupefacția docherilor irlandezi sau englezi sau ce mă-sa erau și oprind cutiile cu conserve, fapt care provoacă o atât de mare gălăgie la ai noștri încât crezui că voi asista la primul război româno-mexican din istoria lumii. Unde mai pui șoferii și cei de la asociațiile de turism, care îi luau în primire pe fiecare după ce consultau infinite liste cu adrese, cu nume, cu cifre, mereu confruntându-le și certându-se între ei atât de des și atât de tare încât birocrația noastră mi se păru de aici banală, insignifiantă, copilărească. Erau serviabili, labili, onctuoși, complicați, bezmetici și se încurcau unul

pe altul. Noroc de priveliștea inimaginabilei copile, cu inimaginabila ei fustiță de o scurtime inimaginabilă, care-și oferea pulpele privirii agresive ale vameșilor, ce se agitau în jurul ei ca niște cocoși.

Când scăpaserăm în sfârșit de toate interminabilele formalități, ne trezirăm într-o beznă care clocea, adâncă și groasă, plină de un catran tropical. Ne aflam pe o șosea care trebuia să ne ducă la Guadalajara, la 30 de kilometri de aici. Undeva, în noapte, foșneau manghierii și mirosea a supă dulce de mais. Pe margini, la micile *cantinas*, niște cârciumioare sordide, grupuri de țărani beau *tequila* și ronțăiau turtă de porumb la lumina lămpilor cu gaz. Mașina alerga cu 150 la oră spre luminile Guadalajarei și simțeam în nări un nisip mărunt și, deasupra, imensa apăsare a aerului tropical, care cădea în lespezi fierbinți peste noi. Scăpaserăm de *huracán* și de rechini, de amenințarea înălțimii și iată-ne în casa señorei Carolina de Gomez Arzapalo, pe care doctorul își așternuse un ochi pătimaș, chit că avea peste 40 de ani.

– Cum e? îl întrebai.

– Ce mai scrie prin ziare? mă întrebă încă răstignit între pernele imensului pat de mitropolit în care dormisem ca niște bestii.

– Ce să fie? Cutremure, uragane, războaie și avioane căzute... Asta o inventasem ca să-l înspăimânt.

– Ce vorbești? se mirase el, cu o figură prelungă ca un galoș. Unde?

– În Columbia, inventai. Altul în Caraibe...

– Pe unde o să ne întoarcem noi...

– Triunghiul morții, insistai eu, ca să-i fac o dimineață plăcută.

– Exact. Au căzut vreo zece, acolo, în ultimii ani.

– Ce spui? mă mirai eu ipocrit. Ții o statistică?

– Țiu pe dracu, hai să mâncăm ceva, că mi-e o foame...

Peste un minut era sub duș și cânta, uitase de catastrofele mondiale ale zilei. Băteau clopotele pentru slujbă, un zgomot profund, un dangăt adânc de aramă care inunda văzduhul fier-

binte. Afară, pe gazon, servitoarele desculțe tot mai tăiau iarba meticulos, cu mașina de tuns. Totul semăna cu o masă de biliard, numai florile exotice se răsteau la privirile noastre cu nerușinata lor frumusețe. Nu bătea nici un pic de vânt. Pinii mexicani de la poartă stăteau neclintiți. Mi se făcuse foame, îl așteptam pe doctor să-i iau locul sub duș, îmi căutai hainele și constatai cu stupoare că fuseseră introduse în imensul dulap în care, dacă reușeai să-l deschizi, intrai ca într-o catedrală. Cu greutate umblai pe la mânere și îmi văzui cămășile și cravatele, hainele și balonseidul pe umerașe puse unele lângă altele cu pedanterie.

– Unde ești? întrebă doctorul, nemaivăzându-mă.

– Aici, în biserica Sfânta Tereza, sau cum i-o zice dulapului ăsta, în care ar încăpea și cineva călare...

Era drapat într-un prosop fistic, avea gesturi napoleoniene. Se uita în oglindă și își controla barba. În fiecare dimineața constata că nu ține să nu se radă, așa că umblă la lucrurile lui și în curând se auzi ronțăitul egal al mașinii de bărbierit. Năvăli în baie și din rozeta dușului țâșni ceva care aducea cu apa rece. Imense săpunuri roz împodobeau marginile căzii, pe un spalier de metal atârnau mai mult de zece prosoape. Totul era uriaș în casa asta, baia arăta ca o sală de gimnastică, salonul de primire cu toată înghesuiala de măsuțe, de vitrine și de colivii de papagali care cârâiau în limba lor obraznică nu reușea să lase impresia de intimitate. Fotolii, mese de citit, rafturi pentru ziare vechi, covoare roase ușor, în culori tandre și violente în același timp, cum sunt covoarele de Slătioara, dominate de violetul care ucide orice culoare dacă nu e pus lângă un verde dur. Peste tot imaginea Verginei de Guadelupe, în colțuri, în care ardeau plante mirositoare și candele cu o lumină roșie, șovăitoare. „Locuim într-o biserică“, hotărâi eu și pentru doctor, și cu asta ieșii de sub duș. Mirosea a fasole prăjită cu ceva gras, *tortilla* cu ardei și cu sosul acela misterios pe care-l simțeam cum irită nările.

Prin casă se auzeau glasurile servitoarelor care erau chemate de señora Carolina de Gomez Arzapalo. Îi auzeam călcătura grea pe dalele de piatră, papagalii, făceau un zgomot de piață, zburau pene galbene și verzi printre gratiile de aramă, semn că se ciorovăiau. Cineva pe care nu-l cunoșteam le dădea boabe de mei. Se prezentă când mă văzu: era Guillermo, primul fiu al gazdei, arhitect de meserie; pe Alfonso, al doilea fiu al señorei Carolina, aveam să-l cunosc mai târziu, cum preciză el. Doctorul se arătă în ușă într-o nemaipomenită cămașă milaneză, lucitoare ca un marsupiu. Vorbea mai bine ca mine spaniola, avea un fel de a aborda oamenii de-a dreptul stupefiat. Reușea în cinci minute să afle tot de la interlocutorul lui: când s-a născut, ce meserie are, dacă e căsătorit sau nu, ce idei politice servește și așa mai departe. Îi abandonai și mă bărbierii la rândul meu, pentru că barba nerasă e jegul bărbatului, îmi pusei și eu o cămașă tropicală, galbenă, și auzirăm glasul de soprană întârziată al señorei Carolina, care ne invita la masă. În cinstea noastră fusese pus un patefon antic, imens și el, cu o pâlnie imperială, pe care era pictată istoria Mexicului în maniera Diego Rivera. Ni se cântară psalmi dumnezeiești în acompaniament de ghitară, pentru că ne aflam încă la ora slujbei, și în sfârșit apăru prima *tortilla,* care arăta ca o mică pitușcă de cocă în care fuseseră ascunse jumări de porc prăjite și un sos iute, *chile,* roșu ca o crimă și pe care-l simți imediat în stomac sub forma unei tăieturi brutale de cuțit. Apărură și câinii indieni pe care îi mai auzisem, înalți, cu picioare tubulare, cu mutre de *sir* și ochi inteligenți. Afară răsunară explozii. „Na că am nimerit și o revoluție mexicană, cum scrie la carte", îmi zisei și mă uitai la doctor care își disimula curiozitatea, legându-și la gât, cu o grijă prelungită, șervetul de un alb imaculat...

– Ce e señora, afară?

– Nebunii de tineri care manifestă pentru echipa noastră, ce deschide la 12 Campionatul mondial. A început *Fiesta...*

Era statuară, imensă și ea ca și casa pe care o locuia, îmbrăcată în negru, cu un piept de zeiță, cu un păr negru, lucios, aspru și foarte întins ca niște coarde de vioară, cu imenși cercei de aur în urechi și cu o revărsare de perle deasupra bustului, vorbind tare și râzând cu niște dinți nemaivăzuți, albi, mari și egali, terminându-l pe doctor cu grațiile ei auguste, fapt care l sili să ia brava hotărâre de a repeta porția de sos picant care se afla într-o carafă pântecoasă de cristal. Nu arătă nici un fel de durere interioară, dimpotrivă, ipocrit cum îl știam, lăudă *tortilla* și o rumegă cu o infinită plăcere. Îl invidiam sincer și cerui apă cu gheață, care fu adusă îndată de una dintre servitoarele desculțe. Papagalii se potoliseră, somnolau pe trapezele lor aurite. Sub ogivele găurite cârâia o nemaipomenită femelă, de un al bastru albicios ca al zorilor, către care privirile unui croncan pestrițat erau aruncate din când în când cu o violență ce nu scăpa nimănui. Din stradă se auzeau claxoanele mașinilor, manifestând pentru țara gazdă: „Me-hi-co! Me-hi-co!“ Era un ramăt mecanic de ți-era mai mare dragul, nu alta.

– Nu vreți să ne bem cafeaua în grădină?

– Cum nu?, se oferi doctorul, care o privea în ochi pe señora Carolina de Gomez Arzapalo ca pe Piramida Lunii.

Eu aș fi vrut să ieșim afară, să umblăm, mă mânca o curiozitate fără margini, dar îl urmai. Ne strecurarăm printr-un atrium unde foșnea ca o crescătorie de viermi de mătase fântâna interioară, cântând din cupele de albastru în care se răsturna subtil apa, în trepte, și ajunserăm pe o pajiște de iarbă arsă, crescută mult, netunsă, cu firul aspru și mare. Mese de joc metalice, șezlonguri și mici scăunele sub doi palmieri. De sus, de sub coroană, spânzurau niște ouă vegetale, roșii. Era umbra, nu știu cum, apoi îmi dădui seama că uriașe ziduri înconjurau această grădină interzisă, care putea ține și loc de salon. Pe margini ardeau în soare niște flori patetice de culoarea cărămizii, *canna indica* sau altceva, nu-mi dădeam seama.

Începu conversația, lucrul cel mai nesuferit pentru mine, ceva despre istoria familiei acestei femei planturoase: văduva unui avocat cu renume care murise într-un accident, avea un amic, politician, care ne va înlesni, când dorim, intrarea la guvernatorul Guadalajarei. Ne crezuse englezi la început, dar auzindu-ne vorbind s-a mirat de unele cuvinte ce aduceau cu spaniola. Părea dezamăgită că tocmai ei îi fuseseră repartizați niște necunoscuți în lume. Doctorul îi făcu istoria României în douăzeci de cuvinte. O ametea cu șuvoiul lui de fraze, la sfârșitul acestei frumoase convorbiri îi propuse să o invite la noi în țară, în sfârșit o făcu să râdă povestindu-i ce fac țăranii noștri de Crăciun, era un perfect ambasador. Primirăm la rândul nostru niște sfaturi. Nu era bine să acostăm femei, pentru că aici întâi se trage și pe urmă se întreabă, expresie care mă umplu de o mare fericire interioară. Dacă doream să cunoaștem lumea, ea ne stătea cu mare plăcere la dispoziție, avea două mașini, ne putea căra de colo, colo, dar bănuia că venisem la Campionatul mondial de fotbal.

– Nu, señora, protestă grav doctorul, noi organizăm o expoziție aici, la dv...

– Interesant, constată ea, și își mai potrivi cerceii aceia grei, de aur, și făcu rânduială în șiragul de perle, nesfârșit și el.

Venise între timp și Guillermo, cu logodnica lui, un fel de mâță neagră, lungă și prefăcută, o femeie de 23 de ani, nu mai mult, mai consumată decât ar fi trebuit la vârsta ei, cu sandale și costum *hippie*, adică bluginși decolorați și peticiți, un fel de colan cu boabe de porumb și pești metalici auriți, aiureli din acelea care au înnebunit lumea. Părea mioapă, și din trei în trei minute îl săruta pe arhitect de parcă ar fi venit sfârșitul lumii. Doctorul se lingea pe buze, îl știam ce năravuri are. Dinspre bucătării venea un miros ciudat de mămăligă și în aerul fierbinte zburau păsări lătrătoare. Pe terasele din jur hămăiau câini imenși, albi, răi și neosteniți, adulmecând oaspeți nedoriți. Povestea cu noi fu reluată de la capăt de gazdă, care recită noilor veniți cât de simpatici eram și de unde naiba veneam, de la

coada pământului. Erau interesați, doctorul le aduse o sticlă de țuică pe care ei o gustară cu precauțiune, dar le plăcu și înțelesei că plimbarea noastră va avea loc abia spre seară, pentru că se încinse o vorbărie de nu se mai termina. Fu adus sub streașina terasei un televizor, pentru că se făcuse ora deschiderii Campionatului mondial de fotbal. Un radio portativ transmitea încă muzică pătimașă. O voce dulce îi da cu „*Morenito mio, enamorado, Corason* și cu *Un poquito mas, espera ancore*... până când pe ecranul de sticlă apărură porumbeii lansați în cinstea evenimentului din acea duminică și vorbi președintele Diaz, care avea o mutră tristă de politician în retragere, și după aceea luă cuvântul și baba aia turcească de sir Stanley Rous, un tip de albinos, gras și flasc, care jucase arbitrii pe degete la Londra în 66 și îi făcuse pe englezii săi campioni mondiali. În ce mă privește, nu suferearn fotbalul, să n-aud de el, dar ei, cu toții, ceilalți, nu-și mai dezlipiră privirile de pe ecranul de sticlă.

Señora Carolina de Gomez Arzapalo dădea o înaltă apreciere țuicii aduse de doctor, gustând pahar după pahar și clipind din ce în ce mai lasciv spre amicul meu, care începuse tratative secrete cu această vajnică persoană, sub privirile uimite ale viitoarei nore, care nici ea nu se lăsa și-și săruta prietenul din trei în trei minute. Era amiază, cald, torente de aer fierbinte cutreierau mica grădină.

– Mâine începe sezonul ploilor, spuse careva. Astăzi nu ar fi fost bine să le strice Fiesta...

Sezonul ploilor, ce titlu frumos pentru o nuvelă. De undeva simțeam venind spre noi o magmă parfumată de aer neclătinat. Amiaza mexicană părea o imensă mumie imemorabilă, cum zice Proust...

Și, ca totdeauna când ceva începea să mă neliniștească, mă apucai să beau...

*

Mexicul scosese un punct în primul său meci, și pe bulevardele Guadalajarei mașini galbene *Impala Lux, Impala Ford,*

Impala Mustang, acoperite pe capote de fete și băieți în haine albe, scandau din claxoane demențial. Mici petarde explodau sub palmieri, se aruncau *confetti* și serpentine, totul era o nebunie în jur, ca la Vinerea Morților. Se dansa *bamba* sau *jarana,* nu știu, răsunau tobe și trâmbițe, ghitarele mariachisilor care arătau mai degrabă ca niște ciocli umpleau aerul de o veselie paranoică. Se aruncau ghirlande de flori peste mașini și fluierele din lemn de trandafiri din care ieșeau sunete ascuțite mă asurziseră.

– Hai pe o stradă mai liniștită, îi spusesem doctorului, că ăștia ne lasă fără auz...

Lui îi plăceau toate astea, se uita ca un țăran la bâlci, la frumoasele fete, înalte și negre, cu părul lor lung, imperial, atârnând până la fese, o, ce-ar fi făcut el aici, dar parcă numai el... Zeul ploii, *Chac,* nu arunca deocamdată vreo trombă pe mulțimea asta beată de fotbal, ah ce-aș mai fi râs, ce mi-ar fi plăcut să-i văd uzi până la piele, făcuți zob de un *huracán* din acelea cu nume de curvă.

Îl smulsei din beția asta și-l târâi spre un cartier rezidențial, înconjurat de numeroase grădini spre care *Mustangurile* nu trăgeau. Un miros iute, pestilențial în intensitatea sa, domina acest sfârșit de zi, sfărâmând parcă aerul, câini și copii, fântâni pline de spumă aurie, cu căderi de ape care scoteau sunete dulci pe piatra macerată de fierbințeală și acei manghieri nemișcați și zidurile înalte și *ocotesul* argintiu în lumina fierbinte, și ea neclintită de nici un vânt ușor. Singura răcoare era aceea emanată de pulverizarea apei sub scutul unei Minerve de bronz, cam scurtă de picioare, cu toga feștelită într-o baltă. O reclamă uriașă pentru fabrica *Impala* scotea scurte bufeuri, rotindu-și literele grosolane în amurg. *Guyapa,* verde și țepoasă, păta discret decorul care-mi plăcea la nebunie pentru că avea moartea în el. O presimțire sumbră, cum aveam la liceu când nu știam lecția de latină, îmi stăpânea nu știu de ce sufletul. Era un loc unde trebuia să mi se întâmple ceva rău, dar nu-mi

dădeam seama ce anume, câinele meu sufletesc urla la lună și eu mă miram pentru că totul era feeric în jur, o sărbătoare nesfârșită. Se aprindeau luminile în hotelurile de lux și în vilele particulare, felinare de fier forjat aruncau o primă lumină artificială spre piscinele în care se mai zbătea o apă verde de smalț lichid, reflectând trist zidurile frumoase, dar singure, pentru că stăpânii lor erau plecați în acest sezon la Ciudad de Mexico după afaceri. Parfume dulci și grețoase de fructe căzute pe iarbă și macerate de soare și uitare izbeau nările noastre neobișnuite cu această uriașă proliferare a naturii tropicale. Fete în *bikini* cu lungi picioare arse de soare stăteau ca ciorchinii pe gardurile înalte și salutau trecătorii cu mici strigăte. Erau frumoase, pure, aveau ceva ce mă înduioșa secret pentru că mă simțeam străin și sosit prea târziu pe aici. Doctorul le făcea și el semne și se amuza trimițând bezele.

Ca să-i mai scad din entuziasm îi repetai o vorbă spusă mai devreme de señora Carolina de Gomez Arzapalo: „Drumul spre aceste ființe trece întâi pe la biserică, pe sub sfânta Maria de Guadalupe, doctore!".

Drept răspuns el mormăi ceva în legătură cu imposibilul meu pesimism, care era pe deasupra și infinit. Îmi promise că va găsi o ieșire spre libertatea mării și continuaram recunoașterea noastră.

Sosi noaptea infectă pe care atât o urăsc, dar nu era atât noapte, cât un fel de prelungire a amurgului, cu ceva scurs și gras în lumina ce se termina, o lumină verde, plină de fluid, cu ceva inflamabil în ea.

Treceam pe un trotuar uriaș și de undeva venea o mașină lungă, decapotată, o uriașă limuzină, numai nichel și cristal, silențioasă, abia simțind-o. La volan se afla o femeie care purta niște imenși ochelari negri. Avea craniul ras până lângă rădăcina nasului, și o lungă cicatrice, ca și când atunci ar fi scăpat de la o trepanație. Nu știu ce mă făcu să caut să o văd mai bine, dar lumina spectrală a amurgului, orbirea produsă de farurile

care ne goneau de pe trotuar pentru că ne aflam chiar în fața garajului casei proprietarei imensei limuzine, totul creă o confuzie oculară care nu-mi permise să o privesc mai bine.

Un craniu ras, cicatricea și ochelarii imenși, fumurii. Ce-mi amintea mie?

– Ce spui de dama asta? zise doctorul, parcă e sosită dintr-un film cu Boris Karloff...

– Ai să râzi, doctore, dar mie mi se pare că o cunosc. Nu-mi dau seama de unde s-o iau, dar are ceva familiar, niciodată nu am uitat ființele care mi-au plăcut...

– Te știam om de gust...

– Nu-ți dai seama că nu arăta așa? A suferit probabil un accident de mașină, cum de nu realizezi?

– Uite ce e, dragul meu, mie îmi plac femeile zdravene, cât se poate de zdravene...

– Ca señora Carolina de Gomez Arzapalo, nu?

– De ce nu?

– Ai complexul Oedip?

– Nu, dar nu înțelegi că tocmai aceste femei care dau în primire sunt cele mai reușite sub o anumită latură? Ele își iau adio de la viață și-și iau adio într-un fel care te termină, eu le cunosc bine, am avut de-a face cu multe...

Eram tulburat. Tare aș fi vrut să întreb pe cineva cum se numea persoana din mașină. Dar strada era pustie acum, numai câinii alergau bezmetici pe terasele caselor, ca într-o lume întoarsă pe dos. Acoperișurile fierbinți încă de soarele zilei abia duse îi scoteau din minți, le da o turbare fără egal. Dinspre cartierul *Jalisco* veneau *Impalele Lux* cu ciorchini de suporteri care urlau în cor: „Me-hi-co! Me-hi-co!“ Se trăgeau în continuare petarde și artificii multicolore cădeau sfârâind în bazinele fântânilor. Una dintre aceste jucării aprinse un plop *alamos* și acesta se mistui într-o secundă, arzând ca o torță, făcând o lumină uriașă și umplându-i pe nebunii de pe capote de o veselie ce strivea totul în jur.

În momentul în care deschideam poarta casei señorei Carolina de Gomez Arzapalo știui cine era femeia de la volanul mașinii...

Expoziția mea itinerantă, pe care trebuia s-o montez rapid și să atrag atenția celor veniți la Campionatul mondial de fotbal, era în mare primejdie de a nu mai fi deschisă. Contractele se semnaseră de mult, sala mă aștepta, dar fără señora Carolina de Gomez Arzapalo nu aș mai fi reușit să-i fac vernisajul. Sosisem târziu, lucrătorii mexicani erau înceți, lumea absorbită de Pele și de echipa Braziliei, cine dracu mai intra într-o expoziție să vadă ce fac ai noștri? Gazda m-a dus a doua zi la industriașul ei, care era prietenul guvernatorului. Locuia în cartierul *Estrellas,* locul acela plin de grădini și parcuri nesfârșite, într-o casă colonială plină de verande și terase, dotată cu aer condiționat, într-un fel de rezervație aparent neîngrijită, decorată, oroare, cu cactuși nenaturali, nu am înțeles nici până astăzi de ce. Señora Carolina de Gomez Arzapalo mă ghidă pe aleile bătute de soarele nemilos de la ora prânzului, înotarăm printre piscinele mici și complicate în formă de farfurii sau de scoici, cu apa lor verde, pură și, în sfârșit, văzurăm peronul vast de marmură roșcată, al vilei. Prin ferestrele singurului etaj se auzeau o muzică dulce de ghitară și strigăte răgușite: „*Ay! Ay!*", probabil un disc. Undeva rumega un animal mare, un cal cu siguranță, intrarăm într-un hol răcoros, aproape dibuind, pentru că obloanele de lemn erau abia mijite și lăsau să se strecoare înlăuntru o lumină săracă. Señor Juan Diaz Sonora se ivi parcă rostogolindu-se pe o scară interioară, exclamând, sărind aproape spre noi. Era mic, gras, plin de sudoare, urât ca zeul vânătorii, *Tarez,* parcă atunci ar fi sosit de la o Corrida. Era îmbrăcat într-o jachetă de piele de ied și în jurul gâtului purta un fular roșu de Vera Cruz. O îmbrățișă lung pe señora Carolina de Gomez Arzapalo, exclamară amândoi minute lungi, privindu-se și gratulându-se, el abia mai văzându-se de sub pieptul monumental al femeii, pe urmă mă descoperi și pe mine și mă adoptă, tot exclamând, având aerul că anticipează cele ce aveam

să-i cer. Gesticula mult, într-o secundă trase obloanele și se făcu lumină, o lumină dureroasă de dimineață, cu soare tropical, sporită de pereții și ei prea albi. Din întuneric se ivi aceeași mobilă grea și neagră spaniolă. Printr-o perdea roșcată, despicată la mijloc, zării un mic cabinet plin de scaune îmbrăcate în piele, pictată cu aur. Pe consolele de marmură roșcată tronau grele candelabre și același miros de sisal îmi invadă nările. Undeva ardeau secret niște plante, fumul ușor trecea fluid prin odăi. În al doilea minut, señor Juan Diaz Sonora îmi și dărui o mică iguană de aur, pe care mi-o fixă la cravată cu o încântare care-mi luă glasul. În al treilea minut fumam o havană de un gust indicibil, pe care mi-o și aprinsese cu delicatețe în secunda aceea. Mă așeză aproape cu forța într-un fotoliu de răchită și mă ascultă, nu cu multă atenție. Pricepuse. Trebuia vorbit cu guvernatorul pentru ca lucrările de deschidere a expoziției să nu mai întârzie, se și aruncase asupra unui telefon îmbrăcat în catifea verde și încrustat cu briliante și vorbea cu cineva, nu răstit, dar cu vocea celor învățați să fie ascultați, nu să asculte. Ordinele fiind date, amănunrele nu-l interesau, trebuia să mă duc cu cartea lui de vizită pe care mi-o și strecură între degete la adresa scrisă pe ea și de-atunci să nu mai am nici o grijă, pentru că mă aflam sub înaltul patronaj al guvernatorului care era prietenul său cel mai bun. Ne invită pe mine și pe doctor, despre care aflase de la gazda noastră, la un *rodeo* care avea loc la Charro, știam ce-i acela un *rodeo?* Știam. Dar în *Calle Grande* fusesem, sau în celebrul *Mercador* din Guadalajara? Încă nu? Dar ce păzisem? Urmă o furtună verbală adresată señorei Carolina de Gomez Arzapalo, la care ea îi replică grațios că mă aflam abia de-o zi în orașul lor, fapt care nu potoli reproșurile acestui bărbat focos. Señor Juan Diaz Soñora mai hotărî că trebuie să fim duși la *Chapalo,* auzisem de *Chapalo?* Nu auzisem. Ei bine, trebuia să aflu că era cea mai scumpă localitate din Mexic, hoteluri goale, numai cu câțiva clienți în ele, un lac straniu pe care se putea face canotaj. Dar expoziția mea itinerantă

cine o păzește?, îndrăznii. Avea și pentru asta o soluție: o să pună un om de-al lui la ușă și-o să fie în ordine. De câte ori veneam parcă în Mexic? O dată, și-atunci? îmi mai vârî între buze o havană parfumată, mi-o aprinse, îmi potrivi iguana înfiptă în cravată, mă măsură, îi plăceam, o servitoare indiană intră, puse un vas uriaș de aramă plin cu crini galbeni pe consola de deasupra căminului împodobit cu fier forjat și ieși tăcută. După alt minut apăru un bărbat cu o masă pe roate, plină de fructe și de oranjade în care pluteau bucăți de ghiață. Afară soarele dispăru dintr-odată și începu un fel de taifun care cutremură casa o jumătate de oră. Se auzeau căzând fructele din pomi pe peluzele de iarbă și o ploaie bezmetică invadă salonul. Intra piezis prin ferestrele deschise, vântul zgâlțâia obloanele, totul părea o nebunie bruscă a naturii.

– Ce spuneam, ieri, zise cu glasul ei de soprană señora Carolina de Gomez Arzapalo, a început sezonul ploilor...

Vorbele aveau ceva religios în ele. Femeia privi lung, ca și când atunci ar fi văzut pentru prima oară covorul cu motive heraldice de Cuenca care se așternea la picioarele ei, și pe urmă despică un ananas cu un cuțit de obsidian. Folosea instrumentul cu o atenție mare, ca și când ar fi săvârșit un adevărat ceremonial. Señor Juan Diaz Soñora continua să vorbească despre o viitoare *fiesta brava,* când voi vedea eu ce înseamnă cu adevărat o corrida de zile mari: o *Gran Novillada.* Îmi turnă el însuși un pahar de *pulque* dintr-o cană borțoasă de cristal, care se aburise din cauza gheței. Băutura de agave avea ceva amărui în ea, era foarte plăcută. Ploaia continua cu o violență înspăimântătoare, se auzea un burlan suprasolicitat aruncând șuvoaiele lichide pe niște dale de piatră. Discursul interogativ al bărbatului continua, și el, torențial. O să văd la Charro adevăratul *passo de la morte* făcut de *calleadero,* băieții aceia minunați care de fapt sunt niște văcari, dar ce talent au, cum știu ei să îngenuncheze calul cu lasoul? În Europa, cu siguranță că nu exista așa ceva. Nu exista cu adevărat. Dacă va avea timp

o să mergem cu mașina lui la Los Camachos, unde sunt munți și e răcoare. Dar la *Plazza del Tapatia* fusesem? La luptele de cocoși? Nu fusesem, dar spera că aveam de gând să văd o gală, cu adevărat o sărbătoare a privirii. Beam în afară de oranjadele astea și o *tequilla?* Un rachiu alb pe care mi-l arătă. Făcui un gest de oroare și el râse. Bine făceam, nici señor Juan Diaz Soñora nu bea ziua, cum obișnuiau englezii ăștia care invadaseră orașul. Señora Carolina de Gomez Arzapalo îmi făcu un semn discret că era vremea să ne retragem, ceea ce și făcurăm după ce-i mulțumii călduros, abia scăpând din îmbrățișarea lui violentă.

Nu-mi dădusem seama când stătuse ploaia. Grădina vilei era dominată de o tăcere înfiorătoare. Văzui frunzele rupte și crengi încărcate de fructe doborâte de scurtul taifun care trecuse peste noi. Servitorii lui señor Juan Diaz Soñora le strângeau cu grebla și două fete mexicane, îmbrăcate în rochii violete, îi ajutau. Le privii, aveau guri de pești și o curiozitate neascunsă în ochi. Păreau îmbătrânite de soarele excesiv. La poartă, señora Carolina de Gomez Arzapalo mai făcu un semn bărbatului care rămăsese pe peronul casei și gesticula spre noi cu afecțiune nesfârșită.

Acum simții un vânt rece iscat și el pe neașteptate, cum se petreceau aici toate. Nopalii din curtea lui señor Juan Diaz Soñora scoteau un sunet patetic de frunze mișcate. Mașina señorei Carolina porni violent spre centrul orașului. Lumina se curățase, avea în ea ceva atât de clar, încât peisajul orașului încărcat de oleandri părea mărit cu o lupă. Străbăturăm o *favellas* care duhnea de un miros de ardei pisat și de ulei de porumb, pe urmă lăsarăm în urmă hotelul *Gran* și o catedrală în stilul gotic spaniol, grea și sumbră, ce domina o piață. Aveam întâlnire cu doctorul în strada *Morella,* unde el perfecta niște contracte pentru Ministerul Sănătății, pe mine señora Carolina de Gomez Arzapalo, dacă avea bunăvoință, trebuia să mă lase acolo de unde aveam să mergem împreună la sala expoziției itinerante din fața hotelului *Fenix.* Începea o zi încărcată, dar cartea de vizită a prietenului guvernatorului îmi dădea mari speranțe...

Pe urmă ce-a mai fost? O nebunie, o continuă *fiesta.* Expoziția s-a deschis, nu intra nici dracul, toți erau morți după fotbal, nu mai părăseau televizoarele și se duceau la *Jalisco* două ceasuri, după care iar televizor și iar comentarii și iar Pele și Beckenbauer, îi băgam în mă-sa cu tâmpenia lor de fotbal, nouă ne cântau *mariachișii* plătiți de señor Juan Diaz Soñora, care nu ne-a mai slăbit de atunci. Orașul era el însuși un balamuc, cu fete urcate pe capote și manifestând pentru echipa Braziliei, pentru că *teamul* lor național pierduse trenul. Drapele galben verzui erau agitate în piețele publice, când nu ploua, pentru că ploua în fiecare zi un ceas sau două, la fel de violent ca în prima zi, pe urmă iar se instăpânea cerul acela albastru dureros până seara, când cădeau niște nopți grele, drapate în catran tropical, cu stele cât niște scrumiere atârnând deasupra orașului. Noi mergeam la un han, undeva în margine, și beam *cerveza,* bere dulceagă, și ne uitam la o maimuță, legată de un stâlp lângă pompa de benzină a motelului *Malibu.* Era un urangutan cinic, îmbrăcat într-o vestă roșie. Dimineața mergeam la *Mercador,* cea mai senzațională piață din lume, plină de cele mai imprevizibile lucruri, gemând de hoți de buzunare și de polițai, care se urmăreau unii pe alții ca în filmele alea tâmpite pe care le știam noi. Banane, roșii, mere, nuci de cocos, fleacuri aurite, șaluri de India, sombrero de dimensiuni uriașe, pălării de paie, restaurante populare, unul lângă celălalt în niște compartimente de rogojini sau sticlă, duhnind de somon prăjit și de ulei de porumb, centuri de cow-boy, șei pentru cai, pistoale, pinteni și apoi nesfârșite frizerii mirosind a colonie ieftină, parcă explodând din bocalele roșii și verzi, galbene, portocalii și iar *tortillas,* cu mirosul lor de ardei pisat și coca întinsă pe sârme de nylon ca niște piei puse la argăsit și cântecele patetice ale *mariachisilor,* numai piscoți și mustăți și voci à la Tino Rossi, trâmbițe sunând tragic sub cerul tropical, și tobe din piele de capră, ghitare plângătoare, *sarapane* abia mișcate în ușorul vânt al dimineții și grămezi de legume multicolore printre alte bocale

cu *atole, chia* și *zazola,* rachiurile acelea misterioase și figurinele de hârtie creponată, *pinatas* și Crişti de paie, dovleci scobiţi, scoici, languste și stridii și ciorbă de caracudă servită din imense borcane, cutii lăcuite de Uruapan, portofele din piele de caiman, sumane de aba, talismane și statuete de jad, *idolas* de lemn afumat, flori de carnaval, totul într-un strigăt unanim al *criadoreșilor* și al *vociferadoreștilor* care te trăgeau de mânecă și până nu pășeai în micile lor magazine nu te iertau. Doctorul amuțea instantaneu de câte ori pătrundeam în acest loc nebun, plin de mirosuri de carne arsă cu cărbuni de lemn și de strigătele păsărilor aflate în colivii aurite: colibri, zupilote, pasărea calandria, totul într-un dezmăț churrigueresc inimitabil.

Am ajuns și la guvernator, duși de señor Juan Diaz Soñora, pentru că el nu se lăsa cu una cu două, voia să ne facă prieteni pe viață ai Mexicului. Ne-am suit pe treptele vechi ale palatului, printre puștile și zvasticile revoluției mexicane, care ieșeau violent din pereți de sub penelul unui pictor ardent, ne-a primit un om înalt și slab, albit cum nu albesc de obicei oamenii de pe aici, foarte politicos și îndatoritor. A fost cea mai sinistră reuniune, pentru că verva prietenului nostru dispăruse, luându-i locul o morocănoasă lingușeală. Doctorul a ținut trena cât a putut, bând whisky pe săturate. Eu mă dregeam cu oranjadele acelea colorate fistic, pentru că mă prăpădea clima nu alta. Am fost invitați după aceea de prietenul Guvernatorului la Acapulco cu o mașină și ne-am și dus, nu ne-am mai fi dus, pentru că un oraș care să miroasă atât de trăsnitor a rahat nu am întâlnit în lumea întreagă: un bulevard cu patru buildinguri, un fel de cartier de lux plin de verdeață numai el, o plajă plină de șuți și de aventurieri de mâna a doua și atât. În rest, mirosul insuportabil în căldura acelei luni de vară, marea ca o cloacă, stătută, numai o ciorbă urâtă, plină de murdării, ne-am prefăcut că am căzut pe spate de atâta frumusețe, noroc că a venit noaptea și señor Juan Diaz Soñora ne-a dus să vedem faimoasa *quebrada* de la hotelul *Mirador,* chestia aia cu săritul de la înălțime în

apa mării printre stânci, cum văzusem în niște filme, pe urmă înghesuiala de la barul hotelului printre englezi și brazilieni beți, femei ca abanosul, mai mult goale decât îmbrăcate, și cristaluri și fotolii mexicane, având picioare terminate cu monștri azteci agresivi. În saloanele înalte bântuia o capie lumină violetă. Și era o forfotă, mamă, mamă, toată lumea se afla în treabă, chelneri tăcuți și preocupați, ducând tăvi de argint masiv cu sticle de oranjadă și pahare înalte, clincăind de gheață, și rochii decupate în spate până la noadă, verzi, roșii ca focul, violete, toată țigănia aia de lume mare, mai bine-zis de lume cu bani, care făcea pe bine crescuta, și strigăte ușoare, și semne, și lumânări arzând potolit în colțuri, și fumuri de havană, mă terminase omul guvernatorului, nu avea somn, parcă ar fi fost abia scos din pușcărie, voia să se distreze cu orice chip și mai ales să ne distreze, să ne facă să ne simțim bine la ei, aici, dar nouă numai de asta nu ne ardea, visam un loc liniștit, o pernă, puțin aer condiționat dacă nu o boare venind dinspre o pădure adevărată, dar de unde să scoți pădurea asta aici, la curul pământului, unde totul era stătut și aerul viciat. Ieșise soarele, iar începea o zi infernală, cu căldură insuportabilă și în capul nostru clocoteau alcoolurile nopților din urmă. Neînduratul însoțitor ne sui în *Impala Lux* și o porni cu 200 de kilometri la oră. Credeam că acolo vom muri, pe autostrada mexicană 32.

– Viteza mă trezește, susținea señor Juan Diaz Soñora și îmi vâra printre buze o havană care ar fi sculat și un mort din groapă după primele fumuri. Doctorul mă lăsase pe mine în față, pe locul mortului, pentru că pe el nu-l interesa peisajul, cum nu mă interesa nici pe mine, dar în spate scăpa de gura prietenului guvernatorului și ar fi tras un pui de somn, ceea ce și făcu în minutele următoare, când noi pornirăm spre Piramide pe o șosea plină de stații de benzină, de bariere la care se percepeau taxe, din 20 în 20 de kilometri, printre sate refugiate în jungle de palmieri și pe urmă coline roșcate, fără vegetație, numai imense lanuri de cactuși păliți peste care cădeau

nori de praf albicios, cele mai mizere sate din lume din câte văzusem, cu case acoperite cu paie și fântâni complicate, care scoteau cu dificultate apa din pământ cu ajutorul unor măgăruși învârtind niște roți uriașe. Pe la jumătatea drumului, señor Juan Diaz Soñora era gata-gata să lovească un bivol care apăruse pe neașteptate în botul mașinii și pe care cu un ultim reflex abia îl mai evitarăm.

– Per Dios! făcu omul de lângă mine și pe urmă începu să cânte, trezindu-l pe doctor care făcuse un somn bunicel de patru ceasuri. Pe urmă căzu iar o ploaie violentă, îngreunându-ne drumul. Izbucnise, ca de obicei, pe neașteptate, adusă de un nor uriaș și parbrizul se făcu gri, negru, ștergătoarele de cauciuc abia mai prididеau să-l curețe, înaintam prudent, señor Juan Diaz Soñora se speriase, trezit dintr-o dată și nu mai fugărea *Impala* lui cu inconștiență. Ciudad de Mexico apăru dintre munții severi, încărcați de întunecime, și un frig pătrunzător îl trezi definitiv pe doctor.

– Unde suntem? întrebă el, dezmorțindu-și mădularele.

– La Găești, zisei, și el începu să înjure mărunt...

– Mai mergem la Piramide?

Señor Juan Diaz Soñora era lovit de oboseală. Ar mai fi trebuit să conducă 300 de kilometri. Hotărârăm că un alt prilej ar fi fost mult mai nimerit, așa că năvălirăm în holul hotelului *Maria Isabel,* unde cel ce ne adusese până aici spunea că ar fi fost de găsit un strașnic whishy englezesc de calitatea întâia.

*

Cam asta ar fi fost, dar nu totul, pentru că elanul prietenului guvernatorului nu scăzuse nici măcar cu un grad în tot acest timp. Iată de ce, într-una din acele seri de iunie ale anului Campionatului mondial din Mexic ne aflam cu toții, prin toți înțelegând și pe señora Carolina de Gomez Arzapalo, care completase *teamul* nostru vesel, în Piața Tapatia, sub acoperișul unui cort în care băteau sălbatic rafalele ploii tropicale. Era zece

seara, ora când începeau galele de lupte de cocoși, și o lume ciudată se înghesuia în fața caselor de bilete: bookmakeri, pariori, mici vânzători de hașiș și lumea aceea amestecată pe care o poți descoperi în jurul hipodromurilor și al ringurilor de box, indivizi vicioși cu mutre tâmpite ori pline de o inteligență șireată, periculoasă. Aveau cu toții buzunarele încărcate de bani, nu veneau de plăcerea luptei, ci aduși de mirosul dolarilor ce puteau fi înmulțiți prin noroc sau o pură inspirație.

Ocuparăm o lojă în locul cel mai bun din fața micii arene în care trebuia să vedem cea mai interesantă gală din sezonul ploilor. Sus, sub cupolă, ardeau becuri mici, roșii și verzi, și dintr-o galerie laterală se auzeau *mariachișii* nelipsiți cântând dulce *Paloma,* acoperind zuruitul banilor pe tabla unui bar din apropiere, mirosea a melasă și a ulei, cineva înregistra cotele pariurilor pe niște tăblițe de ardezie, se beau veșnicele oranjade și vinuri dulci care străluceau în rafturile îmbietoare, femei grase țineau trena nervoasă unor văcari cu mutre prefăcute, îndu-minicați în haine coloniale, albe, cu imense pălării de pai pe frunte, trăgând din trabuce. Nu lipseau englezii din avion, pe câțiva îi recunoscui, erau docherii noștri agresivi de pe *Regina Irène,* cu aerul lor turistic de mare vacanță, aruncând cu pesoșii obținuți pe lire, trăgând whisky cu același elan ce nu se stinsese încă după atâtea zile de fugăreală prin autocare și mașini care-i duceau la *Jalisco* sau în punctele turistice din apropiere, nu atâta morți după monumente, cât după starea asta de euforie ce nu mai înceta, ațâțată cu alcooluri mexicane, ori cu astfel de gale. Orchestra terminase *Paloma* și o dase pe *Morenito mio, enamorado Corazon* și pe *Un poquito mas, espera ancore,* care erau la modă în acest sezon, sau pe: Ay! *luna mi corasón te blama.* Doctorul o mânca din ochi pe señora Carolina de Gomez Arzapalo, dar ea nu-i răspundea decât cu mici trimiteri din coada ochiului, amenințătoare, care s-ar fi tradus prin „Ce ești nebun? Nu vezi că sunt cu prietenul guvernatorului?“ Dar amicul meu nu se descuraja și arăta ca un veritabil îndrăgostit.

Când îl întrebasem în urmă cu două zile cum merg relațiile, el îmi mărturisise că odată, ducându-l cu automobilul ei la locul tratativelor unde el trebuia să angajeze ceva cu autoritățile locale, señora Carolina de Gomez Arzapalo i-ar fi spus: *Io te gusto mucho* și că-l sărutase rapid ca o fetișcană. La care eu, ca să-l mai distrez nițel, îl cărasem încet, încet pe bulevardul pe care se afla hotelul *Fenix* și îi arătasem un imens magazin cu firma *Funerales,* care avea în vitrină cele mai senzaționale sicrie din câte văzusem vreodată, vopsite în culori dulci, cu un lac indian: roșii ca fraga, portocalii, fistic, cafenii, negre, dar nu orice negru, un negru atât de violent că ți-ar fi fost frică să intri cât erai de mort în așa ceva, chiar dacă asta nu mai avea nici o importanță din punctul de vedere al cadavrului. Mânerele de argint și marginile metalice erau de-a dreptul impresionante, totul lucea, arăta ca la o mare serbare, care de fapt era serbarea morții.

– Ei, ce spui de sicriul acela roz? Te aranjează? Să te îngropăm aici, sau să-ți ducem rămășitele pământești în țară?

El clipise înspăimântat și mă cărase grăbit în altă parte:

– Lasă dracului bancurile și du-mă undeva să bem o oranjadă, că mi-este sete de nu mai pot!

Am luat câte o *Fanta,* de un dulce violent, dar rece până la refuzul papilelor, și ne-am văzut de treabă. Acum îl priveam iar cum dă ochii peste cap fără să se lase văzut de prietenul guvernatorului, care se dusese să-și întocmească fișa de pariuri. Señor Juan Diaz Soñora ne întrebase și pe noi dacă nu pariam, dar eu nu gustam așa ceva, venisem din pură plăcere sportivă să văd o luptă de cocoși și atât.

Tribunele circulare din jurul micii arene se umpluseră, se auzea numai o rumoare ațâțată și orchestra se retrase discret în fosa ei, în care domnea acum întunericul. Se aprinse o tabelă electrică pe care apărură culorile combatanților: *giro* și *rocho,* și se făcu cântărirea primei perechi. Antrenorii lor îi ațâțau pe cocoși cu mâna, făcându-i să sară belicos cu ciocurile lor puternice, cu care loveau aerul, violent. Pe tabelul electric apăru

greutatea și numele primilor combatanți, care fură fluierați în semn de admirație și gălăgia se înteți când li se puseră lamele la piciorul stâng, legate cu o bandă de plastic. Mica arenă de nisip fu stropită cu grijă și tăvălugită, după ce fusese greblată. Văcarii aceia agresivi în haine albe, cu trabuce imense între buze, se agitau intens, fluturând hârtiile de o mie de pesos deasupra capetelor. Apăreau din galeria marginașă, de sus, a uriașului cort acoperit cu tablă, agenții de pariuri, care scriau rapid ultimele cifre în micile lor chitanțiere. Arbitrul fluieră scurt și începu prima partidă a galei. Cei doi manageri urmăreau în patru labe lupta cocoșilor. Purta fiecare câte o cocardă cu culorile combatanților.

Din a treia lojă, laterală, cineva mă fixa cu o insistență pe care o simții fără să privesc într-acolo. Era și foarte întuneric, ardea un singur reflector luminând arena luptătorilor, așa ca nu întorsei capul, fascinat mai mult de lupta celor două păsări care căutau, după multe antrenamente, gâtul adversarului. Ceea ce vedeam era într-adevăr un spectacol de gală. Combatanții se urau sălbatic și se aruncau unul asupra altuia, lăsând în nisip pene sfâșiate și dând semne de oboseală. Din când în când lupta era oprită și cei doi manageri îi spălau pe combatanți cu sifon ori le lingeau rănile cu limba, cu o tandrețe ce nu poate fi descrisă. Spuneau ceva într-o limbă guturală cocoșilor, îi încurajau și îi aruncau iar în luptă. Pe cămășile lor, impecabil albe, de la începutul galei se vedeau petele de sânge proaspăt și asta ațâța și mai mult arena care se împărțise în două, scandând numele celor doi cocoși care se înălțau în aer și loveau cu lama, căutând locul cel mai vulnerabil.

Prima luptă dură 40 de minute, a doua și a treia aveau să țină abia câteva minute. În aceste prime patruzeci de minute simții de câteva ori o privire magnetică pe obrazul meu. Mă obișnuisem cu semi-întunericul arenei și cât timp unul dintre manageri masă mușchii unuia din cocoși, aruncându-l din nou în arena de nisip cu un strigăt puternic, întorsei capul spre loja

din stânga. Deslușii chipul acelei stranii femei cu cicatricea, rasă în cap și purtând ochelari fumurii. O palidă lumină se strecura pe obrazul ei, o urmă verde de la un bec cu neon arzând în galeria de sus în care, în pauzele luptei, nenorocitele de cântărețe ce-i însoțeau pe *mariachiși* o făceau pe Maria Felix în *Adio, Mexico!*

Ea era, Dina, nu mai exista nici o îndoială. Îi cunoșteam fața, dacă cu imaginația aș fi așezat peste acest cap a la Yul Brinner o tonsură *tifosi*, ea era... Dacă aveam să reușesc, puteam face ultima verificare: cicatricea de la încheietura mâinii stângi pe care eu o provocasem prin apăsarea cu o țigară aprinsă pe pielea care sfârâise, un minut în care nu strigase și mă privise cu ură în ochi ca pe un dușman.

Câți ani trecuseră de când o văzusem pentru ultima oară? Poate zece sau mai puțini. Mihai Poooopescu îmi spusese că se despărțise și de Maur după doi ani, după ce se certaseră groaznic și că plecase cu un străin, nici el nu știa unde. Asta prin 62, dacă nu mai devreme cu un an...

– Îți place? mă întreabă doctorul, care lăsase pe señora Carolina de Gomez Arzapalo prietenului guvernatorului, care gusta fiecare fază a luptei.

– Cam crud pentru mine...

– La ce te uiți? mă întrebă el, văzând direcția privirii mele.

– Mă interesează reacția spectatorilor.

Se făcuse pauză, se aprinseseră luminile și orchestra iar cânta cu disperare sus, în galerie. Pariorii alergau pe treptele mediane ca să mai facă ultimele jocuri. Cei din loji chemau prin semne pe agenții cu chitanțiere și primeau banii câștigați.

Capul învinsului, retezat de către arbitru cu un cuțit încovoiat, fu arătat publicului, din care mai mult de jumătate îl huidui, pentru că pierduse. Mă uitai spre loja luminată acum, nu mai era nimeni. Urcai scările spre bufetul din spate și o căutai pe femeie cu privirile. În înghesuiala de acolo nu era. Se simțea în jur un miros puternic de ardei și de *tortillas* proaspete, mexicane robuste treceau în rochii înflorate pe lângă

mine. Se auzeau apelurile sonore ale organizatorilor, care chemau lumea la spectacol. Rămăsei ultimul și când se stinseră luminile abia îi deslușii umbra. Cobora condusă de cineva care-i arăta treptele cu o mică lanternă... Nu voia să fie văzută... O însoțeau trei tineri mexicani, o adevărată gardă, îmbrăcați în costume ușoare, coborând lejer prin întuneric ca niște familiari ai acestui loc.

A doua partidă a galei fu scurtă și înfiorătoare. Cei doi combatanți nu erau leneși ca primii, ei se izbiră dintr-odată, săriră unul la altul în aer, se lipiră o scurtă secundă și sângerară în același timp. Managerii, alții, tot cu cămăși albe, scrobite, îi luară și-i stropiră cu sifon ca să-i învioreze, apoi iar le linseră rănile proaspete din care gâlgâia sângele. Urmă o nouă ciocnire, la fel de scurtă și de violentă, o atingere cu lama perfidă, sus, lângă gât și amândoi cocoșii căzură în nisip. Crezui un moment că nu se va mai ridica nici unul, dar erau în picioare și se ocoleau, pe urmă iar săriră și se tăiară, aruncând pene multicolore în jur. Publicul urla de plăcere și huiduielile admirative mă făcură să uit zgomotul tot mai intens al ploii.

Privii spre loja Dinei. Nu se mai uita spre mine, ghicind că o văzusem. Ce puteam să fac? Trebuia să o urmăresc când se va ridica din locul său, probabil înainte de a se aprinde toate luminile arenei, și să o urmez. Dar cei trei bărbați? Văzând și făcând. Îl strânsei de cot ușor pe vecinul meu.

– Doctore, am o treabă, dacă nu ne mai vedem la ieșire, ne întâlnim în *Chapalita,* la señora Carolina.

– Ce dracu te-a găsit?

– Îți povestesc eu...

Mă ridicai de pe locul meu și urcai treptele spre galeria de sus a bookmakerilor, de unde aveam o perspectivă mai bună asupra lojei pe care o urmăream. Luminile nu se aprinseră decât peste un ceas. Megafoanele urlau anunțând cifrele pentru pariori, mirosea a bere vărsată și lumea se înghesui spre barul către care mă îndreptasem în prima pauză. Cei trei însoțitori

ai Dinei se ridicară și-i făcură loc, conducând-o spre o altă ieșire laterală, ascunsă de o perdea aurită. Îi urmai pe galeria de sus şi mă aflai în fața unei uși închise, păzită de un portar care părea decis să nu mă lase să intru. O hârtie bine pusă în palmă și eram dincolo, într-o mică sală de joc improvizată, cu fotolii și rulete. În fund: un bar, o lumină portocalie discretă și un tonomat care cânta aceleași melopei din ghitarele *mariachișilor.*

O zării și ea simți că intrasem. Nu mișcă deloc, se prefăcu a se uita atent la discul rotitor și la bila de fildeș. Cei trei ghiciră că ceva nu e în regulă, cu instinctul lor de polițiști. Mă măsurară în treacăt, eu mă îndreptai spre bar și cerui un whisky. „Se lasă cu bătaie, dar nu am ce face“. Muream de curiozitate să ştiu ce-i cu ea. După cinci sau șase minute, o simții în spate. Vorbea spaniola cu un ușor accent francez, dar era glasul ei, cu acele neuitate inflexiuni ale vocii, ușor alintate cu care mă primise în casa domnului Ceamburu. Întorsei brusc capul și o fixai, în timp ce beam lacom din paharul cu whisky. Schițai un salut discret, dar ea se prefăcu că nu mă vede, *trecu prin mine,* cum se spune.

Mă întorsei ca și când nu descoperisem pe omul căutat și mai cerui un pahar. Gorilele mă și flancaseră. Nu mă înșelam. Ah, dacă i-aș fi putut zări încheietura mâinii stângi, acolo unde era cicatricea aceea ce nu avea să se vindece niciodată!

Trebuia să aștept. Femeia ceru un *campari* și îl sorbi leneș cu un pai, privind lumea din jur, în afara mea. Nu îmbătrânise deloc, avea același obraz ușor smolit și gura sălbatică, cu dinții foarte albi. Pe braț îi aluneca o brățară foarte frumoasă și foarte scumpă, împrumutând ceva din lumina portocalie a becurilor. Nu mai erau micile ei brățări armenești de la Constanța. Se îmbrăcase în pantaloni evazați și atunci băgai de seamă că mijlocul îi era sugrumat de o centură din piele de caiman, neagră și împodobită cu ținte de argint, nu mai exista nici o îndoială, ea era. O bluză de mătase lucioasă îi acoperea bustul nelovit de vreme și în jurul gâtului purta, ca în urmă cu zece ani, un

fular ușor de voal verde. Nu se adresa celor ce o însoțeau, era evident că nici unul dintre acești indivizi era soțul sau amantul sau cel care o adusese până aici.

Terminase paharul cu *campari* și se pregătea să coboare în arenă. Pe acoperiș tot mai bătea, în rafale, ploaia nebună, tropicală.

– Bună seara, spusei fără a trăda vreo emoție. Ce faci aici?

Îi priveam ochii ascunși de ceața neagră a ochelarilor care-i acopereau.

Îmi spuse în spaniolă că nu mă cunoaște și că ar fi bine să-mi văd de treabă, pentru că în Mexic nu se obișnuiește să se acosteze femeile. Și atunci făcui nebunia cea mare. Îi apucai instinctiv brațul stâng și i-l răsucii ușor, arătându-i cicatricea făcută de mine în birtul acela mărginaș din Constanța sau ? Mai, nu mai țineam minte unde.

*

Mă trezii în ploaie. Eram ud până la piele, aruncat lângă un gard, nu departe de arena din piața *Tapatia.* Din buza de sus mi se scurgea un firicel de sânge. Simțeam cum toate oasele fuseseră dezmembrate, îmi amintii totul. Mă bătuseră rapid și sec cei trei însoțitori ai Dinei, într-un scurt minut în care văzusem stele verzi, pe urmă probabil că mă abandonaseră aici, pe maidanul de lângă arena luptelor de cocoși. Încercai să mă ridic, dar era greu, amețeam, mi-ar fi trebuit un alcool tare, pentru că ploaia nemiloasă însoțise tot acest leșin al meu, a cărui durată încă nu o știam. Din cortul alăturat nu se mai auzeau decât vocile bookmakerilor care calculau cu bile sunătoare sumele încasate, adunând și scăzând cu voce tare. Încercai încă o dată să mă ridic și abia reușii să ajung pe jumătate în picioare. De undeva din față, două faruri violente mă țintuiră de gard. O mașină lungă pe care mai mult o ghicii decât o recunoscui, se apropia de mine.

– Vor să mă strivească, gândii, dar ea venea prea încet și când auzii și deschiderea portierei înțelesei că cineva mă invita

să urc. Eram orbit și ud ca un câine, îmi era indiferent dacă mor în clipa aceea sau nu, așa că mă aruncai înlăuntru pe joasa canapea de piele. Apoi se trânti la loc portiera și înțelesei că mă aflam lângă Dina.

– Ce-a fost toată comedia asta? întrebai, abia simțindu-mi buzele lovite de pumnii celor trei gorile.

– O să-ți explic, spuse ea leneș.

Îmi întinse o batistă și spuse cu un ton aproape fără inflexiuni de afectivitate sau milă:

– Șterge-te, nu arăți prea bine...

Mașina demară scurt prin noaptea plină de ploaie. Părăsisem cartierele mărginașe ale Guadalajarei și ne îndreptam spre o autostradă. Se vedeau de departe semnalele luminoase ale acestor minunate drumuri, care te conduceau singure prin bezna putredă de umezeală. Însoțitoarea mea apăsase pe un buton și mă invadase o căldură și ceva dulce, un vântuleț sfârâia pe la urechile mele. Îmi vârî o țigară între dinți, cu o mână conduse câțiva kilometri și cu cealaltă încercă să-mi aprindă țigarea. Nu spusei nimic multă vreme. Mă privii în oglinda retrovizoare. Aveam o vânătaie mare deasupra ochiului drept și urme negre pe obraz. Buzele erau strivite bine, dar asta trecea. Dina căută în masca din stânga volanului și scoase de acolo o sticlă de *tequilla* pe care o deșurubai repede și o golii pe jumătate.

– Tot atâta bei?

– Ceva mai mult, cred...

– Și reziști?

– Fără asta nu se poate. Dar unde mergem?

– Ți-e frică că te-am răpit?

– Nu, dar sunt curios...

– Într-un loc fermecător, o să vezi, o să-ți placă...

– Bine, încuviințai, fără să mai întreb altceva, și dădui peste cap restul rămas în micuța sticlă de *tequilla.* Rachiul îmi ardea măruntaiele, dar cred că nu am băut ceva mai bun în toată viața mea.

– Aș fi vrut să te duc la mine acasă, dar acolo erau băieții ăia care mă păzesc și i-ar fi spus soțului meu...

– Ai și un soț?

– Dar cum? se miră ea în modul acela copilăresc pe care i-l știam atât de bine.

O privii insistent și o simții cum se enervează. Avea iar în sine nebunia aceea încărcată de electricitate care o făcea să izbucnească cu intensitate pe neașteptate și să se certe.

– Nu te mai uita așa la mine...

Întorsei capul. Înțelegeam.

– O să le spui celor de la București cum arăt?

– Nu înțeleg, mă prefăcui.

– Adică o să le povestești că sunt o biată nenorocită rasă în cap și lipsită de orice înfățișare omenească?

Nu spusese frumusețe, asta ar fi fost prea dureros.

– Nu arăți ca o nenorocită, întâi și-ntâi, și-al doilea de ce crezi că altceva mai bun decât să le povestesc că m-am întâlnit cu tine, nu am...

Automobilul aluneca pe autostrada bătută încă de ploaie. Dina deschise radioul de la bord ce transmitea aceleași cântece languroase de care începuse să mi se aplece. Privii ceasul de la mână. Nu mai mergea. Arăta 12 fără 24 de minute, probabil momentul când mi se aplicase corecția. Privii ceasul de la bord. Era două și cinci.

– Și la drept vorbind, ce a fost chestia asta cu băieții care m-au bătut și cu culegerea mea din stradă și cu ducerea în turneu...

– La Cuautla...

– Asta ce mai e?

– O mică localitate, cu un bun hotel englezesc, care se numește acum *Vasco*... Nu ai auzit de el pentru că nu aveai de unde. E un loc al meu de refugiu...

– Mă rog... Dar trebuia să mă întrebi și pe mine dacă primesc...

Râse cu dinții ei sălbatici și asta o făcu dintr-o dată frumoasă ca altădată. Să nu fi fost oribila cicatrice care-i brăzda fruntea și mai ales craniul acela ras, ar fi semănat perfect cu fata în dangarezi de la Constanța.

– Vrei să te las aici, pe șosea?

– Să mă mai gândesc...

– Ești mort de curiozitate să știi ce-i cu mine, o simt...

– Atunci de ce nu ai oprit mașina chiar în seara aceea, când te-am văzut prima dată...

– Chiar, m-ai recunoscut de atunci?

Se bucura copilărește și bătea volanul cu amândouă mâinile. Șoseaua era pustie și dreaptă, așa că nu mă temui. Rafalele ploii tropicale loveau sălbatic în parbriz, noroc cu semnele prietenoase de pe autostradă, cu acele minunate săgeți și linii fosforescente și trâmbițe de foc ale stațiilor de benzină și cu reclamele de neon și cu minunatele becuri care luminau șoseaua ca pe o rampă de teatru.

– De ce nu te-aș fi recunoscut? Pentru mine ai rămas aceeași, cu marea, cu brățările tale de argint, sunând, cu mătăniile pe care le aruncai și le prindeai în palme, cu răutatea privirilor și cu acel dans de pe terasa lui Ceamburu...

Tăcea, absentă la condus, ușor întristată, cu un obraz copilăresc, deși acum trebuie că avea 35 de ani, dacă nu mai mult...

– Ai mai fost pe acolo?

– Niciodată. Urăsc locul acela...

– Nici la 2 Mai?

– Rar. E aceeași lume pe care nu pot s-o sufăr, nu știu dacă mă înțelegi, dar nu am altă plajă. La Mamaia e plin de snobi și de străini, știi doar că nu sufăr înghesuiala...

– Te-ai însurat?

– O, da...

– O cunosc?

– E posibil.

– Ce face?

– Pianistă...

Îi spusei numele cel vechi.

– Era drăguță pe vremea când o știam eu...

– Mai este încă...

– Și vă simțiți bine?

– Cred că da...

Schimbă vorba.

– Mai știi ceva despre soțul meu?

– Da, vag... S-a reînsurat. Era un om pe care l-ai nedreptățit. Te iubea mult...

– Știu, știu, dar nu suntem vinovați de ceea ce ni se întâmplă...

Despre Maur nici un cuvânt, deși simțeam că singurul om căruia îi datoram faptul că mă aflam aici, în limuzina ei, era chiar el, pentru că tare ar fi vrut să știe ce mai făcea, dar răutatea de a-l ignora nu puteam să nu mi-o permit...

*

În zori, palidele lumini ale satelor se retrăgeau în spre munții violeți, lunari, pe care viteza mașinii îi apropia sau îi îndepărta. Răsări soarele pe neașteptate și o căldură deocamdată dulce intră prin fereastra laterală a *Impalei.* Dina conducea îndârjit, fără o urmă de somn pe față. Băuse de două ori dintr-un termos plat cafea fierbinte. Mirosul ei umplea mica noastră nacelă motorizată cu aburii plăcuți ai băuturii. Îmi întinse și mie, dar eu preferam *tequilla* din cea de-a doua sticluță.

– N-ai obosit? o întrebasem de câteva ori.

– Nu..

– Unde dracu mă duci?

– La capătul pământului...

Veneau spre noi sate albe, zăvorâte ca niște morminte, cum spunea unul atât de frumos, înconjurate de manghieri și de ocotes, argintii ca niște rufe înghețate în claritatea acestei dimineți. Nici un râu, traversam un deșert care se anunța necruțător. Deasupra gardurilor alcătuite din bolovani vulcanici,

spânzurau, ca să sperie duhurile, tigve de *totuma,* rozarii funerare atârnau în porțile dărăpănate, ici și colo Canioane deșarte, galbene, pline de stânci strălucind mineral în lumina dureroasă a soarelui tropical, și deasupra un cer de pucioasă.

– De fapt, de ce mergem la Cuautla?

– Pentru că astăzi de dimineață este *Fiesta morților* la biserica San José, după care începe târgul de papagali. Ai timp?

– Dacă găsesc un telefon la hotel.

– Bineînțeles că o să găsești...

– Cei din Chapalita nu știu ce-i cu mine. Vor înștiința poliția, dacă nu dau un semn...

Ea nu-mi răspunse, dar asta nu însemna că ținea la secretul călătoriei.

– Cât o să rămânem aici? întrebai, am o expoziție itinerantă pe care trebuie s-o car la Ciudad peste câteva zile...

– Nu mai mult de 48 de ore, soțul meu mă așteaptă la Toluca...

– Asta ce mai este?

– O localitate unde avem o hacienda...

– Și gorilele alea nu-i vor spune că ai întârziat?

– El știe cât îmi place grădina de la hotel *Vasco,* și dacă o să se neliniștească o să mă caute cu telefonul...

Decorul mișcător năvălea prin parbriz în necruțătoarea de-acum căldură a soarelui. Geamurile *Impalei* fură coborâte și un vânt fierbinte ne aprinse obrajii. Pe ulițele satelor ea încetinea ca să cruțe haitele de câini răpănoși, nemâncați parcă cu lunile, și cocoșii care scormoneau urmele de bălegar de taur lipite de asfalt.

Pe la opt ajunserăm în Cuautla, care nu arăta mai altfel decât celelalte sate întâlnite până acum. Văzui de departe cele trei turle ale bisericii San José, albe și stranii, vibrând în felul fetei morgana în dimineața albă a zilei câteva case, o pompă de benzină, curți pline de copii murdari care făceau semne cu mâna și pietre de zdrobit cânepa de sisal, care arunca spre noi

miasme umede. Eram crunt dezamăgit, dar nu spusei nimic. Limuzina se târa spre capătul satului. Deslușii un fel de crâng de manghieri și de plopi *alamos* care mai îndulceau arșița. Orășelul Cuautla se demola singur, un sentiment de ruinare domnea în lenea trecătorilor care plecaseră după apă la fântânile aflate undeva în niște ulițe pline de pietre, care urcau spre crângul de agave și cactuși ce se vedea de pe șosea. Un oraș mort, ce căutam noi într-un oraș mort? mă întrebam. Ce gusturi și la femeia asta! Trecurăm prin cartierul cumplit al prostituatelor care și ieșiseră pe micile lor scăunele în porți, arătându-și sânii prin despicătura rochiilor colorate violent și sunându-și brățările de scoici. Totul era pietrificat aici, un fum verde iscat parcă de incendierea copacilor îndepărtați de dincolo de oraș plutea lin deasupra acoperișurilor.

Zării în sfârșit firma hotelului *Vasco,* intrarea era banală, un salon din lemn de trandafir, numai cele câteva fotolii de piele pictată îi dădeau de la început ceva seniorial, pe urmă înălțimea salonului cu plafonul de bârne negre, abia luate cu toporul, împrumuta nu știu ce grandoare rustică clădirii coloniale care putea fi și o fortăreață și un vechi loc de reculegere. Se auzea șușoteala cârtitoare a artezienelor interioare căzând pe niște dale de piatră, purificând aerul de praf și de căldură.

Dina vorbi cu portarul și acesta îi întinse două chei imense lucrate cu migală, și ea îmi făcu semn:

– Hai, ce mai aștepți?

Undeva într-un salon alăturat se auzeau urletele partidelor de la Campionatul mondial de aseară, în reluare, acea imensă furtună a tribunelor de beton care repercutează corurile disperate ale suporterilor și defularea comună a golului. Nici aici nu scăpam de mizeria fotbalului, care a înlocuit filozofia în veacul nostru. Înjurai în gând și o urmai pe femeie. Nu aveam nici un bagaj, cei de la Recepție nu întrebară nimic văzându-mă cum arătam ca vai de lume, un boy tuciuriu căra două geamantane, gâfâind în urma noastră.

– Sper să mă lași întâi să fac un duș, să mă îmbraci cu ceva, arăt ca dracu...

– Ai bani la tine?

– Am, dacă gorilele tale nu mi i-au luat, spusei...

– Sunt oameni onorabili, zise ea serios.

– După felul cum atacă trei la unu, sunt cu adevărat onorabili...

– Lasă fleacurile, hotărî după bunu-i obicei pe care nu și-l pierduse, o să-i dau puștiului ăsta ceva și el o să se ducă în *Târgul de purici,* care-i la doi pași, și-o să-ți cumpere o pereche de pantaloni și o cămașă tropicală, vrei și un sombrero? Ți-ar sta bine, ars de soare și cu buzele rupte în pumni... Mai ții minte cum te-am îmbrăcat la Constanța când ai venit la vila lui Ceamburu? Arătai ca un provincial. De ce dracu mi-oi fi plăcut atunci?

Traversarăm un *patio* negru, între zidurile căruia pluteau într-un zbor leneș uriași fluturi, unsuroși, cu ochi devoratori și a căror specie nu reușeam s-o identific. Tufe de trandafiri parcă pietrificați de aerul plin de praf, un pavilion care abia se mai ținea în aripile lui de lemn de chiparos mirosind frumos în căldura începutului de zi și iar curți interioare, interzise, de ziduri în ruină, albe și macerate, pe care le străbăteam fără curiozitate, înaintând undeva într-un tărâm abstras curiozității publice. Ne strecuram prin mici porți, deasupra cărora caneluri nebune, invadate de un fel de parazit al pietrei, zimțau cerul de deasupra. Acolo unde soarele nu mai reușea să ajungă, o umblă profundă se înstăpânea și mirtul mexican dădea o melancolie regală locului, cu miasma lui amărui sinistră răspândită în aer. Bazine aproape măcinate de schimbul de temperatură al fiecărei zile, cu o apă stătută, reflectau trist zidurile pe care se urcau trandafiri fanați, florile galbene, opulente și sexuale de heliacant, magnolii delirante invadau zidurile, le torturau, le supuneau și peste tot moartea și înflorirea vegetală se băteau într-un miros amestecat de ceva vivace și de etfva ce putrezea.

– Ce dracu a fost aici? întrebai.

– O mânăstire. Prin secolul al XVI-lea...

– Și pe urmă?

– Pe urmă a venit un englez și a renovat totul, fără să modifice prea multe lucruri.

Ghicisem de la început că ne aflam într-o fostă mănăstire, pentru că văzusem ferestrele obstrucționate cu fier forjat și chiliile din curțile interioare, albe, mici, lucind din acoperișurile lor de ceramică, și ea neagră, și ea în ruinare. Un val de mimoze nebune învăluia o mică capelă din care se auzeau voci și din care năvălea un fum parfumat. Curțile aveau o imensă dezolare, nu erau neglijate, pentru că servitorii stropeau încă de pe acum peluzele de iarbă tunse bine, totul emana o melancolie studiată. Unele scări fuseseră dinadins lăsate să se prăbușească pentru a sublinia vechimea locului, era imposibil să mă înșel, dar asta nu mă supăra deloc. Ici, colo în vreo verandă vedeam englezi grași, femei și bărbați cu nasuri sifilitice, înroșite de alcool, și babe imemoriale, clătinându-se în balansoare de lemn. Din manghieri cădeau fructe roșcate plesnind pe iarbă arsă, răspândind un miros dulce, leșios. Chelneri tăcuți aduceau pe tăvi grele de argint oranjade în culori fantastice: de la ocrul cel mai patetic până la ceva verde ca frunza proaspătă de palmier. O lene cu ananas plutea în jur, o uitare, o fericire tristă...

– Am ajuns, spuse Dina.

Boy-ul abia mai târa cele două geamantane. Intrarăm într-un pavilion bizar cu mobilă *Chippendale,* plin de mese de joc și de scaune care arătau ghearele cu bilă ale picioarelor ce aduceau cu niște copite. Banchete *setties* apărau marginile acestui hol fără sfârșit, pavat cu piatră lucioasă, deasupra căreia fusese așternut cu o neglijență savantă un covor portughez cu corăbii.

Două uși grele de nuc, sculptate, duceau spre două camere alăturate.

– Vrei să alegi? mă întrebă Dina.

– Nu...

– Îți recomand pe cea din stânga, n-ai să auzi papagalii...

– Bine, zisei și intrai, nu înainte de a-i spune: În cât timp crezi că pot să te văd?

– Slujba este la unsprezece. Dacă te odihnești puțin e foarte bine. Am dat *boy*-ului banii pentru hainele tale și o să ne socotim la urmă.

Râdea într-un fel care voia să mă umilească, dar eu mă prefăcui că nu bag de seamă.

– Bine, adăugai, sper să nu mă ruinezi cu capriciile tale...

Intrai într-un fel de chinovie cu ogive și colonete, dominată de un pat arhiepiscopal care-mi amintea de casa señorei Carolina de Gomez Arzapalo. O cruce la fel de mare ocupa peretele din fată. În rest, amestecul acela de mobilă în stil spaniol, dulapuri masive și mese grele, delicate scaune *Hepplewhite* și *Sheraton*, de origine englezească, pline de flori delicate, într-un colț câteva măsuțe mici de servit, și o pendulă de pe vremea lui Robert Adam care se și grăbi, bătând gongul, să-mi anunțe că vremea trece și eu nu dădusem nici un semn doctorului și el putea să creadă orice. Găsii, pe noptieră telefonul, rugai pe cei de la Recepție să-mi facă numărul 154853 din Chapalita 1221, unde locuiam încă cu o zi înainte la Guadalajara. Răspunse chiar señora Carolina de Gomez Arzapalo, care nu părea deloc neliniștită sau nici nu observase absența mea de acasă. O rugai să mi-l dea pe doctor, dar acesta, spunea gazda noastră, încă dormea, o rugai să-l trezească și el sosi, fără a avea în voce vreo curiozitate.

– Unde dracu ești, domnule? Ai dispărut de nu te mai știe nimeni.

– Ai auzit de Cuautla?

– Nu.

– E un orășel pe undeva prin jurul Guadalajarei, nu-mi dau bine seama. O să lipsesc câteva zile, ai grijă de Expoziția aia a mea. Dacă e nevoie de mine, sună-mă la Hotel Vasco, ai reținut?

Îl auzeam bine și el la fel.

– Hotel *Vasco?* Bine.

Nu se mira de nimic, era ori foarte discret, ori îl sculasem prea de dimineață.

Trântise telefonul, dispus, probabil, să mai tragă un pui de somn.

– Acum, la duș, dar cu ce dracu să mă bărbieresc?

Comandai jos, la Recepție, să trimită un bărbier la mine în cameră. Aveau așa ceva? Cum să nu! Atunci să vie după ce fac o baie de un sfert de oră... Era în regulă. Lăsai ușa deschisă, dacă venea *boy*-ul cu hainele nu avea decât să le așeze pe scaune sau pe patul acela mânăstiresc în care mă și grăbeam să mă arune după ce voi fi făcut baia fierbinte la care visam. Dalele unse cu o ceară specială mă făceau să alunec. Micile carpete de sisal răspândeau aceeași miasmă ușoară, plăcută, în odăi. Mă dezbrăcai și intrai într-un fel de hală grandomană, aici băile erau mai mari chiar decât încăperile de locuit, probabil iscate din megalomania spaniolă. O cupă de malahit te îmbia să te arunci ca într-un adevărat bazin. Făcui socoteala că voi rămâne fără nici un ban la plecare, dar nu mai puteam da înapoi. Prosoape colorate dulce spânzurau pe brațele de metal eloxat și o vitrină arăta un adevărat laborator de săruri cu care puteai să faci din apa care izbucni curând pe robinete o adevărată feerie a curățeniei. Aruncai la întâmplare un lichid verzui care avea, odată amestecat cu apa, un iz de pin, mă privii o clipă într-o uriașă oglindă coclită de lichenii anilor trecuti și descoperii o figură, nu tristă, dar nici prea fericită, stâlcită ici și colo de pumnii agresorilor de aseară.

Printr-un geam acoperit cu o fină pânză metalică pusă ca să împiedice intrarea insectelor văzui o curte mică în care susura o fântână arteziană moleșită și ea parcă de dimineața înflăcărata de afară. Pe o peluză arsă, de iarbă, cădeau fructele *tuna* din nopalii melancolici care străjuiau marginile dezolatului loc.

Și nu știu de ce mă încercă iar sentimentul acela de luni de dimineață când nu știam lecțiile la latină, pentru că hotelul *Vasco,* cu grădinile lui interzise, era ireal de frumos...

*

Târgul hoților din fața bisericii San Jose, unde se ținea slujba pentru *Fiesta morților,* se anunța plin de țipete și de bătăi de tobe, de multicolorele perdele tărcate care mai acopereau cum puteau grămezile de fructe *papaya,* bananele și ananasul, buchete uriașe de orhidee abia culese din grădinile de neimaginat într-un loc atât de arzător, mereu stropite cu apă de femei grase și tuciurii, care strigau cât le ținea gura. Mercadoul debuta cu mici magazine de figurine aztece ca și acelea de la Guadalajara, aglomerate, pline de derbedei serafici, le zice Pierre Mac Orlan, care ne măsurau curioși. Totul lucea: oglinzi, colivii, stambe, vase de aramă și frigărui pentru carnea de taur. Explodau petarde undeva și clopotele bisericii San José chemau lumea la slujbă. Un vaier de o nemaipomenită tristețe mă copleși și-mi aprinse mințile. Micile ulițe de piatră, pe marginile cărora izbucneau aceste magazine încărcate de o bogăție ieftină, îmi aminteau de orașele pe care viceregii lui Marquez le străbăteau în trăsurile lor arheologice. Arcade asudate de tuberoze și begonii, ferestre cu obloanele căscate vomitând femei ce strigau fără oprire la cei de jos, trimiși la cumpărături, un șuvoi de apă murdară care-mi inunda pantofii, acele lanturi de hârtie creponată ce lega o casă de alta, pline de beculețe roșii și albastre, coșurile cu raci vii și somoni, copiii ca tăciunii din *rebozzo*-ul mamelor, fermecați de pestrițul peisaj, măștile de carnaval, schimonosite și pictate în nuanțe nebune, sunetele ascuțite ale instrumentului *marimba'* și cântecele guturale ale *mariachișilor* ce cântau cu însuflețire *corrido,* un fel de melopee ce descria asasinate celebre, totul se împotrivea vestirii morții din dangătul insistent, torențial, al clopotelor de la San José.

Dina mă opri, amintindu-și de ceva vechi care ne lega.

– Iar nu ți-ai răsucit mânecile cămășii, Componist!

Era glasul acela de pe malul mării și eu nu-i mai văzui nici oribila cicatrice care se termina la marginea frunții, nici capul ras pe care nu și-l putea acoperi.

Foarte preocupată, ca atunci când îmi atrăsese atenția asupra prealungilor mâneci ale cămășii, le răsuci la fel, pe rând, cu o gravă încruntare a frunții.

– Acum e bine...

Râsei puțin și ea mă privi pieziș.

– Nu crezi că ar trebui să ne grăbim? A început *La Fiesta de los mortos*...

Pe treptele biscricii San José se înghesuiau cerșetorii strigând în gura mare. Aruncau cu sombrero-urile lor pe trepte, se târau după ele și se rugau cu voci răgușite de femeile care scăpau bănuți în palmele lor lacome. Copii plini de bube și de răni făceau același lucru cu o îndemânare și perseverență ce mă îngrozi.

Deasupra intrării zării câțiva *angelitos* dolofani, ținând vălul de piatră al Fecioarei. Biserica gemea de lume. Se auzea glasul unui preot care rostea slujba, dar murmurul cerșetorilor înghesuindu-se spre masa pomenilor îl acoperea. Deasupra altarului spânzurau ornamente de hârtie și între stâlpii bisericii San José se clătinau ușor măștile făcute din cocă și spoite cu vopsele dulci, care arătau ca niște dovleci uriași surâzători, lumânările aprinse dădeau un aer și mai infernal acestui lăcaș supraaglomerat. Cerșetorii și copiii erau frânați ca să nu dărâme masa plină cu *pan de huestos,* pâinea săracilor, care abia fusese scoasă din cuptoare în dimineața aceea. Vinuri de mure, rachiuri de piersici, *coluche,* din pere dulci și zemoase, străluceau în bocale mari, în pâlpâirea lumânărilor. *Pulque* în burdufuri de piele de vacă atrăgea cel mai mult gloata neliniștită care se bătea pentru un loc mai în față, darurile celor bogați se înșiruiau de-a lungul rețelei de metal a altarului, dar nu mai trebuia mult ca totul să se prăbușească și să fie strivit de această dorință nestăvilită a mulțimii de săraci, avidă să ia pomenile cât mai repede și să dispară.

Tună o orgă de undeva de sus, dintr-o galerie de piatră, și mulțimea încremeni. Preotul binecuvânta icoana de aur care

o înfățișa pe Virgen de Guadalupe, împodobită cu șiraguri imense de mărgăritare, de perle și lanțuri de aur, toate strălucind fantastic în lumina ciudată de lumânări și raze de soare care se strecurau prin vitraliile verzi ale bisericii San José. Mulțimea de femei și copii se înghesui să sărute icoana pe care preotul o purta ca pe un stindard prin mulțimea ce se clătina de-a valma. Dina se aruncă spre ceata dementă și se înghesui în mod surprinzător ca să ajungă să sărute mâna de aur de care spânzurau lungile coliere de briliante, cum nu mai văzusem niciodată. Era transfigurată, nu o mai recunoșteam, avea beția religioasă a fanaticilor, ar fi trecut peste copiii care-i stăteau în cale și-o împiedicau să atingă cu buzele mâna făcătoare de minuni, cum șopteau cerșetorii din jurul meu. Preotul abia mai putea înainta. Atunci se auzi o voce mărcată de bărbat care striga din fundul bisericii:

– Faceți loc lui El General! Faceți loc!

Din mulțimea care se silea să croiască o potecă personajului, se ivi un cap ciudat, cu o bărbiță rară, cu ochii tragici ai celor ce suferă de strabism, îmbrăcat într-o veche uniformă militară, plină de eghileți și de decorații. Bărbatul putea să aibă 90 de ani, dacă nu mai mult, și se sprijinea pe două cârje uriașe, cât niște catarge, pentru că avea peste doi metri. Picioarele amorțite de mult abia se mai târau pe dalele de piatră și cei din jur strigau încă:

– Faceți loc lui El General! Faceți loc!

Înaintarea continuă un timp, până când un val dinspre intrarea cu două uși îl împinse pe bătrân într-o parte și-l sili să cadă peste cei așezați în băncile mai din față. El se ridică cu greutate și începu să blesteme probabil în indiană, pentru că cuvintele cădeau repede și se stingeau ca o grindină. Preotul ceru ceva celor din fața lui și deodată mulțimea se dădu la o parte, strivindu-se.

– Vino! spuse preotul.

Urmară câteva minute de tăcere cumplită.

El General nu se mișcă de la locul lui. Avea lacrimi mari pe față și nu spunea nimic, privea numai cu un dispreț imens mulțimea aceea care-l împiedicase să ajungă la icoana făcătoare de minuni.

– El General va muri în noaptea asta! spunea o femeie, privind cu groază la fața împietrită a bătrânului.

Și în secunda următoare mulțimea reconstitui zidul dintre infirm și preotul ultragiat, care ducea acum icoana spre altar.

– Ieșim? spuse Dina.

– Da, îmi ajunge.

– Mergem la Târgul de papagali?

– Dacă vrei.

O priveam uimit. O întrebai, ajungând pe treptele de piatra încinsă de soare:

– Ce minune aștepți?

– Nu știu, zise, dar mințea și o privii insolent.

– Nu te mai uita așa la mine. Sunt urâtă, nu-i așa?

Nu-i răspunsei. De undeva se stârnise vântul. Trebuia să vină ca de obicei, pe neașteptate, ploaia de dimineață. Cerul avea albe bordeluri, cum zice Dylan Thomas, și o amenințare ciudată creștea în jurul meu și nu-mi dădeam seama de unde venea.

Când ajunseserăm în ulicioara târgului de papagali încă mai era senin. În cuști nemaipomenite, înalte, cu gratii de aur sau de bronz,cu trapeze colorate și sfori miraculoase, cu ogive gaurite sau nu, cu mici castronașe pentru apă și enclave pentru strecurarea meiului sau a ovăzului, se mișcau într-o cârâială infernală cei mai minunați papagali pe care i-am văzut vreodată, papagalii *Cacatoes, Jaco, Ara, Chrysotis,* papagali *Lori,* femele cu aripi albe sau albastre și bărbătuși tineri de un verde ca al pepenelui, cu pântece galbene, cu pene roșii *garanza,* perocheți nemaipomeniți, săltând pe trapeze, scoțând strigăte omenești aproape, rostind cuvinte pe care nu le înțelegeam.

– Vreau să-ți fac un dar, spuse Dina pe neașteptate...

O privii cu o uimire care o făcu să râdă.

– Doar nu vrei să-mi cumperi papagali...

– De ce nu?

– Dar cum o să car cu mine o colivie?

– Bine, așa cum se cară un dar făcut de o femeie care te-a părăsit.

– Ai rămas tot la ideile tale trăsnite. Află că dacă-mi cumperi două bestii din astea, mâine o să le mâncăm la prânz, prăjite...

Nu mă mai asculta. Plătise vânzătorului nu știu câți pesos și mă trezii cu o colivie de un metru în mână, împodobită cu o turlă tunisiană, bătută cu pietre false, în care strigau două ciudate păsări: o mică femeiușcă cu pene nefiresc de albastre, de un albastru decolorat, aproape alb, și un papagal de Amazonia foarte înciudat, care rodea subțirile gralii ale coliviei. Mi se părea că sunt ridicol, dar mă obișnuii. Dina făcea un haz nebun de mutra mea uluită. Străbăturăm întreg acel târg în care se vindeau coioți și jaguari, pume și maimuțe, veverițe leneșe și tapiri, crotali, paseri flamingo, egrete și aligatori, toți în cuștile lor, domoliți numai de somniferele care li se turnau în apa băută. Mirosul de *tortilla* și de friptură de miel *barbacao* îmi făcea o foame nespusă. Era vremea să ne așezăm undeva la o masă și să mâncăm sănătos, după toate cele petrecute cu o noapte înainte. Cât dormisem, *boy*-ul îmi adusese în cameră ceva, o salată de fructe, gustasem, dar oboseala îmi tăia pofta de mâncare, acum în schimb aș fi înghițit și un aligator.

– Mergem la hotel? întrebai.

– Mergem, zise ea leneș, am obosit, căldura asta nu-mi priește, dar trebuia să ajung aici, astăzi, la biserica San José...

– Din cauza Virgenei de Guadalupe?

– Cred că da...

Simțeam că mă urăște. Se răzbună privind colivia pe care o purtam stângaci în stânga și care mă împiedica la mers. Mi se părea că sunt ridicol și asta nu sufăr, dar nimeni nu mă băga în seamă, era firesc ca la *Fiesta morților* să treci prin târg și să cumperi un papagal și o papagaliță. „Las că vedeți voi,

otrepelor, îmi spuneam în gând, la prima scăpare din vedere vă uit undeva și o să se găsească niște suflete miloase care să aibă grijă de voi, că n-o să traversați oceanul..."

– La ce te gândești? mă întrebă Dina.

– La absurditatea celor ce mi se întâmplă. Vin aici ca să deschid o expoziție itinerantă pe care nu a vizitat-o și nu o va vizita nimeni, dau de tine, car niște papagali, asist la masacrul ăla din biserică și mă gândesc că dacă cei din țară ar știi ce fac, m-ar rechema imediat...

– O, simțul datoriei, mai presus de orice: simțul datoriei...

Ajunsesem. Imensul vestibul cu mobila lui tristă de piele și mahon sau nuc, ce naiba mai era, părea deșert. Străbăturăm întunecatul *patio,* ea înainte, încă râzând de încurcătura mea cu colivia, și eu mâhnit că îmi pierdusem atâta vreme într-un mod absurd...

*

– Așadar? spuse Dina interogativ.

Constatai că ne aflam pentru prima oară în situația de a vorbi despre noi înșine, pentru că până atunci totul fusese o goană cu mașina, o odihnă agitată, nebunia sărbătorii morților de la biserica San José și așteptarea huracanului care se anunțase pe la ora douăsprezece și un vânt neașteptat îl spărsese, lucru care nu însemna că am scăpat de el.

– Așadar, repetai eu absent privind sticlele colorate și bocalele în care se aflau citronade de ananas și de lămâi, whisky și rachiuri mexicane ale căror nume îmi scăpau. Mă sâcâiau papagalii hotelului *Vasco,* cei mai fantastici papagali pe care-i văzusem vreodată, bătrâni, decăzuți, cu aripi colorate ciudat, năpârliți nu știu de ce în acest anotimp, moțăind pe bătrânele trapeze, roase de ploi și de soare, refuzând să iasă prin ușile imenselor colivii maure așezate direct pe iarbă, înalte de doi metri și jumătate, cu ogive de aramă bătută, pline de feronerii, de lănțuguri și de încuietori, de capace și vase ornamentate

pentru apă și hrană, închisori princiare pentru niște păsări atât de iubite aici. Acum cârâiau gros, se certau între ei, nu mai aveau energia să-și dispute vreo femeiuscă care va fi avut și ea 70 de ani, se aflau la ora siestei și moțăiau, deși visau urât și deschideau câte un ochi placid, mirat, pentru că presimțeau undeva huracanul care ne dădea târcoale.

Curtea, a câta, era înconjurată de același zid erodat de furtuni și ploi și arșită, dar totul părea năpădit de un văl de flori de tulipan, crescute sălbatic într-o frenezie vegetală de neînfrânt. Mirosea dulce, aerul tot era numai un parfum răcoros, deși deasupra arborilor ardea soarele nemilos.

– Vrei probabil să știi cum am ajuns aici, zise Dina, sorbind oranjada de portocale.

– Nu-ți cer explicații, dar o oarecare curiozitate am...

– A fost simplu. După ce am fugit cu omul acela și mi-am lăsat soțul pentru totdeauna (surâse cu o ironie nedisimulată), găsindu-mi curajul despre care vorbeai tu atât de disprețuitor, am stat cu el doi ani...

– Știam câte ceva de la Mihai...

– Ce mai face?

– Prea bine nu știu, dar sunt sigur că ajută în continuare lumea. Și-a păstrat profesiunea de om cumsecade...

– Și cum îți spuneam, am trăit doi ani cu Maurul. Nu era un soț, cum era celălalt, era numai un amant, așa încât totul s-a încheiat lamentabil...

– Adică?

– Adică am luat-o la fugă. Mi-am găsit un fel de post la Ministerul Comerțului Exterior, tot Mihai să trăiască, și am lucrat acolo cam o jumătate de an, când s-a ivit într-o delegație omul care mă așteaptă la Toluca. Să-ți spun că-l iubesc, ai râde de mine. E un fel de văcar, cumpără și vinde, are bani, i-au plăcut ochii mei, a scos și-a plătit totul până la o centimă, m-a cărat cu el ca pe un geamantan și eu nici măcar nu știam unde

o să ajung. Am probabil instinctul aventurii, semăn mamei, care până a paralizat umbla foarte mult, când apuca...

Papagalii simțiseră că ceva se pregătea în cerul senin de deasupra straniei grădini *Vasco* și cârâiau incontinuu și în cele din urmă unul dintre ei se hotărî să-și ofere un fruct de *papaya* și zbură jalnic până în vârful unui copac, atât de trist și de neajutorat, încât îți făcea milă...

– Nu-ți place curtea asta, hotelul în general?

– Ba da, cred că ai știut să alegi. Aici se vine ca să mori, am văzut foarte mulți englezi bătrâni...

– Cred că se vine ca să se fugă de moarte, pentru că liniștea de la *Vasco* le prelungește viața...

– E un hotel în care se trăiește ca în alt veac. Eu cel puțin mă simt ca acum 200 de ani, să nu fie autocarele și mirosul de benzină, impresia ar fi totală.

Mă privi lung și spuse leneș, sorbind din oranjadă.

– Nu ai greșit. Aici sosesc cu trăsurile proprietarii de ranchuri, vânzătorii de vite și piele, proprietarii de fabrici de încălțăminte. Stau câte o lună și dispar dintr-odată, sătui de liniște și de frica de a nu pierde bani...

– Și tu ce cauți între ei?

Tăcu, privind zborul lamentabil al altui papagal de Amazonia, care căuta și el un fruct de manghier. Pe peluza de iarbă arsă cădeau pene roșii-negre de nuanțe indescriptibile, atâta violența a culorii aveau în ele.

– Sunt o femeie leneșă. Ceea ce făceam la Constanța era mai mult o izmeneală. Voiam să-l ajut pe bărbatul meu și-atât, dar nu-mi plăcea să muncesc. Am găsit exact ceea ce căutam. Pot să călătoresc, am bani...

– Și mori de plictis, nu-i așa?

– Poate, dar ce importanță are asta?

– Un amant?

Mă iscodi prin ochelarii fumurii cu o ură neascunsă.

– Crezi că după accidentul ăsta se va mai uita cineva la mine?

– De ce nu? O operație estetică și totul va fi ca înainte... La banii pe care susții că-i ai, restul e un fleac...

Tăcu câteva secunde, gândindu-se la ceva.

– Din păcate există o dovadă că am fost slută, urâtă, nenorocită...

Nu înțelegeam.

– Ce fel de dovadă?

– Nu pricepi?

Tăcu, luă o banană și o descoji cu acel plictis al ființelor neantizate de propriul lor gol interior.

– Voiam foarte mult să nu mă fi văzut, am făcut totul pentru asta, dar am avut ghinion.

– Îmi pare rău că am insistat...

– Se pare că nu putem să scăpăm de ceea de trebuie să ni se întâmple, spuse gânditor.

Papagalii reveniseră în coliviile lor și se certau cu ceilalți papagali, și ei împrizonierați în alte imense colivii așezate sub chiparoșii funerari ai grădinii *Vasco.* Un grădinar indian tăia impasibil iarba cu mașina, fără să ne privească. Din pământ se isca un miros ciudat, amărui, la tunderea gazonului.

– Și tu? Ești fericit?

– S-ar părea, oricum, încerc...

– Toți încercăm, puțini reușim, dar să nu fim triști. Spune-mi, chiar mă iubeai, atunci, la mare?

– Chiar te iubeam, nici nu era prea greu pentru mine să te iubesc...

– Știi ce lucru frumos mi-ai spus într-o zi?

– Nu-mi mai amintesc. În general o fac pe nebunul când îmi place o femeie, vreau s-o scot din fire...

Tăcu, privind cerul acela nefiresc de albastru, abia zărit prin frunzișul palmierilor din grădina *Vasco.*

– Eram în mica cârciumioară *Farul,* dacă o mai ții minte, pe un trotuar, afară, și tu beai înverșunat ceva tare deși era foarte cald și eu îmi ziceam în gând că nu voi iubi niciodată

un bărbat care bea atât și-atunci mi-ai luat mâna și mi-ai ars meticulos încheietura cu o țigară aprinsă, după care mi-ai spus: este ora când trebuie să te uiți la femeile pe care le iubești atât de intens, încât să simți că orbești...

– E frumos, dar cam literar găsesc...

– Atunci credeai în vorbele tale...

– Poate că eram foarte îndrăgostit de tine...

Venise *boy*-ul care ne servise masa să ne întrebe dacă nu mai doream ceva, o cafea braziliană sau o înghețată cu fistic...

– Nu, nu mai dorim nimic, spuse leneș Dina.

– Îmi permiteți să vă comunic atunci că señor Gonzales Vilarhermosa, ăsta era stăpânul hotelului, vă atrage atenția că în mai puțin de un sfert de oră huracanul va fi deasupra grădinii noastre și vă invită pe terasa acoperită...

– Nu-i nimic, zise iar Dina, îmi place mai mult aici, o să fugim când o să fie tocmai potrivit, în hotel...

Papagalii începură să strige neliniștiți, se agățau de trapeze, se dădeau peste cap, parcă înviaseră, nu se jucau, căutau ceva care să le dea sentimentul siguranței și nu găseau.

– Simt furtuna, zise Dina, grădinarul o să le acopere coliviile cu perdelele lor colorate fără de care nu pot dormi. În fiecare seară face asta și înaintea furtunii...

– Dar țipă îngrozitor, nu crezi că ar trebui să mergem totuși pe terasa acoperită despre care vorbea băiatul de adineaori?

– Dacă ții neapărat, dar nu mi-e frică.

– Nici mie, însă mi-ajunge un duș...

– Hainele cu care ai fost îmbrăcat sunt curățate și călcate, le vei găsi în dulap...

– Atunci rămânem...

Mai bău din oranjadă și pe urmă mă fixă îndelung. Eu simțeam, cum zicea Solomon, că mueam amândoi de golul din inimile noastre. Ciorbă reîncălzită, asta era. Ce puteam să ne mai spunem după atâția ani? Da, o iubisem, eram gata să mor în zilele acelea când mă lăsase pentru motociclistul ei frumos,

mi se părea că sunt ultimul cerșetor din lume, o otreapă ce nu putea găsi la nici o femeie dragostea. Dar toate trecuseră și noi căutam să reparăm ceea ce nu mai putea fi niciodată reparat.

– Și nu ți-este dor de ai tăi, de sora care a rămas acolo, de ceilalți?

– Ceilalți s-au mai împuținat. Le mai trimit câte o veste și-atât...

– Și nu-ți este urât singură în lume, între văcarii ăștia?

– De ce? Sunt niște văcari bogați, au cevor, fac ce vor și mie sentimentul ăsta de siguranță îmi trebuia, și l-am găsit aici...

– Cam departe.

– Tu poate ești un sentimental, dar eu nu am nici un fel de regret. Ce, aia era viață? Să lipești hârtie colorată pe niște panouri, să tragi mâța de coadă pe urmă șase luni în așteptarea altor expoziții...

– Și dacă într-o zi văcarul acesta, despre care vorbești cu atâta siguranță, se plictisește și va trebui din nou să muncești?

Râse mirată de naivitatea mea enormă.

– În Mexic nimeni nu divorțează...

– Vrei să spui că ai mers la biserică și ți-ai pus coroniță și toate chestiile alea caraghioase care se fac cu acest prilej...

– La catolici e mai sobru...

– Pe dracu, parcă nu i-am văzut amândoi de dimineață la biserica San José...

Se auzi un tunet îndepărtat și lumina scăzu sub chiparoșii de dincolo de zidurile ce înconjurau grădina hotelului *Vasco.* De undeva venea un miros turbat de banane fripte. Valuri de begonii fură azvârlite ca niște rochii imense spre noi și câteva flori aterizară pe masă, smulse, rupte de huracanul care sosea năvalnic...

– Nu vrei să ne adăpostim? o întrebai.

– Mai stai, îmi place furtuna...

Pe urmă își aduse aminte de ceva.

– Ții minte când ai venit la vila lui Ceamburu și a început tot așa o nebunie ca asta, care aducea de pe mare lăzi sparte cu portocale de pe nu știu ce epavă grecească?

Nu mai țineam nimic minte, totul se ștersese din memoria mea ca și când cineva ar fi șters tabla cea neagră a primelor litere ale alfabetului din școala primară.

Tunetele se repetară, erau fioroase, se auzeau imense căderi de apă undeva aproape și ploaia veni ca în fiecare zi aici, pe neașteptate, masivă, îngrozitoare, strivind totul sub ea. Grădinarul alerga de la colivie la colivie și arunca peste spițele de metal glugi colorate care acopereau complicatele închisori de aramă în stil maur. Se urca rapid pe o scară, ajungea până în vârful ogivelor și cu o îndemânare de maimuță zvârlea ca pe o parașută acele învelitori protectoare. Curând nu se mai auzi decât un cârâit ostenit. Dina tot mai stătea la masă, așteptând ploaia care se apropie într-o secundă și ne făcu zob, topindu-ne hainele. Deschisese gura și privea cerul acum negru de tot și aproape. Tuna, și lumini de un roșu feroce despicau acea întunecime. Se auzeau copaci sfâșiați, căzând, rupându-se, erau greii palmieri. Un foc scurt se iscă într-o curte învecinată cu grădina hotelului *Vasco.* Dina râdea și bea apa care cădea în valuri de sus, abia oprită de desișul maghierilor. Un fel de rășină care atunci arsese răspândea în jur un miros pătrunzător. Iarba bolborosea de valurile care o invadaseră. Straturile freatice refuzau această abundență lichidă. Îmi aruncai încălțămintea cumpărată de *boy*-ul necunoscut în *Mercadorul* San José, încă uimit cum de-mi ghicise numărul deși, trebuia să recunosc, pantofii erau puțin cam largi.

– Ți-e frică? mă întreba Dina, halucinată de violența huracanului, care acum devasta întreaga grădină a hotelului *Vasco.* Se auzeau trosnete grele și surpări de ziduri. Bazinele se umpluseră de apă și dădeau pe afară. Streșinile cedaseră și, prin burlanele suprasaturate, apa bolborosea un torent zgomotos.

– Ah, într-o zi totul va fi înghițit de un foc mare și de un val de ape și noi o să ne înecăm și o să murim cântând...

Din copaci cădeau păsări micuțe, *turpiales,* canari și un fel de pițigoi albaștri, prinși de furtună în zbor și aruncați la pământ pe iarba cea grasă a grădinii hotelului *Vasco.* Orbiseră și aveau ghearele zgârcite de groază. Erau câteva sute, nici nu-mi puteam închipui că huracanul putea să care atâtea păsări pe aripa lui nimicitoare. Trăsni iar, undeva aproape, și mica peluză de iarbă cu colivii obturate deveni o scenă a groazei. La o sută de metri, un chiparos lung și subțire se prăbuși în flăcări, părea că luase cu el și ceva din întunericul de deasupra, pentru că tot pe neașteptate se anunța sfârșitul ploii tropicale. O lumină verde venea spre noi, arătându-ne relieful curții și dezastrul. Mii de flori zdrobite, un fel de melasă multicoloră care era cărată de apa prea multă...

Dina râdea, alergând spre peronul acoperit sub care bătrânele englezoaice se adăpostiseră. Ne priveau ca pe niște nebuni scăpați dintr-o casă de sănătate...

Trecurăm pe lângă ele fără să le băgăm în seamă și ajunserăm în pavilionul nostru. Dina tot mai râdea.

– Du-te și fă un duș, schimbă-ți hainele, te aștept la mine în cincisprezece minute...

*

Ceva se întâmplase în uriașa odaie plină de mobilă grea. Pe o masă zării colivia sofisticată, cu micile ei trapeze. Papagalița striga îngrozitor privind prin ferestrele lăsate deschise, prin care mai răbufneau ultimele fulgere ale furtunii și stropșea ploaia, udând pavelele de piatră, umezite de tot acum...

La început nu luai seama la colivie. Se vor fi speriat, era atât zgomot în jur... îmi zisei și intrai în baie. Eram ud leoarcă, cămașa mea tropicală ferfeniță, pantalonii trebuiau ținuti trei zile la soare, dar ce importanță mai aveau toate astea acum?

Rămăsei gol, ascultând retragerea ploii, ea dispăruse de pe peluze și lumina creștea, era lumina de după-amiază atât de clară și de violentă, curățată de mizeria huracanului. Păsări speriate, abia rănite, mai cădeau de sus pe acoperișul de țiglă neagră, erau niște păsări mari și grele care sfărâmau olanele și le făceau țăndări. Dar tot zgomotul de ploaie care se îndepărta, de acoperișuri lovite parcă cu pietre și de apăsare a dușului pe craniu era dominat de țipetele papagaliței cumpărate de Dina, care avea ceva sfâșietor și infinit îngrozit. Lăsai să curgă apa și înfășurat numai într-un lung și moale prosop reintrai în odaie. Atunci am văzut cel mai neașteptat spectacol ce-mi fusese dat să văd vreodată. Pasărea striga continuu și se retrăgea cu spatele spre marginile coliviei ca și când ceva, o imensă fantomă, cum va fi fost fantoma tatălui lui Hamlet care se anunța printr-o strivitoare trecere a unor roți imense peste Elsinor, i s-ar fi arătat. Micii ochi i se dilataseră de groază și asta nu era o groază de câteva minute, era sfârșitul unei groaze ce nu putea fi măsurată. Cădea cu capul pe o parte ca și când ar fi fost fulgerată, își ascundea privirile de ceea ce numai ea putea să vadă, dar mai ales acea retragere de-a-ndăratelea era înspăimântătoare și strigătele, repetatele strigăte ce nu mai conteneau exprimau o teribilă frică. Nu știui ce să fac mai întâi. Mă aruncai spre fereastră și o închisei, tunetele îndepărtate de afară abia se mai auzeau ca și ultimele rare izbucniri ale ploii. Dar papagalița nu se liniști. Îmi venea să arunc colivia afară și să înjur birjărește un sfert de oră. Doar eu nu-mi dorisem așa ceva, ce dracu îmi trebuise mie perechea asta?

Atunci realizai că pe trapez nu mai era decât o pasăre. Privii mai atent și văzui cadavrul frumos, fastuos, feeric al bărbătușului care căzuse pe o parte și zăcea încremenit pe fundul metalic al coliviei. Avea ghearele încrâncenate și în ochii deschiși larg, cum îi avea acum papagalița, o groază fără margini. Așa trebuie că au privirile de dinaintea morții cei asasinați. Totul devenea insuportabil, țipetele păsării rămase încă în viață mă

turbau. Aruncai prosopul, mă îmbrăcai la repezeală cu hainele cu care venisem de la Guadalajara, într-adevăr călcate și curățate ca la orice hotel de mâna întâia, și bătui în ușa Dinei care răspunse în spaniolă, îngăduindu-mi să intru, bănuind că este cineva din personalul hotelului.

Intrai într-o cameră mai intimă parcă, mai adunată, mobilată tot în stilul acela amestecat, dar în care dominau dulapurile rustice englezești de stil *Jacobinean*, pline de balamale din bronz cizelat, cu scaune sculptate și aurite, cu acel aer exotic pe care-l avea toată mobila de aici. Peste patul arhiepiscopal nelipsit, cu cei patre stâlpi răsuciți de care atârna un greu polog, erau aruncate grele țesături spaniole cu franjuri lungi și vechi. Pe pavimentul rece acum văzui un minunat *mudéjar* în desene de o finețe ce nu putea fi închipuită, șters, prăzuliu, moale.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Dina, privindu-mă prin oglinda unei toalete greoaie și scunde.

– A murit unul dintre papagali și celălalt țipă îngrozit...

– Semn rău, ești un om nenorocos... Acoperă colivia cu ceva, cu o haină sau știu eu, cu un covor, poate dacă nu mai vede lumina se va potoli. A trecut împăratul papagalilor prin cer și i-a răpit viața...

Fugii repede dincolo, la mine, și adunai toate prosoapele din baie, aruncându-le peste colivie, având grijă să las un centimetru gol prin care să intre aerul, dar țipetele nu încetară, erau ceva mai scăzute, ca un vaier...

– Va muri de melancolie până în zori, gândii. Trebuia să scot din colivie cadavrul soțului, ceea ce și făcui cu o imensă repulsie...

*

Amiaza care urmase fusese o lungă agonie între doi oameni ce începuseră a se urî intens fără să știe de ce. De vină era probabil și ziua aceea încărcată de atâtea întâmplări, furtuna din aer care mai lăsase în urma ei o trenă otrăvită, faptul că nu mai aveam ce să ne mai spunem și încercam să relegitimăm un

sentiment ucis de mult, de depărtare și timp, acea undă greșită pe care ne aflam unul față de celălalt. Ca totdeauna în situațiile acestea, băutura mai salvă câte ceva. Cei de la hotelul *Vasco* avură în fața lor un adevărat campion. Oboseala zilei trecute, noaptea nedormită, nebunia colectivă din biserica San José îmi dăduseră o sete uriașă. *Boy*-ul sosea din jumătate în jumătate de oră cu gheață proaspătă și cu câte încă un bocal de whisky, ce-i drept nu serveau decât porții reduse, de o mișelnică sațietate.

– O să te îmbeți, îmi spunea din când în când Dina, privindu-mă cu o silă pe care nu mai putea s-o ascundă.

– Nu te îngrijora, rezist, am un antrenament zdravăn...

Vorbeam de lucruri care nu ne interesau nici pe unul, nici pe celălalt, cunoștințe comune, arhitecți sau cântăreți de operă care fugiseră și căutau fericirea pe cine știe unde, ea avea o adevărată satisfacție să-mi spună că, de pildă, cutare nu reușise deloc, deși debutul în noua viață fusese strălucit.

„Mai are nițel și o să se apuce de cerșit, altceva nu-i mai rămâne de făcut", spunea cu o bucurie ce nu putea să și-o ascundă.

Altul căzuse într-o beție nefrânată, trăia cu femei bătrâne și-și abandonase soția și copilul, ei, toți cei ce părăsiseră țara, erau o familie rătăcitoare în lume, dar nu se iubeau, nu se ajutau, se evitau, nu aveau nevoie de complicații inutile, cu cât țineau distanța unul față de celălalt era cu atât mai bine. Aveau nevoie de relații cu oameni bogați, nu cu orice terchea-berchea de indivizi fără căpătâi. Pe urmă trecuse tranșant la situația mea: nu cumva îmi trecea prin cap să rămân pe aici sau în altă parte. Ea nu ar fi putut să mă ajute cu nimic, pentru că era legată de văcarul acela cu bani, și, la drept vorbind, să nu-mi închipui eu că aici fugeau câinii cu covrigii în coadă, se trăia greu, ori erai foarte bogat și-atunci merită să optezi pentru formula lor de viață, ori, dacă erai, nu sărac, dar măcar având o situație mijlocie, și tot ar fi fost mai bine să-ți tragi una în cap...

Pe mine mă amuza toată această jalnică pledoarie, o asigurai că nu o acostasem pentru că aveam nevoie de ea sau de relațiile

ei, nu-mi trecuse niciodată prin cap să rămân undeva în străinătate, pentru că aveam de fapt o situație solidă în țară, eram căsătorit de câțiva ani, totul, dacă nu mergea pe roate, mergea destul de bine... Crezuse numai că vechea nedreptate pe care o suferisem mă iritase și că aveam în vedere vreo revanșă...

– Ce fel de revanșă? întrebasem. Poți să urăști indivizii care te-au nedreptățit, dar nu te superi pe țară, pe toată viața dusă, greu sau ușor, pe amicii lăsați și pe cei pe care-i iubești.

Tot ce spunea era o prostie. Iată de ce și băusem atât de mult. Nu mă distra nici patefonul pe care ea îl pusese, un fel de mașină de schimbat plăci, cu aceleași cântece patetice urlate de *mariachiși*. Încercase să arate că e bine dispusă și făcuse câțiva pași de *Jaraba* în jurul fotoliului în care stăteam, nu aș fi spus că era dizgrațioasă, pentru că nu era, dansa foarte bine, mi-o aminteam pe terasa Cazinoului din Constanța, cu silueta ei de băiețoi, cu tonsura ei *tifosi*, cu acea posesiune a partenerului pe care-l absorbea parcă în timpul dansului, dar acum era o femeie obosită, fără nici un sentiment, care căuta să-mi evoce propria-i imagine ștearsă de mult din creierul meu.

Nu mai era nimic de făcut, călăii melancolici ne sfâșiaseră inimile și ni le dăduseră la câini. Îmi venea să mă ridic din fotoliu și să fug, pur și simplu ca un dezertor, să las pe masă toți banii pe care-i aveam asupra mea și să ajung mai repede în Chapalita, în patul señorei Carolina de Gomez Arzapal, să aud acea tăcere infinită a casei sale și micile fântâni interioare. Amurgea, grădina hotelului *Vasco* părea acum un cimitir tăcut și închis. Chiparoșii negri nu se mai clinteau în ultima lumină a zilei. Dacă treceam și de această oră fără să mă prăbușesc, totul s-ar fi întunecat și din oglinzile grele ar fi izbucnit aura galbenă a lumânărilor aprinse. Dar Dina lăsă să treacă multă vreme până să facă lumină în mormântul nostru comun plin de ceasornice ce băteau muzical sfertul de oră. Atunci îmi dădui seama de ce-i plăcea ei această odaie, pe care nu mi-ar fi cedat-o pentru nimic în lume. Era încărcată cu pendule vechi, bizare, pline de

turle și păsări, îmbrăcate în piele pictată sau în adevărate fortă-rețe de metal aurit. Gongurile mici și secrete scoteau sunete ne-închipuite, dând un sentiment de abandonare a timpului. Fiecare ceasornic anunța o altă oră și totul era calculat ca să auzi, din când în când, o bătaie nu lugubră, cât melancolică, era apelul zilei ce se pierdea în infinit, mereu repetat cu alte sonuri, grave, subțiri, vibrând ca aripile de insectă, subtile, otrăvite, o ade-vărată orgie de metale lovite de ciocănele oculte, o suită de ape-luri ale morții ce pândea în cerul verzui acum, apoi întunecat și plin de stele furioase care aruncau parcă o spumă incandes-centă în jur. Răsărise luna, o lună imensă, oribilă, care neliniști papagalii de Amazonia ce începură să cârâie în coliviile lor. Pe urmă se făcu liniște.

Auzisem multă vreme gheața cum se topea din pricina ză-dufului care intra prin ferestrele deschise. Mă ducea o apă tul-bure, plină de regrete, toată nefericirea mea trecută și viitoare se adunase în creier, sentimentul de evadare mă stăpânea și mi se făcuse frică. Știam că trebuia să mi se întâmple un lucru te-ribil, dar nu înțelegeam ce anume mi se pregătea. Timpul tre-cea greu, într-o tăcere desăvârșită. Ce căutam eu aici? Și ce speram? Ce aveam să ne mai spunem noi, doi străini ce trăiau ireductibila despărțire, moartea unei iubiri în care cel puțin eu crezusem foarte mult și care se dovedise în cele din urmă o nefericită dramoletă plină de exotism tâmpit, cu drumul la hotelul *Vasco* și cu grădina asta plină de papagali scoși la pensie. Repulsia mea creștea și îmi venea să mă ridic și să-i spun tot ce simțeam, dar nu știu ce lașitate pe care o luăm drept bună creștere mă reținea în fotoliul care mirosea a vechi. Mă înne-bunea și bătaia sinistră a orologiilor spaniole, aduse cine știe când în hotelul *Vasco,* mirosul de origan strecurat de afară, pentru că aerul se purifica. Zăduful de peste zi era cărat de un vânt secret spre pustiul din jur, dinspre munții aceia lunari pe care-i văzusem la venire cobora o răcoare, nu rece, nu parfu-mată, stenică, ceva amestecat cu secreta macerare a frunzelor

de pin care străluceau în lumina lunii ca milioane de ace de cusut, și când tăceau acele gonguri nenorocite puteam să aud cum se devoră insectele în iarba grădinii *Vasco.* Era o infinită luptă, un război îngrozitor, plin de răutale și duritate. Se auzea un ronțăit unanim, cei când toate acele ființe, în roiuri sau în triburi, se aruncau unele asupra altora, cu o sete teribilă de materie, era o autodevorare sporită și de lumina feroce a lunii. Păsările textiliste ronțăiau și ele aerul saturat de crimă, se strigau sinistru, acompaniate de cârâitul neliniștit al papagalilor de Amazonia, pe care huracanul de la prânz îi turbase.

Toată grădina hotelului *Vasco* mi se părea o uriașă anticameră a morții, peste care fâlfâiau aripile funebre ale zeului *Ah Puch.*

Nu știu când mă îmbătai și simții nevoia să mă ridic. Totdeauna exista o secundă când trebuia să mă ridic pentru a mai ajunge în patul meu. Nu-mi plăcea să fiu văzut clătinându-mă pe picioare sau cu acea presimțire a vomei în obraz. Conturile erau încheiate, trebuia să mai apuc ceva, un autobuz de noapte, să fac autostop, dar să scap de această închisoare frumoasă și melancolică a grădinii hotelului *Vasco.*

– Pot să mă retrag? întrebasem pe neașteptate. Trebuie să fii tare obosită, ai condus toată noaptea trecută, pe urmă a fost o zi tâmpită, cu ploaia și trăsnetele alea. E mai bine să te las...

Tăcea încă, privindu-mă intens. Își scoase ochelarii fumurii și-i văzui frumoșii ochi de mioapă care mă măsurau intens. Nu spunea nimic și asta era cel mai îngrozitor lucru. În odaia dominată de uriașul pat arhiepiscopal nu ardea decât o lumânare de ceară roșie, cu o flacără egală, pentru că în jur nu se iscase nici un curent. Îi vedeam capul tuns și oribila cicatrice ce-i despica fruntea în două. Pentru mine asta nu însemna nimic. Era tot ea. Eu nu o vedeam decât pe fata în dangarezi care mă urmărise în memorie ani de zile, dar mă uitam la ea ca la o fotografie veche, fără afecțiune, fără curiozitate, și ea pricepu totul.

– Bine, du-te, spuse cu un glas stins. Nu te conduc, nimerești și singur, nu-i așa?

– Noapte bună, spusei, și ăsta era sfârșitul, fără de explicație, sfârșitul.

Nu închise în urma mea, nu auzii nimic, nici o mișcare, parcă aș fi lăsat în fotoliul acela un cadavru.

*

Peste câteva ore, să fi fost patru de dimineață sau mai puțin, când prin jaluzelele odăii se strecura abia o mică lumină de dinaintea zorilor, ceva mă trezi. Nu știu ce, poate tăcerea prea mare, poate strigătele unei păsări ce căzuse pe olanele hotelului *Vasco,* o ultimă pasăre cărată de aripa morții sosită prin aceste locuri cu huracanul de la prânz. Totul se deslușea cu încetul în jur, patul, cearșaful moale, pologul împotriva insectelor care ar fi reușit să treacă de deasa plasă dintre cercevele, covoarele mici de sisal, colivia dăruită de Dina, în care zărisem la întoarcerea în odaie cadavrul papagaliței care murise, și, în sfârșit, ușa ce ducea spre baia cât o morgă.

Nici un zgomot, numai gura mea arsă de whisky și noaptea pură din jur, și apoi sentimentul teribil de frică, iscat din nu știu ce misterioasă cavernă a sufletului...

Recapitulai. Trebuia să nu fi venit aici, trebuia să fi fugit ca un laș chiar acum câteva ceasuri, fără nici o explicație. În felul ăsta se petrecuse ceva îngrozitor, ea avea să creadă toată viața că nu am vrut să rămân acolo numai pentru că arăta cum arăta, un monstru tuns și desfigurat de cicatricea aceea oribilă. Dar nu era adevărat, pentru Dumnezeu, adevărată era numai neputința mea de a o mai iubi vreodată...

Vrusei să mă ridic, dar ceva mă reținu, undeva în spatele meu se deschidea o ușă. Cele două camere ale apartamentului comunicau între ele, dar eu nu aveam de unde să știu. Simții numai aerul care se mișca, apoi auzii pașii ușori ai Dinei, nu putea fi altcineva. Mă obișnuisem cu semi-întunericul,

mobilele din jur căpătau relief. Îi zării silueta apropiindu-se de pat. Privi prin polog puțin, parcă fără curiozitate, la mine, eu respiram regulat ca și când aș fi dormit dus. Se îndepărtă și nu mai înțelesei ce are de gând, asta câteva secunde. Se îndreptase spre un scaun și mă căuta în buzunare, cu atenție, cu meticulozitate, fără grabă. Găsi în cele din urmă ceea ce dorea: pașaportul, adică singurul lucru care ar fi putut vorbi despre identitatea mea.

Asudasem. O curiozitate nestăvilită mă stăpânea. Nu-mi mai era frică, dar ceva imens neplăcut îmi otrăvea sângele. Stătui nemișcat. Era îmbrăcată în constumul acela din piele de ied, ca la venire, probabil că se pregătea să plece cu automobilul ei, vârî pașaportul într-o poșetă pe care o lăsă pe scaunul din apropierea patului meu și merse spre greoiul *sécrétaire* din colțul camerei, plin de sertare și sertărașe. Cu o infinită precauție deschise fără zgomot unul, fără să lase să se lovească mânerele metalice, și când se întoarse spre locul unde mă aflam văzui că are în mână un *machete* care străluci violent în prima rază de soare strecurată printre obloanele de lemn ce nu se închideau etanș.

*

Avionul cobora spre aeroportul Nassau din insulele Bahamas. Aerul era fierbinte și uscat, avionul cu care ne întorceam în Europa nu mai era încărcat de nebunia de la venire, pentru că dispăruseră docherii irlandezi.

– Doctore, tot îți mai e frică? îl întrebai...

– Puțin. Numai la coborâre și la decolare. Deasupra oceanului, nu.

Ochii lui inteligenți sclipeau plăcut în dimineața limpede. Ne aflam între cer și apă. Sub undele verzui pluteau bănuitele ziduri scufundate ale Atlantidei, pline de licheni și de o iederă acvatică nesfârșită.

– Cum te-ai distrat atunci? îl întrebai, am lipsit câteva zile bune...

Ne aflam la două săptămâni de la plecarea mea la Cuautla, ne revăzuserăm la Guadalajara, ne luasem la revedere de la gazda noastră, señora Carolina de Gomez Arzapalo, de la cei doi fii ai săi și de la logodnica celui mai mare, băusem bine pentru ultima oară cu nemaipomenitul prieten al guvernatorului, señor Juan Diaz Soñora, care ne dăruise la plecare câte un ceasornic de aur la fiecare, totul fusese feeric, ținusem și la Ciudad expoziția noastră itinerantă în care nu intraseră decât câțiva bătrâni și un grup de maici care aveau câteva ceasuri libere între două avioane, cum aflase Doctorul, care avea talentul de a se vârî în vorbă fără mari eforturi, pe urmă ne strânsesem tărăboanțele și ne suisem în acest avion de cursă lungă nu prea plin de pasageri, pentru că de mult luase sfârșit Campionatul mondial de fotbal și pe toți cei ce participaseră la această sărbătoare a mingii îi căraseră demult avioanele spre Europa.

Doctorul nu-mi răspunsese încă. Privea prin ferestruică pista care se apropia de roțile avionului și se făcea tot mai palid. În momentul în care simți pământul frecându-se de anvelopele uriașului reactor, răsună ușurat.

– Ce spuneai?

– Te întrebam cum te-ai distrat cât am lipsit eu...

– A, bine, am fost la o *corrida* cu señora Carolina ți cu señor Juan Diaz Soñora, ei s-au amuzat al dracului, dar era o tâmpenie, te rog să mă crezi, au ucis vreo cinci tauri, dacă nu șase, dar spectacolul nu semăna cu cel din Spania, tu ai văzut o *corridă* în Spania?

– Văzut, doctore... *Cuando yo me mueva,* recitai, *enterradme con mi guitara bajo la arena...*

– Nu avea măreția de acolo, cruzimea, primejdia unei veritabile *corrida,* era o măcelărire cretină, taurii precis că erau drogați, aveau un aer de primadonă la debut. Îi împungea unul gras și neîndemânatic, mai mult le făcea rău decât să-i omoare. Unde mai pui că în pauză toreadorul a și cântat...

– Cum să cânte?

– Bine, ca lăutarii la local. A lăsat sabia și-a luat ghitara, a pus un picior într-o cizmă plină de sânge pe un scăunel și trage-i cu *Paloma* și cu *Un poquito mas*... Era jalnic, trist, mai bine că nu ai venit...

Ușile avionului se deschideau. Un aer fierbinte, în șuvoaie, ne înmuie cămășile și hainele. Coborârăm precipitat spre mica aerogară în care se simțea aerul condiționat.

– Ce bei? întrebai.

– Oranjadă, ce dracu să beau! Abia aștept să ajung la Londra, să simt răcoarea aia bună și dacă mai dă Dumnezeu și o ploicică, voi fi fericit...

Râdea de unul singur, făcu semn unei negrese să aducă două oranjade și clipi din ochii lui mici.

– După cum bagi bine de seamă, eu rămân peste tot un țăran. De câte ori vin din străinătate fug repede la mine, la Rotunda. Nu știu ce dracu am. Mai beau cu țăranii, îi mai ascult, mă simt bine...

Îmi privi brațul legat cu o eșarfă neagră.

– Cum mai merge?

– A trecut. Mâine îmi scot drăcia asta și n-o să știe nimeni ce-am pățit...

– De fapt ce ai pățit?

Nu-i spusesem nimic doctorului până acum, îi dădusem vagi știri despre un accident petrecut pe autostrada de la Cuautla la Ciudad de Mexico și atât. Se ciocniseră două autocare și un geam spart îmi tăiase puțin brațul drept.

– Tot mai ții la versiunea cu șoferii care nu s-au înțeles asupra priorității de dreapta?

– Nu e nici o versiune...

– Uiți că sunt doctor? Tăietura de pe brațul tău provine de la un cuțit foarte bine ascuțit. Și dacă vrei să ai secrete față de mine, nu ai decât. Nu mă interesează...

Sosiseră oranjadele, bucățile de gheață clincăiau plăcut, aerul era oarecum respirabil.

– Trebuie să plătești tot tu, spusei, ți-am explicat că m-au jefuit în drum spre spital și nu mai am nici un pesos.

– Am înțeles, nu-ți cer nimic. O să mă despăgubești vreodată...

Plăti, eram chemați la avion. Se făcuse plinul cu benzină și aviatorii se grăbeau să decoleze. Privirăm trăsurile din fața aerogării, polițiștii, neavând vize de tranzit, nu ne permiseseră să ieșim dincolo de o ușă de sticlă. Nici nu era vreme pentru așa ceva.

Peste o jumătate de oră eram în aer. Mă hotărâi să-i spun totul. Reactorul torcea liniștit, ne așteptau câteva ora bune de zbor. Trecuse și emoția decolării, amicul meu se pregătea să ațipească...

– Doctore, mai ții minte frumoasele sicrie de la magazinul acela cu firma *Funerales*?

– Dă-le dracului, acum te apuci să vorbești ca o cobe despre sicrie?

– Erau frumoase, pline de drugi și de mânere de argint, dar culorile, doctore? Roz, mov, albastre, roșii, verzi ca pruna necoaptă, minune.

– Și ce, ți-ar fi plăcut să stai într-un sicriu din ăsta?

– Ceva mai mult, am avut chiar ocazia să fiu transportat cu așa ceva până în țară...

Doctorul mă privi. Nu era nici încredere, nici curiozitate în ochii lui, mai curând îi păream un nebun bun de legat.

– Ce vrei să spui?

Îi povestii pe scurt totul.

– Nu se poate, nu se poate, mă întrerupea din când în când. Dacă vrei să știi, m-am interesat, nu există nici o localitate Cuautla și nici un hotel *Vasco*...

Mințea sau nu știau cei întrebați nimic despre straniul târg și de hotelul și grădina hotelului Vasco, asta nu mai avea nici o importanță.

– Și chiar dacă ar fi fost așa, nu-mi vine să cred că Dina putea să facă una ca asta...

O cunoscuse și el cândva. Știa că plecase din țară, dar tot ce-i spuneam eu prea semăna cu o poveste de Simenon.

– Vrei să spui că monstrul ăla tuns în cap, cu ochelari fumurii, era Dina?

– Chiar așa.

– Imposibil...

– Crezi ce vrei !

– Și că a venit noaptea peste tine și-a vrut să te omoare cu un *machete* de tăiat trestie de zahăr?

– Nu înainte de a încerca să-mi fure actele, pentru ca să nu mă identifice nimeni...

– Dar vorbiseși cu mine la telefon și convorbirile se înregistrează la recepția oricărui hotel... .

Mă gândii puțin.

– Era o familiară a acelui hotel. Cu o sumă mare de bani s-ar fi putut ca nimeni să nu mai fi știut că eu locuisem o zi și o noapte în hotelul *Vasco*...

– Toate lucrurile par până la un punct plauzibile, dar de ce să te fi omorât?

– Din orgoliu. O văzusem cum arată și puteam să povestesc și altora care o știau fericită, bogată și sănătoasă. Asta nu putea să suporte, pricepi?

Doctorul arăta prin toată înfățișarea lui că nu înțelege absolut nimic.

*

Aeroportul Stansted clipocea sub noi în ceață, cu reflectoarele lui ca niște crizanteme de iarnă, mă plictisea ceea ce avea să urmeze: iar ștampile și iar controale și iar prezența vameșilor plini de o curiozitate politicoasă, apoi elevatoarele aducând din neantul nacelelor aeriene geamantane și pachete și serviete de mână și toate drăciile alea cu care călătorim din superstiție, lăcomie și curiozitate, daruri și cadouri primite, albume cu fotografii și prospecte cu viitoarele voiajuri, o, eram obosit, visam

să stau undeva sub munții mei plini de zăpadă chiar vara, cu vârfurile lor înnămolite de nouri, să aud noaptea strigătele nupțiale ale păunilor în acest anotimp, să simt primul miros de fân de anul acesta, să aud cosașii dimineața pe rouă, pășind în jurul casei, și să întind ușor mâna ca să n-o trezesc și să găsesc capul lui *Cheshire Cat,* să-i aud respirația ușoară și pe urmă primul mormăit de dimineață, când se trezea și era pusă pe scandal, pentru că trezirile ei din somn debutau cu strigăte de nemulțumire, cu considerații despre noctambulii care nu mai lasă și pe alții să trăiască, și câte și mai câte... Și pe urmă se auzea lătratul câinilor înfometați, cerșindu-și masa de dimineață și începea o nouă zi...

Peste un ceas ne aflam într-un mic hotel cu nume din povești: *Hänsel și Gretl,* fără nimic de turtă dulce, fără nimic din piticii fraților Grimm, numai un hotel ieftin, curat, plin de bere și de chei și de negri și de mochetă roșie... Și peste un alt ceas, mă aflam cu doctorul în drum spre Soho, după ce străbătusem câteva străzi laterale pe lângă adormitul palat regal în jurul căruia gărzile, deși ora era înaintată, mai flirtau cu domnișoare în minijupe atât de interesante, atât de interesante... *Picadilly Circus* vuia de departe ca un cazan de aburi. Noaptea clocotea de fumuri de țigară, de lămpi arzând bezmetic și de reclamele roșii de *Coca-Cola.* Poliția strângea drogații căzuți sub obeliscul pieței, echipe de pederaști făceau protecția celor ce scăpaseră și-i aruncau pe naufragiați în taxiuri, într-o viguroasă și tristă solidaritate. Echipele de fete și băieți, adepți febrili ai lui Krișna, tunși în cap, numai cu o codiță lăsată pe ceafă, băteau din tobe și cântau în monom într-o sanscrită aproximativă, despicând mulțimea ca un tren viu. Totul era învăluit în fumul mirositor de *hot-dogs,* prăjindu-se pe grătarele încinse și peste toate cădeau fulgerele reclamelor filmelor *sexy,* stingându-se și aprinzându-se necontenit.

Nu mai aveam virginitatea de altă dată. Micile *trattorii* italiene, cu spaghetti și celelalte, cu macaroane fumegânde, pline

de actori ratați și de fete lejere, cu bune intenții, localele subterane cu lumini roșii și poze cinice, invitându-te să vezi un adevărat *striptease*, mă lăsau rece. În mine murise un cavaler în armură înmormântat cu cal cu tot. Doctorul se uita cu aceeași încântare nestricată de nimic la grămezile de reviste pornografice, pline de nuduri, de steluțe de cinema, de fete care voiau cu orice chip să evadeze din *East-End* și să facă avere, să-și cumpere blănuri și mașini de ultimul tip și să se lase fotografiate de către *paparazzi* la brațul miliardarilor aflați *incognito* la Londra. Mă înghesuiam printre lorzi deghizați și aparent absenți la freamătul străzii, îmbrăcați ca uvrierii sâmbăta seara, însoțiti de *lady* pocite, pline de pudră și imitații de bijuterii, ca nu cumva să fie jefuite la înghesuială. Erau abia picați din cartierele lor silențioase, rezidențiale, din *Bloomsbury*-ul tăcut și tainic, abandonându-și, în străzi laterale, șoferii și *Cadillacurile* lor botoase, cu caroseria joasă, plină de morgă britanică și de cristale și de compartimente, ca să nu se creeze cumva sentimentul de intimitate cu cel ce conducea vehiculul, pentru că unor astfel de oameni respirarea laolaltă a aerului cu propriul șofer le părea o erezie fără nici un sens. Păreau gravi, liniștiți, arătau o lipsă de curiozitate prefăcută, mergeau absenți lângă femeile lor bătrâne, observând totul cu spaimă și chiar cu un sentiment de tragere la fit. Vederea *nimfetelor* de 16 ani care nechezau pe lângă urechile lor, sărutând câte un puști imberb și plin de plete, o presimțeam, le crea un sentiment armăsăresc de bărbăție refulată, obstinată sub obiceiuri fixe, cu ore intransigente și prietenii cultivate pe viață. Îi știam în saloanele lor, nu snobi ca altădată, dar cu aceeași rece prejudecată de a părea mereu spălați și impecabili, deși ardeau să fugă din țarcul lor princiar și plin de bani și să se amestece în *bubsuri* cu școlărițele astea ale viciului, care încă pe vremea reginei Victoria ar fi fost băgate la pușcărie dacă ar fi fumat în public. Erau toate frumoase, tinere, purtându-și lungile picioare fără pudoare, dezvelite până sub coapse, cu părul lung de culoarea mierii fluturând pe umeri

și care în lumina neonului devenea un fantastic incendiu vegetal, adevărate torțe galbene, luminând noaptea și făcând-o să scânteieze. Aveau ceva felin și agresiv, chipuri de fetițe și trupuri de femei, abia scăpate din paturile nesătule ale amanților, treceau pe lângă noi cu o lascivitate netrivială, dar ațâțătoare, păreau sportive și neprefăcute, comunicau disponibilitatea de a se oferi fără multă tocmeală, numai din plăcere, nu din viciu.

Apăruse și un grup de *hippy,* fluierând, și mica piață deveni stridentă. Pe ăștia îi detestam sincer, lipsa lor de higienă reală sau aparentă mă scotea din fire, așa-zisa lor dorință de pace nu era decât o lene, un refuz de a munci, cu mutrele lor trândave și pline de jeg mă făceau să caut mereu o gură de canal și să scot de acolo o tulumbă cu care să-i stropesc. Și pe urmă hainele lor de cerșetori, peticele acelea false și aerul de purtat, nu de veșmânt îngrijit și lustruit de vreme, cât de ostentativă murdărie, mă făceau să răcnesc, îi evitam, o luam pe alte străzi numai să nu-i văd, puțeau de departe a bere și a marijuana, aveau un aer de efebi decăzuți, gata să spargă vitrinele și să fure, să-ți scuipe în buzunar sau să te asasineze, produsul sinistru al unei generații disperate și needucate...

Era ora când bătrânii lorzi și femeile lor trebuiau să se retragă, să reintre în grajdurile lor de aur, să încuie bine ușile și să asculte cu spaimă noaptea care se înstăpânea, să bea lichide în care să arunce somnifere și să se trezească și să se uite mereu afară dacă nu cumva s-a aprins vreun foc mare care să le ardă și palatele lor, încuiate cu șapte lacăte, păzite de o poliție brutală, bine plătită, de legi și de ziare pline de sfaturi morale, de discursuri ținute în parlament de lideri bine pregătiți din punct de vedere politic, promițând de multe secole egalitatea, dreptatea și fericirea tuturor, care trebuia să sosească într-o zi pe acest pământ...

Puteau ei, acești tineri, așa-ziși protestatari, să urle toată noaptea, să fugă în sunetele tobelor tibetane, să fumeze hașiș și să bea bere, să vadă femeile dezbrăcându-se și să se iubească

în comun în parcurile publice, nu aveau decât, exista o deplină libertate apărată cu duba și cu plotonul de sergenți, puteau să se intoxice cu LSD și să fie cărați la morgă, discret, la modul britanic, zâmbind toată lumea ca la balurile de curte... A cumpăra tăcerea acestor tineri care nu știau de fapt ce revendică, a face pace cu ei, a închide ochii, a-i lăsa să fie distruși de propria lor nesăbuire, iată cum se guvernează înțelept, iată de ce schimbarea gărzii mai era posibilă. Un imens cimitir al elefanților îi aștepta pe cei ce nu reușeau, pentru că ceilalți, ei bine, ceilalți se retrăgeau în *Bloomsbury* după câte o căsătorie fericită, trăgeau obloanele, puneau în funcțiune soneriile de alarmă și-și controlau paznicii. Seifurile secrete din perete le asigurau liniștea până la vârsta când, ca și acești bătrâni de astăzi, se deghizau și coborau în stradă să vadă viitorul. Urmașii celor ce câștigaseră cel de-al doilea război mondial, și-l și pierduseră încă de pe acum pe cel de-al treilea, puteau să doarmă liniștiți...

– Noapte bună, *ladies and gentlemen,* ajungă-i zilei răutatea ei, cum spune Ecleziastul...

JULIUS

De fapt, sosise vremea când trebuia să știu, așa cum spusese de multă vreme cineva, că dacă te uiți îndelung într-un abis, abisul se uită și el în tine...

Acest adevăr mă *lucra* de mult, mă schimbase, eram altcineva și nu voiam să recunosc. Trăisem o viață falsificată și o știusem, până la o vreme o refuzasem, pe urmă mă plictisisem de etica mea, mai mult livrescă. Poate că îngropasem la 21 de ani un Gisors în mine și el mai tresărea din mormântul său abstract la fiecare război izbucnit cine știe unde, gata să pună mâna pe arme și să părăsească lânceda existență ce-mi alesesem. Multă vreme stătusem retras, lăsând impresia că lucrez la ceva nemaipomenit, cel puțin așa știau prietenii, sau numai se prefăceau că cred, în sfârșit...

Când au aflat mai târziu că nu ieșise nimic s-au prefăcut că mă compătimesc și m-au chemat cu ei, la chefurile lor nesfârșite, începute seara și terminate în zori și reluate pe la prânz, mereu cu alte băuturi și alte femei, mereu cu alte vorbe scoase din dicționare și cărți, auzite și deformate de gurile lor bețive. Nu aveau minți leneșe, nu erau răi poate, dar erau ratați și asta nu puteam eu să sufăr. Profesau un fel de genialitate, credeau că fără teatrul pe care-l jucau față de ceilalți nimeni nu i-ar fi crezut capabili de ceva. Cel mai tare dintre ei, unul murdar,

rău, fără caracter, ce făcuse și din înmormântarea tatălui său ceva carnavalesc, dezgustător, începuse prin a umbla la 20 de ani în mâini când își vedea iubita, un fel de rumegătoare lubrică de bibliotecă, ceva ce aducea cu Rașelica Nachmanson, dar parcă mai plină de lapte și de știri filozofice de ultimă oră, una dintre primele admiratoare ale lui Sartre (capra asta râioasă a cuvintelor pe care le-a infestat de scabie și mătreață), o muiere capie, deșelată, de 30 de ani, curvă perversă de garduri și grădini publice, pe care o iubeam pentru că ne târa în Ateneu și ne suia în lojile răpănoase pe vremea aceea și ne silea să ascultăm Béla Bartók, prefăcându-se că e căzută în cap după el și trezindu-ne curiozitatea cu citate livrești despre *Povestea celor trei portocale,* al cărei titlu s-ar fi tras de la un basm popular francez de genul *Jean al Ursului.* Și vă dați seama că nu-i rezistam nici după mulți ani, când, mai bătrână, măritată cu un înalt funcționar, cu ceva copii, trei sau patru, toți vorbind când nemțește, când franțuzește, târându-și soțul cretin și suficient ca pe un cal de circ în Rotonda Ateneului, ținându-l de un frâu metafizic, îl îndopa cu vorbe despre *Cartridge music* de John Cage, aruncându-l adică într-un fotoliu și uitându-se ca uliul la el, când, nefericit de cifrele la care se gândea, era silit să asculte zgomotele *noului glas,* ceva ce aducea cu frecarea unor sârme de telegraf, înghețate, iarna, cu mugetele nerușinate ale stomacurilor încercate, ceva abrupt, amuzical, cu claxoane de motocicletă la mijloc evocând pe *îngerii răzbunării* din Colorado ai anilor 54, îmbrăcați în haine negre de piele și ocupând liniștite orașe burgheze americane, terorizând fete și tăindu-le fesele cu lame și brice bine ascuțite. Era în muzica aceea pe care individul nu o putea pricepe în nici un chip toată disperarea și dezabuzarea secolului nostru, cu automobilele lui, cu avioanele supersonice, cu spaima de bomba H și de cancer, toată anxietatea nopților de care cu toții fugeam, refugiindu-ne în cârciumi și bând până la nesimțire. Duminica ne aflam totdeauna acolo, la Ateneu, mai rari, unii muriseră, unii stăteau prin spitale, bol-

navi de ciroză, în anticamera neantului, uitați cu cinism de ceilalți, tot în lojile roase de catifea roșie, sub vechea panorama istorică restaurată, încercând să ne prefacem că știm ce conține acel fâșâit de pungă ruptă, expurgarea masivă de aer condiționat, scoasă de tuburile electronice, duduitul înfundat al tobelor, lovite dement, sirenele Salvărilor alergând prin aerul infestat al metropolelor, buimace și fără speranță. Instrumentiști în fracuri impecabile, sosiți abia ieri dimineața, cu avioane BOAC, de la Londra sau München, căutau cu niște piulițe metalice să ne lase fără timpane sau aruncau pe o tablă încinsă la căldură bucăți de sticlă, acelea se frecau și scoteau sunete obscene ca într-un coit metalic de roboți, era o nebunie, lumea de la parter nu căsca, stătea solemnă, cu gâturile lemnoase, asudate, cu fetele crispate spre spatele dirijorului, și el venit cu avionul BOAC, companie internațională; un tip, blond, șters, cu o față de parca cineva ar fi folosit-o la împachetat ori de câte ori ar fi avut nevoie, transpus, escroc, zâmbind dintr-o parte când îi convenea lumina reflectorului... Eram cu toții acolo, într-o dulce promiscuitate, ca aceea din saloanele baroanei D'Ange, salutându-ne în pauză, examinându-ne pe furiș hainele ca să știm cât mai câștigăm, pe unde și cu ajutorul căror relații, stabilind prin nevestele noastre cui să mai trimitem, de anul nou, ultimele cărți de vizită cu urări ipocrite și cuvinte fără valoare. Unii decădeau, era evident, îmbrăcaseră costumele de anul trecut sau de acum trei ani, asta se vedea după croială, după gulerul cămășilor, după pantalonii de tip vechi, strâmtați, ce-i drept, dar cu o ușoară pată care trăda eliminarea manșetei. Surâdeam, ne spuneam vorbe în treacăt și evitam bufetele pline de sandvișuri, pentru că noi, cei câțiva, știam că a mesteca în Rotondă între *Via Crucis* a lui Liszt și uvertura la *Parsifal* era o blasfemie...

La un inventar mai atent începeam să am vertije, unii dintre vechii amici erau însoțiți de fete de 16 ani, cu talii subțiri, abia fardate, odraslele lor, nenorociții, pe care le scoteau pe piață, ca la turf, și le arătau în rochii proaspete, cumpărate din pachet,

cu sacrificii supraomenești, parfumate, cu cercei moșteniți de la mamele răposate sau de la mătuși ce dădeau bijuterii cu împrumut. Era o lume de văzut. Pijmandezele de altădată pe care unii dintre noi le luaseră de neveste, constrânși de șantaje intime sau de interese, născuseră, aveau copii, se îngrășaseră acum, deși făceau eforturi vădite de a mai arăta farmece de mult știute în comun. Nu trăisem noi într-o dulce frățietate prin mansarde, prin case vagon sau în camere cedate cu ora, în dulci amanterii scurte, delicioase? Cu câte dintre ele nu mă culcasem și eram obligat încă să le mai salut, să le iau mâinile scorojite și să le duc la buze și să le spun că arată bine, deși erau ca vai de ele, nemâncate, muncite, cu palmele crăpate de săpun prost, Doamne, și ce piele avuseseră, și ce frumoși sâni, și alăptaseră, se sculaseră la 5 de dimineață ca să le hrănească pe curvele astea proaspete, alumeuse, demivirgine, profitând de fiziologia lor în criză, înnebunindu-ne cu o prospețime în care mai recunoșteam virtuți apreciate la vreme...

Ieșeau la ora treisprezece și jumătate în strada luminată de soare, urmate de logodnici, de tineri pletoși, înalți, cu mutre de baschetbaliști, cu buze vinete de tutun, umezite și crăpate, stângaci, lălâi, fără conversație, și noi, pișicherii duși la toate bisericile, ne atașam ca din întâmplare de ele și, trăgeam cu ochii în decolteele bine tăiate, spunând vorbe de ocară și lăsându-le cu gura căscată. Care era mai prudent dintre vechii amici le arunca în taxiurile scârțâitoare din fața Ateneului ca să le salveze de farmecul nostru de amurg, dar erau pierdute, pentru că le pândeam seara, între cinci și șapte, și le dibăceam, le luam numerele de telefon și ele veneau supuse, curioase, disperate, și se culcau cu noi, și noi trăiam atunci o mare durere și o mare bucurie. Nu le vorbeam despre mamele lor cu care trăisem, dar ceva ne aducea aminte de vechile ceasuri ale anilor trecuți. Erau toate, duminică de duminică, în staluri și loji, cu gâturile lor subțiri sau pășind ca berzele în Rotondă; înalte, sportive, numai picioare, superbe, inedite, făcându-ne foame de prospătură,

luându-ne mințile, pentru că începeam poate să îmbătrânim și ceva striga disperat în noi...

Atunci, într-una din duminici, nu știu când să fi fost, începuse să se încălzească, abia mai suportam cămașa apretată și gulerul înțepenit, stam cu mai mulți într-o lojă. Corul striga disperat și bine acordat: *Elie, lama, sabactani,* era înălțător, era superb, vocile aveau o durere dulce, univocă și cineva ne-a întrebat pe neașteptate:

– O cunoști?

Aveam o privire dreaptă. Alerga singură înaintea mea, ca un câine de vânătoare, găsea pasărea în hățișul fotoliilor și o scotea la iveală, o arăta, o prețăluia, o despuia.

– Nu, am spus, rece, fără să mișc un mușchi al feței.

Dar era Julius, neschimbată, deși trecuseră câțiva ani peste chipul ei și oricât se căznea să aibă aere de doamnă, nu reușea, pentru că semăna cu Odette de Crécy, sau îmi închipuiam eu că seamănă, pentru că avea ochi triști, implantați într-o față veselă, copilărească. La început îmi venise în minte să răspund exact ca în Proust: „Îmi aduc aminte că m-am culcat cu ea în ziua în care a demisionat Mac-Mahon..." Fleacuri livrești. E drept că ziua aceea, a mea și a lui Julius, ziua aceea, fusese plină de întâmplări ciudate, totdeauna așa se întâmplă, pornești într-un loc și vrei să faci ceva și pe urmă totul se schimbă în logica orelor și faptelor...

– Unde te uiți? mă întrebă soția mea, ușor, cu glasul ei ironic, deși știa unde mă uitasem. Mă trădasem, întârziind o secundă mai mult. Sub cupolă vocile radiau. *Misa solemnis* se încheia triumfal și trist.

– Ce este? m-am prefăcut că nu aud și i-am luat mâna ușoară.

Ne înțelegeam sau începusem să ne înțelegem, ea încerca să devină camaradă, poate că uneori noaptea, când întârziam, plângea singură și mă ura cu intensitate, dar, cel puțin de la o vreme, își reprima orice pornire.

– Nimic. Parcă o cunosc și eu, nu făcea cinematograf, pe vremea când tu desenai decoruri și voiai să te apuci de regie?

– Poate, am spus, ridicându-mă ca să aplaud o dată cu ceilalți, întorcând spatele către acel loc din primul rând, unde Julius, având acum 26 sau 27 de ani, strălucea lângă bărbatul ei, atletic, sigur de sine, gata să primească adulația însoțitorilor, persoană importantă cu care mă întâlneam din când în când, salutându-ne vag.

De fapt, Julius avea un nume literar, luat parcă din Hortensia Papadat-Bengescu, complicat, făcut din trei apelative, ca să te obsedeze. Mă gândeam dacă acum mai avea aerul ei comun, obișnuit, nu strălucirea aceea din timpul când ne iubisem, pe care nu putea să i-o mai știe altcineva, sau poate mă înșelam eu și-mi plăcea să cred că numai cu mine fusese fericită. Coboram scările cu toții, pachet, mai puțin cei morți și bolnavi, în frunte cu rumegătoarea roșie, cu copiii ei ciripind nemțește și franțuzește, deodată, cu soțul ei, salvat de canonul unei alte duminici dimineața de concert. Discipola lui Sartre făcea gesturi mari, explica ceva prietenilor noștri comuni, era nemulțumită, în streche, ca totdeauna. Nu mai aveam ochi pentru nimeni, nici pipițele, nici verișorii lor nu mă mai interesau, mă aflam într-o turmă comună ce ne căra la vale spre marmora Rotondei, cum ai sta într-o cascadă compactă de trupuri, prizonier, disperat. Aș fi băut ceva tare, dar *Cheshire* nu trebuia să vadă că mă întristase ceva și-atunci am început să vorbesc cuiva în dreapta. Mi se pare că aminteam despre stupida moarte a automobilistului Bianchi pe autodromul Le Mans, în cursa de 24 de ore. Nenorocitul abia scăpase dintr-un accident pe ruta Londra-Sidney și numai la 35 de ani își încheiase cariera într-un stâlp. Interlocutorul meu îmi cita alte nume ilustre, Moss, mi se pare, și eu nu eram deloc atent, nu puteam să-l urmăresc, mormăiam numai câte ceva...

Afară, trotuarele păreau spălate, soseau mașinile negre, numai cristale și canapele, piele și miros de benzină. O zării de

departe, prepelicarii mei o și descoperiseră în mulțimea informă și multicoloră. Soțul îi deschidea ușa care pocni după aceea ca un capac de sicriu de clasa întâi și o înghiți. Mi se pare că asta dorise totdeauna. O mare carieră. Pe urmă rămase numai un fum albastru de motorină amestecată cu benzină *Premium* și noi eram pe un bulevard care abia înfrunzea, încet, căznit.

Fratele lui Radu Mesiodax, Filip, snob ca și răposatul care murise într-un closet de Sleeping-Car sosind de la Milano, unde se dusese ca să-l asculte pe Mario del Monaco, numai pentru a putea povesti la *Capșa,* rămășițelor zdrobite ale burgheziei noastre, cine mai vine la *Scala* și în ce se îmbracă, amușina prânzul oferit de nevastă-mea, *și-l câștiga* adică, turuind în limba lui complexă, plină de paradoxuri. Ea nu-l asculta decât cu o ureche, o simțeam, pentru că mă pândea încă...

– Valéry spunea odată, scumpă doamnă, că un om trăiește familiar cu o cantitate de contrarii, stabilite în penumbra gândirii sale și care intră pe rând în scenă; așa se întâmplă că mie, de pildă...

Nu-l mai ascultai. Orașul avea un halou albastru de fum de benzină și simțeam poluarea aerului, încă timid, întrebându-mă ce va fi spre vară, când vânturile dinspre Bărăgan se vor opri și totul va stagna și va încerca să ne asfixieze... Aș fi preferat să merg cu *Cheshire* undeva la Snagov, e acolo un fel de cabană, prăbușită în lacul puturos, plin de sluf, și să ascun orăcăilul de broaște, în timp ce chelnerii ar fi așezat plaourile de argint în fața-ne și noi ne-am fi ales ce să mâncăm. Așa, fratele lui Radu Mesiodax, o să intre iar în casă și o să-mi cântărească cu privirea tablourile, o să-l înjure pe Petrașcu la care țin orbește și o să mai spună ceva în legătură cu Picasso (expoziția de la Belgrad de acum doi ani), nu Picasso de la Paris, unde, în totalitate, îl dezamăgise. Ah, această vorbărie, aceste aluzii, aceste citate mereu reluate, ca să ne dăm unul altuia iluzia că ne preocupă numai lucruri neobișnuite! Un tânăr critic îmi trimisese cu o săpăămână în urmă cartea lui, și-acolo găsisem lucrul cu

care voiam să încep ceea ce aveam de gând, dacă voi reuși să scriu vreodată: un citat din Unamuno, care în prefața la *Nuvelele* sale *exemplare,* reluase o idee a lui O.W. Holmes, care spusese că atunci când John și Thomas stau de vorbă, de fapt stau de vorbă șase personaje: John cel real; John, idealul lui John; John, idealul lui Thomas și cele trei ipostaze similare ale lui Thomas. Tânărul critic ne trimisese pe toți și la Pirandello care în *Unul, nici unul și o sută de mii,* făcuse din trei personaje, opt: Dida, așa cum era pentru ea; Dida, cum era pentru mine; Dida, cum era pentru Quantorzo; Quantorzo, cum era pentru el însuși; Quantorzo, cum era pentru Dida; Quantorzo, cum era pentru mine; Genge cel iubit de soția sa Dida; scumpul Vitangelo al lui Quantorzo...

Ce carusel! Cum voi fi eu pentru iubita mea soție, cum voi fi eu pentru mine, cum va fi fratele lui Radu Mesiodax pentru mine, dar pentru el însuși, și așa mai departe...

Ce va fi fost Julius pentru mine, cum voi arăta eu față de fata cu nume ca în romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, care era ideea noastră comună despre proiectarea propriei noastre persoane... puteai să înnebunești, gândindu-te la infinit în felul acesta...

De unde venise, și cine era Julius nu știusem multă vreme. O văzusem întâmplător pe un platou de filmare, în lumea noastră amestecată și poate că nu aș fi observat-o, dacă nu mi-ar fi atras cineva atenția în mod special:

– Ce spui de puștoaică?

Nu se fâțâia în mulțimea de figuranți, printe stâlpii de butaforie și draperii, în reconstituirea de operetă a Romei antice, pur și simplu se plictisea, înconjurată de cascadori (termenul era nou la vremea aceea, abia îl importasem) și actori de mâna a doua, toți grimați, beți, încurcându-se în vastele peplumuri de stambă ieftină, rostind replici imaginare ca să-și facă vocea. Era un vacarm și o dezordine care îmi dădea dureri de cap, eu mai lipeam ce se mai putea lipi, cârpeam cu o

bidinea decorul hârșit, aveam groază de ochiul necruțător al aparatului de filmat și de strigătul regizorului, și el plin de importanță, pozând și făcând-o pe Antonioni.

Am privit-o în treacăt. Avea un trup încordat, călcând bine, fără ostentație, cu acel aer contradictoriu care totdeauna m-a indus în eroare după aceea. Putea juca pe regina din Saba, dar și pe o cameristă din Goldoni.

– E ultima senzație, spunea omul de lângă mine, o să fie filmată goală într-o baie...

Bărbații din jur se și pregăteau s-o vadă astfel, o adulmecau, îi dădeau târcoale; ce mă intriga, era absența ei totală din această promiscuitate comună. Obscenitatea nu o atingea ori era atât de obișnuită cu ea încât nimic nu o putea clinti. Pentru mine, însă, în ziua aceea, ea nu avea nimic special. Nu aș fi remarcat-o în alte împrejurări.

– Nu vii s-o vezi? Acum se turnează... mă întrebă binevoitorul.

Nu i-am răspuns. Mi se părea și cam indecent să stau laolaltă cu atâția oameni și să privesc la o biată figurantă care încerca să se afirme cu mijloace atât de la îndemână când ești mai bine construită decât altele.

Știu numai că m-a intrigat tăcerea de pe platou, timp de mai mult de un sfert de ceas, cât s-au tras dublele. Era ceva neobișnuit, la vremea aceea, să filmezi o femeie goală, dar nimeni nu a scos un cuvânt nelalocul lui, nici regizorul nu a abuzat de timp și de metrii de film pe care-i avea la dispoziție. Eu mi-am văzut de lucru și am lipit cu clei ce mai rămăsese, fără să mă mai interesez de cele ce se petreceau în apropiere. Mi se pare că am mai văzut-o, seara, la plecare, în treacăt. Era îmbrăcată, nu modest, dar nici ostentativ, nu mai avea aerul provocator pe care i-l împrumuta machiajul, probabil, și nici acea tristețe nesupravegheată a ochilor, rușinați numai ei de cele suportate.

Ajunsesem acasă, era răcoare, masa pusă, femeia noastră așeza niște pahare, fratele lui Radu Mesiodax îi spunea lui

Cheshire ceva ce citisem de mult și nu mai știam de unde să-l scot acum, ceva în legătură cu eleganța care devine la un moment dat un fel de repertoriu prin proiectarea unui gust comun în cercul prietenilor. Ea putea să-l asculte multă vreme, o scotea din preocupările sale muzicale și eu știani cât se ferește să-i vâre pe alții pe terenul său unde era puternică și informată. Bine crescută, modestă, se amuza numai de unele inexactități ale convorbitorilor când săreau peste cal.

– Nu bei? mă întrebase pe neașteptate. Ești preocupat de ceva?

Zâmbea nesuferit. Când voia să aibă humor, și încă pe spinarea mea, reușea al dracului.

– A, nu-i nimic, cred că a fost prea cald, cred că am puțină temperatură, era și lume multă...

– Foarte multă și cunoscută...

Cu același zâmbet îi trecuse paharul de whisky lui Filip Mesiodax care sorbise repede și se aruncase în alt citat:

– Doamnă, acum când mă gândesc la acești muzicieni pe care dumneata îi cunoști dinlăuntru, ca să spun așa, nu ignorându-i cu adorație, cum facem noi, îmi spun că adevăratele ruine ale Europei sunt marii ei oameni...

– Durrell!, îl tachinai brutal, pentru că totdeauna voia să-și treacă unele cuvinte fericite în seama sa...

– Dacă vrei...

Era nepăsător sau o făcea pe nepăsătorul, fura fără rușine, ținea un fel de cronică plastică la un ziar de după masă, era plin de năzbâtii, nu ar fi trebuit să ai nebunia de a-i împrumuta vreodată bani că nu-i mai vedeai, trișa pe față, ăsta era farmecul lui. Îl chemau toți la mese, de la Patriarh până la miniștri, pentru că vorbea numai el și ceilalți puteau să rumege ce ascultau și să mai bage la cap. Trăise în Paris ani de zile, cum spunea, ținuse țucalul la amici iluștri și trăia din reputația de a fi fost intimul unui om foarte onest care murise devreme. Se lăuda că o să-i scrie biografia, numai de el cunoscută, dar fragmentele citite prin ziare erau absurd de inexacte. Tipul descris nu

semăna cu nimic cu modestia acelui mort ilustru; mai degrabă îi atribuia anecdote modelului său numai pentru a îngroșa capitolele și a face cartea mai stufoasă. Se spunea, de altfel, că manuscrisul îi fusese înapoiat de câteva ori și asta îi prilejuise luarea unui aer de martir care-l prindea. Era frumușel, cu ceva de lichea subțire, adică cu o finețe de Paris, să zicem, ce nu ținea deloc pentru că prea era fabricată, dar aici unde o vorbă de spirit părea ceva rar, pentru că noi practicăm anecdota, care e o rudă săracă a humorului adevărat, aici spun, totul îl avantaja.

Terminase whisky-ul și lăsase sonda, se uita fix la *Podul din Toledo* al lui Petrașcu și îl înjura ca de fiecare dată când mă vizita, deși dacă l-aș fi lăsat în casă singur l-ar fi furat și l-ar fi dus la Consignația. Nu vă mirați. Cine-l cunoștea știa că aducea în apartamentele amantelor alte amante, că închiria sau vindea cărți ce nu se găseau, luate cu intervenții din fondul secret al Bibliotecii de Stat, și că teroriza pictorițele tinere ca să se culce cu ele. Își crescuse fiul unic în aceeași religie a disprețului pentru toți ceilalți și cu acela chiar avusesem o înfruntare scurtă și brutală pentru că dacă părintelui îi suportam să mă escrocheze, de la progenitură aveam pretenția la un respect cât de mic. Filip mă rugase de câteva ori să-l iert și voia să mi-l vâre pe gât, să-l suport adică și pe tântălăul lui lung și prost ca o oaie, care credea că dacă știe limba germană prin corespondență, i se poate permite orice, dar asta nu i-am mai îngăduit.

– Dragă Filip, îi spuneam, destul că te rabd, ce-mi mai trebuie ceea ce a degenerat din tine și încă în forme atât de monstruoase?

Nu se supăra, făcea parte din categoria acelor oameni de curte și de cocină care au învățat să înghită totul fără să clipească, știind că lor cuvintele nu le pot face nici un rău atâta vreme cât ei înșiși inventează altele și mai rele despre ceilalți.

– Nu bei? mă întrebase *Cheshire.*

Priveam fără sete sonda aburită din fața mea, plină de whisky.

– O, ba da...

Odată Julius vârâse un pai într-un astfel de pahar și se îmbătase bând rachiul de porumb ca pe o limonadă. Când fusese asta?

Asta fusese în faza când își luase aerul fatal al unei domnișoare decăzute, blazate, când renunțase la ceea ce avea copilăros și începuse să fumeze cu aroganță. Atunci nu mai semăna cu Julius, își făcea ochii cu rimel și ținea foarte mult să aibă o mască consumată de femeie. Pentru ochiul meu expert era prea mult ca să poată fi crezută. O certasem în dimineața aceea și ea se îmbătase ostentativ bând repede cu paiul tot whisky-ul din pahar. Era o beție de puști care a scăpat caii. Până și asta îi stătea bine. Am condus-o cu o mașină.

– N-or să te bată părinții? am întrebat-o.

– Nu, îmi permit orice. Am început să viu dimineața acasă și ei nu-mi spun nimic...

– Ce vorbești?

Clipea șiret, privindu-mă dintr-o parte. Era mult, după primele noastre plimbări. A doua oară o întâlnisem pe stradă, ezitând s-o salut. Purta o fundă imensă, albă în păr și o rochie de școlăriță. Femeile care treceau pe lângă ea întorceau capul scandalizate. Înclinasem ușor capul și dădusem să mă îndepărtez. Ea se oprise fără ezitare în fața mea.

– Ce mai faci? Tot mai lucrezi la decoruri?

– Cred că am terminat, nu sunt sigur.

Răspunsul îi plăcuse.

– Mă însoțești puțin?

– Da...

– Nu pari prea încântat.

– De ce nu? Vrei numai să-mi spui cum te cheamă?

Asta era o întrebare trăznitoare pentru ea.

– Cum, nu știi nici cum mă cheamă? Am un nume în cinematografie. Nici măcar nu l-ai aflat?

– Închipuie-ți...

– Zi-mi Julius...

– Julius, ce nume e ăsta?

Mergea puțin înaintea mea, voia să pară serioasă, dar curiozitatea trecătorilor o făcea să râdă.

– De ce se uită ăștia așa la mine?

– Scoate funda aia de școlăriță din păr și n-or să se mai uite...

O smulse aproape, bosumflându-se.

– Ți-e rușine să mergi cu mine?

Apucasem spre Abator, acolo pe unde Dâmbovița iese din oraș, cu mersul ei leneș. Apa era tulbure, murdară, plină de petrol. Mirosea a gaz ca un depozit. Iarba pălită părea opărită. Case joase de lut se aruncau spre noi și ulițe nepavate se înfundau spre un maidan. Treceau tramvaie zgomotoase în ritm militar, urlând, scrâșnind. Nu ne auzeam vorbele. De mult nu mai umblasem atâta pe jos lângă o fată. Spunea, nu mai știu ce spunea, ba da, îmi cerșea aproape o păpușă. Se tutuia cu mine de la început.

– Oricine mă cunoaște îmi aduce o păpușă, dar nu vreau orice fel de păpușă. Una frumoasă. Călătorești? Mergi în străinătate?

– Da, câteodată mi se mai întâmplă.

– Atunci îmi promiți că o să-mi cumperi o păpușă?

– Dacă o să-mi aduc aminte...

– Bate palma...

Îmi întinse o mână cu degete lungi, neverosimile. Atunci i-am privit ochii aceia triști, plantați într-o față de copil nepăsător. Era ciudat, dar mi-era frică s-o privesc mult, aveam senzația ghicitorului care vede într-o palmă sfârșituri tragice.

– Regreți că mi-ai promis păpușa?

– Nu. Nu avea nici o grijă, nu am să uit...

– Ce bine-mi pare!

Știam cum se prefac femeile, dar ea nu avea nimic prefăcut. Se bucura spontan, bătea din palme și juca pe un picior. Trecătorii se răriseră, dar tot se uitau curios la noi.

– Și în cinematografie ce cauți?

– M-a adus cineva care spunea că am sâni frumoși. I-ai văzut atunci?

– Nu, nu i-am văzut... Nu am avut curiozitatea...

– Vrei să ți-i arăt?

– Ești nebună? Îți arăți sânii pe stradă?

– De ce nu? Cui nu-i place să nu se uite...

Era și imposibil s-o facă, ar fi trebuit să-și scoată rochia și de asta nu era în stare.

– Am glumit, spuse trist. Toată lumea mă crede o curvă, așa se spune, nu? Dumneata ce crezi despre mine?

– Nu cred nimic. Dar puțin nebună trebuie să fii...

– Poate... se gândi ea un minut cu o preocupare serioasă pe față, așa, cu aerul că trebuie să descopere ceva definitiv.

Peste o lună eram la Roma. *Cheshire* mă trimisese la Francesco Borghese, prietenul ei fermecător, care se ocupa de concertele pe care le dădea acolo. Era un bărbat între două vârste, cu un început de calviție, automobilist, pierde-vară pe Via Veneto, în spațiile de timp în care nu lucra pentru cine știe ce bancă din Milano sau pentru Societatea lui de Asigurări de imobile.

– Am ceva nostim pentru tine, îmi spusese el încă de dimineață.

– Ce?

– Un parastas...

– Chiar crezi că merită?

– Vino, te rog, o să-mi vezi familia sau ce-a mai rămas din ea...

Curiozitatea m-a mânat spre biserica Santa Maria Maggiore. Era o dimineață plină de soare, pe pajiștea parcului ce purta numele ilustru al familiei lui stăteau îndrăgostiți îmbrățișați. În biserică era răcoare și lumină de lumânări. Douăzeci de persoane, sau mai puține, ascultau slujba solemnă. Îl priveam. Amicul era amuzat de ceva, aștepta să se termine vorbăria și când preoții se retraseră și se făcu o tăcere pioasă, mă luă de braț și coborârăm câteva scări laterale într-un relicvarium. Îmi arătă o gaură în zid.

– Acolo e locul meu, spuse surâzând ușor. Eu le-am cerut-o acum o lună când au deshumat-o pe prințesa Matilde. Recunoaște că sunt situat bine. Doi papi la dreapta, un principe și...

Nu înțelegeam prea clar.

Francesco îmi arătă o criptă alăturată, acoperită cu o placă veche de marmură.

– Citește.

Era locul sicriului Paolinei Borghese.

– Ce spui? Sper într-o Resurecție! Ce-o să mai petrec... Era o persoană încântătoare, ușuratică, cum ni se potrivește nouă bărbaților, plină de humor. Îi plăceau petrecerile și păpușile...

Am ieșit amândoi afară, unde era soare și lume multă în haine și rochii negre. A trebuit să sărut o duzină de mâini și să fac conversație și când am scăpat, tot cu protecția lui, l-am întrebat dacă nu știe, apropo de păpuși, un magazin de unde aș putea cumpăra una.

– Știu ceva, stai, sunt cam zăpăcit, numai un moment să-mi aduc aminte, dar astăzi cred că e închis. Nu știu ce zi de sfânt mai este! Ah, viața asta romană, habar nu ai ce greutăți comportă... Mâine însă, cu siguranță, o să te duc unde trebuie. Ai puțină răbdare, da?

Peste trei zile abia am putut expedia un pachet frumos ambalat pe adresa studioului, convins fiind că fata cu nume din romanele Hortensiei Papadat-Bengescu nu o va primi niciodată. Cel puțin mă ținusem de cuvânt. Pe urmă după ce am ascultat cu Francesco formatia Camerata, dirijată de Celibidache, am plecat pentru două săptămâni în Spania. De toate astea uitasem, aveam treburi multe, viața mi se aglomerase iar, trebuia să termin niște comenzi amânate. Aș fi întârziat în Toledo pentru că prea îmi plăcea dezolarea orașului, arșița lui și taina, dar m-am îmbarcat rapid într-un avion și m-am trezit într-un vârtej de obligații. Într-o dimineață a sunat telefonul.

– O persoană! mi-a zis *Cheshire,* fără să sublinieze ceva, surâzând subțire. Știam că trebuie să fie o femeie, dar de obicei

erau cei de la Televiziune sau de la teatrele din provincie care cereau să le termin comenzile și totdeauna astfel de telefoane mă indispuneau.

– Eu sunt, rosti o voce pe care nu știam de unde s-o iau și dădui din umeri, gata să înjur. Pe urmă se auzi în telefon și restul.

– Îți mulțumesc pentru păpușă. E foarte frumoasă.

– Bine, bine...

Mă întrebam de unde aflase numărul.

– Cum de m-ai găsit? o întrebai ca să-i arăt într-un fel indispoziția.

– Nu e atât de greu. De la Studio.

– Adevărat, e foarte simplu.

– Acum te las, știu că nu-ți place să vorbești la telefon, la revedere. Când o să vrei să mă vezi caută-mă, sunt în carte...

Nici nu-i cunoșteam bine numele de familie, dar nu întrebai nimic.

– Cine a fost? întrebase *Cheshire.*

– Cei de la Pitești, îmi cer un decor în trei săptămâni. Sunt nebuni.

– Cu adevărat nebuni, și spunând asta trecu la pianul ei.

Nu știu de ce am simțit atunci nevoia să o sărut.

– Ai remușcări? mă întrebă peste umăr.

– Ce fel de remușcări?

– Nu o face pe prostul că nu-ți stă bine.

Și tapă ușor pianul cu aerul ei visător pe care atât îl iubeam. Eram căsătoriți de zece ani și mă simțisem totdeauna fericit cu ea, dar existau și astfel de perioade în care luam un aer absent, când munceam disperat ca să uit ceva și acel lucru ce trebuia să fie uitat nu se lăsa deloc uitat și mă chinuia.

– Ce cânți?

– *Terasa audiențelor în lumina lunii...*

– Debussy?

– Ooo, începi să faci progrese...

– Nu e nici atât de greu de recunoscut. Titlul nu-l știam, dar muzica lui are ceva șovăitor, laic, prefăcut, colorat, subtil, voluptuos și plin de regret. Este o muzică selenară...

– Ce de adjective!

Era din cauza telefonului. O bătui ușor pe umăr și ieșii. Afară, cald, sfârșitul lui septembrie. Nu aveam deloc chef de lucru, dar nu puteam lipsi. O săptămână am stat în atelier și am schițat cu cărbunele decoruri. Nu-mi plăcea ce trebuia să fac. Se repeta o piesă idioată a unei autoare refulate multă vreme, care ținea cu orice chip să se lanseze. Pentru asta se aruncase asupra opiniei publice cu toate mijloacele, presa, o oarecare presă, bătea de pe acum tobele cele mai mari. Doamna, patruzeci de ani, rău ascunși, plină de vorbe mușcătoare, mă chinuia zi și noapte, îmi dădea sfaturi, se amesteca în toate, îi nenorocise pe actori cu repetițiile și ideile ei, regizorul vrusese de câteva ori să dezerteze. În ultima săptămână, în ce privește decorul avusese o idee de ultimă oră...

– Domnule, nazalizase grav, scandând cuvintele, știi ce-s acelea *flippere?*

– Oarecum...

– Decorul dumitale trebuie să producă imagini șoc, ca la jocurile mecanice cu același nume, pricepi?

Aș fi vârât-o undeva, de pe unde ieșise în lumea asta prea strâmtă pentru ea, dar îmi înghiții răspunsul...

– Poate niște *mobiluri,* gen Calder, ai văzut Calder, de unde să vezi, că vă țin aici ca pe troglodiți, în țară, dar măcar niște reviste, să-ți aduc eu mâine...

Pe asta voise s-o ia de nevastă un mare muzician care fugise la Paris cu prilejul unui turneu și ea îl refuzase pe vremea aceea, socotindu-l neinteresant. Ce mentalitate avea, ce gâscă pretențioasă și unde mai pui că nu-mi plăcea nici piesa ei care era, toată, un colaj de titluri furate de prin filme sau de prin ziare, de genul: *Nu suntem singuri!* La care partenerul răspundea: *Fiecare moare singur...* Mai mult sau mai puțin, ori: *Viața*

e ca o reclamă pentru Pepsi: consumați băutura noastră garantată care dă avânt și energie...

– Deci niște mobiluri, doamnă, gen Calder...

– Exact, domnule, ai reținut, la revedere, mai gândește-te până mâine...

O nenorocesc! îmi spuneam. O nenorocesc! O să mă pomenească toată viața...

– Ce-i cu tine aici? mă întreba cineva, din spate.

– Dar cu tine?

Era Julius, în pantaloni jegoși, cu o șepcuță pe frunte, plină de praf, gâfâind după atâta alergătură.

– Repet de azi dimineață...

– N-o să-mi spui că joci în tâmpenia asta?

– De ce nu? Vreau să mă afirm...

După câte știu, nu se dezbracă nimeni, nici măcar în partea a doua. Piesa are patru personaje sau mai puține...

– Sunt o trecătoare, ăsta-i Costumul. Cum îmi vine?

O măsurai în treacăt.

– Convenabil. Sper că nu mai umbli cu funde albe în cap...

– De ce râzi de mine? Îmi stătea foarte bine, dacă vrei să știi. Păpușa ta are un nume sau s-o botez eu?

– Spune-i Paolina...

– Paolina?

– Da, dacă vrei îți dau și numele de familie. Paolina Borghese.

Julius se încruntă.

– Asta n-a fost un fel de împărăteasă, sau așa ceva? Stau prost cu istoria. Eram tare la limba rusă...

Trebuie să recunosc că avea ceva fermecător în această ingenuitate. Își scosese șepcuța și își ștergea fruntea încinsă cu o batistă mare..

– Nu ne cărăm de aici? Tu mai ai treabă sau ce naiba mai faci?

– Tare aș șterge-o...

În cinci minute ne aflam într-o grădină de vară, cu frunziș galben peste umbrar. Nu era mai nimeni. Puteau și chelnerii să fie politicoși, deși prezența noastră împreună îi mira puțin.

– Ce bei?

– Citronadă...

– Unde te crezi aici, la Athénée Palace?

– Atunci, altceva, lapte sau sifon...

– Nu bei?

– Nu, nu-mi place...

– O țigare?

– Nici...

Nu înghițeam femeile care nu beau, măcar de formă. Totdeauna asta le dă un handicap. De la o vreme, pari beat chiar dacă nu ai băut prea mult. Și unde mai pui că trebuie să fac și o anumită conversație și eu nu excelez în așa ceva. Îi povestii câte ceva despre Francesco și chestiunea cu Resurecția în care spera. Mă asculta atent, dar nu gusta humorul prințului meu. O amuză mai mult faptul că țăranii de la moșia lui din Toscana îi scriau folosind versuri de Dante, în genul: *Plouă ca un cântec pe la noi, dv. sunteți sănătos? Să ne mai scrieți și să vă gândiți la noi...*

Râdea, avea dinții mărunți și bea sifon, spionată de chelnerii neocupați care ne priveau fără rușine. Era după masă, nu vru să mănânce nimic, mă rugă să-i vorbesc despre mormântul Ceciliei Metella pe care-l văzuse pe o ilustrată.

– Nu ai ieșit nicăieri din țară?

– Încă nu, dar am să mă mărit cu un diplomat și o să văd toată lumea...

– Chiar, de ce nu te măriți?

– Pentru o actriță nu e avantajos...

O spunea cu gravitate ca și când ar fi fost vorba despre un lucru foarte serios.

– Cred că ai dreptate. Dar ce faci cu felonia regizorilor care vor probabil să te culci cu ei...

– M-am obișnuit, la început m-am indignat, dar cu vremea nu mai bagi în seamă...

Nici evocarea catacombelor, nici mormintele Toledo-ului nu-i spuneau mare lucru. Pornirăm pe stradă și-mi dădui seama că îmi era indiferentă sau cel puțin așa credeam eu atunci. O însoții până acasă, era obosită, la despărțire am avut senzația că simte o eliberare plecând de lângă mine. Eram întristat fără să știu de ce. Nu i-am telefonat multă vreme, nici ea nu m-a chemat. Am văzut-o în piesa aia tâmpită a cucoanei, umblând capie printre mobilurile mele de staniol care o încântaseră pe autoare, dar care erau ca nuca în perete pe un fundal de fier eloxat. Julius nu rostea nici un cuvânt, părea insignifiantă, trecând prin scenă, un *gamin,* cu o țigară între buze și cu șepcuța aceea pe o ureche. Uitarea a târât-o după aceea într-o magmă necruțătoare. Mă întorsesem din nou în viața noastră obișnuită, cu chefurile reluate și reîncepute, cu femeile necunoscute care se insinuau între noi, de toate tipurile și calibrele, lejere la gură, înjurând bărbătește, arătându-și pulpele și jartierele cu ostentație, lăsându-se jumulite de către damnații noștri de colegi, care practicau tipul crepuscular, murdari, cu bărbi și plete, lacomi, neînfrânați, perverși și mincinoși ca niște motani, alunecoși, lași, slabi, fără caracter, toată fauna epuizată a poeților și pictorilor de doi bani, înghesuită tipologic între Nerone și Jarry, dând foc fețelor de mese, urlând sub bolțile cârciumilor și lovindu-se reciproc, scuipând pe femeile de lângă ei, umblându-le în poșete și cheltuindu-le ultimul mărunțiș păstrat pentru ruj și rimel, ei, toți acești decăzuți ce trăiau cu babe, declarând că nu sunt iubiți, deși aveau copii cu femei frumoase. Și era ciudat că existau epoci când mă simțeam bine în această suficiență luciferică, alături de căzături masculine care-și bârfiseră amantele și pe urmă le luaseră de neveste, cot la cot cu pederaștii agresivi sau melancolici, zbătându-mă să ies din lumina nebuloasă a celor ce vedeau totul, politică, viață socială, filozofie, războaie, numai prin sau în funcție de durerile lor de dinți,

prin senzațiile date de mațele lor puturoase ori prin purulențe secrete ce erau escamotate după cuvinte sublime. Vina noastră, a celor ce ne mai puteam salva, era aceea că eram sănătoși și că uram ceața și incertitudinea.

Totul se încheia cu o borâtură generală pe garduri necunoscute, cu coituri în mansarde, frenetice, bețive, pe pipăite, cu partenere necunoscute și când simțeam că nu mai pot să rabd, că mă voi prăbuși definitiv în neantul ăsta gri ce-i înghițise pe atâția strigam ca Marinetti:

– Copii, să regresăm spre Grecia!

Și dispăream din mijlocul târfelor de ora 7 seara, sosind spășit, încuindu-mă o săptămână în atelierul meu și cerând numai ceaiuri, aduse târâș parcă de femeia noastră. În casă răsuna numai pianul, trist, ca un reproș, și mi se părea că sunt persecutat și nedreptătit, că mi se fură ceva. Imperialismul meu de mascul credea că eram împiedicat să posed tot ce mi s-ar fi cuvenit, că asupra mea se exercita o presiune secretă și în timp ce locuiam aici, fără să-mi ceară nimeni, lângă *Cheshire,* care-și ducea viața ei riguroasă de exerciții zilnice, de pregătire a concertelor, eu eram frustrat de ceva unic, frumos, nemaipomenit, și mă apuca un dor de ceva pur, voiam să ies definitiv din acel plictis al vieții noastre repetate la infinit, cu oameni și gesturi rutiniere, unde totul era colectiv, asemănător, de la tăietura hainelor la intonații, de la puținele idei, și ele ale altora, la cele mereu etalate. O isteric inhibată mă ținea între pereți, urând lumea, viitorul și tot ce se putea urî fără motiv. La toate mă gândeam în acea duminică când Filip Mesiodax venise la noi la masă și tot mai vorbea în timp ce eu mă gândeam la Julius. Nefericitul băuse și al doilea whisky și se pregătea să se așeze la festin și atunci spunea, pentru a patra sau a cincea oară, o anecdotă ciupită de la Leon Daudet care-l bârfise superior la vremea lui pe bătrânul academician Paul Hervieu, trecând faptele în seama mortului, a ilustrului său frate, și el academician și diplomat:

– Scumpă doamnă, Radu, fratele meu, Dumnezeu să-l ierte, acumula decorațiile, mesele la palat și dicursurile la înmormântări. În 1917, nenorocitul a ținut un discurs răsunător la Asociația Studenților în Drept, anunțând Pacea Universală...

Nu clipea, cerșea surâsul meu și-al soției, dar nici n-am mișcat, eram mut, trăiam în reconstituirea mea secretă și *Cheshire* înțelegea cât mă duruse acea duminică dimineață și acea prezentă neașteptată a lui Julius...

Intrase Katy cu primul fel, cu aerul său biruitor, ca și când ar fi adus capul Sfântului Ioan Botezătorul pe tavă. O privii și-mi amintii că se zărghise și ea. La noi în casă se petreceau lucruri demne de luat în seamă. De zece ani de când se ocupa de gospodărie mereu bosumflată; îi tuna și fulgera, era teroarea musafirilor care căpătau deodată un complex de inferioritate când îi măsura cu o privire de călău: o privire care îi cântărea ca la piață, de unde vin, dacă știu să-și așeze șervetul pe genunchi, dacă sorb ciorba cu zgomot și dacă țin coatele cum se cuvine. Era o femeie de la țară, abia știa să socotească, dar în privinta statului la masă, nu ierta. Pe Filip Mesiodax, eram sigur, deși nu discutam cu ea niciodată despre musafirii noștri, îl introdusese în categoria boemilor cu ceva spumă, el și știa să spună sărut-mâna, ca și când ar fi stat în fața unei cucoane veritabile, dar sunt și mai sigur, gândea: Prea mănâncă și vorbește mult ca să fie serios! Nu că a-i lăsa în farfurie ceva ar fi măgulit-o. Doamne ferește, ăsta era cel mai rău lucru cu ea, dar nici așa! Și când gândea astfel, se referea desigur la cantitatea de timp, pentru că mesele luate cu fratele lui Radu durau câteva ceasuri și se terminau totdeauna cu multe cafele, care nu erau specialitatea ei. În sfârșit. Ce mă intriga de la o vreme la femeia noastră era altceva. Vara aceea îi murise bărbatul, de ceva ce semăna cu un cancer la ficat. Câteva luni suferința de a-l pierde îi împrumutase un aer de matroană, importanța durerii ei crescuse la proporții metafizice. Eram angajați cu toți ai casei în această agonie incertă. Dimineața înainte de ceai ni se relatau

ultimele vorbe ale soțului care stătuse în spitale, mereu altele, mereu schimbând paturile și doctorii care căutau și făceau diferite analize. Era o odisee exprimată în nemaipomenite fraze. Se ivise un conflict și în familie. Ea nu voia să-i moară soțul în patul conjugal, nu pentru că el ar fi avut ceva care s-o dezguste, dar, bănuiesc că, femeie curată, păstra despre moarte o idee de impuritate, de ceva ce mânjește, așa încât își luase în cap tot cortegiul rudelor care cereau în cor să fie adus sub acoperișul familial. Pe urmă, în alte dimineți, ni se relatau cu aer ultim cuvintele soțului de bun rămas. „Eu mă duc, Katy! spusese bunul bărbat, și mi-este o frică!“ Proprietatea morții asupra soțului ei începuse, și ea a relata cu o simplitate zguduitoare. Plângea cu decență, numai un șuvoi de lacrimi, iute reprimat, se așeza lângă noi, pe marginea patului, fapt care mă oripila, și devenea familiară deodată și ne lua mâna ca la niște frați și se jelea ca la mahala: „Mă laaasă, mă laaaasă!“ După un minut se ridica, era ca și când un regizor, sau numai noi eram defor mați, i-ar fi poruncit să iasă din scenă și întreba rece, cu o ureche de negustor: „Astăzi vă fac ciorbiță? Sau o mai lăsăm naibii că iar ne îngrășăm...“ Era înduioșătoare, mă cutremura. A doua zi o lua de la cap și ne relata zguduitor cum muribundul a poftit să i se dea tocăniță de purcel și cum la jumătatea farfuriei o lăsase și o privise pierdut. Iar un jet de lacrimi și pe urmă: „Azi nu am găsit mai nimic la piață, o să vă fac ce găsesc, și cu asta basta, să nu v-aud că vă plângeți!“ Cum era să ne plângem, proceda cu noi militărește, noi nu aveam nici o idee, ea le avea pe toate...

În duminica aceea, am băgat bine de seamă că aerul lui Katy se schimbase definitiv. Se uita parcă de sus la noi, ca la niște veritabili servitori. Cam știam eu despre ce e vorba... Bărbatul ei murise într-adevăr într-una din zile, ea sosise la ora obișnuită în casă la noi, toată în negru, o Aspasie bucovineancă, cu un obraz dur, intrată de-acum total în rolul de văduvă. Nu mai plânsese. Spusese numai scurt: „A plecat bărbatul meu!“

Asta era cu adevărat zguduitor și pe urmă ca să nu o vedem că jelește fugise în bucătărie. Am trimis-o acasă, s-a întors aproape fericită, nu mai înțelegeam nimic. S-a așezat pe marginea patului într-o dimineață și ne-a spus o poveste plină de humor negru, dar nu-și dădea seama. „A avut o înmormântare frumoasă", zicea. Participaseră 40 de persoane, rude și prieteni ai răposatului. Adusese și un fotograf care-l fotografiase pe soț pe catafalc, bineînțeles cu grămada de coroane, aduse de cei de la serviciul său și de cei apropiați. Vorbea despre toate astea ca atunci când era lăudată și explica cum i-a reușit o mâncare bună. Din nefericire, întristata adunare o luase razna după înhumare, la masa obișnuită. Foștii colegi se îmbătaseră și cântaseră în cor cu nerușinare. Un singur lucru o consolase în atâta porcărie.

– Era frumos și mort și încă avea 140 de kilograme...

O spunea cu o admirație sinceră și iar urmase un jet de lacrimi, ceva ca la comandă, cum s-ar porni o fântână arteziană pe neașteptate. Urmaseră amănuntele, hoții de preoți se tocmiseră cu ea în altarul bisericii pentru slujbele suplimentare de trecere dincolo, rudelor le luase 14 batiste și baticuri de cașmir și tot se arătaseră nemulțumite, cheltuise destul cu masa. Ce mai voiau? O soră de-a răposatului îl visase cerând apă și-i ceruse 300 de lei ca să-i care nouă găleți de la râu, tocmai la ea, prin Oltenia, să-i stingă setea ce o are pe lumea cealaltă.

– Și i-ai dat? am întrebat-o indignat.

– Cum era să-i dau, am scos-o pe ușă afară...

– Bine i-ai făcut...

Pe urmă toate evenimentele acestea trecuseră, ba să nu mint, mai urmase și pomana de 40 de zile, altă reuniune, alți bani, altă confruntare cu familia mortului, dar era *extrasă* dintre ei, de luni de zile, încă înainte de a-i muri soțul, aderase la o sectă, cea a *penticostalilor,* sau așa ceva. Avea *frați* și *surori,* nu mai era singură, ne vorbea cu o siguranță ciudată, se simțea înconjurată încă după două luni de la inițiere, protejată de un fel de guvern celest. Ne privea de atunci ca pe niște rude sărace, care

vor ajunge în cel mai bun caz în Iad. „Eu am un loc de pe acum, lângă Domnul", era ceva ce mă cutremura, avea aerul că știe și fotoliul în care o să stea acolo, sus, și noi habar nu aveam despre asta. O *soră* dormise cu ea în zilele cele mai grele, din Franța îi scrisese un *frate* o carte poștală și nu pot să vă spun cu ce mândrie citise rândurile scrise în românește la mașina de scris, pe urmă primise și o Biblie, după multe încercări; încet, încet Katy a noastră începuse să se uite la noi de sus și asta nu ar fi fost nimic, dar se uita de sus la toată lumea. Cum o făcea în duminica aceea cu Filip Mesiodax, căruia nu-i mai mergeau bine găluștile în stomac și nu mai găsea cuvintele lui lipicioase cu care s-o învingă...

Iar îi spunea ceva lui *Cheshire,* trăgând cu ochiul însă spre femeia noastră pe care începuse să n-o mai înțeleagă cu nici un chip, pentru că-și pierduse aerul ei umil, inferior și asta el nu putea suporta.

Între felul întâi și al doilea reluase o veche idee a lui pe care o auzisem și luna trecută la banchetul preafericitului patriarh, căruia i se făcuse o operație care reușise și ținuse să sărbătorească cu intimii această însănătoșire:

– Doamnă, vă spun, și asta nu e numai părerea mea, că o operă cu adevărat mare are ceva brutal și trivial în ea, fiind cu alte cuvinte accesibilă. Asta, ce spun eu, l-ar oripila pe Debussy care scria în *Domnul Croche* al său că nimeni nu a auzit vreodată fluierându-se muzică de Bach, dar această glorie bucală, ricana el, nu i-ar fi lipsit lui Wagner. Și după ce înghițise o ultimă îmbucătură citase exact, cuvânt cu cuvânt, textul: pe bulevard, la ora când ies prizonierii de lux ai caselor de arest muzical, ți se întâmplă să auzi fluierându-se cu voioșie *Cântecul primăverii* sau fraza inițială din *Maeștrii cântăreți*...

Avea o memorie prodigioasă și trecuse de-acum la friptură, ținând furculița cu distincție sub privirea necruțătoare a lui Katy.

– Tu ce crezi? mă întrebase *Cheshire.*

– Îl ascult, draga mea, memoria lui îl nenorocește, De ani de zile încerc să-mi dau seama dacă are vreo idee proprie...

*

În vara următoare făcusem câteva expoziții, umblasem mult cu mașina, eu și amicii, în turmă, ca niște disperați, luasem cu asalt șoselele, nu eram beți, eram ceva mai rău, exaltați, străbăteam satele în goană, abia evitând bicicliștii și copiii, ridicând nori de praf în urmă și oprindu-ne abia la asfințit cine știe lângă ce râu silnic, murdar, plin de reziduuri, cu aerul că descopeream vestul sălbatic, înfoindu-ne ca niște șerifi, cu damele lor în chiloți sau în sutiene decoltate, în pantaloni răpciugoși, alergându-le ca pe niște nimfe blenoragice, fără a le pretinde să fie altceva decât partenere de cort noaptea, interzicându-le să sufere, să ofteze, să spună vorbe mari, să citeze din clasici ori să cârpească ciorapii care și așa nu se rupeau pentru că de mulți ani se inventaseră cei supraelastici. Erau bune, o zi sau două, umplând stațiile de benzină cu parfumul lor obținut pentru o oră de dragoste cu înalți funcționari de stat prin cine știe ce odăi ale amicelor ocupate, strigând, stricând totul, umblând la manete, gata să dea foc depozitelor de carburant pentru că aruncau cu țigările *Chesterfield,* fumate pe jumătate, exact în locurile cele mai expuse, adică acolo unde se scurgea benzina din gurile ghintuite prost ale autocamioanelor *Carpați* și iar plecam și iar răcneam pe geamurile lăsate și le schimbam între noi, pentru că șofând voiam să ascultăm ceva, niscai fleacuri mai acătării, dar ele spuneau cam aceleași lucruri, despre ciorapi, despre lastexuri și rochii de la Madame Agnès, unde toate se îmbrăcau, era chiar chinuitor să le vezi că desuurile aveau același stil și că erau târguite din aceeași sursă, semănând pe dedesubt ca niște roboți, de la centuri, la micii lor chiloți care zburau prin aer ca fluturii și, Doamne, cum ne mai văitam că începea o nouă zi, cu soare mult, era vară, era cald și totul ardea și venea câte o pădure care ne înghițea și pe urmă iar ajungeam la stațiile

de benzină și foștii ciobani, cu șepci acum și cu geantă, se uitau la însoțitoarele noastre și le-ar fi pus jos, și trebuia să stăm pe aproape dacă nu voiam cu adevărat ca ele să-i tragă de mână și să-i bage în vreun tufiș pentru că erau sătule de vorbele noastre găunoase, de frazele noastre stereotipe, de mirosul nostru de cremă de ras, *Palmolive,* de zbârnâitul de dimineață al mașinilor electrice, acolo unde le puteam folosi, ori de sunetul metalic al bărbilor rase cu lamă *Gilette,* de colonia noastră, de spirtul nostru sanitar, miros stenic, comun, ceva care te-ar fi băgat în draci cât ai fi avut nervii buni și conservați, străbătusem jumate de țară, umplusem de hârtii și cutii de conserve șase șosele naționale, era ceva de spaimă. Pe unde treceam lăsam o amintire zguduitoare, cu magnetofoanele noastre, cu tranzistoarele care urlau la maximum pentru că pipițelor iar li se făcuse să dea din cur, asta începea de cum făceau ochi. Nu știau să spele o farfurie, nu știau să facă un fel de mâncare, tot noi, nenorociții, le dădeam să mănânce ca la copiii luetici, erau bune de băgat la casele de reduși mintali, le înjuram, le dădeam picioare în spate și dacă mai și borau pe geamurile mașinilor noastre le amenințam că le abandonăm la marginea drumurilor și că le vom lăsa să se înapoieze cu trenuri de marfă locale, asta le făcea să înghită tot ce le mai rămânea în gât și să redevină demne, doamne, lady, cu ștaif, să nu mai rostească înjurături și măscări, să-și pună seara rochiile lor scumpe de gală și să defileze prin ogrăzile pline de găinaț și de porci, pe tocurile lor cui, ca niște stafii pe lună. Erau frumoase poate, dar comune, deșucheate și umplându-te de nostalgie. Atunci mă gândeam intens la *Cheshire,* plecată în turneu, și-mi venea să fluier o dată și să le opăresc cu apă fiartă, să le trimit în bordelurile lor neînregistrate, târfele dracului! Dar ele iar dansau și erau blonde, roșcate, necunoscute mai ales, nu le consumasem pe toate, o streche mă topea pe dinăuntru. Mă trezeam noaptea în vreun pat tare, înalt, plin de pureci și de mâțe ciobănești și mă uitam la partenera mea.

– Oare tu cine ești?

Aveau umeri albi, erau lungi, abia încăpeau în așternuturile și *tronurile* ca niște coșciuge pentru copii. Erau cu ochii cârpiți, fără rimel, se uitau la mine ca niște nebune.

– Eu sunt Henriette...

– Ia te uită, Henriette, uitasem, am băut mult aseară. Dar cum le cheamă de-adevăratele, pseudonimul ăsta profesional nu-mi place...

– Lasă-mă să dorm, porcule, spunea dulce și-mi întorcea fesele proaspete, pline de chemări.

Eram nebuni, eram tineri, eu nu mai eram tânăr, eu voiam să fiu astfel, dar ceva abia pâlpâia în mine. Abisul se uita în conștiința mea și eu visam la ceva îndepărtat, fără chip și nume și știam că mă voi întoarce mai devreme din această deboșă și o voi căuta pe Julius, dar mai amânam pentru că mi-era frică de sentimentul nenorocit de a depinde de un chef al sufletului...

Și venea șoseaua nr. 34 și nr. 52 și noi alergam bezmetici cu mașinile noastre sforăitoare, în turmă, ca *rockerii Maurului,* de altădată și speriam o lume întreagă și urlam și ne-am fi sinucis de o disperare căreia îi ziceam entuziasm, uneori ne băteam între noi, pumni scăpați la întâmplare ca să mai lăsăm ceva sânge și energie. Cădeau amurguri fantastice pe lângă mare, apa venea spre noi, am fi plonjat în ea de pe faleze dacă am mai fi găsit-o în cale, dar ea se retrăgea la timp și ne arunca în drum, ca în povești, bufete expres, pline de cârnați și sticle multicolore cu rachiuri falsificate, cu chelneri bacșicari, opăriți, morți de plictiseală și grași de trândăvie, sau terase pline de femei și bărbați, toată lumea parcă nu făcea altceva decât să se lase asurzită de orchestre zgomotoase, câte opt haidamaci cu ghitare și saxofoane, bâțâind în fața microfoanelor, ca muștele amețite de otravă, și urlând, toată lumea urla, cine dracu mai muncea în acele luni de vară? dar dacă ne uitam bine, pe coșurile fabricilor ieșeau fumuri și treceau țărani cu căruțe pline de grâu în snopuri, altă viață, ce știam noi, fetele recitau ca la școala

primară „Rodica", bătându-și joc de nenorocitul bard de la Mircești. Era o chestie să le dezveți, să le bați în fălci și să le pui în genunchi pe coji de nucă. Altă generație! Spuneau că sunt uteciste, dar dacă te uitai la ele cum se mișcă, cum își scuturau țâțele, îți dădeai seama că nici nu trecuseră pe acolo, aveau scutiri medicale, citeau *Paris-Match,* atât, auziseră vag de Marx, când intrau pe canalul vreunei discuții întâmplătoare și ajungeau și la Hegel le treceau sudorile, pentru că altfel aveau pretenții! Se urcau în mașini, ne arătau picioarele lor lungi, de berze, și cu asta se termina totul. Erau decorative, deșuchiate, fără prejudecăți, nu făceau copii, ori dacă făceau îi scuipau prin latrine de țară, ori în cabinete de medici clandestini. Nu cereau bani decât pentru rochii și mici bijuterii, nici măcar nu costau scump, le plăcea numai să-și piardă zilele și nopțile, vorbeau despre cancer ca despre prăjiturile pe care mamele lor ar fi trebuit să le învețe să le facă încă de când le-ar fi dat la școala de menaj... Se spălau la fântâni comunale, dimineața, goale pușcă, în curți pline de muieri și bărbați care se uitau la ele ca la alte alea, nu aveau nici o rușine, se frecau cu prosoape colorate, aduse de voiajori comerciali de la Viena, pe sânii lor albi mușcați, plini de răni roșii ori vinete, cu sfârcuri amenințătoare, cu spatele lor de iepe superbe, cu floarea de mătase a sexului; a, ce sexuri aveau, niște crini, niște boboci, erau proaspete, nu ne mai săturam de ele, nici ele de noi, eram cu toții niște nemâncați, ne devoram și știam că urmează pustiul, vagul, acele dimineți pline de ploaie de la *Katanga,* când priveam prin perdelele de plastic la cele ce dădeau în primire și la cele ce soseau abia, cu micile lor pardesie ieftine pe care peste o săptămână aveau să le schimbe pentru că mereu se găsea câte un babac care le făcea cucoane, golindu-și geamantanele. Vânau străini, visau America și ajungeau în Bucureștii Noi sau în cartierul Pajura, făceau copii în serie, trei unul după altul, se lățeau după cinci ani, nici nu mai semănau de departe cu superbele fete care călătoriseră cu noi pe câmpuri, cu care umplusem râurile de spermă, nu mai erau ele

cele ce urlau cu ferestrele deschise făcând pe femeile bătrâne să se închine, să aprindă candelele și să alunge copiii pe la rude...

Vremea trecea, marea ostenea și ea, dimineața abia mai arunca valuri leșinate pe țărmuri. Le umpleam de scoici, le călcam în picioare, pe stomacurile lor de profesoare de educație fizică, învățate cu gimnastica și pe pielea neagră sau arămie rămâneau urmele verii, ele să mai povestească peste câteva săptămâni nebuniile noastre, nopțile cu o lună nenorocită ca un vărsat de vânt, puturoasă, scoțând mirosuri de nămoluri din ghioluri și trezind țânțarii care ne chinuiau, sugându-ne sângele.

Când semnalul a fost dat și trebuia să ne întoarcem, căzuserăm cu toții într-o muțenie greu prevestitoare de rele și de anarhie împuțită pe care nu o putea vindeca decât un butoi de whisky. Ar fi fost vremea să mai facem câte ceva, să ne întoarcem lângă nevestele noastre, să ne spășim, să le trimitem la dracu pe corvetele astea. Ele își strângeau bombănind rochiile mototolite în geamantanele ieftine de carton și aruncau tot în portbagaj, se îmbrăcau în nădragii lustruiți și aveau un aer de după Verdun sau Stalingrad, păreau rămășițele unei armate zdrobite, amazoanele călcate în picioare de satiri sau de centauri, dar nu așa, făcute poștă săptămâni la rând de herghelii neostenite, aveau buzele zdrobite, nu mai știau bine cum ne cheamă, nici noi nu prea știam, identificarea trebuia să aibă loc mai târziu, erau șterse, comune, lipsite de orice farmec, niște zdrențe, le treceam automat la rezervă și ne promiteam nouă înșine să nu le mai salutăm pentru că nu ne-ar fi făcut nici o onoare cu obrazele astea palide și căzute. Ele priveau trist prin ferestrele murdare ale automobilelor și nu înțelegeau nimic. Anotimpul pisicilor trecuse. Pornisem când grâul avea ceva vital în el, era o putere, avea ceva masculin, semeț, disprețuitor, acum câmpurile erau storcoșite și soarele părea mai curând o roată tunătoare, cum spunea Goethe. Ne târam, nu mai aveam nimic semeț din mersul nostru de la pornire, mașinile purtau un leșin în bătaia lor, dacă ne-ai fi privit, eram ca o turmă de elefanți,

căutându-și cimitirul fără nume, ducându-se să moară în liniște. Eram scurși, mersul fetelor și sânii lor glorioși nu ne mai spuneau nimic, păreau niște epave, nu mai vorbeam, amuțisem, fumam numai ca să ne mai ținem în viață, și șofatul era un chin, ne târam ca termitele pe șoseaua 52, mi se pare, peste pontoane, peste podețe de lemn și la radio tot mai cânta Nat King Cole – *Aqui se habla en amor,* cancerul lui cânta, vocea aceea atinsă de moarte, care vestise de mult lumii că se va termina cu el, cânta sfâșietor și nouă ne venea să plângem ca Sarah care s-a uitat înapoi și s-a făcut stană de piatră. Degeaba, nu mai eram același de altădată. *Fugit ireparabile tempus.*

Venea seara, Bucureștiul târându-se alături plin de lumini și lume, cu ultimii săi trandafiri, opăriți de vipiile lui august, cu ceva funerar și disperat în acest început de septembrie. Erau în fața noastră alte Semiramide, grădinile cu țigani minerali care cântau până deveneau transparenți în timp ce noi ne îmbătam treptat, șterși, fără fețe, și iară aveam să stăm lângă alte curvulițe, marfă de toamnă, prospătura ivită din cine știe ce mahalale sau blocuri cu zece etaje, fete de funcționari, ori de poștași, gata să ni se dea numai pe o promisiune că o să ajungă la Buftea, numai să treacă de poarta studiourilor unde știau ele ce să facă numai ca să atragă atenția... Da, da, veneau ploile și era vremea barurilor îngropate sub hoteluri, ca niște pivnițe de alchimiști. La *Vatican,* unde ne beam coniacul la mesele grele de stejar, se vor fi și aprins lămpile în stil corvetă și vor fi venit plutoane noi de gâsculițe, de pe la Gara de Nord, cu poșetele lor de doi poli și cu mini-jupe, să tot plouă pe la unsprezece dimineața că nu ne mai păsa, avea să fie fum să-l tai cuțitul, or să apară damnații plini de jeg și de păr, bătând cu pumnul în masă și cerând 25 de lei să bea, că erau însetați, dormiseră prost, borâseră, erau puși pe fapte mari...

Bucureștiul mirosea a fum, a mititei, era asudat ca o muiere grasă, parcă nu se spălase pe picioare, noroc cu cartierele astea rezidențiale, cochete ca niște prostituate clasa a II-a, cu grădinile

lor tunse englezește, cu niscai fântâni de nu le știam noi și mai ales cu dricurile alea negre în față, la porți, așteptând ștabi și corifei ai economiei, să-i ducă în ședințe. Era o frumusețe, o moarte, puteai să te împuști într-o astfel de seară. Bineînțeles că am descărcat marfa într-o boată mai la margine și ne-am pus pe pilit, zăcătură, damele voiau must, cică le făcea bine, dar peste un ceas numai le-a apucat cufureala, și nouă puțin ne păsa, ducă-se la dracu cu gusturile lor, noi ceream rachiu, drojdie, *verde*, Adio mamă, și ni-l luaseră și pe ăsta cei de la Serviciul Sanitar, cică am fi orbit dacă mai beam, prostii. Am fi înghițit numai spirt, gâturile noastre erau ca sacâzul, dat cu șmirghel, eram însetați, dogiți, terminați, isprăviți din punctul de vedere al rezistenței fizice, puteam să ne ducem direct la cimitir la *Sfânta Vineri*, fără nici o pretenție, numai buni să ni se cânte *Aleluia* și să fim jeliți de văduvele noastre și de curvele astea care beau mustul ca pe limonadă și o luau spre locuri dosnice, ținându-se de pântece...

Ceva se sfârșise în vara aceea, mă juram să las băutura pe veci, să mă scol ca în armată la cinci și jumătate și să fac gimnastică suedeză sau Yoga, ca Cheshire, să ating 65 de kilograme și să fiu subțire ca o fată mare, ce șanse aș fi avut atunci la fetele de 17 ani, cu părul meu puțin cărunt la tâmple, cu vârsta asta care le dădea securitate de la început pentru că le promitea voiajuri, roluri în filme și ce dracu le mai promitea! Ne-am îmbătat deci de adio și am ajuns în zori acasă, descoperind că *Cheshire* revenise din turneul ei din străinătate. Am închis mașina în garaj și am intrat spășit pe vârfuri, m-am culcat în atelier ca un cotoi sosit de pe acoperișuri fierbinți, cum ar fi spus cucoana aia, autoare de piese în două părți. Am dormit trei zile, am cărat acasă o piață de flori, coșuri enorme, și cutii de bomboane și ce n-am cărat, am adus daruri și eram ca un sfânt, aș fi mâncat flăcări, Katy se uita la mine ca la dracu, mă certa cu privirile ei de martiră care avea locul asigurat în guvernul celest al Dumnezeului penticostalilor.

Când furtuna a început să dea semne de istov și *Cheshire* a acceptat să mâncăm la aceeași masă, adică nu la ore diferite sub pretextul repetițiilor la Filarmonică, am înțeles că o pace înarmată se instaurase, era anotimpul sub care trăim mai totdeauna, florile, imensele buchete de trandafiri de toamnă, patetici, insolenți, mai șterseseră câte ceva din rușinea cu care îmi întinasem existența și pe urmă parfumul acela al lor mă făcea să plâng, eram gata să cad în genunchi, să mă arăt plin de umilință, dar ea nu-mi cerea așa ceva, sta numai la pian, preocupată, nu-i ieșeau gamele, mereu relua ceva, și eu stam pe o banchiză înghețată, atât de departe de ea, și așteptam un prilej să-mi trimit săniile cu câini și blănuri și daruri, să facem un foc într-un iglou rece, ce-i drept, dar pe care l-aș fi încălzit oricum...

Cheshire nu spunea însă nimic, mai mult decât un surâs nu lăsa să existe între noi, numai atât, eram laș, aș fi pertractat, dar cine mă băga în seamă?

Și dă-i cu Chopin, marna lui de cioclu al pianului, că nu mai terminase nici după moarte cu lamentările sale pe note...

– Nu-ți rămâne decât să-mi cânți marele marș funebru! am izbucnit, ceea ce ea și făcu o dată sau de două ori.

Adăugați la asta că orașul între timp se depilase parcă, era și el o căzătură, fără frunze, cu grădinile lui putrede în care mai ardeau gutui de mahala ca niște candele. Se așezase și o ceață, știți mizeria aia de ceață bucureșteană, ca o menstruație sublimată, un sânge necoagulat, și totul se vedea ca la bordel, ușor falsificat, funambulesc, le apucau dracii, te-ai fi înfundat în grădini cu iederă și multe sifoane și sticle despuiate pe dinăuntru, din care fusese suptă ultima picătură. Umblasem bezmetic, trebuia să termin ceea ce începusem încă în primăvară, dar nu mai aveam nici un pic de energie. *Cheshire* mă târa pe la concerte și ascultam *Variațiunile simfonice* ale lui César Franck, cu o mutră capie, astea-mi mai trebuiau, ploile mobile pelotând suprafața unor lacuri, apa căzând pe apă, înaintări ritmice spre largul mării, totul terminat într-un marș, pe urmă mă ducea la

discofilii ei, o grămădă de împuțiți cu ștaif care frecau plăcile cu bucăți de postav speciale și așezau acul pick-up-ului ca pe moaștele Sfântului Antonie și unde începeau două piane să bată ca toaca Mitropoliei. Astea erau *Mobilurile* domnului Pousseur și dă-i cu Webern și cu șovăielile muzicii seriale și oftaturi și teoria unui gângav care improviza pentru urechile mele cam facil, tăceam, le beam ce aveau pe masă și iar tăceam, ei, ca adventiștii, luau numai apă la gheață și icre și mai scoteau un disc: *Differences* de Luciano Berio, zicea un cretin din ăla și cădea în transă, îmi venea să casc, să fug pe stradă, elementele aleatorice îmi cădeau greu la stomac, aș fi vărsat, deși recunoșteam că aveau și băieții ăștia dreptate, mi se făcuse lehamite și de melodii, dar nici ca ei nu se putea. Mă gândeam să fac rost de un sifon pe jumătate umplut, de o bucată de șmirghel, de un geam și să te ții ce-aș fi scos la un magnetofon. Freacă bine toate astea, fă să fâsâie sifonul pe jumătate golit și zi-i *Creația Lumii* sau ceva și mai obscur, să-i lași cu gura căscată pe țărani, dar aveam eu timp de așa ceva? Pe mine mă leșina o torpoare, mă ucideau nopțile astea bucureștene și evadam, mă făceam că mi-e rău sau că ies la WC și-o luam razna prin târg, în căutarea prietenilor. Pe la două noaptea orașul agoniza, ieșeau din pivnițe bețivii huiduiți de responsabili și de chelneri, erau bătuți măr sau nu mai vedeau Nordul, nu mai știau de ei, abia evitau tramvaiele și troleibuzele, care trebuia să-i ducă direct la Morgă. Erau cu toții, înșirați în plutoane, agresivi, plini de paie în bărbile tocate de murdărie, zăceau pe rigole, îi ploua și nu-i lua nimeni cu o birje sau cu un taxi, pentru că erau dezgustători și urlau tare. Amicul meu, cel cu mersul în mâini, striga ca indienii și cerea un pol, ar mai fi băut, dar nu mai avea ce. Știam unde stă, undeva pe strada Paris, într-o fostă baie dezafectată, dormind când mai nimerea acasă într-o cadă spartă, plină de rufe jegoase, de perne storcoșite, cu un sifon la cap din care își turna pe gât resturile rămase ori se spăla pe față. Erau la limită, așteptam de cinci ani să le țiu discursul la Bellu, dar ei nu se

lăsau, aveau stomacuri de struț, ăsta încă se culca cu o babă de la Observatorul Astronomic, care băga în el de cum îl vedea încă un kil de spirt, peste ce avea în motor, și deodată animalul din el tresărea ca la o vânătoare. Rupea patul cu știoalfa fără dinți, îi plăceau cadavrele, ce vreți, o ținea până dimineața sub el și aceea plângea, se ruga, era ruptă în două, s-o fi văzut a doua zi ai fi zis că o dezgropaseră abia de un ceas, dar cu ceva fericit pe chip, ca o fată care abia a început să simtă gustul amorului, și iar cumpăra un kil de spirt și-l aștepta pe poetul meu din naufragiile lui nocturne, însetat, pus pe fapte mari. Erau toți lângă canale, plângeau pe umerii altor bețivi care se înduioșau de ei, dar eu îi lăsam indiferent, acolo, pe trotuar, ca pe niște vase lovite la babord, ce să mai fac cu ei? Le știam poveștile bâlbâite, erau ratați iremediabili, spuneau în gura mare, mai mult ca să se convingă pe ei înșiși că au versuri geniale în buzunare și le scoteau, niște hârtii jegoase și ele, ude de transpirație, puțind a hoit, și le citeau sughițând și nu mai înțelegeai nimic, te țineau de nasturi și nu-ți mai dădeau drumul câte trei ceasuri, pe urmă te scotoceau prin buzunare de ultimii bani, ah, ce bandiți, ce înjurături urmau dacă nu dibuiau nimic, te făceau agent de poliție și strigau în gura mare că ei, generația pierdută, de-aia nu mai au vlagă, pentru că noi, cei mai zdraveni puțin la minte, îi împiedicasem să se afirme. Nu puteau suferi să ai o cămașă albă, nemurdărită, un pantalon călcat sau o haină mai ca lumea le făcea roșu înaintea ochilor, erau disperați cu calcul, în fundul sufletului lor amenințau și invidia lor neagră devenea halucinantă. Scuipau pe tine și-ți declarau că ei stau într-o altă galaxie, că adevărații ratați noi eram, cei ce n-aveam nevralgii și ne culcam în cearșafuri curate. Nu mai citiseră de un sfert de secol nimic, făceau ceva pe clasicism, pe toate, știau din auzite câte cevat ciupit prin cafenele, și dacă ai fi avut fantezia de a angaja o discuție serioasă cu ei, te-ai fi ars, pentru că, după trei fraze, se ridicau în picioare și clamau că o epocă a fost îngropată și să se termine cu parada asta de cunoștiințe, și cu snobismul,

și cu putoarea de cultură! Un revolver le mai lipsea! Așa că, știindu-le repertoriul penibil, îi lăsam să-i care serviciul Municipal cu tomberoanele, ori cu mașina de urgență a poliției, să-i dezbete, să-i tundă, să-i facă să nu mai pută, să-i bage la dezalcoolizare și pe urmă, refăcuți, proaspeți, să reintre în viața pe care o părăsiseră. Mi-era dor, într-un cuvânt, de ceva pur, de ceva stenic, de mici prostii, mă săturam să ascult în fiecare dimineață aceeași tristă melopee a lui Ravel care-mi plăcea până la disperare: *Pavane pour une infante défuncte*, cu hârșâit de ac vechi, cu dilatări ale șanțurilor la căldura apartamentului, dar din bătrâna placă sosea un marș funerar, bine gradat, pe sunetul meu și parcă mă duceau la groapă, cu flori multe, eram inundat, acoperit de crini puturoși și de trandafiri galbeni, slăbiciunea mea, și în starea asta, vă dați searna, i-am telefonat într-o dimineață lui Julius, mi-era dor de ea, de mintea ei de gâsculiță, de miorlăiala aia pisicească, de ochii, și ei triști și adânci ca un cavou, în care luceau o patimă și o sete de putere abia ascunse. Mititica asta avea pe dracu în ea, apucase să-mi spună niște povești cu o bunică răpită din Turcia și adusă de un bunic bogat, închisă într-o casă mare, cu multe odăi și servitori, prin provincie, și de stingerea ei treptată după o lungă agonie, înlăuntrul zidurilor, fusese o floare de orient, poate. Oricum, povestea avea ceva romantic, fragil, o fragilitate moștenită ca și privirea de prizonier, de fată ținută cu cheia în ușă. Pe platouri toți masculii aceia o trăgeau în piept, mai ales primăvara, erau ca niște armăsari, tot orașul ăsta simțea că le trece ceva deosebit pe sub nas și îi promiteau roluri pe care nu le căpăta niciodată, plimbări, și unii mai aveau și bunul simț de a trimite flori și pachete cu bomboane de la *Capșa* sau *Nestor*, ca s-o facă pe domnii cu educație, și după aia îi cereau direct, ca la marginea târgului, să se culce cu ea. Știam ce streche dăduse în orașul ăsta de la ridicarea puștoaicei și chiar mă gândeam să intru în competiție, așa pe margine, fără nici un interes, jucându-mi cartea mea care era alta decât a lor, eu aveam răbdare,

eu știam să pândesc, să rabd, să înghit, ea trebuia să se prăbușească odată, ar fi trebuit mai întâi unul care s-o răpună violent, de la început, să îi ia mințile, dar el nu se ivea. Mai vorbisem de câteva ori, ne plimbam pe cheiul Dâmboviței, spre Abator, prin pulberea cartierelor, prin ceața aia, și era frumos, era inutil, mă întristam pentru că nu știam ce să-i spun în clipele acelea, aveam o vorbă bâlbâită și atunci mă salva ea, povestindu-mi cum se joacă cu păpușile, și eu gândeam: o face pe nebuna, i-or fi plăcând și păpușile, dar a intrat în rol de copilă și m-a găsit pe mine, o căzătură, fără familie de mic, care-mi plăcea să ascult fleacuri din astea, dar mă uitam la ochii aceia de păpușă, doi ochi triști ca o înmormântare.

– Ce dracu ai făcut până acum?

– Liceul...

– Și pe urmă?

– Pe urmă nimic, sunt leneșă.

– Dacă vrei să ajungi actriță, de ce nu urmezi Institutul?

– Trebuie să mă scol devreme și-mi place să dorm mult...

Mințea de înghețau apele, dar de unde să știu, mai târziu am aflat că ieșise prima la cursurile de actorie, dar o făcea pe nebuna, se amuza cu mine. Câteodată apuca să povestească probele ei, cum veneau la ea regizorii și se făceau că au să-i comunice lucruri importante.

– Vrei să vii mâine pe platou mai devreme?

Știa ea despre ce-i vorba, ce-i aceea o probă.

– Tot așa, ca rândul trecut?

– Cum, ca rândul trecut?

Uitaseră că o mai dezbrăcaseră o dată și-o filmaseră goală.

– Adică cu sânii ceva mai în evidență...

Îmi plăcea cuvântul ăsta: ceva mai în evidență. Și urmau propunerile sau deplasările (pentru cei mai optimiști), pe la mama dracului, cu cai și decoruri și cu case de țară pline de purici și fără apă și cu dimineți cu sculări de la 5 și ea răbda toate astea dintr-o ciudată perversitate. Noaptea se îmbătau ca

chiorii și săreau gardurile, lătrați de câini și huiduiți de țărani, puși pe fugă cu furcile, și dimineața se prefăceau că nu știau nimic din ceea ce se întâmplase, erau bărbieriți proaspăt, gentlemanii, futu-le mama lor de curvari și de dosădiți!, cum înjura ea birjărește, măcar asta învățase de la ei, să înjure. Râdea cu o dulce tristețe și eu mă apucam să-i spun povești din armată, ceva ca să mai umplu golul acela care se așeza între noi.

– În 45, când eram la teritoriu, în armată...

– 45? 45? făcea ea visătoare, mi se pare că pe vremea aia nu eram, stăteam undeva între Sirius și Alpha... Există niște stele cu numele astea sau mi se pare mie?

Simțeam o tristețe de moarte, gândind la timpul care ne despărțea și mă apucam să-i spun o poveste chinezească pe care abia o mai țineam minte; ceva din *Dialogul dintre Spiritul Norilor și Ceața primitivă,* un fragment din încântătorul *Vis al unui fluture:* într-o noapte am visat că eram un fluture, un ușor lepidopter zburând fericit de soarta sa. Și eu uitasem că eram Ciung-țe. Pe urmă m-am trezit și m-am regăsit ca Ciung-țe. Însă nu mai știam dacă sunt Ciung-țe cel ce-și imaginase să fi fost un fluture sau eram fluturele care visase că e Ciung-țe... Îți place?

– Bravo! bătea din palme, repede, repede și se bucura. Să mai îmi spui povești, poveștile îmi plac. Poate îmi iei o carte de Andersen sau știi chestia aia cu gâștele și cu Selma Lagerlöff, ori asta e autoarea?

Se uita tâmp la mine, avea ceva irezistibil, din dreapta noastră trăgea curentul Dâmboviței ăsteia nenorocite, care puțea a gaz, a petrol, a gunoaie, a naiba mai știe ce, și noi umblam până la zdrobirea picioarelor, unul lângă celălalt, și ea îmi spunea iar ceva cu platourile de filmare și cu un actor frumos care îi vizitase pe părinți doi ani la rând, sperând că o dată și-odată...

– Și de ce-mi spui toate astea? o întrebam.

– Nu știu.

– Să nu-mi propui să-ți fiu prieten sau confident că te iau la bătaie, am o palmă grea, mai scutește-mă cu reportaje din astea lubrice. Știu, ești *miss Univers,* toată lumea vrea să... În gândul meu spuneam ceva și mai dihai decât cele ce auzea ea, și treceam mai departe peste povești cu verișoare și cu ceaiuri. O iubeau niște tineri precoci de 15 ani și domni în vârstă, oameni cu situatie, copii și bani la CEC, era adorabil s-o auzi cum îi forfeca: *și râd de ei,* făcea, ce caraghioși sunt bărbații. Tu de ce nu-mi faci curte?

– Pentru că ești o gâsculiță, proastă ca o zi de vineri...

Și-mi venea s-o iau la goană, să mă duc la mama dracului și s-o termin cu toate, cu plăcerea ei de a dansa, cu micuții ăia de 15 ani care spuneau glume stupide la urechile ei.

– Ce facem cu fetele astea bătrâne de 18 ani, le facem curte sau le dăm afară! Asta într-o odaie de bloc, la nu știu ce etaj unde se mâncau prăjituri scufundate în votcă și se dansa după aceea *cha-cha* sau cum se mai numeau dansurile lor de ultimă oră.

Ne opream prin cârciumi sordide, ascunzându-ne, stând cu spatele la uși, să nu intre careva și să ne recunoască, să răspândească zvonul că am ajuns la minore.

– Ți-e frică să nu audă soția ta? spunea.

– Nu, dar nu i-ar face plăcere...

– Înțeleg, spunea cu melancolie, când o să mă mărit, după câtăva vreme, probabil că și soțul meu o să umble după altele, ca tine...

Pe vremea aceea bea tot sifon, nu-și luase aerul deșuchiat de mai târziu și nu spunea grozăviile pe care aveam să le aud într-o seară de vară, când, răzbunătoare, îmi povestise îngrozitoarele atacuri ale unui partener *care nu se purtase ca un părinte cu ea...*

Eram departe încă de tempestă, simțeam nevoia s-o ocrotesc sau să fug, să n-o mai văd. Nu știam exact ce simt, aveam desigur furiile mele, aș fi vrut să o sărut, dar stam rigid, fumam

ţigară după ţigară şi inventam poveşti pe care le citisem pe vremea filmului *Casablanca.*

– Ai văzut filmul ăsta? o întrebasem.

– Pe atunci abia învăţam să citesc...

O, simţeam că sunt bătrân şi mă uitam la ea cu ceva înduioşat de canalie la marginea disperării. Ce căutam lângă copilul ăsta? De ce nu o lăsam bandelor ei de tineri furioşi, de ce nu o lăsam copiilor de 15 ani care o adorau şi-i tăiau rochiile cu foarfecele la ceaiurile lor şi când o prindeau că se joacă cu păpuşi îi spuneau ironic:

– Julius, ce-ţi trebuie ţie păpuşi să te joci cu ele, ţie îţi trebuie un nene...

Şi chiar se ocupase de treaba asta, nenorociţii ăia mici învăţaseră franceza de la 6 ani şi scriseseră cuiva în Franţa, trimiţând şi o fotografie a verişoarei lor, plus adresa. Şi Julius primise o scrisoare de la un domn serios care o cerea de nevastă şi promitea să vină în România să depună omagiile. Toate acestea pentru nişte nenorocite de păpuşi...

Era vremea să dispar, s-o las, şi mă evaporam, trimiteam flori o săptămână la rând, o sufocam şi nu dădeam un telefon şi ea mă căuta şi *Cheshire* nu mai era pisica *Cheshire,* devenise un tigru care scotea ghearele, periculos, surâsul său se transformase în rânjet şi se pregătea un banchet stropit cu sânge. Nu veneam la telefon, declaram că să mă mai lase ăia de la Fondul plastic cu comenzile lor, că eram sătul până în gât.

– Dar nu e Fondul, e o damă, o mititică, zicea ea cam impertinentă. Să te ţii ce-o să-i mai dau la fund când o s-o mai văd...

Pentru că stăteam ascuns, mă făcea laş dacă mă prindea din întâmplare pe recepţie şi se stropşea, şi-mi dădea ultimatumuri, să vin că are chestiuni importante să-mi spună:

– Ştiu, te-a mai cerut careva în căsătorie, ori e iar vorba despre un film cu femei goale...

Dincolo se făcea o tăcere plină de stupoare...

Se auzeau bâzâitul Societății de Telefoane și alte zgomote suspecte, pocănituri și chestiuni, în sfârșit.

– Atunci nu vrei să vii?

– Nu am vreme...

– Nu o să mă mai găsești, sau nu o să mai fiu singură...

– Și ce-mi pasă, lasă-mă în pace, ce ești nebună? Ți-aș putea fi tată!

Nu trântea telefonul, aștepta să spun și ceva drăguț. Și nu spuneam, mă plictiseam și așezam receptorul în furcă și războiul ăsta începuse să se învechească. Trecuseră doi ani de când o văzusem pentru prima oară pe platou.

Pe urmă am plecat în Birmania să fac acolo o expoziție și nu am putut să beau o lună și jumătate nimic decât suc de portocale din cauza căldurii și a unei intoleranțe pe care nu o înțelegeam.

– S-a zis cu mine, gândeam, sunt isprăvit.

Dar nu eram isprăvit. Îmi plăcuse toată atmosfera aia cu ceva desuet în ea, cu o regresiune în secole pe care o înregistram mecanic, cu temple și gonguri, cu femei care cochetau numai din nuanțele privirilor. Dracii mă luaseră în privința asta, pentru că nu știam cum să atac, pe urmă am aflat, dar asta e altă chestiune, nu fără în discuția noastră. Am căpiat după nevasta unui ambasador britanic într-un avion care mersese patru ore fără escală pe o căldură inumană, plin de admirație pentru mutra de 24 de ani, superbă, inconștientă, însoțită de un amant frumos ca în filme, dar ceva, ultimul răcnet, nu tipul lipicios de doi bani, cu frizură de bărbier, nu, un mascul în lege, cu un lanț de aur la gât care se urcase la Hong Kong și era bronzat, arăta ca o icoană și o făcuse praf pe soția ambasadorului numai privind-o cum te-ai uita la un șoricel și clipindu-mi mie cu ochiul, complice, adică ceva de genul: „Domnule, e a mea, n-am ce să-ți fac, dar dacă lady are vreme și pentru dumneata nu e nici o supărare!“. Și pe urmă a venit de sub noi un aeroport, plin de lume și de lumini, și l-am văzut pe soț, doi metri, slab, costum reiat cu morga lui englezească, cu capul abia

înclinat și cu sărutul mâinii și ea l-a îmbrățișat, și celălalt, licheaua internațională, se topise parcă, nici nu l-am mai văzut coborând, parcă o luase razna de la 2 000 de metri prin aer, direct, fără să ceară voie la nimeni, literalmente se topise, și soțul se uita bănuitor la mine, nu știu de ce, nu am simțit în viața mea o ură mai imediată și mai precisă, mă fixa ca un nebun și eu îl sfidam, dându-i impresia că petrecusem cu soția lui cel puțin o lună la Bangkok sau dracu știe unde; oricum, un conflict diplomatic era pe cale de a izbucni și parcă-l doream, pe urmă totul s-a șters în munca aceea disperată, am căzut pe brânci și când am terminat și eram iar într-un avion care mă ducea acasă, am răsuflat fericit, gata să sărut pe toată lumea, eram cineva, aveam să primesc bani și felicitări și pe urmă iar puteam să o iau razna, să-mi fac inspecțiile de dimineață la *Graniță* sau să cad în vreo boată cu mandatar, să-l pui să-mi servească o tochitură și să iau pe după gât vreo pițipoancă, atunci culeasă de pe drumuri, și acasă să ascult infinite game cu aerul că pricep ceva și că-mi place și totul era echilibrat, cum se spune, ieșeam cu *Cheshire* la spectacole și ne salutam cu lumea și lumea credea că totul este OK și poate era OK pentru că ea era deșteaptă sau a fost o vreme. O făceam și eu de oaie, ce-i drept, dar cine o pusese? Îi spusese ei o dansatoare, una cu nume ca de cinema: să nu ia un curvar ca mine care n-a iertat pe nimeni în București, bașca ce mai cădea pe alături, prin deplasări, pe la Londra, Paris, ori Roma... Și totul se amesteca iar între muzică și discurile snobilor: *Desertul* lui Edgar Varese, cu dopurile lui scoase parcă de la o mie de sticle de șampanie, cu scrâșnete și avioane cu reacție care plonjează pe piste de beton, cu strigăte de hienă cotoită până la viscere, cu timpane frecate până la refuz, cum ai viola o fecioară de piatră, și după aceea Mozart: *Tartina cu unt,* ceva delicios, baroc, strălucitor, ca un râu tânăr căzând pe stânci, aruncând scântei argintii dimineața, vara, copilul genial care murise emanând muzică, persecutând un pian negru ca o cutie de contrabas, pe care-l văzusem în casa lui din Salzburg,

și recitam cu toții după aceea fragmente din scrisorile către taică-său și scuipam pe conții și pe marchizele zgârcite și nepunctuale, cu copiii cărora, ăsta, copilul genial, făcea lecții și se omora, o, era ceva ce merita să fie citit și recitit și spus cu greață în public. Mă întrebam cât mai rabd eu viața asta, mecanică pe undeva, și complicitatea generală a tuturor, mizeria asta strălucitoare, dar fără libertate, cu șampanie și recepții, cu minciuna convențională a hainelor și gesturilor deja învățate. Amețiți, nebuni, iar schimbam femeile. Dase o primăvară nebună, plină de jalea florilor excitate parcă de un mare coit natural pe care-l exercitau în virtutea calendarului și umplându-ne capul de un miros veneric, făcându-ne să o luăm razna pe străzi și să ne dăm cu capul de pereți. Apărea atunci din neantul lui mai sau începutul lui iunie câte o *girl-scout* din astea de pe la Matache Măcelaru și ni se făcea părul măciucă. Eram cu toții numai sămânță, porneam nebuni după fesele ei și o urmăream, o hărțuiam, o dezlogodeam, și o luam cu noi, o depravam cât ai zice pește, pentru că ea se pare că tocmai asta aștepta de la noi, o învățam să amestece băuturile și să fumeze, să se urce pe mese la ziuă și să se culce cu patru la rând, întrebând candid:

– Cine urmează?

– Mă-ta! Lasă-ne că ne-ai deșelat. Ce ești tu, studentă?

– Pe dracu, nu fac nimic...

– A, trotuarul? Și asta e o meserie! La muncă... și-o luam de la cap.

Și de undeva sosea un chip cu ochii triști și cu o șepcuță și nu spunea nimic. Intram în melancolie și în categoria secretului, cum zicea Kierkegaard, și iar trimiteam zece zile la rând cel mai frumos liliac, liliac alb, nupțial, să rupă gura, să o omoare pe Julius, pentru că asta mă scutea de cuvinte, de declarații ca pe ecran lat, nu trebuia să mai zic nimic. M-am repezit în vara următoare până la Liverpool și am găsit acolo niște păpuși, în genul lor tâmpit, englezesc, sobru, soldați și fete cercetaș, dar era ceva, nu era o păpușă de Nürnberg, până acolo nu ajunsesem,

dar aveam să ajung ca să devalizez toate magazinele de muzicuțe și de tobe și de clavecine pentru copii care cântau ca în vis... Avioanele masive cărau geamantane pline de devize, de cămăși nylon și bretele pentru dame, și undeva deșertau din pântecele lor câte o mică păpușică, luată în primire de vameși și cercetată lubric pe sub fustițe ca să nu aibă înlăuntru niscai cocaină sau cine știe ce drog și pe urmă pachetul și țipla erau reconsiderate, totul căpăta prospețimea inițială și poșta suna undeva sus, la un bloc, și Julius tresărea pentru că-i plăceau surprizele și pachetele nedesfăcute și când găsea păpușile acelea, cânta și se juca cu ele prin casă, le spăla și le coafa, le pieptăna, ori le jumulea, după dispoziție, și părinții ei, încă oameni tineri, mureau după ea și nu știau ce să-i mai facă. Mă pândeau și pe mine, voiau să stau de vorbă cu el, dar eu evitam problema, pentru că avea un tată de vârsta mea și maică-sa era ceva mai tânără ca mine, ce blestem, ce nebunie! Odată parcă, dacă nu am uitat, m-au prins la o partidă de televizor și a trebuit să rabd, să fac conversație, era ceva să te prăpădești de râs, eram ca în familie și dracu să-i ia că erau cumsecade și, nu știu de ce, știau totul despre mine, și admiteau că exageram ocupându-mă de fiica lor, dar nu au întrebat nimic, nu au făcut nici măcar o aluzie, băteau câmpii, băteam câmpii cu toții, eram robii sărăciei ăleia mici care se îmbrăca dincolo în rochița ei de păpușă ca să iasă cu mine pe străzi dosnice deși eu m-aș fi arătat cu ea în lume, dar s-ar fi auzit și pisica *Cheshire* nu numai că nu ar fi dispărut, dar s-ar fi arătat cu toți colții și ghearele. Și iar umblam besmetici prin oraș, pe lângă Abator, unde credeam noi că nu ne vede nimeni, vorbă să fie!, dar parcă au mai învățat oamenii să tacă, unii ne-au iertat, s-au făcut că nu ne cunosc, pur și simplu, poate că mă și compătimeau, „să vezi ce-l întoarce puștoaica asta!“. Și eu de asta fugeam, de ridicolul situației și Julius îmi spunea triumfător că merge la mare cu o bandă, și o să se distreze de minune, și eu unde mă duc? Mă duceam

la 2 Mai, multă vreme fusesem acolo, în fiecare vară, cât nu eram decât 15–20 de inși, pe urmă năvăliseră snobii, actorii, regizorii de filme și doctorii care scoteau banii din raclaje clandestine, umpluseră totul cu suficiența lor, cu mașinile lor, îi băgam în mă-sa, m-am cărat și nu ne-au mai văzut. Se uitau indiscreți în farfuria mea și nu puteam să suport asta, eu la mare voiam liniște și o lampă cu gaz, voiam să stau să trândăvesc, nu să-i fac conversație unuia de la Comerțul exterior, care avea o nevastă ce-mi pusese gând rău și se declara gata să se apuce de pictură și de grafică și de ce nu mai știu eu. I-am lăsat cu ciorba lor de pește dezgustătoare, făcută de niște lipoveni murdari de mi-am dat afară mațele. Mi-am făcut un *chalet,* o chestie mică la munte, cu vacă și talangă, și m-am dus definitiv din raza lumânării lor, nu-i mai suportam cu fițele, cu dracii lor, cu domnul acela cu păr grizonat de la o gazetă săptămânală care turnase în pușcărie pe toți și acum scria articole de fond și declara că mă admiră, merçi! Făceam ceva pe admirația lui, pe tot. Și pe toată societatea lor care scria la poliție zilnic pe hârtie și proștii ăia, în loc să facă ceva mai bun, citeau cu cine m-am culcat eu săptămâna trecută, parcă asta era important! Unde mai pui și alte lucruri inventate și dușmănoase, dar mie mi se rupea, ei știau bine asta, nu mă deranjaseră niciodată, ba, să nu mint, chiar dovediseră multă solicitudine, pentru că odată, lipsind mai mult, *Cheshire,* dintr-o răutate pe care am priceput-o mai târziu, anunțase că am dispărut de acasă. Și ce tămbălău fusese, mă căutaseră cu agenții prin toate boatele și cercetaseră și pe la toate amicele și le sculaseră din așternuturi, unde stăteau, bineînțeles, cu alții, și dă-i și întreabă-le, le pierise la toți odorul și ajunseseră și la aia mică și o cercetaseră brutal pentru că din întâmplare în seara când nu mă mai văzuseră făcusem câțiva pași împreună și cine știe ce dracu crezuseră ei că complotase copila asta, mă înghițise, mă vârâse într-un canal. Mă rog, s-a auzit în tot Bucureștiul, au avut ce să foarfece, că abia

așteptau s-o lățească mai bine. Câte nu mai inventaseră și cum mai degustau cadavrul; dar cel puțin eu le făceam pe față, nu mă sfiam, nu eram ca ei și de-aia nu voiam să-i văz, nu voiam să le vorbesc. Eram sătul de societate, vă rog să mă credeți, uite, numai când mă gândesc la galoșul ăla, unul, profesor universitar. Ceva să te iei cu mâinile de cap, de câte ori ne vedeam, îmi plasa un cuvânt rar, avea boala asta, aduna cuvintele ca pe niște mărci Cap de Bour. Spunea de pildă despre un tip izolat că e *autist* și pe mine mă durea în fund de chestia asta și dă-i cu teoria și iar mai plasa o vorbuliță de trebuia s-o cauți trei luni în dicționare, ăștia erau! Din patru, trei te turnau, spunând că urăști regimul și că de fapt l-ai servit pe Rege, patru guvernări liberale și așa mai departe. Ce nu spuneau, eram prevenit, când intram în saloane, cât nu aduceau cocinele noastre cu salonul francez, de pildă, unde se spuneau numai cuvinte de spirit, pentru că altfel te curățau și te dădeau afară cu servitorii, îmi venea să-mi așez batista la nas și să declar că put cu toții, dar nu o făceam. Erau grămadă acolo, lumea noastră mică, provincială, plină de bârfe cum e oul plin de gălbenuș și nu se beau trei păhărele că și începeau vorbele. Cine cu cine se mai culcase, care câștigase un *Trabant* la Loteria de Stat și așa mai departe. Unul mă luase confidențial de umeri, și eu nu suferеam asta, dar a trebuit să înghit, și-mi povestise, voalat, că știe că iubesc o fată și că e o târfă și o prefăcută, că o avusese el într-o grădină publică astă vară, și așa mai departe. Tipul merita un scuipat mare în gură, în orice alternativă, dar i-am făcut ceva și mai rău, i-am spus: Știu, domnule, și eu m-am culcat cu ea, dar mai de mult, acum suntem prieteni, îi dau sfaturi să nu-i mai lase pe derbedei ca dumneata să-i sărute mâna că i-o murdăresc...

Și nu fusese singurul, în trei ani, uite și trecuseră, de când o cunoșteam, nu știu câți afirmaseră că o sărutaseră și că o duceau seara acasă, beată moartă. Ce mizerie de tipi îndrăgostiți de sine, ce mitocani decavați. Îi lăsam să se laude și o gelozie

neagră mă măcina. Aveam oare dreptul la ceva din ființa asta de aer? Nu-mi plăcea că are o asemenea reputație și că nu făcea nimic ca s-o dezmintă sau tocmai din cauza asta avea această reputație, pentru că era obiectul acelor pofte nebune, înghesuite. Omul, ce mândru sună acest cuvânt, proclamase unul deștept nevoie mare, probabil că locuise într-o iesle, ori era profund necinstit. Despre om nu se pot spune decât orori. Ianus era zeul meu, pe el voiam să-l sculptez vreodată, cu o față spre trecut și cu alta spre viitor, în versiunea cea mai limpede, dar de fapt sugerând ceea ce spusese atât de fericit Leon Chestov: ceva cu cea de-a doua dimensiune a gândirii. Trebuia făcut ceva ca să fie trădată natura blestemată ascunsă a omului. Dincolo de fețele astea zâmbitoare, late și fără valoare, nu erau decât negre comploturi, denunțuri și calomnie, ce tot ne bărbierim noi atât cu noua societate, cu draci și cu laci, poate s-a muncit mai mult, dar s-a mințit și mai mult, asta trebuia spus, „Reformatorul“ aștepta, el trebuia să scoată tâlharii afară din templu, nu vedeți cât ne-am obișnuit să mințim, să călcăm în picioare toate adevărurile? Lângă mine se piguleau ca două ciori amorezate doi soți care se denunțaseră reciproc și comisarul însărcinat cu ancheta le citise la amândoi denunțurile pentru care trebuiau să ia cinci ani pe puțin și de atunci erau ca doi puișori, se iubeau nevoie mare, îi priveam cum trec pe lângă mine. Un demagog lat și puturos, trecea printre noi plin de vorbe, o lichea bătrână încărcată de decorații și de onoruri, omul care voiajase numai în latrine, îl citez pe unul deștept, și era dat exemplu generațiilor tinere cu munca lui, cu marile lui merite. Dacă era s-o luăm numai în meseria noastră, umpluse orașul de clădiri făcute tâmpit, fără gust, pe unde apucase, lăudându-i pe adjuncții care au lățit Bucureștiul numai ca să le ia comenzile. Era prietenul cel mai bun al lui Filip Mesiodax, el, fratele lui Radu, îi scria textele rapoartelor, până și toasturile de la banchetele oficiale. Licheaua bătrână care luase bani cu amândouă mâinile de la miniștri burghezi și de la primari, autorul de șantaje,

cel care era gata să se căsătorească cu o fată de moșier numai ca să parvină și pe urmă o denunțase în târg că trăiește cu câinii ca fata lui Brătianu, și așa mai departe, trăia liniștit în mijlocul societății noastre. Te apuca o silă universală, îți cădea o drojdie în rânză și-ți venea să-ți iei câmpii, să tragi apa după ei. Cu ăștia să mă încorporez eu, cu ăștia să beau la banchete? Mulțumesc! mai bine fug la femeile mele care nu vor decât sutiene de la Viena și lastexuri, credeți-mă cum vreți, ușuratic, pierde vară, dar nu mi-am turnat prietenii, nu am denunțat pe nimeni ca să-i iau odaia dată cu ordin de repartiție, nu am vrut nici un scaun, mi-e lehamite, dacă asta credem noi că am dorit, că au vrut-o cei împușcați, cei torturați, păi să ne ducem la dracu, e prea puțin, prea mult sânge a curs de pomană, că de-aia umblu eu capiu noaptea pe străzi și, când nu muncesc ca să uit totul, beau pentru ca să nu-mi aduc aminte, pentru că mi-e scârbă că stau într-o mare scârnă, mă-nțelegeți, într-un căcat puturos și trebuia să mai spun pe deasupra că-mi și miroase a trandafiri ca Sabbatai Zevi, care declara că din corpul lui emană uneori parfumuri suave, și asta cei mai tineri o învățau de la părinți și pe urmă mai existau și organizațiile obștești care mai întâi îi siliseră pe copii să spună tot ce fac părinții acasă și veniseră responsabilii de stradă și căutaseră în lăzile cu rufe și noi fusesem tâmpiți, noi voiam să trăim numai puțin mai omenește. Dar undeva, se iscase în capul unuia de prin paștele mă-sii de unde era, unul care și-a făcut o mie de statui din timpul vieții și se pricepea și la gramatică, și la strategie, și-a băgat în pământ o jumate din populația țării sale, și era slăvit în cor, și nu mai deschideai un ziar fără să-i vezi privirea de lup și mustața și-ți arăta cu brațul: să ne țină în pușcării și lagăre... Din cauza lui ăsta am ajuns cu toții niște turnători și el vorbea despre libertate, dar lărgea cimitirele și totul a devenit o lege obișnuită și-acum niște oameni de bună credință se luptau să desfunde closetele sufletelor pe care le avem! Ce să le mai desfunzi că puțeau și mirosul nu trecea nici 200 de ani! Să mă mai

slăbească moraliștii, domnilor, cu vorbele, că era să mă curăț de trei ori, și alții au și pățit-o, au mierlit prin pușcării și cei mai fericiți nu mai au dinți în gură și acum veneau niște băieți tineri și doreau să ne purifice pe dinlăuntru. Să le ajute Dumnezeu, dar materialul e putred tot, e plin de jeg, mă uitam și la cei care soseau după mine. Sunt setoși de mașini, de dame, de posturi, vorbesc de dimineață până seara și admit că totul e în regulă și nimeni nu vrea să rostească adevărul că ne mai trebuie și anume că e necesar să începem cu începutul, să ne dăm la reformă sufletele astea terfelite și să intrăm în bisericile spiritului, că se duce dracului totul, dar cine te ascultă? Mandarinii noștri, țepeni, importanți, stau în mașinile lor, își cară bucile de la o ședință la alta și cred că ajută cu ceva la progresul omenirii, dar nu ajută cu nimic, vorbesc numai, atât, și noi ne-am obișnuit, și-i ascultăm, și n-avem ce le face, dacă le place lor așa, lasă-i și vezi-ți de treaba dumitale, haide mai bine să ne scufundăm în muzică. *Cheshire* îmi adusese de la Stockholm *Simfonia sacră* de Giovanni Gabrieli, suflători în cadență, ceva recules, sfios, plin de grație angelică, ascultam cutremurat. Ne trebuiesc catedrale, înalte catedrale, pline de muzică de orgă, ceva ca să te îngenuncheze, să te termine, să-ți fie frică, asta ne trebuie!

Mureau pe capete în Vietnam, cum muriseră înainte în Coreea sau în Grecia sau mai știe naiba pe ce insule, se băteau pentru imperii, pentru puțin pământ, pentru că își puneau popoarele să se înmulțească la infinit și pe urmă dă-i cu dragostea lor pentru pace și mai trimiteau niscai tancuri ca să te elibereze și așa o țineau de un sfert de veac în toată lumea. Mai spânzurau criminali de război, dar aruncau fitile în Biafra și mai știe careva pe unde, predicau cu Biblia în stânga și cu napalmul în dreapta, ce spun unii că omul e sublim, că a ajuns la stele, ori pe lună; omul nu a ajuns nicăieri, este încă un urangutan înarmat cu bomba H cu care taie și spânzură, făcându-i pe ceilalți să râvnească la arme secrete care nu mai lasă nimic nici în cer, nici pe pământ, iată de ce, domnilor, mă declar individualist,

nu mai țin nici cu penticostalii lui Katy, nici cu nimeni, facă cine ce vrea, doresc un țarc personal, vreau un câine, vreau o carte, vreau o femeie, vreau un copil care să se uite la mine și să mă întrebe ce mai aștept dc nu mă car de pe lumea asta!

În iarna de dinaintea ultimului meu an cu Julius, am întâlnit-o pe stradă. Era schimbată, cu o față răvășită, consumată, nu îmbătrânise, nu, era tot ea, dar o mare plictiseală o devora. Căutase până ostenise și acum brava, o simțeam, dar am crezut-o când mi-a spus, simplu:

– Ce mai faci? Îmi dai ceva de băut?

– Ei, ne-am emancipat? Slavă Domnului...

Am dus-o undeva, avea ochii grei de o tristețe tropicală, ardea din toate cuptoarele interioare.

– Ia-mi țigări...

I-am luat.

– Ce-ți mai fac păpușile?

– Nu mă mai joc cu ele. Nu mai e cazul.

– Ce vrei să mă faci să cred?

– Ceea ce crezi acum...

– Deci s-a terminat copilăria?

– Cred că da, era o prostie...

Am tăcut puțin, am băut o gură de whisky și am aprins o țigară.

– Cine a fost?

– Ce importanță are? Nu am mai rezistat. Era prea mult, prea murdar, prea se repeta...

Minune, bea ca un jocheu, fuma, avea ochii aceia de prizonieră care mă fascinau. Nu se schimbase nimic în afara unui dezechilibru interior evident.

– Nu-ți pare rău? mă întrebă.

– De ce să-mi pară rău?

– Că nu m-ai căutat?

– Nu, nu cred...

O sărutasem de câteva ori, pe taluzurile Dâmboviței, nici nu știa cum să deschidă gura sau se prefăcea, mai știi cu fetele astea, avea o repulsie organică poate.

– Nu-mi place să mă sărut pe stradă! zisese și eu știam de unde i se trăgea, o brutalizaseră măgarii de atacatori și ea încercase să înțeleagă ceva din foamea asta a bărbaților. Altă dată, rigidă, încordată, mă respinsese și asta nu puteam suporta, mă umilea, de-aia ne și vedeam atât de rar.

Nu se amețea, rezista, nu mai era copilul acela de demult. Plecase cu câțiva prin împrejurimi, în străinătate.

– Unii se laudă că ai trăit cu ei, spuneam eu, ca să terminăm o dată cu prostiile.

– S-ar fi putut ca unii dintre ei să se fi culcat cu mine. Nu mai e atât de greu. Tu nu vrei s-o faci?

– Poate, odată când o să am chef, dar acum vreau să te duc acasă... Ridică-te, că-ți dau două palme...

Și-am smuls-o din barul acela periferic cu chelneri intrigați și țigănci care aduseseră niște flori din cimitire. Ceva o amuza și eu nu înțelegeam, chiar că-mi venea să-i dau două palme, dar nu i le-am dat...

– Mâine, împlinesc 22 de ani...

M-am gândit puțin.

– Au trecut patru ani de când te cunosc...

– Da.

– Ce multă vreme, am îmbătrânit...

A doua zi am umblat nebun prin București să găsesc 22 de baloane. Le-am umflat pe toate, nici nu încăpeau într-o mașină, le-am trimis cu cineva, eu nu voiam s-o mai văd. Dacă s-ar fi inventat un liliac negru, o ramură mare de liliac negru, i l-aș fi trimis.

– Ce-a făcut cu baloanele? am întrebat.

– A umplut odaia cu ele și pe urmă s-a tăvălit pe jos și a început să se joace cu ele și eu am plecat repede...

Time immemorial...

*

Patru ani. Orașul era plin de bule de gaz, de mașini, aerul se constipase, era poluat cu toată iarna asta, ardeau lampadare verzi și violete, totul era trist, fără gust, fără sare, treceau pijmandezele în blănuri proaste, lucind mort, fără stea, era ora când trebuia să mă îmbăt ori mă aștepta balamucul. Am luat-o pe Dâmbovița și m-am uitat la bucățile de gheață pe care le căra la vale ca pe niște cai morți. Futu-i mama lui de oraș, cu Morgile lui, cu spitalele lui, cu putorile lui, cu stațiile lui de tramvai și cu ce dracu mai are, școli și biserici și fabrici și așa mai departe. Înjuram mărunt, birjărește, cum înjurase ea odată așa de frumos.

Nu, nu era nimic trivial în ce spunea, numai ipocriții se fac că nu gustă savoarea unei înjurături late, bestiale, cinstite... Treceau cucoanele cu prepelicari în vitrinele de lux ale mașinilor. Soțiile mandarinilor care nu făceau cozi la praz sau la vin, onorabile toate, să le săruți mâna și să le ceri un pașaport de la soții lor care cunosc pe nu știu cine, care, la rândul lui, cunoștea pe nu mai știu care... Iarna are ceva dezgustător în București, zăpada se face ca un zaț cafeniu, e numai o vomitură, degeaba curăță mașinile alea cu grătar, se ivesc gropile, crapă pavajul, canalele curg, duc la vale numai un fel de lături puturoase... Cum spunea Swann care rânduia cathleyele Odettei de Grécy pentru a-și anunța dorința de a se culca cu ea: *a face cathleye*...

Cum or arăta florile astea cu nume exotic? Auzi, imbecilul de mine! Dar ce credeam eu, că o să mă aștepte până la adânci bătrânețe, dar cine eram eu? Între toți fătălăii ăia cu plete și bărbi, cascadorii și atleții lor de platouri, se va fi găsit un șmecher, ceva, un vrăjitor care s-o ducă în vreo mansardă sau la un unchi și s-o dezvirgineze și să-i dea și două labe dacă nu voia și la cine știe câte lucruri nu o va fi supus! O golanii, că-i știam ce le poate pielea și pe urmă vor fi ieșit în târg și lătraseră ei, asta mă scotea din minți. Ceva nu era în regulă, ceva îmi scăpa și o gelozie nebună pe toată lumea mă cuprinse. O, m-am

răzbunat, să nu credeți că nu m-am răzbunat, am scos șuieratul de zile mari, am aruncat tomahawcul și au sosit pițipoancele și alumeusele, toate, în păr, le-am îmbătat, am făcut o selecție prealabilă, le-am cărat cu taxiurile, am umblat vraiște, ca un nebun. O lună și mai bine, nu se mai înțelegea nimeni cu mine, s-a plătit totul cu vârf și îndesat, dar, dimineața, ce cocleală, ce greață metafizică! Îmi venea să mă arunc de la etaj.

– Tu care ești?

– Iréne...

– Cum te cheamă, în mă-ta, de-adevăratelea, nu mai face pe nebuna...

Se întorcea cu spatele la mine și adormea ca o vacă, ori cerea o țigară:

– Nu ești în apele tale.

– Ce importanță are?

– Cum ce importanță are? Omul trebuie să fie liniștit în toate privințele, eu am făcut ce-am putut...

Râdeam de mă tăvăleam pe jos, tare erau tâmpite, dar scumpe, domnule, te scoteau din bocanci, din habitudine, uitai de toate... La mine acasă se cânta *Concertul pentru unde Martenot și orchestră* de Jolivet, la magnetofon, cu toată lumea pusă la spitz, ciugulind din icre și simulând o mare plăcere. Îmi venea să-i iau la goană cu picioare în cur pe toți, să-i huidui, dar prea aveam aerul unui jaguar întors de la o mare vânătoare, cădeam în muțenie, mă uitam la ei și-i disprețuiam mortal și secret din toate viscerele mele. De unde soseau, cine aia mă-sii le dădea de mâncare? Ce făceau ăștia când erau normali?

Vara următoare am lucrat iarăși trei luni la Constanța la o expoziție. Orașul nu-mi mai spunea nimic. A fost ceva îngrozitor, nu-mi vedeam capul de treabă, abia aveam vreme să cobor o jumătate de oră pe plajă să mă răcoresc și pe urmă iar la planșetă și la lipit și la tăiatul literelor și la șters și la înjurat pe tâmpiții care nu mă ascultau. Umblam în sandale, obosit, stors, prin centrul orașului și nu vedeam mulțimea aceea avidă de

senzații estivale, grosul ăla de muieri și copii și funcționari în vacanță, prăbușindu-se pe mesele de restaurant, capii de soare și de ciorbă groasă mâncată cum ai vârî în tine pioneze, la coadă, cu bacșișuri la chelneri și cu proteste. Orașul care-mi plăcea atât era murdar, pestriț, se sufoca de năvala asta, gemea cu toate troleibuzele și autobuzele lui, cu mașinile sport ale fiilor de mandarini, sosiți în aiureală, plin de fete deșuchiate și de băieți cu plete și bani. Nu mai aveai loc de nimeni, mă gândeam la cotețul meu de la munte, părăsit și singur, la tălăngi și la vaci, la cățelul Gică Churchill, care știa să râdă cu toți dinții lui de pechinez, și eu suportam toată presiunea acestei mulțimi dezlănțuite, fără nimic sfânt, distrugându-se, autodistrugându-se cu iluzia că se distrează, că se destind, proști mai erau! Mirosea a clei, a hârtie veche și nu știam când trec zilele. Pe la începutul lui septembrie cineva m-a strigat pe stradă:

– Hei, nu mai știi să dai bună ziua la oameni?

Era Julius în dangarezi albaștri, cu sânii ei superbi ascunși de un tricou marinăresc, cu șepcuța pe-o parte.

– Ce-i cu tine aici?

– Gata, o întind la București, s-a sfârșit vacanța, încep alt film...

– Te cred și eu. Câți regizori ai cunoscut vara asta?

– Destui...

– Și tot la chestia aia au rămas, cu proba, cu vălul care să permită să se vadă sfârcurile...

– Mi se pare că tot la asta au rămas.

– Când pleci?

– Mâine. Nu mai am bani.

– Și ai vrea să mai stai? Să-ți dau eu ceva...

– Nu, mulțumesc. De altfel, sunt cu părinții. Ei nu m-ar lăsa singură.

– Cum se împacă viața ta cu autoritatea lor?

– Ei m-au împins spre viața asta. Doctorii i-au spus lui taică-meu că mă curăț dacă nu fac ceva...

– Și faci?

Râdeam albastru.

– Cred că da. Dansez, viu în zori acasă, am o orchestră de băieți care mă adoră. Sosim pe la cinci și ei îmi cântă *Bye lady*, știi cântecul ăsta?

– Nu prea...

– E foarte frumos... Când intru în Cazinou mă salută cu *Alaltăieri*, nici pe ăsta nu-l știi?

– Închipuie-ți...

– Trebuie să vii într-o seară la Cazinou să ți-i prezint...

– Ziceai că pleci.

– Poate mai întârzii, dacă-i conving pe ai mei...

Mergeam amândoi prin soarele moale și marea de dincolo de dig cu ceva leșinat în ea, ca la orice sfârșit de vacanță, era o ciorbă de birt, nu avea semeția din octombrie, sumbra ei frumusețe, când e singură. Mi se părea plină de hârtii, de mărgele și de chiloți de damă lepădați. Urâtă zi! Bătea puțin vânt și am luat-o spre periferii.

– Ai timp? o întrebai.

– Pentru tine, da...

– Ce-i cu haidamacii ăia?

– Care haidamaci?

– Orchestra asta care te aduce acasă dimineața...

– A, gagiii... (unde și de la cine mai auzisem eu expunerea asta?) Nimic. Sunt foarte ascultători. Când obosesc, le fac numai un semn: *Și!*

Pocnise din degete ștrengărește și surâsese cu o privire ca o coroană de mort important.

– Atunci o iau de la cap și cântă pentru că altfel îi zvânt, le dau cu apă fiartă...

– Te iubesc cu toții?

– Nu mi-a scăpat unul. Altfel să știi că sunt oameni serioși. Matematicieni, electroniști, unii, studenți cu medii mari...

– Numai intelectuali, remarcai.

– Da, așa să știi...

– Bravo, Julius...

– Și tu?

– Cu treburi. Trăiască realizările Municipalității din Constanța, am mai venit și eu la mare că nu mai venisem de multă vreme...

Își adusese aminte de ceva și ținea degetul la frunte.

– Îți mulțumesc pentru baloane, m-ai făcut praf... Le-am spart pe rând cu o țigară aprinsă. Pocneau ca dopurile de şampanie!

Ajunsesem la niște tarabe de tras la țintă, într-un fel de obor, plin de balegă și de pocnituri, pe unde hălăduisem cu Dina.

– Vrei să tragem cu mingile?

– Da...

Am cumpărat trei rânduri de proiectile și am început să ochim în țucalele alea de tablă. Aiurea; ea era șașie, eu stângaci, ne-am făcut de râs, am trecut la puștile cu aer comprimat. Nici o brânză! De ce e nevoie să repeți ceea ce se face numai o dată în viață?

– Vreau să câștig țapul ăla de ghips! mi-a zis.

Fă-i plăcerea nebunei! M-am înțeles din ochi cu tarabagiul, i-am lăsat 25 de lei pe un colț de lemn și el a umblat la șmecheriile lui și ținta a făcut: poc! A zis că *a câștigat domnișoara* și i-a dat țapul de ghips, cu coarne aurite, ca dracu arăta, dar îi plăcea, îl ținea mândră în mâini.

– Tu unde stai?

– În pavilionul Expoziției, i-am spus, ca să fiu mai ușor de exploatat.

– Pe plajă nu te-am văzut.

– Păi aia e plajă? Mă duc pe la prânz la Tataia, o jumătate de oră.

– Vrei să ne întâlnim mâine?

– Nu, Julius, nu am vreme, nici nu știu dacă mai pot să scap, și așa suntem în întârziere.

– Deci nu vrei să mă vezi?

– Ce rost are?

A plecat fără un cuvânt de lângă mine, a trântit ceva mai departe țapul de ghips și l-a făcut praf, călcându-l în picioare cu sandalele, prinsă de o ură înfiorătoare. Am lăsat-o în pace, am plecat agale printre barăcile cu ținte de tir, abia mai suportând pocniturile repetate ale puștilor cu aer comprimat. Văzduhul era încărcat de electricitate, marea arăta jalnic, era stătută, fără vânt și culoare, ce mai făceau pescărușii țipând lacom, cu foamea lor care-i arunca spre resturile restaurantelor de pe faleză ca pe niște bulgări de pământ. Cădeau ca pietroaiele, ciuguleau ceva și țipau. I-am înjurat și pe ei de le-au mers fulgii și-a doua zi pe seară am intrat în Cazinou, pe la spartul târgului, trecuse de ora 1. Mai erau ceva bețivi, i-am salutat ca să nu spună că sunt neam prost, am cerut un whisky și am privit terasa. Era răcoare, se înnora, pleca sau venea un vapor ca o ladă de gunoi căreia i-ai mai pus și un bec în spate. Pe o estradă cântau cinci pletoși, altfel spălați, cu gulere impecabile. I-am cântărit bine, nu erau frumoși, dar tocmai asta mă îngrijora, pe vreo doi îi bănuiam cel mai rău și i-am urât din prima clipă, aveau priviri bovine, dar asta le dădea un aer inspirat. Cântau *Return Home*, rahatul ăla care-l zice pe gură Dean Martin, pe urmă au dat-o pe *Ceau Madona* și altele, nu cântau rău, cât puteam eu să-mi dau seama. Julius dansa cu cineva, un fel de neamț spân care asudase și, de beat ce era sau de ostenit, alunecase și căzuse caraghios și lumea râsese de el, dar pe ea faptul nu o tulburase, se prefăcea sau chiar nu vedea în ce situație ridicolă era. Părea în transă, într-adevăr nu o văzusem niciodată dansând. Avea o rochie albastră, scurtă, care-i arăta pulpele frumoase și linia sânilor. Nu vedea până la masa mea, dar eu zăream chipul acela straniu, cu cei doi ochi triști, înfundați într-un obraz vesel. Mi-am amintit atunci de povestea cu bunica ei care murise tânjind după Orient în casa aceea cu multe odăi și servitori, și în ea rămăsese ceva din privirile de prizonieră ale celei moarte la 35 de ani, nu mai puteam să rabd, trebuia să mă ridic și când vrui s-o fac ea mă zări, sau mă zărise mai devreme, și-mi ieși

pe neașteptate în față, cât am plătit eu, nu mi-am dat seama că mă pândea prin singurul loc pe unde puteam părăsi localul. Mai că nu-mi pusese piedică.

– Unde-o ștergi?

Am bâlbâit ceva ininteligibil și până să mă dezmeticesc mi-a și aliniat garda de onoare, haidamacii cu ghitare electrice, frumoși, tâmpiți, cu gulere impecabile. Aveau nume de cățel, convenționale, cretine: Roxy, Anatol, Dede sau așa ceva, ba nu, era și unul Petre, nu am ținut seama. Julius a pocnit din degete, cum o făcuse pe stradă, și rostise șmecherește:

– *Și!*

Mă trezii că dansez, dar o lăsam să se învârtă în jurul meu, făceam față cu greu, mi se părea că m-am dat iremediabil în stambă. Se uita lumea la mine ca la urs și bețiva asta mică iar se întorcea spre haidamaci și pocnea din degete:

– *Și!*

Și ei, asudați, storși, morți, cântau în cor: *J'ai entendu la mer*, în acompaniamentul ghitarelor, pe urmă au mai zis și *Rio Antigo* și au încheiat glorios și desuet cu *Bye lady*. Ea i-a salutat cu palma deasupra capului și m-a luat de braț. Se căraseră toți, vântul răsucea fețele de mese și chelnerii picoteau.

– De ce nu i-ai luat cu tine până acasă? Erau mai amuzanți...

– Tu știi cât poți să fi de prost?

Mă sărutase în felul copiilor, cu aceeași reținere și spaimă subcutanată în toată ființa ei.

– Nu mai pleci la București?

– Vrei să scapi de mine?

– Nu, dar spuneai că nu mai ai bani...

– S-a mai găsit ceva...

Era târziu, dinspre mare se ridica vântul de noapte. Valurile urcau spre faleză cu un zgomot uriaș. Se ivise și luna cu ceva spurcat în ea. Ajunsesem pe o stradă îngustă de lângă geamie.

– Noapte bună, i-am zis.

– Nu dormi cu mine în noaptea asta? m-a întrebat.

– Ești nebună, ce vor spune ai tăi?

– Au plecat azi la prânz și eu am ales anume această zi și te-am chemat la mine, eram sigură că o să vii la Cazinou, sunt o vrăjitoare...

Râdea cu dinții aceia mărunți ca niște mărgăritare și am urcat niște scări într-o vilă necunoscută, pustie, și marea a urlat toată noaptea ca o fiară.

A doua zi de dimineață ne-am trezit devreme. Prin obloanele lăsate nu străbătea nici o rază de soare. Se auzea numai un zgomot surd de mulțime întărâtată. Am deschis ferestrele. Se auzeau sunetele de clopot ale mașinilor pompierilor.

– Un incendiu, am spus eu.

Jos alergau în trombă spre marginea orașului.

– Arde expoziția, i-am spus. Văzusem înălțimea flăcărilor și numai unde exista atât placaj și hârtie putea să ardă cu atâta sete. Dogoarea se simțea parcă până aici. Numai la bombardament mai era astfel. M-am îmbrăcat repede și am târât-o după mine. Umbla în dangarezi și cu o sanda în mână, încercând să o pună și pe a doua. Era frumoasă și proaspătă, ochii ei aveau o strălucire specială. De sus cădea o ploaie de funingine neagră. Aerul încins ne încălzea obrajii.

– Ți-am salvat viața, mi-a spus. Gândește-te că dormeai în Expoziție în noaptea asta...

– Poate! am făcut, mâhnit.

Ardea totul fără speranță, cine știe ce dobitoc uitase vreo țigară aprinsă și paznicii ăștia, mereu beți, plătiți degeaba, aveau să înfunde pușcăria și să te ții anchetă! M-am dus acolo, am stat până spre seară, ea mă aștepta ca un câine, nemâncată, întrebând numai:

– O să ai greutăți?

– Nu, dar vor o declarație și de la mine, le-am dat-o. Mai bine că am lipsit... Mergem?

Totul se terminase. Nu rămăsese decât o grămadă de resturi negre calcinate. Pagubele se ridicau la câteva milioane de lei. Păcat de muncă, de vara pierdută, de tot...

Ne-am oprit la o cârciumă mărginașă. Se însera patetic, cum e la mare în septembrie.

– Ce bei?

– Ce vrei tu, dragule...

Am privit-o lung, i-am luat mâinile ușoare și am întrebat-o:

– De ce ai mințit și te-ai lăudat atât? Eu voi rămâne totdeauna primul tău bărbat.

– Nu știu...

Cădea o noapte violetă și orașul mirosea a ars, era ca după Sodoma și Gomora, aerul era fierbinte, încins, m-am cherchelit rău, cu patimă. I-am spus:

– Acum mi-ar trebui un local din Paris pe care-l știu eu dintr-o carte: o crâșmă unde cântă niște ruși albi, cu bărbi, care plâng și-și smulg părul din cap, ei, cu balalaicile lor, mi-ar trebui în seara asta. Șeherezada...

Scârțâia unul cu o vioară, romanțe leșinate, dar ce puteam să zic? L-am lăsat să-și facă meseria și am tăcut multă vreme, neînțelegând nimic.

Pe urmă, am mai stat o săptămână împreună la mare și am fi stat și mai mult dacă nu se întâmpla ceva neplăcut. Ghitariștii ei ne-au pândit și m-au bătut măr, erau cinci vlăjgani și le-am dat și eu ce le-am dat, dar m-au făcut grogy, eram tumefiat de atâția pumni, noroc că am o constituție bună. Pe Julius au vrut s-o violeze, a avut noroc că s-au ivit câțiva necunoscuți, întâmplător. Ce mai scandal a fost, Doamne, Doamne! Le spărsesem ghitarele în cap, pentru că nu se despărțeau de ele, praf le făcusem, dar și mutra mea, cred că arătam ca un criminal după o operație estetică. Am luat un tren după aceea, care mergea încet, fără chef ca și noi, n-aveam bagaje, eu cel puțin. Ea a lăsat ceva pe-acolo pe la gazde, n-o mai interesa nimic. Vara trecuse, prin geamul trenului gol intrau mirosurile Bărăganului.

La halte căscau cu plictis ceferiști cu felinare, gâgâiau gâște prin ogrăzi depărtate. Am adus-o până acasă, se lumina de ziuă. Era tristă și nu știam de ce. M-a rugat să n-o caut la telefon câteva zile.

– De ce?

– O să înțelegi mai târziu...

Am respectat totul și când am făcut numărul mi-a răspuns o voce de bărbat.

– Julius nu mai locuiește cu noi, s-a măritat și v-aș ruga, domnule, să nu mai telefonați la acest număr...

Afară cădeau frunze din copaci ca în cele mai proaste filme tehnicolore făcute de *The 20th Century Fox.*

Pe urmă a venit duminica aceea cu concertul și iată-mă la un ceas după plecarea lui Filip Mesiodax, cu *Cheshire,* studiind partitura viitorului ei concert. Își alesese ceva foarte nostim din punctul său de vedere, care s-o servească. O să se apuce de exerciții și eu am să-mi văd câtăva vreme de treabă și, din când în când, o s-o iau iar la goană după *gâștele din Winchester,* să mai jumulesc câteva, să uit mașina aia neagră, cu vitrine de cristal, ca un dric clasa I, mașină de mandarin, ce mai discuție, frumoasă, nimic de zis, făcută pentru oameni fericiți.

Cât privește pe pisica *Cheshire,* ea era liniștită de multă vreme, nu mai are nimic din tigrul și leopardul rânjitor care scosese cândva ghearele la mine. E toată numai un surâs...

UN FOTOGRAF

Sosisem la Roma foarte obosit și nu mai aveam chef de nimeni, chiar plimbarea făcută imediat în piața Navonna nu-mi mai spunea nimic, aceiași hippy lățoși, cu nelipsitele lor ghitare, și câini afgani tunși după ultima modă, și curvele alea masculine care beau la Riffi pe terasă cafele privindu-se complice de la distanță, cu semnele lor masonice, știute numai de ei, nimic nu mă intriga, mă reîntorsesem într-un mormânt fastuos de piatră, într-un cimitir lugubru de monumente. Începuseră terorismul, împușcatul în genunchi și răpirile, apăruseră soldații îmbrăcați ca niște cosmonauți, cu proteze de plexiglas și căști monstruoase de scafandri, plus scuturile împotriva bolovanilor, a cocteilurilor Molotov și a altor invenții anarhiste. Ziare de dimineață, de la aeroport, înfățișau pe un fost mare turfist, vârât, mort, într-un sac, scos dintr-un lac. Nu plătiseră rudele, sau nu plătiseră destul, sau acela murise de un infarct, și răpitorii voiseră să scape de cadavrul care-l încurca, în sfârșit, o poveste tenebroasă, dar atât de obișnuită aici. Ploua în draci, noi sub cortelele romane, împrumutate de Delphina, care ne lăsase să ne deștelenim după orele de zbor; căutam o pivniță cu vin alb, foarte bun, și cu tenori care își mai încercau glasul din când în când. La prânz, Carlo ne dusese în fostul manej al Lancelloților, acum un bar, unde, cu ani în urmă, văzusem o femeie tânără,

frumoasă și enigmatică, plutind printre mese și ținând de un lanț de aur un splendid jaguar sau o panteră neagră care rânjea doar ocolind ca un trepăduș scaunele plușate. Nu mai era barul de altădată, cu lumini puține acum fostele grajduri arătau ca un cabinet dentar: piele albă, lucioasă, niște sculpturi moderne, foarte aproximative, ceva nigerian sau kenian, fabricate pe undeva prin apropiere de cine știe ce echipă de lățoși dintr-ăștia care în loc să muncească vindeau lănțișoare de sârmă, copiate după cele de la Katmandu, de unde veneau și plecau ca să aducă droguri sau brățări de oțel, și ele cu motive orientale, sau statuete oribile, fără nimic artistic în ele, neautentice, dizgrațioase. Concertul lui *Cheshire* trebuia să aibă loc peste două zile, ea avea foarte puțin timp pentru repetiții și era cam nervoasă, eu aveam să plec la Como, cu prietenii comuni, pentru că nu se făcea să-mi pierd vremea la Roma, mai erau rochiile ce trebuiau cumpărate, cizmele italienești și câteva mici bijuterii sau materiale, pantofi și poșete, ce știam eu de câte lucruri are nevoie o pianistă ca ea, cu renume internațional? Totul părea simplu, eram ostenit, terminasem decorarea unei reședințe din Primăverii, scăpasem cu bine de observațiile celor ce trebuiau să le accepte sau să le respingă, puteam să stau aici câteva săptămâni bune șapte, sau opt, cât îmi propusesem, acum căutam numai micuța boată cu vin alb și cu tenori, și ea nu se mai ivea, parcă *trattoriile* nu-mi mai plăceau, piețele nu mai aveau veselia de altădată și prețurile – ce să mai vorbim? Trecusem de piața Giordano Bruno și intrasem pe una din ulițele ce miroseau a igrasie, a pipi de pisică și a coajă de banane, mirosul Romei, cum mirosul de pepene galben era al Veneției, mirosul de pepene galben și de gudron. Roma zăcea sub un nor borțos, negru, ca un uger de vacă, trebuia să ajungem pe la opt, undeva în Trastevere, pe o stradă al cărui nume nu-l reținusem, dar avea grijă *Cheshire* de asta, ca totdeauna; ea cu telefoanele, ea cu convorbirile, ea cu tăcerea posacă, cu ziarele pline de știri negre: cutremure în nordul Italiei, cum fusese unul mare și la noi, la Friuli, parcă,

amintindu-mi că lăsasem Bucureștiul gol aproape, pentru că toată lumea aștepta să se scufunde o dată cu falia de la Căldărușani, cum spuneau deștepții, căpoșii, cei ce auziseră ei că o echipă de japonezi afirmase că până în o sută de zile de la primul cutremur Bucureștii vor fi înghițiți de o uriașă despicare de pământ și atunci toți cereau concedii și fugeau pe la stâni sau în munți cu câini *Saint Bernard,* bând zăpadă topită și mâncând mămăligă și trăgând mâta de coadă pentru că, oricum, pe vârfuri erau mai în siguranță, așa credeau ei; alții descoperiseră virtuțile traiului pastoral: să stai într-un ciomag și să privești șase luni o oaie, dar să nu faci nimic altceva, și eu râdeam de ei și le spuneam că nu plec nicăieri și că nu o să dorm pe afară, prin parcuri publice, cum făceau ăștia nopțile, ci în culcușul meu de patru persoane, cu un tablou deasupra capului, care, oricum, avea să-mi cadă în cap într-o zi, când s-o mai mișca iar pământul, dar uite că obligațiile lui *Cheshire* mă aduseseră aici, deși termenul fatal trecuse de mult și *replica* nu mai venise sau nu o mai simțisem noi, așa că eram dezlegat de orice reproș; de altfel, amicii mei începuseră să se întoarcă cu trenurile și cu mașinile înapoi, unul câte unul. Nu mai aveau bani, concediile fără plată nu mai rentau și sosea iarna și trebuiau să-și repare casele, și uite așa, toată lumea, în secret, credea că viața trebuia luată de la cap. Mersi, zicea careva, probabil, acum, lui îi convine, se duce la Roma unde nu s-a mai cutremurat de mult pământul, da, ziceam eu, dar o să stau și la Veneția, și-acolo e aproape nordul și dacă, Doamne ferește...

Am intrat în barul cunoscut din Palazzo Lancelotti, era plin de băieți tineri și mi-aduceam aminte cum pe vremuri văzusem silueta îmbrăcată în negru, în tricoul de balerină și pantaloni evazați, cu cizme dedesupt și de jaguarul sau de pantera neagră care rânjea numai și de lesa de aur și de capul animalului care răspândea o teroare tăcută la mese. Se dusese dracului și misterul vechilor grajduri unde se așezaseră oglinzi și pereții fuseseră capitonați cu catifea verde. Pielea sau plasticul

cu scaunele oribile, albe de dentist, cu pești de lemn, monstruoși și plante carnivore care se întindeau spre ferestrele ce dădeau spre piața Navonna luaseră locul minunatului mobilier vechi, totul era acum trist și simplist, numai piața era frumoasă, spălată de torentele de ploaie ca o punte de vapor. Fântânile lui Bernini aruncau, sfidând ploaia, vălurile lor argintii. Sub o masă, peste un sfert de ceas, zărisem câinele afgan al perechii care se plimbase, ca și noi, sub umbrele, prin jurul obeliscurilor. Erau doi suedezi, cu siguranță, blonzi amândoi, văzuți din spate nu știai care era fata și care băiatul; tăceau, mișcau din când în când coatele pe masă și fumau țigări în care exista puțin hașiș, tăcerea prelungită îi trăda. Câinele afgan avea șalvari parcă, părul fusese lăsat să crească mai mult pe pulpe, nu făcea nimic, nu se mișca, avea o somnolență malefică, o indiferență ucigașă la larma din jur, nu-l tulbura nimic. Se potrivea mai bine cu terasa de la *Riffi,* acoperită cu perdele, decât cu boata pe a cărei ușă intrase și ghicitorul din piața Navonna, probabil că diluviul îi alungase clienții obișnuiți: negustoresele care vindeau pepene roșu cu felia sau bătrânii cu castane coapte, ori precupețele din piazetta Giordano Bruno. Avea un cap nebun, purta o pelerină violetă pe care și-o înfășurase în jurul umerilor și gâtului ca și când i-ar fi fost frig și pe cap o tichie de carnaval din țiplă colorată, cu ciucure în vârf. Buzunarele lui erau pline de cărți de joc și de zaruri, îl știam din voiajul celălalt, ghicea în palmă sau se uita într-un glob umplut cu apă în care-ți vedea viitorul. Cu zarurile îți recomanda ce numere să joci la *lotto* sau la cursele de cai. Acum era ud ca naiba și se uita în jur cu ochii lui fanatici, căutându-și un client. Îl acostase o prostituată famelică, una din acele dame păguboase care ședeau pe vremea asta în fața unei căldări cu mangal aprins, la marginea Romei, în așteptarea automobiliștilor, sătulă probabil de meseria ei și de vremea de afară. Vinul nu era rău, o ascultam cu bunăvoință pe *Cheshire,* care îmi spunea cât îi este de frică de dirijorul acela neamț cu care trebuia să cânte Rahmaninov.

„Aștia sunt pedanți, te pun să cânți de parcă ai fi acompaniat de o fanfară, nu de o orchestră simfonică". Eu dădeam din cap, ca și când mi-aș fi dat seama de micul amănunt ce te putea scoate din sărite. În astfel de zile nu era bine să o contrazici. Ceruse scoici și un steak; eu mă uitam iritat la paste, după care nu mă omoram, dar asta era numai un pretext pentru a putea să-mi ascund mai bine viciul, setea după vinul ușor, de culoarea chihlimbarului. „Și dacă mergi la Como, te rog să nu aud că te-ai încurcat cu englezoaicele alea, prietenele Delphinei, că mă faci de râs." „Ce englezoaice, dragă, despre ce englezoaice vorbești?" „Las' că știi tu, ești doar specialist. Când ai fost la Londra în '66, și mi-ai venit numai cu un soldățel păpușă din garda palatului Buckingham, drept cadou, ai uitat?" În sfârșit, cum spuneam, nu era cazul s-o contrazic, acum, înaintea concertului. *Cheshire* terminase cu scoicile, avea o dexteritate uluitoare de a le desface carapacea și a le introduce în gură cu o eleganță ce mă uimea. Părea a-și fi adus aminte de ceva: „Mi se pare că nu ți-am spus, vin niște artiști: Jay Jollys, modelul acela care o concurează pe Twiggy, Dorothy Tutin, actriță și ea, o să mai fie și Kenneth Tynan, actorul de cinema, Rory Mc Ewen, artist botanist, mi se pare că și pictorul Brian Sanders, oare nu l-ai cunoscut data trecută?" „Nu, nu-mi amintesc." „Ei, poate ai să-i vezi pe toți astă seară la un vernisaj, o să vină și Michael Tracey și Gordon Ashe și Jim Halley, *fanii* mei din Roma". „Despre ce vernisaj e vorba?", întrebasem cu aceeași absență de care nu mai scăpam din cauza oboselii. „Cum, nu ți-am spus încă? E vorba de celebrul fotograf David Hamilton." Aveam probabil mutra unui idiot, pentru că *Cheshire* mă puse la punct cât se poate de repede: „Și nu mai bea atâta vin că la cocteil o să dai de whisky și te știu eu ce-ți poate pielea." „Poate voi fi mai agreabil." „E și cazul. Oamenii nu suferă îngâmfați ca tine." „Dar nu sunt deloc îngâmfat, sunt un om preocupat, atât." La care vrui să mai adaug că nici nu știu prea bine englezește și că britanicii ăștia ar face bine să mai învețe și ei câte o limbă

străină, franceza, să zicem, dar îmi înghiţii cuvintele pentru că *Cheshire* ar fi început cu teoriile: „Engleza nu-ţi place, germana nici atât, yoga ai făcut doar două şedinţe şi te-ai lăsat; gimnastică – să n-auzi, nu ştiu unde o să ajungem în felul ăsta. Ai început să te îngraşi şi mie nu-mi plac bărbaţii graşi, aşa să ştii..."

Ce s-o mai lungesc, până pe la şapte şi jumătate nu reuşisem să ne certăm, dar când mai rămăsese o jumătate de oră până la ora vernisajului, eu începusem să trag de timp; în sticla aceea de alchimist mai exista o jumătate de vin chihlimbariu şi nu înţelegeam să nu-l beau. „Mergem, hotărâse ea imperativ. Doar nu vrei să mă duci până în Trastevere pe jos, plouă cu găleata." „Nu mai plouă." „Să ne convingem." Chemasem un piccolo care dăduse buletinul: ploua încă! „N-o să găsim taxi", zicea *Cheshire* cu aerul că nu mai suportă o altă replică. „Găsim noi, ce, te crezi în Drumul Taberei?" În sfârşit, pe la opt fără un sfert ne aflam într-un *Fiat* galben care ne ducea prin uliţele spălate de ploaie ale Romei în Trastevere. Trecuserăm podul San Angele şi privisem melancolic apa puturoasă de dedesubt: în leneşul Tibru felinarele cu neon se răsfrângeau în apă ca nişte aureole de sfinţi. Un echipaj cu cai trecea pe lângă noi într-un galop surd. Strada pe care o căutam era prost luminată, nu înţelegeam ce fel de expoziţie e asta, într-un cartier atât de deochiat, dar mă lămurii repede, când, după ce plătisem şoferului, pătrunsesem prin nişte uşi de cristal într-un coridor foarte elegant şi de acolo într-un salon luminat *a giorno*, în care găsirăm pe puţinii sosiţi la vreme: Delphina, prinţul Lancelotti şi câţiva necunoscuţi. Prietenii noştri ni-i recomandară două femei: Doris Connors, o lady cu un cap de nevăstuică, sec ca o nucă, cu o gură vorace de peşte de pradă, plină de briliante, într-o rochie neagră, lungă, cu pantofi argintii şi un cordon simplu în jurul şalelor, atletică, vorbind tare, cu autoritatea femeilor singure şi pline de bani, Mecena fotografului, bănuii eu, şi cealaltă, Dorothy Tutin, actriţa, cum îmi şopti la ureche *Cheshire* puţin mai târziu, pentru că nu-i reţinusem numele, şi ea între

45 și 55 de ani, ascunzându-și bine vârsta, dar nu pentru un ochi deprins ca al meu, îmbrăcată într-un taior întunecat, de culoarea peștelui afumat, cu reflexe argintii, bine croit, trădând un gust bun, înclinat spre simplitate, cu niște ochi scormonitori și ei. După prezentări, mă desprinsei, pretextând că mă interesează foarte mult expoziția, cu gândul de a găsi masa pe care se aflau sticlele cu whisky și gheața, dar îmi dădui seama că organizatorii erau strategi mai buni ca mine și așezaseră gustările și paharele pe o masă aflată pe o terasă luminată discret cu veioze. Întotdeauna la astfel de vernisaje, cel mai interesant lucru erau oamenii care se adunau aici ca să discute, să se vadă, să-și aranjeze întâlniri de afaceri sau, pur și simplu, ca mine, să facă curte femeilor. Englezoaicele lui *Cheshire*, mă lămurisem, nu-mi spunea nimic gura lor; mulțumesc, nu aveam gustul pentru cadavru al peștilor italieni și nu mă interesa să le plasez ceva, mă aflam, pur și simplu, într-o vacanță pe care înțelegeam s-o folosesc cât mai bine. Dar se întâmplase un lucru încă de când intrasem aici, ochiul meu pineal simțea că ceva nu era în regulă; și anume, fotografiile acestui domn: David Hamilton. Nu le privisem direct cât stătusem de vorbă cu prințul Lancelotti, cu Delphina și cu doamnele acelea, ele, fotografiile, bine așezate pe pereți, mă atrăseseră cu nu știu ce chemare misterioasă. Nu deslușisem decât niște peisaje marine, la o primă privire, o plajă și o cabană din lemn, albastru pe un fundal albastru și el, al unei mări mediteraneene probabil, undeva pe aici, la Ostia, dar nu la Ostia, că Ostia e prea plină de oameni și de gherete; nu, era un golf, cine știe unde ascuns. Interesant era că mă obseda femeia care sta cu spatele la obiectiv și privea cabana din lemn și marea fără valuri. Avea capul descoperit, un păr roșcat și o mână înfiptă în nisipul plajei și, în picioare, pantofi de tenis. Fusta era albă și în față numai cerul albastru sau marea, nu-mi dădeam seama, și bluza cu care era îmbrăcată era și ea albastră, mai se vedeau câteva umbre pe nisip, urme de pași sau de corpuri și cabana, albastră și ea, cu o ușă închisă, dar pacea pe

care o respira fotografia mă intriga. Era o pândă parcă. Trebuia să iasă cineva din acea cabană sau femeia aștepta pe cineva, ceva să vină de pe mare. O femeie care pândea și pe urmă, în stânga și în dreapta, niște sere cu plante destrămate, opărite parcă, văzute cu o lentilă ostenită, cu o pleoapă de muribundă, o seră înăbușită, cu aer stagnat, ficuși sau rododendroni, un scaun de paie, un buchet de flori artificiale, roșii, uitat pe fotoliu atât de nepotrivit într-o seră plină de lame lucioase, cerate, de plante exotice; perne, un pulover alb, murdar sau crem, și un bust de femeie, un sac de voiaj dezafectat; un colț domestic în care cineva visase până când fotograful surprinsese acel aer mort al refugiului dintr-o casă și afară se ghicea o amiază terifiantă, marină, probabil totul fusese surprins într-o vilă, undeva pe malul Adriaticii, și pe urmă alte interioare, dominate de aceeași vegetație ce se descompunea iremediabil, în aerul neschimbat; din nou fotolii goale, din care abia se ridicaseră niște personaje, perdele portocalii și palmieri de odaie și fotografii vechi, cu rame aurite și fructe exotice, ananași și portocale, și paravane japoneze, pictate, cu femei enigmatice ținând evantalii de fildeș în mâini; interioare într-o lumină de amiază marină, violentă, și aceeași femeie pândind în ușile întredeschise; și mobila roșcată, abia mângâiată de un soare filtrat prin perdele. Pe urmă o vilă de la Saint Tropez, asta scria pe o mică bucată de carton, o vilă cu un singur etaj, sub ploaie; o imagine văzută parcă printr-un parbriz ud și o grădină tropicală cu copaci funerari în exultarea lor vegetală, pentru că prea vorbeau de o devorare, niște copaci solzoși și ei, plini de frunze căzute într-o leneșă abandonare la amiază, scăpând printre coroanele lor enorme, o lumină grea, galbenă, spartă, un fel de sori stranii ce se sileau să descopere misterul unei grădini sudice, poate siciliene, poate braziliene; pe urmă, aceeași femeie, văzută din față, cu ceva trist în ochii îndepărtați, coborând pe o scară, cu aceeași lene voluploasă, în rochie de *gazel* de culoarea năramzei, sau gândind în penumbra unei odăi cuprinse de înserare sau afară, pe plajă;

o plajă mornă, fără soare, într-o zi cu vânt, cu o pălărie demodată, stil '26, cu calotă, o pălărie de cambuzier pe care o ținea cu mâna ca să nu i-o smulgă vreun tourbillon și având același chip tânjitor și trist, într-o rochie plină de striații, pe o plajă când încep uraganele și pe nisip rămân numai urme de gheare de pescăruși; și pe urmă, niște portrete de fete nubile, între unsprezece și paisprezece ani, cu chipuri răutăcioase: Connie, Margareth, Uschi sau Esther, pure și perverse în același timp, cu ochii triști, mirați sau trădând o aviditate periculoasă, ochii *Primăverii* lui Boticelli, tot atât de florale, dar avertizând că sunt nymphetele lui Nabukov, lolitele lui, deși aveau coronițe de flori pe frunte și o așteptare amăgită în priviri. Fuseseră surprinse înainte de a descoperi oglinzile pentru că, deodată acești copii îngândurați deveneau mici femei ce-și contemplau cu uimire propria imagine în geamuri aburoase și iată pe Connie sau pe Esther sau pe Margareth sau pe Uschi, cu sânii abia îmbobociți, în tul roz, cu coroniță de trandafiri pe frunte, arătând un pântec copilăros, în neștiute jocuri perverse, într-o umbră molatică trandafirie când se credeau singure sau știau că nu sunt singure și de asta nu le mai păsa, îmbrățișarea avea pornirea androginului, existentă în fiecare individ, *dublul* izbucnind într-o orbecăire tandră; o lumină complice le permitea să îndrăznească și tot aburul acelor încăperi, zăvorâte într-o lumină tamisată, parcă scăpată de sub pânza de păianjen, și nimic nu mai era impur, păcatul aparținea unor zeițe ale mării, asta era și enigma; o altă fotografie dădea dezlegarea așteptării personajului în albastru. Ușa se deschisese, cabana o aștepta pe femeia care stătuse cu spatele la lentila fotografului și, singură în fața oglinzii, își sărutase propria-i imagine cu o tandrețe pură; Ianusul primordial, având o față de femeie și una de bărbat, totul se împlinea prin acest simplu gest de autoadorare. Perdelele, briza mării, băuturi în cupe de cristal, foșnetul sugerat al vântului de afară, inițiere, complicitate, dragoste, pază, spaimă, trădare, vârstă, încercare, dragoste, păcat, lacăt, buze închise, vise, așteptare... Lămpi roz,

de Murano sau de Siena cu lumina turbure, cu reflexe vechi pe tapete franțuzești de mătase, fetele în floare ale domnului Proust. „Vă place?" se auzi un glas de bărbat în spatele meu, vorbind franceza cu accent englezesc. Un chip între Belmondo și Sinatra tânăr, cămașă desfăcută la gât, cu un fular de mătase, înnodat neglijent, un sacou, pantalon din stofă bună, pantofi de dansator, cu vârf ascuțit (iar se purtau pantofii cu botul ascuțit), mirosind a *after shave*. „Mă numesc David Hamilton. Delphina mi-a vorbit despre tine. Sunt curios să știu cum găsești fotografiile?" Un aer banal; tipul de vechi colonial; ceaiuri chinezești la cinci, masa la șapte, India, ofițer de carieră sau băiat de bani gata, ce nu se putea imagina? Firav, parcă mâncat de friguri galbene, numai ochii aveau o lumină specială, ai unui om care pândește mereu ceva, sau exageram eu, făceam literatură, ca să nu fiu crezut prost. Îi spusesem toate astea ca un polițai, întocmindu-i fișa. „În mare, da, acceptase, ce perspicacitate!" „Și ce caută un ofițer de carieră britanic în mizeria asta și de unde viziunea și, mai ales, dezabuzarea? L-ai citit pe Proust, domnule?" „Nu", zisese și asta mă stupefiase. „Atunci?" „Atunci, ce?" Era agresiv, sigur pe el, probabil că succesul i se urcase la cap, dar aveam să constat mai pe urmă că nu era așa. „Bem ceva?" „Cu plăcere", zisesem și ieșisem pe terasă. Undeva, siluetele unor case cu etaj înconjurau o grădină cu palmieri. Se auzeau vase ciocnite, mirosea a mâncare. Lumea se înghesuia spre gustările luminate de veioze galbene. „Citește Swann și o să mai stăm de vorbă. Imaginea dumitale i se potrivește foarte bine. Ce-ai mai folografiat până acum?" „Am fost corespondentul special al lui *Life*. Congo, Cambodgia, Vietnam..." Îl priveam uluit. „Și acolo tot niște grădini ai fotografiat?" „A, nu! Numai cadavre, în junglă, sate incendiate, morți devorați de furnici, tancuri strivind copii sub șenile..." „Nu se poate!" „De ce, nu? Asta e răscumpărarea. Un preț pentru cruzime." „Și-atunci ce sunt imaginile?" Se gândise puțin și spusese leneș o frază ce semăna cu un vers: „*Sunt vrăji, proverbe, ca fulgerele și fragii,*

am aflat asta de la un prieten, tot fotograf, căruia o schijă i-a retezat capul lângă Brazzaville. Nu vrei, totuși, să bem un whisky?"

*

„Nu se află tovărășie, oricât ar fi ea de plăcută, de care să nu fii nevoit să te desparți," spunea regele Dagobert câinilor săi, azvârlindu-i pe fereastră, și eu mă gândeam la cuvintele lui privind ploaia măruntă de afară care-mi toca nervii de toate zilele. Mă aflam în vila *Carlota,* a Josefinei, deasupra lacului Como, într-o încăpere rece, plină de marmură albă și galbenă, care răspândea, numai privind-o, un frig glaciar. Ardeau două radiatoare pe undeva prin colțuri, dar ce folos, frigul se instaurase definitiv în oasele mele. „Nu o să țină, spunea Delphina, e o vreme blândă." Poate, afară, printre camelii și azalee fanate, dar aici umezeala și un vânt subțire te făceau să te simți ca într-un cavou. Degeaba decorul teatral cu pereți albaștri și perdele lungi și statui de Canova, vai, atât de academice, scările somptuoase, și ele reci, goale, numai piatra nudă, și balustradele lustruite, și lacheii aceia tăcuți, cu mănuși albe, care-ți aduceau pe tăvi de argint, și ele respirând frigul, grele, masive, pline cu pahare încărcate de gheață, mereu obsesia frigului, și jocurile electrice din căminuri, cu butucii de butaforie care nu-mi făceau nici o impresie. Îi spusesem prietenei mele: „Delphina, am văzut în parcul din fața *Isolei* un hotel din lemn, pe cuvântul meu că doresc să mă mut acolo, imediat, nu e nimeni, îmi place aerul său *fin de saison,* acolo aș vrea să locuiesc, dacă îngheț, cel puțin am ce să bag pe foc, scaune, paturi vechi, cu baldachin, mesele grosolane, totul..." „Ești nebun, zisese ea, doar te-am adus aici să vezi cum se face un film." „Ce film? Puțin îmi pasă de filmul lui Hamilton al tău, o să fac ciocuri de papagal pe șira spinării stând în grădina asta umedă. Nu mai pot eu de jasminul pe care-l pândește fotograful tău, și de soarele la apus pe care-l vânează de după perdele. El e britanic, vine de pe o insulă, dar eu sunt solar, vreau să merg la Alexandria,

în Africa, undeva, să mă tăvălesc la soare, să urlu de sete, aici putrezesc." Ea râdea de se tăvălea. „Bea puțin whisky, imediat îți vei schimba umorile. E foarte interesant." Mie îmi plăcea totuși mai mult parcul acela cu hotelul lui din lemn, *Perugia* sau nu știu cum i se spunea, jocurile din alt veac, un fel de biliard, cu mesele jupuite și cu lămpile cu cozoroc de alamă, sub care becurile erau mascate de niște perdeluțe și de lumina obosită și, privind pe lacul plin de ceață, o ceață mereu târâtoare, te simțeai undeva într-un ținut obscur, fără identitate. Pe aleile cu pietriș alb, nu trecea absolut nimeni, poate din când în când câte un domn sub o umbrelă neagră, cu monoclul înfipt într-un ochi, un englez și el, nici nu știți câți englezi am văzut la sfârșitul acelei toamne aici, la Como, toți în pardesie demodate, bine călcate, cu fețe albe de dezgropați, reci și ei, demni, tăcuți, salutând cu gesturi studiate pe câte cineva, neadresându-și nici un cuvânt, ca și cum nu s-ar fi cunoscut, deși se cunoșteau cu toții, dar ignorându-se pentru că erau în voiaj și mâncau fiecare la mesele lor, tăcuți, fără să spună vreun cuvânt femeilor cu care gustau din salățile picturale sau din aspicurile colorate, cu aceeași morgă, fără clipitul ochilor, într-o regală absență, deschizând ziarele dimineața, la *breakfast*, abia mișcând lingurițele în ceștile de porțelan vechi, fine, ca niște timpane, și citind cu o atenție sporită cursul lirei și ce mai era prin lume, câte un ceas sau două, și sorbind ritual din ceaiul trezit și gesticulând mut, să îi se schimbe ceștile, și *boys* soseau, tăcuți și ei, pe vârfuri, ca niște balerini, turnând alte licori verzui sau de culoarea rășinii, sub perdelele ce miroseau a sfoiegeală sau praf; dar asta se pare că le plăcea cel mai mult, dezafectarea care domnea în hotelul *Perugia*, sau cum îi zicea, fezandarea decorului, acele interioare pline de plante țepoase, având un aer bătrânicios, parcă smulse din alt veac și plantate aici. „Au vrut să dărâme hotelul acum zece sau cincisprezece ani; nu au renunțat încă, au dat bani grei proprietarilor, îmi șoptise Delphina, dar aceștia s-au încăpățânat, au clienții lor, există

abonați, înscriși cu ani înainte, deși hotelul nu e plin niciodată, dar asta e intenționat așa; cei care închiriază au apartamente întregi, nu vor să fie deranjați, rețin câte un etaj întreg, și-i uită Dumnezeu până la prima zăpadă, dar ea, această primă zăpadă, cade abia pe la sfârșitul lui decembrie sau nu mai cade deloc; atunci își trimit bagajele și pleacă în altă parte. „La început, nu înțelesesem ce le place atât aici, în hotelul scârțâitor ca un vapor scos la pensie, cu scări ce jucau și aveau tangaj, cu încăperile înalte, cu tavane afumate și mobilă din secolul XVIII, și ea deșchiolată, reparată discret, dar nesigură pentru trupurile lor bătrâne, eu stând în mormântul viu, de marmură, de la Vila *Carlota,* înțelesesem că nici grădinile fantastice din jur, ce înfloreau parcă mereu sau mi se părea mie că or să înflorească, nu or să-mi vindece tânjeala după aerul balear dulce, trist al parcului cu alei albe de pietriș pe care treceau domnii englezi, monoclați, sub umbrele, salutându-se rece; că marea sufragerie unde luau masa câteva familii nu putea fi înlocuită cu nimic, tocmai pentru că avea un aer vetust. În urmă cu două zile, când încă nu simțisem în oase frigul de la vila *Carlota,* mâncasem cu David Hamilton aici și el pândea ceva, nu știu ce, deși n-o arăta. „Nu ți se pare că locuim într-o carte poștală?“ mă întrebase, și eu încă nu pricepusem ce vrea să spună. „O carte poștală, pusă într-o *bôite à lettres* acum un veac?“ Surâdea cu buzele lui subțiri, el însuși mi se păruse atunci un om bătrân și poate că și era bătrân, deși aerul sportiv, mereu proaspăt, cu obrazul mirosind a *after shave,* gesturile violente cu care se ridica brusc ca să privească undeva, într-o altă încăpere, dezmințeau acest lucru. „Amurgul unei societăți, amurgul patricienilor, cum scria de curând într-o carte doamna Tuchman, i-ai citit cartea?“ „A, nu, dar poate am s-o caut.“ „Ar trebui s-o citești, e foarte interesantă.“ Își scosese o pipă de porțelan sau de lut, pe care o îndopa cu tutun pregătit cu cumarină ce radia după aceea un miros secret, bun; parfumul bărbătesc cel mai frumos. „Societatea lordului Cecil, ai auzit de lordul Cecil? E vorba de

societatea bunicului meu, pe care l-am apucat încă în Camera Lorzilor, a, ce tip! Camera Comunelor, lord Salisbury, duelurile oratorice pe care le-am prins și eu ca spectator în tribuna pentru public, mai încoace. Dar nu te plictisesc?" „Deloc", protestasem. De fapt, voiam să-l întreb ce caută la Como, și el îmi spusese mai încolo, fără ca eu să par indiscret. „Turnez un film, *Sybaris,* după un scenariu propriu." „Pornografie?" întrebasem, așteptându-mă să fie scandalizat. „Într-un fel, da", zisese el fără dezgust; nu dezvinovățindu-se, dar sugerându-mi că nu are ce face altceva. „E mai degrabă vorba de un film în genul *Emanuelle,* l-ai văzut?" „Da, nu m-a omorât! Era destul de trivial pe alocuri, deși recunosc că avea o îndrăzneală candidă, o sinceritate poetică." „Cam așa ceva aș vrea să fac. Un film cu fete care se descoperă pe sine, un film cu femei care se iubesc între ele, dezgustate de brutalitatea bărbaților, grăbiți, bețivi și preocupați de afaceri. Fotografierea unei delicatețe care moare în veacul nostru", dar atunci, în dimineața aceea, la ceai, nu despre filmul lui vorbisem. Băutura fierbinte care emana un parfum subtil de Ceylon, un ceai ca smaragdul pur, nu-l făcea mai vorbăreț. „Am fost unul dintre primii englezi care au avut aparat de fotografiat. Nu era unul de pe vremea lui Cameron sau Brady, care fotografiaseră scene din războiul de secesiune, primul meu aparat era un *Kodak,* inventat de George Eastman, care avea deviza: *Apăsați pe buton* și noi facem restul." Tăcusem câteva secunde. Avea ochi spălăciți și vocea nu-i obosise încă, o voce moale, ștearsă. Cel mai frumos la el erau mâinile prelungi, osoase, nervoase. „Am fotografiat mai întâi cai de curse la hipodrom, pe urmă peisaje; pe vremea aia fotografia era mai mult o pictură, văzusem instantaneele stradale ale lui Stieglitz, imagini hibernale în New York și o ambiție nebună mă cuprinsese; cred că de aceea am plecat în India: ca să fotografiez Gangele și templele, bonzii și mutrele tâmpe ale cerșetorilor din Benares. A fost o catastrofă. Lumina necruțătoare, orientală, m-a distrus. Am rupt totul, filme întregi, aveam trei sau patru aparate

perfecționate, nu ne mai aflam în preistoria fotografiei, dar atmosfera pe care o realizaseră pionierii cu aparatele lor primitive nu mai putea fi reeditată, nu știu de ce. Totul era simplist, fără adâncime, nu știam să cadrez bine, tot ceea ce simțeam se topea pe neștiute; eram furios, îmi venea să mă spânzur. Am încercat să fotografiez jungla pe care abia după trei decenii am surprins-o cum trebuie. Ieșeau niște peisaje confuze, năclăite, fără profuziunea acelei mări de vegetație, fără mister. Pe urmă, am urmărit grădinile, mi-au luat câțiva ani buni; labirinturi, șarade, dar totul trebuia văzut de sus, de undeva din cer. Pe vremea aia nu înțelegeam că arta fotografică este o artă independentă; eram servil picturii și tocmai asta făcea fotografiile neautentice. Tot bunicul meu, care mă urmărea, mi-a spus un lucru esențial: „Trebuie să explorezi un mediu familiar. Altceva este un interior, o natură moartă, și altceva, un exterior în lumina crudă, un câmp deschis, un vas de pasageri cu zbaturi, pe Mississippi. Altceva, o *fotografie eseu,* rafinată cum e portretul celebru al Gloriei Swanson al lui Streichen. Am înțeles repede lecția și m-am instalat cu aparatele greoaie din acea vreme în biblioteca Camerei Comunelor, unde, doamne cu pălării, cu borul mare, îmbrăcate în rochii cu trenă, luau ceaiul cu membrii Parlamentului și cu miniștrii pe terasa care dădea spre Tamisa. Au fost primele mele succese. În timp ce povestea, mă urmărea cu o atenție secretă. Îi plăcea de fapt să se povestească. Voia să mă facă să înțeleg ceea ce fotografiază, dar asta nu trebuia explicat. „Am mers pe urmă la Operă, unde nu mai cânta Melba, ea nemaiexistând decât în amintirea benoarelor. Rămăseseră, în schimb, lojile cu femei extraordinare, încărcate cu briliante; vocile angelice erau alte voci, poate mai bune, numai publicul nu se schimbase de la o generație la alta, în fond, același: publicul snob, care vrea să se vadă, să comenteze, să se salute, să-și arate buna stare socială, bijuteriile, surâsurile perfide și să aibă ce vorbi o săptămână. Câteva sute de capete de femei și bărbați, câteva sute de rochii și costume fă-

cute la cei mai scumpi croitori, câteva sute de echipaje, altădată, trăsurile, trase de cai bine hrăniți și bine împerecheați; mai încoace, automobilele *Rolls Royce,* atât de demodate, marca bunei stări britanice. Poate asta m-a și dezgustat și m-a alungat în Vietnam, și în Congo, și în Birmania, în Cambodgia, mai încoace, căutând adevărul în revoluții. Eram sătul de lumea asta, de bărbile parfumate ale lorzilor, de țigările lor de foi, de amantele lor pe care le înghesuiau prin apartamente private, de societatea care nu dorea deloc să gândească. Când a apărut o generație dură, tânără, în jurul anilor '20, am crezut că ea va dărâma pe toți *torry,* pe *bossi* finanțelor, că vom scăpa de funcționarii cu gambetă din spatele ghișeelor care te privesc cu dispreț, când ai uitat să numeri bine. Arthur Balfour fusese o speranță încă pe vremea bunicului meu, el era cel ce se opunea reacționarului lord Salisbury, care declara cinic că *„nu-i plac poeții"*, ori pentru mine atâta primitivism era suficient ca să mă facă un răzvrătit. Îl uram încă și pe bunicul meu, care începuse să mi se pară demodat, și-l visam dezmoștenit de avere, silit să cerșească. Fotografiam pe vremea aceea periferiile Londrei, străzile mizere, stereotipe, cu peroane afumate, fără flori. O, unde erau florile de altădată din faimoasele squaruri ale Londrei, despre care și pe atunci se mai spuneau povești? Uram sincer colectivitatea celor două sute de familii care guvernau Anglia de generații, în care nu puteai pătrunde nici măcar ca invitat, întâmplător, fără să fi cumpărat o moșie la țară și să fi locuit acolo o vreme, să fi avut un echipaj cu care să fi venit la Londra din când în când, pretextând că treburile nu te lasă să te afli mereu la teatru, ori la Operă. A, să te vadă lumea la cursele de cai, la regate, să vânezi vulpea în frac roșu, să joci cricket..." Lumea doamnei Tuchman!

Mă privea, voind să citească pe chipul meu vreo urmă de plictis, dar eram fascinat. Chipul lui secat de impresii, acel aer atemporal, dezgustul ce-l degaja de câte ori era singur sau studia lumina cu filtrele lui în grădina plină de flori tropicale de la

vila *Carlota* dispăruseră. Îl bănuiam de puțin cabotinism, dar mi-a fost dat să mă înșel, aveam să-l cunosc în următoarele zile foarte bine și trebuia să recunosc că era un tip autentic, unul dintre puținii tipi autentici din acest veac al cinematografiei și televiziunii, când, până și copiii din leagăn sunt învățați să mimeze, să pară interesanți, să spună cele mai banale fraze ca pe o scenă.

Fuma tăcut, mereu reaprinzându-și pipa de lut sau de porțelan cu care-și reprima gesturile pe care nu dorea să le facă. „Degeaba discursurile disperate ale celor lucizi, care prevesteau pierderea imperiului și sărăcia noastră de azi, puterea de mâna a doua, care a devenit Anglia, lucru pe care acum am început să-l regret, crede-mă. Totdeauna tinerii uită că vor fi bătrâni și doresc revoluții. La bătrânețe devin moraliști și cer stabilitate, aceiași indivizi care ar fi tras cu revolverul și ar fi făcut atentate. Nu mai înțeleg nimic, te rog să mă crezi. Am văzut totul, și când știam că templele cambodgiene vor fi bombardate și jefuite, o revoltă îngrozitoare mă încerca, pe mine, cel care, la 20 de ani, visam să le văd sfărâmate pe toate, până la cartierele de piatră, inundate, din Jawa, unde apa rodea minunatele coloane sculptate de mâini divine și care păreau niște faguri de piatră... Să mergi la Angkor sau să fotografiezi poarta lui Xerxes, în amurg, la Persepolis, și pe urmă să vorbești despre distrugerea civilizației umane care, și așa, e mai mult decât pe jumătate distrusă..."

Obosise. Privea ploaia de afară și parcul ruginit în acel noiembrie de pe lacul Como și ceața fumurie care ascundea meandrele peisajului atât de frumos vara. „Totdeauna vin la sfârșitul sezonului aici, nu-mi plac mulțimile. Până nu se strică timpul, Como e plin de turiști, dar imediat după începutul lui noiembrie, totul se pustiește, se strâng mesele de pe terase, barcagiii care te duc la *Locanda dell Isola* se răresc, prețurile la hoteluri scad sub jumătate, nu mai vine nimeni în afară de nebuni ca mine. A, uite-o și pe Jay Jollys, o cunoști?" „Nu, nu mi-a prezentat-o nimeni." „Am s-o fac eu", spusese David Hamilton,

ridicându-se o dată cu mine din fotoliul său de răchită. Către noi venea o doamnă de 30 de ani, îmbrăcată în *tweed* sumbru, de toamnă, ceva de culoarea nucii necoapte, o femeie cu ochi triști, înaltă de 1,80, cu un mers de balerină. Era modelul despre care îmi vorbise *Cheshire* și într-o secundă înțelesei de ce-i era ei teamă. O pălărie cu bor, priviri ironice, șterse, din ochii căprui, strălucitori chiar, în lumina indirectă a marii sufragerii cu mobilă demodată. Avea un trup prelung, bine mulat în stofa moale de lână, ușoară, un trup mai degrabă de atlet decât de prezentatoare de rochii, aduse de la *Cardin* sau de la alte case de mode. David Hamilton îi spuse numele meu, îi sărutai mâna aeriană, rece și ca, ca toate lucrurile de aici, poate și pentru că era frig încă de dimineață și vremea nu promitea nici o schimbare. În aceeași secundă, îi trăsese un fotoliu în fața noastră făcându-i loc și ea se așezase cu o lene pozată, privindu-mă în treacăt cu instinctul pe care-l are orice femeie care vede în orice bărbat pe care nu-l cunoaște un vânător. „De unde vii?" o întrebase David. „Am fost cu Gordon Ashe la catedrală, mă plictiseam. Ați văzut-o? Are niște vitralii foarte frumoase, deși, după mine, e cam mare și cam pustie." „E și John aici? întrebase David Hamilton, știam că vânează lei în Africa la vremea asta." „S-a săturat de *safary,* de când era să-i smulgă o bestie din aia un braț." „Și ce face?" „Acum vânează femei. Mi-este teamă că o să treacă la fetițele tale. Cum simte sânge proaspăt în jur mușcă, ai grijă! Fetele astea, cel puțin așa am auzit, sunt foarte periculoase. Au avut mame care s-au prostituat prea puțin în tinerețele lor și vor să dea lovitura. Un miliardar ori un artist cu renume, care are succes adică, este exact ceea ce le trebuie." „Ai început să-l bârfești, ce s-a întâmplat, Jay, doar v-ați iubit, ori nu mai sunteți împreună?" Femeia râsese arătând niște dinți superbi, bine aliniați. „Ce-ți trece prin cap? Am trecut la tineri: rugbyști, *play boys* care fac filme *porno,* se găsește marfă destulă, te rog să mă crezi", pe urmă, privindu-mă de data aceasta bine: „Pe dumneavoastră nu vă cunosc,

din ce clan faceți parte? Să nu vă speriați de limbajul nostru." „A, nu, nu vă faceți griji, protestasem. Am venit cu Delphina." Mă mai privise o dată. „Credeam că jucați în filmul lui David. „David – i se adresase – chiar, de ce nu-l pui să joace în filmul tău?" Fotograful se uitase la mine ca și când atunci m-ar fi văzut pentru prima oară. „Acum patru zile nici nu știam cine este, l-am întâlnit la Roma, la vernisaj. Nu m-am gândit încă. Pe urmă, nici nu e actor profesionist." „Doar nu ești nebun să plătești artiști profesioniști ca să te ruinezi? Noi – de data asta mi se adresa – prietenii lui David, am venit aici ca să-l ajutăm, facem figurație, executăm ce ni se cere, nu avem nici o pretenție. Ne plătește doar avionul. Ce spui, domnule, primești?" Și până să apuc să răspund, se adresase chelnerului care o interoga, încă de când se așezase în fotoliu, cu privirile ce dorește. „Un *schwepes*, pe urmă se scuzase către noi: știți, silueta, cântarul zilnic, am contract, orice gram în plus se sancționează." Acum o vedeam mai bine. Era femeia care-i pozase pe plajă, avea o frumusețe stranie pe care o descopeream, puțin câte puțin. Cel mai frumos lucru la ea era o tristețe difuză pe care o răspândea fără să spună nimic. Părea leneșă și preocupată, nu nemulțumită, nu dornică de ceva; nu, o femeie care așteaptă un lucru necunoscut, de demult, poate dorit într-o altă viață, totul vorbea despre asta, foamea cu care se uita la fiecare lucru nou; de pildă, la tacâmurile de argint din secolul XVIII și ele așezate pe fața de masă impecabil albă, de olandă, sau la paharele de cristal în care un băiețel cam efeminat turna cu stângăcie sintonicul care mirosea amărui și făcea bule ușoare, perdelele prin care venea sura lumină, filtrată, de afară, trecută prin coroanele arborilor dezgoliți și, deodată, realizai că în fotografiile acelea pe care le văzusem la Roma, era goală, într-una din ele numai o recunoscui din instinct după trupul prelung pe care-l ascundea rochia demodată; acolo, chipul nu se vedea, numai bărbia leneșă, și ea, și buzele de o senzualitate absentă, o fotografie erotică, de un erotism rafinat; era îmbrățișată cu una din

acele fetițe boticelliene, care mișunau în parcul vilei *Carlota*, dar pe care încă nu le întâlnisem, le vedeam numai dimineața pe sub sicomorii zdrențuiți, în grup, umblând ca niște copii de grădiniță, ținându-se de mână; fetele purtau șosete ca la 14 ani, trei sferturi, niște șosete albe care le împrumutau un aer școlăresc, nu aveau atunci nimic din secreta pornire erotică spre femeia de treizeci de ani, atât de serioasă în rochia ei de *tweed*, și mi se păru că în fața mea se dezvelește un secret bine ținut și că descopăr o fascinantă taină, și tot frigul, și umezeala din glaciala vilă *Carlota*, cu decorul ei teatral, alb și galben, cu focuri simulate în căminele uriașe dinaintea cărora se va fi încălzit și Napoleon, sosit din campanii, în fața Josefinei, fu uitat. Mai târziu ne reîntoarserăm la hotelul *Perugia*, la covoarele pline de praf sau numai roase, mesele din alt veac, grele, acoperite cu macaturi, și ele obosite de atât spălat și recondiționat, sau poate tocmai asta plăcea clienților săi, cu lumina obturată în scafe de mătase, lăsând numai umbre roșcate pe parchetul vechi, ars, din lemn mirositor de lămâi, cu chelnerii care mergeau ca niște automate silențioase prin spațiile verzui, decupate parcă cu foarfeca, izbucnind din parcul de afară, sclipătul cuțitelor masive din argint sau al tăvilor cu cocteiluri, în culori pastelate, *ron-ronul* șeikerului de la barul ascuns, undeva, după o perdea vișinie cu ciucuri, totul amortizat ca într-un acvariu; mișcarea obstinată din jur, tusea seacă a bătrânilor ce se cenzurau ca să nu fie auziți, acele gesturi moi, abia regăsite, uitate, batistele fine, puse peste buze, sau șervețele apretate, și ceremonialul mâncatului în grup, iată ce avea particular hotelul cu odăi de lemn, burdușit cu tencuieli mai recente ce nu reușiseră să acopere un anumit halou sonor al vechilor viori de Cremona; chiar asta îmi plăcuse să gândesc, un hotel ca un acvariu sau ca fundul unui violoncel. Mai lipsea o pavană, cântată la clavecin, sau sunetele unei sonate de Debussy. Ceva tandru și demodat plutea în jur, prin fereastră, priveam plimbarea tăcută a domnilor cu umbrelele deschise sub ploaia mă-

runtă care nu mai contenea și pașii lor osteniți, dar totul părea gândit de un Dumnezeu, bătrân și el, care nu ar fi suportat alergarea unui atlet pe aleile de pietriș alb, și nici păcănitul bărcilor cu motor pe care le văzusem, amarate lângă pontoanele putrede ale garajelor subterane, dând spre lacul Como. Acum zgomotele păreau etufate de ziua sumbră de afară și de ceață; era o vreme când trebuia să te îmbeți ca să suporți toată părăsirea din jur, mai ales în preajma acestei femei care erat probabil, amanta sau prietena lui David Hamilton, deși ei vorbiseră mai devreme de un altul, de acel John Gordon Ashe, pe care încă nu-l cunoscusem. Mirosea a cafea proaspăt râșnită și treceau chelneri cu mandarine sau portocale ce niște mingi pictate de Van Gogh, atâta violență aveau în culorile lor, chiar în slaba lumină confidentială a imensei sufragerii, în care totul devenea ocult, șters, foșnitor. Nu știu când am început să beau, poate câtă vreme David Hamilton și cu Jay Jollys începuseră să-și spună în englezește niște lucruri, nu confidențiale, dar pline de aluzii la ceva pe care nu aveam cum să-l știu; mă uitaseră, se țineau de mână, ca vechi amanți, deveniți prieteni sau poate ca unii care se mai întâlnesc din când în când pentru a reîncerca să reînnoade ceva pierdut iremediabil; oricum, erau tandri unul cu celălalt, bărbatul îi spunea ceva despre fetițele lui, cel puțin asta înțelegeam, ceva *shocking,* pentru că Jay râdea cu privirea ei tristă care aștepta un lucru ce nu mai venea și nu avea să mai vină niciodată, și eu mă gândeam la acești oameni pe care-i întâlnisem întâmplător, cu care mă împrietenisem, după, obiceiul lor de a prelua prietenii prietenilor, instantaneu, dar pe care nu aveam să-i înțeleg niciodată, cât aș fi dorit, pentru că soseau de undeva, dintr-un loc geografic cu totul inabordabil, cu totul misterios, cu niște înaintași și obiceiuri pe care nu le puteam înțelege. Ei știau ceva ce eu nu aveam să știu niciodată, erau pentru mine niște *invadatori* de pe altă planetă, cum arătau cei văzuți la televiziune, aveau un limbaj al lor, ezoteric, puteam să înțeleg foarte bine engleza lor, dar ceva rămânea definitiv obscur

pentru mine și asta mă făcu prudent și-mi spusei că n-o să rezist mult pe aici.

„Ce-i cu dumneata? mă întrebase femeia, dându-și seama că mă uitaseră, nu mi-ai răspuns, vrei să-l ajuți pe David la filmările lui? Ți-a povestit subiectul?“ „Nu. N-am avut încă timp să discutăm despre asta.“ „Mă mir, el cum prinde pe careva îi vorbește despre filmul său. David, ce mai aștepți?“ Vorbea franceza foarte bine și asta mă scutea pe mine să mă mai simt prost. „A, e un fleac. Filmul meu nu are nici un fel de subiect. Cine a văzut expoziția de la Roma a văzut totul. Am pornit de la poemele lui Pierre Louys, e mai mult fotografierea unui sentiment reticent. Știi ceva, Joy, domnul m-a întrebat dacă nu l-am citit pe Proust și adevărul e că eu nu l-am citit încă. Afirma că fotografiile mele se potrivesc foarte bine cu lumea lui...“ „Nu e vorba despre niște pederaști, despre baronul de Charlus, sau așa ceva?... “ „Exact“, spusei, și Jay se bucură foarte mult că posedă o asemenea memorie. „Da, cred că are dreptate, spusese gânditoare după aceea; e o idee, deși am auzit că se face acum un film după cartea lui, interminabilă. Cum îi spune, domnule?“ *„În căutarea timpului pierdut“.* „Exact!...“ David Hamilton suspinase privind chelnerii care ne aduceau în șir indian ceva de mâncare. „Frumos titlu, chiar așa se numește?“ „Chiar așa...“ „De mâine caut cartea, sper că au câteva exemplare pe aici.“ „Ți-ai găsit, dăduse din umeri femeia, cere-o la Londra sau la Paris, citește-o mai bine în franceză, la traducere toate cărțile pierd muzica cuvintelor, pentru că există o muzică a cuvintelor... “ O privii cu un interes sporit, dar ea nu băgă de seamă sau se prefăcu numai că nu bagă de seamă, începuse să vorbească despre filmul *Exorcistul,* seria a doua, cu Richard Burton, pe care nu-l putea suferi, deși recunoștea că e un mare actor. „De unde cruzimea, groaza asta care domină lumea acum?“ întrebase Jay, mâncând liniștită și privind parcul imens al hotelului *Perugia.* „Ei, o certase David, ce ți-a venit să-ți pui întrebări definitive când mâncăm ho-

mari? Dar dumneata nu iei nimic?“ mă întrebase, văzând că nu comandasem încă. „Nu, mulțumesc, mai târziu ceva. Deocamdată beau whisky, și în asemenea împrejurări nu-mi place să mănânc.“ „Beția pură, liniștitoare, religioasă, plecarea pe apele Gangelui, alcoolul, știu, am cunoscut și eu o astfel de stare. Delphina mi-a spus că ești un fel de arhitect, parcă. Dar ea unde e?“ „Nu știu“. „Nu stați împreună?“, se miră el. Pe urmă își lovi fruntea cu palma: „A, am uitat că e prietena prințului acela, dracu să ne ia, câte avem pe cap și e o confuzie în jur! Zilnic aud de cupluri care se desfac și se refac în altă parte, dar ei sunt împreună de vreo șapte ani; o pereche redutabilă, trainică, conservatoare...“ Pe urmă, ca să dreagă totul, îi povestise lui Jay că ne aflam tocmai la punctul delicat al evocării *perfectei aristocrații britanice* pe care eu nu aveam de unde s-o cunosc.“ „Știu, știu, îl întrerupsese Jay Jollys, mai mi-ai povestit chestiile astea pe vremea când flirtam, David, adu-ți aminte“. Și-i luase palma în palmele ei. Ai început să uiți, îmbătrânești. Mi-a spus-o și Dorothy, care te găsea mai tânăr anul trecut.“ „Parcă ea are 17 ani!“ se mirase mușcător David. „Cu atât mai mult, oamenilor în vârstă nu e bine să le vorbești de vremuri atât de îndepărtate, asta le aduce aminte de anii pe care-i poartă pe chip. Nu e de bun gust. Erau mai interesante poveștile din Cambodgia, cu decapitații aceia, cu masacrele tale care au îngrozit într-o iarnă toată Londra. I-ai spus domnului cum tăiau ăia cu sabia căpățânile adolescenților de 16 ani, numai pentru că îi prinseseră, deși erau în realitate prizonieri de război?“ „Mi se pare că ți-am povestit, domnule, mai bine să cerem ceva, totdeauna mi se face foame dimineața și ploaia asta care mă sâcâie. Pe voi nu vă deprimă?“

Pe lacul Como se strângea ceața, era ca o cortină întunecată ce se târa deasupra. Păcănea stins un motor de barcă. Rarii clienți mergeau pe *Isola* să mănânce pește prăjit și să bea *punch* fierbinte. „Spune-mi, cât timp ai pentru mine, Jay?“ o întrebase brusc pe femeie, nu știu dacă am să pot să termin filmul

din cauza ceței. Am nevoie de puțin soare". „Două săptămâni, cred, nu mai mult. După care trebuie să fiu la Paris. Începe sezonul de iarnă și trebuie să fac probele." „Nu te înțeleg. Ai bani destui, de ce nu te lași de meseria asta? Până acum puteai să găsești un baronet cu avere și să stai undeva la țară, să crești cai de curse, ori să joci la bursă." Jay sorbise din paharul cu sintonic, plin pe jumătate. „Nu se lasă o afacere care merge. Am timp destul pentru bursă și pentru caii de curse. Sunt încă tânără, ori găsești că am îmbătrânit?" „Da de unde! Arăți admirabil." „Atunci, de ce vrei să mă mărit?" Râdea iar cu ochii aceia triști în care nu se citea niciodată, probabil, vreo curiozitate. „Un perfect manechin", gândisem, insensibil, o femeie pentru care plăcerea este probabil contul din bancă, numerarul pe care-l reprezintă o cifră cât mai rotundă. De unde naiba venea și de ce era atât de tristă, totuși? Poate că ar fi trebuit să mai privesc fotografiile acelea încă o dată ca să înțeleg totul, dar mai era vreme? David Hamilton îmi spusese că are să-mi arate câteva albume cu fotografii tipărite la Londra. „Eu am fotografiat *stări,* nu obiecte sau oameni, îmi spusese în seara cocteilului de la Roma pe terasa aceea care dădea spre niște curți mirositoare. „Totul poate fi fotografiat, cu condiția ca să semnifice ceva, mă înțelegi? Un tip a rupt gura New Yorkului surprinzându-l de opt ori pe tatăl său care îmbătrânea. Un altul a avut șansa să aibă aparatul la el pe când se afla în California în fața unei bariere lăsate. A scos o fotografie alb negru care nu ar fi făcut doi bani dacă în acel amurg n-ar fi prins pe peliculă urmele de nitrat de argint lăsate de un avion care fixa trasee pentru reactoare. Un semafor, un cer pustiu, străbătut de urme caligrafice, șine ferate, în înserare, strălucind mocnit, totul ca niște mesaje primite din cosmos; niște mesaje ce trebuiau imediat înregistrate pentru că vântul, sau un uragan, sau nimic, numai lipsa de neatenție a fotografului, le-ar fi făcut să fie denaturate sau pierdute. Alții au fotografiat șoselele cu șapte benzi, autostrăzile în goana vehiculelor care parcă se freacă unul de

celălalt, ca niște pești în lumina nemiloasă de lângă San Diego; aeroporturi în noapte, cu luminile lor, trasoare, arătând celor ce sosesc din cer pământul primitor și sfârșitul sentimentului de catastrofă pe care-l au toți cei veniți de peste ocean, plutind opt ore deasupra apei, a rechinilor și răcelii valurilor în care ar putea să cadă într-o secundă. Dar jocurile mecanice, acele manete de la Las Vegas, din cazinourile de la *Dupes* sau de la *Hilton,* culorile, fețele livide, pline de lăcomie ale bătrânelor care fac scurtă la mână, trăgând de ele. Trebuie să vezi de aproape aceste mâini, livide și ele, ținând cărțile dejoc sau trufia unei fetițe de treisprezece ani care devine conștientă că e femeie în momentul în care își dezvelește sânii și se lasă fotografiată pentru prima oară, descoperindu-și propriul trup gol... Să fotografiezi circuri de provincie, cu pitici, cu uriași, cu travestiți, paraplegici, vrăjitori, dresori și scamatori, cu lei somnolând sau fete la trapez, gata să cadă, fără plasă, în talașul arenei, numai pentru niște biete aplauze, dar nu pe ei trebuie să-i fotografiezi, ci *starea* de veghe, de primejdie, de care sunt conștienți și în care există minutul când eu îi fotografiez..." Jay se plictisea, abia își ascundea cu discreție un căscat. Fotograful simțise asta și pretextă că mai are ceva de făcut, să dea niște dispoziții celor ce așezau luminile în vila *Carlota,* ba chiar simulă că dacă nu se duce repede acolo ei vor incendia clădirea, făcând vreun scurt circuit, pentru că o mai pățise și altădată. „Ah, italienii ăștia!" exclamase teatral, cu brațele ridicate deasupra capului; nu poți să ai încredere deloc în ei, cântă și nu se țin de treabă". Dispăruse cu mersul său grăbit, alunecător, printre perdelele care acopereau intrarea. „Nu fi se pare că a băgat de seamă că nu-l mai ascultam?", mă întrebase femeia scoțând o țigară lungă pe care i-o aprinsei repede cu *Ronsonul* pe care-l țineam la îndemână, deși nu eram fumător. Simțeam nevoia să-l apăr. „Nu e un băiat rău", zisesem la întâmplare. „Dar nici nu-l cunoști, mârâise ea. A fost bărbatul meu. Îl cunosc mai bine decât dumneata." Pe urmă, aruncând o gură de fum verde spre plafonul înnegrit

al acelui salon în care se instaura și mai mult întunericul: „E foarte egoist.“ „Ca orice mare artist“, spusei fără intenția de a o întărâta. „Poate că el are dreptate, nu eu. Dorothy e la fel. Trece peste cadavre pentru arta ei. Scene și atât! Dacă nu are un producător se culcă cu primul om cu bani pe care-l întâlnește în cale și pune piesa pe care o dorește. Nu o poate opri nimeni“. Nu știam ce să mai spun, mă prefăcui că sunt nemulțumit de whisky-ul pe care-l aveam în față. „Cred că ați rămas prieteni“, adăugai, privind aleile ce abia se mai vedeau prin perdele. „E un fel de a spune. De câte ori mă cheamă nu pot să-l refuz, deși asta îmi produce pagube. Chestia cu concediul meu e o invenție. Pierd o mulțime de bani, dar el susține că nu poate să fotografieze pe altcineva. Ceea ce ai văzut la Roma sunt probele pentru filmul pe care vrea să-l facă. A început la mare, vara trecută, pe urmă s-a plictisit și-acum, deodată, iar l-a apucat. Mi-a dat o telegramă și iată-mă, ca să-l ajut. Hoarda asta de tipi care se află în treabă, fetițele pe care le vezi, totul costă, dar el nu știe niciodată de unde-i vin banii și câți mai are. Cât am stat cu el îi administram eu câștigurile. E foarte generos, acum nu-l mai întreb nimic. E o doamnă care se ocupă de asta. Ai cunoscut-o?“ „Mi se pare ca da. Nu se numește Connors?“ „Exact.“ Surâsese discret, reprimându-și ironia pe care i-o citii în ochii plini de absență. „Să nu-l bănuiești de nimic rău. Pot să ți-o spun, dar ea e îndrăgostită de el până peste cap. Totul durează de vreo zece ani, încă dinaintea căsătoriei noastre. Nu face nimic ca el să-și dea seama de sentimentele ce i le poartă, dar toată lumea știe că e nebună după el. Joacă tenis toată ziua ca să slăbească, nu mănâncă mai nimic, se îmbracă la cei mai vestiți cuturieri, dar pentru el femeile au fost totdeauna numai niște obiecte de care n-a ținut seama...“ „Nu mai vrei ceva?“ o întrebai. „Nu, mulțumesc.“ „De fapt, de ce vii aici?“ „Poate bănuiești că doresc să devin vedetă de cinema, de câteva ori mi s-a propus, să știi că n-arăt rău pe film, dar nu pot să sufăr prețul. Producătorii ăștia cu bani sunt niște

indivizi tare libidinoși, cred că în tantieme intră și culcatul cu ei. Pe unul l-am pălmuit chiar, pentru că era cu totul neobrăzat, avea aerul că-i datorez ceva... Mâine o să fie frumos, ascultă la mine, mă pricep la asta. Simt după mirosul care intră prin fereastra deschisă de colo. Am trăit multă vreme lângă o pădure. Dar dumneata nu-mi spui nimic: ce faci, de unde vii? Ești francez?" „Nu, român." „Aha, mi se pare că știu ceva. Ai o soție care dă concerte și care e acum la Roma. Mi se pare că am văzut și afișele... Rămâneți mult aici?" „Nu știu, depinde de angajamentele ei. Am venit ca să mă odihnesc puțin, pe urmă mă întorc, am multă treabă de făcut." „Ce spui? Ești comunist? Cum e comunismul, poți să-mi spui în două cuvinte un lucru nou despre problema asta?" „Un conservatorism britanic de stil nou." Râsese, dar era evident că n-o interesa problema în nici un fel. Îl aștepta probabil pe John Gordon Ashe acela, sau pe altcineva, și cu mine voia să-și treacă timpul cât mai agreabil. Curiozitatea ei era cu totul formală: „Și dumneata cât rămâi aici?" o întrebai. Mă fixă o singură secundă, bănuind că o tatonam în alte scopuri. „Mi se pare că m-ai auzit mai devreme, când i-am răspuns lui David. Două săptămâni. Atât pot să stau pentru el. E și-așa destul..." Ne aflam într-un punct mort, când ar fi trebuit să se audă o explozie sau să cadă o farfurie pe podeaua veche a salonului. Cu un ultim reflex reînnodai convorbirea. „Am înțeles din cele ce mi-ai spus că te pasionează totuși să-i pozezi fostului dumitale soț. E vorba numai de un narcisism?" Femeia își scosese pudriera de aur, subțire, filigranată și se privea în micuța oglindă. Tocmai se aprindeau lămpile pentru că se întunecase prea tare. „Ar trebui să-mi schimb rujul," spusese, studiindu-se îndelung, ca și când nu aș fi existat la masă. Pe urmă, cu o voce leneșă, tărăgănată îmi spusese: „Nu, nu e vorba numai de narcisism, probabil că el există, ca la orice femeie, dar, sincer vorbind, vreau să-l ajut pe David. Un film presupune o cheltuială foarte mare și un eșec i-ar afecta cariera de fotograf, dacă asta nu ți se pare ceva ieftin." „Nu, nu mi se

pare deloc ceva ieftin. Din auzite, s-ar părea că e foarte bine cotat la ora asta. Cred că ai dreptate, trebuie ajutat." Părea nemulțumită de ceva, căuta cu degetul urmele unei spirale pe care o săpase cu unghia arătătorului pe fața de masă. „E un tip extraordinar de talentat, dar lucrează numai când are chef. Face lucruri foarte bune dacă e îndrăgostit. Când mă iubea pe mine era ca o mașină infernală, nici nu știi câți bani a câștigat atunci și asta numai în câțiva ani. Pe urmă totul s-a răcit și el era plictisit. Suferă de o ciudată lenevie. Trec săptămâni întregi fără să se miște, deși cei din jur se adună și-l așteaptă, și pe el toate astea îl costă, dar e incapabil să lucreze dacă nu e legat sentimental de ceva. Astă-vară, cred că a lucrat foarte bine la mare pentru că avea încă un puseu pentru mine. Mă părăsise acum vreo trei ani pentru o prietenă și lucrurile nu au mers sau au mers foarte prost și mi-a scris după aceea. Nu-mi cerea iertare, nici măcar nu-mi dădea o explicație pentru ceea ce făcuse. Nici eu nu i-am cerut vreo explicație. Am divorțat fără dificultăți, nu prea aveam ce împărți, eu îmi câștigam singură existența, copii n-aveam, așa că a fost destul de simplu." „Cum? Vrei să spui că ai venit fără nici un fel de condiție când te-a chemat?" „Da, de ce te miri?" „Îl mai iubești?" Râsese sincer amuzată, dar nu ieșise din starea ei gânditoare, încărcată de o tristețe difuză. „Nu, cum o să-l mai iubesc? Dar simt nevoia să-l ajut. Am dus-o multă vreme la începutul carierei noastre destul de prost. Locuiam în odăi ieftine, cu chirie, mâncam la restaurante proaste, credeam că așa va fi toată viața noastră și probabil că asta ne-a legat într-un fel deosebit. Fără el nu aș fi făcut nimic. Mă fotografia pentru revistele de modă și deodată cei din redacțiile acelea și-au dat seama că fotografiile de reclamă înseamnă și altceva decât *sex-appeal.* El m-a învățat ce înseamnă privirea în fotografie. Ai băgat de seamă ce proaste sunt actrițele de cinema care nu au privire?" Nu mă gândisem la așa ceva, dar îi promisei că o să bag de seamă de aici înainte dacă, de pildă, Katherine Hepburn are privire sau nu, sau Marylin

Monroe, chiar în filmele acelea vechi, ale lor. „Ce mă încurcă, reluase ea fără să mai aștepte să-i răspund, e faptul că-mi dau seama că de data asta nu va reuși. O simt. Nu iubește. Experiența aceea l-a terminat." „Era o femeie frumoasă?" „Nu știu, poate mai interesantă ca mine sau numai o femeie nouă, asta li se întâmplă des bărbaților. Nu aleg decât noutatea și pe urmă regretă, dar nu se mai poate face nimic." „De ce crezi că nu are să reușeasca?" „Ai stat de vorbă cu el? Ți-a povestit ce fel de film vrea să facă?" „Nu, abia ne-am cunoscut." „Atunci ascultă la mine despre ce e vorba. Mi-a spus limpede că vrea să fotografieze societatea în care trăim și care se dezintegrează. Pricepi ceva?" „Cred că da." „Vorbește într-un limbaj pe care nu-l înțeleg: ideograme, mesajul care trebuie să se folosească chiar de distrugerea artei pentru a purifica ce trebuie purificat. Nu înțeleg mare lucru, dar mă supun cerințelor. Din cele ce mi-a povestit, am crezut la început că e vorba de un film pornografic și chiar cred că până la un punct el va face un film pornografic – ai văzut doar acele fotograme, cum le spune el – dar a negat că e vorba de așa ceva. Mi-a vorbit foarte mult despre puritatea actelor erotice pe care vrea să le filmeze. Să-ți spun drept nu mă sfiesc de faptele mele, nu sunt o libertină, dar nici o pudibondă. În definitiv, aceste lucruri pe care vrea să le sugereze celor ce vor vedea filmul le făceau grecii fără să se jeneze. Dragoste între femei, acele săruturi caste pe care trebuie să le dau unei fete de patrusprezece ani, care e o mică prostituată de fapt, adusă de mână de propria-i mamă și, vai, câte sunt, el le-a ales cu grijă. Una dintre ele a și născut în iarna asta, mi se pare că ai văzut-o într-o fotografie. Nu știu dacă copilul e al lui David, dar nimeni nu s-a plâns sau el a știut atât de bine să stingă scandalul, încât o revăd în grupul micilor fete; pare la fel de nevinovată, are același aer sincer, mirat, și este, pe deasupra, și fotogenică. Mie, îți spun drept, mi-a venit mai greu să intru în pielea personajului care aproape nu spune nimic. Povestea e simplă, dar nu te plictisesc?" „O, deloc..." Strivise țigara

într-o scrumieră și privise cu ochii ei triști spre ușa mascată de perdele pe care intra cineva, probabil nu John Gordon Ashe, pe care-l aștepta, ci altul. „E vorba de o femeie neglijată de soțul ei, de o căsătorie ratată. El pleacă, cum a plecat David la altă femeie, și eu, soția, rămân într-o casă cu una dintre aceste fetițe care mă silește, puțin câte puțin, s-o iubesc, e probabil foarte perversă și asta am simțit-o de câteva ori, chiar în timpul probelor de astă-vară, în ea zace o lesbiană dotată, nu mai e nevoie să fie învățată de nimeni nimic. Are o plăcere să te muște de ureche cu dințișorii aceia sălbatici și mângâierile ei sunt atât de rafinate! Cred că bărbații pierd foarte mult că nu cunosc astfel de femei." Ar fi fost nedelicat să-i spun că nu eram chiar atât de străin de chestiunile astea, dar ar fi părut o lăudăroșenie, așa că preferai să beau puțin whisky, mimând mai departe o curiozitate pe care ea ar fi trebuit să mi-o alimenteze. De undeva se auzeau niște clopote, sunând surd, mort, în aerul rărit de ceața de afară. „Clopotele de la Vila d'Este..." „Și aici există o vilă d'Este?" „Nu știai? se miră. E splendidă, fântâni, terase, poteci bine măturate, ca în filmul *Anul trecut la Marienbad.* Să nu-mi spui că nu l-ai văzut." „Cum nu? Și vila asta se poate vizita?" „Depinde, dar cu protecția mea o să reușești. Ne-am împrietenit cu actualii stăpâni, ei îl iubesc foarte mult pe David. În ce mă privește, aici am pozat de multe ori pentru casele de modă." „Trebuie să fie amuzant ceea ce faci dumneata." „Da de unde! E destul de plicticos. Probe, fotografii, expuneri de modele, ochii aceia curioși ai femeilor care văd în noi niște fete oarecare și-atât, deși câștig mult mai bine decât unele dintre cumpărătoare; dar m-am obișnuit să fac ceva. Nu aș putea să renunț la asta. Călătoresc foarte mult. Ultima dată am fost în Spania, acum două luni, vara, în Baleare, e frumos totuși și vremea trece. A, dar iată-l pe John..."

Spre masa noastră înainta un tânăr atletic de 23 de ani, tipul de play-boy din revistele cunoscute, cu acea suficiență pe chip caracteristică unor astfel de indivizi. Mers de ogar, obra-

zul întunecat, un fel de hocheist, cu o privire brutală, focoasă, fără flegma britanică pe care o anunța numele, mai mult ceva meridional, pentru că englezii pe care-i cunoscusem până atunci aveau ceva suav în ei, nu agresivitatea acestuia, simțul posesiunii, care se manifestase față de mine fără pudoare, mai mult ca un avertisment: „Fii atent, domnule, locul e ocupat!" O sărutase pe Jay pe gură, scurt, învinețindu-i buzele, lăsând-o cu o spaimă pe chip, era un fel de a o pedepsi, pentru că nu se așteptase să facă acest lucru față de un străin: gestul își avea justificarea până și în fața lui David, fostul ei soț, dar față de mine devenea ceva impudic. Se așezase după ce îi fusesem prezentat și-i întinsesem mâna, spunându-mi numele pe care nu se ostenise să-l rețină. Întorsese un scaun cu spătarul spre masă și atunci îmi dădui seama că venea de undeva de la tenis, abia făcuse un duș, și fire de apă încă i se vedeau pe frunte; mirosea plăcut a *after shave*. Era îmbrăcat într-un costum alb, de lână fină, cu o monogramă neagră ce acoperea o cămașă impecabilă deschisă la gât. Rachetele le lăsase undeva, afară sau la garderobă, privise în spate la chelnerul care pândea între perdele și-i făcuse un semn discret. Era de-al casei, acela știa ce să-i aducă, nu fusese nevoie de nici un cuvânt. „Ei, bine, o întrebase în englezește pe Jay, cum te-ai distrat?" Nu puteam să vorbesc prea bine această limbă, dar de înțeles, înțelegeam ce-și spuneau, era vremea să mă ridic, dar femeia era prea bine crescută ca să permită să fac așa ceva. „Vorbește franceza, John, domnul se simte mai la largul său așa..." „A, făcuse el, măsurându-mă ca pe un adversar pe care-l vezi pentru prima oară la un mêleé și-i iei măsură. Cu atât mai bine, fac un exercițiu util, noi trăim atât de mult între englezi încât uităm și ceea ce am învățat." Avea un fel derizoriu de a vorbi, părea inteligent, dar încrezut, și asta îl silea să fie din când în când prost crescut. Oricum, trebuia să-l iau așa cum era. Îi povestise femeii ceva în legătură cu doamna Connors, care în seara aceea dădea un fel de petrecere la care toată lumea era invitată și de la care nu

puteau lipsi ei doi și David. „Dar el unde e?" se miră John Gordon Ashe, dintr-odată, realizând că de fapt ne găsise singuri la masă. „A plecat la electricienii lui să-i controleze." „Și dumneata, ești actor în filmul ăsta pe care-l pregătește David?" „Da de unde? Arăt eu ca un actor de cinema? Mai curând dumneata arăți ca un actor de cinema." John râsese stingherit. Era calea cea mai scurtă de a-l dezamorsa. „Cum, crezi că se vede pe mine asta?" E prost, hotărâi în gând, și, cu candoare: „De departe, ascultă-mă pe mine. La Hollywood ai face bani mulți..." „Auzi, Jay?", o întrebase fericit și femeia mă privise cu o ironie pe care trebuia s-o iau așa cum se cuvine. „Nici John nu e actor, domnule. Nimeni dintre cei care fac acest film nu e un profesionist; este o idee a lui David care-l va duce la faliment. El crede că un film înseamnă numai fotografie, asta e o mare eroare, i-am spus-o de mult, dar nu m-ascultă." „Cum adică, crezi că o să piardă banii?", se mirase tânărul play-boy cu o candoare care mă înduioșă. Făceau ce făceau și tot la subiectul acesta reveneau: la bani! „Nu cred, sunt sigură..."

I se adusese un aperitiv, combinat cu lămâie și cu bucăți de gheață și nu mai știu ce, pentru că vorbi cu chelnerul în italiană pe șoptite, probabil că era vorba de un fel de combinație specială care nu mă interesa. „Ce mai face Frankie?, o întrebase în englezește, din reflex, pe Jay, tot cu drogurile?" „Vorbește să te înțeleagă și domnul", îi spusese iar femeia. „Nu e nevoie, protestai, ar trebui de fapt să plec, am și eu unele lucruri de făcut, trebuie să-i dau soției mele un telefon la Roma..." „Sunteți căsătorit?" se bucură ipochimenul, fericit oarecum că asta mă va împiedica, oricât, să-i fac curte lui Jay. „Da, de vreo cincisprezece ani." „Nu păreți atât de bătrân", mi-o plasă rece. „Mulțumesc, la vârsta dumitale nici eu nu băgam de seamă astfel de lucruri..." răspunsei. Jay simțise că alunecăm pe un teren periculos, noroc că se ivise David. „A, iată-te!" exclamase de la ușă, aproape alergând să-i strângă mâna. Plusa, de fapt o veche gelozie mai stăruia în gesturile lui care erau exagerate

tocmai pentru a-i masca iritarea. „Aud că umbli prin catedrale, ce te-a găsit?“ „Da, de unde! Asta a fost de dimineață. Vin de la tenis. Am jucat cu doamna Connors care tot mai crede că mă bate de-adevăratelea.“ „Să nu-mi spui că mai joacă și acum?“ „Ba da. Bineînțeles, dublu. Aleargă italianul acela, Teracini, de-i sar ochii din cap. Ea stă numai la fileu și se miră ce repede trec mingiile pe lângă ea. Cum merge filmul tău, când începem treaba?“ David Hamillon ceru și el ceva de băut și o privi pe Jay: „Dacă nu ar fi fost ceața asta, puteam să facem ceva și azi, dar e groaznic. Nu am lumina care-mi trebuie.“ „Nu înțeleg, se miră John, doar e vorba de interioare, ai reflectoare, de ce mai ai nevoie și de lumina solară?“ „Asta nu înțelegeți voi, cei ce habar nu aveți de fotografie, că tocmai lumina de afară îmi lipsește. Îmi trebuie o penumbră pe care reflectoarele o scot totdeauna artificial. În vecii vecilor, în studio, nu va putea fi filmat un amurg cum îmi trebuie mie, dacă prin perdele nu vine reflexul amorțit de dincolo de geamuri...“ John dădu din umeri eu aerul că nu pricepea și că de fapt nici nu-l interesau astfel de lucruri. Fotograful își ștergea fruntea cu batista lui fină de olandă și privea prin ferestrele pe care se desena acum întunericul trist de dinaintea nopții, acea numai presimțită lumină a nopții pe care o știu numai poeții și o simt numai oamenii melancolici. Era ora migrenei, a alcoolului, când ogarii disperării veneau de undeva din tenebre ca să-mi sfâșie sufletul și David Hamilton intui că eu îl înțelegeam și-i uită pe cei doi și se întoarse spre mine, începând să vorbească cu o torențială ploaie de vorbe pe care o mai auzisem: „Ca să înțeleg asta a trebuit să văd turlele de la Chartres, care erau de culoarea morcovului sau a țelinei la începutul amurgului, să stau undeva lângă Toledo șase zile, ca să înțeleg că Spania este bântuită de altfel de lumină decât alte locuri. Acolo, ea, lumina pe care o pândesc oriunde, pentru că de ea depind pelicula și starea mea de pândă, izbucnește parcă din pământ, e o iradiere lutoasă, ai fost la Toledo, domnule?“ „Am fost.“ „Și ți-ai dat seama de

ceea ce spun eu acum? Parcă ești arhitect, nu?" „Chiar așa." „Atunci poți să mă înțelegi mai bine: altfel se construiește într-un deșert și altfel într-o lume de piatră, altfel în junglă și altfel spre mare. Materialele întrebuințate sunt altele, ele dau relieful, adâncimea, înălțimea, ele sugerează distanțele și mint ca Acropole de la distanță, sugerând perfecțiunea printr-o mistificație. Lumina, vibrația pietrei, vitraliul, astea nu sunt invenții omenești, au ceva divin în ele, grecii spuneau: un thympanon de marmură, asta voiau să sugereze elitrele care acopereau golurile. Ei nu construiau greoi, templele păreau, de pe mare, ușoare corăbii de piatră, frizele puteau să fie niște vele. Reverberația apei trebuia să adauge ceva în plus privirii, era o dublă conversiune a artei; o complicitate între cel ce ridica coloana și cel ce-o privea, fără asta nu mai avea rost nimic. Am fotografiat Parthenonul de peste o sută de ori, am pierdut luni de zile ca să găsesc un sfert de ceas, când totul se mistuia în lumina eleată din jur, când acești faguri de piatră păreau niște cuiburi de rândunele, privite de departe; ușoare, goale ca niște cavouri ale timpului, plutind în văzduh. Trebuie să vezi o dată Veneția în sfumătura toamnei, prin octomorie, dar nu în orice octombrie, într-un octombrie languros, când broderia colonetelor de piatră face din palatele orașului un păienjeniș și poți să crezi că primul vânt dinspre lagună va spulbera totul... Altceva e un zigurat care stă în nisip ca o cămilă, îngenuncheat și ferm, înconjurat de uragane ce aduc valuri roșcate de pulbere și atunci totul devine un rug fumegos și te pierzi în acel loc fără spațiu ce se rotește cu tine..." „Literatură, mârâise de la locul său John, care își golise paharul și mai făcuse semn chelnerului. Ce ai nevoie să mai spui toate astea când le fotografiezi atât de frumos?" Jay îl privea cu ochii triști și nu știu de ce crezui că, dincolo de cinismul ei de până atunci, în inima ei mai exista o mare tandrețe pentru omul acela parcă ros de friguri, pirpiriu, deși nu avea aparența unui om macerat de boli. Nu-i răspunsese tânărului, cum aveam eu să-l numesc, mereu, de aici încolo,

vorbea numai pentru el, buzele i se uscaseră și sorbea des din sonda de whisky pe care o avea în față. „Semnele enigmatice ale timpului, jaloanele pentru cei ce rătăcesc în cosmos. Turnurile și bisericile îngropate în nisip, cotropite de pustiuri și de nepăsare, căzute sub valuri de praf sau de nisip, mereu uitate ca niște cimitire în goana vântului ce aduce uitarea; cu ceruri melancolice, disperate, deasupra, stăruind câte un veac parcă. Ai văzut un cer silnic, german, cum îți spun eu, cerul de deasupra landei, undeva, lângă Marea Nordului?... nu știu cine îi împrumută griul acela care te umple de disperare. Nimic decât un cerc în jur și orizontul vag, nici păsările nu îndrăznesc să vină într-acolo, poți să mori de singurătate, să strigi, să urli, nu te aude nimeni și, atunci, un turn e un avertisment dat morții! Ai văzut grădina Güell din Barcelona sau grădina Bomarzo? Prima este stranie, plină de enigme ca și cealaltă, care are în plus ceva mai mult mister, e invadată de o vegetație umedă care îngroapă totul, forme de piatră și poduri și monștri și peșteri și îți bagă în oase o spaimă de moarte. Te-a apucat vreodată seara sub zidurile neterminate ale catedralei lui Gaudi, *Sagrada Familia*, când ai impresia că din cuiburile acelea de bufnițe din care se aud strigăte nocturne se vor prăbuși câinii și maimuțele de piatră ale acestui dement, ca să te sfâșie, și că lipsa acoperișului te leagă de cer? Așa ar trebui să fie toate templele: să nu aibă acoperișuri, acoperișul lor să fie oceanul astral, asta dacă aș putea să fotografiez! Am încercat, dar nu am reușit, te rog să mă crezi. Lumea nu ar veni să privească expozițiile mele pe care le-ar găsi turistice, deși absența omului dă gravitate oricărui peisaj și te îndeamnă la meditație, nu crezi?“

Jay Jollys îi așezase palmele peste mâinile cu care strângea sonda de whisky: „Liniștește-te! Uite, așa era când l-am cunoscut, ne spuse nouă, febril, ars de ceva care mă făcea să uit orice. E un mare poet de fapt, dar cu un aparat de fotografiat nu poți să povestești tot ce ai vrea...“ „Crezi?, se miră David Hamilton, atunci înseamnă că nu mă cunoști sau că n-ai înțeles nimic din

ce-am făcut și doar tu ai stat câtăva vreme lângă mine. Ce ciudat!“ Se înnegurase, ceva îl rodea, trebuia să povestească ce avea de povestit cuiva și prezența celor doi, a lui Jay și a lui John, îl încurca, simțea că numai eu puteam să-l ascult și chiar să pricep câte ceva din cele ce spunea. Pe urmă spuse încet, șoptit, ca și când ar fi vorbit numai pentru el: „Grădinile somnolente ale Cambodgiei, cu susurul lor, cu fântânile lor, cu gongurile de noapte și zorii verzi peste acele flori carnivore, devoratoare, care mușcau parcă noaptea ce se pierdea undeva în depărtare, și pe urmă se iveau templele roșcate, atât de încărcate, pline de monștri, de șerpi și de zei, cu miile lor de brațe, repetate, sugerând o roată solară care, toate, cerșeau cuiva mântuirea, și iar gongurile, mereu alte sunete, și mirosul de santal, cel mai subtil miros pe care-l știu și umbrele templelor care erau înghițite de violența junglei, voi nu puteți să știți cum poate să înghită o masă de copaci totul din jur în soarele exploziv, cum te poate orbi, și mlaștinile, cu respirația lor putridă, cu capcanele de nămol mișcător, și șerpii, și șuieratul unanim, și strigătele maimuțelor care își spun mereu ceva într-un grai al lor, lianele care vin spre tine, furându-te dacă nu bagi de seamă, lumina verde a junglei, pentru asta a meritat să trăiesc atât, ca să înțeleg că degeaba tânjim după alte planete, pentru că nicăieri nu o să găsim basmul pământului nostru. Pe urmă, într-o seară, am văzut toată această minune fumegând, incendiată, jungla ardea; orașele ardeau, templele lor minunate erau bombardate și turnurile atât de frumoase zburau în aer și știam că nimeni nu va mai putea să le refacă. În porți: capetele unor tineri înfipte în pari. E îngrozitor... Asta am văzut în Congo, sate pustiite, arse, și capete de oameni în pari, tancuri ce călcau copiii care nu știau că trebuie să fugă din calea lor. Rămâneau numai niște pete mari de sânge, niște piei strivite și atunci mă întrebam cum pot să conviețuiască toate acestea la un loc?“ „Mergem?“ îi retezase Jay Jollys cheful de a povesti, brutal, fără să-l menajeze. „Unde să mergem? La vila *Carlota* totul e rece, degeaba

ard caloriferele electrice, e frig! Mai bine am dormi aici. Nebuna de doamnă Connors zicea că să ne mutăm mai bine la ea, dar nu am chef să-i distrug mobilierul." „De ce nu?, se mirase Jay, te rog să mă crezi că merită. Va rămâne cu o amintire de neșters din partea noastră." Râdea aproape fără motiv. Puteam eu să cred că e geloasă pe o femeie trecută și nu frumoasă după ce David o părăsise? Dracu să-i ia de nebuni... Aș mai fi băut, dar nu voiam să le las impresia că sunt un decavat. „Nu mergi și tu, David, la petrecerea de astă seară la doamna Connors?" îl întrebase John. „De ce aș merge? Să văd niște zărghiți ca voi care dansați ca sălbaticii și vă îmbătați ca porcii? Nu, mulțumesc. Deși (se gândise puțin) nebunii sunt interesant de fotografiat, aflați de la mine. Am stat odată într-un balamuc, era cât pe aci să fiu linșat. Abia am scăpat cu filmele și cu aparatul, dacă nu era un infirmier înarmat nu aș fi ieșit viu de-acolo, sunt foarte violenți unii dintre ei. Jay, îți aduci aminte, ce succes a avut expoziția aceea de la Los Angeles cu nebunii?" „Parcă îmi aduc aminte de ceva, spusese fără interes femeia. Nu a fost atunci când mi-ai cumpărat colierul de la Tiffani, care a costat o groază de dolari, încasați numai pe fotografiile pe care le-au reprodus nu știu câte ziare și reviste după aceea? Da, atunci a fost, o adevărată lovitură! Ar trebui să te mai gândești la așa ceva, nu poți să te repeți." David Hamilton își pierduse îndrăzneala de a povesti. Așa se întâmplă când o femeie nu te mai iubește și artistul simte asta, și deodată dezarmează; el dezarmase, mă luase de braț și făcuse semn chelnerului ca să-i pună totul la socoteală și, fără să se mai uite în urmă, deși ceilalți doi veneau după noi, ieși afară în ceața ce învăluise cu totul lacul Como.

*

La petrecerea doamnei Connors nu mă dusesem, deși Jay insistase. Pretextai că aveam o înțelegere cu *Cheshire* care așteaptă la o oră precisă telefonul meu și-atunci mă lăsaseră în

pace. Vila *Carlota* părea un uriaș frigider, degeaba ardeau toate becurile și radiatoarele electrice, căldura nu se încropea încă. Unde mai pui că mă simțeam locuind într-un Muzeu, între atâtea busturi și statui de Canova; mai văzusem la Bucuresti o astfel de casă a unui sculptor, invadată de cioturi de la Heracleea și de nasuri pângărite de barbari sau de creștini, cele mai multe cópii de pe vremea studenției, torsuri și brațe ciuntite, un fel de sală a ororilor, ceva între *Grevin* și M-me *Tussot,* în marmură și ghips. Cum să mai faci dragoste, cum să mai simți ceva când pietrele te invadau, se aflau pe podele, pe sub ferestre, pe sobe, lângă dulapurile sufrageriei, iradiind o răceală de cimitir ori de capelă? La hotel *Perugia* probabil că era foarte plăcut acum, îmi spuneam, acolo totul era mătăsos, tandru; perdele și mobilă grea, învăluită în praf, și bătrânii care tăceau cuvios în fotoliile de piele roasă imperceptibil și acei chelneri care se topeau în vagul decor, absenți numai în aparență; gata să te servească la cel mai mic gest, dar respectând distanța reglementară, tăcerea lor în grup, a celor ce beau ceaiuri sau cafea în porțelanuri englezești și a celor ce serveau în smockinguri, și ele prăfuite. Și tot mă întrebam ce dracu caută David Hamilton în vila *Carlota* atât de muzeală când, după mine, locul cel mai bun pentru ceea ce își propusese nu era decât hotelul dezafectat, dar asta aveam s-o aflu mai târziu, deocamdată nu eram deloc dumirit ce se întâmpla. A doua zi, asa cum prevăzuse Jay Jollys, vremea se îndreptase, soarele, cu o mască de carnaval, parcă alungase ceața ce se mai târa puțin deasupra lacului, venea prin ferestre un aer călduț de toamnă patetică, cu miros amărui de frunză intrată în descompunere și toată lumea parcă înviase. Apăruseră niște doamne care făceau probe, vedeam totul prin ferestrele deschise, aici nimeni nu se ascundea, era ca într-o tabără de nudiști, nubilele fete se lăsau măsurate și le priveam sânii abia iviți, abia conturați, niște femei pe cale să se nască, încă niște copile pe care numai sfidarea zâmbetelor aruncate în marile oglinzi venețiene din jur le făceau mature pentru că erau conștiente

de ceea ce ascund încă trupurile lor necoapte la care nimeni nu privea cu vreo curiozitate, pentru că puținii bărbați care se ocupau de lumini ori erau pederaști, și nuditatea lor nu le spunea nimic, ori le văzuseră de atâtea ori încât nu îi mai interesau. Se tăiau cu foarfecele bucăți din mătase transparentă, se înfigeau ace pe mancehine, se auzeau strigătele lui David Hamilton, căruia nu-i plăcea nimic din ceea ce croitoresele lui îi arătau și înțelegeam că dorea să le îmbrace în costume grecești, drapate simplu; totul trebuia să ia aerul clasic al *Iliadei* sau al *Odiseei,* nimic senzual la suprafață. Scenografii înjurau, erau doi italieni care cărau mereu vase cu flori exotice și le așezau în toate unghiurile posibile. David alerga de colo-colo, înjurând în cel mai autentic argou londonez. Îi muncea ca pe hoții de cai. De sus, de la etaj, unde mă instalasem, mă prefăceam că privesc apa argintie a lacului Como la amiază, dar, de fapt, vedeam totul. Ceea ce bănuiam se întâmpla, cadrul era prea rece, prea funerar pentru ce dorea el să creeze, marmura sau înălțimea pereților, a plafoanelor, acele statui nenorocite, academice, îl distanțau de ceea ce dorise și încă nu înțelegea sau nu înțelegeam eu ce dorea într-adevăr. Muta de colo-colo piesele, căuta unghiurile, privea și măsura, prin instrumentele lui optice, căldura care se încropea afară și lumina violentă de la amiază îi schimba mereu ideile, soarele mai mult îl încurca decât îl ajuta; nu-mi permiteam să spun nimic; asemenea artiști au susceptibilitățile lor. Lasă-l dracului să se enerveze, prea era închipuit! Prea striga la ceilalți, se credea buricul pământului și lumea-l obosea; îmi dădeam seama de asta, fetele acelea trebuiau să stea în grup și să pozeze, să nu miște, să arate o lene orientală câteodată, să se miște ca somnambulii, era greu de priceput unde avea să ajungă în cele din urmă fotograful. Și peste toate astea, pe aleile vilei *Carlota,* se ivea din când în când, trecând maiestuos, Doris Connors, cu capul ei de nevăstuică, sec ca o nucă veche, într-o rochie de pe vremea războiului cu burii, cu o pălărie mare de pai de orez pusă să-i ascundă ruina feței macerate de prea mulții

ani pe care-i-petrecuse. Slăbise, zvonurile nu erau false, ținea un regim aspru, juca tenis, într-o săptămână făcuse o talie de viespe, se farda violent, asta se simțea din cauza luminii soarelui care îndepărtase toate cețurile de pe lacul Como. Nu lipsea umbreluța roz, de domnișoară din anii 1890, rochia de gaz și cordonul care sublinia scurtimea taliei. Umbla singură, ca și când ar fi vrut să-și alunge plictisul. Ea era gazda, cea care plătea chiria pentru vilă, finanțatoarea viitorului film, dar era discretă, nu era curioasă, nu întreba pe nimeni nimic, trecea numai cu un câine mic l-a subsoară, un *pudel* sau un câine indian din aceia miniaturali, *Chihuahua* sau cum naiba le mai spune, cu niște ochi imenși, negri, melancolici, cu o piele lucioasă, ce străluceau ca bijuteriile, un câine tandru pe care-l poți uita printre perne când adormi lângă el, tăcut, liniștit, fără să latre vreodată, pe care-l puteai confunda cu un obiect decorativ în cadrul prea festiv al vilei *Carlota.* Doamna Connors *trecea,* atâta făcea; din când în când, urca aleile ce duceau în pante ușoare spre vegetația de sus a grădinii care cădea în valuri, cu toate azalrele sale violente și frunzișul luxuriant ce acoperea misterioasa grădină și nu revenea decât peste câteva ore. Mi se pare că sus exista un leagăn uriaș în care citea o carte franțuzească, asta timp de câteva zile, nu știu dacă o văzusem eu însumi sau numai auzisem, dar se arăta la o mare distanță de timp ca să fie privită de David Hamilton, exact în clipa și după atâtea ore câte trebuiau, când acesta ieșea pe balconul marelui salon unde-și instalase locul de filmare ca să fumeze o țigară, dar el nu o vedea sau se făcea că nu o vede și ea trecea absentă, indiferentă parcă, totuși pândindu-i privirea, tremurând probabil interior la gândul că el ar putea fi atât de absorbit de munca pe care o făcea încât să nu bage de seamă ca ea mai exista și încă în felul acesta, făcându-i curtea discretă ce se face unei femei care se îndrăgostise și încă atât de intens, cum aveam să aflu mai târziu. Citisem unele cărți, știam că adesea handicapații cad în astfel de romantisme ce aduc cu acelea de la treisprezece ani sau de la

șaisprezece, amoruri care nu mai au nimic senzual în ele, pentru că o greață de tine însuți, de propria-ți decrepitudine ce te oprește, să mai faci ceva care ar aduce cu un îndemn către apropierea fizică, totul transformându-se într-un sentiment discret care se mulțumește cu priviri strecurate ca la prima dragoste, cu plimbări simple, când numai o atingere de mână te face fericit, fie că ea e întâmplătoare. Era dragostea senilă, plină de primejdii, care putea împinge pe un om la moarte, la sentimentul propriei decăderi, al inutilității, când te mulțumești cu atât de puțin și nu capeți aproape nimic. Toată lumea observase, dar eram cu toții bine crescuți și nu vorbeam sau nu făceam aluzii la ceea ce știam. Singurul care era dispus să discute treaba asta împuțită fusese John Gordon Ashe, care, la ceai, dimineața, era cât pe aci de câteva ori să ne pună pe toți într-o situație fără ieșire, adică să deschidă o convorbire pe care, de fapt, toți o doreau, acele bârfeli pe care totuși buna creștere generală le oprea. Fiarele din noi erau gata s-o sfâșie pe biata femeie, dar Jay îl oprise la vreme. „Ce spuneți, arătase el spre geamurile sufrageriei de la hotel *Perugia,* cine trage?“ Nu privise nimeni într-acolo, dar toți știam despre ce este vorba, mai puțin David, care era cu totul absorbit de cele ce făcea sau trebuia să facă în ziua aceea. Sosise și Dorothy Tutin, într-o scurtă călătorie spre Milano, eu o așteptam pe *Cheshire;* picase și pictorul de costume, Brian Sanders, un tip imposibil, astmatic și plin de țâfne, care nu vorbea decât despre calitatea inferioară a materialelor pe care le cumpărase nu se știe cine, croitoreasa șefă a filmului, deși venea de la cea mai bună casă de mode din Paris sau Roma, dracul să-i ia cu aerele lor definitive, de parcă ar fi lucrat la bomba atomică, nu la un nenorocit de film ce era sortit să iasă prost; cel puțin eu asta pronosticam după timpul pierdut, după nehotărârea lui David și tot ceea ce se făcea sub ochii mei. De fapt, cel mai uman lucru în toată această harababură era idila imposibilă a doamnei Connors cu fotograful, idilă pe care acesta din urmă o ignora sau se prefăcea că o ignoră. Jay era o nebună;

îmi șoptise într-o seară: „Ce spui?" „Nu spun nimic", vorbisem și eu sibilinic. Era permis să discuți despre dragostea doamnei Connors în intimitate, dar nu cu al treilea de față. „Și câinele acela care parcă vorbește, și el are priviri de îndrăgostit." Îmi ardeau obrajii de rușine ca și lui Jay, dar nu ne puteam reține. Natura omului este îngrozitoare, trăim bucurându-ne numai de defectele altora. „În definitiv, și dumeata ai fi la fel de ridicolă dacă l-ai mai iubi pe David, o știi bine, doar ai fost îndrăgostită de el." „E adevărat, acceptase ea, dar vine o vârstă când trebuie să mergi la mânăstire. E preferabil decât să te faci de râs." Probabil că o ciudată gelozie o făcea să nu admită o dragoste atât de absurdă. Pe urmă, ce erau relațiile astea înspăimântătoare, când simți că îți vine să mori de singurătate și de fapt asta dorești dacă ești un tip ca mine, toate astea i le spusei în treacăt lui Jay ca să nu bănuiască altceva. „Scrii?" mă interogase. „Dar de unde? Proiectez case, vile, scări și piețe publice." Tăcuse gânditoare. Ceruse ceva de băut, ea care nu bea aproape niciodată. Cele câteva zile când ne văzusem doar întâmplător ne apropiaseră. Ea spera să-l facă gelos pe David Hamilton, dar nu știa că un tip ca el, când are treabă, nu mai observă nimic; dar nu numai el era în joc, era și bruta de John Gordon Ashe, care mereu o căuta între două partide (era un mare jucător de bridge și aici, în apropiere funcționa încă, pentru niște jucători ca el, un cazinou discret unde puteai pierde cât vrei la *baccarra* sau la alte jocuri) și mereu se jura că nu e de vină, că are prieteni care-l trag la mesele lor, dar ea dădea din umeri: „Doar suntem logodiți, părea a-i spune, vezi-ți de treabă, am cu cine să-mi pierd timpul." Și „hocheistul" îmi purta pică, până la urmă trebuia să mă bat cu el, îmi spuneam, dar mergeam mai departe și când avea să se întoarcă Cheshire, să te ții. Nici nu voiam să mă gândesc la ceea ce o să se întâmple, că nici cu ea nu mi-era rușine. „Nu mi-ai răspuns", o luasem din scurt. „De ce vrei să înțelegi?" „Nu știu. Probabil pentru că aceste lucruri nu mi s-au mai întâmplat." „Asta ar fi o explicație." Jay tăcuse, privind

profundul decor ce se topea în amurg. Surâsese trist, cu ochii ei grei, nopturni, cum îmi plăcea să spun cu un arhaism la care țineam. „Crezi că nu mi-am dat seama că nu ai nici măcar o curiozitate pentru mine? Voi, cei ce veniți din Est, ne priviți ca pe niște morți, am mai simțit asta în câteva rânduri. Odată, era un rus foarte frumos, un balerin care se silea să-și dea importanță, nu era Nureev, nu te teme, dar sincer ar fi vrut să-i acord puțină atenție, probabil era în căutarea unui angajament pe aici pe care l-a și obținut în cele din urmă. Mă privea cu niște ochi muzeali, poți pricepe ce spun?" „Da, într-un fel." „Eram un exponat al lumii capitaliste pentru el, ei bine, asta nici măcar nu m-a jignit." „Și crezi că eu te privesc astfel?" „A, nu. E cu totul altceva. Simt că ai avut de-a face cu multe femei. Știi să le privești. Privirea e un lucru pe care nu-l au mulți oameni." „E teoria lui David, l-am auzit spunând-o." „Nu, el nu afirma asta, eu vreau să explic ceva cu totul feminin. Știi de ce mi-am dat seama că ai avut de-a face cu multe femei?" „Nu." Tăcuse iar. Bea *Florio,* parcă asta ceruse, băutura dulceag amăruie care înlocuia atunci sintonicul cu care mă obișnuise. „Există o privire a bărbaților care știu ce înseamnă o femeie, o privire specială, plină de curiozitate, nu de dorință, dar o curiozitate adânc senzuală, fără lubricitate. Ea, această privire, are o adâncime specială. Pe chipul dumitale nu se citește nimic, pari că te uiți la mine exact ca la un exponat, cum o făcea celălalt, dar există o diferență. Focarul privirii..." „Ce vrei să spui?" „Ar fi prea mult pentru astăzi, mai bine să-ți vorbesc despre David..." „Cum vrei, dar m-ai făcut curios." „Cred, dar e mai bine să tac..." Se întuneca, hotelul *Perugia* ieșea fumegos din amurg și intra în noapte ca un bastiment pierdut în marea nocturnă, cu toate luminile lui roșcate. Acum înțelesei care era farmecul lui, acea obturare a luminii care devenea roșcată, nu era neonul din alte locuri, nu lumina galbenă a vechilor lămpi italiene, era un fel de jar roșcat, obosit, lumina de noapte numai bună pentru bătrânii aceștia, o lumină care nu te jena la ochi, ce ocrotea

privirea și crea în jur ceva miraculos, o intimitate ce nu exista în alte locuri, o lumină în care uriașele volume din lemn de nuc ale mobilei deveneau niște refectorii, altare sau strane ale unor catedrale, și tot ce exista; tradiție, vechime, în aceste locuri era evocat secret, intra în decor. „Așadar, reluase Jay, întinzându-mi un pahar cu votcă de pe tava chelnerului, asta cerusem, farmecul lui David stă în ceea ce face și spune câteodată. E tăcut ca un cimitir londonez. Dar asta m-a atras la el cel mai mult, nu sare în față. Nu deschide decât rar gura, dar atunci spune niște lucruri ce te îngrozesc pentru că nu le știai." „Mă mir, mârâii eu, cel puțin de când am venit aici n-am aflat prea multe de la el." Mințeam și ea intui acest lucru. „Ești un om pe care nu-l va mai vedea poate niciodată. E ca și când te-ai adresa unui perete, iartă-mă..." „Mă rog, ai voie să spui ce vrei..." Băuse iar, cu o lipsă de apetență ce-i semăna foarte bine. „Toate lucrurile le faci așa?" „Adică cum? întrebase ea provocator, ce, adică?" „De pildă, dragoste?" „Nu e prea indiscret?" „Nu, deloc". „E o provocare?" Trebuia să-i dau lovitura de moarte, ei bine, nu reușisem. Se înfuriase, dar se stăpânise: „Nu sunt o băutoare, pur și simplu, duc un regim sever. Gimnastică, bară, sintonic, bicicletă de cameră, măsurarea greutății în fiecare dimineață, masaj, plimbări pe jos, chiar jogging, în parcuri, mă mir că nu m-ai văzut. La cinci dimineața alerg pe alei, fără câinele doamnei Connors". „Te cred." „Asta nu înseamnă însă că sunt o femeie lipsită de senzualitale, asta ai vrut să spui, nu?" „Bănuiam, de fapt, vreau altceva de la dumneata." „Știu, să ți-l descriu pe David." „Nu, nu asta, m-ai înțeles greșit, vreau să pricep ce fel de film va face și cum, pentru că ceea ce văd mă pune pe gânduri." „Adică?" „Adică nu are nici o șansă să facă un film bun." „De ce?" „Pentru că totul e o harababură, pe urmă cred că nici decorul nu e bine ales. Am privit fotografiile lui, era altceva. „Tocmai asta nu înțelegi!" „Ce anume nu înțeleg?" „De ce a venit aici, la început nici eu nu pricepeam." „Poate dorește să ajungă la altceva, dar dacă vrea să realizeze atmosfera de la Ostia

sau unde dracu ați făcut pozele acelea, în Creta sau în altă parte, ce caută aici?" Surâsese misterios și își așternuse palma peste mâna mea: „Să nu mai vorbim despre asta, să te las să descoperi ceea ce nici eu nu știam..." „Nu, te rog, spune-mi dacă e adevărat sau numai vă prefaceți că filmați. Vă bănuiesc de mari vicii, dar nu va condamn. Titlul filmului pe care și l-a propus David îmi spune totul, dar asta nu e suficient. *Sybaris,* foarte bine, dar cum să turnezi *Sybaris* într-o Morgă?" „Hai să tăcem, te rog să mă crezi, o să afli totul, dar ar fi o greșeală din partea mea să nu te las să descoperi singur ceea ce e atât de evident." „Nu e evident deloc." „Nu vrei mai bine să ascultăm liniștea? Ce frumos spuneai adineauri, o tăcere din care a dispărut tot ce era balnear, unde dracu ai citit asta?"

*

A doua zi sosise *Cheshire,* cu ziare, geamantane, spiriduși, zgomot, uitucenii și curiozitate; era ostenită, dar fericită, avusese succes, îmi arătase presa, grămezi de hârtii de jurnal mirosind a plumb tipografic, și pe urmă, mereu ridicându-se și căutând postul de radio Roma și o emisiune de la Milano pe care nu le mai găsea și care ar fi trebuit să vorbească despre ea și eu nu eram atent și nu voiam să o ajut pentru că era în baie sau telefona, mereu țârâia telefonul; se auzeau voci depărtate; telefona Delphina care plecase după ce mă predase bandei de aici și mereu cârâiau alte glasuri de la ziare, cronicari; mi se servi și supa de ceapă: dirijorul acela cu trei nume de care nu mai scăpam în vecii vecilor era și el la Roma, fusese mai bine-zis; făcuse ce făcuse, luase un avion de la Paris și asistase la concertul ei și se sfătuiseră, el rămânea managerul ei pe viață, o scotea la plimbări lungi și, ce o fac eu pe nebunul, ciorbele nu se mai reîncălzeau, erau prieteni și el o pilota în lumea asta gangsterească, a impresarilor și a celor care cereau sume imense pentru fiecare elogiu și cu trebuia să înțeleg totul, iar apoi, deodată, devenea suspicioasă: „Și ce-i cu mutra asta de cotoi bătrân, că

am auzit ce-ai făcut pe aici. Tot timpul ai stat cu Jay Jollys căreia nu-i mai ajung bărbații, și să nu mă silești pe mine, cât sunt eu de bine crescută, să-i fac o scenă să mă pomenească! Ce dracu a găsit-o și pe Delphina să te planteze aici între lesbienele astea, că le-am văzut, toate niște curvulițe care abia așteaptă să sară în patul tău dacă nu au și făcut-o deja..." „Ai terminat?" o întrebam; dar ea mai avea încă multe de spus și tot mă prefăceam că-i caut emisiunea muzicală în care tot nu se pomenea de ea încă și aranjamentele o exasperau și îi acuza pe italieni că nu au cuvânt și iar se repezea pe ziare și-mi arăta titlurile cu litere de o șchioapă. Le citisem eu? sau uitasem alfabetul, ori nu știam limba italiană, deși mă lăudam că făcusem latina în liceu, și câte și mai câte! Trebuia să plece la Milano, și eu nu arătam nici o încântare că în loc să-și facă serviciul de presă obligatoriu venise aici ca să mă vadă? Ce fel de tip eram, insensibil, că așa e când a trecut vremea și te-ai obișnuit cu cineva, și pe urmă iar devenea drăguță și mă implora să-i spun eu unde uitase ea fardul acela de la Paris sau unde așezase rochia de la Delphina pe care trebuia tocmai în seara aceea s-o îmbrace și nu știa dacă o pusese pe vreun umeraș sau se afla în cine știe ce geamantan pe care trebuia să-l deschidă, că erau mai mult de zece și eu nu băgasem nimic de seamă? Se ducea mereu la oglindă, aprindea toate luminile și-mi spunea: „Dacă aș fi deșteaptă te-aș lua cu mine, dar îmi porți ghinion, totdeauna mă inhib când ești în sală, mai bine stai cu damele tale că ești afemeiat, și se enerva, și greșea nuanța de ruj care-i trebuia și se lupta cu tentația de a mă smulge de aici. Pe urmă, nu-i plăceau pantofii, mereu se văita că o strâng sau că nu se potriveau cu rochia pe care o îmbrăca, unde mai pui bolile de care suferea: junghiul intercostal (pe podiumul sălii de concerte trăgea), măseaua de minte pe care, de la București, trebuia s-o scoată, dar câte și mai câte, insomnia pentru că se gândea că cei de la Milano erau mai scorțoși; parcă nu fluieraseră pe un pianist acum o lună, era prevenită și dacă nu se va înțelege cu dirijorul,

cu neamțul ei rigid care e corect, dar numai atât; nu are geniul prietenului ei cu trei nume, dirijorul acela, care era oaia neagră a întregii mele vieți; în sfârșit, după trei zile, ca uraganul Flora, plecă așa cum venise, într-o volbură de geamantane cărate pe scări, în strigăte și înjurături românești micilor *boys* care cărau poverile și cereau fără rușine bacșișuri, urmată de cameristele de la hotel Perugia, pentru că ne mutasem acolo, nu mai răbdasem nopțile reci de la vila *Carlota* și fără explicații ne instalasem în bunul, vechiul, dulcele așezământ care atât îmi plăcea și mă simțeam ca la mine acasă și Jay spunea că doamna Connors n-o să-mi ierte niciodată evadarea, „asta care o jignea, pentru că eram de fapt invitații ei și ce însemna plecarea asta? Mă rog, numai greutăți, dar puțin îmi păsa mie de ele acum...

Și se făcuse liniște, iar liniștea aceea balneară pe care, din două în două zile, o mai turbura telefonul de la Milano: „Alo, Big, fii cuminte; ești singur în carieră, nu ai vreo nymphetă la picioarele tale, că o ciufulesc, să-ți spun ce-am făcut ieri, cum merg repetițiile..." și dă-i cu amănuntele, nu se înțelegea cu violiștii care se vârau prea tare peste ea și atunci trântise capacul pianului și strigase la neamț, spunându-i că ar putea să-i stăpânească mai ca lumea și că *lentoul* acela pe care-l știam eu foarte bine ieșise leșinat. O deranjau nenorociții ăia, mascalțonii care vroiau să se ilustreze ei, și nu învățaseră că erau numai acompaniatori, și, pe urmă, iar interogații: „Ce-ai mâncat, că ai fălci, las că am văzut eu, cum lipsesc îți faci de cap", și mă juram că nu mă atinsesem de pâine și că numai un fel de mâncare mi se servea la prânz. „Și Jay, întreba, tot îți mai face curte?" „Ba bine că nu! Ce vrei să facem? Ne distrăm și noi cum putem pe aici!" De fapt, Jay era ocupată aproape toată ziua. David o punea să stea între fetele alea și măsura distanțele și privea prin obturatoarele lui de lumină reflectoarele și le muta: „Mai la dreapta, mai sus, mai la stânga și broscarii nu pricepeau ce vrea ăsta atât. Fetele șușoteau, se leneviseră, erau de fapt plictisite, stăteau ore întregi în rochiile lor transparente și tremurau de

frig; David nu le permitea să-și pună pulovere și Dorothy Tutin bârfea la mesele de prânz: „O să le bage în spital nebunul tău, îi spuneam lui Jay, la 18 ani or să-și scoată ovarele, film le trebuie? Pe vremea mea era altfel..." Râdea în hohote și mânca bine, ei nu-i mai păsa de cântar, de gimnastică, nu făcuse niciodată așa ceva. Când ieșea pe scenă lua aplauze numai când se învârtea odată în fața fosei, o, ce public! Ce, ca fâțâiții ăștia din zilele noastre, cărora trebuia să le faci curte, să-i încălzești până totul se sleia, mersi, ăsta nu mai e public, să-l fi văzut noi pe lord Harington care dimineața vorbea în Parlament despre bugetul Indiei și seara se așeza în loja lui și aplauda până-i amorțeau palmele și cum știa el să trimită flori, niște coșuri uriașe cu orhidee, ude încă, parcă culese pe rouă, noaptea și se oprea aici, sugerând că dincolo de discursurile lui din Parlament știa să vorbească și femeilor, și încă cum... „Era un tip."

Nu mă plictiseam, cum ar fi bănuit *Cheshire,* David Hamilton le așeza mereu în alte locuri pe fetițele acelea căutând ceva; ele erau exasperate, începuseră să se certe, era gata-gata să asistăm la o bătaie între Esther și boticelliana Margareth, cea care născuse iarna trecută și avea niște priviri ca ale lui Landru. Ea era lesbiana șefă, cred că le stricase pe toate fetițele din jur, erau ca niște mielușele, o ascultau, nu-i ieșeau din cuvânt, dar ieșirile necontrolate, strigătele acelea isterice pe care le scoteau nu erau numai rezultatul enervării continue, erau și altceva, erau gelozii reprimate, cred că și-ar fi turnat otravă în mâncare una alteia dacă s-ar fi putut; le simțeam cum se pândesc, păreau niște pisici în călduri și mă întrebam ce naiba le face atât de senzuale, pentru că în jur totul era rece, deși afară era o toamnă dulce, prelungă, languroasă; poate reflectoarele cu căldura lor insuportabilă când se aprindeau, poate trecerea de la cald la rece când se mutau aparatele de filmat și se aștepta, poate schimbările bruște de temperaturi erau de vină sau, pur și simplu, sentimentul că se muncește inutil pentru că nu se trăsese nici un metru de film, încă se schimbau rochiile, croiala lor nu-i

plăcea lui David Hamilton și trimisese la plimbare câteva maistre până acum și veniseră altele, dar nici ele nu reușeau să facă ceea ce le cerea el. Singura persoană în toate mințile din acest trib nebun era numai doamna Connors. O puteam vedea, invariabil la orele 11, trecând prin fața lui David care fuma pe balconul însorit fără s-o vadă, cu cățelul acela minuscul, cu ochi bazedovici, uimiți și umezi, speriat, dar și îndrăgostit de stăpâna lui care-l purta la subsuoară, sub umbrela roz, ca și când ar fi vrut să le arate un trofeu. Mergea dreaptă, suplă, arătându-și mijlocul strâns într-o centură din piele, părea un personaj din tablourile lui Corot sau Degas, în explozia de soare a acelei toamne de la Como. Nu-l privea pe David; el, nici atât; nu se salutau, dar toți înțelegeau ce se întâmplă și surâdeau mascându-și zâmbetul, pe urmă totul se amesteca, începeau comenzile; iar filtre, iar lumina, iar o perdea de altă culoare, iar mutarea plantelor care nu dădeau reverberația verzuie pe care și-o dorea și eu nu mai înțelegeam nimic. De ce schimbase locul de filmare; de ce voia să obțină efectele pe care marea le creează singură, reflectând cerul într-un loc rece, lipsit de langoarea pe care o degajă sarea de sub apă și topirea acelui aer înăbușitor, atât de fierbinte de pe o plajă?

Pe urmă, mai observai că ceva se schimba imperceptibil cu cât zilele treceau. Jay îi amintea fotografului că zilele ei erau numărate și că nu va întârzia nici un ceas și tensiunea generală sporea. David Hamilton părea impasibil, căuta ceva și nu mai găsea odată. Nu mai era vorba de aranjarea decorului, de rochii, de unghiuri de filmare, scenariul era scris în mintea lui, altceva îi lipsea și într-o dimineață, strecurându-mă în locul acela, în salonul uriaș care era mascat de un decor artificial alcătuit din perdele și din plante de seră, simții mirosul de LSD, ușor amărui, și înțelesei. Își droga actorii. Până și ochii lui Jay aveau ceva impudic, tânjitor, o sexualitate pe care altădată nu o observasem; fetițele acelea păreau somnoroase, făceau gesturi lascive fără să-și dea seama de oroarea în care intrau. Erau leneșe, se

mângâiau unele pe altele, dansau în grupuri, asta nu avea nici o legătură cu filmul, nu erau nici măcar repetiții, păreau lăsate în voie, ca să intre într-o stare specială. Fumau țigări subțiri pe ascuns, ferindu-se unele de altele, deși tocmai asta cred eu că urmărea fotograful. În jur, un miros de fosfor, de santal, atunci băgai de seamă că în vasele de aramă de la colțurile salonului începuseră să fie arse plante necunoscute, un fel de bețigașe care erau aduse din Cambodgia sau chiar din China, împrumutând decorului nenatural ceva planturos, amețitor, un aer dulceag care mă enerva. Era limpede că pierdusem mult mutându-mă la hotelul *Perugia*. Noaptea, în vila Carlota se petreceau lucruri pe care ar fi trebuit să le aflu. „Ce se întâmplă aici?", o întrebai pe Jay, într-o zi, pe când beam un ceai de pe la 1900: *Horniman's*, cum scria pe pachetele verzui care arătau ca tutunul. „Nimic, ce să se întâmple?", se mirase ea cu ipocrizie. Dar ți-ai propus să descoperi, nu ești perspicace?" „Cred că înțeleg ceva." „Ce anume?" „Droguri..." „Da, și mai departe?" „Mai departe, nu știu, dar bănuiesc: toate fetițele astea au un aer căpiat, nu e numai drogul." „Dar ce mai este?" „Nu știu. Nu vrei să-mi spui?"„Nu..." Era aproape înfuriată pe mine. Adică ce o scotocesc eu în creier ca la poliție, dacă nu-mi convenea, ce căutam eu aici? Și cine eram, la urma urmelor? În după-amiaza aceleiași zile, începui să inspectez vila *Carlota*. În toate odăile domnea o vraiște fără sfârșit; dessous-uri aruncate pe fotolii, dulapuri deschise, ciorapi neîmperechiați, mici funde și pantofi de dans din mătase roșii, în poante; oglinzi, foarte multe oglinzi, pe care le știam aduse de undeva și paturi răvășite, nestrânse niciodată, turburătoare în dezordinea lor. Fetele nu dormeau, era limpede, aveau cearcăne, arătau îmbătrânite. Nici Jay nu mai părea atât de sigură pe ea, avea un aer îngrozitor. Se certase de câteva ori cu John Gordon Ashe; acela fugise cu mașina făcând un accident. Îl aduseseră cu o altă limuzină, rănit, avea obrazul albastru, se izbise de un parapet undeva pe serpentinele care urcau spre Como, nimeni nu întreba, nimeni nu observa că fusese ră-

nit; probabil, parbrizul sau o izbitură la o oprire bruscă. Șchiopăta puțin. Dacă aș fi locuit aici poate că aș fi auzit certurile lui Jay, dar așa nu puteam să întreb pe nimeni, fetițele deveniseră și ele mai nervoase, aveau acum aerul unor femei cu adevărat, puse pe ceartă; două dintre ele fuseseră prinse tăind cu foarfecele rochiile celorlalte și David Hamilton era cât pe aci să le trimită acasă, dacă n-ar fi fost imperativul timpului care trecea, o făcea cu siguranță, așa că se mulțumise să le dea câteva palme zdravene care le umflaseră obrajii și le făcuse să plângă și să amenințe că-l vor da în judecată; știau totul despre asigurări, contracte, despăgubiri, vorbeau de avocați, despre presa căreia voiau să i se adreseze; totul luase un aer dramatic, în vila *Carlota*...

„Asta și urmăresc", îmi spusese direct David Hamilton. N-ai înțeles? Nu înțelesesem. Beam amândoi pe terasa circulară a holelului *Perugia*. Pe lac se avântaseră câteva bărci cu motor care spărgeau liniștea la care țineam atât de mult. Apăruse și o yolă care arăta ca o pasăre căzută de undeva, de pe munți, în mijlocul suprafeței de apă vânătă. „Mâine încep să filmez"; fuma, bea, deschis deodată la mărturisiri, el care tăcuse până atunci, devenind impenetrabil pentru mine. „Tot nu înțelegi?" „Mărturisesc că nu." „Jay nu ți-a spus nimic? Ea mă cunoaște mai bine." ‚Nu". Pe aleile parcului trecea doamna Connors, cu mersul ei de domnișoară de pe vremea lordului Cecil, cu *pudelul* la subsuoară sub umbrela roz. David Hamilton nu o vedea sau se prefăcea că nu o vede. „Le-am adus exact în starea de care am nevoie. Ele au acum un sentiment de vinovăție." Tăceam. „Nu e limpede?" „Nu prea." „Mergi la teatru?" „Cum să nu." „Atunci?" „Atunci nu știu unde vrei să ajungi!?" „Ei bine, acest sentiment de vinovăție trebuie să treacă pe peliculă, să se simtă numai, să nu fie jucat. Moartea actorului este trăirea unui sentiment. Dacă nu le-aș fi ținut în tensiunea de aici, dacă nu le-aș fi drogat ca să le împing în viciul pe care nu-l vor mărturisi niciodată, toată pelicula ar fi fost ratată. Ele se culcă una cu alta, vorbesc de fetițele astea, noaptea, crezând că eu și ceilalți nu

știm nimic și că în fața aparatelor vor juca numai viciul. E o diferență. Nu mai au jena pe care ar fi avut-o dacă le împingeam spre lucrul ăsta. Totul s-ar strica în fața atâtor oameni și într-atâta lumină. Ar fi imposibil să filmez viciul fără ca să ți-l implantez mai întâi. S-au detașat, nu le mai e rușine, dar sentimentul vinovăției există, eu asta vreau să filmez. Totul e o convenție. Lumea care merge la teatru sau la cinema știe că aceste scene au fost filmate, nu trăite. Subconștientul funcționează de ambele părți. Spectatorul nu le crede, cei ce sunt implicați știu că nu vor fi crezuți și asta am vrut să distrug. Suntem chit, dar fotografia, filmul, va trăda ceea ce ele ascund și ceea ce spectatorul din fotoliile cinematografului dorește să afle. E vorba de o intimitate pe care nu o lăsăm să scape nici celor cu care facem dragoste, dar-mi-te unei echipe de filmare și unor milioane de indiscreți care dau bani ca să afle ceva interzis..." Surâdea fericit, poate era și alcoolul de vină, dar totul se limpezea ca sub o lumină pe care o așezi brusc în întuneric pe un obiect nevăzut. „Toate sunt nimfomane, știu de ce au venit aici și ce le cer, dar la modul primitiv, ele voiau să imite pe cutare vedetă de cinema pe care o văzuseră în alte filme, dar nu de asta aveam eu nevoie. Trebuie să le nimicesc întâi dorința de a semăna cu cineva. Dacă erau proaspete, ar fi fost stângace, imbecile, nici măcar nu știau ce se întâmplă cu ele; împingându-le într-o viață subversivă, secretă, creându-le sentimentul de vină, le-am transformat în ceea ce doream eu, în niște monștri care se ascund, dar care doresc să facă ceea ce ar fi trebuit numai să joace! Nu le-a mai rămas decât dorința de a stârni dorința la ceilalți, dar asta dispare la lumina reflectoarelor când sub atâtea priviri și în urletele mele cum să stea golașe una în brațele celeilalte, cum să se sărute fără poftă, dar tandru, în subconștientul lor vor dori *să joace* acest amor interzis, dar *îl vor trăi* fără să știe, pentru că deja sunt complice și vor repeta păcatul pe care l-au și săvârșit fără martori. Am făcut totul ca să le obișnuiesc cu mirosurile de plante exotice, le-am pus oglinzi, le-am

ordonat să nu închidă noaptea ușile și ele le-au închis, dar asta nu le-a împiedicat să ajungă la prietenele lor sub diferite pretexte; le-am pândit, știu cine cu cine s-a culcat, în felul lor naiv, să nu te revolți, sunt toate predispuse la viciu, eu nu am făcut decât să le descătușez; poate că asta va fi vina mea, dar ele tot aveau să descopere viciul, dacă nu eram eu venea altcineva, pe mine nu mă interesează ce o să li se întâmple de aici încolo; mă interesează să fac filmul ăsta cum l-am dorit, pentru asta sunt gata să plătesc oricât..." Era totuși ceva care-mi scăpa. Îl întrebai: „Spune-mi, totuși, David, de ce ai schimbat cadrul? Le-ai fotografiat întâi la mare, ți-am văzut expoziția și am ghicit unde vei ajunge, dar nu înțeleg de ce te-ai lipsit de senzualitatea mării să spunem? Acolo aveai totul: mirosul apei, sărurile, plantele descompuse, nisipul spulberat de vânt, cerul care are altă culoare la mare decât aici; cum de ți-ai permis să renunți la toate astea?" David Hamilton sorbise încet din sonda lui cu whisky. „Cred că trebuie să-ți mai adaug ceva: tocmai de răceala asta aveam nevoie. Mi se pare ca i-ai spus odată lui Jay că vila *Carlota* e o Morgă; perfect adevărat, de asta aveam nevoie, de răceala programatică a cadrului. Aceste fetițe trebuie să fie stingherite de tot, mașiniști, de lumini, să le fie frig; nimic senzual în jur, chiar și plantele – n-ai băgat de seamă? – seamănă cu cele artificiale, pe film vor avea mai multă torpoare în ele decât în realitate; de asta voi avea eu grijă cu filtrele mele. Ele trebuie să fie conștiente în timp ce sunt filmate că tot ce li se întâmplă *va fi văzut* și atunci vor juca în ființa lor numai ce au secret; înțelegi, va fi ca un reflex, atât! Asta doresc să surprind pe peliculă..."

Tăcusem o vreme. Doamna Doris Connors se întorcea din plimbarea ei, ținând cățelul acela mic, cu ochi umezi, devoratori, ca pe un pachet pe care știa să-l poarte, adică fără să aibă un aer stânjenit. În asta intra toată educația ei de aproape un secol: să știi să porți ceva cu aerul că nu te stingherește. David Hamilton se întoarse spre mine și-mi făcu o mărturisire stu-

pefiantă: „Pentru asta era nevoie chiar de dragostea întârziată a femeii pe care o vezi. Ea mă curtează de mulți ani, fără să spună nimic, fără să-mi arunce o privire. Aveam nevoie de adorația ei și trebuia să transmit acest sentiment prin fotografie și am încurajat în felul meu subversiv dragostea lui Doris pentru mine, fără să-i spun nimic, ignorând-o, dar lăsând-o să înțeleagă că știu totul." „Și Jay, la ea te-ai gândit? V-ați iubit, ba am impresia că încă te iubește, de ce o arunci într-o astfel de conspirație. Îmi vine să cred că o urăști mai degrabă..."

David Hamilton îmi ceruse voie să nu-mi răspundă la această întrebare. „Bine, acceptai, dar unde dracu ai învățat toate astea?" El era fericit că nu-l silesc să meargă mai departe cu mărturisirile care puteau să devină indiscreții. „Undeva, în Asia, nu știu, poate în Cambodgia aceea care mă obsedează. Nicăieri nu există atâta senzualitate. Ai fost pe acolo?" „Încă nu, sper să ajung..." „Dar în China?" „Da." „E bine atunci, ai să mă înțelegi. Ai văzut cum beau ei ceaiul? E o conversație mută, totul depinde de oră, de culoarea băuturii, alte lucruri se spun de dimineață; altele seara, sau la ora cinci după masă. În general, asiaticii au un fel de a scrie și vorbi ideogramatic, nu sunt noutăți pentru dumneata. Totul e misterios, în surâsul lor, în gesturi, în frânturile de propozițiuni care sunt niște șarade, niște aluzii. Femeile lor știu să flirteze numai din priviri. Așezarea ceștii de porțelan pe o masă e un gest de tandrețe, o promisiune; la noi totul trebuie spus, acolo nu se vorbește. Această muțenie trebuie deslușită și, te rog să mă crezi, ele, acele femei, nu sunt cu nimic mai prost pregătite pentru dragoste ca ale noastre, europenele, atât de zgomotoase și de impudice. De acolo am învățat sensul unei pagode, al chioșcului de ceai, sensul florilor care se aștern pe o masă, și ele pline de aluzii. Gongurile pagodelor pot să-ți reamintească o poveste din alt ev. Sunt regresiuni în timp. Noi, europenii, suntem grăbiți, brutali, nefericiți la urma urmelor. M-ai întrebat când te-am cunoscut dacă-l citisem pe Proust. Bineînțeles că-l citisem, dar

m-am prefăcut că nu; întrebarea era prea elementară, te-am pedepsit. Acestor fete le-am pus la patefon, pe vremea când pregăteam expoziția de fotografii, Debussy. La început nu înțelegeau nimic. Unele adormeau în timp ce eu studiam lumina cu filtrele mele; pe urmă măsurile din *După-amiaza unui faun* care au ceva senzual, la fel de periculos ca aromele ce se degajă din bețișoarele de santal pe care le ard de câteva zile în locul de filmare, le-a plăcut; ele se înrudesc cu culorile perdelelor pe care le folosesc drept fundal, cu orhideele. Toate detaliile lucrează secret asupra lor. Peste câțiva ani nu vor mai simți nimic, vor fi pur și simplu niște femei numai, de aceea fac filme numai cu fete tinere. Recunosc că tot ce li se întâmplă poate să le ducă pe unele la viciu, dar prefer să le viciez la modul superior, nu să le las pe mâna cine știe cărui *play-boy,* ca nătângul ăla de John Gordon Ashe, care nu e decât o mașină de mușchi. Și, pentru că tot m-ai întrebat, acum pot să-ți răspund: Pe Jay o pedepsesc în felul meu. Ea va pleca de aici bolnavă, peste o lună, pariem, se va întoarce la mine și îmi va ierta toate ingratitudinile. Are nevoie de acest rafinament, de ceea ce numai eu pot s-o fac să simtă. John i se va părea un bărbat vulgar, oarecare. În ce-o privește, asta e tot ce-am urmărit..."

*

Peste un an, exact, aveam să văd filmul. Mă aflam cu *Cheshire* în California, la Los Angeles. Concertele ei luaseră sfârșit, eram într-o scurtă vacanță. Locuiam la Hotel *Beverley Wilshire,* ca invitați ai prietenului nostru Fred. Un afiș mic, roșu ne anunța premiera filmului *Sybaris* de David Hamilton, la un cinematograf din *Bel Air,* într-o sală climatizată, pompoasă, unul din acele locuri unde se întâlnea lumea bună pentru a trânti sau a lansa pe cineva. Ziarele erau pline de avancronici; citisem în fugă câteva, erau mișcătoare, nu-l vedeam bine pe David, dar poate tocmai răutatea cronicarilor acelora, acri și nedrepți, avea să lanseze filmul. În asta speram. Seara, la *El Padrino,*

localul intim în care cânta la pian un negru în frac roșu, tremuram la gândul că îl voi întâlni pe David și, într-adevăr, el sosi puțin peste miezul nopții. Era ușor grizat; pe figura de bolnav de friguri nu se putea citi nimic; numai o gheață albă, ceva care-i stingea furia reprimată. Surâdea sfidând pe cei de la mesele din jur, care zumzăiau de cum intrase. Filmul afusese o cădere, așa cum bănuisem. Sala se golise pe jumătate încă după primele trei acte. Lumea vorbea tare, protestând, și fotoliile plușate tot reușeau să scoată câte un zgomot, trântite cu furie de doamnele arheologice, încărcate cu bijuterii scoase din seifuri, special pentru o asemenea împrejurare. Ceilalți sâsâiau, protestând că sunt tulburați, dar de fapt sporind atmosfera de protest surd; era limpede că nimeni și nimic nu mai putea salva filmul. Când se aprinseseră luminile câțiva aplaudaseră cu un entuziasm atât de facil încât tăcuseră imediat, jenați. Eram foarte puțini în uriașa sală care nici la începutul filmului nu se umpluse decât pe jumătate; cealaltă jumătate a invitaților fiind absorbită de alte ceremonii ce aveau loc în alte locuri, la party-uri, reuniuni la Santa Monica sau la Miami Beach, în vilele din *Bel Air,* pe aici, prin împrejurimi, unde puteai să întâlnești cel puțin câteva vedete de film, mai recente sau în retragere. Sigur că nu mai erau petrecerile de altădată, cu douăzeci de ani în urmă, când se turna șampanie în bazine și careva, Zsa-Zsa Gabor sau Marylin Monroe, se despuiau și se aruncau în cupele din beton ca să fie văzute goale, cu trupurile lor dumnezeiești care îi cutremurau până și pe bătrânii financiari ai Hollywoodului, dopați, mânați de boli secrete, luând mereu pilule și afișând o veselie ostentativă, cu obrajii lor roz, neverosimili, cu părul coliliu și fracurile impecabile, croite la Paris, vorbind tare și surâzând ca în tinerețe; cu cinismul lor care voia să arate că în asta consta reușita, în călcarea peste cadavre, și așa mai departe. Deci ne retrăsesem discret, strecurându-ne repede pe ușile batante, speriați la gândul că David Hamilton putea să ne iasă în cale și că ar fi trebuit să-i spunem ceva ce

nu se putea spune, dar el nu apăruse nici pe scenă, cum se obișnuia la astfel de premiere, cum nu apăruseră nici nymphetele care stătuseră într-o lojă, adunate ca într-un cuib de rândunică, cu aerul lor cuvios de eleve exemplare, după ce pe ecran făcuseră ceea ce făcuseră; deși, la drept vorbind, filmul nu pentru că era scandalos căzuse, ci pentru cu totul alte motive. Și-atunci, dându-și ele seama că totul se ratase și că nu mai avea nici un rost să mai aștepte, se retrăseseră strategic, urmate de onorabilele doamne care erau mamele lor, împopoțonate și ele în blănuri, cu bijuterii demodate și palide față de risipa celor din fotoliile capitonate. Acum, David Hamilton intrase. Era îmbrăcat în smoking, se clătina imperceptibil; era limpede pentru mine că mai trecuse prin câteva localuri înainte de a poposi aici, la *El Padrino,* unde cânta negrul în frac roșu, ceva frenetic, sacadat. Se strecurase printre mese, ne zărise de la ușă și voia să arate că pe ceilalți nu-i vedea; noi eram niște amici de departe, niște străini, la urma urmelor, cu ceilalți avea să se vadă de aici înainte în fiecare zi și pe chipul lor avea să citească satisfacția că el nu reușise. Prea-i mergeau toate bine: prea câștiga mult, prea scriau toate ziarele despre el și apărea în scurtele jurnale de actualități mai mult decât Moshe Dayan sau Idi Amin. „Asta se plătește. Tăticu'?" ar fi zis Mihai Pooopescu. Și îi plăteau într-adevăr. Se prefăceau că se uită bine la steak-urile din farfurii, ca și când atunci ar fi mâncat pentru prima oară așa ceva, sau se înghesuiau lângă obrazul femeilor tinere cu care ședeau la mese, spunându-le lucruri confidențiale; și el simțea ostilitatea încărcată de bucurie a celor din jur și noi eram colacul lui de salvare. *Cheshire,* care știa să se poarte în orice împrejurare, făcu ceea ce trebuia făcut, sări de la masă și-l îmbrățișă ostentativ, sărutându-l pe amândoi obrajii, ca și cum asta ar fi însemnat o felicitare pe care el o merita și ceilalți erau niște imbecili și nu-și dăduseră seama la ce asistaseră, David Hamilton era livid, avea în ochi o febră neagră, știam că va trebui să-l duc acasă, la hotel, mi se pare că locuia la *Hilton,*

în alt cartier, dar *Cheshire* nu se îmbăta niciodată, așa că avea cine să ne care dacă ne făceam praf. Se așezase, aruncând în jur o privire rotitoare ca și când ar fi vrut să-i țină minte pe cei din jur, conspirația asta tăcută, bucuroasă, ce părea ocupată cu totul de alte lucruri. Pe urmă, după primul whisky, *Cheshire* întrebă dintr-odată: „Dar unde-i Jay? De ce n-a venit cu tine?“ David tăcuse o singură secundă lungă cât un anotimp și răspunsese sec: „Nu putea să vină, e internată într-un sanatoriu. Se pare că are cancer“ și își aruncase ochii în meniul cu litere aurite, ca și când ar fi vrut să comande ceva să mănânce, deși era limpede pentru mine că el nu se va atinge de nimic în seara asta. Trebuia să spunem ceva, o tâmpenie, să spargem vesela, în sfârșit, trebuia creat un incident, ceva; eu aș fi fost gata să pălmuiesc un chelner numai pentru a trece de această secundă blestemată, dar chelnerii de la *Beverly Wilshire* erau prea bine instruiți pentru a-mi oferi un astfel de pretext. Noroc cu *Cheshire,* care știa să iasă din astfel de situații, cu precizie, ca un mercenar încolțit într-o junglă. „Ați auzit, prințul Charles a sosit azi la prânz, locuiește în aripa nouă a hotelului. L-am văzut acum trei ore, pe când mă plimbam prin curte. A fost întâmpinat de un grup de mexicani, *golondrinos,* parcă așa le spune, care i-au cântat călare pe cai din ghitare.“ Mințea. Dormise toată amiaza pentru că voia să arate nemaipomenit seara, la premiera filmului lui David, dar eu îl încredințai pe fotograf că așa era, susținând că-l văzusem și eu. „Are o mutră de papă-lapte, spusesem, și pe urmă vrui să glumesc, jignindu-l fără să vreau pe David: Familia voastră regală produce numai tipi antipatici. Pe botoasa Margareth și pe băiatul ăsta care are urechi clăpăuge și seamănă cu fostul nostru rege. Nu știu de ce, dar monarhii s-au devalorizat singuri; ar trebui făcut ceva, să-i încrucișați cu rase mai tinere, au un aer vetust cu toții.“ David Hamilton înțelegea ce voiam eu să fac și surâsese trist, nu băgase în seamă ce-i spusesem, beam cu sete whisky fără a avea aerul că-l supărasem. Lumea începuse să se retragă, voiau să evite a-i spune ceva lui

David. Câțiva salutară la plecare, mimând surpriza și scuzându-se mut că e târziu și, las' c-or să mai vorbească ei altădată! Fotograful le răspundea cu o scuturare din umeri: „Nu face nimic, înțeleg." Chelnerii puneau alte fețe de masă pentru a doua zi și flori proaspete ce subliniau și mai tare singurătatea acelui salon în care viu era numai pianistul negru care tapa frumos clapele, cu discreție, creând o atmosferă ce-mi plăcuse încă din prima seară când mâncasem aici pentru prima oară. „Voi pricepeți ceva?", întrebase deodată David Hamilton. Ne făcuserăm că nu înțelegem. „Despre ce e vorba?" întrebase *Cheshire.* „Despre prietenii noștri comuni. Dacă ai un insucces, te ocolesc de parcă ești ciumat, dar un insucces e numai un insucces; lor li se pare că e o molimă care se ia..." Râsese stingherit, voind să schimbe vorba, dar *Cheshire,* care gafa cu seninătate, puse sare pe rană, începând să povestească în stilul său inimitabil, deși îi aplicai câteva lovituri de picior pe sub masă: „Asta nu-i nimic, zisese, surâzând, ca și când i-ar fi dat o veste plăcută, de pildă că a câștigat un milion de lire sterline. Să vezi ce-am pățit eu acum câțiva ani, la Neapole: m-au fluierat, pur și simplu și a trebuit să cânt mai departe. Mi se pare că era Chopin și ăștia nu înghit pe nimeni, le trebuie barcarole sau tenori de operă; de pian să nu audă. Dirijorul era cât pe-aci s-o ia la fugă, abia l-am ținut în fosă, fixându-l cu o privire hipnotică. Dacă ar fi plecat ne-ar fi huiduit, așa, văzând că rezistăm la toate injoncțiunile lor, ne-au socotit curajoși și la urmă ne-au ovaționat. Nu trebuie să te iei după reacția snobilor, care vor numai filme fantastice, cu războiul atomic de genul *Star War* și chestia aia cu aleea damnaților, sau cum-naiba îi mai zice, cu gângănii, cu tâmpenii de-ale lor... " O dresese și o luai din zbor. „E vorba de un film special, David, tu știi mai bine ca noi ce ai vrut să spui; nu ai ales bine locul lansării; ăsta era un film pentru Paris. Și ăia sunt snobi, dar au un altfel de snobism. Ce înțeleg negustorii ăștia din imaginea ta? Asta e: trebuia să faci premiera asta în alt loc. Și chiar ar trebui să-i pedepsești,

lansând filmul la Cannes, asta e o operă de festival, crede-mă..." Nu mă asculta, era limpede; o tristețe uriașă îl amuțise. Acum totul se cauterizase, șocul trecuse. Sala goală, lumea care fugea de la *El Padrino* pentru a nu fi silită să spună ceva despre film, avancronicile acelea care poate pregătiseră atmosfera înghețată și-i ținuseră pe unii acasă, dar câte nu intră într-un astfel de eveniment!

Negrul în frac roșu cânta încă; mai erau câteva mese ocupate, niște suedezi nezgomotoși; pe ușă se ivi și Sophia Loren, cu soțul ei, prilej pentru *Cheshire* să schimbe vorba: „Îl cunosc pe Ponti, nu vreți să vi-l prezint?" Nu spuse nici unul dintre noi nimic; știam că lucrul era imposibil, că nu-i puteam deranja pe cei doi, dar *Cheshire* găsise un prilej de a divaga: „Au venit aici pentru un contract, se pare că Sophia s-a plictisit de Paris și că Hollywoodul o interesează mai mult decât cei de pe vechiul continent." Era ca și când ai vorbi despre funie în casa spânzuratului. De Hollywood trebuia ea să vorbească acum, când omul pierduse bani cu acest film pe care restul cronicarilor îl vor înjura mâine de dimineață în ziarele lor groase de o sută de pagini pe care le citeau cu toții și asta era egal cu moartea lui David ca cineast. Dar el își revenea frumos ca un atlet de cursă lungă care trecea de prima criză la turnantă. „Cred că înțeleg de ce nu le-a plăcut", spusese, așteptând ca noi să-l invităm să vorbească, ceea ce și făcurăm, cu o lașitate grațioasă și plină de zâmbete. „De ce?" întrebase *Cheshire,* studiind-o secret pe Sophia Loren care era slabă ca o scândură, ținând probabil un regim sever. „Am vrut să spun prea multe deodată. Ar fi trebuit să-mi angajez un scenarist. Asta e. Totul mi se pare și mie acum îngrămădit, dezlânat, povestea propriu-zisă e înecată în amănunte. Există în filmul meu detalii cât încă în alte patru filme, dacă aș fi știut să dozez, ar fi fost cât se poate de simplu!" Mai târziu, noaptea, mă trezisem privind bulevardul *Sunset,* în lumina roz a toamnei californiene, luminat încă de lămpile cu neon și de valul de electricitate al vitrinelor luxoase. Nu mă

îmbătasem, și nici David Hamilton nu se îmbătase până la urmă, cum bănuisem. Insuccesul îi dădea o luciditate feroce. Plecasem de la *El Padrino* pe la trei dimineață. Conducea *Cheshire*, el își uitase mașina închiriată pe undeva, în fața sălii stadionului „*Century Fox*", parcă așa-i spunea, și făcusem câțiva pași pe jos, în jurul hotelului. Zorile erau verzui, foșneau palmieri, undeva, prin apropiere, și dinspre Pacific venea un miros de mare. Piscinele erau primenite de cu seară, apa devenea de un albastru neverosimil, nu avea nici o cută, totul era pustiu, peluze tunse cu mașina, aliniate sălbatic, cu iarba lemnoasă, grasă, cu firul puternic și cu *courturile* din jur, înconjurate cu sârmă, cu zgura lor roșie sau cu covoare de plastic verde, care aduceau a iarbă, dar nu erau iarbă, deși imitația era atât de bine făcută încât ai fi jurat că aveai de-a face cu ceva natural; trucuri de-ale lor. *Cheshire* fuma în mașină și se gândea la ale ei, știa că David are nevoie să stea puțin cu mine, pentru că nu-i era somn și nu ar mai fi găsit la ora aceea ce să bea, poate numai la portar vreo sticlă de whisky, dar știind-o pe ea acolo, nu-mi propuse nimic. Voia numai să se plimbe, să simtă aerul rece de dimineață și să vadă prima lumină portocalie a soarelui californian, acea dimineață glorioasă care ar fi trebuit să fie a consacrării sale și nu era. Începea de fapt cea mai neagră zi din viața lui și eu voiam să fac ceva ca să-l scot din starea asta de disperare latentă și nu știam cum. „Cred că-ți dai seama că m-am curățat", spusese în cele din urmă. De acum încolo voi rămâne un simplu fotograf. Am plusat, am vrut să mă întrec cu hoțomanii ăștia. Și ei asta nu mi-au trecut-o cu vederea. De ce să le iau eu milioanele lor, cu fetițele mele lesbiene, cu fleacul acela de poveste a Milytrisei care se îndrăgostește de Bilitis, când scot parale cu Frankenstein, și cu fiul lui Frankenstein, și cu rechinul acela care le vâră frica în oase pentru că asta le trebuie, ultimul lor lux este frica, asta nu o aveau! Cartagina înainte de a fi rasă de pe suprafata pământului, Eldorado, Capua modernă, Sybarisul care trebuie dărâmat, cred că au înțeles mesajul

secret al filmului meu. Asta nu le-a convenit. Le-am arătat *Bronxul* și *Boweriul,* toată plaga aceea murdară a drogaților pe care nu doresc s-o vadă, nu vor s-o știe, cartiere ale nenorociților într-un oraș feeric, dar acum îmi dau seama, asta nu avea nici o legătură cu ceea ce imaginasem eu. Se vor prevala de amănunt; parcă văd figurile puritane de la Boston, citadela Americii, parcă-i aud, interogându-mă, noroc că nu mai suntem pe vremea lui Mc Carthy: „Asta-i America, domnule David Hamilton? Curvulițele dumitale pe care le filmezi pe strada 52, ce, Londra nu are Soho, Hamburgul nu are un Sanct Pauli; Parisul nu are pădurile și vilele lui în care se fac partuze? Ce ai dumneata comun cu America reactoarelor, a celor mai bune șosele, a industriei celei mai înaintate din lume?... De ce ne arăți dumneata numai drogații și nu pe savanții de la Cap Canaveral care au dus omul pe lună; de ce nu ne arăți ceea ce are frumos această Americă pe care dumneata o sfidezi?" Se ambala, vocea lui creștea, eram singuri și se auziră voleurile de la apartamentul vreunui insomniac de la *Hilton* care voia să vadă pe cel care striga jos, pe aleile din jurul hotelului, la ora aceea. Îi luasem brațul, căutând să-l potolesc, dar era imposibil. „Civilizația mașinilor de joc, a *bowlingurilor,* a rugbyului american, a zgârie-norilor, asta e; nimic spiritual, un milion de mașini, rulând pe șoselele cu șase sau opt benzi, frumoase, mărețe în forța pe care o degajă, șarja de energie umană pe care o are un *Boeing* sau un *Jumbo Jet,* decolând într-o mare de flăcări, linia simplă a unui *Caravelle* care plutește ca o riglă undeva, în ceruri. Și nu e vorba numai de America, pentru că nu am nimic cu America, eu i-am filmat pe toți drogații din Paris și din Madras sau Katmandu, pe cei din Roma, care se roagă înainte de a păcătui și care au buzunarele pline de cruciulițe, prezervative și seringi; pe peștii din Hamburg și pe cei din Hong-Kong, de fapt asta voiam să spun, că lumea întreagă este un bordel. Ți-aduci aminte de secvența pagodelor la care țin atât de mult; ți-au rămas în urechi talgerele atemporale, gongurile care „evocă recluziunea?"

Mi le aminteam pe toate, dar filmul fusese lung, fără șira spinării, nu avea ligamente, totul era aburos, nu dezvolta decât o deznădejde lânoasă, confuză. Radiografia unei plictiseli universale, fără sfârșit, splendidă demonstrație a unei priviri ireconciliabile adresate celorlalți. Ochiul său neiertător scormonise totul, dar nu exista nimic articulat, oamenii voiau un *story,* așa îi obișnuise cinematograful, și el aruncase totul pe pânză fără a face ordine, înainte de a da aparatului de proiectat filmul lui confuz. Revăzusem grădinile vilei *Carlota,* vai ce frumos filmate! Noi plecaserăm de mult, când el încă le mai filma, de sus, dintr-un elicopter, cu însemnele labirintice pe care numai cei ce le vedeau de acolo puteau să le înțeleagă, și tonurile lor sumbre în toamnă spuneau mai mult decât exuberanța verii: David Hamilton comunica cu cineva pe care-l știa numai el; engramele vegetale aveau fiecare o semnificație, dar asta o știam eu și cu el și încă vreo câțiva care ne ocupasem de treaba asta. Iată, apăruse și holelul *Perugia,* cu balconul lui circular, care, filmat de David, avea ceva tătăresc, arăta ca o iurtă de lemn într-un parc stilizat; pe aici se ivise și doamna Connors, când naiba o spionase cu aparatele lui, fotografiindu-i zâmbetul incert, ascuns de uriașele pălării de pai de orez și de umbreluța roz? Luată în parte, fiecare fotogramă spunea o poveste; era taina bătrânei surprinse în timpul turului ei erotic, ca al găinușei de munte care dorește să-și stârnească în zori cocoșul care nu mai apare pentru că simte vânătorul; dar pentru mine care știam tot ce ascundea pelicula asta semnificațiile erau altele. Fetițele aveau gesturi cunoscute, ghicite numai de noi, cei ce știam ce se întâmplase acolo și filmul nu reușise să transmită nimic din dramele din timpul filmărilor, și câte vor mai fi fost, pentru că eu nu știam decât o mică parte. Iată, există o scenă de gelozie, între Margareth, cea care purta copilul lui David în burtă, botticelliana gravidă, cu ochi de femeie matură, care, străpunsă cu o igliță de împletit pulovere de adversara ei, Eunice, sau cum îi spunea, că erau multe și aveau nume ciudate. *Totul era jucat după*

ce fusese trăit, exact așa cum îmi spusese David, la vreme, dar, din păcate, gestul nu mai avea violența inițială ce spintecase pântecul de cincisprezece ani al lui Margareth în care se ivea încă un fruct al fotografului și ea, acea Eunice, sau cum naiba îi mai spunea, asta voise să omoare: fructul lui David care nu răsărea în pântecele ei, ci în al alteia și scandalul fusese înăbușit. Încă noi ne mai aflam acolo când izbucnise cearta și el le bătuse și Jay, la rândul ei, geloasă pe amândouă, și urându-le din toată inima, se obligase să le îngrijească pe rând, una trebuind să fie operată și alta vârâtă într-un cearșaf din cauza crizei de nervi pe care o făcuse; totul stins între niște pereți din care izbucniseră acele strigăte isterice de fetițe ce înțelegeau că se petrece ceva grav cu ele, dar nu aveau forța de a se opune și, la urma urmelor, viciul pe care-l trăiau sau numai îl jucau le plăcea și nu mai știau cum să iasă din el, numai că filmul nu avea nici un ecou din toate acestea; scena, detașată de drama propriu-zisă, rămăsese numai enunțată: făcuseră același lucru, dar sângele ce se ivise pe pântecele lui Margareth era numai vopsea pictată pe pântece de un ajutor de băgător de seamă, care voia să dea tragediei un aer veridic. Tragedia nu mai avea nimic veridic, nu putea să mai aibă. Le văzusem pe amândouă în loja de la Century Fox, ca un cuib de rândunică, unde așteptau aplauzele și consacrarea și din care fugiseră pentru că nimeni nu le aplaudase și ele erau sortite uitării; nimeni nu le va mai invita să facă film vreodată pentru că soarta lor se jucase. Căderea acelui film avea să le marcheze toată cariera la care visau. Lolitelor fără noroc nu le rămânea decât să se mărite cu bătrânii libidinoși care le curtau de mult, de pe vremea când filmau aceste scene, sau să facă trotuarul, pentru a exista, și lui David toată responsabilitatea ratării filmului îi crea o stare extraordinară de furie, și știa și el ca și noi că împotriva a ceea ce avea să urmeze pentru toți ceilalți nimeni nu putea face nimic și că acele fetițe vor ajunge, cele mai multe dintre ele, într-adevăr niște prostituate sau că, dacă se vor căsători, soții lor mai tineri

aveau să le reproșeze toată viața viciile trăite și filmate. Dovezile existau, puteau fi găsite peste timp în magaziile caselor de filme sau recopiate pentru colecțiile porno, particulare. Stigmatul de a fi pozat pentru filmul lui David avea să le urmărească probabil și dincolo de moarte; se vor certa cu părinții, cu surorile, cu frații lor care le vor reproșa că le-au compromis numele, târându-l în noroi; o întreagă literatură, cu aluzii citite în romane de serie, cu ipocrizia care nu avea să mai înceteze și așa mai departe – pentru că dacă filmul ar fi avut succes, toată lumea le-ar fi felicitat și invidiat. Dar, deocamdată, ne aflam în fața unei piscine a *Hiltonului,* la patru dimineața, și zorile se iveau de departe dinspre ocean; Pacificul mirosea a gudron și *Cheshire* ațipise la volan în mașina roșie, împrumutată de Fred, un *Mercedes* de două locuri în care-l vârâsem ca într-o conservă și pe David Hamilton până aici. Nu ne era somn și eu căutam să spun ceva inteligent pentru a-l consola pe prietenul meu și nu găseam cuvintele, mi-ar mai fi trebuit niște whisky, dar cum să scoli portarul la ora asta, fără ca el să le spună a doua zi prietenilor lui că dăduse peste niște bețivi ca noi, cărora, în zori, le ardea gâtlejul, și-l treziseră din somn? „Știi ce, David, îi spusesem, în locul tău nu aș fi atât de amărât, dacă ar fi numai fotogramele acelea de neuitat, cu serele de la *Carlota,* cu geamurile lor asudate, dacă ar fi numai palmierii de odaie atât de somnoroși, dacă ar rămâne din filmul tău numai autosărutul acelei fete care se iubește într-o oglindă, cu atâta remușcare în privire, dacă ar fi numai New-York-ul de sticlă ce arată într-un amurg pe care nu știu de unde l-ai scos ca un oraș de pe altă planetă și ar fi suficient, crede-mă, ajunge! Nu fi mâhnit. De asemenea, pavilionul din parcul hotelului *Perugia* unde aștepta doamna Connors, aleile pe care se plimba cu *pudelul* ei și ar ajunge. Ești un poet, asta ești, și pe poeți îi înțeleg foarte puțini oameni, trebuie să te consolezi. Apropo de asta: ce mai face doamna Connors, ea de ce n-a venit la premiera ta, doar era cea care te-a susținut?" David Hamilton îmi luase brațul

și spusese încet, ca și când mi-ar fi încredințat un secret: „A murit astă iarnă la Chamonix. Închipuie-ți, o avalanșă a acoperit vila în care locuia cu niște prieteni..."

*

Mă duc rar la cinematograf, am aproape un dezgust față de filme, sunt prea schematice, prea artificiale, nu mai sufăr nici un fel de peliculă, credeți-mă. Și din ce trece vremea, cred că singurul film frumos care s-a turnat vreodată în lume, în afara acelui straniu *Anul trecut la Marienbad,* este cel al lui David Halmilton. L-am revăzut de câteva ori: o dată la Veneția, acolo mi-a plăcut cel mai mult, nu știu de ce. Poate că numai unele locuri sunt legate de capodopere. Luați monumentele Romei și mutați-le aiurea și o să vedeți efectul. Luați canalele Cetății Dogilor și încercați, cum au făcut-o unii, să transpuneți atmosfera Lagunei în alt punct geografic și o să aveți surprize.

Am revăzut *Sybaris,* deci, la Veneția și de atunci filmul lui mă obsedează; sigur că nu e un film în sensul comun al acestei noțiuni, e mai mult o tortură vizuală, o obsesie a unui mare fotograf care nu a ținut seama de nici o lege dramaturgică pentru că nu avea nevoie de asta, dar mi se pare că pot să vă povestesc tot ce-am simțit în legătură cu imaginile din acest film: o mare singurătate a omului; lungi coridoare de hoteluri luxoase din care au dispărut pasagerii; lămpile de Siena de la Hotel *Perugia* care ard și acum în creierii mei, cu lumina lor roză; un grup de tineri care dansau în fața unei vitrine în care funcționa un televizor pe al cărui ecran de sticlă dansau alți tineri dintr-o sală, de undeva, din cine știe ce loc și dansul celor din stradă părea o prelungire a dansului celor de pe ecranul televizorului, cu ceva maimuțăresc, stupid în el, dar firesc, la urma urmelor; grădinile de la vila D'Este sub povara zăpezii, acolo unde așa ceva era un lucru rar, și o revăzusem pe femeia aceea cu ochii triști, pe Jay, care îmi plăcuse fără să-mi dau seama cât stătusem împreună la vila *Carlota,* cu fruntea ei acoperită de o pălărie

de pânză, privind marea, filmată din spate, într-o abandonare sterilă, pândind ușa unei cabane de lemn pe care trebuia să iasă o altă femeie, și care acum zăcea într-un sanatoriu în așteptarea morții, bolnavă de cancer; și sufrageria de la hotel *Perugia,* cu chelnerii ei, în fracuri negre, aducând ceremonios tăvile greoaie de argint, surâsul lor profesional pe care David li-l furase de după perdelele prăfuite cu aparatul său nemilos, și obloanele bătute de vânt, într-un marasm tropical, palmieri smulși și zvâcnetul unui avion care se ridică de pe pistă, urlând îngrozitor cu toate reactoarele aprinse, lumini ale sălilor de jocuri de la Las Vegas ca niște gări părăsite și mantele mânuite de bătrâne încărcate de bijuterii, trădând pe chipurile avide dorința de a câștiga, și bătrânii de nouăzeci de ani, uitați într-o rezervație de lângă un oraș german, ca într-un cimitir ocult al elefanților și asta în contrast cu o sală de tineri care se smuceau în sunetele disperate ale unor saxofoane, totul lucid și urlând. Și *bowlingurile* părăsite, încremenite, cu ultimele bile de fildeș rostogolindu-se pe un jgheab. Fotograme, fotograme, fotograme, scăpate din ochiul obosit al lui David, care le pândise cine știe câte ceasuri. „Simpla declarație a lentilei, cum spunea el, procesul meu verbal asupra a ceea ce există în lume și trebuie mărturisit." Prostituate într-un cartier sordid, atârnând în vitrină și făcând amor cu profesioniști, totul cert, sigur, fără nici un fel de truc, la vedere; totul urmat de supravegherea unui munte, în iarnă, cu metamorfozele infinitezimale ale unei păduri care se degradează, toamna, secundă cu secundă, totul marcat de un ocult ceasornic, care spărgea timpanele cu bătăile lui ca în *Simfonia Destinului;* focalizări blânde, imitarea picturii, fără a cădea în pictură; declarații de cea mai mare claritate asupra vieții: gări de metrouri și vagoane ce fac să-ți treacă prin față chipuri diverse, ostenite, depărtate, reci, indiferente, comportament al oamenilor în grup, stând în parcuri, porturi din care navele pleacă cu acea spaimă de larg care există în zâmbetele de despărțire ale celor ce stau pe punți; peste tot o frică de ceva

ce nu poate fi prevăzut, în cer și pe pământ. Ideogramele lui David Hamilton care transmiteau ceva lumii, dar nu în felul cretin al romancierilor; el dădea numai avertismente și trebuia să stai în micuța, sordida sală de cinema din Veneția, cu încă șase inși, ca să înțelegi sensul vitrinelor în care erau expuse hălci de carne sângerândă, sugerând, de fapt, măcelărirea din Etiopia, pe care o vesteau ziarele de dimineață; cineva cerea mereu sânge, catastrofe filmate cine știe când, răscumpărate după o secvență de pagodele din Birmania, obsesive, acoperind *Sybarisul* lui David Hamilton; și, pe urmă, iar cascade pure, imense fluvii pline de bușteni, totul răcoros și magic, și deodată, jungla bestială în care se pândeau fiarele și se sfârtecau; muște care devorau cadavrele, și hienele sosind și ele, și pe urmă stații de benzină atât de stenice în lumina neonului care le lumina ca pe niște săli de operații; șosele în viteza mașinilor; câte opt bolizi, pe opt benzi, patru și patru, parcă înfruntându-se, văzuți de pe crestele unor locuri mai ridicate, mici gândaci de metal în care existau ființe omenești inconștiente la pericolul vitezei; *a vedea înlăuntrul lucrurilor*, pândind obiectele ce dispar, în timp ce noi întoarcem capul, cum spunea un romancier. Pulsul uriaș al lumii, fabrici monstruoase, ucigându-ne cu fumurile lor uriașe care umpleau cerul de zgură, și fluvii moarte, pline de pești explodați, duși de apele poluate; fotografia civilizației noastre pline de zgomote, de accidente; mugetul muncii de pretutindeni, îngrozitoarea muzică mecanică a roților uriașe care se învârtesc mișcate de ape sau de energia cărbunelui, și iar imaginea doamnei Connors, rătăcind abulic cu *pudelul* ei la subsuoară prin parcul hotelului *Perugia*. Vai, era atâta disperare în plimbarea aceasta, care era o răscumpărare, o cerere mută către tinerețea ce se dusese, și eu abia acum înțelegeam toate mesajele ascunse în textura de imagini pe celuloid; gestul secret al lui Jay, filmată din prim-plan, absența privirii în timp ce o mână bâjbâia ca să găsească pântecul însămânțat de fostul ei bărbat, al lui Margareth, pe care-l săruta cu sfințenie, sărutând de fapt

viața sau dragostea bărbatului pe care-l iubise și care creștea secret în pântecul acelei fetițe perverse cu chip de femeie și nu în al ei; o pajiște netulburată decât de lumină, năvălită de grupul nymphetelor, alergând desculțe printr-o ploaie teribilă; pergole, punchuri fierbinți, policandre ce ascund fețele oamenilor care vorbesc în șoaptă și misterioasa *Isola*, către care aleargă bărci cu motor... Diminețile vinete din vila *Carlota*, cu recea ei marmură, și stupidele, academicele busturi ale lui Canova, cu câte un David teatral, cu praștia lui; lacul pisat de ploaia măruntă și domni englezi, în procesiune, sub umbrele, cu același pas măsurat, făcând *liston*; asta o știa oricine, plimbarea de la ora unsprezece dimineața, înainte de *lunch*; dimineți afânate și havuzuri ce aruncă jeturi de apă sub ploaie și asta creează nu știu ce disperare; nu era diluviul din alte secvențe care avea ceva torențial și bestial, luând casele de undeva din Uganda sau Kenia și puteai să vezi oameni înecându-se în timp ce fotograful fixa pe peliculă tragedia, cu răceala cu care un doctor face autopsia unui cadavru; *a fotografia viața;* câteva filtre de bază, substanțe revelatoare și hârtii fotografice; în rest, nici un fel de sentiment; *fotografia, arta obiectelor găsite,* fără trucurile camerei obscure, pură observație crudă, în lumina soarelui, sau pândind explozia unui *flash* ca să dezvălui ceva interzis, ceva secret, ca în *Blow up*... *Identificări spirituale cu lumea, echivalențe,* erau vorbele lui, poetizarea meseriei, justificarea lui David Hamilton, acum mi le aminteam pe toate; chipuri omenești; străzi, case, semne de circulație, detalii arhitectonice; pietre tombale, descifrarea pădurilor, alge; ferigi, junglă, betoane, din nou stații de benzină, iar benzi de automobil și mașini de curse alergând infernal și arzând, și delfini dansând într-o mare calmă, naturi moarte și exterioare crude, câmpuri deschise, hipnoza televiziunii cu imaginile ei jucătoare, corupte; bătrâni murind încet în contrast cu tinere fete în șorturi ce loveau mingi albe în fața unei plase; un salt mortal de circ și trenuri intrând în cadru, nebunește, peste poduri suspendate la trei sute de metri înăl-

ţime; pasaje; deşerturi; păsări zburând singure, singure; vitrinele Parisului cu insolenţa lui; cu manechinele acelea subţiri atât de excitante, cu care se culcasera oamenii vii, într-un film, pentru că arătau aproape real; pe urmă, *temele democratice* ale lui Winningham, cu bande de motociclişti sau de muncitori agricoli; meciuri de baschet-ball între uriaşi; Astrodomul din Huston văzut de sus, de la ultima tribună, părând o gară, un aerodrom şi un port în acelaşi timp; cimitire de maşini cu apocaliptica suprapunere de cadavre metalice; *întregul mesaj* pe care-l transmitea lumea inertă unui fotograf de geniu cum era David Hamilton. Filmul lui mi se descifra fulgerător în minte, revăzându-l în sala obscură din Veneţia; ochiul nu putuse să selecteze totul de la început. Peroane ude, limuzine silenţioase, cadavre în smokinguri la recepţiile de la *George V,* prostituatele de lux în *Deimler Benz*-uri sau în *Ferrari,* agăţând clienţi pe străzile lăturalnice; pederaştii de la hotelul *Beaux Arts,* cu landourile lor trase de lebede negre ca în Villiers de L'Isle Adam, miejii dulci de lumină roşie din lampadarele hotelului *Ausonia;* David Hamilton era un vechi poet al hotelurilor de rang mare; câinii afgani din piaţa Navonna, tunşi de parcă ar fi purtat şalvari, şi vrăjitorul cu pelerina violetă care anunţa sfârşitul lumii, fetele de la vila *Carlota,* cuprinse de migrenă, surprinse în pauzele de filmare, fotografiate cu camere mascate, furându-şi bijuteriile sărace şi ascunzându-le sub bideuri în odăile lor; bărbaţi vâscoşi care le pândeau de dincolo de reflectoare; chipurile celor ce filmau, filmaţi la rândul lor în otrăvita atmosferă din Morga de piatră a Josefinei, asudând dintr-odată de atâta viciu; oglinzile crapuloase, pline de solzi, ale unei case veneţiene în care locuia doamna Lebreton, prietena lui David, şi în care urca, an de an, apa lagunei, cuprinzând deja parterul şi o sufragerie în care mobila era putrezită pe jumătate şi îngropată, cu covoare cu tot, într-un fel de mâzgă prăfoasă; şoapte, palme care se caută, palme reci, lipsite de sevă; un joc cu portocale zvârlite de colo-colo pe o faţă de masă, impecabil

de albă și apretată; ejaculări secrete în timpul filmărilor, surprinse de ochiul necruțător al operatorului; acea tresărire reprimată, mascată de zâmbete dubioase; geloziile tulburi de sub zâmbetele nubile, neviovate ale nymphetelor, ochii ciclopici ai reflectoarelor degajând o căldură excitantă; și, deodată, o rachetă izbucnind în cosmos; și ca o ejaculare prin brutalitatea vitezei, a distanțelor parcurse, sfărâmând cerul; nichelul barelor de automobil, acvarii cu pești monstruoși care se mișcă hipnotic într-o apă stătută, și ploaia sâcâitoare ca un lait-motiv din toamna de la vila *Carlota* și umbrele gentlemenilor din grădina hotelului *Perugia* și niște *hippy* care dansează frenetic pe un promontoriu, căzând de epuizare în apă, perechi-perechi, fosfor, argint; sex tânăr în prim plan către care privesc ochii unui bărbat; foșnetul secret al plantelor într-o seră, mereu aceeași, cu geamuri sufocate de căldură, aburoase; simploane pe pasarele, despicând noaptea unui ținut; câinii schizofrenici, o pereche care câștigă un concurs de frumusete și se sărută, și stăpâna lor cade într-o isterie homerică, filmată naturalist, cu spume la gură și zvârcoliri pe podele, pe urmă iar pacea pagodelor obsesive ale lui David Hamilton; sunetele gangurilor atât de liniștitoare, și o licitație la *Sotheby's;* orhidee vorace, bijuteriile doamnelor la Opera din Viena în fundalul celor șapte rânduri de loji, toate strălucind, și sfidând ca o constelație nemaipomenită, o coadă la carne, undeva, într-o țară subdezvoltată, și muște pe puțina hrană la care râvnesc toți cei ce așteaptă, și vocile groasc ale unor oratori care promit revoluții și reforme, totul o cacofonie de vorbe în nu știu câte limbi; plăci cu muzica din *Bonnie ond Clayde,* tangouri *retro;* fetele lui David în grădina de la *Carlota;* goale, pe alei, și doamna Connors cu *pudelul* ei la subsuoară, plimbându-se absent pe aleile hotelului *Perugia* ca un mesager al timpului; faleze din piatră, cretoase în lumina crudă, sudică a Siciliei; și someri, mafioți și cuțite care se înfig în spatele cuiva; vitralii, turnurile mov și roz ale catedralelor, plutind senin în atâta minciună; mlaștini fumegătoare, tauri

la o *corrida* și urletele mulțimii când toreadorul face o *veronică;* orașe părăsite, în Mexic sau în Spania, cu sălile de așteptare ale gărilor mici, bătute în scânduri, și vite moarte lângă râuri secate și copiii deshidratați și decapitați din Congo și Cambodgia; șirurile bonzilor și gongurile în spații vacante, undeva în univers; ferocități sublimate, trofeele funebre ale amurgului, în spatele unui zigurat; temele lui favorite: decoruri elaborate de natura însăși, paravane, *frumusețea convulsivă a crimei,* cum ar fi spus Breton; efebi, tonuri veninoase, efecte magice, travestiții din piața Navonna; îngeri ambivalenți, androgini perverși, fardați, noaptea, la Riffi, pe terase; forme eteromorfe; manierism expresionist într-o vitrină încărcată de siluete nefragile, o maimuță care calcă pe acoperișuri, într-o noapte romană, când de pe vila Borghese se prăbușesc statuile, ca într-un coșmar; coloane sparte și o melancolie uranică, totul semănând cu tablourile lui Chirico; spaimă, ură, iată ce simțeam de fiecare dată când îmi aminteam de noaptea petrecută la etajul al cincilea al hotelului *Beverly Wilshire* din Los Angeles, puțin după ce mă despărțisem de David Hamilton, și care urmase căderii filmului său *Sybaris,* repetându-i frumoasele cuvinte care nici măcar nu erau ale lui: *fotografiile sunt vrăji, proverbe; ca fulgerele și ca fragii...*

EPILOG

Numărul meu se încheiase...

Ne retrăsesem la țară, în coliba noastră aflată lângă un cimitir. Duceam o viață liniștită, totul se aplatizase în relațiile mele cu *Cheshire*. Aici nu aveam loc de întors, localitate mică, ziarele veneau cu întârziere, se mai oprea lumina din pricină de economii, gazul era o raritate, dar ne descurcam. Priveam scurtele programe de la TV și ne aminteam de alte vremuri. Evenimentele erau rare, treceau trenurile electrice, se mai revărsa râul acela de sodă din vale, se mai îmbăta câte un salariat de la Fabrica de hârtie, duminicile mai auzeam chiotele nuntașilor de pe dealurile din jur. Drumurile se stricaseră și nu le mai repara nimeni, dar pe noi nu ne deranja pentru că nu mai ieșeam din curte. Creșteam găini și vara priveam, prin iunie, cum coseau iarba niște vecini. Îmi muriseră vreo patru câini, care otrăviți, care fugind de atâta pustiu sau după vreo cățea uitând să se mai întoarcă, iar pe vreo doi cred că eu i-am trimis la plimbare.

Îmi priveam schițele, neterminate unele dintre ele, stând pe planșete. Hârtia de calc era îngălbenită, tușul pălise, era cafeniu, abia mai distingeam urmele piețelor monumentale visate pe care nu le mai croisem niciodată. Teatrele închipuite și parcurile cu statui nu se născuseră decât în imaginația mea. Stăteam

pe niște ruine morale, dar nu-mi mai păsa. *Cheshire* se retrăsese și ea din viața zbuciumată concertistică. Renunțase până și la exercițiile ei de pian pentru că în cabana noastră de vacanță, devenită locuință permanentă, nu exista nici un pian. Ar fi fost și foarte greu să cărăm un asemenea instrument care nici nu s-ar fi încadrat în mobilierul țărănesc de aici, cu scaune și mese de brad negeluit, așa că ea se mulțumea cu niște discuri pe care le imprimase cândva, și ele deteriorate de atâta întrebuințare, relicve ale meseriei sale care nu-i dăduse tot ce visase.

Eram oare amândoi niște ratați? Cine știe, văzusem lumea, călătorisem, viața ne dăduse mult, din plin, dar nu ceea ce speliasem noi. Eram obosiți, dezgustați de noi înșine, dar nu putusem trăi decât așa cum trăisem. Cineva ne condiționa și noi nu puteam să ieșim din această condiție.

Vorbeam puțin, mâncam puțin, umblam puțin. Tăcerea se înstăpânea cu zilele în cămăruțele acelea rurale pline de icoane pe sticlă și vase oltenești, de pământ. Noaptea era sinistru, mai ales iarna, se auzeau viscolele hălăduind pe valea noastră, aruncând tornade de zăpadă în ferestre și urlând. Trenuri pierdute în viscol mai dădeau semnale feroviare pe la bariere. Când ne sculam dimineața, ni se părea că naufragiasem la Polul Nord pe un spărgător de gheață. Numai muntele din față, rece, semeț, cu vârful lui în care era înfiptă o cruce, părea de neclintit. Se îmbrăca într-o mantie albă și ne sfida parcă de la începutul lumii. Pe el nu-l atingea nimic. Hermina aceea glacială dura până în aprilie sau mai, când primăverile erau mai reci, pe urmă începeau inundațiile din vale, râul silnic vara, devenea furios, căra bușteni și urmele murdare ale unei fabrici de salam. Se duseseră dracului, și Vignola și Palladio, capitelurile și porticele, cornișele, atriile și fântânile arteziene visate cândva, parcă trăisem viața altcuiva, nu pe a mea. Unde erau aiurelile alea închipuite, frizele și astragalii, ordinele arhitecturii, planurile pieții lui Marcelus. Totul rămas numai în visele mele.

O priveam pe *Cheshire* care refuza să îmbătrânească. Unde era Chopinul ei de care fusese atât de mândră, *cel de la München*, cum se lăuda cu orice prilej dacă aveam musafiri: „Ca acolo nu am cântat niciodată", spunea cu un glas tragic și invitații noștri luau o mutră pioasă, ca și când ar fi fost de față și știau că un artist numai câteodată are geniu.

Altfel ne distram frumos, câte o plimbare până în vale, câte o mică ascensiune, câte un coniac amestecat cu apă de către cârciumarul de la restaurantul murdar din apropiere, dar mai ales cu înmormântările duminicale atât de caraghioase, cu muzică de fanfară, dacă era vorba despre vreun om cu răspundere în administrația locală sau cu bocetele mahalagești ale muierilor din localitate ce-și smulgeau părul din cap ca să arate localnicilor cât erau ele, văduvele, de disperate după răposat. Convoaiele mortuare treceau peste un pod într-o cadență leneșă, nu mai era moda dricurilor, decedații erau cărați pe platforma unor camioane, coșciugul fiind ridicat pe stative de lemn, înconjurat de coroane de hârtie, urmate de un grup de treizeci-patruzeci de persoane indiferente, mai puțin rudele care urmau mecanic convoiul.

Priveam ca la cinematograf de pe terasă, dacă era vară, sau prin geamul ca un ecran lat al cabanei și ne gândeam că și noi așteptam un mort care nu mai sosea, cadavrul iluziilor noastre care să fie dus la groapă cu pompă, cu fast, adică după ighemoniconul unor funeralii ca lumea, nu oricum...

Numai că mortul acela întârzia.

*

JURNAL

1942

Lungi plimbări cu M. Ne scriem numele pe zăpadă și ne alergăm ca doi copii. Râde trist. Simt că nu mă iubește, este numai o obișnuință pe care o suportă. Seara o aștept în frig, vreme îndelungată. Întârzie intenționat, dar nu pot să mă supăr. Într-o duminică o întâmpin pe prispa de piatră a bisericii din apropiere și-i întind un buchet de crizanteme albe, umezite de ninsoarea proaspătă. Le ia, le privește și pleacă. La colțul străzii o așteaptă C. Mă fac că nu-i văd.

*

Profesorul de fizică, Țăranu, cum îi spunem noi, ne oferă ore întregi de umor. Explică descompunerea acizilor ca un parlagiu. Când stinge lumina, ca să sporească farmecul experiențelor, ne înghiontim și râdem în gura mare spre disperarea lui.

*

Citesc *În preajma revoluției.* Mă întreb dacă aș putea fi vreodată un revoluționar. Mă îndoiesc, pentru că îmi cunosc lenea.

*

Am rupt caietele de acum doi ani și le-am băgat pe foc. Tinerețea face din ultimele banalități evenimente. Rețin numai această frază: „Vreau să fiu primul român care să ia Premiul Nobel pentru literatură". Acum mă întreb de ce tocmai Premiul Nobel?

*

Jurnalul trebuie folosit ca exercițiu de observație. Doi oameni m-au făcut să urăsc științele exacte: B., se pare un ardelean, destul de tânăr, de o îngâmfare care strivea și care preda geometria în spațiu ca un profesor universitar. Totdeauna l-am privit speriați. Mândria lui ne înspăimânta și, oricât am fi știut, aveam aerul că suntem niște nepregătiți. Al doilea om care m-a îndepărtat de matematici: bătrânul Thierin, un profesor inteligent care știa să predea, dar a cărui ironie mușcătoare nu încuraja pe nimeni. Avea o zgârcenie în explicații, o reținere ce nu-l angaja la nimic. Gesturile sale de senior constrâns să se coboare la o îndeletnicire socotită pesemne vulgară trădau oroarea în fața cretei de care se servea, scârba confruntării zilnice cu o clasă de elevi ce nu meritau decât disprețul. Rictusul permanent de pe buzele-i subțiri te înspăimânta și ostenea orice bunăvoință. Nu știu de ce m-a urât și nu știu de ce l-am iubit totuși...

*

Evreii sunt chemați la datorie. Castenmayer un coleg neamț, a căpătat de la o vreme un aer agresiv. Urmărește cu pasiune ziarele în care sunt descrise luptele din Rusia. Nu are prea mulți prieteni.

*

T. fratele lui M. s-a întors de la spital. În locul unui picior are o proteză. A venit de pe front abia de două sau trei luni. Îl știu de când a plecat. Era un tânăr sănătos, cu corp de atlet. Acum, un invalid oarecare ce se folosește de baston.

*

Moscova n-a căzut. Se apropie primăvara și trupele germane și române sunt lângă Sevastopol. Englezii au încercat o debarcare în Norvegia.

*

La liceu jucăm *Conu Leonida.* Pictez decoruri pe niște planșe de desen. Am scris o sceneta după *Satira a IX-a* de Horațiu, pe care profesorul D. a apreciat-o. N-am talent de actor.

*

Încep să șterg rânduri din Jurnal. Rectificări. Tonul acestor note e mult mai ferm.

*

Mai multe fete. Devin mai îndrăzneț. Pe M. o văd tot mai rar. Îmi impun aceasta. Sunt stingherit de hainele mele ponosite care nu-mi dau nici un credit.

*

Deportări de evrei și comuniști în Franța. La noi, văd câteodată pe străzi oameni cu banderole galbene pe mână măturând străzile. Unde naiba am învățat eu câte ceva despre egaliatea și înfrățirea oamenilor?

*

G., prietenul meu cel mai bun, pleacă la internat. Îl conduc trist. Am pierdut serile calde din casa lui, bradul de Crăciun (dacă n-o să vie în vacanță) și, în general, lumina calmă a acelor odăi în care m-am simțit totdeauna bine.

Colegii mei fumează prin closete, au început să nu mai învețe cum trebuie, adică ce vorbesc eu de ei, parcă sunt mai breaz? Unii strâng notițe, încă de pe acum, pentru bacalaureat. Sunt leneș și ostenit. Mai este vreme până atunci.

*

Atena a fost bombardată de aviația engleză.

Tata, tot mai slăbit și abrutizat de munca sălbatică pe care o exercită. Un tovarăș de lucru îi spune în prezența mea: „Hei, Barbule, tu te chinui ca să-ți faci două case, dar or să vie bolșevicii și-o să ți le ia și-or să-mi dea și mie una". „De, că bolșevicii n-au să se sprijine pe toți bețivii!" îi răspunde el cu ură, dar și cu o oarecare spaimă.

*

Germanii au început să ridice Zidul Atlanticului. În Rusia, lupte lângă Harkov. Asta miroase a retragere. La școală, cursuri de gaze.

*

M. îmi scrie că trebuie să mă schimb, să-mi abandonez prietenii umili pe care-i am și să fiu mai îngrijit. Aceleași reproșuri pentru timiditatea mea. Caut să mă conving că o mai iubesc, dar s-au adunat atâtea amărăciuni în inima mea, am văzut-o de atâtea ori cu C., încât parcă totul s-a stins. Mă mint scriindu-i pagini numeroase. Fac literatură...

*

Plimbări cu L., o fată care nu mi-a plăcut niciodată. N-am nici măcar bani de tramvai s-o conduc acasă. Aceasta mă umilește profund.

*

Atentat împotriva lui Hitler.

*

Aprilie. M. se mută. Ne privim pentru ultima oară. Eu în poartă, ea la fereastră. Văd hamalii ridicând mobilele. Iese puțin pe stradă. O rog să meargă pe jos până la noua locuință. Acceptă cu greutate. E rece, străină. Merge distrată lângă mine și-mi spune: „Ești prea trist". Nu spun nimic. Mai mult aleargă

decât merge, se grăbește. La despărțire își aduce aminte, după ce plecase de lângă mine, că nu mi-a întins mâna.

– La revedere...

– La revedere...

Nu fixăm nici o dată când să ne mai vedem. Mă întorc ca de la un mort. Atâtea seri, atâtea zile și nu-mi rămăsese nimic. Seara mă întâlnesc cu L. Mă lasă să înțeleg că mă iubește, dar nu mai simt nimic. Merg indiferent lângă ea, cum mergea M. dimineața lângă mine. O mint cu cinism. O simt fericită și asta îmi face bine.

*

Lene ucigașă. Merg la Biblioteca Municipală, în loc să învăț. Mă atrag mai mult romanele decât astronomia și latina.

*

M. revine. Facem o plimbare lungă. Îmi spune: „Nu știu cum ești, răspândești în jur numai tristețe". Apoi, după o vreme: „C. mi-a spus că se va sinucide. E urmărit de poliție pentru că a participat la rebeliunea legionară." Ultima frază: „Mă mărit". E nițel înspăimântată, nițel fericită.

*

Azi de dimineață m-am privit în oglindă. Cu mutra asta de tuberculos și în hainele peticite pe care le port de vreo trei ani, cum să se uite cineva la mine? Dan, colegul meu de bancă, îmi povestește ultima sa aventură amoroasă. Simt o ușoară invidie. Este un băiat încăpățânat, întreprinzător, care are succes la fete pentru că nu le respectă. Și-a însușit cu ușurință o filozofie la îndemână. Parcă eu nu l-am citit pe Nietzsche. (La femei du-te cu biciul!) Dar cum o să te duci cu biciul?

*

M. se plimbă cu C. Am văzut-o ieri din întâmplare. Păreau foarte veseli amândoi. Azi, pe seară, am trecut pe la noua locuință. Stă pe o stradă umbrită de castani bătrâni, albi în acest anotimp. Mă latră niște câini și aud glasul fratelui ei: „Cine e?" Trec mai departe.

*

Englezii bombardează Parisul. În Franța s-a declarat pentru asta „doliu național".

În China, ciumă. Japonezii au ocupat Singapore în cincizeci și două de ore, potrivit ziarelor. Acum se dau lupte în Java, vechi ținuturi de vis ale copilăriei...

*

Profesorul D. mă lasă corijent la latină. Îl urăsc pentru că, în cele din urmă, îi preferase pe „tocilari". Și primăvara asta care mă năucește!

*

Nici un prieten. G. s-a întors de la internat străin, rece. A rămas și foarte naiv. Dan, meschin, preocupat numai de bucuriile lui. S. e prea departe. Și aș avea atâtea de spus cuiva...

*

Între *Cartea de la San Michele* și răutățile mamei. Și criza asta a adolescenței care mă face irascibil și rău...

*

Mă hotărăsc să mă duc la M. Împrumut o haină și niște ochelari de soare. O găsesc în curte. Mă privește cu plăcere. N-am nici o emoție. Nici ea nu arată prea multă bunăvoință. Suntem străini, și plimbarea prin mulțime, pe care o facem după vreun ceas, ni se pare inutilă.

*

Tatăl lui S. s-a spânzurat pentru că a fost acuzat de furt.

*

G. se logodește cu o fată bogată. Aș vrea să fiu la ora aceasta învățător într-un sat, să intru într-o clasă proaspăt văruită, cu tablouri didactice pe pereți, plină de elevi cu obrajii rumeni și, poate, să iubesc o fată blondă...

*

Manole, un prieten din copilărie, se întoarce de pe front. Este acum un bărbat în puterea cuvântului. Îmi aduc aminte că a făcut pușcărie nu știu pentru ce, și acum îmi spune că a fost decorat cu „Virtutea militară". Nu mai înțeleg nimic.

*

Se reduce rația de pâine. Și așa avea mălai...

*

O întâlnesc pe St. E mai înaltă și cu trăsăturile mai accentuate. Cum îmi mai bate inima! Schimbăm câteva vorbe și aș vrea să-i spun că n-am uitat nimic, dar suntem străini, și ea pleacă repede. Ziua de vară mi se pare rece și tristă. Îmi aduc aminte de o după-amiază de primăvară când eram aproape copii, și parcă mi-e rușine de înduioșările astea tardive.

*

Lecturi prelungite la bibliotecă. Colegii mei au plecat la mare sau la munte. Tata strânge bani. Facem economii. Am văzut o singură dată marea, când aveam 11 ani. Fusesem trimis într-o colonie a C.F.R.-ului. Nici nu mai țin minte ceva, poate un mal înalt de pământ și un zid albastru de apă pe care-l vedeam tot timpul.

*

Prima femeie. O decepție. Sunt trist și-mi ard încă buzele. Mi-a plăcut decența ei și, mai ales, delicatețea cu care m-a tratat. Și-a dat seama că mi se întâmpla ceva nou, miraculos. Mai sunt treisprezece zile până la corijență.

*

M. e la sora ei, în provincie. Doresc s-o revăd și zilele trec greu.

*

Goethe mi se pare îngrozitor când spune: „Cel mai bun mijloc de a contribui la fericirea universală e ca fiecare să înceapă prin a și-o face pe a lui proprie".

*

Evreii din Franța au fost excluși de la Conservator (Ziarele). Le și ardea să cânte!

*

Sunt în clasa a VIII-a. Am trecut corijența. M. mă caută. Vorbesc cu C., care-mi mărturisește că M. i-a scris niște scrisori. E dezamăgit oarecum de cochetăria ei.

*

Tata s-a îmbolnăvit. Munca aceea fără nici o limită l-a biruit. Din cauza efortului (e tâmplar), ficatul s-a deplasat și trebuie să i se facă niște sondaje. Ieri l-au dus la spital. Înaintea plecării îmi vorbește, puțin cam solemn. E un fel de testament oral, pe care-l ascult fără mare interes.

*

A. s-a căsătorit. Am fost la nuntă fără să petrec.

*

Plimbări cu P., o fată peltică. E toamnă, ai nevoie de ochii unei fete. Merg la spital la tata și nu sunt în stare să-i spun un cuvânt de mângâiere. Parcă era un străin. Nici el nu avea nevoie de cuvinte.

*

Bilanț: 170.000 de români au murit până acum pe frontul de răsărit. Asta-i cifra oficială...

*

Tata se simte mai bine. Se va întoarce acasă.

*

La Teatrul Național, în fața unei săli goale, se joacă Caragiale. Actorii par și ei plictisiți.

*

Început de an școlar. Am pierdut bucuria cumpărăturilor de rechizite. Un caiet imaculat nu mai mi se pare un roman nescris. Nici hârtia albastră de învelit nu mai poartă etichete. Ba, unii dintre noi își învelesc *Limba română* cu hârtie de ziar pe care se mai văd hărțile luptelor de la Kerci. Neavând bani, nu-mi cumpăr toate manualele. Scriu destul de repede și voi lua notițe.

„Câțu", profesorul de franceză, ține o lecție de deschidere cu subiectul: „Lenea și hoția, calitățile esențiale ale românului". E un belfer acrit, dornic de succese ușoare. „Galeria" aplaudă la scenă deschisă lipsa de patriotism a profesorului ros de scepticism.

*

Victorii germane și italiene în Africa. Japonezii atacă în China. Când vom auzi câte ceva despre victoriile aliaților? Oamenii sunt deprimați. Nimeni în România nu-i iubește pe nemți.

*

Ivanhoe mă face să visez. Ultime lecturi romantice.

*

Profesorul D. mă urăște fățiș. Nu e mulțumit că i-am scăpat la corijență. Totodeauna am inspirat ori ură, ori dragoste. Un sentiment de mijloc nu mi-a fost îngăduit. Mă ceartă pentru lenea mea și mă jignește spunându-mi că am început să mă cred scriitor.

*

Toți colegii mei sunt îndrăgostiți. E aproape o molimă. Se pare că numai premianții sunt scutiți de asemenea blesteme.

*

Un coleg, cam ciocoi, mă respinge brutal, amintindu-mi originea mea umilă. Îi solicitasem niște cărți. Nu e prima dată când simt că societatea are două măsuri pentru indivizi.

Un al doilea, B., tot băiat de familie, care se pregătește, spune el, pentru o carieră diplomatică, nu încetează să mă disprețuiască. Sentimentul e reciproc. Foarte inteligent, foarte fin, dar de o lipsă de caracter care aproape mă consolează.

*

„Drumul învingătorului este înainte, chiar dacă ar călca peste cadavre“ scrie undeva un romancier. Iată o frază de care am să țin seama.

*

Citat dintr-o lecție a profesorului de fizică: „Zilele trecute s-a sărbătorit la Paris *centenarul de 400 de ani* al lui Lavoisier". Bună.

*

Explicație violentă cu tata, care e la fel de intolerant ca înainte de boală. Îi spun tot ce gândesc despre el și despre sistemul său de educație. Începe să înțeleagă că sunt destul de mare pentru ca să nu mai pot accepta orice.

*

Profesorul de română. Predică, ne povestește amintirile lui de pe frontul de răsărit. Între alte relatări, câte ceva despre disprețul cu care ne tratează nemții. Când sunt atacați de ruși, se urcă în camioane și fug, lăsându-i pe-ai noștri singuri, descoperiți. Uneori îi despresoară pentru că sunt trimiși înapoi de poliția frontului!

*

Inspecție la ora de franceză. *Câțu,* care explica în românește, trage cu ochiul într-un caiet așezat pe catedră și vorbește numai... franțuzește. Inspectorul e satisfăcut, noi de asemeni, pentru că l-am surprins într-o astfel de poziție...

*

Au trecut atâtea zile de la începerea războiului... Acum, bătălia Stalingradului. Englezii și americanii bombardează repetat orașele Europei. Înfiorătoare vești cu morți și răniți. Oamenii petrec însă nepăsători pe aici.

*

Suntem trimiși în echipe pe la casele oamenilor cu „Ajutorul de iarnă". Ne primesc toți cu bunăvoință. Războiul nu merge prea bine.

*

Sancționarea persoanelor care au atitudini indecente. Toată vara care a trecut s-a făcut caz de „malagambiștii“ care au lansat moda hainelor lungi și largi și a pantalonilor strâmți și scurți. Dirijorul de muzică de dans, Sergiu Malagamba, a fost internat în lagăr.

*

S., al cărui tată se spânzurase cu câteva luni în urmă, l-a imitat. A fost găsit în același loc. Nu se cunosc cauzele acestui gest. Era un băiat foarte echilibrat, și sinuciderea lui mă zguduie.

*

În *Minciunile convenționale ale civilizației moderne,* de Max Nordau, găsesc acest pasaj care mă incendiază:

„Aristocratul are asupra gloatei obscure a poporului avantajul notorietății pe care o găsește încă din leagăn, pe când copilul din popor trebuie totdeauna să-și întrebuințeze anii cei mai buni pentru a dobândi acea notorietate cu prețul unor dureroase pierderi de forțe și al unei alterări a caracterului său. În cursul firesc al lucrurilor, situația când poate să lucreze spre binele comun este pentru plebeu sfârșitul, iar pentru aristocrat începutul carierei sale: acesta păstrează pentru serviciul națiunii toată energia pe care celălalt o cheltuiește în străduința sa anevoioasă de a ajunge.

*

Nu mă duc la înmormântarea lui S. din oroarea de a nu-l vedea mort. Mă cuprinde o frică ce nu-mi dă pace.

*

În cursul unei șezători școlare, profesorul D. mă întrerupe, spunându-mi că ceea ce citeam era „nepatriotic“. La 1 decembrie, când se face o parodie de comemorare a unirii Ardealului cu România, un coleg scoate un strigăt întrerupând pe

director, care vorbea. D. vine direct la mine (eu eram singurul „nepatriot“ din liceu) și mă poftește afară, fără măcar să cerceteze cine e vinovatul. Noroc că vinovatul recunoaște cele făcute. D. nici măcar nu-mi cere scuze, plecând înfuriat de lângă mine.

*

Ninge, la bibliotecă-i cald. Iar nu m-am dus la ora întâi și cred că am să stau aici până seara când m-or da afară...

*

Tata încă bolnav. Mă privește mut când mă vede scriind. Altădată îmi rupea cu furie caietele când mă prindea. Acum are o îngăduință de neînțeles. Câteodată îmi spune cu furie reținută că „am gărgăuni în cap și că am să ajung unde-a ajuns Eminescu dacă mai mâzgălesc hârtie“.

Ce știe el...

*

Crăciun. În vecini, doliu. A mai murit cineva prin Rusia. Ceilalți petrec. La noi atmosfera neschimbată din totdeauna. Eveniment: am făcut cozonaci anul acesta. Tata tot mai are de plătit datorii. Îl aud seara socotind cu voce tare. N-o să închidă ochii până nu se va ști „ca lacrima“, cum îi place să spună. Mama, mai practică, se gândește că după sărbători iar n-o să mâncăm decât o dată pe săptămână carne pentru ca să scurtăm într-un fel termenele. Urâtă-i sărăcia, ce tot o laudă moraliștii!

1943

M. îmi spune că s-a logodit cu un inginer care acum e pe front. „La primăvară facem nunta“, adăugă. Într-o zi de iarnă ne plimbăm pentru ultima oară. Mă roagă să n-o mai caut.

*

În *Dama de pică* găsesc acest cuvânt al lui Pușkin, care-mi place: „Lașitatea e lucrul pe care tinerii îl iartă cel mai greu căci, de obicei, ei văd în curaj meritul suprem și scuza tuturor viciilor".

*

Se fac „fișe de evacuare". Duminica mă chinuie niște ofițeri de rezervă cu premilităria. Exercițiile acestea cu puști de lemn sunt ridicole. Și tata care vrea să intru într-o școală de ofițeri!

*

Îi trimit lui M. această baladă a lui Dante:

„Fiindcă te vezi atât de tânără și frumoasă,
încât deștepți în mine iubire,
ai adunat în inimă trufie și asprime,
mândră te-ai făcut cu mine și aspră,
de vreme ce încerci să mă ucizi, vai mie!
Cred că faci astfel pentru a te încredința
dacă tăria iubirii spre moarte duce,
dar, fiindcă mă găsești robit mai mult decât alții,
nu ai nici o îndurare pentru durerea mea,
de-ai putea tu să-i simți tăria!"

*

Tata are crize groaznice de stomac. Boala revine. Am terminat clasa a VIII-a. Mă pregătesc de bacalaureat.

*

O primăvară cu V., o fată puțin vulgară, care mă face totuși s-o uit pe M. Nopți de dragoste și un mare regret.

*

M. vine pe la mine și-mi spune că C. s-a spânzurat după ce băuse un kg de alcool. C. era legionar, și în ultimul timp se simțea urmărit. Ne plimbăm pe străzile pe care altădată pierdeam ceasuri întregi.

*

Tata e din nou în spital. Mă roagă „să-l las să moară liniștit", înscriindu-mă la exaenul de admitere care se dă la școala de ofițeri jandarmi. Nu știu cine i-a băgat ideea asta în cap. Îmi spune că voi putea, paralel, să urmez și cursurile Facultății de Drept și voi scăpa și de front (cursurile școlii durează trei ani).

*

Bacalaureatul l-am luat cu o medie convenabilă. N-am fost niciodată un elev prea strălucit. Am reușit totuși să mă clasific al 13-lea, spre stupefacția „tocilarilor".

*

Doctorul îi spune mamei că tata va muri. Trec și examenul de la Școala militară. Am nouăsprezece ani, și nu-mi place deloc milităria. N-am ce face. Dacă nu mă duc „voluntar", voi fi luat, oricum, în primăvara viitoare, și după șase luni de instrucție voi merge pe front. Nici Dreptul nu-mi place.

*

O dată cu lichidarea examenelor, capăt o libertate deplină ce mă fericește. Plec cu un coleg la Medgidia, la tatăl său. N-am mai văzut Dobrogea de când aveam 11 ani. Odată trecut podul de la Cernavodă, decorul se schimbă. Simt acest cenușiu al Asiei prelungite până aici. Dacă n-ar fi niște marinari care mănâncă cu poftă caise și cuiburile de mitraliere așezate pe pod, m-aș crede foarte departe de România. Numai calcar și stuful verde, apoi salcâmi, salcâmi.

Medgidia este un oraș alb și plin de praf. O stradă de piatră, „bulevardul", pe care seara lumea se fâțâie de colo-colo, cu o cofetărie, o giamie, o școală întunecoasă, cu clase ca niște chilii și care miros toate a urină, mulți turci, tăcuți, cu fețe oacheșe, care beau secărică, nu cafea cum ar fi fost tradițional. Mergem la un bal în „palatul" Primăriei. Orchestra e formată din trei soldați tuciurii care cântă toată noaptea numai trei cântece: „Dunărea albastră", „Sânge vienez" și „Ochii tăi nu-s camuflați". Lumea nu bagă de seamă. Nu lipsește o bucurie abia exprimată în zâmbete ostenite parcă. Oamenii de aici au o melancolie involuntară. N-am auzit pe unul să râdă cu hohote. Primăreasa comandă mereu: „Vals, vals!" Pretorul, un tip subțirel, e dornic să joace o „sârbă". Un locotenent aruncă cu insistență confeti peste perechile de dansatori și se ambalează la o „licitație", fiind silit de femeile din „Comitet" să plătească 1100 de lei pentru o pemă pe care n-ar fi luat-o nimeni și pe care o privește trist după aceea, nedumerit.

*

Iată o „mostră" de „program cultural" la Medgidia:

„Programul șezătorii date de Căminul Cultural N. Roman în ziua de 1 august 1943 în curtea Seminarului Musulman:

Imnul Național
Conferință
Spre soare, țara mea! recitare
Frunză verde lin-pelin, joc
Marșul lui Iancu
Țiganul la pepeni, recitare
Sârba ofițerească, joc
Ion, recitare
Oșteanul și drapelul, recitare
Tropca, joc
Soldatul necunoscut, recitare
Alunelul, joc

Mama, recitare
Pe-al nostru steag, cor

PARTEA A II-a

Bombonel și Bombonica, dialog jucat de elevele Voinescu Victoria și Elena Papadopol
Moștenirea de la tata-mare, piesă de teatru în 2 acte
Urmează distribuția"

*

Un raid al aviației americane pe Valea Prahovei. Multe avioane doborâte. M. îmi povestește cum era să fie rănită la Câmpina de schijele unei bombe.

*

Mă pregătesc să plec la Școala militară. Tata este încă la spital. E fericit că „am viitorul asigurat". Mă stăpânesc să nu râd. Care viitor?

*

31 august. Ultima seară. Am așteptat-o zadarnic pe M. care n-a venit. Sunt trist. Mă culc târziu. Plouă, prea devreme pentru toamna asta.

*

1 septembrie. Școala de ofițeri de jandarmi. Totul se face prea repede și lucrurile se spun prea tare. Mi s-a dat o salopetă, niște bocanci, pe care intenționat îi iau „mai mari", urmând sfaturile prietenilor „ca să nu mă strângă în marșuri sau la instrucție", o caschetă și o centură groasă de piele. Hainele miros a lucru nou și a magazie cazonă. O baie comună, într-o sală de la subsol. Mama îmi strânge hainele, le face pachet și pleacă. Rămân singur într-o curte care nu are decât perspectiva

cerului, între ziduri reci de beton. În stânga, o moară cu pereții roșii, prăfuiți de făină, înaltă și ea, silindu-se parcă să mai fure puțin cer. Spre Șoseaua Ștefan cel Mare, poarta, o deschizătură îngustă, păzită de o santinelă, prin care se văd oameni plimbându-se și autobuze alergând. Nu cunosc pe nimeni. Vin alți „boboci", sunt la fel de stingheriți. Cei din anul II și III, îmbrăcați la fel, dar mai „ajustați", se vede bine, se mișcă precis prin careul curții, executând ordine pe care nu le știm. Trec ofițeri, se strigă „atențiune", suntem siliți să ne ridicăm în picioare, o fac cu destulă aprehensiune, impresionat neplăcut de exagerarea acestui respect ce te obligă la o gimnastică permanentă. Nu e ultima surpriză a acestei zile. Urmează repartizarea la dormitoare, masa, pe care o luăm într-o sală luminoasă în care cântă radioul. Se face, bineînțeles, o rugăciune înainte de a ne așeza și una, după. Dacă intră vreun ofițer, se strigă „atențiune" și mesenii trebuie să ridice capul din farfurie și să privească în „ochii superiorului". Acesta mulțumește spunând: „continuați". După dejun, somn „obligator" de la ora 14 la 16. Încerc să citesc, dar sunt prea trist pentru ca să mai înțeleg ceva. Afară e o lumină vânătă de toamnă care te face să te gândești la plimbările de altădată. Urmează vizita medicală. Primesc observații pentru neglijența cu care mi-am aranjat dulapul. Seara, plimbare prin curte. Mă obsedează de dimineață o întrebare: „Ce făceam ieri pe vremea asta?" După cină urmează „repararea efectelor". Neavând ce repara trebuie să simulăm, pentru ca să nu fim găsiți de „superiori" stând. Urmează spălatul pe „grupe". Șeful de dormitor, un elev din anul III, ne promite „să urce milităria în pod cu noi". În acest scop, spălatul dinților se face la comandă: „Elev, când zic eu unu, tragi o dată cu periuța, când zic doi, tragi periuța înapoi! Ia să vedem: un-doi! un-doi!" Și, pentru că refuz să urmăresc ritmul militărosului șef, zâmbind prea ironic, mi se cere numele și mi se atrage atenția că „s-a zis cu civilia"! Continui să surâd nesuferit. Ultimul act: „inspecția". Se controlează cu ceremonie „efectele", se măsoară

înălțimea la care au fost împăturite și se recomandă o așezare „cât mai simetrică", pentru ca „să nu se supere domnul locotenent, care este foarte scrupulos." La 21,30 „stingerea", binefăcătoare. Nu doarme nimeni până către 23,30. Șeful de dormitor, din exces de zel, potolește orice tendință de vorbă. Chiar colegii lui de an respectă „consemnul tăcerii", numai la gândul că nouă, „bobocilor", trebuie să ne intre, încă din prima zi, în cap că „s-a zis cu civilia".

*

„Deșteptare" brutală la 5,30 cu un fluier strident care-ți biciuie nervii. Nu mai ai nici o ezitare. Sari ca ars din pat și privești în jur. Spălarea, trei minute, „în ordine", tot cu numărătoare. Facerea paturilor cere dexteritate, pentru că cearșaful trebuie să fie astfel întins încât „dacă arunci o monedă pe suprafața lui, aceasta trebuie să sară până în tavan" (lucru pe care mi-l imaginez cu greutate, ceea ce îmi aduce alt potop de observații). Cafeaua, o zeamă neagră, inconsistentă, o bucată de pâine, și după aceea trecerea în „Diviziuni", unde ni se citește, timp de două ore, „Regulamentul interior al S.O.J.-ului". Se perindă o serie de oratori militari, care, mai cu haz, mai fără, prezintă ceea ce ni se cere. Unul dintre ei, despre care auzisem pe șoptite de la cei mai vechi că este poet, întreabă pe cineva care privește afară, pe fereastră: „Ai citit pe Verlaine?" Numele acesta sună, oricum, curios în sala plină de hărți. Pe geamuri se cerne o ploaie deasă, cenușie. Zidurile roșii ale Morii Comerciale se șterg în pânzele incerte și alunecătoare. Cum zăresc numai vârfurile plopilor care împrejmuie curtea școlii și cerul fără nici o adâncime, mi se pare că sunt într-un submarin care plutește neștiut într-o mare necunoscută. Pe banca din fața mea un ziar îndoit. Citesc un titlu la întâmplare: „La Algesiras au înflorit chiparoșii". Noaptea, mă trezisem pe la 4 și simțisem frigul odăii cu ciment pe jos. Mă învelisem nepăsător, cu pătura aspră, și adormisem repede din nou. Aș voi să adorm și acum.

Cuvintele vorbitorilor se înșiră egal. Nu ascultă nimeni. Îmi evoc ultima vacanță, plimbările pe care le făcusem cu un caic pe lacurile din jurul Capitalei, și ochii mă dor încă de lumina stinsă a amurgurilor acelea. Îmi vine să plâng și mă stăpânesc.

După toată această ceremonie, altă distribuire de haine, mai groase și mai aspre, „de insrtrucție“, „ca să le tăvălească elevul“. Scriu pe geamantanul gol rândurile acestea. În răstimpuri scurte, grăbit și grijuliu să nu uit nimic.

*

„Legământul“, o parodie cu Dumnezeu, credință față de drapel etc... Tot mai plouă, și prin pânza plopilor văd vagoanele negre din curtea Morii Comerciale care sunt încărcate de către niște lucrători plini de făină, albi, prea albi. Seara făcutul ghetelor cu un vax lichid ce se întinde și rămâne pe degete ca un tuș.

*

Prima zi de instrucție. Regăsesc orașul cu zgomotele lui, cu oameni indiferenți, trecând fără să ne privească. Sunt copleșit de observațiile ofițerilor. Asta-mi produce o reacție ciudată de îndărătnicie fizică. Corpul meu refuză să se supună comenzilor. Totul mi se pare absurd și peste măsură de obositor. Câmpul de instrucție se află în cartierul Floreasca între niște parcele pline de buruieni. Sunt la numai câteva sute de metri de locul plimbărilor de astă-vară și asta mă irită. Pe străzile asfaltate, trec olteni care strigă: „ia pepenii!“ În balcoanele vilelor rare ies femei ce întind așternuturi, și totul e atât de familiar, de apropiat, că-ți vine s-o rupi la fugă, să intri într-o curte și să ceri voie să te întinzi pe un pat. Soarele dogorește deasupra capetelor, centura de piele îmi strânge prea rău mijlocul, salopeta nu mai mi se pare destul de largă și bocancii mă bat. Instructorul e nemilos. Comandă invariabil: „La stân-ga!“ „La dreap-ta!“ Trebuie să mă răsucesc ca un automat și n-o fac decât cu o

încetineală exasperantă. „Tu ești ăla care nu te speli pe dinți când număr eu!“ își amintește. Miroase a pământ umezit de ploaie și-mi aduc aminte de maidanul pe care mă uita Dumnezeu, cu fața la cer. La masă, mănânc mult, cu poftă. Câțiva mă privesc curios. Am uitat că sunt între fii de ofițeri! Pe chipul lor nu se citește nici o suferință. Au intrat de mici în școlile militare, sunt obișnuiți cu efortul și mecanismul acestei vieți. Vor fi, ca și părinții lor, excelenți jandarmi! Unul mi-a și spus: „Nici nu știi ce frumos e la *teritoriu*! Mai o găină, mai... “ Iată că legenda „găinarilor“ nu e chiar legendă.

*

Teribile inoculări cazone. Mâna se umflă, temperatura crește, o apatie tulbure mă stăpânește. Pentru ca să mă simt bine între zidurile cazărmii, trebuie să nu mai gândesc deloc la viața de „dincolo“.

*

Duminică. Dimineața, o sfeștanie la care a vorbit stereotip un preot, despre „misiunea noastră de viitori ofițeri, fii ai Patriei“. După masă vine mama să mă vadă. Îmi aduce reviste și ziare. Le citesc curios. Încerc să-i scriu lui M., dar renunț. În curte, colegii mei primesc rudele, stau de vorbă, fumează.

Seara, în dormitor, elevii din ceilalți ani, care au fost în „învoire“, își povestesc impresiile. Aceleași fraze despre diferite femei, mai puțin sau mai mult amabile cu niște oameni care „nu ies în oraș“ decât o dată pe săptămână.

*

Printre picături, citesc ce-mi cade în mână: Huxley, Dostoievski, D'Annunzio, Maupassant, Turgheniev, Cehov, Zola, Anatole France, Jack London, Pirandello.

Sunt un vechi „mâncător de teatru“ Nu mă împac cu Shakespeare. Îmi place mai mult Ibsen, pentru că nu mă pot

dezobișnui de ideea că scena e o tribună de la care trebuie să spui mulțimii adevărul. Literatura are prea multă poezie când i-ar trebui mai multă sinceritate.

*

Inspecție neașteptată la geamantane. Șeful de grupă citește atent „Jurnalul", ceea ce mi se pare revoltător. Protestez zadarnic, elevul Caramangiu, student în anul III la Drept, e foarte curios. După ce termină, mă întreabă ce m-a determinat să intru într-o școală de ofițeri. Nu-i răspund și el își ia sarcina „să mă facă om", adică să mă convingă de binefacerile vieții soldățești. Discursul său mă lasă rece, și asta îl dezolează.

*

Încă un indolent: Luca. E un băiat înalt care se mișcă în felul păpușilor automate. Gesturile sale au ceva rupt, și în tot ce face se vede o nervozitate nestăpânită. Ca și mine, nu corespunde exigențelor superiorilor noștri. Nu lipsesc zâmbetele ironice ale celorlalți. Uneori acest om e comic, dar cine se pricepe puțin la oameni râde câinește. Mi-a mărturisit că e fiul unui colonel care-l trimisese, înainte de a intra în această școală, la „trupă". Vechi spaime, adăugate unui regim sălbatic, au făcut din el un automat. Presupuneam că a avut o copilărie teribilă, că fusese ades bătut. El confirmă. Luca devine obiectul tuturor glumelor colegilor, pentru că totdeauna răutatea persecută pe cei mai puțin pregătiți s-o suporte. Îmi spune că vrea să se facă actor.

*

Câteva studente la Filozofie vin să completeze niște teste. Devenim toți de o politețe excesivă. În curtea școlii, cad primele frunze din plopi.

*

A doua duminică în cazarmă. Citesc nepăsător în dormitor. Undeva curge apa dintr-un robinet: pic, pic, pic... E frig. Pe sub uși, străbate un curent ascuțit care-mi îngheață picioarele.

*

Un marș de noapte la mânăstirea Plumbuita. La cârciumi, în Obor, încă mai cântau lăutarii. Tot orașul miroase a mititei și a fripturi. Undeva, în Rusia, se dau mari bătălii. Nu se gândește nimeni la ele.

*

„Învoire“ după trei săptămâni de cazarmă. Ni se dau „haine de oraș“ foarte bine croite, pentru că ambiția croitorilor companiei era aceea ca „elevul jandarm“ să nu arate ca orice gâlmă de „infanterist“. Socotind drept, erau hainele cele mai bune pe care le purtasem până atunci. Mă încurcă „eghileții“, niște șnururi de mătase albă ca macaroanele, care joacă pe piept la orice mișcare.

Orele de libertate sunt scurte. O plimbare, un film, apoi somnul fără grija deșteptării devreme. Pe stradă trebuie să salut tot timpul. Mai bine era civil.

Dimineața, plimbare în jurul unui scuar cu M. Ne spunem lucruri banale. După-amiază privesc gutuile din grădină care lucesc stins în lumina puțină a soarelui.

La 9 „apelul“. Se cere o punctualitate riguroasă. O întârziere de un minut te costă libertatea pe nu știu câte săptămâni. Nu lipsește nimeni. Se trece apoi la dormitor. „Programul administrativ“ e mai blând și mai „de voie“. Toți sunt triști.

*

În urma unui denunț, se află că trei elevi din anul II au fost grosolani cu o domnișoară. Căpitanul D., comandantul școlii, face anchetă. Se cere vinovaților să iasă singuri în fața rândurilor și să mărturisească. Nu iese nimeni. Se procedează logic.

Rămân nouăsprezece bănuiți care sunt amenințați toți cu consemnul pe timp de două luni. Cinci secunde de gândire. Nu iese nimeni din rânduri. În cele din ulmă, unul dintre cei nouăsprezece spune răspicat numele celor trei. Sunt consternat de două ori. De lipsa de cavalerism a celor trei și de delațiunea celui care le-a rostit numele.

*

Este ciudat. Ni se vorbește mereu despre „etica ofițerului", despre cavalerism, dar se încurajează servilismul față de cei mari și neîndurarea față de cei mici. Sunt pedepsit tot mai des și asta e deprimant. Mi se dau „plantoane", adică mi se fură ore nenumărate de somn, sunt „consemnat" și, în loc să mă schimb, mă îndârjesc și mai tare. Tristele influențe ale disciplinei prusace se simt între zidurile acestei cazărmi. Se încurajează denunțul și bestialitatea. Pedepsele sunt inumane, absurde. (Pentru un exercițiu greșit ești trimis de zece ori în pas alergător până la un loc foarte depărtat, abia târându-ți echipamentul.) Plăcerea comandantului companiei, cea mai mare, este aceea de a vedea un „pas de gâscă, electrizant". (Se bate bine cu tălpile și se aduce vârful bocancului la înălțimea centurii.)

*

Puțin câte puțin se sapă prăpăstii. Pentru că elevii de anul II și III au dreptul să dea pedepse, se fac abuzuri și unii dintre noi protestează. Mi se dictează, de pildă, să „aliniez" niște bocanci într-un spălător. Răspund că bocancii stau foarte bine și nealiniați. Pentru această îndrăzneală dorm mai puțin. Și pentru că mi se pare că sunt nedreptățit, când îmi vine rândul să păzesc somnul celorlalți nu mă îmbrac în ținuta de serviciu, ci rămân în cămașă de noapte, citind „stând jos", cum raporta locotenentul de serviciu a doua zi comandantului. Pe la 2 aud pași furișați pe scări. Știu că voi fi controlat, dar simulez nepăsarea. Ofițerul mă privește, nici nu-și imaginează că sunt „planton".

Mă întreabă unde poate fi găsit acesta. „Păi eu sunt!“, spun cu jumătate de gură. „Dumneata?“ se miră el uluit de cinismul meu. „Și ce făceai?“ „Citeam…“ „Ia te uită! Cum te cheamă?“ Îi spun. Îmi ia cartea. Era *Catherine soldat* de Adrienne Thomas. Surâde. La Raport se glumește îndelung despre mine. Mai trebuie să stau niște duminici în cazarmă.

*

Elevul Dumitrescu din anul III, pentru că a avut îndrăzneala să-și aducă la stagiu o prietenă, a fost eliminat din școală și trimis la „trupă“ cu gradul de sergent. Despărțirea se face pe câmpul de instrucție. E o ceremonie barbară care mă jignește. Viitorul „coleg“ este insultat în fața inferiorilor și trimis acasă peste câmp. La întoarcere se recomandă companiei „să cânte“.

*

Ore de noapte. Privesc de la geam șoseaua Ștefan cel Mare. Pe la 3 încep să treacă țărani cu căruțele pline spre piață. Au între roți felinare unsuroase și câte un câine care se mișcă în același ritm cu trapul cailor. Aud sforăiturile celor care dorm. Mi-a pierit și cheful de citit. Mă plimb încolo și-ncoace pe cimentul rece, ascultându-mi pașii.

*

Elevul Dumitrescu s-a întors. A avut „pile“. Comandantul companiei n-are ce face, se pare că e foarte greu să lupți împotriva intervențiilor

*

Conflicte între colegii mei. Mulți invocă drepturi în numele situației lor „în promoție“. În armată contează cel mai „vechi“, cel care e situat înaintea ta la clasificarea anuală.

*

Încep examenele la facultate. Profit și trec pe acasă. Tata a venit de la spital. Este foarte slăbit și palid. Pare mulțumit că mă vede „la locul meu". Aș vrea să simt puțină milă pentru el, dar nu mai pot gândi la nimic. Luna ciuruită luminează șinele de tramvai la întoarcere. Mâine e duminică și vom sta în cazarmă.

*

Pe paginile unui caiet de matematică se fac calendare. Fiecare zi, o pătrățică. Seara se înnegrește spațiul străbătut. Puțin câte puțin, căsuțele albe care ne mai despart până la vacanța de Crăciun se împuținează.

*

Manevre la Pipera. Războiul din Rusia merge destul de prost. Despre asta nu se vorbește. Ziarele nu se citesc decât întâmplător.

*

Un coleg denunță pe câțiva elevi din anul II că au fugit noaptea la o nuntă, pe furiș. Anchetă, pedepse. Aud de „carceră" și închisoare. Nu-mi place denunțul.

*

Plopii nu mai ascund cerul. Frunzele lor au căzut și n-au rămas decât un fel de mături alburii în care se încordează vântul. Ni se explică *Tactica infanteriei* și nu sunt puțini aceia care privesc lungile lanțuri de ciori care traversează orizontul. Dacă n-ar fi zidul acesta roșu, prăfuit, cu ceasul lui nemișcat, care-ți dă senzația că timpul s-a oprit în loc...

*

Exerciții de luptă în pădurea de la Pipera. Îmi place jocul și râd de teoriile naive care se fac despre război. Sunt sigur că pe front faci ce te taie capul.

Câmpurile sunt pline de brumă. Cât vezi cu ochii, cer în spate, orașul alb și el în lumina soarelui înghețat. Avioanele aterizează aproape. Locotenentul Ionescu „culcă“ plutonul de câte ori vede o femeie pe stradă. Se ascultă încântat și zâmbește mefistofelic.

*

Trageri la Pantelimon, la poligon. E prima dată când am în mână o pușcă adevărată. Nu e chiar atât de ușor să bagi nouă gloanțe într-un panou de un metru pătrat de la o sută de pași. Am luat masa la câmp, din gamele. Seara, după o zi ostenitoare, marș până la cazarmă. Pe drum, pentru că „compania n-a vrut să cânte“, s-a mers până la câmpul de instrucție unde s-au mai exersat vreo două ore diferite marșuri. Am dormit în schimb cinci ore.

*

Se deschid cursurile Facultății de Drept. Vorbește Mihai Antonescu. E destul de tânăr, cam teatral. Recunoaște că situația de pe frontul de răsărit este foarte grea. Germanii au pierdut o bătălie mare, la Stalingrad, și mareșalul Paulus luptă încă să scape din încercuire. Au căzut o mulțime de prizonieri. Războiul a luat o întorsătură la care nu se așteptau cei optimiști. Bombardarea Angliei a încetat de mult. În schimb, aviația engleză și americană bombardează insistent orașele germane. Raidurile au devenit zilnice. Mulți de aici sunt îngrijorați. Se tem pentru cariera lor viitoare.

*

Decembrie. Moare tata. Cineva mă cheamă în cancelaria școlii. Eram tocmai la cursul de drept roman. Un ofițer îmi

spune că mă pot duce acasă pentru că am o învoire de trei zile. Îl găsesc pe tata întins pe o masă. Lângă el, plânge mama. Cred că nu l-am iubit niciodată prea mult. Privindu-l, mă gândeam că mâinile acelea adunate pe piept nu m-au mângâiat niciodată, că gura lui strânsă și acum într-un zâmbet rău, nu mi-a spus niciodată un cuvânt de dragoste.

*

Înmormântarea cu solemnitate. Se face o slujbă în casă, apoi coșciugul este purtat până la dric. La colțul străzii, caii se opresc pentru ca răposatul „să-și ia rămas bun de la case". Privesc placa de marmură pe care tata a așezat-o pe zidul cel mai expus (după o modă a timpului) și pe care scrie: Nicolae Barbu, *proprietar.* Mă trec lacrimile. Mi-l aduc aminte cum se uita la dreptunghiul acela de piatră de câte ori se întorcea de la muncă, sau cum se plimba duminica pe trotuarul de *vis-à-vis* cu mâinile la spate ca un stăpân care îngrașă vita, numai privind-o. Cea mai mare plăcere pe care putea să i-o facă cineva era aceea de a-i spune: „Frumoasă casă ai mai făcut, nene Barbule!" Uneori îmi povestea cum a venit desculț de la țară, fugind de sărăcie, și cum a învățat tâmplăria, cum a luat-o pe mama în căsătorie, cerându-i dotă locul acesta și casele bătrânești ale socrilor. E o istorie crâncenă, drumul unei voințe nestrămutate. L-au doborât boala și neodihna și, mai ales, ambiția de a avea patru pereți pe care să poată așterne o placă de marmură în care să-i fie săpat numele.

Dricul pleacă mai departe. Mă stăpânesc, spre indignarea muierilor care șoptesc în spate: „Ce inimă de câine o avea, măiculiță, de nu-i dă o lacrimă, că i-a fost tată". Fericite popoarele care-și înmormântau morții noaptea, pe furiș, ca să nu tulbure liniștea celorlalți. Există o ipocrizie creștină care m-a scos totdeauna din sărite. La cimitir, mai am o strângere de inimă când aud bulgării de pământ lovind coșciugul.

*

Mă întorc la școală deprimat. Locotenentul Brâncoveanu îmi spune brutal că „arăt ca o babă cu doliul pe care-l port la rever“. N-aveam de unde să știu că uniforma militară nu îngăduie semnul care nici mie nu-mi place, pentru că amintește tuturor că trebuie să fie mai îngăduitori cu tine. Mă jignește însă grosolănia cu care mi se dă un consemn pentru „lipsa de atitudine ostășească“.

*

Paralel citesc Gorki și Cehov. Îmi place mai mult primul, poate și unde cunosc mai bine lumea pe care o descrie marele vagabond.

*

Crăciun cu M. Sunt în concediu. E preocupată să găsească un bărbat. Se pare că logodna proiectată mai demult a căzut. Puțin vermut, o plimbare, urmele parfumului ei care mai plutește încă în odăi și atât.

*

Revelion la mine, singur. Scriu într-un caiet nu știu ce. N-am nici măcar un pahar de vin pe masă. Afară se împușcă anul care-a trecut. Nu știu de ce, dar cred că războiul se va termina.

1944

Cu T. într-o societate de adolescenți care mă dezgustă. Se bea și se dansează într-o cămăruță murdară. Părinții privesc cu îngăduință excesele copiilor. T. e bolnav, ceea ce nu-l împiedică să asalteze câteva tinere. Luca îmi povestește că a încercat de câteva ori să se sinucidă. De multe ori m-am gândit să scriu

un roman despre generația mea. Toți tinerii acestor zile seamănă: sunt superficiali și dezorientați, nu știu ce vor, mă uluiește apoi această posibilitate de a se preface. E drept că citim de câțiva ani numai comunicate de război și povești despre lupte terminate cu sute de mii de morți. Unii dintre noi și-au făcut educația mai mult prin adăposturile antiaeriene. Nu poți să mai visezi nici măcar la dragoste. Ea se consumă la întâmplare, cu oricine. Relațiile dintre băieți și fete au devenit, anii aceștia, mai directe, poate mai cinstite, dar brutale și lipsite de poezie. Un cinism de cele mai multe ori nejustificat înlocuiește orice idei. Nimic sfânt și o goană febrilă după plăceri (cât mai multe și mai intense). Dansul și alcoolul înlocuiesc cerințe mai elevate. Studiul s-a făcut superficial, profesorii sunt îngăduitori (mulți vin de pe front și sunt încă obsedați de cele ce-au văzut). O oboseală teribilă stăpânește mințile. Nimeni nu se gândește cu seriozitate la ceva. Formulele sunt salvatoare. Cu cât știi mai multe, cu atât se crede că știi mai mult. E o fericire că nu ni se cere să fim profunzi. Trăiască această neliniște care salvează lenea noastră! Ce fericire să poți disprețui totul, fără să fii obligat să iubești ceva.

*

Întoarcere la cazarmă. Zile lungi de meditație. Instrucție nu se mai face decât de două ori pe săptămână.

Într-o seară, disciplina e ruptă. Toată „Diviziunea" urlă înnebunită de plictiseală, o melodie fără noimă. Privesc împrejur. Râd toți și cântă ca după o beție. Îmi amintesc o scenă din Blecher. Ofițerul de serviciu intră uluit. Amuțim. Înduioșat de fețele înspăimântătoare pe care poate văzuse umbra nebuniei, pleacă fără să ia vreo măsură. Ne urcăm pe bănci și dansăm în felul canibalilor din filmele americane. E o nebunie colectivă care i-a cuprins și pe cei mai ponderați.

*

Nici măcar să scriu nu mai pot. „Jurnalul" meu s-a întrerupt din ianuarie până în martie. Ar trebui să se întâmple ceva, starea aceasta nu mai poate dura.

*

Un coleg de-al meu a primit, printr-o întâmplare, o scrisoare de la un elev dintr-o școală militară din Germania. Mărturisește că e singur și că n-are cu cine ține o corespondență care l-ar mângâia. E un Ionescu oarecare, nimerit nu se știe cum în cazărmile prusace, ca să deprindă disciplina ofițerilor lui Hitler și care s-a plictisit, se vede treaba, de a învăța cele ce învață.

*

Mai este aici un locotenent P. care, între două citate din istoria „marelui Ghinghis-Han", dăruiește generos consemne. Nu știu de ce l-am crezut totdeauna unul dintre cei care foloseau niște cărți intitulate: „1001 de întrebări și răspunsuri", în care puteai citi pe o pagină: „Știți în ce an a murit Hanibal?" și găseai răspunsul pe pagina cealaltă.

*

Ni se cere să scriem o teză despre „războiul sfânt."

Între două citate dintr-un discurs al lui Mihai Antonescu de la deschiderea Facultății de Drept, în care recunoscuse că rușii nu sunt tocmai atât de „necivilizați" și „barbari", îmi expun punctul de vedere asupra acestei chestiuni.

Peste trei zile se aduc tezele. Se împart. Ultima teză e a mea. Căpitanul Pagubă mă roagă s-o citesc.

Când termin, mă interoghează:

– Dumneata ești bolșevic? Știi că asemenea rânduri te pot duce la Curtea Marțială?

Sunt sfătuit să-mi revizuiesc părerile și mi se cere teza.

Încă mă gândesc: sunt oare bolșevic? Oare ce este aceea a fi bolșevic? Sunt hrănit, într-adevăr cu cărți „periculoase", am

văzut sub ochii mei istoria unei mahalale de ceferiști, dar de aici până a fi considerat „bolșevic“ mi se pare un drum foarte lung.

Am scris numai adevărul în acele patru pagini obișnuite de caiet. Am fost crescuți cu cântece patriotice, ni s-a cerut să iubim „dinastia“, „neamul“, „patria“ și alte gogorițe. Și cine ne învăța să iubim aceste lucruri? Niște politicieni faliți care se demascau reciproc la fiecare schimbare de guvern. Până acum nu m-a interesat prea mult politica. Ziarele le deschideam pentru a afla noutăți literare, dar viața din jurul meu m-a obligat câteodată să deschid ochii. Oare n-am văzut destulă mizerie și minciună în jurul meu?

Dacă aceasta e o gândire de om cinstit, atunci sunt „bolșevic“.

*

Percheziție discretă în geamantan. Mi se iau *Minciunile convenționale ale civilizației.* Mă fac a nu băga de seamă. Peste trei zile, cartea reapare.

*

29 martie. Rușii au atins Prutul. E vorba să ne evacuăm la Brașov. Nu mai poate fi vorba despre vacanța de Paști. Anul III a terminat cursurile. Asist la serbarea de „101 zile“. E o lipsă de entuziasm evidentă.

*

În Gara de Nord au început să sosească primii refugiați din Moldova. La București, cântă încă lăutarii și se petrece.

*

De serviciu la bucătărie. Pot vedea cum se gătesc macaroanele care sunt aruncate la fiert cu gândacii lor cu tot. Nu mai mă impresionează absolut nimic.

*

2 aprilie. Ninge, curios pentru luna asta.

*

3 aprilie. Tragere la Pantelimon. E foarte frig. Ofițerii sunt nervoși. Dau pedepse la întâmplare. Poate nu mai plecăm. După-amiază o demonstrație la Malmaison despre eficacitatea gazelor. Prilej de reflecții pesimiste despre un viitor război chimic.

*

4 aprilie. Soare, prea mult soare pentru zidurile de aici. Aștept vacanța. Mai sunt doar nouă zile până atunci.

Orele 13,45. Alarmă aeriană. Ora 14, bombardament. Zgomot asurzitor. Dimineața avusese loc un exercițiu de apărare antiaeriană, și când au sunat din nou sirenele nu s-a mai înspăimântat nimeni crezând că se repetă manevra... Primele explozii alarmează pe comandanți. Se aud apoi distinct loviturile înfundate ale bombelor. Vedem în sfârșit avioanele americane, albe, mici pe cerul curat.

În adăpostul nostru rudimentar de pământ, luminat de felinare chioare, citesc *Poemele* lui Poe. La 15,30 se sună încetarea alarmei. Un fum gros acoperă soarele. Arde spre Gara de Nord, spre Mogoșoaia și dincolo de Cotroceni. Cred că vom pleca mai curând decât ne așteptam. Orașul se trezește. Autocamioanele claxonează insistent. Văd prin poarta de beton un rănit cărat pe o targă.

La ora 16, punctual cum este, locotenentul P. își continuă cursul de armament. Nu-l ascultă nimeni. El știe și totuși continuă să vorbească.

Ora 20. Lună plină. Orașul e acoperit de fum. În fund, spre apus, se zăresc focuri trandafirii. Primele vești: cartierul Gării de Nord e aproape distrus. Sunt o mulțime de victime. Stăm sub alarmă. Se doarme în echipament de război. Plantoanele au fost îndoite.

*

5 aprilie. Două alarme. N-a fost bombardament. Multă panică împrejur. N-avem apă. Se bea un lichid alburiu de conductă, infect. Rația de pâine s-a redus la jumătate. A ars manutanța. Mareșalul face la radio o declarație patetică. Vorbele sunt de prisos. Radio Londra anunță căderea Hotinului. Rușii sunt la 3 km de Iași. Odessa va fi asediată curând.

*

6 aprilie. Soare, frumos. În curte, se joacă volei. Lângă mine, bucătarul plânge. I-au murit cei doi copii la bombardament. Miroase puțin a țuică. Se împachetează febril. Probabil mâine plecăm. Nu știu nimic despre mama. Sunt obosit.

Ora 17 , vine mama la mine. Pe strada pe care locuim, au căzut câteva bombe. Casa noastră a scăpat neatinsă. O rog să-mi aducă haine și cărți mai ales, să am ce să citesc pe drum. Îi trimit prin ea o scrisoare lui M. Cred că n-o să găsească pe nimeni. Mi-e teamă.

Orașul începe să se golească. Refugiații, în camioane, părăsesc Bucureștiul din 10 în 10 minute. Mă urc pe acoperișul școlii și privesc cu un telemetru spre Gara de Nord. Se disting ruine fumegânde. Un fum gros acoperă încă străzile. Ne facem geamantanele. Am o mulțime de manuscrise la care țin și care mă împiedică.

*

7 aprilie. Vine mama. N-a fost la M. Nu plecăm nici azi. Plutonul 2 e sub alarmă. Ceasurile trec repede. Culmea e că cei de aci nu încetează să ne supună unui orar normal. Pentru a se întări disciplina, care a scăzut din pricina evenimentelor, se strigă mai tare ordinele.

*

Vești: de la dispensarul de lângă noi, unde era un adăpost, s-au scos două zile cadavrele. Un frizer, pe care-l cunoșteam și care abia scăpase de măsura absurdă a Mareșalului de a fi evacuat în Transnistria, a fost ucis împreună cu nevastă-sa într-o pivniță pe care a căzut o bombă. Pe casa altei cunoștințe a căzut o altă bombă, norocul lor a fost că erau plecați. Tramvaiele nu mai merg. Morții sunt înhumați de-a valma, fără multă ceremonie. Prin poarta școlii se văd camioanele cu refugiați gonind spre barierele orașului.

S-a hotărât definitiv ziua plecării: duminică. Vom face un marș de zece zile până la Drăgășani. Mama mi-a adus cărți și scrisorile lui M., din care rup câteva care mi se par ridicole. Mă agăț de hârtiile acestea pentru că ele îmi amintesc de singurele mele ceasuri de bucurie.

*

8 aprilie. Ni se acordă o învoire de patru ore. De ea beneficiază numai bucureștenii. Plec direct la M. Casa în care locuia e întreagă. În locul geamurilor sunt bătute scânduri. Încerc clanța. Poarta se deschide cu un șuierat. Nu mai locuiește nimeni în aceste odăi. Plec trist. Mă învârtesc împrejurul Gării de Nord. La colțurile străzilor au apărut vechile sacale cu apă ale Bucureștiului. Străzi întregi sunt de nerecunoscut. În locul caselor se pot vedea gropi imense înconjurate de cărămizi și moloz. Pe vechea linie de tramvai stau vagoane fărâmate sau deraiate. Peroanele Gării de Nord au scheletele de fier contorsionate. Pe piatra lor cenușie, o pulbere subțire de sticlă fărâmițată. De-a lungul bulevardului, pe care mă plimbam cu M., pomi smulși din rădăcină. Casele rămase în picioare sunt jupuite de tencuială. Ici, colo, în fața porților, se află cosciuge albe din lemn nevopsit, pe care un camion tras de o gloabă le cară pe rând. Femei îmbrăcate în negru se apleacă peste rămășițele strânse între scândurile albe. Miroase puțin a carne intrată în putrefacție, un miros care-ți irită nările. Intru pe strada pe care

locuiesc. Firele stâlpilor de telegraf sunt rupte și stau răvășite pe trotuare. Se zăresc cadavre acoperite cu cearșafuri sau câte un țol sărac. Se aude plânsul unor femei necunoscute. Intru în curte. Nu s-a întâmplat nimic. Mă întâmpină câinele. Cerul e acoperit de nori. Pomii au flori pe ramurile tinere. În casă, vechiul miros de gutui, cărțile, muzica de la radio care emite încă melodii de dans. Tot ce te leagă, tot ceea ce am să las și poate n-am să mai găsesc. Plec grăbit spre școală. În buzunar, am numai 200 de lei, dar sunt obișnuit fără bani.

*

9 aprilie. Marșul a început la ora 8 dimineața. „Compania cântă". Duc în spinare o raniță de 30 de kg. De ce voi fi cărat atâtea cărți, nu știu. După 1 km sunt zdrobit. Ne oprim lângă Arcul de Triumf. Sunt la doi pași de casă. Nu simt nimic. Pe lângă noi aleargă autocamioanele. La Mogoșoaia ni se iau ranițele cu căruțele. Zburdăm. E Duminica Floriilor. Popas lângă un stâlp indicator: București – 5 km. Ne vom mai întoarce? Ne ard tălpile. Suntem osteniți. La 6 seara, intrăm în comuna Gulia. E capătul primei etape. Satul plin de refugiați. Suntem cartiruiți într-o școală primară. Întindem pe dușumelele murdare paie, și deasupra, drept cearșaf, foile de cort. Se face noapte. Se pun plantoane. Dormim.

*

10 aprilie. La miezul nopții, se dă „deșteptarea". Cine se simte obosit este invitat să se urce în niște mașini care ne stau la dispoziție. Se produce o zarvă de nedescris. Se înghesuie toți. Pe întuneric se schimbă bocancii și moletierele. După o oră se face liniște. Nici nu m-am mișcat. Dorm mai departe lângă L. Dimineața se pleacă mai departe, bineînțeles, cântând. Drumul devine ostenitor, din pricina peisajului. Prea multă câmpie. Pe ogoare, țăranii care seamănă cu gesturi încete. Copiii păzesc turme de oi jigărite. Marșul se face „de voie". Se permite să se

vorbească. Toți mi se par cam tragici în sensul teatral. Se rostesc vorbe mari, se evocă iubitele. Nici măcar nu suntem soldați. La prânz, popas la Lunguleț. Se servește masa la postul de jandarmi. Orez și marmeladă. Toți sunt bine dispuși, după câteva ciocane de rachiu. Căpătăm o oarecare libertate. Marșul se face fără formație și pentru a se preveni un atac aerian. În loc de marșuri, se cântă romanțe la modă. Psihologicește, măsura e bună. Din urmă suntem ajunși de niște autocamioane care ne scutesc de patru zile de marș. Trecem de Topoloveni și Florica. Plouă. Colegii mei fumează triști sub foile de cort. La 6, ajungem la Pitești. Suntem cantonați la o altă școală militară, unde întâlnesc câțiva cunoscuți. O baie care ne reconfortează, un dormitor cald cu paturi primitoare. Nici nu mănânc.

*

După o zi la Pitești, odihniți, plecăm. O demonstrație a măiestriei noastre militare, gustată de comandanții școalei gazdă. Mărșăluim până seara. Luca îmi vorbește pe drum despre iubita lui din copilărie, pe care a întâlnit-o la Pitești. Popas la Lunca Corbului. Scriu pe marginea unui șanț aceste rânduri. Plouă mărunt și cerneala se întinde pe paginile de caiet. Intrăm într-o școală și, pe întuneric, prietenul meu ne recită versuri. E un succes monstru. Toată lumea aplaudă și bate din picioare. El se întoarce lângă mine, surescitat și mi se pare că plânge.

*

Slatina. Oraș cu fete, praf și pensionari. Dormim în internatul unei școli de menaj. O mizerie de nedescris. Aici de-abia acum înfloresc caișii. Câțiva elevi se îmbată. Seara, se aud clopotele bisericilor care cheamă lumea la denii.

*

Marș de-a lungul Oltului. Popas la Deleni. Mâncarea insuficientă. Căutăm să cumpărăm de prin sat câte ceva. Acasă, pe

prispe, nu au rămas decât femeile și copiii de doi-trei ani. N-au ce vinde sau nu vor. Unele se înduioșează. Au feciori pe front și bărbați care au murit în Rusia. Plecăm mai departe. Seara, trecem Oltul spre Drăgășani. Plouă mărunt. Se face întuneric și am vrea ca drumul să se termine mai repede. Ajungem enervați. Mâncăm întt-o baracă imensă, luminată prost. Ni se arată dormitoarele. Câte 60 la un loc. Paturi înalte de lemn, în care mișună ploșnițele. Dormim fără nici un gând.

*

Dimineața atmosfera e irespirabilă. Se deschid ferestrele și ușile. Mă doare tot trupul. Se face statistica ploșnițelor. Dormitoarele sunt așezate, din fericire, în mijlocul unui parc plin de verdeață. După zidurile cenușii de la București, este o plăcere să simți împrejur primăvara asta sălbatică! Mâine e Paștele. Se fac liste pentru permisii. La prânz, alarmă aeriană. Trec două valuri de avioane americane. Unul din bombardiere, avariat, cade lângă podul de peste Olt, explodând. Se văd piloții care s-au salvat cu parașutele. Sunt prinși șapte inși și aduși în cazarma noastră. Un coleg servește de interpret. Sunt cam înspăimântați și se roagă să nu fie predați nemților.

Sunt tratați foarte bine. Există ordine stricte în această privință. Majoritatea aviatorilor capturați sunt trimiși pe Valea Prahovei unde locuiesc în vile speciale.

Prezența aviatorilor americani, tineri ca și noi, foarte veseli după prima spaimă, suscită discuții îndelungi. Nu lipsesc unii care sunt de părere că moartea ar fi o pedeapsă meritată pentru acești indivizi care primesc premii pentru reușita bombardamentelor pe care le execută, în funcție de fotografiile pe care le prezintă.

*

În noaptea de Înviere suntem duși la biserica din Drăgășani. Mi se pare bizar ca atâtea arme să păzească această ceremonie creștină. Un preot hilar vorbește despre Mântuitor. Râd.

*

Ceremonie sobră în baraca în care se mănâncă. Ni se dau ouă roșii. Colonelul, comandant al școlii, se scuză că nu poate să ne ofere mai mult. Se cântă „Christos a înviat" și „Mulți ani trăiască" (pentru comandant). Ofițerii ciocnesc cu fiecare în parte. Ceasuri de bunăvoință.

*

Capitala a fost din nou bombardată. Alarmele continuă. Vedem zilnic avioanele americane care se întorc din misiune. Au un duduit sinistru în mers. Prima învoire în oraș. Într-un sfert de ceas am văzut tot ceea ce se putea vedea. Fetele sunt urâte, și în cârciumi se servește cel mai prost vin pe care l-am băut vreodată, asta în ciuda renumelui orașului. Centrul orașului este un pătrat de grădină cu cinci bănci, în jurul căruia oamenii se învârtesc la infinit, întâlnindu-se față-n față de nenumărate ori. Când simți că amețești, schimbi sensul plimbării. Se fac primele legături sentimentale.

Seara la „apel", „compania" se clatină în mod îngrijorător. Un elev din anul III nu reușește să spună *Tatăl nostru* până la capăt. Renunță după mai multe încercări infructuoase. Noaptea, alarmă.

*

Pentru că s-au îmbătat, cinci elevi din anul III, care peste zece zile aveau să fie ofițeri, au fost scoși în fața companiei de elevi și a trupei și puși să îngenuncheze în fața frizerului companiei care i-a tuns numărul zero. Spectacolul medieval m-a indignat într-atât, încât, fără bunăvoința unui locotenent, aș fi avut aceeași soartă. Mă scârbește lipsa de demnitate a viito-

rilor ofițeri care nu au protestat deloc și care s-au supus, docili, umilinței acesteia insuportabile.

*

Dimineața, un elev romantic, care știe să cânte din vioară, ne deșteaptă cu *Balada* lui Ciprian Porumbescu. E mai plăcut decât cu fluierul. Toată lumea îl privește recunoscător.

*

La cinematograful din oraș, instalat impropriu într-o fostă sală de gimnastică a gimnaziului, rulează un film german, prost, pe care-l vizionez până la sfârșit din lipsă de ceva mai bun. Public de provincie. Se mănâncă semințe și se aplaudă în felul copiilor. Nu lipsesc țărani care nu-și scot căciulile din cap, deși e o căldură înnăbușitoare. Filmul se rupe din cinci în cinci minute, dar nu se impacientează nimeni. Accidentul, se vede bine, e curent.

*

Pedeapsa sălbatică a tunderii celor nedisciplinați se extinde. Pentru cea mai mică abatere de la disciplină, ești trimis la frizerie. S-a renunțat la expunerea victimelor. Cad și eu, bineînțeles. Motivul: în ora de „gaze“, în loc să urmăresc savanta expunere a căpitanului Topor, citesc pe sub bancă *Destinul omenirii.* Sunt mutat mai în față. Îmi trece prin gând să scriu o carte documentară despre viața celor de sub arme. Titlul provizoriu: *Cazărmi.*

*

O clasificare a artelor în Schopenhauer: Arhitectura se află pe treapta cea mai joasă pentru că arată totul. Urmează pictura și sculptura, apoi poezia și, în cele din urmă, muzica.

Nu știu de ce cred că în această clasificare s-a făcut o nedreptate poeziei, despre care Cocteau spunea că e supremul lux al oamenilor.

*

Nu știu ce-i aceia „fascism". Sau poate am văzut lucruri despre care îmi este silă să-mi amintesc: oamenii uciși și agățați în cârlige, numai pentru că erau evrei. Într-o iarnă, prin 1941, dacă-mi aduc bine aminte, strada noastră era măturată de inși îmbrăcați destul de bine, care fuseseră obligați să-și agațe de mâneca paltoanelor o banderolă pe care era imprimată o stea în șase colțuri. Femeile din cartier ieșeau la porți și le întindeau farfurii cu ciorbe sărace, așa cum se mănâncă în mahalaua noastră în cele mai multe zile. A fost un lucru ce m-a durut multă vreme. Poporul român erau acele muieri care întindeau blidele lor sărace victimelor unei forțe oarbe, pornite. De atunci n-am mai putut suferi pe fanatici. Am fost crescut în spiritul culturii franceze și m-am hrănit cu pâinea întunecoaselor romane rusești în care bate totdeauna aripa unui înalt ideal de a salva omenirea de relele ei cele mai absurde. Nu pot suferi împărțirea oamenilor în categorii și, cu atât mai mult, nu pot admite nedreptatea.

Și-mi amintesc între zidurile acestei cazărmi despre cuvântul „fascism". Eu îi spun „oroarea prusacă", și cuvintele acestea două îmi evocă bestialitatea bombardării Varșoviei și a Belgradului, acele execuții repetate de patrioți din Franța, curentele represiuni din Rusia. Am urât războiul, deși credeam uneori în necesitățile lui. Admițându-l dintr-un patriotism insuflat în școală, nu mi-a trebuit mult ca să-mi dau seama de absurditatea lui. Pacifiștii nu sunt niște schilozi sufletește, cum ar spune nietzscheenii noștri.

„Fascismul" se simte și aici în jurul meu.

Parcă-l văd pe M., ofițerul cu eghileți albi ca șireturile sandalelor Sfântului Petre și cu ochi serafici de băiat cuminte.

Minunat om! A fost cel care m-a învățat, încă de la 20 de ani, o mulțime de lucruri. Îngerul acesta, care purta corset sub haina verzuie, știa să fie discret ca un perete. Călca în vârful cizmelor și asculta la uși. Nu se putea să nu-l înțelegi. El ne păzea sufletele de ispite, și când pedepsea, o făcea din necesități pe care numai puțini le înțelegeau.

Era ceea ce se numește un ofițer de carieră. Umblase prin școli multe, ținea în perete diplome numeroase și absolvise nu știu câte facultăți. Se ajuta cu o memorie prodigioasă și nu s-ar fi putut spune că nu iubea și sabia cu care ieșea duminica la plimbare. Ar fi o nedreptate strigătoare la cer să-l confunzi cu un Moș Teacă oarecare. Dimpotrivă. Puteai să mai câștigi câte ceva ascultându-l. El pregătea generații viitoare de zbiri jandarmerești. Câtă subtilitate se putea citi pe chipu-i de fecioară care roșea de câte ori era silit să spună un cuvânt cu glas mai tare! As al rapoartelor confidențiale, putea fi numit cu dreptate un chirurg al intrigilor militare. Vedeți, și în cariera armelor se pătrunde tot pe uși dosnice. Și pentru asta se cere subțirime, nas fin, devotament față de superiori și, mai ales, o asprime neconvertibilă față de cei în subordine. Cred că n-a tăiat în viața lui o găină, dar ar fi fost în stare să ucidă o mie de oameni fără să stea mult pe gânduri. Aparținea acelei categorii de indivizi despre care se spune că nu se încurcă în amănunte. Preda, mi se pare, un curs de tactică militară și unul de economie politică. Știuse să se țină departe de fronturi, nu pentru că n-ar fi admis „războiul sfânt“, ci pentru că nu-i plăceau zgomotele. Îi era mult mai ușor să dirijeze infanteriile imaginare cu o cridă pe tabla neagră decât să se furișeze printre explozii. E de neuitat când îl asculți, povestind bătălii celebre. Obrazul său, ca miezul pepenelui copt, se lustruiește de o sudoare subțire, și în ochii albaștri de copil cuminte se aprinde tot focul artileriilor. La terminarea orelor, pleacă extenuat, ștergându-și fața cu o imaculată batistă de olandă, petrecut de aplauzele celor care-l ascultă.

Și cum îi mai bat pintenii când sosesc generalii în inspecție! Ai zice că sunt clopoțeii Raiului. Nu-l mai recunoști. Respectul pentru cei mai mari îl transfigurează. Conduce companiile cu un talent care te umilește. Manechinele omenești se învârtesc ca pe sfoară, valsează în ritmul gimnasticii cazone, și locotenentul meu capătă proporții legendare. Ca un dirijor care stăpânește bine orchestra, ofițerașul palid uluiește pe severii colonei îmbătrâniți între puști.

Îl voi ține minte toată viața, vorbind în fața rândurilor aliniate. Citează, cu glasul său ofilit, pe moraliști și se înfioară privind cerul. Văzându-l așa, cu ochii aceia blânzi, predicând nemișcat virtuțile ofițerești, n-ai crede că e același om care ascultă serile pe la uși ca servitorii. Mărturisesc că nu l-am înțeles. Se poate să fie un militar superior, dar eu cred că e mai degrabă ceea ce se numește, cu mândrie azi, un „fascist“.

*

Rareori, după părerea mea, un șef de promoție al acestei școli de ofițeri reprezintă un caracter. Lupta pentru această glorie e prea nemiloasă ca să mai permită cuiva luxul cavalerismului. Numele unui șef de promoție se scrie pe o piatră cu litere de aur, ofițerul respectiv primește o sabie cu mânerul de fildeș care simbolizează credință, sinceritate și dreptate. Aceste mari virtuți nu sunt niciodată confirmate de persoana celui care capătă un atât de strălucitor semn de întâietate. Cel ce s-a umilit atât va cere fără îndoială tuturor să se umilească, cel ce-a lingușit va pretinde la rându-i să fie lingușit. Imitarea disciplinei prusace este dezgustătoare. Și nu mă îndoiesc că aceste „democrații putrede“ și aceste armate de „barbari ruși“ au dat peste cap faimoasele cohorte hitleriste.

*

Scriu lui M. scrisori lungi, inutile.

*

Un cuvânt al lui Wilde care-mi place: „Dincolo de veselie se poate ascunde orice, și vulgaritate și ipocrizie și indiferență și minciună, pe când dincolo de suferință nu e decât suferință".

*

Anul III ne va părăsi peste trei zile. Li s-au adus uniformele de sublocotenenți și nu lipsesc priviri invidioase. Au devenit generoși acești domni care umblă ca tenorii de operetă în cizmele „șanti". Trec peste prevederile regulamentare, numai de salut nu ne iartă.

*

Bombardamentele continuă. Vedem valurile bombardierelor americane și citim îngroziți comunicatele de a doua zi. Iașul n-a căzut încă.

*

Generația noastră nu se poate lăuda decât cu vițiile sale.

*

Ni se aduc geamantanele. Îmi face plăcere gândul că-l știu plin de cărți. Orele trec astfel mai repede.

*

Între altele, e bombardat și Severinul (a treia oară). Bucureștiul, a patra oară. Nici o veste de acasă. Îi scriu lui T. Cred că nu vom mai rezista mult.

*

Regimul, aici, e mai acceptabil. Ni s-au acordat „ore de sport" pe care le folosesc. Au dispărut zidurile acelea îngrozitoare și, mai ales, Moara Comercială cu ferestrele ei înguste

de fier și praful acela alb care plutea în permanență deasupra curții.

*

Orele de sport au fost suprimate din pricina unor rahitici care s-au văitat că n-au timp să învețe pentru examenele de la Facultatea de Drept. În loc să respirăm aerul crângului din împrejurimi, trebuie să stăm închiși în niște odăi întunecoase. „Eminenții" sunt fericiți. Ca și când i-ar fi văzut cineva la stadion! Există o invidie care te cutremură și care ar trebui pedepsită.

*

Comunicatul din 27 aprilie anunță bombardarea orașelor București și Ploiești. Nu vin deloc scrisori.

*

Ploi sâcâitoare. Drăgășanii sunt îngropați în noroi. Citesc Zarathustra. La 20 de ani strigătul acestuia: „Dumnezeu a murit!" te înfioară. Nu-mi place lipsa de milă. Numai un german putea să spună că religiă creștină e o religie a sclavilor.

*

Îmi scrie mama. Nu i s-a întâmplat nimic. În plic, câteva rânduri de la M. E refugiată lângă Câmpina.

*

Alarme. Privim, din gropi, bombardierele albe care trec spre București. Seara, după dispoziția comandanților, o orchestră improvizată ne cântă cu stăruință. Uneori noaptea se dă alarma. Cei mai mulți nu se mai scoală din paturi. Sunt niște nopți de mai cu lună plină. Avioanele se disting clar pe cerul albastru.

*

Râmnicul-Vâlcea este bombardat și auzim din adăpostul nostru zgomotul exploziilor Comunicatul mai anunță bombardarea Făgărașului și a Sibiului.

*

Carantină din pricina unor cazuri de tifos exantematic. Americanii au bombardat Piteștii, Tg. Jiu și Făgăraș.

*

S-au lansat bombe la 7 km de cazarmă. Obiectiv: podul de peste Olt. N-a fost atins.

*

De trei nopți alarmele au loc la aceeași oră: 11,30. La urma urmelor sunt plictisitori.

*

Dintr-o scrisoare de la București a unui coleg: „Din cartierul nostru n-a mai rămas decât casa noastră. Noaptea urlă câinii. Mă culc târziu, cu teamă. S-au pus santinele la fiecare colț de stradă. În fiecare noapte sunt împușcați câte doi-trei hoți. Sunt singur pe strada pustie."

*

Locke, despre istorie: „Istoria universală nu ne povestește aproape nimic altceva decât războaie și ucideri, iar gloria și onoarea ce li se atribuie cuceritorilor, care de cele mai multe ori nu sunt altceva decât călăii cei mai mari ai omenirii, aduc și mai multă rătăcire tineretului, pentru că el, prin consecință, ține măcelărirea oamenilor drept chemarea cea mai glorioasă și virtutea cea mai onorabilă la omenirii. Astfel, pas cu pas, se sădește în noi o cruzime nenaturală, și ceea ce e într-adevăr scârba omenirii nouă ne devine, prin deprindere, un lucru familiar și recomandabil, fiindcă ni se arată a fi onoare."

*

7 mai. Bucureștiul e bombardat cu bombe incendiare. Ca rezultate, e cel mai cumplit atac pe care l-a suferit Capitala.

*

În marșurile pe care le facem, am ocazia să văd mizeria îngrozitoare a satelor oltenești. E ceva african în această sărăcie evidentă. Țăranii sunt slabi, înnegriți de foame. Întrebați cu ce se hrănesc, dau răspunsuri uimitoare: cu ciorbă de corcodușe și cu mămăligă. „Aveți găini!“ obiectează cineva. „Alea le vindem“. „Și cu banii ce faceți?“ „Îi strângem“. Sunt needucați, majoritatea, analfabeți. Cei care strâng bani mai mulți își cumpără pământ. Fac o mulțime de copii care se bat la moartea părinților pentru a moșteni locurile cele mai bune. Unele loturi se împart în atâtea bucăți încât, practic, sunt inutilizabile pentru agricultură.

Vinul se vinde chiar în școală. Un plutonier a adus un butoi în magazie și, în orele de meditație, cei cu bani se strecoară până la locul știut și își umplu gamelele. Către ora 9 seara, buna dispoziție cea mai deplină stăpânește spiritele.

*

„Prințul“, cum îl numim pe locotenentul Brâncoveanu, care pretinde că face parte din familia domnitorului cu același nume, se comportă uneori ca un om de nimic. Are un dispreț total pentru inteligență, o ură nejustificată față de cei pe care-i surprinde citind. L-am urât de când l-am văzut, tot atât cât mă disprețuia.

*

Întâlnire pe stradă cu căpitanul Topor. Eram însoțit de o doamnă. Regulamentul onoarei militare prevede un lucru care-mi place: dacă ești însoțit de o femeie și te întâlnește un superior,

de hatârul sexului frumos, ți se previne salutul. De unde era să știu, nefericitul de mine, că aceste lucruri sunt numai pentru cei ce iau drept bun orice text!

În locul salutului grațios, căpitanul mă cheamă deoparte și mă întreabă marțial dacă nu sunt cumva miop. Îmi cere să-mi spun numele și, pentru că nu o fac regulamentar, mă amenință, sub privirile însoțitoarei mele îngrozite. Mi se dau trei zile de carceră și două luni de consemn.

„Carcera" nu e un lucru plăcut. Ești încuiat într-o baracă de scânduri, în care nu poți sta decât în picioare. Orice tentativă de comoditate este zădărnicită de îngustimea spațiului. După câteva ore, simți sub genunchi înțepături dureroase. De dormit nici nu poate fi vorba. Dorm în timpul orelor de curs. După trei zile, arăt rău, dar trece. Fusesem inspectat cu regularitate de locotenentul M. și de „prinț" care mă anchetează discret. Mi se cere puțină remușcare, dar sunt turc.

*

Locotenentul poet, cu care discutam acum câteva zile despre Wilde, își tăvălește plutonul 7 km pentru că e enervat. Stau și mă gândesc că există mistreți care înghit diamante fără să-și dea seama. Rămân cu toate acestea tot mistreți.

*

Se ivesc conflicte cu cei din anul meu. Uneori, lipsa mea de modestie îi irită pe unii și-mi spun disprețuitori că nu pot să pretind nimic întrucât „nici măcar poziția de drepți nu știu s-o iau regulamentar". Pentru că-i râd în nas lui Balosin, un concurent la titlul de șef de promoție, sunt sculat în picioare și obligat să mănânc astfel. Refuzând, sunt scos la raportul companiei și mi se spune „bolșevic".

*

Starea de spirit e destul de proastă. Nu toți așteaptă cu plăcere terminarea acestui război absurd. Ziarele nu mai vin de mult timp. Dezorientare generală.

*

Ceremonia de plecare a anului III. Vorbește un preot care, în entuziasmul său patriotic, afirmă la un moment dat că „însuși Dumnezeu e un jandarm". Râsetele generale nu pot fi stăpânite, cu toate privirile severe ale locotenenților. Vorbește și comandantul școlii. Aceleași fraze mari care te scot din sărite prin lipsa lor de conținut: Patrie, drapel, România Mare, generație, drepturi sfinte, toată recuzita oratoriei militare, care nu mai convinge pe nimeni. Câteodată îmi pare bine că se termină cu această lume!

*

Elevul S., din anul II, îmi mărturisește că are remușcări pentru că din pricina lui un camarad de an a fost băgat la carceră.

*

Convorbire cu D., un coleg tăcut, preocupat de lecturi, ca și mine. Îi citesc o nuvelă, în care căutam să înfățișez greva din 1933 a ceferiștilor (un cumnat al mamei era închis în Atelierele C.F R. în zilele acelea, și eu fusesem de câteva ori cu soția lui să-i ducem mâncare. Văzusem pe greviștii cățărați pe acoperișul Atelierelor și străbătusem cordoanele de jandarmi care înconjurau străzile. Am auzit după aceea împușcăturile și aflasem de la tata ce se întâmplase acolo. Aveam 9 ani, și unui copil aceste evenimente sângeroase i se întipăresc mai bine în minte. Mă impresionase mai ales povestea ucenicului care murise trăgând sirena, pe care o auzisem urlând îngrozitor până ce eroul acela fusese ucis. Numele nu i-l mai știu.)

D. îmi spune: „Comunismul e măreț pentru că luptă pentru o lume mai dreaptă". Din cauza aceasta mă consider comunist.

Sunt fericit că un om atât de inteligent, ca acest coleg taciturn, gândește la fel ca mine.

*

Compania e consemnată în cazarmă pentru că „elevii au fost zăriți în oraș cu femei care nu-i reprezintă".

*

Profesorul A.D. predă în diviziunile întunecoase dreptul roman. Ne privește cu o oarecare ironie. Un elev care i-a răspuns bine, întrebat cum îl cheamă, începe prezentarea cu „să trăiți", ceea ce îl face pe eminentul universitar să roșească.

*

Suntem duși cu cârdul la teatrul din localitate, unde o echipă artistică în turneu joacă „Doi sergenți". Decorurile au motive patriotice și actorii sunt cam băuți. Doamnele din oraș mănâncă semințe în pauze și chiar după pauze, spre indignarea câtorva care ascultau textul melodramei cu sfințenie. La întoarcere, compania cântă *Uniți într-o credință.*

*

Balzac îmi face burghezia și mai odioasă. *Eugénie Grandet,* cu personajele acelea întunecate și abjecte, cu visul delicat al Eugeniei, face să crească în mine ideea că burghezia e toată, fără condiții, dezgustătoare. Nu-mi pot uita viața, acele umiliri repetate ani de-a rândul, disprețul celor cu bani, al băieților de familie care-și râdeau de hainele mele ponosite, de timiditatea născută de opresiuni: „Originea mea joasă" de care făceam uneori caz, tocmai când era vorba de cei bine născuți, mă obligă la ură. Nu știu nimic despre comunism, dar bănuiesc că e preferabil acestei vieți meschine făcută pentru oameni mici.

*

Bombardamentele continuă. Se așteaptă debarcarea americanilor pe Continent.

*

6 iunie. Anglo-americanii au debarcat în zorii zilei lângă Le Havre. Au participat 14.000 de avioane și planoare, 6.000 de vase și 10 divizii de infanterie marină. Luptele sunt în curs.

*

Ne pregătim de manevre. Iașul a fost bombardat.

*

Mama vine să mă vadă. Casa noastră a scăpat neatinsă până acum. Îmi povestește lucruri îngrozitoare: oameni care trec prin ziduri din pricina suflului bombelor, capete care se găsesc dimineața prin curți și alte grozăvii. E neschimbată.

*

Englezii au ocupat Bayeux, Caen și alte câteva porturi mici. Lupte la Iași.

*

Încep manevrele. Dormim la Sutești cu V. în cimitirul din comună, unde descoperim niște sfinți admirabil pictați pe crucile morților, de o stilizare aproape modernistă. V. copiază câțiva.

*

Ne jucăm de-a războiul. Se pleacă din bivuac pentru facerea „atacului din mișcare". Seara s-au studiat hărțile la lumina felinarelor și plantoanele au fost amețite de bunul vin al regiunii. Manevra mi se pare încântătoare. Suntem lăsați de capul nostru și asta ne place. „Exercițiul" a fost câștigat de partida lui Mihail care nu este nici măcar șef de dormitor. „Eminenții" sunt uluiți

de aptitudinile acestui băiat mic de statură, cu o figură surâzătoare, care întreține de mult veselia celorlalți. E felicitat de „Moltke“ (căpitanul D.), care nu e mai puțin surprins. N-am înțeles mare lucru din tactica „bătăliei“. Noroc că nu mi se cere părerea.

Regret drumul de neuitat prin viile de la Mitrofani.

*

„Atacul de pe baza de plecare“, ca la cinematograf, voiește să evoce bătăliile adevărate. Niște pachete cu exploziv sugerează focul artileriei. Se trag gloanțe trasoare și avem ca temă cucerirea unui deal. Asaltul e lung și obositor. Rachetele roșii și verzi, decorul zorilor cenușii, puținul mister al pădurilor necunoscute, zgomotele exploziilor repetate de ecou mi-au plăcut. Apoi marș, către Zăvideni, cu ranițe. E îngrozitor. Cald, ne ard tălpile.

*

„Invazia“ a reușit. Toate porturile Normandiei sunt în mâinile anglo-americanilor. Trupele aliate înaintează spre Tilly.

*

Suntem duși într-o duminică la slujba religioasă în comuna în care suntem cantonați. Multe femei care se roagă. Observăm gestul preotului care, după fiecare miruire, întinde palma. Sunt scârbit. D. de asemeni. Nici nu ne mai închinăm când ieșim. Biserica lui Dumnezeu e o tarabă oarecare.

*

Colonelul pedepsește cu bătaia pe doi soldați care au făcut nu știu ce greșeli. Compania este adunată în careu, și cele două victime își lasă pantalonii jos. Un al treilea soldat, „călăul“, le dă câte „25“ la spate cu centura de piele.

*

Se amintește că sunt trei ani de când a început războiul împotriva Rusiei. Nemții sunt încolțiți în Normandia. Atacurile asupra Londrei au fost reluate după câțiva ani cu faimoasa rachetă „V 1". Cea mai lungă alarmă în Anglia este aceea din ziua de 17 iunie și durează 30 de ore. Proiectilele produc pagube imense.

În Italia, trupele aliate înaintează dincolo de Roma, în Perugia. A căzut și insula Elba. În Franța au debarcat până acum peste 30 de divizii. Lupte se dau la St. Lô.

*

Ziarele din București anunță redeschiderea teatrelor de revistă.

*

Manevra s-a terminat. Plecăm la Drăgășani, unde vom fi repartizați la stagiu.

*

Balzac însuși atacă creștinismul numindu-l o „religie a avarilor". Mi se pare că nu are dreptate.

*

Duminică. Merg la gară după ce colind orașul. Un tren cu răniți germani se oprește în dreptul peronului. Ferestrele se deschid, și capete blonde de bărbați privesc florile agățate de stâlpii de lemn. Din casa șefului de gară se aude radioul. O melodie ostenită, de prânz, care-ți amintește neapărat tihna de acasă. Rănițiii au priviri triste, și când trenul se pune în mișcare intru în restaurantul gării și cer un triple-sec mare. La întoarcere, la Primărie, aud la megafon un marș de un patriotism obscen.

*

Bombardamentele au fost reluate. Se zvonește că se duc tratative secrete cu forțele aliate.

*

Sunt repartizat pentru stagiu la Sutești, la 5 km de Drăgășani.

*

La niște refugiați care au cărat cu ei pianul. Au două fete. Una din ele cântă la pian și mi se pare curios să ascult pe Beethoven cântat de o fată de popă într-o comună nenorocită din Oltenia.

*

Aviația americană execută un bombardament foarte apropiat. Exploziile se aud foarte distinct.

*

Primii infractori la post. Un bătrân de vreo 60 de ani, hoț de miei, care este ținut nemâncat de jandarmi, ceea ce mă scoate din sărite, și un adolescent frumos de 17 ani, antipatic, ironic, tip de viitor criminal. Șeful mă sfătuiește să nu mă înduioșez, că „n-am văzut câte a văzut el".

*

Arbitrăm la post câteva cazuri. Acesta e contactul cu „terenul". O nevastă vine certându-se cu cumnatul ei, care „i-a mânjit gardul cu păcură ca să afle frati-său, când s-o întoarce de pe front într-o permisie, că s-a întins cu toți".

O mamă o aduce pe fiică-sa de mână, vânătă de lovituri, stâlcită în bătăi de „gineri-su".

Cu mici variante „cazurile" se repetă. Țăranii sunt alcoolici, violenți. Privesc copiii cu mutre de cretini, imbecili din naștere, sifilitici, murdari și neîngrijiți și îmi spun că „Dulcea Românie" e guvernată de niște criminali, din moment ce această mizerie

este atât de adâncă și nu s-au luat încă măsuri ca să fie curmată. Unde sunt acei gazetari „patrioți“ care nu mai termină cu osanalele, să vadă această realitate care mă doare și ca om și ca român.

*

Renan mă dezgustă când încurajează „pacea sufletească“: „Nu urî nimic, nu iubi nimic, iată toată înțelepciunea!“

Cum să nu urăști urâciunea?

*

Cercetez cu șeful de post un avort care a dus la moarte pe un nou-născut. Aceeași mizerie primitivă care îngrozește și indignează. Moașa e „scuturată“ după sisteme puțin ortodoxe. În cele din urmă, scoate un fus plin de sânge închegat. E „instrumentul ei, chirurgical“. Șeful o bate și nu protestez.

*

Îmi fac un prieten: moș Neamțu. De 60 de ani bea țuică încă de la 5 dimineața, de cum se scoală. Mușcă din când în când dintr-o azimă proaspătă. Muierea robotește prin curte. Taie cu regret un cocoș la porunca lui și scoate o cană cu vin „pentru dom' șef“.

La prima vedere, viața românului pare foarte îmbelșugată. În realitate, oamenii de aici mai mult beau decât mănâncă și au cu toții o sănătate precară. Sunt zgârciți și se poartă mai bine cu oaspeții decât cu ai lor.

*

Convorbire cu învățătoarea satului. Trăiește foarte retras și nu are decât o dorință: să citească *Nyusu* despre care a auzit că „e o carte foarte frumoasă“. Îmi evocă Iașul de care îi e dor, sâmbetele seara când „asculta orchestra Toma Suru“, care cânta *J'attendrai.*

Mi-e puțin milă de ea.

*

Serile „facem muzică“ la părintele Nica. Programul se încheie cu Marsilieza.

Anchetă în urma unor bătăi între țărani. Vin vreo cinci cu capetele sparte. Crima n-a fost departe. Obiectul certei e blestematul de pământ.

*

Rușii au ajuns la Lemberg și la Donauburg. Un comunicat anunță că Hitler a scăpat ca prin minune de un atentat. E al doilea. Invocă și el „providența“. Generalii care au conspirat sunt spânzurați. Între ei, von Beck.

*

Plecăm în concediu. T. îmi scrie o scrisoare pe care o încheie frumos: „Nu ce scriem e poezie, poezia e în noi!“ Suntem conștienți amândoi că întreținem o „corespondență istorică“.

*

August, București. O călătorie îngrozitoare. Trenurile nu mai au geamuri. A plouat tot timpul, dar nimic nu mă poate împiedica să fiu vesel. Garnitura oprește la Chitila. De acolo cu o căruță până acasă printre gropile ultimelor bombe care au distrus cartierul Bucureștii-Noi. Pe străzi, cresc în voie buruieni mari printre pietre. N-au trecut decât câteva luni și orașul nu mai seamănă cu cel dinainte.

Seara ies în centru. Tramvaiele au început să umble. Nu lipsesc femeile elegante ale Bucureștiului. Merg la un teatru. La întoarcere, o bătrână mă întreabă speriată dacă luni s-a dat cumva „prealarma“. Îmi vine să râd și simt cum iubesc orașul acesta pe care-l credeam pierdut pentru totdeauna.

*

Alt teatru. Lume pusă pe petrecere. Străzile sunt măturate şi pe la porţi s-au aşezat în ordine cărămizile rămase de la casele dărâmate. Prin ferestrele deschise se aude multă muzică. Trec pe la M. Casa stă tot neagră cu ferestrele ţintuite cu scânduri.

*

Colind cartierul. Numai ruine. Liceul Aurel Vlaicu, unde am învăţat, nu mai este decât o grămadă de cărămizi. Sunt înduioşat. O fată, care nu face mofturi, cu care mă plimb până seara. Sub o salcie, o sărut şi începe să plângă spunându-mi că a iubit un bărbat care a murit pe front. Tac. Mergem mai departe pe lângă lacurile Parcului naţional. Aici războiul n-a lăsat urme şi parcă mi-e necaz. „Jianu", cartierul oamenilor bogaţi, îşi aprinde luminile. Se trag cu prudenţă obloanele de lemn, străine şi reci. O lună regală aruncă lumina peste oraş.

Acasă, miroase a flori veştede. Prin fereastră se văd gutuile galbene din curte, luminate de lămpile electrice. La radio, Brahms.

*

Alarmă. N-am nici o emoţie. Nu se întâmplă nimic. Fata de ieri n-a mai venit. Mă plimb cu caicul pe Floreasca şi privesc locurile unde m-au chinuit cu 11 luni în urmă „superiorii".

*

Alarme, noaptea. Tirul antiaerian e foarte susţinut. Nu s-au lansat bombe. Ruşii sunt la porţile Varşoviei. Au atins graniţele Estoniei şi ale Letoniei.

Englezii au debarcat şi la Cannes, Nisa şi Marsilia. Mai sunt 40 de km până la Paris.

*

H. Taine relatează că „Lacedemonienii au condamnat, după spusele lui Theophrast, la amendă pe regele lor pentru că se căsătorise cu o femeie mică, socotind că ea va naşte regişori nu regi".

*

Plec la Câmpina după M. Mă întorc imediat. Orașul fumegă încă după un bombardament. Nici urmă de M. La întoarcere, un incident cu un căpitan care se credea îndreptățit să ocupe singur un compartiment.

*

Se simte sfârșitul. În presă apar atacuri abia mascate la adresa regimului.

*

Comunicatul din 23 august anunță căderea Iașului. Rușii merg spre Galați. Constanța și Sulina au fost bombardate de trei ori, consecutiv.

Orele 22,30. Se citește la radio Proclamația către țară prin care regele anunță poporului român că România a încheiat armistițiu cu Națiunile Unite. Armata română va continua lupta pentru eliberarea Ardealului.

Războiul cu Rusia a luat sfârșit. Se aud chiuituri în vecini. Această lume simplă din mahalaua mea e fericită că a scăpat de un război pe care nu l-a dorit. La radio, cântece populare. Nu mai doarme nimeni. În oraș s-au aprins toate luminile. În Piața Palatului, o horă imensă. Sunt fericit. Vom începe o viață nouă. Postul de radio Donau, care are emisiuni în limba română, continuă să dea situația aeriană pentru România.

*

Stare confuză. Pe deasupra Bucureștiului trec avioane. Nu se mai dă alarmă. După două ore lupte deasupra Bucureștiului cu aviația foștilor aliați. Postul de radio Donau amenință cu bombardarea Capitalei. În emisiunea de dimineață a postului de radio, crainicul s-a adresat ascultătorilor cu „dragi tovarăși".

Apar ziare noi. Altele dispar. Prin oraș mai trec încă soldați germani, înarmați. Se anunță eliberarea Parisului, tot în ziua de 23 august.

Ziarul *Universul* și-a schimbat directorul. Ion Lugoșanu, ginerele lui Stelian Popescu, scrie într-un articol de fond că a tăcut patru ani. În felul acesta, se voiește salvarea corăbiei. *Curentul,* alt „mare ziar românesc", apare fără numele lui Pamfil Șeicaru pe manșetă. Se zvonește că cei doi directori au fugit în străinătate.

Ziua, nămiaza mare, avioane germane atacă furios Bucureștiul. Sunt trei sau patru Stukasuri care lansează bombe în picaj, dar lipsa oricăror aparate românești de vânătoare face ca piloții germani să lucreze nestingheriți. E bombardat palatul regal, cartierul Cotroceni, aeroportul Pipera și alte locuri nestrategice. Teatrul Național e pus la pământ de bombele nemțești. Nu lipsesc morții și răniții. Bombardamentul continuă până în dimineața zilei de 25 august. Zgomotul „picajului" e îngrozitor.

*

25 august. Bombardamentul german continuă. Explozii foarte aproape. Postul de radio București a fost scos din circulație. Emite numai postul România care anunță apropierea rușilor de București. Guvernul român declară război Germaniei. Radio Donau emite un mesaj al lui Horia Sima, care, în fruntea unui grup de generali, a format, în Germania, „un guvern național". Un grup de avioane americane, venit de la Foggia, atacă o coloană germană cantonată în pădurea Băneasa ce se pregătea să asedieze Bucureștiul.

În Paris a intrat generalul de Gaulle în fruntea forțelor Rezistenței.

*

Intrarea trupelor rusești în București. Înaintarea coloanelor de civili, eliberați din închisori, purtând portretele lui Lenin și Stalin. Instituțiile arborează steaguri roșii. Primele tancuri vin

dinspre Arcul de Triumf. Soldați blonzi, osteniți și veseli, privesc spre trecători. Se fac fotografii. Se împart manifeste. Ies ediții speciale. Au apărut, ca din pământ, gazete noi și, mai ales, o seamă de „democrați". Lumea se agită, vorbește tare. E încă o atmosferă confuză. Mâine plec la Drăgășani. Concediul a luat sfârșit.

*

1 septembrie. Un an de când sunt în această școală. Privesc „bobocii". Intre ei, T. care pare puțin stingherit de viața pe care o începe. L-a adus și pe el mizeria și lipsa hainelor. În drum spre sala de mese se cânta tot răsuflatul marș din *Aida* sau *Uniți într-o credință,* deși s-au schimbat atâtea lucruri în jurul nostru. Sunt privit cu suspiciune și chiar cu spaimă. Toți ar vrea să mă audă spunând ceva, să fac ceva. Doar au venit „bolșevicii" mei!

*

Ziarele vin rar de la București. Situația e încă tulbure. Suntem înaintați la gradul de sergent, după o ceremonie sobră. Au dispărut aerele marțiale ale despoților de pe aici. Se pare că bunele maniere cazone au fost uitate cu desăvârșire. T. atrage atenția tuturor cu aerul său trăsnit.

*

Atmosferă încordată. În școala noastră există oameni pe care nu-i sperie ideea unui conflict armat. Santinelele sunt dublate și colonelul P., un fricos, face supoziții strategice. Bineînțeles că nu există nici un pericol.

*

Noaptea patrulăm viile. Ne întoarcem cu foile de cort pline de ciorchini brumați. Unde mai pui luna de toată frumusețea. S-a dus dracului sfânta disciplină!

*

Îmi pică în mână cartea unui „comunist" comic: V. Corbasca. Se numește „Principiile umanitarismului practic". Iată câteva „principii": munca să fie solicitată, se propovăduiește înființarea unui lagăr al „comunismului liber", unde ar trebui strânși toți șomerii lumii. Culmea mi se pare că autorul recomandă înființarea zilei de muncă de 12 ore! Expropriaților li s-ar fi cuvenit și... despăgubiri! Se recomandă, de asemeni, o eugenie strictă în care nașterile ar fi limitate.

*

Popescu, viitorul șef de promoție, din prudență, s-a „îmbolnăvit" și așteaptă la infirmerie ca situația să se limpezească.

*

Alarmă falsă. Două patrule trag una asupra alteia. Se cheamă pichetele de intervenție. „Superiorii" sunt galbeni ca ceara. Acești milităroși sunt ridicoli în cele din urmă.

*

Vom fi mutați din nou la București. Anul I depune jurământul. Popa cel veșnic din Drăgășani, care seamănă mai mult a podgorean, vorbește iar o jumătate de oră spre fericirea celor care nu-l știau.

*

Suntem consemnați de trei săptămâni. Fetele din Drăgășani își caută prietenii la „vorbitor".

*

Discuții violente la infirmerie, unde m-am internat ca să scap de instrucție. Mulți dintre colegii mei regretă disciplina prusacă și, mai ales, înfrângerea nemților. Propaganda hitleristă a lucrat adânc aici. Sunt speriați de succesele rusești.

*

„Bătrânul", bunul meu L., s-a abrutizat. „Superiorii" au reușit să facă din el o mașină. E mult mai docil decât la început și-mi vine să-l bat. Mănâncă, doarme și execută.

*

Au sosit vagoanele cu care trebuie să plecăm la București. Împachetăm și parcă nu mă bucur cât ar trebui. Plouă de o săptămână.

*

Un subofițer cântă la clarinet. Dormitoarele sunt goale ca niște săli de așteptare. Ard aceleași becuri chioare și mai strivim câlteva ploșnițe. S-a terminat. Mâine noapte, vom dormi la București. Compania a făcut un marș de adio prin Drăgășani, spre melancolia fetelor care se uitau de după perdele. Când vor mai avea Drăgășanii în garnizoană o școală de ofițeri? Este o zi istorică pentru acest orășel și nu-și dă nimeni seama...

*

Muzica garnizoanei ne însoțește până la gară. La bariera orașului, lăsăm în urmă un dric și ne suim în trenul care ne așteaptă pe o linie moartă. Urmează trei zile de călătorie incomodă. În gara Pitești, un ofițer rus ne privește uniforma plină de zorzoane și spune ironic, mai pe rusește, mai pe românește, încât înțelegem toți: „În locul acestor clopoței, mai bine v-ați fi cumpărat tancuri!" Pleacă, după ce ne informează că destinația lui „e un loc mai aproape de Germania".

*

Reinstalarea durează o zi. Aceeași diviziune, aceeași bancă. Lângă mine, tot R. Parcă ieri am plecat de aici. Bombardierele

acelea faimoase n-au dărâmat măcar Moara Comercială, să nu-i mai vedem zidul roșu care astupă cerul.

Prima zi de instrucție pe aceleași parcele de care credeam că am scăpat. Fetele de la cofetăria „Peristeri“ tot mai ies să ne vadă când aud „compania cântând“. Nu s-a schimbat nimic. R. e scos la raport și i se dau două nopți de carceră pentru că a „răspuns unui superior“.

*

Cei care, cu un an în urmă, se plângeau de severitatea celor mai „vechi“ au trecut la abuzuri.

*

Balosin scoate la raport pe un camarad de an pentru că nu i-a cerut voie să iasă de la masă. Un altul, A., un îngeraș cu ochelari, care își dă sufletul de câte ori rostește un cuvânt, uzează de același drept, simțindu-se lezat în demnitatea lui de „șef de grupă“.

*

Crește tot mai mult o rivalitate tacită între anul II, „promoția democrată“, cum ne place să credem, și anul III, „promoția feudală“, care a moștenit tradiția germană a școlii. Incidentele sunt numeroase, și de rivalitatea aceasta profită anul I, care e scutit de persecuțiile pe care altădată, situația lui de „cel mai mic“ i-ar fi oferit-o.

Suntem câțiva care luptăm din toate puterile împotriva căprărismului, spre regretul „eminenților“ care ar voi reinstaurată vechea mentalitate. Din fericire, suntem mai numeroși. „Cei mai vechi“ aruncă fulgere asupra noastră și, izbindu-se de o solidaritate de fier, lucrează prin locotenentul M., comandantul lor. Nu există abatere cât de mică pe care zbirii s-o treacă cu vederea. Acestei lupte nu se alătură, spre onoarea lor, cei câțiva, mai luminați, ce aparțin, fără voia lor, acestei promoții.

„Bobocii“ asistă uluiți la această crâncenă dispută care ia aspectul unei lupte de principii. Bineînțeles că sunt de partea noastră.

*

Și libertatea se oferă tot în porții. Aceeași spaimă că nu ți se va da voie să pleci în cele din urmă, care te urmărește până dincolo de poarta de beton, teribila sabie a disciplinei, care atârnă deasupra capului, și o scârbă de viața abjectă în care nu se schimbă nimic. Câteva fete la care mă gândesc, pe care le văd foarte rar și cu care mă plimb, ca să am ce-mi aminti, între zidurile reci și străine, dar nimic în afară de o căldură trecătoare, o sărăcie a inimii ce nu poate fi uitată. Atât de tânăr și atât de singur! Numai ambiții și poftă de răfuială, numai visuri și o totală lipsă de bucurii. Mi se face frică de ceea ce voi deveni.

*

Manifestație comunistă la ANEF. Privesc curios mulțimea. Oamenii merg în coloane, scandând lozinci și poartă în mâini pancarte pe care se vede de departe strigătul vechi al sărăcimii: „Proletari din toate țările, uniți-vă!“

*

Într-o seară, am o idee năstrușnică: le propun camarazilor de an să cerem plecarea pe front. Vreau să văd cum vor reacționa acești viitori ofițeri. Le argumentez că acest tribut de sânge ne va permite și nouă intrarea în lumea cea nouă care se plămădește în aceste zile și care altfel ne va refuza. Îmi făcusem iluzii. Nu se găsește unul care să vrea să meargă. Argumentele cele mai bizare îmi trec pe la ureche. O atât de unanimă lașitate e greu de găsit. Deși n-avem răni lăsate de acest război, suntem oamenii cu cele mai mari infirmități. Dar n-o știm toți.

*

Nu mi-a plăcut prea mult *Le grand Meaulnes* a lui Alain Fournier. Este un mister, o poezie și mai ales o inutilitate nobilă, dar lipsește ceva acelor pagini, greu de numit.

*

Citirea ziarelor aici a devenit subversivă. De două săptămâni socialiștii și comuniștii s-au retras din guvern. În unele comune, comuniștii și-au numit singuri primarii. Nu lipsește o polemică acerbă între ziarele de partid.

*

Au fost eliberate marile orașe ardelene: Cluj și Oradea. Manifestații. Germanii rezistă la Aachen. Rușii sunt la porțile Prusiei.

*

Suntem consemnați în permanență pentru a fi ținuți cât mai departe de disputele politice. Armata trebuie să rămână neutră, se spune. Ce naivi sunt acești domni!

*

Comuniștii și socialiștii fac zilnic manifestații. Muncitorii defilează pe străzi strigând „Jos guvernul!" Școala noastră e în alarmă. Ni se împart puști și gloanțe. Privim, prin poarta de beton, rândurile negre ale muncitorilor care trec spre Piața Palatului. Mă uit la cartușele reci și mă gândesc că nu voi putea trage niciodată în cei de pe stradă. Îi cunosc mai bine decât pe ceata asta de fricoși care bâțâie dezorientată de avalanșa evenimentelor și care nu are nici o inițiativă. Să tragă ei, dacă le dă mâna. Acolo, în stradă, e o forță pe care n-au de unde s-o știe! O vor simți foarte curând, însă. Colonelul P. e roșu și agitat. Își frământă în palmele dolofane mănușile de piele. Trec câteva ceasuri încordate.

*

O săptămână cu arma la picior. Se ridică definitiv camuflajul.

*

Înspăimântător de frumoasă povestea lui Wilde despre *Prințul fericit*. Ciudat, n-am găsit-o în nici o carte de școală.

*

Negri în Școala de ofițeri: plutonierul adjutant-șef, șeful promoției a XIII-a, pe numele său Popescu Mihai, trebuie să fie bushman. L-am surprins privindu-se într-o oglindă, mângâindu-și zorzoanele pe care le avea pe piept. Să le enumerăm: purta un rând de eghileți albi, obligatorii, apoi o furajeră violetă, care voia să însemne că e șeful promoției, una roșie care arăta că d-sa trage cel mai bine cu pușca și încă una bleu care-i răsplătea zelul la studii. Dacă adăugăm și cei trei nasturi de alamă în formă de stea, agățați de o betliță și a căror semnificație mi-a scăpat, tabloul e complet.

„Șeful" ieșea „în oraș". Noroc că nu l-au decorat încă. Ar fi arătat ca o armurărie!

*

Dinu, cel mic și cretin care umblă duminica pe bulevarde, țeapăn ca o maimuță, colectează saluturile „trupei". Are o privire de mascul căruia nu-i scapă nici o femeie. În școală, i s-a încredințat o mare misiune: să vegheze ca să nu existe o pușcă Manlicher ruginită pe țeavă. Răspunde cu capul în fața locotenentului M. de acest lucru, care nu e și el orișicine, ci ditamai vătaful științelor economice și juridice, dacă nu chiar un adevărat Uranus al țevilor de carabină.

*

Elevilor de anul III li s-au împărțit săbiile. Se apropie termenul când vor fi promovați sublocotenenți. În epoca tancului și a avionului, colonelul le măgulește vanitatea de primitivi, distribuindu-le ciomegele de aluminiu (1 kg jumătate, una) pe

care cei mai mulți le poartă ca pe niște prăjini în care se încurcă și cu care rup ciorapii doamnelor în tramvaie.

*

Al șaselea plutonier în promoția anului III, Enescu Șt., este cercetat pentru un furt săvârșit la postul de jandarmi unde și-a făcut stagiul. Suntem totuși obligați a-i da mai departe salutul regulamentar.

*

Conflict violent cu anul III. Plutonierul Ioanid, poetul companiei, în virtutea drepturilor legale, a chemat anul II „la el" și l-a tăvălit o jumătate de oră prin noroiul curții. L. s-a azvârlit literalmente cu capul în clopotul de alarmă care e de bronz și care cântărește vreo 30 de kg. A căzut lat la pământ și a fost dus la infirmerie de niște soldați care priveau uluiți „demonstrația domnilor elevi". Nu știu ce mă oprește să încep reportajele pe care le-am numit provizoriu *Cazărmi* și să le trimit ziarului *Scânteia.*

Urmează percheziții arbitrare, confiscări de cărți și rapoarte confidențiale. Suntem numiți, în față, „bolșevici" sau „anarhiști". Bineînțeles, mi se face onoarea să fiu considerat șeful „rebelilor".

*

O., fost coleg de liceu, fiu de moșier, a scos un volum de versuri pe cheltuială proprie, în care cântă „mizeria celor obidiți". E puțin ridicol socialismul lui. S-a înscris în partidul social-democrat și ambiționează să ajungă... consilier de presă. Cartea are, bineînțeles, o copertă roșie și e tipărită pe hârtie „japan-extra".

*

Dragostea e o chestiune de mândrie. Femeile ne plac în măsura în care plac și altora.

*

Un cuvânt al lui Tennyson îmi inspiră un roman realist. Poetul englez spunea: „Nu cunosc artă pentru artă, ci artă pentru om“. Aș fi vrut să prezint un tip internațional care să fi trecut prin toate evenimentele cărora eu le fusesem martor. Sunt mișcat mai ales de suferințele la care au fost supuși anii aceștia evreii. Ziarele sunt pline de povești îngrozitoare despre lagărele de exterminare germane.

*

Vizita unui general rus. Se face curățenie și se voiește a lăsa impresia că, peste noapte, această școală de jandarmi s-a democratizat. Nu lipsesc discursurile și cântecele.

*

Locotenentul M. iese furios din Diviziune când îl încolțim cu întrebări dificile privitoare la procedura penală. Și-a pierdut capul și roșește. Urlă că se va răzbuna și invocă titlurile sale academice.

Seara, regăsindu-și prestigiul, trece în inspecție și măsoară „dimensiunile reglementare“ ale efectelor: 27 pe 25 cm. Are o riglă cu care doboară de pe dulapuri pe cele ce nu corespund măsurătorii. Cu câteva zile în urmă ne vorbise, timp de o oră, în chestiunea „așezării pionezelor când se vor pune etichetele la dulapuri“. Stabilise anume că partea stângă a cartoanelor e cea mai nimerită din punct de vedere estetic. Nu-l dezaprobase nimeni. Și se mai miră unii că am ajuns unde-am ajuns!

*

Starea de alarmă se menține. Manifestațiile se repetă. Un nou prim-ministru: generalul Rădescu.

*

Represiunile continuă în școala noastră. Alte căprării. „Trupa“, emancipată de microbii comunismului de afară, e tratată mai omenește, cu prudență. Noi nu știm să protestăm.

*

Ne pregătim de examene la Facultate. Citesc în locul dreptului roman *Dorian Gray,* care-mi place pentru stilul paradoxal.

*

Câțiva „tocilari“ cad la examen, deși învață de vreo opt luni. Iau două examene fără mare bătaie de cap. Mai am trei.

*

Doamna Bovary, o capodoperă puțin senzațională.

*

Vacanța de Crăciun. După mari discuții, avem 10 zile libere. Seara, ne ungem fețele cu cremă de ghete și la despărțire ne strângem mâinile înduioșați. Văd firme de neon. Din 1939 nu se mai aprinsese nici una. Ninge ca la cinematograf cu fulgi mari, adevărați.

*

Ziarele semnalează 10.000 de cazuri de tifos. Cozi imense la gaz și la zahăr. Au apărut speculanții. Invalizii de război vând țigări la prețuri enorme, pe la colțurile străzilor. E tot ceea ce poate face „patria recunoscătoare“ pentru ei.

1945

Conflictul cu anul III e încununat de „cazul“ meu. Sunt amenințat cu darea în judecată și trimiterea la Curtea Marțială

pentru că nu „respect ordinele“ și „pe superiori“. Argumentez că nu pot respecta niște „superiori care fură și care fac falsuri“. Sunt împiedicat să ies la raportul colonelului P., comandantul școlii, la care reușesc totuși să ajung singur, călcând ordinea ierarhică. Mi se permite să plec la spital să mă operez de apendicită.

*

Generalul Rădescu face declarații războinice. Muncitorii continuă să manifesteze. Pe masa colonelului P. era la plecarea mea o hartă cu planurile apărării Capitalei. Miroase a război civil. Pe acoperișul școlii s-au instalat mitraliere.

*

Ofensivă germană în Ardeni. Budapesta e luată casă cu casă de trupele românești și rusești. La Varșovia, răscoala prematură a generalului Bor e înecată în sânge. În cele din urmă, rușii cuceresc capitala Poloniei.

*

La spital. Lume multă. Răniți care plâng noaptea în somn și, mai ales, o tăcere tristă, tristă.

*

După șase zile de la operație merg destul de prost. Un căpitan a murit în patul de lângă mine. Avea mâna amputată și nu putea face nimic.

*

Plec în concediu medical. Primul film rusesc: *Curcubeul*. Puțin naiv pentru gusturile noastre, dar pătimaș. Îmi place.

*

Nu lipsește puțin teatru când sunt cu femeile. Invoc stări pe care nu le am și mă amuz secret. Unele îmi spun că sunt crud. Au dreptate.

*

„Ador teatrul. E mai real decât viața“, spunea Wilde. Și n-au lipsit clipe când mi s-a părut că văd în viață ceea ce știam de la teatru.

*

Un reviriment german în Apus. Generalul Runstedt a atacat în Ardeni și nu lipsea mult ca această ofensivă să se termine rău pentru aliați. Situația s-a ameliorat, totuși.

*

Confuzie de nedescris. Revistele literare publică poeme negre despre muncitori și mizerie, care, se vede bine, sunt scrise în unele cazuri de mântuială, de către indivizi care au trăit mai mult prin cafenele. Încă ezit să mă înscriu în Partidul Comunist. Politica este ceva ce mă sperie. Logodnica lui I. îmi promite să mă recomande cuiva care mi-ar înlesni intrarea într-o „celulă“ numai a artiștilor. M-ar interesa, dar sunt încă speriat de perspectiva disciplinei.

*

Rușii au ajuns la 50 km de Königsberg. În ultimele 5 zile au înaintat 200 de km. Americanii au capotat în Belgia.

*

Huxley mă violentează. Eram dispus să cred, și mi se pare că mai cred și astăzi, că munca este o noblețe. El spune: „Munca e tot atât de respingătoare ca și alcoolul și duce exact la același rezultat: îți alungă gândurile și te face să te gândești la tine însuți. Munca e un soporific și nimic altceva. E o rușine că

oamenii nu sunt capabili să trăiască fără soporifice și să ducă o viață sobră, e o adevărată rușine că nu sunt capabili să vadă lumea și pe ei înșiși, așa cum sunt în realitate. Simt nevoia să se intoxice cu munca. Evanghelia muncii nu e altceva decât o evanghelie a tâmpeniei și a fraudei".

*

Teatrele de revistă sunt pline. La Shakespeare nu se duce nimeni. După atâta primejdie și groază, parcă-i înțeleg pe oameni.

*

Generalul Rădescu se opune reformei agrare preconizata de comuniști. Tonul premierului e milităros și nu prevestește nimic bun.

*

Generația noastră are gustul macabrului. Într-un restaurant, în fața unor halbe cu bere, opt sau nouă bărbați și câteva femei tinere. Cei mai mulți studenți. Se ivesc încă doi cunoscuți: studenți la medicină. Sunt îmbrăcați în halate albe pe sub paltoane. Unul scoate din servietă două testicule pe care le scufundă într-o halbă de bere. Îl privesc paralizat. E un băiat de douăzeci și doi de ani, negricios, cu mustață, care se amuză secret de spaima fetelor de la masă. Ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, soarbe liniștit din halba pe care o are în față. Face din când în când o mină de om satisfăcut. Organele omenești sunt furate de la o disecție pe un cadavru, și scârba celor din jur îl fericește pe îndrăzneț. După ce se consumă mai multă bere se trece la un „concurs de scârbă". Fetele, amețite puțin, privesc la băieții care beau din halbele în care se aruncă mucuri de țigări, resturi de mâncare și în care se scuipă din când în când. Cine nu bea plătește toată consumația.

Plec dezgustat, amețit de atâta cinism. În definitiv ce să ceri acestor tineri care au trăit cei mai frumoși ani ai lor prin tranșee și gropi?

*

Mă indignează o biografie a lui D'Annunzio. E de o indiscreție și de o vulgaritate care merită palme. Întrucât interesează pe un public care nu este setos de cancanuri câte amante a avut ilustrul poet și câte cămăși în șifonier? Cele aproape 700 de pagini ale cărții sunt scrise negustorește, în felul americanilor. Însuși eroul este ridicol în exaltările sale și, din anumite mărturii, nu se demonstrează a fi fost un caracter. A cucerit un oraș, Fiume, ceea ce e meritoriu din punct de vedere cetățenesc și i s-au oferit câteva tronuri. Un mare cheltuitor, iubit de femei, cinic, vulgar, prea vesel pentru a nu termina viața cu melancolii. Mi se pare că nu înseamnă nimic faptul că a fost iubit de Sarah Bernhard, Eleonora Duse și Ida Rubinstein. Preferam să-l știu numai poet. „Omul", relevat de indiscretul biograf, e lamentabil. Nici versurile lui nu-mi plac prea mult. Sunt prea italienești, cam luxoase și cam parfumate...

*

Camil Petrescu a redeschis teatrul său experimental în sala *Universul.* Predă interesant o artă a teatrului unui public snob și nedisciplinat.

*

T. vine deprimat la mine. E deziluzionat de militărie. A avut o criză violentă fiindcă a fost oprit să plece „în oraș" pentru că la inspecția făcută în ultimul moment și-a încurcat eghileții. Se silise, nedisciplinat cum este, să nu facă nici o greșeală ca să obțină această învoire cu orice preț, pentru a întâlni o femeie pe care abia o cunoscuse, și acest incident nedorit îi spulberase speranța de a o vedea. A tras, de la etajul al V-lea al Școlii, cu

pușca, alarmând pe toată lumea. Bineînțeles a primit alte pedepse suplimentare. Îl privesc. Are ochii triști, e puțin amețit de alcool și surâde din când în când. Rău îi mai stă unui poet în haină militară! Îmi aduc aminte că și lui, deși nu-i place de loc milităria, i-a convenit această situație stupidă numai pentru a căpăta un costum de haine. Cei mai mulți dintre băieții din mahalaua noastră merg la școlile militare pentru că părinții sunt scutiți în felul acesta de costul hainelor. Nemernic preț pe care l-am primit și eu!

Îmi aduc aminte că la bacalaureat aveam două petice respectabile în coate. Priveam umilit la ceilalți candidați, rași proaspăt, care miroseau a apă de colonie. În ziua aceea mi-am adus aminte de toate feliile cu magiun prost pe care le mâncasem toată viața, de mirosul de șuncă de Praga insultător pentru nările mele de copil sărac, care îmi mai stăruie și acum în memoria olfactivă, cu care se umplea clasa de liceu de la Aurel Vlaicu când fiii inginerilor desfăceau în recreații gustările lor aduse de acasă. Școlarii se împărțeau în două categorii. Erau fiii „intelectualilor“ și fiii „muncitorilor“, adunați, dintr-un capriciu al soartei, sub acoperișul aceleiași clase. Cred că de pe atunci i-am urât pe bogați. Pentru dispretul lor pe care-l simțeam în fiecare zi, pentru pofta mea nesatisfăcută cu atâtea prilejuri sau pentru premiul pe care l-am pierdut în clasa a III-a primară, când un coleg al meu a primit medalia de aur pe care o meritam, fiindcă mama lui, soția inginerului Medveski, îi adusese profesoarei un buchet de crini, în chiar ziua când se făceau mediile.

*

Sunt încă în concediu medical. Tare nu m-aș mai întoarce între zidurile sinistre ale S.O.J.-ului! R. vine pe la mine și-mi spune că doi colegi, ca să scape de teroarea jandarmerească, s-au internat la Spitalul Central, simulând nebunia.

*

M. la mine pe neașteptate. Îi dau Codin care-mi place foarte mult ca semn de bucurie că o văd. Pleacă. Și nu simt nimic, nimic...

*

20 februarie. Am 21 de ani. O plimbare prin Parcul Carol cu C., o fată prostuță și frumoasă, pură ca lebedele care trec pe lângă noi pe apa înghețată. Sus, în fundul grădinii negre, focul palid care pâlpâie pe mormântul eroului necunoscut. Nici un om. Rămân doar urmele pașilor noștri în zăpada veche, murdară, și-mi vine să plâng.

*

Literatura noastră e în plină prefacere. S-a descoperit o nouă categorie de oameni, despre care nu se știa nimic până la această dată: muncitorii. Scriitorii mici și mari, tineri și bătrâni, scriu pe capete despre acest nou Adam, lucrătorul. Scriitorii salonarzi s-au demonetizat. Au dispărut din fericire melancolia și tragismul celor care nici măcar nu erau triști. Cărțile nu mai apar învelite în țiplă și nu mai sunt ambalate cu fundulițe roz. Câțiva romancieri renumiți au fost atacați de un tânăr imprudent, oportunist până la refuz, care aparținuse unui cuib legionar de la Buzău. Îl zăresc și eu pe la șezătorile literare. E ceva mic și stupid, blond și fudul, suficient și incoruptibil, un Robespierre în devenire care învață lumea alfabetul revoluționar. Într-un ziar indpendent el impută zarzării și Olguțele unui scriitor facil și nu mai lipsește decât un Cicero care să-l țintuiască la stâlpul infamiei pe odiosul oportunist care iese în oraș cu un fular roșu și care se vrea a fi un Maiakovski al revoluției românești, uitându-și trecutul. Cine crede că e suficient a scrie cuvântul muncitor cu majusculă pentru a fi comunist, se înșală.

Vitrinele s-au umplut cu o literatură neagră. În locul *Destrămării* avem *Pelagră,* în locul *Decepției* avem *Cărbunii.* Odetele au fost înlocuite de Lenuțe și versuri protestatare, confecționate

la cafenea acum două ceasuri, poartă date false: 1942, 1945 etc. Ele vor a spune că sunt pietrele de granit care sparg geamurile fragile ale artei burgheze. Cuvintele mari, ritmurile frânte, futuriste, nu pot ascunde lipsa evidentă de conținut. Din fericire mai sunt și oameni cinstiți. Ei scriu mai naiv. Poate nici nu le trecea prin cap să scrie până acum. Mărturiile lor stângace, teribile prin adevăr, sunt preferabile acestor imnuri prefabricate de profesioniști. Sunt unii oare au ars cărți în piață și care vor să treacă și comunismului această practică barbară, fascistă. Noroc că acești domni nu sunt încurajați.

Un romancier care se vrea plebeu își povestește lunile de detențiune pozând în martir ale regimului antonescian, deși toată lumea știe că și-a scos ziarul personal cu banii lui Mihai Antonescu. Apropos de ziare, e o fericire să le deschizi! În ele găsești totul, de la horoscop până la rețete de ghiveci. Se practică invectiva cu o plăcere demnă de o cauză mai bună.

Prețul volumelor de literatură a devenit exorbitant, teatrul trece printr-o criză stupidă de repertoriu. Se joacă dramatizări după romanele americane. Un succes imens are romanul lui Knight: *Mai presus de orice*, care circulă în versiune franțuzească în România încă din anul 1943. În trei luni, cartea face trei ediții. Se vorbește de o altă carte interesantă: *Ultimul adversar* a lui Hillary un scriitor tânăr, aviator, care a murit într-un raid deasupra Europei.

*

Ultima zi a concediului. Mâine trebuie să fiu iar între zidurile reci ale cazărmii. Plimbare cu C. în Parcul Carol. Aceleași lebede, aceeași solitudine măreață. Ne jucăm cu zăpadă. Fata are ochi frumoși și mari. O rog să stea cu ei în soare. Privește lumina până îi dau lacrimile. Urcăm treptele de piatră pe lângă statuile uriașe care păzesc izvorul. De sus se văd peluzele înghețate și lacul negru. E puțin frig, și zăpada strălucește orbitor. Apele înghețate strălucesc abia în lumina amiezii de iarnă.

Ne întoarcem. Orele au trecut foarte repede, mâine pe vremea asta voi asculta probabil neinteresantul curs de armament al locotenentului P. și mă voi gândi la fata care fuge speriată înaintea mea pentru că a întârziat și e așteptată acasă.

*

Ura! Dintr-o eroare administrativă, aflu că pot să mai stau în concediu 8 zile. Plec de la cazarmă direct la cinema. Străzile sunt pline de noroi. Zăpada s-a topit și simt în aer primăvara timpurie. Intru cu T. într-o bodegă plină. Se bea bere și se strigă în gura mare. De unde au oamenii atâția bani? În subsolul plin de fum, în care chelnerii pândesc un bacșiș și prostituatele își caută un client, coboară o femeie care voiește a părea proastă, dar care, plasându-ți o icoană, îți plasează și o idee politică. Sunt o mulțime de fanatici care se înjosesc astfel pentru a câștiga partizani pentru un partid politic în descompunere. După reprezentanta ortodoxismului național, urmează „vânzătorul de nuci", care are pe mânecă semnul de invalid și care nu se sfiește să ceară oricât în numele rănilor sale, apoi un turc care vinde țigarete fine de chihlimbar și care zâmbește atât de insistent, încât nu se poate să nu-i privești marfa, expusă într-o mână parfumată. Se silește evident să pară cât mai oriental și paltonul scurt îl face și mai bizar în mijlocul acestei lumi amestecate care strigă și cântă. La plecare, o înclinare de invidiat, grațioasă și politicoasă. Tot mă mai întreb cât valora marele său inel de aur cu un rubin enorm. Urmează pictorul bețiv și genial care are un cap cât o baniță, cunoscut de toată lumea. O mutră de luetic animată de doi ochi vii. E la fel de politicos ca turcul ce l-a precedat, deși solicită cu un dispreț rău ascuns: „Un portret, în condiții artistice excepționale". Alt invalid care o spune, deși haina albastră și tricolorul de pe mânecă nu-ți lasă nici o îndoială. Oferă plicuri pe care nu le cumpără nimeni. Toți, un fel de perceptori ai unor impozite pe fericirea de a fi acolo, de a

bea și de a fi sănătos. Nu mă indignez cât mă simt de umilit de toată bunăstarea mea. De ce să fim tragici?

*

O actriță foarte frumoasă recomandă celorlalți actori să se identifice cu suferințele, nevoile și aspirațiile poporului, devenind lumina acestor mase chemate să reînnoiască lumea. Fotografia ce însoțește declarațiile e făcută la *Color Studio* și e foarte reușită. Muncitorii care vor fi citit din întâmplare revista pot vedea splendidele bijuterii ale actriței, puse în valoare de un fotograf priceput.

Parcă n-ar strica mai multă decență...

*

Februarie. Orașul este înecat în afișe. Frontul Național Democrat, cum se numește coaliția partidelor de stânga, forțează încă puterea. Parcă a nins cu hârtie. La toate colțurile, trecătorul este asaltat cu fițuicile vechilor partide istorice în care se promite marea cu sarea. Orașul plin de drapele mă nedumerește. Intru într-un cinematograf. Se joacă *Kutuzof.* Spectatorii aplaudă mai mult pe Napoleon. Cineva atrage binevoitor atenția mulțimii că actorul aplaudat joacă rolul împăratului francez. Atunci aplauzele continuă tot timpul filmului. Și pentru Kutuzof și pentru corsican.

*

La Național, *Electra* lui O'Neill. Spectacolul durează 5 ore și publicul vine cu mâncare în pachete. Între două strigăte ale unei actrițe poți auzi fâșâitul insuportabil al hârtiei în care sunt împachetate sanvișurile.

*

24 februarie. Coloane nesfârșite de manifestanți trec spre centrul orașului. Mulțimea poartă mari pancarte cu lozinci

revoluționare. Situația este foarte încordată, și demonstrația comunistă de azi trebuie să dea un învingător între coaliția partidelor istorice și frontul partidelor de stânga. Privesc mulțimea de muncitori care strigă îndârjit „Jos guvernul". Dinspre Prefectură se aud focuri de mitralieră. Coloanele continuă să înainteze. Gardul care ascunde clădirea Ministerului de Interne e înțesat de căști verzi de război. Mulțimea se strânge în Piața Palatului. Pe soclul statuii lui Carol I se urcă un orator care spune ceva mulțimii. Prin gardul de lemn se ivesc țevile mitralierelor. Se aud primele focuri. Mulțimea se împrăștie. Conducătorii demonstrației rămân. Altă salvă. Mă lipesc de un zid și privesc. Absolut nici o provocare din partea manifestanților. Se trage în plin. Văd câțiva oameni căzând și sunt indignat de prostia acestui general suficient, care se vrea energic. Seara, belicosul șef de guvern face declarații la radio prezentând situația fals. El afirmă, de pildă, că muncitorii au tras focuri de armă către Palat și către Ministerul de Interne. Generalul Rădescu a greșit și cred că acest început de război nu aduce nimic bun.

*

Rușii la 20 km de Breslau. Un reporter sovietic relatează că la Budapesta rezistența a fost atât de îndârjită încât s-a ajuns să se facă până și din piane baricade. A căzut și Dresda. Von Kulge s-a sinucis din pricina insucceselor.

*

Teatrul Național și-a găsit, în sfârșit, un sediu: sala de festivități a liceului Sf. Sava. Localul seamănă cu un ateneu popular. Opera Română e tot la Regina Maria. *Aida* se cântă pe o scenă cât o cutie de chibrituri, pe care nu încap nici măcar decorurile. Sala n-are acustică, publicul stă la spectacole în paltoane pentru că lipsește combustibilul.

*

Alături de comunicatul Marelui Stat-Major, care relatează situația luptelor din munții Tatra, ziarul *Informația zilei* publică și acest anunț: „Atențiune. Jazzul swing Costică Bârsanavă invită la selectul BAL ARGENTINIAN în saloanele Roxi din strada Lipscani. La microfon, domnișoarele Felicia Kirkorian, Gica Cristescu și domnii Nellu Marac și George Ivanciu. Organizatorii: d-nii Petrică Berescu și Sandu Zimschi." Același ziar publică numărul morților luptei care avusese loc cu o zi înainte de-a lungul râului Moder. Ce impietăți!

*

Lupta politică ia forme tot mai violente. Redactorul-șef al ziarului *Scânteia* abia scapă dintr-un atentat.

*

Elevii, așa cum semnalează Tudor Arghezi, sunt obligați să prezinte la întoarcerea din vacanță... certificate de împărtășanie.

*

În Franța au început procesele celor care au colaborat cu nemții. Între ei, Montherlant, Bonnard, Chardonne, Alphonse de Chateaubriand, Cocteau, Paul Morand, Fabre Luce, Joseph Barthelemy, Maurice Chevalier.

*

Focurile războiului au început să fie văzute de la Berlin. Un comunicat al Marelui Cartier al Führerului avertizează pe cei care „vor muri fără onoare" că primejduiesc viitorul familiilor lor. Epidemia sinuciderilor se încearcă a fi oprită astfel.

*

Keyserling despre germani:

„Cred că nu există un viitor pentru Germania, dar că va fi un viitor mare pentru germani ca indivizi. Nu este important să formezi o națiune. Nu contează decât omenirea."

*

Totdeauna m-am gândit la femei ca la ceva ce trebuie ocrotit. Este o greșeală: ele preferă să le privești întâi ca pe ceva ce trebuie luat. Cele mai multe mă acuză de naivitate și au dreptate pentru că gândurile mele au elitre și asta mă împiedică să fiu violent.

*

Simulez brutalitatea. O brutalitate care nu e firea mea. Rezultatele sunt excelente. Bietele femei! Se vor stăpânite, și când le vorbești despre lucruri ideale râd și-ți spun că ești tânăr.

*

Public de premieră. În stal, monocluri numeroase, doamne cu cape. Sus, funcționari scăpați mai devreme de la serviciu, câțiva plutonieri și mulți lucrători. Altădată locurile acestea erau ocupate de studenți. Aceștia pot fi găsiți prin berării acum. Îmi plac mai mult ucenicii murdari de unsoare care aleargă la galerie cu biletul între dinți, cu ochii scăpărând de fericire, dezorientați și puțin înspăimântați, dar înfometați de teatru.

*

1 martie. Șandramaua s-a desființat. Când să mă întorc la școală, T. a venit la mine și mi-a spus fericit că aseară la ora 11 s-a dat alarmă și comandantul a citit ordinul de lichidare. Elevii anului I au fost trimiși acasă. Cei din anul II și III, la stagiu. Deci n-am scăpat. Parcă e totuși mai bine! Ofițerii deprimați împreună cu toți „eminenții" care erau puși pe carieră. Suntem transferați la posturile de jandarmi cu gradele respective „în termen". Sunt fericit!

*

Guvernul Rădescu a căzut, bineînțeles! Manifestația de la 24 februarie a fost actul lui de deces. Acești generali care cred că politica se face cu puștile! E uluitor cum politicienii noștri burghezi nu au înțeles că a trecut epoca în care se putea trage în muncitori fără nici o consecință! Se pare că generalul Rădescu s-a refugiat la Legația americană.

*

Mă duc la școală. E o debandadă care amintește zilele evacuării. Sunt repartizat la Legiunea Caracal cu R. și cu Mihail. Camarazii mei sunt consemnați. „Bobocii" au predat uniformele și zburdă prin curte, „civili".

*

Femeile sunt organizate. Una îmi spune: „Știi, tu ești pentru mai târziu. Acum am flirtul meu și nu se face. Dar să nu fii îngrijorat." Uitase să adauge: „O să-ți vină și ție rândul!" Într-un fel acea femeie era cinstită, poate nu voia să trăiască cu doi bărbați deodată.

*

Lui T. i-a trecut bucuria de a fi scăpat de armată. Nu are haine civile. Școala l-a transformat puțin, mi se pare mai ordonat ca înainte.

*

6 martie. Guvern de stânga condus de Petru Groza. Se anunță reforma agrară și alte reforme. Partidele istorice încep o opoziție sălbatică.

*

Caut să plec la unitate, dar transporturile sunt atât de dezorganizate încât mai întârzii. R. și Mihail au plecat. Sunt puțin îngrijorat, mă vor da dezertor, dar tare nu-mi place meseria asta de militar!

*

Circulă o mulțime de „genii“, prin toate cârciumile Bucureștiului. T. îmi prezintă pe un anume Benon de Gheorghe (?), pictor, care declară că s-a născut la Belfort și care, într-o franceză suspectă, voiește a ne convinge pe mine și pe V. că e un tip distins. La plecare, tapează delicat.

*

La o „adunare a umoriștilor“. Primesc invitația și mă duc amuzat de calitatea pe care nu mi-o știam (e drept că am colaborat în liceu la câteva reviste de umor). A fost de fapt o chestiune cu totul neserioasă. Oameni în vârstă, elevi de liceu și niște neisprăviți. Găsesc repede un pretext și plec. „Umoriștii“ continuă gravele lor discuții profesionale.

*

O declarație a lui G. Călinescu:

„Decât să mănânc șuncă într-o țară fără statui, prefer să mănânc măsline pe Acropole“.

*

„Clișeele“ literaturii române: „intelectualul ratat, bețiv și genial“, „intelectualul dezrădăcinat“, „țăranul acaparator de pământ“ și „arivistul“.

*

Un tânăr scrie la gazetă că suntem o generație de entuziaști. O fi dumnealui.

*

T. mă contrariază în permanență. E un amestec de vulgaritate și sfințenie, de geniu și de josnicie. De o mândrie nejustificată și de o umilință neîngăduită. Prea ieftin, adânc prin instinct, măreț și mic în același timp, prea poseur ca să aibă credit, de o spontaneitate care te uluiește, măreț și rău, un sâmbure de om mare pândit de cele mai teribile primejdii. Dacă se va domina îi va fi îngăduit totul, altfel va ucide în sine minereul prețios pe care-l ghicesc în el.

*

Trec pe la Facultatea de Drept. Mă simt străin deși dorisem mult viața aceasta! Studenții care joacă ping-pong și femeile vopsite care-și arată savant picioarele nu mă pot convinge că aparțin vieții universitare. Mai am un examen și trec în anul II. Mulți dintre „eminenți“ n-au reușit această performanță, deși au „tocit“ cât au putut. Am o bucurie rea.

*

Popovici, unul din poeții „Abatorului“, cum îi spun câteodată școlii, a fost premiat de Editura Fundațiilor pentru o carte de versuri. Tânărul laureat a fost felicitat de comandantul școlii, care, ca orice militar, e susceptibil la mențiuni, mai ales dacă e vorba de „băieții“ lui, pe care „i-a crescut ca un al doilea tată“. Surprinzător e faptul că premiatul este mai mult un poet amator...

*

Tot n-am plecat la unitate deși au trecut 14 zile. R. îmi scrie că o duce prost la Caracal. Asta mă face și mai uituc în ceea ce privește obligațiile mele militare.

*

Totdeauna m-au dezgustat oamenii optimiști. I. îmi spune că va face carieră. Dacă mă gândesc bine, cu inteligența pe care o are și cu lipsa sa de scrupule, lucrul nu e imposibil. Îmi vorbește de această „epocă a tuturor posibilităților". Nu lipsesc incursiunile istorice. „Trebuie să știi să pescuiești în această apă tulbure", continuă, puțin teatral, cu aerul că el o și face. Dacă mă gândesc bine, Rastignac era mai bătrân când vorbea astfel.

*

Îmi place teatrul pentru că e ramura artei în care poți fi tendențios cu mai multă libertate. Sunt la a doua piesă, dar nu-mi place nici aceasta. Plătesc încă tribut autorilor consumați.

*

R. vine de la Caracal. Îmi spune că maiorul, comandantul Legiunii, se interesează de situația mea. I s-a spus că sunt încă în spital. Cum mă voi descurca? *Pereat mundus*, e atât de bine acasă!

*

I. și-a început asaltul social făcând o căsătorie cu fiica unei femei cu influență. Îmi ține lungi discursuri despre lipsa lui de scrupule. Nu mă interesează. Are o față plângăcioasă și niște ochi totdeauna umezi care se pare că impresionează pe femei. Ăsta să mai fi avut și puțină frumusețe prăpădea lumea! Vorbește, vorbește, ca Ion Gură de Aur!

*

Se publică legea pentru împroprietărirea țăranilor. 2.000.000 de hectare date celor lipsiți de pământ. Protestele unor indivizi care vor încă să trăiască din rente mi se par criminale.

*

Dintr-un ziar:

„Noua coaliție politică de centru care ar urma să ție piept Uniunii socialisto-comuniste în Italia, este recent alcătuita

Uniune Democratică. De remarcat faptul că cei patru conducători politici ai formațiilor care alcătuiesc această Uniune reprezintă de fapt o coaliție a bătrânilor. Ei sunt foștii premieri: Vittorio Orlando (85 de ani), Francesco Nitti (77 de ani), Ivanoe Bonomi (72 ani) și faimosul filozof Benedetto Croce (80 de ani).

*

La București se joacă: *Nevastă-mea vrăjitoarea, Alteța Sa iubește, Viki, Trenul fantomă, Dama cu camelii, Sălbatica, Casa cu două fete, Târgul dragostei, Al optelea păcat* etc.

*

Am ajuns, în sfârșit, la Caracal.

Un „centru", ca la Drăgășani, de data aceasta rotund, numit, nu se știe de ce, Cadrilater, statuia lui Haralamb Lecca și bustul unui filantrop care a donat orașului un parc de toată frumusețea. Cofetării cu fete ca în provincie, adică îmbrăcate cam fără gust, plimbându-se și vorbind tare. După cinci minute de mers spre periferii, dacă pleci din centrul orașului, dai de câmp și de praf. Un bulevard lung de la gară la prima librărie, și cam atât.

Am fost repartizat într-un birou murdar și întunecos unde mi s-au dat niște „situații" pe care trebuie să le țin la zi. Maiorul mi-a făcut puțin scandal pentru întârzierea nejustificată. După o săptămână voi urla probabil de plictiseală.

*

Sunt silit să ascult glumele proaste ale majurilor, care, prin vechimea și gradul lor, au ascendent asupra mea. Bat la mașina de scris a Legiunii o altă piesă de teatru, a treia, care tot nu-mi place. Comandantul este stupefiat găsindu-mă cu textul piesei pe birou, neglijând cu totul „situațiile sale".

*

Citesc procesele verbale aduse de la posturile de jandarmi. Homer a fost un copil. Romane întregi pe două pagini acoperite cu cerneală violetă. Stilul și caligrafia șefilor de post mă fac fericit, am descoperit o comoară literară.

*

Maiorul se plictisește și din zece în zece minute vine în biroul meu. Când e indispus, îmi aduce aminte că nu am adus justificarea absenței (un act de la spital), când e bine dispus, mă întreabă cu amabilitate dacă mi-am găsit casă. Se duce apoi la grajdurile Legiunii, strigă în gura mare la soldați și, mirat de atenția cu care citesc rapoartele șefilor de post, îmi spune cu prietenie: „Aici ai să înveți meseria de jandarm, ehei".

Dacă ar ști el de ce le citesc!

*

Nu pot să mai scriu și să mai citesc nimic. Atmosfera orașului mă face leneș. În Caracal a năvălit primăvara. Miroase a frunză tânără, și când mă gândesc să intru în ocna întunecoasă a biroului îmi vine să fug. Maiorul îl găsește și pe R. scriind ca și mine în orele de serviciu. Este exasperat de prezența atâtor zmângălitori de hârtie. Dacă ar ști că și Mihail scrie, s-ar lua cu mâinile de cap...

*

Multă vreme mă bănuiam romancier și când colo sunt persecutat dramatic. Îmi trece prin cap să scriu o piesă de teatru cu un singur personaj.

*

Un erou mexican, Pancho Villa, spunea: „Libertatea nu se cucerește numai cu dragostea. E nevoie și de ură."

E ceea ce nu iert „moderaților".

*

Sâmbăta, cinematograf. Filmul, bineînțeles, mut. O sală cât un vagon, publicul, leit cel din Drăgășani. Noaptea se aud câinii din România chemându-se și niște becuri chioare luminează „cadrilaterul" pe care nu se plimbă decât gardienii. La 9, toată lumea doarme... Într-o zi am văzut în dosul unei perdele o bătrână stând și privind la trecători (dacă trecea unul la o jumătate de oră). Nu spunea nimic desigur, pentru că nu mai era nimeni în camera în care ședea. Avea o față veche, lucioasă, și apele ochilor nu mai reflectau nici un sentiment.

M-am întrebat dacă nu era însuși timpul acelui oraș?

*

Mă mut într-o cameră mobilată. O fereastră luminată dimineața ca la teatru de reflectorul soarelui care aruncă un fascicol auriu pe peretele din față. Prin geamul înalt văd capetele celor care trec într-o lungă defilare de condamnați la moarte. Mi se pare uneori că a trecut măretul Danton.

E numai un negustor de cai, probabil.

*

Și e o liniște de fund de ocean. Cocoșii orașului parcă au surdină. Strigătul lor metalic și optimist în alte părți mi se pare aici decent și sfios. Trec care spre comune vecine. Boii lasă în urmă niște baligi bogate, cafenii, care colorează peisajul.

*

De la 2 la 4, somn. Degeaba chem spiritul meu la ordine. Îi e somn și lui. La 5, reașez hârtiile „în ordine". La 5 și un sfert, trece maiorul în prima inspecție. Am o figură tragică și nu știu de ce se simte vinovat de acest lucru.

*

„Nirvana" e la Caracal. Cine o caută în altă parte pierde vremea. Peste oraș apasă niște nori bolovănoși și nu plouă. Aud cum crește iedera pe ziduri.

*

La Teatrul Național din localitate se joacă... o farsă de Locusteanu. Programul e completat cu... glume originale și dansuri naționale. A organizat „Uniunea femeilor" și n-au lipsit drapelele naționale la intrare.

*

Încerc să-i scriu lui M. și nu pot.

*

Și această inundație verde a primăverii! În parcul orașului vin fete de șaptesprezece ani, și sălciile bătrâne care înconjoară lacul au niște crengi diafane, diafane...

*

Cineva caută să apere într-un articol de ziar burghezia, arătând că ea „nu a stat numai cu mâinile în sân". Este foarte adevărat că a existat și o burghezie progresistă, generoasă și umană, dar unde e avere, există undeva sărăcie, printr-o lege a echilibrului. Filantropia Rotschildzilor ascunde undeva exploatarea nemiloasă a altor oameni. Nu se acumulează decât în dauna altora. Bunurile sunt aceleași și, în lume, dreptatea este o chestiune numai de distribuție. Să nu mi se spună că averile se fac fără sânge.

*

Von Papen a fost prins de parașutiștii aliați. Se apropie ultima zi a războiului. Luptele se dau tot mai aproape de Berlin. A început cursa celui dintâi care va intra în capitala Reichului.

*

A murit Roosevelt. Noul președinte se numește Truman.

*

Această sexualitate a primăverii, indecentă și tulburătoare...

*

Plouă. Niște ploi cuminți ca orașul ăsta. Ploi galbene, ploi sure.

*

Ce interesant acest spirit al englezilor. *Mai presus de orice*, cartea cea mai bună a acestui război, pe care serviciul de propagandă a întrebuințat-o foarte larg, are ca erou un defetist: Clive, protagonist la Dunkerque, care dezertează în cele din urmă, plictisit de război. În nici o țară din lume acest lucru nu ar fi putut să se spună; poate de aceea Anglia n-a pierdut nici un război.

*

Ziarele din București aduc o veste care mă umple de invidie. T. împreună cu mai mulți necunoscuți vor deschide în curând un Teatru al tinerilor Și eu mor în porții zilnice în urbea asta necanalizată.

*

Am douăzeci și unu de ani și n-am făcut încă nimic. Napoleon, mi se pare, era general la vârsta asta și cucerise Egiptul!

*

Vom pleca și din Caracal. Suntem transferați la posturile de jandarmi cu gradul de plutonieri. E emoționantă această grijă a comandanților pentru viitorul nostru. Parcă-mi pare rău că plecăm. Proiectasem cu Mihail ținerea unui simposion literar

cu concursul celor câțiva intelectuali din oraș. Era sceptic în privința lor, dar evenimentul acesta m-ar mai fi dezmorțit. Plecarea face ca totul să cadă la pământ.

*

Cam prea multă amanterie în teatrul francez. E evident uneori că ceea ce trece drept spirit nu e decât vulgaritate. Nu mai poți ieși din intriga triunghiului... Mereu amantul, soțul și soția. E o decadență și în îngăduirea la infinit a veșnicelor drame soldate la final cu focuri de revolver.

*

„Nu te poți scălda de două ori în apa unui fluviu, chiar dacă e același“ (Heraclit).

*

Un ziar anunță că cenzura americană a interzis transpunerea pe ecran a tragediei lui O'Neill: *Din jale s-a întrupat Electra,* pentru că aceasta conține prea multe incesturi.

*

Piatra-Olt.

R. a plecat înaintea mea la Dioști, o altă comună din jurul Caracalului. Scriu rândurile acestea într-un post de jandarmi din satul Piatra-Olt. Am făcut deja un drum până la gară pentru că aici e numai praf și niște case vopsite cu un albastru vulgar. Nodul feroviar are o judecătorie și vreo cinci prăvălii. Nu se poate numi în nici un caz oraș. Cel puțin voi avea ziare. Trec trenuri pline cu soldați negri, obosiți, posomorâți. Șefii mei, niște plutonieri amabili, m-au tratat cu vin servit în sticle de limonadă. La noapte voi dormi în post până voi găsi o cameră, Miroase a motorină cazonă, și patul pe care mă așez e tare, în paiele saltelei care aduce cu un balon mișună ploșnițele. A plouat și e foarte frig. Cred că voi fugi.

*

Șeful de post mi-a găsit o cameră pe care nu mă sfătuiește s-o iau pentru că a fost locuită înaintea mea de un notar tuberculos. Prefer să dorm mai departe cu șoarecii în post.

*

Cel puțin voi putea să citesc. E liniște. Plutonierii mă îmbie cu actele lor. Vor să mă învețe meseria de jandarm, „la teritoriu". Le mulțumesc și nu mă amestesc.

*

Primele „cazuri". Sunt numit de fapt „comandant". Vechiul șef trebuie să-mi predea postul cu proces-verbal. E bătrân și e stingherit. Autoritatea lui va scădea simțitor. De nu știu câți ani împarte dreptatea în satul acesta și peste noapte un adolescent de douăzeci și unu de ani vine și-i cere cheile. El va rămâne un fel de adjunct. Îi spun, și asta îl face fericit, că eu nu voi da curs dispozițiilor comandantului și nu voi lua postul în primire pentru că vreau să scap de meseria asta și o voi face cât se poate de curând. Bătrânul se uită uluit la mine. Nu se încheie nici un proces-verbal.

*

O babă vine să mi se plângă că o bate fi-său. „Șade, maică, cu litra pe masă și mă întreabă: numai 5 ouă a ouat găina? Eu tăceam și unde mi s-a ridicat și m-a pisat cu pumnii. Și dă-i, dă-i..."
E vânătă toată și plânge. Șeful o dă ușurel pe ușă afară și-i spune: „Lasă că vin eu la el..." Baba pleacă fericită.

*

N-am unde să mănânc. Trimit un soldat în sat după alimente. Vine după o oră cu o pâine mare, neagră. N-a găsit nimic. Îmi restituie banii. Țăranii nu vând nimic.

*

A treia zi de când am același menu, la prânz și seara: un castravete (din masa trupei) și o bucată de pâine.

*

Noaptea s-a prăbușit patul cu mine. Pe întuneric, înjurând, am încercat să-l așez la loc fără să reușesc. În cele din urmă am renunțat. Am așezat salteaua pe dușumea și am adormit mai departe.

*

Încep să înțeleg de ce beau oamenii.

*

Niște vânturi mari care zgâlțâie postul. Pavilionul de lemn, care are în capătul său de sus o tablă vopsită tricolor, scârțâie trist. Pe șoseaua dreaptă, care se vede prin geamul murdar, se ridică nori uriași de praf. Șeful de post se scobește în ureche cu un chibrit, stă puțin, se mai gândește. Un ceas vechi, care nici nu știu dacă arată orele exact, bate ora zece. Timpul s-a oprit de mult în loc pentru mine. Pendula aceea mă amăgește. Poate vântul va rupe totuși pavilionul, să nu mai scârțâie...

*

Soldatul îmi aduce castravetele vânăt și bălos și pâinea. Când mușc din castravete, sar semințe mari, albe. Mușc și din pâine. Stomacul mi se strânge crâncen. Foamea e potolită până diseară. A cincea zi...

*

Patrulare. Pe o foaie albă am făcut itinerarul după harta din perete. La șapte dimineața plec cu un subaltern care e bucuros că mai scapă de cerneală și hârțoage. 6 km împotriva vântului.

Înjurăm amândoi. La Brâncoveni, un sat mai răsărit, apoi la Ojogi, prin mizeria altor cătune oltenești. Aceleași case de pământ galben, dărăpănate, acoperite cu stuf, aceleași femei învinețite de muncă, cu privirile ca niște cuțite. Curg zdrențele de pe ele. Copiii aleargă pe șoseaua înghețată, numai în niște cămăși scurte care abia le acoperă pulpele. Cine n-a văzut aceste cătune din România Mare, să nu pretindă că o cunoaște. Mi-amintesc de Stanley fără să vreau. Și vitele sunt ogărâte ca și oamenii. Au niște coaste arcuite care se văd bine prin pielea întinsă. Rumegă câte un pai lung și galben și rag deznădăjduite.

La Mărgineni, sergentul major mă „inițiază". Un „șef", „la teritoriu", trebuie să patruleze cârciumile întâi „pentru informații". Intrăm. Într-o fostă casă de pământ, câțiva oameni și doi lăutari. Facem repede cunoștință. „Doctorul", un bețiv cu ochi apoși și cu un nas roșu ca lanterna lui Diogene (dacă ea va fi arătat astfel), cu un baston în mână, fost sau actual veterinar al satului, Filip, proprietarul casei în care ne aflăm, care ne spune că el a „închiriat pe băutură", și-l „execută" pe chiriaș care trebuie să-i dea de băut la orice oră din zi și din noapte „conform contractului". Lăutarii se apropie de masa noastră. Cârciumarul a adus o măsură plină cu un vin roșu pe care dau să-l plătesc spre uimirea lui și-a subalternului meu. Acesta din urmă îmi dă picioare pe sub masă: „Se poate?" Acordeonistul e proaspăt amnistiat. Fusese condamnat pe viață pentru un omor și este fericit că a scăpat. Când se mai „ciupește" îmi cântă „ca la București" că „mă vede el ce fel de om sunt". Alți țigani vin și vor să vândă niște poze cu Isus care are o inimă cât tot pieptul, plină de flăcări. Țăranii scot repede banii și-și iau „icoană". Colorlalți, lăutarii le cântă numai „contra ouă". Un cântec, un ou.

Sergentul meu major face și el o raită după ouă. „Cota" îmi spune și face cu ochiul. La plecarea din comună, avea o traistă plină. Trecem pe la el pe acasă, locuiește într-o comună apropiată, și nevasta ne întinde o masă mai ca lumea. Mi-e foame

și binecuvântez patrulările jandarmerești. Dormim în singura lui odaie. Eu, el, o fetiță, nevasta care tușește toată noaptea. Înainte de a ne culca, omul de lângă mine îmi spune că n-are destui bani s-o ducă pe nevastă-sa la un „doctor de piept".

Dimineața plecăm mai departe. Trecem pe la Tomeni, un sat de țigani. Mizeria e înfiorătoare. Într-o odaie de 2 m pe 2, stau împreună șapte inși. Un bătrân de șaptezeci de ani, cu nepotul lui de vreo douăzeci de ani, bolnav de tuberculoză, o fată paralizată, o pereche mai tânără și vreo trei copii între zece și treisprezece ani. Dau să intru înăuntru. Nu se poate. Un aer ucigaș mă amețește. Plec. Trebuie să beau neapărat țuică. Alte case, alți tuberculoși. Unul are un fel de bordei și o palmă de pământ în fața lui pe care abia poate să se învârtească un purcel, legat cu un lanț gros. Pe țăran îl cheamă Ion Pâlcău și nu a căpătat încă pământ. Are cinci copii. Între ei, unul de paisprezece ani, arătând ca unul de șapte, slab, rahitic, cu niște ochi funambulești care ard. Nu spune nimic. Privește uluit în jur. Pe Ion Pâlcău nu-l doare mizeria lui cât faptul că nu i s-a dat pământ. Îl asigur că o să i se dea pentru că erorile primarului vor fi îndreptate.

În „Instrucțiuni" avem dispoziții să raportăm starea școlilor. Caut școala din Tomeni. E formată dintr-o simgură cameră, tot de 2 pe 2, fără geamuri. Privesc de afară printre scândurile bătute în cercevele de multă vreme. Două bănci putrezite încălecate una peste alta, o masă cu două picioare care are totuși un echilibru al ei și o hartă a României pe care păianjenii și-au ridicat scările lor inefabile. Întreb. Școala din Tomeni nu mai funcționează, de vreo cinci ani. Învățătorul vine toamna, încarcă lemnele destinate încălzirii, trece pe la oameni să-și ia „daru" și pleacă. „Darul" e un fel de impozit în natură pe care-l primește, pentru că, spre bucuria celor de aici, „le lasă copiii să ducă vitele pe câmp". Ce știu eu? îmi spune unul. „Păi un copil e ca o vită, dom' șef!" Îți faci treaba cu el. Îl trimiți cu „ghita" la păscut, îi dai o bucată de mămăligă și gata. De la trei

ani orice vietate omenească prețuiește cât o vită. „Școala?" se miră altul, „ce-i trebuie școală? Că n-am să-l fac inginer. Aici s-a născut, aici o să moară. Trebuie să învețe să are cu plugul, să mâne caii. Asta-i școala lui." Văd și plugurile prin curți. Sunt niște bucăți de lemn, ca pe vremea sciților. Cei mai mulți n-au boi, ar fi prea costisitor, ară în schimb cu caii, niște gloabe buboase și slabe care adulmecă aerul de foame.

Mă interesează chestiunea învățătorului. Întreb: Și cât îi dați? „Apoi, după copii!" spune unul. „Mai un purceluș, mai o sută, două de ouă. Un curcan, ceva... ce se găsește. Da' și el e cinstit, dom' șef. Alor mei le-a dat la toți *fitanță că a trecut patru primale...*"

Întreb unde poate fi găsit acest binefăcător. „La Greci, are și acolo o *școală...*"

Dau fuga la Greci cu sergentul după mine. El se miră. De ce m-oi fi amestecând eu în „ale altora". Îmi propune să bem mai bine ceva.

Învățătorul e la cârciumă. E abia 11 de dimineață. Ar trebui să fie la școală. Mi-l arată țăranul care ne-a adus cu căruța. Se prezintă bine. Gras, îmbrăcat cu o scurtă îmblănită, cu căciulă și cu un obraz roșu de nun mare. E tânăr. Ar putea foarte bine să spargă sare într-o ocnă. Are o mustață de pișicher și zâmbește dulce printre aburii țuicii fierte. Stă cu cineva la masă și vorbește tare. „Bună ziua", spun, „dumneata ești învățătorul?" „Da, face imperturbabil, luați un pahar cu noi." „Nu, mulțumesc, am venit să inspectez localul școlii, poftim ordinele pe care le-am primit." „Dar, nu-i nici o grabă." „Hai de acum!" îi zic mâniat.

Se ridică nedumerit. Mă duce până la școală. Greci este o comună mai răsărită. Are o școală mare, cu ferestre largi. Clasele sunt încuiate.

– Aveți vacanță? întreb.

– Nu.

– Atunci, e epidemie?

Aburii țuicii s-au risipit.

– În definitiv ce voiți? face ultragiat, eu nu am decât inspectorii pe care-i știu de frică, și cu ăia stau bine, așa să știi dumneata.

Intrăm. Dușumelele sunt murdare. E frig. Praful gros.

– De când n-au mai venit copiii aici?

– Ce să le fac? izbucnește. Nu vor să învețe. Oamenii nu-i trimit. Nu pot să-i aduc cu forța.

I-aș da o palmă pe obrazul care plesnește de sănătate și pe urmă l-aș spânzura drept în fața cârciumii. E grăbit. I se răcește țuica. Redevine cinic:

– Asta e.

– Am să fac raport, spun.

Râde.

– Fă.

Se uită la mine, mă vede atât de tânăr și-i trece îngrijorarea.

Pe drum tot se mai agață:

– Da, nu zău, nu iei o țuică cu noi?

Plec repede.

Altă comună. Văd o mulțime de oameni strânși în fața unei curți. Intru. Se taie o scroafă de vreo 150 de kg. Niște femei plâng prin curte. Cineva îmi spune că acolo stau două femei. Într-o cameră locuiau ele, în cealaltă scroafa care s-a îmbolnăvit și care trebuie sacrificată spre disperarea muierilor. „Atâta avere aveam, spune una, voiam să ne pricopsim.

Noaptea suntem găzduiți de un țăran și sergentul meu îmi face „trampa“ cu o fetișcană, „că știe el, sunt tânăr, și de...“

Fata nu poate veni pentru că trebuie să mulgă oile și n-o mai aștept. Pe masă, o gazetă. O deschid. Rușii au intrat în Berlin. Luptele au loc chiar pe străzile orașului. Ne întoarcem dimineața. Trecem pe la mânăstirea Brâncoveni, acum azil de nebuni, pe care-l păzesc doi călugări. Trec pe la administratorul moșiei prințului Brâncoveanu, care se ceartă cu țăranii care i-au luat niște mașini și cărora le promite nu știu ce, „când s-or schimba lucrurile“. Mă privește disprețuitor, când îi spun că

ar putea să fie mai puțin indignat de inițiativele țăranilor care sunt mai săraci decât prințul lui și care au mai multă dreptate.

Sergentul-major vine în galop cu un coș plin cu ouă. (Are ordin de la șeful de sector să strângă ouă pentru generalii de la SOJ că se apropie Paștele, „și dacă noi, jandarmii de la teritoriu, n-om face pentru dom' maior, comandantul Legiunii, care are și el ordin de sus, apoi cine?...")

*

O lună inutilă. Stau afară pe prispa postului. Nici nu fumez măcar. Soldații mă pun la curent cu „afacerile" șefului de post. „Dom' elev, știti ce face? Vin la el muierile și le dă adeverințe că sunt bolnave ca să poată da telegramă pe front, la unități, unde sunt bărbații lor. Mai scapă câte unul în concediu, și-l umple de găini."

Surâd. Bravul ostaș îmi aduce castravetele murat, vânăt și moale din care mușc cu lăcomie.

*

„Vardianul" satului bate un fel de talangă și strigă la răspântii „că cine nu-și muncește pământul, o să i-l ia Statul". Câinii latră ca și când ar voi să întărască autoritatea crainicului.

*

T., o fată care venise la post să rezolve un conflict cu o prietenă căreia îi împrumutase o rochie și pe care aceasta i-o restituise ruptă, se oferă să-mi găsească o cameră de dormit. Șeful de post, cu care am fost amabil, se face că a uitat că n-am unde dormi.

*

Soldatul, care se duce în fiecare zi după mâncare și nu găsește, îmi dă un sfat: „Faceți în așa fel încât să vă simtă ca șef! Să vedeți pe urmă..."

Tot el îmi sugerează aplicarea unei legi din Regulamentele noastre. Iau pușca în spinare și încep de la un cap al satului să-i scriu pe cei care țin câinii dezlegați. După trei ore am umplut un carnet cu procese-verbale. Mâine, dacă înaintez hârtiile, vor fi chemați la Judecătorie și amendați. Spre seară, cei mai speriați vin să mă roage să nu-i amendez. Soldatul meu știe ce să le spună, în așa fel, încât în ziua următoare, meniul meu a suferit radicale îmbunătățiri.

*

Vine ordin de la Legiune să strângem 3.000 de ouă și 500 kg de brânză. Șeful de post adună premilitarii și le ține un discurs „simțit" despre nevoile Patriei. Până seara se adunaseră mai mult de jumătate din cantitățile reclamate.

*

Duc ouăle și brânza la Caracal, maiorul gustă și zâmbește fericit. Pe poarta Legiunii sosesc alte căruțe de la alte posturi, tot cu ouă și cu brânză.

*

Walt Whitman spunea că pământul îi ajunge, și că nu-i trebuie stelele cerului. N-a stat niciodată la Piatra-Olt.

*

Lungi patrulări. Toată Oltenia e murdară și plină de sifilis.

*

Se sărbătorește 1 Mai. Vorbesc câțiva. După solemnitate se ia masa la iarbă verde. Cântă un taraf plătit de primărie.

*

Începe o intrigă cu fete care se plictisesc în satul acesta anost. Una e bucureșteancă, are șaisprezece ani și codițe blonde. Seara mă plimb cu ea pe marginea unui iaz în care cade cinematografic imaginea cerului. O mint că am fost la Roma și-i evoc fântânile pe care le-am auzit numai într-o suită a lui Respighi, dacă nu mă înșel. Ea ascultă uluită și roșește când îi apuc brațul. Parcă mi-e milă mai mult de mine...

*

Am găsit o odaie. Este tot ceea ce visam. O., o refugiată din Bucovina care locuia în curtea proprietăresei, m-a dus la aceasta. E o bătrână simpatică și curată care nu pretinde nimic. E mulțumită că „are un militar în casă". Stau la etaj în două camere luminoase, măturate, mobilate cu mobilă modernă. Noaptea mă lăfăi pe un pat cu somieră, lat și moale, și-mi vine să cânt. S-a dus dracului patul de campanie, tare ca asfaltul și perna care mă făcea să mă scol cu gâtul țeapăn. Mi-am aranjat și masa, la o cantină de pe moșia fostului ministru Ion Marinescu. Încep să mă cred fericit.

*

J. îmi aduce liliac. Îl așez într-o vază subțire de sticlă. Odaia are o oglindă mare care luminează și mai mult spațiul acesta alb. E liniște și aștept să aud pașii fetei urcând.

*

Fata cu codițe mă caută și încep să mă plictisească aceste plimbări cu prea multă lună. E o primăvară care mă indignează.

*

Într-un cătun, după o patrulare. Tragem la casa unui român. E curat, și pe ușă își face apariția o fată uluitor de frumoasă. Are o gură plină și râde cu toți dinții sănătoși. Pleacă repede.

Sergentul meu face o reflecție sceptică și porcoasă: „... se ... ca iepile, dom' ilev, d-a-n-picerile..."

*

Anchetă într-o comună pârlită. Se cercetează un furt. Sunt aduși bănuiții: doi copii de șaisprezece ani. Plutonierul îi bate de-i smintește, dar nu obține nimic. Îl opresc indignat și îi separ. Cu un truc simplu îi fac să recunoască totul. „Auzi, mă, ce-a spus ălălalt, că numai tu ai luat curcanii și că ai banii la tine!" Copilul ezită puțin, apoi izbucnește: „Nu, să-mi saie ochii, dom' Șef, el i-a furat. Mai are trei în pătul acasă pe care nu i-a vândut încă." Când spun și celuilalt ce-i spusesem primului, se trădează definitiv. Bătrânul Șef se uită uluit și admirativ la mine: „Ia te uită, cum făcurăți?"

Și-i duce pachet pe micii infractori pe care-i închide noaptea în post. Nu știu de ce m-a indignat totdeauna furtul. Îl socotesc pe aceeași treaptă cu crima.

Trebuie pedepsit cu asprime, mai ales când e vorba de tineri.

*

Nopțile acestea de primăvară mă ostenesc. Lună sexuală. Îmi vine să arunc ramura asta de liliac care îmi evocă sânii tineri ai fetei care-a adus-o...

*

Ajunul Paștelui. Mă sui, pur și simplu, într-o mașină care merge la București și las postul și pe subalterni uimiți. Întâmplă-se orice!

R. se uită la mine ca la un nebun. „O s-o pățești". Ce dacă? Nu mai puteam. T. e la spitalul Colțea. Își face operație de apendicită. Bucureștiul e tot un fluviu de lumină. Cum dracu să nu dezertezi?

*

I. face cumpărături. Umblă toată ziua de brațul logodnicei, actrița R. Sunt sceptic.

*

M. m-a căutat. A plecat din nou la Câmpina.

*

Paște trist. Tot singur. Ba nu. Mama, în lipsa mea, pentru că avem o casă cu mai multe odăi, a închiriat-o unei fete de la Timișoara. Mă uit la ea de-o oră. N-am chef de nimic. Ea citește mai departe, netulburată.

*

8 mai 1945. Războiul s-a terminat!

Aș vrea să fiu vesel, dar nu simt nimic. Mi-e sufletul gol. R. pleacă la stagiu, eu rămân mai departe la București.

*

Se sărbătorește Ziua Victoriei.

Reims. Mareșalul Jodl a semnat capitularea Germaniei. Ostilitățile au încetat astă noapte la ora 0,1.

Au loc defilări. Mulțimea cântă și joacă în piețele publice. Seara, auzim sunetul sirenelor pentru ultima oară. Oamenii fac glume pe seama lor în gura mare. Se vorbește despre pace, restaurantele sunt pline, se bea mult. La Cercul Militar, artificii. În Piața Palatului se joacă Hora Unirii.

*

După o zi. De data aceasta, oamenii, în sfârșit dumeriți, sunt mai entuziasmați. La difuzoare se cântă sârbe interminabile. Pe străzile din centrul orașului se încing hore. Oamenii se simt datori să fie veseli. Cercul Militar este luminat *à giorno*. Se face o retragere cu torțe. Ziua, Parcul Național a fost năpădit de familii venite cu mâncare la iarbă verde. Mă întorc noaptea pe

Grivița. Ruinele, luminate de o lună târzie, arată ca la teatru, ireale. Mi-aduc aminte de femeia care mă întrebase, prin august, anul trecut dacă s-a dat prealarma.

*

Vizită la spital la T. Îmi citește câteva sonete care-mi plac foarte mult. Dacă s-ar lua în serios...

*

Într-un parc, pentru că nu mă scol să salut un maior care trecuse pe lângă mine, sunt chemat și mi se face o întreagă teorie. Tipul e ridicol în indignarea lui și aș vrea să-i spun că dacă n-a înțeles încă nimic din ceea ce se petrece sub ochii noștri, e mai mare păcatul. Pleacă furios. Sunt umilit, totuși...

*

Întoarcere neplăcută. Lipsa mea a fost descoperită. Maiorul a raportat mai departe. Subofițerii sunt speriați de consecințe, eu rămân nepăsător.

*

J. are două surori care vin din când în când și dorm în camera de alături. Că dorm, vorba vine.

*

Niște flori de salcâm, o fată și totul cam prea ca la cinematograf, căruia, se pare, îi datorăm puțina poezie pe care o întrebuințăm în viață. Există gesturi pe care le-am învățat de pe ecran.

*

Maiorul anunță o inspecție. Pentru ca să știe șeful de post să mai cheme premilitarii și să le amintească datoria lor patriotică de a aduna ouă...

*

O fată cu ochelari, tot blondă, pe care văzând-o o bănuiam premiantă. Și câtă senzualitate... Sunt înspăimântat de-a binelea.

*

Între alte fericiri, o scabie care mă irită. Mi se pare că tot postul e contaminat și n-am băgat de seamă. Tratamentul e îngrozitor. Am impresia că miros de la distanță a gaz.

*

Inspecție într-o comună în care s-a cuibărit tifosul. Majurii, sub diferite pretexte, se eschivează. Iau în cele din urmă pe unul și-l duc la fața locului. E o tragedie de nedescris. Oamenii sunt cărați pe niște crengi puternice de salcâmi. În niște năsălii albe dorm morții. În infernul acesta, o soră, ciupită de vărsat, care face injecții peste injecții. Surâde și e obosită, și mi se pare o sfântă.

*

Ce tulburătoare e tinerețea și ce imprudentă, ce generoasă și neschimbată! Milioane de tineri au făcut ceea ce facem și noi și nimic nu e nou, nu e altfel. Cu A., sub un cer de primăvară târzie, singuri pe un câmp. Popas erotic sub niște stuf care nu ne apără deloc de soarele nemilos. Și ceva de reținut. O conversație cu stiloul pe piciorul ei dezgolit pe care scriu versuri cu penița care lasă urme albastre. Râde și mă chinuie și mi se pare pe rând măreață în tinerețea ei, vulgară, curajoasă și lașă. Când mă gândesc bine, n-a fost nimic urât în această chemare a sângelui și gura-mi vânătă și mușcată mă face mândru.

*

Și când te chinuie această bucurie a tinereții, toate cărțile te revoltă. Sunt ca niște mătuși care te terorizează. La dracu, cu spiritul! Mi s-a urât să tot devin un om mare!

*

O superstiție locală, a „vântului rău", îmi inspiră o nuvelă pe care o încep și care se cheamă *Tifos.* Țăranii sunt foarte interesanți și e păcat că eu nu sunt mai sociabil, să mi-i apropii.

*

J. pleacă la balul de la Gară cu niște ofițeri și sunt puțin necăjit. Aș vrea ca toate femeile să-mi aparțină numai mie.

Maiorul convoacă la Legiune pe toți șefii de post și ne pune în vedere că trebuie să prindem o bandă de țigani care a săvârșit o serie de omoruri în comuna Ociogi. Sunt șapte victime, ucise cu o armă a cărei țeavă a fost retezată. Cei uciși au corpurile sfârtecate ca după împușcarea cu gloanțe dum-dum. Obiectul atacului a fost jaful. Femeilor li s-au furat salbele de aur de la gât, iar bărbaților banii. Ni se dau semnalmentele și ni se permite să-i aducem pe asasini chiar morți. Plecăm seara. Începem pândele pe malul Oltului între lanurile de secară. În zori trecem Oltul cu un bac primitiv. Țiganii urmăriți ne simt și pun șaua pe cai, la repezeală. Au ceva de Piei Roșii, dar noi suntem mai iuți. Câteva focuri de pușcă în aer îi opresc. Țigăncile fac un cerc viu, și după fustele lor tremură bărbații. Îi somăm. Majurii dau să-i scoată pe eroi de sub trențele multicolore și se întâmplă un lucru comic, demn de reprodus. Țigăncile care aveau sugaci în brațe îi aruncă în capul jandarmilor ca pe niște proiectile. Aceștia se feresc și, în vaietele celor zvârliți și în urletele și mai mari ale muierilor, abia pridídim să-i ridicăm pe bărbați. Țigăncile își strâng copiii din țărână. Șatra e cărată înapoi peste Olt. O femeie îmi ghicește norocul sub un coviltir. Are nasul tăiat și-mi spune că „al ei" a pocit-o, prinzând-o cu altul. Miroase a izmă și stă să plouă. Țiganii au îneput să cânte. Majurii murmură pe margini, înjurând din când în când. Câinii nomazilor ne urmează tăcuți și nemâncați în captivitate.

În curtea Legiunii sunt cel puțin o sută de țigani. Maiorul are inițiative. Pe drum, o țigancă de pe trotuar face semn cuiva

din convoiul prinșilor. Are loc un dialog mut cu privirile pe care noi nu-l înțelegem.

*

Reconstituirea. După cercetări minuțioase, s-a desemnat un număr de doisprezece țigani care vor ispăși crimele. Prin nu știu ce logică și dovezi se pare că s-a găsit pușca cu țeava retezată. Vinovații sunt strânși în mijlocul curții. Se petrece un lucru uluitor. Un țigan tânăr fuge cu salbele furate, printre fustele țigăncilor, sare pe un cal deșăuat, trece gardul curții și dispare în galop. La tribunal, după o oră, banda avea angajat un avocat, plătit cu o salbă furată. Cei unsprezece sunt duși la locul crimelor sub o pază severă. Din două în două ore, plutonierul Radu, un majur scund și aprig, face „apelul". Are doi câini lupi care-l însoțesc în pivnița în care stau criminalii. Un jandarm ține felinarul și majurul strigă niște nume fictive. Nu răspunde nimeni. Atunci se înfurie. Asmute dulăii în beregățile țiganilor și îi bate până îi umple de sânge. La două noaptea mă cheamă să asist la „al patrulea apel". Țiganii plâng, dar plutonierul e cuprins de furii. Unul din ei îi spune: „Dacă ies de aici, nu îmi mai scapi!" Asta îl face neînduplecat. Îi sfâșie cu câinii și mai multe nu. Mi-e silă, dar nu știu de ce-i dau dreptate majurului.

Dimineața mi se încredințează comanda escortei. Banda arată pitoresc. Tâlharii sunt legați cu frânghii de mâini, unul lângă altul. Pe drum cântă nepăsători. Fiecare imită câte un instrument, și cerul e foarte frumos. Trebuie să-i duc la Dioști lui R. care-i va preda mai departe. Pe drum nu lipsește o încercare de evadare pe care o liniștim cu un foc de carabină tras în aer. Radu mai face un „apel". După asta îi pune pe țigani să cânte. Aceștia se execută cu înflăcărare.

Ajungem la Dioști spre seară. Sat model, făcut de Carol al II-lea. Arată ca un post avansat în deșert. Are lumină electrică, e canalizat, un Cămin Cultural, o biserică nouă, totul aliniat, pietruit, curat pe afară. Intru cu R., după ce i-am predat

banda, într-una din gospodării. O murdărie de nedescris. Afară arde un bec arătos.

*

Sunt sculat noaptea ca să dresez un proces-verbal. Într-o curte a fost găsit un copil de sex masculin, aruncat peste gard. Mama, miloasă, cere autorităților asigurarea viitorului „fiului" său. O femeie se declară gata să-l înfieze. Facem actele necesare și mă duc să dorm mai departe.

*

Niște nopți cumplite cu lună destrăbălată. O fată care mi s-ar da, dar e înspăimântată că peste câteva zile va trebui să se căsătorească. Există o trivialitate a fecioriei.

*

Am căutat totdeauna spiritul la femei, dar ele nu au decât o meschinărie practică ce-mi displace și care mă face să nu mai iubesc pe niciuna.

*

Există un conflict permanent între ceea ce este în mine artist, deci exigent, și ceea ce reprezintă „omul" care sunt. Artistul detestă aceste slăbiciuni, aceste mici lașități care însoțesc fiecare viață. Ceea ce e etic nu e compatibil cu ceea ce e omenesc.

Și, apoi, pretenția mea absurdă de a cere tuturor să se comporte în felul meu...

*

Mihail, la care mă duc la Caracal, îmi prezintă un poet din localitate: Stoenescu-Odaia. E splendid ca tip caragialesc. Ne recită în parcul orașului *Scrisoarea a 17-a.* Crede că e neînțeles și nu vrea să dea concursul revistei „Haralamb Lecca" pentru

că dacă ar face-o „ar ridica nivelul ei într-atât încât l-ar chema la București, și el nu vrea".

Totul e spus cu atâta seriozitate încât îl felicit în cele din urmă pentru spiritu-i netulburat.

*

Suntem chemați la București să dăm restanțele la Facultatea de Drept. Mai am Romanul. Nu voi citi nimic.

*

La SOJ. Suntem interogați dacă vrem să mai rămânem în armată sau nu. Îmi scriu fericit demisia. R. face același lucru, după multe ezitări. Luca și I. sunt singurii care au aceeași dorință sălbatică de a scăpa de aici. Predau hârtia unui căpitan care face ultimele demersuri ca să ne convingă să rămânem în armată. De ce dracu ne-a mai chemat atunci?

Plecarea mea e un fel de nebunie. N-am haine, nu voi avea bani, dar totul merită să fie jertfit pentru libertate.

*

Încep să învăț. E chinuitor. Prea cald. O femeie îmi fură orele. Trebuie să fiu plin de dragoste, trebuie să-i arăt măcar puțină iubire. Nu mă pot preface și femeile au un instinct al lor care nu le înșală. Îmi face imputări și asta mă scoate din sărite. Trebuie să fie chinuitor să ai o nevastă.

*

O realitate americană pe oare o ignoram. Upton Sinclair scrie într-un roman că „în țara tuturor posibilităților, servitorii au la rândul lor servitori".

*

M. vine la mine. Îmi arată scrisorile brutale pe care i le scrisesem de la Caracal. Îmi face imputări, deși îi place în secret

autoritatea cu care o tratez. Încă oscilează între mine și o altă legătură sentimentală. Pleacă lăsând în urmă un parfum bun. Sunt trist. Nu mai simt nimic pentru ea, cu toate încercările mele de a mă convinge de contrariul.

*

Ciudat, azi mi s-a părut iremediabil provincială. Îmi mai apăr încă visul acela al copilăriei când iubeam în ea imaginea unei fete în sweater verde...

*

A apărut o specie ciudată de predicatori care opresc mulțimea la ușa bisericilor și vorbesc despre Dumnezeu într-un fel politic. Sunt indignat pentru că prostia nu mai trebuie alimentată cu misticism.

*

T. are un prieten de 60 de ani. E un fost căpitan de vas, acum pensionar, care povestește celor care vor să-l asculte despre cele văzute în călătoriile sale. Aseară recita *Cidul* și-mi vorbea cu regret despre Edmond Rostand. E totuși puțin cabotin.

*

Cu M. la teatru. Este enervată pentru că m-a văzut ieșind de la mine cu o altă femeie. La întoarcere, o lungă explicație sentimentală. Ne despărțim străini, osteniți unul de celălalt. În fond ea este o femeie care voiește să se mărite.

*

Mă întorc la stagiu. Examenele s-au terminat.

*

Bal trist în comuna Piatra-Olt. Fetița cu codițe cere în zori lăutarilor să cânte *Balada* lui Ciprian Porumbescu. Surprinzător, viorisul o cântă foarte bine. Această ființă lilială, blondă, este fiica unui director de închisoare. Ciudate lucruri...

*

Nu ies trei zile din casă. De la ideea de a scrie o pagină de teatru pentru o revistă umoristică a ieșit piesa: „Omul care vorbise cu Dumnezeu“ (Sfântul). Este inspirată de povestea lui Petrache Lupu transpusă însă la planul intelectual. Eroul trăiește într-un oraș de provincie (orașul e Caracalul, deși țara pare mai curând Franța) și într-o zi este solicitat de notabilitățile orașului să afirme că a vorbit cu Dumnezeu. De aici o mulțime de consecințe.

Sunt extenuat.

*

Toți colegii mei pleacă în concediu. Eu trebuie să rămân la stagiu până mi se va lămuri situația. Presimt că voi scăpa odată de cariera asta care nu mi-a plăcut niciodată.

*

Rezultatul alegerilor din Anglia. Churchill a fost doborât. Anglia are un guvern de stânga. Conservatorii au fost învinși de către laburiști.

*

Mi se comunică faptul că demisia mi-a fost aprobată și că de la 1 septembrie sunt liber. Adaug imediat gradului meu o bandă roșie, subțire, care voiește să spuie majurilor că de acum înainte sunt doar un plutonier cu termen redus.

*

Fata cu codițe a împlinit șaptesprezece ani. Ne plimbăm la heleșteiele din apropiere, pe lună, și-mi spune o vorbă care mi-a plăcut: „Viața e frumoasă. Dacă nu e, mi-o voi face eu frumoasă pe-a mea." O, acest optimism care pare sfânt în gura unei copile.

*

Ultimele seri la Piatra. Plimbări repetate cu fata cu codițe. Și luna asta de care nu mai scapi, care a început să mă enerveze la urma urmei. Copila blondă îmi cere ca toate aceste plimbări și intimități „să-mi rămâie sfinte". Surâd puțin și jur solemn, apoi o sărut pe obraz și parcă sunt purificat. Asta nu mă împiedică să dorm în noaptea care urmează cu una din fetele care locuiesc jos, să mă spăl de atâta sfințenie. Unde este adevărul? În acestă vulgaritate cinstită, neprefăcută, sau în puritatea care va fi curând coruptă...

*

Îmi duc geamantanul rupt, pe umeri, la gară. E ultima dată când parcurg drumul plin de praf și mi se pare că în odaia albă, pe care-am uitat-o încuiată, plină de trandafiri, am lăsat puțin din mine. Sunt mai obosit și mai bătrân...

Câmpul vânăt, luminat de lună, câinii care latră, fata cu codițe care m-a condus puțin, rugându-mă să n-o caut la București, apoi gara plină de fum. Aș vrea să fiu vesel, dar nici vinul acrișor pe care-l beau la restaurantul gării nu mă încălzește.

*

Ultimele formalități la Legiune. Maiorul îmi face puțină mizerie, apoi mă privește înduioșat. La plecare, e aproape patern. Nu mi-am luat nici măcar livretul militar. Aș mai fi întârziat. Trec pe la Mihail. Caracalul așteaptă toamna. Pe garduri pălește iedera. Văd casa în care locuisem, geamul acela prin care soarele trecea dimineața, deșteptându-mă, îmi aduc aminte de

lunga procesiune a decapitaților. Bătrâna care privește mereu afară e tot la geam, nemișcată. Cadrilaterul, pustiu. Cetățenii orașului ies să se plimbe abia pe la șapte seara. Mai cumpăr o revistă și mă sui într-o trăsură hodorogită care mă duce până la gară. Galopul calului slăbănog pare un marș de adio. Nu știu de ce aș plânge...

*

La București. Predau hainele militare. Am o bucurie abia ascunsă. Camarazii mei stau tot în careu, în fața diviziunilor. Școala s-a reînființat. Îi văd pe toți în vechile salopete, executând ca marionetele ordinele locotenenților Ce satisfacție! Între ei R., care s-a răzgândit. N-o să mai scrie niciodată dacă a rămas aici.

Vechile mele haine civile sunt urâte și scurte, dar îmi plac. Îmi dau o libertate pe care o uitasem.

Când ajung din nou acasă, mă așez la biroul cel vechi, deschid caietele și nu fac nimic. Privesc numai gutuile galbene din curte și sunt liniștit, liniștit...

*

Goethe spunea despre Bach că are o muzică pietrificată, ceea ce într-adevăr îți inspiră acest arhitect al sunetelor când îl asculți.

*

Ziarele fac lungi presupuneri despre soarta lui Hitler. Între ruinele Reichstagului nu s-a găsit nici o urmă a trupului său. Unii bănuiesc că a fugit, alții că și-a dinamitat propriul adăpost din care a condus lupta până la ultima cărămidă a Berlinului.

*

Tudor Arghezi a primit Premiul Național.

*

T. mi se pare câteodată ca „un pom roditor care nu dă decât flori“, cum spunea Balzac.

*

Din *jurnalul* lui Mihail Sebastian, publicat în *Lumea.*

„Miercuri 17 decembrie 1941

Treceți la catolicism! Treceți cât mai repede la catolicism! Papa vă apără. El singur vă mai poate scăpa!

De câteva zile aud mereu aceeași parolă. Azi dimineață C., astă seară A. și Al. m-au întrebat cu mare seriozitate ce mai aștept.

Nu-mi trebuie argumente ca să le răspund și nici nu caut. Chiar dacă lucrul nu ar fi așa de grotesc, chiar dacă n-ar fi așa de stupid și zadarnic, încă nu mi-ar trebui argumente.

Undeva într-o insulă cu soare și umbră, în plină pace, în plină securitate, în plină fericire, mi-ar fi, la urma urmelor, indiferent dacă sunt sau nu evreu.

Dar aici, acum, nu pot fi altceva și cred că nici nu vreau.“

Documentul amintește de aceeași problemă de conștiință pe care o avusese și Bergson care se convinsese că dacă ar fi să aleagă între religii i-ar place cel mai mult catolicismul și care, văzând persecuțiile la care erau supuși evreii, a rămas la vechea lui religie, din solidaritate.

*

Un ziarist îi reproșează (inutil, acum) lui Mircea Eliade, șeful generației sale de „trăiriști“, că, după ce a recomandat altora să trăiască „pericolosamente“, s-a aranjat comod în Portugalia, unde-l savura pe Camoens, în timp ce alții mureau în Rusia.

*

M., disponibilă, încearcă vag să-mi sugereze căsătoria. Mă gândisem și eu într-o vreme la această perspectivă, dar tocmai faptul că ea îmi aduce aminte mă face îndărătnic.

*

Poate am citit undeva asta, dar vreau să fac din viața mea o capodoperă.

*

Plimbări, teatre cu M. Voim amândoi să trecem peste anii aceștia care ne-au înstrăinat și încerc un sentiment tragic, dându-mi seama că doresc ca ea să fie altceva decât este acum...

*

Soția lui I. îmi fuce mărturisiri. Sunt gata să se despartă, după cum prevăzusem. Pronosticurile confirmate te fac fericit chiar dacă sunt tragice.

*

Reiau vechile exerciții sportive. Parcă sunt înviat din morți. Seara trec pe la Inspectoratul Jandarmeriei, ca un asasin pe la locul crimei. Văd ferestrele luminate și umbrele foștilor mei camarazi.

*

Niște bani, picați pe neașteptate, îmi dau posibilitatea să-mi comand primul meu costum de haine (până azi m-am îmbrăcat cu haine „de gata“ pentru că erau mai ieftine).

*

D. mi se pare un om care nu și-a meritat niciodată bucuriile.

*

M. joacă rolul de ingenuă și știu că vrea să mă mintă. Îmi place totuși, pentu că are o înfățișare pură. E greu, chiar prefăcându-te, să roșești în felul în care roșește ea.

*

Mă cert cu mama. Ne separăm. Nu vrea să înțeleagă cât spirit de independență am. După trei zile îmi așază crizanteme albe pe masă.

*

Încet, încet, toată această înclinare spre vis a adolescenței se pierde și sunt trist. Simt tot mai mult nevoia să scriu despre ceea ce e urât și murdar în viață, ca o pedeapsă pentru tot ce a fost urât și murdar în viața mea. Mi se pare că cei care au suferit au o datorie de onoare să nu lase lumea să uite că totul e frumos și curat și bun și înălțător Această disperare, acele ceasuri triste, toată durerea strânsă ani de-a rândul, comprimată, trebuie restituită celor care n-au cunoscut-o, să înțeleagă, să redevină oameni...

*

Când începi să nu te mai bucuri nici de lumina soarelui, de fibrele fragile ale florilor, de fiorul muzicii înseamnă că ai pierdut totul și că ai dreptul, împotriva oricăror considerente, să dobândești totul.

*

Începe un proces care va dura mult, tragic, înspăimântător, plin de renunțări și de măreție, totuși, scufundarea în propria-mi ființă. Să-ți dai seama că n-ai să mai ai niciodată prieteni, că nu te vei iubi decât pe tine și că la capătul drumului nu este nici o fericire omenească, e teribil pentru vârsta aceasta! (Exagerare melodramatică pe care o transcriu numai pentru a-mi fixa geografia spirituală de atunci. *N.a.*)

*

M. luptă să mă recâștige. Câteva femei care vin pe la mine o fac să creadă că nu va fi tocmai ușor. Am o bucurie răutăcioasă, aducându-mi aminte de plictiseala ei de altădată, de concedierile brutale care mă făceau s-o urăsc și s-o iubesc și mai mult.

*

Asistăm la o adevărată năvală a provincialilor spre București. Consecințele economice sunt serioase. Asta o resimțim mai ales în ceea ce privește aprovizionarea.

*

T. îmi spune că a fost la un bal la care a văzut numai pungi seminale, două câte două, dansând. Imaginea mi se pare colosală prin vulgaritatea și realitatea ei. El e pornit sexualicește, un fel de primitiv scăpat în lume.

*

Mereu obsesia școlii de care am scăpat. Ce fac camarazii mei la ora asta? Cine e planton schimbul II? Aud încă țiuitul subțire al Morii Comerciale și mai văd încă praful de făină plutind ca o ceață deasupra curții. Încă mă visez acolo, încă știu peretele de lemn al carcerii pe care umblau gândaci roșii și aud strigătele comandanților.

Ce convalescență grea...

*

Stupide aceste cărți scrise frumos care nu vor să spună nimic altceva decât că autorul lor are stil. Cei mai mulți francezi uită să spună ceva, spunând frumos...

*

Îmi urăsc personajele, eroii (nu pe toți), cu o ură aproape fizică. Asta se vede din abundența caricaturii când prezint tipi care mă dezgustă. E aproape o prejudecată, și-mi dau seama că fac un lucru dăunător. Dar nici starea de obiectivitate perfectă a scriitorului față de lumea pe care o interpretează nu-mi convine. La urma urmei, vreau să spun ceva, vreau să fac din aceste fantoșe ceea ce vreau, ca însuși Dumnezeu.

*

Am citit câteva cărți despre India și în toate am găsit descrisă mizeria în care sunt lăsați locuitorii acestei țări de către englezi. Încurajarea războaielor religioase dintre hinduși și musulmani, bolile care macină acest popor de o cultură veche, totul, mi-i face odioși pe ocupanți. Ce de avertismente: în toate acele pagini se amintește comunismul care poate incendia odată sufletele torturate de o mistică pe care nimeni n-o pricepe. Ghandi mi se pare că face mult rău națiunii sale. „Nonrezistența“ e ceva cu totul prea naiv. A crede că realizarea spirituală a unui popor va aduce după ea libertatea e o gogomănie. Poate și soarele e de vină puțin...

*

Mi se pare uluitor cum a încetat Japonia războiul acesta. Despre cele două bombe atomice, aruncate la Hiroșima și Nagasaki, ziarele au scris destul. Numărul enorm de victime, surpriza, faptul că aliații Japoniei pierduseră războiul, nu mi se par suficiente cauze ca acest popor fanatic să înceteze lupta. Intervenția Rusiei, poate. Dar ce l-a împiedicat pe împăratul Japoniei să-și facă hara-kiri, conform tradiției, și să vină ca ultimul regișor la palatul generalului american Mac-Arthur, promițând democratizarea țării sale?

*

Ziarele anunță că tablourile furate de Goering de la Louvre au fost readuse la Paris. Și când te gândești că Marele Stat Major german recomanda soldaților care stăpâneau Orașul-lumină să cedeze locul femeilor în metrou...

*

De unde vine această lipsă de scrupule a statelor civilizate care și-au permis anii aceștia să facă „războaie totale", să fure teritorii care nu le aparțineau, în numele unor principii bizare, care au trimis aviația lor să extermine populația civilă a inamicului? În numele cărui lucru s-a permis exterminarea a milioane de oameni cu mijloace „științifice", chipurile? Ce-a făcut biserica în anii aceștia? Unde sunt martirii și sfinții fiecărei națiuni? De ce n-a coborât Sfântul Papă din Vatican să oprească tancurile? Războiul ar trebui în mod inevitabil să discrediteze orice fel de biserică și religie.

*

Huxley: „Doamne, cum urăsc câteodată oamenii. Nu pentru răutatea lor; pot să le-o întorc tot atât de bine, cum mi-o arată ei. Ci pentru puterea lor de a tăcea nepăsători, pentru capacitatea lor de a se face surzi."

*

Un fenomen social actual: un zidar câștigă mai mult decât un profesor universitar.

*

Asist la câteva spectacole de telepatie și magie. Ceea ce se petrece e uluitor Un evreu își vede mama moartă și plânge în somn, neamintindu-și după aceea nimic. Un altul stă de vorbă cu un prieten aflat la Palermo. O femeie vorbește cu soțul, prizonier în Rusia. Tot ceea ce spun în fața spectatorilor e așa de autentic, de spontan, că dacă ar fi o escrocherie, toți cei supuși

magiei ar trebui să fie cel puțin actori la Teatrul Național, și sunt atât de mulți că totul mi se pare imposibil.

*

Procese în Franța. Mareșalul Petain și Laval. Condamnați amândoi la moarte. Bătrânul a fost iertat și i s-a comutat pedeapsa în detențiune pe viață. Laval a cerut să fie lăsat să moară cu o cravată tricoloră. Cabotinul...

*

Se semnalează în Indonezia o mișcare de eliberare națională. Garnizoanele franceze de margine dau lupte cu o armată populară.

*

8 noiembrie. Manifestație a partidelor istorice de ziua regelui. Mulțimea cântă *Trăiască Regele.* Din balcoanele unor blocuri, niște cucoane coafate bine se agită și „dirijează". E ceva ridicol. Gesturile lor lăbărțate și falsul entuziasm pe care-l afișează atât de ostentativ mă scot din sărite.

Imnul e repetat de câteva ori. Apar camioane cu comuniști care sparg rândurile. Au loc incidente. Un autocamiom este răsturnat și i se dă foc. Nu lipsesc gloanțele. Incidentele continuă toată ziua. Se fac arestări. Totul este tulbure, aproape de neînțeles.

*

Un citat al lui Gide în *Regula artei.*

„Dacă grăuntele de grâu care a căzut pe pământ nu moare, rămâne singur; dar dacă moare, aduce multă roadă." (Ioan, 12–24.)

*

Mi se pare că Renan are dreptate: morala nu face progrese.

*

Se vorbește tot mai des despre bomba atomică. Experiențele de la Bikini, precum și anunțarea descoperirii unor raze cosmice sunt primele focuri din războiul nervilor început între Apus și Răsărit.

*

Marele nostru scriittor X. este ca mămăliga românească: satură repede, dar nu ține de foame.

*

Când Gide crede că ipocrizia este o condiție a artei, gândește despre o artă falsă. Îmi place mai mult adevărul, chiar spus cu grosolănie.

*

O frază memorabilă în Manifestul comunist: „Căsătoria burgheză este comunitatea femeilor măritate".

*

Dau examen la Facultatea de Litere și Filozofie. Subiectul tezei de admitere: „Solidaritatea și limita datoriei față de natură și de oameni". T. dă și el examen. Stă lângă mine și, după o oră de gândire, umple vreo zece pagini din care nu lipsesc versurile. În vreo trei ore, umplu patruzeci de pagini cu imprecații la adresa celor care conduc destinele statelor de atâția ani, fără înțelepciune. Teza e evident comunistă.

*

O mulțime de grupuri literare formate mai ales de tineri. Mi se cere adeziunea și ezit. Se proiectează reviste și-mi vine să râd. Parcă n-aș cunoaște ce-i acela „publicul"? Omul de pe stradă trebuie momit, mințit și mai e pe deasupra și pretențios în lipsa lui de gust. Îi trebuie „mititei literari", și când îi aud

pe ceilalți vorbind în numele unor mari principii, îmi vine să plec acasă.

*

T. mă introduce în grupul literar „București". Duminică dimineața au loc în redacția ziarului „X" reuniuni literare, patronate de M.D., care a pus coloanele ziarului său la dispoziția tuturor tinerilor care vor să scrie. Au loc discuții neinteresante, și când cineva pomenește de organizarea unei „Rezistențe", după pilda celei franceze, începe să nu-mi mai placă. Ultimele rămășițe legionare s-au strecurat aici și pun paie peste un foc care nu prea arde. Când mai văd printre poeți și câțiva militari, dau să plec. Curiozitatea mă reține.

După terminarea reuniunii, se merge la o țuică unde aflu că grupul are 116 poeți și scriitori. Nu e nimic serios...

*

Manet despre secretul artei: „Foarte simplu: dacă merge, merge. Dacă nu merge, trebuie luat totul de la început. Restul sunt vorbe goale."

*

Dezgustat de miorlăiala ortodoxă, mă duc la catedrala Sf. Iosif să ascult orga. E ceva care te uimește, care te îngenunche în acordurile violente, profunde. Această muzică face din Dumnezeu o ființă formidabilă și împrumută indivizilor forță. Biserica noastră de la Sfânta Maria e totdeauna plină de oameni. Sus, cântă un cor minor. Din când în când, preotul citește din Evanghelii, apoi ține un mic discurs, îndemnând la virtute. Oamenii stau în picioare și ostenesc repede. Nu pot fi atent cu nici un chip. Ușile se închid și se deschid tot timpul. Oamenii se salută din strane peste harul care plutește indubitabil deasupra fumului de lumânări. După slujbă, preotul Petrescu, o știe toată lumea, vinde acasă vin, din viile proprii.

Aceiași credincioși sunt și clienții săi. Popa vinde mai ieftin și băutura alină sufletele.

Aci sunt bănci și o simplitate care nu poate să nu te impresioneze. Cel care oficiază e îmbrăcat cam ca la operă, dar gesturile sale impun alături de limba latină. Credincioșii stau confortabil, nu se vorbește și nu se salută nimeni.

*

Un jurnal de actualități prezintă imagini din lagărele japoneze de prizonieri. Cadavre vii care abia pot vorbi, locuințe care amintesc de cocinile porcilor, totul te face să te gândești la ce putea ajunge omenirea dacă Japonia și Germania ar fi stăpânit lumea.

De multe ori mă visez ca un revoluționar incoruptibil care va arde și distruge tot ce e putred în jurul său. Doarme în mine un om de acțiune pe care numai literatura l-a născut și-l va ucide.

*

Există o ipocrizie a moravurilor care se numește uneori politețe și care-ți dă dreptul să detești amabil pe toți cei care te înconjoară. Mi-ar place să pot spune tuturor imbecililor ceea ce cred despre ei fără riscul de a trece drept prost-crescut.

*

Nu știu o mulțime de lucruri, n-am citit o serie întreagă de cărți, n-am văzut nici o țară străină și nu știu dacă voi avea timp să cunosc tot ceea ce ar trebui să aflu, dacă voi parcurge toate cărțile care mă interesează și dacă am să colind acele colțuri de lume la care sufletul meu visează, dar prin aceasta nu mă simt mai sărac. Știu mai mult decât știu o mulțime de oameni care au citit toate cărțile, care știu totul și au văzut totul. Sunt un infern și asta ajunge uneori.

*

Câteodată, se pare că pronosticul lui Mirabeau despre Robespierre: „O să ajungă departe, pentru că crede în tot ce spune“, mi se poate aplica foarte bine și mie.

1946

Suntem în 1946. De zece ani nu există zi să nu citim în ziare un comunicat militar. În Europa, războiul s-a sfârșit. De câteva luni însă alte focuri au fost aprinse departe de noi, în Asia. În China, războiul dintre trupele lui Cian Kai-șek și comuniști a luat amploare. Roșii stăpânesc un teritoriu însemnat și se pare că au reprezentat și reprezintă cea mai însemnată forță a țării. Regimul vechi e corupt și zilnic se produc dezertări. Armate întregi trec de partea comuniștilor cu generali cu tot. Regimul feudal pe care guvernul actual al Chinei voiește să-l mențină încă e anacronic. Un suflu nou străbate lumea. Comunismul mi se pare acum ceea ce era creștinismul la începuturile lui. În Indonezia, Indochina și Palestina au început luptele de eliberare. Marea întrecere între capitalism și comunism s-a declanșat încă de anul trecut. Comunismul roade și învinge acolo unde corpul social este bolnav de sărăcie. Cine crede că-l va strivi cu tunurile se înșală.

*

Revelionul cu T. la o petrecere studențească care a avut loc în fostul palat al Reginei, de la șosea. Am plecat pe la 3, plictisit. E sfâșietor și stupid felul de a se distra al oamenilor moderni. Puțin vin care te face volubil și pe urmă orice îndrăzneală devine firească. Târziu, simt gustul amar al timpului pierdut. Toate aceste lumini își pierd strălucirea... T. se pălmuiește cu o studentă cu care a dansat și pe care se pare că a insultat-o cu felul lui agresiv de a fi.

*

Primesc o telegramă de felicitare de la M. care e tot în provincie.

*

Cu T. prin diferite cercuri literare. Multă ostentație și prețiozitate. Toată lumea știe totul. Detest tipii orali. Când este vorba să spun un adevăr, mai bine-l scriu. Sunt poeți care visează să emigreze, țara li se pare strâmtă pentru elanurile lor, săracii! Frecventarea acestor cercuri mă descurajează. N-am publicat încă nici un rând, deși eram hotărât să fac mult zgomot. O rezervă, pe care nu mi-o înțeleg, mă oprește. E curios cum pot să-mi înfrânez această poftă de publicitate a tinereții...

*

Iată ceva care-mi dă curaj: „Cel mai de temut dintre oameni e acela care nu are decât o singură idee". (Sieburg despre Robespierre)

*

Duminică, în redacția ziarului „X". Aceiași tineri patronați de figura insipidă a lui V. P., o tinichea de ziarist care este „țuțărul" directorului.. Se citesc poezii cu alge, sargase, Insula Focului, ceruri vinete etc., adică cu tot ce este loc comun în aspirațiile acestei generații care se visează pe alte meridiane. Am impresia că toți cei de aici n-au ieșit din lecturile romanului polițist. Exotismul fals, pe care-l promovează întreaga noastră poezie de după război, mă nemulțumește pentru că se simte „tiparul".

Între șacalii lirici, o panteră cu picioare lungi și versuri proaste pe care „piratul" cu cap de mort, directorul ziarului, care veghează dintr-un fotoliu, o adulmecă și o vrea. Domnișoara C. bravează criticile violente ale unui fel de țăran care

agită brațele cu frenezie și invocă privirea pierdută a altui vătaf redacțional. Totul se termină cu o invitație din partea unui reprezentant al Partidului Național Țărănesc, ca tot grupul să treacă în redacția ziarului *Dreptatea.*

Se refuză discret, și poetesele sunt luate la bere de poeți mai pricopsiți. Convorbirile aprinse continuă pe scări și în subsolul berăriei Gambrinus. T. e prins de o femeiușcă sclipitoare, cu figura slavă, care emite aforisme precum o găină care ouă. Halba și spiritul! Mi se pare ieftină. Prietenul meu devine subit galant și ea îmi face cu ochiul.

La a cincea halbă, poeții și-au pierdut harul. Plec repede. Nu-i de mine.

*

„Jurnalul intim se scrie totdeauna pentru public, orice s-ar zice, fiindcă altfel autorul l-ar arde. El e un gen cu anumite convenții precise ca și romanul, nuvela, teatrul." (G. Călinescu)

*

A murit criticul E. Lovinescu. Toată presa, sau aproape toată, elogiază spiritul... occidental al dispărutului. Se ivește și o societate a... prietenilor lui E. Lovinescu.

*

Apare o revistă revolver care, în patru numere senzaționale, voiește să dărâme temelia teatrului românesc. Sunt atacați mai mulți actori ai Teatrului Național și un regizor. Nu știu cât va ține acest zel, dar bănuiesc că sub atacul furibund e o mare cerere de bani și un șantaj prelungit. (Am avut dreptate, după încă vreo câteva numere, revista „s-a îmblânzit". Era cazul clasic al incoruptibililor din presa burgheză românească.)

*

M. revine în București. Caut să mă conving că îmi mai place, dar are ceva iremediabil provincial care mă descurajează...

*

Citesc înfrigurat o istorie a Revoluției Franceze. Unde mai găsești asemenea exemplare splendide ca Robespierre și, mai ales, ca acel uriaș Saint-Just care a făcut dintr-o adunătură de zdrențăroși o armată invincibilă, numai cu geniul său. Atâta cruzime și inflexibilitate te îngrozesc, dar te și învață că o revoluție nu se face cu sentimente. Rețin acest principiu al lui Saint-Just: „Acei care fac revoluții în lume, acei care vor să facă binele, nu trebuie să doarmă decât în mormânt".

Dacă te gândești bine, revoluțiile nu contează decât prin ceea ce au înlocuit.

*

Numai Beethoven și Sibelius m-au făcut să simt cât te poate durea muzica uneori, fizicește.

*

M. pleacă din nou.

*

Totdeauna m-au dezamăgit așa-zisele cărți mari ale omenirii. Poate lumea se înșală și aceste aureole nu sunt decât rezultatul unei sugestii colective răspândite în lume de niște funcționari ai scrisului.

*

Modestia a fost creată pentru proști, așa cum păpădia există pentru porci.

*

Din când în când trec pe la Facultatea de Drept al cărei student mai sunt încă. Intru la câte un curs și plec dezgustat. Niște asistenți importanți țin lungi prelegeri seci care uluiesc pe domnișoarele neprevenite și pe studenții din provincie. Două ore se repetă lucruri inutile, la sfârșit se obișnuiește a se aplauda, și cei mai mulți bucureșteni, în loc să asculte, se plimbă pe coridoarele elegante ale Facultății admirând femeile care stau pe niște bănci joase, cu hârtii în mână, discutând. Se pare că aici s-a adunat toată scursura Universităților și a bulevardelor. Intenționez în mod serios să abandonez aceste „studii“ care nu-mi spun nimic. Să devină „universitari“ acești tineri care circulă pe coridoare și aceste femei care vor pătrunde mai ușor în viață datorită farmecelor lor sporite și de o brumă de cultură, care numai astfel nu se poate numi.

*

Comunismul meu de până acum era un comunism romantic. Credeam că el înseamnă numai internaționalism și pacifism. Uitasem lupta de clasă pe care cărțile de azi mi-o amintesc.

*

E îngrozitor ceea ce scrie amiralul Byrd, povestindu-și cele șase luni pe care le-a petrecut în punctul cel mai de sud al globului, pe o temperatură de –84 grade. Se vede bine că exploratorul nu e un scriitor și tocmai de aceea reflecțiile sale sunt mai impresionante. Cugetând naiv, el poate învăța o mulțime de lucruri pe cei care teoretizează aventura. Amar, simplu, acest om mi se pare învins de fapt de propria-i experiență.

*

Un festival de poezie e un lucru rar. La Teatrul Nostru a avut loc o asemenea încercare. Lume puțină. Spre sfârșit, dacă rămân șase inși în sală. Poeții, în haine negre, citesc la

nesfârșit aceleași lucruri despre păduri, continente și arhipelaguri, lucru care plictisește și pe necunoscători.

*

Mai interesante sunt cursurile de la Litere ale criticului G. Călinescu. Sala mică e supraaglomerată. Jumătate, studenți care ascultă stupefiați prelegerile sale despre „universul poeziei", niște largi considerații, uluitor de interesante, neînțelegând de ce trebuie să se discute despre „sexul îngerilor" sau despre „apropierea climei de cultură". Ceilalți, profesori și intelectuali, stând în primele bănci, avizi să-l asculte pe critic. În 55 de minute, el epuizează problema de sinteză a culturii, și bietele fete mioape, care au nimerit din întâmplare în această aulă, pleacă acasă nedumerite, cu caietele goale. Cum poți să iei „notițe" după asemenea lecții?

*

Soția lui I., actrița R., îmi cere concursul pentru ca să creăm o echipă de teatru, formată din amatori, la Facultatea de Litere. Încercăm, și am sentimentul zădărniciei. Niște fetișcane inculte care se visează la Teatrul de Revistă, niște lungani invidioși și un tip de ziarist intrigant, G. Renunț repede, deși mi-ar fi plăcut.

*

Viața politică e foarte agitată. Până și în tramvaie au loc discuții foarte aprinse, mai ales pe chestiunea regelui pe care partidele istorice l-au făcut un fel de port-drapel. Comuniștii sunt foarte activi și agitația asta surprinde, pentru că nu suntem obișnuiți cu astfel de manifestări. Până acum, politica o făceau niște domni obezi, prin cafenele.

*

Antoine de Saint Exupery spune despre curaj „Am înțeles, ceea ce m-a uimit totdeauna, de ce Platon (sau Aristotel)

plasează curajul pe ultima treaptă a virtuților. Curajul nu e făcut din virtuți prea frumoase, puțină furie, puțină vanitate, multă încăpățânare și plăcere sportivă. Niciodată nu voi admira un om care nu e decât curajos."

Punct de vedere de om îmbătrânit, comod. E adevărat că în curaj e multă inconștiență, dar are în el ceva sublim. Fără el nu există progres.

*

Fac o concesie mamei. Mergem împreună la niște vechi cunoscuți și luăm masa cu niște orbi. Rafina, femeia care are în locul ochilor două pielițe albe îngrozitoare, cântă „Cruce albă de mesteacăn". Mama plânge și abia mă stăpânesc să nu fac la fel.

*

Churchill a ținut la Fulton, în America, un discurs în care denunță Sovietele ca „agresor". (Vezi războaiele de eliberare națională din Asia.) Presa comunistă răspunde viguros. Încep să circule zvonuri insistente despre un război ruso-american, iminent, după unii.

*

Cu T. și cu Y., o fată pistruiată, roșie, foarte inteligentă. Amicul meu o iubește, evident, dar e atât de neîngrijit, atât de obositor în expansiuni false! Plimbări lungi. Sunt tăcut. În cele din urmă, explicație violentă cu Y., care-mi reproșează îngâmfarea. Ce, tu crezi că te iubesc? Primesc o scrisoare ironică, spirituală. Îi răspund la fel și cu asta ostilitățile încetează. Continuăm să ne privim mai departe cu indiferență.

*

Martie. Sâmbătă. Într-o stație de tramvai recunosc o prietenă. O însoțesc pe străzile încă umede după o ploaie scurtă de primăvară. Puțin alcool și apoi, trist, plec spre casă. Fata m-a

sărutat în fugă și-a plecat. Nu știu de ce nu mă mai bucur atât de dragoste. S-a făcut seară. Merg pe jos și trec prin fața unei frizerii care are geamurile aburite. Prin ferestrele opace, văd umbrele calfelor și deodată îmi amintesc că am mai zărit de multe ori acest geam luminat astfel, cu aceleași umbre. E sâmbătă seara. În mahalaua în care stau de 20 de ani, bărbații se duc să-și scurteze părul sau să-și radă bărbile aspre. Poate și din pricina băuturii fierbinți care-mi aleargă sub tâmple, poate de cauza acelui geam pe care l-am recunoscut, se naște ideea unei nuvele: „Sâmbătă seara", în care să povestesc întâmplările pe care le știu, cu ceferiști săraci și veseli, care, după ce ies de la frizer se duc la cârciumă, cu femei care-și spală la ora aceasta copiii în albii și își ung părul cu gaz, ca să fie curate când se întorc bărbații duhnind a rachiu.

Ajuns acasă, scriu înfrigurat vreo 20 de pagini într-un stil nou, pe care nu-l exersasem niciodată. Lumea lângă care trăisem ani de zile și pe care nici nu-mi trecuse prin cap s-o înfățișez izbucnește pe neașteptate în paginile acestea fierbinți. Ce-ar fi să scriu despre Groapa mea în care am visat, despre hoții aceia fioroși cu care am împărțit uneori felia de cantalup sub malurile fabricii de textile din Cuțarida veche?

*

M. la mine. Stăm culcați, ascultând radioul. Firesc, îi mângâi umerii goi. Nu mai simt nimic și mi-ai fi trebuit măcar teama de altădată care mă fericea. Îmi spune un lucru care mă cutremură. Știi ce înseamnă să fii femeie, să ai douăzeci de ani și să porți același palton de opt ani? O privesc și-mi dau seama că e la fel de nefericită ca și mine. Dar nu vreau să-mi fie milă de ea. Eu vreau s-o mai iubesc.

*

De profundis e cartea unui om obosit care nu mai poate să-și înțeleagă suferința din pricina urii. Considerațiile lui Wilde

sunt pe alocuri de o banalitate care te înfioară, mai ales dacă-ți amintești de faptul că a fost un om de spirit.

*

L., care plecase din școala de ofițeri ca să se facă actor, nu reușește la examenul de admitere la Teatrul Național.

*

Lucrurile sunt mai aproape.

La serbarea promoției mele. Sunt invitat la școală ca să văd bucuria celor care mai au 101 zile până la promovare. Aceeași sală luminată de becuri puternice, cu oglinzi, în care cu trei ani în urmă asistasem la un bal. Sunt mai bătrân și privesc la vechii mei camarazi. Drumurile noastre s-au despărțit. R. vine lângă mine, și V., și ceilalți. Nu pot să le spun nimic. Se joacă o eternă revistă în care este permis ca superiorii să fie satirizați și veselia din jurul meu mi se pare facilă. În această lumină, în acest zgomot, am întâlnit-o pe A., o fată mică și fragilă, care-mi place imediat. Are o față mongolică, însuflețită de doi ochi ciudați, vii, care mă neliniștesc. Își scutură din când în când lungul păr aspru și mă privește cu o curiozitate intensă. O mai văzusem de câteva ori când mă întâlnisem cu fratele ei, dar o ignoram și, mai târziu, în seara aceasta, ea mi-a spus că i-a plăcut că n-am băgat-o în seamă. Mă auzise vorbind cu însuflețire. Avusese bunul-simț să treacă neobservată, și acum îmi face false imputări că n-am recunoscut-o. Știam de la V. că urmează în mod secret (tatăl ei se opunea) un curs de coregrafie. Paralel, studiază Dreptul și ne amuzăm s-o facem pe juriștii. Tot acest zgomot și oamenii din jur îmi devin străini. Bem din același pahar și fumăm, și seara asta care m-ar fi indispus altfel, devine frumoasă. Ieșim în holul de piatră și ne așezăm pe covorul roșu de la intrare care acoperă scările, spre uluirea unor ofițeri superiori care coboară pe lângă noi, privindu-ne cu îngăduință.

A. se lovește de o treaptă și exclamă spontan: Acum cuvintele or să iasă turtite!

Râde cu ochii aceia triști care au un foc care mocnește în ei, un foc negru, nedeslușit.

Lucrurile sunt mai aproape.

Intrăm cu un grup la plecarea de la bal într-o cârciumă și bem rom. Sunt de o veselie bizară pe care ceilalți n-o mai suspectează din pricina alcoolului. Când ieșim, e dimineață. Pe Șoseaua Ștefan cel Mare trece prin fața noastră un jandarm care duce de la spate un dezertor cu mâinile legate la spate. Memento! Deodată sunt trist, sfâșiat și îndrăgostit. Pe drum stabilim să scriem amândoi despre un lucru absurd. L., care doarme la mine, mă privește la patru dimineața cum scriu, înfrigurat la masă.

*

Trebuia să plec cu T. pe Valea Jiului într-o excursie studențească. Am renunțat, și cred că cel mai vinovat de tot ce se întâmplă e năstrușnicul ăsta de om prost din mine care a redevenit sentimental după atâția ani.

*

O caut pe A. de câteva zile. Trec pe lângă casa în care locuiește și, la un moment dat, am impresia că o zăresc într-un balcon. Inima îmi bate mai tare și parcă mi-e rușine de această slăbiciune uitată. Ar fi trebuit să-i telefonez, dar, nu știu de ce, am oroare de instrumentul de ebonită.

*

În cele din urmă îndrăznesc. Îi recunosc râsul acela care mă îngrozește puțin. Spun o mulțime de prostii. Și râde, o, cum mai râde...

*

Foaia de temperatură scade. Un telefon, o întâlnire la care A. nu vine și o mare nedumerire. Ce-i cu mine?

*

Alt telefon și iar cascada aceea de râs care mă neliniștește.

*

Iancovescu, în Henric al IV-lea. Publicul începe să plece după actul I. Totuși ce piesă și ce actor! Pirandello, e un farseur genial câteodată.

*

Mama a murit în dimineața aceasta. O săptămână crezusem că este vorba numai de o răceală ușoară. În prima zi de Paști am chemat un doctor care m-a sfătuit s-o duc repede la spital. Caut o mașină și mă opresc la același spital unde murise tata. Sora de serviciu o ține în camera de gardă. Un consult grăbit. Nu mai e nimic de făcut. Câteva ore dramatice. Pe străzi, copiii fură liliac. Aprilie. Și un aer veneric, tulburător. Mă intorc la spital. Caut camera unde sunt depuși morții. Deasupra huruie niște țevi de calorifer. Un afiș: „Păstrați liniștea!". Mă gândesc la A. Plec. Casa mare, pustie, mă înfricoșează. De-acum voi fi cu desăvârșire singur. Ascult zgomotele vântului. Nu mi-a picat măcar o lacrimă. În familia noastră, dragostea a fost un lux. De ce tocmai acum îmi amintesc vorbele fetei cu părul negru: „Poate vreodată am să am nevoie de tine..."

*

Compătimirea vecinelor mă scoate din sărite. Bunica mea e la fel de rece. Se comportă ca la o ceremonie la care nu trebuie să greșești nici un gest. Vorbește tare și e de o luciditate care ar trebui invidiată. Vine L. pe la mine și devin îndrăzneț. Mă respinge cu bun-simț, amintindu-mi doliul. Îmi vine să râd.

*

Înmormântarea este o ceremonie înfiorătoare. Preotul se târguiește cu mine în altar pentru banii care i se cuvin pentru slujbă, femeile bârfesc în spatele meu și le aud bine. „Sărută-i mâna!", strigă, aproape, una. Aș plesni-o cu palma. Privesc chipul galben al mamei. I-am cumpărat multe flori pentru că i-au plăcut, și trupul nici nu i se mai vede între buchetele care vor să ascundă cu frumusețea lor putrefacția. Vreau să ies mai repede afară, la soare. Mă înnăbuș și aș plânge de mila tuturor oamenilor, dar nu vreau să dau satisfacție acestor muieri care abia așteaptă să mă vadă lăcrămând. În jur, câteva prietene de ale mele, toate în doliu. În formula condoleanțelor, strecoară fiecare și câte o aluzie la căsătorie. Nu lipsește M., mai retrasă, mai cu bun-simț, dar care, între două saluturi, îmi amintește de „viitor". L. se tânguiește, de asemenea, ca și F. care nu spune nimic, dar a cărei rochie de doliu, ostentativă, m-a scos din sărite. Acasă T. și M. cu sora ei. Amicul meu bea că „se găsește", devine vesel și începe să spună anecdote și eu sunt trist și singur și nimeni nu înțelege asta. Când pleacă toți, aprind toate becurile din casă. Vreau lumină multă și, dacă aș putea, aș spăla toți pereții cu apă și săpun. Am împărțit atâtea bacșișuri, am aruncat bani cerșetorilor, groparilor și dascălilor încât monedele care-mi sună în buzunar mă sâcâie. Pe masă stau buchete mari de liliac mov, care miros atât de mult că nu pot să dorm. Deschid ferestrele. Ce voi face? Privesc lucrurile din jur, pereții cu tapet decolorat, și-mi spun că odăile astea o așteaptă pe A. Lenea mea trebuie salvată și nu știu cum voi face asta.

*

A. îmi dăruie un colan de sidef. Era o împletitură ciudată de inele subțiri colorate viu, amestecate uluitor, care-mi plăcuse foarte mult. Port mereu în mână acest lanț cald cu care mă joc distrat. El îmi amintește de fata sălbatică cu păr negru, electric. O caut și, când o găsesc, facem o plimbare scurtă. Îi

mărturisesc emoționat că îmi place, dar îmi răspunde indiferent. Plec amărât.

*

Cu T. pe stradă. O văd de departe pe M. cu un tânăr care o ține de umeri. Îl rog să trecem pe celălalt trotuar. Nu vreau să impietez aceste intimități.

*

Simt în jurul meu colții oamenilor. Sunt vânat și asta mă face prudent. Ce le-am făcut?

*

Plimbarea cu A. spre marginile orașului. La ceea ce îi spun eu, îmi răspunde net că există încă cineva „care are nevoie de ea". Îmi cere trei săptămâni de gândire, când o cer de soție. Intrăm într-o cârciumă cu pământ pe jos și cu țigani care cântă de inimă albastră. Bem țuică și, încet-încet, dispar rezervele. Plecăm. Ne oprim pe malul lacului Herăstrău și când o chem spre mine, vine firesc și mă sărută. E sălbatică și o clipă sunt înfiorat de brutalitatea cu care îmi mușcă gura. Rămâne să ne revedem abia peste trei săptămâni.

*

„E absurd, dar îmi place mie". (Sf. Toma d'Aquino.)

*

Telefonul mă scoate din sărite. Faptul că nu-l văd pe interlocutor mă face nervos și-mi răpește ideile. La capătul celălalt e un tată intransigent, și eu caut o fiică încântătoare. El mă descoase supărător de mult pentru un om civilizat, și asta îmi taie orice poftă de a o mai chema.

*

Plimbări din când în când cu M. Mă gândesc la A. și mă grăbesc să mă despart de ea.

*

Nina Leeds a lui O'Neill *(Straniul Interludiu)* epuizează problema femeii. Cazul ei este atât de complex și de dramatic, încât toată antipatia pe care o aveam pentru autorul american a dispărut după lectura acestor 9 acte, uneori cam „literare", dar nu mai puțin interesante. Sunt curios cum au primit anumiți critici acest personaj „imoral", după o concepție comună, pentru că Nina Leeds are nici mai mult, nici mai puțin decât 3 sau 4 amanți pe care-i fericește pe rând. Cazul ei este un caz curent în lumea modernă și rezolvarea dramatică a autorului american este destul de curajoasă.

*

Particip la ședințele Tineretului Progresist. Circumscripția de Cartier în care activez adăpostește în general niște boemi de pe străzile alăturate care vin la sediul pus la dispoziție numai pentru că nu au unde să-și piardă niște ore pe care nu au cum să le întrebuințeze altfel. Tocmai această lume „ultimă" îmi place. Ce plicticoși sunt intelectualii pe lângă golanii netunși și vulgari! Instructorii au de furcă cu ei. Într-o fostă cârciumă, fac, alături de ei, apostolat.

Golanilor li se țin discursuri interminabile și asta mi se pare o metodă foarte greșită. Își dau coate și ies pe rând afară din sediu. Scopul e nobil. Se urmărește o reeducare indirectă, strângerea de pe maidane a acestor indivizi care nu știu nimic altceva decât să fure și să joace barbut. Lucrul este destul de dificil. Trebuie puțină șiretenie, și unii dintre instructorii trimiși aici nu-și dau seama de adevărul acesta. Pornim de la ideea creării unei echipe de fotbal. Într-o săptămână sediul a devenit neîncăpător. De dragul sportului, unii dintre ei primesc să măture fosta prăvălie, să citească și niște broșuri. Seara, la lumina unei

lămpi, facem planuri. Trebuiesc bani. Îi vor strânge, mă asigură ei. Bănuiesc că unii vor recurge chiar la metode mai puțin ortodoxe, dar când te entuziasmezi uiți amănuntele. Se stabilește o disciplină pe care nici n-o bănuiam. Se trece la crearea unui teren de fotbal prin muncă voluntară. Vreo doi o chiulesc, dar sunt readuși cu energie de ceilalți în rânduri.

*

S., o maghiară neagră, șovină, la care mă duce L. Casa e plină de bărbați. Între altele, tânăra îmi spune că vrea să facă film. După câteva ceasuri declamă cu L. și dovedește destulă sensibilitate. Se privește mereu în oglindă, și tinerii dimprejur n-o slăbesc deloc. Ce caut eu aici? Aș vrea să plec. Ea mă interpelează cu siguranța fetei de optsprezece ani care are prea mult succes. Îmi place această obrăznicie care-i stă bine: Sunt frumoasă? mă întreabă. Tac și pare intrigată. Ceilalți au început să plece. Îmi spune să mai rămân. Am reușit s-o fac curioasă. L. dă semne de enervare. Rămânem numai noi trei. Afară ziua de primăvară se sfârșește pe zidurile albe care se văd prin ferestrele în fața cărora stăm. Nu știu de ce, repet anumite ingratitudini ale lui T. Vreau s-o uluiesc pe fata asta care are atâția prieteni. Devin brutal, aprins. Ea mă privește uluită. N-a auzit încă despre lumea teribilă pe care eu i-o evoc puțin mai înflorat. E obișnuită cu case mari, cu ceaiuri la care se bea șampanie, după cum spune. Toată furia mea crește. Ne retragem într-o cameră minusculă cu pian și multe tablouri. Vorbesc numai eu. A uitat țigara aprinsă în scrumieră. Când termin, îi spune lui L.: „Să-l mai aduci!"

Plec repede, fără ceremonii. Am mințit puțin și asta mi-a făcut multă bucurie. O veche invidie de om sărac se ivește, și asta îmi împrumutase o euforie care mă îmbătase.

*

Paralel, nopți prelungite cu o femeie pasionată care profită cu lăcomie de foamea sexuală a tinereții mele.

*

Un jurnal la cinematograf care înfățișează spectatorilor serbările de la Vatican. Un Papă inutil, purtat într-o litieră strălucitoare, mulțime, aclamații, multă grandoare și explicația, care mă face furios, a speakerului: „Prinții bisericii..." etc. Coroanele de aur, costumele fastuoase, pline de cruci de diamante, îmi amintesc de sărăcia Nazarineanului și totul mi se pare o infamie. Această mascaradă mă face să cred că ideea desființării radicale a clasei preoțești nu este numai un gând de tinerețe. E mult prea multă nerușinare în această opulență, în acest carnaval catolic care voiește să convingă și nu reușește decât să dezguste. Îmi place orga catolică, dar acești cardinali cu mitre argintate și veșminte pline de perle mă fac să urlu!

*

O întâlnesc întâmplător pe A. la Universitate. E o dimineață fierbinte de mai. Mergem pe stradă la întâmplare, stingheriți amândoi. Nu i-am mai telefonat de mult din pricina glasului de la celălalt capăt al firului, care o păzește și mă indispune. O privesc și simt că spaima scurtă a unor zile de mai de mult a trecut. N-o s-o mai caut. Poate va veni singură. Ce sărac sunt și trist !

*

Drum la Vaslui. Oraș mic, mizer, care deprimă. Întoarcere rapidă. Aici, la București, până și sărăcia are lustru.

*

Nu-mi plac reputațiile, mă obligă.

*

Cred că la starea de înapoiere a țărănimii noastre, socializarea pământului e o măsură binevenită. Am văzut cu ochii mei unde duce regimul parcelării prin moșteniri. S-a ajuns în unele locuri la forme care fac agricultura un fel de sport nerodnic. Dacă adăugăm și pasiunile care se dezlănțuie în lumea rurală din pricina acestui blestemat de pământ, tabloul mizeriei țărănești este complet. Dezvățându-i de pofta de acaparare, înnăscută, care cu trecerea timpului devine tiranică, comunismul va face din țăranii noștri oameni mai luminați, rezultatele muncii în comun vor duce la mai multă prosperitate.

*

Nu i-ar strica, și-o spun fără glumă, „Capitalului", această *Biblie* a omului nou, mai multă poezie. Din fericire, se pare că cifrele statistice pe care le conține vor face mai mult bine celor săraci decât ceea ce a reușit să facă vechea „carte a Domnului".

*

Papini *(Un om sfârșit)* mi se pare uneori grosolan, fals, fără pudoare, de o mândrie și de un dispreț pentru om care îngrozește. Confesiunea lui abilă, exagerată, stilizată, e, la urma urmei, o mare nerușinare. Aceste invective, aceste tifle de mascalțon, dramatice în cele din urmă, pentru că sunt ale unui om care gândește, mi se par totuși nedemne de o inteligență. Asemenea cărți pregătesc criminali. Omul trebuie iubit, omul trebuie ridicat, a-l lăsa în condiția lui precară, mizeră și mizerabilă, hulit și părăsit, e o trădare. A disprețui, cel mai lesne lucru de pe lume. Scrisă la 1912, cartea *Un om sfârșit* a pregătit o generație de urangutani intelectuli care au ars cărți în piețele publice și au alungat oamenii din casele lor. Urăsc tot ce înjosește omul. Mi se pare că acel *„vivere pericolosamente"* al lui Mussolini este un princpiu nietzschean, filtrat de Papini.

*

O lume de brute puternice, splendide în sănătatea lor, ar fi mai săracă spiritualicește decât această lume schiloadă, creștină, plină de milă.

Dumnezeu să ferească lumea de oamenii singuri!

*

La București se joacă la două teatre *Dama cu camelii.* Matchul artistic aduce spectatorii în ambele săli. Merg și eu din nevoia de a vedea teatru. E ceva înfiorător de plat și mă mir că Mizilul, celebrul oraș al lui Caragiale, nu e gelos pe Capitala țării.

*

Ce chirurgie subtilă, ce farmec, ce înșelări mărețe, ce taină la acest Proust, pe care-l gust nesățios...

*

Prime antrenamente cu derbedeii mei. Le place disciplina și mai ales să strigi la ei. Se supun tuturor rigorilor.

*

Nu-mi place ordinea, deși sunt ordonat. Categoriile mă indispun.

*

V., pictorul de la SOJ, îmi spune că a intrat în conflict cu familia lui pentru că se simte foarte atras de mișcarea comunistă. Ne amintim de lungile noastre discuții din duminicile de consemn.

*

Un punct de vedere inedit despre Revoluția Franceză: ea a fost numai o întâmplare, opera gratuită a câtorva derbedei

geniali; Bastilia, un fel de pension unde se petrecea cu femei și se mânca prăjituri. Autorul acestor aberații, un boiernaș care făcea literatură din spleen, altfel om subțire.

*

N-a dispărut societatea prețioasă care „face fraze“ la „Atheneu.“ Se mai văd încă târfe de lux cu cățel de zgardă, impietând spectacolul dureros al străzii. Mi-ar fi plăcut o revoluție mai fără mănuși.

*

N-o mai caut nici pe A. Farmecul e risipit.

*

Procesul mareșalului Antonescu. Se recunoaște vinovat de tot ce este acuzat. Ceilalți se bâlbâie penibil.

*

Lectura *Problemelor leninismului* de Stalin îmi provoacă o „confesiune politică“. Ar fi de amintit lungi considerații despre originea mea socială, dar pudoarea mă împiedică să le transcriu. Apoi concluzii rousseauiste despre „pământul care ajunge tuturor oamenilor“. Mă preocupă găsirea unei soluții care să poată feri mulțimile de aventura în care le aruncă numai câțiva. Și întrebarea: pentru cine optez, pentru formula liberaismului occidental sau pentru dictatura proletariatului?

Lumea burtă-verzilor m-a dezgustat totdeauna și nu pot să cred că libertatea câtorva e un preț prea mare pentru distrugerea capitalismului în care există, paralel, miliardari și muritori de foame. Prin revoluție, prin orice mijloc, acest chip de viață, adânc nedrept, trebuie distrus. Deja democrația putredă burgheză a primit în anii războiului lovituri serioase. Sunt pentru formule definitive, extreme în chestiunile sociale. Nu pot suferi ideea inegalității între oameni și aci urmează fraze dure

despre germani care mi se pare că n-au dat, în afară de știință și muzică, decât niște catedrale „ca niște ocne“ și un poet care a trăit prea bine ca să înțeleagă tot ce se petrecea în jurul său (Goethe), (nedreptate evidentă. *N. a.*).

Încă am viziunea naivă a unui comunist de tip utopic. Iată o *idee:* lumea toată să aibă o singură capitală, să nu mai existe granițe etc.

*

Duminică la *Sburătorul,* cu T. Este sărbătorită doamna Hortensia-Papadat Bengescu pentru Premiul Național primit. Lume multă, elegantă. Mă retrag într-un colț lângă grupul poeților moderniști strunit pe șoptite de C.T. Plec ușor decepționat.

*

A treia vizită la S. Am impresia că vrea să se joace puțin cu mine. Nu fac nimic care să mă compromită.

*

Nu sunt singurul care crede că unii europeni s-au comportat în numele „misiunii lor civilizatoare“ ca niște escroci de rând. Primitivii au primit sifilis, alcool și tutun în schimbul diamantelor. Manualele de istorie au acoperit aceste crime cu un giulgiu de cuvinte frumoase.

*

Scenă de cinematograf cu S. După ce-mi spune că duminică pleacă la Budapesta pentru ca să filmeze se așază pe fotoliul pe care stau și-mi joacă o scenă de dragoste. Sunt neîncrezător. Se depărtează și spune: Sunt o actriță bună? Da, recunosc și simt o vagă părere de rău. Mă întreabă deodată: Dacă nu mă iubești, de ce vii la mine? Surâd. Fug de cărți și ea mă odihnește puțin. E jignită și fumează, trecându-mi țigara cu cochetărie. Vii și mâine? Nu. Îmi aduc aminte de cuvintele unei femei: „În

viață e ca la bal. E mai bine să pleci când încă nu începi să regreți. Când e foarte frumos."

Nu vreau s-o mai văd multă vreme.

*

O vorbă genială a lui Confucius pe care îmi place s-o spun prietenelor mele și care-mi creează ascendente prin prestigiul filozofului: „O femeie obișnuită are minte cât un cocoș; o femeie care nu seamănă celorlalte are minte cât doi cocoși..."

*

Exista înainte o unitate a generațiilor pe care eu n-o recunosc nicăieri. Tinerii generației mele sunt slabi, dezaxați, aiuriți de precipitarea evenimentelor, prea multe, prea violente.

Aș vrea să fac ceva pentru oameni!

*

A patrusprezecea promoție a Școlii de ofițeri de jandarmi a terminat studiile. Întâlnesc un fost camarad și acesta mă privește cam de sus cu gradele lui strălucitoare de pe umăr. Surâd.

*

Zece zile la Constanța. Sunt cam bolnav și marea mă exasperează. Snobi, atmosferă mondenă, plec repede înapoi.

*

Sunt incapabil să schimb locurile. Am o teamă de inconfort, de om bătrân. Visul depărtat de a emigra, ca orice tânăr, mi se pare mai absurd.

*

O prietenă evreică îmi provoacă un roman: *Samuel* în care voiam să descriu ceea ce i se întâmplase ei și altora la

Vapniarka. Lupta îndelungată cu foamea și cu tifosul găsește un ecou imediat în sufletul meu. Scriu vreo 270 de pagini în 10 zile și în cele din urmă abandonez. Nu se poate scrie despre ceea ce n-ai trăit. Recunosc pe alocuri, în pagini, un melodramatism supărător.

*

Apare *Jurnalul doctorului Ulieru,* un document unic în literatura noastră. De apreciat umorul britanic, ochiul crâncen și stilul lapidar.

*

T. se întoarce după o lungă gestație la Alexandria, un oraș nenorocit în câmpia românească. E cernit, supărat de o boală lumească. Îmi citește niște versuri frumoase, pline de o suferință pe care n-o mărturisește.

*

Încep să văd revoluția în jurul meu. Primele legi dure pentru „domnii" care credeau că vor mai putea trăi din rente...

*

Îmi întâlnesc câțiva colegi de liceu. Unul face contrabandă cu țigări. E foarte gras, are motocicletă și a și căpătat o „filozofie" de om care-și poate permite să risipească sume imense zilnic. B. „vine de la un bridge". E foarte melancolic. „Asta-i viață?" Îmi vorbește despre amantele sale în treacăt, interesându-se „cu ce mă distrez?" Îi răspund că nu prea mă distrez și el mă privește tot de sus. Totdeauna și-a râs de preocupările mele literare. Când mergeam la el acasă să împrumut cărți din biblioteca lui taică-său, îmi spunca cu o silă neascunsă: „Cultura e o prejudecată. Noi trebuie să învățăm să facem bani."

*

Mă indignează spiritul ieftin care plutește în cea mai mare parte a literaturii noastre. Cam multe Olguțe, caiși și amante, importate direct din romanele franțuzești. Cei mai mulți dintre scriitorii noștri nu au văzut în jurul lor decât cucoane care suferă de spleen, tratându-și plictiseala cu aventuri sexuale. Nu-mi plac nici cei care, simțind că tabloul societății noastre nu este complet, strecoară marfă de contrabandă în literatură.

*

M. îndrăgostită sau, știu eu, poate numai în faza în care începe să se reobișnuiască cu mine. Și inima mea care nu mai tresare, stinsă, neagră...

*

Citesc la *Sburătorul* „Aia mică“ din *Groapa.* După atâtea nuvele „psihologice“, iată ceva care îi nedumerește pe venerabilii din fotolii.

*

M., generoasă. O după-amiază plină de îndrăzneli, cu foc în sobă și cu un vânt mare pe acoperiș, ceea ce dă orelor un aer de catastrofă. Nu lipsește puțin calcul în tot ceea ce face. E curios lucru cum iubitelor noastre nu le iertăm nimic, ca și când dragostea ar fi mai curând un război. Dar n-avea oare Chamfort dreptate: „Trebuie să alegi din două: ori să iubești femeile, ori să le cunoști: cale de mijloc nu există“.

*

Mă întâlnesc în tramvai cu I., un fost coleg de liceu pentru care aveam mare stimă. Îl bănuiesc de mult că scrie. Vorbim, și între altele îmi spune că, după el, în cultură n-au rămas decât două curente: iudaismul și restul. Recunosc pe Nae Ionescu sub frazele acelea și îmi pare rău că la atâta inteligență nu există și

puțină obiectivitate. Încă din clasa a III-a de liceu era legionar și mi se pare că bolile din tinerețe lasă urme adânci.

*

La galeriile Kretzulescu cu H., care mi-l face antipatic pe O'Neill, în care recunosc un mare dramaturg. Amicul meu, el însuși un poet, este atât de prețios încât contestă orice autorului *Straniului Interludiu.* Când nu vor mai fi tinerii teribili?

*

Gide: „Romanul este relația dintre ceea ce văd ca realitate și cum aș voi eu această realitate“.

*

Duminică la *Sburătorul.* Citesc versuri nesfârșite niște femei. C., ironic, ocolește cu subtilitate adevărul. Politețea asta de clan mă scoate din sărite.

*

O fată de cincisprezece ani care urmează pianul și pe care o mângâi sfios. Plouă mărunt. Pe Șosea sunt frunze putrede de castan. Acest suflet care vrea să se trezească!

*

Lecturi disperate. Cărțile au până la urmă un gust tragic.

Cu M. la Câmpina, la sora ei. Nu lipsesc anumite calcule. Trec senin peste toate aluziile matrimoniale pentru ca să mă simt bine. După două zile înapoi la București. M. doarme la mine. O aștept încă pentru că-mi place jocul prelungit. Nu mai am nici o emoție. Sunt sigur că-mi va aparține în cele din urmă.

S-ar putea scrie un roman al acestei familii la care amabilitatea este drămuită cu finețe într-un scop îndepărtat, care este urmărit cu tenacitate. La urma urmelor, fetele se mărită greu în zilele noastre...

*

Ehrenburg scrie undeva.: „Este ușor să educi zece mii de aleși pe socoteala celorlalți, să opui unei pături instruite multe milioane de ignoranți. Noi am vrut altceva: lumină pentru toți."

*

Sunt lucruri pe care nu le poți scrie nici într-un *Jurnal.* Caietele despre M. le voi arde într-o zi. Nu convine nimănui să se lase văzut atât de aproape.

*

Paralel, corespondență cu fata de cincisprezece ani. Este plicticos în cele din urmă să reduci experiența amoroasă la visări romantice, așa că față de mine sunt scuzat.

*

Oricât mi se pare de monstruos, merg la S. Acceptă să ieșim la un cinema, ceea ce mă bucură. (O, vanitățile inevitabile de bărbat care vrea să fie văzut pe stradă lângă o femeie frumoasă și elegantă!) Într-o cofetărie îmi spune că e logodită cu un actor ungur care e plecat în Germania. Are, în tot ce face și tot ce spune, ceva de om care n-a cunoscut decât fericirea și mă întristez deodată. Îmi aduc aminte de G. și parcă aș vrea s-o previn că o așteaptă nenorociri pe care nici nu le bănuiește. Se joacă, mă întreabă de ce nu-i spun că e frumoasă și eu nu știu ce să-i răspund. Plec trist. Ea este un lucru ce nu mi se cuvine. Am aceeași senzație pe care o aveam în copilărie când vedeam hainele pe care le primea de Crăciun G. de la tatăl lui, haine ce-mi plăceau foarte mult și pe care aș fi vrut să le îmbrac...

*

Gide despre roman: „Romanul trebuie să fie despuiat de toate elementele care nu-i aparțin în mod specific. Tot astfel

cum altădată fotografia a eliberat pictura de grija anumitor exactități, fonograful, mâine, va curăți de bună seamă romanul de acele dialoguri reproduse cu exactitate și din care adesea realismul își face o glorie. Evenimentele exterioare, accidentele, traumatismele aparțin cinematografului; se cuvine ca romanul să i le lase. Chiar și descrierea personagiilor nu mi se pare că ar face parte propriu-zis din roman. Hotărât lucru, nu cred că romanul pur (și în artă, ca peste tot, numai puritatea interesează) să trebuiască să se ocupe de aceste descrieri. Tot așa cum nici drama n-o face. Și să nu mi se spună că dramaturgul nu-și descrie personagiile pentru că spectatorul e chemat să le vadă vii pe scenă; căci de câte ori la teatru n-am fost stingheriți de actor și n-am suferit văzând cât de puțin seamănă el cu acela pe care, fără dânsul, ni-l reprezentam atât de bine. Romancierul, de obicei, nu are suficientă încredere în imaginația cititorului."

Și, mai apoi, despre dramă:

„Greșeala cea mare a dramaturgilor noștri moderni este că nu disprețuiesc îndeajuns publicul. Nu trebuie să căutăm a-l câștiga, ci a-l birui."

*

Din nou la S. Expediază toată ceata de bărbați care o înconjură în permanență. Îmi propune să fim frați de cruce (ce idee!) și ia o lamă de pe pian ca să facă operația. Mi se pare că se joacă și o potolesc blând. E uluită că nu-i cer nimic și-mi spune că prezența mea o liniștește și o face să gândească.

Mi se plânge că părinții nu-l vor pe Micky, logodnicul ei. În cele din urmă, exasperată că sunt placid, îmi întinde gura: Sărută-mă! Dar nu voiam asta. Ce stupid să dobândești ceea ce nu-ți este necesar! Ce caut eu în casa acestei fete? E actorul din mine care se satisface jucând rolul unui om cu bani. Îmi trebuie personajul meu numai. Mă întreabă cu ce mă ocup? Dau răspunsuri vagi, ceea ce o face și mai curioasă. Se uită la mine nedumerită. Eu vorbesc cu totul altceva decât gândesc

și mă amuz secret. Nu-și dă seama de nimic. Mi-am exagerat vârsta tocmai pentru ca să am mai mult credit. E uluită și inventez niște lucruri! Odată i-am sugerat că sunt spion și nu lipsea admirația din privirile ei...

*

M. atinge vulgaritatea și sublimul. Notațiile sunt contradictorii. Nu trec nici trei zile și mi se pare alta. Ce demon scârnav și ce înger se ascunde sub acest chip?

*

Isadora Duncan: *Viața mea în artă.*

M-am întrebat întotdeauna de ce fuge spiritul de unele genii? De data asta prejudecata mea este învinsă. O femeie inteligentă care s-a iubit pe sine și arta ei înainte de toate și care, după ce cunoaște gloria, tot ce poate oferi viața unui om, scrie: „Nu există fericire. Sunt numai cifre fericite."

Mi se pare că a trăit o tragedie mai mare decât orice suferință, decât orice mutilare, mai imensă decât sărăcia și dezgustul, întrecând zădărnicia aceea de a-l râvni pe Dumnezeu și de a nu-l ajunge niciodată. Ce este dincolo de bani, de sărbătoriri?

M-a întristat biata femeie care a avut până și geniu. Dacă nu i-au ajuns nici Gordon Craig, nici D'Annunzio, nici Stanisilavski și nici măcar divinul Serghei Esenin, ce va fi vrut?

*

Sunt dezolat. Nu mai mi se întâmplă nimic. Pentru că această călătorie interioară pe care o fac în fiecare zi nu mă mai satisface. Am nevoie de accidente și ele nu se ivesc. Cu puțină imaginație mi le-aș crea, dar n-am imaginație.

*

Ce am iubit eu în M.? Neliniștea, așteptarea mea copilărească, amintirea fetei de șaisprezece ani în sweater verde

care-mi spunea ironică: Nu știi să săruți! Unde sunt toate acestea? Am iubit o fată și găsesc o nevastă care vrea să-mi smulgă promisiuni în patul în care mi se dă. E urâtă și nu-și dă seama.

*

Mihail la București. Facem beții spirituale.

*

Cum mă învață viața să mint, să mă prefac și cât m-aș fi detestat acum câțiva ani! Viciul prefăcătoriei îl deprindem de la femei...

*

T. se întoarce după al doilea exil de la Alexandria. Tot cabotin, tot leneș. Nu se schimbă nimic în omul acesta. E ceva rău în adânc...

*

F. progresează. A devenit plauzibil în minciunile pe care le spune.

*

Eveniment. A apărut o lege a drepturilor de autor. Este pentru prima oară când munca literară e apărată, ca oricare altă muncă, de rapacitatea editorilor care s-au pricopsit totdeauna pe seama scriitorilor. Acum să-i văd pe cei care, dacă le spuneai că scrii poezii, te priveau cu milă, fluturându-și degetele la tâmplă în semn că ai sticleți...

*

M. mă cheamă de Crăciun la Câmpina. Mă voi duce, deși totul miroase de la o poștă a aranjament. Nu de altceva, dar vreau să văd până unde se poate merge.

*

Câmpina. Liniște, cald. Decor cu brazi și munți: puțină zăpadă. Fac pe Moș Crăciun și sunt bucuros. Îmi aduc aminte de copilărie, dar nu mă mai înduioșez. Uitarea este un tonic. După trei zile, înapoi. Bucureștiul mi se pare murdar, trist.

*

Sărbătorirea a 50 de ani de activitate literară a lui Tudor Arghezi. Surprinzător, lume multă. Sala Ateneului e plină. Maestrul vorbește cu mult umor, dar nu spune acele vorbe mari pe care le așteaptă publicul, care rămâne de altfel rece. Aș fi vrut totuși să aud o profesiune de credință. Poetul e ușor sceptic, pare mai curând un pariarh ostenit.

*

Încă țin corespondență cu fata de cincisprezece ani. Scrie frumos și-mi place să-i dau sfaturi. Există o parte a sufletului meu care va rămâne totdeauna nealterată de mizerie. Nici măcar n-am sărutat-o și sunt fericit numai s-o privesc și s-o aud. Este tinerețea, numai ea însăși, pe care o iubesc fără nici un gând.

1947

Îmi trebuia Cehov. Aveam nevoie de el. Când îl descopăr, sunt fericit. În paginile acestea găsesc o mulțime de lucruri pe care aș fi vrut să le spun și eu, oameni pe care-i știu și cărora aș fi vrut să le dau viață. Cunosc orașul nenorocit în care trăiesc cele trei surori: Olga, Mașa și Irina. Le cunosc și pe ele. Poate le chema altfel, dar esențial mi se pare că le știu și că le regăsesc.

*

Convorbiri cu C. despre viitorul acestei țări în care a început revoluția. Ca și mine, el este indignat de cei care, timp de douăzeci de ani, au amăgit lumea cu fraze frumoase despre „România pitorească". Țăranii noștrii, așa cum îi știu și eu, nu sunt cei ai lui Grigorescu. Sunt plini de sifilis și de tuberculoză, degenerați, analfabeți, desculți, singurii țărani din Europa care mai sunt desculți. Eu i-am văzut astfel în acea Oltenie infernală și este destul să-mi reamintesc scenele de la Ojoci ca să-mi dau seama ce sarcină măreață revine partidului comunist.

*

Cine a citit romanul lui Upton Sinclair *Abatoarele din Chicago* nu poate să nu urască clica nesățioasă a borțoșilor care aduc paradisul pe pământ în dauna a milioane de oameni.

*

M. îmi reproșează luciditatea. M-ar vrea pierit și voluptuos. N-am ce-i face, trebuie să gândesc tot timpul și, apoi, nu e caraghios să nu mai existi chiar câteva secunde?

*

Dickens *(Pickwick)* subtil, pe o linie care-mi place, adică lovind și pansând, lăsând otravă la locul atins.

*

La Teatrul Național se joacă *Unchiul Vania.* Fotoliile sunt goale. Publicul nostru este încă otrăvit de dramele pariziene, cu focuri de revolver în actul trei, și nu gustă această tristețe a plictiselii, pe scumpul meu Cehov care râde atât de adânc de oameni. Pe scenă mor indivizi uciși de ceva mai rău decât nebunia. Numai cine a trăit măcar o lună în provincie poate să-și dea seama de ce este măreață această dramă monotonă, în care oamenii vorbesc încet și nu fac gesturi. De unde setea mea nemăsurată de tristețe, flagelarea cu toate necazurile ce

nu-mi aparțin? Nu cred că poate să exite o operă mare care să înfățișeze oameni fericiți. Fericirea nu are nimic dumnezeiesc. Dumnezeu e trist, Dumnezeu suferă.

*

Teatrul poate fi și dialog numai, o îndemânare fără obiect în care intriga să cadă pe planul al doilea. A face artă din cuvinte e ca și când ai ridica, din chibrite, catedrale. Asta se bagă bine de seamă la Wilde.

*

Mă închid în casă. Nu vreau să văd pe nimeni. Scriu. În pagini revine mahalaua pe care mi-o aduc aminte, pe care, dacă aș vedea-o acum, n-aș mai putea s-o înțeleg bine. Și, curios, nu e ceea ce credeam eu, o lume neagră, ci una vie, pitorească. Gust viciul stilului. Asta e primejdios. Mă mulțumește o imagine, un cuvânt găsit care cade bine. Poate că trebuie să trec și prin faza asta...

*

Al doilea an de secetă. Țările vecine ne trimit ajutoare.

*

Peste șapte zile se va semna Tratatul de pace. Delegații noștri au dificultăți la Paris. Puterile apusene nu vor să recunoască guvernul comunist.

*

Situația internațională se conturează. Au trecut aproape doi ani de la terminarea războiului și încă nu s-a ajuns la nici un acord. În Asia, ofensiva comunismului e în plină desfășurare. Ostilitățile începute mai de mult sunt în plină desfășurare. Într-o emisiune a postului de radio Londra un comentator al situației politice prevede un război între America și U R.S.S. în anul 1952.

*

După o istorie a Americii, trec la germani. *Frederic al II-lea* și *Germanii* lui Ludwig. Toată istoria Grmaniei este privită ca o luptă între Stat și spirit, între înțelepciune și credință. Istoria lui Carol Quintul îmi provoacă imprecații antimonarhice. Și ceva care-mi merge la inimă, pentru că îmi confirmă unele păreri: „Între om și Dumnezeu este tot atât de puțină nevoie de un mijlocitor ca între doi iubiți". (Luther)

*

Explicație (a câtea?) cu M. Mereu aluzii. Repetate, mă scot din sărite. Când va înțelege că nu-mi trebuie o nevastă?

*

Discuție cu un doctor. E destul de tânăr. Îmi vorbește cu cinism despre meseria sa, despre clienții pe care-i are și pe care-i înșală cu antinevralgice. Discuția degenerează la un moment dat. Îi spun că sunt mirat că medicii nu au inventat încă un preventiv. Ce ne-am face? se miră el naiv. Adevărat. Uitasem. Ce s-ar face această pătură de paraziți cu cabinete și neveste grase care câștigă la un tratament cât câștigă un om cinstit într-un an? – Medicina este un apostolat, îi argumentez. – Ce-i aia apostolat? Aș vrea să te văd în locul meu. Și, cinic, îmi explică cum face injecții cu apă, cum inventează maladii și cum încasează bani. E încântat, se pare, de cele ce spune. Îl cuprinde un fel de delir. Exagerează. Voiește să-mi arate că el nu se uită la „fleacuri". Când termină îi spun că pe oameni ca el i-aș spânzura. Râde, crezând că glumesc.

*

E înjositor să te simți depășit de natură, să nu poți să te stăpânești, să fii trist fără motiv să privești cerul și să aștepți să

se întâmple ceva care se petrece dincolo de tine, în afara ta, fără voia ta. Reflecții de primăvară.

*

Gide: „Arta naște din constrângere, trăiește din lipsă și moare de libertate".

*

Câteodată știu de ce nu voi fi mare: pentru că n-am făcut nici un lucru inutil, gratuit, de dragul lui însuși...

*

Întâlnire cu A. Încă mă emoționează. Era însoțită de o prietenă și mi se pare că îmi vorbește cu destulă răceală. Schimbăm amabilități și ne despărțim.

*

Experiențe. Alte femei, și dincolo de actul fizic nimic. Ce fericire să poți vedea în fiecare femeie pe cea pe care n-ai vrea-o niciodată. Asta te apără.

*

La Paris s-a semnat Tratatul de pace.

*

Se propune înființarea Oficiilor industriale. Primul pas spre naționalizare.

*

„Numai progresul e totdeauna egal cu el însuși. Omul de spirit, inegal prin structura lui, trebuie să tacă atunci când nu se simte la propria lui înălțime." (La Bruyère)

De ținut minte.

*

T. citește versurile la *Sburătorul.* Este un mare succes. Câțiva entuziasmați. N-au lipsit rezerve invidioase. El se mișcă nervos sub lumina becurilor electrice și ascultă. „Caracuda" e praf...

*

Recitesc câteva scrisori. Tare mai eram mediocru...

*

Y. devoră cărți la Biblioteca Municipală unde o găsesc. Suferă de o boală de ochi, dar viciul cititului nu o lasă în pace. O privesc din când în când peste mesele lustruite. Afară e o primăvară abundentă care răzbate prin perdelele albe și lungi. Ce-o fi căutând aici? De ce nu se plimbă? De ce nu caută un bărbat?

*

Prima sută de pagini a *Gropii* conține foarte multe locuri comune și mai ales pasagii „făcute". Sunt nemulțumit. Trebuie revenit de mai multe ori. Îmi trebuiesc vreo doi ani ca să pot să termin.

*

Câțiva fruntași ai partidului național-țărănesc sunt surprinși în clipa în care voiau să fugă peste graniță.

*

Ofensivă a comuniștilor chinezi în Manciuria.

*

Pe C. îl îngrozește spiritul meu gregar. Urăște tot ce are masa mai brutal. Mulțimile îl înspăimântă. Începând de la teama lui ridicolă de microbi, pe care o manifestă de nenumărate ori, și terminând cu teoriile sale, totul este repulsie pentru

noutate. Conservator, comunismul meu îl îngrozește. Cum își apără liniștea și cu ce argumente! Dar mi-e milă mai mult de oamenii flămânzi pe care i-am cunoscut decât de noi doi care începem să pierdem câte ceva din comoditățile noastre de intelectuali, pe care revoluția îi înghesuie câteodată.

*

Iubesc în femei ceea ce moare, ceea ce se stinge. O femeie de 35 de ani care are în ochi ceva ce mocnește, ceva care înseamnă rămas bun de la tinerețe, îmi place nespus. Simbolul în metale a acestui sentiment este arama, care nu are nici strălucirea aurului, nici tristețea fierului. În ea arde stins un foc stăruitor. Și, în același timp, înmugurirea lui G., o fată de cincisprezece ani... pe care o știu de când se juca cu cercul. I-au dat sânii, și în ochii ei albaștri descopăr câteodată ceva stăruitor, îndrăzneț. A început să prelungească vorbele și râde altfel. Aceste lucruri mi-ar trebui. În unele este regretul, în celelalte promisiunea.

*

Dickens *(Marile speranțe),* mai greu de acceptat ca altădată. Cam minoră toată proza lui umanitară.

*

În tot fondul meu generos, pete de meschinărie care mă îngrozesc. Aș voi să fiu mai necalculat. Să dau fără judecată, să arunc. Și asta numai din pricina lipsurilor care m-au făcut prudent. Am impresia că dând, investesc undeva un capital care-mi va aduce procente.

*

Scriu versuri fără a mă convinge pe mine că voi fi vreodată poet.

*

Prea multă ordine. Mă urăsc pentru că pot să găsesc și pe întuneric lucrurile exact în același loc unde le las. T. se revoltă că-i stric „dezordinea". E mai ordonat, dar n-o recunoaște. În toată îngrămădirea de cărți și caiete, se descurcă mai ușor decât mine care aproape mi-am catalogat lucrurile.

*

„Acest trecut, viitor, moartea", cum spunea Valéry la care mă gândesc câteodată cu spaima de a nu fi făcut încă nimic memorabil.

*

Romanul meu este aproape abandonat. După circa 200 de pagini forța a scăzut. Încep șabloanele. Arunc scârbit stiloul.

*

„Patria mea nu-mi iartă că uneori sufăr și eu durerile lumii." (Aderca)

*

Reiau romanul cu o furie pe care nu mi-o cunosc. Trebuia să mă duc la Y. și pentru că nu voiam, ca să-mi justific această lene, m-am apucat să scriu. După două pagini, simt febrilitatea veche care mă țintuiește patru ore la masă. Când termin sunt ostenit și fericit.

*

Seringa lui Arghezi la Studio. Merg la a opta reprezentație. Sala plină. Nu lipsesc studenții de la Medicină care asistă ostentativ, în halatele lor albe de studiu. Spectacolul amintește pe Shaw. O parte a publicului aplaudă cu convingere. Studenții fluieră puțin, fără convingere, din datorie.

*

Naționaliștii și democrații din Indonezia luptă împotriva trupelor olandeze care încearcă să mențină sistemul colonial.

*

Niște perdele care se lasă foarte încet și care nu ascund de loc caldul cuib al leneșei femei de treizeci și cinci de ani, albă, într-o lungă cămașă de mătase. Ce invitație subtilă și ce timid sunt!

O, fata sportivă care are un mers elastic și care-mi trece pe la poartă, mă cheamă. O privesc și râde. De ce naiba nu mai pot să mă bucur?

*

O idee care te face stăpânul ei te-a nenorocit cât ai fi de mare. Față de ei trebuie păstrată o indepență stăruitoare. Am văzut o mulțime de oameni care au devenit victimele propriei lor încăpățânări. Domnul A. C. Cuza, care nu era un intelectual de aruncat, mă indignează prin reaua-credință pe care o dovedește în cartea sa „Naționalismul în artă". Începând de la titlul absurd și până la studiul despre Heine, pe care-l contestă numai pentru că este „jidan", totul mi se pare ceva urât și înjositor pentru un om care gândește.

*

În Franța și Italia, comuniștii au fost excluși din guvern. Samavolnicii...

*

M. egală cu ea însăși, nu mă mai plictisește. A învățat să plece când trebuie.

*

Groapa la vreo trei sute de pagini. Este încă un material dezlânat axat pe o idee. Trebuie legat totul. Oamenii sunt încă schematici, inconsistenți. Limbajul, prea pitoresc câteodată, mă fură. Mai am de aruncat și unele părți umoristice. La douăzeci și trei de ani n-am pretenția că voi scrie un roman foarte bun, dar ceea ce există azi e o mare promisiune, un foetus bun.

*

Poate T. e mult mai înzestrat decât mine, poate geniul lui îmi scapă pentru că nu sunt destul de pregătit pentru poezie, dar un om de geniu nu are spiritul lui ieftin, ușurința cu care tratează orice problemă, sunt sigur. La el e numai o mare strălucire, nimic profund dincolo de sclipirile rare. Credeam că prietenia îmi dă dreptul să-l cert și el se indignează. Am să renunț. Dar ce artist moare în omul acesta...

*

Întâlnire cu A., din întâmplare. Voim să fim sentimentali și ne vine să râdem.

*

Un roman al vieții pe care noi am cunoscut-o foarte bine, cu spaimele ei, cu nesiguranța permanentă și chinuitoare și, mai ales, cu frica teribilă, paralizantă, față de un inamic neiertător: *Arcul de triumf* de Remarque. Ce melancolie în paginile acestea, ce tristețe milenară, nevindecabilă și ce parfum de viață pierdută.

*

A. la mine. E o căldură infernală. În odaie foarte întuneric. Puțin vin și toate par mai frumoase. Ieșim tulburați spre seară. Mergem tăcuți, unul lângă altul, și ne așezăm pe piatra unui trotuar. Oamenii trec și ne privesc. Nu-i băgăm în seamă. Ce curios trebuie să li se pară! Nu mai știu ce i-am spus. Și un regret care mă mânie, o ură pe mine că n-am încheiat ciclul

acesta omenesc. Ce victorie totuși asupra mea. Încă o plasă pe care mi-am aruncat-o! Vor urma alte zile goale, fără bucurii și nu voi avea decât amintirea acestei fete negre care a stat în brațele mele, goală și pură. Cum o să mă chinui și cât îmi trebuia tortura asta...

E puțin tristă și-i văd chipul întunecat.

– Nu mai mă iubești ca înainte.

– E adevărat, dar m-ai alungat. Mi-ai spus că iubeai pe altcineva. De ce n-ai venit atunci?

– Nici să suferim nu mai putem, îmi spune și simt cât e de adevărat.

Ne-am preface dacă am fi altfel, dar ce triști ar trebui să fim totuși!

Îi promit s-o caut într-o comună de lângă Arad unde pleacă. Mi-a fost foarte dragă. Poate mâine n-am s-o mai iubesc, dar orele care au trecut atât de repede nu se pot uita. Știu foarte bine, de fapt, că n-o mai iubesc, ce tot mă codesc. De ce nu-i spun acum să nu mă mai caute pentru că eu nu pot iubi pe nimeni mai mult ca pe mine. Și parcă-l aud pe C. spunându-mi: De la sărut, dragostea devine fiziologie!

*

Cu C. la spitalul doctorului Bibicescu unde e internat M.D. Este tuberculos și de-abia a fost operat. Foarte slăbit, „piratul" mai are încă umor. Își aduce aminte de mine și-mi transmite o invitație de a scrie la ziarul lui. Deocamdată, nu.

*

Plec în munții Făgăraș. O excursie mă va spăla de toate gândurile ultimei luni. Ar fi trebuit s-o caut pe A., dar nimeresc într-un sat de pe lângă Sibiu, uitat într-o văgăună. O natură luxuriantă și ploi interminabile și un aer transparent și liniște, mai ales liniște. Locuiesc într-o casă dărăpănată, cu ceas cu cuc în perete, cu o curte imensă în care mișună șerpii prin iarbă.

O ciutură putrezită, totul vechi și curios. Colind cu Sn., al cărui invitat sunt, Sibiul, oraș întortocheat și pitoresc, cu străzile nemțești, strâmte și umede. Negoiul este la 15 km. Îmi fac planul plecării și mănânc ca un apucat. De unde atâta foame? Seara facem focul sub o vatră înnegrită de vreme și aștept să pice pe horn spiritele acestor locuri. Citesc, și afară plouă, plouă...

*

De două mii de ani, cartea lui Sebastian.

Sunt indignat de argumentația lui Nae Ionescu. A spune numai că „evreii trebuie să sufere pentru că trebuie să sufere" iată ceva ce n-am să înțeleg niciodată.

Sebastian a avut eleganța să publice prefața insolentă a căpcăunului universitar și asta mi s-a părut ironia cea mai adâncă a subtilului scriitor. Ce superioritate la elevul profesorului și ce logică de bădăran la maestru! Pot eu să-l urăsc pe Einstein numai pentru că este evreu? Pot eu să-l urăsc pe acest Sebastian numai pentru că nu este creștin ca mine?

*

Pe Negoiul, după un marș extenuant. Cei 15 km, promiși, erau vreo 35. Ultima parte a drumului o facem pe o ploaie torențială care mi se părea că nu se va mai sfârși. Dar ce bucurie după atâtea ore de singurătate, de teamă, să auzi glasuri omenești, cântecul unui acordeon și mai ales râsul fetelor care alergau în jurul cabanei. O masă caldă și câteva minute viziunea Paradisului. Jos, în câmpia Transilvaniei, era încă soare. Pe brazii de aici încă mai picură. Jos, soarele aruncă raze lungi, ca la teatru. Este un amestec încântător de culori, pus în valoare și de întunecimea de sus. Între două văi adânci, un colț scăldat în lumina amurgului zilei de vară. Nu poți să mai spui nimic. Turiștii au bun-simț. Nu scoate nimeni o vorbă. Scriu versuri a doua zi pe niște mușchi moi. Jos, o vale plină de agrișe. Aș vrea să văd zânele munților, dar împrejur e numai piatră, un

lung fluviu încremenit, de piatră. Dimineața cerul se zgârie în masa aceasta de cremene. Forța pe care o căutăm, e aci. Și ea nu-mi place. Peisajul singuratic al Negoiului e inuman.

*

După trei zile, întoarcere în sat. Amiază în care dospește căldura. Trec vite negre, bivolițe care au ceva sacru. Miroase a iarbă putredă, a baligă... În casă, aburul unei mămăligi. Ah, ce lene binecuvântată! Dimineața, ne spălăm la ciutură, goi până la brâu. Lângă sandale, șerpi inofensivi la care ne uităm indiferenți. Apoi sub un nuc, pe foile de cort, citim. Noaptea dormim în fân într-un coșar înalt. Ridicăm scările de lemn și avem iluzia securității. La miezul nopții, misterioase zgomote ale paradisului rural.

*

Plec pe neașteptate. Mi se fură niște foi de cort. Echilibrul a fost rupt. Sunt dezolat de întâmplare. Începuse să-mi placă liniștea. Hoțul, un țăran lung și slab care are un cinism ce mă scoate din sărite, ne povestise cu câteva seri mai înainte, mie și lui Sn. cum a dus-o în America. Fusese hoț de cai și narațiunea lui nu era lipsită de pitoresc. Să mărturisesc, chiar îmi plăcuse. Îl bănuiesc și i-o spun. Turbează dintr-o dată. Poate n-o fi fost vinovat. Plec, amărât...

*

Întoarcerea pe la Câineni. Străbatem o parte din Oltenia. Anul secetos i-a pus pe drumuri pe oameni. Lungă migrație spre Ardeal unde recolta a fost mai bună. Scene impresionante. Oameni care cară saci în spinare, ascunzându-se de controlul jandarmilor. Bătăi, confiscări, o întreagă tragedie. Unii sunt speculanți, într-adevăr, și își merită soarta, dar cei mai mulți, se vede bine, nu sunt mânați decât de foame. Viermuiala gărilor fețele țăranilor înspăimântați, înfometați, furturi, bătăi, un

adevărat infern omenesc la care nu pot să privesc indiferent. Unul, lângă mine, plânge cu fața chinuită. I-au fost furați doi saci de grâu. „Mi-am vândut pantofii din picioare ca să fac rost de bani și acum, cu ce mă duc acasă? Am doi copii, pe nevastămea și o soacră. Mă omoară..." Plânge și mi se face o milă de nedescris văzând indiferența celor din jur. Dar ce poți să faci? Ceilalți trag mai bine lângă ei sacii cu care s-au urcat pe furiș în tren și privesc pe geam afară să vadă dacă nu se urcă jandarmii să facă vreun control. Îmi aduc aminte de ceea ce-mi spunea Mihail astă iarnă în gara Piatra-Olt, strigătele moldovenilor care strigau în cor: „Dați-ne păpușoiul! Dați-ne păpușoiul!"

*

Regăsesc Bucureștiul cu zgomotele lui, cu bulevardele aglomerate, cu pomii încă verzi, cu femeile sale atât de frumoase. Mă umilește dragostea aceasta pentru orașul meu și nu pot să nu-i simt lipsa.

Acasă, Grieg la radio și interiorul cald al odăii mici, plină de cărți. Am din nou, dimineața, a doua zi, senzația că mă aflu într-un submarin cu pereții de sticlă. Pe geamuri se scurge prima ploaie de toamnă.

*

O revăd pe M. E supărată că am plecat singur. Ei și?

*

Din nou fără bani, dar nu-i nimic...

*

I., grav, în haine negre, pe terasa cofetăriei Zamfirescu. Abia îmi vorbește. E preocupat de femeile care trec pe Calea Victoriei. Plin de el însuși povestește cum a ajuns cel mai tânăr director de întreprindere din țară, „plătit în dolari", cu mașină la scară și bani câți vrei. Îmi propune să mă angajeze în întreprinderea

ce o conduce. Când se apropie un nenorocit care cerșește îl alungă insolent, ca să arate că e nemilos. Se pare că e membru al partidului social-democrat. Mă întreabă, cu destulă milă: Mai scrii? Da, spun. Și nu-mi lipsește din glas o mândrie pe care el n-are cum s-o înțeleagă. Vorbește repede, afectat, e gata să comande bere multă. Vrea să ne uluiască. Refuz să mai beau. Odată va trebui să plătesc acestei mândrii nesăbuite, va trebui să-l umilesc pe acest om în felul în care mă umilește el acum pe mine.

Îl întreb dezolat: Bine, dar dincolo de bani ce este? – Tot bani! Îmi răspunde teatral, cu cinism. Apoi vorbește cu destulă ușurință și cu multă lipsă de rușine despre idealurile sale. Nu-l interesează mijloacele. E suficient că are un scop. Restul nu are nici o importanță. Îl urăsc, o simt. Dincolo de bani nu sunt tot bani, eu o știu bine.

*

Se schimbă banii. Scene comice. Oameni care au rămas cu sume însemnate și care privesc neputincioși hârtiile numeroase care nu mai valorează nimic. Stabilizarea, cum i se spune, a lovit mai ales în cei care au prostul obicei de a strânge bani. Noile prețuri, monedele cele noi provoacă nedumeriri pentru că exprimă valori uitate. Salariații sunt avantajați prin reforma aceasta.

*

Speculanții din piețele Capitalei sunt arestați și purtați cu cântarele de gât prin fața mulțimii. Fotografiile lor apar a doua zi în ziare. Se face o largă publicitate indivizilor care amintesc de corbi, și mila pe care o arată câteva femei mă lasă rece. Mi se pare justițiar că aceste elemente care fac din câștigul unora o sursă de trai bun să fie lichidate.

*

T. a stat o lună într-o tabără de muncă din Bulgaria. Îmi place curaj lui. E cam ostenit și deprimat. Nu i-a plăcut țara aceea de piatră. A găsit acolo prea multă ordine și asta l-a deznădăjduit. E acum mai temperat. Îmi povestește o mulțime de lucruri despre tabăra internațională unde s-a întâlnit cu oameni din diferite țări. Tinerii din ziua de azi au dezvoltat mai mult spiritul internaționalist care va duce la încetarea războaielor, poate. Mi-e drag în aceste clipe. A lăsat afară aerul de geniu neînțeles.

*

Zile goale! Săptămâni care trec fără să reușesc a scrie măcar un rând! Viață egală, stupidă. Caut să-mi scuz lenea, dar ea nu are nici o justificare. În acest timp, lângă mine, pretutindeni se petrec lucruri importante, o parte a lumii suferă schimbări esențiale în mentalitate și obiceiuri. Nu lipsește și o vagă neliniște, o adâncă frământare subterană pe care o ignorez cu voință. Doar voiam odată să fac totul pentru ceilalți, și acum nu fac măcar totul pentru mine. O femeie, o oarecare siguranță plătită cu puține neliniști și atât. Ar trebui să mi se întâmple ceva care să mă zguduie, să mă facă să sufăr, ceva care să mă schimbe cu totul, să destrame acest echilibru periculos, comoditatea fatală în care mă complac fără remușcări. Altfel ce va fi opera mea decât oglindirea experienței unui om mediocru de care tot ce este profund omenesc e străin. Mă urăsc.

*

Vine pe la mine, Sony, băiatul unui zugrav. A locuit multă vreme în cartierul în care stau. Acum este mecanic de locomotivă la Sibiu. Are un aer matur deși pentru mine a rămas tot copilul de altădată. Îmi aduc aminte că anii aceștia l-au schimbat. Copilărisem cu el, nu băgasem niciodată de seamă că este altceva decât un prieten de joacă. Au venit niște indivizi stupizi ca să bage și el și alți copii de seamă că este „jidan“. Fără prostiile scrise prin ziare în anii aceia, ar fi rămas același băiat

care se închina ca orice creștin când trecea pe lângă o biserică pentru că așa văzuse, cum spunea, deși se numea Perlmutter. La școală, spunea ca toți ceilalți „Tatăl nostru" înainte de a începe orele și nimeni nu-l jignise vreodată. Acum, vorbește cu tristețe despre experiența făcută, în timpul unui bombardament, cu un vecin care-l alungase din adăpost numai pentru că descoperise și el în sfârșit că are de-a face cu un „jidan". E trist, umilit profund undeva și, nu știu de ce, mă simt vinovat față de el.

*

Ce limbă în acest Sadoveanu! Îți vine să plângi. Și nimeni n-o știe. Ciripim după cărțile franțuzești în loc să deschidem vechile noastre bucoavne și psaltiri. Ce miere, ce lumină...

*

Mari succese ale trupelor comuniste în China. Ah, domnilor, încă puțin...

*

N-am destulă răbdare. Mi se pare că măsurile revoluționare vin destul de târziu pentru că în jurul meu mai mișună oameni care manevrează aur, și săracii mei încă nu au totul. Aș fi vrut violența, deși recunosc o subtilitate adâncă a măsurilor încete. Tinerețea nu iartă măsurile de mijloc.

*

Naționalizări parțiale, apariția termenului „chiabur", echivalent cu faimosul „culac" rus, articole mai violente în presa de stânga, totul îmi spune că ne aflăm încă într-o repriză de studiu, cum se spune la box. Guvernarea comuniștilor abia se consolidează. Radicalismul meu este încă nedomolit. Dar simt în jurul meu organizarea acestor oameni, forța lor statistică. Încă puțin...

*

S. spune: „Tu știi să taci, n-ai nimic din exuberanța celor care vin să mă vadă". Nu știe că uneori muțenia poate să pară inteligență. Vag, vrea și ea un soț. Or, asta nu mă interesează...

*

Întâlnire cu A. E puțin mai grasă, cu un aer potolit care nu-mi place. Îmi face vagi reproșuri că nu am venit după ea cum fusese vorba. Aerul de animal fericit mă alungă.

*

D' Annunzio. Ce catifea, ce beteală, ce nimic...

*

Citesc emoționat cele două volume de versuri în manuscris ale lui T. O îmbulzeală de lucruri inegale, de imagini formidabile, lângă altele uluitor de sărace. Un umor lamentabil lângă un tragism care înfioară. Ce inegalități și ce promisiuni în aceste pagini! Este fără îndoială cel mai mare poet al generației sale, dar fără muncă va rămâne numai o promisiune.

*

Am de ales între firea mea neliniștită și ființa visătoare care doarme undeva, dincolo de energie, între omul de acțiune care ar trebui mâine să plece pe un șantier și poetul care trebuie să stea aplecat zile întregi pe cărți. Voi fi învins, o presimt, de literatură, deși tare mi-ar mai folosi câteva luni de trăire adevărată.

Îmi spun că va trebui neapărat să-mi păstrez un anumit optimism pentru că altfel nu voi face nimic. Trebuie să privesc numai înainte. Vor veni o mulțime de ani lipsiți de bucurie, dar asta nu mă va întrista.

N-am învățat nimic de la Spinoza care șlefuia lentile?

*

Ore crâncene de singurătate. O disperare pe care nu mi-o înțeleg decât uneori. Să umpli pagini fără nici un scop, pentru nimeni, să știi că peste câtva timp le vei rupe, că orele pierdute sunt numai un exercițiu, că faci ceva poate pentru nimeni. E îngrozitor...

*

T. organizează o colectă pentru a-și dactilografia versurile. Am vaga bănuială că o să-și bea banii.

*

N-am mai trecut de mult pe la Facultate. Mă ostenesc și meditațiile pe care le dau. E mai amuzantă bunica mea care-mi povestește ce s-a mai întâmplat în mahala. Astă primăvară mâncam amândoi câte o ciorbă de cartofi, la prânz și seara, și vorbeam ceasuri întregi.

Încep să scriu câte un articol zilnic, Un fel de „tabletă“, la *Fapta.* E pentru prima oară când pătrund într-o gazetă. Privesc în jur. Autorul articolelor de fond trece rar pe aci, e un tânăr înalt despre care se spun multe lucruri bune. Dau din ce în ce mai des de S. D., o lichea simpatică, băiat frumos, care nu cere directorului leafă și care trăiește numai în culisele teatrelor de revistă. Scrie în fiecare zi o rubrică intitulată „Culise și reflectoare“ în care face reclamă actrițelor. E mulțumit că poate zmângăli undeva, pentru că asta-i aduce amante și bani. Altă figură: T. A., secretarul de redacție, un băiat cuminte care are grijă de gazetă ca de o casă care nu trebuie să ia foc. Îmi face impresia că e cinstit și că toată această teamă de soarta gazetei își are originea în aceea că nu vrea să-și piardă pâinea. V. M., un fel de păstor, care poartă o căciulă imensă, ciobănească, redactorul rubricii politice, e dezgustător. N-am citit în viața mea ceva mai stupid și mai evident laudativ. Circulă prin cabinete și scrie reportaje sinistre pe care nu le citește nimeni. Cu mustața neagră, pe oală, cu glumele pe care le

debitează îmi pare mai curând un hoț de drumul mare! Mai există apoi bancherul care finanțează gazeta, St., un bărbat în vârstă, amintindu-mi de personagiile lui Matei Caragiale, un fel de boier care a pierdut totul la cărți, generos cu Gulliver, un pricăjit de băiat de serviciu; cinic, surâzând când este tapat, disprețuindu-ne secret pe toți.

Ultimul în această galerie, V. P., un tânăr înalt, nesărat, fără talent, „țuțărul" directorului care învârtește toate afacerile „piratului". Are ceva libidinos în privire și lipsa de caracter i se citește pe fața lucioasă, prelungă. Vin și plec. Cât stau, o jumătate de oră, citesc ziarele celelalte, las cele trei pagini ale mele, bătute la mașină pe hârtie albastră, și plec. Nimeni nu știe cine sunt și nici eu nu știu prea multe despre ceilalți. Nu mi s-a promis nici un salariu. Mi-ajunge numai că dimineața cumpăr ziarul de la chioșc, că-mi recitesc articolul în care înjur popii și negustorii...

Dar nu asta am visat. Secretarul de redacție e speriat: Mai ușor, domnule, că dai cu barda-n Dumnezeu!

Mama voastră de ziariști, așa se scrie?

*

Ce neînsemnat Nansen, comparat cu Byrd. Primul este un om comod de știință care face expedițiile ca pe niște excursii și ale cărui singure neplăceri au fost consumarea în extremis a unor delicioși câini, pe când americanul are ceva mai adânc, o luciditate și un simțământ al zădărniciei, pe care nu-l găsești în cartea lui Nansen. La zece pagini un gând pentru soția lui, un salut Norvegiei și câteva indicații meteorologice. Byrd a simțit singurătatea, spaima morții căreia i-a supraviețuit și paginile lui ard, te farmecă și-ți dau de gândit.

*

Articol jubiliar:

Am primit primii bani câștigați de pe urma scrisului. Sunt trist și nu știu de ce. O mie de lei pentru cinci articole. Mi se

pare enorm. Odinioară împrumutasem bani și-l mințisem pe tata că i-am câștigat de pe urma celor scrise. De data aceasta, mia este reală, mi-a fost dată de un casier foarte serios care a întrebat intrigat: Dar Barbu cine este? M-am apropiat. Ceilalți nu mă cunoșteau. Am fost stingherit.

*

Plec. E noaptea Ajunului. Sunt tare trist. Mâine e ziua mea. Orașul murdar și luminat prost mă face și mai trist. Oameni cu pachete trec grăbiți pe lângă mine. Brazi săraci străjuiesc vitrinele. Măcar nu ninge. Intru într-o cârciumă căutând pe cineva cunoscut căruia să-i împărtășesc bucuria de a mă ști cu primii bani câștigați de pe urma scrisului. Nu e nimeni. Afară s-a lăsat frigul. Și e atâta noroi...

*

Mi-este drag Napoleon! Biografia lui Ludwig mă cucerește. În paginile acestea regăsesc ambițiile și dorințele nesatisfăcute cu toată setea mea de dreptate și glorie. Totuși ce periculoase sunt cărțile care exultă îndrăzneala în mâinile celor care nu sunt îndrăzneți, dar care vor să fie...

*

Crăciun. Trei zile de furie și avânt. Scriu dezlănțuit și-mi propun ca până la Paște să termin romanul.

*

Dintre toți cunoscuții mei, singurul care se gândește în aceste zile să mă scoată din singurătatea stupidă în care mă zbat este micul Sony. Nu știu de ce am primit să merg la ei acasă. Găsesc o familie ca oricare alta, care sărbătorește „Nașterea Domnului", ca o familie creștină, cu sarmale românești și cu vin pe masă. Mă întorc acasă mai bun, mai reconfortat.

*

Nici o femeie nu mi-a trecut pragul în zilele acestea de sărbătoare. Totul mi se pare urât. Dacă n-aș fi scris, fără bucuria înfiorătoare a creației, aș fi murit de urât.

*

Secretarul de redacție pune numai în ediția de provincie schița *Beghe* (un fragment din *Groapa).* Vreau să protestez, dar renunț în cele din urmă.

*

Singurătatea tristă este mângâiată de Horațiu. Ce frumusețe oda Taliarhului: „...Acum e vremea jocurilor din câmpul lui Marte, a locurilor de plimbare și, pe înserate, a șoaptelor dulci din ceasul de întâlnire, acum e vremea râsului zglobiu, a fetei ascunse în ungher și a brățării sau a inelului smuls de pe degetul ce nu se mai apără..."

*

Fierbere la ziar. Directorul a concediat pe unul din redactori. „Piratul" solicită o aprobare din partea celor care fac parte din colegiu și ea nici nu vine și nu se aude nici măcar o condamnare. Secretarul de redacție, tânărul cu mutră de bébé vițios, e suspendat din funcție, pe două luni. Slăbiciuni. Mă înmărmurește atâta lașitate.

*

30 decembrie. România a devenit republică. Lungul proces politic a luat sfârșit. Monarhia constituia ultimul obstacol în calea forțelor democrate. Regele Mihai I a abdicat. La radio, marșuri muncitorești. Din Prezidiul nou creat fac parte, între alții, C. I. Parhon, un om de știință, M. Sadoveanu, Gh. Stere, Șt. Voitec și alții.

*

Revelion cu mai mulți cunoscuți. Se comentează plecarea regelui. Nu lipsesc câțiva care-l regretă. Era un fonfălău, și cei mai mulți dau cu nepăsare din umeri. Prin curți se împușcă anul care a trecut.

*

Apele se despart. Este un ceas greu pentru șovăitori. B. îmi spunea azi de dimineață: Știu că nu poți să-i suferi pe cei care stau azi alături de noi din oportunism. Asta nu trebuie însă să te împiedice să vii și să-i dai la o parte!

1948

Acasă, ostenit. O disperare aproape obligatorie pentru un romantic căruia duminicile și sărbătorile, ca și începuturile de an, de altfel, îi sunt profund antipatice.

*

Cu C. în faimoasa groapă Talcioc de la capătul liniei de tramvai numărul 1. E un ger năprasnic. Duminică bucureșteană senină, cu lume agitată. Târgul îmi fusese recomandat cu stăruință de către C. Aici se desfac averile fostei burghezii românești. Amicul meu văzuse în groapa Colentinei numai „aristocrate și Donne Albe“ și asta mă făcuse curios. Nu-i vorbă că un spectacol ca acela al descompunerii clasei parveniților noștri, eșuați pe malurile unui Infern bucureștean, m-ar fi reconfortat.

Târgul începe de la stația de tramvai și nu e plin de aristocrate frumoase, ci de țigani autentici, negustori ambulanți alungați din „Taica Lazăr“, și, pe alocuri, oameni de bună condiție socială care păzesc niște geamantane mari, absenți, fără

simțul tragic al clipelor de ispășire, adică puțin blazați de un lucru cu care s-au obișnuit. Se vând blănuri și ceasuri, obiecte inutile de toaletă și tot balastul unor gospodării bine utilate.

Sunt și femei, dar ele nu au nimic comun cu Donna Alba, ci mai curând au aerul unor proxenete ieșite la pensie. E foarte frig și domnii arată încă destul de bine. Îi examinăm cu satisfacție. Mă întreb cât și ce vor mai putea vinde? Afacerile cele mari aici le fac tot negustorii de haine care ne întreabă, roind în jurul nostru, ce ne trebuie?

Am plecat dezamăgiți și mai ales înfrigurați. C. îmi spune cu ironie: Amicul tău a visat. Donnele Albe au probabil amanți care le întrețin. Aici vin numai ciurucurile.

Mi-ar fi plăcut totuși să le văd în această Vale a Plângerii, vânzându-și inelele, splendid sacrilelgiu al revoluției...

*

„Piratul“ cheamă toată redacția la o consfătuire. Vorbește dezgustat din fotoliul lui. E foarte bolnav de tuberculoză și are o voce dogită. A aflat de o conspirație a colaboratorilor lui. Cei doi secretari de redacție voiau să-l alunge și să exploateze mai bine această fițuică. Complotul angrenase toți redactorii și se ajunsese până acolo încât se semnase un fel de moțiune către nu știu cine. Se pare că cei doi conspiratori promiseseră salarii mai acătării pentru că până acum ele erau plătite foarte bizar. După ce-i ceartă bine, „piratul“ tace. Indivizii sunt lași. Iscăliturile lor sunt pe hârtia de pe masă. Ia cuvântul V. M., haiducul acela de presă, care declară în numele tuturor semnatarilor moțiunii că, de fapt, ei îl iubesc pe directorul gazetei și că totul nu fusese decât o încercare de a obține o pâine mai bună. „Piratul“ îl ironizează pentru duioșia prelegerii sale siropoase. Se stabilește în cele din urmă ca ziarul să apară săptămânal. Toată lumea a înțeles că asistase de fapt la înmormântarea ziarului. Nu-i vorbă că nici nu-și merita altă soartă. Fără un hazard n-aș fi nimerit aici și mi-ar fi părut rău pentru că am

mai apucat ultimele zile ale acestei gazete pe care viitorul o va înmormânta. A fost, de ce să n-o spun, instructiv. Nimeni nu trebuie să refuze ocazii de acest gen...

*

Cei doi prim-secretari ai gazetei sunt dezumflați. Caută locuri pe la alte gazete. Magazia de vechituri se desface. Bunii reporterași de alcovuri vor șoma multă vreme.

*

Încă mai există cercuri literare pe care le frecventez din curiozitatea tinereții. În cele din urmă obosesc. Bărbații curtează femeile și reuniunile noastre au degenerat. Sunt aici, în majoritate cavaleri tomnatici și femei care încep să se treacă. Galanteria reciprocă este ridicolă. Eminentul profesor universitar, poetul... mi se pare un crai de mahala după felul cum o privește pe amica altui poet care participă și el la aceste ședințe „spirituale". Pe deasupra, eminentul universitar are și imprudența să-i spuie femeii că amicul ei este un prost, oferindu-i-se, bineînțeles. Femeia, firesc, spune totul și de aici scandal abia potolit. Cavalerul, rușinat, trece cu toate bateriile la doamna G., care se pare că e plictisită de bătrânețea soțului său. La mine se uită ca la Sfântul Petru o altă doamnă care voiește să treacă probabil în Olimpul poeziei. O refuz tacit și se pare că mă urăște puțin. Cu multă îngăduință s-ar fi putut să-mi fie mamă și mi se pare ceva nedemn să transformi aceste întâlniri dezinteresate în relații de soiul celor pe care le bănuiesc.

*

Iarnă mediteraneană. Ziarele anunță deschiderea unor șantiere naționale: Agnita-Botorca; Bumbești-Livezeni (linii ferate prin locuri puțin accesibile) proiectate de multă vreme.

Asta visam de fapt: un tineret plin de elan, ca acești brigadieri care umplu trenurile până la refuz...

*

Lenin despre libertatea creației: „Într-o societate bazată pe puterea banului, într-o societate în care masele celor ce muncesc trăiesc în mizerie, iar un pumn de bogătași lenevește, nu poate exista o «libertate» reală și efectivă. Ești oare liber în fața editorului d-tale burghez, domnule scriitor? În fața publicului dumitale burghez care-ți cere pornografie în rame și tablouri, prostituare în formă de «supliment» la «sfânta» artă scenică? Această libertate absolută este doar o frază burgheză sau anarhistă. A trăi în societate și a fi liber în fața societății este imposibil. Libertatea unui scriitor burghez, a unui pictor burghez sau a unei actrițe burgheze este doar o dependență mascată de sacul cu bani, de corupție.

Iar noi, socialiștii, demascăm această ipocrizie, rupem firmele false, nu pentru a primi o literatură și o artă în afară de clase (acest lucru va fi posibil abia în societatea socialistă fără clase), ci pentru a opune literaturii ipocrit-libere, însă de fapt legată de burghezie, o literatură într-adevăr liberă, legată fățiș de proletariat.

Aceasta va fi o literatură liberă pentru că nu interesul egoist, nici cariera, ci ideea socialismului și simpatia pentru cei ce muncesc vor recruta noi și noi forțe în cadrele ei. Aceasta va fi literatura liberă pentru că ea nu va deservi o eroină saturată de viață sau pe «cei zece mii» plictisiți și suferind de obezitate, ci va sluji milioanelor, zecilor de milioane de oameni ai muncii care reprezintă floarea țării, forța și viitorul ei."

*

Fotografii în presă care înfățișează capete tăiate, în Grecia. Ele aparțin comuniștilor. Fotografiile sunt reproduse după ziarul englez *Daily Mirror.*

*

Cunoșteam un doctor de șaptezeci de ani, foarte manierat, care-mi vorbea des despre călătoriile făcute în străinătate. Avea și o filozofie a lui care-mi plăcea.

Ieri l-am surprins înjurând ca un birjar şi bătând un băiețel pentru că puștiul fluierase în fața farmaciei sale dintr-o bomboană verde, scobită.

*

Se apropie alegerile în America și Anglia. Febrilitate în rândul celor care speră în restaurarea burgheziei.

*

Scriu încă *Groapa.* În paginile romanului există ceva alb care mă nemulțumește și mă ține pe loc.

*

Îmi trebuie Gorki acum. Când îl recitesc mi se pare pe alocuri tern, egal. Și totuși nu e la îndemâna oricui să scrie astfel. Acestea sunt lucruri trăite...

*

Sunt confiscat de două femei: bunica mea care mă sugrumă cu o dragoste blândă în care intră destulă răceală și amorul lui M. total, terifiant. Am ostenit.

*

Revin la Facultate. Tot mai obsedantă figura profesorului C. care, de la catedra sa, emite teorii înfiorătoare despre poezie. Am să-l țin minte toată viața cum se zbătea pe podiumul de lemn, întărâtat de cele ce spunea, ignorând animalul cu o mie de ochi din fața lui care se căznea să-l priceapă.

*

Prietenii mei mai tineri, colegi de literatură, sunt inteligenți, dar devitalizați și sterili. Produc catastrofe interesante, goale, fără nici un conținut, ce entuziasmează totuși pe nepregătiți. Vorbele lor mari și plate sunt acceptate și luate drept adevăruri profunde. Maeștrii infantili iau în serios elogiile și perseverează.

*

Împrejur, odioasa amenințare a războiului. Unii se bucură! Idioții, cred că se vor bate alții pentru ei!

*

Într-o seară noroasă trec pe strada pe care altădată o întâlneam pe S. Vechiul sentiment de dragoste, stins de mult, a lăsat totuși câțiva cărbuni care mai mocnesc. Mi-e drag ceasul acesta vag, în care lucrurile încep să-și piardă conturul, și vântul rece, care-mi îngheață mâinile. Pe o parte, același gard negru al cimitirului și casele cenușii în ferestrele cărora pâlpâie lumini ostenite. E liniște, și pe pietrele albe se joacă câini. Mă uit de-a lungul străzii lungi și înguste. Recunosc pomii, mai bătrâni, mai uscați, mai săraci. Și știu poarta cea veche cu un salcâm în față. Chipul fetei l-am uitat. Au trecut atâția ani, dar dacă aș întâlni-o aș recunoaște-o cu siguranță...

*

M. lipsește de două luni. Nu-i scriu deloc

*

L., o fată de șaisprezece ani, curajoasă și dornică de dragoste, care are un prieten care „nu o sărută așa", mă face să scriu versuri. E o imprudență că i le trimit, dar ele mi se par un preț regal pentru ceasurile pe care mi le-a oferit. Sunt legat de ea de un secret tragic. Cel care o iubește mă consideră amicul său, și situația mă stinghereşte. Vine la mine, aș putea să-i cer totul, dar o sărut cum ai săruta trandafirii. E un joc sublim în

inutilitatea lui. Sunt trist pentru că știu că ea îmbrățișează în mine pe celălalt, pe care-l iubește mai mult...

*

L. trebuia să vină și în dimineața aceasta la mine, dar n-a venit. Orele de așteptare mi se par cu totul goale.

O chem cu versuri. Vine speriată puțin și cere explicații. Poezia nu i-a spus nimic. Sunt plictisit din pricina asta. De ce naiba să mai scrii?

*

M. revine în București. Mă cheamă într-o dimineață la ea pentru a nu-mi deschide, ostentativ. Plec și nu mai revin.

*

Seara, L., cu iubitul ei de braț, trece pe lângă poarta mea. Îl sărută pe furiș în întuneric și știe c-o văd. Mă gândesc că e foarte tânără și-mi place îndrăzneala. În același timp ce tristețe, să te simți trădat, părăsit.

Noaptea de primăvară mi se pare deodată odioasă. Mâine de dimineață, la 7, L. va sta goală în brațele mele și îi voi mângâia sânii tineri și, dacă vreau, îmi va aparține, dar nu o doresc, e numai gustul meu de otravă, care-mi place, care mă amețește. Ce silnicie dulce: ultima dată când a fost la mine, când mi se refuza, și eu simțeam că minte și știam că orice femeie se vrea luată, stăpânită și îmi plăcea mai mult să fug, să știu că voi regreta. Numai din lucrurile acestea se naște poezia. Și, nevenind, credeam că romanța s-a terminat, dar nu e adevărat, mâine ea va fi aci și-l va trăda pe cel pe care-l mângâie în seara asta și, în același timp, simt că vrea să aflu că nu-mi aparține numai mie, că e și a celui care a trecut pe la poarta mea.

Ce ne-am face fără femei?

*

Și cealaltă, care m-a trădat în dimineața aceasta, pentru că știu precis că în casa ei venise doctorul B., primul ei amant, n-a plecat de la mine decât de câteva minute. Aș fi vrut să uit totul, să nu se fi întâmplat nimic, și-mi vine să râd de aerul meu jignit, de supărarea pe care eu o afișam și pe care ea o credea adevărată. Poate puțină tristețe exista, dar mă încânta mai mult veselia mea cinică, ce se voia, ostentativ, nepăsătoare. Asta o făcea să sufere, disprețul nepăsării.

Mi-e milă de femei și de aceea le iubesc în felul meu, ca Dumnezeu, de departe, trădându-le de câte ori îmi vine bine. Duplicității lor am învățat să răspund cu aceste infidelități care, la urma urmelor, au început a mă osteni.

*

Mi se spune câteodată că nu țin seama de conveniențe, că adolescenții care mă înconjoară sunt preferați oamenilor mai în vârstă. Sigur că da. Oamenii de mâine sunt mai feroci, nu-mi iartă nimic, mă simt între ei ca între niște fiare. Nu și-au pierdut sinceritatea și pot să aflu mai curând când greșesc decât între bătrânii amabili. Cruzimea lor mă face imun la răni viitoare.

*

L. a venit. Orele au trecut repede și acum sunt trist. Întrebându-mă de ce o mai chem, n-am găsit nici un răspuns. E frumos să îmbrățișezi o fată tânără, simți că te purifici. Nici nu știe măcar să sărute. Amicul meu are de ce să-mi mulțumească...

*

M. face scene. Voiește să cred că tot eu sunt vinovat de cele ce se întâmplă. Râd discret de intransigența mea. În cele din urmă, supărat de vulgaritatea pe care o imprimase discuției, îi declar că știu totul și că vreau să fiu lăsat în pace.

*

În fond de ce facem atâta caz în jurul dragostei? De ce atâta literatură? Animalele mi se par de o mie de ori mai fericite. Închipuiți-vă un câine care ar avea complexe de gelozie...

*

L. recidivează. Vine în fiecare miercuri la mine, se lasă mângâiată și pleacă. Are niște ochi mari, negri, frumoși și nu spune nimic. Nu pot să n-o iubesc când îmi spune: Nu pot să fiu a ta. El mă ia de nevastă!

Jocul mi se pare stupid și încântător.

*

Scrisoare de la Mihail care stă de doi ani în garnizoana Turnu-Măgurele:

„Nu ți-am mai scris de mult: obiceiul. Sunt bine, minus vechiul reumatism. M-am logodit și peste două-trei săptămâni mă căsătoresc. Recunosc că sunt un idiot. Mă mir și eu ce m-a apucat. M-am logodit de Anul nou. N-am fost și nu sunt îndrăgostit de fata pe care o iau. Dar, pentru că nu aveam rufele curate atunci când îmi trebuiau și fiindcă proprietarul îmi fura din lemne, m-am hotărât să-mi aleg o tovarășă de viață care să fie lângă mine și la bine și la rău. Bah!

Fata e o ființă comună, până la exasperare. De câte ori o văd parcă repet o frază pe care o citesc în fiecare zi pe unul din pereții biroului meu: cuvintele și-au pierdut orice semnificație, literele nu mai au formă, le privești fără să le vezi. Când lipsesc, deodată bagi de seamă. Nu e cazul cu mine. Eu repet povestea aceea cu premiul porumbeilor. De două luni, mănânc în fiecare seară porumbel și-mi vine să înnebunesc. (Repetă cuvântul de câteva sute de ori. Ia de exemplu cuvântul «ceașcă». La un moment dat nu mai poți să-l legi de nimic material, parcă e o obsesie, o picătură chinezească pe un craniu ras.)

Dar să-ți fac o scurtă descriere: e mai proastă decât aș fi bănuit. A știut însă să se ascundă. A debutat prin a-mi face ochi

dulci ca în filmele cu Lili Damita. Afecta în același timp seriozitatea și demnitatea. Ne înșală măsluitorul de cărți de la bâlci cu «uite popa, nu e popa», darmite o fată tânără care miroase a virginitate. Închipuiește-ți o fată de provincie, cu fruntea îngustă, grasă, cu liceul industrial, care citește romane ca: *Inimi zdrobite, Suflete zbuciumate, Cavalerii nopții, Durerea unei orfane* și *Cartea de bucate*. Se căznește să-mi mențină «focul dragostei» prin apropieri și retrageri succesive, ori prin oferte și refuzuri dozate după o logică strâmtă de fată care vrea să se mărite neapărat și care a citit *Educația sexelor*. În ceea ce privește muzica, îmi declară că îi plac cântecele naționale și tangourile. De când ne cunoaștem se căznește să-mi dovedească că are temperament. Când începe să cânte parcă plec în vilegiatură la țară! E romantic.

Trebuie să mă duc în fiecare seară la ei. Asta e o corvoadă îngrozitoare. Pe la nouă încep să picotesc. În tot timpul vizitei vorbește maică-sa. Laudă talentele culinare ale fiicei, și taică-său adaugă că lui i-a plăcut să trăiască bine. Fata împletește ciorapi și-mi povestește ceva despre porcii vecinului, care sunt slabi. Apoi râde strident. Când mă scol să plec, insistă toți să mai stau. În alte seri vorbesc toți odată și pun radioul. Apoi încep să mă piseze să facem nunta mai repede. Dacă lipsesc o seară, îmi face scene și plânge. Nu ține prea mult la mine, dar ăsta nu e un rău prea mare. Se mărită numai ca să aibă un bărbat, indiferent care, oricum o fi, cu atât mai bine dacă este ofițer. Taică-său are o operație la cap și suferă câteodată. Mă gândesc că dacă va muri rămân cu maică-sa, cu soru-sa și cu ea pe cap, slugă pe toată viața la trei muieri.

Ăsta să fie viitorul? Asta să fie Australia septentrională în care ne gândeam să ancorăm într-o zi?

Sunt un idiot! E cea mai sinceră confesiune pe care ți-am făcut-o vreodată. Mi-am măsluit singur cărțile.

Nu mai știu unde este Nordul..."

*

M. insistă, se roagă. Sunt decis să încheiem aventura noastră. Se pare totuși că nu puteam să suport trădarea! O tratez cu cinism. Într-o dimineață o vede pe L. intrând la mine. Mi-o spune, și-o asigur că nu vreau să-i plătesc în felul acesta. Se cramponează și nu-mi place.

*

Se apropie Paștele. N-am nici un ban. O disperare cruntă mă copleșește. Vecinii cară miei și vin, în damigene. În toată mahalaua plutește un miros dulce de cozonac. Eu aș suporta aceste lucruri, dar bunica mea plânge în fiecare zi. E bătrână și se agață de orice bucurie. Nu pot s-o ajut cu nimic. Mă întreabă de ce nu-mi iau un serviciu. Ce să-i răspund? Că vreau să-mi termin cartea? Prietenii m-au părăsit și nu le fac din asta vreo vină. Unii sunt la fel de săraci ca și mine, dar au cel puțin o familie.

Mă închid în casă, strâng din dinți. Muzica de la radio îmi face bine. Sunt singur și mă simt foarte puternic.

*

Populația din Saigon, care manifesta de 1 Mai, a fost bombardată de aviația franceză.

*

A doua zi de Paște. Am mâncat o ciozvârtă de carne cu pâine neagră. Vin n-am avut. Citesc pe Erasm și-mi face bine, deși pe alocuri îl găsesc răutăcios.

*

L. n-a venit. O rugasem să treacă pe la mine. Mi-ar fi făcut bine prezența ei. M. stă acasă. I-am spus că nu vreau s-o văd. Ne despart câteva case numai și mă gândesc ce absurd sunt.

Pereții mă strâng și aș vrea să plec afară, dar străzile sunt pustii și stă să plouă.

*

Mi se face milă de M. De trei zile n-a ieșit nicăieri. Are douăzeci și trei de ani și nici o speranță. Dacă aș striga-o acum ar fi fericită.

Mie însă nu trebuie să-mi fie milă. Mila împiedică drumul nostru! De aceea stau mai departe la biroul meu și mă uit la o vrabie veselă care se joacă pe ramura unui pom. Gungurește și zboară.

*

Ce melancolie nevindecabilă îți lasă aceste ore pierdute definitiv. Acum, zilele de sărbătoare au trecut. Am crezut că va fi mai greu, dar am suportat bine. Trebuie să mă obișnuiesc cu ideea de a rămâne tot mai singur...

*

O întâlnesc pe L. De ce n-ai venit? o întreb. Pentru că nu mai vreau să-mi înșel prietenul! O, asta-i bine...

Recunoaște apoi că a făcut-o din pricina geloziei. Trebuie să alegi între mine și M., spune decisă.

Surâd.

*

Și mă gândesc. Da, ar trebui să aleg. Momentul este foarte nimerit. Dacă stau să cântăresc nu-mi mai spune nici L. nimic. Mi-a inspirat versuri, dar asta a trecut. Eu i-am împrumutat puțin spirit.

Nici M. nu-mi mai spune nimic de mult. În schimb m-am obișnuit cu ea.

Dragostea în cele din urmă este trivială...

*

Niște nopți venale de mai, care ostenesc. Aș vrea să scriu ceva, dar mi se face somn. E aproape miezul nopții și aud cum se stinge rumoarea orașului. Foșnesc numai frunzele tinere care lucesc în întuneric. Mi-e dor de o femeie pe care ar trebui s-o iubesc...

*

Ziarul la care colaboram din când în când a murit de moarte naturală. Directorul său, „Piratul“, care anunțase un ciclu de articole senzaționale, a fost prin în flagrant delict de luare de mită.

Mă duc cu C. la spitalul Brâncovenesc, unde este internat M. D., deoarece, după abia trei sau patru săptămâni, tuberculoza lui la laringe s-a agravat. Într-un salon cu ciment pe jos, care arată ca o hală, într-un pat mizer și meschin, îl zăresc pe „Pirat“, galben, slăbit și tuns, abia vorbind. Într-un pat alăturat stă jandarmul care-l păzește. I-ar trebui streptomicină, dar nu are destui bani. – Am 40 de grade, dar tot nu aiurez! ne spune, fericit că poate să se dovedească atât de rezistent în fața bolii. Vrea să ne convingă că afacerea lui cu mita este numai o înscenare, dar nu-l cred nici eu, nici C. Ne prefacem însă că acceptăm această explicație. Are încă umor în tot ce spune. Cinismul lui ne face să uităm o clipă mizeria morală evidentă.

Plecăm tăcuți, promițându-i că-l vom mai vizita. Cred însă că pe acest om nu-l voi mai vedea. Nu mai are mult de trăit. Și o știe și el. Din ușă mai privesc capela gardianului care stă aruncată pe un lavoar. Înfiorător să mori cu un jandarm la cap, dar omul și-a meritat soarta.

*

Mă duc pe la G., fostul meu prieten din copilărie. Stă în marginea Bucureștiului. O curte lungă, cu puț în curte și pomi înfloriți. Îi găsesc pe părinții lui zugrăvindu-și singuri odăile.

Sunt amândoi plini de var, mai puțin bine hrăniți ca altădată, osteniți și îngrijorați. G. s-a însurat, va avea un copil. Mama lui îmi spune rușinată: – Vezi ce mi-a făcut nebunul ăsta? (Are o nevastă cam grasă și cam urâtă, deși el a fost toată viața un băiat frumos.) Taică-său pare mai împăcat. A avut o prăvălie de mărunțișuri pe care a lichidat-o, falimentând. Acum e salariat pe undeva și nu-l mai recunosc aproape în hainele prea largi.

Prietenul meu nu era acasă. Plec repede, trist. Îmi aduc aminte de casa lor luminoasă, de Crăciunurile acelea de la ei, de opulența care mă făcea invidios, de acea bunăstare care s-a dus, pentru că totdeauna îmi spun că există un echilibru în natură, pentru că oamenii aceștia trebuiau să simtă și ei, în cele din urmă, mizeria.

E ceea ce nu iertăm noi, cei care n-am avut nimic niciodată.

*

Se creează armata populară. Revoluția a căpătat un ritm care mă farmecă.

*

„Până și meschinăria are triumfurile ei", o frază spirituală.

*

În Grecia au fost executați 163 de comuniști dintre care mulți membri ai rezistenței antifasciste. Cu arme americane...

*

Se înființează Ordinul Muncii. Cu această decorație vor fi răsplătiți eroii muncii. Parcă ne apropiem de Mitologie.

*

O caricatură din *Scânteia* înfățișează o caracatiță cu o mulțime de tentacule. În cercul rapace, cifre:

15.190 ha teren arabil

136,990 ha păduri
159 castele și palate.
Legenda: averile fostei case regale. Asta paralel cu bordeiele pe care le-am văzut la Piatra și în mahalaua în care m-am născut.

*

Romanță neterminată. L. vine de dimineață la mine, ca de obicei. Deschid geamul, e foarte devreme, rece. Trebuie să plec. Îmi spune că va trece și mâine și-i răspund că nu mă va mai găsi. Știe bine că e prea târziu pentru amândoi. Nu spune nimic și pleacă...

*

Pe șantierul APACA – 70 de scriitori. Între ei, Ionel Teodoreanu, care scrie entuziasmat un fel de poem în proză, cu toate defectele lirismului său cunoscut.

*

Nu e greu să-mi dau seama cum, puțin câte puțin, EU dispar din ce în ce mai mult din acest *Jurnal*. Evenimentele exterioare sunt atât de numeroase și de importante, încât începe să mi se pară nesemnificativ ceea ce fac. Dar paginile se devitalizează, devin o cronică searbădă a unor fapte care au însemnătatea lor, dar nu mă absorb într-atât încât să mă uit.

*

Lupte de stradă la Ierusalim. Tel-Avivul este bombardat. Săracul Isus, prințul păcii, cum s-o mai răsuci el în mormânt...

*

În Grecia alți șase comuniști condamnați la moarte.

*

Se deschide Căminul scriitorilor de la Bălcești. Începem să fim considerați domni. Aș vrea să văd mutrele celor care atunci când le spuneam că sunt scriitor îmi făceau un semn discret la tâmplă...

*

A început procesul masacrelor de la Iași unde au fost uciși zece mii de evrei. Majoritatea acuzaților sunt militari. Relatările seci ale ziarelor sunt mai ipresionante decât orice literatură. Ciudat, neamul românesc nu e cunoscut în lume pentru cruzimea lui. S-au găsit totuși câțiva indivizi care au vrut să dezmintă proverbiala noastră umanitate...

*

Cazinoul din Sinaia care aducea importante venituri statului burghez e desființat. În locul ruletei se vor juca sârbe de către echipele culturale. E foarte bine. N-o să mai aibă nimeni timp să se plictisească anii aceștia...

*

M., refugiată la o soră din provincie după un flagrant delict, scrie pagini lungi în care mă asigură de fidelitate. Sora ei mă vede pe stradă cu A. Sunt temeri că o va chema urgent...

*

În America, Biroul Federal de Investigații a predat presei un buletin prin care anunță că aproape toată populația țării este înregistrată la poliție cu amprente și fișe. Ziarele servesc și cifra exorbitantă a celor înregistrați.

Cei din Sud sunt și mai excesivi. Poetul chilian Pablo Neruda este urmărit cu o sentință capitală pentru că e comunist și fuge din țară în țară de teama de a nu fi prins. În același timp, emisiunile posturilor de radio occidentale acoperă aceste nedreptăți cu strigăte despre libertatea ucisă în Răsărit. Să fim serioși...

*

11 iunie. Se naționalizează întrepriderile industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi. Ziarele au o literă festivă, și la radio se aud cadențele marșurilor muncitorești. Reportajele demască condițiile mizerabile în care munceau unii lucrători. Se numesc noii directori, lucrători, membri de partid. Fotografiile care-i înfățișează la birourile luxoase, ocupate până atunci de foștii patroni, au un farmec al stângăciei, ceva de poveste modernă în care binele este răsplătit. Sunt foarte emoționat. Fără fasoanele mele de intelectual, fără mrejele cărților din care nu mai scap, aș fi fost în stradă, lângă oamenii care preiau în mâinile lor acum industria țării, devenind din clipa aceasta răspunzători de viitorul nostru al tuturor...

*

Și mă cert, și mă urăsc pentru nehotărârea mea. Îmi aduc aminte de dârzenia pe care o aveam la ieșirea din armată, când îmi propusesem să scriu acel ciclu de reportaje despre armata burgheză, pe care nu l-am scris nici până în ziua de astăzi, deși notele mele mai zac prin caiete.

Ce m-a oprit? Poate o anumită festivitate a actelor de fiecare zi, poate prezența în rândurile comuniștilor a unor elemente oportuniste, care de altfel au și fost îndepărtate, poate comoditatea mea veche de intelectual care nu se poate scula devreme. Revoluțiile se fac de dimineață însă și în acest timp se doarme cam puțin...

*

Seară înnăbușitoare de vară. Am terminat meditațiile cu corigenții mei și mă plimb pe stradă. Miroase a praf, a frunză calcinată de salcâm. Lună ca într-o piesă proastă și O., fiica unor podgoreni, care mă invită să mergem pe sub platanii de la Șosea. Se vede bine că vrea să se mărite, dar mă ostenește aerul de cucoană dedată la pochere, obișnuită cu „jururi". Mă

privește intrigată când îi mărtursesc că mă ocup de literatură. A făcut Academia Comercială și o interesează mai mult faptul că sunt proprietarul unei case moștenite de la părinți. Ne despărțim rece, după o scurtă și obositoare încercare de a găsi un punct comun.

*

În Italia, potrivit ziarelor, sunt două milioane de șomeri. Nu-i de mirate că toți acești oameni, și alții, la alegeri votează pentru partidul comunist.

*

Armatele lui Mao Tze-dun înaintează spre partea industrială a Chinei. Americanii înarmează masiv pe Cian Kai-șek, dar corupția regimului său este atât de imensă, încât armate întregi, cu armament cu tot, trec de partea comuniștilor. Ca și în Rusia, comunismul este o eliberare pentru China.

Cunosc două mijloace înspăimântătoare și fără greș de educare a omului: lipsurile și avuția.

*

Ziarele noastre anunță că muncitorii de la sondele de petrol de pe Valea Prahovei au ocupat vilele foștilor exploatatori. Ah, unde mai vine Mitzy, Roro și Kiky să-și petreacă sâmbăta și duminca?

*

Totdeauna mă voi întoarce către tineri. Ei sunt fereastra spre viitorul presimțit numai. Problemele tinerilor sunt acute și aduc mai devreme în actualitate ideile viitoare. Organismul tinerilor este mai sensibil. Oamenii maturi sunt rutinați și își pierd acuitatea. În privința artei, cred că numai tinerii au probleme, iar maturii, soluții. Arta tinerilor este un monument sălbatic, netencuit, lipsindu-i stilul. Acesta vine mai târziu. În

ceea ce mă privește, am preferat totdeauna ideile. Tencuiala e atrăgătoare, dar numai atât. Îmi place mai mult cărămida dură, zgrunțuroasă, informă, puternică. Îl prefer pe Tolstoi, acest urs greoi care se exprimă ca un mujic, lui Huxley, ce mi se pare un prestidigitator dând tifle din spatele unei măști invizibile.

Un autor de succes mă îngrijorează. Mulțimile n-au rafinament și, evident, popularitatea ascunde uneori grave superficialități.

*

Sunt câteva luni de când n-am mai scris. Vara mă obosește. Nu mai pot gândi. Zilele trec greu. Lecturile pe care le fac nu mă mai satisfac. Acumulez greu.

Groapa a intrat în al treilea an. Rămâne tot numai un material ce trebuie coordonat. Am schimbat până acum de câteva ori destinul unor personaje, și altele se numesc altcum decât la redactare.

Sfântul la a treia transcriere. Paralel, încerc și alte lucruri, avortate pe drum.

*

Se spune că statua lui Adonis a fost realizată după modelul viu al unui atlet grec, adulat de mulțimi. Lucrul acesta mă face vesel. Frumusețea fizică a oamenilor e numai fumusețe. Adonis, obiectul de piatră, păzit în muzeele lumii, n-are nimic spiritual în el. Există o anumită imbecilitate a frumuseții.

E curios cum oamenii de gust mai pot contempla capodopere pur fizice.

*

Lupte crâncene în munții Grammos între comuniștii greci și forțele guvernamentale.

*

Se înființează primele societăți comerciale de stat. Vechile magazine sunt renovate, se sparg ziduri, se pun oglinzi, totul e strălucitor, plăcut. Alt stăpân...

*

Nopțile fierbinți mă neliniștesc. Vara are în ea ceva frenetic care mă nimicește. Privesc frunzele unui gutui, luminate de lună. Au o catifea prețioasă, aproape lichidă. Aștept o femeie care întârzie. Când urcă scările, se oprește și privește cerul. Are sâni proaspeți care vibrează. Ce ne-am face fără dragoste?

Puțin parfum, niște vorbe fără conținut, cleștarul vinului auriu în pahare și luna la care te uiți și de care nu te-ai mai desprinde. Femeia albă de lângă mine e făcută parcă din raze de lună...

*

Ceea ce n-o să poată fi refăcut:

Trec de multe ori pe lângă ruinele unei case înnegrite încă de fumul incendiilor. Mă gândesc la oamenii care au locuit între zidurile acelea și nu pot să nu fiu impresionat la gândul că niște semeni de-ai mei au trăit ani de-a rândul împreună aici, s-au iubit, au făcut copii, s-au certat și s-au împăcat, au respectat locul acesta unde au fost uneori singuri, la care s-au gândit când au plecat departe de orașul nostru și unde s-au întors totdeauna cu plăcere.

Acest ACASĂ n-o să poată fi refăcut niciodată de zidari. Este jertfa cea mai mare a războaielor.

*

Recitesc cărțile unor intelectuali idealiști publicate în anii dintre cele două războaie. Ceva călduț în care totul e văzut roz prin prisma umanitarismului, o invitație la un comunism frumos în care adversitățile de azi erau văzute ca niște întreceri de bunăvoință. Revoluțiile nu sunt niște plăpumi...

*

Ofensiva comuniştilor chinezi continuă. Trupele guvernamentale părăsesc oraş după oraş. În Grecia, comuniştii rezistă în Rumelia.

*

Sportul românesc devine o chestiune de stat. Ultimele cluburi particulare sunt dizolvate.

*

Uneori artei îi trebuie o mare nenorocire. Sunt creatori care nu se descoperă decât la mari temperaturi. Cine ştie dacă nu suntem, noi şi Universul acesta, fructul unei nemărginite indispoziţii divine.

Câteodată aş vrea să fiu orb ca Milton. Cred că în felul acesta aş înţelege mai deplin lumina înconjurătoare, regretând, în nenorocire, culorile şi bucuria de a le vedea, încât numai strigătul de durere că am pierdut definitiv bucuria de a mă înveseli în lumina soarelui să fie o expresie profund omenească, un strigăt altoit de cumplite îndoieli şi deznădejdi, el singur un lucru nemuritor, expresia eternă a suferinţei omeneşti.

*

Nu mi-a mai plăcut Kipling. *Jungla* lui e artificioasă. Cărţile care te farmecă la optsprezece ani nu mai trebuiesc reluate niciodată.

*

Câteodată mă preocupă lucrul acesta detestabil: să mă transmit eternităţii. Am impresia atunci că însăşi personalitatea mea se schimbă, că doresc să fiu ceea ce încă nu sunt, idealul meu propriu. Şi piesa intimă, jucată mai întâi pentru mine şi apoi pentru alţii, îmi aduce grave nelinişti: voi rămâne veşnic un cabotin sau tocmai ceea ce mă nemulţumeşte nu-mi aparţine?

Este un „stil" al scriitorului care mă îngrozește, obligându-mă la exhibiții și morgă. Oamenii obișnuiți nu sunt deprinși să vadă în cei ce scriu decât niște ființe excepționale. Arătându-te altfel, pierzi în ochii lor un credit nelimitat. Ești obligat la „ciudățenii", la „schime" ce ajută să fii deosebit de ceilalți muritori. Jocul face plăcere în cele din urmă și actorului...

Cât mă privește pe mine, nu pot să mă prefac. Am avut, mai tânăr fiind, infatuările mele, mândrii nejustificate, poate involuntare, dar ele au trecut. Îmi place acum simplitatea. Mărturisesc multora că „artistul" din mine nu locuiește în permanență în spiritul meu. El mă părăsește adesea, și în locul lui rămâne un om ca toți ceilalți, tiranizat de platitudini și prejudecăți.

*

Comuniștii chinezi au trecut Fluviul Galben.

*

Există o umilință a oamenilor inteligenți, nemărginită și deznădăjduită, a bărbăției nedezvoltate, starea aceea de inferioritate în fața unei femei aflate în dilema de a alege între virilitatea unor masculi, numai masculi, și spiritualitatea dezvoltată în dauna altor calități.

După cum există un triumf al ideilor, o umilință a bărbăției pusă în fața jocului ideal de gândire, biruitor și nemilos, unde inteligența supune, farmecă și cucerește. Femeile aleg totdeauna bărbăția, nu iubesc spiritul, pentru că el le obosește.

Și între aceste două categorii de combatanți ai luptei secrete, cei mai cruzi sunt cei mai inteligenți, pentru că ferocitatea lor are mijloace mai complexe. Sigur este că nimeni nu are milă.

Femeia cucerită de spirit trebuie să fie neapărat o aberantă, după cum cred că nu există o decepție mai mare pentru o curtezană decât aceea resimțită lângă un geniu voluptuos. Jocul dragostei cere inventivitate și nu există oameni mai lipsiți de imaginație în acest domeniu decât creatorii.

*

Peary a lui W H. Hobbs.

Călătorul neostenit încercând de șapte ori să ajungă la Pol, izbutind numai ultima oară, este un exemplu care galvanizează.

Încep primele întreceri socialiste. S-au fixat norme, și muncitorii fac din activitatea lor ceva sportiv remunerat mai bine, se înțelege.

*

Câteodată îmi spun că ar fi bine să facem din dragoste un sport nu o competiție sentimentală! Mă supără sentimentul proprietății atât de dezvoltat la unii îndrăgostiți.

*

Togliatti, victima unui atentat. Curios pentru temperamentul italienilor. Șapte milioane de greviști în semn de protest. Ce forță!

*

Într-o seară mă oprește pe stradă o fată blondă. Îmbrăcată într-o rochie ușoară de stambă. N-o mai recunosc. Ne cerem scuze reciproc, apoi deodată îmi amintesc: e fata cu codițe de la Piatra-Olt.

O conduc către marginea cealaltă a Bucureștiului.

– Au trecut trei ani, îmi spune, și n-ai dat nici un semn de viață.

Surâd în întuneric.

Vorbește repede: Am dorit mult după aceea să te revăd. Era foarte important pentru mine la vârsta aceea. Te-am zărit odată într-un tramvai cu cineva, ți-am trimis vorbă printr-un prieten...

Îmi place sinceritatea cu care îmi spune atâtea lucruri grave pentru ea. Am fost un fel de vis de tinerețe. Mă simt întristat. Pe fata asta am sărutat-o pe malul unui iaz, și era o lună mare,

impudică... I-am vorbit idespre porumbeii Veneției pe care nu-i văzusem niciodată. Au fost seri când am însoțit-o pe ulițele unui sat nenorocit unde eram părăsit. Au trecut ani de zile, și ea s-a gândit la mine, și mie lucrul acesta nu-mi spune nimic. Are acum douăzeci de ani și e mai implinită. Tinerețea ei pură se pierde. Începe a fi femeie. Îi promit s-o mai caut, deși știu că n-o voi face...

*

Reforma învățământului: se reduce numărul liceelor teoretice și se înmulțesc liceele tehnice. Prea se promovau valuri de simiintelectuali ce filozofau în birourile perceptiilor. Țării noastre îi trebuiesc doctori și ingineri. Poeți și filozofi avem destui.

Citesc textul legii: școli medii de moașe, școli medii sanitare, școli de subingineri etc.

E foarte bine...

*

Mai mult de jumătate din China a fost eliberată!

*

Citesc un studiu despre budism, confucianism și mahomedanism.

Cât rău a făcut Asiei doctrina extazului se știe. Imensa Indie și chiar China care abia se trezește au fost zeci de ani la dispoziția națiunilor care au știut să speculeze această lene destructivă.

Mahomedanismul mi se pare infinit superior creștinismului pentru umanitatea lui, pentru lipsa misterului și pentru un bun-simț demn de invidiat. Profetul islamismului a furat cai, a ucis niște rivali și nici nu știa carte. Se pare că a dictat unor secretari sau femeilor cu care trăia niște splendide precepte pentru oamenii cu picioarele pe pământ. Iată de ce vechea

Europă creștină, mistică și stupidă, era să cadă pradă arabilor și a fost salvată numai de o bătălie norocoasă.

Îmi place creștinismul pentru mila și toleranța lui, dar mă supără la el teama care îndobitocește, ascultarea oarbă și dogmele ajunse în ortodoxism la forme inacceptabile pentru un om civilizat.

Catolicismul este singura formă a creștinismului pe care o mai primesc. Și, nu știu de ce, religia lui Mahomed mi se pare o religie de viitor.

*

Consolarea celor depășiți de timp:

Cu cât sunt mai puțini cei care apără o idee veche, cu atât ei cred că ceilalți se înșală și că e o mândrie să stărui într-o nebunie rară.

*

Comuniștii chinezi la 30 km de Pekin!

*

După Indonezia, Malaya luptă pentru independență. Vechiul sistem colonial englez, atât de solid altădată, prezentat romantic în bune romane exotice, a început să pârâie.

*

Citesc o cronică despre Napoleon. Ce eroare! Francezii nu sunt deloc galanți. Cel mai mare francez, Napoleon, se tocmea într-un iatac cu Maria Walewska pentru soarta Poloniei.

Într-un timp, viitorul nenorocitei țări a depins într-o largă măsură de geniul amoros al acestei femei.

*

Lupte și în Birmania.

*

Stadionul ANEF, distrus de nemți în 1944, e refăcut și redat sportivilor după optzeci și trei de zile de muncă ale brigăzilor de tineret. S-a lucrat ziua și noaptea într-un ritm necunoscut încă în România. Noua construcție în beton impresionează.

*

Îmi place mentalitatea sportivă ce însuflețește munca constructorilor din zilele noastre. Ea face apel la ambiția oamenilor și transformă efortul într-o întrecere plăcută. Se propune un termen: o sută de zile pentru desăvârșirea cutărei opere. Prin agitatori, prin megafoane, cântece și alte mijloace se creează o ardoare cu rezultate uluitoare. Timpul trece pe nesimțite, și bucuriei i se adaugă și satisfacția morală a recordului pe care o cunosc atât de bine.

*

Reluat aventura domestică cu M., în porții săptămânale. Nici o surpriză. O apă care curge, cu care te obișnuiești, cum te-ai obișnui cu un vin. Și bietele mele aripi care bat spre alte locuri...

*

Catolicismul are ceva iudaic în el. E creștinismul altoit cu un spirit practic. Însăși grandoarea lui, basilicile severe, orga, solemnitatea desăvârșită, conțin în ele ceva comercial.

*

Capitalul lui Marx a fost transcris în alfabetul în relief pentru orbii din Leipzig. Opera cuprinde douăzeci și opt de volume.

*

Emerson *(Eseuri).*

Ceva prețios, cuminte, moral. Dar iată și cinismul: „Există ceva josnic chiar în speranță".

*

Dacă mă gândesc bine, ceea ce a atras întotdeauna pe fanatici este tocmai lipsa de promisiuni, sărăcia, suferința și moartea. Partidele burgheze, care promiteau „situații", n-au avut niciodată fanatici în rândurile lor. Legionarii aveau un program militar: formații numite cu terminologia fascistă, patrulări, arme etc.

Comunismul, doctrină realistă, de bun-simț, nu promite „nemurirea" sau cerul, ci o pâine mai bună aici, pe pământul nostru.

*

Comuniștii greci atacă în munții Pindului. Cu o lună în urmă au cucerit Delfi.

*

A venit toamna. Duminică. Sunt invitat la aniversarea zilei de naștere a unei fete care împlinește cincisprezece ani. O mulțime de adolescenți care dansează după patefon. Ascult muzica stupidă și-i privesc fără nici o bucurie.

Sunt tare bătrân...

*

Primul lucru mare în viață e să te găsești pe tine însuți, pentru aceasta e nevoie de singurătate, de contemplație, cel puțin din când în când. Marii reformatori vin din locuri izolate, din pustietăți, din regiuni sălbatice. (Nansen.)

*

Bulevardele Bucureștiului prind o patină pe care o cunosc. Cât aș suferi dacă nu aș vedea în fiecare an această decrepitudine...

De dimineață era frig. Niște frunze galbene pe care le poartă vântul pe străzi, femeile în rochiile subțiri de vară, înfiorate puțin... și seara roșie, răcoroasă, autobuzele pline care alunecă pe asfaltul ud, plimbările lungi și o lipsă de dorință paralizantă...

Am adevărate drame spirituale la schimbările de anotimp. Înseși serile mă fac să sufăr.

*

O fată cu părul roșu care-mi spune că așteaptă iarna ca să se plimbe la Șosea. Are un nas malițios și o bănuiesc ieftină...

*

Din întâmplare la o chermesă cu fata cu părul roșu. Are un aer consumat, ceva ce se stinge și care-mi place nespus. Nu știu de ce degradările acestea mă farmecă la femei. Îmi prezintă un prieten, maior de aviație, un bărbat de treizeci și cinci de ani, simpatic, „prietenul" căsătorit, cu care se culcă din când în când. Bem bere, se face dimineață. O conduc spre casă pe străzile pustii. E tristă fără să știe de ce, ar dormi la mine, dar n-o chem. Pe urmă regret.

*

China, cucerită de comuniști, are un guvern popular. Președintele acestui guvern este Mao Tze-dun, un intelectual fin, poet între altele. Are un chip luminos și blând. Mi se pare că i-am citit o poezie despre „marele marș" care a durat câțiva ani de-a lungul Chinei. Îmi place epopeea chineză. Are în ea ceva măreț care se pierduse în veacul nostru practic.

*

Zile decolorate, singure. Și o toamnă patetică, tragică...

*

M. îmi reproșează, etern, absența. Este la fel de lucidă ca și mine. Ne pândim ca două fiare în această competiție fără învingător. Absența oricărui sentiment ne scutește de drame. Ce degradare dragostea totuși! Să cobori de la idei la o femeie...

*

Insomnii de toamnă. Obsesia fetei cu părul roșu. Totul este atât de simplu, și eu n-am învățat încă să las la dracu literatura...

*

„Germanii iubesc mai mult ordinea decât libertatea. Acesta e motivul pentru care nu se ivesc sau nu izbucnesc revoluțiile la ei.“ (Ludwig.)

*

M. recurge și la mijlocul acesta extrem de penibil: îmi scrie o scrisoare în care mă cere pur și și simplu de bărbat. E ceva înjositor care mă dezgustă și mai mult de ea.

*

O întâlnesc din întâmplare pe Calea Victoriei pe S. Mă ceartă că n-am mai trecut pe la ea de un an de zile. O însoțesc până acasă, și o veche coardă, pe care o domesticisem, reîncepe să vibreze. Ea este femeia la care mă gândesc, câteodată numai, un fel de *princesse lointaine.* Mi-e frică să mă duc de prea multe ori s-o văd. Nu-mi trebuie dragostea. Trebuie să fiu surd și orb anii aceștia la orice chemare, să văd numai înainte.

– La 24 septembrie împlinesc douăzeci de ani! îmi spune, apoi își amintește: Cu tine am fost anul trecut la Zamfirescu la cofetărie după teatru?

Nu, n-a fost cu mine.

– Ce de timp a trecut, se miră. De ce n-ai mai venit? M-am logodit. I-am vorbit și lui Tony despre tine. Ești un om foarte ciudat. Nu trebuie să te văd de prea multe ori ca să mă simt atât de bine lângă tine. Nu vrei să mă iei de nevastă? Îl las pe Tony, am două sute cincizeci de mii lei zestre, casă... Mama

și tata sunt de acord că el este cel mai nimerit soț pentru mine, dar tu-mi placi mie...

O sfătuiesc să-l ia pe Tony. Insistă să vin mâine la cinci la ea!... Își amintește de T., „filozoful cu barbă". (T. nu se bărbierește prea des.) – Ți-a spus că l-am întrebat de tine? – Da mi-a spus...

Veselia și nepăsarea ei trezesc vechiul corb din mine. Fata asta e prea fericită, și eu am văzut o mulțime de oameni fericiți care pe urmă n-au mai fost. Mi se face o clipă milă de ea.

– Dar să vii mâine, îmi spune la despărțire. Știi că dacă nu vii mâine iar nu te mai văd un an de zile.

Îmi întinde o mână rece, subțire și parfumată. Îi zăresc ochii în întuneric și simt răceala lui octombrie care mă înconjoară. Acasă, la radio, „Toamna" din „Anotimpurile" lui Vivaldi. O vioară, noapte leneșă, promisiunea zilei de mâine...

Să mă duc, să nu mă duc?

*

M-am dus. Un restaurant aglomerat unde toată lumea vorbește tare și unde zgomotul creează o intimitate plăcută. Bem vermuth, și S. mă chestionează intrigată: – Ce fac? Dau răspunsuri vagi pentru că am învățat că pe femei este mai bine să le faci curioase. Nu mă simt deloc un mistificator cât un actor care caută să-i plătească vechea scenă din casa ei când mi-a făcut declarații de dragoste. Timpul trece repede. Sunt fericit că pot s-o mint, o văd cum îi strălucesc ochii, se oferă, și eu n-o chem. Îmi vorbește iar despre logodnicul pe care nu-l prea place, după cum se vede. – Tu nu-mi spui nimic, îmi reproșează, nu știu niciodată ce-i cu tine...!

Nu bag de seamă cât de stereotipe sunt vorbele noastre pentru că băutura împrumută o aură frumoasă acestei convorbiri ce ne apropie. Pe drum mă întreabă cu o candoare care-i stă foarte bine: – Vrei să fiu amanta ta?

Nici nu poate fi vorba despre așa ceva. Ea nu înțelege că în viața mea au fost destule femei, și că deține rolul celei la care

nu ajungi niciodată. Tac și se întristează puțin. E preocupată de căsătorie și sunt îndurerat de trista condiție a femeii de azi care vede în fiecare bărbat mai întâi soțul. Îmi place aventura aceasta inutilă, gravă. La despărțire n-o sărut și se întreabă desigur ce-i cu mine. Vreau să plec repede.

– Ne luăm adio acum, spune, vei veni foarte târziu, nu-i așa? – Da. – Bine! Îi strâng puțin mâna rece. Pentru ce fac toate acestea? Este o femeie care-mi place. Mi-e frică de vulgaritatea dragostei. Sunt locuri virgine pe care le păzesc cu sfințenie. Câmpurile cu lalele ale sufletului meu. N-am să mă duc multă vreme s-o mai văd...

*

Primele competiții de masă pentru sportivi. Îmi plac aceste mulțimi în tricouri care trec pe străzi spre stupefacția bunilor burghezi contrariați.

*

Presiuni. O prietenă de-a lui M., vag actriță, îmi joacă o scenă penibilă în legătură cu amica ei. Surâd. Nici sora ei nu se lasă mai prejos. Există o primejdie la care sunt expuși în permanență bărbații la o anumită vârstă.

*

Manolis Glezos, erou național (a smuls drapelul german de pe Acropole în timpul ocupației naziste), este condamnat la moarte pentru activitate comunistă.

*

Se naționalizează farmaciile și cinematografele.

*

„Doctori trimiși în judecată pentru că au furat zahărul bolnavilor". (Ziarele.)

Ar trebui spânzurați în piața publică.

*

În China a început bătălia pentru Nankin.

*

Îmbătrânesc. Am început să-mi așez toate lucrurile la locul lor.

*

Nu-mi place cartea lui Stendhal despre Napoleon. E numai o cronică fidelă, prea rece, prea uscată.

*

Sunt lucruri pe care este imposibil să nu le observi. La mine în mahala, de pildă, au dispărut în scurt timp acei derbedei care fugeau de la muncă și jucau rișca pe maidane. Foștii borfași ce pândeau seara trecătorii pe la colțuri de stradă sunt sau în pușcării sau lucrează ca niște oameni cinstiți în fabrici unde au cluburi. E un mare pas înainte pe care îl semnalez. Am văzut cu uimire pe unii dintre acești vagabonzi citind. Chiar lectura în comun a ziarelor înainte de a se intra în producție mi se pare un lucru foarte bun. Ultimul analfabet este educat, obișnuit să vorbească. Vrând-nevrând, aproape mecanic, unii dintre acești oameni se descoperă pe sine. Poate au încă o viziune foarte deformată a realității acum, dar important este că gândesc, că au căpătat considerație, și nimeni nu știe mai bine decât mine ce înseamnă lucrul acesta. Învățați pe oameni să vorbească, și ei vor gândi! Ziarele noastre anunță începerea unei campanii furibunde în armată și în întreprinderi pentru lichidarea analfabetismului. Chiar cu presiuni, această operă măreață trebuie înfăptuită. Sunt bătrâni care mai spun că e prea târziu pentru ei să înceapă să citească, dar agitatorii aceștia necunoscuți, ai partidului, nu-i slăbesc și bine fac. Moștenirea istorică a faimoasei democrații este o rușine fără margini. Efortul comuniștilor de a învăța carte pe ultimii îndărătnici mi se pare un lucru nobil pe care chiar calomniatorii lor ar trebui să-l stimeze.

*

În Coreea de Sud au apărut partizani comuniști.

*

Două fotografii: Una înfățișează pe Josette, manechin, prezentând o rochie vândută mai apoi cu două sute de mii de franci. Se văd doamne decoltate și tineri în smoking. Alta: niște greviști francezi, slabi și negri, în fața unui cazan care fierbe.

*

Balzac și Flaubert interziși în Spania. (Ziarele.)

*

Citesc *Biblia.*

Ce roman senzațional! Mi-a trebuit multă răbdare, dar am fost răsplătit. *Vechiul Testament* înspăimântă prin cruzimile și prin morala recomandată, dar e mai profund decât Evangheliile lui Ion, Luca, Marcu și Matei. *Noul Testament* mi-a plăcut pentru seninătatea lui. Proorocii evrei aveau mai mult stil. *Cântarea cântărilor* mi se pare și azi de o poezie rară.

*

Expoziția artelor plastice e găzduită anul acesta în fostul palat regal, onoare făcută artei de un regim politic care vrea să reînvie clasicismul. Lumea se înghesuie și pentru a vedea mai bine locuința fostului monarh. Palatul mi se pare ceva îngust, nemonumental, lipsit de gust. Nu-mi place deloc. Cine a putut locui în cazarma asta de marmură n-a avut nici măcar un dram de simț artistic.

*

Masive dezertări în China în rândurile armatei lui Cian Kai-șek.

*

Dintr-o glumă a lui T., care întâlnește pe toată lumea, A. vine la mine. Îmi aduce o carte împrumutată de mult. Râde cu ochii ei întunecați. Afară e decembrie. Întețesc focul și mă simt un fel de urs. Știu, acum a scăpat de dragostea ei cea veche și speră să găsească la mine dragostea aceea scurtă care mă însuflețise un timp.

Vorbim și nu știu când vine lângă mine. E numai mușchi, un lucru dumnezeiesc ce se numește femeie.

După câteva ore ieșim în gerul de afară. Îi țin brațul cu simțământul că-mi aparține. Promite că va reveni deși a amânat totul. Mă întorc, privesc dezordinea casei... Afară viscolește.

*

Scelba trage în manifestanți la Roma.

*

Mi-a plăcut *Peter Schlemihl* al lui Voronca.

*

A doua zi de Crăciun. A. la mine. Sunt dezamăgit: la sfârșit eterna comedie a femeilor care-ți amintesc că ai fost primul bărbat. O credeam inteligentă. Ce tristețe...

*

Se înființează Fondul Literar. Ce revoluție în materie culturală! Unde ești Eminescu?

*

Cred că în cele din urmă voi arde caietele acestea. La recitire constat că ele nu conțin decât înșiruirea unor fapte diverse. Eu visam ca *Jurnalul* meu să fie istoria unui spirit...

*

T. nu poate suporta ideea de a fi învins într-o discuție. Argumentează ilogic, la infinit, și în cele din urmă renunți să-ți mai susții punctul de vedere. Are un debit verbal unic. Odată, neplăcându-mi culoarea tricoului pe care-l purta, l-am întrebat ce l-a determinat să-l aleagă. – Nu-l vezi, mi-a spus, are culoarea vântului!

Frumos argument de poet. Într-adevăr cenușiul tricoului avea ceva din culoarea vântului, dar mai poți spune ceva după asta?

*

Îi telefonez lui A. Mă stânjenește răspunsul puțin burzuluit. Pare indispusă ca după o catastrofă. Înțeleg, pregătește logic efectele catastrofale ale trecerii la starea de femeie. O invit să petrecem împreună revelionul. Refuză. În cele din urmă mă stânjenește această psihologie strict feminină.

*

Sfârșitul anului 1948. Decembrie însorit. Oamenii merg pe stradă în haine. Aerul e diafan ca primăvara.

Pachete, pachete, sticle de vin, o veselie oarecare. Se îngroapă anul. Nu mă mai gândesc la nimic în noaptea asta. Prietenii mei, copiii, mă cheamă la o petrecere. Poate am să mă duc pentru că sunt ostenit de atâta singurătate...

1949

Mesajul de Anul nou al regelui care se află în America cuprinde o penibilă solicitare către națiune: Se amintește de Dumnezeu și alte fleacuri. Domnul acesta gângav este ridicol la urma urmelor.

*

Azi, timpul este prea frumos ca să nu mă duc s-o văd pe S. Îmi deschide uluită. Nu m-a văzut de multă vreme. Rămân până la patru după amiază deși am sosit de dimineață. Îmi spune că a început să muncească și că se simte fericită din pricina aceasta. Surâd. Previziunile mele răutăcioase se adeveresc. A decăzut din starea ei de femeie de lux. O privesc. Este la fel de frumoasă, poate puțin mai slăbită. Îmi surâde stingherită ca și când ar vrea să se dezvinovățească de ceva.

– Vii și mâine? – Viu. – Juri? – Jur!

Îmi spune că logodnicul ei este la Arad. O, acești logodnici! Știu, i-ar trebui un bărbat cu bani care s-o salveze de la degradarea care-o pândește.

*

Mâinile îmi miros încă a parfumul ei, cu stiloul acesta ea a scris logodnicului o scrisoare scurtă, pe batistă mai am încă rujul ei, brațul acesta a stăpânit-o acum câteva ceasuri. Și toate sunt pierdute acum pentru că cine știe cât timp va mai trece până când mă voi întoarce. Orele trecute îmi vor chinui inima, dar ce importanță are? Eu trebuie să salvez o idee despre iubire. Nu vreau să-mi mai aduc aminte de nimic. Zilele scurte, trei la număr, pe care le-am petrecut împreună i-au aparținut. Am iubit-o în timpul acesta, dar trebuie să fug. Ce ridicol eram aducându-i trandafiri acasă, eu care n-am făcut niciodată așa ceva, dar ce bogat, ce fericit...

*

Uitasem. I-am scris lui S., pe o hârtie scumpă, câteva catrene. Nu i-au făcut nici o impresie pentru că nu mi-a pomenit nimic despre ele.

*

Comuniștii chinezi la 70 km de Nankin.

*

R. îmi spune că singurul camarad din promoția noastră de la SOJ care a ajuns locotenent este... Balosin, care-mi spusese mie într-o zi la Drăgășani: Ce crezi că nu știm că ești comunist? Dar vom avea grijă de asta...

*

Pe A. n-aș vrea s-o mai văd niciodată. Ca ultima femeie îmi vorbește despre căsătorie, dezvăluind o psihologie obișnuită. Platitudinea îmi repugnă. Mă gândesc cu silă că de fapt eu o cerusem de soție cu multe luni în urmă... O, de n-am fi crezuți niște dobitoci, noi, bărbații...

*

Toate organizațiile de tineret se unifică sub numele de Uniunea Tineretului Muncitoresc (UTM).

*

„Cei vechi spuneau că melancolia este o însușire a spiritelor mari. Aristotel spunea că Socrate și Platon au fost melancolici." (D.)

*

Comuniștii chinezi la 125 km de Shanhai.

*

Și jugul ăsta de amant: telefoane, mici atenții care plac femeilor. Sunt stupid spunând fleacuri, dar ele trebuiesc spuse.

*

Altă versiune a *Gropii.* Totul este îmbunătățit, mai amplu. Mă gândesc cu groază că voiam să public romanul încă de acum un an...

*

A., fata cea neagră și mică, face obiecții. Ne plimbăm la Șosea pe un frig cumplit. Ne întoarcem în odaia plină de căldură. Arunc butuci în focul lacom și mă simt bătrân. Îi citesc versuri, și ea tace. Facem apoi dragoste și totul mi se pare domestic și demn de disprețuit.

Îmi spune: Simt că nu mă mai iubești. Am pierdut ceva de care nu-mi dau seama.

Are dreptate.

*

Defilarea trupelor comuniste în Pekingul cucerit.

*

Creștinismul combătut cu metafore: Nietzsche: Anticristul. Te întrebi cum poate să indigneze pe cineva mila?

*

Am împlinit douăzeci și cinci de ani. Sărbătoare tristă cu M.

*

Citesc o carte a lui Fajans despre China. Autorul a fost acolo prin 1938. Nu sunt lucruri noi, dar ele mă ajută să înțeleg mai bine cum a fost cucerită țara aceasta de armatele populare. O mizerie seculară, guvernatori corupți, exploatarea de către străini a războiului fratricid, fapte care te scot din sărite și te fac să înțelegi că răsturnările istoriei nu sunt deloc întâmplătoare. Când un regim politic începe să putrezească, revoluția a căpătat certificat de naștere.

*

Pentru un om de spirit dragostea este un lux. Îmi amintesc de o poezie a lui Valéry:

„O sclavă, ce-are ochii încărcați cu lanțuri moi,
La flori îmi schimbă apa, și pure mâini apoi,
Scăldată în oglindă, dă tainicului pat.
O fată între ziduri apoi a așezat
Ce-n vis îmi rătăcește cu pași ritmând cadența,
Ea-mi trece prin privire, dar nu-i sfarmă absența,
Precum trece prin sticlă o rază de soare,
Iar aparatul minții din somnu-i nu tresare..."

*

Un exaltat neconvingător: Papini. *(Viața lui Isus).* Ceva zgomotos și ostentativ. Convertirea scepticului scriitor este un act gratuit făcut cu surle și trompete în scop de reclamă.

*

Scânteia publică trei fotografii care înfățișează mutarea muncitorului Constantinescu Cristea dintr-o cocioabă mizeră de mahala într-un apartament de bloc. Faptul poate părea minim, dar în momentul acesta el este semnificativ și reprezintă o fază a revoluției. Într-o societate burgheză este desigur neimportant că un angrosist de varză își ridică un bloc, dar trecerea de la colibă la apă curentă este egală cu ridicarea omului în două picioare. Să nu ne mai mirăm și să dăm evenimentului importanța cuvenită.

*

Alți 40 de comuniști greci au fost executați.

*

Un film german, produs de Defa (Germania răsăriteană). O satiră la adresa hitlerismului. Într-o scenă se arată cum erau imbecilizați oamenii în armată, și-mi amintesc de metodele similare de la SOJ.

*

Iată un „Regulament“ găsit în conacul boieresc din satul Hoinari, comuna Măcrina, județul Râmnicu-Sărat, aparținând fostului boier Gh. Macarovici, document găsit în 1949 și reprodus de *Scânteia:*

„Art. 1: Întreg personalul administrativ de serviciu și de pază al moșiei, atât partea bărbătească cât și femeiască, este supus regulelor de mai jos:

– va saluta pe boier și i se va adresa NUMAI cu formula: «Trăiți conașule!» ÎNTOTDEAUNA cu calcâieie lipite, de va fi bărbat și fără mișcări de trup de va fi femeie.

– la chemarea boierului, bărbații vor răspunde: «Porunca?» iar femeile: «Poftim?» în răspuns se va adăuga la «Da» sau «Nu» și «Conașule».

– boierului i se va da totdeauna pasul și dreapta la mers. I se va vorbi cu capul descoperit, și cei care, la venirea sa, s-ar găsi șezând se vor scula și nu se vor descoperi sau așeza până nu vor primi învoirea.

– când cineva are să-l întrebe ceva, un raport sau cerere să-i facă, vor preceda întrebarea, raportul sau cererea întotdeauna de cuvintele «Conașule, vă rog...», și apoi va urma, pe scurt, arătarea faptelor.

– familiaritățile în vorbire sau gesturi sunt interzise. Nu se va fuma înaintea boierului; nu i se va vorbi de-a călare fiind pe jos, cu mâinile la spate sau în buzunare și rezemându-se de ziduri sau mobilier, ci numai în capul oaselor, cu călcâiele lipite și păstrând întotdeauna și oriunde rezerva cuvenită în vorbă și respectul datorit în ținută.

La aceleași reguli sunt supuse și soțiile personalului, chiar fără nici un serviciu sau atribuție la curte.

Tot aceleași semne de respect se cuvin și membrilor familiei boierului sau musafirilor, după rangul lor.

– personalul de serviciu și de pază va păstra, față de cel sub a căror ordine e pus, o ținută corectă și un mod de vorbire cuviincios.

Administratorului i se va zice: «Domnule Administrator“ iar soției sale «madam» (și numele de familie), fără să i se poată da numirile de «cucoană», «coniță», «duduie». sau altele asemenea.

Contabilului: «Domnule contabil».

Menajerei: «Madam» (și numele de botez).

Mecanicului: «Domnule mecanic».

Logofeților: «Logofete» (și numele de botez).

– personalul de conducere al serviciilor va observa următoarele regule de președere și de bune raporturi între dânșii: .

Administratorului și Contabilului li se vor zice:

«Domnule» (cu numele de familie), de către ceilalți.

Menajerei: «madam» (cu numele de botez).

Mecanicului: «Dumneata“ (cu numele de botez).

– fiecare șef de serviciu va priveghea la stricta aplicare a normelor de mai sus, în sfera activității sale, față de subordonații lor.“

Atâta organizare cinică atinge undeva sublimul.

*

Fermele model, ultimul refugiu al celor care dețineau averi agricole, trec în patrimoniul statului.

*

De câțiva ani circulă în lumea bigotă o carte numită *Cămașa lui Christos.* Mi-o procur, din curiozitate, și o zvârl după două sute de pagini. Totul e de o platitudine care te face să pierzi orice bunăvoință. Autorul american bagatelizează niște teze creștine, și lumea îl ia în serios.

*

Apare rezoluția asupra socializării agriculturii. Vor mai fi poate proteste, dar măsura era strict necesară. Ieșim din epoca feudală.

*

Timpul se scurge încet. Nu mi se mai întâmplă nimic. Am o imobilitate sufletească paralizantă. Nici liniștea n-o mai rabd. Câteva femei care aduc întâmplări din afară. Foile de hârtie sunt abandonate, și dragostea ține prea puțin. Apoi o plictiseală imensă, politețea care obligă la atenții obositoare, aceeași vulgaritate repetată în mai multe feluri. Lupta stupidă, inegală în care te angajezi fără nici o plăcere. Fiecăreia trebuie să-i accept minciunile, să mă prefac că nu știu nimic, că voi acționa în sensul dorințelor lor. Dar faptul acesta nu se poate suporta multă vreme. Atunci devin rău, și ele plâng și iar mă plictisesc. O, de când visez o iubită care să știe să tacă, să fie veselă și inteligentă numai dacă e nevoie. O femeie care să nu dorească nimic, care să plece mai ales la vreme. S-o rechem numai pentru că știe să mi se strecoare prin viață...

*

Încă 11 comuniști greci condamnați la moarte.

*

După trei ani de muncă îmi dau seama că, de fapt, din cartea mea numai cincizeci de pagini rezistă unei critici serioase. Încă schematică, pe alocuri abuzând de umor, neadâncită, abuzând de o viziune caricaturală, *Groapa* cuprinde exact toate defectele unui roman scris la douăzeci și cinci de ani. Va trebui încă să aștept, să refac, să tai și să reinventez. Sunt aproape supărat pe mine. Pentru un artist nu există primejdie mai mare decât bolile de tinerețe. În scris, acestea lasă urme ca vărsatul de vânt.

*

De la bunica mea am învățat cum se joacă perfect o scenă a morții. O, ce actor se duce o dată cu ea. Lipsit de gingășie (la noi în familie ne-am cam urât unii pe alții), trec peste strigătele ei. Sunt prea ocupat ca să-mi îngădui luxul de a mă înduioșa. O iubesc în felul meu, ca pe o natură, dar ea nu înțelege. E un copil care vrea jucării...

*

Ard vechile scrisori. Le-am recitit în fugă și mi s-a făcut rușine de ceea ce gândeam.

*

Îmi scrie Mihail de la Turnu-Măgurele. Aceeași ironie care te face să suferi fizic.

*

Noapte de primăvară. O femeie la mine. Delirul prelung al dragostei, aceste miresme ale pomilor înfloriți și, după extaz, lacrimile mele, suferința inexplicabilă a gândului că în același ceas, undeva, alți oameni înfruntă moartea, că se primejduiesc, că pot pierde definitiv posibilitatea de a mai strânge în brațe o iubită, că nu vor mai vedea alte primăveri și că cei ce se târăsc numai în această viață le vor vedea mereu în locul lor.

E de netolerat lașitatea micilor bucurii. Mi se face rușine de mine, mă urăsc și mă blestem.

*

Se întemeiază primele detașamente de pionieri.

Naționalizarea farmaciilor, drogheriilor și laboratoarelor. O mulțime de afaceriști veroși vor rămâne pe drumuri.

*

Recitesc cartea interesantă a Genévièvei Tabouis: *De la Societatea Națiunilor spre San Francisco,* teribilă flagelare a corupției democrației europene dintre cele două războaie mondiale. Când o închizi, ești vindecat de admirație pentru Occident și poate și de dorința de a mai vedea reînviate regimurile lor politice.

*

Plimbare pe lună cu J., fata de șaptesprezece ani cu profilul Atenei. O strâng numai de mână și vorbim despre sexualitate. Așteaptă, ca orice femeie, un soț și mai învață încă. Va termina prin a fi funcționară. Mi-a plăcut că n-a protestat cu o falsă pudoare când i-am pomenit cu cinism despre incapacitatea femeilor de a înțelege ideile.

*

După-amiază la Herăstrău pe terasa unui restaurant cu S. Mă culege de pe stradă, mă ceartă că am lipsit atât, și în câteva minute simt toată acea căldură veche a întâlnirilor noastre de totdeauna. Totul mă încântă în după-amiaza asta de mai: lacul negru cu valuri mici, chipul ei pur, pescărușii care se strigă, vântul ce îndoiește fețele de masă, chelnerii politicoși și eleganți, vinul roșcat cum este chihlimbarul și discuția inutilă, sentimentul acelei prietenii uitate mereu și mereu refăcute, apropierea înspăimântătoare... Îmi spune că logodnicul ei a murit și-mi vine să râd pentru că știu că era numai o invenție. Are cinismul de a spune că, de fapt, se simte foarte ușurată. Micky un vechi amic, i-a scris din Germania. Flecărește, flecărește, și eu o ascult cu o bunăvoință curioasă și sceptică. Mai târziu, când se înserează, când vinul cel bun o face mai sinceră, îmi spune: E de neînțeles ce simt pentru tine. Nu e nici dragoste, nici prietenie. Ești o obsesie. Vii, stai puțin și pleci pentru multă vreme. Ție îți pot spune tot, ca și când aș vorbi cu mine însumi. Lângă tine simt bucuria aceea pe care o ai când te apropii de casă,

iarna, și aștepți să găsești focul aprins. Nu e chiar căldura dinăuntru, ci așteptarea închipuirii...

Am căzut în literatură. Mi-e frică să nu fi citit toate astea undeva.

Și după aceea:

„La mare ședeam goală pe stânci. Valurile mă stropeau și simțeam căldura stâncii. Tu ești ca stânca aceea: ai căldura ei în duritatea ta."

Și când totul devine prea frumos, prea cinematografic și frazele sunt spuse rotund, mă ridic. Atât numai. Iarba peluzelor e rece și îi țin brațul. Aș putea s-o sărut, dar nu simt nici o dorință. E foarte frumoasă fata asta de douăzeci de ani care l-a citit pe Häckel și pe Darwin, gângurind italienește: „Ti amo", dar nu vreau nimic de la ea. Tac numai și sunt trist.

*

A doua zi mă duc din nou la ea pentru că i-am promis, după mari stăruințe. E într-o rochie de casă care o face mai înaltă și mai neagră. Stăm, ca în prima zi, în camera aceea triunghiulară cu pereții plini de tablouri, ocupată pe jumătate de un pian masiv. S-a schimbat ceva în relațiile noastre, o simt după cum vorbește. La plecare, știind că dispar iar pentru multă vreme, voiește să-mi oprească un gaj care să mă readucă. În ușă mă sărută repede, și pe scări îmi repet cu încăpățânare: Nu trebuie să te-ntorci! Nu trebuie să te întorci! Aici e primejdie...

Ar fi trebuit să-i trimit flori pentru ziua care a trecut, dar e inutil. Până acum femeile au venit și au trecut, le-am lăsat să treacă. Pe S. aș fi reținut-o, dar am o mulțime de lucruri de făcut, dragostea m-ar fi împiedicat. Trebuie să fiu liber, și, apoi, chiar regretul acesta îmi e necesar, tristețea e germinatoare...

*

Citesc o cronică a lui Funck Brentano: *L'ancien regime* și încep să mă întreb dacă nu cumva sunt istorici naivi sau se

prefac numai a fi. Brentano este entuziasmat pe alocuri de feudalism, de familia vechiului regim în care tatăl domnește ca un tiran și în care fiul rămas în *mesnia* părintelui este considerat minor până la moartea acestuia. Familiile tiranice de gentlemeni rurali, în care seniorul de mai târziu hotărăște de viața și de moartea nu numai a servitorilor, dar și a rudelor sale, ca un rege, inspiră istoricului francez o adevărată admirație. Tradiția și statornicia moravurilor se pare că sunt virtuțile cele mai remarcabile ce l-au fermecat pe omul de litere. Și când citești, numai câteva pagini mai departe, că la masă mâncau mai întâi bărbații serviți de femei și că acestea luau apoi masa în picioare, te întrebi ce l-a inspirat așa de mult pe autor: brutalitatea moravurilor sau inegalitatea pe care unii o invocă și astăzi?

Și bănuiala nu ți se oprește numai aici când afli despre Ludovic al XIV-lea că era un fel de părinte al națiunii, judecând infracțiunile supușilor săi la umbra pomilor din grădinile sale, că același patriarh idilic vindeca, cum făcea de altfel și Ludovicul următor, pe supuși de scrofule în sunetul tobelor. Pe Brentano îl impresionează mai mult faptul că regele Soare mânca în public, că Marie Antoinette putea fi văzută de mulțimea curioasă în pat, alături de Delfin, decât acea categorie de oameni despre care cronicile (din nefericire nu ale lui Saint-Simon) spun că mâncau iarbă și pentru care un codru de pâine era un eveniment tot așa de mare ca și baia publică a regelui.

Amănuntul de la sfârșitul cărții, cu totul întâmplător, în care autorul reia o informație a scriitorului scoțian, Robert Chambers, care cita cazul unui miner iobag schimbat pentru un poney de un nobil la 1820, deci după Revoluție, întregește impresia penibilă făcută de această lectură.

*

Acum îmi amintesc mai chinuitor de toate acele amănunte ale zilei de primăvară când am stat cu S. și mă întreb de ce fug?

*

Comuniştii chinezi la 36 km de Shanhai.

*

Cunosc un lucru aproape infailibil ca să ai trecere la femei: florile.

*

Şi această plictiseală iremediabilă. Nu mi se mai întâmplă de multă vreme nimic. Aceleaşi lucruri: somnul, masa, contemplaţia, o femeie, caietele... Iată, a venit vara...

*

A căzut Shanhai...

*

Heine: „Pe cosciug să-mi puneţi o sabie pentru că am fost mai întâi un luptător".

*

Moare mama lui M. Urmează ceremonia creştină a înhumării, lacrimile de rigoare, masa comună la care se petrece în memoria moartei, tot tragismul dacic al ortodoxismului nostru monstruos de ipocrit. Mulţi oameni, fetele au toate ochii roşii de plâns; se pleacă pe seară, şi M. vine la mine ca să uite.

*

Scânteia duce o campanie susţinută, de câtva timp, împotriva unor aşa-zise „minuni", devenite foarte frecvente, se pare, în ultimul timp. Se citează cazuri la sate când nişte babe au uns geamurile cu gaz şi au chemat pe ţărani să vadă „chipul Născătoarei" sau apariţii de fantome ce se dovedeau în cele din urmă oameni.

În toate ziarele apar cronici științifice despre apariția vieții pe pământ și explicații ample de astronomie și geologie. E bine că se combate acest misticism care a otrăvit destul poporul nostru. Orice scuză ce tinde să arate că „minunile“ înscenate sunt destinate menținerii credinței e un fals grosolan.

*

Ziarele semnalează apariția primelor gospodării colective. Dată istorică.

*

După 16 ani de exil, scriitorul geman Thomas Mann se reîntoarce în patrie. E primit cu onoruri de către germanii din Răsărit. Oare toate epocile au fost atât de tragice?

*

A murit Gh. Dimitrov, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai partidelor muncitorești.

*

Nu știu de ce încep să cred că, cu trecerea timpului, literatura, gen ușor și neprofund, nu va mai preocupa pe oameni. Numai muzica, dansul și filozofia mi se par activități omenești nepieritoare. Peste o sută sau două de ani, cetățenii taciturni ai acestei planete vor privi melancolici Louvre (dacă nu va fi distrus de vreo bombă atomică) și Roma cea veche, citindu-l pe Platon.

Germanii sunt avantajați din acest punct de vedere. Ei au pe Beethoven, pe Brahms, pe Bach, pe Kant.

*

Comuniștii chinezi se îndreaptă spre Canton.

*

Hegel despre Napoleon: „Spiritul absolut călare pe cal".

*

Joseph de Maistre, în cartea lui de apologie a Papei, spune că sunt trei încercări la care dacă rezistă o instituție dovedește o vitalitate durabilă: silogismul, eșafodul și epigrama.

*

Mă întorc în București după o absență mai scurtă decât bănuiam. Lumina are ceva pierit. O simt totdeauna. Aerul stătut din camera mea plină cu cărți este expulzat prin ferestrele deschise. Vine bunica. E galbenă la față, și chipul ei exprimă o suferință nemărturisită. Niciodată n-a știut ce-i cu mine. Apropierea mea de cărți n-o liniștește deloc. O asigur că într-o zi voi avea bani foarte mulți și că toată răbdarea ei, spaima în fața unei eventuale nereușite sociale care mă pândește se va dovedi neîntemeiată.

Pleacă. Vreau să dorm mult, mult. Deschid și ușile, și pe pardoseală se întinde urma festivă a luminii de lună. Vine M. și nu ne spunem nimic, ne urâm crâncen, trece un sfert de ceas și după aceea facem dragoste...

*

Am aproape douăzeci și șase de ani și n-am râs niciodată din toată inima.

*

Să nu se mire nimeni vreodată de această ură care dospește, de aceste lăcomii care se nasc, de această aviditate de plăceri comprimată, toate sunt plătite cu un preț cumplit.

*

„Ura ca și lepra e boala săracilor". (C.)

*

Citesc un studiu al lui Montherlant despre *Jurnalul lui Tolstoi.* Autorul amintește „contrajurnalul" fabricat de soția scriitorului. Aceasta furase originalul și, aflând din paginile acelea cât o detesta marele om, a ținut să-i plătească polițele umplându-l de noroi. Toată murdăria acestei căsătorii între doi oameni nepotriviți este relevată cu cinism de către femeia răzbunătoare.

Se amintește astfel că spălatul pe picioare era un eveniment pentru marele mujic care descria saloanele nobilimii ruse și că murdăria făcuse răni în trupul apostolului. Ființa cu care geniul acela barbar împărțise patul patruzeci și opt de ani nu credea în bunătatea și credințele sale. Tot acest infern de sentimente nu dovedește decât micimea sufletească a acelei femei care spera că va fi salvată în fața posterității de revelațiile făcute.

Un om de geniu este totdeauna singur, oricât n-ar crede asta.

*

Nu mă mai împac cu această așteptare chinuitoare. Sper că voi scrie o operă și știu că îmi trebuie răbdare, dar ea, această operă, îmi distruge energiile, mă îmbolnăvește pentru că îi aparțin ca unei ființe. Anii mei tineri nu se vor mai întoarce niciodată și nimic nu-i va putea înlocui. Niciodată nu voi mai fi atât de entuziast, elanul pe care-l pierd în fiecare zi nu va mai fi reînsuflețit de nici o întâmplare. Și, ca să mă consolez, îmi spun că era necesară epoca asta de privațiuni, de tăcere pe care mi-o impun, că anii mei de studiu îmi trebuiau neapărat.

Vom fi prea bătrâni, prea înțelepți, prea tragici, prea neîngăduitori.

*

Festivalul mondial al tineretului progresist la Budapesta. Este prima manifestare de acest gen și trebuie să salut inițiativa. Tinerii vor învăța să se cunoască, să se respecte și să nu facă război.

*

Jubileu. Sărbătoresc cu M. zece ani de când ne cunoaștem. Nu spunem nimic. Nici o vorbă care să ne facă sentimentali. Bem numai vin și fiecare se gândește la altceva. Ce ne leagă oare? Numai o obișnuință ce devine tragică cu fiecare zi ce trece. Această femeie nu mi-a inspirat un vers și are pentru artă o repulsie abia stăpânită. Geniul ei este că între două îmbrățișări nu face crize metafizice.

*

Și acest cerc pe care singur îl strâng împrejurul meu. Mă izolez ca să mă salvez de asaltul prieteniilor ieftine. Am renunțat cu timpul la o mulțime de zădărnicii. Nu mai umblu pe la cunoștințe, nu mai primesc vizite, nu mai vorbesc, am devenit posac, întunecat și preocupat. Oamenii mă obosesc repede și fac din lenea mea o ocupație activă. Scriu cu furie ca să nu simt timpul trecând. Caietele se strâng, au început să nu mai încapă în sertarele biroului. Mai rup, reiau de la capăt cu disperare și nu obosesc. De unde încăpățânarea asta fertilă?

*

Se petrece ceva:

Am întâlnit astăzi niște foști colegi. Pe primul în tramvai. Era Tr., fiul unui simigiu grec, proprietar de blocuri în București, azi taxator. Fuma dintr-o pipă arătoasă tutun englezesc și avea pe față o flegmă care voia să spună o mulțime de lucruri. Nu se jenează de loc, s-ar părea că poziția lui socială actuală îl satisface. Îmi întinde neglijent o mână la fel de grasă și-l privesc bine. Tot gras. Nu mai are desigur blocurile acelea și parcă șapca de postav negru, ieftin, îl aranjează. Îi număr restul pe care mi l-a dat și trec mai departe.

Al doilea: Mil., o licheluță simpatică, fiul unui arhitect, dacă-mi amintesc bine, de la care împrumutasem niște cărți splendid legate dar necitite, mare proprietar și acesta, cu amantă

de la 16 ani și cu mașină, acum însurat cu o femeie „cu ceva pământ care mă ține pentru că sunt șomer“ și care căuta la spitalul Witing un post de intern. Tot vesel și cinic, „tapa“ de o bere. Plec repede și parcă sunt mai fericit astăzi.

*

Cum poate susține cineva că Napoleon n-a fost un om mare când se știe că fost un om mare când se știe că n-a bombardat Florența din pricina lui Michel Angelo?

*

Se spune că Frederic cel Mare, auzind că pe zidurile capitalei sale s-au lipit niște pamflete care-i erau adresate, a dat ordin să fie lipite mai jos, pentru a putea fi citite.

Cine spunea că nemții n-au umor?

*

„Talentele mari au crescut încet ca și cedrii din Liban.“

*

Vocea Americii anunță că U R.S.S. are bomba atomică. Val de pesimism în rândul celor care visau războiul...

*

Comuniștii chinezi lângă Canton.

*

În cele din urmă, cred că voi abandona literatura. Mi se pare stupid să te ocupi de stele și vânturi, când, aici, pe pământ, lângă tine, mor oameni de boli, de ignoranță, de foame. Chiar poezia mi se pare o preocupare minoră lângă științele economice și istorice. Animalitatea omenească poate fi foarte bine îmblânzită cu o bunăstare permanentă, dar pentru asta trebuie

luptat și nu din biblioteci, ci în stradă, în fiecare clipă. O, otravă dulce a cărților care ucide în fiecare ceas în mine un revoluționar...

*

După Marengo, Napoleon a cerut soldaților săi să cruțe Arenzo, orășelul în care se născuse Petrarca.

*

T. îmi spune că s-a întâlnit cu cea mai mică fată și că aceasta m-a rugat s-o vizitez la noua ei locuință. S-a măritat cu un inginer și așteaptă desigur felicitările mele.

Continui s-o aștept acasă la mine.

*

N., prietenul fetei aceleia care mi-a inspirat versuri, L., îmi relatează o scenă de mare umor: „Ieri am fost la ei acasă și părinții (creștini după *Evanghelie*) se aflau în rugăciune. Maică-sa, care e paralitică, ținea pe genunchi o nepoțică, și tatăl fetei dirija corul creștinilor care vin la ei în fiecare vineri să-l slăvească pe Domnul nostru Isus Christos. Ușa dintre camera unde se aflau ei și cea în care ședeam noi era deschisă și am profitat amândoi de starea lor de inspirație. Nici n-ai ideie ce senzație splendidă ai să posezi femeie în cântece religioase, cu ușa deschisă ..."

Am să folosesc asta într-un roman.

*

Din Tacit aflu că obiceiul de a se arde cărțile în piețele publice este vechi. Încă pe vremea lui, triumvirii ardeau unele scrieri în Forum.

*

După cinci zile la Tumu-Măgurele. Marele și tristul meu prieten, Mihail, este detașat aici de vreo trei ani. Un oraș cu praf, rațe care se plimbă pe ulița principală, cu două cârciumi

cam neluminate și cu eternul arc de triumf de scânduri la intrarea șoselei în urbe. Mihail stă într-o cameră întunecoasă pe dușumelele căreia zac aruncate cărți și sticle. Seara e înfiorător. Se simte frigul toamnei, și prin curți se mai cheamă încă gâștele. Are câțiva prieteni care aduc pe sub paltoane sticle înfundate. Îl ascult și îmi spun că în el se pierde un mare și uluitor scriitor în genul Ulieru. Are un geniu oral inimitabil și, mai ales, acel umor negru, cehovian, care merge până în inima lucrurilor. Îmi pun în gând să-l silesc să țină un „Jurnal", și când îi vorbesc se scutură înciudat: sunt prea leneș! Eu nu pot să fiu scriitor...

Mi se pare totuși foarte puternic. Nu a pierdut nimic din spiritul său limpede, horațian, în atâția ani de mizerie și viață stupidă. Mă încăpățânez. Nu-l voi lăsa până nu-l voi convinge să scrie.

La plecare, de pe platforma trenului care se mișcă încet îl mai văd o dată. Flutură o mână și surâde. Îmi vine să urlu amintindu-mi de străzile prost iluminate, de odaia rece în care-și va petrece și iarna aceasta. Vorbele lui mă chinuie: Nu am încă un domiciliu. Aici am stat destul, aș vrea să mă împământenesc undeva.

E mai bogat decât mine. A văzut infinit mai multe lucruri și mai mulți oameni. Dacă n-ar fi atât de ostenit, pentru că leneș nu poate să fie, de viața asta care nu-i dă răgaz, care-l strivește...

*

Ostenind să mai dau meditații, mă hotărăsc să intru la o tipografie corector. Am în această meserie înaintași iluștri. Clubul Atelierelor Grafice nr. 1 este format din trei saloane splendide, tapisate, cu lumini indirecte, parchet și covoare scumpe; fosta locuință a patronului. Pe luciul lemnului ceruit bat bocancii grei ai ucenicilor murdari încă de cerneală. Sunt bocancii istoriei care răsună sub aceste candelabre. Îmi plac mânile murdare care mută piesele fine ale șahului de fildeș și ochii vineți ai unui copil de 15 ani, privind într-o revistă.

*

Frumoasă această inscripție de pe Statuia Libertății:
„Dați-mi obosiții voștri, săracii voștri,
Mulțimea voastră doritoare să respire liber,
Nefericitele rămășițe ale țărmurilor voastre prea încărcate.
Trimiteți pe acești naufragiați, mie:
Ridic lanterna mea peste poarta de aur."

*

Azi am văzut gâștele plecând spre apus.

*

Mișcări țărănești în Italia. Țăranii săraci au ocupat pământurile nelucrate ale moșierilor. Există încă o categorie de imbecili ce-și închipuie că lumea va mai răbda să-i vadă pe ei petrecând în timp ce alții mor de foame.

*

Seara ascult câteodată postul de radio Monte Carlo. E un fel de a mă flagela. Niște orchestre bune care cântă dumnezeiește o muzică pe care am detestat-o. După fiecare cântec aplauzele celor care asistă la aceste concerte. Lumea aceea a miliardarilor satisiți de plăceri, a cocotelor ce schimbă amanții și câinii, toți cei ce trândăvesc în lumea asta. Și simt cum îi urăsc pentru că râsul lor inconștient e o sfidare adusă lumii celor care trudesc de dimineață până seara. Trăiți voi, criminalilor, bucurați-vă voi, escrocilor, de toată mierea pământului.

Cât o să mai puteți...

*

Vin pe la mine niște poeți tineri și infatuați, citesc versuri cam făcute și se cred genii. T. al meu, neschimbat, se zvârle pe pat, aruncă țigările pe parchet, e fals nervos și scuipă cu râvnă.

H. înghite săbii de dragul unei femei cu blană pe care a adus-o C., altul care s-a apucat de poezie numai din plictiseală, și Tp., aproape un adolescent, citește un fragment de *Jurnal* foarte viu și cinic, ca tot ceea ce scriem toți. E ceva inutil în paginile lor, o falsă suferință și o falsă artă. Am încetat de mult de a mai fi bătăios. Tac mai bine și-i las să se laude reciproc.

H. îl critică mortal pe T. care devine furios. El își apără ca o cloșcă ultima literă pe care a scris-o și duelul devine penibil. Încep să cred că aceste reuniuni nu-și mai au rostul.

*

Între femeile care se ocupă de literatură, G. care se vaietă că revoluția i-a aruncat în splendidul său apartament încă o familie, și că are dificultăți cu muncitorii din mica întreprindere care i-a mai rămas. Surâd. Fata asta n-a înțeles nimic din ce se petrece în jurul nostru.

Îmi amintesc cum sunau tacâmurile pe la opt când citeam versuri în salonul ei. Era o aluzie a mamei sale că e timpul să plecăm. Ah, această burghezie pe care o vreau la pământ, suferindă, muribundă, disperată...

*

T. vine la miezul nopții la mine și se apucă să citească dintr-un volum de versuri găsit pe masă. Îi spun cu răbdare că mi-e somn. Nu se sinchisește. În cele din urmă îl invit afară. Se supără și-mi reproșează simțul meu dezvoltat de proprietate. Asta mă irită și mai mult. Mai că nu zbieram la el. M-am cam săturat să-i suport geniul și, la urma urmelor, nu l-am sculat niciodată din somn la miezul nopții...

*

Toată China continentală, în afară de Tibet, a fost eliberată de către comuniști. Trăim un eveniment însemnat, cu vaste consecințe mondiale. Americanii au suferit aici un eșec considerabil.

*

Crăciunul cu M. la Câmpina. N-au lipsit aluziile ca în fiecare an și era cât pe aci să mă întorc singur la București. M-am jurat că nu voi mai primi nici o invitație de genul acesta. Nu știu de ce eu am impresia că toți oamenii sunt la fel. Poate va da Dumnezeu și mă voi vindeca...

*

Dezgustat de platitudinea acestei femei care nu mă va obține niciodată, niciodată...

Ceea ce a făcut este de o vulgaritate fără margini.

*

Ultima zi a anului. Nimic nu s-a schimbat. Oamenii trec încărcați cu pachete. Știu că diseară vor petrece, că vor înmormânta anul acesta cu același fast ca totdeauna. La mine nu are cine să mai vină. Voi sta singur lângă radio și voi asculta muzica veselă de sărbătoare. Pe urmă am să mă culc și am să mă trezesc în anul 1950.

1950–1951

„Ceea ce mă distruge, mă face mai puternic.“ (Nietzsche)

*

Regele a trimis de la Florența un mesaj scurt și ridicol. Sună cam așa: „E rău! Eu stau de vreo doi ani prin străinătate. E foarte rău! Dar mare-i Dumnezeu! De la El vin toate... Oamenii de pe aici, de prin locurile pe unde-mi plimb eu Augusta mea persoană, au început să deschidă ochii. Va fi bine. Încep să am speranță! Sus inima români!“

*

Sărbători domestice cu bătrâna bunică. Aceasta îmi dă sfaturi: însoară-te, maică, și tu odată...

*

Cină la Ch. cu o doamnă splendidă, căsătorită cu un profesor de desen care stă tot timpul anului în provincie. Gazda o curtează în draci. S-au spus „fraze“, s-a cântat la pian și s-a recitat Rilke. După aceea s-a trecut la toasturi. Vinul a fost cel mai reușit lucru al serii.

Ch. predică, și-l înțeleg. El nu se poate realiza decât oral, cu public, cerșind aproape ca măscăricii aplauzele și admirația. Orice scriitor se visează puțin *causeur*, dar a face din asta o profesiune e ceva de plâns. Ch. poate va mai încânta o sută de femei cu glasul său, dar nu știu dacă se va apuca vreodată de romanul acela promis de multă vreme.

Mi-e foarte drag totuși pentru că este un prieten desăvârșit, cultivând amiciția cu sinceritate. Este, alături de Mihail, un gentleman, singurii pe care i-am întâlnit până acum.

*

Ch. mă duce la o familie de mari burghezi care mai locuiește încă în parcul acela splendid de lângă Statuia Aviatorilor. Am mers din curiozitate și n-am regretat.

O casă somptuoasă, plină de câini și cărți, ceva august în toate lucrurile. Ch. îmi șoptește că gazdele se trag dintr-o familie veche, istorică. Ne întâmpină un bărbat hrănit bine, slab, de o amabilitate rece, care nu uită să-mi recomande să-mi șterg bine picioarele pe un preș, ceea ce mi se pare nedelicat. Îi plătesc afrontul nesărutând mâna soției sale, o doamnă trecută care ascunde sub zâmbetul convențional o pândă încordată. Ne așezăm la o masă lungă, cum se poate vedea în unele filme, cu sfeșnice de alamă în capete și începe o discuție sterilă. Ch., de o lașitate ce-l prinde, face amabilități. După un sfert de ceas

se trece, bineînțeles, la politică. Apare și un fost general, tot alb, tot bătrân și tot pretențios. E îmbrăcat în negru și aduce cu un cioclu. Doamna a rămas în vastul salon luminat de lămpi uriașe. Scrie ceva. Ch. o întreabă ce face? – Traduc discursul Papei de Anul nou. Soțul explică îndatoritor că soția sa răspândește enciclica Papei între cunoștințele lor. Sunt desigur catolici, pentru că ortodoxismul lor pute. Se discută, în cele din urmă, despre literatură, și generalul dovedește în această privință o incompetență într-adevăr militară. Tac cu îngăduință și, nu știu de ce, îmi amintesc caricaturile care înfățișează în ziarele noastre această societate în care mă aflu acum. Și mă apucă o adevărată furie împotriva mea! Ce caut eu între fosilele astea? Când văd resturile din fața mea, încă zbătându-se în propria lor neputință de gândire, mi se face scârbă de toată îngăduința pe care mi-o mai surprind câteodată.

Oare pentru acești domni care se numesc senor nu știu cum, pentru aceste doamne care hrănesc câini de rasă și traduc proza penibilă a Papei invoc eu umanitatea? Pentru acești mameluci, care se declară, cum făcea adineauri gazda, „om de bursă", apelez la milă? Ei, mâine, s-ar instala din nou în fotoliile băncilor și și-ar râde de nenorociți.

Plec furios. Pe drum, Ch. caută să-i scuze auzind imprecațiile mele. „Ei, bine, la acești burghezi au găsit totuși mulți poeți o masă caldă." Știu, poetul T. a locuit într-o mansardă pe care o cunosc și eu, pentru că, acum îmi amintesc, aici am mai fost, dar pe ușa din dos, ca servitorii. Furia mea crește. Cunosc odăița aceea de serviciu în care s-au ținut pe vremuri alimentele. În ea nu se afla decât un raft îngust, și un pat în care nu încăpea decât fericitul beneficiar. Nu puteai să te învârtești, și primirea unui musafir era o problemă. Am fost acolo și mi se face rușine pentru poezie, pentru că ea a putut primi astfel de pomeni. Ch. voiește să mă facă să cred că acei patru pereți și niște resturi de mâncare rămase de la masa stăpânilor însemnau o generozitate. Haida-de! Un coteț cu electrică, la mansardă, până unde urcai

de-a bușilea pe o scară neluminată, aproape să-ți frângi gâtul, cu o fereastră îngustă prin care nu intra destul aer, ăsta e darul făcut unui poet de un om care avea cel puțin cinci odăi pe care nu le folosea? Și parcă văd pagina aceea albă de la începutul unui volum tipărit de T. Pe fața imaculată fusese imprimat de nu știu câte ori numele acestui silnic generos. Bogați trufași se înconjurau de poeți ca de căței de lux. Desigur că o masă în plus nu conta prea mult pentru un „om de bursă“ care câștiga milioane zilnic, și nici un costum mai purtat, și chiar acea colivie de zid în care proprietarului îi era indiferent cine locuia...

O, binecuvântez această revoluție, acești ani nimicitori pentru categoria abjectă de oameni văzută astăzi. Aș vrea să aud într-o zi că domnii care stau între statui de piatră, ca între morcovi, vor fi foarte săraci într-o zi, că vor putea astfel să înțeleagă câtă nedreptate înseamnă avuția lor.

*

Altădată aș fi pus furia mea pe seama unei invidii de om sărac care a trăit prost toată viața, dar îmi spun acum că de fapt urăsc cu luciditate. Nu pot uita, și asta i-a caracterizat foarte bine pe acești oameni, două gesturi: acela de la intrare când am fost sfătuit să-mi șterg bine picioarele (probabil din pricina pardesiului meu sărăcăcios), și cel de la plecare, când, față de mine, gazda a stăruit pe lângă Ch. să rămână la masă.

N-am jignit în viața mea pe nimeni și, cu atât mai mult, nu-mi îngădui luxul de a mă lăsa jignit. Acest domn de familie mare a făcut-o de două ori cu un necunoscut, și lucrul e de neiertat.

*

Un doctor, R., care se afla în timpul revoluției bolșevice la Petrograd, mai ținea minte din toată chestiunea aceasta că „trei zile a mâncat numai ciocolată“pentru că nu putea ieși pe stradă din pricina împușcăturilor.

*

Dintr-o scrisoare a lui Mihail de la Turnu Măgurele:

„Uneori, stând cu spatele la godin ca să-mi iasă reumatismele, am impresia că în odaie a intrat Selma Lagerlöff însăși și, cu ochelarii pe nas, îmi povestește basmul lui Nils Holgerson și al gâștelor sălbatice..."

*

Februarie. Am fost angajat corector într-o tipografie.

*

Am intrat într-un ritm nou de viață. Adio lenevia de dimineață, adio lungile plimbări de la ora 11. Scularea la 5,30, ca la cazarmă, spălatul în odaia rece, tramvaiul supraaglomerat, biroul de beton, alb tot, deasupra căruia mormăie o mașină de tăiat hârtie. Dimineața la 6,30, când încep orele de lucru, deasupra, în tavan mai arde un bec galben. Lucrez cu trei femei care se ceartă între ele pentru nu știu ce motive. Între două șpalturi, lecturi și o tăcere dureroasă. Colegele mele mă privesc cu suspiciune. Nu știu ce-i cu mine și eu mă amuz secret.

Pe la unsprezece o ușoară undă de somn mă cuprinde. Toată tipografia, cu mașinile ei, toarce.

Mâine împlinesc douăzeci și șase de ani.

*

Am câștigat stima bunicii. De când sunt salariat (bunicul a lucrat la C.F R. cincizeci și șase de ani sau mai puțin, știu eu?) mi se pune și față de masă sub farfurii. Oricum, un meditator nu merita stima pe care o merită un salariat. O privesc pe furiș. Bătrâna calcă mândră prin odaia cu podele șubrede. Ah, Aglaia Stoian, bună femeie, mamă și bunică totodată, om drag, care n-ai să simți niciodată bătaia acestei inimi reci pentru tine, va veni o zi când îți voi ridica în hârtiile mele un monument...

*

Alegeri în Anglia. Ies pentru a doua oară laburiștii. Curios pentru mulți insuccesul lui Churchill. Dar lumea se învârtește spre stânga, spre stânga, domnilor...

*

Se vorbește de o nouă armă teribilă: bomba cu hidrogen. Brrr!

*

„Singurătatea m-a făcut totdeauna contemporan morților." (Barrès.)

*

Zile incerte de martie în colivia de beton de unde nu se vede nici cerul, ci numai un zid roșu de cărămidă. Lucrez după-amiază, în general, pentru ca să pot scrie dimineața acasă. E foarte greu pentru un om tânăr pentru că-mi ucid astfel orele de plimbare. Bate un vânt care mă îndeamnă la vagabondaj. Dincolo de masa scrijelată cu briceagul de alți corectori distrați, ochii unei femei de 30 de ani, foarte îngrijită, puțin pedantă, dar distinsă cu totul, E., soția unui medic. Când ostenim să citim tare textele tipărite pe hârtie ordinară, vorbim cu o absență pe care o dă numai cuviința. Îmi place foarte mult această doamnă, dar nu mi-aș îngădui măcar s-o fac să presimtă lucrul acesta. Îmi spune că are strămoși greci și turci. E căsătorită cu un evreu polonez cu care a trăit înainte de a se căsători câțiva ani. El se trăgea dintr-o familie foarte bogată, și rudele lui s-au opus la căsătorie.

Se înserează. Începe să plouă și femeia de lângă mine fumează o țigară. O privesc, fără îndrăzneală, cu adorația omului ce vizitează un muzeu. A fost foarte frumoasă. Cred că are mai mult de 30 de ani. Și acum păstrează în fanarea ei ceva ce-mi place mult. E vechea mea țară.

– Mai lucrăm? întreabă absent.

– Dacă vreți...

Privim hârtiile îngălbenite și umede, care miros a plumb, și aprinde o lampă de masă. Un snop de lumină pe lemnul lustruit, mâna aceea fină, albă, subțire, cu vine viorii ca niște cârcei de viță, fumul verde ce se ridică drept în sus, deasupra, torsul metalic al mașinilor. Suntem într-un submarin sub o mare a timpului, un submarin care plutește neștiut, cu încetineală, cu o disperată grabă întârziată...

– Haide, spune leneș.

Citesc un sfert de ceas fără să știu dacă mă urmărește. De altfel, asta îmi este indiferent. Poate ne gândim la aceleași lucruri. Pe stradă oamenii se plimbă indiferenți pe lângă zidurile ce ne ascund.

Între noi, un copac verde de fum care se destramă...

*

La cinema, un jurnal al procesului de la Nürenberg. Un document zguduitor care mi-a amintit cât de mult am urât fascismul. Gropile comune, împușcați pe la spate, lagărele, cuptoarele, toată acea inumanitate care m-a indignat. N-am să fiu niciodată o brută, chiar dacă în mine doarme un profet. Am visat o revoluție fără violență, o revoluție convingătoare prin exemplu. Am urât și am să urăsc toată viața mea tot ce este brutalitate, mistcism și prostie.

*

M. insistentă. O ofensivă de primăvară desigur. Ne certăm. După trei zile îmi umple casa de flori.

*

E. îmi place din ce în ce mai mult. Dimineața, la 6,30, colivia de beton miroase a săpun bun. O, dacă n-ar descoji mere cu un gest prețios, de-ar fuma numai, pentru că fumul, oricum

ne îndepărtează și ne apropie așa cum ar fi o perdea care împrumută odăii reci puțin mister, deformându-ne chipul. Dincolo de fum suntem poate mai frumoși, mai atrăgători...

*

Paștele. Fac lux, am cumpărat vermut. Bunica a copt cozonaci. Am regăsit aerul bun din casa părintească de altădată când nu erau certuri, și tata nu făcea economii ca să-și ridice o casă, să se afle în comuna de unde venise că e proprietar la București. Cred că la ora aceasta toate vecinele din mahala știu că sunt *șef de birou,* așa cum m-am lăudat chiar eu în fața bătrânei pentru a stârni invidia femeilor cu bărbați tineri, numai ca să mă răzbun pe ele pentru că atâta timp cât „n-am avut servici la stat“ le-am părut un târâie-brâu oarecare...

*

Vine la mine Ch. cu un fost prinț, S., tip franțuzit, mai mult creștin. Vorbim despre cultura greacă și despre misticismul creștinismului.

Ch. spune: Am intrat într-o biserică și am auzit frazele acelea ale Evangheliei: „și m-au părăsit toți, le-am cerut apă și mi-au dat fiere...“

Devenim obligator triști.

*

Am pierdut bucuria creștină a sărbătorilor. Casa mea, care miroase festiv a cozonac, mă indispune. Pe masă am ouă colorate. Le privesc cu indiferență. Nu îmi mai plac mesele de sărbătoare la care se mănâncă și se bea bine. Nu chem pe nimeni și nu mă duc la nimeni. Privesc pe fereastră cum trec mahalagiii mei cu pachete la rude. Sunt îmbrăcați în hainele lor cele mai bune și calcă țepeni ca niște manechine. Totul este vulgar în aceste zile. Parcă și aerul e mai fetid. Îmi plac zilele obișnuite care nu te obligă la nici o atitudine. În zilele festive

mă închid în casă și scriu. Intenționat îmi îmbrac hainele cele mai rele, ca un protest împotriva acestei prostii tradiționale. Un tipograf de aici, *deadea Sașa,* mi-a spus alaltăieri o vorbă mare: Eu mă silesc să fac din fiecare zi o sărbătoare...

*

T. îmi trimite o carte poștală de la Praga. I-a plăcut mai mult Budapesta. Cum este el sucit, totul e plauzibil.

*

Într-un parc cu copii. Atmosferă pascală. Cer și iarbă. Un țânc:

– Haide mai încolo să ne jucăm. Aici sunt oameni!

M-a durut.

*

Dintr-o scrisoare a lui Mihail.

„Și astăzi camera mea se umple des cu oameni și fum, dar, nu știu de ce, caut de multe ori pe deasupra capetelor...

Îmi amintesc de Anatole France: „...donnons aux hommes, pour témoins et pour juges, l'Ironie et la Pitié..."

Iată odaia lui, cu dușumelele pline de sticle, „biblioteca", cum îi spune. Are o ceată de prieteni cu care bea din când în când, ascultând trecerea timpului. Remarque spunea că nu ne-au mai rămas decât două drepturi: dreptul de a iubi și dreptul de a bea.

*

Idila unui prieten cu o doamnă măritată a luat sfârșit. Se pare că tânăra femeie întreținea și alte legături extraconjugale. Ironică, doamna i-a remis scrisorile amicului meu, prin soț..., deschise.

*

Se naționalizează imobilele urbane. Stau cu V. într-o tipografie timp de opt zile. Se ține cel mai desăvârșit secret. Se tipăresc o sută de exemplare dintr-o broșură care cuprinde numele celor care vor fi expropriați. Se dezvăluie de fapt ceva monstruos dacă te gândești: erau indivizi care posedau peste o sută de apartamente. Baronul Neumann, de la Arad, deținea o treime din locuințele orașului. La București existau proprietari a 40–80 de apartamente închiriate. Am avut o adevărată plăcere să colaborez la o operă profund justițiară.

*

Merg la Mânăstirea, la fosta fermă regală a Lupeascăi. Lux, canalizare, deși suntem la 100 km de București, electrică etc. Îmi amintesc de cartierul Pantelimon lipsit de canalizare.

*

Ieri, niște fotbaliști vulgari își spălau picioarele murdare în cada în care altădată se lăfăia amanta regelui. Îmi plac vremurile noastre. Eu însumi m-am odihnit în dormitorul Lupeascăi, visând câteva clipe la inconsecvența vieții.

*

Poetul turc Nazim Hikmet, închis în temnițele reacțiunii turcești pentru credințele sale comuniste, a declarat greva foamei *(Scânteia.)*

Secretarul P. C. din America, Eugene Dennis, a fost arestat.

*

Directorul tipografiei în care lucrez i-a spus astăzi antrenorului echipei de fotbal (acesta molestase un jucător pentru că nu-l ascultase):

– N-ai avut dreptate să-l bați! D-ta ești mai întâi educatorul lui și apoi antrenor. La mine dacă ucenicii chiulesc din fabrică și nu se duc la lucru, trebuie să-i omor? Eu sunt de vină pentru

că nu i-am educat destul. D-ta știi că până acum doi ani scuipam printre dinți ca șmelcherii, că eram o pușlama? Câțiva m-au făcut om. Uite, conduc o întreprindere și, mai ales, nu mai scuip printre dinți. Fă-l și dumneata om...

Minunate cuvinte spuse de un fost mașinist...

*

28 iunie.

De trei zile, război în Coreea. Trupele americane au intervenit în această bătălie civilă. Bombardamente teribile. O dezgustătoare sete de bogății...

*

Pauză lungă. N-am mai scris de mult în acest *Jurnal.* Sunt ostenit, ostenit.

*

Dintr-o cronică a Cruciatelor:

„Cruciata condusă de Petre Eremitul era formată din sperjuri și asasini, femei, penitenți etc. Între ei se afla și Tafur, Regele Derbedeilor. Petru poseda de la evreii din Occident un document de recomandare către evreii din Orient..."

*

Foarte aproape de sfârșitul romanului *Groapa.* Dar este oare un roman?

*

„Nimic mai literar decât să omiți esențialul." (Valéry) Nu cred.

*

Plină de poezie, *Thora,* pe care o descopăr într-o carte de Edmond Fleg.

*

B., o fată urâtă, destul de inteligentă și vioaie, face totul ca să-i aparțin. Reușește după un asediu îndelungat. A simțit că am curiozități. A doua zi e înfiorător. Nu pot să mă culc cu femei urâte.

*

Apatie de vară. O lungă vegetare tristă.

*

Într-o monografie despre M-me de Pompadour întâlnesc un Voltaire dezgustător. Un curtean lingușitor ce scria piese pentru Ludovic al XV-lea mort după intrigă.

Un moralist fără morală.

*

Sunt femei care sunt dorite tocmai pentru proasta lor reputație.

*

Nu știam că hunii purtau cămăși, că Attila avea un palat cu baie, că bea din pocale frumos sculptate și că mânca din farfurii din argint. Europa îl molipsise (trăise în captivitate la Roma în tinerețe).

*

Mihail a fost mutat la București. Sunt fericit.

*

Am fost avansat. Nu mai sunt corector. Sunt revizor. Mi s-au dat două sute de lei mai mult la salariu. Îmi vine să râd la gândul farsei pe care am s-o joc celor din mahalaua mea. Când vor auzi că sunt revizor, pentru că voi avea grijă să trec

asta bunicii mele, vor crede că am ajuns mai mare peste învățători. Să vezi ce mai bună ziua am să capăt de mâine încolo.

*

Dumnezeu trebuie să fie urât. O știu privind chipurile lui Beethoven, Tolstoi, Kant, Bach. Ei n-ar fi făcut atâtea lucruri frumoase dacă n-ar fi avut de uitat urâțenia sa...

*

Savonarola credea că cultura ne-a pervertit. De aceea recomanda ca toate operele de artă să fie arse pe rug. Poate, într-un fel, avea dreptate. Frumusețea te nefericește.

*

B. îmi trimite șampanie. O beau cu M. din cinism. Apoi ne iubim. M. e intrigată. „Cine ți-a trimis șampania?“ Ce importanță are asta? Proastă mai e...

*

Îmi plac florile pe care le primesc. Când voi avea bani mulți am să-mi umplu casa de flori.

*

Sunt mai singur ca niciodată. Gonesc femeile și privesc pomul din curte. Golesc două pahare de vin unul după altul. Simt nevoia să mă amețesc. Ehei, singurătatea nu e chiar un cuvânt deșert,..

*

Îmi cade în mână *Codul social* al Uniunii Internaționale de Studii Sociale din Malines. Ceva comic și bisericos.

Ce recomandă codul catolic?

Puterea politică să aparțină jumătate Statului și jumătate bisericii (catolice). Să se treacă de la faza sindicalistă la faza corporatismului economic. Să se deproletarizeze muncitorimea și să se favorizeze accesul la proprietate. Să se transforme salariatul în asociat. Codul admite o „elită“ (vezi bine!) deși e pentru pacificarea claselor sociale. Se recomandă un Parlament pe corpuri profesionale. După o serie de precepte religioase, o lege care să oblige pe cetățeni la un minimum de cultură. „Revoluțiile sunt permise când tirania devine excesivă.“ (Să mori de râs, nu alta!) Culmea este că bunii catolici de la Malines admit munca forțată... pentru popoarele înapoiate!!! Codul se încheie cu un imn adresat lui Christos...

*

Abilități de stil: „Poporul este ocolul pe care-l face natura pentru a naște 3–4 oameni mari“.

*

Schimb jugul. O femeie care vine către mine numai din curiozitate. Practică dragostea ca pe un sport și o prefer gâștelor cu conștiință și accese literare *post coitum.*

*

Ah, dacă aș înființa un partid de fanatici, aș ști pe cine să mă bazez: pe învățători!

*

În *Geneza formelor culturii* a lui Negulescu găsesc teoria Culturii în funcție de Climă. Este adevărat: arta greacă nu s-ar fi putut naște decât în Grecia, după cum sunt convins că stepa îi face pe ruși profunzi, că ceața nordului l-a născut pe Ibsen și că Goethe s-a născut ca scriitor abia după călătoria făcută în Italia.

*

De reluat teoria lui Sommer, citată de Negulescu, că toate culturile sunt rezultatul unei epimixii. În cazul Renașterii italiene, amestecul, sau, mai bine spus, întâlnirea aistocrației toscane cu burghezia dăduse acea cultură nemuritoare ca și în cazul Renașterii engleze (Bacon și Shakespeare) care ar fi rezultatul întâlnirii nobilimii de la curte cu burghezia în ascensiune.

*

M. trece seara destul de târziu însoțită de un necunoscut. Fusese la Câmpina și se întorcea. Eram cu Mihail. Ne salutăm politicos. La întoarcere o găsesc la mine. Vrea să-mi explice. Îi închid gura. Ce, suntem gorile?

*

Memoriile lui Clémenceau. Sunt dezgustat. Ca și în cazul Averescu, paginile nu sunt decât o polemică cu mareșalul Foch. Cei doi „titani" se acuză reciproc de greșeli de neraparat. După lectură aș scrie o Odă a dezertorilor. Istoria te face sceptic.

*

Îngerul blond m-a consumat și-mi zâmbește cu prietenie. Oricum, femeile tot iubesc pe câte cineva pe care-l înșală din capriciu pentru a-și crea remușcări. Și dragostea are o mecanică a ei. De ce n-am cunoaște-o bine?

*

Ieea Societății Națiunilor aparține, se pare, lui Henric IV. El se gândea încă la 1600 la așa ceva.

*

Un eseist spunea, pe bună dreptate, că e o eroare când se crede că lumea grecească „a fost divină". El amintește

persecuțiile din această epocă: Miltiade, Temistocle, Aristide, Alcibiade (exilați); Demetriu (ucis); Ephialtes, Nicios (sugrumați); Focion (otrăvit); Demosthene (în lanțuri); Hesiod (asasinat): Protagora, Xenofon, Herodot (exilați); Phidias (proscris); Tucidide, Eschil, Socrate (otrăviți); Lysios, Anaxagora, Platon, Aristotel, Euripide...

*

Epopeea trecerii lui Mermoz peste Cordilieri mă face melancolic. M-am visat și eu pe fregate, am călătorit în imaginație cu submarinul „Dox" și încă în sufletul meu mai există chipul unui țăran necunoscut la care tânjesc.

Nu știu cum arată Timișoara, Galați, Iași, Oradea, nu m-am urcat încă în avion, n-am călătorit cu simplonul, o, ce sărac sunt...

*

„Prima deosebire dintre un om mare și unul de rând este că omul mare își cunoaște puterea și știe că poate inventa viitorul, e arhitectul vieții sale și a altora." (Maurois.)

*

Nu mai scriu prea des în acest *Jurnal.* Nu mai mi se întâmplă nimic deosebit.

*

La urma urmelor, *Jurnalul* mi se pare un gen de literatură superior romanului pentru că el nu cere logică, construcție și are avantajul de a înfățișa lumea privită de un singur personaj.

*

Două arte mă ostenesc: pictura și dansul. Ele au mijloace prea puține și se poate improviza orice în legătură cu ceea ce vor să înfățișeze.

*

Bat la mașină cu furie *Groapa.* Am terminat prima parte. Îmi place numai pe alocuri.

*

Plimbări la lacuri, însoțit. Asta îmi mângâie oarecum singurătatea. De ce or fi existând atâtea neveste în femei?

*

Mâine mă voi duce la S. Câtă vreme să fi trecut de când n-am mai văzut-o?

*

Vară senină. Natura asta prea verde, pomii prea întunecați. Sunt tulburat de aerul prea subțire, prea ațâțător...

*

Nu m-am dus la S.

*

Maurois:

„Sunt multe trăsături comune artistului și omului de acțiune. Neputând să îndure dezordinea naturii, amândoi doresc să-i impuie o rânduială al cărei model îl poartă în mintea lor și al cărei spectacol îi încântă.

Artistul se satisface creând o lume imaginară, omul de acțiune transformând lumea reală.

*

După o vacanță, întoarcere la București. Orașul încins miroase a asfalt. Tipografia cu aerul ei dulce de plumb, aceiași oameni, programul zilnic reluat de la cap...

*

Seara cu M. la un restaurant. Cântă o orchestră melodii sentimentale. Azi la prânz am citit în ziare descrierea ultimului atac aerian asupra Phenianului. Undeva mor oameni. Grădina răcoroasă, luminată de becuri mari, cu iederă peste colonadele ei de lemn, mă face să mă întreb dacă pacea de care ne bucurăm va fi totuși salvată. Sunt închisori în lume la ora asta în care stau închiși oameni. Pe ziduri aud poate scurgerea apei și nu le rămâne decât întunericul. N-am să mă pot bucura niciodată pe deplin de orele mele bune pe care mi le dă viața atâta timp cât mai există nedreptate, exploatare și cinism.

*

Răsfoind caietele astea mă simt indignat. *Jurnalul* meu este numai o confesiune anodină, o mărturisire, e drept sinceră, e tot ceea ce am gândit uneori. Dar asta merită să fie reținut: că mi-a plăcut gura unei femei, că mi-am cam schimbat prietenele din plictiseală? Nu-mi plac gulerele tari în confesiuni și nu voiam să mă arăt altfel decât sunt. În definitiv ce-ați vrea de la un om tânăr?

*

C., care vizitează un cerc de ex-prințese care-și aduc cățeii în vizită una la alta, îmi relata cele auzite din gura unei doamne:

– Nu-i așa, domnu C., că după *asta* or să fie tăiați toți țăranii care au luat moșiile?

– Sigur că da, doamnă. Sigur că da! i-a răspuns spiritual C. naivei prințese.

*

Mă chinui în fiecare zi căutând să mă conving că am reușit să-mi termin romanul. Nu-mi place, nu-mi place și gata. Îi lipsește *carnea,* nu știu ce...

Am să-l rescriu până când voi osteni, dar tot trebuie să ajung undeva...

*

Știu, strămoșii mei sunt Dostoievski care lustruia alabastru la Katorga, Savonarola care dădea focului toate luxurile și poate acel Saint-Just, revoluționar incoruptibil și fără milă.

Să nu mi se spună că n-am avut o familie...

*

C. îmi înapoiază manuscrisul *Gropii.* Nu i-a plăcut, așa cu am bănuit. Cele două povești paralele: cea a pungașilor și istoria cârciumarului, nu se leagă între ele. Mă gândesc să fac din acest roman numai o serie de schițe, în genul *Porții negre.* Voi vedea. Deocamdată arunc manuscrisul în fundul sertarului. În definitiv de ce m-aș grăbi?

*

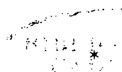
„Roma a creat legislația, Atena geometria." (Mi se pare Mommsen.)

*

De aici sau poate mai demult, filele *Jurnalului* se încurcă. S-ar putea să retranscriu note din 1951. Asta mi se pare că nu are nici o importanță. Intenționez de mult să abandonez *Jurnalul.* Ai nevoie să-ți faci confesii ție însuți numai atunci când ești foarte tânăr.

*

Cultura îi poate face pe unii lași. Grecii plângeau înaintea bătăliilor sau fugeau.

Faimoasa democrație ateniană cunoștea forma intervenției Statului în afacerile private. Erau timpuri când cetățeanul consulta pe legislator câți invitați putea avea la masă (Mahaffy.)

*

Mi se spune că analfabeții din tipografie sunt constrânși să urmeze cursurile școlii de alfabetizare. E foarte bine.

*

În general, tinerii de azi au pierdut acea suferință și melancolie estetică, inutilă și periculoasă care era blazonul generației mele. Azi, cei de optsprezece ani, vorbesc despre televiziune și energia atomică. S-a aruncat la coș literatura ce afișa blazarea timpurie și falsa tristețe a tinereții. Tinerețea nu e tristă, orice s-ar spune! Trebuie o infuzie de practicism tineretului nostru, predispus să imite *spleen-ul.*

În școli s-a pus capăt anarhiei absențelor, frecvența fiind reglementată prin sancțiuni aspre în caz de lipsuri. Revoluția a intrat pe ușa cea mare...

*

V., o fată boxer care face coregrafie, strivește în mine o coardă veche. Păcat că e atât de prost crescută. Hotărât, sufăr de estetism...

*

Toate instituțiile vor face anul acesta pom de iarnă. În fața Palatului se instalează un orășel de carton și placaj în care se vor vinde dulciuri copiilor. În mijloc, un brad uriaș, luminat cu becuri feerice.

Să aibă toți copiii pomul pe care eu îl râvnesc din copilărie.

(Câteva note din 1952.)

Citesc cartea lui Fucik, *Reportaj cu ștreangul de gât.* Document zguduitor. Cele aproape o sută de pagini cuprind, în cuvinte puține, povestea unui condamnat la moarte pentru ideile lui politice (chiar autorul). Nimic patetic, nici un cuvânt mare, numai o dragoste uriașă de om, o căldură a inimii care te face mai bun.

Și un capitol egal cu cel biblic al ispitirii de pe munte: când un polițist îl scoate pe Fucik la un restaurant din Praga, arătându-i viața orașului, nepăsarea celorlalți oameni, zădărnicia credinței în idealurile sale politice. I se cere mărturisirea pentru a-și câștiga viața.

Astfel de cărți mă rănesc. De fapt, înțeleg: epoca noastră un singur lucru ne-a învățat: să murim mândri...

*

Incidente grave în Egipt. Englezii vor fi dați afară și de aici cât de curând.

*

Stabilizarea monedei. Scene comice. Țăranii care au cumpărat înainte de aceasta lucruri inutile ca să scape de economii, vor să le revândă pe prețuri de nimic. Oricum, semne bune: au bani.

*

Urăsc tot ce-a mai rămas european în cultură, moravuri și politețea noastră. Ele mi se par astăzi un balast dezgustător. Europa va pieri de bună creștere...

*

Au trebuit să treacă anii din urmă ca să ne dăm seama că toate valorile în care credeam, pe care școlile și educația noastră le consacraseră, sunt niște biete convenții ca toate convențiile.

Comuniști au demonstrat că fabricile, trenurile, teatrele, filozofia și muzica pot să meargă mai departe și fără profesori, și fără ingineri, și fără filozofi și fără consacrați. Am cunoscut anii aceștia o mulțime de oameni needucați care s-au dovedit a fi splendizi indivizi de acțiune și caracter.

Să nu mai aud de diplome!

*

Simt o gelozie pe care nu mi-o pot stăpâni pentru cei ce știu mai mult decât mine. Mă înfurie neputința mea de a nu mă descurca într-o știință. Dar câteodată simt că tocmai această virginitate mă ferește de influențe, de scepticism. N-ar mai trebui să mă citesc decât pe mine. Aș fi un perfect ignorant, dar aș reuși să redescopăr lumea. Cu cât aflu mai multe cu atât puterea mea de invenție scade. Îmi dau seama că totul a fost spus.

*

În *Șantierul* lui Eliade găsesc aceasta: Profesorul D.N , un indian, îi spune scriitorului că numai pentru că are douăzeci și doi de ani va putea sezisa sufletul asiatic, mai târziu, din pricina erudiției și din pedanterie, acuitatea aceasta va dispare. E ceea ce notasem și eu mai de mult despre tineri.

*

Talleyrand spunea că revoluțiile pot fi zdrobite cu forța, dar nu pot fi supuse nici prin șiretenie, nici prin corupție. E ceea ce uită cei care vor să întoarcă istoria României înapoi.

*

Câte pagini ucise de obligația de a merge la serviciu. Ieri mă apucase disperarea când, cuprins de febră, a trebuit să abandonez un capitol.

*

Ce lucru mare, ce lucru mare: averile burgheziei, străvechile averi, solide, temeinice, se strămută. Ah, cum simt uraganul acesta prin toate casele, cât îmi place scepticismul cu care am fost inoculați cu toții. Ce bine că nu mai există lucruri „eterne".

Burghezia, care inainte de epoca noastră cumpăra numai, vinde pe capete. Ți-e mai mare dragul să vezi căruțe țărănești cărând din Talcioc mobilă stil și gramofoane, pianine și paturi de stejar masiv. Lucrurile astea scumpe se vor degrada poate, vor fi întrebuințate prost, dar *văd, simt* revoluția. Este în jurul meu, nu mă lasă să dorm și, lacom, aflu totul cu bucurie. Vreme de basm pentru cine știe ce a visat, ce-i dreptatea...

*

Recitesc *Groapa.* Nu știu la a câta versiune am ajuns. Nu-mi place nici acum. Prea multe zorzoane, prea multe imagini. O operă mare nu are nevoie de bagatele. Voi tăia fără milă și voi răci chiar stilul.

*

Uneori mă gândesc că supremul meu eroism ar fi acela de a mă distruge pe mine însumi, distrugându-mi opera. Să ard ultima foaie de hârtie pe care am scris ceva, în așa fel încât să nu mai exist pentru nimeni, niciodată, să mă știu numai eu însumi, să trăiesc numai în amintirea mea...

*

Ce fericire că suntem latini. Ne salvează cântecul, dansul și un optimism elementar. N-avem nimic mistic în noi. Ce ne-am fi făcut fără scepticismul nostru?

*

Se deșteaptă și Marocul. Comuniștii, ca pretutindeni, au început lupta de eliberare națională.

*

Reiau *Groapa.* A opta oară.

*

Auziți stil revoluționar:

„Vrem în țara noastră să înlocuim egoismul cu morala, onoarea cu cinstea, obiceiurile cu principiile, bunăcuviința cu datoria, tirania modei cu imperiul națiunii, disprețul pentru nenorocire cu disprețul pentru viciu, obrăznicia cu mândria, vanitatea cu noblețea sufletească, dragostea de bani cu dorința de glorie, societatea bună cu oamenii buni, intriga cu meritul, spiritul cu geniul, ceea ce strălucește cu ceea ce-i adevărat, plictisul voluptății cu farmecul fericirii, micimea celor mari cu mărinimia omului, un popor amabil, ușuratic și în mizerie, cu un popor mărinimos, puternic, fericit, adică toate viciile și tot ridicolul monarhiei cu toate virtuțile și miracolele republicii." (Robespierre.)

*

De ieri a izbucnit primăvara torențial. E ceva ce mă obosește literalmente. O căldură neobișnuită, ca vara. Și această natură ce renaște, serile înfiorătoare...

Mă închid în casă și bat cu disperare la mașina de scris.

*

Shakespeare scrisese în *Iuliu Cezar:*

„Ești adevărata și preacinstita mea soție,
scumpă mie cum sunt picăturile roșii
care trec prin inima mea tristă..."

Asta înainte ca Harvey, la 1619, să fi descoperit circulația sângelui.

Sau înaintea lui Kepler și Newton:

„Timp, forță și moarte
Faceți acestui trup câte excese puteți;
Însă fundamentul puternic și clădirea iubirii mele
Este ca adevăratul centru al pământului,
Atrăgând toate obiectele la el..."
(Troilus și Cressida.)
(După relatările lui H. Acterian.)

*

M. repetă mesajele sale triste sub care se ascunde mereu repetata cerere în căsătorie.

*

Îmi refuz orice femeie nouă. Știu ce plictiseli vor urma după primele clipe de îmbătare, câtă dialectică. Am ostenit să tot fiu luat de bărbat...

Scriu cu furie. Afară e o primăvară splendidă. Nu o simt și nu vreau s-o văd. Ies năucit de gânduri pe la 2, alerg la birou, mănânc în grabă și mă înmormântez în colivia mea de beton. Cele opt ore trec greu, plictisitor. Nu pot nici măcar să mai citesc. Numai cele zece pagini pe care le scriu în fiecare dimineață mă fac fericit.

*

„Napoleon a căutat virtutea și, negăsind-o, a luat puterea." (Goethe.)

*

Alt Paște. Ca și cel de anul trecut, ca și cel de acum doi ani. Sărbătorile creștine marchează trecerea înceată a timpului. O

dată cu venirea lor iau cunoștință de mine. Oamenii beau prin curți. Privesc vechiul spectacol al petrecerilor românești, ostenitoare, puțin triviale care nu mi-au plăcut niciodată. Peste garduri zboară glasuri lăbărțate de femei băute puțin. Numai soarele și pomii înfloriți înnobilează lunga zi tristă.

*

Un zid roșu de cărămidă la care privesc opt ore zilnic, niște plopi, șapte, sub linia albastră a cerului, proaspăt înverziți, apoi un colț de bulevard luminat de lampioane; la 10,30 seara, când plec, același tramvai, aproape aceiași oameni. Nu mai pot suporta atâta repetare a vieții. La 11 exact, acasă. Puțină muzică la radio, masa și somnul greu, agitat. Dimineața scriu. Afară e frumos și cald. Nu-mi mai trebuie nimic. Plec ostenit la birou și o iau de la cap. Zilele se duc pe neștiute...

*

De mult nici o femeie.

*

Iar zidul cel roșu, o creangă de liliac alb, adusă de o fată care se înmormântează cu mine opt ore în biroul de beton, orele care trec înspăimântător de greu, mașina ce țiuie deasupra ca un tren în mers, un roman pe care-l abandonez după 30 de pagini ca să fac o revizie, apoi ceasul plecării, noaptea blândă de primăvară, același bulevard luminat de lampioane... Știu cum arată pomii aceștia în fiecare anotimp. I-am văzut înfloriți abia, planturoși vara, umezi de ploile toamnei, ninși. Sunt doi ani de când îi văd în fiecare zi, de când parcurg, cu o regularitate de ceasornic, același drum la aceleași ore.

Acasă închid ferestrele, să nu simt primăvara de afară, să nu văd luna subțire, să nu știu nimic. Dimineața stau de asemeni cu geamurile închise. Să nu mai văd soarele și să nu mai privesc frunzele lucioase, tinere, fragede...

Nu-mi trebuie primăvara...

*

În veacul nostru s-a pierdut grația. O știu privind niște dansuri medievale. Toată poezia s-a risipit sub un val de brutalitate. Oamenii de azi nu mai pot fi melancolici. Ei pot fi disperați sau veseli, dar nu mai pot fi melancolici.

*

M. nu mă mai iubește de mult. O știu. Am reușit s-o depărtez de mine prin indiferență, prin obișnuința cu care îndeplinim ritualul dragostei săptămânale. Eu am rămas numai o ambiție a ei, atât.

Ce ușurare, totuși...

*

Privesc de la geam un grup de pionieri care joacă fotbal într-o curte. Aceeași pasiune copilărească, același foc pus în chestiunea scorului, dar ce cinste neobișnuită, ce loialitate!

La un moment dat, o fază incertă. E chestionat portarul:

– A fost, mă, gol?

– Nu, n-a fost.

L-au crezut. Nici un protest. Ajunsese numai cuvântul lui. Nici o înjurătură, nici un „dă-te dracului". Totul *fair play.* Mi-a plăcut foarte mult. Pe vremea mea, chestiunea aceasta s-ar fi terminat foarte târziu, poate cu bătaie.

*

Călătorie la Curtea de Argeș. Băieți și fete care cântă. Sunt jucători de baschet și de fotbal de optsprezece-douăzeci de ani, plini de ei, superficiali. Își spun aneodote proaste. Camaraderia lor cu fetele îmi place. Nimic onctuos, sexual. Fetele se dezbracă simplu laolaltă cu băieții care nu au curiozități. La masă ajută fără pretenții și primesc locurile cele mai proaste fără să protesteze. Îmi place totuși că s-a ajuns la această lipsă de

ipocrizie. Dacă superficialitatea lor mă deranjează puțin, nu-i nimic, nu pot să le pretind să fie filozofi la 20 de ani.

*

Ogoare divizate încă, țărani ce folosesc animalele străvechi: calul și boul la arat. Ce Indie ne-au lăsat burghezii ăștia în România! Când parcelele înguste vor dispărea, când totul va fi lucrat cu mașini, ce paradis va fi pământul nostru! Colectivizarea totală a agriculturii este imperios necesară.

*

Afișe: „Vând covor persan, dulap, radio etc." Ele pot fi văzute mai ales pe geamurile unor case pretențioase.

Restituiri.

*

Ultimele noutăți din Occident:

La Capri, milionarii americani se aruncă în mare cu mașinile, după chef. Doamnele, încălzite de dans și șampanie, plonjează în mare în scumpele lor rochii de seară.

La Roma, moda cățeilor a trecut. Doamnele poartă de lanț gâște sau țin pe braț un picior de gips.

Asta paralel cu mizeria celor 2.000.000 de șomeri, cu sărăcia legendară a Siciliei.

*

Ca om de cultură, am unele probleme pe care aș vrea să mi le deslușesc în timp. A comenta cărțile citite într-un *Jurnal* mi se pare impropriu, pentru că acesta presupune o oarecare abundență de fapte, nu de idei. Polemica de unul singur fără acoperire este descurajantă și nu dovedește nimic.

În unele discuții cu anumiți snobi care neagă orice valori românești, mă simt indignat de lipsa lor de încredere în puterile noastre spirituale. Pervertiți de ultimele curente occidentale,

acești tineri care nu au aprofundat nici o noțiune aruncă vorbe mari, numai de dragul vorbelor. Mi se pare că eminentul critic G. Călinescu răspunsese încă de mult celor care mai înainte credeau ceea ce cred cei pe care eu îi aud din când în când.

Iată, un citat semnificativ:

„În bună măsură neîncrederea în noi înșine este inculcată chiar de străini. Occidentalul, dintr-un înțels amor-propriu, a împins mândria până la a tăgădui orice valoare restului lumii pe care-l cunoaște câteodată cu o aproximație scandaloasă. Nevoind să vadă, el se menține într-un obstinat refuz de a admite existența altora. Pentru el «occidental» este egal civilizat, «oriental» cu barbar. Și grecii nutreau acest dispreț, care i-a pierdut, pentru alții. Noi am luat întocmai clasificația occidental-oriental în alb-negru și zicem despre un bărbat de ispravă că e un om «occidental», despre cartea bună că e o operă «occidentală». Naivitate!"

„Trebuie dovedit Occidentului că suferim de prea multă instrucție, că intelectualul român e blazat și privește cu un zâmbet de îngăduință sforțările conferențiarului străin neintuitiv de a fi plat, că noi stăm pe o tradiție culturală, că prin Cantemir noi simbolizăm nivelul vechiului cărturar român, că toată problema la noi este de a formula personalitatea noastră și de a spori, pe drumuri sigure, creația de valori. Națiile care vorbesc prea înalt de trecutul lor (asemeni senililor) sunt în decadență și noi trebuie să ne pregătim a le lua moștenirea culturală."

Și când mă gândesc că a fost o vreme când presa de dreapta acuza pe acest scriitor de patriotism!!

*

Toamnă. Pomii roșii, macerați de cangrena toamnei. O ploaie de frunze, leneșe, aerul prea diafan, soarele sfârșit, oamenii care se plimbă cu o resemnare organică și cerul profund albastru, cu o plictiseală a lui...

Seara, luna rece, clară. Nu mai simt poezia acestui anotimp care mă doare.

*

Ce bine e câteodată când mă întorc acasă și nu găsesc pe nimeni care să mă aștepte, care să mă scoată din universul meu. Numai tăcerea odăii în care dorm cărțile. Uneori patul e prea rece, parcă mi-ar place o femeie lângă mine, dar e mai bine așa, mai bine...

*

Plopii mei mi-au tras chiulul.

Mereu îi pândeam: primăvara și toamna. O, în martie, pe la sfârșit, sau la începutul lui aprilie când semănau cu niște corzi de violoncel, albe și strălucitoare, așa, despuiați de frunze, bătuți de vânt, ca un păr virgin și aspru, bătrân, sur, alb, argintiu, apoi, deodată, într-o dimineață se îmbrăcau într-o volbură verde, un verde decolorat, un verde presimțit. Îmi spuneam: acum reîntineresc, uite-i, sunt ca niște fete. Sau toamna... Țineau frunzele galbene până mult în octombrie. Dacă vremea era blândă, și prin noiembrie mai aruncau zilnic porții foșnitoare de frunze bolnave... Apoi rămâneau iar coardele albe de violoncel...

În dimineața asta plopii mei erau goi, cu totul, pe neașteptate. Un vânt, pe care l-am auzit azi noapte, mi-a furat ultimele lor podoabe vegetale. Nici natura nu mai e lirică.

*

„Pe vremea lui Pericle, grecii se ocupau de artă chiar când nu știau dacă vor avea ce mânca a doua zi. Să fim greci!" (Flaubert către George Sand.)

*

Mai ieși din cărți, domnule! Mai lasă frumoasele fraze. Uite, sunt lângă tine atâtea lucruri interesante...

Într-o după-amiază, Antonică, un bătrân zețar, îmi povestește cum a fost dat la *munca de jos.* Totul e captivant și cred că într-o zi am să mă apuc să dau o formă literară celor auzite.

*

E ușor să intri într-o tradiție când ea există deja. E atât de simplu s-o guști, s-o amplifici când totul din jur îți vorbește despre ea, când însuși cerul e istoric. Nouă ne cam lipsesc monumentele și stilul. Ar fi timpul să le ridicăm. (Gânduri provocate de o evocare a Florenței.)

*

Seara, pe stradă perechi de tineri care se sărută. Sunt foarte frumoși.

*

Herodot spune că Perșii nu-și învățau copiii decât trei lucruri: să călărească, să tragă cu arcul și să spună adevărul.

*

Chinezii au avut o aristocrație a meritului. Mandarinii erau niște intelectuali care dobândiseră rolul de conducători prin merite excepționale. Ca să devii mandarin trebuia să dai un examen. Nu se moștenea această calitate.

*

A început să ningă. În colivia de beton a venit o femeie nouă. E blondă, înaltă, subțire. O privesc câtva timp pe furiș. La ce bun să-mi mai creez o obsesie? E mai frumoasă ninsoarea asta de afară, fulgii mari care au învăluit totul într-o ceață albă. Nu mai văd plopii mei golași. Caloriferul sforăie ca pisicile. Într-o zi am să plec de aici și-mi voi aminti cu duioșie despre orele ce trec acum ostenite...

*

Botticelli, bolnav, târându-se în cârji la rugul lui Savonarola și aruncându-și studiile de nud. (Negulescu.)

*

În America, procesul soților Rosenberg, o înscenare odioasă necesară războiului rece. Proteste în toate țările lumii.

*

Un vraf de ziare lângă patul meu. Miroase a hârtie încălzită și a cerneală de tipărit. La radio muzică veselă, pe stradă vechea febrilitate a sărbătorilor. Am târguit în câteva magazine, am stat la cozi, nu mi-am mai pierdut răbdarea ca altădată. „Alimentarele“ miros a vin vărsat și a mandarine, foșnetul foiței de împachetat portocalele îmi evocă vechi dorințe nesatisfăcute din copilărie. Pe cimentul magazinelor, vechiul rumeguș care împiedică alunecarea clienților. Rafturile cu pachete multicolore, piramidele de zahăr tos, țuguiate comic cu scafa, îmi aduc aminte de mica prăvălie a lui Sisto, un italian ce ținea o dugheană cu coloniale în colțul străzii. Sub rafturile lui, totdeauna pline, mișunau gândacii. Aci am visat ore întregi privind etichetele albastre pe care erau scrise numele unor orașe îndepărtate, feerice: Port-Said, Jaffa...

Seara, în piețele publice brazii electrici aruncă lumini spre cerul întunecat de iarnă. Aceste „Orașe ale copiilor“ au lipsit copilăriei mele. Îi spuneam unui prieten că mi-am făcut primul meu brad la douăzeci și doi de ani, târziu, mult prea târziu...

Mă plimb ceasuri întregi printre magazinele feerice care fac bucuria unor copii de cinci ani. Ei au, gândesc, încă de pe acum, de foarte mici, imaginea grijii pe care societatea noastră nouă, socialistă, le-o poartă.

*

De mâine n-am să mai scriu nici un rând în caietele acestea. Simt că am încheiat aici o tinerețe pe care o voi regreta sau nu, cine știe... Am sentimentul că am pierdut nevoia confesiunii și un *Jurnal* în care să nu fii tu însuți eroul nu prezintă nici un interes pentru nimeni. Este o senzație tragică aceea de a-ți da seama că ai pierdut plăcerea de a te povesti. Adolescent, simțeam că faptele cele mai neînsemnate la care participam însemnau, pentru mine și pentru alții, adevărate evenimente. Acum, rândurile scrise cu litere chinuite în caietele pătate de cerneală mi se par caraghioase, pline de infatuare tinerească. La urma urmelor de ce mi-ar fi rușine de cel care am fost? „Știm ceea ce suntem, nu ce vom deveni", spunea Shakespeare.

Jumătatea din mine, în care n-a murit acel dulce scepticism care ne-a otrăvit tinerețea, mă chinuie cu întrebări. Celălalt om, pe care l-am dobândit în această așteptare, optimistul, entuziastul, mă cheamă în stradă și mă silește să văd. Nu-mi rămâne decât să împac aceste ființe tiranice ce se sfâșie între ele: una, agonică, fermecătoare în melancolia ei, în stare să mă subjuge, cealaltă, generoasă, curioasă, tânără cu adevărat.

*

Ultima seară a anului 1952. Privesc strada curată, parcă e o zi de primăvară. Se face frig. Am făcut focul. E foarte cald. Va veni M., ca în fiecare an, vom bea vermut și vom face dragoste...

JURNALUL UNOR ROMANE

1962

La radio, fragmente din opera lui Haendel, *Iuliu Cezar.* Ciudat, e scrisă în ritm de messă deși vorbește despre o lume păgână. Dar nu acesta e farmecul ei cel mai mare? (Poate reflecția doctorului S., personaj umbros, practicând un snobism bine învăluit în intervenții rare și grave, de fapt reprezentând prototipul *omului ascultat,* cel ce se *învăluie în tăceri,* scutit de a fi atent la alții, când se află cu mai mulți. Mă fascinează reputațiile clădite pe neatenția noastră!)

1963

Mă persecută de ani de zile figura Condotierului, cum se declară el însuși, având curajul de a trăi cu cadavre, om *supt* din Balzac, fără scrupule, cu acea agresivitate și obrăzncie a parvenitului, făcând pe boierul, personaj ivit din această lume a Balcanilor, mai spălat și mai citit, cu alură de cărturar (poate că și era, dar mi-e frică să cred *că a ști* înseamnă *a cunoaște*), trecând prin toate ușile, fermecând în dreapta și-n stânga, și pe urmă, deodată dispărând din fața răspunderilor, dovedind eterna lașitate a zgomotoșilor, ieșiți din viață pe ușa din dos. Îl țin minte dominând un bulevard, tras de doi ogari englezești într-o epocă destul de ternă, când chiar un batic colorat contraria, apariție anacronică într-o lume plină de fapte. Mă

impresiona lipsa lui de lene și nevoia arzătoare de bani. Ca orice proaspăt îmbogățit căuta *mobile* și se spune că avea covoarele cele mai urâte și mai scumpe, cumpărate de cineva din România la ora aceea. Asta îmi aduce aminte de lăptarii din Bolitin cărând de la Talcioc dulapuri florentine. Ca romancier, trebuie să fii imbecil ca să scapi să scrii despre așa ceva!

Condotierul nu stima pe nimeni, el *acorda* mâna unora dintre noi, uitând să plătească *notele* la Capșa. Îmi plăcea chiar să fiu luat drept un comesean, sosit direct de la petrecerile de mahala, bun *să spună câte ceva cu tâlc,* ascultat cu o ureche neatentă. Pentru că eram atât de ignorat, am început să-l observ, și asta a fost fatal pentru el. Omul părea, dincolo de manierele bine studiate, bădăran în caracter. El nu jignea pe nimeni, o, cum cunosc această strategie de a nu spune răutăți despre nimeni, strategie care aduce atâtea dobânzi! dar mi s-a părut inferior multora prin imprudența de a crede despre sine că e perfect. Lui *îi ajungeau* toate câte le știa și asta este îngrozitor pentru un om de cultură. Nu lipsa lui de modestie mă plictisea, m-am obișnuit cu ea; exista o anumită suficiență a spiritului său. Condotierul *nu era cultivat;* citea orice, nu ceea ce abia ne îngăduie lipsa noastră de vreme.

Și, pe urmă, unde mai pui *teatralismul* existenței sale? Condotierul *se retrăgea,* voia să intrige, *tăcea cu studiu,* voia să fie bănuit că gândește îndelung, avea o meditație pusă în scenă. De la el trebuia să înveți acea rapiditate de a construi dramatic, chiar graba în elaborare îl avantaja, fiind bănuit eliptic. El are însă o contribuție colosală în ce privește istoria unei inexistente nobilimi românești. Ne-am pricopsit cu o mulțime de fanarioți fantaști, dotați cu oarecare farmec, aparținând de fapt caracterului autorului, care se regăsea în ei, visând afaceri levantine, clădind răzbunări cumplite. În romanele sale a existat atâta mobilă *Empire* câtă nu s-a adus în România nici până astăzi. Îi plăcea *multul* în existență. Singura sa modestie era aceea de a crede că face o favoare celorlalți existând. Mi se pare că acum

duce o viață obișnuită de funcționar. Ce vocații! Uite, poate că asta la cineva cu mai mult talent ar fi născut o literatură mare! Apropo, înainte de a dispărea a rostit unul din acele cuvinte în stare să te facă să nu-l uiți. Supărându-se pe cineva care nu-i ajungea decât până la genunchi, l-a rugat cu candoare, să se urce pe un scaun ca să-i dea două palme!

1953

Sunt certat de amici că nu-l gust pe poetul X. Ce noroc, azi am găsit un citat excelent ca răspuns. *Rilke despre Goethe:* „Je n'ai pas d'organe pour Goethe".

1953

La drept vorbind, istoria existenței unui individ de la naștere până la moarte mă plictisește îngrozitor. Unele vieți conțin hiatusuri de câte treizeci de ani. Cum să cred că un animal sacru, care rumegă numai, gândește cu adevărat? Ce noroc cu filmul și cu artificiul literaturii: sări și scrii: „Partea a doua" sau treci de la o secvență de iarnă la o primăvară impudică, cu o simplă mișcare de aparat.

1953

Pentru scriitorul meu din *Intrarea artiștilor* care se lămurește târziu, iată o expresie-mănușă a lui C.: „Realismul îmi provoacă astmă!" Vine parcă din Gogol.

1953

Când îmi aduc aminte de o perioadă din viața mea îl cred pe același C., care scria undeva că „în curând râsul rezervat inițiaților va fi tot atât de impracticabil ca și extazul". El vorbește despre o lume bolnavă, și asta aparent, pentru că de fapt există numai o simulare a suferinței. Am cunoscut oameni simpli care trăiesc greu realmente și nu suferă de amărăciunile inventate ale intelectualului inform sufletește și, în fond, neocupat. A crede că lumea e un penitenciar numai pentru că trebuie să te miști, să creezi ceva, iată eroarea leneșilor și a sterililor De ani de zile doresc din suflet să ajung la acel *om bun*, nu perfect, la creatorul adevărat și modest al lucrurilor Mă scot din sărite *rezumatele* psihologice. De fapt ceea ce e simplitate și bun-simț se confundă cu *precarul.* Cititorul iubește *sentințele*, adică acele vorbe spectaculoase, de cele mai multe ori fără acoperire, dar care *posedă muzică.*

Este literatura numai un exercițiu lăutăresc? Acest caiet singuratic de conversație intimă îmi dă voie chiar să am tentații spre insolit. Vreau să emoționez, vreau să mișc pe cineva, pe toți dacă se poate, dar nu cu declarații, cu fapte. Trebuie să adun acele gesturi semnificative, simple, pline de dragoste pentru omenire, care să legitimeze adevăratul erou pozitiv. Uite, toată literatura modemă este populată de claustrați, de oameni sosiți idirect din Freud cu acte de deces în buzunar. Ceea ce vreau eu să inventez este un individ în stare să creadă că se mai poate face ceva în lumea asta. Un individ în stare să mai râdă, fără să fie *inițiat.*

1964

Drama celor ce iubesc cuvântul. Totdeauna pot fi crezuți că au vrut să-l fecundeze numai ca să-și dovedească propria lor bărbăție. Există o *stare* a cuvântului. Trebuie să știi să alegi cuvintele posedate de stări. Un nume mi-a ținut ades locul unui

portret. Scrieți într-un Jurnal: „Citit astăzi Montherlant și schițe de prozatorul Gh. Turturică“ și veți obține un efect comic imens. (Fapt autentic.)

1961

Doamna Y. mă întreabă de unde cunosc atât de bine natura? Mărturisesc că nu deosebesc un dedițel de moțul-curcanului, dar am citit în K. Mansfield că *forma fiecărei flori seamănă cu un sunet.*

1964

Ce-i aceea măiestria *stilului rece?* Ești rece pentru că nu simți, pentru că ai moțăit prin redacții cu maeștri de mâna a doua. Acestora le era lene să încălzească cuvântul, să-l lovească bine cu ciocanul, să-l mai asprească sau să-l îndulcească. Fiecare posedă, dacă posedă, un laborator propriu. În unele laboratoare nu se găsește decât hârtie de turnesol.

Și fotografia ține seama de unghiuri, de lumină, de distanță. Nu se fotografiază oricum. Prea confundăm reportajul cu ceea ce ar trebui să fie adevărata proză. Mă surprinde fuga de idei la unii autori. Ei au rămas la prejudecata că omul are două instincte fundamentale: foamea și reproducerea! Dacă ar ști ei câți portari de noapte l-au inspirat pe Kirkegaard...

1952

N. îmi vorbește despre domnul Drăgulănescu din orașul C. Nu doarme niciodată. Nici ziua, nici noaptea. În târgul acela

sordid al anilor 1933–35 trecea drept „ruda bine“ a oamenilor cu pretenții, care transformau înmormântările rudelor în adevărate spectacole. Răposatul era cărat la cimitir cu muzică și multe coroane. În fața gropii deschise trebuia să vorbească cineva despre meritele celui dus dintre vii. O făcea domnul Drăgulănescu, inventând fapte eroice pe front sau supraviețuirea de la mari dezastre (cum ar fi holera din Bulgaria) când, spunea el, răposatul a riscat să „moară de viu“. Ideea îmi surâde. Personajul se potrivește foarte bine lumii Griviței din *Calea negustorilor.* Am văzut, pe o zloată teribilă, iarna, o înmormântare a unui mic meseriaș dus la *Sfânta Vineri* cu muzica corporațiilor. Era un spectacol homeric. Văduva, caii mascați, coroanele, acea fanfară tragică, zăpadă murdară, o casă învăluită în valtrapuri negre ca o corabie de pirați! Ce spectacol!

1952

Într-o seară am observat intrând într-o cârciumă un om frumos și vulgar, între două vârste. Ținea în mână, amănunt incredibil, o ramură superbă de liliac alb cu care a curățat de firimituri masa la care s-a așezat. Casierița cârciumii s-a uitat îndrăgostită la el.

1964

Un amănunt din *Viețile* lui Vasari: „marmura *saligni* asudă la vreme ploioasă “. Mă mir cum de nu l-am găsit în robustele pagini pline de arhitecți ale scumpului meu contemporan G.C., iubitor de astfel de stafide și trecut prin asemenea tomuri.

1950

Oricât ar părea, acest *Jurnal* împănat cu citate exprimă o hartă spirituală. Nu te oprești decât la ceea ce-ți seamănă sau urăști și vrei să distrugi. Te rețin afirmațiile bine acoperite logic, capabile să te scoată din sărite prin conținutul lor detestabil și infailibil în același timp. Cred că și vechea mea educație sceptică mă complică. Am în față o construcție gigantică a tuturor și mi-este mai greu *să afirm.* La dracu, cifrele dintr-un ziar cu exactitatea lor sunt mai convingătoare decât orice tribulație stupidă. Eroul acelui roman complicat la care lucrez de cinci ani trebuie să se îndoiască în așa fel încât credința lui să fie în cele din urmă și mai convingătoare.

1945

Seară de toamnă; primul abur pe geamuri, în octombrie. Sâmbătă seara. Mă despart de o prietenă cu acea melancolie adolescentă a lucrurilor ce încep să semene cu romanele citite. În fond insatisfacțiile noastre ne împing către idealizare. În această deznădăjduită veghe somnolentă zăresc o frizerie și mai mulți oameni așteptând să fie tunși. Sâmbătă seara, sâmbătă seara... Ce-mi evocă mie asta? Baia în albiile bunicii, despăducherea, duminica de a doua zi, cu bătăile de la cârciumarul Stere, plânsul nevestelor lovite de ziduri, gunoaiele parfumate ale gropii Cuțarida, femeia aceea de la balurile de la Zdrenghe, Didina, pentru care se tăiau țiganii cu cuțitele... Apoi anotimpurile: primăvara, iarna, vara, cu gârlele, cu bubele copiilor, strigătele sugrumate ale gunoierilor muncind în acel fund de lume pestilențială, atât de *părăsiți* de societate, de civilizație. Barbaria acestei lumi, cu farmecul ei, cu sordidul și cu măreția

generozității, dar asta-i ceva ce trebuie *născut*. Am să protestez împotriva literaturii armonicii și a sentimentalismului dulceag.

1945

Cum de-am scăpat ritualul aproape țărănesc: nunta, botezul, tocmeala popii în altar pentru slujbele mortuare? Ce spectacol, ce panoramă!? Dar pentru asta îmi trebuie un stil! Cum să scrii altfel la douăzeci și unu de ani?

1945

Imbecil, imbecil, ăsta-i cuvântul! Căutam pe hărți ceea ce era lângă mine: *o lume exotică*. Poftim, o ai, ce faci cu ea? Cu parfumurile, cu *ritmul* și cu aburul ei. Acum să te văd! Deocamdată am găsit titlul: *Groapa*. Ce lucru ideal să găsești un titlu!

1945

De folosit scena morții mamei, cu cruzimea ei, cu deznădejdea și comedia jelirii ei. Bunica mea are totul pentru a fi *raisonneur-ul* acestei cărți. De la ea am învățat o limbă inimaginabilă pentru urechile domesticite de gramatică. Dar câtă plastică! Va fi ceva dezolant pentru lumea binecrescută, dar trebuie să știi să alegi! Sunt cuvinte care fată doldora de poezie, pot eu să renunț la ele numai de dragul de a păstra această domestică convenție a bunului-simț?

1955

A 11-a versiune a *Gropii.* Parcă-i mai lipsește ceva. Editurile nu se înghesuie. Promisiuni mari și felicitări secrete de la oameni necunoscuți, dar ce să fac cu felicitările?

1956

Iarnă. Într-o cârciumă pe Filantropia am auzit o senzațională poveste cu lupi. Un taraf de lăutari surprins în câmp, la Cățelu, de lupi. Nenorociții au vrut să-i sperie și le-au cântat timp de două zile. Un țigan a înghețat, altul a înnebunit, și doi, abia te mai înțelegi cu ei... Cei care relatau erau doi ceferiști sosiți de la drum. De folosit urgent în *Groapa.* Nu știu cum o să se lege, dar povestea este în spiritul cărții.

1957

Ultima transcriere a *Gropii.* Un asemenea scrupul pare o extravaganță. Am retras cartea aflată în șpalt pentru că mi se pare pe alocuri inegală. A 13-a oară s-o armonizez! Îi lipsea un final. Cred că am găsit ceva mai tragic și mai eliptic, în stare să treacă acea viață a gunoiului undeva în absolut. Fără o senzație de curgere a materiei în inutilizabil, abandonul total al celorlalți oameni nu mai are nici un răsunet. O lume fără ecou. Cum ai striga în apă. Poate să înțeleagă cineva ceva din asta? Nu e deznădejde și nici măcar existență larvară. E o lume care protestează prin tragedie. Umbletul hoților prin iarba care *abia dă,* furișat și solemn, pentru că e auzit ritual, periodic, ca întoarcerea păsărilor, trebuie să simbolizeze bătăile lăptăresei în ușa lui Beethoven. Trece destinul. Îndoiala finală a lui Grigore în

fața spaimei de absolut (cât ar părea de ciudată la o babă analfabetă!) și laconismul său pot face restul: „Ți se pare, *crește* iarba!"

Acest cuvânt îmi trebuise din 1945!!!

Ideea de mișcare a lumii, de perisabil, de inconsistență, de nepăsare universală la o imensă și fără sfârșit mizerie umană.

1957

Cât aș vrea să nu semăn cu Gorki! El m-a hrănit, dar trebuie să-l evit cât pot. Eroul (din *Pomana lui Mielu)* nu aduce cu ceva rusesc în generozitatea asta cu care de fapt se distruge?

1953

„Je rêve d'un amour lointain et vaporeux comme la schizophrenie d'un parfum... " (C.) Ce bine ar putea să spună asta cinicul meu Anatol din *Intrarea artiștilor,* după plecarea din apartamentul acelei demoniace M. (Tantamount a mea). Dacă mai putem să scriern despre dragoste, apoi despre *vagul* ei trebuie scris, despre starea de boală, acea caborâre și descompunere a ei, când ești nebun, când vrei să ucizi și să posezi interminabil femeia iubită, până la a o îngropa, ca s-o plângi fără remușcări. Refuz să scriu deci despre dragoste pentru că ea este *numai tragică.* Nu cunosc iubiri armonioase, fără sfâșieri, iubirea e numai o conviețuire mediocră între doi oameni saturați de alte iubiri, un concediu al sentimentelor.

Și cu leșinătura aceea clasică din voluminoasele romane de altădată ce facem? Sar totdeauna peste paginile indecente. Shakespeare singur a găsit, prin gustul morții de pe buzele amanților săi, supraviețuirea iubirii prin lipsă de banalitate. Totdeauna alerg spre el cu sete. A fost un om care credea despre

sine că va muri tânăr și-a ținut să spună totul, chiar ceea ce bănuia numai.

1964

Ce titlu superb: *Privește înapoi cu mânie!* (Ne pare fals.) Orice conformism tremură la această asociație de cuvinte. A te înfrunta cu propriul tău ieri, a nu-l regreta, a-l distruge în dispreț, a te desolidariza de el...

1947

Vine din lumea mare un personaj gălăgios: Gică-hau-hau. E un vânzător de ziare care are o lozincă: „Ai să mori! Ai să mori!" (Nu, asta mi-a spus-o Tudor, e a altuia, dar ce bine se potrivește!) Închipuie-ți o astfel de cobe strigând pe sub ferestrele negustorilor mei de dimineață până seara: „Ai să mori! Ai să mori!" Ideea de destin care colindă liber pe sub ferestre. Adoptat urgent, totul este să se închidă bine în rama Griviței.

1959

După protestele iscate de *Groapa* ideea de a mai aduce în scenă iar declasați, iar prefigurări păcătoase ale unei lumi dispărute stârnește nemulțumiri. Dar e lumea mea! Am trăit prin ea, în ea, cine mă împiedică s-o scot la suprafață? Ce vreți dacă așa a fost?! De ce să ne ferim fața de la dogorile pestilențiale! Nu e mai bine să ne întrebăm cine a *îngăduit* o astfel de lume?

Nu este ăsta mesajul pe care critica literară îl caută cu limba scoasă prin cărțile mele?

1958

Un *motiv* reluat de Remarque în *Obélisque noir:* „Lucrurile cred că noi plecăm de lângă ele și se simt în siguranță." (K. Mansfield.) Proza fără aceste arpegii nu are farmec. Într-o masă de proză obișnuită o astfel de nebunie a logicii face bine.

1960

Cineva îmi povestește întâmplări de pe front. Lipsa cadavrelor neliniștea cel mai mult. Fiecare își îngropa morții întâi din motive igienice și apoi pentru a-l face bănuitor pe inamic. Dacă nu există cadavre înseamnă că eficacitatea armelor e redusă. Inamicul are totdeauna mai mult decât tine! De folosit în *Batalionul de pedeapsă* care trebuie să se termine cu teribila relatare a retragerii de la Stalingrad. P. a supraviețuit pentru că în primul rând și-a ascuns sub manta o canistră cu *samagon,* bănuind că va călători pe vagoane, cum s-a și întâmplat. Și-a văzut prietenul cel mai bun murind de frig, dar nu i-a dat nici o picătură de rachiu. Asta l-a salvat de la *moarte.* (Roman incipient.)

1965

Nu există scriitor mare fără vocația tragicului.

N-avem gustul morții, dar el se interpune permanent între noi și amintirea despre ceilalți; între noi și ceea ce sperăm să

devenim. Poți atunci să nu ții seama de el? Uite, aud zilnic despre cancer. Pot să mă prefac surd? Trebuie să am în vedere moartea mea mai întâi și după aceea să scriu despre optimismul altora.

Ieri seara, M. îmi vorbea despre India văzută de curând și semănând atât de bine cu tot ceea ce știm de treizeci de ani: adică imobilitatea Indiei, căreia îi trebuie mai întâi niște edili și canalizări. Mi s-a răspuns că 4000 de ani de filozofie te scutesc până și de igienă. Cred că ideile duc totdeauna către puritate, către curățenie. Metafizica absolută, da, ăsta-i un lucru în stare să te facă să nu te piepteni multă vreme. „Cette espèce de malaise lorsqu'on essaie d'imaginer la vie quotidienne des grands esprits... Vers deux heures de l'après-midi, que pouvait bien faire Socrate?“ (C.)

Fără amuzament, detest gustul pentru descompunere. Ăla mic și chel, care face și el pe Brecht, îmi repugnă pentru necurățenie întâi și-ntâi. Dacă aș fi silit să-i dau mâna toată ziua, bună ziua, l-aș împinge mai întâi într-o baie, îmbrăcat gata. Criticul P. scrie elegant despre decantările prozei proustiene și nu-și pune dinți în gură. Nu merg laolaltă această lipsă de apă rece cu ideile sublime. Trebuie că indivizii de genul acesta trișează cu ceva în viață.

1950

Operațiunea poetică a comerțului. Am fost fascinat din copilărie de penumbra prăvăliilor, de taina măsurătorilor de tocmeala tainică între săracii cartierului meu care mergeau pe Grivița ca să-și cumpere haine de gata și negustorii șoltici, jucând un teatru total, plin de scene de renunțare, de declamație febrilă. (*Ăsta-i ultimul preț, nu pot să mai fac nimic! Vând în pierdere!*) Și culmea era că oamenii naivi din fundul mahalalei

Cuțarida *credeau* că negustorii vând în pierdere! Excelent pentru o suită de articole sau poate ca fundal pentru *Strada* sau *Calea negustorilor* cum se numea prin '45. Îmi aduc aminte de ucenicul de croitorie, nebun de bucurie, scăpat din dugheana negustorului, la 7 seara, spre vară, când Grivița părea însângerată de amurgurile ei prelungi, îmi amintesc de copilul acela care învârtea în aer, cu stânga, o imensă mașină de călcat ca să-i aprindă cărbunii negri. Avea o mișcare mecanică și pe față un extaz. Pentru prima oară în acea zi, respira în aer liber. La 12 ani să stai într-o dugheană puturoasă și să auzi cum afară alți copii se joacă pe trotuare, liberi! Dar asta-i o tortură imensă. Pe urmă feeria aprinderii vitrinelor de seară! Ce becuri chioare, dar ce lumină festivă pentru mine când zăream lămpile, sosit de pe străzi noroioase, surpate într-un noroi homeric. *Calea negustorilor* era Strada Lux a mea, mi se părea că droaștele Griviței sunt cupeuri de la curțile regale. (Și-apoi poate cineva să înțeleagă ce înseamnă aceea o *stradă nepavată?*) Și acest misterios cuvânt: prăvălii? Adică stafide, lămâi, rafturi, munți de zahăr candel, ulei, măsline, totul într-un parfum mirosind a scorțișoară.) Operația poetică a comerțului, schimbul de bani, obloane care cad peste geamurile înghețate, iarna, acea tainică și plină de zgomote căldură dată de sobele îndesate cu rumeguș, acel parfum de lemn de brad, de șipcă devorată de flăcări albastre... Și apoi, halucinant, acest imens bulevard, îngropat în zăpadă. Restul a murit parcă, doarme...

Poți să mai înțelegi acel miros de raft, de stofă învechită, de ziar ars pe margini, poți să acorzi tăcerea micilor magazine de la amiază, vara, cu o liniște de demult a unei case sărace, cu pereții de lut, să evoci *depărtarea vieții* față de niște lucruri reale, să separi această realitate de interpretarea ei, care te persecută? Îmi doresc un cititor care să mă citească și pe dedesubt. Cuvintele au un rol numai sonor și vizual. El trebuie să cuprindă și această dimensiune a despărțirii dintre ceea ce semnifică și ceea ce reprezintă.

1953

Ce-i acela un succes? îl întreb pe prietenul meu V.

El surâde, iluminat. Știu că a dus-o greu, că în urmă cu zece ani nu-l cunoștea nimeni. Afirmarea lui a părut prietenilor un miracol, prea era obscur în liceu și prea râdeau profesorii de el. Lucra în secret la afirmarea sa, cum spune ironic, și n-avea timp s-o arate! Aparent numai viața dusă explică reușita. Conduce un spital, e împins înapoi de toți cei ce sunt deranjați de reputația și de curajul său de a spune altora ceea ce nu le place. Îl întreb dacă doarme bine. „Aproape totdeauna", îmi răspunde. Pare călit solid, are chiar o seninătate inexplicabilă în toată această desfășurare de forțe, paradoxal când te gândești că se războiește permanent. Ceea ce îl amuză e faptul că e socotit un meseriaș de mâna a doua. „Dar eu știu că nu e așa", spune cu siguranță dezarmantă și o și crede pe deasupra. Ce-i dă această certitudine și, de fapt, din ce s-au născut „mâniile" sale?

„Unii nu mai vor să muncească, ei au vise imediate. Doresc o situație, nu știu dacă mă înțelegi. Averea nu mai face doi bani în zilele noastre și-atunci vor o femeie frumoasă, o mașină, un post care să le dea putere. Ar fi foarte bine dacă toate acestea ar ajuta la *realizarea* indivizilor, la desăvârșirea lor, pentru că și o femeie frumoasă și o mașină te odihnesc, te recreează, dar ei nu au decât ambiția deșartă de a fi invidiați. Uită-te la mine, mă privesc în oglindă câteodată și caut să mă recunosc. M-am părăsit undeva, în fotografii, acum zece ani. Viața mea adevărată s-a oprit în fața succesului. Ceea ce văd în oglindă, nu-mi mai seamănă. Am lăsat în cartoane un individ famelic, cu sete de a trăi, cu priviri în care vieții îi era promisă o teribilă revanșă și mă regăsesc mare, gras, puhav, ostenit, cu puțină suficiență în siguranța trădată de gesturile unui om deprins cu oratorii, cu salutul neglijent la aclamațiile asistenților. Aș fi putut să-mi compun o mască de modestie, ceva. Între religiozitate față de adevărurile eterne, găsite de la o vreme pe buzele tuturor și

respectul jucat pentru toți cei ce mă înconjoară, dar nu pot să recunosc că sunt egal cu X care are tăria de caracter de a mă lucra pe unde poate și atunci, știind că și-a denunțat nevasta numai ca să pară cuiva un tip integru, bună ziua mea are o întârziere care mă costă. Nici strângerea de mână nu e atât de spontană cât o așteaptă el, și, vezi tu, dragul meu, sensibilitatea unora la aceste retractilități este foarte ascuțită. Eu n-aș băga de seamă în vecii vecilor când mă disprețuiește cineva. Pentru că nu mă interesează, dar acești oameni au nevoie de frica noastră de ei! Am iubit succesul, l-am avut când mi-a convenit, mulți au vrut să mă priveze de el pentru că i-am lovit, și la ora asta sunt și eu lovit, la rândul meu. Medicina este o meserie în care se progresează și ei nu-mi iartă că eu știu asta. Am dărâmat câteva false reputații bazate pe meserii însușite în clinici de mâna a doua, și când îi scrutez pe unii mi se face frică. Într-un cuvânt, aceștia nu înțeleg că împotriva a ceea ce a promovat epoca noastră nu se poate lupta! E o eroare fundamentală care îi va costa mai devreme sau mai târziu; femeia lor, mașina lor, postul lor! Aici e vorba de un climat, nu de câțiva indivizi. În societatea noastră nu ai unde să te mai ascunzi. Nu poți să te ascunzi, ești într-un mare salon de sticlă și toată lumea te privește. O vreme poți să faci gesturi gata să fie crezute, dar câtă vreme? Acest om puternic ce-ți stă în față ascunde o mică ființă tristă și sceptică, pânditoare și încrezătoare numai în legile fundamentale ale existenței noastre. Eu cred în repetiția destinelor și, în ce mă privește, mi-am ales unul dificil. În jurul meu s-au întâmplat lucruri nemaipomenite, unii au fost striviți și s-au ridiicat pe drept și pe nedrept alții. Legea neînduplecată a selecției a operat fără milă. Avem în spate niște ani de orori, de masacre, făcute numai întâi în filozofie. Sunt mai bătrân ca dumneata. Prin 1935 spuneam unor prieteni ai mei că toate cele întâmplate se vor petrece chiar așa cum s-au petrecut, și ei nu mă credeau și poate nici dumneata nu mă crezi și bănuiești că-mi atribui lucruri ce nu-mi aparțin. Imediat ce

s-a terminat cu libertatea într-o parte a lumii a apărut absolutul. Și după un absolut vine cu siguranță alt absolut.

Să ne întoarcem însă la mine și la succesul meu. El mi-a stricat. Urăsc apluzele. Cine mă cunoaște de departe mă bănuie rău și trufaș și probabil că sunt rău și trufaș în măsura în care unele reputații m-au incitat și unele victorii mi-au dat trufie; în realitate însă am iubit adevărul și dreptatea, plătind cu sângele meu de fiecare dată. Nu mi se suportă sinceritatea, dar nu mă pot debarasa de ea. Am trăit fără ascunzișuri dintr-o nevoie de mărturisire, stupid de neînduplecată, deși știam că graiul ne este dat ca să ascundem ceea ce gândim. Dar câtă vreme cred în perfectibilitate, în progres, în civilizație, în arte, nu pot fi altfel. Am bănuit că farmecul și cultura pot schimba sufletul, dar sufletul se naște murdar sau curat, nimic nu-l modifică, așa cum nu putem face nimic împotriva cancerului. Sălbaticul procent al naturii e de partea celor răi, a celor necinstiți și lacomi; cei câțiva care cred, poate fără voia lor, în valorile eterne sunt expuși unor ironii constante. Nu pledez pentru mine, nu vreau să-mi fac un chip de erou, nici nu sunt, slăbiciunile mele o dovedesc. Am cules tot ceea ce se poate culege din viață, uneori chiar mai mult, cu o lăcomie nemăsurată pentru că sunt o fire pătimașă, dar, ca și în tinerețe, simt că plăcerea mă lenevește. Numai sfinții pot să n-aibă sentimentul risipei. Eu am senzația teribilă despre mine a unei risipe și asta mi-a plăcut până la un moment dat. Era ceva vital, ceva ce trăda forța mea, dar acum această forță a devenit o primejdie pentru mica flacără a spiritului ce mai pâlpâie undeva în mine. Un pacient mi-a vorbit despre risipa mea în operații estetice periferice și avea dreptate. «Dumneavoastră, spunea el, ar trebui să fiți ca un senior să operați o dată pe an și asta numai în cazuri disperate, când nimeni nu mai are curajul să mai încerce ceva.» Mi-am amintit atunci de trecutul meu, de așteptarea mea până la treizeci de ani, când, într-o cameră neîncălzită, ierni de-a rândul, citeam pe nerăsuflate cărțile cele mai noi de medicină,

așteptând clipa minunată *când îi voi mira* pe oameni! Ce frumos e sentimentul acesta al așteptării! Atunci scopul vieții mele mă domina, aproape nimicindu-mă, lupta pentru desăvârșire mă hrănea mai mult decât succesul, înțelegi, poți să înțelegi un asemenea lucru? Succesul e trist, e ca un valtrap pe un cal de mort, chit că valtrapul e de aur!

Pe de altă parte simți cum vremea ne întrece? Dacă aș mai fi așteptat n-aș fi devenit ceea ce a devenit un bun amic al meu, rămas la medicina anilor '45, din refuzul de a mai afla? Sunt însingurări, sublime, dragul meu, și eu încă visez la una din aceste însingurări, dar fiecare dispariție din mijlocul oamenilor te sărăcește. Am iubit această mulțime de pacienți care veneau la mine cu dragoste, cu acea pâlpâire de speranță în ochi, puteam să-i refuz? Deși fiecare operație mă ducea spre *meșteșug*?

Când am împlinit cincizeci de ani l-am chemat acasă la mine pe amicul despre care-ți vorbeam. Eram mai mulți și ce bătrâni ne simțeam! P., așa-l cheamă, deși mai tânăr ca mine, avea părul alb. Era obosit și acrit cu toate că îl simțeam superior undeva, mă domina cu forța sa de a se izola, pentru că asta trăda tărie de caracter, dar ce puteam face cu invidia lui? Nu i-a plăcut nimic, nici tablourile, nici acele mici lucruri aduse din călătoriile mele. *Totul era imperfect* pentru el, lumea prea strâmtă, și culoarea și gustul vinului dubioase. Un asemenea preț pentru o atât de mare superioritate față de ceilalți mi s-a părut teribil! Poate era la el numai o lipsă de poftă de afirmare și asta-mi place, dar ratații nu sunt tocmai niște degustători ai lipsei de succes, nu le trebuie lor ideea de ratare ca o tragedie în care să joace zilnic rolul principal? Studiază în continuare sau se face că studiază (îl bănuiesc leneș), nu vorbește cu nimeni despre metodele descoperite (sau n-a descoperit nimic!). E rănit de moarte. N-a avut succesul când i-a trebuit, dintr-un calcul întârziat. Asta îl roade mai rău decât orice. A visat călătorii pe care nu le-a făcut și pe care, sunt sigur, n-o să le facă niciodată. Parcă viața noastră ar mai trebui siluită!

Cred că omul când este tânăr e foarte imprudent și nu ține la viață, dar inteligența lui scade cu vârsta. Ceea ce câștigă prin prudență pierde prin lipsa de curaj. Dar de tineri mă simt legat mai mult pentru că-mi place prosețimea lor de gândire, chiar dacă obrăznicia nu le stă totdeauna bine. Ei mă vor da deoparte, așa cum eu i-am dat pe alții deoparte, dar nu de asta mă tem.

Este momentul să mă opresc. Sunt la o răscruce, îmi datorez mie însumi foarte mult. Distanța până la țărmul Styxului e totdeauna de un milimetru, dar parcursă, trebuie să afli tot ceea ce se mai poate afla. Trebuie să mă reîntorc la vechile ocupații, la studiile îndelungi care aduc după ele tăcerea, uitarea și sărăcia fizică, dar, vai, atât de utile! Destul cu remușcarea facilă! În mine au răsunat coarde imense, dar acum ceva moare în sufletul meu și nu de această moarte și de descompunere mi-e frică, mi-e frică de ideea pe care o las despre mine. Ceea ce m-a salvat de la ratare cred că a fost sentimentul că mă voi rata! Dacă aș fi întrebat care a fost sentimentul dominant în viața mea, aș răspunde fără ezitare: *frica!* M-am temut de tatăl meu, m-am temut de foame, m-am temut de viața organizată, mi-a fost frică de dragoste, de iubita din adolescență, simțind cum m-a trădat, mi-a fost frică pe urmă, oroare, de prietenul meu cel mai bun, pentru că el putea să spună cuiva ceea ce am gândit eu cu cea mai mare îndrăzneală într-o seară în fața unui pahar de vin, mi-a fost frică de soția mea, de soțiile mele, mi-ar fi fost frică de oricine dacă nu m-aș fi ferit să mă înconjur de oameni mulți, mi-a fost frică până și de bogăția pe care aș fi reușit s-o dobândesc foarte ușor, mi-a fost frică de succes, de timp, de scurgerea lui nemiloasă; mi-a fost frică de perfecțiune pentru că dincolo de ea am bănuit de fapt sângele și suferința ascunsă în orice lucru desăvârșit...

Cred că generația noastră, trăită sub primejdia războiului atomic, s-a vindecat de acest sentiment înjositor tocmai din pricina permanenței lui. Știi tu ce înseamnă să te scoli în fiecare

dimineață în fața unei cohorte întregi de ore triste și să te gândești totuși cu bucurie că ai mai dobândit o zi?

Mă întrebai ce-i acela un succes, mi se pare, mai devreme, nu ți-am răspuns încă: eliberarea de farmecul trist al ratării..."

Discuția cu doctorul V. mi-a dat ideea unui roman. Titlul *Frica* mi se pare foarte potrivit. Nu ne-am trezit noi în rafalele mitralierelor dimineața, n-am fost noi obișnuiți cu ideea zilnică a morții? Gazați, împușcați, arși de vii, mormane de cadavre, milioane de morți, un tain zilnic de moarte, înfățișat în paginile ziarelor ca un fapt banal...

Frica de dragoste, frica de prieten, frica de timp...

Iată ceva fascinant! Cum spunea „nebunul" meu: *„Numai spiritele superficiale abordează o idee cu delicatețe"*.

1960

Privitor la acel roman îndepărtat și atât de greu conceput, *Frica* mi se pare că-i ziceam pe vremuri. Ar fi trebuit luat din istoria popoarelor marile epoci tragice ale retragerilor, poate robia evreilor sub hicsoși (mă gândesc la unele referiri), poate ar trebui evocată distrugerea triburilor *Sioux* de către europeni și s-ar putea trece, fără ezitare, în carnagiul spiritual al creștinismului ucigând cultura păgână, nu ar strica nici evocarea evului mediu, și forma acestei cărți ar putea fi, la un moment dat, barocă. Mă gândesc la unele avataruri care mi-ar permite evocarea unei Germanii întunecate, bănuită numai în cimitirele ei, întrezărită în catedrale, în acea solemnă și tragică muzică a compozitorilor care avertizau de fapt despre întunecarea psihologică a unui spirit de castă dominat de păduri, subsumat stihiilor. Evident, aici se amestecă multe idei, dar trebuie supraveghere și organizare. Dacă s-ar trece de asemenea la frica în regnul animal și vegetal. (Sugestie din Thomas Mann.) „În fond,

spunea el, cultura nu este decât integrarea prin pietate și ordine, aș spune mai bine prin îmblânzire a monstruosului nocturn în cultul zeilor... Trebuie că cei cu frica lui Dumnezeu vedeau în suspectarea pasiunii pentru descoperirea tainelor naturii raporturi libertine cu necuratul, fără să ia în seamă contradicția conținută în a considera opera creatorului – natura și viața – domeniu rău famat sub raport moral. Natura însăși e prea plină de mistificări în marginea vrăjitoriei, de capricii echivoce, de aluzii numai pe jumătate acoperite și cu stranii indicații spre hazard, pentru ca cucernicia, îngrădindu-se singură în pudicitate, să nu vadă în contactul cu ele o temerară infracțiune."

Aici s-ar putea folosi imaginea fluturilor lui Jonathan Leverkühn, melancolici și grețoși, colorați violent, zburând leneș ca să provoace dezgust. Apoi evocarea fluturilor *Blattschmetterling*, cu aripi strălucitoare la suprafață, semănând pe dos cu frunzele, nervurile aripilor lor imitând până și impuritățile, picătura de apă, în protuberanțele unor vegetații parazitare. „Repetarea unor detalii în alte regnuri, scrie el, dovedește că natura cunoaște totul, nu numai în ceea ce e frumos, ci și în impurități."

De aici apetitul crește. La îndemână nu am decât câteva volume (se văd mai curând în rafturi): *La vie des fourmis* a lui Maeterlinck și cărțile lui Demaison *(Le livre des bêtes, La comédie animale, La nouvelle Arche de Noé)*, Jean Rostand, Lucien Berland, J. Delamain, Jean de Bosschère, A. Martignon. La capitolul *frica de dragoste*, cu referiri la animale *(Moeurs nuptiales des bêtes)*.

În *Lumea animală*, a lui Brehm, am și găsit câteva exemple de transfigurare a speciilor cum ar fi la crustacee. Totul ar trebui, cu cât ar fi mai multe exemple, să formeze împreună o mare metaforă a acestui sentiment.

Ideea centrală a romanului ar rămâne aceasta: ne vindecăm de frică prin frică! Un erou care ar muri indiferent la zid, după ce ar câștiga încrederea că este ucis pentru o idee măreață de libertate sau dobândind credința că viața lui a fost o eroare

totală și că pedeapsa căpătată din întâmplare, prin coincidență, este meritată. N-ar lipsi în acest edificiu lupta subterană de idei care a prefigurat războaiele. Acele metafore pline de sânge, viitor și trecut ale lui Joseph de Maistre: „Piatra unghiulară a edificiului social este călăul", preluate și sporite de altul: „De sute de ani, omenirea privește cerul printr-o gaură de tun" opunându-i-se credința marxismului în viitorul omenirii și armonia universului.

Ar trebui evocat acel trecut de groază al popoarelor și prezentul, trădările și apariția înfricoșătoare a fascismului, cu desfășurările sale de forță, cu teatrul social care presimțea oroarea.

Este un lucru greu, chinuitor, care cere răbdare și o voi avea. Voi avea mai ales timpul de a căuta în trecut semnificațiile viitorului? Greu de spus. Oricum trebuie încercat.

1964

(Din *Jurnalul de călătorie în Germania)*

Se poate utiliza pentru *Frica*

(Călătoria Marei)

Acum un an pe vremea asta eram la Berlin.

Răsfoiesc foile scrise neglijent. Nu mai reușesc să reconstitui nimic. Am pierdut plăcerea de a scrie neglijent. Ce mi-a rămas, ce mai țin minte? Poate imensele parcuri din jurul porții Brandenburg, aerul acelor păduri solemne, pustiul străzilor de la ora 7 seara în sus, focurile de revolver și de armă automată schimbate peste zidul ce desparte cele două Germanii, apoi călătoria cu automobilul de la Marea Nordului până la granița cehoslovacă și poloneză, acele orașe de cură atât de nemțești, castelul Wartburg, muzeele de lângă Spreea cea neagră și domurile greoaie, de un farmec infinit. Pot să uit seara de la Rostock, când, pe o ploaie măruntă, am auzit Bach la orgă

într-o catedrală, sau locul acela unic din curtea Domului de la Magdeburg, acel *patio* întunecat de cărbune, cimitirul interior, pietrele tombale pe care abia se mai citeau numele vechi de germani morți: Gottfried Benedict Erich Przbyla, Anne Maria Struve Sewisio, Anne Justine, Julius Wilhelmus Schmidt; ceasul cu cadran solar, iarba neagră, stranele cu cărți de rugăciune în piele, refectoriul întunecat, amvonul sculptat în piatră, mormintele din biserica răsunătoare (cu frigul, taina și răsunetul ei)? Zodiile imense dintr-un zid pe care o limbă de aur se plimba bezmetic, apoi hainele meseriașilor pietrari ce lucrau la restaurarea statuii ecvestre a lui Roland, bicicletele rezemate de altar și clopotele rare din văzduhul plin de funingine? Am imaginat atunci o poveste medievală (domul e construit între 955–1207–1520), cu pietrari tineri, cu fiica unui canonic, legată, ca să nu păcătuiască, cu un lanț imens de statuia apostolului Pavel care citește dintr-o *Biblie* de piatră. Lucrători tineri, miros de rumeguș, strane lustruite de vreme și, pe pietrele roase ale intrării, mere de Saxonia.

Totul adus la zilele noastre, cu puțină orgă, cu puțină mistică, cu mai ales acest aer vetust, german, în care reușisem să intru cât de cât.

Dar n-am mai scris nimic, proiecte, proiecte...

1964

(Același *Jurnal de călătorie)*

Obsesii germane

Pergamonul – Galeria Brode-Muzeul Național... sărace, prea organizate, cu numai un El Greco, fantast-albastru, chiar la intrarea din fața Spreei. Teracota Babylonului, violetă și verzuie, cărămizile arse și falsificate poate (azi ziarele amintesc că Hitler turnase în aur vechea comoară a incașilor; fals grosolan

ce le-a adus bani, uluitor) după manualele nemțești, atât de bine întocmite – *Poarta din Milet* și atât de caraghiosul și surprinzătorul *Pergam*, cu piața lui și templul reconstituite sub sticlă într-o imensă sală. În jur, bombe, ruine, fum încă pe alte ziduri. Tristă istorie a Germaniei trufașe, dominată de cvadriga de pe poarta Brandenburg.

Dar cartierele acelea imense cu copaci bătrâni? Pankow, Treptow, femeile bete care dansau ținându-se de coate, legănându-se ca lebedele în micul vaporaș de pe lacurile berlineze, cele mai triste blonde, femei bătrâne, fără bărbați, dansând două câte două?

Pe urmă lamentațiile brechtiene (aici mi-au plăcut) pe scena teatrului său, condus de Helene Weigel... *Sans-Souci*-ul – palat jos (atât de asemănător cu *Peterhoful* de lângă Leningrad, revăzut a patra oară anul acesta, în vară), fără aurăria ostentativă a statuilor (rușii au lângă Moscova un domeniu splendid, Ostankino, al unei familii înrudite cu țarul, unde domină deasupra unui râu leneș statui de marmură, mic Versailles, cu gust) – cu odaia barocă a lui Voltaire, înfiorătoare ca gust filistin nemțesc, plină de trandafiri de stuc și ornamente oribile... Potsdamul cu farmecul său, mai mic decât al Weimarului, clopotele de la Oranienburg... porturile de la malul mării Nordului: Stralsundul, cu vechea sa primărie, cu cantorul nelipsit de lângă orgă, oraș hanseatic, cu o pecete în portalurile de piatră roasă, cu ceva amorțit în aer, nu sinistru, – melancolic, cu podul acela ce evoca podul de la Arles al lui Van Gogh, ferry-boat-urile ce plecau spre Suedia, ah, boala aceasta a toamnei lângă o mare cenușie, stranie, cu ceva străin și iremediabil trist în ea... Apoi circurile, seara, în fiecare oraș, cu tonomate ce cântau *cha-cha-cha* pentru a atrage clienții (și erau destui acolo!); insula Rügen, cu micile așezări pescărești: Bergen, Stubbenkammer cu păduri de pini în fața mării plate; Sassnitzul (cu case de *week-end*), Binzul (mesteceni ca lângă satul Repin de lângă Leningrad); apoi Warnemünde, biserica Doberan (unde se juca *Faust*), veche de

o mie de ani, și iar mici orășele; Heiligendamme (oraș balnear ca toate cele de mai sus, de altfel); monotonul Kuhlungsborn; morile Wismarului, Güstrowul și castelul de la Schwerin (cu un muzeu excelent, plin de Cranach și Breughel); Elba fumegând în soarele mort, micul târguleț Stendal; domul bombardat de la Halberstadt...

Harzul lui Heine, mici dealuri cu pini și brazi, ceva ca pe la Comarnic la noi, dar cu o tentă umedă, verde, regăsită în tablourle maeștrilor germani, cu acel cărbune invizibil din aer care dă umbră și adâncime peisajului și, mai departe, un alt oraș cu nume cântător de poem: Wernigerode cu nelipsitul castel (bineînțeles, cu bicicliști și fete blonde); Quedlinburgul (alt castel, alte fete, alte biciclete); Weimarul, casa lui Goethe, atât de dichisită, îngustă, meschină și plină de sine ca și personajul ce-a locuit-o, casa doamnei von Stein, a lui Schiller (mai modestă, mai lipsită de obiecte, o imitație a bogăției celuilalt), cimitirul din Weimar, cel mai frumos loc de aici, cu cruci abandonate în iarbă, cu ziduri încastrate de nume glorioase, cu micuța biserică rusească, atât de neașteptată în acest peisaj german; casa lui Liszt în care trona bustul Cosimei Wagner, cu masca mortuară originală a lui Beethoven; concertele de seară ale Weimarului atât de evocatoare, cu acea poloneză ce m-a fermecat și m-a regăsit în țara sa în această primăvară, la Cracovia; slava muzicii delicate cântată de tineri cu ochelari și eleve de liceu, clavecinul sfâșietor și apoi mesele de la *Lebăda albă,* peste drum de casa lui Goethe (ah, frumos, acest Weimar!). Și, mai departe: Erfurtul și Eisenachul, cu castelul Wartburg (odaia în care a tradus Luther *Biblia*); mai departe spre Jena, Naumburg (cu domul său alb), Merseburg, Halle (casa lui Haendel, aristoanele cu plăci metalice, cobzele, lăutele, instrumentele îngrămădite în vechile odăi pentru a evoca pe compozitor care a trăit mult în Anglia), apoi Leipzigul (cu cârciuma lui Auerbach unde s-a mâncat un *Eisbein* mai puțin reușit decât la Magdeburg (în *Ratskeller*-ul de la 1585); biserica în care a cântat Bach

douăzeci și șapte de ani; *Imensul monument al popoarelor* (o piramidă neagră de piatră ridicată după victoria asupra lui Napoleon), locul în fața căruia vorbea Hitler (cu statui colosale, aducând cu Giganții lui Paciurea).

Unde-am mai fost oare? La Meissen, pe Elba, la Dresda, în pădurea Bastei, deasupra Elbei (cetatea *Neurath),* la Lilienstein, la Königstein. Dar Galeria, celebra galerie? Impresie de artă exactă, fără strălucirea păgână a Muzeului Național din Roma, de pildă, unde am văzut splendide statui ciopârțite de barbari și pângărite, dar câtă grație, ce măiestrie grecească, furată și adusă cu corăbiile de la Atena. *Leda* lui Tizian nu mi-a spus mare lucru, Rafael nu mi-a plăcut niciodată, *Madona Sixtina* rămâne pentru mine o curiozitate a gustului omenesc pentru reprezentări realiste, nu lipsite de seninătate și de oarecare sfințenie, în sensul în care noi acceptăm această noțiune. *Saskia* lui Rembrandt câștigă desigur la vedere, dar rămâne ceva compus greoi. Am rămas cu amintirea lui Van Dyk... Cam puțin. În general muzeele păcătuiesc prin aglomerație și prin afirmarea copiilor proaste pe baza vechimii. Un muzeu ideal ar trebui să conțină zece opere în zece săli neutre.

Poate mă mai obsedează seara când am privit Elba de la Luisenhof, sau amintirea casei lui Körner, în pavilionul căreia a scris Schiller *Don Carlos* (iederă roșie în acel anotimp), ceață, val de fum, vase care se cheamă pe fluviul somnoros, luminile podului albastru *(minunea albastră,* cum îi spun nemții). În jur, reședințele ducale; Pillnitzul (cu tablouri mediocre, deși cele mai bune din această Germanie, de Van Gogh, Pegas, Gaugain și sculpturi de Rodin) și Albertinul cu bijuterii de Luca della Robbia și Bernini...

Apoi ultimii trandafiri galbeni ce se scuturau în grădinile de pe marginea lacului Müggel... Apoi Frankfurtul pe Oder, la granița poloneză, Kottbusul și Kaunitzul, Eisenhütten și cam atât...

Germania, ceva din Germania, coșarii cu jobene, tristul hotel Adlon, din care a mai rămas o aripă, locul unde a murit Hitler; o pajiște verde, indiferentă și tragică, beția modestă, cu un pahar de vin roșu, a doi îndrăgostiți.

Totul în *Frica* – pe un fundal fals romantic pentru că decorul acesta *gânditor* favorizează o stare și-mi este mai ușor s-o mișc pe Tantamount a mea în fața acestui decor. Aici cinismul ei ar fi puțin contrapunctat de trecutul locurilor. Ea ar putea deveni respectuoasă.

1963

M. îmi relatează sfârșitul grotesc al academicianului B., autor de manuale, care a risipit multe documente ale bibliotecii Universității din București dintr-o lașitate fără egal. A murit la Berlin și a fost incinerat. La înapoierea avionului care trebuia să-i aducă în țară urna erau de față: soția îndoliată, academicieni cu coroane, rude, prieteni etc. După o lungă așteptare, s-a constatat că urna s-a rătăcit și că ajunsese tocmai în Bolivia de unde nu se știe dacă a mai fost adusă (comentariul ironic al lui M.). Toată lumea s-a întors opărită acasă, cu coroane cu tot. I-aș fi vândut-o autorului *Scrinului* dacă o știam mai demult, pentru că i se potrivește, dar merge foarte bine personajului meu V. din *Frica.* Acela care se ferea de moarte folosind bucățele de hârtie de ziar când deschidea sau închidea ușile ca să nu se molipsească de cine știe ce boli...

1964

Vechea nuvelă *Batalionul de pedeapsă* ca și *O canistră cu apă,* puțin adaptate, pot fi volumul „războiului“ din *Frica.* Romanul

ar putea începe cu atentatul împotriva lui Armand Călinescu sau ceva mai devreme, când în universități M. vorbea cu fervoare despre *lenea națiunii* care se odihnește în ortodoxie, când din câte o carte izbucnea acel strigăt nietzschean *aud putrezind o idee* sau aforismul cu care poate începe lungul monolog al lui Anatol: *„groaza e memoria viitorului“*. Totul devine fascinant la recapitulare, dar cum le leg, cum le pun cap la cap?

1965

Dintr-un roman ratat. Citat integral un capitol, de folosit în *Frica: (Pentru prietenul doctorului V.)*

„Omul acela nocturn, tăcut și distrat trecuse parcă plutind pe trotuarul marelui bulevard invadat de o umbră albastră imensă, creație a lunii de început de vară ce spânzura indiferentă undeva pe cer, gata să se prăbușească dincolo de acoperișurile lucioase, să se ascundă în spatele teraselor, pline încă de muzica lăutariilor, deși era aproape miezul nopții. Cel mai frumos anotimp al Bucureștiului, zile fără căldură mare, cu amurguri prelungi, leneșe, cu acea respirație a câmpiei din apropiere năvălind în burg, cu esențele florilor sălbatice și, mai ales, cu abia presimțitul miros al grânelor pe cale să se coacă. Sfârșit de stagiune, teatrele goale, lumea asudată în staluri, abia așteptând să iasă, undeva lângă peluzele de iarbă ale lacurilor, să asculte greierii și clipocitul rar al apelor zăcute. Actori care dau peste cap replicile și se demachiază în fugă, câteva fete așteptându-i lângă cabina portarului, abia sosite cu tramvaiele ce-și deschideau grăbit ușile șuierând. În urmă rămâneau șuvoaie de lumină, adevărate comete, căzând sub trolee și iarăși liniștea bulevardului străbătut din când în când de câte o mașină ministerială, lungă, goală și grăbită...

Omul acela nocturn semăna cu Pașadia, eroul lui Matei Caragiale, autor pentru care avea un adevărat cult, cum îi mărturisise la cunoștința lor de la început, recitându-i versurile cu o venerație secretă:

«În trândavă aromeală, stă tolănit grecește
Urmașul lor. Urât e, bondoc, sașiu, peltic.
El antereu alb poartă, metanii și islic.
În puf, în blăni și-n șaluri se-ngrașă și dospește»...

Se ducea la *Capșa,* era târziu, câteva minute până la miezul nopții, ceasul său obișnuit când ieșea din casă. Anatol îi urmări mersul liniștit, urmând probabil traiectorii vechi: același trotuar, același colț de stradă unde traversa sub lumina rece a lămpilor cu mercur, mersul unei ființe existând îndepărtat și indiferent la realitatea din jur.

Anatol își spuse că dacă ar fi trebuit să scrie despre el, făcându-i portretul, ar fi furat fără rușine câteva fraze din Călinescu: «Contrastul dintre acest om ciudat și restul trecătorilor era așa de izbitor, încât te gândeai pe dată la un boier scăpătat, inadaptabil, la unul din acei aristocrați arheologici și plini de ceremonii, care înfruntă mucegaiul anilor și pe care Cocteau i-a văzut în jurul împărătesei Eugenia de Montijo».

N-avea lustrul hainelor înverzite de vechime al autorului *Crailor de Curtea-veche,* dimpotrivă, totdeauna respira un ușor parfum de săpun bun, nu exista zi să nu se fi bărbierit și să nu îmbrace o cămașă proaspătă, bine apretată. Dar acel aer vetust, acea desprindere de obiecte, *depărtarea* de viața obișnuită îl făceau să semene cu Pașadia. N-avea nimic balcanic, trăise la Paris vreme îndelungată, știa pe dinafară toată poezia franceză modernă, nu decăzuse, deși câștiga bani puțini, n-avea patimi, bea numai cafea, mânca cu prudență, avea discreția oamenilor de gust, părea retractil și bănuitor, se jignea repede, nu puteai să-i faci un bine pentru că ghiceai în privirile sale ascuțite o

ironie sau un repros. «N-am nevoie de nimeni și de nimic», păreau a spune ochii lui obosiți de somnul puțin.

Noaptea pornea pe străzile pustii într-o lungă meditație solitară. Nu avea prieteni, deși îl iubea multă lume. Unii îl invitau la masă, dar el refuza cu grabă, pretextând treburi urgente. Îl găseai în anticamerele unor redactori grăbiți care-l salutau jenați, aducându-și aminte că au nevoie de el pentru pagina ultimă a revistelor lor, lipsite adesea de gust, și-l pasau fericiți tot afabili, tot dând din umeri, dispărând în birouri pline de fum și de lume.

Anatol îl cunoscuse într-o seară de toamnă cu ani în urmă, într-un cerc de literați, strânși laolaltă de o ploaie grăbită de septembrie într-un subsol al venerabilei reviste *Viața românească,* și ea purtând parcă, în paginile tipărite pe hârtie velină, gravitatea și oboseala tradiției, revistă scrisă fără patimă de către redactori instruiți, dar reci, insensibili la tumultul străzii. Pe vremea aceea el nu însemna încă nimic; era un scriitor la începuturile sale, picat într-o redacție cu un manuscris voluminos, strâns între două coperți lucioase de caiet de dictando, privind bănuitor la lumea amuzată cu *aere,* mimând distracția intelectuală, o atenție interioară simulată numai, lacomă de elogii, dispusă la bârfeli, gata să împroaște în jur pamflete orale.

Pe S. îl remarcase de la început. Fusese singurul în stare să atenueze stinghereala sa de om timid, aruncat dintr-o dată între niște necunoscuți, curioși, devorându-i manuscrisul despre care auziseră prin femei lucruri surprinzătoare. Îi dăduse un scaun și rămăsese lângă el, fumând în tăcere, după ce aflase ceea ce voiau să știe cu toții. Noul venit îl aștepta pe redactorul-șef, romancierul acela la modă, cunoscut de toată lumea: Pavel Hangerliu. I se spusese că o să mai întârzie pentru că era invitat la un cocktail la legația Albaniei, așa încât după ce stătu ploaia, plecă salutând în dreapta și în stânga cu un gest scurt, lăsând în urmă o curiozitate nesatisfăcută.

Vremea trecuse, ascensiunea lui Anatol fusese fulgerătoare, urmărită de scandalul stârnit de prima sa carte, relațiile dintre el și noile sale cunoștințe modificându-se în funcție de interesele ce-l înconjurau. Cu S. se mai văzuse de câteva ori din întâmplare, în cârciumi mărginașe, unde, câțiva negustori particulari făceau avere, vânzând pe sub mână și cu știrea unor funcționari din miliție nemaipomenite preparate culinare: momițe, fudulii și măduvioare ce concurau sălbatic produsele atât de lipsite de gust ale unor restaurante de stat. Sub tavanele joase ale tavernelor se adunau scriitori și actori, regizori și proaspete vedete de film, strigându-se zgomotos de la masă la masă, ca într-o mare familie adunată la un *week-end.*

Stătuseră de vorbă în răstimpurile când chefliii nu-l solicitau pe omul de cincizeci de ani care nu băuse decât puțin vin și *se apuca,* acesta era cuvântul, de cafea, bând 5 până la 7 filtruri negre, concentrate, pregătindu-se pentru tainica lui muncă. Anatol putea să pară acestui om ce trăise în societatea poeților la *Rotonde, Flora* și *Les deux Magots* un sălbatic neinstruit în stare numai să exclame, nu să judece arta, așa cum fac firile primitive ce sosesc în lumea literară cu viciile, dorințele și aspirațiile lor secrete de căpătuială. Prietenia dintre ei se născuse din întâmplare și dura din hazard, pentru că prea erau nepotriviți. În seara aceea, fumul din cârciuma lui Picu, de pe Basarab, era gros să-l tai cu cuțitul, comesenii se cam îmbătaseră, nu era acea beție agresivă obișnuită, – ci boarea numai a unui vin bun și ales, care stimulase la unii oratoria, la alții o melancolie funciară, accentuată de gustul pentru teatru pe care-l posedă toți artiștii ce se cred pedepsiți de destin să sufere pentru omenirea întreagă. Femeile schimbau priviri tulburi cu bărbații abia cunoscuți, promițând fericiri viitoare. Era la masă și un actor frumos, straniu și mut. Tăcea de două ceasuri, mâncase puțin, nu spunea nimic (și bine făcea, gândise atunci Analtol), privind în gol, și toate acele doamne de treizeci de ani l-ar fi posedat

acolo, sub lămpile discrete, ignorând ochii soților cu care veniseră. Actorul știa asta, frumusețea lui nu jignea pe nimeni, nu puteai fi necăjit pe un accident al naturii, și liniștea celorlalți bărbați se datora și unor bănuieli mai vechi că vecinul lor de masă are alte curiozități, nu femeile.

În acest amestec de veselie artificială, de patimi abia stârnite ce aveau să se termine, ca de obicei, în paturile conjugale peste câteva ceasuri numai, creând haloul acela de regret și de refulări, începutul nefericirilor viitoare, a certurilor fără motiv, încercaseră să lege o convorbire. Lucrul merse greu la început. S., bănuitor și atent, nu voia să-l jignească cu ceva și atunci vorbi despre literatura pegrei, despre depozitul acela uman, romantizat și detestat, de la marginea marilor orașe, ascultându-l cu uimire pe Anatol care-i tăie orice iluzie, declarându-i surprinzător că la baza vieții lor stătea de fapt un ritual rural, denaturat bineînțeles în cântece deșănțatte, într-o libertate a moravurilor, născută din coabitarea aglomerată, disperare și mizerie fizică în cele din urmă. Se angajaseră într-o, plicticoasă pentru ceilalți, dezbatere despre observația neintenținată a scriitorului. Anatol susținea cu vehemență că ea trebuie hrănită cu literatură (aceasta năștea forța de selecție, fără de care nu exista mare artist). «Mulți, zicea proaspătul scriitor, cred că atât Creangă cât și Caragiale, autori orali, aserviți deci geniului popular incult și *neplivit* (îi plăceau asemenea cuvinte), sunt servitori ai urechii și că n-au făcut decât să transcrie snoave auzite la clacă sau la berărie. Eroare. Dintr-o mie de platitudini, spuse în limbaj înflorit, trebuie să alegi ceea ce are sugestie și must.» Pe urmă recursese la Chaucer, amintindu-i lui S. *Povestirea târgoveței din Bath*, și aflând, cu stupoare, că acesta tocmai traducea *Povestirile din Canterbury* pentru Editura pentru Literatură Universală (cum impropriu se numea de atâta vreme). Între două mișcări ale „restauratorului“ care tocmai retrăgea micile discuri țărănești de lemn, pline de zeama sângerie a fripturilor aducând o floră proaspătă de creier bine prăjit, ajunseră la poeții latini

ai lupanarelor, din care S. recită prompt. Cu memoria lui fenomenală, reînvie pentru auditori din Rabelais episodul bobocului de gâscă folosit în scopuri igienice, în hazul general, căci femeile, ca de obicei când era vorba de lucruri *shocking*, ciuleau urechile și deveneau slobode la gură. Nu fu uitat Boccaccio și se întoarseră la discuția lor veche, părăsiți de ceilalți pentru că sosiseră momițele, felul cel mai pretențios al serii, și lumea mânca absentă și obosită. Anatol îi vorbise despre viziunea astrologică a acestei lumi inculte care moștenise lipsa de știință și reprezentările legendare ale universului, asimilate și transcrise în cărțulii de explicarea viselor sau de lecuiri primare, egale, în veacul nostru încă în poezie și diletantism, cu tratatele medievale de medicină. (De pildă corespondențele unor însușiri ale metalelor cu mersul astrelor.)

S., care-i citise cartea, îi spuse cu o ironie subînțeleasă: «Da, dar astea nu le-ai scris!» «Sunt acolo», zisese Anatol, zâmbind de asemenea: «Și cu preoții care te învinuiesc că ai stricat moravurile tineretului ce facem?» «Îi bag în p... m...!» exclamase el, spre hazul femeilor. «Apropo de asta», sărise S., «un regat pentru un cuvânt! Cum ai spune dumneata, în limba aia inimaginabilă, p... Îmi trebuie un cuvânt, gras cât un curcan, ceva în stare să te facă să-ți lase gura apă, pricepi? Ascultă versul, și-o să-ți vină!

„Căci și la noapte dacă ceri, bărbate,
Sex vei avea pe săturate,
Ciufut se cheamă cel ce n-o lăsa
Să ia și altul foc din scula sa!»

Ei? Nu-mi place *sex*, spune-mi cuvântul care mă chinuie de șase luni de zile...»

Anatol înghițise scurt o bucată de creier bine prăjit și, încă cu gura plină, repetase primele versuri:

„Căci și la noapte dacă ceri, bărbate,
Sex vei avea pe săturate!“

Urmară repede și alte versuri completate cu «fudulii», «mădulare» și «vrană», cuvinte gata să cânte singure, hrană spirituală a unui degustător de poeți și a unui barbar cu cravată, căzut între intelectuali subțiri. Discuția se lungi, lumea începea să se îmbete de-a binelea și se iubiră definitiv, când S., ca să-l răsplătească pentru cuvântul acela uleios, greu, sugestiv, semeț, porcesc și îndrăzneț «pipoașcă», i-l cită pe Fundoianu, care scria undeva despre Charhaix, clopotarul lui Huysmans: «... cel ce dezmierda pielea clopotelor, le ucenicea, le păduchea, cultivându-le bucuria și doliul!»

În stradă, urmând grupului zgomotos, cu femei ce schimbaseră brațul bărbaților și promiteau să răspundă la telefon a doua zi proaspeților cunoscuți, se regăsiră, străini, ursuzi, fără o vorbă, mergând alături țepeni și așteptând ca de undeva să se ivească zorile abia presimțite. Era o dimineață rece de septembrie cu aburi de vin, cu luciditatea neiertătoare a lui S., cu ironia conținută în rigiditatea lui. Omul de lângă el se întorcea la lucru, cum spunea, dar oare lucra? Nu era un ratat superior numai, simulând o prelungă și dificilă creație? Totdeauna Anatol avea spaimă de aceste mișcări dificile în spirit, deși recunoștea că fără reculegere, fără retragere în sine, viața devenea superficială.

Tramvaiele izbucniseră de undeva, zburau pe șinele metalice, umezite de prima rouă de toamnă, figuri palide, de oameni abia sculați din așternuturi, moțăiau în ferestrele abia spălate. Lumea care muncea era transportată spre uzinele negre de fum, se pregătea fierul pentru lovitura repetată a ciocanului, fierul ce va deveni unealtă. Și munca, ce era munca la urma urmelor? Ceea ce trebuia refuzat cu încăpățânare de către filozoful tinereții sale, cel ce scria atât de frumos despre contemplație sau efortul lucrătorilor din tramvaiele pe jumătate goale era egal cu actul de creație însuși? Ce se va întâmpla cu oameni ca ei în această revoluție? Oare străinii cu fețe palide de lângă vatman vor avea nevoie de munca secretă a lui S. de a turna în limbă

românească poemele lui Keats? Sau invazia de bunuri materiale va suprima nevoia de poezie.

«La ce te gândești», îl întrebase pe neașteptate, familiar, deși acesta era mai bătrân ca el.

Nu primise nici un răspuns. Mai târziu aflase că omul funambulesc visa de-acum la lucruri abstracte pentru că n-avea timp decât să gândească și, eventual, să mănânce din când în când (somnul intrând foarte puțin în această socoteală, fiind un vechi astenic); iubea de foarte multă vreme o femeie măritată, evitând-o cu îndârjire și ca s-o pedepsească, și ca să nu ațâțe negrul și mistuitorul foc ce izbucnea câteodată dincolo de privirile lui absente. «Nu cunoaștem omul, suntem în stare să-i atribuim cele mai ieftine porniri și dorințe. Vorbim despre amestecul de rău și de bine al sufletului cu totul primitiv. Violentăm și jignim în fiecare clipă. Am pierdut gustul pentru madrigal...»"

(Fragmentul poate fi reluat, amplificat, dar nu e nițel artificios, nițel baroc?)

1954

Între hârtiie mele, începutul acelei nuvele *Batalionul de pedeapsă*. Frontul, batalionul dezertorilor, rămămășițele unor grupări politice de dreapta, laolaltă, se pare, cu evreii, cu catolicii și cu cei ce nu vor să tragă cu arma. Nu ar lipsi nici delicvenții de drept comun și criminalii. Eroul, grasul locotenent Jumanca, ieșit direct din romanul mai vechi *Cei tineri*, abandonat, reluat și rescris, apoi din nou lepădat pentru leșinata lui intelectualitate. Apoi întunecatul Pantazi, pornit din *vivere pericolosamente* și eșuând în lecturile *Confesiunilor Sfântului Augustin* („Les ignorants ravissent le ciel, et nous, avec toute notre science sans coeur, nous mourons ensevelis dans la chair et dans le sang!"), posedat de frica de moarte, agățându-se cu

lașitate de o existență și așa ratată. Înfruntarea finală pe un vagon de tren care se retrage grăbit din stepa plină de viscol și morți, în halucinațiile iernii nepotolite: de o parte cinicul Jumanca, delirând despre sfârșitul legiunii tebane – exultând din cauza înghețului ce-l cuprinde – de cealaltă, execrabilul fiu de om cu bani, agățându-se de amintirea vechilor amfiteatre unde colcăia ura în discursuri strălucitoare: (popoarele mesianice care nu pot trăi în pace, imperialismul fiind implicația practică a mesianismului. Exemplul cultului eroului la germani: *„Idealul german e eroul, nu sfântul!“*). Asta, față-n față cu tragedia desfășurată sub ochii săi pe câmpiile acelea înghețate în care moartea servea spectacole infernale, trădând condiția umană, filozofia, religia și tot ce ținea de bună-creștere. Apocaliptica viziune a frontului, a foamei, golul de dincolo de cuvintele răcnite, sinistra deșteptare târzie a aventurierului spiritual, hrănit de Gide („Să nu te îngrijești să pari, a fi e important“). A fi, dar cum?

Evocarea profesorului palid, cu ochelari, fragil și dominat de complexe de putere, strigând sub lămpile amfiteatrului: „fără glorie, istoria nu-i decât biologie“. Atât și iată gloria, un câmp deșert, plin de groază, sub un soare de iarnă orbitor și apoi viscolul măturând totul în calea lui, intrarea ca într-o avalanșă, frigul, umilința de neînchipuit a înghețului, delirul cu samagonul furat, târguit pe furiș. Contrapunctat cu fraze obsedante: „Pentru un popor ca să-și deschidă drum în lume toate mijloacele sunt justificate: teroare, crimă, bestialitate, perfidie, toate acestea sunt meschine și imorale numai în decadență, când se apără prin ele un vid de conștiință, dar dacă ajută ascensiunea unui popor devin virtuți!“ Încă de aici trădarea în gândire a intelectualității, această fervoare în enormități, punctul de pornire al execuțiilor de mai târziu, bezmetica rătăcire în noapte după vânat omenesc, orașul devenit o junglă, cadavrele goale din halele Abatorului, ușurința de a face crima și apoi ispășirea, trezirea târzie. Nu ca în Dostoievski, depășit de cantitatea de

monstruozitate, ci nașterea unui cinism, singurul antidot al remușcărilor. Pe urmă Jilava, condamnarea la moarte, așteptarea tristă a ultimului act, un Jumanca împăcat cu propria-i trivialitate și un Pantazi, gata de orice pentru supraviețuire. În sfârșit ispășirea cea lungă: trimiterea pe front, trecerea prin acele îngrozitoare câmpuri de mine, cu morți în dreapta și-n stânga, *groaza continuă,* cea mai înfiorătoare pedeapsă. Sfințenia pungașilor, generozitatea criminalilor care mor unul după altul, aducând apă în acea toamnă a retragerii nesfârșite, într-un ținut fără contur, pentru că au fost abandonate și hărțile și busolele la o scurtă încăierare prin surprindere. Frontul ca loc al supliciilor și al confruntării cu propria-ți conștiință. Obsedantul cântec trivial al *drojdiei* regimentului, acel *de s-ar semăna și p....e!*", un fel de implorare a unui neant naiv cum au numai oamenii fără cultură, poate descrierea unei scene apocaliptice de onanie colectivă, sfidare a naturii și-a condiției de soldat.

Un amurg îndelung al propriei religii (în cazul locotenentului Jumanca, crescut în școli catolice și disprețuind țara fără catedrale, civilizația orizontală și lipsa de protest în piatră în fața semețului Dumnezeu). Și iar scepticismul grasului pederast care aderă în final la exclamația fragilului profesor cu ochelari: „Fără un parfum de inutilitate, istoria ar semăna cu un ghișeu de bancă!" După aceasta personajul poate cădea de pe vagonul de tren, țeapăn ca un buștean, simbolizând poate lepădarea istoriei de depozitari atât de periculoși ai unor idei aventuriste. *Batalionul* ar trebui să fie o formidabilă catapultă împotriva urii și a intoleranței, falimentul îngâmfării goale și al unui misticism teatral, cu acte jucate pe stradă (*îngenuncherea națiunii,* prapure și odoare, cântece nemaipomenite ca în marile piețe ale Bizanțului, acea ipocrizie totală a bisericii, învăluită în versete și cadența gravă a *Cărții Facerii).*

Ar face bine acestei nuvele poate și micul portret al unui macedonean teribil, în cușmă, care strigă celui de la catedră: „S-a vorbit destul despre moarte, să mai și murim!". Istoria lui

Jumanca ar fi paralelă cu existența proletarului huligan, degenerarea unei familii și a unui individ în bunăstare și sănătate, idee luată tot de la fragilul profesor, bolnav de nervi, astenic, colindând străzile noaptea și urând cu intensitate lumea și alcătuirile ei. S-ar putea vorbi despre fascinația puterii și despre fascinația primejdiei, despre ziua plină de delir de la Mangalia, când adepții mișcării urcau ca într-un reeditat calvar cu pietroaie de marmură un deal plin de mărăcini, și Pantazi privea disprețuitor această trudă care a dus în cele din urmă la o scenă de isterie colectivă, ce-i evoca, mai ales prin prezența femeilor doborâte de soarele torid, sărbătoarea Steniilor, când soțiile greciilor își strigau cele mai îngrozitoare injurii (substrat freudian).

Materialul, până acum, e fascinant, rămâne numai să-l organizez, dar ce fac cu acestă antipatie pentru lucrul spus, pentru ceea ce faci în *jurul literaturii?* Prefer descoperirea unui univers primar poate, dar autentic. Cred că există o aventură totdeauna posibilă în descoperirea de regnuri. Străbătând cărțile mi se face dor de tiparele vieții, lipsite de stucatura asta barocă. Visez o gândire pură, naivă, cred c-ar trebui să scriem de fiecare dată despre copii mai întâi și, poate, despre adolescenți. Gândindu-mă la dragostea de început a singurului erou pozitiv din toată această poveste teribilă, încărcată de sânge și purulențe, trebuie să dau de un cântec, de un vers, de un cuvânt despre iubirea purificată de orice lest, de *intenții* mai ales, purificată de *gesturile* ei inutile și obligatorii.

1954

Am găsit ceva pentru Anatol. Trebuie să meargă să vadă Grecia, și acolo cineva să-i amintească despre apele de la Selimnos care te făceau să uiți dragostele neîmpărtășite.

1965

Am avut, timp de un an de zile, un șofer pretențios care-l servise pe un mare industriaș. Călătorit, cu morgă, *făcuse străinătatea* de nenumărate ori și când am mers prima oară cu el spre Sinaia (unde slujise ca soldat în garda lui Ferdinand) se mira cum s-au schimbat drumurile între timp. Nu mai fusese pe-acolo din 1918 și avea aerul că abia trecuse o zi de atunci.

1950

O femeie îmi mărturisește că-și bănuiește groaznic soțul de la o vreme pentru că atunci când face dragoste a început să stingă lumina.

1953

Imagine homerică dintr-o carte ce poate fi folosită în descrierea unei ceasornicării de pe Grivița: „Rotițele tuturor ceasornicelor din prăvălie se aud ca greierii în iarba lui septembrie". (Remarque)

1965

D. îmi povestește că în copilărie a observat un lucru interesant la țăranii din satul lui, pe atunci foarte săraci. În acea vreme când se dădea pauza pentru masă la câmp, pe moșia boierului, se împrăștiau cu toții prin porumb, mâncând singuri ca să nu-și vadă unul altuia prânzul sărac.

1953

O imagine care poate trezi alte imagini: „O tăcere foarte îndepărtată și foarte apropiată ca aceea a unei păduri saturate de insecte“. (Malraux)

1962

M. îmi, vorbea odată despre ticurile actorilor. O amică nu se îmbracă niciodată în seara premierei cu o rochie verde. Asta ar fi fost egal cu o cădere. Actorul I. lua două feluri de pastile înainte de spectacol, după rolul încredințat: pastile pentru comedie și pastile pentru dramă. Pretindea că pastilele erau aduse de la Paris, unde, evident, se găsește totul...

Un altul, înainte de a intra în scenă, ruga pe parteneri să-i tragă picioare zdravene în spate.

Actrița X. se culca cu toți partenerii pentru a-i ruga confidențial să nu dea rivalelor sale replica la repetiții (pentru romanul *Intrarea artiștilor).*

1964

Doctorul S. vine l-a mine *pregătit.* Este un cititor pasionat de noutăți. Asta-i oferă avantaje nespuse. Citează pe alții fără să o amintească. Pălește de plăcere când elogiez stilul atât de cunoscut al lui C. Începe cu „aspirația Nordului spre alt cer care a dat naștere muzicii germane, geometrie de toamne, alcool de concepte, ebrietate metafizică. Italiei secolului trecut, bâlci al sunetelor, i-a lipsit dimensiunea nopții, arta de a presa umbrele pentru a extrage esența. Trebuie să iei partea lui Brahms sau a soarelui.“ Ca să fim chit îi citez din același, și el înțelege

cu groază: „Wagner a stors toată esența sonoră a umbrei". Ce-i drept, eu aveam cărți mai vechi. Farsorul pleacă să-și vândă marfa în altă parte, cu aceeași seninătate. Începe să-mi placă. E un vechi proiect al meu de a-l transmite hârtiei lacome. Oficierea, evocarea Salzburgului, *amorul lui vetust pentru formele amorfe* ale muzicii, iată ceva ce începe să mă zgândăre.

1965

Viena sau Paris.

Van Eyck (un nud conștient de propria-i rușine). *(Gide-Jurnalul.)* Model de a literaturiza pictura, adică primejdia maximă pentru pictură: aceea de a fi în stare să suporte explicații. Urăsc versurile vagi de sub ramă. Îmi trebuie sau nu acest peisaj, acest nud, această natură moartă. Ce tot explicăm ceea ce trebuie înțeles dintr-o răsuflare.

1965

Dacă ar fi să descriu pe Anatol din *Frica* ar trebui să încep prin a-l face să înțeleagă vechea idee a despărțirii spiritului de inteligență. Ce-ar dovedi prezența lui în cafenelele sordide ale Bucureștiului vechi, în căutarea măcar a imaginii deformate a unei vechi cafenele tunisiene găsite în cărți, unde, în timpul Ramadanului, copiii deșănțați inspirau pasiuni, și li se spuneau versuri pentru a fi pângăriți. Ar fi această căutare a lui o deformare a inteligenței, o sete de a o potoli pentru că ea devora totul, *extinderea cunoașterii,* în morbiditate, să zicem, ar fi pentru el o dovadă de forță sau numai constatarea obosită că nimic nu e nou, că existența unor *inteligențe,* în timp se repetă în mod plicticos, că el trăia ceea ce alții trăiseră, și asta după

ce dă peste descrierea cafenelei *Caracous?* Asta l-ar duce poate la ideea de sinucidere atât de dragă generației sale hrănite de cărturari subțiri, de către acei care au întins teribile capcane de gândire, invitând la neantizare, neantizare care e fermecătoare numai pe hârtie, pentru că pe mine, ca autor de personaje de acest fel, mă dezgustă existențele anormale, fiind clădit pe un fond sănătos, dar îmi pot eu permite luxul de a le desființa în propriile mele cărți, atunci când trebuie să plutesc ca Dumnezeu deasupra lor?

În *Facerea lumii* am încercat apropierea de acest mediu, și un critic chiar mi-a reproșat că m-am ferit să descriu ceea ce nu cunosc. E mult adevăr în această afirmație, dar nu e vorba de o necunoaștere. Acolo se indică vag *Corydonul* și istorii mai vechi, acum prin asociere, iată declarațiile subsumate din alte pagini ale aceluiași autor față de *Davidul* lui Donatello, față de *Omul cu mănușa* a lui Tizian sau a bustului lui Niccolo da Uzzano, *ale cărui buze valorează cât toate cuvintele,* exaltare repetată și în fața lui *David* al lui Verocchio. Aici spiritul întrece inteligența, aici aglomerarea monstruoasă de impresii duce la catastrofe. Anatol poate să fie trecut prin purgatoriul acelor lecturi, poate să fie scuzat de păcatele sale prin *rafinament,* dar ce voi dovedi cu astea toate? Când avem generații sănătoase de doctori, de ingineri, de profesori, pentru care sodomia este un accident. Dar, în același timp, putem ignora pe acești bolnavi, pe acești detracați care, cu viciul lor cu ideile lor strecoară otrava între oamenii sănătoși? Vorbim despre refulări ca despre gripă și nu ne dăm seama de vastitatea și consecințele lor extrem de periculoase. Câtă ușurință, ce literatură facilă cu bâte, cu „cinstiri“ la cârciuma din șosea, când lângă noi cresc copii vicioși! Ca romancier am eu dreptul de a sta cu ochii închiși, pot eu să mă bat pentru legitimarea ignoranței? Sunt eu numai un doctor care se ocupă în exclusivitate cu apendicitele?

Aș vrea *să explic* generația mea, mă înspăimântă suferința și aparent înțelegerea imediată a lucrurilor. Există o *veselie* în

artă care mă scoate din sărite, o seninătate în stare să usuce totul. Am cunoscut romancieri pentru care, într-adevăr, *impresia* era metoda fundamentală. Din nefericire, experiența lor se oprise în jurul a douăzeci și cinci de anișori, adică atunci când credeau ei că au ajuns la maturitate și chiar obținuseră unele diplome. Există scriitori care trăiesc dintr-o zestre săracă, într-o petrecere continuă. Ce-i dezolant în asta, este faptul că sunt inteligenți și pot fi crezuți și profunzi. Au un fel de a se juca pe ei înșiși și de lucrul acesta ar trebui să sufere personajul meu. Ei n-au auzit de acele *mari opere tăcute* depozitate în unii. Ei nu știu la ce servituți te obligă aceste descoperiri fundamentale despre viață și individ. Vor aplauze și le au. Eroul meu și-ar putea propune să fie monstruos de cult și n-ar reuși pentru că nimeni în veacul nostru nu va mai reuși asta. Ritmul, cantitatea descoperirilor, noutatea repetată în infinite discipline, chiar perplexitatea în fața descoperirii altor universuri, ne împiedică de la a urmări o singură idee, cu stăruință. Solicitările sunt imense, ele năucesc, dau un gust de gol, de zădărnicie. Mi-ar fi greu să știu, până la ora de față, ce se va întâmpla în definitiv cu acest Anatol, trecut prin război, amenințat mereu de datele despre experiențele atomice, având o singură idee: aceea de a-și salva conștiința de la conformism. Aici tot ca Lessing s-ar întoarce. „Ceea ce face valoarea omului nu e adevărul pe care-l posedă sau pe care crede că-l posedă, ci efortul sincer de a-l cuceri" (cu condiția ca el să se fi dezgustat de cel ce-i pune citatul în față).

Mi-este foarte greu să mai stăpânesc lumea din această carte haotică, nescrisă, încă o magmă de impresii, de căutări sterile, lipsite de fapt de nerv și de viață. Dar iar protestează cineva: doar ăștia nu sunt hamali la Gara de Nord, ca să care bagaje, să scuipe și să spună lucruri de duh. Personajele acestui roman nescris plutesc, se zbat și descoperă într-o lume infinită și contradictorie. Ei doresc adevărul, poate ajung la el sau naufragiază pe marele promontoriu de gheață ce-i stă înainte, locul unde expiază toate încercările noastre. Ce imagine literară la modul

scârbos: promontoriu, cutare, cutare, mai lipsește aisbergul lui Hemingway, folosit ca guma de mestecat de descoperitorii săi tardivi!

1953

Iată ceva autentic, în sfârșit. Domnișoara Carmen Popescu din romanul *Calea negustorilor.* Ea a luat naștere din notițele mele din copierea unor anunțuri ale timpului (epoca 1933), anunțuri ale ghicitoarei Mafalda, *cu studii în India și Persia,* din reclamele de bretele și din anunțul unei călătorii la Stambul, unde *vremea e mereu frumoasă.* Asta s-a suprapus cu imaginea unei vechi *Loterii* de pe Grivița, unde își încercau norocul o mulțime de lucrători, ofițeri și funcționari. O femeie trupeșă, cu o oarecare grație, veselă, un fel de vampă de mahala, mereu neostenită față de atenții. Ea ar urma să fie dominată de bovarismul călătoriei la Stambul, de o repetare la infinit a descrierii citite în *Dimineața,* despre minaretele Constantinopolului, a catacombelor sale bizantine și, mai ales, a acelor haremuri faimoase în care se visează trăind. Domnișoara Carmen Popescu, secret, dorește un ofițer care s-o ducă la Stambul, dar acesta întârzie. El îi oferă cel mult o seară la *Buzești,* cu mititei și fripturi, cu cântece de of și dor, lucruri atât de contradictorii în relație cu ceea ce dorește fără încetare.

Romanul, care se petrece într-o singură zi, începe cu retrospecția acelei vieți banale, dominate de figurile Griviței: Gică-hau-hau, vânzătorul de ziare care-i aduce *Gazeta călătoriilor* și revista *Femeia;* de straniul domn Drăgulănescu, cel ce ține orații funebre la cimitirul Sfânta Vineri; de frumosul Dumitru Domnișor, negustor în Gura Gării și de figurile anonime ale străzii. Ce i se întâmplă totuși acestei femei, care este începutul și sfârșitul zilei sale de februarie în mica dugheană,

plină de anunțuri ale agenției *Campus* & *Basa?* Nu găsesc încă. Nimic, nimic.

1963

Criticul Cr. mi-a sugerat ideea la vechea mea preocupare. Domnișoara Carmen Popescu, trebuie găsită strangulată în mica ei *Loterie* la capătul acestei zile pline de întâmplări teribile, jefuită de către straniul domn Drăgulănescu, de profesie hoț. Totul mi se pare acum excelent. În obsesia cadenței soldaților care merg să ucidă greviști, în înfiorătoarea descriere a înmormântării lui Dumitru Domnișor, patronul restaurantului La roata lumii, acest fapt senzațional poate căpăta un sens de un mare tragism. Este ucisă nu domnișoara Carmen Popescu, patroana *Loteriei,* ci bovarismul în pragul unei revoluții.

Poate n-am să mai apuc să încheg acest roman vreodată, dar textele seci pe care le retranscriu în *Jurnalul* meu sunt elocvente: *„Ajutor! Dispare sărutul! Cruciada împotriva îmbrățișărilor"*. Sau descrierea călătoriei pe Marea Mediterană, text al timpului: *„Egipt, Turcia! La voi se găsește tipul ideal al frumuseții feminine care se transmite de mii și mii de ani și și-a păstrat strălucirea! Cairo, Istanbul, imagini, imagini din 1001 de nopți, desfătare a ochilor artiștilor și iubit de frumusețea care-și oferă tributul Orientului! Veniți și vedeți! Vaporul de lux Oceano vă conduce acolo peste marea albastră, de-a lungul țărmurilor luminoase și scânteietoare, peste timpurile moderne și antichitate..."*

Asta în contrast cu textul manifestelor de pe ziduri: PACE, PÂINE, LIBERTATE!

(La Splendid, comedie cu maimuțe; VIM, curăță totul; Circul Sidoli, cai și mari atracțiuni! Jurnalul Fox și filmul *Locotenentul surâzător.* Gripa se combate cu nevralgine *Jurist.* La rubrica bisericească, ancheta: «Ce-a rămas din moaștele

Sfântului Pantelimon.» Poate anunțurile de la Mica Publicitate: «caut jupâneasă servită, referințe de la medic, fără bărbat».)

În aceleași ziare, un anunț naște ideea, personajul detectivului Dilă, directorul agenției de Pariuri la curse. *Discretul* birou de detectivi particulari, vechime paisprezece ani, deschis la orice oră. Urmăriri, informații, supravegheri, cercetări dificile. Anchete matrimoniale, diverse concilieri."

Jurnalele cinematografice ale zilei respective: 16 februarie 1933. *Degradarea maiorului Vărzaru.*

1964

Temistocle arătând atenienilor luptele cocoșilor pentru a-i înverșuna împotriva perșilor. Evocarea făcută de profesorul fragil din *Batalionul de pedeapsă,* metaforă a curajului prin sânge. Ce nu-mi place rămâne totuși această recurgere mereu la istorie, dar nu am ce face. Raporturile pot da greutate ideii ironice de sub cele afirmate.

1952

La ce trebuie să veghezi într-un roman: la lățirea detaliului. Există o obscuritate chiar în cea mai strălucită demonstrație totală. A sugera, iată misterul. Nu-mi place să mi se arate edificiul în totalitatea lui. Ia pune-i niște lumină de lună și poți accepta că un templu nu mai are acoperiș. Mai interesează asta pe cineva? Templul are deodată o carne imaterială, devine parcă un fruct situat undeva în univers, având deodată un sens.

1960

Întunecatele povești de familie povestite de M. A doua căsătorie cu o soacră care încercase să-și otrăvească nora cu sticlă pisată și mătrăgună, luate de la o țigancă din Tei. Apoi explicația violentă între fiu și mamă, ca în O'Neill. Acea întunecată legătură de familie cu mult Freud în ea, parcă mi se pare prea senzațională pentru ceea ce aș vrea să scriu mai târziu. Deja în piesa de teatru, mai veche, *Prăvălia cu scară,* blestemul claustrării se simte mai mult decât ar fi posibil. Dragostea dintre cei doi cumnați, nopțile pândelor celui înșelat. M-am săturat de atâta literatură în jurul dragostei. Vine o vreme când esențial în artă este să explici istoria, nu omul. Despre aceasta din urmă s-a făcut atâta caz și parcă n-a prea ieșit nimic. Nici măcar disciplina didactică n-a schimbat prea mult în suflete. Cine vede la teatru *păcatul* se miră ipocrit și caută să-l ascundă pe-al său cât poate mai bine. Să nu dăm idei și altora!

1954

Pentru bolnavii de istorie ai romanului *Cei tineri* (cu titluri din ce în ce mai ciudate: *Rasti rusti* – Puterea are dreptate) un citat din Valéry: „*J'ai observé une chose grave, qui est que tous les grands hommes qui nous ont entretenu des grandes gestes qu'ils accomplirent finissaient tous par nous renvoyer au* bon sens" .

1963

Sensul *Fricii* (fostul roman *Cei tineri)* trebuie să rămână teama de *absolutul* din politică, legitimat de fascism. Îmi va fi destul de dificil să fac credibilă ideea că acei ce pornesc de la ura

pentru om vor cădea ei înșiși victimă acestei necesități de a distruge *legea. Debelare superbos* striga o oarecare invidie pe echilibrul imperfectei societăți burgheze, dar ce se propune? *Crima!*

Romanul putea începe, într-o vreme, cu evocarea acelei păci ciudate, nostalgice, a vieții moșierilor români, cu rădăcini în Turgheniev, cu ușoara ironie luată din Maupassant, când era vorba de incursiunile la București ale boiernașilor plictisiți de câinii lor de vânătoare, de jegul, de șoselele pline de noroi din cine știe ce colț de țară. Între două drumuri la Paris sau la Veneția, adică în acea Europă devorantă, pe care fiii acestor trândavi n-o puteau pricepe pentru că era ori prea prețioasă, ori prea cinică (mai ales către 1936), ori prea disprețuitoare cu această noblețe rurală venită din sud-estul balcanic – realitatea strigătoare la cer din țară. Ideile vijelioase urlate în amfiteatrele universităților, iluzia că numai cei câțiva indivizi fără idei, potentați ai regelui și camarilei, vor fi *distruși,* acesta era cuvântul, se va putea face ceva – când în realitate *sistemul,* în totalitatea lui, era corupt, demnitatea nu exista, chiar acești adolescenți, plictisiți de guvernantele cu care trăiseră, regretau, încă înainte de a săvârși gesturile mari, lenea lor, pacea lor, adică acea *neclătinare* socială ce le permitea să gândească, să fie poeți unii dintre ei...

Și după lenta orchestrație a începutului, cu cavalcade și cu mese la iarbă verde, cu acele țipete gingașe de femei răsunând în natura pură, iradiată de soare, un penel roz – după romanță, tortura: negrele închisori, moartea, gloanțele, preludiul războiului. Eu nu înțeleg de ce această fugă de tragic la tinerii mei confrați. Eu vreau să spun drama acestui popor, împușcat fără voia lui, ucis, torturat. Cu mijloacele mele, evocând întunericul, spaima de ziua de mâine, chinul prelung al neîntoarcerii soților, amanților, logodnicilor. Prostituarea clasei bogate în toate felurile: cu nemții, cu propria-i conștiință, cu aderarea rapidă la orice, numai pentru a supraviețui, cu portretele cărturarilor murind de foame, în timp ce pe trotuare se aud cizmele ca în toată Europa. Toate astea povestite riguros, ca nu cumva

cineva să mai dorească vreodată acel *absolut*, acel arbitrar în care, chipurile, gândirea înflorește din frică. Vreau să distrug o erezie, dar voi putea în toată această confuzie mare de material?

1965

În *Zgomotul și furia* a lui Faulkner există o agonie în nebunie care mi-ar putea da imaginea nebuniei unui bătut la poliție care își revine la conștiință în zilele grevei din '33 *(Strada* sau *Calea negustorilor*, sau cum naiba am să-i mai zic vreodată!) Modelele mă aruncă totdeauna pe drumul bun, numai că rămâne acea *uitare* obligatorie a ceea ce citești, în așa fel încât după o vreme să pară că descoperi ceea ce descoperise altul (pentru că și Faulkner vine din tragedii grecești).

Am scris odată o nuvelă *Pe ploaie*. Ideea a pornit de la vederea unui ștergar negru într-o prăjină înfiptă în fața unei case de lângă munții Câmpulungului. Am întrebat cine murise. Mi s-a spus că un cosaș fusese trăsnit la câmp pe când își făcea meseria. Faptul avea ceva tragic în el, era absurd și revoltător. Mi-au trebuit patru ani pentru ca să fac din acel cosaș, trei cosași, până când să apară o mamă și acel *gest antic*, al plângerii morților, îngroparea în pământ îmi fusese povestită, dar înmulțirea morților și acea sfâșietoare asistare la stingerea celui de-al treilea cosaș, asta mi se pare că am inventat-o eu. Există fapte grele de sensuri, care te persecută. Unele chiar mă supără prin încărcătura lor prea mare. Cineva îmi spune că la Ploiești, cu ocazia unor demolări, s-a găsit un schelet într-un zid. Un soț înșelat, în urmă cu treizeci de ani, venise de pe front, își găsise nevasta cu altul în pat și ceruse socoteală. Fusese ucis și îngropat într-un zid. Cei doi făptași își văzuseră de viață liniștiți, trăind cu un schelet în perete fără vreo zguduire morală. Acest fapt a și fost povestit într-o revistă de către un scriitor grăbit. N-avea

nici un sens tragic. Deși îl voi repeta, voi relua vreodată acest lucru într-o povestire. Mi se pare că narațiunea ar trebui împinsă înapoi cu o sută de ani, nu știu de ce, dar are ceva legendar și-i stă mai bine, să zicem, pe vremea fanarioților. Otrava, zidirea de viu, astea merg altfel cu puțină draperie, cu acele atentate la libertatea femeii, ținând de sfârșitul sclavagismului domestic. Vom vedea.

De la un prieten am auzit altă dată un amănunt tot atât de interesant, pe care nu l-am putut specula până acum: Un țăran (apărut episodic în *Oaie și ai săi),* Nicolae Bâzboi, a pornit la război și, în prima curte întâlnită, a găsit un fier de plug. L-a pus în raniță, a făcut cu el tot frontul și l-a adus acasă! Iată ce lucru extraordinar, dar poți să faci ceva mai mult decât să-l dai ca pe un amănunt sec? Patru ani de lupte cu un fier în spate pentru că nu aveai în curte o nimicătură de fier de plug!

Viața întrece orice imaginație a romancierilor... Din nefericire.

1964

Romain Rolland îl citează într-un loc pe Pliniu care spunea că „Vântul din Lusitania fecundează iepele". Apropo de föen, de acel sentiment al pierderii pudorii lui T. din *Frica.* Nu de descrierea apetitului ei sexual mi-este mie frică cu adevărat, pentru că ororile fug de mine, deși am fost acuzat de naturalism, dar mi-e temă de libertatea ei spirituală de a se da tuturor, de lipsa de plăcere, de *sportul* făcut oricând, oriunde și oricât.

1964

T. trebuie să vină din Proust, din moliciunea, disperarea calmă și echilibrul lui, din acea falsă viață liberă, poate mai pură

în esența sa, dar dispusă să adere la libertatea de a fi atunci când nu poate să mai suporte ceremonia tăcută, închisă în tipare, a habitudinii. Vreau să-i descriu disperarea de la orele 19 când nici un telefon nu suna în mica mansardă încărcată cu lucruri, când bea singură și aștepta acel țârâit salvator care s-o scoată undeva sub lămpile discrete ale unui bar, să simtă lumea, foșnirea ei plină de curiozitate, de ațâțare, acel pas spre ceilalți căreia ei îi trebuia, fără de care nu putea trăi pentru că pentru asta se născuse. La șaisprezece ani rătăcind în Pera, cu ochii în acel canal mai mare al Bosforului, lângă lenea orientală a cafenelelor cu mese afară, urcând ulițele pietruite ale Stambulului, auzind hârșâitul strugurilor pe acoperișurile mașinilor și strigătul de seară al muezinului, misterul lenevirii, apoi evadarea în hotelurile luxoase, dansul cu tinerii diplomați, disperarea de a nu aparține nici unuia, pentru că ea nu putea uita nimic din trecutul început devreme, un episod poate inventat, dar în care exista desigur o violentare, o răsturnare a propriei dorințe, amestecate cu pornirile unui temperament aproape gitan.

T. în *Frica* trebuie să fie imaginea plictisului și-a unei disperări ascunse sub un mecanism al bunei creșteri, sub o filantropie amoroasă, sub mereu alte încercări de a găsi ceva etern și plin de vibrație. Dulci dimineți de lene când bărbații toți sunt plecați să câștige câte ceva și când vin adolescenții și-i fac poftă de viață, cu elanul, cu ghiozdanele lor, cu temele lor nefăcute, cu acea veselie că au chiulit, și apoi capcana, căderea în mângâierile ei pline de persuasiune, demontarea acelor siguranțe obraznice și lacrimile de fericire că a găsit încă un băiețel pentru care miracolul a început abia atunci! Plăcerea de a vâna ceva inedit, urmată de oboseala altor bărbați geloși, absenți și pretențioși, venind cu fumul străzii de afară în haine, cu ceva viril și ostenit, umplând odaia cu flori și sticle de whisky, dar și cu tristețea de a fi aceiași. Visarea la dimineața abia trecută când cineva, un văr blond de șaptesprezece ani a urcat cu ascensorul ducând în servietă o ramură de liliac furată de pe gard și a

aruncat-o superb pe covorul turcesc care-i amintea acel trecut șters, ucis de mediocritatea vieții, acele zile când strălucea undeva sub candelabrele hotelului *Pera*. Frânturi de conversație îndepărtată, toată bună creșterea din șoaptele din jur, acele săruturi ale palmei pe furiș, promisiunea languroasă a privirilor aruncată peste umărul soțului în dansul molatic de la seratele, primirile și recepțiile acelei lumi inutile, aglomerate, plictisite de sine, iubitoare de sine și de inutilitate, toate în câteva fraze. Geamătul de dimineață al acestei femei care iubește adolescenții cu sentimentul unui păcat imens, pentru că mai toți sunt rude îndepărtate, vin de undeva din etajele familiei, din încrengăturile ei numeroase și misterioase.

Și mai apoi decăderea, ruperea pe rând a fiecăror prietenii. Verișorii care se însoară cu alte verișoare mai tinere, care iau un aer protocolar, câștigă bani și devin serioși și gurmanzi... Dacă aș putea descrie serile de vară fierbinți în acea mansardă, când simți că plictisul urcă scările cu violență, bătând cadențe, când orașul amorțește jos, se sufocă, rabdă, urlă în tăcerea de moarte, scârțâie ca o saca și deasupra lui se ridică o noapte și mai tierbinte, și mai apăsătoare, și mai cinică, și mai rea! Când, singură, această femeie se uită la rozeta telefonului și așteaptă disperată un glas, oricare glas de bărbat și el nu se aude, pentru că în jur e o tăcere asurzitoare: toată lumea e la mare, undeva pe terasele de la Mangalia sau Mamaia, și în mica ei odaie, T. își așteaptă soțul care întârzie cu doctorii lor, care parcă nu mai vine niciodată, și când vine aduce atâta prietenie și atâta bătrânețe că îți vine să te sinucizi...

Flori murind în acei patru metri pe patru, fierbinți, terifianți și singuri, între tablouri de Luchian și ser, cu lumini stinse devreme ca să nu mai fie cât de puțină căldură, pentru că prea e cald și sufocant, pânda telefonului care nu mai sună, nu mai sună...

Pot eu, am atâta talent să descriu înfiorătoarea singurătate a unei femei lacome de viață, a unei femei venite de undeva dintr-o lume moartă, care nu poate înțelege nimic din ce se

întâmplă în jur? O femeie care n-aude bătaia ciocanelor, care nu vede nimic, nu vrea să știe nimic, pentru că ceea ce însemna ea a murit de mult.

1963

Șaliapin povestește, în *Memoriile* sale, cum căuta pe străzile New Yorkului o vrabie, cea mai curajoasă pasăre, și n-o găsea...

1955

Dacă ar trebui să descriu geografia interioară a acestui Anatol, actor ratat, vag scriitor, amant pierdut într-o junglă de asfalt, aș putea începe cu *intoleranța* de care s-a izbit la prietenii săi. Este ceea ce am resimțit cea mai mare parte a vieții mele. *Să nu contrazici!* Lumea vine cu un bagaj de învățătură făcută pe băncile școlii, acolo fiecare depozitează în memoria de duminică (adică în ceea ce poate fi invocat la mesele familiare, cu logodnice, și soți, și rude, și moașe, și unchi, și altă lume) că anume poet sau scriitor e mare și cutare nu e mare și asta după un clasament întocmit de către pedagogii cei mai puri, adică de către acea cateorie de oameni ce se crede îndreptățită să moralizeze lumea oricum și cu orice mijloace, și-atunci ni se servește un fel de mozaic religios-cuviincios în care tot ce îndrăznește spiritul omenesc este pus la punct, dresat și aruncat pe coji de nucă. În exasperanta acumulare de locuri comune, numite emfatic de „bun-simț" trăiesc, dospesc și cresc cele mai mediocre alcătuiri ale minții omenești. Când apuci exasperat să ai o opinie, să scoți pe alte glasuri cântece noi, ești bruftuluit, pus la punct, taxat de neserios, de umflat și găunos.

Din reticența lui față de prieteni să i se nască eventual ratarea! (Vezi *Frica*.)

1965

Dacă vreodată cartea *Săptămâna nebunilor* se va scrie, o voi datora unui incident. După terminarea filmului *Tudor*, pentru că mai rămăseseră Cinematografiei noastre niște costume de epocă, unui ingenios i-a venit ideea că s-ar mai putea face un film cu ele (între timp s-a și făcut). S-a gândit atunci acel om că ar trebui și un scenarist la treaba asta și m-au găsit pe mine! Nu știu cum și de ce am primit, dar acum nu regret deloc. Am găsit câteva cărți (destul de multe dacă mă gândesc), m-am apucat să le citesc și rezultatele au fost fermecătore.

Moartea lui Vodă Hangerliu, atât de sumar descrisă, mi-a inspirat un moment, au urmat apoi *istoriile* Bucureștiului, unde apar tălănițe și kiramele, am găsit în paginile lui Ion Ghica acel stil fastuos pe care-l iubesc și căruia-i se potrivește totul. Unde sunt morile de lemn ale Bucureștiului, unde e Dâmbovița plină de cadavre de cai? O, cum am mai auzit cântecul de demult: „Pe pod pe la Spiridon“ sau „Mititico vino-ncoa!“ L-am luat pe Gion, pe del Chiaro, călătorii poloni și italieni, Giurescu și Iorga, Gane și Titu Maiorescu, Kirițescu, Bezviconi și alții... Ce lume!... Ce lume!... Ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir! Datorez unei întâmplări apariția în paginile mele a lui kirie Iani Pachiță, a banului Filipescu, a lui Grigore Ghica, *buni în neam,* caractere teribile... De undeva din trecut, din pagini moarte, răsar coana Zinca Păuța, jupâneasa Safta, boieroaica Gălășeasca și părintele Neofit de la Râmnic, cel ce dă dezlegare meselor, apare lumea haiducilor, acel Stânguleasa, Zlătaru, Pătrașcu și Duduveică, Scarlat de la Vădastra și Amza, cel cu obrazul belit, boierul scârnav Hristea Belivacă, cavafii, bogasierii, cârc serdarii, țăranii de la Morunglav (cuvânt ce cântă singur), grecii și turcii, paharnicii și stolnicii, Radu sin Matei, personaj tragic și Anița hangița, ceva ce ține de Sadoveanu, dar parcă nu mi-ar place să-i semene. Jitnicierii, pitarii și toți cei de care ne-a fost rușine să scriem din nu știu ce blestem!

Mi-este dor de această carte nescrisă...

1965

Cred că în realitate *Săptămâna nebunilor* a început să fie scrisă în vara lui 1962, când pe dealul de lângă Suceava, care duce la Biserica Sfântul Ilie, am văzut milogii, ologii și orbii urcând în genunchi imensa movilă pentru a se supune unui Dumnezeu indiferent. Era acolo și Zamca cea misterioasă, cetatea de piatră albă dominând Moldova, era evocarea încuratului cailor la Sân Toader, dulapurile și Drăgaica, încă păstrate în forme nefericite. Toate mi-au adus aminte de tăiatul mâinilor la hoți, de butucii pe care se fărâmița carnea, de strigătul monoton al levantinilor într-un „târg de demult învăluit în umbre: „Păpușe, păpușe franțuzești, tot ai sta să le privești!"

O, cum am auzit atunci cântecul acela straniu: „Tu ești puișor canar..." sau pasul pristavului veghind somnul Domnului: „Tăcere, Vodă se hodinește!"

Dar evocarea acelor nopți orientale ale Bucureștiului, cântec și fior de moarte:

„Pe pod pe la Spiridon,
Toate păsările dorm,
Numai filomela mea
Toată noaptea ciripea.
De amor se jeluia.
Oh, amor, amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș.
Oh, amor amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș.
Până-n patruzeci de zile
Să te văd la mânăstire,
Cu ochii pe la icoane,
Cu gândul pe la cucoane,
Cu mâinile pe Psaltire,
Și cu ochii la copile..."

Superba litanie a sudului, celetnicele ce plâng după plecarea mușteriilor, câmpia Teiului într-o dezlănțuire orgiastică a primăverii lui 1822, trăsurile de Viena, butcile și demoazelele, pehlivanii și masalagiii, boierul Ralet, straniu în redingota lui, ucis de o iubire bolnavă, pehlivanii umblând pe sârmă pentru câțiva caragroși nemțești, ori firfirici, negustori duși de subsuori peste *podurile* ciuntite, gemând de rosul păduchilor și scărpinându-se cu osârdie, capetele datornicilor tăiate și puse pe scările bisericilor cu lumânări în gavanele ochilor, poate acel sunet în iarnă al trupului devorat de câini în Curtea-veche a lui Hangerliu care se aude, până dincolo de mal, în bătaia leneșă a clopotului de moarte și-n plânsul rudelor... Kera-Duduca, de la hanu Filaret, cojocarii și abagiii, endrișaimii din geamuri romantice, teleleicile bând vin cu podarii, Mavroghenii și focurile Bucureștiului în mai, când aerul arde și vine un duh de undeva, și femeile iau foc și ard și ele... Podu Calicilor, ciuma lui Caragea, cortegiul morților de vii într-o halucinantă evocare...

Am adunat un raft de cărți și-mi lasă gura apă după hrisoave. De-aș putea să le citesc mai repede, de-aș aduna mai repede ceea ce colcăie, îmbibat de literatură în paginile mele vechi...

1960

Pornind de la o idee a lui Romain Rolland care vorbește undeva despre rapiditatea cu care Haendel își scria muzica, rapiditate resimțită de libretist, abia în stare să-l ajungă. Sunt citați: Rossi cu prefața la *Rinaldo* și Ch. Jannens cu versurile la „sublimul său *Heracles*".

Există o artă produsă de mânie ce nu poate fi confundată cu aceea provocată de grabă, de foame sau de dorința de afirmare. Sunt oameni dispuși să ia drept superficial orice lucru născut din pornirea sinceră de a polemiza cu contemporanii

într-un mod artistic, substituind adică o realitate unei realități cunoscute, cu personaje ce pot fi ușor identificabile. Greutățile născute nu sunt de disprețuit, dar efectul e considerabil. Mi se pare că am citit în manuscris un astfel de roman foarte virulent, dincolo de rândurile căruia se puteau zări niște profesori, niște academicieni. Surpriza este cu atât mai mare cu cât nu te așteptai ca din acest subiect dificultos să vezi scoase asemenea efecte. Dar nu despre asta voiam eu să scriu.

Leneșii, sub pretextul meditației, vegetează pe manuscrise, într-un veac când prilejul de a gândi este din ce în ce mai solicitant. Lipsa de invențiune, de mijloace artistice, atât de deznădăjduitoare la unii, e înlocuită cu o impenetrabilitate confecționată în atelierele mintale. Omul își compune o personalitate, adică se înfășură într-un *mister* dirijat, el vorbește rar și atunci destul de arbitrar, are păreri *definitive* și exclude posibilitatea de a fi contrazis. Nu admite replici pentru că își motivează acțiunile prin constrângerea de a se hotărî rar.

Mă indignează farsa falsei intelectualități jucate în ceremonia amicilor. Aparițiile *profeților* nu sunt rare, și, în ce ne privește, terenul e foarte propice pentru întreținerea unor mituri false. Cunosc un fel de cioban psihopat a cărui abulie este luată drept geniu. Mi se pare că e un fel de geolog primar al sufletelor, cu gesturi ireversibile, bruscări comandate și pretenții la un respect perpetuu. A făcut carieră din *tăcerile* lui și chiar dintr-o lipsă de muncă, dintr-o absență din viața socială ce a fost confundată cu meditația aceea bine jucată, despre care pomeneam mai devreme. Timpul indefinit, obținut ilicit din lipsa de pretenție a contemporanilor, este folosit în mod misterios pentru activități ce-mi scapă. Simptomatic mi se pare faptul că e cel mai înverșunat dușman al celor activi, *prezența* colegilor pe teren, descoperirile făcute îl irită. Megalomania îi dă un sentiment imens de superioritate, el confundă *experiența* continuă cu exhibiția cea mai superficială. Nu admite că se pot face lucruri și repede și bine. În schimb ignoră că dintr-un

pustiu de gânduri nici timpul nu reușește să scoată mare lucru. Lenea lui intelectuală a devenit molipsitoare: s-au găsit imediat nu știu câți, gata să se declare adepți ai acestei *scrutări* interminabile. Incidental, am bănuiala că la fel cum s-a întâmplat cu un personaj bine cunoscut, Oblomov, lenea lui a creat un mit, un subiect, un model, o pasiune de a nu face nimic. Dar și gândirea trebuie exercitată, și ea trebuie silită să *existe.* (Eventual pentru *Intrarea artiștilor.)*

1954

Unele personaje, înainte de a mi se impune, duc o viață independentă, anticipând chiar propria lor existență, lucrând împotriva a ceea ce eu le-am hărăzit subconștient. Îmi propun să observ un individ un număr de ani, și până la un punct chiar ghicesc cum trăiește, cum a trăit și cum va trăi. Deodată, atunci când mă aștept mai puțin, când cred că ghicesc ultima sa reacție, apare paradoxul, neprevăzutul, ieșirea lui din propria-i cochilie. La început sunt revoltat, nu admit că a putut să-mi facă una ca asta, dar deodată imprevizibilul mă încântă. Uită-te, domnule, ce e în stare natura umană. Pe urmă vine iar remușcarea: fondul acțiunilor neprevăzute ascunde ceea ce contrazice categoric speța sa. În definitiv d-na T. din *Frica,* pe care o observ de ani de zile, nu avea voie să devină asistentă la treizeci și cinci de ani, după asemenea ușurătăți, deși aș fi putut prevedea că, de la o vârstă, va căuta o singură protecție masculină, adică va termina cu viața aceea dezordonată. Dar e numai frica produsă de fiziologic? Îmbătrânește, și instinctul ei de conservare, alimentat de scrutarea oglinzii zilnic, îi spune că trebuie să-și facă o meserie, chiar la o vârstă atât de nepotrivită pentru cariera amoroasă a unei femei de genul ei? Până la un punct, cum spuneam, lucrul era previzibil: Lucy Tantamount

a consumat tot ceea ce îi pretindea lăcomia ei, acum vine *perioada clasică* în ce privește dragostea, pe urmă o să dorească să conserve ceea ce iubește, și cum va iubi! Cu spaima teribilă încercată mai ales de cei ce știu cât de superficial este acest sentiment la oamenii din zilele noastre! După aceasta? În declin, ce va face Tantamount? Tantamount se va întoarce la viața sa ușuratică, ireversibilă, va trăi cu oameni mai tineri decât ea, cum făcea și în tinerețe, dar acum din alte motive decât cele de la începutul vieții sale. Toate mergeau până la cariera universitară pe care a făcut-o. Era imprevizibil pentru mine că *va deveni serioasă.* Această ieșire din piele mă costă, aproape nu pot s-o mai înțeleg, refuz să mai cred că am să fac ceva cu ea într-o carte, în fața mea *s-a compromis!* Inconsecvența vieții e mai plină de fantezie decât romanul, încep să-i înțeleg pe cei revoltați împotriva liniarității epice. Ei au dreptate. Poți să prevezi în Balzac toate finalurile, poți să fii sigur că nu mai ai de descoperit nimic la unii autori, bine, bine, dar ce fac eu totuși cu *legea acțiunii?* Această independență a personajelor îmi dă dureri de cap: n-o să fiu crezut. Cel puțin în cazul d-nei T. voi fi bănuit că vreau să moralizez, ceea ce nici nu există în intențiile mele. Nu am de făcut, în consecință, decât un singur lucru: să scriu împotriva realității. Tantamount se va prăbuși în viciu, chit că ea în viață va deveni o plicticoasă profesoară universitară. Dar asta îmi dă adevărate coșmaruri. Cât voi scrie despre d-na T. eu nu voi mai crede în ea, intim rămânând la convingerea că fac falsuri. Și fără baza credinței în existența *oarecum reală* a personajului, eu nu pot merge până la capăt. Îmi trebuie o doză de optimism ca să-mi închipui mai departe despre ea că va redeveni cinică. Este o chestiune de cinste elementară pentru mine că trebuie să răspund modelului pentru infamiile pe care i le atribui. Dacă se va recunoaște, ce va crede despre mine, că sunt un sadic, că vreau să profit de trecutul ei, punându-i în cârcă și ceea ce nu va face niciodată.

Tristă chestiune! În seara asta am să merg totuși la cinema ca să văd acolo cum se rezolvă asemenea dileme.

1953

Parcă Sacha Guitry afirma că pentru unii bătrânețea e o carieră.

1950

Caut să descopăr originile acestei înclinări spre o moralitate liberă a unei femei tinere. Moralitatea liberă e un fel de a spune, în fond nu se petrece nimic în afara naturii. Șaptesprezece ani, iubește un tânăr funcționar, încă elevă, în ea a sosit femeia și-și cere drepturile. Logodnicul urmează legile demodate ale ceremoniilor prenupțiale. Există o răbdare limită, exasperată de anotimpul de afară. Sfaturile, în acest caz, dezamăgesc. Ce să fac? mă întreabă amicul meu. „Fugi undeva în provincie pentru că ești prieten cu logodnicul și vei săvârși o infamie!" „Nu se mai poate, ea a avut loc!" mărturisește sufocat. „Atunci probabil că ea, femeia, a avut dreptate, nefiind înțeleasă." Există o inerție nepermisă în materie de dragoste. Suntem părăsiți atunci când uităm să îndrăznim. Foamea asta de celălalt capătă forme întâmplătoare din lipsa noastră de atenție. A fi desăvârșit în dragoste. Acest lucru nu există. Aici suntem condamnați dinainte. Lipsă de prevedere și obișnuință, iată totul. Așteptăm mai curând decât dăruim; după aceea pierdem, închipuindu-ne că merităm totul. Atenția dispare, vine tristețea gestului învățat. Poți să condamni chiar evaziunea, chiar dorința de a umbla după puțina mângâiere pe care alții ne-o refuză din repetiție și uitare? Am crezut multă vreme că ocupația, mai bine-zis lipsa de ocupație a femeii, aduce catastrofele cele mai mari. Nimic

mai adevărat. Femeile nu iubesc dragostea fizică, ele sunt destul de plictisite de ceremonialul ei, există chiar o dezgustătoare părăsire a amantului, deși la unele se manifestă violent o foame născută din lipsa de a simți plăcerea. Ceea ce noi numim femei ușoare sunt niște nenorocite de ființe lipsite de posibilitatea de a se bucura normal de ceea ce le-a hărăzit speța. Și-atunci totul ia forme încrezute, demoniace, vălul ascunde triste suflete reci, cu rezultate în caracter. Ușurătățile cele mai multe sunt pricinuite de egolatrie și de lipsa de bucurie. Am cunoscut femei care se dădeau unor bărbați singuratici, din filantropie. Poate exista ceva mai jignitor pentru ei pe lumea asta? După cum știam altele care o făceau din obișnuință, dintr-un fel de sport. Actul intim al acuplării era făcut fără responsabilitate, cu acea liniște a omului care mănâncă. Tristele coituri aveau chiar o igienă pentru mine la vârsta când umblam cu mai multe femei deodată. Nu mă angaja, nu aveam nevoie de acele vorbe mari și definitive care atât de mult încurcă viața noastră. Totul se petrecea cuminte, camaraderește, e de neimaginat, spune amicul meu. De neimaginat! Pe urmă îmi povesti un episod din niște ani când fusese silit să stea ascuns pentru că dezertase. Îl culesese, mai mult mort decât viu, o femeie singuratică. Trăia la malul mării, într-o casă izolată. Era război și asculta cu lăcomie comunicatele care nu-i mai anunțau odată sfârșitul luptelor. Se plictisea de moarte, dar viața aceasta tainică, cu femeia care-l iubea, avusese o vreme un farmec nemaipomenit. Tocmai faptul că stătea ascuns îl făcea în ochii ei un fel de erou. Se fereau de autoritățile ce treceau rar prin acest colț uitat de lume. Când șeful de post sosea, el urca într-un fel de pod plin de fân. De câteva ori fusese cât pe aici să fie dibuit, numai o șansă mică îl salvase. Revederile după aceste încercări aveau un paroxism inegalabil. Trecerea pe lângă moarte le dădea un elan fantastic. Și zilele se consumau la nesfârșit într-o neagră și fericită disperare. „Peste trei ani, abia scăpând de plutonul de execuție, am aflat că totuși ea mă trădase și mă predase

autorităților. Părea pentru mine această mărturisire ceva ca de roman și încă de roman prost, dar am vrut să aflu cauzele. Am căutat-o după aceea. Era înfricoșată, credea că vreau să mă răzbun. Nu voiam să știu decât adevărul. Mi-a trebuit multă vreme ca să-l aflu." „Poate că era alt bărbat. Încerc eu timid." „Da de unde!" „Atunci?" „Se plictisise, pur și simplu, o sufocam, mă consumase, nu mai avea ce face cu mine! Nu credeam, am cercetat, poate era un pretext. Poate existase un amant necunoscut. Cauza cauzelor am aflat-o mai târziu: o boală de ovare!" „Dar de ce prețul acesta fioros? Știa doar că poate să te arunce în brațele morții, tocmai primejdia făcuse să te iubească atât!"

El surâse. Nu cunoșteam femeile! Auzisem de acele insecte ce-și devorau amantul chiar în timpul actului sexual? Auzisem, dar nu era mai simplu să te arunce în stradă, să te prevină, să-ți ceară să pleci? „Nu, simțea că nu are nici o responsabilitate față de mine. Mă culesese de pe drumuri, mă readusese la viață, dezertasem, și când m-a găsit eram un fel de epavă umană. Atunci sentimentul ei de mamă lucrase în favoarea mea. O vreme fusesem un fel de copil mai mare al ei, după aceea amantul și, în cele din urmă, călăul: cel care o îmbolnăvise."

Era monstruos, dar adevărat!

Alt amic, N., îmi povestește că un prieten de-al lui, mic și cocoșat, care trăia la marginea unui târg puturos, avea un succes monstru la femei. La un anumit gen de femei, zic eu. Eroare! Poliția l-a arestat pentru corupere de minore și, în general, pentru o viață lejeră. În casă la el au fost găsite numeroase fotografii ale celor mai cunoscute soții din oraș, soții ale unor oameni de vază, deci nu oarecari, unele foarte frumoase.

Cum? am întrebat.

Simplu, mi s-a explicat. Locuia, cum s-a stabilit, într-o margine de târg. Primăvara, acolo, la periferia orașului, avea loc un fel de târg foarte vizitat. La început au fost câteva țărănci aflate între două trenuri, atrase de un aparat de fotografiat ce nu funcționa deloc, fiind lipsit de film și de acele ustensile interioare

care să-l facă să redea pe un carton vreun chip. S-a început cu propunerile cele mai pașnice, O amintire! Totul în această povestire are ceva grotesc, dar nu lipsit de farmec, de aceea chiar vreau să nu uit nimic și descriu neorganizat, aici, suita de întâmplări prin care a trecut V. Lăptăresele au fost momite una câte una în casa monstrului cocoșat. Pe urmă au început să-și trimită prietenele. Între două garnituri leneșe pe trasee județene, aventura cu un estropiat era amuzantă. Exista probabil o curiozitate lubrică. Într-una din zile a apărut în târg o elevă. A fost momită, nu se știe cum, într-un decor schimbat. Monstrul are și o biografie interesantă: cincizeci de ani, studii de drept, boemă prelungită, poet local, autorul unui singur sonet unde numai numele victimei era schimbat și culoarea părului, cântată după ocazie. Când bucle de aramă, când bucle negre ca noaptea. Acest aer vetust provincial al romanțelor lui V. venea de undeva din romanele mai vechi citite. Se propuneau meditații „cu reușită sigură", pe urmă apărea acest amor surprinzător, cu părul cănit, a cărui singură nenorocire era cocoașa. N. îmi evoca diminețile târgului, cu ploi interminabile toamna, când tot acel obor de vite mirosea a vite și a drojdie, plin de țărani beți veniți să târguie, să vândă și să cumpere. Într-un oraș amorțit, plin de pensionari care băteau asfaltul din centru cu bastoanele la ora 6 seara, căutând ceva ce nu exista în micul târg, pe care l-am cunoscut și eu. Trebuie să adaugi la faptele de mai târziu acele ierni pline de viscol, cu zgomote imense de vânt, cu câini ogărâți pe sub ziduri ce putrezesc, scârțâitul, venind parcă din alt veac, al carelor pe o șosea inundabilă, o luncă plină de sălcii, tiribombele vara, Moșii în soarele lui octombrie sau primăvara, pocnetele tiribombelor sau ale puștilor de tras la semn, trebuie să înțelegi mistificarea din această viață fără perspectivă pentru ca să-ți explici ceea ce crește, catastrofa care-i pândește pe oameni, muzica de 6 după masă în chioșcul din parc, vai, tot arsenalul ăsta literar de la *Clochemerle* până la romanele osificate ale lui Cezar Petrescu. Deci cu noroiul

lui noiembrie la un loc, lângă liliacul din aprilie, dezlănțuit și plin de esențe, cu acel târg languros prin care se baligă vacile ca în Fundoianu, în acest decor fragil, planturos, plin de primejdie, cum spun, se naște *vampirul*.

Deci meditații. Mici lecții de limba română, de gramatică sau de fizică. Fetele de început, toate în jur de șaisprezece ani, tute, năuce, speriate, aduse într-o odaie mizeră, dar spoită bine, de către o mamă a acestui cocoșat, cu o pensie infimă, din care trăiește și năzdrăvanul său fiu. Aici vine nebunia. N. îmi povestește cum e alcătuit decorul. Un aparat de radio fără lămpi, bine lustruit, stă pe o poliță. Când trebuie să cânte se declară că probabil iar e o pană de la uzina comunală. De un fir electric din tavan atârnă un bec consumat. Tot uzina comunală! O lampă, seara, înlocuiește, după teorii, cu o lumină mai poetică violența civilizației. În rafturi, imense volume de drept roman. La o cercetare mai atentă, sunt numai coperțile, îndesate cu ziare vechi. Poetul a furat legăturile de la biblioteca orașului și și-a alcătuit un raft întreg de pandecte. Apar și primele fotografii pornografice, luate, cu bani, de la un fotograf. Se propune micilor ființe *studiul* cu acel aparat, și el fals. Și, ceea ce există în fiecare ființă detracat apare la suprafață. Fotografiile nu sunt date niciodată celor ce solicită. Dintr-un motiv cavaleresc. Cocoșatul le păstrează numai pentru el. Nu *poate* să le arate din cavalerism, asemenea sentimente, cum e ușor de bănuit, nasc chiar puțină dragoste livrescă. Poetul ratat, de cincizeci de ani, vorbește atât de frumos pentru niște urechi atât de puțin pregătite! Ființele gingașe sunt îndemnate să cunoască libertatea spirituală pe care o au femeile din orașele mari. Și ele se dezlănțuie și, o dată corupte, vorbesc prietenelor lor despre ceea ce se petrece sub tristul acoperiș de lângă târgul de afară. Colegele, atrase ca de o otravă, vin pe rând la corupător mai întâi să fie meditate, apoi se lasă fotografiate, și comedia se reia în niște forme repetate la infinit, monstruoase. Încep scenele de gelozie, două copile aproape se sfâșie cu o foarfecă, sunt gata

să se ucidă, dar nici una nu-l vinde pe corupător. Taina le leagă cu o dragoste nesfârșită de estropiat. Unul din misterele cele mai mari ale naturii omenești devine explicabil. Apar văduve, țărănci bogate sosite la o ghicitoare din apropiere și care trebuie să aștepte în stradă până când vrăjitoarea dă în bobi, și atunci sunt adăpostite în casa lui V., unde există *radio, lumină electrică și cărți groase.*

Gândește-te, îmi spune N., că acest om face carieră. Odată ce zvonul public între femei circulă, apar nevestele plictisite ale orașului. Apar doamnele. Imprudentul nu-și dă seama de catastrofa care-l pândește, succesul îl face să-și piardă capul. Toate femeile care trec prin odaia lui de boem lasă câte o fotografie cu dedicație. Mijloc secret de șantaj. Capătă postul de bibliotecar, devine impertinent, se ceartă cu oamenii. Dar nimeni nu știe secretul ascensiunii sale cunoscut doar de femei, care, de altfel, îl și pierd într-o zi. Soția unui procuror, printr-o imprudență a nenorocitului, găsește colecția de fotografii cu dedicații și pozele pornografice, destul de vechi (de altfel, tip 1916, oroare). Le duce soțului, proces, anchetă, apar minorele corupte, apare monstruozitatea unei vieți născute din plictis și ploaie și liliac și vaci care se baligă pe ulița principală, ca în Fundoianu.

De cincisprezece ani îl rog pe N. să scrie aceste fapte ca pe o cronică a orașului său de provincie. Nu știu ce mai așteaptă. Îi promit că am să i le fur pe toate, și mi se pare că am și făcut-o acum, dar aura târgului, lipsa lui de istoricitate, această viață în cochilie trebuia descrisă măcar sumar undeva.

1953

Henri Bordeaux, la optzeci de ani, ciocănind statuile din piețele publice, exclama mirat: „Dar cu domnul ăsta luam cafeaua!“

1945

Tot ce este întunecat într-o istorie mă fascinează.

Într-un fel mă obosesc oameni spirituali, ei lustruiesc viața și o devitalizează, o ascund și o fac ternă prin strălucire. Descoperirile astea lente, greoaie, prăpăstiile omului, mă atrag. De unde o înclinare spre firile, nu brutale, căci brutalitatea ascunde un simplism dezolant, ci spre acele suflete visătoare, timide și încrezute undeva, care doresc mai mult decât iau de la viață. Timidul este eroul viitorului, el bate totdeauna la niște porți. Destul cu morala învingătorului, cu această fervoare în a arăta asceza spirituală, pentru că ea este de fapt un egoism deghizat, o mare iubire de sine, ci această desfășurată sete de a dărui, de a dori să știi, să afli orice despre ceilalți, preț pentru care unii își dau și viața, fără să știe de ce. Moralitatea cea mai odioasă este neinteresantă pentru ceilalți dacă nu e dublată de candori, de îndoieli. Ia închipuiți-vă un hoț care crede că totul i se cuvine și că nimeni nu e în stare să-l împiedice să fure. Mai are el vreun haz pentru scriitor?

1960

Într-o carte cam de cancan: (*Les veuves abusives* de Anatole de Monzie), un destin ce poate fi reluat în *Frica:* văduva Mozart care după moartea compozitorului, de treizeci și cinci de ani, aruncat în groapa comună, se căsătorește cu un fel de diplomat de la Legația Danemarcii la Viena: Georges-Nicolas von Nissen (venit întâmplător în pensiunea ei). Noul soț adoptă pe cei doi fii ai lui Mozart, și după șaptesprezece ani văduva, dându-și seama de gloria postumă a primului bărbat, o speculează. Von Nissen părăsește Danemarca și se stabilește la Viena pentru a

folosi mai bine avantajele de a fi soțul unei femei ilustre, cum devenise Constanța. (Amintește de d-na academician F.)

1945

Un cronicar despre germani: „Ei seamănă, se roagă și se bat cântând".

1964

Încep să-i înțeleg pe *furioși.* Citesc cartea unui venerabil scriitor german, refugiat în America, care vorbește despre „pâinea amară a exilului", paralel cu descrierea călătoriilor pentru unele conferințe cu vagon-salon, cu vile ale prietenilor pe malul Atlanticului, cu ceremoniile serale de la marile hoteluri, cu adulația sacră a amicilor, totul ca într-o operetă. Ce indiscreție și comedie intelectuală! Aici puțină decență se impunea cu siguranță, dar un orgoliu nemăsurat vine să demaște o adevărată inconștiență. De ce cred oamenii că numai unii trebuie să moară în transee și alții în patul lor?

1965

C.: „Această nevoie de remușcări care merge înaintea Răului, dar ce spun, care-l creează!" Tot el: *„L'homme secrète du désastre".* Confruntare cu starea sa fizică: blând, rece, *depărtat,* moale aparent, umblând pe străzile Parisului care-l refuză și-l admiră în același timp. Nu e nici o decepție, ador omul natural, m-ar fi oripilat să-l aud vorbind cum scrie, cu acel paradox

nietzschean întrebuințat toată ziua, bună ziua. Nu face nimic din toate acestea, cum mi-am închipuit. E un om pașnic, visând lucruri teribile la masa de scris. Dacă l-aș fi vizitat ar fi trebuit să aibă neapărat o pisică și un gramofon, nu înțeleg încă de ce. Nu e nici disperat, nici fericit, are adică acea stare egală care-i provoacă filozofia sa catastrofală. N-ați băgat de seamă: cei mai sănătoși oameni vorbesc cu groază despre cele mai rele lucruri. Ei se tem că echilibrul ființelor prețioase care-i adăpostesc se va sfărâma și de aceea trag la infinit semnale de alarmă. Vor ca toate ființele din lume să fie pe deplin sănătoase pentru ca și ei să fie de asemenea sănătoși. Atunci de unde acest dezgust pentru ceea ce ei iubesc cel mai mult: viața? De unde disperarea lui? Eu înțeleg că într-un oraș ca Parisul poți să fii foarte nefericit, e pe deplin plauzibil acest lucru; dar el încă din România era disperat, exasperat! Și mă întreb dacă n-a trăit și intenționează să trăiască toată viața lui din această neliniște?

Altfel îmi face o impresie excelentă.

1955

În *Jurnalele* mai vechi ale altora găsesc un *exotism* obligatoriu. Place celor ce scriu și celor ce citesc să duci existențe neobișnuite. Nepotrivirea cu viața obișnuită este lucrul cel mai căutat de către curiozitatea publică. Ador indiscreția, ca fiecare. Dar nimeni nu e indiscret în *Jurnalele* pe care le scrie. E o gelozie în a fi mereu acoperit față de curiozitatea celorlalți. Și mi se pare firesc să nu apari, una-două, în halat și în papuci. Adevărul este că nu căutăm ceva tot timpul. Uneori, între două pagini bune, mă gândesc cu recunoștință la strugurele pe care-l despoi de boabe, și asta nu mă jenează deloc. Unde sunt esteții cărora masticația le produce oroare?

1965

„Și aceste gânduri din manuscrisul lui Adorno mi s-au părut uluitor de familiare și – ce cuvânt să aleg? – față de seninătatea cu care, cu mici variații, le-am pus în gura bâlbâitului meu, n-am de spus decât următoarele: *după o îndelungată activitate spirituală se întâmplă foarte des ca lucruri semănate în vânt, pe vremuri, prinse și replăsmuite de mâini străine și prezentate în altă lumină să se întoarcă la cel ce le-a semănat și să-i amintească de el și de ce e al lui. Idei despre moarte și formă, despre Eu și obiectiv pot foarte bine trece amintiri personale ale autorului unei nuvele venețiene, scrisă cu treizeci și cinci de ani în urmă.* Ele își pot păstra foarte bine locul în scrierea filozofică a unuia mai tânăr și să joace în același timp rolul lor funcțional în tabloul sufletesc al epocii plăsmuit de mine. Un gând, în sine, nu va avea niciodată în ochii unui artist cine știe ce valoare posesivă. Importantă este capacitatea sa funcțională în angrenajul spiritual al operei". (Thomas Mann – *Romanul unui roman.)*

Strivitoarea obligație de a accepta că ceea ce descoperi cu sudoare, cu nopți nedormite, cu un efort intelectual infernal, te posedă, îi aparții, devine indiscret și tiranic, lipsit de logică și de decență. Brrr!

1945

Câteva prejudecăți ale artei care-și vor face loc curând, în lume: clovnul (tristul, melancolicul, filozoful, *raisonneur*-ul de doi bani, iubind și fiind iubit, trădat, pierdut, alcoolizat, aruncat la gunoi într-o lume irațională, saturată de oameni perfecți, privind cu curiozitate neostenită la aceste ființe fără bani, dar *interesante* la modul abject, adică mergând până la a amuza la modul trivial), pe urmă industriașul cinic (om cu bani, cu

amante, cu automobil, cel ce nu se înduioșează la purulențele lumii, învingătorul, strivind tot ce e sentimentalism din oroare de sentimentalist, rapace, demn, provocând catastrofe și râzând ca în filmele de groază), revoluționarul, în sfârșit, făcut prea logic după mine, ori de tipul celor din Malraux, livrești, palizi, morfinomani, ori anarhiști ca în romane mai puțin cunoscute, *posedați,* avântați, fără logică, ceea ce e un fals. Tipul perfect, veritabil, rămânând dincolo de cunoștințele celor ce improvizează: rece, calculat, evitând primejdia inutilă, om instruit, degustător fin de literatură chiar, deși n-o mărturisește, mai pe terenul său în economie, cu siguranță, pentru el uzina devenind catedrala, cum spune Gisors *(Condition humaine).* În sfârșit femeia, cum va arăta ea în romanele următorilor ani? Ea va fi lucidă, fără venalitate, camaradă, un fel de prișniță cu sex, emițând aforisme, lipsită de tandrețe, pierzându-și iremediabil rațiunea, visând nu ratați, ci automobiliști, rugbiști și escroci cu înfățișarea rebelă.

Toți aceștia vor invada curând literatura, veți vedea, o vor sufoca așa cum au sufocat-o femeile cuminți și contesele politicoase, bărbații de afaceri plini de datorii, tinerii răzbătători care strigă orașelor: „Și-acum între noi!" ca Rastignac. Vai ce plictis va fi după ce se va face mereu zgomot, după ce se vor arăta nemulțumiri interminabile, după ce vor fi revendicate toate drepturile civile și particulare și vor fi dărâmate toate prejudecățile, de orice gen, după ce vor fi posedate toate femeile cuminți, legate de legile burgheze, de soții și amanții lor într-un vechi și inestricabil destin.

Cei ce visează o artă ireverențioasă, o artă în stare să scuipe pe tot, se vor plictisi mai întâi ei de ea și vor cădea într-un academism banal. Există o agresivitate în fața adevărului neposedat, de care nici o generație nu scapă până în vecii vecilor. Fiți siguri vom scăpa și de „moda" asta!

1954

Singură opera te laudă, mai târziu sau mai devreme. Tot ea te ucide ca individ, avidă de laude. Se reține titlul operelor, abia dacă se mai știe câte ceva despre Homer. Biografia operei crește enorm față de biografia autorului. Viețile nu se interpretează atât cât sensurile unor cărți. Totdeauna va fi discutată privirea asupra vieții și nu viața însăși...

1960

„Stilul e superior adevărului". (Gottfried Benn)

1954

Imagine: Un critic căutând în măruntaiele literare pentru a prezice viitorul unui poet, precum haruspicii romani.

1965

Gânduri la moartea unui erou. Eroul iubește idealul nu viața. (D.) Cea mai mare virtute a bărbatului e curajul. Idealul grec – înțeleptul. A trăi istoria cu inima. Soldații romani ai lui Fabiu n-au depus jurământ numai că vor lupta eroic, ci și că vor învinge. (D.) Imagine finală pentru a sublinia această plângere sinceră și imensă: râul Diras a ieșit din pământ ca să ajute lui Hercule să-și răcorească rana... (Tot D.)

1944

Circul – Epigramă în tumbe.

1964

Crud adevăr în Nietzsche: „Un popor este ocolul naturii pentru a ajunge la șase-șapte oameni mari". Dar imaginea acestui *om mare*, profesorul G., căsătorit de doisprezece ani cu o femeie tăcută, de profesie laborantă, gătindu-i, spălându-i, făcându-i copii și, deodată, părăsind-o pe ea și pe fiii săi din plictiseală, din acea cruzime a geniului care e de fapt un instinct de conservare. Poate el, profesorul G., să asculte zilnic câteva minute lamentațiile soției care nu găsește ceva în piață, poate el să se înduioșeze că băiatul său de trei ani a făcut pipi în pantaloni, nu-i fură aceste aplecări spre înțelegere ceva din *timpul* său prețios, inestimabil?

Cumplită dilemă: să ceri umanitate celor care fac ușurătățile acestei virtuți... Pentru el era mai important să știe decât să descopere. (Veche idee, din vechiul *Jurnal*.)

1954

Hârtii vechi intitulate *Laborator*. Un mic capitol numit „stafide". Iată ce rezumă el:

– Numele unui imn religios scris de monahul Filotei: *Polieleu*.

– În *Codex Sturdzanus*, între legendele hagiografice și legendele apocaliptice, se găsește o rugăciune a sfântului Sisimic (splendid nume).

Cărțile de prevestire: Rojdanicul, Gromovnicul, Trepetnicul – toate literatură astrologică.

Dosoftei autor al *Parimiilor*...

Am înțeles de ce le-am notat: *pentru muzica lor*. Să continuăm deci *Mineele lui Chezarie de la Râmnic*, în douăsprezece volume. Traduceri din limba rusă: *Sinopsisul lui Inocentie Ghizel despre începutul poporului slovenesc*. *Predicile lui Dimitrie Tutalo din Rostov*.

Un nume de cronicar moldovean din sec. al XVIII-lea: Niculaie Chiparissa.

Un roman de dragoste – *Filerot și Antuza*...

Nu pot să-mi explic ce iubesc în vetustitatea lor, dacă nu afectarea secretă conținută. Mă întreb dacă-mi dau încă seama ce frumos portret conține acest: Alexandru Mavrocordat Exaporitul, mare Dragoman al Porții? Are grandoare, îi vezi veșmintele, trufia și chiar cruzimea. Când se va înțelege greutatea cuvântului, chiar în năpăstuita asta de proză?

În sfârșit, pentru desfătarea finală: nume de retipărituri ale sec. al XVIII-lea: *Fisiologul și Parencticele lui Agafet*. (Agafet, vă dați seama ce umor, văd chilia, văd lumânarea, văd înțelepciunea, văd masa de brad luată din bardă, văd o poveste deșelată de primăvară, cu o tânără călugăriță care poate fi împunsă în sân ca în Arghezi, pe podelele unei biserici de piatră, adică ceva *păgân*.)

Mă ispitesc niște *istorii false*, scrise cu o comică cruzime, cu o aplecare spre grotesc, cu o solemnitate batjocorită secret. Ador *secretul* literar pe care, târziu, vine unul și-l descoperă ca pe o comoară și să te ții teorie! Pentru orice eventualitate, uite scriu toate astea! Am să râd de gustul oamenilor pentru ceremonial, pentru ceea ce cred ei că trebuie respectat.

Fără dată.

D., cu muzica lui balneară, colecționează infatuarea în fața naturii, ceea ce e vulgar melodic, tranșant, eroic, exact ca

muchiile unei mese, lipsind arta de misterul ei, de acel farmec fără de care ea nu poate exista. Unde e Debussy cu vanitatea lui de a părea modest în tot exorcismul subtil al notelor, aceleași, la îndemâna oricui...

*

V., cu marea lui poftă de mâncare, cu sănătatea sa jignitoare (a murit mai apoi de cancer în mod inexplicabil), îmi evoca impresia primă a lui Gide despre D'Annunzio: „mic, vulgar și mânca și înghețată!"

1957, Praga, toamna.

Odilii cehe lângă Vîltava, prea atletice în acest peisaj atât de recules. Când sportul ucide farmecul.

1965

Prima impresie în China: zborul sfâșiat al rândunelelor și mirosul persistent de santal ars.

1963, Cracovia, Wawel.

Mari regi de piatră dormind. Somnul transfigurat al marmurei. Rugul unui havuz inutil, reculegerea și acel sonet al fierului torturat care apără și sporește tainele unui altar desfrunzit de umbră.

Fără dată.

Miller: „...suprarealiştii recurg la vis şi, fireşte, acesta-i un aspect minunat de fecund al experienţei. Conştient sau inconştient, toţi scriitori utilizează visul, chiar dacă nu sunt suprarealişti. Vedeţi dv., mintea în stare trează e mai puţin comodă în artă. În procesul scrierii există o luptă pentru a scoate la iveală ceea ce tu însuţi nu ştii. A aşterne pe hârtie numai ceea ce ştii conştient, nu înseamnă, realmente, nimic, nu te duce nicăieri."

*

Mercurul este mişcător şi mut, greu şi toxic, este ceea ce, între animale, se numeşte şarpele (dintr-un manual banal).

*

Note răzleţe: Regii au învăţat de la actori să domnească; gândiţi-vă, la origine, bieţii de ei, au fost păstori!

*

Actorul care se inspiră de fâşâitul rochiei partenerei, în *Cyrano,* pentru a simţi mai profund căderea tragică a frunzelor ce-i prefigurează moartea.

*

Ora cafenelelor, oraşul văzut printr-o fereastră, degradarea chiar a întunericului, creşterea umbrei prin sporirea luminilor pe măsură ce seara devine noapte. Umbletul trecătorilor, din ce în ce mai lent, mai ostenit, somnul care apasă asupra tuturor. Atunci lumea pare artificială, ea însăşi un decor de teatru pentru că nu se văd decât suprafeţe, şi polifonia stinsă a bulevardelor părăsite treptat de vehicule se degradează în tăcere. În miez de noapte, toate strălucesc, au misterul luciolelor...

*

Într-o odaie, iarna, când singura căldură de aici e lumina rece a becurilor electrice şi poate respiraţia unei femei tinere.

*

Am auzit într-o noapte înfrunzirea bruscă și teribilă a unui copac fără nume.

*

Fapt autentic: o sinucigașă este salvată. Când își dă seama că mai trăiește întreabă în ce an se află. Disperată că nu a reușit să moară, înnebunește pe loc.

*

D. îmi povestește că pe un bunic de-al său îl invita insistent Brătianu să facă politică. O noapte întreagă de discuții între ulcele de vin negru și mieji de nucă. Dimineața, rezultatul e același: bătrânul *nu vrea să treacă,* în schimb îi dăruiește porțile curții, frumos sculptate de un strămoș (și care acum se află la Muzeul Satului). Gest regesc la țăranul român.

*

Un roman nu poate fi o înșiruire de *fenomene de mâna a doua.*

*

Oțelul se călește cu sânge de țap. (Giorgio Vasari)

*

Rapsodia pentru pian și orchestră pe o temă de Paganini de Rahmaninov; ucigașa tristețe regală a debutului e urmată de un tempo agitat căzând într-un *largo* solemn. Acest compozitor este contestat pentru muzicalitate, pentru sentimentul său; muzica lui exprimă esența adevăratei arte; melancolia în care se află totuși acea răceală a geniului de care vorbește Thomas Mann, acea indiferență și lipsă de curiozitate, uitarea numelui sentimentelor pe care muzica lui Rahmaninov le exprimă atât de puternic.

*

Mărturii ale oamenilor deținuți în lagăre: mâncau iarba crescută în jurul closetelor din cauza scurgerii urinei. Erau gardieni care cereau consumarea fecalelor în genunchi.

*

Iarna lui '64, decembrie, Salzburg. Ușoara zăpadă, ușorul frig, peisajul perfect hibernal, cu acele turnuri străbătând ceața într-un elan spre nesfârșit. Seara de dincolo de geamurile casei lui Mozart, care aduce atât de mult cu cea de la Halle aparținând lui Haendel, mică, albă, încălzită cu cărbuni – răsună clopotele catedralei în fața căreia se joacă *Jedermann* al lui Hofmannsthal, bătând rar, etern și solemn...

Pași în ulițele ușor înghețate deasupra cărora atârnă însemnele aurite ale breslelor zornăind ușor în ușoara iarnă. Sfinți albaștri de piatră, scoși din anonimatul vechilor ziduri cu reflectorul, veghind, cu brațul spre inimă, noaptea ușoară de iarnă a Salzburgului. Nesuferitul baroc devenit ceva transparent și grațios, cu puțin întuneric, cu un râu silnic alături proiectat pe perfectul decor montan. Statui reci în recea grădină Mirabelle, părăsită de oameni, fără apă în fântâni, numai cu o placidă suprafață sură de gheață. Hotelul Bristol strălucind în ceața serii ca un transatlantic, vorbindu-ți despre confort și căldură. În fiecare casă, dincolo de ferestrele strălucitoare acum, răsună un clavir. De undeva din zăpada proaspătă, pură, rece, moale și ușoară, culeg o crizantemă albă, uitată între straturile reci. Deasupra uliței negustorilor plutesc în vântul ușor coroane aurite și chei imense, catedrala romană, greoaie ca un elefant, veghează mut pe labele-i de piatră noaptea orașului. La Kaffeehaus Tomaselli intră cele mai frumoase femei văzute în voiajuri, spiritualizate de muzica orașului. Felinare grele de fier aruncă lumini obosite în zăpadă, și clopotele biscricii Sfintei Trinități se întrec cu cele ale Catedralei într-un lung și melancolic duel al aramei lovite.

Am trecut printr-o veche curte a turnirurilor, cu statui decapitate, și m-am gândit că nimic nu rănește și nu sporește mai mult farmecul vieții decât timpul. Deasupra, ușoara zăpadă a Salzburgului sunând în noapte eteric și dulce...

*

Toamna, octombrie, pe muntele Akun. Magnolii sticloase, departe Caucazul sever cu zăpezi. Marea albastră și rece, după un urcuș printre arbori degradați de sfârșitul anotimpului. Vapoare mici ca niște jucării croiesc bulevarde albe de spumă ca la Capri, unde lipsea acest memento al gheții. Femeile vorbesc despre cumpărăturile făcute la ultima escală, pentru ele peisajul este „frumos“ la modul turistic cel mai pur, frumos pentru că au urcat până aici, ca și când s-ar uita la o carte poștală. Ele nu simt culoarea, mirosul și durata acestei priveliști. Culorile au profunzime, rășina va rămâne în memoria nărilor mele, clipa cât am stat aici este egală cu o rugă pentru a păstra timpul (clipă, rămâi!).

*

Bosforul, pe ploaie, prin hublouri. Luăm masa cu mai multă lume. Între cei de față, soții C., bătrâni, îngrijiți, călătorind ca să-și ucidă timpul și pensiile. Câteva poloneze cântă cu nostalgie, stârnite de țârâiala de pe punte. Domnul C., după ce-a devorat o bucată de carne bine friptă, acum la cafea, întreabă pe chelner, ca să arate că-l bagă în seamă:

– Dacă murim, ce se întâmplă? (Nu se gândește la naufragiu, se gândește la un atac de inimă, probabil.)

– Dacă suntem aproape, vă aducem în țară...

– Și dacă nu?

– Facem un sac frumos, o ancoră și vă lăsăm la fundul mării (marinarul servește fructele cu solemnitate în timp ce spune toate acestea, privind atent pe ceilalți, atent să nu fi neglijat pe

cineva), căpitanul va avea însă grijă ca înainte de scufundare să vă facă biografia, vorbind pasagerilor despre dv.

Doamna C., interzisă:

– Dar nu o să ne mănânce peștii?

– Răpitorii, doamnă, răpitorii! face liniștitor chelnerul, scăpând o frumoasă piersică în vasul englezesc.

*

Aceeași toamnă, în octombrie, Cairo, moscheia Sultan Hasan. După delta cu jonci și vâna neagră a Nilului, după albele foișoare de lut amenințate de roiuri violente de muște, puțină reculegere a pietrei, puțină răcoare. Covoare groase de lână împletită într-un rafinament incredibil. O piață acoperită parcă, înconjurată de porți de aur, un deșert al credinței, o rugăciune mută în alabastru, lanterne mari pe un fundal verde de piatră, lucind ușor în taina acelui aer rarefiat. Pe o placă de aramă, tocită de atâtea sărutări credincioase, urma proaspătă a unor buze de fată. O englezoaică înaltă și blondă, umblând desculță prin acest vis arab.

*

Port-Said – soare – scarabei ieftini, albaștri, din tablă coclită, strigătul vânzătorilor de covoare, jos, la pupă, sosiți să găsească clienți mai devreme. Lesseps a dispărut, dărâmat cu târnăcoapele de pe soclul pustiu strălucind în soare. Marea agonizează alături, somnolentă, veche, murdară.

*

Grota Jitta în Liban, pe ruta Mesopotamiei. Afară a rămas Drumul Generalilor și un defileu aspru, vegheat de cedri. Printr-un mimetism geologic, aici sub stânci, natura a imitat formele din jur. Iată stalactite și stalagmite care evocă palmierii, elefanții, pagodele, templele și turnurile acestor locuri. Un calcar debordant copiază o Asie stranie și luxuriantă. Soare, miros

de smirnă. Mai devreme am ratat drumul spre Balbeh. Araba – caligrafia păsărilor pe un cer limpede, albastru. Râul Câinelui cu podurile sale suspendate, înguste și primejdioase, cu serpentine amețitoare, vechi trecători de caravane, parcă aș fi undeva în Pamir, deși la numai 60 de km e Damascul, cu lenea și farmecul său.

*

Prin fața Ciprului, zid alb de cretă în amiaza leneșă. Doctorul P. îmi vorbește cu entuziasm despre frumusețea medicinii: „Am operat-o și pe logodnica mea de gușă. A ieșit ceva!" E un ardelean excepțional, director de spital, om pentru care Mediterana cu incredibilele-i culori nu înseamnă mare lucru.

*

Am părăsit Rhodosul, cel mai frumos loc al călătoriei noastre, am lăsat morile lui de vânt și stadiul și templul lui Apolon. Pe zidurile roșcate vântul mai mișcă coloanele de *boungaivillea.* Vile albe rămân între cipri. Malul Asiei Mici, sterp și fanatic în soarele violent, veghează plecarea. De aici au fost cărate 600 de statui la Roma, distruse mai apoi de către creștini. Vechea legendă a Colosului mi se pare incredibilă, marea mai știe ce-a înghițit! Prin pereții subțiri aud cum un călător se ceartă cu soția pentru că aceasta a cheltuit o mulțime de bani pe pantofi la Pireu. În noaptea aceasta vom trece pe lângă câmpia Troiei. Până să adorm voi citi notele siberiene ale doctorului Cehov.

*

În Marea grecească. Acum, după Egipt, mă gândesc că Orientul e legat prin statuile lui mai mult de cultul animalului decât grecii, pentru că acolo se muncea mai mult decât se filozofa. Grecia e plină de statui de oameni.

De unde cultul pentru morți? Spaima de uitare (mitul râului Lethe, apa uitării). În aceste locuri sterpe meditația asupra morții este foarte explicabilă. Un ținut fertil se întoarce mai

greu spre gândul țărânii. Aici înmormântările aveau ceva convențional. Răposatul era strigat de trei ori pe nume și i se dorea ca într-un epitaf (să-ți fie țărâna ușoară, așa cum ea nu te-a simțit). Erau îngropate armele, vasele și hainele, sperându-se într-o viață viitoare. Se sugrumau caii și sclavii. Sufletul era legat de trup și îi trebuia o locuință. Sufletele rătăcitoare deveneau demoni și aduceau răul. Generalii, care nu-și îngropau soldații, aduși de pe mare pe uscat, erau uciși pentru impietate. Mormintele se transformau în altare pentru că, după moarte, chiar cei răi deveneau buni. Zeii erau lacomi, avizi, cereau mereu jertfe. Fiecare casă avea altar, cenușă și foc sacru. Focul era produs de anumite esențe, se ardea vinul și uleiurile. Cu timpul, cum citeam în Mauclair, altarul, pentru că numele era feminin, se transformă într-o femeie, făcându-i-se o statuie. Statuia reprezenta focul sacru. Nu se făcea dragoste în fața focului sacru. Focul devine moral. Cu timpul, pentru că morții se îngropau în propria curte, se trăia laolaltă cu zeii (fiecare familie având zeii ei), într-o coabitare perpetuă.

Ce ne-a făcut amorali? Spaima de moarte sau această speranță că abia după expiere vom avea timp să dăm spiritului ce-i al spiritului. O întreb pe domnișoara I. câte ceva în legătură cu asta. Ea dă din umeri și privește focurile mărunte de pe malurile apropiate. Mitologia o lasă rece, ea nu „crede o iotă din toate basmele astea cu morți, cu ființe de origină divină". Îmi mărturisește că a citit Odiseea pe bucățile de hârtie lipite pe ciocolata Stollwerk, în copilărie. „Erau amuzante", poate îi plăcuseră atunci, dar acum nu le mai gusta. „A. J. Cronin, e altceva. El pune probleme omenești!" Vorba lui D.: în aceste văi Hesiod își păștea oile lui de mătase...

*

Fără dată.

Execuțiile din timpul războiului pe câmpul din fața coloanei lui Brâncuși. Condamnatul, sub pretextul că era transferat într-un lagăr apropiat, era scos dintre rețelele de sârmă

ghimpată și plimbat pe câmp. Un locotenent îl însoțea arătându-i stelele de vară. Când condamnatul se uita în sus era împușcat în ceafă. Venea o dubă, îl lua, se făcea înmormântarea, executantul mergea la chef cu momițe la un restaurant foarte aproape. Dacă scrii despre așa ceva nu te crede nimeni.

*

Soția lui G. bolnavă de cancer nu doarme de 39 de zile decât în capul oaselor, pe marginea patului, pentru că altfel s-ar înnăbuși. Găsește totuși o doză sublimă de a suporta până și accesele de isterie ale bărbatului care e terorizat de suferința la care asistă.

*

Ravel – *Pavane pour une infante défunte* – e ceea ce pot auzi de dimineață până seara pentru sfâșietoarea melancolie a pianului, marcând o lungă noapte, o strălucită noapte de regret a amanților duși.

1965

Îngânduratul Nord al Chinei. Spre mormintele dinastiei Ming. Înspre Răsărit, Marea Tribună a Norilor, în jur vaste câmpii de orez și bivoli negri, trudind ca în Egipt în glodul negru, lucios. Pe dealuri verzui, mici sanctuare cu ziduri de un roșu venețian, pini și leandri albi, turburând aerul cu mirosul lor subtil. În curți ard focuri cu fumul drept. Cerul tot e o pagodă albastră. La hotarele ogoarelor, imense broaște albe de piatră, purtând pe carapace stâlpi votivi, cu incrustații în spirituala caligrafie chineză. Numeroase broaște de piatră, simbolizând timpul, mergând spre orizont, solemn, încet, din trecut spre viitor.

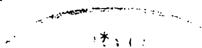
Pe alei îndepărtate, o suită de elefanți de granit așteaptă venirea oaspeților. Elefanți, cămile, preoți și demnitari abia descinși, unii încă în picioare, alții îngenuncheați, privind porțile de porfir. În vasele de aramă ard uleiuri scumpe. Tronuri de calcar, lespezi, un mausoleu imens în față. Se intră printr-o alee strâmtă, pardosită cu iarbă. Uitarea și-a așezat aici reședința. Urne cafenii de ceramică, un imens promontoriu pe care se află sicriul împăratului. Am urcat în Piramide, dar ele nu aveau grandoarea acestei grote de marmură. Coroane, turcoaze și dragoni de aur, tot ce ține de orgoliul omenesc, veșminte calcinate, cupele din care ilustra gură a băut, totul risipit în dezordine pe piatră. Tăcere și moarte, părăsire, meditație... Afară răzbește culoarea violentă a granatului și ficușii se clatină la vânt. Dincolo de șosea labirintul curților chineze, sate adunate sub palmieri. Claustrarea provocată de vânturi, de clima nemiloasă. În spate au rămas Geniile monstruoase de pe acoperișurile de olane cafenii. O coroană birmană plutește pe apele unui râu leneș. Florile au ceva gingaș, funerar, amintitor. Bat lent clopote, altfel decât oriunde în lume. Timpul suspendat deasupra noastră ne doare...

1963

„Trei lucruri sunt necesare pentru a înțelege frumosul: integritatea, armonia, iradierea." (Joyce)

*

În Jerome Carcopino *(La vie quotidienne à Rome)* este citat Vitruviu care vorbește despre perfecționarea primelor ceasuri, acele *Horologia ex aqua* dotate cu flotori automați care la fiecare ceas aruncau în sus pietricele și ouă sau șuierau.

Ceva pentru *Intrarea artiștilor.* Actrițele Romei, care la jocul nocturn *Floralla* se dezbrăcau de sus până jos, silindu-l pe Marțial să roșească.

*

Dintr-o călătorie.

Bibanul când e scos din apă este întors cu mâna pe ochi pentru ca să „nu se supere" și să i se amărască carnea (mărturisiri de pescar).

*

Un căpitan de apă dulce, eșuat pe micul vas *Mia Lula,* gelos pe șacalii de apă sărată. Se îmbată și pornește anapoda cu micul lui vas (60 de noduri la oră). Visează să aibă o șalupă pentru că trăiește pe o rablă plutitoare. Din dispreț pentru locul unde se află, numește Dunărea „Closetul Europei". Îmi vorbește despre tradiția ca totdeauna la pescuit să se arunce cel mai mare pește în apă (Împăratul peștilor), uneori, în greutate de 30 de kg pentru ca să nu i se piardă sământa.

*

Dincolo de Mahmudia există un loc. Pescarii, când îl ating și e ora când umbra bărcii cade peste umbra vâslelor, se ridică în picioare și se descoperă în semn de omagiu pentru dispăruții pe ape.

*

Luntrile deteriorate sunt legate de celelalte bărci, trase spre larg și, abandonate fără a mai fi privite, sunt date mării...

*

Legenda scrumbiilor albastre: Scrumbiile trecând în zori din mare în Dunăre (la apă dulce), pentru depunerea icrelor,

s-au colorat în albastru (pentru securitatea operației), și noii născuți au devenit scrumbii albastre.

*

Disprețul pescarilor pentru așa-numitul *pește castrat* crescut și îngrășat între pereții unui bazin de către „domni", acesta e un pește necrescut la larg...

*

Calcanul e un pește boier, laș. Se lipește de fund, nu e brav ca alte soiuri care ies la vânătoare.

*

Pescarii lasă la apă un coș plin cu carne de găină, ouă și pește prăjit pentru flămânzii de la larg, necunoscuții flămânzi care se îneacă undeva.

Extraordinara biografie a lui Vinter „îmblânzitorul de elefanți", ciudatul călător nebun din autobuzul de Roman, trăind din pomana pasagerilor cărora le povestește teribilele sale aventuri *de la India,* pe care o crede, *pe undeva, aproape de Pol...* Slab, jigărit, cu o mândrie nebună în priviri. Ce face iluzia din om.

*

Spiritul grânelor în priveliștea unui lan puternic de grâu copt, vara...

*

Final: ideea de a scrie *Pe un picior de plai* (1957), (punct de declanșare: mormintele dace din ogrăzile de lângă Sarmisegetuza), Necropola, ruinele palatului Augustaliilor, vatra liberă a caselor, acel fum verde de brad ieșind prin șindrila acoperișului, vechile porți de lemn sculptate din Maramureș, Detunata, Munții

Metalici, poemul secret al acestor nume: cântecul surd al șteampului aurifer, bisericile fortificate de lângă Prejmer...

*

Și mai departe: România fabuloasă, luxuriantă, necunoscută. În Banat – feriga tropicală, în dreptul Hârșovei: recife de corali (evident în vremuri imemoriale). În epoca cretacică – păduri de sequoia (ca în California) pe Valea Prahovei, ori la Babadag, pe dealurile Moldovei creșteau oleandri. Moldova arăta ca o savană și era cutreierată de cârduri de antilope, girafe și turme de elefanți. Nu lipseau maimuțele. Renii, în quaternar. Cămile în jurul Slatinei, palmieri în Ardeal (din trunchiuri de *taxodium* s-au format cărbunii de la Petroșani). La Vaslui, oleandrul era în patria lui, castani și *cinnamonum;* la Ada-Kaleh chiparoși și viță-de-vie uriașă, înnăbușind copacii. Sfineacu *(carpinus duinensis)* era plantă ornamentală în Oltenia. În împrejurimile Silistrei – cyclamenul; lotusul *(castalia lotus thermalis)* la Băile Episcopiei...

Din toate aceste date seci se poate naște puțină poezie.

*

Pentru aceeași carte *(Pe un picior de plai)* – reflecții despre *vită* (în care intră ca la indieni un respect considerabil) în contradicție (din care nu lipsește disprețul) pentru animalele inferioare (calul milei, de pildă). În epoci de prosperitate se ara cu boul (vaca e o infamie s-o pui în jug, ea dă lapte și e un fel de protectoare a familiei), atunci aratul are și ceva sacerdotal, se înnobilează. Muncă. Religie. Răsturnarea brazdei e rit, se face la epoci fixe, cu ceremonial.

„Muzica este un sortilegiu algebric care se răscoală împotriva rațiunii și a platitudinii“ (Thomas Mann). N., îndrăgostit de el (i-a așezat portretul pe perete), îmi vorbește entuziasmat despre ideea găsită în *Doktor Faustus* (natura ca armonie a intervalelor) (între nucleu și proton distanța e ca de la pământ la

soare). Vrea să scrie o lungă nuvelă (a și scris-o) despre geometria muzicii, despre visul paralel al naturii în vegetal și mineral, despre alternanța lucrului cu absența lui. Îmi citează (și eu îmi însușesc fără rușine asta pentru *Frica*) algele minerale care se prefac că sunt plante. Ajungem la catedralele geologice și la sufletul lichidelor (șiretenia țițeiului care se sustrage extragerii, prin adevărate manevre înșelătoare în straturile secrete ale pământului). „Natura aștepta omul sub pământ“, crede, el a sosit și a gândit viața așa cum și-a închipuit-o ea.

*

Arta asiată a practicat îndelung *trepanul* care duce la sporirea profunzimii umbrei. Rar o găsim în arta clasică (pentru primele referiri în *Rasti rusti*). Oroarea de gol a popoarelor primitive. Gândul lui Anatol la evocarea Pantheonului lui Agrippa, apariția zoomorfismului, tema naturii în pictură și sculptură, apariția peștelui – simbolul lui Crist (vezi catacombele Romei). Despre mozaicul care vibrează la lumină prin faptul că micile cubulețe de piatră și sticlă nu se pun la același nivel, reflectând lumina într-un mod special. Piatra prin luminare devine musculoasă, capătă elasticitate. Apariția frunzei de acant, luată de la eleni. Bramante cu orchestra lui de piatră.

*

În *La Charte d'Athènes,* un principiu de urbanistică; valurile arhitecturale trebuie salvate dacă sunt expresia unei culturi anterioare și răspund unui interes general.

*

Mobila – surâsul lucrurilor (o vorbă franțuzească – nu-i a lui Le Corbusier în *Urbanisme?*)

*

Ideea de a poetiza *Dicționarul.* Cuvinte care cântă: arhebuză, arbaletă. Pagodele alfabetului chinez; coliva alfabetului arab.

*

„Tăcerea este modalitatea autentică a cuvântului." (Heidegger)

*

Vechile caiete din 1955: romanul abandonat: *Scara,* istoria familiei H., oferită în note de către P., fata cea blondă răzvrătită împotriva condiției sale burgheze, roman respins în primele fragmente de către Condotier pentru că prea amintea lumea lui. Nu cred că aș fi reușit să mă transpun mediului acesta, dar printre rândurile scrise cu cerneală albastră, împodobite cu desene spirituale, câteva lucruri: ar putea fi reevocată, dacă vreodată aș mai avea curajul să reiau acest roman părăsit, imobilitatea casei din Rosetti, sentimentul acelor bătrâni că au fost părăsiți de prieteni și de către societate, în momentul schimbării revoluționare. Bătrânul H. vegetând între *ghiordezurile* făcute sul, așteptând cumpărători ce nu se ivesc. Nimeni nu are banii pe care el îi dorește. Cumpărătorii de ocazie nu pricep finețea desenului, găsesc covoarele extravagante și vechi, arse pe ici-colo de țigările stinse la petreceri. Cunoscătorii le depreciază ostentativ, deși le râvnesc sincer. Dezgustul lui H. – boier flegmatic, crezând într-o ursită care începe să întârzie. Petrece cea mai mare parte a vremii la licitații secrete, organizate de către cei deposedați în vechile domicilii bogate. Se cumpără aiurea tablouri de Ștefan Popescu (cu 50 de lei) în scopul revinderii, dar nimeni nu dă un ban pe aceste pânze. H. speră că se va îmbogăți cu vremea deși simte cum sărăcește. Bucuria secretă că și ceilalți vând. Certurile pentru vasele marocane, lucrate în email negru și aramă, lepădate pe podele; se înscenează o sărăcie ostentativă și, în acest scop, covoarele sunt ascunse în depozite, pe parchet stau ziare, totul se murdărește în jur.

H. păstrează acele vase ce pot fi ușor evacuate și vândute la vizitele amatorilor. *Tante* C., soția lui H., care n-a mai coborât de un an de zile în grădina casei cu etaj. Grădina ei englezească, de care făcea atâta caz altădată, este năpădită de mușețel. O amuză mai mult gălăgia venită de la spălătorie și cearta foștilor șoferi care nu mai nutresc nici un fel de respect pentru bătrânii domni. După cincizeci de ani, prima vară când în acest menaj nu se mai fac pregătirile pentru voiajul de vară. Va fi o vară pustie, în căldura ucigașă a Bucureștilor, în contemplarea unei străzi de asfalt încins, dogorind, ucigând orele într-o imobilitate cumplită. Proporțiile de catastrofă ale acestui eveniment, comentat în certurile din ce în ce mai dese. Se mai fac ceaiuri și cocoanele simandicoase de altădată sunt tratate cu înghețată pe băț, deși pivnițele mai adăpostesc borcane cu dulceață (pentru a nu se trezi invidii). Înghețatele aduse de Viky, jupâneasa, se topesc pe jumătate până sunt așezate în farfurioarele de email. O prietenă, Z., povestește aiurea cu o amară ironie din care nu lipsește dulcea satisfacție: „Ce vreți, dragă, au început și la ei lipsurile"!

Noaptea sub lună: curtea veche a casei, plină de tije de crini vechi crescând anapoda printre lăncile porumbului și tufe de roșii, puse de H., care devine, pe zi ce trece, tot mai îngrijorat de soarta familiei. Au icșit, aduse de vânturile Bucureștiului, cârciumărese sălbatice, galbene și roșii în locul trandafirilor de Flandra, cărați de grădinar cu avionul.

Fișele bătrânilor: H., care dormise bine toată viața, face prima insomnie la stabilizare, când, vânzând cu câteva zile înainte niște bijuterii, își dă seama că a sărăcit și că provizia lui de bani pe mai bine de un an nu valorează nimic. Nu doarme, stă în capul oaselor și ascultă pașii trecătorilor de sub ferestre. Nu se mișcă de frica nevestei care nici ea nu doarme. Se trezesc după o vreme, prinzând obiceiul de a nu dormi, pariind că omul de sub ferestre e tânăr sau bătrân (după târșitul pașilor). Întrecerea îi obosește și adorm în cele din urmă, spre ziuă.

Tante C., mătușa lui Pușkin, învăluită în șalul ei scoțian, simulând meditația și muțenia pentru a nu cădea în familiaritate cu slugile, cum face H., soțul ei, cu foștii șoferi. Nu se mai vaită de lipsa de aer pe care o resimțea totdeauna la începutul verii. Nici spațiul casei nu mai i se pare atât de înghesuit. Când bea secărică (Elena, bucătăreasa, a dedulcit-o la asemenea vicii), se laudă cu temperamentul ei de altădată (contestat de toată lumea pentru că e în realitate o placidă). De la o vreme, o asociație sportivă a utilat un teren din vecinătate cu plase și stâlpi, desfășurându-și aici activitatea. A instalat un megafon care emite toată ziua marșuri. *Tante* C. e disperată, nu suferă decât slujba religioasă la radio, prinsă duminica dimineața pe postul Atena. Proteste, scandal (reproșuri lui H. care nu se duce la organele în drept să reclame). În cele din urmă, din exasperare, își înfundă urechile cu vată și se scufundă în lectura lui Croisset.

Mitologia casei: *Tante* C. povestește și acum, după atâția ani, cum grădinarul a mâncat atâta tort încât la urmă, izbindu-și stomacul cu pumnii, spunea: „suflete, suflete, dă-te mai la o parte să mai încap!"

Ce observa Pușkin era lipsa de haz a întâmplării povestite repetat de mătușă cu o plăcere indicibilă.

Ierarhia servitorimii: Vicky bucovineancă venită de la țară, transformată din Victorița, a fost silită să lepede urgent portul țărănesc și să îmbrace ciorapi de mătase, pantofi cu tocuri, șorț apretat și chiar, în cele din urmă, să învețe franțuzește. Primea clientela lui H., avocat cu renume, oameni dispuși să se culce cu jupâneasa, pe care o curtau aducându-i cadouri. Cu timpul, sosește Elena, noua slujnică; Vicky devine un fel de șef de personal care numără argintăria și tolerează unele lipsuri pentru că, în solidaritatea ei cu săracii, crede că se poate lua de la cei ce au prea mult. Mentalitatea de vindictă este trecută nepoatei lui *tante* C., devenită omul care revendică. Ceaiurile băbătiilor, caricaturizate de către servitori, îi deschid fetei ochii. Se naște plictisul față de această viață semănând a comedie. Intimitatea

nemărturisită a bătrânei cu jupâneasa e curmată totdeauna de ideea că vechea servitoare ar putea fi vreodată nerespectuoasă cu ea, ceea ce nu se întâmplă. După douăzeci și patru de ani de slugărit, Vicky visează să se întoarcă la casa ei de la țară, dar nu va pleca niciodată, murind în familie, dintr-o neînțeleasă solidaritate, la rău și la bine, cu cei care o jigniseră în fiecare zi.

În acest univers reapare fiica bătrânilor, M., căsătorită cu un arhitect foarte ocupat cu prietenele sale. M. este cântăreață ratată care, din zgârcenie, nu-și plătește *biletele* la concerte, milogindu-se la portari. Ocazional dă concerte în familie, față de soțul care o iubește exact în aceste momente, crezând-o, cu auzul lui afon, într-adevăr talentată. E poate lumea Hortensei Papadat-Bengescu, puțin mai caricaturizată, dar impunându-se sigur atenției. Apare o guvernantă englezoaică (la nașterea nepoatei) care citește toată ziua și toată noaptea Byron. Bettsy va visa o viață întreagă să rupă căsătoria lui M. cu soțul ei, și de aici se naște o dragoste infernală, tăinuită cu anii, descoperită în cele din urmă și terminată cu plecarea săracei englezoaice în Anglia. Această ură a guvernantei față de soție și fiică (care nu e a ei și a amantului), poate constitui singură un bun roman.

Momentul declanșării conflictului latent și vechi: nunta nepoatei. Bettsy apărând cu o rochie neagră de mătase grea, cumpărată de mult de la Paris, se îmbată repede încă de la servirea *hors d'oeuvre*-urilor și-l fixează nerușinat pe arhitect, spre stupefacția musafirilor. Această lady tăcută se transformă într-o femeiușcă teribilă pe care o curtează cu toți în timpul ceremonialului început la Domnița Bălașa (cu corul Carmen) și terminată în saloanele din Rosetti la petrecerea cu jazz-band, după moda timpului.

Casa strălucește pentru ultima oară. Luminile toate sunt aprinse la nunta fiicei lui M. Se scot vulpile, argintăria și cloasoneurile (să nu le fure cineva), puse într-o dezordine studiată, ici și colo.

Mai târziu, când din plafonul afumat vor începe să cadă bucăți ușoare de stucatură pe parchet, dizgrațiind amorașii salonului, va fi evocată acea zi de toamnă, cu flori mari, galbene, cu venirea în trăsuri de la Domnița Bălașa și cu jazz-bandul cântând inutil pe trepte în adorarea slugilor, îmbrăcate în haine de duminică și înșiruite la scară pentru a strânge pardesiele mirosind a fum de frunză arsă. Cine are s-o uite pe *tante* C. primind în fața scării, sprijinindu-se în bastonul subțire, terminat cu o bilă de fildeș, pe H., distant, absent, voit ciocoi, țeapăn în costumul negru, fixând-o discret pe guvernantă, cu batista lui albă proaspăt călcată, nevăzând nimic, interiorizat, concentrat, gândind nimicuri cu aerul unui mare senior în exil.

Nunta, cu scandalul ei, a trecut, nepoata a plecat după inginerul ei (om sănătos, de la țară, fără complicații, dispus să uite că lua o mireasă trăită între călugărițe, deci plină de ipocrizii, setoasă de libertatea pe care orice căsătorie o oferă femeii). E liniște, totul se ruinează lent. Grădina, salonul. E o tăcere de moarte în jur. Au murit și unii servitori. Bătrânul H., colecționar de timbre, își vede de albumele lui. *Tante* C. face pasiențe și-și amintește de copilăria ei petrecută în Franța. Iubise în tinerețe un cartofor și asta i se reproșase o vreme. Cu trecerea timpului, între bătrâni se naște o prietenie senină, fără certuri. H. inspectează în fiecare dimineață lada cu vechile acțiuni pe care le păstrează pentru că tot mai crede într-o restaurare. Vorbește despre Bettsy cu Vicky, spunându-i cu regret că aceea cunoștea principiul bunei-creșteri: știa totul, vedea totul, dar educația primită o obligase să uite ceea ce știa. Bucovineanca nu mai rabdă și izbucnește: „De-aia a plecat din casa noastră cu coada între picioare". Din când în când, cumnata lui H., făcându-le câte o vizită „cu ochii ei din care a dispărut strălucirea; lăptoși, cețoși ca ai animalelor bătrâne". Se dau rețete de cozonaci (evident fără rezultate pentru că se pune din zgârcenie mai puțin zahăr, și *tante* C. preferă să mănânce peste drum la cofetărie, în secret, cele mai bune produse ale lui Peristeri. Cu

timpul, această femeie autoritară, distantă, și rea se mută sub scară, la parter, la invitația lui *tante* C., care e din ce în ce mai singură. Musafirele bătrânei sunt răpite cu bună-știință de către sora gazdei. Până sus e de urcat, aici se mai găsește câte un pahar de apă rece și o dulceață furată din pivnița bătrânei. *Tante* C. rămâne tot singură, fără să înțeleagă de ce. Îi e lene să controleze zvonurile sosite prin Vicky (că sora ei îi fură prietenele și le închide în odaia de la parter).

Conflictul între cele două bătrâne începe în momentul când noua primită începe să-și gătească singură (ceea ce pentru o adevărată aristocrată cum e *tante* C. e o adevărată infamie.) Se prăsesc gândaci, și femeile încep să se urască de moarte, la cea mai tânără născându-se viciul murdăriei.

Tante C. nu suferă plăcerea soru-sii de a asculta poveștile Elenei, bucătăreasa, care trăiește cu un șofer bețiv care o bate, transformând viața liniștită a vechii case într-un coșmar. Aceasta, senin, declară că nu-l poate lăsa pentru că nu înțelege ce-i acela bărbat dacă nu se îmbată niciodată și nu sparge ceva!

Bătrânul H., în fotoliu, privind colecțiile lui, își amintește de Bettsy. Era severă, rea. O auzea în fiecare zi trecând prin grădină, certându-se cu grădinarul care nu îngrijea trandafirii, cum o făceau cei din Franța. La șold, răsunau cheile casei. Ea era stăpâna. După miezul nopții îl aștepta pe ginere-său citind veșnic din Byron, sub o ilustrație Picasso dintr-o revistă franceză, tăiată și prinsă în pioneze, deasupra patului. Odaia ei, aflată la subsol, în drumul bărbaților Elenei și al lui Vicky, alt bețiv (ascultându-i cu spaimă cum se întorc acasă), nu avea decât o fereastră care dădea spre un zid. Când venea dimineața, după ce vedea de treburile casei, umbla prin grădină „fără să privească cerul și florile“. Detesta tot ceea ce ar fi umanizat-o, dar el asta admira la ea, autoritatea de care era lipsită nevasta, visând, ratat cum era, la o carieră mai plină de succese decât vagile procese la care apărea (trăia din rente, dar trebuia să aibă o meserie).

După ani de zile, casa începu să se ruineze lent. Nemaiavând cine s-o mături în fiecare zi, strânge un praf negru, mirositor, greu și păianjenii se adună sub plafonul afumat. În sufrageria luminată doar de veiozele din colțuri, oamenii uitaseră să mai privească în sus. Plase durabile, alunecătoare, lucioase ca o mătase putredă dublaseră înaltul plafon sub care bătrânii vorbeau vătuit. Rareori, duminica seara, se aprindea un candelabru în holul strâmt și gheața lui de cristal înveselea ca un viscol totul din jur.

În 1953, într-o noapte, din cauza infiltrărilor de apă, de la plafon, scara de lemn vechi s-a prăbușit. *Tante* C. a ieșit aiurită și a căzut în gol. A fost înmormântată după trei zile. În odaia ei, în care nu mai intra nici bătrânul H., s-au găsit vreo 30 de furculițe și lingurițe furate de bătrână în vechile vizite.

Romanul s-ar sfârși cu pânda nocturnă a bătrânului H., care ascultase cum se prăbușesc bucăți de gips din amorașii salonului, mirându-se în fiecare dimineață de ce e atâta praf în salonul pustiu de jos, cu perdele rărite și un covor ghiordez, ros și întunecat ca un vin vechi.

De afară, din curtea năpădită de buruieni, mai răsună strigătele copiilor de pe stradă și înjurăturile bătrânei bucătărese care nu înțelege la ce moarte lentă asistă de ani de zile. Peste urmele răsadurilor de trandafiri de Flandra calcă tălpile ei aspre de țărancă. Lumea trece nepăsătoare pe stradă și se miră ce frumoase sunt glicinele ce au năpădit fațada și ușa grea de fier forjat, nedeschisă de multă vreme pentru că stăpânii circulă de multă vreme prin dos, pe ușa de serviciu.

1963

Pentru melancolia lui D. din *Intrarea artiștilor* – Versurile lui Blaga, spuse spre seară de către o femeie:

„Câteodată fiară,
Câteodată floare,
Câteodată clopot ce se certa cu cerul..."

1957

Anatol în marea grecească, privind vechea Propontidă, ca și D., pe care-l citează frumoasei sale însoțitoare, aude clopote și i se pare că plouă. Discuție despre ideea de țărm, singura care pune în valoare marea, despre timpul indefinit, confundarea eurilor, spiritualitatea măslinilor, epitaful grecesc (să-ți fie țărâna ușoară ca frunza de măslin), apoi lamentările despre noțiunile fundamentale ale spiritului vechi: Ideea, Frumusețea, Tăcerea (viața și moartea se împacă în tăcere, ale aceluiași D., călător monden, gânditor superficial, poate, dar spiritual). Un al treilea interlocutor poate interveni, cu pedanterie, amintind că în epoca barbară un bărbat și o femeie erau îngrășați cu smochine și sacrificați în cinstea lui Apollo. (René Puaux) Conflict violent după pahare de whisky iute golite. Amestecul de legendă și de poezie ce a creat aceste povești teribile, între care una semnificativă: statuia Dianei de la Pellen aducea sterilitate când era arătată. Cădeau roadele din pomi, și grânele se uscau. (Invadatorii eolieni au rupt-o la fugă când au văzut-o.) Poate fi întrebuințată ca amănunt, știu eu, în descrierea unei femei antipatice. Anatol, cinic fiind, declară că riscul de a avea un copil cu fiica ei este exclus, tocmai din această pricină (...căderea roadelor din pomi).

1965

Proverb unguresc: „Fiecare sfânt are o mână ținută spre el".

1964

Clarobscurul este o invenție a lui Pausias, unul din meșterii școlii din Sicyon.

1965

Anatol trebuie să demonstreze tacit vorba lui Arghezi: „Actorul e numeros prin profesie ca un hotel". Scrutarea colegilor, mai ales a femeilor. Unde duce trăirea exemplară a vieții inventate. Unde duce studiul gesturilor și chiar impostura, falsul în gest, falsul în voce, falsul față de tine, imposibilitatea, la un moment dat, de a te regăsi seara, la culcare. Constatarea amară că atunci când vrei să fii tu însuți în fața iubitelor de o săptămână, ele reclamă *actorul,* nu omul – acesta din urmă le dezamăgește; lacome, ele vor să se culce dintr-o dată și cu Antoniu și cu Hamlet dintr-o nevoie imbecilă de a străbate în același timp cu plăcerile actului sexual și istoria. (Și ea falsă, dacă e s-o luăm după interpretările autorilor.)

1945

Dacă ar trebui să-mi nimicesc niște adversari le-aș spune *coluni.* Ei ar afla mai greu că acesta era numele măgarilor sălbăticiți de pe vremea lui Cantemir.

1965

N. îmi citește dintr-un carnet vânătoresc curiozități: melcul trece peste brici și nu se taie.

1965

Pentru *Intrarea artiștilor:* un amator de spectacole a intrat douăzeci de ani pe gratis la *Comedia franceză,* răspunzând invariabil la întrebarea controlorilor cine e și de ce nu are bilet: „Răposatul Scribe!“ (apropo de ușurința acceptării ideilor comune). (Anatole France)

1965

Tânărul literat, izbucnind în literatură după un stagiu în poalele femeilor cu soți bine situați la edituri („îmbelșugat și plin de vorbe violente“), ar trebui descris în acvaforte. Suficient, frumos, fudul, frizer, acest Frémont al veacului nostru, fără talent dar agresiv, luat din scurt (bășinos ca țiparul), ar scoate icnete interesante, făcând abia atunci literatură. Câte ceva despre soarta nefericită a leneșilor ajunși prin mușchi – dar nu un pamflet (ah! n-am timp), o descriere atentă, minuțioasă, față în față cu mediul care l-a produs: puțină școală, pe undeva prin provincie, apoi atacul Capitalei, pieptul înainte, prima muiere care-l domină, ifosele intelectuale (*pe auzite,* prin saloane, pentru că astfel de tipi nu au timp să citească, *ei trăiesc numai,* și cum trăiesc, Doamne!). Mai presant însă amicul său: profesoral, violent și el pentru interesele comune, luptând să-l impună, dând din coate, inventând, repetând teorii, și când totul e gata, ce fiasco! Individul începe să mănânce singur la Capșa în căutarea viitorului sprijinitor. M-ar ispiti dacă n-ar fi atât Balzac în povestea asta, și lumea s-a săturat de *eroul care reușește,* deși îl întâlnește pe toate drumurile. Să-i fie țărâna ușoară!

1955

Câinele moare de drum lung, și prostul de grija altuia (proverb).

1948

Curiozitate: B., prietena mea, era cea mai urâtă femeie pe care o cunoscusem. Îmi plăcea inteligența ei, sarcasmul, virulența în idei, avea și o energie puțin comună, poate răzbunarea naturii ei ingrate. După o vreme, dintr-o slăbiciune, am întrecut prietenia noastră, degenerând (jur, o singură noapte) într-o silnică întreprindere amoroasă. Decepție sublimă; B. era vulgară până peste poate, spre surprinderea mea, care bănuiam mai multă generozitate, visând la o gratuitate sublimă. Dimpotrivă. Despărțire penibilă. Abhorări, blesteme și cruci, lucrul luase o turnură mistică. Mi-am adus aminte, perfidul, de o vorbă a lui Ralea: „Urâtul, această invenție creștină!"

1950

Originea lui *vivere pericolosamente:* mi se pare Ivan Karamazov: „Dacă nu există nemurirea sufletului, înseamnă că nu există nici virtute, și deci totul e permis". (Regăsită și în Gide, care citează de altfel și motoul *Fraților Karamazov:* „Amin, amin grăiesc vouă, grăuntele de grâu când cade pe pământ, dacă nu va muri, rămâne singur; dar dacă va muri, aduce multă roadă.) *(Evanghelia* după Ioan-XII-24)."

1965

Slănicul-Prahova, târg modest, cu un tren caraghios venind seara, cu o apă sălcie, cu dezolarea unor văi fără verdeață aproape, cu mine de sare și cu o baltă termală, cu grădini pline de fructe, pe care le aud căzând noaptea pe iarbă, ca în *Madame Bovary...*

1945

Profesorul îmi spune că un prieten de-al lui era să înnebunească într-o împrejurare. Medic la un spital de front, la 23 de km de linia 1, îi soseau zilnic răniți și decedați virtuali. Muncea îngrozitor cu o sete infernală de a se opune morții, pe care o și biruia de multe ori împreună cu ceilalți. Noaptea dormea foarte puțin (erau numai patru medici la sute de răniți), opera cu disperare, dorea să-i însănătoșească pe necunoscuții schiloditi. Când își făcea rondul de noapte auzea gemetele infinite ale nenorociților și simțea toată neputința unui om aflat în această situație îngrozitoare. Ar fi vrut să surzească. Într-o noapte de primăvară, când pomii plesneau de flori, când totul se redeștepta, când natura trăia intens în ciuda morții din jur dintr-un salon, în locul țipetelor de moarte, a auzit strigăte vesele și aplauze. Avea senzația unui coșmar; apropiindu-se, crezu un moment că va asista la un meci de box. Prin geamurile deschise ale școlii primare care adăpostea pe răniți văzu, înfiorat, un lucru senzațional: proaspeții operați, cei cărora abia le așezase oasele plesnite la loc, săreau peste o sfoară legată între două paturi, fără cârji, numai ca să-și strice din nou picioarele reparate și să nu se mai întoarcă pe front...

*

Versailles, iarna lui 64...

Palate înghețate sub ploaie, nimic din strălucirea bunului anotimp al verii. Săli reci, parchetul care scârțâie, lunga psalmodiere a istoriei făcută de ghid, mobila ce trosnește secret, pendule tăcute, timp suprimat, tapiserii verzui, roase de vreme, acel fast pierdut și nobil, aer vechi, dincolo de geamurile vechi, albăstrite de rafalele ploii. Marele Canal e golit, lipsesc lebedele, *jeux d'eaux*-urile ucise, în capela austeră stăpânește frigul. Lungă plimbare interioară, prin mansardele tainice ale doamnei de Maintenon, evitând Scara Reginei, vânând în imaginație

ceva din șoaptele de atunci, evocând în strălucitul teatru de lemn lumea Ludovicilor cu grandoarea, păduchii și spiritul ei. Mi-am amintit de vorba lui Thomas Mann: „Palatele, aceste monumente ale mizantropiei regale..."

1965

Polemică secretă în articole de ocazie. Există o revoltă împotriva formelor fixe ale culturii, parte jusficată, parte iscată din teribilism. Câțiva vor să se elibereze de ceea ce numesc ei „Glorificarea perspectivei" (un ziar francez). Această descătușare s-ar face, chipurile, prin studierea precocității sexuale, printr-o nevoie de pornografie, prin primatul anecdoticului, prin scepticismul ridicat la gradul de dogmă, prin acreditarea ideii că numai puțini *clerici* dețin inteligența unică a lumii, ceilalți, prin nașterea lor, prin așezarea geografică, ar fi destinați unei țărănii evidente în cultură, situarea acestora deci la periferiile cele mai jignitoare ale gândirii. Un nefericit din acesta, lingav și scurs, se revoltă de prospețimea unui limbaj ce nu-i e familiar, cuvântul exact și pitoresc îl oripilează. Preferă aluzia și tăietura de scalpel unui refuz categoric. Sălbaticul alcătuiește *hărți de indivizi* și vorbește depre discriminări care l-ar atinge. Refuzul de a se integra unei forme stabile de înțelegere este numit exclusivism al celorlalți. El atacă aiurea dogmele preferând incertitudinea. Când e arătat cu degetul vorbește despre o înclinare spre *eroul cu mușchi,* preferat, vezi, dragă Doamne, gânditorului, celui hrănit de echivoc. Acestor indivizi le place grotescul și se hrănesc cu umilința, deși sunt orgolioși în forul interior și visează un imperialism filozofic. Neputinței involuntare îi spun gust pentru ratare, aspirație la suferință, drept de a te îndoi. Clovnul este simbolul lor. (Pentru capitolul *Frica în gândire – Frica.)*

1954

Despre P., infernal la modul în care această noțiune mai poate fi admisă astăzi: e ca dihorul, își face provizii rupând șalele victimelor sale ca să nu mai fie în stare să fugă; vrea să le consume încă trăind, proaspete. Iubește trufandaua...

1948

Actorul Y. cu chipul lui de mascaron, luat parcă dintr-o fațadă veche și plantat pe un trup trufaș, fără grație. Gipsul acesta nu emite decât dispreț, ideile cad pe lângă el, ciudată rămâne numai forța neantului bine studiat...

1965

Domnul Bergeret, al lui France, care citește mereu (e un fel de a zice, pentru că el numai deschide o carte, veșnic aceeași) capitolul al XXXVIII-lea din *Istoria generală a călătoriilor,* atât de asemănător cu bătrânul N. din *Frica.* Să-i interzic această similitudine, sau să-i sporesc portretul prin citat?

1945

Originea artei ornamentale care face gloria vaselor grecești: O tânără fată din Bobutad, iubind pe un tânăr care trebuia să plece în Corint, i-a desenat umbra pe zid cu un stilet. (Puaux)

1965

Pentru *Săptămâna nebunilor:* Iorga – *Istoria Bucureștilor; Craii de la Curtea-veche,* din Papiu Ilarian, instalați aici după fuga lul Vodă Mihai Șuțu la Brașov (1802), orașul fiind pustiu, Bucureștii rămaseră în seama vagabonzilor. Craii și câinii râioși ai cetății lui Bucur. Curtea Nouă din dealul Mihai-Vodă fu prădat, și însemnele domniei, ca la Bizanț, se purtau în batjocură pe străzi, pângărindu-se tuiuri și steaguri; un arnăut, Malamos Bozagiul, vânzător de bragă, purta pe cap cuca. El fu instalat de vagabonzi în scaunul domnesc; l-au scos pe podul Mogoșoaiei, călare pe un măgar, cu fața spre coada acestuia și, lovindu-l pre Domn, strigau: „Trăiască Malamos, domnul nostru!" Excelent episod pentru ceea ce vreau să fac, ca și capitolul morții Hangerliului din *Chronografu de Dionisie Eclisiarcul.* (*Tesauru de Monumente Istorice* a lui Papiu Ilarian.)

1965

Pe Ionescu îl înțeleg. Nu-i înțeleg pe epigoni lui, care vor să imite, să repete ceea ce este unic. Secretul lui e mărturisit într-un interviu: „Voiam să învăț englezește și mi-am cumpărat un manual de conversație în franceză și engleză: metoda Assimil. Acolo am găsit câteva personaje: pe d-nul și d-na Smith și pe d-na Parker, care se întâlnesc într-o seară și vorbesc despre toate lucrurile, cum ar fi, de pildă, că e plăcut să trăiești la oraș, dar că la țară e mai liniște. Am aflat că cele 7 zile ale săptămânii sunt luni, marți, miercuri, joi vineri, sâmbătă și duminică și lucrul acesta m-a uimt! Știam că sunt 7 zile într-o săptămână, dar eram uimit. Pe urmă am învățat și alte lucruri, cum ar fi: pentru un englez, casa lui e castelul. Era ceva în aceste personaje care vorbeau despre orice și despre nimic în particular,

făcând observații foarte obișnuite, era ceva plictisitor și neplăcut în același timp în ele și totuși ceva exrtaordinar."

Ionescu îl consideră pe Molière cel mai tragic dintre autori. „În Franța lucrurile serioase se exprimă în comedii. Tragedia este adesea nițel ridicolă, tragicul dă o notă falsă... Călugării semibudiști sunt foarte serioși, dar râd foarte mult... Molière atinge oarecum înălțimile tragediei lui Shakespeare. De fapt este egalul său."

Mai departe: „Dacă mă uitam mai atent la piese, ele mi se păreau de nesuferit. Teatrul era la un nivel mult mai scăzut decât pictura, poezia ori literatura. Ceea ce vedeam era fals, arbitrar, convențional, retoric, comedie de salon. Dacă bărbatul din distribuție se culcă cu soția lui sau cu amanta lui, ce-mi pasă mie de asta? Ce interes aveam eu? Absolut nici unul. Teatrul trebuia să fie redus la lucrurile esențiale, prin simplificare, trebuia să se întoarcă la miezul condiției umane și să o trăiască în întregime, dincolo de aceste mici lucruri...

Am dezintegrat limbajul, am luat în bătaie de joc lucruri ca adulterul, ideologia, politica, tot felul de fapte care sunt cu adevărat importante, sau esențiale... Marele eseist francez Emmanuel Mounier și-a luat sarcina să cerceteze ce este adevărat și fals în orice afirmație. El a descoperit că ceea ce e fals în fiecare afirmație stă tocmai în excesivitatea ei; de pildă, când o soluție este considerată a fi universală, ar fi o soluție pentru orice... Trebuie să ajungi până acolo încât să poți râde de orice, după cum ar trebui să râd eu de ideea că am să fiu cadavru."

Asta e tot. Vin imitatorii și fac la fel: nu mai sunt ei, sunt Ionescu proliferat din lene spirituală. Există un singur descoperitor al electricității, roata *unul singur* a inventat-o. Ceilalți trebuie să caute altceva. Până atunci au transformat teatrul modern într-o clinică. Există domni și doamne Smith, dar nu toți suntem Smith, pentru Dumnezeu!

1957, toamna, prima călătorie în Grecia.

Acropole alb sub un cer neverosimil. Întrebare firească dacă nu cumva această perfecțiune are ceva artificial, dacă nu cumva natura, în zelul ei spre desăvârșire, și-a falsificat relieful ca să-și placă sieși. Ceea ce era în pagini de cărți o lume îndepărtată, de nepătruns și înțeles, stă viu sub privirile mele. Erechteionul, câmpia atică în depărtare, abia zărită, incertitudine albă și ea, teatrul lui Dyonisios, Odeonul lui Herod, coloana unde a venit să moară Oedip, Teseionul, Heliconul, arbori pipernicIți, cipri, iasomie, esplanada cu ruinele Olimpionului. Liniște și pustiu ca în Mauclair, iată cele 16 coloane corintice, arcul lui Adrian, iată Atena romană fără nimic sacru: kepab, mastică, alcool la gheață, evocarea vocilor marilor actori rătăcind încă între arcade; aerul sacru al Greciei. Odeonul lui Pericle, sanctuarul lui Asklepios, areopagul unde predica Sfântul Paul, Pnyxul unde urla poporul, florile de hyacint, Teseionul sordid. Agora cu labirintul ei de străzi copleșite de viță-de-vie. Aici, în fața tavernelor joase, se vindeau cai și vin. În cartierul strâmt și părăsit umbla Aristofan în căutarea cuvintelor rare. Ceasul hidraulic al lui Andronicos, cu alegoriile vânturilor.

... Ceas de amiază de septembrie. Zăduf. În incinta de marmură bat ciocane leneșe. Coloanele mai sunt încă drese de meșteri pietrari. Timpul se scurge pe nesimțite, orele nu mai au sens...

Francezul meu credea că la început grecii au fost barbari, cruzi, răi, așa cum i-a zugrăvit Homer și Eschil, șefii de bandă au devenit miloși din cauza lui Sofocle, care a inventat remușcările.

Dar respirația asta a marmurii în glorioasa lumină de toamnă? Piatra vibrează, cântă, aleargă. Oarba privire a statuilor scrutând secolele, detaliul multiplicat, studiul anatomiei generale, rămase toate aici, nemuritoare.

Spre Sounion: pini, măslini, viță, asini și piatră. Templul lui Poseidon zărit de pe mare de navigatorii sosiți din fabulosul

Orient. Teba cu olăriile ei vechi, Levadia, Delphi roz-auriu, Parnasul...

La întoarcere, golful acela de cositor în care vasele armatorilor tânjesc ca într-o mlaștină strălucitoare, marea albă fără valuri, un lac stătut sub soarele violent. Pe aici ar trebui să deslușesc vechi morminte de eroi în care sunt încă amestecate oasele sclavilor și ale cailor sugrumați deasupra... Flori, iarbă și sânge... Această țărână arsă de soare a fost stropită cu vin și cu lapte. Plutarh evocând moartea Plateenilor vorbește și despre un strop de parfum căzut pe altarele sub care dormeau rudele celor ce-i cinsteau.

Seara, demoni nevăzuți colindă văzduhul îmbătat de miresme, marea e liliachie, înaltă ca un zid, nestrăbătută de corăbiile care s-au refugiat în micile porturi nevăzute...

1960

Doctorul S. mărturisește:

– Am vrut să scriu un roman despre lumea intelectualilor, și, în special, a artiștilor, dar m-a împiedicat o decență neînțeleasă. Simțeam că am să fiu veninos cu confrații tăi („*Există la mine o nevoie aproape continuă de a vorbi de rău pe alții și o mare indiferență în a o face*“ zicea Jules Renard) și m-am oprit de câteva ori. Ce aveam de spus? Imoralismul acestui mediu e bine cunoscut, egoismul vostru mi s-a părut desuet, ei au devenit, prin creșterea civilizației, mai generoși și își joacă mai ales rolul de damnați. Megalomania? Păi, megalomani sunt toți oamenii. Întreabă pe un contabil și o să-ți spună că bilanțuri cum face el nu face nimeni în întreg universul... Că scriitorii și actorii își înșală nevestele mai lesne decât oamenii de pe stradă? Iarăși eroare! Orice impiegat a III-a are câteva prietene pe care le vizitează ceva mai mult de o dată pe săptămână. Deznădejdea cea rnai cumplită mă cuprinde când scrutez aceste destine

lipsite de orice surpriză. Intelectualii duc de fapt viața cea mai previzibilă cu putință. Revoltele și depășirile condiției lor se fac oral, în conversație. Ei fabulează viața, nu o trăiesc, de dragul unui spirit sacrifică cel mai mare adevăr. Am cunoscut oameni care s-au distrus dintr-un calambur. Acest erou de operetă: omul care gândește, omul care se uită în sine... Prefer un parlagiu!

Surâde superior. Nu știu cine l-a necăjit atât de rău. Îl las să continue. El bea repetat și fumează mult, ghicește că de fapt îmi pozează, că eu am să scriu despre el și încă cum o să mai scriu! De aceea ține cu orice preț la enormități.

– Și dumneata îți disprețuiești desigur colegii, afirmă fără ca eu să mai am posibilitatea să neg ceva.

– Cu siguranță!

– De ce?

– Păi, tot ce nu-mi seamănă nu-mi place, nu înțelegi? Am o foarte bună părere despre mine, ca și ceilalți despre persoana lor, pentru că și ei mă disprețuiesc pe mine, la fel de trainic...

– Crezi? se miră singur, deși gândirea lui pornise altfel...

– Da, nu e un lucru nou. Numai oamenii cu lecturi puține își închipuie că în trecut a fost altfel. Dacă o luăm de la societatea antică, de la bătăliile filozofilor și până în zilele noastre n-o să găsim decât dispreț. Toată istoria spiritului e plină de dispreț. Mai devreme mi-ai pomenit pe Jules Renard. L-am crezut o vreme un spirit cumsecade, dar nici așa! Citește-i *Jurnalul* despre care s-a făcut atâta caz. Poftim ce crede despre frații Goncourt, care, ține seama, și ei au un *Jurnal* destul de stufos, pe care am să-l răsfoiesc ca să găsesc ceea ce scriu ei despre Jules Renard (deși am impresia că individul le-a scăpat): „Ceea ce caracterizează în cel mai înalt punct stilul fraților Goncourt este disprețul desăvârșit pentru armonie, ceea ce Flaubert numea «căderea frazelor» Ele sunt stânjenitoare, cu genitivuri împerecheate, cu subjonctive greoaie, cu întorsături păstoase care au aerul de a ieși dintr-o gură plină de salivă. Au cuvinte care sună ca mărăcinii, o sintaxă care te zgârie pe gât, care-ți lasă în gură senzația unui lucru pe care nu te poți decide să-l vomiți."

Asta în ce-i privește pe frații Goncourt. Mai vrei ceva? Iată opinia lui Renard despre Gautier: „Nimic mai plicticos ca portretele lui Gautier. Figura e descrisă trăsătură cu trăsătură, cu detalii, cu o minuție stânjenitoare. Nu mai rămâne nimic spiritului. Aici e eroarea marelui scriitor în care școala modernă se ferește să cadă. Descrii cu un cuvânt precis, în stare să redea imaginea, dar nu te amuzi cu cercetări la microscop."

La 15 ianuarie 1889, o notă despre Heine: „Il y a une chose qui m'a toujours stupéfié: c'est admiration universelle des lettrés d'élite pour Henri Heine. J'avoue que je ne comprends rien à cet Allemand qui a le grand tort d'avoir posé pour le Français. Son *Intermezzo* me paraît l'œuvre d'un débutant qui aurait voulu faire quelque chose de poétique."

Michelet este „tipul marelui vorbăreț"; Balzac? Stai puțin! „Rien de plus mauvais que les nouvelles de Balzac. C'est trop petit pour lui."; Barrès e cam suficient (citându-l pe Rivarol: „Ses idées ressemblent à des carreaux de vitres entassées dans le panier d'un vitrier, claires une a une et obscures toutes ensemble". – George Sand? – „La vache bretonne de la littérature." Nici Flaubert nu-i scapă („Vallette définissait Flaubert: la perfection du talent, mais du talent seulement"); Bainville? „El nu ascultă, nu simte nici o plăcere *să frunzărească un spirit,* și, ca și cumpărătorii, nu ascultă din fraza ta decât cuvântul care trebuie să-i provoace răspunsul. E un om plin de anecdote pe care le povestește foarte bine și care sunt partea cea mai frumoasă a talentului său, însă nu am plăcerea de a-l vedea. Și doar ne cunoaștem din 1856!"

Și toate astea numai în 60 de pagini de *Jurnal!* Darmite restul...

Doctorul S. rămâne interzis:

– Și-atunci ce-i de făcut?

– Ține și tu un *Jurnal.* Ai cunoscut destui scriitori. Înjură-i bine, lasă să treacă ceva vreme și dă-l la tipar. Te asigur, se va vinde ca pâinea caldă.

– Vrei să spui că tu nu ții un *Jurnal?*

– Un *Jurnal* cu scriitori, cu colegii mei?

– Chiar așa.

– Ce lux, ce risipă de energie, ce hârtie sacrificată! Crezi că sunt atât de interesanți? Povestitorii buni nu scriu și-atunci nu mai sunt scriitori. Ce haz ar avea deci să consemneze micile lor cancanuri de la Capșa? Că criticul P. a zis despre cutare că e genial, că Cutare n-are talent, că poetul Y. s-a încurcat cu o balerină care-i papă drepturile de autor? Cine mai citește fleacurile astea? Trăim prea mult din anecdote, și viața e un lucru foarte serios. Ah, să întâlnesc toată ziua, bună ziua niște *spirite,* asta e cu totul altceva!

1965

„Eu am pierdut în contact cu oamenii toată frăgezimea nevrozelor mele." (C.)

1955

Am crezut totdeauna în ratatul superior. Z. mi se părea unul dintre aceștia. Patruzeci și cinci de ani s-a refuzat tiparului, presa orală îl socotea un mare poet și abia când era pe moarte i s-a publicat volumul. Ce decepție! O infatuare cu stil, un refuz de a vedea viața, o voce stinsă de mult, demodată și cu țâfne! Prietenii m-au rugat să am răbdare. Sosește romanul! Romanul ținut în sertare cam douăzeci de ani. El îl inspirase pe Cutărică, dacă nu i-o fi și scris unele pagini, cum se șoptea, să vezi lovitură! Am făcut coadă, am luat romanul! După 50 de pagini o durere fără margini m-a cuprins! Ce goliciune, ce afectare, ce lipsă de talent! Niște nenorocite de coituri repetate, augmentate cu o logică de țap! Tristă artă desuetă! Omul era prudent, omul se cunoștea. Prietenii l-au nenorocit, ei i-au băgat în cap că are talent, ei l-au împins la rampă. Era un bun povestitor de anecdote, și ei au confundat această verbozitate cu chinul nenorocit asupra paginii! Dacă n-ar fi murit, l-aș fi oprit

pe stradă să-i strâng mâna pentru curajul de a fi rezistat prezumtivei sale glorii atât amar de vreme!

1956

Celor care mă acuză de violență ce le-aș putea răspunde? „Spinii, ce sunt spinii? O răutate a florilor." (Exupéry)

1960

Dintr-un almanah de vânătoare: coțofana construiește din prudență mai multe cuiburi și locuiește numai într-unul. (Pentru *Frica*.)

1965

Dintr-un interviu al lui Aldous Huxley:

„– Unii psihologi pretind că impulsul creator este un fel de nevroză. Sunteți de aceeași părere?

– Categoric, nu! Nu admit nici un moment că facultatea de creație este un simptom de nevroză. Dimpotrivă, nevropatul care izbutește ca artist are de înfrânt un handicap considerabil. El creează în ciuda nevrozei, nu datorită ei."

1945

Gafă sublimă. Un comandant pe front credea că încurajează pe soldații săi apelând la antichitate și spunându-le că înainte de luptă grecii, cunoscuți ca eroi, plângeau.

1946

Cauze secundare, după Hainchelin, care au fost luate de către animiști drept cauze determinante: somnul, moartea, leșinul, imaginea corpului omenesc oglindit în apă etc. Pe scurt, o sumedenie de fapte care, în acest mediu social dat, au putut duce la ideea de *alter ego,* de suflet-suflare, de suflet-spirit etc. De obicei vânătorii consideră că sufletul sălășluiește în sânge, pescarii în suflare, deoarece moartea vânatului este provocată de pierderea de sânge, iar a peștelui de sufocare. Uneori sufletul e plasat în rinichi, în inimă, într-un ochi, cel mai ades ochiul stâng etc. Spiritele pot sălășlui și în obiecte neînsuflețite: pietre, oale, precum și în plante...

1948

Înalt, onctuos, serios, prea serios și când nu trebuie, ascultător, zâmbind timid și încă atunci când nu te aștepți, cu ochi pieziși, pândind sub pleoapele adormite, I. mi se pare omul de care trebuie să te temi, „eroul acela sublim al lui Dostoievski, care pe pragul sinuciderii, într-un elan de umilință, după ce s-a târât torturat de remușcări la picioarele unui om căruia îi făcuse rău și i-a cerut să-l calce, neuitând totuși când a plecat să-i fure iarăși tabachera". (Ralea)

1949

Dragostea decăzând în camaraderie, ca să nu-i spun complicitate. Femeia aceasta îmi aducea sub palton bucăți de lemne pentru că nu aveam cu ce să mă încălzesc. Noaptea, când soseam de departe, găseam între cearșafuri o sticlă cu apă caldă.

Atunci nu înțelegeam încă faptul acesta neînsemnat că nu mă mai iubea, că mă vâna ca pe un animal de însoțire. Voia să știe că voi recurge la ea, eram dezarmat, nu mă lăsa să tremur să nu spun vorbe mari, îmi îngăduia chiar destule. Știa că vin de la alte femei. Poza într-un spirit superior. Iubirea noastră trecuse de amurg, începea noaptea nesfârșită a indiferenței. Eu eram viitorul ei, nu trecutul și mai ales prezentul. O, iubire ce nu poți fi oprită în loc! Altădată alergasem înaintea ei, smulsesem de pe garduri buchete imense de liliac, i le aruncasem înainte, scrisesem noaptea poeme și primele romane i le dedicasem, și astea toate numai pentru un surâs! Suntem blestemați să iubim numai atât cât cere iubirea? Pe urmă au urmat nopțile acelea prelungi, fără jurăminte, lăsasem sângele să facă totul, sufletul nostru asista mulțumit la degradarea dragostei, la ispășirea cărnii. Amurgul; prima oară când observam că nu se pieptănase cum trebuie, primele pretenții de a îmbrăca anumite rochii. Acestei îndeletniciri: iubirea, oamenii îi consacră atâta vreme și ei luptă de fapt cu cel mai nemilos călău: vremea, vremea și obișnuința. Să fugim sau să murim înainte de a renunța...

Mai târziu am crezut în camaraderia femeii, dar n-am mai întâlnit-o. Cât eram o probabilitate, ele îmi mai acordau câte ceva din sentimentele lor atât de rare. Când am devenit o certitudine au venit spre mine ca să mi se dăruie dintr-un sentiment egoist. Se dăruiau unui lucru ferm. Ele existau prin aceste certitudini, și eu nu mai eram nicăieri. Eu fusesem îngropat în mica odaie unde altădată ele veneau cu lemne sub palton și uitau o sticlă cu apă fierbinte între cearșafuri. Ce bogat eram atunci și nu mi-am dat seama! Acum vreau să dăruiesc ceva pentru mila lor de atunci, pe care o confundam cu dragostea, și nu mai găsesc decât lucruri urâte și scumpe, care numai lor le face plăcere. Dăruiesc din obișnuință și mă simt sărac și umilit. În mine nu mai există drame, există numai idei înduioșate, cum zicea Gide.

1965

Paris, Louvre, pe o ploaie neagră de iarnă.

La nef des fous al lui Bosch. Amestec de caricatură și pictură exactă, grotescă. Un ospăț sub simbolul morții. Un soldat însetat bând cu un craniu înfipt într-un ciomag așezat pe spinare. Groază și bucurie inconștientă. Imagini imediate ale *Purtării crucii,* din reproduceri, cu tipologia înfiorătoare a celor ce-l înconjură pe sus, veritabili șobolani și porci, exprimând bucuria acră a celor ce asistă la ispășirea altuia, terminată în delirul imaginiior din *La tentation de Saint Antoine,* cu monstruozitatea dezghiocării unor ouă uriașe și ciudații pești zburători, demonologia inimaginabilă, cu câinii blindați precum coleopterele, cu oameni-copaci și șobolani cât elefanții, copii nebuni, purtând vase pe cap, tot evul mediu, plin de fantasmagorii, de alchimii și vise teribile.

Coșmarul devenit o tentație, dar ce perfecție!

1964

Dacă e vorba de răutăți despre alții, iată una a lui Rilke, mi se pare despre Rodin: „Gloria e suma neînțelegerilor create în jurul unui nume".

1965

Grădinile, noaptea. O idee mai veche. Mă urmărește mirosul lor particular și sunetul. Cum se mișcau frunzele copacilor din grădina Borghese, în august, la Roma? Cum miroseau pinii în China, în iunie, acolo, undeva în Sud, lângă Canton? Dar vântul în palmierii grădinii Montaza, de lângă Alexandria? Dogoarea în ciprii de la Capri aducea miresme funerare. Marea

părea un cimitir albastru fără nici un semn al amintirii. La Corint copacii săraci, simple coloane de lemn într-o lume a pietrei, nu trimiteau nici un sunet nicăieri și nici un miros.

1965, vara, spre Templul Norului Albastru, în China.

Nicăieri o antenă de televizor nu m-a interzis ca aici, în peisajul deșert, privind satele aliniate lângă orezării. Optsprezece prăjini de bambus – nu știu de ce le-am numărat – sub cerul neclătinat de vânt, palid-albastru, vorbind despre civilizație. Mereu zidul de lut, bivolii negri, zeii acestui pământ răscolit, muncit, fără preget, cu o ambiție de neimaginat, mereu micile canale, pline de copii veseli, o lume ca din stampe. Ici-colo, leandrul alb, familiar în peisaj ca la Roma, și acele rogojini, mici cortine de culoarea porumbului copt, și când decorul devine lacustru ai în față un fragment dintr-un *makemono,* cu sălcii și bătrâni contemplativi, cu ape stagnând într-o imobilitate de moarte. Am trecut de Pagoda fântânii, spre Palatul de vară. Într-o vale pietroasă, plină de chiparoși, lângă un râu secat, iată nesfârșita suită de curți interioare, cu recluziunea lor tăcută, cu misterioasa distribuție a pavilioanelor acoperite de olane. Contactul cu mitologia chineză este surprinzător. Dacă vii din Grecia, unde marmura construiește întreaga civilizație statuară, aici ești contrazis de viziunea caricaturală sau hieratică a trupurilor imense de lemn vopsit. Generalii Hîn și Ha, nelipsiți din folclorul chinez, par fioroși la prima vedere, de vină în această senzație sunt mai întâi proporțiile: statuile au câte 5 metri înălțime. Ei agită deasupra capetelor săbii amenințătoare, dar la insistența observației, amenințarea are ceva hilar, amintește de costumele călușarilor noștri (acestea din urmă mai sobre). Sunt împodobiți cu coroane birmaneze de aur, vestmintele

verzi cad ca niște valuri peste trupuri masive. Ceea ce era fioros devine amabil, surâsul enigmatic trădează numai o complicitate. Cu cât înaintăm spre tăcute curți pătrate, pline de statui de bronz (imense broaște placide, privind infinitul cu ochi ficși), în sunetul misterios și solemn al unor clopote mici și nevăzute, senzația de taină și meditație crește. Călugări îmbrăcați în negru se strecoară neauzit pe marile promontorii de piatră, aflate lateral și păzind cu misterioase stucaturi încăperi ce nu le bănuiești. Aerul e dulce, și văzduhul, cutreierat de mirodenii ce ard undeva în altare nevăzute, te silește la vis. În fiecare mic templu central veghează câte un Budha, cu fruntea aplecată spre genunchi. Lemnul roșu și lumina verde, strecurată savant printre îngustele deschizături ale ușilor și ferestrelor de aerisire, sumbra siluetă aurită a înfățișării corectitudinii, toate la un loc nasc o umilință și o părăsire involuntară. Pe o masă arde santalul între obiectele de cult. Are un parfum moale, persuasiv posedant; devii mărinimos, afară tot mai răsună misterioasa muzică a clopotelor mici și nevăzute. Părăsim micile încăperi amețiți și străbatem alte curți cu bazine putrede, în care mișună pești roșii, cu ochi bulbucați, dintr-o specie și ea la fel de misterioasă: peștii dragon. Aici natura animală a copiat geniile acoperișurilor, care în fierbințeala amiezii par că vor să zboare cu aripile lor de bronz. O lume fecundă, luxurinată, plutește deasupra noastră sub cerul mov. Alte altare, iar Budha înconjurat de discipoli într-o tainică încercuire meditativă. Sub tavanele verzi-albastre, negre, împodobite cu litere aurii, capetele rase ale învățăceilor sunt vegheate de o natură reprodusă minuțios. Demoni, plante, insecte, un baroc subtil, întrecând orice imaginație în armonizarea regnurilor. În fața altarului celor cinci înfățișări ale lui Budha, o broască uriașă ține pe carapacea de piatră un chioșc delicat ca o bombonieră. Urcăm spre Pagoda de piatră, pe sub mai multe porți suprapuse. Stâlpii de piatră albă au un desen obsedant: spirale și cercuri, închipuind norii, nu lipsesc păsările, șerpii și acei unici grifoni *(ci-lini)*,

simbolul norocului. Leii de piatră supunând o bilă cu laba fermă (motiv fundamental al arhitecturii chineze), cu coama coafată, au o grimasă ironică. Scepticismul lor e omenesc, și trebuie să înțelegi că înaintea oricărui oraș sau templu te întâmpină curajul. Sfera este înlocuită uneori cu o progenitură cabrată, luptând de la egal cu animalul regesc.

Sfârșiți de atâta colind în soarele de amiază, avem o surpriză finală. Subtilul nostru însoțitor, Șun, un bărbat tânăr care vorbește perfect românește, ne introduce pe sub copaci într-un templu modest ca înfățișare. Lemnul pârâie de vechime, niște pietrari lucrează în curte, se aude un ferăstrău tăind greu materia dură. Aici înăuntru într-o lumină violetă, iată-ne în fața celor 500 de Budha. Impresia este extraordinară. Statuile de lemn aurit par de bronz. Lumina săracă strecurată printre ferestrele strâmte luminează enigmaticele surâsuri ale celor 500 de Budha. Repetare obsedantă a ipostazelor, mă va urmări toată viața. Există o senzație de efort de a te încorpora acestei populații divine. Mi se cere să spun vârsta, și la al 41-lea Budha ne oprim. El simbolizează omul care ajută pe săraci. Explicația îmi convine, pentru că în apropiere se află un altul semănând până la confuzie cu domnul Voltaire, e drept ceva mai gras, ca să nu mai vorbesc de altul care pare puțin cam vesel, ținând un pahar golit deasupra capului. Un Budha iubește caii, și altul are două capete (unul mai mic, așezat deasupra frunții gânditoare). Trecând prin coridorul viu de chipuri împietrite, îmi aduc aminte de reflecția lui Carlyle, care a spus că prima impresie a unei opere de artă cu adevărat puternice este totdeauna enervantă până la suferință. Un scriitor chinez vorbind despre arta chineză credea că, asemenea mării în alegoriile nietzscheene, ea întrece în grandoare multitudinea peștilor, a crustaceelor și a meduzelor pe oare le cuprinde natura. Aici este vorba de obsesia artei, reproducerea ipostazelor are ceva demonic în ea, nu este vorba de insistența sculptorului, de munca fenomenală, intri într-un vis, nu într-un templu, realitatea dispare fără să simți.

Nu e senzația catedralei gotice, care pe omul de rând îl îngenunche prin severitate, prin sentimentul nimicniciei și al jertfei. Nu, aici ești condus cu familiaritate către un sentiment laic. Iată ce poți deveni, iată ce ai fost, iată ce poți să rămâi. Alege! Geniile petrec, conduc caii de hățuri spre ținuturi fără relief, geniile stau pe scaune sau tronuri, sunt ispitite, înțelepciunea le-a născut un cap nou, neverosimil. Sigur că budismul și-a pus pecetea pe această artă, că aici este multă serenitate și chiar o cadență din arta dramatică mongolă. Gestul este pozat, chiar schima este studiată, ea respiră un rafinament milenar. Există o precizie clasică, membrele sunt inegale, dar efectul e totdeauna uluitor, tocmai din cauza acestui dezechilibru. Gura realizează expresia totdeauna și un oarecare hieratism ca o pecete a frunții și a privirii mereu depărtate, scrutând interiorul. Există și o copilărie prelungită, cum observa Lin Yu-tang, rasa se complăcea în ea, începând de la Confucius. Un popor plin de tinerețe, depărtat parcă de maturitate și totuși popor vechi. Antropologii moderni, afirmă același scriitor, spun că chinezii sunt tineri ca rasă, bătrâni în cultură. Acelei copilării prelungite i-au trebuit mii de ani ca să ajungă la maturitate. De aici grația, subtilitatea, acea deferență care m-a uluit în toată această călătorie. La Shanhai, liftierul te conducea până în odaie, părăsindu-te cu un surâs la ușă. Oferirea unui ceai era o ceremonie plină de finețe. Ceaiurile ele însele exprimau ora, anotimpul, emoția gazdei, parfumul lor îți vorbea despre cea mai aleasă îngrijire. Nicăieri în lume nu m-am simțit mai prevenit asupra a ceea ce ar trebui să fac și să spun ca să nu jignesc. Luând masa în restaurantul de pe lângă Palatul Imperial, într-un pavilion discret, mi s-au arătat pereții de sticlă prin care am fost invitat să privesc vasta grădină din jur Am avut într-un minut patru viziuni ale anotimpurilor: copacii pipernciți de sub pavilion înfloriseră, erau devorați de soarele verii, venise toamna mohorâtă peste ei și stăteau pustii sub iarnă. Și toate astea printr-un miracol al sticlei. Am surâs gazdelor, care nu manifestau nici

un sentiment, deși o bucurie secretă există, pentru că e imposibil de presupus că fusesem invitați întâmplător acolo. Știam că privirea aparent apatică a prietenilor noștri era o protecție: filozofia Sung profesează încrederea nelimitată în supremația spiritului asupra emoțiilor. S-a spus în mod răutăcios că chinezii nu iau în serios nici înmormântarea unui câine, mergându-se la speculații asupra elementului burlesc al funeraliilor (rochiile multicolore, orchestrele cu alămuri etc.). Nimic mai eronat. Știu câtă neliniște provoca un minut de întârziere la o întâlnire, ce presupuneri se iveau în mintea gazdelor. Poate n-am dormit cum trebuie sau cât trebuie, poate nu ne place hotelul, poate mâncarea este neobișnuită pentru noi. Te simți învăluit, furat, condus spre această prietenie. N-am să uit discreția celor ce ne serveau la vechiul hotel englezesc din Nankin, salutul repetat al grădinarilor îmbrăcați în alb de câte ori ne vedeam în drum spre restaurantul aflat în curtea plină de gazon, tuns cu o minuție uluitoare. Această atenție, această sublimare a gestului, această prevenire a gustului, deliciul culorilor, al ornamentării felurilor de mâncare, chiar într-o operație atât de banală cum e un prânz.

Am părăsit templul celor 500 de ipostaze. În fața noastră se ridică Muntele Parfumat, un deal pietros, înconjurat de o imensă grădină. Studenți în haine sobre de doc se plimbă sub platani. Miracol, din jur miresmele ne invadează, unicul miros al plantelor în China, cu o dulceață stranie fără să fie dulceață, ceva subtilizat, ca și când parfumul însuși al naturii ar fi fost decantat în operații de putreziri imemoriale. Frunze vechi strivite sub pași, macerate de căldura verii, pinii aceia gri care îmi aminteau grădina Borghese, cu umbra lor rarefiată, făcând aerul să vibreze muzical cu melancolicul și infinitezimalul sunet al acelor depunându-se pe pământ într-o cădere tăcută, infinită. O pagodă de teracotă verde și maro într-o magnifică împletire care duce la confuzie cu fundalul pădurii care veghează înălțimea. Câțiva pietrari muncesc stăruitor, fără gălăgia de la noi,

într-o meticulozitate impresionantă. Cărarea pietrelor pare ea însăși o ceremonie, sculptarea o alta, e multă grație în aerul acesta chinez, cred că și păsările au un zbor stilizat. Stâlpii vechi ai secolului al 16-lea chinez răsună la ușorul vânt. De sus de tot vedeam Olimpia chineză printre câmpuri de orez. Studenții învață cu voce tare araba și engleza. Cum spunea vechea poezie a lui Wei Chuang pe o pictură de Kin-Ling?

„Ploaia pe râu e asemenea ceței,
Și iarba malului crește înaltă...
Cele șase Dinastii au trecut ca un vis,
Și cântecul păsării e lugubru,
Sălciile zidului palatului sunt nemiloase,
Se-ntind înverzite de-a lungul a trei mile –
Fantome strălucitoare."

Templul lui Budha dormind, al familiei Thang, e înconjurat de bazine în care a înflorit lotusul. Pe podurile curbe de piatră se aud pașii discreți ai călugărilor. Reverberația apei se răsfrânge pe chipurile generalilor mitologici, al căror număr e acuma de patru. Ei îl înconjoară pe Budha într-un fel de dans protector. Cel din stânga are o țiteră în mână, altul un șarpe, al treilea amenință cu o sabie, ultimul ține o umbrelă, îngenunche un demon. În a doua curte, triplă ipostază a lui Budha, înconjurat de 18 lohani. Broaște imense de piatră, cu stâlpi votivi pe carapace, străjuiesc curtea a treia, în fața celui de-al treilea altar. Budha doarme pe o mână, într-o candidă visare. Doisprezece discipoli îl veghează. Fruntea împodobită cu semnul indian exprimă intensa gândire în relaxare. Vestmântul este feeric. Extazul a trecut, Budha doarme, a trecut de apa uitării...

În vasele de aramă de pe trepte mișună peștii aceia fioroși, cu ochi holbați, singurul semn de viață în acest refectoriu. Bat iar clopote mici, decorul de ananași și santal, multiplicat într-o aproape înspăimântătoare proliferare, învie în umbrele lăsate de prezența și absența fumului de mirodenii. Liniște stranie,

sentiment de depărtare de ceea ce ar putea să tenteze, să cheme, să nască dorința.

„Astăzi iarba nebună a crescut peste Puntea Vrăbiei Roșii,
Soarele în asfințit strălucește deasupra Aleii Hainelor Negre,
Și rândunelele care încântau inimile lui Wang și Hsieh,
Uitate, caută hrana lor lângă porți..."

Nu pot pleca, nu mă pot desprinde de aceste locuri tăcute, de sanctuarele vechi, pline de muzică și parfumuri. Lin Yu-tang scrie undeva că chinezii fug de utilitate, mai ales în arhitectură. O falsă superstiție îi duce la geomancie. Templele imită natura, fiind esența seninătății. Acoperișurile lor au formă caligrafică. Am fost tentat să cred la început – ca toată lumea – că există o legătură între forma cortului nomad și acoperișul chinez, spiralat și exprimând umilința către natură. Poate absența ploilor justifica lipsa de prudență în această succesiune de valuri de olane. Chinezii fug de *urâta linie dreaptă,* crede Lin Yu-tang. Forma ferestrelor este foarte variată. Ea seamănă când cu evantaiul, când cu frunza ori cu piersica. În arhitectură se folosesc formele animale și vegetale. Liliacul nocturn servește ca motiv din pricina aripilor curbe și e omonimul șansei. Arhitectura are simbolistica ei. Dragonul e animalul cel mai onorat, el unește grația cu forța și era însușit de dinastii ca simbol. Există un panteism subtil și enorm: Dragonul trăiește în jur, în dimensiuni colosale. Un lac reprezintă ochiul Dragonului lângă mormântul unor strămoși. Grădinile nu au alei simetrice, pavate gen Versailles. Orice grădină chinezească conține stânci artificiale, create prin aglomerare de piatră. Arborii, pomii fructiferi, totul concură la alcătuirea unei *dezordini voite,* capabile să dea sentimentul infinitului. Savantul Li Li-weng din secolul al XVII-lea, a consacrat plăcerilor vieții un întreg manual. El adună bani pentru sezonul crabilor, pe urmă ia o decizie gravă în legătură cu locul memorabil unde va mânca crabi dintr-o specie celebră, sub razele lunii de toamnă, în mijlocul crizantemelor imperiale, care

atunci vor înflori. Se mănâncă muguri de bambus, pentru că sunt fragili și aerați. Arta culinară e o știință a asociațiilor. Țelina se consumă singură, dar dacă ți se oferă spanac cu morcovi fierți, s-a comis o barbarie. Degustarea ceaiurilor este expusă în tratate, există o artă de a-l bea.

Același scriitor vorbea despre aversiunea chinezului pentru formulele abstracte. Nu există eroare mai mare. Copacii din Pekin sunt tunși în așa fel încât să sugereze mereu dragoni, plopii de stepă, zvârcolindu-se sub vânturile pline de nisip sosind vijelios dinspre Gobi, par în furtuni mari cârduri de rațe, plecate în emigrarea rituală. Același autor, uitând cele afirmate, pomenește despre Han Yu, marele confucianist al dinastiei Thang, care era un ingenuu. Aflat în împrejurimile Swatowului, invadat pe neașteptate de crocodili, a scris la adresa lor o suplică grandilocventă și expiatoare. Crocodilii, apreciindu-i elocvența, au dispărut. Ruga conține multă ironie în ea, dar unde-i fuga de stări fragile, ținând de imaginație mai ales? Lin Yu-tang afirmă că cele mai încântătoare creaturi din imaginația chineză sunt fantomele feminine. Unele sunt îndrăgostite defuncte, altele au fost dezonorate în viață. Ele vin să-și regăsească iubitul și să le facă copii. Fantomele chinezești sunt umane, de o frumusețe grozavă; iubesc, sunt geloase, au viață...

1961, iarna

Sahara, un colț din Sahara. Un far îndepărtat aruncând *éclats*-uri spre deșertul negru, noaptea. Un restaurant plin de bogătași libanezi, cu numeroasele lor soții, ascultând cu o curiozitate demnă propunerile chelnerilor stilați. Impresie de local de mare lux, la Londra sau la Paris. Afară, straniu, în afara fugii nisipului pe nisipul aspru al deșertului, un greiere care țârâie neverosimil până ne urcăm în autocar.

1965

Chopin; vreau să mă strâmb, să mă fac că nu-mi place. Aș dori să declar că e minor, că mă plictisește, că leșinătura lui pe note place astăzi numai coafezelor, dar ce eroare! El a promovat pianul la rang de ftizie, cum spune C.

1960

Cântec antic de dragoste la greci:

„Tineri, veniți să cântați, veniți să vedeți, veniți să aflați cum începe iubirea. Ea începe de la ochi, se coboară la buze, de la buze ea alunecă la inimă, și în inimă prinde rădăcini. Când ne-am îmbrățișat, frumoasa mea, era noapte; cine ne-a văzut? Noaptea și aurora, stelele și luna. O stea a coborât și-a spus mării, marea a spus vâslei, vâsla corăbierului, și corăbierul a cântat-o noaptea la poarta frumoasei sale.“

1965, vara, la Pekin.

Acest fum indolent de mirodenii urcându-se spre cer care mă va ține minte...

NOTE. COMENTARII. REPERE CRITICE

SĂPTĂMÂNA NEBUNILOR

Ediții: *Săptămâna nebunilor*, roman, Ed. Albatros, București, 1981, 333 p.; *Săptămâna nebunilor*, roman, ediția a II-a, 1985, 333 p.; *Săptămâna nebunilor*, Text definitiv, Prefața Mihai Ungheanu, Ed. 100 + 1 Gramar, București, 1996, 295 p.; *Săptămâna nebunilor*, Ed. 100 + 1 Gramar, 1998, 295 p.; *Săptămâna nebunilor*, Ed. 100 + 1 Gramar, 2002, 295 p.; *Săptămâna nebunilor*, Ed. Fundației „România Mare", București, 2003, 419 p.

Apariția romanului a fost anunțată de tipărirea unor fragmente în reviste: *Smirna mării* (fragment din romanul *Săptămâna nebunilor*), „Contemporanul", nr. 3, 16 ianuarie 1981; *Verzi raiuri pământești* (fragmente din romanul *Săptămâna nebunilor*), „Luceafărul", nr. 8, 21 februarie 1981; *Anadyomene* (fragmente din romanul *Săptămâna nebunilor*), „Săptămâna", nr. 534, 27 februarie 1981.

Laboratorul romanului

Săptămâna nebunilor (1981) este un proiect de roman care datează dinaintea celei de a doua ediții a romanului *Groapa* (1963). Din acest proiect, documentat și pus în lucru, se va desprinde ulterior romanul *Princepele*, apărut în 1968, apariție care a dus la amânarea romanului-matcă, multă vreme părăsit.

Eugen Barbu ne lasă să înțelegem că imaginația i-a fost stimulată de atmosfera unui hram din apropierea orașului Suceava:

> *„Cred că, în realitate,* Săptămâna nebunilor *a început să fie scrisă în vara lui 1962, când, pe dealul de lângă Suceava, care duce la Biserica Sfântul Ilie, am văzut milogii, ologii și orbii urcând în genunchi imensa movilă pentru a se supune unei Dumnezeu indiferent. Era acolo și Zamca cea misterioasă, cetatea de piatră albă dominând Moldova, era evocarea încuratului cailor la Sân Toader, dulapurile și Drăgaica, încă păstrate în forme nefericite. Toate mi-au adus aminte de tăiatul mâinilor la hoți, de butucii pe care se fărâmița carnea, de strigătul monoton al levantinilor într-un târg de demult învăluit îm umbre: «Păpușele, păpușele franțuzești, tot ai sta să le privești!»*
>
> *O, cum am auzit atunci cântecul acela straniu: «Tu ești puișor canar...» sau pasul pristavului veghind somnul Domnului: «Tăcerem Vodă se hodinește!»*
>
> *Dar evocarea acelor nopți orientale ale Bucureștiului, cântec și fior de moarte:*
>
> *«Pe pod pe la Spiridon*
> *Toate păsările dorm,*
> *Numai filomela mea*
> *Toată noaptea ciripea,*
> *De amor se jeluia.*
> *Oh, amor, amoraș,*
> *Vedea-te-aș călugăraș.*
> *Până-n patruzeci de zile*
> *Să te văd la mânăstire,*
> *Cu ochii pe la icoane,*
> *Cu gânduri pe la cucoane,*
> *Cu mâinile pe Psaltire,*
> *Și cu ochii la copile...»*
>
> *Superba litanie a sudului, celetnicele ce plâng după plecarea mușteriilor, câmpia Teiului într-o dezlănțuire orgiastică a primăverii din 1822, trăsurile de Viena, butcile și demoazelele, pehlivanii și masalagiii, boierul Ralet, straniu în redingota lui, ucis de o iubire bolnavă, pehlivanii umblând pe sârmă pentru*

câțiva caragroși nemțești, ori firfirici, negustori duși de subsuori peste pădurile ciuntite, *gemând de rosul păduchilor și scărpinându-se cu osârdie, capetele datornicilor tăiate și puse pe scările bisericilor, cu lumânări în gavanele ochilor, poate acel sunet în iarnă al trupului devorat de câini în Curtea-veche a lui Hangerliu care se aude până dincolo de mal, în bătaia leneșă a clopotelor de moarte și-n plânsul rudelor... Kera-Duduca, de la hanul Filaret, cojocarii și abagiii, endrișaimii din geamuri romantice, teleleicile bând vin cu podarii, Mavroghenii și focurile Bucureștiului în mai, când aerul arde și vine un duh de undeva, și femeile iau foc și ard și ele... Podul Calicilor, ciuma lui Caragea, cortegiul morților de vii, într-o halucinantă evocare...*

Am adunat un raft de cărți și-mi lasă gura apă după hrisoave. De-aș putea să le citesc mai repede, de-aș aduna mai repede ceea ce colcăie, îmbibat de literatură în paginile mele vechi..." (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 41–42)

E de observat că pornind de la împrejurări din Țara de Sus a Moldovei, șirul de imagini se deplasează în Sud, în Țara Românească, vorbindu-ne despre București, despre cadavrul domnului Hangerliu, despre Kera Duduca, ciuma lui Caragea. Moartea domnului Hangerliu va trece în romanul *Princepele*. Ciuma la fel. În prima fază proiectul *Săptămânii nebunilor* conține, evident, aspecte comune cu viitorul roman *Princepele*, care se va contura mai târziu.

Cum s-a ajuns la această tematică romanescă, pe care lumea *Gropii* n-o anunța, ne explică tot autorul în *Jurnal* (1966), note care au trecut apoi și în *Caietele Princepelui* (I):

„*Dacă vreodată cartea* Săptămâna nebunilor *se va scrie, o voi datora unui incident. După terminarea filmului* Tudor, *pentru că mai rămăseseră Cinematografiei noastre niște costume de epocă, unui ingenios i-a venit ideea că s-ar mai putea face un film cu ele (între timp s-a și făcut). S-a gândit atunci acel om că ar trebui și un scenarist la treaba asta și m-au găsit pe mine! Nu știu cum și de ce am primit, dar acum nu regret deloc. Am găsit câteva cărți (destul de multe dacă mă gândesc), m-am apucat să le citesc și rezultatele au fost fermecătoare.*

Moartea lui Vodă Hangerliu, atât de sumar descrisă, mi-a inspirat un moment, au urmat apoi istoriile *Bucureștiului, unde apar tălănițe și kiramele, am găsit în paginile lui Ion Ghica acel stil fastuos pe care-l iubesc și căruia i se potrivește totul. Unde sunt morile de lemn ale Bucureștiului, unde e Dâmbovița plină de cadavre de cai? O, cum am mai auzit cântecul de demult: «Pe pod pe la Spirodon» sau «Mititico, vino-ncoa!» L-am luat pe Gion, pe del Chiaro, călătorii poloni și italieni, Giurescu și Iorga, Gane și Titu Maiorescu, Kirițescu, Bezviconi și alții... Ce lume!... Ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir! Datorez unei întâmplări apariția în paginile mele a lui kirie Iani Pachiță, a benului Filipescu, a lui Grigore Ghica,* buni în neam, *caractere teribile... De undeva din trecut, din pagini moarte, răsar coana Zinca Păuța, jupâneasa Safta, boieroaica Gălășeasca și părintele Neofit de la Râmnic, cel ce dă dezlegare meselor, apare lumea haiducilor, acel Stânguleasa, Zlătaru, Pătrașcu și Duduveică, Scarlat de la Vădastra și Amza, cel cu obrazul belit, boierul scârnav Hristea Belivacă, cavafii, bogasierii, cârc serdarii, țăranii de la Morunglav (cuvânt ce cântă singur), grecii și turcii, paharnicii și stolnicii, Radu sin Matei, personaj tragic și Anița Hangița, ceva ce ține de Sadoveanu, dar parcă nu mi-ar place să-i semene. Jitnicierii, pitarii și toți cei de care ne-a fost rușine să scriem din nu știu ce blestem!*

Mi-este dor de această carte nescrisă..." (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 40–41)

Contactul cu documentarea pentru filmele cu haiduci i-a deschis scriitorului această perspectivă incitantă, fascinantă. „Cartea nescrisă" e *Săptămâna nebunilor*.

Iată o notă pentru *Săptămâna nebunilor*, care n-a mai fost folosită în roman, deși rezultă cu evidență din ea o anumită dramaturgie, o anumită culminație:

„*În* Săptămâna nebunilor *trebuie început cu înmormântarea domnului Suțu (idee venită din descrierea alaiului înmormântării sale). Acolo, toți boerii care sunt programați să-i ducă coșciugul domnitorului ar sta patru câte patru și ar bârfi la capul răposatului, prilej de a li se face biografia. Ar apărea* cuvințelele *pe care le vânez lângă situațiile diabolice înscenate cu o știință*

a intrigii. De la moara Radului, la băile turcești de lângă Domnița Bălașa (baia cea mare), balta Fundenilor, mânăstirea Plumbuita, lacul Ghica Tei, lacul și biserica Cernica, loc de idile nobile (asta ca geografie), apoi funducliii, cațaonii *hrăniți numai cu boboc de gâscă, făgădăurile care put și iarna, deși e înghețat, morile de la Radu-Vodă care scârțâie în vânt, vinul care fierbe în linuri, boerii mazili abia întorși la domnie, diecii, pisarii, grămăticii, care după ce se îmbătau binișor dormeau ca viermii de mătase. Ar mai fi ceremoniile: pline de lume amestecată, în frunte cu steagurile pictate cu sfinți și tot universul local de la balta Carvasaralei, înconjurată de butoaie de păcură pentru iluminat, stâlpii de lumânări văzuți prin uși de biserică uitate deschise, balurile în câșlegi, giuvaergiul Resch care împodobește toate cucoanele și-i sărăcește pe boeri. Poate fi reeditat un bal al hoților (*tufetkiii*) la* sala Mamalu *cu* celetnicele *care fac pe sfintele, cu acele mâini tăiate pe străzi, cu hoții puși cu mâinile între drobi de sare care cerșesc haluciant iertarea boerilor aflați în cortegii. Careva ar spune că Cutare e frumoasă numai pentru că bea apă de Filaret. Ar apărea boer Țâțoacă, care seamănă cu o măslină cu păr (expresie mare, culeasă prin cârciumi). Pe urmă iar* cuvințelele: păți rău, a fi ficlean și rău mâncătoriu. *Femeile în rochii de belacoasă. Casele de la* cochi-vechi. *Un boer care era* ghenecolatru, *plăcea adică la muieri. Apariția unui* hartofilax *(arhivar), a* mitarnicilor, *a* musaipilor *lui boer Gogu. Un boer avea* prochimen, *și apar* proinii *(foștii, boerii maziliți) care țineau* sineturi, scumouri *(documente, dovezi că sunt de familie bună). În vinerea mare a* strastiilor *(patimilor) se îmbată (de atunci când răsuflară în besearică luară foc prapurii de atât spirt).* Vadnicul *(denunțătorul) cel gras se prăbuși pe scări și fu dus cu caráta la Spitalul milelor și abia scăpat de o crampă a ficatului, după care iar se apucă de rele. Cu* buna faptă a blândețelor *el nu putea fi luat, pentru că era stăpânit de fandacsii și de* păreri nebunești *iscate din vinuri și rachiuri.* Rămași din lege *într-un fel, doi se duc la boer Țâțoacă să-i ierte, dar acesta le spune (pentru că îi făcuseră o mare infamie) că* le-a iertat calul." (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 166)

O fișă reține o sărbătoare care seamănă *Săptămânii nebunilor*:

„Serbarea nebunilor *la Bizanț – pentru* Săptămâna nebunilor *(travestiurile și celelalte), ca eveniment al desfrânărilor – venită din* Sărbătoarea măgarului *din Evul Mediu sau* Sărbătoarea notarilor *despre care pomenește Theodor Balsamon, care scrie că după* Conciliul *din 692 chiar clericii se costumau, intrau cu spada în biserică în costume militare sau umblau în patru labe ca animalele. Clericii se fardau, pocneau din degete ca vizitiii, lucrau țesături de femei, făceau necuviințe ca să amuze lumea. Ar mai fi de evocat cartea lui Decomonos despre* Viața religioasă în Bizanț pe vremea Comnenilor și Anghelilor…" (*Caietele Princepelui*, III, 1973, p. 36)

Alte însemnări, din *Caietele Princepelui*, ne arată că *Săptămâna nebunilor* a fost romanul de prim plan mulți ani de zile, pentru care se colectează informații și imagini pe care le vom recunoaște apoi în romanul paricid *Princepele*.

„*Pentru* Săptămâna nebunilor, *Papașa care pictează iconițe și le vinde la* Ceșmeaua Roșie *pentru sinistrații din mahalaua Tabaci, aflată sub inundații. La o trecere a Ciorogârlii, cade el însuși dintr-o droașcă rupându-și noada (gurile rele spun că a căzut din dric și că n-o să mai moară), mergând la o iubită, la una din iubitele lui, pentru că are vreo trei. Papașa cunună, botează, prezintă pe poeții de la Academia grecească, pentru că are o mare plăcere de a fi văzut și ascultat, posedă un public al lui care-l adoră. La desfacerea unei cărți, vine cu baloane sau stă în geam într-un fel de magazin care desface și lumânări. Scrie într-o foglietă* Turnul Vavilonului, *mormânt al tuturor întâmplărilor grămăticilor, lucru pentru care e urât de cei mai ai dracului scribi. În* Infern, *ar fi stat în cercul al cincilea, al* Mânioșilor, *alături de Flegias și Filippo Argenti…*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 205)

Academia grecească și poeții ei sunt exhibați în paginile *Princepelui*.

Eugen Barbu colectează pentru *Săptămâna nebunilor* personaje, povestiri șocante, ca următoarea:

„*Pentru personajul C.: Epigramă – de un poet cumsecade (pentru* Săptămâna nabunilor*):*

Ea pe sub șefi de cabinet
Și vin cadouri berechet
Și-i curg atât de fin ciorapii
Că printre ei înoată crapii...

Tot ea, caracterizată de același: se ciocneau carâtele pe dumul Snagovului (ca să vorbim în limbaj cronicăresc) ca să fie găsită de curtezani (din cauza tatălui care era mare la curte), era grăbită la ciocnire, arunca cu p... în cine voia și nu voia; aruncătoare, domnule! avea o andrea în locul știut și o mânca; unul din soți care-i ducea mătușile la Domnița Bălașa la biserică îngenunche în stradă ca să o hotărască să nu iasă cu o pălărie ridicolă, violetă." (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 22)

De aceeași speță crud pitorească este și personajul Caralabă:

„*Pentru* Săptămâna nebunilor, *ieromonahul sau poetul Caralabă, blond, cu penfigus pe cap, ciuperca aceea care face găuri în păr, născut în mahalaua Darvari și care umblă cu țâri în buzunare și-i rumegă. A încercat să mănânce și lăcuste, dar a borât. Trăiește, în timpul în care tineretul se rade, după model europenesc. Un principe îl bate sau* îi ceartă cu bătaie, *îi aruncă la hârdăul lui Petrache, și-i lasă acolo până le-o crește la loc barbele. Hagi Moscu, boer vechi, gândește că fără barbă, obrazul așa belit, e ca un cur de copil cum ai sta fără nădragi pe tine.*

Nume pentru cântărețul cascadelor: Antonache sau Dumitrache Cacalețeanu, autorul poemului Trâmba." (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 212)

Alt personaj din galeria expusă în *Caietele Princepelui:*

„*Pentru* Săptămâna nebunilor: *fiul lui cutare care merge la Viena pentru a deveni mare călăreț, la celebrul manej. Omoară cai vestiți și i se trimit mulți galbeni de către mama sa, ambițioasă, care-l vrea profesor de echitație. După multă instrucțiune fiul nu face mare brânză la concursuri. Se cheltuie mulți bani pentru a se truca rezultatele care sosesc de la Viena. Așa a hotărât Princepele, zice devotata mamă. Acești fii iluștri de fanarioți costau foarte mulți bani cu instrucțiunea lor în străinătate: cam cât costau fabricile de lumânări ale lui Crăsnaru și Kaeroll Kneppe. Se naște de fapt un conflict deschis între ei și părinți, pentru că învățând limbi străine, fiii sunt mai*

aproape de Viena decât de Constantinopol unde au fost educați și părinții lor. Copiii îi fac conformiști și le contestă autoritatea numai pentru că nu-i lasă să se poarte după moda occidentală." (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 82–83)

Personajele gândite pentru *Săptămâna nebunilor* trec în *Princepele:*

„*Neftiotache, latron al fiului curvei și birjarului din* Săptămâna nebunilor." (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 23)

„*A doua teribilă moarte în* Săptămâna nebunilor *ar fi aceea a fiului curvei și birjarului. Un gropar confundându-l cu o cucoană bogată îl dezgroapă și când, la lumina săracă a stelelor, îi vede mustața pleoștită, îl lasă în ploaia de primăvară. O săptămână nu trece nimeni pe acolo, fiind și vreme de ciumă, îl rod câinii. În găvanele ochilor se strânge apa, pentru că ochii i-au fost ciuguliți de ciori – lacrimile pe care nu le-a plâns toată viața...*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 146)

Neftiotache Buhuș apare însă în *Princepele*, unde are tot o moarte cumplită, fiind înecat de vodă într-o cuvă cu excremente.

La un moment dat, notele din *Caietele Princepelui* specifică două destinații pentru aceleași surse:

„*Relieful* Săptămânii *și al* Princepelui – *ulițele mari sau podurile Bucurescilor: Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei); Podul Caliței sau al Calicilor (îmi place mai mult Calicilor), egal Calea Rahovei; Podul Târgului de Afară (Calea Moșilor); Podul de pământ (Știrbei-Vodă, Calea Plevnei, pe lângă biserica Cuibul cu barză!); Podul Șerban-Vodă (Calea Șerban-Vodă); Podul Beilicului (din Piața Sfântul Gheorghe spre Șerban-Vodă); Drumul sau Ulița Herăstrăului pe unde se făceau plimbări de taină; Fântâna Boului (Popa Tatu). (...)*

Hanuri pentru Princepele, *dar mai ales pentru* Săptămâna: Sala de la Mamalu (Momolo), *deschisă în secolul al XIX-lea pe locul unde este* Capșa. *Servea de teatru, restaurant și cofetărie. Hanuri mari:* Manuc *și* Șerban-Vodă; *pe urmă altele mai mici:* Hanul Drăcii, *lângă biserica Colțea;* Hanul Jugă Urs, *în spatele Colței;* Hanul Ovreilor, *lângă biserica Răzvan;* Hanul Papazoglu, *lângă biserica Sfântul Gheorghe Vechi;* Hanul Roșu, *colț cu Șelari;* Hanul lui Urlă-n sus; Hanul lui

Trăznea, Hanul Verde *etc...*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 260)

În volumul II al *Caietelor Princepelui* se face și o *Mică istorie a Princepelui*, care pornește de la romanul *Săptămâna nebunilor*:

„Nu am ținut nici un fel de jurnal al romanului pentru că mi se pare ridicol și infatuat să descrii ceea ce scrii. Scrii sau nu scrii. Cei mai mulți povestesc ceea ce nu vor scrie niciodată. Nu am acest obicei. De fapt, mă aflam în plină desfășurare a Săptămânii nebunilor, *începută prin 1963 sau '62, nu mai țin minte.* Miresele, *schița aceea scurtă publicată de* Gazeta literară, *este primul din această carte nebună. Au urmat altele, ca* Nunta Domniței Ruxandra, *publicată tot acolo, și încă nu mai știu câte capitole. Vreo două sau trei, între care unul destul de licențios, dar reușit literar (după mine), descriind sfârșitul amoros al lui Radu Ralet, care ar fi Albinosul delator. Ceva ca din* Craii de Curtea Veche. *Pe urmă tăcere și impas. Scriam serialul* Haiducilor, *masacrat de colaboratori, nu e vorba de Nae, cu care l-am scris pe primul, ci de C. și amicul său, O., amândoi cu idei mici și meschine, cu ceva din romanele gen '36 în foileton, dar care au mers în draci la public (40 de milioane câștig, trei filme). Într-o seară, la Casa Ziariștilor, îi povestesc lui Belphegor că am un capitol în această carte despre Princepele fanariot și că am greutăți pentru că stau cam prost pe picioare, pentru că nu știu decât lucruri vagi. Din una în alta, nebunul de poet spune: dar ăsta e un roman singur!*" (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 50–51)

După apariția unor capitole în presă, *Săptămâna nebunilor*, „carte nebună", a intrat în impas. Începuse să se detașeze din aceeași materie de inspirație un alt nucleu și contur epic, viitorul roman *Princepele*. *Săptămâna nebunilor* va fi, în scurtă vreme, un roman sacrificat pentru încă nescrisul *Princepele*. Belphegor, „nebunul de poet", este avocatul și poetul Adrian Beldeanu, unul din apropiații scriitorului.

În revista „Luceafărul" (16, 22 aprilie 1967), Eugen Barbu a tipărit fragmentul *Praznicul domnesc*, la finalul căruia se specifică apartenența capitolului la romanul *Săptămâna nebunilor*.

În septembrie 1967, aceeași revistă „Luceafărul" (nr. 38, 28 septembrie 1967), tipărește fragmentul *Ciuma*, ca prim capitol al romanului *Princepele*. Între aprilie și septembrie 1967, *Săptămâna nebunilor* a fost părăsită pentru romanul *Princepele*, care apare la sfârșitul anului 1969. Fragmentul *Praznic domnesc* devine capitolul cu același titlu din romanul *Princepele*, cu eliminări și adăugiri menite să adapteze acest capitol noului roman.

De acum înainte *Săptămâna nebunilor* trece cu totul pe planul doi. Eugen Barbu schițează chiar proiectul unei trilogii, care să împace vechile proiecte cu cele noi:

> „Princepele *trebuia să fie numai o parte foarte mică dintr-un roman intitulat* Săptămâna nebunilor, *care a și devenit după aceea al doilea volum din trilogia fanariotă care cuprinde* Princepele, Săptămâna nebunilor *și* Amza Haidicul. " (*Caietele Princepului*, II, 1973, p. 302)

Orientarea notelor privește mai ales *Princepele*. Unele

> *„au rămas pe dinafară (foarte multe) și vor intra poate în* Săptămâna, *care a devenit cartea a doua, ce va fi urmată de o a treia,* Haiducul Amza, *un fel de roman cu haiduci cinici.* " (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 52)

După apariția *Princepelui*, Barbu trece la alcătuirea unui roman cu tematică din secolul XX, *Incognito*, amânând *sine die Săptămâna nebunilor*. Alte proiecte îl mobilizează pe autor, dacă e să amintim doar romanul despre Nero, *Ajungă-i zilei răutatea ei*. Eugen Barbu notează:

> *„Sunt însă lucrurile curente care mă țin într-un ritm șchiopătat, dar tare mă tem că voi lăsa totul deoparte și voi recurge la o izolare totală, la o rupere de imediat care-mi dăunează atât de mult. E și o vreme incertă în materie estetică, multe tendințe, totul e nedefinit, proza a cam murit. Trebue făcut ceva îndrăzneț, un act totalitar, dar care e acela nu știu. Vom mai vedea. Nu e mai puțin adevărat că după* Princepele, *cum a prevăzut D., nu-mi mai place nimic din ce-am scris. Am comis câteva nuvele în linia* Princepelui, *pentru acea* Săptămână a nebunilor, *care nu mă mai îmbie tocmai pentru că e scrisă în grai*

cronicăresc și mi-e greu să trag de două ori cu pușca în același loc, dar cine mai știe... " (*Caietele Princepelui*, VI, 1977, p. 245)

Ni se certifică și aici că *Săptămâna nebunilor* devenise la sfârșitul anilor '70 un proiect părăsit. Eugen Barbu fusese târât într-un nou scandal literar, privitor la plagiatul din *Incognito* (III, 1977), și era preocupat să trimită la tipar ultimul volum din această tetralogie, volum apărut în 1980.

În 1979, volumul *Miresele* inserează câteva schițe despre care știm sigur, din *Caietele Princepelui* (II, 1973, p. 50), că fuseseră destinate romanului *Săptămâna nebunilor.* Ele sunt: *Smintirea jupâniței Ruxandra, Nuntă cu ighemonicon, Iarba, Miresele.* Introducerea lor în *Miresele* ne arată că Eugen Barbu se despărțise în 1979 de acest roman, tot așa cum se despărțise și de *Calea negustorilor*, publicând în *Martiriul Sfântului Sebastian* (1969), ca nuvele, două din capitolele romanului părăsit.

În 1981, după apariția celui de al patrulea volum din *Incognito,* prozatorul a dat publicității romanul *Săptămâna nebunilor.* Ce l-a determinat să reanime romanul început și părăsit?

O serie de note inedite, din jurnalul intim, tipărit parțial în revista „Saeculum" (Focșani), se referă la încordarea cu care autorul *Princepelui* a lucrat (în 1980–1981) în vederea ducerii la bun sfârșit a romanului *Săptămânii nebunilor*, în vederea tipăririi.

> *„3 sept. Înaintea plecării în Italia (Veneția, Milano, Roma), probabil o călătorie pe mare cu Jefe (Drăgan). La redacție, situația știută, destul de confuză. În rest filmele mele stau. Trebuie să primesc corecturile la* Incognito *3 (merge mereu greu la mine). N. care n-a stat deloc vara asta la Poiana, hălăduiește prin Moldova. Mai am vreo 50 de pagini la* Săptămâna nebunilor *până în final. Tuturor le spun că am terminat romanul, dar numai eu știu cu ce dificultăți am dus pân-la cap această a doua parte. Ultima dată n-am putut bate la mașină decât 1/2 pagină. O durere, de credeam că voi avea un accident cerebral, m-a oprit din lucru. Am fugit la Buc[urești]. Dar de terminat trebuie terminat.*

Pe urmă va veni Ianusul *la rând și cele 3 volume aproape gata din Istorie polemică. Dacă nu voi ține acest profil drastic de lucru, voi lăsa impresia unui om care începe o mulțime de lucruri, dar nu le duce la capăt, ceea ce nu mă aranjează –, dar mai ales nu-mi seamănă. Anul acesta a fost și un an al lecturilor masive (parte din cauza serialului Caragiale, parte din cauza* Mausoleului *(terminat) și al* Săptămânii nebunilor *(aproape gata!). E un rezultat bun. Plus 3 scenarii de film,* Drumul oaselor, Trandafirul galben, Misterele Bucureștiului. "[1]

Pe 18 septembrie 1980, volumul al IV-lea al romanului *Incognito* primea „Bunul de tipar". Abia pe 19 noiembrie 1981, *Săptămâna nebunilor* primea și el „Bun de tipar", pentru a intra în librării în decembrie 1981. Primele comentarii literare la *Săptămâna nebunilor* apar în reviste în ianuarie 1982. Notele de laborator ale lui Eugen Barbu ne arată că scrisul poate fi o bătălie dramatică.

O seamă de scriitori au căutat să-l determine pe Eugen Barbu să iasă din rezerva pe care și-o propusese, dând adversarilor săi literari și politici singura replică doveditoare: încă o carte de talia *Gropii* și a *Princepelui.* Romanul *Săptămâna nebunilor* a fost o carte a cărui apariție a fost solicitată de prieteni.

Receptarea romanului n-a fost lipsită de interpretări ostile, minimalizatoare, dar se poate spune că, în cele din urmă, romanul a învins, pe un fundal de rumori în care se mai auzea refrenul despre „negrii" romanului *Incognito.*

Receptarea romanului

În 1981, când a apărut *Săptămâna nebunilor,* Eugen Barbu suportase acuzația de plagiat la volumul III din *Incognito,*

[1] Textul ne-a fost comunicat de distinsa doamnă Marga Barbu, soția scriitorului Eugen Barbu, fiind transcris din manuscrisul jurnalului inedit, care a început să apară parțial în revista „Pro Saeculum" (Focșani).

1979–1980, acuzație cu repercusiuni asupra receptării noului său roman. De o parte s-au aflat cei care au susținut ferm și preventiv valoarea cărții, de alta cei care i-au minimalizat substanța, golindu-l de orice idee, aplaudându-i, cel mult, calitățile de stil, de lexic.

Prima reacție scrisă, semnată de Mihai Pelin, s-a produs în revista „Flacăra", autorul căutând să scoată preventiv romanul de sub prejudecata interpretărilor conspiraționiste. Cauza? În *Capitolele Principelui* apare în mod repetat subtitlul: „*Săptămâna nebunilor* ca roman cu cheie".

> „*Lectura romanului* Săptămâna nebunilor *te supune întâi unui sentiment de hăituială continuă, întruna te tulbură bănuiala unui înțeles necuprins, a unei viclenii încă nedivulgate și totul, desigur, se înrădăcinează în iluzia unei chei îngropate în pagina lui somptuoasă. O iluzie puternică, direct proporțională cu puterea de persuasiune a mijloacelor artistice aruncate în joc. Dar o iluzie totuși, cauza ei autentică fiind extraliterară. Cine a așteptat acest roman al lui Eugen Barbu și izbutește, acum, să-l parcurgă senin, dând la spate dușmănii sedimentate în timp și răfuieli în focul cărora valeții încă mai împing vreascuri, nu va întâlni în el nici o cheie. Și* Săptămâna nebunilor, *recitit în seninătatea numită, i se va revela a fi ceea ce este de fapt: un mare roman de dragoste. (...)*
>
> *Deci, în esența lui, romanul lui Eugen Barbu rămâne o tulburătoare poveste de dragoste și, în acest sens, nu credem că literatura noastră cuprinde prea numeroase pagini de o asemenea acuitate. Amăgindu-ne că* Săptămâna nebunilor *ar închide între copertile ei o cheie, am fi tentați totodată să acceptăm că autorul a recuperat dintr-un timp expiat un înțeles inedit, o* semnificație *mai rotundă decât alte semnificații, de transportat neapărat cu spinarea spre ziua de azi. Dimpotrivă, din tot ceea ce au fost și au trăit Veneția și Bucureștii de altădată, Eugen Barbu a salvat doar o clipă, două clipe de viață. Ceea ce înseamnă mai mult ca orice.*" (Mihai Pelin, *Eugen Barbu, Săptămâna nebunilor*, „Flacăra", nr. 2, 15 ianuarie 1982)

Preocuparea unei părți a criticii literare a fost de a spune *ce este* romanul *Săptămâna nebunilor* pentru a împiedica jocul comentariilor cu mize false. Acesta este și sensul cuprinzătoarei cronici literare tipărite în revista „Luceafărul", de unde cităm parțial:

„*Eugen Barbu descrie în* Săptămâna nebunilor *o lume ieșită din țâțâni. Peste tot este un crepuscul și un sfârșit. Bucureștii excitați de promisa săptămână a nebunilor – titulatură semnificativă în sine – trăiesc un climat de sfârșit de lume. Veneția este crepusculară și mortuară anunțând un sfârșit. Toată* Săptămâna nebunilor *este o chermeză nebunească în fond, viziunea unui sfârșit de lume, a unei lumi care și-a pierdut sărita și acționează disolvant împotriva legilor firii. În* Săptămâna nebunilor *Eugen Barbu a găsit marea temă a prozei lui anunțată parțial de celelalte cărți. În pictura grupurilor umane în destrămare, în putreziciune, acțiuni disolvante și excesive, în pictura crepusculului și a viziunilor de apocalipsă, Eugen Barbu este în elementul său și* Săptămâna nebunilor *probează această vocație și această capacitate neobișnuită de a ilustra tablourile descompunerii și ale sfârșiturilor de lume. Veneția descrisă de Eugen Barbu este fastuoasă, păstoasă, violacee și putredă. (...) Culoarea, abundența, fastul, frenezia simțurilor, amorul vicios, cinismul comportamentelor surprinse cu mână de maestru impun imaginea unei lumi dinaintea sfârșitului. Langoarea lui Hrisant este și langoarea Veneției. Eugen Barbu descrie moartea lentă a unui oraș, surprinsă în durata ei. Frecvența cuvântului moarte nu poate să nu sară în ochi încă de la primele pagini ale cărții în care el apare, în care se vorbește despre decapitați, despre asasinați, despre varii feluri de dispariții și putreziciuni. O gondolă mortuară cu îngerii de rigoare traversează de două ori romanul ca un simbol prevestitor. Obiectul unei escrocherii eficiente este un mausoleu înfățișat lui Hrisant de Herula. Cea mai fastuoasă sărbătoare a Veneției este o săptămână a morților descrisă în întreg jocul ei de măști semnificative. De altfel măștile, carnavalurile, deghizamentele joacă un mare rol în economia cărții și nu fără o semnificație mai adâncă. Eugen Barbu scrie un vast poem care este*

poemul unui sfârșit de lume, al unei expiații lente, în durată, al unei treceri treptate către neființă în cadrul căreia parfumurile, duhorile, florile, cadavrele se împletesc cu frenezia simțurilor, cu aventura grotescă a existenței. Hrisant simte că nu mai are de ce trăi. Viața lui este de fapt o sinucidere lentă, un protest față de propria lui decădere și față de decăderea lumii pe care a cunoscut-o.

Barochismul cărții este evident și impunător. Săptămâna nebunilor *este un roman de concepție, viziune și expresie barocă. Toate obsesiile barocului se găsesc în această carte în care se îmbină fericit o materie barocă cu o execuție barocă. Stilul existențelor din roman este baroc simțit și descris de romancier cu o mare plăcere a desfășurărilor lingvistice baroce.*" (Mihai Ungheanu, *Eugen Barbu, „Săptămâna nebunilor"*, „Luceafărul", nr. 3, 16 ianuarie 1982)

Pe partea opusă s-au plasat cronicile literare care au căutat să exhibe precaritățile sau lacunele, reale, dar mai ales presupuse, ale cărții.

„În altă latură inventivitatea literară a scriitorului se dovedește mai precară și anume atunci când, înlăturând o clipă perdeaua grea și înflorată a stilului descriptiv, vrem să pătrundem în atmosfera morală a romanului. Hrisant iubește, deci, pe Lucrezia, care, cu sau fără știrea bărbatului ei, îl stoarce de bani. Îl iubește la rândul ei, sau e vorba de un calcul oneros? Romancierul ține să ne lase în incertitudine și, până la un punct, reușește. Lucrezia este o femeie ciudată, părând când foarte vitală, când anxioasă, obsedată de moarte. E pătimașă, destrăbălată, misterioasă, mincinoasă, de o sinceritate brutală etc. Ca deobicei însă, datorită înclinării spre exagerare, E. Barbu a împins portretul sufletesc al eroinei dincolo de marginile în care el ar fi rămas enigmatic și ațâțător. Lucrezia pare de-a dreptul nebună, stările ei sufletești se plimbă exclusiv în registre extreme, iar patima fizică e, la ea, ca și la alte eroine, atât de, cum să spun, bestială, încât devine limpede că romancierul este victima unui gust pentru clișee. Farmecul acestei stranii iubiri se spulberă, pentru cititorul cât de cât serios, în clipa în care autorul încearcă a-l desfăta cu neînchipuite și naive scene de posesiune fizică, în

care personajele scot urlete animalice și se comportă ca niște fiare în călduri. Toate femeile frumoase, în acest roman, au dinți și miros de iepe care ațâță hărmăsăreasca dorință a bărbaților. (Sfera comparațiilor nu-mi aparține.) De la un punct încolo, nu mai poți lua în serios turmentările sufletești ale lui Hrisant, și aceasta din cauza regimului jos, de literatură de consum, debordată de clișee specifice, pe care-l are romanul erotic în Săptămâna nebunilor.

Ceea ce, la urma urmelor, stânjenește impresia estetică în roman este o frapantă lipsă de semnificație morală a faptelor închipuite de autor. E. Barbu e un iubitor de spectaculos: dar spectacolele puse la cale (ale patimii, ale corupției, ale crimei, ale morții) nu se convertesc în valori morale. Rămân ce sunt: spectacole. Romanul e plin de ele, atroce sau penibile, niciodată însă înfricoșătoare moral, căci își păstrează tot timpul un aer de agreabilă gratuitate. Prin acumulare, ele documentează un spirit exclusiv ludic, întreaga problemă a romanului fiind astfel pusă în paranteză de inventivitatea aceasta jucăușă, pitorească, grotescă, exotică și, în definitiv, neangajantă. (...)

Felul în care romancierul sugerează «comportarea» timpului în raport cu individul nu e deloc străin de Veacul de singurătate *al lui Marquez. Jocul anilor situează pe neașteptate întâmplările într-o atemporalitate fabuloasă. Scriitorul român a mai întrebuințat și în nuvele formula (lesne de imitat) a prozatorului columbian, având dealtfel o incontestabilă afinitate cu acesta, dovadă nesațul flamand al ochiului și urechii, fastul baroc al amănuntelor ș.a. S-a spus că decăderea Veneției e zugrăvită mai bogat decât în celebra povestire a lui Th. Mann. Mie nu* Moarte la Veneția *mi-a venit în minte citind episoadele venețiene ale* Săptămânii nebunilor, *ci primul volum din* Quartetul Alexandria *a lui Durrell. Nu întâmplător se laudă Lucrezia, într-un rând, că a fost descoperită de soțul ei într-un bordel din Cairo pe care, descriindu-l apoi, îl mută la Alexandria. Lucrezia are multe asemănări cu Justine, iar relația ei cu Vimercatti o amintește pe aceea a eroinei lui Durrell cu Nessim, soțul ei. Iar dacă vorbim de atmosferă, Veneția lui E. Barbu e mai puțin Veneția lui Th. Mann decât Alexandria lui Durrell.*

În sfârșit, cum să nu te facă să te gândești un episod ca acela al înecaților în Bosfor (cu pietre grele la picioare care nu-i duc de tot la fund și-i fac să stea sub apă ca niște plante marine) la episodul similar din romanul cel mai faimos al lui Gib Mihăescu?" (N. Manolescu, *Pitoresc și semnificație*, „România literară", nr. 4, 21 ianuarie 1982)

La examenul comparativ, textul pare a se constitui într-o replică la comentariile favorabile din „Flacăra" și „Luceafărul". Revista „România literară" rămânea astfel consecventă anterioarelor ei comentarii la cărțile lui Eugen Barbu.

Săptămâna nebunilor a fost prezentată, din nou, în „Flacăra", ca un roman eveniment, în numărul 4, din 29 ianuarie 1982, unde apar trei opinii dedicate cărții: Fănuș Neagu, Pompiliu Marcea, Edgar Papu. Cel care contestase în anul 1970 romanului *Princepele* originalitatea, acuzându-l copios de plagiat, Fănuș Neagu, semnează un text colegial admirativ:

„Scriu sub impresia unei lecturi halucinante: «Săptămâna nebunilor» de Eugen Barbu, carte ce se instituie într-o sărbătoare a literaturii. «Fulii de diamante, gherdane, inele și brățări...» O carte pe care mă simt îndemnat s-o iau iarăși de la capăt, fiindcă nu iubesc și mai cu seamă nu recitesc decât cărțile capabile să dea naștere altor cărți, celelalte aparțin prăbușirii bătrânești când nu sunt deriziune morală. Cărțile neperechc, ca «Săptămâna nebunilor», adeveresc dogma primordială că la început a fost Cuvântul și abia mult după aceea zidul cu grunz murdar în care ticăloșia își caută uleiurile și bobul de linte. Cuvântul, în ceremonia paginii lui Barbu, are majestate orientală, coloană de marmură, boierie magnifică, avere, depozite subterane, încăperi de miezul nopții, feligorie, evanghelie, porții duble de miresme, Crivăț și Bora, Agia, Sofia, cronicari munteni, Caimacam-pașa, zăpadă din Kefalonia, complimenturi de la Ion Heliade Rădulescu și peste toate «o adevărată pecingine în aur care nu face rău, dimpotrivă». În această carte (numai în aceasta?), forța imensă pe care Barbu, Principe de briliant, răpus ireversibil de-o ciudată domnie în țara palidelor mistere, un halou de ev mediu românesc plin de visătorie, o imprimă

cuvântului, nu cheamă realul, îmbracă hlamida îndoielii, bea otrava iluziei, acoperă timpul cu trandafiri galbeni de Isfahan, înșelăciunile cu tăcerea prelungă, despoaie întrebarea de izvoare, nu și de resentimente. Suferința lui Hrisant Hrisoscelu nu e răgaz de cugetare – disperarea, da, însă Hrisoscelu n-atârnă în ațele ei –, nici la Bucuresci, «sub epitropia verii», sau sub ninsori pontificale, nice în Venecia bântuită de amăgiri și de năluci, de timp înnegrit, aflat numai în afara lucrurilor. Sâmbure fără pulpele fructului, Veneția trăiește într-un etern amurg înscris într-o reputată beznă fosforescentă, totul adunat pe buzele unui pocal din care se dă de băut posedaților de la Bizanț, un amestec cu luciu de amiază, pregătit de Lucrezia Herula Vimercatti – crimă, letargie, bufonadă, nevricale și serbarea Redentore, amintirea morților. Adică ștreang de mătase albă. Sau spinul neîndurării. Sticla felinarului se crapă și la bord intră moartea. Și nici moartea. Dorința tărăgănată de-a te topi încet. Puntea suspinelor care, la Veneția, duce în carcere de plumb și la București ia forma a două scânduri lungite peste albia Dâmboviței. Moartea ca un biet nebun suit pe-un măgar, cu fața spre coada asinului, adică, zice Eugen Barbu, cu vorbe scoase din purpură și amirosind a tutun de Smirna, «lihtisul, boala orientului, acel gol fără sațiu în care intri și de unde nu mai reușești să ieși, turbata stare de așteptare, fără mișcare, fără gânduri»...

Pentru mine cartea aceasta e un noroc ce se așează între Craii *lui Mateiu Caragiale și* Ghepardul *lui Lampedusa. Fiecare cuvânt e un degetar de aur. Îl răstorni în palme. Și simt cum prin iazul sângelui îmi lunecă o gondolă și intră iarna în Bucuresci, să dea rod fericit pe lacuri, în arbori, pe străzi.*" (*Fulii de diamante*, „Flacăra", nr. 4, 29 ianuarie 1982)

În același grupaj de opinii, din „Flacăra", Edgar Papu găsea *Săptămânii nebunilor* calități care singularizau romanul în context european de literatură comparată:

„Eugen Barbu este incontestabil un poet în toată puterea cuvântului. Privit din afară, el apare numai ca un stilist capitos, încărcat de brocarturi grele, cu un lux oriental de ample și ametitoare legănări senzaționale. Desigur că este și așa ceva, însă toată această îmbătătoare gală de senzații nu se îndreaptă către

nicăieri, ci se integrează în ansamblul cuceritor al unei mari viziuni de poet. Este o viziune amară, de conștiință apăsată, ce se învecinează cu trăirea angoasei și cu pregustarea morții, întrețesută adesea în toată gloria simțurilor. Astfel, termenii otravă *și* otrăvit *apar de atâtea ori presărați în mijlocul splendorilor (ex.* vestminte în culori otrăvite, *p. 11). Strălucirea de atlaz a textului se află biciuită la răstimpuri cu cele mai neprevăzute crudități de lexic, care îl mai apropie pe autor și de exuberanta* grivoisérie *a lui Rabelais.*

În subsidiar se cere reținut că Eugen Barbu realizează, chiar pe plan universal, una din cele mai profunde analize intuitiv-lirice ale Veneției (ortografiată italienește, Venezia*). Contribuția se relevă cu atât mai surprinzătoare cu cât este vorba de un* topos *literar, de care s-a făcut abuz în cele mai multe literaturi europene. Eugen Barbu demonstrează implicit* eternitatea *acestui motiv, diferențiat, după profilul diferitelor epoci literare, în asocierea sa cu ideea* morții. *Unei Veneții mortuare, privite de regretul și nostalgia romantică, apoi de viziunea morbid-clasică* fin de siècle, *gen* Moarte la Veneția *de Thomas Mann, îi urmează acum o Veneție legată de angoasa unei eventuale prăbușiri în viitor, integrându-se astfel spiritul cetății adriatice în freamătul existențial al veacului nostru. Eugen Barbu evocă aici un fel de maladivă* dolce vita, *pândită de duhul pieirii, în* «lihtisul» *și* «lehamitea» *ei.*

În sfârșit, autorul se arată a fi un neîntrecut creator de limbă. *Aproape că nu găsim nici un precedent la noi în această privință. Am spune că se depășește limba română într-o sinteză de limbă universală, în care intră deopotrivă lexicul turcesc, grecesc, italienesc și de invenție proprie. Chiar unor cuvinte ale noastre de altă origine li se aplică morfeme sau foneme ale idiomelor menționate. S-ar cere, credem, un studiu special, consacrat limbii create în actualul roman-poem."* (*Opera culminantă*, „Flacăra", nr. 4, 29 ianuarie 1982)

Edgar Papu a revenit într-o *Cronică literară* (din „Săptămâna") dezvoltând opiniile din „Flacăra":

„În ceea ce privește prima parte, Eugen Barbu dă, chiar pe plan universal, una din cele mai fastuoase și mai adânc

semnificative imagini ale Veneției. Oricât am căuta în literaturile lumii, nu-i putem găsi un egal. De fapt este și altceva, anume, o viziune venețiană adecvată sfârșitului nostru de secol. Aici ne permitem o mică explicație aplicată la evoluția din ultimele două secole pe care o oferă imaginea voluptuos-mortuară a fostei Serenissime, cetatea lagunelor. Mai întâi, este viziunea romantică, o viziune cimiterială a regretului și a plânsorii pe ruine, pe mormântul unei grandori apuse, idee legată și de neîndurarea timpului ireversibil: «Nu-nvie morții – e-n zadar, copile». După această viziune tomantică a Veneției care a murit, deci a trecutului, mai urmează o Veneție care mai moare încă, deci, a prezentului, a unui prezent mai bogat, care a încorporat într-însul forțele malefice și dulcile otrăvuri din trecut. Este Veneția văzută de lumea germană finiseculară din «Moartea lui Tizian» a lui Hugo von Hofmannstahl, și mai târziu din «Moartea la Veneția» a lui Thomas Mann. Acestea iau, însă, Veneția ca pretext simbolic pentru o serie întreagă de morți instituționale, politice și sociale, presimțite uneori cu o largă anticipație în aria germană a veacului nostru. În sfârșit, motivul Veneției la Eugen Barbu nu se conexează nici cu ideea morții în trecut și nici în prezent, ci în viitor. Nu este viziunea nici a lui «a murit», nici a lui «moare», ci a lui «va muri». De aceea, conținutul plângerii suave și apoi al melancoliei agonice, se asociază acum puternic cu cutremurarea, cu angoasa, cu frica. Motivul Veneției voluptuos-mortuare se întrețese acum cu acela al neliniștii existențiale din veacul nostru. Coșmarul halucinant al unei Veneții nimicite, ca un fel de dilatare a fricii obscure ce-l stăpânea pe eroul nostru, se vede magistral tratată, în pagini de ample sugestii eshatologice, care ne amintesc de fantasticul insidios, pânditor, din pictura metafizică a lui Giorgio de Chirico. Imaginea de pe copertă a lui Gh. Marinescu, după pictorul Ludovico de Luigi traduce perfect realizarea romancierului, prin acele nedeslușite rotocoale livide ale nimicirii, deasupra eventualelor ruine ale procurațiilor din piața San Marco." („Săptămâna", nr. 584, 12 februarie 1982)

După Brândușa Armanca, cronicarul literar al revistei „Orizont" (Timișoara), „cheile" romanului, despre care

vorbise cronica orală, erau la vedere, pierzându-și astfel condiția secretă și suspectă:

> *„Dacă este să i se creadă scriitorului cuvântul,* Săptămâna nebunilor *e un roman «cu cheie», capcană binemeritată. Înainte de a pătrunde în carte ne întâmpină câteva «semne»: o imagine, după Ludovico de Luigi, a palatului venețian prăbușit de forțe impetuoase, obscure, decădere misterioasă și ireversibilă, și un citat din* Moartea Bizanțului *de Palamas: «... Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresurați de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipește popoarele, de învingătorul Asiei. Și acriții sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înșăuați cu aur sunt roși de păduchi... și Nichiforii singuri, stăpânitori și impetuoșii Tzimisces și centaurii Bulgaroctoni nu mai sunt decât fum, nour și cenușă, marele Dighenis Acritas a fost sorbit de Caron în adâncimi și în întunecimi; a pierit inima elenismului...» Analogiile cu textul cărții nu duc departe: agonia Veneziei, putrefacția Bucurescilor, pierderea definitivă a Bizanțului, moarte. «Cheile» incipiente mai degrabă certifică lectura decât să producă revelații. Cartea este un lamento al decăderii înscris într-un destin anume ales, o meditație lângă clepsidră. Amânări și boli fără recuperare străbat stingerea beizadelei Hrisant Hrisoscelu. «Melanholia» Princepelui se extinde asupra lumii, asupra cetățenilor ei. Coloanele umanității secolului al XIX-lea cad pe rând: idealurile revoluționare ale Eteriei asumate de tânărul Hrisant, dragostea devoratoare pentru Herula Lucrezia Vimercatti, bogăția, strălucirea, trupul, le simbolizează."* („Orizont", nr. 8, 26 februarie 1982)

Cronica literară din „Orizont" rămâne interesantă pentru că citește *Săptămâna nebunilor* prin *Caietele Princepelui*, ceea ce alți comentatori nu au făcut:

> *„I se întâmplă lui Eugen Barbu ca și lui Georges Rodenbach în* Bruges-la-Morte *să abandoneze Istoria, bizantinismul filozofic al cărții, personajele, imaginii unui oraș pasionat care determină «cu apăsarea grea a turnurilor ce-și culcă umbra asupra textului» (Rodenbach), semnificații și sintaxă. Venezia agonică, putridă, misterioasă a lui Eugen Barbu este ca un*

labirint în care memoria risipește simboluri de contrabandă ale tuturor mitologiilor. Ea are, față de scriitor, independența agresivă a obiectului erotic: «... a trebuit să pândesc doi ani ca să regăsesc acel timp și acea Venezie care-mi trebuiau» (Caietele Princepelui, *vol. VII), și a cetăților imaginare țesute de Marco Polo pentru a hrăni deznădejdea lui Kubilai Han. «... o Venezie opacă, surdă la orice regret; Venezia obosită de sine, nemaiauzindu-se; cu seri streine, livide, fără palatele dogale pe care întunericul le absoarbe și le retrage în uriașa umbră a nopții, strania, sălbatica cetate plină de șoapte dulci sub portaluri, de gânduri ascunse încărcate de imense uri, înveninând aerul pe care îl respiri în irealul decor minat de funestul sentiment ce înjosește omul, dar care-l și mișcă... leneșa, morbida Venezie, imensul mormânt de ape, suspendat sub cerul în care veghează heruvimi funebri, coloanele de mătase în amurg ale lui San Marc, turlele de plumb, scurgându-se în cețuri, topite în imaginația infinitului; scări neștiute, roase de pași nenumărați care au favorizat și favorizează adulteruri; marele fast venet, știut de nimeni în întregime, de necuprins, marea minciună a acestei așezări ireale, pe care Dumnezeu o ignoră pentru că a uitat-o sau a trecut-o în contul Diavolului."* (*loc. cit.*)

În revista „Amfiteatru" s-a tipărit un comentariu care punea la îndoială faptul că *Săptămâna nebunilor* ar fi un roman:

„Într-una din rarele pagini «confesive» ale Caietelor Princepelui, Eugen Barbu *notează, cu o iritare pe care nu vrea să o ascundă, o replică orală a lui* M. P. *(inițiale sub care se poate ascunde chiar criticul* Marian Popa, *competent barbolog): «Dumneata nu mai știi să faci roman, patroane». Urmează, în același loc, replica scrisă a autorului* Princepelui *care, cu o nervozitate pe care iarăși nu vrea să o ascundă, amenință că va termina de scris* Săptămâna nebunilor, Ianus, Frica *și alte proiecte romanești și atunci se va vedea cine știe și cine nu știe să facă roman. Iată* Săptămâna nebunilor *a și apărut, cu subtitlul calm-ostentativ «roman». Replica lui* M. P. *umblă printre rândurile cărții ca o stafie a retoricii romanești: este* Săptămâna nebunilor *un roman sau altceva? Răspundem direct, neechivoc și totuși paradoxal: este și nu este un roman, este și un roman dar*

este și altceva." (Ion Buduca, *Romanul, Săptămâna nebunilor*, „Amfiteatru", nr. 3, martie 1982)

Prozatorului i se contesta vocația epică.

„România literară" a revenit cu un comentariu amplu, *Compoziție și stil în „Săptămâna nebunilor"*, unde se colecționau inadvertențe istorice și inadvertențe lexicale:

> *„Dar nu toate personajele istorice din* Săptămâna nebunilor *au un rol decorativ; o cauză a decăderii lui Hrisant Hrisoscelu fiind adânca dezamăgire provocată de eșecul mișcării eteriste din 1821, pentru înțelegerea evoluției lui spirituale de la o viață de lux și trândăvie la un fanatic idealism și apoi la o apatie ucigașă sunt frecvent evocate în roman figurile unor cunoscuți revoluționari și conspiratori greci, precum Riga Veleștinul, Dumitriță Turnavitu, Codrika. Aceștia îl inițiază pe Hrisoscelu în secretele mișcării, îi insuflă «ideea de jertfă», fac din el un «idealist». H. Hrisoscelu a avut « tinereți comune cu ale lui Panaoit Codrika», Riga Veleștinul și Panaiot Codrika îi fuseseră «cei mai buni prieteni», ca și Dumitriță Turnavitu, care îi dezvăluie de altfel secretele Eteriei (simbolurile, numărul membrilor, ramificațiile internaționale, conducătorii, răspândirea geografică etc.). Însă convertirea lui H. Hrisoscelu la idealurile revoluției grecești este de mai multe ori îndoielnică faptic. Întrucât la data bătăliei de la Drăgășani, în 1821, eroul avea 22 de ani, rezultă că se născuse în 1799. În aceste condiții ar fi fost imposibil nu numai să-și fi petrecut, cum afirmă deseori, tinerețile cu Riga Veleștinul și cu Dumitriță Turnavitu, ci chiar și să-i fi cunoscut: fiindcă ambii au fost uciși de turci în 1798. Iar Panaiot Codrika a fost, și el, omorât de turci: în 1802. O inadvertență bătătoare la ochi este, apoi, faptul de a se pune în gura lui Dumitriță Turnavitu știrile despre Eterie amintite mai sus: toate datele pe care Turnavitu i le face cunoscute lui Hrisant Hrisoscelu se referă, de fapt, la Eteria care a fost înființată în 1814, pe care însă cel care vorbește despre ea nu avea cum s-o cunoască. Turnavitu murise în 1798!"*
> (M. Iorgulescu, *Compoziție și stil în „Săptămâna nebunilor"*, „România literară", nr. 10, 4 martie 1982)

Prozatorul anunțase însă că nu face o reconstituire. Aceeași căutare de inadecvări se face și pentru limba romanului:

> *„Ca și în cazul materialului istoric, înregistrăm însă și în cazul materialului lingvistic o serie de improprietăți. Hrisant Hrisoscelu se gândește, de pildă, că se va plimba cu trăsura «la Băneasa, unde se plimbau elcii și boiernașii Bucurescilor». Ce înseamnă «elcii»? În realitate, elciul era un ambasador, un sol, un trimis, așadar nu puteau fi «elcii Bucurescilor». O fată, află H. Hrisoscelu, «fugise după un mavrofor»; în realitate, mavroforii au fost componenții Batalionului sacru grecesc nimicit la Drăgășani, la 7 iunie 1821, și în orice caz în momentul întoarcerii eroului în «Bucuresci» nu mai putea fi vorba de ei. Formularea «hunteri de vânătoare» ridică mari probleme: în engleză și germană* Hunter *înseamnă «vânător». Așadar, «vânători de vânătoare». Expresia «diastima vremii» arată necunoașterea sensului pe care îl avea cuvântul «diastimă»: perioadă. În documentele de epocă formula curentă e, de fapt, «diastimă de vreme». Se folosește din pure considerente formale determinativul «ceasuri turcești», ignorându-i-se sensul adevărat. Dându-se programul de viață al lui H. Hrisoscelu, aflăm că «altădată, când se anunțau cu glas mare din Turnul Meridian, ceasurile opt, turcești, el era în picioare, după câteva zile (*de la înapoiere – n.n.*) nice la unsprezece nu făcea ochi». În realitate, «ceasurile opt, turcești» înseamnă în sistemul european* ora 14, *iar «unsprezece» ceasuri turcești este* ora 17. *Desigur că expresia «poză de dagherotip» este în primul rând un pleonasm; dar și o inadvertență istorică, întrucât procedeul dagherotipului a fost aplicat prima dată în 1838. Foarte greu, de nu chiar imposibil, i-ar fi unui necunoscător al documentelor de epocă să înțeleagă ce fel de animal duce în brațe Nerantula Mavrodin când vine la H. Hrisoscelu: «un cățel milort, și el alb, cilibiu». Va fi fiind* milort *o rasă, o dimensiune? Iată care este, de fapt, explicația enigmaticului cuvânt: la 1783, o boieroaică din București ceruse unui negustor din Sibiu să-i trimită un cățeluș (era moda lor). Negustorul trimite cățelușul care se numea* Miliort *(Milord); dar, cum drăguțul animal moare curând, boieroaica îndurerată scrie din nou negustorului să-i trimită alt cățeluș, cerându-i-se să fie «cum era*

Miliort, cilibiu» (cf. Al. Alexianu, op. cit., vol. II, p. 90). Este probabil că și altele din turcismele și grecismele folosite în carte desemnează în realitate altceva.

(...) Procedeul acumulării și al inventarului este o expresie a «formei pentru formă»; metodele compoziționale și stilistice din Săptămâna nebunilor *corespund întru totul, credem, acestei atitudini estetice."* (M. Iorgulescu, *Compoziție și stil în „Săptămâna nebunilor"*, „România literară", nr. 10, 4 martie 1982)

N. Mihăescu, unul din colaboratorii revistei „Săptămâna" (condusă de Eugen Barbu), tipărește câteva *Opinii* în „România literară", care sunt o replică la articolul anterior.

„Ca atare, ceea ce interesează și este demn de remarcat nu rezidă în cele câteva anacronisme sau inadvertențe, ci în adevărul psihologic al personajelor creionate *ca și în* reușita evocării atmosferei de epocă.

Și fiindcă vorbim de inadvertențe de acest gen, am vrea să amintim comentatorului că înșirarea lor – așa cum o face în textul publicat – nu are nimic de-a face cu ceea ce numește «compoziția» romanului (termen plasat chiar în titlu): e vorba de veridicitatea *câtorva date – și de nimic altceva, căci dacă înțelegem exact sensul termenului,* compoziția *unei narațiuni se poate realiza perfect fie și cu includerea unor anacronisme de felul celor existente, după cum am remarcat, și în nuvelele lui Odobescu.* Compoziția *are alte legi, ține de o anume tehnică a elaborării artistice.*

În ce privește partea a doua a comentariului, ea vrea să fie o analiză a «limbii» romanului, a «stilului». Am spus vrea să fie, *dar nu este, căci observațiile criticului reduc capacitatea de expresie a romancierului la ceea ce cuprinde, în esență, asertțiunea: «Acumularea lexicală, colecționarea de cuvinte se bizuie, așa cum am mai afirmat, pe strângerea laolaltă de termeni caracteristici vremii în care se petrece acțiunea romanului sau considerați astfel de narator...» (Să notăm – fiindcă tot e vorba de «stil» - că în pasajul citat ni se înfățișează și o dublă tautologie:* «acumularea lexicală, colecționarea de cuvinte» *care se bizuie pe* strângerea laolaltă de termeni»*).*

În continuarea comentariului, autorul citează 6–7 cuvinte pentru a demonstra că nu se poate vorbi – cum susține el – despre o «limbă» a romanului, ci pentru a semnala unele imprecizuni de ordin semantic posibile într-o scriere de întinderea și complexitatea celei ce se cheamă Săptămâna nebunilor, *în a cărei pânză expresivă, larg, fastuos, desfășurată, sunt urzite firele multicolore, pitorești și semnificative, ale unui lexic de mare bogăție și varietate...*

Și, acum, se pune, cu sinceritate, întrebarea: oare un roman de largă respirație epică și de amplă evocare a unui climat de epocă – așa cum se prezintă Săptămâna nebunilor *– să nu fi fost în stare să ofere comentatorului – pe lângă observațiile, de un interes cu totul periferic, comunicate în articolul publicat de «România literară» – nici un dram de poezie, nici o fărâmă de frumusețe artistică?*

Greu de crezut. Și atunci? Atunci, ce să credem?

Nedumerirea este cu atât mai stingheritoare, cu cât despre aceeași operă literară pe care condeiul – am zice, cam imprudent, acum, al criticului Mircea Iorgulescu – a crezut că o poate șterge de pe fața pământului, s-au pronunțat în același timp, cât se poate de elogios, oameni de cultură cum sunt Fănuș Neagu, Edgar Papu, Pompiliu Marcea («Flacăra», nr. 4 din 29.I.1982), ultimii doi cultivând, după cum se știe, și ei, critica literară." (*Cum se face, uneori, critică literară...*, „România literară", nr. 13, 25 martie 1982)

Din *Pagini de jurnal* 1982 desprindem două note privind receptarea *Săptămânii nebunilor:*

„18 iunie. Al. Paleologu laudă, la Institutul Călinescu, Săptămâna nebunilor. *Îl ceartă pe Ivașcu că a permis publicarea infamiilor lui Iorgulescu și Manolescu. Zoe Bușulenga, George Muntean și Manu sunt de acord. Despre cele spuse despre carte, mi-e jenă să reproduc. Grecul (Paleologu) se dovedește, în materie de estetică, cel puțin onest. Îmi pare bine pentru el!*" („Pro Saeculum", III, nr. 7, octombrie 2004, p. 38)

În altă parte, tot 1982, după 4 septembrie:

„Un interviu al lui Fănuș Neagu în „Flacăra" *Sunt cel mai (...) prozator în viață după moartea lui Preda. Recunoaște*

> *scârboasa poveste de la* Princepele, *ceea ce puțini o fac!* Groapa, Princepele, Săptămâna nebunilor. *Dar și* Incognito. *Există trei romane mari! Dacă arunc zgura! O s-o arunc, odată și odată!*" (*loc. cit.*, p. 41)

Din bogata serie de comentarii favorabile romanului *Săptămâna nebunilor*, tipărite de revista „Luceafărul", reproducem parțial încă unul. Dintre comentatorii care nu caută scăderi *Săptămânii nebunilor*, unul propune interesante racorduri literare și filmice pe tema orașului, în spirit modern:

> *„Dacă spațiul-timp al romanului (*Princepele – n.n.*) pare desprins dintr-o pânză de Bosch, dacă spaimele Princepelui par zugrăvite de un Munch sau Kokoschka,* Săptămâna nebunilor *ne apare drept un scenariu kafkian, regizat de Michelangelo Antonioni. Personajul principal – Hrisant Hrisoscelu – se degradează fizic, psihic, moral, social, ajungând să se transforme într-o masă de carne amnezică. În fond, el nu este decât reflexul și victima unei lumi intrate într-un ireversibil proces de descompunere. Hrisant Hrisoscelu – înrudit cu Oblomov și Antoine Roquentin – se descompune odată cu palatele Veneției, simbol al orașului damnat. De la* Groapa *până la* Săptămâna nebunilor *trecând prin acea frescă à la Siqueiros numită* Incognito, *Eugen Barbu «filmează» din diverse unghiuri orașul – acest imens eșafod, acest monstruos Leviatan. Tema orașului – de la miticele Sodoma și Gomora până la Parisul lui Balzac, Stendhal sau Zola, de la Petersburgul lui Dostoievski și Belîi până la Dublin-ul lui Joyce și New York-ul lui Dos Passos sau Berlin-ul lui Döblin – a constituit dintotdeauna unul din focarele de mare intensitate ale imaginarului. Orașul, pentru Eugen Barbu, nu mai este o scenă, un decor, ci însăși istoria travestită. Spațiul labirintic al orașului – în care omul se pierde, se înstrăinează, eșuează – nu este altceva decât metamorfoza timpului istoric. Astfel, durata dobândește consistență. Agresiunea timpului devine insuportabilă. Tentaculele orașului-istorie îmbrățișează ființa umană. Deși, în cele din urmă, eroii sunt transformați de istorie în tăcere și moarte, ei încearcă să-i sfărâme ordinea inexorabilă. Într-adevăr, destinul unui om ar trebui citit ca*

revoltă și sfidare a lumii. Și totuși... (Narcis Zărnescu, *Roman și istorie*, „Luceafărul", nr. 47, 20 noiembrie 1982)

Marian Popa, fidel comentator al prozei lui Eugen Barbu, este prezent și în cazul *Săptămânii nebunilor* cu disponibilități polemice, dar mai ales cu o optică de literatură comparată care extrage romanul din sfera evaluărilor joase:

„*S-a afirmat despre* Săptămâna nebunilor *că este «o carte întemeiată exclusiv pe limbaj», ca și cum așa ceva ar fi posibil; privind în același fel, dar negativ, altcineva a găsit că proza fiind de limbaj, este una nereușită, reducându-se la o colecție de cuvinte; un altul a găsit că romanul, chiar dacă eventual ar fi proză, nu este și roman pentru că n-ar avea conflict sau, chiar dacă ar avea, n-ar avea și fapte. Romancierul are cuvinte rare, dar nu mai e stilist sau, dacă este, nu mai are mesaj și nici conținut. Este fără îndoială straniu efortul acesta pentru a demonstra că un roman excepțional nu este roman, ca și cum ar exista ceva care să poată fi numit cu precizie roman: de a separa proza de limbaj pentru a evidenția apoi carențe; dar apare mai puțin straniu acest efort, dacă el este corelat cu efortul simetric, uneori depus de exact aceiași comentatori, pentru a dovedi că un roman prost este un roman bun. Să încercăm însă să trecem peste aceste mici diversiuni și să ne vedem de treabă, propunându-ne să evidențiem anume tocmai ce se refuză romanului: ideologia, conflictul, epicul.*

*Ultimul roman al lui Eugen Barbu trebuie plasat într-un demers sociologic mai vast și oarecum mai greu sesizabil al prozatorului. Romanele sale merg de la descrierea comportamentului unei colectivități (*Groapa*) și a unor grupuri (*Facerea lumii, Șoseaua Nordului*), către reprezentarea individului absolutizat în vârful unei piramide sociale în* Princepele. *Dacă un roman are un personaj central, iar acesta este prezentat prin fapte, atunci faptele și personajul trebuie considerate prin criteriul verosimilului, care pretinde de obicei o acoperire psiho-sociologică. Este posibil, dar nu și verosimil ca un principe să acționeze într-un comando din* Șoseaua Nordului *sau să participe la un bal al zidarilor în* Groapa; *dar princepele, potrivit condiției sale, aproape că nu face nimic în roman pentru că aceasta este înda-*

torirea sa. De la reprezentările brahmane la cele dantești, faptul, adeseori echivalat cu infernalul și în orice caz cu antispiritualul, este cu atât mai evident mai el însuși cu cât se află mai departe de centrul puterii absolute și discreționare. Zeul sau simulacrul său terestru provoacă faptele altora, rămâne un spectator exterior și un jucător angajat interior, dar impenetrabil. De aici misterul, sărăcia obiectuală și imobilismul lumii de sus la Dante: de aici caracterul de «scenariu» al Princepelui, *caracterul său de «plot» ostentativ enciclopedic. Cu Hrisant Hrisoscelu din* Săptămâna nebunilor, *personaj de nivel sociologic intern și internaționalizat medial, lucrurile stau altfel, dar efectele și mai ales impresia de static sunt aceleași pentru narațiunea sa. (...)*

Luat în ansamblul său, romanul investițiilor lui HH și prin HH ar putea ilustra minunat ideile lui Erich Fromm dintr-una din cărțile sale fundamentale. Psihanalistul găsea două maladii funcționalizând evoluția unui individ și a unei colectivități: schizofrenia trecutului și aceea a viitorului. Când o colectivitate sau un individ sunt tineri sau «noi», ei presupun și propun un program care plasează și împinge totul în viitor: în asemenea cazuri, viitorul poate deveni o maladie, o perversiune sau un viciu de eludare a prezentului și trecutului. Dacă individul sau colectivitatea s-au învechit, viitorul nu mai are nici o valoare operatorie în condițiile eșecului iluziilor și investițiilor. Dar strategia supraviețuirii cere totuși ceva; și atunci poate fi provocată maladia trecutului. Totul este împins în trecut, în trăirea rentieră sau compensatorie a amintirii. Un individ poate investi în alt individ sau într-o colectivitate; o colectivitate poate investi într-un individ nou. HH concentrează în viața sa și prin jurul ei principalele tipuri de investiție și nu este prea limpede ce i-ar putea lipsi pentru a fi considerat drept un tip sau un prototip." (Marian Popa, *De la eterie la eteruri sau istoria unei investiții*, „Săptămâna", nr. 19, 13 mai 1983)

Un fel de arbitraj elegant, între altele, de subtilități estetice, se încearcă într-o *Cronică tardivă* din revista „Ateneu", care dă receptării cărții un aspect de dezbatere, evidențiind subtilități rău prizate:

„A compara – fie și cu o reticență vizibilă, cum a procedat Mihai Ungheanu – Venezia din Săptămâna nebunilor *cu Veneția din nuvela lui Thomas Mann, mi se pare o eroare de principiu. Fiindcă în* Moarte la Veneția, *cititorul participă la metafizica unei morți ce vine* dinlăuntrul ființei, *a(l) individului creator, pe când în romanul lui Eugen Barbu suntem martorii unei, dacă vreți,* metafizici sociale a extincției. *Mult mai interesantă și eficientă mi se pare perspectiva de a evalua romanul sub egida barocului: «barochismul cărții este evident și impunător» («Luceafărul», nr. 3, 16 ianuarie 1982, p. 2).*

Că Săptămâna nebunilor *se pretează unei ample cercetări lingvistico-stilistice, iată ceva în afara îndoielii. Dar, în ciuda oricăror stridențe sau dezacorduri cu «realitatea» cutărui limbaj istoric, a afirma că «veritabila mișcare narativă a romanului este de fapt o racordare a variatelor enumerări» onomastice, vestimentare, culinare etc., mi se pare pe cât de inexact, pe atât de oțios (vezi Mircea Iorgulescu,* Compoziție și stil în «Săptămâna nebunilor», *«România literară» nr. 10, 4 martie 1982, p. 4).*

În ce mă privește, am descoperit încă de la prima lectură un dezacord (vezi rândurile 13 și 14 de la p. 7), aș putea spune cu totul supărător, când îl constatăm pe chiar prima pagină a cărții: «... pentru că astfel de persoane *suspecte, plutind în mocirla viciilor unui oraș cum era Luteția, mai curând te vânează* ei *pe tine decât tu pe* ei.» *(sic!) Și ce-i cu asta? E o eroare – și nu mă simt, doamne ferește, în stare să-l apăr pe autor de ea –, e o eroare tacit corigibilă de către un cititor cât de cât avizat, dar care nu va abandona lectura unei cărți atât de strălucite, decât printr-un* parti pris *bine închegat».*

Încercând să se situeze la antipodul unor astfel de incursiuni detailiste, Pompiliu Marcea a apărat valoarea romanului cu arme deopotrivă neconvingătoare, dacă înțeleg bine această frază: «Cartea (...) este, credem, un fel de roman poem (...), în care, prin urmare, expresivitatea, cu tot ce presupune această categorie, se substituie de multe ori epicului semnificativ» (Pompiliu Marcea, Un festin de limbaj, *«România liberă», 16 aprilie 1982, p. 2). Să înțeleg(em) din această afirmație că limbajul – care este, el însuși, o certitudine a unității cărții – fisurează dis-*

cursul, arhitectura romanescă? Mi se pare, dimpotrivă, că fiece (nouă) enumerare se înscrie în protocolul fastuosului văzut ca extremă comportamentală a declinului, a neputinței, semnând și semnificând căderea, *ieșirea din timpul individual și social al acestor mari și tragici farseuri, care sunt eroii cărții (simulanți ai ceremonialului imaginat, în* kief-*ul venet de adio, kief maimuțărit din care, atenție, nu lipsesc «îngeri psihopompi»).*

În ciuda faptului că el însuși a întîrziat asupra unor «italienisme» și (pseudo) arhaisme, unele «scornite» (sic!) de autor, Nicolae Manolescu propune o abordare (mai) propice a cărții: «Nu e bine totuși să stăruim în asemenea observații (– de natură lingvistică – n.n.) – căci în fond limba Săptămânii nebunilor, *ca și a* Princepelui, *n-are pretenție de exactitate, ci doar de expresivitate». (N. Manolescu,* Pitoresc și semnificație, *«România literară», nr. 3, 21 ianuarie 1982).*

Sub un semn aparte – al unei fenomenologii estetice a «viscerelor» operei aș spune – aș pune cel puțin un citat din spumosul eseu al lui Marian Popa despre Săptămâna nebunilor. *Eseu pe care însă nu-l pot evalua «la rece», atâta vreme cât a apărut în revista condusă de autorul romanului (vezi* «Săptămâna», *nr. 19/1983)."*
(Constantin Crișan, *Cronica tardivă: Eugen Barbu – Săptămâna nebunilor,* „Ateneu", nr. 1 (ianuarie) 1984)

Săptămâna nebunilor a stârnit și comentarii literare franc entuziaste, desfășurate în cascadă, de la Iași:

„«Boieri dumneavoastră, placu-vă să auziți o poveste frumoasă de dragoste și de moarte?» Vă amintiți? Așa începe istoria lui Tristan și a Isoldei (vers. Bèdier; traducere de Al. Rally, ed. Eminescu, 1970, p. 15). Ți cu aceeați întrebare se deschide și deja clasicul eseu al lui Denis de Rougemont, L'Amour et l'Occident, *căreia autorul îi și răspunde, un rând mai jos: «Nimic pe lume nu ne-ar putea plăcea mai mult» (Coll. «10/18», Paris, 1962, p. 11). Cred că de la aceeași invocare ar fi putut porni și romanul lui Hrisant Hrisoscelu și al Herulei Lucrezia Vimercatti:* Săptămâna nebunilor *de Eugen Barbu. (...)*

Este, scurt, cu o vorbă a lui Thomas Mann, «istoria unei decăderi». Natură, aș zice, eminesciană, de o profunzime a sentimentelor pe care aparențele n-ar fi vădit-o, Hrisant trăiește

năprasnic, catastrofal – poate fără să realizeze el însuși ce i se-ntâmplă și din ce pricină – ceea ce pentru un ins «firesc» ar fi fost o suferință de romanță, pasageră. Mărturisesc – și-mi măsor cuvintele – că în puține cărți am respirat, insinuată cu atâta forță artistică de persuasiune, ideea că dragostea poate răscoli seismic o ființă până la pulverizare. Mă gândesc la Tristan și Isolda,, *la* Adolphe, *întrucâtva și la* Idiotul, *dar mai cu seamă la acea discretă capodoperă (radical diferită ca mijloace de opul lui Eugen Barbu) despre forța cotropitoare, uraganică a marii iubiri, accident sublim în ordinea firii, care este* Doamna cu cățelul *a lui Cehov. Agonia sufletească a lui Hrisant are grandoarea unui eveniment mitic, și personajul are toate datele spre a deveni arhetip. (...)*

Eugen Barbu vădește în acest roman, mai abitir decât în Princepele *și decât oriunde (excepție, oare,* Caietele...*?), o colosală, o neînfrânată voluptate a etalării. Stăpân pe o erudiție ad-hoc din care nu vrea să lase nici o fărâmă în umbră, autorul deșartă, ca din zece cornuri ale abundenței, zăpăcitoare liste de dimensiuni (și delicii) rableziene, inventariind tot, tot, tot. (...)*

Adevărul e că limba cărții, grea, densă, încărcată, barocă cum este, e superbă, întrucât e potrivită *(Arghezi!) melifluă, suplă, mai «gotică» la «Venezia», mai «cronicărească» la București, cu o bogăție, cu întorsături (și intarsiaturi!) denotând o* ureche literară *de concurent, la egal, al unor Mateiu sau Sadoveanu. O frază doar, pentru că ar trebui citate pagini întregi, de poem:* «Cerul sur și jos acoperise ulițele și casele parcă fuseseră mistuite de un incendiu alb și mut din care țâșneau fumuri rare ce se turteau iute și se risipeau pren curțile pustii» *(p. 45). Și totuși, încă:* «Tufele de iarbă leșuite de vipii se sbăteau ușor la un vânt nedecis» *(p. 239). Stilul e de brocart, mlădios, nervos, carnal-savuros și sățios ca o, deh!, pâine de Spania.*

E strâmtă cronica, și multe ar mai fi de spus: despre jocul timpurilor și al anotimpurilor, despre vehemența tragică a motivului Ubi sunt...?, *despre microfenomenologia iubirii, despre patima concreteții, despre izbitoarea soluție epică a saltimbancilor cu maimuțe care părăduiesc palatul «lui» Hrisant. Dar trebuie să închei. Cu bucurie scriu: adâncă și înaltă, inteligentă în*

metafizic ca și în senzorial ori psihologic, magistral pusă în cuvinte, Săptămâna nebunilor *e o carte extraordinară, frumoasă cum nu-s multe în proza românească.*" (George Pruteanu, *O carte extraordinară*, „Convorbiri literare", nr. 8, august, 1985)

La distanță de prejudecățile și suspiciunile literare ale zilei, alți exegeți merg reflexiv la miezul textului, dezvăluind filiații și perspective moderne, pe care comentariul strict literar le ignorase:

„*O situație paradoxală se petrece atunci când un timp istoric dominant, o macrostructură istorică, va încercui o societate tradițională. Timpul acesta, purtând cu el schimbările lumii va prelua sub cadența-i numai «formele» acelei societăți și* structuri periferiale *ale personalității, dar niciodată nucleul lor. Societatea încercuită de forme modernizate este o* societate enclavă, *iar timpul istoric dominant va fi pentru ea un* timp boltit. *Sufletul omului, el însuși încercuit de straturile periferiale lustruite după culorile timpului, va fi o stranie* enclavă psihologică *pe care antropologia culturală nu a cercetat-o mai deloc. Fenomenul de societate-enclavă este deosebit de complex și ar putea arunca lumini noi asupra manifestărilor care se petrec în așa-numitele societăți coloniale, în general, în* ariile periferiale *ale geografiei sociale regionale sau planetare. Timpul acesta boltit va închide societatea regională într-un cronotop lipsit de dinamism și va întreține un straniu* fenomen de insularizare. *Radu Rosetti pomenește, în memoriile lui, despre un asemenea moment în istoria Principatelor când boierii nu mai știau nimic ce e pe lume. Această insularizare va atrage după sine o degradare a moravurilor, o pauperizare și o ruralizare a societății cu efecte dintre cele mai dramatice. O lungă perioadă de semibarbarie se va așterne pe scena acestor societăți. Fenomenul de singularizare cu ampla degradare umană este evocat de Eugen Barbu în remarcabilul său roman «Săptămâna nebunilor». (...)*

Numai în literatura lui G. Marquez cu acel «veac de singurătate», este evocat cu o asemenea forță fenomenul insularizării lumii, al împrizonierării ei în enclava încercuită de apele unui alt timp istoric care n-a penetrat pânza freatică a unor locuri stătute. Fenomenul insularizării sociale declanșează un

timp psihologic *întrerupt care nu mai poate înainta dar permite cursul îndărăt. (...)*

Romanul este cartea acestei boli a orientului descununată din ocolul timpului, din refuzul istoriei de a da întrupare unei lumi și unei idei, și tocmai această stranie ocolire va naște bizara boală a orientului, «acel gol fără sațiu» care se așternuse peste sufletul omului oriental de 200 de ani, până când alte porniri și altă omenire va renaște în aceste ținuturi devenite prea îndelung orientale, forțând timpul acesta ocolit să despresoare «insula» și să-i lase astfel deschidere spre noul continent al istoriei. Dar până atunci așa va fi arătat sufletul omului din «orașele» acestor ținuturi cum ni-l arată romanul lui Eugen Barbu. Și ori de câte ori fenomenul acesta de insularizare se va lăsa peste câte o parte *de omenire, el va dezlega această* boală a orientului, lihtisul, *cu toată cohorta lui de simptome descununate peste sufletele împrizonierate cu dulceața claustrării și imobilismului, dar mai ales cu despachetările unei goale așteptări, forțând zările să-și deschidă oblonul dar neizbutind niciodată să obțină nici cea mai mică strecurare a unui cît de sclipit* fascicul de timp *care să poarte cu el* Vestirea. *Acestei omeniri i se refuză* Buna Vestire. *Viețuirea ei este o uruitoare «cădere în spaț», care are întotdeauna același șir de simptome: a) credința într-o Mare Idee care se va dovedi ocolită de timp; b) așteptarea unei Vestiri printr-un* Trimis *care refuză să apară (acest Trimis este singurul Canal între* lumea de afară, *de dincolo,* lumea deschisă, *și* insulă, *această* societate enclavată *prin fenomenul de boltire a timpului) și astfel consacră sinistrul adevăr: canalul de comunicare al insulei cu lumea este obturat; c) această lungă stare de așteptare este mediul favorizant al bolii care se va declanșa mai apoi,* lihtisul, *sentimentul unui «gol fără saț», acel rău de infinit pascalian, trăit însă într-un chip oriental, arătându-se prin sindrom de «boală orientală»; d) simptomele acestei boli vor avea un larg registru: stenahorie (melanholie depresivă), balansată de exacerbare erotică, trăire risipitoare, irațională, stări de claustrare și imobilism, incapacitatea trecerii de la decizie la faptă, refuzul ieșirii din starea de boală (insularizare psihică), ruperea treptată a tuturor legăturilor cu lumea (o specie*

de autism oriental), lenea, acut sentiment al morții și surpării lucrurilor și rânduielilor etc., etc.; e) urmează apoi fenomenul de ruptură finală *a legăturilor dintre real și imaginar, revărsarea* imaginarului în real *și astfel anularea săgeții timpului care, de fapt, prin ocolul ei, provocase catastrofia acestei lumi; f) descompunerea finală și moartea. Dacă am purta acest scenariu într-o analiză comparativă a romanului acesta al lui E. Barbu cu romanul lui G. Marquez, care nu întâmplător a tulburat conștiința crepusculară europeană, am constata că se aplică, cu mici modificări, și romanului marchezian. Avem în vedere, în primul rând,* «Un veac de singurătate». *Și acolo se petrece o stranie despărțire a lumii de timpul istoric major. Mai întâi lumea va petrece un* eșec exemplar *în «moartea Revoluției». Apoi treptat Revoluția va deveni o Mare Idee care va stârni o Taină și o credință. Fenomenul de boltire a timpului va căpăta în romanul marchezian însă o tratare mai amplă fiind redat cu mijloace cosmice: un potop, un fenomen de amnezie colectivă, (afazie amnestică, asimbolie, agnozie etc.) etc... Va urma lungul șir al eșecurilor în restabilirea canalului de comunicare a acestei lumi* brusc insularizate *cu lumea de afară, cu societatea deschisă."* (Ilie Bădescu, *Bolta timpului*, „Luceafărul", nr. 39, 28 septembrie 1985)

Romanul *Săptămâna nebunilor* a acumulat o bibliografie bogată, în care analizele probe, comentariile lucide și elogiile covârșesc rezervele și șicanele cu care cartea a fost primită imediat după apariție.

Săptămâna nebunilor și cenzura

Marin Radu Mocanu, cercetător și editor de documente preocupat de cenzurarea și interdicția literaturii după 1989, a dat la iveală în presă ca gest de cenzură, un referat de uz intern despre *Săptămâna nebunilor* pe care îl reproducem:

„Direcția literaturii și publicațiilor

Romanul are ca fundal epoca domniilor fanariote din istoria Țării Românești, pe care este grefat destinul unui boier

grec, Hrisant Hrisoscelu, membru al Eteriei. Eroul este însărcinat de Eterie să înmâneze unui «Trimis» al ei la Veneția o mare sumă de bani, menită să câștige bunăvoința acelei personalități turcești pentru lupta revoluționarilor greci. Pentru aceasta Hrisant Hrisoscelu trebuie să-l aștepte pe Trimis într-un loc anume din Veneția, în zile și la ore fixe, până când acesta va apărea. Orașul Veneția, populat în acea vreme cu aventurieri din întreaga lume, îi scoate în cale – se pare că în mod dirijat – o femeie pentru care eroul face o pasiune, cu urmări catastrofale pentru misiunea sa. Urmează cheltuieli nebunești pentru închirierea și mobilarea unui palat fastuos, daruri fabuloase pentru Herula Lucreția Vimercatti care, în «cooperare» cu soțul ei și cu un fost amant, intenționează să-l extorcheze pe boierul fanariot de întreaga sumă cu care venise la Veneția. Pe măsură ce darurile [se] diminuează, descrește și «pasiunea» Herulei Lucreția și, în mod fatal, Hrisant Hrisoscelu trebuie să fugă din Veneția de teama creditorilor. Întors în țară, Hrisant vrea să lase impresia că dispune de o mare avere, obținută la Veneția, fapt pentru care vine într-o «carozza» sfidător de luxoasă (o întrece în somptuozitate și pe cea a domnitorului) și-și anunță prietenii că va organiza o mare serbare – săptămâna nebunilor – pentru care va cheltui sume nebunești. Toată protipendada este în așteptarea acestei mari serbări, care nu va avea însă loc niciodată, pentru că Hrisant Hrisoscelu nu numai că nu dispune de banii necesari, dar a intrat într-o stare de «stenahoric», întreruptă doar de spaima pedepsei – strangularea cu lațul de mătase – hărăzită trădătorilor, care durează ani întregi, până la moartea sa, într-o sărăcie cumplită. Spaima continuă, degradarea lentă fizică și intelectuală constituie de fapt adevărata pedeapsă pentru actul său de trădare a idealurilor revoluționare.

Romanul, scris într-un stil baroc, luxuriant descriptiv – menit să creeze atmosfera unei epoci istorice, ea însăși marcată de «stilul» de viață fanariot – se constituie ca o meditație asupra răspunderilor politice asumate și a pedepsei binemeritate pentru trădarea lor.

Pe parcursul narațiunii, apar unele excese naturaliste de limbaj și situații." („Contemporanul – Ideea europeană", nr. 13, 5 aprilie 2001, p. 10)

În anul apariției romanului *Săptămâna nebunilor* (1981) fosta instituție a cenzurii era desființată de câțiva ani. Cărțile apăreau pe răspunderea editorilor, ceea ce nu înlătura intervenția cenzorială a acestora. Textul de mai sus este o simplă notă informativă, care nu semnalează chestiuni care trebuie extirpate. *Săptămâna nebunilor* n-a fost o carte cenzurată.

REPERE CRITICE

[Emil Manu] *Eugen Barbu interpretat de...*, Ed. Eminescu, 1974; L. Leonte, *Prozatori contemporani*, I–II, 1984–1989; M. Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu (coord.), *Scriitori români*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978; E. Manu, *Eseu despre generația războiului*, Ed. Cartea românească, 1979; Al. Piru, *Istoria literaturii române de la începuturi până azi*, Ed. Minerva, 1981; Marian Popa, *Competența și performanța*, Ed. Cartea românească, 1982; Ion Vlad, *Lectura romanului*, Dacia, 1983; Marian Odangiu, *Romanul politic*, Ed. Facla, 1984; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, Ed. Sport-Turism, 1985; A. Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, Minerva, I, 1985; Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Ed. Facla, 1985; Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, Ed. Cartea românească, 1985; I. Cristoiu, *Lumea literaturii*, 1986; I. Rotaru, *O istorie a literaturii române*, III, Ed. Minerva, 1987; Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Ed. Porto-Franco, 1996; M. Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu (coord.), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Ed. Albatros, 2000; D. Micu, *Istoria literaturii române*, Ed. Saeculum, 2000; Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Ed. Fundației Luceafărul, 2001; *Dicționarul general al scriitorilor români*, Ed. Univers Enciclopedic, 2003.

Alte referințe: Emil Vasilescu, *Un roman total*, „Scânteia tineretului", nr. 9846, 21 ianuarie 1981; Ion Cristoiu, *Romanul unui sentiment: melancolia*, „Scânteia tineretului", nr. 10143, 7 ianuarie 1982; Al. Dobrescu, *Săptămâna nebunilor*, „Convorbiri literare", nr. 2, februarie 1982; Liviu Leonte, *Săptămâna nebunilor*, „Cronica", nr. 15, 9 februarie 1982; Pompiliu Marcea, *Săptămâna nebunilor*, „România literară", 16 aprilie 1982; Mircea Muthu, *Săptămâna nebunilor*, „Steaua", nr. 3, martie 1982; Constantin Stănescu, *Săptămâna nebunilor*, „Scânteia", nr. 12.270, 4 februarie 1982; Florin Șindrălaru, *Săptămâna nebunilor*, „Astra", nr. 2, aprilie–iunie 1982; Mircea Tomuș, *Săptămâna nebunilor*, „Transilvania", nr. 2, februarie 1982; Dumitru Radu Popescu, *Săptămâna nebunilor*, „Tribuna României", nr. 224, 1 martie 1982; Mircea Micu, *Hulitul Principe*, „Luceafărul", nr. 14, 9 sprilie 1983; Ion Pecie, *Săptămâna nebunilor*, „Ramuri", nr. 3, martie 1983; Dorin Serghie, *Săptămâna nebunilor*, „Suplimentul literar al Scânteii tineretului", nr. 27, 7 iulie 1985; Pompiliu Marcea, *Pitoresc și adâncime*, „Flacăra", nr. 4, 29 ianuarie 1982; C. Stănescu, *Cronica literară, Eugen Barbu – „Săptămâna nebunilor"*, „Scânteia", nr. 12.270, 4 februarie; Gheorghe Tomozei, *Venezia și Bucurescii* (I și II), „Luceafărul", nr. 11 și 12, 13 și 20 martie 1982; Mircea Muthu, *Exotism și elegie*, „Steaua", nr. 3, martie 1982; Stan Velea, *Un roman modern și cheie barochizantă*, I și II, „Luceafărul", nr. 16 și 17, 17 și 24 aprilie 1982; Nicolae Georgescu, *Cărțile anului, Vremea și timpul Hrisantului*, „Luceafărul", nr. 52, 25 decembrie 1982; Mihaela Ciobanu, *Tragic și farsă în Săptămâna nebunilor*, „Luceafărul", nr. 38, 1 octombrie 1983; Dimitrie Păcuraru, *Literatura română și barocul* (III), „Luceafărul", nr. 46, 19 noiembrie 1983; Liviu Papadima, *„Săptămâna nebunilor"*, „Luceafărul", nr. 42, 19 octombrie 1985; Artur Silvestri, *Istoria ca mutație epică*, „Luceafărul", nr. 26, 28 iunie 1986; A. I. Brumaru, *Contemporanii noștri, Melancolia cuvintelor*, „Luceafărul", nr. 9, 4 martie 1989.

PRINCEPELE

Ediții: *Princepele*, roman (din epoca fanarioților), Ed. Tineretului [București], 1969, 351 p.; *Princepele*, roman, ediția a II-a, Ed. Dacia, Cluj, 1971, 432 p.; *Princepele*, ediția a III-a, Ed. Eminescu, Colecția „Romane de ieri și de azi", București, 1971, 335 p.; *Princepele* (supracoperta și ilustrațiile: Mihu Vulcănescu), București, 1974, 340 + 16 f. pl.; *Princepele*, roman, prefață de Const. Ciopraga, tabel cronologic de Liviu Călin, Biblioteca pentru toți, Ed. Minerva, București, 1977, 400 p.; *Princepele*, prefață, curriculum vitae, bibliografie Aurelia Goci, Ed. Gramar, Colecția „100 + 1 capodopere ale romanului românesc", București, 1994, XX, 205 p.; *Princepele*, Ed. Fundației „România Mare", București, 2003, 400 p.

Dintre toate romanele care-l preocupă pe Eugen Barbu, *Princepele* are în *Caietele Princepelui* (I-VII) cea mai mare frecvență. Iată paginile din fiecare volum unde vom găsi menționat *Princepele*: vol. I – p. 136, 156, 170, 205, 223, 243, 253, 273, 276, 277; vol. II – p. 152, 153, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 169, 170, 180, 193, 205, 206, 212, 220, 225, 242, 243, 248, 260, 261, 264, 301-303; vol. III – p. 7, 8, 9, 10, 11, 23, 24, 25, 26, 33, 34, 37, 38, 69, 88, 96, 126, 127, 128, 169, 213, 216, 225-227, 230, 248, 408; vol. IV – p. 7, 48, 49, 85, 149, 163, 164, 185, 187, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 217, 218, 325, 330; vol. V – p. 7, 33, 43, 47-48, 51, 69, 89, 105, 119, 123, 132, 182, 186, 201, 211, 232, 252, 258, 278; vol. VI – p. 180; vol. VII – p. 21, 40, 52, 93, 95, 183.

Laboratorul romanului

Lansarea romanului este pregătită de fragmentele apărute în reviste, după cum urmează: Eugen Barbu, *Praznic domnesc*, „Luceafărul", X, nr. 16, 22 aprilie 1967; Nota finală: *„În acest*

capitol al «Săptămânii nebunilor» au fost folosite texte din Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, «Condica lui Gheorgachi», «Domnii români la porțile otomane» de Siruni, din «Scrisorile de boieri, scrisori de domni» de Nicolae Iorga.; Ciuma, Capitolul II din romanul *Princepele,* „Luceafărul", nr. 38, 23 sept. 1967; *Melanholia,* fragment din romanul *Princepele,* „Luceafărul", nr. 10, 9 martie 1968; *Ioan Valahul,* fragment din romanul *Princepele,* „Luceafărul", nr. 21, 25 mai 1968; *Evanghelina,* fragment din romanul *Princepele,* „Tomis", nr. 11, noiembrie 1968.

Între 22 aprilie și 23 septembrie 1967 proiectatul roman *Săptămâna nebunilor* a devenit romanul *Princepele.* Toate capitolele apărute în revista „Luceafărul" se regăsesc în roman cu unele schimbări, cele mai multe în *Praznic domnesc.*

Jurnalul unor romane din *Jurnal* (1966) nu ne spune nimic despre romanul *Princepele.* Despre *Princepele* și laboratorul lui de lucru va vorbi în schimb seria de volume *Caietele Princepelui* (I–VII, 1972–1981). *Caietele Princepelui,* volumul I (1972, Ed. Dacia) are subtitlul „Jurnal de creație" și are în fruntea lui următoarea notă:

> *„«Caietele Princepelui» vor însuma 6 volume a 5–600 de pagini fiecare, adunând în circa 4 000 de pagini toată pregătirea literară a cărții* Princepele *și a altora. Ele sunt de asemenea un Jurnal de lectură și de mărturii de scriitor, amintind de procedeele altora, dar mai ales vor să fie o dovadă că înainte de a spune trebuie să știi...*
>
> *Cu mulțumiri publice: soției mele, Marga Barbu, lui Andrei Ion Deleanu și amicului meu de o viață, Mihail Nicolae Paul, pentru contribuția lor la alcătuirea acestor fișe complicate. Eugen Barbu, mai 71."*

Urmează o sumă de subtitluri pe foaia de gardă: *Caietele Princepelui, Defăimarea Princepelui, Procesul Princepelui.* Noul jurnal de creație reia, în prima parte a primului său volum, *Jurnal unor romane* din *Jurnal* (1966), continuându-l practic. Prima însemnare în legătură cu romanul apare la pagina 136:

„Un cuvânt regal pentru «Princepele» – melanholia *(dintr-o cronică). E cu totul altceva decât* melancolia *sau chiar frumosul* malinconia.*“*

A doua însemnare:

„Pentru Princepele *(Sabatul): la Templul lui Venus, din Cypru (vezi rătăcirile lui Telemac) se jertfesc tauri albi fără pată, coarnele erau împodobite cu flori, pe trup se puneau șuvițe de mătase și se ardeau parfume.* Gorbanul, *la noi, la țigani, de origine indică, se taie oi și miei și mațele se atârnă în copaci ca o beteală. Urmează o defulare colectivă.“* (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 170)

Obiceiul *Gorbanului* apare în *Oaie și ai săi*, din volumul cu același titlu (1958).

Laboratorul *Princepelui* este dezvăluit, în *Caietele Princepelui*, unde descoperim numeroase însemnări parțiale, dar există și explicații compacte, care sunt inevitabile pentru înțelegerea ansamblului și a modului în care Eugen Barbu a gândit și a compus romanul. Undeva se face chiar o *Mică istorie a Princepelui:*

„Nu am ținut nici un fel de jurnal al romanului pentru că mi se pare ridicol și infatuat să descrii ceea ce scrii. Scrii sau nu scrii. Cei mai mulți povestesc ceea ce nu vor scrie niciodată. Nu am acest obicei. De fapt, mă aflam în plină desfășurare a Săptămânii nebunilor, *începută prin 1963 sau '62, nu mai țin minte.* Miresele, *schița aceea scurtă publicată de* Gazeta literară, *este primul din această carte nebună. Au urmat altele, ca* Nunta Domniței Ruxandra, *publicată tot acolo, și încă nu mai știu câte capitole. Vreo două sau trei, între care unul destul de licențios, dar reușit literar (după mine), descriind sfârșitul amoros al lui Radu Ralet, care ar fi Albinosul delator. Ceva ca din* Craii de Curtea Veche. *Pe urmă tăcere și impas. Scriam serialul* Haiducilor, *masacrat de colaboratori, nu e vorba de Nae, cu care l-am scris pe primul, ci de C. și amicul său, O., amândoi cu idei mici și meschine, cu ceva din romanele gen '36 în foileton, dar care au mers în draci la public (40 de milioane câștig, trei filme). Într-o seară, la Casa Ziariștilor, îi povestesc lui*

Belphegor[1] *că am un capitol în această carte despre Princepele fanariot și că am greutăți pentru că stau cam prost pe picioare, pentru că nu știu decât lucruri vagi. Din una în alta, nebunul de poet spune: dar ăsta e un roman singur!*

Ideea se născuse. L-am chemat pe S[2]*., anticarul care mi-a luat 300 000 de lei până acum pe cărți (lucruri trebuitoare și netrebuitoare). I-am explicat despre ce era vorba. Au apărut* Documentele Hurmuzaki *(42 de volume în piele de vițel), 5 000 lei, pomană, cum spune el. Pe urmă o carte despre fanarioți, în biblioteca aceea mică pentru toți,* Cronicarii greci *și altele. După un an a apărut cartea fundamentală pentru desăvârșirea* Princepelui: Foletul Novel. *Am umblat pe pereți la primele pagini citite. Era ceea ce îmi trebuia. Aveam partea ezoterică a cărții în formă românească, dar au urmat cărțile celelalte: peste o sută, începând cu Schuré și terminând cu Mircea Eliade. Dificultăți de neînchipuit se iveau la tot pasul. Mă zbăteam între documentar și lipsă de șira spinării epică. Între ceva ce mereu era departe de mine și trebuia să fie real și ceea ce ar fi trebuit să fie ireal în carte. Odobescu,* Cronicarii greci, *Ghica au ajutat ceva, cum au ajutat cărțile scabroase undeva pentru a da toată materia grea a* Sabbatului, *dar care trebuia să păstreze ceva artistic, să nu fie scârbavă, să aibă puritatea marilor păcătoși. Ajuns la un moment dat către a treia parte, finală, a cărții, mi-am dat seama că intenția cu care pornisem putea fi trădată. Nu aveam lucrurile* cele mai imediate. *Am stat șase luni degeaba, bătând pasul pe loc. Nici* Învățăturile lui Neagoe Basarab, *care aveau solemnitatea necesară și aerul creștin ritual pentru Ioan Valahul, plus* Foletul, *nu ajungeau. Am redeschis cartea lui Erbiceanu, tipărită la 1890,* Cronicarii greci, *erau cu toții acolo: băieții mei cu numele lor, elogiile lor deșănțate care aduceau teribil cu ceea ce scriseseră prin* fogliete, *totul. Am*

[1] Belphegor = poetul Andrei Beldeanu, colaborator la revista „Săptămâna".

[2] S. = Radu Sterescu, critic literar, care a debutat în cenaclul *Sburătorul* (E. Lovinescu), ca o mare speranță și a devenit, după război, anticarul scriitorimii române.

luat pe rând Cronicul *lui Chesarie Daponte,* Cronicul *lui Neculai Chiparissa, mai ales* Catalogul istoric *al lui Chesarie Daponte, unde existau niște* Triumfuri *sublime,* Odele și versurile omerocentrice, versurile carcinice, *peste care trecusem imprudent prima dată. Erau și sublimele nume: Macarie Cuful, Antonie Spadone, Lazăr Scriba de Trapezunda, totul. Blindajul era gata. Trebuia numai să găsesc eu geniul de a scormoni și a lua exact acele versuri ce li se potriveau fiecăruia. Partea ezoterică a rămas, desigur, mai încărcată și am tăiat cât am putut din ea, fără a o emacula, cred; ar mai fi încăput unele lucruri. Altele au rămas pe afară (foarte multe) și vor intra în parte în* Săptămâna (nebunilor, n.n.), *care a devenit cartea a doua, ce va fi urmată de o a treia,* Haiducul Amza, *un fel de roman cu haiduci cinici. Deocamdată, dezgustat, nu mai pot scrie nimic pe această linie. Am mai vânat cuvinte folclorice, am studiat plantele, nunta, basmele la români,* Dicționarul geografic *al lui Lahovary,* Istoriile *lui Iorga, Urechia și ceilalți, cronicarii, pe care nici acum nu i-am terminat. Astfel am avut prilejul de a descoperi mai târziu pe Gavriil Protul, care mi se pare mai mare decât Radu Popescu și Nicolae Costin, pe care-i socoteam vârfurile literaturii noastre istorice, în afară de Neagoe și Ioan Romanul. Cercetările continuă. Va mai răzbi ceva în* Săptămâna *sau în* Amza Haiducul? *Se poate vorbi apoi despre folclorul cercetat, care începuse cu cântecele populare, cu zicalele și, în general, cu limba asta plină de nuanțe, despre care aș dori să scriu un studiu special. Cantemir, Neculce, cronicarii ardeleni, restul, de la Petru Maior, la Brătianu și D. A. Sturdza. Dar nu are rost să dau aici o bibliografie. Un istoric bine pregătit va reconstitui ceea ce am colat cap la cap pentru a da o poveste cursivă, fără cusur din punct de vedere istoric, al veridicității, spun, pentru că s-ar fi putut, și au și fost opoziții la publicare, de unde trimiteri la faptele din cărți. De aici infailibilitatea cărții, deci ceea ce trebuia să aibă în primul rând ca să poată vedea lumina tiparului. Când am fost gata, am uitat totul."* (*Caietele Princepelui*, II, 1972, p. 50–52)

Eugen Barbu a avut dificultăți de cenzură cu această carte.

„Astăzi nu știu cum am scris Princepele. *A fost ca o vrajă, începând cu capitolul acela al încoronării, care e luat din ceremonialul grec și din Siruni, cu toată bogăția de amănunte pe care dacă Sadoveanu (leneș, după părerea mea) le-ar fi știut, ar fi scris în afara* Baltagului *și o altă capodoperă, deși are o operă stufoasă, dar atemporală, fără nerv epic, fără strălucirea pe care stilul său i-ar fi permis-o. Chestiune de șansă, de sistem de lectură, de voință de a căuta. Am pierdut ore multe, dar cât am fost de răsplătit!“ (Caietele Princepelui*, II, 1972, p. 52)

Alte explicații se dau în altă parte, dezvăluind importanța capitală pentru roman a *Foletului Novel*:

„Mai trebuie spus că, de fapt, ideea Princepelui, *încă incipientă pentru autorul său, s-a ivit odată cu procurarea acestei cărți rare de către anticarul S. care mi-a adus-o cu totul întâmplător, nebănuind ce consecințe va avea asupra unei cărți care-mi este foarte apropiată.* Princepele *trebuia să fie numai o parte foarte mică dintr-un roman intitulat* Săptămâna nebunilor, *care a și devenit după aceea al doilea volum din trilogia fanariotă care cuprinde* Princepele, Săptămâna nebunilor *și* Amza-Haiducul. *Odată cu ivirea acestui* Folet Novel, *structura cărții inițiale s-a modificat brusc, pentru că documentul brâncovenesc îmi furniza un personaj pe care nu-l bănuisem: Ioan Romanul, descris în* Princepele *sub numele străveziu de Ioan Valahul (dar asta numai pentru cunoscători, pentru că alții nu au înțeles nici până în zilele noastre în ce gen poate fi încadrat romanul). Drept care am folosit și anexa* Foletului *și o anume parte din* Însemnările de taină *ale lui Brâncoveanu, ce mi se păreau foarte potrivite pentru scopul meu de a crea figura unui principe român supus împilării turcești de atâta amar de vreme și care putea cuprinde în structura lui chiar pe Brâncoveanu însuși, despre care se știe că avea apetența culturii, dar era și un mare iubitor de bani, procurați cu mijloace nu totdeauna ortodoxe. Ideea de la care pornisem inițial era să implic în această povestire simbolică tot trecutul românesc cuprins într-o anumită epocă de subjugare, să topesc sub chipul unui domn fără nume toate spaimele și toată lăcomia celor ce au stat vremelnic sau mai multă vreme în tronul urgisit al Principatelor Române. În felul acesta, secret,* Princepele *tindea la profilul unei opere naționale,*

capabilă să absoarbă în ea, într-o formă metaforică, toate problemele românești legate de spolierea națională exercitată de către fanarioții din toate timpurile, care și-au îndreptat poftele lor nesățioase către trupul țării. Acest domnitor trebuia să adune în caracterul său o filosofie, o învățătură orbitoare și să fie dublat de un tip rafinat, lacom, lipsit de orice dragoste pentru poporul peste care domnea." (*Caietele Princepelui*, II, 1972, p. 302–303)

Prozatorul dă aici cheia politică a romanului, care nu viza doar pe fanarioți, ci orice epocă de interese suprapuse celor naționale vizând etapa în care era scris romanul.

„*Evident că Princepele nu era numai Brâncoveanu, care nici măcar fanariot nu fusese, dar trebuia combinat cu alți domnitori la fel de rapaci, nelegați de neamul nostru, formând laolaltă tipul spoliatorului plin de farmec, cinic și lipsit de scrupule. Odată această idee fixată și pentru că bănuiam oarecari neînțelegeri la editură, am ținut să mă întrarmez cu o documentație care să excludă orice aer amatoristic. Pentru sfârșitul tragic al Princepelui am ales partea din* Hronograful *lui Dionisie Eclesiarhul care descria moartea lui Hangerly, însușită cu mici modificări, impuse de povestirea mea. Era evident pentru orice cititor pregătit că cea mai mare parte din unele capitole ale* Princepelui *era compilație curată, fără ca lucrul să fie secret, deoarece* Avertismentul *cărții arăta că am întrebuințat chiar documente particulare ce puteau fi controlate, ca scrisorile unor boeri sau acelea colectate de Iorga. Ideea nu-mi aparținea și cred că nu pot fi învinuit că am inventat genul. În Valéry, în Feuchtwanger, în Thomas Mann, ca să nu amintesc de Vergilius, de Dante și de toți tragicii greci, ca să ajungem până la Shakespeare și la mai modernul T. S. Eliot, procedeul este de rutină, și nimeni, în afara ignoranților notorii, nu s-a sesizat de împrumuturile necesitate de acest gen de literatură.*

Pentru cunoscători nu era deci o surpriză de a vedea implicate în țesătura cărții mele fragmente din Ion Ghica (a cărui ciumă *nu m-a mulțumit și a trebuit să invent o alta, cu baza în Tucidides, în Defoe și chiar în Axel Munthe, ca să nu mai vorbim despre niște cărți populare foarte prețioase). Nu era o literatură lesnicioasă, dar, din moment ce mă angajasem la așa ceva, trebuia să merg mai departe. Deci unele amănunte din*

alte biografii de domnitori se impuneau. Așa a apărut Ipsilanti cu lucrarea sa hidraulică din a doua domnie (canalul Argeș-Dâmbovița), așa au apărut plimbările cu sania la care erau înjugați cerbi, bine cunoscut episod din cărțile primare, așa a apărut și manevra lui Caligula cu introducerea calului în Divanul boerilor, după cum episodul cu potcovirea cailor cu cuie de argint nu e nici el original (vezi Infernul *lui Dante, VIII, 32–63 privitor la bogătașul Filippo Argenti care, în nemăsurata lui trufie, potcovea caii cu argint). O să spuneți că o asemenea împrumutare excesivă are riscurile ei. Dar pe mine mă interesa în primul rând, din motive ce nu e cazul a le discuta acum, autenticitatea științifică a* Princepelui, *dreptul său irefutabil de a se naște, dovada că în istorie invențiunile de orice gen nu sunt niciodată inedite, că istoria, cum se spune banal, se repetă. Așadar, trebuia să folosesc masiv literatura de ceremonial aflată în excelente carte a lui Siruni:* Domni români la Porțile Otomane, *într-o istorie a fanarioților, foarte bună și ea, precum și în* Condica *lui Gheorgachi, care a păzit* Princepele *de multe încercări de a fi scurtat sau prescurtat. În practica magică nimic nu este inventat, ci se desfășoară după cele mai stricte reguli ale genului. Tezele cenzurate ale lui Pico de la Mirandola la care se fac aluzii există într-adevăr și pot fi confruntate, ca și posibilitatea ca un tip ca Messer Ottaviano să fi trăit și să poată să susțină că este o reîncarnare a unor cabaliști renumiți. Trebuie spus că, acolo unde nevoia epică a cerut-o, a trebuit să imaginez o casă de genul Meitani, cam masonică și improbabilă în acel București, puțin fantast în viziunea noastră. Este de asemenea improbabilă și petrecerea de la Mogoșoaia, fruct al unei imaginații și ea sprijinită pe documente asupra* Sabbatului, *dar improbabilă în acest punct geografic unde domnitorii evitau să contrazică ortodoxismul pios al populației căreia nu-i lipsea gustul pentru carnaval și recepții."* (*Caietele Princepelui*, II, 1972, p. 303–304)

Acest colaj are rolul de a îndepărta bănuielile că ar fi vorba de prezent: textele folosite erau de altădată!

„Așadar, apariția cărții lui Ioan Romanul a fost decisivă, cum decisivă avea să fie în final posesiunea altei cărți din care am folosit masiv acele ode lăudătoare, *cuprinse în volumul*

Cronicarii greci, *pe care tot anticarul S. avea să mi-l aducă, agrenat dintr-o dată într-o muncă de colectare de documente, fără sfârșit, ce continuă și astăzi. Mărturisesc că fără aceste documente unice ale vremii, și mă refer mai ales la gustul acela de a exagera în laudă al poeților și curtenilor fanarioți, mi-ar fi fost imposibil să dau toată pasta slugărniciei de la curțile domnești.*

Dar să ne întoarcem la Foletul Novel *și la autorul său, Ioan Romanul. Iată și fraza de la care a pornit ideea de a scrie nu un roman, cum s-a bătut editura și redactorul de carte, ci o* compilație istorică. *În prefața la calendarul pe 1701, Ioan Romanul se scuză față de domnitorul său că nu a dat la timp* Foletul *pe anul în curs: cauza este nesosirea la vreme a calendarelor italiene iar, pe de altă parte, o boală (podagra), ce atât l-au chinuit și l-au tiranit...*

Formula nu a unui capitol din Săptămâna nebunilor, *ci a unui roman autonom,* Princepele, *se născuse. Eram cu scurte cuvinte descărcat de orice responsabilitate. Aveam un erou aevea, un erou existent, perfect verificabil, autor el însuși al unui* Folet *pe care, de asemenea, l-am folosit cu lăcomie, tocmai pentru exactitate, tocmai pentru că-mi servea ideea de* autenticitate controlabilă. *Ioan Romanul sau Ioan Francul, alias Ioan Valahul, se născuse și, odată cu el, romanul* Princepele; *de aici încolo nimic nu mai are importanță. Compilație sau nu, roman sau numai o îngrămădire de texte care corespund unui schelet epic,* Princepele *pornise în drumul său contradictoriu.*" (*Caietele Princepelui*, II, 1972, p. 304)

Eugen Barbu a voit să vorbească despre lumea pe care o trăia, în secolul XX, după cel de al doilea război mondial, cu texte din vremea fanarioților.

Jurnalul intim despre *Princepele*

Jurnalul personal al lui Eugen Barbu, din care au apărut după 1990 pagini disparate în „Pro Saeculum" (Focșani), ne permite să reconstituim un calendar al documentării și evoluției romanului *Princepele.* Titlul *Pagini de jurnal – 1970* trebuie

corectat: este vorba de anul 1968, înaintea demisiei scriitorului de la revista „Luceafărul". Suntem la începutul lui 1968:

„13 februarie. Scriu Melanholia Principelui. *Iese încă pe aceeași limbă uluitoare de cronici cu mari efecte stilistice. Să vedem cât mă ține."*

După ședința cenaclului, în aceeași zi:

„Continuat Melanholia Principelui. *Pun punct după 25 de pagini. Pentru un capitol este suficient. Nu am o idee generală asupra acțiunii, dar știu ce va fi dedesubt. Ar fi cam jumătatea unei cărți de 300 de pagini, până acum."*

Pentru identitatea dintre autor și personajul său, *Principele*, următorul citat, de pe 24 februarie:

„Putem zice că i-am pus pe catafalc pe toți șefii insurecției. Au scăpat deocamdată Breban și Fănuș. Lasă-i pe mine, Principele să trăiască!"

* * *

„6 martie. Public Melanholia Principelui, *declarația secretă de patriotism. Știu eu cui o să-i placă."*

* * *

„8 martie. (...) Ghișe taie cu eleganță. E salvat Bănuță. Nu scapă Popper, care nu a răspuns. Melanholia *trece, mai puțin cuvântul «cur». Ardelenii, cu decența lor!"*

* * *

„15 martie. Reluat documentarea la Principele. *Material urias, totul inform."*

* * *

„28 martie. Citim la o șezătoare, la niște constructori, discursul Principelui *din romanul meu. Băieții pricep și aplaudă."*

„Pricep", adică înțeleg că mesajul din roman privea realitățile imediate. („Pro Saeculum", Focșani, IV, nr. 5, iulie 2005, p. 14–18)

Reconstituirea cronologică ne duce la alt număr din „Pro Saeculum" (IV, nr. 6–7, septembrie-octombrie 2005, p. 13–15), unde apar *Pagini de jurnal – 1970.* Și aici 1970 trebuie înlocuit cu 1968.

„7 aprilie. Reichman cu nevasta la București. Tot aiurit. Poiana. Lecturi întinse pentru Principele, *care stă."*

* * *

„13 aprilie. Lecturi pentru Principele. *De la fața religioasă la școala grecească (Academia). Plutesc într-o magmă de informații."*

* * *

„16 aprilie. Primesc o scrisoare din Constanța de la un grup de elevi. Sunt făcut de Messia roșu. Mi se promite tăierea capului, când vor veni evenimentele din Ungaria 56 la noi. Frumos, ce să zic. Elevi să fie sau altfel de grup?"

* * *

„Mă chinuie Principele. *Odobescu o revelație cu stilul lui fastuos. Iorga, plictisitor cu Cantacuzinii lui, Giurescu, de necitit."*

* * *

„3 mai. Lecturat pentru Principele *despre magie. În buletinele secrete se poate citi că aventura cehoslovacă nu prea le e pe plac."* („Pro Saeculum", nr. 6–7, septembrie–octombrie 2005, p. 13–16)

După demisia de la „Luceafărul" (7 iunie 1968), cu corectarea anului: în loc de *Pagini de jurnal – 1970*, punem 1968:

„16 iunie. Reiau documentarea la Principele. *Alchimie pe nerăsuflate, plus alte chestii, de limbă."*

* * *

„27 iunie. Gazeta literară *salută noua conducere a* Luceafărului. *E certată revista* Ateneu *pentru că a salutat cei 10 ani de la înființarea* Luceafărului. *Mai ales, ultimii.*

Contemporanul *salută noul* Luceafărul. *Ion Mihăileanu și Toma George Maiorescu fac temeneli. Primul a scris bine despre* Groapa *la* Scânteia[1], *pe când credeau că voi trece de partea lor. E cumnatul lui Zincă a cărui soră se numește, pur și simplu, Bety Caragiale și e soția lui Mihăileanu (cum l-o chema în realitate?) Într-o ședință ar fi exclamat:*

– Barbu e mort. Nu-i mai luăm interviu.

Ivașcu i-a sfătuit să fie prudenți. Am scos până acum 86 de pagini la Principele, *poate cele mai importante."*

* * *

„6 iulie. Sunt la Poiana. Principele *merge."*

* * *

„20 iulie. Citit fragmentul Sabatul *lui Nae. E încântat. Nu știe nimic din acest roman. Încurajat, continui."*

* * *

„21 iulie. (...) Scris nuvela cu Săraru, Martiriul Sfântului Sebastian.

La radio citesc niște materiale privitoare la magie (din documentarea la Principele) *sub titlul Transmutații. Nu sunt trecut în program. Mi se aplică pedeapsa tăcerii."*

* * *

„27 iulie. (...) Ivănceanu, după ce a stat cu mine la masă, declară:

– Eu voi lovi primul în Principele."

* * *

„1 august. Poiana, lecturi. Descopăr cronicarii greci pe care-i abandonasem la jumătate, adică pe cei mai importanți Chiparissa, Daponte. Lecturi sublime, exact ce-mi trebuia

[1] În text, eronat: *Săptămâna.*

pentru laudele adresate Principelui. *Îmi vine să sar pe pereți de bucurie. După* Foletul Novel, *era exact de ce aveam nevoie.*"
(„Pro Saeculum", Focșani, IV, nr. 5, iulie 2005, p. 20–22)

Cronologia scrierii *Princepelui* continuă în „Pro Saeculum" (nr. 6–7, septembrie-octombrie 2005), cu datarea corectă: *Pagini de jurnal 1968:*

„*6 august. Marian*[1] *îmi cere* Principele. *E clar că e de la Poliție.*"

* * *

„*9 august. Poiana. Scriu* Principele *în continuare.*"

* * *

„*10 august. Documentare. Nicolae Costin m-a dezamăgit.*"

* * *

„*11 august. Scriu capitolul despre canal în grai cronicăresc. N-am încă nici o justificare istorică pentru el, dar găsesc eu ceva până la urmă.*

* * *

Pentru cultul personalității e tot ce poate fi mai potrivit."

Nota din 11 august 1968 ne arată că Eugen Barbu scria *Principele* cu ochii la experiența politică din România postbelică.

* * *

Ocuparea Cehoslovaciei de către trupele sovietice și din alte țări socialiste produce în România o mare tensiune, românii așteptând o ocupație, poate un conflict, armat, stare de spirit reflectată în jurnal:

„*23 august. (...) Toți vorbesc, toți se arată viteji, dar nu avem o armă. Dacă cineva intră peste noi, cu ce ne vom bate?*

[1] Marian Popa, probabil.

* * *

(...) La TV program ambiguu: simfonii, voci, în rest, neantul. După 12 ani, se reeditează cazul Ungariei. Tâlharii. Tâlharii. Tâlharii. Mi s-a urât să trăiesc. Voi mai termina Principele?"

* * *

„24 august. Zile dramatice, de așteptare încordată. Cu urechea la radio. La Moscova, interminabile tratative. Se fac liste de înfierare a atacului, care se publică. Suntem câțiva care și-au pus pielea în foc. În România literară, *semnăm eu, Titus Popovici, Marin Preda, Stancu; Geo Bogza și Jebeleanu o fac pe bolnavii, leprele. Ca și Geo Dumitrescu."*

* * *

„25 august. Încordare maximă. Mă gândesc la o retragere la Poiana. Îi spun șoferului Ilie să fure pentru mine un număr de mașină italiană (am un Fiat) cu care putem să ne strecurăm până la Poiana în caz de primejdie. La Uniunea Scriitorilor știu de asemenea o mașină de copiat acte, cu care am putea scrie și răspândi manifeste. Rămân în București totuși."

* * *

„26 august. Reiau Principele *în condițiile de teroare din aceste zile. Am citat de puține zile în față, poate."*

* * *

„29 august. Totul e pierdut în Cehia. Tristețe deplorabilă. Acum așteptăm lovitura în stomac. Vom scăpa și de data asta? Nimeni n-o crede.

* * *

Aproape, foarte aproape de finalul Principelui. *Invitat de toate ziarele să colaborez. Refuz."*

* * *

„29 august. Azi la prânz, terminat Principele *(prima formă). Nu-mi place destul. Îl voi rescrie."*

* * *

„7 septembrie. Pe la 11,30 se descarcă o șarjă la o fabrică din Cotroceni. Totul aduce cu zgomotul unor avioane grele care trec. Ascultăm terorizați până ne dăm seama de realitate. Zvonuri despre schimburi de focuri la graniță, morți, răniți. Încercarea de a se ataca Iugoslavia. De atacuri respinse."

* * *

„Un război rece, continuu, alimentat de zvonuri. Opt zile de la terminarea Principelui *nu reușesc să citesc măcar o pagină.*

Stau și zac într-o cădere nervoasă teribilă.

Din informații, mulți ofițeri (foști) securiști îi așteaptă pe ruși (...)."

* * *

„8 septembrie. Plecare la Poiana. Vreme frumoasă într-o tragică toamnă."

* * *

„9 septembrie. Întoarcere seara. Citit Principele *cu greutate. Mâine îl dau la dactilografiat."*

* * *

„11 septembrie. Terminat de citit Principele. *Sper că o să placă. Nu sunt mulțumit cu totul. Nu știu ce lipsește acestei cărți. Voi afla peste 6 luni când o voi reciti în șpalt."*

* * *

„1 octombrie. Principele *zace la dactilografă de trei săptămâni."* („Pro Saeculum", nr. 6–7, septembrie–octombrie 2005, p. 7–12)

Paginile de jurnal, publicate de soția scriitorului, Marga Barbu, se opresc pe data de 11 octombrie. În ele nu se călătorește doar printre cărți, ca în *Jurnalul* din 1966 sau în *Caietele Princepelui*, ci printre oameni. Condițiile sunt dramatice atât datorită luptelor literare, cu substrat politic, cât și amenințării externe, din partea Uniunii Sovietice. Aceste pagini răzlețe din jurnalul intim al scriitorului dezvăluie că ținta lui Eugen Barbu în *Principele* nu era una de altădată, ci una contemporană.

Foarte interesante pentru istoria romanului *Princepele* sunt două note ale *Jurnalului intim*, din 1969, anul apariției cărții:

> *„1969. 14 iunie. Trei edituri din SUA, Harper, Kuneper și Random House pentru* Princepele, *prin legație. Plus trei în Franța. Ce o să iasă? Cine știe limba din cartea asta?“*

*

> *„Povestea* Princepelui *povestită de Al. Georgescu lui Beldeanu.*
>
> *La cenzură, prima sesizare, de la soția lui Bujor la sesizarea sorei lui H. Zincă, dna Mihăileanu.*
>
> *E chemat Georgescu la Bujor, făcut albie de porci:*
>
> – Bagă-i romanul lui Barbu pe gât. Cine-i ăsta, mă? *(înjurătură)*
>
> *În zece zile trebuia să mi se facă parastasul. Acela rezistă. E chemat din nou de Bujor.* – L-ai căutat pe Barbu? – Nu. – Cum, nu? L-ai citit? Cine-i, mă, messerul? Cine e, mă, Princepele? Deci și tu te faci că nu pricepi. Ce-i cu Canalul ăla? – A fost pe vremea lui Ipsilanti, am documente. – Da? – Cheamă secretara să fie dat afară. *Georgescu în ușă mințind:* – Romanul e acum la tov. Ceaușescu pe masă cu o scrisoare a autorului. *Bujor fiert.* – Stai jos. Cum facem?
>
> *Trei oameni au contribuit la publicarea romanului. Vasile Nicolescu, subtil, jucând teatru mereu. Păvăluță, un economist din C.C. 3) Odobâcu (secretarul lui Mizil). Oamenii aceștia împreună cu Georgescu au riscat totul pentru* Princepele.
>
> *Dar apariția a fost votată de secretariatul C.C.-ului (Comitetul Executiv) 4 voturi pentru, 3 contra. Vot decisiv, probabil Ceaușescu. Bănuiesc că cei 4 au fost Bodnăraș, Maurer,*

Mănescu (sic!). Asta e istoria Princepelui. *De aici istoria cu plagiatul. Romanul a fost citit discret de Gogu Rădulescu, Breban și alții.*" („Pro Saeculum", Focșani)

Bătăliile literare ascund adesea bătălii politice

Receptarea romanului

Capitolele din *Princepele* tipărite de Eugen Barbu în „Luceafărul" au produs ecouri, critica orală premergând-o în acest caz pe cea scrisă. Apar și în cazul *Princepelui* comentarii înaintea apariției în volum, dar spre deosebire de cazul *Groapa*, ele sunt de adeziune, de admirație.

„*Publicat în fragmente* Princepele *dă la lumină năzuințe sintetice. Datele istorice sunt întrebuințate ca la Filimon, dar răstălmăcite după legi sadoveniene; prin ieșirea de sub rigorile eticii și prin exacerbarea responsabilității esteticului – se revine la Mateiu Caragiale;* statica personajelor *precum și* aria de generalitate pe care o cuprind, minuția descripției *și* prioritatea mediului asupra biografiilor, destinele însumate cadrului *(tragice sau nu în funcție de fundalul care se află în mișcare dependentă) – sunt indicii de reactualizare a procedeelor din* Ciocoii vechi. *Princepele (acesta nu are nume) cumulează linii de profil caracteristice ultimului domn pământean – Brâncoveanu, luminat, atent la culori și reliefuri, arhitect subtil, duplicitar din punct de vedere politic. Configurației sale intime îi sunt împrumutate trăsăturile tipului de domn fanariot (în viziunea romantică): feroce, egoist, disprețuitor de neam, pasionat în amoruri întoarse, respirând, înăbușit, într-un fast de adunătură. Fără a fi istoric, romanul dă reperele unui* timp *anume, petrecut. Princepele piere decapitat și orașul ascultă în tăcere, cum câinii îl devoră, tot astfel cum au devorat și pe efemerul Hangerliu. În paginile cărții se declanșează, ca în vremurile lui Caragea, ciuma pedepsitoare eliberând instincte, dezvelind latențe malefice.*" (Mircea Ciobanu, *Isarlîk*, „Luceafărul", nr. 41, oct. 1967)

Primirea cărții la apariția ei de la sfârșitul anului 1969 va fi promptă, entuziastă în revistele literare din provincie (Cluj-Napoca) și rezervată și plină de șicane în publicațiile centrale bucureștene, care au încă ceva de împărțit cu Eugen Barbu, după ce acesta fusese surghiunit din centrul lumii literare. În postura de redactor-șef al revistei „Luceafărul" (1962–1968), Eugen Barbu pornise un război cu tot felul de inerții, unele oficiale, altele scriitoricești, reușind să intre în conflict cu toate generațiile literare.

Revista „Luceafărul" a fost supusă (în anii '67–'68) unui adevărat asediu de presă și de opinie publică. Eugen Barbu a părăsit, datorită presiunilor organizate, prin demisie, revista în 1968, pentru ca mai târziu, la Adunarea generală a scriitorilor, să fie eliminat din Consiliul Uniunii Scriitorilor din România. Scriitorul este aruncat în afara „cetății literare", ceea ce nu-i împiedică pe unii critici literari să-l trateze în continuare ca pe un mare scriitor. Paradoxal, romanul *Princepele*, apărut în 1969, se bucură de o atenție excepțională din partea celei mai mari părți a criticii literare, preocupată doar de valoarea operei.

Curba receptării romanului *Princepele* este foarte interesantă și incitantă pentru sociologul literar. Reacțiile față de *Princepele* sunt spontane, gratuite, în presa literară din provincie, mai puțin la București, unde sunt încă vii tensiunile care au dus la ejectarea lui Eugen Barbu, în 1968, de la revista „Luceafărul" și din Consiliul Uniunii Scriitorilor. Aprecierile nu sunt strict literare, divulgând intenția negației, fapt blamat, de altfel, în presa vremii, de unii comentatori.

Prima cronică literară, promptă, este aceea a „României literare", semnată de G. Dimisianu, care începe prin a-i face lui Eugen Barbu un portret de scriitor ratat:

> *„Mărturisesc că am început lectura* Princepelui *stăpânit de un sentiment destul de amestecat. Citisem mai de mult prin reviste câteva fragmente din această scriere cu întâmplări din*

lumea zugrăvită de N. Filimon, de asemenea niște fugoase istorisiri cu haiduci și răpiri de fecioare petrecute cam în același cadru, știam (și de la cinematograf) pasiunea lui Eugen Barbu pentru istoria domniilor fanariote, și mă întrebam deci, cu destule reticențe, dacă tocmai dintr-o astfel de preocupare, absorbantă în ultimul timp, ar putea să țâșnească acea operă care să-l smulgă pe acest foarte talentat, dar atât de inegal, autor din evidentul, după mine, impas artistic, trăit după apariția Groapei. *Într-adevăr, de mai bine de un deceniu, Eugen Barbu desfășoară o activitate prodigioasă cantitativ, survolând domenii multiple, interferente sau nu – romanul și poezia lirică, memorialistica și eseul critic, reportajul și pamfletul publicistic, teatrul, cinematograful, jurnalistica sportivă – o activitate înfrigurată și pluriformă, obstinat polemică și dinadins hărțuitoare, totul în speranța că va reuși să anime o iluzie a fertilității dezinvolte și un mare spectacol al independenței de spirit. Și totuși ce se poate reține, în planul valorilor integrale, din producția de după* Groapa*?* Șoseaua Nordului*: o încercare de frescă istorică rezolvată superficial, minată de viziunea schematică;* Facerea lumii*: o carte ambițioasă, cu multe pagini consistente, bine pornită, dar elaborată grăbit, ratând premise fecunde;* Jurnalul*: o colecție de memorii ce s-au dovedit contrafăcute, foșnind de erori și gafe ce trebuiesc trecute sub tăcere;* Măștile lui Goethe*: o curioasă compilație a cărei inițiativă demitizantă poate cel mult să amuze prin pitorescul mijloacelor de care se slujește. Să mai amintim experiențele din domeniul teatrului, al scenariului de film? Nu este cazul. Rămân câteva dense povestiri și nuvele incluse și în recenta culegere* Martiriul Sfântului Sebastian *și, desigur, multe pagini răzlețe de bună factură literară care avertizează, din timp în timp, că toată această revărsare necoagulantă în forme armonioase pornește, totuși, din condeiul unui scriitor autentic, derutat poate de la vocația sa estetică, însă, în orice caz, neconsumat.*

Reprezintă romanul Principele *mereu amânatul reviriment? Judecat după fragmentele răspândite prin reviste el nu ne spunea mai mult decât faptul că Eugen Barbu se află încă în stăpânirea bogatelor mijloace de sugestivitate plastică prin care*

s-a remarcat scriind Groapa.*"* („România literară", nr. 49, 4 decembrie 1969)

După acest bilanț negativ, criticul concede că romanul în întregul său este superior fragmentelor apărute în presă, încercând să circumscrie corect noutatea *Princepelui*. În final, i se impută lui Eugen Barbu pornirea polemică, adversitatea față de scriitorime, existența personajelor „cu cheie":

> *„Ar mai fi de discutat despre inoportunele devieri spre pamflet ale cărții, din ce în ce mai frecvente în secțiunea finală. Instinctul nestăpânit și vindicativ al scriitorului ajunge să intimideze înseși comandamentele conștiinței artistice proprii care, predându-se pamfletarului, se dezinteresează cu totul, până la urmă, de echilibrul și puritatea operei. Toate episoadele în care se fac referiri la «intelighenția țării», la «liota de grămătici» și «scribi ticăloșiți» se doresc o strävezie fabulă despre moravuri literare actuale, ideea-obsesie a scriitorului fiind aceea de a nu rata nici un prilej de exprimare publică fără a mai lichida un cont cu adversarii din sânul breslei sale. Astfel se face că aceste pagini mișună de personaje cu cheie supuse unor maltratări fioroase, surprinse în ipostaze din cele mai descalificante, așa cum probabil că și le reprezintă în proiecțiile intime imaginația deformatoare a pătimașului autor. Sigur că pentru cititorul desprins de mediul literar, secretul cifrului rămâne intact iar intenția polemică subtextuală este principial de admis, atâta vreme cât se înalță la condiția estetică. În contextul* Princepelui *ea constituie însă un element impur și, totodată, un canal deschis infiltrărilor de trivialitate și rău gust literar. Rezultă că* Princepele *este o scriere de factură inegală, dar fără marile dezechilibrări înregistrate de cărțile anterioare ale lui Eugen Barbu. Asistăm la un act promițător al redresării sale scriitoricești."* („România literară", nr. 49, 4 decembrie 1969)

Volumul lui G. Dimisianu, *Prozatori de azi* (Ed. Cartea românească, 1970, p. 130–135), include cronica literară la *Princepele*, din care elimină începutul și sfârșitul, citate de noi aici, ceea ce este semnificativ.

Revista „Tribuna" închină *Princepelui* un comentariu de gust și erudiție, *Princepele și „Il Principe"* scris de Mircea Vaida:

„Princepele *e o construcție barocă puternică, o alegorie, satiră, pamflet și fabulă uimitoare plină de voluptățile substanței. Substanța în volumul lui Eugen Barbu e în oameni, în lucrurile inerte, în limbaj, în atlazurile, mătărăsăriile și metalele scumpe, smaragdele cu luciri de ochi omenești. Văzduhul, vidul sufletesc, tăcerile, se substanțializează, devin fluturi cu aripi bolnăvicioase, dulceață, duhoare, putreziciune, sânge, suferință, senzație de viață neobosită și autentică. Pun alături cu bună știință această* «sinteză, basm și operă lirică» – *precum o numește autorul – de lucrarea de rece cugetare politică și istorică a bătrânului Machiavelli.* Princepele *în față cu* Il Principe. *Două tomuri evident create cu alte scopuri, cu mijloace complet diferite. Princepele fanariot, în față cu* «Il Principe italiano di Rinascita». *(...)*

Tristețea Princepelui îl înrudește pe această linie cu personajul din Greața *lui Sartre, cu Dedalus al lui Joyce, cu Prințul lui Lampedusa și uneori chiar cu omenia lui Tarrou din* Ciuma *lui Camus.* «Melanholia» *surdă, atotstăpânitoare, crepusculară, topește iubirea, ura, ambiția, într-un larg gest ironic, amurg al lumii, în care momentele de coșmar ne duc cu gândul la fantasmele lui Goya, Bosch sau Kafka, dizolvate la rândul lor într-un malefic și blajin zâmbet de Petronius, cinic și cald, răstignind cu duioșie monștri și stârpituri în hăul acestui surâs adânc, metafizic. E nemiloasă* «melanholia» *și vindecătoare ca un Catharsis...*" („Tribuna", nr. 50, 11 decembrie 1969)

Rețeaua de trimiteri, de comparații nobile, așază romanul *Princepele* într-un flux de semnificații superior.

Tot „Tribuna" tipărește, o săptămână mai târziu, semnată de Constantin Cubleșan, o cronică literară la obiect, plină de respect pentru valoarea romanului:

„Sfârșitul princepelui va fi provocat în esență de această neputință de a se implanta conștiinței unei entități populare trainice. Romanul lui Eugen Barbu este astfel istoria unei dramatice prăbușiri – prăbușirea princepelui care echivalează, în termenii săi fundamentali, cu însăși decăderea unui regim

dictatorial. Finalul cărții, deși sugerează o reluare, în altă distribuție, a aceleiași traiectorii despotice, incumbă o sentință definitivă ce se presimte dialectic inevitabilă dintr-o conștientă perspectivă istorică.

Prin ideile ce le conține, beneficiind de o modernă construcție epică, de un elevat rafinament al compunerii atmosferei arhaizante de epocă (ce-l alătură lui Sadoveanu, Matei Caragiale, Camil Petrescu), favorizat de o limbă viu colorată, cu inflexiuni muzicale de poem, romanul Princepele *de Eugen Barbu își găsește locul între cărțile de primă mărime ale literaturii noastre scrise în anii postbelici."* („Tribuna", nr. 51, 18 decembrie 1969)

Punctul pe *i* al revistei, în chestiunea *Princepelui,* este pus apăsat în același număr printr-o intervenție polemică elegantă, intitulată *Inchizitorul de turtă dulce*, în care „inchizitorul" este Gabriel Dimisianu, care în cronica sa literară (din „România literară") minimalizase, după părerea semnatarului, din dorința de a plăti o poliță veche, una din cărțile mari ale prozei românești:

„*Citind cronica lui Gabriel Dimisianu la romanul* Princepele *de Eugen Barbu, fără voie ne duce gândul la o spirituală însemnare apărută acum patru ani în paginile* Luceafărului. *Se scria acolo:* «Arhanghelul Gabriel al literelor cutreeră terorizat orașul nostru. La întretăierea a două străzi centrale, un cunoscut prozator îl pândește cu o halebardă, de pe Palatul Telefoanelor un poet famelic îl țintește cu un tun Lasser, ultima invenție în materie de balistică, la Capșa doi tineri debutanți așteaptă să-i toarne verde de Paris în cafea (...) i se va pune mandragoră în ciorbă (...) Fănuș Neagu i-a promis c-o să-l bată ciobănește cu bâta, Eugen Barbu se zice că o să-l gâtuie ca pe un prunc (...)

De ce se simte atât de înspăimântat tânărul critic cu mustăcioară de haiduc, la rostirea numelui căruia, cam pe la mijloc, simt că ațipesc?» *Semnatarul articolului era Eugen Barbu, care nega firește cu severitate ironică* «gustul pentru procesul verbal, plin de lucruri deja spuse» *și* «invocarea dulcelui drum de mijloc», *al criticului Gabriel Dimisianu. Nota se încheie astfel:* «... tov. Gabriel Dimisianu nu ne rămâne decât să-ți oferim un Algocalmin. Nu te omoară nimeni, domnule,

dormi liniștit!» *(v. Eugen Barbu,* Luceafărul, *nr. 16/1965). Se pare că, urmându-i sfatul, criticul a luat algocalminul, dar nu se știe sigur dacă a dormit liniștit. A dormit, cum spune vorba din popor,* «iepurește», *treaz la activitatea literară a prozatorului. Și iată în recentul număr al* României literare *(49/1969), cronica la romanul* Princepele *de Eugen Barbu, în care zărim, în ciuda unor aparențe, dorința refulată a replicii mult așteptate. G. Dimisianu și-a amintit probabil, citind episoadele despre grămăticii fanarioți din* Princepele, *de portretul apărut cu ani în urmă în* Luceafărul: *era vorba în acea miniatură despre o* «halebardă», *armă tipic medievală, apoi i-au venit în minte, desigur, câteva crâmpeie de text* – «Eugen Barbu se zice că o să-l gâtuie ca pe un prunc...», *și apoi* «... tânărul critic cu mustăcioară de haiduc» *etc. Observând atent portretele grămăticilor din Bucurescii vechi, așa cum apar în* Princepele, *a găsit acolo pe unul* «gros, greu, șișcar urduros», *altul* «meșter în cuvinte, om cuprins de minte», *pe Agafet Cușcungachi* «cu un ochi rătăcit în mijlocul obrazului și altul vârât tocmai sub păr»*; în fine,* «pe unul prizărit, fără glas, bâlbâit, repezit și plin de idei mici» *etc., etc. N-am cercetat cu amănuntul, dar nu e de mirare ca în mulțimea scribilor de la Academia elinească, unul să fi fost mustăcios. Ar fi însă fortuită judecata după care un oarecare grămătic din roman, deoarece are mustăți ori e* «prizărit», *trebuie să fie, neapărat, cutare critic sau cronicar literar. Totuși, amintindu-ne de articolul lui Eugen Barbu din* Luceafărul, *remarcăm că G. Dimisianu, mimând smerita atitudine imparțială, nu face altceva decât să plătească, în bani mărunți de aramă cu sunet calp, o poliță veche. Tot ce-a adunat în cursul acestor ani dorește să* «răzbune» *într-un* «articol pentru foglietă», *cum ar spune autorul* Princepelui. *Cronicarul nu caută sau nu e în stare să elucideze adevărurile operei, dimpotrivă vrea cu orice preț să afle slăbiciuni tocmai în virtuțile mari ale cărții. Ceea ce el numește* «limbaj arheologic» *e de fapt un model de revitalizare a arhaismului care, spre deosebire de încercările anterioare, nu e ruginit, dobândind sunet nou. Când G. Dimisianu neagă cu falsă superioritate tot ce-a scris până în prezent prozatorul Eugen Barbu, întrezărind în* Princepele «un

act promițător al redresării sale scriitoricești», *afirmația lui seamănă, de astă dată, cu ifosele grotești ale grămăticilor de tipul Agafet Cușcungachi.* " („Tribuna", nr. 51, 18 decembrie 1969)

S-a făcut mult caz de personajele „cu cheie" ale *Princepelui*, mai ales oral, dar în cazul acestui articol și în scris. Ceea ce ne spune autorul articolului este că anumite personalități literare au presupus că sunt personajele ridiculizate în roman, drept care au contestat cartea, fără respect pentru valoarea ei.

„*Romanul* Princepele, *una din cele mai de seamă creații ale prozei românești în genere, frapant prin modernitate, prin arta narațiunii, mișcarea fremătătoare a materiei umane, prin tipologii și forță stilistică, alegorie și fabulă, e o lume în care trebuie să intri* «în togă», *cum spunea Machiavelli, nu desculț și pedestru cum face G. Dimisianu. Alegoria e de înaltă artă, era deci o favoare pentru criticul în cauză să fi* intrat *în această fastuoasă galerie tragi-comică. În fresca romanului pasiunile și urile devin o altă viață, aceea a eroilor. În orice caz, nu se pot vulgariza sensurile unei cărți de primă valoare în proza noastră, alterându-se înțelesurile profunde ale alegoriei. Oricât nu îl simpatizează pe autorul volumului, cronicarul literar ar fi fost obligat, prin etica profesiunii sale, să analizeze calm și obiectiv conținutul cărții. Citez ca sugestivă mărturisirea lui Gabriel Dimisianu însuși, publicată mai de mult în* Gazeta literară *(reprodusă și în* Luceafărul*): G.D. scria:* «Mă simt deodată nespus de stingherit, fals, meschin; am în buzunar nefericitul acela de articol. Schițez un zâmbet chinuit, îngân câteva vorbe și plec mai departe abătut. Mai public articolul sau îl rup?»

Dacă nu am ști că afirmația criticului a fost făcută cu ani în urmă, am crede indubitabil că «nefericitul acela de articol», *cum singur îl numește, e recenta sa cronică din* România literară. " („Tribuna", nr. 51, 18 decembrie 1969)

Semnătura, Simion Ștefan, este probabil un pseudonim ostentativ, acesta fiind numele cunoscutului Mitropolit ardelean, Simion Ștefan, traducător al Bibliei.

„România literară" tipărește însă, la *Cărțile anului*, un comentariu mai pătrunzător, care descoperă în romanul lui

Eugen Barbu *Un dialog despre Putere*, subliniind astfel una din direcțiile mari ale cărții.

„Cineva spunea, dacă nu mă înșel, că Princepele *înseamnă pentru Eugen Barbu ieșirea dintr-o eclipsă de creativitate. Forța epică extraordinară, precum și scriitura propriu zisă îndreptățesc, fără îndoială, afirmația. Dar acestea nu sunt descoperiri de azi, i le cunoaștem mai dinainte. Altceva este nou în literatura lui Eugen Barbu: dezbaterea ideatică și modalitatea de construcție a romanului. Prima are în vedere cele discutate până aici, dialogul despre Putere. Aș adăuga doar că, probabil, lipsa unei mai ferme aptitudini teoretice, l-a obligat pe prozator să paradeze o erudiție teologică și filosofică pe cât de inutilă vieții romanului, pe atât de supărătoare la lectură, făcându-i de altfel un deserviciu, întrucât îi scoate mai mult în relief slăbiciunea. Construcția romanului însă mi se pare de excepție, dintr-un îndoit punct de vedere: pe de o parte prin succesiunea în paralel a acțiunii, prin fragmentaritatea epicului lasă lectorului impresia că dialogul ideatic primește ca o completare sau ca un argument un dialog epic, un dialog între fragmentele de acțiune, pe de altă parte, admițând riscul ruperii unității formale a romanului, prozatorul a mizat pe realizarea unei unități ferme între planul ideatic și planul epic, împinsă până la similitudine și corespondență inestricabilă. Romanul s-a fragmentat într-adevăr, dar unitatea planurilor de la un capăt la celălalt nu poate fi contestată.*

Dacă sub aspect ideatic dialogul acesta m-a interesat până la a mă face să încerc a-l rezuma aici, în semnificațiile lui, câteva, desigur, din cele posibile, sub aspectul ficțiunii epice și al artei literare m-a fascinat. Nu știu dacă un autor își poate dori mai mult decât să-și fascineze cititorii, dar e limpede că fenomenul se poate produce – când e vorba de proză – numai printr-o combinație, de cele mai multe ori inanalizabilă, de Cuvânt (ca purtător al unui epic extraordinar), Atmosferă (ca spațiu ce înconjură, rotund, acest epic) și Personaj (ca purtător de Cuvânt și Atmosferă, cu alte cuvinte ca flux vital de o anumită coloratură). În Princepele *această combinație există (lăsând la o parte finalul, prea grăbit și ca sens și ca formă).“*

(Laurenţiu Ulici, *Un dialog despre Putere*, „România literară", nr. 1, 1 ianuarie 1970)

Un comentariu minimalizant semnează şi Nicolae Manolescu în cronica sa literară din *Contemporanul*.

„A scrie un roman ca Princepele, *care nu se vrea o simplă evocare colorată şi fermecătoare, ci o meditaţie asupra semnificaţiilor istorice ale puterii, înseamnă a cunoaşte foarte bine, dacă nu litera acestei istorii, în orice caz spiritul ei. Parabolă despre putere,* Princepele *are un tâlc, aşa că, dincolo de valoarea ca atare a naraţiunii, trebuie să ne întrebăm care este acest tâlc, care este «filozofia» romancierului... Comentatorii au observat numaidecât că parabola este pe alocuri străvezie, şi gratuită, degenerând în veritabil pamflet; atâtea detalii ne trimit, direct, la o istorie recentă. Eu n-aş reproşa lui Eugen Barbu nici accesele pamfletare, nici faptul că citim în istoria din* Princepele *o altă istorie; acestea ţin de factura modernă a cărţii, de* actualitatea *ei. Îi reproşez însă că această* actualitate *e facilă, rezultată din corespondenţele anecdotice şi pitoreşti.*

Cauza este lipsa unei temeinice culturi istorice. Neîndoielnic cartea e informată şi, de exemplu, ceremonia înscăunării Princepelui e o dovadă. Nu despre informaţie e vorba, ci despre cultură, *iar în cultură intră în primul rând «filozofia» romancierului. Aglomerarea de date, exactitatea obiceiurilor şi a costumelor – acestea mă interesează cu mult mai puţin decât* Tâlcul *parabolei. Şi tâlcul meditaţiei din* Princepele *nu e deloc profund. Prozatorul alunecă în facilităţi şi în spectacol. Exemple? Toată diavoleasca ştiinţă a messerului şi odată cu ea erudiţia lui E. Barbu în materie de ermetism, esoterism, cabalistică, alchimie, magie sunt prea de tot ostentative; autorul face aici eroarea de a se lua în serios. În latură istorică, simplificările sunt mai evidente. Princepele suportă – ca toţi Principii, aici* à la porte d'Orient *– presiunea a două culturi: aceea autohtonă şi aceea occidentală. Opoziţie, de mult studiată, şi care este tema esenţială, ignorată, a cărţii.*

Căci nu sunt numai două personaje, cum au convenit cei care au analizat ideaţia romanului, implicate în conflict: alături de Princepe şi de Ottaviano, trebuie pus Ioan Valahul. Nu

întâmplător apare acest neverosimil astrolog local (reminiscență din Kesarion Breb al lui Sadoveanu, dar și din Limbă Dulce sau Jumătate ai lui Alecsandri): el este, cum am spus, purtătorul tradiției autohtone și concepția lui despre mărire și putere se opune concepției nebunești a messerului. Autorul îi rezervă, în final, rolul unui raisonneur, *al unui profet al prăbușirii Principelui. De ce este convențional Ioan? Pentru că el este* singurul *personaj prin care luăm cunoștință de existența unei culturi locale, simbol al meșterilor anonimi și al creatorilor de folclor, personaj mai curând abstract și ilustrativ. Eugen Barbu înconjoară pe Principe de boieri ticăloși și fățarnici, de o «intelighenție» caricaturală și proastă, uitând că dintre acești boieri s-au ridicat cărturari și domnitori luminați și că fanariotismul moral nu exclude nici finețea gândirii, nici erudiția. Punctul de vedere al prozatorului coincide însă în această privință cu al doamnei Evanghelina, mama Principelui fanariot: «Ăștia, îndopați ca gânsacii, nu știu măcar a-și plimba hainele, dară-mi-te să spună vorbe alese? Unde te crezi, messer Ottaviano? La Florența? La Mantova? Toți boierii mei au fost negustori de plăcinte la Stambul și au creștetul capului tocit de greutatea tăvilor pe care le purtau...» Ce eroare! «Filozofia istorică» a* Principelui *nu poate fi decât precară, câtă vreme ispitelor perverse de tiranie ale lui Ottaviano nu li se opune o concepție despre putere întemeiată pe o cunoaștere adevărată a istoriei noastre.*

Principele *rămâne o panoramică povestire istorică și o meditație despre putere; dar, ca să nu spun altfel, cam gratuită.*"
(„Contemporanul", nr. 2, 9 ianuarie 1970)

În fond, intervenția lui N. Manolescu tinde să anuleze ceea ce găsea important la Eugen Barbu anteriorul comentator, Laurențiu Ulici, care vedea în *Principele „un dialog despre Putere"* demn, în 1968, de toată atenția.

Cornel Ungureanu încearcă un gest de arbitraj, propunând o poziție corectă față de Eugen Barbu și opera lui, *Principele*, sub deviza: „Să dăm Cezarului ce este al Cezarului!" Autorul aduce aminte contemporanilor cu cine au de a face, pentru a facilita concluzia de valoare.

„1. Chiar dacă nu convine unora, proza lui Eugen Barbu ocupă un capitol substanțial al istoriei noastre literare contemporane. Prolific, scriitorul întețează presa cu articole de cea mai diversă factură, împrăștie, pe drept sau pe nedrept, pamflete, apare în librării ca dramaturg, eseist, poet, dă interviuri, declarații, se luptă cu criticii, cu antrenorii naționalei de fotbal: literat sau publicist, e în continuă ofensivă, își scrie memoriile și apoi, le publică, la o vârstă la care alții visează maturitatea, semnează declarații patetice pe care apoi și le neagă, bineînțeles violent, afirmă tinerii și apoi scrie împotriva lor.

Ar mai fi vreun domeniu vecin literaturii, în care Eugen Barbu să nu fi intervenit, în admirația unora și sub înaltul dispreț al altora? Scenarist sau gazetar, Eugen Barbu e gata să găsească țapi ispășitori, demască cu un curaj pe care îl au puțini; un spirit de pamfletar îi încinge cuvintele, care aproape întotdeauna merg prea departe, întotdeauna lovesc prea dur; limitele acceptate, tacit sau nu, sunt aruncate în aer, de către acest navigator pe toate mările. Superficial, ori nu, tranșant de cele mai multe ori, scriitorul are ceva din alura inchizitorilor de demult, necruțători cu cei ce li se par că încalcă legea ce le-a fost dată, prin har, în pază. Pe un tron imaginar, scriitorul imaginează un nesfârșit șir de auto da fé-uri pe care se perpelesc ereticii întru credința cea adevărată.

Înainte de a fi un remarcabil scriitor, Eugen Barbu este un temperament scriitoricesc: capricios, vanitos, nimicitor de iluzii el își creează, în același timp, iluzia enciclopedismului său. Iluzie dată de rara și excepționala capacitate de a stăpâni cuvintele. Eugen Barbu poate scrie despre Goethe, așa cum scrie despre blockhausurile din America, și poate strâmba din nas în fața unui roman de Goethe ca și în fața unei poezii a lui Nichita Stănescu. Nici un domeniu nu este, pentru Eugen Barbu, supus interdicției; el se ridică cu dezinvoltură deasupra, emițând păreri riscate, contestând, distrugând, mereu cu aceeași forță a verbului care îl face, de atâtea ori, fascinant. În această permanentă bătălie, e evident că scriitorul nu tinde spre concentrarea unor idei și nu-și mărginește, în numele unei finalități precise, ambițiile literare. El este Povestitorul (cu literă mare), pamfletarul,

dar mai ales artizanul, maestrul unei limbi de rară strălucire. În Jurnal, *una din cele mai bune cărți ale sale, unii au căutat adevăr și confesiune, istorie verificabilă, în loc să sesizeze așezarea cuvântului, umorile, iritarea care fac farmecul personalității autorului. Cartea trebuie privită ca operă în sine, chiar în literatura noastră, mai puțin obișnuită cu formele genului. Căci Eugen Barbu reprezintă, mai bine decât oricine în literatura noastră de azi,* scriitorul-spectacol, *jucându-și partitura cu cortina trasă.*

Cineva amintea, într-o recentă cronică (un pic malițioasă), că E.B. nu pierde nici un prilej de răfuială cu contemporanii. Și asta e adevărat, și mai adevărat că face concesii galeriei. Și că aceasta face parte din spectacolul său, jucat cu o vervă îndrăcită de la un capăt – poate – la sfârșit; un spectacol în care există toate poncifele cabotinajului și toate rafinamentele unui mare maestru. Și sub aplauzele unora și sub huiduielile altora se uită – și nici nu se poate altfel – că, în momentele în care părăsește scena, în pauzele acestea ale oboselii, ale euforiei, ale liniștii – Eugen Barbu este un mare scriitor. Se uită: fiindcă el face parte dintr-un peisaj literar, fiindcă el este de fapt un prim solist de spectacol și nu un comod aspirant la clasicitate, un claustrat în chilia care naște opere definitive. Și, mi se pare și mai important, nu trebuie să căutăm în opera lui Eugen Barbu cărți definitive, egale, perfecte, cred că Eugen Barbu n-o să scrie niciodată ceva ce ar rămâne închis în sine, șlefuit, sortit de la naștere unei cariere glorioase în paginile istoriei literare: întotdeauna, scriitorul face prea mult, merge prea departe, fără acel simț al limitelor care definește mediocritatea literară, dar și clasicitatea, și pe făurarii de perfecțiuni sigure. („Orizont", nr. 1, ianuarie 1970)

În procesul Eugen Barbu, Cornel Ungureanu vrea să fie între martorii apărării.

„Princepele *este o carte despre decadență, un Satyricon plin de presimțiri funeste. Exaltarea simțurilor, pactizarea cu forțele răului, șirul de orgii și de monstruozități și mai ales melancolia invadând pe acest om ce ar fi trebuit să se hrănească din putere, aduc, cu ele, sentimentul copleșitor al stingerii. Ca și «Craii...» lui Matei Caragiale,* Princepele *este un roman al*

> *crepuscularului, văzut sau descoperit prin imagini violente în care se ghicesc de atâtea ori ambiții și fundături ale romanului modern. Dar, deasupra acestora, cartea trăiește mai ales prin limbaj, prin expresie, prin acele cuvinte cărnoase care definesc o lume, și care o absorb, prin nemaipomenita senzație a vieții, aflată între estetizare și între pasiune. Să dăm Cezarului ce-i al Cezarului: cu toate erorile ei, care sunt ale acestei personalități ce se numește Eugen Barbu,* Princepele *este un roman de mari ambiții și de indiscutabile împliniri.*" („Orizont", nr. 1, ianuarie 1970)

Comentatorii detașați, de la alte publicații literare, semn că o „republică a literelor" exista totuși, în ciuda încăierărilor bucureștene, găsesc cuvinte și comparații din cele mai favorabile romanului:

> *„Păstrând proporțiile, Princepele se apropie de eroul piesei lui Albert Camus,* Caligula. *Contemplativi, lucizi, cei doi conducători se rup treptat de lumea reală, antrenați fiind de o «dialectică a puterii». Ei sunt o replică negativă a Principelui lui Machiavelli. Trăirea metafizică, angoasa, greața le paralizează fapta care nu mai este săvârșită decât în sens distructv, violentând lumea fizică. Principele dorește puterea absolută. «Eu am un singur scop, să domnesc, restul e deșertăciune». Iar autorul face în alt loc observația: «Interior, Princepele urmărea ceva perfect, imobil, desăvârșit, dar nu găsea calea spre această perfecțiune». Îi lipsea partea din el care să-l ajute să găsească drumul spre acel lucru perfect. Făcând apel la mitul platonician al androginului, Messer Ottaviano poate fi văzut și ca această parte, această emisferă regăsită a Principelui. Abia când ajunge stăpân pe putere, trăind drama imposibilității de a avea absolutul ei, Principele simte nevoia reunirii cu «partea» ce-i lipsea.*" (V. Constantinescu, *Singurătatea princepelui*, „Convorbiri literare", I, nr. 4, august 1970)

O colecție de obiecții malițioase, persiflante este și articolul lui V. Cristea, *Niște noi „mistere ale Bucurescilor"*, apărut în „Viața românească", la rubrica *Tribuna:*

> *„În comparație cu volumele anterioare ale lui Eugen Barbu,* Princepele *nu aduce nimic nou. Autorul izbutește acolo unde a izbutit întotdeauna, ratează de asemeni, poate numai cu o*

evidentă lipsă de adresă, în punctele știute. Timpul a trecut fără să producă modificări notabile în proza scriitorului, care n-a uitat nimic din ceea ce știa să facă, dar nici n-a învățat ceva în plus. El s-a extins numai în preocupări, a crescut în ambiții. Principele *e rodul celei din urmă și poate a celei mai puternice. (...)*

Proza lui Eugen Barbu se află permanent într-o stare de așteptare: totul este pregătit pentru ca acțiunea să înceapă, pentru ca personajele să intre vitale și debordante în scenă. Augurii par favorabili. Dar acțiunea întârzie să înceapă, albia ei colectează cu greu un debit sărac și își taie cu dificultate un drum nesigur prin munți de prolixe descripții. O atmosferă densă, după cum spuneam, încinge ca un brâu opera lui Eugen Barbu, dar cine-o respiră? Căci personajele sale sunt niște fantome. Decorul e montat, și cu pricepere, dar drama nu se joacă. Sau mai exact se joacă la un alt nivel. Mecanicii, scenografii, costumierii își cunosc meseria, regizorii și actorii însă prea puțin. Iar scenaristul e de duzină. Îl observăm de-abia când ochii ni se obișnuiesc cu reflexele obositoare și fascinante ale culorilor și când sub stratul enorm al descripțiilor descoperim, nu fără mirare, grătarul grosolan al subiectului. Ca țesătură, Principele *e țipător anacronic: Un roman foileton de tipul celor care erau la modă acum o sută de ani, înecat în uleiuri. Toată recuzita și figurația unei literaturi de mult devalorizate se îngrămădesc și se înghesuie în această narațiune de aleasă scriitură artistă, dar facilă și nu o dată trivială ca epic: grote sumbre, pline de gunoaie, cerșetori declasați fioroși, gata la orice, naturi diabolice și invertiți, răzbunări cumplite, violuri, serbări păgâne și orgii, rivalități crâncene, trădări strigătoare la cer, scrisori compromițătoare căzând cu precizie în mâinile adversarilor, rapturi de cadavre, pasiuni ucigătoare, monstruoase, comori ascunse în peșteri, la care pentru a ajunge trebuie îndeplinit pe îndelete un întreg ceremonial al desferecării:* «Se auziră lanțuri căzând și lacăte ruginite... O ușă grea de stejar masiv, bătută în piroane...» *etc. Ca în orice scriere de factură foiletonistică, epicul este plin de carențe și puerilități, ce scapă pare-se autorului, dar sar în ochi cititorului, dezexorcizat mereu din vraja ficțiunii prin ridicolitățile textului. Întorsături neverosimile, rupturi inexplicabile*

în evoluția personajelor, simetrii convenționale, o simbolistică naivă, coincidențe miraculoase periclitează într-una scheletul și așa fragil al povestirii. (...)

Dar așa cum e, cu naivități de afabulație și clișee vechi, și atât cât e, căci, după cum am mai spus, descripția predomină și strivește, epicul este căutat de cititor ca singura posibilitate de a ieși din acest monstruos labirint de obiecte care este cartea. O descripție vine după alta, și văzând acest convoi nesfârșit pe cititor îl apucă – vorba autorului – «melanholia». Scăpare nu e decât în epic, și în vreme ce cu un ochi cititorul somnolează deasupra rândurilor ce descriu, descriu, descriu, cu celălalt caută înfrigurat firul rătăcit al povestirii.

Mai este nevoie să spunem că în aceste noi Mistere ale Bucureștilor *sau, ca să respectăm ortografia autorului,* ale Bucurescilor, *un prozator ca Eugen Barbu apelează din plin la resursele pitorescului și ale farmecului arhaic? Există o categorie de cititori (și de critici!) care se topesc de plăcere când vine vorba de* işlic *și* giubea, *când trebuie să citească* scaon *în loc de* scaun *și* melanholie *în loc de* melancolie, *sau când află că* «dumnealui *Manolachi Grădișteanu...» Nu facem parte din aceea și de aceea departe de a ne extazia ne mulțumim să observăm cum se repetă istoria: în literatura română din 1970 personajele au reînceput să tragă domol din ciubuc. Ca și în povestirile semănătoriste de la începutul veacului denunțate de Lovinescu, în proza lui Eugen Barbu, «cahfeaua» aburește și «ciubucul» fumegă necontenit: «Fumul albastru al ciubucelor și aroma cahfelei nu părăseau acoperișurile și tavanele...»; «În mica odaie fuseseră aduse din vreme cahfeaua, ciubucul și dulcețurile». Dar cu toate că personajele scot atâta fum, cuptorul gândirii lor e rece: nici o forță din lume nu-l mai poate reaprinde. Intelectualitatea eroilor este precară și lăsând de o parte compilațiile aproximative după Pic de la Mirandola, Machiavelli, Proclus, Paracelsus, Agripa etc., citați cu ostentație, se poate spune că o idee este în acest volum o raritate. Unii au văzut în* Princepele *o mare operă filozofică, un dialog (platonician!) despre putere. Dar acest atât de pretențios numit dialog despre putere se reduce la sugestia pe care Ottaviano i-o dă princepelui*

și pe care acesta o primește fără mare bătaie de cap, de a renunța la orice scrupul, de a călca în picioare orice lege." („Viața românească", nr. 5, mai 1970)

Afirmația lui Laurențiu Ulici privind „dialogul despre Putere", combătută de Nicolae Manolescu, este combătută și de Valeriu Cristea.

Dacă Șerban Cioculescu a participat la consacrarea *Gropii*, alt membru al ultimei generații maioresciene, Perpessicius, devine girantul romanului *Princepele*, ca mare operă a literaturii române:

„Iată o carte despre care nu-mi este deloc ușor a scriere (ca să folosesc arhaicul infinitiv lung atât de agreat de Eugen Barbu, în romanul său). Și aceasta, evident nu pentru că (precum nu o dată) scriu foarte târziu. Căci a scrie, indiferent când, neținând seama calendarului, despre o carte excepțională, și Princepele *(Editura tineretului, 1969) este una, n-ar avea de ce să înspăimânte. Sunt cărți ce marchează o dată istorică în evoluția unui gen sau altul, fie prin viziune, prin tehnică, prin îndrăzneală sau și numai prin ambiție (ce reprezintă «Princepele», în această ordine, vom vedea) și romanul lui Eugen Barbu e din rândul acestora. Nimeni nu cârtește, dacă vorbim, indiferent de anotimp, de una din epopeele homerice, de călătoria lui Dante în infern, de cutare «articol» critic al lui Saint-Beuve, de feeria psihologică, cum îi spune Paul Souday, romanului «În căutarea timpului pierdut» a lui Marcel Proust, ca să nu mai spunem de oricare din piesele lui Shakespeare, acest genial rapsod al pasiunilor omenești. Pentru că, în oricare din răscrucile literare, amintite, ne aflăm în plină literatură, și informația e, într-un fel, obligatorie. Este, oare, același lucru și cu «Princepele» lui Eugen Barbu? Desigur, «Princepele» rămâne, ceea ce împrejurările și Eugen Barbu însuși au hotărât: o mare creație literară, o ficțiune impregnată de toate darurile autorului, însă o ficțiune pentru care Eugen Barbu a întreprins numeroase investigații. Documentația sa e imensă, sub toate raporturile, atât de atentă și atât de minuțioasă, încât sentimentul că bună parte din documentație îți este străină nu e decât prea firesc, ca și timiditatea de a glosa o carte de categoria acesteia. O spune, de*

altminteri, autorul însuși, într-un epigraf, numai de o francă bunăcredință, dar și de o cuceritoare modestie, pe care-l așază în pragul romanului său. «În dorința autorului, scrie d-sa, de a reda cât mai fidel epoca fanariotă, el îl anunță pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericești, cronici ale timpului, precum și documente autentice, începând de la scrisori particulare, și până la acte oficiale. În această privință nu are nici o pretenție de originalitate, după cum nu a dorit să facă o reconstituire istorică fidelă a vreunei domnii. Romanul acesta este o sinteză, un basm și o operă lirică în același timp, cine vrea s-o ia în altfel, nu o face decât pe răspundere proprie." *(subl. n.) Mai limpede, mai categoric spus, dar și mai elegant, în același timp, nici că se putea. Cum însă, dacă am înețeles bine, dezbaterea ce s-a stârnit se învârtește chiar în jurul epigrafului, atât de răspicat, al lui Eugen Barbu, poate că este timpul să reamintesc un caz aidoma, din trecutul nostru. Vorbind, în a sa «Istorie a literaturii românești contemporane» despre Matei Caragiale, autor nu numai al ciclului de sonete, «Pajere», cărora le afla, ca și Cerna pe vremea apariției lor în «Viața Românească», anume virtuți evocatoare, dar și al romanului «Craii de Curtea-Veche», Nicolae Iorga scria despre acesta din urmă: «reconstituire istorică greșită». Am declinat această definiție, încă din prefața la ediția «operelor» lui Matei Caragiale, de-acum trei decenii și mai bine, unde arătam puțina temeinicie a acestei caractezări. Căci dacă se poate spune ceva despre «Craii de Curtea-Veche», este că el n-a țintit să fie o «reconstituire istorică» și că, prin urmare, n-a avut de ce să fie «greșită». Evident, cele ce se povestesc în romanul lui Matei Caragiale țin de istorie, însă totul în «Craii de Curtea-Veche» este rodul fanteziei scriitorului, de vreme ce nu pleacă de la un model istoric, pe care s-ar strădui să-l «reconstituie». Și întrebarea firească ce se pune oricărui cititor al «Princepelui» este: ce ar fi spus Iorga de ultimul roman al lui Eugen Barbu: l-ar fi acceptat sau dimpotrivă? Dacă plecăm de la cele ce se spun în capitolul «Luptele Românilor împotriva patrojanului fanariot și iezuit» din al VII-lea volum din «Istoria Românilor», avem toate motivele să credem că l-ar fi acceptat. Sunt în «Princepele», nenumărate dovezi de independență, de conștiință națională,*

că lucrul pare neîndoielnic. De n-ar fi decât uriașa creație a lui Ioan Valahul, astrologul și cititorul foletelor novele, pe care autorul îl opune messerului Ottaviano, exaporitul, marele maestru al Cabalei și fabricantul, pururi amânat, al aurului, acest italian fanfaron, mincinos, retor și dialectician, rob al unei idei fixe, cu care a venit din partea sa de obârșie, însă nu mai puțin frumos, drăcesc, ispititor și insinuant, și încă ar fi de ajuns." („România literară", III, nr. 19, 7 mai 1970)

Constanți în a cere o judecată de valoare, fără oscilații selective, fără partizanate, rămân criticii literari de la Cluj, care văd în *Princepele* o mare carte a literaturii române. Petru Poantă consideră că polemismul și complexitatea ideatică și estetică a *Princepelui* s-a lovit de obtuzități, care au ignorat valoarea reală a operei.

„Să urmărim, în două ipostaze, accepția eronată a excelentei cărți Princepele. *G. Dimisianu, la capitolul «Evocare și pitoresc. Romane de epocă», din cartea sa* Prozatori de azi, *introduce pe Horia Stancu cu «Fanar» și pe Eugen Barbu cu romanul mai sus amintit. Asociația nu-i întru totul ridicolă, dar e limpede că formula «sintetică» nu-l cuprinde integral decât pe primul prozator. Horia Stancu scrie cartea unui spațiu fanariot corupt moral, dar de un foarte bogat spectacol poetic al formelor. E un miraj de lumini și culori, a cărui ritmică este bine studiată. Romanul lui Eugen Barbu s-a dovedit însă o capcană sigură pentru critic. Dimisianu presimte, de altfel, ineditul unui «roman istoric» ca acesta, în* melanholia *Princepelui, dar nu forțează limitele, admise prin definiția «sintetică» a capitolului. Ba mai mult, acuză* viziunea grotescului *din roman, numind-o simplu, pamflet: «Ar mai fi de discutat despre inoportunele devieri spre pamflet ale cărții, din ce în ce mai frecvente la secțiunea finală. Instinctul nestăpânit și vindicativ al scriitorului ajunge să intimideze înseși comandamentele conștiinței artistice proprii, care, predându-se pamfletarului, se dezinteresează cu totul, până la urmă, de echilibrul și puritatea operei». Observația e interesantă dar neîntemeiată. Galeria scribilor de la Academia elinească sau personajele din noaptea Sabatului, se integrează în niște ritualuri de nuanță satanică, cu o logică*

adâncă în construcția epică a cărții. Dimisianu nu înțelege că Princepele *este una dintre puținele sinteze ale literaturii noastre contemporane și rămâne un exemplu de polemică la cele două nivele menționate înainte. Faptul că criticului nu-i place o expresie, că nu-i convine nu știu ce aluzie a cărei «cheie» pretinde că o deține, nu ne mai interesează.* Princepele *nu e atât roman de atmosferă, roman istoric, alegorie pamfletară, discurs machiavelic asupra puterii, cât redimensionarea esențializată a tuturor acestor variante. În ceea ce are ireductibil, el reprezintă o caricatură infernală a basmului, a dualismului bine–rău. De aceea putem spune că polemizează cu formele inițiale ale sfertului de veac de literatură contemporană, forme reductibile la un asemenea dualism simplificat și abstract.*

În altă ordine de idei, cartea propune ipostaza intelectuală a scriitorului. Savanteriile romanului, minunățiile limbajului constituie lirismul erudiției. Dimisianu greșește încă o dată. Doar în cazul acesta face observații asupra limbii, găsind-o falsă și artificială. Dar esențialul constă tocmai în știința de înscenare a artificialului. Arheologia limbajului, cutremurată de un extraordinar flux liric, domină acest edificiu policrom. Artificialul e structural, voit și primul semn al conștiinței asupra lui e faptul că nu împiedică lectura.

Mai dârză și mai vrăjmașă este contestarea lui Valeriu Cristea (Interpretări critice). *Dacă Dimisianu își compune modest negarea, sfătuind sau îngăduind cu blândețe, Valeriu Cristea amenință, blestemă aproape, această «falsă literatură foiletonistică» (?!), până devine ridicol. Îi place «coloarea» cărții, dar îl sufocă obiectele aglomerate și îl dezamăgește lipsa ideii: «Ca țesătură,* Princepele *e țipător anacronic: Un roman foileton de tipul celor care erau la modă acum o sută de ani, înecat în uleiuri. Toată recuzita și figurația unei literaturi de mult devalorizate se îngrămădesc și se înghesuie în această narațiune de aleasă scriitură artistă, dar facilă și nu o dată trivială ca epic: grote sumbre, pline de gunoaie, cerșetori declasați fioroși, gata la orice...» Tensiunea sub care scrie e a spaimei și a indignării. Să trecem peste puțin înghesuita și falsa expresie «tipic trivial» și să vedem care ar fi obiecțiile majore ale criticului. În primul rând, nu poate*

ierta inconsistența și schematismul personajelor. Acum, lipsa de înțelegere a criticului e profundă. Existența fantomatică a personajelor, pe care nu o poate pricepe nicicum Valeriu Cristea, nu se impune ca un viciu de construcție, ci ca un scop urmărit intenționat de prozator. Când Laurențiu Ulici a propus formula dialogului platonician, formulă ironizată de Cristea, el numea, de fapt, modalitatea discursului dintre putere și ideea de putere. Dialogurile Princepelui cu messerul sunt o reprezentare a imposibilității de realizare a unui asemenea discurs în istorie. Fiecare dintre cele două personaje îndeplinesc funcții precise în dialog, unul puterea, celălalt ideea ei, dar atât Pricepele cât și messerul sunt și caricaturizați. De aici aspectul lor de marionete. Ei sunt doar semnele *stilizate ale acelui mediu extrem de dens care-i constrânge și-i apasă. El este cel ce le impune o mișcare circulară, ritualizată, artificială. Semnificația romanului, ideea lui, nu stă atât în ceea ce spun personajele, cât în acest ritual pe care sunt puse să-l execute.*

La urma urmelor, nu-l obligă nimeni pe Valeriu Cristea să prețuiască Princepele. *Dar, de această dată, el face din critică o problemă personală. Întrebarea numărul unu la care trebuie să fi răspuns cei doi critici comentați mai sus, încă înainte de «marea interpretare» nu putea să fi fost decât aceasta: dar noi cu cine ținem?! Altfel, îi vom da dreptate lui V. Cristea, când numește critica «adulterină», «minte scurtă», «trădare». Trădare, trădare, dar s-o știm și noi.*" (Petru Poantă, *„Princepele" în două ipostaze ale criticii*, „Steaua", nr. 14, 16–30 noiembrie 1971)

„Cheile" romanului trebuie căutate în altă parte decât în sfera politică sau literară, ne spune Cornel Ungureanu, nemulțumit și el că o carte atât de singulară e tratată „suficient-negativist".

„Exegeza cărții lui Eugen Barbu înaintează prin superficialitate și eroare. Dintre articolele care i-au fost consacrate, puține au țintit spre adâncurile cărții, și mai puține au încercat să se apropie de substanța intimă a ei. Doar presa literară a provinciei s-a lepădat de zâmbetul răuvoitor cu care a fost primită cartea și tot ea a avut primele inițiative în reluarea discuțiilor.

Să nu afirmăm că despre Princepele *s-au scris cele mai aiuristice rânduri din critica actuală; nu, au mai existat numeroase cărți în fața cărora a înflorit spiritul suficient-negativist, în fața cărora ironia de prost gust și explozia pamfletară au făcut carieră.*

Princepele *nu e, deci, o carte cu destin unic. E doar un roman de tipar aparte, pentru a cărui înțelegere trebuie răbdare, și un pic de bună credință.*

Să reluăm, deci, lectura cărții, permițându-ne să numerotăm capitolele. (...)

Ajunși aici, am putea constata mulțimea infinită a semnificațiilor cărții. Princepele *e un roman ermetic, și publicarea unui «îndreptar» (a «Caietelor Princepelui») va da probabil un număr surprinzător de «chei».*" (Cornel Ungureanu, *Princepele. Arhitectură și simbol*, „Steaua", nr. 12, iunie 1972)

Faptul că epoca și contextul n-au permis o analiză acută a romanului *Princepele* constituie o lacună congenitală a receptării. Cu vremea, ieșită din contextele și conjucturile improprii afirmării adevărului și unei judecăți de valoare corecte, romanul *Princepele* a început să fie plasat într-o viziune de literatură comparată, care-i valorifică superioritatea. O face Marian Popa, exeget neobosit al *Princepelui*:

*„O caracteristică a barocului modern este dată de coexistența ironică a parodicului cu modelele sale. Parodia nu mai prezinză o intenție critică față de obiectul ei, ambele planuri intrând într-un fel de confuzie și sincretism. Paul Konrad Kurz (*Thomas Mann und die Ironie, *1967) și R. Baumgart (*Dar Ironische und die Ironie in den Werken Thomas Mann, *1964) găsesc această formă ironică a parodiei în marile romane ale lui Thomas Mann și îndeosebi în creația sa cea mai importantă, tetralogia «istorică»* Joseph und seine Brüder. *Același tip de parodie sincretică stă la baza unor cărți ca* Ulysse *și* Finnegans Wake *de James Joyce; mai recent ea ar putea fi exemplificată cu* Cien anos de soledad *de G. G. Marquez.* Princepele *aparține acestei categorii prin inventarul factual și prin procedeele stilistice. Particulară acestui tip de redactare e posibilitatea de a prelua ironic un text ca trimitere nermarcată, ca pastișă și chiar poncif. Cel care nu înțelege viziunea, care asigură*

ansamblul, vede plagiatul; cititorul cu antrenament cultural va realiza restul. Extragerea din context a unui pasaj și montarea lui într-o altă schemă funcțională conduce la deplasările în registrul parodic. Se înțelege astfel ideea unui Ed. von Hartmann, aplicată de Joyce, după care evoluția istorică universală ar fi una parodică. O parodie care nu-și pierde rolul, dar își corectează obiectivele, plasându-și modelele în infinit și intrând în infinit odată cu ele." („Ramuri", nr. 1, 15 ianuarie 1975)

O face și Romul Munteanu, interesat mai ales de parabola puterii, nu fără intenția de a face trimiteri tacite la realitățile românești.

„*Eugen Barbu înscrie acest destin exemplificator al tiranului într-o filozofie istorică serială, care se repetă. Episoadele descriptive relative la ceremonia înscăunării primului principe și succesorului său au o simetrie programatică. Într-un timp circular se înscrie o intrigă circulară. Un alt principe, un alt messer, un nou grup de mediatori ai puterii, aceiași poeți care-l elogiază, aceleași instrumente ale tiraniei constituie un nou ciclu repetabil.*

De aceea Princepele *nu este o simplă cronică istorică de moravuri, menită să reprezinte domnia Fanarioților în România.* Princepele *este prin excelență un roman de idei, nu o carte făcută să încânte numai prin verva polemică a autorului sau limba sa literară, ce amintește rafinamentul unei arte bizantine târzii.*

Princepele *este o parabolă sumbră despre putere, un text polemic al unui spirit umanist, capabil să ridice măștile unor guvernări despotice, ce deteriorează însăși esența* conștiinței poziționale libere.

Alături de operele lui Nicolae Avril și Jean d'Ormesson, Princepele *lui Eugen Barbu este cea mai elocventă și izbutită parabolă romanescă despre mărirea și decăderea cezarismului despotic.*" („Ramuri", nr. 1, 15 ianuarie 1975)

„Cheile" *Princepelui*

În ianuarie 1970 a intrat în rândul comentatorilor cărții și un critic literar, care-și părăsise uneltele specifice la

București, pentru a le relua pe alte meridiane, la postul de radio Europa liberă, unde susținea rubrica *Tribuna liberă*. E vorba de Jacob Popper, fost critic literar partinic la revista „Flacăra“ (1949, București), care consideră că lucrul cel mai interesant în *Princepele* este Puterea, parabola ei, aluzia străvezie la prezent.

> „*În mod paradoxal, tocmai criticul care a fost, nu de mult, acuzat de «estetism», «impresionism» și mai știu eu ce erezii formaliste, adică dl. N. Manolescu, a fost acela care, în cronica sa din* Contemporanul *s-a distanțat net și vizibil contrariat de precedentele analize formal-estetice ale* Princepelui. *După domnia sa,* «Parabola despre putere, *Princepele*, are un tâlc, așa că dincolo de valoarea ca atare a narațiunii, trebuie să ne întrebăm care este acel tâlc, care este «filozofia» romancierului.» *Princepele suportă, așa cum observă domnul Manolescu* «... aici à la porte d'Orient... presiunea a două culturi: aceea autohtonă și aceea occidentală. Opoziție, de mult studiată și care este tema esențială, ignorată, a cărții“.
>
> *Dar, nu ar fi fost cazul ca dl. Manolescu să insiste ceva mai mult asupra acestei opoziții,* tocmai *pentru că ea a fost «ignorată» de atâția alți critici?*“

De fapt, constatarea că *Princepele* este *un roman despre putere*, o făcuse mai înainte Laurențiu Ulici, dar comentatorul radio ocolește adevărul.

> „*Nu s-ar fi cuvenit să se analizeze mai stăruitor conflictul dintre cultura occidentală și cea autohtonă, așa cum se înfățișează el în* Princepele, *tocmai pentru că el nu a mai fost «studiat» ci a și stârnit polemici aprigi și încărcate de consecințe pentru cultura românească, dar – așa cum recunoaște dl. Manolescu –* «de mult», *într-o perioadă destul de îndepărtată ca generațiile mai tinere să nu aibe cunoștință de ele? Din păcate, cronicarul literar al* Contemporanului *se mărginește să semnaleze (e drept, cel dintâi) rolul cheie deținut în roman de personajul Ioan Valahul, care este* «purtătorul tradiției autohtone, concepția lui despre putere opunându-se concepției nebunești a messerului». *Dar cui i se opune și de partea cui este autorul?*

Dl. Manolescu nu ne-o spune, deși a făgăduit s-o facă. El se mărginește să declare, sibilinic, în încheierea cronicii sale că «filozofia» lui Eugen Barbu este «ca să nu spunem altfel, cam gratuită».

Cu alte cuvinte, filozofia Princepelui *îi apare d-lui Manolescu nu numai* «cam gratuită» *ci în fond greșită. De ce s-o fi ferind domnia-sa să-și dezvăluie în întregime opinia și s-o motiveze? Trebuie totuși subliniat faptul că, spre deosebire de alți recenzenți, dl. Manolescu nu se limitează a nota prezența în* Princepele *a câtorva personaje «cu cheie», ci observă că în roman atâtea detalii* «ne trimit direct la o istorie recentă». *El are chiar curajul de a nu-i reproșa lui Barbu, ceea ce numește «actualitatea»* Princepelui *(făcută pudic de toți ceilalți recenzenți); dar – parcă speriat de propria sa temeritate – el se grăbește să adaoge că-i reproșează* «că această actualitate e facilă, rezultată din corespodențe anecdotice».

Corespondențe «anecdotice și pitorești»! Aceste epitete aplicate la ceea ce e într-adevăr actual în Princepele, *ar putea fi considerate frivole, dacă n-am intui, dincolo de ele, rațiunile secrete care-l constrâng pe critic să se exprime astfel. Este, evident, un anacronism să așezi în perioada fanarioților lucrări hidraulice, menite să unească Dâmbovița cu marea, «ordine și medalii» cu care princepele își răsplătea slujitorii pentru merite inexistente, «foliete» în care, prostituându-și meseria, gazetarii îl preamăreau cotidian pe stăpânitor. Dar, toate acestea și multe alte crâncene și proaspete amintiri trebuiau într-un fel mărturisite, așternute pe hârtie, chiar cu riscul de a păcătui împotriva* mimesis-*ului pe care pare a se întemeia încă – în ciuda recentelor și efemerelor sale schimbări la față – arta romanului. Oricare vor fi fost motivările lui Eugen Barbu, rămâne un fapt că în* Princepele *este dată la iveală, pe lângă anumite moravuri literare, infamia unei întregi epoci. Actualitate facilă? Iată cum definește însuși princepele sistemul său de guvernare a Țării Românești:*

«Frica le este nevasta de fiecare noapte. Când se scoală dimineața, se miră că nu i-au târât cine știe unde și-mi mulțumesc că le-am mai dat un soare cu grație. Pe care nu am putut să-l cumpăr, l-am dat morții. Am grijă să trimit

prin oamenii mei zvonuri, îi tulbur, îi înfricoșez, îi știu, le cunosc toate faptele, toate ibovnicele și mamele. Oamenii mei îi pândesc și când se duc, să mă ierți, afară! În timp ce par cu frica lui Dumnezeu, îi defăimez, le trimit ibovnici nevestelor ca să-i am în mână, le cer când nici nu se așteaptă și dacă mârâie le înfățișez teribilele lor fapte de care de cele mai multe ori nu sunt vinovați. Femeile lor lucrează cu gura spartă pentru mine, de la ele știu cum stă rânza în fiecare. Și asta nu-i puțin. Au învățat cu vremea una să spună și alta să facă».

Iată și descrierea unui «șantier», nu așa cum îl evocau în culori spumoase scribii «foiletelor» de propagandă, ci așa cum se înfățișa în realitate:

«Într-un loc ars de soare vara și fără apă, bătut de vânt iarna și stăpânit de mari viscole, în niște mlaștini care-ți scurtau viața, căzni țara toată cu sfinții ei în frunte, cu muncitori ai pământului celui românesc ce se uitau la el ca la obrazul lui Dumnezeu, dar acel pământ nu era al țării parcă, ci Iadul, locul de ispașă al nenorocitei de adunături în zdrențe, bătută și umilită cu bicele, pușcată cu puștile când nu mai tăcea și-și striga dreptatea. Ce gânduri și ce suferință se adunau aice, în locul cumplit unde mureau câte o sută pe zi, cărați pe năsălii și aruncați mai încolo, fără groapă, de se împuțise locul curând și începuse a mirosi a hoit? Piereau până și oștenii în lefi, mai împuținându-se apa și cele de mâncare, darmite cei strânși de la locurile lor. Fu un chin fără nume, că totul era protivnic, pământul nu se lăsa, ori luneca, cum era în mlaștinile ce pândeau viața omului ca jivinele, ori erau tari ca stânca și aruncau numai scântei. Rumânii nu aveau scule, se lucra cu roabe și unelte sărace, nu s-arăta spor și țânțarii și lipsa de apă erau necruțătoare. Oamenii se făcuseră nesimțitori, nu se mai uita la cel de alături că se prăbușea, pentru că sosea seara și se făcea adunarea muncii și era vai și amar de cel ce nu săpase locul cum trebuia».

Iată încă un citat a cărui «actualitate» nu mai are nevoie de nici un spor exegetic:

«Umbla vorba până în bitpazar că dacă ai fi găsit prochimen, adecă un subiect cum trebuie, să-l mângâi pe la ureche pe Prea Înălțatul, bine ți-ar fi mers și cine zicea Doamne ia-mă! Așa că se puseră, care erau scăpați și dormeau în patul lor să scrie ode, care mai de care cu har, ori fără de, cum puteau, cum auziseră, cum credeau fiecare că e mai bine. Se umpluse cancelaria domnească de scrisori și scriituri și fu nevoie de un anunț ca să se mai oprească acel val de adorație ce nu mai putea fi istovit. Membrii Academiei grecești plecară către locul marii lucrări și se întoarseră pe rând cu veștile cele mai bucuroase. Imnuri slăvind munca se iviră iar în duium, cei ce aveau deprindere cu condeiul se întreceau cu cei hărăziți cu penelul. Stampe mari erau atârnate pren tot locul în care era desenat mai ales viitorul București, capitala țării, plin de canale ca Veneția, într-un biișug de ape și edificii, de fântâni care de care mai mândre. Între aceste sărbători ale cuvântului și ale creației se mărise darea de varză și darea de mazăre, dar nimeni nu scotea un cuvânt».

Tocmai atribuindu-le pisărilor oficiali ai acelei vremi osanale – izbitor de anacronice atât ca fond cât și ca formă – li se evidențiază actualitatea care altcum n-ar fi putut fi evidențiată:

«În veci deci trăiască prietenia fără de moarte dintre cele două popoare!»

Ce-i drept, este improbabil ca pasajele antecitate și altele similare din Princepele *să fi văzut lumina tiparului fără acordul unei autorități interesate ca ele să apară, dar numai în această formă și vizând un «princepe» comunist defunct, ale cărui erori fuseseră de altfel denunțate în numeroase documente oficiale. Un fapt rămâne: Eugen Barbu stigmatizează, adesea cu talent, infamia unei epoci recente din istoria României.*

Recenzenții Princepelui *o știu prea bine, dar... unii dintre ei nu vor s-o spună, iar alții ar vrea dar se codesc s-o facă, întrucât au motive întemeiate să creadă că astfel de apăsări cu degetul pe niște răni încă necicatrizate, au prea puține șanse să vadă lumina tiparului.*" (Jacob Popper, *„Princepele" și critica literară*, în vol. Jacob Popper, *Pe ring cu Eugen Barbu*, Ed. Victor Frunză, București, 1991, p. 123–126)

O însemnare din *Caietele Princepelui* ne arată că romanul are, pe lângă „cheile“ politice, și „chei“ privind scriitorimea:

> *„În* Princepele *se reia de fapt (e vorba de partea satirică) un obicei al renascentiștilor. Cineva povestește că Donatello, la executarea amvonului de pe fațada catedralei din Prato, stătea de vorbă cu modelul său pentru regele Nabucodonosor. Nimeni nu se mira că pe afrescuri apăreau contemporani ca personaje ale* Bibliilor *și* Evangheliilor. *Boticelli, la rândul lui, face dintr-o scenă sacră o adunare de curteni, între care Cosimo il Vecchio, cu fiul său Pierro il Gottoso și fratele său, Giovanni, sub masca celor* Trei magi. *Pe margini, apar literați, artiști, curteni și amici. Într-o mantie verde, chiar Boticelli. Nu lipsește Lorenzo de Medici, rezemat într-o spadă (vezi Boticelli,* Adorația Magilor*). Papa Alexandru Borgia îi cere lui Pinturicchio s-o facă Madonă pe Giulia Farnese, concubina lui. Ea e adorată în genunchi de un Papă încărcat de crime. Aceeași apare pe mormântul Papei Paolo al III-lea sub chipul Justiției goale, sub dalta lui Guglielmo Della Porta. Savonarola este pictat de Rafael printre personagiile* Disputei Sfântului Sacrament.*“* (*Caietele Princepelui*, V, p. 47–48)

Este un fel de a spune că în *Princepele* sunt imortalizați contemporani ai scriitorului. În autorii de ode și imnuri dedicate *Princepelui*, Eugen Barbu viza, desigur, o categorie de colegi, care se ocupau cu astfel de îndeletniciri, după al doilea război mondial. Macarie Cuful, Antonie Spadone, Agafat Cușcungachi, Neftiotache Buhuș sunt personaje ale parabolei fanariote în care s-au recunoscut unii contemporani. Prin Macarie Cuful și Antonie Svadone autorul *Principelui* îi viza pe Geo Bogza și Eugen Jebeleanu. Aceștia au fost principalii susținători ai acuzatorilor de plagiat contra lui Eugen Barbu. La acest versant al romanului se referea în finalul cronicii sale literare Gabriel Dimisianu. Iritarea stârnită de aceste șarje, supradimensionată, a trecut cheile politice ale cărții pe planul al doilea.

În critica literară românească, orală și scrisă, s-a vorbit despre caracterul de „roman cu cheie“ al *Princepelui*. După G. Dimisianu, afirmația o fac și alții.

> *„S-a vorbit insistent în legătură cu* Princepele *de anumite* chei *care ar deschide poarta aluziilor în prezent. Lucrul nu-i*

imposibil, firește, orice operă remarcabilă înlesnind comparații și asocieri, cu atât mai mult cu cât personajele au mai multă pregnanță. " (N. Barbu, *Originalitatea „Princepelui»*, „Cronica", nr. 9, 27 februarie)

„Cheile" *Princepelui*, după cum rezultă din multe articole, vizau fie puterea politică din România (regimul comunist, așa cum sesizează Jacob Popper), fie figuri din lumea literară sau toată lumea literară în ansamblul ei. Acuzația de plagiat are și această explicație. Cei vizați au răspuns, minimalizând sau contestând cartea. Acuzația de plagiat era și o diversiune, care întuneca trimiterile în actualitate ale parabolei politice. Din aceste motive, analiza și evaluarea *Princepelui* nu s-a făcut în epocă niciodată complet.

Acuzația de plagiat

În „Luceafărul" (nr. 16, 22 aprilie 1967) capitolul *Praznic domnesc*, scris pentru *Săptămâna nebunilor*, dar folosit cu modificări în *Princepele*, se încheie cu următoarea notă:

> *„În acest capitol al «Săptămânii nebunilor» au fost folosite texte din Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, «Condica lui Gheorgachi», «Domni români la porțile otomane» de Siruni, din «Scrisorile de boieri, scrisori de domni» de Nicolae Iorga."*

Este primul avertisment al lui Eugen Barbu, care atrage atenția asupra folosirii colajului.

La apariția romanului *Princepele*, autorul își începe cartea cu un avertisment, care a devenit faimos.

> *„În dorința autorului de a reda cât mai fidel epoca fanariotă, el îl anunță pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericești, cronici ale timpului, precum și documente autentice, începând de la scrisori particulare și până la acte oficiale. În această privință nu are nici o pretenție de originalitate."* (*Princepele*, Ed. Tineretului, București, 1969, p. 7)

Adversarii scriitorului, masați în jurul revistei „România literară" (care îl avea, în 1969–1970, pe Geo Dumitrecu re-

dactor-şef şi pe Nicolae Breban, Gabriel Dimisianu, Ion Horea, Adrian Păunescu – redactori şefi adjuncţi) găsesc că e un bun prilej pentru plata unor poliţe vechi. „România literară" era noul titlu al anterioarei reviste „Gazeta literară" (înfiinţată după modelul sovietic al publicaţiei moscovite „Gazeta literară"), de unde porniseră, în 1957, primele atacuri la *Groapa.*

Primul atac, o simplă ciupitură de presă, este într-un PS la rubrica de *Sport,* din „România literară", semnată de Fănuş Neagu, care se va transforma apoi într-o campanie.

> *„P.S. Pentru un cronicar sportiv fără rubrică fixă – dă şi omul de unde apucă – aceste două fraze din cartea lui Armand G. Constantinescu, «Cer şi destin»: 1) Luceafărul de seară, Ananith, era dimpotrivă războinic, brutal şi crud, şi 2) Vântul de la sud-est (nu de la miazăzi-răsărit! n.n.) cu o coadă de scorpie, două braţe adaptate la patru şi terminate cu gheare.*
>
> *Dacă «Aldebaran cu privirea roşie» mai vrea, îl vom servi în continuare cu mare plăcere. Avem de unde."* („România literară", nr. 10, 5 martie 1970)

Cronicarul sportiv „fără rubrică fixă" este Eugen Barbu, mai vechi cronicar sportiv decât Fănuş Neagu.

Eugen Barbu, fără acces la revistele săptămânale ale Uniunii Scriitorilor, după demisia de la „Luceafărul" (1968), îi răspunde într-o publicaţie de seară, „Informaţia Bucureştiului", printr-un PS la articolul *Burlescă,* dedicat poeziei lui Ştefan Roll:

> *„P.S. Minune! Fănuş Neagu a apucat să citească o parte din cartea lui Armand G. Constantinescu:* Cer şi destin. *Ce constată cronicarul sportiv de la «România literară»?*
>
> *1. Că Luceafărul de seară, Ananith, era dimpotrivă războinic, brutal şi crud. (În ultimul roman al cronicarului sportiv fără rubrică fixă, la pag. 185, este scris negru pe alb: «Ananith, care era războinic şi crud». Lipseşte, ce-i drept, cuvântul* brutal*).*
>
> *2. Vântul de la sud-est – zice mai departe F. N. – nu de la miazăzi-răsărit. Ceea ce e acelaşi lucru, dacă ştim să citim*
>
> *Descrierea care ni se serveşte mai departe se află în finalul paginii 184 a aceluiaşi roman. E adevărat că lipseşte din textul lui F. N. corpul de câine al vântului de la miazăzi-răsărit (sud-est,*

dacă vrea domnia sa), eroare explicabilă la un cititor amețit de atâta «confruntare științifică». «Aldebaran cu privirea roșie» mai vrea." („Informația Bucureștiului", nr. 5143, 5 martie 1970)

Încă un post-scriptum al lui Fănuș Neagu la rubrica de *Sport*, din revista centrală a Uniunii Scriitorilor, prelungește disputa.

„P.S. Am reprodus în numărul trecut, pentru Eugen Barbu, două fraze din cartea lui Armand G. Constantinescu: «Cer și destin» pe care le-am întâlnit, cu foarte mici schimbări, și în romanul «Princepele». E. B. s-a supărat. Nici-o minune până aici. E. B. se supără mereu. Chestia care m-a amuzat e că autorul «Princepelui», prins cu ocaua mică, îl aruncă pe cititorul «Informației Bucureștiului» spre ideea că eu citez trunchiat din romanul domniei sale. Asta chiar că-i minunea lumii. Am citat în curmeziș, stimate E. B., din jenă pentru scriitorul care sunteți. În încheiere, fiindcă mi-o cereți, încă o frază din Armand G. Constantinescu, pe care ați preluat-o necreator: «Nebuloasa lui Orion (...) cea a Câinilor de vânătoare, aproape de Ursa mare (...), cea a Lyrei seamănă cu un inel străveziu, iar cea Dumb-bell pare o limbă de clopot». *Și vă propun să oprim aici serialul. Sau cum doriți. Eu pot așterne totul pe două coloane, dacă vreți, apelând, bineînțeles, și la alți autori cu care, cum dulce se zice, ați colaborat vârtos."* („România literară", nr. 11, 12 martie 1970)

În imposibilitate de a continua polemica în paginile „Informației Bucureștiului", Eugen Barbu trimite „României literare" răspunsul său, pe care revista îl publică.

„SCRISOARE CĂTRE REDACȚIE

Tovarășe Păunescu,

Întrucât ziarul „Informația" nu a putut reproduce răspunsul pe care-l datorez colaboratorului dv. sportiv Fănuș Neagu – vă rog să publicați cele de mai jos (alăturate) deși am o experiență tristă în materie de democrație literară la „România literară" (vezi răspunsul pe care vi l-am trimis dv.).

Dacă și de data aceasta voi fi pus în aceeași situație voi lua măsurile de rigoare.

martie 70

EUGEN BARBU

*Fănuş Neagu, Loco: Pentru completarea «serialului» dv. vă rog să citaţi din următorii autori şi opere care v-au scăpat: Edouard Schuré, Maurice Privat, G. Vignal, Fr. Bontet, Jules Bois, Roger Caillois, Mircea Eliade, Nostradamus (*Centuriile, *citate şi de sursa dv. de inspiraţie), Paracelsus, Goethe (*Afinităţile elective*), Auguste Comte, Hermes Trismegistul, Solomon (*Claviculele*), Savonarola, Pic de la Mirandolla (*Tezele cenzurate*), Tychó-Brahé, Schlegel* (Ueber die Diotimia*), Kuang-Tu, Constantin Porphirogenetul, Herennios, Raban Maur, Johan Ferdinando Neigebauer, Petronius, Viitorino de Feltre, Fidelfo, Mario Equicolo, Seneca, Xenofon, Platon, Aristotel, Pitagora, Tucidide, Axel Munthe, Del Chiaro, Castiglione, Dante, Raymonde Lulle, Cornelius Agrippa, recunosc că am plagiat masiv din* Omul zodiac, Upanişade (Roata legii), *din* Seplier Yetsirah, *din* Tractato contro di astrologi, *din* Urbariul de la 1777, *din* Codexul de la Escorial, Virga Aurea, Androginul lui Adamas, *din* Tratatul influenţelor rătăcitoare, Hieroglifica *(Horapollon*), *din* De cirimoniis, *din* Historiae byzantinae, *din* De Universo, Cărţile lui Elephantis, Gramatica greacă *a lui Theodor Gazis, din demonologii şi angelologii, din* Comentarii asupra Cabalei, Zoharului şi Talmudului *de Vulliaud, nu mi-a scăpat Justinian, A. Armand* (Curtezani şi curtezane), La Celestina *a lui Rojas, poemele lui Gilles de Rais, Rétif de la Bretonne, cărţile lui A. Bonnard, Pindar şi Herodot, tratate despre Satanism au fost bine împrumutate pe alocuri, am citat fără să menţionez din* Revelaţia Apocalipsului *(vezi profeţii Isaiia şi Daniel), textul* Princepelui *este împănat de pasaje din cartea morţii şi a Infernului, Homer şi Lucian nu mi-au scăpat nici ei. J. van Lennep (*Art et Alchimie*) mi-au furnizat un material splendid pentru furt, s-a ciupit câte ceva şi din* Splendor solis, *din* Ripley scrowle, *din* Aurora consurgens, *din* Transmutazione dei metalli, *cartea neavând ilustraţii nu am putut să ne dăm drept autorul unor frumoase desene din* Cheia secretului secretelor *sau din* Codexul Vaticanului (Speculum veritatis), *cele 12 chei ale lui Bazil Valentin ne-au scăpat, ce-i drept din motive obiective,* Atalanta fugiens *a lui Mayer a fost numai citată, ca şi* Nopţile chimice, *dacă ţin bine minte,*

Theatrum chymi *cum ne-a furnizat numai sensul pietrei filozofale,* Crysopea, *o carte cu poze, cum ați spune dv., ne-a scăpat și ea,* Cărțile de anatomie *ale lui Valverde nu ne-au furnizat decât ideea unei descrieri anatomice, Leon de Poncins mi-a prilejuit un plagiat masiv pentru capitolul casei Meitani, E. Laurent și Paul Nagour, mici infirmații despre ocultism, am furat cu plăcere din* Tratatul lui Zosima, *transmutațiunile pietrelor prețioase, din* Cheile secrete ale Magnetismului *am ciugulit discret, mi-am folosit oarecum și de cunoscutele* Libri fulgurales, *nici* Coranul *nu mi-a scăpat, în comentariile bine cunoscute, Soulié de Morant, Granet, Zenker mi-au dat prilejul să plagiez câte ceva în legătură cu ocultismul chinez, ar mai fi de amintit Philolaus și Le Masson în materie de stele și numere (în care se pare că sunteți specialist și promiteți ceva pe două coloane), nici Pliniu nu este străin de plagiatul meu continuu, în* Sefer Raziel *am găsit chestiuni zodiacale ce nu v-au scăpat, cu siguranță,* alfabetele magice *și* Virga Aurea. *La Vatican, când ați făcut un popas între două partide ale lui* Internazionale, *ați văzut cu siguranță și* Adameul, *după lectura lui Constantinescu o să-mi vorbiți cu siguranță despre Tetrabiblon și Centilog și* Tablele Alfonsnine. *Aflat aici vă mai mărturisesc (ce vreți, fura și Shakespeare, și alții mai breji) nici* Legile lui Manu *nu mi-au scăpat, cum* Cartea emisferei inferioare *mi-a dat prilejul de a fi prins de dv. în ofsaid, cum scrieți în lucrările d-voastre de joi atât de gustate de către fotbaliști și oameni de știință. Dar să nu uit cumva* Cartea reîncarnărilor (a respirațiilor) și papirusurile magice *pe care cu siguranță le-ați consultat între două ședințe oenologice la Mogoșoaia, ați memorat cu siguranță câte ceva și din* Masa de smarald *(care e un text din Evul Mediu, nu ceea ce credeți dv.). Aștept cu nerăbdare confruntarea cu texte mai accesibile pentru dv. ca* Chronograful lui Dionisie Eclesiarhul *(finalul care e luat literă cu literă, mai puțin câteva modificări impuse de cerințele cărții mele), din* Domnii români la Porțile Otomane *(furt masiv din capitolul încoronării), din* Studiul despre fanarioți, *după cum ard de nerăbdare să citesc în paralel texte din mine și din Papiu Ilarian, din cronicarii greci: Chiparissa, Daponte, Naum Râmniceanu,*

> *Depasta Peloponisianul. Fragmente splendide din* Foletul Novel *(pe care bănuiesc că l-ați apucat în puțina dv. școală),* Condica lui Gheorghachi *mi-a folosit masiv la plagiatul ceremoniilor de iarnă, unde mai pui* Cronicarii munteni, *în special Radu Popescu (nu directorul revistei* Teatru, *cum ați fi tentat să credeți dv.). Nicolae și Miron Costin mi-au dat prilejuri încântătoare de a fura cuvintele. Din* Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie *am furat slujba pentru messer, punând-o în gura unui preot, ce infamie! Mai mult, nici* Însemnările de taină *ale lui Brâncoveanu nu au fost cruțate pentru a-mi furniza pagini frumoase în* Princepele. *Dar Potra (nu cel de la revista* Cinema, *precizez), dar Iorga, dar G. Florescu, dar Ionescu Gion, dar Giurescu, dar toate* Istoriile Bucureștilor*! Neculce m-a hrănit binișor, ca și* Cronica Cantacuzinilor, *ca și Paul Cernavodeanu, ca să nu mai vorbesc despre Călătorii poloni, germani, italieni, ce să vă spun, i-am snopit! Am mai furat din* Cronicile apocrife, *din Stoicescu, din Dinu Giurescu,* Dicționarul geografic *nu a scăpat nici el. Odobescu, Balș, Papacostea, Cantemirii amândoi, deasemenea, Elena Cantacuzino și Antoniade, ca și Vitruviu, Vignola și Zenon pe care-i uitasem în marea mea dorință de a mă flagela. Mă opresc aici precizând că de fapt totul fusese scris în* Avertismentul *cărții pe scurt. Dar pentru un scriitor care nu știe încă faptul de nimic că Estul înseamnă Răsărit și Miazăzi este egal Sud, e prea mult ca să-i mai răspund vreodată...* " („România literară", nr. 12, 19 martie 1970)

Polemica escaladează: în același număr al „României literare", Fănuș Neagu, care a luat cunoștință în redacție de scrisoarea autorului *Princepelui*, îl acuză, frontal, pe Eugen Barbu de plagiat:

> *„P.S. Pentru cititorii «Informației Bucureștiului»:* subsemnatul Fănuș Neagu *nu l-am acuzat pe Eugen Barbu de lecturi; l-am acuzat pur și simplu de PLAGIAT. Faptul că E. B. a luat din mai multe cărți decât am putut eu spune mă face să-mi scot pălăria: bravo E. B., ați fost măcar așa original.* " („România literară", nr. 12, 19 martie 1970)

„România literară", rampă de lansare a acestor hărțuieli, tipărește imediat o lungă scrisoare a lui Fănuș Neagu, care pune pe două coloane, pentru a face proba plagiatului, texte din *Princepele* cu cele corespondente din *Cer și destin* de Armand Constantinescu. Reproducem scrisoarea lui Fănuș Neagu integral.

„Stimate tovarășe redactor-șef,

În numărul trecut (12) al revistei «România literară», scriitorul Eugen Barbu, învinuit de către subsemnatul de plagiat, îmi adresează o scrisoare plină de insulte și grea de erudiție. Cu insultele lui E.B. sunt (și suntem) obișnuiți de multă vreme – rar scriitor român în viață la care E.B. să nu se fi răstit sau să nu-l fi pus în ramă cu ghimpi – și mărturisesc că i le-aș fi trecut cu vederea, dar insultele se aliniază, de data aceasta, cu reaua-credință, cu falsul și cu o pretinsă mare cultură.

Sunt convins, dacă asta îl măgulește, că E.B. e un scriitor adevărat. Evidența mă obligă să spun că e și un publicist cu verb acid, răcoritor chiar, atunci când nu e minat de infatuare. Eroarea lui E.B., ca scriitor și, cred, ca om, începe acolo când își închipuie că totul îi este permis, că la adăpostul cărților (n-am zis una) scrise și publicate poate încerca lecții de dresaj cu toată lumea. E.B. este, fără îndoială, și un om de carte, căci ați văzut cât de furtunos galopează E.B. printre titluri și autori. Vă declar că am rămas mut de admirație la lectura scrisorii ce mi-a trimis. E.B. e micul și marele nostru Larousse. Nici o carte din tot ce-a strâns, pe sute de ani, Vaticanul, British Museum, biblioteca universității din Upsala sau biblioteca de împrumut din comuna Cățelu nu i-a scăpat. Sub tâmplele domniei sale, luminate de cenușa bibliotecii din Alexandria, găsești rânduite pe policioare, tot ce vrei: și abecedarul, partea-ntâi, și manuscrisele de la Marea Moartă, descoperite de păstorul Mohamed Lupul. De dincolo de veac, Dimitrie Cantemir, Nicolae Iorga și George Călinescu privesc cu nețărmurită invidie la E.B. Și dacă e să ne luăm și după multele traduceri pe care ni le-a dăruit, E.B. este și un poliglot. Observați că declarația făcută mai de mult lui Adrian Păunescu cum că ar fi absolvit studiile unui colegiu

francez n-o iau în serios. Pur și simplu, fiindcă nu e adevărată. Traducătorul lui Panait Istrati din franceză (singur-singurel, nu-i așa?), când se apucă să traducă din Kazantzakis, uită de colegiul unde și-ar fi tocit coatele, și traduce Chambre à louer = cameră de lăudat. *Profesorii de la «puțina» școală pe care am absolvit-o m-ar fi silit, după asemenea năzdrăvănie, să repet a patra gimnazială și mi-ar fi tăiat recreația mare.*

Acuzat de plagiat, E.B. îmi servește o listă de titluri și autori (într-o transcriere adeseori greșită), și mi-o servește pe tonul cel mai arogant cu putință. «Am mai furat și din (...) Cartea emisferei inferioare (...) am mai furat și din cronicile apocrife (...) ce vreți, a furat și Shakespeare, și alții mai breji» etc. Și tot așa, până mă zdrobește. E.B. consideră, nici nu se putea altfel, că e singura persoană pe lume care știe de aceste cărți. Câteodată, dacă vrea să ne creadă, mai citim și noi. Îmi permit să-i șoptesc marelui erudit că a omis din lista lucrărilor pe care le-a consultat (și cărora le-a furat spiritul sau litera) următoarele: Toma Petrescu: Conspirația lojilor. Francmasonerie și creștinism, Armand Constantinescu (autor despre care vom mai aduce vorba): Magul de la Snagov, Ion Ghica: Un bal la curte în 1827, Maurice Druon: Regii blestemați vol. V, subintitulat Lupoaica Franței, Magre Maurice: Magiciens et illuminés, Apolonius de Tyane: Le maître inconu des Albigeois, N. Porsena: Aparițiuni și fantome materializate, I. Săvescu: Secretele magiei (broșură de 31 de pagini), Eugen Speranția: Contribuții la filozofia magiei, N. Cartojan: Cel mai vechi zodiac românesc, A. Tomescu: Carte de ghicit destinul prin cifre și Astrologie cabalistică. Și fiindcă suntem la magnifica listă, doresc să-i spun strălucitului cărturar și luminatei minți că «Masa de smarald» nu-i tot una cu «Tablele de smarald». Și-i mai atrag atenția, cu tot respectul cuvenit, că nu putea, n-avea cum – în cazul că n-o fi fost cumva împărat roman – să lectureze Cărțile Elephantide amintite de Suetoniu (Tiberius, XLIII) din simplul motiv că ele s-au pierdut încă din antichitate. *Acest neînsemnat amănunt mă împinge spre gândul că E.B. a cercetat filă cu filă doar cărți de autori români. Printre autorii români E.B. îl trece și pe Paul Cernavodeanu, cercetător principal la*

Institutul de istorie. Poveste cu presuri și pitpalaci. Paul Cernavodeanu i-a transmis lui E.B., cu ani în urmă, un manuscris original – Bucureștiul văzut de călători străini – rugându-l să-l citească și să-l ajute să-l publice dacă va găsi că textul are valoare. E.B. l-a citit și a împins cu cotul în Princepele lucrurile care i-au plăcut. Bineînțeles, pe tânărul cercetător nu l-a ajutat să publice. Sau l-a publicat, dar în mod indirect.

În avertismentul cu care se deschide romanul Princepele, autorul... «îl anunță pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericești, cronici ale timpului, precum și documente autentice, începând de la scrisori particulare și până la acte oficiale. În această privință nu are nici o pretenție de originalitate.»

Prin documente, acte oficiale, înțelegem legile, hotărârile, deciziile sau, în cazul Princepelui, firmanele Porții Suzerane, ucazurile domnești, hotărârile divanurilor, proclamațiile voievozilor și chiar și cronicile, cu sublinerea expresă că pasajele din operele literare de autor nu sunt acte oficiale. Aceste pasaje se scriu obligatoriu între ghilimele, iar în subsolul paginii se indică sursa de unde provin. În caz contrar avem de-a face cu un plagiat. Și plagiatul devine cu atât mai grav atunci când pasajele respective sunt ușor prelucrate, nițeluș ajustate.

Nu mă voi opri asupra paginilor din Princepele încărcate cu documente oficiale sau cu crâmpeie din cronici. Sunt multe locurile în care romanul aduce cu o compilație de texte neasimilate organic: descrierea caselor boierești (p. 169–170) făcută după Ion Ghica, sau ceremonia instalării noului domn (p. 204–207), adaptată, dar nu acesta e cuvântul, după condica de obiceiuri a lui Gheorghachi, logofătul din Moldova, ediția Dan Simonescu, paginile 264–266. Voi așeza, așa cum am promis într-un sfârc de cronică sportivă, pe două coloane, fraze din cartea lui Armand Constantinescu: «Cer și destin» și din «Princepele».

Armand Constantinescu:

«Cer și destin», ediția a II-a. Pag. 59 «Vântul de la Sud-Est avea un corp de câine, cu o coadă de scorpie, două brațe adaptate la patru aripi și terminate cu ghiare ascuțite».

Eugen Barbu:

«Principele», ediția I, pag. 184 «... îi vorbi apoi ca în somn despre vântul de la miazăzi-răsărit care are corp de câine, coadă de scorpion și două brațe cu aripi».

Îmi îngădui o pauză. E.B. încheia scrisoarea sa din numărul trecut după cum urmează: «Dar pentru un scriitor care nu știe faptul de nimic că Estul înseamnă Răsărit și Miazăzi este egal Sud, e prea mult ca să-i mai răspund vreodată». E.B. a înțeles foarte bine ce am vrut să spun atunci când l-am acuzat că a înlocuit Estul cu denumirea mai romanțioasă: Răsărit. Nu era vorba de punctele cardinale geografice, era vorba de felul delicat *în care s-a produs plagiatul, și mai era vorba, în josul paginii dacă vreți, și de punctele cardinale ale eticii de scriitor. În paginile de mai sus marele cărturar l-a trădat pe Armand Constantinescu, fiindcă scorpie, o știu și copiii de la școală, nu e tot una cu scorpion. De altminteri, în Principele îi scapă de multe ori sensul cuvintelor. La pag. 20 scrie negru pe alb că boierii mâncau «cu mare osteneală testemelurile făcute la mănăstirea Mărcuța». Testemelurile sunt niște nenorocite de basmale. Dacă nu mă crede, poate să-l consulte și pe autorul de romane istorice Mihail Sadoveanu. Cu ocazia asta e bine să mai afle că meremet nu înseamnă clădire, ci reparație. Boala, pare-se, îi vine mai de departe, de la acea* Chambre à louer.

Dar să ne întoarcem la Armand.

Armand Constantinescu:

P. 59 «Ambii sori aveau un cortegiu întreg de curteni... Mardouk, Ishtar, Ninib, Nergal și Neb».

P. 59 «Luceafărul de seară, Ananith, era dimpotrivă, războinic, brutal și crud».

P. 51 «Nebuloasa lui Orion e ca un nor zdrențuit, cea a Câinilor de vânătoare, aproape de Ursa Mare, este învelită într-o minunată spirală, cea a Lyrei seamănă cu un inel străveziu, iar cea a lui Dumb-bell pare o limbă de clopot».

P. 46 «O primă stea Aldebaran, care se afla la 8-24' în semnul Gemenilor. Privirea ei roșie și congestionată nu-ți spune nimic bun. În viața omului ea deslușește o urcare socială de mâna întâia, dar cu un sfârșit tragic».

P. 23 «În fine, întrucât Sărmanul Dionis va arăta un adevărat entuziasm și se va constitui un discipol convins al bătrânului Hermes, acesta îl va introduce în templul Marilor Inițiați, în templul lui Osiris și-i va arăta misterul Marilor Arcane, cele 22 de tăblițe de aur, zugrăvite cu figuri simbolice..., precum și Marea Lege a numărului și cifrei fatidice».

Eugen Barbu:

P. 185 «Gura lui dulce de copil umplea noaptea de numele cântătoare ale stelelor cortigiane: Mardouk, Ishtar, Ninib, Nergal și Nebo».

P. 185 «Ridică degetul mâinii drepte și-i indică sus pe boltă luceafărul de seară: Ananith care era războinic și crud».

P. 184 «Nebuloasa Andromedei, a lui Orion, cea a Câinilor de vânătoare, aproape de Ursa Mare, nebuloasa Lyrei ca un inel străveziu și cea în formă de limbă de clopot numită Dumb-bell».

P. 184 «După aceea messerul îi vorbi multă vreme... despre stelele regale, despre astrul Aldebaran, cu privirea lui roșie care prevestește sfârșituri tragice, stând sub semnul Gemenilor».

P. 184 «Scoase câteva pergamente vechi și le desfășură cu mână sigură:

– Iată aici desenele făcute după cele 22 de tăblițe ale Marilor Arcane. Cunoști?

– Puțin.

– Știi Marea Lege a Cifrei fatidice și a numărului?

– Nu.

– Ai să-mi fii discipol, cum mi-ai jurat?»

Și pentru că E.B. a muncit, cum singur afirmă, la inițierea în toate tainele astrologiei și alchimiei, timp de șapte ani (nu se scrie Theatrum chymi, E.B., corect e Theatrum chemicum) ar fi trebuit să-l facă pe messer să știe că sunt patru stele regale, nu trei (dar, nenorocire, și Armand Constantinescu vorbește tot de trei, a uitat și Armand una!), că alături de Aldebaran (Ochiul Taurului), Antares (Acul Scorpionului) și Regulus (Inima Leului) trebuie adăugat și Fomalhaut (Capul Peștelui Austral). Și mai trebuia messerul să știe că Pleiadele și Hyadele sunt din Taur, nu din Gemeni, că Praesepe este o îngrămădire

> *stelară, nu o planetă, că Polux este din Gemeni, nu din Rac, că Alphard face parte din constelația Hydrei, nu din a Leului... Ar fi trebuit să știe multe, mult mai multe, și mai cu seamă pe latura istoriei, dar în șapte ani nu poate învăța omul toate alea.*
>
> *Adăugând că și Dionisie Eclesiarhul a colaborat intens, peste timp, la scrierea ultimei cărți a lui E.B., invit pe criticii literari și pe cercetători să stabilească tot adevărul privind romanul Princepele. O elementară etică scriitoricească ne obligă să elucidăm definitiv rațiunile și repercusiunile acestui plagiat."* („România literară", nr. 13, 26 martie 1970)

Documentația erudită a scrisorii lui Fănuș Neagu presupune o muncă de echipă, ceea ce divulgă interesul unor cercuri literare bucureștene de a-l compromite pe autorul *Princepelui.*

Forul politic, care îndruma literatura și arta, nu îngăduia astfel de polemici, cultivând imaginea unui „front literar" unic, fără războaie interne. Disputa asupra „plagiatului" din *Princepele* iese brusc din scenă. Am reprodus-o integral pentru ca cititorul să aibă toate elementele pentru o judecată proprie.

Caietele Princepelui și istoria plagiatului

Caietele Princepelui, II, subintitulat *Jurnalul unor romane*, are și un sumar de teme din care cităm câteva: *Caietele Princepelui, Defăimarea Princepelui, Procesul Princepelui, Istoria plagiatului.*, care au o ambiguitate interesantă. *Caietele Princepelui* sunt ale romanului sau ale autorului romanului? *Defăimarea Princepelui* este defăimarea cărții sau a lui Eugen Barbu? *Procesul Princepelui*, la fel, îl privește pe prințul din roman sau pe scriitor? Eugen Barbu cultivă această ambiguitate, care oferă paginilor din cele șapte volume o polivalență de sens, peste care nu se poate trece.

Unul dintre subtitluri este *Istoria plagiatului.* Numeroase pagini din cele șapte volume privesc chestiunea plagiatului, o

încercare de definire a noțiunii, exemplificări de migrații de teme și subiecte de la un scriitor la altul, de-a lungul vremii, ca și o expunere a propriei metode a colajului, pentru care fusese atacat de „România literară“, prin Fănuș Neagu. Autorul explică de ce insistă asupra temei:

> „Istoria plagiatului *(carte care mă va amuza până la urmă, dacă o voi întocmi riguros) de fapt este o polemică secretă pe tema plagiatului (din* Princepele*). Iată ce-mi trece prin cap la ora asta: oare* Ulysse-*le lui Joyce nu-i un plagiat după Homer?*“ (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 325)

Șocul produs de atacurile la *Princepele* și mai ales acuzația de plagiat privind același roman, e mărturisit de mai multe ori în *Caietele* romanului.

> *„În 1968, când inamicii mei fioroși au reușit să mă trimită acasă, atunci s-au dărâmat toate: îi ajutasem, mă bătusem pentru ei, i-am promovat cum poate nimeni nu putea să-i promoveze, pentru că am fost unul dintre oamenii acestor ani care au înțeles să riște ceva. Rezultatul? O bălăcăreală fără sfârșit, atacuri după atacuri, denigrări grosolane și capul de operă: desființarea directă a* Princepelui, *către care acum toți mustăcesc ca să se reabiliteze pentru că se fac că au înțeles-o...*
>
> *Mi-am spus atunci, în 1968: Am să vă învăț eu minte! Și poate că am reușit puțin, dar cu ce preț? Prețul este acesta: al unei sănătăți minate, amenințate. Pot să mă opresc însă? Pot să abandonez? Există ceva mai tare decât ideea de a termina ceva mare? Poate că toate întreprinderile mele să fie un eșec în mai multe etape, dar nu merită să crezi că poate reușești? În mijlocul acestui spectacol degradant, de interese, de egolatrie dezgustătoare (cred că avem* scriitori geniali *cât toată Europa laolaltă), îți trebue sânge rece și dispreț. Atât. Nu aș vrea să se înțeleagă că fac pe victima și că învinuiesc pe cineva. Singurul vinovat eu sunt, pentru că am dus o viață imprudentă, pentru că nu mi-am iubit sănătatea și nu m-am crutat, dar se pare că este singura condiție a învingătorului...*“ (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 114–115)

Alte surse

Bibliografia privitoare la romanul lui Eugen Barbu, *Princepele*, este foarte bogată, până la necontrolabil. Dăm mai jos și alte titluri:

Boris Buzilă, *Cronica literară: Eugen Barbu Princepele*, „România liberă“, nr. 7808, 26 noiembrie 1969; Marian Popa, *Princepele*, „Viața studențească“, nr. 40, 19 noiembrie 1969; Mircea Iorgulescu, *Cronica literară, Eugen Barbu, Princepele*, „Munca“, nr. 6864, 6 decembrie 1969; Marin Tarangol, *Comentarii la... Eugen Barbu, „Princepele“*, „Amfiteatru“, V, nr. 1, ianuarie 1970; Grigore Grigurcu, *Cronica literară, Eugen Barbu, Princepele*, „Familia“, VI, nr. 1, ianuarie 1970; C. Stănescu, *Cronica literară, Eugen Barbu, Princepele*, „Scânteia tineretului“, 8 ianuarie 1970; Al. Piru, *Cronica literară, Eugen Barbu, Princepele, roman*, „Ramuri“, VII, nr. 1, 15 ianuarie 1970; Liviu Leonte, *Cronica literară, Eugen Barbu „Princepele“*, „Iașul literar“, nr. 1, ianuarie 1970; Nicolae Dragoș, *Cronica literară, Eugen Barbu „Princepele“*, „Scânteia“, 20 ianuarie 1970; Aurel Sasu, *Experiențe și sinteze în proza actuală*, „Cronica“, V, nr. 7, 14 februarie 1970; Al. Andriescu, *Mirajul limbajului baroc*, „Cronica“, V, nr. 27, 4 iulie 1970; A. I. Brumaru, *Masca Princepelui*, „Tribuna“, XV, nr. 23, 10 iunie 1971; N. Crețu, *Destin și istorie în romanul de azi* (IV), „Cronica“, VI, nr. 11, 13 martie 1971; Marian Popa, *Timp și istorie*, „Tribuna“, XV, nr. 35, 2 septembrie 1971; Mircea Toma, *Cronica literară, Eugen Barbu: Princepele*, „Steaua“, XXII, nr. 5, 1–15 iulie 1971; Mihaela Manea, *Funcția stilistică a „arhaismului“ în „Princepele“*, „România literară“, V, nr. 19, 4 mai 1972; Emil Manu, *Prolegomenă stilistică*, „Steaua“, XXIII, nr. 12, 26–30 iunie 1972; Dan Mutașcu, *Ceremoniile Princepelui*, „Steaua“, XIII, nr. 20, 16–31 octombrie 1972; Sultana Craia, *Voluptatea limbajului la Eugen Barbu*, „Luceafărul“, XVIII, 15 februarie 1975; Ion Lotreanu, *Princepele, un erou captiv*, XIX, nr. 30,

24 iulie 1975; Dorin Teodorescu, *Câteva aspecte stilistice*, „Ramuri“, nr. 1, 15 ianuarie 1975; C. Sorescu, *Două tipuri epice*, „Amfiteatru“, X, nr. 8, august 1975; Adrian Dinu Rachieru, *Utopia orientului*, „Luceafărul“, XXVIII, nr. 32, 10 august 1985; Irina Petros, *Sub protecția istoriei*, *Astra*, XX, nr. 3, martie 1985; Luisa Valmarin, *Funcția Renașterii în romanul „Princepele“*, „Săptămâna“, nr. 8, 24 februarie 1984; Mircea Vaida, *Romanul – o construcție polemică*, *Luceafărul*, XXIX, nr. 32, 9 august 1986; A. I. Brumaru, *Piatra filozofală*, „Luceafărul“, XXX, nr. 28, 11 iulie 1987

IANUS

Ediții: *Ianus*, roman, cu un cuvânt înainte de I. Marinescu, Ed. Gramar, 1993, 431 p.; ediția a II-a, îngrijită de Marga Barbu, cu o prefață de Elisabeta Lăsconi, Ed. Gramar, 2003, 431 p. *Ianus* are următorul cuprins: *Preludiu: Spectacol de gală; Partea întâi: „La umbra fetelor în floare“, Treptele mării, Intermezzo, Cheshire cat, Bolile splendorii; Partea a doua: Sezonul ploilor, Julius, Un fotograf; Epilog.*

Capitolul *Spectacol de gală*, cu supratitlul *Preludiu*, provenind din ultima parte a romanului *Incognito*, unde figura ca *Epilog*, a fost mai întâi publicat, într-o formă cenzurată, în „Almanahul Luceafărul“ (1981).

Eugen Barbu, *Ianus* (fragment), „Revista noastră“ (Focșani), nr. 100, 1984; (un fragment simbolic însoțind interviul pe care scriitorul îl dă publicației).

Eugen Barbu, *Duminică cu „Cupa Davis“* (fragment din romanul *Ianus*), „Tribuna“, nr. 2, 14 ianuarie 1982

Laboratorul romanului

Romanul *Ianus* a avut o lungă perioadă de documentare și de gestație. Într-un interviu din „Revista noastră" (Focșani, nr. 100, ianuarie-martie 1984) Eugen Barbu declară:

> *„Și acum aș vrea să amintesc că romanul* Ianus *zace în sertarele mele de 14 ani și încă nu l-am prezentat unui editor. Are 800 de pagini și tare aș vrea să-l înjumătățesc, dar nu mă îndur!"* („Revista noastră", nr. 100, 1984, p. 1743)

Altfel zis, amânarea publicării este semnul exigenței scriitoricești.

În altă parte a interviului (p. 1775), autorul *Princepelui* spune: „Ianus *face 16 ani acuș, acuș."*

Interviul tipărit în 1984 a fost luat în 1983, ceea ce duce, după o simplă socoteală, că romanul *Ianus* a fost început, cu aproximație, în anii 1967-1969. În *Jurnal* (1966) nu găsim nici o notă care să vorbească în mod direct despre acest roman. O notă din 1946 consemnează atât:

> *„Zece zile la Constanța. Sunt cam bolnav și marea mă exasperează. Snobi, atmosferă mondenă, plec repede înapoi."* (*op. cit.*, p. 161)

Între notele pentru *Ianus*, de mai târziu, și această însemnare simplă se poate stabili o legătură. *Ianus* a început să germineze după 1966.

Într-un interviu din 1978, în revista „Luceafărul", spune:

> „Ianus, *dacă vă interesează, împlinește zece ani de când stă pe masa mea."* (*Romanul românesc în interviuri*, Ed. Minerva, 1985, p. 222)

Rezultă, ca an de început, anul 1968.

În *Jurnal* (1966) găsim câteva însemnări care au legătură cu *Ianus*, dar numele romanului nu este pomenit. El va apare în *Caietele Princepelui* (I, 1972), care continuă *Jurnalul* tipărit.

În *Caietele Princepelui* însemnările făcute pentru romanul *Ianus* sunt extrem de numeroase, începând cu detalii de

atmosferă sau de lexic, citate scurte, sugestive, dar și indicații privind construcția și personajele romanului.

Originea îndepărtată a romanului *Ianus*, sugestia primă ne este comunicată astfel:

> *„Ideea de a scrie* Ianus *mi-a venit citind niște amintiri ale unui om care a trăit în direct ipocrizia de a-l asculta pe un amic al său suspus care ziua înfiera literatura occidentală și seara se răscumpăra citind Lautréamont, ca penitență. Ce forță, la acești oameni, de a se dedubla! Explicația era simplă: Ce vrei, trebuie să trăim, oricum...“* (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 28)

O însemnare de ansamblu privește cele trei iubiri cărora le este închinat întreg romanul *Ianus:*

> *„O, și* Ianus*-ul ăsta! Finalul trebuie să aibă un post-scriptum care să mărturisească o mare tragedie; povestitorul trebuie să recunoască că nu a spus totul despre cele trei iubiri idealizate în realitatea sa. Pe ultima o întâlnise la un bar cu alții, după ce fusese concediat ca un bătrân prost ce se duce și se culcă pentru că e prea târziu pentru el, și pe urmă ea, Julius, își tăiase venele cu paharele sparte în dinți, avea râuri de sânge pe braț și se lăsase posedată în final, ca o cățea, pe niște scări, și se umilise crezând că va fi iertată. Cum și Cheshire este zgârcită, strânge, deși e minunată, dar are, prin ereditate, o frică de viitor. Cum prima, cealaltă, cea de la mare, era atât de setoasă de succes că și-a ratat cu adevărat căsătoria numai pentru a simți adorația pe care soțul nu o mai avea pentru ea. Se desparte sportiv, dar are curajul de a cere un preț... Totul pe fondul acelui cântec plin de langoare al anilor '56:* „Et la mer efface sur le sable / Les pas des amants désunis.“ *(Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 73)

Romanul este într-adevăr structurat în jurul celor trei femei, trei iubiri și în același timp dedicat nostalgic unei vremi de altădată, aceea a tinereții.

Eroul din *Ianus* este după notele pregătitoare un arhitect, de două ori deținut politic, atmosfera și ecourile detenției fiind reținute încă din *Caietele Princepelui:*

„Sugestie la cele două detenţiuni ale eroului din Ianus. *Prima, dacă el vede în puşcărie un fel de recluziune fertilă. Bănuieşte că va avea timp nesfârşit, că va medita, că va fi singur, că va crea în minte ceva, dar, vai, totul e atât de aglomerat acolo, un program militar, cu deşteptări dramatice, cu fluiere şi bătăi, cu acea indiscreţie comună tuturor. Actul de a face ce e firesc de faţă cu toţi, becul aprins în permanenţă, spovedaniile interminabile, lecţiile imperfecte, afectate, ale celor ce vorbesc ca să treacă timpul, în realitate nici un fel de intimitate, nici un fel de recluziune, totul, o brutală imixtiune, o suferinţă atroce cu care te obişnuieşte însă. La a doua detenţiune sentimentul ratării, ideea că nu se mai poate ieşi de aici, că totul s-a reîntors la practica mustăciosului. De fapt,* reluarea *sa în materie de detenţie era rezultatul unei idei – că toţi cei care au mai păţit-o trebuiau să* răspundă *şi de ce se petrece aiurea. Deveniseră* puşcăriaşi de profesie, *acel grup care va plăti în vecii vecilor pentru toate abaterile sociale comune. Sigur, conta o oarecare practică a locului, cum ar fi păzirea de frig, de curenţi, de zgomot (pentru că puşcăriile sunt foarte zgomotoase), de lumină şi de prezenţa în dreapta şi stânga pe un prici, cu toate riscurile, a celorlalţi."* (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 131)

În *Ianus*, chestiunea „puşcăriei politice", a suferinţelor îndurate, marchează personajul, dar nu-l subordonează, nu-i ecranează existenţa, care e trăită ca un exerciţiu pentru uitare.

Pentru personajele cărţii Eugen Barbu face fişe interesante, vizând mereu substanţa şi atmosfera:

„Cazul lui V. Mic fiind, se joacă de-a hoţii şi vardiştii. E închis într-un cufăr şi uitat de copii, acolo. Face o spaimă mare, o criză de epilepsie. De atunci, noaptea, auzind o maşină, se sperie. Începe să se teamă de mulţime. Evită cinematografele şi pieţele publice. Un alt moment. Într-o instituţie explodează un bec deasupra capului său, pe un coridor pustiu. Are oroare de culoarea gri (şobolanii). Dacă e arhitectul din Ianus, *atunci nu poate suporta casele în gri, faţadele. Unul strigă «Păzea!», şi el crede că s-a rupt clădirea în două de cutremur. Fuge din oraş, se duce la Iaşi. Pe peron, o femeie strigă: «Copilul meu!» Crede că acesta a fost tăiat de tren, dar el numai s-a rătăcit... Atunci*

Iașul îi produce panică. Nu găsește adresele pe care le caută (dacă orașul e Constanța), caută hotelul Palace, *pe care nu-l găsește, ca și când ploaia l-ar fi cărat pe mare. E, de fapt, o confuzie...*" (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 291)

Lui *Cheshire cat*, pianistă în roman, personaj feminin împrejurul căruia gravitează mai toate notele scurte din *Caiete*, privind muzica și tot ce ține de muzică, Eugen Barbu îi acordă pregătitor multă atenție. Iată o notă:

„*Bolile lui* Cheshire cat: *măseluțele de minte care-i cresc de două ori pe an și o chinuiesc, are dureri în genunchi, reumatisme la ceafă, ficatul o supără mereu, ia ceaiuri amare, răcește ușor, visează avortoni muzicanți (care înseamnă vorbe); flaute și muzicuțe care fac muzică de cameră (vorbe, iar). Declară că i s-a furat un fular sau crema de față, dar, de fapt, ele au fost uitate în cele mai neașteptate locuri, la baie, în garaj, în bucătărie etc.*" (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 132)

Însemnarea e cu totul insuficientă pentru a creiona după ea personajul, atât de atotprezent în marele capitol care i se dedică. Abundența de note privind muzica vrea să însemne că *Cheshire cat* este muzică.

Și pentru Mihaaai din *Ianus*, personaj bonom, bine situat politic, „artist", se face o schiță de portret:

„*Mihaaai, pentru* Ianus *(bonomul meu amic), cu limbajul lui aproape argou: mă, ascultă la mine, nu am* katharsis, *mă înțelegi? Nu fi mai catolic decât Papa; Mare scofală; lucrez la* Odaia de Comerț, *unde sunt* vârfuleț administrativ, *T. are conversație;* hobby-*ul inginerului* fondu *(taie cu mâna aerul, se șterge pe mustăți); te-am scos în lume, mamă dragă; ce, ai nas de ceară?; Sunt coconos componist! Tizu cu Ninoșka în flirt; nu am comerciu cu ei; din greșală, mă stimează tovarășu;* Maurice Oxford, *mă rog (mașină); vă stau la dispoziție, rezoluția ajungându-mi; să-ți fac mic reportaj de la mare; în fiecare om doarme o canalie, dar într-însul bestia are insomnie; mama lui de pește; bref! tot stând pe scaun s-a lățit într-o parte a locului; Manolache, beat, spărgea burlanele cu capul, era el de o cultură îndoielnică, tuns; ai împuțit-o, Popescule, mi-am spus; Eu, spre*

> *deosebire de tine, mai stau de vorbă cu mine însumi; sărise din baie; ce mi-am spus: de ectulică!;* Finesse! *Zău, tu? i-am spus; cu totul accidental mă duceam la piață să iau niște mere să le duc cuiva la spital și, ca să fiu hiperbolic, îi spun: aici e un câine mort, îngropat, n-o să-l dezgrop eu! Ăsta, alt monument: impiegat la serviciul* Abonamente radio*; ascultă gugustiuc! Din ce mi se trage? Mi se trage din cauză că gândesc. O zbârcisem; Ca beneficiari ai unui naufragiu social; ăștia făceau fascism și comunism la modul oriental (Paul Eluard). Ce sminteală e în lumea asta! Aplauda ca un înotător. Cine sta și pândea la pod?*" (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 21–22)

Personajul are, cel puțin exterior, caracteristicile unui gazetar care semna în „Contemporanul" anilor '60 o rubrică sub numele Mihai Popescu. Aici nu e vorba de „cheie", ci de un prototip, care slujește la crearea unui personaj.

Una din iubirile marine din *Ianus* este fata Julius, care apare și ea în *Caietele Princepelui:*

> *„Julius, o* baby sitter, *ajută pe bătrâni să treacă strada, e binevoitoare până la lacrimi, dar cere amanților sume fixe, e necruțătoare în privința asta. Are unele ieșiri pitorești: rupe cu dinții un ceas, îl devorează (dantură excelentă). Asta face o impresie nemaipomenită, excită chiar, vrea să-și dea un aer crud... Finalmente, având nevoie de bani, vorbește despre vinderea unui cavou familial...*" (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 73)

Julius, din roman, e mai misterioasă.

Apar în notele pregătitoare și probleme de construcție romanescă. Aflăm că ultima parte a romanului *Ianus* se va numi *Sezonul ploilor*, titlu de atmosferă:

> *„În* Sezonul ploilor, *ultima parte din* Ianus, *D. vrea să-l ucidă pe erou pentru că acesta a văzut-o slută (desfigurată de un accident de automobil). Nu suportă ideea că se va întoarce în țară și va povesti amicilor că ea nu mai este decât o mutilată... Crimă din pricina orgoliului...*" (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 231)

D. este în roman Dina, figură feminină fatală, în peisajul marin de la Constanța, apoi, din necesități de intrigă, mutată în decor exotic mexican.

Jurnalul de la Poiana Țapului oferă informații despre mediul intim al scriitorului. Unele contexte, cu emoțiile inerente, se dovedesc favorabile scrisului. Moartea fatală a unor papagali din colivia de la vila montană a scriitorului îl stimulează să înceapă scrierea celei de a treia părți a lui *Ianus:*

> *„Peste trei zile, zguduit de întâmplare, încep* Sezonul ploilor *din finalul lui* Ianus, *pe care îl tot amânam de ani de zile. Cred că moartea a trecut prin acea casă și și-a ales, deocamdată, papagalii. Lucrez febril și cred că am scos ceva frumos. Totul marcat și de lectura a doua din Marquez cu al lui* Veac de singurătate *pe care o înghit setos. Mare scriitor...“* (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 283)

Alte pagini din *Caietele Princepele* colectează informații și aspecte muzicale, folosite în capitolul privitor la muziciana *Cheshire cat*:

> *„Pentru* Ianus *citesc câteva cărți despre muzicanți. Sigur că din ele extrag o bârfă superioară sau unele informații* shoking, *dar cu asta nu faci literatură. La drept vorbind paginile de până acum, scrise acum doi sau trei ani în afara unui suflu sictirist, nu au prea mare lucru. Dovedesc chiar o adâncă superficie. Departe de drama teribilă a* Princepelui. *Știu, am vrut să mă odihnesc puțin, dar e suficient să vrei să te odihnești în literatură? Iată această* Viață de dragoste a lui Wagner, *scrisă surprinzător de Louis Barthou. Este ca o serpentină de bal. Că Wagner avea crize mistice la auzul muzicii, să zicem că e interesant de știut. Că a fost acuzat că a dat foc vechii Opere și asta ar mai merge. Că Minna, prima lui soție, pleacă după un bogat și că avea un cățel numit Peps și un papagal ce răspundea la numele de Papo; ei, e de-a dreptul drăguț. Că femeia va termina prin a spăla rufe și asta ar mai ține de informațiile de tip magazin.* Nu știu ce numea el o muzică pentru bancheri, *se întreabă autorul biografiei romanțate la un moment dat. Pe urmă iar cădem în scandal:*

bătrânului îi place doamna Laussot. Soțul doamnei umblă după el și-l amenință că-i trage un glonț în cap. Dealtfel se mai bătuse în duel cu nume faimoase în domeniul acesta. Dar nu se lasă, și lui Wesendonck îi ia nevasta, pe Mathilde. Dar și mai ingrat, genial cum este, după ce se servește de banii acestui bogat, îl face și bun animal. *Preludiul actului II al* Walkiriei *are ca dedicație acest cifrat G.S.M. (*Gesegnet Sei Mathilde!*) Fii binecuvântată Mathilde. De un Crăciun îi trimite o floare de iarnă, plină de miere curată și dulce,* spre a celebra îngerul care m-a purtat atât de sus!" (*Caietele Princepelui*, IV, 1974, p. 101)

Aglomerarea de detalii selectate, aici în sfera muzicii, e metoda scriitorului de a-și alcătui ambianța stimulativă pentru cărțile la care lucrează.

Alte însemnări de același fel:

„*Tot pentru partea muzicală din* Ianus*: Muzica lui Haydn, patriarhală. Compozitorul la Esterhazy. Nu trebuia să bea, ca ofițer purta sabie, ciorapi albi, rufărie curată, era pudrat, purta coadă și perucă, trebuind să întrebe în fiecare zi înainte de masă și după masă în anticamera contelui dacă e nevoie de muzică. Nu compunea decât pentru el. Nu avea voie să-și răspândească muzica, copiind-o.*" (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 183)

Lungi porțiuni din *Caietele Princepelui*, privind atmosfera de litoral și lexicul aferent, slujesc același scop al cultivării de climate potrivite ambianței romanului:

„*Cuvinte pentru* Ianus, *cuvinte marine, zvântate ca niște scrumbii uitate afară: burete ud la încărcatul cerealelor;* garline, *parâme, port; hârciogi, greieri, stepă,* Amzacea *(cuvânt gras cu geografia în el); pir și praf roșu; măgari, sacale cu apă, stofe brodate, banane exotice pe dane; papagali, râuri de mărgele în ușa frizeriilor; bordele și zarafi; negustori de măruntișuri; albul, dogoarea, apa, cabestanele;* kebabul*; sticle colorate, mărgele și bile de sifoane,* kioșcuri*; pelin și chimen; argintul unui câmp, portocale, lămâi murate, potasă; covoare, pești și vase de aramă, ceramici, sfinți bizantini retractili din prispe de biserici afumate, goluri de larg și bezne ale mării, goluri de apă și plase de ațică, de ață pescărească; liniile enigmatice arabe ale*

unui vitraliu; ceamurul *(zidul de paie); stele funerare uitate în câmp între stoguri dezolate, baroce sau gotice fără să vrea; cioburi de marmură, tritoni, furii sfărâmate, negustorul de limonadă cu* gügün *de alamă și monede roșii, cântătoare (poate ceva din Durrel aici, împuțitul oraș Alexandria, semințele și bubele sale); smalțul și osul alb al fildeșului care arată șoldul său afumat în geamuri; străzile în trepte, păsările din strada* Roza Luxemburg, *balcoanele fără podele, smulse de bombe, prin care cad noaptea bețivii uituci; ivoriu și bronz, negustorii de beltea, cu buze ca niște peceți turcești, pline de muște, bețele albe de salcâm pe care se înfășoară un fel de nour roz de dulceață, șobolanii de port agresivi, plecând spre oraș într-un marș irezistibil, toamna când mălura portului e spulberată de vânt; bazaruri și iaurgerii, umbrare cu bragă și bere."* (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 220)

La fel se procedează și în alte pagini ale *Caietelor Princepelui*, care devin adevărate *Caiete* ale lui *Ianus*:

„Decorul din Ianus: *ancore de piatră, cabana rusească, asemenea unei iurte, în balconul căreia atârnă coloane de scrumbii și colaci de salvare, geamandurile ca niște ghiulele gravide, cutere cu catarge roșcate, strângerea leneșă a pânzelor în micul port Tomis ca o operație familială de spălat rufele; firmele de tablă care latră la trecători. E Constanța dinaintea furtunii, cu vântul dinspre larg rătăcind bezmetic pe bulevardele pustii, simigiii ce-și strâng dovlecii tăiați și piețele care se retrag în ele însele, rămân numai pepenii, colinele de boșari, strigătele din larg ale sirenelor care au ceva din rutul hienelor pe câmpul acela plin de buruieni din spatele satului 2 Mai; Cazinoul pe terasa căruia fețele de masă se strâng la vânt ca niște batiste; mare moale, moale în fulare de ceață; mare feerică la furtuna electrică din interiorul ei; o mare ca argintăria familiei Borgia; evantaiele mării; crabi emigrând spre largul liniștit; marea – prizonieră a furtunii; marea ca o glumă a unor uriași ce râd spre Tuzla și se fugăresc pe marele ei stadion verde; niște zile izbite de vânt; un hotel lânced, făcut din spionajul fetelor necurate pe la uși și mirosul de latrină, din frecarea podelelor și din bătaia perdelelor de creton, apretate cu făină; silozuri și*

căi ferate pudrate ca și când le-ar exporta cineva; călușeii care scârțâie și se screm la vânt, opintiți, caii de lemn cu piedici și copiii speriați ce se ascund sub marele cort de tir; bere vărsată pe mese; bile de lemn într-o popicărie care parcă atunci a adăpostit o crimă; un cer alb și coji de pepeni, ceva derizoriu în peisaj, și praf, și nuntă a pisicilor; bridge și frișcă în frigidere defecte, care frișcă arată ca pasta de dinți rusească; cochilii ce se zdrobesc de stânci; o vânătoare orală; decorul domestic; alune, flori fanate, pachete de țigări americane strivite, mucuri cu amprente ale gurilor femeiești flămânde; plictisul care e mai mult decât ennui*-ul interminabil al partidelor de nespus cuvinte, de tăcută, încremenită scrutare a mării; marea are asprimi și o respirație sărată, are toane, este ca un cadavru care se mai zvârcolește ușor; are obrazul contractat; nave de paie pe câmp, suspine tăiate în aer, un teren deșert, castelele de nisip ale copiilor, linse de valurile repetate, gropi și scoici, urme de pași ce se șterg și acel vânăt amurg cu țipete de pescăruși; regretul, umbră ca de câine în urma noastră, spinare roșie de lună a mării, marea e verde-indigo și aleargă ca un campion la antrenament; marea e albă, cerul spart, vin spre noi culori amestecate, jocuri electrice, și plafonul cerului care se târăște la suprafața apei, în tranșeele ei, răceala dinspre mare; marea întunecată, misterioasă, care aruncă capcane în calea trecătorului, tenebrele mării, marea incandescentă, tremurătoare, marea virgină, marea fecioară, marea grasă, marea neostoită, marea terminată, marea închisă în maluri, marea fermecată într-o enigmă uriașă; culoare a vântului pe mare, o lună fără contur; ghearele mării; coloanele mării, colinele mării, lava mării, tăcerea mării, amenințarea mării, neființa mării (*dintr-un jurnal de vacanță*).*" (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 219)

Ianus a fost un proiect romanesc obsedant pentru Eugen Barbu. Însemnările privitoare la viitorul roman sunt extrem de numeroase în *Caietele Princepelui*, concurându-le pe cele pentru *Princepele.* Textul romanului ne arată că *Ianus* a absorbit într-o foarte mare măsură aceste note.

Ianus este cea mai personală carte a lui Eugen Barbu. Substanța ei autobiografică rămâne neîndoielnică. Dar cartea nu este autobiografică prin narațiune (autorul n-a fost deținut politic, spre exemplu), ci prin atmosferă. Pe ici pe colo apar personaje reale, pe care le-a întâlnit, pe care le-a cunoscut bine și pe care le introduce în *Ianus*, nu doar din necesități de mortar sau plombă. Ele au aparținut tinereții sau experienței ulterioare a autorului. E în *Ianus* și o nostalgie după o lume care se duce, după o altfel de lume, care intra ireversibil în domeniul trecutului, al amintirii. Mihaaai Pooopescu a existat, a fost un colaborator al revistei „Contemporanul", bine cunoscut gazetarilor din generația lui Eugen Barbu. Într-unul din personaje, care merge în mâini în fața femeilor, încercând să le uimească, poate fi recunoscut poetul Tudor George, cu care Eugen Barbu făcea parte din „echipa de zgomote" de la cenaclul *Sburătorul.* În altă parte, apare silueta morală a lui Zaharia Stancu. Istoricul literar poate extrage de sub „machiajul" folosit de romancier figurile care i-au traversat existența. *Ianus* este cartea care transferă personajul din *Jurnal* (1966) – și acesta tot un fel de roman! – într-un spațiu romanesc cu mult mai mare bogăție de mijloace și cu un lirism pe care *Jurnalul* nu-l are.

În *Ianus* intră și experiențe recente, ca material de lucru, cum sunt *Paginile regăsite, Mexic '70*, din *Caietele Princepelui*, VI, 1977 (pp. 84-98). Unele situații sunt prezente în stare brută în jurnalul mexican:

> *„Ca oraș de provincie, Guadalajara arată bine. Seara, la primărie, la recepția dată de guvernator. Băieții mă prezintă ca pe un fel de* pair *al României, ceea ce îndreaptă coada de servitori către grupul românesc. Șampanie și pișcoți, căldură, discursuri, fotografii. În jos, în piață,* mariachoși *pe cai ca niște* cow-boy, *cântând călare, grași și asudați, purtând señores pe ța, făcând turul pieții luminate feeric. Doctorul T. îmi spune cum îi face curte gazdei sale, vindecându-i servitoarele de răceală și chiar papagalii. În drum spre stadionul* Jalisco, *i-am arătat*

un magazin pe firma căruia scria Funerales *și în vitrina căruia erau expuse monumentale coșciuge violete, negre, albe, portocalii, întrebându-l dacă vrea să-l ducem rămășițele pământești în țară sau să-l îngropăm în pământul fierbinte al Guadalajarei. Doctorului i s-a părut că gluma avea ceva adevăr în ea și a căzut pe gânduri."* (*Caietele Princepelui*, VI, 1977, p. 89)

În tribune, scriitorul descoperă o femeie tunsă chilug, care-i va inspira întâlnirea finală, din *Ianus*, cu Dina, în Mexic.

„Am zărit în tribună o femeie de vreo 40 de ani, tunsă chilug, după un accident de mașină, probabil, cu o cicatrice oribilă pe frunte, purtând ochelari negri, un fel de Boris Karloff feminin, însoțită de doi tineri curtezani. Probabil că e foarte bogată. Sugestii pentru scrierea unei nuvele. Ploua intens, ca la tropice, pe cortul de tablă, zgomotul ploii acoperind strigătele pariorilor, a celor care schimbau între ei mii de pesos, bând whisky." (*Caietele Princepelui*, VI, 1977, p. 90)

Aici, în Mexic, descoperă într-un roman polițist *„o vorbă splendidă:* Ajungă-i zilei răutatea ei! *(*Sfântul Mateiu *în Ecleziast)"*, care va deveni titlul romanului despre Nero. Nu e din *Eclesiast*, ci din *Matei* (6,34).

Mexicul, Guadalajara îl inspiră pe Eugen Barbu. *Sezonul ploilor*, titlu de mai târziu din *Ianus*, se arată acum scriitorului:

„Ce-ar mai fi de reținut, arena de nisip însângerată, penele cocoșilor care au căzut, cămășile însângerate ale managerilor, figurile bete ale pariorilor, din jurul arenei întărâtarea combatanților cu un cocoș de rezervă înaintea meciurilor, aplicarea lamelor ascuțite pe piciorul stâng, cu un fel de bandă lipicioasă, orchestra inutilă de sus, de pe estradă, unde niște nenorocite făceau pe Maria Felix în Adio, Mexico, *lumina de neon, ploaia, whisky-ul, taxiurile umblând nebune prin oraș, totul avea ceva halucinant.* Sezonul ploilor *– iată titlul unei nuvele pe care aș putea s-o scriu chiar mâine. Eroina ar putea să fie M.N. cu fuga ei, cu cancerul soțului, destinul acela atât de ciudat, mai întâi Orientul și pe urmă o așteptare de 30 de ani, sau V., care a plecat odată cu noi, spre Paris, purtând o*

păpușă în pielea goală în brațe, ca porte-bonheur, acum căsătorită prin Belgia." (*Caietele Princepelui*, VI, 1977, p. 91)

Comparația cu unele scene din *Ianus*, mai ales cele privind turneele occidentale ale muzicienei, capitolul *Cheshire cat*, ne arată că voiajurile scriitorului i-au hrănit din plin romanul.

Impasul romanului

În 1975 aflăm că romanul *Ianus* avea circa 450 de pagini, în ciuda proiectelor paralele în lucru:

„*Ambiții faraonice: jurnalul lecturilor care vor forma de fapt* Istoria literaturii române polemică și antologică *a atins circa 1 500 de pagini. Tind să alcătuiesc încă 1 200 de pagini în cele trei luni pe care le voi petrece la Poiana (vol. V-VI din* Caietele Princepelui*). Total, numai până în septembrie, 5 000 de pagini noi, asta în afara celor din* Ianus *(circa 450 deja scrise). Prietenii mei nu vor avea niciodată imaginea muncii disperate de zi cu zi, vor crede la infinit că am o echipă de ajutor...*" (*Caietele Princepelui*, V, p. 43)

Mai târziu, *Ianus* intră în criză, romanul fiind abandonat de autor:

„*Mă așteaptă un roman de terminat (*Ianus, *început și abandonat din motive obiective),* Istoria aceea a literaturii, *în bună parte scrisă și ea, și aceste* Caiete *care vor cuprinde, vai, poate 5 000 de pagini, dacă nu mai mult. Știu de unde a început totul: de la acel șoc al acuzării de plagiat, de la mereu insinuările că aș fi, sărman de mine, un biet talent care trăiește din singurul său bagaj: instinctul artistic.*" (*Caietele Princepelui*, V, 1975, p. 114)

Caietele Princepelui, de la I la VII, au apărut între 1972–1981. Proiectul *Ianus* a fost reluat cândva, în această nouă etapă, dezrobită de întocmirea *Caietelor*.

Eugen Barbu a întârziat foarte mult apariția romanului *Ianus*, riscând să se adreseze altor cititori decât cei pentru care cartea a fost scrisă, intrând într-un alt orizont de așteptare decât cel din anii '70–'80.

> *„Citesc multe ziare și le găsesc mai adevărate decât cărțile. Asta pentru că ziarele conțin adevăruri de o zi. Cărțile au adevăruri conservate în ele și orice conservă are un termen de expirare.*
>
> *Atenție la apariția cărților! Ele trebuie să fie sau să rămână contemporane cu fiecare generație...“* (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 206)

Întârzierea apariției romanului *Ianus* trebuie să-și aibă, după cum spune autorul, motive obiective, cu condiția să precizăm ce înseamnă „motiv obiectiv“, în acest caz. Undeva autorul ne comunică o anume insatisfacție față de propriile proiecte după înfăptuirea și succesul *Princepelui*. Apoi, conform modului său de lucru, care înseamnă adăugarea în timp a unor pagini noi la un proiect fără arhitectură, cartea i se pare informă:

> *„Ar mai fi vechile proiecte rămase baltă odată cu ivirea* Caietelor *și a acestei literaturi. E vorba despre* O cronică românească a secolului XX (Frica), *roman în 9 volume, care ar începe, ca acțiune, în 1920 (cu multe părți scrise) și în care ar intra mai mult ca sigur* Ianus *(și el ajuns aproape de 800 de pagini, dar încă cu părți* moi, *care nu-mi plac și la care refac de 6 ani, el fiind a treia mea piesă de rezistență în materie de roman, după* Groapa *și* Princepele, *primul scris în 10 ani, al doilea în 7, al treilea, iată-l, plecând într-al optulea și, probabil, oprindu-se la peste zece din cauza distanței pe care vreau s-o iau față de realitate...).*
>
> *Este enorm, materialul se organizează mai ales pe măsură ce* Caietele *ies de la tipar, intenționez să fac o selecțiune,* pe probleme, *lucru care mi-ar facilita mult scrierea rapidă a celor 9 volume (trei pe an la tipar).“* (*Caietele Princepelui*, VI, 1977, p. 245)

Scriitorul vrea să ia distanță față de realitate, deoarece substanța lui *Ianus* este vizibil autobiografică. În plus, *Ianus* ar fi a treia carte după *Groapa* și *Princepele* (trio care exclude *Săptămâna nebunilor* apărută în 1981!), ceea ce presupune anume condiționări. Dacă adăugăm că face parte și din *Cronica românească a secolului XX*, adăugăm o altă condiționare.

Conform acestei mărturii, scriitorul a devenit dependent de notele din *Caietele Princepelui*, pe care vrea să le sistematizeze pentru a-și duce la bun sfârșit proiectele. Toate acestea ne arată că scriitorul s-a aflat în impas, că a amânat finalizările și că a intrat în contradicție cu un principiu la care ținea: acela de a-și tipări cărțile la vremea lor, în concordanță cu un anume public și un orizont de așteptare. *Ianus* a intrat în criză de timp, iar cartea a apărut mai târziu decât s-ar fi cuvenit.

În fond, motivele sunt și altele decât cele mărturisite în *Caietele Princepelui*. Funcția creatoare a lui Eugen Barbu a depășit mereu posibilitățile de preluare și de receptare ale mediului editorial și mediului literar în care trăia. Energia lui literară era industrială, iar capacitatea lui de mobilizare, excepțională, a fost mai mult sau mai puțin încorsetată de acordul acestor medii. Examenul traiectoriei lui literare ne arată că prozatorul s-a confruntat cu obstacole pe care le-a sfidat, pierzând, în trepte, ritmul inițial. După *Princepele*, actul creator suferă în cazul lui Eugen Barbu o jugulare, iar coborârea lui la producția manufacturieră este o concesie prin care a voit să dea totuși o șansă marilor sale disponibilități scriitoricești. Colecțiile de reviste ne stau mărturie: acolo zac mai multe volume, diverse, care n-au mai putut vedea lumina tiparului. Un roman tipărit în foileton (*O lume de câștigat*) rămâne și el în publicații. Descoperirea și tipărirea *Jurnalului intim* ne dezvăluie o suferință și o decepție. *Jurnalul intim* ne informează că tentativa de a tipări mai departe *Istoria polemică a literaturii române* a fost blocată, ca și aceea de a mai da un volum, al optulea, la *Caietele Princepelui*. Eugen Barbu vrea să renunțe la scris? Încă din 1980 el lăsa să se vadă un refuz al contactului cu contemporanii. Apariția *Săptămânii nebunilor* este, în bună măsură, și urmarea unor presiuni colegiale, amicale, deoarece prozatorul trăia un sentiment de grevă interioară, iar *Săptămâna nebunilor* era un roman părăsit. În aprilie 1989, Eugen Barbu scrie în jurnalul său intim o frază enormă, dacă

acceptăm că pentru acest scriitor *a scrie* și *a tipări* însemna *a respira*: *„Meci pierdut! Nu voi mai putea publica nimic în România".*

Romanul *Ianus* este ultima carte predată de scriitor unei edituri. Ea apare în 1993, într-un climat editorial și scriitoricesc radical modificat. Ecourile de presă au fost ca și inexistente.

Dacă Frica vorbește despre anxietatea și trauma unei generații Ianus este versantul iluziilor ei compensatorii.

Este limpede, la lectura romanului tipărit în 1993, că el evocă situații, stări, probleme, o adevărată lume, specifică anilor '50–'60–'70, și că se adresează intim acestei lumi. Este la fel de clar că această lume, generația despre care vorbește *Ianus*, a fost destrămată după 1990 și că romanul risca să nu-și mai găsească „cutiile de rezonanță", care ar fi funcționat mai înainte. Cartea n-a avut parte de comentarii pe măsură.

REPERE CRITICE

Elisabeta Lăsconi, *Autoportret neterminat*, prefață la Eugen Barbu, *Ianus*, ediția a II-a, Ed. Gramar, 2003; x x x Eugen Barbu, *Ianus*, „Adevărul literar și artistic", IV, nr. 198, 1993; Mircea Dinuț, *Statutul ratat al capodoperei*, „Revista V" (Focșani), nr. 1, 1994.

> „O carte îndelung amânată. *Când Editura Gramar publica* Ianus, *în decembrie 1993, la puține luni de la dispariția scriitorului, cartea avea deja în urma ei o lungă istorie, de cel puțin două decenii, după cum o probează* Caietele Princepelui, *de la primul volum apărut în 1973 până la ultimul din 1981. Toate cele șapte volume sunt traversate de notații, diverse ca întindere și substanță, și ele alcătuiesc «Romanul romanului* Ianus*». Se vede limpede că* Ianus *are «facerea» cea mai grea și anevoioasă dintre toate cărțile prozatorului și ea rămâne totuși neterminată. Eugen Barbu n-a mai putut sau n-a mai apucat s-o desăvârșească.*
>
> Ianus *se încarcă astfel cu povara «ultimei cărți», capătă semnificație testamentară, se cere citită în relație foarte strânsă cu personalitatea creatorului, își întinde tentaculele perfide mult*

dincolo de marginile ficțiunii. Probabil că Ianus *reprezenta o miză foarte mare pentru autor și a vrut prea mult și prea multe de la această carte, de aici riscuri imense ca ea să nu atingă densitatea și originalitatea capodoperelor sale romanești. În plus, chiar anii postdecembriști l-au provocat pe scriitor să precipite «coacerea» aluatului epic dospind de atâta vreme.*" (Elisabeta Lăsconi, *Autoportretul neterminat,* în Eugen Barbu, *Ianus,* ed. a II-a, Ed. Gramar, 2003, p. 5)

JURNAL

Ediții: *Jurnal,* E.P.L., București, 1966; *Jurnal,* București, 2003; *Caietele Princepelui,* I, 1972, Ed. Dacia, Cluj.

În ultima sa parte, *Jurnal* (1966) are o secțiune intitulată *Jurnalul unui roman.* Tot în 1966, Eugen Barbu semnează alături de A. I. Deleanu traducerea faimosului roman al lui Thomas Mann, *Doctor Faustus* (E.L.U.), care se încheie cu *Jurnalul unui roman.* De aici Eugen Barbu a preluat titlul acestei secțiuni,

„Doktor Faustus – *proză solidă, ternă, prea lipsită de stil pentru mine, poate de aceea monumentală, prin ceea ce nu spune, prin metafora secretă. Romanul acestui roman, afectat, de interes mic, având meritul de a-mi fi sugerat culegerea dintr-un imens* Jurnal *propriu paginile referitoare la unele nuvele și povestiri concepute din mers (știu că voi fi acuzat iar de lipsă de modestie, dar când mă plictisește ceva o spun, fără multă ezitare.*" (Eugen Barbu, *Viața românească,* XVIII, nr. 7, iulie 1965)

O parte din însemnările cuprinse în *Caietele Princepelui* (I, 1972) provin fără schimbări din *Jurnal* (1966). Primul volum din ciclul *Caietele Princepelui* are ca subtitlu „Jurnal de creație", celelalte de la II la VII (1972–1981) inclusiv se subintitulează „Jurnalul unor romane", semn că trebuie să le citim ca o prelungire a *Jurnalului* inițial. Deosebirea dintre cartea din 1966 și aceste șapte „caiete" este că în ele însemnările care privesc persoana autorului sunt foarte puține. În *Caiete* se vor-

bește despre ce este „jurnalul“ de mai multe ori, semn că specia l-a preocupat. Jurnalul din 1966 este un fals jurnal, fiind o carte compusă în așa fel încât să facă portretul unui autor tânăr, evident autorul care semnează jurnalul, dar și a unui autor în formare. Este, în orice caz, cartea unui personaj pe care vocația îl face să fie absorbit de propriile-i proiecte, descriind în egală măsură geneza unui scriitor și a propriei opere, cu care se contopește. *Jurnal* ne vorbește despre lumea văzută prin prisma literaturii. Nici *Jurnal*, nici *Caietele Princepelui* nu vorbesc despre scriitori, văzuți mereu fugitiv, ca specie și nu ca ființe concrete.

Concepția despre „Jurnal“

În ceea ce-l privește, Eugen Barbu ține să se distanțeze de aceste jurnale. El crede că cel mai nimerit jurnal al unui scriitor este cel care notează aventura estetică, întâlnirea cu ideile și nu caricaturizarea contemporanilor.

Jurnalul este o specie care-l preocupă pe Eugen Barbu.

La pagina 217 din *Jurnal* (1966) autorul se oprește asupra jurnalului lui Tolstoi și asupra felului în care soția acestuia a mutilat jurnalul, cu tăieturi, dar a făcut și adaosuri. Sunt recenzate și alte jurnale (frații Goncourt, Jules Renard, André Gide), iar considerațiile în legătură cu ele îl definesc și pe autor. Într-un loc caracterizează *Jurnalul doctorului Ulieru:*

> *„Apare* Jurnalul doctorului Ulieru*, un document unic în literatura noastră. De apreciat umorul britanic, ochiul crâncen și stilul lapidar.“* (p. 161)

Despre acest jurnal s-a vorbit mult la apariție, apoi a fost uitat. Nu e un jurnal intim, o confesiune, ci un jurnal aspru, ceea ce Eugen Barbu apreciază îndeosebi.

Apar reticențele față de jurnalul fără pudoare:

> *„Sunt lucruri pe care nu le poți scrie în nici un* Jurnal. *Caietele despre M. le voi arde într-o zi. Nu convine nimănui să se lase văzut atât de aproape.“* (p. 166)

Altfel zis, jurnalul este pentru Eugen Barbu o scriere în care autorul se lasă văzut așa cum hotărăște: ideea de spectacol regizat.

În 1950, Eugen Barbu scrie cu conștiința că are spectatori și că trebuie să le inducă o idee despre sine, despre scriitori.

„Oricât ar părea, acest Jurnal *împănat cu citate exprimă o hartă spirituală. Nu te oprești decât la ceea ce-ți seamănă sau urăști și vrei să distrugi. Te rețin afirmațiile bine acoperite logic, capabile să te scoată din sărite prin conținutul lor detestabil și infailibil în același timp. Cred că și vechea mea educație sceptică mă complică. Am în față o construcție gigantică a tuturor și-mi este mare greu* să afirm. *La dracu, cifrele dintr-un ziar cu exactitatea lor sunt mai convingătoare decât orice tribulație stupidă. Eroul acelui roman complicat la care lucrez de cinci ani trebuie să se îndoiască în așa fel încât credința lui să fie în cele din urmă și mai convingătoare."* (*Jurnal*, 1966, p. 301)

În *Jurnal* Eugen Barbu se explică pe sine ca scriitor mult mai mult decât a putut sau a vrut s-o recunoască critica literară. Eroul care trebuie să se îndoiască astfel încât să fie convingător nu are cum să fie cel sau cei din *Groapa*, ci altul, probabil *Frica*, în care substanța și unghiul de atac sunt autobiografice.

În sfârșit, revelatoare ni se par următoarele rânduri despre *Jurnal*:

„La urma urmelor Jurnalul *mi se pare un gen de literatură superior romanului pentru că el nu cere logică, construcție și are avantajul de a înfățișa lumea privită de un singur personaj."* (*Jurnal*, 1966, p. 272)

Este însemnarea cheie a cărții din 1966, care dezvăluie că e vorba mai mult decât de un jurnal propriu zis, documentar, ci de o construcție romanescă, preferabilă prin lipsa unor constrângeri ale speciei. Critica literară, care a căutat în *Jurnal* documentul zilnic sau a confruntat scrierea lui Eugen Barbu cu diversele tipuri de jurnale consacrate, s-a aflat desigur în dificultate în fața unei scrieri atât de ambigui și de subtile.

În *Jurnal* (1966) se imaginează un dialog cu doctorul S. (poate un personaj real, ca și dialogul):

„– Ține și tu un Jurnal. *Ai cunoscut destui scriitori. Înjură-i bine, lasă să treacă ceva vreme și dă-l la tipar. Te asigur, se va vinde ca pâinea caldă.*

– Vrei să spui că tu nu ții un Jurnal*?*

– Un Jurnal *cu scriitori, cu colegii mei?*

– Chiar așa.

– Ce lux, ce risipă de energie, ce hârtie sacrificată! Crezi că sunt atât de interesanți? Povestitorii buni nu scriu și-atunci nu mai sunt scriitori. Ce haz ar avea deci să consemneze micile lor cancanuri de la Capșa? Că criticul P. a zis despre cutare că e genial, că Cutare n-are talent, că poetul Y. s-a încurcat cu o balerină care-i papă drepturile de autor? Cine mai citește fleacurile astea? Trăim prea mult din anecdote, și viața e un lucru foarte serios. Ah, să întâlnesc toată ziua, bună ziua niște spirite, *asta e cu totul altceva!*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 68)

Este o poză, dar și mai mult decât atât, este o aspirație, care explică și cartea intitulată *Jurnal* și *Caietele Princepelui*, care ne arată la Eugen Barbu o nevoie de a compensa agresivitatea și urâțenia cotidianului. Autorul este mai ales un estet.

Eugen Barbu este interesat de *Jurnalele* scriitorilor mari din care selectează portrete vitriolante, considerând acest fel de a scrie un act gratuit.

„*Colecționând aceste cuvinte rele ale scriitorilor despre alți scriitori facem numai o cultură de orori sau dorim să denigrăm meseria de a scrie pamflet în secret, pe pagini de* Jurnal, *fără riscurile de a primi un răspuns, aruncând cu noroi în posteritate asupra celor ce nu pot să se apere? Eu nu cred că aprecierile lui Renard asupra lui Verlaine au forța să-l scadă pe acesta din urmă în fața gloriei. Alcătuirea de carne și patimi, neglijențele și răutățile persoanelor care au produs arta nu au nici o legătură cu mătasea ființei lor, aproape fără importanță. Combustiile marilor cuptoare spagirice nu impietau asupra produsului. În viață, Gide căpătase destule după ceafă, cum se spune, avea deci dreptul la o defulare întâmplătoare, la un tribunal personal, unde acuzații ar fi trebuit să fie răstigniți o dată pentru totdeauna. Ceea ce facem nu e decât un amuzament lipsit de orice insinuare sau răutate. Să lăsăm marile spirite să se distreze.*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 92)

Investigația lui Eugen Barbu pe teritoriul jurnalelor celebre este mai ales una estetică:

„*Nu, aceasta nu este o istorie a răutăților oamenilor mari despre alți oameni mari, ci mai mult o colecție de vorbe de spirit*

> *pe care unii dintre ei au avut imprudența sau reaua credință de a le mai și scrie. Să ne întoarcem la Gide, la* Jurnalul *său, un adevărat cazan infernal, din aburii căruia ies diabolice caricaturi.*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 90)

Una din concluzii este că *Jurnalele* exhibă cel mai adesea informații crude despre alții, caută excepția, fie de aspect exotic, fie de aspect șocant, chiar atroce, dar nu sunt prea generoase cu dezvăluiri reale despre cel ce scrie jurnalul. Cel mai adesea acesta compune o fațadă a detaliilor intime.

> „*În* Jurnalele *mai vechi ale altora găsim un* exotism *obligatoriu. Place celor ce scriu și celor ce citesc să duci existențe neobișnuite. Nepotrivirea cu viața obișnuită este lucrul cel mai căutat de către curiozitatea publică. Ador indiscreția, ca fiecare. Dar nimeni nu e indiscret în* Jurnalele *pe care le scrie. E o gelozie în a fi mereu acoperit față de curiozitatea celorlalți. Și mi se pare firesc să nu apari, una-două, în halat și în papuci. Adevărul este că nu căutăm ceva tot timpul. Uneori, între două pagini bune, mă gândesc cu recunoștință la strugurele pe care-l despoi de boabe, și asta nu mă jenează de loc. Unde sunt esteții cărora masticația le produce oroare?*" (*Caietele Princepelui*, I, 1972, p. 47)

Este interesant să constatăm că *Jurnalul* și „caietele" lui Eugen Barbu caută întâmplări șocante pentru literatura lui, dar că, altfel, selectează din viața cotidiană, din călătoriile sale, mai ales aspecte suave, estetice, și că ocolește „bârfa" curentă, practicată în jurnalele celebre. Inciziile rele, crude, Eugen Barbu le-a lăsat pentru *Jurnalul intim*, lăsat posterității.

Jurnalul veritabil al vieții de zi cu zi a scriitorului există, dar Eugen Barbu a refuzat să-l amestece cu jurnalul de idei, de lecturi, de pasiuni estetice și ezoterice. Acesta din urmă este jurnalul laboratorului operei. Celălalt este un jurnal pentru posteritate, zis *Jurnalul intim.*

> „*Cine știe cât costă aceste adevăruri spuse, dar mai ales ce nu pot fi spuse? Mă consolez că* Jurnalul *meu postum, de fapt cel în care totul este notat telegrafic și dur, fără flori de stil, fără literatură, va repara eroarea că am vrut să trec peste unele lu-*

cruri. Nu am vrut să trec, nu am putut să le spun pentru că erau insuportabile pentru contemporani. Răbdare! Mai sunt acolo 20–30 de ani până când o să puteți să citiți toate grozăviile...“ (*Caietele Princepelui*, II, 1973, p. 29)

Adevărata operă de sertar a lui Eugen Barbu este acest jurnal postum. Dacă socotim cei 20–30 de ani amintiți ca hotar al dezvăluirii ajungem la anii 1993 sau 2003. Într-adevăr, după acest ultim an au început să apară în revista „Pro Saeculum“ (Focșani) mai multe *Pagini de jurnal* (datate parțial greșit, cu 1970 în loc de 1968!), care consituie oglinda vie și dramatică a acelor ani. Însemnările de aici au fost folosite în această ediție mai ales în notele pentru *Princepele*. În ele vom găsi tensiunile epocii, conflictele și drama scriitorului. Le-am adus în discuție pentru a separa atât *Jurnal* (1966), cât și *Caietele Princepelui* (I–VII, 1972–1981), închinate universului de idei și de aspirații estetice ale autorului, de această altă serie de notații, realiste, dure, care sunt desenul din spate al covorului.

Jurnalul intim, intrat în circulație postum, a avut parte de un accident demn de atenție: o parte a lui a fost furată.

„Morți în jur, totul sinistru, dublat de o mare decepție: femeia de serviciu, N., o bulgăroaică-basarabeancă, care era exemplară ca muncă și curățenie, fostă sau actuală funcționară, s-a dovedit a fi o hoață patentată. Ne-a luat din sertar 23 000, dacă nu mai mult, pentru că noi habar nu avem ce deținem, dar acești bani erau numărați. Plus 4 Caiete de Jurnal intim, *cele cu scriitorii.* Jurnalul *meu pe anii 1964–1970, pierdere ireparabilă pentru că acolo era descrisă toată operația de dinamitare a reputației mele.“* (*Caietele Princepelui*, IV, p. 323)

Înainte de orice speculații pe marginea acestei întâmplări de la Poiana Țapului, care apare ușor travestită și în romanul *Ianus* (1993), faptul merită reținut. Este posibilă, cine știe când, apariția acestor pagini de jurnal încăpute pe mâini străine.

Din *Pagini de jurnal*, apărute în „Pro Saeculum“ (Focșani) am folosit această ediție a prozei lui Eugen Barbu mai ales notele privitoare la scrierea romanului *Princepele*.

Receptarea „Jurnalului“

Între cărțile lui Eugen Barbu, *Jurnal* (1966) este o carte care nu produce scandal și nu-și găsește mulți comentatori. Se poate spune că *Jurnal* a fost o carte surprinzătoare pentru cronicarii literari, care n-au știut unde s-o claseze și cum s-o evalueze. Mai târziu a apărut opinia că ne aflăm, de fapt, în fața unui roman mascat sub haina jurnalului. Reticențele criticii literare erau determinate și de poziția polemică, față de toți și toate, afișată de Eugen Barbu, în revista „Luceafărul“ unde era redactor șef, care a condus la ciocniri de presă pline de scântei și, în cele din urmă, în urma unui adevărat asediu, la debarcarea prozatorului de la publicația care trecea în ochii unor literați drept o navă-pirat.

Cel mai prompt comentator al *Jurnalului* a fost Valeriu Cristea, în „România literară“, unde încerca să circumscrie noutatea cărții:

> *„Cartea cea mai interesantă a volumului e ultima, intitulată* Jurnalul unor romane. *Ea ne introduce în laboratorul învălmășit al scriitorului, care studiază un tip în exemplarele sale reale, conversează cu un personaj ce se zămislește trudnic sub ochii săi, notează o întâmplare adevărată, schițează acțiunea unei noi cărți cărți după ce a aruncat o privire spre ruina unui proiect mai vechi. O senzație de febrilitate, de temperaturi înalte se degajă de aici. Și întrezărești parcă aripa hazardului deasupra retortelor, ai sentimentul că un dram de noroc e necesar pentru succesul metamorfozei spre concret al intuiției artistice inițiale. E ceva misterios, tulbure, în acest destin imprevizibil al proiectelor, în înfăptuirea unora și în eșecul altora, ce păreau la fel de bune la început. Ca în vechi legende cu demoni și magi, uneori farmecele prind și apa se încheagă, alteori vraja rămâne fără putere și unda – lichidă. De adăugat că acțiunea unor romane abia schițate, prezentată în rezumat (*Scara*, de exemplu), oferă o lectură la fel de captivantă, ca aceea a unui roman dus până la capăt. În corpul jurnalului se află (după cum aminteam) o cronică a principalelor evenimente interne și internaționale notate conștiincios. Pe alocuri convenția se face însă*

> *simțită în comentarii (lipsite necesar de un necesar accent particular), în omiterea aparent întâmplătoare a unor ani și a unor date. Din răspunsul lui Eugen Barbu la ancheta* Vieții românești *(nr. 7/1965) se poate deduce că recent apărutul volum este de fapt o culegere de pagini alese «dintr-un imens jurnal». O selecție a avut deci loc și, indiferent de criteriile ei, principiul confesiunii depline, al revelațiilor totale, structural genului, nu a fost întrutotul aplicat. Ceea ce lipsește din jurnal e însă jurnalul intim ca gen și analiza ca procedeu. Confesiunea constând în rveelarea unor substraturi sufletești secrete, investigația psihologică nu poate lipsi din ea. La Eugen Barbu însă referințele la sine, deși numeroase, nu se dezvoltă în introspecție, astfel că în această parte a volumului enunțul înlocuiește sondajul și cam totul se reduce la enumerarea unor aventuri erotice, pentru ale căror protagoniste autorul cheltuiește aproape toate literele alfabetului. Paradoxal, în acest jurnal exteriorul domină lăuntricul."* („Gazeta literară", nr. 19, 12 mai 1966)

Nu lipsesc rezervele, dar cartea este citită și comentată cu plăcere:

> *„Dar* Jurnalul *lui Eugen Barbu e foarte complex și nu ne lasă în voia unei singure impresii. Scriitorul ne contrariază cu câte o judecată de valoare dar ne împacă cu câte un aforism, ne descumpănește cu câte o inexactitate bizară într-un caiet de însemnări zilnice (E. Lovinescu e trecut post mortem în eternitate în dreptul anului 1946!) dar ne entuziasmează cu un subtil pastel extrem oriental, ne înțeapă cu floreta polemicii și ne mângâie cu floarea unei metafore. Iar ochii zboară de la o pagină la alta, întoarse cu repeziciune."* („Gazeta literară", nr. 19, 12 mai 1966)

A doua publicație care reacționează la apariția singularei cărți este „Scânteia", care-i închină o *Cronică literară*, semnată de Valeriu Râpeanu, care începe cu o încercare de încadrare a cărții într-o definiție sau o tradiție.

> *„Eugen Barbu spune la un moment dat: «Jurnalul trebuie folosit ca exercițiu de observație». Cred că noul său volum în primul rând un asemenea rol a avut. Deși autorul a înfățișat cititorilor materialul după rigorile clasice ale jurnalului, totuși atunci când îl citim ceea ce reținem în primul rând sunt cele*

câteva romane care s-ar putea naște de aici, portretele episoadele cu o valoare artistică unitară. Celelalte: impresiile asupra unuia sau altuia dintre confrați, aluziile, notațiile cu cheie stau prea mult sub semnul subiectivității ca să aibă valoarea documentului pe care istoria literară să-l poată ratifica. Se va spune că orice apreciere dintr-un asemenea jurnal nu poate purta decât pecetea unei viziuni personale și că un jurnal are valoare numai în măsura în care aduce gândurile sincere ale autorului, notate chiar în febra evenimentului. De acord, dar în contextul cărții asemenea pagini care privesc un cerc totuși restrâns de oameni, însemnări cărora trebuie să le cauți «cheia» nu se justifică nici prin valoarea literară, nici prin cea documentară. Spuneam însă că «Jurnalul» lui Eugen Barbu rezistă prin acele pagini în care citim viitoare romane, prin fapte expuse în liniile lor generale, esențiale, care reușesc să contureze atmosfera unor medii, să creioneze tipuri. Sunt mai înainte de toate acele pagini în care viața abrutizantă, apăsătoare și nivelatoare din școala de ofițeri în timpul războiului ne apare din câteva instantanee și din câteva portrete desenate cu siguranța și maturitatea prozatorului. Aici cred că Eugen Barbu a aflat cumpăna dreaptă între mânia tânărului plin de visurile și iluziile adolescenței ce pătrunde într-un mediu ce nu urmărea decât aplatizarea sufletului omenesc, și ponderea scriitorului care, la distanța de ani, alege din întâmplările ce pot contura imaginea unor ani de umilință." („Scânteia", nr. 6993, 28 mai 1966)

Cronicarul consideră *Jurnal* o „carte de literatură", concluzie de reținut, după care apar o serie de rezerve, tipice unei publicații politice, care a scăpat parțial de dogme, dar nu renunță la rolul de diriginte:

„*Am enumerat cred aici pricinile pentru care noua carte a lui Eugen Barbu este o carte de literatură. Și am fi nedrepți dacă am omite să amintim stilul nervos, trepidant, viguros care îl definește pe Eugen Barbu și face ca și de data asta lectura paginilor sale să fie antrenantă în sensul cel mai bun al cuvântului. Cititorul poate avea însă și nedumeriri pornind chiar de la specificul acestei cărți: oare conținând numai notații sub impresia directă a momentului, autorul nu riscă uneori să unilateralizeze*

imaginea unui anume fenomen? Se poate riposta că în paginile unui jurnal autorul redă strict ceea ce a căzut în raza observației sale. Ceea ce este adevărat. Dar nu mai puțin adevărat este și faptul că un jurnal *publicat sub îngrijirea autorului poate – și aceasta fără a știrbi farmecul autenticității și adevărul – să nu lase cititorul în incertitudine, autorul având datoria, pe măsură ce înțelegerea lumii devine mai adâncă, să formuleze precizările necesare pentru ca anumite păreri accidentale să nu stea sub semnul generalizării (mă refer în special la unele notații despre țărănime).*

După cum un jurnal apărut sub supravegherea autorului poate renunța la anume notații fără absolut nici o semnificație, de tipul «De mult nici-o femeie», sau la constatări destul de banale care nu spun nimic cititorului. Și acum o ultimă întrebare: s-a observat că jurnalul lui Barbu este saturat de citate. Procedeul l-am întâlnit la mulți din autorii ce-și publică jurnalele. Cu un corectiv: cele mai multe din aceste referiri explică o anume stare de spirit, îți indică o direcție a gândirii, un prilej de meditație, mai precis converg către o atitudine. Or, aici sunt cazuri în care aceste citate nu reușesc să se înscrie decât în zodia gratuității.

Eugen Barbu are o calitate care mi se pare esențială pentru un scriitor adevărat: între coperțile cărților sale se află un material care niciodată nu te lasă incert. Suscită întrebări, discuții, te incită să ai o părere în acord sau în dezacord cu el. Ceea ce cred că e condiția adevăratei arte chemată să stimuleze cititorul."
(„Scânteia", nr. 6993, 28 mai 1966)

Revista „Astra" (Brașov), prin cronicarul său, a căutat să-l identifice pe prozatorul *Gropii*, cu trăsăturile sale specifice, și în aceste pagini:

„*Toată proza sa îl atestă pe Eugen Barbu ca vizual, setos de noi și noi imagini, avid de linie, relief și culoare.* Jurnalul *adaugă personalității cunoscute a scriitorului, o notă mai puțin evidentă în celelalte scrieri: tentația extraordinarului. Această înclinație irezistibilă spre insolitul concret și abstract, spre neobișnuitul imagistic și conceptual este poate caracteristica cea mai originală a* Jurnalului. *Ea este cuprinsă și în maniera puțin obișnuită de construcție a unor reflecții moraliste, formate dintr-o*

judecată enunțiativă care, la o depărtare de câteva pagini, este completată surprinzător cu o metaforă similară ca sens (de exemplu, Toată poezia s-a risipit sub un val de brutalitate *și* Nici natura nu mai e lirică*). De altfel, meditația în spirit moralist are o pondere masivă în volum. O temă ca aceea a reușitei în viața socială este abordată repetat, pe căi diferite. Aforisme, analize îndelungate, imagini sintetice sunt elemente ce se întregesc reciproc în cadrul tratării ei.*

*Partea cea mai însemnată a volumului o constituie însemnările scriitorului despre etapele creației sale. Există în căutările frământate ale creatorului un efort de a sesiza inefabilul. Pătrundem în laboratorul unde, la temperaturi de incandescență, se făuresc imaginile artei sale, nutrite dintr-o frenezie cognitivă neostoită (*Prefer descoperirea unui univers primar poate, dar autentic *sau* străbătând cărțile mi se face dor de tiparele vieții, lipsite de stucatura asta barocă*). La un moment dat sunt înșirate o serie de cuvinte și nume arhaice* pentru muzica lor *iar alteori apare afirmația că* lucrurile sunt mai aproape. *Ne aflăm în fața unei sincere avidități de amănunte și nuanțe. Cu o energie ce crește parcă an cu an, scriitorul acumulează știri, idei, butade, informații banale, noțiuni care n-au în aparență nici o legătură între ele. Sunt acumulările cantitative din care țâșnesc sintezele artistice.*" („Astra", nr. 1, iunie 966)

În cronica literară din „Ateneu" (Bacău) se remarcă peste tot „poza", ostentația acestui jurnal, imputabilă după cronicar, ale cărui concluzii le reproducem:

„«Nonconformismul» – căci probabil în numele acestei foarte la modă noțiuni face autorul veritabile tururi de forță culturală – merge și mai departe, «demitizând» (altă cerință «caldă» a... contemporaneității) dragostea, morala, femeia, prietenia etc. Astfel «între oamenii de mâine... mă simt ca între niște fiare»; femeile? «le iubesc... trădându-le de câte ori îmi vine bine», iar dragostea e «literatură», căci: «animalele mi se par de o mie de ori mai fericite. Închipuiți-vă un câine care ar avea complexe de gelozie» (pag. 201–202). Dacă la toate acestea adăugăm streap-tease-ul erotic,, care începe de la pag. 12 («Prima femie. O decepție») și continuă mai tot timpul confesiunilor, ca un fel

*de leit-motiv freudian (altă revelație!) înțelegem câtă dreptate are Eugen Barbu să exclame citând indignat o biografie: «E de o indiscreție, spune el, și de o vulgaritate care merită palme. Întrucât interesează pe un public care nu este setos de cancanuri, câte amante a avut ilustrul poet...?» Ați ghicit: e vorba de același «ridicol» și fără «caracter» D'Annunzio! În ce-l privește pe autor, afirmă revoltat: «Jurnalul meu este numai o confesiune anodină... Dar asta merită să fie reținut: că mi-a plăcut gura unei femei, că mi-am schimbat prietenele din plictiseală?» (pag. 274); apoi: «Mi se pare firesc să nu apar, una-două, în halat și în papuci» (pag. 370). (*De te fabula naratur *al lui Horațiu n-a fost selecționat printre citatele «Jurnalului» deși s-ar fi potrivit mai mult decât altele).*

În fond, așa cum s-a mai remarcat («Scânteia», «Gazeta literară»), cartea se susține artistic prin câteva fragmente sau schițe de romane, prin reconstituirile, puține, ale unor episoade de viață și prin unele portrete satirice. Eugen Barbu cultivă ambiția unui autoportret complex, derutant, contradictoriu, tentat de cinism și zădărât de demonul inconsecvenței. De unde dorința de a se descrie dinamic, ca «istorie a unui spirit», dar în același timp, de a ne sugera ideea unui caracter și a unui intelect constant în liniile lui generale; căci la un moment dat, pe aceeași pagină se înșiră păreri uimitor de asemănătoare, deși anii notați sunt cuprinși între 1945 și... 1965. O altă preocupare prezumțioasă este aceea ca prin amețitoarea împletire de note de călătorie, în țări cât mai depărtate între ele, de paradoxe «negre» la adresa culturii și a personalităților literare, de panseuri (ca de pildă: «Ce face iluzia din om!» sau ceva în genul: «Viața e mai bogată decât literatura» etc.) împreună cu citate din autori de obicei netraduși încă, deci prin toate acestea și altele, să obțină un «șoking», nu de puține ori veritabil, dar mai adesea snob, strident. Ceea ce este surprinzător și confirmă o dată în plus că Barbu e prozator de talent în primul rând, pamfletar în al doilea, și eseist numai din când în când, e faptul evident că atunci când transcrie pagini literare relativ finisate sau proiecte de romane, autorul e la el acasă, senzația de poză, penibilitatea sunt cu totul excluse, te cucerește prin autenticitatea neștirbită. Dar îndată ce comentează, cum ia cuvântul «din

afară», nu-l mai crezi, simți cum intelectualizează și morga aceasta nu-l prinde nu numai pe autorul «Gropii», dar pe oricine ar face piruete «în jurul literaturii», sau ar literaturiza acolo unde prospețimea notației ajunge. Asta te duce fără să vrei cu gândul la inteligenta remarcă pe care o face tot autorul jurnalului: «Mă indignează farsa falsei intelectualități jucate în ceremonia amicilor» (pag. 358).

Pentru subiectivismul său violent și uneori lipsit de viziune etică și intelectuală contemporană, cartea nu poate avea circumstanțele atenuante ale unui document «de epocă», fiindcă vizează literatura și eseistica majoră prea insistent; dar nu le poate invoca – pentru lipsa de autenticitate concretă – nici pe ale produsului de ficțiune, căci formula stilistică și materialul principal sunt totuși, ca să-l cităm iarăși pe autor, niște... «forme amorfe» *(sic!) – pag. 339."* („Ateneu", nr. 6, iunie 1966)

Revista „Luceafărul", condusă de Eugen Barbu, intră în joc printre ultimele, și este interesant că Gh. Achiței este destul de ezitant, cronica literară pe care o semnează fiind preocupată mai mult de ceea ce este jurnalul decât de cartea propriu zisă:

„Spuneam că Jurnalul *lui Eugen Barbu reprezintă o apariție singulară în peisajul prozei noastre actuale. Simptomatică pentru încercările pe care unii scriitori le fac în vederea investigărilor noilor zone de umanitate, pentru demistificarea convențiilor, pentru îmbogățirea realismului tradițional cu noi note, pentru o literatură în pas cu realizările artistice moderne.*

Apariția cărții mi se pare simptomatică și pentru reținerile ce mai stăruie în dezvăluirea acestor zone, în depășirea convențiilor. Nu pretutindeni, volumul răspunde exigențelor unui adevărat jurnal. Frazele cu caracter general, marcând frământările politice din Asia, votarea legii drepturilor de autor, încercările de a fugi peste graniță a unor fruntași naționali țărăniști, sunt lipsite de savoare.

«În Italia, potrivit ziarelor, sunt două milioane de șomeri. Nu-i de mirare că toți acești oameni, și alții, la alegeri votează partidul comunist»...

«Ziarele noastre anunță că muncitorii de la sondele de petrol de pe Valea Prahovei au ocupat vilele foștilor exploatatori. Ah,

unde mai vine Mitzy, Roro și Kiky să-și petreacă sâmbăta și duminica?»

Și chiar dacă atari evenimente la momentul respectiv intrau în preocupările intime ale autorului, nu-l definesc totuși ca temperament, caracter, personalitate intelectuală: apar exterioare. Dealtminteri, volumul se mai resimte și în ansamblu de pe urma consemnării exterioare a diverselor momente, întâmplări, situații, stări sufletești, etc. Între Eugen Barbu din 1946 și cel din 1965, între Eugen Barbu cel de 20 de ani și scriitorul matur de astăzi, găsim puține diferențe din punct de vedere psihologic. Dezvăluindu-ni-se în acest chip eroul se automistifică. Jurnalul *ar fi câștigat incontestabil de pe urma unei tratări psihologice diferențiate a materialului relatat. Așa ai impresia că au existat consemnate numai ideile și evenimentele, fiind repovestite mai târziu de către prozatorul cu experiență. Interesant în acest* Jurnal, *în primul rând, e faptul că deși abținându-se de la dezvpluirea anumitor momente intime, că deși scriitorul introduce unele pasaje de complezență, lipsite de intimitate, pasaje prin care Eugen Barbu nu se caracterizează – dialectica totuși se răzbună undeva. În ansamblu* Jurnalul *ne dezvăluie un caracter contradictoriu, nu numai prin materialul relatat dar și prin modul cum e tratat acest material, prin modul cum scriitorul înțelege să ni se dezvăluie.*

Dar dincolo de obiecțiile mărunte, care se impun totuși semnalate, cartea apare foarte interesantă, înfățișând cum spuneam, o personalitate complexă și plină de farmec, mereu nemulțumită de sine și lumea din jur, permanent în prefacere, în devenire.

Semnificația acestei cărți o văd în însăși apariția ei – mărturie a stadiului de căutări creatoare în care se găsește astăzi literatura română după experiența anilor postbelici, mărturie a efortului unui prozator de a se explica, de a se înțelege, de a se autodepăși." („Luceafărul", nr. 30, 23 iulie 1966)

Este evident că *Jurnal* (1966) a găsit critica literară românească prea puțin pregătită pentru provocarea pe care i-o adresa autorul. Comentatorii au căutat în carte „jurnalul", adică notele zilnice, documentarea posibilă, și au găsit în schimb un

jurnal de idei, prezentarea evoluției unui scriitor al acelei etape, al acelor experiențe, fie Eugen Barbu, fie altul.

Ion Apetroaie desprinde în *Iașul literar* una din trăsăturile definitorii ale autorului *Gropii*:

> *„Uzând, cum constatam mai înainte, de arma lucidității incisive, scriitorul reflectă apetitul demistificării (rar și reversul), lovind prin convenție și prin aceea că nu se vrea de plano o personalitate exemplară, de carte educativă cu ilustrații «morale». Nu ne poate scăpa aici o anume blazare construită, un cinism cam livresc, ecou al lecturilor din Voltaire, frații Goncourt, Alain Fournier etc.*
>
> *Structurală, în orice caz, e repulsia autorului față de tonurile călduțe, cuminți și de pirueta mediocră. Este și o filozofie la care subscriem: «În exasperanta acumulare de locuri comune, numite emfatic «de bun simț», trăiesc, dospesc și cresc cele mai mediocre alcătuiri ale minții umane», nota sarcastic autorul încă în 1955.*
>
> *De aceea, el nu se pierde în volute și arabescuri eufemistice atunci când are de lovit în poncife, în anchiloza spirituală, servindu-și sieși fructe acre atunci când se surprinde tentat de viciile incriminate. Aceasta dă și un spor de atracție paginilor sale de «jurnal».*
>
> *Siguranța tonului, unda ironiei, afirmarea promptă a atitudinii, gustul pentru spectaculos și culoarea expresiei te îndeamnă să nu trădezi paginile masivului volum. În ultimă instanță, prin* Jurnal, *stă în fața cititorului autorul: «Totdeauna am inspirat ori ură, ori dragoste» (p. 14).“* („Iașul literar“, nr. 10, octombrie 1966)

Jurnal (1966), deși o carte atât de personală și atât de caracteristică pentru Eugen Barbu, a strâns foarte puține comentarii. Cauza stă probabil în subtilitatea ei. Citită după un deceniu, așa cum a făcut-o Emil Manu, într-o carte despre într-o carte despre „generația războiului“, lectura are avantajul distanței:

> *„Publicarea unui* Jurnal *în 1966 a creat din nou un «caz» Eugen Barbu în critica noastră, în primul rând pentru faptul că autorul turna în rigorile clasice ale speciei o personalitate extrem de contemporană, definită printr-o vicleană sinceritate.*

Pentru istoria literaturii, jurnalul lui Eugen Barbu, ținut cu destulă consecvență pe întreg deceniul al V-lea, e un izvor de informații, de orientare într-o perioadă de formare și activitate literară anonimă. Este opera adolescenței, a crizelor vârstei, o epocă de lecturi și de manuscrise, de frecventare a unor cenacluri și de contacte cu lumea literară.

Nu știu dacă Eugen Barbu citise multe jurnale în momentul când a început să-și țină jurnalul personal, dar în mod sigur, atunci când s-a hotărât să-și publice, citise Caietele intime *ale MarieiBashkirtseff și* Carnetele *lui Camus, fără să mai amintim de scrierile de gen ale altor autori celebri.*

La apariție, autorul a declarat că și-a selectat *paginile de însemnări zilnice, eliminând pe cele prea subiective și personale și păstrând numai materia ce-ar putea trezi un interes general. Scopurile publicării, declarate de autor, sunt de ordin autobiografic, de explicare a omului-scriitor, ținând seama de faptul că* opera *îl deformează. Formarea intelectuală a scriitorului este oglindită în* Jurnal, *ca și divulgarea unor secrete de laborator. Pe Eugen Barbu nu cantitatea de fapte trăite l-a interesat, ci interpretarea acestor fapte, potrivit fiecărei etape de viață. Paginile* Jurnalului *spulberă o serie de mituri pe care, cu bună sau cu rea-credință, criticii și colegii de breaslă le-au creat în legătură cu formarea scriitorului. Principalul mit spulberat e al* autodidactului, *respectabil și el. Nu numai prin* jurnalul *din 1966, dar prin toate jurnalele ulterioare și prin* Caietele Princepelui, *inaugurate editorial în 1972, Eugen Barbu a continuat această pledoarie devenită, în forma care a impus-o, o nouă specie literară.*

Cum era de așteptat, Jurnalul *a stârnit comentarii contradictorii. A fost aplaudat pe de o parte pentru paginile cu notații sincere, scrise chiar în febra evenimentului, și pe de alta pentru fișele unor romane viitoare* (Ianus, Frica, Săptămâna nebunilor).

Jurnalul *devine, prin atmosfera, prin unghiurile deosebite, și relevante totodată, prin care operează o disecție în timp și în cadrul social, un fel de* Bildungsroman *al unei perioade. Se poate vorbi de un fel de roman egal cu un autoportret lucrat din interior, a unei hărți spirituale în care, la început eul său apare violent, ca spre sfârșit să se topească în faptul cotidian.*" (Emil

Manu, *Eseu despre generația războiului,* Ed. Cartea românească, 1978, pp. 224–225)

O lectură a *Jurnalului,* la mai mulți ani de la apariție, este și aceea a lui Eugen Simion, care confruntă personajul din carte cu Eugen Barbu cel real:

„Este limpede că Eugen Barbu scrie (și publică) acest Jurnal *ca să dea o anumită imagine despre sine: cu ostentație dură, contestatară, anti-burgheză, disprețuitoare de norme morale comune. Textul se poate psihanaliza.* Bovarismul *intră în formula unui complex. Deocamdată complexul viitorului autor al* Groapei *se manifestă printr-o calculată furie juvenilăm, irespect programatic față de valorile constituite. Omul își anticipează (sau își copiază) cărțile. Sunt și notații mai profunde: «a face artă din cuvinte e ca și când ai ridica, din chibrite, catedrale». Înțelegem ce vrea să spună autorul, dar arta se face, totuși, cu cuvinte, și, mai târziu, Eugen Barbu însuși va înregistra în* Caietele Princepelui *numeroase «cuvințele» osebite.*

De pe acum are gustul de a răni convingerile noastre literare. Proza lui Dickens care, nu-i așa?, este acceptată de esteții fini, pare lui Eugen Barbu «cam minoră». Îi place Biblia *(«ce roman senzațional»), dar literatura, în genere, nu-i mai spune mare lucru («gen ușor și neprofund»). Cum să interpretăm, totuși, faptul că Eugen Barbu a continuat să scrie, uneori cu mare poftă, mii de pagini? Într-un singur fel: că* Jurnalul *înregistrează și acele (foarte frecvente) clovnerii ale creatorului care vrea să fie luat și altfel decât este. Puțin demonism nu strică, și Eugen Barbu își construiește în* Jurnal *o efigie întunecată și amenințătoare. Neagă (cât de sincer?) chiar acest* Jurnal, *găsind că mărturisirile din el sunt anodine. Uneori cam sunt, îi dăm dreptate, dar autorul îl publică, și publicat,* Jurnalul *reprezintă un document de psihologie scriitoricească. N-a devenit, cum ar fi dorit autorul,* istoria unui spirit, *pentru că spiritul se manifestă rar și în lucruri minore, dar este biografia (fragmentată, nu știm cât de reală ori imaginară, mistificată, dar și* mistificarea *este o latură a personalității: ea trădează un adânc bovarism moral!), biografia, zic, unui tânăr cu mari aspirații literare în niște vremuri tulburi. El își alege acum trei strămoși spiri-*

tuali: Dostoievski, Savonarola și Saint-Just. De unul cel puțin (Dostoievski) se va arăta, mai târziu, plictisit." (Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I, Ed. Cartea românească, 1978)

Trecem în revistă și o cronică literară la primul volum din seria *Caietele Princepelui*, deoarece acest prim volum are multe texte în comun cu *Jurnal* (1966), iar autorul ei este un fidel și atent cititor al scriitorului Eugen Barbu:

„*Impulsurile susceptibile să determine scoaterea la lumină a* Caietelor *ar mai putea fi deslulșite și în destinul particular al «Princepelui», care a declanșat la apariție o răsunătoare dispută, vizând cu deosebire izvoarele cărții, raportul lor cu opera propriuzisă. Cum însă Eugen Barbu ține să ne asigure într-o* motivare *preliminară, de care cititorii săi nu trebuie să facă abstracție, că nu vrea să* explice *nimic,, fiindcă la urma urmelor nici un jurnal nu explică nimic, că nu pledează* pentru stabilirea unor adevăruri, *suntem îndreptățiți să ne lăsăm noi înșine convinși că îndemnul de a elabora* Caietele, *și mai cu seamă de a le încredința tiparului, vine, în primul rând, din dorința autorului de a se exprima pe sine, întocmai ca în oricare altă operă literară. «Jurnalele sunt ipostaze ale indivizilor, ca și romanele» notează undeva scriitorul. Deci, nu o operă de exactitate și erudiție, ci una de ficțiune, nu o psihogramă chemată de a trece drept «document omenesc», ci o proteică «hartă spirituală».*

În cazul jurnalului, recte Caietelor *lui Eugen Barbu, ipostaza fundamentală prin care se definește autorul ca entitate umană și ca scriitor, este, credem, una spectaculară, întreaga carte nefiind altceva decât un enorm și fascinant* spectacol. *«Caietele Princepelui» sunt pentru Eugen Barbu inventarul zestrei sale artistice a cărei savantă alchimie este demitizată printr-un spectacol echivalând, ca orice spectacol, cu o demonstrație publică.*" (Boris Buzilă, *Eugen Barbu, Caietele Princepelui (vol. I)*, „România liberă", nr. 8764, 27 decembrie 1972)

Încheiem aici aceste note și referințe la cea mai puțin înțeleasă și mai puțin comentată a lui Eugen Barbu, *Jurnal* (1966), cu adaosul că nu trebuie deloc confundată cu *Jurnalul postum*, care a început să apară, dezordonat cronologic, cu titlul *Pagini de jurnal* în revista „Pro Saeculum" (Focșani).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Paul Georgescu, *Încercări critice*, II, Bucureşti, EPL, 1958;

I. Vitner, *Prozatori contemporani*, I, Bucureşti, EPL, 1961;

Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, Bucureşti, EPL, 1965;

Ion Lungu, *Itinerar critic*, Bucureşti, EPL, 1965;

Dumitru Micu şi Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi, 1944–1964*, Bucureşti, Ed. Tineretului, 1965;

Nicolae Ciobanu, *Nuvela şi povestirea contemporană*, Bucureşti, EPL, 1967;

Cornel Regman, *Cărţi, autori, tendinţe,* Bucureşti, EPL, 1967;

Ov. S. Crohmălniceanu, *Proza noastră în ultimii douăzeci de ani*, în vol. *Literatură şi contemporaneitate*, Bucureşti, EPL, 1967;

Al. Oprea, *Mişcarea prozei,* Bucureşti, Ed. pentru Tineret, 1968;

Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, Bucureşti, Ed. Cartea românească, 1970;

Mihai Drăgan, *Aproximaţii critice*, Iaşi, Ed. Junimea, 1970;

Valeriu Râpeanu, *Interferenţe spirituale*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1970;

G. Dimisianu, *Prozatori de azi,* Bucureşti, Ed. Cartea românească, 1970;

Perpessicius, *Lecturi intermitente,*, Cluj, Ed. Dacia, 1971;

Marian Popa, *Modele şi exemple*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1971;

C. Stănescu, *Cronici literare*, București, Ed. Cartea românească, 1971;

Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, Ed. Albatros, 1971, ed. a II-a 1978;

Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, Ed. Dacia, 1971;

Ion Vlad, *Convergențe*, Cluj, Ed. Dacia, 1972;

Mircea Tomuș, *Răsfrângeri*, Cluj, Ed. Dacia, 1973;

[Emil Manu], *Eugen Barbu interpretat de...*, București, Ed. Eminescu, 1974;

Aurel Martin, *Metonimii*, București, Ed. Eminescu, 1974;

Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I, București, Ed. Cartea românească, 1974, ed. a II-a 1978;

Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, Ed. Cartea românească, 1975;

Virgil Ardeleanu, *„A urî, a iubi"; puncte de reper în proza actuală*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1975;

Virgil Ardeleanu, *Opinia, Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1975;

Al. Oprea, *Incidente critice*, București, Ed. Eminescu, 1975;

Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, Ed. Facla, 1975;

Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, Ed. Minerva, 1976;

A. I. Brumaru, *Masca Princepelui* (eseu), Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1977;

Al. Ștefănescu, *Preludii*, București, Ed. Cartea românească, 1977;

Anton Cosma, *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1977;

Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, Ed. Eminescu, 1977;

G. Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, Ed. Cartea românească, 1977;

Aurel Martin, *Acolade*, București, Ed. Eminescu, 1977;

Mircea Zaciu, Marius Papahagi, Aurel Sasu (coord.), *Scriitori români*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978;

Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, București, Ed. Eminescu, 1978;

Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, Ed. Eminescu, 1978;

Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1978;

Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, Ed. Cartea românească, 1978;

Mircea Vaida, *Mitologii critice*, Cluj-Napoca. Ed. Dacia, 1978;

Mircea Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu (coord.), *Scriitori români*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978;

Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, Ed. Cartea românească, 1980;

Fănuș Băileșteanu, *Refracții, Prozatori români contemporani*, București, Ed. Eminescu, 1980;

Al. Piru, *Istoria literaturii române de la începuturi până azi*, București, Ed. Univers, 1981;

Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, Ed. Scrisul românesc, 1982;

Marian Popa, *Competență și performanță*, București, Ed. Cartea românească, 1982;

C. Regman, *Noi explorări critice*, București, Ed. Eminescu, 1982;

M. Iorgulescu, *Ceara și Sigiliul*, București, Ed. Cartea românească, 1982;

Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, Ed. Cartea românească, 1983;

C. Stănescu, *Jurnal de lectură*, II, București, Ed. Cartea românească, 1983;

Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1983;

Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I, Iași, Ed. Junimea, 1984;

Al. Dobrescu, *Foiletoane*, III, Iași, Ed. Junimea, 1984;

Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, Ed. Facla, 1984;

Aurel Sasu, Mariana Vartec (coord.), *Romanul românesc în interviuri*, Ed. Minerva, 1985;

Ion Dodu Bălan, *Pietre pentru templul lor*, București, Ed. Cartea românească, 1985;

Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, Ed. Sport-Turism, 1985;

Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, Ed. Cartea românească, 1985;

Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, Ed. Cartea românească, 1985;

Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei, Eseuri asupra spiritualității românești*, Timișoara, Ed. Facla, 1985;

Ion Cristoiu, *Lumea literaturii*, București, Ed. Eminescu, 1986;

Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, Ed. Eminescu, 1987;

Ion Holban, *Profiluri epice contemporane*, Iași, Ed. Junimea, 1987;

Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, Ed. Scrisul românesc, 1987;

Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, III, București, Ed. Minerva, 1987;

T. Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1988;

Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan 1945–1985*, I-II, ed. I
București, Ed. Eminescu, 1988; ed. a II-a – Cluj-Napoca, Ed. Presa universitară clujeană, 1998;

Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, Ed. Cartea românească, 1989;

Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj, Ed. Dacia, 1992;

Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași, Ed. Moldova, 1994;

Dan Manucă, *Analogii, constante ale istoriei literare românești*, Iași, Ed. Junimea, 1995;

George Pruteanu, *Pactul cu diavolul, Șase zile cu Petru Dumitriu*, București, Ed. Albatros și Ed. Universal Dalsi, 1995;

Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, Ed. Porto Franco, 1996;

Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, Ed. Atlas, 2000;

Dumitru Micu, *Istoria literaturii române*, București, Ed. Saeculum, 2000;

Pavel Țugui, *Tinerețea lui Petru Dumitriu*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2001;

Marian Popa, *Literatura română de azi pe mâine*, I-II, București, Fundația Luceafărul, 2001;

Eugen Negrici, *Literatura română postbelică sub comunism*, Brașov, Ed. Pro-Media, 2002;

Elisabeta Lăsconi, *Așchiile mai multor gloanțe sau proza scurtă a lui Eugen Barbu*, prefață la Eugen Barbu, *Nuvele*, Ed. 100 + 1 Gramar, 2001;

Viorel Dinescu, *Confluențe*, eseuri, Ed. Arionda, Galați, 2002;

Ion Pop (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, I–IV, Cluj-Napoca, Casa Cărții de știință, 2002-2003;

Mircea Muthu, *Balcanologie*, I-II, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002, ed. a II-a 2004;

Mihai Ungheanu, *Amintirea mentorilor*, București, Ed. Viitorul românesc, 2002;

Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, II, București-Chișinău, Ed. Roza vânturilor, 2003;

Mircea Zaciu, Marius Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, București, Ed. Albatros, 2003;

Mihai Ungheanu, *Balansoarele istoriei literare*, București, Ed. Viitorul românesc, 2004;

Eugen Simion (coord.), *Dicționarul general al literaturii române*, Academia Română, A-B, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2004;

CUPRINS

ROMANE

SĂPTĂMÂNA NEBUNILOR 5

PRINCEPELE 391
Partea întâia 395
Ciuma 397
Princepele 412
Melanholia 428
Ioan Valahul 453
Evanghelina 466
La Bistrița 481
Inițieri 498
Sabatul 529
Partea a doua 547
Treburi domesticești 549
Praznic domnesc 560
Petrecerile tineretului 635
Gli uomini si debbono o vezzeggiare
o spegnere 667
Intrigi 698
Crepusculul 711

Rătăcirile Princepelui 730
Sfârșitul Princepelui 746

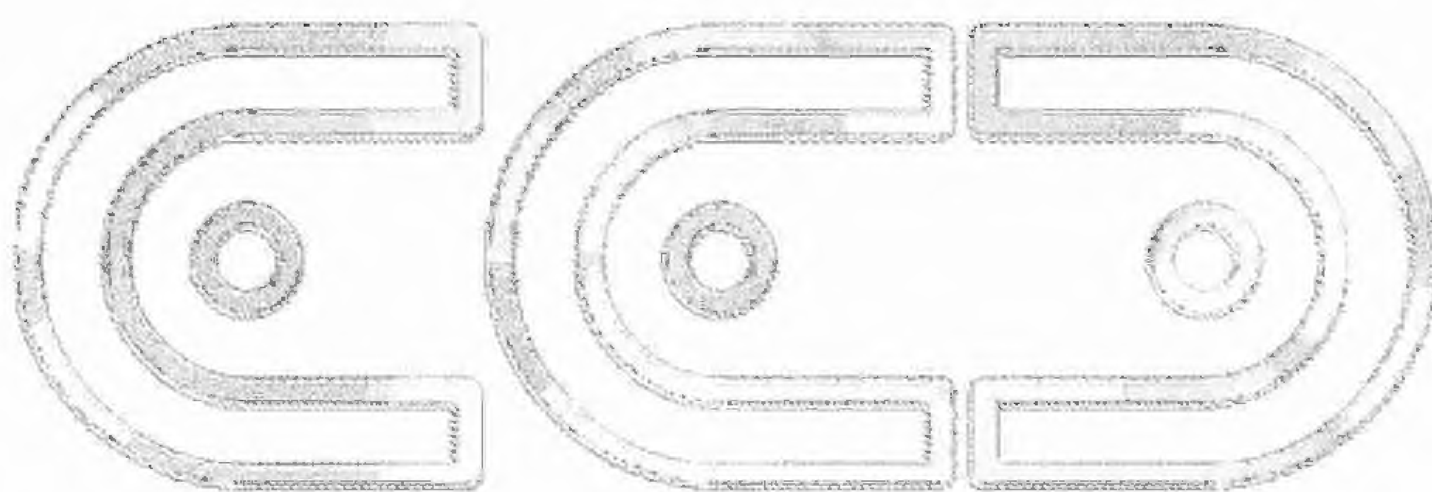
IANUS 759
Preludiu
Spectacol de gală 761
Partea întâi
„La umbra fetelor în floare" 797
Treptele mării 826
Intermezzo 965
Cheshire cat 985
Bolile splendorii 1026
Partea a doua
Sezonul ploilor 1147
Julius 1216
Un fotograf 1277
Epilog 1349

JURNAL 1353
Jurnalul unor romane 1617

NOTE COMENTARII. REPERE CRITICE 1741

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 1873

Scanare și prelucrare digitală

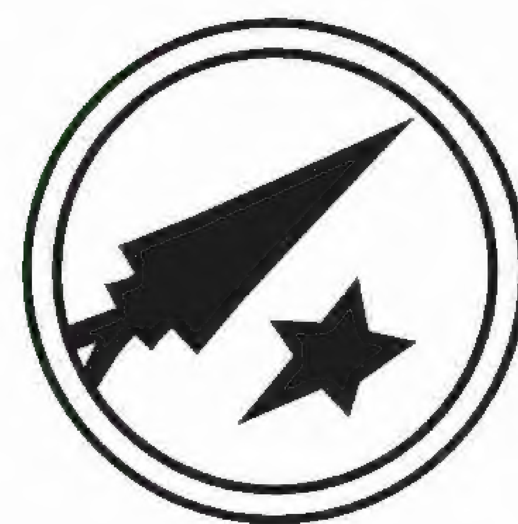

de

Anonim

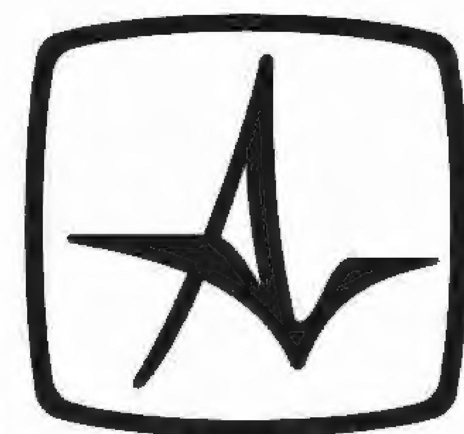
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

